RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK 1636-1655

RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK

Nemzeti múltunk és kultúránk emlékei közül a régi írások és könyvek mondanak számunkra a legtöbbet. Az építészeti, képzőművészeti emlékek, muzeális régiségek talán látványosabbak, de némák. A régi írások és könyvek viszont a régi korok emberének érdeklődéséről, gondolatairól és problémáiról beszélnek. Ez a kötet – folytatásaként az 1473–1600 és 1601–1635 között megjelent művekről számot adó előző köteteknek – arról vall, mit tartottak érdemesnek és hasznosnak Magyarországon kinyomtatni 1636-tól 1655-ig, egyrészt azok, akiknek módjukban volt egy-egy könyv kiadását anyagilag támogatni, másrészt azok, akik hazánkban ebben az időszakban a könyvnyomtatásból akartak megélni. Túlnyomórészt könyvekről tájékoztat, melyek között a korabeli tudományosság minden ága képviselve van, de megtalálhatók anyagában az alkalmi, olykor csak egyetlen levélnyi terjedelmű nyomtatványok is. A formális könyvészeti adatok mellett az egyes kiadványok tartalmára és tudományos vonatkozásaira ugyancsak kitér. Határainkon túlról is feltárja a többnyire igen ritka példányok őrzési helyeit. Táblákon mutatja be valamennyi fennmaradt címlap kicsinyített mását, a gondosan elkészített tíz mutató pedig minden vonatkozásban lehetővé teszi a gyors tájékozódást.

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

A borítón részlet Szenci Kertész Ábrahám címeréből

RÉGI MAGYARORSZÁGI
NYOMTATVÁNYOK
1636–1655

ACADEMIA SCIENTIARUM HUNGARICA
BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARIAE
SZÉCHÉNYIANA

RES LITTERARIA HUNGARIAE VETUS OPERUM IMPRESSORUM

TOMUS TERTIUS
1636 – 1655

AEDIBUS ACADEMICIS BUDAPESTINI MM

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK

HARMADIK KÖTET

1636 – 1655

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 2000

OPERE

JOANNIS HELTAI, BELAE HOLL, HELENAE PAVERCSIK
ET JUDITH P. VÁSÁRHELYI

AUXILIO

ALEXANDRI DÖRNYEI, JUDITH V. ECSEDY, STEPHANI KÄFER

HELTAI JÁNOS, HOLL BÉLA, PAVERCSIK ILONA
ÉS P. VÁSÁRHELYI JUDIT
MUNKÁJA

DÖRNYEI SÁNDOR, V. ECSEDY JUDIT ÉS KÄFER ISTVÁN
KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTETTE
HELTAI JÁNOS

LEKTORÁLTA
BORSA GEDEON ÉS KULCSÁR PÉTER

Megjelent az Országos Kiemelésű Társadalomtudományi
Közalapítvány Támogatásával

ISBN 963 05 3434 7 (összkiadás)
ISBN 963 05 7727 5 (3. kötet)

© AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 2000

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója
A nyomdai munkálatokat az Akadémiai Nyomda végezte
Martonvásár 2000
Felelős vezető: Reisenleitner Lajos igazgató
Felelős szerkesztő: Gilicze Gábor
A kötetet Kiss Zsuzsa tervezte
Terjedelem: 100,1 (A/5) ív + 5,75 ív melléklet
Kiadványszám: KMA8–099

TARTALOMMUTATÓ

Előszó 9

Útmutató a kötet használatához 11

Az általános rövidítések magyarázata 26

A rövidítve idézett művek jegyzéke 28

Régi magyarországi nyomtatványok 1636–1655 33

Appendix 791

A címlapok és mintalapok képei 817

Mutatók 819

- A magyarországi nyomdahelyek mutatója időrendben 821
- Nyomdamutató, helységek és nyomdászok 823
- Személynévmutató 831
- Helynévmutató 897
- Címmutató 953
- A magyar nyelvű énekek és versek incipitmutatója 982
- Tárgymutató 1088
- Nyelvi mutató 1098
- Könyvtárak mutatója 1100
- A fontosabb bibliográfiák konkordanciája 1105

INDEX

Praefatio — Preface 9

Institructiones breviores ad hoc volumen 16

A brief guide to this volume 21

Abbreviaturae — Abbreviations 26

Catalogus operum brevius citatorum — List of the short forms of quoted works 28

Opera vetera impressa Hungariae — Early printings of Hungary — 1636–1655 33

Appendix 791

Imagines titulorum et paginarum selectarum — Facsimile reproductions of the titlepages and of select pages 817

Indices 819

- Index chronologicus locorum officinarum in Hungaria — Chronological index of printing places of Hungary 821
- Index alphabeticus locorum ubi typographiae viguerunt cum indice typographorum — Alphabetical index of printing places and printers 823
- Index nominum — Index of personal names 831
- Index locorum — Topographical index 897
- Index titulorum — Index of titles 953
- Initia cantionum poematumque Hungaricorum — Incipit index of Hungarian poems 982
- Index rerum — Subject index 1088
- Index linguarum — Index of languages 1098
- Index bibliothecarum — Index of libraries 1100
- Concordantiae praecipuorum operum bibliographicorum — Concordances in the most important bibliographical works 1105

ELŐSZÓ

E kiadvány szerves folytatása a Régi Magyarországi Nyomtatványok című mű 1971-ben megjelent első (1473–1600) és 1983-ban megjelent második (1601–1635) kötetének.

A feldolgozás folyamán a munkatársak műfaji besorolás szerint osztották fel az anyagot, illetve két kiemelkedő szerző, Geleji Katona István és Comenius munkái műfaji besorolásuktól függetlenül önálló csoportot képeztek. Az egyes szerzők a következő műfajokba tartozó tételeket dolgozták ki: Heltai János: államelmélet, betűmintakönyv, bibliai idézetek, gyászbeszéd (részben), filozófia, gyógyfürdő leírása, hitvallás, jog, katekizmus, levelek, politika, történelem, törvénycikkek, tudósítás, vallási tanítás, vallási vitairat, vizsgatételek, zsoltárok és Geleji Katona István; Pavercsik Ilona: álomfejtőkönyv, árszabás, elmélkedés, eposz (részben), erkölcsi oktatás (részben), gyászbeszéd (részben), a históriás énekek öt különböző csoportja, méhészkönyv, naptár, öröknaptár, postillák, prédikációk; P. Vásárhelyi Judit: beszéd, Biblia, bibliamagyarázat, Biblia tartalmi kivonata, didaktika, életrajz, enciklopédia, eposz (részben), erkölcsi oktatás (részben), földrajz, füveskönyv, iskoladráma, klasszikusok, logika, mennyiségtan, nyelvkönyv, nyelvtan, nyelvtudomány, orvosi tanácsok, perikópáskönyv, retorika, szójegyzék, szótár, vers és Comenius művei. Szerzőtársai gyászolják Holl Bélát, aki a kötet munkálatai közben távozott közülük. Az általa munkába vett tételek egy részét már nem tudta befejezni, ezért szakcsoportjai felsorolásánál a megfelelő helyen zárójelben olvasható annak neve, aki a megkezdett munkát folytatta: agenda, egyházjog-egyházkormányzás (Vásárhelyi Judit), elbeszélés, énekeskönyv-énekek (Heltai János), imádságoskönyv, mondások, vallási társulat kézikönyve (Pavercsik Ilona).

A biblikus cseh nyelvű művek közül a gyászbeszédek és naptárak leírását Pavercsik Ilona készítette el. Käfer István nyelvileg lektorálta e tételeket, a további biblikus cseh nyelvű anyagot pedig Heltai Jánossal közösen dolgozta fel. A román nyelvű, cirill betűs kiadványokról szóló tételeket V. Ecsedy Judit készítette. Túlnyomórészt ő határozta meg a csupán töre-

dékből ismert, hiányos vagy hamis impresszummal megjelent művek nyomtatási helyét és idejét is, és kijavította a korábbi szakirodalomban téves nyomdai meghatározásait.

A tízféle mutató az előző kötetekben bevált rendszert követi. A nyomdák és nyomdászok mutatója V. Ecsedy Judit, a személynév- és tárgymutató Heltai János, a helynévmutató P. Vásárhelyi Judit munkája. Az incipitmutatót Holl Béla félbemaradt anyaggyűjtését felhasználva Pavercsik Ilona, a címek, nyelvek, könyvtárak mutatóját és a bibliográfiai konkordanciákat Dörnyei Sándor készítette. A címlapfotókat Heltai János állította össze Perger Péter segítségével. A példánykimutatás több munkatárs, elsősorban Bakó Dorottya munkája; Heltai János gondozta és véglegesítette.

A szerzők köszönetet mondanak lektoraiknak, Borsa Gedeonnak és Kulcsár Péternek. Alapos bírálatuk sokat segített a kötet végső formába öntésében. Külön köszönik Borsa Gedeonnak, hogy munkájukat állandóan figyelemmel kísérte. A szerkesztőt és szerzőket az elvi kérdések és konkrét gyakorlati problémák megoldásában folyamatos tanácsadással és konzultációkkal segítette.

Köszönettel tartoznak továbbá a szerzők mindazon könyvtáraknak és intézményeknek, amelyek másolatokat küldtek, vagy kiegészítő adatokat közöltek munkájukhoz. Köszönettel tartoznak az Országos Széchényi Könyvtár Fotolaboratóriumában, a Kézirattárban, a Régi és Ritka Nyomtatványok Tárában, valamint a könyvtár más osztályain dolgozó kollégáknak a fotók elkészítéséért, illetve naponkénti készséges együttműködésükért.

A kutatás feltételeit ehhez a kötethez alapjában véve az Országos Széchényi Könyvtár teremtette meg és komoly támogatást adott hozzá a Magyar Tudományos Akadémia.

A kiadáshoz szükséges anyagi támogatást az Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások Közalapítvány (OKTK) nyújtotta, amit ezúton is köszönünk.

ÚTMUTATÓ A KÖTET HASZNÁLATÁHOZ

A részletes útmutatás a Régi Magyarországi Nyomtatványok 1473 és 1600 közötti éveket felölelő első kötetének elején található. Itt csupán a legfontosabb eligazítást nyújtjuk, és azt a néhány elkerülhetetlen változást rögzítjük, amely a leírandó anyag jellegének fokozatos megváltozása miatt vált szükségessé. Ezek a tételek és a kötet felépítésének sorrendjében a következők.

A címleírás

A biztosan megjelent, példány alapján ismertetett nyomtatványokat a címleírás első szavának verzális, azaz nagybetűs szedése jelzi pl.: MEDGYESI. Ha az adatok nem példányon, de teljes bizonyossággal megerősíthető közlésen alapulnak, a címleírás »« jel között olvasható pl. »BATTHYANY...«. Ebben az esetben a cím helyesírása betűhűen követi a forrásul használt közleményt. A csak feltételezhető kiadványok esetében az első szó is kurrens, azaz kisbetűs szedésű, és az egész cím 〈〉 jel közé került.

A transl. (translator) analógiájára bevezettük az ed. (editor) és red. (redactor) rövidítést.

Egykorú könyvtári katalógusok értékelésére – még ha azokat később nyomtatásban közreadták is – csak akkor került sor, ha a Szabó Károly utáni szakirodalom az így kikövetkeztethető munka egykori létezésével kapcsolatban állást foglalt.

A kizárandó nyomtatványokat, vagyis a téves adatok alapján 1636–1655 között nyomtatottnak, vagy ugyancsak tévesen magyarországinak tartott kiadványokat az Appendix sorolja fel. Ezekre az érvényes sorszámos tételek között ebben a kötetben a korábbi **App.** rövidítés helyett mindig az **Appendix** szóval utalunk, hogy elkerülhető legyen az összetévesztés Apponyi Sándor „Hungarica" című művével.

A cím

A címszövegekben található rövidítések feloldása a kiadványok tartalma alapján általában ( ) jelben áll, kivéve a következő igen gyakran előfordulókat: Acad. = Academia vagy iai; Akad. = Akadémia; d. = doctor; d. d. d. = dat, donat, dedicat; kegyel. = kegyelméből; l. b. = liber baro; N. T. = Novum Testamentum; p. = pater vagy professzor; p. c. = poeta coronatus; p. l. c. = poeta laureatus Caesareus; p. m. = piae memoriae; r. p. = reverendus pater; Ss. = Sacrosancta; theol. = theologia vagy theologiae. A vizsgatételek leírásában a védés egykorú kézzel beírt keltezése ( ) jelbe került, a hiányzó keltezést három zárójelbe tett pont jelzi (...).

Az impresszum

A nyomda és a nyomdász nevét az impresszum abban a formában közli, ahogyan az a nyomtatványon olvasható. Következetesen rögzítve vannak a további adatszerű elemek is, pl. a költségviselő neve (impensis), az esetleges kiadó, privilégiumok stb., de most is elmaradt minden fölösleges szó. A kikövetkeztetett nyomdászok továbbra is csak vezetéknévvel szerepelnek, kivéve, ha az egyértelmű azonosításhoz a keresztnév is szükséges. Ha a nyomtatás éve kronosztichonból állapítható meg, akkor az az impresszumba illesztve kerek zárójelben ( ) római számmal olvasható.

A terjedelem

A füzetbeosztás képletében a füzetek leveleinek számát minden esetben kitevő jelzi. Az „ív" megjelölés helyett ez a kötet mindig az egyértelműbb „füzet" megnevezést használja.

A tartalom meghatározása és részletezése

A műfaji meghatározásban az iskoladrámáknál nincs felekezeti megjelölés. Ezt a tárgymutató pótolja, amely iskolák szerint csoportosítja az idetartozó tételeket. Az észak-magyarországi nyomdákban megjelent szláv nyelvű művek általában a biblikus cseh nyelvű meghatározást kapták. Természetes, hogy szövegükben lassan fokozódó mértékben megjelennek szlovakizáló tendenciák. Ezek mértékéről azonban nem feladatunk az állásfoglalás.

A nem magyar, latin, német nyelven íródott munkák címe, és a nyomtatvány részletes leírásában szereplő idézetek magyar fordítása abban az esetben olvasható, ha ezek olyan többletinformációkat tartalmaznak, amelyek a tétel más részeibe nem kerültek be. A biblikus cseh és horvát nyelvű idézetekben csak az egykorú kiejtést és nyelvállapotot nem befolyásoló modernizálást alkalmaztuk: cz = c; g = j; j = í; ss = š; v = u; w = v.

A tételek szövegében előforduló helyneveket a XIX–XX. század fordulóját, vagyis a tömeges helynévmagyarosítást megelőző formában közöljük. Az újabb magyar elnevezésekről a helynévmutatóban utalók találhatók.

Az életrajzok gyakran külön hivatkozás nélkül támaszkodnak a következő művekre: Lukács, Ladislaus: Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. J. I–V. Romae 1978–1990; Lukács, Ladislaus: Catalogus generalis seu nomenclator bibliographicus personarum Provinciae Austriae S. J. (1551–1773) I–III. Romae 1987–1988; Slovenský biografický slovník. I–VI. Martin 1986–1994; Új Magyar Irodalmi Lexikon. I–III. Bp. 1994; Zoványi Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. Bp. 1977.

Kapcsolódó tételek

Cf. jelzés után az egyes nyomtatványok ismertetésének a végén a kapcsolatos nyomtatványok sorszámait soroljuk fel. A csillaggal jelzett sorszám a műnek az előző kötetekben olvasható részletes ismertetésére utal. A felkiáltójel arra a tételre vonatkozik, amelynél a kapcsolatban álló kiadványok teljes felsorolása található. Az előző két kötet sorszámait itt pontosvessző zárja le. A tárgyalt nyomtatvány időrendi helyét – (gondolatjel) mutatja a tételek sorszámai között, és ha 1656–1800 közötti hazai kiadása is van, arra → jel figyelmeztet.

A naptáraknál az azonos számsorok gyakori ismétlésének elkerülése végett csupán az egyes nyomdai sorozatok első, példányból ismert darabjánál található meg a teljes confer (cf), a további tételek csupán erre a számra utalnak. Az erdélyi országgyűlési törvénycikkek teljes felsorolása ugyanezen okból csak egy helyen az **1641**-es számú tételnél teljes.

Példánykimutatás

A fennmaradt kötetek felsorolása teljességük jelzésével csak akkor hiánytalan, ha a tárgyalt nyomtatványból csupán tíz vagy annál kevesebb példány ismeretes. A többi esetben az Országos Széchényi Könyvtár teljességre törő

nyilvántartásának összegzése olvasható: hány könyvtárban és hány példányban található meg ez a kiadvány. Majd az előző kötettől eltérően a tíz legfontosabb lelőhely felsorolása következik, kivéve természetesen, ha a meglévő pl. 15 példányt ennél kevesebb könyvtár őrzi. A következő gyűjteményeket, ha az adott műből rendelkeznek példánnyal, minden esetben megemlítettük:

Budapest
Országos Széchényi Könyvtár *(Nat)*
Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára *(Acad)*
Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára *(Univ)*
Debrecen
Tiszántúli Egyházkerület Nagykönyvtára *(Ref)* és/vagy
Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára *(Univ)*
Szeged
József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára *(Univ)* és/vagy
Somogyi Könyvtár *(Civ)*
Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Könyvtára *(Paed)*
Bratislava (Pozsony)
Univerzitná knižnica *(Univ)*
Cluj-Napoca (Kolozsvár)
Academia Republici Româna, Filiala Cluj-Napoca Biblioteca *(Acad)*
Biblioteca Centrală a Universitaţii Victor Babeş *(Univ)*
Târgu Mureş (Marosvásárhely)
Biblioteca Documentară Teleki şi Bolyai

Ha az említett gyűjteményekben nem található példány, akkor is szerepel a felsorolásban legalább egy-egy szlovákiai és romániai példány, és ha őriznek példányt, lehetőleg a hungarológiai kutatás szempontjából legfontosabb európai kutatóhelyek is: Bécs, Berlin, London, München, Párizs, Prága, Wolfenbüttel, Zágráb stb.

Az egyes példányok teljességét jelzik:
① teljes példány ép címlappal
② csonka példány, legfeljebb 10% hiányzik
③ csonka példány, 10–50% hiányzik
④ töredékes példány, 50%-nál több hiányzik
○ a teljességre vonatkozó adatok hiányoznak
* a példány csonka, de a címlap nyomtatott része ép.

A helynévmutatóban egyes helyneveknél a különböző intézményekre vonatkozó adatokat különválasztottuk, így ez intézménymutatóként is használható. A tárgymutató az iskoladrámákat és a vizsgatételeket iskolánként sorolja fel.

INSTRUCTIONES AD USUM VOLUMINIS

Institutiones uberiores initio voluminis primi Rei Litterariae Hungariae Veteris Operum Impressorum (1473–1600) reperiuntur. Hic tantum explicationes graviores et nonnullae commutationes inevitabiles, quae propter mutationem librorum tractandorum necessariae fiebant, ordine compositionis capitulorum voluminisque describuntur.

Descriptio tituli

Opera sine dubio impressa, ex exemplari originali vel phototypico descripta compositione typorum versali, id est maiusculis primi verbi descriptionis tituli notantur, e.g.: MEDGYESI. Si indicia non exemplari, sed publicatione, quae pro certo affirmari potest, nituntur, descriptio tituli inter signa »« posita est, e.g.: »BATTHYANY...«. In hac re orthographia tituli ad literam sequitur publicationem, quae sicut fons considerata est. Tituli operum, quorum editiones tantum conici possunt, compositione typorum currenti, id est minusculis primi verbi descripti atque inter signa ⟨⟩ inclusi sunt.

Per analogiam abbreviationis (transl.) abbreviationes (ed.) (= editor) et (red.) (= redactor) introductae sunt.

Catalogi et inventarii bibliothecarum manuscripti in XVI–XVIII. saeculis – etsi postea typis impressi – tantum examinati sunt, si etiam publicatio alia post volumina Caroli Szabó evulgata, existentiam operis, quod conici potest, affirmabat.

Opera impressa, quae per errorem inter 1636 et 1655, sive item falso in Hungaria edita aestimabantur, in Appendice enumerantur. In hoc volumine ad haec inter capitula numeros habentia monitio semper pro priore abbreviatione **App.** verbo **Appendix** datur, ut abbreviatio operis „Hungarica" Alexandri Apponyi (App. Hung.) evitari possit.

Titulus

Abbreviationes in titulis generaliter ex operibus solutae inter uncos rotundos ( ) stant, nisi hae frequentissimae: Acad. = Academiae; Akad. = Akadémia; d. = doctor; d. d. d. = dat, donat, dedicat; kegyel. = kegyelméből; l. b. = liber baro; N. T. = Novum Testamentum; p. = pater aut professor; p. c. = poeta coronatus; p. l. c. = poeta laureatus Caesareus; p. m. = piae memoriae; r. p. = reverendus pater; Ss. = Sacrosancta; theol. = theologia aut theologiae.

In thesibus describendis datum promotionis manuscriptum inter uncos rotundos ( ) positum est. Si datum deest, puncti tres uncis inclusi significant (...).

Impressum

Nomen typographiae typographique ea forma, quae in ipso opere legitur, describitur. Indicia etiam reliqua consequenter descripta sunt, e.g. nomen personae, cuius impensis opus in lucem proditum erat (impensis), editor fortuitus, privilegia etc., sed omnia verba superflua praetermissa sunt. Nomina typographorum in libro non impressorum consequenter praenominibus omissis describuntur nisi, quod praenomen quoque ad identificandum sine dubio significari necesse erat. Si annus imprimendi ex chronostichono constitui potest, notis numericis Romanis signatus uncis rotundis inclusus est.

Registrum foliorum numerusque paginarum

In registro fasciculorum numerus foliorum semper typis minutis elevatis notatus est. Loco nominationis „charta" („ív") hoc volumen semper vocabulo „fasciculus" („füzet") utitur, quod id magis consentiens esse videatur.

Constitutio argumenti eiusdemque per partes expositio

Confessiones in argumento ludorum scenicorum in scholis non appellantur. Hae in indice rerum supplentur, qui capitula ad eam rem pertinentia secundum scholas disponit.

Opera in typographiis Hungariae septemtrionalis lingua Slavica edita sicut opera linguae Biblico-Bohemicae definita sunt. Videlicet rationes Slo-

vacicas gradatim in textu eorum apparuisse. Non est nostrum de modo earum agere.

Initio argumenti exponendi titulus librorum non Hungaricae, Latinae Germanicae linguae citationesque in opere describendo in translatione Hungarica legi possunt, si eae indicia, quae in partibus aliis non occurrunt, continent. In citationibus linguae Biblico-Bohemicae et Croaticae modernisatio (=translitteratio) modo adhibita est, quae pronuntiationem eiusdem temporis et statum linguae non pertineant: cz = č; g = j; j = í; ss = š; v = u; w = v.

Vocabula locorum geographicorum in textu capitulorum in ea forma scribuntur, quae in fine saeculi undevicesimi, id est antequam vocabula Hungarica magno numero introducta fuerunt, in usu erant. De nominationibus novis Hungaricis monitiones in indice locorum inveniuntur.

Descriptiones vitae autorum operibus nonnullis sine relatione nituntur: Lukács, Ladislaus: Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. J. I–V. Romae 1978–1990; Lukács, Ladislaus: Catalogus generalis seu nomenclator bibliographicus personarum Provinciae Austriae S. J. (1551–1773) I–III. Romae 1987–1988; Slovenský biografický slovník. I–VI. Martin 1986–1994; Új Magyar Irodalmi Lexikon. (Lexicon Novum Rei Litterariae Hungaricae) I–III. Bp. 1994; Zoványi Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. (Lexicon Historiae Ecclesiarum Hungariae Protestantium.) Bp. 1977.

Capitula cum opere de quo agitur cohaerentia

„Cf." et numeri in fine singulorum capitulorum libros coniunctos indicant. Ibidem astericus (*) designat numerum, sub quo in voluminibus prioribus explicatio operis uberius inveniri potest. Signum exclamationis ostendit illum capitulum, quo series integra operum coniunctorum sub Cf. profertur. Punctum cum commate (;) terminat numeros voluminum duorum priorum. Linea (–) significat locum chronologicum operis, de quo agitur, inter numeros impressorum cohaerentium, et nota → admonet editiones in Hungaria inter annos 1656 et 1800.

Ad evitandum repetitionem frequentem numerorum eorundem confer (cf.) totum ad opus primum, ex exemplari notum seriei calendariorum typographiae singulae inveniri potest. In capitulis relinquis tantummodo in numerum hunc monitio datur. Eademque de causa enumeratio articulorum in comitiis Transsylvanicis conclusorum nonnisi in unico capitulo **1641** tota est.

Elenchus exemplarium

Exemplaria librorum cum significatione integritatis plene enumerantur, si tantum decem aut pauciora exemplaria exstant. Ceterum modo numerus exemplarium datur e conscriptione in Bibliotheca Nationali Hungariae asservata: id est significatur, quot bibliothecae summatim quot exemplaria possideant. Postea – alio modo sicut in volumine secundo – enumeratio decem bibliothecarum sequitur, nisi quod nimirum exemplaria 15 in bibliothecis eo numero minoribus reperiri possunt. Semper commemorantur bibliothecae hae, si exemplaria operis, de quo agitur, possident:

Budapest
Országos Széchényi Könyvtár *(Nat)*
Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára *(Acad)*
Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára *(Univ)*
Debrecen
Tiszántúli Egyházkerület Nagykönyvtára *(Ref)* atque/seu
Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára *(Univ)*
Szeged
József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára *(Univ)* atque/seu
Somogyi Könyvtár *(Civ)*
Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Könyvtára *(Paed)*
Bratislava (Pozsony)
Univerzitná knižnica *(Univ)*
Cluj-Napoca (Kolozsvár)
Academia Republici Româna, Filiala Cluj-Napoca Biblioteca *(Acad)*
Biblioteca Centrală a Universitaţii Victor Babeş *(Univ)*
Târgu Mureş (Marosvásárhely)
Biblioteca Documentară Teleki şi Bolyai

Si in bibliothecis his exemplaria reperiri non possunt, exemplaria saltem singula ex Slovacia et Rumania enumerantur. Si fieri potest, collectiones civitatum quoque commemorantur, quae in studio Hungarologiae in Europa magni momenti sunt et exemplaria custodiunt: Wien, Berlin, London, München, Paris, Praha, Wolfenbüttel, Zagreb.

Integritas singulorum exemplarium hoc modo notatur:
① exemplar integrum cum pagina tituli integra
② exemplar per partem maximum 10% mancum
③ exemplar per partem 10–50% mancum
④ fragmentum per partem maiorem, quam 50% mancum

o integritas exemplaris ignota est.

* exemplar mancum est, sed pars impressa paginae cum titulo operis integra est.

Indices et concordantiae

In indice locorum indicia, quae ad instituta locorum singulorum pertinent, separabantur. Sic hoc sicut indice institutorum uti potest. Index rerum ludos scenicos in scholis et theses secundum scholas enumerat.

A BRIEF GUIDE TO THIS VOLUME

Detailed instructions can be found in the first volume, comprising the period 1473–1600. Only the most important directions can be found here together with some unavoidable changes made necessary by the gradual changes taking place in the character of the printings described. In the order of the items and the structure of the volume these are the following.

Title entry

Entries of authentically identified publications and those described on the basis of autopsy are started with block capitals of the first word, e.g. MEDGYESI. If data are based on some authentic reference, although extant copy in failing, the title entry can be found between quotation marks: »«, e.g. »BATTHYANY ... «. In the case of presumed publications the first word is printed in lower case, and the whole entry is enclosed in angle brackets: ⟨ ⟩.

On the analogy of transl. (translator) abbreviated forms of ed. (editor) and red. (redactor) were introduced.

Contemporary library catalogues – even if they were later published – were evaluated only in cases when bibliographers following Károly Szabó positively acknowledged the existence of an otherwise presumed printing.

Erroneously supposed printings or those falsely localised to Hungary or dated to the period 1636–1655 are listed in the Appendix. In the range of valid entries these are referred to in this volume with the word **Appendix** (instead of the former **App.**) to avoid confusion with Sándor Apponyi's „Hungarica". The orthography of these entries follows that of the source letter-perfectly.

Title

Abbreviations to be found in the title are generally given in full, on the basis of the contents, in round brackets: ( ), with the exception of the following recurring abbreviations: Acad. = Academi; Akad. = Akademia; d. = doctor; d. d. d. = dat, donat, dedicat; kegyel. = kegyelméből; l. b. = liber baro; N. T. = Novum Testamentum; p. = pater or professor; p. c. = poeta coronatus; p. l. c. = poeta laureatus caesareus; p. m. = piae memoriae; r. p. = reverendus pater; Ss.=Sacrosancta; theol. = theologia or theologiae. In the description of academic theses the contemporary, handwritten dating of the examination is given in round brackets: ( ), while missing dating is marked by three full stops in brackets: (...).

Imprint

In the present volume the imprint contains the name of the printing office and the printer in full, in the form it can be found in the respective printing. Other elements adding further information e.g. the name of the person covering the costs of edition (impensis), that of the publisher, privileges, etc. are consistently included in the imprint, omitting only superfluous words. The name of printers conjectured are also given here, only with surnames, but sometimes safer identification made it necessary to indicate the first name as well. If the date of printing is concluded from the chronostichon, it can be found enclosed in round brackets ( ) within the imprint.

Collation

In the formula of collation the number of leaves within a quire is consistently marked by index numbers. Instead of „sheet" the present volume uses the more unambiguous expression „quire".

Definition and detailed information about the contents

There is no denominational character indicated in the case of school plays. It is substituted by a reference in the subject index arranging relevant items according to schools. Works in Slavic languages published in Upper-Hungarian offices were generally defined as Biblical Czech. Na-

turally, the texts themselves exhibit a gradually increasing Slovak character. It is not our task, however, to evaluate the language state of publications.

The Hungarian translation of the title and of the quotations found in the detailed description of a given printing written in some less commonly known languages (i.e. not in Hungarian, Latin or German) are given only if they supply information not included in some other part of the entry. In the case of quotations in Biblical Czech and Croatian, orthographic modernization was resorted to only where such modernization did not affect recovery of contemporary pronunciation and language state: cz = c; g = j; j = í; ss = s; v = u; w = v.

Geographical names in the entries are given in the form preceding the mass Hungarianization of geographic names taking place at the turn of the 19th–20th centuries.

No reference is given if biographies rely on the following works: Lukács, Ladislaus: Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. J. I–V. Romae 1978–1990.; Lukács, Ladislaus: Catalogus generalis seu nomenclator bibliographicus personarum Provinciae Austriae S. J. (1551–1773) I–III. Romae 1987–1988; Slovenský biografický slovnik. I–VI. Martin 1986–1994; Új Magyar Irodalmi Lexikon. I–III. Bp. 1994; Zoványi Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. Bp. 1977.

Related entries

Following the abbreviation cf., at the end of a description the entry number of related works is given. The number marked with an asterisk (*) hints at the previous volumes where the detailed information can be found. The exclamation mark (!) refers to the entry where a complete enumeration of related publications can be found. The entry numbers of the two preceding RMNy volumes are closed here by a semicolon (;). The dash (–) among the entry numbers of related works refers to the place of the work in question in chronological order. The mark → indicates a further edition from the period 1656–1800.

In order to avoid recurring repetition of the same numbers, complete series of confers (cf) can be found only at the first extant member of a calendar series issued by a respective printing office. For the same reason the series of acts of the Transylvanian parliament is fully cited only at the first instance, entry **1641**.

List of copies

The list of copies of a work can be regarded as complete in this volume only if the total number of the extant copies is ten or less. In other cases the most important facts about copies and libraries are summarised on the basis of the detailed register kept by the National Széchényi Library. Unlike the preceding, 2nd volume, the list of the ten most important find places are following, except when, e.g., 15 extant copies are preserved by fewer than ten libraries. The following libraries are always listed if they possess the given work:

Budapest:
Országos Széchényi Könyvtár *(Nat)*
Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára *(Acad)*
Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára *(Univ)*
Debrecen:
Tiszántúli Egyházkerület Nagykönyvtára *(Ref)* és/vagy
Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára *(Univ)*
Szeged:
József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára *(Univ)*
Somogyi Könyvtár *(Civ)*
Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Könyvtára *(Paed)*
Bratislava (Pozsony):
Univerzitná knižnica *(Univ)*
Cluj-Napoca (Kolozsvár):
Academia Republici Româna, Filiala Cluj-Napoca Biblioteca *(Acad)*
Biblioteca Centrala a Universitaţii Victor Babeş *(Univ)*
Târgu Mureş (Marosvásárhely)
Biblioteca Documentara Teleki şi Bolyai

Even when there is no copy in the above mentioned collections, at least one Slovakian and one Rumanian copy are listed, and to facilitate research in the most important European research centres of Hungarology, these are also listed: Vienna, Berlin, London, Munich, Paris, Prague, Wolfenbüttel, Zagrab, etc.

Symbols referring to the state of preservation:
① complete copy with intact title-page
② incomplete, at most 10% missing
③ incomplete, 10–15% missing

④ fragment, more than 50% missing
○ no data on the state of preservation
* incomplete copy or fragment with intact title-page.

Indexes and concordances

In the topographical index items relating to different institutions were separately given to facilitate its employment as an index of institutions. The subject index enumerates school plays and academic theses in the order of schools.

AZ ÁLTALÁNOS RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA

Abbreviaturae – Abbreviations

♪	hangjegyek	notae musicae	musical notation
A	Ausztria	Austria	Austria
B	Belgium	Belgium	Belgium
bibliop.	kiadó	bibliopola	publisher
bev.	bevezetés	praefatio	introduction by
Bp.	Budapest	Budapest	Budapest
c.	című	inscribitur	title
ca.	kb.	circa	approximatively
CDN	Kanada	Canada	Canada
cf.	vö.	confer	cf.
CH	Svájc	Helvetia	Schwitzerland
col.	hasáb	columna	column
cop.	kópia	copia	reproduction
cr.	táján	circiter	about
CZ	Csehország	Bohemia	Czech Republic
cyr.	cirillika	Cyrillica	Cyrillic
D	Németország	Germania	Germany
DK	Dánia	Dania	Denmark
E	Spanyolország	Hispania	Spain
ed.	kiadta	editum	edited by
etc.	stb.	et cetera	etc
évk.	évkönyv	annales	yearbook
expl.	példány	exemplar	copy
F	Franciaország	Gallia	France
facs.	hasonmás	facsimile	facsimile
fol.	levél	folium	leaf
ford.	fordította	translatum	translated by
forma oblonga	haránt alak	forma oblonga	oblong
GB	Nagy-Britannia	Britannia	Great Britain
GR	Görögország	Graecia	Greece
H	Magyarország	Hungaria	Hungary
HR	Horvátország	Croatia	Croatia
I	Olaszország	Italia	Italy
i. m.	idézett mű	opus citatum	op.cit.
i. h.	idézett hely	loco citato	l. c.
ill.	illusztráció	illustratio	illustration

init.	iniciálé	initiale	initial
ins.	címer, nyomdászjelvény	insignia (familiarum et typographiarum)	arms, printer's device
ism.	ismertette	referatum	reviewed by
jun.	ifjabb	iunior	jun.
kiad.	kiadta	editum	edited by
ld.	lásd	vide	see
map.	térkép	mappa	map
mult.	több	multa	many
NL	Hollandia	Batavia	Netherlands
olim	egykor	olim	once
orn.	könyvdísz, záródísz	ornamentum	book ornaments, vignette
pag.	lap	pagina	page
partim	részben	partim	partly
PL	Lengyelország	Polonia	Poland
Ps.	zsoltár és zsoltárparafrázis	psalmus et paraphrasis	psalm and paraphrase of psalm
pseud.	álnév	pseudonyma	pseudonym
recte	helyesen	recte	correctly
RO	Románia	Romania	Roumania
RUS	Oroszország	Russia	Russia
S	pótszám	numerus supplens	supplementary number
S	Svédország	Suecia	Sweden
SK	Szlovákia	Slovacia	Slovakia
s. l.	hely nélkül	sine loco	without place
suppl.	kiegészíti	supplet	completed
sz.	szám	numerus	number
szerk.	szerkesztette	redegit	compiled by
tab.	tábla	tabula	table
TR	Törökország	Turcia	Turkey
transl.	fordította	translatum	translated by
typ.	nyomda	typographia	press
uo.	ugyanott	ibidem	ibidem
USA	Amerikai Egyesült Államok	Confoederatio Civitatum Americae	U.S.A.
UA	Ukrajna	Ucraina	The Ukraine
vacat	üres szám	vacat	vacant number
vál.	válogatta	elexit	selected by
var.	változat	variatio	variant form
vö.	vesd össze	confer	confer
YU	Jugoszlávia	Jugoslavia	Yugoslavia

A RÖVIDÍTVE IDÉZETT MŰVEK JEGYZÉKE

Adattár I–XXXVI.	Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. I– XXXVI. Bp.–Szeged 1965–1997.
ADB	Allgemeine deutsche Biographie 1–56. Leipzig 1875–1912.
AkÉrt	Akadémiai Értesítő
Adleff	Adleff Norbert: Adalékok az erdélyi német kalendáriumi irodalom történetéhez. Kolozsvár 1907.
Apponyi: Hungarica	Apponyi, Alexander: Hungarica. Ungarn betreffende im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften I–IV. München 1903–1927.
ArchVerSiebLkde	Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde
Avram	Avram, Mircea: Calendarele sibiene în limba germană. (Sec XVII.–XX.) Sibiu 1979.
Backer	Backer, Augustin – Backer, Alois: Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus... I–VII. Liège 1853–1854.
Bán: Apáczai	Bán Imre: Apáczai Csere János. Bp. 1958.
Bartók	Bartók István: „Sokkal magyarabbúl szólhatnánk és írhatnánk". Irodalmi gondolkodás Magyarországon 1630–1700 között. Bp. 1998.
Berg: Angol hatások	Berg Pál: Angol hatások tizenhetedik századi irodalmunkban. Bp. 1946. (Az Országos Széchényi Könyvtár Kiadványai XXII.)
BMGC	British Museum General Catalogue of Printed Books, vol. 1–263. London 1960–1966.
Bod: Athenas	Bod Péter: Magyar Athenas. [Szeben] 1766.
BRV	Bianu, Ioan – Hodoş, Nerva (Simonescu, Dan): Bibliografia românească veche I–IV. Bucureşti 1903–1944.
Čaplovič	Čaplovič, Ján: Bibliografia tlačí vydaných na Slovensku do roku 1700. Diel 1., 2. Martin 1972., 1984.
Červenka: Janua	Comenius, Joannes Amos: Janua linguarum reserata. Ed. Synoptica et critica... curavit Jaromír Červenka. Praha 1959.
Comenius Magyarországon	Comenius Magyarországon. Comenius Sárospatakon írt műveiből összeállította, a bevezetést és a jegyzeteket írta Kovács Endre. 2. kiadás. Bp. 1970.
Cornides: Bibl. Hungarica	Cornides, Daniel: Bibliotheca Hungarica, sive catalogus scriptorum de rebus omnis generis Hungariae... tam typis publice editorum quam manu exaratorum. Pest 1792.

CorpRef	Corpus Reformatorum 1–28. Edidit Carolus Gottlieb Bretschneider. Halis Saxonum – Brunsvigae 1834–1860.
Császár: Medgyesi	Császár Károly: Medgyesi Pál élete és működése. Bp. 1911.
Czvittinger: Specimen	Czvittinger, David: Specimen Hungariae litteratae virorum eruditione clarorum natione Hungarorum, Dalmatorum, Croatorum, Slavorum atque Transylvanorum vitas, scripta... exhibens. Accedit Bibliotheca scriptorum... de rebus Hungaricis. Francofurti et Lipsiae 1711.
Dézsi: Bibliographia	Dézsi Lajos: Balassa és Rimay istenes énekeinek bibliographiája. Bp. 1905.
Dézsi: Suppl.	Supplementum ineditum Ludovici Dézsi. Dézsi Lajos kiadatlan kiegészítései. 1537–1667. [In:] Sztripszky Hiador Adalékok... [című műve utánnyomatának függelékében]. Bp. 1967, 585–621.
EphK	Egyetemes Philologiai Közlöny
ErdMuz	Erdélyi Muzeum
ErdOgyEml	Erdélyi országgyűlési emlékek (Monumenta Comitialia Regni Transsylvaniae) I–XXI. Kiad. Szilágyi Sándor. Bp. 1875–1898.
Estreicher	Estreicher, Karol: Bibliografia Polska 1–33. Kraków 1875–1939.
Fraknói	Fraknói Vilmos: Pázmány Péter 1570–1637. Bp. 1886.
Frankl I–III	Frankl Vilmos: Pázmány Péter és kora. I–III. Pest 1868–1872.
Gross: Katalog	Gross, Julius: Katalog der von der Kronstadter Gymnasialbibliothek bei der 400 jahrigen Luther-Feier in Kronstadt ausgestellten Druckwerke aus der Reformationszeitalter. Kronstadt 1886.
Gross: Kronstadter	Gross, Julius: Kronstadter Drucke 1535–1886. Kronstadt 1886.
Gulyás: A könyv sorsa	Gulyás Pál: A könyv sorsa Magyarországon I–III. Bp. 1961.
Gulyás: Könyvnyomtatás	Gulyás Pál: A könyvnyomtatás Magyarországon a XV. és XVI. században. Bp. 1931.
Holl: Ferenczffy	Holl Béla: Ferenczffy Lőrinc, egy magyar könyvkiadó a XVII. században. Bp. 1980.
Index	Bibliotheca Mauritii baronis Kornfeld. Index librorum Hungaricorum. Bp. 1913.
Index ms	[Ugyanaz egykorú kéziratos kiegészítésekkel, az Országos Széchényi Könyvtárban]
It	Irodalomtörténet
ItK	Irodalomtörténeti Közlemények
KatSz	Katholikus Szemle
Kecskeméti	Kecskeméti Gábor: Prédikáció, retorika, irodalomtörténet. A magyar nyelvű halotti beszéd a 17. században. Bp. 1998.
Kénosi	Kénosi Tőzsér János: De typographiis et typographis Unitariorum in Transylvania. Bibliotheca scriptorum Transylvano-Unitariorum. Compiled by Ferenc Földesi. Szeged 1991.

Klein: Nachrichten	Klein, Johann Samuel: Nachrichten von dem Lebensumständen und Schriften evang. Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn I–II. Leipzig-Ofen 1789. – III. (= Fabó András: A magyarországi ágost. vall. evangélikusok történelmi emlékei. Monumenta evangeliorum Aug. conf. in Hungaria historica IV.) Pest 1873.
Knihopis	Knihopis českých a slovenských tisků 1501–1800, I–IX. Praha 1939–1967.
KorblVerSiebLkde	Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde.
Kuzmík	Kuzmík, Jozef: Slovník autorov slovenských a so slovenskými vzťahmi za humanizmu I–II. Martin 1976.
Lauček: Collectanea	Lauček, Martin: Collectanea XIV. Kézirat. Martin Matica slovenská.
Lauček: Commentatiuncula	Lauček, Martin: Brevis commentatiuncula de Evangelicorum in libera ac regia civitate Trenchiniensi gymnasio eiusque rectoribus. Kézirat. Bratislava Univerzitná knižnica „Fasc 170, č 5".
Lukács: Catalogi personarum	Lukács, Ladislaus: Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I. I–V. Romae 1978–1990.
Lukács: Catalogus	Lukács, Ladislaus: Catalogus generalis seu nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551–1773). I–III. Romae 1987–1988.
Mayer	Mayer, Anton: Wiens Buchdrucker-Geschichte I–II. Wien 1883–1887.
MirodT	A magyar irodalom története I–II. Bp. 1964.
Mišianik	Mišianik, Ján: Bibliografia slovenského písomníctva do konca XIX. stor. (Doplnky k Riznerovej bibliografii) Bratislava 1946.
MKsz	Magyar Könyvszemle
MNy	Magyar Nyelv
MTA I. OK	A Magyar Tudományos Akadémia I. (Nyelv- és Irodalomtudományok) Osztályának Közleményei
Nagler	Biblioteca Muzeului Brukenthal. Catalogul transilvanicelor, vol. I (sec. XVI–XVII). Sibiu 1974.
ODO	Chlup, Otokar: Comenius opera didactica omnia. I–III. Pragae 1957.
OszKÉvk	Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve
Petrik I–VIII	Petrik Géza: Magyarország bibliographiája 1712–1860. I–IV. Bp. 1888-1892. – V. Pótlások. Bp. 1991. – VI. Nyomda- és kiadástörténeti mutató. Bp. 1972.
Pirnát: Ideologie	Pirnát Antal: Die Ideologie der siebenbürger Antitrinitarier in den 1570-er Jahren. Bp. 1961.
ProtEgyhIskL	Protestáns Egyházi és Iskolai Lap
ProtSz	Protestáns Szemle
Révész: Egyháztörténet	Révész Imre: Magyar református egyháztörténet I. Debrecen 1938.
Rizner	Rizner, Ľudovít V.: Bibliografia písomníctva slovenského... do konca r. 1900. I–VI. Turčiansky Sv. Martin 1929–1934.

RMDT	Régi Magyar Dallamok Tára I. Csomasz Tóth Kálmán: A XVI. század magyar dallamai. Bp. 1958. – II. Papp Géza: A XVII. század énekelt dallamai. Bp. 1970.
RMK I–II	Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár I (1531–1711. megjelent magyar nyomtatványok) – II (1473–1711. megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok). Bp. 1879–1885.
RMK III	Szabó Károly – Hellebrant Árpád: Régi magyar könyvtár III (magyar szerzőtől külföldön 1480–1711. megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványok, 1–2. Bp. 1896–1898. és Régi Magyar Könyvtár III-dik kötet... Pótlások, kiegészítések, javítások. Mutató – Függelék. Összeállították Dörnyei Sándor és Szálka Irma. 1–5. Bp. 1990–1996.
RMKT	Régi Magyar Költők Tára. Kiadta Szilády Áron, Dézsi Lajos. I–VIII. Bp. 1880–1930.
RMKT I²	Régi Magyar Költők Tára. I. Második, teljesen átdolgozott kiadás. Középkori magyar verseink. Kiadta Horváth Cyrill. Bp. 1921.
RPHA	Répertoire de la poésie hongroise ancienne ...Direction: Iván Horvát assisté par Gabriella H. Hubert. Ont coopéré à ce travail: Zsuzsa Font, János Herner, Etelka Szőnyi, István Vadai. Paris 1996.
RMKT XVII	Régi Magyar Költők Tára XVII. század 1–15/B. Szerk. Klaniczay Tibor és Stoll Béla. Bp. 1959–1992.
Rukověť	Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě. Založili: Antonín Truhlář a Karel Hrdina. 1–5. Praha 1966–1982.
Sándor: Könyvesház	Sándor István: Magyar könyvesház, avagy a magyar könyveknek kinyomtatások ideje szerént való rövid említésök. Győr 1803.
Seivert: Nachrichten	Seivert, Johann: Nachrichten von ungarischen Gelehrten Siebenbürgens und ihren Schriften. Pressburg 1785.
Semmelweis	Semmelweis, Karl: Der Buchdruck auf dem Gebiete des Burgenlands bis zu Beginn des 19. Jahrhunderts (1582–1823). Eisenstadt 1972.
Sík	Sík Sándor: Pázmány, az ember és az író. Bp. 1939.
Slov. biogr. slovník	Slovenský biografický slovník I–VI. Martin 1986–1994.
Sommervogel	Sommervogel, Carlos: Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. I–IX. Bruxelles-Paris 1890–1932.
Soupis	Soupis děl J. A. Komenského v československých knihovnách, archivech a museích. V Praze 1959.
Staud	Staud Géza: A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai I–III. 1561–1773. Bp. 1984–1988.
Stoll	Stoll Béla: Balassi-bibliográfia. Bp. 1994.
Studia et acta I–III	Tanulmányok és okmányok a magyarországi református egyház történetéből a négyszázéves jubileum alkalmával. (Studia et acta ecclesiastica) I–III. Bp. 1965, 1967, 1973.
Szathmári: Régi nyelvtanaink	Szathmári István: Régi nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk. Bp. 1968.
Száz	Századok

Szilády	Szilády Jenő: A magyarországi tót protestáns egyházi irodalom 1517–1711. Bp. 1939.
Szinnyei	Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái I–XIV. Bp. 1891–1914. – [Utánnyomata:] Bp. 1980–1981.
Sztripszky	Sztripszky Hiador: Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtár c. munkájának I–II. kötetéhez. Bp. 1912. – [Utánnyomata:] Bp. 1967.
Trausch	Trausch, Joseph: Schriftsteller-Lexicon oder biographisch-literärische Denk-Blätter der Siebenbürger Deutschen I–III. Kronstadt 1868–1871. – IV. Ergänzung von Friedrich Schuller. Hermannstadt 1902.
Trofejnye knigi	Žuravleva, E. V. – Zubkov, N. N. – Korkmazova, E. A.: Trofejnye knigi iz Biblioteki Šarošpatakskogo kolledža (Vengriâ) v fondah Nižegorodskoj gosudarstvennoj oblastnoj universal'noj naučnoj biblioteki. Moskva 1997.
Tüskés	Tüskés Gábor: A XVIII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai. Bp. 1997.
Varga	Varga Imre: A magyarországi protestáns iskolai színjátszás forrásai és irodalma. Bp. 1988.
Veress	Veress Endre: Erdély- és magyarországi régi oláh könyvek és nyomatványok. Kolozsvár 1910.
VSJAK IX	Veškerých spisů Jana Amosa Komenského. Svazek IX. K vydání upravil Ot. Kadner. Brno 1915.
Weszprémi: Medic.biogr.	Weszprémi, Stephanus: Succincta medicorum Hungariae et Transylvaniae biographia I–III. Lipsiae – Viennae 1774–1787. – [Betűhű kiadása, párhuzamos magyar fordítással: I–III. Bp. 1960–1970.]
Zelliger: Pantheon	Zelliger, Aloysius: Pantheon Tyrnaviense bibliographicam continens recensionem operum typis Tyrnaviensibus aa. 1578–1930 editorum. Tyrnaviae 1931.
Zoványi: Lexikon	Zoványi Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. 3. javított és bővített kiadás. Szerkesztette Ladányi Sándor. Bp. 1977.
Zoványi: Puritánus	Zoványi Jenő: Puritánus mozgalmak a magyar református egyházban. Bp. 1911.

RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK

1636–1655

1633

LESSVS, quem ill. ... comiti Pavlo Rakoczy de Felsö Vadasz, ivdici cvriae regiae in Hvngaria, comitatvvm Saarosiensis et Thornensis svpremo comiti, sacrae caesareae regiaeq(ue) majestatis consiliario et cvbicvlario, etc., moecenati suo moesta almi Homonnensis Gymnasij... juventus extremum pietatis officium praestitura moestissime gemebat. Bartphae (MDCXXXVI) ex officina typographica Jacobi Klöszij [jun].

[ ]^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 504 – Čaplovič 163

Gyászversek. – A nyomtatvány megjelenésének évéről az impresszum fölötti kronosztichon tájékoztat. A címlap hátán *Benevolo lectori* intézett disztichon és *Epitaphium super insignia... Pauli Rakoczy*, a halotti címerpajzs fölé írt gyászvers olvasható. Ezután *Ratio cur super morte... Pauli Rakoczy sit gemendum* című rövid beszéd vezeti be a Rákóczi Pál halálára írt három verset: *Mors nulli parcere novit*; *Vox... Pauli Rakoczy ad superstites*; *Vult renovare juventam*.

A versek szerzői valószínűleg a homonnai jezsuita gimnázium tanárai vagy a felsőbb osztályok tanulói lehettek. Homonnára Drugeth György az 1610-es évek elején telepített jezsuitákat, akik tízévnyi szünettel (1619–29) 1640-ig tartottak itt fenn kollégiumot.

Rákóczi Pál, I. Rákóczi György erdélyi fejedelem katolikus vallású öccse Sáros és Torna vármegye főispánja volt. 1631-től országbíró 1636. március 12-én bekövetkezett haláláig. Szepesváralján temették el.

A bártfai műhelynek az előző két évből, 1634-ből és 1635-ből nem ismeretes kiadványa. Működése 1636-tól 1650-ig követhető folyamatosan.

Budapest *Nat* ①

1634

OKOLICSNAI János: Tripartiti operis ivrivm consvetudinariorum regni Hungariae compendium. Rythmis vulgaribus per Ioannem Okolycznai seniorem editum, sumptibus generosi ac eg(regii) domini Sigismundi Bano de

Lucska, iudicis nobilium comitatus Saarosziensis. Bartphae MDCXXXVI typis Jacobi Klösz [jun.]

):(⁴, A⁸-K⁸ L⁴ = [8] + 133 + [35] pag. – 8° – Orn.

RMK II 503 – Caplovič 164

Oktatóvers Werbőczy István Hármaskönyvéből. – A munkát a szerző keltezés és aláírás nélküli ajánlása vezeti be *Epistola dedicatoria spectabilibus... dominis Nicolao, Paulo et Mathiae Osztrosith de Ghiletincz et Illava ejusdemque arcis Illava et alterius Lipto-Uyvar etc. hereditariis dominis.* Ennek végén *Observationes*, azaz rövid megjegyzés igazít el a marginális jegyzetekben használt rövidítések feloldásáról. A főrész *Tripartiti operis jurium consuetudinariorum regni Hungariae prima pars. Argumentum primae partis* címmel kezdődik. Werbőczy művének hármas beosztását követve szedi rímes versbe a magyar szokásjog gyűjteményét. A címben olvasható *rythmis vulgaribus* kifejezés nem arra utal, hogy a versek magyar nyelvűek, hanem hogy minden nyelvi eleganciát nélkülöznek. A szöveget a margókon a versbe foglalt titulusok számára, illetve tartalmára utaló jegyzetek kísérik. Végül *Index argumentorum, titulorum consuetudinarii juris Hungariae*, betűrendes tárgymutató olvasható.

Okolicsnai János jogtudós 1635-ben Liptóújvár prefectusa volt. Költeményét az ajánlásban megnevezett Osztrosith fiúk jogi tanulmányainak segítése céljából készítette. Az 1650-es évek első felében működő Okolicsnai János liptói alispán valószínűleg azonos a versszerzővel.

Cf. – **2226**

In 18 bibliothecis 20 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Univ* – Martin *MS* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş – Zagreb *Univ* - etc.

1635

(NYÉKI VÖRÖS Mátyás:) Dialogus az az: eggy kárhozatra szállott gazdagh test és leleknek siralommal tellyes eggymással valo keserves panaszolkodo beszelgetesek..., mellyet regenten Szent Bernard doctor... irt volt deákul, most az nemes magyar nemzetnekis... maga nyelve szollására hozattatot. Bechben MDCXXXVI [typ. Ferenczffy].

(?)⁴, A⁸–D⁸ = [36] fol. – 8° – 8 ill., orn., init.

RMK I 654 – Sztripszky I 1646/153 ← MKsz 1881: 180 – RMKT XVII/2 470 – Holl: Ferenczffy 202

Katolikus verses elmélkedés. – E kiadás szövege, beosztása és külső kiállítása teljes egészében megegyezik az előző, Bécsben, 1633-ban készült kiadással (vö. **1558**; Holl: Ferenczffy 86–87).

A versciklus és a függelék énekeinek incipitmutatóra utaló kezdősora: A₁a: *Bátorságban élő, ó emberi nemzet* – D₅a: *Bocsásd kegyelmedet* – D₆b: *Ó dicsőült.*

Szövegkiadás: RMKT XVII/2 133–171

Szabó Károly csupán Sándor István (Könyvesház 27) említése alapján vette fel bibliográfiájába e kiadást (RMK I 654). Példány alapján először Kudora Károly írta le (MKsz 1881: 180). Adatát átvette Sztripszky Hiador (I 1646/153).

Cf. **1294**!; –, **1664**, **1978**, **2077**(2), →

Bp. *Univ* ①

1636

RITVALE seu formvla agendorvm in administratione sacramentorum, ac coeteris ecclesiae publicis functionibus. Pro dioecesi Iavrinensi nunc recenter editum. Viennae MDCXXXVI typis Matthaei Formicae.

A^4, A^1–Z^4, Aa^1–Qq^4 = [7] + 312 pag. – 4° – Orn., init.

RMK III 1511

Magyar nyelvű részeket is tartalmazó katolikus szertartáskönyv. – A címlevél hátán *Georgius Draskovitius... episcopus Iaurinensis* Győrött, 1636. március 15-én kelt ajánlása olvasható egyházmegyéje papságának. Ezt követi *Index ritualis* címmel a tartalomjegyzék a mű beosztásának rendjében. A főrész fejezetei a következők: (1) *De iis, quae in sacramentorum administratione generaliter servanda sunt* – (2) *De sacramento baptismi rite administrando* – (3) *De sacramento poenitentiae* – (4) *De sanctissimo Eucharistiae sacramento* – (5) *De sacramento extremae unctionis* – (6) *De visitatione et cura infirmorum* – (7) *Ordo commendationis animae* – (8) *De exequiis* – (9) *De sacramento matrimonii* – (10) *De benedictionibus regulae generales* – (11) *De processionibus* – (12) *De exorcizandis obsessis a daemonio* – (13) *Formulae scribendae in libris habendis apud parochos*. A győri püspöki egyházmegye használatára az esztergomi érseki egyházmegye szertartáskönyvéből (**1346**) átvett latin szövegek között a keresztelés és esketés szertartásánál a hívek anyanyelve szerint magyar, német és horvát nyelvű szövegek is találhatók (a 15–16, 21–23 és a 164–166 lapokon).

Cf. –, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ②* – Budapest *Univ* ① – Wien *Nat* ① – Wien *Univ* ①

1637

AZ EGESZ esztendö által való vasárnapokra és innepekre rendeltetet evangeliomoc es epistolac, az evangeliomokból szeresztetet jmadsagockal egyetemben, mellyeket mostan ujób revisió és meg-igazétás alat maga kölcségével újonnan ki-nyomtatot Csepregben Farkas Imre anno 1636.

)(^{6}, A^{12}–Y^{12} = [270] fol. – 12° – Orn.

RMK I 655

Evangélikus perikópáskönyv imádságokkal. – A címlevél után *Farkas Imre csepregi könyvnyomtató* 1636. május 13-án kelt ajánlólevele *Nadasdi Ferencz úrnak, Fogaras földének örökös és Vasvár megyének főispánjának* szól. A frész tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik az 1631-ben Csepregen megjelent kiadással (**1491**), annak laponkénti újraszedése.

E nyomtatványból Szabó Károly példányt nem ismert, csupán a Bártfán 1698-ban megjelent perikópáskönyv (RMK I 1517) ajánlólevelének utalása alapján feltételezte kiadását (RMK I 655). Farkas Imre nyomdász az ajánlólevélben elmondja, hogy azért vállalkozott a perikópáskönyv új kiadására, mivel az 1631. esztendei kiadás (**1491**) példányai már elfogytak.

Cf. **91**!; **900**!, **1491***; –, **1989**, →

Budapest *Nat* cop. – Melk ①

1638

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1637. esztendőre. Csepreg 1636 Farkas. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

A csepregi nyomda működése – a mai ismeretek szerint – 1638-ban és 1639-ben szünetelt, sőt 1637-ből is csak egy bizonytalan adat van róla (**1669**). Ezért 1637–1639 között magyar nyelvű naptárak feltételezése nem indokolt.

Cf. **1820**!

1639

MEDGYESI Pál [transl.]: Praxis pietatis, az az: kegyesseg-gyakorlas, melyben be-foglaltatik, mint kellyen az hivö keresztyén embernek az Isten és a maga igaz ismeretiben nevekedni, életét naponként Istennek félelmére intezni, tsendes lelki-ismerettel költeni és futásának el-töltese utan boldogul vegezni. Fordittatot angliai nyelvből az magyar keresztyéneknek ez szomorusagos utolso idökben kivaltkeppen-valo vigasztalásokra és hasznokra Medgyesi Pal, Ur Iesus Christus egy-igyü szolgája által. Debreczenben 1636 (Fodorik Menyhart).

)(12, (:)6, A12–Z12, Aa12–Rr12 Ss10 + 2 = [36] + 979 + [1] pag. – 12° – Orn.

RMK I 657

Protestáns elmélkedések és imádságok. – A címlevél után a *Hírrel, névvel s elmével tündöklő... Lonyai Sigmond uramnak...* címzett *Ajánló levél* olvasható, Sz[inyér]váralja, 1635. március 20-i keltezéssel. Ebben *Medgyesi Pál* részletesen leírta a fordítás létrejöttének körülményeit, kiemelve Szenci Molnár Albert ösztönző szerepét. A fordító előszavát *A keresztyén olvasóhoz* a könyv hasznosságát dicsérő ajánló versek követik: *Stephanus Medgyesi r. p. t. sch. Deb.* verse latinul és magyarul: ez utóbbinak az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Nincs oly írás a szent Biblia után*; valamint *Nicolaus Wari, rector p. t. sch. Szatt.* három latin és egy magyar nyelvű verse, kezdősora: *Mindenkor jó hírrel s névvel virágoznak*. A *Be-summáló lajstroma e könyvnek* című tartalomjegyzék után a nyomdász neve olvasható: *Nyomtatta Fodorik Menyhart*. A könyv főrésze a *Kegyesség gyakorlás* címet viseli, amely előfejként végigvonul az egész kiadványon. A kötet 43 fejezetre osztva vallásos elmélkedéseket tartalmaz Isten és az ember ismeretéről, a kegyes élet akadályairól (1–4. fejezet), valamint az *embernek mindennemű állapota szerint szent elmélkedéseket és imádkozásokat* (5–43. fejezet). A szövegben néhány rövidebb verses betét is olvasható, kezdőszavaik: *Tegnap bíró valék – Nem szó, hanem szófogadás – Christe, ki e nyavalyát*. A kiadványt a sajtóhibák jegyzéke zárja: *A nyomtatásban esett némely fogyatkozásokat a keresztyén olvasó így igazítsa el.*

A nyomtatványnak két variánsa ismeretes. A fenti leírás az A-variáns alapján készült. A B variánsnak teljes az impresszuma: a címlapon a nyomdász neve is olvasható: *Debreczenben, Nyomtatta Fodorik Menyhart 1636*, az ajánlásban pedig Lónyai Zsigmond királyi tanácsosi rangja is szerepel. Ennek megfelelően a nyomdász a címlapot, az ajánlás szövegét, vagyis az egész első füzetet újraszedte.

Szövegkiadása Incze Gábortól: Medgyesi Pál: Praxis pietatis. Bp. 1936.

Lewis Bayly *The practice of pietie* c. műve (első kiadása London 1611) a puritán kegyesség nagy hatású kézikönyve. Számos európai nyelven kiadták. A magyar szöveg az angol eredetiből készült. Medgyesi Pál még 1630-ban, cambridge-i tanulmányai során fordította le a könyv első két fejezetét. Itthon újabb, terjedelmes részekkel készült el, amelyek 1632-ben Debrecenben jelentek meg, a *Szent Ágoston vallása* függelékeként (**1525(2)**). A teljes fordítást 1635 tavaszára fejezte be. Ld. Császár: Medgyesi 20–31 – Berg: Angol hatások 91–95 – Könyv és könyvtár 1963: 43–79, Esze Tamás – Magyar Grafika 1994: 39–42, V. Ecsedy Judit – Bartók 261–262, 291–292.

E kiadás használatát megnehezítette, hogy a nyomdász a lajstromban számos fejezetnél (2–4, 7, 29) téves lapszámot közölt. A magyar *Praxis pietatis* további kiadásai már nem Debrecenben jelentek meg.

A Praxis pietatist hamarosan biblikus cseh nyelven is kinyomtatták Magyarországon (vö. **1906(1)**).

Cf. **1525(2)**; –, **1702**, **1735**, **1817**, **1895**, **1906(1)**, **2042**, →

Budapest *Acad* ① A variáns ②* B variáns – Budapest *Nat* ②* A variáns – Budapest *Ref* ① A variáns – Budapest *Univ* ② B variáns – Esztergom *Dioec* ① A variáns – Odorhei ② A variáns

Olim: Lugossy Józsefnél Debrecenben

1640

[ALSTED, Johann Heinrich:] Catechismus religionis Christianae compendiose propositus et sacrarum litrarum[!] testimoniis confirmatus... Albae Juliae MDCXXXVI. – CATECHISMUS, az az a keresztyeni vallasnak es hütnek rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatott, s-szent irásbéli bizonyságokkal meg erössitetett summája avagy veleje... Fejervaratt MDCXXXVI [typ. principis].

[ ]^{1}, A^{11} B^{12}–D^{12} = 95 pag. – 12° – Orn.

RMK II 505 – Sztripszky I 1948/155 ← MKsz 1883: 277

Református katekizmus latin és magyar nyelven. – Johann Heinrich Alsted 77 kérdésfeleletből álló kiskatekizmusának ez az első kétnyelvű, latin-magyar kiadása. A latin szöveg a páros (verzó), a vele párhuzamos magyar szöveg a páratlan (rektó) lapokon olvasható. A katekizmus tartalma és beosztása megegyezik az első latin nyelvű kiadáseval (**1578**), azonban a szerző, Alsted utószava és az azt követő *Methodus* című fejezet e kiadásból hiányzik. A magyar fordító személye ismeretlen. (A magyar rész szövegkiadásáról ld. **1993**.)

A latin címszöveg a jelöletlen első levél verzójára, a magyar címszöveg az A_1 levél rektójára került, mindkettőn bibliai idézet olvasható. Az első számozott lapra nem nyomtattak.

Az 1623-tól folyamatosan működő gyulafehérvári fejedelmi nyomda kiadványai 1635 és 1643 között nem közlik a nyomdavezető nevét (vö. OSzKÉvk 1974–1975: 349–421 és 1978: 291–341, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1578***; –, **1764**, **1958**, **1993**, **2167**, **2212**, **2373**, 2402, **2573**, →

Budapest *Nat* cop. partim (Sibiu) – Budapest *Ref* ④ – Sibiu *Mus* ① ①

1641

(ARTICVLI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis in civitate Alba-Ivlia ad diem vigesimum-quintum mensis Maij anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo sexto indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1636 typ. principis.]

A^{6} = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1947/154 ← MKsz 1895: 260 – Nägler 227–228

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ez foglalja magában az 1636. május 25 és június 10 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizennyolc artikulusba foglalt végzéseinek szövegét, valamint az előző erdélyi országgyűlésnek 1636. február

26-án Bethlen Istvánhoz küldött levelét: *A múlt kolozsvári gyűlésből... Bethlen István uramnak küldött ország levele.* A latin nyelvű záradék kelte 1636. június 10.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 505–514.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 206, Fazakas József és OSzKÉvk 1974–1975: 409, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; –, **1642, 1673, 1719, 1765, 1824, 1878, 1924, 1994, 2057, 2100, 2138, 2169, 2209, 2259, 2314, 2364, 2414, 2499, 2517, 2574,** →

Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sighişoara ①

1642

(ARTICVLI dominorum statuum et ordinum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem decimum quintum mensis Febr. in civitatem Colosvar indictis conclusi.) [Gyulafehérvár 1636 typ. principis.]

A^4 = [4] fol. -- 2° – Init.

Sztripszky I 1949/156 ← MKsz 1895: 260

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ez foglalja magában a Kolozsvárott 1636. február 15 és február 29 között tartott országgyűlés hét artikulusának szövegét. A végén a latin nyelvű záradék 1636. február 29-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 458–464.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 206, Fazakas József és OSzKÉvk 1974–1975: 409, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641!**

Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Univ* ①

1643

KESERÜI DAJKA János – GELEJI KATONA István: Az keresztyeni üdvözitö hitnek egy nyomban jaro igazsagahoz inteztetett ekes rhytmusu hymnusokkal,... szent sóltárokkal, örvendetes notáju prosakkal és több sok nemü,... lelki ditséretekkel és esztendötszakai templumbéli kegyes caere-

moniákkal tökelletesen meg töltetett öreg gradval, melly... szorgalmatoson meg tisztogattatott és sok hozzá kévántatott szükseges részekkel meg öregbittetett. Keserüi Dajka Janosnak es Geleji Katona Istvannak, Erdely orszagaban levö magyar keresztyén reformata ecclesiáknak püspökinek és az Gyulafeirvarinak lelki pásztorinak fáradtságos munkájok által. Es elsöben... Bethlen Gabor... gondviseléseböl ez itt való feirvari ecclesiabéli szolgálatra kézzel, nagy öreg bötükkel le iratott. S-most immár... Rakoci György fejedelmünknek keresztyéni szorgalmatoskodásából,... még az irottnál-is sokkal tellyessebben és tisztábban ki nyomtattatott. Gyula Feir-Varatt MDCXXXVI [typ. principis].

(( )^{4}, (( )^{4}, ((( )^{2}, (:)^{4}, A^{4}–Z^{4}, Aa^{4}–Zz^{4}, Aaa^{4}–Kkk^{4} Lll^{2} Mmm^{4}–Ttt^{3+1}, Uuu^{3+1}, A^{4}–Z^{4}, Aa^{4}–Ll^{4}, [ ]^{2} = [28] + 512 [recte 522] + 268 [recte 272] + [4] pag. – 2° – ♪, Orn., init.

RMK I 658

Református graduál. – Az első két füzetnek azonos a füzetjele. A címlevél hátán két idézet Pál apostoltól. Az ezt követő levélen olvasható Rákóczi György fejedelem ajánlása a következő záradékkal: *Irtam Gyula Fejervaratt fejedelemségemnek székeshelyén, Szent Iván havának nyolcadik napján ezerhatszázharminchat esztendőben; e világi pályafutásomnak teljes negyvenkettedik esztendejében, e gondos és igen bajos fejedelemségemnek hatvanhatodik hónapjában.* Az ajánlást Geleji Katona István *erdélyi orthodoxus püspök* Gyulafehérvárott, 1636. január 25-én kelt, *Rakoczi Györgynek... Erdely országának fejedelmének, Magyarország részeinek urának és székelyek ispánjának* címzett terjedelmes bevezetése követi: *Az Isten dicsőítetésének módjairól való ajánlólevél.* Ezután a *Mutató táblájuk ez egész graduálban levő mindenféle nemű énekeknek*, azaz a kezdősorok műfajok szerint csoportosított betűrendes jegyzéke található. A mű két főrészből áll:

I. rész: Graduál. Adventtől Szentháromság ünnepéig tartalmazza az ünnepi énekeket, a hétköznapi és úrvacsora-osztásra való énekeket, a prózában közölt részekkel vegyítve, a következő, ismétlődő beosztás szerint: *Introitus, Prosa* (szekvenciák), *Invitatorium, Antiphonae, Responsoria, Versiculi* (Szentírás-idézetek) és *Benedictiones*. A graduál további, terjedelmes részét a prózában, de kottával közölt lamentációk, passiók és vasárnapi antifonák teszik ki: *Lamentationes Jeremiae prophetae – Oratio Jeremiae prophetae – Kyrie puerorum – Passio Domini Nostri Jesu Christi* Máté evangéliuma, ill. a négy evangélista szerint – *Antiphonae Dominicales*. Az első rész az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő énekeket (verses szövegeket) tartalmazza:

[1] lap: *Új világosság* – 2: *Áldott Izraelnek* – 3: *Mennyei Ige – Mennyből az* – 4: *Az Üdvözítőt* – 5: *Mindeneknek teremtője és híveknek éltetője – Csillagoknak* – 6: *Istentől* – 7: *Mindnyájan, kik – Jövel Megváltója* – 26: *Az Atyának – Örüljünk mi keresztyének, hogy – Jöjj mihozánk, üdvözítő* – 27: *Teljes e széles világban, dicséretes* – 28: *Teljes e széles világban, minden – Jó keresztyének* – 29: *Atya Istentől* – 30: *Jövel népeknek ... Szűznek – Naptámadattól* – 31: *Jer, dicsérjük keresztyének, nevét* – 45: *Adjunk hálát, keresztyének – Áldjuk mind – Áldjuk mindnyájan – Járjunk... világra születék* – 46: *Jézus Krisztus, ki miértünk nem* – 47: *Gonosz* – 51: *Teremtő* – 52: *A bűnök* – 64: *Hallgassuk* – 65: *Dicsérjük – Nevét* – 66: *Szent Igéjét* – 67: *Jézus Krisztus, mi Megváltónk, bűn – Hallgass meg minket Úristen, tekints reánk kegyelmesen* – 75: *Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk ... Mennyországnak* – 79: *Jézus Krisztus, ki miértünk negyven – Jézus Krisztus, te* – 80: *Ó mi kegyelmes* – 81: *Jer, hirdessük* – 83: *Ke-*

resztyének örvendezzünk – 84: *Mostan eljöttek – Minden mi* – 89: *Fénylik* – 90: *E világnak – Keresztyéneknek serege... A győzhetetlen* – 91: *Keresztyéneknek serege... Mert* – 92: *Szenteknek* – 93: *Örüljünk most* – 115: *Emlékezzünk keresztyének – Jézus Krisztus, ki e* – 117: *Mostani jeles* – 118: *Jézus Krisztus, mi királyunk* – 128: *Járjunk... méne fel mennyországban* – 129: *Jövel teremtő – Jövel Szentlélek Úristen, vigasztalj* – 130: *Jövel Szentlélek Úristen, ki* – 145: *Örüljünk mi keresztyének, mert az Isten ő* – 146: *Jöjj mihozzánk, vígasztaló* – 147: *Üdvöz légy édes* – 148: *Ó te dicső* – 149: *Ó teremtő* – 173: *Felséges Isten, mennynek, földnek ura és mindeneknek nagy* – 174: *Mennynek és földnek nemes teremtője, minden* – 175: *A széles* – 176: *Ó magas* – 177: *Ó nagyhatalmú – Emberi* – 178: *Felséges Isten, mennynek földnek ura és mindeneknek vagy* – 179: *A nap feljövén* – 180: *Mostan, ó* – 181: *Igaz bíró – Állatoknak* – 182: *Látod Isten szíveinket, látod – Felséges Atya* – 183: *Könyörögjünk az Istennek Krisztus* – 184: *Sok nyavalyánkban* – 185: *Mindenkor téged* – 186: *Atya Istennek egy* – 187: *Az éjszakai setétség, tévelygő – Ó, mennyeknek* – 188: *Mennyei Atya* – 189: *Ó mennyei mi szent Atyánk, tekints* – 190: *Idvez légy Krisztus* – 192: *Jézus Krisztus, egy* – 193: *Jézus Krisztus, Istennek egy* – 195: *Könyörögjünk az Istennek, mint* – 196: *Ó mi szent Atyánk, kegyes gondviselőnk* – 197: *Ó áldott* – 225: *Áldjuk és felmagasztaljuk* – 226: *Örüljünk mi áldottak* – 227: *Jézus Krisztus, kit – A teremtő* – 237: *Úrnak végvacsorájára* – 238: *Szükség megtudni* – 239: *A nap eljő* – 244: *Menjetek el – Ó üdvösséges.*

II. rész, újrakezdődő lapszámozással: *Psalmi Davidis* címmel a bibliai zsoltárok ritmikus prózafordítását tartalmazza, egy pótlásul közölt éneket (223: *Hatalmas Úristen*) és responsoriumot, Szentírás-idézetet és áldást az egyházi év minden vasárnapjára. A zsoltárfordításról Geleji Katona így ír az ajánlólevélben: „...[Keserüi Dajka János] *végezetre, hogy az másfélszáz zsoltárokat, (amint látom a boldog emlékezetű Carolyi Caspar fordítása szerint), mivel az azelőtti graduálokban csak egynéhány zsoltárok voltak (azokis nem literaliter, hanem csak periphrastice, azaz bővebbedkén való körüljáró beszéddel, amint a kisebbik Cantionálében kell lenni) versenként szaggatván a nótával való éneklésre egészlen leírta, s a Graduál írónak eleiben adta.* [(((⁾ıa fol.]. A vasárnapokra szóló bibliai igéket (*Benedictiones et vota Dominicalia*) az ajánlás szerint maga Geleji Katona István foglalta versbe. Incipitmutatóra utaló kezdőszavaik a következők:

252: *Örüljünk mi keresztyének, mert az Isten ígért* – 253: *Emeljük – Íme eljött – Jertek, hívek – Halljunk – Igaz Isten, s amit* – 254: *Meglőn – A Krisztus lőn – Jézus Krisztus, ki szent – Megkeresztelé – Jézus Urunk* – 255: *Ó ártatlan bárány, Krisztus – Ó született – Jelét – Menyegzőben – Áldott Jézus, ki lejöttél* – 256: *Serkenj fel, kérünk – Az Úr az ő – Szorgalmatos – Híven – Jézus Krisztus, magad* – 257: *Áldott Jézus, ki miértünk – Dávid fia – Ó hatalmas király – Ó bőkezű – A bűnről* – 258: *Ó üdvösségnek – Ó igaz – Bűntől üres – Mint Mózes – Eltemeté – Ó életnek* – 259: *Izraelnek megváltója – Felkelt – Jézus Krisztus, ki felkelvén – Ó pásztorok – Világ – Eljött – Igazság – Isten fia – Felment – Gyűlöl – Ó igazságnak* – 260: *Igaz Isten, kinek – Ó Szentlélek – Valaminthogy – A gazdagsággal – Ne vonjon – Könyörülő* – 261: *Aki mást – Parancsoló – Színes – Ó hatalmas nagy – Nem mind – A nagy* – 262: *Ó ártatlan bárány, Christe – Utálatosb – Ó isteni – Aki szereti – Mindnyájan lelki – Az Isten ha* – 263: *Halált – Meggyógyítá – A törvény – Egyenlő – Hívatá – Nagy orvosság* – 264: *Ó könyörülő – Ó bölcs – Szüleink – Legyünk – Eljő* – 265: *Menjetek el Úr – Igaz Isten, ki – Közbenjáró* – 266: *Mindenható Atya – Támadj fel – Te Úristen* – 267: *Ez esztendőt – E húsvét – E pünkösd* – 268: *Tévelygünk.*

A kiadvány végére tartozik *A kegyes olvasókhoz és éneklőkhöz tétetett rövid intés e graduálnak nyomtattatásában esett vétségek és az igaz magyarán való írásnak módja felől* című két levél (négy számozatlan lap) terjedelmű részletes hibajegyzék.

Rákóczi és Geleji ajánlásaiból kitűnik, hogy ez az *Öreg Graduál*nak nevezett kiadvány a fejedelem költségén kétszáz példányban készült. Rákóczi a maga ajánlását valamennyi példányban saját kezével aláírta, bejegyezve jelmondatát: *Non est currentis, neque volentis, sed miserentis Dei*, majd ajándékként elküldte a legnépesebb gyülekezetekhez, azok nevét ugyancsak saját kezével írva be. A nyomtatás 1632-től 1636-ig tartott. Előbb Keserüi Dajka János, erdélyi református szuperintendens a Bethlen Gábor számára készített kéziratos Graduált kezdte el kiegészíteni és sajtó alá rendezni. Az „A-H" jelű nyolc füzetet ki is nyomtattatta, a továbbiakban azonban 1633. május 18-án bekövetkezett halála megakadályozta. A munkát utódja, Geleji Katona István vette át és fejezte be. A nyomtatás egyéb körülményeit, a kottanyomás technikáját Ecsedy Judit részletesen tisztázta (OSzKÉvk 1974–75: 364–366).

A zene- és a liturgiatörténeti kutatás megállapította, hogy az *Öreg Graduál* a középkori hagyományokból kinőtt ortodox református nemzeti nyelvű gregorián korális leggazdagabb gyűjteménye, amelyben különböző vidékekről származó mintegy negyven helyi graduált dolgoztak fel. Az úgynevezett protestáns énekeskönyv (vö. **2254**) XVII–XVIII. századi kiadásainak élén álló himnuszrész ezután lényegében Keserüi Dajka és Geleji Katona e munkáját követi (MKsz 1996: 82–89, Hubert Gabriella). – Ld. még: Jaarboek voor Liturgienderzoek 1988: 151–182, K. W. de Jong – Magyar zenetörténet II. 1541–1686. Szerk. Bárdos Kornél. Bp. 1990, 203–205 – Sursum Corda, Variationen zu einem liturgischen Motiv. Für Philipp Harnoncourt zum 60. Geburtstag. Hrsg. von Erich Renhart und Andreas Schnider. Graz 1991, 342–348, Ferenczi Ilona, ugyanez a tanulmány magyarul: Magyar Egyházzene 1993/1994: 21–30 – Magyar Egyházzene 1998/1999: 251–258, H. Hubert Gabriella.

Cf. **1628!** –, **1981**, **2163**, **2254**, **2406**, **2532**, **2564**, **2624**, –

In 14 bibliothecis 15 expl. – Braşov *Arch* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Ref* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref* – Esztergom *Dioec* – Kecskemét *Ref* – Sárospatak *Ref* – etc.

1644

RATAJ, Václav: Carmen panegyricum in... Athenaeo Bethlen-Rakociano, quod est Albae Juliae 10 Xbris an. 1635 solenni absoluto examine publice recitatum post... Georgio Rakoci, Transylvaniae principi... moecenati munificentissimo humillime oblatum a Venceslao Ratagio, Boemo... Albae-Juliae (MDCXXXVI) typis celsissimi principis.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1913: 245 – Nägler 611

Dicsőítő versek. – A címlap hátán olvasható a szerző ajánlása: *Ad illustrissimum principem dedicatio votiva*. Ezt külön cím nélkül követi az I. Rákóczi Györgyöt, Geleji Katona Istvánt, valamint a gyulafehérvári akadémia tanárait és diákjait köszöntő hat latin nyelvű vers. A költeményeket szerzőjük a címszöveg tanúsága szerint 1635. dec. 10-én a főiskolán tett ünnepélyes vizsgája alkalmából olvasta fel. Ennek ellenére a címlapon olvasható kronosztichon egyértelműen bizonyítja, hogy kinyomtatására csak 1636-ban került sor.

Václav Rataj (Ratag, Ratagius) cseh exuláns gyulafehérvári tanulmányai után 1636-tól Márkusfalván volt rektor és a három Máriássy fiú nevelője. Batizfalván evangélikus lelkészként működött.

E kiadványt a British Library példánya alapján először Kropf Lajos ismertette. A címlapján szereplő kronosztichont helyesen 1636-nak oldotta fel (MKsz 1913: 245). Doina Nägler a szebeni Brukenthal Múzeum katalógusában viszont év nélküli nyomtatványként írta le (611).

Budapest *Nat* cop. (London + Sibiu) – London *BL* ① – Sibiu *Mus* ①

1645

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1637. esztendőre. Kolozsvár 1636 typ. Heltai. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Az 1636. évre szóló kolozsvári naptár (**1616**) után példányból csak az 1641. évre szóló (**1828**) ismeretes, de valószínű, hogy a hiányzó évekre is megjelentek a kolozsvári naptárak.

Cf. **1828**!

Kósa János (Várfalvi): A sok egymással ellenkező értelmek között, mint kell az együgyű embernek felkeresni az igasságot. Kolozsvár 1636. – Vide **1648**

1646

AZ SZENT Ianos evangelivma kezdetinek rövid magyarázattya, mely kérdésekből és feleletekből áll, az magyar nemzetnek éppületire német nyelvből egy igasság szeretö atyafi által magyarra fordittatott... [Kolozsvár] 1636 [typ Heltai].

A^{12} B^{12} + ? = [6] + 42 + ? pag. – 12° – Orn.

RMK I 660

Unitárius bibliamagyarázat. – A címlapon bibliai idézet. A címlevél után olvasható az *Elöljáróbeszéd a kegyes olvasóhoz*. Ezután következik *A Szent János Evangéliumának az elei*, azaz az első 18 verse, majd *Szent János Evangéliuma kezdetinek rövid magyarázatja* kérdés-felelet formájában. Az egyetlen ismert példány csak az első két ívet tartalmazza. A kézírással hozzáírott folytatás terjedelme alapján (17 lap) kb. hat levél hiányozhat a nyomtatványból. XVIII. századi kéziratos másolatát a kolozsvári akadémiai könyvtár őrzi (vö. The Manuscripts of the Unitarian College of Cluj/Kolozsvár in the Library of the Academy in Cluj–Napoca. I Catalogue. Compiled by Elemér Lakó. Szeged 1997, 301).

E kiadványból Kénosi Tőzsér János még teljes példányt látott. Leírása szerint a könyv végén *Tu spera regnum* állt. Uzoni Fosztó István a következő megjegyzéssel egészítette ki Kénosi adatát: „Ex anagrammate exit: *Petrus Germanu* dicitur autem e lingua germanica versum... si fuisset *Tu speras regnum*. Esset: Petrus Germanus. Germanice est opus Walentini Smalcii." (Kénosi 82, 164). Vagyis a könyv végén lévő anagramma megerősíti, hogy németből fordíttatott e mű, s a német nyelvű változatot Uzoni Fosztó Valentin Schmaltz művének tartotta.

Valentin Schmaltz 1611-ben a lengyelországi Raków-ban jelentette meg a *Kurze Auslegung über den Anfang des Evangelii des Heiligen Iohanis* című művet (Vö.: Kawecka-Gryczowa Alodia: Arianskie oficyny wydawnicze Rodeckiego i Sternackiego. Wroclaw 1974, 232. sz.).

A kiadványt Kénosi Tőzsér (i.h.) és Szabó Károly (RMK I 660) a kolozsvári nyomtatványok között írta le. Feltételezésüket a tipográfiai vizsgálatok megerősítették (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Acad* ③*

1647

SZENTMÁRTONI B[ODÓ] János: Az tékozlo fiunak historiaia, melyben attyatol valo el bvcsvzása, nagy szegénysegre valo jutása, attyához valo haza menése es attyának hozzá valo kegyessége iratik meg, authore Iohanne B. Szentmartoni. Ad notam: Oh te keresztyén ember, serkeny fel álmodbol, etc. Ez historia melle adatott az Vasrol valo enek-is. Claudiopoli 1636 typis Heltanis Georgius Abrugi.

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – 1 ill., init.

RMK I 661

Verses bibliai história. – A címlapot fametszet díszíti. Hátán latin vers szól *Ad lectorem*, amelynek szerzője valószínűleg ugyancsak Szentmártoni Bodó János. A tékozló fiúról szóló história három részre tagozódik, *Applicatio*-val a végén. Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Szertelen rút dolog volt bűnnel megrakodni.* Az utolsó versszak szerint a história 1628-ban keletkezett. A nyomtatványt *A vasról* szóló vers zárja. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Ím, minden rendek dolgokban eljárnak.* Keltezési ideje a záró versszak szerint 1625.

Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

Szentmártoni Bodó János (?–1648) Kolozsvárt végezte tanulmányait. 1618-ban Dicsőszentmártonban volt rektor, 1622–től Torockón unitárius lelkész. 1635-től a kolozsi egyházközségben működött. Életét és munkásságát Varga Imre foglalta össze (RMKT XVII/4 659–664).

Cf. –, 2215, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Univ* ④ – Szeged *Univ* ④

1648

»VÁRFALVI KÓSA János: Az Üdvösségnek Fundamentumáról ki adatott Tanúságnak Szent Irásból való meg mutogatása az Öregekért, kik az Kérdéseket és Feleleteket meg tanulták, az fellyül meg írt Kérdezkedésnek rendi szerént. Kolosvárban nyomtattatott Abrugi György által [typ. Heltai] 1636. 12°«

RMK I 659 – Kénosi 83, 140

Unitárius katekizmus. – E példányból ma már nem ismert nyomtatványt Kénosi Tőzsér János részletesen leírta (Kénosi 83, 140). A kiadvány Várfalvi Kósa úgynevezett „középső katekizmusát" (vö. Kénosi 140) tartalmazta, amely a „kis katekizmustól" (**1290(2)**; **2061**) annyiban különbözött, hogy ebben a kérdés-feleletek szövegét szentírási idézetek egészítették ki. A középső katekizmus ma csupán az 1659. évi kiadás kéziratos másolatából ismeretes (Szeged *Univ* MS 1626). A kis- és középső katekizmusok elnevezésekből logikusan következne, hogy Várfalvi egy nagy katekizmust is írt. Erről azonban semmiféle adat vagy utalás nem maradt fenn. Kénosi leírása szerint ezen 1636. évi kiadás függelékét a következő fejezetek alkották: „A megmosogatásban való igének formája" – „Intés a megmosódtakhoz" – „Precationes matutinae tres" – „Benedictiones ante et post sumptum cibum binae" – „Precationes vespertinae duae" – „A sok egymással ellenkező értelmek között, mint kell az együgyü embernek fel keresni az igasságot". A nyomdász neve és a nyomtatás évszáma a kolofonban volt olvasható.

Szabó Károly az utolsó, függelék részt, „Az sok egymással etc..." Kemény József „Lexicon eruditorum Hung. et Trans." című kézirata és Aranyos-Rákosi Székely Sándor híradása alapján (Unitaria vallás történetei Erdélyben. Kolozsvár 1839, 119) önálló nyomtatványként vette fel bibliográfiájába (RMK I 659). Kénosi pontosabb leírása és a káté 1659. évi említett kéziratos másolata alapján azonban kétséget kizáróan megállapítható, hogy a Szabó által idézett cím nem önálló alkotást rejt, hanem e katekizmus függelékét. Kénosi leírását Kanyaró Ferenc is ismertette (KerMagv 1908: 215–216).

Szinnyei bio-bibliográfiája (V 1080) tévesen tartja az *Ájtatos isteni dicséretek* című énekeskönyv toldalékának e középső katekizmust, mivel abban csupán a nyolclevélnyi kis katekizmus volt olvasható (vö. **1290(2)**).

Cf. **1290(2)**; –, **2061**, **2526**, →

1649

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1637. Leutschau 1636 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

David Frölich német nyelvű naptára – a magyar naptársorozat és a nyomda folyamatos működése alapján – feltehetően minden évben megjelent Lőcsén, annak ellenére, hogy csak az 1635. és 1650. (**1596** és **2273**) évi naptárak példányai maradtak fenn. Valószínűleg az 1637. évi lőcsei német naptárára utalt Frölich az 1634. évi boroszlói kalendárium egy kézírásos marginális bejegyzésében: „Ao 37 K[a]L[endarium] Sep. Germ." (MKsz 1996: 434, Pavercsik Ilona).

Cf. **1370!***; **2273!**

Cebani, Abraham: Cygnea cantio... Leutschoviae 1633-1640 között. – Vide **1728**

1650

[1] DAVID F r o e l i c h i u s késmárki astronomus calendarioma, Christus urunk születése után MDCXXXVII. esztendöre szereztetett és ez magyar országhi s- erdélyi eghez szorgalmatosan alkolmaztatot. – [2] (Judicium astrologicum az az: az csillagoknak forgasibol és cselekedetiböl vött jövendöles ez 1637. esztendöre, melly Magyar és Erdely orszaghra alkolmaztatot és rendeltetet F r o e l i c h D a v i d késmarki astronomus által.) Löcsen [1636] Brever Lörincz.

A^8–E^8 F^{3+1} = [43] fol. – 16° – Orn.

Sztripszky I 1953/160 ← MKsz 1895: 338 – Caplovic 824

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – E kiadvány két fennmaradt csonka példánya kiegészíti egymást. A címlevél hátán a szerző *In honorem... Francisci Darholcz de Finta* ajánlja művét. A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek, magyar nyelvű Cisio Janussal. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *A télről – A kikeletről – A nyárról – Az őszről – Eklipszisekről, a planétáknak tettetes aspectusokról és azokra következendő történetekről – A bornak terméséről és a szüretnek alkalmas idejéről – A gabonának és afféle veteményeknek terméséről – Némely házi regulák a holdnak állapota után megtartandók.* A prognosztikon után *Következik szép rövid krónika, mely esztendőnként szokott a kalendáriomba helyheztetni: most megjobbíttatott.* Ennek utolsó adata az 1636. évhez fűződik. A kiadványt a *Sokadalmak, Felső- és Alsó-Magyarországban, és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék zárja.

Lorenz Brewer nyomdája 1625-től folyamatosan működött Lőcsén, mint a század egyik legtermékenyebb műhelye. Az alapító Lorenz Brewer halála után (1664) fia Samuel vette át a műhelyt, amely a XVIII. század derekáig a család tulajdonában maradt. Pavercsik Ilona részletesen ismertette a nyomda történetét (OSzKÉvk. 1979: 353–408 és OSzKÉvk 1980: 349–373).

Cf. **1342!**; **1680**, **1729**, **1775**, **1834**, **1900**, **1948**, **2010**, **2074**, **2108**, **2148**, **2178**, **2230**, **2278**, **2333**, **2377**, **2420**, **2478**, **2538**, **2592**, –•

Budapest *Nat* ②* ③*

1651

»FRÖLICH, David: Ephemeris... ad annum 1637. Leutschoviae 1636 Laurentius Brewer. – 4°«

Naptár és prognosztikon. – A példányból ma már ismeretlen kiadványra az 1637. évre szóló, tizenhatodrét alakú, Frölich által szerkesztett magyar nyelvű kalendárium (**1650**) következő mondatából lehet következtetni: *Aki többet effélét az esztendőnek állapotáról, avagy egyéb philologua [!] matériák vizsgálásra méltó dolgok felől kíván tudni, vegye meg magának az én deák öreg kalendáriomat* (D_2 levél verző). Frölich *Ephemeris* című latin nyelvű naptársorozata 1633-tól jelent meg Lőcsén. A korábbi vélemény, amely az 1636. év után kétségbe vonta a latin naptár megjelenését, az idézett mondat alapján nem bizonyult megalapozottnak (**1624**). A kiadvány beosztása megegyezhetett az 1633. évi kiadással (**1550**).

Cf. **1550**!; –, **1682**

1652

»GAMELIA Votiva in solemnitatem nuptiarum Iuvenis... Thomae Fickheri, ... Reip. Leutschov. Civis primar. ac Negotient. ... Viri... Michaelis Fickheri, ejusdem Reip. quondam Senatoris... filii sponsi, cum... Virgine Catharina, Viri... Iohannis Lang, iudicis dictae Reip. ... ac Negotiatoris... Filia... Sponsa A. 1636 12. Calend. Maji... ꝓbeundam scripta ac decantata. [Leutschoviae] (1636) [Brewer] 4°«

Caplovič 825

Lakodalmi köszöntő versek. – E példányból ma már ismeretlen nyomtatvány adatai Martin Lauček Turócszentmártonban őrzött kéziratos *Collectaneá*-jában (Vol. XIV. 175) és Schulek Józsefnek Budapesten az Evangélikus Országos Levéltárban őrzött *Collectaneá*jában (Archivum generalis ecclesiae V. 58, 396) maradtak fenn. Bibliográfiailag Lauček híradása alapján Ján Caplovič ismertette (825). A kiadvány *Thomas Ficker* lőcsei kereskedő és *Joannes Lang* lőcsei bíró leányának, *Catharinán*ak 1636. április 20-án tartott esküvőjére készült. Lauček feljegyezte a köszöntő versek szerzőit is: (1) „M. Iohan. Vindisch, scholae patr. rector – (2) Elias Lanj, scholae p. t. Leutschov. conrector – (3) Balthasar Apelles, scholae Leutschov. cantor – (4) Petrus Dingisch, collega 3. classis".

A kiadvány nyomtatási helyére vonatkozó adatokat sem Lauček, sem Schulek nem közölt, de az ünnepeltek és köszöntőik mind lőcseiek voltak, ezért Ján Čaplovič joggal feltételezte, hogy ezek a versek Lőcsén láttak napvilágot (825).

1653

⟨Mautner, Johann: Io. Mautneri, Pannonii, Anagrammatum Libri duo, in quibus Rosa Varniaca, seu Brevis Commemoratio praecipuorum Acad. Rostochianae Virorum, continetur. Editi primum 1635. nunc denuo recogniti, ad Senatum Populumque Leutschoviensem. [Leutschoviae] 1636 Brewer. 217 pag. 12°⟩

Čaplovič 826

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. – Köszöntő versek.

E nyomtatvány létezésére először David Czvittinger utalt Johann Mautner életrajzában a következőképpen: „Anagrammata diversis ex nominibus atque argumentis concinnata a. 1636. in salutem eruditorum emisit" (Specimen 252). A Jöcher-lexikon szerint (Adelung, Johann Christoph – Rotermund, Heinrich Wilhelm: Fortsetzung und Ergänzungen zu Christian Gottlieb Jöchers allgemeinen Gelehrten Lexikon. IV. Hildesheim 1961, 1059) ugyancsak 1636-ban jelent meg e munka második kiadása „correctius et auctius". Ján Čaplovič, Samuel Vilhelm Serpiliusnak Czvittinger Specimenjéhez készített kéziratos kiegészítése alapján (Bratislava *Acad*) a fent idézett címen vette fel bibliográfiájába (826). Johann Samuel Klein Nachrichten-jének kéziratban maradt negyedik kötete ugyancsak említi az anagrammákat 1640 körüli lőcsei kiadványként. A feljegyzés szerint terjedelme 217 lap volt és „in usum scholae Cassoviensis" készült. (Az adatokat közölte Kathona Géza MKsz 1987: 65).

Címéből ítélve a kiadvány a rostocki Akadémia kiválóságainak nevére írt, feltehetően verses anagrammákat tartalmazott, s a ma bibliográfiailag ismeretlen első kiadást 1635-ben nyomtatták valószínűleg Rostockban. Czvittinger, Serpilius és Jöcher egybehangzó közlése alapján valóban feltételezhető, hogy a második javított és bővített kiadás 1636-ban jelent meg. A lőcsei szenátushoz intézett ajánlásból pedig már Ján Čaplovič is joggal következtetett arra, hogy a nyomtatás helye Lőcse volt Mautner 1640-ben kiadott logikatankönyvéhez hasonlóan (1836).

1654

SAMARJAI János: Az helvetiai vallason levö ecclesiaknak egyhazi ceremoniajokrol es rend tartasokrol valo könyvetske. Az eggügyüveknek rövid tanétásokra köz akaratbol irattatott Samorjai Janos halászi predikator által. Löcsén 1636 Brever Lörintz.

(•)⁴, A⁴–Z⁴, a⁴–e⁴ = [7] + 224 pag. – 4°

RMK I 662 – Čaplovič 827

Református agenda. – *A kegyes olvasónak, s főképpen az egyházi rendeknek szóló előljáró levél* 1632. május 27-én *Halászin* kelt és aláírója *Johannes Samaraeus episcopus*. Majd a *Mutató tábla* következik. A mű huszonhét részben (fejezetben) a rendszeres szertartásokat, vagy-

is az egyházi ünnepekre és szertartásokra vonatkozó előírásokat, továbbá a szertartások szövegét tartalmazza. A fejezetcímek: *I. A szent gyülekezetről – II. A szent gyülekezetnek helyéről és a templomról – III. A templom szentelésben való ceremóniáknak rendiről – IV. A szent gyülekezetnek bizonyos idejéről és az ünnepnapokról – V. A közönséges imádságokról – VI. Az éneklésről – VII. A katekizmusról – VIII. Az Isten igéjének prédikálásáról – IX. A szent sacramentomoknak kiszolgáltatásokról – X. A szent keresztségben való rendtartásokról – XI. Formája a gyermek keresztségének – XII. Az öregeknek keresztségekről – XIII. Az egyházhoz kelő asszonyállatoknak oktatásokról – XIV. Az Úrvacsorájának ceremóniáiról – XV. Rendi az Úrvacsorája kiszolgáltatásának – XVI. A nőtlenségnek, özvegységnek és a házasságnak állapotjukról – XVII. A házasoknak összeadattatásoknak rendiről – XVIII. A közönséges penitentiatartásról és böjtölésről – XIX. Az egyházi embereknek választásokról és fölszentelésekről – XX. A szent gyülekezetből való kitiltásról. Formája az excommunicationak, formája a suspensionak és degradationak – XXI. A kitiltott bűnösöknek penitentiatartásokról – XXII. A megoldozásról, és bevételről – XXIII. Rendi a bevételnek és megoldozásnak. Formája az egyházi tisztre való szabadításnak – XXIV. A nyomorultaknak látogatásokról – XXV. A halottaknak temetésekről – XXVI. Az ördögi kísértetnek jelenségiről – XXVII. Az ördögűzésben való rendtartásokról.*

Samarjai János életéről, egyházkormányzati tevékenységéről Thury Etele értekezett (A dunántúli református egyházkerület története. Pápa 1908, 379–460). Kathona Géza elemezte Samarjai agendájának irénikus tendenciáját és a katolikus hagyományokhoz, valamint a korábbi reformátori kezdeményezésekhez fűződő kapcsolatát (Theologiai Szemle 1939, 324–544, és 1980, 230–255). Bucsay Mihály szerint Samarjai agendája az istentisztelet Luthertől örökölt elemeit megtartva csak kevéssel távolodik el XVI. századi mintáitól (Der Protestantismus in Ungarn 1521–1978. Teil I. Wien – Köln – Graz 1977, 209; uő.: A protestantizmus története Magyarországon 1521–1945. Bp. 1985, 132–133).

In 26 bibliothecis 40 expl. – Bratislava *Acad* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ*

1655

TRANOVSKÝ, Jiřík: [Písně duchovní staré y nové, kterýchž cýrkev křestianská... užívá: K nímž přidany jsau Písně D. M. Luthera, všecky v německé řecí do naší slovenské přeložené od kněze Jiříka Tranovského služebníka Páně při cýrkvi Svato-Mikulásské v Liptově.] (W Lewoči MDCXXXVI) v Wawřince Brewera.

A^8, $*^8$, B^8–V^8, W^8–Z^8, Aa^8–Vv^8 Ww^8 Xx^8 Yy^8 + ? = [32] + 700 + [36+?] pag. – 8° – ♪, 1 ins., orn., init.

Čaplovič 828 – Knihopis 16.302

Evangélikus énekeskönyv biblikus cseh nyelven. – A cím fordítása: Régi és új vallásos énekek, amelyeket a keresztyén egyház... használ: Ezekhez hozzáadattak D. M. Luther Énekei mind német nyelven, a mi szlovák nyelvünkre fordíttattak Jiřík Tranovský pap, az Úr Liptóban lévő szentmiklósi egyházának szolgája által. Ján Čaplovič leírása szerint a kötet

élén Tranovský Szunyogh Jánoshoz intézett ajánlása állt. Ez a ma ismert valamennyi példányból hiányzik. A *Předmluva* (Előszó) ismerteti a kötet tartalmi sajátosságait. Keltezése: *Z fáry Svato-Mikulášské 1. die Xbris... anno MDCXXXV.* (A [liptó]szentmiklósi parókiáról). Ezt *Errata* követi, majd egyenként három rész tartalommutatója és énekei. *První díl písní duchovních, k výročním slavnostem a památkám...* (A vallásos énekek első része, az éves ünnepekre és emléknapokra) – *Druhý díl duchovních, obsahujících v sobě officia nedělní a sváteční, jakož y jiné písně, k obecnému vzdělání při služebnostech církevních potřebné...* (A vallásos énekek második része, magában foglalja a vasárnapi és ünnepnapi officiumot és más közönséges egyházi szolgálatnál szükséges énekeket is. – *Třetí díl písní duchovních, kteréž vůbec všelikého času, v všelikých potřebách od věrných křestianů se zpívají ...* (A vallásos énekek harmadik része, melyeket az igaz keresztyének általában minden alkalomkor, minden szükségben énekelnek), a *Třetí díl* (Harmadik rész) után egész lapot betöltő fametszet *Calix Domini salutaris – Georgius Tranoscius 1628* felirattal, majd *Přídavek zalmův Starého y Nového zákona* (Az Ó- és Újszövetség zsoltárainak toldaléka). Az énekeskönyv zárórészében található a *Symbolum Athanasii aneb vyznání víry* (hitvallás), a *Magnificat*, a *Te Deum, Versíkové... před čítaním collect* (kollekták olvasása előtti versikék), a *Napomenutí kantorům potřebné* (A kántoroknak szükséges figyelmeztetés) és a mutató *Poznamenání písní některých* (Néhány ének felsorolása) címmel. Ezután *Na kancionál tento* (Erre a kancionáléra) címmel egy köszöntő vers olvasható *Daniel Sidonius, in ecclesia Terstenensi minister* aláírással. A trsztenai pap verse után az alábbi latin nyelvű költemények állnak (leírásuk a prágai példány és a Knihopis alapján): *Syncharmata in sacras cantiones... Georgii Tranoscii... Jacobus Splenius V. C. Lyptoviensis senior – Michael Okolicznaij ab Okoliczna... – Ad lectorem et cantorem praesentium canticorum...; Johannes Lochmannus, pastor ecclesiae Teuto-Lipczensis... – Andreas Reissius Teschinien. eccl. in Tothpronnâ minister... – Scribebatur a Johanne Marklowsky Teschin. p. t. ad D. Helenam pastore... – Georgius Tranoscius anagrammatice... Joh. Machilles Teschinien. eccl. Cassov. Slavonicae minister – In nomen et symbolum autoris... Jacobus Clibanides, eccl. S. Crucis minister... – In nonnulla autoris scripta... Johannes Burius, eccl. S. Andream pastor... – Allusio ad libri titulum, ex Apoc. 5. v. 8. ... Vencesilaus Adami Neo Comenus, eccl. Kubiniensis diaconus... – In ejusdem autoris nomen, cognomen, patriam et sortem anagramma... Matthias Gazur, Mossovien. Illaviae f. anno 1635. – Acrostichis... Michael Stankovius Teschin. p. t. scholae Olassinae in Sepus. rect. f.* A latin versek után *Registřík na písně kancionálu tohoto* (E kancionálé énekeinek registruma) című mutató áll, majd kolofon zárja a kötetet.

A kiadványból csupán néhány csonka, címlap nélküli példány maradt fenn. A bibliográfiai leírás a Magyar Tudományos Akadémia mikrofilmjén alapul (A 1615/II), amely a liptószentmiklósi Tranoscius könyvtár példányáról készült. Az ebből hiányzó részek leírása Ján Čaplovič (828) és a Knihopis (16.302) alapján történt. A példányok csonkasága miatt a nyomtatvány bevezető és záró részeinek terjedelme teljes bizonyossággal nem állapítható meg. A fenti leírás a prágai, a turócszentmártoni és liptószentmiklósi példányok kollációjának összevetése alapján következtethető terjedelmet tükrözi. A legelső meglévő levél a budapesti mikrofilmen az A_3a, ezen kezdődik a *Předmluva*. Az első számozott lap a B_1a, s a lapszámozás a „Ww_6b"-n, vagyis a 700. lapon fejeződik be. A végén legteljesebb prágai példány az Yy_6b lappal a regiszter vége előtt nem sokkal szakad meg. Nehézséget okozott a terjedelem megállapításában, hogy a liptószentmiklósi példány budapesti mikrofilmjén a „*" jelű füzetet ismét egy „A" jelű füzet követi, amely az A_2-A_7 leveleket tartalmazza. A rajtuk olvasható adventi énekek tartalmilag beilleszkednek e kiadványba, de a füzet szedéstükréből mégis biztonságosan megállapítható, hogy a könyvtest egészétől eltérő kiadásból származik.

A kiadvány tényleges megjelenésének évét: 1636, a Knihopis a kolofon alapján határozta meg (Knihopis 16.302; vö. **Appendix 154**). Ez ma egyik hozzáférhető példányban sem található. Ján P. Ďurovič : Životopis Juraja Tranovského. Liptovský Mikuláš1942 című monográfiájában azonban a függelékben lapszámozás nélkül közreadott illusztrációk között látható róla egy fotokópia, amelynek eredetije ma nem azonosítható. A Knihopis leírása szerint a kolofon a Zz8b lapon volt olvasható, de ez elírás lehet, mert az általa megadott terjedelem alapján, amely egyezik a fenti leírásban is feltüntetettel, a nyomtatvány az Yy8b lapon ért véget, bizonyára itt volt található a kolofon is. A Knihopis (16.302) és Čaplovič (828) is feltehetően az 1639. évi második lőcsei kiadásból kiindulva (**1780**), és az előszó keltezését is figyelembe véve a kikövetkeztetett címlapon is jelzi az 1635. évszámot. Sőt Čaplovič feltünteti a későbbi kiadások címkezdő sorait: *Cithara Sanctorum, Apoc. 5. v. 8.* Ez, mivel a címlap valamennyi ismert példányból hiányzik, csupán feltételezés. A teljes példányból is ismert kiadások közül csupán az 1659. évi trencséni (Čaplovič 1865) címlapján olvasható először, de jogosságát mégis igazolja a latin üdvözlő versek között található *Allusio ad libri titulum.*

A szlovák szakirodalomban Juraj Tranovský formában használt szerzői név alatt számon tartott híres énekeskönyvnek, amely a későbbiekben *Cithara Sanctorum* néven vált ismertté, ez az első ismert kiadása, amelyet a legutóbbi időkig másfélszáznál is több követett. A gyűjtemény 414 éneket tartalmaz. Több mint 200 cseh eredetű, 90-et maga az összeállító írt, 8-at ugyanő latinból, 60-at németből fordított, 40 ének pedig korábbi magyarországi forrásokból (Ján Silván, Eliáš Láni és névtelen szerzők) származik. A kor művelt cseh irodalmi nyelve használatos ebben és a többi korai kiadásban. A dallamokra is a latin gregorián és a német, illetve a cseh reformációs énekköltészet hatása jellemző. A későbbi kiadások nyelvén a szlovák hatás a XVII. század végétől érződik. Tranovský életét és munkásságát Jozef Minárik foglalta össze (Renesančná a humanistická literatúra. Bratislava 1985, 197–201) és adott róla részletes bibliográfiát Haan Lajostól (Cithara Sanctorum, její historia... v Pešti 1873) napjainkig (Minárik: i.m. 231–234). A magyarországi evangélikus szlovákok vallásos életében és népszokásaiban játszott szerepéről ld. Tábori György: A rézveretes Tranoscius. Békéscsaba 1986.

Cf. –, **1780**, **2195**, **2477**, →

Budapest *Acad* cop. (← Liptovský Mikuláš) – Liptovský Mikuláš *Ev* ③ ○ – Martin *MS* ③ – Praha *Hus* ② – Valašské Meziříčí *Mus* ④

1656

⟨Catechismus P. Canisij e Latino in linguam Valachicam [translatus]. Posonii 1636 opera P. Jacobi Nemethi [typ. Societatis Jesu].⟩

Sztripszky II 2525/73 – ArchVerSiebLkde XIX 629 – Čaplovič 309 – BRV I 35/1

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Katolikus katekizmus román nyelven.

E nyomtatványról a nagyszombati egyetem Dobronoki György által vezetett naplója tudósít. Dobronoki 1636. február 2-án kelt följegyzését előbb Friedrich Müller (ArchVerSiebLkde XIX 629), majd Iványi Béla (Adattár 11 208), újabban pedig Holl Béla közölte (MKsz 1989: 184): „Accepi e Karan Sebes a nostris Patribus Catechismum P. Canisij e Latino in Linguam

Valachicam imprimendum Posonij opera P. Jacobi Nemethi." Ennek alapján joggal feltételezhető, hogy Petrus Canisius *Catechismus parvus*át 1636-ban kinyomtatták román nyelven Pozsonyban. Ioan Bianu és Nerva Hodoş véleménye szerint (BRV I 35/1) ez volt az első kiadása Gheorghe Buitul jezsuita 1703-ban Kolozsvárott „de isznove tiperit", „újból nyomtatott" katekizmusfordításának (RMK II 2155). Veress Endre, nem ismerve Buitul életrajzi adatait, cáfolta e véleményt (Veress 34). Újabban azonban ismertté vált Buitul életútja. 1591-ben született Karánsebesen, s 1627-től haláláig, 1635. szeptember 10-ig itt volt a jezsuita misszió vezetője (Lukács: Catalogi personarum II 555). Valószínű tehát, hogy néhány hónappal halála után, az ő hagyatékából küldték el Dobronokinak a káté román fordításának kéziratát.

Cf. **860***!, **1259***!; –, **1665**, **2281**, →

1657

⟨Jakussich György [transl.]: A szent-olvasó társulat. Németből magyarítva. Pozsony 1636 typ. Societatis Jesu.⟩

Szinnyei V 310 – Čaplovič 310

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. – Katolikus vallási társulat kézikönyve.

E példányból ma már nem ismert nyomtatványt Szinnyei József említette Jakussich György művei között (Szinnyei V 310). Adatának forrása Horányi Elek Memoria Hungarorum... című kézikönyve volt (Pars II. Viennae 1776, 199-200): „Eximius praesul libellum de Societate SS. Rosarii e Germanica lingua MDCXXXVI. in Pannonicam vertit ediditque Tyrnaviae." A nyomtatás helyét, mivel ekkor Nagyszombatban nem működött nyomda, Ján Čaplovič helyesbítette Pozsonyra (Čaplovič 310 és CCVI).

Jakussich György (1609–1647) gyermekkorában tért át a katolikus vallásra. Boroszlóban, majd 1629-től Rómában végezte tanulmányait. Hazatérve esztergomi kanonoknak, 1635-ben szerémi püspöknek és pozsonyi prépostnak, 1638-ban veszprémi püspöknek nevezték ki. 1642-ben lett egri megyéspüspök. Más műve nem ismeretes. E kiadvány egykori létét alátámasztja az az adat, amely szerint Jakussich veszprémi püspökként egyházmegyéjében elterjesztette a rózsafüzér-ájtatosságot (Sugár István: Az egri püspökök története. Bp. 1984, 320).

1658

[NYÉKI VÖRÖS Mátyás:] Tintinnabulum tripudiantium, az-az a földi részeg szerenchének es dichösegnek alhatatlan lakodalmaban tombolok jóraintö chengettyüje, mely a vilag chalardsagat az ember negy utolso dolgainak zengesevel kinek-kinek eleibe-adgya... Posonban 1636 [typ. Societatis Jesu].

A^8–G^8 H^4 = [2] + 118 p. – 8° – Orn., init.

RMK I 664 – Čaplovič 312

Katolikus verses elmélkedés. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A címlap hátán az élet rövidségéről és a halálról két latin nyelvű disztichon. Az első, Senecának tulajdonított disztichon alatt magyar nyelvű prózai fordítás áll. Ezután *A Krisztus keresztes zászlója alatt vitézkedő nagyszombati társasághoz* címmel *Ajánlólevél* olvasható, amelynek névtelen aláírója *Ugyanazon Szent Kereszt Társaságából való egy lelki vitézlő*. A mű fő része az emberi élet végső dolgaira vonatkozó keresztény tanítást foglalja versbe négy részben: *A halálról, Az ítéletről, A pokolról, A boldogságról*. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Mit halássz utánam, te orcátlan világ*. A befejezésben az *Autor* megjelöli műve írásának idejét és helyét: *Ezerhatszázhuszonkilenc esztendőben, Szombat városában való létében*. A kiadvány függeléke Nyéki Vörös Mátyásnak a következő hat, kisebb vallásos versét tartalmazza: 84: *A Sz. keresztnek felvételére és a Krisztus követésére való intés*, 89: *A boldogságos Szűz Máriához Sz. Kasimirusnak imádságos éneke*, 101: *Siralom a halandóságról*, 107: *A véghetetlen örökkévalóságról*, 109: *Aeternitas, Örökkévalóság*, 117: *A mulandó világtól való búcsúzat az örökkévalóságért*. Incipitmutatóra utaló kezdősoruk: *A Krisztus szent – Mondj – Szörnyű – Igazságszerető – Jaj, miképpen – Mit használ*.

Szövegkiadása: RMKT XVII/2 175–240.

A *Tintinnabulum* szerzője a későbbi kiadások alapján (pl. **2077**) Nyéki Vörös Mátyás. E művének ez az első, példányból is ismert kiadása. Nyomdahibái, valamint a szerző személyére utaló *„S." „K."* = Soproni Keresztes elmaradásából (vö. **1558A**) Jenei Ferenc arra következtetett, hogy e kiadvány nem a szerző felügyelete alapján készülhetett (RMKT XVII/2 484). Valószínűnek tartotta, hogy a XVII–XVIII. században népszerű, sok kiadásban napvilágot látott mű ún. protestáns típusú kiadásai erre az 1636. évben megjelentre vagy az ezt megelőző, példányból nem ismert, feltételezett 1633 körüli kiadásra (**1558A**) mennek vissza. Jenei továbbá utalt a *Tintinnabulum* bizonyos részeinek forrásaira, és összefoglalta a mű gazdag utóéletét is (RMKT XVII/2 485–489).

A barokk világkép költői stílusjegyeinek kibontakozását a műből vett példákkal szemlélteti Bitskey István (ItK 1974: 330–338, uő.: Eszmék, művek, hagyományok. Debrecen 1996, 134–147); az Aeternitás-Örökkévalóság forrásait vizsgálta Bán Imre (A régi magyar vers. Szerk. Komlovszki Tibor. Bp. 1979, 235–256 és Költők, eszmék, korszakok. Debrecen 1997, 173–202).

Az előző néhány évből 1632–1635 között nem ismeretes pozsonyi nyomtatvány. Ennek oka részben Pázmány Péter prédikációinak folyamatban lévő nyomtatási munkája lehetett (vö. **1658**). Másrészt valószínűleg a nyomdavezető Némethi Jakab távollétével függ össze. 1635-ben az ő kezdeményezésére egészítette ki saját vétellel a pozsonyi jezsuita kollégium az eredetileg Pázmánytól származó felszerelését, majd 1640-ben Ferenczffy Lőrinc bécsi magyar kiadó tipográfiája is az ő birtokukba került. Az így tisztázatlanná vált tulajdonviszonyok miatt a jezsuita kollégium vezetése alatt álló nyomda 1636–1649 között nem nevezi meg magát kiadványai impresszumában (MKsz 1973: 377–385, 1989: 183–192, Holl Béla és OSzKÉvk 1994–1998: 347–357, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1558A**; –, **1812**, **2077(1)**, →

Budapest *Nat* ①

1659

PÁZMÁNY Péter: A romai anyaszentegyház szokasából minden vasarnapokra es egy-nehany innepekre rendelt evangeliomokrúl predikacziok, mellyeket élö nyelvenek tanitasa-utan irásban foglalt cardinal Pazmany Peter, esztergami ersek... Posonban MDCXXXVI [typ. Societatis Jesu].

§^{6},)?(^{6}, ((?))^{4}, A^{6} B^{6} Ca^{4} Cb^{5} D^{6}–Z^{6}, Aa^{6}–Zz^{6}, Aaa^{6}–Kkk^{6} Lla^{8} Llb^{1} Llc$^{2-6}$ Mmm^{6}–Zzz^{6}, Aaaa^{6}–Zzzz^{5}, Aaaaa^{6}–Mmmmm^{5} = [31] + 1–28., 29^{a}–34^{a}, 29^{b}–34^{b}, 35–672, 673^{a} –690^{a}, 673^{b}–690^{b}, 691–1248 pag. [recte 1272!] – 2° – Orn., init.

RMK I 663 – Sztripszky I 1950/157 ← MKsz 1911: 159 – Caplovic 311

Katolikus postillák. – A címlap hátán az ún. kis doxológia (Dicsőség Atyának és Fiúnak stb.) és egy bibliai idézet olvasható. *Az én kegyelmes uramhoz, a teljes Szentháromság egy bizony Istenhez alázatos ajánló írásom* című rész valójában imádság, amelyet *Posonban, 1636. esztendőben* keltezett *Isteni felségednek legkisebb szolgája, Pázmány Péter.* Ezt követi *A keresztény olvasókhoz* intézett előszó *írásomnak feltett céljáról* (élőfejben) és *A keresztény prédikátorokhoz intés* a prédikálás helyes módjáról és az erkölcsi példaadásról. *A vasárnapi evangéliomokról tanúság* táblázatos összeállítás, amely a *római eklézsiában* rendelt és már Magyarországon is ehhez alkalmaztatott, ill. *a mi elébbi szokásunk szerént* olvastatott vasárnapi evangéliumok *különbözés*eit mutatja. Ugyancsak táblázatos formában nyomtatták az *Ebben a könyvben foglalt prédikációk rendi és tanúságok jegyzési* című tartalomjegyzéket és *A nyomtatásban esett fogyatkozások igazítás*it.

A főrész az egész egyházi év vasárnapjaira és fő ünnepeire írott postillákat tartalmazza advent első vasárnapjától pünkösd utáni 24. vasárnapig. Az evangéliumi szakaszok után a kötet nagyobb részében két-két prédikáció áll. Csak az első beszédet zárja imádság *Prédikáció után való könyörgés* címmel. Némelyik prédikáció mellett *Tanúságok* is olvashatók. A postillákhoz az 1147. laptól kezdve még néhány szent ünnepére írott prédikáció csatlakozik. A kötet – az időrendet megbontva – egy újabb *karácsony-napi prédikáció*val fejeződik be, amelyet a nagybeteg érsek 1635-ben mondott el Nagyszombatban, és utolsó prédikációjának vélt, amint ezt a beszéd elején olvasható a *Keresztény olvasóhoz* (1241. lap) szóló bevezetésben elmondja.

A kiadvány címlevele két egymástól eltérő változatban ismeretes. A különbözőségre Horváth Ignác hívta fel a figyelmet, de híradásában ő is a már Szabó Károly által ismertetett címlapot írta le (MKsz 1911: 159 és Sztripszky I 1950/157). A Szabó Károly által leírt változatnál („A" variáns) a címlap zsúfoltabb, mert a lap alján otsoros bibliai idézet is olvasható: *2. ad. Corinth. 4. v. 2. Csalárdsággal nem járunk, az Isten igéjét meg nem ferteztetjük, hanem igazságnak kijelentésével ajánljuk magunkat minden emberek lelki ismeretihez Isten előtt.* A „B" variánsban a bibliai idézet a címlapról elmaradt, s az egész címlevelet – más betűtípusok és cifrák alkalmazásával – újra szedték. A cím szövege ugyanaz, csak a nyomtatás évének megfogalmazása eltérő: *MDCXXXVI. esztendöben* („A" variáns), ill. *anno MDCXXXVI.* („B" variáns). A mai ismeretek alapján nem állapítható meg, hogy milyen okból készült a címlevélből két változat.

Teljes szövegkiadás Kanyurszky Györgytől: Pázmány Péter összes munkái VI–VII. Bp. 1903–1905. Legújabb részleges szövegkiadások: Pázmány Péter művei. Vál., bev. Tarnóc Már-

ton. Bp. 1983, 589–1057 – Pázmány Péter. Válogatás műveiből. II–III. kötet. Prédikációk. Vál. Vass Péter, bev. Őry Miklós, Szabó Ferenc. Bp. 1983.

A prédikációskötet Pázmány Péter utolsó, még életében megjelent műve. Az érsek harminc esztendei prédikálás után kezdett beszédei kinyomtatásáról gondolkodni; betegsége miatt azonban azt kellett kibocsátania, *ami vagy készen, vagy üszögében volt*. A nyomtatás munkája három évig tartott. (Vö. *A keresztény olvasókhoz* intézett előszóval,)?(2 fol.) A kötet lapszámozása – feltehetően több nyomdász párhuzamos munkája miatt – két helyen is hibás. A húsvét, ill. pünkösd második és harmadik napjára írott prédikációk hiányoznak a kötetből: *de szinte akkor érkezének a nyomtatók a húsvéti prédikációk nyomtatására, mikor egészségem bontakozási és ország gyűlésének foglalatossági időt nem engedének, hogy rendbe hozzam és kiterjesszem azokra a napokra rendelt prédikációkat* – írta erről Pázmány. Az említett országgyűlést 1634. december 22-re hívták össze Sopronba (Fraknói Vilmos: Pázmány Péter és kora. 3. kötet. Pest 1872, 102). A húsvétig terjedő postillákat tehát már 1634 végéig kinyomtatták, ami szintén igazolja a prédikációskötet három éven át, 1634-től 1636-ig tartó nyomtatását. A kötet végére Pázmány a közölteken túl még számos további, a szentek ünnepére írott prédikációt tervezett, e tervei azonban már nem valósulhattak meg (1241. lap.).

A prédikációskötet esztergomi példánya (Főszékesegyházi Könyvtár) és Zsámár József budapesti gyűjtő példánya Pázmánynak Szelepcsényi György által metszett rézmetszetes arcképét is megőrizte. Ez azonban nem tartozik a könyvtesthez, csak később ragasztották a címlap elé, ezért nem szerepel a fenti kollációban. Nem kizárt, hogy a pozsonyi könyvnyomtatók eredetileg ezt a metszetet szánták a kötet elejére, de az nem készült el idejében. (Vö. MKsz 1961: 479, Gulyás Pál és Vayer Lajos: Pázmány Péter ikonográfiája. Bp. 1935, 23–26.)

A kötet anyagából mindössze egy prédikációt nyomtattak ki már korábban is, 1610-ben a *Pozsonyban lett prédikációt* (**1004**); ez átdolgozott formában, *Hogy a tudós nagy emberek esetiben nem kell megbotránkoznunk* címmel a pünkösd utáni 10. vasárnapnál olvasható. (Bitskey István: Humanista erudíció és barokk világkép. Pázmány Péter prédikációi. Bp. 1979, 33.)

Fraknói Vilmos szerint Pázmány prédikációi latin fordításban is megjelentek 1654-ben Krakkóban. (Pázmány Péter és kora. 3. kötet. Pest 1872, 287.) A Pázmáneum könyvtárának 1681-ben készült kéziratos katalógusára hivatkozott, amelyben a „Concionatores latini" címszó alatt olvasható a következő tétel: „Pázmány Petri, De festis et dominicis. Cracoviae 1654." (Vö. Szinnyei X 626). Mivel az adatot más forrás nem erősíti meg, az általában pontatlan régi könyvtári leírásokat pedig nem tekinthetjük bizonyító erejűnek, Fraknói állítása nem fogadható el.

A prédikációskötet Pázmány egyik legnagyobb hatású műve. Beszédeinek részletesebb elemzését ld. Hittudományi Folyóirat 1900: 370–406, 644–680, Kudora János – Mihalovics Ede: A katolikus prédikáció története Magyarországon. II. Bp. 1901, 116–131 – Sík Sándor: Pázmány, az ember és az író. Bp. 1939. – Szolgálat 1969: 47–70, Őry Miklós – Bitskey István idézett monográfiája és Bitskey István: Pázmány Péter. Bp. 1986. – Vigilia 1981: 73–80, Sinkó Ferenc. Ld. még ezenkívül az említett szövegkiadások bevezetőit. Pázmány bibliai idézeteiről: Egyházi Lapok 1920: 7–8, 22–23, Előry János – Vigilia 1981: 81–84, Büky Béla. A szakirodalom legrészletesebb felsorolása Polgár László Pázmány-bibliográfiájában olvasható: Pázmány Péter emlékezete. Szerk. Lukács László, Szabó Ferenc. Róma 1987, 449–480.

Cf. **1004**; –. →

In 46 bibliothecis 66 expl. – Budapest: *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca: *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Wien *Nat* – Zagreb *Univ* – etc.

1660

⟨Theses in „studio claustrali" Franciscanorum ad disputandum propositae et sub titulo Universitatis impressae. Posonii 1636 typ. Societatis Jesu.⟩

MKsz 1989: 184–185

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Katolikus teológiai vizsgatételek.

E nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 184–185). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1636. március 19-ről szóló bejegyzését: „Hodie, me et P. Jazberini praesente apud eminentissimum institit P. Lector Franciscanorum ut impressas theses posset imprimi curare ad disputandum. Consensit Eminentissimus modo prius [a] Reverendissimo Vicario Generali reviderentur. Cogitavi, cur non potius ab Academia hac?" A napló idevonatkozó szövegének korábbi kiadását ld. Adattár 11 208.

A nagyszombati ferences kolostor teológiai kurzusának lektora a naplót vezető Dobronoki György és Jászberényi Tamás jezsuiták jelenlétében Pázmány érsektől kérte, hogy a nyilvános vitára kitűzött tételeket kinyomtathassa. Pázmány ezt megengedte azzal a feltétellel, hogy a tételeket előzőleg az általános helynöknek bemutatják. A kiadvány megjelenését bizonyítja, hogy a pozsonyi jezsuita nyomda más alkalmakkor is készített téziseket a helybeli ferencesek számára (vö. 1786).

1661

»THESES TRIGINTA primae logicorum disputationis in universitate Tyrnaviensi. Posonii 1636 typ. Societatis Jesu.«

MKsz 1989: 184

Logikai vizsgatételek. – E nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 184). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1636. február 1-ről szóló bejegyzését: „Fuit prima logicorum Disputatio mane per duas horas cum 30 impressis thesibus. Interfuerunt disputationi Eminentissimus dominus Cardinalis, sed noluit disputare. Defendit Bidellus Logicae oppugnaverunt 3 Logici, noster unus Alumnus, alter, tertius saecularis. Interfuere Canonici duo, Patres Franciscani, Reliquos impedivit pluvia." A napló idevonatkozó szövegének korábbi kiadását ld. Adattár 11 208.

A nyomtatvány a nagyszombati egyetem legelső logikai évfolyamának első nyilvános vitájára kitűzött tételeket tartalmazta, összesen harmincat. A dispután megjelent az egyetemalapítója, Pázmány Péter is. A védő az évfolyam vezetője (bidellus), 1636-ban Christophorus Kalckschmidt (Lukács: Catalogi personarum II 444), az opponensek a logikai évfolyam három tagja: egy jezsuita növendék és két világi hallgató voltak. A praesest a feljegyzés nem említi meg, feltételezhető, hogy Martinus Palkovich, a logika professzora (Lukács: Catalogi personarum II

444) elnökölt. A tételeket minden bizonnyal Pozsonyban a jezsuiták nyomdájában készítették, amire a napló ezekben az években ismételten utal hasonló kiadványoknál (vö. pl. **1690**, **1699**).

Wegelin, M. Josva: Hand- Land- und Stand-Büchlein... Preßburg 1636. = **Appendix 156**

1662

»JOANNIDES, Jakub: Virtutes Christi. To gest: Ctnosti Neyswětěgssj a Neyspasytedlněgssj Syna Božjho a Blahoslawené... Panny Marye... k následowánj... pobožnému Člowěku potřebné... sepsané Od Kněze Jakuba Joannidesa Tehowského... (W Senicy MDCXXXVI v Wácslawa Wokála).«

»A^{12} B^{6} = [18] fol. – 12°«

Čaplovič 1692

Utraquista verses elmélkedés biblikus cseh nyelven. – A cím fordítása: Isten fiának és a boldogságos szűz Máriának... a követéséhez az ájtatos embernek szükséges... legszentebb és legüdvözítőbb erényei... összeírattak Jakub Joannides Tehovský pap által... E kiadványból példány nem maradt fenn. Tartalma Juraj Ribay XVIII. századi kéziratos másolatából ismert (Budapest Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár „Duod Slav 1"), amely híven követi az eredeti nyomtatványt, feltünteti még a füzetjelzéseket és őrszavakat is. A fenti leírás ennek alapján készült. A címlap hátán *Ad Christianos Jesu Christo fideles* című vers volt olvasható *Author* aláírással. Ezt követte külön cím nélkül a Jézus Krisztus és Szűz Mária erényeinek követéséről szóló verses elmélkedés. A művet *Conclusio* címmel latin nyelvű vers és a kolofon zárta.

A szerző, Jakub Joannides Ján Čaplovič megállapítása szerint a csehországi Tábor vidékén fekvő Chusník település utraquista papja volt, és nem a magyarországi Bars megyében, hanem valószínűleg a csehországi Tehov községben született (Čaplovič 1692).

A kéziratban a legutolsó (a 33.) lapon olvasható Juraj Ribay bejegyzése arról, hogy a kötetet azért másolta le magának, mert ez az egyetlen könyv, amely tanúskodik az egykori szenicei nyomda létezéséről. Az eredeti nyomtatvány tulajdonosa Baráni Dániel prédikátor volt, aki Aszód-Domonyban halt meg. Kéziratos hagyatéka az Országos Széchényi Könyvtárba került.

Ján Čaplovič bibliográfiájában a szenicei nyomda kiadványainak leírásai elé írt bevezetőjében (Caplovič 574. pag.) megállapította, hogy Václav Vokál nyomdája rövid ideig működhetett Szenicén és feltételezte, hogy a Jednota, a Csehtestvér Egyház nyomdája ebben az időszakban Puhón lehetett a csehtestvér menekültek központjában. Ez a feltételezés nem zárható ki, de az bizonyos, hogy Vokál nyomdája nem a csehtestvérek tulajdona volt, hanem azt felesége vásárolta számára Prágában. Vokál Szenicéről azt nem a Rákóczi-birtokon lévő Puhóra vitte, hanem Trencsénbe az Illésházy-birtokra, ahol 1637-ben kezdett működni. Vokál valószínűleg nem volt tagja a Jednotának, és nyomdájában inkább lutheránus-utraquista művek készültek.

Praxis pietatis, to jest o cvicení se v pobožnosti pravé knížka milostná. V Senici 1636. – Vide **1702**

—

Wolfius, Adam: Breviarium humanum, seu concio in honorem obitus Martini Bozek... Trenchinii 1636. – Vide **1798(3)**

—

Wolfius Adam: Cupressus funerea, sive concio habita in obitu filiolae reverendi domini Romenetzii... Trenchinii 1636. – Vide **1754(1)**

—

Horhi Miklós: Liber apiaster... Várad 1636. – Vide **2125**

—

Ratagius, Venceslaus: Carmen panegyricum... S. l. 1636. – Vide **1644**

—

Balassi Bálint és Rimay János istenes énekei. Bártfa 1637. = **Appendix 158**

1663

»KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1638. esztendőre. Bártfa 1637 Klös [jun.] – 16°«

Naptár és prognosztikon. – A kiadvány egyetlen példánya sem ismeretes. Megjelenése azonban a naptár összeállítójának, David Frölichnek saját kezű bejegyzése alapján bizonyosnak tekinthető. Frölich Boroszlóban kiadott német nyelvű naptársorozatának egy példányát, amelyet ma az Országos Széchényi Könyvtár őriz, naplóként használta. Az 1637-re szóló *Schreib Calender*-ben (RMK III 1520) 1637. október 1-nél a következő feljegyzése olvasható: „Typographus Bartphensis Jacob Klös aureum misit p[ro] Fasti Hung. A. 38." Mivel a későbbi, hasonló bejegyzések Bártfán nyomtatott kalendáriumokra utalnak, ebben az esetben is kétségtelen, hogy az 1638. évre Bártfán kiadott magyar nyelvű naptárért küldött a nyomdász a szerzőnek egy aranyat. Frölich magyar nyelvű naptársorozatának kinyomtatását tehát egy évvel korábban kezdték meg Bártfán, mint az eddig ismert volt (vö. **1709**). A naptárt Frölich Török Andrásnak ajánlotta, akitől a dedikációért 16 rajnai forint jutalmat kapott (MKsz 1996: 434–435, Pavercsik Ilona).

Szentiványi Róbert (Közművelődés 1911. 32. sz. 5–6) már feltételezett egy 1638-as, Bártfán kinyomtatott Frölich-kalendáriumot, amelyet Serédi János fordított magyarra (ErdMuz 1912: 193). Az említett feltételezés, amelyet Ján Čaplovič is átvett bibliográfiájában (Čaplovič 165), valójában az 1639. évre kiadott bártfai naptárra vonatkozik (vö. **1709**)

Cf. **1709**!

1664

[NYÉKI VÖRÖS Mátyás: Dialogus, az az egy kárhozatra szállott gazdag test és léleknek siralommal teljes egymással való keserves panaszolkodó beszélgetések.] [Bártfa 1637–1638 Klöss jun.]

A^4–E^4 F^1+? = [21 +?] fol. – 4° – Orn., init.

RMKT XVII/2 470

Katolikus verses elmélkedés. – E kiadás egyetlen ismert példánya a hiányzó címlap utáni levélen kezdődik, amelyen *Az isteni szeretettel teljes és tiszta ítélettel kegyes olvasóhoz* szóló előszó olvasható Nyéki Vörös Mátyásnak a korábbi kiadásokban szokásos aláírása nélkül. A szöveg a *Dialogus* utolsó, a szerzés idejét és helyét (1620, Nagy Győr városa) feltüntető strófájával végződik. A függelék az egyetlen ismert példányban az *Idvösséges és ájtatos szép imádság* elején szakad meg. Az előző kiadásokban található metszetek ebben a kiadásban nem találhatók.

Szabó Károly tévesen azonosította az itt leírt, Marosvásárhelyen őrzött csonka unikumot azzal a példányból ma ismeretlen 1625. évi bécsi kiadással, amelynek címét és impresszumadatait „a gömöri evang. esperesség rosnyai könyvtárának régi catalógusából" írta ki (vö. RMK I 545 és **1321**). Jenei Ferenc megállapította, hogy a marosvásárhelyi unikumban az 1623. évi prágai kiadáshoz képest (**1294**) feltűnően sok a sajtóhiba. Ebből arra következtetett, hogy e kiadás olyan nyomdában készült, ahol a szerző, Nyéki Vörös nem működött közre a megjelentetésben (RMKT XVII/2 470). Mivel a marosvásárhelyi példány a Károlyi Zsuzsanna halálára Gyulafehérvárott 1624-ben kiadott gyászbeszédekkel (**1307**) egybekötve maradt fenn, feltételezte, hogy a *Dialógust* is ebben az évben nyomtatták. V. Ecsedy Judit azonban a betűtípusok és a könyvdíszek vizsgálata alapján megállapította, hogy a *Dialógus* e kiadása a bártfai nyomdában készült valószínűleg 1637-ben vagy 1638-ban (szóbeli közlés).

Cf. **1294**!; **1635**, –, **1978**, **2077**(2), ›

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Acad* cop. – Târgu Mureş ②

1665

A' KERESTYENI tudomaninak rövid sommáia. Elsö resze a hitnek ágazatiról. Bechbe MDCXXXVII Gelbhaar Gergel.

A^{12} B^{6} = 36 pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 666 – Sztripszky I 1950a ← MKsz 1895: 138

Katolikus katekizmus. – Petrus Canisius *Parvus catechismus catholicorum* című munkája Vásárhelyi Gergely-féle magyar fordításának rövidített változata a címlap hátán kezdődik. Minden lapját szedett körzetekből álló keret díszíti. Szövege apróbb helyesírási és stilisztikai változtatásoktól eltekintve követi az előző kiadását (**1259**). A katekizmus után azonban itt az imádságok helyett a *Modus ministrandi et respondendi sacerdoti missam celebranti* olvasható.

Szabó Károly e nyomtatványnak csonka példányát ismerte és címét csupán rövidítve közölte (RMK I 666). Teljes példányon alapuló leírását Horváth Ignácz tette közzé (MKsz 1895: 138).

A bécsi Gregor Gelbhaar műhelyében 1617-től kezdve számos magyar nyelvű nyomtatvány jelent meg.

Cf. **860***!; **1259***!; **1656**, –, **2281**, →

Budapest *Nat* ②* – Budapest *Univ* ①

1666

(KOPCSÁNYI Márton:) Keresztyen imadsagos könyvechke, mely á czeremoniaknak és enneháhy hitünk agazatinák (az eggyügyüek kedvéért) rövid magyarázattyával külömb külömb féle imádsagokat foglal magában. A bodog emlekezetü cardinal Pazmany Peter esztergami érsek engedelméből elöször 1616, masodszor 1622. esztendöben nyomtattatot; mostan harmadszor valamennyi jobbitással és szaporittással. Bechbe MDCXXXVII Formica Máthé.

A^{12}–X^{12} Y^{9} = [2] + 510 + [10] pag. – 12° – Mult. ill., orn., init., 1 ins.

RMK I 665 – Sztripszky I 1951/158 ← MKsz 1895: 137

Katolikus imádságoskönyv.– A címlap hátán fametszetü kép (Jézus az Olajfák hegyén), felette latin disztichon, alatta szentírási idézet. Ezt követi a Nagymihályi Ferenc pozsonyi kamarai tanácsos özvegyének, *Amade Ilona asszonynak* szóló ajánlás, amelyet Bécsben 1637. augusztus 18-án *irt Szent Ferenc szerzetiből Kopcháni Fr. Marton, palatinus uram őnagysága prédikátora a kismartoni klastromba*. Ezután kalendárium következik.

Az imádságoskönyv a következő részekből áll: 47: *A ceremoniákról* – 73: *Az olvasóról* – 86: *Az imádságra való készületről* – 99: *Mindennapi imádságok* – 107: *A mise alatt imádságok* – 165: *Reggeli és estvéli könyörgések* –223: *Hetedszaki elmélkedések és imádságok* – 314: *A gyónásról készület* – 356: *Az Oltáriszentségről* – 434: *Szent Dávidnak hét penitenciatartó zsoltára* – 458: *A szentek litániája* – 476: *A mennyei szentekről* – 480: *Betegség idején* – 494: *A halálra vált emberért való könyörgések* – 502: *Útonjárók imádsága*. A kiadvány végén Magyarország fametszetü címere látható.

A kiadvány beosztásában és szövegében nagyrészt megegyezik a mű második, 1622-i kiadásával (**1260**). De elmaradtak abból a következő részek: *A mise után való imádság*, *Boldogasszony litániája hozzá való kegyes ajtatossággal*, és a végén a *Vitéz embernek való imádság*. Egyes szövegek, így a *Hetedszaki elmélkedések és imádságok* átrendezett és bővített formában találhatók, és van négy olyan ima is, amely az 1622. éviben nem szerepel. Kettő kivételével újak a verses szövegek is. Ez utóbbiaknak incipitmutatóra utaló kezdősorai a következők: 132: *Én Istenem és* – 207: *Ó én szerelmes* – 208: *Mária, malasztnak anyja, tengernek* – 209: *Istennek boldog* – 210: *Boldog, aki a végső* – 265: *Istenem, mindenek* – 355: *Ó én megváltó*.

Az ajánlás szövegkiadása: RMKT XVII/7 441–443. A verses részek szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót.

A kiadvány Kopcsányi imádságoskönyvének már a harmadik kiadása, a korábbiak e kiadás címlapja és a RMNy második kötete szerint 1616-ban és 1622-ben jelentek meg (**1103** és **1260**). Időközben azonban az 1622. évi második kiadásból a korábban ismertnél teljesebb példány került elő. Ennek ajánlása és címlapja alapján Borsa Gedeon megállapította, hogy az első kiadás nem 1616-ban Bécsben (vö. **1103**), hanem 1617-ben Pozsonyban, az érseki nyomdában jelent meg (**S 1145A** = MKsz 1987: 57–58).

A kiadványt díszítő fametszetü képek dúcai a XVII. század első felében Ferenczffy Lőrinc tulajdonában voltak. Lehetséges, hogy e mű kinyomtatását Formica bécsi nyomdájában ő szorgalmazta (Holl: Ferenczffy 91–92).

Cf. **1103**, **S 1145A** = (MKsz 1987: 58), **1260**, –

Budapest *Nat* ③ – Budapest *Univ* ①

1667

[1] UY calendarium Christus Urunk születése vtán MDCXXXVIII. esztendöre, mely az bissextilis után második, a deák cisióval eggyüt, az T o n s k i J a n o s, krackai academiába tanito phil. doctora s rendeltetet geometria s astrologia professora irasábul, mely magyar országi, austriai s morvai etc. horizonra szolgall. Magyarrá forditatot T h a l l y a i P á l tól. – [2] (Prognosticvm astrologicum, az az az czillagok járásából való itélet.) Beczben [1637] Gelbhaar Gergely.

[ ]^{8} B^{8} C^{8} D^{4} = [28] fol. – 8° – Mult. ill.

OSzKÉvk 1972: 205–215

Új naptár és prognosztikon. – Az év jellemző adatai után *A jelek és karakterek jegyzése* következik. Az egyes hónapok naptártáblái két-két szemközti lapot foglalnak el, szélükön latin nyelvű Cisio Janus olvasható. Minden hónaphoz fametszetes illusztráció kapcsolódik. A hónapversek januári kezdősora: *E hónapba eret ne vágass.* A naptárrész után útmutató következik a *Köpölyözés és förödésről*, majd a nyomdász magyar nyelvű ajánlása *Eszterhasy Miklosnak, Magyarország nádorispánjának...* A prognosztikon egyes fejezetei: *Ez esztendőnek kezdeti – Ez esztendőnek ura – Ez esztendő folyásának ereje s cselekedeti – Az ecclipsisről – Döghalálról s betegségekről – A hadakozásról – Gyulladásokról – A mezők teréséről – A bányásznákról.* A *Sokadalmok* című vásárjegyzék és a *Rövid megírása az egek kerekségének, s a rajtuk lévő plánétáknak, avagy bujdosó csillagoknak* című fejezet zárja a kiadványt.

Jan Toński matematikus lengyel nyelvű naptárai 1639 és 1644 között jelentek meg Krakkóban.

Gregor Gelbhaar bécsi nyomdász (1615–1648 a működési ideje) első magyar nyelvű naptára 1634-ből ismeretes (**1557**). Nem zárható ki, de nem is bizonyítható, hogy ilyen kiadványokat a közbeeső években is állított elő.

A naptárt Soltészné Juhász Erzsébet ismertette részletesen (OSzKÉvk 1972: 205–215).

Cf. **159!**; **1557**; –, **1712**, **1762**, **1819**, **1870**, **1919**, **1987**, **2054**, **2098**, **2136**, **2164**, **2205**, **2257**, **2311**, **2359**, **2412**, **2460**, **2509**, **2567**, →

Budapest *Nat* ①

1668

»GEISTLICHES Gedicht. Gedruckt zu Cronstadt im Jahr MDCXXXVII [Herrmann]. – [1] fol. – 2°«

RMK II 2446

Evangélikus vallásos vers. – E nyomtatvány ma már nem található. Létezéséről Franz Zimmermann adott hírt az erdélyi Szász Közösség (= Universitas) számadáskönyvének kötés-

táblájából kiáztatott példány alapján (ArchVerSiebLde 1884: 96). Az ő adatát közölte pótlólag Szabó Károly (RMK II 2446). Zimmermann szerint e plakát alakú nyomtatványon a német vers szövegét két hasábba szedték.

A brassói nyomda működése a 17. század folyamán nem volt folyamatos. Martin Wolfgang utolsó olyan nyomtatványa, amelyen neve is szerepelt, 1632-ből való (**1522**). Így valószínűbbnek látszik, hogy ez a munka 1637-ben már a következő nyomdatulajdonosnál, Michael Herrmann-nál készült (vö. **1717**).

Olim: Sibiu *Arch*

1669

⟨Budák György: Rövid elmélkedés a közönséges anyaszentegyházról, melly Jakab Marton által megprobáltatott és azutan magyarra forditatott. Csepreg 1637 Farkas. 4°⟩

Szinnyei I 1390

XIX. századi adat alapján feltételezhető. – Evangélikus vallási tanítás.

A kiadvány csak Jankovich Miklós említéséből ismeretes. Az 1533 és 1830 között nyomtatásban megjelent magyar könyveket leíró „Közönséges Magyar Könyvtár" című kéziratos bibliográfiájában (Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattára) olvasható a fenti leírás (231. fol. verzó). A továbbiakban így ír róla: „Egyetlen egy példánya tartatott fel ezen ritka magyar nyomtatványnak Szászki-Adonyi könyvtárában." (vö. Szinnyei I 1390). Ára Jankovich szerint 15 Ft volt. A leírásból nem derül ki egyértelműen, hogy Jankovich látta-e a nyomtatványt, vagy csak más által megküldött adatot jegyzett fel, az említett könyvtár egykori, nyomtatott katalógusából (Cathalogus Bibliothecae Szazkino-Adonyiano s. l. 1764) pedig ma példány nem ismeretes. Budák Györgynek 1637-ből valóban ismert egy teológiai tézise: *Disputatio theologica de ecclesia*, amelyet a wittenbergi egyetemen Jakob Martini teológiaprofesszor előtt védett meg (RMK III 1531).

A sárvári születésű Budák György 1635 decembere és 1637 júliusa között végezte tanulmányait Wittenbergben. Itthoni lelkészi pályájáról nincs adat. Szokatlan, hogy egy vizsgatézist magyar nyelvre lefordítva újra kiadjanak, ezért – bár a leírás pontosnak tűnik – nem egyértelműen bizonyított a magyar fordítás kinyomtatása.

1670

MEDGYESI Pál [transl.]: Het napoki edgyüt beszelgetesek ket öszve-talalkozott embereknek, tudnia-illik edgy keresztyen es mas edgy papista catholicusoknak az hitnek edgy nehany viszszairvl. William Cowper gallowayi püspök Scotiaban angliai nyelven irta, magyar nyelvre Medgyesi

Pal, Ur Jesus Christus edgyigyü szolgaja forditotta... Debrecenben (1637) Fodorik Menyhard.

)(8, A12–I12 K11 = [16] + 237 pag. – 12°

RMK I 668

Református vitairat. – Az ajánlólevelet a fordító, Medgyesi Pál *Perényi Gabriel uramnak, Ugocsa és Abaujvár megyéknek örökös főispánjának és... házastársának, Salgai Kata asszonyomnak* címezte Munkácson 1637. január 15-i kelettel. Ezt követi a tartalomjegyzék: *E hétnapoki beszélgetéseknek summája*. A főrész élén megismétlődik a könyv címe, majd rövid bevezetés után hét *napi beszélgetés*ben a protestantizmus és különösen a *skóciai eklézsia régiségé*t, azaz apostoli eredetét bizonyítja *egy keresztyén* (azaz protestáns) *egy pápista katolikusnak*.

Bár a címlapon nincs évszám, az előszó keltéből következik, hogy e könyv nyomtatását 1637-ben fejezték be.

Medgyesi Pál William Cowper (1568-1619) gallowayi püspök *Seven dayes conference, betweene a catholicke Christian and a catholicke Romane. Concerning some controversies of religion* (London 1613) című munkáját fordította magyarra. – Ld. még: Berg: Angol hatások 95–98.

Cf. –, →

Budapest *Nat* ① ④ – Budapest *Univ* ① – Debrecen *Univ* ②*

1671

TEJFALVI CSIBA Márton: Romanocategorus, azaz az apostoli vallassal ellenkezö, minapi romai-catholikusok tudomanyának mutato laistroma, mellyet az nemes-szemely Teyfalvi Chiba Marton egy papista vállásra tevelyedet attyafianak irt es bereg szaszi praedicator lévén, hazajának ajanlot. [Debrecen] 1637 [Fodorik].

)(12,)(11+1, A12–V12 X11 = [45] + 526 [recte 499] + [3] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 667

Református vallási vitairat. – A címlap hátán bibliai idézet olvasható. A bevezető részek a következők: Tejfalvi Csiba Márton ajánlása 1636. március 8-i kelettel *Perényi Gábornak, Ugocsa és Abaujvár megyéknek örökös ispánjának és kegyes házastársának, Salgai Kata asszonynak*. Kismarjai Veszelin Pál időmértékes verse, *Kegyes intés a pápás eklézsiához*, kezdősora: *Ó Babylon! Élted gyalázat*, majd betűrendes tárgymutató: *Mutató tábla*. A főrész élén Tejfalvi Csiba Márton előszava áll: *Pozsony, Moson és Komárom vármegyékben lakozó vérszerinti atyafiainak Istentől minden üdvösséges áldást kíván*, kelte Beregszász 1637 január. A vitairat törzse *A tévelygő atyafinak cédulájára küldött levelemnek summája* tíz részből áll. Ennek végén *Appendix*. A nyomtatványt utószó *Keresztyén olvasó az Úr legyen veled*, és a sajtóhibák jegyzéke *Errata* zárják.

Az ajánlásnak a Perényi család történetére vonatkozó részleteit közölte Kemény József: Történelmi és irodalmi kalászatok. Pest 1851, 176–177.

Tejfalvi Csiba Márton Debrecenben, majd 1622-től a wittenbergi, odera-frankfurti és a franekeri egyetemen tanult. Hazatérve rektor Nagybányán, 1625-től Túrterebesen, 1632-től Beregszászon lelkész. 1637 után élete ismeretlen. Könyve megírására, amint az az ajánlásból kitűnik: egy vérszerinti rokonának katolizálása késztette. Műve számos katolikus teológus munkáját idézi, főként azonban Pázmány Péter *Kalauz*ával vitatkozik (**1059**). Célja megmutatni, hogy a római katolikus vallás tanításai ellenkeznek a Szentírással, az apostoli hagyománnyal, az ökumenikus zsinatokkal és önmagukkal is, egyeznek viszont a régi eretnekségekkel. Az *Appendix* ennek ellenkezőjét fejti ki a protestánsokról.

E nyomtatvány Szabó Károly szerint a debreceni nyomdában készült. Ezt betűtípusainak vizsgálata is megerősíti.

Cf. **1059**

In 13 bibliothecis 18 expl. – Budapest *Acad, Nat, Ref* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Kecskemét *Ref* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş – etc.

1672

ALSTED, Johann Heinrich: Veraedvs ad perillustrem dominum... Wolfgangum Hoffmannum, liberum baronem in Grünpühel, etc. e Transylvania in Moraviam expeditus a Johanne Henrico Alstedio. Editio secunda. Albae-Juliae 1637 [typ. principis].

A^{12} = 24 pag. – 12° – Orn.

Minta a szerző enciklopédikus kézikönyvéből. – E bibliográfiailag eddig ismeretlen nyomtatványból csak a legutóbbi időben került elő példány. A címlevél hátán kezdődik a szerző, *Johannes-Henricus Alstedius* 1637. január 12-én kelt ajánlólevele *Wolfgango Hoffmanno, libero baroni in Grünpühel et Strechaw, domino in Rabenstein et Jannowitz etc. supremo haereditario, tum Ducatus Styriae curiae-praefecto, tum Archiducatus Austriae marescallo, sacraeque caes. majestatis camerario etc.* Ebben elmondja, hogy a Veraedus (= Postaló) az előző év végén elkészült *Colophon de reformatione philosophiae et reliquarum facultatum subjiciendus censurae illorum, qui naevos tum suos, tum suorum praeceptorum et discipulorum agnoscunt et sublatos cupient* című új művét kívánja bemutatni. A *Colophon* segédeszköz kíván lenni a *meditatio*k, *scriptio*k és *dissertatio*k létrehozásában. Ennek érdekében az egyes tudományágak fogalomköreit összesen 28 *circulus*ba foglalta. Ezek címét is felsorolja az ajánlólevél. A főrész kettőből közöl mutatványt: A *Circulus lexicus, exemplo illustratus Christus* személye köré csoportosítható szavakat, kifejezéseket tartalmaz alfabetikus rendben. A *Circulus historicus* az ószövetségi pátriárkákkal kezdve II. Ferdinánd trónralépéséig, 1619-ig ad kronológiai áttekintést a fontosabb uralkodókról. Végül rövid *Praxis* magyarázza e *circulus* használatát.

A címlap szerint e kiadvány már második kiadás. Nem zárható ki, de nem is bizonyítható, hogy Alsted az elsőt is Gyulafehérvárott nyomtattatta ki, de azt valószínűleg más személynek

ajánlotta. A *Colophon de reformatione philosophiae* című mű megjelenésére a mai ismeretek szerint azonban nem került sor.

Budapest *Nat* cop. – Praha *Nat* ①

1673

(ARTICVLI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis in civitate Meggyes ad diem primum mensis Martij anni Domini 1637. indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1637 typ. principis.]

A^6 = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1952/159 ← MKsz 1895: 260 – Dézsi: Suppl. 55

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ez foglalja magában az 1637. március 1 és 22 között Medgyesen tartott országgyűlés huszonnyolc artikulusának szövegét. A végén latin nyelvű záradék 1637. március 22-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 588–598.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 206, Fazakas József és QSzKÉvk 1978: 327, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

Budapest Arch ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sighişoara ①

1674

KERESZTÚRI Pál: Christianus lactens, quem... dn. Georgius et dn. Sigismundus Rakoci... universis auditoribus applaudentibus repraesentarunt, quando tyrocinium Christianismi sui deposuerunt in solenni examine, quod 15. Augusti anno 1637. celsissimus Transylvaniae princeps praemitti voluit administrationi Sacrae Coenae, in qua postridie hi duo suae Celsitudinis filii fidem suam publice primum obsignarunt, praeeunte Paulo B. Kereszturi, praeceptore illustrium dominorum. Albae-Juliae 1637 typis celsissimi principis.

a^4 b^4,):$(^2$, A^4–V^4 = [20] + 160 pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 508

Református katekizmus. – A kiadvány élén *Dedicatio* áll, amelyet *Sigismundus Rakoci* atyjához, *Georgio Rakoci... principi Transylvaniae* intézett. Ezt beszéd követi: *Oratiuncula Sigismundi, quam ante examen declamavit.* Ezután *Macte Principes inclyti* kezdetű ajánlószöveg vezeti be az ifjabb Rákóczi Györgyöt és öccsét, Zsigmondot köszöntő verseket. Szerzőik a következők: *Stephanus Katona Gelejius, Joannes Henricus Alstedius, M. Philippus Piscator, Johannes Henricus Bisterfeldius.* A mű törzse két nagyobb egységre tagolódik: *Catechesis religionis Christianae fere juxta methodum Catechismi Heidelbergensis* és *Questiones controversae in religionis negotio. Maximam partem oppositae Bellarmino, retenta ipsius fere methodum.* Mindkét rész szövegét a lapszélen bibliai hivatkozások egészítik ki, ugyanitt jelöli azt is a kiadvány, hogy mely kérdésekre adott választ György és melyekre Zsigmond.

Keresztúri Bíró Pál (1604?–1655) itthon Sárospatakon tanult, ahol 1620-1622-ben senior is volt. Külföldi egyetemi tanulmányait Heidelbergben, Odera-Frankfurtban, Leidenben végezte, Angliába is átment. 1630-tól a gyulafehérvári kollégium tanára, 1636-tól I. Rákóczi György udvari iskoláját vezette. A fejedelem fiainak, Zsigmondnak és Györgynek, később Bethlen Miklósnak lett a nevelője. 1640-től az ifjú Rákóczi György udvari papja volt.

Rákóczi Zsigmond ajánlásában köszönetet mond szüleinek gyermekeik helyes neveltetéséért, s megemlíti, hogy Keresztúri Pál előtt Prónai Mátyás volt a tanítójuk. A törzsrész a fejedelemfiak konfirmáció előtti vizsgájának anyagát tartalmazza, amelyet Keresztúri állított össze. A katekizmus a Heidelbergi Káténak jelentősen bővített változata. Czeglédy Sándor szerint Keresztúrinak a káté szövegébe lépten-nyomon beleszőtt kérdés-feleletei a káté magyarázatának tekinthetők, s egyéni jellegű ortodox teológiai felfogást tükröznek (Studia et acta I 133–134). A kiadvány második felében Keresztúri nagyobbrészt közvetlenül bibliai idézetekkel, kisebb részben az idézett locusokra alapított következtetésekkel fejti ki néhány vitatott dogmatikai kérdésben – Bellarminóval vitázva – az ortodox református felfogást. Az egész mű jól reprezentálja Keresztúri Pál kérdés-feleletre építő pedagógiai módszerét, amelyet már tanítványa, Bethlen Miklós is lelkesen méltatott (Bethlen Miklós Önéletírása. Kiadta V. Windisch Éva. Bp. 1955, I 141–156).

1638-ban Keresztúri magyarul is kiadta e munkáját (**1721**).

Cf. –, **1721, 1841, 1914, 1953**

In 15 bibliothecis 18 expl. – Berlin *Univ Inst* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Decrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş – Warszava *Univ* – etc.

1675

»[1-2] KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1638. esztendőre. Kassa 1637 Schultz Dánielné. – 16°«

MKSz 1905: 84 – Čaplovič 549

Naptár és prognosztikon. – E ma már példány alapján ismeretlen kiadvány emlékét a kassai tanács jegyzőkönyvének 1638. március 11-én kelt bejegyzése őrizte meg: „Schulcz Dánielné fizetést kér az calendariumokért. Deliberatum: Dabuntur talleri 3." (MKSz 1905: 84, Kemény

Lajos). A kiadvány feltehetően magyar nyelvű lehetett, mert 1610-től a magyar nyelvű naptársorozat jelent meg rendszeresen Kassán (vö. **997** és **1584**), német nyelvű naptárak közül ellenben csak kettő ismeretes példányból vagy egykorú említésből (**1086**, **1388**).

Daniel Schultz özvegyének nyomdája csak 1634-ig működött folyamatosan, ezért az 1635. és az 1638. évre szóló naptárakon kívül, amelyekről tanácsülési jegyzőkönyvek tanúskodnak, nem szükséges további naptárkiadások feltételezése. Az 1644., 1651., 1652. és 1653. évre szóló kalendáriumok, amelyeket Valentin Gevers kassai könyvkötő ajándékozott a városi tanácsnak, nem kassai nyomtatványok, mert a kassai nyomda működése a mai ismeretek szerint 1640–1652 között szünetelt (MKSz 1889: 233–234, 1905: 84–85, Kemény Lajos).

Cf. **997***!; –, **2467**, **2520**, **2578**, →

1676

[1] MONUMENTUM sepvlcrale ad... principis ac domini... Mavritii, Hassiae landgravij, comitis Cattimoelibocorum, Deciorum, Zigenhainiae et Niddae, etc. principis... memoriam gloriae sempiternam erectum... – [2] (Mausolei Mauritiani pars altera, qva... Mauritii... vitam, virtutes, obitum... Academiae Cassellanae professores... epicediis... publice ponunt... Cassellis MDCXXXV apud Johannem Saurium.) – [3] (Viginti Academiarum et scholarum illustrium tam intra, qvam extra Rom(anum) imp(erium), ... epicedia, quibus... moecenatis et nutritii quondam... Mauritii, Hass(iae) landg(ravii)... obitum... deplorant. Cassellis MDCXXXV apud Johannem Saurium.) – [4] (Epicedia exterarum nationum: Gallorum, Anglorum, Scotorum, Bohemorum, Belgarum, Helvetiorum, Silesiorum, Moravorum et Transilvanorum... in... ex hac vita discessum Mauritii... fusa Cassellis MDCXXXV apud Johannem Saurium.) – [5] (Seqvuntur orationes et carmina in obitus... Othonis, ... Mauritii, ... Philippi, ... Philippi junioris... et... Mauritii junioris... habita et fusa a professoribus Marpurgensis et Cassellanae Academiarum. Cassellis MDCXXXV apud Johannem Saurium.) Cassellis 1637 prostat Francofurti apud Johannem Ammonium.

A^6 B^2 C^1 D^2 E^4 F^3 G^2 H^4 H_3 H_3 I^1 K^2 L^4 M^2 N^4 O^1 P^2, $*^4$, A^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Eee^4 Fff^5; AA^4–RR^3; AAa^4–ZZz^4, $AAaa^4$–$KKkk^3$; a^4–l^4 m^5 = [1] fol. + 11 pag. + 12. fol. + [1] fol. + 13-15. fol. + 16-17, 18–20 [recte 18–19] pag. + 19. fol. + 21–30. pag. + 31–32 fol. + 33–40 pag. + 37. fol. + 43–44. pag. + 45. fol. + 46–49 pag. + 50–63 fol. + 64–71 pag.; + 418; 134; 262 + 90 + [6] pag. – 2° – Mult. ill. calc., orn., init.

MKsz 1977: 191–193

Magyar verseket is tartalmazó gyászversgyűjtemény. – A nyomtatvány az 1632-ben elhunyt Móric hesseni tartománygróf emlékére készült. Az összefoglaló címlapon szereplő év-

szám a nyomtatvány első változatában 1637 (A variáns), a másodikban 1638 (B variáns), a harmadikban 1640 (C variáns). A kötet további részei teljesen azonosak.

A kiadvány két főrészből áll. Az első ([1]), rézmetszetes rész a 49. pagináig tart. A gyászszertartásról és a fejedelmi család tagjairól készült metszeteket és metszett szöveget egyaránt tartalmaz. A második ([2]), nyomtatott rész a következő megjegyzéssel kezdődik: *Folgen etliche Schriften und Carmina*. Ez, valamint a ma ismert példányok, amelyekben a két rész többnyire együtt maradt fenn, bizonyítják a két rész együttes megjelentetésének szándékát.

A kiadványnak ez a második, nyomtatott fele négy önálló címlappal kezdődő, kisebb egységből áll. Összefoglaló és belső címlapjai mind a három variánsban az 1635. évet tüntetik fel megjelenési évként. Az első rész ([3]) Móric fejedelem életéről szól. Majd új belső címlap után, de folytatólagos ívjelzéssel következik az a fejezet ([4]), amelyben húsz németországi és külföldi akadémia tanári kara és hallgatósága búcsúzott el mecénásától, Móricról. Ennek a 241–250. lapjain ($HHhh_4b$–$IIii_1$) található VII. fejezete az *Epicedia Transilvanorum. Phoenicem sui seculi Mauritium Hass. Landgravium, etc. principem... supremo hoc honore afficit... schola Bethleno-Rakocziana, quae est Albae Juliae Transilvanorum, 27. sextilis anno 1634.* címet viseli, és erdélyi személyiségek gyászverseit tartalmazza. Latin versben búcsúztatták a fejedelmet a következő szerzők: *I–II.: Johann. Henricus Alstedius* – [III] *M. Philippus Ludovicus Piscator, professor ibidem* – [IV] *Georgius Judex m. d. ... Transilv. princ. a consiliis medicis* – [V] *Johannes Henricus Bisterfeldius, publicus philosophiae professor*. Majd [VI] *David Valerius Hispanus... publicus philosophiae professor* spanyol verse következik. Ezután [VII] *Aliud* című latin vers olvasható a szerző megjelölése nélkül. – [VIII] *Franciscus Szigheti, regens Coll. Albani* magyar nyelvű, *Rhythmi Hungarici* című költeménnyel búcsúzott. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Boldog, kinek addig nyúlt napjai hossza*. Majd [IX] *Franciscus Thesaurarius Pannonius c. p. Aliud* című latin verse és ugyanannak [X] *Idem Ungarice* című magyar verse következik. Kezdősora: *Noha most Fidély [= Erdély] kesergi halottját*.

Az ötödik rész ([5]) a marburgi és kasseli akadémiák professzorainak gyászbeszédeit és gyászverseit tartalmazza.

Az I–II. számú versek szövegkiadása: MKsz 1977: 192–193; a [VII–X] számú verseké: RMKT XVII/9 616–617 és 169–172.

E kiadványt Varjas Béla találta meg a marburgi Egyetemi Könyvtárban. Bibliográfiai leírását először Varga Imre publikálta (MKsz 1977: 191-193).

A magyar versszerzők közül Szigeti Ferenc valószínűleg azonos azzal a Szigetivel, aki 1633-ban Bázelben védte meg vizsgatételeit (RMK III 1491). 1634 és 1637 között a gyulafehérvári Kollégium igazgatója volt. 1638-ban prédikátorként majd espereskent működött Désen (Adattár I 192, 384). Varga Imre neki tulajdonította a [VII] számú, *Aliud* című verset is (RMKT XVII/9 616-617).

A Franciscus Thesaurarius neve mellett szereplő rövidítés feloldása: *classis poeseos*, vagyis Gyulafehérváron a poézis tanára volt 1634-ben (Vö.: RMKT XVII/9 617).

A belső címlapok tanúsága szerint a nyomtatott rész különböző fejezeteit már 1635-ben kinyomtatták, de az emlékkötet a rézmetszetes összefoglaló címlap szerint csak 1637-ben látott napvilágot először, majd ezt követően új (címlap) kiadásban 1638-ban és 1640-ben.

Budapest *Nat* cop. partim (A variáns Marburg, B variáns Marburg, C variáns Wien) – Marburg ○ *Univ* (A variáns) ○ (B variáns) – Wolfenbüttel ① ① ③* (B variáns) ① (C variáns) – Wien *Nat* ① (C variáns)

1677

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1638. esztendőre. Kolozsvár 1637 typ. Heltai. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1828!**

1678

DEBRECENI Péter [transl.]: Tizenket idvösseges elmelkedesec, mellyekben szép ahittatos és buzgosagos könyörgesec vadnak foglaltatvan minden hiveknec, valakic ez életnec haboruiban az ő idvössegeknec czellyara sietnec, lelki fegyverül adattattac, mellyec elsöben Philep Kegelius d. altal deakul irattattac, mostan pedig magyar nyelvre fordittattac Debreceni Peter altal. Lugdunomban MDCXXXVII Wilhel[mus] Christianus [Boxe].

(?)^{6}, (?)^{6}–(????)^{6}, A^{6}–Z^{6}, Aa^{6}–Vv^{6} Xx^{5} = [60] + 515 + [11] pag. – 24° – Orn., init.

RMK I 669

Református imádságoskönyv és elmélkedések. – A címlevél hátán két bibliai idézet olvasható. Ezután a fordító *Elöljáró beszéde* következik, amelyet... *Ballingh Jánosnak, Munkács várának főkapitányának...* ajánlott Leiden 1636. december 15-i kelettel. Aláírása: *Kegyelmednek alázatos alumnusa Debr. Péter.* Az elöljáró beszéd egyben tanítás is a könyörgés módjáról és hasznos voltáról. A kiadványhoz három, Leidenben tanuló teológus írt magyar nyelvű ajánló verset: *Rhythmi de vi et efficacia precum in gratiam authoris conscripti* címmel *a Michaele S. Salardi*, kezdősora: *A kegyes beszédnek – Pro re nata succincta altaris thymiamatis accomodatio* címmel *Nicolaus Lazar Szatthmári*, kezdősora: *Akarsz-e valaki jó illat tétellel – Παραίνεσις ad Christianum lectorem* címmel pedig *Stephanus Mohatsi Barovius*, kezdősora: *Valaki Istenhez akarsz járulni.* A könyv bevezető részéhez csatlakozik még *A régi pátereknek írásokból szedegettetett értelmes mondások* a könyörgésekről.

A főrész 12 *elmélkedés*re oszlik, amelyek – a címmel ellentétben – inkább csak az egyes fejezetek tartalmát vezetik be; a szöveg túlnyomórészt imádságokból áll, az egyes fejezeteket pedig énekek zárják. A fejezetek és a bennük előforduló imádságok címei az élőfej és a tartalomjegyzék (*tábla*) alapján a következők: (1.) *A könyörgéshez való készületről: A Krisztusnak bennünk való szózatiról – A buzgóságért való könyörgés – A szívnek tisztaságáért – Az Úr jótetszésének véghez viteléért mibennünk – A szívnek kegyes szándékáért – Elmének figyelmetességéért – A bűnös embernek siralma – Hogy Isten felől az elmélkedés... – A jó léleknek kívánságáról* – (2.) *Hetedszaki három féle könyörgésekről: Könyörgés, midőn reggel felserkensz – Miképpen ajánlja magát Istennek... – Más* – Ezután vasárnaptól szombatig a hét minden egyes napjara alkalmazott *reggeli imádság, vallástétel* es *hálaadás* következik. – *A minket őrző angyalokról – Boldog kimúlásért ez életből – Könyörgés az óraütéskor – A házból kimenők-*

nek könyörgések – (3.) *Estvéli könyörgésekről*: nyolc *estvéli imádságot* tartalmaz. – *Lelkiismereteknek felserkentése – A bűntől megoltalmaztatott embernek áhítatos imádsága* – (4.) *Az egyházban való imádságokról: A templomban menőknek könyörgések – Más – Vallástétel a bűnről* – Három *könyörgés a Szentháromsághoz – Az Atyához – Fiúhoz – A Szentlélekhez – Más – Prédikáció előtt való könyörgések – Más – Prédikáció után* három könyörgés – *Az isteni édességről – Isteni dicséretre indító könyörgés – A töredelmességért* három imádság – *Az isteni szeretetnek buzgóságáról – Hogy az isteni édesség...* (5.) *A penitenciára serkentő intésekről: Amaz igaz bírótól való félelemtől... – Az embereknek nyavalyásságáról – Panasza a kegyes embernek – Más azonról – A kétségben esett embernek vigasztalása* – (6.) *A Krisztusnak szenvedéséről: A Krisztus szenvedésének leírása – Buzgó könyörgés... – Más áhítatos imádság... – Buzgó hálaadás... – Miképpen terjessze ember az Atyának eleiben az ő Fiának szenvedését – A jó léleknek bizodalmáról – Az Atyának szeretetiről – A hív léleknek hálaadása... – Hálaadás Istennek... szeretetiért... – Buzgóságos könyörgés... – Más áhítatos könyörgés...* – (7.) *A bűnbocsánatért való könyörgésekről: A bűnös embernek könyörgése* (öt imádság) – *Siralma a bűnöknek* – (8.) *Az Úrnak vacsorájáról: Könyörgések az Úrvacsorája előtt* (három imádság) – *Az Úrvacsorának idején* (két imádság) – *A szent vacsora után* négy *könyörgés és hálaadás* – (9.) *Nyomorúságbéli könyörgésekről: Békességes tűrésről – Könyörgések nyomorúságainkban* (három imádság) – *A gonosz emberekért – A mi ellenségeinkért – Hirtelen riadásnak idején – Az elhagyattattaknak imádságok – Hálaadása a nyomorúságtól megszabadult embernek* – (10.) *A betegeknek könyörgésekről: Boldog meghalásért – Beteg embereknek könyörgése* (három imádság) – *Könyörgés a betegért – Rövid imádságok a halálban* – (11.) *A mennyországnak boldogságáról* (elmélkedések) – (12.) *Szükségeinkbéli könyörgésekről: Könyörgés az Anyaszentegyházért – Tisztviselőkért – Lelki pásztorokért – Békességért* (Két imádság) – *Tisztviselőknek könyörgések – Házi gazdáknak – Földi termésinkért – Imádság döghalálnak idején – Jó útért.*

A kiadványban található magyar nyelvű verseknek az incipitmutatóra utaló kezdő szavai a következők: 37: *Dicsérd az Istent mostan* – 151: *Hálát adunk neked* – 174: *Az Úristen nekem* – 198: *Jövel Szentlélek Úristen, töltsd be szíveinket* – 241: Hartyáni Imre: *Háborúsága* – 291: *Gondviselő* – 343: *Atyának bölcsessége, bizony istensége, Krisztus* – 384: Balassi Bálint: *Bocsásd meg* – 425: *Emlékezzél, Úristen* – 450: *Erős várunk* – 476: Barát István: *Siess, nagy* – 493: Kanizsai Pálfi János: *Dicsőült* – 512: Balassi Bálint: *Adj már* – 513: *Dicsérjed, áldjad.*

A kiadvány *E könyvben lévő könyörgéseknek táblájával* és a *Rendi az énekeknek* című mutatóval zárul.

Debreceni Péter (1608–1671 után) debreceni tanulmányait követően Nagyszőlősön rektor, külföldi tanulmányait 1635-től Leidenben, 1638-tól Franekerben végezte. Hazatérése után Munkácson, később Alsómisztótfaluban és Técsőn volt református lelkész.

A fordítás latin eredetije Philipp Kegel *Thesaurus spiritualis precationum piarum, in duodecim salutares meditationes distinctus* című műve volt, amely először 1596-ban Magdeburgban jelent meg nyomtatásban. Az *Elöljáró beszéd* szerint Debreceni Péter patrónusa, Balling János kívánságára fordította le... *Kegelius Philip doktornak... mostan új formában kibocsátott tizenkét elmélkedésekből álló szép áhítatos könyvét.* Ennek alapján valószínű, hogy a fordító az 1635-ös lipcsei kiadás alapján dolgozott. A fordítás során számos változtatással élt: kihagyott, rövidített, ill. bővítette a szöveget. Különösen sokat változtatott a 7. és 8. elmélkedésben, amelyben a megigazulásról és az Úrvacsoráról szóló részeket a református dogmáknak megfelelően dolgozta át. Kegelius eredeti művének forrásairól ld. ItK 1922: 87–88, Thienemann Tivadar.

Az impresszumban csak *Wilhel. Christianus*nak nevezett nyomdász teljes neve Willem Christiaens van der Boxe, aki 1631–1658 között működött Leidenben (Gruys, Jean Albert

– Wolf, Clemens, de: Thesaurus 1473–1800. Nederlandse boekdrukkers en boekverkopers. Nieuwkoop 1989, 22).

Cf. –, **1730**, **1755**, **1772**, **2363(2)**, **2497**, →

Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Martin *MS* ①
Olim: Pesti ref. coll.

1679

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1638. Leutschau 1637 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

Cebanius Ábrahám: Cygnea cantio... Lőcse 1633–1640 között. – Vide **1728**

1680

[1] DAVID Frölichius késmárki astronomus calendarioma, Christus urunk születése után MDCXXXVIII. esztendöre szereztetet és ez magyar országhi s- erdélyi eghez szorgalmatosan alkolmaztatot. – [2] (Judicium astrologo-physicum, az az az eghnek budoso és köz csillagoknak forgásokból, és ide alá ható cselekedetekből vétetet itilet és jövendölés ez 1638. esztendöre. Kiváltképpen való szorgalmatos figyelmezéssel Magyar országra és Erdélyre alkolmaztatot, David Froelich késmárki astronomus által.) Löcsen [1637] Brever Lörincz.
A^8–E^8 F^6 = [46] fol. – 16°

MKsz 1929: 216 – Čaplovič 830

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A címlevél hátán a szerző *In honorem... comitis... Francisci de Nadasd* ajánlja művét. A naptárrész beosztása megegyezik az 1637. évre szóló lőcsei naptáréval (**1650**), annyi eltéréssel, hogy a végén a *Rövid tanitás alkalmatos időben való érvágásról, köpölyözésről és feredésről* című útmutató található. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Az esztendőnek négy részeiről. I. A télről – II. A kikeletről – III. A nyárról – IV. Az őszről – A setétségekről – A főbb aspectusokról avagy csillagzásokról, mit jelentsenek azok hadak, vérontások és egyéb veszedelmek felől – A bortermésnek reménységéről.* A prognosztikon után *Következik szép rövid krónika, mely esztendőnként szokott a kalendáriomba helyeztetni: most megjobbittatott*. Ennek utolsó adata az 1637. évhez fűződik. A

kiadványt a *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék zárja.

A naptár ajánlásáról Frölich *Medulla geographiae practicae* című művének (**1758**) előszavában is megemlékezik (vö. MKsz 1930: 290, Asztalos Miklós).

Cf. **1650**!

Budapest *Nat* ①

1681

EPIGRAMMATA quodlibetica ad litteratos Leutschovienses serio et joco, bono tamen fine facta et directa ab eo, cui tum ocium erant molestissimum podagrici pedes... [Leutschoviae] (1637) [Brewer].

A^6 = [6] fol. – 4° – Orn.

RMK II 509 – Caplovič 829

Alkalmi versek latin és német nyelven. – A magát meg nem nevező szerző a cím tanúsága szerint podagrája miatt pihenésre kényszerítve írta e verseit. A címlapon, közvetlenül a cím után kezdődő költemények a következő személyekhez szólnak: [1] *Ad... magistrum Petrum Zabelerum,... superattendentem, pastorem Leutschoviens. primarium.* – [2] *Ad... magistrum Thomam Murr concionatorem Germanorum.* – [3] *Ad... Bartholomaeum Alaudam, concionatorem Slavorum* két latin disztichon, német vers és újabb latin disztichon. – [4] *Ad... Franciscum Nemet diaconum.* – [5] *Ad... Casparem Cramerum jureconsultum, pro tempore hic judicem.* – [6] *Mors homini vere Christiano ludus* címen egy-egy latin és német gyászvers *Ad... Joannem Lang, senatorem primarium* feleségének elhunyta alkalmából. – [7] *Consolatio pro morituris haud spernenda* címen *Ad... Ioannem Schander* – [8] *Historia et poemata* című vers szól *Ad... Joannem Sowenitz.* – [9] *Ad... Christophorum Teufelium, reipublicae notarium et senatorem* szóló költeményének címe *Promissorum abusus.* – [10] *Praepostera hominum judicia* című vers *Ad... magistrum Joannem Windisch, scholae rectorem.* – [11] *Ad... Iosephum Alaudam, collegam secundae classis.* – [12] *Ad... Petrum Dingisch, collegam tertiae classis.* – [13] *Abusus canentium in templis* címen latin és német vers *Ad... Balthasarum Apellem, hujus ecclesiae choragrum.* – [14] *Quae possunt fieri per pauciora, non opus est ut fiant per plura* címen *Ad... seniorem pariter et auditores* – [15] *Ad scholae nostrae studiosos.* – [16] *De speculo, prodente vetulam* címen *Ad... Ioannem Pfadenhauer, nostrum organedum* egy-egy latin és német vers szól. – [17] *Ad... Gabrielem Dolnik, aedituum.* – [18] *Bonum infinitum* címen hosszabb latin és német vers *Ad doctorem Samuelem Spillenbergerum, medicum ordinarium.* – [19] *Praepostera vicissim hominum judicia ad... Joannem Söldner regiae majestatis a tricesimis.* [20] *De febribus intermittentibus. Ad... Danielem Cramerum, fodinarum Smolnicensium praefectum.* – [21] *De testudine difficialia quae pulcra. Ad... Joannem Gestloerum.* – [22] *Quae consueta sunt, pulchra sunt. Ad... Thomam Fickerum.* – [23] *Abusus poematum. Ad dn. Antonium Lang.* – [24] *Ad... Brunonem Brewer bibliopolam.* – [25] *Ad... Laurentium Brewer typographum.* – [26] *Ad... Joannem Miska.* – [27] *Ad Jonam Spillenbergerum apo-*

thecarium. – [28] *Domestica medicamenta transmarinis saepe salubriora. Ad Samuelem Cramerum, medicinae studiosum.* A gyűjtemény megjelenésének évszáma, *anno 1637* zárja a nyomtatványt.

A szerző a verseiben betegségén kívül semmi közelebbit nem árult el magáról. Műveltségét bizonyítja, hogy a [18.] számú versét a *Summum bonum* témájában ahhoz a Spilenberger Sámuelhez intézte, aki Lőcsén 1630-ban Szenci Molnár Albert *Discursus de summo bono* című fordításához (**1483**) üdvözlőverset írt. A [23.] számú versben pedig John Owen angol költő költeményeire utalt.

E helymegjelölés nélkül megjelent nyomtatványt Szabó Károly is (RMK II 509), Ján Čaplovič (829) is lőcseiként írta le. A betűtípusok tanúsága szerint valóban ott készült (Pavercsik Ilona megállapítása).

Budapest *Univ* ①

1682

⟨Frölich, David: Ephemeris... ad annum 1638. Leutschoviae 1637 Brewer. – 4°⟩

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

A példányból ma már nem ismert kiadvány megjelenésére az 1638. évre szóló tizenhatodrét alakú, Frölich által szerkesztett magyar nyelvű kalendáriumból lehet következtetni. (**1680**). *A főbb aspectusokról...* című fejezetben (D_2 verzó) a szerző a természet szerint való jövendölés után a németországi hadakozásokat is megemlíti. *Amely olvasó kíván erről többet érteni, az én deák kalendáriomban ezen caputban bővebben olvashat* – fűzi hozzá. A naptár beosztása megegyezhetett az 1633. évre szóló kiadással (**1550**).

A naptár kiadását Frölich naplóbejegyzései is megerősítik. A kéziraton 1637. július 8-án kezdett dolgozni, és július 28-án fejezte be. Művét Homonnai Drugeth János országbírónak, ungi és zempléni főispánnak ajánlotta, akitől jutalomként 30 rajnai forintot kapott (MKsz 1996: 434, Pavercsik Ilona).

A kiadvány David Frölich Lőcsén kiadott latin nyelvű naptársorozatának utolsó tagja. Az 1639. évtől a szerző tudományos igényességgel szerkesztett latin nyelvű naptársorozatát Bártfán, a Klössz-nyomdában jelentette meg (vö. **1710**), s ugyanott adták ki latin nyelvű öröknaptárait is (**1756**, **2047**).

Cf. **1651**!

Herlicius, David: Kalendárium és prognosztikon az 1638. esztendőre. Fordította Serédi János. Lőcse 1637. – Vide **1729**

1683

IRATOSI T. János [transl.]: [1] Az ember eletenek bodogul valo igazgatasanak modgyáról. Wilhelmus Perkinsus, angliai theologusnak irasaból magyar nyelvre fordittatot Iratosi T. Janos thoronyai praedikátor által. – [2] Patika szerszamos bolt, az az sok-fele halaloknak természetekröl és azoknak nemeiröl, es ismet az jól és bódogúl való meg halásnak módgyáról való tanitás. Iratot Wilhelmus Perkinsus angliai theologus által, magyar nyelvre fordittatot Iratosi T. Janos, thoronyai praedikátor által. Löcsen 1637 Brever Lörintz.

A^{12}–X^{12} Y^4, $(\,)^2$ = [38] + 138 + [4] + 331 + [5] pag. – 12° – Orn.

RMK I 670-671 – Čaplovič 831

Református elmélkedések. – A címlevél után ajánlás szól *Debreczeni Tamás deáknak,... Rakoczi Györgynek... magyarországi jószáginak hűséges prefektusának*, amelyben a fordító összefoglalja a magyarországi reformáció történetét. Ezután két latin epigramma olvasható. Az első szerzője *Michael Szentpeteri, rector scholae Uyhelinae*, a másodiké *Michael Iratosi filius interpretis, a[lumnus] sch[olae] S[aros]P[atakinae]*. Majd *V. P.*, azaz William Perkins *Elöljáróbeszéde az olvasónak intésére*. A főrész Habakuk próféta könyvének második része alapján értekezik a hit által való életről. Önálló címlappal, de folytatólagos füzetjelzéssel következik a *Patika szerszámos bolt* című elmélkedés. Ez az *Ecclesiastes* (Prédikátor könyve) 7. részének 2. verséből kiindulva elmélkedik a halálról. Főrészéhez *Toldalék* csatlakozik a *halállal tusakodó embereknek utolsó gondolkodásokról*. Ezt a *Halálhoz készülő imádság* követi. A kötetet *Gregorius Balog Höveinus, pastor ecclesiae Terebesien.* 1637. szeptember 1-jén kelt magyar nyelvű verse zárja *Ad translatorem libelli et alios pios lectores* címen. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Hogy deákból magyart*.

Iratosi T. János (1576–1648) református lelkész volt a tiszántúli egyházkerületben. Gyulaházán, Sátoraljaújhelyen, Bodrogszentesen, Nagytoronyán, Bodzásújlakon szolgált.

Mindkét általa lefordított mű szerzője az angol puritánus William Perkins volt. Az e kötetben első helyen álló munka eredetije *How to live and that well: in all estates and times, specially when helps and comforts faile* címen először Cambridge-ben 1601-ben, a második *A salve for a sicke man: or, a treatise containing the nature, differences and kindes of death* címen először 1595-ben Cambridge-ben jelent meg. Iratosi e műveknek 1603-ban Hanauban kiadott latin változata alapján készítette fordítását (Berg: Angol hatások 88–89). A kötet végén található *Halálhoz készülő imádság* azonban nem szerepel sem Perkins eredeti munkájában (Geoffrey Arnold (London) levélbeli közlése), sem annak latin fordításában.

Cf. – 1893

Budapest *Nat* ① ④ – Cluj-Napoca *Univ* ②* – London *BL* ② – Sárospatak *Ref* ①
Olim: Lőcsei ev. gymn.

1684

⟨Kalendař a prognostika na rok 1638. Levoča 1637 Brewer – 16°⟩

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

E naptár megjelenésére összeállítójának, David Frölichnek saját kezű bejegyzéséből következtethetünk. A Boroszlóban kiadott német nyelvű, 1638-ra szóló *Schreib Calender* (RMK III 1538) Országos Széchényi Könyvtár-i példányában, 1638. május 14-énél a következő feljegyzés olvasható: „Dns. Benizki Canonicus Capit. p[ro] Boh[emico] K[a]l[endario] obtulit 10. [fl.]". Frölich hazai naptárkiadásaival kapcsolatban többnyire feljegyezte a szerzői „honorárіumot", ill. az ajánlások címzettjeinek jutalom-összegét. Beniczky Andrásnak, a szepesi prépostság kanonokjának a szerző valószínűleg az 1638. évre szóló cseh nyelvű kalendáriumot ajánlotta, és ezt honorálta az ajánlás címzettje, másokhoz hasonlóan utólag 10 forinttal (MKsz 1996: 434, Pavercsik Ilona). A nyomtatás helye feltehetően Lőcse volt, ahol ez idő tájt a legtöbb Frölich-naptárt kiadták, bár példányból legkorábbról csak az 1640-re szóló, Lőcsén nyomtatott, cseh nyelvű Frölich-kalendárium ismeretes (**1777**). A trencséni nyomda, amely 1639-re adta ki az első cseh nyelvű Frölich-naptárat (**1752**), azért nem valószínű nyomtatási helyként, mert az ottani sorozat első néhány naptára ajánlás nélkül jelent meg.

Cf. **1777**!

1685

LUTZMAN, Adolphus: Rudis praeceptorum logicorum delineatio, quae familiari discussione trimestri imbibita, honori et observantiae... dn. jvdicis et senatorvm, hornis comitiis in... republica Eperiensi, declaratorum consecrabat et publicae ventilationi subjiciebat sub praesidio... domini Adolphi Lutzman a Weis, artium et philosophiae doctoris, sacrosanctae theologiae licenciati, juris utriusque candidati, etc. juventus Musis ejusdem familiaribus consecrata, Johannes Sartorius Eperiensis, Elias Lasitius Dezericenus, Martinus Martinides Stiawnik, Valentinus Hancke Angelopolitanus, Salamon Grünwald Bartphensis, Johannes Hancke Angelopolitanus. Leutschoviae 1637 typis Breverianis.

A^4 = [4] fol. – 4°

Čaplovič 830a

Logikai vizsgatételek. – A címlap hátán a *praeses*, azaz Adolphus Lutzman *Amplissimo designato magistratui* címzett ajánlása olvasható. A főrész ötven pontban az arisztotelészi logika felosztása szerint haladva ismerteti a logika alapfogalmait. A nyomtatványt *Johannes Sartorius Ep. discipulus* üdvözlőverse zárja: *Ad... Adolphum Lutzman a Weis.*

A vizsga színhelyét nem nevezi meg a nyomtatvány, de az ajánlásból kikövetkeztethető, hogy az eperjesi gimnáziumban vitatták meg 1637 folyamán egy közelebbről meg nem jelölt időpontban.

A németországi, Köln közelében fekvő Weissből származó Adolphus Lutzman 1634–35-ben Eperjesen tanult, majd ugyanott lett konrektor 1637-ig. Később Szepesbélán volt lelkész (vö. Hörk József: Az eperjesi ev. ker. collegium története. Kassa 1896, 363).

E nyomtatvány egyetlen példányát először Ján Čaplovič írta le (830a).

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

1686

RATAJ, Václav: Sententiae evangeliorum dominicalium, in usum scholarum collectae, hemistichiis et distichis Latinis, nec non rhytmis Bohemicis colligatae per Venceslaum Ratagium Boëmum. Leutschoviae MDCXXXVII typis Laurentii Brevver.

A^8–E^8 F^4 = [44] fol. – 8° – Orn., init.

Sztripszky 2526/74 ← MKsz 1906: 131 – Čaplovič 832 – Knihopis 14746

Evangéliumi idézetek gyűjteménye latin és biblikus cseh nyelvű értelmezésekkel. – A címlevél után a szerző, *institutor Venceslaus Ratagius* 1637. szeptember 13-án kelt ajánlása *nobilissimae fratrum trigae: Emerico, Balthasari et Samueli Mariasiis s.* Ezt követi az *Ad lectorem* szóló előszó. A főrész az egyházi év sorrendjében minden vasárnapra és néhány ünnepnapra öt-öt evangéliumi idézetet közöl latinul. Ezeket latin nyelvű disztichon és négysoros cseh nyelvű vers magyarázza. A főrész után *Studiorum et morum regulae* olvasható latin és cseh nyelven. Majd *Formulae precum* hat, iskolásoknak szánt imádságot közöl ugyancsak latinul és csehül. A kiadványt *Ad Cavillatorem* címzett latin disztichonok zárják.

Az előszóból kiderül, hogy a szerző 1636-ban állította össze gyűjteményét tanítványai számára, miután elfogadta a Máriássyak márkusfalvi iskolájában rektori állását. Az előszóban hívta föl a figyelmet arra is, hogy az egyes ünnepnapokra közölt disztichonok közül elsőnek mindig Joannes Stigelius népszerű verseit adta közre (*Disticha in Evangelia Dominicalia per integrum annum* = Joannes Stigelii *Sacrorum poematum liber II.* Jenae 1571).

Budapest *Ev* ④* – Budapest *Nat* cop. (Budapest *Ev* és *Piar*) – Budapest *Piar* ③* – Levoča *Ev* ① – Martin *MS* ①

1687

»SERPILIUS, Johann: Desz Allerhöchsten Gottes Christliche vnd Pflichtige Erhöhung in einer Richter Predigt, Bey Beschawung Desz Stadt-Schilds oder Wappens der Stadt Keyszmark. Den 5 Tag Februarij, Im Jahr

Christi 1637. Gehalten, vnd Christlichen Hertzen täglich zu halten, angewiesen Von Johanne Serpilio Secundo, Diener am Göttlichen Worte daselbst, auch Fraternitatis Pastorum Inferioris Fluvij Poprad seniore. (Leutschaw 1637 bey Lorentz Brewern.)«

»A^4–E^4 = [20] fol. – 4° – 1 ins.«

RMK II 510 – Čaplovič 833

Evangélikus prédikáció. – A kiadvány egyetlen ismert példánya ma nem található: az egykor Késmárkon őrzött nyomtatványt már Ján Čaplovič sem látta (833). Leírását ezért Szabó Károly bibliográfiája alapján közöljük (RMK II 510). A címből kitűnik, hogy a prédikáció 1637. február 5-én Késmárkon, a bíróválasztás alkalmából hangzott el. A címlapot Késmárk város fametszetes címere díszítette. A nyomtatás adatait a kolofon tüntette fel.

Olim: Késmárk ev. lyc.

1688

[1]WERBŐCZY István: Decretvm Latino-Hungaricum juris consvetudinarij inclyti regni Hungariae et Transylvaniae. Az az Magyar és Erdely orszagnak törvény könyve. Verböci Istvan által iratot 1514. esztend., mostan deákúl és magyarúl egy szép hasznos regestrommal egyetemben uyjobban ki-bocsatatot. – [2] [TELEGDI MIKLÓS:] (Index, seu enchiridion omnium decretorum et constitutionum regni Hungariae ad annum 1579. usque, per causarum locos distinctum, memoriae usibusque fori maxime utile. Additis regulis juris antiqui civilis et canonici.) Leutschoviae 1637 typis et sumptibus Laurentij Breveri.

q^4–$qqqq^4$, [ ]^1, A^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Zzz^4, $Aaaa^4$–$Zzzz^4$, $Aaaaa^4$–$Fffff^4$ = [86] + 551 + [179] pag. + [1] tab. – 4° – Orn., init.

RMK I 672 – RMK II 511–512 – Csekey István: Werbőczy és a magyar alkotmányjog. Kolozsvár 1942, 67–68 – Čaplovič 834

A magyarországi jog kézikönyve latin és magyar nyelven. – Werbőczy Hármaskönyve e kiadásának tartalma és beosztása csupán két apró részletben tér el az 1611. évi debreceni kiadásétól (**1011**). Itt ugyanis II. Ulászló király megerősítő oklevelének bevezető része, vagyis az *Approbatio et occasio constitutionum* és a főrész között a kihajtható táblán kívül az *Index titulorum Latino-Hungaricus in Tripartitum* is olvasható, amely a Tripartitum prológusának és három könyvének fejezetcímeit sorolja fel latin és magyar nyelven. Az 1611. évi debreceni kiadás leírásában ugyan szerepel a *De diversis regulis juris antiqui, civilis et canonici* (vö. **1011(14)**) című rész, de ez a valóságban nem található meg ott, e kiadásban viszont ténylegesen olvasható az *Enchiridion* végén, a kiadvány záró fejezeteként.

Cf. **207(1)***!; **1011***!; –, **1922**, **1986**, →

In 24 bibliothecis 38 expl. – Bratislava *Univ* – Budapest *Acad, Nat. Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – Martin *MS* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – etc.

Berger, Elias: Symbolum sacrum... reginarum Hungariae... Posonii 1637 = **Appendix 159**

1689

»CARMEN IMPRESSUM nomine rhetorum et poetarum e Seminario S. Stephani oblatum reverendissimo domino Georgio Dubowski episcopo Chanadiensi. Posonii 1637 typ. Societatis Jesu.«

MKsz 1989: 185

Köszöntő versek. – E nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 185). Közleménye a fenti formában idézi a napló 1637. május 24-i bejegyzését, majd értelmezi azt: „Dubowski György csanádi püspök egyben az esztergomi káptalan nagyprépostja volt. A költeményt tiszteletére a nagyszombati érseki szeminárium gimnáziumi tagozatának felső, retorikai és poétikai osztályába járó diákjai ajánlották." E köszöntő vers(ek)et, hasonlóan a napló más bejegyzéseiből kikövetkeztethető nyomtatványokhoz, minden bizonnyal Pozsonyban adták ki (vö. **1660, 1661** etc.). A napló idevonatkozó szövegének korábbi kiadását ld. Adattár 11 211.

1690

»CATALOGUS impressus nominum baccalaureorum P. Martini Palkovich. Posonii 1637 typ. Societatis Jesu.«

MKsz 1989: 186

A borostyánkoszorús hallgatók névsora. – E nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 186). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1637. augusztus 24-i bejegyzését: „P. Palkovicz Posonium usque ivit cum fratre Abraham, ut Propositiones impressas e Physica, et catalogum impressum nominum Baccalaureorum secum adveheret." A napló idevonatkozó szövegének korábbi kiadását ld. Adattár 11 211.

A nagyszombati egyetemen felavatott első borostyánkoszorúsok névsora olyan nyomtatvány lehetett, amelyet más kiadványba, könyvbe ragasztottak. Nem zárható ki azonban az sem, hogy a *Catalogus*t a bejegyzésben említett fizikai vizsgatételekkel együtt adták ki (**1699**). A napló szövegéből mégis inkább arra lehet következtetni, hogy önálló füzetként jelent meg.

A példányból nem ismert *Catalogus*t Pozsonyban nyomtatták, amit bizonyít, hogy Martinus Palkovich fizikaprofesszor Pozsonyba utazott a kiadványokért.

1691

»DRASKOVICH, Georgius: Orationes dvae... Georgii Draskovich, Episcopi Iavriensis Et Comitis Sacrae Caes. Regiaeque Majestatis Consiliarii Ac Penes Serenissimam Reginam Poloniae Commissarii Primarii, Habitae Primum ad Pontem Vistuale, cum... Regina fines Poloniae ingrederetur, et nomine Regis a Proceribus obviam missis salutaretur, XXIV. Aug. Deinde sub tentorio prope Varsaviam, cum... Rex, ac universum Regnum obviam venirent Reginae Urbem ingredienti, XII. Septembris. In lucem vulgatae Ab... Rev. D. Joachimo Luzinski, Canonico Ecclesiae Scepusiensis. Posonii MDCXXXVII [typ. Societatis Jesu].«

»[6] fol. – 4°«

Sztripszky II 2527/75 ← MKsz 1895: 139 – Čaplovič 314

Üdvözlő beszédek. – Egyetlen példánya, amelyet Hellebrandt Árpád ismertetett (MKsz 1895: 139), ma nem található. Címe szerint Draskovich György győri püspöknek, III. Ferdinánd császár megbízottjának két különböző beszédét tartalmazta. Draskovich kísérte el ugyanis III. Ferdinánd leányát, Cecilia Renata főhercegnőt Lengyelországba vőlegényéhez, IV. Ulászló királyhoz. Az első beszéd 1637. augusztus 24-én hangzott el, amikor a leendő királyné a Visztula hídjánál átlépte a lengyel határt. A második beszédet szeptember 12-én mondta el Draskovich, amikor Varsó közelében átadta a menyasszonyt királyi vőlegényének.

Draskovich György (1599–1650) Pázmány Péter kegyeltje volt. Tanulmányait Grázban és Rómában végezte. 1628-ban pécsi, 1630-ban váci, 1636-ban győri püspök lett. 1636-ban ő alapította meg a soproni jezsuita kollégiumot. Életéről és működéséről részletesen írt Szabady Béla (A soproni bencés gimnázium értesítője 1935/36: 15–115).

A cím megjegyzése szerint e nyomtatvány Joachim Luzinski szepesi kanonok költségén látott napvilágot.

Olim: Budapest *Acad*

1692

»EX LITERIS datis in Piritz Pomeraniae, die 26. Septembris, 1637. Akarám kegyelmedet tudósitani ez occasióval... X... ez utannis megh irom. [Pozsony] (1637?) [typ. Societatis Jesu].«

»[ ]² = [2] fol. – 4° «

Čaplovič 315

Tudósító levél. — Ezt a nyomtatott levelet, amelyből ma példány nem található, Ján Čaplovič írta le a fenti formában, de Érseki nyomda megjelöléssel, a pozsonyi evangélikus líceum könyvtárából. Megjegyezte, hogy a tudósítás magyar lovas csapatok Gallas tábornok ve-

zetése alatt Pomerániában vívott harcairól szól. Egy név szerint nem említett magyar tiszt írta ismeretlen címzettnek (Čaplovič 315). Matthias Gallas (1584–1647) császári hadvezér 1637-ben valóban Pomerániában harcolt.

A nyomtatványról tipográfiai kiállítása alapján Čaplovič feltételezte, hogy a pozsonyi nyomdában készült (i. h.).

Olim: Bratislava, ÚK SAV – Lyc. k.: rkp. zbierka fasc. 679, B. Korešpondencia gr. Juraja Erdődyho.

1693

»GOSZTONYI István: Theses disputationis primae ex logica in Universitate Tyrnaviensi praeside P. Stephano Goszthoni, defendente Michaele Bekaria. Posonii 1637 typ. Societatis Jesu.«

MKsz 1989: 185

Logikai vizsgatételek. – E nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 185). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1637. január 27-ről és 28-ról szóló bejegyzését. Január 27.: „Logici Praeside P. Stephano Goszthoni cum impressis Thesibus, primam habuere disputationem post prandium. Ita quidem fuerat ordinatum, sed dilatum est in crastinum." Január 28.: „Mane prima Logicorum disputatio. Defendit frater noster Michael Bekaria. Adfuit Illustrissimus Dominus Georgius Lippai, Episcopus Wespremiensis et Cancellarius Regni Hungariae. A tanár (praeses) és a tételek védője (defendens) is jezsuita volt. A vitát egy nappal elhalasztották, és azon a veszprémi püspök, Lippay György királyi kancellár is megjelent."

A vizsgáztató Gosztonyi István (1605–1660) 1636–1639 között tanított Nagyszombatban filozófiát, később többnyire Homonnán és Szepesváralján volt hitszónok és hosszabb időn keresztül házfőnök.

E nyomtatott vizsgatételeket, hasonlóan a napló más bejegyzéseiből kikövetkeztethetőekhez, minden bizonnyal Pozsonyban készítették (vö. pl. **1660**, **1661** etc.).

A napló idevonatkozó szövegének korábbi kiadását ld. Adattár 11 210–211.

Keresztes István: Carmen pro die natali Nicolai Esterházy. Posonii 1637. – Vide **1742**

1694

[NÁDASI János red:] Agalmation apargmaticvm, quo senis vicenis reverendis... dominis, artium et philosophiae protobaccalaureis, lavreatis almae archiepiscopalis Tyrnaviensium vniversitatis primogenitis, ad prima daphnone insignitas honoris peripatetici primitias, materna, patria, paterna ejusdem almae universitatis insignia pro sardonyche genethliaca

afferebant: comes Ferdinandvs Palfi de Erdöd, etc, Emericvs Prinyi, lib(er) baro de Pereny, Stephanvs Kohari, lib(er) baro de Kohar, et cum his qvaterni svpra qvinqvagenos in nova Tirnaviensi academia rhetores. Posonii MDCXXXVII [typ. Societatis Jesu].

A^4–D^4 E^2 = [2] + 34 pag. – 2° – Orn., init.

RMK II 513 – Caplovic 313

Köszöntő versek és beszédek. – A nyomtatvány a nagyszombati egyetemen történt első avatásra készült 1637-ben. A filozófia 26 baccalaureusát Pálffy Ferdinánd, Perényi Imre, Koháry István és a retorika osztály többi hallgatója köszöntötte versben és prózában. Az írások tárgya, amint ez a címlevél hátán, *Lectori* címmel olvasható bevezetőből kiderül, a nagyszombati egyetem *Facultas oratoriájának* a pecsétje. Képe nem szerepel a nyomtatványban, csupán leírása. Máriát ábrázolja ölében Jézussal. Mária a kezében könyvet, Jézus pedig országalmát tart. Mária fején korona, jobbján magyar címer. A pecsét felirata: *Patrona Hungariae et mater Universitatis Tyrnaviensis.*

A főrész elején (1) *Poëmation prognosticum* című vers olvasható, amely közli a 26 baccalaureus nevét. Aláírói: *Emericus Prinyi l. b. et Aloysius Nagy, nob. Ung. v. c. s. alumnus o. F. ss.* Majd a pecsét középpontjában álló Máriát és adományait jellemzi a (2) *Pandora Maria, patrona Hungariae, mater universitatis Tyrnaviensis* c. prózai rész. Szerzői: *Stephanus Kohári, Ung. l. b., Michael Gyürki, nob. Ung. o. F. ss.* A *Dona Pandorae* élőfej foglalja össze a következő írásokat (3–14. szám): (3) *Danieli Bohemitzki Tyrnaviensi et... Gabrieli Balog nob. Ung. Fortunae rotam* címen *Comes Ferdinandus Pálfi et Jacobus Horenstein Costantiensis, nobb. o. F. ss.* verse és beszéde – (4) *Georgio Vásan ex sem. S. Steph. regis alumno et... Georgio Szent-Benedeki Victoris Dionysii templum* címmel *Emericus Bornemiszsza, nob. Hung. et Gabriel Medek ex. s. S. S.* verses és prózai köszöntése – (5) *Nicolao Székely et Nicolao Hegyi, nobb. Hungaris* szól a *Cereum Acanthinum* című vers és próza. Szerzői: *Alexander Vayda, nob. Transylv., Albertus Fejes Transylv.* – (6) *Catena Iovis aurea* címen *Gregorio et Michaeli Vásárhelyi nobilibus Hungaris Valentinus Seraphin, nob. Transylv., Gabriel Jagachich o. F. ss.* írt köszöntést. – (7) *Gregorio Beberi et Lucae Burjani Mel Indicum* címen írt *Franciscus Brunczvvick, Georgius Goda nobb. Hungari* – (8) *Tobiae Gaborjani et Michaeli Hodasi nobb. Hungaris* szól *Georgius Slavich, nob. Lakompaken. et Abrahamus Huszár o. F. ss. E fortunatis insulis speculum* című verse és beszéde – (9) *Ioanni Georgio Bader et Matthiae Ertelio, musicis Fides Apollinis* című dithyrambust írt *Franciscus Ravasz, nob. Hung. Tyrn., Stephanus Andrasi, nob. Transylv.* – (10) A *Paulo Suella et Martino Vistoki* szóló *Virginis Cyndiadis simulacrum* írói: *Joannes Passuth nob. Scepusius et Stephanus Szalai, v. c. s. a.* – (11) *Emericus Angyal, nob. Hung. Tyrn. v. c. s. a.* és *Petrus Laszlofi, nob. Hung. de Thard. o. F. studiosi* a szerzője a *Ioanni Thordai et Stephano Desericzki* intézett *Plumeum Apollinis templum* című írásoknak. – (12) *Melchiori Köszögi, Ioanni Karinovich et Nicolao Radakovich Turris Hyphasidis* címen *Michael Virág, nob. Hung. et Antonius Deandreache, ex sem. S. S. alumni* készített köszöntést. – (13) A *Iacobo Adachi, nob. Hung. et Michaeli Szölöséni* szóló *Horologium annulare Caroli Quinti* szerzője: *Jonas Diósi, nob. Hung. de Atrak, Gabriel Jagachich o. F. ss.* – (14) Végül *Elephantum scribam* címmel *Stephano Laureczki, Michaeli Osztraticzki et Lucae Kralich* írt *Joannes Karkai, Georgius Veres, Transylvani ex sem. S. S.*

A nyomtatvány középső részének témája a pecsétben ábrázolt *Pomum.* Ezzel a címmel írt verset és rövid beszédet (15) *Com. Ferdinandus Palfi o. F. s.* – (16) *Pomum Alexandri regium, Aristotelis peripateticum* címmel *Emericus Prinyi Hungarus, l. b. o. F. s.* és (17) *Pomum Herculeo-Xerxeum* címen *Emericus Bornemiszsza, nob. Hung. Eleutheropolitanus, o. F. s.* (18)

Ezután a Mária kezében lévő *Liber laureatus* témakörében Jézus és Mária anagrammáját *Alexander Vayda nob. Transylvanus, o. F. s.* készítette. Majd az összes nagyszombati baccalaureus nevének anagrammája következik, rövid verses és prózai magyarázattal. A tanulók és szerzők neve a következő: (19) *Daniel Bohemitschi* (20) *Gabriel Balog*. Mindkettő szerzője: *Franciscus Bálintfi, nob. Transylv., Gregorius Balog s. S. S.* – (21) *Georgius Sent-Benedechi – Emericus Prinyi, lib. bar. o. F.s.* – (22) *Georgius Vásan – Stephanus Kohári, lib. bar. o. F. s.* – (23) *Gregorius Beberi – Emericus Bornemiszsza, nob. Hung. o. F. s.* – (24) *Gregorius Vásárheli – Michael Virág, nob. Hung. Széchéniensis, s. S. S. o. F. s.* – (25) *Ioannes Georgius Bader – Valentinus Seraphin, nob. Transylvanus, o. F. s.* – (26) *Ioannes Tordai – Georgius Slavich, nobil. Lakompakensis, o. F. s.* – (27) *Ioannes Carinovics – Joannes Passuth, nob. Sepusiensis, o. F.s.* – (28) *Iacobus Adácsi – Franciscus Ravasz, nob. Tyrnaviensis, o. F. s.* – (29) *Lucas Cralits – Jonas Diósi, nob. Hungarus de Atrak., o. F. a.* – (30) *Lucas Burjans – Ignatius Moro, Tyrnaviensis Hungarus, s. S. S. o. F. s.* – (31) *Martinus VVistoci – Emericus Angyal, nob. Hung. Tyrn. v. c. s. a.* – (32) *Matthias Ertelius – Christophorus Horenstein, nob. Costantiensis [!]* – (33) *Melchior Chösögi – Franciscus Bálintfi, nob. Transylvanus, o. F. s.* – (34) *Michael Vásarheli – Franciscus Mora et Georgius Veres, nob. Transylv. s. S. S., o. F. ss.* – (35) *Michael Sülösséni – Petrus Laszlófi, nob. Hungarus de Tard.* – (36) *Michael Ostratischi – Gabriel Jagachich, nob. et Andreas Borosich. o. F. s. s.* – (37) *Michael Hoodasi – Emericus Prinyi, lib. bar. o. F. s.* – (38) *Nicolaus Hegi – Alexander Vayda, Franciscus Belényesi, nobb. Transylvani.* – (39) *Nicolaus Radakovics – Georgius Slavich, nob. Lakompakensis, o. F. s.* – (40) *Paulus Suella – Jonas Diósi, nobilis Hungarus de Atrak* – (41) *Nicolaus Sécheli - Franciscus Ravasz, nob. Hung. Tyrnavien. o. F. s.* – (42) *Stephanus Desericsci[!] – Franciscus Brunczvik, nob. Eleutheropolitanus, o. F. s.* – (43) *Stephanus Lauretsci – Emericus Angyal et Stephanus Szalai, v. c. s. a. a.* – (44) *Tobias Gaborjani – Stephanus Kohári, lib. bar. o. F. s.* Az anagrammák után (45) *Regni Mariani corona apostolica* címen értekezik versben és prózában *Comes Ferdinandus Pálfi, o. F. a.* – (46) *Montes tergemini* a címe *Emericus Ladislaus Prinyi l. b. rh. s.* írásának.– (47) *Franciscus Balintfi, nob. Transylv. o. F. s.* verse a pecsétben látható négy folyóról szól. Címe: *Danubius, Tibiscus, Dravus, Savus.* (48) Cím nélkül *Stephanus Kohári lib. bar. o. F. aud.* szól az ünnepeltekhez. – (49) A nagyszombati egyetem *communipulares rhetores... Kalendis Septembris* aláírással *Galerus Purpureus cum pennis Pazmanianis* című rövid írás következik. A keletkezés évét (1637) három kronosztichon foglalja magában a kiadvány lezárásaképpen.

A promotio pontos dátuma a nagyszombati jezsuita kollégium naplója szerint 1637. szeptember 2. volt (Szentpétery Imre: A Bölcsészettudományi Kar története 1635–1935. Bp. 1935, 10, 15).

Szabó Károly e nyomtatvány címének közreadásakor (RMK II 513) megjegyezte, hogy „De Backer VI. 721. l. Stöger után Topos Ferencz jésuitának tulajdonítja" e művet. Minthogy 1637-ben Toposs poétikát tanított Nagyszombatban, a retorika tanára viszont Nádasi János volt (Lukács: Catalogi personarum II 462), ezért joggal feltételezhető, hogy a baccalaureusokat köszöntő retorika-hallgatók a retorika-professzor Nádasi segítségével szerkesztették meg írásművüket. E feltételezést megerősíteni látszik a nagyszombati napló következő, 1637. augusztus 23-i bejegyzése: *„Posonium usque abiit M. Joannes Nadasi ad sollicitandam impressionem carminum Baccalaureis offerendorum."* (MKsz 1989: 185–186, Holl Béla).

A nagyszombati egyetem első baccalaureus-avatására a poétikai osztály is jelentetett meg kiadványt (**1696**).

Cf. **1696**

Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ①

1695

»NÁDASI, Johannes: Reges Hungariae a S. Stephano usque ad Ferdinandum III. Posonii 1637 [typ. Societatis Jesu] – 2°«

RMK II 514 – Čaplovič 316

Történeti életrajzok. – E példányból ma nem ismert mű adatát Szabó Károly (RMK II 514) a fenti formában Augustin et Aloys De Backer jezsuita írói lexikona (I 504) nyomán közölte. Nádasi János saját műveit felsoroló bibliográfiájában (Seraphinus divini amoris. Pragae 1666, fol. F$_{1}$a. RMK III 2360) évszám nélküli pozsonyi kiadványként, Petrus Ribadeneira ugyancsak egykorú jezsuita írói lexikona (Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 482) *Posonij 1637 in fol.* megjegyzéssel említi. Vö. Sommervogel V 1521 – Szinnyei IX 500 – Archivum Historicum Societatis Jesu 1993: 10, Tüskés G. – Knapp É.-Tüskés Gábor: A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai. Bp. 1997, 147).

Ján Čaplovič megjegyezte (316), hogy 1618-ban Pozsonyban ehhez hasonló tartalmú és szerinte hasonló című nyomtatvány jelent meg: *Gratulatio Ferdinando secundo – Hungariae reges a primo S. Stephano usque ad Ferdinandum secundum* (Čaplovič 292). Nádasi tehát nem lehet szerzője a műnek, hanem csupán az eredeti szöveget bővítette ki III. Ferdinándig. A Čaplovič által említett – szerinte példányból nem ismert – 1618. évi pozsonyi nyomtatvány azonban nagy biztonsággal azonosítható az *Apparatus regius... Ferdinando II. Hungariae ac Bohemiae regi, symbolis regum Hungariae adornatus a Collegio Tyrnaviensis Societatis Jesu gratul. obseq... Viennae Austriae apud Gregorium Gelbhaar* (RMK III 1207) című kiadvánnyal (vö. **Appendix 106**), amely hasonló alkalomból és hasonló tartalommal készült, de címe erősen eltér a Nádasinak tulajdonított 1637. évi munkától. Minthogy ez utóbbiból példány nem ismeretes, nem állapítható meg pontosan, hogy milyen kapcsolatban állt az 1618. évi *Apparatus*-szal, vagy ahogy Caplovic nevezi, *Gratulatio*val. Mivel azonban ez az 1637. évi kiadvány szerepel Nádasi autobibliográfiájában, ebben az esetben nincs ok az ő szerzőségét kétségbe vonni.

1696

PARNASSUS bimons, cvivs thitorea honor, Hyampevm Palladia Vngariae vota occupabant, cum primae lavro... d(ominorum) artium et philosophiae in novo Tyrnaviensium athenaeo baccalavreorvm academica poesis accineret. Posonij anno MDCXXXVII [typ. Societatis Jesu].

A^{4}–E^{4} = [20] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 2447 – Čaplovič 317

Köszöntő versek és beszédek. – A nyomtatvány a nagyszombati egyetem első avatására készült. A filozófia baccalaureusait köszöntötték a poétikai osztály hallgatói. A címlevél utáni főrész a következő verseket és prózai részeket tartalmazza: (1) *Triga Gratiarum, vectura orbi laurum, quam primo primus e Palladio universitatis Tyrnaviensis Soc. Jesu retulit Gabriel Balog neophilosophus. Protogramma*, amelynek címe *Pulchior accipiat.* – (2) *Poema*, végén

Chronographicum-mal. Aláírói: *Emericus Erdődi de Monyoro-kerék, Nicolaus Pázmány, l. b. de Panasz, Thomas Palfi ab Erdőd.* – (3) *Vota Hungariae* c. prózai rész – (4) *Poema, Matthias Besnyak nobilis* és *Michael Kapitan, Hungarus nobilis* aláírással. – (5) Újabb prózai köszöntés következik, aláírója: *Stephanus Radosiczi, nobilis Hungarus* – (6) *Gratiarum actio Hungariae ad Pazmaneum* végén *Chronographicum*-mal. Szerzői: *Ioannes Mayteni, nobilis Hungarus* és *Stephanus Podhragyai, nobilis Hungarus* A további versek szerzői és címei. – (7) *Hungaria ad proceres*; *Michael Zongor, nobilis Hungarus* és *Georgius Weber, nobilis Germanus Tyrnavien.* – (8) *Ioannes Ormandi, nobilis Hungariae; Ad Beatam Virginem* – (9) *Ad Palladem poeta*; *Franciscus Belusi Hungarus, nobilis Tyrnavien.* – (10) *Ad Musam*; *Franciscus Lanczmár, civis Tyrnavien.* – (11) *Ad Famam*; *Stephanus Tatai Hungarus, nobilis Tyrnavien.* – (12) *Franciscus Viszocháni, nobilis Hungarus* és *Michael Monich, civis Posoniensis Ad Apollinem* című költeménye zárja a nyomtatványt.

Az avatásra a nagyszombati jezsuita kollégium naplója szerint 1637. szeptember 2-án került sor (Szentpétery Imre: A Bölcsészettudományi Kar története 1635–1935. Bp. 1935, 10, 15). A köszöntő kötet szerkesztője Toposs Ferenc jezsuita lehetett, aki 1637-ben a poétika tanára volt Nagyszombatban (Lukács: Catalogi personarum II 463). Holl Béla e nyomtatványhoz kötötte a nagyszombati napló következő adatát: *1637. augusztus 23. Posonium usque abiit M. Joannes Nadasi ad sollicitandam impressionem carminum baccalaureis offerendorum.* (MKsz 1989: 185–186). A napló idevonatkozó szövegének korábbi kiadását ld. Adattár 11 211.

Ugyanerre az alkalomra a retorikai osztály is kiadványt jelentetett meg (**1694**).

Cf. **1694**

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Acad* ①

1697

PÁZMÁNY Péter: Hodoegus. Igazsagra-vezerlö kalavz, mellyet irt es most sok helyen jobbitván ki-bocsátott cardinal Pazmany Peter esztergami ersek. Nyomtatták Posonban elöször MDCXIII., másodszor MDCXXIII., harmadszor most MDCXXXVII. esztendöben [typ. Societatis Jesu].

)?(⁶, a⁶–z⁶, aa⁶–zz⁶, aaa⁶–zzz⁶, aaaa⁶–xxxx⁶ = XII + 1073 + [7] pag. – 2° – Orn., init.

RMK I 673 – Caplovič 318

Katolikus tanítás. – Tartalma megegyezik az 1623. évi kiadásával (**1293**), beosztása azonban eltér attól. A címlap hátán *Lactantius*-idézet olvasható, ezt követi az *Elöljáró levél a kegyes olvasónak*, majd a *Rendi és sommája e könyvben foglalt tanúságnak*. A mű főrésze itt is tizenöt *könyv*re oszlik. Az előző kiadáshoz képest némileg rövidebb a tartalomjegyzék, a *Rendi a könyvben foglalt kaputoknak*. Végül *A nyomtatásnak fogyatkozásiról* és az utolsó lapon egy Cyprianus-idézet zárja a nyomtatványt.

Szövegkiadás e kiadás alapján Kiss Ignáctól: Pázmány Péter összes munkái III–IV. Bp. 1897–1898. A szerkesztő a kiadás bevezetőjében megjegyzi: „A harmadik, 1637. évi kiadás, melynek megjelenésekor Pázmány már nem volt az élők sorában, a második kiadás repro-

ductiója." Ezzel szemben az egész szöveg következetes stilisztikai átdolgozást tükröz, s egy-egy bekezdésben apróbb tartalmi változtatások is megfigyelhetők.

A *Kalauz* e kiadásának címlevele és utolsó levele kétféle szedésben ismeretes. A fenti leírással írással egyező változatban az utolsó lapon a Cyprianus-idézet fölött *IHS*, alatta pedig *Soli Deo honor et gloria* feliratú fametszetes dísz található (A variáns). A példányok egy részében a címlap alján *Találtatik Nagyszombatban* megjegyzés olvasható, az utolsó lapon pedig a Cyprianus-idézet alatt és fölött is egy-egy *IHS* feliratú fametszet látható (B variáns). E két levél a nyomdai anyag vizsgálata alapján 1735 körül készült Nagyszombatban (MKsz 1995: 372, V. Ecsedy Judit). Az eredeti címlap és utolsó levél a már összehordott ívek hosszan tartó raktározása következtében elrongyolódhatott, bizonyára ezért ragasztották újraszedett változatukat a különben épen maradt könyvtesthez. Káldi György prédikációi esetében már korábban is hasonlóan járt el a nagyszombati nyomda (vö. **1509**, **1510**).

Cf. **1059***, **1293**; –

In 85 bibliothecis 134 expl. – Bratislava *Univ (B variáns)* – Budapest *Acad* (A variáns) *Nat* (A variáns) *Univ (B variáns)* – Cluj-Napoca *Acad* (A variáns) *Univ* (A variáns és B variáns) – Debrecen *Univ* (A variáns) – Sárospatak *Ref* (A variáns) – Szeged *Univ* (A variáns) – Wien *Nat* (A variáns) – etc.

1698

PERÉNYI Imre: Parapherna avgvsta, qveis perillvstribus neo-sponsis Francisco Prini et Helenae Vesseleni, qvarto Nonas Avgvstas applavsit Emericvs Prini in vniversitate Tyrnaviensi rhetor. Posonii MDCXXXVII [typ. Societatis Jesu].

A^6 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1963: 118 – Caplovič 319

Lakodalmi vers. – A kiadványt Perényi Imre készíttette Perényi Ferenc és Wesselényi Ilona 1637. augusztus 2-án tartott menyegzőjére. A címlevél után *Proloquium* köszönti a jegyeseket. Ezután következik a főrészben a szerző hosszabb költeménye. A nyomtatvány utolsó lapja közli az esküvő pontos dátumát, az évet kronosztichonba rejtve.

Az egyetlen egyetlen ismert példányt előbb Borsa Gedeon (MKsz 1963: 118), majd Ján Caplovič (319) írta le.

A szerző, Perényi Imre, Perényi György Abaúj és Zemplén vármegyék főispánjának fia, ekkor a nagyszombati egyetem retorikai osztályának hallgatója volt. A lakodalmi verssel második házasságát kötő Ferenc bátyját köszöntötte.

Budapest *Acad* cop. – Banská Bystrica *Arch* ①

Perger, Elias: Symbolum sacrum... reginarum Hungariae... Posonii 1637 = **Appendix 159**

1699

»PROPOSITIONES seu theses impressae e Physica Emerico Losy, Archiepiscopo Strigoniensi dedicatae. Posonii 1637 typ. Societatis Jesu.«

MKsz 1989: 186

Fizikai vizsgatételek. – E nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 186). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1637. augusztus 31-i bejegyzését: „Post prandium praesentibus Archiepiscopo Strigoniensi, Palatino Comite, et aliis plurimis fuit disputatio Physica cum impressis thesibus Archiepiscopo dedicatis ab Juvene saeculari. Primus oppugnavit P. Gvalterus. P. Cancellarius etiam acriter disputavit." A napló idevonatkozó szövegének korábbi kiadását ld. Adattár 11 211.

A nyomtatott téziseket egy világi hallgató Lósy Imre esztergomi érseknek ajánlotta. A vita 1637. augusztus 31-én ebéd után zajlott le az esztergomi érsek, Eszterházy Miklós nádor és mások jelenlétében. Az első opponens P. Gvalterus, azaz Gualterus Paulus, a jezsuiták bécsi filozófiaprofesszora volt és serényen részt vett benne a kancellár, Lippay György püspök is (MKsz 1989: 186, Holl Béla).

A kiadványt Pozsonyban nyomtatták, amit bizonyít, hogy egy héttel korábban, augusztus 24-én oda utazott érte a feltételezhető praeses, Martinus Palkovich fizikaprofesszor (vö. **1690**).

1700

[1] ALLMANACH des Jahrs nach der Zukunfft Christi ins Fleisch 1638. auff Vngern, Siebenbürgen vnd benachbarte Länder gerichtet von D a v i d e F r ö l i c h i o, astronomo in Käysrmarckt. – [2] (Prognosticon auffs Jahr Christi 1638, darin(n)en aus astrologischem Grunde verkündiget wird die natürliche Influentz der Sternen in diser Vnterwelt... Allen Menschen, Frommen vnd Bösen nützlich zu wissen... gestellet vnd sonderlich auff Vngern vnd Siebenbürgen dirigiret durch D a v i d e m F r ö l i c h i u m, astronomum Caesareopolitanum.) Herman Stadt [1637] Marcus Pistorius.

A^8 B^8 C^6, $*^2$ = [24] fol. – 16° – Orn.

Adleff 81 – Avram 4

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – E kiadványról először Norbert Adleff adott hírt (Adleff 81), majd Mircea Avram közölte részletes leírását címlapmásolattal együtt (Avram 4).

A naptár felépítése: az év jellemző adatai és a naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek német nyelvű hónapversekkel. Ezután a *Merk auf, o Mensch* kezdetű vers olvasható. Az önálló címlappal ellátott prognosztikon egyes fejezetei: *Von der winterlichen Revolution – Vom Frühling – Vom Sommer – Vom Herbst – Von Finsternissen,*

Krieg, Feuerzeit und Sterbenslauft. A nyomtatványt a *Verzeichnis der Siebenbürgischen Jahrmarkte* című, betűrendes vásárjegyzék zárja.

A kiadvány kisebb terjedelmű, mint a többi, Szebenben nyomtatott Frölich-naptár (vö. **1554, 1789, 2025, 2078, 2342**), amelyek a prognosztikon után rövid krónikát is tartalmaznak. Nem kizárt, hogy eredetileg ennek a kiadványnak is része volt egy külön füzetre nyomtatott, nyolc levélnyi terjedelmű krónika, bizonyítani azonban sem a füzetjelzés, sem a kötés alapján nem lehetséges.

A valószínűleg linzi származású Marcus Pistorius által 1629-től vezetett szebeni nyomdának 1633 és 1636 között nem ismeretesek kiadványai.

Cf. **938**!; –, **1749, 1789, 1853, 1904, 1959, 2025, 2078, 2113, 2149, 2189, 2240, 2284, 2342, 2393, 2437, 2489, 2551, 2607,** →

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Mus* ①

1701

[1] URUNK Christus születése után az MDCXXXVIII. esztendöre való calendarium, melly az crackai akadémiában tanéto m. Zorawsky Miklos philosophus és mathematicus doctor irasábul magyarra fordéttatván. – [2] (Praxis astrologica ez 1638. esztendönec kezdetiröl és annac az ö kimeneteleröl.) Tei-Falun [1637] Wechelius Sigmond Janos.

A^8 B^8 C^4–E^4 = [28] fol. – 8° – Init.

RMK I 685 – Čaplovič 1677

Új-naptár és prognosztikon. – A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek, alul folytatólagosan krónikaszöveg olvasható i.sz. 30-tól 1630-ig. Ezután *Wechelius Sigmond Janos* ajánlása következik *gróf erdődi Palfi Istvánnak... Poson várának fő kapitányának...* A prognosztikon egyes fejezetei: *Ez esztendönek uralkodó csillagáról – Ez esztendőnek tulajdonságiról és a levegő égnek közönséges változásáról – A Napban és Holdban való fogyatkozásokról és azoknak kimeneteliről – A földnek terméséről – A pestisről és betegségekről – A békességről és hadról – Néminemű kiváltképpen való országokról és tartományokról. A Nagy és Kisebbik Lengyelországról – A nemes Magyarországról – Csehországról – Morvaországról – Silesiáról – Austriáról.* A kiadványt a *Sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

A lengyel Mikolaj Zorawsky korábbi naptárszerkesztő német nyelvű kalendáriumai 1642–1701 között jelentek meg Bécsben. Magyar nyelvű naptárainak fordítója ismeretlen.

Az eredetileg Batthyány Ferenc által alapított nyomda korábban Németújvárott, majd 1632-ig Pápán dolgozott (vö. **1553**). Wechelius Zsigmond János már 1626-ban bérbe vette a Batthyány családtól, de a nyomdavezető ekkor még Bernhard Máté maradt. A műhely 1637–1645 között működött a csallóközi Tejfaluban Wechelius vezetésével, aki az Európa több országában is tevékenykedő protestáns Wechelius és Aubry kiadó és nyomdász család tagja lehe-

tett. Tejfalusi kiadványai közül az 1638, 1639, 1642. és 1646. évre szóló kalendáriumok maradtak fenn. Ezért megalapozottan feltételezhető, hogy a közbeeső évekre is megjelentek a naptárak. A nyomda történetét V. Ecsedy Judit dolgozta fel (OSzKÉvk 1979: 303–352).

Cf. –, **1750**, **1790**, **1854**, **1905**, **1960**, **2026**, **2079**, **2114**

Budapest *Nat* ①

1702

[BAYLY, Lewis]: Praxis pietatis, to gest o cwiczenj se w pobożnosti prawé knjzka milostná... Prwnj djl... [Trenčín circa 1637 Václav Vokál.]

A^8–V^8 W^8 X^8–Z^8, Aa^8-Ee^8 Ff^2 = [12] + 435 [recte 445] + [11] pag. – 8° – Orn., init.

Caplovič 1702 – Knihopis 1016 – Soupis 698 – Misianik 227

Vallásos elmélkedések és imádságok biblikus cseh nyelven. – A cím fordítása: Praxis pietatis, azaz igazi kegyes könyvecske az ájtatosság gyakorlásáról. E nyomtatvány Lewis Bayly *The practice of pietie* című könyvének német változata alapján készült (*Praxis pietatis: Das ist Übung der Gottseligkeit...* Basel 1628). E nyomtatvány a Magyarországon két részben kiadott cseh fordítás első része. A címlevél hátlapján *M. Georgius Colsinius* cím nélküli, Comeniust köszöntő latin nyelvű verse olvasható. Ezt követi a cseh nyelvre fordító Joannes Amos Comeniusnak 1630-ban kelt, *J. A. C.* monogrammal aláírt *Předmluva vykladače českého* (A cseh fordító előszava) című előszava, majd részlet *Z předmluvy německého vykladače* (A német fordító előszavából). A könyv fejezeteit *Registřik kapitol knižky této* (E könyvecske fejezeteinek jegyzéke) foglalja össze. Az *O pravé pobožnosti a pravém se v ni cvicení* (Az igaz ájtatosságról és annak igaz gyakorlásáról) című főrész XLII fejezetből áll. Utána ismét Georgius Colsinius-vers: *Ad pium lectorem*. Ezt három ének követi: 1. *Písnička nejpřednější dobrodini Bozí potěšěně vypravující! Pod melodyi zialmu 91. Kdož ochrany etc.* (Isten legfőbb jótéteményeit örömmel elbeszélő dalocska. A 91. zsoltár dallamára. Ki a mi oltalmunk etc.) – 2. *Druhá. Jako: Přikazateli Jezísi* (Második. Mint: A parancsoló Jézusnak) – 3. *[Písnička] z německé* (Dalocska németből): *Ach Gott von Himmel etc.*

Joannes Amos Comenius (1592–1670) a XVII. századi enciklopédizmus kiemelkedő képviselője, kiváló morva pedagógus. Tanulmányait előbb otthon Prerovban, majd Herbornban és Heidelbergben végezte. A fehérhegyi csata (1620) után bujdosásra, majd emigrációba kényszerült. Ekkor bontakozott ki a lengyelországi Lesznóban (1627–1641 és 1648–1650) elméleti pedagógiai munkássága. Angliában (1641), Svédországban (1642–48) és Sárospatakon (1650–54) próbálkozott pánszofikus didaktikai elképzeléseinek gyakorlati megvalósításával. Élete utolsó másfél évtizedét Amszterdamban töltötte. E kiadványa előszavában elmondja, hogy munkája a harmadik cseh fordítás. Készítésekor több helyen is kihagyásokkal és változtatásokkal élt. Első része 1630-ban jelent meg először Lesznóban (Soupis 698 vö. Knihopis 1015, 1015a). Az ennek alapján készült trencséni nyomtatvány létrejöttének körülményeivel Ján Caplovič foglalkozott először (Acta Comeniana 1960: 227–228), és ő írta le önálló bibliográfiai tételként (Caplovič 1702). A kinyomtatás idejére vonatkozó megállapítását a fordítás később megjelent második részéhez (**1906**(1)) írott, 1640. augusztus 24-én kelt ajánlólevél következő megjegy-

zésére alapozta: *Poněvadz y předesle Díl první... před některým rokem... na zádost tolikéz dobrych poboznych a bohabojnych panův krajanův jsem vytlacil* (a néhány évvel ezelőtt kiadott első részt is... néhány istenfélő honfitársam kérésére nyomtattam ki). Ezek alapján joggal feltételezhető, hogy jelen kiadvány 1637 körül jelent meg, s egyike volt Vokál 1637-től Trencsénben működő műhelye első nyomtatványainak (vö. Acta Comeniana 1960: 227–228 és **Appendix 149**).

Cf. 1525(2); 1639, – 1735, 1817, 1895, 1906(1), 2042, →

Brno *Univ* ① ②* – Budapest *Nat* ① ③ – Martin *MS* ① – Praha *Nat* ①

Habermann, Johann: Modlitby na kazdy den v tyhodní. V Trenčíne 1637. – Vide **1796**

1703

KALINKA, Joachim: Lemma funereum, quod ex capite 2. v, 12. 13. 14. 15. 16. 17. Ecclesiasticae Solymorum excellentissimi in obitum d(omi)ni Iohannis Ostrozith de Ghyletincz, liberi baronis atque haereditarii domini arcis Illawa, equitis aurati, nec non sacratissimae caesareae regiaeque majestatis camerarij etc., anno Christi MDCXXXVII. 1. Junij non plane expletis vitae triginta octo annis Posonij vita functi, et Illaviae 12. Iulij praetacti anni monumento avitico inhumati, patroni sui benevoli habuit Joachimus Kalinkius, ecclesiae Illaviensis et aulae inclytae Ostrozithianae domesticae in verbo gratiae pastor. Trenchinii (1637) typis Wencesilai Wocalij.

A^4–D^4 = [16] fol. – 4°

RMK II 516 – Caplovic 1703

Gyászbeszéd gyászversekkel. – A címlap hátán a szerző *Nicolao, Paulo, Matthiae Ostrozith de Ghyletincz, fratribus naturalibus, filiis... Stephani Ostrozith de Ghyletincz, domini haereditarii arcium Illawa et Lipto-Uywar etc, nec non sacratiss. caesareae regiaeque majestatis consiliarij, atque per regnum Hungariae dapiferorum regalium magistri, patroni sui... colendi* ajánlja művét. Joachim Kalinkának Osztrosith János fölött elmondott beszéde, amelyet rövid *Prooemium* vezet be, három nagyobb egységre tagolódik: *Describitur autem vanitas primo mundi sapientiae*; *Secundo hominum vitae* és végül *Applicatio protreptica in vitam et mortem praesentis baronis*. A prédikáció után a szerzőt köszöntő és az elhunytat sirató latin nyelvű versek olvashatók. Szerzőik a következők: *Matthaeus Zitnikius Turocio Hajenus., eccl. Soblahov. mi. – Matthias Gazur Thurocz-Mossovinus... Stephano Ostrozith... eiusdem filiorum... Nicolai, Pauli et Matthiae continuus... praeceptor – Daniel Remenius, scholae Trench. p. t. rector* két verset írt, az egyiket csupán *D.R.s.T.p.t.r.* monogrammal jelzi; *Johannes Lanij, rector scho. Illav. – Andreas Petrensis, p. t. col. sch. Trench. – Stephanus Pilarikius, Ocz. p. t. scholae Illav. cantor* és *D. H.* Az utolsó levél verzója üres. A prédikáció szövegét a lapszélen a beszéd forrásaira utaló jegyzetek kísérik.

Joachim Kalinka (1602–1678) iskolái elvégzése után Radványban lett kántor, majd Rózsahegyen diakónus. 1634-től Rajecen, 1637-től Illaván evangélikus lelkész, az Osztrosith család udvari papja, 1646-tól szuperintendens. 1673-ban a pozsonyi Judicium Delegatum ítélete alapján száműzték. A németországi Zittauban halt meg.

Gyászbeszédét mint udvari pap mondta el Illaván 1637. július 12-én, az ugyanezen év júniusában 38 éves korában Pozsonyban elhunyt Osztrosith János temetésén. A prédikáció életrajzi része hosszasan ismerteti Osztrosith korábbi külföldi tanulmányútjának állomásait, és méltatja az elhunyt műveltségét.

A cseh menekültek szolgálatában álló nyomda 1636-ban a Nyitra megyei Szenicén (**1662**), majd 1637-től 1664-ig Trencsénben működött. A tipográfia első vezetője és tulajdonosa Václav Vokál 1641-ig, haláláig állt a nyomda élén. A trencséni nyomda történetéről Gulyás Pál (MKsz 1943: 118–123) és Jozef Telgársky (Trenčín. Remeslá, tlačiarne, architektúra. Red. Pavel Moško. Bratislava 1985, 189–219) írt.

Budapest *Acad* ① ① – Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ②* – Kalocsa *Dioec* ①

1704

KIRCHER, Joannes: Homilia de passione Christi in horto, ex occasione temporis quadrages. adornata studio et meditatione m. Joh. Kircheri Tubinga-Wirtembergici, gymnas. Banens. p. t. rectoris, an. 1637. Trentchinii (1637) typis Wencesilai Wocalii.

A^4–D^4 E^2 = [18] fol. – 4° – 1 ill., orn., init.

RMK II 517 – Caplovič 1704

Evangélikus prédikáció. – A művet *Caspari Ilieshazio de Ilieshaza, comiti perpetuo de Trentchin, ejusdemque comitatus, ut et Arvensis ac Liptoviensis supremo ac perpetuo comiti* ajánlja *m. Joh. Kircher*. Az ajánlólevél kelte 1637. április 7. Ezután következik a *Homilia de passione Christi in horto* című, nagyböjt idején mondott prédikáció Krisztus gyötrődéséről a Gecsemáné kertben. A nyomtatvány utolsó levelét kisméretű Golgota-fametszet díszíti

A tübingai származású Joannes Kircher az 1620-as években telepedett le Magyarországon. 1628-tól a besztercebányai iskola rektora, később Bánban, majd 1637 novemberétől ismét Besztercebányán viselte ugyanezt a tisztséget. 1640-ben katolizált: ekkor megjelent *Aetiologia* című művével (vö. **1910**) protestáns részről heves polémiát váltott ki.

Budapest *Nat* ① ① – Martin *MS* ③*

1705

LOCHMANN, Ján – SMRTNÍK, Melchior: Vale Tranoscianum a neb kázánj pohřebnj dwoge, včiněné při pohřbu... kněze Girjka Tránowského,

služebnjka Páně při cyrkwi Swato-Mikulásské w Liptowě... žiwot swůg... dokonal... roku běžjcyho 1637. dne pak 29. měsyce mage, a tamže w kostele Swato-Mikulásském... gest pochowán... druhého dne měsyce czerwna. W Trenčjně 1637 [Václav Vokál].

A^4–E^4 = 39 pag. – 4° – 1 ins., orn.

RMK II 518 – Čaplovič 1707 – Knihopis 4932

Gyászbeszédek biblikus cseh nyelven latin nyelvű gyászversekkel. – A címlap verzóján *Calix Domini salutaris 1626 Georgius Tranoscius* feliratú, bibliai jelképpel díszített fametszet látható (vö. **1632**) a feliratot magyarázó bibliai idézettel. Ezután Szunyogh Jánosnak, az elhunyt pártfogójának ajánlja a művet Ján Lochmann németlipcsei pap, a második gyászbeszéd szerzője latin nyelvű gyászversben: *Threnodia ad... baronem dn. Johannem Sunegh de Jessenica, Budetinii Bilitiique haereditarium dominum...* aláírása: *S à Johanne Lochmanno pastore ecclesiae Teuto-Lypchensis et ven. contubernii Lyptoviensis decano et notario.* A kötet két gyászbeszédet tartalmaz, amelyet Jiřík Tranovský temetésén, 1637. június 2-án Liptószentmiklóson mondott el Melchior Smrtník és Ján Lochmann. Az első prédikáció címe: *Kázání první, učiněné před domem farním od kněze Melichara Smrtníka správce cyrkve Bodické v Liptově* (Első beszéd, amelyet a parókia előtt Melchior Smrtník, a Liptó megyei bodicei egyház papja tartott). A második prédikáció címe: *Kázání druhé, učiněné v kostele S. Mikuláše od kněze Jana Lochmanna, zprávce cyrkve Krystovy v Německé Lipci v Liptově* (Második beszéd, amelyet a Szt. Miklós templomban Ján Lochmann, a Liptó megyei németlipcsei egyház papja tartott). Ennek végén olvasható a *Personalia*, az elhunyt részletes életrajza. A kötetet két latin nyelvű gyászvers zárja: *In obitum ejusdem viri clariss.* címmel *Beniamin Carbonarius p. t. rector scholae Teuto-Lipschen. – In ejusdem viri reverendi... Georgii Tranoscii, compatris sui quondam suscipiendi, aeternam memoriam; David Eliae, minister ecclesiae Kubinien. et senior venerabilis contubernii Arvensis, approperabat* címmel.

A Ján Lochmann beszédének végén olvasható *Personalia* című rész Tranoscius életrajzának fő forrása. Ebből merítették adataikat Ján Ďurovič, Ján Mocko és Ján Vilikovský monográfiái és tanulmányai, valamint Jozef Minárik összefoglaló bibliográfiája: Renesančná a humanistická literatúra. Bratislava 1985. 232–236.

Bratislava *Acad* ④ – Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Liptovský Mikuláš *Ev* ○

1706

PARACLESIS Christiana aneb křest'anské potěssenj w zármutku... Tobiásse Jona Sluzinského, sauseda města Trenčjna s... Lidmilau Zacheusowau, manželkau swau... negprwe... Anny, manželky své... poto(m)... Lidmili, Justyny a Kateřiny, djtek swých milých w Pánu Krystu zesnulých... oplakáwagjcých včiněné časy rozličnými. W Trenčjně MDCXXXVII v Wácslawa Wokála.

A^8–H^8 I^4 = [68] fol. – 8° – Orn., init.

RMK II 519, II 533 – Knihopis 14.217 – Čaplovič 1705

Gyászbeszédek biblikus cseh nyelven latin nyelvű gyászversekkel. – A cím fordítása: Tobiáš Jon Služinský trencséni polgár vigasztalása a gyászban... először... felesége... majd Krisztus Urunkban elhunyt gyermekeik... különböző időkben végzett siratása. A kiadvány öt gyászbeszédet tartalmaz Tobiáš Jon trencséni polgár feleségének és két lányának halálára. Ezek a következők: (1) *Kázaní první při pohřbu... Anny... Jozeffa Heliadesa... dcerky a... manželky... Tobiáše Jona... Učiněné v kostele na předměstí... města Trenčína od k. Jakuba Stephanidesa... 1630. dne 2. měsýce září* (Első beszéd Annának, Josef Heliades lányának és Tobiáš Jon feleségének a temetésekor... A trencséni elővárosi templomban 1630. szeptember 2-án tartotta Jakub Stephanides...) Anna a Český Brod-i szenátor Josef Heliades gyermeke és Tobiáš Jon második felesége volt, 21 éves korában hunyt el. – (2) *Summovní obsažení kázání druhého nad mrtvau dcerkau Justynau... Tobiáše Jona 17. dne měsíce srpna, od... Jana Hodikia... 1637.* (A második beszéd summája Tobiáš Jon halott kislánya, Justyna felett... Ján Hodiktól, 1637. augusztus 17-én). Justyna apja első házasságából származott, 11 éves korában halt meg. A gyászbeszéd a trencséni elővárosi templomban hangzott el. – (3) *Kázaní třetí nad dcerau Kateřinau... Tobiáše Jona od... Teodora Soporia[!]... 19. dne měsíce srpna... MDCXXXVII...* (Harmadik beszéd Tobiás Jon Katerina lánya felett... Teodor Sopotiustól 1637 augusztus 19-én...) Katerina a harmadik házasságból származott, ötéves korában halt meg. Sopotius trencséni segédlelkész a szülők háza előtt búcsúztatta a halottat. – (4) *Čtvrté pohřební promluvení ku potěšení... Tobiášovi Jonovi... s... manželkau... Lidmillau Zachovau smrti dcerky... Kateřinky oplakávající... 1637... od Jakuba Stephanidesa...* (Negyedik gyászbeszéd a Katerina lányuk halálát sirató Tobiás Jonnak és feleségének, Lidmilla Zachovának a vigasztalására... 1637... Jakub Stephanidestől...) Stephanides a trencséni templomban egy nappal a kislány halála után, 1637 augusztus 19-én tartotta a gyászbeszédet. A prédikáció után két latin nyelvű gyászvers olvasható *E.C.a.s.T.* és *Ezechiel Cortacij p.t. Sch. Trench. Alum.* aláírással. A két vers szerzője tehát ugyanaz a személy. – (5) *Páté a poslední kázaní. Paraclesis Christiana. Křest'anské potěšení pro oblomení zármutku... Tobiáše Jona... a... Lidmili Zacheovy... Lidmili, Justyny a Kateřiny, dítek svých... oplákávajicích... od Adama Wolfiusa Benešovského... v církvi nižno-motěšické služebníka... MDCXXXVII.* (Ötödik és utolsó beszéd. Paraclesis Christiana. Keresztény vigasztalás a Lidmila, Justyna és Katerina gyermekeiket sirató Tobiáš Jon és Lidmila Zachová bánatának enyhítésére... Adam Wolfius Benešovskytól, az alsómotesici egyház szolgájától... 1637.) A negyedik és az ötödik beszédnek – az előzőektől eltérően – önálló címlapja van. Az ötödik beszéd címlapjának verzóján és a kiadvány utolsó két levelén latin nyelvű gyászversek olvashatók, szerzőik: *Andreas Petrensis Lipt. collega scholae Trenchin., Johann Tunakius Rass. Cant. scholae Trenchinien., M. Josephus Heliades, Jacobus Zacheus Czaslavinus*.

Szabó Károly a gyászbeszéd-gyűjteményt csak összefoglaló címlapja után írta le (RMK II 519). Így nem ismerte fel, hogy a Klein által év nélkülinek említett Hodík-gyászbeszéd Tobiáš Jon kislányának halálára (Nachrichten II 211, Szabó Károly Trencsén 1638-nál vette fel, ld. RMK II 533) azonos a gyűjtemény 2. prédikációjával. Az egyes gyászbeszédeket önálló nyomtatványokként sorolta fel Rizner, aki a harmadik (V 132), az első és a negyedik beszédet ismerte (V 171), ill. Mišianik, aki már mind az öt részt látta (Mišianik 87, 180, 157, 164, 287). A füzetjelzés alapján egyértelműen összetartozó gyászbeszéd-gyűjteményt részletezve, de egy nyomtatványként először a Knihopis (14.217), majd Ján Čaplovič írta le (1705).

Budapest *Nat* ②* – Martin *MS* ②* – Praha *Nat* ②*

1707

SCHLONHAUF-UNČOVSKÝ, Jakub: Eligidion votivum pro felici ac salvtari novi anni, MDCXXXVIII auspicio... conceptum a Jacobo Schlonhauf (aliter Unczovsky) ab Ostrov, p. t. possessionis Chleven inquilino contextum... Eteostichon ex Psalmo 115. ... Trenchini (MDCXXXVII) Wenceslaus Wocalius.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1963: 118 – Čaplovič 1706

Újévi köszöntő versek. – A címlevél hátlapján *Contubernii ecclesiarum Banovicensis, Ugrocensis, Mothescicenae, Slatinensis, Dezericenae, Ostraticenae, Bobothenae, Gradnensis, Podluzanensis, Belicenae, Pravoticenae, Chlyvanensis, Prussensis pastoribus...* szóló ajánlás olvasható. Az 1638. új év alkalmából írt költeményeket hosszabb, disztichonokban írott vers vezeti be a szerző jókívánságaival. Majd 13 költeményben verseli meg az egyházi elöljárók nevére készített anagrammákat. A megszólított személyeknek, a báni evangélikus egyházmegye lelkészeinek neve a következő: *I. Sacharias Lani – II. Daniel Lasicius – III. Adamus Wolffius – IV. Israel Orlichius - V. Joann. Romenetcius – VI. Andreas Petri – VII. Georgius Stephanides – VIII. Joannes Stuparius – IX. Andreas Fabricius – X. Petrus Marconius – XI. Elias Jacobus – XII. Joannes Petranius – XIII. Paulus Nosticius.* Végül *Lectori s. d. p.* című rövid vers zárja a nyomtatványt.

A versek szerzője cseh exuláns volt (ld. Rukověť 3. 419–420). 1637-ben Kis-Chlivény evangélikus gyülekezetében működött.

E nyomtatványról először Boris Bálent (Slovenská národná knižnica 1946: 117), majd Borsa Gedeon (MKsz 1963: 118) és Ján Čaplovič (1706) írt.

Budapest *Acad* cop. (Martin) – Budapest *Arch* ① – Martin *MS* ①

Stephanides, Jakub: Pohřební kázání nad Kateřinau Předmírskau, manželkau Andreáše Sivého. V Trenčíně 1637. – Vide **1803(2)**

Wolfius, Adam: Breviarium humanum, seu concio in honorem obitus Martini Boček... Trenchinii 1637. - Vide **1798(3)**

Wolfius, Adam: Cupressus funerea... Trenchinii 1637. – Vide **1754(1)**

Berger, Elias: Symbolum sacrum et augustum decem reginarum Hungariae. S. l. 1637 = **Appendix 159**

1708

»ALMANACH und Prognosticon auf das Jahr 1639. Bartfeld 1638 Klöss [jun.]. – 16°«

Naptár és prognosztikon. – A kiadvány egyetlen példányban sem maradt fenn: megjelenését az a kérvény bizonyítja, amelyet ifj. Jakob Klöss a bártfai magisztrátushoz intézett 1638. október 26-i keltezéssel. Klöss leírta, hogy meglehetősen régi és elhasználttá vált nyomdáját ez évben felújította, ellátta fraktúr betűtípusokkal is, amelyekkel német kalendáriumot nyomtatott. „In Betrachtung dessen u. zu einen glückseligen Aufgang meiner deutschen Typi habe dass Froelichii Cal. Ao. 1639. vor die Handt genommen u. in Druck lassen ausgeben..." A nyomdász kérte a bártfai tanácsot, hogy a „zum ersten mahl von mir gedrukten Neuen Deutschen Kalender zue dediciren u. promulgiren lassen." (Másolat a bártfai levéltár iratáról, Hellebrant Árpád: Iratok a 17. századi iskolázás történetéhez című gyűjteményében, MTA Kézirattára, 89. fol. recto.)

Az iratmásolat rövid tartalmára Esze Tamás hívta fel a figyelmet; ugyanitt utalt Bornemisza János kassai főkapitánynak a bártfai kalendáriumot kifogásoló, 1639. október 6-án kelt levelére ugyanebből a már idézett forrásból (Könyv és Könyvtár 1963: 62-63). Ján Caplovič e híradás alapján szerző megnevezése nélkül, 1640. évre szóló német naptárat vett fel bibliográfiájába (172). Valójában a két irat két különböző kiadványra vonatkozik: erre az 1638. őszén kinyomtatott, 1639-re szóló Frölich-féle naptárra, ill. az egy évvel későbbi, 1640-re szóló naptárra (vö. **1759**).

Frölich ennek az 1639-re szóló bártfai német naptárnak Dobsinára és Szepesolaszira való megküldését jegyezte fel naplójába: „Topschinenses 12, Vallenses 1 Bartph. Fastis Germ. Obtulit." (MKsz 1996: 440, Pavercsik Ilona).

Ifj. Jakob Klöss német nyelvű kalendáriumaiból példány nem maradt fenn, így a naptár 1639 utáni bártfai megjelenése nem feltételezhető.

1708A

[DONATUS, Aelius: Aelii viri clarissimi De octo partibus orationis methodus. Quaestiunculis puerilibus undique collectis illustrata per Leonhardum Culmannum. Denuo revisa et diligenter recognita per Gregorium Molnar. Additis formulis faciendae orationis. Bartphae 1638? Klösz].

[A^8–C^8] D^8 [E^8] F^8 G^2 = [56] fol. –8°

Latin nyelvtan. – E bibliográfiailag eddig ismeretlen nyomtatvány annak a gyűjtőkötetnek a kötéstáblájából került elő, amely Ján Hadik *Statera dissertationis* (Bártfa 1632 = **1520**) és Nikolaus Erhard *Duae orationes funebres* (Bártfa 1597 = **789**) című műveket tartalmazza (Országos Evangélikus Könyvtár R 257). A kötéstáblán a kiadvány teljes D és F füzete, valamint a G füzet 1, 4, 5. és 8. levele őrződött meg, közülük néhány levél két példányban is. Ezek a grammatika De adverbio, *De participio, De coniunctione* és *De praepositione* című fejezeteinek részleteit tartalmazzák. Az 1583. évi kolozsvári kiadáshoz (**527**) hasonlóan, amelynek címleírását a fent közölt cím követi, Donatus nyelvtanához itt is csatlakoznak a *De conjugatione verborum impersonalium* és a *Formula faciendae orationis* című fejezetek. Az

előbbiben néhány személytelen latin ige magyar megfelelője is szerepel a későbbi kiadásokhoz hasonlóan (pl. Lőcse 1678, RMK II 1420).

A töredék betűtípusaiból arra lehet következtetni, hogy Jakob Klöss bártfai műhelyében készült. A bártfai nyomda felszerelését 1638–1639-ben újították fel. A töredék betűi a felújítás közbeni állapotot tükrözik, közelebbről azt az átmenetet, amely az 1638. évre volt jellemző (V. Ecsedy Judit megállapítása). E feltételezést megerősíti a kötet supralibrosának 1638. évszáma is, amelyből a töredékek előkerültek. A nyomda 1638-ban történt felújításáról maga a bártfai nyomdász, ifj. Jakob Klöss tudósított (**1708**).

Cf. **107***, –, **2058**, →

Budapest *Ev* ④ ④ – Budapest *Nat* cop.

1709

[1] FROELICH David nak késmárki astronomusnak calendariomа, mellyet irt Christus Urunk születése után MDCXXXIX esztendöre és a magyar és erdély országhi eghez és nevezet szerént az Cassa városának állapattyához-is alkalmaztatott. – [2] (Prognosis astrologo-physica, az az az eghi csillagoknak és planétáknak természet-szerént való cselekedeteknek tekinteléseböl vöt jövendölés Christus Vrunk születésének 1639. esztendejére, melly Froelich David tól, Szepességben az havasok alatt Késmárkon lakozó astronomustól irattatott.) [Fordította Serédi János s.] Bartfan [1638] Klösz Jakab [jun.].

A^8–E^8 = [40] fol. – 16°

MKsz 1929: 217 – Čaplovič 166

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A címlap hátán a szerző *In honorem... Pauli Vahradi, inclutae reipubl. Cassoviensis à consiliis primariis* ajánlja művét. *A betűk és jegyek magyarázata* után két-két szemben álló lapon a hónapok naptártáblái következnek előbb az új, majd jobb szélen a régi időszámítás szerint. Az ó-naptár mellett magyar nyelvű Cisio Janus olvasható. A *Rövid krónika* a magyarok történetét foglalja össze az 1638. évig. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *A télről – A téli havaknak minéműségéről – A kikeletről – A tavaszi havaknak állapotáról – A nyárról – A nyári havaknak folyásiról – Az őszről – Az összeli havaknak közönséges történetiről – Az eklipszisekről – Az esztendőbeli veszedelmes csillagzásokról és azokból következendő külömb külömb veszélyekről.* A kiadványt a *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék zárja.

A Szentiványi Róbert által feltételezett 1638. évre szóló bártfai kalendárium valójában ezzel az 1639-re szóló naptárral azonosítható. Szentiványi egy ismeretlen eperjesi polgár 1638. szeptember 15-én kelt, Medgyesi Pálhoz írott levelét idézte: „... Úgy tetcik tavaly kevant vala Kegyelmed Uy Calendariomot, de Brewer uram még el nem készitette volt. Én mostan ez esztendeit kültem Kegyelmednek, aminemöt a Bartphainak fordetottam, (mert Frölich uram

elhasonlott már amattol)... A Löcseinek Herlicius Calendariomát fordétottam, de később tette szerit." (Közművelődés 1911. 32. 5–6.) Szentiványi később a J. S. S. monogrammal jelzett levélírót is azonosította Joannes Sraedius, azaz a nagysárosi születésű Serédi János eperjesi tanár személyében (ErdMúz 1912: 193). Feltételezését Asztalos Miklós (MKsz 1930: 290), Kovács Imre (Régi magyar kalendáriumaink 1711-ig. Debrecen é.n. 54) és Ján Caplovic is átvette (165).

A Medgyesi Pálnak elküldött kalendárium azonban – Szentiványi feltételezésével ellentétben – csak olyan Frölich-naptár lehetett, amelyet a korábbi gyakorlattól eltérően már nem Lőcsén (vö. **1623**, **1650**, **1680**), hanem Bártfán adtak ki. 1638-ban még Frölich naptára jelent meg Lőcsén (**1680**), 1639-ben viszont már David Herliciusé (**1729**). A levélben említett bártfai naptár ezért csak 1639. évi lehetett. A bártfai naptár a levél írásának idején (1638. szeptember 15.) már ki volt nyomtatva. A lőcsei, amelyet szintén ő fordított, még nem. Ennek oka valószínűleg az volt, hogy Bártfán szeptember 1-jén tartottak országos vásárt, Lőcsén pedig csak október 16-án, s ehhez az időponthoz igazították a keresett kiadványok megjelentetését.

A naptár kéziratát Frölich naplóbejegyzései szerint 1638. április 17-én küldte meg a bártfai nyomdának. Az ajánlás címzettjétől, Váradi Páltól jutalmul 20 Joachim-tallért kapott (MKsz 1996:438, Pavercsik Ilona).

Serédi János 1626-ig tartó wittenbergi tanulmányai után lett az eperjesi iskola rektora. Az 1639-re szóló lőcsei naptár (**1729**) mellett az 1643-ra szóló lőcsei naptárt is (**1948**) bizonyosan ő fordította.

David Frölich Bártfán kiadott magyar nyelvű kalendáriumaiból az 1639., 1641. és 1646. évre szóló maradt fenn példányban, de a naptárak megjelentetése a következő években és utána is, egészen 1648-ig, Frölich haláláig feltételezhető.

Cf. **449**!; **1199**!; **1663**, –, **1759**, **1815**, **1866**, **1917**, **1985**, **2048**, **2094**, **2135**, **2162**, **2204**, **2255**, →

Budapest *Nat* ①

1710

»FRÖLICH, David: Ephemeris ad annum 1639. Prognosticon. Bartphae 1638 Klösz [jun.]. – 4°«

Naptár és prognosztikon. – E nyomtatványról David Frölich 1639-re Boroszlóban kiadott német nyelvű naptára (RMK III 1545) Országos Széchényi Könyvtárban őrzött példányának egyik bejegyzése tudósít. A *„Judicium astromanticum"* részben, a háborúról és vérontásról szóló fejezet végén (C_2b) a szerző következő beírása olvasható: „Wer mehrers hievon zu wissen begehret, und lust zu Historien hat, die sich auff solch und dergleichen Constellationes begeben, der lese mein Lateinisches Prognosticon zu Bartfeld in Ungern und zu Nürnberg in Francken gedruckt." Ez a megjegyzés csak a megszokott, vagyis évre szóló naptárra vonatkozhat, nem Frölich más jellegű, 1639-ben Bártfán kiadott öröknaptárára (**1756**). Ugyanezt erősíti meg Frölich saját kezű bejegyzése az 1638-ra kiadott boroszlói *„Schreib Calender"* (RMK III 1538) naptár-részében, az Országos Széchényi Könyvtár példányában. 1638. november 23-ánál feljegyezte: *„Cancellarius Regni Ung[ariae] Lippai 17 Aureos p[ro] Lat[ino] KL.*

[Kalendario] obtulit..." Az 1638 őszén már megjelent latin naptárért tehát az ajánlás címzettje, Lippay György kancellár 17 arany jutalmat fizetett a szerzőnek (vö. MKsz 1996:439, Pavercsik Ilona). Lippay György és Frölich kapcsolatáról a *„Der uralte deutsch-ungarische-zipserische und siebenbürgische Landsmann"* (**1891**) ajánlása is tanúskodik.

David Frölich tudományos igényességű latin naptársorozatának a kiadása ezzel az 1639. évre szóló *Ephemeris*szel került át Lőcséről Bártfára (vö. **1550**, **1651**).

Cf. **1757**!

1711

⟨Graff, Andreas: Epistolica institutio. Bartphae 1637–1639 Klöss jun.⟩

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Retorikai tankönyv.

E ma példányból nem ismeretes nyomtatvány megjelenésére Bartók István következtetett Andreas Graff utalása alapján (Bartók 117). Graff ugyanis *Studium eloquentiae* című 1643-ban Lőcsén megjelent tankönyvében (**2007**) az *epistolá*val kapcsolatban a következőket írta: „De his fusius Bartphae in Epistolica mea actum est" (I_{6a}). Minthogy Graff 1637 júniusától 1639-ig Bártfán volt conrector (Zoványi: Lexikon 223), joggal feltételezhető, hogy ott ez a levélírásra vonatkozó tankönyv jelent meg tőle.

1712

[1] KALENDARIOM Kristus Urunk születése vtán MDCXXXIX. esztendöre való, melly embolismalisnak mondatik, a bissextilis vtán harmadik. Irattatott T o n s k i J a n o s, a krakai akademiába filosofianak doktora, geometrianak es astronomianak professora által, es a magyar országi horizonra igazittatott. – [2] (Prognosticum astrologicum. A chillagok járásából jövendölés.) Bechben [1638] Gelbhaar Gergely.

$[A]^8$ $[B]^8$ C^8 D^{7+1} = [31] fol. – 8° – Mult. ill.

RMK I 688

Új naptár és prognosztikon. – A naptárrész beosztása megegyezik az 1638. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**1667**). A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A naptár után *Draskovith György... győri püspöknek* intézett ajánlást a nyomdász Gregor Gelbhaar *Béchben Sz. Ferenc confessor napján* (október 4.) *1638. esztendőben.* A prognosztikon egyes fejezetei: *Az esztendőnek kezdetiről – Az esztendőnek uráról – Az esztendőnek minéműségéről – A földnek gyümölcsös voltáról – Az elmúlt esztendőbéli Holdban való fogyatkozásról – Ez esztendőbéli Napban való fogyatkozásról – A betegségekről – A hadról – Magyarországról – Lengyelországról – Austriáról.* A prognosztikon néhány fejezetében latin disztícho-

nok olvashatók magyar fordításukkal együtt. Incipitmutatóra utaló kezdősoraik: *Jó kezdetnek jó a vége – Várj, a gyümölcs – Ó irigy szerencse – Ez esztendőben Saturnus – Félénk embert – Akik a hadat követik.* A kiadványt a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

A Draskovich György győri püspöknek szóló ajánlás egy részét Szabady Béla közölte (Győri Szemle 1931: 60–61).

A naptár terjedelme Szabó Károly megállapításával (RMK I 688) szemben 31 számozatlan levél, azonkívül a kiadvány teljes, amire az utolsó lapon lévő zárómondat (*Hála Istennek, Boldog Asszonynak, Minden Szenteknek*) is utal.

Cf. **1667**!

Budapest *Acad* ③ – Budapest *Nat* ① (← Csorna) ④* ④

1713

PÁZMÁNY Péter [transl.]: K e m p i s T a m a s n a k Christvs követeserül négy könyvei, mellyeket magyarrá forditott Pazmany Peter eztergami ersek. (Viennae Austriae) MDCXXXVIII (ex officina typographica Gregorii Gelbhaar).

[ ]^{1}, A^{12}–S^{12} T^{6} = [10] + 436 pag. – 12° – 1 ill. calcographica, orn., init.

RMK I 674

Katolikus elmélkedések. – A kiadvány szerkezete, beosztása megegyezik az 1624. évi első bécsi kiadásával (**1297**) azzal a különbséggel, hogy ez a mostani sajtóhibajegyzéket nem tartalmaz. A rézmetszetes díszcímlap ugyancsak az első kiadás címlapjának utánmetszése. A nyomtatás helye és a nyomdász neve a kolofonban olvasható.

Cf. **1271**!*; –, **2238**, →

Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ①

1714

TELEGDI Miklós: Az evangeliomoknak, mellyeket vasarnapokon es egyeb innepeken esztendö által az anyaszentegyházban olvasni és predikállani szoktanak, magyarázattyának elseo resze, melly magaba foglallya az adventteol fogva hvsvetig valo vasarnapi evangeliomokat egynéhány egyéb innepeknek... evangeliomival és az oltari szentségröl való három predikációval eggyetembe. Mellyet irt Telegdi Miklos eztergami prepost, es most

világosb magyarázattal meg-jobbítván masodszor ki-bocsatot Telegdi Ianos kaloczai ersek... Béchben MDCXXXVIII Formika Máté.

a⁴–d⁴, A⁴–Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Zzz⁴, Aaaa⁴–Zzzz⁴, Aaaaa⁴–Vuuuu⁴ = [32] + 878 [recte 868!] + [27] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 675

Katolikus postillák. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A kiadvány szerkezete, beosztása csekély különbségekkel megegyezik az 1577. évi nagyszombati kiadásával (**374**). Az eltérő részek a könyv elején találhatók. Az ajánlás és a két előszó után üdvözlő versek *Georgius Telegdinustól*: *Elegia – Epigramma – Aliud*; és *Ode* aláírás nélkül. Ezután következik még egy Telegdi János érseknek szóló *Calcographus illmo. d. s.* címmel. A főszöveg változatlan, csupán a helyesírás eltérő a postillák mind a három kötetében (vö. **1715, 1716**). A karácsonyi és az újévi prédikációk után énekek olvashatók, incipitmutatóra utaló kezdőszavaik: 119. lap: *Dicséretes a gyermek* – 121: *Nagy örömnap* – 123: *Gyermek születék Betlehemben, kin ... Örvendezzünk* – 124: *Jer, dicsérjük, jer, dicsérjük a Krisztus Jézust* – 126: *Hálát adjunk mindnyájan* (üres kottasorokkal) – 252: *Nekünk születék mennyei király, Szűz Máriának*. A kiadvány végén – eltérően az első kiadástól – nincs sajtóhibajegyzék.

A postillák második kiadásának mind a három kötete (vö. **1715, 1716**) Telegdi Miklós kései unokaöccsének, a kalocsai érsek és nyitrai püspök Telegdi Jánosnak a költségén látott napvilágot.

Cf. **374!***; – **1715, 1716**

In 20 bibliothecis 27 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Martin *MS* – Pécs *Univ* – Szeged *Univ* – etc.

1715

TELEGDI Miklós: Az evangeliomoknak, mellyeket vasarnapokon es egyeb innepeken esztendö által az anyaszentegyházban olvasni és prédikállani szoktanak, magyarázattyának masodik resze, melly magaban foglallya hvsvettvl fogva adventig valo vasárnapi evangeliomokat egy-néhány egyéb innepeknek... evangeliomival egyetembe. Mellyet irt Telegdi Miklos esztergami prepost, es most világosb magyarázattal meg-jobbítván masodszor kibocsatot Telegdi Ianos kalocsai ersek... Béchben MDCXXXVIII Formika Máté.

a⁴–c⁴, A⁴–Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Zzz⁴, Aaaa⁴–Zzzz⁴, Aaaaa⁴–Zzzzz⁴, Aaaaaa⁴–Oooooo⁴ = [24] + 1014 + [18] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 676

Katolikus postillák.– A címlapon bibliai idézet olvasható. A kiadvány szerkezete, beosztása megegyezik az 1578. évi nagyszombati kiadásával (**418**), csupán a címlapverzón hiányzik a

sajtóhibákra utalás és a nyomtatvány végén a kolofon. A húsvétvasárnapi prédikációkat *húsvéti énekek* követik. Ezek incipitmutatóra utaló kezdőszavai: 41. lap: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive, Úristen* – 42: *Feltámadt Krisztus e napon, alleluja*. A szöveg helyesírása az előző kiadáshoz képest eltérő.

Cf. **374!***; **1714**, –, **1716**

In 13 bibliothecis 14 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Gyöngyös – Martin *MS* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – etc.

1716

TELEGDI Miklós: Az evangeliomoknak, mellyeket vasarnapokon es egyeb innepeken esztendö által az anyaszentegyházban olvasni és predikállani szoktanak, magyarázattyának harmadik resze, melly magaba foglallya az szentek innepire valo evangeliomokat. Mellyet irt Telegdi Miklos pechi püspök, es most világosb magyarázattal meg-jobbítván masodszor ki-bocsatot Telegdi Ianos kalocsai ersek... Béchben MDCXXXVIII Formika Máté.

(a)^4, A^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Zzz^4, Aaaa^4–Zzzz^4, Aaaaa^4–Xxxxx^4 Yyyyy^{3+1} = [7] + 903 + [17] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 677

Katolikus postillák. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A kiadvány szerkezete, beosztása megegyezik az 1580. évi nagyszombati kiadásával (**474**). Egyedül a *Sz. Lőrinc napi prédikáció* került a kötet végéről logikus helyére, az *Úr színeváltozásáról* írott *prédikáció* mögé. A szöveg helyesírása eltér az előző kiadásétól.

A Formica-műhelyben számos magyar nyelvű könyv jelent meg 1604-től kezdve. A nyomdát 1615-től haláláig (1639) Matthäus Formica vezette. Ez a Telegdi-mű az utolsó ismert magyar nyelvű nyomtatványa.

Cf. **374!***; **1714**, **1715**, –

In 20 bibliothecis 28 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Gyöngyös – Martin *MS* – Sárospatak *Ref* – Pécs *Univ* – Szeged *Univ* – etc.

1717

COMENIUS, Joannes Amos: Johannis Amos Comenii Janva lingvarum reserata avrea, sive seminarium lingvarum et scientiarum omnium... sub titulis centum, periodis mille comprehensa. Editio quarta, prioribus... sesqvimille circiter vocabulis auctior cum versione Germanica et titulorum

indice... ex impressione Lipsiensi excusa Coronae MDCXXXIIX typis et sumptibus Hermanni. – Auffgeschlossene güldene Sprachen-Thür oder ein Pflantz-Garten aller Sprachen und Wissenschafften... Die vierte Außfertigung... auß den Leibzigischen Exemplar nachgedruckt zu Cronstadt MDCXXXIIX Michael Hermann.

[ ]^{9}, A^{8}–R^{8} S^{5} = [18] + 274 + [10] pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK II 520 – Nägler 229–230

Nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia latin és német nyelven. – A kétnyelvű címlevelek után a fordítónak, *Zacharias Schneider*nek, a lipcsei egyetem professzorának 1634. augusztus 1-jén kelt *Lectori benevolo s.* szóló ajánlása olvasható. Ezt követi *Simon Albelius, eccl[esi]ae Coronen. pastor, scholaeque ibidem inspector Coronae* 1638. január 14-én kelt ajánlása *Scholasticis Coronensibus omnium ordinum* címezve. Majd *Georgius Vechnerus* üdvözlő verse következik *Ad autorem Januae*. A versszerző monogramja után Brassó városának fametszetű címere látható. A főrész két hasábba szedve száz fejezetben és ezer pontban témák szerint összefoglalja a kor makro- és mikrokozmoszra vonatkozó ismereteit nyelvtanulás céljából latinul és németül. A kötetet *Index titulorum sive capitum* zárja.

A *Janua* első kiadása 1631-ben Lesznóban jelent meg. Comenius ennek előszavában elmondja, hogy az ír jezsuiták hasonló című művéből indult ki (*Janua linguarum, seu modus maxime accomodatus, quo patefit aditus ad omnes linguas intelligendas, industria patrum Hibernorum Societatis Jesu..., in quo... totius linguae vocabula... continentur*. Salamanticae 1611. – Sommervogel I 1009). De tőlük eltérően a nyelvtanítást az organikus egészként felfogott világ jelenségeinek a bemutatásával kötötte össze.

A *Janua* hamarosan igen népszerű lett. Kiadásainak és fordításainak történetét Jaromír Červenka (Janua linguarum reserata. Editio synoptica et critica... Praecedit commentatio... Curavit Jaromír Červenka. Praha 1959.), magyarországi kiadásait Bartók István ismertette (37–40).

Megállapítása szerint ez az első magyarországi kiadás a Zacharias Schneider lipcsei professzor által átdolgozott és kibővített német nyelvű változatot vette át, amely 1634-ben Lipcsében jelent meg (Červenka: i.m. XXXII–XXXIII). Miként Simon Albelius lelkipásztornak, a brassói iskola felügyelőjének az ajánlásából kiderül, e tankönyv a brassói iskola tanulói számára készült.

Bakos József, Comenius műveinek magyarországi kiadásairól készített összeállításában a kinyomtatás évét tévesen 1639-re tette (A magyar Komensky-irodalom. Bp. 1952, 75). Jaromír Červenka említi e munka 1655. évi brassói kiadását is (i.m. XXXIII), minthogy azonban nem hivatkozik se példányra, se szakirodalmi forrásra, ez az adat nem erősíthető meg.

A brassói nyomda új tulajdonosának, Michael Herrmann-nak a neve 1638 és 1660 között szerepel a műhely kiadványain, de a tipográfia még 1692-ben is a Herrmann család tulajdonában volt (KorblVerSiebLkde 1886: 40, Teutsch, Friedrich Johann).

Cf. –, **1983**, **2002**, **2039**, **2064**, **2211**, **2265(1)**, **2581**, →

Braşov *Arch* ① – Braşov *Ev* ① – Budapest *Acad* ② – Cluj-Napoca *Univ* ② – Esztergom *Dioec* ②* – Sibiu *Mus* ① ①

1718

ALSTED, Johann Heinrich: Assertio sacro-sanctae Trinitatis, quam sub praesidio Johannis Henrici Alstedii in... schola Albensi publice sustinebit Petrus Mylius Polonus... d(ie) 21. Aug. Albae-Juliae MDCXXXVIII [typ. principis]

A^4, [ ]^2 = 12 pag. – 4° – Init.

Református teológiai vizsgatételek. – A respondens külön szöveg nélküli ajánlását a következő személyekhez intézte: *Zbygnevo de Gorai Goraisky et Stanislao de Drohojow Drohojowsky verae religionis defensoribus... dominis mecoenatibus..., ut et Stephano K. Gelei, ecclesiarum Transylvanicarum episcopo... antistiti ecclesiae Albensis primario... fautori...; Johanni Henrico Alstedio... theologiae professori... praesidi et praeceptori...; Thomae Wegiersky, ecclesiarum per min. Polon. orthodoxarum superattendenti... seniori Sendomiriensium... promotori...; mag. Jacobo Mylio p. l. c. eloquiorum divinorum apud Lublinenses et Belzycenses dispensatori... patri...; Adamo Preusio coetus Drohoviensis praeposito.* A főrész belső címe: *Assertio sacrosanctae Trinitatis paucis aphorismis comprehensa.*

A disputáció harmincöt tézist foglal magában azokról a bibliai helyekről, amelyek Krisztust és a Szentlelket az Atyával megegyező módon az Isten névvel illetik. Ezeket tartotta ugyanis – amint az első tézisből kitűnik – még az antitrinitarius Faustus Socinus is *Tractatus de Deo, Christo et Spiritu Sancto* (Racoviae 1611) című művében a Szentháromság mellett szóló legerősebb bizonyítékoknak.

E disputációt a kis-lengyelországi Petrus Mylius védte meg a gyulafehérvári akadémián 1638. augusztus 21-én.

A bibliográfiailag eddig ismeretlen nyomtatványt Balázs Mihály fedezte fel a szebeni Brukenthal Múzeum állományában.

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Mus* ①

Alsted, Johann Heinrich: Schola triumphata... Albae Juliae 1638. – Vide **1722(2)**

1719

(ARTICVLI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis in civitate Alba Julia ad diem 23 mensis Aprilis anni Domini 1638. indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1638 typ. principis.]

A^6 = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1954/161 ← MKsz 1895: 261 – Dézsi: Suppl. 56

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ez foglalja magában az 1638.

április 23. és 1638. május 16. között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés harminckilenc artikulusba foglalt végzéseinek szövegét. A végén latin nyelvű záradék 1638. május 16-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 135–149.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 327, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**! –, →

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sighişoara ③*

1720

GELEJI KATONA István: Praeconivm evangelicvm, in quo evangelia omnia anniversaria, vulgo Dominicalia vocitata concionibus CCXII. ... explicantur ac enarrantur..., quod quidem in aedificationem imprimis aulae Transsylvanicae ac ecclesiae Albae-Juliensis... enuntiatum, nunc vero... recognitum, auctum ac in gratiam neophitorum verbi Dei praeconum... publici juris et usus factum per Stephanvm Katona Gelejinum... (Praeconii evangelici tomvs primvs, seu pars hyemalis ac vernalis continens omnium evangeliorum Dominicalium a Dominica I. Adventus ad festum usque Pentecostes novae... concionibus C. et XIX. comprehensam analysin ac exegesin, cum indice triplici... studio et opera Stephani Katona de Gelej... typis et impensis Transsylvaniae principis.) Albae Juliae MDCXXXVIII [typ. principis].

a⁴–e⁴, A⁴–Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Zzz⁴, Aaaa⁴–Zzzz⁴, Aaaaa⁴– Vvvvv⁴, Qqqqq⁴ Rrrrr⁴ Sssss⁶ = [40] + 866 + [58] pag. – 2° – 1 ins., init.

RMK II 521 – Nagler 231–233

Református postillák. – Geleji Katona István két részből álló latin nyelvű prédikációi első kötetének élén a gyűjtemény összefoglaló, közös címlevele áll, noha a második kötet csak két évvel később, 1640-ben jelent meg (**1825**). E közös címlevél hátlapján szentírási idézetek olvashatók, valamint Erdély és a Rákóczi-család egyesített, fametszetes címere látható. Ezt követi a postillák első részének önálló, belső címlevele, majd a szerző bevezető verse: *Epigramma autoris ad candidos, zoilos ac adversarios*. Az 1638. szeptember 15-én Gyulafehérvárott kelt ajánlást, amelyet a *Praefatio dedicatoria* élőfej kísér végig, *Georgio Rakoci... principi Transsylvaniae* intézte *Stephanus Katona Gelejinus*. Ebben az igehirdetés szükségességéről szólva röviden összefoglalja a reformáció európai és hazai történetét, utóbbiról az előszó szövegébe illesztette a gyulafehérvári fejedelmi könyvtár egyik erre vonatkozó kéziratos tudósítását: *Modus et tempus Reformationis religionis apud Hungaros*. Majd saját prédikálási mód szerét és e postillák megírásának körülményeit ismerteti. Végül közli Johann Heinrich Alsted

1635. november 30-án Gyulafehérvárott kelt levelét, amelyben Alsted a munka kiadását javasolja. Az ajánlást az olvasókhoz címzett előszó egészíti ki *Praemonitio autoris ad lectores*. Ezután olvashatók a Gelejihez írt üdvözlő versek, amelyeknek szerzői: *Johann Henricus Alstedius 9. April anno Christi 1636. aet. 49. climacterio – M. Philippi Ludovici Piscatoris – Albertus Niclassius, ecclesiastes Petro-Paulinus Dantisci, amicitiae, olim in Academia Heydelbergensi cultae, confirmandae causa – Johannes Henricus Bisterfeldius philosophiae in illustri schola Albensi professor – Paulus Kereszturi... principis filiorum ephorus.* A három mutató közül az *Index I. Dominicarum et concionum una cum numero ac summariis earum* megelőzi a prédikációkat. A nyomtatvány főrészét, Geleji latin nyelvű postilláinak első kötetét az angyali üdvözletről írott három prédikáció vezeti be: *Ex annuntiatione seu salutatio angelica conciones*. Ezek után az advent első vasárnapjától pünkösdig terjedő időszak vasárnapjaira és ünnepnapjaira írott további 116 beszéd következik. Minden alkalomra több, legalább kettő, és legfeljebb hét beszéd található, amelyeket bevezetésképpen a megfelelő perikópa teljes szövege, és az előfejben az ünnep vagy vasárnap latin elnevezése foglal egységbe. Az egyes prédikációk *Concio I, Concio II* etc. címmel, témájuk megjelölésével és a perikópából kiemelt textussal kezdődnek, szöveguket a margón a beszédek szerkezetére és tartalmára utaló megjegyzések kísérik. E prédikációk Geleji Katona homiletikai elveinek megfelelően a református hittételek magyarázatát és védelmét, valamint az ettől eltérő, elsősorban zsidó, szentháromságtagadó és katolikus, továbbá az evangélikus vallási tanítások cáfolását tartalmazzák. A főrész után újabb két mutató zárja a kötetet. Az *Index II. locorum Sacrae Scripturae* a prédikációk szövegében megmagyarázott vagy csupán idézett bibliai helyek visszakeresését segíti. Az *Index III. rerum et verborum memorabiliorum* előtt rövid megjegyzés olvasható arról, hogy a nyomdász a 727. lap után elrontotta a lapszámozást, amelyet innét kezdve végig tollal újra el kell végezni, hogy a mutatók használhatóvá váljanak. Az utolsó oldal helyesen nyomtatott lapszáma 866. A kiadvány legvégén *Errata* címmel a sajtóhibák jegyzéke áll.

Geleji Katona István (1589–1649) heidelbergi egyetemi tanulmányait Bethlen Gábor támogatásával végezte. 1621-től egészen haláláig Gyulafehérvárott udvari prédikátor. 1633-tól az erdélyi református egyház püspöke, jelentős egyházszervező. Önéletrajza a *Praeconium evangelicum* második kötetében (**1825**) olvasható. Latin nyelvű prédikációinak eddigi legteljesebb elemzését és értékelését Gál Lajos végezte el (Theológiai Szemle 1939. 3–34, 51–178, 187–218, vö. még Bartók 197, 258–259).

Cf. **1825**

In 20 bibliothecis 38 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

1721

KERESZTÚRI Pál: Csecsemö keresztyen, mellyet az tekintetes és nagyságos vrak az Rakoczi György és Sigmond Istennek segitségéböl, az egész jelen valoknak nagy örvendezésekkel, dicséretesen és igen boldogul el mondottanak, mikor igaz vallásokban való szép épületekröl abban az probában bizonságot tennének, mellyet az Erdély országnak kegyelmes fejedelme az

Ur Vacsorája elött kivánt hallani, Kisaszszony havának 15 napján az 1637 esztendöben, melyre nézve ez ö nagyságok két fia másod nap az Ur vacsorájához való járulással az fejér-vári templomban legh elsöben hiteket megh pecsételték. Kereszturi Pal, az urak ö nagyságok mestere által. Fejer-varat 1638 [typ. principis].

a^4 b^4 c^2, A^4–Z^4, Aa^4 Bb^4 Cc^2 = [19] + 203 pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 678

Református katekizmus. – E kiadvány szó szerinti fordítása Keresztúri Pál előző évben ugyancsak Gyulafehérvárott megjelent *Christianus lactens* (**1674**) című munkájának. Csupán a Rákóczi fiúkat köszöntő versek hiányoznak a magyar nyelvű változatból. Az egyes részek magyar címei a következők: *Rákóczi Györgynek... Erdély-országának fejedelmének... dedicatio*, aláírója *Rákóczi Zsigmond – Rákóczi Zsigmond oraciócskája, melyet az examen előtt mondott – A keresztyéni vallásról való Catechismus, majd szintén a Heidelbergai Catechismusnak rendi szerint – A vallás dolgában való vetélkedő kérdések. Nagyobb részre Bellarminus ellen, majd éppen a maga írásának rendi szerint.*

Hajnal Mátyás 1640-ben e káté ellen adta ki *Kitett czégér* című vitairatát (**1841**).

Cf. **1674**, –, **1841**, **1914**, **1953**

In 15 bibliothecis 18 expl. – Berlin *Univ Inst* – Budapest *Acad, Nat, Ref, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Univ* – Pápa *Ref* – Szeged *Civ* – Târgu Mureş – etc.

1722

[1] RÁKÓCZI György, I.: Instructio, quam... princeps ac dominus, dominus Georgivs Rakoci, Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etcaet. tradidit... domino Georgio Rakoci, filio suo, natu majori non longe post cum ille scholis valedixisset. Albae-Juliae 1638 [typ. principis]. – [2] (ALSTED, Johann Heinrich:) Schola triumphata per... d. Georgivm Rakoci, filium... Transylvaniae principis primogenitum, a. d. 15. Octobris anno MDC XXXVII accinentibus fratre ipsius... Sigismundo Rakoci et reliquis scholae aulicae discipulis in frequenti corona... Transylvaniae principum, procerum et omnis ordinis spectatorum atque auditorum. Albae-Juliae 1638 (ex typographia suae celsitudinis).

a^6, A^4–G^4 H^2 = 12 + [4] + 56 pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 522 – RMK II 523 – Nagler 231–233

Erkölcsi oktatás és iskolai színdarab. – E kiadvány ifjabb Rákóczi György iskolai tanulmányainak befejezése alkalmából készült. Az első rész címlapja hátán Platon-idézet a *Respublicá*ból. Ezt *Praefatio Georgii Rakoci* követi, majd I. Rákóczi György fejedelem Gyulafehér-

várott 1638. október 24-én kelt és eredetileg magyar nyelven íródott intelmeinek latin szövege olvasható. A fejedelem parainézise 11 pontból áll. Benne I. Rákóczi György mint jövendő utódát intí fiát a józan, kegyes, istenes életre, a szülei iránti szeretetre, a megfontolt cselekedetekre és az udvartartással követendő bánásmódra. Az intelmeket a fejedelem bibliai jelmondata zárja le: *Non est currentis neque volentis, sed miserantis Dei.*

A második rész önálló címlappal kezdődik. Azt a színdarabot tartalmazza, amellyel Rákóczi Zsigmond és a gyulafehérvári udvari iskola többi diákja búcsúzott 1637. október 15-én a tanulmányait befejező ifj. Rákóczi Györgytől. *J*[ohann] *H*[einrich] *A*[lsted] *Lectori benevolo* címzett ajánlásának kelte Gyulafehérvár 1638. január 12. Ezután külön cím nélkül kezdődik a forrás, amely nincsen jelenetekre osztva, de tematikailag négy részből áll. Az elsőben a búcsúztatók. *Sigismundus Debreczeni, Georgius Lazar, Nicolaus Nyari, Michael Orszagh, Sigismundus Rakoci, Gabriel Usz* latin hexameterekben arról tanakodnak, hogyan kérjék meg Pallast Rákóczi Györgynek az iskolából való elbocsátására. A másodikban Mars követeként Orszagh Mihaly intéz beszédet Pallashoz, amelyre Pallas szerepében Rákóczi Zsigmond felel, majd Rakoczi György *Oratio valedictoria*-ja következik. A darab harmadik része a diáktársak latin nyelvű búcsúztatóit tartalmazza: *Sigismundus Rakoci* hexameterben, *Gabriel Usz, Gabriel Perenyi, Michael Orszagh, Sigismundus Debreczeni, Nicolaus Nyari* disztichonokban, majd ismét *Michael Orszagh* Balassi-versben, utána *Joannes Beldi* hexameterben írott verssel búcsúzott, *Georgius Lazar* pedig rövid prózai köszöntővel. Végül *Sigismundus Rakoci XLI* disztichonban írt intelmet kötött fivére lelkére. A nyomtatványt a résztvevők egy-egy mondatos búcsúsora zárja.

Az *Instructio*-t magyar fordításban kiadta Szilágyi Sándor (Rajzok és tanulmányok. I. Bp. 1875. 199–210). E fordítást újra közreadta Tarnóc Márton (Magyar gondolkodók. 17. század. Bp. 1979. 133–137).

I. Rákóczi György (1593–1648) életét Szilágyi Sándor írta meg (I. Rákóczi György. Bp. 1893). 1630-ban választották erdélyi fejedelemmé. A protestáns egyház, iskolázás és könyvkiadás jeles támogatója volt. Ez az *Instructio*ja és az 1644. évi Habsburg-ellenes hadjáratát igazoló kiáltványa (**2051**) jelent meg nyomtatásban.

Az *Instructio* előszavából kiderül, hogy ifjabb Rákóczi György tanulmányai befejezése után kapta magyar nyelven, kéziratban apjától ezt az Utasítást. Apja iránti hálás tiszteletből és mások okulására fordította le, és jelentette meg azt latin nyelven. E kiadvány felépítése tekintetében mintául szolgált annak az 1640-ben Gyulafehérvárott megjelentetett *Instructio*nak, amelyet a fejedelem kisebbik fiának, Rákóczi Zsigmondnak írt (**1827**).

A fejedelmi intelmeket részletesen ismertette és értékelte Szilágyi Sándor a magyar fordítás kiadásában (Rajzok és... i.m. 201–204, 209–210). Az 1638-ban Gyulafehérvárott megjelent latin kiadás címét azonban „Paterna admonitio"-ként idézte a valódi, *Instructio* cím helyett. A XVII. századi magyarországi fejedelmi tükröket bemutató tanulmányában pedig részletesen elemezte Hargittay Emil (ItK 1995: 464–467).

A *Schola triumphata* című színdarabra vonatkozó szakirodalmat Varga Imre foglalta össze (A magyarországi protestáns iskolai színjátszás forrásai és irodalma. Bp. 1988. 425 és A magyarországi protestáns iskolai színjátszás a kezdetektől 1800-ig. Bp. 1995, 70). Részletesen ismertette Ferenczi Zoltán (A kolozsvári színészet és színház története. Kolozsvár 1897, 17–19). Pirnát Antal a fejedelmi gyermekek oktatásához kapcsolódó udvari látványosságként értékelte (MIrodT II 261). Szerzője Johann Heinrich Alsted, a gyulafehérvári iskola professzora volt.

A két mű együttes megjelentetésének szándékára szoros tartalmi összetartozásukon kívül eltérő típusú füzetjelzésük is utal: Az *Instructio*-nak ugyanis kis „*a*"-val, a *Schola triumphatá*

nak viszont az ábécé nagybetűivel jelölték meg a füzeteit. Továbbá a fennmaradt példányok nagyobb részben egybekötve maradtak fenn. Valószínű azonban, hogy az egyes részeket külön-külön is terjesztették.

Cf. **Appendix 165, – 1827**

[1]-[2]: Budapest Acad ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Ref* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Sibiu *Mus* ①

[1]: Budapest *Nat* ① – Budapest *Zsámár József* ①

[2]: Braşov *Arch* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Csurgó ②*

Rákóczi György, I.: Paterna admonitio. Gyulafehérvár 1638. – Vide **1722**

1723

TISZABECSI P. Tamás: Két halotti praedicatziok, mellyeket praedikállott Tisza-Betsi Thamas colosvari egygyik lelki-tanitó Thúr-Terebest. Egygyiket a templomban, az üdvözült urnak, a néhai tekéntetes nagyságos Perenyi Gabornak megh hidegedett teste felett, mely vagyon a jó magistratusoknak Istentöl való el vétettetésekröl és azoknak hóltok után keövetkezhetendeö szomorú állapatokról, mellyek szokták követni a nagy embereknek halálokat, az genealogiának eleö szamlálásával egygyüt. Masikat ugyan azon thur terebesi castelyban léveö nagy palotában a temetés után sok nevezetes rendek eleött, a megh késeredett szivü eözvegynek, a nagyságos Salgai Katának,... Perényi Gabornak szerelmes házas társának vigasztalására, mely vagyon az eöreök életreöl. Fejervaratt 1638 [typ. principis].

A^4–E^4 = 40 pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 679

Református gyászbeszédek. – A címlapot követő levélen rövid *Elkezdés* vezeti be Tiszabecsi P. Tamás Perényi Gábor fölött mondott datálatlan temetési beszédét, amely a *Concio ipsa* cím alatt olvasható. Ennek a zárórésze a *Genealogia pie defuncti comitis*. A nyomtatvány a második beszéddel, a *Concio funebris*-szel fejeződik be. A szöveget a lapszélen a prédikációk retorikai beosztására utaló latin nyelvű lapszéli jegyzetek egészítik ki.

Tiszabecsi P. Tamás Sárospatakon tanult, majd Olaszliszkán volt rektor, 1617–1621 között a heidelbergi egyetem hallgatója, ehhez Perényi Gábortól is kapott segítséget. 1623-tól Kolozsvárott volt lelkész, később kolozskalotai esperes is. 1644-ben halt meg.

Perényi Gábor Abaúj vármegyének örökös ispánja, Ugocsának főispánja, a család bárói ágából származott, s a beszédek szerint a református egyház és iskolák buzgó pártfogója volt. Halálának körülményeiről a nyomtatványból semmi közelebbit sem lehet megtudni.

A prédikációban olvasható retorikai megjegyzésekkel Kecskeméti Gábor foglalkozott (Kecskeméti 131, 169, 179, 197).

Harsányi István a RMK I–II és III és a Sztripszky által sem ismert nyomtatványok közé sorolta az egykori sárospataki Rákóczi-könyvtár következő tételét: „Két halotti Predicatio Prinyi Gábor felett." Ehhez az adathoz a következő megjegyzést fűzte: „Ez idő szerint csak az egyik, a Szikszai Fabriciusé ismeretes" (MKsz 1913: 145). Szikszai Fabricius Balázs gyászbeszéde, amelyet az 1567. július 28-án elhunyt Perényi Gábor országbíró felett mondott, 1568-ban jelent meg Wittenbergben latin nyelven (RMK III 579). Monok István ugyanezt a tételt Szikszai Fabritius: *Orationes duae funebres, quarum prior: de vita et morte Gabrielis Pereny; Posterior: de vita et morte Helenae Ország* című Sárospatakon őrzött, kéziratban fennmaradt munkájával (jelzete „Kt 402") azonosította (A Rákóczi-család könyvtárai 1588–1660. Szeged 1996, 53–54). A Rákóczi-könyvtár katalógusának idézett tétele azonban csaknem szó szerint Tiszabecsi prédikációs kötetecskéjének címével egyezik meg. Ennek alapján kétségtelen, hogy a katalógus adata mögött nem Szikszai beszédét és még egy ismeretlen XVI. századi nyomtatványt vagy kéziratot kell keresni, hanem Tiszabecsi e művét rögzítette a fenti formában a katalógus. Ezt támasztja alá az is, hogy I. Rákóczi György a gyulafehérvári fejedelmi nyomda kiadványaiból rendszeresen küldetett példányt a sárospataki könyvtár számára is.

Budapest *Nat* cop. (Sárospatak) – Sárospatak *Ref* ① – Târgu Mureş ① ③*

Monumentum sepulchrale ad... Mauritii... memoriam... Cassellis 1638. – Vide **1676**

1724

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1639. esztendőre. Kolozsvár 1638 typ. Heltai. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1828**!

1725

RADECIUS, Valentinus: Formula administrandi Coenam Dominicam: cui annexa est quarundam quaestionum, ad eandem elucidandam spectantium, solutio. Autore Valentino Radecio, ecclesiarum Transylvanicarum, unum Deum Patrem, et Filium ejus unigenitum, Iesum Christum, in Spiritu sancto profitentium, superintendente. Claudiopoli 1638 typis Heltanis, Georgius Abrugi.

A^8–G^8 H^4, a^{7+1} = 118 + [14] pag. – 8° – Orn.

RMK II 524

Unitárius agenda és imádságok. – A címlevél utáni lapon kezdődik a *Formula administrandi coenam dominicam* szövege, majd ezt követi három részben (*I–III. pars*) annak

részletes magyarázata. Az utolsó részben néhány vitás kérdés megoldása (*Quaestionum solutio*) olvasható. Ezután az „a" jelű füzetben 7 leveles függelék következik; az ebben található reggeli és esti imádságok már nem az előbbi tárgyhoz tartoznak, de szerzőjük ugyancsak Radecius volt (*praecationes ejusdem auctoris*). Az utolsó levél üres.

Szabó Károly (RMK II 524) a címet a kolozsvári Unitárius Kollégium példányáról írta le, és megjegyezte, hogy korábban Bod Péter (Athenas 299) és Sándor István (Könyvesház 29) nyomán tévesen magyar nyelvű nyomtatványnak vélte (vö. RMK I 680).

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca + Sibiu) – Cluj-Napoca *Acad* ② – Sibiu Arch ①

Radetius Bálint: Reggeli és estveli könyörgések. Kolozsvár 1638. – Vide **1725**

1726

RÁKOSI András: Szép historia egy pharisaevs és egy pvblicanvsnak imádságokrol, melyben mind az maga hivöknek és az maga meg ismérteknek könyörgések rövid válaszszal meg iratik. Autore Andrea Rakosino. Ad notam: Gondolkodgyál, Ember, az te büneidröl, etc. [Kolozsvár 1638 typ. Heltai] (Abrugi).

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – 2 ill., orn., init.

RMK I 681

Verses bibliai história. – A címlevél hátlapján a nyomtatványt *Ladislao Torotzkai de Torotzko Szent György... dedicat et offert typogr. G[eorgius] Abr[ugi].* Alatta latin nyelvű *Epigramma* olvasható, valószínűleg ugyancsak Abrugi Györgytől. A história Lukács evangéliuma 18. részének 9–14. verseit dolgozza fel. Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Sok históriákat bölcsek énekleltek.* Az egyes részek címei a következők: *Oratio pharisaei – Responsio in orationem publicani – Summa.* A záróversszak tanúsága szerint 1613-ban Homoródszentpálon keletkezett. Az utolsó levél verzóján a világ teremtését ábrázoló, egész lapot betöltő fametszet áll.

Szövegkiadás: Varga Imrétől RMKT XVII/4 103–120, 566–568.

Rákosi András az udvarhelyszéki Homoródszentpálon az unitárius Kornis család birtokán prédikátor vagy iskolamester lehetett. Személyének a korban ismert Rákosi Andrásokkal való azonosítására Varga Imre tett kísérletet a szövegkiadás jegyzeteiben (RMKT XVII/4 566–568).

A história egyetlen fennmaradt példányában a címlevél alja sérült, így a nyomtatásra vonatkozó adatok hiányoznak. Szabó Károly kétségtelennek tartotta, hogy a leszakadt évszám 1638 volt. Ő ugyanis még látta a kézírásos tartalomjegyzékét annak a gyűjtőkötetnek, amelyben a história megőrződött. Ebben a jegyzékben a könyv adatai a következőképpen szerepeltek: „Szép historia a Phariseusról és Publicanusról. Rákosi András. 1638." (RMK I 681).

A kolozsvári nyomtatást Abrugi György ajánlásán kívül a nyomtatványban előforduló betűtípusok és illusztrációk is bizonyítják. Az utolsó lapot díszítő fametszetet Szabó Károly szerint (RMK I 681) Sztárai Miklósnak *A vízözönnek históriájáról* c. művében 1581-ben is felhasználták (**493**). A Sztárai-história ma ismert példányaiban nem található metszet azonban megvan az 1551-ben nyomtatott bibliafordítás (**90**) első részében, a főrész előtt (vö. Soltész Zoltánné: Könyvdíszítés 58, 135, XIX. t. 2. kép). A címlapon levő fametszetes kép eredetileg az 1577 és 1583 között Kolozsvárott megjelent Fortunatus-história (**461**) (F_4a) számára készült (vö. Soltészné: i.m. 63, 135, XXIII. t. 2. kép).

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ②*

1727

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1639. Leutschau 1638 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

1728

CEBANI, Abraham: Cygnea cantio domino de nostro Jesu Christo, unico regni sanctorum haeredi, perenni vitae fonti, tryumphanti mortis victori, aeterno beatarum animarum hospiti, sacra, et... inclyti comitatus Scepusiensis universitati, nec non... civitatis Leuchoviens. reipub. ..., simul atque... civitati Breznobanya... per Abrahamum Czebani juratum ejusdem comitatus ab annis jam XXVIII. ... fidelissimum usque adhuc notarium, jam vero, hujus amaritudinis vitae... pertesum, in beatam illam regionem viventium emigrare et esse cum Christo desiderantem, ... patronis et fautoribus suis memoriae sui... ergo... dicata et relicta. (Leutschoviae) [1638 Brewer].

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn.

OSzKÉvk 1959: 189 – Čaplovič 836

Evangélikus vallásos vers. – A címlap hátán szentírási idézetek olvashatók. Ezt követi az előhang *Attributa Jesu Christi*. A főrész *Nomen* címmel kezdődik, s száznyolc három-három soros verset tartalmaz Krisztus különböző elnevezéseiről. Valamennyi vers bibliai locusokon alapul, amelyekre marginális jegyzetek utalnak. A költeményt *Gemitus afflictae mentis contra insidiatores vitae et honestae famae* rövid, prózában írt elmélkedés egészíti ki. Ezután néhány üdvözlővers olvasható *Sequuntur carmina in cygneam cantionem decantatam per... Abrahamum Czebani*, szerzőik: *Michael Okolicznay ab Okoliczna – M. Johannes Windisch,*

Leutsch. scholae patr. rector – Josephus Alauda, Leutsch. scholae patriae conrector – Georgius Fabricius – Petrus Dingisch, scholae Leutsch. colleg. 3. classis – Adamus Nicorus philos. baccalaureus verseinek címe *Anagrammata in nomen Abrahami Czebani.* Végül három szentírási idézet – közülük az egyik magyar nyelvű – zárja a kiadványt. A nyomtatás helye, *Leutschoviae* a kolofonban található meg.

Cebani e Krisztust dicsőítő költeményéből írt parafrázist 1650-ben Matej Gazúr (**2346(3)**)

A nyomtatvány első ismertetője, Fazakas József 1633–1640 közöttre tette Cebani e versének kiadási évét (OSzKÉvk 1959: 189). Ján Caplovič felhívta a figyelmet arra, hogy Cebani 1635-ben megjelent költeményének címében azt mondta magáról, hogy 25 éve esküdtje Szepes vármegyének (**1620**). E művének címe szerint már 28 éve az. Ennek alapján e munka nyomtatási éve 1638 (Caplovič 836).

Cf. –, **2346(3)**

Budapest *Nat* ①

1729

[1] D. D A V I D H e r l i c i i, stargardi astronomus calendarioma Christus Urunk születése után MDCXXXIX. esztendöre szereztetet és ez magyar országhi s- erdélyi eghez szorgalmatosan alkolmaztatot. – [2] (Prognosticon astrologicum, avagy jövendölés az csillagoknak mutatkozásinak tekinteliseböl vétettetött, és ez jelen esztendöre, ugymint Christus Urunk születése után MDCXXXIX. figyelmetesen rendeltetett D. H e r l i c i u s D a v i d, Pomerániában Stargárban lákozo orvos által.) [Fordította Serédi János.] Löcsen [1638] Brever Lörincz.

A^8–E^8 F^1 = [44] fol. – 16°

RMK I 694 – Caplovič 838

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – E kiadvány naptári részének beosztása megegyezik az 1637. évre szóló lőcsei naptáréval (**1650**), azzal a különbséggel, hogy az egyes hónapokhoz kötődő verseket is tartalmazza. A hónapversek januári incipitje: *Orvosolni most jó.* Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon megmaradt fejezetei: *Az esztendőnek négy részeiről. I. A télről – II. A kikeletről – III. A nyárról – IV. Az őszről – Ez esztendei ecclipsisekről, gonosz jelenségekről, hadakra, vérontásokra és egyéb történetekre nézve – A földi gyümölcsökről – Testi betegségekről.* Ezt követően az egyetlen fennmaradt példányból hiányoznak a C_8–D_2 levelek, vagyis a prognosztikon vége és a Rövid krónika első lapja. A kiadványt a *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék zárja.

A naptár szerkesztője, David Herlicius 1636-ban meghalt; 1641-ig az ő nevével megjelent kalendáriumokat még ő maga állította össze (Zinner, Ernst: Geschichte und Bibliographie der astronomischen Literatur in Deutschland zur Zeit der Renaissance. Leipzig 1941, 61).

Szentiványi Róbert (Közművelődés 1911. 32. sz. 5–6), majd Asztalos Miklós (MKsz 1930: 292) és Kovács Imre (Régi magyar kalendáriumaink 1711-ig. Debrecen [1938], 54) feltételezett egy 1638. évre szóló olyan lőcsei naptárt is, amelyet David Herlicius szerkesztett és Serédi János eperjesi tanár fordított magyarra (vö. **1708**). Feltételezésük alapja Serédinek egy 1638. szeptember 15-én kelt levele volt, amelyben így ír: „A lőcseinek [ti. a nyomdásznak] Herlicius calendáriomát fordítottam, de később tette szerit." A levél írásának időpontjában tehát még nem lehetett megvásárolni az említett naptárt, mert akkor még nem jött ki a sajtó alól. Serédi szavai azonban bizonyosan az 1639. évi, Herlicius nevével jelzett naptárra vonatkoznak. Ezt támasztja alá az a körülmény is, hogy 1638-ra Lőcsén még Frölich naptárát nyomtatták ki (**1680**). Az említett feltételezés tehát téves. Ján Čaplovič kizárta az 1638. évre szóló Herlicius-naptárt azzal az indoklással, hogy ilyen kalendárium egyáltalán nem készült, mert 1638-ra Lőcsén Frölich naptárát jelentették meg (Čaplovič CXXII).

Cf. **1650**!

Budapest *Nat* ②*

1730

DEBRECENI Péter [transl.]: Tizenkét üdvösséges elmelkedesek, mellyekben szép ahittatos és buzgoságos könyörgések vadnak foglaltatván, minden hiveknek, valakik ez életnek haboruiban az ö idvösségeknek tzéllyára sietnek, lelki fegyverül adattattak, mellyek elsöben Philep Kegelius d. által deákul irattattak, mostan pedig magyár nyelvre forditattak Debretzeni Péter által. Lötsön 1638 Brever Lörintz.

a^{12} b^{12}, A^{12}–Z^{12}, Aa^{12} Bb^{12} Cc^{6} = [46] + 595 + [15] pag. – 12° – Orn., init.

MKsz 1924: 95 – Čaplovič 839

Református imádságoskönyv és elmélkedések. – A mű tartalma és beosztása mindenben megegyezik a leideni első kiadásával (**1678**), csupán a szöveg helyesírása változott. Az énekek incipitmutatóra utaló kezdőszavait ld. az előző kiadásnál (**1678**), lapszámait az incipitmutatóban.

Cf. **1678**, –, **1755**, **1772**, **2363(2)**, **2497**, →

Budapest *Ev* ○ – Budapest *Nat* ②* – Budapest *Ref* ○

1731

EPICEDIA in excessum luctuosum... juvenis dn. Antonii Lang, a teneris ungviculis ad pietatem, modestiam, humanitatem, atque ad omnem laudem liberaliter plane educati; ac 3 Nonas Martij, anni MDCXXXVIII. inter

sanctissimas cogitationes et pias ad Christum preces, Musarum haut parvo damno donati; relicto summo desiderio patre... Johanne Lang, consulari inclutae reip. Leutschov. ... negotiatore... quibus ultimum honorem persolutum et condolentiam testatum ivere. Leutschoviae (1638) typis Laurentij Breweri.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 525 – Caplovic 837

Gyászversek. – A kiadványban négy gyászvers olvasható, szerzői a következők: *M. Johannes Windisch, Leutschov. scholae patr. rector – Josephus Alauda, Leutsch. scholae patriae conrector – Balthasar Apelles, n. t. a cantionibus Leutschovien. – Dingisch Petrus, schol. Leutschov. 3. class. col.* A verseket Anton Lang halála alkalmából írták a lőcsei iskola tanárai. Anton Lang, a később több ízben bírává is választott Johann Lang (vö. **2181**) fia 21 éves korában hunyt el 1638. március 5-én, néhány hónappal leánytestvére, Catharina Lang, aki Michael Ficker felesége volt, halála után.

Budapest *Nat* ①

1732

[EPICEDION Evae Forgáts de Ghymes, comitis Stephani Csáky de Kereztzög conjugis A. 1638 tumulatae.] [Leutschoviae 1638 Brewer.]

A^4 B^3 + ? = [7 + ?] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 528 – Caplovic 320

Gyászbeszéd és gyászversek latin nyelven. – E nyomtatvány egyetlen fennmaradt, címlap nélküli, csonka példányának elején *Signatura Busti* cím alatt a keresztény ember halál előtti és halál utáni életének hat-hat fontos állomását egy-egy fogalom szimbolizálja: *Baptismus, Confirmatio, Confessio, Satisfactio, Ultimum Viaticum, Extrema Unctio*, illetve ezek párhuzamaiként: *Mors, Anima, Angelus Custos, Purgatorium, Locus Sepulturae, Beatitudo.* A felsorolást *Mortae [!] Concio* címmel rövid halotti beszéd követi Forgách Éva életéről. Ezután a nyomtatvány élén álló fogalmakra írt versek olvashatók a felsorolás sorrendjében. A kiadvány a tizedik verssel *Ad Purgatorium* szakad meg. A lap alján azonban a versek addigi szigorú egymásutánjából kikövekeztethető *„Ad locum"* (sepulturae) helyett a *vene-* őrszó áll. Ez alapján talán e helyen az allegorizáló versek sora megtört, közéjük iktatódott egy kikövetkeztethetetlen rész, s így kérdéses, hogy a kiadvány véget ért-e a „B" ív utolsó levelével.

Forgách Éva, Forgách Zsigmond nádor és Thurzó Zsuzsanna leánya 1611-ben született, 1627-ben kötött házasságot Csáky Istvánnal, hat gyermekükből 1638-ban három volt életben. Forgách Éva 1638. április 24-én, húsvétkor halt meg, nem sokkal hatodik gyermekének születése után.

A címfelvétel némileg eltér Szabó Károlyétól és Ján Čaplovicétól. Az egyetlen ismert példány első meglévő lapjára 18. századi kéz vezette rá a feljebb olvasható címet. E nyomtat-

ványt Szabó különösebb indoklás nélkül, majd Caplovič annak külső kiállítása alapján a pozsonyi nyomda termékének tartotta. A kiadványban előforduló betűtípusok, könyvdíszek és iniciálé azonban egyértelműen azt bizonyítják, hogy az a lőcsei Brewer nyomdában készült. (Pavercsik Ilona szóbeli közlése és OszKÉvk. 1994–1998: 347–357, V. Ecsedy Judit).

Budapest *Nat* ③

1733

[ERDŐBÉNYEI DEÁK János: Janua linguarum bilinguis, Latina et Hungarica... praecedente dictionario. Leutschoviae 1635–1641? Brewer]

A^8–T^8 V^2 = [10] + 297 pag. – 8° – Orn.

OSzKÉvk 1973: 73–74.

Latin-magyar szójegyzék és bölcs mondások gyűjteménye. – Az egyetlen ismert példányból hiányzik az első és az utolsó három levél. Tartalma és beosztása megegyezik az 1635-i kiadásával (**1613**), törzsrésze annak laponkénti újraszedése.

Erdőbényei *Januájá*nak forrásairól és kiadásairól Bartók István írt (36–37).

Fazakas József a betűtípusok, díszek és vízjegyek alapján megállapította, hogy e címlap nélkülivé vált nyomtatvány Lőcsén készült az első 1635-i (**1613**) és a két 1641-i kiadás (**1864**, **1890**) közötti időben, mivelhogy szövege a gyulafehérvári első változatnak „majdnem szolgai másolata" (OSzKÉvk 1973: 73–74).

Cf. **1613**; –, **1864**, **1890**, **2560**, →

Budapest *Nat* ②

1734

»LASKAI János: Cito, Longe, Tarde: Az az: Egy kettös értelmü kérdésnek meg-világositása: Ha a pestis előtt vétek nélkül el-mehetünk-é vagy nem? Lőcsén 1638 [Brewer]. 8°«

RMK I 682 – Caplovič 840

Vallási tanítás. – E példányból ma már ismeretlen művet Szabó Károly Bod Péter (Athenas 156) és Sándor István (Könyvesház 29) említése alapján vette fel bibliográfiájába. A könyvvel újabban Tarnóc Márton foglalkozott (Laskai János válogatott művei. Bp. 1970, 25–28). Figyelembe vette Bod Péternek Bethlen Kata könyvtáráról 1747-ben összeállított katalógusát is, amelyben e könyv címe mellett a következő bejegyzés olvasható: *Lásd Tzandki Máté* (Bethleni Bethlen Kata grófnő írásai és levelezése 1700–1759. II. Bp. 1922, 602; ld. még: Simon Melinda – Szabó Ágnes: Bethlen Kata könyvtárának rekonstrukciója. Szeged 1997,

197. sz.). Tarnóc feltételezte, hogy Laskai János bizonyára Csanaki Máté 1634-ben Kolozsvárott kiadott *A döghatálról való rövid elmélkedés* című munkájával (**1586**) szállt vitába. Csanaki szerint nem kell és nem is lehet elmenekülni a pestis elől. Laskai viszont épp ellenkezőleg vélekedhetett, és ezért idézte műve címében a Galenus-követők közismert mondását: *Cito, longe, tarde, cede, recede, veni!*

Cf. **1586**

Olim: Nagyenyed coll. könyvtára

1735

MEDGYESI Pál [transl.]: Praxis pietatis, az az kegyesség-gyakorlás, melyben bé-foglaltatik, mint kellyen az keresztyén embernek Isten és a maga igaz ismeretiben nevekedni, életét naponként az ö félelmére intézni, tsendes lelki-esmérettel költeni és futásanak el-töltese után bóldogúl végezni. Fordittatott angliai nyelvből az magyár keresztyéneknek ez gonosz és szomoru utólso idökben kiváltképpen-való magok-ovásara, vigasztalasokra és bóldogságokra; es most mászodszor[!] az nyomtatás szennyeitül tisztán, sok hellyen mind szóval illendöbbel, s-mind világosb értelemmel úyultann ki-botsáttatott ugyan Medgyesi Pal, Ur Jesus Christus edgyügyü szolgája által. Ez kegyességnek szeretetitöl inditatván nyomtattá az nemzetes Dobi Istvan uram költsegével. Lötsön (MDCXXXVIII typis Breverianis).

()^{12}, (i)^{6}, a^{8}, A$_{1}$ [ ]^{1} A$_{2-12}$ B^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Ss^{12} Tt^{6} = [50] + 978 + [18] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 683 – Čaplovič 835 – Nágler 1735

Protestáns elmélkedések és imádságok.– Lewis Bayly *The practice of pietie* című műve magyar fordításának második kiadása, amelyet maga a fordító rendezett sajtó alá. A könyv szerkezete és beosztása megegyezik az 1636-os debreceni első kiadással, annak B variánsát követi (**1639**). Az ajánlóverseket ld. az incipitmutatóban. A fordítás szövegét Medgyesi valójában csak kevés helyen változtatta meg. A címlapon jelzett, javított kiadás inkább a nagyobb tipográfiai igényességet jelentette: a sajtóhibák, a lajstrom hibáinak kijavítását, az imádságok tipográfiai kiemelését és görög betűtípus alkalmazását (vö. a fordító ezzel kapcsolatos lapszéli megjegyzését *A keresztyén olvasóhoz* címzett ajánlás V. pontjához). A *Praxis pietatis* magyar nyelvű öröknaptárral együtt jelent meg: a nyomdász a főszöveg elé helyezte az 1638-1658. évekre vonatkozó *Minden esztendőre szolgáló örök kalendáriumot* és *a Cisio Janus magyarul* című nyolcleveles füzetet. A nyomda megnevezése: *Leutsch. typis Breverianis MDCXXXVIII.* a kolofonban olvasható. A kiadás Dobi István költségén látott napvilágot.

Az öröknaptár Erdélyi Múzeumban őrzött példányát Ferenczi Zoltán hely és év nélküli nyomtatványként írta le (MKsz 1911: 159 és 1912: 55, vö. Sztripszky I 1955/162). A nyomtatvány azonban azonos az 1638-ban kiadott lőcsei *Praxis pietatis* vonatkozó részével. Borsa Ge-

deon feltételezése szerint az elkészült példányoknak csak egy részét kötötték be a testes kötetbe, a többit önállóan is forgalomba hozták (OSzKÉvk 1974–1975: 278). A kiadó részéről azonban az együttes megjelentetés szándéka volt a döntő, hasonlóan pl. Szenci Molnár Albert Heidelbergben megjelent, s öröknaptárt is tartalmazó imádságos könyvéhez (**1238**) és más, katolikus kiadványokhoz (vö. **907**, **1003** stb.)

Cf. **1525(2)**; **1639**, **1702**, –, **1817**, **1895**, **1906**, **2042**, →

In 15 bibliothecis 25 expl. – Budapest *Nat*, *Ref*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref* – Martin *MS* – Sárospatak *Ref* – Sibiu *Mus* – Târgu Mureş – etc.

1736

PRELLER, Kaspar: Auszlegung eines Verß. Danielis 12. Cap. vom Herrn M. Casparo Preller, derzeit wolbesteltten Pfarrherrn in Epperies, anno 1637. Leutschaw 1638 bey Lorentz Brewern.

A^4–C^4 D^{3+1} = [15] fol. – 4° – 1 ins., orn.

RMK II 526 – Čaplovič 841

Evangélikus bibliamagyarázó prédikáció. – A kiadvány Kaspar Preller eperjesi lelkész **1637**-ben keletkezett prédikációját tartalmazza, amelyben Dániel könyve 11. fejezetének 41. versét magyarázza. A *Carissimi* megszólítással kezdődő, de német nyelvű beszéd bevezetőből és két részből áll. Ezekben a szerző arra a két kérdésre ad választ, hogy hol volt Isten igaz egyháza Luther fellépése előtt, valamint felsorol mártírokat és eretnekeket, akik a pápaság idején Lutheréhez hasonló tanokat hirdettek. A nyomtatvány utolsó lapját a nyomdász német köriratú jelvénye díszíti.

Preller prédikációja forrásaként a *Catalogus testium veritatis*-t (szerzője Matthias Flacius Illyricus, első kiadása Basel 1556), *Philippson Joannes Sleidanus*, *Polycarpus Leyser* és *Henningus* Ágoston-rendi szerzetes pontosabban meg nem nevezett művét említi.

Budapest *Nat* ①

1737

RUTTKAY István: Strena novi anni, quam cum distributione summorum ac consolabilium Salvatoris Jesu nominum, vario carminis genere concinnatam atque illustratam... Ferdinandi III. inclytae camerae Scepusiensi, liberarumque civitatum in Superiori Hungaria judicibus ac juratis senatoribus, nec non tricesimatoribus, a praefata camera dependentibus in devoti animi sui significationem et argumentum Stephanus Rutkay, ejusdem camerae Scepusiensis juratus amanuensis obtulit atque dedicavit,

Calendis Jan. ... MDCXXXVIII. (Leutschoviae 1638 typis Laurentij Breveri.)

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 527 – Čaplovič 842

Újévi köszöntőversek. – A *Praefatio epistolaris* Kassa 1637. december 24-i kelettel *Ad Universos... patronos et fautores* intézte *Stephanus Rutkay... Camerae Scepus. juratus amanuensis* aláírással. A főrészt *Autoris in salutarem nominum Christi strenam carmen* című költeménye vezeti be. Majd tizenegy vers következik, amelyekben különféle formákban Jézus neveit verseli meg a szerző. Címük a következő: *Strenula prima. Nomen Jesus – Immanuel sit. Strena secunda – Strenula surgit tertia: Christus – Parvulus extat. Xenion quartum – Xenia quinta. Filius auget – Sexta sit mirabilis. Strena de Supernis – Septima strena tibi modo consiliarius instat – Octava fortis. Xenia sunto – Exserit Heros. Xenia nona – Xenia perpetuum praebent tibi dena parentem – Ultima pacis xenia princeps.* Végül *Ad Zoilum* szól a szerző. A nyomtatványt kolofon zárja az impresszumadatokkal.

Budapest *Univ* ①

Tranovský, Jiřík: Písně duchowní... V Levoči 1638. – Vide **1780**

1738

HEYDEN, Sebald: Formvlae puerilium colloqviorvm Latino-Hungaricorum et Germanicorum pro primis tyronibus per Sebaldvm Heyden conscriptae. Noribergae MDCXXXVIII typis Wolffgangi Endteri.

A^8–D^8 E^4 = [36] fol. – 8° – Orn.

Latin beszédgyakorlatok magyar és német értelmezésekkel. – E bibliográfiailag korábban ismeretlen nyomtatvány címlapján Sebald Heyden verse *Ad nasutum lectorem* olvasható. A főrész 27 fejezetben különböző alkalmakra két-két tanuló beszélgetését tartalmazza. A kötetet *Formulae puerorum exitum e schola rogantium* zárja.

A főrész a korábbi magyar nyelvű kiadások közül az 1527-i és 1531-i krakkói kiadások tartalmával és beosztásával mutat rokonságot, de mind a német, mind a Sylvester János-féle magyar szövegben jelentős változtatások és bővítések figyelhetők meg. Ezek azonban nem egyeznek az 1653. évi lőcsei kiadásban megfigyelhetőkkel (**2473**).

Cf. 8!; **1626**; –, **2473**, **2583**, →

Budapest *Nat* cop. – Stuttgart *Nat* ①

Articuli dominorum... statuum et ordinum regni Hungariae... Posonii 1638 = **Appendix 160**

1739

⟨Catalogus praelectionum anni imminentis. Posonii 1638 typ. Societatis Jesu.⟩

MKsz 1989: 189

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Egyetemi előadások rendje.

E példányból ma nem ismert nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 188). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1638. október 14-ről szóló bejegyzését: „Hodie primo affixus est Catalogus Praelectionum anni imminentis ob tarditatem Typographorum qui neglegentiores visi sunt in eo imprimendo. Vel potius ob errores, quos immiscuerunt Viennenses in impressione ejusdem Catalogi, qui errores auctoritate Reverendi Patris Provincialis necessario erant corrigendi."

„A kiadvány kis füzet vagy talán még inkább plakát formában az egyetemi előadások rendjét tartalmazta. A napló szövege szerint a nyomdász számára a bécsi jezsuiták akadémiájának hasonló katalógusa szolgálhatott mintául. Vagy átvette a pozsonyi nyomdász annak hibáit, vagy pedig hanyagul végezte munkáját. Ezért kellett a provinciális tekintélyére... utalva azt korrigálni."

Holl Béla fenti implicit feltételezése, hogy ezt a katalógust Pozsonyban nyomtatták, valószínű, mivel az ottani nyomda rendszeresen dolgozott a nagyszombati egyetem számára (vö. pl. **1690**, **1699**, **1745**). Nem zárható ki azonban az sem, hogy ezt a katalógust mégis Bécsben nyomták, mivel a javításához az ott székelő provinciális közreműködésére volt szükség.

A napló idevonatkozó szövegének kiadását ld. Adattár 11 213.

—

Epicedium Evae Forgach de Ghymes, comitis Stephani Csáky de Keresszeg conjugis A. 1638 tumulatae. Pozsony 1638. – Vide **1732**

1740

»GOSZTONYI, István: Theses disputationis e philosophia rationali et naturali, praeside p. Stephano Gosztoni, physices professore, dedicatae Emerico Losy, archiepiscopo Strigoniensi. Posonii 1638 typ. Societatis Jesu.«

»2 fol. regales«

MKsz 1989: 187–188

Filozófiai vizsgatételek. – E nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 187–188). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1638. június 16-ról szóló bejegyzését. „Conventus est mane ad Synodum... Peracto prandio omnes Synodales Patres qui cum Archiepiscopo ad Collegium advenerant, profecti sunt ad Auditorium Academicum cum eodem

Archiepiscopo audituri propugnationem Thesium impressarum, et in duplici regali, inque materia serica ejusdem quantitatis Archiepiscopo Strigoniensi, ex Philosophia Rationali et Naturali dedicatarum, Praeside P. Stephano Gosztoni, Physices professore. Argumentatus est ex Praelatis inter reliquos egregie ipsemet Archispiscopus, quem non inferiori gradu secutus est Albae Regiae Cancellarius, Episcopus Agriensis, hunc Reverendissimus Episcopus Chanadiensis, Dominus Josephus [!] Piski. Successit disputatio cum magna omnium satisfactione et laude tum praesidentis, tum defendentis."

A napló idevonatkozó szövegének korábbi kiadását ld. Adattár 11 212.

A nyilvános vita a Lósy Imre esztergomi érsek által 1638 nyarán Nagyszombatban tartott országos zsinat tiszteletére zajlott. A vitában részt vett Lósy Imre esztergomi érsek, Lippay György egri püspök és kancellár, Püski János csanádi püspök. Holl Béla feltételezte, hogy a két regál ív terjedelmű téziseket, (azaz két nagyformátumú papírt ragasztottak össze egyleveles plakáttá), amelyeket az esztergomi érseknek ajánlottak, selyembe kötötték. Analóg esetek azonban azt bizonyítják, s a bejegyzésből is az következik, hogy a téziseket vagy legalább a példányok egy részét az alkalom ünnepélyességét emelendő selyemszövetre nyomtatták (vö. **1743**, **2543** és MKsz 1992: 264–269, Borsa Gedeon).

A kiadvány feltehetően a pozsonyi nyomdában készült hasonlóan az ugyanebben az évben ott kinyomtatott másik filozófiai disputációhoz (**1745**).

1741

AZ IGAZ isteni tiszteletnek tiszta tüköre, melyben világossan és fényessen láthattya ki-ki az Istent, és az Isten tiszteletinek szükséges voltát, és hol kellessék ezt istenessen és üdvösségessen követni. Iratott egy isteni tiszteletnek buzgó terjesztöje- és predikátora által. Posomban MDCXXXVIII [typ. Societatis Jesu].

A^8–P^8 Q^1 = 237 + [5] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 684 – Caplovic 324

Katolikus tanítás. – A címlevél hátlapján bibliai idézet olvasható. E kiadvány, amely bevezetés nélkül jelent meg, két részre tagolódik: *Első része a tükörnek... mint ismerheti meg az ember az Istent és minemű-jelű társaságban lehessen az Istennek igaz és üdvösséges tiszteleti*, és *Második része a tükörnek... micsoda gyülekezetre férjenek az igaz Isten eklézsiájának jelei és bélyegi*. Az utolsó lapokon, hogy *a levelek üresen ne maradnának* a római pápák felsorolása: *Catalogus summorum pontificum* zárja a nyomtatványt.

E munka – Holl Béla megállapításai szerint – közérthető, oldott formában foglalja össze a katolikus hitbeli tanítás két nagy alaptételét: az Isten megismerhetőségét és az igaz egyház ismertető jeleit. Írója Pázmány hatása alatt állt, gondolatait a Kalauz (**1059**) nyomán alakította ki (RMKT XVII/7 476).

Szerzőjének Sándor István Veresmarti Mihályt tartotta (Könyvesház 29). Ipolyi Arnold és az ő nyomán Szabó Károly kétségbe vonta Sándor adatának helytálló voltát (RMK I 697). Ipolyi megemlítette, hogy Telegdi Miklós szerzősége mellett is szól adat, de elsősorban azt látta valószínűnek, hogy Hajnal Mátyás írta e művet (Veresmarti Mihály megtérése históriája. Bevezetésül Veresmarti Mihály... élete és munkái... írta Ipolyi Arnold. Bp. 1875, 457–461). A

Telegdire vonatkozó adat hitelességét már Both Ferenc is meggyőzően cáfolta (Telegdi Miklós élete és művei. Szeged 1899, 121). Holl Béla viszont számos stíluskritikai és tartalmi érvvel erősítette Ipolyinak Hajnalra vonatkozó feltételezését (ItK 1970: 519–526 és RMKT XVII/7 475–476). Bitskey István Holl érvelése kapcsán megjegyezte, hogy Hajnal szerzősége további bizonyításra szorul (ItK 1976: 111). Ján Caplovic Veresmarti szerzősége melletti döntő érvnek tartotta (Caplovič 324), hogy e munkának a budapesti Akadémiai Könyvtárban őrzött példányában (jelzete „Ráth 163") a címlap előtti szennylevélen olvasható Veresmarti saját kezű dedikációja: „Admodũ rendõ Andreae Fabritio, canonico Posonien, author mittit." Hasonló bejegyzés található a Veresmarti nevével megjelent *Intő és tanító levél* (1788) Egyetemi könyvtári példányában a tállyai, vagyis a máriavölgyi pálos (Marienthal) monaszteriumhoz (jelzete RMK I 125) és az Országos Széchényi Könyvtár egyik példányában a debreceni iskolához (jelzete RMK I 697 első példány). Caplovic adata azonban a kézírás kétségtelen hitelessége ellenére sem dönti el a vitát. Megállapítható ugyanis, hogy az az előzéklevél, amelyen a Fabritiusnak szóló ajánlás olvasható, idegen a könyvtesttől, mivel annak a bal alsó sarkában látható szúrágás nincs a címlapon. Ballagi Aladár pedig ezt a dedikációt még az *Intő és tanító levél* (1788) egyik akadémiai példánya előtt látta (ProtEgyhIskL 1874: 701–706). Veresmarti saját kezű könyvajánlásairól lásd még: Ipolyi: i.m. 453–457). Az *Intő és tanító levél*re vonatkozik a dedikáció alatti, Joannes Ribini munkájából vett kézírásos idézet is (vö. Memorabilia Augustanae confessionis in regno Hungaria. I. Posonii 1787, 498). A mai ismeretek szerint tehát a szerzőség kérdése biztonságosan nem dönthető el.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ②* – Budapest *Univ* ① – Cluj – Napoca *Univ* ① – Debrecen *Ref* ② – Gyöngyös ②* – Kecskemét *Piar* ②* – Martin *MS* ③

Olim: Kolozsvári franc. zárda, Dézsi franc. zárda

1742

⟨Keresztes István: Carmen pro die natali Comitis Nicolai Eszterházy. Posonii 1638 typ. Societatis Jesu.⟩

MKsz 1989: 186–187

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Születésnapi köszöntővers.

E példányból ma már ismeretlen nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 186–187). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1637. december 1-jei bejegyzését: „Misit Posonium carmen imprimendum Pater Keresztes, pro natali comitis palatini per peculiarem hominem ad eum muneris [!] conductum". (A napló idevonatkozó szövegének korábbi kiadását ld. Adattár 11 212.)

Valószínűnek látszik, hogy az Eszterházy Miklós nádor születésnapjára készítendő köszöntővers szerzője, Keresztes István jezsuita, a nádor udvarában működő misszionak a tagja volt (uo.). Ezt megerősíti az a tény is, hogy Keresztes neve ebben az esztendőben mint *concionator academicus dominicis et festis diebus* szerepel a jezsuita névjegyzékben (Lukács: Catalogi personarum II 462).

Keresztes István (1601–1666) 19 éves korában lépett be a jezsuita rendbe. Eszterházy Miklós nádor fiának, Istvánnak a nevelője lett. 1635–1638, ill. 1642–1654 között a nagyszombati egyetemen teológiát tanított. Ezután Kassán a rendház főnöke volt (Lukács: Catalogus personarum II 638).

Mivel a kéziratot 1637. december 1-jén küldték a pozsonyi nyomdába, Eszterházy Miklós nádor születésnapja pedig április 8-án volt, bizonyosnak tartható, hogy a kiadvány csak 1638-ban jelent meg.

1743

»KERESZTES István: Epithalamium nuptiis illustrissimi comitis Stephani Ezterhasi et illustrissimae virginis Elizabethae Thurzo, in Collegio Societatis nomine Academiorum Tyrnaviensium concinnatum. Posonii 1638 typ. Societatis Jesu.«

»[3] fol. regales.«

MKsz 1989: 188–189

Lakodalmi vers. – E példányból ma már ismeretlen nyomtatvány Eszterházy Miklós nádor legidősebb fiának, Istvánnak, Pápa kapitányának és Thurzó Erzsébetnek Kismartonban 1638. szeptember 26-án tartott esküvőjére készült három ívrét levélen a nagyszombati egyetem nevében. Létezését újabban Holl Béla közleménye feltételezte (MKsz 1989: 188–189), amely idézi és értelmezi a nagyszombati egyetem naplójának (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray Gyűjtemény XXX. kötet) 1638. szeptember 14-i, 17-i és 24-i erre vonatkozó bejegyzéseit: „P. Kerestes et P. Wesseleni sunt profecti Posonium. Et ille quidem ob imprimendum Epitalamium, nuptiis Illustrissimi Comitis Stephani Ezterhasi et Illustrissimae Virginis Elizabethae Thurzo novae sponsae, Academici. ...nomine concinnatum..." „P. Keresztes [misit] Posonium materiam sericam diversi generis pro impressione Epithalamii Palatinalibus nuptiis dedicandi." „P. Kerestes abivit Rétha [Réte] Posonium, ibique collectis iis omnibus, quae partim in Attalica, partim in Serico diversi coloris, partim in patente trium Regalium foliorum charta, in Collegii Societatis nomine Academiae Tyrnaviensis fuerant impressa". Iványi Béla a napló fent idézett szövegein kívül közölte annak 1638. szeptember 27-i bejegyzését is. „Epithalamium, nomine universitatis Tyrnaviensis, pro honore nuptiarum concinnatum in hospites mensae convivali tempore prandii occumbentes, distributum est. Ablegatis omnium principum comitique palatino et ipsi sponso exhibita sunt exemplaria in attalica impressa, caeteris magnatibus in serico simpliciori, sed eleganti. Distribuebant haec omnia filius illustrissimi comitis palatini secundo genitus Ladislaus Ezterhas et alii quatuor filii domini Danielis Esterhas, fratris comitis palatini." (Adattár 11 212–213).

E bejegyzésekből kiderül, hogy a nyomtatvány Pozsonyban készült, terjedelme három folio volt, és a példányokat atlaszra és különböző színű selyemre nyomtatták.

Ezt az adatot megerősíti és kiegészíti Merényi Lajos, aki részletesen leírta az esküvőt és megnevezte a menyegzői versek szerzőjét is: „A vőlegény nevelője, Keresztesy István írt az egyetem nevében üdvözlő menyegzői verseket, melyek díszpéldányait selyem- és atlaszlapokra nyomtatták." (Merényi Lajos: Herceg Esterházy Pál nádor 1635–1713. Bp. 1895, 40.)

A kiadvány elkészülte érdekében eljáró Keresztes István ebben az évben „professor casuum et controversiarum, praefectus concionum, consultor", Wesselényi Miklós „professor logicae" volt (Lukács: Catalogi personarum II 480).

1744

MARIALE manuale Sodalitatis Im(m)aculatae Conceptionis B. M. V. Mariae, patronae Hungariae, in acad. S. J. coll. Tyrnaviae, munifica liberalitate... Nicolai Böyte Syrmien(sis) episcopi, B. M. Virginis de Ság et S. Stephani de Castro Strigonien(sis) praepositi, canonici Strigonien(sis), nec non Tabule Regiae praelati, etc., ejusde(m) Sodalitii praefecti primi. Posonii MDCXXXVIII [typ. Societatis Jesu].

[ ]^{2}, A^{8}–Z^{8}, Aa^{8}–Ll^{8} Mm^{6} Nn^{7} = [4] + 565 + [5] pag. – 16° – Orn., init.

RMK II 529 – Čaplovič 322

Katolikus vallási társulat imádságoskönyve. – A címlap hátán a vallásos társulatra utaló ószövetségi idézet, amelyet a következő lapon a Mária-tiszteletet ajánló idézetek követnek jezsuita szerzőktől (Joannes Gans, Francisco Salazar, Alphonsus Rodriguez). A bevezető rész *Mariae virgini, Dei matri sine macula conceptae, Patronae Hungariae* megszólítással a magyar hagyományokat idéző ajánlás, *Proloquium*, amely *Nicolaus Böythe et sodales tui* aláírással *Tyrnaviae, tibi natali die* [= szeptember 8.], *anno a tuo partu 1638.* kelt. Ezután következnek a kongregáció harmincnyolc pontba foglalt törvényei (*Leges*), majd a különféle búcsúk (*Indulgentiae congregationis, stationum urbis Romae, aliae pro certis anni temporibus*) felsorolása.

A mű fő része két csoportban összesen tizennégy fejezetre (*caput*) oszlik. Ezek a következők: *Marialis Pars I.: Modus bene surgendi mane – Praxis studendi – Modus sacrum bene audiendi – Confessio – Cultus SS. Sacramenti – Modus lectionem, concionem bene legendi audiendi – De prandio, caena, conviviis sodalis – De recreatione – Pars II.: Cultus SS. Trinitatis – Cultus Christi – Cultus B. Mariae Virginis – Cultus Angelorum, aliorum caelitum – Modus vesperi pie decumbendi – Praeparatio ad mortem.* A könyv végén tartalomjegyzék (*Indiculus capitalis*) a fejezeteket sorolja fel, amit a kiadónak a sajtóhibák javítására vonatkozó felszólítása zár: *Errata, Lector corrige.*

A Sodalitas Immaculatae Conceptionis B. M. V.-t 1636-ban Pázmány Péter alapította a nagyszombati gimnázium középső osztályának társulataként. Ez az eredetileg 1617-ben, ugyancsak Pázmány által alapított Sodalitas Beatae Mariae Visitantis társulatból jött létre (Tüskés Gábor: A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai (Nádasi János). Bp. 1997, 98).

Tüskés Gábor nem tartja lehetetlennek, hogy e kézikönyv összeállításában szerepe volt Nádasi Jánosnak is mint a kongregáció 1638. évi elöljárójának. Azt is megállapította, hogy e kiadvány a későbbi magyarországi Mária-kongregációk kézikönyveinek, továbbá a XVIII. században népszerű *Officium Rákóczianum*nak is előképévé vált (i.m. 82).

Récsey Viktor a pannonhalmi főapátság könyvtárának 1658-ban készült katalógusából a következő leírást idézte: „Manuale B. M. V. Immaculatae. Tyrnaviae." A művet ismeretlen nagyszombati nyomtatványnak tartotta (Catalogus librorum omnium conventus S. Martini

1658. Bp. 1902, [11] és 33. lap, 835. szám). Nagyon valószínű azonban, hogy a fenti rövid cím ennek a nyomtatványnak az adatát őrizte meg, amelynek címében a vallásos társulat székhelyeként szerepel a „Tyrnaviae" megjelölés és nem nyomdahelyként.

Holl Béla e kiadványra vonatkoztatta a nagyszombati egyetem naplójának (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray gyűjtemény XXX. kötet) 1639. június 14-i bejegyzését: „R. P. Provincialis, post Actionem quampiam Congregationis Majoris in Templo habitam, in qua et obligationem suam semel Virgini factam renovarunt post Sacrum lectum ab Illustrissimo Archiepiscopo Strigoniensi Rectore ejusdem Congregationis, de cujus manu etiam comunicarunt Sodales, et Manuale ab eodem Illustrissimo Rectore recenter typis impressum, inter Sodales et alios spectatores distributa est." (MKsz 1989: 191). Holl ennek alapján feltételezte, hogy Lósy Imre esztergomi érsek ezen 1638-ban megjelent *Manuale* megmaradt példányaihoz az első két levelet, azaz a címlapot és ajánlást a következő évben újranyomtatta, és azt ünnepélyesen szétosztotta (MKsz 1989: 191). Feltételezését a rendelkezésre álló adatok alapján sem cáfolni, sem megerősíteni nem lehet.

Budapest *Nat* ①

1745

PALKOVICH, Martinus: Nicolai Szekhelyi,... philosophiae baccalavrei exercitatio philosophica... archiepiscopo Strigoniensi Emerico Losi etc. dicata ac in... universitate Tyrnaviensi Societatis Iesv pro supremo in philosophia gradu conseqvendo publice instituta anno Christi MDCXXXVIII. ab erecta universitate tertio, die 28 mensis Julii, praeside... Martino Palkovich Societatis Jesu, philosophiae magistro ejusdemque in universitate Tyrnaviensi professore ordinario. Posonii (1638) [typ. Societatis Jesu].

)?(², A^4 B^4 C^2 = [4] + 20 pag. – 2° – Orn., init.

RMK II 530 – Caplovič 323

Filozófiai vizsgatételek. – Az ajánlólevelet *Emerico Losi, archiepiscopo Strigoniensi* intézte *Nicolaus Szekhelyi*. A főrész *Theses ex universa philosophia* címmel kezdődik, ötven tételt foglal magában, mindegyiket egy egymondatos *Problema* zárja le. A belső címek a következők: *Ex logica – De principiis corporis naturalis – De causis – De proprietatibus corporis naturalis – De coelo et elementis – De generatione et corruptione – De anima – Ex metaphysica*. A nyomtatvány minden lapját szedett körzetekből álló keret díszíti. A disputatio az arisztoteliánus skolasztika hagyományosan kialakult részterületein azt a kérdést tekinti át, vajon az érzékelés és intellektus központja az emberi testben az agy vagy a szív.

E vizsgatételeket 1638. július 28-án vitatták meg a nagyszombati egyetemen. A vizsgáztató Martinus Palkovich (1607–1662) a filozófia professzora 1625-ben lépett be a jezsuita rendbe. 1636 és 1660 között tanította Nagyszombatban a teológiai és filozófiai fakultáson a legkülönbözőbb tárgyakat. 1649-től rektor, ill. kancellár is volt ugyanott. A vizsgázó, az erdélyi származású Székhelyi Majlád Miklós nyert elsőként filozófiából doktori címet az 1635 óta

működő nagyszombati egyetemen. A vitáról megemlékezik a nagyszombati egyetem naplója is. Eszerint megjelent rajta Lósy Imre esztergomi érsek és Eszterházy Pál éjsekújvári másodkapitány. A vitatkozásban részt vett Gosztonyi István, a fizika professzora és Tasi Mihály, akinek személye ismeretlen (MKsz 1989: 188, Holl Béla).

Székhelyi munkáját és az egy héttel később, 1638. augusztus 4-én tartott doktorrá avatási ünnepélyt ismertette Szentpétery Imre (A bölcsészettudományi kar története 1635–1935. Bp. 1935, 15, 60–62, 88–89). Székhelyi később, 1643. április 22-én címeres nemeslevelet nyert. Ennek szövegébe belefoglalták az egyetem által 1642-ben kiállított doktori oklevelet is. Az utóbbit kiadta Mayláth Béla (Turul 1899: 138–144).

Budapest *Univ* ①

1746

»THESES disputationum ex tota philosophia pro gradu magisterii. Posonii 1638 typ. Societatis Jesu.«

MKsz 1989: 188

Filozófiai vizsgatételek. – E példányból ma ismeretlen nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 188). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1638. július 21-i bejegyzését: „Disputatus est in Auditorio Academico horis ante et post meridiem duo Metaphysici externi pro gradu Magisterii defenderunt totam Philosophiam Thesibus impressis mane, et duo a meridie."

A vitát a nagyszombati egyetem dísztermében tartották 1638. július 21-én, tárgya az egész filozófia volt. A részt vevő négy világi hallgató közül kettő reggel, kettő pedig délután vitázott. Valószínű, hogy az elnök ugyanúgy, mint egy héttel később Székhelyi Majlád Miklós vitáján, Martinus Palkovich volt (vö. **1745**).

A vizsgázó négy hallgatót további hét társukkal együtt 1638. augusztus 4-én külön ünnepség keretében avatták magiszterré (vö. Szentpétery Imre: A bölcsészettudományi kar története 1635–1935. Bp. 1935, 15).

Mivel Székhelyi tézisei önállóan jelentek meg, Holl Béla szerint feltételezhető „még az is, hogy a négy jelölt mindegyikének külön-külön füzetben jelentek meg tételei." (MKsz 1989: 188). Valószínűbb azonban, hogy az együtt vizsgázó négy jelölt téziseit együtt jelentették meg.

A nyomtatást bizonyosan a pozsonyi nyomda végezte el, mint Székhelyi Miklós tézisei esetében is (**1745**).

1747

»WESSELÉNYI Miklós: Theses disputationis primae e logica in universitate Tyrnaviensi, beatissimae virgini purificatae dedicatae. Praeside p. Nicolao Wesseleni professore logices propugnavit Ferdinandus Palffi, op-

pugnaverunt Emericus Prini, Stephanus Kohari, Franciscus Ravasz. Posonii 1638 typ. Societati Jesu.«

MKsz 1989: 187

Logikai vizsgatételek. – E nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt. Közleménye idézi és értelmezi a napló 1638. február 23-i bejegyzését: „Habita est prima disputatio Logicorum horis pomeridianis praeside P. Nicolao Wesseleni Professore Logices. Erant Theses impressae, Beatissimae Virgini Purificatae dedicatae, quas propugnavit Comes Ferdinandus Palffi, oppugnabant hunc primo loco Emericus Prini, Liber Baro, Stephanus Kohari iidem Liber Baro et Franciscus Ravasz, Nobilis Tyrnaviensis, omnes tres Logici. Aderant praeter Philosophos et Theologos Academicos etiam ex Dominis Capitularibus cum Reverendissimo Domino Nicolao Buithe [!] et cum Patribus Franciscanis." (MKsz 1989: 187).

Az 1638. február 23-án délután tartott nyilvános vitán Wesselényi Miklós a logika professzora elnökölt. A téziseket gróf Pálffy Ferdinánd fejtette ki, a kijelölt vitázók Perényi Imre, Koháry István bárók és Ravasz Ferenc nagyszombati nemes voltak. Az akadémia filozófia és teológiai tagozatának hallgatóin kívül megjelentek néhányan a kanonokok közül Bőjthe Miklós vezetésével, és a nagyszombati ferencesek.

A vizsgatételek bizonyosan a pozsonyi nyomdában készültek hasonlóan az ugyanebben az évben ott kinyomtatott filozófiai tézisekhez (**1745**).

A napló idevonatkozó szövegének korábbi kiadását ld. Adattár 11 212.

Wir Ferdinand der Dritte... dem einquartierten Kriegsvolk... Verpfleg und Unterhaltungs Ordinantz. Pozsony 1638 = **Appendix 161**

1748

MEDER Péter: Petri Mederi Ceidinensis Saxonis Transylvani mag(istri) phil(osophiae)... anagrammatum libri tres, in quibus partim vitia hujus seculi ut belli causae breviter perstringuntur. Partim encomia et laudes... viri dn. Gulielmi a Calcheim, cognomento Lohausen delineantur. Rostochij MDCXXXVIII e bibliopolio Hallervordiano.

A^{12}–E^{12} = [60] fol. – 12° – Orn.

RMK III 1543

Magyar nyelvű költeményt is tartalmazó versgyűjtemény. – E nyomtatvány *Guilelmus Calcheim cognomento Lohausen* hadvezérnek, a mecklenburgi fejedelem tanácsosának a dicsőítésére készült. A kiadvány az *I. Anagrammá*-val kezdődik, amelyet a szerző így írt alá: *Pet. Mederus Ceidinensis Saxo Transylvan. mag. phil. et poeta l. c.* Ezt követi a *Praefatio ad lectorem anagrammatica*. Ezután a szerzőt üdvözlő versírók között olvashatóak az A_7 levél rektóján *Benedictus Schemtei Cassovia Hung.* latin nyelvű disztichonjai is. Majd Lohausen

életrajzát versben foglalja össze Meder. Ebből kiderül, hogy Lohausen 1621-ben Magyarországon is járt seregével Bethlen Gábor megsegítésére. A főrészben a harmincéves háború erkölcsi okait ostorozó költemények után, a Lohausen dicsőítésére készült versek között a XXX. számú a magyar nyelvű. Kezdősora: *Elterjedett a te híred.*

A versek szerzője, Meder Péter (1602–6?–1678) Feketehalmon született. Brassói tanulmányait követően 1631-től Torunban, Danckában és Rostockban folytatott teológiai és filozófiai tanulmányokat. Wilhelm von Calcheim Lohausen földbirtokosnál házitanítói állást vállalt Rostockban; itt avatták 1638-ban poeta laureatussá. Hazatérve Brassóban a gimnázium rektoraként, majd ugyanott és szülővárosában lelkészként működött. 1660-tól haláláig a barcasági evangélikus egyházmegye esperese volt. Ez az egyetlen ismert magyar írása. (Vö. RMKT XVII/9 626–627).

Braşov *Arch* ④* – Budapest *Nat* cop. (Wroclaw) – Sighişoara ① – Wrocław *Univ* ①

1749

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1639. Hermannstadt 1638 Pistorius. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. 1700!

1750

[1] URUNK Christus születése után az MDCXXXIX. esztendöre való calendarium, melly az crackai akadémiában tanéto m. Zorawsky Miklos philosophus és mathematicus doctor irasábul magyarra fordéttatván. – [2] (Praxis astrologica. Ez 1639. esztendönec kezdetiről és annac az ö kimeneteliről.) Tei-Falun [1638] Wechelius Sigmond Janos.

A^8 B^8 C^4–E^4 = [28] fol. – 8° – Init.

Sztripszky I 1957/164 ← MKsz 1897: 349 – Čaplovič 1678

Új naptár és prognosztikon. – A kiadvány kötéstáblából kiáztatott töredékéről először Varjú Elemér adott hírt (MKsz 1897: 349), de azóta már teljes példánya is előkerült (AkÉrt 1905: 582). A címlevél hátlapjára nem nyomtattak. A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek, alul folytatólagosan az *Urunk Christus születése után lett dolgok* című krónika olvasható i. sz. 30-tól 1630-ig. Ezután *...Esterhaz Miklos urunknak... Magyarország nádor ispánjának...* intézett ajánlást *...Teifalun, Szent Erzsébet... napján* [november 19.] *1638. esztendőben* a nyomdász, *Wechélius Sigmond Janos*. A prognosztikon egyes fejezetei: *A télről – A tavaszról – A nyárról – Az őszről – A Napban és Holdban való fogyatko-*

zásokról – A békességről és hadról – A betegségről és döghalálról – A földi veteményeknek és fáknak gyümölcsiről – A hasznos és szerencsés vetésnek idejéről – A nemes Magyarországról – Csehországról – Ausztriáról – Lengyelországról. A kiadványt a *Sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1701**!

Budapest *Acad* ① ④ – Budapest *Nat* ④④④④④ + cop. (Šamorín) – Šamorín *Arch* ④*

Hadik, Ján: Concio in obitum filiolae Tobiae Jonae... Trenchinii 1638. – Vide **1706(2)**

Hadik, Ján: Concio in obitum filioli Andreae Sziui... Trenchinii 1638. – Vide **1803(4)**

1751

[1] KALINKA, Ján: Iusta cygnea, seu exeqvialia... Johannis Kalinkii de Rosebergh, p. c. ... consistorij spiritualis com. Zolien. s. suo loco et tempore recitanda, ab eodem autore bona fide descripta, anno... MDCXXXVIII. ... – [2] (KALINKA, Joachim: Panegyricon cygneae cantionis... Iohannis Kalinkii... a filio naturali Ioachimo Kalinkio institutum.) Trenchinij (1638) typis Wenceslai Wocalii.

$A^4 – E^4$ = [20] fol. – 4° – Orn.

RMK II 534 – Čaplovič 1709

Verses önéletrajz és dicsőítő vers. – Ján Kalinka gyászvers formájában részletes önéletrajzot írt. A címlapon bibliai idézet olvasható. A címlevél hátán a szerző ajánlással fordult *Illustrissimo comiti... Caspari Ilieshazi... comitatus Trenchiniensis... Lyptovien. ... Arven. Supremo... comiti.* Ebben kifejtette, hogy azoknak a halál felé közeledő embereknek a mintájára, akik saját síremlékükre gondot fordítanak, leírta élete folyását az 1638. esztendőig. Kinyomtatásáról is gondoskodott, hogy kéznél legyen, amikor eljön a feloldozás órája. Az ajánlás kelte: *Ex Dubova Zolio Lypcen.* (Dobó) 1638. július 25. A hexameterekben írott vers külön cím nélkül kezdődik. Az életrajz fontosabb eseményeit a lapszélen címszavak emelik ki. A szerző a vers végén elbúcsúzik gyermekeitől és pártfogóitól, az Illésházy, Osztrosith és Széchy család tagjaitól. Ezután a sírfeliratát közli *Epigramma in ejusdem occubitum breve* címmel. A D_3 levéltől a szerző fiának, Joachim Kalinkának disztichonokból álló dicsőítő verse olvasható.

Ján Kalinka (1567–1640) evangélikus lelkész. Szülővárosában, Rózsahegyen, majd Trencsénben tanult, a teológiát Wittenbergben végezte. Hazatérve trencséni, rózsahegyi rektor, majd Teplán, 1609-től Besztercebányán, 1630-tól Dubovón lelkész. A zólyomi egyházmegye esperese is volt. Az 1620-as besztercebányai országgyűlés „poeta laureatus" címmel tisztelte meg.

Bratislava *Acad* ① – Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ①

1752

[1] MINUCÝ s pranostykau hwezdárskau od D a w i d a F r a e l i c h i a vměnj hwězdářského milownjka wedlé způsobu M. Bernarta Krakowského k slézské(mu), morawskému y částky vherského a českého králowstwj a zemi přilležjcých horyzontu s pilnostj sprawená a wydaná k létu Páně MDCXXXIX. – [2] (Pranostyka menssj hwězdářská o powětřj čtyř částek ročnjch s pilnostj k slezskému, lužickému a ginyh wůkolnjch zemi horyzontu, sepsaná a wydaná od Walentjna Hanka continuatora D[avid] F[rölich] C[aesareoforensis] k létu Páně MDCXXXIX.) W Trenčjně [1638] v Wácslawa Wokála.

A^8–C^8 D^6 + ? = [30 + ?] fol. – 16° – 1 ins., mult ill.

MKsz 1930: 306 – Čaplovič 1708

Új naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven. – A cím fordítása: [1] Kalendárium csillagászati prognosztikonnal David Frölichtől, a csillagászati tudomány kedvelőjétől Bernhard Kracker módszere szerint a sziléziai, a morvaországi és részben a magyar és a cseh királyság és a hozzájuk tartozó tartományok egére szorgalommal elkészítve és kiadva az Úr 1639. esztendejére. [2] Kisebb csillagászati prognosztikon a négy évszak időjárásáról a sziléziai, lausitzi és más környező országok egéhez szorgalommal megírva és kiadva Valentin Hanke continuator által... az Úr 1639. esztendejéhez. A címlapon fametszetes magyar címer látható. A naptárjegyek magyarázata után a hónapot ábrázoló fametszet alatt következnek a hónapok naptártáblái két szemközti lapra elosztva. A naptár további fejezetei: *Chceslı také vědeti, kdy más co pod kterím znamením začíti dělati?* (Akarod-e azt is tudni, mikor, milyen csillagzat alatt kell valamit elkezdened?) A fejezetet az állatövi jegyeket ábrázoló fametszetek illusztrálják. – *Správa velmi potřebná, kterak se má chovati člověk každého času i při pauštění krve, tak aby v dobrém zdraví život svůj zachovati mohl* (Igen szükséges tanács, miként kell az embernek minden időben viselkednie, különösen érvágáskor, hogy életét jó egészségben megtarthassa.) – *Krátké naučení a správa, coby jednoho každého měsíce přes celý rok, jak v polní tak také domácí prací příhodně činiti měl* (Rövid útmutatás és tanács, hogy az év minden egyes hónapjában mind a mezőn, mind a ház körüli munkában hasznosan tudjon tevékenykedni.) A prognosztikonnak csak a címlapja maradt meg. A kiadvány terjedelme – a későbbi trencséni naptárakból ítélve – 70 levél körül lehetett.

David Frölich első, biblikus cseh nyelven megjelent naptára egyben az első példányból ismert trencséni naptárkiadás. Bár a nyomda 1637-ben kezdett működni, s elképzelhető, hogy már 1638-ra megjelentetett naptárt. A trencséni kalendáriumok m[illegible] beosztásúak és nagyobb terjedelműek, mint összeállítójának másutt megjelent 16° naptárai, beleértve a lőcsei biblikus cseh nyelvű kiadást is (**1777**). Frölich a címlapon Bernhard Kracker és Valentin Hancke munkája folytatójaként tünteti fel magát: mindketten boroszlói kiadású naptáraikról ismertek (vö. **441**, **948**, **1204**).

Cf. – **1806**, **1857**, **1909**, **1966**, **2032**, **2083**, **2119**, **2153**, **2193**, **2243**, **2292**, **2348**, **2398**, **2442**, **2492**, **2554**, **2614**

Budapest *Nat* ④*

Pelargus, Venceslaus: Perquam vetustissimae... liberorum baronum a Lippa prosapiae geneologia. Trenchin 1638 = **Appendix 162**

1753

»REMEŇ, Daniel: D.D. Gloriosa Christi resurrectio. Quam Certis Thesibus comprehensam, pro felici clausula Examinis in Schola Trenchin. habiti, Disquisitioni... proponit Daniel Remenius Tevto Lipt: Scholae Tren. Rector. Respondente Melchiore Raphanide, ad diem VI. Maj Trenchinii, in officina typographica Wenceslai Wocalij. 1638«

»8 fol. – 4°«

RMK II 535 – Caplovic 1710

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – E példányból ma már ismeretlen nyomtatványt Szabó Károly is csupán Johann Samuel Klein híradása nyomán (Nachrichten II 424) vette fel bibliográfiájába (RMK II 535). Később Ľudovít V. Rizner a Muzeálna slovenská spoločnosť példánya alapján írta le e művet (IV 221). Az említett példány ma már nem található. A cím alapján a téziseket a trencséni evangélikus iskolában vitatták meg 1638. május 6-án. Az elnök David Remeň, a vizsgázó Melchior Raphanides volt. Ján Slávik szerint (Dejiny slovenského evangelického a. v. bratstva a seniorátu... Banská Štiavnica 1921, 805) Remeň a téziseket Zacharias Jacobaeus besztercebányai lelkésznek ajánlotta.

Olim: Turčiansky Sv. Martin Muzeálna slovenská spoločnosť

Sopocius, Theodor: Pohřební kázaní ku potěšení rodičův Andreáše Sivého a paní Kateřiny Puncovské... V Trenčíně 1638. – Vide **1803(3)**

Stephanides, Jakub: Pohřební kázání nad synáčkem Danielem Andreáše Sivého. V Trenčíně 1638. – Vide **1803(1)**

1754

WOLFIUS, Adam: [1] Cupressus funerea. Památka pohřebnj ku poctiwosti... Johanny Romentzowé... kn. Matěge Romentze Pražského a... Zuzanny manželky geho, rodičů křestianských dcerky neymilegssij, gjž... Pán Bůh... k sobě, léta 1636. dne 9. měsyce srpna... milostiwě powolati ráčil: postawená od k[něze] Adama Wolffiusa Benessowského, Ewangelium Krystova... w Cyrkwí Motěssické služebnjka, leta Páně 1637. – [2] (Epitaphium Susannae Kruschinianae vulgo Romentzianae dicta. Památka pohřebnij... Zuzanny Krussinowé, wůbec Romentzowé, řečené: ... Jana Krussiny, měsstenijna... města Brodu Německého manželky... kteráž... w městečku Kamenicy Morawské... 1638. dne 6. měsyce rzjgna... dokonala... postawené od k[něze] Adama Wolffiusa Benessowského... léta Páne 1638.) [Trenčín] (1638) [Václav Vokál].

A^8–H^8 = [64] fol. – 8°

RMK II 480, 507 – Knihopis 17.001 – Caplovič 1711

Gyászbeszédek biblikus cseh és gyászvers latin nyelven. – A cím fordítása: [1] Temetési emlék Johanna Romentzová... Matěj Romenetz Prazsky pap és neje Zuzanna keresztyén szülők legkedvesebb leányának, akit... az Úristen... 1636 augusztus hó 9-én... kegyesen magához szólítani méltóztatott: állíttatott Adam Wolfius Benešovsky paptól, Krisztus evangéliumának... szolgájától a motesici egyházban, az Úr 1637. esztendejében. – [2] Temetési emlék... Zuzanna Krušinovának, vulgo Romentzovának... Jan Krušina... németbródi polgár... 1638. október 6-án... Moravská Kamenica városkában elhunyt hitvesének... állíttatott Adam Wolfius Benešovsky... által az Úr 1638. esztendejében. A kiadvány Adam Wolfius, alsómotesici evangélikus lelkész két halotti prédikációját tartalmazza. Az elsővel az 1636. augusztus 9-én elhunyt Johanna Romentzovát, Matěj Romenec lelkész lányát búcsúztatta 1637-ben. Matěj Romenec „Prazsky" (Prágai) utóneve édesapjától származik. A második beszédet az 1638. október 6-án Moravská Kamenicán elhunyt Zuzanna Romentzová, Jan Krušina németbródi polgár és városi tanácsos feleségének az emlékére készítette. A két gyászbeszédet latin nyelvű gyászversek követik, szerzőjük monogramja: *M. A. D.*

Adam Wolfius 1580 körül született a csehországi Benešovban. 1624 táján menekült Magyarországra. 1636–1639 között Illésházy Gáspár alsómotesici birtokán volt evangélikus lelkész, 1648-ban a szintén Trencsén megyei Szoblahóban. Életéről az utolsó ismert adat: 1661-ben Forgách Mária udvari lelkésze volt.

Szabó Károly még csak Klein említéséből, példány nélkül írta le az *Epitaphium Susannae Kruschianae*-t 1632-es, a *Cupressus funerea*-t 1636-os trencséni nyomtatványként (RMK II 480, II 507 vö. **Appendix 147**). Rizner bibliográfiájában két önálló műként szerepeltette 1637-ből és 1632-ből (VI 143). A füzetjelzés alapján összetartozó két részt egy nyomtatványként először a Knihopis (17.001), majd Ján Caplovič írta le (1711). A betűtípusok vizsgálata megerősíti a szakirodalom egységes álláspontját, hogy a kiadvány a trencséni nyomda terméke.

Budapest *Nat* cop. (Martin) – Martin *MS* ① – Praha *Nat* ②*

Berger, Elias: Symbolum sacrum et augustum decem reginarum Hungariae. S. l. 1638 = recte 1637 = **Appendix 159**

Minden esztendöre szolgálo örök calendarivm és az Cisio Janus magyarul. H. n. 1638. – Vide **1735**

Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1640. Bartfeld 1639. – Vide **1759**

1755

DEBRECENI Péter [transl.]: Tizenkét idvösséges elmelkedesek, mellyekben szép ahíttatos es buzgoságos könyörgések vadnak foglaltatván, minden hiveknek, valakik ez életnek háboruiban az ö idvösségeknek czéllyára sietnek, lelki fegyverül adattattak, mellyek elsöben P h i l e p K e g e l i u s

d. által deákúl irattattak, mostan pedig magyar nyelvre fordittattak Debreczeni Péter által. Es másodszor ismét az nemes Gönczy Kölböl István uram költségével tisztán és uijonnan ki nyomtattatot. Bartfan 1639 Klösz Iakab [jun.].

(a)^{12}–(c)^{12} (d)$^{6+1}$, A^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Ee^{12} = [82] + 661 + [10] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 686 – Caplovič 171

Református imádságoskönyv és elmélkedések. – Szerkezete, beosztása megegyezik a leideni első kiadással (**1678**), azzal a különbséggel, hogy az elöljáró beszéd, az ajánló versek és a *páterekneк bölcs mondásai* után kis terjedelmű latin nyelvű öröknaptár következik, amely nem azonos a Bártfán ugyanezen évben megjelent igényes öröknaptárral (vö. **1756**): *Calendarium perpetuum. Minden esztendőre szolgáló örök kalendárium, ad incluti Regni Hungariae meditullium modernum directum. Huic accessit prognosticon breve perpetuum, auctore D[avide] F[rölichio] a[stronomo] C[aesareopolitano].* David Frölich az öröknaptár és prognosztikon mellé még a változó ünnepek tábláját is megadta az 1639–1747 közötti évekre.

Szabó Károly a kiadványnak csak címlap nélküli példányait látta, így e kiadást tévesen Deselvics István fordításának tartotta (RMK I 686). A fordítás szövege azonban – minimális helyesírási változtatásokkal – az első, 1636. évi leideni kiadást, azaz Debreceni Péter szövegét követi (**1678**). A címlappal ellentétben azonban most nem második kiadásról van szó, mert e bártfait az 1638. évi lőcsei kiadás (**1730**) már megelőzte.

Az énekekre vonatkozó lapszámokat ld. az incipitmutatóban.

Cf. **1678**, **1730**, –, **1772**, **2363(2)**, **2497**, →

Budapest *Nat* ② + cop. (Odorhei) – Budapest *Zsámár József* ① – Cluj-Napoca *Univ* ② – Martin *MS* ② (Rimaszombat, kishonti ev. esperesség könyvtára) – Odorhei ① – Sárospatak *Ref* ①

1756

FRÖLICH, David: [1] Calendarivm perpetvvm, supplens vicem computi ecclesiastici atque oeconomici... ad incluti regni Hungariae meditullium modernum directum. – [2] Huic accessit prognosticon breve perpetuum, auctore Davide Frölichio, astronomo Caesareopolitano, apud gepidas Carpathicos. Bartphae 1639 typis Jacobi Klössii [jun.].

[A]^{4} B^{4}–D^{4} E^{2} = [18] fol. – 4°

OSzKÉvk 1963–1964: 131 – Caplovič 168

Öröknaptár és prognosztikon. – A címlevél hátán a szerző *Johanni Püski,... episcopo Chanadiensi... canonico almae ecclesiae Strigoniensis... mecaenati suo* ajánlja művét. Ezután a hónapok naptártáblái következnek, latin nyelvű csízióval, a szentek neveivel, római naptárral és az egyes napokra vonatkozó csillagászati adatokkal, valamint latin nyelvű hónapverssel. A naptár használatának módját magyarázza meg az *Usus et uberior hujus calendarii perpetui*

explicatio; a *Tabella festivalis*... a változó ünnepeket adja meg az 1639–1800 közötti évekre, majd a vasárnapi evangéliumok felsorolása következik: *Consignatio evangeliorum dominicalium*. A 17 pontba szedett *Observationes perutiles de lunae faciebus* és a *Tabella ortum et occasum Lunae populariter demonstrans* után a kiadványt az *Observationes oeconomicae, agrariae, hortensesque*... és a *Prognosticon meteorographicum perpetuum* című fejezetek zárják.

A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának évnegyedes jelentése említette meg először az öröknaptárt az új szerzemények között (MKsz 1899: 379), majd Fazakas József írta le bibliográfiailag (OSzKÉvk 1963–1964: 131). A kiadvány tartalmát Borsa Gedeon ismertette (OSzKÉvk 1979: 438–439). Frölich naplóbejegyzéseiből ismert, hogy műve ajánlásáért a csanádi püspöktől 12 aranyat kapott (MKsz 1996: 439–440).

Budapest Nat ①

1757

FRÖLICH, David: [1] Fasti, vulgo calendarium astro-meteorologicum, ecclesiastico-politicum historicumq(ue) in annum aerae Christianae MDCXL supputatum opera Davidis Frölichii astronomi-practici. – [2] [Prognosticon.] Bartphae Hung[arorum] [1639] typis Jacobi Klöszii [jun.].

A^4–C^4 D^1 [D_2 E^4–G^4 ?] = [13 + 13?] fol. – 4° – Orn.

RMK II 550 – Čaplovič 169

Naptár és prognosztikon. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A címlevél hátán a szerző *Maximiliano, comiti de Trautmansdorf... sac. caes. rq. mttis consiliario intimo, cubiculario... patrono suo gratiosissimo* ajánlja művét. A naptárszámítási adatok és a jelmagyarázat után a verzó lapokon a bal oldali hasábban a naptártáblák következnek. A verzó lapok jobb oldali keskeny hasábjában folytatólagosan a *Historiae memorabiles* című fejezetet nyomtatták. Először a *De VII miraculis mundi* címmel a világ hét csodájáról lehet olvasni, majd számos ókori és újkori szerzőre való hivatkozással további érdekességeket és mendemondákat asszonyokról és bigámiáról. Ezzel szemközt a rektó lapok bal oldali hasábján a *Bellorum Hungaro-Turcicorum continuatio* olvasható, amely 1567-től 1574 júniusáig tárgyalja az eseményeket, itt az egyetlen ismert példány a D_1 lappal megszakad. A krónikából a következő évi naptárból (**1814**) következtethetően egy levél hiányozhat. A rektó lapokon a jobb oldali hasábban még az egyes lapok mellett üres hely van bejegyzések számára. Az unikum felső részét az A_3 leveitől végig 3x10 cm-es kivágással megcsonkították. A kiadványnak része lehetett a naptársorozat többi tagjához hasonlóan a prognosztikon is, így az összterjedelem feltételezhetően 26 levél volt.

A kiadvány példányainak szétküldéséről ld. Frölich naplóbejegyzéseit (MKsz 1996: 441, Pavercsik Ilona).

1639–1650 között jelentek meg Bártfán a tudományos igénnyel szerkesztett latin nyelvű naptárak. Ez az 1640. évre szóló kiadvány, továbbá az 1641., 1643., 1645. és 1646. évre szóló kalendáriumok (**1814**, **1916**, **2046**, **2093**) ismertek példányból is, ennek ellenére feltételez-

hető, hogy a naptárak a két időpont között valamennyi évben megjelentek. 1650 után a sorozat valószínűleg megszűnt, mivel a bártfai nyomda az 1650-es évektől már rendszertelenül működött.

Cf. **1550**!; **1710**, –, **1814**, **1865**, **1916**, **1984**, **2046**, **2093**, **2134**, **2161**, **2203**, **2256**

Budapest *Nat* ③

1758

FRÖLICH, David: Medulla geographiae practicae, peregrinantium inprimis usui, deinde historiarum et rerum... pleniori cognitioni accomodata, in qua potissimum Europae regiones nobiliores et aditu faciliores nova, compendiosaque methodo proponuntur... et tandem caeterae quoq(ue) Orbis terrarum partes summatim pertractantur, auctore Davide Frölichio mathematico Caesareopolitano apud Gepidas Carpathicos, partim experientia atque oculari observatione, partim lectione neotericorum geographorum concinnata in prodromum suae Bibliothecae et cynosurae peregrinantium. Cum duobus elenchis copiosissimis... Impensis Bartholomaei Bertrami, chymici apud Caesareopol. (Bartphae) 1639 typis Bartphensibus (officina Klössi) [jun.]. Prostat apud auctorem, promotorem et typographu(m).

)a(⁸–)c(⁸ d⁴, A⁸ B⁸, [ ]¹,)(⁴, C⁸–Z⁸, Aa⁸–Nn⁸ Oo⁴ = [56] + 31 pag. + [1] tab. + [8] + 453 + [99] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 536 – Čaplovič 170

Földrajzkönyv. – A címlevél hátán kezdődik a szerző *Caesareopoli,... ad radices Carpathi* 1639. június 13-án kelt *Epistola nuncupatoriá*-ja, amelyben *Sigismundum Rakoci... Franciscum de Nadasd... Georgium Illyeshazy... huius libelli dedicatione ad honestam animorum relaxationem demisse invitat.* Ezt követi az *Ad amicum lectorem praeloquium* című előszó. Majd néhány üdvözlővers köszönti David Frölichet és Bartholomaeus Bertramot, a város patikusát. Szerzőik: *Johannes Serpilius Secundus, ecclesiar. Caismarcen. pastor et insp.* (hét verssel), *Samuel Spielenberger reipub. Leutschovien. physicus ordinarius* és *David Praetorius, scholae patriae rector.* Az üdvözlőversek végén a szerző megnevezése nélkül latin nyelvű ἐτεολογικόν olvasható. Majd egy beragasztott táblázat *Tabella delineans in peregrinationibus potissimum observanda* foglalja össze, mit kell szem előtt tartani utazáskor. Ehhez a táblázathoz csatlakozik két latin vers *Instructio pro studiosa juventute* és *Peregrinandi regulae* címen. A főrészt *Prolegomena, continentia definitiones, divisiones atque interpretationes terminorum geographicorum communium* vezeti be, amely tíz pontban latinul definiálja a legfontosabb földrajzi kifejezéseket (összesen 118-at). Többször megadja más nyelven is elnevezésüket, így 43 esetben magyarul. Majd ismét egy beragasztott táblázat *Tabula climatum et parallelorum ad Polum usque extensa juxta obliquationem Eklypticae hodiernam a Tychone observatam* ad arról áttekintést, hogy az egyes országok milyen délkörökön fekszenek, milyen az éghajlatuk stb. A könyv tartalommutatója, az *Elenchus generalis regionum ac provincia-*

rum ábécé sorrendben adja meg azoknak a tartományoknak a nevét, amelyeket egy-egy fejezet bemutat. A tulajdonképpeni földrajzkönyv 22 fejezetből (caput) áll: *I. De orbis terrarum partitione – II. De Europa – III. De Hispania – IV. De Gallia – V. De Germania – VI. De Belgio – VII. De Helvetia – VIII. De Italia – IX. De Hungaria – X. De Transsylvania* – XI. *De Polonia – XII. De Dania et Norvegia – XIII. De Svecia – XIV. De Magna Britannia – De Scotia – XV. De Hibernia sive Irlandia insula – XVI. De Sicilia insula – XVII. De Malta, Sardinia, Corsica... – XVIII. De Asia – XIX. De Africa – XX. De America – XXI. De Magellanica* (= Ausztráliáról?) – *XXII. De terra Arctica*. Frölich az egyes fejezetekben először általánosságban jellemzi a bemutatandó országot/tartományt, szól hegy- és vízrajzáról, bemutatja legfontosabb városait. Megjelöli azok nevezetességeit, sőt néha az ott született vagy tevékenykedett nagy egyéniségekről is szól (pl.: Herborn leírásában említi Johann Heinrich Alstedet is – 147. p.). A Kárpátok bemutatásakor pedig részletesen leírja egyik ifjúkori tátrai kirándulását (339–341. p.). A főrészhez csatlakozó *Index, seu elenchus specialis* megadja az összes említett földrajzi név előfordulását. Végül *Corrigenda* után *Johannes Mautnerus, rector scholae Cass.* három, David Frölich nevére írott *Anagrammája* zárja a nyomtatványt.

A földrajzkönyvből magyarul az ajánlólevél előszava, a *Tabella* és a *Peregrinandi regulae* című részek jelentek meg Kulcsár Péter fordításában (Magyar utazási irodalom 15–18. század. Bp. 1990, 39–59). A *Prolegomena* című fejezetből részleteket fordított magyarra Waczulik Margit (A táguló világ magyarországi hírmondói XV–XVII. század. Bp. 1984, 211–219). A tátrai kirándulás leírása először Szőnyi Benjámin fordításában jelent meg: Gyermekek fisikája. Pozsony 1766, 1774, 129–133, ennek újabb kiadása: Magyar utazási irodalom 15–18. század. Bp. 1990, 449–451; más fordításban Ponori Thewrewk Emil tette közzé (Természettudományi Közlöny 1870: 286–287 és 1899: 514–518). Az Erdély-fejezetet magyarul kiadta Kelemen Lajos (Földrajzi Közlemények 1907: 67–91).

David Frölich az előszóban elmondta, hogy Johann Heinrich Alsted gyulafehérvári professzor és David Praetorius késmárki rektor ösztönzésére készítette művét, amely az első, Magyarországon megjelent rendszeres leíró földrajzkönyv. Forrásaiként a következő műveket említette: Sebastian Münster: *Cosmo- seu geographia*, Georg Braun: *Theatrum praecipuarum totius mundi urbium*, Gerhard Mercator: *Atlas*, Petrus Bertius: *Descriptiones geographicae*, Sebastian Schröter: *Historia geographica*. Kovács Sándor Iván megállapította, hogy az üdvözlőversek után olvasható *Tabella* összeállítója eredetileg Nathan Chytraeus volt, és táblázatát Frölich Paul Hentzner: *Itinerarium Germaniae, Galliae...* (Nürnberg 1612) című munkájából vette át (Szakácsmesterségnek és utazásnak könyvecskéi. Bp. 1988, 126).

Frölichnek utazási irodalmunk történetében elfoglalt helyéről Kovács Sándor Iván Pannóniából Európába című tanulmánykötetének (Bp. 1975) több fejezetében, illetve Szepsi Csombor Márton Összes művei kritikai kiadásának bevezetőjében írt (Bp. 1968, 98–99). A *Medulla* egykorú németországi hatásával Tarnai Andor foglalkozott (Extra Hungariam non est vita... Bp. 1969, 72–75 és passim).

A földrajzkönyv elemzői Frölich legfőbb tudományos érdemének empíriára törekvő szemléletét tartják, amit Frölich a címben is kifejezésre juttatott (Pedagógiai Szemle 1965: 674–678, Csinády Gerő). Tátrai kirándulásának leírásakor (339–341) a fizikatörténet szempontjából lényeges mozzanatként rögzítette a légnyomásnak a földrajzi magassággal összefüggő változását (M. Zemplén Jolán: A magyarországi fizika története 1711-ig. Bp. 1961, 123–126).

A *Prolegomena* fejezet magyar kifejezéseiben Frölich elsőként tett Magyarországon kísérletet az egységes magyar földrajzi nyelv megteremtésére (Pedagógiai Szemle 1965: 676–677, Csinády Gerő).

A *Medullát* David Frölich később beleszerkesztette *Bibliotheca seu cynosura peregrinantium* című utazási enciklopédiájába (Ulm 1644 – RMK III 1628), amelynek kiadását a *Medulla* előszava szerint ( )c(₂r) eredetileg Nürnbergben tervezte.

A földrajzkönyv Frölich apósának, Bartholomaeus Bertramnak a költségén jelent meg. A címlap szerint a kötet nála, a szerzőnél és a nyomdásznál egyaránt beszerezhető volt. Frölich naplójegyzéseit az elkészült példányok 1639 július végi nyomdai átvételéről majd szétküldésükről ld. MKsz 1996: 437–438, Pavercsik Ilona.

In 29 bibliothecis 39 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Martin *MS* –Praha *Acad* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

1759

»KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1640. esztendőre. Bártfa 1639 Klöss jun. – 16°«

Új naptár ó-naptárral és prognosztikon. – Megjelenését Bornemisza János kassai vicekapitánynak a bártfai városi tanácshoz intézett, 1639. október 6-án kelt levele bizonyítja. Ebben Bornemisza felháborodását fejezte ki a kalendárium krónika-részének szövege miatt: „... Honnet vagion tehat, hogi az Kegltek Compactora avagi Keoniwniomtatoia az mi Kegls Vrunkk eö feölgs.nek meltosagos bechülleti ellen az Chronacanak utollian illetlen hazugságokat niomtatvan, az Vilagnak szeme eleiben teriesztett, az mi Kegls Vrunkk nagi Preiudiciumaual, es szempteleneöl kibocsatani niomtatasban nem altallotta. ..." Bornemisza az ügy kivizsgálását követelte: „... tudosicson, ha Kegltek hirevel es engedelmebeöl lett ez a dologh, mert ha nem... mikeppen legien az illen dologh Inspektor nekeöl, holot minden heliekben, valahol az Keöniuek niomtattatnak, enekeöl nincsenek. ..." (Másolat a bártfai levéltár iratáról, Hellebrant Árpád: Iratok a 17. századi iskolázás történetéhez című gyűjteményében, MTA Kézirattára, 89. fol. verso.)

A bártfai városi tanács 1639. október 21-én kelt latin nyelvű válaszlevele is ismeretes az idézett forrásból (104. fol. recto). Ebből megtudjuk, hogy a következő évre szóló naptár krónikájában („in Chronicis Calendarii Anni imminentis") a kifogásolt bejegyzés nyomtatása nem az ő tudtukkal történt; a nyomdász vallomása szerint a szerző – aki az ez évi bártfai latin kalendáriumhoz hasonlóan (**1757**) bizonyosan David Frölich volt – maga írta így a krónikát (vö. MKsz 1996: 441, Pavercsik Ilona).

Az 1640. évre szóló bártfai naptárból példány nem maradt fenn, sőt David Frölich ugyanerre az évre szóló, máshol kiadott és a szokásos „Magyar krónikát" tartalmazó kalendáriumából sem, így a kifogásolt részt nem lehet azonosítani. Jozef Repčák (aki tévesen az 1639. évre szóló naptárra vonatkoztatta az ügyet) szerint a krónikában kedvezőtlen megjegyzés volt olvasható a császári sereg magatartásáról, és ezt minősítette Bornemisza felségsértésnek. Az ügy elsimítása nagy fáradságába került a városi tanacsnak, amely a számadások tanúsága szerint 67 forint büntetést is fizetett (Kniha 1977: 13).

Az iratokból a naptár éve bizonyos, a kiadvány nyelve azonban kétséges. A legújabb eseményekről Frölichnek csak 16° alakú magyar krónikát is tartalmazó naptárai tudósítottak (vö. **1709**). A magyar nyelvű naptársorozatot a bártfai nyomda már régóta megjelentette, míg a német nyelvűt csak a megelőző évtől. Bornemisza magyar nyelvű levele alapján mégis inkább a magyar nyelvű naptárkiadás látszik valószínűnek. Ján Čaplovič a kérdéses naptárt német nyelvűnek tartotta, amit tévesen Klöss 1638-ban írt levelével igazolt (172) (vö. **1708**).

Cf. **1709**!

1760

PRELLER, Kaspar: Eine christliche Leich Predigt gehalten bey dem Begräbnüß... Georgii Spreitzes... bißher... Richters in der königlichen Freystadt Epperies seligen, welcher im Jahre 1639. den 6. Febr. nach Gottes Willen im Glauben seliglich verschieden, vnnd am 9. Febr. hernach christlich zur Erden bestattet ist, durch m. Casparum Preller jetziger Zeit Pfarrer daselbst. Bartpfeldt (1639) bey Jacob Klößn [jun.].

? = [3 + ?] fol. – 4° – Orn.

Sztripszky II 2530/78 ← MKsz 1881:267 – Caplovič 173

Gyászbeszéd, latin nyelvű gyászversekkel. – E nyomtatványnak csak címlapja és két utolsó, füzetjelzés nélküli levele maradt fenn. Ezeken Kaspar Preller Georg Spreitz fölött mondott gyászbeszédének befejező, Spreitz pályafutását összefoglaló része és ugyancsak a szerző *M. C. P.* monogrammal jelzett latin nyelvű gyászverse olvasható. A címlap és a fennmaradt levelek egymással nem függnek össze, így belőlük a kiadvány eredeti terjedelmére következtetni nem lehet.

Az eperjesi születésű Georg Spreitz hazai iskolái után hosszú ideig Bécsben, majd Lőcsén tanult kereskedelmet. Hazatérve 1622-től tanácsos lett, 1637-től pedig három egymást követő évben bíróvá választották. 55 éves korában halt meg. A beszédet 1639. február 9-én temetése alkalmából mondta el fölötte Kaspar Preller.

Budapest *Nat* ④*

1761

TASI Gáspár [transl.]: Elménknek Istenben föl-menetelérül a teremtet allatok garádichin Robertus Bellarminus, jesuiták rendiből való cardinal könyvechkéje, mellyet mostan magyarúl irt és ki-nyomtattatot Tasi Gaspar. Bartfan 1639 Klösz Jakab [jun.].

):(6+2, A7+1 B8–Z8, Aa8–Gg8 Hh3+1, [ ]2 = [23] + 470 + [2] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 687 – Caplovič 167

Katolikus elmélkedések. – A címlap után *Ajánló levél* olvasható, amelyet a fordító *...gróf galántai Ezterhasi Miklosnak... Magyarország palatinusának... nékem kegyelmes uramnak...* címzett. Keltezése: *Tölczék* 1639. december 17. Ezután a szerző, vagyis Bellarmino *Elöljáró levele* következik dátum és aláírás nélkül. A főrész 15 fejezetre, az Isten elé menetelnek 15 *garádics*ára van osztva. Az elmélkedések sorrendje a következő: az emberről mint a kisebbik világról (I. garádics), a nagyobbik világról (II–VII.), az emberi lélekről (VIII.), a teremtett lények legfelsőbb fokáról, az angyalokról (IX.), végül elmélkedések Istenről, a teremtett lények mértéke szerint (X–XV. garádics). A kiadványt a *Mutatója e könyvecskében foglaltatott garádicsoknak* és *A nyomtatásban esett fogyatkozásokrúl* című sajtóhibajegyzék zárja.

A kiadvány az első hazai Bellarmino-fordítás. Latin eredetije Roberto Bellarmino „De ascensione mentis in Deum per scalas rerum creatarum opusculum" c. műve (első kiadása Róma 1606), amelyet Tüskés Gábor mint dogmatikus apologetikus tartalmú művet értékelt (A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai (Nádasi János). Bp. 1997, 47–48). Vö. még Acta Historiae Litterarum Hungaricarum tom. X–XI. Szeged 1971: 104–106, Holl Béla és Bartók 293.

In 11 bibliothecis 16 expl. – Alba Iulia – Berlin *Univ Inst* – Budapest *Acad, Nat* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Univ* – Gyöngyös – Martin *MS* – Sárospatak *Ref* – etc.

1762

[1] KALENDARIOM az MDCXXXX. esztendöre való Christus Vrunk scúletése [!] után, mely bissextilisnek mondatik. Irattatott T o n s k i J a n o s, a krakai akademiába filosofianak doktora, geometrianak es astronomianak professora által es á magyar országi horizonra igazittatot. – [2] (Az egh forgasából és czillagok járásából jövendölés az 1640. bissextilis á vagy szókö [!] esztendöre m. T o n s k i J a n o s altal.) Bechben [1639] Gelbhaar Gergely.

$[A]^8$ B^8–D^8 = [32] fol. – 8° – 2 ins., orn., init.

Új-naptár és prognosztikon. – E bibliográfiailag eddig még nem ismertetett nyomtatvány naptárrészének beosztása megegyezik az 1639. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**1712**). A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A naptárrész után Pozsony város fametszetes címere következik, majd *Gregorius Gelb-Haar aulae caesareae typographus* latin nyelvű ajánlása *Prudentes ac circumspecti dne Iudex, magister civium ac caeteri juratı cives liberae regiaeque civitatis Posoniensis, domini patroni observandissimi* címzéssel. A prognosztikon egyes fejezetei: *Ez jelenvaló esztendő kezdeti – Ez esztendei gubernátor – Az esztendő állapota – A mezők bősége – Betegségek és nyavalyák – Had – Az országok szerencséje felől Németország – Austriai Erchercegség – Magyarországról – Morva tartományról – Slesiáról.* E fejezet végén Magyarország babérkoszorúba foglalt címere látható. A kiadványt a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1667**!

Budapest *Acad* ①

Comenius, Joannes Amos: Janua linguarum. Brassó 1639. – Vide **1717**

1763

ILLÉSHÁZY Gáspár [transl.]: Kezben viselö könyv a' io es bodog kimulasnak mestersegeröl, mellyet elöszer B e u s t J o a c h i m deakul irt,

mostan penigh... Illyeshazi Gaspar, Threncsen varának örökös ura es azon vármegyenek, Liptonak es Arvának örökös fö ispánya, etc. szerelmes gyermekinek:... Illyeshazi Gabornak es Györgynek... lelki keszületekre magyar nyelvre forditott es ki-bocsattatott. Debrecenben MDCXXXIX Fodorik Menyhart.

)(7, A8–M8 N2 = [14] + 195 + [1] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 689

Evangélikus elmélkedések. – A címlevél után Laskai János Ecseden 1639. június 12-én kelt ajánlólevele olvasható *Illyeshazi Gábor és György úrfiaknak*. Majd a cím megismétlésével kezdődik a főrész bevezetője a kötet beosztásáról. A főrész a következő három fejezetből áll: *Első rész, mely néminemű reguláknak megtartásáról tanít, hogy jól halhasson meg az ember és az életből mehessen az örök életben – Második rész világi nyomoruságokról és az örök életnek örömiről – Harmadik és utolsó rész a halálról és annak rettegtetési ellen való vigasztalásokról* – Végül három imádság olvasható, melyet *halálunk előtt kell mondani az Atyaistenhez, a Fiú Istenhez és a Sz. Lélek Istenhez*. A kötetet *Mutató tábla* zárja *a könyvben való részeknek és reguláknak rendiről*.

Laskai János ajánlólevelének szövegkiadása: Laskai János válogatott művei. Magyar Iustus Lipsius. Sajtó alá rendezte, a bevezetést és a jegyzeteket írta Tarnóc Márton. Bp. 1970. 479–484.

Illésházy Gáspár (1593–1648) itthoni iskoláztatása után Lipcsében tanult. Nagybátyjának, Illésházy István nádornak halála után lett Trencsén és Liptó megyei főispán. 1610-től Bethlen Gábor hadvezére volt, hadjárataiban különböző katonai és diplomáciai feladatokat látott el. Grófi címet szerzett a családnak.

A fordítás eredetijét, Joachim von Beust *Enchiridion de arte bene beateque moriendi* (Lipcse 1593) című munkáját már Magyari István is lefordította és Sárváron 1600-ban megjelentette (**869**). Magyari és Illésházy fordítását Thienemann Tivadar vetette össze (ItK 1922: 82). Megállapította, hogy Illésházy fordításának készítésekor figyelembe vette Magyari szövegét, de annak régies nyelvét modernizálni igyekezett. Magyaritól eltérően azonban prózában fordította az *Enchiridion*ban előforduló, görög és latin költőktől vett idézeteket.

Laskai János a Bethlen-család familiárisa volt, amellyel rokoni kapcsolatban állt az Illésházy-család, Illésházy Gáspár leánya, Kata, Bethlen Péternek volt a felesége. Laskai ajánlóleveléből kiderül, hogy a fordítást ő rendezte sajtó alá, és ő igazgatta e könyv nyomdai munkálatait is (vö. Laskai János válogatott művei ... Bp. 1970. 28–31).

Cf. **869**

Budapest *Acad* ② – Budapest *Ev* ②* – Budapest *Nat* ②* (Lugossy József) – Budapest *Piar* ① – Sárospatak *Ref* ①

Werbőczy István: Decretum juris consuetudinarii... Hungariae... Debrecini 1639. – Vide **1922**

1764

[ALSTED, Johann Heinrich]: Catechismus religionis Christianae compendiose propositus et sacrarum literarum testimoniis confirmatus... Albae Juliae MDCXXXIX – CATECHISMUS, azaz a keresztyeni vallasnak és hütnek rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatott, szent irásbeli bizonyságokkal meg erössittetett summája, avagy veleje... Fejirvaratt MDCXXXIX [typ. principis].

A^8–D^8 $E^{10?}$ = 83? pag. – 8° – Orn.

RMK I 691 - RMK II 538

Református katekizmus latin és magyar nyelven. – A könyv tartalma és beosztása megegyezik az előző kiadásával (**1640**). Az ismert teljesebb példány az E_6 levéllel a *Formula precum* rész harmadik imádságánál megszakad. Az „E" füzet fűzése az E_5–E_6 levélpár között található, ebből következik, hogy Alsted kiskátéjának ebből a kiadásából az utolsó négy levél (E_{7-10}) hiányzik. Ezt támasztják alá a későbbi azonos terjedelmű kiadások is (vö. **1993**, **2167**).

Cf. **1578***; **1640**, –, **1958**, **1993**, **2167**, **2212**, **2373**, **2402**, **2573**, →

Budapest *Nat* ④ + cop. – Debrecen *Ref* ②*

—

Alsted, Johann Heinrich: Rudimenta. S. l. ante 1640. = **Appendix 163**

1765

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis in civitate Alba Julia ad diem 1. mensis Maij anni Donmini [!] 1639. indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1639 typ. principis.]

A^4 = [4] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1956/163 – Dézsi: Suppl. 57

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ez foglalja magában az 1639. május 1 és május 20 között tartott országgyűlés huszonnyolc artikulusba foglalt végzéseinek szövegét. A végén latin nyelvű záradék 1639. május 20-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 217–226.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 328, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Signişoara ①

Paraclisul precistei. Gyulafehérvár 1639. = **Appendix 164**

1766

(PISCATOR, Ludovicus Philippus): Rvdimenta oratoriae in usum illustris scholae Albensis. Praefixae svnt tabulae methodum hujus libelli indicantes. Albae-Juliae MDCXXXIX [typ. principis].

[ ]^{4}, A^{8}–F^{8} = [8] + 96 pag. – 8° – Orn.

Szónoklattankönyv. – E korábban ismeretlen nyomtatványból csak a legutóbbi időben került elő példány. A címlap hátán kezdődik *M. Philippus Ludovicus Piscator* Gyulafehérvárott 1639. április 7-én kelt ajánlása *Candido lectori s.* Ezután *Tabula adumbrans oratoriae methodum* ad áttekintést öt táblázatban a mű felépítéséről a megfelelő lapszámok feltüntetésével. A főrészt követően *Franciscus Th. Thesaurarius civ. Rom.* verse *Ad tyrones eloquentiae studiosos Collegii Albani* zárja a nyomtatványt. A főrész 24 *caput*ban fejti ki a beszéd egyes részeinek a megszerkesztésére vonatkozó szabályokat (*regulae*). A trópusok és figurák részletes tárgyalását azonban mellőzi. Ezekre vonatkozóan a szerző retorika-tankönyvét ajánlja az olvasó figyelmébe (85. p. vö. **1614**, **1767**).

Bán Imre megállapítása szerint Piscator eme tankönyvének is Pécseli Király Imre *Isagoges rhetoricae libri duo* (Oppenheim 1612, RMK III 1122) című retorikája volt a fő forrása (Irodalomelméleti kézikönyvek Magyarországon a XVI–XVII. században. Bp. 1971, 46). Újabban Bartók István elemezte XVII. századi hazai logikai és retorikai irodalomról készített áttekintésében (ItK 1991: 15–16).

Cf. –, **2105**, **2301**, →

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ②*

1767

⟨Piscator, Ludovicus Philippus: Rvdimenta rhetoricae in usum illustris scholae Albensis succincte tradita. Editio secunda. Albae Juliae 1636–1643 typ. principis. – 8°⟩

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Retorikai tankönyv.

Piscator retorikai tankönyvének második kiadásából mind ez idáig példány nem került elő. Ismert viszont az 1635. évi első (**1614**), az 1644. évi harmadik kiadása (**2059**), és annak 1649. évi váradi utánnyomata is (**2302**). Mivel a szerző 1630 és 1648 között a gyulafehérvári főiskolán tanított és tankönyvei ez idő alatt az itteni nyomdában jelentek meg, valószínűnek látszik a feltételezés, hogy tankönyvének a második kiadását is itt jelentette meg 1636 és 1643 között.

Cf. **1614***; –, **2059**, **2302**, →

1768

DARHOLCZ Kristóf [transl.]: Novissima tvba, az az itiletre serkentö vtolso trombitaszo. Mely ez kis könyvben keresztyeni hat kivaltkeppen valo beszelgetesekben osztatot el. Kellyetek fel halottak, iövetek [!] az itiletre. Deakbul magyarra forditatot Darholcz Christoph altal. Cassan 1639 [vidua Schultz].

A^{12}–F^{12} G^{11} = [13] + 147 + [6] pag. – 12° – Orn.

RMK I 692 – Čaplovič 550

Protestáns elmélkedés református fordítása. – A címlap hátán Augustinus-idézet. Ezt követi *Finthai Darholcz Ferencnek mint szerelmes atyjának* szóló ajánlás, amelyet *Fintan a magam házánál Boldogaszszony havának* [január] *22. napján 1639. esztendőben* írt *Darholcz Christoph.* Ezután *In novissimam tubam a geheroso domino Christophoro Darholcz de Finta Hungarico idiomate perpolite donatam, sancta adgratulatio* címmel *Stephanus Sellyei Balogh* magyar versszel köszönti a fordítót; címe: *Nemzetes fintai Darholcz Kristóf úrtól magyar nyelven ékesen megalkotott Novissima Tuba-ért szent köszönetnyilvánítás.* Kezdősora: *Nincsen hasznosb dolog a kegyes életnél*; a végén ugyancsak Selyei Balogh Istvántól kétsoros latin disztichon.

Szövegkiadások: [Brathwaith, Richard]: Novissima tuba azaz itéletre serkentő utolsó trombitaszó. Ford. Darholcz Kristóf. (Mai helyesírással, Komlovszki Tibor bevezetőjével, miniatür kötetben.) Bp. 1978. – [Brathwaith, Richard]: Novissima tuba, azaz Itiletre serkentő utolsó trombitaszó. Sajtó alá rendezte Németh S. Katalin; utószó: Jankovics Jozsef. Bp. 1986 – Selyei Balogh István verseit kiadta: Varga Imre: RMKT XVII/9 168–169, 615.

A mű fordítója az 1595-ben Balassi-epitáfiumokat (**759**) szerkesztő idősebb Darholcz Kristóf azonos nevű unokája és Darholcz Ferencnek, Bethlen Gábor lovas főkapitányának (**1256**) fia volt. Apja irodalompártolásának bizonyítékai Szepsi Csombor Márton *Europica varietas*ának (Kassa 1620, **1219**) és Szenci Molnár Albert *Discursus de summo bono* című fordításának (Lőcse 1630, **1483**) megjelentetése. Az ifjabb Darholcz Kristóf a XVII. század tizes éveiben születhetett és 1640 júliusában már nem élt.

Az eredeti latin mű szerzőjének Szabó Károly indoklás nélkül Tolnai Jánost tartotta (RMK I 692). Ennek nyomán Turóczi-Trostler József (ItK 1936: 219–220) és Zoványi Jenő (Kisebb dolgozatok a magyar protestantizmus köréből. Sárospatak 1910, 116–119) a latin *Novissima tuba* szerzőjének ugyancsak tévesen Tolnai Balog Jánost vélték, aki az idősebb Darholcz Kristóf emlékét *Epicedia* című kiadványában (Bártfa 1602, **882**) örökítette meg. Zoványi utóbb (MKsz 1941:

82–84) módosította állítását, és a latin eredeti szerzőjének Tolnai Dali Jánost jelölte meg. Ezt a feltételezést átvette Kovács Sándor Iván (Acta Universitatis Szegediensis Sectio litteraria 1958, 57–60), Pirnát Antal (MIrodT II 49–50) és Ján Caplovic (550). Jankovics József (ItK 1982: 303–312) állapította meg, hogy a latin eredeti szerzője Richard Brathwaith (1588?–1673) volt, aki *Musophilus* álnévvel Londonban 1632-ben adta ki *Novissima Tuba. Libellus, in sex dialogos apprime Christianos, digestus* címmel a neosztoikus életeszményt képviselő erkölcsi oktató célzatú munkáját. Ezt a könyvet az ajánlás tanúsága szerint Selyei Balogh István hozta magával külföldi tanulmányútjáról, és adta át fordításra Darholcz Kristófnak (vö. RMKT XVII/9 614–615).

Bár a nyomda neve nem szerepel a kiadványon, betűi alapján Schultz Dánielné kassai műhelyében készült. Ez a mű a Kassán 1623 és 1639 között működő Schultz-nyomda utolsó ismert kiadványa. 1640 és 1652 között nincs nyoma annak, hogy a városban tipográfia működött volna. Kassán legközelebb 1653-ban Valentin Gevers vezetésével dolgozott nyomda (OSzKÉvk 1981: 381–382, Galli Katalin – Pavercsik Ilona).

Budapest *Nat* ②* ②*

1769

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1640. esztendőre. Kolozsvár 1639 typ. Heltai. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1828**!

1770

LIBELLVS elegantissimvs, qui inscribitur Cato, de praeceptis vitae communis. Igen szép könyvetske, mely Catonak neveztetik, az közönseges jó életnek oktatásárol. Ein schön Büchlein, welches man Cato nennet, von der Unterweisung gemeines Lebens. Clavdiopoli 1639 typis Heltanis Georgius Abrugi.

A^8–D^8 E^4 = [36] fol. – 8° – Orn.

RMK I 693 – RMK II 539

Bölcs mondások gyűjteménye latin-magyar-német nyelven. – A címlevél hátlapján három rövid latin vers olvasható: *Ad pueros scholares – Ad juventutem – Ad lectorem.*

E nyomtatványt részletesen ismertette Némethy Géza (EPhK 1889: 101–102). Megállapította, hogy benne az 1620-ban Kolozsvárott megjelent kiadás (**1224**) sajtóhibáit kijavították, ettől eltekintve a magyar és német szöveg változatlan.

Cf. **31(1)***!; **878***!; –, **1861**, **1996**, →

Budapest *Nat* ① (Lugossy József)

1771

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1640. Leutschau 1639 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. 2273!

1772

(DEBRECENI Péter –) DESELVICS István [transl.]: Tizenkét idvösseges elmelkedesek, mellyekben igen szép áhitatos buzgósággal és vigasztalásokkal tellyes könyörgések foglaltatván, minden istenfelö hivek idvösségének elöb mozdéttására... elsöben P h i l e p K e g e l i u s d. által deákúl öszvö szedettetvén együvé szörköztettenek, annakutánna némely részbül magyar nyelvre fordéttattak, mostan pedig úyjob revisióval... az deákkal egybe vettetvén meg jobbéttatak Deselvits Istvántól. Lötsén 1639 Brever Lörintz.

a^8 b^4, A^8–Z^8, Aa^8–Zz^8, Aaa^8–Eee^8 Fff^2 = [52] + 775 + [16] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 695 – Čaplovič 846

Evangélikus imádságoskönyv és elmélkedések. – A címlevél hátán *...gróf Drugeth Homonnai Maria asszonynak... Szecsi György úrnak, Gömör vármegyének örökös ispánjának... meghagyott özvegyének...* címzett *Ajánló levél* kezdődik. Keltezése: Murány 1639. március 14., aláírója *Nagyságodnak alázatos alumnusa és szolgája, Libeny-Szent Miklosi Deselvits István.* A kötethez *E lelki áldozatoknak üdvösséges hasznokról* címmel *Szent-györgyi Thuchius Márton stud. Acad. s.s. theol.* írt ajánló verset. Incipitmutatóra utaló kezdő szavai: *Gyönyörködjél, kegyes lélek, az Úrban.* Ezt követi *A kegyes és istenfélő olvasóhoz e könyvben való fogyatkozásokról* című terjedelmes sajtóhiba-jegyzék. A fordító mentegetőzése szerint a tipográfia távoli volta, *...holott ennen magam jelen az igazétásban nem lehettem*, volt a hibák oka. Ezután a könyörgésekről összeválogatott idézetgyűjtemény következik, *Szedegettetett ékes virágok, avagy a régi pátereknek értelmes mondási* címmel.

A tizenkét fejezetre osztott fórész beosztása hasonló, mint ugyanennek a műnek Debreceni Péter-féle korábbi fordításában (**1678**), azaz az egyes fejezetek túlnyomórészt imádságokat, illetve a könyörgésről írott elmélkedéseket tartalmaznak, de Debreceni fordításából itt kimaradt az összes ének, azonkívül néhány kisebb szövegrész. Lényegesen bővült viszont az imádságok és elmélkedések, időnként a már lefordított részek szövege is. Az egyes fejezetek a következő, újonnan lefordított imádságokat tartalmazzák (a sorszámok az előző kiadás sorszámaival egyeznek): (1) *Az Istent magában érző léleknek kívánságáról* – (2) Nincs új részlet – (3) *Más (A te isteni felségednek...)* – (4) *Vasárnapra való imádság – Más könyörgés (Örökkévaló...) – Könyörgés, melyben a szív... – Azonról – Ugyanott (Édes Krisztus...)* – (5) *Áhítatos panaszolkodás... – Ugyanott* – (6) *Miképpen az ember az Atya Istennek...* – (7) *Áhítatos imádság, mely-*

ben a Krisztusnak... – Embernek panasza... – Könyörgés, melyben az ember igaz hite által... – Az Istentől megigazulását váró embernek kegyes imádsága – Valamely bűnnek újonnan való tétele után buzgó könyörgés – A bűnről való vallástételnek utána hálaadás – A bűnökről való vallástétel után mondandó imádság – A szívnek mennyből származó... – Az isteni segítségért való hálaadás – Az alázatosság ajándékának megnyeréséért... – A megtérőknek három rendbéli könyörgések... – (8) *Hogy sok jókkal megáldatnak a szentség vevők – Hogy a Krisztussal való egyesülést... – Kilenc könyörgések, melyek az Úrvacsorájának... vétele előtt mondathatnak. A Szentlélekhez... – Az Atya Istenhez... – Könyörgés az Atya Istenhez – Könyörgés a Krisztushoz – Könyörgés az Úrvacsorájának vétele előtt – Könyörgés – Imádság az oly készületnek megnyeréséért... – Az Úrvacsorájával való élésnek idején – Más módon – Könyörgés és hálaadás (III) – Imádság és hálaadás (IV, VI, VII) –* (9) *A háborúságnak idején... – Más imádság a keresztyiselésekben és nyomorúságokban – Más könyörgés a nyomorúságoknak idején – Más könyörgés – Más, nyomorúságoknak és sanyarúságoknak idején – Nyomorúságos és nyavalyás állapatban... – Más nyomorúságban való imádság – Midőn a kísértet sok ideig tart – A békességes tűrésért... –* (10) *A betegnek Jézushoz való imádsága – A Szentlélek Istenhez... – Más – Más imádság nehéz betegségnek idején – A beteg embernek tudomány tétele – Vallástétel, melyben az ember bűneiről... – Miképpen kellessék az embernek az ő alávaló voltát megismerni... – Könyörgés az életből való boldog kimúlásnak megnyeréséért – Más (E világnak...) – Más (Ó egyetlen...) – A Krisztus Jézushoz való imádság – Más. A halálnak utolsó harcán lévő embernek könyörgése –* (11) *Az örök életnek teljes és tökéletes öröméről –* (12) *A keresztyéni hitért való könyörgés – A hitbeli tévelygések ellen való könyörgés.*

A kiadvány *Lajstroma, avagy mutató táblája a könyörgéseknek és mindeneknek, melyek e könyvben foglaltatnak* című mutatóval fejeződik be.

Deselvics István evangélikus lelkész, itthon Győrött és Kőszegen, külföldön 1635–1636-ban Lipcsében és Wittenbergben végezte tanulmányait. Hazatérése után Széchy Györgyné, Homonnai Drugeth Mária udvari papja lett Murányban, majd 1641-től különböző dunántúli helységekben: Zalaszentgróton, Légrádon, Egyházasfalván evangélikus lelkész, majd esperes. 1670 táján halt meg.

Az ajánlólevélben Deselvics beszámol arról, hogy patrónusa kívánsága volt, hogy Debreceni Péter Kegel-fordítása (**1678**) *...revideáltassék...* Ezért *...más becsületes személyekkel együtt az 1618. és 1635. esztendőkben Lipsiában nyomtattatott deák exemplárokkal...* egybevetették a magyar fordítást. Ennek alapján Deselvics lehetségesnek tartotta, hogy *valami más, kálvinistáktól megvesztegetett deák exemplár volt a fordítónál...* Deselvics célja az volt, hogy az új fordítás mindenben egyezzen az eredeti evangélikus, latin szöveggel (vö. Bartók 262, 263.). A kötet Deselvics neve alatt jelent meg, de Debreceni Pétert is fordítónak kell tekinteni, mert az általa lefordított részek szinte változatlanul benne vannak az új kiadásban is. Ezek helyesírása is az 1638-as lőcsei kiadást (**1730**) követi, minimális változtatásokkal.

Cf. **1678, 1730, 1755, –, 2363(2), 2497,** →

In 11 bibliothecis 15 expl. – Budapest *Acad, Ev, Nat, Ref* – Cluj-Napoca *Univ* – Dolný Kubín – Levoča *Ev* – Martin *MS* – Nitra *Dioec* – Prešov *Ev* – etc.

1773

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ τε καὶ ἐπιστολαὶ τῶν Κυριακῶν καὶ ἑορταστικῶν ἡμερῶν, ἑλληνιστὶ καὶ ῥωμαϊστί. Evangelia et epistolae Dominicorum ac festorum dierum, Graece et Latine. Leutschoviae 1639 typis et sumptibus Laurentij Breveri.
A^8–Q^8 R^4 = [132] fol. – 8° – Orn., init.

RMK II 541 – Čaplovič 843

Evangélikus perikópás könyv görögül és latinul. – A címlevél után *Κεφάλαιον τοῦ παντὸς Εὐαγγέλιου*, majd *Summa totius Evangelii* cím után három-három bibliai idézet olvasható görögül és latinul. A főrész a kétnyelvű cím megismétlése után először a vasárnapokra és ünnepekre rendelt epistolákból és evangéliumokból vett szakaszok szövegét adja közre, két hasábban szedve, görögül és latinul. Külön részben következnek a szentek ünnepeire szóló perikópák. Az evangéliumi idézetek esetében a perikópa szövegét mindig egy-egy görög, ill. latin nyelvű disztichon vezeti be.

A kiadványban közreadott, vasárnapokra szóló perikópák lényegében az ún. „régi egyházi perikópák" rendjét követik (Raffay Sándor: Agenda. Az evangélikus lelkészi teendők vezérkönyve. Bp. 1932, 384–392).

Cf. **644***!; –, **2221**, →

Braşov *Comit* ① – Budapest *Nat* cop. (Braşov) – Niżnij Novgorod ③*

1774

EVANGELIA et epistolae Dominicorum ac Festorum dierum, Latine et Hungarice. Evangeliomok es epistolak, egesz esztendö által levö minden vasárnapokra és fő innepekre intésztetet es rendeltetet magyarúl és deákúl. Leutschoviae 1639 typis et sumptibus Laurentij Breveri.
»A^8–T^8 V^{7*1} = [159] fol. – 8°«

RMK I 696 – II 540 – Čaplovič 844

Evangélikus perikópáskönyv latinul és magyarul. – E nyomtatvány először ismert példányát Koncz József marosvásárhelyi könyvtárából írta le Szabó Károly (RMK I 696 és RMK II 540). Ez később vétel útján a Podmaniczky-Degenfeld könyvtárba, Kiskartalra került (Hubert Gabriella közlése). Másik, Kornfeld könyvtárbeli példányát ma Niżnij Novgorodban őrzik. Egyelőre csak címlapfotójának tanulmányozására volt lehetőség. A fenti címleírás a fotó alapján készült, terjedelmi adatai pedig Szabó Károly közlését követik. A nyomtatvány tartalma és beosztása feltehetőleg megegyezik a példányból is ismert, 1648-ban megjelent latin-magyar nyelvű lőcsei kiadással (**2222**).

Cf. **91***!; **900***!; –, **2222**, →

Nyiżnij Novgorod ○
Olim: Koncz József, Marosvásárhely

1775

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1640. esztendőre. Lőcse 1639 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1650**!

1776

»LUTHER, Martin: Catechesis minor D. Martini Lutheri. Germanice et Latine. [Leutschau ante 1640 Brewer]«

»[A]^{8} B^{8}–D^{8} = [32] fol. – 8°«

Sztripszky II 2699/247 ← MKsz 1906: 147 – MKsz 1963: 347 – Čaplovič 1667

Evangélikus katekizmus latin és német nyelven. – Luther kis kátéjának e kiadásából az egyetlen korábban leírt csonka példány jelenleg nem található. Először Dézsi Lajos adott róla hírt (MKsz 1906: 147), majd Borsa Gedeon (MKsz 1963: 347) és Ján Čaplovič is leírta (1667). A kiadványból megvolt a „B" füzet a harmadiktól a hatodik levélig, valamint a teljes „C" és „D" füzetek. A bal oldali lapokra a latin, a jobb oldaliakra a német szöveget nyomtatták. A káté végén ugyanaz a latin vers állt, mint az 1656. évi brassói kiadásban (RMK II 846).

Dézsi Lajos feltételezte, hogy e kiadvány a lőcsei nyomdában készült (MKsz 1906: 147), s megállapította, hogy különbözik a latin-német kiskáté későbbi kiadásaitól (vö. RMK II 846, RMK II 2099, RMK II 2209). Čaplovič szintén lőcsei nyomtatványnak tartotta, s véleménye szerint ez az első ismert magyarországi kiadása e kétnyelvű kiskátének, ugyanis az első kötéstáblán 1640-ből származó tulajdonosi bejegyzés olvasható, tehát mindenképpen azelőtt nyomtatták.

Cf. –, →

Levoča *Ev* ③ (latet)

1777

[1] NOWY a stary kalendarz na rok po narozeni Pana Krysta 1640... Na Horni y Dolni Vherskau Zemj spraweny od Davida Frölichea hwiezdarze w Kezmarku. – [2] (Prognosis astrologica, aneb Practika na rewoluczj tohoto MDCXL. roku... spraweny na Hornj y Dolni Vherskau

Zemj od Dawida Frölichia, astronoma gjž za 17 leth.) W Lewoči [1639] v Wawřince Brewera.

A^8–D^8 = [32] fol. – 16° – Orn.

MKsz 1930: 306 – Čaplovič 845

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon biblikus cseh nyelven. – A címlevél hátán a szerző, aki a prognosztikon címlapja szerint 17 éve késmárki asztronómus, *In honorem... Pancratii Paludiai de Kis Paludia,... vice-comitis comitatus Liptoviensis* ajánlja művét. A szökőévre utalás, a naptárjegyek és a 12 égi jegy magyarázata után következnek a hónapok naptártáblái. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *O spusobu roku tohoto vubecz* (Az idei év jellegéről általában) – *O zimě* (A télről) – *O podletí* (A tavaszról) – *O lethu* (A nyárról) – *O podzymku* (Az őszről) – *O zatměních* (A nap- és holdfogyatkozásokról) – *O valce a krve prolití* (A háborúról és vérontásról) – *O naději k vínu* (A bortermés kilátásairól) – *O moru, nemocech i obzwlastních protiwnych wěcech* (A pestisről, a betegségekről és sajátságos ártalmas dolgokról). A kiadványt vásárjegyzék zárja: *Jarmarkowé, kteříz se u některych městech a městeckách, u Horních i Dolních Uhřích držiwají* (Vásárok, amelyeket Felső- és Alsó-Magyarország némely városaiban és varoskáiban tartanak).

A lőcsei biblikus cseh nyelvű naptársorozatból, amely 1638-ban indult (**1684**) és Felső- és Alsó-Magyarország horizontjára készült, ez a kiadvány az első, példányból is ismert kalendárium. A következő lőcsei kalendárium ezen a nyelven az 1664. évre maradt csak fenn. Elképzelhető, hogy 1640–1664 között is évente jelentek meg a naptárak, de jelenleg nincs elég adat a két időpont között teljes naptársorozat 1664 előtti feltételezéséhez.

Cf. **1684**, –, →

Budapest *Nat* ①

1778

»PRAETORIUS, David: Thema de hyeme, oratione recitatum a Samuele Wissowszky Silesio Plesnensi. Leutschoviae 1639 [Brewer]. – 4°«

RMK II 542 – Čaplovic 847

Beszéd. – Szabó Károly Johann Samuel Klein híradása nyomán vette fel bibliográfiájába a fenti művet (Nachrichten II 158). Mivel ezek az adatok jól illeszkednek a lőcsei nyomda tevékenységébe és Praetorius életrajzába megjelenését nincs ok kétségbe vonni. David Praetorius (1577–1649) 1608-tól 1646-ig volt késmárki rektor. A Klein által hagyományozott címből nem állapítható meg, hogy a télről szóló beszédét milyen alkalomból olvasta föl a sziléziai származású Samuel Wisotzky (vö. **2156**).

1779

RUTTKAY István: Thema Apollinevm de Spiritu Sancto Paracleto ab aeterno patre, rerum omnium conditore et increati Verbi mysterio, humani generis Salvatore ineffabiliter procedente, quod... Paulo a Chiaplin Chiaplinszky, arcis Lublioviensis et tredecim oppidorum Scepusiensium vicecapitaneo... nec non... judicibus et senatoribus reipublicae Kesmarcensis, Podoliczensis et Lubloviensis... obtulit... Stephanus Ruthkay,... camerae Scepusiensis juratus notarius, anno Domini 1639. (Leutschoviae) 1639 (Laurentij Breveri).

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1966: 168 – Čaplovič 848

Evangélikus vallásos versek. – A címlevél hátán latin szállóige és annak egy disztichonpárban való megverselése olvasható. Ezt *Stephanus Ruthkay* Kassán 1639. június 5-én kelt előszava követi *Prooemium autoris de operis sui instituto* címen. A főrész két verset tartalmaz a Szentlélekről. Címük: *Elegia*.

A nyomtatvány egyetlen példányát Holl Béla ismertette (MKsz 1966: 168). A nyomdahely és a nyomdász neve a könyv végén, a kolofonban van elhelyezve.

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Piar* ①

1780

TRANOVSKÝ, Jiřík: Pijsně duchownj, staré y nowé, kterýchž cýrkew křestianská... vžjwá. Knjmž přidany gsau Pjsně D. M. Luthera, wssecky z německé řečj do nassj slowenské přeložené od kněze Giřjka Tranovského služebnjka Páně při cýrkwi swato-mikulásssské w Liptowě. (W Lewoči 1638 [recte 1639] w Wawřince Brewera).

A–V W X–Z, Aa–Vv Ww Xx–Zz, Aaa–Iii [illegible] 8 et 10 Kkk^{9+1} = 1003 + [39] pag. – 18° – Orn., init.

Sztripszky II 2528/76 (← MKsz 1890: 259) – Knihopis 16.303 – Čaplovič 849

Evangélikus énekeskönyv biblikus cseh nyelven. – A későbbiekben *Cithara Sanctorum* néven ismert mű második kiadása (vö. **1655**). A címlap hátán bibliai idézet áll, utána az I. rész fejezeteinek tartalommutatója, majd az egyházi év szerint csoportosított énekek következnek. A II. rész fejezeteinek tartalommutatóját az egyes szertartásokon használt énekek követik. A III. rész fejezeteinek tartalommutatója és szövegei után *Přídavek zialmův Starého y Nového zákona* (Az Ó- és Újszövetség zsoltárainak toldaléka), majd Szent János Jelenések könyvéből szerzett versek *Laudes Apocalypticae* címmel, végül a *Magnificat*, a *Benedicamus* és a *Te Deum* következik. Az énekeskönyv utolsó fejezete *Versíkové, kteříž se místy před čítáním*

collect užívají (Versikék, amelyeket helyenként a collecták olvasása előtt használnak). A zárórészben a mutatók találhatók. Az első *Poznamenání písní některých k obecným nedělím, po S. Trojici připadných* (Néhány ének felsorolása a Szentháromság utáni közönséges vasárnapokra), amely a huszonöt közönséges vasárnapra eső énekek lapszámait és kezdősorát tartalmazza a vasárnapok sorrendjében. Ezt egy vers követi *Na kancyonál tento* (Erre a kancionáléra) címmel, *Daniel Sidonius, in ecclesia Terstenensi minister* aláírással. A trsztenai pap verse után az egész énekeskönyv betűrendes mutatója következik: *Registřík na Písně kancyonalu tohoto*, ennek végén található a kolofon: *Vytišten [!] v Levoči u Vavřince Brewera anno MDCXXXIX.*

Az énekeskönyv főrészének törzsanyaga megegyezik az első kiadásával (**1655**), a részletes összevetést a kutatás még nem végezte el.

Első ismertetője, Horváth Ignác a címlapon látható évszám alapján 1638. évi kiadványként írta le e munkát (MKsz 1890: 259). A kolofon azonban azt bizonyítja, hogy a nyomtatás csak 1639-ben fejeződött be.

Cf. **1655**, –, **2195**, **2477**, →

Brno *Univ* ④* – Budapest *Acad* ① – Liptovský Mikuláš *Ev* ○

1781

[1] VOTIVAE acclamationes in nvptias... d. Johannis Mautneri Pannonij, scholae Cassovien(sis) rectoris... sponsi et... Annae Johannae Rampleri-anae... Wolfgangi Rampleri p. m. ... Austriae Inf(e)r(ioris)... ditionum... praefecti... filiae relictae, nunc vero... m. Johannis Scheibenpodeni, eccl. Cassoviensis Germ(anici) archidiac(oni)... privignae... sponsae, celebratas die 14. Februarij anno 1639, consecratae ab amicis et fautoribus. – [2] (In easdem nvptias sortilegia poetica seu lusus anagrammatici, concinnati a quibusdam Phoebi Musarumq(ue) corculis in... schola Cassoviensi.) (Typis exscripta sumptibus Valentini Gevers, civis et bibliopolae... Cassoviensis... Leutschoviae 1639 Laurentii Brewer.)

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 543 – Čaplovič 850

Lakodalmi versek. – A nyomtatvány Johann Mautner kassai rektor és Anna Johanna Rampler 1639. február 14-én tartott házasságkötésére készült. Két részből áll. Az elsőben a címlevél után külön cím nélkül kezdődik (1) *Joachimus Reich, p. l. past. Olass.* verse. – (2)–(3) Majd *M. Johannes Scheibenpoden. eccl. Cassov. Germ. diac.* distichonja és hosszabb latin költeménye következik. – (4) Az *Anagramma in nomen sponsi* című vers aláírója *Joannes Machilles, eccl. Sclavonicae apud Cassovienses minister.* – (5) *Miscellaneum ex mente Anacreontis* címmel írt verset *Paulus Essenius senior* – (6) *M. Johannes Windisch, scholae Leutschov. rector* cím nélküli költeménye zárja az első részt. Ezután a kassai iskola tanárai-

nak és hallgatóinak a versgyűjteménye következik, amely külön címlappal, de folytatólagos füzetjelzéssel illeszkedik a nyomtatvány első részéhez. XXXII anagrammát tartalmaz Joannes Mautner(us) nevére. Szerzőik a következők: I. *Nicolaus Soporni, scholae Cassoviensis conrector* – II. *Balthasar Reuschel, cantor chori Germ. et classicus praeceptor* – III. *Nicolaus Giorkey cantor Hungar.* – IV. *Caspar Scultetus 3. class. auditor* – V. *Johan. Fridericus Caprini Montanus, 4. class. auditor* – VI. *Johannes Bartphai 5. class. auditor* – VII. *Daniel Budiacz sch. Casso. senior* – VIII. *Matthias Tatarlaki Saxo Transylvanus* – IX. *Johannes Brzatius Martinopolitanus* – X. *Paulus Bajali Solymosiensis Pann.* – XI. *Idem Paulus B[ajali]* – XII. *Martinus Scultetus Alnoviensis* – XIII. *Mattinus [!] Nicolaides* – XIV. *Nicolaus Johannides* – XV. *Martinus Stephanides* – XVI. *Elias Lazitius* – XVII. *Johannes Hadikius* – XVIII. *Andreas Petschius* – XIX. *Georgius Lutsch. Saxo Transyl.* – XX. *Steph. Breit Balastellensis Sax. Trans.* – XXI. *Joh. Gergerus Balast. Sax. Trans.* – XXII. *Matth. Orth Bajoni Saxo. Trans.* – XXIII. *Martinus Flaccius* – XXIV. *Michael Valentini* – XXV. *Joh. Georg. R.* – XXVI. *Mich. Graffius Sax. Trans.* – XXVII. *Paulus Essinius Czaslavinus Bohe.* – XXVIII. *Andreas Munkaczi* – XXIX. *Georgius Grossman* – XXX. *Daniel Molitoris* – XXXI. *Andreas Vassodi Saxo Transylvanus* – XXXII. *Daniel Budiaczi*.

A nyomtatványt az ünnepelt, Joannes Mautner *In sortilegia poetica dn. collegarum et studiosorum scholae Cassoviensis epigrammája* zárja, amelyben köszönetet mond a kötet versíróinak. A nyomtatvány impresszumadatai a kolofonban találhatók. Ebből kiderül, hogy *Valentinus Gevers* kassai polgár és könyvkereskedő költségén jelent meg.

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ③

1782

[WENCELIUS, Lucas]: [1] (Das geistliche Männer Collegium.) – [2] (Das geistliche Gynaeceum oder Frawen Zimmer). [Leutschau 1639 Brewer].

?, A^8–V^8 W^8 X^8–Z^8, Aa^8 [Bb^8–Dd^8 $Ee^{2?}$] = ? + 383 [recte 402] + [50?] pag. – 8° – [♪] – [1 ins.]

Sztripszky II 2531/79 ← MKsz 1906: 132 – Čaplovič 851

Evangélikus énekek gyűjteménye. – Egyetlen, címlap nélküli példányát Dézsi Lajos írta le (MKsz 1906: 132). Azóta a példány tovább csonkult, a tartalmi részletezésnél a szögletes zárójelbe tett fejezetek csak Dézsi híradásából ismeretesek. A meglévő első lapon (A_{1a}) kezdődik a *Der erste Theil, nemlich das geistliche Manner Collegium, darinnen schöne geistliche Lieder fürgestellt werden von vielen Mannspersonen, so beides im Alten und Neuen Testament gelebt, und bei dem wahren Erkenntnis Gottes zum Teil viel getan, zum Teil auch viel erlitten haben, und endlich in dem Herrn selig verschieden sind*. Ez az első rész 88 éneket tartalmaz az Ószövetség és Újszövetség, továbbá a keresztény egyház férfi példaképeiről. A második rész ajánlásának ma csupán az első lapja található meg *Vorrede auf folgenden ander Teil... der Frauen Anna Sunegkin, geboren Turzin von Bethlem Falva, Grafin auf Orawa und Freyin auf Budatin und Bilitz. So wohl Ihrer... Fraulein, Fraulein Sidonia, geboren Sunegkin... meinen gnadigen und gebietenden Frauen und Fraulein*. Ennek aláírása és dátuma Dézsi szerint [*Geben zur Bilitz den 24. Sept. dieses 1638. Jahres... Lucas Wencelius von Bilitz und Schlesien*]. Ez a második rész *Der ander Teil, nemlich das Geistliche Gynaeceum oder Frauen Zimmer, von vielen Weibespersonen und Jungfrauen, so beides im Alten und Neuen Testa-*

ment gelebt, und endlich von dieser Welt selig abgeschieden sind 46 éneket tartalmaz az ó- és újszövetségi bibliai asszonyokról és a kereszténység női példaképeiről. A kötetet *Nuncupatio appendicis* egészíti ki. Ez újabb ajánlással kezdődik, amelynek szintén csak az eleje van meg: *Den edlen... Kauff und Handels Herrn... zu Crakaw und andern Orten in der löblichen Cron Polen wohnhaftig. So wohl auch Herrn Bürgermeistern, Ratsverwandten und ganzen Gemeinden... der beiden Städte Teschen und Bilitz. Insonderheit... Herrn Johanni Schillern, Bürgern und... Medico zur Bilitz und Herrn Laurentio Hermanno, Andreae Centnero und Christoff Etschen.* Az *Appendix* ma meglévő része 11 különféle éneket tartalmaz, s a 383. [recte 402 = B_1b] lapon szakad meg. Dézsi leírásából következtetve, ha a függelék valóban az E_2 lapig tartott, akkor az énekek még egy füzetet, azaz 16 lapot töltöttek meg. A kiadvány végén 4 számozatlan levélen a [*Register der Lieder*] és 13 számozatlan levélen a [*Melodien etlicher Gesange*] állt. A nyomtatás helyéről és idejéről a kolofon tájékoztatott, ennek pontos helyét azonban Dézsi nem adta meg: [*Gedruckt in der königlichen Stadt Leutschau bey Lorentz Brewern*], alatta Magyarország oroszlános címere, [*im Jahr Christi 1639*].

Lucas Wencelius a sziléziai Bielskoban (Bilitz) volt evangélikus lelkész 1608–1626 között. 1626 áprilisában kényszerült száműzetésbe. Nem sokkal ezután Lőcsén is tartózkodott: ezt Juraj Tranovský ódái 2. kötetének (Brieg 1629) ajánlása bizonyítja (vö. Durovič, Ján: Životopis Juraja Tranovského, Liptovský Sv. Mikuláš 1942, 106–108, 110 és Rukověť 5 459).

Budapest *Acad* cop. – Levoča *Ev* ③

Knjizica molitvena, i kerscanska vezbanja. U Pozunu 1639. – Vide **1843**

1783

»KRAJAČEVIĆ SARTORIUS, Nikola: Ruchne knjisize za bratovschine. [Libellus manualis sodalitatum]. Vu Posonu 1639 [typ. Societatis Jesu.] 12°«

RMK II 544 – Sommervogel IV 1212 – Čaplovič 326

Katolikus vallási társulat kézikönyve horvát nyelven. – E kiadványt Szabó Károly Horányi Elek híradása nyomán vette fel bibliográfiájába a következő formában: *Manuale sodalitatis* (Croatice) Posonii 1639 (RMK II 544 és Horányi: Memoria Hungarorum III... Pozsony 1777, 212). Horányi és Sommervogel lexikona a horvát nyelvű *Manuale* mellett még egy munkát említ, amelyet Krajačevic nevének elhallgatásával adott ki a *Libellus precum et Christianorum exercitationum*-ot. Ez utóbbi, mint azt Sommervogel is jelzi, azonos az 1640-ben Pozsonyban kaj-horvát nyelven megjelent *Molitvene* című imádságoskönyvvel (**1843**). Martin Hajnal a *Manuale*-t a *Molitvene* csak címlap nélküli példányból ismert 1657. évi zágrábi, bővített kiadásával vélte azonosíthatónak (Archiv für Slavische Philologie (28) 1906: 317). Horányi és Sommervogel azonban határozottan 1639. évi kiadványnak tartotta a *Manuale*-t és tőle különböző munkának a *Molitvene*-t. Franjo Fancev megjegyezte, hogy Krajačevic 1625 és 1633 között, mint „preses sodalitatis civicae" működött, s ez valószínűvé teszi, hogy a *Manuale*

önálló munka volt (Archiv für Slavische Philologie (35) 1913: 397). A nagyszombati egyetem naplójának 1639. augusztusi bejegyzése is arra utal, hogy Krajačevic *több* munkája kinyomtatása végett tartózkodott Pozsonyban: „... ratione quorundam suorum... croaticorum libellorum imprimendorum..." (Adattár 11 214, Iványi Béla; MKsz 1989: 191, Holl Béla). Ez a bejegyzés is megerősíti Horányi híradását, amely szerint a *Manuale* a *Molitvene*-hez hasonlóan horvát nyelvű kiadvány volt.

A *Manuale* fenti címleírása Sommervogel lexikonát követi, mivel Sommervogel valószínűleg példány alapján adott viszonylag pontos leírást a *Molitvene*ről, s egyedül ő közli a *Manuale* horvát nyelvű címét is, nem zárható ki, hogy ezt is példány alapján.

Pozsonyban 1640-ben jelent meg nyomtatásban a Sodalitas Mariae Visitantis kézikönyve (**1844**). Példány hiányában nem dönthető el, hogy Krajačevic munkája kapcsolatban állt-e vele.

Manuale Sodalitatis Immaculatae B. M. V. Patronae Hungariae ab Emerico Lósy archiepiscopo Strigoniensi recenter typis expressum. Posonii 1639. – Vide **1744**

1784

MERCURIUS rhetorico-academicus, quem duodenorum ex vetustate oratorum corona stipatum totidem rev(erendis) nobilibus... artium et philosophiae magistris, cum... supremam philosophici honoris lauream, porrigente r. p. Stephano Gosztoni,... in... Societatis Jesu apud Tyrnavienses universitate consequerentur, in applausum erigebant: Johannes Majténi Hungarus, liber baro de Keselő-kö; Alexander Szegner, nobilis Hungarus Posoniensis; Michael Marki, nobilis Hungarus Udvardiensis; Joannes Laszlófi. nobilis Hungarus de Tárd; Joannes Ormándi, nobilis Hungarus de Fedémes; Lucas Kós, Hungarus Gyöngyösiensis; Paulus Randeli, nobilis Hungarus; Stephanus Podhradski, nobilis Slavus; Michael Pogrányi, nobilis Hungarus Szakolczensis; Casparus Körmendi, nobilis Hungarus Szakolcen(sis) academici eloquentiae studiosi. Posonii MDCXXXIX [typ. Societatis Jesu].

A^2–H^2 = [1] + 31 pag. – 2° – Orn., init.

MKsz 1971: 346-347 – Čaplovič 326a

Köszöntő versek gyűjteménye. – Az alkalmi nyomtatványt a nagyszombati egyetemen 1639-ben magisteri fokozatot elnyert tizenkét hallgató köszöntésére készítették a retorikai évfolyam hallgatói. A címlap hátán *Reverendi, nobiles,... artium et philosophiae magistri* megszólítással *Joannes Majténi liber baro* köszöntötte az új magistereket. Majd időmértékes versben írt bevezető olvasható a szerző megnevezése nélkül. Ez megidézte azt a tizenkét jeles szónokot, ill. azok árnyképét, akiknek nevében egy-egy diák lantkísérettel előadta költeményét. Címük, címzettjük és a versek végén megnevezett szerzőik a következők: [1] *Pittheus rex,*

rhetor regi philosopho d. Joanni Tissinger... gratulatur – Alexander Szegner – [2] *Pericles... Nicolao Rutkai et Matthiae Fejér-Pataki linguae fulmen – Joannes Ormándi* – [3] *Solon, Cataphractus orator,... Petro Gányi et Michaeli Novák – Joannes László-fi* – [4] *Antiphon Corinthius... Francisco Ladányi et Martino Gammaeo – Paulus Randeli* – [5] *Aristides Smyrnaeus... Gabrieli Gyurgyovich et Joanni László... – Stephanus Podhradski* – [6] *Demosthenes... Casparo Varini et Joanni Paulovich – Michael Pogrányi* – [7] *Hercules Gallicus... Matthiae Fejér-pataki et Petro Gányi – Michael Marki* – [8] *Junius Brutus... Joanni László et Francisco Ladányi – Lucas Kós* – [9] *C. Gracchus... Gabrieli Gyurgyovich et Valentino Colerio – Joannes Majténi* – [10] *Antonius Rhetor... Joanni Tissinger – Alexander Segner* – [11] *Scipio Africanus... Nicolao Rutkai – Joannes László-fi* – [12] *Marcus Tullius Cicero... Casparo Varini et Joanni Paulovich.* E költemény szerzője valószínűleg a címben utolsóként feltüntetett *Casparus Körmendi* volt.

E nyomtatvány egyetlen példányát Holovics Flórián ismertette (MKsz 1971: 346–347). A nagyszombati egyetem naplója alapján megállapította, hogy az ünnepélyre 1639. szeptember 6-án került sor, az avatást – miként az a címből is kiderül – Gosztonyi István filozófiaprofesszor végezte. A latin költeményeket író retorikai évfolyam professzora Casparus Maximilianus Oderwolff, szilézíai származású jezsuita volt, aki 1638 és 1640 között tanított Nagyszombatban (vö. Lukács: Catalogus II 693).

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* cop.

1785

»PERIOCHA comoediae de S. Johanne Baptista decollato ad festa Pentecostes exhibitae. Posonii 1639 [typ. Societatis Jesu].«

MKsz 1989: 190–191

Iskoladráma programja. – E ma már példányból nem ismert nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 190–191). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1639. június 3-i bejegyzését: „Intelleximus Periochen Comediae futurae ad Festa Pentecostes impressam et missam Posonio a Patre Nemeti in uia furto periisse una cum tapeti quopiam Collegii Nostri in quod inuoluta fuerat." A napló eme bejegyzését korábban Iványi Béla közölte (Adattár 11 214). Holl Béla idézte továbbá a június 13-i bejegyzést is: „Fuit tandem comoedia de S. Joanne Baptista decollato exhibita." (uo.).

A Keresztelő Szent János vértanúságáról szóló darabot 1639 pünkösdjén akarták előadni Nagyszombatban. A nyomtatott programot azonban, amelyet Némethi Jakab, a pozsonyi nyomda prefektusa a nagyszombatiak szőnyegébe csavarva küldött el, mindenestül ellopták. Az előadást tíz nap múlva – bizonyára program nélkül – mégis megtartották. Nagyszombatban már az előző évben, 1638-ban is Keresztelő Szent Jánosról, az akadémiai templom védőszentjéről mutattak be színielőadást (Staud I 93).

1786

»THESES philosophicae in „studio claustrali" Franciscanorum Tyrnaviensium ad disputandum propositae, Joanni Telegdino, archiepiscopo Colocensi dedicatae et sub titulo Universitatis Tyrnaviensis impressae. Posonii 1639 typ. Societatis Jesu.«

MKsz 1989: 189–190

Filozófiai vizsgatételek. – E példányból ma már nem ismert nyomtatványról a nagyszombati egyetem naplója alapján (Budapest Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjtemény XXX. kötet) Holl Béla adott hírt (MKsz 1989: 189–190). Közleménye idézi és értelmezi a napló 1639. május 22-ről, május 27-ről, május 28-ról és május 30-ról szóló négy terjedelmes bejegyzését. (Korábbi kiadásukat ld. Adattár 11 213–214.) E bejegyzésekből kitűnik, hogy a nagyszombati ferencesek a helyi rendházban működő rendi filozófiai és teológiai főiskolájukban (studium claustrale) tartandó nyilvános vitatkozás céljából téziseket nyomtattattak. A kiadványt Telegdi János kalocsai érseknek ajánlották, és „sub titulo Universitatis", a nagyszombati egyetem címével bocsátották ki. A titulus illetéktelen használata miatt Lósy Imre esztergomi érsek megrótta a ferences rendház bölcselet tanárát (lector philosophiae), aki mégis azt kérte az egyetem rektorától, hogy tekintettel a Telegdinek szóló ajánlásra, ebben az egy esetben bocsássák meg cselekedetét. Az egyetem azonban, mivel már korábban is fordult elő hasonló eset („id quod iam semel attentauerat facere,... Is igitur rursus ob tam insolens factum meritam accepit reprehensionem" (i.h.)), ragaszkodott a tézisek címlapjának újranyomtatásához, vagy legalább a nagyszombati egyetem címének törléséhez, kivágásához, és helyébe a megfelelő szavak beragasztásához. Kétséges, hogy ez végül megtörtént-e, a ferencesek ugyanis nem voltak hajlandók a kiadványból példányt adni az egyetemnek.

A pozsonyi nyomtatás tényét bizonyítja, hogy a vitára vonatkozó utolsó bejegyzés szerint a ferences lektor Pozsonyba utazott az ügy elintézésére.

1787

UTI-TA[RS] az-az reggel, [s est]ve, és egyéb [üdökben] gyakorlando im[ádságok, ha]lá-adások, d[icsiretek, és] lelki [óhajtások.] Mellyek, [mint egy jo] uti társ[aság, em]bert e földi sza[rán]dokságban vigasz[tallyak, ve]szedelemtöl oltal[mazzák, és] végre mennyei h[azájában] jutattyák. Posomban MDC[XXXIX] [typ. Societatis Jesu] (Zavari György).

)?(12,))?((6, [A–S[alternatim 12 et 6 ?]= [36] + [324?] pag. – 18° – Orn.

Čaplovič 338 – MKsz 1985: 58–62

Katolikus imádságoskönyv. – E kiadványnak csupán töredékei kerültek elő a keszthelyi Helikon Kastélymúzeum könyvtárában egy Párizsban 1652-ben nyomtatott teológiai mű kötéstáblájából. Az egész műből csupán ez az első, részben csonka füzet lapjai ismeretesek. A 18-ad rétű ív)?(füzetjellel ellátott tizenkét levélből álló első, és a))?((füzetjellel ellátott hat

levélből álló második részből áll. Az ívet a kötésnél 8+4+6 lap terjedelmű részekre vágva rendezték egybe. A részeknek egy közös füzetbe való tartozását és sorrendjét a nyomtatott szövegek folyamatossága bizonyítja. Ez a következő rendben írható le.

A fekete és piros betűkkel nyomott címlap csonka, szövege az imádságoskönyv harmadik ismert, Nagyszombatban 1678-ban megjelent kiadása (Országos Széchényi Könyvtár RMK I 1226a, MKsz 1880: 279) nyomán egészíthető ki. A nyomtatás éve is csonkán látszik, ez viszont a címlap hátoldalán *Zavari György könyvnyomtató* ajánlása végén olvasható datálásból így áll össze: *Posomban, Sz. Mátyás apostol napján 1639*, azaz: 1639. február 24-én.

Az ajánlás eleje is hiányos. A töredék mondatokból azonban kibetűzhető a címzett neve, Thurzó Erzsébet, Eszterházy Miklós nádor második feleségének, Nyáry Krisztinának Thurzó Imrével való korábbi házasságából született leánya. Az ajánlás a szerzőt név nélkül, *egy istenes papi személy*nek mondja.

Az ajánlást követi a naptár bevezetője *Az esztendőről, és az ő részeiről*, majd a tizenkét hónapra osztott naptár, végül *A változó ünnepeknek egyne[hány eszten]dőre való táblája* az 1639–1661. terjedő évekre. A bevezetés utolsó öt lapján a könyv *Lajstroma*, a lapszámozás rendjében szerkesztett tartalommutató található. Ez utóbbi alapján megállapítható a mű terjedelme is. Eszerint a 319. lapra esett *Szűz Mária olvasója elmondásának módja*. Ez megegyezik a különben kevéssé bővített, hasonló terjedelmű, 1643-ban Pozsonyban megjelent második (**2024**) és az 1678-ban Nagyszombatban megjelent harmadik kiadás (MKsz 1880: 279) végével. Ebből következtethető, hogy az imádságoskönyv fő része A-S jelzésű, váltakozva 12 és 6 lapos füzetekben 324 lap terjedelmű lehetett. A naptár és a *Lajstrom* szövegében egyes kiemelt részek piros betűkkel láthatók, amiből a könyv tartalmi beosztására lehet következtetni (vö. **2024**).

A nyomtatványt Hubert Ildikó írta le. Közölte az ajánlás szövegét és a töredék néhány levelének fotómásolatát is (MKsz 1985: 58–62).

Szabó Károly (RMK I 1607) e mű második, 1643-i kiadásából (**2024**) Rezenyi György pozsonyi kanonok előszavát idézte, amely szerint az *uti-társnak nevezett* imádságoskönyvet *három esztendővel ezelőtt egy Isten-félő és nemzete-szerető egyházi ember szedegetett volt egybe*. Ennek alapján az első kiadás megjelenési évét Szabó 1640-nek gondolta. Feltételezését Ján Čaplovič (338) és Holl Béla is átvette (RMKT XVII/7 619–620). Az előszó datálásából és a változó ünnepek táblájából azonban arra kell következtetni, hogy a kinyomtatás éve valójában 1639.

Az 1643. évi második kiadás előszavából az is megtudható, hogy ebből az első kiadásból *ezernél-is többet bocsáttak ki*, ami három év alatt elfogyott. A mű szerzője ismeretlen (vö. **2024**, MKsz 1880: 279).

A töredékek első leírása (MKsz 1985: 60) cáfolja Jenei Ferenc állítólagos feltételezését, amely szerint az Utitárs szerzője Hajnal Mátyás lehetett (vö. ItK 1960: 688). A cáfolat azonban félreértésen alapszik, ugyanis ilyen feltételezés nem létezett, mivel Jenei szóban forgó megjegyzése nem az Utitársra, hanem Hajnal ugyancsak névtelenül megjelent elmélkedő könyvére (vö. **1422**) vonatkozik.

Nem fogadható el Zelliger Alajos álláspontja sem. Ő minden indoklás nélkül írta le bibliográfiájában (Pantheon 8) Nádasi műveként az Útitárs 1658. évi kiadását. (Példánya a budapesti Egyetemi Könyvtárban).

Nem erősíthető meg az a feltételezés sem, amely Nádasi János jezsuita *Iesu et Mariae cliens* (Posonii 1643, **2021**) című, példányból nem ismert művével próbálta az *Utitárs*-at azonosítani (Archivum Historiae Societatis Jesu LXII. Romae 1993: 14, Tüskés Gábor – Knapp

Éva és vö. **2021**). Tüskés Gábor Nádasiról szóló monográfiájában már nem is ismételte meg ezt a feltételezést (vö. A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai. Bp. 1997).

A pozsonyi jezsuita nyomda világi nyomdavezetőinek neve nem szerepel a kiadványok impresszumában. Az ajánlást író Zavari György „könyvnyomtató" lehetett 1639-ben a tipográfia faktora (MKsz 1985: 58-62, Hubert Ildikó).

Cf. –, **2024**, →

Budapest *Nat* cop. – Keszthely ④*

1788

VERESMARTI Mihály: Íntö s taníto levél, melyben a régi keresztyen hitben a bátaiakat erössíti apáturok,... Veresmarti Mihály, posoni canonok etc. Posomban MDCXXXIX [typ. Societatis Jesu].

):(⁸,))(⁸, A⁸–S⁸ T₁–₅,)?(⁴, T₆–₈ V⁸ = [2] + XXVI + [4] + 298 + [29] pag. – 8° – Init.

RMK I 697 – Caplovič 327

Katolikus vitairat. – A címlap hátán Szent Ágostontól olvasható idézet latin és magyar nyelven. A könyvet *A szentséges római anyaszentegyház kardináljának, Pázmány Péternek, esztergomi érseknek* ajánlja a szerző Pozsonyban 1634 március 12-i kelettel. Ezután két további előszó következik: *A keresztyén olvasónak ez írásnak alkalmatosságáról* és *Kegyes olvasó, vedd mégis eszedbe*. Majd ismét egy Ágoston-idézet tölti ki latin és magyar nyelven az üresen maradó leveleket. A főrész, *A régi keresztény hitben a bátaiakat erősítő levél* negyvenhat *tanúság*ra van osztva. Minden tanúság külön címet kapott, s többnyire párbeszédes formájú. Szereplőik a *plébános*, a *prédikátor*, a *katolikus pap*, a *katolikus főember*, a *katolikus tanult ember*, az *egyházi ember*, az *író*, az *apátúr*, az *iskolamester*, a *lutherek*, a *kálvinok*, a *hallgatók*, a *tévelygők*, *Péter deák*, *Péter bíró*, *Pál deák*, *Kálmán deák*, *János deák*, a *közparaszt ember*. A főrészben két verses betét is olvasható, egy *tolvajdalolás*, incipitmutatóra utaló kezdő sora *Noha tolvaj voltam*, és egy prédikáció utáni ének részlete, kezdősora: *Rontsd meg, Úristen, a bálványozókat*. A szöveget bőséges lapszéli jegyzet kíséri. A levél kelte *Pozsony 1633. február 7*. A nyomtatvány végén tartalomjegyzék: *E könyvecskébe foglalt tanúságok táblája*; és betűrendes tárgymutató áll: *E könyvecskébe foglalt nevezetes dolgokról más tábla*.

A kiadvány két változatban ismert. A példányok egy részében a főrész vége után a 298. lapot követően, a tartalomjegyzék előtt még egy):(jelű pótfüzet van befűzve: *Olvasó, a 34. tanúságnak utójához olvassad ezt atyámfia* („B" variáns). A példányok más részében nem található ez a pótfüzet („A" variáns).

Szövegkiadás: Veresmarti Mihály munkái II. Kiadja Ipolyi Arnold. Bp. 1898, 1–192.

A bevezető részekből kitűnik, hogy Veresmarti e művét a Tolna megyében fekvő Bátán élő jobbágyaihoz írta, mivel azok *plébánosukat megvetvén,... prédikátort fogadtak*. Ezért a könyv az egyszerű embereknek íródott: *szólásomat... az együgyű községnek szavajárásához formáltam*. Veresmarti *Intő levelét* részletesen ismertette és méltatta Ipolyi Arnold (Veresmarti Mi-

hály XVII. századi magyar író élete és munkái. Bp. 1875, 436–457). A protestánsok 1643-ban éles hangú választ adtak ki Veresmarti munkája ellen (**2044**).

A kegyes olvasóhoz intézett második előszóban Veresmarti megjegyzi, *készen létele után a könyvecskének nyomtatása valamely akadékok miatt későre halada*, azaz bár a bátaiakhoz írott levél 1633-ban elkészült, kinyomtatására csak hat évvel később került sor.

Cf. –, **2044**

In 37 bibliothecis 75 expl. – Bratislava *Univ* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cambridge *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

Paraclisul precistei – Gromovnik. Preszáka 1639 = **Appendix 164**

1789

»[1–2] DER NEUE und alte Almanach aufs Jahr nach Christi Geburt 1640... gestellet durch D a v i d e m F r o e l i c h i u m, astronomum Caesareo-politanum. Benebenst Bewegung, Witterung und Aspecten der Planeten, wie auch Chronika und Jahrmärkte dieses Lands. Hermannstadt [1639] (Marcus Pistorius). – 16°«

KorblVerSiebLkde 1891. Nr.4:37 – Adleff 82 – Avram 5

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A szakirodalomban ismertetett egyetlen példány ma nem lelhető fel. A kiadványról a Korrespondenzblatt adott hírt (KorblVerSiebLkde 1891. Nr.4. 37). A nyomtatvány terjedelme ismeretlen. A cím alapján prognosztikont, krónikát és vásárjegyzéket is tartalmazott. A prognosztikonnak önálló címlapja volt, ahol a nyomdász feltüntette a nevét (Adleff 82). E naptár példányát Mircea Avram már nem látta.

Cf. **1700**!

Olim: Nagyszeben Muz

1790

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1640. esztendőre. Tejfalu 1639 Wechelius Zsigmond János. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1701**!

1791

ARAE honorariae nuptiis solennibus... Christophori Crucingeri Habelswerd e comitatu Glacensi, pro tempore Czenconis Hovorae liberi baronis a Lippa praeceptoris, sponsi et... Elisabethae Rucardiae... Balthasaris Rucardi,... civis et pharmacopolae quondam Iglaviae relictae viduae, sponsae... ad d. 3. Maij anni 1639... Zakolcae... celebrandis a nonnullis bene praecantibus amicis positae. [Trenchinii] (1639) [Václav Vokál].

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

Rukověť I 509 – Čaplovič 1713

Lakodalmi versek. – A nyomtatvány Christoph Crucinger, a lippai Czenko-Hovora báró tanítója és özvegy Elisabeth Rucard Szakolcán 1639. május 3-án tartott esküvőjére készült. A címlevél után kezdődő főrész a következő köszöntő költeményeket tartalmazza: (1) *Pro voto hymenaeo... Christophori Crucingeri, praeceptoris sui... Czenko-Hovora, liber baro a Lippa* – (2) *Ad ornatiss. dn. Christophorum Crucingerum... M. Melchior Colidius* aláírással – (3) *Laonicus Schmidelinus Bojoemo-Pannonius* verse – (4) *Mulier, vino et viro fortior. Esdrae 3.* címen *Nicolaus Schultissius à Felsdorff* verse – (5) *Nicolaus Fabricius Potiehovinus* cím nélküli verse – (6) *Exegesis picturae S. Christophori* aláírás nélkül – (7) *Eteostichon* aláírás nélkül – (8) *Coronides loco... Anagramma Christophorus, Elisabetha*, amelynek szerzője a vers végén olvasható kézírásos aláírás szerint *Vencesilaus Pelargus Lydomer.* – (9) *M. Josephus Heliades Teuto Brod., civis Trenchiniensis* cím nélküli költeménye.

Az ünnepelt a sziléziai Habelschwerdtből származó Christophorus Crucinger 1632-ben Frankfurtban tanult. Ezután Szakolcán lett a Czenko-Hovora család nevelője (vö. Rukověť I 509).

E nyomtatvány egyetlen, eddig ismert példányát a Rukověť ismertette (I 509). Ennek alapján került be az RMK III pótlásai közé külföldi nyomtatványként (RMK III 6214). A példányból hiányzik az „A" füzet negyedik levele. Ján Čaplovič (1713) azonban már a trencséni nyomda termékének tartotta. Állítását V. Ecsedy Judit betűtípus vizsgálata megerősítette.

Budapest *Nat* cop. – Praha *Nat* ②*

1792

»COMPENDIUM grammatices... Trenchinii 1637-1641 Václav Vokál.«

Čaplovič 1734a

Nyelvtankönyv. – E ma ismeretlen nyomtatvány emlékét Václav Vokál 1641. április 12-én kelt végrendelete őrizte meg a következőképpen: „exemplaria compendiorum grammatices, ktery jest pol piata sta" (a nyelvtani kompendium példányaiból ötödfélszáz van) (Macůrek, Josef: České země a Slovensko (1620–1750). Brno 1969, 163). Ennek az adatnak az alapján vette fel Ján Čaplovič bibliográfiájába, az 1641 előtt keletkezett kiadványok közé (1734a). Minthogy

Vokál 1637-től kezdve nyomtatott Trencsénben, e kiadványát 1637 és 1641 között készíthette. Címe alapján valószínű, hogy e munka Johann Rhenius latin nyelvkönyve lehetett, amely 1650-ben Lőcsén is napvilágot látott (**2327**).

Cf. –, **2109, 2327**

1793

»EVANGELIA... Trenchinii 1637–1641 Václav Vokál.«

Caplović 1734b

Evangélikus perikópás könyv. – E ma ismeretlen nyomtatvány emlékét Václav Vokál 1641. április 12-én kelt végrendelete őrizte meg a következőképpen: „Evangeliorum exemplárov nr. 15." (Josef Macůrek: Ceské země a Slovensko (1620-1750), Brno 1969, 163). Ennek az adatnak az alapján vette fel bibliográfiájába Ján Čaplovič az „1641 előtt" keletkezett kiadványok közé (1734b). Jozef Telgársky a trencséni nyomda kiadványainak jegyzékében az 1640. esztendőben feltételezte e nyomtatvány megjelenését (Trenčín. Remeslá, tlačiarne, architektúra. Bratislava 1985, 204). Minthogy Vokál 1637-től kezdve nyomtatott Trencsénben, e kiadványa 1637 és 1641 között készülhetett. A nyomtatvány nyelve Vokál végrendeletének sommás megjegyzése alapján nem állapítható meg.

1794

»FABRICIUS, Andreas: In Obitum Spectabilis Ac Magnifici Domini... Iohannis Zaij De Cheomer, Liberi Baronis Ac Haereditarii Domini Arcis Vghrocz etc., Qvi Obiit In Domino Anno... 1639. Die 19. Septembris, Anno Aetatis Svae 34... Inhonorem et Consolationem... Domino Et Patrono suo... Laurentio Zaij... obitum charissimi ac unici filij lugenti, humiliter ac dolenter consecrat Andreas Fabricius, p. t. Eccl(esi)ae Podluzan(iae) Minister indignus, in ditione Vghrocz. Trenchinii (1639) typis Wenceslai Wocalii. [1] fol. – 2°«

Čaplovic 1713a

Gyászvers. – Ján Čaplovic ismertette először az egykor Esze Tamás tulajdonában lévő unikum példányt (1713a). Ma ez a példány nem található. A bibliográfiai leírás alapján egyleveles nyomtatványról van szó, amelynek csak az egyik lapjára nyomtattak, kéthasábosan. A példány Caplovič szerint sérült, nem teljes. A gyászvers Zay János halálára készült, aki 1639. szeptember 19-én, 34 éves korában hunyt el. A szerző az egyetlen fia elvesztését siratő Zay Lőrinc panaszát és az elhunyt fiú válaszát öntötte verses formába.

Andreas Fabricius a Trencsén megyei Bánluzsányban, a Zay család birtokán volt evangélikus lelkész. Ez az egyetlen, nyomtatásban megjelent műve ismeretes.

Olim: Bratislava, Ján Čaplovič cop. ← Esze Tamás?

1795

GRUNTOWNJ a prawdiwá zpráwa a oznámenj skutkŭ prwé nikdy neslychanych a přjkladů strassliwych, kterj gsau se přjčinau hrozného a welikého hladu při lidech w Ržijssi a zemjch německých gak okolo Regnu řeky tak y w dolegssjch Sassých, w Pomořjch, w Mechelburgku y w Vckern a w nowých Marcých staly a zběhly-léta Páně 1638. Z německého do českého gazyka wyložená od J[akuba] Z[acheusa] Č[aslavinusa] léta 1639... Prwé giž w německým jazyku w Rjssi wydané a nynj s powolenjm wrchnostij, w Trenčjně 1639 v Wáclawa Wokala.

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Init.

Knihopis 17.366 – Čaplovič 1715

Tudósítás biblikus cseh nyelven. – A címszöveg fordítása: Alapos és igaz híradás és ismertetés a korábban soha nem hallott és szörnyű példákról, amelyek a borzalmas és nagy éhínség miatt az embereken történtek és folytak a Birodalomban és a német országokban mind a Rajna folyó körül, mind Alsó-Szászországban, Pomerániában, Mecklenburgban és Uckerben is és új őrgrófságokban az Úr 1638. esztendejében. Németből cseh nyelvre fordítva J. Z. Č.-tól 1639-ben... Először már német nyelven a Birodalomban kiadatott és most a hatóság engedélyével Trencsénben 1639-ben Václav Vokálnál. A címlapon bibliai idézet olvasható. A keltezés nélküli *Predmluva* (Előszó) és a *První hystoria v... vsy Wolffynu... naproti Štetynu* (Az első történet... a Stettinnel szemben lévő... Wolffyn faluban) után következnek a beszámolók az 1638. évi németországi éhínségről.

A fordító nevének kezdőbetűit név nélküli folyóirat-közlemény oldotta fel (Slovenská národná knižnica 1944: 117). Jakub Zacheus Čáslavból származik, 1597-ben baccalaureus a prágai egyetemen, 1600-ban Prága óvárosi iskolájában tanár. A fehérhegyi csata után Trencsénbe menekült.

Bratislava *Univ* ① – Budapest *Acad* cop. (Martin) – Martin *MS* ①

1796

»HABERMANN, Johann: [Modlitby na každý den v týhodní.] (V Trenčíně 1639 Václav Vokál)«

»? + 340 pag. 12°«

Čaplovič 1716

Evangélikus imádságoskönyv biblikus cseh nyelven. – A cím fordítása: Imádságok a hét minden napjára. Az egyetlen ismert példány, amelynek címlapja hiányzott, és amelyet Ján Čaplovič leírt (1716) ma nem található. Az ajánlás, amelynek már Čaplovič is csak a végét látta, a következő mondattal fejeződött be: *V Trenčíně v domě... hraběte Illesházy Gaspara 1. dne měsyce septembris... MDCXXXIX... Václav Vokál impressor et exul* (Trencsénben, gróf Illésházy Gáspár házában 1639. szeptember 1. napján Václav Vokál nyomdász és exuláns). Ezután egy latin nyelvű vers volt olvasható *Ad eosdem generos, egregios et ornatissimos dominos mecoenatos*, aláírója *M. Josephus Heliades civis Trenchiniensis*, ebből kiderült, hogy a kötetet P. Motesický, A. Bogadi és Medniansky trencséni nemeseknek ajánlották. A régebbi kiadásokból átvett *Předmluva* (Előszó) szerzője *M. Daniel Adam z Veleslavína*.

Johann Habermann Avenarius „Christliche Gebete für allerlei Not und Stande... ausgeteilt auf alle Tag in den Wochen" című népszerű imádságos könyvét Ján Straněnský fordította cseh nyelvre. 1573–1637 között 11 kiadásban jelent meg, többnyire Prágában (Knihopis 2816–2826). A műnek két magyar nyelvű fordítása is ismeretes (**289** és **732, 883**).

A Knihopis (2827) Antonín Klíčre hivatkozva (Clavis haeresim claudens et aperiens... Registřík některých bludných... kněh... Hradec Králové 1729, 85) közli egy 1637. évi trencséni kiadás adatait, de azok feltételezhetően erre a két évvel későbbi kiadásra vonatkoznak.

Cf. –, →

Olim Praha *Nat*

1797

HADIK, Alexander: Decas prima, breviter exhibens primam mentis operationem logicae, quam D. O. M. A. praeses m. Alexander Hodikius Tren(chiniensis), p. t. gymn[asii] Baan[i] rector publico examini subjicit respondente Elia Lanii Thuroceno, ejusdem gymna(sii) alumno. Habebitur (...) Martij horis et loco consveto anno MDCXXXIX... Trenchinii (1639) typis Wenceslai Wocalii.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 545 – Čaplovič 1719

Logikai vizsgatételek. – A címlap hátán a respondens Eliás Láni ajánlja a művet *Gregorio Lanii T., antistiti ecclesiae Veterosoliensis..., nec non... comitatuum Soliensis, Thurociensis, Neogradiensis et utriusque Hontensis superattendenti... patri...; Zachariae Lanii T. ecclesiae Baanensis dinastae sacrorum... et seniori ejusdem... contubernii... domino patruo; Danieli Lanii T., pastori ecclesiae Sclavorum... civitatis Carponensis... domino patrono; Gabrieli Piscatori ecclesiae Lipschensis concionatori... fautori.* A külön cím nélkül kezdődő főrész, amelynek szerzője a praeses Hadik, tíz pontból áll, s a logika definícióját s néhány alapfogalmát tárgyalja.

A trencséni születésű Alexander Hadik 1634–1636-ban Rostockban tanult. Hazatérése után 1639-től báni rektor. 1644-ben még ugyanott működött, későbbi életéről nem tud a szakirodalom.

E vizsgatételeket a címlap tanúsága szerint a báni gimnáziumban vitatták meg 1639. márciusában.

Budapest *Nat* cop. (Martin) – Budapest *Univ* ① – Dolný Kubín ① – Martin *MS* ①

1798

[1] HADIK, Ján: Aqva apoplectica reficiens ex inopinato suorum casu lugentium pectora. Kázanj pohřebnj nad mrtwým tělem... Martina Bocka Lipnického (kteryž... 1639. 20. dne měsyce srpna ziwot swůg... dokonal), k občerstwenj a potěssenj zarmaucených... včiněné... 1639. a dne 21. měsyce srpna od... Jana Hodikia... Ewangelium Krystowa... w městě Trenčijně služebnyka a w kragjch trenčanskem, liptowském a orawskem Cyrkwj Ewangelickych nařjzeného superintendenta... – [2] (SOPOTIUS, Theodor: Viridarium vitae honestae. Kázanj pohřebnj... Martina Bocka Lipnického: kteryž... léta Páně 1639. 20. dne měsyce srpna w... městě Trenčijně skrze smrt... se odebral. Před domem... Jana Gaducyho... 21. srpna včiněné od... Theodora Sopotia, na ten čas Cyrkwe Trenčanské kaplana.) – [3] (WOLFIUS, Adam: Breviarium humanum žiwota lidského: krátkosti, bytnosti a pomjgegitedlnosti, kratičké... vkázánj: ku poctiwosti a... památce... Martina Bocka z města Lipnice w Králowstwj Českém rodiče, a od léta Páně 1629. až do léta... 1639... pro prawdu S. Ewangelium... exulanta Krystowa... od kněze Adama Wolffiusa Czesko Benessowského, Ewangelium Krystowa w dědině Niżnjch Mothessicych kazatele...) – [4] (JUSTA exeqvialia in obitum insperatum... Martini Boczek Lypniceni, qvondam praesidis arcis Svietlensis in Bohemia, incolae... civitatis Trenchiniensis, patroni Musarum singularis, et fautoris exsulum pauperum liberalis... 20. Augusti defuncti, et 21. Aug. anno 1639... in templo suburbano sepulti, quae... amico suo charissimo amici... solverunt et jure dederunt.) (V Trenčíně 1639) [Václav Vokál].

A^8–F^8 G^4 H^8 I^4 = [64] fol. – 8° – Orn.

RMK II 548, II 506 – Knihopis 3067 – Čaplovic 1712

Biblikus cseh nyelvű gyászbeszédek és latin nyelvű gyászversek gyűjteménye. – A kiadvány három beszédet tartalmaz Martin Boček trencséni polgár halálára. Boček 1639. augusztus 20-án halt meg, és a rákövetkező napon, augusztus 21-én temették el. Az első halotti prédikációt a temetés napján Ján Hadik trencséni evangélikus lelkész szuperintendens mondta el a trencséni elővárosi templomban. A beszéd végén az elhunyt életrajza olvasható. A második beszéd ugyanezen a napon, Ján Gaducy háza előtt hangzott el Teodor Sopotius trencséni

segédlelkésztől. A harmadik prédikáció szerzője Adam Wolfius alsómotesici evangélikus pap. Mindegyik prédikációnak önálló címlapja van, éppúgy, mint a gyászbeszédeket követő *Justa exequialia...* című résznek. Ebben Martin Boček barátai latin nyelvű gyászversekkel búcsúztatták az elhunytat. A *Piis manibus Martini Boczek...* című hosszabb gyászvers szerzője *M. Josephus Heliades concivis Trenchiniensis*, a többi, rövidebb versé pedig *M. Melchior Colidius – Nicolaus senior Fabricius Pottehovinus, incola Zacolcae – Vencesilaus Pelargus – Nicolaus junior Fabricius Zakolcensis.*

Martin Boček (1580–1639) a csehországi Lipnicén született, 1608–1629 között több csehországi birtokon volt tisztviselő, legtovább Světlán. 1629-ben exulánsként került Magyarországra, ahol Trencsénben telepedett le. Első feleségének és gyermekeinek halálára is megjelent hasonló gyászbeszéd és gyászvers-gyűjtemény (**1799**).

Szabó Károly – példányt nem ismervén – csak Klein említése alapján (Nachrichten II 212 és III 411) vette fel Hadik (RMK II 548) és Wolfius gyászbeszédét bibliográfiájába (ez utóbbit téves, 1636-os évszámmal, RMK II 506). Rizner Sopotius és Wolfius prédikációját ismerte (V 132, VI 143), Mišianik pedig Hadik és Wolfius beszédét, valamint a *Justa exequialiát* (88, 287, 96), de mindegyiket külön-külön, önálló nyomtatványként. A négy rész összetartozását a füzetjelek egyértelműen igazolják. A gyűjtemény teljes leírását példány alapján először a Knihopis (3067), majd Ján Čaplovič bibliográfiája (1712) közölte. A nyomtatvány impresszumot vagy kolofont nem tartalmaz, a betűtípusok alapján azonban kétségtelenül trencséni nyomtatvány.

Budapest *Nat* cop. – Praha *Nat* ① ②*

1799

[1] HADIK, Ján: Lachrymae Boczekianae abstersae, promluwenj pohřebnj k... zármaucených srdcý potěssenj... Martina Bočka Lipnického... také... Kateřiny Sstiastné, manželky geho... smrt rychlau negmilegssijch djtek swých Ben Jamina... gmenowitě... oplakáwagijcých včiněné od... Jana Hodikia... ewangelium Krystowa w... městě Trenčjně kazatele a w kragjch trenčanském, liptowském a orawském cyrkwj ewangelickych nařjzené(ho) superintendenta, 18. dne měsýce prasynce léta Páně 1638. – [2] (STEPHANIDES, Jakub: II. Pohřebnj kázánj nad... Annickau, negmilegssj dcerkau... Martina Bočka Lipnického... včiněné od k(něze) Jakuba Stephanidesa Přibislawského, dne 14. měsýce junij léta Páně 1635...) – [3] (WOLFIUS, Adam: III. Lucrum ex morte. Zysku z smrti lidj w Pánu Krystu vmjragjcých... předložený k... potěssenj zarmaucených rodičů... Martina Bočka Lipnického... Kateřiny Sstiastné manželky geho... smrt djtek swých a negwjce Benyamina, synácka gedinkého... oplakáwagjcých... zprawené od kn(ěze) Adama Wolffiusa Benessowské(ho), Ewan. Kry. ... w Also-Motěssicých služ... léta Páně 1639.) – [4] (ROMENEC, Ján: IV. Monumentum funebre. Památka pohřebnj ku poctiwosti y potěssenj... rodičů... Martina Bočka Lipnického... Kateřiny Sstiastné, manželky geho... a odchodů... djtek swých, Anny, Anny-

Marye, Jana a Ben Jamina... oplakáwagjcých na spůsob kázanj sepsaná od kn(ěze) Jana Romence Německo-Brodského, Ewangelium Krystowa... w Drżerycých služebnjka.) – [5] (ARA memorialis, quam... Martinus Boczek, nec non... Catharina Felicis, consors sua... parentes maestissimi... Annae, Annae-Mariae, Johanni, Beniamino, liberis suis... in Domino dormientibus juxtaque... Catharinae... Felicis Zelivsky... relictae viduae, praefatorum liberorum aviae... exstrui curarunt studio amicorum suorum...) [Trenčín] (1639) [Václav Vokál].

A^8–K^8 = [80] fol. – 8° – Orn., init.

RMK II 546 – Knihopis 3069 – Čaplovič 1721

Gyászbeszédek biblikus cseh és gyászversek latin nyelven. – A gyűjteményt 1639-ben állították össze a cseh exuláns trencséni lakos Martin Bocek és Katerína Stiastná gyermekeinek halálára. Az egyes részeknek önálló címlapjuk van impresszum nélkül; együttes megjelentetésüket a füzetjelek bizonyítják. Az első prédikációt Ján Hadik trencséni pap 1638. december 18-án, a hároméves Benjamin temetésén mondta el. Jakub Stephanides gyászbeszéde 1635. június 14-én, a két és fél éves Anna temetésén hangzott el. Ezt követi Adam Wolfius alsómotesici pap 1639-ben írott és Ján Romenec dezséri lelkész év nélkül, feltehetően szintén 1639-ben írott beszéde a négy elhunyt gyermek, Anna, Anna-Mária, Ján és Benjamin Bocek emlékére. A prédikációkhoz csatolt ötödik rész latin nyelvű gyászverseinek szerzői: *Adam Wolfius – Joannes Romenetzius* (verse cseh fordításban is olvasható) – *M. Alexander Hodikius p. t. gymn. Baan. r. – M. Iosephus Heliades Tev. con. Trenchiniensis – Michael Makonius Trench. gymna. Banov. conrector – Matthias Romenecz Vogi. collega gym. Banov., Johannes Molitoris Dezeritcenus.*

A beszédek szerzői közül csupán Jan Romenecnek nem ismert más, Magyarországon nyomtatott műve. Romenec 1605–1607-ben a prágai egyetemen végezte tanulmányait. Cseh exulánsként került Magyarországra, 1637–1639 között Dezséren volt evangélikus lelkész. Itt hunyt el 1640 körül.

Budapest *Nat* ① – Praha *Mus* ③ – Praha *Nat* ① ③*

1800

[1] HADIK, Ján: Mors justorum, praenuntia futurorum malorum... Kázanj pohřebnj wčiněné nad mrtwým tělem... Jana Butowského, obywatelé... města Trenčjna, kteryż byw deset let zbawený swé milé wlasti żiwot swůg... dokonal 6. dne měsyce czerwence léta 1639. Od... Jána Hodikia, ewangelium Krystowa w... městě Trenčjně kazatele a w kragich trenčanském, liptowském a orawském cyrkwi ewangelických narjzeného superintendenta, 8. dne měsyce czerwence léta Páně 1639. – [2] (SOPOTIUS, Teodor: Druhé kázanj pohřebnj nad... Janem Butowskym... 7. dne měsyce czerwence léta 1639... před geho kwartyrem a domem... pana Kordosse wčiněné

od... Theodora Sopotia, kaplana cýrkwe trenčanské. W Trenčjně v Wácslawa Wokála.) – [3] (WOLFIUS, Adam: Funus Christianum, památka pohřbu... Jana Butowského, kteryž... 8. julij... w hrob k neymilegssj swe někdy manželce Dorotě y djtkám přiložen a pochowán... včiněná od k(něze) Adama Wolffiusa Czesko-Benessowského, ewangelium Krystowa... w Also-Mothessitcých služebnjka.) – [4] (HELIADES, Josef: Prosopopaeia... Iohannis Bvtovsky... 6. Iulij anno 1639. denati ex versiculis Bojemicis jam antea impressis desumpta, et honoris ergo adornata, studio et opera M. Josephi Heliadae, concivis Trenchiniensis.) (W Trenčjně 1639 v Wácslawa Wokála.)

A^8–E^8 F^4 = [44] fol. – 8° – Orn.

RMK II 547 – Knihopis 3070 – Čaplovič 1723

Gyászbeszédek biblikus cseh és gyászvers latin nyelven. – A kiadvány Jan Butovský „kedves hazájától tíz évig megfosztott" cseh exuláns, trencséni lakos temetésére írott gyászbeszédeket, ill. gyászverset tartalmaz. Az egyes beszédeknek önálló címlapjuk van, de impresszumot csak a második prédikáció címlapjára nyomtattak. Ján Hadik trencséni evangélikus lelkész és Adam Wolfius alsómotesici pap prédikációja az 1639. július 8-án tartott temetésen hangzott el, Teodor Sopotius trencséni másodpap gyászbeszéde pedig egy nappal korábban, az elhunyt házánál. A kiadványt Josef Heliades trencséni polgár Jan Butovský 1639. július 6-án bekövetkezett halálára írott latin gyászverse zárja.

Cf. – **1801**

Budapest *Nat* ① – Praha *Nat* ②*
Olim: Késmárki ev. lyc.

Heliades, Josef: Carmina Latina et Bohemica (o Pavlovi, synáčkovi Andreja Sivého, zomrelom v Trenčíne 3 dec. 1638). v Trenčíne 1639. – Vide **1803**

Heliades, Josef: Kázaní nad synáčkem Daniele... Ondřeje Syvého z Mezříče... V Trenčíně 1639. – Vide **1803(1)**

1801

⟨Heliades, Josef: Verše nad exulantom Janom Butovským. Trenčín 1639 Václav Vokál⟩

Čaplovič 1718

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Gyászvers biblikus cseh nyelven.

E ma példányból ismeretlen gyászverset Jan Butovsky cseh exuláns halála alkalmával írták. Kinyomtatását Ján Caplovič joggal feltételezte (1718) a *Mors justorum* című gyűjtemény (**1800**) negyedik részének címszövege alapján: *Prosopopaeia... Iohannis Butovsky... 6. Julij anno 1639 denati ex versiculis Bojemicis jam antea impressis desumpta, et... adornata studio et opera M. Josephi Heliadae, concivis Trenchiniensis.* Valószínű, hogy az eredeti cseh nyelvű költeménynek is Josef Heliades volt a szerzője, bár az idézet csupán azt bizonyítja, hogy ő készítette el a latin nyelvű változatot. Heliades latin nyelvű költeménye az említett nyolcadrét alakú gyűjteményben az F_3a–F_4a lapokon olvasható. Terjedelméből arra lehet következtetni, hogy az alapjául szolgáló cseh gyászvers egyleveles nyomtatvány lehetett.

Cf. –, **1800(4)**

1802

»HELIADES, Josef: Versus funebr(es) Latini et Bohemici M. Josephi Heliadae concivi Trenschinien. super funus Susannae conjugis Samuelis Prokopensky Letoviceni, Mystagogi Beczkovien., et filiae Joannis Chotieborzky Senatoris et Syndici Teutonicae Brodae Bohemorum, typis editi Trenschinii ex officina Typographica Wenceslai Wocalii anno 1639 in 8vo.«

Caplovič 1717

Gyászversek latin és biblikus cseh nyelven. – A ma már egyetlen példányban sem ismert kiadvány emlékét Martin Laucek „Collectanea XIV", XVIII. századi kézirata (Literárny archív Matice slovenskej, Martin) őrizte meg. Ennek alapján vette fel Ján Caplovič ezt a tételt bibliográfiájába (1717). A – feltehetően nem pontos – cím szerint a szerző latin és cseh nyelvű gyászversei Samuel Prokopensky beckói sekrestyés feleségének, Susannának a halálára készültek, és 1639-ben nyomtatták ki Trencsénben.

Justa exequialia in obitum dni Martini Boczek Lipniceni... Trenčín 1639. – Vide **1798[4]**

1803

KŘESTIANSKÁ potěssitedlná rozgjmánj o nestálosti žiwota lidského, skrze čtwero pohřebnj kázanj nad mrtwými těly dwých [!] malých djtek, Danyele a Pawla synůw, též... Kateřiny Předmjřské,... manželky... Andreásse Sywého z města Mezříče pod Rožnowem, w pohostinnosti w... městě Trenčjně zustáwagjcýho. Rozdjlnými časy... včiněné. (W Trenčjně 1639 w domu G. M. Hraběte Jliessházy, v Wáclawa Wokála.)

A^8–G^8 H^4 [$I^{1?}$] = [60] + [1?] fol. – 8° – Orn.

RMK II 532 – Knihopis 14.920 – Caplovič 1720

Gyászbeszédek biblikus cseh és gyászvers latin nyelven. – A címszöveg fordítása: Keresztyén vigasztaló elmélkedés az emberi élet mulandóságáról négy gyászbeszédben két kis gyermek, Daniel és Pavol... Katerina Predmírská... és Andreáš Sivý... szülőktől, akik Mezříč pod Rožnovem városából... Trencsén város vendégszeretetét élvezik. A beszédeket különböző időben tartották. A kiadvány a következő, önálló címlappal ellátott gyászbeszédeket tartalmazza az első prédikáció a címlevél hátán kezdődik: (1) *První kázaní nad synáčkem... Danyelem... Andreáše Syvého a... Kateřiny Předmířské... kteryžto... život svůj... dokonal... léta 1632. ... učiněné... od kn. Jakuba Stephanydesa Přibislavského... kaplana zámku Trenčanského...* (Első beszéd Andreáš Sivý és Katerina Predmírská kisfia, Daniel felett, aki életét bevégezte 1632-ben. Jakub Stephanides, a trencséni vár káplánja tartotta.) Daniel féléves korában, nagyhét hétfőjén [április 12] halt meg, és a trencséni templomban búcsúztatták. – (2) *Druhé kázaní pohřební nad... Katerinau Předmírskau... manželkau... Andreáše Syvého... kteráž dne 22. měsyce března život svůj... léta 1633. dokonala... od kn. Jakuba Stephanydesa Přibislavského...* (Második halotti beszéd Andreáš Sivý felesége, Katerina Predmírska felett, aki 1633. március 22-én fejezte be életét... Jakub Stephanidestől...) Katerina 25 éves korában halt meg. 1633. nagycsütörtök napján temették el Daniel fia mellé. – (3) *Třetí pohřební kázaní ku poctivosti i potěšení... rodičův... Andreáše Syvého... Kateřiny Puncovské... odchodu synáčka... Pavla... oplakávajících... léta 1638... od... Theodora Sopotia, kaplana Cýrkve Trenčanské.* (Harmadik halotti beszéd a Pavel fiuk eltávozását sirató szülők, Andreáš Sivý és Kateřina Puncovská tiszteletére és vigasztalására... az 1638. évben... Theodor Sopotiustól, a trencséni egyház káplánjától.) A féléves korában elhunyt Pavelt 1638 december 3-án temették el. Sopotius gyászbeszédét a szülők háza előtt tartotta. – (4) *Čtvrté pohřební kázaní nad mrtvým synáčkem Pavlem... Andreáše Syvého... od... Jana Hodikia... v... městě Trenčíně kazatele...* (Negyedik halotti beszéd Andreáš Sivý halott kisfia, Pavel felett... Ján Hadik trencséni lelkésztől...) Hadik gyászbeszédét 1638. december 3-án a trencséni alsóvárosi templomban mondta el. – (5) *[Ad]... Andream Syvy Mezrzycenum, dominum amicum suum... charissimum* című latin vers és cseh fordítása, ez utóbbi aláírása: *Od M. Jozeffa Heliadesa, sauseda města Trenčjna.* A nyomtatás helyét, évét és a nyomdász nevét a H_4a lapon látható kolofon tartalmazza.

Čaplovič (1720) és a Knihopis (14.920) leírása szerint ezután még egy „I" jelű levél következik, amely az általunk látott példányokban nem található. Ezen *Calix domini salutaris. Andreas Syvy M.* címmel cseh nyelvű vers olvasható. Aláírás *A. S. M.* (= Andreas Syvy Mežiříčský?)

Szabó Károly még csak Johann Samuel Klein említéséből ismerte Hadik gyászbeszédét, 1638-as nyomtatványként (RMK II 532). Rizner a halotti prédikációkat szerzőnként különkülön írta le, a másodikat 1637-es (Rizner V 170), az elsőt és a harmadikat (Rizner V 171, V 132) 1638-as trencséni nyomtatványként. A kiadvány teljes példányát a gyászversekkel és az 1639-es évszámot viselő kolofonnal együtt először a Knihopis (14.920), majd Ján Čaplovič bibliográfiája (1720) ismertette.

Ľudovít Rizner Josef Heliades művei között sorolt fel egy „Kázanj nad synáčkem Danielem... Ondreje Sywého z Mezříče" című gyászbeszédet (II 85). Ez azonban téves adat, Heliades csak a fent részletezett gyászbeszéd-gyűjtemény végére írt gyászverset, az említett első prédikáció szerzője Jakub Stephanides.

Budapest *Nat* cop. (Martin) – Martin *MS* ②* – Praha *Nat* ② ③

1804

LOCHMANN, Ján: Cineres allemannici, to gest kázanij o ohni, kterým roku... 1639, dne 22 měsyce rzjgna o hodině osmé podwečer, w Lipči Německé w widěku liptowském sedmnácte domů sewssjm obiljm... gest spáleno a w popel obráceno. Včiněné za tjm tam že w chrámě božjm třidcátého dne měsyce rzjgna... od kněze Jáná Lochmanná zpráwce cýrkwe Krystowy w Německé Lipči... W Trenčjně (1639) v Wácslawá Wokála.

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

Knihopis 4931 – Čaplovič 1722

Evangélikus prédikáció biblikus cseh nyelven. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A címlap után kezdődik a Liptó megyei Németlipcsén 1639. október 22-én este 8 órakor kitört tűzvészről a helyi templomban október 30-án tartott beszéd, amely főként a tűzeset részletes, tárgyszerű leírását tartalmazza.

A besztercebányai születésű Ján Lochmann (1597–1645) itthoni tanulmányai után 1615-ben a wittenbergi egyetemre iratkozott be. Hazatérve Mosócon, Trencsénben, majd Németlipcsén rektor, 1621-től vörösalmi, dubnici, 1631-tól pedig németlipcsei evangélikus lelkész, halálának évében senior is.

Budapest *Acad* cop. – Martin *MS* ①

1805

»LUTHER, Martin: Catechismus. Trenchinii 1637–1641 Václav Vokál.«

Čaplovič 1734c

Evangélikus katekizmus. – E kiadvány emlékét Václav Vokál 1641. április 12-én kelt végrendelete őrizte meg. Ez felsorolja a hagyatékában maradó öt nyomtatvány példányszámait, köztük: „... catechetices Lutheri exemplárov jest tri sto" (Luther katekizmusából 300 példány van) (Macůrek, Josef: České země a Slovensko (1620–1750). Brno 1969, 163). Ennek alapján megalapozott Ján Čaplovič feltételezése, hogy e nyomtatványok Vokál műhelyében készültek 1637–1641 között (vö. **1792**, **1793**, **1808**, **1811**).

A fenti leírásból arra lehet következtetni, hogy e kiadvány esetleg Luther kiskátéját, vagy annak egy magyarázatos változatát tartalmazta. Ebben az esetben feltételezhető címe Institutiones catecheticae lehetett (vö. **2266**). A feljegyzésből nem állapítható meg egyértelműen, hogy az latin vagy biblikus cseh nyelvű kiadványra vonatkozott.

1806

[1] MINUCÝ s pranostykau hwězdářskau od D a w i d a F r a e l i c h i a, w městě Kyžmarku astronoma a pranostykaře giž 18 roku sepsaná na horyzont vhersky a morawsky k letu Pá(ně) přestupnému MDCXL. – [2] (Pranostyka menssj hwězdářská... k vherskému a morawskému a giných okolnjch zemj horyzontu sepsaná a wydaná od Dawida Fraelichia w Kežmarku astronoma, k létu Páně MDCXL.) W Trenčjně [1639] v Wáclawa Wokála.

A^8–H^8 I^1 = [68] fol. – 16° – 1 ins., mult ill.

Čaplovič 1714

Új-naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven. – A címlapot fametszetes cseh címer díszíti. A naptártáblák beosztása megegyezik az előző évi trencséni kiadáséval (**1752**). A kalendárium további részei: *Chcesli také vědeti, kdy más co pod kterým znamením začíti dělati* (Akarod-e azt is tudni, mikor, milyen csillagzat alatt kell valamit elkezdened?) – *O pauštění krve žilau aneb bankami některé regule, jichž k uší setřiti v lázni y při hlavy mytí velice k zdraví užitečné* (Az érvágásról vagy köpölyözésről néhány regula, amely a fülek megkímélésére a fürdőben és fejmosásnál az egészségre nagyon hasznos) – *O pauštění krve* (Az érvágásról) – *Veytah krátky z uherské a sedmihradské historie* (Rövid kivonat a magyarországi és erdélyi krónikából). Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *Veřejne vypsání spůsobu roku tohoto* (Az idei év jellegének általános leírása) – *O zatmění světel nebeských a jejich aučincych* (Az égitestek fogyatkozásairól és hatásukról) – *O válce a nepokoji* (A háborúról és békétlenségről) – *O moru, nemocech a jinych odpornostech* (A pestisről, a betegségekről és más utálatos dolgokról) – *O aurodách zemskych* (A mezei terményekről) – *O naději k vínu* (A bortermés kilátásairól) – *O vybornem a dobrem setí, kdy a kterého času co síti se má, přitom i o jinych pěknych a užitečnych naučenych jednoho každeho měsice* (A kitűnő és jó vetésről, mikor, milyen időben, mivel kell táplálkozni, emellett más szép és hasznos tudnivalóiról az év minden egyes hónapjának) – *O způsobu některych království a zemí, a neyprvé o Horních Uhřích, Horních Sedmihradčanech, o Margkrabství Moravském* (Némely ország és tartomány jellegéről, mindenekelőtt Felső-Magyarországról és Felső-Erdélyről, a Morva Őrgrófságról) – *O Dolních Uhřích, dolních Sedmihradčanech a Rakausich* (Alsó-Magyarországról, Alsó-Erdélyről és Ausztriáról) – *O Království Českém* (A Cseh Királyságról) – *O Horním Slézsku a Malém Polsku* (Felső-Sziléziáról és Kis-Lengyelországról) – *Druhá stránka pranostyky o čtyrech částkách roku. O zimě* (A prognosztikon második része az esztendőnek négy évszakáról. A télről) – *O jaru* (A tavaszról) – *O létu* (A nyárról) – *O podzimku* (Az őszről) – *O proměnách povětří a nastání jednoho každeho měsíce a čtvrti jeho* (A légkör változásairól és minden egyes újholdról, valamint holdnegyedről) – *Jarmarkové, kteříž se v některych městech a městečkách v Horních i Dolních Uhřích drživají* (Vásárok, amelyeket Felső- és Alsó-Magyarország némely városában és városkájában tartanak). *Omluva impressorová* (A nyomdász mentsége) zárja a kiadványt, amelyben Vokál arról ír, hogy tavalyi ígéretét teljesítve most ABC-rendben közli a vásárjegyzéket. Ezt a jövőben is kész bővíteni, ha tudomására hozzák neki, aki gróf Illésházy Gáspár trencséni házában lakik, hogy munkája megfelelő volt.

Cf. **1752**!

Budapest *Nat* ①

1807

REMEŇ, Daniel: Par positionvm de universalitate mortis Christi, Calvinianis potissime oppositvm, et sub finem examinis in schola Trenchiniensi publicae ventilationi propositum, praeside Daniele Remenio Tevto-Lips(ensi), scholae Trench(iniensis) p. t. rectore, respondente Daniele Sartorio Novisol(iensis) scholae alumno, ad diem 19. Maj horis ante et pomeridianis. Trenchinii MDCXXXIX Wenceslai Wocalij.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn.

RMK II 549 – Čaplovic 1724

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján *Daniel Remenius* ajánlja a művet *Andreae Bogadi de Baranya,... principis Transylvaniae primarii ordinis aulae familiari; Stephano Omasta, in... aula Trenchiniensi rationum exactori; Georgio Schujano, eiusdem arcis bonorum provisori* és *Danieli Petrovicio, ordinis senatorii Trenchiniensis civi,... dominis patronis*. Ezt követően minden külön cím és bevezetés nélkül kezdődik a főrész, amely azt a teológiai tanítást fejti ki bővebben, hogy Krisztus minden ember minden bűnéért halt meg és adott elégtételt. Ennek során számos református teológus véleményével vitázik a szerző.

A németlipcsei születésű Daniel Remeň Königsbergben tanult. 1638-tól lett a trencséni iskola rektora, majd lelkész Zólyomban, később pedig Besztercebányán. 1674-ben száműzték, a sziléziai Briegben halt meg 1678-ban.

Budapest *Nat* ① – Kremnica *MS* ①

1808

»SLABIKÁR... Trenčín 1637–1641 Václav Vokál.«

Čaplovic 1734d

Ábécéskönyv biblikus cseh nyelven. – E példányból ma már ismeretlen nyomtatvány emlékét Václav Vokál 1641. április 12-én kelt végrendelete őrizte meg a következőképpen: „Sklabikárov jest piet set" (Ábécéskönyv ötszáz van) (Josef Macůrek: České země a Slovensko (1620–1750). Brno 1969, 163). Ennek alapján vette fel bibliográfiájába Ján Čaplovic az 1641 előtt keletkezett kiadványok közé (1734d). Minthogy Vokál 1637-től kezdve nyomtatott Trencsénben, e munkája 1637 és 1641 között jelenhetett meg.

Sopotius, Theodor: Viridarium vitae honestae. Kázaní pohřební nad Martinem Bockem Lipnickým... V Trenčíně 1639. – Vide **1798(2)**

1809

TRAJAN Benešovský, Adam: Potrebné a každodennij w pobožnosti se cwičenj, z knižky welmi vtěssené Praxis pietatis řečené... W pěkné rytmy vwedené od Adama Trajana Bene[šovského]. [Trenčín 1637–1642 Václav Vokál.]

A^{12}–E^{12} F^{5+1} = [65] fol. – 12° – Orn.

Čaplovič 1733

Protestáns elmélkedések versben és imádságok biblikus cseh nyelven. – E kiadvány unikum példányát Ján Čaplovič ismertette először (1733). A címlapon az impresszum helyén versbe szedett bibliai idézet olvasható. Ezután a *Predmluva* (Előszó) című résszel már a főszöveg kezdődik, amely a továbbiakban kilenc fejezetre (*Kapitola I–IX.*) tagolódik, és verses vallásos elmélkedéseket és prózai imádságokat egyaránt tartalmaz. Az V. fejezetben, a $C_{10}b$ lapon szereplő latin nyelvű kronosztichon az 1633-as évet adja. A szerző a három utolsó fejezethez vallásos énekeket is illesztett, a német nyelvűeket saját fordításában: VII.: *Píseň ranní.* (Reggeli ének) *Dir, Herr von Herzen grund.* VIII.: *Písnička; Jiná v píseň uvedená.* (Egy másik, énekbe foglalva). IX.: *Píseň večerní* (Esti ének) *Ich danke Dir, Herr; Píseň vedaucý k dauffání v Boha, na něj v spolehání složená léta trpělivosti Boží MDCXXXV.* (Az Istenben való reménykedéshez vezető ének, a ráhagyatkozásra, szerezve az isteni türelem 1635. esztendejében). A kiadvány a latin nyelvű *Precatiunculá*val fejeződik be, amelynek kronosztichonja az 1636-os évszámot jelöli.

Adam Trajan Benešovský (1586–?) cseh exuláns pap, a csehországi Benešovban született. A prágai egyetemen teológiát tanult; 1613–1621 között Vimperkben volt lelkész. Száműzetését követően kevés biztos adat van róla: azt, hogy a németországi Kulmbachban protestáns lelkész volt, és 1631-ben egy időre visszatért Csehországba, Boris Bálent kétségbe vonta (Kniha 1982: 144). 1642-ben Magyarországon, Drahócon volt lelkész.

Trajan – mint azt a címlap is jelzi – a „Praxis pietatisnak nevezett nagyon kedves könyvből" merítette művét. Az átdolgozás alapja Lewis Bayly munkájának cseh nyelvű fordítása volt Comeniustól (1. kiadása Leszno 1631). A szerző a vallásos elmélkedéseket szedte versbe, a kötet imádságainak szövegét pedig változatlan formában közölte. A verses átdolgozás a *Praxis pietatis* I. kötetének jelentős részére terjedt ki, és négy önálló nyomtatványként látott napvilágot Trencsénben és Lőcsén (vö. **1810**, **1838**, **1839**). A fenti kiadvány e sorozatnak első ismert tagja, a *Praxis pietatis* I. része 12–20. fejezetein alapszik, amelyek zömmel az egyes napszakokhoz kötődő elmélkedéseket és imádságokat tartalmazzák. A szerző a kronosztichonok tanúsága szerint már 1633-ban dolgozott e művén és 1636-ban fejezte be. Ezért Ján Čaplovič feltételezésével ellentétben a *Praxis pietatis* első (Leszno 1631) cseh nyelvű kiadása lehetett a kezében (vö. Kniha 1982: 144, Boris Bálent) és nem az 1637 körül Trencsénben megjelent újabb kiadás (**1702**).

A kiadvány ismert példánya csonka: B_7 levele hiányzik, és kérdéses, volt-e valami, például kolofon az ugyancsak hiányzó F_6 levélre nyomtatva. A hely és év nélküli nyomtatványt Čaplovič trencséninek határozta meg; megállapítását a betűtípusok vizsgálata is alátámasztja (Pavercsik Ilona közlése). A trencséni nyomda 1637-ben kezdte meg működését, Trajan magyarországi tartózkodásának ismert éve pedig 1642, így a nyomtatvány feltehetően 1637 és 1642 között jelenhetett meg.

Cf. –, **1810**, **1838**, **1839**

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ②*

1810

TRAJAN Benešovský, Adam: Vžitečné rozgjmánij o postu, k němuž pokánj, almužen vdělowánj, skutků dobrých ostrijhánij, zě se neywijc wyhledáwá... Z knijžky welmi vtěssené Praxis pietatis rčené [!]... w pěkné rytmy vwedeně od A[dama] Traj[ana] Bene[šovského]. [Trenčín 1637–1642 Václav Vokál.]

A^{12} B^{12} = [24] fol. – 12°

Čaplovič 1734

Verses protestáns elmélkedések biblikus cseh nyelven. – A címszöveg fordítása: Hasznos elmélkedések a böjtről, amihez bűnbánat, alamizsnálkodás, jócselekedetek végzése kerestetik leginkább. Az egyetlen ismert példányt Ján Čaplovič írta le először (1734). A_2 és A_{12} levele hiányzik. A címlapon bibliai idézet, a címlevél hátán *Předmluva* (Előszó) olvasható, a hiányzó A_2 levél kezdetére a *Votum* őrszó utal. A verses főszöveg bevezető része az A_2b lapon kezdődhetett, ezt követik az egyes fejezetek: *I. O postu* (A böjtről) – *II. O pokání* (A bűnbánatról) – *III. O dobrých skutcích a zvlášť o almužnách* (A jócselekedetekről és különösen az alamizsnákról).

A szerző Lewis Bayly *Praxis pietatis* című művének cseh nyelvű fordításából (Comenius, 1. kiadása Leszno 1631) az I. rész 27–28. fejezetét szedte versbe. E verseket külön jelentette meg, kiemelve a *Praxis pietatis* I. része 23–33. fejezetét átdolgozó művéből, amely 1638 és 1642 között jelent meg Lőcsén (**1839**), és amellyel feltehetően egy időben keletkezett ez a munka is. A hely nélkül megjelent kiadványt trencséni nyomtatványként Ján Čaplovič határozta meg (1734). Megállapítását a betűtípusok vizsgálata megerősíti (Pavercsik Ilona közlése). A nyomtatvány megjelenési éve az 1637–1642 közötti évekre tehető (vö. a kiadványsorozat első tagjával, **1809**).

Cf. **1809**, –, **1838**, **1839**

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ②*

1811

»VOCABULARIUM... Trenchinii 1637–1641 Václav Vokál.«

Čaplovič 1734e

Szótár valószínűleg latin és biblikus cseh nyelven. – E példányból ma már ismeretlen nyomtatvány emlékét Václav Vokál 1641. április 12-én kelt végrendelete őrizte meg a következőképpen: „Vocabulariorum exemplárov jest štyry sta" (Szótár négyszáz példány van) (Macůrek, Josef: České země a Slovensko (1620–1750). Brno 1969, 163). Ennek az adatnak az alapján vette fel Ján Čaplovič (1734e) az 1641 előtt keletkezett trencséni kiadványok közé. Minthogy Vokál 1637-től kezdve nyomtatott Trencsénben, e kiadványát 1637 és 1641 között készíthette.

—

Wolfius, Adamus: Breviarium humanum... V Trenčíne 1639. – Vide **1798**

1812

⟨Nyéki Vörös Mátyás: A földi részeg szerencsének és dicsőségnek állhatatlan lakodalmában tombolók jóra intő csengettyűje, mely a világ csalárdságát az ember négy utolsó dolgainak zengésével kinek-kinek eleibe adja. Várad 1639 Szenci Kertész.⟩

Egykorú adat alapján feltételezhető. — Katolikus verses elmélkedések protestáns kiadása.

E kiadvány emlékét Nyéki Vörös Mátyás *Tintinnabulum tripudiantium* című műve pozsonyi 1644. évi kiadásának (**2077**) előszava örökítette meg. Ebben Beretzki György, a pozsonyi jezsuita kollégium nyomdásza elmondja, hogy a Váradon 1639-ben megjelent *Tintinnabulum*-ot a protestánsok megcsonkítva, változtatásokkal adták ki.

Ez adat alapján V. Ecsedy Judit elképzelhetőnek tartotta, hogy Szenci Kertész Ábrahám váradi nyomdász már 1639-ben dolgozni kezdett, és e kiadványa, a protestáns *Tintinnabulum*-kiadások őse valószínűleg a fenti címen jelent meg, mint a további protestáns kiadások mindegyike (OSzKÉvk 1991–1993: 295, vö. még Kolozsvár 1672, RMK I 1134).

Cf. **1558A**; **1658**, –, **2077(1)**, →

1813

⟨Ilosvai János [transl.]: Élek,.halok óh Ur Jésus te benned, azért te benned bízom. Kristus Urunk születéséről-való hét elmélkedések. 1639 eszt. 8°⟩

Bod: Athenas 119 – Čaplovič 2576

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. – Evangélikus elmélkedések.

A kiadványnak egyetlen példánya sem maradt fenn. Egykori létezése Bod Péter leírásából ismeretes (Athenas 119). Eszerint „Ilosvai János deák Murány várában magyarra fordította Meisner Boldisárnak egy deák könyvecskéjét" a fenti címmel. Kinyomtatását Ján Čaplovič feltételezte (**2576**).

Balthasar Meisner *Meditationes sacrae in evangelia Dominicalia* című postilláskötetében olvasható az a hét elmélkedés, amelyet Ilosvai lefordított. Meisner postilláit Madarász Márton teljes egészében kiadta magyarul (**1629** és **1894**). Az 1641-ben Lőcsén megjelent második részben (**1894**) a karácsonyi prédikációk után, a 76–102. lapon is megtalálható ez a hét elmélkedés. A kis nyolcadrét nyomtatvány terjedelme ennek alapján 3–4 ívnél aligha lehetett több. Ilosvai fordítása feltehetően független volt Madarászétól. Megjelenésében talán szerepet játszott Szécsi Györgyné Homonnai Drugeth Mária, aki Deselvits István Kegelius-fordítását is ösztönözte (vö. **1772**). Nyomtatási helyként elsősorban Lőcse vagy Bártfa jön számításba.

Ilosvai János személyéről más adat nem ismert.

Alsted, Johann Heinrich: Rudimenta... S. l. ante 1640 = **Appendix 174**

1814

FRÖLICH, David: [1] Fasti reformati, vulgo calendarium novum astrometeorologicum, ecclesiastico-politicum, historicumq(ue) in annum aerae Christianae MDCXLI. supputatum studio Davidis Froelichii, sac(rae) caes(areae) r(egiae)q(ue) m(ajes)t(a)tis per regnum Hungariae mathematici. – [2] (Scrutinium astromanticum in annum partae salutis MDCXLI. autore Davide Froelichio...) Bartphae Hung[arorum] [1640] typis Jacobi Klöszii [jun.].

A^4–C^4 D^2 E^4–G^4 = [26] fol. – 4° – Orn.

RMK II 566 – Čaplovič 178

Naptár és prognosztikon. – A címlapon bibliai idézet. A címlevél hátán a szerző *In honorem... Pauli a Czaplin Czaplinski, arcis Lubloviensis et XIII oppidorum Scepusiensis vicecapitanei... patroni sui gratiosi...* ajánlja művét. A naptárszámítási adatok és a jelmagyarázat után a verzó lapokon a naptártáblák következnek. A verzó lapok jobb oldali hasábján *Historiae memorabiles* címmel különböző, főként olasz történetíróktól vett novellaszerű történetek olvashatók hadi eseményekről, párbajokról. Ezzel szemben a rektó lapok bal hasábján török vonatkozású történeti szövegek követik egymást: *Descriptio Amuratis III. imp. T.*, *Descriptio Janizarorum* és a török méltóságnevek magyarázata *Interpretatio nominum Turcicorum* címmel. A rektó lapokon még az egyes napok mellett üres hely van bejegyzések számára. A prognosztikon fejezetbeosztása: *I. De hyeme – II. De vere – III. De aestate – IV. De autumno – De eklipsibus luminarium – De aspectibus primariis planetarum, eorundemque operationibus.*

Cf. 1757!

Budapest *Nat* ①

1815

[1] FRÖLICH David nak kesmarki astronomusnak calendarioma Christus Urunk születése után 1641 esztendöre, mely elsö esztendö a bissextilis után, szereztetet és Magyar s Erdély országra figyelmetessen alkolmaztatot. – [2] (Prognosticum astrologicum avagy az egnek forgásából és aláható cselekedéseböl... vétetet... jövendölés, Christus Urunk születése után 1641 esztendöre, kivált-képpen-való figyelmetességgel Magyar és Erdély országra alkolmaztatot Froelich David késmárki astronomus által.) Bartfan [1640] Klösz Jakab [jun.].

[A]^8 B^8–E^8 = [40] fol. – 16°

MKsz 1929: 217 – Čaplovič 177

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A címlap hátán a szerző *Stephano Usz de Uszfalva... incluti comitatus Saarossiensis vice-comiti* ajánlja művét. A naptárrész beosztása megegyezik az 1639. évre szóló bártfai naptáréval (**1708**). A *Rövid krónika* az 1640. évig tárgyalja a magyarok történetét. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *I. A télről – II. A kikeletről – III. A nyárról – IV. Az őszről – V. Eklipszisekről – VI. Hadakról és háborúságokról – VII. Némely országoknak és tartományoknak állapotáról: először Felső-Magyar és Felső-Erdélyországról, Morváról és Misniáról [Meissenről] – VIII. Alsó-Magyar és Alsó-Erdélyországról, és Bécsországról – IX. Sziléziáról és Kis-Lengyelországról – Házi, mezei és kerti regulák, egész esztendő által a tizenkét hónapoknak rendi szerént.* E fejezet végén a „regulák" verses formában is olvashatók. Incipitmutatóra utaló kezdő soruk: *Szent Egyeddel vess gabonát.* A kiadványt a *Sokadalmok Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1709**!

Budapest *Nat* ①

1816

[1] KERESZTENI isteni dicsiretek, mellyekkel az magyar nemzetben reformáltatott ecclesiákban esztendö által szoktanak élni. Mostan peniglen uyjonnan, de mértekletessen és hellyessen meg-öregbittetven es illendöbb rendben, hogi nem mint ez elöt az keresztieneknek éppületekre ötödször ki-bocsáttattak. – [2] Ezek 'mellé adattattanak szép rendel az HALOT enekek-is. Bartfan 1640 Klösz Jakab [jun.].

)*(5+?, A^{6}–Z^{6}, Aa^{6}–Zz^{6}, Aaa^{6}–Yyy^{6} Zzz^{5+1} = [10+?] + 809 + [17] pag. – 12°

RMK I 698 – Čaplovič 179

Evangélikus szerkesztésű protestáns egyházi és temetési énekeskönyv. - A címlap hátán zsoltáridézetek. A második levélen kezdődik a *Praefatio a keresztyén olvasónak*, az isteni dicséreteknek az anyaszentegyházban való hasznáról és szükséges voltáról Gönczi György debreceni református lelkész írása, amely feltehetően először az 1590-i debreceni énekeskönyv (**640**) elveszett első lapjain jelent meg (vö. **1107**). Az előszó e kiadásnak ma ismert mindkét példányában csonka, a vége hiányzik.

Az énekeskönyv főrészében található énekek az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következők: *Krisztus Urunknak megtestesüléséről való szép dicséretek.* 3. lap: *Jövel népeknek... mutasd* – 11: *Áldott Izraelnek* – 14: *Vígan énekeljünk* – 17: *A keresztyénségben* – 20: Sztárai Mihály(?): *Mi Atyánk, Atya* – 22: *Az Atya* – 25: *Dicsérjed az Úristent* – 29: *Teljes e* – 32: *Dicséretes a gyermek, ki e* – 35: *Hálát adjunk* – 37: *Gyermek születék Betlehemben, kin... kin örül a Jeruzsálem* – 39: *Im a* – 44: *Jer, mindnyájan* – 48: *Jer, mi dicsérjük* – 53: Szegedi Gergely: *Szent Ezsaiás így* – 60: *Krisztus Jézus születék* – 63: *E nap nekünk dicséretes* – 65: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* – 71: Melius Juhász Péter: *Mindnyájan örüljünk* – 75: N. K. T.: *Teljes szívvel örvendjünk* – 81: *E nap mi mind* – 82: Szegedi Kis István (?): *Jézus születék* – 84: *Úristennek* – 86: *Dávidnak* – 88: *Úristen veletek* – 90: *Mikor e széles* – 93: Sztárai Mihály: *Minden*

embereknek mi – 96: Sztárai Mihály: *Semmiből* – 99: *Nékünk születék mennyei király, kit* – 101: Tuba Mihály: *Megteljesíté* – 104: *Heródes* – 105: *Nagy hálát* – 109: *Dicsőség és dicséret teneked megváltó királyunk... Mennyországnak.*

A Krisztusnak szenvedéséről való szép dicséretek. 112: *Atyának bölcsessége, bizony istensége, Krisztus* – 115: *Dicséretet mondjunk Atya* – 117: *A mi Urunk* – 123: Melius Juhász Péter: *Csodálatos nagy* – 129: *Emlékezzünk mi hivek.*

Az Úr Krisztus dicsőséges feltámadásáról való szép isteni dicséretek és hálaadások. 138: Batizi András: *Örülj, és* – 140: Batizi András: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi* – 144: Batizi András: *Krisztus feltámada, nekünk* – 146: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, ő* – 149: *Krisztus feltámada igazságunkra* – 151: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek* – 155: *Krisztust* – 159: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, szent* – 162: *Emlékezzünk e* – 166: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive, Úristen* – 168: *Hálaadásokkal* – 175: *Jézus Krisztus feltámada* – 176: *Jézus Krisztus, mi Megváltónk, a haláltól* – 177: N. K. T.: *Ó Jézus, mi* – 180: *Krisztus mennyben felmene, nékünk helyet szerezni, ül* – 183: *A Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, Atyjával* – 186: *Krisztus mennybe ma felmene* – 187: *Minden népek* – 189: *A Krisztus mennybe felmene, minden.*

Pünkösdre való szép isteni dicséretek. 193: *A pünkösd ünnepnapján* – 197: *Pünkösd napja* – 200: *Pünkösd jeles napján Szentlélek* – 201: *Régi pünkösd idején* – 203: *Pünkösd nap.*

A Szentlélekről való szép isteni dicséretek. 205: Szegedi Kis István: *Jövel Szentlélek Isten, tarts* – 206: Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek* – 209: Huszár Gál: *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* – 212: *A Szentléleknek kegyelme apostoloknak* – 215: Huszár Gál (?): *Járuljunk mi az* – 216: *Adj Úristen* – 218: *Hallgass meg minket, nagy* – 219: Szegedi Gergely: *Keresztyének, kik vagyunk* – 221: Batizi András: *Jer, mi kérjünk Szentlelket...* 2. vsz. *Te igaz világosság* – 223: Batizi András: *Jer, mi kérjünk Szentlelket...* 2. vsz. *Ó igaz világosság* – 225: *Magasztaljuk keresztyének.*

A Sz. Háromságról. 229: *Szentháromság* – 231: *Imádunk mi* – 232: *Jer, dicsérjük mindnyájan* – *Úristen, irgalmazz nekem irgalmasságod szerint* – 234: *Üdvöz légy örök Úristen* – 238: *Ó mi szent Atyánk, kegyes és.*

Következnek a cathechesisből való szép isteni dicséretek. 243: *Szükség megtudnunk* – 246: *Ó Izrael* – 256: *Téged, Isten* – 260: *Hiszek* – 267: *Aki akar üdvözülni, mindeneknek* – 272: *Aki akar üdvözülni, életét* – 275: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te* – 277: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik* – 280: *Mi kegyes Atyánk, kit* – 286: *Jézus Krisztus egyedül* – 291: Szegedi Gergely: *Gyakran nekünk* – 295: Batizi András: *Jer, dicsérjük az Istennek* – 301: *Valaki Krisztusnak* – 304: *Emlékezzél Úristen* – 308: *Mindenható Úristen, mi* – 311: *Boldog az olyan ember az* – 313: *El-bemegyünk* – 316: Szegedi Gergely (?): *Örülj mi szívünk, mikor azt* – 317: Szegedi Kis István: *Ó mindenható* – 318: *Mondjatok.*

Poenitentiáról való szép isteni dicséretek. 320: Szegedi Gergely: *Szent Dávid király bűnei* – 324: *Szent Dávid király háborúságában imádkozik* – 327: *Emlékezzél meg Úristen, a mi nagy* – 332: *Úristen, irgalmazz nekem* – 334: *Mindenható Úristen, szívünk* – 338: Sztárai Mihály: *Mostan hozzád* – 340: Sztárai Mihály: *Mindenkoron* – 344: *Felséges Isten, hozzád* – 347: *Bűnösök* – 349: Radán Balázs: *Buzgó* – 353: *Vedd el* – 355: *Kegyelmezz meg nekünk* – 358: *Fohászkodom* – 361: *Hajtsd meg, Úristen* – 363: Sztárai Mihály: *Meghallgassad* – 366: *Szegény fejem* – 369: Sztárai Mihály: *Sok inségünkben* – 371: *Könyörgünk* – 374: *Hatalmas Isten* – 377: *Mi Urunk Jézus Krisztusnak* – 380: *Hallgasd meg Atya Isten, a mi* – 384: *Megbántunk* – 385: *Hartyáni Imre: Háborúsága* – 389: *Hallgasd meg Úristen, mi* – 392: *Dicsérd az Istent, te* – 394: *Mostan, Úristen* – 396: Balassi Bálint: *Bocsásd meg.*

A megigazulásról. 400: Szegedi Gergely: *Boldog az olyan ember e* – 403: Szerémi Illés: *Amely embernek* – 405: *Tanulj meg* – 408: *Ó, mennyei nagy* – 410: Szegedi Lajos: *Légy irgal-*

mas – 412: *Régen ó törvényben, Mózesnek* – 416: *Úristen, kérünk a te szent nevedért* – 418: *Magasztallak én Istenem* – 423: Siklósi Mihály: *Mennynek és földnek kegyes* – 426: *Nagy öröme* – 430: *Úristen, áldj meg minket.*

Istenes igaz hitbeli bizodalomról. 431: Tesini Imre: *Tebenned bízom, Uram* – 433: Thordai Benedek: *Benned bíztam* – 437: *Segítségül* – 440: Szegedi Gergely: *Számkivetésre* – 444: *Aki veti* – 448: Szegedi Gergely: *Mikoron Dávid Saul* – 453: *Akik bíznak az Istenben* – 454: Palatics György: *Uram, benned.*

Hála-adó dicséretek. 458: Szegedi Gergely: *Dávid prófétának* – 462: Németi Ferenc: *Az Úristent magasztalom* – 465: *Dicsérem az Istent az* – 468: Sztárai Mihály: *Mely igen jó az* – 471: Huszár Gál: *Jer, örvendezzünk* – 473: *Aki az* – 478: *Jer, emlékezzünk* – 481: Németi Ferenc: *Nagy hálaadással* – 486: *Dicsérd az Istent* – 488: Skarica Máté: *Drága dolog* – 492: Dóczy Ilona: *Dicsérlek téged* – 494: *Unszol* – 497: *Dicsérjed, áldjad* – 499: *Minden állat* – 504: *Áldott az* – 505: Sztárai Mihály: *Hálaadásunkban* – 508: Szerémi Illés: *Emlékezzél meg te* – 509: *Atya Úristen* – 511: Zayugróci Névtelen: *Hálát adunk teneked, örök* – 513: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* – 517: *Az Úristen nékem.*

Külső háborúságban való dicséretek. 519: Szegedi Gergely: *Úristen, légy* – 524: *A szent Dávid* – 527: *Örök Isten* – 529: *Felséges Isten, neked jelentjük* – 532: Batthyány Orbán: *Bátor* – 535: Sztárai Mihály: *Szabadíts meg és tarts meg, Uram Isten, mert e* – 538: *Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik* – 540: *Őrizz meg* – 543: Ládonyi Sára(?): *Láss* – 545: Sztárai Mihály(?): *Mikor Dávid* – 548: *Tekints reánk immár* – 551: *Keserves* – 555: Sztárai Mihály: *Megnyomorult* – 561: *Emlékezzél, mi történek* – 566: Szegedi Gergely: *Szükség keresztyéneknek tudakozni* – 570: Skarica Máté: *Dávid Doég* – 572: Kecskeméti Vég Mihály: *Mikoron Dávid nagy* – 577: Skarica Máté: *Saulnak.*

Az ördög és bűn háborgatása ellen. 581: Szegedi Gergely: *Tekints reám* – 584: Sztárai Mihály: *Megnyomorodván* – 588: *Nagy Úristen* – 590: Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* – 594: Pap Benedek: *Ó én két* – 596: *Jövel, légy* – 601: *Irgalmasságnak* – 603: Barát István: *Siess, nagy* – 607: *Keresztyéneknek* – 609: *Ó Úristen, tekints* – 611: *Mennybéli nagy* – 613: *Hallgasd meg mostan mi* – 615: Chasee Miklós: *Mint kívánkozik* – 618: Bereki István(?): *Jézus Krisztus, mi kegyelmes* – 621: *Erős várunk* – 623: István deák: *Irgalmazz Úristen* – 626: *Hallgasd meg, Jézus* – 630: *Az Izraelnek* – 632: *Emlékezzél meg mennybeli* – 634: *Atya Isten* – 635: *Adj békességet* – 636: *Nézz* – 637: *Hallgass meg minket Úristen, tekints reánk Uram* – 639: *Hallgasd meg mostan, felséges* – 642: Szkhárosi Horvát András: *Semmit* – 645: *Követi vala népnek* – 647: *Istenünkhöz* – 649: *Felséges Isten, mennynek földnek Ura és embereknek* – 650: Szegedi Kis István: *Ó, mint* – 651: Nagybáncsai Mátyás: *Ne hagyj* – 655: *Csak tebenned* – 657: Móricz Lőrinc: *Mennyei felségnek.*

A keresztyéni jámbor életről. 660: *Boldogok azok* – 662: Zayugróci Névtelen: *Mindenek* – 664: Szegedi Gergely: *Boldog az olyan ember ő* – 667: *Boldog a férfiu* – 670: *Örüljetek* – 671: *Keresztyének, kik e* – 673: *A mi mesterünk.*

Közönséges szép isteni dicséretek. 675: *Ó, mely igen* – 679: Rimay János: *A jó* – 683: Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* – 685: *Örök Atya* – 688: *Kérlek és* – 691: Nemes Imre: *Ébredjél* – 693: *Mennyei seregeknek* – 696: *Az én életemnek* – 698: *Gondolkodjál* – 701: *Mire bánkódol* – 703: Bogáti Fazakas Miklós: *Mely hatalmas* – 706: *Ó Istennek* – 708: Tholnai Bálint: *Lásd* – 711: *Világosságnak* – 712: Balassi Bálint: *Adj már* – 714: *Téged, Úristen, mi.*

Reggeli szép isteni dicséretek. 716: *Jézus Krisztus, szép* – 717: *Hálát adunk neked* – 722: *Dicsértessél.*

Estveli dicsiretek. 725: Debreceni Szőr Gáspár(?): *Drága, fényes* – 727: *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket* – 729: *Adjunk hálát az Úrnak* – 730: *Uram Isten, ki* – 732: Balassi Bálint: *Pusztában.*

A második rész a *Halott temetéskorra való válogatott keresztyéni énekek* címmel kezdődik. 735: Tseh: *Tudjuk, Uram* – 737: *Jertek hozzám* – 741: *Megszabadultam* – 743: *Fejenként* –

746: *Az örök élet* – 747: *Ó te meghalandó* – 750: N. K. T.: *Az Úristennek jó* – 752: Batizi András: *Ember, emlékezzél a* – 754: *Emlékezzünk mi, keresztyén* – 756: *Az Istennek jóvoltáról* – 759: Dézsi András: *Adj üdvösséges* – 762: Thomas Albensis: *Tudjuk azt* – 764: *Jer, temessük* – 766: *Emlékezzél élő* – 769: *Hagyjátok* – 771: *Halandó* – 773: *Ember, emlékezzél utolsó* –777: *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnös* – 780: *Keresztyének, kik Krisztusban* – 782: *Isten hívei* – 785: *Krisztusnak hű* – 787: Siderius János: *Jézus Krisztus, Úristennek Fia* – 789: *Szent Pál* – 792: Bereki István(?): *Bűnnek az* – 797: Pathai István: *Sok rendbéli* – 802: *Már* – 805: Siderius János: *Sok nyomorúsággal.*

A végén: *Lajstroma az énekes könyvecskében befoglaltatott isteni dicséreteknek és énekeknek, mely az alphabetum szerént a leveleknek számára rendeltetett* címmel tartalomjegyzék. Az utolsó levél üres.

A főrész a felsoroltakon kívül negyvenöt latin nyelvű éneket is tartalmaz. Csomasz Tóth Kálmán ebből arra következtetett, hogy az énekeskönyv értelmiségi, városi gyülekezetek számára és iskolai használatra készült (Humanista metrikus dallamok Magyarországon. Bp. 1967, 151–152). E gyűjtemény tartalmát, beosztását és az énekek sorrendjét tekintve nagyon közel áll az 1629. évi lőcsei kiadáshoz (**1438**), az énekanyagban azonban jelentős változtatások figyelhetők meg. A címlapon olvasható *ötödször kibocsáttattak* megjegyzés a ma ismert adatok alapján egyértelműen nem magyarázható (vö. MKsz 1899: 119, Erdélyi Pál). H. Hubert Gabriellának a XVI–XVII. századi énekeskönyv kiadások összefüggéseit szemléltető táblázata szerint az 1593 és az 1608 körüli bártfai kiadások (**713** és **965**) tekinthetők még e gyűjtemény korábbi előzményeinek (ItK 1989: 305).

Cf. **1438(1)***; –, **1940**, →

Budapest *Acad* ②* – Budapest *Nat* cop. partim (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Univ* ②*
Olim: Lugossy Józsefnél Debrecenben

1817

MEDGYESI Pál [transl.]: Praxis pietatis, az az kegyesség-gyakorlás, melyben bé-foglaltatik, mint kellyen az keresztyén embernek Isten és a maga igaz isméretiben nevekedni, életét naponként az ö felelmére intézni, csendes lelki-ismérettel költeni, és futásának el-töltése után boldogul végezni. Fordittatott angliai nyelvből a magyar keresztyéneknek ez gonosz és szomoru utolso idökben kiváltképpen való magok meg-ovasára, vigasztalásokra és boldogságokra Medgyesi Pal, Ur Jesus Christus edgy-ügyü szolgája által, es most harmadszor uyjonnan ki-bocsáttatot es nyomtattatot. Bartfan 1640 Klösz Jakab [jun.].

( )^{12}, A^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Rr^{12} Ss^{5} = [24] + 969 + [1] pag. – 12° – Orn.

RMK I 700 – Čaplovič 176

Protestáns elmélkedések és imádságok. – Levis Bayly *The practice of pietie* című műve magyar fordításának 3. kiadása. A könyv szerkezete, beosztása megegyezik a debreceni első

(**1639**) és a lőcsei második kiadásával (**1735**), azzal a különbséggel, hogy a Lónyai Zsigmondhoz intézett ajánlást már nem tartalmazza. A kiadványhoz írt ajánlóversek változatlanok, vö. az incipitmutatóval. A bártfai kiadas címe rövidebb, mint a megelőző lőcsei kiadásé, mert a címlapon nem olvasható „a nyomtatás szennyeitől tisztán, sok helyen mind szóval illendőbbel, s mind világosb értelemmel újultan kibocsáttatott" mondat. Ebből Esze Tamás azt a következtetést vonta le, hogy a bártfai kiadás az 1. debreceni kiadáson alapul (Könyv és könyvtár 1963: 62), holott a lőcsei javított kiadás szövegét követi. A címszöveg megfogalmazásából: *fordíttatott... Medgyesi Pál... által, és most harmadszor újonnan kibocsáttatott és nyomtattatott Bártfán, Klösz Jakab által* feltételezhető, hogy a bártfai kiadás Medgyesi közreműködése nélkül jelent meg. Az általa gondozott és javított kiadásoknál ugyanis Medgyesi fordítóként és kibocsátóként is fel van tüntetve (vö. **1735**, **2042**).

Cf. **1525(2)**; **1639**, **1702**, **1735**; **1895**, – **1906(1)**, **2042**, –

Budapest *Nat* ② + cop. (Cluj-Napoca *Univ*) – Cluj-Napoca *Acad* ② ② – Cluj-Napoca *Univ* ① – Hajdúböszörmény *Gymn* ③* – Sárospatak *Ref* ②

Olim: Rimaszombat gömöri ref. esperesség

1818

MIHÁLYKÓ János: Keresztyeni istenes és aitatos imadsagok, ez mostani nyomorult és veszedelmes idökben minden keresztién és istenfelö embernek felette szükségesek és hasznosok, a regi iras magyarázó doktoroknak és szent atyáknak irásokból egyben szedegettetet és szep rendre helyeztetet. Mostan penig ismét uijonnan szép könyörgéseckel, hálaadásockal és psalmusockal megh-öregbittetet. [Bártfa] 1640 [Klöss jun.].

[ ]^{3}, A^{6}–Z^{6}, Aa^{6}–Dd^{6}? = [6] + 319 + [5?] pag. – 12° – Orn., ill.

RMK I 699 – Caplovič 180

Evangélikus imádságoskönyv. – A címlevél hátán bibliai idézetek olvashatók. A második levélen kezdődik *A kegyes olvasónak elöljáró beszéd*. E kiadás a címlap szerint *szép könyörgésekkel, hálaadásokkal és psalmusokkal megöregbíttetett*, azaz bővített kiadás. A szerkesztő nagyrészt átvette az 1609-i első kiadás (**976**) szövegeit, helyenként azonban megváltoztatta azok sorrendjét, újakkal, közöttük prózában fordított zsoltárokkal egészítette ki. A főrész különböző alkalmakra szóló következő imádságok gyűjteménye: (1) *Szép és ájtatos könyörgések* – (2) *Egyházba menő ember azt mondja* – (3) *Az Istennek malasztjának megnyeréséért* – (4) *Négy reggeli hálaadás és könyörgés* – (5) *Az angyaloknak őrizéséért való könyörgések* – (6) *Ecclesia* – (7) *Büneinknek megbocsánatjáról való imádság* – (8) *Hálaadás* – (9) *Az ebédlőknek és vacsorálóknak való könyörgések* – (10) *Három estvéli hálaadás és könyörgés* – (11) *Prédikáció előtt való imádság* – (12) *Prédikáció után való imádság* – (13) *Üdvösséges és ájtatos szép imádság* – (14) *Az igaz hitben megtartásért való könyörgés* – (15) *Az anyaszentegyházért való imádság*.

A 268–294. lapon található Pázmány Péter *Imádságos könyvéből* átvett *Sz. Dávidnak hét penitentiatartó zsoltára* versben (vö. **976**); ezeknek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 268: Nyéki Vörös Mátyás: *Meg ne feddj engemet... és meg ne ostorozz* – 271: Nyéki Vö-

rös Mátyás: *Boldogok, akiknek* – 274: Nyéki Vörös Mátyás: *Meg ne feddj engemet... és meg ne verj* – 278: Balassi Bálint: *Végtelen irgalmú, ó* – 285: Nyéki Vörös Mátyás: *Uram, halld* – [290: Nyéki Vörös Mátyás: *Sok háboruságban*] – 292: Nyéki Vörös Mátyás: *Hajtsd meg füleidet*.

A mű végén a *Lajstrom* az egyetlen ismert példányban az első lapján, a Dd_4 verzóján megszakad. Az 1642-i kiadásból (**1942**) következtetve a *Lajstrom*-nak négy lapnyi része hiányzik.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint Jakob Klöss bártfai nyomdájában készült. Az egyetlen példány a *Keresztyéni isteni dicséretek* Bártfán 1640-ben Jakob Klöss műhelyében nyomtatott kiadásával (**1816**) egybekötve maradt meg. A korábbi kiadások közül ugyancsak az evangélikus egyházi és temetési énekeskönyvvel együtt jelent meg az egykorú adatok alapján feltételezhető 1620-i lőcsei (**1228–1229**) kiadas is. A lappangó 1630-i csepregi kiadásban pedig Mihálykó imádságoskönyve és az énekeskönyv közös címlappal jelent meg (**1459**). Klöss tehát 1640-ben ezt a formát vette át, elhagyva az imádságoskönyv címlapjáról a nyomdahelyet és a nyomdász nevét.

Cf. **976***; –, **1942**

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Acad* ②*

1819

[1] [KALENDÁRIUM az 1641. esztendőre.] – [2] (Szokot prognosis avagy judicium s-itélet az mostani 1641. esztendö allapattyáról m. T o n s k i J a n o s altal.) [Bécs 1640 Gelbhaar.]

A^8–C^8 D^{7+1} = [31] fol. – 8° – Mult. ill.

RMK I 710

Új-naptár és prognosztikon. – Az egyetlen fennmaradt példány címlevele hiányzik. A naptárrész beosztása, a hónapképek és a hónapversek megegyeznek az 1639. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**1712**). A hónapversek januári incipitje: *Ez első hónapba eret ne vágass*. A naptár és prognosztikon között a korábbi kiadástól eltérően nem található ajánlás. A prognosztikon egyes fejezetei: *Az eleiről az esztendőnek – Az esztendőnek mivoltáról – Az eklipszis felől – A mezők jövedelme s termése felől – A betegségekről – A hadról – A Német Birodalomról – Magyarországról – Csehországról – Austria circulusáról*. A prognosztikon néhány fejezetében olvasható magyar nyelvű versekre König György hívta fel a figyelmet (ItK 1940: 409). Incipitmutatóra utaló kezdősoruk: C_2a: *Közönséges és igen szokott példabeszéd az* – C_4a: *A Mithridates gyakorta mérget iván* – C_5a: *Az Alexander Thébást elrontotta – A szegénynek szabadsága ez* – C_6a: *Még maga sem, a Jupiter*. A kiadványt a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

A naptárt tartalma és betűtípusai alapján az előző évhez hasonlóan (vö. **1712**) Gregor Gelbhaar nyomtatta Bécsben (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* ②

1820

[1–2] AZ MDCXXXXI. ESZTENDÖRE való calendarium, az mely bissextilis után elsö, szereztetet az Kesmarhon [!] lakozo David Frolichius mathematicus doctor altal, és ez Magyar orszagh és Erdeli eghez szorgalmatossan alkolmaztatot. Csepregben [1640] Farkas Imre.

[ ]², A⁸–C⁸ D² E⁴ = [32] fol. – 8°

RMK I 712

Új-naptár és prognosztikon. – A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek. Egy hónap két levél verzóját foglalja el, a rektó lapokon a *Sokadalmak* című vásárjegyzék olvasható, ill. a nyomdász üres helyet hagyott a bejegyzések számára. A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A naptárrész után a nyomdász újesztendei ajándékként ajánlotta a kalendáriumot patrónusának, *gróf... Nadasdi Ferencznek...* A mindössze hatlevélnyi prognosztikonnak nincs önálló címlapja, sőt címe sem. Az egyes fejezetek címei: *Az 1641. esztendő négy részeinek tulajdonságairól. A télről – A tavaszról – A nyárról – Az őszről – A Napban és Holdban leendő fogyatkozásokról – A békességről és a háboruságról – A földi gyümölcsökről és termésekről – Némely országoknak és tartományoknak állapotukról. A nemes Magyarországról – A Csehországról – A Felső-Szilesiáról.*

Cf. **903**!; **1638**, –, **1873**, **1921**

Budapest *Nat* ① – Pannonhalma ①

1821

[LITTERAE testimoniales ordinationis sacerdotalis.] Nos superattendens et seniores in ecclesia sancta et catholica Augustanam Confessionem in comitatibus Sempron(iensi), Castri Ferrei et Zaladiensi profitentes... omnibus has litteras lecturis salutem... [Csepreg cr. 1640 Farkas.]

[1] fol. – 250 x 310 mm – Init.

MKsz 1943: 366

Evangélikus lelkészavatást tanúsító űrlap. – Az egyleveles nyomtatvány az oklevelekben szokásos bevezető résszel kezdődik. Egyetlen ismert példányát Georgius Bogner téti (Moson megye) lelkész részére állították ki Csepregen 1642. május 20-án. Saját kezükkel írták alá: *Bartholomaeus Kiis... oppidi Sarvar concionator, superintendens; Paulus Schubertus eccl. Semproniensis invariatae A[ugustanae] C[onfessioni] addictae pastor, vicinarumque senior; Gregorius Sagodi senior; Joannes Terbocs senior; Gregorius Musai senior; Stephanus Nodificus notarius.*

Erről az űrlap jellegű kiadványról részletes bibliográfiai leírás korábban nem készült. Létezéséről Szimonidesz Lajos adott hírt, mint valószínűleg 1640 körüli csepregi nyomtatványról. Megállapítását az űrlap tipográfiai anyagának részletes vizsgálata alátámasztotta (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Ev Arch* ① – Budapest *Nat* cop.

1822

ALOM KÖNYVETSKE, mikepen az eyeli latasoknak, jelensegeknek es külömb külömb almoknak ertelmet es magyarazattyat megh tanulhatni, etc. Az reghi es ez mostani alom magyarazo könyvekből... öszve szedegettetven es ez rövid rendre hozattatott... [Debrecen cr. 1640 Fodorik.]

A^8 B^8 C^{7+1} = [23] fol. – 8° – Orn.

Sztripszky I 2179/385 ← MKsz 1879: 62

Álomfejtő könyv. – A címlapon bibliai idézet. A címlevél után olvasható az *Elöljáró beszéd és tudomány, micsoda féle éjjeli látásokra és álmokra az ember számot tartson és azoknak értelmét miképpen megtudhatja*. Ezt követi külön cím nélkül ábécé-rendben az egyes álomképek megnevezése és jelentésük rövid leírása. A szöveg a C_7 levél hátlapján fejeződik be.

A múlt században e kiadásnak kötéstáblából kiáztatott négylevélnyi töredékéről Vasady Gyula adott hírt (MKsz 1879: 62). Az ő, ill. nyomában Sztripszky (I 2179/385) meghatározásával ellentétben valójában a B_2, B_7, C_2 és C_7 leveleket tartalmazta a töredék. Azóta egy újabb, címlappal ellátott csonka példány is ismertté vált, így a kiadványból csak a B_1, B_8 és a C_3-tól C_6-ig terjedő levelek hiányoznak. Az *Álomkönyvecské*nek e kiadása nyomtatási hely feltüntetése nélkül látott napvilágot. A címlap alsó része sérült, így a római számmal kifejezett nyomtatási év sem olvasható már, csak a *Nyomtat*[tatott] *M*[...] impresszum. A betűtípusok tanúsága szerint a kiadvány Debrecenben jelent meg 1640 körül (V. Ecsedy Judit megállapítása). Szövege az 1635. évi debreceni kiadást (**1603**) híven követi.

Cf. **S 622A** (MKsz 1975: 91–92); **1603**!; –, **1974**, –

Alba Iulia ③* – Budapest *Nat* ④ + cop.

1823

(ALSTED, Johann Heinrich:) Rudimenta lingvae Latinae in usum scholae Albensis hoc modo elaborata, ut puer unius anni spatio ex illis legere, declinare, comparare, conjugare, initia deniq(ue) syntaxis et radices sylvu-

lae vocabulorum harmonicae addiscere possit. Editio tertia... Albae-Juliae MDCXL typis principis.

A^8–N^8 = 207 + [1] pag. – 8° – Orn.

RMK II 551 – Dézsi: Suppl. 60

Latin nyelvtan. – A címlap hátán olvasható a szerző *Ad praeceptorem* című előszava *Alba-Julia 1640.* keltezéssel. Szövege a keltezés kivételével megegyezik az előző kiadásokéval (**1580**, **1610**). A főrész beosztása is követi azokat, de példaanyaga lényegesen bővebb a korábbiaknál. E kiadás jellegzetességei közé tartozik, hogy a főnévragozások paradigmáiban a *hic haec hoc* mutatónévmás megfelelő alakja mindig fel van tüntetve. A toldalékokra kurzív szedés hívja fel a figyelmet. A névszó- és igeragozási paradigmák a megfelelő magyar fordítást is megadják. A kötet végén *M. Philippus Ludovicus Piscator* 1640. december 8-án kelt utószava olvasható *Candido lectori s.* Ebben összefoglalja a jelen kiadás változtatásait az előzőekhez képest. Ezek szerint az 1638-ban elhunyt Alsted nyelvtankönyvének átdolgozója Piscator volt.

Alsted *Rudimentá*jának kombinatorikus módszerét Szentpéteri Márton elemezte (ItK 1998: 437–458).

Cf. **1580**!; –, **2168**, →

Budapest *Nat* ① – Târgu Mureş ②

1824

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis in civitate Alba-Julia ad diem 24 mensis Aprilis anni Domini 1640. indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1640 typ. principis.]

A^6 = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1958/165 ← MKsz 1895:261 – Dézsi: Suppl. 58

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ez foglalja magában az 1640. április 24 és május 17 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés huszonkilenc artikulusba foglalt végzéseinek szövegét. A végén latin nyelvű záradék 1640. május 17-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 276–288.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 206, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 328, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!; –, →

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sighişoara ①

Bisterfeld, Johann Heinrich: Pallas Dacica.. Albae Juliae 1640. – Vide **1827**

Catechism calvinesc. Gyulafehérvár 1640. – Vide **1958**

1825

GELEJI KATONA István: Praeconii evangelici tomus secundus, seu pars aestivalis et autumnalis, continens textuum omnium, seu pericoparum Evangelicarum a Dominica Trinitatis ad XXVI. usque post Trinitatis... in conciones XCIII. digestam enarrationem, cum indice triplici... opera ac studio Stephani Katona Gelejini... Albae Juliae MDCXL... Transylvan. principis... Georgii Rakoci... typis et impensis.

a^4–d^4, A^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Zzz^4, $Aaaa^4$–$Zzzz^4$, $Aaaaa^4$–$Zzzzz^4$, $Aaaaaa^4$–$Llllll^4$ $Mmmmmm^4$–$Rrrrrr^4$ $Ssssss^6$ = [32] + 970 [recte 968] + 100 pag. – 2° – 1 ins., init.

RMK II 552 –Nagler 237

Református postillák. – E könyv második kötete Geleji Katona István latin nyelvű prédikációgyűjteményének (vö. **1720**). A címlevél hátlapján szentírási idézetek olvashatók, valamint Erdély és a Rákóczi-család egyesített címere látható. A Gyulafehérvárott 1640. október 25-én kelt előszót *Venerabilibus... veritatis Evangelicae praeconibus, episcopis, senioribus, antistitibus et pastoribus ecclesiarum orthodoxarum per utramque... Ungariam, nec non Transsylvaniam* intézte *aetatis vero 51 Stephanus Katona Gelejinus*. Ennek befejező része Geleji Katona önéletrajza, amelynek címét a margóra nyomtatták jegyzetképpen: *Vitae authoris brevis delineatio*. Az előszót a Geleji Katonát és művét köszöntő latin nyelvű versek gyűjteménye, az *Applausus solennis* követi. Szerzői: (1) *Thomas P. Tisza Betsi, pastor primarius... ecclesiae Claudiopolitanae, nec non dioecesis Kalotaszegiensis et Colosiensis inspector* – (2) *Georgius Czulaji, illustrissimo Transylvaniae principi a sacris* – (3) *Franciscus Z. Petri, ecclesiarum orthodoxarum terrae Fogaras inspector et... principis Transsylvan. concionator Fogarasiensis. Anno aetat 50.* – (4) *Petrus Dengelegi, pastor ecclesiae Enyedien. primarius, vicinarumque in comitatibus Albensi et Tordensi, sedeque Aranyas dispersarum senior, sanctaeque universitatis notarius* – (5) *Paulus Medgyesi... Transsylvan. ... principi a concionibus sacris* – (6) *Balthasar J. Uzoni, pastor ecclesiae Devensis, et... in comitatibus Hunyad et Szarand... senior* – (7) *Gregorius Nádudvari, pastor ecclesiae Saxopolitanae, et... decanus ejusdem capituli* – (8) *Petrus Kapornai, ecclesiasta tunc Alvinciensis Apostrophe* című költeményének kelte *Alvincino, Jul. 19.* A további versek szerzői – (9) *Franciscus Szigeti, antistes in oppido Dees et comitatus Szolnok interioris, partiumque Dobocensis senior* – (10) *Stephanus Szikszai, pastor ecclesiae Rettegiensis et reliquarum in comitatu Dobocensi existent. senior* – (11) *Stephanus P. Tisza-Betsi, pastor ecclesiae Marosvasarhelyiensis primarius et caeterarum in sede Maros dispersarum orthodoxarum senior* – (12) *Johannes Dadai, pastor ecclesiae Küküllövarinae et caeterarum in eodem comitatu de Küküllö orthodoxarum senior* – (13)

Petrus Ormanyi, pastor ecclesiae Patakfalvensis et reliquarum in sede Siculicali Udvarhely existentium senior – (14) *Stephanus Siko Bölöni, pastor ecclesiae oppidi Illyefalva, caeterarumque ecclesiarum orthodoxarum in sede Siculicali Sepsi senior* – (15) *Basilius Dalnoki, senior sedis Siculicalis Kezdi* – (16) *Stephanus Z. Vasarhelyi, pastor ecclesiae Papoltziensis et sedis Siculicalis Orbai decanus.* A könyv további részeinek elrendezése, felépítése és tartalma megfelel az első kötetben kialakított rendnek. Az *Index I. dominicarum et concionum una cum numero ac argumentis earum* című mutatót követi a Szentháromság-vasárnap és advent közötti 26 vasárnapi evangéliumi szakaszhoz fűzött 93 prédikáció. A kötet végén találhatók a további mutatók és a sajtóhibák jegyzéke: *Index II. locorum Sacrae Scripturae*; *Index III. rerum et verborum notabiliorum... alphabeticus* és *Elenchus erratorum*, ennek végén a szerző kétsoros latin epigrammája olvasható.

E műből Geleji előszava szerint 800 példányt nyomtattak I. Rákóczi György költségén, aki a példányok nagyobb részét ajándékba adta az erdélyi református prédikátoroknak, a maradékért befolyt összeget pedig a szegényebb lelkészek megsegítésére fordította.

Cf. **1720**, –

In 21 bibliothecis 38 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Martin *MS* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

1826

MEDGYESI Pál: Sz. atyak öröme, az az az Messias Jesus Christusnak Maria elöt személy szerént létének, s-örök istensegének az O Törvénybéli jelenésekből, Sz. Irás, jó okok és a jozanb régi doctoroknak értelmek szerént-való vilagos meg-mutatása, sok egyéb tudásra idvességes és gyönyörüséges dolgokkal egyetemben. D a n i e l V a s a r h e l l y i jesuita professus paternek, amaz nagysagos angyal Gen. 32. v. 24. etc., és Exod. 3. v. 2. etc., s az Jehovah nev és az közölhetetlen isteni tulaydonsagok s-munkak felöl samosatenizalo és abban fülig merült tsekely tzikkelyinek meg tzikkelyezesere irattatott, es harom könyvekre oszlattatott negy szükséges táblakkal edgyütt Erdely országának... mostani kegyelmes fejedelmének alázatos udvari praedicatora Medgyesi Pal által. Albae Juliae 1640 typis cels[issimi] principis.

a^4–c^4 d^2, A^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Eee^4 Fff^2 = [28] + 387 + [24] pag. – 4°

RMK I 701

Református vitairat. – A címlap hátán Basilius Magnustól és Eusebiustól olvasható egy-egy idézet. Az ajánlólevelet *Medgyesi Pál, udvari prédikátor* Gyulafehérvár 1640. január 5-i kelettel *Lorantfi Susannanak... Rakoci Györgynek... Erdélyországának fejedelmének... szíve szerént való édes házastársának* címezte. Ezt követi a tartalomjegyzék: *Lajstroma a könyveknek, részeknek, sectióknak és paragrafusoknak*. A mű törzse Medgyesi Pál, udvari prédikátor

és Vásárhelyi Dániel, kolozsmonostori jezsuita hitvitáját tartalmazza. 1638. decemberében terminuskor, azaz a téli napfordulókor (december 21) Lórántffy Zsuzsanna kolozsmonostori házában ebéd után kezdődött hitvita az udvari prédikátor és a jezsuita szerzetes között. Vásárhelyi azt állította, hogy a Jákobbal viaskodó angyal és az az angyal, aki Mózesnek a csipkebokorban megjelent, továbbá aki Izrael népét Egyiptomból kivezette, teremtett angyalok voltak. Medgyesi szerint Krisztus jelent meg ez alkalmakkor isteni személyében. Vásárhelyi véleményén *„igen kaptak az unitáriusok"*, és nemcsak a kálvinisták, hanem a katolikusok is megbotránkoztak. Ezért Vásárhelyi néhány nap múlva rövid feljegyzést nyújtott be nézeteiről Lórántffy Zsuzsannának. Medgyesi erre röviden válaszolt. Vásárhelyi egy hosszabb traktátusban fogalmazta meg viszontfeleletét. Medgyesi kötete a vita menetének megfelelően a következő részekre tagolódik:

Első könyv és annak első része. Első sectio: Ez írásnak indulatja, távolb és közelebb való alkalmatossága és okai felől, a kolozsmonostori vita emlékezetből való leírását tartalmazza. A *Második sectio* közli *Vásárhellyi uram jegyzecskéjét*, amelyet néhány nappal később juttatott el Lórántffy Zsuzsannához, és *Medgyesi Pál reáírt replicatióját*. A *Második rész. Első sectio P. Vasarhellyi samosatenizálásáról*, és a *Második sectio P. Vasarhellyinek Bellarminussal és kiváltképpen Pennasolával való üstökvonásáról* értekezik. A *Második könyv P. Daniel Vasarhellyinek a cikkelyek mellett írott leveleiről, mind a külön küldöttről, mind a cikkelyek eleiben függesztettről* szól. Két részből áll. Első rész: (1) Vásárhelyi Dániel 1639. január 29-én Monostoron kelt levele, amelyet Lórántffy Zsuzsannához intézett. (2) Lórántffy Zsuzsanna *jegyzése*, amely a Krisztus egyedüli közbenjáró voltát bizonyító bibliai helyeket tartalmazza. (3) Medgyesi Pál válasza a fenti levélre: *A Vasarhellyi pecsét alatt küldött levelének... megvizsgálása*. Második rész. (1) *A cikkelyek eleiben függesztett levele a páternek*, ezt Vásárhelyi keltezés nélkül, traktátusa kíséretében küldte a fejedelemasszonynak. (2) Medgyesi erre írt válasza. A *Harmadik könyv. Első avagy állató része* három *sectió*-ban tartalmazza Medgyesinek Vásárhelyi traktátusára írott válaszát: (1) *A Jákobbal küzdő férfi felől az igaz értelem* – (2) *A vezér angyalról Exod. 3. v. 2. etc., aki az Izrael népét Aegyptusból kiszabadította.* – (3) *A régi bevett jobb és több patereknek bizonyításokról*, benne idézetek olvashatók huszonkét ókeresztény írótól és hat újabb katolikus, főként jezsuita teológustól, akik Medgyesivel megegyezőleg tanítottak a vitatott kérdésről. A harmadik könyv *második részében P. Vásárhelyinek a küzdő és vezér angyalról való igaz értelemmel ellenkező vélekedése cáfoltatik meg.* E fejezet előbb mindig Vásárhelyi traktátusából közöl egy *cikkelyt*, majd az arra adott *felelet* következik. Medgyesi – mint az ajánlásban írja – csak igen ritkán hagyott ki Vásárhelyi szövegéből egy-egy fölöslegesnek ítélt részt, ezen kívül csak az ortográfián változtatott, azaz Medgyesi műve gyakorlatilag teljes egészében tartalmazza Vásárhelyi vitairatát is. A könyvet három mutató és a sajtóhibák jegyzéke zárja: (1) *Táblája a Szentírás locusainak, melyek ez könyvben béhozattatnak és megmagyaráztatnak.* (2) *Tekintetesb szóknak és dolgoknak mutatótáblája.* (3) *Az autorok és könyvek, akik itt benn forognak mind a régiek és újak.* (4) *Vétkes nyomások.*

Az ajánlólevél Lórántffy Zuzsannáról és genealógiájáról szóló részét kiadta Kemény József: Történelmi és irodalmi kalászatok. Pest 1801, 190–196.

A vitairat tartalmát ismertette és értékelte Császár Károly (Megyesi Pál élete és működése. Bp. 1911, 43–49) és Heltai János (Europa Balcanica–Danubiana–Carpathica 2A. Annales cultura–historia–philologia. Szerk. Miskolczy Ambrus. Bp. 1995, 224–235). Ld. Még Bartók 291.

Az ajánlásból kitűnik, hogy a könyv a fejedelemasszony költségén jelent meg. Megírásához 1639. március 19 után kezdett Medgyesi, és november közepén fejezte be. A nyomtatás kevesebb mint öt hónapig tartott. Az első két könyv már sajtó alatt volt, miközben a harmadikon még dol-

gozott a szerző. A gyakori sajtóhibák oka az, hogy a nyomtatás *nyelvünket nem értő typographus által lett, az igazgatása is hon nem létem miatt egynéhány rendbeli embereken fordult meg.*

In 14 bibliothecis 21 expl. – Braşov *Arch* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş – etc.

1827

[1] RÁKÓCZI György, I.: Instructio, quam... Georgivs Rakoci, princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etcaet. tradidit... domino Sigismvndo Rakoci, filio suo natu minori, non longe post cum ille scholis valedixisset. Albae-Juliae MDCXL. [typ. principis]. – [2] (BISTERFELD, Johann Heinrich: Pallas Dacica, quam... Sigismvndvs Rakoci,... Transylvaniae principis secundus filius a. d. 7. Maji anno MDCXL praecinente schola aulica, applaudentibus omnibus in... Transylvaniae principum,... regni,... legati Polonici, procerum, omnisq(ue) ordinis spectatorum ac auditorium corona praestitit, porroque praestabit.) Albae-Juliae MDCXL ex typographia suae celsitudinis.

A^6, A^1–T^4 V^2 = 12 + 155 + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 553 – RMK II 554 – Nägler 239–242

Erkölcsi oktatás és iskolai színdarab. – E kiadvány Rákóczi Zsigmond iskolai tanulmányainak befejezése alkalmából készült. Az első rész címlapja hátán bibliai idézet. Ezt *Praefatio Sigismundi Rakoci* követi. A főrész *Soli Deo gloria* jelszó után *Georgius Rakoci die vigesima Junii... Albae Juliae anno 1640* kelt intelmeit tartalmazza kisebbik fiához, Zsigmondhoz. Ez a fejedelmi parainaesis *IX* pontból áll. Bennük az egyház és a haza szolgálatára, mindenféle rendű és rangú ember megbecsülésére, szüleinek és testvéreinek szeretetére intette fiát a fejedelem. A kiadvány végén I. Rákóczi György bibliai jelmondata olvasható: *Non est currentis, neque volentis, sed miserentis Dei.*

A második rész önálló címlap után azt a színdarabot adja közre, amellyel Rákóczi Zsigmond búcsúzott a gyulafehérvári udvari iskolától 1640. május 7-én. A címlevél után *J*[ohann] *H*[einrich] *B*[isterfeld] *Lectori benevolo* címzett ajánlása áll. Kelte 1640. június 1. Ezután külön cím nélkül kezdődik a főrész, amelyet Szőlősi János *Prologus*a vezet be. Elmondja, hogy az iskolát rövidesen bezárják, és Rákóczi Zsigmondot Mars követeli magának. Majd a diákok: Országh Mihály, Debreceni Zsigmond, Kováts György, Bethlen Mihály és Szénás Péter hexameterben fogalmazott párbeszéde után belépett az iskola királya, akit Padányi Gergely személyesített meg. Rákóczi Zsigmond hosszú, a tudományok jelentőségéről szóló beszéddel fordult hozzá. Szőlősi János a tanár személyében szólt a diákokhoz. Azok röviden beszámoltak tanulásukról. Rákóczi Zsigmond hosszabban adott számot tanulmányairól. Ennek során kiderült, hogy az ifjú herceg a filozófiát elébe helyezte a bibliaolvasásnak. A király emiatt megrovásban részesítette. Rákóczi Zsigmond ezért elhagyta a termet, hogy mulasztását pótolja. A többiek beszámolójának végeztével azzal a hírrel tért vissza, hogy az Újtestamentum olvasásával volt elfoglalva, és több mint ötezer idézet helyét megjegyezte. Ennek bemutatására a király és az egybegyűltek nagy megelégedésére egyenként megnevezett nem egészen ezer, téma

szerint csoportosított bibliai locust, amelyeket Szőlősi István fel is olvasott. A tanítványok búcsúját követően a király eltávozott. Rákóczi Zsigmond *Oratio valedictoriáját* Veér Ferenc verssel vezette be. Majd egy gyermek elénekelte az iskola hattyúdalát: *Cantio cygnea scholae aulicae, svasi melodia a puero quodam decantata*, és a többi tanítvány is búcsút vett az iskolától. Az ünnepséget Geleji Katona István *Salutatio gratulatoria* és Johann Heinrich Bisterfeld *Votiva acclamatio* című búcsúbeszéde zárja. A nyomtatvány végén rövid *Errata graviora* áll.

Az *Instructio* előszavából kiderül, hogy Rákóczi Zsigmond tanulmányai befejezése után kapta ezt az Utasítást magyar nyelven, amit atyja iránti hálás tiszteletből és mások okulására fordított le latinra és jelentetett meg. Részletesen ismertette Szilágyi Sándor Felső-vadászi Rákóczy Zsigmond 1622–1652 című életrajzában (Bp. 1886, 38–39).

A *Pallas Dacicára* vonatkozó szakirodalmat Varga Imre foglalta össze (A magyarországi protestáns iskolai színjátszás forrásai és irodalma. Bp. 1988, 425 – A magyarországi protestáns iskolai színjátszás a kezdetektől 1800-ig. Bp. 1995, 70–71). Részletesen ismertette Szilágyi Sándor (i.m. 35–38). Megállapította, hogy műfaj tekintetében nagyban eltér a katolikus iskolák cselekményes, több felvonásból álló, színpadon bemutatott darabjaitól. Dombi Béla párbeszédbe szedett vizsgaleírásnak tekintette, amelynek célja a „rideg, de hasznos oktatás" és nem a gyönyörködtetés (A drámaírás kísérletei Magyarországon a XVI–XVII. században. Pécs 1932, 117). Pirnát Antal hasonlóképpen a fejedelmi gyermekek oktatásához kapcsolódó udvari látványosságként értékelte (MIrodT II 261). Szerzője Johann Heinrich Bisterfeld, a gyulafehérvári iskola professzora volt.

A két mű együttes megjelentetésének szándékára elsősorban szoros tartalmi összetartozásuk utal, továbbá, hogy az ismert példányok általában egybekötve maradtak fenn. E kiadvány felépítése azonos az 1638-ban az ifj. Rákóczi György iskolai tanulmányainak befejezése alkalmából készült nyomtatvánnyal (**1722**). Valószínű, hogy az egyes részeket mindkét esetben külön-külön is terjesztették.

Egyes példányokban (például Braşov *Ev*) a hiányos festékezés miatt az *MDCXL.* nyomtatási év MDLXI-nek olvasható, ezért előfordul, hogy tévesen ezzel a kiadási évvel katalogizálták e nyomtatványt.

Cf. **1722**, –

In 15 bibliothecis 23 expl. – Berlin *Nat* – Budapest *Acad, Nat* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – London *BL* – Oxford *Bodleiana* – Târgu Mureş – etc.

Rákóczi Györgynek maga fiához való oktató intése. Fordította Kis Imre... Gyulafehérvár 1640. = **Appendix 165**

Silvestru Transilvanul: Psaltirea. Gyulafehérvár 1640. = **Appendix 166**

Szenci Molnár Albert: Lexicon Latino-Graeco-Hungaricum. Hanau 1640. = **Appendix 167**

Monumentum sepulchrale ad... Mauritii... memoriam... Cassellis 1640. – Vide **1676**

Frölich Dávid: Calendarium az 1641-ik évre. Kolozsvár? 1640. – Vide **1862**

Icon vicissitudinis humanae vitae. Bártfa 1640 = **S 1200** = MKsz 1999: 218

1828

[1] KALENDARIUM Ch[rist]us Urunk sz[ületése után] 1641. eszten[dőre a]z bissextilis után, calculáltatot David Frölictöl. – [2] (Prognosticon astrologicum, az az az eghnek forgasabol es az csillagoknak tekintéléseböl valo jövendölés az 1641 esztendönek 4. részeire... Szorgalmatosan irattatot David Frölik és rész szerint Lemka György astrologusok által. ... Nyomtattatot Heltai Gáspár mühelyeben.) Colosvarban [1640] [typ. Heltai] (Georgius Abrugi).

A^8–D^8 E^7 = [39] fol. – 16° – 1 ins., orn.

RMK I 717

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A kiadvány egyetlen ismert példányának első négy levele sérült. A címlapon Kolozsvár fametszetes címere látható. A címlevél hátán a kiadványt *Stephano Petki de Czikcziczo, Sedium Siculicarum Gyergio et Kaβon capitaneo supremo... dedicat officiose Georgius Abrugi typographus*. A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek magyar nyelvű Cisio Janussal. *A hónapokra való versek* a naptártáblák után önálló fejezetet alkotnak. A januári hónapvers incipitje: *Bűntől távozzál*. A hónapverseket a *Sokadalmak Erdély- és Magyarországban* című vásárjegyzék követi. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *Ez jelen való esztendőnek állapotáról. – II. A télről – III. A kikeletről – IV. A nyárról – V. Az őszről – VI. Az eklipszisekről – VII. Földi gyümölcsökről – VIII. A bányákról – IX. Betegségekről – X. Hadról és háborúságról – XI. A terhes asszonyokról – XII. Szőlőtermésről – XIII. Magyar- és Erdélyországról – XIV. Felső- Magyarországról, Morváról és Misniáról [Meisenről] – Szántó embernek vetésben való regulája* című vers, melynek kezdősora: *Szent Egyeddel vess gabonát*. A kiadványt a *Christus Urunk születése után való rövid krónika* zárja, amelynek utolsó adata az 1640. évhez fűződik.

A prognosztikon társszerzőjeként feltüntetett Lemka György valószínűleg a krónikát bővítette ki: a *rövid krónika* ugyanis jóval több erdélyi eseményt tartalmaz, mint a többi Frölich-naptár krónikarésze.

Cf. **315!; 1477!; 1645, 1677, 1724, 1769, –, 1885, 1928, 1999, 2060, 2106, 2142, 2173, 2214, 2261, 2315, 2371, →**

Budapest *Acad* cop. – Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ①

1829

TITELMANN, Franciscus: Compendium dialecticae Francisci Titelmanni ad libros Logicorum Aristotelis admodum utile et necessarium. Clavdiopoli MDCXL in officina Casparis Helthi imprimebat Georgius Abrugi.

A^8–C^8 D^{7+1} = [31] fol. – 8°

RMK II 555

A vitatkozás logikai szabályai. – E kiadvány teljes egészében az 1580-ban Kolozsvárott megjelent első kiadást követi (**466**).

Titelmann tankönyvet újabban Bartók István elemezte. Megállapította, hogy a ciceronianus retorikus logika képviselője, azaz könyvében az arisztotelészi logika fogalmait a humanista retorika elemeinek a segítségével magyarázta (Bartók 77).

Cf. **466**!; –

Budapest *Nat* cop. – Târgu Mureş ① (Sz.-keresztúri unitár. gymn.)

1830

ACCLAMATIONES votivae in nuptias solemnes... m. Johannis Windisch... gymnasij Leutschov. moderatoris... virginem Susannam Zablerianam... Petri Zableri, superintendentis V. regalium civitatum et conjunctarum ecclesiarum... vitae sociam... ducentis, decantatae a pube Aonia. [Leutschoviae 1640 Brewer].

[ ]^{4} = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky II 2698/246 ← MKsz 1891: 80 – Caplovic 852

Lakodalmi versek. – A költemények Johann Windisch lőcsei gimnáziumi rektornak és Peter Zabeler lőcsei evangélikus lelkipásztor, Susanna lányának 1640-ben kötött házassága alkalmából készültek. A címlap hátán egy-egy idézet a Példabeszédek könyvéből és szent Ágostontól. A főrészben az ifjú párt a következő szerzők köszöntötték egy-egy verssel: (1) *Mart. Tarnoci Bécz. p. t. fil. dn. M. Petri Zab[leri] paedagog.* – (2) *Francisc. Molit[oris] Transilv.* – (3–4) *[A] Georgio Raduchio Lypt., al. sch. L.* – (5) *Andr. Rodeli Transilv.* – (6) *[A] Georgio Johannide Lypt., p. t. al.* – (7) *[A] Melchiore Bölczhazi Lypt.* – (8) *[A] Tobia Weiß Belens. p. t. fil. dn. Seb. Zach. paedag.* – (9) *[Ab] Andrea Schwartz Isaac, p. t. alum. scholae Leutsch.* – (10) *[A] Johanne Sinapio Sucz. p. t. al. sch. L.* – (11) *[Ab] Adamo Turd. Belen. p. t. al. sch. L.* – (12) *[A] Johanne Gresch Bel. p. t. al. sch. L.* – (13) *[A] Georgio Haaß Belens. p. t. alum. scholae Leutsch.*

Ezt az évszám nélkül megjelentetett kiadványt először Hellebrant Árpád ismertette (MKsz 1891: 80). Az ő adatát vette át Sztripszky Hiador (II 2698/246). Ján Caplovič az 1640. évben megjelent nyomtatványok között írta le (852) az ugyanebben az évben, ugyanerre az alkalomra megjelentetett *Gamelia votiva* című versgyűjteményéhez hasonlóan (**1832**). Megállapításának helyességét igazolja a kiadvány első versének első sora is, amelyből kiderül, hogy az esküvőt 1640. november 4-én tartották. A nyomtatvány a betűtípusok tanúsága szerint a lőcsei nyomdában készült (Pavercsik Ilona megállapítása).

Cf. –, **1832**, **1837**

Budapest *Acad* ①

1831

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1641. Leutschau 1640 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

Balassi Bálint és Rimay János istenes versei... Lőcse 1640 körül. – Vide **1933**

1832

GAMELIA in honorem... Iohannis Windisch, rectoris gymnasij Leutschov(iensis) sacrum nuptiale parantis cum... Svsanna... Petri Zabeleri, eccles(iae) Leutschov(iensis) pastoris et V regiarum et liberarum civitatum... superintendentis filia... anno MDCXXXX. d(ie) 4. Novemb(ris) scripta ab amicis. Leutschoviae (1640) [Brewer].

[ ]^{4} = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky II 2532/80 ← MKsz 1891: 269 – Čaplovič 853

Lakodalmi versek. – E kiadvány Johann Windisch lőcsei gimnáziumi rektornak és Peter Zabeler lőcsei evangélikus lelkipásztor, evangélikus szuperintendens Susanna nevű leányának 1640. november 4-én tartott esküvőjére készült. A címlevél hátán *Ode gamica* címen hosszabb vers kezdődik. Aláírója: *Johann. Serpilius Secundus. eccl. Caismarcen. past.* A jegyespárt verssel köszöntötték: *Joannes Sovenitz, reipubl. Leutschov. senator – Samuel Dürner, s. e. r. – Casparus Cramerus Leut., conrector scholae Eperiensis – Tobias Pollucius, p. t. scholae Iglo. rector – Johannes Pilemannus junior, p. t. rector scholae Belensit.* Az utóbbinak *Idem* aláírással készült költeménye zárja a versgyűjteményt.

E nyomtatványt elsőként Hellebrant Árpád ismertette (MKsz 1891: 269). Az ő leírását vette át Sztripszky Hiador (II 2532/80). Ld. még: Bucsay Mihály: Régi magyar könyvek a hallei Magyar Könyvtárban. Bp. 1941, 35. nr. 84.

Cf. **1830**, –, **1837**

Berlin *Univ Inst* ① – Budapest *Nat* cop.

Hunyadi Ferenc: Historia az reghi es hires neves Troia varossanak... Lőcse 1640 körül = **Appendix 168**

1833

[ISTVÁNFI Pál:] Historia az Volter kiralynak az Francisco eneke notajára. Löcsén 1640 [Brewer].

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – 1 ins., init., orn.

MKsz 1901: 312, 1902: 6 – Čaplovič 856

Regényes históriás ének. – A kiadványnak egyetlen sérült példánya maradt fenn. A címlapon ismeretlen címert ábrázoló fametszet látható. A négy mezőben fölül hold, csillag és bivalyfej, alul kétféle kereszt rajza található. A verses história a címlevél hátán, külön cím nélkül kezdődik. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Egy kronikát mondok, urak, hallgassátok*. Szövege teljes mértékben megegyezik a megelőző, 1629 táján megjelent lőcsei kiadáséval (**1436**).

Szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót.

Cf. **340***!; **1436**; –, →

Budapest *Nat* ①

1834

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1641. esztendőre. Lőcse 1640 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1650**!

1835

KECSKEMÉTI C. János [transl.]: Szép és aytatos imadsagos könyvecske az regi Irás magyarázó doctoroknak és sz. attyáknak, fö-képpen penig az Sz. Agoston doctornak irasaból egyben szedegettetet és szép rendben helyheztetet A n d r e a s M u s c u l u s tol. Magyarrá penig igéröl igére forditatot Kecskemeti C. Ianos által. Löcsen 1640 [Brewer].

A-$U^{alternatim\ 8\ et\ 10}$ X^8 Y^1 = [36] + 338 + [4] pag. – 18° – Orn.

RMK I 703 – Čaplovič 855

Református imádságoskönyv. – A címlevél után ajánlás *Dedicatoria* címmel, amelyet a szerző *Kecskemeti C. János, Lónyi [!] Zsigmond* udvari prédikátora írt *Nyari Pál* özvegyének Vásárosnaményban 1640. január 8-án. A lőcsei nyomdász valójában átvette az 1624-i első ki-

adás (**1295**) ajánlását, de eltévesztette a Lónyay nevet. A dátumban változatlanul hagyta a hónapot és napot, az évszámot viszont 1640-re cserélte.

A főrész különböző alkalmakra szóló imádságok gyűjteménye, amelyek felsorolása a mű végén lévő mutatóban római számokkal jelölve sorrendben található. A fejezetek sorrendje és tartalma lényegtelen eltéréseket nem tekintve egyezik az első kiadás beosztásával (vö. **1295**).

E kiadásban viszont kevesebb *Hymnus* címmel jelölt verses szöveg található, incipitmutatóra utaló kezdetük a következő: 121: *Naptámattól fogva* – 133: *Atyának bölcsessége, bizony istensége, Krisztus* – 157: *Szenteknek te vagy, Krisztus, ékessége* – 159: *A méltóságos báránynak* – 161: *A húsvéti áldozott báránynak* – 166: *Mostani ékes.*

A mű forrásáról ld.: **1295**. Musculus művének és Kecskeméti C. János fordításának összefüggését Vásárhelyi Judit elemezte: OSzKÉvk 1981: 267–270. Ld. még: Incze Gábor: A magyar református imádság a XVI. és XVII. században. Bp. 1931, 54, 127–131.

Cf. **1295***, –

Budapest *Nat* cop. (Budapest *Ref*) – Budapest *Ref* ① – Prešov *Ev* ①
Olim: Oponice *MS* Zay

Mautner, Joannes: Anagrammata in rosa varniaca in usum scholae Cassoviensis. Lőcse cr. 1640. – Vide **1653**

1836

MAUTNER, Johann: Johannis Mavtneri Pannonii Tabellae logicae, duobus opusculis universam bene disserendi artem brevi, facili, perspicua atq(ue) accurata methodo comprehendentes, ex optimis auctoribus concinnatae, in usum scholae restauratae Cassoviensis. Leutschoviae MDCXL sumptibus auctoris... apud Laurentium Breverum.

*⁴, a⁴–c⁴, d¹, A¹–N⁴ = [32] pag. + 1 tab. + 104 pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 556 – Čaplovič 854

A logika tankönyve. – A címlevél hátlapján Hieronymus-idézet olvasható. A szerző 1640. szeptember 20-án kelt ajánlása *Nobil., ampliss. ... viris,... judici, tribuno pleb., universoque senatorio et centumvirali ordini... civitatis Cassoviensis* szól. Ezután *Ad autorem* címmel latin nyelvű üdvözlőversek következnek: *Joh. Serpilius Secundus, e. K. p. Anagrammája*, *M. Joh. Scheibenpodenus e. G. C. D. Epigrammája* és *Aliud* című költeménye. A verseket Justus Lipsius-idézet zárja le. A nyomtatvány két részben, kétféle nehézségi fokon foglalja össze a logika rendszerét. Az első a *Tyrocinium logicum* címet viseli. Ebben a szerző keltezés és aláírás nélküli *Studiosis logicae salutem* szóló előszava után *Tabella generalis* szolgál az első rész tartalomjegyzékéül. Ezt követően nagyjából az arisztotelészi felosztást követve húsz táblázat rendszerezi a logikai fogalmakat. Önálló, de impresszum nélküli belső címlappal és folytatólagos füzetjelzéssel következik a *Gymnasium logicum plenius* című második rész. Címlevele hátán *Amice et benevole lector* megszólítással hívja fel a szerző az olvasó figyelmét a sajtóhibákra. Alat-

ta ismét Justus Lipsius-idézet olvasható. – A második rész tartalmát a „d" ívjelű, folió alakú tábla foglalja össze. Címe: *Tabula generalis universae logicae*. Ezután a logika fogalmait száz táblázat rendszerezi az első résznél sokkal részletesebben. A nyomtatványhoz *Appendix*-ként újabb két táblázat járul: *Tabula prior. De habitibus, ex Wegero* és *Tabula posterior de numero et serie disciplinarum*. Az utolsó lapon a forrásként felhasznált szerzők névsora olvasható. A nyomtatványt *Ad Momum quendam* címen három latin disztichon és Antonius Guevara-idézet zárja.

Johann Mautner a Trencsén megyei Szucsán született. Hazai iskolái után öt évet a regensburgi gimnáziumban, 1633-tól a kassai magisztrátus támogatásával pedig Toruńban, Gdanskban és Rostockban tanult. 1637-től a kassai iskola rektoraként működött. Előszavában elmondta, hogy már más tudományágak áttekintésére is készített táblázatokat, s a tanulók munkájának megkönnyítése érdekében vállalkozott e logikai táblák kinyomtatására. Bartók István a XVII. századi logikairodalmunkról szóló áttekintésében Mautner tankönyvét az Arisztotelészt követők közé sorolta, amelyben Bartholomaeus Keckermann hatása is kimutatható (Bartók 82).

Braşov *Arch* ① – Braşov *Ev* ① – Budapest *Nat* ① ② – Cluj-Napoca *Acad* ① – Halle *Univ* ① ① – Kežmarok *Ev* ② – Košice *Scient* ① – Levoča *Ev* ① – Sighişoara *Civ* ① – Sibin Mus ① ①

1837

TEDIS sacratis vereq(ue) auspicatis... m. Iohannis Windisch Leutschovien(sis) scholae patriae rectoris... sponsi, cum... Svsanna,... M. Petri Zabeleri, pastoris Leutschoviensis, nec non V. liberarum civitatum et conjunctarum ecclesiarum superattendentis... filia... sponsa, celebratis 4. die Novembris, anno 1640 congratulantur collegae. [Leutschoviae] (1640) [Brewer].

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

MKsz 1963: 345 – Čaplovič 857

Lakodalmi versek latinul és németül. – A nyomtatvány Johann Windisch lőcsei rektornak és Peter Zabeler evangélikus püspök leányának, Susannának 1640. november 4-én tartott menyegzőjére készült. A köszöntő versek írói a lőcsei iskola tanárai és tanulói voltak: [1] *Josephus Alauda Leutsch., schol. patriae conrector* – [2]-[3] *Balth. Apell., p. t. cant. Leutsch.* – [4] *Hochzeit Ratsel* címen német vers, amelynek szerzője az aláírásba rejtett betűk alapján ugyancsak *B*[althasar] *A*[pelles] *c*[antor] *L*[eutschoviensis]. – [5] *Petrus Dingisch, sch. ib. 3. class. collega* – [6] *Christ. Wernerus, sch. senior* – [7] *Thomas Lang, sch. L. audit. 6. class.* – [8] *Johann Wincklerus Bel., sch. L. aud. 8. et ult. class.*

E nyomtatvány egyetlen példányáról először Borsa Gedeon (MKsz 1963: 345), majd Ján Čaplovič adott hírt (857), és feltételezte, hogy Lőcsén nyomtatták. Véleményét a nyomdai anyag vizsgálata megerősítette (Pavercsik Ilona megállapítása).

Cf. **1830**, **1832**, –

Budapest *Acad* cop. – Levoč *Ev* ①

1838

TRAJAN Benešovský, Adam: Artificium bene moriendi, sive praeparatio ad mortem. Připrawa k smrti, gakby se člowěk k swé smrti należytě měl strogjti... Z knižky welmi vtěssené Praxis pietatis řecěné. W pěkné rytmy vwedeně od Adama Trajana Benessowského... [Levoča 1638–1642 Brewer.]

A^{12}–D^{12} = [48] fol. – 12°

Čaplovič 1731

Evangélikus elmélkedés versben és imádságok biblikus cseh nyelven. – A mű egyetlen ismert példányának bibliográfiai leírását Ján Čaplovič közölte (1731). A címlap verzón a *Registřík kapitol knižky teto* (E könyvecske fejezeteinek jegyzéke) olvasható, majd a főszöveg tíz fejezetre osztva (*Kapitola I–X*) az ember teendőiről betegség idején és a boldog halálra készülődésről.

A szerző Lewis Bayly *The Practice of Pietie* című művének cseh nyelvű fordításából (Comenius első kiadása Leszno 1631) az I. rész 34–41. fejezetét dolgozta át. A sorozat első tagja (**1809**.) Trencsénben jelent meg. Trajan Benešovský az elmélkedéseket versbe szedte, az imádságokat általában Comenius fordítása szerint, változatlan formában közölte.

A hely és év nélkül megjelent kiadvány Čaplovič állításával ellentétben nem trencséni, hanem lőcsei nyomtatvány (Pavercsik Ilona szóbeli közlése). A lőcsei nyomdai anyag ismeretében a legkorábbi megjelenési év 1638 lehet: Trajan művét valamikor 1638–1642 között adhatták ki, éppúgy, mint a sorozat egy másik tagját (**1839**).

Cf. **1809**, **1810**, –, **1839**

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

1839

TRAJAN Benešovský, Adam: De sanctificatione diei Dominici. O należitém swěcenj nedělnjho dne naučenj... Z knižki welmi vtěssené Praxis pietatis řecené... w pěkné rytmy vwedené od Adama Trajana Bene[šovského]. [Levoča 1638–1642 Brewer.]

A^{12}–D^{12} = [48] fol. – 12°

Čaplovič 1732

Evangélikus elmélkedések versben és imádságok biblikus cseh nyelven. – A címszöveg fordítása: A vasárnapi nap tanításának illő megszenteléséről ... a Praxis pietatis című igen üdvösséges könyvecskéből ... szép ritmusokban szerezve Adam Trajan Benešovskytól. A mű egyetlen ismert példányának bibliográfiai leírását Ján Čaplovič közölte (1732). A címlap verzón a *Registřík kapitol knižky této* (E könyvecske fejezeteinek jegyzéke) olvasható, majd a

főszöveg 12 fejezetre osztva (*Kapitola I-XII*). A mű végén egy vallásos éneket is közölt a szerző: *Píseň k večernímu času* (Estidőben való ének).

A szerző Lewis Bayly *The Practice of Pietie* című művének cseh nyelvű fordítását (fordítója Comenius, első kiadása Leszno 1631) dolgozta át verses formában. A sorozat első tagját ld. **1809**. E kiadvány a vasárnap megszenteléséről szóló tanítást, a *Praxis pietatis* I. része 23–33. fejezeteinek átdolgozását tartalmazza. A szerző az elmélkedéseket és néhány esetben az imádságok végét versbe szedte, a legtöbb imádságot azonban Comenius fordítása szerint, változatlanul prózában közölte.

A hely és év nélkül megjelent kiadványt Ján Čaplovič állításával szemben nem Trencsénben, hanem Lőcsén nyomtatták. A lőcsei nyomdai anyag ismeretében a legkorábbi megjelenési év 1638 lehet (Pavercsik Ilona szóbeli közlése), Trajan magyarországi tartózkodásának ismert éve pedig 1642. Ezért valószínű, hogy művét 1638–1642 között adták ki Lőcsén (vö. **1809**).

Cf. **1809**, **1810**, **1838**, –

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

[Wegelin, Josua:] Domus Domini renovata. [Lőcse] 1640. = **Appendix 169**

Wegelin, Josua: Sermo dedicationis. An- und Einzugspredigt... [Lőcse] 1640. = **Appendix 170**

Mokchai Andreas: Triplex philosophia rationalis... Tyrnaviae MDCXL. – Vide **1852**

Csergő György: Reverendissimo et admodum reverendo, dominis... Nicolai Böjthe testamentariae voluntatis executoribus... Stephano Bosnyák de Magyar-Bél... nec non Stephano Mihályi... Posonii 1640. – Vide **1852**

1840

DECEMVIRI caelites, prima nascentis Societatis Jesu fulgentissima sidera, orbis Atlantes ipso confirmatae Societatis anno saeculari doctissimorum suorum nepotum... supremum in archiepiscopali... Tyrnaviensium academia philosophiae triumphum... agitantium archimunerario,... Nicolao Veselém... artium et philosophiae doctore... professore ordinario, ab ipso usque caeli theatro admirantes, collaudantes. Expressi suggerente Mercurio, eloquentiae praeside a rhetorices Tyrnaviensis genio et ingenio iisdemque doctissimis... magistris,... anno... MDCXL, confirmatae Societatis Jesu C., Academiae Tyrnaviensis V. Posonii MDCXL [typ. Societatis Jesu].

A^2–G^2 = [1] + 26 pag. – 2° – Orn., init.

MKsz 1971: 347–348 – Čaplovič 328a

Jezsuita életrajzok és köszöntő versek. – E kiadvány az 1640-ben, a Jézus-Társaság fennállásának századik évében magiszteri vizsgát tett nagyszombati akadémiai hallgatók köszöntésére készült. A tizenkét hallgató neve a címlap hátán a *Reverendi,... dd. aa. ll. et philosophiae magistri* cím után következik: *Andreas Mokchai nobilis Hungarus – Antonius Deandreacz Szakolciensis – Daniel Miturovich Slavus – Georgius Belliczai... nobilis Croata – Georgius Chergő Semenensis Hungarus – Gregorius Megyeri Hungarus – Joannes Magnovich... Posoniensis – Martinus Pipa Slavus – Michael Holik Slavus – Nicolaus Menasagi Transylvanus – Petrus Lászlófi nobilis Hungarus – Stephanus Andrási nobilis Transylvanus.* Majd dátum és aláírás nélküli bevezető szól a kiadvány keletkezéséről. A főrész a Jézus-Társaság tíz legjelentősebbnek tartott képviselőjének, Loyolai Szent Ignácnak és társainak az életrajzát közli röviden. Mindegyik életrajz után aranymondás olvasható a bemutatott jezsuitától, amelyet *Ode* fejt ki versben az új magiszterek köszöntésére. A versek szerzői a nagyszombati akadémia retorikai osztályának tagjai voltak. Az életrajzzal bemutatott jezsuiták és az ódák szerzőinek a neve a következő: *I. Ignatius de Lojola – Franciscus Czikulin liber baro Croata de Also-Stubicza, Szomszédvár et Beczko – II. Petrus Faber – Petrus Stephanus Szent-Iváni de Szent Iván nobilis Hungarus – III. Franciscus Xaverius – Andreas Horvát de Jászo – IV. Jacobus Lainius – Georgius Somogyi nobilis Hungarus, Transylvanus, Colosvarien. – V. Alphonsus Salmeron – Andreas Horvát de Jászo – VI. Nicolaus Bobadilla – Franciscus Czikulin liber baro de Also-Stubicza, Szomszéd-vár et Beczko, Croata – VII. Simon Rodericus – Petrus Szent-Iványi de Szent-Ivány – VIII. Claudius Jajus – Andreas Horvát de Jászo – IX. Joannes Codurius – Georgius Somogyi nobilis Transylvanus, Colosvariensis – X. Paschasius Broëtus – Franciscus Czikulin liber baro de Also Stubicza...*

E nyomtatványt először Holovics Flórián ismertette (MKsz 1971: 347–348), Ján Čaplovič az ő nyomán vette fel bibliográfiájába (328a). Holovics részletesen elemezte az 1640. augusztus 12-én a nádor Wesselényi Ferenc, Miklós nevű öccsének a vezetésével lezajlott avatás körülményeit. Megállapította, hogy a vizsga alkalmával megvédendő tételek szövege az egyik jelölt, Mokcsay András nevével ugyanabban az évben napvilágot látott (**1852**).

A retorika osztályának praeceptora 1640-ben Nagyszombatban a sziléziai Henricus Oderwolff volt (Lukács: Catalogi personarum II 693). Feltehetőleg ő a bevezető és az életrajzok szerzője.

Cf. –. **1852**

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* cop.

1841

[HAJNAL Mátyás]: Ki-tett czégér, melly-alatt fel-találllya akár-ki-is, minémü poshatt és mérges tejet fejt Kereszt-úri Pál Erdélyben eggy Catechismusnak tömlöjebe neminemü Hajdelberga-táján nőtt és hizlalt teheneknek tölgyéből a nem régen született Chechemö keresztyénnek szoptatására. Melly megorvosoltatik eggy keresztyén orvosdoctor által. Posomban MDCXL [typ. Societatis Jesu].

A^8–Q^8 = [2] + 252 + [2] pag. – 8° – Init.

RMK I 704 – Čaplovič 330

Katolikus vitairat. – A címlap hátán párrímes sor olvasható, amely a Bírák könyvének 4. része 19–21. verseire utal, kezdő szavai: *Jáhel tejet ád.* A mű élén rövid, keltezetlen előszó. *A keresztyén olvasónak Istennek szent malasztját kívánja az orvosdoktor.* Ezt folytatólagosan követi a főrész, amely pontról pontra vitatkozik Keresztúri Pál *Csecsemő keresztyén* címmel 1638-ban Gyulafehérvárott kiadott katekizmusával (**1721**). Keresztúri munkája valójában a Heidelbergi Káté kibővített változata, így Hajnal vitairata is lényegében e káté szerkezetét követi.

Ezen anonim nyomtatvány szerzőjének már Szabó Károly is Hajnal Mátyást tartotta. Dobronoki György nagyszombati diáriumának ezt bizonyító részleteit kiadta Holl Béla, és Hajnal művének tartalmát is ismertette. Eszerint Hajnal munkáját 1640 nagyböjtjén, február-március folyamán fejezte be (RMKT XVII/7, 476–477). Keresztúri viszontválasza a *Felserdült keresztyén* 1641-ben jelent meg Váradon (**1914**). Eszerint a *Kitett cégér* szerzője azért maradt anonim, mert művével közvetlenül a fejedelmi családot támadta, hiszen a *Csecsemő keresztyén* a Rákóczi-fiúk konfirmációi vizsgaanyagát tartalmazza.

Cf. **1721**, –, **1914**, **1953**

In 10 bibliothecis 14 expl. – Budapest *Acad*, *Acad Lingu*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Gyöngyös – Kosice *Scient* – Sárospatak *Ref* – Uzgorod *Univ*

Hajnal Mátyás: Útitárs. Pozsony 1640. – Vide **1787**

1842

INSTRVMENTA publica, quibus per Ferdinandum II., Romanorum imperatorem... vniversitati Viennensi caesareum Societatis Iesv collegium Viennense unitum et incorporatum fuit, Ferdinandi III. ... decreto confirmata et ejusdem sacrae caes(areae) majestatis authoritate partim excusa, partim recusa. Posonii MDCXL [typ. Societatis Iesu].

A^8 B^4 C^8 D^8 = [2] + 54 pag. – 8° – Init.

RMK II 560 – Caplovic 331

Megállapodás a bécsi egyetem és a bécsi jezsuita kollégium egyesüléséről. – A címlap hátán tartalomjegyzék: *Index hoc libello contentorum.* A nyomtatvány első része a *Transactio inter... universitatem Viennensem et... Societatis Jesu Viennense collegium*, a bécsi egyetem és a bécsi jezsuita kollégium II. Ferdinánd által elrendelt egyesítésére vonatkozó megállapodásnak a szövegét tartalmazza. Az egyetem és a rend megbízottjai, akiket az okmány bevezetője megnevez, vagyis *Guilielmus Rechperger, universitatis Viennensis rector*; *Christianus Schaffler superintendens caesareus* és a négy kar felhatalmazottjai, azaz *Georgius Fridericus Kholer, ss. theologiae doctor, D. Bartholomaeus Carolus Praetorius,... pro tempore facultatis juridicae decanus*; *Sigismundus Geisler, philosophiae et medicinae doctor*; *Petrus Hoffman, artium lib. et philosophiae doctor*, valamint *Joannes Argentus, Soc. Jesu per provinciam Austriae visitator*; *Guilielmus Lamormaini, collegii Viennensis*

ejusdem Societatis Jesu rector 1623. július 19-én kezdték a tárgyalásokat és 1623. augusztus 7-én irták alá a szerződést. A kiadvány második része a *Pragmatica sanctio sive diploma, quo Ferdinandus II... transactionem confirmavit*. II. Ferdinánd oklevelébe foglalva ugyancsak a *transactio* szövegét tartalmazza. A meg-erősítő oklevél kelte 1623. augusztus 9, aláírói *ad mandatum sacrat. caes. majestatis proprium Joannes Baptista Verda, lib. baro de Verdenberg* és *Tobias Gertinger*. Végül III. Ferdinánd két 1640. május 4-én kelt oklevele olvasható, amelyekben a megállapodás betartására figyelmezteti a szerződő feleket: *Decreta duo, quibus Ferdinandus III. sanctionem pragmaticam confirmat: I Ad... rectorem et consistorium universitatis Viennensis; II Ad rectorem collegii Viennensis Societatis Jesu*. Mindkettő ellenjegyzője császári megbízásból *Tobias Gertinger*.

Az 1623. augusztus 7-én aláírt szerződés és az 1623. augusztus 9-i császári megerősítés, az úgynevezett *Pragmatica sanctio* szövegét az eredeti okmányok alapján, néhány más kapcsolódó irattal együtt kiadta Kink, Rudolf: Geschichte der kaiserlichen Universitat zu Wien. II. Wien 1854, 440–466.

A bécsi egyetem és a jezsuita rend közti ellentétekről és az egyesülésről ld. Duhr, Bernhard: Geschichte der Jesuiten in den Landern deutscher Zunge in der ersten Halfte des XVII. Jahrhunderts. Erster Teil. Freiburg 1913, 546–551, továbbá Kink, Rudolf: i.m. I. 324–363, az egyesülés 1640. évi konfirmációjáról uo. 368–371.

Budapest *Nat* cop. – Pannonhalma ①

1843

[KRAJAČEVIĆ SARTORIUS, Nikola]: Molitvene knyisicze vszem Christusevem vérnem szlovenzkoga jezika priztoyne i hasznovite. Z-dopuscsenjem górnyeh drugócs obilnéh píszane i stampane. Vu Posone MDCXL [typ. Societatis Jesu].

(?)^{12}, ((?))^{12}, a^{12}–x^{12} y^{6} = [48] + 490 [recte 504] + [12] pag. – 12° – Orn.

RMK II 561 – MKsz 1967: 281 – Čaplovič 333

Katolikus imádságoskönyv horvát nyelven. – A cím fordítása: Minden igaz keresztény hívő számára horvát nyelvre alkalmaztatott igen hasznos imádságoskönyvecske. A címlap hátán bibliai idézet latin és kaj-horvát nyelven. A keltezés nélküli *Predgovor* (Előszó) aláírója *Jeden pop iz reda jezuitánskoga* (Egy pap a jezsuita rendből). Ezt *Kalendarium slovenski* követi és *Tabla vremena*, azaz a mozgóünnepek táblázata 1640-től 1660-ig. A mű öt részre oszlik. Ezek: *Pervi del vu koterom jesu popisani nekoteri molitve Bózje navuki* (Első rész, amelyben leíratik néhány isteni tanítású ima); *Drugi del vu koterom jesu popisane vnogo fele molitve* (Második rész, amelyben leíratnak sokféle imádságok); *Treti del vu koterom jesu postavljeni vnogi poglaviti navuki, od pokore kerscanske* (Harmadik rész, amelyben bemutattatik számos fontos tanítás a keresztény alázatról); *Četerti del vu kom se zapiraju* [!] *navuki betežnem ljudém potrebni* (Negyedik rész, amelyben leíratnak a beteg embereknek szükséges tanítások); *Peti del vu kom se zapiraju* [!] *molitve cirkvene občinske i nekotere letanije i antifone i popevke duhovne pobožne...* (Ötödik rész, amelyben leíratnak

általános egyházi imádságok és némely litániák és antifonák és ájtatos vallásos énekek), majd *Himnusi B. D. Marije* (A B. Sz. Mária himnuszai). A mű végén *Laištrom* című tartalommutató és *Opomenek* (Figyelmeztetés) található, amely a sajtóhibák miatt mentegetőzik.

Az imádságoskönyv szerzője, amint ezt a régebbi bibliográfiák is jelzik, Nikola Sartorius Krajačević (1581–1653) (vö. Sommervogel IV 1212; Czvittinger: Specimen 331; Horányi, Alexius: Memoria Hungarorum... Pars III. Posonii 1777, 212). Krajačević 1615-ben lépett be a jezsuita rendbe, 1622-től haláláig Zágrábban és Varasdon látott el különböző funkciókat. 1639–1640-ben Pozsonyban tartózkodott saját könyveinek kinyomtatása céljából: „... ratione quorundam suorum... croaticorum libellorum imprimendorum..." (Adattár 11 214, Iványi Béla; MKsz 1989: 191, Holl Béla és vö. Lukács: Catalogi personarum II 734–735). Az imádságoskönyvet és annak 1657. évi zágrábi második kiadását Martin Hajnal részletesen ismertette. Ő bizonyította egyértelműen Krajačević szerzőségét. Megállapította azt is, hogy helyesírási elveinek kialakulására Pázmány Péter magyar helyesírási gyakorlata volt hatással (Archiv für Slavische Philologie (28) 1906, 315–321). A mű keletkezési körülményeivel Franjo Fancev foglalkozott (Archiv für Slavische Philologie (35) 1913, 395–398).

Az előszó szerint a kiadvány Joannes Ruchich, Zágráb megyei alispán költségén jelent meg. Az ötödik részben olvasható imákat pedig már korábban is kinyomtatták horvát nyelven Petar Domitrović, zágrábi püspök engedélyével. E korábbi kiadás ismeretlen a bibliográfiai szakirodalomban (vö. Fancev i.h.).

A művet Szabó Károly csupán Ivan Kukuljević pontatlan leírása alapján szerző nélküli kiadványként vette fel bibliográfiájába (RMK II 561 és Kukuljević: Bibliografia Hrvatska. Zagreb 1860, 103). A kiadványnak a zágrábi egyetemi könyvtárban őrzött példányáról a bibliográfiai szakirodalomban Borsa Gedeon adott hírt (MKsz 1967: 281), teljesebb leírását Ján Čaplovič tette közzé (333).

Ivan Kukuljević más helyen év nélküli pozsonyi kiadványként ismertette Sartorius *Knjizica molitvena i kerščanska vežbanja* című művét (i.m. 147). Ján Čaplovič Kukuljević adata és Sommervogel lexikona alapján feltételezte, hogy ez a munka 1639-ben jelent meg Pozsonyban (Čaplovič 325 és Sommervogel VII 654). Sommervogel a Krajačić, Krajačević és a Sartorius név alatt is említi a *Molitvene*-t. Míg az előbbi helyen, láthatóan példány alapján viszonylag pontos címleírást és terjedelmet is ad róla (IV 1212), a Sartorius névnél csak futólag ad hírt a következő formában: *Knizica molitvena*. Pozun 1639 (Sommervogel VII 654). Kétségtelen tehát, hogy csak a negyedik kötetben olvasható adat tekinthető hitelesnek. Kukuljević más helyen, amelyre Szabó is hivatkozott, ugyancsak példány alapján ismeretlen szerzőjű, 1640. évi pozsonyi kiadványként írja le a *Molitvene*-t (i.m. 103). A Krajačević munkásságát részletesen ismertető Hajnal és Fancev sem tudnak 1639. évi pozsonyi kiadásáról. Megnyugtatóan kizárható tehát, hogy Krajačević 1639-ben és 1640-ben két egymással csaknem azonos című imádságoskönyvet adott volna ki. A *Molitvene* mint ahogy ezt a példányok igazolják, 1640-ben jelent meg Pozsonyban.

Budapest *Nat* cop. (Zagreb *Univ*) – Zagreb *SJ* ① – Zagreb *Univ* ①

Lessius, Leonardus: Consultatio de quali inter dissentientes eligenda religione Hungariae. Pozsony 1640. – Vide **1850**

1844

⟨Manuale Sodalitatis B. Virginis Visitantis in Collegio Societat(is) Jesu Tyrnaviae. Posonii cr. 1640 typ. Societatis Jesu. 12°⟩

XVII. századi adat alapján feltételezhető. – Katolikus vallási társulat kézikönyve.

E kiadvány emlékét az 1700-ban Nagyszombatban kiadott *Manuale* (RMK II 2019) *Approbatio*-jának a szövege őrizte meg a következőképpen: „Hoc Manuale... prima vice ante annos sexaginta, munificentia... Emerici Lósy, archiepiscopi Strigoniensis lucem vidit."

Lósy Imre 1637 és 1642 között volt esztergomi érsek, így elképzelhető, hogy 1640 körül az ő támogatásával jelent meg a kézikönyv első kiadása. A *Sodalitas Beatae Virginis Visitantis* elnevezésű társaság már jóval korábban, 1617-ben létrejött Nagyszombatban (vö. Tolvay Imre: Ortus et progressus... Societatis Jesu Universitatis Tyrnaviensis e primis illius initiis ad annum usque MDCLX. Tyrnaviae 1725. 68). Mivel ott 1622 és 1647 között szünetelt a könyvnyomtatás, e kézikönyv valószínűleg Pozsonyban látott napvilágot a nagyszombati egyetem egyéb kiadványaihoz hasonlóan (vö. **1784**, **1785**, **1786**, etc.).

Cf. –, →

Molitoris, Ján: Disputatio logica de conversione orationum enunciativarum. Posonii 1640. – Vide **1856**

Nova Transilvanica... Pozsony 1640. – Vide **1956**

1845

PÁLFFY Miklós: Orpheus sudans, quem illvstrissimo comiti Ferdinando Palfi de Erdöd, libero baroni de Vereskö et Stomffa, cum triennalem Aristotelem anno saeculari Societatis Jesu publice in academia Tyrnaviae praeside r. p. Nicolao Veseleni... artium philosophiae doctore... professore ordinario propugnaret, offerebat... patruelis comes Nicolaus Palfi de Erdöd etc. poeta. Posonii MDCXL [typ. Societatis Jesu].

A^4 B^4 = [4] + 11 pag. – 4° – 1 ins., orn., init.

MKsz 1930: 307 – Čaplovič 334

Köszöntő vers. – E kiadvány a *Pantheon affectus* című versgyűjteményhez (**1846**) hasonlóan abból az alkalomból készült, hogy Pálffy Ferdinánd befejezte hároméves filozófiai tanulmányait a nagyszombati egyetemen, és Wesselényi Miklós professzornál vizsgát tett. A címlevél hátán Pálffy Miklós három disztichonja olvasható *Programma* címen. A szöveg alatt látható a magyar címer. Ezt *Illustrissime comes Ferdinande* megszólítással rövid bevezető követi. Pálffy Miklós köszöntő versének belső címe: *Dithyrambus panegyricus*. Ebben mitológiai utalásokkal dicsőíti Pálffy Ferdinándot.

A kötet szerzője, az ünnepelt unokatestvére Nagyszombatban, Bécsben, Ingolstadtban folytatta tanulmányait. 1649-től királyi udvarnok, majd főajtónálló; 1653-tól Pozsony vármegye főispánja, a magyar szent korona őre és belső titkos tanácsos, 1662-től királyi főkamarás. 1679-ben halt meg. Palyájáról ld. Nagy Iván IX 2. Az ünnepelt Pálffy Ferdinánd (1619–1680) 1641-ben lépett be a jezsuita rendbe. Nagyszombati tanulmányait Grazban és Bécsben folytatta. A pozsonyi, győri és nagyszombati kollégiumokban tevékenykedett 1671-ig. A rendtől való elbocsátása után 1673-tól csanádi, 1678-tól egri püspök volt (Lukács: Catalogus II 1136).

Cf. –, 1846

Budapest *Nat* ①

1846

PANTHEON affectus academici, in quo academia Tyrnaviensis universa adumbrata primo suo... comiti Ferdinando Palfy de Erdöd. l. b. de Veres-kö et Stomfa... praesidente... Nicolao Veseléni,... artium et philosophiae doctore ejusdemque ordinario professore in publica luce de universa philosophia disputanti animitus applaudit, anno... MDCXL Societatis Jesu confirmatae C., Academiae Tyrnaviensis V. [Posonii] (1640) [typ. Societatis Jesu].

A^2–G^2 = [1] + 27 p. – 2° – Orn., init.

MKsz 1930: 307 – Čaplovič 335

Köszöntő versek. – E kiadványt a nagyszombati akadémia hallgatói készítették Pálffy Ferdinánd tiszteletére, aki Wesselényi Miklós elnöklete alatt filozófiából magisteri fokozatot szerzett. A címlevél hátán *In cervum, gentilitium stemma... Ferdinandi Palfi* című latin vers szól az ünnepelthez. Majd *Illustrissime comes* megszólítás után a kiadvány magát meg nem nevező szerkesztője elmondja, hogy a nagyszombati akadémia osztályai *Pantheon non Romanum sed Pannonicum* írtak. Ebben a szakterületükhöz közelálló vagy azt jelképező antik istent vagy bölcset verselték meg, majd egy-egy *Ode*ban adtak kifejezést Pálffy Ferdinánd iránti *affectus*uknak. A foresz a következő költeményeket tartalmazza: (1) *Ad Jovem* – (2) *Affectus theologicus... Ode prima* – (3) *Ad Aristotelem* – (4) *Affectus metaphysicus... Ode secunda* – (5) *Ad Ganymedem* – (6) *Affectus ethicus... Ode tertia* – (7) *Ad Atlantem* – (8) *Affectus mathematicus... Ode quarta* – (9) *Ad Aesculapium* – (10) *Affectus physicus... Ode quinta* – (11) *Ad Herculem* – (12) *Affectus logicus... Ode sexta* – (13) *Ad Mercurium* – (14) *Affectus rhetoricus... Ode septima* – (15) *Ad Apollinem* – (16) *Affectus poeticus... Ode octava* – (17) *Ad Daedalum* – (18) *Affectus grammaticus... Ode nona*.

E nyomtatványt először Pukánszkyné Kádár Jolán pozsonyi nyomtatványként ismertette (MKsz 1930: 307). Ján Čaplovič is pozsonyi nyomtatványként írta le az ugyanerre az alkalomra készült *Orpheus sudans* (**1845**) című kiadvánnyal való tipográfiai hasonlóság alapján (335). E megállapításokat megerősítette V. Ecsedy Judit (Fejezetek a magyarországi nyomdatörténetből. Kandidátusi értekezés. Kézirat. Bp. 1992, 435. sz.).

Cf. 1845, –

Budapest *Nat* ①

1847

[PÁZMÁNY Péter: Bizonyos okok, mellyek erejetül viseltetven egy fö ember az uj vallasok töreböl kifeslet, és az romai ecclesianak kebelébe szállot.] [Pozsony 1640 typ. Societatis Jesu.]

A^{12}–D^{12} = [2] + 85 + [9] pag. – 12°

Sztripszky I 1960/167 ← MKsz 1883: 247 – Čaplovič 336

Katolikus vitairat. – A kiadvány egyetlen ma ismert példányának címlevele hiányzik. A fenti címleírás ezért az előző, 1631. évi, pozsonyi kiadáson (**1511**) alapul. *A keresztény olvasónak Istentől minden jók adassanak* kezdetű ajánlás a személyes részek elhagyásával rövidített változata az ott olvashatóénak, amelyet Pázmány Batthyány Ferenc özvegyéhez, Lobkowitz Poppel Évához intézett. A forész tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik az ottanival, de itt a tartalomjegyzék után, *hogy egynéhány levél üresen ne maradna*, Pázmány *Kalauzának* harmadik kiadásából (**1697**) a 756–759. lapok szövegét közli némileg rövidítve a mű közreadója a következő címmel: *Rövid lajstroma egynéhány pogány nemzeteknek, melyek a római vagy pápista hitre tértek a római hiten való tanítók által.*

Pázmány vitairatának e kiadására szánta válaszul Czeglédi István 1663-ban Kassán megjelentetett művét, a *Barátsági dorgálást* (RMK I 1002).

E vitairatot már első ismertetője, Szabó Károly is „nyomdai kiállításából ítélve" 1640 körüli pozsonyi nyomtatványnak tartotta (MKsz 1883: 247). Megállapítását a nyomdai anyag tüzetesebb vizsgálata is alátámasztja (V. Ecsedy Judit Fejezetek a magyarországi nyomdatörténetből. Kandidátusi értekezés. Kézirat. Bp. 1992, 436. sz.). Zoványi Jenő szerint is „pontosan" 1640 a megjelenés évszáma, ám Zoványi közleménye nem adja meg adatának forrását (MKsz 1934: 12).

Cf. **1511**; –, →

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ②

1848

[POEMA Latina] Posonii [1636–1643 typ. Societatis Jesu].

[1] fol. – ca. 380 × 445 mm – Orn., init.

Latin nyelvű versek. – E bibliográfiailag eddig ismeretlen plakát alakú nyomtatványból csupán bal alsó harmadának egy része maradt fenn. Rajta mitológiai tárgyú latin költemények olvashatók többek között a Gorgoról, a Chimaeráról, Icarusról.

A töredék alsó részén jól olvasható a nyomtatás helye: *Posonii*. A betűtípusok vizsgálata alapján megjelenési ideje 1636 és 1643 közé tehető (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Nat* ④

Speculum passionis Domini. Posonii 1640. = **Appendix 171**

1849

TASI Gáspár [transl.]: Öt rövid predikátzio húsz színes okokrúl, miért nem akarnak most némelly emberek catholicusokká, vagy (amint ök szóllanak) pápistákká lenni, mellyeket Bambergában Sz. Mártonnál predikállott, most pedig azoknak, kik kételkednek, mellyik hitre kellessék hajolniok, lelki hasznokra nyomtatásban ki-bochátott Feuktius Jakab, Sz(ent) Irás doctora és a bambergai püspök suffraganeussa, magyarrá pedig fordított Tasi Gáspár es ki-nyomtattatta Posonban MDCXL [typ. Societatis Jesu].

(?)^4, A^8–L^8 M^4 = [2] + VI + 181 + [3] pag. – 8° – 1 ins., init.

RMK I 705 – Čaplovič 329

Katolikus hitvitázó prédikációk. – A címlap hátát Magyarország címere díszíti, alatta és fölötte egy-egy latin nyelvű szentírási idézet olvasható. Az ajánlólevelet Tasi Gáspár *Emerico Losi, archiepiscopo Strigoniensi* címezte Tölcseken 1639. július 23-iki kelettel. Ezt követi *Feuktius Jakab elöljáró levele a kegyes olvasóhoz*, kelt Bambergában 1574. március 26-án. A főrész *A pápista hittől való elszakadásnak színes okairól* címmel öt prédikációt foglal magában. A margón a főszöveg tartalmára utaló jegyzetek, valamint a Szentírásra és más forrásokra való hivatkozások olvashatók. A könyvecskét tartalomjegyzék és időrendi táblázat zárja: *Sommája ez öt prédikációban foglalt dolgoknak*, illetve *Egynéhány sz. atyáknak, fő doktoroknak és conciliomoknak lajstroma... melyek közzül némelyekről e könyvecskében is vagyon emlékezet.*

Tasi Gáspár Jakob Feucht ingolstadti egyetemi rektor *Fünff kurtze Predigen von zwentzig vermeyten Ursachen warimb etliche leut diser zeit nit wöllen Catolisch... seyn* című, Kölnben 1574-ben kiadott művét fordította magyarra. Tasi munkája a pozsonyi-nagyszombati jezsuiták és Eszterházy Miklós nádor missziós papjai által kiadott, és elsősorban a protestáns főurak rekatolizálását célzó nyomtatványok körébe tartozik (vö. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum X–XI. Szeged 1971: 102–103, Holl Béla).

In 17 bibliothecis 21 expl. – Bratislava *Univ* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Univ* – Martin *MS* – Pécs *Dioec* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ* – etc.

Úti társ. Pozsony 1640. – Vide 1787

1850

[1] VERESMARTI Mihály [transl.]: Tanáchkozás, mellyet kellyen a külömbözö vallások-közzül választani, melly L e o n a r d u s L e s s i u s, etc. irasából magyarrá Veresmarti Mihály, Baronya-vármegyéböl, posoni canonok etc. által fordíttatott, es elöször magán, 1611. – [2] (VERESMARTI

Mihály:) Másodszor az Meisner roszszalkodasára rövid felelettel, 1612. – [3] Harmadszor azon Tanáchkozás meg-szerzésének és mind háromnak vezető táblájának hozzá-adásával nyo(m)tattatott. Posonban MDCXL [typ. Societatis Jesu].

(?)^{8}–(((?)))^{8} ((((?))))^{2}, A^{8}–T^{8} V^{4} = [52] + 291 + [20] pag. – 8° – 1 ill., orn., init.

RMK I 706 – Čaplovič 332

Katolikus vitairat. – A címlap hátát a Madonnát ábrázoló fametszet díszíti, fölötte magyar nyelvű bibliai idézet olvasható. Az ajánlólevelet *Battyáni Ádámnak... Magyarországnak a Dunántúl lévő részének... generálisának* írta *Veresmarti Mihály, bátai apátúr, pozsonyi kanonok* 1635. február 24-én, Pozsonyban. A kiadvány első két részének tartalma és beosztása megegyezik az előző kiadáséval (**1042**). Harmadik része, *A hit felől való tanácskozásnak megszerzése. Akárki is az ő hitében üdvözülhessen-e?* címmel és rövid bevezetéssel kezdődik, s két *kérdés*ben tárgyalja a témát. Végül *Táblája a könyvecskék részeinek*, vagyis mindhárom rész tartalomjegyzéke és *Más tábla e könyvecskében foglalt nevezetesebb dolgokról*, azaz betűrendes tárgymutató zárják a nyomtatványt.

Teljes szövegkiadás: Veresmarti Mihály munkái, kiadja Ipolyi Arnold. Budapest 1878. II. 193–364.

Veresmarti az első két részt, Leonardus Lessius vitairatának és Lessius, Balthasar Meisner művére írt feleletének fordítását (**1042**) e kiadásban stilisztikailag alaposan átdolgozta. A szövegkiadás az átdolgozott szövegváltozatot tartalmazza. A harmadik rész, a Lessius-fordításhoz írt toldalék, Veresmarti önálló munkája itt jelent meg először.

Az ajánlásban Veresmarti idézi Pázmány őhozzá írt levelét, amelyből kitűnik, hogy Lessius vitairatát annak idején, 1611-ben Pázmány javaslatára fordította le s ajánlotta az akkor frissen katolizált Homonnai Drugeth Györgynek. Ennek a harmadik kiadásnak az előszavát, amelyet még szintén Pázmány életében írt, ugyanezen okból intézte Batthyány Ádámhoz. A munka megjelentetése azonban az érsek *prédikációinak elsőben* (1636, **1659**) *és Kalauzának harmadszor* (1637, **1697**) *s mások nyomtatása miatt is haladott* (azaz halasztódott. [((?)))$_{8}$a]

Az egykori sátoraljaújhelyi pálos kolostor könyvtárának 1786-ban Visegrádi János által készített katalógusa alapján Szabó Károly ismeretlen „Hungarica"-nak tartotta a következő művet: *Consultatio de quali inter dissentientes eligenda Religione Hungariae. Leonardi Lessij.* Posonii 1640 8r. (Adalékok Zemplén Vármegye Történetéhez 1910, 244). Nyilvánvaló azonban, hogy a katalógus készítője kora szokásának megfelelően latin nyelvű címmel írta be a katalógusba a valójában magyarul kinyomtatott munkát.

Cf. (1) **1025**, **1042(1)**; –
(2) **1042(2)**; –

In 25 bibliothecis 39 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref* – Firenze – London *BL* – Martin *MS* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ* – etc.

1851

VITELLESCHI, Muzio: Epistola a(dmodum) reverendi p(atris) n(ostri) generalis Mutii Vitelleschi pro ineunte anno saeculari Societatis Jesu 1640. Posonii MDCXL [typ. Societatis Jesu].

A^8–C^8 D^4 = [2] + 54 pag. – 8° – 1 ill., orn., init.

Levél a jezsuita rend tagjaihoz. – E bibliográfiailag eddig ismeretlen nyomtatvány címlapján IHS-monogram. A címlevél után kezdődik *Mutius Vitelleschius* Rómában 1639. november 15-én kelt levele *Ad patres et fratres Societatis Jesu*, amelyet a Jézus Társaság százéves fennállásának jubileuma alkalmából írt. A Bibliából és az egyházatyáktól vett idézetekkel átszőtt írásban a generális arra inti rendtársait, hogy az alapító által adott rendelkezéseknek megfelelően éljenek. Felsorolja azokat az okokat, amelyek eltéríthetik azoktól őket. Örömmel állapítja meg a rend térhódítását az egész világon, bízik a méltó ünneplésben és a rend jövőjében.

Vitelleschi 1615-től 1645-ben bekövetkezett haláláig volt a jezsuita rend generálisa.

Budapest *Nat* cop. – Linz *Studienbibl* ①

1852

WESSELÉNYI Miklós: Triplex philosophia rationalis, naturalis et metaphysica in syntagmata redacta. In universitate Tyrnaviensi... ad disputandum proposita a nobili et erudito d(omi)no Andrea Mokchai Hungaro etc., artium et philosophiae baccalaureo nec non supremae eiusde(m) laureae candidato praeside... Nicolao Vesseleny Societatis Jesu philosophiae doctore... professore ordinario. [Posonii 1640 typ. Societatis Jesu.]

[ ]², A^2 B^2 [ ]¹ C^2 D^2 [ ]¹ E^2–I^2 [ ]¹ K^2 = [2] + 38 pag. + 4 ill. chalcographicae – 2° – Orn., init.

RMK II 559 – Čaplovič 339 – Čaplovič 328

Filozófiai vizsgatételek. – A rézmetszetes díszcímlap impresszumot nem tartalmaz. Jobb alsó sarkában olvasható a metsző neve *Isaac Maior scul.* A nyomtatvány valamennyi lapját szedett körzetekből álló keret díszíti. A keltezés nélküli ajánlást *Joanni Drugeth de Homonna, judici curiae regiae, perpetuo de Ung ac Zempliniensis comitatuum supremo comiti...* intézte *Andreas Mokchai de eadem*. Ezt követi az előszó: *Ad lectorem de oeconomia philosophiae*. A tézisek három fejezetre tagolódnak. Mindegyik elé egy-egy rézmetszetet ragasztottak. Az első címe *Logica intellectus magistra*, metszőjének neve nincs feltüntetve rajta. Ezt követi előbb a tézisek összefoglaló címe *Theses ex universa philosophia*. Az első rész az *Ex philosophia rationali*, az I–XV. tételt foglalja magában, s mint az első tézisből kitűnik, a logikát *Aristoteles* és *Spinoza* alapján tárgyalja. Minden egyes tétel témájának megjelölése a margón olvasható. A második rész előtti rézmetszet címe *Naturae oculus physica*, metszője *Isaac Maior s.* E rész, az *Ex philosophia naturali* a *XVI–L.* számú téziseket tartalmazza. Az utolsó rézmetszet a *Metaphysica, rationis fax*, készítőinek neve *Matt. van Werm fig.* és *Eli. Wideman. scul.* A me-

tafizikát tárgyaló utolsó részben az *Ex suprema philosophiá*ban az *LI–LX.* tétel található. A nyomtatvány végén a következő keltezés olvasható: *Actum Tyrnaviae, anno a reparata salute MDCXL., a confirmata Societate Jesu C., ab erecta Academia V.*

A vizsgáztató, Wesselényi Miklós (1608–1666) 1626-ban lépett a jezsuita rendbe. Gráci tanulmányai után 1638-tól lett a nagyszombati egyetem filozófia és teológia tanára. 1645-től a pozsonyi kollégium rektora és nyomdai prefektus, 1650 után főleg Kassán működött házfőnökként, ill. a konviktus vezetőjeként.

E nyomtatványt keltezése alapján Szabó Károly a nagyszombati nyomda termékének tartotta (RMK II 559). Ján Čaplovič már helyesen pozsonyi kiadványként írta le, mivel ebben az időszakban a nagyszombati egyetem számára a pozsonyi műhely dolgozott (339). Ezt a megállapítást a nyomdai anyag vizsgálata is megerősítette (MKsz 1995: 364, V. Ecsedy Judit).

A disputációnak jelenleg öt variánsa ismeretes. A rézmetszetes címlapra az egyiken *Andreas Mokchai* neve van vizsgázóként nyomtatva (A variáns), s mint a fenti leírásból kitűnik, itt ő az ajánlás szerzője is. A B variáns címlapján *Michael Holik* neve olvasható, e példányból azonban a címlapon kívül csak a metszetek maradtak fenn. A C variánsból, ahol a címlapon *Joannes Magnovich* neve áll, csupán a címlap ismert. A Rákóczi könyvtár katalógusa szerint a *Triplex philosophia* egykor ott őrzött, ma nem található példányára vizsgázóként *Stephanus Andrási* neve volt nyomtatva (D variáns). (Harsányi István: A sárospataki Rákóczi könyvtár és katalógusa. Bp. 1917, 22 és MKsz 1913: 144; Monok István: A Rákóczi-család könyvtárai 1588–1660. Szeged 1996, 36). Két levélpárra nyomtatva összesen 3 lap terjedelemben fennmaradt Csergő György ajánlása (őrzési helye a budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzete „RMK II 83a"), amelyet... *quondam electi episcopi Sirmiensis Nicolai Böjthe testamentariae voluntatis executoribus... Stephano Bosnyák de Magyar-Bél, electo episcopo Quinqueecclesiensi, praeposito S. regis Stephani de Bozók, nec non... archidiacono Sasvariensi..., ecclesiae... Strigoniensis canonico..., nec non Stephano Mihályi, archidiacono Gömöriensi..., ecclesiae... Strigoniensis canonico...* címzett dátum nélkül *Georgius Chergö nobilis Hungarus, ex convictu S. regis Stephani alumnus* aláírással. Csergő nevével nem maradt fenn díszcímlap, de az ajánlás szövege és külső kiállítása, vagyis a szedett körzetekből álló díszkeret egyértelműen bizonyítják, hogy ajánlását nem önálló kiadványnak, hanem e tézisfüzet elé kötendő bevezetőnek szánták (E variáns). Ján Čaplovič tehát tévesen írta le önálló nyomtatványként (328).

Wesselényi Miklós 1640. augusztus 12-én tizenkét hallgatóját avatta doktorrá filozófiából, a vizsgázók névsora az ez alkalomból megjelent köszöntő versek gyűjteményéből ismeretes (MKsz 1971: 347, Holovics Flórián és **1840**). Feltételezhető, hogy a további hét vizsgázó nevével is jelent meg a tézisfüzet, példány hiányában azonban nem dönthető el, hogy ilyenek biztosan készültek-e vagy sem, és hogy az egyes variánsok csak a címlapon szereplő név tekintetében tértek-e el egymástól, vagy önálló ajánlás is tartozott hozzájuk.

A rézmetszetes címlappal Rózsa György foglalkozott, és a C variáns fényképét is közölte (Rózsa György: Magyar történetábrázolás a 17. században. Bp. 1973, 118–119, 167 pag. és 211. tábla). A *Naturae oculus physica* és a *Metaphysica rationis fax* című metszetet Galavics Géza elemezte (Művészettörténet–tudománytörténet. Főszerkesztő Aradi Nóra. Bp. 1973, 57–61). A metszetek alkotóira: Isaak Majorra, Mathias van Wermre és Elias Widemannra vonatkozó szakirodalmat lásd az idézett tanulmányokban.

Bratislava *Acad* ④* (B variáns) – Budapest *Nat* cop. (Esztergom) – Budapest *Univ* ② (E variáns + cop. Esztergom) – Dresden *Kupferstichkabinett* ④* (C variáns) – Esztergom *Dioec* ① (A variáns)

Olim: Sárospatak Ref (D variáns)

1853

[1] NEW vnd alt Calender auff das Jahr nach Jesu Christi Geburt 1641. Gestellet auff Vngern, Syebenbürgen vnd andere vmbgräntzende Länder durch D a v i d e m F r o e l i c h i u m sac(rae) caes(areae) m(ajes)t(a)tis per regnum Hungariae mathematicum. – [2] (Kleine Practica auf das Jahr nach der Geburt Jhesu [!] Christi MDCXLI. Mit möglichem Fleiß auff Ungern, Syebenbürgen etc. vnnd andere vmbgräntzende Länder gestellet durch Valentini Hanckens continuatorem, D(avidem) F(rölichium) C(ais-marcensem) m(athematicum). Herman-Stadt [1640] durch Marcum Pistorium.

[ ]^{8} + ? = [8+?] fol. – 16° – Orn.

RMK II. 2448 – ArchVerSiebLkde 1884. Nr. 19: 97 – KorblVerSiebLkde 1891. Nr. 4: 37 – Adleff 82 – Avram 6

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – Az év jellemző adatai és a naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek, majd a *Von Zeichen und wunderbahren Geschichten* című fejezet. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Vom Winter – Vom Frühling – Vom Sommer – Vom Herbst – Von Finsternissen – Von Kreig und Unfried – Von Zustand etlicher Königreiche und Lander und erstlich von Ober-Ungern, Ober-Syebenbürgen und Oesterreich – Vom Königreich Böhmen – Von Ober-Schlesien und Klein-Polen – Von Nieder-Schlesien – Von Preussen und Lausznitz.* A kiadvány meglévő teljesebb példánya is csonka: a *Verzeichnis der Jahrmarkte in Siebenbürgen gehalten werden* című vásárjegyzék R betűjénél, a D$_{8}$ levéllel szakad meg. A vásárjegyzékből feltehetően egy levélnyi hiányzik. Kérdés, hogy ezen kívül további részeket, pl. Krónikát tartalmazott-e a kiadvány. A szebeni naptárak meglévő példányai krónikával ill. krónika nélkül is fennmaradtak.

A naptár töredékes példányát Franz Josef Zimmermann áztatta ki a nagyszebeni Városi Levéltár 1636. évi számadáskönyve kötéstábláiból (ArchVerSiebLkde 1884 (19) 97).

Cf. **1700**!

Budapest *Nat* cop. (Sibiu *Arch*) – Sibiu *Arch* ④* – Sibiu *Mus* ②*?

1854

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1641. esztendőre. Tejfalu 1640 Wechelius Zsigmond János. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1701**!

Bayly, Lewis: Praxis pietatis, to gest knjzky o cwicenj se w prawé poboznosti. Trenčín 1640. – Vide **1906(1)**

1855

BENEDICTI, Tobias: Oratio funebris, qua... Stephano Ostrosith de Ghiletincz, arciu(m) Illava et Lypto-Vyvar... imperatoru(m)... Ferdinandi II. et moderni Ferdinandi III. consiliario et camerario, dapiferorum regalium per Hungariam magistro, in judiciarijsq(ue) appellationibus penes dominum regni palatinum in superioribus regni Hungariae partibus assessori, anni MDCXXXIX die 10. Octobris pie placideq(ue) defuncto sequentis vero XL. die 8. Ianuarij honorifice sepulto in templo Illaviensi parentabat Tobias Benedicti e(cclesiae) B(ajmócensis) p(raepositus). Trenchinii 1640 typis Wencesilai Wocalij.

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 562 – Čaplovič 1726

Gyászbeszéd gyászversekkel. – A címlevél hátán *Nicolao, Paulo et Matthiae Ostrosith... fratribus germanis* címzett ajánlás vezeti be az Osztrosith István temetése alkalmából, 1640. január 8-án az illavai templomban elhangzott gyászbeszédet, amely 14 sornyi hexameterrel fejeződik be. Ezt vers követi *Sub schemate... Stephani Ostrosith* címmel, ennek szerzője szintén Tobias Benedicti. Végül *Inscriptio priori vexilli faciei apposita* és *Altera vexilli facies hoc habet*, a halotti zászló két oldalának felirata zárja a nyomtatványt.

Tobias Benedicti Bánban és Zólyomban tanult. Rektor volt Necpálon, Rózsahegyen és Bánban. 1624-től Liptótarnócon evangélikus lelkész és jegyző. 1638-ban lett bajmóci prépost, evangélikusként az utolsó. Itt halt meg 1641-ben. Beszéde részletesen ismerteti Osztrosith István királyi főasztalnokmester közszereplését. Osztrosith katonaként vett részt a 15 éves háborában, később mint a Habsburg-ház hűségén végig kitartó főúrra fontos diplomáciai feladatokat bíztak, különösen a Bethlen Gáborral való béketárgyalások alkalmával. 1639. október 10-én hunyt el.

Szabó Károly e nyomtatványt csupán Johann Samuel Klein említése nyomán vette fel bibliográfiájába (RMK II 562 és Nachrichten II 272). A modern bibliográfiai szakirodalomban először Ján Čaplovič ismertette példány alapján (1726).

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Martin *MS* ①

Comenius, Joannes Amos. Přídavkové některj... Trenčín 1640. – Vide **1906(2)**

Evangelia... Trenčín 1641. – Vide **1793**

1856

HELGENMEYER, Johann Jakob: Dispvtatio logica de conversione orationum enunciativarum, quam... praeside m. Ioh(anne) Iacob(o) Helgenmeyero Argentoratensi, gymnasii evang(elici) Poson(iensis) p. t. rectore

publice ac solemniter defendere suscepit Iohannes Molitoris Dezeritzenus. Die... mensis... Posonii anno MDCXXXX. [Trenchinii 1640 Václav Vokál.]

A^4–C^4, [ ]^2 = [14] fol. – 4° – Orn.

RMK II 563 – RMK II 586 – Čaplovič 1728 – Čaplovič 1736

Logikai vizsgatételek. – E nyomtatvány két változatban ismeretes. Az egyikben *Johan. M*(olitoris) *Dezeritzenus* ajánlja a téziseket a címlap hátán néhány kísérő sorral *M. Johanni Hodikio, Trenschinien. eccles. pastori, comitatuumque Trenschin., Liptov., Arven. Superattendenti... – Andreae Bogadi... Transylvaniae principis familiari primario... – B. Melchiori Zschaesii... comitatus Trenchiniensis medico ordinario* (A variáns). A másik változatban a *Praeses*, tehát Helgenmeyer minden külön szöveg nélküli dedikációja olvasható ezen a helyen: *Judici, magistro civium, caeterisque juratis, senatoribus ac assessoribus... civitatis Posoniensis Augustanae Confessioni addictis* (B variáns). A főrész *Disputatio logica de conversione propositionum* címmel kezdődik, s *XXVI* tézisben értekezik a kijelentő állítások megfordíthatóságáról. Mint Molitoris ajánló soraiból kitűnik (A variáns), az arisztotelészi logikát védelmezi Pierre de la Ramée (Ramus) és követői bírálataival szemben. A disputáció számos görög nyelvű részletét az ismert három példány közül kettőben utólag kézírással vezették be a nyomtatás során e célra üresen hagyott helyekre.

A strassburgi születésű Johann Jakob Helgenmeyer (?–1653) 1633-tól haláláig a pozsonyi evangélikus iskola rektora volt. Itt vitatták meg az ő vezetésével a fenti téziseket is.

A kiadvány nyomdai kiállítása alapján – mint azt Szabó Károly és Ján Čaplovič is egybehangzóan megállapította – kétségtelenül a trencséni nyomda terméke. Rizner tévedésből vélte pozsonyi kiadásnak (III 234). Az impresszum helyén olvasható „Posonii" helymegjelölés ugyanis a disputáció megtartásának, és nem kinyomtatásának helyére vonatkozik.

Szabó Károly és Ján Čaplovič is két egymástól eltérő kiadványnak tartotta a nyomtatvány két változatát (RMK II 563, RMK II 586, Čaplovič 1728 és 1736). Az Országos Széchényi Könyvtár példányának címlapjára egykorú kéz ugyanis a „die (15) mensis (Dec.) MDCXXXX" dátumot vezette be a disputáció időpontjaként, a budapesti Egyetemi Könyvtár példányának címlapjára viszont másik egykorú kéz a „(Hor. 7. Mat.) die (18) mensis (April) MDCXXXX(I)" dátumot írta, az eredeti nyomtatott 1640-es évszámot tollal egészítve ki 1641-re. Az ismert három példány szedése azonban eltekintve a címlap hátán olvasható ajánlásoktól, mindenben tökéletesen egyezik, ezért bizonyos, hogy az ismert példányok egyetlen kiadás variánsai, és nem más-más évben megjelent különböző kiadások. A két, kézzel beírt dátum nem mond ellent egymásnak, nyilván két részletben vitatták meg a kiadványban foglalt téziseket.

Budapest *Nat* ① („A" variáns) + cop. (Budapest, Martin) – Budapest *Univ* ① („B" variáns) – Martin *MS* ③* (A variáns)

1857

[KALENDÁŘ a pranostyka od Davida Fraelichia na rok 1641. Trencín 1640 Václav Vokál.]

[A^8] B^8 + ? = [16 + ?] fol. – 16° – Mult ill.

Čaplovič 1727

Új naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven. – A kiadványból csak a „B" füzet maradt fenn, erősen sérült állapotban. Június második felétől december végéig tartalmazza a hónapok naptártábláit, fametszetes hónapillusztrációkkal együtt. Ezt követi a *Rozdělení a počítání roku od slávnostni vá[noční]* (Az év felosztása és számlálása karácsony ünnepétől), majd latin nyelvű verses ajánlás *Ad eundem inclytum senatum* címmel *M. Josephus Heliades vicinus Trenchinien.* aláírással. Az ajánlásból kiderül, hogy a naptárt David Frölich (*Fraelichius*) készítette. A kiadvány – hasonlóan a naptársorozat többi tagjához – feltehetően prognosztikont is tartalmazott.

A töredéket Ján Čaplovič határozta meg (1727). A változó ünnepek, az alkalmazott szövegtípus és a hónapillusztrációk alapján a naptár csak az 1641. évre szólhat, és a trencséni nyomdában készült.

Cf. **1752**!

Bratislava *Acad* ④ ④ ④ – Budapest Endrei Walter ④ – Budapest *Nat* ④

1858

LÁNI, David: Dispvtatio de justitia originali eiusq(ue) inessendi modo triginta duabus thesibus comprehensa, quam... in illustri aula Illieshaziana publice ventilandam proponit... comes Georgivs Illiesházy de eadem, comes perpetuus a Trenchin sub praesidio... Davidis Lanii Turoc-Pannonij, studiorum suorum hactenus directoris strenui ad diem (...) Novembris anno... MDCXL. Trenchinij (1640) typis Wenceslai Wocalii.

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 564 – Čaplovič 1729

Teológiai vizsgatételek. – E disputációt Illésházy György *Caspari Illieshazi... comiti perpetuo a Trenchin, eiusdemque comitatus Trenchiniensis et Lyptoviensis perpetuo, nec non Arvensis supremo comiti et... caes. regiaeque majestatis consiliario, equiti aurato etc. domino et parenti suo* ajánlja 1640. november 15-i kelettel. A főrészt *Prooemium* vezeti be, majd 32 rövid tétel olvasható az ember eredeti igazságosságáról (*justitia originalis*) és ennek az emberben való létezési módjáról mint az evangélikus és katolikus teológiai gondolkodás különbségeinek egyik sarkpontjáról. E téziseket Illésházy György 1640. novemberében az Illésházyak udvarában tartott nyilvános teológiai vitatkozáson védelmezte David Láni elnökletével.

David Láni (1618–1669) hazai iskoláit követően 1637-től Wittenbergben tanult. Ezután Illésházy György nevelője volt, majd rektor Privigyén. 1646-tól evangélikus lelkész Dobronyán, Privigyén és Breznóbányán. 1656-ban a bányai evangélikus egyházkerület püspökévé választották.

Bratislava *Acad* ① – Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ①
Olim: Losonczi főgymn.

1859

REMEN, Daniel: Qvaestiones nobiliores de trivmphali Christi ascensione in coelum, quas annuente supremo numine in gymnasio Trenchin(iensi) sub praesidio Danielis Remenii Tevto-Lips(ensis) scho(lae) Trenchin(iensis) p. t. r(ectore) publice defendendas suscipit Martinus Mihulec Tevto-Lipsiensis... d(ie) 15. Maj... 1640... Trenchinii (1640) typis Wenceslai Wocalii.

A^2 B^4 = [6] fol. – 4° – Orn.

RMK II 636 – Sztripszky II 2533/81 ← MKsz 1890: 260 – Čaplovič 1730

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán a *praeses* ajánlja művét *Judici et sacro ordini senatorio florentissimae Trenchiniensium curiae*. A főrész rövid bevezetés után külön cím nélkül három kérdésben tárgyalja a Krisztus mennybemenetelével kapcsolatos teológiai problémákat. Végül *Corollarium* címmel újabb két kérdés zárja a nyomtatványt.

A disputációt 1640. május 15-én vitatták meg a trencséni iskolában. A vizsgáztató Daniel Remen rektor, a vizsgázó a németlipcsei Martinus Mihulec volt.

Szabó Károly e művet csupán Johann Samuel Klein téves híradása nyomán (Nachrichten II 425) vette fel bibliográfiájába tévesen 1643. évi trencséni nyomtatványként (RMK II 636). Példány alapján először Hellebrant Árpád ismertette (MKsz 1890: 260).

Budapest *Acad* ①

—

Trajan, Adam: De sanctificatione diei Dominici... Trenchinii 1640. – Vide **1839**

—

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek. Várad 1640 körül – Vide **2619**

—

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek. [Váradi első editio] Várad ca. 1640. = **2619**

1860

CATECHESIS religionis Christianae in ecclesiis et scholis plerisque reformatis usitata... Varadini MDCXXXX apud Abrahamvm Kertesz Sz[enciensem].

A^6–G^6 = 84 pag. – 12° – Orn., init.

RMK II 565

Református katekizmus. – E nyomtatvány a Heidelbergi Káté teljes latin nyelvű kiadása. A címlapon bibliai idézet olvasható. A címlap hátán kezdődik III. Frigyes pfalzi választónak az eredeti első kiadáshoz írt előszava: *Fridericus Dei gratia Palatinus Rheni... elector.: omnibus, quibus commissa est cura ecclesiarum et scholarum*. A katekizmus szövege után néhány latin nyelvű imádság következik. *Precationes aliquot privatae et publicae*.

A váradi nyomda Bethlen István anyagi támogatásával létesült, aki a tipográfiát a váradi iskola és református egyház mellé rendelte. Vezetője, de lehetséges, hogy tulajdonosa is kezdettől fogva Szenci Kertész Ábrahám volt, aki a nyomdászatot német földön a lüneburgi fejedelemségből tanulta ki és felszerelését is innen vagy Észak-Németországból hozta. Bár első fennmaradt kiadványai 1640-ból ismeretesek, valószínűnek látszik, hogy nyomdája már az előző évben is működött (**1812**). Szenci Kertész munkásságát V. Ecsedy Judit dolgozta fel (MKsz 1989: 20–47, 126–145 – Gesta typographorum. Szerkesztette P. Vásárhelyi Judit. Bp. 1993, 83–101 és OSzKÉvk 1991–1993: 289–322).

Cf. **909***!;–, **1863**, **1947(2)**, **2087**, **2091(3)**, **2304(1)**, **2452**, **2457**, **2533**, →

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Univ* ①

1861

CATONIS disticha moralia, az az Catonak jo erköltsökre tanito ekes versei. ... Varadini MDCXXXX apud Abrahamvm Kertesz Szencien[sem].

A^8 B^8? = [16?] fol. – 8° – Orn.

Bölcs mondások gyűjteménye latin és magyar nyelven. – A címlapon a címet követően latin vers olvasható *Ad lectores*, majd a címlevél hátlapján *Ad minus candidum lectorem* című disztichon figyelmeztet arra, hogy e gyűjtemény elsősorban a gyermekeknek szánt olvasmány. A főrész kisebb szóhasználatbeli módosításokat leszámítva megegyezik az 1620-ban (**1224**) és az 1639-ben Kolozsvárott megjelent (**1770**) háromnyelvű szöveg latin és magyar részével.

E kiadásból ma csupán egyetlen példány ismeretes, amely a B_7 levéllel megszakad. A mű szövege alapján azonban szinte biztos, hogy mindössze egyetlen levél hiányzik belőle.

Cf. **31(1)***!; **878***!; **1770**, –, **1996**, →

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Piar* ②*

1862

[1] [KALENDÁRIUM az 1641. esztendőre.] – [2] (Astronomiai jövendölés MDCXXXXI. esztendöre annak négy részeinek kezdetiröl, égi háborúkról, eklipszisekröl, az plánetáknak fö aspectusirol és azoknak munkálkodásárol irattatott; es a magyar országi s erdélyi meridiánusra nagy figyelmetességgel alkalmaztatott F r o e l i c h D a v i d, immár 18 esztendei practicus astronomus által.) [Várad 1640 Szenci Kertész.]

$[A–B]^8$ C^8 $[D^8–E^8?]$ = [40 ?] fol. – 16°

MKsz 1930: 292 – OSzK Évk 1968–1969: 217

Új-naptár ó-naptárral es prognosztikon. – A naptártöredék fennmaradt „C" füzete a következő részeket tartalmazza: a vásárjegyzék második felét, majd az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezeteit: *A télről – A tavaszról – A nyárról – Az őszről – Az eklipszisekről.*

A berlini Magyar Intézetben Asztalos Miklós áztatta ki kötéstáblából egy 1641-re szóló Frölich-naptár C füzetét (MKsz 1930: 292). A töredék nyomtatási helyét nem határozta meg, csak annyit közölt, hogy nem kolozsvári, bártfai, ill. csepregi nyomtatványról van szó; a prognosztikon pedig Frölich naptárszerkesztői tevékenységének idejét is jelzi: *immár 18 esztendei practicus astronomus*. A töredéket Bucsay Mihály kolozsvári nyomtatványnak tartotta (Régi magyar könyvek a hallei magyar könyvtárban. Bp. 1941. 15. tétel). Az Országos Széchényi Könyvtár a naptár „C" füzetéből két, egymást kiegészítő töredéket őriz. Ezeket Sajó Géza váradi nyomtatványként azonosította. Megállapítását Fazakas József a betűtípusok vizsgálata alapján megerősítette (OSzKÉvk 1968–1969: 217).

Ez a nyomtatvány az első ismert váradi naptár. Terjedelmének kikövetkeztetéséhez az 1643-ra szóló kalendárium (**1976**) szolgált alapul.

Cf. –, **1913**, **1976**, **2041**, **2088**, **2126**, **2159**, **2198**, **2252**, **2299**, **2351**, **2408**, **2456**, **2501**, **2563**, **2621**, →

Berlin *Univ Inst* ④ (13 példányban) – Budapest *Acad* ④ – Budapest *Nat* ④ ④ – Budapest *Zsámár József* ④

Kecskeméti Miklós: Angyalok éneke. Nagyváradon 1640. = **Appendix 173**

1863

KERESSZEGI HERMAN István: Az keresztyenj hitnek agazatiról való praedicátioknak tar-haza a nemetorszagi Rhen-Palatinusbéli orthodoxa Catechesisnek rendi szerént. Keres-szegi H. Istvannak munkája által az egyigyüveknek közönseges hasznokra ki-botsáttatott. Varadon MDCXXXX Fekete Istvan uram költség. Szenci K[ertész] Abraham.

°⁴–⁽⁴⁾, A⁴–Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Zzz⁴, Aaaa⁴–Zzzz⁴, Aaaaa⁴–Zzzzz⁴, Aaaaaa⁴–Llllll⁴ M⁴ Nnnnnn³ = [40] + 1010 + [12] pag. – 4° – 2 ins.

RMK I 708 – Nagler 238

Református katekizmus és kátémagyarázó prédikációk. – A címlapot Várad oroszlános címere díszíti. Hátlapján bibliai idézetek olvashatók. Keresszegi István 1640. január 22-én Debrecenben kelt ajánlólevelét *Fekete István uramnak, Debrecen városának... főbírájának, nekem becsületes komámnak* címezte. Ezt követi az előszó: *A kegyes olvasónak békesség*, utána pedig a Heidelbergi Káté teljes magyar szövege áll: *Catechismus, azaz a keresztyéni hitre való rövid tanítás*. Ennek utolsó lapján *Fortitudine* jelszó alatt *Insignia civitatis Varad* aláírással ismét Várad címere látható. A prédikációk mutató táblája és *Az olvasóhoz* intézett néhány mentegetőző mondat kíséretében a sajtóhibák jegyzéke zárja a bevezető részeket. A fő részben Keresszegi Herman István 264 *Concio*ban magyarázza a Heidelbergi Káté 129 kérdését és feleletét. Az

egyes prédikációcsoportok címei a káté beosztásának megfelelően: (1) *A keresztyén embernek vigasztalásáról*; (2) *Az embernek nyavalyásságáról*, (3) *A bűn alól való megszabadulásról*, (4) *A háladatosságról*. A kiadványt a tárgymutató zárja: *Táblája az emlékezetre méltó dolgoknak*.

Keresszegi Herman István prédikációit az előszó tanúsága alapján Fekete István debreceni főbíró ösztönzésére írta, és az ő költségén nyomtattatta ki. Munkájával Czeglédy Sándor foglalkozott részletesen. Megállapította, hogy annak fő forrása Zacharias Ursinus David Pareus által közzétett, több kiadásban is ismert kátémagyarázata: *Corpus doctrinae orthodoxae, sive catecheticarum explicationum... opus...* Heidelberg 1616 (Studia et acta I 133–144).

A Heidelbergi Kátének a kiadvány élén közölt szövege Nagy Barna szerint Huszár Dávid dés Szenci Molnár Albert fordításainak (vö. **395** és **1037(3)**) kombinációja (Studia et acta I 51).

Cf. **909***; **1860**, –, **1947(2)**, **2087**, **2091(3)**, **2304(1)**, **2452**, **2457**, **2533**, →

In 19 bibliothecis 24 expl. – Bratislava *Paed* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* –Sárospatak *Ref* – Sibiuch *Mus* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

Comenius, Joannes Amos: Janua linguarum bilinguis. Bártfa 1641. – Vide **1864**

Comenius, Joannes Amos: Januae linguae vestibulum... Bartphae 1641. – Vide **1982**

Comenius, Joannes Amos: Januae linguarum reseratae vestibulum. Bartphae 1641. – Vide **1983**

1864

(ERDŐBÉNYEI DEÁK János:) Janua lingvarum bilinguis Latina et Hungarica... ubi sententiarum selectiorum centuriis duodenis omnia fundamentalia, necessaria et frequentiora vocabula semel, sineque repetitione comprehenduntur, praecedente dictionario. Bartphae MDCXLI typis Jacobi Klöszi [jun.].

A^8–T^8 = [10] + 294 pag. – 8° – Orn., init.

MKsz 1924: 95–96 – MKsz 1929: 217 – Čaplovič 181

Latin–magyar szójegyzék és bölcs mondások gyűjteménye. – A kiadvány tartalma és beosztása megegyezik az első, 1635. évi gyulafehérvári kiadáséval (**1613**). Az előző két kiadástól eltérően azonban (**1613**, **1733**) következetesen jelöli az „á" és „é" hangokat a magyar szavak írásában. Vö. OSzKÉvk 1973: 73–74, Fazakas József.

Bakos József tévesen azt feltételezte, hogy Erdőbényei Deák János Comenius Janua című művéből szerkesztette szójegyzékét, ezért felvette e kiadást a nagy pedagógus műveinek magyarországi kiadásai közé (A magyar Komensky-irodalom. Bp. 1952, 73. 902. sz.). Erdőbényei-

nek már az előző kiadásban olvasható előszava pedig nem Comeniust, hanem Szenci Molnár és Calepinus szótárát jelöli meg forrásaként (vö. **1613**). Bakos feltételezésének alapja valószínűleg a két mű címének hasonlósága lehetett.

Cf. **1613**; **1733**, –, **1890**, **2560**, →

Budapest *Nat* ②*

1865

⟨Frölich, David: Fasti reformati, vulgo calendarium ad annum 1642. Prognosticon. Bartphae 1641 Klöss jun. – 4°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

A kikövetkeztetett cím az előző évi naptáron (**1814**) alapszik.

Cf. **1757**!

1866

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1642. esztendőre. Bártfa 1641 Klöss jun. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1709**!

1867

LASKAI János [transl.]: J u s t u s L i p s i u s nak a polgari tarsasagnak tudomanyárol irt hat könyvei, mellyek kivált-képpen a fejedelemségre tartoznak, mellyeket uijonnan déákból magyarrá forditott Laskai Janos. Bartfan MDCXLI Klösz Jakab [jun.].

)(⁸, A⁸–Z⁸, Aa⁸–Gg⁸ Hh⁴ = [16] + 488 pag. – 8°– Orn., init.

RMK I 709 – Čaplovič 182

Államelméleti értekezés. – Az ajánlást *Laskai János* Nyírbátor 1640. augusztus 29-i kelettel *Nemzetes nemes Madarasz György uramnak*, eperjesi kereskedőnek, I. Rákóczi György bizalmas emberének címezte. Ezt két latin nyelvű üdvözlő vers követi: *Encomium praesentis operis. Ad interpretem* és *Aliud*, szerzőik *Martinus Rotari Liptai* és *Petrus Udvarhely nobilis Siculus*

Transylvanus, nunc in Hungaria conmorans. A főrész *Justus Lipsiusnak a polgári társaságnak tudományáról írt első könyve* címmel kezdődik. A szöveget gazdag marginális jegyzetek kísérik. Az egyik margón tartalmi utalások, a másikon Lipsius forrásmegjelölései olvashatók.

Szövegkiadás: Laskai János válogatott művei. Sajtó alá rendezte, a bevezetést és a jegyzeteket írta Tarnóc Márton. Bp. 1970, 157–413.

Laskai János (1605?–1657 után?) Debrecenben, majd 1629–1631 között Leidenben végezte tanulmányait. Bethlen István udvarában élt, többször volt portai követ.

Laskai fordítása Justus Lipsiusnak, a leideni, később a löweni egyetem professzorának *Politicorum sive civilis doctrinae libri sex* című művének mind a hat könyvét tartalmazza. E munka először 1589-ben jelent meg Leidenben, s hamarosan számos európai nyelvre lefordították. Laskai magyar nyelvű fordításának irodalom- és művelődéstörténeti jelentőségét a szövegkiadáshoz írt bevezető tanulmányában Tarnóc Márton részletesen méltatta.

In 10 bibliothecis 13 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Esztergom *Dioec* – Košice *Scient* – Pannonhalma – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş

1868

[1] MELANCHTHON, Philipp: Grammatica Philippi Melanchthonis recognita et locupletata. – [2] (CAMERARIUS, Joachimus:) Accessit tractatus de orthographia recens. Bartphae MDCXLI typis et sumptibus Jacobi Klöszi [jun.].

A^8–Z^8, Aa^8–Hh^8 Ii^4 = [16] + 490 [recte 488] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 567 – Čaplovič 183

Latin nyelvtan. – A címlevél után Melanchthon latin grammatikájának a keletkezését világítja meg három írás: *Philippus Melanchthon Joachimo Camerario*, *Joachimus Camerarius Philippo Melanchthoni* és újra *Philippus Melanchthon Joachimo Camerario* intézett, pontos dátum nélküli levelei. Wittenbergben 1540-ben kelt Melanchthonnak *Christiano Egenolpho, typographo Francofordiensi* írott levele, amelyből kitűnik, hogy Melanchthon Jacobus Micyllust [= Jakob Moltzer] kérte meg nyelvtanának emendálására. Ezután olvasható Joachimus Camerarius *Lipsiae Id. Apr. anno Christi 1552.* kelt ajánlása a *Grammatica* lipcsei kiadásához. Ez a változat volt az alapja a magyarországi kiadásoknak is. A főrész a grammatika és részeinek definiciója után először röviden foglalkozik az ortográfiával és a prozódiával, majd az *Etymologia* fejezeten belül részletesen szól *De partibus orationis*. A *Syntaxis*t Melanchthon *Praefatio*ja vezeti be *Justo Jonae, filio... Justi Jonae doctoris*. Majd *Prosodia* és a *De orthographia* című részek következnek. A kötet végén szerepel az utóbbi fejezet összeállítójának neve: *Joachimus Camerarius Padeberg., perscrips. Id. Martii anno C. MDLII.* A szöveget a főrészben marginális jegyzetek egészítik ki.

Melanchthon grammatikájának ez a változata először 1552-ben jelent meg Lipcsében. Magyarországon már a XVI. században is ismert és használatos volt (**119**).

Cf. **119***!; **1190***!; –, **2224**, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Dolný Kubín ① – Sibiu Mus ②*

1869

SPLENIUS, Elias: Aphorismi de vnione et communicatione in Christo natvrarvm et idiomatum hypostatica cum subjecta praedicationum personalium natura, quos... in schola Bartphensi... omnium literatorum examini subjicit... Elias Splenius, rector scholae ej(usdem) respondente Matthia Remenikio, scholae seniore et alumno. Habebitur in auditorio majori 28, 29, et 30. Decembr(is) horis ante et post meridianis. Bartphae MDCXXXXI typis Jacobi Klösz [jun.].

A^4 = [4] fol. 4° – Orn., init.

RMK II 568 – Caplovic 184

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán *Reverendo, nobili... ordini ecclesiastico et politico... civitatis Bartphensis, dominis, patronis, promotoribus et favitoribus* ajánlja művét a szerző: *M*[agister] *E*[lias] *S*[plenius] *r*[ector] *scholae Bartph*[ensis]. A főrészben *De persona Jesu Christi servatoris* címmel 36 rövid tézis olvasható Krisztus természeteinek és tulajdonságainak egységéről és közösségéről. A végén rövid *Conclusio* zárja a nyomtatványt.

A tételeket a címlap tanúsága szerint 1641. december 28, 29 és 30-án vitatták meg a bártfai iskolában. A vizsgáztató Elias Splenius, a vizsgázó Matthias Remenik volt.

Elias Splenius, eredeti nevén Neussel (1610–1675) Rózsahegyen, majd 1631-től Gyulafehérvárott tanult. Külföldi tanulmányait Illésházy Gáspár támogatásával végezte Thornban, Danckában, Königsbergben és Rostockban. Hazatérése után 1638-ban Rózsahegyen, 1639-től Bártfán rektor, később a város jegyzője, 1674-ben bírája is volt.

Banská Bystrica *Arch* ○ – Budapest *Ev* ① – Budapest *Nat* ①

1870

[1] KALENDARIOM az MDCXXXXII. esztendöre m. T o n s k i J a n o s, filosof. doktor és krakai akadémiay mathematicus... irásából magyarúl szereztetet... az austriai és magyar országhi hórizonra igazítatot. – [2] (Prognosticon vagy iudicium az Christvs Urunk születese útán következö (!) 1642. esztendöre.) Bechben [1641] Gelbhaar Gergely.

A^8–D^8 = [32] fol. – 8° – Ins., mult ill.

RMK I 724

Új naptár és prognosztikon. – A címlapot Magyarország babérkoszorúba foglalt címere díszíti. A naptárrész beosztása, a hónapillusztrációk és a hónapversek megegyeznek az 1639. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**1712**). A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass*. A naptár után a nyomdász 1641. október 18-án kelt latin nyelvű ajánlása következik *Emerico Losy, archiepiscopo Strigoniensi... domino ac patrono meo...* A prognosztikon

élén olvasható vers kezdő szava: *Jupiter*. Egyes fejezetei: *Ez esztendei eklipszisről, avagy Napban s Holdban lévő sötétségről – Ez esztendő folyásáról – Ez esztendő uralkodásáról – Ez esztendőnek történetiről s állapotáról – A két setétségek effektusáról és szerzéséről – A betegségekről – A hadakozásról – Ez esztendő teréséről – Németországnak és hozzá tartozó inkorporált provinciáknak s tartományoknak, úgymint Csehországnak, Ausztriának, Slesiának s Morvának etc. állapotáról s előmeneteléről.* A kiadványt a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* ① ④ – Cluj-Napoca *Univ* ①

1871

[SZIKSZAI FABRICIUS Balázs]: Dictionarivm qvatvor lingvarvm: Latinae, Hvngaricae, Bohemicae et Germanicae diligenter et accurate secundo editum. Viennae Avstriae MDCXLI apud Gregorium Gelbhaar.

A^{12}–V^{12} = [1] + 472 + [7] pag. – 12° – Orn.

RMK I 711

Latin-magyar-cseh-német szójegyzék. – Tartalma és beosztása teljesen megegyezik az 1629. évi bécsi kiadással (**1423**), és így azzal együtt a *Nomenelatura* kiadások harmadik, bártfai (**677A**, **1099**) és sárvári (**891**) csoportjába tartozik (Melich János: A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 60–62 és Bartók 35).

Cf. **642***!; **891***!; –, →

Budapest *Acad* ① ① – Budapest *Nat* ① ②* – Budapest *Univ* ② – Cluj-Napoca *Univ* ① – Győr *Dioec* ②* – London *BL* ① – Wolfenbüttel ①

Olim: Segesvári evang. gymn. – Toldy F. ktárában

1872

»MEDER Péter: Ecloga in tristem quidem, at beatum obitum Pauli Spökelli, Pastoris Ecclesiae Ceidensis. Coronae 1641 [Herrmann].«

»24 pag. – 4°«

RMK II 569

Gyászvers. – Szabó Károly e példány alapján ma ismeretlen nyomtatványt Johann Seivert (Nachrichten 288) és Joseph Trausch (I 403) híradása nyomán írta le a fenti formában (RMK II 569). Meder költeményének címe szerint Paulus Spökell a Brassó megyei Zeidenben (Feketehalom) volt lelkipásztor.

1873

[1-2] AZ MDCXXXXII. esztendöre való calendarium, az mely bissextilis utan masodik, szereztetet az Kesmárhon [!] lakozo David Frolichius mathematicus doctor altal, és ez Magyar orszagh és erdeli eghez szorgalmatossan alkolmaztatot. Csepregben [1641] Farkas Imre.

[ ]^{2} [A^{8}] B^{8} [C^{8}] D$^{\cdot\cdot}$ = [28 + ?] fol. – 8°

OSZK Évk 1959: 182

Új naptár és prognosztikon. – A naptár csak töredékes, sérült példányokban maradt fenn. A legteljesebb, OSzK-ban őrzött példányok a címlevelet és a vele összefüggő levelet, a „B" füzetből az 1, 4, 5, 8. levelet és a „D" füzet két levelét tartalmazzák. A naptárrész beosztása megegyezik az 1641. évre szóló csepregi naptáréval. A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass*. A hónapok naptártábláí közül megvan január első fele, július, augusztus második fele és szeptember első fele. A prognosztikon megmaradt fejezetei: *Az 1642. esztendőnek állapota tulajdonságiról. A télről – A tavaszról – A nyárról – Az őszről – A Napban és Holdban leendő fogyatkozásokról – A betegségről és döghalálról*. A kiadvány ez utóbbi fejezetnél őrszóval szakad meg, valószínűleg még 2–4 levelet tartalmazhatott.

Cf. 1820!

Budapest *Acad* ④* – Budapest *Nat* ④* ④* – Budapest *Univ* ④* ④ – Cluj-Napoca Univ ④* – Debrecen *Univ* ④* – Eger *Dioec* ④* – Szeged *Civ* ④* – Szeged *Univ* ④*

1874

KERES[ZTYEN] IMA[DSA]G[OK] egy-n[ehany] szep [enekek]kel. Debre-[czenben] [1641] [Fodorik] Menyha[rt].

A–Z$^{alternatim\ 8+10}$, Aa-Xx$^{alternatim\ 10+8}$ = [7] + 382 + [7] fol. – 18° – Orn., init.

RMK I 713

Református imádságos- és énekeskönyv.– A könyv elején a számozatlan leveleken. *A keresztyén olvasónak* címzett előszó áll az imádság és énekles hasznos voltáról. A mű főrészében az imádságok és az énekek tartalom szerinti csoportosításban egybeszerkesztve találhatók. Ezt tükrözi a mindvégig olvasható élőfej is: *Hálaadások és dicséretek*. Az imádságcsoportok sorszámmal ellátott címe és az egyes csoportokban található énekek incipitmutatóra utaló, a levélszámozást is feltüntető jegyzéke a következő:

(I) *Reggeli és esti imádságok – 6a levél: Jézus Krisztus, szép* – 6b: Szenci Molnár Albert: *Hálát adok néked mennybeli Isten... hogy engemet az éjjel* – 7a: Szenci Molnár Albert: *Könyörgök* – 11b: Szenci Molnár Albert: *Hálát adok néked mennybéli Isten... hogy engemet e napon* – 12a: *Krisztus ki vagy nap és világ, minket*; (II) *Útonjáróknak való imádság* – 14b: *Uram Isten, ki* – 16a: *Kegyes Krisztus és kegyelmes királyom* – 17a: Farkas János: *Járulok*; (III) *Hivatalban való jó forgolódásért* – 19b: *Örök Atya* – 21a: *Mely csalárd*; (IV) *Gazdagsággal jól élésért* – 24b: Tolnai (?): *Tekints reánk, nagy* – 25b: *Sok hálaadással*; (V) *Istennek ajánlani magát* – 27b:

Kátai Mihály: *Magas mennyben* – 29a: *Kegyelmes megváltó*; (VI) *Istennek jó tételményiért* – 31a: *Adjunk hálát az Atya Istennek, mennynek* – 31b: Sztárai Mihály: *Sok jótéteményén* – 33b: *Csak tereád* – 36a: Dóczy Zsuzsanna: *Dicsérem az Úristent minden időben*; (VII) *Lelki testi jókért* – 39a: *Irgalmasságnak* – 40b: *Int* – 41b: Nagybáncsai Mátyás: *Ne hagyj*; (VIII) *A Szentháromsághoz* – 45b: *Imádunk* – 46b: *Jer, dicsérjük mindnyájan* – 47a: *Aki akar üdvözülni*; (IX) *Az apostoloknak és egyéb szentírásmagyarázó doktoroknak vallástételek a Szentháromságról* – 54b: *Téged, Úristen, mi*; (X) *Az Atya Istenhez* – 57a: *Atya Úristen*; (XI) *A Fiú Istenhez* – 58b: Huszár Gál (?): *Járuljunk mi az* – 60a: *Jézus Krisztus, Úristennek szent Fia*; (XII) *A Szentlélek Istenhez* – 64a: Szegedi Kis István: *Jövel Szentlélek Isten, tarts* – 64b: Huszár Gál: *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* – 65b: *Magasztaljuk keresztyének*; (XIII) *Krisztus ismeretiért és benne való hitért* – 68b: Batizi András: *Jer, dicsérjük az Istennek.*

Ünnepekre való énekek. Adventre. – 72a: *A keresztyénségben* – 73a: *Az Atya* – 74a: Sztárai Mihály (?): *Mi Atyánk, Atya*; (XIV) *Krisztus testben megjelenéséért* – 76b: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* – 79b: *Jer, mi dicsérjük* – 82a: Szegedi Gergely: *Szent Ezsaiás így* – 85b: *Dicséretes a gyermek* – 86b: *E nap nekünk dicséretes* – 87b: *Úristen veletek* – 88b: *Jer, mindnyájan* – 90a: Szegedi Kis István (?): *Jézus születék* – 90b: N.K.T.: *Teljes szívvel örvendjünk* – 92b: *Mennyből jövök* – 94a: *Hálát adjunk*; (XV) *Krisztus körülmetélkedéséről* – 95a: *Nekünk születék mennyei király, kit* – 95b: Tuba Mihály: *Megteljesíté* – 96b (Vízkeresztre): *Nagy hálát* – 97b: *Gyermek születék Betlehemben, az időben ... Az új időben* – 98b (Die Palmarum): *Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk ... Mennyországnak*; (XVI) *Krisztus kínszenvedéséről és haláláról* – 101b: *Atyának bölcsesége, bizony istensége, Krisztus* – 102b: *Dicséretet mondjunk Úristennek* – 103b: *Krisztust*; (XVII) *A mi urunk Jézus Krisztus kínszenvedésének és halálának rövid históriája*; (XVIII) *Nagyszombatra*; (XIX) *Krisztus föltámadásáról* – 111a: Batizi András: *Örülj és* – 111b: *Emlékezzünk* – 113b: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek* – 115b: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, ő* – 117a: Batizi András: *Krisztus feltámada, ki értünk megholt vala, mi* – 118b: Batizi András: *Krisztus föltámada, nekünk* – 119b: *Krisztus föltámada, mi bűnünket elmosá és kike ő szerete, mennyországba felvive, Úristen* – 120a: *Krisztus föltámada, mi bűnünket elmosá, szent* – 121a: *Krisztus foltámada igazságunkra*; (XX) *Krisztus mennybemenéséről* – 123b: *Krisztus mennybe fölméne, nékünk helyet szerzeni, ül* – 125a: *A Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, Atyjával* – 127a: *A Krisztus mennybe fölméne, minden*; (XXI) *pünkösdre* – 129a: *A pünkösd ünnepnapján* – 131b: *Pünkösd napja* – 133b: *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek* – 134a: *Régi pünkösdnek* – 134b: Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek*; (XXII) *Templomba menéskor* – 137a: *El-bemegyünk* – 138a: Szegedi Gergely (?): *Örül mi szívünk, mikor azt*; (XXIII) *Prédikáció előtt* – 139a: Szegedi Gergely: *Dávid prófétának* – 140b: *Régen ó törvényben, Mózesnek* – 143a: *Szent Dávid próféta második* – 145a: *A szent Dávid* – 146b: *Szent Dávid próféta az* – 148a: Tholnai Bálint (?): *Lásd* – 149b: Kecskeméti Vég Mihály: *Mikoron Dávid nagy* – 152b: *Jer, emlékezzünk* – 153b: Sztárai Mihály vagy Skarica Máté: *Izraelnek* – 156b: Skarica Máté(?): *Drága dolog*; (XXIV) *Prédikáció után* – 160b: *Emlékezzél Úristen* – 161a: *Megbántunk* – 161b: *Vedd el* – 162b: *Mennynek és földnek nemes teremtője és* – 163b: *Felséges Isten, mennynek, földnek Ura és embereknek* – 164a: Szegedi Kis István: *Ó mindenható* – 165a: Nemes Imre (?): *Ébredjél*; (XXV) *Az Istennek minden lelki, testi elvett és elveendő javaiért való hálaadás és könyörgés* – 170a: Zayugróci Névtelen: *Hálát adunk tenéked, örök* – 170b: *Fölséges Isten, neked jelentjük*; – (XXVI) *Isten igéje hallgatóinak imádsága mind magokért s-mind penig keresztyén tanitójokért* – 174b: *Ó, mennyei nagy* – 175a: Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* – 176b: *Urnak szolgái, no* – 177a: *Istenünkhöz*; (XXVII) *Igaz hitben való megmaradásért* – 179a: *Atya Isten* – 179b: Rimay János: *A jó*; (XXVIII) *Keresztségért való hálaadás*; (XXIX) *Imádság gyermek keresztelésekor*; (XXX) *Hálaadás gyermek keresztelés utan*; (XXXI) *Könyörgés a keresztségről való meg-*

emlékezésünkben – 185b: Ilosvai Selymes Péter: *Csak rövideden*; (XXXII) *A penitenciáról* – 192a: *Mindenható Úristen, szívünk* – 193b: *Úristen irgalmazz nekem* – 194b: Balassi Bálint: *Végtelen irgalmú, ó* – 196b: Balassi Bálint: *Bocsásd meg* – 198b: *Mindenható Úristen, mi*; (XXXIII) *Úrvacsorájakor* – 200b: *Jézus Krisztus egyedül* – 203a: *Valaki Krisztusnak* – 205a: *Urnak végvacsorájára*; (XXXIV) *Megemlékeztetés, hálaadás és könyörgés a Szent Vacsora után* – 212b: Szegedi Gergely: *Gyakran nekünk*; (XXXV) *Más formája a hálaadásnak, ugyanazon Szent Vacsora után*; (XXXVI) *Mi Atyánk magyarázatja* – 220a: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik* – 221b: *Mi kegyes Atyánk, kit*, (XXXVII) *Tíz parancsolat* – 227b: *Szükség megtudnunk* – 229b: *Ó Izrael*; (XXXVIII) *Teremtésért való hálaadás* – 232b: *Régen, ó törvényben, Mózesnek*; (XXXIX) *Keresztyéni életről*; (XL) *Imádság az Úristenhez részegség és tisztátalanság ellen*; (XLI) *Keresztyéni alázatosságért való könyörgés*; (XLII) *Keresztyéni igaz örömért* – 243a: *Boldog az olyan ember az* – 244a: Szegedi Gergely: *Boldog az olyan ember ő* – 246a: Szerémi Illés: *Emlékezzél meg te* – 247a: *Mit bízik e világ hiú* – 248b: *Minden hív* – 249a: *Kegyes Atyánk* – 250a: *Vezérli Isten híveinek életét* – 251b: Meggyesi András *Az Istennek nagy* – 252b: Siderius János: *Szólít*; (XLIII) *Urnak és fejedelemnek imádsága*; (XLIV) *Fejedelmekért és egyéb tisztviselőkért* – 258a: Milotai Nyilas István: *Gyakorta*; (XLV) *Házas férfiúnak könyörgése*; (XLVI) *Házas asszonyi állatnak könyörgése*; (XLVII) *Mind a két házas személynek egyaránt való imádsága* – 263b: *Boldogok azok*; (XLVIII) *Titkos szükség, testi nyavalya avagy háboruság ellen* – 266b: *Mire bankódol* – 268a: Újfalvi Katona Imre: *Végtelen irgalmú Isten* – 269a: *Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik* – 270a: Szegedi Gergely: *Tekints reám* – 272a: Sztárai Mihály: *Sok ínségünkben* – 273a: *O felséges Isten* – 274a: Hegedűs Menyhárt: *Hozd* – 277b: *Bánatos* – 280a: *Jézus Krisztus mi egyetlen*; (XLIX) *Foglyoknak és martíromoknak imádsága* – 284b: Pálatics György: *Nagy halálkor*; (L) *Ördög és annak dühössége ellen* – 288a: *Erős várunk* – 289a: *Hallgasd meg Atya Isten, a megszomorodott* – 291a: *Hallgasd meg mostan, fölséges*; (LI) *Hamis tanítók, az eklézsiának és abban levő igaz keresztyéni hit vallóinak kegyetlen ellenségi ellen* – 296a: *O Úristen, tekints* – 298a: *Hallgasd meg, Atya Isten a mi* – 300a: *Mennybéli nagy* – 301b: *Csak tebenned*; (LII) *Kétség ellen való imádság* – 304b: *Aki veti* – 306b: Dézsi András: *Neked, mennyei*; (LIII) *Rövid könyörgés a keresztben és kisértetben*; (LIV) *Segítségért keresztben és nyomorúságban* – 307b: *Segítségül*; (LV) *Vigasztalás a keresztben* – 310b: Szkharosi Horvát András: *Semmit*; (LVI) *Hadi könyörgés* – 314b: *Minden állat* – 318a: *Keresztyeneknek* – 319a: *Mostan Úristen* – 320b: *Keserves*; (LVII) *Quovis tempore* – 324a: *Mennynek és földnek nemes teremtője és*; – 325a: *Adj békességet*; (LVIII) *Imádság égiháborúban és ártalmas zúr-zavar időben*; (LIX) *A földi gyümölcsökért* – 328b: *Tekints reánk, Úristen, nagy*; (LX) *Mindennapi táplálásért való imádság* – 332a: Sztárai Mihály: *Hálaadásunkban* – 333a: *Az Úristen nekem* – 334b: *Dicsérjed, áldjad* – 335b: *Dicsértessél*; (LXI) *Asztaláldás avagy étel előtt való imádság* – 338b: *Hozzád kiáltásunkat*; (LXII) *Étel után való hálaadás és könyörgés* – 340b: *Adjunk hálát az Úrnak*; (LXIII) *Drágaságban és halálos időben*; (LXIV) *Vallástétel és imádság, mely az Dániel könyörgéséből ... egybeszedegettetett, az Úr házában a romlásnak idején*; (LXV) *Döghalál ellen* – 351b: *Mikor e szeles* – 353a: *Mi urunk Jézus Krisztusnak*; (LXVI) *Boldogságnak megnyereséért* – 356a: *Az én életemnek*; (LXVII) *Halálra való vigyázás*; (LXVIII) *Betegeknek imádsága*; (LXIX) *Lelket Istennek ajánlani*; (LXX) *A meghalok fölött való imádság*; (LXXI) *Imádság e világ végezetinek és az utolsó ítéletnek meggondolatjára* – 363a: *Kérlek és*.

Következnek rend szerint a halott énekek – 365a: Skarica Máté: *A mi életünknek* – 365b: Tseh: *Tudjuk, Uram* – 366a: *Megszabadultam* – 367a: *Az örök élet* – 368a: Batizi András: *Ember emlékezzél a* – 368b: N.K.T.: *Az Úristennek jó* – 370b: [*Már*] – 371b: *Emlékezzünk mi, keresztyen* – 373a: Dezsi András: *Adj üdvösséges*– 374b: *Jer, temessük* – 375b: *Hagyjátok* – 376a: *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnösöknek* – 377b: *Ember, emlékezzél utolsó* – 379b: Bereki István [!]: *Bűnnek az*.

A könyv végén *E könyvecskében levő imádságoknak és istenes dicséreteknek rendi és mutató táblája*, majd *Introitus* címmel az énekek kezdősorának betűrendes mutatója.

A mű ma ismeretes két példánya csonka. Az OSzK-ban őrzött teljesebb példánynak is hiányzik a címlapja, továbbá a 66., 290., 299. és az utolsó számozatlan levele. Szabó Károly előbb azt a 18 levélnyi töredéket írta le, amelyet Lugossy József ajándékozott az Erdélyi Múzeumnak, és amelyet ma a kolozsvári egyetemi könyvtár őriz (RMK I 713). Ennek címlapja és az első két ív levelei hiányosak. Az elején Lugossy írásával a címlap kiegészített szövege és „hozzávető meghatározása szerint" az 1641-es nyomtatási év olvasható. Lugossy leírását átvette Szabó Károly is. V. Ecsedy Judit megállapította, hogy a kiadványban előforduló betűtípusokat valóban 1636 és 1643 között használta a debreceni nyomda. Lugossy és Szabó Károly datálása tehát elfogadható.

Erdélyi Pál az Erdélyi Múzeum töredékét és az OSzK példányát tévesen két különböző műnek írta le (MKsz 1899: 133). A régi énekeskönyvek leírása során 116. sz. alatt átvette Szabó Károly (RMK I 713) adatát az Erdélyi Múzeum töredék példányáról. A 117. sz. alatt pedig „Hálaadások és dicséretek" címmel önálló műként írta le az OSzK példányát, amelyről először ugyancsak Szabó Károly adott hírt a RMK megjelenése után közölt adalékok között (MKsz 1879: 34).

Budapest *Nat* ② – Budapest *Acad* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Univ* ④

1875

KISMARJAI VESZELIN Pál: Oktato es vigaztalo praedicatiok, mellyek Debreczen varasanak MDCXL esztendöbe(n) tüz miat löt siralmas pusztulásában,... el-faradot, söt ugyan megh epedet hiveknek tanúságokra es meguyjulasokra az Ur házában elpraedicaltattak, es mostan a maradékoknak örök emlekezetül az akkori idöre rendeltetett szép vallást-tévö könyörgéssel es siralmas két enekekkel ki-bocsattattak Kis-Mariai Weszelin Pal, az Urnak alázatos szolgaja által. Debreczenben (1641) Fodorik Menyihárt [!].

):(⁸, A⁸ B⁴ C⁸–Y⁸ Z⁷, a⁷ = [16] +349 [recte 350] + [22] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 715

Református prédikációk. – A címlap verzón bibliai idézet olvasható, majd *A nemes... Debreczeni Fekete István uramnak, a debreceni... republicának egyik fő oszlopának, az ecclésiának kegyes patronusának...* intézett ajánlást *Kis-Mariai Veszelin Pál, a debreceni ecclésiának immár 12. esztendők alatt hivatalos lelkipásztora...* Az ajánlás kelte 1641. augusztus 1. Ezután következnek a *Jót kívánó ritmusok* Debreceni Tiszta Jánostól; a versek incipitmutatóra utaló kezdete:)(₈b: *E könyvnek autora*. A forész *Debrecen városának 1640. esztendőben tűz miatt lett siralmas romlásában prédikáltatott oktató tanítások* címmel kezdődik. Huszonegy, nagyrészt ószövetségi textusra írott prédikációt tartalmaz. A 133–134. lapon görög és latin versek olvashatók magyar fordításukkal együtt. Incipitmutatóra utaló kezdőszavaik: *Rettegés és félelem, Gondos férfi tanács*. A vigasztaló prédikációkat egy bűnbánó *Vallástétel és imádság... az Úr haragjának engesztelésére* zárja le. Ezután ismét versek következnek:

Debrecen városának keserves siralma és esedezése 1640. esztendőbeli romlásában..., incipitmutatóra utaló kezdősora: Z_8b: *Véghetetlen, nem kegyetlen Istene e világnak*; *Psal. CXXX*, kezdősora: a_2a: *Chérubimok, seraphimok Ura, Jehova Isten* és *Debrecen városának tűz miatt való megromlott állapotáról rövid elmélkedése Debreczeni Tiszta Jánosnak*, kezdősora: a_3a: *Jehova Úristen, seregeknek Ura*. A kiadványt mutató: *E könyvecskében befoglaltatott prédikációknak és megmagyarázott locusoknak lajstroma*, valamint az *Egynéhány emlékezetes dolgok Jeruzsálem városáról* és az *Intés a keresztyén és Istent félő olvasóhoz* zárja.

A verses részek szövegkiadását ld. az incipitmutatóban.

A szerző művét *Debrecennek megkeseredett és a rettenetes félelem miatt elepedett lakosai* vigasztalására szánta. Az ajánlásban történeti áttekintést adott a nagyobb debreceni tűzesetekről és részletesen leírta a két utolsó, 1640. április 23-án és 26-án pusztító tűzvészt. A könyv kinyomtatását az ajánlás szerint Debreceni Fekete István segítette, aki a tűzvész idején a város bírája volt. A megjelentetés évére az ajánlás keltéből lehet következtetni.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ②* ②* – Budapest *Ref* ②* – Budapest *Univ* ②* – Debrecen *Ref* ② – Pápa *Ref* ②* – Sárospatak *Ref* ① – Szeged *Univ* ② – Târgu Mureş ②
Olim: – N.kőrösi ref. lyc. – Gömöri ref. esp. – Szilágyi István, M.-szigeten

1876

LASKAI János [transl.]: I u s t u s L i p s i u s nak az alhatatossagrol irt ket könyvei. Kikben fökeppen (Lipsiusnak és Lángiusnak) a közönseges nyomorságokban-valo beszélgetesek foglaltatik. Mostan magyarra forditttattak Laskai Ianos által. Debreczenben 1641 Fodorik Menyhart.

( )^{10}, A^{12}–N^{12} O^2 = [20] + 315 [recte 314] + [2] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 714

Erkölcsi oktatás. – Laskai János ajánlása *Vai Peter uramnak* szól, amely Nyírbátorban 1641. április 24-én kelt. A mű főrésze két *könyv*-ben I–XXII. és I–XXVII. *rész*ben Justus Lipsius és barátja, Karel Delanghe beszélgetését tartalmazza az állhatatosság lényegéről, megszerzésének módjáról, akadályairól és dicséretéről. A kiadványt *A fogyatkozások jobbítási* című sajtóhibajegyzék zárja.

Szövegkiadás: Laskai János válogatott művei. Sajtó alá rendezte, a bevezetést és a jegyzeteket írta Tarnóc Márton. Bp. 1970, 63–155. Szemelvényes kiadása: Magyar gondolkodók 17. század. Válogatta és a jegyzeteket írta Tarnóc Márton. Bp. 1979, 535–557.

Laskai János fordítása Justus Lipsiusnak a leideni, később a lőweni egyetem professzorának *De constantia libri duo* című, először 1584-ben Leidenben megjelent népszerű műve alapján készült. Fordításának irodalom- és művelődéstörténeti jelentőségét részletesen méltatta Tarnóc Márton a szövegkiadás bevezető tanulmányában (i.m. 31–38).

Budapest *Acad* cop. (Cluj-Napoca) – Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Univ* ①
Olim: Kassa jogakad.

1877

ALSTED, Johann Heinrich: Prodromvs religionis trivmphantis, in qvo methodice repetuntur et breviter examinantur libri sex de vera religione, qvorum primus a Johanne Crellio, qvinque reliqvi a Johanne Volkelio sunt conscripti. Praemissus triumpho verae religionis, in qvo sex isti libri plenius examinantur a Johanne Henrico Alstedio. Albae Juliae MDCXXXV [recte] (1641) typis celsissimi principis Transylvaniae.

A^{6}–Z^{6}, Aa^{6}–Vv^{6} Xx^{4} Yy^{6} Zz^{6}, Aaa^{6}–Zzz^{6}, Aaaa^{6}-Zzzz^{6}, Aaaaa^{6}–Ccccc^{6} Ddddd^{4}–Sssss^{4} Ttttt^{6} = 1135 + [132] pag. – 2° – 1 ins., init.

RMK II 494 – RMK II 573 – **Appendix 152**

Református vitairat és vallási tanítás. – A címlapot Erdély és a Rákóczi-család egyesített címere díszíti, a címlap hátán szentírási idézet olvasható. Az ajánlást Johann Heinrich Alsted Gyulafehérvár 1635. március 21-i kelettel intézte *Georgio Rakoci, Transylvaniae principi... moecenati suo*. Ezt követi a *Lectori cordato* címzett előszó. Az *Oeconomia seu methodus horum sex librorum* röviden összefoglalja az egész mű tartalmát, ennek végén *poeta Christianus* latin nyelvű költeménye áll: *Pictura hieroglyphica verae religionis*. Ez valójában Theodore de Béze 39. emblémaverse, amely megtalálható Calvin *Institutió*jának Szenci Molnár Albert által közzétett magyar fordításában is (Hanau 1624: **1308**; vö. ItK 1932: 432, Waldapfel József; RMKT XVII/6 430).

A főrész hat könyvet foglal magában: (1) *Liber primus de Deo et ejus attributis* – (2) *Liber secundus de Dei operibus in tempore et de religione Veteris Testamenti* – (3) *Liber tertius de religionis Christianae duce, adeoque de natura et officio Christi* – (4) *Liber quartus de officio nostro in Novo Foedere praescripto, seu de praeceptis Christi* – (5) *Liber quintus de adjutamentis ad perseverantiam in fide et obedientia necessariis* – (6) *Liber sextus de Christi ecclesia*. A könyv használatát hét mutató segíti: (1) *Index primus librorum et capitum cujusque libri* – (2) *Index secundus, in quo juxta seriem librorum sacrorum adnotantur illa Scripturae loca, quae in hoc volumine... explicantur* – (3) *Index tertius exhibens Scripturae paralella, quae... in his libris explicantur* – (4) *Index quartus paralellorum, earundem vocum, phrasium et sententiarum* – (5) *Index quintus, vocum Hebraicarum, Chaldaicarum et Syriacarum, quae in his libris occurunt* – (6) *Index sextus rerum theologicarum* – (7) *Index septimus, rerum philosophicarum*. Az utolsó lapon Johann Heinrich Bisterfeld Gyulafehérvárott, 1641. április 12-én kelt néhány mondata kíséretében a sajtóhibák jegyzéke olvasható: *Errata graviora sic corrige*.

Alsted *Prodromus*a Johann Volkel *De vera religione libri quinque, quibus praefixus est Joannis Crellii... liber de Deo et ejus attributis...* (Racoviae 1630) című munkájával vitázik, mely az unitárius tanítás legteljesebb teológiai rendszerezése. A meisseni származású Johann Volkel 1612-ben fejezte be öt könyvből álló művét, amelyet a lengyelországi unitáriusok zsinata többször is átdolgoztatott, végül a francia származású Jean Crell még egy könyvvel megtoldotta és 1630-ban kinyomtatták. Alsted munkája Crell és Volkel művének beosztását követi, s a vita során a református dogmatika teljes rendszerét is kifejti. A szakirodalomban több helyütt is felbukkan az a vélekedés (pl. Száz 1891: 463–468, Kvacsala János), hogy Alsted csupán Volkel öt könyvét cáfolta, s a Crell által írt könyvre Johann Heinrich Bisterfeld felelt: *De uno Deo Patre et Filio ac Spiritu Sancto* című munkájával (Leiden 1639: RMK III 6210). A valóságban azonban Alsted

Crell könyvére is válaszolt, Bisterfeld pedig Crellnek egy másik művével szállt vitába, amely 1631-ben jelent meg Rakówban *De uno Deo Patre libri duo* címmel.

A nyomtatvány címlapján az 1635-ös évszám áll. Ez azonban feltehetően csak a kézirat nyomdába adásának időpontja. A főrész tényleges nyomtatását, mint V. Ecsedy Judit levéltári és nyomdatörténeti adatok alapján megállapította, valószínűleg csak 1636 augusztusában kezdték el, és 1638 végén vagy 1639 elején fejezték be (**Appendix 152** – OSzKÉvk 1974: 366–368). Az olvasóhoz intézett előszóból kitűnik, hogy Alsted kézirata már 1633 júliusában elkészült. A nyomtatást akadályozó különféle nehézségekről Johann Heinrich Bisterfeld számolt be az indexekhez írt utószavában: „Primum typographiae director... a socio misere fuit trucidatus. Tum identidem vel typorum, vel papyri vel operarum defectus, aliorumque necessariorum librorum editio eam interturbavit." A társa által megölt nyomdavezető feltehetően Jakob Effmurdt volt, aki 1634 vége felé szerepel utoljára a gyulafehérvári nyomtatványok impresszumaiban. A betűhiány főként a görög és héber típusokra vonatkozik. Feltehető, hogy Alsted eme vitairatának kiadása tette szükségessé a fejedelmi nyomdának azt a jelentős bővítését és felújítását, amely V. Ecsedy Judit szerint 1633–1636 között ment végbe (i.h. 360–365). Így ír erről a Rákóczinak szóló ajánlás: „qui [ti. Rákóczi] denique cum typos Hebraicos et Graecos, ut et nonnullos Latinos necessarios esse intelligeret, nihil fecit reliqui ad summam diligentiam..., ut typographaeum a serenissimo praedecessore Gabriele hoc loci institutum insigni hac accessione locupletaretur" (5–6 pag.). A munkálatokat Bisterfeld idézett beszámolója szerint „más szükséges könyvek kiadása" is késleltette. Ezek feltehetően az *Öreg Graduál* (**1643**) és Geleji Katona István: *Praeconium evangelicum* (**1720**) című prédikációgyűjteménye voltak (vö. OSzKÉvk 1974: 366–368).

Alsted, mint erről ugyancsak Bisterfeld utószava tájékoztat, az indexek teljes befejezése előtt, „sub finem editionis" meghalt (1638. november 8.). Nem tudta elvégezni ezt a munkát az a személy sem, akit ezzel Alsted végrendeletében megbízott. Ezért Bisterfeld hosszú diplomáciai útjáról visszatérve (1640 novembere körül) vállalta magára e feladatot. Az indexek kinyomtatására tehát csak 1641-ben került sor.

Szabó Károly e mű főrészét az impresszumban látható évszám alapján 1635. évi nyomtatványként vette fel bibliográfiájába (RMK II 494), s külön önálló kiadványként írta le az indexeket (RMK II 573). A nyomtatás feljebb rekonstruált története azonban bizonyítja, hogy a könyvtestet és a mutatókat együtt hozták forgalomba. Ezt bizonyítja a folytatólagos füzetjelzés. Ezért a *Prodromust* és mutatóit egyetlen nyomtatványnak kell tekinteni, kiadási évének pedig az utolsó részlet, vagyis az indexek elkészültének időpontját, 1641-et.

In 19 bibliothecis 26 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref* – Göttingen *Univ* – Prešov *Scient* – Sárospatak *Ref* – Sibiu *Mus* – Târgu Mureş – etc.

1878

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis in civitate Alba-Julia ad diem 23. mensis Aprilis anni Domini 1641. indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1641 typ. principis.]

A^{5+1} = [5] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1961/168 ← MKsz 1895: 261

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ez foglalja magában az 1641. április 23 és május 14 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizenöt artikulusba foglalt végzéseinek szövegét. A végén latin nyelvű záradék 1641. május 14-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 310–318.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 328, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Sighişoara ①
Olim: Kolozsvár Erdélyi Múzeum

1879

BISTERFELD, Johann Heinrich: Disputatio theologica de divina Scripturae Sacrae eminentia, quam Spiritu Sancto duce sub praesidio... Johannis Henrici Bisterfeldii, theologiae ac philosophiae in... schola Albensi professoris publice defendere conabitur Samuel Decanus Bohemus. Albae-Juliae MDCXLI [typ. principis].

A^6 = 12 pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 570

Református teológiai vizsgatételek magyar nyelvű anekdotával. – A címlevél hátlapján a respondens, azaz a cseh származású Samuel Decani ajánlja e disputációt: *Zbigneo a Goray Goraysky; Georgio à Rzeczycza Rzeczyczky; Georgio à Konar Slupeczky, capitaneis, illi Urzędoviensi, huic Pilznensi... maecenatibus..., juxta et... Thomae Wegiersky, ecclesiarum minor. Pol. orthodoxarum superattendenti..., seniori Sendomiriensium... promotori; m. Jacobo Mylio p. l. c. ecclesiae Lublino-Belzycensis antistiti... fautori ac patri suo...; Johanni Henrico Bisterfeldio... professori..., praesidi..., praeceptori et hospiti...; Johanni Decano, eloquiorum divinorum apud Bohemos ob constantem veritatis professionem nunc exules dispensatori..., patri...* A forrész *Disputatio de divina Scripturae Sacrae eminentia* címmel kezdődik, s negyven teológiai tézist tartalmaz a Szentírás isteni méltóságáról, amely a Szentírás kanonikus tekintelyét, teljes tökéletességét, elégséges voltát és világosságát foglalja magában. A 39. tézisben – teológiai – disputációban szokatlan módon magyar nyelvű anekdota olvasható, a *mostani* fejedelemasszony, azaz Lórántffy Zsuzsanna és egy jezsuita között folytatott hitvita kapcsán.

A tételeket 1641-ben vitatták meg a gyulafehérvári akadémián. A vizsgáztató Johann Heinrich Bisterfeld, a vizsgázó Samuel Decani volt.

Cf. –, **2366**, **2464**, **2527**

Budapest *Acad* ① – Cluj-Napoca *Acad* ①

1880

BISTERFELD, Johann Heinrich: Disputatio theologica de Domino nostro Jesu Christo, quam ipso duce sub praesidio... Johannis Henrici Bisterfeldii, theologiae ac philosophiae in... schola Albensi professoris pro virili tuebitur Petrus Mylius Polonus. Albae-Juliae MDCXLI [typ. principis].

A^4 B^4 = 16 pag. – 4° – Init.

RMK II 571

Református teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján a respondens ajánlja e disputációt *Zbigneo à Goray Goraysky et Stanislao à Drohoyow Drohoyowsky, ecclesiae reformatae Deum Tri-Unum asserentis defensoribus acerrimis ejusdemque protectoribus juxtim ac promotoribus... musagetis...; simul ac... Thomae Wegiersky, ecclesiarum Minor. Polon. orthodoxarum superattendenti,... seniori Sendomiriensium..., promotori...; m. Jacobo Mylio p. l. c. eloquiorum divinorum apud Lublino Belzycenses praeconi..., patri...; Johanni Henrico Bisterfeldio... professori..., praesidi, praeceptori et hospiti...* A főrész, *Disputatio de D. n. Jesu Christo* negyvenegy tézisben foglalja össze a Jézus Krisztusra vonatkozó legfontosabb református teológiai tanításokat.

A tételeket 1641-ben vitatták meg a gyulafehérvári akadémián. A vizsgáztató Johann Heinrich Bisterfeld, a vizsgázó a lengyel Stanislaus Drohojow-Drohojowski volt.

Budapest *Acad* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Niżnij Novgorod ① (Sárospatak)

1881

(BISTERFELD, Johann Heinrich:) Elementa logicae, in usum scholae Albensis ita collecta, ut tyro trimestri spatio fundamenta logices cum fructu jacere queat. Editio secunda. Albae-Juliae MDCXLI typis celsissimi principis.

A^8–C^8 D^6 [ ]^1 = 60 pag. + [1] tab. – 8° – Orn.

RMK II 572

A logika tankönyve. – A címlap hátán olvasható a szerző Gyulafehérváron 1641. augusztus 12-én kelt ajánlása *Lectori benevolo s.*. A főrész szövege és beosztása megegyezik az előző kiadáséval (**1612**). Attól eltérően a nyomtatvány végén egy nagyobb beragasztott levélen öt táblázat foglalja össze a legfontosabb logikai fogalmakat.

Bisterfeld rámista szellemű logikakönyvét újabban Bartók István elemezte (ItK 1991: 3–5 és Bartók 86–89).

Cf. **1612**, – **2101**, **2297**

Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Sighişoara ①

1882

⟨Comenius, Joannes Amos: Januae linguae Latinae vestibulum... in usum... Paedagogei Albensis Hungarice redditum... Albae Juliae 1641 typ. principis.⟩

OSzKÉvk 1959: 183

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Latin beszédgyakorlatok magyar értelmezésekkel.

Erre a kiadásra Fazakas József következtetett a *Vestibulum* első ismert, hazai, 1643. évi váradi kiadásában (**2038**) olvasható előszó dátuma alapján: „Dabam e museo meo Albae Juliae Calendis Maji Anno MDCXLI. M. Philippus Ludovicus Piscator." Eszerint valószínű, hogy a *Vestibulum* először 1641-ben jelent meg Gyulafehérvárott az ottani iskola számára, és ezt követte a váradi kiadás a magyarországi iskolák számára (OSzKÉvk 1959: 183). A Vestibulum magyarországi kiadásairól ld. még Bartók 39.

Cf. –, **1982, 2002(2), 2038*, 2220, 2258, 2265(2), 2582, →**

1882A

[EVANGHELIE CU ÎNVĂȚĂTURĂ.] (Єѵ[ангї]лїє коꙋ ꙟвъцжтꙋрж.) (Картѣ чѐсє кѣмж єѵлїє кꙋ ꙟвъцжтꙋрж.) [Белград.] (7149 –[1]641) (Добрѣ) [Bălgrad] (1641, Dobre)

а⁸ в⁸ г⁶ д⁶ є⁶ ѕ⁶ є⁶ і⁶ и⁶ к⁶ л⁶ м⁶ н⁶ о⁶ п⁶ р⁶ с⁶ т⁶ ꙋ⁶ ф⁶ х⁶ ѿ⁶ ѡ⁶ ц⁶ ц⁶ ш⁶ щ⁶ ъ⁶ ѧ⁶ ю⁶ ж⁶ ꙁ⁶, ?⁶, ıп⁶, аа – гг⁶, дд 3+? = [223] + ? fol. – 2° orn., init.

Sztripszky II 2534/82 – Veress 19 – BRV I 40

Ortodox postillák román nyelven. – A Coresi diakónus által fordított 1581. évi brassói kiadásnak (**482**) azt nagyrészt lapról lapra követő, bár hibás utánnyomása. Vagy nem teljes, vagy kézírással kiegészített példány alapján készült, amennyiben több esetben kétlevélnyi terjedelmű szövegrészt a jelenlegi kiadás egyre vont össze, majd újból követte, az azonos sorvégekre is ügyelve, az 1581. évi kiadás szövegbeosztását. Az állandó ünnepek evangéliumait és magyarázatait csak szeptembertől december 25-ig tartalmazza, ugyanúgy, mint az 1581. évi kiadás (**482**).

Címlapja nem volt, ahogy az első kiadás (**482**) is címlap nélkül jelent meg. Legteljesebb példányát részletesen Bianu-Hodoș írta le (BRV I 40), de a vége ennek is hiányzik. Téves a valószínűleg korábbi, ismeretlen forrásokra támaszkodva általa megadott 330 levélnyi terjedelem, ennél minden bizonnyal kevesebb levelet tartalmazott a kötet. Minthogy Coresi kiadása (**482**) is csak 317 levélből állt, és e kiadás nyomdásza, Dobre pap ehhez képest is rövidítette a szövegeket, terjedelme tehát semmiképpen sem lehetett 330 levél.

Az első füzet első lapján a szöveg *Invăţătura Domnului* (Az Úr tanítása) szavakkal kezdődik. Két, tipográfiai elkülönülés nélkül, folytatólagosan nyomtatott előszava van, az egyiket II. Ghenadie gyulafehérvári metropolita, a másikat utóda, Ilie Jorest írta, aki Ghenadiét ennek halála után a püspöki székben követte, és befejezte elődje munkáját, a könyv kinyomtatását. A két előszó szóról szóra átveszi a két, *Hirscher*-féle, Coresi 1581. évi kiadásához írt előszavának bizonyos részeit, de Hirscher neve nem szerepel bennük, és a kiadás körülményeit ismertető részek nem az 1581. évi kiadásra, hanem az 1641. évire vonatkoznak, az előbbi kiadásra vonatkozó adatok helyére beékelve Ghenadie, illetve Jorest előszavait. Az első előszó *Cu mile Dumnezeu Eu, arhimitropolitulu Ghenadie...* (Isten segítségével én, Ghenadie metropolita) szavakkal kezdődik, és I. Rákóczi György fejedelemnek e könyv kiadásához nyújtott segítségéről, és Dobre mester Erdélybe hívásáról, a nyomtatással való megbízásáról szól, és a megfogyatkozott példányok miatt a kiadás szükségességét indokolja. A második előszó, amelyet Ilie Jorest írt, és *Dereptu aceia cu mile lui Dumnezeu Iorist...* (Mindezekért tehát Isten segítségével én, Jorest) szavakkal kezdődik, II. Ghenadie haláláról és a nyomtatási munkák folytatásáról számol be. (Szövegét ld. BRV I 89–91, 118). Ennek végén található az alábbi keltezés: *Vu lĕt o(t) sŭz(d)a mira 7149, a o(t) rož(d)estvo X^vo 1641* (A világ teremtésétől számított 7149, és Krisztus születésétől fogva az 1641. évben).

Az első kiadáshoz képest ebben a kiadásban következetes változtatások vannak a helyesírásban, de számos félreolvasott szó és megcsonkított kifejezés is található, ez utóbbiak a nyomdásznak azt a nyilvánvaló törekvését bizonyítják, hogy ugyanannyi szöveg kerüljön egy lapra, mint Coresi kiadásában.

Geleji Katona István levelezéséből kitűnik, hogy a Dobre mester által vezetett nyomda II. Ghenadie, gyulafehérvári metropolita tulajdona volt (Új Magyar Múzeum 1859: 203–218). Ennek az egyedülállóan archaikus módszerekkel, fabetűkkel és sajtó nélkül dolgozó műhelynek (a nyomtatás sajátosságairól ld. Gutenberg Jahrbuch 1992: 35–36, Borsa Gedeon – Ecsedy Judit) összesen két kiadványa ismert. E postillákat a kérdéssel foglalkozók többsége szerint a tulajdonos metropolita székhelyén, Gyulafehérvárott nyomtatta ki Dobre (vö. Mârza, Eva: Tipografia de la Alba Iulia 1577–1702. Sibiu 1998, 27–33). Minthogy teljes, kolofont is tartalmazó példány nem ismeretes, ez az álláspont nem vonható kétségbe. A nyomda azonban később a Gyulafehérvár melletti Preszákán működött. Az átköltözés oka ma nem ismert. Ugyanis a műhely másik kiadványának, a példányból ma nem ismert református katekizmusnak (1958) az impresszumában egykorú, feltétlenül hiteles források szerint Preszáka szerepel a nyomtatás helyeként (MKsz 1993: 146–166, V. Ecsedy Judit).

Cf. 482, –

Bucureşti *Acad* 2° – Budapest *Nat* ③ – Cluj *Acad* (Blaj: Archiep.) ③ – Iaşi *Univ* ② – Sibiu *Ev* ② – Sibiu *Metrop* 2°

1883

GENEROSO domino Caspari Puteo Mantuano Italo, sereniss(imi) Transylvan(iae) princ(ipis) pharmacopaeo ordinario et Catharinae Daczo... nuptiale sacrum. [Albae Juliae] (1641) [typ. principis].

[1] fol. – 346 × 253 mm – 2° – Orn.

OSzKÉvk 1968-69: 224-225

Lakodalmi versek. – Az egyleveles alkalmi nyomtatvány a mantovai származású Caspar Puteus, a fejedelmi udvar patikusa és Daczó Katalin 1641. február 10-én tartott esküvőjére készült. Címe után a versek két hasábba vannak szedve. Az első hasábban hosszabb latin vers (1) köszönti az ünnepelteket *Scriptum celeriter in itinere Szent Demetrensi Calendis Februarii a Michaele Ascanio... princ. med.* aláírással. A második hasábban három rovidebb vers olvasható a szerző megnevezése nélkül. Címük: (2) *Supplementum phiala lilionis ornata sponsi honoribus* – (3) *Utrisque sponsis* – (4) *Pomum aureum sponso.* Végül (5) *Himereteologicon* árulja el a jegyesek nevét és az esküvő időpontját: 1641. február 10-ét.

A kiadványban magát megnevező Michael Ascanius (= Hasko, Hasconius, Haskovinus) Zsolnán született. Tanulmányait Prágában, 1630–1638 között Jénában, Tübingában és Baselben végezte. 1637-ben Tübingában orvostudományból doktori fokozatot szerzett. Hazatérve I. Rákóczi György fejedelem orvosa lett, később Trencsénben és Szakolcán élt. Életét és munkásságát Ján Martinek foglalta össze (Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15–16. storočí. Bratislava 1967, 292–295).

E nyomtatvány egyetlen ismert példányát Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1968–69: 224). Betűtípusaiból és díszeiből megállapította, hogy a gyulafehérvári nyomda terméke. A papírján látható GR monogramot ábrázoló vízjelből arra következtetett, hogy papírja is Gyulafehérvárott készült, az I. Rákóczi György által alapított papírmalomban (vö. Bogdán István: A magyarországi papíripar története. Bp. 1963, 178).

Budapest *Nat* ①

1884

LÓRÁNTFFY Zsuzsanna: Moses es az prophetak, az az az igaz keresztyeni vallásnak negyven öt ágazatinak Szent Irásbéli gyözhetetlen bizonságh tétele, mellyek nagy részént az (fejedelmi meltosaggal tündöklö) erdélyi fejedelem aszszonytul, Lorantffi Susannatul másoknak jo példa adásával az Szent Irásnak gyakor olvasása között ki szedegettettenek, és az után megh bövittetvén az idvességre ohaitozokhoz valo buzgoságbol közönségessé tétettenek... Fejervaratt 1641 [typ. principis].

[ ]^{1},)$^{(5}$, A^{4}–G^{4} H^{5} I^{4} K^{4} L^{5} M^{4}–P^{4} Q^{6} R^{4} S^{4} T^{5} V^{4}–Y^{4} Z^{2} = [12] + 180 [recte 188] pag. – 4° – Init.

RMK I 716

Református, bibliai idézetgyűjtemény. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A mű élén a tartalomjegyzék áll: *E könyvben lévő és Szentírásból megbizonyosodott tudományoknak rendi.* A főrész *A Szentírásról* címmel kezdődik, és negyvenöt teológiai közös helyre, hitágazatra nézve tartalmaz bibliai idézeteket, amelyek szorosan követik a Vizsolyi Biblia szövegét. Egy-egy hitágazaton belül az idézetek a református vallás egy-két, kurzív szedéssel kiemelt, egy mondatban megfogalmazott hittételének bizonyítására vannak csoportosítva.

A kiadvány „H", „L", „Q" és „T" füzete egy-egy beragasztott lappal 5 levelesre van kiegészítve. Ezeken zárójelben megismétlődik az előző és következő lap számozása. Például a H$_{3}$ és

H_4 kozott található a [62] és [63] lap. Szövegük belesimul a könyv tartalmába, s a rajtuk olvasható fejezetcímek a zárójeles lapszámokkal megtalálhatók a tartalomjegyzékben. A kiegészítő lapok tehát még a nyomtatás befejezése előtt készültek, s minden bizonnyal valamennyi példányba beragasztották azokat. Azok a példányok tehát, amelyekből egyik vagy másik hiányzik, nem tekinthetők variánsnak, hanem egyszerűen csonkák, hiányosak.

Lórántffy Zsuzsanna (1600 körül – 1660) I. Rákóczi György erdélyi fejedelem felesége, az iskolák és a református egyház jeles pártfogója volt. A fejedelemasszonytól hasonló idézetgyűjtemenyt már Medgyesi Pál is közzétett a *Sz. Atyák öröme* (**1826**) című művében is. A szakirodalom egybehangzó, de adatokkal nem igazolt állítása szerint a fejedelemasszony e munkáját is Medgyesi „bővitette meg" és rendezte sajtó alá (vö. A Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei XIII. kötet. IX. darab 25. Szilágyi Sándor – MKsz 1891: 222, Illésy János – Császár Károly: Medgyesi Pal élete és működése. Bp. 1911, 48 – Theológiai Szemle 1993: 358-361, Ágoston István).

Lórántffy Zsuzsanna könyvére Széchényi György esztergomi kanonok hamarosan nagy vihart kavaró feleletet adott ki (**1956**).

Cf. –, **1956**, **1977**

In 10 bibliothecis 12 expl. – Budapest *Acad*, *Ev*, *Nat*, *Ref* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref* – Kecskemét *Ref* – Pápa *Ref* – Târgu Mureş

—

1885

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1642. esztendőre. Kolozsvár 1641 typ. Heltai. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1828**!

1886

»THEATRVM Fortitvdinis. In quo Septem Fratres Machabaei una cum Matre et fortissimo Eleazaro constantissime pro Deo ac patrijs Legibus, vitam prius gloriosa per vulnera, quam cultum veri Numinis, sibi olim eripi passi... Anno... 1641... Sub Auspiciis... Francisci Kornics de Rvzka, etc. In Scenam Admissi A Nobili et studiosa Monostoriensis Gymnasij juventute, Eidemq(ue)... Do(mi)no... dicati Sacratique. [Claudiopoli] 1641 [typ. Heltai.«

»2 ív = [8] fol. – 4°«

RMK II 574 – Staud I 242–243 – Trofejnye knigi 0981

Iskoladráma programja és szereposztás. – E nyomtatvány egyetlen példányának tanulmányozására nem volt lehetőség. Szabó Károly leírása alapján azonban tartalma jól rekonstruálható: Eszerint a Makkabeusok hősiességéről szóló színjáték a következő részekből állt: A címlevél hátlapján állt a színjáték *Argumentum*a. Ezt követte a Kornis Ferenchez intézett ajánlás szövege, majd a szereplők névjegyzéke. A darab *Prologus*ból és öt felvonásból (*actus*) állt, amelyek további jelenetekre (*scenae*) tagolódtak.

A színjátékot a kolozsmonostori jezsuita gimnazium tanulói adták elő 1641-ben, ahol 1615-től kezdődően működött újra a jezsuita gimnázium (Staud I 239). Ebben a tanintézetben ekkor Csáky György volt a humaniórák professzora (Lukács: Catalogi personarum II 566). Valószínűnek látszik, hogy ő e darab szerzője.

Az impresszumadatok nélkül megjelent nyomtatványt Szabó Károly „kétségtelenül a Heltai nyomda termékének" tartotta (RMK II 574).

Nižnij Novgorod ① (Sárospatak)

1887

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1642. Leutschau 1641 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273!**

1888

BINER, Hilarius Ernestus: Judex theologico-politicus, quem ivdiciosis et piis exhibet Hilarius Ernestus Biner, gymnasij Neosol(iensis) rector respondente Alexandro Keczer de Lipocz, nobili Ungaro mense Januario. Levtschoviae MDCXLI typis Lavrentii Brevveri.

A^4 = [4] fol. – 4°

RMK II 594 – Caplovič 875

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán *Alexander Keczer* ajánlja e művet *Stephano Theokeoly seniori, libero baroni de Kezmark et Schawnik... patrono suo*. Ezután húsz tézis olvasható a bíró személyével szemben a természeti és isteni törvények alapján támasztandó erkölcsi és gyakorlati követelményekről. Végül *Dilecto meo respondenti* címmel Biner néhány soros verse zárja a nyomtatványt.

A pfalzi származású Hilarius Ernestus Biner (?–1664) 1638-tól élt tartósan Magyarországon. Eperjesen konrektor, majd rektor, 1640-től a besztercebányai gimnázium igazgatója lett.

Később Szepesszombaton és Prukkon volt evangélikus lelkész, 1654-től haláláig pedig Kassán első pap.

A fenti téziseket 1641 januárjában tűzte ki vitára a besztercebányai evangélikus gimnáziumban. A vizsgázó Keczer Sándor magyar nemesifjú volt.

E kiadványt a korábbi bibliográfiák (RMK II 594 – Caplovic 875) 1642. évi nyomtatványként tartották számon. Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött példányon azonban jól látható, hogy az 1641-es nyomtatási évszámot utólag kézírással javították 1642-re. Ezért az a valószínű, hogy a nyomtatás már 1641 decemberében megtörtént. Nem zárható azonban ki az sem, hogy 1642 januárjában tévedésből szedték az 1641-es nyomtatási évszámot.

Budapest *Nat* ①

1889

CASTELLION, Sébastien: Dialogorvm sacrorum libri qvatuor autore Sebastiano Castellione. Qvi nunc postremo opus recognovit: argumenta singulis dialogis praeposuit et sententias subjecit: ex quibus pueri discant officium, hoc est, quid imitandum sit aut declinandum. Levtschoviae MDCXLI typis Laurentii Breweri.

A^8–T^8 = [2] + 298 + [4] pag. – 8° – 1 ill., orn., init.

RMK II 575 – Caplovic 861

Bibliai történetek párbeszédes formában. – A címlapot Szent Lőrinc mártíriumát ábrázoló fametszet díszíti. Bevezetésként rövid előszó olvasható: *Sebastianus Castellio Christianis lectoribus s(alutem)*. A főrész négy könyvben (*liber*) összesen 137 bibliai történet párbeszédes feldolgozását tartalmazza. Minden dialógus a jelenet címével, a történet alapjául szolgáló bibliai részre vonatkozó utalással, a szereplők megnevezésével és *argumentum*-mal, azaz tartalmi kivonattal kezdődik, és *sententia*-val, azaz erkölcsi tanulsággal fejeződik be. Végül *Decem Dei praecepta et alia deinceps sequentia, quae ad reipublicae institutionem pertinent* címmel a tízparancsolat szövege és az Ószövetségből a mindennapi életre vonatkozó egyéb parancsolatok és szabályok gyűjteménye következik. A kiadványt tartalomjegyzék: *Catalogus dialogorum sacrorum* zárja.

Sébastien Castellion (1515–1563) francia teológus 1541–1545 között Jean Calvin munkatársa volt Genfben. Egyes teológiai kérdésekben azonban eltért a véleményük. Castellion ezért távozott Genfből, és a bázeli egyetemen a görög nyelv professzora lett. Bibliai történetekből írt dialógusai Európa-szerte számos kiadásban jelentek meg, a XVIII. században Magyarországon is többször kiadták (vö. Petrik I 397). Célja, mint az előszóból kitűnik, az volt, hogy a tanulók egyszerre sajátíthassák el a jó erkölcsöket és a latin nyelv ismeretét (v.ö. Bartók 123–124).

A címlapon látható illusztrációval Pavercsik Ilona foglalkozott (Művészettörténeti Értesítő 1982: 195–206).

Cf. –, →

Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Kraków *SJ* ②* – Levoča *Ev* ② – Martin *MS* ① ②
Olim: Kalocsa – Miskolci minor. rend.

1890

(ERDŐBÉNYEI DEÁK János:) Janua lingvarvm bilingvis Latina et Hungarica. ... praecedente dictionario. Leutschoviae 1641 typis Laurentii Breweri.

A^8–T^8 = [10] + 294 pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 579 – Čaplovič 862

Latin–magyar szójegyzék és bölcs mondások gyűjteménye. – A kiadvány tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik az 1635. évi kiadásával (**1613**), annak újraszedése.

Cf. **1613, 1733, 1864, –, 2560,** →

Budapest *Acad* ① – Göttingen *Univ* ① – Halle *Univ* ②
Olim: Szebeni ev. gimn.

Eslinger, Jacobus: Vita et mors... Josuae Wegelini. [Lőcse] 1641. = **Appendix 175**

1891

FRÖLICH, David: Der vralte deutsch-ungerische-zipserische und –siebenbürgische Landßmann, daß ist Vorlauffer der newen Ungerischen Chronic, welche von Davide Frölichio... mathematico außführlicher gestellet und zur Feder gebracht worden. Darinn zu diesem Mahl vornemblich von der jetzigen Zipser und anderer Deutschen-Ungern, wie auch Deutschen-Siebenbürgern herkommen und vorfahren gehandelt wird. Leutschaw in Ober-Ungern 1641 bey Lorentz Brewern.

A^4–E^4 F^2 = [22] fol. – 4° – Orn.

RMK II 576 – Čaplovič 863 – Nägler 243

A magyarországi németek története. – A latin nyelvű ajánlást *Georgio Lippai de Zombor, episcopo Agriensi, comitatuum Heves et utriusque Szolnok perpetuo comiti... et per... Hungariae regnum cancellario* intézte *David Frölichius Caesareopoli* 1641 keltezéssel. Ezt követi a tartalomjegyzék: *Vornemste Stücke, die in diesem Traktat proponiert und expliziert werden.* A cím nélküli főrész *XXV* pontban tárgyalja a magyarországi németek eredetét és történetét. Röviden foglalkozik néhány más, Magyarországon megtelepedett néppel is: a zsidókkal, a rómaiakkal, a vendekkel és szlávokkal, a bolgárokkal, székelyekkel, hunokkal és avarokkal.

Latin nyelvű fordítását lásd Bél, Matthias: Adparatus ad Historiam Hungariae... Posonii 1735, I 381–408.

David Frölich azért intézte az ajánlást Lippay György egri püspökhöz, mivel ő irányította a császár figyelmét Frölich műveire.

E rövid történeti munka tartalmát Pukánszky Béla ismertette. Megállapította, hogy Frölich főként Aeneas Sylvius Piccolomini, Wolfgang Lazius és a lengyel Sarniceus (Stanislaw Sarnicki) műveire támaszkodott (Pukánszky Béla: A magyarországi német irodalom története. Bp. 1926, 352; és uő.: Geschichte des deutschen Schrifttums in Ungarn. Bp. 1931, 384–386). A felsoroltakon kívül Frölich még számos történeti forrásra hivatkozott.

Jozef Minárik szerint e könyv szlávokról szóló fejezetére reagált Jakub Jakobeus *Viva gentis Slavonicae delineatio* (Lőcse 1642 = **1939**) című művével (Minárik, Jozef: Jakub Jakobeus. Bratislava 1963, 126).

Braşov *Ev* ② – Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① ②* – Budapest *Univ* ②* – Göttingen *Univ* ① – Sibiu *Mus* ①

1892

HUTTER, Leonhard: Compendium locorvm theologicorum ex Scripturis Sacris et Libro Concordiae jussu et autoritate... elect(oris) Saxoniae, Cristiani II. etc. collectum et ab utraq(ue) facultate theologica Lipsiensi et Vittebergensi approbatum in usum tum trium scholarum illustrium tum reliquarum trivialium in his regionibus. Opera et studio Leonharti Hutteri... profess(oris) in Acad(emia) Witeb(ergensi) ordinarij. Leutschoviae 1641 e typographeo Breveriano.

A^{12}–O^{12} P^6 = [16] + 325 + [6] pag. – 12° – Orn., init.

RMK II 578 – Caplovic 865

Evangélikus tanítás. – E nyomtatvány tartalma és beosztása annyiban tér el az előző, 1614. évi, lőcsei kiadásétól (**1074**), hogy ebben az *Elenchus locorum theologicorum hoc libello contentorum* című rész a kötet legvégére került, s előtte egy rövid imádság olvasható, amely az előző kiadásban nem volt benne: *Precatio ex constitutione ecclesiastica electoris Augusti etc. anni 1580.*

Cf. **1074**!*; –

Budapest *Nat* ① – Budapest *Semin* ① – Levoča *Ev* ① – Sibiu *Arch* ① – Sibiu *Mus* ②*

1893

IRATOSI T. János [transl.]: [1] Az ember eletenek bódogúl való igazgatasanak módgyáról – [2] es ismét Patika szerzamos bolt, melyben sok-fele halaloknak nemei és természeti es az bódogúl való meg-halásnak igaz módgya világoson tanittatik V i l h e l m u s P e r k i n s u s angliai the-

ologus által. Deákból magyarra fordittatot Iratosi T. Janos pap által. Löcsén 1641 Br[ewer] L[őrinc].

A^{12}–G^{12} H^{1-5}, [ ]^1, H_{6-12} I^{12} – Y^{12} Z^{10} = [42] + 136 + 1 tab.; [34] + 335 pag. - 12° – Orn., init.

RMK I 718 – Caplovic 869

Református elmélkedések. – E nyomtatvány Iratosi T. János Perkins-fordításának (**1683**) átdolgozott, második kiadása. A címlevél után a szerző ajánlása most nem Debreceni Tamáshoz, hanem *A magyar nemzetben levő ecclesiának igaz tagjainak, Christus Jesus vérével megszenteltetett híveknek* szól. Szövege lényegében megegyezik az első kiadás ajánlásával; az eltérések a címzett megváltoztatásából adódnak. A jelen kiadás keletkezéséről *Elöljárószó a második editióra* tájékoztat. Ezután *Táblája az első tractatusnak* igazít el az életről szóló első könyv tartalmáról. Majd *V. P.*, azaz William Perkins bevezetése következik *Az authornak elöljáróbeszéde az olvasónak intésére.*

A főrész az előző kiadás szövegét nyolc fejezetre, azon belül paragrafusokra tagolva adja közre. Szövege kisebb stilisztikai változtatásokat leszámítva megegyezik azzal (**1683**).

Önálló impresszum nélküli címlappal és folytatólagos füzetjelzéssel következik a második Perkins-mű, a *Patika szerszámos bolt*. Címlapja előtt *Cardo totius tractatus* című táblázat ad áttekintést az értekezésről. A címlevél után *Michael Szentpeteri, p. t. rector scholae Uyhelyinae, Michael Iratosi, filius interpretis, a. sch. S. P.* és *Martinus M. Helmetzi* egy-egy latin nyelvű üdvözlőverse olvasható. *Gregorius Balog Heveinus, p. e. Terebesien.* és *M[artinus] M. H[elmeci] f.* magyar nyelvű verssel köszöntötte a szerzőt. Incipitmutatóra utaló kezdősoruk a következő: *Hogy deákból magyart* és *Nincs hasznosb mesterség*. Ezután *Táblája, azaz a részeknek sommái* olvasható. A főmű az előző kiadás életről és halálról szóló elmélkedéseinek szövegét 18 részben, azokon belül pedig paragrafusokra tagolva adja közre. Szövege kisebb stilisztikai különbségeket leszámítva megegyezik azzal (**1683**). A főrészhez csatlakozó *Toldalék* és a *Halálhoz készülő imádság* szövege viszont teljesen azonos vele.

Iratosi a fordítása újabb kibocsátásáról szóló *Elöljáró szavá*ban *Tolnai István pataki főprédikátort* és *Simándi János újhelyi főpapot* nevezi meg *Miskolczi István főesperesünk inspekciója alatt* mint az új kiadás fő szorgalmazóit.

A *Patika szerszámos bolt* című könyvhöz készült második magyar üdvözlő vers szerzőjének monogramját, – M[artinus] H[elmeci] – Varga Imre oldotta fel (RMKT XVII/9 630–631). Úgy gondolta, hogy e verset tartalmazó levélpár más célra készülhetett, mivel szövegét kisebb betűtípussal szedték, mint a könyv egészét, és a következő két lap szövegére utaló őrszava *Cardo*, pedig a következő lapon *Tablaja* olvasható. A füzetbeosztás alapján azonban e vers mégis biztosan ehhez a nyomtatványhoz készült. Ezt tartalma is igazolja, továbbá az a tény is, hogy a nyomtatványban valóban megtalálható a *Cardo totius tractatus* című táblázat, csak azt hibásan nem Helmeci verse után, hanem a *Patika* címlapja elé ragasztották.

Cf. **1683**, –

Budapest *Nat* ②* – Budapest *Univ* ②* – Cluj-Napoca *Univ* ②* – Sárospatak *Ref* ② – Târgu Mureş ②

Olim: Nagy István ktára

Kuzera, Joannes: Disputatio ethica de virtute heroica... Leutschoviae 1641. – Vide **1899**

1894

MADARÁSZ Márton [transl.]: Elmelkedesek az az [!] esztendönként való föb innepi evangeliomokba, mellyekhez hozzá-adattatot Kristus kereszt-fán mondot het szavainak magyarazattya. Irattattak Bóldisar Meisnerus tól, a sz. theol. d. és a Witteberg. Akad. p. professorától az hatalmas saxóniai herczeg kegyel. és privilegiomából, most pedig magyarrá fordíttattak Madarasz Martontól anno MDCXLI. Leutschoviae (1641) typis et sumptibus Laurentii Breveri.

(*)⁴ (**)⁴ (***)² (****)⁴ (*****)⁴ (******)², a⁴ b⁴ c², A⁴-Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Zzz⁴, Aaaa⁴–Zzzz⁴, Aaaaa⁴–Ccccc⁴ = [60] + 770 [760!] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 719 – Caplović 867

Evangélikus postillák és elmélkedések. – A cím előtt olvasható rövidítés feloldása: A D[icsőséges] Sz[ent] H[áromság] N[evében]. A címlap hátán bibliai idézet, majd *Ajánló levél... Lokacsi Prepostvari Sigmondnak... III. Ferdinand... császárnak és magyarországi királynak tanácsának és komornyikjának.* A polemikus tartalmú ajánlásban a fordító cáfolja az összefüggést Magyarország romlása és a lutheri tanítás elterjedése között. Az ajánlás végén utal *Meisner doktor... Meditációinak* általa már lefordított első részére (vö. **1629**), amely ugyancsak Prépostváry Zsigmond támogatásával jelent meg 1635-ben Lőcsén. Az itteni ajánlás keltezése: Eperjes 1641. július 20. aláírása: *Nagyságodnak... káplánja, Madarász Márton p.* Ezután két latin nyelvű vers következik: *Prosphonesis epigrammatica ad... Martinum Madarasz...* címmel *Per Johan. Seredi. schol. Eper. undecennalem rector. perfunctum et jam ejusd. reip. juratum civem...* és *Ad lectorem Christianum* címmel *Daniel Banyai, concivis Eper. ac Ungarici chori cantor...* verse. A kötethez három mutató készült: *Első lajstroma a Szentirásbeli helyeknek... – Második lajstrom a citált autorokról – Harmadik lajstrom a dolgokról és az igékről, amelyek e könyvben foglaltatnak.* Ezután következik *D. Meisner ajánló levele*, amelyet a szász választófejedelem három belső titkos tanácsosához, *Verthernyi* (Werther) *Györgyhöz, Wolffersdorff Godefridus*hoz és *Laios Vilhelmus Moserus*hoz intézett. Keltezése: Wittenberg 1622. szeptember 23.

A postillák *az esztendőnként való innepek*, tehát a nem vasárnapokhoz köthető ünnepek evangéliumi szakaszait és az azokhoz fűzött prédikációkat tartalmazzák karácsonytól Szent Mihály napjáig, továbbá *Krisztusnak keresztfán szólott hét igéi*re írt prédikációkat. A legjelentősebb ünnepekre *elmélkedések*et is csatolt a szerző.

Az egyes beszédek és elmélkedések szövegében idézett magyar énekek, ill. latin versek, közmondások verses magyar fordításának incipitmutatóra utaló kezdőszavai: 22. lap: *Megyen vala lelkében örvendezvén* – 25: *Bársonyod s biborod a széna* – 37: *Minden tisztesség* – 125: *Ó Jézus, néked dicsőség és hálaadás légyen* – 137: *Dicséret s végetlen dicsőség* – 191: *Aki könyörög és fohászkodik* – 256: *Már elmegyek az örömben* – 272: *Jókat elveszteni, semmit el nem veszteni* – 293: *Aki kútjából minden iszik* – 302: *Ily nagy munkás dolog vala* – 322: *Ha te magadnak valamit érdemelhetsz vala* – 377: *Cso tova Sátán, jöjj elő Isten* – 382: *Tisztességed, neved s dicséreted* – 428: *Az okosság micsoda a szent dolgokban* – 452: *Bokáig lebocsátott palásttal* – 478: *Kérünk Uram, maradj meg szállásunkon* – 490: *Krisztus, maradj velünk* – 514: *Töredelmes szívet Isten boldogít* – 581: *Ahol a test vágyódása uralkodik* – 587: *Jövel Szentlélek Isten, és bocsásd* – 681: *Egy nap se múljék* – 707: *Isten a töredelmes szívet boldogítja* – 730: *Hazánk felé tartunk* – 740: *Aki Istenben bízik.*

A verses részek szövegkiadása: RMKT XVII/9 48–52.

A fordítás latin eredetije Balthasar Meisner *Meditationes sacrae in evangelia Dominicalia et festivalia* című művének második része, amely 1622-ben Wittenbergben jelent meg először (vö. **1629**). A fordító kezében egy 1635-ös kiadás lehetett (ld. *D. Meisner ajánló levele* lapszéli megjegyzését). Madarász Márton az eredeti szöveget *...sok szép mondásoknak, históriáknak és hasznos kérdéseknek, controverziáknak sz. atyák írásiból való determinálásának szélén való hozzáadásával...* megtoldotta. Ezekben a terjedelmes jegyzetekben sok esetben Pázmány Péter Kalauzával (**1059**) is polemizált.

Cf. **1629***; –

In 16 bibliothecis 19 expl. – Bratislava *Acad* – Budapest: *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca: *Acad, Univ* – Debrecen *Univ* – London *BL* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ* – etc.

1895

MEDGYESI Pál [transl.]: Praxis pietatis, az az kegyességgyakorlás, melyben bé-foglaltatik, mint kellyen az keresztyén embernek Isten és a maga igaz isméretiben nevekedni, életét naponként az ö felelmére intézni, tsendes lelki ismérettel költeni, és futásának el-töltése után bóldogúl végezni. Fordittatot angliai nyelvből az magyár keresztyéneknek ez gonosz és szomoru utólso idökben kiváltképpen-való magok meg-ovására, vigasztalasokra és bóldogsagokra, es most másodszor az nyomtatás szennyeitül tisztan, sok hellyen mind szóval illendöbbel, s-mind világosb értelemmel úyultann ki-bocsáttatott ugyan Medgyesi Pal, Ur Jesus Christus edgyügyü szolgája által. Löcsén 1641 Brever Lörintz.

( )^{12}, ( )^{6}, a^{8}, [ ]^{1}, A^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Ss^{12} Tt^{6} = [50] + 1 tab. + 978 + [18] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 720 – Čaplovič 860 és 867a

Protestáns elmélkedések és imádságok. – A kiadvány szövege és beosztása a második, lőcsei kiadást (**1735**) követi. Egyedüli eltérés a megváltoztatott, az egyes fejezetek tartalmát kiemelő élőfej szövegében van. A címlap ugyanúgy másodszori nyomtatást tüntet fel; valójában e nyomtatvány a *Praxis pietatis* magyar fordításának negyedik kiadása. A kiadványhoz írt ajánlóverseket ld. az incipitmutatóban. A nyomtatvány magyar nyelvű öröknaptárral együtt jelent meg. A *Minden esztendőre szolgáló örök kalendárium* és *a Cisio Janus magyarul*, amely a főszöveg előtt olvasható, az 1642–1665 közötti évekre vonatkozik. Az öröknaptárnak önálló példánya is fennmaradt az Országos Széchényi Könyvtárban, ennek alapján Ján Čaplovič önálló kiadványnak tartotta (Čaplovič 867a). Borda Lajos 20. antikváriumi katalógusában is (Bp. 1995, 7013. tétel) amellett érvel, hogy az öröknaptár külön bibliográfiai egység, mivel: csak a *Praxis pietatis* két lőcsei kiadásában található; őrszó nem jelzi, hogy a nyomtatványhoz tartoznék, továbbá önálló címlapja van. Nem lehet kizárni, hogy az öröknaptár egyes példányait önállóan is forgalomba hozták, bár címlapján impresszum nem olvasható. A kiadó részéről azonban az együttes megjelentetés szándéka a döntő, hasonlóan más, öröknaptárat is tartalmazó vallásos kiadványokhoz (vö. **1735**).

Cf. **1525(2)**; **1639**, **1702**, **1735**, **1817**, – **1906(1)**, **2042**, →

In 15 bibliothecis 19 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Ref*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – London *BL* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş – etc.

Minden esztendöre szolgáló örök calendarivm és az Cisio Janus magyáról [!]. Lőcse 1641 – vide **1895**

1896

MUNERA sub tempus nuptiarum, quas... Timothevs Vatijaschky a Lichtenstein, s(acrarum) l(itterarum) et politices cultor indefessus post absolutam in oris maritimis peregrinationem cum... Marianna, quondam... viri Matthaei Makosch relicta vidua Plesnae Silesiorum a(nno) MDCXLI 20. Februarii inter clades publicas... celebrabat, ab amicis... honoris et amoris ergo transmissa... Leutschoviae (1641) typis Laurentii Breveri.

A^4 B^4 = [8] fol. – Orn., init.

Caplovič 868 ← Közlemények Szepes vármegye múltjából 1910: 220–221

Lakodalmi versek. – A költemények Timotheus Vatijaschky és Matthaeus Makosch özvegyének, Marianna Schlossernak 1641. február 20-án a sziléziai Plessben tartott esküvőjére készultek. A címlevél hátán verses bibliai idézet után a vőlegény latin disztichonokban írott rövid, verses imája olvasható *Ita sponsus Dei opem implorat* aláírással. A főrészt a jegyesek nevéből készült, *Timotheus Vatijaschki és Marianna Schlosseria* kezdetű anagramma vezeti be. Ezután (1) *Johann Serpilius Secundus, ecclesiae civit. Carpathicae Keiszmarckt pastor* hosszabb, cím nélküli költeménye következik – (2) majd szerző nélküli disztichon – (3) az *Aeger eget medico* című vers szerzője *David Praetorius, paedagogicarum et scholasticarum operarum 42. aetatis 64. an.* – (4) *Problema nuptiale, utrum juveni virgo potius, an vidua ducenda sit?* a címe *Ioannes Mautnerus Pannon.* versének. – (5) *Johannes Hradski Bona conjux anteit aurum* címen írt verset. – (6) zárja *Albertus Lysetius Berun. Sil. Fato connubia fiunt* című költeményét χρονοδίστιχον. – (7) Disztichonnal köszöntötte testvérét *frater germanus sponsi... H. V*[atijaschky] *& L*[ichtenstein]. – (8) Szerző nélkül szerepel a következő *Cum prece principium, cum prece finis erit* című vers. – (9) A vőlegény nevéből készült anagramma zárja a szerző megnevezése nélkül megjelent *Rerum sera quidem, sed seria nostra Camoena est* című verset. – (10) Végül *Tobias Stephani gymn. Leutsch. rector*nak a 23. zsoltárra írott rövid versével fejeződik be a kiadvány.

E nyomtatványt először Rexa Dezső ismertette (Közlemények Szepes vármegye múltjából 1910: 220–221). Az ő közlése alapján vette fel bibliográfiájába Ján Čaplovič (868).

Budapest *Acad* cop. – Budapest *Nat* cop. – Dolný Kubín ①

Scalinioli, Andreas: Missionarius apostolicus. Leutschoviae 1641. = **Appendix 176**

1897

SERPILIUS, Johann [III.]: Nova curiae Caismarcensis, anno... MDCXLI extructa tvrris, oratiuncula... quarumvis turrium ac fastigiatorum aedificiorum originem et utilitatem exhibente, dieq(ue) 18. Calend(is) Decemb(ris) sive 14. Novembr(is) publice pro rostris scholasticis in solemni ministrorum ecclesiae ac utriusq(ue) senatus, nec non alior(um) literatorum et studiosae juventutis praesentia memoriter dicta... descripta et coornata a Johanne Serpilio, h(oc) n(omine) III. (Levtschoviae 1641 typis Lavrentii Brevveri).

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 583 – Čaplovič 871

Avató beszéd. – E beszéd a késmárki városháza új tornyának felépítése alkalmából hangzott el 1641. november 14-én Késmárkon. A címlevél hátlapján a szerző művét *judici et juratis senatoribus, ut et tribuno plebis ejusque assessoribus, pro tempore clavum reipublicae Caismarcen. ... dirigentibus, fautoribus* címezte. Ezt latin disztichon követi. A beszédben a toronyépítésről, a tornyok hasznos voltáról, majd részletesebben Késmárk jelentősebb tornyairól van szó. Serpilius megörökítette építtetőik, Sigismundus Moes késmárki bíró és Tobias Fuhrmann tribun (fürmender) nevét. Közölte a tornyon látható három latin nyelvű disztichon szövegét is. Ezeket *I*[ohann] *S*[erpilius] *2dus* [= Secundus], *Albertus Lysetius Silesius és M. D*[avid] *Z. Pr*[aetorius] írta. A beszéd kezdetét és a végén mondott áldás szövege az evangélikus prédikáció gyakorlatát követi.

Az *oratiuncula* után a következő versek olvashatók: (1) *Acclamatio in orationem Serpilianam, facta et oblata a Bartolomaeo Wachsmann, eccles. Toporcen. past.* aláírással. – (2) *Zwölff-syllabige Reimen N.N.* aláírással. – (3–4) Késmárk címerének képe alatt latin és német bilinguis vers szól a címerről. – (5–6) Latin epigrammák, amelyeket Johann Serpilius írt. Nevét az első vers szerint a második vers szavainak kezdőbetűibe rejtette el. Végül kolofon tartalmazza a nyomtatás helyét és a nyomdász nevét.

A beszédből kiderül, hogy szerzője, Johann Serpilius késmárki lelkész fia két éven keresztül Sárospatakon tanult (A_2b). A címzés szerint ezért is ajánlotta e művét a tanulmányait elősegítő városi elöljáróknak. A késmárki tanács „pro oratione turris" 18 forint jutalmat fizetett neki (Lipták, Johann: Geschichte des evang. Distriktual-Lyzeums A. B. in Kesmark. Kežmarok 1933, 40).

Johann Serpilius [III.] (1623–1686) itthoni tanulmányai után 1642–1646 között Thornban és Königsbergben tanult. Hazatérése után Késmárkon, Lőcsén és Sopronban folytatott ügyvédi tevékenységet. Sopronban több ízben bíróvá is választották.

A késmárki városháza 1641-ben felavatott barokk tornya 1799-ben leégett, s új formában, rokokó stílusban építették újjá (Bruckner Győző: Késmárk szabad királyi város műemlékei. Eperjes 1908, 78).

Banská Bystrica *Arch* ○ – Budapest *Nat* ②* – Kežmarok *Ev* ①
Olim: Sárospataki ref. coll.

1898

»SERPILIUS, Johann [III.]: Studii Literarii Commendatio, Oratione Valedictoria Inclyto Saaros Patachiensi Gymnasii Auditorio.. Die 29. Augusti, Anno... MDCXLI prolata et relicta a Johanne Serpilio h(oc) n(omine) III. Sub finem adjuncta sunt Propemptica nonnulla, finita Oratione, publice recitata et exhibita. Levtschoviae (1641) e typographeo Lavrentii Breweri.«

»A^4 B^5 = [9] fol. – 4°«

RMK II 582 – Caplovič 872

Alkalmi beszéd és versgyűjtemény. – E nyomtatvány egykori sárospataki példánya, amelyet Szabó Károly ismertetett (RMK II 582), nem volt tanulmányozható. Címe alapján Johann Serpiliusnak 1641. augusztus 29-én tartott, a sárospataki iskolától búcsúzó beszédét tartalmazta. Szabó Károly leírása szerint a könyvecske ajánlása „markusfalvi Mariási Jánosnak mint párfogójának" szólt. A nyomtatványt *Propemptica* címen néhány latin üdvözlővers zárta, amelyek a beszédhez hasonlóan el is hangoztak az ünnepség alkalmával.

Olim: Sárospataki ref. coll.

1899

SOBEK, Joannes Georgius: Dispvtatio ethica de virtvte heroica, quam in... Rosebergensi gymnasio... sub praesidio... Iohannis Kvzerae, ejusdem gymnasij directoris supremi publicae ventilationi exponit Johannes Georgius Sobek... de Kornicz ad diem (30) Octobris horis ante et pomeridianis anno MDCXLI. Leutschoviae (1641) e typographeo Laurentij Breveri.

A^4 B^4 C^3 = [11] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 580 – Sztripszky II 2535/83 ← MKsz 1891: 74 – Caplovič 866

Etikai vizsgatételek. – Az ajánlást *Georgio Sobek l. b. de Kornicz etc., domino patrueli..., nec non... Adamo Goczalkovski de Goczalkowice etc., domino avunculo* intézte a *respondens et auctor* 1641. október 1-jén *in castellio S. Sophiae*. A főrész három *membrum*ban értekezik a *virtus heroicá*ról, azaz a hősi lelkületről. A nyomtatványt a *praeses* üdvözlőverse zárja: *Ad nobilissimum respondentem.*

E vizsgatételeket 1641. október 30-án vitatták meg a rózsahegyi evangélikus gimnáziumban. A vizsgáztató a rector, Ján Kučera volt. A tételek szerzőjének az ajánlás aláírása alapján a respondens, Joannes Georgius Sobek tekinthető. A korniczi báró Sobek család Sziléziából származott, s a XVI. századtól volt birtokos Trencsén vármegyében. Joannes Georgius Sobek későbbi élete ismeretlen a szakirodalomban.

E munkát Szabó Károly még csupán Johann Samuel Klein híradásából ismerte (RMK II 580). A hallei magyar könyvtárban őrzött unikumot először Hellebrant Árpád (MKsz 1891: 74), majd Bucsay Mihály ismertette (Bucsay Mihály: Régi magyar könyvek a hallei magyar könyvtárban. Bp. 1941, 56). Bucsay megjegyzése szerint a hallei példány nem teljes. A praeses üdvözlő verse alatt látható *FINIS* felirat és záródísz azonban ennek ellenkezőjére enged következtetni.

Budapest *Nat* cop. – Halle *Univ* ①

1900

[1] UY és o kalendariom Christus Urunk születése után MDCXLII. esztendöre, Felsö Magyar országnak és rész-szerint Erdelynek is eghihez figyelmetesen alkolmaztatott F r ö l i c h D a v i d, késmárki astronom(us) által. – [2] (Az csillagoknak természet szerint való cselekedésekből és az eghnek külömb-külömb változásiból vétetett jövendölés ez MDCXLII. esztendönek állapattyáról... Rövideden de nagy figyelmetességgel irattatot F r ö l i c h D a v i d, Késmarkon lako már 19. eszt. gyakorlott astronomus által.) Löcsen [1641] Brever Lörincz.

A^8–F^8 G^4 = [52] fol. – 16°

RMK I 728 – Caplovič 864

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A címlevél hátán a szerző *In honorem... Johannis Kewitzky, inclutae regiae, liberaeque reipublicae metropolitanae Cassoviensis comitis ac consularis primarii* ajánlja művét. A naptárrész beosztása megegyezik az 1637. évre szóló lőcsei naptáréval (**1650**), azzal az eltéréssel, hogy az egyes hónapokhoz kötődő verseket is tartalmazza. Ezek januári kezdősora: *Fürödj, kicsint igyál...* Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *I. Az télről és annak állapotáról – II. A kikeletről és annak minéműségéről – III. A nyárról – IV. Az őszről és annak állapotáról – Eklipszisekről és azután azokból következendő hadakról, betegségekről és egyéb veszélyekről – A mezei, kerti és szőlőbeli termésnek reménységéről.* A krónika az eddigieknél terjedelmesebb: *Magyar krónika a magyar nemzetnek emlékezetes viselt dolgairól, mellyet mostan megjobbított és meg is többített egy jámbor vén magyar.* Utolsó adata az 1640. évhez fűződik. A kiadványt a *Sokodalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék zárja.

A krónika szövegén a változtatásokat Miskolci Csulyak István hajtotta végre. Ezt két latin nyelvű levele bizonyítja, amelyet 1641-ben a lőcsei nyomdászhoz, Lorenz Brewerhez intézett (RMKT XII/2, 303, 335).

Cf. **1650**!

Budapest *Acad* ①

1901

OFFICIA propria ss. patronorum regni Hungariae,... Emerici Losi archiepiscopi Strigoniensis, primatis Hungariae et sanctae Sedis Apostolicae legati nati jussu et auctoritate edita. Posonii MDCXLI [typ. Societatis Jesu].

):(², A⁴–F⁴ = [4] + 48 pag. – 4° – 2 ins., orn.

Pumprla, Václav: Katalóg slovacikálnych kníh do r. 1800 Štátnej vedeckej knižnice v Olomouci. Martin 1974, 364 – Čaplovič 340a

Katolikus liturgikus könyv. – A címlap hátán *Kalendarium festorum ss. patronorum regni Hungariae* címmel a mű tartalomjegyzéke naptári rendben található, ezt a koronás magyar címer zárja. A mű forésze az esztergomi főegyházmegye papi zsolozsmája számára az egyetemes egyház gyakorlatától eltérő, azt kiegészítő saját (proprium) breviáriumi szövegeit tartalmazza. A végén sávos Árpád-címer, amelyet angyal tart.

E nyomtatványban használja először a pozsonyi nyomda a Ferenczffy-féle műhelyből az előző évben vásárolt felszerelést (OszKÉvk. 1994/1998 sajtó alatt, V. Ecsedy Judit, vö. **1658**).

Cf. –, **2339**, →

Budapest *Nat* cop. – Olomouc *Univ* ①

1902

(VERESMARTI Mihály) [transl.]: [1] Az eretnekeknek adott hitnek megtartásáról – [2] es Az Istennek adott hitnek meg-tartásáról. Mellyeket egy tudós ember irásából magyarrá V. M. B. A. P. C. Sz. L. K. K. O. M. fordított. Nyomtatott K. U. Ö. F. Sz. V. P[ozsonyban] 1641 [typ. Societatis Jesu].

A⁸–F⁸ G⁴ = [2] + 100 + [1] pag. – 8° – Inc.

RMK I 721 – Čaplovič 340

Katolikus vitairat. – A címlevél hátán egy-egy idézet olvasható *Ambrosius*tól és *Isidorus*tól. A kiadványt *elöljáró levél* vezeti be: *A kegyes olvasónak a magyarázó Istentől minden jókat kíván*. Ezután kezdődik az első vitairat: *Az eretnekeknek adott hitnek megtartásáról*. Ennek élén újabb előszó áll: *Az író, Becanus az olvasónak ez írásocskának alkalmatosságáról*. Majd a még egyszer megismétlődő cím után a főrészben Becanus négy *fundamentuma* olvasható. A második vitairat egy bibliai és egy *Augustinus* idézettel kezdődik, belső címe: *Az Istennek adott hitnek megtartásáról, vagy amely barátok a lutherekhez, s kálvinistákhoz szöknek, és ott megnősznek, Istennek adott hitüket (fogadásukat), ha megtartják-é?* A kiadványt a sajtóhibák jegyzéke zárja: *A nyomtatásban esett vétkeket így vidd helyre*.

A címben olvasható két rövidítés feloldása: Veresmarti Mihály bátai apátúr, pozsonyi kanonok, Szent László király kápolnája oltárának mestere – Krisztus urunk őfelsége születése után Pozsonyban.

Teljes szövegkiadás: Veresmarti Mihály munkái. Kiadja Ipolyi Arnold. Bp. 1878, II. 373–410.

Martinus Becanus (Martin van der Beeck) (1561–1624) II. Ferdinánd gyóntatója a brabanti Hilverenbeeckben született. Életét a würzburgi, mainzi és bécsi jezsuita központokban töltötte.

Az első traktátust Veresmarti, Martinus Becanus *Epistola ad Davidem Pareum... de actis colloquiorum Swalbacensium et de fide haereticis servanda* (Mainz 1619) című munkájának megfelelő részéből fordította. Becanus vitaindító iratának első ismert kiadása *Disputatio theologica de fide haereticis servanda* (Mainz 1608). Erre David Pareus, a heidelbergi egyetem tanára több mint tíz évvel később válaszolt *Oratio inauguralis de fide haereticis servanda* címmel (bibliográfiailag ma azonosíthatatlan), s ezzel egy időben jelentette meg a schwalbachi hitvita jegyzőkönyvét is: *Acta colloquiorum Swalbacensium inter tres doctores Jesuitas Moguntinas* [Mulhusinus, Serarius, Becanus] *et Davidem Pareum... mense Majo anno 1608 habitorum...* (Heidelberg 1619). Erre volt válasz az itt lefordított *Epistola*. A Veresmarti által magyarított másik Becanus traktátus, a *De fide Deo servanda, vel an monachi servent Deo fidem, qui profugiunt ad Lutheranos et Calvinistas et ibi uxores accipiunt*, először 1611-ben jelent meg Mainzban.

E nyomtatványt igen nagy példányszámban adták ki, minden bizonnyal magának Veresmartinak a költségén. Elöljáró beszédében megjegyzi ugyanis, hogy e *könyvből annyit nyomtatok..., hogy Magyarországban s Erdélyben is egy-egy benne minden prédikátornak juthat.*

In 27 bibliothecis 41 expl. – Bratislava *Univ* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cambridge *Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

1903

Vacat!

—

Evanghelia cu învăţătură. Preszáka 1641. – Vide **1882A**

1904

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1642. Hermannstadt 1641 Pistorius. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1700**!

1905

[1–2] [KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1642. esztendőre. Tejfalu 1641 Wechelius Zsigmond János.]

[A^8 B_{1-2}] B_{3-6} + ? = [14 + ?] fol. – 8°

OSzKÉvk 1960: 177 – Čaplovič 1679

Új naptár és prognosztikon. – Az egyetlen példányban fennmaradt töredék a hónapok naptártábláit tartalmazza szeptember második felétől december végéig. A naptártáblák alatt Magyarország történelmére vonatkozó feljegyzések olvashatók 1593-tól 1606-ig: ezek a B_6 levéllel megszakadnak.

A töredéket már Todoreszku Gyula tejfalusi nyomtatványnak tartotta (Akantisz Viktor: Todoreszku Gyula... régi magyar könyvtára. Bp. 1922, 6), a kalendárium lehetséges évét pedig 1623-ban vagy 1642-ben határozta meg. Fazakas József azonban megállapította (OSzKÉvk 1960: 177–178), hogy a naptár a vasárnapi betű és a holdfázisok alapján csak az 1642. évre szólhat. A kalendárium összeállítója feltehetőleg a krakkói asztronómus Mikołaj Zorawsky volt (vö. **1701**, **1750**).

A Wechelius-nyomda az 1639. évi naptár impresszuma szerint Tejfalun működött, 1650-ben viszont már Somorján. Az 1642. és az 1646. évre szóló naptártöredékekről – impresszum hiányában – nem állítható teljes bizonyossággal, hogy Tejfalun készültek és nem Somorján, mert a nyomda költözésének időpontja nem ismeretes. A töredékek betűtípusainak állapota azonban az 1639 körüli állapothoz áll közelebb, így valószínűbb a tejfalusi nyomtatás (OSzKÉvk 1979:325, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1701**!

Budapest *Nat* ④

1906

[1] [BAYLY, Lewis:] Praxis pietatis, to gest knjżky o cwiczenj se w prawé pobożnosti. Druhý djl. ... z gazyku englického a francauzského do německého a odtud do czesstiny preložený léta Páně MDCXXXIII. – [2] [COMENIUS, Joannes Amos:] Prjdawkowé některj k této knjżce wzdychánj nábožná, to gest krátké rytmownj modlitbičky... [Trenčín] 1641 [Václav Vokál].

A^8–L^8 M^2, A^8-C^8 D^4 E^2 = [26] + 153 + [60] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 483 – RMK II 581 – Knihopis 1016 – Čaplovič 1725 – Čaplovič 1738 – Soupis 698

Protestáns elmélkedések és imádságok biblikus cseh nyelven. – E kiadvány két részből áll. Comenius cseh nyelvű *Praxis pietatis* fordításának második részét (az első **1637** körül jelent meg Trencsénben. Vö. **1702**) és a hozzá készült függeléket tartalmazza. A címlevél hátlapján kezdődik *Wacslaw Wokalius* 1640 augusztus 24-én kelt *Dedicatoriája Margarétě Záhradecké*

rozené z Kokor,... Katěrině Záhradecké rozené Sedlnické z Choltic,... Lidmille Lawjnowě rozené z Kalisstě a Ottersffeldu (a Kokorban született Margaréta Záhradeckának,... Záhradeckynénak, a Cholticban született Katerina Sedlnickának,... az ottersfeldi Kališteben született Lidmilla Lavínovának). Ezt követi a németre fordító *F.G.P.D.* előszava *Předmluva k křesťanskému čtenáři* címmel a keresztény olvasóhoz. A könyv fejezeteit *Registřik a summa všech kapitol knížky této* (E könyvecske minden fejezetének summája és jegyzéke) foglalja össze. A főrész XXXIX fejezetből áll. Ehhez további két fejezet csatlakozik. Ezek címe: *Jiný pěkný příklad přemyšlování o smrti podlé nahoře v knížce této dotčených regulí a naučení* (A halálról való elmélkedésnek egy másik szép példája, eme könyvecskében a fentebb említett előírások és tanítások alapján) és *Některá pěkná povědění k smrti a jejímu oní přemyšlování přináležející* (Egynémely szép mondás a halálhoz és a vele kapcsolatos elmélkedéshez).

Önálló címlappal és újrakezdődő füzetjelzéssel csatlakozik a kötethez a *Přídavkové někteří k této knížce vzdychání nábožná to jest krátké rytmovní modlitbičky...* (Néhány toldalék ehhez a könyvhöz, ájtatos sóhajtozások, azaz rövid verses imádságok...) című függelék. A címlapon bibliai idézet. A címlevél hátlapján kezdődő főrész a következő fejezetekből áll: *I. Napomenutí k modlitbám* (Figyelmeztetés az imádságokhoz) – *II. Z Knižky o nasledování Krista Pána Thomae Kempisij, vybrání kauskové některý* (Néhány kiválasztott darab Thomas Kempis Krisztus Urunk követése című könyvecskéjéből) – *III. Regule života křestánského každodenní* (A keresztény élet mindennapi regulái) – *IV. Modlitba za čistotu srdce* (Ima a szív tisztaságáért) – *V. Rozkoš duše věřící Krysta milovné s nebeským chotěm svým. Z německé: Wie schön leuchtet der Morgenstern.* (A Krisztusban hívő szerelmes lélek gyönyörűsége mennyei férjével. Németből) – [VI]. *Jiná k témuž.* (Egy másik ugyanahhoz) – [VII]. *Píseň o zavržení a opuštění staré církve izraelské... Jako: Patř. každý jak na světě příčin.* (Ének a régi izraeli egyház elvetetéséről és elhagyásáról... Mint: Nézd mindennek oka van a világon).

A *Přídavkové někteří* kritikai kiadása: Comenius: Opera omnia 4. Examinavit Milan Kopecký. Praha 1983, 355–370.

Lewis Bayly *The practise of pietie* című rendkívül elterjedt munkájának cseh fordítását Joannes Amos Comenius német fordítás alapján 1633-ban készítette el. Erre utal a címlapon olvasható 1633-as évszám. Szabó Károly ezt tekintette a nyomtatás évének, és mivel akkor még nem működött Trencsénben nyomda, úgy gondolta, hogy e kiadvány Lőcsén készült (RMK II 483). Rácz Lajos hasonlóképpen feltételezte az 1633-as lőcsei megjelenést, és e munkát tartotta Comenius első Magyarországon kiadott művének (Comenius Sárospatakon. Bp. 1931, 137). Adatát átvette Bakos József is (A magyar Komensky-irodalom. Bp. 1952, 90). E nyomtatvány azonban nem lőcsei kiadvány (**Appendix 149**). Betűtípusai és Václav Vokálnak az előszó után olvasható megjegyzése alapján kétségtelenül Trencsénben készült.

A korábbi bibliográfiák a cseh nyelvű *Praxis* két részét és a hozzá készült *Přídavkové některý* című függeléket egyetlen egységként írták le (Knihopis 1016, Soupis 698). Előttük Szabó Károly viszont önálló műként vette fel bibliográfiájába az általa ismert *Druhý díl* és *Přídavkovét* (RMK II 483, RMK II 581). Az utóbbi, nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt ugyancsak lőcsei nyomtatványnak tartotta, de a betűtípusok alapján bizonyos, hogy ez is a trencséni nyomda terméke (Čaplovič 1738). Részleteiben Ján Čaplovič vizsgálta e művek kiadástörténetét (Acta Comeniana 1960: 227–228), s a cseh Praxis pietatis két részét és a *Přídavkové*-t önálló műként szerepeltette bibliográfiájában (Čaplovič 1702, 1725, 1738). Pedig a *Přídavkové* címének szövege világosan utal arra, hogy e mű *k této knížce*, ehhez a könyvhöz, azaz a *Praxis pietatis* második részéhez készült. Ez a szövegrész bizonyítja a két mű együttes megjelentetésének szándekát. A függelék szerzője minden bizonnyal Comenius, a cseh fordí-

tás készítője volt. Külön részként mindig megtalálható a cseh nyelvű változat további kiadásaiban is (Soupis 699, 701–704).

Mivel a *Přídavkové* címlapján megjelenési évként az 1641. évet tüntették fel, bizonyosra vehető, hogy az egész nyomtatvány ebben az esztendőben jelent meg. Ezt a feltételezést megerősíti Václav Vokál trencséni nyomdász 1641. április 12-én kelt végrendelete is (Macůrek, Josef: České země a Slovensko (1620–1750). Brno 1969, 163). Eszerint Vokál ötszáz példányt hagyományozott feleségére a *Praxis pietatis Christianae* második részéből, valamint „ugyancsak ennek a kötetnek jelenleg munka alatt lévő háromszáz példányát." (Item druhého dílu Praxeos pietatis Christianae exemplárov pět sto jest. Item téhož dílu, kterého jest exemplárov tři sta v práci nynejší.) Feltételezhető, hogy e kiadvány nyomtatása még az ajánlás évében, 1640-ben megkezdődött, erre utal Vokál előszavának keltezése, de az összes példány csak 1641-ben készült el.

Cf. **1525(2); 1639, 1702, 1735, 1817, 1895, –, 2042,** →

Brno *Univ* ① ③* – Budapest *Nat* ②* ③* ④ – Martin *MS* ③* – Praha *Nat* ①

1907

BINER, Hilarius Ernestus: Dissertatio positive enucleata de ministrorvm ecclesiasticorum distinctis gradibus, quam asserente Hilario Ernesto Binero... gymna(sii) Neosol(iensis) rectore, mense Majo publice pro ingenii modulo defendere conabitur Esaias Pilarik Oczova-Hung(arus). Trench[iniii] 1641 typis Vocalianis.

[ ]^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 584 – Sztripszky II 2535a ← MKsz 1890: 260 – Čaplovič 1735

Evangélikus teológiai tézisek. – A *respondens* szöveg nélkül ajánlja a munkát *Wilhelmo Raygero philos. et medic. doct... procerumque Inferioris Austriae ordinario medico.* A főrész *XIX* pontban fejti ki, hogy az egyházi szolgáknak, noha feladataik, beosztásuk, hitük, kegyelmi ajándékaik, elhívásuk módja különbözőek is, egyenlő hatalmuk (*dominium*) van az evangélium hirdetésére és a szentségek kiszolgáltatására. E tételeket a besztercebányai evangélikus gimnáziumban vitatták meg 1641 májusában. A vizsgáztató Hilarius Ernestus Biner, a vizsgázó Izaiáš Pilárik volt.

Szabó Károly (RMK II 584) e nyomtatványt csupán Johann Samuel Klein említése nyomán ismerte (Nachrichten I 13). Példány alapján Hellebrant Árpád írta le először (MKsz 1890: 260).

Budapest *Acad* ① – Prešov *Ev* ① – Sopron *Ev* ①

Chalupka, Samuel: Threnus domus Guzithianae. Trenčín 1641. – Vide **2395**

Comenius, Joannes Amos: Přídavkové někteří... Trenčín 1641. – Vide **1906**

—

Compendium grammatices... Trenchinii 1641. – Vide **1792**

—

Evangelia... Trenchinii 1637-1641. – Vide **1793**

—

Helgenmeyer, Johann: Disputatio logica... Trenchinii 1641. – Vide **1856**

1908

HADIK, Alexander: Disputatio theologica de certitvdine Scripturae Sacrae et ordine in ecclesia Lutherana, quam... praeses Alexander Hodikius Trench(iniensis) p. t. gymnasij Baanensis rector respondente Andrea Fitkonide Batthensi, publico ac solemni examini subijcit ad diem Jan(uarii) anni 1641, loco et horis consvetis... [Trenchinii] (1641) [Václav Vokál].

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. – Orn., init.

RMK II 587 – Čaplovič 1737

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlapon bibliai idézet. A nyomtatvány címlevelének hátlapja két változatban ismert. Az egyikben *m. Alexander Hodikius* ajánlása olvasható, amelyet *Caspari Illieshazi comiti perpetuo a Trenchin* intézett (A variáns). A másikban az *Autor et praeses* ajánlja a művet *Erhardo Artnero... civitatis Semproniensis consulari* és *Andreae Segner... civitatis Posoniensis senatori* (B variáns). Ezután következik a főrész *Disputatio theologica de certitudine Sacrae Scripturae et ordine in ecclesia Lutherana*. Ebben tíz tétel olvasható a két témakörről. Először, hogy a Szentírás isteni sugalmazottságáról, vulgáris nyelvű fordításairól, a kánonhoz tartozó könyvek számáról és a Szentírás értelmezéséről szilárd és megnyugtató tanítása van az evangélikus egyháznak, határozatlan és bizonytalanságban tartó a katolikusoknak. Másodszor, hogy az evangélikus egyházban a lelkészek hivatalba állításának rendje megfelel a Szentírás normáinak, a katolikus egyházban nem.

E tételeket a báni evangélikus gimnáziumban vitatták meg 1641. januárjában. A vizsgáztató és szerző Alexander Hadik rektor, a vizsgázó Andreas Fitkovini volt.

A disputáció egy közelebbről meg nem nevezett *apostata nuperrimus*-szal vitázik, aki valószínűleg azonos az 1640-ben katolizált egykori báni rektorral, Joannes Kircherrel (vö. **1910**). Közrejátszhattak még a vita kirobbanásában Veresmarti Mihály előző években megjelent munkái (vö. **1788** és **1850**) is.

Már Szabó Károly (RMK II 587) és Ján Čaplovič (1737) is a trencséni nyomda termékének tartotta e kiadványt, megállapításuk helyességét a felhasznált nyomdai anyag teljes mértékben igazolja (V. Ecsedy Judit szóbeli közlése).

Bratislava *Acad* ① (A variáns) – Budapest *Nat* cop. (Bratislava *Acad*, Kalocsa) – Kalocsa *Dioec* ① (B variáns)

Olim: losonczi főgymn.

1909

⟨Kalendár a pranostyka na rok 1642. Trenčín 1641 Václav Vokál. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven.

Cf. 1752!

1910

LÁNI, Zachariás: Strigil aetiologiae Kircherianae, sive orthodoxa depvlsio causarum et argumentorum, qvibus m. Ioannes Kircherus Tubingensis per motum se jactitat, cur e synagoga, ut ait Lutherana, transmigraverit in ecclesiam (scilicet) catholicam. Avtore m. Zacharia Lanij, p. t. ministro ecclesiae Banovicensis et venerabilis contubernij Gradnensis seniore... [Trenchinii] (1641) impensis Casparis Illieshazi [Václav Vokál].

A^4–Z^4, Aa^4–Yy^4 = [20] + 340 [recte 339] + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 588 – Čaplovič 1739

Evangélikus vitairat. – A címlapon a Bibliából, hátlapján pedig a római Szent Kelemennek tulajdonított *Recognitiones* című munkából olvasható idézet. Az ajánlást Zachariás Láni 1641. január 20-i kelettel intézte *Caspari Illieshazy, comiti perpetuo a Trenchin... patrono suo.* Ezt tartalomjegyzék *Index capitum in hoc opusculo contentorum*, majd *Ad m. Joannem Kircherum Tubingensem* intézett előszó követi. A főrész tizenhat *caput*ban vitázik Joannes Kircher *Aetologia, in qua migrationis suae ex Lutherana synagoga in ecclesiam catolicam veras et solidas rationes succincte exponit* (Viennae 1640 – RMK III 6216) című művével. Végül *Epilogus* és a sajtóhibák jegyzéke olvasható: *Benigne lector, errata sic corrige.*

Zachariás Láni (?–1645) 1618-tól Wittenbergben tanult. Hazatérve biccsei, majd trencséni, 1628-tól egy évig báni rektor. Ezután Predméren, Vágbesztercén, 1636-tól Bánban evangélikus lelkész. 1639-től esperes, 1642-től haláláig a biccsei evangélikus egyházkerület püspöke.

A tübingai származású Joannes Kircher feleségét elhagyva vándorolt Magyarországra. Előbb báni, 1627-től pedig besztercebányai rektor volt. 1640-ben katolizált. Vallásváltoztatása indoklásául adta ki *Aetiologiá*ját. Zachariás Láni az ajánlásban elmondja, hogy mint báni lelkész látta szükségesnek felelni az egykori báni rektornak, Kirchernek. Lánin kívül Kiss Pál, Pavol Lochmann és Samuel Černák Königsbergben tanuló magyarországi diákok Abraham Calovius elnökletével adtak ki disputációsorozatot Kircher vitairata ellen: *Examen aetiologias...* (Königsberg 1642 – RMK III 1589). Feltehetően Kircherrel vitázik Alexander Hadik ugyancsak 1641. évi disputációja is (1908).

E kiadvány az impresszum tanúsága szerint Illésházy Gáspár költségén jelent meg. Szabó Károly (RMK II 588) és Ján Čaplovič (1739) egybehangzóan a trencséni nyomda termékének tartották. Feltételezésüket a nyomdai anyag igazolja. A nyomtatás évére az előszó keltéből lehet következtetni.

In 13 bibliothecis 18 expl. – Bratislava *Acad* – Budapest *Acad, Nat, Ev, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Halle *Univ* – Kalocsa *Dioec* – Martin *MS* – Târgu Mureş – etc.

Luther, Martin: Catechismus. Trenchinii 1641. – Vide **1805**

Rhenius, Joannes: Compendium grammatices... Trenchinii 1637–1641. – Vide **1792**

Slabikár... Trenčín 1637–1641. – Vide **1808**

Vocabularium... Trenchinii 1637–1641. – Vide **1811**

1911

ANTI-HODEGO-GRAPHOS, in quo discutitur, an apostolice factum, quod cardinalis P[azmanus] plebeos sacerdotes ab uxoribus sequestrarit... Notatus anno salutis reperatae 1640. Varadin[i] MDCXXXXI apud Abrahamum Ker-[tesz].

A^{6}–C^{6} D^{5+1} = [6] + 39 pag. – 12°

ErdMuz 1907: 250

Református vitairat. – A címlapon és annak hátán bibliai idézetek olvashatók, valamint *sanguine Christi redemtus Kemnitius* két latin nyelvű üdvözlőverse. Az előszó, a *Praeloquium ad plebeos sacerdotes* kelte 1641. január 10. A főrész a *De conjugio sacerdotum* címmel kezdődik. Az előszó szerint a munka azoknak az alacsonyabb beosztású katolikus papoknak a vigasztalására készült, akiket az 1629. évi esztergomi zsinat határozatai szerint (vö. **1448**) el kellett (volna?) választani korábban elvett házastársuktól. A főrész főként Pázmány Péter *Kalauzának* (**1059**) a papok házasságáról írott részeivel vitázik.

E munkának csupán két, egymást részben kiegészítő töredéke maradt fenn, amelyek a C_1, C_6, D_6 levelek kivételével tartalmazzák az A-D füzeteket, azonban a megőrződött levelek nagy része is sérült, hiányos. Feltételezhető, hogy a kiadvány szövege a D_5 levélen ért véget. E levélnek csupán az alsó fele maradt meg. A rektó oldalon még folyamatos a szöveg és az őrszó is látható, a verzó megmaradt része azonban már üres, és őrszó sem utal a nyomtatás esetleges folytatására.

Cf. **1059**

Budapest *Nat* ③ (+ cop.) – Cluj-Napoca *Univ* ②*

1912

ARTICULI, juxta quos regitur ecclesia in superibus regni Hungariae partibus. [Varadini] MDXCV [recte 1640–1642 Szenci Kertész].

A^4 B^6 = [19] pag. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 253 – **Appendix 55**

Református egyházi rendtartás. – A címlapot Magyarország fametszetes címere díszíti, hátlapján rövid *Praefatio* olvasható a törvények szükségszerűségéről. A főrészt a „felső-magyarországi", „abaúji" vagy „vizsolyi" kánonok néven ismert református egyházi rendtartás 55 *articulus*a alkotja.

Szövegkiadás az 1709. évi bártfai kiadás alapján Kuzmány, Karl: Urkundenbuch zum österreichisch-evangelischen Kirchenrecht. Wien 1856, 265-269. Magyar fordítása: Kiss Áron: A 16. századbeli magyar ref. zsinatok végzései. Bp. 1882, 708–722.

A felső-magyarországi vagy vizsolyi kánonok pontos keletkezési ideje nem ismert, bizonyos azonban, hogy még jóval az első nyomtatott kiadás (1595, vö. **S 767C** = MKsz 1996: 361–371) megjelenése előtt, de mindenképpen 1568 után állították őket össze, és egészen 1734-ig használatban voltak a tiszáninneni református egyházkerület területén az abaúji, a borsod-gömör-kishonti, a zempléni és ungi esperességekben. A kánonok keletkezési idejére és földrajzi érvényességi körére vonatkozó szakirodalmat V. Ecsedy Judit foglalta össze (MKsz 1996: 361–371). Tartalmát Zoványi Jenő ismertette (A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig Bp. 1977, 168–169).

E kánonoknak azonos címmel, impresszumában azonos MDXCV-ös évszámmal, de a nyomtatási hely feltüntetése nélkül három példánya ismeretes. Szabó Károly az általa ismert példányokat (Országos Széchényi Könyvtár és Akadémiai Könyvtár) 1595. évi bártfai nyomtatványként regisztrálta (RMK II 253), Révész Imre a debreceni példányt (A Tiszántúli Ref. Egyházkerület Nagykönyvtára) 1595. évi vizsolyiként (Sárospataki Füzetek 1863: 418–424). A RMNy nem fogadta el a címlapon található 1595-ös évet a nyomtatás tényleges dátumának, hanem annál mintegy 50 évvel későbbi kiadványnak tartotta (**Appendix 55**). Ezt a véleményt vette át Ján Caplovič is (XV). Az eltérő álláspontok oka, hogy a bibliográfusok nem azonos kiadást írtak le, s az egyes példányok két különböző kiadásból származnak. A nyomdai anyag összehasonlító vizsgálata alapján V. Ecsedy Judit megállapította, hogy az Országos Széchényi Könyvtár és a Tiszántúli Ref. Egyházkerület Nagykönyvtárának példánya 1640–1642 között Váradon készült, Szenci Kertész Ábrahám műhelyének egyik legkorábbi munkájaként. A címlapon olvasható MDXCV-ös évszámot Szenci a kánonok valószínűleg első, valóban 1595-ben Vizsolyban nyomtatott kiadásából vette át. E vizsolyi kiadás példánya található ma az Akadémiai Könyvtárban (MKsz 1996: 361–371, V. Ecsedy Judit). 1595. évi bártfai kiadás a mai ismeretek szerint nem létezett.

Cf. **S 767C** = MKsz 1996: 367; –, →

Budapest *Nat* ① – Debrecen *Ref* ①

1913

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1642. esztendőre. Várad 1641 Szenci Kertész. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. 1862!

1914

KERESZTÚRI Pál: Fel-sördült keresztyen, ki tsetsemö korától fogván az Isten beszédének ama tiszta tején, a mennyei titkoknac tanulásában ditsiretessen nevekedék, es az Istennec minden fegyverét fel-öltözvén ama Cerberus titkos erejéből támadott hitető orvos doctornak pokoli orvossággal meg-büszödött patikáját el-rontá, és magát vastagon meg-ostorozá. Melylyet az Isten népének győzedelmessen hirré ad Kereszturi Pal... Varadon MDCXXXXI [Szenci Kertész].

*⁴ **⁴, A⁴–Z⁴, a⁴–z⁴, aa⁴–ii⁴ = [16] + 438 [recte 436] + [3] pag. – 8° – Init.

RMK I 722

Református vitairat. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A művet keltezetlen előszó vezeti be: *A keresztyén olvasónak egészség és békesség*. A főrész az *Istennek ismeretiről* címmel kezdődik, és a *Mutató tábla* zárja. Felépítése a Heidelbergi Káté szerkezetét követi.

Keresztúri e munkája válasz Hajnal Mátyás *Kitett cégér* című vitairatára (**1841**), amely Keresztúri 1638-ban megjelent katekizmusát támadta (**1721**). A vitát Hajnal újabb viszontválasza zárta le (**1953**).

Cf. **1674, 1721, 1841, –, 1953**

In 16 bibliothecis 26 expl. – Alba Iulia – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş – etc.

1915

TYUKODI Márton: Az tiszta eletü Joseph patriarcha eletének, szenvedésének és ditsirettel viselt dolgainak Sz(ent) Irás szerént valo magyarázattya,... Mellyeket rövid praedikátiokban foglalván az alázatos szivü hiveknec szemek eleiben terjesztett Tyukodi Marton, a körösi keresztyén

gyülekezetnek alázatos praedikátora. Varadon MDCXXXXI Szenci Kertesz Abraham.

*8 **8, A8-Z8, Aa8–Ss7+1 = [32] + 647 + [6] pag. – 8° – Init.

RMK I 723

Református prédikációk. – A címlevél hátán bibliai idézetek olvashatók. A művet *Tiszteletes... körösi sz. gyülekezetnek,... nevezet szerént: Erdős Mihály, Tollas Pál, Tollas János, Oláh Mihály és Siros Jánosnak, Körösnek hűséges tanácsinak...* ajánlotta vigasztalásul és biztatásul *Tyukodi Márton*. Az ajánlólevél után a *Pio et sincero lectori salutem et sanitatem* című, magyar nyelvű előszóban a szerző kilenc pontban tájékoztatja az olvasót a prédikációk keletkezéséről és a kötet használatáról. Ezután a műhöz írt ajánlóverse következik *Rhytmi Hungarici, in sacram historiam et tractationem S. patriarchae Josephi ab ipso authore selecti et appositi* címmel. Incipitmutatóra utaló kezdőszavai: *Valakik megtudni, akarják érteni Józsefnek szép virtusit.* Majd *Viro... d. Martino Tyukodio... Georgius Paxi, refor. eccles. Ketsk. p. et reliquarum in comit. Pest, Solt etc. superintendens* címmel Paksi K Györgynek a szerzőhöz intézett latin nyelvű verses ajánlása olvasható. A főrész *Joseph patriarcha életéről s viselt dolgairól...* címmel kezdődik. 60 prédikációt tartalmaz, a Genezis 37–47. fejezeteinek (a 38. kivételével) magyarázatát és a belőle levont *Tanúságok*at. A kötet a *Conclusio cum gratiarum actione* című magyar nyelvű imádsággal zárul.

Tyukodi Márton Debrecenben végezte tanulmányait. 1625-től Nyírmihálydiban, 1627–1637 között Vámospércsen volt református lelkész. 1638-ban került Nagykőrösre, ahol 1646-ig, majd 1656–1661 között újra lelkészként tevékenykedett. 1661 táján halt meg. Ez az egyetlen műve ismert nyomtatásban.

Az ajánlólevélből kitűnik, hogy Tyukodit személyes okok is késztették prédikációi megírására.... *valami pontocskáját én is érzettem... a József számkivetésének és szomorúságának, midőn... 1637. esztendőben Herpályban házamnál 11 hónapig és 2 hétig a szent munka és szolgálat nélkül nyomorgottam...*, addig a napig, amíg Kőrösre nem került prédikátornak. Ezenkívül Paksi György alsó-dunamelléki református püspök és Körtvélyesi W. János ceglédi lelkész sürgették a mű megjelenését. A kiadvány költségeit az ajánlás címzettjei viselték. Az eredetileg *bővebb szókkal* elmondott prédikációkat a szerző a nyomtatásban megrövidítette. Munkájának forrásairól pedig az ajánlásban így ír:... *e kis munkában nevezet szerént három autorokkal éltem, úgymint legfőképpen D. Pareus munkájával..., annak felette W. Musculussal és Catholica expositioval; egynehány helyen megtekintettem a Chaldi Postilláját is, kiből egynehány külső históriákból való szép exemplumokat vettem...* Tyukodi exemplumaival Győri János foglalkozott (Studia literaria. XXXII. Toposzok és exemplumok a régi magyar irodalomban. Szerk. Bitskey István és Tamás Attila. Debrecen 1994, 159–160).

In 17 bibliothecis 18 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Pápa *Ref* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureș – etc.

Hálaadások és dicséretek. S. l. 1641 táján. – Vide **1874**

Rajki Gáspár: Nova Transilvanica. S. l. 1641. – Vide **1956**

1916

FRÖLICH, David: [1] Fasti reformati, vulgo kalendarium novum astronomico-meteorologico-ecclesiastico-historicum, in annu(m) epochae Christianae Dionysianae MDCXLIII. supputatum studio ac opera Davidis Frölichii,... astronomi. – [2] [Prognosticon.] Bartphae Hung[arorum] [1642] typis Jacobi Klöszii [jun.].

A^4–C^4 D^2 E^1 + ? = [15 + ?] fol. – 4° – Orn.

RMK II 613 – Čaplovič 185

Naptár és prognosztikon. – A címlevél hátán a szerző *In honorem... Alberti Ceghledi... majoris praepositi ecclesiae capitularis Agriensis... domini patroni sui gratiosi* ajánlja művét. A naptárszámítási adatok és a jelmagyarázat után a verzó lapokon a naptártáblák következnek. Ezeket jobb oldalt elsősorban orvosi és időjárással kapcsolatos feljegyzéseket tartalmazó *Historiae physicae* című szöveges hasáb kíséri. A rektó lapokon az egyes napok mellett üres hely van bejegyzések számára. A rektó lapok bal oldali hasábján *Vitae regum Hungariae* címmel magyar királyok életrajzai olvashatók egészen a 14. század közepéig.

A kiadvány egyetlen ismert példánya csak a naptárrészt tartalmazza, de valószínű, hogy – a naptársorozat többi tagjához hasonlóan – prognosztikonnal együtt jelent meg, és összterjedelme 26 levél lehetett.

Cf. 1757!

Budapest *Nat* ③*– Lviv *Acad* ③

1917

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1643. esztendőre. Bártfa 1642 Klöss jun. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. 1709!

1918

AZ EVANGELIOMOK es epistolak, mellyeket esztendö-altal olvastat az anya-szent-egyhaz római rend-szerént vasarnapokon, innepeken és böytben minden nap a kalendariummal és karáchonyi-s husveti enekekkel. Bechben MDCXLII Gelbhaar Gergely.

):((12), A^{12}–M^{12} N^{10+2} = [21] + 313 [recte 310] pag. – 12° – Orn.

RMK I 725 – RMK I 729

Katolikus perikópáskönyv. – A címlevél hátlapján kezdődik *A nyomtató a keresztény olvasónak* című bevezetés. Ezt követi *A változó ünnepek táblája* az 1642–1669. évekre és a kalendárium. A fő rész első felében advent első vasárnapjától kezdődően a vasárnapokra és fő ünnepekre, valamint a nagyböjt minden egyes napjára szóló, a második felében pedig a szentek ünnepeire való epistolák és evangéliumi szakaszok találhatók. A függelékben az incipit-mutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő énekek vannak: *Urunk születéséről való énekek, melyeket predikáció előtt és predikáció után énekelhetni.* 303. lap: *Dicséretes a gyermek* – 304: *Hálát adjunk – Gyermek születék Betlehemben, kin ... kin örül a Jeruzsálem* – 306: *Nagy örömnap* – 308: *E nap nekünk dicséretes* – 309: *Úrnak nagy – Az új esztendő énekei* – 310: *Nekünk születék mennyei király, Szűz – Húsvéti ének* – 312: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és... kyrie* – 313: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive, Úristen – Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, kyrie.*

E perikópáskönyv célja címe és bevezetése alapján az ún. „római rend szerinti" perikópák szövegének a kiadása volt. Ezért a korábbi, 1629-ben Bécsben megjelent katolikus perikópáskönyvvel (**1421**) ellentétben az első részben a nagyböjt minden egyes napjára szentelt bibliai textusokat is közreadta. A kiadvány második része és a függelék viszont teljesen megegyezik az említett 1629. évi kiadással (**1421**). A perikópák szövege Káldi György bibliafordításából való (Bécs 1626, **1352**).

Szabó Károly e kiadáson kívül a Magyar Nemzeti Múzeum címlap nélküli példánya alapján egy nagyszombati perikópáskönyvet is felvett bibliográfiájába az 1642. évre (RMK I 729). Melich János azonban megállapította, hogy a címlap nélküli kötet azonos ezzel a Bécsben 1642-ben megjelent kiadvánnyal (MKsz 1913: 345 – vö. Čaplovič CCVIII).

Cf. **1421**!*; –, →

Budapest *Nat* ① ② + cop. (Graz suppl.) – Esztergom *Dioec* ② – Graz *Univ* ① – Zagreb *Univ* ①
Olim: Pozsonyi franc. zárda

1919

[1] KALENDARIOM az MDCXXXXIII. esztendöre. Tonski Ianos,... krakkai akadémiai mathematicus irasából magyaról szereztetet, melly harmadik a bissextilis esztendö után, az austriai, magyar-országi horizon[ra ig]azítatot. – [2] (Prognosticum az MDCXXXXIII. esztendöre...) Béchben [1642] Gelbhaar Gergely.

A^8 B^8 [C^8] D^7 = [31] fol. – 8° – 1 ins., mult ill.

RMK I 736

Új naptár és prognosztikon. – Az egyetlen megmaradt példány címlapja kissé sérült, azonkívül a C füzet a prognosztikon nagyobb részével hiányzik. A címlapot Magyarország babérkoszorúba foglalt címere díszíti. A naptárrész beosztása, a hónapillusztrációk és a hónapversek megegyeznek az 1639. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**1712**), azzal a különbséggel, hogy a naptártáblák bal szélén itt nem olvasható latin nyelvű Cisio Janus. A hónapversek ja-

nuári incipitje: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A korábbi bécsi naptárkiadásoktól eltérően a prognosztikon élén nincs ajánlás. E részből mindössze öt lap maradt meg, *Az esztendőnek ura* című fejezet kezdetével. A kiadványt záró *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék teljes.

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* ③*

1920

[1] NEW vnd alter Calender auff daß Jahr nach der heilbringenden Geburth Christi 1643. auff Vngern, Siebenbürgen vnd andere vmbliegende örter mit höchsten[!] Fleiß calculiret von D a v i d e F r ö l i c h i o astronomo zu Kaysmarckt. – [2] (Prognosticon astrologicum auff das Jahr nach der gnadenreichen Geburth vnsers Herrn vnd Seeligmachers Jesu Christi MDCXLIII... Auff Vngern vnd Siebenbürgen mit allem Fleiß gestellet von D a v i d e F r ö l i c h i o astron(omo) inn Kaysrmarck.) Cronstadt [1642 Herrmann].

A^8–D^8 E^4 = [36] fol. – 16° – 1 ins.

Sztripszky II 2537/85 ← MKsz 1883: 368

Új-naptár 6-naptárral és prognosztikon. – A naptárjegyek magyarázatát a hónapok naptártáblái követik hónapversekkel. A naptárrész végén Brassó város fametszetes címere látható. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *Vom Winter und dessen Beschaffenheit – Vom Frühling – Vom Sommer und dessen Zustand – Vom Herbst und von dessen Gelegenheit – Von Finsternissen und daraus entstehenden Krankheiten und anderm Unheil – Von der grossen und seltenen Conjunction oder Zusammenkunft der beiden Planeten Saturni und Jovis, und was darauf für grosse Welthändel zuvermuten – Vom Weinwachs.* A kiadványt a *Kurtze Chronica* (utolsó adata 1642-ből származik) és a *Verzeichnis der Jahrmärkte, so in Siebenbürgen gehalten werden* című vásárjegyzék zárja.

Az 1643. évi kalendárium mai ismeretek szerint az első fennmaradt, brassói, német naptár. A következő 1655-ből ismeretes (**2514**). Lehetséges, hogy a két időpont között, ill. már 1643 előtt is Brassóban évente jelentették meg a naptárakat, bizonyíték azonban nincs rá. A brassói műhely termékei még a többi hazai nyomdánál is kisebb mértékben maradtak fenn.

Cf. –, **2514**, →

Budapest *Acad* ①

1921

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1643. esztendőre. Csepreg 1642 Farkas. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Farkas Imre csepregi nyomdája 1643-ig működött, ezért további naptárkiadások feltételezése nem indokolt.

Cf. 1820!

1922

[1] WERBŐCZY István: Decretvm juris consuetudinarij inclyti regni Hungariae et Transylvaniae, az az Magyar és Erdely-orszagnak törveny könyve, mellyet irt Verböci Istvan 1514. esztendöben. Mostann penighlen nemzetemhez-valo szeretetböl deakul es magyarul két hasznos regestrummal es egynehany regulakkal eggyütt az elébbeni nyomtatásoknak vétkeiböl uyjonnan ki tisztitvan illendöbb es vilagosb magyar szokkal ki nyomtatott es kibocsatott Fodorik Menyhart. – [2] [TELEGDI Miklós]: (Index, seu enchiridion omnium decretorum et constitutionum regni Hungariae ad annum 1579. usq(ue) per causarum locos distinctum, memoriae usibusq(ue) fori maxime utile.) Debreczenben MDCXXXIX (MDCXXXXII) Fodorik Menyhart.

)(⁴,):(⁴,): ( ):(⁴,):( ): ( ):(³, A⁴–F⁴; [ ]¹, A⁴–Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Ttt⁴; A⁴–M⁴ N² = [78] + [1] tab. + 463 + [57] + [8] + 92 pag. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK I 690 – RMK II 537 – RMK II 589 – Csekey István: Werbőczy és a magyar alkotmányjog. Kolozsvár 1942, 68

A magyarországi jog kézikönyve latin és magyar nyelven, mutatókkal. – A címlap hátán szentírási idézet olvasható a törvény szigoráról (Ézsaiás 28:17). Ezután *Fodorik Menyhárt, debreceni könyvnyomtató* Debrecen 1639. május 17-i kelettel *Iktári gróf Bethlen Péter uramnak... Hunyad és Máramaros vármegyéknek örökös főispánjának* ajánlja a kiadványt. Werbőczy Hármaskönyve ezután, az előző kiadásoktól némileg eltérően, a következő részeket tartalmazza: (1) *Index titulorum Latino-Hungaricus in Tripartitum*, vagyis a Tripartitum prológusának és három részének fejezetcímei latin és magyar nyelven. – (2) *Elöljáróbeszéd*, illetve *Prologus in Tripartitum*, amelyet ennek *Summája*, vagyis az *Argumentum* vezet be, és 16 titulust tartalmaz. – (3) *Hungarici juris membra in integri corporis forma* címmel egy kihajtható táblázat, amelynek elhelyezése példányonként egy-két lap eltéréssel változik. – (4) Ezután következik a főrész, vagyis Werbőczy István Tripartituma: *A tekintetes és nemes Magyarország törvényeinek és szokásainak summa szerint három részre való elosztásáról*, illetve *De tripartita divisione jurium et consuetudinum inclyti regni Hungariae*. A három *rész* (*pars*) 134, 86 és 36 fejezetet (*titulust*) tartalmaz. – (5) *Conclusio*, azaz II. Ulászló Budán 1514. november 19-én kelt megerősítő levelének

záradéka. Az oklevél bevezetése, amely *Approbatio* címmel rendszerint a főrész előtt olvasható (vö. **1011**) e kiadásból hiányzik. – (6) *Ezek pedig a vármegyék mind Magyarországban s mind Erdélyben*: 75 vármegye, 9 székely és 9 szász szék felsorolása. – (7) *De diversis regulis juris antiqui civilis et canonici:* a polgári jog 210 és az egyházjog 88 rövid szabálya latinul. E rész más kiadásokban többnyire Telegdi Miklós Indexéhez tartozik (vö. **1521**, **1688**, **1986**). A debreceni 1611. évi kiadásban az RMNy leírásával ellentétben, nem található e fejezet (vö. **1011(14)**). – (8) *Index verborum Latino-Hungaricus in Decretum Tripartitum juris inclyti regni Hungariae*, betűrendes latin-magyar tárgymutató Werbőczy munkájához. – (9) Végül a szokásos három latin dicsőítő vers zárja a főrészt: *Carmina d. Hieronymi Balbi, praepositi Posoniensis et secretarii regiae majestatis – Benedicti Bekenii ad dominum suum epigramma – Ejusdem in Ardelionem et Zoilum epigramma*. A második rész, vagyis – (10) Telegdi *Index*e önálló belső címlappal kezdődik, amelyet Debrecen város címere díszít. Impresszumában a főcímlaptól eltérően az 1642-es nyomtatási év olvasható. Ezt követi az előszó – (11) *Ad lectorem Sambucus*, majd – (12) az *Index omnium decretorum et constitutionum regni Ungariae usque ad annum Domini 1579*, végül – (13) az *Enchiridion articulorum*.

Az ajánlásból kitűnik, hogy Werbőczy Tripartitumának e kiadása Bethlen Péter költségén jelent meg. Fodoriknak a címlapon a magyar szöveg emendálására tett megjegyzése nem helytálló, mivel a magyar fordítás szövege változatlan, sőt a sajtóhibák gyakoribbak, mint az előző debreceni kiadásban (**1011**; vö. még Csekey: i.m. 68).

A fő címlapon olvasható évszám szerint Fodorik Menyhért Werbőczy művének nyomtatásával már 1639-ben elkészült s ekkor úgy gondolhatta, hogy Telegdi *Index*ét elhagyja a kiadvány végéről. (Erre utal a függelék részek összeállítása (vö. fentebb a 7. résszel).) 1640–1641-ben a nyomda működése akadozott. 1640-ből például egyetlen kiadványa sem ismeretes. 1642-ben azonban mégis elvégezte Fodorik az *Index* nyomtatását is. Szabó Károly a két címlap eltérő nyomtatási évszáma alapján két önálló műnek vette fel bibliográfiájába Werbőczy Tripartitumát (RMK I 690– II 537) és Telegdi *Index*ét (RMK II 589). A valóban két különböző évben nyomtatott művet azonban egyetlen bibliográfiai egységnek kell tekinteni, mivel azt együttesen hozta forgalomba Fodorik. Ezt bizonyítja, hogy a két rész csak együttesen tartalmazza a Tripartitum-kiadások minden szokásos részletét, s az a körülmény, hogy a ma ismert példányokban általában egybekötve található a két munka. A megjelenés évének az utolsó részlet elkészülésének időpontját, 1642-t kell tartani.

Cf. **207(1)***!, **1011***!; **1688**, –, **1986**, →

In 20 bibliothecis 27 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Univ* – Pécs *Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

1923

(ALSTED, Johann Heinrich): Grammatica Latina in vsum schole Albensis hoc modo elaborata, ut puer rudimenta doctus unius anni spatio praecepta et regulas cum fructu recitare possit. Editio secunda... Albae-Juliae MDCXLII [typ. principis].

A^8–M^8 = 190 + [2] pag. – 8° – Orn.

RMK II 590

Latin nyelvtan. – A nyomtatvány szövege és beosztása kevés eltéréssel megegyezik az 1635-i kiadásával (**1607**). Általában kisebb betűtípussal szedték azokat a néhány mondatos kiegészítéseket, amelyek az első kiadásban még nem voltak benne. A kötet végén nem *Lege*, hanem *Errata* cím után következik a sajtóhibák felsorolása.

Cf. **1607**; –

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca *Univ*) – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① ① – Târgu Mureş ①
Olim: Szebeni ev. gymn.

1924

(ARTICULI vniversorvm dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis in civitate Alba Julia ad diem 16. mensis Februarij anno D(omi)ni 1642 indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] 1642 [typ. principis].

A^8 = [8] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1963/170 ← MKsz 1895: 262 – Dézsi: Suppl. 63

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt *Praefatio* követi, majd az a tizennégy feltétel magyar nyelven, amelyekkel II. Rákóczi Györgyöt hivatalosan is apja utódjává választotta az erdélyi országgyűlés: *Conditiones, quibus mediantibus... Georgius Rakoci junior ad futurum suum principatum se adstrinxit*. Ezután olvashatóak az 1642. február 16 és március 9 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizennyolc artikulusba foglalt végzései. Végül a fejedelmi oklevél latin nyelvű záradéka 1642. március 9-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 321–333.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága alapján a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 329, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

Braşov *Ev* ②* – Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ① ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① ① – Sighişora ①

Catihizmus crestinesc. Gyulafehérvár 1642. – Vide **1958**

1925

ELADANDO es veiendö müveknek és marháknak, kiknek materiájok Erdélyben terem, az mü kegyelmes urunk Eö nagysaga kegyelmes parantsolattyára az universitástol qualificaltatott limitatio. [Gyulafehérvár] (1642) [typ. principis].

A^2–C^2 D^1 = [7] fol. – 2°

Sztripszky I 1965/172 ← MKsz 1900: 199

Erdélyi törvényes árszabás. – Ez a címlap nélkül megjelent nyomtatvány a következő, iparosmesterekre vonatkozó árszabást közli: *Mészáros – Tímár – Varga – Szűcs – A szűcsmesterek mint adják művüket – Szíjgyártó mesterek – Szappanfőzők – Nyergesek – Nemezcsinálók – Lakatosok – Kovácsok – Kerékmesterek – Kádárok – Kötélverők – Szűrcsapók – Fazakasok – A mészárosmesterekről, miképpen vegyék a vágó barmokat – A szűrcsináló mesterek mint vegyék a gyapjúnak mázsáját.* A C_2b lap alján utalás olvasható a gyulafehérvári országgyűlésre: *Eszerint limitált volt a nemes ország az ezerhatszáznegyvenkettedik esztendőbéli limitatioban, mely ide való, ad verbum sine diminutione, variatione vel augmento leírattunk.* A kiadványt magyar nyelvű *Conclusio* zárja dátum nélkül.

Szövegkiadása: ErdOgyEml X 341–353.

A cím előtti fejlécben olvasható *(1)* sorszám arra utal, hogy a nyomtatványt a gyulafehérvári országgyűlés által jóváhagyott és 1642. augusztus 1-jén kibocsátott árszabás (**1926**) mellékletének, kiegészítésének szánták. A szászok ugyanis nem fogadták el a limitációt. Tárgyalások után, 1642. október 24-én ezért ezt a külön árszabást adták ki a szász céhek számára (ErdOgyEml X 65). Ez utóbbiban egyes iparosmunkák megszabott ára már magasabb.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári nyomdában készült (OSzKÉvk 1978: 329, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1386**; –, **1926**, **2576**, →

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca + Sibiu) – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sibiu *Arch* ①

Keresztúri Pál: Talio. Gyulafehérvár 1642. – Vide **1977**

1926

[LIMITATIO rerum forensium.] (Az áros emberek, kalmárok és posztómetőknek limitatiojok.) [Gyulafehérvár 1642 typ. principis.]

)(³, A^6–D^6 = [27] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1964/171 ← MKsz 1900: 199 – Dézsi: Suppl. 64

Erdélyi törvényes árszabás magyar nyelven. – A nyomtatvány külön címlap nélkül I. Rákóczi György fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ebben megerősíti a korábbi, Bethlen Gábor által 1627. október 24-én kiadott limitációt (**1386**). Az első két levél után ezért az 1627-es árszabás újranyomtatott szövege következik: Bethlen Gábor latin oklevele és *Az áros emberek, kalmárok és posztómetőknek limitációjuk* című főrész magyar nyelven. Az árszabás részletes leírását ld. az 1627. évi kiadásnál (**1386**). A kiadvány utolsó levele az 1642-es gyulafehérvári országgyűlés kiegészítéseit tartalmazza: a *limitáció inspektorait* Erdélyben és a Partiumban, továbbá a latin nyelvű *Conclusio*t, amely Gyulafehérvárott, 1642. augusztus 1-jén kelt.

Az 1627. évi kiadástól (**1386**) eltérő részek szövegkiadása: ErdOgyEml X 335–338.

Ezt az árszabást a szászok kérésére még ugyanebben az évben módosították (vö. **1925**). Szilágyi Sándor (ErdOgyEml VIII 479–480) és Ferenczi Zoltán (MKsz 1900: 192 pag. 427. sz.) az árszabás I. Rákóczi György bevezetése és záradéka nélküli példányát tévesen 1627. évi, illetve 1627 utáni nyomtatványként írták le. Fazakas József leírásaik alapján megállapította, hogy ennek az 1642. évi árszabásnak csonka példánya volt a kezükben, s így helyesbítette a Sztripszky által is átvett tévedést (I 1911/118; vö. **Appendix 129**). A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári nyomdában készült (OSzKÉvk 1978: 329, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1386**; **1925**, –, **2576**, →

Budapest *Acad* ②* – Budapest *Nat* ① ① ②* + cop. (Sibiu) – Cluj-Napoca *Univ* ② – Sibiu *Arch* ①

1927

PISCATOR, Ludovicus Philippus: Artis poeticae praecepta methodice concinnata et perspicuis exemplis illustrata in usum... scholae Albensis per m(agistrum) Philippum Ludovicum Piscatorem. Adjecimus in fine I. Indicem triplicem... II. Tabulas decem... Albae Juliae MDCXLII [typ. principis].

[ ]^{2}, A^{8}–M^{8} N^{4}, [ ]^{4} = [4] + 168 + [31] pag. + 4 t. – 8° – Orn., init.

RMK II 591 – Nagler 250–251

Verstani szabálygyűjtemény. – A címlevél hátlapján kezdődik a szerző Gyulafehérvárott 1642. szeptember 1-jén kelt ajánlása *Benevolo lectori*. A főrész négy *sectio*ban tárgyalja a poétika szabályait: *Sectio I. De tempore et pede poetico – Sectio II. De metro. – Sectio III. De poemata seu carmine – Sectio IV. De praxi poetica*. A fentieket három *Index* követi: *Primus: Terminos artis poeticae, qui in hoc libello explicantur, indicat; Secundus: Voces, quarum quantitatus syllabarum explicatur, indigitat; Tertius: Voces, quibus figura aliqua poetica accidit, ostendit*. A kiadványt tíz táblázat zárja. Ezek a kötethez ragasztott négy levélen találhatók. Grafikusan ábrázolják és példákkal mutatják be az egyes metrumokat.

A címből és az előszóból kiderül, hogy Ludovicus Philippus Piscator szabálygyűjteményét a gyulafehérvári iskola számára írta. Forrásaival, elemzésével és értékelésével Bán Imre behatóan foglalkozott (Irodalomelméleti kézikönyvek Magyarországon a XVI–XVII. században. Bp.

1971, 25–40). Megállapította, hogy Piscator poétikáját az iskolás klasszicizmus jellemzi, munkájában felhasználta Marcus Hieronymus Vida és Julius Caesar Scaliger poétikáját. Tóth Béla szerint Piscator a *Poetica*jában, de különösen annak IV. sectiójában La Ramée „dichotomia" módszerét követte (Könyv és könyvtár XII. Debrecen 1979, 98–99). Bartók István e művet, mint a magyarországi iskolák számára készült, legátgondoltabb XVII. Századi „poétikai rendszert" méltatta, és közölte egyszerűsített változatát is (Bartók 47, 340–341).

In 8 bibliothecis 13 expl. – Braşov *Arch* – Budapest *Nat* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Martin *MS* – Sibiu *Mus* – Sighişoara – Târgu Mureş

1928

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1643. esztendőre. Kolozsvár 1642 typ. Heltai. – 16°⟩

Naptár és prognosztikon. – A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető, bár lehetséges, hogy a kalendáriumok kiadásában 1642-ben törés állt be, mert ebből az évből egyetlen kolozsvári nyomtatvány sem ismeretes.

Cf. 1828!

1929

LACHRIMAE in obitum praematurum... juvenis d(omi)n(i) Pauli Horleri Leutschovia-Hungari die 18. Decembris anno 1642 Regiomonti Borussorum pie defuncti fusae a conterraneis et popularibus. Regiomonti (1642) typis Reusnerianis.

[ ]^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK III 1593

Magyar nyelvű költeményt is tartalmazó gyászversgyűjtemény. – E nyomtatványt az 1642. december 18-án fiatalon elhunyt Paulus Horler halálára készítették földijei és tanulótársai. A magyar nyelvű költemény az ötödik vers, a [2]. folio rektóján kezdődik. Aláírója: *Paulus Kys Sarvarino-Ung. ss. theolog. studiosus*. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Amit ember igaz hitből*. E versen kívül a következő szerzők írtak még egy-egy latin vagy német nyelvű költeményt: (1) *Michael Rhavl Cibin. Transylv.* – (2) *Melchior Klies s.s. theol stud.* – (3) *Valentinus Hancke* – (4) *Johan Georg Reich s.s. th. stud.* – (5) *Adamus Kys Sarvarino-Ung. philosophiae studiosus* – (6) *Michael Wenger nob. Pannonius* (német) – (7) *Georg. Udalrich Reyser nob. Pan.* (német) – (8) *Matthias Gerli Tartarla ss. th. s.* – (9) *Paulus Lochmannus Pannon. ss. th. st.* – (10) *Samuel Czernak, Ung. s.s. theol. stud.* – (11) *Samuel Heilmannus Bistricio-Transylvanus* – (12) *Michael Junck Prosdorffino Transylvanus* – (13) *Salomon Grünewaldt Bartphens.* (német) – (14) *Georgius Wolfgang Eperien. Ungarus*.

A magyar vers szerzője, Kiss Pál, Kiss Bertalan dunántúli evangélikus püspök fia volt, Cenken született. Sárvárott, Sopronban, Pozsonyban és Besztercebányán tanult. Testvérével, Kiss Ádámmal együtt 1639-től Königsbergben folytatta tanulmányait (vö. RMKT XVII/9 634).

Paulus Horler 1622-ben született Lőcsén. Sárospatak után Königsbergben folytatta tanulmányait, itt hunyt el 1642-ben.

Budapest *Nat* cop. – Sárospatak *Ref* ① – Sibiu *Mus* ①

1930

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1643. Leutschau 1642 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. 2273!

1931

AUSPICATISSIMUM thalamum viro... Samveli Dvrnero sponso, ut et lectissimae et omni virtutum genere exornatissimae Dorotheae Figulianae sponsae precantur amici et collegae. [Leutschoviae] (1642) [Brewer].

[ ]² = [2] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 592 – Čaplovič 873

Lakodalmi versek. – A költeményeket Samuel Dürner eperjesi rektor és Dorothea Fabini, Martinus Figuli özvegyének 1642. június 29-én tartott esküvője (vö. **1950**) alkalmából készítették lőcsei és eperjesi kollégái. Szerzőik: *M. Johannes Windisch Leutschov., scholae patriae rector – Matthias Gosnovicerus, sch. Leutsch. conrect. – Casp. Cram., conrect. Epperien. – Johannes Sartorius Epperien., sch. ibid. colleg.* Az utóbbi szerző két verssel is köszöntötte az ünnepelteket. Ezek címe: *Anagramma nuptiale* és *Chronodistichon*. Az utóbbi nagybetűi az 1642. évet adják.

A betűtípusok alapján ezt az impresszumadatok nélkül megjelent nyomtatványt a lőcsei nyomda termékeként írta le Szabó Károly (RMK II 592) és Ján Čaplovič (873) is, az ugyanarra az alkalomra készült *Votivae acclamationes* című nyomtatványhoz hasonlóan (**1950**). Véleményüket a betűtípusok vizsgálata megerősítette (Pavercsik Ilona közlése).

Cf. –. **1950**

Budapest *Nat* ①

1932

»BACHMANN, Balthasar: Eine Christliche Predigt Bey der Leich vnd Begräbniss... Abraham Gigelmairs, Pfarrerns zu Weppers- vnd Koberssdorff etc. Listischer Herrschafft, Welcher in Gott seliglich verschieden Anno 1642... 13. Julij... vnd folgenden Montags zu Weppersdorff in sein Ruhekämmerlein ist gesetzt worden. Gehalten durch M. Balthasarem Bachmannum Ulma-Suevum etc., seinen getrewen Vicarium. Leutschaw in Ober Vngern (1642) bey Lorentz Brewern.«

»A^4 B^4 = [8] fol. – 4°«

MKsz 1963: 345 – Čaplovič 874

Evangélikus gyászbeszéd. – A nyomtatvány unikum példányára, amelyet az eperjesi evangélikus kollégium könyvtárában őriztek, Borsa Gedeon hívta fel a figyelmet (MKsz 1963: 345). Ján Čaplovič részletes bibliográfiai leírást adott róla (874), de azóta a példány lappang. A gyászbeszéd az 1642. július 13-án elhunyt és július 14-én Veperden eltemetett Abraham Gigelmair temetésére készült. Gigelmair a Sopron megyei Veperden és Kaboldon, a Liszti család birtokán volt evangélikus lelkész. Tisztségében helyettese, Balthasar Bachmann volt a halotti prédikáció szerzője. Az ulmi származású Bachmann magyarországi tevékenységéről más adat nincsen, személye a szakirodalomban nem ismeretes.

Olim: Prešov *Ev*

1933

⟨Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek. Lőcse 1632–52 Brewer.⟩

Sztripszky I. 1959/166 ← Dézsi Lajos: Balassa és Rimay istenes énekeinek bibliográphiája. Bp. 1905, 14

XVII. századi adat alapján feltételezhető. – Vallásos versek gyűjteménye.

Az *Istenes énekek* e kiadásának emlékét a kolozsvári rendezett kiadásokban fennmaradt előszavak őrizték meg (pl. Kolozsvár 1677 = Sztripszky I 2091/298). Ezek az első rendezett váradi kiadás Szenci Kertész Ábrahám által írott előszavát vették át (**2619**). Szenci Kertész a következőképpen jellemezte az ő kiadását megelőző változatokat: *„Balasi Bálintnak Istenes éneki... Rimai János ékes énekivel annyira együvé voltak elegyedvén az elébbi bártfai, lőcsei, sőt még a váradi első kibocsátásban is..."* (**2619** A_2a). Dézsi Lajos (i. m. 14) és Sztripszky Hiador (I. 1959/166) a lőcsei első kiadás keletkezését a váradi első kiadáséval együtt 1640 körülre (vö. **2619**) tette. Eckhardt Sándor megkérdőjelezte ennek a lőcsei rendezetlen kiadásnak létét, mivel az 1677. évi kolozsvári kiadás előszavának utalását az 1670. évi lőcsei rendezett kiadásra vonatkoztatta (Sztripszky 2069/276 – vö. MKsz 1955: 120–121). Klaniczay Tibor azonban cáfolta Eckhardt feltételezését. Az említett előszóban az első rendezett váradi kiadás előszavának utánnyomását látta (A Magyar Tudományos Akadémia I. Osztályának Közleményei 1957: 310).

Vadai István az első rendezett váradi kiadás megjelenését 1655 körülre tette (**2619**), a váradi rendezetlen kiadását pedig 1652-re (**2451**) (ItK 1991: 73). Ezek szerint a lőcsei kiadás azt megelőzően, de az 1632-ben megjelent bártfai kiadást (**1519**) követően jelenhetett meg. Bár Klaniczay Tibor elképzelhetőnek tartotta, hogy a rendezetlen kiadások nem a Szenci Kertész-féle előszóban közölt sorrendben láttak napvilágot (Klaniczay: i. h.). Ld. Még Stoll 100.

Cf. rendezetlen kiadások: **1519**!; –, **2451**, →
rendezett kiadások: **2619**, →

Biner, Hilarius Ernest: Judex theologico-politicus... Leutschoviae 1642. – Vide **1888**

1934

BINER, Hilarius Ernestus: Tractatio methodica vbiqvitatis sev omnipraesentiae divinae in genere, quam censurae publicae submittit Hilarivs Ernestus Biner, scholae Neosoliensis rector respondente Bartholomaeo Bvssaeo Leutschoviensi Hungaro mense Majo. Levtschoviae MDCXLII e typographaeo Breweriano.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 593 – Čaplovič 876

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán *Bartholomaeus Bussaeus l. p. respondens* ajánlja a munkát *Petro Zablero V. regiarum lib. civitatum... superintendenti et ecclesiae Leutschoviensi antistiti*, továbbá *judici coeterisque in... Leutschov. rep. ordinis senatorii assessoribus laudatissimis*; *Johanni Söldner de Ubriß, s. c. regiaeque maj. tricesimatori et postarum magistro apud Leutschovienses...; nec non... Friderico Pobst... patricio Leutschoviensi... literario ordini faventissimo*. A főrész XXV *thesist* tartalmaz az isteni lényeg (*essentia*) minden teremtményben való általános jelenlétéről. Az ubiquitas kérdéséhez kapcsolódó úrvacsorai vitákkal azonban nem foglalkozik. A nyomtatványt négy latin nyelvű költemény zárja, címe csupán a másodiknak van *Ad respondentem*. Szerzőik sorrendben: *I. ap. Rector* (!) – *II. Maximil. Metthodius – Georgines a Töplicz p. t. coll. 3. claß. – III. Hiobus Hlobyck Rosemont Lipt-Hung. – IV. Christophorus Grebner Silesius*.

A vizsgatételeket a címlap tanúsága szerint 1642 májusában vitatták meg a besztercebányai evangélikus iskolában. A vizsgáztató Hilarius Ernestus Biner, a vizsgázó a lőcsei Bartholomaeus Bussaeus volt.

Budapest *Nat* ① – Levoča *Mus* ① – Prešov *Ev* ①

1935

DÜRNER, Samuel: Exercitium scholasticum adumbrans sanctorum angelorum beneficia et diabolorum maleficia, quod disquisitioni publicae in schola Eperiensi subjiciunt praeses Samuel Dürner scholae ibidem rector et respondens Johannes Ketzer junior de Lypotz ad diem volente Deo 30. Septemb(ris) a(nno) MDCXLII. Leutschoviae (1642) typis Laurentii Breveri.

*⁴ = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 595 – Caplovič 877

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján *D. vice-comiti omnibusque praesidibus ac juratis... comitatus de Saaros adsessoribus omnium ordinum,... fautoribus, patronibus ac respective consanguineis* ajánlja a nyomtatványt a vizsgázó *Johannes Ketzer junior, respondens... vestrarum... cliens*. Az ajánlás első számú címzettje, Sáros vármegye alispánja. Ezt a tisztséget 1642-ben Máriássy Ferenc töltötte be. Az 1642. szeptember 30-án az eperjesi iskolában megvitatott tézisek két részben – *Membrum prius* és *Membrum posterius* – az angyaloknak az emberek fogantatásától haláláig végzett szolgálatait a magán- és közéletben, jó cselekedeteit, illetve az ördögök kísértéseit, gonosz cselekedeteit tárgyalják.

A vizsgáztató Samuel Dürner (1614–1653) itthoni tanulmányai után Thornban és Königsbergben tanult. Hazatérése után 1640-től rektor, később német pap lett Eperjesen.

Budapest *Nat* ① – Prešov *Ev* ①

1936

ΕΥΦΗΜΙΑΙ γαμικαὶ in nuptiarum honorem viri... Petri Zableri, ecclesiar(um) V. regiar(um) liberarumq(ue) civitatum Superioris Hungariae et oppidi Saaros superattendentis..., sponsi et... Mariae Goltziae,... Johannis Trentsch. p. m. ... viduae relictae, sponsae... celebratarum 2. Novembr(is) anno MDCXLII, quas... gratulantur. Levtschoviae (1642) ex officina typographica Laurentij Breweri.

A⁴ = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Caplovič 878 – Közlemények Szepes vármegye múltjából 1910: 221–222

Lakodalmi versek. – A költemények Peter Zabelernek, a felső-magyarországi öt szabad királyi városi egyházkerület püspökének és Maria Goltznak 1642. november 2-án tartott esküvőjére készültek. Szerzőik: (1) *Joachimus Goltzius Iglov., eccles. Rosnaviensis p. t. pastor* – (2) *Barthol. Wachsmann, pastor in Toporcz* – (3) *Johannes Molnar de Uyfalu* – (4) *M. Johannes Windisch, scholae rector* – (5) *Josephus Alauda Leutschovien.* – (6) *Math. Gosn., conr. s. L.* –

(7) *Daniel Peschovius Iglo-Gep., p. t. rectoris scholae Rosnavien.* – (8) *Christoph. Werner, p. t. cant. L.* – (9) *Petrus Dingisch, scholae ejusdem 3. class. collega.*

E nyomtatványt először Rexa Dezső ismertette (Közlemények Szepes vármegye múltjából 1910: 221–222).

Budapest *Acad* cop. – Dolný Kubín ①

1937

EVANGELIOMOK és epistolák az evangeliomokból szeresztetet ahitatos imádságokkal egyetemben az regi keresztyénektöl egész esztendö által lévö minden vasarnapokra intésztetet és rendeltetet. Löcsen 1642 Brever Lörincz.

A^8–Z^8, Aa^8–Ll^8 Mm^4? = [276?] fol. – 16° – Mult ill., orn.

Evangélikus perikópáskönyv imádságokkal. – E nyomtatvány egyetlen csonka példányáról először Borsa Gedeon tudósított (MKsz 1983: 409). Tartalma és beosztása megegyezik a Lőcsén 1634-ben kiadott perikópáskönyvével (**1591**). Ahhoz hasonlóan az evangéliumi szakaszokat egy-egy fametszet illusztrálja. Az egyetlen példány az „Mm" füzet 3. levele után megszakadt a *Szent Katalin napjára* való evangéliumi rész közben. Az előző kiadás terjedelmének és szövegének ismeretében mindössze az erre az ünnepre mondott ima egy levélnyi nyomtatott szövege hiányzik.

Cf. **91**!; **1591**!; –, →

Augsburg *Civ* ②* – Budapest *Nat* cop.

1938

JAKOBEUS, Jakub: [1] Anamnisis, to gest wěcná a nevmijragicy pamět, založenij domu bozijho národu vherskému w... městě Pressowě... julij 25... léta 1642ho w kratické oracy aneb promluwenj pripomenutá od m. Jakuba Jakobaea... w témž městě slowa bozjho a swattosti welebných národu slawného a starozitného slowenského služebnjka... – [2] (Sacrum Sacro-sanctae et individuae Trinitati, Deo Patri, Filio et Spiritui Sancto nec non gratae posteritati... elegidion epynikio-onomasticon de quadruplici visitatione gratiosa... urbis Epperiensis... in fundatione templi ibidem genti Hungaricae 25 Julij a(nn)o 1642 fundati concinnatum a m. Jacobo Jacobaeo... ecclesiae Slavonicae in eadem urbe... ministro.) W Lewoci (1642) v Wawřince Brewerá.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 597 – RMK II 598 – Čaplovič 880

Alkalmi beszéd biblikus cseh nyelven és latin nyelvű versek. – A cím fordítása: Anamnisis, azaz örök és hallhatatlan emlékezete a magyar nemzet istenházának alapításáról... Eperjes városában... 1642. július 25-én... rövid orációban vagy felszólalásban elmondva Jakub Jakobeus... ugyanazon város tiszteletreméltó, híres és ősi szlovák nemzeti igehirdetőjétől. A kiadvány az eperjesi magyar evangélikus templom 1642. július 25-i alapkőletétele alkalmából készült. A címlevél hátán a szerző 1642. július 25-i ajánlása kezdődik *Martino Maderasz [!] ecclesiae Hungariae et templi recens fundati pastori... Johanni Szörös, Iacobo Quaestori, Petro Otvves senatorib. consult. ... Georgio et Gregorio Sziksaij... inque Centum Viratu viris meritiss. ... toti sancto orthodoxo auditorio eccl. Hungaricae in... urbe Epperiensi*. Ezután kezdődik a forrész *Nejsvětější nebe, zemie, more i což v nich jest Fundator Pan Bůh naš všemohauci* (Az égnek, földnek, tengernek és minden benne lévőknek legszentségesebb teremtője, mindenható Úristenünk) kezdettel. A biblikus cseh nyelvű beszédet latin marginális jegyzetek kísérik. A beszéd arról értekezik, hogy Isten négyszer látogatta meg Eperjest: a város alapításakor, privilégiumainak megerősítésében, polgárainak hitben maradásával és a város templomainak, erődítményeinek megújításával. A beszédet *Modlitba*, azaz a beszéd után mondott imádság követi. Folytatólagos füzetjelzéssel, önálló címlappal következik a nyomtatvány második része. Ebben Jakub Jakobeus 31 latin disztichonban foglalja össze beszéde mondanivalóját. Név szerint dicsőíti a templomépítést szorgalmazó szenátus tagjait. A nyomtatványt *Epistrophe ad gentis Hungarice lumina columinaque* zárja. Szerzője: Jakub Jakobeus fia, *Nicolaus Jacobaeus Paleus Praga Bohemus*.

A versek szövegkiadása és a beszéd ismertetése: Jozef Minárik: Jakub Jakobeus. Bratislava 1963, 381–383.

Szabó Károly Johann Samuel Klein híradására (Nachrichten II 255–256) támaszkodva a beszédet és a verseket is latin címen, önálló nyomtatványként vette fel bibliográfiájába (RMK II 597 és RMK II 598).

Budapest *Acad* cop. (Martin) – Halle *Univ* ① – Martin ①

1939

(JAKOBEUS, Jakub): [1] [Viva gentis Slavonicae delineatio.] [2] (Ad invictissimum... Jesvm Christvm... gentis Slavonicae lacrumae, suspiria et vota voce manuq(ue) humili porrecta per m. Jacobum Jacobaeum.) [Leutschoviae 1642 Brewer.]

[A^4–C^4] D^4 E^4 = [20] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 596 – Caplovič 881

A szlávok történetének összefoglalása prózában biblikus cseh nyelven és latin nyelvű panaszvers. – E kiadvány első részéből példány nem maradt fenn, Szabó Károly (RMK II 596) csupán Johann Samuel Klein említése alapján (Nachrichten II 256) vette fel bibliográfiájába. A második rész, amelyet Ján Čaplovič írt le először (881) impresszum nélküli belső címlappal kezdődik: *Ad invictissimum... Jesum Christum... gentis Slavonicae lacrumae, suspiria et vota... per m. Jacobum Jacobaeum*. Ennek hátlapján ajánlás *Nicolao Zaborsky..., Martino Fejerpata-*

ky..., Martino Rotaridae... patronis, aláírása: *M. Jacobaeus*. Ezt követi a költemény. A nyomtatványt üdvözlőversek zárják. Az első fölött a *Sequuntur applausus amicorum* cím olvasható, szerzője *Samuel Dürner r. s. E.* – *Aliud* szerzője *Nicolaus Jacobaeus, Palaeo-Pragensis* és cím nélkül *Andreas Cudelinus Ponicen. p. t. cantor Slavorum Eper.*

A fennmaradt rész szövegkiadása és szlovák fordítása: Lauček, Daniel Záboj: M. Jakuba Jakobaea Lacrumae gentis Slavonicae... Turč. Sv. Martin 1885; Minárik, Jozef: Jakub Jakobeus. Bratislava 1963, 289–313.

A Jézus Krisztushoz írt panaszvers egyetlen fennmaradt példányát, amelyet az Országos Széchényi Könyvtár őriz, Jakobeus *Pascha lachrymosum* (Lőcse 1643, **2009**) című, biblikus cseh nyelvű prédikációjával kötötték egybe. A prédikáció, amely az 1643. évi eperjesi tűzvészről szól, ugyanis a C_4 levéllel ér véget, ezért a D_1 levéllel kezdődő *Gentis Slavonicae lacrumaet* e munka függelékének vélték. Jozef Minárik azonban meggyőző érveket hozott fel amellett, hogy a költemény valójában az elveszett *Viva gentis Slavonicae delineatio* című nyomtatvány második része lehetett (i. m. 124–126). A fennmaradt költemény ugyanis nem kapcsolódik az eperjesi tűzvész témájához, sokkal inkább tartozhatott egy olyan műhöz, amely a szlávok történetéről szólt. Egyértelműen erre utalnak az üdvözlőversek is. Például a szerző fia, *Nicolaus Jakobeus Paleo-Pragensis* a következőképpen: *Historiam Slavis patrio sermone loquentem ex veterum eduxit pervigil historiis* (E_3a). Megerősíti a feltételezést, hogy Jacobeus *Anamnisis* című munkája is (**1938**) hasonló szerkezetű, azaz biblikus cseh nyelvű prózai művet latin nyelvű költemény követ.

Minárik megállapította továbbá, hogy Jakobeus panaszverse Václav Clemens Žebrácky Prágában 1614-ben megjelent *Tempus erat, quo parva quidem sed debita caelo gens...* c. költeményét alkalmazta a magyarországi viszonyokra, és csak apróbb változtatásokat kellett tennie, hogy a cseh egyház keserű sorsa a magyarországi szlovák evangélikusokét fejezze ki. A szenvedő nemzet könnyei jelentek meg egy másik Klement-műben is, ahol a dicső és ősi cseh királyságot érik ellenséges csapások: *Naříkání slavného starožitného... království českého* Praha 1619 (Knihopis 3967). Minárik helyesen feltételezte azt is, hogy Jakobeus munkájával David Frölich: *Der uralte deutsch-ungarische, zipserische und siebenbürgische Landßmann* Lőcse 1641 (**1891**) című írására reagált (Minárik i.h.).

A *Viva gentis Slavonicae delineatio* című, a szlávok történetéről szóló munkát több forrás is egybehangzóan 1642. évi lőcsei nyomtatványként említi (Bél, Mátyás: Institutiones linguae Germanicae. Halae Magdeb. 1730, a$_7$a pag. – Allergnädigst privilegirte Anzeigen 1773, Stück XXII. 173, Klein, J. S. – Klein: Nachrichten II 256). A nyomtatási hely és év nélkül fennmaradt *Gentis Slavonicae lacrumaet* betűtípusai és könyvdíszei vizsgálata alapján ugyancsak 1642 körül nyomtatták Lőcsén (Pavercsik Ilona megállapítása). Ez is erősíti Minárik feltételezését, hogy a két munka egy kiadványt alkotott.

Budapest *Nat* ④
Olim: Martin *MS*

1940

[1] KERESTYENI ISTENI DICSIRETEK, mellyekkel az magyar nemzetben reformáltatott ecclésiákban esztendö által szoktanak élni. Mostan peniglen úyjonnan, de mértekletessen és hellyessen meg-öregbittetvén és

illendöb rendben, hogy nem mint ez elöt, az keresztyeneknek éppületekre hatodszor ki-bocsáttattak. – [2] Ezek mellé adattattanak szép rendel az HALOT enekek-is. Löcsön [!] 1642 Brever Lörincz.

A–Z$^{alternatim\ 8+10}$; Aa–Rr$^{alternatim8+10}$ = [2] + 704 + [14] p. – 18°

RMK I 726 – Čaplovič 882

Evangélikus szerkesztésű protestáns egyházi és temetési énekeskönyv. – A címlap hátán zsoltáridézet. A mű tartalma, beosztása mindenben egyezik az 1640-i bártfai kiadásával (**1816**). Az énekek incipitmutatóra utaló kezdőszavait ld. az 1640-i kiadásnál, e kiadás lapszámait pedig az incipitmutatóban. A kiadvány végén *Lajstroma... az isteni dicséreteknek és énekeknek* címmel betűrendes mutató.

A címlap megjegyzése szerint – *hatodszor kibocsáttattak* – ez ennek az énekeskönyvnek már hatodik kiadása. A korábbi ismert énekeskönyvek közül azonban csupán az 1640. évi bártfai (**1816**) egyezik vele teljes egészében, amely címlapja szerint ötödik kiadás. Nyilván ezt követve jelöli magát hatodiknak e lőcsei megjelentetés (Vö. MKsz 1899: 119, Erdélyi Pál).

Cf. **1438(1)***; **1816**, –, →

Budapest *Nat* ① ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Kezmarok *Ev* ① – Sárospatak *Ref* ①

1941

KUČERA, Ján: Disqvisitio mathematico-theologica de computo per I. Principia methodica. II. Consectaria selecta. III. Scholia dilucida. IV. Problemata succincta lepide disposita, quam in disputationem publicam producit Johannes Kusera, p. t. juventutis gymnasij Rosenbergensis studiorum director respondente Andrea Oczovvino ad diem 27. et 28. Jun(ii) horis ante et pomeridianis. Levtschoviae MDCXLII e typographeo Laurentij Breweri.

A^4–C^4 = [12] fol. – Orn., init.

RMK II 599 – Čaplovič 884

Vizsgatételek az időszámításról. – A címlevél hátlapján *author et praeses* aláírással *Caspari Illieshasi... comitatus Trenchiniensis et Lyptoviensis perpetuo, nec non Arvensis supremo comiti et s. caes. regiaeque majestatis consiliario et equiti aurato*, továbbá *Gabrieli Illieshasi,... Georgio Illieshasi comitibus à Trenchin perpetuis... promotoribus meis* címzett ajánlás olvasható. A főrész rövid *Proloquium*mal kezdődik. Majd négy *sectio*ban meghatározza és megmagyarázza az időszámítás alapfogalmait, illetve a negyedik *sectio*ban néhány, főként a chiliasztikus számításokkal összefüggő kérdésre válaszol. A szöveget a margón az ókori és újabb kori matematikusokra való bőséges hivatkozások egészítik ki.

E vizsgatételeket 1642. június 27-én és 28-án vitatták meg a rózsahegyi evangélikus gimnáziumban. A vizsgáztató és szerző Ján Kučera, a vizsgázó Andreas Oczovinus volt.

A sziléziai származású Ján Kučera a pozsonyi evangélikus gimnáziumban, majd 1638-tól Wittenbergben tanult. Magyarországra történt visszatérése után a rózsahegyi gimnázium rektora, 1647-től ugyanott evangélikus lelkész. 1648 körül halt meg.

Bratislava *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ②* + cop. (Martin) – Martin *MS* ①
Olim: Besztercebányai ev. algymn.

1942

(MIHÁLYKÓ János:) Keresztyéni istenes és áitatos imadsagok, ez mostani nyomorúlt és veszedelmes idökben minden keresztyén és istenfelö embernek felette igen szüksegesek és hasznosok, a regi iras magyárázó doctoroknak és szent atyáknak irásokból egyben szedegettetet és szép rendre helyheztetett. Mostan úyjon(n)an manuale helyet tisztabban ki-bocsáttattak. Löcsén 1642 Brever Lörincz.

A–Q$^{(alternatim\ 8\ et\ 10)}$ = [6] + 277 + [4] pag. – 18° – Orn., init.

RMK I 727 – Čaplovič 885

Evangélikus imádságoskönyv. – A címlevél hátán Joannes Chrysostomustól idézet latinul és magyarul. Ezt követi a második levélen *Dedicatoria* címmel *Brewer Lörincz könyvnyomtató* Lőcsén 1642. április 1-jén kelt ajánlása *Nyari Christina asszonynak... Thurso Imre... házastársának*; ennek szövege azonos az 1629-i lőcsei kiadáséval (**1442**), csak a keltezés más. A főrész beosztása megegyezik az 1640-i bártfai kiadással (**1818**). *Sz. Dávidnak hét penitenciatartó zsoltára*nak kezdősorait lásd a bártfai kiadás leírásában, e kiadás lapszámai az incipit-mutatóban.

Cf. **976***; **1818**, –, →

Budapest *Nat* ① – Kežmarok *Ev* ① – Sárospatak *Ref* ②

1943

OVIDIUS NASO, Publius: Pub. Ovidii Nasonis Tristivm libri qvinqve. Ex accuratissima Andreae Naugerij castigatione. Leutschoviae MDCXLII typis Laurentii Breweri.

A^{8}–H^{8} = 128 pag. – 8° – Orn.

RMK II 601 – Čaplovič 886

Elégiák. – A címlevél után kezdődik Publius Ovidius Naso elégiáinak öt könyve. Az egyes költemények tartalmának összefoglalása a lapszéleken olvasható.

E kiadvány a *Tristiá*nak az első, ismert, nyomtatásban megjelent, magyarországi kiadása. Ismeretlen gondozója a címlap szerint Andrea Navagero (1483–1529) velencei költő és történetíró 1587. évi antwerpeni kiadását vette alapul.

Cf. –, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Levoca *Ev* ①

1944

SEELINGER, Joachim: Gründliche Beschreibung Joachimi Seelingeri Sehlacovaldensis [!] Boemi, exulierten Pastoris vmb des reinen Worts willen von Miristcaw vnd Deschenitz vnd dessen außgestandenen langwirigen, schmertzlichen Exilij von 1620. biß auff jetzt 1642. Jahr verfast. Zur christlichen Anmahnung der Dankbarkeit zu Gott... Leutschaw 1642 bey Lorentz Brewern.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1913: 245–246 – Čaplovič 887

Verses önéletrajz. – A címlap tetején *Exilium auxilium* kezdetű, kétsoros latin disztichon olvasható. A címlevél hátán *Georgius Galli Crudimenus, olim decanus Suticensium civitatis Boemiae, exul jam Culmbaci* írt üdvözlőverset *In Epitomen exilij Seelingeriani*. A főrészben a szerző versben beszéli el hazájából való száműzetésének történetét 1620 és 1642 között. A nyomtatványt *Ein Exulanten Gebetlein* című verses imádság zárja.

A schlachenwerthi (= ostrovi) Joachim Seelinger csehországi német evangélikus lelkipásztort 1620-ban száműzték hazájából. Száműzetésének huszonkét esztendeje alatt először Felső-Pfalzban, majd Szászországban talált tanítói, ill. lelkipásztori állást.

A nyomtatványról először Szinyei Gerzson adott hírt (MKsz 1913: 245–246). Joachim Seelingernek ezt az életrajzát ugyanebben az évben a trencséni nyomda is kiadta (**1972**).

Cf. –, **1972**

Budapest *Nat* cop. – Sárospatak *Ref* ①

1945

SERPILIUS, Johann II.: Miraculum Helisaei posthumum, sive sepulchrale: Das herzliche Wunderwerck geschehen im Grabe deß inn Gottruhenden h(eiligen) Propheten Elisa an einem Todten, der lebendig worden ist; aus dem andern Capitel deß andern Buchs der Könige inn einer Oster-Predigt am heiligen Oster-Fest, nach Mittage christlicher Kirchen-Gemeine der nechst am Carpathischen Gebürge inn Ober Vngern gele-

genen königlich(en) Stadt Keyßmarckt vorgetragen vnd erkläret durch Johannem Serpilium Secundum, deroselben Pastorn im Jahr Christi 1642... Leutschaw inn Ober Vngern (1642) bey Lorentz Brewern.

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn.

RMK II 602 – Čaplovič 888

Evangélikus prédikáció. – A címlapon bibliai idézet, hátán a szerző *Herrn Wilhelm Tory, Burgern und Handelsmanne in... Crakaw samt seiner... Hausfrauen* ajánlja művét. A húsvéti prédikációban Serpilius – a szokástól eltérően nem új – hanem ószövetségi igét magyaráz: azt a csodát, amikor Elizeus próféta teteme feltámaszt egy halottat (2 Kir. 13:21). A szerző a beszédben az ótestamentumi példázatok fontosságáról is kifejti álláspontját. A prédikáció végén olvasható két latin, ill. német nyelvű kronosztichon egyaránt az 1642-es évszámot adja.

Budapest *Acad* ① – Niznij Novgorod ① (Sárospatak)

1946

»SERPILIUS, Johann II.: Pluviae Pentecostalis Stillae, Die Erquickenden Safft- vnd krafft-tröpflein dess Gnädigen Pfingst-Regens Durch Zwo Pfingst-Predigten nach anleitung eines Prophetischen Sprüchleins Am Ersten vnd Andern Pfingst-Feyertage Zur Vesper auff die zubereiteten Hertz-Acker, Christlicher zuhörer der Kirchen-Gemeine inn der Königl. Stadt Keyssmarckt, gesprenget Von Johanne Serpilio Secundo, deroselben Pastorn. Im Jahr... 1642... Leutschaw inn Ober Ungern (1642) bey Lorentz Brewern.«

»A^4–D^4 E^3 = [19] fol. – 4°«

RMK II 603 – Čaplovič 889 – Trofejnye knigi 0880

Evangélikus prédikációk – A mű egyetlen ismert példányának tanulmányozására nem volt lehetőség. A fenti címleírás Szabó Károly címfelvételét követi (RMK II 603), amelyet Ján Čaplovič is átvett (889). A cím szerint a kiadvány két pünkösdi prédikációt tartalmazott.

Niznij Novgorod ① (Sárospatak)

1947

(SZENCI MOLNÁR Albert [transl.]:) [1] [Psalterium Ungaricum, azaz szent Dávid királynak és prófétának százötven zsoltári.] – [2] (Catechismus, azaz az keresztyeni hitre valo rövid tanitas.) [Lőcse cr. 1642 Brewer]

[A–Z, Aa–Ee] Ff-Kk + ?alternatio $^{8+10}$ = [7], [1–499] + 500–583 + ? pag. – 18° – Orn.

Studia et acta I 46–47 – Čaplovič 775 – Čaplovic 775a – **Appendix 130**

A zsoltárok könyvének verses fordítása és református katekizmus. – A nyomtatvány egyetlen ismert csonka példánya az Ff_2b levélen az 501. lapon a heidelbergi kátéval kezdődik: *Katekizmus, azaz az keresztyén hitre való rövid tanítás. Szárászi Ferenc fordítása.* A töredék az 583. lapon, a különféle tisztű emberek számára készült bibliai intelmek elején szakad meg.

A nyomtatványt Nagy Barna fedezte fel. A „drasztikusan" leragasztott Ff_2a lap átvilágításával vált láthatóvá, hogy azon az úrvacsoravétel utáni ének 7. versszaka volt olvasható. Incipitmutatóra utaló kezdőszavai: *Ó én lelkem, dicsérjed.* Ebből Nagy Barna megalapozottan következtetett arra, hogy a kátét a Szenci Molnár Albert által fordított verses Psalterium előzte meg, hiszen ez az ének a zsoltároskönyv első, 1607. évi herborni kiadásának (**962(1)**) függelék énekei közt is az utolsó. A katekizmus szövegéről Nagy Barna megállapította, hogy az apró helyesírási és nyelvjárási változtatásoktól eltekintve szorosan, még a sajtóhibákat is átvéve az 1612. évi oppenheimi kiadást követi (**1037(3)**), de a főszöveg mellől hiányoznak a bibliai helyekre vonatkozó utalások. A fennmaradt példány csonkasága miatt bizonytalan, hogy a káté mit tartalmazott az említett kiadás függelékeiből. A katekizmus élére éppúgy, mint Oppenheimben Szárászi Ferenc nevét nyomtatták, de Szárászi munkáját Szenci olyan mértékben dolgozta át, hogy őt kell fordítónak tekinteni (Studia et acta I 46–47).

A töredéket Nagy Barna helyesen lőcsei nyomtatványnak tartotta, s egy 1627. évi lőcsei énekeskönyvvel gondolta azonosnak (i.h. és vö. **Appendix 130**). Álláspontját Ján Čaplovič is elfogadta (775). A betűtípusok és a nyomdai anyag vizsgálata alapján azonban Pavercsik Ilona megállapította, hogy a kötet kiadása valójában az 1640-es évekre tehető. A felhasznált betűkészlet és a kis méret az 1644. évi Újszövetség kiállításához „teszik hasonlóvá" (MKsz 1978: 362–363). Később Čaplovič is ennek megfelelően módosította álláspontját (775a). Ennél még valószínűbbnek látszik, hogy a zsoltárok és a káté együttes kinyomtatására az 1642. évi ugyancsak 18° formátumú énekeskönyvvel (**1940**) egy időben kerülhetett sor, amellyel minden nyomdai jellemzője megegyezik. A gyülekezeti énekeskönyv és a zsoltárok Lőcsén már 1635-ben is (**1628**) és a későbbi évtizedekben más nyomdákban is (vö. **1981**) többnyire egyetlen kiadványként láttak napvilágot. Az együttes megjelentetés szándéka azonban ebben az esetben nem tételezhető fel, mert erre mindig egyértelműen utal az énekeskönyv közös címlapja (vö. **1628**, **2163** etc.), az 1642. évi lőcsei énekeskönyv (**1940**) címszövegében azonban nincs ilyen utalás.

Cf. (1): **962(1)***!; –, **1981**, **2045**, **2091(2)**, **2163(3)**, **2254(4)**, **2305**, **2363(1)**, **2406(4)**, **2424**, **2564(3)**, **2624(4)**, →
(2): **909***!; **1860**, **1863**, –, **2087**, **2091(3)**, **2304(1)**, **2452**, **2457**, **2533**, →

Budapest *Acad* cop. – Budapest *Nat* cop. – Debrecen *Ref* ④

1948

[1] UY es o kalendáriom Christus Urunk születése után 1643. esztendöre, Felsö Magyar országnak és rész-szerint Erdelynek-is eghihez figyelmetesen alkolmaztatott Frölich David késmarki astronom(us) által. – [2] (Az planetaknak és csillagoknak tekintelésiböl vétetett jövendölés ez 1643. esztendöre, mellyben ezen esztendönek allapattya, idöknek külömb-

különb változási... meg-magyaraztatnak es kiváltképpen Magyar és Erdely országnak, Szepessegnek eghihez figyelmetesen alkolmaztatnak F r ö l i c h D a v i d késmarki astronomus által.) [Fordította Serédi János.] Löcsen [1642] Brever Lörincz.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – Orn.

RMK I 743 – Čaplovič 879

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A címlevél hátán a szerző *In honorem... Adami Karoli, liberi baronis ac haereditarii domini arcis ejusdem Karoli* ajánlja művét. A naptárrész beosztása megegyezik az 1637. évre szóló lőcsei naptáréval (**1650**) azzal az eltéréssel, hogy az egyes hónapokhoz kötődő verseket is tartalmazza. A hónapversek januári kezdősora: *Fürödj, kicsint igyál*. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *A télről és annak állapotáról – A kikeletről... – A nyárról... – Az őszről... – Eklipszisekről és azokból következendő betegségekről és egyéb veszélyekről – A két fő planétáknak, Saturnusnak és Jupiternek nagy és igen ritkán szokott konjunkciójáról avagy, egybejövéséről, és arra következendő világi nagy változásokról – A szőlők terméséről*. A prognosztikont követi a vásárjegyzék *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* címmel, majd a *Magyar krónika a magyar nemzetnek emlékezetes viselt dolgairól*, amely az 1642. év eseményeivel zárul.

A naptár szövegének stílusából arra lehet következtetni, hogy a naptár fordítója Serédi János volt, éppúgy, mint az 1639. évre szóló lőcsei naptáré (**1729**).

Cf. **1650**!

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ①

1949

VERGILIUS MARO, Publius: Virgilii Bucolica argumentis breviusculis illustrata ac diligentissime recognita. Levtschoviae MDCXLII Laurentius Brewer.

A^8 B^8 C^{7+1} = [23] fol. – 8° – Orn., init.

RMK II 604 – Čaplovič 890

Versgyűjtemény. – A címlevél után *Vita P. Vergilii Maronis* című bevezetés olvasható, szerzője megnevezése nélkül. A főrész Vergilius tíz eklogájának szövegét tartalmazza. Mindegyik ekloga előtt rövid *Argumentum* áll.

A szövegkiadás ismeretlen sajtó alá rendezője a bevezetésben elmondja, hogy e verseket azért látta szükségesnek a tanulók kezébe adni, hogy azok ismeretében könnyebb legyen előrehaladásuk a poézis, a teológia és a filozófia tudományában. A bevezetés végén négy ekloga egy-egy sorának textológiai és metrikai magyarázata olvasható.

Budapest *Acad* cop. (Levoča) – Levoča *Ev* ① – Prešov *Scient* ①

1950

VOTIVAE acclamationes nuptiarum festivitati... Samuelis Dürneri, provinciae scholasticae apud Eperiens(es) directoris industrij ut et... Dorotheae Fabinin,... Martini Figuli, senatoris reipub(licae) Cibin(iensis)... relictae viduae, a d(omi)n(is) amicis et fautoribus consecratae 29. Junij anno MDCXLII. Leutschoviae (1642) ex officina typographica Laurentij Breweri.

A^4 = [4] fol. – 4°

RMK II 605 – Čaplovič 891

Lakodalmi versek latinul és németül. – A versgyűjtemény Samuel Dürnernek és Dorothea Fabininak, Martinus Figuli özvegyének 1642. június 29-én tartott menyegzőjére készült. A címlevél hátán olvasható (1) *Votum* című vers aláírója *F. Paulus Király, ecclesiae Cibiniensis p.* Ezután *Jacobus Jacobaeus* három költeménye következik: – (2) *Parodia de pudore ad imitationem Odae 3. Horatianae lib. 4. Carm.* – (3) *Aliud... per apostrophen deductum* – (4) *Ejusdem epidorpis onomastica.* – (5) *Aliud* szerzője aláírása nélkül. – (6) *Samuel Fabini, ecclesiast. Cib., sponsae parens Chronodistichon*-ja a házasságkötés évszámával. – (8) *Georgius Murarius Regiomont., cantor Cibin.* cím nélküli költeménye. – (9) *Samuel Alitis Briz Anagrammája* Dorothea nevére készült. – (10) A *Proverb. 19. v. 14*-re írott vers szerzője nem nevezte meg magát – (11) *Johan. Keczer junior An die Frau Braut und das ganze Frauenzimmer* – (12) *Johannes Reichert Eperiensis Allusio* – (13) *Samuel Schröterus, discip. gratissimus Christo Deo* című verse zárja a nyomtatványt.

Jakub Jakobeus verseinek szövegkiadása: Jozef Minárik: Jakub Jakobeus. Bratislava 1963, 379–380.

Cf. **1931,** –

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ①

1951

ZOLNAY Péter, jun.: Disputatio ethica de virtvtibvs homiliticis: comitate, veracitate et urbanitate, quam... in... Rosebergensi gymnasio sub praesidio... Iohannis Kuserae, ejusdem gymnasij directoris supremi publice ventilandam exhibet Petrus Zolnay junior ad diem 27. Augusti horis ante et pomeridianis. Levtschoviae MDCXLII e typographeo Laurentii Breweri.

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 600 – Čaplovič 883

Etikai vizsgatételek. – A *Dedicatio*t 1642. július 1-i kelettel *Petro Zolnay, jurato assessori sedis judiciariae comitatus Zoliensis etc. domino parenti* intézte a *Respondens et author*. A főrész

élén *Praeloquium* áll, majd három fejezet tárgyalja a beszédmodorral kapcsolatos erényeket (*virtutes homilicitae*), a nyájasságot (*comitas*), igazmondást (*veracitas*) és udvariasságot (*urbanitas*): *Membrum primum complectens theses selectiores*; *Membrum secundum subministrans canones lucidiores*; *Membrum tertium insinuans quaestiones*, végül a *Corollaria* olvasható. A nyomtatványt *Georgius Illieshazi de Illieshaza*, *Andreas Oczovius* és *F. Johannes Czernetius* üdvözlőversei zárják. Oczovius disztichonjának tipografizálása közelít a képvershez.

Zolnay Péter, aki az ajánlás aláírásából következően a tézisek szerzője és respondense is volt, a címlap tanúsága szerint 1642. augusztus 27-én a rózsahegyi evangélikus gimnáziumban védte meg munkáját. 1646-ban vagy ő, vagy azonos nevű apja Zólyom vármegye országgyűlési követe volt.

Rexa Dezső az alsókubini Csaplovics-könyvtár katalógusa alapján 1692. évi kiadványként regisztrálta e disputációt (MKsz 1914: 158). Közlése azonban sajtóhibán alapult. Alsókubinban is ezt az 1642. évi nyomtatványt őrzik (vö. Čaplovič 883).

Budapest *Nat* cop. (Eger) – Dolný Kubín ① – Eger *Dioec* ①

Evangeliumok és epistolák... Nagyszombat 1642 – Vide **1918**

1952

[HAJNAL Mátyás]: A Jesus szivet-szeretö szívek aítatosságára szives kepekkel ki-ábráztatott es azokról-valo elmélkedésekkel és imádságokkal meg-magyaráztatott könyvetske: melyböl minden hív lelek meg-ismérheti mind az ö meg-igazúlása-elött-levö rút és veszedelmes, mind az-után-valo szep és üdvösséges állapattyát és eggyütt az egész meg-igazulásnak-is módgyát és folyását. A vége-felé, egy-nehány régi szép himnusok vannak, mellyeket némelly aítatos emberek deákból magyarrá forditottak. Posomban MDCXLII [typ. Societatis Jesu].

)?(⁶, A¹²–L¹² = [14] + 262 pag. – 12° – Mult. ill., orn.

RMK I 730 – Čaplovič 341

Katolikus elmélkedések és énekek. – Hajnal Mátyás először 1629-ben Bécsben megjelent művének (**1422**) a szerző által a prózai és verses részeiben egyaránt átdolgozott második kiadása. A címlap hátán szívet ábrázoló képre utaló szentírási idézetek olvashatók emblematikus elrendezésben. A következő lapon kezdődik az ajánlás *Kapi Klára asszonynak... Bedegi Nyári István... őfelsége kassai generálisa... házastársának*, amelyet *Posomban, Sz. Jakab havának* [július] *13. napján, 1642. esztendőben*, a *Pozsonyi könyvnyomtató* írt. Ezután az előszó, *A keresztény olvasóhoz való intés* következik.

A mű főrészében *Következnek az elmélkedések és könyörgések* címmel 20 fametszetű képhez egy-egy hatsoros vers, majd mindegyik után egy-egy három pontba foglalt elmélkedés és a végén egy könyörgés olvasható. A szerző e második kiadásban az eredeti, bécsi 18 rézmetszetű darabból álló sorozatot kezdetlegesebb és kisebb méretű szívet ábrázoló fametszetes képekkel

helyettesítette, és azt az első, Charles Musarttól való latin kiadás *(Cor Deo devotum...* Donai 1627) nyomán húszra egészítette ki. A képekhez tartozó emblémaversek incipitmutatóra utaló kezdősora: *Csalárd világ nagy szint mutat.*

Az elmélkedések sorozatát a főrész végén az első kiadáshoz hasonlóan az *Ájtatos elmélkedés a mennyei Jeruzsálemről* és Damian Szent Péter *A mennyei boldogságról* szóló himnuszának fordítása zárja. A himnusz kezdőszavai a 173. lapon: *Az örökké.*

A mű második részében *Következnek egynehány istenes és ájtatos hymnuszok* címmel 18 egyházi ének található. Ezeknek az incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 180. lap: Hajnal Mátyás: *Jézus édes* – 189: Hajnal Mátyás: *Minden napon* – 202: Hajnal Mátyás: *Ember, Isten alkotmánya...*, *Ha nagy voltát* – 211: *Atyának bölcsessége, bizony istensége, Krisztus* – 214: Hajnal Mátyás: *Álla a Szűz* – 217: Hajnal Mátyás: *A nap, nagy* – 221: Hajnal Mátyás: *Dicsérd Sion* – 224: Hajnal Mátyás: *Zengjed* – 227: *Mit bízik* – 230: Hajnal Mátyás(?): *Hajnali* – 233: Balassi Bálint: *Bocsásd meg* – 237: Vásárhelyi András: *Angyaloknak* – 240: Kanizsai Pálfi János: *Dicsőült* – 243: Hajnal Mátyás(?): *Teremtett* – 248: *Ó nagy szeretetnek* – 252: *Magyarország szép* – 255: *Drága színbe* – 258: *Édes Jézus.*

A nyomtatvány teljesebb, a MTAK-ban őrzött példányából is hiányzik az utolsó levél. A 260. lapon a *Szűzek napjára-való ének* (kezdő sora: *Édes Jézus)* 19. strófájának első sorával megszakad.

A verses részek szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót. A bevezető részek és elmélkedések szövege: RMKT XVII/7 480–482, 487–508. – A mű szerzőjére, keletkezésére, műfajára vonatkozó újabb összefoglalás: Holl Béla: *Hajnal Mátyás. Szives Könyvecske. Bécs 1629.* Bp. 1992. Kísérőtanulmány az első kiadás hasonmásához.

Cf. **1422***; –

Budapest *Acad* ②* – Budapest *Univ* ②

1953

[HAJNAL Mátyás]: (A ki-tett czegernek fellyebb-emelt czegere) [Pozsony 1641–1643 typ. Societatis Jesu.]

[?], [A⁴] B⁴–M⁴ + ? = [?] + 96 + ? pag. – 4°

RMK I 1615 – Caplovič 2577

Katolikus vitairat. – E munka pontról pontra válaszol Keresztúri Pál 1641-ben Váradon kiadott *Felserdült keresztyén* című vitairatára (**1914**). Az egyetlen töredékes példányban, amely a B_1 folióval kezdődik és az M füzet végén szakad meg, a következő témakörök találhatók meg. [Az Istennek ismeretiről], 34 pag.: *A hitről* – 69: *A vigasztalásról* – 72: *Az embernek nyavalyás voltáról* – 74: *Az embernek teremtéséről* – 77: *Az Istennek képéről, mely volt az emberben* – 81: *Az esetről vagy az embernek első bűnéről* – 94: *A bűnről.*

Hajnal Mátyás és Keresztúri Pál vitája 1638-ban kezdődött, mikor Keresztúri *Csecsemő keresztyén* címmel kiadta a Rákóczi-fiúk, György és Zsigmond konfirmációi vizsgájának anyagát (**1721**). Erre felelt Hajnal *Kitett czégér* Pozsony 1640 című névtelen írásával (**1841**). Ezt

követte Keresztúri viszontválasza a *Felserdült keresztyén* (**1914**). Mivel levéltári források egyértelműen bizonyítják, hogy a „Kitett czégér" szerzője Hajnal Mátyás volt (RMKT XVII/9 476, Holl Béla), bizonyosnak tartható, hogy az újabb választ is ő írta.

A fennmaradt töredékpéldány betűtípusainak vizsgálata alapján megállapítható, hogy a kiadvány 1641 és 1643 között készült a pozsonyi jezsuita nyomdában (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Cf. **1721**, **1841**, **1914**, –

Budapest *Univ* ④

1954

HANDTBÜCHLEIN der Sodalität vnser lieben Frawen Himmelfahrt. In welchem erstlich deroselben Regel. 2. Die Indulgentz vnnd Abläß der Sodalität. 3. Daß Gebett vor vnd nach der Bruderschafft. 4. Die Glaubensbekandtnuß für die so auffgenommen werden. Das Gebett so der spricht, so auffgenom(m)en wird. Die Antwort desz H. Praefecti, etc. Preszburg 1642 [typ. Societatis Jesu].

A^{12} + ? = [2] + 22 + ? pag. – 12° – Orn., init.

MKsz 1930: 307 – Caplovič 342

Katolikus vallási társulat imádságoskönyve. – A címlap hátán idézetek olvashatók a Példabeszédek könyvéből, Szent Ágostontól és Chrysologus Szent Pétertől. A Szűz Mária mennybevételének tiszteletére alapított pozsonyi kongregáció kézikönyve a címlapon feltüntetett négy részt tartalmazza, vagyis a társulat szabályait, a különféle búcsúk felsorolását, a társulatba felvettek fogadalmát és imádságát. Az egyetlen ismert példány a 3. rész nagyobbik felét tartalmazza, és a *gelassen* őrszóval szakad meg. Így néhány levélnél több aligha hiányozhatott a nyomtatvány végéről.

Budapest *Nat* ③*
Olim: Levoča Ev. cirk. k.

1955

Der KÖNIGLICHEN Freystadt Preßburg Fewerordnung. [Pressburg 1642 typ. Societatis Jesu.]

A^2 B^2 = 7 pag. – 2° – 1 ins, orn., init.

Caplovič 343

Tűzrendészeti szabályok. – A nyomtatvány külön címlap nélkül a *Der königlichen Freistadt Pressburg Feuerordnung* címmel kezdődik, s Pozsony város tíz pontból álló tűzrendészeti szabályzatát tartalmazza, amelyet a városi bíró és tanács rendelt el és nyomtattatott ki. A végén záradék 1642. augusztus 20-i kelettel, alatta Pozsony város fametszetes címere látható.

Ezt az impresszum nélkül megjelent kiadványt már felfedezője, Ján Čaplovič is pozsonyi nyomtatványnak tartotta (343). V. Ecsedy Judit a nyomdai jellemzők alapján megerősítette, hogy az a jezsuiták pozsonyi nyomdájában készült (OSzKÉvk 1994/1998: 347–357).

Bratislava *Arch* ① ① – Budapest *Nat* cop.

1956

»SZÉCHENYI György: Nova Transilvanica. Pozsony 1642 typ. Societatis Jesu.«

Sztripszky I 1962/169 ← MKsz 1881: 222–226, 1883: 249

Katolikus vitairat magyar nyelven. – E mű válasz volt Lórántffy Zsuzsanna Gyulafehérvárott 1641-ben kinyomtatott bibliai idézetgyűjteményére (**1884**). Szövege, amint erről Kazy Ferenc tudósított, súlyosan sértette a fejedelemasszony személyét (Historia regni Hungariae... Tomus secundus. Tyrnaviae 1741, 53–56). Megjelenését Rákóczi György 1642. április 11-én Chernel Györgyhöz írott levele tanúsítja először, amelyben a fejedelem értesíti fogarasi tisztttartóját, hogy elégtételt kér a királytól a támadás miatt, s követeli a mű szerzőjének kinyomozását és megbüntetését (MKsz 1883: 250–251, Szilágyi Sándor). Ez egyben bizonyítja azt is, hogy e nyomtatvány 1642 elején láthatott napvilágot, ellentétben Kazy előadásával, aki az 1643. év eseményeinél számol be erről (i.h.). Sztripszky Hiador pedig minden indoklás nélkül sorolta e művet bibliográfiájában az 1641. évhez (I 1962/169).

Lippay György esztergomi érsek 1642. május 7-i levelében ígérte meg Rákóczinak a nyomozást (Sárospataki Füzetek 1866: 678–680, Szilágyi Sándor), s július 19-én már ennek eredményes befejezéséről értesítette a fejedelmet (MKsz 1883: 249–250. Szilágyi Sándor 1640. július 19-i dátummal közölte e levelet, az 1640-es évszám azonban nyilvánvalóan elírás). Időközben Keresztúri Pál, Rákóczi tudta nélkül, *Talio* címmel (**1977**) felelt a *Nova Transilvanica*-ra. A fejedelem már 1642. május elején elrendelte a hatalma alá tartozó területeken mindkét mű elkobzását és elégetését. (Lásd erről Kassai István 1642. május 8-án kelt levelét Rákóczihoz. Sárospataki Füzetek i. h. Ugyanez a levél téves dátummal: Szilágyi Sándor: Lórántffy Zsuzsanna. Pest 1872, 25. A Magyar Tudományos Akadémia Évkönyve IX. kötet, XIII. darab.) III. Ferdinánd pedig 1642. augusztus 5-én a magyarországi megyéknek adott ki hasonló utasítást a fellelhető példányok begyűjtésére és megsemmisítésére (MKsz 1881: 222–223, Reizner János). E rendelet említi a mű címét az általunk idézett formában, s kitűnik belőle az is, hogy latin címe ellenére magyar nyelven íródott.

Bár a *Nova Transilvanica* kiadási helyének és szerzője nevének feltüntetése nélkül jelent meg, Bogády Pál 1642. május 22-én írt leveléből mégis kiderül a nyomtatás helye: „mint Pálffy Pál mondja Pozsonyban nyomtatták" (Szilágyi Sándor: i. m. 25). Szerzőségével Kazy előadása szerint, Rákócziék eleinte Rajky Gáspár kolozsmonostori jezsuitát gyanusították, ő

azonban hamarosan tisztázta magát (Kazy: i. h.). A valódi szerzőt III. Ferdinándnak az a rendelete nevezi meg, amelyet 1642 augusztusában az esztergomi érsekhez intézett „Innotuit autem nobis authorem ejusmodi libelli Georgium Zecheny canonicum Strigoniensem fuisse" (MKsz 1891: 230–231, Illésy János).

Széchényi vitairatából példány nem maradt fenn, de Kazy ismertette a bevezető rész Lórántffy Zsuzsannát súlyosan sértő tartalmát, amely a fejedelemasszony nevének első szótagjából csinált durva szójátékot. Ezzel megegyező tartalmú verset adott ki „L", egy közelebbről meg nem nevezett XVIII. századi könyv belső kötéstáblájából (Száz 1913: 56–57). Feltételezhető, hogy ez a *Nova Transilvanica*-ból származik. Kezdősora: *Hajdon frigyládáját* (vö. RMKT XVII/9 634–635). A vita legújabb összefoglalását ld. Europa Balcanica-Danubia-Carpathica, Annales Cultura-Historia-Philologia. 2/A. Főszerkesztő Miskolczy Ambrus. Bp. 1995, 224–235, Heltai János.

Cf. **1884, –, 1977**

1957

VNCATHOLISCHE Priesterthumb, das ist gründtlicher augenscheinlicher Beweiß, daß die Praedicanten durchaus nit wahre, rechtmässige vnd ordentlich berueffene Priester sein. Allen Liebhabern der Warheit zum besten an statt eines rotten Oster-Ay verfertigt. Preßburg 1642 [typ. Societatis Jesu].

A^{12}–D^{12} = [6] + 89 + [1] pag. – 12° – 1 ill.

Čaplovič 344

Katolikus vitairat. – A kiadványt keltezés és szerző nélkül *Vorred* vezeti be. A főrész címe *Von dem Beruf*, ennek végén rövid összegzés, *Beschluß* olvasható. Az utolsó lapot fametszet díszíti, amelyen Jézus Péter apostolnak átnyújtja a mennyország kulcsát. Felirata: *Gleich wie mich der Vater gesandt hat, so sende ich euch* (János 20:21).

E vitairat azt kívánja bizonyítani a katolikus teológia érveivel, hogy a protestáns prédikátoroknak nincs valódi, törvényes elhívásuk (vocatio) a papi tisztre. Szövegében a megjelenés konkrét körülményeire nincs utalás. 1638-ban fejezték be a pozsonyi evangélikusok templomuk építését (vö. **Appendix 170**, **Appendix 175**). Ez idő tájt erősödött meg itteni gyülekezetük, amit jelez, hogy amíg 1633-ban csupán egy, 1641-ben már hat prédikátoruk működött a városban. Ez adhatott okot a katolikusoknak e vitairat kibocsátására.

A kiadvány betűi és nyomdai körzetei egyeznek a pozsonyi jezsuita nyomda felszerelésével, ennek alapján megállapítható volt, hogy három másik német nyelvű munkához hasonlóan (**1954**, **1955**, **2018**) ebben a műhelyben készült (OSzKÉvk 1994/98: 347–357. V. Ecsedy Judit).

Budapest *Nat* cop. (Budapest *Semin*) – Budapest *Semin* ① – Martin *MS* ①

1958

»[CATEHISMUL calvinesc] КАРЇѢ че сѫ кіамѫ катехизмѹсᵛ. Кáрѣ кѹ кое ши кѹ порѹнка дóминѹлѹи крецінéскᵛ, Рак҄ци, Гешрги, Краюлᵛ Ардѣлѹлѹи, Домнѹлᵛ Пѫрцилорᵛ цѫрѣи Оунгѹрéщъ, ши сѫкѹилорᵛ шпáнᵛ. Кáрѣ сáѹ ꙟтóрсᵛ ди ꙟ лнᵐбѫ дїечáскѫ ши словенѣскѫ пре лимба ромънѣскѫ, кѹ сватѹлᵛ ши кѹ ꙟдемнѫтѹра ши кѹ келтѹіáла дóмнїей лѹи Чюлáи Гешрги, пѫсторюлᵛ сѹфлетéскᵛ а кѹрцей мърїей сале. Кѹ скрисоáрѧ саѹ оустенитᵛ пóпа Гешрги де сéкᵛ, ши сáѹ изводитᵛ ꙟ четáте ꙟ Белᵛградᵛ. ши сáѹ типъритᵛ ꙟ сатᵛ ꙟ ирисакᵛ. Мéщерѹлᵛ типáрюлѹи аѹ фóст попа Дóбрѣ диꙟ цáра мѹнтенѣскѫ. ши сáѹ ꙟчепѹтᵛ ꙟ лѹна лѹ юл. е. зиле, ши саѹ швършит ꙟ лѹна лѹ юл ꙟ ке де зиле. Въ лѣ ш създа мира зри. ш рождество хво, ахм. 7150 – [1]640[!] [recte 1642] [Preszáka 1642 Dobre]«

1⁴–4⁴ = [16] fol. – 4°«

Sztripszky II 2536/84 – BRV I 38 – BRV IV 188–189

Református katekizmus román nyelven. – A Heidelbergi Káté Johann Heinrich Alsted által szerkesztett rövidített változatának (1578, 1640) e román fordításából ma nem ismeretes példány. Emlékét Varlaam, moldvai metropolita feleletként kiadott vitairata őrizte meg: *Cartea carea să cheamă răspunsul împotriva catihismului Calvinesc.* Suceava 1645 (BRV I 48). A káté Varlaam által hagyományozott teljes címének magyar fordítása a következő: „Könyv, melyet katekizmusnak hívnak, amely Rákóczi György keresztyén uralkodó, Erdélyország királya, a magyarországi részek fejedelme és a székelyek ispánja akaratából és parancsából deák és szláv nyelvről román nyelvre fordíttatott őnagysága udvari papjának, Csulai György úrnak tanácsával, ösztönzésére és az ő költségével. A leírással a Secuból (Toplice) való Gheorghe pap fáradozott, és lefordította Gyulafehérvárott, és nyomatott Preszáka faluban, Havaselvei Dobrea pap volt a nyomdamester, és a nyomtatás kezdődött a világ teremtésétől számított 7150, Krisztus születésétől fogva az 1640. év július 5-én és befejeződött július 25-én."

A fordító, Gheorghe din Sec személye és tevékenysége más forrásból nem ismert. Kátefordításának szövege azonban nem ismeretlen. Varlaam említett felelete a címén kívül öt kérdését is közölte, amelyet az 1645-ben e célból összehívott jászvásári (Iaşi) zsinaton a moldvai és havasalföldi ortodox papok megvitattak és megválaszoltak. Csulai György viszontválasza a *Scutul catechizmuşului cu răspuns din scrăptura svântă* (Gyulafehérvár 1656 – Sztripszky II 2568/116) pedig a Gheorghe által fordított teljes kátét tartalmazza. Szövegét ennek alapján adta ki Barıţ, George: Catechismulu calvinescu inpusu clerului si poporului Romanescu sub domni a principiloru Georgiu Rákoczy I. si II. Sibiu 1879.

Dobre kiadásának terjedelmére a fennmaradt szöveg és a nyomda technikai felszereltsége alapján V. Ecsedy Judit következtetett. Eszerint a katekizmus négy füzet lehetett negyedrét alakban. (MKsz 1993: 154).

A bibliográfiai szakirodalomban Ioan Bianu és Nerva Hodoş adott hírt e kátéról (BRV I 38) Gheorghe Şincai krónikája alapján (Hronica Românilor. Tom III ed. Florea Fugariu. Bucureşti 1969. 64–65). A teljes címet latin betűs átírásban először Nicolai Drăganu közölte Varlaam művének egy kéziratos másolatából (Anuarul Institutului de Istorie Naţională. III. 1924–1925. Cluj 1926, 249–250). A cirill betűs címmásolatot Dan Simonescu tette közzé (BRV

IV 188–189). A fenti címleírás az ő közlésén és Varlaam feleletének Mirela Teodorescu által elkészített, kritikai és hasonmás kiadásán alapszik. A káté címét Varlaam az *Otveatnic* kezdetű főrész élén ismétli meg (vö.: Varlaam: Opere. Răspunsul împotriva Catihismului calvinesc. Ediţie critică. Bucureşti 1984, 190).

A káté megjelenési évéről hosszas vita folyt a szakirodalomban. Bianu-Hodoş és a nyomukban Dan Simonescu 1640-et tartotta a nyomtatás évének (BRV I 38 és BRV IV 188–189). Mózes András (Az erdélyi román reformáció kátéirodalma. Kolozsvár 1942, 37) és Juhász István (i.m. 191) a Drăganu által közölt teljes címszöveg ismeretében ugyancsak ezt fogadta el helyes évszámnak. Sztripszky Hiador (II 2536/84), Veress Endre (Veress 20 és Veress i.m. 78), továbbá V. Ecsedy Judit (OSzKÉvk 1978: 300) viszont az 1642-es nyomtatási évet látták valószínűbbnek. Emellett szólt, hogy Varlaam csupán 1645-ben hívott össze zsinatot a káté elítélésére, továbbá, hogy Geleji Katona azokban a kinevezési feltételekben, amelyeket Milovitius ortodox püspökjelöltnek adott 1640. szeptember 22-én, így írt: *az immár oláhul fordított katechismusokat kinyomtassa* (Új Magyar Múzeum 1859: 216). Tehát jóval a címlapon – a káté nyomtatásának befejezéseként – említett időpont, 1640. július 25. után Geleji Katonának még nem volt tudomása nyomtatott román kátéról! A román szakirodalomban folyó hasonló vitát Alexandru Mareş foglalta össze, s egyúttal megnyugtatóan tisztázta is a kérdést (Limbă Română 1974: 511–512). Gondolatmenete a következő. A Varlaam által idézett címben kettős keltezés olvasható: *Vu lě(t) o(t) suz(d)a mira 7150, o(t) rož(d)estvo vŏ 1640* (A világ teremtésétől fogva az 7150, Krisztus születése után az 1640. évben). A 7150. év azonban 1642-nek felel meg! Az 1640 csupán könnyen magyarázható sajtóhibaként került a szövegbe. Nincs ok tehát kételkedni az 1642-es nyomtatási évben, mivel minden egyéb körülmény is ezt támasztja alá.

A káté nyomtatási helyének a bibliográfiai szakirodalom korábban egységesen Gyulafehérvárt tartotta (BRV I 38, Veress 20), sőt Veress Endre a teljes címszöveg publikálása után is, noha abban az *in Prisac* impresszum olvasható, kitartott emellett (Veress, Andrei: Bibliographia Română-Ungară. I Bucureşti 1931, 78 – BRV IV 188–189). Juhász István elfogadta a preszákai nyomtatás tényét, s a helynevet a „Magyarigen melletti" Priszakával (ma Ompoly-Preszáka, Ompolygyepű; Presaca Ampoiului jud. Alba) azonosította (A reformáció az erdélyi románok között. Kolozsvár 1940, 191). V. Ecsedy Judit ugyancsak a gyulafehérvári járásban lévő „Priszaká"-ra (Székásgyepű vagy Székás-Preszáka, ma Presaca) gondolt nyomtatási helyként (OSzKÉvk 1978: 300). Később pedig ugyancsak ő összegezte a szakirodalomban a nyomtatás helyéről szóló vitát. Megállapította, hogy Dobre pap műhelye a fejedelmi nyomdától független volt, s a kortársak szerint II. Ghenadie gyulafehérvári metropolita tulajdonában állt. A műhely egyedülállóan kezdetleges módszerekkel, fabetűkkel, és sajtó nélkül dolgozott. Feltételezte továbbá, hogy a Dobre mesternek tulajdonított mindkét kiadvány, az *Evanghelia cu învăţătură* (**1882A**) és ez a katekizmus egyazon nyomdában készült és mind a kettő Preszákában (MKsz 1993: 146–166, V. Ecsedy Judit és Gutenberg Jahrbuch 1993: 35–36, V. Ecsedy Judit – Borsa Gedeon). A román szakirodalom eredményeit Eva Mârza foglalta össze. Meggyőzően érvelt amellett, hogy a két munka valóban egy műhelyben készült, s az elsőként kiadott *Evanghelia* még Gyulafehérvárott, a nyomda tulajdonosának az orthodox érseknek a székhelyén. Mivel a román szakírók jelentős része a kálvinista káté nyomdahelyéül is Gyulafehérvárt fogadja el, jóllehet a káté hiteles másolatokban fennmaradt impresszuma egyértelműen Preszákát jelöli meg, Mârza a nyomtatás helyéről nem foglalt állást (Tipografia de la Alba Iulia 1577–1702. Sibiu 1998, 26–33).

A nyomda tulajdonjogi helyzetéről Ghenadie halála után (1641) a szakirodalomnak nincsenek pontos ismeretei. Valószínűtlen azonban, hogy az orthodox érsek, aki Ghenadie után Ilie Iorest volt, hozzájárult volna ennek a kálvinista káténak a saját felügyelete alatt,

Gyulafehérvárott történő kinyomtatásához. Ezért tényként kell elfogadni, hogy e munkát valóban a káté impresszumában feltüntetett Preszákában Gyulafehérvártól nem messze készítette el Dobre. Számításba jöhet még a Karánsebes és Lugos közötti Priszaka falu is, minthogy e két helységben létesített az erdélyi fejedelem iskolát a román tanulóifjúság számára. Működésükről azonban csak 1648-ból van biztos adat (**2212** előszava), így ez a lehetőség valószínűtlen. Ez a műhely nem tartozott I. Rákóczi György fejedelemhez, tőle csak beleegyezést kaptak működéséhez. A káté címszövegéből mégis arra lehet következtetni, hogy a Gyulafehérvárról Preszakába történő átköltözés a fejedelem parancsára történhetett, s ily módon a nyomda kikerült az ortodox érsek közvetlen fennhatósága alól. Az átköltözés körülményei, illetve a nyomdának Rákóczival és a református egyházzal való kapcsolatai azonban még nincsenek kellő módon tisztázva.

Cf. **1578***; **1640**, **1764**, –, **1993**, **2167**, **2212**, **2373**, **2402**, **2573**, →

Illésházy György: Oratio philosophica de laudibus practicae philosophiae. Rosenbergae 1642. – Vide **1965**

1959

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1643. Hermannstadt 1642 Pistorius. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1700**!

1960

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1643. esztendőre. Tejfalu 1642 Wechelius Zsigmond János. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1701**!

1961

DURAEUS, Joannes: Decades dvae philosophiae naturam atqve usum in theologia concernentes, juxta analysin hactenus publice traditam in schola Illaviensi de philosophia adornatae, quas ita ferente triuni(us) Dei au-

spicio, omnis sapientiae fundo pro publico literariae reipublicae commodo, placide examinandas subjicit Johannes Duraeus, ejusdem scholae praeses respondente Michaele Gotzio ad diem 30. Septembr(is) horis solitis... Trenchinii 1642 typis Dorotheae Vocalianae.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1963: 118 – Čaplovič 1740

Filozófiai vizsgatételek. – A címlapon *Julius Caesar Scaligertől* olvasható idézet. A címlap háta üres. A forész húsz tézist foglal magában, amelyek a filozófia fogalmával, valamint a filozófia eredményeinek és módszereinek a teológiában való alkalmazhatóságával foglalkoznak. A téziseket *Ergo* című disztichon zárja.

E disputációt a címlap tanúsága szerint 1642. szeptember 30-án vitatták meg az illavai evangélikus iskolában. A vizsgázó Michael Gotzius, a vizsgáztató és a tézisek szerzője Joannes Duraeus volt.

Duraeus Poroszlón született. Itthon Biccsén, Pozsonyban, Csepregen, Kőszegen és Lőcsén tanult, majd a königsbergi egyetemet kereste fel, hazatérése után 1642–1646 között az illavai iskola rektora, majd a Liptó megyei Dovallóban volt evangélikus lelkész. Tehát nem azonos személy a protestáns felekezetek újraegyesítésén dolgozó, híressé vált skót teológus John Dury-val (latinosan Joannes Duraeus-szal).

Václav Vokál halála után (1641) a trencséni nyomdát 1647-ig özvegye, Dorota Vokálová vezette.

Budapest *Acad* cop. – Martin *MS* ①

Graff, Andreas: Lexicon homoeonimicum... Trenchinii 1642. – Vide **1963(4)**

1962

GRAFF, Andreas: Methodica poetices praecepta in usum scholae Solnensis edita, per Andr(eam) Graff, rect(orem) Soln(ensem). (Trenchinii) 1642 (in officina typographica Dorotheae Wocalianae).

A^{12} B^6–K^6 = [66] fol. – 12° – Orn.

RMK II 606 – Čaplovič 1741

Verstani szabálygyűjtemény. – A címlevél után következő főrész két könyvből áll. A *Prior libellus* 13 fejezetben, kérdés-felelet formában fejti ki a verstan szabályait. A *Posterior libellus* három fejezete ugyancsak kérdés-felelet formában a *carmen* és a *poema* jellemzőit tárgyalja.

Andreas Graff († 1645 után) Medgyesen tanult, 1633-tól ugyanitt rektor és egyúttal prédikátor. 1636-ban egy gúnyverse miatt elvesztette állását. 1637-től Bártfán konrektor, 1639-től a zsolnai, 1643-tól a trencséni gimnázium rektora.

E poétikával behatóan foglalkozott Bán Imre (Irodalomelméleti kézikönyvek Magyarországon a XVI–XVII. században, Bp. 1971, 40–45). Megállapította, hogy Graff Julius Caesar Scaliger *Poetices libri septem* (Lyon 1561) című munkáját követte kézikönyve összeállításában. Egyszerűsített vázlatát Bartók István közölte (48, 342–343).

A címből kiderül, hogy Graff munkáját a zsolnai iskola használatára szánta. A nyomtatvány a kolofonban közölt impresszum-adatok alapján a trencséni nyomda terméke. Tévesen állította tehát Johann Samuel Klein (Nachrichten II 424) és az ő nyomán Joseph Trausch (II 18), valamint Ján Mišianik (81), hogy Zsolnán került ki a sajtó alól. Ott ebben az időben még nem működött nyomda.

Berlin *Univ Inst* ① – Budapest *Nat* ② + cop. (Berlin) – Budapest *Univ* ②* – Kežmarok *Ev* ②

1963

GRAFF, Andreas: [1] Sacer centenarius X. fidei articvlorum per Andream Graff rect(orem) Solnen(sem). – [2] (Memoriale summarium super evangelia Dominicalia elaboratum per Andream Graff MDCXLII.) – [3] (Artificium Biblicum metricum.) – [4] (Lexicon homoeonimicvm vocum affinium differentias continens per me auctum...) Trenchinii 1642 in officina Dorotheae Wocalii.

A^{12}–D^{12} E^{6} = [54] fol. – 12° – Orň.

RMK II 607-608 – Čaplovič 1742

Bibliai idézetgyűjtemény latin és biblikus cseh nyelven, perikópák, latin nyelvű tanköltemény és latin homonímák jegyzéke. – E kiadvány első része tíz *caput*ban tíz-tíz, tehát összesen száz bibliai idézetet tartalmaz a keresztény hit következő ágazatairól: *I. De Deo – II. De Christo – III. De providentia – IV. De praedestinatione – V. De justificatione – VI. De peccato – VII. De poenitentia – VIII. De ecclesia – IX. De sacramentis – X. De vita aeterna.* Az idézetek minden lapon párhuzamosan két hasábban olvashatók, bal oldalt latinul, jobb oldalt – Ján Čaplovič megállapítása szerint (1742) – a králicei Biblia cseh fordításában. A nyomtatvány 2., 3. és 4. része önálló belső, de impresszumadatokat nem tartalmazó címlappal kezdődik. A *Memoriale summarium super evangelia Dominicalia* a vasárnapi evangéliumok bibliai helyét és szövegük kezdőszavát adja meg az egész egyházi évre. Az *Artificium Biblicum metricum* minden bibliai könyvről egy-egy verssort tartalmazó költemény. A verssorba bele van foglalva a könyv neve és tartalma, és megadott számolási kód szerint bele van rejtve az illető könyv fejezeteinek száma, s az, hogy hányadik a bibliai könyvek sorrendjében. Ezután a bibliai könyvek latin címéből szerkesztett rövidebb vers következik. A *Lexicon homoeonimicum* ábécérendben azonos alakú és erősen hasonló hangzású latin szavak egymástól eltérő jelentéseit szemlélteti egy-egy példamondattal. Végül latin nyelvű *Cisio*, és a naptárral és időjárással kapcsolatos egyéb tudnivalók zárják a nyomtatványt: *Partes anni*; *Distinctiones temporum*; *Calendarium Romanum* és *Prognostica*.

Szabó Károly még csupán Johann Samuel Klein (Nachrichten II 424) és Joseph Trausch (II 18) említése nyomán ismerte Graff e munkáját, s az ő adataik alapján a *Sacer centenarius*-t

és a *Lexicon*-t két önálló nyomtatványnak tartotta. Tévedését példány alapján először Bucsay Mihály (Régi magyar könyvek a hallei magyar könyvtárban. Bp. 1941, 641 sz.), majd Ján Čaplovič helyesbítette (CLXXXI).

Berlin *Univ Inst* ②* – Budapest *Nat* cop.

1964

HONORES exeqviales viri... Johannis Hodicii, antistitis ecclesiae Trenchiniensis fidelissimi et superintendentis ecclesiarum Evangelicarum in comitatu Trenchinien(si), Liptovien(si) et Arven(si) dignissimi, qvos sancte defuncto 22 Feb(ruarii) et honorifice 16 Martij Trenchin(ii) in templo superiori sepulto,... 1642. in signum desiderij luctuosissimi et testificationem animi memoris... exstruere curavit schola Trenchinien(sis) directore Daniele Remenio Tevto-Lipsiensi. Trenchinii (1642) in officina typographica Dorotheae Wocalij.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 609 – Čaplovič 1743

Gyászversek. – A címlevél hátlapján *Schola Trenchiniensis* aláírással verses ajánlás olvasható: *Caspari Ilieshazio de Ilieshaza, comiti perpetuo de Trenchin... domino et patrono nobis gratiosissimo* címezve. A gyűjtemény a továbbiakban a következő szerzők latin nyelvű gyászverseit tartalmazza: *Daniel Remenius, scholae Trenchin. r. – Paulus Nosticius, scholae Tren. collega – Martinus Firak Ponicenus – Matthaeus Brodnıansky – Nıcolaus Stephanides – Martınus Duchon – Andreas Palik – Andreas Blasius – Andreas Petko – Johannes Türk Sopronien. – Martinus Koch – Stanislaus Kusi – Andreas Urbanovic.*

A Ján Hadik, biccsei evangélikus szuperintendens 1642. február 22-én bekövetkezett halála alkalmából kiadott versgyűjteményt a címlap tanúsága szerint Daniel Remen, a trencséni iskola rektora állította össze az iskola tanulóinak költeményeiből.

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ①

1965

(ILLÉSHÁZY György): Oratio in genere demonstrativo, continens qvadrigam colvmnarvm ethicarvm, quibus regum imperia, principum provinciae, comitum comitatus vere innituntur et solide sustentantur. Trenchinii [1642] typis Dorotheae Wocalij.

A^4–B^4 = [8] fol. – 4° – Init.

RMK II 610 – Čaplovič 1744

Filozófiai szónoklat. – A címlap hátán rövid előszóval ajánlja művét a szerző, *comes Georgius Illieshazi* apjának, *Caspari Illieshazi... comiti perpetuo a Trenchin*. A cím nélkül kezdődő beszéd tárgya a *justitia*, *prudentia*, *fortitudo* és *temperantia*, mint a birodalmak és tartományok vezetéséhez szükséges négy sarkalatos erény.

Illésházy György (?–1690) a rózsahegyi gimnáziumban tanult. Trencsén és Liptó vármegye főispánja, 1659-től királyi főasztalnokmester. Már ifjúkorában áttért a katolikus vallásra. Az 1680-as évek elején Thököly pártjára állt, s emiatt fogságot is szenvedett. Szinnyei József (V 60) Fabó Andrásra hivatkozva (Monumenta Evangelicorum Aug. Conf. in Hungaria Historica. Pest 1861, I 35. Itt azonban nem található ez az adat), továbbá a Slov. biogr. slovník (II 485) említi Illésházy György egy másik beszédét *Oratio philosophica de laudibus practicae philosophiae, habita Rosenbergae 1642*. Bár leírásuk formájából arra lehet következtetni, hogy nyomtatványról adnak hírt, a kinyomtatás tényét mégsem állítják határozottan. A *Rosenbergae*, Rózsahegyen locativus itt különben sem a nyomdahelyre, hanem a szónoklat elhangzásának színhelyére utal. Szinnyei lehetségesnek tartotta, hogy a két beszéd azonos. Feltételezése igen valószínű.

Szabó Károly (RMK II 610) és az ő nyomán Ján Čaplovič (1744) külön indoklás nélkül 1642. évi nyomtatványként írta le bibliográfiájában ezt az év nélkül megjelent kiadványt. Datálásuk elfogadható, mivel az özvegy Dorota Vokálová neve, férje 1641-ben bekövetkezett halála után 1642-től olvasható a trencséni nyomtatványok impresszumában. Továbbá Illésházy György 1642-ben egy Rózsahegyen megvédett disputációban írt üdvözlő verset, ekkor tehát valószínűleg még itt tanult (**1951** és vö. **1858**). Ez a beszéde is Rózsahegyen hangozhatott el. 1644-ben azonban már a katolikus vallásra tért át az ifjú gróf.

Budapest *Nat* ① – Kalocsa *Dioec*'① – Martin *MS* ①
Olim: (Budapest) Egyetemi Könyvtár

1966

⟨Kalendár a pranostyka na rok 1643. Trenčín 1642 Dorota Vokálová. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven.

Cf. **1752**!

1967

»LÁNI, Zachariás: Concio funebris in obitum superintendentis M. Joannis Hodikii – [2] cui additi sunt versus Latini Adami WOLFFII. Trenchinii 1642 [Dorota Vokálová].«

Čaplovič 1745

Gyászbeszéd biblikus cseh nyelven és gyászvers latinul. – Ján Čaplovič Martin Laucek „Collectanea"-ja alapján vette fel bibliográfiájába (1745). A nyomtatványnak ma már egyetlen példánya sem ismeretes, csak a biblikus cseh nyelvű halotti prédikációnak maradt meg egy kéziratos másolata a pozsonyi líceum könyvtárában. Ján Hadik evangélikus püspököt 1642. március 16-án temették el a trencséni felsővárosi templomban (vö. **1964**); a gyászbeszédet püspöktársa, Zachariáš Láni mondta.

1968

PHAETON-ŽALANSKÝ, Havel: Ku poctiwosti a k potěssenj počestnému pohlawj ženskému. Spis o... ženách, kterým Pán Krystus neyprwě swé... wzkřjssenj... vkázati ráčil. Od někdy kněze Hawla Zialanského slowa a swátosti Krystowých služebnjka sebraný a wydaný... [Trenčín 1642 Dorota Vokálová].

A^8–C^8 D^4 +? = [28 + ?] fol. – 8°

Čaplovič 1746

Evangélikus elmélkedések biblikus cseh nyelven. – A cím fordítása: Írás az asszonyokról, akiknek a feltámadt Krisztus először jelent meg. Egykor Hawel Zialansky paptól, Krisztus igéjének és szentségének szolgájától összegyűjtve és kiadva... A címlap hátán kezdődik az ajánlás a trencséni asszonyoknak *Kateřine manželce... Václava Čegsle měštěnína a komoráše... města Trenčína* (Katerinának, Václav Čejsl, Trencsén városa polgármestere és kamarása hitvesének); *Kateřine Sstastné manželce pána Mikuláše Fabrycia Potěhowského sauseda téhož města Trenčína* (Katerina Štiastnának, Mikulás Fabrycius ugyanazon Trencsén város szomszédja hitvesének); *Lidmille manželce Jona Služinského* (Lidmilának, Jon Služinský hitvesének); *Evě Czegslowé manželce pána Pavla Spolského* (Eva Čejslovának, Pavel Spolský hitvesének); *Kateřině Půncowské manželce pána Ondřeje Sywého* (Katerina Půncovskának, Andreáš Sivý hitvesének); *Dorotě manželce pána Jana Čegsle* (Dorotanak, Jan Čejsl hitvesének), aláírása *Symeon z Szonowa*, kelte Trencsén 1642. április 17. Ezt követi *Josephus Heliades* latin nyelvű üdvözlő verse *In novam editionem concionis R. V. D. Galli Phaetontis*, majd *Hawel Zialanský*nak az első kiadáshoz írt, Kutná Horában 1600-ban (valójában 1606) keltezett előszava a város matrónáihoz. A főrészben olvasható elmélkedések két fejezetben foglalkoznak az asszonyok lelki nagyságával, tisztességével. Az egyetlen ismert példány nem teljes, a terjedelem az 1606. és 1612. évi prágai kiadásokat figyelembe véve (Knihopis 7140 és 7141) csupán néhány lappal lehetett bővebb.

Havel Zalanský, latin nevén Phaeton (1567–1621), nagyszámú kegyességi mű szerzője. Starý Bydžovban, Ledčban (?), 1603-tól Kutná Horában, 1610-től Prága Óvárosában volt protestáns prédikátor.

A kiadó Simeon Šonovský z Šonova ajánlásából kitűnik, hogy Havel Zalanský 36 évvel korábban megjelent munkáját (Knihopis 7140) a trencséni asszonyok épülésére saját költségén adta ki. A nyomtatás éve az ajánlás keltezéséből (1642) állapítható meg. Ehhez képest valóban 36 évvel korábban jelent meg az első kiadás 1606-ban Prágában. Nem mond ennek ellene, hogy Zalanský eredeti ajánlásának a kelte itt *MDC*, mert megállapítható,

hogy az évszám befejező két jegye [VI] csupán nyomási hiba vagy betűkopás miatt hiányzik a dátumból.

A nyomtatványt először Szilády Jenő írta le (146) Sztripszky Hiador kiadatlan kéziratos bibliográfiájára hivatkozva. Ján Čaplovič Szilády adatközlését vette át (1746). Sztripszky a késmárki evangélikus líceum példánya alapján dolgozott, amely csak 1995-ben került újból elő. Betűi alapján a kiadvány a trencséni nyomdában készült (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Kežmarok *Ev* ②*

1969

»[1] RAPHANIDES, Melchior: Norma Mundum contemnendi et Mortem eligendi, concio Melchioris Raphanidae, diaconi Trenschinien. super funus Adolescentis Matthiae filii Tobiae Joni etc. – [2] WOLFFIUS, Adam: Philostorgia Practica, concio in funere dicti modo Adolescentis ab Adamo Wollfio, Ecclesiaste Moteschiceno dicta et typis vulgata. – [3] LUŽSKÝ, Melchior: Monumentum Funebre, concio Melchioris Lužskensis, Exulis Bohemi Vág-Ujhelini, super obit. dicti Adolescentis. Trenchinii 1642 [Dorota Vokálová].«

Čaplovič 1747

Gyászbeszédek gyűjteménye. – A kiadvány ma már egyetlen példányban sem ismert. Emlékét Martin Lauček „Collectanea" című kézirata őrizte meg. Ján Čaplovič ennek alapján vette fel bibliográfiájába (1747). A kiadvány három halotti prédikációt tartalmazott Tobiaš Jon Služinský trencséni polgár Matthias nevű fiának a temetésére.

1970

RAPHANIDES, Melchior: Votum ad natalem... Pauli Tekeneij, civis ac senatoris inclytae Trenchiniensium reipublicae meritissimi, patroni amice colendi et honorandi factum lubenter die 25. Januarij anno 1642, Melchiore Raphanide Ledecio-Boemo, nunc ecclesiae Trenchin(iensis) diacono. (Trenchinii 1642) ex typographiae Dorotheae Wokalij.

[1] fol. – 372 × 217 mm – Orn., init.

Čaplovič 1748 – Trenčan 1936. április 4: 3–4.

Köszöntő vers. – E mű egyetlen példánya ma már nem található. Először Jozef Branecký ismertette és közreadta a nyomtatvány reprodukcióját is (Trenčan 1936. április 4-i száma, 3–4 lap), amely alapján a fenti címleírás készült. Az alkalmi költeményt Melchior Raphanides trencséni diakónus készítette patrónusának, Tekenyei Pál trencséni szenátornak a születésnapjára.

A nyomtatvány mérete Branecky beszámolója szerint 25 × 50 cm. Ez azonban tévedés, vagy a papír méretére vonatkozik. A reprodukció és a betűtípusok méretének vizsgálata alapján megállapítható, hogy a meglévő részekben a szedéstükör valódi mérete 372 × 217 mm, s teljességéhez csupán néhány milliméter hiányzott a körbevágás miatt (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Editio facsimile
Olim: Trencín, „Archív Braneckého"

Remenius, Daniel: Carmen lugubre in obitum M. Joannis Hodik... Trenchinii 1642. – Vide **1964**

1971

⟨Remeň, Daniel: Disputatio physica de thermis. Trenchinii 1642 Dorota Vokálová. 4°⟩

Čaplovič 1749

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. – Fizikai vizsgatételek a hévizekről.

E példányból ismeretlen nyomtatványt Ján Čaplovič Michael Rotaridesnek a pozsonyi akadémiai könyvtárban őrzött kézirata: *Auctorum et scriptorum Hungariae praecipuorum catalogus alphabeticus*. Nr. 842. (Jelzete „B 62 092") alapján vette fel bibliográfiájába (1749). Remeň 1638-tól a trencséni iskola rektora volt, más művei is az itteni nyomdában jelentek meg (vö. **1753**, **1807**, **1859**). Ezek alapján Čaplovič feltételezése elfogadható. A hévizekről ebben az időszakban más munkákat is kinyomtattak Csepregen és Trencsénben (vö. **1495**, **1496**, **1973**).

1972

SEELINGER, Joachim: Gründliche Beschreibung Joachimi Seelingeri Schlacovaldensis Boemi, exulierten Pastoris vmb des reinen Worts willen von Miristcaw vnd Dechenitz vnd dessen außgestandenen langwierigen, schmertzlichen Exilij von 1620. biß auff jetzt 1642. Jahr verfast. Zvr christlichen Anmahnung der Danckbarkeit zu Gott... Trencschin (1642) bey Dorotea Wocalin.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Čaplovič 1749a

Verses önéletrajz. – E nyomtatvány szövege és beosztása teljes egészében megegyezik a Lőcsén ugyanebben az évben megjelent kiadással (**1944**). Bibliográfiailag először Ján Čaplovič írta le (1749a).

Cf. **1944**, –

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

1973

»TRAJAN, Adam: Saluberrimae Pistinienses Thermae ad fl. Vagum tertio miliari ab Urbe R. Liberaeque [!] Tyrnavia carmine elegiaco delineatae et Illustrissimis Excellentissimisqve D. D. Comitibus, Generosis et strenuis D. Equitibus, amplicissimis et circumspectis D. Judicibus, D. Consulibus Juratisq(ue) civibus et incolis florentissimi et inclyti Regni Hvngariae, D. D. Patronis Literarum, literatorumq(ue) benignissimis strenae loco consecratae ab Adamo Trajano Beneschovino Boëmo, p. t. Ecclesiae Drahoczensis Pastore. (Trenchinij) MDCXLII (typis Vocalianae).«

»A^4 B^4 = [8] fol. – 4°«

RMK II 611 – Čaplovič 1750 – Trofejnye knigi 0102

Dicsőítő költemény. – E nyomtatvány egykor Sárospatakon őrzött egyetlen példányának tanulmányozására nem volt lehetőség, tartalma azonban Szabó Károly leírása alapján (RMK II 611) és egy fennmaradt egykorú kéziratos másolatból teljes egészében rekonstruálható. A munkát a szerző két üdvözlő verse vezette be: *Ad illustrissimos proceres Hungariae epigramma autoris* és *Encomium, urbis Soproniensis sive Oedenburgensis... judici, consuli... senatoribus... patronis suis scriptum.* A disztichonokban írt főrész a *Thermae Pistinienses* címet viselte, majd a szerző újabb három rövidebb költeménye következett: *Ad potores acidularum prope castellum Sleining in infer. Hungaria bibendo effundebat; In Solnam civitatem Hungariae epigramma* és *Ad N.* Végül *Ad... Adamum Trajanum Beneschovinum* és *Aliud* címmel *M. Josephus Heliades, concivis Trenchiniensis* két üdvözlő verse zárta a kiadványt. A nyomtatás helye a kolofonban volt olvasható.

A pöstyéni múzeumban őrzött egykorú kéziratos másolat hasonmás kiadása szlovák fordítással: Trajan, Adam Benešovský: Uzdravujúce piešťanské kúpele. (Saluberrimae Pistinienses thermae.) Bratislava 1979. Augustín Rebronak a kiadványhoz írt tanulmánya tanulmánya összefoglalja a pöstyéni fürdő leírását és dicséretét tartalmazó költeményre vonatkozó szakirodalmat, s utal a korábbi szlovák és német fordításokra: Lichtenstein, Ladislaus: Balneologisches Handbuch des Bades Pistyan. Leipzig und Wien 1926, 89–104 (a főrész latin szövege német fordítással), Beniak, Valentin: Chválospev na piešťanské kúpele. (Piešťany é.n.) (Szlovák nyelvű verses fordítás. Ld. még Bratislava II. 1928: 281. Pražák, Vilém.

A címlap tanúsága szerint a kiadvány az új év alkalmából készült.

Niznij Novgorod ⓘ (Sárospatak)

1974

[ÁLOM KÖNYVETSKE, miképpen az éjjeli látásokat, jelenéseket és álmokat érteni és magyarázni kell. Várad 1640–1645 között Szenci Kertész.]

[ ]^1 A^8 [B^8 $C^{6?}$] = [23 ?] fol. – 8°

Sztripszky I 2178/384 ← MKsz 1878: 276

Álomfejtő könyv. – A kötéstáblából kiáztatott 17. századi álomkönyvecske kétlevélnyi töredékéről Fraknói Vilmos adott hírt (MKsz 1878: 276). A megmaradt A_4 és A_5 leveleken az álomképek leírása és rövid megfejtése olvasható a B-től az E betűig. A szöveg csonkasága miatt nem állítható bizonyosan, de a helyesírás és néhol az álomfejtés rövidebb megfogalmazása alapján feltételezhető, hogy a kiadvány az 1635. évi és az 1640 körüli debreceni kiadások (**1603**, **1822**) javított változata. Mivel azokhoz képest néhány új álomfejtést közöl, ill. a régiekből elhagy, elképzelhető, hogy más, valószínűleg kéziratos forrásból is merített. A kiadvány a cím után feltehetően *Elöljáró beszéd*et tartalmazott. A meglévő részek és az előző kiadások alapján megállapítható, hogy a címlap megelőzte az „A" füzetet. A következtethető teljes terjedelem az ismert szöveg alapján kb. 23 levél lehetett. A nyomtatvány Váradon látott napvilágot az 1640-es évek első felében (OSzKÉvk 1991/93: 295, V. Ecsedy Judit).

Cf. **S 622A** = (MKsz 1975: 91–92), **1603**!; **1822**, –, –.

Budapest *Nat* ④

1975

[1] CANONES ecclesiastici, in quinque classes distributi; quibus ecclesiae Helveticam confessionem amplexae in comitatibus Mosoniensi, Posoniensi, Comaromiensi, Nitriensi, Barsiensi, Hontensi et Nogradiensi et finitimis praesidiis a superioribus reguntur. Editi communi suffragio ministrorum Dei in synodo Comjathina congregatorum. Recusi et Ungarica translatione donati sumptibus et cura ecclesiarum ejusdem Helveticae confessionis in comitatibus Pest, Solt, Pilis, Nagy et Kis Heves, Tholna, Székes-Fejér-vár, etc. – [2] (AZ EDGYHAZI jó rend-tartásoknak irot törvenyi, mellyek öt reszekben foglaltattak. Magyar nyelven penig, az edgyügyü praedikátorokért és azokért-is, kik e nyomorult földön a külsö, vagy polgári rendben patronusi az ecclesiáknak: hogy értsék ök-is jó rend-tartásunkat és törvényinket, ki-botsáttatott Pest, Solt, Pilis, Nagy és Kis Heves, Tholna, etc. vármegyékbéli praedikátoroknak költségével.) Varadini MDCXXXXII apud Abrahamum Kertesz Szenczi-ensem.

A^8–L^8 M^4 = 180 + [3] p. – 8° – Orn., init.

RMK I 731 – RMK II 612 – Nagler 245–247

Református egyházi rendtartás latin és magyar nyelven. – A kiadvany két részből áll. Először az 1623. szeptember 13-án tartott komjáti zsinaton jóváhagyott, Czeglédi Szabó Pál által összeállított református egyházi rendtartás latin szövegét tartalmazza. Teljes egészében megegyezik a Pápán 1625-ben megjelent első kiadásával (**1343**). Ezt követi folytatólagos füzetjelzéssel és lapszámozással, de önálló címlappal, *Praefatio* nélkül a rendtartás szövegének magyar fordítása. A kánonok öt részbe vannak csoportosítva: *Az igaz hit megtartásáról és a püs-*

pököknek választásokról, fölszentelésekről és minden tisztekről – A seniorokról – Az eklézsiáknak prédikátorairól – Az iskolákról – A gyűlésekről. A nyomtatványt végül az előző kiadást bővítve a *Tempore impositionis manuum* című hosszabb magyar nyelvű vers zárja. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Szent az Úr, és szent az ő neve.* Versfői elárulják szerzőjének nevét: *Stephanus Pathai superintendens.* Pathai versének szövegkiadása: RMKT XVII/8: 52, 176–179.

A komjáti kánonoknak ez az újabb kiadása bizonyítja, hogy a dunamelléki református egyházkerület is elfogadta azokat (Studia et acta II 22, Tóth Endre). A bennük érvényesülő tradicionalista tendenciáról Kathona Géza írt (Theológiai Szemle 1980: 230–235). Harsányi István tévesen feltételezte ennek az egyházi rendtartásnak korábbi, 1632. évi kiadását (vö. **Appendix 150**).

Cf. **1343**; –, **2043**, →

In 20 bibl. 31 exempl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Sibiu *Mus* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

1976

[1] F R O E L I C H D a v i d késmárki astronomus kalendárioma Christus Urunk születése után MDCXXXXIII. esztendöre, melly harmadik esztendö a bissextilis után, Magyar országra és Erdélyre nagy figyelmetességgel alkolmaztatott. – [2] (Az planetáknak és egyéb nevezetes tsillagoknak járásibol vött jövendölés Christus U. születése után MDCXXXXIII. esztendöre... F r ö l i c h D a v i d, immár 20 esztendei practicus astronomus által.) Varadon [1642] Szenci K[ertész] Abraham.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16°

RMK I 750

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A címlevél hátán a szerző a naptárt *Illustrissimo comiti... Gabrieli Illieshazy* ajánlja. A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek magyar nyelvű Cisio Janussal. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *I. rész. A télről – II. rész. A tavaszról – III. rész. A nyárról – IV. rész. Az őszről – V. rész. Az eklipszisekről – VI. rész. A Saturnusnak és Jupiternek nagy és ritka konjunkciójáról... a hadakozásról, éhségről, szükségekről, döghalálról... – VII. rész. A betegségekről – VIII. rész. A földi gyümölcsökről. A Magyar krónika* az 1642. év eseményeivel fejeződik be. A kiadványt a *Sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1862**!

Budapest *Nat* ①

1977

»KERESZTÚRI Pál: Talio. Várad? 1642 Szenci Kertész?«

Sztripszky I 1967/174 ← MKsz 1881: 222 – MKsz 1883: 249

Református vitairat magyar(?) nyelven. – E mű válasz volt Széchényi György Lórántffy Zsuzsannát személyében durván sértő *Nova Transilvanica* c. vitairatára (**1956**). Keresztúri könyvének megjelenését bizonyító első ismert dokumentum Kassai István 1642. május 8-án Rákóczi Györgyhöz írott levele, amelyben helyesli e nyomtatvány példányainak begyűjtését, s Rákóczi „cenzúrarendeletét": „Bátor uram perpetuum edictum legyen Nagyságod birodalmában lévő typográfiákon mindenütt, Nagyságtok fejedelmi méltóságáról sem pro sem kontra Nagyságod híre és parancsolatja nélkül se ne nyomtassanak se ne írjanak semmit" (Sárospataki Füzetek 1866: 678–680, Szilágyi Sándor). Rákóczi ugyanis diplomáciai úton követelt elégtételt, s ebben Keresztúri kérés nélkül írt válasza csak akadályozta.

A fejedelem gyors intézkedése ellenére néhány példány kikerült Erdélyből, s ez kiváltotta Eszterházy Miklós nádor, Lippay György érsek és a király tiltakozását is (vö. MKsz 1883: 249–251, Szilágyi Sándor és MKsz 1891: 225–230, Illésy János).

Keresztúri művének címét „Talio", amelynek jelentése „szemet szemért", több egykorú irat is említi, így például Váradi Pál 1643. május 17-én Debreceni Tamáshoz intézett levele (MKsz 1881: 225–226) és Abaújvár megye 1642. évi jegyzőkönyve (MKsz 1906: 84, Kemény Lajos). Feltételezhető, hogy latin címe ellenére magyar nyelven íródott, Széchényi György ugyancsak latin című, de magyar nyelvű munkája ellen (vö. **1956**).

Szilágyi Sándor minden különösebb indoklás nélkül feltételezte, hogy a *Talio* Gyulafehérvárott került ki a sajtó alól (Lórántffy Zsuzsanna. Pest 1872, 25. A Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei IX. kötet, XIII. darab). A fejedelem közvetlen felügyelete alatt álló gyulafehérvári műhely helyett azonban inkább Várad vehető számításba nyomtatási helyként, mivel Keresztúri 1642-ben ifjú Rákóczi György váradi kapitány mellett viselt udvari papságot, s már előző évi vitairatát, a *Felserdült keresztyén*t (**1914**) is itt állították elő.

Cf. **1884**, **1956**, –

1978

(NYÉKI VÖRÖS Mátyás:) Dialogus, az az edgy kárhozatra szállott gazdag test és leleknek siralommal tellyes edgy-massal valo panaszolkodo beszélgetések. Ki minden ártatlan élet szeretö embe[rnek] idvösseges példaval rettentö ösztön lehet az isteni felelemre és a[z] örök boldogsagnak keresesere. Mellyet regenten Sz[ent] Bernárd doctor ejeli jelenesnek (a mint itélik) tsuda látasa szerent irt volt deákul; most a' nemes magyar nemzetnek-is, mennyei buzgo indulatnak örvendetes kivánsági fel-serkentése kedve-ért, maga nyelve szollasara hozatott. Varadon MDCXXXXII [Szenci Kertész].

A^8–C^8 D^4 = [28] fol. – 8° – Orn.

RMK I 734 – Sztripszky I 1966/173 ← MKsz 1881: 180 – Dézsi Suppl. 61

Katolikus verses elmélkedés protestáns kiadása. – A címlap hátán bibliai idézet. *Az isteni szeretettel teljes és tiszta ítélettel kegyes olvasóhoz* intézett ajánlás aláírója *Nyeki Vörös Matyas.* A főrész, a lélek és test közötti párbeszéd azonos az 1636-i bécsi kiadás szövegével (**1635**); kezdősora: A_4a lap: *Bátorságban élő, ó emberi nemzet.* A főrész után a kiadvány a *Penitenciára indult szívnek könyörgése* című verses imádsággal végződik; kezdősora (D_3b): *Bocsásd kegyelmedet.*

Jenei Ferenc megállapította, hogy e kiadás az 1636. évi bécsi kiadás (**1635**) nyomán készült, a nyomdász azonban a függeléket felekezeti szempontok szerint megrövidítette (RMKT XVII/2 470).

Cf. **1294**!; **1635**, **1664**, –, **2077(2)**, →

Budapest *Univ* ①

1979

A REGI keresztyenektül egész esztendö által lévö minden vasárnapokra intésztetett és rendeltetett evangeliomok és epistolak, az evangeliomokbol szereztetett áhitatos imádságokkal egyetemben. Varadon MDCXXXXII Szenci Kertesz Abraham.

A^6–Z^6, Aa^6–Dd^6 Ee^4 = [166] fol. ✦ 12° – Orn.

RMK I 732

Protestáns perikópáskönyv imádságokkal. – A címlevél után nyomban kezdődik a főrész. Szövege és beosztása teljes egészében megegyezik az 1634-ben Lőcsén kiadott perikópáskönyvvel (**1591**).

A perikópák lényegében az ún. „régi egyházi perikópák" rendjét követik (Raffay Sándor: Agenda. Az evangélikus lelkészi teendők vezérkönyve. Bp. 1932, 384–392). A bibliai idézetek szövege Károlyi Gáspár fordításából származik (vö. **652**).

Cf. **91**!; **900**!, **1591***; –, →

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca *Univ*) – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ①
Olim: Zágrábi érs. ktár

1980

(SIDERIUS János): Kisded gyermekeknec való catechismus, az az rövid kérdések és feleletek által való tanitas a keresztyéni hitnek fö agazatirol. Most újonnan e szép formában, mint régen a jó emlekezetü Lipsiai Pal-is

nyomtatta, edgynehány tudós ember javallásából ki-botsáttatott. Varadon MDCXXXXII Szenczi Kertesz Abraham.

A^6–D^6 = [24] fol. – 12° – Orn.

RMK I 733

Református katekizmus. – A címlap hátán bibliai idézet olvasható. Ezt követi az *Elöljáró beszéd. A keresztyén olvasóknak minden jót kíván Istentől Siderius János tarcali prédikátor* Majd a káté szövege következik, végül pedig Szenci Molnár Albert verse. Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Úr Isten, mely sokan vannak.*

Siderius katekizmusának ez az első olyan kiadása, amelyből teljes példány maradt fenn, ezért Barcza József szövegkiadása is ezt vette alapul: Studia et acta III 858–876.

Szenci Kertész Ábrahám a címszöveg utalása szerint Lipsiai Rheda Pál, debreceni nyomdász korábbi kiadását követte (vö. **801**).

Cf. **801**; **1303***!; –, **2150**, **2303**, **2406A**, →

Budapest *Univ* ①

1981

[AZ SZ[ENT] DAVID profetának ékes rytmusu soltarival es a soltárokkal szereztetett ditseretekkel, s egyéb istenes enekekkel és hymnusokkal tellyes könyv. Ezek után vagynak egy nehány áhitatos imádságok, mellyeket most újobban, egynehány halott enekekkel meg-bövitvén, ki-botsátot Varadon 1642 Szenci Kertész.]

[A^6–D^6] E^6 [+?] = 60 + [?] pag. – 12°

MKsz 1996: 82–89

Protestáns egyházi énekeskönyv. – E kiadvány egyetlen ismert töredéke az „E" füzet két levélpárját tartalmazza: az első és hatodik, valamint a második és ötödik levelet. Rajtuk az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő énekek olvashatók: 49. lap: [Pap Benedek: Ó, én két] – Sztárai Mihály: *Mostan hozzád* – 57: [Thordai Benedek: Benned bíztam] – [58: Szenci Molnár Albert: Te benned bízom, én Istenem] – 59: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember.*

A töredékről betűinek vizsgálata alapján egyértelműen megállapítható, hogy a váradi nyomdában készült 1640 és 1644 között (V. Ecsedy Judit szóbeli közlése). A szakirodalomnak már korábban is volt tudomása egy 1642-ben nyomtatott váradi énekeskönyvről. Erre az 1648. évi ugyancsak váradi kiadás ajánlásából lehetett következtetni (**2254**), amely Váradi Pál, kassai tanácsoshoz szól 1642. április 4-i kelettel. A töredék tehát nagy valószínűséggel azonosítható az eddig példányból nem ismert 1642. évi kiadással. Az itt olvasható énekek a váradi énekeskönyv későbbi 1648., 1651. és 1654. évi kiadásainak (**2254**, **2406**, **2624**) második részében találhatók azonos sorrendben. Nagy biztonsággal feltételezhető, hogy már ez a kiadás is a későbbiekkel azonos címmel, beosztással és tartalommal jelent meg, s ez tekinthető, mint Hubert Gabriella

megállapította a későbbi, XVII. századi protestáns (az evangélikusok és reformátusok használatára egyaránt alkalmas) énekeskönyv első kiadásának (MKsz 1996: 85). Részletesebb ismertetése az első (megközelítőleg) teljes példányból ismert 1648. évi kiadásnál (**2254**).

A Somogy megyei Komlósd református egyháza őrzi azt a kéziratos, címlap nélküli énekeskönyvet (Újnépi-énekeskönyv, mikrofilmje Budapest Akadémiai Könyvtár Mikrofilmtár „A 132/II"), amelyről Stoll Béla megállapította, hogy kétség nélkül egy nyomtatott váradi kiadás másolata (A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája. Bp. 1963, 62). Az előzéklapon olvasható bejegyzés szerint a kéziratot 1646-ban Győri József készítette. Mindebből joggal lehetne arra következtetni, hogy ez az énekeskönyv az 1642. évi váradi kiadás másolata. A kézirat alaposabb vizsgálata és a nyomtatott kiadásokkal való összevetése alapján azonban Hubert Gabriella meggyőző érvekkel bizonyította, hogy az Újnépi-énekeskönyv 1723 után, a XVIII. században készült. Az előzéklapon olvasható 1646-os évszám minden bizonnyal elírás 1746 helyett. Ezt a kéziratot tehát a XVII. századi nyomtatott énekeskönyvek vizsgálatánál figyelmen kívül kell hagyni (MKsz 1996: 85–86).

Cf. **962***; **1947(1)**, –, **2045**, **2091(2)**, **2163(3)**, **2254(4)**, **2305**, **2363(1)**, **2406(4)**, **2424**, **2564(3)**, **2624(4)**, →

Budapest *Acad* ④ – Budapest *Nat* cop.

Keresztúri Pál: Talio. S. l. 1642. – Vide **1977**

Széchényi György: Nova Transilvanica. S. l. 1642. – Vide **1956**

1982

COMENIUS, Joannes Amos: J. A. Comenii Januae lingvae Latinae vestibvlvm, primum in usum illustris Paedagogei Albensis Hungarice redditum, deinde orthodoxarum in Hungaria scholarum usui accomodatum. Bartphae MDCXLIII typis Jacobi Klöszi [jun.].

A^8 B^8 C^4 = [8] + 32 pag. – 8° – Orn.

RMK II 615 – Čaplovič 187 – Dézsi: Suppl. 65

Latin beszédgyakorlatok kezdők számára magyar értelmezésekkel. – E nyomtatvány tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik a *Vestibulum* első, példányból is ismert latin-magyar nyelvű, 1643. évi váradi kiadásáéval (**2038**).

Otokar Chlup Comenius *Opera didactica omnia* című művének fakszimile kiadásához készített *Commentationes* című kritikai jegyzetapparátusában e bártfai kiadás megjelenési évét tévesen 1641-re tette (ODO III 56).

Cf. **1882**, –, **2002(2)**, **2038***, **2220**, **2258**, **2265(2)**, **2582**, →

Bratislava *Comit* ① – Budapest Nat ① – Praha *Nat* ②*

1983

COMENIUS, Joannes Amos – SZILÁGYI BENJÁMIN István [transl.]: Joh. Amos Comenii Ianva linguae Latinae reserata aurea, sive seminarium linguae Latinae et scientiarum omnium... sub titulis centum, periodis mille comprehensa et... in usum scholae Varadiensis juxta Belgarum editionem postremam... in Hungaricam linguam translata per Stephanum Beniamin Szilagy, ejusdem scholae rectorem. Bartphae 1643 typis Jacobi Klösz.

$*_{2-8}$, A^8–O^8 P^4 Q^{3+1} = [13] + 226 + [12] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 614 – Caplovič 186 – Dézsi: Suppl. 62

Nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia latin és magyar nyelven. – E nyomtatvány tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik a *Janua* első, latin–magyar nyelvű, 1643. évi váradi kiadásával (**2039**). Az első füzet első levele üres.

Cf. **1717**, –, **2002**, **2039***, **2064**, **2211**, **2265(1)**, **2581**, →

Bratislava *Comit* ②* – Budapest *Nat* ① ④ – Praha *Nat* ②*

1984

⟨Frölich, David: Fasti reformati, vulgo calendarium ad annum 1644. Prognosticon. Bartphae 1643 Klöss jun. – 4°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Valószínűleg ebben a naptárban folytatódott a Magyarország királyairól szóló *Vitae regum Hungariae* című életrajzgyűjtemény, amelynek eleje, a XIV. század közepéig a sorozat előző évi tagjában olvasható (**1916**).

Cf. **1757**!

1985

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1644. esztendőre. Bártfa 1643 Klöss jun. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1709**!

1986

[1] WERBŐCZY István: Decretvm Latino-Hungaricum, sive Tripartitvm opus juris consvetudinarii inclyti regni Hungariae et Transylvaniae ac partium eidem subjectarum una cum methodo articulorum diaetalium authore Stephano Werböczy. Huc accesserunt etiam regulae juris antiqui civiles et canonicae,... Az az Magyar és Erdély országnak törveny könyve, irattatott Werböczy Istvan által. Mostan ismét uijonnan és másodszor deákúl s-magyarúl szép hasznos regestromockal és réguláckal meg-öregbittetett és ki-nyomtattatot. – [2] [TELEGDI Miklós]: (Index sive enchiridion omnivm decretorvm et constitutionum Regni Hungariae, ad annum 1559 [!] usque per causarum locos distinctum, memoriae usibusque fori maxime utile. Additis regulis juris antiqui, civilis et canonici.) Bartphae 1643 typis et sumptibus Jacobi Klöszi [jun.].

[ ]^4,)(^{4},)()(^{4},)()()(^{2}, A^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Xxx^4 Yyy^2, a^4–d^4 e^2; A^4–P^4 = [77] + 484 [recte 486] + [40]; + [8] + 94 + [10] pag. – 4° – 2 ins., orn.

RMK I 735 – RMK II 616 – RMK II 617 – Csekey István: Werbőczy és a magyar alkotmányjog. Kolozsvár 1942, 68–69. – Čaplovič 188

A magyarországi jog kézikönyve latin és magyar nyelven, mutatókkal. A címlap hátát Magyarország fametszetes címere dísziti. Ezt követi a *Typographus candido lectori* kezdetű, Bártfán 1632. október 15-i keltezésű előszó. A kiadvány tartalma és beosztása ettől kezdve pontosan követi az 1632. évi bártfai kiadását (**1521**). A Tripartitum végén, a *Conclusio* előtt található a Klöss család nyomdászjelvénye.

A címlap szerint ezúttal másodszor jelent meg e kiadvány, ami valójában azt jelenti, hogy Werbőczy István Tripartitumának ez a második bártfai kiadása. Az *Index* címlapján, azaz a belső címlapon olvasható *1559* évszám nyilvánvaló sajtóhiba 1579 helyett, amint ezt a mű többi kiadása és tartalma is bizonyítja.

Cf. **207(1)***!; **1011***!; **1688**, **1922**, –, →

In 22 bibliothecis 27 expl. – Bratislava *Univ* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Oxford *Bodleiana* – Praha *Nat* – Sárospatak *Ref* – etc.

1987

[1] [KALENDÁRIOM az 1644. esztendőre.] – [2] (Prognosticon avagy az egh forgásából való jövendölés és itelet.) [Bécs 1643] (Gelbhaar Gergely).

A^8–D^8 = [32] fol. – 8° – Mult. ill., init.

RMK I 757

Új naptár és prognosztikon. – Az egyetlen fennmaradt példány címlapja és A_8 levele (július hónap első fele) hiányzik. A hónapillusztrációk, hónapversek és a naptárrész beosztása megegyezik az 1639. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**1712**). A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A naptár után a nyomdász magyar nyelvű ajánlása következik *A tiszteletes és becsületes Sz. Kiralyi Clara aszonynak, a Nagy Szombati Sz. Clara szerzetiben lévő szűzek abbatissájának...* A prognosztikon egyes fejezetei: *Ez esztendőnek eklipszisiről – Ez esztendőnek kezdetiről és fordulásáról – Az esztendő mivoltáról – A Hold járásának, szaporodásának helye rendeltetik – A betegségekről – A hadról – A földi termés jövedelme – A Saturnusnak és Marsnak egybe szerkesztéséről, mely esik ez esztendőben – Némely országoknak előmenetele felől.* A kiadványt a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* ② (Csornai prépostság ktára)

1988

MOLNÁR Gergely: Elementa grammaticae Latinae pro recta institutione juventutis scholasticae ex prolixioribus grammaticorum praeceptis in breve compendium contracta a Gregorio Molnar piae memoriae. Nunc denuo excusa... purgata et locupletata. Coronae MDCXLIII typis Michaelis Herrmanni.

A^8–H^8 I^4 = [68] fol. – 8° – 1 ins., orn.

RMK II 618 – Nagler 256

Latin nyelvtan. – A címlevél hátlapján *Johan. Szele de Sabaria* verse olvasható *Ad studiosos grammatices.* A főrész négy fejezetben mutatja be a latin nyelv elemeit: *De orthographia – De etymologia – De syntaxi – De prosodia.* Ehhez csatlakoznak az *Exercitatiuncula, qua tyronibus usus praeceptorum secundum singulas grammaticae partes monstratur – Differentiae quorundam vocabulorum ad juvandam memoriam versibus conprehensae* és *Anomala seu defectiva numero.* A nyomtatványt az 1613-i debreceni kiadáshoz hasonlóan (**1049**) *Gratiarum actio et praecatio quotidiana pro felici rerum et studiorum successu* című imádság zárja. Hátlapján Brassó városának címere látható.

A főrész bizonyos eltéréseket mutat az Alvinci Péter átdolgozásában megjelent változatokhoz képest (**887, 1049, 1387**). Néhány kivételtől eltekintve nem közli a példák magyar nyelvű megfelelőit, de megadja német fordításukat; a főnévragozás végződéseit táblázatban foglalja össze; a csak töredékesen fennmaradt kolozsvári kiadáshoz hasonlóan (**628**) a négy conjugatiót táblázatszerű elrendezésben együtt tárgyalja. Minthogy e kiadás Alvinci Péter előszavát sem közli, valószínűnek látszik, hogy Molnár Gergely valamelyik korábbi, ma pontosan nem azonosítható kiadására vezethető vissza. Bartók István a német fordításban is közölt főnevek alapján feltételezte, hogy a kiadás a német iskolák használatára készült (**29**).

Molnár Gergely pályájáról Varga András írt részletesen (Molnár Gergely, Melanchton tanítványa. Szeged 1983, Dissertationes ex Bibliotheca Universitatis de Attila József nominatae, 7).

Cf. **628***!; **887***!; –, **2182**, **2323**, **2620**, →

Braşov Ev ① – Budapest *Nat* cop. (Sibiu) – Sibiu *Mus* ①

1989

»EVANGÉLIUMOK és epistolák. Csepreg 1643 Farkas. – 8°«

RMK I 737

Evangélikus perikópáskönyv imádságokkal. – E példányból ismeretlen nyomtatvány egykori létére Szabó Károly az *evangéliumok és epistolák* 1698-ban Bártfán megjelent kiadásának (RMK I 1517) *ajánlólevelecskéje* alapján következtetett. Ebben Lövei Balázs arról írt, hogy „Christus urunk születése után 1643. esztend. el-fogyván az 1636. esztend. kinyomtattatott evangeliomos könyvnek exemplari, csepregi könyvnyomtató Farkas Imre maga költségével újonnan kinyomtatta és... Török János uramnak,... Török István és... Török Imre uraiméknak dedicálta." E kiadvány tartalma és beosztása minden bizonnyal azonos volt az 1636. évi csepregi kiadással. Ennek (**1637**) és az 1698. évi bártfai kiadásnak (RMK I 1517) a szövege megegyezik egymással. Ebből következik, hogy az 1643. évi bártfai is azonos volt velük. Lövei Balázs az idézett előszóban meg is jegyzi, hogy a könyvet „ugyanazon [vagyis az 1643. évi] csepregi nyomtatás szerint" jelenteti meg Bártfán.

Cf. **91**!; **900**!* **1491***; **1637**, –, →

1990

NOS svperattendens et seniores admodvm reverendis dignitatibvs vestris salvtem et mvneris ecclesiastici felicem svccessvm cvpientes nostra officia commendamvs... synodum nostram generalem indicimus ad diem 25. Novemb(ris), qui incidit in festum Beatae Catharinae in oppidum Csepreg... Publicatum ex oppido Csepreg, ipso festo S(ancti) Michaelis Archangeli... 1643. (Csepreg 1643) [Farkas].

[1] fol. – 310 x 222 mm – Orn., init.

OSZK Évk 1961/62 : 233

Evangélikus zsinati meghívó. — Az egyetlen példányban fennmaradt, plakát alakú egyleveles nyomtatvány az 1643. november 25-én Csepregen tartott evangélikus zsinatra szóló meghívó. Szövegéből kiderül, hogy a zsinaton *De fide justificante* lesz szó, s fel van sorolva a megtárgyalandó 14 tézis is. A vita elnöke *Stephanus Deselvics, minister verbi divini apud*

Bogyozloienses lesz. A meghívó aláírói: *Bartholomaeus Kis, praedicator Sarvariensis et superintendens – Paulus Schubertus, in reg. ac lib. civitate Soproniensi minister primarius et vicinarum eccles. German. senior – Stephanus Lethenyei, superioris ecclesiae Csepregiensis pastor et senior – Gregorius Sagodi senior – Gregorius Musai senior – Johannes Terbocs senior – Stephanus Nodificus notarius.* Keltezése: 1643. szeptember 29.

Nádasdy Ferenc ezen a csepregi zsinaton jelentette be, hogy áttér a katolikus hitre. Karácsonykor Kiss Bertalan sárvári lelkipásztort és szuperintendenst előzte hivatalából Az aláírók között szereplő Ságodi Gergely Hegyfalun, Musay Gergely Lövőn, Terbócs János Felsőlendván, Stephanus Nodificus pedig Kőszegen volt lelkész (vö. Payr Sándor: A dunántúli ev. egyházkerület története. Bp. 1927, 681).

E korábban ismeretlen nyomtatványt Fazakas József ismertette (OSzkÉvk 1961–62: 233). Betűtípusai alapján megállapította, hogy e nyomdahely megjelölése nélkül megjelent meghívó Farkas Imre csepregi nyomdájában készült.

Budapest *Nat* ①

1991

[1] ZVONARICS Mihály: Az Vr Vacsoraia idvosseges tudomannyanac utaba valo rövid bemutatas, mely a Szent Irasbol és a régi keresztyén doctorocnac magyarázattyokból kérdéseckel és feleleteckel irattatot Zvonarits Mihaly, sasvari praedicator es svprintendens altal, es holta utan a keresztyén hiveknec idvösséges éppülettyekre – [2] (LETHENYEI István:) ez sacramentomhoz tartozó egynehány hasznos kérdéséckel és feleleteckel meg jobbittatván. Csepregben MDCXLIII Farkas Imre által maga költségén.

[ ]², A⁴–G⁴ H² = [32] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky I 1968/175 ← MKsz 1881: 119

Evangélikus tanítás. – A kiadványt *Nádasdi Ferencznek, Fogaras földének örökös és Vasvármegyének főispánjának, nékem kegyelmes patronus uramnak* ajánlja *Csepregben Kisaszszony napján* [szeptember 8] *1643. esztendőben Farkas Imre csepregi könyvnyomtató.* A főrész, Zvonarics Mihály munkája 57 kérdésben és feleletben a református felfogással erősen polemizálva fejti ki az evangélikus tanítást az Úrvacsoráról. E műhöz további tíz kérdés-feleletből álló függelék járul, amely főleg azt tárgyalja, milyen személyek számára osztható ki az Úrvacsora: *Az Úrvacsorája sacramentumához tartozó egynehány hasznos kérdések és ezekre való értelmes feleletek, szedegettettek és irattattak Balduin Frideric és Brochmond Caspar Sz. Irás magyarázó doktorok trásiból L[ethenyei] I[stván] C[sepregi] P[rédikátor] által 1643. esztendőben.* A nyomtatványt *Az Úrvacsorához járuló gyónó személynek imádsága* zárja.

Zvonarics Mihály, Lethenyei István, Zvonarics István evangélikus, illetve Kanizsai Pálfi János és Pathai István református prédikátorok között **1613**-tól kezdve folytak viták az Úrvacsoráról (**1316**, **1326**). Az 1625-ben elhunyt Zvonarics Mihály műve feltehetően ezek során keletkezett Payr Sándor szerint még 1613-ban (A dunántúli evangélikus egyházkerület törté-

nete. Sopron 1924, 757 és Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár VII. Szerkeszti Thury Etele. Bp. 1908: 158–197).

Fridericus Balduinus, a wittenbergi egyetem tanára rendszeres kapcsolatot tartott a magyar evangélikusokkal (vö: **1376**). Caspar Brochmond, azaz Jesper Rasmussen Brochmand (1585–1652) 1615-től a koppenhágai egyetem teológiaprofesszora volt, korának egyik legnagyobb evangélikus tekintélye. A függelék szerzője, a kiadvány valószínű sajtó alá rendezője, Lethenyei István feltehetően összefoglaló jellegű teológiai munkáit használta forrásának.

A csepregi nyomda utolsó kiadványai 1643-ban jelentek meg. Megszűnése Csepreg földesurának, Nádasdy Ferencnek katolikus hitre való ez év végén történt áttérésével függ össze. Ezt követően az evangélikusnak megmaradt Farkas Imre többé nem nyomtathatott (MKsz 1975: 201, Borsa Gedeon). Halálának időpontja nem ismeretes, de a korabeli feljegyzések szerint 1648-ban már nem élt (Vasi Szemle 1963: 88, Zátonyi Sándor).

Cf. **1316**, **1326**; –

Budapest *Nat* ①

1992

KECSKEMÉTI C. János: [1] Harom fü es nevezetes, esztendös innepekre valo praedikatiók, ugy-mint: Karacsonra, Husvetra es Pünköstre. Irattattanak Kecskemeti Janos kallai praedikator altal. – [2] Adattattanak ez melle az mi Urunk Iesus Christusnak fogontatasarol valo praedikatiók az Szent Lukats evangelista irasanak, cap. 1. – [3] Ugyan ezen author altal egy nehány halottas praedicatiok-is adattattanak, kiket jámbor, Isten felo, keresztyén, öreg, vén, iffiu gyermekek temetsegekor, akar firfiu, akar aszszonyi-allat legyen, praedikalhatni. Debreczenben 1643 Fodorik Menyhart.

)(⁴, A⁸–S⁸ = [148] fol. – 8° – Init.

RMK I 738

Református prédikációk. – Tartalma és beosztása megegyezik az 1624. évi kiadással (**1299**), de a végéhez újabb részként nyolc prédikáció csatlakozik: *Következnek immár egynéhány halotti prédikációk* címmel. Ezek konkrét személyi utalások nélkül különféle alkalmakra mintául szolgáló temetési beszédek.

A szakirodalom megállapítása szerint Kecskeméti 1627-ben katolizált. (Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár IX. Szerkeszti Pokoly József. Bp. 1910: 102, Thury Etele; e megállapítást átvette a RMKT XVII/8 518 és a RMNy is, vö. **1083**.) Aposztáziája azonban akadálya lett volna prédikációskötete újbóli kinyomtatásának. Kecskeméti áttérését éppen ezért az újabb szakirodalom kétségbe vonta (OSzKÉvk 1989: 270, Vásárhelyi Judit). Ezt a véleményt alátámasztja, hogy – Miskolci Csulyak István peregrinációs albumának bejegyzése szerint (Acta Historiae Litterarum Hungaricarum X–XI 1971: 67, Jakó Zsigmond) – Kecskeméti 1624-ben meghalt, így 1627-ben nem katolizálhatott.

A prédikációkban olvasható retorikai megjegyzésekről ld. Kecskeméti 122, 127, 132, 145, 148, 197.

Cf. **1083***, –

Budapest *Acad* ① ② – Budapest *Nat* ① ②* – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sárospatak *Ref* ①
Olim: Keszthelyen, a Festetics-ktárban

1993

[ALSTED, Johann Heinrich]: Catechismus religionis Christianae compendiose propositus et sacrarum literarum testimoniis confirmatus... Albae Jvliae 1643 – CATECHISMUS, az az a keresztyeni vallasnak és hütnek rövid kerdésekben és feleletekben foglaltatott, szent irásbeli bizonysagokkal megh erössittetett summája avagy veleje... Fejirvaratt MDCXXXXIII [typ. principis]
A^8–D^8 E^{10} = 83 pag. – 8° – Orn.

RMK I 739 – RMK II 619

Református katekizmus latin és magyar nyelven. – E kiadvány sorhű újraszedése az előző, 1639. évi ugyancsak gyulafehérvári kiadásnak (**1764**).

Szövegkiadása az 1648. évi gyulafehérvári román nyelvű kiadással együtt (**2212**) Mózes András: Az erdélyi román reformáció kátéirodalma. Kolozsvár 1942, 42–70.

Cf. **1578***; **1640**, **1764**, **1958**, –, **2167**, **2212**, **2373**, **2402**, **2573**, –

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ①

1994

(ARTICULI dominorvm regnicolarvm trivm nationvm regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis Albae Ivliae ad diem vigesimum quartum Aprilis anni praesentis millesimi sexcentesimi quadragesimi tertii indictis conclusi.) [Gyulafehérvár] 1643 [typ. principis.]
A^2–E^2 = [10] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1969/176 ← MKsz 1895: 262 – Dézsi: Suppl 71

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon ol-

vasható. Ezt követi magyar nyelven az 1643. április 24 és május 21 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés harmincnyolc artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1643. május 21-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 363–377.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 329, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641!**, –, →

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sighişoara ①

1995

[1][BALASSI Bálint:] Az Istennek kereszt-viselö hiveit az békeséggel való türésre indito kevés számu vigasztalo szok és – [2] [SIBOLTI Demeter:] azok mellé adatot Lelki hartz, melyben az lelkes ember kételkedö elmélkedési ellen az lelki ember Sz(ent)irásbol vött feleletekkel gyözödelmeskedik. A kereszt-viselö és bünök miatt röttögö hiveknek vigasztaltatásokra szem eleiben bocsáttatnak Szalardi Miklos által. Fejervarat 1643 [typ. principis].

a^5, A^{12}–K^{12} L^6 = [10] + 252 pag. – 12° – Orn.

RMK I 741

Protestáns elmélkedések, imádságok és bűnbánati zsoltárok. – A címlevél hátán bibliai idézet. Ezt követi a Gyulafehérvárott az 1643. esztendőben *Böjtelő hónak* (február) *ötödik napján* kelt, *Somlyai Batori Sophia asszonynak,... Erdély országának fejedelemasszonyának, Magyarország részeinek asszonyának és a székelyek ispánjának* szóló ajánlólevél, amelynek aláírója *Szalardi Miklos, nagyságod... udvari szolgája*. A főrész először a szerző és a fordító megnevezése nélkül Michael Bock *Würtzgartlein für die kranken Seelen (1562)* című művének magyar szövegét tartalmazza Balassi Bálint fordításában. E rész tartalma és beosztása kisebb változtatásoktól eltekintve megegyezik a *Vigasztaló könyvecske* 1584. évi detrekői kiadásával (**540**). Csupán a *Harmadik rész*-ből maradt ki Johann Spangenberg *Haláltánc*ának Heltai Gáspár által fordított szövege.

Második műként külön címlap és a szerző megnevezése nélkül Sibolti Demeter *Lelki harc* című műve következik. Tartalma és beosztása kisebb nyelvi változtatásoktól eltekintve megegyezik az 1584. évi detrekői kiadással (**542**). A következő imádságok csatlakoznak hozzá: *Reggeli imádság – Közönséges könyörgés – Más – Reggeli imádság – Más – Más – Az Istennek mindennemű lelki és testi elvett jótéteményiért való közönséges hálaadó imádság – Ur vacsorája után – Estvéli templombéli könyörgés – Más estvéli könyörgés – Más estvéli könyörgések a lefeküdni menő embereknek – Könyörgés, midőn te magadat az álomra bocsátod – Az ember így serkentse fel az ő lelkiismeretét – Annakutána mondjad*. Az *Isteni dicséretek* című részben közölt négy ének kezdősora a következő: 229: Szenci Molnár Albert: *Hálát adok neked, mennybe-*

li Isten... hogy engemet ez éjjel – 230: *Reggeli dicséret.* Pécseli Király Imre: *Dicsérlek Uram, téged* – 232: *Más. Reggeli dicséret. Jézus Krisztus, szép fényes hajnal* – 233: *Estvéli. Krisztus, ki vagy nap és világ, minket.* A kiadvány végén *Sz. Dávidnak hét poenitentialis zsoltári* cím után a hét bűnbánati zsoltár Szenci Molnár Albert fordításában olvasható. Incipitmutatóra utaló kezdőszavaik: 235: *Uram, te nagy* – 238: *Ó, mely boldog* – 240: *Úristen, kegyelmezz* – 243: *Irgalmazz, Uram* – 244: *Szabadíts meg engem, Úristen, és* – 248: *Tehozzád teljes* – 250: *Hallgasd meg, Uram, kérésemet.*

A kiadvány sajtó alá rendezője, Szalárdi Miklós 1638-ban, mint kancelláriai íródeák leltározta a borsi kastélyt (Adattár I 554). Az ajánlás aláírásának a szövege szerint Szalárdi somlyói Báthori Zsófia ifjabb fejedelemasszony szolgálatában állt 1643-ban. Báthori Zsófia nem sokkal a Rákóczi Györggyel kötött házassága (1643. február 3) előtt tért át a protestáns hitre. A neki ajánlott könyvet Szalárdi az esküvő után két nappal keltezte.

Balassi Bálint *Füveskertecskéj*ének e kiadásával Eckhardt Sándor foglalkozott, és összehasonlította azt az eredeti kiadással (Balassi Bálint összes művei. Összeállította Eckhardt Sándor. Bp. 1955, II 58). Ld. még MKsz 1980: 301–308, Szabó Géza, Szelestei N. László.

Cf. [1] **318***; –
[2] **542***; **1532**; –

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ②* – Cluj-Napoca *Acad* ②*

1996

DISTICHA de moribvs, quae vulgo inscribuntur Cato. Studio et opera Erasmi Roterod(ami) diligenter a mendis repurgata, in usum scholarum Ungaricarum Ungarice reddita. Nunc recens denuo in lucem edita (est) in usum... scholae Albensis. [Albae Juliae] 1643 [typ. principis.]

A^8–C^8 D^2 = 50 + [2] pag. – 8° – Orn.

RMK II 620 – Nägler 254

Bölcs mondások gyűjteménye latin és magyar nyelven. – A címlevél hátlapján *M*[agister] *Ph*[ilippus] *L*[udovicus] *P*[iscator] ajánlása olvasható *Albae* [Juliae] *Calend. August anno 1643* kelettel, *Candido lectori s.* címzéssel. A kolozsvári akadémiai könyvtár töredék példánya ezután megszakad, s csak a „C" füzettel folytatódik. A fennmaradt rész a disztichonok III. és IV. könyvét tartalmazza. A párverseket Piscator megszámozta és mindegyik elé rövid latin nyevű argumentumot írt. Végül *Septem sapientum sententiae septenis versibus ab Ausonio explicatae* cím után az ókori hét bölcs mondásait közölte a megszokott sorrendben: *Bias Prieneus, Pittacus Mitylenaeus, Cleobulus Lindius, Periander Corintheus, Solon Atheniensis, Chilo Lacedaemonius, Thales Milesius.* A nyomtatványt *De iisdem septem sapientibus e Graeco* című vers zárja. A leírás a kolozsvári akadémiai könyvtár töredéke alapján történt, a szebeni, teljes példány már csak a korrektúra készítésekor került elő.

A kiadvány a címe szerint tankönyvnek készült a gyulafehérvári iskola számára. Sajtó alá rendezője Ludovicus Philippus Piscator volt. A *Disticha Catonis*nak ezt a kiadását Némethy

Géza elemezte (EPhK 1889: 102). Megállapította, hogy a főrész az 1620-ban Kolozsvárott megjelent kiadásra megy vissza (**1224**), annak újrakiadása „némi magyarázó pótlásokkal". Ezek főleg a párversek magyar fordításában figyelhetők meg.

A kiadvány címlapja nem tünteti fel a nyomtatás helyét. Már Szabó Károly megállapította (RMK II 620) és a betűtípusok is kétségtelenné teszik, hogy e nyomtatvány a gyulafehérvári nyomda terméke.

Cf. **31(1)***!; **878!**; **1770**, **1861**, –, →

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Acad* ④* – Sibiu *Mus* ①

1997

[LACRIMAE super obitum Annae Szegedi.] Albae Juliae (1643) typis celsiss[imi] principis.

[1] fol. – 175+? x 230 mm

OSzKÉvK 1978: 294

Gyászversek. – Szegedi Anna halotti kártájából csupán egyetlen töredékes példány maradt fenn. Ezen *Johan. Váradi – Martinus Vasarhelyi – Franciscus Bihari – Stephanus Tsernatoni – Johannes Tiszabetsi – Andreas G. Sardyai – Johannes Besenyei – Georgius Radnotfay – Petrus Deesi – Stephanus Budicits – Lucas Varadi – Stephanus Maxai* és *Georgius Malnasi* aláírással rövid latin nyelvű gyászversek olvashatók.

A költemények szerzői feltehetően a gyulafehérvári iskola felsőbb osztályos tanulói voltak, erre lehet következtetni a nyomtatás helyéből és Bihari Ferenc nevéről, aki néhány évvel később ezen iskola rektoraként működött.

Szegedi Anna, lublai Krausz János felesége a református egyházat sokféleképpen patronáló Szegedi család tagja volt. A család történetét és gazdasági tevékenységét Szakály Ferenc (Szeged története I. A kezdetektől 1686-ig. Szerkesztette Kristó Gyula. Szeged 1983, 552–570; Tiszatáj 1982: 81–91; Mezőváros és reformáció. Bp. 1996, 196–219), kultúrapártoló szerepét Heltai János (MKsz 1982: 113–126; Alvinczi Péter és a heidelbergi peregrinusok. Bp. 1994, 33–39) ismertette.

A fennmaradt töredék a plakát alakú nyomtatvány alsó részét képezte, belőle az eredeti teljes méretre csak bizonytalanul lehet következtetni. A kiadvány datálását a betűtípusok állapota és a töredék hátlapján fennmaradt kéziratos szöveg keltezése „1643. Sept. 15" alapján V. Ecsedy Judit végezte el (OSzKÉvk 1978: 294).

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Univ* ③

1998

PATHAI István: Az sacramentvmokrol közönségessen es kiváltképpen az Vr Vatsorajarol valo könyvetske. Melyben kérdéseknek és feleleteknek formajában az keresztyéni tökélletes és igaz vallás az Ur Christusnak

test ételének és vére italának igaz értelme felöl bé foglaltatik, és minden rendbéli tévelygések ellen Szent Irásnak igaz magyarazattal valóhellyeivel meg erössettetik Pathai Istvan papai predicator által. Masodszori nyomtatas. Fehér-varatt 1643 typis et impe(n)sis celsissimi principis.

[ ]², a⁴, A⁸–V⁸ X⁶ = [12] + 330 pag. – 8° – Orn.

RMK I 740

Református tanítás. – Pathai István úrvacsorai tanításának ezt a kiadását a Török Istvánhoz szóló ajánlás helyett *M[edgyesi] P[ál]* előszava vezeti be, amelyet 1643. augusztus 15-i kelettel *Az Olvasohoz* címzett. Az ezt követő latin nyelvű üdvözlő versek szövege megegyezik az 1593. évi, siczi kiadásban találhatókkal (**731**). A főrész, Pathai munkája csupán helyesírását tekintve tér el a korábbi kiadásoktól. A kötetet két rövid függelék zárja: *Az Úrvacsorájának vétele előtt való vallástétel a bűnökről* és *Hálaadás a vétel után*. Ezek, mint az előszóból is kitűnik, a *Praxis pietatis* (**1735**) megfelelő fejezeteinek rövidített változatai.

Pathai művének ez a harmadik kiadása, de valóban csak másodszori nyomtatás, mivel a második kiadásban csak a bevezető részeket szedték újra (vö. **731**). Az impresszum tanúsága szerint I. Rákóczi György fejedelem költségén jelent meg.

Cf. **705**!; –, →

In 11 bibliothecis 13 expl. – Budapest *Acad, Nat, Ref, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – Levoča *Ev* – Pápa *Ref* – Sárospatak *Ref* – etc.

Szalárdi Miklós: Az Istennek kereszt-viselő... Gyulafehérvár 1643 – Vide **1995**

1999

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1644. esztendőre. Kolozsvár 1643 typ. Heltai. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1828**!

2000

KOLOSI TÖRÖK István: [1] Az eggyes eletnek kedvetlen és káros voltárol, az társal valonak gyönyörüseggel tellyes hasznárol, s-az io gazda aszszonynak ditsiretiröl iratot versek az Fariseus és fukar ember nota-

iara. – [2] Ezek mellé adatott az kakasrol vött hasonlatossagban a papok tisztiröl valo enek is a Stephani T. Colossino... [Kolozsvár] (1643) [typ. Heltai].

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 742

Oktató versek. – A címlapon bibliai idézet, a címlevél hátán magyar nyelvű ajánlóvers: *In commendationem utriusque operis praeposuit Johannes Bodo Szent-mártoni.* Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Az egyes életet ha ki javallhatja.* A kiadvány egyetlen megmaradt példánya csonka. Az „A" füzet második és harmadik levele hiányzik. Ezen az első rész 1–41. versszaka volt olvasható. Az A_4 levéltől meglévő szöveg a 42. strófával kezdődik: *Isten sem javallja az egyedül lakást.* A második rész címe: *Secunda pars. De vitae conjugatae et mulieris bonae laudibus.* Utolsó két versszakából kiderül, hogy a verset a szerző 1643 májusában, a Nyárád vize mellett írta. A nyomtatvány utolsó levelein magyar nyelvű oktató vers található a papi tisztségről. Címe: *Cantiuncula de natura et proprietatibus galli, et quare supra templum ponatur... in Hungaricum idioma translata... a Stephano Török Colossi, ministro verbi Divini in Csikszentmarton. Anno D. 1642. die 18. [Novem]br[is].* A szerző a verset a marosszéki unitárius egyházkerület papjainak ajánlotta. A vers incipitmutatóra utaló kezdősora: *Sokan vannak a papok közül, kik nem tudják.*

A második ének, azaz a *Cantiuncula* latin eredetijét, egy 15. századi verset Szilády Áron azonosította és közölte Kolosi Török fordításával együtt (ItK 1901: 226–230). Mindkét ének szövegkiadása: RMKT XVII/4 505–518. A hiányzó rész pótlása a mű 1647. évi kiadása (**2180**) alapján történt.

A kiadvány impresszum nélkül jelent meg, de nyomdai kiállítása alapján már Szabó Károly kétségtelenül a kolozsvári nyomda termékének tartotta, valószínűleg 1643-ból (RMK I 742). A nyomtatás helyére és idejére vonatkozó megállapítást a kolozsvári betűtípusok alapján V. Ecsedy Judit is megerősítette.

Cf. –, **2180**, →

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ③*

2001

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1644. Leutschau 1643 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

2002

[1] COMENIUS, Joannes Amos – SZILÁGYI BENJÁMIN István [transl.]: Joh. Amos Comenii Ianva lingvae Latinae reserata aurea, sive seminarium linguae Latinae et scientiarum omnium... sub titulis centum, periodis mille comprehensa... in usum scholae Varadiensis juxta Belgarum editionem postremam... in Hungaricam linguam translata per Stephanum Benjamin Szilagyi, ejusdem scholae rectorem... – [2] (COMENIUS, Joannes Amos: J. A. Comenii Januae linguae Latinae vestibvlvm...) Leutschoviae 1643 typis Laurentij Breveri.

A^8–S^8 = [12] + 220 + [23] + 32 pag. – 8° – Orn., init.

OSzKÉvk 1959: 182–183 – Čaplovič 896

Nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia latin és magyar nyelven; latin beszédgyakorlatok kezdők számára magyar értelmezésekkel. – E nyomtatvány szövege és beosztása nagyjából megegyezik az 1643. évi, magyar nyelvű fordítást is tartalmazó váradi *Janua*-kiadással (**2039**). Csupán a bevezető részek sorrendje cserélődött fel. A címlevél hátlapján található *Georgius Vechnerus* latin nyelvű üdvözlőverse. Ezt követi az *Institutio didactica*.

Önálló címlappal, de folytatólagos füzetjelzéssel csatlakozik a kötethez a *Januae linguae Latinae vestibulum*. Tartalma és beosztása azonos a Váradon 1643-ban önállóan megjelent magyar változatáéval (**2038**).

Mivel a magyar fordító, Szilágyi Benjámin István 1643-ban váradi rektor volt, bizonyosnak tartható, hogy a két, azonos évben készült kiadás közül a váradi megelőzte a lőcseit.

Cf. (1) **1717**, **1983**, –, **2039***, **2064**, **2211**, **2265(1)**, **2581**, →
(2) **1882**, **1982**, –, **2038***, **2220**, **2258**, **2265(2)**, **2582**, →

Budapest *Nat* ②* – Budapest *Paed* ②*
Olim: Szarvas ev. gymn.

2003

CRUSIUS, Martinus: Votis secundis secundo numine conceptis... domini Johannis Weberi, civis et pharmacopolae... civitatis Eperies... sponsi, nec non... Johannae Elisabetae Breithauptianae, post obitum... Johannis Friderici Breithaupt,... electoris Saxoniae, nec non aliorum principum ac statuum imperij Romani consiliarij ac in curia caesarea Viennae causam agentis derelictae viduae, sponsae in... Eperies solenniter pieq(ue) mense Julij die 28 anno 1643 confirmatis. Non tam more quam amore accinebat

affinis Martinus Crusius, eccl(esi)ae Kellemesiensis minister. Leutschoviae (1643) typis Laurentij Breveri.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 621 – Caplović 892

Lakodalmi versek latinul és németül. – A nyomtatvány Johann Weber eperjesi gyógyszerésznek és Johanna Elisabetha Löwenek, Johann Friedrich Breithaupt özvegyének 1643. július 28-án tartott házasságkötése alkalmából készült. A címlevél hátán kezdődő főrész kétnyelvű: bal oldalon mindig a latin nyelvű vers, vele szemben annak német fordítása olvasható. A versek címei a következők: *I. Ad hospites nuptiales – An die Hochzeit Gaste – II. Ad sponsum – An den Herrn Brautigam – III. Ad sponsam – An die Frau Braut – IV. Ad amicos – An die Freunde.*

A költemények szerzője, Martinus Crusius evangélikus lelkészként működött Kellemesen (Sáros megye). Latin üdvözlőverset írt Johann Weber *Amuletum* című munkájához, amely annak mindhárom nyelvű változatában megjelent (**2052**, **2095**, **2111**).

Cf. –, **2175**

Budapest *Nat* ①

2004

DÜRNER, Samuel: Exercitium scholasticum, considerans fvlmen Eperiense memorabile, quo organa templi Germanici... jam bis hactenus tacta sunt. Hoc sub umbra alarum divinae gratiae... disqvisitioni publicae... in schola Eperiensi submittunt praeses Samuel Dürner, s(cholae) E(periensis) r(ector) et respondens Samuel Alitis, s(cholae) i(bidem) a(lumnus), ad diem... 23. Septemb(ris)... 1643. Leutschoviae (1643) typis Laurentii Breveri.

[ ]^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 622 – Čaplovič 893

Fizikai vizsgatételek. – A címlevél hátán *Docentes et discentes s[cholae] E[periensis]* ajánlása *Erga... dispensatores mysteriorum divinorum item erga... dn. judicem et senatorum ordinem juratorumque civium capita.* ... Majd *Deo duce praeparatio* című bevezetés sorolja fel azokat a napokat, amelyeken az eperjesi evangélikus templom orgonáját villámcsapás érte 1641-ben és 1643-ban. A főrész három fejezetben (*membrum*) értekezik a villámlásról. Mindegyik fejezet tíz-tíz tézisből áll. A *Membrum primum, delineans fulminis nostri qualitatem* a villámlás leírását adja. A *Membrum secundum, exhibens fulminis Eperiensis incitamenta seu causalitatem* a villámlás okának „filozófiai" és „teológiai" magyarázatát

foglalja össze. A *Membrum tertium, proponens futuram fulminis talis evitationem* pedig a „mágikus eszközöket" elutasítva a keresztyén életvitelt tartja a legjobb megelőzésnek.

E tételeket a címlap tanúsága szerint 1643. szeptember 23-án vitatták meg az eperjesi evangélikus iskolában. A vizsgáztató Samuel Dürner, a vizsgázó Samuel Alitis volt.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ①

2005

»EPITHALAMION GRATULATORIUM Comitis Stephani de Csáky dicatum. Leutschoviae 1643 Brewer.«

Caplovič 893a

Lakodalmi vers. – E példányból ma már ismeretlen nyomtatvány emlékét Tomka-Szászky János 1764-ből származó kézírásos könyvkatalógusa őrizte meg (Lauček collectanea). Ennek alapján vette fel bibliográfiájába Ján Caplovič (893a).

A köszöntő verseket valószínűleg gróf Csáky István szepesi főispánnak és Mindszenti Krisztinának, somkeréki Erdélyi István özvegyének 1643. július 19-én Szepesvárott kötött házassága alkalmából nyomtatták (vö. Deák Farkas: Egy magyar főúr a XVII. században. Bp. 1888, 142).

2006

»FRAN[?]. Andreas: Carmen funebrale in obitum Dorotheae Klesch natae Gräfel, viduae Christophori Klesch, civis et senatoris Igloviensis, dictum ab Andrea Fran. Levtschoviae 1643 Laurentius Brewer.«

Caplovič 893b

Gyászvers. – E példányból ismeretlen nyomtatvány emlékét Tomka-Szászky János könyvtárának 1764-ből származó kéziratos katalógusa őrizte meg, (Lauček: Collectanea). Ennek alapján vette fel Ján Caplovič bibliográfiájába (893b). A gyászvers Dorothea Gräfelnek, Christoph Klesch iglói polgár özvegyének halálára készült 1643-ban.

Caplovič közleménye alapján arra lehet következtetni, hogy a szerző névformája „Fran" csupán rövidítés. A teljes névalak Fran[cisci], Fran[k], [Ferenci] nem állapítható meg a rendelkezésre álló adatok alapján.

2007

GRAFF, Andreas: Studium eloqventiae absolutum I. elementali, II. systemate, III. gymnasio, authore Andrea Graffio, rect(ore) Trenschin(iensi). Leutschviae[!] MDCXLIII typis Laurentij Breweri.

A^{12}–H^{12} I^{11-1} = [107] fol. – 12° – Orn.

RMK II 623 – Čaplovič 894

Retorikai tankönyv. – A címlap hátán kezdődik a szerző ajánlása *Dno... judici et toti senatui... civitatis Trenchiniensis... item... Andreae Madido, senatori Solnensi... aliisque fautoribus meis Solnae*. A főrész először kérdés-felelet formában, *I. Elementale eloquentiae* címen az *elocutio* és *oratoria* elemeit foglalja össze. A *II. Systema eloquentiae* első könyvének témája az *oratio* és a *declamatio*, második könyve rendszerezi a *genera dicendi* és *species orationist*. A *III. Gymnasium eloquentiae* a beszédkészítés gyakorlatára nézve ad eligazítást.

A tankönyv szerzője, a trencséni iskola rektora elsősorban antik és XVI. századi auktorokra hivatkozik (Aristoteles, Hermogenes, Cicero, Quintilianus, Melanchthon, La Ramée stb.). Munkáját újabban Bartók István ismertette részletesen (116–117 és ItK 1991: 14–15).

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Halle *Univ* ①

Olim: Berlin Univ Inst

2008

[ICON vicissitudinis humanae vitae. Lőcse 1643 Brewer.]

A^{4} = [4] fol. – 4° – Orn., init.

ItK 1893: 79–87 – ItK 1903: 374–377

Tudósító históriás ének magyar nyelven. – Bibliográfiailag eddig még nem ismertetett nyomtatvány. Címlap, sőt cím feltüntetése nélkül jelent meg; címét a megelőző bártfai kiadás (S **1200** = MKsz 1999: 216–218; vö. RMK I 320 és **Appendix 68**) alapján lehetett megállapítani. Az ének incipitmutatóra utaló kezdősora: *Ali pasa dolgát mondom, halljátok*. A históriás ének Ali budai pasa (1580–1583 és 1586–1587) *házasulását* írja le III. Murád szultán nővérével, majd *szörnyű halálát*, amelyet saját kapzsisága és az asszonyi gonoszság okozott. Az ének utolsó két versszaka az egykori török rab Kaszás Bálintnak szóló ajánlást tartalmazza, ill. a mű keletkezésének körülményeiről számol be: *Ez énnekem hatodik históriám, El-kezdettem az Nádasdnak faluján, El-végeztem az Ujhelynek városán, Alsó végén, Patak felől utcáján.*

Szövegkiadása: ld. incipitmutató

A históriás éneknek erre az ismeretlen kiadására Szilády Áron hívta fel a figyelmet. Az év nélkül, minden nyomdai impresszum nélkül megjelent kiadványt a kiállítása alapján 1629 körüli

lőcsei nyomtatványként határozta meg (ItK 1893: 80). Később a kiadványnak egy újabb példánya került elő, amelyet az 1659-es hordozókötet miatt Pekár Károly már a 17. század első feléből származtatott (ItK 1903: 374). Az ének szerzőjét Ihász névteleneként tartották számon a bártfai kiadás eredeti tulajdonosának neve alapján, később Ujhelyi Névtelenként is említették (RMDT XVI 762). Szentmártoni Szabó Géza újabban, megalapozott érveléssel az ének elején említett Szattay Kristófot feltételezi szerzőként (vö. UMIL III. 1913 és RPHA I. 44).

A kiadvány szövege megegyezik a bártfai kiadásával (**S 1200** = MKsz 1999: 218), azzal a különbséggel, hogy a lőcsei kiadás a lapszéli jegyzeteket az első lap kivételével elhagyta. A betűtípusok és könyvdíszek alapján az ismertetett kiadvány valóban Lőcsén jelent meg, nagy valószínűséggel 1643-ban, mert a nyomtatvány papírján látható vízjegy csak 1643-as lőcsei nyomtatványok papírján fordult még elő (Pavercsik Ilona megállapítása, MKsz 1999: 218).

Cf. **S 1200** = MKsz 1919: 218

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① + cop (Bp. *Acad)*

2009

JAKOBEUS, Jakub: Pascha lachrymosum inclutae urbi Epperiensi ominosum to gest kázanij Božijho slowa na den Welikonočnj ku potěssenj zarmauceným pohořelým... w městě témž Pressowě... ochraněným k napomenutj, po hrozném a welice diwném ohni, kterýž na den welikého pátku léta tohoto 1643 mezy 6 a 7 hodinau wzessel, murum města, basstam y bráně při kostele slowenském weliké sskody včinil, nepočjtage 40 domu pohořelých w městě domy a dwory některé y ohrady okolo zahrad na předměsti popalil. Kázané od M. Jakuba Jakobaea, w témž městě slowa Božjho... w národu slowenském služebnjka... W Lewoči (1643) v Wawřince Brewera.

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 624 – Čaplovič 895

Evangélikus prédikáció biblikus cseh nyelven. – A cím rövidített magyar fordítása: Az Úr igéjének hirdetése húsvét napján a szomorkodó tűzkárosultak vigasztalására... Eperjes városában... és a menekültek intésére a szörnyű... tűzvész után, amely... 1643... nagypéntekjén 6 és 7 óra között támadt, s a városfalakban, a bástyákban és a szlovák templom melletti kapuban nagy károkat okozott... megégetett 40 házat a városban... s elpusztított néhány udvart és kerítést az elővárosban is. A címlapon bibliai idézet, a címlevél hátoldalán latin nyelvű ajánlás *Johanni Ketzer sen. de Lypotz... comitatus Sáaros sedis judiciariae adsessori... dominis filiis... Stephano, Francisco, Johanni de Ketzer de Lypotz...* Dátuma:...*11. Aprilis qua die... M. Daniel Goltzius, pastor in hac urbe ecclesiae Germanicae... obdormivit... anno 1643.* Aláírása: *M. Jacobus etc. in urbe Epperiensi ecclesiae Slavon. pastor.* A külön cím nélküli prédikációt *Modlitba po vykonaném kázaní* (Imádság prédikáció után), majd *Poznamenání pohořelých v meste* (A városban tűzkárt szenvedettek jegyzéke) követi.

A művet Szabó Károly csak Johann Samuel Klein alapján vette fel bibliográfiájába rövidített címmel (RMK II 624 – Klein: Nachrichten II 256). L'udovít Rizner csupán leírását közölte: *Plačliwá weliká noc. W Lewoči 1643* (II 234). Először Jozef Minárik írta le részletesen a Jakub Jakobeus munkáiból összeállított szöveggyűjteményhez készített tanulmányában és annak jegyzeteiben (Jakub Jakobeus: Vyber z diela. Bratislava 1963, 124–126). Részletesen bizonyította, hogy az általa ismert egyetlen példányhoz kötött latin nyelvű költemény, a *Gentis Slavonicae lacrumae* nem ennek a prédikációnak folytatása, hanem a *Viva gentis Slavonicae delineatio* című elveszett kiadvány (**1939**) második része. Közölte a mű címlapjának és utolsó lapjának fényképét is.

Cf. **1939**, –, →

Budapest *Nat* ① – Halle *Univ* ①

Jakobeus, Jakub: Plačliwá weliká noc. W Lewoči 1643. – Vide **2009**

2010

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1644. esztendőre. Lőcse 1643 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1650**!

2011

KUČERA, Ján: Disquisitio publica historico-theologica, quae hodiernam Romanam ecclesiam occasione illius Christophori Magni, nec non coronae B(eatae) virginis Mariae horrendae idololatriae convincit, quam bonorum et malorum non occulto, sed aperto examini submittit Johannes Kuzera, p. t. gymnasij Rosenberg director respondente Georgio Vaida Löveiensi Hungaro, die 4. Jun(ii) horis promeridianis et pomeridianis. Leutschoviae 1643 typis Laurentij Breveri.

A^4 B^4 C^2 = [11] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 625 – Sztripszky II 2538/86 ← MKsz 1891: 74 – Čaplovič 897

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán az ismert példányokban egymástól eltérő ajánlások találhatók. Az egyikben *Johannes Kuzera* 1643. május 17-én, Rózsahegyen kelt néhány soros ajánlása olvasható, amelyet *Nicolao, Paulo, Matthiae Ostrozith de Gilletnicz [!] hereditariis dominis in Illava et Lypto Vywar* címzett (A-variáns). A másikban, Hellebrant

Árpád és Ján Čaplovič leírásai szerint az Osztrosith testvéreken kívül polthari Sós Istvánnak, Szmrecsányi Péternek, Illésházy Gáspár likavai javai gondviselőjének és nádasfalvi Bán Jánosnak Liptó megyei esküdt assessor neve is szerepel az ajánlás címzettei között (B-variáns. MKsz 1891: 74, Čaplovič 897).

A disputációt *Proloquium* vezeti be, a főrész hat *Membrum*-ra elosztva 47 tézist foglal magában. Ezek a szentek kultuszával, különösen Szent Kristóf és Szűz Mária koronája tiszteletét illetően vitatkoznak a katolikus tanításokkal. Az egyes *membrum*ok címei a *Proloquium* végén olvashatók: *I. Terminos hic occurentes explicabimus – II. Statum controversiae formabimus – III. Christophorum Magnum nunquam fuisse in rerum natura docebimus – IV. Occasione hujus de Christophoro Magno fabulae, nec non coronae Beatae Mariae semper Virginis ecclesiam pontificiam horrendae idolatriae convincemus – V. Κρησφύγετα Jesuitarum, quibus foeditatem in cultu sanctorum conspicuam tegere solent removebimus – VI. Argumenta cultum sanctorum suadentia more theologiae canonicae dissolvemus.*

A margón bő jegyzetanyag utal a disputációban vitatott, főleg jezsuita hittudósoktól származó teológiai irodalomra.

A téziseket 1643. június 4-én vitatták meg a rózsahegyi evangélikus iskolában. A vizsgáztató Ján Kučera, a vizsgázó Vajda György volt.

E művet Szabó Károly csak Johann Samuel Klein említése nyomán ismerte (Nachrichten II 264). Példány alapján először Hellebrandt Árpád írta le (MKsz 1891: 74).

Budapest *Acad* cop. (Martin) – Budapest *Nat* cop. partim (Halle) – Halle *Univ* ① ① (B variáns) – Martin *MS* ① (A variáns)

2012

MADARÁSZ Márton [transl.]: A jó vagy kegyes élet és boldog halál módgyáról d. D a n i e l S e n n e r t elmelkedési, mellyeket a keresztyének épületeért deák nyelv-böl magyarrá forditot eperjessi Madarasz Marton p. Leutschoviae MDCXLIII typis Laurentij Breveri et sumptibus authoris.

¶^{12}, [ ]^{4}, A^{12}–K^{12} L^{5+1} = [32] + 250 pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 744 – Čaplovič 899

Evangélikus elmélkedések. – A címlevél hátán két rövid vers olvasható. Incipitmutatóra utaló kezdősoruk: *Aki boldogul kíván – Nem halhat meg gonoszul.* Ezután következik Madarász Márton 1643. január 7-i ajánlása *Drugeth Homonnai Maria asszonynak... Sécsi[!] György... özvegyének.* A könyv tartalomjegyzéke után a főrész 18 fejezetben tárgyalja a kegyes élet és a boldog halál módját. Minden fejezethez *Könyörgés* csatlakozik. A szövegben előforduló verses idézetek incipitmutatóra utaló kezdetei a következők: 6. lap: *Mindnyájan oda tartozunk* – 7: *Minden embernek egy éj* – 8: *A halál azon lábbal zörget* – 146: *Az istentelen hatalmasokat* – 150: *Gyermek voltam* – 186: *Míg tétedről nem vész számot* – 250: *Ember, emlékezzél meg a halálról.*

Az eredeti mű szerzője Daniel Sennert (1572–1637) neves wittenbergi orvosprofesszor volt. *De bene vivendi beateque moriendi ratione* című művét és Madarász Márton fordítását a szakirodalom még nem vetette össze (vö. ItK 1922: 90, Thienemann Tivadar).

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ②* – Cluj-Napoca *Univ* ②* – Levoča *Ev* ② – Sárospatak *Ref* ①
Olim: Pesti ref. koll., Miskolc *Ev*

2013

MECHANOPOEUS, Joannes: Joco-seria poetica acrostichon cum aliquot anagrammatis, Apollinem item cum Musis et Pallade introducentia ad nuptias... Antonii Bobsti de Sithau, etc. sponsi et... Kristinae Mariassi,... Pavli Mariassi de Markus-Falva, tabulae regiae judiciariae assessoris etc filiae tertiae sponsae neonymphorum 15. Febr(uarii)... 1643 in matrimonium copulatorum, in mnemosynon nuptiarum conscripta per Johannem Mechanopaeum [!] Cuttenbergenum Bohemum... Leutschoviae (1643) typis Laurentij Breveri.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 626 – Čaplovič 898

Lakodalmi versek. – A nyomtatvány a Zittauból származó Anton Pobstnak és Máriássy Krisztinának, Máriássy Pál királyi táblai ülnök leányának 1643. február 15-én tartott esküvőjére készült. A címlevél hátán kezdődő főrészben a következő versek olvashatók: (1) *Acrostichis* – (2) *Anagrammata ex nominibus Antonius, Cristina* – (3) *Apollo* – (4) *Calliope* – (5) *Clio* – (6) *Erato* – (7) *Thalia* – (8) *Melpomene* – (9) *Terpsichore* – (10) *Euterpe* – (11) *Polyhymnia* – (12) *Urania* – (13) *Pallas*.

A Kutná Hora-i születésű Joannes Mechanopoeus tanulmányait Český Brodban, 1618-tól Prágában végezte. Itt 1619-ben baccalaureus lett. 1630-ban a Liptó megyei Szentiván iskolájának rektoraként írt latin vallásos verset (1482). Életéről és működéséről ld. Rukověť III 303–304, Kuzmík I 452. A vőlegény Anton Pobst zittaui származású patriciuscsaládból való, amelynek több tagja bírói és tanácsosi hivatalt viselt Lőcsén (vö. Hain Gáspár Lőcsei krónikája. Lőcse 1910, 212, 374, 376).

Budapest *Univ* ①

2014

TARNÓCI, Martin: Antiglypice metrica tornate enucleata ac vermiculata pro sermone valedictorio. Continens aurei velleris Colchide sublati delineationem et Argonautarum clara ἔργα, hieroglyphice σοφίαν adumbrans. Dedi-

cata... MDCXLIII... Petro Zablero, superintendenti V regalium civitatum apud Leutschovienses commoranti..., judici Johanni Lang,... ac... senatoribus... Thomae Murr, archidiacono integerrimo,... Francisco Nemeth, secundario diacono,... Bartholomaeo Alaudae, Sclavorum concionatori... Friderico Popst... patrono... Joanni Söldner,... majestatis caesareae tricesmatori(!)... ac postarum magistro,... Johanni Windisch, praeceptori meo... Matthiae Gosnovicero, conrectori apud Leutschov(ienses)... a Martino Tarnoczi Beckov(iensi) p. t. paedagogo fil(iorum)... Petri Zableri... [Leutschoviae] (1643) [Brewer].

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – ♪, 2 ill., orn.

RMK II 627 – Caplovič 900

Búcsúvers. – E nyomtatvány abból az alkalomból készült, hogy Martin Tarnóci egy évig tartó lőcsei tanulmányai végeztével Wittenbergbe indult. A főrész egy Macrobius-idézet után versben beszéli el az argonauták történetét, majd elbúcsúzik a címlapon megjelölt személyiségektől: Petrus Zabeler ötvárosi szuperintendenstől és a lőcsei szenátus, egyház, valamint iskola vezetőitől. A versben előforduló rejtvények, talányok megoldásai a margón olvashatók. A költemény szövegében váltakoznak a neolatin költészetben használatos különböző versformák, műfajok, poétikai fogások. Ezeket a margón meg is nevezi a szerző, például: *Eteostichon*, *metagramma*, *euthisylloge poetica*, *versus Παμμερής musicopoeticum* kétsoros kottával, *mathematico poeticum*, *palindromon*, *geometrico poeticum*, *ara poetica*, *philomelisma poeticum*, *mathematicum continens foecunditatem vocis pastores*, *cubus*, *scala poetica*, *alphabeum poeticum*, *cancrinus*, *vocalium pentologia poetica*, *aenigma theosophicum*, *soterion*, *anagramma*, *poetica καρδία* (szív alakú képvers), *echo*, etc.

A margón egy oroszlánt és egy griffet ábrázoló embléma szerepel, feliratuk: *Audaces fortuna juvat* (A_2b) és *Labor omnia vincit* (A_3b).

Martin Tarnóci (1620–1685) Vágújhelyen, Győrött, Pozsonyban, Rajecen és Lőcsén tanult, majd ugyanitt Petrus Zabeler fiainak nevelője lett. 1644-től a wittenbergi egyetemen végezte tanulmányait, ahonnan magisterként tért haza 1648-ban. 1656-ban bajmóci evangélikus püspök lett. 1673-ban száműzték, 1681-ig Németországban élt. Ezután lelkészként működött Divékújfalun, Lőcsén és Privigyén.

A kiadási hely megjelölése nélkül megjelent nyomtatványt Szabó Károly lőcsei kiadványként írta le (RMK II 627). A betűtípusok és a díszek vizsgálata megerősíti feltételezését (Pavercsik Ilona megállapítása).

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ③ – Prešov *Ev* ①

2015

TRUSIUS, Hiobus: Positiones miscellaneae, qvas... in gymnasio Neosoliensi placide ventilandas proponit praeside Hilario Ernesto Binero rec-

tore respondens et autor Hiobus Trusius Rosenberg(ensis) Hung(arus)... MDCXLIII. mense Septembri. Leutschoviae (1643) typis Laurentii Breveri.
[ ]^4 = [4] fol. – 4°– Orn.

RMK II 628 – Sztripszky II 2539/87 ← MKsz 1891: 75 – Čaplovic 901

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján olvasható ajánlás két egymástól eltérő változatban ismeretes. Az egyik változatot *Generosis, nobilibus... reip[ublicae] Neosoliensis viris... Joh Reul, m. d. et scholarchae p. t. judici...; Abrahamo Wertnero, curatori ecclesiae et scholae...; Joh. Rosemanno; Mich Joh. Moslenero notario* intézte az *autor et respondens.* („A"-variáns), a másikat *Georgio Illeshazy... a Trenchin... nec non... Iacobo Splenio, antistiti ecclesiae patriae Rosenberg... et... seniori... contubernii comitatu[!] in Liptov.* („B"-variáns). A főrész öt, vegyes témával foglalkozó teológiai tételt tartalmaz. Ezeket a *Corollaria* egészíti ki. Végül néhány üdvözlő vers zárja a füzetet. Ezek szerzői: *H. E. Biner, rector*; *Samuel Czernak ex Acad. redux* és *Matthaeus Famelici Tur.*, a szerző condiscipulusa, azaz iskolatársa.

E disputációt a címlap szerint a besztercebányai evangélikus iskolában vitatták meg 1643. szeptemberében. Az elnök, Ernestus Hilarius Biner 1640 és 1646 között volt itt rektor.

Hiobus Trusius, aki az ajánlás és a címlap tanúsága szerint nemcsak respondense, hanem szerzője is volt e tételeknek, Besztercebánya után Danckában és Königsbergben tanult. Hazatérve 1649-től Besztercebányán konrektor, majd rektor Korponán. 1662-től evangélikus másodlelkész Zólyomban. 1674-es száműzetése után a sziléziai Briegben, később Boroszlóban élt. 1687 után halt meg.

Budapest *Nat* ① (A-variáns) + cop. (Halle) – Halle *Univ* ① (B-variáns) – Prešov *Ev* ① (A-variáns) – Sárospatak *Ref* ① (A-variáns)

2016

[DRASKOVICH János transl.]: Officium B(eatae) M(ariae) Virg(inis) az-az aszszonyunk Szüz Marianak három külömb időre-valo szolosmaja. Melly ki-bocháttatott Ötödik Pius és Nyólczadik Urban papa parancholattyából... Lippai György esztergami ersek vrunk engedelméböl. Posonban 1643 [typ. Societatis Jesu].
a^8–c^8; A^8–Z^8, Aa^8–Dd^8 = [1] + XXXXVI + 430 + [2] pag. – 8° – Mult. ill., orn., init.

RMK I 745 – Čaplovič 351

Katolikus imádságoskönyv. – Az ajánlást *Eszterhazi Juliana kisasszonynak... gróf Eszterhazi Miklos magyarországi nádorispán... leányának* címezte *A posoni könyvnyomtató* 1643. február 16-án. Ezt követi a *Summája az indulgenciáknak*, a Mária-officium mondásához kapcsolt búcsúk felsorolása. A változó ünnepeknek 1643–1669. évekre szóló táblája után az egyes hónapok képeivel díszített egyházi naptár található. A bevezető rész végén *Keresztényi tudomány* címmel a hitbeli ismeretek rövid foglalata olvasható. A mű főrésze: *Boldogasszony*

zsolozsmája a Szűz Mária tiszteletére szerkesztett és a liturgikus év három fő részére, a karácsonyi, húsvéti és a pünkösdi ünnepkörre alkalmazott úgynevezett kis officiumot (officium parvum) tartalmazza. Ezek nagyrészt zsoltárokból, antifonákból, különféle bibliai olvasmányokból és himnuszokból állnak. Ehhez járul még *A halottak zsolozsmája*, a *garádics zsoltárok*, *A hét penitencia-tartó zsoltár*, a Mindenszentek litániája a könyörgésekkel, *Szent Kereszt zsolozsmája*, *Sz. Lélek zsolozsmája* és *Mindennapi gyakorlás* címmel különféle alkalmakra való imádságok. Mind a *Boldogasszony zsolozsmáját*, mind a további részeket számos fametszetes illusztráció díszíti. A kiadványt a *Lajstroma a Boldogasszony officiumának* című tartalomjegyzék zárja. A kötet minden egyes lapját négy-négy, figurális díszítésű elemből összeállított fametszetes keret veszi körül.

A prózában fordított részek között a verses himnuszok és énekek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 5. lap: *Kit a nagy* – 51, 118: *Ó dicső* – 58, 143: Nyéki Vörös Mátyás: *Mennyországnak királynéja, angyaloknak* – 59: Nyéki Vörös Mátyás: *Mennynek királyné* – 60: Nyéki Vörös Mátyás: *Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak* – 64: *Emlékezzél meg teremtőnk* (ugyanaz a 71, 78, 84 és 107. lapon is) – 96, 129: *Üdvöz légy, Mária* – 121: Nyéki Vörös Mátyás: *Üdvözítőnknek* – 305: *Jöjj el, Szentlélek Istenünk* – 307: *Jöjj Szentlélek* – 312: *Jézus, üdvösség* – 316: *Atyának bölcsessége, Isten igazsága* – 327: *Minékünk* – 338: *Istennek hű szent angyala... világoddal* – 342: *Üdvöz légy, Szűz* – 345: *Mivel már* – 347: *Istennek hű szent angyala... fényeddel* – 388 Hajnal Mátyás: *Álla a Szűz* – 419: *Uram, szemed.*

A mű verses részeinek és ajánlásának szövegkiadása: RMKT XVII/7 295–304, 621–623, 633–639; sajtó alá rendezte: Holl Béla.

A középkortól elterjedt hóráskönyvnek (livre d'heures, Hortulus animae) V. Pius pápa által megreformált és VIII. Orbán pápa által újra kiadott latin változatát Draskovich János fordította magyar nyelvre. Ráttkay György a következőket írta a saját nevét a kiadványról eltitkoló fordítóról, egyben a könyv mecénásáról: „Lubet hic ipsius pietati tantisper immorari: ut Virginis Deiparae frequentiori recoleret memoria devotionem, ejus Officium non solum pie attenteque recitabat, sed e Latina etiam in Ungaricam transtulit linguam, quo Latinae linguae ignari pietati prodesset, ac patrem Jacobum Nemethium Societatis sacerdotem ut praelo Posoniensi, occultato suo nomine subjiceret, suppeditato aere, petivit." (Memoria regum et banorum regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae. Viennae 1662, 251, RMK III 1794 – MKsz 1957: 59–61, Holl Béla.)

Draskovich János (1603–1648) árvai főispán, majd 1639-től horvát bán, s ebben a minőségében a délvidéki törökellenes harcok aktív résztvevője volt. 1646-ban nádorrá választották.

Az imádságoskönyv második kiadása, amelynek impresszumában ugyancsak az 1643-as évszám áll, e kiadás maradék füzeteinek felhasználásával jelent meg 1650 körül (vö. **2336**).

Cf. –, **2336**, →

In 8 bibliothecis 13 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Firenze ① – Szeged *Civ* – Székesfehérvár *Dioec*

2017

EMERICUS dux anni litera[rii] lauri coronariae bacca regia undetriginta triumphantibus laureis [...] quas eruditis neobacca[lau]reorum Tyrnaviensium capitibus triumphali manu imponebat r. p. Franciscus Harrer [...] aa. et phil. ac eorundem dd. neo[...] professor ac promotor. Posonii MDCXLIII [typ. Societatis Jesu].

A^2–C^2 = [2] + 10 pag. – 2° – Init.

RMK II 653 – Čaplovič 349

Köszöntő versek. – Az egyetlen ismert, töredékes példány csupán az erősen sérült A_1, A_2 és C_2 leveleket tartalmazza. A címlapon a címszöveg alatt a szerzők nevének felsorolása olvasható: *Datus a Michaele Eszterhási Ung., lib. b. de Galantha conv. – Martino Nedeczki, nob. Ungaro – Michaele Sandor, nob. Ungaro – Francisco Nagyváti, nob. Ung. Tyrnav. – Pancratio Eckstein, nob. Germ. – Nicolao Czvitkovich, nob. Bazin – Valent(ino Balassa) l. b. de* (Gyarmat) *– Martino Zeller,* [...] *Trans. convict. – Michaele Bori, nob. Ungaro – Francisco Búzási, nob. Ungaro – Mart.* [L?]*anczmar, nob.* [Ty]*rnav. – Sigismundo Hadritio, nob. Ungaro, et reliqua fac. poët. Tyrn.* A címlap hátán a név szerint megszólított baccalaureusokhoz intézett ajánlás szerzője *Valentinus Balassa l. b.*. A megszólítottak közül a következők neve olvasható ki a töredéken: [...] *Janichkovich* – [...] *Veres* – [...] *Kissevith* – [...] *Ivanek – Joanni Lingo – Joanni Markoviczki – Joanni Vukssich – Lucae Georgio Pesti – Lucae Rosae – Martino Herczigonio – nob. gen. d. Michaeli Szentiványi de eadem – Martino Francisco Szopoczi – Paulo Horvát – Simoni Voynicio – Stephano Szent Benedeki – Stephano Szolcháni – Stephano Zeke – Valentino Balog.* A főrész *lemmaticis elogiis* foglalja magában Szent Imre életét. A meglévő elogiumok címei és aláírói: *Emericus infans, agnorum et sanctorum [...] regis sanctus filius*; *Michael Eszterhasi, l. b. de Galantha – Emerici educatio*; *Martinus Nedeczki, nob. Unga. – Species corporis*, e rész aláírójának neve már nincs meg a töredékben. *Nicolaus Czvitkovich, nob. Bazin* elogiumának pedig csak a vége maradt meg. *Emericus animus migravit e domo regia*; *Valentinus Balassa, l. b. de Gyarmat convictor – Emerici Epitaphium*; *Franciscus Búzási, nob. Ung. ex Szomor.* Végül Promotor et baccalaurei megszólítással rövid utószó szól az ünnepeltekhez. Aláírása: *Valentinus Balassa et Michael Eszterhasi, ll. bb. cc. et... Tyrnaviensis Athenaei Humanitas... e suo Musaeo, e quo Emerici haec imago in aureo Parnassi monte prodiit anno MDCXLIII.*

A Szent Imre herceg életéről szóló előadást tehát 1643-ban a nagyszombati akadémia felsőbb éves hallgatói írták és adták elő a filozófiai osztály tiszteletére abból az alkalomból, hogy annak tagjai baccalaureusi koszorút nyertek. A koszorúzó Franciscus Harrer ez évben a fizika professzora volt Nagyszombatban.

Szabó Károly, aki példányból nem ismerte e munkát, 1644. évi pozsonyi nyomtatványként vette fel bibliográfiájába, s szerzőjének Nádasi Jánost tartotta (RMK II 653) Aloys De Backer jezsuita írói lexikona alapján (Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus. Liège 1853–1861. I 504). De Backer adata végső soron Petrus Ribadeneira egykorú közlésén alapul, aki Nádasi műveinek felsorolása előtt megjegyzi: *Edidit... libellos complures, et aliquos quidem tacito suo nomine, alios apposito, scilicet...* (s a hosszú lista vége felé következik) *Vitam S. Emerici. Posonii 1644 in folio* (Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 481–482). Ribadeneira adatát vették át a régebbi bibliográfiák, valamint

Sommervogel V 1521; Szinnyei IX 501 és az Archivum Historicum Societatis Jesu 1993: 14, 38, Tüskés Gábor és Knapp Éva, továbbá Tüskés 147. A töredéket először leíró Ján Čaplovič is kérdőjellel bár, de Nádasit jelölte meg e munka szerzőjeként, a nyomtatás évét azonban már az impresszum alapján 1643-ra javította (349 és LXXII). A cím, a nyomtatási hely és formátum alapján a Ribadeneira lexikonában szereplő leírás erre a kiadványra vonatkozik, és a nyomtatvány szövegéből semmi sem utal arra, hogy annak szerzője Nádasi volt, aki csak a következő évtől, 1644-től tartózkodott Nagyszombatban. Nádasi autobibliográfiájában sem szerepel ez a kiadvány (vö. Seraphinus divini amoris. Pragae 1666, RMK III 2360, F_{1-2} fol.). Nem zárható ki azonban, hogy 1644-ben megjelent egy másik hasonló című munka is, amelynek Nádasi volt a szerzője, de ennek feltételezéséhez a mai ismeretek alapján nincs elegendő bizonyíték.

Budapest *Acad* ④* – Budapest *Nat* cop.

2018

(KOPCSÁNYI Mihály): Beschreibung einer wunderlichen That, die sich zue Preßburg hat zuegetragen. Von einem Geist, welcher von dem 24. Tag an deß Monats Julii deß 1641. Jahrs biß auff den 29. Tag Junii deß 1642. Jahrs auß dem Fegfewer einer Jungkfraw erschinen, mit ihr geredt, Hilff von ihr begehrt vnd letzlich erlöset worden. Gezogen auß geschwornen Zeugnussen und offentlichen Acten, welche in der Preßburgischen Buechhalterey deß Ehrwürdigen Capitel daselbst auffgehalten werden. In den Truck außgangen mit Authoritet und Befelch deß... Herrn Georg Lippai... Ertzbischoff zu Gran. Preßburg 1643 [typ. Societatis Jesu].

A^4–F^4, [ ]^1, [ ]^1, [ ]^1 = [2] + VI + 40 pag. + 3 tab. – 4° – 4 ill., orn., init.

Sztripszky II 2540/88 ← MKsz 1895: 341 – Čaplovič 346

Tudósítás csodás eseményekről. – A címlevél hátlapján a Szentírásból és Augustinustól olvashatók idézetek, valamint egy szedett díszekkel keretezett fametszet látható. Az 1643. február 5-én Pozsonyban kelt előszót *Michael Kopchani, erwählter Bischoff zu Sirmis und Probst zu Pressburg* intézte *Dem... Herrn Georg Lippai, erwählten Erzbischof des Stifts zu Gran*. Ezt követi Lippay György 1643. január 4-én Pozsonyban kelt kinyomtatási engedélye: *Approbatio und Verwilligung des hochwürdigsten Herrn Erzbischof zu Gran*. A főrész címe: *Kurzer und warhafftiger Bericht des ganzen Werks der Erscheinung des Geists*. A nyomtatványt *Gerichts Prozess, welcher zur Erforschung dieser Sachen ist ordentlich gehalten worden* zárja. Az utolsó lap után három ívrét formátumú fametszet látható. Feliratuk *Das erste Zeichen der Hand mit dem Zeichen des dar zu aufgedruckten Kreuz, welches der Geist, der der Jungfrau erschienen, hinterlassen hat. – Das ander Zeichen, welches von dem Geist ist auf den Brief eingebrandt worden, sambt dem vierten Zeichen des Kreuz, welches er in das Kriegl hat aufgedruckt. – Das dritte Zeichen seiner Hand, welche er noch einmal hat aufgedruckt*. Még egy metszet található a 26. lapon: *Das 5. Zeichen ist dieses, welches der gemeldte Geist begehrt, und hernach auffgezeichnet hat, welches hernach stattlich in die Kirchen ist getragen*.

E kiadvány tartalma és beosztása teljesen megegyezik az ugyanebben az évben ugyancsak Pozsonyban megjelent latin nyelvű kiadáséval, kivéve, hogy ott 4 tábla található (**2019**). Kérdéses, hogy a német fordítást a mű szerzője, Kopcsányi Mihály vagy valaki más készítette.

Cf. –, **2018A**, **2019**, **2020(1)**, **2034**, **2035**, →

Brno *O.M.Cap.* ②* – Budapest *Nat* cop (Wien) – London *BL* ① – Martin *MS* ②* – Wien *Nat* ②*

2018A

»KOPCSÁNYI Mihály: Előszámlálása... Pozsony 1643 [typ. Societatis Jesu].«
»33 pag. + ? tab. Xylogr. – 4°«

Rivista di Studi Ungheresi 1992: 100

Tudósítás csodás eseményekről. – E példány alapján ma már ismeretlen nyomtatványról a firenzei nemzeti könyvtárban maradt fenn egy kézírásos katalóguscédula, amelynek szövegét Armando Nuzzo a következő formában közölte: „Elösz ambalasa etc. in lingua ungherese, cioè Relazione dei fatti straordinari di alcune apparazioni avvenute in Presburgo ne 1641–1642. Presburgo 1643 opusc. In 4, pag. 33, fig., in leg." Egykori jelzete: Cat. Magl. 1148. 21. (Rivista di Studi Ungheresi 1992: 100, Armando Nuzzo). – Vagyis: Előszámlálása etc., magyar nyelven, azaz Beszámoló néhány megjelenés rendkívüli eseményeiről, amelyek Pozsonyban történtek 1641–1642-ben Pozsony 1643, negyedrét, 33 lap, figurák, kötésben. A nehezen olvasható magyar címleírásból csupán egyetlen szó szerepel a közleményben, ennek helyes olvasata kétségtelenül „Előszámlálása". Mint Nuzzo megállapította, a kis füzet minden bizonnyal Kopcsányi Mihálynak a pozsonyi szellem megjelenéséről készített tudósításának (vö. **2019**) ma ismeretlen magyar nyelvű szövegét tartalmazta.

E munkának ugyanebből az évből latin, német, biblikus cseh, lengyel és olasz kiadása is ismeretes (vö. **2018**, **2019**, **2020**, Estreicher XX 71, Apponyi Hungarica 2034).

Az egykori könyvtári jelzet „Cat. Magl. 1148. 21" tanúsága szerint a füzetecske Antonio Magliabechi (1633–1714), III. Cosimo di Medici firenzei nagyherceg udvari könyvtárosának tulajdona volt, és számos más magyar nyelvű és magyarországi nyomtatvánnyal együtt az ő volt gyűjteményének részeként került később a firenzei nemzeti könyvtárba. A példány itt elázott, restaurálták, azóta azonban nem található.

Cf. **2018**, –, **2019**, **2020**, **2034**, **2035**

Olim: Firenze *Nat*

2019

(KOPCSÁNYI Mihály): Narratio rei admirabilis ad Posonium gestae de spiritu quodam a 24. Julii anni MDCXLI. usque ad 29. Junii anni MDCXLII. ex purgatorio cuidam virgini apparente, loquente, auxilium petente ac tandem liberato, decerpta ex juratis testibus et actis publicis, quae asservantur in tabulario seu archivo... capituli Posoniensis. Evulgata auctoritate et jussu... Georgii Lippai... archiepiscopi Strigoniensis. Posonii MDCXLIII [typ. Societatis Jesu].

):(⁴, A⁴–C⁴, [ ]¹, [ ]¹, [ ]¹, [ ]¹ = [2] + VI + 23 pag. + 4 tab. – 4° – Orn., init, ill.

RMK II 629 – Caplovič 347

Tudósítás csodás eseményekről. – A címlevél hátlapján a Szentírásból és Augustinustól olvashatók idézetek, valamint egy szedett díszekkel keretezett fametszet látható. Az előszót *Michael Kopchani, electus episcopus Sirmiensis, praepositus Posoniensis* Pozsony 1643. február 5-i kelettel *Georgio Lippai, electo archiepiscopo Strigoniensi* intézte. Ezt követi Lippay Györgynek a könyv kinyomtatásához Pozsonyban 1643. január 4-én kiadott hozzájárulása: *Approbatio et facultas illustrissimi domini archiepiscopi Strigoniensis*. A főrész: *Succincta et candida rei totius narratio* hat *Caput*ban beszéli el, hogyan jelent meg a húszéves Regina Fischernek csaknem egy éven keresztül igen sok ízben *Joannes Clemens Zwesspenpauer*nek, a pozsonyi hóstátban lakók volt bírájának szelleme a tisztítótűzből, hogy segítséget kérjen megszabadulásához. Az elbeszéléshez *Processus judicialis legitime observatus in hujus causae inquisitione* címmel a jelenések egyházi kivizsgálásának és hitelesítésének menetét ismertető beszámoló csatlakozik. Ez közli az ügy kivizsgálására Lósy Imre esztergomi érsek által összeállított, 1642. július 12-től dolgozó bizottság és a kihallgatott tanúk névsorát is: *Testes jurati eo ordine, quo examinati sunt*.

A tudósítás szövegét a 10. és 11. lap közé illesztve három ívrét nagyságú fametszet egészíti ki. Ezek azokat a jeleket ábrázolják, amelyeket a szellem megjelenésének bizonyságául különböző tárgyakba égetett bele: *Signum 1.^m Manus cum signo crucis appressae a spiritu puellae apperente relictum*; *Signum 2.^m ab eodem spiritu literis inustum una cum 4o signo, cruce videlicet urceolo impressa*; *Signum 3.^m Manus iterum impressae ab eodem spiritu*. A 12. lap után pedig ugyancsak külön lapon egy negyedrét formátumú fametszet azt a Pietà-szobrot ábrázolja, amelyet a szellem kérésére készíttetett Pálffy Pál, akinek pozsonyi házában ment végbe a jelenések nagyobb része. Felirata: *Signum 5.^m est statua ab eodem spiritu, ut fiat petita, et postea ornata ac tandem ad templum solemniter delata*. A metszet oldalán 151 mm hosszú vonal jelzi az eredeti szobor magasságát: *Linea haec lateralis octies sumpta justam altitudinem hujus imaginis B. M. V. Dolorosae*. E szoborról, amely ma a pozsonyi dóm egyik mellékoltárát díszíti (Súpis pamiatok na Slovensku. I. Bratislava 1967, 189), Eszterházy Pál is megemlékezett (vö. RMK I 1394 és RMK I 1496). Az 1647-ben Mária tiszteletére alakult vallásos társulat szabályzata hangsúlyosan utal a szobor kultuszára (**2188**).

E mű szerzője, mint az előszóból egyértelműen kitűnik, Kopcsányi Mihály szerémi püspök volt, aki már a jelenések alatt is állandó kapcsolatot tartott Regina Fischerrel, és a második metszeten ábrázolt levelet is ő írta a szellemhez. Kopcsányi Mihály Bécsben, Grazban és Pázmány pártfogásával Rómában tanult. 1627-től győri kanonok, 1637-től pozsonyi prépost, 1640-től szerémi, 1644-től váci püspök volt. 1646-ban halt meg.

Feltételezhető, hogy részt vett a nyomtatvány illusztrálásában a huszonegyedik tanúként kihallgatott *Tobias Venceslaus Axamithek, sculptor annorum 28*. És csaknem bizonyosnak tartható, hogy a harminckettedik tanúként megemlített *Georgius Scheibele, statuarius annorum circiter 36* készítette el a Pietà-szobrot, hiszen az elbeszélés harmadik fejezete részletesen beszámol arról, hogyan jelent meg a szobrásznak Zwesspenpauer öreg ember képében.

Kopcsányi műve még 1643-ban megjelent németül Pozsonyban (**2018**), és Augsburgban is (RMK III 1600), továbbá Lippay megbízásából Tomáš Bielavý pozsonyi kanonok fordításában biblikus cseh nyelven (**2020**). Ismert lengyel fordítása is (Kalisz 1642(?), példánya Krakkó Bibliotheka Jagiellonska, jelzete „36 813 I 4°, Estreicher XX 71). Olasz kiadása 1643-ban Firenzében jelent meg (Apponyi Hungarica 2034). Magyar nyelvű kiadásának egykori létezését is egyértelmű adatok igazolják (**2018A**). 1644-ben Zachariaš Láni Trencsén, Liptó és Árva vármegyék evangélikus szuperintendense tett közzé e mű ellen két nyelven is cáfolatot (**2034**, **2035**). Szilágyi Benjámin István, akkor váradi rektor, pedig még 1643 májusában elküldte Kopcsányi művének egy példányát Gisbertus Voetiushoz, aki 1654-ben cáfoló válaszával együtt újranyomtatta (*Selectarum disputationum theologicarum pars secunda*. Ultrajecti 1654, 1139–1193. vö. RMK III 6345). E tudósítás még csaknem száz év múlva is komoly érdeklődést keltett. 1738-ban Eberhadt David Hauber közölte újra, vitatkozó megjegyzésekkel, a Voetius által kiadott szöveg német fordítását (*Bibliotheca acta et scripta magica. Nachrichten, Auszüge und Urteile von solchen Büchern und Handlungen, welche die Macht des Teufels in leiblichen Dingen betreffen. Viertes Stück* Lemgo 1738, 229–276). A Kopcsányi elbeszélése által elindított vitát Ján Kvačala (*Dejiny reformácie na Slovensku*. Lipt. Sv. Mikuláš 1935, 204–205) foglalta össze legalaposabban. Modern német nyelvű szövegkiadásban az eredeti dokumentumok fotóival pedig Alexander M. Gaibl tette újra közzé Kopcsányi művét (*Narratio rei admirabilis* [Pressburg 1910]). Ld. Még Evans, R.J.W.: The making of the Habsburg Monarchy 1550–1700. Oxford 1979, 392–393.

Cf. **2018**, **2018A**, –, **2020(1)**, **2034**, **2035**, –

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ② – Kraków *OP* ○ – München *Nat* ① – Pannonhalma ① – Praha *Nat* ① – Wien *Nat* ① – Wien *Univ* ①

Olim: Dolný Kubín, Čaplovičova k.

2020

[1] [KOPCSÁNYI Mihály]: »Spis o prediwné wěci, která se stala s jednau duší w Prešporku, w jakým spůsobu se ona od 24 dne měsíce Čerwence roku 1641 až do 29 dne měsíce Čerwna roku 1642 z očistce ukazowala jedné panně rozmlauwajíce s ní, a pomoc žádajíce, i jak wyswobozena jest. Wytažený z přísažních swědkůw a actis publicis, které jsú při welebné kapitole Prešpurské, wyhlášeny z moci a rozkazu oswíceného pána, pana Jiříka Lippai, arcibiskupa Ostřihomského, přeložený z latinského jazyku na slowenský w Bojnicách.« – [2] [BIELAVÝ, Tomáš] »Vytlačeny spolu s dennicí, to jest s wyswětlením deset článkow wíry katolické, tohoto času nejpotřebnějších. W městě Prešporském léta páně 1643 [typ. Societatis Jesu].«

»46 + ? pag. + 3 tab. – 4° – ? ill.«

Jungmann, Josef: Historie literatury české... Druhé vydání. Praha 1849, V 1161 – Knihopis 4316 – Čaplovič 348

Tudósítás csodás eseményekről és katolikus vallási vitairat biblikus cseh nyelven. – Kopcsányi művének címe azonos a latin és a német kiadáséval (**2018, 2019**). Bielavy munkája címének fordítása: Hajnalcsillag, azaz a katolikus hit ez idő szerint legszükségesebb tíz cikkelyének magyarázata. Ezt a ma már ismeretlen nyomtatványt a lembergi egyetemi könyvtár példányának alapján írta le Josef Jungmann (Historie literatury české... Druhé vydání. Praha 1849, V 1161). Az ő híradása alapján ismertette később több ízben is a bibliográfiai szakirodalom, amelyet legutóbb Ján Čaplovič értékelt (348). A kiadvány tartalmára és beosztására címéből, valamint Zachariáš Láni, Ján Kučera és Alexander Hadik válaszaiból (**2034, 2035, 2067, 2082**) következtethetünk. A nyomtatvány első része Kopcsányi Mihály ugyanebben az évben, 1643-ban Pozsonyban latinul, németül és magyarul kiadott (**2018, 2018A, 2019**) tudósításának fordítása volt, amely Johann Clemens Zwesspenpauer szellemének többszöri megjelenéséről számolt be. A Slovenský biografický slovník (Martin 1986, I 246) állítása szerint az első résznek is Tomáš Bielavy volt a szerzője. A latin kiadás (**2019**) előszavából azonban egyértelműen kitűnik, hogy a tudósítást Kopcsányi Mihály írta, tehát Bielavy ennek csupán fordítója, amint azt Ján Čaplovič (348) és Jozef Kuzmík (I 103) korábban már helyesen megállapította. Bielavy önálló munkája volt viszont a második rész, a „Dennica" (Hajnalcsillag), amely a katolikus vallás tíz fontos tételét kívánta bizonyítani a pozsonyi szellem jelenéseivel. A kiadványt Bielavy 1643. április 12-i kelettel (**2067** előszava) Illésházy Gáspárnak, valamint Liptó vármegye egyházi és világi elöljáróinak ajánlotta (**2034** és **2035** előszava). A különben protestáns Illésházynak már tizenkét évvel korábban Pázmány is ajánlott hasonló tárgyú kiadványt (vö. **1512**). Jungmann leírásából kitűnik az is, hogy e fordításban is megtalálhatók voltak a latin és német kiadásból ismert metszetek. Feltételezhető, de további bizonyításra szorul, hogy Bielavy latinul is megjelentette saját művét, mivel Kučera (**2067**) és Hadik (**2082**) válaszai „*Phosphorus*" címmel emlegetik, s nem utalnak arra, hogy vulgáris nyelven megjelentetett munkával vitatkoznának. Láni pedig mindkét nyelven válaszolt (**2034, 2035**).

Tomáš Bielavy (Belavius, Bielavius) Rózsahegyen, majd ismeretlen helyen külföldön tanult. 1617-től szlovák hitszónok volt Pozsonyban, később pozsonyi kanonok, élete végén 1640-től bajmóci prépost. A pozsonyi jelenések kivizsgálására először 1642. július 12-én összeült bizottság munkájában a negyedik üléstől vett részt Szelepcsényi György helyett, mint *abbas SS. Trinitatis de Soklyos* (vö. **2019** *Processus judicialis* című fejezet). Nyilván ezért kapott megbízást Kopcsányi művének lefordítására és saját munkája megírására. A két mű nyelvállapotának meghatározása példány hiányában Jungmann címleírása alapján történt. A szlovák katolikusok korabeli írásbeliségére a nyugat-szlovák nyelvjárás elemeinek megjelenése jellemző.

Cf. (1): **2018, 2018A, 2019**, – **2034, 2035**, –
(2): –, **2067, 2082**

Olim: Lemberg *Univ*

Nádasi, Joannes: Emericus dux. Posonii 1643. – Vide **2017**

2021

(NÁDASI János:) Jesu et Mariae cliens et clientum suorum patronus S[anctus] Ignatius de Loyola S[ocietatis] I[esu] fundator, premissis initio paucis de parvulo in cunis Jesu et Maria. Sodal[itati] Imm[aculatae] Concept[ionis] B[eatae] V[irginis] Tyrnav[iae] datus a Valentino Balassa, Michaele Esterházi, Ladislao Mikulich, lib[eris] baronib[us] et reliquis e Tyrnav[iensi] humanitate sodalibus anno Jesu nati 1643. Posonii (1643) [typ. Societatis Jesu].

A–H$^{4 \text{ literratim } 12+6}$ = [2] + 142 pag. – 18° – Init.

RMK II 630 – Čaplović 350

Katolikus elmélkedések. – A címlevél után kezdődik *Valentinus Balassa, Michael Eszterházi, Ladislaus Mikulich* és a *Sodalitas Immaculatae Conceptionis universa* ajánlása *Sigismundo Ignatio Forgach comitatus Borsodiensis supremo comiti,... regiaeque majestatis cubiculario.* A főrészt *Mariae natalis dies* és *Dei Jesu natalis nox* című fejezetek vezetik be Mária és Jézus születéséről. Az utóbbi a könyv forrásait is felsorolja. Ezek: Petrus Maffei, Petrus Ribadeneira, Jakob Bidermann Ignác-életrajzai, az Ignácra vonatkozó kanonizációs iratok, valamint az *Imago primi saeculi Societatis Jesu* (1640) című jubileumi kiadvány. A főrészben a *Pars prima* Loyolai Szent Ignác Jézus- és Mária-tiszteletéről, valamint az Ignác-kultuszról szól 12 fejezetben (*caput*). A *Pars secunda* kilenc fejezete és a *Pars tertia* hét fejezete Ignác világi személyekkel kapcsolatos jótéteményeit idézi fel. A *Pars quarta* szerzetesekkel esett csodatételeit sorolja fel hat fejezetben. Összesen 161 folyamatosan számozott rövid elbeszélés, említés található a főrészben. Végül *Hebdomada Ignatiana* egy-egy reggeli és esti imádságot közöl a hét minden napjára.

Nádasi János (1614–1679) jezsuita Nagyszombatban, Grácban és Rómában tanult. 1644-től Nagyszombatban Eszterházy Miklós udvarában, 1651-től Rómában az egyetemes rendfőnök titkáraként, 1669-től Bécsben III. Ferdinánd özvegyének gyóntatójaként működött. Életéről és munkásságáról Tüskés Gábor írt monográfiát (A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai (Nádasi János). Bp. 1997).

E művét nevének említése nélkül adta közre Nádasi, de felvette saját műveit felsoroló bibliográfiájába nyomdahely és évszám megjelölése nélkül (Seraphinus divini amoris. Pragae 1666, fol F$_{1a}$ – RMK III 2360). Szabó Károly (RMK II 630) Augustin et Aloys De Backer jezsuita írói lexikona (Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus. Liège 1853–1861. I. 502) nyomán írta le. Szelestei N. László Katona Istvánnak a kalocsai főszékesegyházi könyvtárban őrzött kéziratos adatgyűjtése (Ms 443) alapján erősítette meg a kiadvány egykori létezését. Legteljesebb leírását Debreceni Ember Pál református egyháztörténete idézte (Historia ecclesiae reformatae in Hungaria et Transylvania... ed. a Frid. Adolpho Lampe. Utrecht 1728, 391). Példány alapján először Tüskés Gábor ismertette és elemezte (i.m. 145, 376).

Tüskés Gábor és Knapp Éva még a példány ismerete nélkül feltételezte, hogy Nádasinak ez a műve azonos lenne a Pozsonyban 1643-ban megjelent *Útitárs* (**2024**) című imádságoskönyvvel, amelynek szerzőjét nem ismerjük (Archivum Historicum Societatis Jesu (62) 1993, 14). Tüskés példány ismeretében azonban már nem ismételte meg ezt az állítását Nádasi Jánosról írott monográfiájában (i.m.).

Budapest *Nat* cop. – Kraków *Script* ① – *Kraków S.J.* ①

2022

⟨Okulár. Pozsony 1643? typ. Societatis Jesu.⟩

RMK I 746 – Caplovic 352

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Katolikus vitairat.

E kiadványt Szabó Károly (RMK I 746) a *Pápisták méltatlan üldözése a vallásért* Váradon 1643-ban megjelent könyv (**2044**) alapján vette fel bibliográfiájába. Ennek 31–32. lapján a következők olvashatók: „Es csak minap-is bocsáta ki egy pápista szerzetes Posonban egy kis íráskát (Okulárnak nevezi), kiben igen emlegeti az inquisitiót, es az evangelikusak pelengérezését s perselését." A „minap" kifejezésből arra lehet következtetni, hogy az *Okulár* megjelenése csak kevés idővel előzte meg a *Pápisták méltatlan üldözése a vallásért* c. művet, tehát valószínűleg 1643-ban, esetleg 1642-ben nyomtatták ki. Szerzőjéről és tartalmáról semmi közelebbit sem lehetett megállapítani.

Cf. **2044**

2023

(SZENTGYÖRGYI Gergely) [transl.]: [1] Elmelkedesek az örökke-valoságrol, mellyeket p. J e r o n y m u s D r e x e l i u s, a Jesus Társaságából-valo pap deák nyelven írt, es most az eggyügyü keresztyén lelkek üdvosséges tanúságáért magyarrá fordított Sz.G.G.N.I.S. – [2] (Az örökké-valoság emlekeztetöje: a vagy harom hetedre osztatott elmélkedések az örökkévaloságról...) Posonban MDCXLIII [typ. Societatis Jesu].

(?)^{12}, ((?))^{12}, A^{12}–V^{12} = [48] + 480 pag. – 12°– 3 ill., orn., init.

RMK I 747 – Caplovic 345

Katolikus elmélkedések. – A címlap alsó részén látható fametszet a négy evangélista jelképét és a sátánt legyőző imádkozó embert ábrázolja. A címszövegben olvasható rövidítés valószínű feloldása; *Szent-Györgyi Gergely Nádor Ispán Sekretáriusa*. A címlap hátán lévő fametszeten pedig az utolsó ítélet látható. Alatta bibliai idézet olvasható. Ezután *...gróf Jakusity Anna asszonynak... gróf Homonnai János uramnak, országunk bírájának... házastársának...* címzett *Ajánló levél* következik. Keltezése és aláírása: Kismarton 1643. december 8, *Szent-Györgyi Gergely, palatinus uram ónagysága szekretáriusa. A kegyes olvasóhoz* intézett előszó az elmélkedés hasznosságát magyarázza. A *Lajstroma e könyvecskének* után *Más lajstroma e könyvecskének* címmel tárgymutató olvasható, továbbá az *Éjjel-nappal előttünk forgandó elmélkedés*.

A főrész kilenc *elmélkedés*re, ezek egyenként három *cikkely*re vannak osztva. A *IX. elmélkedés* ezenkívül még hét *tanulság*ot is tartalmaz. Az elmélkedések szövegében különböző latin auktoroktól vett idézetek és verses magyar fordításuk olvasható. Incipitmutatóra utaló kezdőszavaik: 12. lap: *A Nap lemégyen* – 17: *A gyönyörűség tart* – 155: *Aki az örökkévalókat* – 250:

Ily félelmes – 259: *Amit szemünk* – 262: *Reményli* – 263: *Amivel* – 266: *Dajkáktól* – 295: *O emberi állat, ha* – 378: *A szentek* – 379: *Prédikációkor* – 400: *Nem lehet* – 405: *Ha rádől* – 410: *Immár végét*.

Az örökkévalóság emlékeztetőjének önálló címlapja és *A keresztyén olvasóhoz* címzett ajánlása van. Az ajánlásban a fordító Szentgyörgyi leírja, hogy ez a rész az elmélkedések *rövid sommája*, *...hogy azoknak olvasására és megfontolására könnyebben érkezhessék akárki is...* Az I. rész *hét igazságot*, a II. *hét tanulságot*, a III. *Az örökkévalóságról hét kérdést* foglal magában. A bennük található versek, ill. énekek kezdősorai: 411: *Ezt a lelkek* – 418: *Ékes szép* – 431: *Rövid itt* – 443: *Mennyi csillag*. Az egyes részeket lezáró imádságok: 436: *Az isteni félelemnek megnyeréséért* – 455: *Az örökkévalóság emlékezetének bennünk való gyarapodásáért* – 475: *Az isteni félelem és szeretet megnyeréséért*. A kötet utolsó lapján *Memento mori* feliratú metszet látható.

A kiadványban olvasható verses részek szövegkiadása: RMKT XVII/9 217–221.

Szentgyörgyi Gergely, Eszterházy Miklós nádor kismartoni titkára Hieronymus Drexel *De aeternitate considerationes* című művét fordította magyarra. Drexel munkája 1620 után számos kiadásban jelent meg. Az eredeti és a fordítás közötti eltéréseket Tüskés Gábor vizsgálta (A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai. Bp. 1997, 47 – vö. Bartók 262).

In 14 bibliothecis 18 expl. – Bratislava *Acad* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Martin *MS* – Pannonhalma – Sárospatak *Ref* – Sopron *Ev* – Szeged *Paed* – etc.

2024

[ÚTI-TÁRS]. [Pozsony] (1643) [typ. Societatis Jesu].

¶^{12} ¶^{6}, A–Y$^{\text{alternatim } 12+6}$, [+?] = [36] + 396 + [?] pag. – 18° – Mult. ill., orn., init.

RMK I 1607 – Čaplovič 353

Katolikus imádságoskönyv. – Az egyetlen példány első levele hiányzik. A címlap szövege az 1639-i pozsonyi (**1787**) és az 1678-i nagyszombati (Országos Széchényi Könyvtár RMK I 1226a) kiadáséval azonos lehetett. A második levélen kezdődik *Rezenyi György p.k.* [= pozsonyi kanonok] Pozsony 1643. augusztus 20-án kelt ajánlása *A kegyes olvasóhoz*. A könyv fekete és piros betűkkel nyomott bevezető részének tartalma mindenben megegyezik az első, 1639. évi kiadás (**1787**) első 36 levelével. A különbség annyi, hogy itt *A változó ünnepeknek egynehány esztendőre való táblája* az 1644–1665. esztendőre szól. A mű tartalma a bevezető részben található *Lajstroma e könyvecskének* című, piros betűkkel is kiemelt felosztása szerint a következő: (1) *Reggeli imádságok* – (2) *A mise előtt* – (3) *Asztaláldás* – (4) *Estveli imádságok* – (5) *A gyónás előtt* – (6) *Az Úrvétel előtt* – (7) *Penitencia tartó VII zsoltár* – (8) *Litániák* – (9) *Prédikáció előtt* – (10) *Utána* – (11) *Hálaadások* – (12) *Az eklézsiáért s lelki pásztoriért* – (13) *Bizonyos személyek imádsága* – (14) *Sz. Briginának XV imádsági* – (15) *Betegségbenvaló könyörgések* – (16) *Szűz Mária olvasójának mondása*. Az egyetlen ismert példány a 396. lapon megszakad.

Az imádságok között az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő verses betétek találhatók: 15. és 65.: *Istennek hív szent angyala... világoddal* – 44: *Üdvöz légy Szűz* – 46: *Üdvöz légy e* – 62: *Mivel* – 204: *Imádlak téged* – 214: *Jöjj Szentlélek*.

A verses szövegek és az ajánlás kiadása: RMKT XVII/7 290–295, 619–621, Holl Béla.

A mű szerzője ismeretlen. Szinnyei József (XI 925) tévesen állította, hogy az *Útitárs* Rezenyi munkája volt. Ő az előszó tanúsága szerint csak a költségeket adta a három év alatt elfogyott könyvecskének újra való kinyomtatásához (vö. **1787**). Nem állja meg a helyét az az újabban felmerült feltételezés sem, hogy e névtelen imádságoskönyvecske azonos lenne Nádasi János jezsuita *Jesu et Mariae cliens* című művével (vö. **2021**).

A kiadvány tipográfiai jellemzői arra mutatnak, hogy az előző kiadáshoz (**1787**) hasonlóan ez is a pozsonyi jezsuita nyomdában készült (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Cf. **1787**, –, →

Budapest *Univ* ②

2025

[1] NEW vnd alt Allmanach auffs Jahr nach Jesu Christi Geburt 1644. auff Vngern, Sybenbürgen, Zipß vnd vmbligende Örter calculirt von D a v i d e F r ö l i c h i o, astronomo practico nun mehr ins 21. Jahr. – [2] (Naturmässige Weissagung vnd Verkündigung aus dem Gestirn vnd Himmels Lauff vom Zustand vnd Beschaffenheit des 1644. Jahrs... gestellet von D a v i d e F r ö l i c h i o ...) Herman-Stadt [1643] durch Marcum Pistorium.

A^8–C^8 ☞^{8} ☞^{4} = [36] fol. – 16° – 1 ill., orn.

Adleff 82 – Avram 7

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – E kiadvány unikum példányáról először Norbert Adleff adott hírt (Adleff 82), majd Mircea Avram közölte részletes leírását címlapmásolattal együtt (Avram 7). A címlapverzón az állatövi jegyek közül egy bakot ábrázoló fametszet látható.

Az év jellemző adatai és a naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek német nyelvű hónapversekkel. A fennmaradt egyetlen példányból a B_6 levél hiányzik, amelynek rektójára december második felének naptártáblája volt nyomtatva, a hátlapjára pedig nem lehet következtetni. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *Von den vier unterschiedlichen Zeiten des 1644. Jahrs, auch derselben Konstellation und Gewitters. Vom Winter – Vom Vorjahr – Vom Sommer – Vom Herbst – Von Leibes Krankheiten – Von Fruchtbarkeit des Getreides – Vom Weinwachs – Von bequemer Bestellung der Gartenfrüchte, Sommer- und Winter Saat – Von Krieg und Unfried.* A prognosztikont a *Chronica nach Christi Geburt* követi a Krisztus születése és az 1642. esztendő közötti események leírásával. Ezután a *Verzeichnis der Jahrmarckt so in Siebenbürgen gehalten werden* című vásárjegyzék következik a városok betűrendjében. A kiadványt a *Das Tafelein des Glücks und Unglücks...* című táblázat zárja. A nyomtatvány terjedelme az Avram megállapította 37 levéllel szemben 36 levél.

Cf. **1700**!

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Mus* ②*

2026

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1644. esztendőre. Tejfalu 1643 Wechelius Zsigmond János. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. 1701!

2027

GERBER, Gregor: Valetpredigt in dem kön(iglichen) freyen Marckh Sanct Georgen gehalten auß der Apostolischen Geschicht am 20. von 17. versu biß zu end deß Capitels von Gregorio Gerbero Lichtensteinensi Mysniaco vber die 8 Jahr alda gewesten evangelischen Prediger... Trentchin 1643 bey Dorothea Wocalin.

A^4–C^4 = [12] fol. – Orn., init.

MKsz 1914: 165 – Čaplovič 1751

Evangélikus prédikáció. – A címlapon, a címlevél hátán bibliai idézetek. Ezt követi a *Prooemium oder Vorgang*. A főrész a textussal kezdődik (Apostolok cselekedetei 20:17–38): *Vorlesung des Textes*. A prédikáció beosztása: *Exordium oder Eingang*, *Prima concionis pars*, *Secunda concionis pars*, s Pál apostolnak az efezosziaktól való búcsújáról szól.

A szerző Gregor Gerber nyolcévi szolgálat után vett búcsút pozsonyszentgyörgyi híveitől. Életútja e prédikációból ismert. Eszerint a szászországi Lichtensteinből származott. 1617 és 1643 között működött evangélikus lelkészként Magyarországon. 1617 és 1620 között Nádasdy Pál *porgelini* birtokán; majd rövid ideig Széchy Miklós hívására *Felsőlendván*; 1620 és 1634 között Batthyány Évánál *Szentheléná*n és *Kaltenbrun*ban. Végül nyolc éven keresztül Szentgyörgyön lelkészkedett.

Budapest *Nat* ①

2028

GRAFF, Andreas: Lumen logicvm lucidum breviter traditum I. elementali, II. systemate, III. gymnasio ab authore Andrea Graffio, rect(ore) Trinchin(iensi). [Trenchinii] 1643 [Dorota Vokálová].

A^6–K^6 = [60] fol. – 12° – Orn.

RMK II 631 – Čaplovič 1752

A logika tankönyve. – A címlevél hátán a szerző ajánlása *Generosis... domino consuli et toti senatui... oppidi Sancti Georgii fautoribus... sicut et... dno Samueli Gelsitz, concivi S. Georgiano dignissimo.* Ezután *Schema* foglalja táblázatba a tankönyv rendszerét. Az *Elementale logicae* című főrész a logika tömör összefoglalását adja.

Bartók István Graff tankönyvét az Aristoteles-követők közé sorolta, s megállapította, hogy benne Bartholomaeus Keckermann hatása is felfedezhető (Bartók 82–83). A címben jelzett három szintre tervezett logikafeldolgozás közül e tankönyv csupán az *elementalis* vagy alapfokú szintet tartalmazza.

A kiadvány a betűtípusok vizsgálata alapján a trencséni nyomdában készült (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ②

2029

HADIK, Alexander: Hecas theologica super aphorismo Iohannitico Ioh. 1. v. 27. Ecce agnvs ille Dei, qui tollit peccatum mundi, quam auxiliante Deo praeside... Alexandro Hodikio p. t. gymnasij Banovicensis rect(ore) defendendam suscipit David Peucerus Lippa Bohemus, ejusdem gymnasij nunc alumnus, idq(ue) ad diem (...) Aprilis horis et loco consvetis... MDCXLIII... [Trenchinii] (1643) [Dorota Vokálová].

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1963: 118 – Čaplovič 1753

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlapon az impresszum helyén két bibliai idézet áll. A címlevél hátlapján *David Peucerus respondens Caspari Illieshazi de Illieshaza, comiti perpetuo à Trenchin...* címzett ajánlása olvasható, amelyben Illésházy bőkezűségét és támogatását kéri a maga számára. A főrész hat *Thesis*ben magyarázza a címlapon idézett szentírási helyet, János evangéliuma 1. részének 27. versét. Az utolsó lapon *Consectaria* címmel hét, a disputáció tartalmából folyó rövid következtetés zárja e művet.

E vizsgatételeket a címlap tanúsága szerint 1643. áprilisában vitatták meg a báni evangélikus gimnáziumban. Borsa Gedeon és Ján Čaplovič szerint a trencséni nyomdában készült (MKsz 1963: 118 és Čaplovič 1753). Megállapításukat a betűtípusok vizsgálata megerősítette (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Banská Bystrica *Arch* ○ – Budapest *Acad* cop. (Martin) – Martin *MS* ① – Prešov *Ev* ①

2030

HUSSONIDES PACOVSKÝ, Daniel: Praesent. Winss nowého léta... tisycého ssestistého cztyrydcatého cztwrtého... author Hussonides. Geslicky

nowého roku... Danyel Pacowsky stele... W Trenčjně [1643] w impressy Doroty Wokálowé.

[1] fol. – 390 x 307 mm – Orn.

Čaplovič 1754

Újévi köszöntőversek biblikus cseh nyelven. – Az egyleveles, plakát alakú nyomtatvány négy részre tagolódik: [1] A címadó háromhasábos vers *Author Hussonides* aláírással. – [2] *Jesličky nového roku* (Az újév jászola) című evangélikus egyházi ének és imádság a szerző aláírásával. E költeménynek már csupán az eleje háromhasábos. – [3] *Aenigma mysticum - Resolutio aenigmatis* címmel bevezető latin sor után cseh nyelvű rejtvényvers és annak cseh nyelvű megoldása. – [4] *Corollarium* versben.

Ezen egyleveles nyomtatványt először „B" [Boris Bálent] ismertette és közölt róla reprodukciót (Slovenská národná knižnica 1946, 40), ám a szerző nevét tévesen Huslonidesnek olvasta. Később több ízben újra megjelent a kiadvány reprodukciója: Repčák, Jozef: Prehľad dejín kníhtlače na Slovensku. Bratislava 1948, 68; Kudla, Jozef: Trenčianske tlačiarne. Trenčín 1967, 10; Trenčianske noviny 1968. karácsonyi száma.

A szerző, Daniel Hussonides Pacovský személye a szakirodalom alapján nem azonosítható egyértelműen. A Knihopis közlése szerint Daniel Huss*onius* Pacovský katolikus pap volt a XVII. század közepén, Čaplovič és Kuzmík véleménye szerint az ő fia lehetett a versszerző Daniel Huss*onides* (Čaplovič 1754, Kuzmík I 306). Ez azonban kizárható, mivel Daniel Hussoniusnak még 1630-ban is jelent meg Prágában katolikus kegyességi munkája (Knihopis 3268). Feltehető azonban, hogy Daniel Hussonides Pacovský Václav Hussonius Pacovský rokona volt, akiről a Knihopis azt közölte, hogy 1598-ban Mladé Vožice egyházának gondnoka volt, és ebben az évben protestáns teológiai munkát adott ki Prágában (Knihopis 3269). Nem zárható ki továbbá az sem, hogy Daniel Hussonides Pacovský azonos azzal a David Ambrosiades (Ambrosius Pacovský) néven imert költővel, aki a fehérhegyi csata után elmenekült Csehországból (vö. Rukověť I 80).

Budapest *Nat* cop. – Trenčín *Arch* ①

2031

ILLESHÁZY Gáspár: Viridarivm varij generis flosculorum in usum juventutis honestae, senectutis venerandae plantatum ab... comite,... Casparo Illieshazi de Illieshaza perpetuo a Trenchin, ejusdemq(ue) comitatus Trenchiniensis et Lyptoviensis perpetuo, nec non Arvensis supremo comite,... consiliario, equite aurato. ... [Trenchinii] MDCXLIII [Dorota Vokálová].

[ ]^{2}, A^{4}– X^{4} Y^{3} = [89] fol. – forma oblonga 4° – Orn.

RMK II 632 – Čaplovič 1755

Bölcs mondások gyűjteménye. – A címlevél után *Praeloquium* olvasható, dátum és aláírás nélkül. A főrész bölcs mondásokat tartalmaz antik, keresztény szerzőktől és a Bibliából témakörök

szerinti csoportosításban. Az axiómák, idézetek az erkölcsös és vallásos életre vonatkoznak (pl. *vita beata, conscientia, amicitia, paupertatis applausus, tyrannorum vis, tentatio, Lutherana fides*).

Illésházy bevezetőjéből kitűnik, hogy művét útmutatásul szánta az ifjabb és idősebb generációnak.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ②* – Budapest *Univ* ① – Praha *Nat* ①

2032

⟨Kalendár a pranostyka na rok 1644. Trenčín 1643 Dorota Vokálová. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven.

Cf. **1752**!

2033

LÁNI, David: Dispvtatio de cavsa peccati remotiva, quam... examinis loco una cum actione quodam poetico-oratoria praeses David Lani, sch(olae) Privid(ensis) rect(or) respondente Johannes Brunowicz Ihrisceno, sch(olae) alumno placidae bonorum ventilationi in schola Prividensi ad diem (...) Septembris... subjicit. [Trenchinii] MDCXLIII [Dorota Vokálová].

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky II 2541/89 ← MKsz 1890: 267 – Caplovič 1756

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján Privigye 1643. augusztus 18-i kelettel David Láni ajánlása olvasható, amelyet *Michaeli Bossani de Nagy Bossan;... Balthasari Egrhesdi, praefecto arcis Bajmócz;... Nicolao Karos, provisori bonorum Bajmocz; item... judici caeterisque senatoribus reipublicae tum ecclesiasticae, tum politicae Prividensis praesulibus, musagetis et evergetis suis* címzett. Majd a rövid *Prooemium* után tizenöt *Theorema* és *Conclusiones* következik. A konklúziók végén *Ad lectorem* címmel néhány soros utószó áll, s végül a nyomtatványt *Johannes Brunowicz Ihriscenus respondens et discipulus* latin verse zárja, amelyet *dno David Lanij disputationis hujus autori, praeceptori suo* intézett.

A téziseket a címlap kéziratos bejegyzése szerint 1643. szeptember 2-án vitatták meg a privigyei evangélikus iskolában. A vizsgázó Joannes Brunowitz, a vizsgáztató David Lani volt. A tézisek szerzője arról a kérdésről értekezik a kálvinista állásponttal vitatkozva, vajon Isten-e a bűn oka.

E kiadvány nyomdai anyaga teljes egészében megegyezik más trencséni nyomtatványokéval (**1858**, **1965**, **2156**), így mint korábbi leírásaiban is már megállapították, kétségtelenül a trencséni nyomda terméke.

Budapest Nat ②* – Martin *MS* ③*

2034

LÁNI, Zachariás: Pseudo-spiritus Posoniensis, a neb saud o falessném duchu presspurském... k tomu přičiněná gest (Luciferi papistici) Dennice papeženské od Thomásse Belawia kanonyka presspurského, rodjce njznoslačského znowu rozžaté rozptylens[!]... Včinene od mágistra Zacharyásse Lany, zpráwce cyrkwe trenčanské a cyrkwj ewangelických w kragjch trenčanském, liptowském a orawském zřjzeného superintendenta. [Trenčín] léta Páně 1643 [Dorota Vokálová].

A^4–P^4 Q^2 = [62] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 634 – Čaplovič 1758

Evangélikus vitairat. – A cím biblikus cseh nyelvű szövege megegyezik a latin kiadáséval (**2035**). A címlevél hátlapján Augustinustól és a Szentírásból olvasható idézet. A Trencsénben 1643-ban keltezett előszót *M. Zacharias Lanij superintendens* intézte *K... panu Tomassowi Belawiowi, kanoniku prešpurskému* (Tomás Bielavy, pozsonyi kanonok úrhoz). A főrész Láni két művét tartalmazza: *První díl spisu. O duchu podvodném nějakého Klimenta předtím mrtvého v Prešpurgku se zjevujícím* (Az írás első része. Egy korábban Pozsonyban meghalt Klément nevű csaló lelkének megjelenéséről) Ez Kopcsácsányi Mihály *Narratiójára* (**2018**) felel; és *Díl druhý. V němž se ukazuje nepravé písem svatých k desiti následujících papeženských artykulu upevnení při vedených natahování* (Második rész, amelyben megmutatkozik a Szentírás helytelen értelmezése a tíz következő pápista artikulushoz).

E vitairat Zachariáš Láni ugyanebben évben, 1643-ban Trencsénben latinul megjelent művének (**2035**) fordítása. Az Országos Széchényi Könyvtár példányának címlapján olvasható Georgius Ribay kéziratos bejegyzése, amely szerint e munkát Adam Wolfius exuláns lelkész fordította cseh nyelvre.

A nyomtatvány Szabó Károly (RMK II 634) és Ján Čaplovič (1758) szerint a trencséni nyomda terméke. Megállapításukat a betűtípusok vizsgálata megerősítette (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Cf. **2018, 2018A, 2019, 2020, –, 2035, 2067, 2082**

Bratislava *Acad* ① ③ – Budapest *Nat* ①

2035

LÁNI, Zachariáš: [1] Pseudo spiritvs Posoniensis, sive discursus ex S(acra) Scriptvra, vetustioribus patribus, adeoq(ue) ipsis etiam sanioribus pontificijs ostendens Spiritum Posonij apparentem, non alium fuisse, quam Sathanam in Angelum lucis et animam demortui cujusdam Clementis transfiguratum. – [2] Cui accessit dissipatio Luciferi papistici reaccensi a Thoma Belario[!], canonico Posoniensi, patricio Slaczensi. Authore... Zacha-

ria Lanij, antistite sacrorum Trenchiniensium et evangelicarum ecclesiarum per comitatum Trenchiniensem, Liptoviensem et Arvensem superattendente. [Trenchinii] 1643 [Dorota Vokálová].

A^4–P^4 = [60] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 633 – Čaplovič 1757

Evangélikus vitairat. – A címlevél hátlapján Augustinustól és a Szentírásból olvasható idézet. Az előszót *Ad... Thomam Belavium, canonicum Posoniensem* intézte Trencsén 1644. október 21-i keltezéssel *M. Zacharias Lanij superattendens*. A kiadvány főrésze két művet tartalmaz: *Pars prior de personato spiritu defuncti Clementis Posonij apparentis* címmel előbb hét *Caput*-ban taglalja Kopcsányi Mihálynak a Pozsonyban megjelent szellemről kinyomtatott tudósítását (vö. **2018**, **2018A**, **2019**, **2020(1)**), majd a *Pars II. demonstrans vitiosam detorsionem Scripturarum pro confirmandis decem articulis papisticis adductarum* Tomás Bielavý pozsonyi kanonoknak Kopcsányi műve cseh nyelvű kiadásához csatolt függelékét (**2020(2)**) cáfolja.

E kiadvány a nyomtatási hely feltüntetése nélkül jelent meg, de már Szabó Károly (RMK II 633) és Ján Čaplovič (1757) is kétségtelenül trencséni nyomtatványnak tartotta. Az impresszumban olvasható 1643-as évszámnak ellenemond az előszó 1644. évi keltezése. Ez utóbbi azonban minden bizonnyal sajtóhiba, hiszen Alexander Hadik Bielavý művére adott válasza, amelyet 1644. januárjában vitattak meg a trencséni iskolában, már mint megjelent munkát emlegeti e könyvet (**2082**). Ján Čaplovič megjegyzi, hogy a budapesti Egyetemi Könyvtár példányában a helyes 1643-as évszám áll az előszó végén, ám nagyító alatt jól látszik, hogy ebből a példányból valaki kikaparta az 1644-es keltezést, és tussal vagy fekete tintával javította az évszámot 1643-ra.

Cf. **2018**, **2018A**, **2019**, **2020**, **2034**, –, **2067**, **2082**

In 9 bibliothecis 11 expl. – Banská Bystrica *Arch* – Bratislava *Paed* – Budapest *Acad, Ev, Nat, Univ* – Levoča *Ev* – Martin *MS* – Nitra *Dioec*

2036

»REMEŇ, Daniel: Chirographum Divinum, super obitum Annae Raubergerianae conjugis Joh. Melczel Neo-Ječini [!] in Moravia Civis jam Exulis Trenchinii, typis editum 1643. (Concio funebris Danielis Remenii Teuto-Lipschensis, Ecclesiae Trenchinien. diaconi et versus funebr. additi concioni, Latini.) [Trenchinii 1643 typis Dorota Vokálová.]«

Čaplovič 1759

Gyászbeszéd biblikus cseh nyelven latin nyelvű gyászversek. – E kiadvány ma már egyetlen példányban sem ismert. Emlékét Martin Lauček Collectanea című 18. századi kéziratos munkája őrizte meg, ennek alapján vette fel Ján Čaplovič a tételt bibliográfiájába (1759). Fel-

tételezése szerint a gyászbeszéd szlovák nyelvű volt – a cím tehát csak fordítás –, a gyászversek latin nyelvűségét ezért tüntette fel külön a leírás. Čaplovič következtetése elfogadható, mivel a cseh száműzöttek felett elmondott biblikus cseh nyelvű gyászbeszédeket rendszerint latin nyelvű gyászversekkel együtt jelentették meg (vö. **1799**, **1800**, **1803**, **2192** etc.). A halotti prédikációt Daniel Remeň trencséni másodpap mondta el az ott száműzetésben élő Joannes Meltzel felesége, Anna Rauberger temetésén. A kapcsolódó latin nyelvű gyászversek szerzőit Lauček leírása nem sorolta föl.

Remeň más munkáinak megjelenési helye alapján feltételezhető, hogy a kiadványt Trencsénben nyomtatták.

—

Remenius, Daniel: Dissertatio de triumphali Christi ascensione in coelum. Trenchinii 1643. – Vide **1859**

2037

RHEGIUS, Urban: Knjżka genż slowě Lékarstwj dusse a Připrawenj mysli czlowěka k smrti... někdy od D. Vrbana Regia sepsaná nynj pak znowu wydaná a sprawená... a odemne Doroty Wokálowé w nowě na wlastnj náklad wydaná, wytlačená. (W Trenčjně MDCXLIII Dorota Vokálová).

A^6 B^{12}–H^{12} = [90] fol. – 12° – Orn., init.

RMK II 635 – Knihopis 14.824 – Čaplovič 1760

Evangélikus elmélkedések biblikus cseh nyelven. – A cím fordítása: A lélek orvossága és az ember gondolatának halálra készítése című könyvecske, melyet egykor D. Urban Rhegius írt, most pedig ismét kiadatott, elkészíttetett, és általam, Dorota Vokálová által újból, saját költségemen kiadatott, kinyomtattatott. A címlevél verzóján Dorota Vokálová ajánlása Homonnai Drugeth Máriának, Széchy György özvegyének *Pani groff Homonnay Maryi po... pánu Jiřím Szoechy z Ryma Szoechy etc. pozustalé vdově ec. dědičné pani na Murání, Baloku, Slovenské Lipčí etc.* ..., amelyben vigasztalja özvegytársát, s a neki juttatott jótéteményekért hálából ajánlja a könyvet a grófnőnek. A dátum és az aláírás: *V Trenčíně* 1643. március 25. *Dorota Vokálová vdova a impressorka* (özvegy és nyomdásznő). Ezt követi dátum és aláírás nélkül az előszó az áhítatos olvasóhoz *Predmluva k pobožnému čtenáři*. A nyomtatvány törzse két részre tagolódik: *Lekařství duše zdravým i nemocným těchto posledních a nebezpečných časov velmi potřebné* (Nagyon szükséges orvosság ezen utolsó idő mind egészséges, mind beteg lelkeinek); *Nemocný má promluviti k přátelům a jinym přistojícím* (A betegnek szólnia kell barátaihoz és más körülötte állókhoz). Végül néhány, a beteg által mondandó imádság és ének olvasható. A kinyomtatás évét a kolofon tartalmazza.

E munka eredeti forrása Urban Rhegius német protestáns teológus (?–1541) *Seelenartzney für die Gesunden und Krancken* című műve, amely Johann Fecler latin fordításában vált Európa-szerte népszerűvé: *Medicina animae* (vö. **140**). Többnyire Caspar Hueber eredetileg ugyancsak német nyelvű munkájának szintén Fecler által készített kivonatos latin fordításával: *Ratio et methodus consolandi periculose decumbentes* együtt jelent meg. Akorábbi cseh-

nyelvű kiadások egy része is magában foglalta mindkét traktátust (Knihopis 14.819, 14.820, 14.821, 14.822, 14.823). Az 1592-ben nyomtatási helyének feltüntetése nélkül megjelent, csak szakirodalom alapján ismert kiadás címlapja szerint a cseh fordítást Jan Sušicky Piškula készítette és Jan Stelcar (Jan Štelcar Želetavský z Želetavy) dolgozta át (Knihopis 14.822). E trencséni kiadás, amint az ajánlásból és a címből kitűnik, Széchy György özvegyének, Homonnai Drugeth Máriának a jótéteményéből, de mégis Vokálová költségén jelent meg.

Cf. **140**; –

Budapest *Nat* ①

2038

COMENIUS, Joannes Amos: J. A. Comenii Januae linguae Latinae vestibulum, primum in usum... paedagogei Albensis Hungarice redditum, deinde orthodoxarum in Hungaria scholarum usui accomodatum. Varadini MDCXXXXIII apud Abrahamum Kertesz Szenci[ensem].

A^8 B^8 C^4 = [8] + 32 pag. – 8° – Orn.

RMK I 748 – RMK II 638

Latin beszédgyakorlatok magyar értelmezésekkel. – A címlevél hátán *Philippus Ludovicus Piscator Albae Juliae* 1641. május 1-jén kelt előszava olvasható *Candido lectori*. Ezt *Informatio ad informatores puerorum de Vestibuli linguae Latinae usu* követi. A forész két hasábba szedve, hét fejezetben, téma szerinti csoportosításban 680 megszámozott rövid mondatot tartalmaz latin és magyar nyelven.

Piscator az előszóban a gyulafehérvári iskolában használt latin tankönyvek sorába illeszti a *Vestibulum*ot. Utal rá, hogy a didaktikai eligazítást adó *Informatio* Comeniusnak a *De sermonis Latini studio per vestibulum, januam, palatium et thesauros Latinitatis... absolvendo didactica dissertatio..., cui additur... de Vestibuli et Januae... usu debito informatorium* [Wratislaviae] (1638) című művéből való.

Comenius sok kiadást megért *Vestibulum* című tankönyve a feltételezések szerint először 1633-ban a lengyelországi Lesznóban látott napvilágot (ODO 1957, III 53–55), amiből azonban példány nem maradt fenn. A váradi kiadás latin szövege a mondatok sorszámának különbözését leszámítva alapvető egyezést mutat a Vestibulum ODO-ban felvett korai változatával (Amsterdam 1657; vö. ODO 1957, tom. I col. 305–317, tom. III 53-58).

Cf. **1882**, **1982**, **2002(2)**, –, **2220**, **2258**, **2265(2)**, **2582**, →

Budapest *Acad* ① – Martin *MS* ① (Késmárki ev. lyc.) – Moszkva *Lit* ○
Olim: Lugossy József

2039

COMENIUS, Joannes Amos – SZILÁGYI BENJÁMIN István [transl.]: Joh. Amos Comenii Janua linguae Latinae reserata aurea, sive seminarium linguae Latinae et scientiarum omnium... sub titulis centum, periodis mille comprehensa et in usum scholae Varadiensis juxta Belgarum editionem postremam, accuratam et auctam in Hungaricam linguam translata per Stephanum Beniamin Szilagyi, ejusdem scholae rectorem... Varadini 1643 apud Abrahamum Szenci[ensem].

*^{8}, A^{8}–O^{8} P^{4} = [16] + 220 + [12] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 749 – RMK II 637

Nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia latin és magyar nyelven. – A címlevél után *Institutio didactica de usu et ratione docendi Januam linguae Latinae* című bevezetés olvasható. Ezt követi *G. V. ss. th. d. Ad auctorem* című üdvözlőverse. A monogram Jaromír Červenka megállapítása szerint Georg Vechner szléziai teológus nevét rejti magában (Červenka: Janua 2). A főrész két hasábban, száz fejezetben és ezer pontban foglalja össze a természet és a világ dolgait latin és magyar nyelven. Ehhez három *Index* csatlakozik: *Index titulorum ea, qua comprehenduntur, serie – Index titulorum ordine alphabetico – Tábla az A-B-C-nek rendi szerént.*

Červenka megállapítása szerint e magyar nyelvű kiadás Comenius Januájának Nathanaël Duez által 1640-ben Leidenben megjelentetett latin–német–francia–olasz nyelvű, átdolgozott változatát követi (Červenka: Janua XXXIV).

A magyar fordítás készítője, Szilágyi Benjámin István (1616–1652 körül) tanulmányait Gyulafehérvárott, majd Odera-Frankfurtban, Franekerben és Utrechtben végezte. 1643-ban a váradi, majd 1646-ban a sárospataki iskola igazgatója lett. 1647 szeptemberétől tolcsvai, 1651-től pedig sátoraljaújhelyi lelkészként működött (vö. Adattár II 48–51, Herepei János). Munkájához jelentős mértékben felhasználta Szikszai Fabricius Balázs szójegyzékét (Melich János: A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 155–156). Fordításának nyelvészeti jelentőségéről és nyelvjárási vonatkozásairól Bakos József írt (Az Egri Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei II. Eger 1964, 177–209). Valószínűleg Szilágyi munkája a kötet elején olvasható *Institutio didactica* is, amely a könyv használóról és alkalmazásáról szól a grammatikai, szintaktikai, poétikai és retorikai osztályokban. A *Januá*ban előforduló orvosi vonatkozású szavaknak az orvosi szakszókincs kialakulásában betöltött szerepéről lásd Orvostörténeti Közlemények 1985: 119–134, Büky Béla.

Cf. **1717, 1983, 2002(1), –, 2064, 2211, 2265(1), 2581,** →

Budapest *Acad* ① – Martin *MS* ① (késmárki ev. lyc.) – Pannonhalma ②
Olim: Debrecen, Lugossy József – Kolozsvári ref. coll. – Kolozsvári rom. kat. lyc.

2040

FOELIX CONNUBIUM... Georgii Rakoci junioris... principis Transsylvaniae, partium regni Hungariae domini et Siculorum comitis... cum... Sophia Bathori... Andreae Bathori... unica et suprema filia Albae-Juliae Transylvanorum solennibus celebratum nuptiis, anno... MDCXLIII. 3. die Februarii et ab... schola Varadiensi devotionis causa, panegyrico exornatum stylo. Varadini MDCXLIII apud Abrahamum Kertesz Szencien[sem].

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. – 2° – Orn., init.

RMK II 639 – Nägler 255

Lakodalmi köszöntő beszéd és vers. – E nyomtatványt II. Rákóczi György váradi kapitány, később erdélyi fejedelem és Báthori Zsófia, somlyói Báthori András leánya 1643. február 3-án tartott esküvője alkalmából készítette a váradi iskola. A címlevél hátán *Fama* címen két disztichon szól a Rákóczi-ház dicsőségéről. A főrészben a cím megismétlése után hosszabb prózai szöveg olvasható. Ebben először a Rákóczi család, majd a Báthori család történetéről van szó. Az utóbbiról az ismeretlen szerző Thuróczy János, Antonio Bonfini, Lodovico Tubero és Brodarics István történeti munkáit idézi. A nyomtatványt *Transylvanica Venus* címen hexameterekben írott, dicsőítő költemény zárja a szerző megnevezése nélkül.

Minthogy 1643 és 1645 között Szilágyi Benjámin István volt a váradi kollégium rektora (Adattár II 49–50, Herepei), feltételezhető, hogy ő volt ennek az anonim műnek a szerzője, de erre utaló egyértelmű adat nem ismert.

Erről a fejedelmi esküvőről részletesen írt Szilágyi Sándor a II. Rákóczi Györgyről szóló életrajzában (Magyar Történeti Életrajzok. Bp. 1891, 22–27).

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Mus* ①

2041

[1] F R O E L I C H D a v i d, magyar országi astronomus kalendarioma Christus Urunk születése után 1644 esztendöre, melly bissextilis, az az olly esztendö, melly minden negyedik esztendö után a Mátyás ugrását, avagy töldalék napot elö-hozza és áll 366 napokból. Magyar országra és Erdélyre szorgalmatossan alkalmaztatott. – [2] (Prognosis astrologica, avagy a tsillagoknak hathatoságából... való jövendölés az 1644 esztendönek... minéműségéröl... iratott F r o e l i c h D a v i d, magyar országi astronomus által.) Varadon [1643] Szenci Kertesz Abraham.

A^8–D^8 E^7 = [39] fol. – 16°

MKsz 1929: 218

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A címlevél hátán a szerző *Jonae Benedicti... in partibus regni Hungariae superioribus armaturae vice-praefecto* ajánlja művét. A naptárrész beosztása megegyezik az 1643. évre szóló váradi naptáréval (**1976**), azzal a különbséggel, hogy ez az egyes naptártáblák alatt hónapverseket is tartalmaz. A hónapversek januári kezdősora: *Orvosolni most jó*. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Az esztendőnek négy részeiről és elsőben a télről – A tavaszról – A nyárról – Az őszről – Az eklipszisekről – A hadakról – A betegségekről – A földi veteményekről – A bornak terméséről – Az érc nemeknek avagy metallumoknak reménységéről – A Holdnak különböző járásából függő házi, mezei és kerti regulák*. A *Sokadalmak* című vásárjegyzéket a *Magyar chronica* követi, amely az 1643. év eseményeivel fejeződik be. A kiadványt *A bissextilis esztendőről* írott magyarázat zárja.

Cf. **1862!**

Budapest *Nat* ①

2042

MEDGYESI Pál [transl.]: Praxis pietatis, az az keresztyén embert Isten tettzése szerént-valo járásra igazgató kegyesseg gyakorlas. Fordéttatott angliai nyelvből: es immár ötödször, az ekédiekben esett mindennémü hibáktúl meg-tisztultan, söt sok hellyeken meg-is jobbultan az authornak szép és igen szükséges elöl-járó-beszédével edgyütt ki-botsáttatott ugyan Medgyesi Pal, Ur Jesus Christus edgy-ügyü szolgája által... (Varadon 1643 Szemptzi Abraham.)

[ ]^{1}, ( )^{12}, ?^{12}, A^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Oo^{12} Pp^{10} = [49] + 908 pag. – 12° – 1 ill. calcographica, orn.

RMK I 751

Protestáns elmélkedések és imádságok. – A kiadvány kettős címlappal készült. A rézmetszetes díszcímlap fölül imádkozó embert, alul bibliai jelenetet, kétoldalt az elmúlás és virrasztás allegóriáját ábrázolja bibliai idézetekkel. A díszcímlap alján olvasható egy idézet a Bibliából és a nyomdai impresszum. Ezután következik a fent leírt nyomtatott címlap, az impresszum helyén bibliai idézettel. A nyomtatott címlap hátán felsorolás, *Amikkel ez ötödik nyomtatás megjobbult*. A kiadvány szerkezete, beosztása megegyezik az 1636-os debreceni első kiadásával (**1639**) azzal az eltéréssel, hogy az ajánlóversek és a lajstrom közé *A könyv első szerzőjének elöljáró beszédét* illesztette a fordító. A *felséges és hatalmas fejedelemnek, Károlynak, Walliának fejedelmének* címzett, keltezés nélküli ajánlás aláírója *Baylius Lajos*. Ugyanitt latin nyelvű epigrammája is olvasható *Ad Carolum principem*. Az előző kiadásokban is megtalálható ajánló verseket ld. az incipitmutatóban.

A *Praxis pietatis* ötödik magyar kiadását Medgyesi Pál rendezte sajtó alá. Javított angol kiadás alapján lényegesen kibővítette a lapszélen olvasható bibliai locusokat (vö. *A keresztyén olvasóhoz* címzett ajánlás VI. pontjával.) Ezt az ajánlást *post scriptá*val megtoldotta, amelyben *ez áldott jó könyv* hatásáról, kívánatos használatáról írt. Lewis Baylynek az angol uralkodóhoz intézett ajánlását a 26. angol kiadásból vette át (?$_{6}$ verzó). A rézmetsze-

tes díszcímlap, amely a magyarországi kiadások közül csak a váradit díszíti, szintén angol példát követ (Magyar Grafika 1994: 39–42, V. Ecsedy Judit). A fordítás szövege néhány helyen a második korrigált kiadáshoz (**1735**) képest is változott, a névelők használatában pedig végig Medgyesi gondos javításait tükrözi. A címlapverzón a jobbítások felsorolása után ezért a fordító nyomatékos kérése következik: *Kényszeríttetnek azért lelkekismeretire... a nyomtatók, hogy ez után, míg ennél is jobban meg nem igazíttatik e könyv, a nyomtatásban mindenkor ez ötödiket kövessék: veszendő nyerekedésért kárt az Isten dicsőségének ne tegyenek.*

Cf. **1525(2)**; **1639**, **1702**, **1735**, **1817**, **1895**, **1906**(1), –, →

In 15 bibliothecis 24 expl. – Budapest: *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Oradea *Mus* – Pápa *Ref* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2043

PAKSI K. György: A sacramentomok ki-szolgaltatasanak, az hazasok és birák meg-esküttetésének és az bünböl meg-térteknek bé-vételének bizonyos módgya és rendi, melly mellé adattattak reggeli és estvéli szokot könyörgések-is az ecclesiának közönséges hasznára. Varadon 1643 Szenci Kertesz Abraham.

A^4–G^4 = [4] + 52 pag. – 4°

RMK I 752

Református agenda. – A címlap hátán latin nyelvű szentírási idézet olvasható. Ezt követi két számozatlan lapon *Georgius Paxi, ecclesiastes Petro-P. Ketskeméthini* aláírással a *Praefatio*, amely a kiadvány céljául a szentségek kiszolgáltatásában és a szertartások végzésében az egységességet jelöli meg. Fejezetcímek: *A sz. keresztségről – Az Úrvacsoráról – A sz. házasságról – és a megházasult személyeknek megesküdtetésekről – A bírák megesküdtetéséről.* Ezt követik: *Hálaadások és könyörgések – Meditatio Sancti Augustini ad Beatam Trinitatem* magyarul.

Paksi K. György Sárospatakon végezte a tanulmányait, 1636-tól óbudai, 1639-től kecskeméti református lelkész, 1639–1651 között az alsó-dunamelléki egyházkerület püspöke. Rimaszombatban halt meg 1652-ben. Kerületének lelkészei az ő közreműködésével adták ki 1642-ben ugyancsak Váradon magyar nyelven az 1623. szeptember 13-án tartott komjáti zsinat kánonjait (**1975**) is.

Cf. **1343**, **1975**, –

Budapest *Nat* ① – Pápa *Ref* ①

2044

PAPISTAK meltatlan üldözese a vallasert, mely e kérdésben magyaráztatik meg: Ha szabad-é valakit (és nevezet-szerint a pápistáknak az euangélicusokat) erö-szakkal vallásra kénszeriteni? Kinek alkolmatosságával azis szem-eleiben adatik: Micsoda mesterségekkel és kénszergetésekkel szokták (most fö-képpen) a pápisták az euangélicusokat a magok vallására hajtani?... [Várad] 1643 [Szenci Kertész].

A^{6}–H^{6} I^{3} = 101 pag. – 12°

RMK I 753

Protestáns vallási és politikai vitairat. – A címlapon latin nyelvű bibliai idézet olvasható. *Olvasó* megszólítással kezdődik az előszó. A főrész élén megismétlődik a könyv címe. Az utolsó levél hátlapja üres.

A vitairat Veresmarti Mihály *Intő és tanító levél* (Pozsony 1639, 1788) és Carlo Carafa *Commentaria de Germania sacra restaurata* (Frankfurt 1641, korábbi kiadása Köln 1639.) műveire hivatkozva azt kívánja bizonyítani, hogy a katolikusok vallási és polgári tekintetben is a protestánsok erőszakos üldözésére, sőt kiirtására törekednek, s ezért fegyveres ellenállásra buzdítja a magyar protestánsokat. E röpirat eszmei előkészítője I. Rákóczi György magyarországi hadjáratának, műfaji szempontból a *Querela Hungariae*val (**1179**) rokonítható. Tartalmát Ipolyi Arnold ismertette részletesen (Veresmarti Mihály megtérése története. Bevezetésül Veresmarti Mihály XVII. századi magyar író élete és munkái. Bp. 1875, 451–455). Lehetséges szerzőjének Keresztúri Pált, II. Rákóczi György váradi udvari prédikátorát tartotta (vö. Zoványi: Lexikon 309 is). E feltételezés azonban további indoklásra szorul.

V. Ecsedy Judit a nyomtatvány betűtípusai alapján megállapította, hogy az a váradi nyomdában készült (MKsz 1989: 28–30).

Cf. 1788, –. →

Budapest *Nat* ① – Budapest *Ref* ②*

Rajki Gáspár: Nova Transilvanica. S. l. 1643. – Vide **1956**

2045

SZENCI MOLNÁR Albert: Szent David kiralynak es prophetanak szaz ötven soltari a' franciai notaknak es verseknek modgyokra magyar versekre forditattak es rendeltettek Szenci Moln[ár] Albert által. Amstelodamban 1644 Iansonius Ianos.

[ ]^{1}, A^{12}–O^{12} ? = [1] + 328 + [8] pag. – 8° – ♪ 1 ill. calcographica

A zsoltárok könyvének verses fordítása. – E kiadásnak, amelyet a bibliográfiai szakirodalom korábban nem ismert, két egymást kiegészítő csonka példánya maradt fenn. A címleírás a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárának „R I 8° 984" jelzetű kolligátumában található rézmetszetű díszcímlapról készült. Ennek hátára van ragasztva egy másik töredékes címlap, amelyről átvilágítással megállapítható, hogy a Veresegyházi Szentyel Mihály által készített 1681. évi kolozsvári zsoltárkiadás címlapja (RMK I 1260). Ezt a kolligátumban egy „A_2" jelű levél követi, amely az 1697. évi debreceni kiadásból származik (RMK I 1500). A fórész az első zsoltár szövegével ismét egy „A_2" jelű levélen kezdődik. Bár az 1644-es címlap és a 11 levélből álló „A" füzet között nincsen közvetlen kapcsolat, mégis bizonyos, hogy egy kiadásból származnak, mivel az „A" füzet nyomdai anyagának tanúsága szerint valóban az amszterdami Janson-officinában készült az 1640-es évek közepén (V. Ecsedy Judit szóbeli közlése). Az akadémiai példány a „B" füzettől kezdődően az 1650. évi amszterdami kiadással azonos (**2305**).

Az Országos Széchényi Könyvtár „RMK I 1572a" jelzet alatt őrzi Szenci zsoltáros könyvének egy korábban nem azonosított, címlap nélküli csonka példányát. Ez a „B_2" levéllel kezdődik, és a *Zsoltárokra igazító tábla*, azaz a betűrendes mutató „M" betűjénél szakad meg az „O_{10}" levél verzóján. A közbeeső részekből a B_{6-7}, B_{10}, B_{12}, C_3, C_{10}, E_{12}, F_1, F_{12}, L_1, L_{12}, M_{12}, N_{1-12}, O_2 levelek hiányoznak. Feltételezhető, hogy a kiadvány a mutató végén az „O" füzettel befejeződött. E csonka példány teljes nyomdai anyaga, betűtípusai, kottái, helyesírási sajátosságai, szedéstükre és minden más szedési jellegzetessége megegyezik az Akadémiai Könyvtár fent leírt példányának „A" füzetével.

Bár a két töredéknek nincsenek átfedő részei, a fentiek alapján mégis biztonsággal megállapítható, hogy mindkettő a zsoltároskönyv korábban ismeretlen, 1644. évi amszterdami kiadásából származik.

E kiadás ma ismert két csonka példányában a 13., 15., 20., 22., 24., 25., 56., 59., 68., 69., 109., 119., 132., 142. zsoltárok szövegének csupán részletei találhatók meg, teljesen hiányoznak a 14., 19., 28., 57., 58. és a 133–148. számúak.

A zsoltárok és a függelékben közölt énekek kezdő szavait lásd az 1645. évi kiadás leírásában (**2091(2)**), e kiadás meglévő lapszámait az incipitmutatóban. A függelék után *Az egyenlő nótájú zsoltárok* felsorolása és a *Zsoltárokra igazító tábla* zárják a kiadványt.

A XVII. század közepén három ízben jelent meg Amszterdamban egymáshoz közeli időben Szenci Molnár Albert verses zsoltárfordítása (**2045**, **2091(2)**, **2305**). Mind a három kiadás kottás, a korábbi kiadások bevezető és függelék részeiből csak *Az egyenlő nótájú zsoltárok* felsorolását és a betűrendes mutatót tartalmazzák. Minden esetben azonos a függelékben közölt nyolc ének is, amely kettővel több, mint az első herborni kiadásban (**962(1)**).

Cf. **962(1)***!, **1947(1)**, **1981**, –, **2091(2)**, **2163(3)**, **2254(4)**, **2305**, **2363(1)**, **2406(4)**, **2424**, **2564(3)**, **2624(4)**, →

Budapest *Acad* ④* – Budapest *Nat* ③

2046

FRÖLICH, David: [1] Fasti reformati, vulgo kalendarium novum astronomico-ecclesiastico-historicum, in annum... MDCXLV, qui est primus ab intercalari, debita diligentia elaboratum ac supputatu(m) a Davide Frölichio,

... astronomo. – [2] (Coelvm anni MDCXLV sive ivdicivm astromanticum... ad polum Pannonium, finitimasque Transylvaniae, Poloniae atque Germaniae provincias... directum auctore Davide Froelichio...) Bartphae Hung[arorum] [1644] typis Jacobi Klöszii [jun.].

A^4–C^4 D^2 E^4–G^4 = [26] fol. – 4° – Orn.

RMK II 655 – Caplovič 189

Naptár és prognosztikon. – A címlapon bibliai idézet, a címlevél hátán a szerző *Balthasaro Henrico de Obeck, sac. caes. rq. mttis in Superiori et Inferiori Silesia cancellario supremo... similiter... Johanni Vilczke de Dubensko... ducatuum Oppolien. et Ratiborien. cancellario... dominis mecaenatibus suis suspiciendis* ajánlja művét. A naptárszámítási adatok és jelmagyarázat után a verzó lapokon a naptártáblák következnek. A verzó lapok jobb oldali hasábjában feljegyzések olvashatók, amelyek elsősorban a 16–17. századi magyar történelemre, az ausztriai házra és a török háborúkra vonatkoznak. Fejezetcímeik a következők: *De diebus ominosis quibusdam hominib. – De mensib. ominosis quibusdam hominib. – De numeris fatalibus quibusdam familiis – De locis et nominibus fatalibus.* A rektó lapokon az egyes napok mellett üres hely van bejegyzések számára. A rektó lapok bal oldalán szintén történeti feljegyzések olvashatók, zömmel az ókori Keletre, a görög és a római történelemre vonatkoznak a következő fejezetcímekkel: *De praesagiis astrologicis – De disciplina militari – De victoriis celeritate partis – De victoriis mora et cunctatione partis – De magnis conatibus miraculose impeditis.* A prognosztikon önálló címlappal kezdődik. Fejezetbeosztása: *Titulus I. De hyeme ejusque accidentibus – II. De vere, ejusdem principio, tempestatib. et aliis contingentib. – III. De aestatis dispositione – IV. De autumni qualitate – V. De obtenebratione luminarium – VI. De spe frugum, fructuum et vini.*

Cf. **1757**!

Budapest *Nat* ①

2047

FRÖLICH, David: Hemerologivm historicvm in compvtvm ecclesiasticum, sive calendarivm perpetuum redactum stylo tam novo, quam veteri, nec non coelo ac solo Pannonico accomodatum, principaliter autem pro privatis cujusvis necessitatibus, nec non publicis casibus... die competenti inscribendis, destinatum. Autore D a v i d e F r o e l i c h i o, sac(rae) caes(areae) r(egiae)q(ue) m(ajesta)tis per Regnum Hung. mathematico... In Bartpha MDCXLIV literis et impensis Jacobi Klössii [jun.].

[ ]^2,):(^{2}, A^2 B^4–H^4 I_1 [ ]^1 I_{2-4} K^4 L^2, a^2 b^4–e^4 f^2 = [64] fol. + 1 t. – 4° – Orn.

RMK II 640 – Čaplovič 190

Öröknaptár – A szerző ajánlással fordul *Pergeneroso... Thomae Debreceni... Georgii Rakoci... in bonis Hungariae universis praefecto generali.., Francisco Mariassi... Alexandri Ladislai Rakoci... bonorum archipraefecto... dominis patronis atque promotoribus suis...* Az ajánlás kelte 1643. december 10. Ezután az egyes fejezetek jegyzéke következik: *Elenchus eorum, quae in hocce hemerologio pertractantur*, majd útmutató a kötet használatához: *I. De explicatione nominum hemerologii, item computi ecclesiastici et calendarii perpetui – II. De serie, dispositione ac usu subsequentis hemerologii.* A naptárrész (*III. Sequitur ipsum hemerologium historicum*) felépítése a következő: a verzó lapokon található az öröknaptár, naptártáblák az új és a régi naptár szerint latin nyelvű Cisio Janusszal, római naptárral és egyéb csillagászati adatokkal a napkelteről és -nyugtáról, a nap és az éj hosszáról. A vele szemben lévő rektó lapokon a hónap egyes napjai mellett magyar történelmi események olvashatók: *Bellorum Hungaro-Turcicorum aliarumque rerum memorabilium in Pannonia, mense Januario gestarum compendiosa enarratio.* Az év egyes napjaihoz kapcsolódó eseményekről külön jegyzék készült: *IV. Index perutilis ac locuples historiarum, praecedenti hemerologio insertarum.* Ezután következik a névnapok jegyzéke: *V. Onomasticon, explicans nomina Hebraica, Chaldeica, Graeca, Latina et Germanica...*

A kötet második része csillagászati, naptárszerkesztési ismereteket tartalmaz, fejezetei a következők: *I. De tempore, ejusdem partibus et singulariter de horis – II. De differentia dierum ac dispositione festorum – Consignatio Evangeliorum Dominicalium – Enumeratio Epistolarum Dominicalium – Evangelia festorum vulgarium – Epistolae praefatorum festorum – III. De septimanis et appellatione dierum septimanalium – IV. De mensibus – V. De annis – VI. De diversis generalibus calendariorum, Romano Imperio introductorum – VII. De cyclo lunari seu decennovennali, qui et aureus numerus dicitur – VIII. De cyclo solari – IX. De litera Dominicali – X. De indictione Romana – XI. De epactis – XII. De investigatione Paschae et aliorum festorum inde dependentium.* E fejezet része három terjedelmes táblázat a változó ünnepekről, ezek meghatározásáról 1644 és 1800 között, valamint a római indictio, a napciklus, az aranyszám, a vasárnapi betű és egyéb adatok közlése Krisztus születésétől a 2000 évig. A *XIII. De applicatione, praxi et usu vario in chronologicis praefactorum symbolorum annalium, ut et praecedentium tabularum* és a *XIV. De investigatione feriae hebdomadalis* című fejezetek zárják a kiadványt.

In 10 bibliothecis 12 expl. – Budapest *Acad, Civ, Ev, Nat, Univ* – Eger *Dioec* – Kežmarok *Ev* – Levoča *Ev* – Martin *MS* – Wien *Nat*

2048

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1645. esztendőre. Bártfa 1644 Klöss jun. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1709**!

2049

KASSAI András: Centuria quaestionum duabus minus de gratiosa servatoris nostri passione. Az az kettő-hián száz keresztyén kérdések rövid és együgyü feleleteckel az mi idvözitö Urunk Jesus Christusnak drágalátos szenvedéséröl és haláláról, (utóllyán az szenvedés historiájának hozzáadásával. Item: egy generalis theoria-szerént irot praedikátiuval[!].). Es az Isten igeje s-vigasztalása szeretöinek üdvösseges oktatásokra nyomásban készittetet Cassai Andras, uyfalui ecclesiának praedikátora által... Bartfan (MDCXLIV) Klösz Jakab [jun.].

[ ]⁴)( )(², A⁴–P⁴ = [12] + 115 + [5] pag. – 4° – Orn.

RMK I 754 – Caplovič 191

Evangélikus elmélkedések, bibliai részlet és evangélikus prédikáció. – A címlapon olvasható latin és magyar kronosztichon az 1643-as évszámot rejti magában. A magyar kronosztichon incipitmutatóra utaló kezdőszavai: *Ki miérettünk szenvedett.* Az ajánlást Kassai András 1644. szeptember 1-jén címezte *Nagy-Tárkány Tarkany Istvánnak... tiszteletes... patrónusomnak*, így a kiadás évének 1644 tekinthető. A további bevezető részek a következők: *Johannes Basilij Vartembergeno-Silesius, pastor ecclesiae Lemesiensis* latin nyelvű üdvözlő verse: *Anagramma in nomen et passionis Dominicae centurias reverendi viri pastoris ecclesiae Uyfalusiensis*; Kassai András költeménye *Elegia autoris de passione D. J. C. adhuc juvene et studioso composita* és annak magyar fordítása *Ejusdem paraphrastica Hunnica versio*, kezdőszavai: *Ó, minden fák között.* A *Brevis consignatio locorum, qui hoc libro continentur*, a nyomtatvány törzsét képező elmélkedés verses tartalomjegyzéke. Kezdő szavai: *A szenvedő személynek elmélkedését.* A tíz egységre osztott forész *Az Ur Jézus Krisztus drágalátos szenvedésének és halálának első részéről* címmel kezdődik, mindegyik fejezete tíz kérdés-feleletből áll, kivéve az ötödiket, amely nyolcból. Az elmélkedés után Máté evangéliumának XXVI. és XXVII. fejezetei olvashatók, szövegük a Károlyi-féle fordítást követi, címük: *A mi érdemes Urunknak és üdvözítő Jézus Krisztusunknak... szenvedéséről és haláláról való história.* Mind a két fejezetet egy-egy táblázat egészíti ki. *Tabula analytica, hanc partem amarae Christi passionis comprehendens* és *Tabula alia hujus partis analysin complectens.* Az eddigiekhez szorosan kapcsolódik a főcímlapon is jelzett prédikáció, a *Generalis theoria passionis Dominicae, azaz a Krisztus szenvedéséről közönségesképpen.* Kassai András újabb latin verse még egyszer összefoglalja a kiadvány tartalmát: *Periocha brevissima historiae de passione domini nostri Jesu Christi versibus hexametris concinnata ab authore.* A nyomtatványt tárgymutató zárja: *Mutató tábla e könyvben foglalt fő-fő dolgokról.*

Az ajánlás és elmélkedés szövegébe néhány magyar vers van beleszőve. Ezek többnyire latin verses és prózai idézetek fordításai, vagy egykorú vallásos énekek részletei. Incipitmutatóra utaló kezdő szavaik: [ ]₂a lap: *Leckéje* – [ ]₂b: *Urunk testéből* – [ ]₃b: *Krisztus szenvedésének – Semmi – Urunk kemény* – 10. lap: *Ember, ha* – 11: *Csak tehozzád, én – Aki e kívül* – 27: *[Atyának bölcsessége, bizony istensége, Krisztus] Első; Harmad;* 28: *Hatod* – 38: *Amit Ádámban* – 48: *Zsidók* – 50: *A pokolnak* – 51: *Aki szívének* – 65: *Uram Jézus Krisztus* – 66: *Áldott Isten* – 67: *Aki Krisztusnak* – 81: *Mikor a Krisztus* – 85: *Megszáná* – 94: *Keljünk fel – Uram Jézus, szent – Életem.*

A versek forrásairól lásd: RMKT XVII/9 586–590.

Kassai András 1630 körül Csepregen tanult. 1633–1634-ben Szentgróton és Grácban a Hagymássy családnál nevelősködött, majd tizenhét éven keresztül kassaújfalui lelkész. 1651-ben Hárskútra, majd Fülekre távozott, későbbi életútja ismeretlen.

Budapest *Acad* ① – Berlin ①

2050

KASSAI András: Vigasztalassal tellyes praedicatiu [!] az özvegységnek sanyaru allapattyarol, melyben meg-tanulhattyak az özvegyek, kivel es miben biztathattyák magokat: és mit cselekedet az Ur Isten gyakorta azokban és ma-is mit akar cselekedni, végére mehetnek. Irattatot Cassai Andras uyfaluy ecclesiának praedicátora által. Bartfan MDCXLIIII Klösz Jakab [jun.].

A^8–E^8 F^2 = [12] + 72 pag. – 8°

RMK I 755 – Caplović 192

Evangélikus prédikáció. – A címlap hátán bibliai idézet olvasható. A szerző *Nagy-Rosaly-Kun Anna asszonynak, a néhai Tarkany Istvan... özvegyének...; Monaki Sophy asszonynak, a néhai... Tatai György uram... özvegyének...; Mutnoky Anna asszonynak, a néhai... öregbik Alvinczi Peter uram... özvegyének...; Korlat Kata asszonynak, a néhai... Fulo Miklos uram... özvegyének...; Konczsik Anna asszonynak, a néhai... Cassai György uram... özvegyének*, istenfélő matrónáknak ajánlotta művét újesztendei ajándékként. A *Dedikáló levél* kelte 1643. október 28, aláírója *Cassai Andras, Uy-faluy eklézsiának prédikátora*. Ezután következik a *Szép vigasztalással teljes prédikáció az özvegységnek sanyarú állapotáról*. Szövege nem teljes, mert az egyetlen fennmaradt példányból az A_8 levél, a 3–4. lap hiányzik. Az utolsó lap üres. A prédikáció után a LXXXII. zsoltár 1–8. versének magyarázata olvasható: *Istennek fenyegetése és büntetése azok ellen, kik az özvegyeket és árvákat nyomorgatják*, majd az *Elhagyattatott özvegynek imádsága* és *Más imádság*. A kiadványt *Poetica elaboratio authoris* címmel hat ének zárja, amelyből a megjelöléssel ellentétben csak a negyedik és az ötödik a szerző műve. Az egyes énekek címe és incipitmutatóra utaló kezdő szavai: 61. lap: *Az ötvennegyedik zsoltárból buzgó fohászkodására az özvegyeknek és egyéb nyomorgóknak*, kezdete: [Balassi Bálint]: *A te nagy* – 62: *Hymnus ad S. Sanctam Trinitatem*, kezdete: [Balassi Bálint]: *A Szentháromságnak első* – 65: *Más. Ugyanazon teljes Szentháromsághoz a boldog házasulásért*, kezdete: [Balassi Bálint]: *A Szentháromságnak harmadik* – 67: *Reggeli hálaadás és könyörgés*, kezdete: Kassai András: *Hálát adok, Uram, a te* – 68: *Estvéli hálaadás és könyörgés*, kezdete: Kassai András: *Mi kegyelmes* – 70: *A száznegyvennyolcadik zsoltárnak magyarázatja*, kezdete: [Balassi Bálint]: *Mennyei seregek*.

Az énekek szövegkiadását ld. az incipitmutatóban.

Budapest *Nat* cop. – Sopron *Ev* ②*

2051

[RÁKÓCZI György, I.:] [Manifestum Georgii Rakoci principis Transylvaniae] Nos Georgivs Rakoci Dei gratia princeps Transylvaniae... Notum facimus et significamus... Evulgasse nuper Viennae... Ferdinandum tertium... contra nos Manifestum... [Bartphae] (1644) [Klöss jun.].

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 644 – Čaplovič 2578

Politikai kiáltvány. – E külön címlap nélkül megjelent kiadvány I. Rákóczi György válaszát tartalmazza III. Ferdinándnak 1644. február 23-i kelettel Rákóczi ellen kiadott manifesztumára (RMK III 1634). A kiáltvány, amely *in libera civitate Cassoviensi, die 29. men. Martij 1644.* kelt, rövid bevezetés után a keltezés elhagyásával közli Rákóczi Györgynek 1644. március 17-én III. Ferdinándhoz küldött levelét. E levéllel tájékoztatta Rákóczi a királyt támadása indokairól. Ezt követi ugyancsak a keltezés elhagyásával Rákóczinak Magyarország rendjeihez intézett 1644. február 17-i nagykállai kiáltványa felkelése okairól. Végül Rákoczinak III. Ferdinánd manifesztumára adott részletes cáfolata olvasható.

A [ ]-ben olvasható cím Szabó Károlytól származik (RMK II 644). A szakirodalom azóta is így hivatkozik a kiadványra.

A bevezetésképpen közölt két Rákóczi-levelet (a nagykállai kiáltványt magyarul) kiadta Toldy Ferenc (Galantai gróf Esterházy Miklós munkái. Pest 1852, 407–414).

Rákóczi a bevezetőben azzal indokolja manifesztuma kinyomtatását, hogy noha ő magánlevélben tájékoztatta Ferdinándot felkelése indokairól, Ferdinánd mégis nyomtatásban tette közzé válaszát, ezért kénytelen ő is a nyilvánosság előtt védelmezni magát.

A manifesztumot Szabó Károly, nyilván a kiáltvány végén olvasható keltezés alapján a kassai nyomda termékének tartotta (RMK II 644). A kassai nyomda működése azonban 1639 és 1653 között szünetelt, ezért ezt a röpiratot már Ján Čaplovič is kizárta a kassai nyomtatványok sorából (CVII és 2578). A kiadvány nyomdai anyagának vizsgálata alapján megállapítható, hogy az valójában a bártfai nyomdából került ki (V. Ecsedy Judit közlése).

Cf. –, **2075**, **2096**, **2097**, →

Budapest *Nat* ②* – Cluj-Napoca *Acad* ② – Târgu Mureș ①

2052

WEBER, Johann: Amuletum, das ist ein kurtzer und nothwendiger Bericht zur Zeit der Pestilenz, durch Johannem Weber, Apoteckern in Epperjes gestellet... Bartphae 1644 typis Jac[obi] Klöszi [jun.].

)(⁶, [ ]¹, +², A^6–L^6 M^4 = [12] pag. + [1] tab. + [4] + 138 + [2] pag. – 12° – Orn., init.

RMK II 641 – Čaplovič 193

Orvosi tanácsok. – A címlevél hátán verses *Cautela* olvasható latinul és németül. Ezt követi a szerző Eperjesen, 1644. december 24-én kelt ajánlása *Denen edlen... Herren, Richter Herrn v. Rat, sowohl auch... Gemeine der freien Stadt Epperies*. Az ajánlás szövege és aláírása között, az első füzet után ragasztották a nyomtatványba a *Synopsis amuleti* című táblázatot. Ezután következik a szerző *Votum devotum* c. disztichonja. Majd *Zum Leser* című német vers foglalja össze a könyv célkitűzéseit. További latin disztichon szól *Ad Zoilum*. A szerzőt egy-egy latin versben *Martinus Crusius, ecclesiae Kellemesiensis minister* és *Georgius Curiani, alumnus scholae Epper.* üdvözli. A főrész az egy évvel később, 1645-ben megjelent magyar változattal (**2095**) megegyezően a pestis elűzésének módjáról és eszközeiről értekezik német nyelven.

Johann Weber (1612–1684) Eperjesen végezte iskoláit. Külföldi egyetemi tanulmányaira vonatkozóan nem maradt fenn adat. 1645-ben Eperjesen patikát nyitott, 1647-től Wesselényi Ferenc udvari orvosa is lett. 1661–1668 és 1675–1683 között Eperjes városa bírája volt. A Wesselényi összeesküvés miatt gyanúba keveredett; fogságából négy év múlva katolizálása révén szabadult. A Thököly-mozgalom hatására ismét evangélikus lett. Anyai ágon Kossuth Lajos ősei közé tartozik (vö. Turul 1894: 49-68, Nagy Géza). Weber életét és munkásságát újabban Varga Imre (RMKT XVII/9 642–644) és Hargittay Emil foglalta össze (Berliner Beitrage zur Hungarologie 7. Berlin - Bp. 1994, 77–94).

Amuletum-át az 1644–45-ös pestis idején írta, először németül, majd magyarul (**2095**) és biblikus cseh nyelven (**2111**) is megjelentette.

Cf. –, **2095**, **2111**, →

Budapest *Nat* ① ① – Košice *Scient* ○? – Martin *MS* ○? – Prešov *Ev* ○?

2053

ÁLVAREZ, Emanuel: Principia seu rudimenta gramatices ex institutionibus Emmanuelis Alvari Societatis Jesv ad utilitatem juventutis excerpta. Viennae Austriae MDCX[LIV] typis Gregorii Gelbhaar.

A^8–M^8 N^{7+1} = [2] + 204 pag. – 8°

MKsz 1941: 285

Latin nyelvtan magyar és német értelmezésekkel. – E nyomtatvány a jezsuita Emanuel Álvarez először 1575-ben hasonló címen, hely nélkül megjelent, nagy hatású munkájának (Sommervogel I 224) első ismert, magyar és német nyelvű értelmezésekkel ellátott változata. A címlevél után kezdődő főrész a következő fejezetekből áll: *Declinationes nominum – Verborum conjugatio – Rudimenta sive de octo partibus orationis – Praecepta aliquot de constructione, tyronibus ediscenda – Disticha moralia, sive Cato – De generibus nominum – De nominum declinatione – De praeteritis et supinis*. Magyar és német értelmezéseket csak az első két fejezet tartalmaz.

Az egyetlen jelenleg ismert példányt Sárkány Oszkár ismertette (MKsz 1941: 285). Ennek címlapja azóta megsérült, ezért a nyomtatás évszámának kiegészítése az ő közlésén alapul.

Cf. **1189**; –, **2317**, →

Budapest *Nat* cop. – Nagykálló *Gymn* ①

Hajnal Mátyás: Jésus szent szíve képekkel, énekekkel s imádságokkal. Bécs 1644. = **Appendix 177**

2054

[1] KRAKAI kalendariom könyv, a béczi látásnak hattározattia szerint Christus születése vtán az MDCXXXXV. esztendöre igazitatot J a b l o n s k i M i k l o s krakai mathematicus által [!]. – [2] (Prognosticon avagy az egh forgási szérent [!] való esztendönek kézdetiröl.) Béchben [1644] Gelbhaar Gergely.

[ ]^{8} B^{8} C^{8} D^{4} = [28] fol. – 8° – 1 ins., mult ill., orn.

RMK I 770

Új naptár és prognosztikon. – A címlapon látható fametszeten két angyal tartja Magyarország koronás címerét. A naptárrész beosztása megegyezik az 1639. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**1712**). A hónapversek januári kezdősora: *Az első hónapba eret ne vágass.* A prognosztikon egyes fejezetei: *A gubernátorok méltóságának száma – Az esztendőnek állapotáról – A bőségről – Az eklipszisről és annak erejéről és látatáról – A nyavalyákról – A hadakról – Némely országoknak és tartományoknak állapotáról – Magyarországról – Az ausztriai hercegségről – A morvai marchionatusról.* A kiadványt a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

Mikołaj Jablónski krakkói matematikustól csak az 1644 és 1647 között fennmaradt bécsi magyar nyelvű naptárak ismertek (**2098**, **2136**, **2164**).

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* ① (Csorna)

2055

(MEDER Péter:) Lessus in luctuosum et communibus omnino omnium lachrymis deplorandum ex hac aerumnosa vita discessum... Martini Clausemburgeri Mediensis, consulis antehac inclytae civitatis patriae, nec

non duarum Sedium ad ejusdem civitatis jurisdictionem pertinentium longe meritissimi, qui... in vera pietate... in coelestem patriam pie et placide in Domino commigravit... Coronae 1644 typis Mich[aelis] Herrmanni.

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. – 4° – Init.

RMK II 642

Gyászvers. – A címlevél után olvasható *Lessus* az 1643. szeptember 18-án 44 évesen (vö. a költemény 675. sora) elhúnyt Martinus Clausemburger medgyesi bíró halálára készült. 727 hexameterből áll és bőséges életrajzi adatokat tartalmaz. E verset *Elegia in... Martini Clausemburgeri consulis... insignia*, *Epitaphium* és *Aliud* címen ugyancsak hexameterben írott rövidebb költemények követik. A kötet szerzője a nyomtatvány legvégén nevezte meg magát: *m. Pet. Mederus, p. l. C. p. t. rector sch. Coron.*

Martinus Clausemburger pontos halálozási idejét a címlapon található kronosztichon örökítette meg. A szerző, Meder Péter a brassói gimnázium rektora volt.

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Arch* ①

2056

MARGITAI LÁNI Péter: Temetéskorra valo praedikatiok, mellyeket amaz boldogh emlekezetü Margitai Peter egyszer-is mászor-is egynehány fö ecclesiákban temetéskor praedikállot. Mostan penigh halálának utánna másodszor-is uyjonnan az hiveknek éppületekre ki-bocsáttattak. Debreczenben 1644 Fodorik Menyhart.

( )^4, A^8–Z^8, Aa^8 Bb^8 = [8] + 391 + [9] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 758

Református temetési beszédek gyűjteménye. – A kiadvány tartalma és beosztása annyiban tér el az előző kiadásétól (**1524**), hogy itt az *Elöljáró beszéd* elől elhagyták a Bethlen Istvánhoz szóló címzést, kimaradtak belőle az ő mecénási tevékenységét méltató részek, és hiányzik a végéről Keresszegi Herman István neve is. A mű törzsrészében a korábbi kiadáshoz képest apró helyesírási változtatások figyelhetők meg.

Cf. **1524**; –

Bratislava *Paed* O? – Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Ref* ① ②* – Pápa *Ref* ②* – Szeged *Univ* ① – Sárospatak *Ref* ①

Olim: Keszthely

Szenci Molnár Albert: Dictionarium Ungarico-Latinum. Frankfurt 1644. – Vide **2099**

2057

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partivm Hvngariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis Albae Ivliae ad diem 3. mensis Ianuarij anni Domini 1644. indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] 1644 [typ. principis.]

A^2–C^2 = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1970/177 ← MKsz 1897: 53 – Dézsi: Suppl. 72

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi magyar nyelven az 1644. január 3 és január 13 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizenkét artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1644. január 13-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 411–418.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 330, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① (Erdélyi Múzeum) – Sighişoara ①

2058

DONATUS, Aelius: Aelii Donati viri clarissimi de octo partibus orationis methodus, quaestiunculis puerilibus undique collectis illustrata per Leonhardum Culmannum Craishaymensem, et nunc plurimis quaestionibus in[?....] [Albae Juliae cr. 1644 typ. principis.]

A^8 [B^8–E^8] F^8 [G^8–$K^{8?}$] = [80?] fol. – 8° – Orn.

OSzKÉvk 1967: 339

Latin nyelvtan. – A csak töredékből ismert nyomtatvány sérült címlevelének hátlapján *Thomas Venatorius* szokásos latin verse és *Ad studiosum artium liberalium puerum* címen *Albertus Bassaeus Screbresiensis* [recte Scebressiensis] verse olvasható. A nyomtatványból a címlevéllel összefüggő A_8 levél maradt meg a főnévragozásra vonatkozó részlettel, valamint egy levélpár valószínűleg az F füzetből az igeragozási részből.

A töredéket Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1967: 339). Megállapította, hogy 1643–1645 közötti gyulafehérvári nyomtatvány.

E töredék főrészének szövege megegyezik a XVI. századi magyarországi Donatus-kiadásokkal (**210**, **527**, **866**), csupán címe és a második üdvözlővers szövege tér el azoktól. Ennek szerzője Albertus Bassaeus krakkói professzor volt a XVI. század első felében. A nyomtatvány terjedelme az előző kiadásokhoz hasonlóan valószínűleg 80 levél lehetett.

Cf. **107***!; **1708A**, –, →

Budapest *Nat* ④

2059

(PISCATOR, Ludovicus Philippus:) Rudimenta rhetoricae in usum... scholae Albensis succincte tradita. Editio tertia. Albae-Juliae MDCXLIV [typ. principis] Andreas Gregorii Schemnicensis.

A^8–D^8 = 53 + [11] pag. – 8° – Orn.

RMK II 643

Retorikai tankönyv. – Ajánlása, a főrész tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik az első, 1635. évi gyulafehérvári kiadáséval (**1614**). Ezután *Explicatio terminorum Graecorum* következik, amely a főrészben előforduló görög kifejezések értelmezését tartalmazza, majd *Praxis rhetorica* ad gyakorlati eligazítást a retorika szabályainak alkalmazására. A kiadványt *Tituli hujus libri* címmel tartalomjegyzék zárja.

A fejedelmi nyomdát 1644–1646 között Andreas Gregorius Schemnicensis vezette (OSzKEvk 1978: 293–294).

Cf. **1614***; **1767**, –, **2302**, →

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca ②*) – Cluj-Napoca *Acad* ① ②*

2060

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1645. esztendőre. Kolozsvár 1644 typ. Heltai. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1828**!

2061

»VÁRFALVI KÓSA János: Catechesis. Az Üdvössegnek Fundamentomáról rövid kérdezkedés az Szent Irás szerént, az kisdedeknek a Tudományban és az Urnak szolgálattyában és félelmében való fel nevelésére. Várfalvi Kosa János által irattatott. Kolozsvárban 1644 [typ. Heltai] Heltai Gáspár.«

»6 pag. – 12°«

RMK I 760

Unitárius katekizmus. – Szabó Károly e nyomtatványt Kénosi Tőzsér János „Hist. Typogr. Unitar. Trans." című kézirata alapján írta le a fenti formában. Kénosi Tőzsér – Földesi Ferenc által kiadott – autográf kéziratában, amelyet feltehetően Szabó Károly is használt, valóban megtalálható ez az adat (Kénosi 83 és 140). Kénosi unitárius egyháztörténetének a budapesti Egyetemi Könyvtárban őrzött kéziratos másolata szintén Szabóval megegyezően írja le e munkát (MS Ab 70/a I. volumen: 401), hozzáfűzve, hogy „tam antea, quam postea saepe incusa est". Kanyaró Ferenc Kénosi adatainak ismertetése során úgy vélte, hogy e kátét Jacobus Paleologus művei alapján állította össze Várfalvi Kósa (KerMagv 1908: 214–215).

E nyomtatvány címéből és terjedelméből ítélve Várfalvi kis katekizmusával azonos (vö. **1648**).

Cf. **1290(2)**; **1648**,–, **2526**, →

2062

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1645. Leutschau 1644 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

2063

BINER, Hilarius Ernestus: De magica specie, corporis et cutis humanae consolidatione dispvtatio pvblica, qva certo adstruitur, eandem non niti vel ope divina et angelica, vel mediis naturalibus, sed perfici solius impostoris et omnius scelerum inventoris diaboli, veteratoris et praestigiatoris astutissimi juvamine, proposita ab Hilario Ernesto Binero, scholae Neosoliensis rectore respondente Georgio Roth, nobili Hungaro ad diem (...) Septembris. Leutschoviae MDCXLIV e typographeo Breweriano.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1963: 118 – Čaplovič 902

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján *Georgius Roth jun.* ajánlja e művet *Georgio Roth de Kiralyfalva... camerae Novisoliensis in Comitatu Thurociens. decimatori supremo... patri venerando.* A disputáció a mágikus mesterkedések ellen íródott. Tizenöt *Thesis*ben bizonygatja, hogy az emberi testet sem természetes eszközökkel: orvosságokkal vagy gyógyfüvekkel és isteni segítséggel sem lehet az erős szúrással, vágással és lövéssel szemben ellenállóvá tenni. Hazugok tehát és sátáni eredetűek az erre irányuló törekvések. A nyomtatványt *Nobili et dilecto dn. respondenti* intézett három latin nyelvű üdvözlővers zárja. Az első kettő szerzője *Hilarius Ernestus Biner ss. theol. stud. exam. p. t. schol. Neosol. rect.*, a harmadiké *Hiob. Trusius Rosenb. Ung.*

A tételeket a címlap tanúsága szerint a besztercebányai evangélikus iskolában vitatták meg 1644. szeptemberében. A vizsgáztató a rektor, Hilarius Ernestus Biner, a vizsgázó Georgius Roth volt.

Budapest *Acad* cop. – Kremnica *MS* ①

Catechismus, azaz a keresztyéni hitre való rövid tanítás. Lőcse 1644. – Vide **1947**

2064

COMENIUS, Joannes Amos: J. A. Comenii Janva lingvarum reserata aurea, sive seminarium lingvarum et scientiarum omnium,... sub titulis centum, periodis mille comprehensa. Editio nona... Leutschoviae MDCXLIV typis Laurentii Breweri. – Johannis Amos Comenij Auffgeschlossene güldene Sprachen-Thür, oder ein Pflantz-Garten aller Sprachen und Wissenschafften... Die neunde Ausfertigung, welche... vngefehr vmb anderthalb tausend Wörter vermehret ist... Zur Leutschaw 1644 bey Lorentz Brewern.

*^{8}, A^{8}–N^{8} = [16] + 204 + [4] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 645 – Čaplovič 906

Nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia latin és német nyelven. – A latin és német nyelvű címlap egymással szemben van elhelyezve. A német nyelvű hátán Georg Vechner latin verse *Ad auctorem.* Ezt követi *Joh. Amos Comenius* 1631. március 4-én kelt *Praefatio*ja *Ad lectores eruditos.* A főrész tartalma és beosztása megegyezik a *Janua* latin–német változatának 1638. évi brassói kiadásával (**1717**).

Cf. **1717, 1983, 2002, 2039, –, 2211, 2265(1), 2581,** →

Budapest *Nat* ② – Cluj-Napoca *Univ* ② – Levoča *Ev* ① – Sibiu *Mus* ① – Sighişoara ① – Užhorod *Univ* ②*

2065

»GRAFF, Andreas: Deo illuminante oculos rationis in II. Disputationibus propositus. Leutschoviae 1644 Brewer. 12°«

RMK II 646 – Čaplovič 904

Logikai értekezések. – E példányból ma sem ismert mű leírását Szabó Károly (RMK II 646) a fenti formában Johann Samuel Klein (Nachrichten II 424) nyomán közölte. Ján Čaplovič (904) az alsókubini könyvtárban őrzött ismeretlen eredetű kézírásos katalógusban a következő, hasonló címet találta: „Deo illuminante oculos rationis per I. Didactam. II. Disputatoriam elucidatus. 1644 in min. 12°" Az idézett címekből arra lehet következtetni, hogy a nyomtatvány két, valószínűleg a logikára vonatkozó értekezést vagy disputációt tartalmazott: egy didaktikusat és egy értekező-vitatkozó jellegűt.

Čaplovič nem tartotta kizártnak, hogy Klein állításával szemben Graff többi munkájához hasonlóan esetleg ezt is Trencsénben adta ki, mivel ebben az időben ott volt rektor (904).

—

Graff, Andreas: Peripatheticum theatrum naturae... Lőcse 1644. – Vide **2081**

2066

HEUTSCH, Philipp: Trifolivm. 1. Schema S(ancti) Georgij. 2. Ejusdem onomasterium et 3. Diadema principum... decori... Transylvaniae principis... Georgii Rakoczii... dicatum a Philippo Heutschio Scepusio-Hunisvillano, p. t. eccles(iae) Eremitanae pastore. Leutschoviae 1644 typis Laurentii Breveri.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 648 – Čaplovič 905

Dicsőítő versek. – E nyomtatvány I. Rákóczi György erdélyi fejedelem dicsőítésére készült. A címlevél hátán *Schema* szerepel a 44. zsoltárból és az Apocalypsis 19. fejezetéből. A főrészt latin nyelvű Προοίμιον vezeti be, majd három vers következik: *Allusio – Onoma – Diadema e virtutum et donorum gemmis connexum*. Az utóbbi tizenegy erényt versel meg. A költemények mellett az egész nyomtatványban bibliai és antik auktorokból vett idézetek olvashatók a lapszélen. A nyomtatvány utolsó lapján a szerző *Viris egregiis... Stephano Usz de Uszfalva, etc. dno Paulo Szemere de eadem... Camerae Scepusien. consiliariis... fautoribus* ajánlja művét.

A szerző Philipp Heutsch (?–1657) tanulmányait Jolsván, Szepesváralján és Lőcsén végezte. Majd Grazban és a csehországi Táborban tanult tovább. 1624-ben szentelték fel. Hazatérve Ménhárdon evangélikus másodlelkész lett. 1644-ben mint szepesremetei lelkész írta e munkáját. Később Dobsinán működött haláláig.

E művében nem szólt ugyan Rákóczi György 1644. évi hadjáratáról, de a fejedelmet mint győztest és békét teremtő uralkodót ünnepelte.

Budapest *Nat* ①

2067

KUČERA, Ján: Dissipatio phosphori fatui coecos 10. radios spargentis, quem Thomas Belavius, canonicus Posoniensis e fumo pingvi formavit et in aere Lyptoviensi suspendit, autore Johanne Kuzera, p. t. Ilieshaziani gymnasii, quod Rosenbergae est, directore. Leutschoviae 1644 typis Laurentii Breveri.

A^8–E^8 F^2 = [42] fol. – 4°

RMK II 649 – Čaplovič 907

Evangélikus teológiai disputációk. – A címlevél hátlapján rövid előszót intézett *Johannes Kuzera* 1644. január 24-i kelettel *Carolo Sobek libero baroni de Kornicz, domino haereditario in Konska...; Johan-Georgio Sobek libero baroni de Kornicz, magni patris magno filio...; nec non... Caspari Beniczky, provisori bonorum... Casparis Ilieshazy arcis Lykova.* Bevezetésképpen a *Praeloquium* olvasható. Ezt tíz *Disputatio anti-Belaviana* követi.

Tomás Bielavý, pozsonyi kanonoknak az előző év, 1643. áprilisában megjelent vitairata a *Dennica*, vagy *Phosphorus* (**2020(2)**) evangélikus részről több feleletet is kapott (**2034**, **2035**, **2082**). Kučera, mint az előszóból kitűnik, azért válaszolt, mivel Bielavý Liptó vármegyének ajánlotta művét. A *Praeloquium* Bielavý *Phosphorus*ának felépítését és tartalmát ismerteti igen tömören.

Cf. **2018**, **2018A**, **2019**, **2020**, **2034**, **2035**, –, **2082**

Budapest *Nat* ②* ②*

2068

AZ MI Urunk Jesus Christusnak Uy Testamentoma, mellyben vadnak az Evangélisták könyvei, az Apastalok cselekedeti és Levelei az Sz(ent) Janos Jelenésével edgybe. ... Locsön 1644 Brever Lörintz.

A^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Xx^{12} Yy^6 = 1067 pag. – 12° – Orn.

RMK I 761 – Čaplovič 908

Részleges református bibliafordítás. Újszövetség. – A címlapon bibliai idézet. A címlevél után rögtön kezdődik a teljes magyar nyelvű *Újszövetség* Károlyi Gáspár fordításában. Szövege kisebb helyesírási eltéréseket leszámítva megegyezik a Szenci Molnár Albert kiadásában 1612-ben Oppenheimben megjelent teljes bibliakiadás *Újszövetség*ének szövegével (**1037(1)**).

Cf. **652***; **1037(1)**; –, **2091**, **2133**, →

In 9 bibliothecis 13 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Ref*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Prot Theol*, *Univ* – Debrecen *Univ* – Sárospatak *Ref*

2069

»PRIMA LEGENDI elementa et precationes aliquot. Leutschoviae 1644 typis Laurentii Breveri. – 8°«

RMK II 651 – Čaplovič 909

Latin-német ábécéskönyv. – E nyomtatványnak kötéstáblából kiáztatott címlapja és néhány levélnyi töredéke, amelyek alapján Szabó Károly leírása készült (RMK II 651) ma már nem található. Valószínűleg a csak tördékből ismert, 1633-ban megjelent ábécéskönyv (**1573**) újabb kiadása volt.

Cf. **1573**; –

Olim: Kecskemét, ref. coll.

2070

»... RS Könyve ... Colmári ... tott ... Löcsén Brewer Lörintz 1644.«
»[1 + ?] fol. – 12°«

Čaplovič 909a

E töredéket, amely ma nem található, az 1583-ban Nagyszombatban nyomtatott agenda (**528**) egyik példányának kötéstáblájából áztatták ki. Ján Čaplovič bibliográfiájának híradása szerint csupán a címlap foszlánya őrződött meg, rajta a fenti, erősen hiányos címszöveg, egy fametszet részletei és a teljes impresszum (909a). A nyomtatvány tartalmára a fennmaradt adatok alapján nem lehet következtetni.

Olim: Martin *MS*

2071

RULAND, Johann David: Joannis-Davidis Rulandi Ratisbonensis..., Stephani Bethlen de Ictar... medici ordinarii pharmacopoea nova, in qua reposita sunt stercora et urinae τὰ εὐπόριστα pro omnibus totius corporis morbis internis et externis... curandis, jam primum edita pro pauperibus, militantibus... quibus... alia medicamenta non suppetunt... Leutschoviae 1644 sumptibus authoris [Brewer].
a^8 b^8, A^8–N^8 = [32] + 189 + [18] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 652 – Čaplovič 910

Orvosi értekezés. – A címlevél hátán *T. H. G. L.* (a monogramot a szakirodalom nem oldotta fel) udvözlöversben köszönti a szerzőt. Ezután következik *Joann. David Rulandus, philos. ac med. d. Modrae... d. 25. Octobr. ... 1641.* kelt *Proloquium*ja. Majd *Nomina authorum, e quibus pro curandis morbis stercora in Pharmacopoea collecta sunt* sorolja fel ábécé-rendben az idézett szerzőket, a köteten belüli előfordulási helyükkel együtt. A *Catalogus stercorum et urinarum* is hasonló felepítésü. A cím megismétlésével kezdődő főrész XXXV fejezetből (*theca*) áll. A bélsár és vizelet különböző fajtáinak gyógyító hatását foglalja össze. Receptjeit, ajánlásait általában más szerzőktől veszi, néha németül idézi forrását. Egyes esetekben *Experimentum Ruland.* utal arra, hogy az adott gyógymód Ruland saját találmánya lehetett. A főrész végén *Vultur Augustanus monstrosus et rarus* című latin vers olvasható. *Index morborum* sorolja fel azokat a betegségeket, amelyek gyógyításával a könyv foglalkozott. Végén az előszóval egyező keltezés található. Az utolsó nyomtatott lapon *In Momum* című latin vers részletezi Galenusnak a könyv címlapján idézett egyik mondását a *De simplicium medicamentorum facultatibus libri undecim* c. művéből.

E mű előszavának és néhány részletének magyar fordítását közölte Waczulik Margit (A tágulo világ magyarországi hírmondói XV–XVII. század. Bp. 1984, 324–326). A *Pharmacopoea* című művet részletesen ismertette Vámossy István (Adatok a gyógyászat történetéhez Pozsonyban. Pozsony 1901, 47–52, ld. még A Magyar Gyógyszertudományi Társaság Értesítője 1933: 310–312, Szathmáry László.

Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött példányban 33 lapra terjedő folytatólagos kézirat található, amely naplószerű feljegyzéseket, recepteket stb. tartalmaz. Ezeket Ernyey József Ruland bejegyzéseinek tekintette és röviden ismertette (Gyógyszerészeti Hetilap 1899: 114–116).

A *Pharmacopoea* népszerűségét bizonyítja, hogy ugyanebben az évben Nürnbergben is napvilágot látott (RMK III 6248).

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ②* – Budapest *Univ* ② – Cluj-Napoca *Acad* ① – Debrecen *Univ* ②* – Olomouc *Scient* ○ – Pannonhalma ① – Prešov *Ev* ①

2072

SERPILIUS, Johann II.: Germana virginitatis et conjugalitatis Christianae descriptio, das ist eigentliche Beschreibung, was es mit der Jungfrawschafft, mit der ehlichen Vertrawung vnd Zuführung sambt folgender seligen Beywohnung wahrer Christen für eine Beschaffenheit habe. In einer christlichen Leich Sermon, alss die... Jungfraw Anna-Maria Goszlerin, deß... Herrn Thomae Gossleri Flensburgo-Holsati, jetzo allhier in der königl. Stadt Keyßmarck deß Ober-Vngerlands Rahtsgeschwornen [!] vnd Notarij vielgeliebte Tochter, welche den 31. Januarij anno 1644. selig verschieden, den 2. Febr. ... zur Erden bestattet worden... Fürgestellet vnd gewiesen, auch... heraus-gegeben durch Johannem Serpilium, deroselbigen Kirchen Pfarrern vnd Fraternitatis Pastorum Ecclesiar. ad inferiorem fluvium Poprad seniorem. [Leutschau] (1644) [Brewer].

A^4–D^4 = [16] fol. – 4°

Sztripszky II 2543/91 ← MKsz 1891: 75 – Čaplovič 911

Gyászbeszéd latin nyelvű gyászversekkel. – A címlap alján és a címlap hátán német és latin nyelvű kronosztichonok olvashatók, amelyek az 1644-es évszámot adják. A *Vorbereitung* és a *Textus* után következik Johann Serpilius késmárki evangélikus pap négy részre osztott gyászbeszéde. A prédikációt 1644. február 2-án, Thomas Gossler késmárki tanácsos és jegyző lányának, Anna-Maria Gosslernek a temetésén mondta el. Ezt követi Serpiliusnak a halottas háznál elhangzott rövid búcsúztató beszéde. A kiadványt két latin nyelvű gyászvers zárja: *Paramythae ad... Thomam Goslerum senatorem... filiae suae dilectissimae... Annae Mariae obitum lugentem* címmel, *Script. a... m. Davide Praetorio, sch. Caismarcen. ab anno 1608 rectore* és *Alia* címmel *a Johanne Rhadecio sch. Caism. collega*.

Anna Maria Gossler 18 éves korában, 1644. január 31-én hunyt el.

A nyomtatványnak a késmárki líceum könyvtárában őrzött unikum példányát Hellebrant Árpád ismertette (MKsz 1891: 75). Ennek alapján vette fel bibliográfiájába Sztripszky Hiador (II 2543/91) és Ján Čaplovič is (911). Már Hellebrant Árpád feltételezte, hogy a gyászbeszédet Lőcsén nyomtatták. Véleményét a betűtípusok vizsgálata egyértelműen alátámasztja (Pavercsik Ilona megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Kežmarok *Ev* ①

Szenci Molnár Albert: Psalterium Ungaricum... Catechismus... Szárászi Ferenc fordítása. Lőcse 1644. – Vide **1947**

2073

TINCTORIUS, Melchior: Thematvm philosophicorvm fasciculus, quae... praeside Iohanne Kuzera, p. t. gymnasii Rosenbergen(sis) directore supremo... Meliheor [!] Tinctorius Brisnen(sis) Panon(ius) ad diem April(is) (...) publice defendet in dicti gymnasii acroasi superiori. Leutschoviae 1644 e typographeo Breveriano.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 650 – Sztripszky II 2542/90 ← MKsz 1891: 75 – MKsz 1924: 97 – Čaplovič 912

Filozófiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján a *respondens et author Melchior Tin.* egy latin és egy görög nyelvű epigramma kíséretében ajánlja e téziseket *Stanislao Horlero, πρωτομύστη... in Iglo... et in regalium comitatus Scepusien. seniori...; et Melchiori Smrtnikio, pastori ecclesiae Nicopoli. ... contubernii per tractum Lypto. notario...; nec non Joanni Raphanidae, praefecto bonorum arcis Lypto-Uyvár; Moysi Hanzelio, dictae arcis provisori; Tobiae Pollucio, p. t. scholae Neocomien. rectori et meo quondam praeceptori...; Thomae Relowski, praefatae scholae cantori...; Ioanni Culmero viro-iuveni apud Iglovien. graphico etc.* A főrészben, amely külön cím nélkül kezdődik, XXIX vegyes tartalmú filozófiai tézis olvasható, ezeket *Πορίσματα* címen további két kérdés követi. Végül három latin nyelvű üdvözlővers zárja a kiadványt, szerzői: *F. Praeses*, tehát Ján Kučera; *Paulus Lochmannus con. rect.*, *And. Oczovius*.

A disputációt 1644 áprilisában vitatták meg a rózsahegyi evangélikus gimnáziumban. A vizsgáztató Ján Kučera, a gimnázium igazgatója volt. A vizsgázó, aki egyben a tézisek szerzőjének is mondja magát, a breznóbányai származású Melchior Tinctorius korábban az iglói iskolában tanult. Későbbi életútja nem ismeretes.

E nyomtatványt Szabó Károly csak Johann Samuel Klein híradása nyomán vette fel bibliográfiájába (Nachrichten II 264 – RMK II 650). Példány alapján először Hellebrant Árpád írta le sok sajtóhibával (MKsz 1891: 75), később Havrán Dániel pontosabb ismertetést tett közzé (MKsz 1924: 97).

Budapest *Nat* ① – Halle *Univ* ①

2074

[1] UY és o kalendariom Christus Urunk születése után 1645. esztendöre való, Magyar országra, Szepessegre és rész szerint Erdely országra-is nagy figyelmetességgel alkolmaztatott F r ö l i c h D a v i d, immar 22 esztendei practicus astronomus által. – [2] (Természet szerint való velekedés ez MDCXLV. esztendönek... allapattyáról... melly az egi csillagoknak és planétáknak forgasából, Magyar és Erdély országra figyelmetesen alkolmaztatott F r ö l i c h D a v i d, késmárki astronom(us) által.) Löcsen [1644] Brever Lörincz.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – Orn.

RMK I 777 – Čaplovič 903

Új-naptár 6-naptárral és prognosztikon. – A címlap hátán a szerző *Honori... Stephani Thököli junioris, liberi baronis in Keismark* ajánlja művét. A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek magyar nyelvű Cisio Janussal, majd a tizenkét égi jel magyarázata. A hónapversek januári kezdősora: *Fürödj, kicsint igyál.* Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Ez 1645. esztendőnek télről és annak minéműségéről – A tavaszról vagy kikeletről és annak állapotáról – A nyárról és annak tulajdonságáról – Az őszről és annak állapotáról – A Napban és Holdban leendő fogyatkozásokról és azután azokból következendő hadakról, betegségekről és egyéb veszélyekről – A földi termésekről és kiváltképpen a mezei, kerti és szőlőbéli termésnek reménységéről.* A *Magyar krónika a magyar nemzetnek szorgalmatos viselt dolgairól* az 1643. év eseményeivel fejeződik be. A kiadványt a *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1650**!

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ①

Institutio juventutis in paedagogiis illustribus Inferioris Palatinatus. Noribergae 1644 – Vide **2099(5)**

Syllecta scholastica... collectore Alberto Molnár. Noribergae 1644. – Vide **2099(4)**

2075

ESZTERHÁZY Miklós: A magyar-orszagi palatinusnak, grof Eszterhazi Miklósnak Rákóczi György erdélyi fejedelemnek írt egy-nehány intö leveleinek igaz pariája. Posonban MDCXLIV [typ. Societatis Jesu].

A^4–E^4 F^2 = 44 pag. – 1 ins., orn., init.

RMK I 762 – Čaplovič 354

Politikai levelek. – A címlapot Magyarország fametszetű oroszlános címere diszíti. A kiadvány Eszterházy Miklós nádornak I. Rákóczi Györgyhöz 1643. december 6 és 1644. április 20 között írt tizenegy levelét tartalmazza időrendben, amelyekben Eszterházy Rákóczi 1644. évi felkelésével kapcsolatos álláspontját fejti ki, és saját nádori tevékenységét magyarázza. A tizedik, 1644. április 7-én kelt levél után, a kronologikus beosztástól eltérő helyen olvasható III. Ferdinándnak 1644. február 23-án keltezett kiáltványa *Császár és király urunk őfelsége manifestumja... Rákóczi Györgynek hazája, nemzete és királya ellen való veszedelmes praktikáiról*. Ennek végén nyomtatott formában III. Ferdinánd aláírása, valamint *Stephanus Bosnyák, electus episcopus Vespremien., cancellarius* és *Georgius Oroszi secretarius* ellenjegyzése látható.

Eszterházy leveleinek gyűjteményét feltehetően Rákóczinak III. Ferdinánd királyi manifesztumára adott cáfolatára (**2051**) szánta viszontválaszképpen. III. Ferdinándnak ebben a kiadványban magyarul olvasható manifesztuma számos latin és német nyelvű kiadásból ismeretes (RMK III 1617, RMK III 1634 stb.). Szerzője – Toldy Ferenc feltételezése szerint – ugyancsak Eszterházy Miklós volt, aki szerinte eredetileg magyarul készítette el ezt az iratot (Galantai gróf Esterházy Miklós munkái... a szerző életrajzával. Szerkeszti Toldy Ferenc. Pest 1852, LXX).

Eszterházy itt közölt levelei a következő évben lényegesen bővített változatban ismét megjelentek (**2096**).

Cf. **2051**, – **2096**, **2097**, —

Budapest *Acad* ① ① – Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ① – Debrecen *Ref* ②* – London *BL* ① – Szeged *Univ* ①

Olim: Sopron ev. lyc.

2076

»NÁDASI János: Pharetra spiritus. [Lelki tegez es a boldog halálhoz igaz gyónás és imádság által készülő szívnek rövid imádságos kis nyilacskái és áhitási.] Posonii 1644 [typ. Societatis Jesu].«

Szinnyei IX 501 – Stoeger, J.: Scriptores Provinciae Austriae Societatis Jesu. Viennae-Ratisbonae 1856, 242

Katolikus elmélkedő imádságoskönyv. – E példányból ma nem ismert kiadás adatát Szinnyei József Nádasi János művei között a következő formában idézte: „Pharetra Spiritus... U. ott [= Posonii] 1644. (Magyar szöveggel)" (IX 501 vö. Caplovič LXXI). Szinnyei forrása Joannes Nep. Stoeger jezsuita írói lexikona lehetett, amelyben Nádasi munkájáról ez olvasható: „Hungarice: Pharetra spiritus. Posonii 1644. et 1649." (Stoeger, J.: Scriptores Provinciae Austriae Societatis Jesu. Viennae-Ratisbonae 1856, 242). Tüskés Gábor és Knapp Éva megállapította, hogy a *Pharetra spiritus* címen emlegetett magyar nyomtatvány az 1649-ben Pozsonyban megjelent és példányból is ismert *Lelki tegez* (**2282**) című, a jó halálra készítő ájtatossági könyvecske első kiadása volt (Archivum Historicum Societatis Jesu 1993: 14, 38). A fenti címleírásban ezért Stoeger adata e könyvecske alapján nyert megerősítést. Az említett 1649. évi pozsonyi kiadás címlapja és ajánlása szerint ugyanis a pozsonyi „jó halál társulat" tagjainak kedvéért *megjobbítva nyomtattatott harmadszor*. A második kiadás feltételezhetően 1648-ban jelent meg Pozsonyban (**2237**). Az első két kiadás nyomtatási évére és helyére vonatkozó adatok a magyar jezsuita hagyományból származhatnak. Az egykorú jezsuita írói lexikonok ugyan egyiket sem említik, de egykori létezésüket megerősíti, hogy Nádasi tanulmányi évei után 1644–1651 között Nagyszombatban működött, és a rendi névsorok a nagyszombati kongregáció elöljárójaként (praeses congregationis) említik (Lukács: Catalogi personarum II 686).

Cf. –, **2237**, **2282**

Nádasi, Joannes: Emericus dux. Posonii 1644. – Vide **2017**

2077

[NYÉKI VÖRÖS Mátyás]: [1] Tintinnabulum tripudiantium, az-az a földi részeg szerenchének és dichöségnek álhatatlan lakodalmában tombolök jora-intö chengettyüje, melly a világ chalárdságát az ember negy utolso dolgai-nak zengésével kinek-kinek eleibe adgya. – [2] (Dialogus, az-az eggy kárhozatra szállott test- és lelek-nek egy-mással valo keserves és panaszolkodo beszelgetese. Ezt-is kétszer nyomtatták-ki Bechben egynehány esztendövel ez-elött, most pedig harmadszor.) Posonban MDCXLIV [typ. Societatis Jesu] (Beretzki Gy[örgy]).

):(⁶, A¹²–G¹² = [12] + 167 + [1] pag. – 12° – 4 ill., orn., init.

RMK I 763 – Čaplovič 355

Katolikus verses elmélkedések. – A címlevél hátán fametszet a felhőkön trónoló Jézusról. Ezt követi *Beretzki Gy. könyvnyomtató* Pozsonyban 1644. január 15-én kelt ajánlólevele *Tamási Kata és Körtvélyesi Éva asszonyoknak,... Török János és Szombatheli Márton..., a pozsonyi kamarán császár és király urunk ő felsége tanácsi kedves házastársainak*. A főrész két Nyéki Vörös Mátyás művet tartalmaz: Az elsőnek, a *Tintinnabulum tripudiantium*nak a tartalma és beosztása megegyezik az 1636-i pozsonyi kiadásával (**1658**). A 72–100. lapon ebben is megvan Nyéki Vörös Mátyás hat kisebb vallásos verse. A versciklus és a függelék énekeinek

incipitmutatóra utaló kezdősora: A3a: *Mit halássz* – 72: *A Krisztus szent* – 76: *Mondj* – 86: *Szörnyű* – 91: *Igazságszerető* – 93: *Jaj, miképpen* – 99: *Mit használ.*

A 100. lapon belső címlappal kezdődik Nyéki Vörös Mátyás *Dialogus*a, amelynek tartalma, beosztása megegyezik a Bécsben 1633-ban megjelent előző kiadásával (**1558**). A függelékben Nyéki Vörös Mátyásnak a következő két további, vallásos verse található: *Penitenciára indult szívnek könyörgése – Egy szentelt vitéznek készülőt fújó trombitája.* A versciklusnak és a függelék két énekének incipitmutatóra utaló kezdősora: 102: *Bátorságban élő, ó emberi nemzet* – 159: *Bocsásd kegyelmedet* – 162: *Szegény gyarló* – Az utolsó számozatlan lapon a Ferenczffy-nyomtatványokból ismert *Memento mori, memorare novissima* feliratú halálfejes fametszet látható.

Szövegkiadás: [1] RMKT XVII/2 175–240; [2] RMKT XVII/2 133–172, 240–244.

Ez az 1644-i kiadás az első ma ismert közös *Tintinnábulum – Dialogus* kiadás, amely minden valószínűség szerint magának a költőnek az összeállítása és szándéka szerint jelent meg (RMKT XVII/2 481 és 506, Jenei Ferenc).

A *Dialogus*-ban a 101. és 159. lapokon közreadott illusztrációk jellege, stílusa és kivitele beleillik a Ferenczffy-féle sorozatokba, bár ezek a darabok az ő ma ismert kiadványaiban nem szerepelnek (vö. Holl: Ferenczffy).

A pozsonyi jezsuita kollégiumnak a tipográfia vezetésével megbízott tagja, Némethi Jakab 1644-ben halt meg. Ettől kezdve a nyomda egyre kevesebb kiadványt jelentetett meg. Ebben az évben a tipográfia faktora minden bizonnyal az ajánlást író Beretzki György volt (OSzKÉvk 1994–1998: 347–357, V. Ecsedy Judit).

Cf. (1) **1558A**; **1658**, **1812**, –, →
(2) **1294**!; **1635**, **1664**, **1978**, –, →

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca + München partim) – Cluj-Napoca ② – München *Nat* ①

2078

[1-2] TAG-BÜCHEL, new vnd alt Allmanach auffs Jahr nach Jesu Christi Geburt 1645. auff Vngern, Siebenbürgen vnd vmbligende Örther gestellet von D a v i d e F r ö l i c h i o, astronomum Caesareopolitanum. Herman Stadt [1644] durch Marcum Pistorium.

A^8–C^8, [ ]^4 + ? = [28 + ?] fol. – 16° – Orn.

Adleff 82 – Avram 8

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – E kiadvány unikum példányáról először Norbert Adleff adott hírt (Adleff 82), majd Mircea Avram közölte részletes leírását címlapmásolattal együtt (Avram 8). A naptár felépítése: az év jellemző adatai és a naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek. Alattuk néhány soros ismertetés olvasható arról, hogy az adott hónapban a Föld mely országában vetnek vagy aratnak. A prognosztikonnak sem önálló címlapja, sem címe nincs. Fejezetei: *Das erste Capitel. Vom Winter dieses 1645-sten Jahrs... – Das andere Capitel. Vom Vorjahr oder Frühling... – Das dritte Capitel. Vom Som-*

mer... – Das vierte Capitel. Vom Herbst und dessen Beschaffenheit – Das fünfte Capitel. Von Finsternissen der Sonnen und des Monds... – Das sechste Capitel. Von Früchten der Erden... A prognosztikon után az utolsó jelöletlen négy levelet a szokásos magyar krónikánál rövidebb krónika foglalja el: *Eine andere kürzere Chronik, darinnen neben den 13 Feld Schlachten, so inner 22 Jahren im Römischen Reich sich begeben, auch andere denkwürdige Sachen verzeichnet sind.* A krónika elsősorban a harmincéves háború hadi eseményeit tárgyalja 1618–1642 között. Az egyetlen meglévő példány itt fejeződik be. Joggal feltételezhető azonban, hogy a naptár végére kb. négy levélnyi erdélyi vásárjegyzéket is nyomtak, a többi, nem töredékesen fennmaradt szebeni naptár egyikéből sem hiányzik az említett jegyzék.

Cf. **1700**!

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Mus* ②*

2079

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1645. esztendőre. Tejfalu 1644 Wechelius Zsigmond János. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1701**!

2080

⟨Evangelia et Epistolae Latinae linguae. Trenchinii 1644 Dorota Vokálová.⟩

Čaplovič 1760a

XIX. századi adat alapján feltételezhető. – Perikópáskönyv.

E példányból ma már ismeretlen nyomtatvány létére Ján Čaplovič a nyitrai piarista könyvtár kézírásos katalógusa alapján következtetett (1760a). A hasonló kis terjedelmű és gyakran forgatott nyomtatványokból számos esetben nem maradt meg példány, ezért Čaplovič feltételezése nem zárható ki. Meg kell azonban jegyezni azt is, hogy a XIX. századi kézírásos katalógusok címfelvételei gyakran igen pontatlanok.

Graff, Andreas: Deo illuminante oculos rationis... Trenchinii 1644. – Vide **2065**

2081

GRAFF, Andreas: Peripateticum theatrum natvrae per σύνοψιν erectum ab Andrea Graffio, rect(ore) Trinch(iniense). [Trenchinii] 1644 [Dorota Vokálová].

A^{12}–I^{12} = [108] fol. – 12°

RMK II 647 – Čaplovič 1762

Fizikakönyv. – A címlap hátán a szerző *Jacopo Auer, magistro civium ... civitatis Poson., ... Danieli Karner, ... seniori senatori et gymnasii evangelici inspectori; ... Johanni Kempio, ... civitatis Modrensis notario* dedikálta művét. Ezután *Prooemium* határozza meg a fizika fogalmát mint a természeti testek tudományát. A főrészben a *pars communis* három *sectió*ra oszlik, amelyek a fizika tárgyát (*subjectum*), elveit (*principia*) és a testek tulajdonságait (*affectiones*) tárgyalják. A *Cosmologia* című rész a világmindenségről értekezik; az *Idologia* tárgya az egyszerű testek, az elemek és azok keverékei (pl. meteorok, szelek, ásványok, növények, állatok és az ember). Az egyetlen ismert példányban a szöveg az „I" füzet nyolcadik levelének rektóján ér véget, de az „I" füzet további lapjain is láthatók azok a léniák, amelyek az egész nyomtatványban keretezik a szöveget.

Egyes részletek magyar fordítását ld. Waczulik Margit: A táguló világ magyarországi hírmondói XV–XVI. század. Bp. 1984, 263–265.

Graff munkáját részletesen leírta és elemezte M. Zemplén Jolán (A magyarországi fizika története. Budapest 1961, 246–248). Megállapította, hogy ez az első teljes peripatetikus fizikakönyv, amely Magyarországon nyomtatásban megjelent. Mintája valamelyik Aristoteles-kommentár lehetett.

Az impresszum nélkül megjelent nyomtatványt Szabó Károly a lőcsei nyomda termékének tartotta (RMK II 647). Ján Čaplovič viszont a trencséni nyomtatványok közé sorolta (CXXVII és 1762). A betűtípusok tanúsága szerint Graff e műve valóban Trencsénben jelent meg, több más munkájához hasonlóan (pl. **1962**, **1963** stb., V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Univ* ①

2082

HADIK, Alexander: Apodixis theologica, hoc est certissima demonstratio vanissimi conatus Luciferi Belaviani, quo ecclesiis Evangelicis specie decem fidei articulorum hodie ecclesiae verae necessarium nuper imponi tentatum est, quam m. Alexander Hodinius[!] Trenc(hiniensis) etc. p. t. gymnasii Baanensis rector respondente Stephano Scholio Arvensi, ejusdem gymnasii alumno. [Trenchinii] (1644) [Dorota Vokálová].

A^2–C^2 = [6] fol. – 2° – 1 ill., orn., init.

MKsz 1963: 118 – Čaplovič 1763

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A fametszetes címlevél hátlapján *Caspari Illieshazi de Illieshaza, comiti perpetuo a Trenschin..., dominis comitibus Gabrieli et Georgio Illieshazi de Illieshaza, comitibus perpetuis a Trenschin, dominis evergetis et moecenatibus* intézte ajánlását a *Praeses*. A főrész, az *Apodixis theologica* tíz pontban vitázik Tomáš Bielavý pozsonyi kanonoknak a katolikus vallás tíz fontos tételéről írt *Phosphorus* című művével, amely Kopcsányi Mihálynak a pozsonyi szellem jelenéseiről szóló tudósításával együtt jelent meg (**2020**). A disputáció befejezéseképpen az *autor et respondens* két mondatban meghívja az ajánlás címzettjeit a tételek megvitatására *ad diem (...) Januarii MDCXLIV*. Végül *Nota* címmel megjegyzi, hogy Bielavý művére már a szuperintendens, azaz Zacharias Láni is adott ki feleletet (**2034, 2035**).

A tételeket a címlap tanúsága szerint 1644 januárjában vitatták meg a báni evangélikus gimnáziumban. A vizsgáztató Alexander Hadik rektor, a vizsgázó Stephanus Scholius volt.

E kiadvány, amint azt Ján Čaplovič részletesen meg is indokolta (1763), kétségtelenül a trencséni nyomdában készült.

Cf. **2018, 2018A, 2019, 2020, 2034, 2035, 2067, –**

Bratislava *Acad* ⓘ – Budapest *Acad* cop.

2083

[1] MINUCŸ nowá s pranostykau hwězdář[skau] na horyzont Králo-[wstwij] Vherského a zemj okolnijch... zprawená a sepsaná od D a v i d a F r œ l i c [h i a] k létu Páně MDCXLV. – [2] (Pranostyka hwězdářská... k horyzontu Královstwij Vherského,... Markrabstwj Morawskeho a Knjžetstwj Slézskeho, obzwlásstě hrabstwij Trenčanskeho... sepsáná a wydana od D a w i d a F r œ l i c h i a w Královstwij Vherskem... mathematica a astronoma, k letu Paně MDCXLV.) (W Trenčjně) [1644] (v Doroty Wokálowé).

A^8–C^8, ¶^{8}, D^8-H^8 = [72] fol. – 16°– Mult. ill., orn.

Čaplovič 1761

Új naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven. – A címlapon felirat nélküli fametszet látható, amely feltehetően III. Ferdinándot ábrázolja. A címlevél hátán az összeállító a művet *Egregiis... dominis,... judici totique inclyto senatui regiae ac liberae reipublicae Trenchiniensis, dominis fautoribus* ajánlja. A naptártáblák beosztása megegyezik az 1639. évi trencséni kalendáriuméval (**1752**). A kalendárium további részei: *Vypsaní XII měsícův vedlé jednoho každého znamení a vlastnosti* (A tizenkét hónap leírása minden egyes jel és tulajdonság alapján). A fejezetet az állatégövi jegyeket ábrázoló fametszetek díszítik. – *Chcesli také vědět, kdy más co pod kterým znamením začíti dělati?* (Akarod-e azt is tudni, hogy mikor, milyen csillagzat alatt kell valamit elkezdened?) – *O vyborném a dobrém seti, kdy a kterého času co sytí se má přitom i o jiných peknych a užitecnych naučenich jednoho každého měsíce* (A kitűnő és jó vetésről, mikor, milyen időben, mivel kell táplálkozni, emellett más szép és hasznos tudnivalóiról az év minden egyes hónapjának) – *Rozdělení a počítání roku od slavnosti Vánoční* (Az év felosztása és számlálása karácsony ünnepétől) –

O pauštění krve žilau (Az érvágásról). Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *O čtyřech čtvrtech, vlastnostech, působeních, a počasích roku tohoto po přestupném prvního 1645. O zimě* (A négy évszakról, tulajdonságaikról, jellegükről és az időjárásról, a szökőév után következő első, 1645. esztendőben. A télről) – *O jaru neb podleti* (A tavaszról) – *O létu* (A nyárról) – *O podzimku* (Az őszről) – *O zatměních světel nebeských měsyce a slunce tolikéž o jejich aucincích v bojí a valkách v nemocech a moru aurodách zemských* (Az égitestek, a Hold és a Nap fogyatkozásairól, valamint hatásukról a csatában, háborúban, betegségben és a mezei termények pusztulásában) – *Druhá stránka pranostyky o proměnách povětří a nastání jednoho každého měsíce a čtvrtí jeho* (A prognosztikon második része a légkör változásairól és minden egyes újholdról, valamint holdnegyedről) – *Jarmarkové, kteříž se v Horních y Dolních Uhrích držívají* (Vásárok, amelyeket Felső- és Alsó-Magyarországban tartanak) – *Jmén, v tomto a jinych kalendářích položených a této zemí v užívání obvyklych z cízích jazikú vyložení* (Az ebben és más kalendáriumokban közölt és ebben az országban használatos idegen eredetű keresztnevek magyarázata).

Cf. **1752**!

Budapest *Nat* ①

2084

[MODLITBY každodenné.] [Trenčín 1642–1647] v impressy Doroty Vokálov[é].

[A^{12}–D^{12}] E^{12} [F^{12}] G^{12}–Q^{12} R^{6} = [12] + 166 + [3] fol.; + 25 + [9] pag. – 12° – Orn., init.

Knihopis 5789 – Čaplovič 1777

Evangélikus imádságos- és énekeskönyv biblikus cseh nyelven. – A kiadvány a hét napjai szerint tagolódik. A címlap nélkül fennmaradt egyetlen példány élén az „E_1" levél, azaz a XXXVII. levél található. Az első rész a keddre szolgáló imádságoktól van meg és a szombatiakkal zárul. Ezek után következik a *Druhý díl modliteb osob některych obzvláštních podlé rozdílnosti stavu a jejich povolání* (Az imádságok második része némely különleges, állapota és hivatása szerint különböző személy számára). Ilyen például az egyházi tanító és pap, a hívek, a házastársak, gyermekek stb., összesen 44 imádság. Az utolsó *Za dobré skonání* (A jó halálért). Ezt a sokáig Athanasius nevével jelölt hitvallás követi, majd a számozott lapok elején *Začínaji se písně některé duchovnj* (Kezdődik néhány vallásos ének), összesen 12. Ezután a vallásos énekek *Registruma* áll, amit errata *Omylové* és az évszám nélküli kolofon zár.

Ján Čaplovič feltette a kérdést (1777), hogy e munka nem Johann Habermann 1639-ben Trencsénben már megjelent imakönyvének újabb kiadása-e (**1796**), vagy nem kell-e azonosnak tartani Jan Marxius 1645-ben kiadott, ma példányból ismeretlen imádságoskönyvével (**2121**). Mindkét feltételezés megalapozatlan. A Habermann-nal való egyezés összehasonlítás alapján kizárható. A Marxius-féle kiadvány kikövetkeztethető tartalma sem azonos e művével.

Dorota Vokálová, akinek neve a kolofonban olvasható, 1642–1647 között vezette a trencséni műhelyt: ez a datálás alapja.

Budapest *Nat* cop. – Praha *Hus* ③

2085

»REMEŇ, Daniel: Virga Aronis Typica, concio funebris Danielis Remenii Teuto-Lipschensis, diaconi Ecclesiae Trenschinien. super funus Susannae, filiolae Wenceslai Skočkowsky et Catharinae Melczel. Typis edita. [Trenchinii] 1644 [Dorota Vokálová].«

Čaplovič 1764

Gyászbeszéd – Ma már egyetlen példányban sem ismert. A kiadvány emlékét Martin Lauček Collectanea című (Martin MS fasc. 170. č. 5), 18. századi kéziratos munkája őrizte meg, ennek alapján vette fel a tételt bibliográfiájába Ján Čaplovič (1764). A halotti prédikációt Daniel Remeň trencséni másodpap Václav Skočkovský és Catharina Meltzel Susanna nevű lányának temetésén mondta el 1644-ben, Čaplovič feltételezése szerint szlovák nyelven. Véleményét a fennmaradt adatok alapján sem megerősíteni sem cáfolni nem lehet.

Remeň más munkáinak megjelenési helye alapján feltételezhető, hogy a beszédet Trencsénben nyomtatták (vö. **1807, 1859, 1964** etc.).

2086

»REMEŇ, Daniel: Votum parentum super funus Samuelis, filioli Danielis Ruff, Comitis Casparis Illésházy Aulici Sartoris et Annae parentum, concio funebr. Danielis Remenii Ecclesiae Trenschinien. V. D. ministri, typis edita. [Trenchinii] 1644 typis [Dorota Vokálová].«

Čaplovič 1765

Gyászbeszéd. – Ma már egyetlen példányban sem ismert. A kiadvány emlékét Martin Lauček Collectanea című (Martin MS fasc. 170. č. 5), 18. századi kéziratos munkája őrizte meg, ennek alapján vette fel bibliográfiájába Ján Čaplovič (1765). A halotti prédikációt Daniel Remeň, trencséni evangélikus pap Samuel Ruff temetésén mondta el, aki Illésházy Gáspár udvari szabójának, Daniel Ruffnak volt a fia. Ján Čaplovič feltételezése szerint a beszéd szlovák nyelvű volt (1765). Véleményét a fennmaradt adatok alapján sem cáfolni, sem megerősíteni nem lehet.

Megalapozottan feltételezhető, hogy a kiadványt Trencsénben nyomtatták hasonlóan Remeň példányból is ismeretes más munkáihoz (vö. **1807, 1859, 1964** etc.)

2087

CATECHESIS religionis Christianae in ecclesiis et scholis plerisque reformatis usitata... Varadini MDCXLIV apud Abrahamvm Kertesz Sz[enciensem].

A^6–G^6 = 84 pag. – 12° – Init.

RMK II 654

Református katekizmus. – A heidelbergi káté e latin nyelvű kiadásának tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik az 1640. évi kiadáséval (**1860**).

Váradon 1640-ben és 1652-ben a latin nyelvű heidelbergi kátéval (**1860** és **2452**) azonos évben magyar nyelvű kiadás is megjelent (**1863**, **2457**). Ennek alapján nem zárható ki, hogy 1644-ben is napvilágot látott itt a magyar káté, bár erre vonatkozó konkrét adat nem maradt fenn.

Cf. **909***!; **1860**, **1863**, **1947(2)**, –, **2091(3)**, **2304(1)**, **2452**, **2457**, **2533**, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Ref* ① – Csurgó ① – Kecskemét *Ref* ① – Pápa *Ref* ①
Olim: Kunszentmiklós ref. gymn.

2088

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1645. esztendőre. Várad 1644 Szenci Kertész. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1862**!

2089

LASKAI János [transl.]: Hittül-szakadasnak tellyes meg-orvoslasa, mellyet az alhatatosoknak és el-esteknek javokra három könyvekben le-irt Vedelivs Miklos genevai prédikátor és professor, es újonnan azonoknak hasznokra deákból magyarrá fordított Laskai Janos. Varadon MDCXLIV Szenci Abraham.

::^{8}, A^{12}–T^{12} V^{4} = [16] + 464 pag. – 12° – Init.

RMK I 764

Református vitairat. – A *dedikálást* Laskai János 1644. január 1-i kelettel intézte *Iktári gróf Bethlen István uramnak... Hunyad és Máramaros vármegyéknek örökös főispánjának.* A főrész *Hittől szakadásnak megorvoslása* címmel kezdődik, s három *könyvet* foglal magában.

Az előszó szövegkiadása: Laskai János válogatott művei. Sajtó alá rendezte Tarnóc Márton. Bp. 1970, 485–488. Ebben Laskai purista nyelvművelő elveit foglalja össze.

Az eredeti mű szerzője a címlap tanúsága szerint Nicolaus Vedelius (1596–1642), 1618-tól genfi prédikátor, 1630-tól a deventeri, 1639-től a franekeri egyetem teológiaprofesszora. *Panacea apostasiae* című munkája 1629-ben jelent meg Genfben.

Az ajánlásból kitűnik, hogy a fordítás Bethlen István megrendelésére készült. A megbízást tőle az *elmúlt Szent Mihály havának huszadik napján* (1643. szeptember 20-án) kapta Laskai. Bethlent azért érdekelhette a hittól szakadás témája, mivel ifjabb fiát, Bethlen Pétert foglalkoztatta a katolizálás gondolata (vö. OSzKÉvk 1982–1983: 411–422, Heltai János).

In 9 bibliothecis 11 expl. – Berlin *Univ Inst* – Budapest *Acad, Nat, Ref* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – Odorhei – Sárospatak *Ref*

2090

LASKAI János: Jesus kiralysaga, melynek idvességes birodalma alá hatható erösségekkel intettetnek ki-vált-képpen az erdelyi proselyta sidok Laskai Janos által. Varadon 1644 Szenczi K[ertész] Abraham.

$*^6$ $**^6$, A^6–N^6 = [24] + 152 + [3] pag. – 12° – 1 ins.

RMK I 765

Református vitairat. – A címlapot az iktári Bethlen család címere díszíti. Az ajánlólevelet Laskai János Nyírbátor 1644. április 14-i kelettel intézte *Iktari góf Bethlen Péter uramnak, Hunyad és Máramaros vármegyéknek örökös főispánjának*. Ezt *Jóakaró olvasó* megszólítással rövid előszó követi, majd *Steph. Benjamin Szilágyi* latin epigrammája olvasható. A mű törzse tizennyolc *részben* tárgyalja a zsidó és keresztyén vallás különbségeit és főként a zsidóságnak a keresztyénséghez való viszonyulását. Végül a tartalomjegyzék, *Rendi a részeknek* zárja a nyomtatványt.

Laskai művét Tarnóc Márton ismertette részletesen. Megállapította, hogy önálló alkotás, de alapötletét Hugo Grotius: *De veritate religionis Christianae* először Leidenben 1622-ben megjelent könyvéből merítette, s szövegének jelentős részében is e munkát követte. (Laskai János válogatott művei. Sajtó alá rendezte Tarnóc Márton. Bp. 1970, 56–59.

Az előszóból kitűnik, hogy Laskai ezt a vitairatot kinyomtatása előtt hét évvel, a dési complanatióval (1638) nagyjából egy időben írta.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Praha *Nat* ②

Szenci Molnár Albert: Szent Dávid királynak... százötven zsoltári... Amszterdam 1645 – Vide **2091(2)**

2091

[1] SZENT Biblia, az az Istennek Ó és Uy Testamentomában foglaltatott egész Szent Irás. Magyar nyelvre forditatott C á r o l i G á s p á r által, es mostan negyedszer [2] (SZENCI MOLNÁR Albert:) à franciai nótákra

Molnar Albertvl rendelt Sóltár könyvel [3] (SZENCI MOLNÁR Albert:) palatinátusi Catechismussal s egy-házi könyörgeseknek és ceremoniáknak formáival egyetembe ki botsattatott ă belgiomi académiákban tanuló magyaroknak forgolódások által. Amstelodamban 1645 Jánsonivs János költsegevel.

*4, A8–Z8, Aa8–Zz8, Aaa8–Ppp8, Q4, a8–p8; A8–V8, [ ]2; A8–I8 K4 = [8] + 1001 [recte 983]; + 238 [recte 240]; + 321 [recte 320] + [4]; + 150 [recte 152] pag. – 8° – ♪, 1 ill. chalcographica, orn., init.

RMK I 766 – Dézsi: Suppl. 68

Teljes református bibliafordítás. A zsoltárok könyvének verses fordítása és katekizmus. – E kiadvány élén két címlap áll: az első rézmetszetes, díszes előcímlapot vele azonos szövegű, szedett betűkkel készült címlap követi. Ezután *Intések a kegyes olvasóhoz* tájékoztat a negyedszer megjelenő teljes bibliafordítás kiadási elveiről. Majd *Rendi az O és Új Testamentom könyveinek* következik. A bibliafordítás beosztása és szövege megegyezik az 1612. évi oppenheimi kiadással (**1037(1)**). Végén *A nyomtatásban esett derekasabb fogyatkozások* című rész sorolja fel a sajtóhibákat.

Az 1612. évi kiadáshoz (**1037(2)**) hasonlóan külön címlappal kezdődnek *Szent Dávid királynak és prófétának százötven zsoltári* Szenci Molnár Albert fordításában. Tartalma és beosztása megegyezik az előző, csak hiányos példányokból ismeretes, 1644. évi amszterdami kiadásával (**2045**). A címlevél hátán rövid eligazítás olvasható a *hosszú*, valamint *egyenlő nótájú zsoltárok*ról. A zsoltárok incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők (a lapszámozás az incipitmutatóban, az arab sorszámok a zsoltárok Szenci Psalteriumában szokásos sorszámait jelentik): 1. *Aki nem jár* – 2. *Miért zúgolódnak* – 3. *Ó, mely sokan* – 4. *Én igazságomnak* – 5. *Úristen, az* 6. *Uram, te nagy* – 7. *Ó én Uram, és* – 8. *Ó felséges Úr* – 9. *Dicsérlek téged* – 10. *Mire távozol* – 11. *Az Istenben* – 12. *Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert szentid* – 13. *Míglen* – 14. *A bolond* – 15. *Uram, ki* – 16. *Tarts meg engemet* – 17. *Hallgasd meg igazságomat* – 18. *Ó én Uram, ki* – 19. *Az egek* – 20. *Az Úr tégedet* – 21. *Örvendez* – 22. *Én Istenem* – 23. *Az Úr énnékem* – 24. *Az Úr bír* – 25. *Szívemet* – 26. *Légy ítélőm* – 27. *Az Úristen az én* – 28. *Hozzád kiáltok* – 29. *Mostan ti* – 30. *Dicsérlek Uram, tégedet* – 31. *Uram, én* – 32. *Ó, mely boldog* – 33. *Nosza istenfélő* – 34. *Mindenkoron áldom az Urat* – 35. *Pórolj* – 36. *A gonosztevőnek* – 37. *Ne bosszankodjál* – 38. *Haragodnak* – 39. *Magamban* – 40. *Várván* – 41. *Boldog, aki* – 42. *Mint a szép* – 43. *Ítélj* – 44. *Hallottuk, Isten* – 45. *Egy szép* – 46. *Az Isten a mi* – 47. *No, minden* – 48. *Nagy az* – 49. *Hallgassátok meg* – 50. *Az erős Isten* – 51. *Úristen, kegyelmezz* – 52. *Mit dicsekedel* – 53. *A bolond* – 54. *Tarts meg Uram* – 55. *Hallgasd meg az* – 56. *Kegyelmezz meg nékem* – 57. *Irgalmazz Uram* – 58. *Ti tanácsban* – 59. *Szabadíts meg engem Úristen, és* – 60. *Minket* – 61. *Kiáltásom* – 62. *Az én lelkem* – 63. *Isten, te* – 64. *Hallgasd meg Uram, könyörgésem* – 65. *A Sionnak* – 66. *Örvendj egész* – 67. *Úristen, áldj meg jóvoltodból* – 68. *Hogyha felindul* – 69. *Úristen, segíts* – 70. *Siess, ments* – 71. *Tebenned bízom, én* – 72. *Uram, a te ítéletedet* – 73. *Bizonyára* – 74. *Miért vetsz* – 75. *Dicsérünk* – 76. *Esmeretes* – 77. *Az Istenhez az* – 78. *Hallgass, én* – 79. *Öröködben* – 80. *Hallgasd meg Izrael* – 81. *Örvendezzetek* – 82. *Az Isten áll* – 83. *Uram, ne* – 84. *Ó seregeknek* – 85. *Nagy kegyesen* – 86. *Hajtsd hozzám* – 87. *Az Úristen az ő* – 88. *Úristen, én* – 89. *Az Úrnak irgalmát* – 90. *Tebenned bíztunk* – 91. *Aki a felséges* – 92. *Ékes* – 93. *Nagy hatalommal* – 94. *Ó erős* – 95. *Jertek, örvendjünk* – 96. *Énekeljetek minden* – 97. *Az Úristen regnál* – 98. *Énekeljetek új* – 99. *Az Úr országol* – 100. *E földön ti* – 101. *Mindennek* – 102. *Hallgasd meg Uram, kérésem* – 103. *Áldjad lelkem, Uradat* – 104. *Áldjad lelkem, az Urat* – 105. *Adjatok hálát* – 106. *Az Urat áldjátok* – 107. *Dicsérjétek az Urat,*

mert nagy – 108. *Úristen, kész* – 109. *Ó Úristen, én* – 110. *Az Úristen monda* – 111. *Hálát adok, Uram* – 112. *Boldog ember* – 113. *Az Urat, ti* – 114. *Hogy Izrael* – 115. *Nem nekünk* – 116. *Szeretem* – 117. *Az Urat minden* – 118. *Adjatok hálákat* – 119. *Az oly* – 120. *Én az Úristenhez* – 121. *Szemem* – 122. *Örülök* – 123. *Tehozzád szemeimet* – 124. *Az Izrael* – 125. *Akik bíznak az Úristenben* – 126. *Mikor a Siont* – 127. *Hogyha ember* – 128. *Boldog az ember* – 129. *Én ifjuságomtól* – 130. *Tehozzád teljes* – 131. *Uram, nem* – 132. *Emlékezzél meg, Úristen, Dávidrol* – 133. *Ime, mely* – 134. *Urnak szolgái, mindnyájan* – 135. *Áldjátok* – 136. *Dicsérjétek az Urat, mert ö* – 137. *Hogy a babiloni* – 138. *Dicsér* – 139. *Uram, te megvizsgálsz* – 140. *Szabadíts meg engem Úristen, a* – 141. *Tehozzád kiáltok* – 142. *Én az Úrhoz* – 143. *Hallgasd meg Uram, kéresemet* – 144. *Áldott az Úr* – 145. *Magasztallak téged* – 146. *Áldjad én lelkem az* – 147. *Az Urat dicserjétek* – 148. *No, dicsérjétek* – 149. *Az Úrnak, no* – 150. *Dicsérjétek az Urat, áldjátok*.

A zsoltárok után még a következő énekek találhatók: 103. lap: *Emeld – Uram, bocsássad – Úristen, mely* – 104: *Meghagytad – Hallgasd meg Úristen, kérésemet – Ó én lelkem, dicsérjed* – 106: *Örül az en szívem az Urban – Magasztalja az én szívem*. Végül *A zsoltárokra igazító tábla* a kezdősorok betürendjében haladva feltünteti a lapszámot és a zsoltárok sorszámát.

A *Catechismus, azaz a keresztyéni hitre való rövid tanítás* beosztása és szövege megegyezik az oppenheimi bibliakiadásban közölt heidelbergi katekizmussal (**1037(3)**), de az ott még fordítóként feltüntetett Szárászi Ferenc nevét ez a kiadás már nem említi. Továbbá a hivatkozásképpen felsorolt bibliai locusok terjedelme némileg bővült.

E kiadványnak két változata ismert. Ezek a rézmetszetes címlapot követő nyomtatott címlap, a $*_2$, $*_3$ és az A_1 levél szedésében, elrendezésében és helyesírásában térnek el egymástól.

Az „A" variánsban a szedett címlapon az impresszum felett ornamentális címlapdísz áll, alatta a nyomtatási adatok elrendezése a következő: *Amstelodamban / Jánsonivs János / költsegevel 1645 / esztendöben*. A $*_3$ levélen következnek az *Intések...*, a $*_4$-en a *Rendi* és az A_1 levélen kezdődik *Mosesnek elsö keön've*.

A „B" variáns szedett címlapján nyomdászjelvény látható, amely olajfa alatt taláros alakot ábrázol szoveg nélküli írásszalaggal. Alatta az impresszum elrendezése: *Amstelodamban, / Jansonius Janos költségével / 1645. esztendöben*. A $*_2$ levélen vannak az *Intések* és a $*_3$ levélen a *Rendi...* Az A_1 levélen így kezdődik a Biblia szövege: *Mosesnek elsö könyve*.

V. Ecsedy Judit megállapította, hogy a „B" variáns eltérő négy levele Töltési István idején a debreceni városi nyomdában készült. A címlapon található nyomdászjelvény a párizsi Estienne nyomdászcsalád jelvényének tükörképe, amelyen eredetileg az írásszalag szövege: *Noli altum sapere* volt. Töltesi 1683 és 1685 között működött Debrecenben, majd e díszt tovább használta Komáromban. Mivel a „B" variánsnak a budapesti Egyetemi Könyvtár „RMK I 149a" jelzeten őrzött peldánya eredeti, kelet-magyarországi vagy erdélyi legyeződíszes kötésben maradt fenn, amelyen az 1687. évszám áll, ezért joggal feltételezhető, hogy a Biblia első négy levelének újraszedése valóban Töltesi debreceni működése idején, tehát 1683–1685 között készült.

Sztripszky Hiador a MKsz névtelen közleménye nyomán tévesen önálló 1645. évi kiadványként vette fel bibliográfiájába a Szent Dávid királynak és prófétának százötven zsoltári című részt (Sztripszky I 1971/178 ← MKsz 1879: 23).

Cf. (1) **652***; **1037(1)**!; **2068**, –, **2133**, →

(2) **962(1)***!; **1947(1)**, **1981**, **2045**, –, **2163(3)**, **2254(4)**, **2305**, **2363(1)**, **2406(4)**, **2424**, **2564(3)**, **2624(4)**, →

(3) **909***!; **1037(3)**! **1860**, **1863**, **1947(2)**, **2087**, –, **2304(1)**, **2452**, **2457**, **2533**, →

In 27 bibliothecis 62 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Göttingen *Univ* – London *Nat* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2092

[1] EXEMPLAR reconciliationis cvm Hungaris factae 23 Junij anno 1606, nec-non conditiones pacis Turcicae. Denvo typis excvssum sumptibus... Georgii Rakotzi... principis Transylvaniae... ad requisitionem et petitionem regnicolarum inclyti regni Hungariae, et convenit in omnibus cum priore excussione Pragensi ac originalibus. – [2] (Conditiones pacis inter Romanorvm et Turcicum imperatorem, Rudolphum II. et Hehomatem I. Sultanum, ut illae anno superiori 1606. inter utrosque tractatae et conclusae sunt...) – [3] (Pactorvm de perpetua successione in regnis Hungariae et Bohemiae ac provinciarum ad ea pertinentium instrvmenta VI. et XV. Mensis Junij anno M.DC.XVII. Pragae confecta.) Bartphae die prima Martij 1645 Jacobus Klösz [jun.].

A^4–D^4; [a]^4 b^2; A^4–C^4 = [34] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 656 – Caplovič 194

Az 1606. évi bécsi és zsitvatoroki béke szövege. A Habsburg-ház magyar- és csehországi örökös trónutódlásáról kötött 1617. évi megállapodás. – A bécsi béke Mátyás ausztriai főherceg (később II. Mátyás néven magyar király) oklevelével kezdődik, amely magában foglalja a megállapodás 15 cikkelyét és Bocskai István személyes kielégítését: *Quod personam dn. Bochkay ejusque contentationem concernit*. A végén a keltezés Bécs, 1606. június 23, valamint a békét megkötő császári biztosok és Bocskai megbízottjainak nevei olvashatók: *Matthias; Paulus Sixtus Trautson; Ernestus a Molart; Thomas Erdödi, comes perpetuus Montis Claudij; Sigismundus Forgatsch de Ghymes; Carolus a Lichtenstein; Sigefridus Christophorus Preiner; Georg. Turzo, comes perpetuus de Arva; Udalricus Krembergk; Stephanus Ilieshazi; Thomas Wizkelethi; Andreas Ostrossith; Paulus Apponii*. A béke szövegéhez járulnak a magyar rendeknek a csehek részére 1606. szeptember 23-án és a cseh rendeknek a magyarok részére 1606. szeptember 16-án kiadott, a békét kölcsönösen megerősítő oklevelei.

A második rész impresszumot is tartalmazó belső címlappal és önálló füzetjelzéssel kezdődik. Az 1606. november 11-én megkötött zsitvatoroki béke tizenhét pontjának szövegét tartalmazza oklevélbe foglalva. A szerződő felek II. Rudolf császár, Bocskai István erdélyi fejedelem és I. Hehomat (Ahmed) török szultán megbízottjai a következők voltak: *Joannes a Molart..., Adolphus ab Althan..., Georgius Thurzo..., Nicolaus Istwanffj..., Sigefridus a Kolonich..., Franciscus de Batthian..., Christophorus Erdödi... archiducis Austriae Matthiae... ad tractatum pacis designati commissarii et per... Stephanum, Transylvaniae principem... delegati, Stephanus Illieshazij..., Paulus Niarij..., Michael Czobor... et Georgius Hoffmann*, illetve török részről *Ali* budai basa és *Habil* (Hebil) effendi főkádi.

A harmadik rész impresszum nélküli címlappal és újrakezdődő füzetjelzéssel csatlakozik az előzőekhez. III. Fülöp spanyol király és Ferdinánd ausztriai főherceg 1617-ben megkötött szerződése az egyenesági férfi örökösök kihalásának esetére a Magyar- és Csehországban való kölcsönös örökösödésről három okmányt foglal magában. (1) *Philippi III. Hispaniarum regis renuntiatio*, kelt Prágában 1617. június 6-án – (2) *Ferdinandi Austriae archiducis obligatio*, kelt Prága 1617. június 6. – (3) *Matthiae II. Rom. imp. confirmatio*, kelt Prága 1617. június 15.

Az első két rész, vagyis a bécsi és zsitvatoroki béke kétnyelvű szövegkiadása: Magyar Torvenytár. 1526–1608. évi törvényczikkek. Fordították Kolosvári Sándor és Óvári Kelemen. Szerk. Márkus Dezső. Budapest 1899, 958–995. – Csak magyar nyelvű fordítása: Magyar történeti szöveggyűjtemény 1526-1790. Szerkesztette Sinkovics István. Bp. 1968, 348–371.

A kettős, bécsi és zsitvatoroki békeszerződést korábban több alkalommal kinyomtatták Prágában és Bécsben (vö. RMK III 1026, RMK III 1033, RMK III 1048, RMK III 1121). 1645. évi bártfai kiadása I. Rákóczi György költségén jelent meg a magyarországi rendek kérésére, és Rakoczi 1644–1645-ös magyarországi hadjáratával függ össze. A magyar rendek és a Habsburg-ház viszonyát rendező béke megsértései szolgáltak jogi alapjául a magyar rendek ismételt Habsburg-ellenes fölkeléseinek. Az e kiadásban a békéhez csatolt irat (a Habsburg-ház két ágának megállapodása a magyar- és csehországi kölcsönös örökösödésről) pedig a rendek szabad királyválasztási jogát sértette.

A bécsi béke legrészletesebb értékelését ld. Károlyi Árpád: Bocskai és a bécsi béke. Bp. 1907.

Cf. –, **2485**

Budapest *Acad* ① ① – Budapest *Nat* ① ③* – Keszthely ① – Levoca *Ev* ① – Târgu Mureş ① – Wien *Nat* ①

Olim: Pécs

2093

[1] FRÖLICH, David: Ephemeris astronomico-ecclesiastico-historica anni Christianae libertatis MDCXLVI, ... elaborata ac supputata a Davide Frölichio, c(aesareo) per Regnum Hungariae astronomo. – [2] (Prognosis astromantica in annum aerae Christianae Dionysianae MDCXLVI, qua impendentes istius anni eventus ob oculos mortalium perspicue proponit et problematibus jucundis eosdem illustrat. Actor David Froelichius, Caesareopolit. per regnum Hungariae astronomus.) Bartphae Hung[arorum] [1645] typis Jacobi Klöszij [jun.].

A^4–F^4 G^2 = [26] fol. – 4° – Orn.

RMK II 664 – Čaplovič 195

Naptár és prognosztikon. – A címlevél hátán a szerző *Illustrissimo principi... Georgio Rakocii, electo Transylvaniae principi... domino... suo clementissimo* ajánlja művét. Az év jellemző adatai és a jelmagyarázat után a verzó lapokon a naptártáblák következnek. A verzó lapok jobb oldali hasábjára történeti feljegyzéseket nyomtattak. Először *Historiae geographicae* címmel különböző, főleg ókori népek házassággal kapcsolatos, ill. temetkezési szokásairól, majd *Miracula humana* címmel feljegyzésre méltó érdekességeket az emberi erőről, torzszülöttekről stb. A rektó lapokon az egyes napok mellett üres hely van bejegyzések számára. A rektó lapok bal oldali hasábján az *Exempla pestilentiae* című rész olvasható,

történeti feljegyzések pestisjárványokról Kr. e. 460-tól egészen 1645-ig, köztük sok magyarországi adattal.

Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *Prognosticon astrologici caput primum de hyeme. – Caput secundum de vere. – Caput tertium de aestate – Caput IV. de autumno – Caput V. De eclipsibus luminarium – Caput VI. De spe frugum. – Caput VII. De morbis – Caput VIII. De syzygiis superiorum planetarum.*

Cf. **1757**!

Budapest *Nat* cop. – Kraków *Univ* ①
Olim: Sepsiszentgyörgy, Székely Nemz. Múz.

2094

[1] FRÖLICH David magyar-országi astronomus kis kalendariom a Idvözitönk születése után MDCXXXXVI esztendöre, mely második a bissextilis után. Magyar-Országra, Szepessegre és Erdélyre nagy figyelmetesseggel alkalmaztatott. – [2] (Prognosticon astrologicum avagy természet szerént való jövendöles az 1646 esztendöre... David Frölichius késmárki mathematicus által.) Bartfan [1645] Klösz Jakab [jun.].

A^8–D^8 E^{7+1} = [39] fol. – 16°

Sztripszky I 1976/183 ← MKsz 1879: 23 – Dézsi: Suppl. 67 – Čaplovič 196

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A címlap hátán a szerző *Jacobo Kviatkowsky... sedis judiciariae inclutae comitatus Sarosiensis jurato assessori, nec non... principis... Vladislai Dominici, ducis in Ostrog et in Zaslaw, comitis in Tarnow... proventuum bonorum in Hungaria existentium administratori* ajánlja művét. A naptárrész beosztása megegyezik az 1639. évre szóló bártfai naptáréval (**1708**). A *Rövid krónika* 1645-ig foglalja össze a magyarok történetét. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Az 1646. esztendőnek négy részéről: I. A télről – II. A tavaszról – [III.] A nyárról – [IV.] Az őszről – [V.] Az eklipszisekről – IV.[!] A hadakozásról – VII. A betegségekről – VIII. A földi gyümölcsökről.* A kiadványt a *Sokadalmok Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1709**!

Budapest *Nat* ①
Olim: Erdélyi Muzeum

2095

WEBER, Johann: Amuletum, azaz rövid és szükséges oktatás a dög-halálról, szereztetet Weber Janostol, eperjesi patikáriustól... Bartfan 1645 Klösz Jakab [jun.].

[ ]^{4},):(^{4}, [/]^{1}, A^{6}–M^{6} N^{2} = [16] pag. + [1] tab. + 144 + [3] pag. – 12°

RMK I 767 – Caplovic 197

Orvosi tanácsok. – A címlapon bibliai idézet. A címlevél hátán latin nyelvű disztichonokban írt *Cautela* és annak magyar verses fordítása olvasható. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Némelyekre lelkek gondja*. Ezt követi a szerző ajánlólevele *A tekintetes... Sáros vármegyének, ... viceispán uramnak és... assessor uraméknak*. Az ajánlólevélben található vers kezdősora: *A szerencsét hiába vádoljuk. Votum devotum* című latin disztichon zárja az ajánlást. Weber *A kegyes olvasónak s.* című verses előszóban foglalja össze célkitűzéseit. Kezdősora: *A régiek mit értettek*. Majd újabb latin disztichon szól *Ad Zoilum*. A szerzőt egy-egy latin versben üdvözli *Martinus Crusius, ecclesiae Kellemesiensis minister és Georgius Curiani, alumnus scholae Epper*. Ezután *Synopsis amuleti* foglalja táblázatba a könyv felosztását latinul és a hátlapján azonos címmel, de magyar nyelven. A fő részt *Oktatás a döghalálról* vezeti be. Majd öt fejezet *eszköz* címzéssel ad tanácsot a pestis elűzésére. Ezek: 1: a penitenciatartás. 2: a helyváltoztatás, 3: a jó rendtartás, 4: orvosok, 5: orvosságok. Ez utolsó *eszköz* először *De remediis praeservativis*, az egészségmegtartó orvosságokról szól. Ebben tárgyalja: I *Az aert avagy éltető eget* – értekezik II *Az ételben és italban való rendtartásról* – *III. Az aluvásról és vigyázásról* – *IV. Az nyugodalomról és mozgásról* – *V. Gyomornak töltéséről és testnek ürösítéséről* – *VI. Az elménck indulatiról*. Az orvosságok másik nagy csoportja a *Remedia curativa, gyógyító orvosságok*. Mielőtt ezekre részletesen rátérne, három alfejezetben bemutatja a szerző: 1. *Signa infectionis*, 2. *Signa refectionis* és 3. *Signa defectionis*. Ezután értekezik *De remediis expulsivis, a dögöt ember testiből kiűző orvosságokról*. Ezek a purgáció, az izzasztás és az érvágás. A *Remedia applicativa* tárgya: *A kelevényre és fekélyekre, avagy kelésekre ragasztó orvosságok*. Tizennyolc betegség gyógyításáról szól a *Remedia varia, pestis accidentia sublativa, orvosságok, melyekkel a pestisben különb-különbféle történt betegségek gyógyíttatnak meg*. Az utolsó fejezet *De remediis confortativis, a megerősítő, avagy újító orvosságokról* szól.

Ezután következő három kérdésre ad a szerző részletes választ: *Mivel kelljen az elbágyadt elmét újítani és gyámolítani? – Miért hát hogy az orvosdoktorok is meghalnak pestiskor? – Miért, hogy néhol semmi böcsületi nincsen a gyógyító tudománynak, hanem nagy utálásban vagyon?* Végül a *De sacris remediis* a lelki orvosságokra: a buzgó könyörgésekre hívja fel a figyelmet. Az utolsó nyomtatott lapon szív alakú, nyakban hordható, nyomdai szedéssel készült amulett látható latin nyelvű felirattal, alatta annak magyar verses fordításával.

Johann Weber mondandója igazolásául többször idéz könyvében klasszikus vagy újkori latin auktorokból. Ezeket magyarra általában versben is lefordította. Verseinek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 12: *E három* – 38: *Citron* – 50: *Időd töltsed* – 50: *Déli* – 54: *Ingadozás* – 56: *Felettébb* – 63: *Ezek* – 72: *Ottan* – 107: *Sokan, akik* — 111: *Jó cselekedeteket* – 118: *Késő* – 139: *Mi azt* – 140: *A betegség* – 141: *Mit használ* – N$_{1}$a: *Sokakat* – N$_{2}$a: *Uram Jézus, légy orvosunk*.

Szövegkiadás: Az egészségmegtartó orvosságokról és A kelevényre és fekélyekre avagy kelésekre ragasztó orvosságok című részeket kiadta Waczulik Margit (A táguló világ magyarországi hírmondói XV–XVII. század. Bp. 1984, 330–332), a verses részeket Varga Imre RMKT XVII/9 239–243, 642–644.

Johann Weber e munkáját az 1644–1645-ben Magyarországon dühöngő pestis idején írta. Német nyelvű változata már 1644-ben Bártfán (**2052**), biblikus cseh pedig 1645-ben (**2111**) látott Lőcsén napvilágot. A magyar *Amuletum* előszava szerint Weber Galenus-követőnek vallotta magát, és az őáltala ajánlott és kipróbált gyógymódok publikálását tekintette céljának. Műve jelentőségét a magyarországi orvostörténet fejlődése szempontjából Magyary-Kossa Gyula vizsgálta (Magyar orvosi emlékek. Budapest 1931, III. 363–365).

Cf. **2052**, –, **2111**, →

Budapest *Acad* ① ① ②* – Budapest *Acad Lingu* ○ – Budapest *Nat* ②* – Budapest *Univ* ④ – Cluj-Napoca *Theol Prot* ③* – Martin *MS* ① – Sárospatak *Ref* ②* – Târgu Mureş ②*
Olim: Debreceni ref. coll., Lugossy József

2096

ESZTERHÁZY Miklós: A magyar-orszagi palatinusnak, grof Eszterhazi Miklosnak Lonyai Sigmondhoz és némelly vármegyékhez irt leveleinek igaz pariája. Béchben MDCXLV a kolonjai udvarban Kosmerovius Mate.

A^4–G^4 H^3 I^{3+1} = [2] + 69 [recte 65] pag.– 4° – 1 ins., orn., init.

RMK I 769

Politikai levelek. – A címlap hátát Magyarország címere díszíti. A kiadványban Eszterházy Miklós nádornak Rákóczi György 1644–1645-ös felkelése idején, 1644. február 17 és 1645. május 7 között írt tizenhárom levele olvasható, amelyekből nyolcat *Lónyai Zsigmondnak*, a többit *A vármegyéknek, Az erdélyi státusnak, A magyarországi státusnak, Szeredi Istvánnak, A vármegyékhez s városokhoz is* címzett. Az utolsó levél elé van iktatva: *Rakoczi fejedelem Lonyai Zsigmond altal tett intimatiójára való választétele a magyarországi palatinusnak, azont közölvén a mostan Bártfán összegyűlt urakkal és vármegyékkel is*. Ez az utóbbi irat 1645. február 7-én kelt Nagyszombatban.

A levelek szövegkiadása: Galantai gróf Esterházy Miklós munkái. Szerkeszti Toldy Ferenc. Pest 1852, 298–344.

Ez a kiadvány Eszterházy I. Rákóczi Györgyhöz küldött leveleinek gyűjteményéhez kiegészítés (**2097**), s minden bizonnyal azzal egy időben jelent meg, erre utal, hogy ismert példányai annak példányaival egybekötve maradtak fenn.

Matthäus Cosmerovius 1645-től kezdődően nyomtatott magyar nyelvű könyveket Bécsben. Előbb egyetemi, majd 1649-től udvari könyvnyomtató volt (Benzing, Josef: Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts im deutschen Sprachgebiet. Wiesbaden 1982, 490).

Cf. **2051**, **2075**, –, **2097**, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Hajdúnánás *Gymn* ① – London *Nat* ① – Martin *MS* ○ – Târgu Mureş ① – Wien *Nat* ①

2097

ESZTERHÁZY Miklós: A magyar-orszagi palatinusnak, grof Eszterhazi Miklosnak Rakoczi György erdélyi fejedelemnek írt egy-nehány intö leveleinek igaz pariája. Béchben MDCXLV a koloniaj vduarban Kosmerovius Máte.

A^4–M^4 N^2 O^4 P^4 Q^{3+1} = [2] + 120 pag. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK I 768

Politikai levelek. – A címlap hátát Magyarország fametszetű címere díszíti. E kiadás tartalma és beosztása a tizenegyedik levél végéig megegyezik az 1644. évi kiadáséval (**2075**). Ezután *Memoriale pro ablegato principis Transylvaniae egregio Stephano Szentpáli* következik. Majd Eszterházy további levelei Rákóczihoz a tizenkettőtől a huszonnyolcas sorszámig. A tizenkettedik levél 1644. március 1-jén Léván, a huszonnyolcadik 1645. június 5-jén Nagyhéfflánban kelt.

A levelek szövegkiadása: Galantai gróf Esterházy Miklós munkái. Szerkeszti Toldy Ferenc. Pest 1852, 207–295.

E levelek Eszterházy Miklós nádornak I. Rákóczi Györggyel az 1644–1645. évi hadjárat idején folytatott politikai vitája során keletkeztek. Szilágyi Sándor szerint Rákóczi is sajtó alá készítette a maga válaszleveleit, kinyomtatásukra azonban már nem került sor (Szilágyi Sándor: I Rákóczy György 1593–1648. Budapest 1893, 366–368). Rákóczi válaszaiból számosat közölt Toldy a fent említett szövegkiadás függelékeként.

Cf. **2051**, **2075**, **2096**, –, →

In 11 bibliothecis 15 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Univ* – Hajdúnánás *Gymn* – London *BL* – Martin *MS* – Târgu Mureş – Wien *Nat*

2098

[1] KRAKAI kalendariom könyv a béczi prospectus szerént Vrunk születése vtán az MDCXXXXVI. esztendöre rendeltetet Jablonski Miklos krakai mathematicus által[!]. – [2] (Az 1646. esztendönek reszeiröl, azoknak természetéröl, tulaidonságárol... á planéták forgása szerént rendeltetet prognosticon.) Béchben [1645] Gelbhaar Gergely.

$[A]^8$ B^8 C^8 D^3 = [27] fol. – 8° – 1 ins., mult ill.

RMK I 784

Új naptár és prognosztikon. – A címlapon látható fametszeten két angyal tartja Magyarország koronás címerét. A naptárrész beosztása megegyezik az 1639. évre szóló bécsi kalendári-

uméval (**1712**). A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A prognosztikon egyes fejezetei: *A télről – A kikeletről – A nyárról – Az őszről – A Napban és Holdban való fogyatkozásokról – A Földnek termetiről – A betegségekről – A hadról.* A kiadványt a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1667**!

Budapest *Acad* ④ ④ – Budapest *Nat* ① ① (← Csornai prépostság ktára) – Budapest *Univ* ④ ④ ④

2099

SZENCI MOLNÁR Albert: [1] Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum, jam recens quarta cura recognitum, innumeris pene dictionibus ac versibus, syllabarum quantitates indicantibus adauctum et ita elaboratum, ut ex eo Latinarum dictionum genera, modus declinandi et conjugandi, tanquam ex thesauro depromi possint. – [2] Item Dictionarium Ungarico-Latinum, infinitis vocibus loquendiq(ue) formulis ac proverbiis Ungarico-Latinis locupletatum. Authore Alberto Molnar Szenciensi. – [3] Adjecti sunt ad finem libri indices chorographici et chronologici studiosis utiles ac necessarii. – [4] Item Syllecta scholastica clarorum virorum, quorum catalogum exhibet frontispicium Syllectorum, quae et separatim vendi possunt. – [5] (Institutio juventutis in paedagogiis illustribus Inferioris Palatinatus. Noribergae 1644 typis et sumtibus Wolffgangi Endteri.) Francofvrti ad Moenvm MDCXLV (1644) typis Antonii Hummii, impensis Wolfgangi Endteri.

[ ]², A⁸–Z⁸, Aa⁸–Zz⁸, Aaa⁸–Sss⁸ Ttt³⁺¹; A⁸–Z⁸; a⁸ b⁸ c⁷⁺¹; α⁸ β⁸ γ₁₋₄, ††¹, γ₅₋₈ δ⁷⁺¹ = [3] + 1030 + 368 + [1] + 44 + 63 + [1] pag. – 8° – 3 ins., orn., init.

RMK I 759 – RMK I 776 – RMK III 1626

Latin–görög–magyar és magyar–latin szótár; Magyarország és Erdély közigazgatási felosztása és uralkodóik kronológiai táblázata; oktatási módszertan és iskolai tantervi utasítás. – Az összefoglaló címlap után *Catalogus veterum poetarum et auctorum* sorolja fel azokat a szerzőket, akiknek verssorait a *Lexicon* példaként idézi. Az ezután kezdődő főrész tartalma és beosztása teljesen megegyezik a *Lexicon* 1621. évi kiadásával (**1239**), annak laponkénti újraszedése. A *Dictionarium Ungarico-Latinum*, a *Syllecta scholastica* és az *Institutio juventutis* című részeknek önálló címlapjuk van. Az utóbbi kettőt és a kötet legutolsó lapját nyomdászjelvény díszíti. A három belső címlap impresszumában az 1644. évszám olvasható. Eszerint a *Lexicon* egyes részeinek nyomtatása már 1644-ben elkészült, de a teljes mű az összefoglaló címlap tanúsága szerint csak 1645-ben jelent meg. Az önálló címlapok alapján Szabó Károly három önálló nyomtatványként vette fel bibliográfiájába (RMK I 759, RMK I 776, RMK III 1626), pedig az összefoglaló címlap egyértelműen felsorolja a második és a negyedik rész címét is. Az utóbbi után megjegyzi, hogy azt önállóan is lehet árusítani. Vagyis a *Syllecta scholasticát* a hozzá csatlakozó *Institutio juventutis*-szal együtt önállóan is forgalmazták (RMK III

1626), az előző 1621-ben megjelent kiadáshoz hasonlóan (**1239**). Az összefoglaló címlap és az azt követő levél kétféle szedésben ismeretes. Az „A" variánsban az *Impensis WOLFGANGI ENDTERI* után külön sorban szerepel a *Civis & Bibliopolae Noribergensis* megjelölés. Ezzel szemben a „B" variánsban az *Impensis WOLFGANGI ENDTERI, Civis et Biblio-* került az első sorba, s a második sor így folytatódik: *polae Noribergensis*. Bizonyára az ügyetlenebb beosztású „B" variáns készült először, amelyet nyomtatás közben javítottak ki.

Szenci Molnár Albert szótárának ezt a kiadását Melich János vetette össze az 1621. évi kiadással, és ő állapította meg a két kiadás teljes egyezését is (A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 144–145 és Bartók 35–36).

Cf. **919***!; –, →

In 47 bibliothecis 68 expl. – Bratislava *Univ* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Heidelberg *Univ* – Paris *Nat* – Praha *Strahov* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – etc.

2100

(ARTICULI dominorvm regnicolarvm trivm nationvm regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis Albae Iuliae ad 16. diem Aprilis anni praesentis millesimi sexcentesimi quadragesimi quinti indictis conclusi.) [Gyulafehérvár 1645 typ. principis.]

A^2 B^2 = [4] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1972/179 ← MKsz 1895: 262 – Dézsi: Suppl. 73

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a harmadik lapon olvasható. Ezt követi magyar nyelven az 1645. április 16-át követő napokban Gyulafehérvárott tartott országgyűlés három artikulusba foglalt végzéseinek szövege. Ezen az országgyűlésen I. Rákóczi György fejedelem személyesen nem vett részt. E törvénycikkeket, amint a latin nyelvű záradékban olvasható, 1645. július 6-án Kassán erősítette meg.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 413–436.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968:207, Fazakas József). Ez az első olyan törvénycikk-kiadás, amely már feltehetően Andreas Gregorius Schemnicensis munkájaként jelent meg, aki 1644-től 1646-ig volt a fejedelmi műhely vezetője (OSzKÉvk 1978: 293, 330, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641!**, –, →

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① (Erdélyi Múzeum) –Sighişoara ①

2101

(BISTERFELD, Johann Heinrich): Elementa logica in usum scholae Albensis ita collecta, ut tyro trimestri spatio fundamenta logices cum fructu jacere queat. Editio tertia auctior. Albae-Juliae MDCXLV typis celsissimi principis.

A^8–C^8 D^6, [ ]^1 = 60 pag. + [2] tab. – 8°

RMK II 657

A logika tankönyve. – A címlap hátán olvasható a szerző Gyulafehérváron 1645. október 23-án kelt ajánlása. Az ajánlás dátumát leszámítva az egész nyomtatvány szövege és beosztása megegyezik az 1641-ben megjelent kiadásával (**1881**). Tehát a címlap állításával szemben e kiadás nem bővített, hanem változatlan. Az 1649-ben Váradon megjelent kiadás, amely címében ugyancsak „Editio tertia auctior"-nak nevezi magát (**2297**), valóban magában foglal egy *Collectio* című részt is, ennek azonban e kiadás egyik ismert példányában sincs nyoma.

Cf. **1612**; **1881**, –, **2297**

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Acad* ① – Târgu Mureş ① (Székelykeresztúr)

2102

[1] AZ EGESZ kereztyeni vallasnak rövid fundamentomi. – [2] Megint kétségbenesés ellen való egy-néhány lelki vigaztalások. – [3] (Szent irásbéli erössegek es bizonsagok, a mellyek a pápistákot, Luther, Arminius és Ariusnak követöit... az hamisságról meg győzik.) Gyula-fejirvaratt MDCXLV [typ. principis].

A^8–C^8 D^{10}, A^{10} = [44] fol. – 8°

RMK I 771

Református vallási tanítás, elmélkedés és bibliai helyek tematikus gyűjteménye. – A címlapon bibliai idézet. A címlap hátán *Apafi Mihály* külön szöveg nélkül ajánlja a nyomtatványt *Petki Barbarának, a néhai... Apafi Györgynek meghagyott özvegyének, ... mint szerelmes anyjának*. Ezt követi *Az együgyű kegyes olvasóhoz* intézett előszó, kelte Gyulafehérvár 1645. július 1, aláírója ugyancsak Apafi Mihály. *Az egész keresztyéni vallásnak fundamentomi* című tanítás kérdés-felelet formában fejti ki mondanivalóját, az egyes „fundamentumok" *Az Istenről*, *Az emberről*, *A Krisztusról*, *A hitről*, *A hitnek kereséséről*, *Az embernek halála után való állapotjáról* szólnak. E rész *Ezeknek a hat fundamentumoknak bővebb magyarázatával* zárul. Ezután olvasható a két fejezetet magában foglaló elmélkedés: *A bűn miatt megsebesíttetett szíveknek kétségbeesés ellen való vigasztalási* és *A Sátánnak ellenvetési s azokra való feleleti a vigasztalásnak*. Végül új füzetjelzéssel, de önálló címlap nélkül a *Szentírásbéli erősségek és bi-*

zonyságok, amelyek a pápistákat, Luther, Arminianus és Ariusnak követőit e következendő rövid summákban világosan a hamisságról meggyőzik című bibliai „locus-gyűjtemény" zárja a kiadványt. Ez összesen 40 vitatott, egy mondatban megfogalmazott dogmatikai tételhez csoportosítva sorol fel bibliai helymegjelöléseket, azok szövegének közlése nélkül. A gyűjtemény végén rövid megjegyzés olvasható *Vedd eszedbe*, hogy az utalások *Junius* (Franciscus Junius 1545–1602) és *Pagninus* (Pagninus Santes, ?–1541) Biblia kiadásaira támaszkodnak. A megjegyzés kelte *Albae Juliae 16. Aug. 1645.*

Szabó Károly az ajánlás alapján Apafi Mihály műveként írta le e nyomtatványt. Fazakas József azonban megállapította, hogy Apafi, aki 1645-ben még csupán tizenhárom éves volt, nem lehetett a szerzője, valószínűleg csak a kiadás költségeit viselte az Apafi család (OSzKEvk 1967: 333).

A kiadvány függelékének, a *Szentírásbeli erősségek*nek újrakezdődő füzetjelzése alapján feltételezhető volna az is, hogy a locus-gyűjtemény önálló nyomtatvány, hiszen később több ízben külön is megjelent *Mennyország kinyittatott egyetlenegy szoros kapuja* címmel (**2172**, RMK I 915, RMK I 1130). E kiadás tipográfiai anyagának tüzetes vizsgálata azonban azt bizonyítja, hogy az 1640-es évek közepén, tehát a mű törzsrészével egy időben készült. Minden ma ismert példányban megtalálható ez a függelék, sőt a *Rövid fundamentum* 1753. évi kolozsvári kiadásában (Petrik I 96) ugyancsak. Megalapozottan feltételezhető tehát, hogy a kiadó a *Szentírásbeli erősségek*et a nyomtatvány többi részével együtt hozta forgalomba.

A későbbi, önálló kiadások alapján Herepei János (ItK 1964: 479–482 és Adattár II 480–488), valamint Bán Imre (ItK 1964: 483) Apácai Csere János művének tartotta a *Mennyország kapuját*. Megállapításaik nyomán Fekete Csaba az 1656. évi váradi kiadásnak (RMK I 915) egy kéziratos másolatából ki is adta az egész locus-gyűjteményt (Apáczai Csere János 1625–1659. Szerkesztette Király László. Bp. 1975, 63–90). Egyiküknek sem volt azonban tudomása arról, hogy a *Mennyország kapuja* más címmel, de azonos tartalommal már évekkel korábban minden bizonnyal 1645. augusztusában megjelent. Apácai ekkor még nem egészen húszévesen a gyulafehérvári főiskola hallgatója volt, Apafihoz hasonlóan aligha lehetett akár a függelék, akár az egész munka összeállítója. Az egész mű szerzőségének kérdésével újabban Heltai János foglalkozott. Megállapította, hogy e kiadvány Apafi Mihály konfirmációjának alkalmából készült, s tartalmi érvek alapján valószínűsítette, hogy szerzője a Rákóczi fiúk konfirmációi vizsgája alkalmából kiadott *Csecsemő keresztyén*hez (**1721**) hasonlóan Keresztúri Pál lehetett (MKsz 1994, 74–77).

Cf. (1–3): –, →
(3): –, **2172**, →

Budapest *Acad* ④ – Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca *Univ*) – Cluj-Napoca *Acad* ②* – Cluj-Napoca *Univ* ①

2103

[1] GELEJI KATONA István: Titkok titka, az az az öröktol fogva magatol ö-szinte valo... jehovai természetben lévö... Elohim személyeknek háromi többségek felöl valo menynyei titkos tudomány, melly az Ov és Uj Testamentumoki... szent-irásokbol az üdvösségre elégségesen ki nyilatkoztatik...

és a... minapéban támadott uj tévelygöknek, s nevezet szerént Enyedi Györgynek... színes magyarázatitol... meg-oltalmaztatik, es imé... minden olvasni akarokval istenes kegyességböl... közöltetik Geleji Katona Istvantol... – [2] (GELEJI KATONA Istvan: Magyar gramatikatska, avagy az igaz magyar irasban és szollásban kévántato néhány szükséges observatiok.) Gyula-Fejir-Varatt MDCXLV [typ. principis].

a⁴–z⁴, A⁴–Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Zzz⁴, Aaaa⁴–Zzzz⁴, Aaaaa⁴–Zzzzz⁴, Aaaaaa⁴–Zzzzzz⁴, a⁴–g⁴ h²; A⁴–C⁴ = [40] + 1073 + [91] + [24] pag. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK I 772 – RMK I 773 Nagler 258

Református tanítás és magyar nyelvtan. – A címlap hátán egyetlen szillogizmusba sűrítve foglalta össze a szerző műve tartalmát: *Az isteni állatbéli személyek szentséges háromságoknak... fundamentomja, és ez... könyvnek summája*. Ezt követően olvasható az *Ajánló előbeszéd az eretnekségnek eredetiről és terjedetiről*, amelyet *Rákóczi Györgynek Erdélyországának fejedelmének* címzett *Geleji Katona István, erdélyi orthodoxus püspök* Gyulafehérváratt 1645. április 6-án. Ehhez csatlakozik *A kegyes olvasóhoz* intézett előszó. Az *I. mutató tábla, a könyvnek vágatékije és részeié* még a főrész előtt tájékoztat a mű beosztásáról és tartalmáról. Ennek végén Erdély és a Rákóczi család egyesített, fametszetes címere látható.

Az egész munka törzse két részre tagolódik: a *Titkok titkának... elsö könyvének első vágatékja* és *második vágatékja*. Az első vágaték tizenkettő, a második nyolc *rész*-ben magyarázza előbb az Ószövetségből, majd az Újszövetségből az egyetlen isteni lényeg három személyben való megragadhatóságát bizonyító szentírási helyeket. A fő rész használatát újabb három mutató segíti: a *II. mutató tábla* a szövegben részletesen tárgyalt bibliai helyek szövegét tartalmazza Geleji Katona saját fordításában. A *III. mutató tábla* a többi szentírási idézet visszakeresését segíti. A *IV. mutató tábla* pedig betűrendes tárgymutatót ad a kötethez. Az utolsó levélen a sajtóhibák jegyzéke olvasható. Ennek végén négysoros vers áll, amely kimaradt Geleji Katona verseinek szövegközléséből (vö. RMKT XVII/9 237-239), kezdősora: *A vétségek emberéi*.

A *Magyar Grammatikácska* önálló impresszumot is tartalmazó címlappal és újrakezdődő ívjelzéssel csatlakozik a főműhöz, ezért Szabó Károly két kiadványnak tekintette (RMK I 772 és RMK I 773). Kétségtelen azonban, hogy egy kiadványként jelentek meg, mivel ezt maga Geleji hangsúlyozza a *Titkok titkának* előszavában: *mind az által elgondoltam, hogy... magam írásomnak és szólásomnak mentségére a könyv farkára valami Observatiotskákat ragasszak*. Az observatiókat, azaz a nyelvtant *A kegyes olvasóhoz* címzett előszó vezeti be. Ezt követően két részben fejti ki mondanivalóját: *Az igaz magyar írásnak módja felől való... observatiocskák...* és *Az igaz magyar szólásnak módja felől való... observatiocskák*. Végül e munkát is egy rövid vers zárja, az incipitmutatóra utaló kezdősora: *A szók a dolgok jegyei*.

A *Titkok titkának* keletkezési körülményeiről a Rákóczihoz intézett ajánlás tudósít. Eszerint 1641. június 10-ére zsinatot hívott össze Kolozsvárra Geleji, amelyen I. Rákóczi György és Lórántffy Zsuzsanna is részt vett. Ebből az alkalomból *az isteni állatnak egységéről és annak személyeinek háromságáról* adott ki Geleji téziseket, amelyekről ő és Johann Heinrich Bisterfeld az erdélyi szász evangélikus iskolamesterekkel több napon át vitázott. E vitán elhangzott érvelését bővítette ki Geleji a fejedelem biztatására, és az egész mondanivalót három *könyv*ben rendezte el. Ám később, hogy munkája egyetlen *volumen*ben legyen közreadható, a második és harmadik könyvet az első könyv második *vágatékjának* nyolcadik *részébe* tömörítette össze. Az így kimaradt anyagot pedig az ajánlás keltezésének időpontjában Váradon már sajtó

alatt levő *Váltság titkának első* és *utolsó részei*ben helyezte el (vö. **2124** és **2298**). A *Titkok titkát* Geleji egyúttal Enyedi György unitárius tanításának (vö. **1187** és **1222**), valamint Johann Volkel (Voelkel), XVI. századi, sociniánusnak tartott holland teológus nézeteinek cáfolatául is szánta. Geleji Katonának e munkáját legteljesebben Gál Lajos dolgozta fel: Geleji Katona István igehirdetése. Debrecen 1939. Theológiai Tanulmányok 60. szám. (= Theológiai Szemle 1939: 3–34, 51–178, 187–226). Gál tanulmányának 72–93 lapján olvasható a Geleji Katona István műveiből összegyűjthető részleges bibliafordítás, amelynek törzsanyagát a *Titkok titkának II. mutató táblája* jelenti.

A magyar nyelvtudomány, helyesírás és nyelvművelés kibontakozásának szempontjából alapvetőnek számító *Magyar Grammatikácskát* először Toldy Ferenc adta ki, sok hibával (Corpus grammaticorum linguae Hungaricae veterum. – A régi magyar nyelvészek Erdősitől – Tsétsig. Pest 1866, 291–329), majd Simonyi Zsigmond tette ismét közzé (Magyar Grammatikatska... Bp. 1906). Az újabb szakirodalomban Szathmári István dolgozta fel részletesen (Régi nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk. Bp. 1968, 233–270), Balázs János méltatta nyelvbölcseleti elveit (Hermész nyomában. Bp. 1987, 417–425), és Bartók István elemezte kritikatörténeti szempontból (32–33).

Cf. –, **2124**, **2298**

In 30 bibliothecis 42 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref* – Praha *Nat* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ* – Târgu Mureş – etc.

Medgyesi Pál: Égő szövétnek... Gyulafehérvár 1645. – Vide **2130**

2104

MEDGYESI Pál [transl.]: Lelki A-Be-Ce az Christus oskolájában az alsó rendben bé állatandó tsetsemöknek közönsegessen, kivaltkeppen penig az méltoságos kegyes fejedelem-aszszonynak Lorantfi Susannanak approbb tseledgyenek hasznokra. Edgy istenfélö tudos anglus tanétónak irásából fordettatott. Fejér-várat 1645 typis et impe(n)sis celsissimae principis-[sae.].

A^8–C^8 D^4 E^2 = 56 + [4] pag. – 8° – Orn.

RMK I 775

Református katekizmus és erkölcsi oktatás. – A címlevél hátlapja üres. A kiadvány élén Medgyesi Pál rövid előszava *Eleve való szükséges oktatás* tájékoztatja az olvasót munkája rendeltetéséről. Majd a tartalomjegyzék következik: *E Lelki ábécé-beli szent tanúságoknak rendi és nemei*. A főrész két nagyobb egységre tagolódik. Az első, a *Lelki ábécé* szabályos kiskatekizmus, ám a hagyományos katekizmusi anyag egy részének, a Hiszekegynek, a Miatyánknak és a Tízparancsolatnak magyarázatát mellőzve foglalja össze az alapvető hittani ismereteket. A második rész: *Az embernek minden napoki magaviselése felől való rövid igazgatás* ugyancsak kérdés-felelet formájában fejti ki a legkülönfélébb emberi viszonylatokban kö-

vetendő erkölcsi normákat. A kiadványt *Egy néhány szép könyörgések, melyeknek valamelyikét mindannyiszor el kell mondani, valamennyiszer a Lelki ábécének tanulásához és gyakorlásához kezdünk* és *Hálaadás lelkigyakorlás után* zárják.

E munka szövegkiadását, Medgyesi Pál: Lelki ábécé. Bp. [1940] az 1684-es keresdi (RMK I 1319) kiadás alapján Bácsy Ernő rendezte sajtó alá. Tartalmát röviden Berg Pál ismertette (Berg: Angol hatások 97–98).

Amint az a címlapról kitűnik, e mű *Lorántffy Zsuzsanna apróbb cselédjeinek hasznokra* készült, és az ő költségén jelent meg. Medgyesi angolból fordította magyarra. Fodor Sándor a szövegkiadás bevezetésében a címek egybecsengése alapján feltételezte, hogy Medgyesi Thomas Cranmer: *A shorte instruction into Christian religion for the synguler commoditie and profyte of children and young people* [London] 1548 című műve alapján dolgozott (i.m. 12). Cranmer valójában Justus Jonas *Catechismus pro pueris et iuventute* című művét fordította angolra (BMGC 45: 721). Cranmer munkáját nem volt lehetőség tanulmányozni, Jonas katekizmusa azonban semmi hasonlóságot sem mutat Medgyesi munkájával, ezért a lelki ábécé valódi forrása ma ismeretlen.

Cf. –, **2213**, **2434**, →

Budapest *Nat* ④* ④* + cop. – Cluj-Napoca *Acad* ①

2105

(PISCATOR, Ludovicus Philippus): Rudimenta oratoriae in usum illustris scholae Albensis. Praefixae svnt Tabulae methodum hujus libelli indicantes. Albae-Juliae MDCXLV [typ. principis].

[ ]⁴, A⁸–F⁸ = [8] + 96 pag. – 8° – Orn.

RMK II 658

Szónoklattankönyv. – Tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik az első, 1639. évi gyulafehérvári kiadással (**1766**). Csupán az ajánlás keltezésének évszámát változtatták meg 1639-ről 1645-re.

Cf. **1766**, –, **2301**, →

Braşov *Arch* ① – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① (Tordai unitár. gimn.)

2106

[1] [KALENDÁRIUM az 1646. esztendőre.] – [2] (Iudicium astrologicum, az az ez következendö 1646 esztend[öre a csi]lagokbol vött jövendöl[és]. 1. Az esztendönek 4 részeiröl. 2. Az ecclypsisekröl. 3. Hadakozásokrol. 4.

Betegségekröl. 5. Földi és fáij termésekröl. 6. Az bányákrol. Az tudakozo olvasoknak kedvekért irattatot B e n e d i c t u s A r k o s i által.) Colosvarban [1645] [typ. Heltai] Abrug[i] György.

[A^8 B^8] C^8 + ? = [24 + ?] fol. – 16°

Sztripszky I 1978/185 ← MKsz 1878: 271

Naptár és prognosztikon. – E kiadvány egyetlen fennmaradt, kötéstáblából kiáztatott töredékét Fraknói Vilmos ismertette (MKsz 1878: 271). Csupán az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egy része maradt meg, a C_{2-3} és C_{6-7} levelek. Ennek fejezetei megegyeznek a címlapon felsoroltakkal, de *Az esztendőnek 4 részeiről* című első fejezet hiányos, csak *A télről* és *A tavaszról* című részeket tartalmazza.

A naptár szerzője, Árkosi Gelei Benedek (1614–1647) kolozsvári tanulmányai után 1636–1644 között Padovában tanult. Nem azonos azzal az Árkosi Benedekkel, aki 1642–43-ban németalföldi egyetemekre iratkozott be. A filozófia és az orvostudomány magisztere, 1645 májusától haláláig a kolozsvári unitárius kollégium tanára volt (Szabó Miklós – Tonk Sándor: Erdélyiek egyetemjárása ...1521–1700. Szeged 1992, 32).

Cf. **1828**!

Budapest *Nat* ④

Kalendáriom. Krakkó 1645. – Vide **Appendix 178**

Graff, Andreas: Illustris quinque partium syntaxis. Kremnica 1645. – Vide **2117**

2107

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1646. Leutschau 1645 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

Comenius, Joannes Amos: Janua linguarum reserata aurea. Leutschoviae 1645. – Vide **2581**

Graff, Andreas: Illustris quinque partium syntaxis... Leutschoviae 1645. – Vide **2117**

Graff, Andreas: Moralis corona animae... Leutschoviae 1645. – Vide **2118**

2108

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1646. esztendőre. Lőcse 1645 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1650**!

—

Kučera, Ján: Consilium I., quomodo universa papismi armatura prudenter sit diripienda. Leutschoviae 1645. – Vide **2120**

2109

⟨Rhenius, Johann: M. Joannis Rhenii Donatus. Leutschoviae 1645 [Brewer].⟩

Čaplovič 915

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Latin nyelvtan. Ján Čaplovič e művet Pavel Križkonak a körmöcbányai városi számvevőség iratai alapján készített, az iskoláztatásról szóló összefoglalása alapján feltételezte (Slovenské pohľady 1899: 279–280). Eszerint 1645. június 16-án jegyezték fel, hogy Joannes Kares körmöcbányai polgár elhunyt felesége, Regina Kares végrendeletében bizonyos összeget (25 fl.) hagyott a körmöcbányai tanulóifjúság számára. Ezt Joannes Kares kiegészítette, és Lőcsén 500 példányban kinyomatta a Johann Rhenius által átdolgozott Donatus-féle latin grammatikát. A példányokat Joannes Karesnek adták át. Egy példány tíz dénárba került.

Valószínű, hogy a *Donatus* cím itt műfajmegjelölésnek tekintendő, s Johann Rhenius Magyarországon is többször kinyomtatott, Melanchthon nyomán készített latin nyelvtanára utal (vö. **2327**).

Cf. **1792**, –, **2327**, —

2110

[1] RULICH, Valentin: Laudatio fvnebris, oder christliche Ehrenpredigt bey dem... Leichenbegängnüs der... Annä Reuterin gebornen Sicelin des... Vdalrici Reuters, der Röm(ischen) Kays(e)r(lichen) Maj(e)st(ät) und des... Hauses von Oesterreich gewesen Familiarn, des innern Rahts und... Waldtburrgers in... Schembnitz in Vngarn, hinterlassenen Frawen Wittib, die anno 1645. Sonnabend den 30. Septembris, sanftes vnd seliges Todes

verblichen vnd folgenden Montag den 2. Octobris in ihrem adelichen Erbbegräbnüs beygesezt worden, gehalten zu Schembnitz... in der Kirchen aufn Frawenberg von Valentino Rulichio, Templino Marchita, evangelischen teutschen Pharrherrn daselbsten. – [2] (THRENODIAE super... obitum... Annae Siceliae... Udalrici Reuteri quondam senatoris... Schemniciensis... cultorisq(ue) fodi(narum) metall(icarum) ibidem primarij relictae... viduae, quae anno... MDCXLV. prid(ie) Kal(endas) Octobr(is) circiter horam 2 et 3 matutinam, aetatis suae anno LXIX. Schemnitij ex hoc terrestri exilio... emigravit, in defunctae laudationem... scriptae et oblatae.) Leutschaw 1645 bey Lorentz Brewern.

A^4–F^4, [ ]^4 = [28] fol. – 4°

Caplovič 915a

Gyászbeszéd német és gyászversek latin nyelven. – E korábban ismeretlen nyomtatványból csak újabban került elő példány. A címlevél utáni lapon a Bibliából, Judit könyvének tizenhatodik fejezetéből vett *Textus*sal kezdődik a német nyelvű beszéd, amelyben rövid *Exordium*, *Propositio* és *Explicatio* után ötször ismétlődnek a *Lehre* és *Accomodatio circumstantiae ad defunctam* című részek. A margón a prédikáció tartalmára és a felhasznált citátumok forrásaira utaló jegyzetek olvashatók. Az önálló belső címlappal kezdődő második rész gyászverseit *Ad... Georgium Udalricum Reuterum, senatorii ordinis apud remp. Schemn. facile principem... matris obitum... dolore prosequentem* címezték szerzőik: *Laurentius Seiffert Igla-Moravus, p. t. ecclesiastes Schemnicensis – M. Petrus Leonhart, r. scholae Schemnicensis* és *Andreas Jaschky Moravus-Neotitschiniensis, conrector scholae pro tempore Schemnitianae*.

A gyászbeszéd szerzője, Valentin Rulich a németországi Templinben született 1593-ban. Magyarországra kerülve először Körmöcbányán másodpap, 1628-tól pedig selmecbányai lelkész, később a hét bányavárosi evangélikus egyházmegye esperese is. 1657-ben halt meg.

Valentin Rulich a bő életrajzi adatokat tartalmazó gyászbeszédet Udalrich Reuternek, a császári hadfizetőmesteri hivatal volt vezetőjének, előkelő selmeci bányapolgárnak, a Prenner-féle bányavállalat vezetőjének özvegye, Anna Sicel felett mondta el Selmecbányán a frauenbergi templomban 1645. október 2-án. Anna Sicel, az evangélikus egyház és iskolaügy bőkezű támogatója 1577. január 20-án született, 1645. szeptember 30-án bekövetkezett halálával kihalt a Sicel család.

A gyászversek címzettje Anna Sicel és Udalrich Reuter egyetlen élő gyermeke, Georg Udalrich Reuter selmeci bányapolgár, aki apjához hasonlóan többször viselt bírói hivatalt is.

Budapest *Nat* ①

2111

WEBER, Johann: Amuletum to gest zpráwa krátká a potrebná o moru, yakychby prostredků nálezitych y zdrawj y nemocnj w cas moru vžjwati

měli, včiněná od Jana Webera, apatikáre pressowského... Leutschoviae 1645 apud L[aurentium] B[rewerum].

[ ]^{10}, [ ]^{1}, A^{12}–G^{12} = [20] pag. + [1] tab. + 162 + [6] pag. – 12° – Orn., init.

Knihopis 16.927 – Čaplovič 916

Orvosi tanácsok biblikus cseh nyelven. – A cím magyar fordítása: Amuletum vagyis rövid és szükséges tájékoztatás a pestisről, milyen hatásos eszközöket kellene használniuk pestis idején egészségeseknek és betegeknek egyaránt, Johann Weber eperjesi apotékáriustól. A címlapon bibliai idézet. A címlevél hátán verses *Cautela* olvasható latinul és csehül. Ezt követi a szerző Eperjesen, az 1645. esztendő végén keltezett ajánlása anyósának, *Johanne, rozené Seltenssláǵowe z Frydenffeldu, ... Jana Leona, ... krale dennenmarského agenta... manželce, ...* (A Friedenfeldből való Johannának, született Seltenslágnak, Johann Löwe, a dán király ügyvivője feleségének). Johanna Seltenslagova bizonyára második felesége volt Johann Löwenek, tehát „mostoha" anyósa Webernek. Weber feleségének édesanyja ugyanis Johanna Elisabetha Westonia, angol költőnő, aki 1602-től 1612-ig volt Löwe felesége. Lányuk Johanna 1608-ban született. A szerző *Votum devotum* című disztichonja után *K čtenari* (Az olvasóhoz) című verses bevezetőben foglalta össze könyve célkitűzéseit. Ezután újabb latin disztichon szól *Ad Zoilum*. A szerzőt üdvözlő versek közül az első, *Martinus Crusius, eccles. Kellemesiensis minister* verse latinul és cseh fordításban is olvasható, a második, *Georgius Curiani Ad amuletum* című verse csak latinul.

Ezután ragasztották a nyomtatványba azt a táblázatot, amely rektóján *Summovní pořadek knižky této* (E könyvecske összefoglaló rendje), verzóján pedig *Synopsis amuleti* címen foglalja táblázatba a könyv tartalmát. A főrész az előző évben németül (**2052**) és az ugyanebben az évben magyarul megjelent szöveg (**2095**) biblikus cseh nyelvű változata. A végén *Alexicacon* címen nyomdai szedéssel készített, szív alakú *Amuletum* található, alatta kétsoros cseh nyelvű verssel. A könyvet hibajegyzék zárja.

Szöveg- és hasonmás kiadás: Bartunek, Anton: Život a dielo lekárnika Jána Webera. Martin 1984, 9–101. Ld. még Repčák, Jozef: Život a dielo Jána Webera. Prešov 1964.

Cf. **2052**, **2095**, →

Budapest *Nat* ① – Martin *MS* ① – Praha *Nat* ②*

Kerti Fábián: Maria aeternitatis beatae porta sancta, az az Maria az boldog örökke-valóságnak szent ajtaja. Nagyszombat 1645. – Vide **2112**

2112

[NÁDASI János]: Maria aeternitatis beatae porta sancta, az az Maria az boldog örökke-valóságnak szent aitaja, mellyet maga költségével nyomtattatott és a Jesus Tarsasaganak gondviselese alatt a nagy-sombati[!] és györi collegiumban levö Boldóg Szüz Maria Congregatioinak ajándekozott

1645. esztendöben a' tisztelendő és böcsületes Kerti Fabian pap, weszprémi kanonok és szalai esperest. [Pozsony] 1645 [typ. Societatis Jesu].

A-K$^{alternatim\ 12+6}$ L^{8} = [8] + 188 pag. – 18° – Orn., init.

RMK I 778 – Sztripszky I 1974/181 – Čaplovič 356

Katolikus elmélkedések és imádságok. – A kiadvány *Máriának, a boldog örökkévalóság szent ajtajának* címzett ajánlással kezdődik, amelyet *A nagyszombati és győri congregációidból való Kerti Fábián pap* írt. Ezután *Kegyes olvasóm* megszólítással, név nélkül a szerző ajánlása következik, amelyben röviden elmondja, hogy a harmincegy részre osztott könyvecske a hónap minden napjára elmélkedést nyújt a halálra való készülethez. A könyvecske főrésze három *Könyvre* osztva harmincegy *Tanúságot*, azaz elmélkedést vagy jámbor történetet és ahhoz csatlakozó harmincegy *imádságot* tartalmaz. A szövegben található két verses részlet kezdőszavai: *Mária, malasztnak anyja* és – *Örülj, hogy*. A végén, *A nyomtatásban esett fogyatkozások* felsorolása után Kerti Fábián haláláról emlékezik meg a szerző: *Immár elvégeztem és a könyvnyomtató prés alá is adtam volt e könyvecskémet, mikor hír és levél érkezett Sümegből, hogy a böcsületes Kerti Fábián pap, aki költséget adott volt a kongregációnak ennek a könyvecskének kinyomtatására, elnyugodott a Jézusban.*

Szabó Károly – tévesen – Kerti Fábiánnak tulajdonította a művet, és nagyszombati nyomtatványnak tartotta (RMK I 778). Nádasi János ilyen című könyvére Rosty Kálmán hívta fel a figyelmet (MKsz 1881: 238, vö. Sztripszky I 1974/181), majd László Vince azonosította a Szabó Károly által leírt nyomtatvánnyal (MKsz 1926: 122-124). Nádasi János saját műveit felsoroló bibliográfiájában (Seraphinus divini amoris. Pragae 1666, fol. F$_{1}$a. RMK III 2360) így említette e kiadványt: „1. Maria beatae aeternitatis Porta sancta. Ungarice. Posonii circa annum 1643." Petrus Ribadeneira kortárs jezsuita írói lexikonában (Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 482) a Nádasi-mű már pontos évszámmal (*Posonii 1645*) szerepel (vö. Sommervogel V, 1521–1522).

Tüskés Gábor részletesen foglalkozott e munka forrásaival, exemplumaival és prózastílusával (A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai. Bp. 1997. 183–214, 238–246, 257–260).

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint Szabó Károly állításával szemben (RMK I 778) valóban a jezsuiták pozsonyi nyomdájában jelent meg (MKsz 1995: 364, V. Ecsedy Judit).

Budapest *Univ* ①

Nádasi, Joannes: Vita S. Emerici. Posonii 1644. – Vide **2017**

2113

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1646. Hermannstadt 1645 Pistorius. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1700**!

2114

[1] [KALENDÁRIUM az 1646. esztendőre.] – [2] (Praxis astrologica, az az ez 1646. esztendönec kezdetiröl és ennec az ö kimeneteliröl.) [Tejfalu 1645 Wechelius Zsigmond János.]

A^8 B^8 + ? = [16 + ?] fol. – 8°

OSzKÉvk 1960: 178 – Čaplovič 1680

Új naptár és prognosztikon. – Egyetlen csonka példányban maradt fenn, amely a naptárrészt és a prognosztikon legelejét tartalmazza. A címlap hiányzik, a meglévő első levélen a naptárjegyek magyarázata olvasható, majd a naptártáblák következnek. A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A prognosztikon megmaradt fejezetei: *A télről – A tavaszról – A nyárról – Az őszről – A hadakról.*

A csonka naptárpéldány a betűtípusok tanúsága szerint tejfalusi nyomtatvány (OSzKÉvk 1960: 178, Fazakas József és OSzKÉvk 1979: 325, V. Ecsedy Judit).

Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött unikum példányhoz hozzá van kötve még egy levél, amely a vásárjegyzék elejét tartalmazza. Ennek füzetjele „D_1", betűtípusai azonban egyértelműen bizonyítják, hogy e levél nem ennek a kalendáriumnak, hanem egy közelebbről meghatározhatatlan korábbi, 1624–1632 között kiadott pápai naptárnak (**1314**) a része (V. Ecsedi Judit megállapítása).

A Wechelius-nyomda 1650-től már Wechelius András tulajdonában, Somorján működött (**2341**). Elképzelhető, hogy 1647–1650 közti évekre is jelentek meg Tejfalun naptárak, bizonyíték azonban nincs rá, így további feltételezésük nem megalapozott.

Cf. **1701**!

Budapest *Nat* ③

2115

DIETERICH, Konrad: Epitome catechetica auctore Cunrado Dieterico s(acro)-s(anctae) theol(ogiae) d(octore), ante hac practicae philosophiae pedagogiarcha Gissae, nunc pastore ac superintendente Ulmensi. Editio nova, renovata. Trenchinij 1645 [Dorota Vokálová].

A^{12}–G^{12} $H^{6?}$ = 178 + 2? pag. – 12° – Orn.

RMK II 662 – Čaplovič 1766

Evangélikus kátémagyarázat. – A címlap hátán kezdődik Martin Luther Catechesis minorjának Konrad Dieterich magyarázataival bővített kiadása. Luther szövegét kiemelés végett nagyobb betűtípussal szedték. A kiadvány egyetlen ismert példánya az Úrvacsora tárgyalása közben, a *De subjecto et adjunctis circumstantiis Coenae* című részben a H_5 levéllel szakad meg. Teljességéhez azonban csupán egyetlen valószínűleg mindkét lapján nyomtatott, levél hiányzik. Ezt bizonyítja a teljes példányból ismert 1654. évi lőcsei kiadás (**2530**), amelyben e

rész után már csak egyetlen lapnyi szöveg olvasható, és az a körülmény, hogy a „H" füzet középső füzése a 3. és 4. levél között található, tehát e füzet csupán 6 levelet tartalmazott.

Konrad Dieterich (1575–1639) 1605-től Giessenben volt az etika professzora, 1614-től ulmi szuperintendens. 1620-tól az ottani gimnázium direktora lett. E műve kivonata az először 1613-ban Giessenben megjelent *Institutio catechetica* című nagyobb munkájának. Az *Epitome* közvetlen mintájául szolgáló külföldi kiadást nem sikerült azonosítani.

Cf. –, **2266**, **2530**, →

Budapest *Univ* ②*

2116

(EVANJELIA) (Ewangelia a episstoly s krátkými summownjmi wyklady, kteréž se čjtagj celého roku w cyrkwi Krystowé.) [Trenčín 1645? Dorota Vokálová.]

[ ]² + ?, [A⁸–C⁸] D⁸–V⁸ W⁸ X⁸-Z⁸, Aa⁸–Vv⁸ Ww⁸ Xx⁸–Zz⁸, [Aaa]²+ ? = [4+?] + 749 + [23+?] pag. – 8° – Mult. ill., orn., init.

RMK II 663 – Knihopis 2288 – Čaplovič 1767

Evangélikus perikópáskönyv biblikus cseh nyelven. – A ma csupán csonka példányokból ismert kiadvány címlapja nem maradt meg, csak az *Adamovi z Hradce* címzett ajánlás. A kiadvány első része az egyházi év vasár- és ünnepnapjaira szóló evangélium- és epistolarészleteket tartalmazza, amelyek az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött példányban a D₁a levélen kezdődnek a karácsonyi ünnepkörre szóló szentírási részletekkel. Ezután még az *O posvěcení chrámu* (A templomszentelésről), majd *Začínají se Epistoly a Evangelia na některé obzvlaštní svatky celého roku* (Kezdődnek az epistolák és evangéliumok az egész év néhány különleges ünnepére) című részek következnek. A vasár- és ünnepnapokra szóló szövegeket *Summa* címmel összefoglalás követi. Az evangéliumrészletek többségét illusztráció díszíti. Ez utóbbi az egyéb ünnepeknél már ritkább. A perikópáskönyv után a *Krátke vyložení nekterých slov a míst, kterýchž se v Písních Svatých často užívá*... (Rövid magyarázata néhány szónak és helynek, amelyeket a Szentírásban gyakran használnak...) című rész olvasható. Ennek ábécérendbe foglalt tárgymutatójával fejeződik be a nyomtatvány: *Slov některých vyložených prospěšné vyhledání podlé abecedy poznamenání.*

Az Országos Széchényi Könyvtár XVIII. század végi kézírással pótolt címlapja (amely lényegtelen eltérésekkel megegyezik a fenti címmel) Jan Straněnskýt tünteti fel szerzőként. Ezt Ján Čaplovič is elfogadta (1767). Ezzel szemben Ján Mišianik (Mišianik 244) s az ő nyomán a Slovenský biografický slovník (Martin 1992, 177) Jan Sapor munkájának tartja a művet. A nyomtatvány szövegéből azonban megállapítható, hogy az lényegében megegyezik a Jan Straněnský által először 1574-ben kiadott perikópás könyvvel, amelyet Straněnský Adamovi z Hradcy a Hluboké ajánlott. Az ajánlást átvette a könyv számos későbbi kiadása is (vö. Knihopis 2267, 2270, 2272, 2276, 2279, 2282). Az utraquista Jan Straněnský (1520 körül – 1585?) e munkának nem szerzője vagy fordítója, hanem szerkesztője lehetett, s ő volt a kiadó.

A kiadványnak ma ismert két példánya közül a teljesebb brnói az $[Aaa]_2$ levéllel, vagyis a végén a 23. számozatlan lappal, a betűrendes tárgymutató W betűjénél szakad meg. A nyomtatványból így legalább még egy levél hiányzik. Ján Čaplovič szerint a kötet vége 30 számozatlan lapot tartalmazott (Čaplovič 1767), ez az adat azonban a meglévő példányok alapján nem ellenőrizhető. A fenti címleírás a főrész végén található (749. pag.) *Skonávají se evanjelia* (végződnek az evangéliumok) kezdetű zárómondat alapján készült. A nyomtatvány – betűtípusai vizsgálata alapján – a trencséni nyomdában készült (V. Ecsedy Judit megállapítása) minden bizonnyal 1645-ben, amint a kézírásos címlapon olvasható.

Brno *Univ* ② – Budapest *Nat* ② + cop
Olim: Bratislava *Univ*

2117

»GRAFF, Andreas: Illustris quinque partium syntaxis. Trenchinii 1645 [Dorota Vokálová] in 12°«

RMK II 659 – Čaplovič 1768

Latin nyelvkönyv. – E példányból ma már ismeretlen kiadványt Szabó Károly Johann Samuel Klein nyomán a lőcsei nyomda munkájának tartotta (RMK II 659 és Nachrichten I 251, II 424). Ján Mišianik, Rezik kézírásos *Gymnasiologiá*jára hivatkozva (vö. Rezik, Ján – Mattheides, Samuel: Gymnaziológia. Dejiny gymnázií na Slovensku. Bratislava 1971, 348) tévesen körmöcbányai nyomtatványként szerepeltette bibliográfiájában (Mišianik VII. 81). A műről a legtöbb adatot Martin Lauček őrizte meg (Lauček: Commentaciuncula 43). Ennek alapján Ján Čaplovič kizárta a lőcsei nyomtatványok közül (CXXVIII) és megállapította, hogy valójában a trencséni nyomda terméke volt, és szerzője Graff azt „suis perclaris discipulis" ajánlotta. Čaplovič megállapítását erősíti, hogy Graff 1645-ben trencséni rektor volt.

2118

GRAFF, Andreas: Moralis corona animae adornata per Andream Graffium, rect(orem) Trinch(iniensem). [Trenchinii] 1645 [Dorota Vokálová].
A^{12}–H^{12} = [96] fol. – 12° – Orn.

RMK II 660 – Čaplovič 1768a

Erkölcsi és történelmi oktatás. – A címlevél hátán *D. T. O. M.* ajánlja művét *And. Graff serv. Dei*. Majd rövid *Prooemium* definiálja az etika fogalmát és felsorolja részeit. A főrész ennek a bevezetőnek megfelelően két fejezetből áll. Az *I. Pars communis* az erkölcs általános ismeretéhez szükséges tudnivalókat három *sectio*-ban tárgyalja. Ezek a *Finis*, *Subiectum*, *Medium*. Ez utóbbi a *virtus* jellemzését adja. A *sectio*k tovább tagolódnak (*affectiones*, *articulus*, *punctum*). A *II. Pars propria* két *sectió*ból áll: *I. De virtutibus mentis*.

– *II. De virtutibus moris.* A kötethez külön címlap nélkül önálló fejezetben *Cor historicum* címen rövid rendszerezés csatlakozik a történelemről. Két fejezetből áll: *I. Ecclesiastica historia*, amely az egyháztörténet főbb korszakait sorolja fel egészen 1645-ig. – *II. Politica historia*. Ebben az asszír, perzsa, görög és római történelem vázlata olvasható néhány lapon.

Graff fő forrása az első műben Aristoteles *Ethica*ja volt. Többször hivatkozik továbbá Joannes Magirus marburgi orvosprofesszor Aristoteles-magyarázatára, amelynek címe is hasonló: *Corona virtutum moralium, universam Aristotelis... Ethicen exacte enucleans, adjecto ubique Aristotelis contextu...* (Frankfurt 1601). Ezenkívül Graff fejtegetéseiben görög idézetek, ó- és újkori latin szerzőktől vett citátumok, hivatkozások is szerepelnek (Plautus, Cicero, Juvenalis, Boethius, Tertullianus, Christian Liebenthal, Joannes Stierius).

Szabó Károly példányt nem ismert e műből. Johann Samuel Klein leírása nyomán (Nachrichten II 424) lőcsei nyomtatványnak tartotta (RMK II 660). Ján Čaplovič példány ismeretében cáfolta ezt az állítást (CXXVIIIa) és e művet trencséni nyomtatványként írta le (1768a). Feltételezését a betűtípusok vizsgálata megerősítette (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

2119

⟨Kalendár a pranostyka na rok 1646. Trenčín 1645 Dorota Vokálová. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. 1752!

2120

KUČERA, Ján: Consilium I., quomodo universa papismi armatura prudenter sit diripienda. Authore Johanne Kuzera p. t. gymnasij Ilieshaziani, quod Rosenbergae est, rectore. [Trenchinii] (1645) typis Dorotheae Vocàlianae.

A^{12} [B^{12}] C^{12} [D^{12}] E^{12} + ? = [60+?] fol. – 12°

RMK II 661 – Čaplovič 914

Evangélikus vitairat. – A *Dedicatoriát Petro Smrečani... praefecto bonorum arcis Lykawa* címezte *Joh. Kuzera*, kelte az ajánló szöveg végén olvasható kronosztichon alapján: 1645. Ezt követi a *Prologium*, amely azt fejtegeti, hogy a katolikusok a vallási vitákban csupán nyolc teológiai részterületre támaszkodnak érvelésükben. A főrész ennek megfelelően nyolc *caput*ban általánosságban kritizálja a katolikus tanítást, bizonyítandó, hogy az egyik esetben sem fogadható el a további érvelés alapjául: *I. De argumento Scripturae Sacrae*, (II. De argumento

traditionum), *III. De argumento Ecclesiae*, *IV. De argumento conciliorum*, (V. De argumento patrum), VI. *De argumento consensus fidelium*, (VII. De argumento rectae rationis és VIII. De argumento papae Romanae). A fennmaradt egyetlen töredék példányban, amely az „A" füzet 11 levelét, valamint a „C" és „E" füzeteket tartalmazza, az 1., 3., 4. és 6. *caput* címei és szövegének részletei olvashatók. A hiányzó fejezetek címei a *prologium*ból következtethetők ki. A töredék az „E" füzet végén a 6. caput szövegében szakad meg. A teljes vitairat kéziratos másolatát az Evangélikus Országos Levéltár őrzi Budapesten, jelzete „ms. V. 64".

A mű címéből: „*Consilium I*" arra lehet következtetni, hogy Kučera egy többrészes sorozat első darabjának szánhatta e munkát. Esetleges folytatására nézve azonban nem maradt fenn adat.

Szabó Károly még csupán Johann Samuel Klein említése nyomán (Nachrichten II 264) vette fel bibliográfiájába e vitairatot (RMK II 661). Az azóta előkerült unikum példányt először Ján Čaplovič írta le a lőcsei nyomtatványok között (914). Az ajánlás végén olvasható kronosztichon igazolja, hogy a kiadvány valóban 1645-ben készült. A betűtípusok vizsgálata viszont egyértelműen azt bizonyítja, hogy a vitairatot nem Lőcsén, hanem Trencsénben nyomtatták (Pavercsik Ilona megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ④*

2121

⟨Marxius, Jan: Písně na každý den v týhodni s modlitbami. Trenčín 1645 Dorota Vokálová 12°⟩

Knihopis 5397 – Čaplovič 1769

XIX. századi adat alapján feltételezhető. – Evangélikus énekeskönyv biblikus cseh nyelven.

E kiadványt először Josef Jungmann említette, mint 1615. évi nyomtatványt (Historie literatury české. Praha 1849 IV. 1984). Ennek alapján írta le a Knihopis (5397). A nyilvánvalóan hibás adat Horazdovsky-Marxius feltételezett műveként átkerült a szlovák szakirodalomba is (Ďurovič Ján: Evanjelická literatúra do tolerancie. Turč. Sv. Martin 1940, 151). Ján Čaplovič megállapította, hogy 1615-ben nem jelenhetett meg, mivel ekkor Trencsénben még nem működött nyomda (CLXX), de feltételezte, hogy Jungmann csupán az évszámot írta el, és 1645-ben valóban kinyomtattak ezt az énekeskönyvet Trencsénben (Čaplovič 1769). A kiadvány egykori létezését példány hiányában egyértelműen igazolni nem lehet, de nem lehet kizárni sem, mivel Jungmann adatait a szakirodalom általában igen megbízhatónak tekinti.

Jan Marxius (Marx) 1616-ban a csehországi Kosova Hora lelkésze volt. A fehérhegyi csata után (1620) Pernbe emigrált. 1631-ben ideiglenesen hazatért, majd valószínűleg Magyarországra távozott (vö. Knihopis 5396 és Rukověť III.. 275).

2122

NIGRINI, Nicolaus: Diatribe logica de conseqventia, quam... in gymnasio Cremniziano sub praesidio... m. Matthaei Rackschani, ejusdem gymnasij rectoris... publico examini proponit Nicolaus Nigrini (vulgo) Osskerdsky Soln(ensis) ad diem 12 Julij. Trenchinii MDCXLV typis Dorothaee[!] Vocaliane[!].

[ ]^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Čaplovič 1770 – MKsz 1963: 118

Logikai vizsgatételek. – A címlap hátán *Nicolaus Nigrini (vulgo) Osskerdsky autor et respondens Eliae Ladivero, pastori ecclesiae Solnensis... dn. Johanni Kares, dn. Thomae Butner, dn. Jeremiae Tschechio, civibus et senatoribus reipub. Cremnizianae... item... dn. judici et notario totique ordini senatorio... reipub. Solnensis* ajánlja téziseit, és két pár disztichonnal köszönti őket. A főrész Nicolaus Nigrini Körmöcbányán 1645. július 12-én tartott vizsgájának húsz tételét tartalmazza a logikai következtetésekről. Forrásként Paulus Zabarella, Petrus de Fonseca és Johann Conrad Danhauer műveit említi. A nyomtatványt *Elias Parschitius sympatriota suus* köszöntőverse zárja *Ornatissimo respondenti* címen.

A vizsgát 1645. július 12-én tartották a körmöcbányai evangélikus iskolában. A vizsgáztató Raksányi Máté körmöcbányai iskolaigazgató volt. A vizsgázó Nicolaus Nigrini (?–1682), aki egyben a tételek szerzőjének is mondja magát, később Thornban, Gdanszkban és Königsbergben tanult. Hazatérése után 1650-től zsolnai rektor, 1653-tól Motesicen, Csejtén, Puhón, végül Hájon lett lelkész.

Budapest *Acad* cop. – Kremnica *MS* ①

2123

»REMENIUS, Daniel: Honor Exequialis a nebo Kazanj Dwoge pohřebnj při od Prowazenj... Barbory Albinky... Michala Löhra... apatekáře a ... města Trenčína měštěnína, manželky... učiněné od... kněze Danyele Remenya, ten czias zprawcze czyrkwe Panie Trenczianske L. P. 1645. (V Trenčíně 1645) [Dorota Vokálová].«

Časopis Českého Musea 1919: 85 – Mišianik 236 – Čaplovič 1771

Gyászbeszédek biblikus cseh nyelven és gyászversek latinul. – A nyomtatvány ma nem található unikum példányát a těšíni evangélikus gyülekezet könyvtárából A. Frinta írta le (Časopis Českého Musea 1919: 85). Ezek szerint a kiadvány két gyászbeszédet tartalmazott Daniel Remeň trencséni paptól Michael Löhr trencséni gyógyszerész feleségének, Barbora Albinkának a temetésére. A kiadványhoz tartoztak még a *Nicolaus Fabricius Pottiehovinus* által írt latin gyászversek is. Az impresszum nélküli nyomtatványról Frinta feltételezte, hogy

a trencséni nyomdában készült. A kiadványt Mišianik is felvette bibliográfiájába (Mišianik 236). Ján Čaplovič a korábbi bibliográfiai leírást ismételte meg (1771): a těšíni példány lappang, ezért hiányzik a terjedelem adata.

Olim: Těšín, K. ev. sboru.

—

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek. Várad cr. 1645. – Vide **2451**

—

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek. Várad 1645–1646. – Vide **2619**

2124

GELEJI KATONA István: Valtsag-titka, azaz az örök Igenek a megvált Messiás Christ(us) Jesusnak... meg-testesülese, születése, környül-metéltetése, szenyvedési, halála, el-temettetése, feltámadása, menyben-menése, Attya jobjára-ülése és Sz. Lelket küldése felöl valo keresztyéni titkos tudomány, melylynek igazsaga az esztendöt-szakai het jeles üdnepekre... valo predikaciokban... meg-bizonyittatik, és a tévelygöknek... ellenkezö vélekedésik meg-czáfoltatnak, és a magyar hiveknek... segedelmekre... kibotsáttatik Geleji Katona Istvan... által. ... Varadon... MDCXLV Szenci K[ertész] Abraham.

a^4–k^4 l^2, A^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Zzz^4, $Aaaa^4$–$Zzzz^4$, $Aaaaa^4$–$Zzzzz^4$, $Aaaaaa^4$–$Zzzzzz^4$, $Aaaaaaa^4$–$Zzzzzzz^4$, $Aaaaaaaa^4$ $Bbbbbbbb^4$ $Ccccccc^{3+1}$ = [84] + 1244 [recte 1242] + [67] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 779 – Nägler 259

Református prédikációk. – E kiadvány első darabja Geleji Katona István három kötetből álló prédikációgyűjteményének (vö. **2197** és **2298**), amely a megváltást az év hét ünnepére: adventre, karácsonyra, vízkeresztre, nagyhétre, húsvétra, áldozócsütörtökre és pünkösdre írott prédikációkban tárgyalja. A mű élén *A niceai közönséges szent gyülekezésnek... 328. esztendőben Arius ellen iratott Symbolumja* áll. Majd a prédikációgyűjtemény első részéhez készült belső címlap következik: *A váltság titkának első volumenje..., amely befoglalja... Krisztusnak... fogantatását... születését... körülmetéltetését... szám szerént LXXV. prédikációkat.* Ennek hátlapján *A khalchedoni közönséges szent gyűlésnek... 451. esztendőben Nestorius és Eutyches ellen... iratott Symbolumja* olvasható. Az *Ajánló előbeszéd az Istennek igazán való dicsőíttetéséről* élőfejű bevezetést *Rákóci Györgynek... Erdélyországának fejedelmének* címezte 1645. október 12-én *Gyulafejérvárat a magam tanuló-házacskámban Geleji K. István, erdélyi orthodoxus püspök.* Ezt az ajánlást még egy előszó egészíti ki *A jóakaró olvasókhoz.* A bevezető részek végén található az *I. mutató tábla a részeké és függőlékeké, a bennek lévő prédikációkkal és azoknak céljaikkal együtt.* A gyűjteménynek ez az első kötete az adventre, karácsonyra és vízkeresztre írott 75 prédikációt tartalmazza három részben: *A váltság titkának első része a Krisztusnak megtestesüléséről*; *Második része a Krisztusnak születéséről*; *Harmadik ré-*

szecskéje a Krisztusnak körülmetéltetéséről. A harmadik részhez hat önálló *Függőlék* járul: *Az életnek az új esztendőben való megújíttatásáról – A böjtölésről – A segítségre hívó imádkozásról – A Krisztus színének általformáltatásáról – A Krisztus névről – A Krisztusnak Jeruzsálemben szamárháton való bemeneteléről.* A prédikációk után újabb két mutató segíti a mű használatát. A *II. mutató tábla, a szentírásbéli helyeké* az idézett vagy megmagyarázott bibliai helyek visszakeresésére szolgál, a *III. mutató tábla... némely emlékezetesb és megjegyzendőbb dolgoké és szóké* pedig betűrendes tárgymutató. Ennek végén *Rövidbe foglaltatott rhytmusos mentség* olvasható, az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Mind szent az Isten Igéje.* A kötetet *Szemét* címmel a sajtóhibák jegyzéke zárja, amely szintén verssel fejeződik be, az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Ha akaratlan a vétség.*

A Rákóczihoz címzett ajánlásban és az előszóban Katona feltehetően a latin nyelvű prédikációit (**1720, 1825**) és a *Titkok titkát* (**2103**) ért szóbeli bírálatokra reagálva védelmébe vette prédikálási gyakorlatát, és kifejtette igehirdetési módszerének elvi alapjait. Ezzel kezdődött el nyomtatásban a Geleji és a puritánus prédikátorok között elsősorban homiletikai kérdésekről folyó vita. Gelejinek nyomtatásban Medgyesi Pál válaszolt *Doce nos orare, quin et praedicare* (Bártfa 1650 – **2310**) című művében.

Geleji Katona latin és magyar nyelvű prédikációinak (vö. **1720, 1825, 2197, 2298**) együttes teológiatörténeti elemzését Gál Lajos végezte el: Geleji Katona István igehirdetése (Debrecen 1939). Irodalom- és művelődéstörténeti szempontból Tarnóc Márton értékelte őket: Erdély művelődése Bethlen és a két Rákóczi György korában (Bp. 1978). Medgyesivel folytatott retorikai vitáját Bartók István dolgozta fel (Bartók 204–207 és ItK 1981: 1–16).

Cf. **2103**, –, **2197, 2298, 2310**

In 25 bibliothecis 34 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – Sárospatak *Ref* – Sibiu *Mus* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş , etc.

2125

»HORHI Miklós: Liber apiaster. Opus tam utile, quam necessarium, cum experientiis rebusque probatis Nicolai Horhi, Apiastri Principalis Waradiensis. – Méhész Könyvetske Meljben egészlen le iratik a Méhek körül való dajkálkodásnak igaz módgya és hasznos mestersége. Melljet... az öreg és iffiu Rakotzi Györgjnek Fő Méhész Mestere Horhi Miklós, mint rend szerint való hivatalát egész életének foljásában Nagj Váradon laktában tiszt szerint 37 esztendeig követett. Excudebat Varadini Abrahamus Szentzi [Kertész] anno Domini 1645.«

Sztripszky I 1975/182 ← MKsz 1879: 120

Méhészkönyv. – A címleírás Korpos Márton 1720-ban készített kéziratos másolatát követi, amelyet ma az Országos Széchényi Könyvtár őriz (Quart. Hung. 2327). A megjelenés éveként ez a másolat az 1646. évet adta meg.

Szövegkiadás: egy 1802-ben keltezett, ugyancsak az Országos Széchényi Könyvtárban található másolat alapján: Kertész Gazda 1866 22: 507–512 és Rodiczky Jenő: A méhről való ismereteink s a méhészeti elmélet. Bécs 1876, 123–129.

A munka egykori létezéséről először Joannes Grossinger adott hírt. Szerinte a megjelenés éve 1636 volt, a szerző neve pedig „Horebus alias Nicolaus Hortai (Universa Historia physica regni Hungariae IV. Posonii 1794, 51). Grossinger adatait Sándor István is átvette és *Tractatus de apibus* (Könyvesház 28.) címmel írta le e nyomtatványt. Szabó Károly, mivel 1636-ban még nem működött nyomda Váradon, nem vette fel bibliográfiájába. Később azonban Szilágyi Sándor könyvtárában megtalálta Horhi művének egy 1726-ból származó kéziratos másolatát, amelyen impresszum is olvasható volt: Várad 1645. Egykori kinyomtatását ennek alapján feltételezte (MKsz 1879: 120).

A Szilágyi Sándor-féle másolat ma nem ismert, a fenti címleírás Szabó Károly közlésén és az Országos Széchényi Könyvtár kéziratán alapul. A mai ismeretek alapján nem dönthető el egyértelműen, hogy a könyvecske 1645-ben vagy 1646-ban jelent meg. A fennmaradt címleírásból arra lehet következtetni, hogy az eredeti nyomtatvány latin és magyar nyelvű lehetett, az ismert kéziratos másolatok azonban csak magyar szövegeket tartalmaznak.

Horhi Miklósról nem tudunk többet annál, mint ami a címlapon olvasható: 37 éven keresztül I. és II. Rákóczi György fő méhészmestere volt Váradon. Munkája az első magyarországi méhészeti szakkönyv. A méhek tavaszi kirakásának körülményeire, táplálásukra, rajzásukra stb. vonatkozó rövid tanácsokat tartalmaz. (Vö. Acta Agronomica Academiae Scientiarum Hungaricae 1972: 193–200, Hargita Pál).

2126

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1646. esztendőre. Várad 1645 Szenci Kertész. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1862**!

2127

KERESZTÚRI Pál: Lelki legeltetes, az az a David kiraly XXIII. soltaranak rövid magyarázattya, mellyet foglalt-bé tizen-két prédikációkban a Jésus Christusnak alázatos szolgája Kereszturi Pal. Varadon MDCXXXXV Szenci Kertesz Abraham.

[ ]², A⁴–Q⁴ = [4] + 127 pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 780 – Nagler 260–261

Református prédikációk. – A művet *Lorantfi Susannának, Erdélyországának méltóságos fejedelemasszonyának...* ajánlotta *Nagyságodnak alázatos szolgája, Kereszturi Pal.* A keltezés

nélküli ajánlást a főrész követi, *A XXIII. zsoltárnak magyarázata, mely XII prédikációkban foglaltatik*. A 12 beszéd a zsoltár egy-egy verssorához kapcsolódik. A mű valójában prédikációk formájában kifejtett gyakorlati erkölcstan a bűnös emberi létről és a megtérésről, útmutatás az Isten irgalmassága szerinti élethez.

A szerző az ajánlásban utalt arra, hogy a fejedelemasszony már hallotta a prédikációkat, amelyeket most nyomtatásban őhozzá intézett ajánlással bocsát ki.

Cf. –, 2300

Budapest *Acad* ②* – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sárospatak *Ref* ②* – Sibiu *Mus* ① ①

Olim: Lugossy József

2128

⟨Keresztúri Pál: Mennyei társalkodás, az-az az Istennek a bünös emberrel való beszéllgetése. Várad? 1645 Szenci Kertész?⟩

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. – Református elmélkedések.

E kiadás emlékét Keresztúri művének 1726. évi kolozsvári kiadása őrizte meg. Ennek címlapján a következők olvashatók: „Mennyei társalkodás..., amelyet egynéhány felelgetésekben bésummált volt a Jésus Krisztus alázatos szolgája 1645-ben, most pedig másodszor kinyomtattatott." Ugyanitt a címlapot követő levélen kezdődik Keresztúri Báthori Zsófiához intézett, keltezés nélküli ajánlása. Ez alapján bizonyosnak tartható, hogy Keresztúri elmélkedéseit 1645-ben ki is nyomtatták. Valószínű, hogy a váradi nyomdában, mivel Keresztúri ekkor ifjabb Rákóczi György, váradi kapitány udvari papja volt, s az itteni műhely nagy számban adott ki más puritánus kegyességi műveket. Nem zárható ki azonban a gyulafehérvári vagy debreceni nyomtatás sem.

E kiadást korábban nem tartotta számon a bibliográfiai szakirodalom, csupán Zoványi Jenő említette tévesen 1646. évi kiadványként (Zoványi: Lexikon 309). A *Mennyei társalkodás* ma ismert több mint tíz XVIII. és XIX. századi kiadásának címlapján azonban mindig az 1645-ös évszám olvasható.

Cf. –, →

2129

»KERESZTÚRI Pál: Az tekentetes es nagyságos Rakoci Geeorgynek[!], Erdély országának iffiabbik fejedelmenek, magiar orszag reszeinek uranak es a szekelyek ispannianak és az eo nagsga szerelmes házas tarsanak, a tekentetes és nsagos Bathori Sophianak, Erdely orszaganak iffiabbik fejedelem aszszonianak elso szulöttöknek, az tekentetes es nsgos Rakoci Ferencznek tetetes kerestsége napian leot praedicacio, melyet Apprilis 2. die,

1645. a Giula fejervari templomban szep fenies gyülekezet elot praedicallot az eo nsgok udvari praedicatorok, Kereszturi Pal... Varadon MDCXLV [Szenci Kertész]. – 4°«

RMK I 781

Református prédikáció. – A kiadványnak egyetlen példánya sem maradt fenn. Bod Péter „A keresztsegröl egy prédikátzió, mellyet mondott-el Gyula-Fejérváron Sz. György havának második napján 1645-dik eszt., mikor Rákótzi Ferentz, az ifju Rákótzi Gy. fija meg-kereszteltetnék. Váradon 1645. 4r" címmel említette Keresztúri prédikációját (Magyar Athenas 139). Az ő leírását vette át Szabó Károly is (RMK I 781). A legutóbbi időben került a Széchényi Könyvtárba Keresztúri egy másik művének (**2502**) olyan példánya (RMK I 879, 3. példány), amelynek belső kötéstáblájára e keresztelési prédikáció teljes címét feljegyezték kézírással. A fenti – Bod Pétertől némileg eltérő – leírás innen származik.

II. Rákóczi György és Báthori Zsófia elsőszülött fiát, Ferencet 1645. április 2-án keresztelte meg Gyulafehérvárott az ifjabbik fejedelem udvari prédikátora, Keresztúri Pál. A nyomtatvány terjedelme ismeretlen.

2130

M[EDGYESI] P[ál]: Egö szövetnek, avagy edgy nehéz de igen szükséges és hasznos kérdésnek (mely a Sz(ent) Irásnak isteni méltosága felöl vagyon) világos és rövid meg-fejtése; minden hiveknek és kiváltképpen az catholicusoknak hasznokra M. P. által. [Várad] 1645 [Szenci Kertész].

[ ]^{1}, A^{6}–M^{6} N^{4} = [1] + 151 + pag. – 12° – Orn.

RMK I 774

Református tanítás. – A címlevél utáni lapon *Egy nehéz, de igen szükséges kérdésnek... megfejtése* címmel bevezetés nélkül kezdődik Medgyesi Pál traktátusa. Először az értekezés tárgyát képező *Kérdés* olvasható, majd az *Előbben tudandó dolgok* a mű beosztásáról tájékoztatnak. Ez után nyolc nagyon különböző hosszúságú *rész* tárgyalja a feltett kérdést. Végül rövid tartalmi összefoglalás zárja a művet: *Bésummálása az egész könyvnek*. Az értekezés teljes szövegét előfej kíséri végig: *A Szentirásnak isteni méltóságáról*.

Császár Károly e művet Medgyesi eredeti alkotásának tartotta (Medgyesi Pál élete és működése. Bp. 1911, 49–50). Medgyesi szerzőségére a címlapon látható M. P. monogram egyértelműen utal.

A címszövegében és az egész munkában a *katolikus*, illetve *keresztyén katolikus* kifejezésekkel a kálvinistákat jelöli Medgyesi, a római egyház híveit *pápistá*knak nevezi.

Szabó Károly a nyomtatási hely feltüntetése nélkül megjelent kiadványt a gyulafehérvári nyomda termékének tartotta. V. Ecsedy Judit megállapította, hogy nyomdai anyagának minden részlete Szenci Kertész Ábrahám váradi műhelyének felszerelésével egyezik.

Budapest *Acad* ① ① – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sárospatak *Ref* ②* – Târgu Mureş ①

Olim: Lugossy József

2131

MISKOLCI CSULYAK István – (MISKOLCI CSULYAK Gáspár ed.): Διήγησις ἱστορική De vita et obitu... patris, Stephani Chuliak Miskolcini, pastoris ovium Jesu Christi in oppido Liszka fidelissimi nec non ecclesiarum dioeceseos in comitatu Zemplen senioris gravissimi, propria opera conscripta. (Varadini) ex typographia Varadiensi [1645 Szenci Kertész].

[1] fol. – 335 x 286 mm – Orn., init.

Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár 1927 (XI), 120

Verses önéletrajz és gyászvers. – Ez az egyleveles nyomtatvány egyetlen példányban maradt fenn Miskolci Csulyak István *Diarium Apodemicum* című naplójának 295. leveléhez ragasztva (Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár Oct. Lat. 656). Fia, Miskolci Csulyak Gáspár rendezte sajtó alá apjának 1645. decemberében bekövetkezett halála alkalmából. A nyomtatvány két költeményt tartalmaz. Az első Miskolci Csulyak István saját maga által írt verses önéletrajza. Ebben 1629-ig tekintette át élete főbb eseményeit. A vers utolsó, Miskolci Csulyak István halálára utaló négy sora már valószínűleg fiától, Gáspártól származik. Ő a szerzője az életrajz után olvasható *Epigramma filii* című költeménynek is, amelyet így írt alá: *Miskolci venerando parenti lugens accinebat lubens*.

Szövegkiadás: Harsányi István: Miskolczi Csulyak István élete és munkái. Debrecen 1929. 23–24 – RMKT XVII/2 384–385.

Miskolci Csulyak István (1575–1645) itthoni tanulmányait követően 1601-től Görlitzben és Heidelbergben tanult. Hazatérve Tarcalon, Szerencsen, Miskolcon, Olaszliszkán volt református lelkész, 1629-től zempléni esperes. A puritánus újítások ellenfele volt.

Temetését 1646 január 4-én tartották. Nyomtatott önéletrajzára először Zsinka Ferenc hívta fel a figyelmet (Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár 1927 (XI), 120). A temetés időpontja alapján nem zárható ki, hogy az egyleveles nyomtatvány csak 1646-ban került ki a sajtó alól. Sokkal valószínűbb azonban az 1645. évi megjelenés.

Budapest *Nat* ①

2132

TRIUMPHUS fidei, az az a nagy probak es keserteteken az igaz hitnek gyözedelme, melly praedikáltatott a váradi temetö kertben 3. die Januar, hora 10. 1645 esztendöben az nemes... Varadi Judithnak, ... Varadi Miklosnak, mostan a... fejedelemnek váradi harminczadossának, egyszer s mind... Bethlen Catharina aszszonynak... Albési Zolyomi Dávidnak hites-társának minden javainak praefectussának, szerelmes egygyetlen egy leányának teste felett. Váradon 1645 Szenci Abraham.

A^4 B^4 C^{3+1} = 16 + [6] pag. – 4° – Init.

RMK I 782

Gyászbeszéd gyászversekkel. – A címlapon bibliai idézetek olvashatók. A címlap után következő levélen *Triumphus fidei* címmel kezdődő gyászbeszédet ismeretlen prédikátor mondta el Váradi Miklós Judit nevű lánya fölött 1645. január 3-án. A beszédet *Váradi Miklósnak... házastársán, Bánrévi Erzsébeten és négy szép magzatin... Váradi Annán, Judithon, Erzsókon, Gáboron való keserves könnyhullatása, siralma* kezdetű szöveg követi, amely Váradi Miklós gyermekeinek és feleségének halálozási dátumairól tájékoztat. Ehhez gyászvers-ciklus csatlakozik, benne az elhunytak és a családfő felelgetnek egymásnak. Az incipitmutatóra utaló kezdőszavai: *Legdrágább embernek két szeme világa.*

A függelék szövegkiadását lásd RMKT XVII/9 245–248 és 645.

A prédikáció szerzőjének személyét eddig nem határozta meg a szakirodalom. Retorikai jellegű megjegyzéseivel Kecskeméti Gábor foglalkozott (199).

Váradi Judit, aki 1645. január 2-án hunyt el *mirigy által* 14 éves korában, Váradi Miklósnak legfiatalabb gyermeke volt. A függelékrészek szövegéből arra lehet következtetni, hogy az ő elhunyta után Váradi Miklós közös síremléket állíttatott a már korábban elhunyt másik három gyermekének és feleségének, s a függelék feltehetően éppen az erre a síremlékre vésetett szöveget tartalmazza.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ③ + cop. (Debrecen) – Debrecen *Ref* ① ③ – Sárospatak *Ref* ②* – Târgu Mureş ③*

2133

A MI Urunk Iesvs Christvsnak Uj Testamentoma. Magyar Nyelvre fordétatott C a r o l j G á s p á r által. És mostan ujonnan e kisded formában ki botsátatott az belgiomi academiákban tanulo magyaroknak forgolodások által. Amstelodamban MDCXLVI Iansonivs Ianos.

A^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Ll^{12} Mm^{4}, [ ]^{1} = 819 [recte 823] +[2] pag. – 12° – 1 ill. chalcographica. orn., init.

RMK I 783

Részleges református bibliafordítás: Újszövetség. – A négy evangélistát ábrázoló díszes, rézmetszetes címlevél után rögtön kezdődik a teljes magyar nyelvű Újszövetség Károlyi Gáspár fordításában. Szövege kisebb helyesírási eltéréseket leszámítva megegyezik a Szenci Molnár Albert kiadásában 1612-ben Oppenheimben megjelent teljes bibliakiadás Újszövetségének szövegével (**1037(1)**). A kiadvány egyes példányait (például Akadémiai Könyvtár) *Kegyes olvasó... kezdetű sajtóhibajegyzék zárja.*

Harsányi István szerint ennek a manuale gyanánt kibocsátott *Újszovetseg*-kiadásnak a nyomdai gondozói ugyanazok a Németalföldön tanuló magyar diákok lehettek, akik az egy esztendővel korábban megjelent teljes bibliakiadásban (**2091**) is részt vállaltak (A magyar Biblia. Bp. 1927, 60–61).

Cf. **652***; **1037(1)**!; **2068**, **2091**, –, →

In 18 bibliothecis 23 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cambridge *Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Göttingen *Univ* – London *BL* – Szeged *Univ* – etc.

2134

⟨Frölich, David: Ephemeris ad annum 1647. Prognosticon. Bartphae 1646 Klöss jun. – 4°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1757**!

2135

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1647. esztendőre. Bártfa 1646 Klöss jun. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1709**!

2136

[1] KRAKAI kalendariom könyv a béczi prospectus szerént Urunk születése után MDCXXXXVII. eszténdöre rendeltetet J a b l o n s k i M i k l o s krakai mathematicus által. – [2] (Nagy prognosticum ennek az MDCXLVII. esztendönek négy riszeinek termiszetyekröl, tulaidonsagokrol...) Béchben [1646] Gelbhaar Gergely.

[ ]^{8} B^{8} C^{8} D^{7} = [31] fol. – 8° – 1 ins., mult. ill., orn., init.

RMK I 788

Új-naptár és prognosztikon. – A címlapot Magyarország koronás címerét ábrázoló fametszet díszíti. A naptárrész beosztása megegyezik az 1639. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**1712**). A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A naptár után a nyomdász latin nyelvű ajánlása következik *Joanni Draskovith... regni Hungariae palatino...* A prognosztikon egyes fejezetei: *Először a télről – A tavaszról – A nyárról – Az őszről – Az eklipszisekről ennek az 1647. esztendőnek – Ennek az esztendőnek terméséről – A betegségekről – A hadakról.* A kiadványt a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1667**!

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① (Csornai prépostság ktára) – Pannonhalma ④*

2137

»MEDER Péter: Hochzeitsgedicht auf Greissing Stephan und Herrmann Margaretha. 22. April. 1646. Coronae typis Herrmannianis.«

»[4] fol. – 4°«

Gross: Kronstädter 1137

Lakodalmi vers. – A ma egyetlen példányból sem ismert művet az egykori brassói evangélikus gimnázium példánya alapján Julius Gross az idézett formában írta le (Gross: Kronstädter 1137). Eszerint a köszöntő vers Stephan Greissing és Margareta Herrmann 1646. április 22-én tartott esküvőjére készült.

Olim: Brassó, ev. gimn.

2138

(ARTICULI dominorvm regnicolarvm trivm nationvm regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis Albae Iuliae ad diem decimum primum mensis Martii anni Domini millesimi sexcentesimi quadrageşimi sexti indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1646 typ. principis.]

A^2 B^3 = [5] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1977/184 ← MKsz 1897: 53 – Dézsi: Suppl. 75

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi az 1646. március 11 és március 27 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizenkét artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1646. március 27-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 436–442.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 331, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sighişoara ①

2139

BIHARI Gergely: Metrum memoriale in totum ferme Novum Testamentum, quo sigillatim summariae capitis cujusq(ue) partes secundum d. Piscatoris et Herlini analysin ita proponuntur, ut generalis N[ovi] T[estamenti] resolutionis loco haberi possit ad scopos divini autoris in quovis prope capite ac vers[u] investigandos. Albae-Ivliae MDCXLVI [typ. principis] Andreas Gregorii S[chemnicensis].

A^{12} B^{12} C^{1} = [25] fol. – 12°

RMK II 665

Az Új Testamentum verses tartalmi kivonata. – A címlevél hátán bibliai idézetek olvashatók a Szentírás tanulmányozásának hasznos voltáról. Ezt *Ad lectorem* követi, amelyben *Gregorius Bihari* elmagyarázza könyve hivatkozási rendszerét. A főrész Márk és Lukács evangéliuma kivételével az összes Új Testamentumban található könyv részenkénti tartalmi kivonatát adja közre hexameterben. A verssorok szövege fölött és a lap alján az ábécé betűi jelölik, illetve magyarázzák a vonatkozó bibliai részt, s a megfelelő szó fölötti szám utal a részen belül a vers számára. A húsz fejezetet meghaladó bibliai könyvek esetében a kivonatok szövegét Bihari két *classisba* osztotta. A kiadványt *Errata sic corrigenda in carmin.* című hibajegyzék zárja.

Bihari Gergely 1642 és 1647 között fejedelmi alumnusként Németországban, majd Németalföldön folytatott tanulmányokat (Herepei: Adattár I. 531, II 66–67). Műve címének utalása szerint fő forrásai Johann Piscator: *Commentarii in omnes libros Novi Testamenti... quibus continentur analysis logica... scholia... observationes locorum doctrinae* (Herborn 1621) és Johann Ulrich Herlin svájci teológus *Isagogica ad lectionem Veteris et Novi Testamenti* (Bern 1605) című műve volt.

Budapest Nat cop. – Mediaş ①

2140

LELKI temjenező, mellyben a szüv-béli kegyes buzgosagnak tüzétöl fel gyulasztatott áhitatos könyörgésnek kédves illatu füstöletivel az Istennek rettenetesen fel-gerjedt haragja engeszteltetik, és az ö töle ki-jövt sürüven öldöklö tsapás a holtak és élök között állo hivektöl enyhitgettetik. Gyula-Fejir-Varatt MDCXLVI. dögös esztendöben [typ. principis].

[ ]^{1}, A^{6}, [ ]^{1} = [8] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 785

Imádság pestisjárvány idején. – A címlap hátán szentírási idézetek. A második levélen külön cím nélkül kezdődik az imádság. A végén *Adalék azon döghalál ellen a közönséges kö-*

nyörgéshez címmel két lap terjedelmű, rövidebb imádság. Ennek végén egy valószínűleg közismert, közösen mondható válasz (refrén) kezdőszavai olvashatók: *Igy tégy mi velünk etc.*

Az egykorú történeti feljegyzések szerint az 1646. év folyamán Erdélyben pestisjárvány pusztított (Magyarország történeti kronológiája II. Bp. 1982, 470).

A nyomtatás feltehetően sebtiben készült és ezért a kilövés hibás, amit a kötéssel igyekeztek javítani. Az egyíves, feltehetően levelenként utólag sorba rakott és egybekötött nyomtatvány 7. levelén alul „A" füzetjelzés, a 3. levelén „A_2", a 4. levelén „A_3" füzetjelzés látható. A címlapot bal szélén vékony papírcsíkkal ragasztották az utolsó levélhez.

Budapest Nat cop. – Cluj-Napoca *Univ* ①

2141

(WENDELIN, Marcus Friedrich): Medvlla priscae puraeq(ue) latinitatis, qua omnes linguae Latinae idiotismi e purioribus et classicis omnibus scriptoribus, quorum in scholis admittitur autoritas, plene planeq(ue) secundu(m) seriem verborum et particularum omnium repraesentantur, ita ut copiosior quam ante hac phrasiologia exhibeatur, discentium studiis usibusq(ue) accomodatissima. Denuo impressa Albae Juliae MDCXLVI typis principis.

?^{10}, A^{12}–Z^{12}, Aa^{12} B^{6} C^{6} D^{4} = [20] + 561 + [47] pag. – 12° – Orn.

RMK I 786 – RMK II 666 – Dézsi: Suppl. 74 – Nägler 262, 265

Latin kifejezésgyűjtemény magyar értelmezésekkel. – A címlevél után olvasható *Marci Friderici Wendelini gymnasii Anhaltini rectoris et professoris* 1633. július 18-i keltezésű *Praefatio*ja. Ezt követi *Johannes Henricus Bisterfeldius, theologiae et philosophiae in... schola Albensi professor* 1646. január 28-án kelt ajánlása az olvasóhoz. A *Medulla Latinitatis* című főrész 2412 latin igét közöl betűrendben magyar értelmezésével együtt. A hozzájuk kapcsolódó latin phrasisokat magyar fordításuk nélkül sorolja fel. Csak a szokatlanabb szókapcsolatok esetében található meg rövidítve annak az antik szerzőnek a neve, aki használta a kifejezést. A főrészhez külön fejezetekként járulnak *Idiotismi sermonis Latini in usu particularum, ... adverbiorum et conjunctionum* és *Idiotismi sermonis Latini in usu praepositionum*. A kötetet *Index vocum Hungaricarum* zárja.

Marcus Friedrich Wendelin (1584–1652) németországi református teológus volt. Az anhalti gimnázium rektoraként működött. Előszavában elmondja, hogy iskolai használatra szánt *Phraseologiá*-jának anyagát Caelius Secundus Curio *Thesaurus linguae Latinae, sive Forum Romanum* című kiadványából merítette (Bázel 1561). Wendelin műve az előszó alapján legkorábban 1633-ban jelenhetett meg. Laczkó Géza ennek időpontját 1634–35-re helyezte (MNy 1906: 444). Második, bővített kiadásának impresszuma: Francofurti et Lipsiae 1647.

Bisterfeld ajánlásából kiderül, hogy a *Medulla* kiadását a közben elhunyt Piscatorral már három esztendővel korábban elhatározták. Részletes magyar értelmezést és mutatókat vettek tervbe, de nyomdai kapacitás hiányában végül is Wendelin eredeti művét csak az igék jelen-

tésének értelmezésével egészítették ki. Melich János szerint a magyar fordítások helyesírásában ugyanaz az etimologizáló törekvés figyelhető meg, mint Geleji Katona István *Titkok titka* című munkájában (**2103**). Ezért feltételezte, hogy a magyar értelmezések megalkotója maga Geleji Katona István vagy valamelyik ebben az időben működő gyulafehérvári pap lehetett (A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 163–168 és Bartók 28–29).

In 13 bibliothecis 19 expl. – Berlin *Univ Inst* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad* – Debrecen *Ref* – Sárospatak *Ref* – Sibiu *Mus* – Székesfehérvár *Mus* – Târgu Mures – etc.

Articuli... Regni Transylvaniae... Albae Iuliae 11. Martii anni.. 1646 conclusi. Kolozsvár 1646 = **Appendix 179**

2142

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1647. esztendőre. Kolozsvár 1646 typ. Heltai. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. 1828!

2143

KOLOSI TÖRÖK István: Az aszszonyi-nemnek nemességéröl, méltoságárol és ditsiretiröl valo rythmusok. Colosv[ár 1644-1648 között Abrugli György [typ. Heltai].

A^4–C^4 D^1 = [13] fol. – 4° – Init.

RMK I 593 – Appendix 140

Asszonydicsérő vers. – A címlap hátán a szerző *A tiszteletes asszonyoknak, nagyságosoknak, nemeseknek, városiaknak és minden rendbélieknek... nevezet szerént penig... Kemény Kata asszonynak... Bethlen Ferencz... szerelmes házastársának... e kisded munkát... kedvesen ajánlja*. A keltezés nélküli ajánlás után következik *Az asszonyi nemnek nemességéről, méltóságáról és dicséretiről való ének*, amely a bevezető versszakok után *Commendantur mulieres argumentis sumptis* latin címmel, de magyar szöveggel 22 bizonyságban szól az asszonyok testi és lelki jó tulajdonságairól, s ezeket összeveti a férfiakéval. Az ének kezdősora: *A mennynek és földnek formáló Istene*. Az egyetlen megmaradt példányból a B_2, B_3 levél hiányzik, a *12. Ab eloquentia* című résztől a *15. Ab innocentia* című rész első feléig. A kiadvány az *Ad vatem et lectorem autor* című, magyar nyelvű ajánlóverssel végződik. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Ki versíró poeta vagy*.

Szövegkiadás: RMKT XVII/4 457–483. A hiányzó részek kiegészítése ott az 1655-ös kiadás (**2586**) alapján történt.

A nyomtatvány címlapja alul kissé sérült, de eredetileg sem tartalmazta a kiadás évét. Szabó Károly az ének utolsó versszakban olvasható keletkezési idejéből kiindulva 1630. évi kiadványnak, Abrugi György kolozsvári nyomdász „első zsengéjének" tartotta (RMK I 593). Jánosi Béla (Figyelő 1883: 242) és nyomában Herepei János (ItK 1962: 480–482 – RMKT XVII/4 670) azonban tartalmi érvek alapján meggyőzően bizonyította, hogy e nyomtatvány 1644–1648 között látott napvilágot (vö. **Appendix 140**). Ezt a datálást a nyomdai anyag vizsgálata is alátámasztja (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Cf. –, **2586**

Budapest *Acad* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ③* – Budapest *Nat* cop.

2144

VARAS vegezesi. MDCXXXXVI. II. Jan., mellyeket minden ez városnak lakosa, ha nem maga jo indulattyából az megh irt poenak alat meg tartani köteles Istennek tisztessegére. [Kolozsvár 1646 typ. Heltai.]

[1] fol. – [ca. 253 x 253 mm] – Orn.

ErdMuz 1907: 250-251

Kolozsvár városi rendszabályok. – A kolozsvári tanácsnak 1646. január 2-án hozott, a céhek lakmározásait és az ifjak kicsapongásait tiltó, hét pontban megfogalmazott rendszabályait szedett keretben két hasábban nyomtatták ki.

Szövegkiadás: ErdMuz 1900: 424–425.

Köblös Zoltán, a nyomtatvány első ismertetője szerint, az eredeti példány nagysága 319 × 265 mm (ErdMuz 1907: 251). Ez az adat azonban a nyomtatáshoz felhasznált papír méretére vonatkozhat. V. Ecsedy Judit az Országos Széchényi Könyvtár tulajdonában lévő kicsinyített fénymásolat vizsgálatának alapján megállapította, hogy e rendszabályok valóban a kolozsvári városi nyomdában készültek, s a négyzet alakú szedéstükör kikövetkeztethető mérete 253 × 253 mm (szóbeli közlés).

Herepei János a kolozsvári sáfárpolgárok számadáskönyvéből tudósított arról, hogy 1646. december 8-án „Abrugi Györgynek fizettenek artikulusok kinyomtatásáért fl. 5. den." [!] (ErdMuz 1939: 276–277). Feltételezhető, bár az esetleges 1646 januári határozathozatal és decemberi fizetés között nagy az időbeli távolság, hogy Abrugi ezen városi végzések kiadásáért kapta az említett összeget (vö. **Appendix 179**).

Budapest *Nat* cop. – Cluj Univ ①

2145

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1647. Leutschau 1646 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

2145A

BÜRINGER, Johann: M. Johann Büringers etliche deutsche und lateinische Gedichte. Leutschaw 1646 Lorentz Brewer.

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. 4° – Init.

Versek németül és latinul. – E bibliográfiailag eddig ismeretlen nyomtatvány címlapján *Ad lectorem* című latin és *Deutsch* feliratú német vers olvasható. A címlevél hátán a szerző, *Johann Büringer, der Rechten Candidat* művét *Dem edlen ... Bartholomaeus Payern* ajánlja. A főrész a következő költeményeket tartalmazza: *Herbstliche und Buss-erinnernde Trawer-Ode auf das verwichene 1645 Jahr. – Geistliche Nachtwache – Klag-Gedicht über den tödlichen Hintritt aus diesem ... Leben des...Herrn Peter Stierwitzens, gewesenen Organisten bey der Evangelischen Kirchen zu Newsol – Sonnet über die Wort H. Opitzens: „... wir reden gut Latien / und will doch keiner fast für Deutsch gescholten sein"*. Ezután 15 számozott hosszabb latin vers és epigramma következik. Közülük az elsőnek *Ad Deum tempore pestis*, a hetediknek *Millenarius aeternitatis*, a tizenötödiknek *Eruditio Latina* a címe. Végül két lakodalmi vers zárja a nyomtatványt *Ad ... Bartholomaeum Paycrum* [!], *sponsum* és *Ad sponsam* akrosztichonjukban a jegyesek keresztnevével. E versek írásának dátuma: *Neosol... 25. Jan ... 1646.*

Johann Büringer 1631-től Wittenbergben folytatta tanulmányait. Hazatérve Besztercebányán, Eperjesen és Pozsonyban tanított. Több alkalmi költeményt jelentetett meg (vö. **2225**, **2374**). Mivel ez a kiadvány különböző műfajú alkotásokat tartalmaz, nem sorolható a szokásos alkalmi versgyűjtemények közé. Megállapítható, hogy Büringer költeményeit tudatosan szerkesztett, önálló verses kötetként kívánta közreadni.

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Mus* ①

Frölich, David: Loci communes poetici. Lőcse 1646. = **Appendix 180**

2146

[1] IMADSAGOS könyvecske. Embernek mindennémü szüksegében való szép és drága aitatos könyörgésekkel és – [2] ISTENI dicsiretekkel rakva,

mostan úyjon(n)an szép imádságokkal és töb isteni dicsiretekkel megöregbitetet és kinyomtattatot. Löcsén 1646 Brever Lörincz.

A^8–Z^8, Aa^8–Gg^8 = [2] + 174 + [3] + 290 + [9] pag. – 32° – Orn.

Sztripszky 1979/186 – Sztripszky I 1980/187 ← MKsz 1885: 85 – Sztripszky I 1981/188 ← MKsz 1891: 143 – Caplovic 918

Protestáns imádságos- és énekeskönyv. – A címlap hátán újszövetségi idézetek. Ezután a mű első részében az imádságok gyűjteménye található. Ennek végén az imádságok sorrendjében *Lajstroma ez könyvecsbéli könyörgéseknek*. Az M_3a lapon az énekek előtt belső címlap áll: *Szép és ájtatos isteni dicsiretek következnek. Nyomtattatott Lőcsén 1646.* Az énekes részt *Lajstrom e könyvecskebéli dicséretekre*, vagyis a kezdősorok betűrendes mutatója zárja, amelynek végén latin doxologia olvasható.

Az első részben a tartalomjegyzék részletezése szerint a következő imádságok találhatók: (1) *Reggeli hálaadás és könyörgés* – (2) *Jámbor és istenfélő cselédes embernek imádsága e világi és örökkévaló jókért* – (3) *Hálaadás a mindenható Istennek* – (4) *Útra induló embernek könyörgése* – (5) *Étel előtt való könyörgés* – (6) *Étel után való hálaadás* – (7) *Az estvéli hálaadás* – (8) *Az igaz hitben megtartásért* – (9) *A hitetlenségnek bűne ellen* – (10) *Az embernek szüksége korán* – (11) *A Krisztus Jézusnak születéséről* – (12) *Az Atya Úristentől az ő sz. Fiának kínszenvedésének előszámlálása által való kegyelem kérés* – (13) *A teljes Szentháromsághoz* – (14) *Szentlélek Úristennek vigasztalásáról* – (15) *A Krisztus Jézusnak szeretetéről* – (16) *Bűnnek bocsánatjáért* – (17) *Közgyónás* – (18) *Fejedelemségben helyeztetett ember imádsága* – (19) *A fejedelmekért való könyörgés* – (20) *A földnek gyümölcséért* – (21) *Békesség e földön és jó akarat embereknek Istentől* – (22) *Sz. Ágoston és Szent Ambrus vallása* – (23) *A niceabéli keresztyéni vallás* – (24) *Az Sz. Athanasius püspöknek vallása* – (25) *Mikor ember Úrvacsorájához akar járulni* – (26) *Hálaadás az Úrvacsora után* – (27) *Az anyaszentegyháznak megmaradásáért és az ő ellenségeinek elveszéséért* – (28) *Hitetlenek ellen* – (29) *Viadalhoz készülő embernek ájtatos imádsága* - (30) *Fejedelmek és hadnagyok ájtatos imádsága* – (31) *Dániel prófétának imádsága* – (32) *Rabságba esett embernek imádsága* – (33) *Fiaknak könyörgése az ő attyokért* – (34) *Salamon királynak imádsága* – (35) *Az sz. angyaloknak őrzéséért* – (36) *Beteg embernek imádsága* – (37) *Könyörgés, kiben ember az ő lelkét Istennek kezébe ajánlja* – (38) *Könyörgés Istennek, hogy ember igaz hitben meghaljon* – (39) *A keresztyén ifjúság és leányzók így könyörögnek* – (40) *A házasságbéli keresztyének így könyörögjenek* – (41) *E világi békességért való könyörgés* – (42) *Boldogságos életnek végéért* – (43) *Sz. Dávid hét penitenciatartó zsoltára.*

A második rész három csoportba osztva énekeket tartalmaz. Ezeknek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők:

Dicséretek. – 3: *A keresztyénségben* – 5: *Az Atya* – 8: *Jer, mi dicsérjük* – 14: *E nap nekünk dicséretes* – 17: *Jer, mindnyájan* – 21: *Nékünk született mennyei király, kit* – 23: Tuba Mihály: *Megteljesíté* – 25: *Heródes* – 27: *Atyának bölcsessége, bizony istensége, Krisztus* – 30: *Dicséretet mondjunk Atya* – 33: *Krisztus feltámada igazságunkra* – 35: Batizi András: *Krisztus feltámada, nekünk* – 38: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek* – 43: *Jézus Krisztus, mi Megváltónk, bűn* – 44: *Jézus Krisztus feltámada* – 46: *Krisztus mennybe felmene, nekünk helyet szereznie, ül* – 50: *Krisztus mennybe ma felmene* – 52: *A Szentléleknek kegyelme apostoloknak* – 54: Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek* – 58: Huszár Gál: *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* – 61: *Szentháromság* – 62: *Ó mi szent Atyánk, kegyes és* – 65: *Imádunk* – 67: *Atya Isten* – 69: *Szükség megtudnunk* – 74: *Ó Izrael* – 81: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te* – 84: *Mi kegyes Atyánk, kit* – 87: *Mindenható Úristen, mi* – 91: *Jézus Krisztus, mi üdvösségünk* – 96: *Emlékezzél Úristen* – 98: *Adjunk hálát az Úrnak* – 100: *Uram Isten, ki* – 103: Dévai Bíró Mátyás:

Minden embernek illik – 108: *Vedd el* – 110: *Mire bánkódol* – 114: *Mely csalárd* – 120: *Irgalmasságnak* – 123: *Ember emlékezzél utolsó* – 128: *Gondolkodjál* – 133: *Ó, mennyei nagy* – 135: *Mennynek és földnek nemes teremtője és* – 137: *Hajtsd meg Úristen* – 140: *Emlékezzél meg mennybeli* – 142: Miskolci Csulyak István: *Magasztallak én* – 146: *Immáron* – 147: *Hálát adunk neked* – 155: *Hálát adok neked, Uram* – 158: *Jézus Krisztus, szép* – 160: Pécseli Király Imre: *Dicsérlek Uram, téged* – 162: Szenci Molnár Albert: *Hálát adok neked, mennybeli Isten... hogy engemet éjjel* – 164: Debreceni Szőr Gáspár?: *Drága, fényes* – 167: Debreceni Szőr Gáspár: *Krisztus, ki vagy nap és világ, mennyországra* – 170: *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket.*

Psalmusok. 173: Szenci Molnár Albert: *Uram, te nagy* – 176: M.I.F.N.: *Tebenned bíztam* – 178: Szenci Molnár Albert: *Hajtsd hozzám* – 182: *Boldog az olyan ember az* – 185: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember ő* – 190: *Aki veti* – 194: Szenci Molnár Albert: *Ó, felséges Úr* – 197: Szenci Molnár Albert: *Mint a szép* – Szenci Molnár Albert: *Az Istenhez az* – 204: Szenci Molnár Albert. *Tehozzád teljes* – 206: *Szent Dávid király háborúságában imádkozik* – 210: *Emlékezzél meg Úristen, a mi nagy* – 215: *Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik* – 217: Sztárai Mihály: *Sokan vannak most* – 220: Szenci Molnár Albert: *Az Úr énnékem* – 222: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* – 227: *Erős várunk* – 230: *Úristen, irgalmazz nekem* – 232: *Úristen, kérünk a te szent nevedért* – 235: Sztárai Mihály: *Meghallgassad* – 240: *Minden hű* – 242: *Bűnösök* – 244: *Dicsérd az Istent mostan* – 246: Skarica Máté: *Drága dolog.*

Halott temetéskorra való énekek. 252: *Már* – 255: Pathai István: *Sok rendbéli* – 260: Tseh: *Tudjuk, Uram* – 262: *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnös* – 265: E.D.T. *Eljövén* – 267: *Emlékezzünk mi, keresztyén* – 271: *Jer, temessük* – 273: Batizi András: *Ember, emlékezzél a* – 275: *Megszabadultam* – 277: *Hagyjátok* – 279: Dézsi András: *Adj üdvösséges* – 282: *Emlékezzél, kérlek* – 290: Szenci Molnár Albert: *Uram, bocsássad.*

A kiadvány imádságos és énekes részének beosztása és tartalma az 1632-i Lőcsén kiadott hasonló kiadvánnyal (**1552**) mutat rokonságot, annak bővített kiadásának látszik. Összeállítója ismeretlen.

Cf. **1552**; –, →

Budapest *Nat* ① – Weimar ①

2147

INSTITORIS, Joannes: Dissertatio theologica exhibens veritatem sententiae de filii Dei prae-aeterna divinitate conscripta et publico examini exposita sub praesidio... Michaelis Lasii p. t. rectoris scholae Leutschov(iensis)... ab autore et respondente Johanne Institoris Moschoviens(i) scholae Leutsch(oviensis) alumni[!] ad diem (25) Septemb. Leutschoviae MDCXLVI typis Breverianis.

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 667 – Čaplovič 919

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján kezdődik Joannes Institoris Lőcsén 1646. szeptember 9-én kelt ajánlása, amelyet *Judici... et... senatui... Leutschoviens. Fautoribus et patronis...; nec non... Johanni Köwiczki, civi et senatori... civitatis Cassoviensis...; Danieli Lengfelner,... civitatis Epperies. judici primario...; Friderico Babst, civi... civitatis Leutschov.; fautoribus et mecoenatibus* címzett. Ezután Krisztus öröktől fogva való istenségéről olvasható hatvannyolc pont, amelyeket az Országos Széchényi Könyvtár első példányának címlapján látható kézírásos bejegyzés szerint 1646. szeptember 25-én vitattak meg a lőcsei evangélikus iskolában.A vizsgáztató az iskola rektora Michael Lazius volt. Az utolsó levél hátlapján a szöveg végén *Errata, quae... irrepserunt*, a sajtóhibák jegyzéke zárja a nyomtatványt.

Joannes Institoris a vizsgázó, aki a címlapon egyben szerzőnek is mondja magát, hazai iskolái után 1646-ban indult külföldre, ahol Gdanszkban és Königsbergben tanult. Két év múltán tért vissza. Előbb Bánban, Selmecbányán és Trencsénben rektor, 1658-tól Bánban evangélikus lelkész, 1660-tól Korponán szlovák prédikátor. 1661-ben halt meg.

Disputációja főleg Christoph Ostorodt (Paschasius, Paschalodus), 1611-ben elhunyt unitárius teológusnak, a rakówi egyház néhai vezetőjének 1625-ben Rakówban német nyelven megjelent két művével vitatkozik, amelyek tagadták Krisztus istenségét: *Hauptpunkten der Christlichen Religion* és *Disputatio... wider Georgen Tradeln... von der Gottheit des Sohns Gottes* (vö. Kaweczka-Gryczowa, Alodia: Ariańskie oficyny wydawnicze Rodeckiego i Sternackiego. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1974, nr. 169 és 166).

Bratislava *Acad* ① – Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ① – Liptovský Mikuláš ○ – Miskolc *Scient* ① – Prešov *Ev* ① ② – Szeged *Univ* ④

Olim: Besztercebányai ev. algymn.

2148

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1647. esztendőre. Lőcse 1646 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1650**!

Szép és aitatos isteni dicsiretek következnek. Lőcsén 1646. – Vide **2146**

Apologia illustrissimi principis pro justa belli suscepti causa. Posonii 1646. = **Appendix 181**

Wiedeman, Elias: Comitium gloriae centum qua sanguine qua virtute illustrium heroum iconibus instructum et... Joanni Christophoro com. a Puchaim... dicatum. Posonii 1646. = **Appendix 182**

2149

[1-2] DER NEW vnd alt Calender auffs Jahr nach der seligmachenden Geburt vnsers Herrn Jesu Christi 1647. Gestellet von Davide Frölichio, astron. pract. nun mehr ins 24 Jahr. Hermanstadt [1646] bey Marco Pistorio.

A^8 B^8 + ? = [16 + ?] fol. – 16°

KorblVerSiebLkde 1891. Nr. 4: 40 – Adleff 83 – Avram 9

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A nyomtatvány unikum példányáról az erdélyi Korrespondenzblatt adott hírt névtelen közleményben (KorblVerSiebLkde 1891. Nr. 4: 40). A naptárból teljes egészében csak az első 11 levél maradt meg, amely a naptárjegyek magyarázatát és a naptártablákat tartalmazza október első feleig. Beosztása megegyezik az 1638-ra szóló szebeni naptáréval (**1700**). A B füzet további öt levelének pedig, amelyen már a prognosztikon kezdődött, töredékei maradtak meg.

Cf. **1700**!

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Mus* ④*

—

Kläger, Justus: Beschreibung der geistlosen Geistlichen. Hermanstadt 1646. = **Appendix 183**

—

Kläger, Justus: Beschreibung des ietzigen unlautern Luthertums. Hermanstadt 1646. = **Appendix 184**

—

Kläger, Justus: Nabals Haus. Hermanstadt 1646. = **Appendix 185**

—

Kläger, Justus: Satans Synagoga, oder Beschreibung Lutherischer hoher und niederer Schulen. Hermanstadt 1646. = **Appendix 186**

—

Kläger, Justus: Ungeistliches Disputirgeschwatz. Hermanstadt 1646. = **Appendix 187**

2150

SIDERIUS János: Catechismus, az az rövid kérdések és feleletek által valo tanitás az keresztyéni hütnek fö agazatirol. Siderius János által irattatot. Szebenben 1646 Lintzi Marcus.

A-$D^{alternatum\ 8+10}$ = [36] fol. – 18° – Orn.

Sztripszky 1982/189 ← MKsz 1884: 117 – ArchVerSiebLkde XIX. (1884): 97 – MKsz 1929: 218

Református katekizmus és imádságok. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A címlap hátán *Praefatio. A keresztyén olvasónak...* címmel ismeretlen szerző három Balassi-strófában foglalta össze Siderius Jánosnak a korábbi és későbbi kiadásokban olvasható prózai előszavát. A vers kezdősora: *Teremtésünknek s világban éltünknek*. A katekizmus szövegét néhány imádság követi: *Kicsiny gyermekeknek naponként reggeli és estvéli könyörgésnek rövid módja*. E részt és ezzel az egész kiadványt néhány verses imádság és himnusz zárja. Kezdő soraik: *Könyörgök, Uram, minden emberekért* – Szenci Molnár Albert: *Mi atyánk, ó kegyes Isten – Krisztus, ki vagy nap és világ, minket – Adjunk hálát az Úrnak, mert érdemli*.

Siderius katekizmusa szövegkiadásának bevezetőjében Barcza József megjegyzi, hogy az 1646. június 10-re összehívott szatmárnémeti zsinat második végzése előírta, hogy Siderius kátéját is tanítsák az iskolában (Studia et acta III 852–853, valamint **2260** a_3a). Elképzelhetőnek tartotta, hogy e végzés következtében nemcsak Szebenben, hanem más erdélyi nyomdákban is megjelentették e katekizmust ez idő tájt.

Cf. **801**; **1303***!; **1980**, –, **2303**, **2406A**, –.

Budapest *Nat* ① – Sibiu *Arch* ○

2151

⟨Fitkovini, Andreas: Decas Positionum Theticarum. Praeses Andreas Fitkovini Battoviensis, Conrector Gymnasii Banensis respondente Georgio Bohuss. Trenchinii 1646 Dorota Vokálová.⟩

Čaplovič 1772

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. – Evangélikus filozófiai vizsgatételek.

E nyomtatvány egykori létezését Ján Čaplovič (1772) Johann Rezik Gymnasiológiájának a pozsonyi Egyetemi Könyvtárban őrzött kéziratos másolata alapján feltételezte (Gymnasiologia Evangelico-Hungarica Rezikia Matheidesiana, quam... pure descripsit Michael Rotarides... anno 1746 Wittenbergae et ex originali descripsit Joh. Geitz anno 1757 Wittenbergae. 11. p. jelzete „B 62 092"). Čaplovič állítását nincs ok kétségbe vonni.

2152

[1] HADIK, Jonáš: Kázanj pohřebnj nad... Kateřinau Zahradeckau, rozenau Sedlnickau z Choltic, manželkau... Girjho Negstarssjho z Zahrádek, kteráżto... léta nynj minulého 1645. dne 18. prasynce... žiwot swůg... dokonala, a zde w Trenčjně, w kostele hornjm... pohřbená gest. Včiněně od... k[něze] Jonásse Hodikiusa[!], na ten čas w... městě Trenčjně ewangelium Krystowa kazatele, léta Páně 1646. dne 4. Februarij. – [2] (MALATI-

DES, Jan: Sors iustorum beata, to gest kázanj o blahoslaweném lidij sprawedliwých způsobu, nad tělem mrtwým... Kateřiny Zahrádecké... Girjho negstarssiho z Zahrádek... manželky. Od kn[ěze] Jana Malatidesa Zabrezského exulanta... w městě... Trenčjně na diakonij zůstáwagjcýho včiněné, léta Páně 1646. dne 4. Februarij.) (V Trenčíně 1646) [Dorota Vokálová].

A^4–E^4 = [20] fol. – 4° – Orn., init.

Knihopis 3068 – Čaplovič 1773

Gyászbeszédek biblikus cseh nyelven latin nyelvű gyászversekkel. – A kiadvány két gyászbeszédet tartalmaz Kateřina Sedlnická, Jiří Zahrádecký trencséni polgár feleségének a halálára. Az 1645. december 18-án elhunyt Kateřinát 1646. február 4-én temették el. Az egyik gyászbeszédet a trencséni felsővárosi templomban Jonáš Hadik trencséni lelkész, a másikat Jan Malatides segédlelkész tartotta. Mindkét beszédnek önálló címlapja van, köztük egy üres levél található: együttes megjelentetésüket azonban az őrszó és a füzetjelzés egyaránt bizonyítja. A nyomtatvány legvégén egy latin nyelvű gyászvers olvasható, címe: *Memoriam obitus... Catharinae Sedlnitsky... Georgij senioris Zahradecsky de Zahradek... conthoralis... Trenchinij 18. [Decem]bris anno 1645. ex hac vita... evocatae posteritati commendabat*, szerzője *Nicolaus Fabricius Potiehovinus*.

Jonáš Hadik (1600 körül – 1657) itthon Rajecen és Biccsén, 1627–1629 között Wittenbergben tanult. Hazatérve konrektor, ill. rektor Bánban, Zsolnán, Trencsénben, 1636-tól evangélikus lelkész Predméren, majd Kassán ill. Bánban. 1645-től Trencsénben lelkész, ahol esperes is lett. A másik gyászbeszéd szerzője a morvaországi származású Jan Malatides (1610 körül – 1660 körül) cseh exuláns, aki Trencsénben élt hosszabb ideig.

A Szabó Károly által még nem ismert nyomtatványról először a Knihopis közölt leírást (3068), tévesen Jan Hadik művei között. Ján Čaplovič azonban rámutatott, hogy Hadik nem lehetett a szerző, hiszen már 1642-ben meghalt. A címlapon szereplő Hodikius-névforma sajtóhiba Hadikius helyett: 1646-ban ugyanis Jonáš Hadik volt a trencséni lelkész (Čaplovič 1773).

A kiadvány nyomdai impresszum nélkül jelent meg, de betűtípusai és díszei alapján kétségtelenül trencséni nyomtatvány.

Cf. –, **2155**

Praha Mus ①

2153

⟨Kalendár a pranostyka na rok 1647. Trenčín 1646 Dorota Vokálová. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven.

Cf. **1752!**

Malatides, Jan: Brevis ac perspicua de vitae aeternae via... Trencsén? 1646 = **2192(2)**

2154

PUECHER, Joannes: Johannis Puecher nobilis Ungari vera relatio de virtute et efficacia pulveris Hermetici et aquae Lunaris, aquae quidem quotidiano usu ultra viginti annos, pulveris vero plusquam decennali experientia in pluribus Germaniae et Ungariae locis, comprobatorum. Trenschinii MDCXLVI typis Dorotheae Wocalii viduae.

[ ]^{2}, [ ]^{8} = [4] + 16 pag. – 8°

OSzKÉvk 1960: 181-182 – Caplovic 1774

Orvosi tanácsok. – A címlevél hátán kezdődő üdvözlő versek szerzői (1) *Michael Ascanius hactenus... Transylv. principis medicus* – (2) *Joh. Georg. Regulus, dictus Villinger med. d.* – (3) *Frid. Hermannus Flayder, prof. Graecus Tubing. et inclytae universitati à bibliotheca.* A negyedik vers szerzője nem nevezte meg magát. Ezután következik *Amice lector* megszólítással az előszó. Majd *Typus praeparationis et diversorum graduum hujus pulveris medicinalis* szól a por elkészítéséről és hosszabb részt idéz Johann Baptista van Helmont *De febribus* című értekezéséből (Ed. secunda Amsterdam 1648; előző kiadás Köln 1644). A főrész először *De virtute et usu Hermetici pulveris* címen felsorolja mindazokat a betegségeket, amelyek gyógyítására e gyógyszer hatásos és szól felhasználási módjáról. Majd ugyanígy értekezik *De viribus et usu aquae lunaris* is. Mindkét ismert példány erősen körbe van vágva, ezért nem állapítható meg biztonsággal, hogy eredetileg volt-e füzetjel a kiadványban.

E műről már Weszprémi István (Medic. Biogr. IV. 126) és Szinnyei József (XI. 207) is megemlékezett, de elsőként részletesen Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1960: 181–182). A szerző névalakjával kapcsolatosan a Puecher alakot tartotta helyesnek, minthogy az több helyen is előfordul a nyomtatványban, szemben a Purcher-alakkal, amelyet Szinnyei József (XI. 255) használt.

Puecher János művében több ízben elismeréssel szólt a híres Johann Baptista van Helmont németalföldi alkimista orvos munkásságáról. Miként az a címből kitűnik, a szerző e két orvosság jótékony hatását hosszabb időn keresztül való alkalmazásuk alapján állítja.

Budapest *Nat* ① – Wien *Nat* ①

2155

SAPOR, Jan: Kázanj pohřebnj ku poctiwosti... Kateřiny Zahrádecké rozené Sedlnické z Choltic... kteráž w Trenčjně... 18. dne měsýce prasynce leta 1645. ... žiwot swůg ssťastně w Pánu dokonala. Včiněné w městě Pauchowě, dne 4. vnora léta 1646. od... K(něze) Jana Sapora S[eniora] G[ednoty] B[ratrské] gakožto správce a kázatele gegiho. Kterézto kázanij... Girjmu negstarssjmu z Zahrádek, gakožto panu manželu... dedikuge... patronu swému... (W Trenčjně 1646) [Dorota Vokálová].

A^{4}–C^{4} = [12] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky II 2545/93 ← MKsz 1890: 267 – Knihopis 15. 219 – Caplovic 1775

Gyászbeszéd biblikus cseh nyelven latin nyelvű gyászversekkel. – A címlap hátán, a cseh nyelvű *Praefatio*ban a szerző patrónusának, az elhunyt férjének, Jiří Zahrádeckýnek ajánlotta művét. Ezután külön cím nélkül, az *Exordium*mal kezdődik a prédikáció, amely Kateřina Sedlnická temetése alkalmából Puhón 1646. február 4-én hangzott el. A kiadványt *Modlitba* (Imádság) és latin nyelvű gyászvers zárja: *Funebres exequias... dominae Catherinae Sedlnitsky...*, szerzője *Nicolaus Fabricius Trinchiniensis*.

Az elhunyt Kateřina Sedlnická a gyászbeszéd végén olvasható életrajzi adatok szerint házát elhagyva öt évig Késmárkon lakott, azután került Trencsénbe, ahol 12 évet töltött, ebből 11 évet Jiří Zahrádeckývel házasságban.

Jan Sapor protestáns lelkész, a Cseh-testvér egyház papja volt 1622-ben Brandýs nad Orlicíban. 1628 körül menekült Magyarországra. Puhón telepedett le. 1632. október 6-án a lengyelországi Lesznóban konszeniornak választották, de a háborús események miatt csak tisztségének kihirdetésére került sor. Magyarországon maradt és hivatalába később iktatták be. 1649 után halt meg.

Az impresszum nélkül megjelent nyomtatványt már Sztripszky és Čaplovič is trencséninek tartotta; a betűtípusok vizsgálata megerősíti ezt a feltevést.

Cf. **2152**, –

Budapest *Arch* ③ – Budapest *Nat* ①

2156

WISOTZKY, Samuel: Συμφώνησις trium gratiarum per alternationem discursive-votiva, votive-discursiva celebritati... nuptiarum, quas... Johannes Gerstmaer... p. t. antistes ecclesiae Leobschucensis primarius, simulac legioni Görtzkianae Svecicae a castrensibus concionibus, sponsus cum... Justina-Marianna... Martini Froelichii, Lutheranae ὀρθοδοξία in vicino Poloniae regno addictorum mercatorum psychomeletoris ac concionatoris legitime vocati filia unica, sponsa a d(ie) 23/3 Decemb. an(no)... 1646 Leobschuci Silesiorum adornabat, ab amici Samuelis Wisotzki, p. t. reipubl. Plessaeae notarii... benevolentia ac officio concinnata, consecrata. Trenchinij Hungaro[rum] (1646) literis chalcographicis Vocalianis.

[ ]^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 670 – Čaplovič 1776

Lakodalmi versek latinul és németül. – A kiadvány Johann Gerstmaer löbschützi lelkész és Justina Marianna Frölich 1646. december 23-án (az ónaptár szerint 13-án) a sziléziai Löbschützben tartott esküvőjére készült. A címlap hátán kezdődő főrész a következő verseket tartalmazza: *I. Author prooemians* – *II. Pasithea* – *III. Aglaja* (német) – *IV. Euphrosyne* című képvers – *V. [1] Eteostichon diem, mensem et annum rei gestae designans* – – (2) *Numerale euctico-Teutonicum[!]* (német) – VI. *Justina-Marianna* címen rövid képvers. Végül *Mantissa philologico-theosophica* című latin és német prozai szöveg zárja a nyomtatványt.

A szerző, Samuel Wisotzky a sziléziai Pless város jegyzője volt. Több műve jelent meg Boroszlóban és Krakkóban 1642 és 1649 között (vö. Estreicher 33: 461–462).

Ján Caplovič lehetségesnek tartotta, hogy a kiadvány az esküvő decemberi időpontja miatt már a következő esztendőben, 1647-ben jelent meg (1776). Valószínűbb azonban, hogy a köszöntőverseket a lakodalom napjára, tehát még 1646-ban kinyomtatták.

Budapest *Nat* ①

Balassa Bálint és Rimai János: Istenes éneki. Várad 1646. – Vide **2619**

2157

[COMICO-TRAGOEDIA Constans scenis Quatuor, Quarum 1. agit De Virtute et Vitio, 2. agit De divite purpurato et Paupero Lazaro, 3. agit De Milite scelerato, 4. agit] De Praefecto tyranno. Varadon MDCXLVI Szenczi Abraham.

A^8 [B^8–D^8 $E^{4?}$] = [36?] fol. – 8° – Orn.

Sztripszky I 1984/191 ← MKsz 1878: 272

Iskoladráma és szereposztás magyar nyelven. – E nyomtatványból csupán az első füzet első és az ezzel összefüggő utolsó, nyolcadik levelének alsó fele maradt fenn két darabban, valamint az első füzet hetedik levelének egy töredéke. Ezeken a címlap alsó fele olvasható az impresszumadatokkal, továbbá az első jelenet (*scena*) öt felvonása (*actus*) és a megjelenítendő szereplők nevei, és a dráma 310–321, 339–350, 368–380 és 398–410. sorai.

Szövegkiadása: Alszeghy Zsolt: Magyar drámai emlékek a középkortól Bessenyeiig. Bp. 1914, 163–216, 476–478 (az 1683. évi lőcsei kiadás alapján, RMK I 1305) – Régi magyar drámai emlékek. Sajtó alá rendezte Kardos Tibor és Dömötör Tekla. Bp. 1960, II. 43–103 (az 1699. évi kolozsvári kiadás alapján, RMK I 1539) – Magyar drámaírók 16–18. század. Kiadja Nagy Péter. Bp. 1981, 290–366 (Alszeghy szövegközlése alapján).

A XVII. század egyik legnépszerűbb magyar nyelvű drámája 1607 és 1646 között keletkezett. Legkorábbi, teljes, nyomtatott szövege 1683-ból ismeretes (Lőcse, RMK I 1305). A fenti címleírás ennek a kiadásnak a címe alapján készült. Szerzőjét a szakirodalomnak eddig nem sikerült megállapítania. Forrásairól, motívumkincséről, műfajáról, előadásairól stb. ld. Kardos Tibor és Dömötör Tekla kiadásának jegyzeteit (i. h. 93–103). Varga Imre mint az első magyarországi zenés színjátékot méltatta (Varga 172).

A dráma terjedelme e szövegkiadás alapján 1865 sor. A fennmaradt töredékekből következtethető, hogy e kiadásban 30 sort nyomtattak egy lapra. A kiadvány terjedelme tehát az 1683. évi lőcsei megjelentetéshez hasonlóan (RMK I 1305) 36 levél lehetett.

Cf. –, →

Budapest *Nat* ④

2158

GÖNCI György: De disciplina ecclesiastica, seu gubernationis ecclesiasticae legitima forma in Ungarica natione cis Tibiscum... composita, studio Georgii Gönci, pastoris ecclesiae Debreciensis etc. an(no) MDLXXVII. Varadini MDCXLVI apud Abrahamum Kertesz.

A^8–F^8 = [48] fol. – 8° – Orn.

RMK II 671 – Nägler 263

Református egyházi rendtartás. – A könyv címe, tartalma és beosztása megegyezik az 1633-ban Debrecenben megjelent kiadással (**1561**). A függeléknek azonban nincs önálló címlapja, a felirata is rövidebb: *Articuli in variis synodis generalibus statuti et Thasnadiani an. 1633. publicati ac approbati, hic loco appendicis adduntur.* Elmaradt a bevezetése is.

Cf. **226***!; **1046**, **1561**; –, –

In 8 bibliothecis 13 expl. – Bratislava *Paed* – Budapest *Acad*, *Nat* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref* – Pápa *Ref* – Sibiu *Mus* – Târgu Mureş

2159

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1647. esztendőre. Várad 1646 Szenci Kertész. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1862**!

Keresztúri Pál: Mennyei társalkodás. Várad 1646. – Vide **2128**

2160

TEMETESI pompa, melly az... nehai groff iktari Bethlen Peternek, Hunyad es Maramaros vármegyéknek örökös fö ispánnyának 1646 esztendöben Kis-Aszszony havának harmadik napján Bánban meg-hidegedett testének Liszkafalvárol Nyir-Bátorban, temetésének helyére valo meginditásától fogva az földben el-takarittatásáig celebráltatott. Varadon MDCXLVI Szenci Kertesz Abraham.

A^4–Z^4 = 183 + [1] pag. – 4° – 1 ins., orn.

RMK I 787 – Nagler 264

Református temetési beszédek gyűjteménye magyar és latin nyelven. – A címlapot, amelynek háta üres, az iktári Bethlen család címere díszíti. Utána bevezetés nélkül kezdődnek a Bethlen Péter fölött mondott beszédek: 3. lap: *Halotti prédikáció, melyet... Bethlen Péternek... meghidegedett testének Liptó vármegyében Liszkafalváról útraindíttatásakor prédikállott Szatthmári Lázár Miklós... 1646. esztendőben Mindszent havának XXII. napján.* – 20. lap: *Fatalis periodus seu funebris oratio Stephani Benjamin Szilagyi super obitu Petri Bethlen..., quam publice recitavit in pago Liszkafalva, juxta Rosenbergam... 21. Octobr. 1646.* – 33. lap: *Szatthmári L. Miklósnak, a szathmári... gyülekezet... szolgájának azon... gróf úr teste felett második prédikációja... Liptó vármegyében Lutsinán d. 24. Oct. Anno 1646.* – 42. lap: *Bethlen Péter... teste felett-való úti prédikáció, melyet tett Sáros vármegyében Sz. Mihályon a. 1646. 28. Octob. Selyei Balog István, huszti lelkitanító.* – 49. lap: *Más prédikáció, melyet tett... Szántón, Sz. Mihály havának harmincegyedik napján an. 1646. ugyan Selyei Balog István.* – 56. lap: *Ez szomorú utazásnak utolsó napján Nyíregyházán tett prédikációja Szatthmári L. Miklósnak, d. 2. Nov. an. 1646.* – 65. lap: *Prédikáció, mellyel excipiáltatott... Bethlen Peter urunknak teste, mikor Báthorban a szálláson szekérről levévén a sirató színben bévitetnék és letétetnék, 2. die Nov. Dobrai Bálinttól, ecsedi prédikátortól.* – 72. lap: *1646 3. Novembr. Báthorban lett prédikáció.*, a szerző neve ezúttal a prédikáció után olvasható: *Hodászi Miklós* – 94. lap: *Unum necessarium, azaz... halotti rövid prédikáció, mellyet... Bethlen Péter... halála és temetése felett tett... Nyir-Báthorban die 4. Nov. anno 1646. Vereczi Ferencz Sáros Pataki prédikátor.* – 124. lap: *Prédikáció, mellyet tett Csulaji György... Rakoczi Györgynek, Erdélyországának fejedelmének egyik udvari prédikátora, a báthori templomban a sír felett, minek előtte a testet bészállítanák az ő nyugodalmának helyére; a genealógia rövideden való előszámlálásával egyetemben an. 1646. die 4. Novembr.* – 139. lap: *Oratio funebris.* E beszéd szerzője nincs feltüntetve. A kötet utolsó prédikációja nem Bethlen Péter, hanem Daróci Zsófia, albisi Zólyomi Miklós özvegye felett hangzott el. – 150. lap: *1646. 29. Novembris, Jankafalván az udvarháznál lett prédikáció, mely azután megbővíttetett*, szerzője a beszédet aláíró *Hodászi Miklós*, ebből arra lehet következtetni, hogy talán az ő műve a Bethlen Péter fölött mondott beszédeket záró latin nyelvű *Oratio funebris* is.

Bethlen Péter, idősebb Bethlen István fia, Bethlen Gábor unokaöccse, amint ez a kötet prédikációiból kiderül, rokonai meglátogatására és ügyes bajos dolgainak elintézése céljából utazott Trencsénbe. Hazatérőben azonban 1646. augusztus 3-án 38 éves korában reggel Bánon megütötte a guta és meghalt. A Bethlen család a holttestet hazavitette, és a nyírbátori templomban ifjú Bethlen István és Bethlen Krisztina sírjában helyezte el. A temetésen I. Rákóczi György fejedelem és felesége is jelen volt.

Daróci Zsófia, aki 75 éves korában hunyt el Jankafalván 1646-ban, Zólyomi Dávidnak, Bethlen Kata férjének volt édesanyja, így a Bethlen családdal közeli rokonságban állott, a fölötte mondott prédikáció nyilván ezért kerülhetett be a gyűjteménybe.

Külön figyelmet érdemel a kötet két latin nyelvű beszéde. Szilágyi Benjámin István *Fatalis periodus*a ugyanis nem szokványos gyászbeszéd, hanem inkább történetfilozófiai értekezésnek tekinthető a birodalmaknak, Magyarországnak és annak vezető családjainak virágzásáról és pusztulásáról. Ennek az orációnak retorikai kapcsolataival Lukácsy Sándor (ItK 1989: 228), irodalmi vonatkozásaival Bán Imre foglalkozott (Janus Pannonius tanulmányok. Szerk. Kardos Tibor, V. Kovács Sándor. Bp. 1975, 500–501). A szerző nélküli *Oratio funebris* pedig Bethlen Péter személyére, különösen peregrinációjára s ennek során tett római látogatására nézve tartalmaz adatokat (OSzKÉvk 1982–1983, 411–422, Heltai János). Feltételezhető, hogy e meglehetősen világias hangvételű beszéd szerzője Pálóci Horvát János, aki ez időben mint II. Rákóczi György titkára Váradon lakott, s aki Bethlen Péter kísérője volt külföldi tanulmányai idején. Benne valószínűleg közös élményeiket örökíti meg, amint halványan céloz is arra, hogy jelen volt Rómában

a pápai audiencián: *comes cum universo suo comitatu solenniter introductus* (123. p.) (Kulcsár Péter közlése).A magyar nyelvű prédikációk retorikai jellegű megjegyzéseit Kecskeméti Gábor elemezte (121, 144–145, 149, 156–158, 169–170, 174, 177–178, 180, 184, 196–199, 229, 231–232).

In 22 bibliothecis 45 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref* – Sárospatak *Ref* – Sibiu *Mus* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2161

⟨Frölich, David: Ephemeris ad annum 1648. Prognosticon. Bartphae 1647 Klöss jun. – 4°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1757**!

2162

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1648. esztendőre. Bártfa 1647 Klöss jun. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1709**!

2163

[3] AZ SZ[ENT] DAVID profetának ékes rhytmusu soltarival – [2] es azon soltárokból szereztetett DICSIRETEKKEL – [1] s' egyéb ISTENES ENEKEKKEL és hymnusokkal tellyes könyv. – [4] Ezek után vadnak edgy-néhány ahetatos IMÁDSÁGOK, mellyeket most úyobban ki bocsátott és öregbitett Bartfan 1647 Klösz Jakab [jun.].

A^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Hh^{12} Ii^{11} = [2] + 446? + [13?] + 243 + [7] + 53 + [1] pag. – 12° – Orn.

Sztripszky I 1985/192 és 1986/193 ← MKsz 1884: 316–317 – Caplovic 198

Protestans egyházi énekeskönyv. A zsoltárok könyvének verses fordítása és imádságok. – A címlap hátán bibliai idézet. Ezt követően minden további bevezetés nélkül kezdődik a főrész. A címlap szövege – amely szerint a kiadvány élén *Sz. Dávid próféta ékes ritmusú zsoltárinak*, vagyis a Szenci Molnár Albert által fordított teljes zsoltároskönyvnek kellene állnia –, és a kiadvány tényleges szerkezete itt és a többi azonos című kiadásban is (**2254**, **2406**, **2564**, **2624**) eltér egymástól. A nyomtatvány élén valójában a graduált helyettesítő himnuszok [1] találhatók, ezt követik ebben a kiadásban a zsoltárokból szerzett dicséretek, vagyis a gyülekezeti énekeskönyv [2], majd Szenci zsoltárai [3], végül a rövid imádsággyűjtemény [4].

A mű beosztása és az énekek rendje néhány apró különbségtől eltekintve megegyezik az 1648. évi váradi kiadáséval (**2254**). Az eltérések az egyes részekben a következők. A *Hymnuszok* című részben a teremtésről szóló himnuszok között ebben a bártfai kiadásban az 57. lapon a vasárnapra való *Felséges Isten, mennynek, földnek ura és mindeneknek vagy* kezdetű himnusz olvasható, míg az 1648. évi váradi kiadásban (**2254**) ennek másik változata: *Felséges Isten, mennynek, földnek ura és mindeneknek nagy*. *A Catechismusból való dicséretek* című részben itt nincsenek benne a *Hiszek a mennybeli* és a *Hallgasd meg Úristen, kérésemet* című énekek, a *Különb-különb-féle dicséretek* című részben pedig nem található a *Minden embernek illik* kezdetű. Ugyanebben a részben többletként olvasható a 423. lapon a *Mennyei Atyánk, Úristen* kezdetű ének. Az egyetlen ismert példányból hiányoznak az „S_{12}" és „T_{1-10}" foliók. Ezeken a *Különb-különb féle dicséretek* című rész vége és a *Lajstrom* eleje volt olvasható. A hiányzó leveleken szereplő énekek, mint H. Hubert Gabriella a *Lajstrom* alapján megállapította (MKsz 1996: 86–89), ugyancsak azonosak voltak a váradi kiadás (**2254**) megfelelő részével. A számozott rész feltehetően a 446. lapig tartott. A bártfai kiadás legszembetűnőbb eltérése az azonos szerkezetű váradiaktól, hogy ebben nincsenek *Halotti énekek*, amelyek a váradi kiadásokban a dicséretek végén találhatók.

Külön, önálló impresszumot is tartalmazó címlappal kezdődik a *Psalterium Hungaricum, az az Szent Dávid királynak és profétának 150 zsoltári, a franciai nóták és rhytmusok szerént magyar versekre fordíttattak és rendeltettek Szenci Molnár Albert által*. Tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik az 1648-i váradi kiadáséval. A függelékben található énekek kezdőszavait lásd e kiadás (**2254(4)**) leírásában, a zsoltárokét az 1645. évi amszterdami kiadásnál (**2091(2)**), a lapszámokat az incipitmutatóban.

A *Regestroma a zsoltároknak* után kezdődik a *Buzgó háladások és könyörgések* című rész, amely annyiban tér el a váradi kiadásoktól (vö. **2254(5)** és **2406(5)**), hogy itt a *Keresztyén rabok imádsága* helyett még egy *Estvéli imádság* olvasható, majd egy rövid elmélkedés *Urunk szenvedésének szemlélése felett elámult léleknek (Soliloquiuma) magában való beszélgetése*. A kiadvány végén itt is *Az imádságoknak táblácskája* áll.

A nyomtatvány egyetlen példányát először Florián Jakab írta le az eperjesi ág. ev. kollegium könyvtárából (MKsz 1884: 316). A kötet valójában Szlávik Mátyás eperjesi teológiai professzor tulajdona volt, aki azt 1898-ban a sárospataki könyvtárnak adományozta. Az itt újra felfedezett kötetet H. Hubert Gabriella ismertette és tartalmi elemzése alapján kijelölte helyét a protestáns énekeskönyvek XVII. századi kiadásai között. Megállapításai szerint ez az énekeskönyv minden bizonnyal a ma csak töredékpéldányból ismert 1642. évi váradi kiadáson alapul (**1981**), amely feltételezhetően megegyezett a későbbi váradi kiadásokkal (vö. **2254**). Ezen bártfai kiadás sajátossága a halottas énekek hiánya, ezért elképzelhető, hogy ez szolgált mintául a század végén ugyancsak halotti énekek nélkül megjelent 1700. évi debreceni (RMK I 1553) és kolozsvári (egyetlen ismert példánya a budapesti Akadémiai Könyvtárban, jelzete: RM I 8° 984) kiadásoknak (MKsz 1996: 86–89, H. Hubert Gabriella).

Cf. (1): **1628(3)***; **1643**, **1981**, –, **2254(1)**, **2406(1)**, **2532(1)**, **2564(1)**, **2624(1)**, →
(2): **1628(1)*** **1981**, –, **2254(2)**, **2406(2)**, **2532(2)**, **2564(2)**, **2624(2)**, →
(3): **962(1)*!**; **1947(1)**, **1981**, **2045**, **2091(2)**, –, **2254(4)**, **2305**, **2363(1)**, **2406(4)**, **2424**, **2564(3)**, **2624(4)**, →
(4): –, **2254(5)**, **2406(5)**, →

Budapest *Nat* cop. – Sárospatak *Ref* ②* (Eperjes)

2164

[1] KRAKAI kalendarium a béczi prospectus szerént Urunk születése utan az MDCXXXXVIII. eszténdöre rendeltetet Jablonski Miklos krakai mathematicus által. – [2] (Prognosticum astrologicum az MDCXXXXVIII. esztendöre, möly[!] bissextilis avagy szökö esztendönek neveztetik.) Béchben [1647] Gelbhaar Gergely.

[A]^{8} B^{8} C^{8} D^{4} = [28] fol. – 8° – 1 ins., mult ill. orn., init.

RMK I 801

Új naptár és prognosztikon. – A címlapon látható fametszeten két angyal tartja Magyarország koronás címerét. A naptárrész beosztása megegyezik az 1639. évi bécsi kalendáriuméval (**1712**). A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A naptár után a nyomdász latin nyelvű ajánlása következik *Georgio Lippay... archiepiscopo Strigoniensi... item... Caspari Lippay... libero baroni...* A prognosztikon egyes fejezetei: *A télről – A kikeletről – A nyárról – Az őszről – A Napban és Holdban való fogyatkozásokról – A földnek terméséről – A betegségekről – A hadi állapotokról – Magyarországról.* A kiadványt a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* ① (Csorna)

Lippai Ferenc: Telegdi János kalocsai érsek fölött tartott gyászbeszéd... Bécs 1647 = **Appendix 188**

2165

»PEST-GEBET. Demnach es sich fast wil ansehen lassen, als woll der erzürnete Gott mit seiner Pest-ruthen abermalen hinter uns her sein, so ist es die höchste nohturfft dass wir dieser schweren straffe mit einem allgemeinen Gebet entgegen kommen, beten und sprechen mit andacht diss Gebet. (Cronstadt 1647) [Herrmann].«

»8 pag. – 8° – 1 ins.«

Gross: Kronstadter 199

Evangélikus imádság és ének.– A ma egyetlen példányból sem ismert művet a' brassói evangélikus gimnázium példánya alapján Julius Gross írta le (Kronstadter 199). Eszerint a pestist elüző imádság után *Pest-Gesang, auf die weiss: Ach wie elend ist unser Zeit* kezdetű

éneket is tartalmazta. A kiadványt *Corona Transylvaniae* körirattal Brassó város címere és kolofon zárta.

Olim: Brassó, ev. gimn.

Halotti beszéd Bocskai Ferenc felett. Debrecen 1647. = **Appendix 189**

2166

APPLAVSVS academici honori et famae... Lavrentii Banck Norcopensis Gothi philosoph[i] et j(uris) u(triusque) d(octoris) cum bonorum omnium voto ad professionem juris in... academia Franequerana, ad diem XV. Martij publice introduceretur, a sincerioribus amicis dicti, dedicati et consecrati. Franekerae 1647 Idzardus Alberti[Balck] typographus in academia Franaquerana.

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

Postma, F. – Sluis, J. van: Auditorium Franakerensis. Bibliographie der Reden, Disputationen und Gelegenheitsdruckwerke der Universität und des Athenaums in Franaker 1585–1843. Leeuwarden 1995, 521, nr. M/1647/2.

Köszöntő versek különféle nyelveken, köztük magyarul is. – A kiadványban olvasható versekkel Laurentius Banckot köszöntötték barátai abból az alkalomból, hogy 1647. március 15-én a franekeri egyetem jogi professzorátusába beiktatták. A bevezető két spanyol és egy olasz nyelvű költemény alatt nem szerepel szerzője neve. *Johannes Horstius Vardeberga-Hollandus* verse latin nyelvű. Nem lehetetlen, hogy ő az első három költemény szerzője is. *Od Xiedza Mikolaia Arnolda plebana Beetkumskiego* lengyel; *Od Jana Crispina* cseh vers olvasható. – *Joannes Krainski Polonus ss. theol stud.* latinul írt köszöntést. A négy disztichonból álló magyar vers címe *Epigramma Ungaricum. Örvendező versek*, alatta: *Igaz Kálmány ältal irattattak*, kezdő szavai *Jó dolog a tudomány. Joannes Progulbicki ss. theol. stud* egyik verse latin, a másik litván nyelven olvasható. A további költemények szerzői és nyelve *Joannes Audziewicius Littuanus*, latin – *Andreas Heide Christ Norvegus*, latin – *Henricus Holst Haffnia Danus*, német – *Johannes Wilchen Berg. Norv.*, latin – *Claudius Gantzius ä Borgen Norvegus*, dán – *H. Suitsroh*, francia – *Thomas Georgii Cambro-Britannus*, angol – *Nicolaus Hayma Franeq. Frisius phil. et med. stud.* latin – *Theodorus Wybinga, Leov. Frisius phil. et s. s. l. stud.* latin – *Olaus Erici Borghese Stockolmia Suecus*, svéd.

Az impresszumban Idzardus Albertinek nevezett nyomdász teljes neve Idzardus Balck, aki 1647–1655 között működött Franekerben. (Gruys, Jean Albert – Wolf, Clemens, de: Thesaurus 1473–1800. Nederlandse boekdrukkers en boekverkopers. Nieuwkoop 1989, 8, 237).

Leeuwarden *Civ* ①

2167

[ALSTED, Johann Heinrich]: [Catechismus religionis Christianae compendiose propositus et sacrarum literarum testimoniis confirmatus. Albae Juliae 1647] – CATECHISMUS, az az a keresztyeni vallásnak és hütnek rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatott, szent irásbéli bizonyságokkal megerössittetett summája, avagy veleje. Fejér Váratt MDCXLVII [typ. principis].

A^8–D^8 E^{10} = 83 + [1] pag. – 8° – Orn.

RMK I 790 – RMK II 672

Református katekizmus latin és magyar nyelven. – E kiadvány betűhű újraszedése az előző kiadásoknak (**1764**, **1993**) A meglévő unikum példányból hiányzik az A_1 és A_8 levélpár, vagyis a latin nyelvű címlap, illetve az első füzet utolsó levele. A latin címlapot már Szabó Károly sem látta (RMK II 672), ezért ennek szövege a fenti leírásban a korábbi kiadásokat követi.

Cf. **1578***; **1640**, **1764**, **1958**, **1993**, – **2212**, **2373**, **2402**, **2573**, –→

Budapest *Nat* cop. – Debrecen *Ref* ②

2168

(ALSTED, Johann Heinrich:) Rudimenta lingvae Latinae in usum scholae Albensis hoc modo elaborata, ut puer unius anni spatio ex illis legere, declinare, comparare, conjugare, initia denique Syntaxis et radices sylvulae vocabulorum harmonicae addiscere possit. Editio quinta. Albae-Juliae 1647 [typ. principis] per Martinum Major Coronensem.

A^8–M^8 [N^8?] = 192 + [16?] pag. – 8° – Orn.

MKsz 1913: 246

Latin nyelvtan. – A könyvtáblából kiáztatott, töredékesen fennmaradt nyomtatvány a *Rudimenta* Piscator által átdolgozott, 1640-ben megjelentetett harmadik kiadásának (**1823**) laponkénti újraszedése. Csupán Alsted *Ad praeceptorem* című előszavának keltezését változtatták meg 1640-ről 1635-re. Terjedelme feltehetőleg megegyezett annak terjedelmével, csupán az utolsó füzetből nem maradt fenn semmi. Az előszó először az 1634. évi kiadásban (**1580**) olvasható, feltehető, hogy a visszadatáláskor ezt az évszámot írták el 1635-re.

Brassai Major Márton 1647-től vezette a fejedelmi nyomdát 1658-ig Gyulafehérvárott, ezután 1664-ig Szebenben (OSzKÉvk 1978: 291–341, V. Ecsedy Judit és MKsz 1991: 50–61, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1580**!; **1823**, –, →

Budapest *Nat* ③* ④

2169

(ARTICULI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in comitiis eorundem generalibus, civitatem Albam Juliam ad diem decimum sextu(m) mensis Martii anni domini millesimi sexcentesimi quadragesimi septimi indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1647 typ. principis.]

A^2 B^2 C^1 = [5] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1988/195 ← MKsz 1897: 53 – Dézsi: Suppl. 76

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi az 1647. március 16 és április 10 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tíz artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1647. április 10-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 454–460

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 331, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

Budapest Arch ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca Acad ① –Sighişoara ①

Comenius, Joannes Amos – Szilágyi Benjámin István [transl.]: Janua lingvae Latinae reserata aurea. Albae Juliae MDCXLVII. – Vide **2211**

2170

(CSAHOLCZI PAP János – BIHARI Ferenc [transl.]:) Index vocabulorum. (Albae Juliae MDCXLVII [typ. principis] per Martinum Major Coronensem.)

A^8–Z^8, Aa^8–Ii^8 = 507 [recte 510] + [2] pag. – 8° – Orn.

RMK I 792 – RMK II 673

Latin-magyar szótár. – A külön címlap nélkül készült nyomtatvány címe *Index vocabulorum* az első lapon olvasható, impresszum adatai a címet követő rövid *Praefatio* szövege végén találhatók. E betűrendes latin–magyar szótár Joannes Amos Comenius *Janua linguarum* című művéhez készült. Minden szócikk utal a latin szó előfordulási helyére is a *Januá*ban. A nyomtatványt *Joannes Past. Tsaholci, ... rect. collegii Albens. et logicae facult. magister ordinarius, Indicis Latino-Ungarici interpres* és *Franciscus Bihari ... rect. collegii Alb. et poeticae*

facult. magister ordinarius, Indicis Latino-Ungarici translator Ad lectorem candidum címzett üdvözlő verse zárja.

E versből kitűnik, hogy az *Index* Johann Heinrich Bisterfeld költségén jelent meg. Szerzői, a gyulafehérvári iskola rektorai a *Janua* közelebbről nem ismert angol és „belga" nyelvű indexének mintájára állították össze munkájukat. Melich János megállapította, hogy nem használták fel Szilágyi Benjámin István *Janua*-fordítását (**2002**), de a tulajdonnevek esetében haszonnal forgatták Calepinus és Szenci Molnár Albert szótárait (A magyar szótárirodalom I. Bp. 1907, 153–159; vö. Bartók 38–39).

E kiadvány azonos szedés az 1648. évi gyulafehérvári *Janua* kiadás második részeként megjelent *Index vocabulariumm*al (**2211(2)**). Feltételezhető, hogy az 1647-ben elkészült *Index* példányainak egy része a szótárak iránti nagy kereslet miatt önállóan került forgalomba. Más részük az 1648-ban elkészült Januával egybekötve, azzal közös címlappal alkot egy kiadványt.

Cf. –, **2211(2)**, **2265(2)**, →

Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① ② – Cluj-Napoca *Univ* ② – Zalau ①
Olim: Schlauch Lőrinc szatmári püsp. könyvtára

2171

(KÁSZONI János): Rövid igazgatas a nemes Magyar Országnak és hozzá tartozo részeknek szokott teorveny folyasirol, mellyet nemzetes Veres-Marthi Ciko Mihaly uram keresere deákbol magyar nyelvre forditott Kaszoni Janos Váradgyán. Nyomtattatott azon Ciko Mihály V[ram] költségén. Gyula-fejér-váratt 1647 [typ. principis] Brassai Major Marthon.

A^4, A^4–Z^4, Aa^4–Oo^4 = [6] + 302 [recte 292] + [3] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 791 – Nagler 267–268

A magyarországi perrendtartás kézikönyve. – A fordító, Kászoni János 1647. május 1-jén Váradon keltezte *Elöljáró rövid írás a méltóságos erdélyi fejedelem gyulafejérvári udvar bírájához, nemzetes Cikó Mihály uramhoz* című ajánlását. Ezt még egy bevezető rész követi: *Az olvasók holmi dolgokról tudósíttatnak* 1647. május 3-i kelettel. Ebben a fordítás munkájának nyelvi nehézségeiről értekezik Kászoni. A főrész *Rövid igazgatás a nemes Magyarországnak törvény folyásáról* Kitonich János *Directio methodica processus judiciarii juris consuetudinarii regni Hungariae* 1619-ben Nagyszombatban megjelent művének (**1193(1)**) pontos fordítása. Végül *Mutató táblácska* címmel tartalomjegyzék és 1647. május 8-i kelettel *A nyomtatásban esett fogyatkozásokról* szóló figyelmeztetés zárja a kiadványt.

A fordítást készítő Kászoni Jánost Szinnyei József azonosnak vélte azzal a Kászoni Jánossal, aki 1658-ban Sátoraljaújhelyt, majd 1663-tól Varannán volt lelkész (V. 1162). Ez a feltételezés azonban kizárható, mert ez a Kászoni János csak az 1650-es években tanult Sárospatakon, majd Utrechtben, Franakerben és Groningenben (Zoványi: Lexikon 300). Mint *A nyomtatásban esett fogyatkozásokról* figyelmeztetésből kiderül, a jogtudós Kászoni a Gyulafehérvár melletti Váradján lakott. 1633–1641 között a fejedelmi nagyobb kancellária írnoka (Trócsányi

Zsolt: Erdély központi kormányzata 1540–1690. Bp. 1980, 192). Életéről még egy adat ismeretes: 1665-ben Váradján „a fejedelem disznai között vala disznaja." (Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár. Szerkesztette Szabó T. Attila. II. Bukarest 1978, 410).

A nyomtatványnak két változata ismeretes. A sajtóhibákról szóló figyelmeztetés elmondja, hogy a nyomtatás munkálatai közben pestisjárvány tört ki, amelynek a nyomdászok és Kászoni háza népe között is voltak áldozatai. Emiatt a korrigálás nehézkesen haladt, a jogtudós nem mehetett be mindenkor Gyulafehérvárra, hanem a *próbák*at vitette ki magához Váradjára. Így többnyire csupán egyszeri vagy legfeljebb kétszeri korrektúrázásra volt lehetősége, ezért maradt néhány apró sajtóhiba a szövegben. Az 56. lap utolsó sorába azonban értelemzavaró hiba került. Itt a nyomdászinas a *Christus* szót szedte (A-variáns) a *curialis* helyébe (B-variáns). Kászoni éppen akkor lépett a műhelybe, amikor ezt a lapot nyomták, s bár 200 példány már elkészült, a később nyomtatottakban kijavították ezt a hibát.

Cf. **1193(1)**; –, **2320(1)**, →

In 21 bibliothecis 33 expl. – Bratislava *Univ* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – Zagreb *Univ* – etc.

2172

(SZENT IRÁSBELI erössegek es bizonsagok, a mellyek a pápistákot, Luther, Arminius és Ariusnak követöit ez következendö rövid sum[mák]ban világossan az hamisságrol meg győzik.) [Gyulafehérvár cr. 1647 typ. principis.]

[4 + ?] fol. – 8°

OSzKÉvk 1967: 333-334

Bibliai helyek református tematikus gyűjteménye. – E kiadás fennmaradt négy, füzetjelzés nélküli levelének élére fejlécként van nyomtatva a címleírásban olvasható belső cím. Ezt követően a feltételezhetően Keresztúri Pálnak tulajdonítható, más ismert kiadásaiban tíz nyolcadrét levelet betöltő munka (vö. **2102**) negyven témaköréből tíznek a részletei olvashatók. A töredékről nem állapítható meg, hogy a mű ezúttal önállóan jelent-e meg *Mennyország kinyittatott egyetlenegy szoros kapuja* címmel, mint 1656-ban Váradon (RMK I 915) és 1672-ben Kolozsvárott (RMK I 1130), vagy pedig *Az egész keresztyéni vallásnak rövid fundamentomi* című kiadvány függelékét képezte, mint 1645-ben Gyulafehérvárott (**2102**).

Fazakas József, aki először ismertette a töredéket, megállapította, hogy betűtípusai azonosak az említett 1645-re datált kiadásával (**2102**), de szedésük eltér attól. A tüzetes tipográfiai vizsgálat azt mutatja, hogy mindkét kiadás az 1640-es évek derekán jelent meg egymáshoz olyan közeli időpontban, hogy a betűtípusok kopása alapján köztük kronológiai sorrendet felállítani nem lehet. (V. Ecsedy Judit megállapítása.) A fennmaradt leveleket egy 1648. évi wittenbergi nyomtatvány kötéstáblájából áztatták ki. Más időrendi támpont híján nincs ok Fazakas József 1647-re szóló datálásának elvetésére (OSzKÉvk 1967: 333–334, 339).

Cf.: **2102(3)**, –, →

Budapest *Nat* ④

2173

[1] KALENDARIUM Christus Urunk születése után 1648. esztendöre. Frölik David által alkalmaztatott az Erdély és Magyar orszagi polushoz. – [2] (Rövid iövendöles az 1648. esztendöre, Christus Vrunk születése után, mely bissextilisnek mondatik... alkalmaztatott Frölik David késmárki astronomus által.) Colosvarba [1647] Hel[tai] G[áspár] m[űhelyében] (Abrugi György).

A^8 [B]^8 C^8 + ? = [24 + ?] fol. – 16° – 1 ins.

RMK I 804

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A kiadványnak öt helyen maradt fenn töredéke: a Kolozsvárott és Bukarestben őrzött naptártöredék az A_1, A_4, A_5 és A_8 leveleket tartalmazza, a nagyenyedi két azonos töredék az első füzetet kiegészítő A_2, A_3, A_6 és A- leveleket, az Országos Széchényi Könyvtár töredékei pedig a C ív egyes, kötéstáblából kiáztatott sérült leveleit négy, majdnem azonos példányban. A címlapon Kolozsvár címere látható, a címlevél hátán a kiadványt *Sigismundo Mikola de Szamosffalva... principis... Georgii Rakoci... dapiferorum supremo magistro* ajánlja *Georgius Abrugi typograph.* A hónapok naptártáblái közül a januártól július első feléig terjedő naptártáblák maradtak fenn, amelyek magyar nyelvű Cisio Janust is tartalmaznak. A kiadvány beosztása hasonló lehetett az 1641. évre szóló kolozsvári naptáréhoz (**1828**), ahol a naptárrész és a prognosztikon között volt a vásárjegyzék. Ez utóbbinak második fele a C_1, C_2 leveleken található. Ezután következik az önálló címlappal ellátott prognosztikon, amelyből a következő fejezetek maradtak fenn: *Az esztendőnek 4 részeiről. I. A télről – II. A tavaszról – III. A nyárról – IV. Az őszről* – [...] *VI. Hadakról, betegségekről, gyulladásokról, s egyéb nyavalyákról – VII. A kerti, szőlőbeli, mezei termésnek reménységéről – VIII. Az* [...] *– IX.* [...] Itt sérült, csonka a levél, csak a fejezetek számozása olvasható. Ezután több fejezet már nem volt, mert e levél hátlapján a *Krisztus Urunk születése után való rövid krónika* kezdődött. A kiadvány a C_8b lappal, a krónika első lapjával megszakad.

A nagyenyedi töredékeket Musnai László még váradi nyomtatványnak tartotta (MKsz 1940: 393), a legújabb vizsgálatok azonban a kolozsvári nyomtatást igazolták (vö. **2198** és **Appendix 192**).

Cf. **1828**!

Aiud ④ ④ – Budapest *Nat* ④ ④ ④ ④ + cop. (Aiud) – Bucureşti *Arch* ④* – Cluj-Napoca *Univ* ④* – Târgu Mureş ④

2174

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1648. Leutschau 1647 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

2175

DÜRNER, Samuel: Christlicher Leich-Sermon über den tröstlichen Spruch Pauli Rom: c. 8. v. 18. zum Ehren-Gedächtnüß der... Frawen Johanna Elisabeth (gebohrnen) Löwin des... Herrn Johannis Weberi, vornehmen Rathsverwandten und wolbesten Apoteckers in Eperies etc. ... geliebten Ehefrawen. Alß dieselbe den 19 Tag Martij, anno 1647, im Herrn eingeschlaffen und den 21 Martij mit christlichen Ceremonien in ihr Ruhe-Bettelein ist versetzet worden... in die Feder gebracht durch Samuel Dürnern, deutschen Prediger daselbst. Leutschau (1647) bey Lorentz Brewern.

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 674 – Caplovic 921

Gyászbeszéd. – A címlevél hátlapján a szerző művét *Dem... Herrn Johann Löwen von Eysennach, königlicher Majest zu Dänemark kur- und fürstl. sachsischer auch anderer vornehmen Fürsten und Herrn des h. römischen Reichs wohlbestellten Residenz-Rat und Agenten am kaiserlichen Hof zu Wien* és *Dem... Johann Webern vornehmen Ratsverwandten und wohlbestellten Apothekern zu Eperies* ajánlja mint patrónusainak. Az ajánlás után Samuel Dürner Johanna Elisabeth Löwe fölött elmondott gyászbeszéde olvasható.

Johanna Elisabetha Löwe, Johann Löwének, a dán király és szász választófejedelem tanácsosának, prágai, majd bécsi ügyvivőjének és az ismert költőnőnek, Johanna Elisabetha Westhoniánah volt a lánya, 1608-ban Prágában született. Előbb Johann Friedrich Breithaupt, királyi és választófejedelmi tanácsosnak, bécsi udvari ügyvivőnek a felesége, majd ennek halála után 1643 júliusától Johann Weber eperjesi tanácsos és patikus házastársa. 1647. március 19-én halt meg.

Cf. **2003**!

Budapest *Acad* ①

Epitome pietatis Marianae. Leutschoviae 1647. – Vide **2239**

2176

ΕΥΦΗΜΟΣ μνημη seu laudatio funebris viri... Johannis Langh a Krugberg... civitatis Leutschoviensis consularis primarii..., qui annorum 24 laboribus in senatoria dignatione auspicato exantlatis et palmarij per sexennium judicis rebus praeclare gestis, atq(ue) 52 aetatis annis integerrime exactis... in Christo exspiravit XXX. Novembr(is) anno MDCXLVII.

et... in crypta haereditaria antiquae sui stemmatis nobilitati in aede sacra fabrefacta juxta epitaphium suum marmoreum die 17 Decemb(ris) condebatur, ex pio amoris... adfectu... celebrata ab amicis et clientibus. Leutschoviae (MDCXLVII) typis Laurentii Breveri.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4°– Orn., init.

RMK II 677 – Čaplovič 922

Gyászversek latin, német és görög nyelven. – A nyomtatványban a következő szerzők verselték meg Johann Lang lőcsei bíró halálát: *Samuel Spillenberger med. d. – Michael Kraut und Fleisch, ecclesiastes apud Leutschovienses és Johannes Klisch a Slavicis concionibus in patria* latin nyelven, *Georgius Krieschke Vratislavia-Silesius, gymnasii Leutschoviensis rector* görögül és latinul. Ezután *Jonas Spillenberger, Apotheker zur Leutschau* Samuel Spilenberger fenti versét fordította németre. *Elias Fielbaum, conrect. schol. Leusch. – Christoph Werner, p. t. cantor L. – Petrus Dingisch, sch. Leut. 3. cl. coll – Tobias Cruciger, scholae Leutsch. p. t. senior* költeményei ugyancsak latin nyelvűek. Végül *Johannes Scultetus Vratislav. scholae Leutschov. quintae clas. praec.* verse latinul és németül is olvasható.

Szabó Károly e nyomtatványt, mivel példányt nem ismert, Johann Samuel Klein leírása nyomán (Nachrichten II 455) Johann Lang temetési beszéde (2184) függelékének tartotta (RMK II 677). Ján Čaplovič azonban már példány alapján a beszédtől független nyomtatványként ismertette (922). Az önálló ívjelzés és füzetbeosztás, a különböző szerzők, az eltérő műfajok és nyelv egyértelműen igazolja Čaplovič megállapításának helytálló voltát.

Cf. –, 2181, 2184

Budapest *Nat* ①

2177

FAUSTAE acclamationes in optatissimum ... Christophori Schlegelii, ... theologiae doctoris nuper in Neapoli Wratislaviensi ad Spiritus Sancti praepositi ad Bernhardini pastoris, judicijq(ue) ecclesiastici assessoris ...jam vero ad ecclesiam Leutschoviensem vocati pastoris primarij, scholaeq(ue) inspectoris ... adventum anno salutis MDCXLVII. mense Novemb(ris). Leutschoviae (1647) typis Laurentii Breweri.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Čaplovič 923

Köszöntő versek. – E nyomtatvánnyal köszöntötték a lőcseiek Christoph Schlegelt, az új első papot, aki Boroszlóból költözött Lőcsére. A címlevél után kezdődő főrészben a következő szerzők költeményei olvashatók: [1] *Doctor Samuel Spillenberger, civitatis Leutschov. medicus ordinarius* – [2] *Josephus Alauda Leutschov.* – [3] *Elias Fielbaum, conrector scholae Leutsch.* –

[4] *Christoph. Verner, p.t. cant. Leutsch.* – [5] *Petrus Dingisch, scholae ejusdem 3. class. collega* – [6] *Tobias Cruciger, p.t. scholae Leutschov. senior.*

Ezt a korábban ismeretlen nyomtatványt elsőként Ján Čaplovič írta le (923).

Budapest *Nat* cop. – Levoča *Ev* ①

2178

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1648. esztendőre. Lőcse 1647 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1650**!

2179

KÁROLYI Péter: Elementa Graecae grammatices in breve compendium ex prolixioribus grammaticorum praeceptis contracta a Petro Caroli. Nunc denuo e mendis repurgata... Leutschoviae MDCXLVII typis Laurentii Breueri.

A^8–H^8 I^4 = [68] fol. – 8° – Orn.

RMK II 675 – Čaplovič 924

Görög nyelvtan. – Tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik az 1607-ben Debrecenben megjelent kiadásával (**959**).

Cf. **235***!; **959***!; –

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ① ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ② – Levoča *Ev* ① – Sárospatak *Ref* ③*

2180

KOLOSI TÖRÖK István: [1] Az edgyes életnek kedvetlen és káros voltáról, az társal valonak gyönyörüseggel tellyes hasznárol, s-az jo gazda aszszonynak ditsiretiröl iratot versek... – [2] Ezek mellé adatott az kakasrol vött hasonlatosságban a papok tisztiröl valo enek-is a Stephano T. Colossino... Löcsén 1647 [Brewer].

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 795 – Čaplovič 925

Oktató versek. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A címlevél hátán magyar nyelvű ajánló vers: *In commendationem utriusque operis praeposuit Johannes Bodo Szent-Mártoni.* Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Az egyes életet ha ki javallhatja.* Ezután következik magának az éneknek szintén magyar nyelvű szövege külön cím nélkül, két részre bontva: *Prima pars. De vitae solitariae ac viduae detestatione – Secunda pars. De vitae conjugatae et mulieris bonae laudibus.* Az ének kezdősora: *Jöjj elő múzsáknak éneklő serege.* A papi tisztségről szóló oktató versnek önálló címlapja van: *Cantiuncula de natura et proprietatibus galli, et quare supra templum ponatur... in Hungaricum idioma translata... a Stephano Török Colossi, ministro verbi divini in Csikszentmarton.* A címből az 1643-ra keltezhető kolozsvári kiadáshoz (**2000**) képest elmaradt az a mondat, amelyben a szerző az unitárius egyház papjainak ajánlotta művét. A vers kezdete: *Sokan vannak a papok közül.*

Mindkét ének szövege – kisebb helyesírási változtatásokkal – azonos az említett kolozsvári kiadáséval. Ez utóbbinak csonkasága miatt a kritikai szövegkiadás (RMKT XVII/4 505–518) ennek a lőcsei kiadásnak szövegére is épül.

Cf. **2000**, – →

Budapest *Nat* ③ – Budapest *Univ* ①

2181

MEMORIAE nunquam intermoriturae symbola... Johanni Lang a Krugberk, consulari... civitatis Leutschovien(sis)..., qui implacabilem catarrhi gravedinem sustinens morte praematura anno aetatis 52 primum confecto, ultima die Novemb. anni 1647. ... pie... emigravit, die... 17 Decemb. ... est humatus, posita ab amicis... Leutschoviae (MDCXLVII) typis Laurentii Breweri.

A^4 B^{3+1} = [7] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 676 – Čaplovič 926

Gyászversek latin, német és görög nyelven. – A címlevelet követő lapon kezdődnek a Johann Lang halála alkalmából írt gyászversek. A kiadvány élén *Johannes Serpilius, eccles. Caismarcen. pastor* két verse áll. Ezek egymást követően latinul és németül is olvashatók. Majd *Daniel Fabri von Falckenberg aus Schlesien an jetzo Schulrector zu Keysrmarckt* görög és német nyelven búcsúzik az elhunyttól. A további latin nyelvű költemények szerzői: *Elias Fielbaum, conrect. schol. Leusch. – Christoph Werner. p. t. cantor L. – Petrus Dingisch, sch. Leut. 3. cl. coll. – Tobias Cruciger, scholae Leutsch. p. t. senior* és végül *Johannes Schultetus Vratislav., scholae Leutschov. quintae clas. praec.* latin és német nyelvű verse zárja a kiadványt. A címlap alján, s a versek egy részének befejezéseként, a nyomtatványban összesen öt helyen az 1647. évet (egy ízben hibásan 1646-ot) adó kronosztichon olvasható.

Johann Lang (1595–1647. november 30), gazdag és tekintélyes lőcsei polgár. 1624-től különböző városi tisztségeket viselt. Több ízben bírává is választották. Jelentősebb családi ese-

mények alkalmával rendszeres megrendelője volt Lorenz Brewer nyomdájának (pl. **1652**, **1731**). Haláláról is több gyászkiadvánnyal emlékeztek meg (vö. **2176**, **2184**).

Cf. **2176**, –, **2184**

Budapest *Nat* ②* ③*

2182

MOLNÁR Gergely: Elementa grammaticae Latinae pro recta institutione juventutis scholasticae ex prolixioribus grammaticorum praeceptis in breve conpendium contracta a Gregorio Molnar. Nunc noviter emissa et ab innumeris erroribus purgata. Leutschoviae 1647 typis et sumptibus Laurentii Breveri.

A^8 [B^8–E^8] F^8 G^8 [H] ^{8} I^8 [$K^{7?}$] = [79?] fol. – 8° – Orn.

Čaplovič 926a

Latin nyelvtan. – A nyomtatvány egyetlen töredékes példányban maradt fenn, amely az A és F füzetek felét és a teljes G és I füzetet tartalmazza. A töredék beosztása megegyezik a teljes példányból ismert, 1650. évi lőcsei kiadásával (**2323**). A teljes terjedelemre is ez alapján lehet következtetni. Az 1647. évi kiadásból a következő részek őrződtek meg: az *Ad studiosos grammatices* című vers, az *Etymologia*, a *De nomine* c. fejezetek, részletek a *Syntaxis*ból, valamint az *Exercitatio*, Debreceni S. János és Thury Farkas Pál versei, s végül a *Regulae quaedam brevibus metris comprehensae* c. részben szakad meg a példány.

Bartók István megállapította, hogy e latin nyelvtannak ez az első ismert olyan kiadása, amely verses formában közli a legfontosabb nyelvtani szabályokat (51–52).

A nyelvtankönyv az impresszum tanúsága szerint Lorenz Brewer lőcsei nyomdász költségén jelent meg.

A sárospataki könyvtár 1648-ban összeállított jegyzékében „Prosodia Molnaris" címmel évszám nélkül szerepel szerepel egy tétel. Feltételezhetően a Molnár grammatikájának részét képező prosodiáról van szó. Szimonides Lajos azonban ezt ismeretlen „RMK"-nak tartotta (MKsz 1942: 411). A hiányos leírás alapján eldönthetetlen, hogy a fenti adat Molnár nyelvtanának egy ma is ismert, vagy már elveszett kiadására vonatkozik.

Cf. **628***!; **887***!; **1988**, –, **2323**, **2620**, →

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ④*

2183

[1] PRACTICA arithmetica, azaz szamvetö tabla, melyben minden féle adásról és vetelröl valo bizonyos számoknak summáját hamar és készen fel találhatni. Az Pythagoras Tablajabol (kit mas nevel Olasz Practicának is hinak) számláltatot es iráttatot. – [2] Nyereseg ószto tábla, melyben az egy tarsaságban lévö kereskedö, avagy osztozo személyek között kinek kinek az nyereségböl való illendö részét hamar meg-vehetni és számlálhatni. Löcsén 1647 Brever Lörintz.

A^6–S^6 T^2 = [110] fol. – 12° – Orn.

RMK I 793 – Sztripszky I 1989a ← MKsz 1883: 274 – Caplovič 920

Szorzó- és kamatszámító táblák. – E nyomtatvány tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik a Debrecenben 1635-ben megjelent kiadással (**1606**).

Részleges szövegkiadása: A táguló világ magyarországi hírmondói XV–XVII. század. Válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Waczulik Margit. Bp. 1984, 338–341.

Szabó Károly példányt nem látott a kiadványból. Címét Sándor István (Könyvesház 34) említése és Gyarmati Sámuel Sándor István adatához fűzött feljegyzése alapján vette fel bibliográfiájába (RMK I 793). Példányairól először Ráth György (MKsz 1882: 274) és az ő nyomán Sztripszky Hiador tudósított (I 1989a).

Cf. **1063!***; –, **2474**, **2506**, →

Budapest Borda Antikvárium ① – Budapest *Nat* ② – Budapest *Univ* ②* – Cluj-Napoca *Univ* ②* – Zirc ①

Sámbár Mátyás: Epitome pietatis Marianae. Lőcse 1647. – Vide **2239**

2184

SCHLEGEL, Christoph: Glückseliger Reichthumb eines lob-seligen Richters bey... Leichbegängnis deß... Herrn Johann Langens von Krugberg, ... Raths-geschwornen bey... Leutschaw in Ober-Ungarn, auch des löblichen Raths-Collegij Eltestens etc., welcher den 30 Novembris... 1647. selig verschieden und darauff den 14. Decembris... bey der deutschen Pfarr-Kirchen in die Grufft seiner Eltern und Geschlechtsverwandten beygesetzet worden. Vorgestellet aus dem Buch Jobs cap. XXIX. durch Chri-

stophorum Schlegelium, der H(eiligen) Schrifft doct(orem) und der Kirchen daselbst pastorem. Leutschaw (1647) bey Lorentz Brewern.

A^4–H^4 I^2 = [34] fol. – 4° – 2 ins., orn.

RMK II 677 – Čaplovič 928

Gyászbeszéd gyászversekkel. – A címlevél hátlapján *Wapenschild und Helm derer Langen von Krugberg* felirattal a Lang család címere látható, amelynek szimbolikus jelentését német nyelvű vers is magyarázza. Ezt követően két költemény olvasható *Viro... Friderico Pobst a Seittaw, generosi Langi cognato carissimo, domino fautori et amico meo*, illetve *der... Frauen Catharinen gebornen Schwartzin dess... Johann Wilibald Meyers... Hausfrauen, meiner... Gönnerin* címezve. Ezek szerzője minden bizonnyal ugyancsak Christoph Schlegel. Ezután a főrészt, a Johann Lang fölött elmondott temetési beszédet *Antritt zum Gebet und Texte* vezeti be, a további belső címek sorrendben *Text, Eingang, Erklarung. II Ein glücklicher reicher, Lebens-Lauff des sel. H. Johan Langens von Krugberg*. Az utolsó lapot Lőcse város címere díszíti.

A szászországi születésű Christoph Schlegel (1613–1678) Lipcsében, Jénában, Wittenbergben tanult. 1638-tól Boroszlóban volt evangélikus lelkész és tanár. 1647-ben hívták meg lőcsei lelkésznek. 1656-ban visszatért hazájába, ahol szuperintendensnek is megválasztották. Beszéde, amelyben Johann Langot a bibliai Jóbhoz hasonlítja, a jó városi elöljáróról írt tükörnek is tekinthető.

Szabó Károly e nyomtatványt csupán Johann Samuel Klein híradása alapján ismertette (Nachrichten II 455), s a Johann Lang halálára kiadott gyászversgyűjteménnyel (**2176**) egy nyomdai egységnek tartotta. Ján Čaplovič az azóta előkerült példányok alapján – helyesen – két önálló kiadványként írta le e műveket (Čaplovič 922 és 928).

Cf. **2176**, **2181**, –

Budapest *Acad* cop. – Prešov *Ev* ①

2185

SERPILIUS, Johann II.: Dei opt(imi) max(imi) benignitate pastorum ecclesiarum ad inferiorem fluvium Poprad Fraternitas post luem epidemiam anni 1645 et varias mutationes tandem plene redintegrata, anagrammatice per Johannem Serpilium, eccl(esiae) Caismarcen(sis) pastorem et dictae Fraternitatis seniorem celebrata, anno a nati Salvatoris circumcisione sesquimilles. CXLVII. Leutschoviae (1647) typis Laurentii Breweri.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

Sztripszky. II 2546/94 ← MKsz 1891: 76 – Čaplovič 930

Köszöntő versek. – Az alkalmi nyomtatvány az alsópoprádvölgyi lelkipásztoroknak az 1645. évi pestisjárvány után megújhodott fraternitását ünnepli a tagok nevéből készített

anagrammak megverselésével. A versek szerzője *Joannes Serpilius*, a *Fraternitas* szeniora volt. A címlevél hátán a *Fraternitas* szóra készült *Transi freta* című anagrammáról szóló költemény olvasható. A főrész a következő tizenöt lelkipásztor nevéből alkotott anagrammákat verseli meg: *I. Joannes Serpilius – II. Daniel Solcovius, pastor Holo-Lomnicensis, consenior – III. Joachimus Rinovius Zednicen. Marchiacus, pastor Roxen. fratern. orator – IV. Andreas Gryllus, pastor Kriegen. – V. Georgius Doleschovicenus, pastor Toporcen. – VI. Paulus Vitalis, pastor Buschovien. – VII. Thomas Dreypfennig, pastor Malduren. – VIII. Siegfriedus Spisco, pastor Parvo-Lomnicen. – IX. Andreas Langius, pastor Bierbronnen. – X. Joannes Fontanus, pastor Totfalven. – XI. Laurentius Venceslai Krsenowski, pastor in S. Georgio – XII. Tobias Poleus, pastor Neo-Sylvanian. – XIII. Thomas Belovius, pastor Antiquosylvanian. – XIV. Martinus Craesca, pastor Crucisvillan. – XV. Petrus Heningius, junior pastor Neren.* Végül az *Ecclesia* és a *Jesus* szó anagrammáját foglalta versbe a szerző.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ①

2186

SERPILIUS, Johann II.: Lessus solamine plenus super obitu... Catharinae Tvrso de Betlehem-Falva, illustrissimi quondam comitis.. Georgii Turso, regni Hungar(iae) palatini ac locum tenentis regij etc. filiae; postea vero... Stephani Thoekeli, liberi baronis de Kesmarck, Schavvnik etc. ac... baronum assessoris consortis... quae d(ie) 28. Aprilis, anni 1647. aetatis 45. rebus humanis exempta d(ie) vero 22. Septemb(ris) ejusd(em) anni honorificentissime humata est, per embelmatum[!] anagrammaticorum expositionem debite institut(us) ac parergis auctus a Johanne Serpilio, eccl(esiae) Caismarc(ensis) pastore, nec non Fraternit(atis) pastorum ad inferiorem fluvium Poprad seniore. Leutschoviae (1647) typis Laurentii Berveri[!].

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 678 – Caplovic 929

Gyászversek. – A címlevél hátán a Thurzó-címerre írt vers olvasható *Allusio ad insignia Tursonum duplicata* címmel. Ezután következnek a Thököly Istvánné Thurzó Katalin halálára írott versek. Thurzó Katalin 45 éves korában, 1647. április 28-án halt meg, s 1647. szeptember 22-én temették el. A kiadvány a szerző három gyászversét tartalmazza, amelyet az elhunyt nevéből képzett anagrammákra írt. (1) *Ex nomine proprio et gentili Catharina Tvrso de Bethleem-Falva emblema anagrammaticum triplex* a leánynevére, további két vers pedig az asszonynevére: (2) *Aliud addito cognomine maritali Catharina Turso-Thoekelia... ad... dn. viduum et liberos moerentes* – (3) *Iterum aliud ex iisdem nominibus... ad eosdem.* A gyászverseket (4) *Encomiasticum* címmel még egy anagramma és egy vers (5) *Acrostichis, sive sententia literis initialibus nomin. accomodata* követi. Végül két kronodisztichon az elhalálozás és temetés évét, hónapját és napját adja meg.

Budapest *Acad* ①

2187

SZENTMÁRTONI BODÓ János: Az sonak ditsiretiröl valo magyar rythmusok a Johanne B. Szentmartoni. Nota: Meg adgya még Isten örömét, etc. Ez mellé adatott az Áts Mesterek ditsireti-is. Löcsén nyomtattatott 1647. esztendöben [Brewer].

A^4 B^4= [8] fol. – 4° – Orn.

RMK I 796 – Čaplovič 931

Versek a só, a malom és az ácsmesterségek dicséretéről. – A címlap hátán kezdődik az *Epigramma ad... Johannem Szent Martoni, ecclesiae unitariae Colosiensis pastorem concinnum, nunc vero Laudes salis modulantem* című magyar nyelvű üdvözlővers *A Michaele Thuri, nunc camerario Colosien.* aláírással. Kezdősora: *Calliope múzsát dicsérték régenten.* Ezután kezdődik a kiadvány főrésze. Először *Laudes salis, quas... Michaeli Thuri de Thorda, camerario fodinarum Colosiensium fidelissimo dat dedicatque autor ... 1645 die. Decembris* című költemény két részben (*pars*). Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Az én ekém penna, papiroson szántok.* Első része az erdélyi só dicséretéről és hasznáról, második része pedig a bányászatáról szól. E vers után olvasható az *A malom és ácsmesterségnek dicséretiről való ének a Vasének nótájára.* Nótajelzése a szerző 1636-ban Kolozsvárott megjelent *A vasról való ének* című költeményére utal (**1647**). Kezdősora: *Minap indulék egy feltett utamra.* Utolsó szakaszából kiderül a vers írásának a dátuma: *Az ezerhatszáz és az negyvennégyben, Szent Jakab hava (= július) második hetében egy malommester Colos vármegyében erre kért engem, s úgy adtam kezébe.* Szentmártoni Bodó abban az értelemben méltatja és tartja hasonlónak a két szakmát, hogy mindkettő képes megfékezni a sebes vizek erejét: a malommester malomkereket farag, az ács hidat, hajót stb.

Szövegkiadás: RMKT XVII/4: 443–453, 439–443.

Varga Imre a versek szövegkiadásához írt jegyzetekben megállapította, hogy azok Szentmártoni Bodó személyes élményei hatása alatt keletkeztek (RMKT XVII/4 660).

Tombor Tibor a kiadványban olvasható *A malom- és ácsmesterségnek dicséretéről való éneket* az első olyan magyar nyelvű nyomtatványként méltatta, amely a faiparral kapcsolatos szakmai kérdésekről szól (Faipar 1961:254).

Budapest *Nat* ①

2187A

⟨Tranovský, Jiřík: Phiala odoramentorum. Modlitby křesťanské... Sepsané a vydané od kněze Jiříka Tranovského p. m. služebníka Kristova při církvi Svatomikulášské v Liptově. V Levoči 1647 Brewer.⟩

Čaplovič 932 – Knihopis 16.337

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Evangélikus imádságoskönyv biblikus cseh nyelven.

Jiřík Tranovský imádságoskönyvének erre a ma példányból nem ismert kiadására először a Knihopis (16.337) következtetett az 1685. évi kiadás (RMK II 1573) élén olvasható előszó alapján. Ez tudósít arról, hogy mivel az előző, 1635. évi lőcsei kiadás példányai már igen ritkák (**1632**), Lorenz Brewer 1647. augusztus 10-én keltezett előszóval saját költségén újból kinyomtatta ezt az imádságoskönyvet. Az adatot Ján Čaplovič is átvette (932 és vö. Tranovského Sborník 1936: 159). A fenti leírás a Knihopis által az 1685. évi kiadás alapján kikövetkeztetett címet követi.

Cf. **1632**, –, →

Articuli dominorum... statuum et ordinum regni Hungariae... Posonii 1647. = **Appendix 190**

2188

MARIA halalra valtaknak es meg-holtaknak annya uj gyölekezetinek rend-tartasa Posomban, Sz(ent) Márton egy-házában helyheztetett Bóldog Aszszonyunk képe-elött, mely a' purgatorium-béli lelkek meg-szabadulásokért... tiszteltetik. Kezdetett felseges III. Ferdinand chászár, magyar és cheh-országi király kegyelmes jovallásából. Alkottatott... Lippai György esztergami ersek és magyar-országi primas-által, mind ö felsége uduari sok tekéntetes és nagyságos urak, s-mind más fejedelmi méltosag-béliek s-nemzetes személyek [!] aítatos ohaitásokra. Posomban 1647 [typ. Societatis Jesu] Aksamitek Zacharias.

A^8 B^8 = [2] + 30 pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 797 – Čaplovič 357

Katolikus vallási társulat kézikönyve. – A könyvecske *Mária, halálra váltaknak és megholtaknak anyja* címmel *Lippai György esztergomi érsek* bevezetőjével kezdődik, amely *Posonban, érseki házunknál*, 1646. december 21-én kelt. Ebben ismerteti a társulat célját, s egyben tudatja, hogy azt a jezsuiták vezetésére bízta. A bevezető után következik a társulat szabalyzata *XVIII* pontba foglalva, majd a *Társaságabelieknek szolgálatjára való kötelezésének formája*, vagyis a fogadalomtétel szövege. *Tizedik Innocentius pápa* jóváhagyó bullájának, mely magyar nyelven olvasható, keltezése ... *die 13. Aprilis 1647.* Az utolsó lapon a záradék *Azoknak az ünnepeknek feljegyzése, melyeket e kongregációbeli atyafiak kiváltképpen való ájtatossággal tartoznak tisztelni.* A cím szövege feltehetően arra a Pietà-szoborra utal, amelyet 1643-ban állítottak föl (vö. **2019**).

Szinnyei József 1648. évi nagyszombati, kiadványként említi Nádasi Maria mater agonizantium latin című, de magyar nyelvű munkáját (Szinnyei IX. 501). Bizonyosnak tartható, hogy adata, amelynek forrását nem jelöli meg, elíráson alapul, s valójában erre az 1647. évi kiadásra vonatkozik.

A pozsonyi jezsuiták kezelésében lévő nyomda egy részét (az eredeti, Pázmánytól származó felszerelést) már 1646-ban megkezdték átszállítani Nagyszombatba, az időközben alapított

egyetem céljaira (MKsz 1973: 377–385, Holl Béla). A Pozsonyban maradt tipográfia faktora 1647–1649 között Zacharias Dominicus Aksamitek volt, korábban a prágai érseki nyomda vezetője. Fennmaradt munkaszerződése értelmében maga is kibocsájthatott kisebb könyveket. Valószínűleg ezek közül való ez és az a másik két nyomtatvány, amelyek impresszumában neve ott olvasható (**2238, 2282**). Aksamitek Pozsonyból való távozásának időpontja nem ismeretes, de 1657-ben a Propaganda Fidei római nyomdáját vezette (OSzKÉvk 1994–1998: 347–357, V. Ecsedy Judit).

Cf. –, **2235**, →

Budapest *Univ* ①

Sámbár Mátyás: Epitome pietatis Marianae. Posonii 1648 – Vide **2239**

2189

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1648. Hermannstadt 1647 Pistorius. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1700**!

2190

GRACZA, Joannes: Disputatio metaphysica de praecipuis quibusdam partis metaphysicae generalis capitibus, quam... Johannes Gracza, gymnasij Trenchiniensis p. t. rector pro exercitio discipulorum suorum publico ventilandam proponit respondente Nicolao Rasi Liptovien(si) die (...) Februarii horis a 7. matutinis. Trenchinij MDCXLVII typis Dorotheae Wocalianae.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

Čaplovič 1778

Filozófiai vizsgatételek. – A címlap hátán a respondens külön szöveg nélkül ajánlja művét *Viris... spectatissimis dn. judici caeterisque... civitatis Trenchin. consiliis dnn. senatoribus... item... Joanni Kuzera, ecclesiae Rosenbergensis pastori, ... Georgio Schavlicio... Casparis Illieshazi etc. concionatori aulico, ... Johanni Burio, pastori ecclesiae apud Divum Andream, qui est in comit. Lipt.*

A forész címe *Disputatio metaphysica*, tizennégy pontot foglal magában, amelyek a metafizika tárgyával, elnevezésével, felosztásával és főként a létfogalommal (*conceptus entis*) foglalkoznak.

A breznóbányai születésű Joannes Gracza 1642-től a tübingai és a strassburgi egyetemen tanult. Hazatérése után 1646-tól Trencsénben, majd Besztercebányán volt rektor. 1649-ben hunyt el (vö. **2287**). A fenti vizsgatételeket a címlap tanúsága szerint 1647 februárjában vitatták meg a trencséni evangélikus iskolában. A vizsgáztató és a tézisek szerzője Joannes Gracza, a vizsgázó Nicolaus Rasy volt.

A bibliográfiai szakirodalomban korábban ismeretlen kiadvány címét Bél Mátyás bibliográfiai jegyzeteire támaszkodva először V. Kovács Sándor közölte (MKsz 1975: 96), példány alapján Ján Čaplovič írta le (1778).

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

2191

GRACZA, Joannes: Disputatio philosophico-theologica de triplici Dei cognitione et nominibus divinis in genere, quam... sub praesidio... m. Ioannis Gracza, gymnasij Novisoliensis p. t. rectoris meritissimi, praeceptoris sui... examini omnium publico, ... defensurus exponit Georgivs Czebanivs Lipto-Tevtolipsch(ensis), scholae Novisoliensis alumnus. Die (...) mensis Maij horis promeridianis ac pomeridianis. Trenchinii MDCXLVII typis Dorotheae Vocalianae.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 679 – Čaplovič 1779

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján a respondens ajánlja e disputációt *Dn. judici, coeterisque a secretioribus consiliis... civitatis Novisoliensis senatoribus ac scholarchis...; item... Jeremiae Tamkio, ecclesiae Novisoliensis Germ[anicae] mystae et scholarchae primario... – Johanni Dutschke, Georgio Lepinio, Samueli Czernak, ecclesiae ejusdem illi Germ. hisce Sclavon. pastoribus... – nec non... Martino Kochlacz, Georgio Putisch, Mathiae Grinstein, incolis civitatis ejusd.* A főrész *De triplici Dei cognitione et nominibus divinis in genere* huszonkét tézisben Isten megismerésének háromféle lehetőségéről értekezik.

E disputációt a címlap tanúsága szerint 1647 májusában vitatták meg a besztercebányai evangélikus iskolában. A vizsgáztató és a tézisek szerzője Joannes Gracza, a vizsgázó Georgius Cebani volt.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① + cop. (Martin) – Levoča *Ev* ① – Martin *MS* ① – Prešov *Ev* ① – Sopron *Ev* ①

Gracza, Joannes: Quaestio theologica. Quis ut Deus? ... Trenchini 1647. = **Appendix 191**

2192

[1] HADIK, Jonáš: Cum Deo ad Dei gloriam et lugentium solamen. Verorum Christianorum officium... to gest powinnost nasse ku Pánu Bohu: setrwati v wjře odplata gistá stálosti! Blahoslawenstwj wěčné. Wyklad toho včiněný gest nad pohřebowánjm... Alžběty Tisstjnské, ... Girjka Nitschmana někdy... měsstěnjna Nowého Města Gjčina w Markrabstwj Morawském... manželky, dcery pak někdy... Jakuba Tisstjnského, také spolu obywatele... města Trenčjna: kterážto w nyněgssjm exilium... léta minulého 1646. dne 12. měsyce prasynce... z timto swětem se rozlaučila magjce let... 19. a 6. týhodnů... a w kostele hornjm... pohřbena gest. Včiněný od... kněze Jonásse Hadikiusa... w... městě Trenčjně slowa Bożjho kazatele, léta 1646. – [2] (MALATIDES, Jan: Brevis ac perspicua de vitae aeternae via et dignitate concio, to gest krátické a swětlé o cestě a důstognosti ziwota wěčného kázanj nad tělem mrtwým... Alžběty Tisstjnské... Girjka Nitschmana... manželky... w... městě Trenčjně konané a činěné od k[něze] Jana Malatidesa exulanta Páně, p. t. na kaplanygi Cyrkwe Trenčanské se zdržugjcýho, anno... 1646. 17. Decembris.) (W Trenčjně 1647 v Doroty Wokálowé.)

A^4–E^4 = [20] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky II 2544/92 ← MKsz 1890: 268 – Knihopis 2842 – Čaplovič 1781

Gyászbeszédek biblikus cseh nyelven és gyászversek latinul. – A kiadvány két, önálló címlappal ellátott gyászbeszédet tartalmaz Alžběta Tistínská, Jiřík Nitschmann feleségének a halálára. Az elsőt Jonáš Hadik trencséni lelkész, a másodikat Jan Malatides segédlelkész mondta el a trencséni felsővárosi templomban, 1646. december 17-én. A két beszéd közötti C_2 levél hátlapjára nem nyomtattak. Az utolsó három levélen latin nyelvű disztichonokban írt gyászversek olvashatók: *Ornatissimo viro dn. Georgio Nitschmanno... conjugis... Elisabetae mortem immaturam lugenti condolentiam... Johannes Meltzelius, Neotitschinio-Moravus* és *Επφκυδιον in obitum... Elisabethae Tisstjnsky...* címmel *Paulo Felicide Solnense, p. t. coll. Trinchiniense*. Az impresszum adatai a kolofonból származnak.

Alžběta, Jakub Tistínský Trencsénben élő cseh exuláns leánya 1645-ben kötött házasságot Jiřík Nitschman Nový Jičín-i polgárral. 19 éves korában, 1646. december 12-én halt meg Trencsénben.

A kiadványt Szabó Károly még nem ismerte: második részét Horváth Ignác ismertette először (MKsz 1890: 268), ennek alapján vette fel Sztripszky bibliográfiájába (II 2544/92). Rizner önálló műnek tartotta a két gyászbeszédet (II 58 és III 141). A Knihopis leírása már együtt tartalmazta a két beszédet (2842), de a latin gyászversek nélkül. Az első teljes leírást a kiadványról Ján Čaplovič bibliográfiája adta (1781).

Budapest *Arch* ③ – Budapest *Nat* ③ + cop. (Martin) – Liptovský Mikuláš *Ev* ③ – Martin *MS* ①

2193

⟨Kalendář a pranostyka na rok 1648. Trenčín 1647 Dorota Vokálová. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven.

Cf. **1752**!

Malatides, Jan: Brevis ac perspicua de vitae aeternae via... concio. W Trenčjně 1647. – Vide **2192(2)**

2194

»PALMA MOČIDLANSKÝ, Sixt: Perlička dítek Božích aneb modlitby pobožné... Trenčín 1642–1653 [Dorota Vokálová].«

Imádságoskönyv biblikus cseh nyelven. – A cím fordítása: Isten gyermekeinek gyöngyöcskéje avagy áhítatos imádságok... A kiadvány egykori létét Dorota Vokálovának, a trencséni nyomdász feleségének 1653-ban kelt végrendelete tanúsítja, amelyet a trencséni városi levéltárban őrzött eredetiből Pavel Horváth tett közzé (Kniha 1987: 87–88). A végrendelkező különböző személyeknek egy „Perliček" című könyvet ajándékozott: tíz példányt Illésházy Gábornak és Györgynek, 12 példányt a trencséni magisztrátusnak, további tíz példányt pedig a város cseh exuláns lakosainak. A címet a 17. század elején keletkezett ismert cseh imádságoskönyvvel Horváth azonosította, s közelebbi időmeghatározás nélkül trencséni nyomtatványnak feltételezte (uo. 90). A nyomdahelyre vonatkozó feltételezést alátámasztja, hogy a forrás még több, jól azonosítható trencséni kiadványt is megnevez, illetve hogy ennek az imádságoskönyvnek 1663-ból valóban ismerjük trencséni kiadását (Čaplovič 1884). A nyomtatás idejére vonatkozóan kevésbé valószínű az 1641 előtti időszak, amikor Václav Vokál vezette a nyomdát, hiszen akkor a Perlickát Vokál 1641-es hagyatéki leltára feltüntette volna (vö. **1792**). Az imádságoskönyv így legvalószínűbben 1642–1653 között hagyta el a trencséni sajtót, az özvegy Vokálová vagy már új férje, Vavrinec Benjamin od Háje nyomdászsága idején.

Cf. –, →

2195

⟨Tranovsky, Jiřík: Písně duchovní... vydané od kněze Jiříka Tranovského... Trenčín 1647 Dorota Vokálová. – 12°⟩

Čaplovič 1782

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. – Evangélikus énekeskönyv biblikus cseh nyelven.

A később *Cithara sanctorum* címen ismert énekeskönyv e kiadásából példány nem ismeretes, bár Ludovít V. Rizner (I. 247) és a Knihopis (16.304) a *Citharán*ak a liptószentmiklósi Tranoscius könyvtárban őrzött egyik csonka példányát (jelzete „X.G.2", mikrofilmje MTA Mikrofilmtára „A 1615/I") 1647. évi trencséni nyomtatványként írta le. Ján Čaplovič azonban egyértelműen megállapította, hogy az említett példány valójában az 1659. évi trencséni kiadással (Čaplovič 1865) azonos (Tranovského Sborník. Sostavil Dr. Samuel Št. Osuský. 1936, 181–182). Ennek ellenére feltételezte az 1647. évi kiadás egykori létezését (i.h. és Čaplovič 1782). Érvelése szerint ugyanis Rizner és a Knihopis is ötödik kiadásnak, ezen belül második trencséninek tartja az 1659. évi *Citharát* (vö. a három lőcsei kiadással: **1655** – 1636; **1780** – 1639 és **2477** – 1653). Továbbá az 1659. évi trencséni kiadásban olvasható „Johann. Malatides Zabrahens. ex Ch. Ad pium lectorem" intézett üdvözlő verse (az idézet Knihopis 16.306 alapján). Malatides pedig 1646-ban és 1647-ben adott ki Trencsénben gyászbeszédeket mint helybeli segédlelkész (**2152(2)**, **2192(2)**), nyilván ekkor írta az üdvözlő verset is, amelyet az általa gondozott kiadásba illesztett. Čaplovičnak ez az érvelése nem teljesen meggyőző, mivel a kiadások sorszámozása nem egykorú forrásokból, hanem Riznertől származik. Malatides pedig, bár 1647 utáni pályája megbízható adatok alapján nem ismert, versét éppúgy írhatta 1659-ben, mint 1647-ben.

Čaplovič megemlítette azonban azt is, hogy az 1647. évi kiadásról először valójában Václav Kleych adott hírt. Kleych Ewangelický kancyonal (Zittau 1722) című énekeskönyve előszavában felsorolta a *Cithara* általa ismert kiadásait, köztük az 1647. évi trencsénit is a következő formában: „item 1647. 12. też bez przedmluwy wytisstěn w Trenčině v Doroty Wokalowy (B_{11}a pag.). (Ismét 1647. 12°. Szintén előszó nélkül nyomtatva Trencsénben Dorota Vokálovánál.) Kleych összes többi adata ma példányokkal is igazolható, ezért az 1647. évi trencséni kiadás egykori létezése nagyon valószínűnek tekinthető. További adatok előkerüléséig azonban kérdéses, hogy e kiadás szerkesztője Jan Malatides lett volna, mint Čaplovič feltételezte.

Cf. **1655**, **1780**, –, **2477**, →

2196

PÁPAI PÁRIZ Imre: Keskeny ut, mellyet az embernek elmejébe ütközö haboru gondolatoknak köveiböl es sok féle kételkedeseknek sürüjeböl a mennyire lehetett, ki irtott Papai Pariz Imre. ... Vltrajectumban 1647 Noortdijck Iános által.

*⁴, A^{12}–E^{12} = [8] + 116 + 4? pag. – 12° – Orn.

RMK I 798

Református vallási tanítás. – E kiadványnak egyetlen csonka példánya ismeretes. A címlapon bibliai idézet Máté evangéliumából (7:14) a szoros kapuról és a keskeny útról, ami e mű címét adta. A címlevél hátán további bibliai idézetek olvashatók. A címlevél után *A kegyes olvasónak kegyelmet és lelki békességet* címen *Pápai Pariz Imre Ultrajectum... ezerhatszáz és negyvenhetedik esztendőben* kelt ajánlása áll. Majd *Szölösi Iános E könyvecskéről* című verse

köszönti a szerzőt. Kezdősora: *Lőn az Isten szava régen Szent Jánoshoz.* Ezt követi *Nogradi Matthias A Krisztus lelke és a Szentírás regulája minden habzásoknak eligazítója* című verse, amelynek kezdősora: *Csak maga Krisztus Urunk kebeléből.* A *Rendi a kiváltképpen való dolgoknak* című tartalomjegyzék a könyvben tárgyalt témaköröket sorolja fel. *Keskeny út, mely viszen az életre, avagy az embernek sokféle kételkedésiről és gondolatiról* cím után kezdődik a főrész. Ebben a kérdések formájában megfogalmazott emberi kételkedésekre a Biblia és a puritanizmus tanításai segítségével válaszol a szerző. A margón, illetve a feleletek végén sok esetben megtalálható a kapcsolódó bibliai hely. A kételkedések Istenre, a bűnre, a megtérésre, a megigazulásra, a kísértésekre, az egyházra, a halálra, a feltámadásra stb. vonatkoznak. A kiadvány egyetlen ismert példánya a 116. lapon megszakad.

Pápai Páriz Imre (1618–1667) tanulmányait Gyulafehérvárott, majd 1645-től a franekeri, leideni és utrechti egyetemeken végezte. Hazatérése után Désen lelkész, majd esperes lett, 1655-től II. Rákóczi György fejedelem másodpapja. 1658-ban a török-tatár hordák elől Kolozsvárra menekült. Ezután Désen, Besztercén majd ismét Gyulafehérvárott működött prédikátorként és espereskent (vö. RMKT XVII/9: 649–650, Varga Imre). *Keskeny út* című műve igen népszerű lett, tíznél több kiadást megért. Nagy Géza ennek okát a mű puritánus szellemű demokratizmusának és világos, gördülékeny, ízes magyarságának tulajdonította (Pápai Páriz Ferenc: Békességet magamnak, másoknak. Bukarest 1977.).

Pápai Páriz Imre e műve második kiadásában (Gyulafehérvár 1657, RMK I 920) így utalt az első kiadás terjedelmére: „nem érkeztem ugyan, amire igyekeztem kiváltképpen *az első editioban, mely csak öt árkuson vala*, de most tizenötre is bővítettem" (a_{3a}). E kijelentése alapján az első, 1647. évi kiadás terjedelme öt ív volt, azaz az egyetlen csonka példányból az ötödik, „E" jelű füzetnek csupán két levele hiányozhat.

Cf. –, →

Budapest *Acad* ②*

2197

GELEJI KATONA István: A valtsag-titkanak masodik volumenje..., melylyben be-foglaltatnak a negyedik és ötödik részek... a Christusnak... szenyvedései, kereszt-fara feszíttetése, halala, temetsege... és... fel-támadása, s' az után lött egynehányszori meg-jelenései, ... a negyedikhez ragasztott két függöleketskekvel egygyütt... LXXVII. predikaciok... Geleji Katona Istvannak... munkája által... Varadon MDCXLVII Szenczi Kertesz Abraham

a^{1}–l^{4} m^{3+1}, A^{4}–Z^{4}, Aa^{4}–Zz^{4}, Aaa^{4}–Zzz^{4}, $Aaaa^{4}$–$Zzzz^{4}$, $Aaaaa^{4}$–$Zzzzz^{4}$, $Aaaaaa^{4}$–$Zzzzzz^{4}$, $Aaaaaaa^{4}$–$Zzzzzzz^{4}$, $Aaaaaaaa^{4}$–$Zzzzzzzz^{4}$ = [94] + 1382 [recte 1390] + [81] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 799 – Nagler 266

Református prédikációk. – Geleji Katona István háromrészes predikációgyűjteményének ez a második része (vö. **2124** és **2298**). A címlap hátán szentírási idézetek olvashatók. Az *Ajánló előbeszéd a váltság munkájának két főbb részeiről* előfejű bevezetést *Lorantfi Susannának, ... Erdélyországának... fejedelem asszonyának* címezte 1647. május 18-án *Gyulafejirvárott... életemnek 58-adik esztendejében... Geleji Katona Istvan, erdélyi... püspök*. Ezt követi *A barátságos olvasókhoz* írott előszó. Az *I. Mutató tábla, a prédikációké, azoknak számokkal textusikkal és céljaikkal egybe* megelőzi a főrészt. E kötet a nagyhéthez és húsvéthoz kapcsolódó hetvenhét prédikációt tartalmazza két részben: *A váltság titkának negyedik része, a Krisztus szenvedéséről*; *Ötödik része, a Krisztusnak a halálból való feltámadásáról*. A negyedik részhez két önálló *Függőlékek* tartoznak: *A Krisztusnak papi tisztéről*; és *A bűnösnek Isten előtt való megigazíttatásáról*. A prédikációk után az előző kötethez (**2124**) hasonlóan újabb két mutató áll: *II. Mutató tábla, a szentírásbéli helyeké*; *III. Mutató tábla... nevezetesb és megjegyeztetésre méltóbb dolgok, szók és mondások... az abc szerént*. Végül *Szemét* címmel a sajtóhibák jegyzéke zárja a kötetet.

A Lórántffy Zsuzsannához intézett ajánlás valójában a megváltásról írott önálló teológiai értekezés, amely erősen vitázik a reformátustól eltérő nézetekkel. Az *olvasó*hoz címzett előszó pedig a prédikációk első kötetében, főleg a puritánus nézetekkel kezdett vitát folytatja (**2124**).

Cf. **2124**, – **2298**

In 30 bibliothecis 43 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Oxford *Bodleiana* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ*, *Paed* – Târgu Mureş – etc.

2198

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1648. esztendőre. Várad 1647 Szenci Kertész – 16°⟩

Naptár és prognosztikon. – A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető.

Egy 1648. évi váradi naptár kötéstáblából kiáztatott két azonos töredékéről, amelyet felvágatlanul használtak fel a bekötéshez, Musnai László tudósított (MKsz 1940: 391–393). A hordozókötet, azaz Geleji Katona István: Válság titka... 3. kötete Várad 1649 (**2298**) nyomtatási helye alapján Musnai a töredékeket váradi kiadványnak tartotta. A betűtípusok vizsgálata alapján azonban V. Ecsedy Judit megállapította, hogy azok valójában az 1648. évre szóló kolozsvári naptárból származnak (vö. **2173**, szóbeli közlés). Ezért az 1648. évre szóló naptár léte csupán a naptársorozat többi tagja alapján tételezhető fel.

Cf. **1862**!

2199

KERESZTÚRI Pál: A tekintetes es nagysagos Rakoci Györgynek, Erdély országának iffjabbik fejedelmének, Magyar ország részeinek urának és a székelyek ispánnyának es... házas társának, Bathori Sophianak, Erdély országának iffjabbik fejedelem aszszonyának második szülöttöknek, ... Rakoci Sidmondnak[!] tettetes keresztségének napján lött praedikácio, mellyet Boldog Aszszony havának tizen-ötödik napján 1647. esztendöben a váradi vár-béli templomban szép fényes gyülekezet elött prédikállott az ö nagyságok udvari prédikátorok, Kereszturi Pal... Varadon MDCXLVII [Szenci Kertész].

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. – 4° – Orn., init.

Református keresztelési prédikáció. – Ezt a bibliográfiailag eddig ismeretlen prédikációt 1647. január 15-én mondta el Keresztúri Pál, az ifjabb Rákóczi György udvari prédikátora Váradon Rákóczi Zsigmond megkeresztelése alkalmából. A címlapon bibliai idézet olvasható. A címlevél után kezdődő beszéd a Példabeszédek 10. részének első versét magyarázza a *bölcs* ill. a *bolond* fiúról. Végén *néminemű regulák*at közöl *a bűnről* (IX), *a hazugságról* (IX) és *a haragról* (XIII).

Ifj. Rákóczi György és Báthori Zsófia Zsigmond nevű kisfia nem élt sokáig (vö. Szilágyi Sándor: II. Rákóczy György 1621-1660. Bp. 1891, 39).

Budapest *Nat* cop. – Csurgó ①

2200

TÉCSI JOÓ István: Clavis euangelica, sive disputatio Biblica, qua Deo duce, Scriptura luce fores nodorum Euangelicorum praecipuorum aperiuntur, errores adversariorum deteguntur et refutantur, simulatq(ue) veritas Euangelica indicatur et vindicatur, authore et praeside Stephano J. Tetsi, respondentibus (pro quantitate Aphorismorum) diversis et selectis in illustri schola Varadiensi, horis locoq(ue) solitis. Varadini MDCXLVII apud Abrahamum Kertesz Szenciensem.

a^8–d^8 = 64 pag. – 8° – Orn.

RMK II 680

Református teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán *Mich. V. Diószegi*, tiszántúli szuperintendens *Approbatio*ja olvasható. Az *Epistola dedicatoria*t *Steph. J. Tetsi, rector scholae Varadinensis* 1647. augusztusi kelettel *Transylvaniae principi juniori d. d. Georgio Rakoci* intézte. Ezután *Praemonitio authoris ad respondentem facta* következik, amely *Ordo distinctionum* alcímmel 60 pontba szedett szabályzatot tartalmaz a szövegek helyes értelmezéséről. A

főrész *Clavis Evangelicae theses. Ex Matthaeo* címmel: *200* pontot foglal magában, amelyek Máté evangéliumának egyes verseit értelmezik, illetve hoznak ellenérveket a református felfogástól eltérő magyarázatokkal szemben. A nyomtatványt néhány soros *Clausula* zárja.

Técsi Joó István (1619 vagy 1620 – 1654) itthon Szatmárban és Sárospatakon, 1644-től Franekerben és Leidenben tanult. 1646-tól a váradi iskola rektora, a következő évtől ugyanitt református lelkész haláláig.

Budapest *Nat* cop. (Debrecen *Ref*) – Cluj-Napoca *Univ* ① – Debrecen *Univ* ① – Sárospatak *Ref* ③ – Sfântu Gheorge *Gymn* ② – Târgu Mureş ①
Olim: Debrecen ref. coll.

Prosodia Molnaris. S. l. 1648 előtt. – Vide **2182**

2201

PERKINS, William: Ama Szent Iras feitegetesben hatalmas és igen tudos doctornak, G. Perkinsusnak A lelki-ismeretnek akadekirol irott drága szép tanításának elsö könyvében az akarmi okbol meg-félemlet és rettegö lelki esmeretnek meg-vigasztalására és gyogitásara[!] le-tött istenes orvoslasi. Amsterodamban 1648 Jánsonius Janos által Tsepregi Turkovitz Mihaly költségével.

*[4] A^{12}–K^{12} L^{5+1} = [8] + 249 pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 800

Református elmélkedés. – A címlapon bibliai idézet. A címlevél után *Tsepregi Turkovitz Mihaly colosvari lakos Amsterodamban 10. Kisaszony hav.* (augusztus) *1648-ban* kelt ajánlólevele *A kegyes olvasóhoz.* Ezt követi *Gisbertus Voetius theol. in Acad. Ultrajectina profess. Approbatioja Ultrajecti Prid. Kal. Augusti* (július 31.) *MDCXLVIII.* keltezéssel latinul és magyar fordításban. A főrész előtt *E könyv közönséges fő részeinek lajstroma* áll. *A lelkiismeretnek akadékiról, avagy kétes kérdésiről való első könyvet Elöljáró beszéd* vezeti be. Tizenkét *részre*, azokon belül *szakaszokra* tagolódik. A bűnről, a bűnbánatról, a megtérésről, a lelki kísértések különböző fajtáiról stb. a Biblia megfelelő részeinek felidézésével értekezik.

A fennmaradt példányok közül egyedül a Magyar Tudományos Akadémia Ráth-gyűjteményében és a Sárospatakon őrzött példányban (= „B" variáns) a főmű előtt még három [§] füzetjelzésű levél van beragasztva. Ezen először *A dicséretes hírű, tudós férfinak, Debretei Marton uramnak... a hécei gyülekezetben* címzett nyomtatott levél található dátum és aláírás nélkül. Ebben a magát meg nem nevező szerző a nép tanításának, az írott nyelv egységesítésének szükségességére hívja fel a figyelmet. Összefoglalja a magyar írás-olvasás nehézségeit. Ezután két imádság következik: *Bibliaolvasás előtt való könyörgés – Hálaadás bibliaolvasás után.*

Berg Pál megállapította (Angol hatások tizenhetedik századi irodalmunkban. Bp. 1946. 89–90), hogy e fordítás eredetije William Perkins *The whole treatise of the cases of conscience* (Cambridge 1608) című munkájának első része volt.

A fordítás születésének körülményeiről Csepregi Turkovics a következőképpen tudósított ajánlólevelében: *arra gerjedett lelkem, hogy ezt* (a könyvet) *... mindjárt nyelvünkre fordíttatván és Hollandia felé való igyekezetemben s utamban magamhoz vévén, mentől hamarébb ez szép kisded formában kinyomtattatnám.* A fordítást eszerint nem Csepregi Turkovics készítette. Voetius *Approbatio*jából az is kiderül, hogy a munkában többen vettek részt: *a piis aliquot viris in linguam Hungaricam coeptus transfundi – kezdetett némely kegyes férfiaktól magyar nyelvre fordíttatni.* Herepei János feltételezte (Adattár I 439), hogy e fordítást Keserüi Dajka János fia, Keserüi Pál és barátai készítették. Keserüi Pál 1648 előtt bekövetkezett halála után rokona, Csepregi Turkovics – ő ugyanis Keserüi nagynénjének férje volt – adatta ki (ld. még Adattár II 274). A „B" variánsban fennmaradt, nyelvészeti szempontból jelentős levelet Toldy Ferenc a *Hasznos mulatságok* (1837 II 321) című művében akkori helyesírásra átírva mint Csepregi Turkovics Mihály írását vette fel *Corpus grammaticorum linguae Hungaricae veterum* című gyűjteményébe (Pest 1866, 705). Szily Kálmán tartalmi és helyesírási hasonlóságok alapján viszont arra következtetett, hogy e levél írója Mikolai Hegedűs János volt, aki 1648-ban jelentette meg Utrechtben *Biblia tanúi* című munkáját (**2247**). Ennek alapján feltételezte, hogy Mikolai részt vett a Perkins-fordításban is (MNy 1918:173–178) és eredeti helyesírásban tette közzé a Debretei Mártonhoz címzett levelet (i.h. 174–175). Feltételezését Zoványi Jenő is elfogadta (ItK 1941:86–87 és Lexicon 406).

In 16 bibliothecis 26 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref* – London *BL* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ* – Târgu-Mureş – etc.

2202

»BUDIATS, Stephanus: Institutiones Dialecticae Cunradi Dieterici S. S. Theologiae Doctoris Tabellis Brevissimis, In usum Candidatorvm Artis Logicae, comprehensae. Nec non... Adolescentulis Martino Szentivani, de eadem, Casparo Haym, Leutschoviensi, Johanni Glatz, Bartphensi, Stephano Pattantivs Cassoviensi, Sigismondo Szalai, de Nagy Saaros, Johanni Vattyai, de Terjekfalva, Caeterisque Discipulis... oblatae. A Stephano Budiats, p. t. Scholae Nagysaaros R. Bartphae MDCXLVIII [Klöss jun.]. «

»[ ]^{1}, A^{4}–C^{4} D^{3+1} = [2] + 30 pag. – 4°«

Sztripszky II 2548/96 ← MKsz 1891: 269 – Čaplovič 199

A logika tankönyve. – E nyomtatványnak ma egyetlen példánya sem férhető hozzá. Leírását elsőként Hellebrant Árpád adta közre a ma lappangó esztergomi példány alapján (MKsz 1891: 269). Ján Čaplovič a ma ugyancsak hozzáférhetetlen lőcsei példány alapján vette fel bibliográfiájába (199).

E nyomtatványt Stephanus Budiats nagysárosi rektor állította össze tanítványai számára, Konrad Dieterich, ulmi professzor népszerű munkája alapján. Dieterich az arisztotelesi és ramusi logika összeegyeztetésére vállalkozott számos kiadásból ismert *Institutiones dialecti-*

cae ex probatissimis Aristotelis et Rami interpretibus studiosae conscriptae című művében (vö. Risse, Wilhelm: Die Logik der Neuzeit. I. Bd. 1500–1640. Stuttgart – Bad Cannstatt 1964, 459 és Bartók 85).

Olim: Esztergom *Dioec*; Levoča *Ev*

2203

⟨Frölich, David: Ephemeris ad annum 1649. Prognosticon. Bartphae 1648 Klöss jun. – 4°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1757**!

2204

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1649. esztendőre. Bártfa 1648 Klöss jun. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1709**!

2205

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1649. esztendőre. Bécs 1648 Gelbhaar. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1667**!

2206

LACRYMAE super tristem at beatum obitum... Transylvaniae principis... Georgii Rakoci, partium regni Hungariae domini et Sicvlorum comitis etc. Qui cum per annos 19 pacifice regnasset relicto filio majori...principatu... inter devotas preces... ex hac lachrymarum valle pie ac placide ad requiem

suam commigravit... anno... 1648. 5. Iduum Oct[obris]. [Coronae] (1648) typis Michaelis Herrmanni Judiicis[!] Coron[ensis].

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – 1 ins.

RMK II 681

Gyászversek. – A címlevél hátlapján a Bibliából és Euripidestől olvasható egy-egy latin nyelvű idézet. A főrészben I. Rákóczi György 1648. október 5-én bekövetkezett halála alkalmából írt gyászversek találhatók: *Jambicum Homoeteleuton lugubre* szerzője *Joannes Ernestius, ecclesiae Mariaburgensis pastor – Joannes Alesius Coronensis, ecclesiae Mellimontanae p. t. pastor* első versének nincs címe, a másodiké *Epigramma – M. Petrus Mederus, p. l. c. eccles. p. t. Coronensis diaconus* első költeményének úgyszintén nincs címe, a további háromé *Colloquium*, *Epithaphium* és *Aliud*. A nyomtatvány utolsó lapját Brassó város címere díszíti.

Braşov *Ev* ① – Budapest *Acad* ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Târgu Mureş ①

2207

SZOBOSZLAI Miklós [transl.]: A szent Davidnak öt következkei, az az az igaz vallasnak öt reszei, mellyekből minden egy-igyü igaz vallásu ember ez világnak Goliáthi ellen meg-álhat es gyözödelmet vehet. Az mellyeket minap Henricus Diestius, keresztyen doctor deak nyelven bocsátot ki: Most az Isten Izraelének az ellenközö felek ellen modossab maga meg-ovására anya-nyelvel meg ajándékozott Szoboszlai Miklos, az Iesus Christusnak méltatlan szolgája. Debreczenben 1648 Fodorik Menyhárt.

a^8, aa^3, A^{12}–G^{12} $H^{8+?}$ = [22] + 184 + ? pag. – 12° – Orn., init., inc.

RMK I 802

Református tanítás. – A címlap hátán szentírási idézet olvasható. Ezt követi *Szoboszlai Miklos* aláírásával az 1648. május 5-én Debrecenben kelt *Ajánló levél a tiszteletes... Wida Miklós uramnak, a debreceni keresztyén... gyülekezet egyik... tagjának*, majd ugyancsak Szoboszlai előszava: *A jo lelkiismeretű olvasónak kívánok kegyelmet... az Úrtól*. Ezek után kezdődik Hendrik van Diest művének magyar fordítása, amely kérdés-felelet formájában a Dávid Góliátot is legyőző parittyakövének megfelelő Miatyánk, Apostoli Hitvallás, Tízparancsolat, Keresztség és Úrvacsora kapcsán fejti ki a református vallás legfontosabb elemeit. E munka, mint az előszóban olvasható, az egyszerűbb képzettségű híveknek nyújt segítséget a korban mindennapos hitvitákban elsősorban a katolikus tanítással szemben. E kiadás egyetlen ismert példánya a *XXVII. rész. Az anyaszentegyházról* közepén a H_8 levéllel megszakad. Az eredeti mű más magyar nyelvű fordításaiból (RMK I 930 és RMK I 975) ismeretes, hogy összesen harminc részből állt. Szoboszlai fordításából tehát csupán néhány lap és az esetleges függelékek hiányoznak.

Szoboszlai Miklós itthon Debrecenben tanult 1640 körül, majd e mű előszavának tanúsága szerint a város költségén folytatta tanulmányait 1643-tól Fanekerben, Utrechtben és Deventerben. Hazatérése után 1645 végétől rektor Debrecenben, 1647-ben pedig már ugyanitt prédikátor haláláig, 1655 januárjáig.

Az előszóból kitűnik, hogy Hendrik van Diest, franekeri és deventeri teológiaprofesszor kifejezetten magyar tanítványai kérésére írta 1644-ben *Funda Davidis instructa quinque laevibus lapidibus* című művét, amelynek 1646. évi deventeri nyomtatott kiadása ismeretes. Szoboszlaival lényegében egy időben Udvarhelyi Péter és néhány évvel később Uzoni Sz. Balázs is lefordította (RMK I 975 és RMK I 930) Diest traktátusát. Az eredeti műnek és magyar fordításainak keletkezésével és kiadásaival részletesen foglalkozott V. Ecsedy Judit (MKsz 1989: 42–46).

Cf. –, →

Budapest *Nat* ②*

2208

(ALSTED, Johann Heinrich): Lativm in nvce, id est rudimenta lexici Latini, methodo naturali sic digesta, ut gigantibus, sive primipilis hujus linguae in prima acie stantibus, reliqui milites suo quisque ordine succedant, adeoque ex una voce aliae multae, juxta introductionem in primo limine positam deduci memoriaque comprehendi queant... Editio secunda auctior. Albae-Juliae MDCXLVIII typis principis per Martinvm Maior Coronensem.

A^8–P^8 = 234 [recte 238] + [2] pag. – 8° – Orn.

RMK II 682 – Nagler 269–271

Értelmező szójegyzék. – A címlevél hátlapján olvasható a szerző Gyulafehérvárott 1634. október 31-én kelt ajánlása. Ez az előző, Gyulafehérváron 1635-ben napvilágot látott kiadáshoz (**1608**) írt előszó rövidített változata. A főrész beosztása megegyezik az előző kiadáséval (**1608**). A szójegyzék anyaga ahhoz képest csupán néhány szócikkel bővült. A kötet végén *Johannes Henricus Bisterfeldius... theologiae et philosophiae professor* Gyulafehérvárott *Idibus Julii 5. 1649* keltezésű figyelmeztetése olvasható *Lectori benevolo s.*. Ebből kiderül, hogy a bővítések és kiegészítések Johann Heinrich Alstedtől származnak, aki azonban e munka megjelenését már nem élte meg. A kinyomtatást Bisterfeld szorgalmazta a magyarországi és erdélyi tanulóifjúság érdekében.

A Bisterfeld-szöveg keltezésében olvasható 1649-es évszám valószínűleg elírás, s a nyomtatvány a címlap tanúsága szerint 1648-ban látott napvilágot.

Cf. **1608**; –

In 13 bibliothecis 23 expl. – Braşov *Ev* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Ref* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Univ* – Sibiu *Mus* – Sighişoara – Târgu Mureş – etc.

2209

(ARTICULI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitijs in civitate Alba-Julia ad decimum sextum diem mensis Martij anni Domini millesimi sexcentesimi quadragesimi octavi indictis ac celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1648 typ. principis.]

AB^4 CD^4 E^2 = [10] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1990/197 ← MKsz 1895: 262-263 – Dézsi: Suppl. 77

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül I. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi az 1648. március 16 és április 28 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizenhét artikulusba foglalt végzéseinek szövege. Ehhez csatolták *Mellyek így következnek* címmel I. Rákóczi Györgynek Borosjenő vára számára 1648. április 11-én tizennégy pontban kiadott rendtartását. A nyomtatvány végén a fejedelmi oklevél latin nyelvű záradékának kelte 1648. április 28.

Szövegkiadás: ErdOgyEml X 475–489

A kiadvány a betűtipusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 206, Fazakas József). Az egy füzeten belül használt két betűvel jelölt ívjel arra vall, hogy e nyomtatvány már Brassai Major Márton nyomdavezető munkájaként látott napvilágot (vö. OSzKÉvk 1978: 295 és 331, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641!**, –. →

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① ① ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sighişoara ①

2210

[BIBLIA. NOUL TESTAMENT] НО҃ВЛЬ ТЄСТАМЄНТЬ. сáѳ, ѧпъкáрѣ, а҃ѳ лѣцѣ ноа҃ѡ. а҃лѳ́й. І҃с Х҃с. Дóмнѳлѳй нóстрѳ. Йзводúть кѳ̀ мáре сокотúнцѫ, дéй йзвóдъ грéчéскѳ, ши словенескѳ, прé лúмбѫ рѳ̀мънѣскѫ, кѳ ѧдемнáрѫ ши́ порѳ̀нка, деипреѳ̀нѫ кѳ̀ тоатѫ келтѳ̀ала, а҃ мърі҃éй сáле, Геѡргíе Ракочи, крáюль, а҃рдѣлѳлѳй, и҃нпр҃ѡ... Дентъю ноѡѳ, ѧ а҃рдѣлъ ѧ четáтѣ, Белградѡмн. 1648 Тѵ̈пърúтѳсаѳ ѧтрѳ̀ а҃ мърі҃и сáле Тѵ̈пографíе [Bălgrad 1648 Typ. Principis, Stefan Ohridski]

/^{8}. A^6 $Б^6$ $В^6$ $Г^6$ $Д^6$ $Є^6$ $Ж^6$ $Ѕ^6$ $З^6$ $І^6$ $И^6$ $К^6$ $Л^6$ $М^6$ $Н^6$ $О^6$ $П^6$ $Р^6$ $С^6$ $Т^6$ $Ѹ^6$ $Ф^6$ $Х^2$ $Ѿ^6$ $Ц^6$ $Ч^6$ $Ш^6$ $Щ^6$ $Ъ^6$ $Ы^6$ $Ь^4$ $Ѣ^6$ $Ю^6$ $Ѫ^6$ $Ѭ^6$ $Ѯ^6$ $Ѱ^6$ $Ѳ^6$ $Ѵ^6$ $Я_a^6$ $Бб^6$ $Вв^6$ $Гг^6$ $Дд^6$ $Єе^6$ $Жж^6$ $Ѕs^6$ $Зз^6$ $І^6$ $Ии^6$ $Кк^6$ $Лл^6$ = [6] ҀА [=330] fol. – 2° – 2 ins., orn.

RMK II 684 – BRV I 54 – Veress 20-21. – Nägler 275

Részleges bibliafordítás: Újszövetség román nyelven. – A cím fordítása: Újtestamentum, vagyis szövetség, azaz a mi Urunk Jézus Krisztus új törvénye. Nagy gonddal fordítva görög és ó-szláv forrásokból román nyelvre Rákóczi György erdélyi király buzdítására, rendeletére és költségén, nyomtattatván újonnan Őnagysága nyomdájában, Gyulafehérvár várában 1648. január 20-án (*Anii dela întruparea domnului nostru Isos Hristos 1648. Luna lui Genariu 20.*)

A címlevél hátán I. Rákóczi György fametszetű címere, kétoldalt nevének és címeinek cirill betűs kezdőbetűi. Ezt követi a Simion Ştefan Gyulafehérvár, Rév, Máramaros és egész Erdély érseke és metropolitája által aláírt *Predoslovie către Măriei sale Craiul Ardealului...* (Előszó Őnagysága, Erdély királyához) című, I. Rákóczi Györgynek ajánlott előszó. Ezután következik az erdélyi metropolita fametszetes, Szentháromságot ábrázoló pecsétje, kétoldalt Simion Ştefan nevének és címeinek cirill betűs kezdőbetűivel, majd a második, az olvasóknak címzett előszó *Predoslovie către cetitori* (Előszó az olvasókhoz) címmel. Ezt követi a főrész, az Újszövetség teljes román nyelvű fordításának szövege. Az egyes evangéliumi részek közül huszonhármat hosszabb-rövidebb summa vezet be, ezek terjedelme együttesen 55 lapot tesz ki. Ezek a *Predoslovie* (Előszó) című summák Simion Ştefan önálló műveinek tekinthetők. Az Újszövetség szövegét az evangéliumi fejezetek mutatója követi, *Skazanie glavam...* (Fejezetek mutatója) címkezdettel. Majd külön cím nélkül antifonák és dicséretek következnek, végül *Greşealele* (Hibák) élőfejjel hibajegyzék zárja a kötetet.

Teljes szöveg- és hasonmás kiadás: Noul Testament. Alba Iulia 1988.

A szöveg- és hasonmás kiadást nyolc bevezető tanulmány kíséri (1–103.), amelyek szerzői Emilian püspök, Nicolae Neage, Giorgie T. Marcu, Virgil Cândea, Mircea Păcurariu, Florica Dimitrescu, Eva Mârza és Iacob Mârza. A három első szerző tanulmánya a román fordítás egyháztörténeti és teológiai méltatása, Cândea a fordítás román kultúrtörténeti jelentőségét, Păcurariu pedig Simion Ştefan szerepét értékeli. A mű nyelvi jelentőségét elemzi Dimitrescu, míg a Mârza szerzőpáros tanulmánya a gyulafehérvári fejedelmi nyomdának a román nyelvű könyvek kiadásában betöltött szerepét tárja fel. A kísérő tanulmányokat magyar részről Miskolczy Ambrus ismertette (Tiszatáj 1992: 63–75).

Ez az első teljes román Újszövetség-fordítás. Ezt követően az első, teljes, román nyelvű Biblia 1688-ban jelent meg Bukarestben (BRV I 86). Simion Ştefan első, a fejedelemnek szóló ajánlásából kitűnik, hogy az Újszövetség fordítását I. Rákóczi György rendelete alapján kezdte meg Silvestru szerzetes. Silvestru 1638–1642 között a havasalföldi Govorán volt kolostori elöljáró, apát. „Psaltirea"- és „Evanghelie învăţătoarea"-fordítása 1642–1644-ben jelent meg Govorán ill. Dealuban. A görögül és latinul is jól tudó szerzetes az Újszövetség fordításáért már 1644. augusztus 27-én ötven forintot kapott a fejedelemtől (A két Rákóczi György fejedelem családi levelezése. Kiad. Szilágyi Sándor. Bp. 1875, 239). Halála azonban megakadályozta a munka befejezését, azt maga Ştefan metropolita végezte el, és az ajánlólevél szerint a fordítás hibáit is ő javította ki (Vö. Popp, Vasile: Disertaţie despre tipografiile româneşti. Sibiu 1838, 23 és Limbă Română 1974: 245–248, Pavel Binder).

Simion Ştefan a gyulafehérvári székhelyű erdélyi román metropolita tisztét töltötte be 1643-tól haláláig, 1656-ig. A Gyulafehérvárt 1651-ben megjelent Zsoltárokat is (**2365**) ő fordította le. A román nyelv egységesítésében, megújításában kiemelkedő szerepe volt. Fordítási elveit az Újszövetség előszavában fogalmazta meg. A román szöveg elkészítéséhez az ajánlásban is megnevezett latin, görög és óegyházi szláv forrásokon kívül a német nyelvű Luther-Bibliát és Károlyi Gáspár magyar bibliafordítását is felhasználta (ld. erről Studii şi cercetărie lingvistice 1982: 239–252, Maria Rădulescu).

A piros-fekete nyomású kiadvány a gyulafehérvári fejedelmi műhely első cirill betűs kiadványa. A könyv a címlap szerint 1648. január 20-án készült el. A nyomdának cirillbetűs könyvek nyomtatására való felkészítése már 1644-ben elkezdődött, amikor a fejedelem Havasalföldről behívta Stefan Ohridski szerzetes-nyomdászt. Ő azonos a magát Ştefan Sârbnak is nevező, 1638 és 1643 között Havasalföldön dolgozó mesterrel. Gyulafehérvárt megelőző állomáshelye Matei Basarab havasalföldi fejedelem câmpulungi nyomdája volt. A *Noul Testament* nyomtatásában játszott szerepét V. Ecsedy Judit ismertette (MKsz 1994: 156–160). A nyomtatás körülményeiről ugyanő írt részletesen. Az Újszövetség, valamint az 1651-ben megjelent *Psaltirea* (**2365**) alapján rekonstruálta a fejedelmi nyomda cirill betűs készletét (OSZK Évk 1978: 300–324).

Anatol Kralicky ezen gyulafehérvári kiadás első előszavában a Simion Ştefan neve után szereplő *archiepiscop Mitropolit Bălgradului Vadului şi Maramureşului* szavakat úgy értelmezte, mintha Máramarosban, szerinte a körtvélyesi kolostorban (Péeri, ill. Hrušovo) jelent volna meg a román Újszövetség (Szvodnaja Galicko-ruszszkaja Letopisz (Lvov) 1874: 479). Erre a tévedésre már Sztripszky Hiador felhívta a figyelmet, és a Kralicky által feltételezett körtvélyesi Újszövetség létét joggal tagadta (Zorja–Hajnal (Ungvár) 1942: 8–9). A feltételezett körtvélyesi nyomda egész létét Borsa Gedeon cáfolta (MKsz 1994: 302–307).

In 52 bibliothecis 88 exempl. – Braşov *Arch* –Bucureşti *Univ* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref Univ* – Sibiu *Metrop* – Szeged *Univ* – etc.

Editio facsimile

2211

[1] COMENIUS, Joannes Amos – SZILÁGYI BENJÁMIN István [transl.]: Joh[annis] Amos Comenii Janva linguae Latinae reserata aurea, sive seminarium linguae Latinae et scientiarum omnium, ... sub titulis centum, periodis mille comprehensa, et in usum scholae Varadiensis juxta Belgarum editionem postremam, ... in Hungaricam linguam translata per Stephanvm Beniamin Szilagyi – [2] [CSAHOLCZI PAP János – BIHARI Ferenc:] ... nunc vero cum copiosissimo indice in usum scholae Albensis denuo edita. Albae-Juliae 1648 typis principis per Martinum Major.

$*^8$, A^8–R^8 S^{7+1}; A^8–Z^8, Aa^8–Hh^8 Ii^{7+1} = [16] + 273 + [13] + 507 [recte 510] pag – 8°– Orn. init.

Soupis 287 – Berlász Piroska – Horánszky Nándor: Comenius Magyarországon kiadott műveinek lelőhelybibliográfiája. Bp. 1970, 32. – Sztripszky I. 1989/196 ← MKsz 1894: 349

Nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia latin és magyar nyelven. Latin-magyar szótár. – A nyomtatvány első részének tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik a *Janua* 1643-i váradi kiadásával (**2039**). A kiadvány második részét Csaholczi Pap János és Bihari Ferenc előző évben (1647) megjelent *Index vocabularum*a (**2170**) alkotja. Megállapítható, hogy az 1647-ben kinyomtatott szótár maradék példányai és az 1648-ban nyomtatott *Janua* elé közös címlap készült és példányaikat így is forgalomba hozták. A *Janua* és a szótár együttes kiadása tehát – függetlenül attól, hogy a szótár már az előző évben készen

volt, – egyetlen kiadványnak tekintendő, megjelenési éve pedig az utóbb nyomtatott rész befejezése, azaz 1648.

E kiadás Zilahon őrzött példányában a *Janua* címlapja hiányzik, az *Index vocabulorum* viszont hiánytalanul megvan. Kincs Gyula, aki csak ezt a példányt ismerte, az *Index* 1647. évi impresszuma alapján feltételezte, hogy a *Janua* is ebben az évben látott napvilágot (MKsz 1894: 349). A zilahival teljesen azonos szedésű prágai példány azonban bizonyítja, hogy a *Janua* valódi nyomtatási éve 1648 volt.

Cf. [1] **1717, 1983, 2002, 2039*, 2064, –, 2265(1), 2581,** →
[2] **2170*, – 2265(3),** →

Budapest *Nat* cop. (Praha, Zalau) – Praha *Mus* ②* – Zalau ②

2212

FOGARASI István [transl.]: Catechismus, azaz a keresztyéni vallásnak és hütnek rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatot, szent írásbéli bizonysagokval mag-erösittetet[!] summája avagy veleje, mellyet deák és magyar nyelvböl olah-nyelvre forditot Fogarasi Istvan, lugosi már az igasságot rész szerint meg-ismet[!] olah magyar ecclesiának lelki pásztora... Feiervarat 1648 [typ. principis] Brassai Major Márton.

A^8–C^8 = 48 pag. – 8° – Orn.

RMK I 803 – RMK II 683 – Veress 21 ← BRV I 53

Református katekizmus román nyelven latin betűkkel. – A címlapon bibliai idézet. A nyomtatvány Fogarasi István *Bartsai Ákosnak, Lugos és Káránsebes főbánjának, Szörény vármegyének főispánjának* címzett magyar nyelvű *Elöljáróbeszéd*ével kezdődik. A főrész a Heidelbergi Káté Johann Heinrich Alsted által összeállított, rövidített változatának (vö. **1578**) román nyelvű fordítását tartalmazza, belső címe: *Catechismus, atsaja ej atsaja, summa szau meduha à uluitej si à kredinciej Christinaszkae, kuprinsze en intreberj, si reszpunszuri szkurtae; si ku adeveretury den szkriptura szventae enterite* (Katekizmus, azaz a keresztyéni vallásnak és hitnek rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatott, szentírásbeli bizonyságokkal megerősített summája, avagy veleje) *Catechismus Latino – Ungarico – Walachicus translatus opera ac studio Stephani Fogarasi, symmistae oppidi Lugas, anno 1647. die 18. Decembri.*

Hasonmás kiadás és a káté modern román helyesírás szerint átírt szövege: Tamás Lajos: Fogarasi István kátéja. Fejezet a bánsági és hunyadmegyei ruménség művelődéstörténetéből. Kolozsvár 1942, 43–65. Betűhű szövegkiadása az 1643. évi gyulafehérvári latin-magyar kiadás (**1993**) magyar szövegével együtt: Mózes András: Az erdélyi román reformáció kátéirodalma. Kolozsvár 1942, 42-70.

Fogarasi István személye csak a címlap alapján ismert, e szerint *a lugosi... oláh magyar eklézsiának lelkipásztora* volt. Munkája teljesen önálló, új fordítás, független ugyanennek a

káténak 1642-ben Preszákán megjelent román fordításától (**1958**). Ez a legelső latin betűs román nyelvű katekizmus. Részletes nyelvi, stilisztikai, tartalmi elemzését Tamás Lajos végezte el a hasonmás kiadás elé írt tanulmányában. Megállapításai szerint Fogarasi az 1639. (**1764**) vagy 1643. (**1993**) évi gyulafehérvári latin-magyar kiadás alapján dolgozott, s fordítása erős magyar nyelvi hatást mutat. A kátéra vonatkozó román és magyar szakirodalmat később Nagy Barna foglalta össze (Studia et acta I 83–85).

Az *Elöljáróbeszéd*ben Fogarasi megemlíti, hogy a Zsoltárok könyvének román fordításán dolgozott, amit szinten nyomtatásban akart közreadni. E műve megjelenésére azonban – a mai ismeretek szerint – nem került sor.

Cf. **1578***, **1640**, **1764**, **1958**, **1993**, **2167**, **2373**, **2402**, **2573**, →

Budapest *Acad* cop. (Târgu Mureş) – Budapest *Nat* cop. (Târgu Mureş) – Târgu Mureş ① – Sfântu Gheorge *Gymn*①

Editio facsimile.

2213

»MEDGYESI Pál [transl.]: Lelki A-Be-Ce a Krisztus oskolájába az alsó rendbe beállitandó csecsemőknek, közönségesen a méltóságos Loránfi Zsuzsána apróbb cselédjeinek hasznokra angolbul másodszor nyomatott Gyulafehérvár 1648 [typ. principis] 8°.«

RMK I 819

Református katekizmus és erkölcsi oktatás. – Medgyesi Pál e több alkalommal megjelent művének példány alapján ma már ismeretlen kiadásáról Hegedüs László adott hírt a fenti formában (Sárospataki Füzetek 1857–58: 351). Szabó Karoly hely nélkül megjelent nyomtatványként vette fel bibliográfiájába (RMK I 819).

Hegedüs leírásának hitelességét, noha forrását nem jelölte meg közelebbről, nincs ok kétségbe vonni, mivel minden szempontból beleillik Medgyesi e művének kiadástörténetébe.

Mivel e káté első kiadása (**2104**) Gyulafehérvárott jelent meg, feltételezhető, hogy a második is ugyanebben a nyomdában került ki a sajtó alól.

Cf. **2104**, –, **2434**, →

2214

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1649. esztendőre. Kolozsvár 1648 typ. Heltai. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltetelezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1828**!

2215

⟨Szentmártoni Bodó János: Az tékozló fiúnak históriája. Kolozsvár 1648 typ. Heltai. 8°⟩

RMK I 805

XIX. századi adat alapján feltételezhető. – Verses bibliai história.

E mindmáig ismeretlen nyomtatványt Sándor István a szerző megjelölése nélkül említette (Könyvesház 34). Rá hivatkozva közölte e címet Szabó Károly (RMK I 805). Példányt azonban sem ő, sem azóta senki sem látott belőle.

Cf. **1647**, –. →

Noul Testament. Körtvélyes 1648. – Vide **2210**

2216

SZOKOLYAI ANDERKO István [transl.]: Sérelmes lelkeket gyógyétó balsamom, avagy lelki probákban nyavalygó embert vigasztaló könyvetske, mellyet belgiomi nyelvből magyar nyelvre forditott Szokolyai István. Lejdában 1648 Dorp Jánosnál.

A^6–M^6 = 143 + [1] pag. – 12° – Init.

RMK I 806 – Sztripszky I 1990b ← Mksz 1883: 247–248

Református elmélkedések és imádságok. – A címlevél hátán ószövetségi idézet (Jób 33, 15–16). A következő lapon kezdődik a magát *alázatos alumnus*ának nevező szerző *Hollandiának Lejda nevű városában* 1648. *szent Jakab havának* (július) 11. napján kelt ajánló levele *Némethi János uramnak etc. nékem kegyes pátronusomnak* címezve. Ennek kezdő gondolata egy kétsoros Ovidius-idézet latinul és magyarul; incipitmutatóra utaló kezdőszava: *A nyavalyák*. Az ajánlásban a szerző utal a fordítás mintájául szolgáló műre, melyet *belgiomi nyelven írt egy Dionysius Spranckhuisen nevű, Delphis városbeli prédikator 1640. esztendőben*. Ez a „belga" kiadás nem ismeretes. Az eredeti angol mű szerzője és címe azonban igen: Linaker, Robert: *A confortable treatise for the reliefe...* London 1607 (Eredics Péter megállapítása).

A mű fő része a beteg és szenvedő ember vigasztalására szerkesztett elmélkedéseket tartalmaz. A 105. lapon lévő verses betét incipitmutatóra utaló kezdő szavai: *Add látnom*. Az elmélkedések végén Origenestől és Augustinustól vett idézetek olvashatók, majd néhány *Könyörgés* következik: *A kétségbeesés ellen – Beteg embernek könyörgése – E világnak megutálásáért – A halállal tusakodó ember körül forgolódóknak könyörgések*. A könyvecske végén: *A nyomtatásban esett fogyatkozásokat így kell megjobbítani*.

Szokolyai Anderko István (1620 vagy 1621–?) Debrecenben tanult, 1644-ben Szatmárnémetiben szenior volt. 1646–1648 között Franekerben, Groningenben és Leidenben járt egyetemre. Hazatérve 1648–1654 között Debrecenben iskolarektor, Berettyóújfalun és Hajdúszo-

boszlón lelkész volt. Munkáját röviden Incze Gábor értékelte (A magyar református imádság a XVI. és XVII. században. Debrecen 1931, 56–57, 156–157).

Szabó Károly (RMK I 806) e művet csak irodalmi utalásból (Bod: Athenas 280; Sándor: Könyvesház 34) ismerte, példányt nem látott belőle; „együtt nyomtatva, s egy kötetben" megjelentnek állította Szokolyai másik, bibliai idézetekből összeállított imádságoskönyvével (vö. **2217**). Véleményét később példány alapján ő maga helyesbítette (MKsz 1883: 247–248).

Cf. –, →

Budapest Nat ③ ④ + cop. (Debrecen) – Debrecen Ref ②*

2217

SZOKOLYAI ANDERKO István [transl.]: A Szent Bibliának ó testamentomi könyveiből eggybe-szedegettetott[!] áhitatos könyörgések, mellyeket belgiomi nyelvbeol magyar nyelvre forditott Szokolyai István. Lejdában 1648 Hyeronimvs Vogel.

A^6–R^6 S^{5+1} ? = 216 ? pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 807 – Sztripszky I 1990/a —. – MKsz 1883: 248

Református imádságoskönyv. – A címlap hátán két bibliai idézet olvasható. A következő lapon kezdődik a szerző *Németi János uramnak* címzett, *Hollandiának Lejda nevű városában* 1648 május 26 napján kelt ajánlólevele, *Kegyelmednek alázatos alumnusa Szokolyai István* aláírással. Ebben kifejti, hogy e *Könyörgéses kis könyvecské*-vel akarja külföldi tanulásának költségeit biztosító patrónusának nagylelkűségét meghálálni. A fordítás alapjául szolgáló művet, amelyet közelebbről a szerző nem nevez meg, a belgák németből fordították. Az ajánlást követi *Szokolyai Istvan* előszava *A kegyes olvasónak Istentől kegyelmet, etc. kívánok* megszólítással. A mű főrésze a Biblia egy-egy ószövetségi könyvéből összeállított, I–XXVII. számozott imádságot tartalmaz. Minden imádság végén idézi a megfelelő ószövetségi könyv felhasznált verseit. Ezután *Observationes* címmel a szövegek mellett idézett párhuzamos bibliai helyek és a következő második részben közölt néhány imádságnak alkalmazására közöl még tájékoztatást. – A második részben kiegészítésként különféle imádságok találhatók: *Reggel*; *Délkor*; *Estve*; *Az anyaszentegyháznak megmaradásáért*; *A fejedelmekért, királyért... magisztrátusért, tanácsért*; *Velünk jóltett embereinkért és istenes patrónusainkért*. – A könyv végén a mai ismert csonka példányokban a *Mutató táblácska* kezdődik, folytatása az őrszó tanúsága szerint hiányzik.

Szabó Károly (RMK I 807) e műről csak irodalmi utalásból tudott (Bod: Athenas 280 és Sándor: Könyvesház 34), de példányt nem látott; ezért tévesen egy kiadványnak vélte Szokolyai másik, ugyancsak Leidenben megjelent imádságoskönyvével (vö. **2216**). Véleményét példány alapján később őmaga helyesbítette (MKsz 1883: 248).

A mű valamennyi ismert példánya csonka, feltehető azonban, hogy a ma nem ismert S_8 levéllel ért véget.

Cf. –, →

Budapest *Nat* ② ③ + cop. (Debrecen) – Debrecen *Ref* ②*

2218

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1649. Leutschau 1648 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Az a lőcsei evangélikus könyvtárban fennmaradt, német nyelvű naptártöredék, amelyet Ján Čaplovič 1649-re határozott meg (936), valójában az 1655. évre szól (vö. **2528**). Így az 1649. évi lőcsei német naptár kiadása csak a naptársorozat folyamatossága alapján feltételezhető.

Cf. **2273**!

2219

APOLLO coelis redditus, seu S. Stephanus protomartyr contempto vanorum deorum cultu verum Deum agnoscens, quem... comiti... dn. Stephano de Csak, perpetuo terrae Scepusiensis, ejusdemq(ue) comitatus supremo comiti, s(acrae) r(egiae)q(ue) ma(jes)t(a)tis consiliario et camerario, tavernicorum regalium per Ungariam magistro, parenti suo colendissimo comites Stephanus et Ladislaus filij xenij et genethliaci nomine una cum caetera... Neogymnasij Scepusiensis juventute Musis accinentibus sub symbolis in scenam dabant anno, quo Fernandi tertii volvntate vniversali facta pace electio palatini Vngariae indicta fverat Posonii. [Leutschoviae] (1648) [Brewer].

[ ]$^{3+1}$ = [3] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 685 – Caplovič 933 – Staud I. 454.

Iskoladráma programja és szereposztás.– A címlevél hátán a dráma rövid *Argumentuma* és *Apodosisa* olvasható. A darab a földre visszatérő Apollo megtérését és Szent István protomártír halálát beszéli el. *Prologus*ból, kilenc *syntagmá*ból és *epilogus*ból áll. Végén *Personae* sorolja fel a darab szereplőit: *Stephanus Csaki, s. poeseos aud. – Ladislaus Csaki, princip. – Petrus Fekete, nob. Ung. s. poes. aud. – Paulus Tobolinus, grammat. – Jacobus Vincius – Paulus Polentinus, theologiae moralis aud. – Balthazar Lehocki, s. poeseos aud. – Albertus Scultetus, syntaxista – Paulus Zivecki – Franciscus Fekete – Ignatius Schait – Franciscus Pollyak infimistae.*

A bemutató előadást ifj. Csáky István és László a szepeshelyi jezsuita gimnázium hallgatóival együtt adták elő az idősebb Csáky István tárnokmester, szepesi főispán tiszteletére május 3-án születésnapi ajándékkén.

A szlovák szakirodalom a programot szlovák nyelvűnek feltételezte és szerzőjeként „Pavel Šuhajt", a szepesi káptalan katolikus gimnáziumának rektorát (= Suhaj, Szuhay) jelölte meg

(Dejiny staršej slovenskej literatúry. Bratislava 1958, 240 – Kuzmík: Slovník II 743). A színjáték programja azonban latin nyelvű, és a jezsuita rend évek szerint összeállított névtára nem mint rektort, hanem mint concionatort tartja nyilván 1648-ban Szuhay Pált (Lukács: Catalogus personarum II 766).

A hely nélkül megjelent nyomtatványt Szabó Károly a lőcsei nyomda termékének tartotta (RMK II 685). Feltételezését a tipográfiai anyag vizsgálata megerősítette (Pavercsik Ilona megállapítása). A cím szövege utal az 1645-ben megkötött linzi békére és az 1646. szeptember 25-én tartott nádorválasztásra. A nyomtatás valódi évének mégis 1648 tartható, mivel ez az évszám van elrejtve a címlapon olvasható kronosztichonban.

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Univ* ① ①

2220

COMENIUS, Joannes Amos: Januae lingvarum reseratae aureae vestibvlvm, quo primus ad Latinam aditus tyrunculis paratur cum praeposita versione intercolumnari Graeca autore alio, editum a Johan. Amoso Comenio, nunc quoque adjecta est versio Germanica et Hungarica. Leutschoviae 1648 typis Laurentii Breveri.

A^8–F^8 G^4 = 103 + [1] pag. – 8° – Orn.

RMK I 808 – RMK II 686 – Čaplovič 938 – Dézsi: Suppl. 43

Görög és latin beszédgyakorlatok német és magyar értelmezésekkel. – A forész a címlap hátán kezdődik. Az egymással szemben fekvő lapokon négy hasábba szedve görög-latin és német-magyar nyelven olvasható Comenius kezdők számára készített tankönyve hét fejezetben és 680 pontban. A kötetet rövid *Errata* zárja.

A *Vestibulum* görög része a cím alapján nem Comenius, hanem más szerző munkája. Eredetével a szakirodalom eddig nem foglalkozott. A latin és magyar rész szövege megegyezik az 1643-ban Váradon megjelentetett kétnyelvű *Vestibulum* szövegével (**2038**).

Cf. **1882, 1982, 2002(2), 2038***, –, **2258, 2265(2), 2582,** →

Budapest *Acad* ① – Levoča *Ev* ①

2221

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ τε καὶ ἐπιστολαὶ τῶν Κυριακῶν καὶ ἑορταστικῶν ἡμερῶν, ἑλληνιστὶ καὶ ρωμαϊστί. Evangelia et epistolae Dominicorum ac festorum dierum, Graece et Latine. Leutschoviae 1648 typis et sumptibus Laurentii Breveri

A^8–Q^8 R^4 = [132] fol. – Orn., init.

RMK II 687 – Čaplovič 934

Evangélikus perikópáskönyv görögül és latinul. – A nyomtatvány tartalma és beosztása megegyezik az 1639-ben Lőcsén azonos terjedelemben megjelent, görög-latin nyelvű perikópáskönyvvel (**1773**). Az impresszum tanúsága szerint Lorenz Brewer nyomdász költségén jelent meg.

Cf. **644***!, **1773**, –, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Levoča *Ev* ① ①
Olim: Bratislava *MS* → Martin *MS*

2222

EVANGELIA et epistolae dominicorum ac festorum dierum, Latine et Hungarice. Evangeliomok es epistolak, egesz esztendö által lévö minden vasárnapokra és fö innepekre intésztetett és rendeltetett magyarul és deákúl. Leutschoviae 1648 typis et sumptibus Laurentii Breveri.
A^8–Q^8 R^6 = [134] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 809 – RMK II 688 – Čaplovič 935

Evangélikus perikópáskönyv latinul és magyarul. – A címlevél után, a cím megismétlésével kezdődik a főrész. Először a vasárnapokra rendelt, epistolákból és evangéliumokból vett szakaszok szövege olvasható laponként két hasábba szedve latinul és magyarul. Ezután következik az *Evangelia et epistolae festorum dierum. A szenteknek ünnepe napjára való evangéliumok és epistolák*. A magyar részek tartalma és beosztása megegyezik az 1634. évi lőcsei kiadásával (**1591**).

A kiadványban közreadott vasárnapokra szóló perikópák lényegében az ún. „régi egyházi perikópák" rendjét követik (Raffay Sándor: Agenda. Az evangélikus lelkészi teendők vezérkönyve. Bp. 1932, 384–392). A latin szöveg megegyezik az ugyanebben az évben Lőcsén kiadott görög-latin nyelvű perikópáskönyv (**2221**) latin nyelvű szövegrészeivel, a magyar szöveg Károlyi Gáspár fordításából (Vizsoly 1590, **652**) való.

Cf. **91***!; **900***!; **1774**, –, →

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Martin *MS* ① – Pannonhalma ② – Regensburg *Dioec* ① Sibiu *Mus* ①
Olim: Néhrén Szepesben b. Mednyánszky ktárában.

2223

»KRIESCHKE, Georg: Quod Deus felix, faustumque Et Salutare esse jubeat! Ad Exercitia Declamatoria De Salutifera Incarnatione Domini et Servatoris nostri Jesv Christi Dei aeterni et Mariae semper Virginis Filii, in

Gymnasio Leutschoviensi habenda, perofficiose perque amanter invitat Rector. [Leutschoviae] MDCXLVIII typis Laurentii Breveri.«

»[ ]² = [2] fol. - 4°«

Caplovič 939

Meghívó és program iskolai ünnepségre. – E bibliográfiailag korábban ismeretlen nyomtatvány egyetlen példányát először Ján Caplovič ismertette bibliográfiájában (939). Mivel a példány ma nem hozzáférhető, címének és tartalmának leírása az ő közlésére támaszkodik. Eszerint *Georgius Krieschke, Vratislavia-Silesius Leutschoviae ... d. Purificationis Mariae* [= február 2.] *a. 1648.* a lőcsei evangélikus gimnázium hallgatóinak az előadására hívta meg a közönséget, amikor azok szónoki beszédeket tartottak Jézus Krisztus születéséről. A program utolsó lapján a következő tanulók neve olvasható: *Michael Institoris Moschovia-Turoczenus, Zacharias Kalinkius Rosenberga-Lyptoviensis* és *Johannes Milochowski Solna-Trechenien-sis[!].*

Johann Samuel Klein „Schulprogramma, quo exercitia declamatoria habenda" címmel idézett a szerzőtől egy Lőcsén, folio méretben nyomtatott művet eltérő, 1649-es évszámmal (MKsz 1987: 65, Kathona Géza). A két mű valószínűleg azonos, de példány hiányában ez teljes bizonyossággal nem állapítható meg. A sziléziai származású Georg Krieschke 1647 és 1649 között volt a lőcsei gimnázium rektora.

Banská Bystrica *Arch Radvan* O

2224

[1] MELANCHTHON, Philipp: Grammatica Philippi Melanchthonis ex admodum necessariis notis m. Johannis Fabri, publicae utilitatis causa recognita et locupletata. – [2] (CAMERARIUS, Joachim:) Accessit tractatus de orthographia recens. – [3] (FABRI, Johann:) Anomalorvm qvorundam, quae pag(inae) 161. [recte 150.] et seq(uentes) habentur, verus apud probatos autores usus. Leutschoviae MDCXLVIII typis et sumptibus Laurentii Breveri.

A^8–Z^8, Aa^8–Ii^8, a^{7+1} = [20] + 491 + [14] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 689 – Caplovič 940

Latin nyelvtan. – A címlevél hátlapján a *Typographus* arról tájékoztatja az olvasót, hogy Melanchthon szövegét Johann Fabri helyesbítéseivel és a margináliákban végzett kiegészítéseivel adja közre. A kiadás tartalma és beosztása ettől eltekintve megegyezik az 1641. évi bártfai kiadásával (**1868**). A kötethez önálló impresszumot tartalmazó címlappal és jvjelzéssel, de a nyomdász előszava alapján az együttes megjelentetés szándékával csatoltak néhány olyan, ókori latin szerzők műveiből való idézetet, amelyek néhány rendhagyó főnév használatát mutatják be. A belső címlap a főcímlap szövegének idevágó részét ismétli meg: *Anomalorum... usus.*

Melanchthon grammatikájának ez a változata Johann Fabri jegyzeteivel 1602-ben jelent meg először Wittenbergben (Philippi Melanchtonis opera quae supersunt omnia. Volumen XX. Brunsvigae 1854, 215). E nyomtatvány az impresszum szerint a lőcsei nyomdász Lorenz Brewer költségén látott napvilágot (vö. OSzKÉvk 1980: 370, Pavercsik Ilona).

Cf. **119***!; **1190***; **1868**, –, →

Bratislava *Univ* ① – Budapest *Acad* ② – Budapest *Nat* ① ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Prešov *Ev* ① – Szarvas *Gymn* ②

2225

MNEMATA poetica... Davidis Froelichii Caesareoforensis, sacr(ae) Caesar(eae) regiaeq(ue) majest(atis) per regnum Hungariae astronomi practici, die 24. Aprilis ... 1648, aetate in medietatem anni 53. declinante a continua catarrhi, tussis et febris hecticae, vicissatim confligentis gravedine... liberati ac... ad aeternam requiem... evocati honorem supremum perennantia... facta et posita ab amicis et clientibus quibusdam. Leutschoviae (1648) typis Laurentij Breveri.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 690 – Ćaplović 941

Gyászversek. – A címlevél hátlapján *J. Serpil. Insignia Froelichiana* címmel négy disztichonban írta le Frölich címerét. Ezután tizenkét szerzőtől olvashatók David Frölich halálára írt versek, amelyeknek szerzői: *I. Samuel Spillenberger, med. doctor civit. Leutsch. ordinar.* – *II. Johannes Serpilius, eccl. Caismarc. pastor et contubernii pastorum ad inferior. fl. Poprad senior* három verset is közöl. – *III. Georgius Fischer, in eccles. Caismarc. symmysta* – *IIII. M. Johannes Byringerus l. l. candidatus, nunc scholae Eperien. rector* – *V. Daniel Fabri, Falcoberg. Siles. ... scholae Caesareoforens rector* ugyancsak három verssel szerepel a nyomtatványban, közülük a legterjedelmesebb *Ad imitationem Horatii l. I. Od. 28.* készült. – *VI. Michael Erhardi Oderberga Siles., Leybicens. judex* – *VII. Johannes Hradecius, collega scholae et civis Caismarcen.* – *VIII. Samuel Wisotzky Siles., reipubl. Bilicen. notarius*, Frölich egykori tanítványa latin és német verssel is megemlékezett volt tanára haláláról. – *IX. Michael Tzapko, Kuczin., p. t. schol. ibid. oeconomus et 4-tae class. praecept.* művének címe: *David, Catharina, conjuges per anagramma charus init gaudia candeo. Exegesis.* – *X. Samuel Serpilius Caesareoforensis* két költeménye közül a másodikat *Ad Bartholomaeum Bertram*, Frölich apósához címezte. – *XI. Stanislaus Parlai Polonus, schol. Caes. alumnus defuncti* – *XII. Justus Servabitur* allegorikus szerzői névaláírással *Ad Bartholomaeum, Euphrosinam et Mariam liberorum relictorum trigam* szól az utolsó költemény.

David Frölich, korának neves természettudósa, számos ismert földrajzi és csillagászati mű szerzője 53 éves korában hunyt el. Emlékére tudós barátai írták e versgyűjteményt.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ③* – Dolný Kubín ①

2226

OKOLICSNAI János: Tripartiti operis jurium consuetudinariorum regni Hungariae compendium, rhytmis vulgaribus per Joannem Okolycznai seniorem editum. Leutschoviae MDCXLVIII typis Laurentii Breveri.

A^{12}–K^{12} L^6 = 208 + [44] pag. – 12° – Orn.

RMK II 691 – Čaplovič 942

Tanköltemény a Hármaskönyvből. – Okolicsnai János versének e kiadásában nem található meg az ajánlólevél. Ettől eltekintve mindenben megegyezik az előző kiadással (**1634**).

Cf **1634**, –

In 18 bibliothecis 30 expl. – Berlin *Univ Inst* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Martin *MS* – Zagreb *Univ* – etc.

2227

PILÁRIK, Štefan: Favus distillans... to gest strd tekaucy vtěssenych srdečnych a nabožnych modlitéb, wzatá z... Ewangelij swatych, které přes cely rok... se wykladagj... skrz kněze Ssteffana Pilarika Otcowského na ten čas kazatele cirkwe Téplické we Spissy. [V Levoči] 1648 [Vavrinec Brewer].

A^{12}–K^{12} L^6? = [16] + 236? pag. – 12° – 1 ill., orn.

Knihopis 7174 – Čaplovič 943

Evangélikus imádságoskönyv biblikus cseh nyelven. – A címlapon bibliai idézet. A verzóján a térdelő Dávidot ábrázoló fametszet. Az *Epistola dedicatoria Dulo Gaborowi de Súdowce, Janowi Madáci de Also Střehowa, Liberčaij Michalowi de Parocza* szól. Aláírása: *Kmotr kněz Ssteffan Pilárik mladší n.t.č. kazatel cyrkve Teplické.* A három részre osztott imádságoskönyv *Častka prwní*, első része 28 imát tartalmaz az egyházi év adventtől Szentháromság vasárnapig terjedő részére. Az új címlappal kezdődő *Částka druhá*, második részben 27 ima olvasható a Szentháromság vasárnap utáni vasárnapokra. A szintén új címlappal kezdődő *Částka třetí*, harmadik részben az egyházi ünnepekre szóló 35 imádság található.

A ma ismert két példány közül a teljesebb, a pozsonyi a 224. lapon szakad meg a szeptemberi imádságokkal. A mű terjedelme Bohuslav Tablic 1805-ből származó adata szerint (Slowensstí verssovcy I. Uherské Skalice – Wac 1805, 34) 236 számozott lap volt, tehát az utolsó 12 lap hiányzik, amelyeken a szentekről szóló részben az októberi és novemberi imádságok voltak olvashatók Szent Katalin napjáig.

Štefan Pilárik (1615–1693) Bártfán és Selmecbányán tanult. 1636-tól Illaván kántortanító, 1639-től evangélikus lelkész Alsósztregován. 1647-től Teplicen, később Illésházy Gábor udvarában, majd Szenicén lelkész és berencsi esperes. Tatár rabságot is szenvedett. 1673-ban külföldre menekült, a felső-lausitzi Neu-Salzában lelkészkedett haláláig.

A nyomdahely feltüntetése nélkül megjelent kötet betűtípusai és egyéb nyomdai jellemzői alapján kétséget kizáróan Lőcsén látott napvilágot (Pavercsik Ilona megállapítása). A szakirodalom sokáig hibásan tartotta számon. Szinnyei József teljesen latin nyelvű címmel említette (Szinnyei X 1142). Ondrej Szeberényi két nyomtatványként írta le (Korouhev na Sionu 2. 1879: 19): *Favus distillans seu gemitus dominicales...* és *Christus nobiscum, strd tekoucí náboženych modlitéb.* Horányi Elek német nyelvűnek tartotta (Memoria Hungarorum... Pest 1777, 82), Ján Mocko pedig trencséni kiadványnak vélte (Cirkevné listy 1909, 165). A kiadványra vonatkozó szakirodalmat Jozef Minárik foglalta össze, ismertette a fennmaradt példányokat és a címlap másolatát is közölte (Minárik, J.: Štefan Pilárik. Bratislava 1958, 319–320).

Bratislava *Univ* ②* – Budapest *Acad* cop. (Bratislava) – Valasské Meziříčí *Mus* ③*

Plausus festivi Christophoro Schlegelio, pastori Leutschoviensi uxorem ducenti die 25. Octobris 1648. ab amicis oblati. Leutschoviae 1648. – Vide **2232**

2228

SACRUM nuptiale plurimum reverendi... viri... Christophori Schlegelii, ... Leutschoviae... ecclesiae pastoris, gymnasiiq(ue) inspectoris... secundum-sponsi cum... virgine Rosina Glogeria... Christophori Glogeri, civis ac mercatoris Wratislaviae... primarii filia, sponsa d(ie) 25. Octobr(is) anno 1648. celebrandum a nobiliss(imis)... viris ut et aliis Schlegelio-Glogerianae familiae bene cupientibus votivo applausu cohonestatum. Leutschoviae (1648) typis Laurentii Breweri.

A^4–C^4 = [12] fol. – Init.

RMK II 692 – Čaplovič 944

Lakodalmi versek latinul, németül és görögül. – E nyomtatvány Christoph Schlegel, lőcsei evangélikus lelkipásztor és Christophorus Gloger boroszlói polgár és kereskedő, leányának, Rosina Glogernek 1648 október 25-én tartott eskövőjére készült. A címlevél hátán kezdődő főrészben a következő szerzők köszöntőversei találhatók: (1) *Christophorus Freywald lib. baronat. Milicensis, in Silesia inferiori cancell.* – (2) *M. Georgius Seidelius, ecclesiae Vratisl. Neopolitanae praepositus.* Latin nyelvű versének címe *Εὐδευτερογαμεῖν* – (3–5) *M. Elias Major p. l. c., gymnasii Vratislaviensis Elisabetani rector et professor, ceterarumque ibidem scholarum inspector* verseinek címe: *Psalmus centesimus duodetricesimus antiquiore stilo expressus – Psalmus ipse, Rosina Glogeria – Regina gloriosa* – (6) *Johannes Kurzman Wratislaviensis, ad d. Mar. Magdalena in ecclesia patria archidiacono et seniore et ad S. Trinitat. ecclesiast.* – (7) *Chrysostomus Schultz, dess Breszl. Schöppenstuhls Secretär,* aki német nyelvű verset írt – (8–9) *Johannes Teutschmannus, ecclesiae Vratislav. Neapolitanae[!] diaconus sen.* verseinek címe: *Votum devotum* és *Brevius ex psalmo 128. annum denotans nuptiarum* – (10) *M. Valent. Kleinvvechterus Siles., gymnas. Vratislav. Magdal. professor et conrector,* versének címe: *Ad currum... sponsae Schlegelianae... sub... sponsi absentis nomine parodicum Od. III. lib. 1.*

Carmin. Horatianorum – (11) *M. Johannes Fechnerus* – (12) *Matthias Machnerus, reipub. Vratisl. ab expeditionibus Latinis et in judiciis ecclesiastico ac orphan. notarius* – (13) *Johannes Gebhardus, gymn. Elis. Vratislav. coll.*, aki görög nyelvű verset írt. – (14) *M. Johann Balthasar Carg. templ. ad d. Elisabeth cantor, ejusdemque gymnasii, quod est Vratislaviae collega* – (15) *Daniel Sartorius* – (16) *M. Samuel Pomarius Silesius* – (17) *M. Adam Ezler, derzeit Schrifftbefliessener in Wittenberg*, aki hosszabb német versben köszöntötte az ifjú párt – (18) *Esaias Maior Vratislaviensis, Wittebergae jurisprudentiae dans operam* – (19) *Elias Maior* versének címe: *I. N. J.* – (20–21) *Wenceslaus Gloger*, a menyasszony fivére német és latin nyelvű költeményt írt. – (22) *Johannes Daniel Major Vrat. Siles.*.

Az ünnepelt Christoph Schlegel 1647-től volt lőcsei lelkész (vö. **2184**). Lakodalmára más versek is készültek (vö. **2232**).

Cf. –, **2232**

Banská Bystrica *Arch* ○ – Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ①

Sámbár Mátyás: Epitome pietatis Marianae. Lőcse 1648. – Vide **2239**

2229

SERPILIUS, Johann II.: Aulaea anagrammatico-metrica in nuptiis... Jonae Spillenbergeri in... Levtschovia civis et apothecarij percelebris... sponsi et... Catharinae, genere Koblynskiae, ... Michaelis Grefij, civis et senatoris quond(am) ibid(em) relictae viduae... sponsae die XVI Febr(uarii) anni MDCXLVIII solenniter celebratis, in amicitiae fraternae symbol(um) contexta et appensa per Iohannem Serpilivm, eccl(esiae) Caismarcen(sis) pastorem et Fraternitatis ad inferiorem fl(uvium) Poprad seniorem. Levtschoviae (1648) typis Breverianis.

A^4 = [4] fol. – 4°

Sztripszky II 2549/97 ← MKsz 1891: 269 – Čaplovič 945

Lakodalmi versek latinul és németül. – A nyomtatványt Jonas Spilenberger lőcsei patikusnak és Catharina Koblynskinak, Michael Greff lőcsei tanácsos özvegyének 1648. február 16-án tartott lakodalmára készítette Johann Serpilius késmárki lelkipásztor. A címlap hátán gyűrű alakba szedett disztichon olvasható a szerző megnevezése nélkül. A főrész anagrammákat és azok verses magyarázatát tartalmazza. Az első négy (I–IV) latin nyelvű és a vőlegény, Jonas Spilenberger nevére készült. Az ötödik (V) költemény ugyancsak latin, és a menyasszony leánykori neveből íródott. Végén *Kronodisztichon* közli a lakodalom pontos időpontját. Az *Anagramma Germanicum* ismét a vőlegény nevének és foglalkozásának a megnevezéséből összeállított német anagramma. Ezt hosszabb *Erklärung* magyarázza. Végül *Samuel Serpilius* verses *Appendix*e zárja a nyomtatványt.

E kiadványt először Hellebrant Árpád írta le (MKsz 1891: 269). Az ő közlését vette át Sztripszky Hiador (II 2549/97).

Budapest *Nat* cop. – Berlin *Univ Inst* ①

2230

[1] UY ES O kalendariom Christus Urunk születése után 1649. esztendöre. Felsö Magjar országra, Szepessegre és rész-szerint Erdely országra-is alkolmaztatott F r ö l i c h D a v i d késmarki astronomus által. – [2] (Prognosticon astrologicum Christus Urunk születése utan MDCXLIX. ... Szépessegre és rész szerint Erdély-országra-is alkolmaztatot F r ö l i c h D a v i d, késmarki astronomus által.) Löcsén [1648] Brewer Lörincz.

A^8–D^8 $E^{7+1?}$ = [39] fol. – 16°

RMK I 823 – Čaplovič 937

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A címlevél hátán olvasható a szerző nevében írott ajánlás: *Grinögel Marton uramnak... Cassa városának főtanácsának... e jelen való kalendáriomot még halála órája előtt örök emlékezetire dedikált: Frölich David...* A naptárrész beosztása és a hónapversek megegyeznek az 1643. évre szóló lőcsei naptáréval (**1948**). A hónapversek januári kezdősora: *Füröd, kicsint igyál.* A tizenkét égi jel magyarázata után az önálló címlappal elátott prognosztikon következik. Ennek fejezetei: *A télről – A tavaszról avagy kikeletről – A nyárról – Az őszről – A Napban és Holdban leendő fogyatkozásokról – A fő aspektusokról és aztán azokból következendő polgári veszélyekről – A testi betegségekről – A földi termésekről.* A *Magyar krónika a magyar nemzetnek emlékezetes viselt dolgairól* az 1647. év eseményeivel fejeződik be. A *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék után a kiadványt a *Búcsúvétele az autornak* című kétsoros vers zárja, melynek első sora: *Immár téged, ó te hamis világ, elhagylak.*

David Frölich 1648. április 24-én bekövetkezett halála miatt a kéziraton az utolsó simításokat valószínűleg már nem tudta elvégezni. Erre utal, hogy a *Magyar krónika* nem lett kiegészítve az 1647 júniusa után történtekkel, továbbá az ajánlást, amely Frölich szokásától eltérően nem latin nyelvű, már nyilván nem ő fogalmazta.

Cf. **1650**!

Budapest *Nat* ①

2231

VERESEGYHÁZI SZENTYEL János: Myrothecium spirituale, az az lelki patika, melyben a kereszt viselö keresztyének, enyhitö orvosságul minden némü lelki, testi háboruk és kisertetek ellen magoknak hüseges oktatást és

vigasztalást találnak. E világi életnek fel-háborodott tengerén külömb külömb fele kiserteteknek szél-veszeitöl és habjaitol ide s-tova hányattatott hajo töredezéshez el közelitett keserves lelkeknek vigasztalásokra irattatott Veres-Egyhazi Szentjel Janos által... Lötsén 1648 Brever Lörintz.

*12, A12–K12 L11+1 = [24] + 261 pag. – Orn.

RMK I 810 – Čaplovič 946

Református elmélkedések. – A címlevél hátlapján szentírási idézetek olvashatók. Az ajánló levelet *Veresegyházi S. János késmárki öregbik Tökölyi Istvan uramnak... Késmárknak és Savvniknak szabados és örökös urának* címezte. Ezt követi Veresegyházi előszava *Intések a keresztyén olvasokhoz*, majd *Mich. Apafi de Apanagyfalva N. T.* üdvözlő verse olvasható *Tiszteletes és tudós Veresegyházi Szentjel János uramhoz*. Az incipitmutatóra utaló kezdő sora: *Eleitől fogva hasznos írásokkal*. A főrész rövid bevezetéssel kezdődik: *Myrothecium spirituale, az az lelki patika a 119. zsoltárnak 71. versiböl*. Ez öt *közönséges tanúságok*ra osztja az idézett szentírási helyet, s a következő öt fejezet e *tanúságok* részletes kifejtését tartalmazza. *Az elsőről...*, *A másodikról...* etc. címekkel.

Veresegyházi Szentyel János csupán idősebb korában kezdett tanulni. 1643-ban Elbingben ő adta át I. Rákóczi György meghívását Comeniusnak. 1645-ben tért haza. Egy ideig feltehetően Debrecenben tartózkodott, majd 1646-ban már gyulafehérvári rektor. I. Apafi Mihály későbbi erdélyi fejedelemnek itt tanítója volt. Apafi 1647-ben Lőcsén, 1648–1649-ben Bártfán folytatta tanulmányait. Lehetséges, hogy Veresegyházi Magyarországra is elkísérte őt, más adat szerint viszont még 1648-ban is Gyulafehérvárott működött (vö. Zoványi: Lexikon 684; Adattár II 316–317; EM 1900: 86 és e munka előszava).

Amint az előszóból kitűnik, Veresegyházi munkáját a debreceni és gyulafehérvári eklézsiákban *a szomorú pestis által szerelmesüktől megfosztott keserves szíveknek megenyhíttetésekre* írta, minden bizonnyal az 1646. évi pestis után.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Ref* ① – Martin *MS* ③ – Prešov *Ev* ③ – Sárospatak *Ref* ① – Satu Mare *Bibl Jud* ① – Tokaj *Mus* ② – Târgu Mureş ①

Olim: Rozsnyó a gömöri ev. esp. könyvtárában, Lugossy Józsefnél

2232

VOTIS, quae praemodum reverendus... vir... Christophorvs Schlegelius, ... ecclesiae in... Leutschovia pastor et gymnasii ibidem inspector... iterum-sponsus et... virgo Rosina Glogeria, ... Christophori Glogeri, civis et mercatoris in republica Wratislaviensi primarii filia, ... sponsa ad diem 25. Octobr(is) anno 1648, ritu sane quasi solenni Leutschoviae conjungendi facient, vota sua devota subnectunt amici et clientes. Leutschoviae (1648) typis Laurentii Breweri.

A4–C4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 693 – Čaplovič 947

Lakodalmi versek latinul és németül. – A kiadvány Christoph Schlegel lőcsei lelkipásztor és a boroszlói Rosina Gloger 1648. október 25-én tartott esküvője alkalmából készült. A címlevél hátán kezdődő főrészben a következő versek olvashatók: (1) *Pl. reverendum et excellentissimum dn. doctorem sponsum alloquitur... senatus Leutschoviensis – Christophorus Teufel reipubl. Leutschoviens. senat. et notar.* aláírással. – (2) *In... nuptias parodia ad Od. 19. lib. I. Horat.* – (3) *Christophorus Schlegelius per anagramma* – (4) *Rosina Glogeria anagram. – Doctor Christophorus Schlegelius... ac... Rosina Glogeria... per anagramma purum* – (5) *Chronodistichon* – (6) *Coronis*. A 2–6. versek szerzője: *Johannes Serpilius, eccles. Caismarcen. pastor et Fraternitatis pastorum ad Inferiorem fl. Poprad senior.* – (7) *Ad... sponsum* címen *Samuel Spillenberger, d. civitatis Leutschov. per 50 annos medicus ordinarius* verse – (8) Az *Ad... sponsum* címmel aláírás nélkül írt vers elítélően nyilatkozik a coelibatusról, a vershez fűzött jegyzetekben röviden összefoglalja kialakulásának történetét. – (9) *An... Braut* címmel német nyelvű versben köszöntötte a menyasszonyt *Hilarius Ernestus Biner, Lengenfelda Palatinus, pastor Georgio-Mont.* – Ezután többnyire cím nélküli költemények olvashatók. Szerzőik: (10) *Franciscus Nemeth, eccl. patriae symmyst.* – (11) *Johannes Clyschius, eccl. patriae, quae est Leutschoviae, Germanicae symmysta et Slavonicae concionator* – (12) *Josephus Alauda, Leutsch. senat.* – (13) *Georgius Krieschke Bratislavia-Silesius, gymn. Leuts. rect.* – (14) *Matthias Gosnovicerus, reipub. Leutschoviens. senator* – (15) *M. C[hristoph] B[rewer]* monogrammal német vers – (16) *M. I[ob] Z[abeler]* monogrammal latin vers – (17) *Elias Fielbaum, conr.* – (18) *Christoph. Werner, p. t. cant. Leutsch.* – (19) *Petrus Dingisch, tertiae class. colleg.* – (20) *Tobias Cruciger, in schola Leutsch. quartae classis praecept.* – (21) *Johannes Schultetus Vratisl. Siles., V. classis auditor* – (22) *Johannes Müller von Bresslaw, derzeit in Leutschaw.* Versének címe: *Hochzeit Ode* – (23) *Melchior Sutorius, templi Slavonici cantor et schol. class. sextae auditor* – (24) *Jacobus Neerer Quintofor-Pannon., 7. class. auditor s. L.* – (25) *Leonhardus Gasperik Lipt., octavae class. auditor* – (26) *Christophorus Gottlieb et Christianus Schlegelij* – (27) Német verset írt *Daniel Preuss* – (28) A következő latin költemény szerzője a *SMPHMF*-ként írta alá magát. – (29) *An das tugendreiche Frauenzimmer* című vers aláírója is ő: *Idem*.

Ján Čaplovič részletesen feltüntette bibliográfiájában e versgyűjtemény szerzőit. A 15. vers írójának MCB monogramját Christoph Brewer-ra, a 16-ét pedig Iob Zabeler-re egészítette ki az általa látott példány egykorú kézírásos bejegyzése alapján (947).

Weszprémi István (Medic. Biogr. I 170) „Plausus festivi Christophoro Schlegelio, pastori Leutschoviensi uxorem ducenti die 25 octobris 1648. ab amicis oblati Leutschoviae 1648." címmel említett egy Schlegel lakodalmára készült alkalmi nyomtatványt. Ezt az adatát Johann Samuel Klein is átvette (Nachrichten II. 454). Szabó Károly véleménye szerint a Plausus festivi bizonyosan ezzel a nyomtatvánnyal volt azonos (RMK II 693). Szabó állítása nem cáfolható határozottan, de a Weszprémi által leírt cím a Schegel lakodalmára kiadott másik versgyűjteményre a *Sacrum nuptiale*ra (2228) éppúgy vonatkozhat. Nem zárható ki továbbá az sem, hogy a lakodalom alkalmából egy példányból ma már ismeretlen kiadvány is megjelent Plausus festivi címmel.

Cf. 2228. –

Banská Bystrica *Arch* ○ – Budapest *Acad* ① ②* – Budapest *Nat* ①

2233

DELICIAE veris, in quas... eruditos... philosophiae baccalavreos, cum Tyrnaviae in archiepiscopali Societatis Jesu universitate... prima philosophiae laurea insignirentur... promotore... Henrico Herdinck... philos(ophiae) doctore ejusdemq(ue) in praedicta vniversitate... decano, nec non theologiae moralis professore ordinario, hvmanior Thalia edvcebat anno MDCXLVIII. Tyrnaviae (1648) typis Academicis per Philippum Jacobum Mayr.

A^4 B^4 C^3 = [11] fol. – 4° – 1 ill., orn., init.

Sztripszky II 2550/98 ← MKsz 1891: 270 – Čaplovič 1944

Köszöntő versek és beszédek. – E nyomtatvánnyal ünnepelte a nagyszombati egyetem poétikai osztálya az 1648-ban felavatott filozófiai baccalaureusokat. A címlevél hátán vers szól *Ad reverendum patrem Wenceslaum Sboski,... huius laureati agminis ducem*. A főrész cím nélküli, prózában írott köszöntéssel kezdődik, amelyhez ugyancsak cím nélküli vers csatlakozik. Az ezután következő, egymást váltó verses és prózai részek címe a következő: *Campus industriae – Hortus felicitatis – Fons gloriae – Sylva verae voluptatis – Umbra quietis*. Végül *Ita ominantur vobis... addictissimi* sorolja fel az ünnepelteket köszöntő 13 növendéknek a nevét: *Nicolaus Balogh, nobilis Hungarus de Koka – Joannes Ordody, nobilis Hungarus de Ordod – Franciscus Scholtz, nobilis Germanus Tyrnaviensis – Paulus Alexius Baiczy, nobilis Hungarus Szakolczensis – Stephanus Dobis, nobilis Hungarus Seliensis – Stephanus Anderst, nobilis Germanus Tyrnaviensis – Ioannes Franciscus Tatay, nob. Hung. Tyrnav. – Joannes Adamus Freisinger, nobilis Austriacus Viennensis – Joannes Hanczok Hungarus, nobilis Nitriensis – Stephanus Kéry, nobilis Hungarus Tyrnaviensis – Stephanus Novaki, nobilis Hungarus de Gacz – Ioannes Viszoczany, nobilis Hungarus de Viszoczan – Ioannes Banki, nobilis Hungarus Tyrnaviensis*. Az utolsó lapot a Jézus Társaság fametszetű emblémája díszíti.

E kiadvány feltételezhető összeállítója az osztrák Andreas Lingl, aki 1648-ban a poétika tanára volt Nagyszombatban (Lukács: Catalogi personarum III 213).

A korábban a pozsonyi jezsuiták által kezelt, s onnét Nagyszombatba szállított nyomda első kiadványai 1648-ból ismeretesek. A tipográfiát a jezsuita kollégium ezzel megbízott tagja felügyelte. A szakmai vezetők (faktor) világi nyomdászok voltak. Közülük az első Philipp Jakab Mayr 1653-ig állt a nyomda szolgálatában. A nyomda történetéről ld. Iványi Béla – Gárdonyi Albert: A királyi magyar egyetemi nyomda története 1577–1927. Bp. 1927 – Kafer István: Az egyetemi nyomda négyszáz éve 1577–1977. Bp. 1977 – MKsz 1973: 377–385, Holl Béla – MKsz 1989: 183–192, Holl Béla – MKsz 1995: 361–373, V. Ecsedy Judit.

Budapest *Nat* cop. – Berlin *Univ Inst* ①

2234

INNOCENTIUS X. papa: Ivbilevm vniversale S(ancti) D(omini) N(ostri), D(omini) Innocentii, divina providentia papae X. ad divinam opem im-

plorandam. Tyrnaviae 1648 typis Academicis per Philippum Jacobum Mayr.

[1] fol. – 460 x 352 mm. – Init.

Čaplovič 1944a

Pápai bulla. – Ez az egyleveles nyomtatvány X. Ince pápa Rómában 1648. március 2-án kelt bullájának a szövegét tartalmazza, amely az 1650. szentévi jubileumi zarándoklat módját és feltételeit határozta meg. A szöveg alatt az aláírás hitele végett *M. A. Maraldus* neve szerepel. A kolofon szerint 1648-ban hiteles kiadásban először Rómában *Ex typographia reverendae Camerae Apostolicae*, majd Bécsben Camillus Meltius apostoli nuncius rendeletére Matthäus Cosmerovius műhelyében, végül Lippay György esztergomi érseknek, Magyarország prímásának parancsára Nagyszombatban jelent meg.

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Arch* ①

Nádasi János: Maria mater agonizantium. Nagyszombat 1648. – Vide **2188**

2235

⟨Nádasi János: Maria matka Boží umírajících. Transl. Jiří Ferus Plachý. V Trnave 1648. typ. Academicis. 12°⟩

Jungmann, Josef: Historie literatury české. Praha 1849, 329 és 612 – Čaplovič 1945

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. – Katolikus vallási társulat kézikönyve biblikus cseh nyelven.

Nádasi munkájának e kiadását először Czvittinger Dávid említette a következő formában: *Edidit... Mariam Matrem agonizantium Graecii, typis Vidmanstadii a. 1640* (vö. RMK III 1559) ... *redditum bohemice et hungarice Tyrnaviae 1648* (Czvittinger 283). Ez alapján feltételezte megjelenését Ján Misianik (168), a Knihopis (5991) és Ján Čaplovič is (1945). Sommervogel (III 706) és Josef Jungmann (Historie literatury české. Praha 1849, 329 és 612) a fent idézett formában Jiří Plachý (Ferus) cseh jezsuita szerző művei között írta le e fordítást, amelyet nyomukban Tüskés Gábor is felvett Nádasi műveinek jegyzékébe, és Nádasi műveinek első fordításaként értékelte (A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai. Bp. 1997, 292 és 376).

Nádasi e munkáját 1647-ben valóban kiadta magyarul a pozsonyi nyomda (**2188**). Czvittinger idevágó adatai az apró pontatlanság ellenére is megbízhatónak látszanak, és megegyeznek a jezsuita és a cseh szakirodalom állításaival, ezért nincs ok kétségbe vonni, hogy 1648-ban az újra induló nagyszombati nyomda, valóban kinyomtatta cseh nyelven is Nádasi e munkáját is.

Cf. **2188**, –. →

2236

VERBORUM in institutione grammatica contentorum in Ungaricvm et Sclavonicum translatio secundum ordinem alphabeticum. Tyrnaviae 1648 typis Academicis per Philippum Iacobum Mayr.

A^8–C^8 D^2 = [2] + 50 pag. – 8° – Orn.

Misianik 287 – Knihopis 16.635 – Caplovič 1946

Latin-magyar-szlovák szójegyzék. – E kiadvány Emanuel Álvarez *De institutione grammatica* című nyelvtankönyvéhez készült szószedet. Betűrendben 1248 latin szó magyar és szlovák értelmezését tartalmazza három hasábba szedve.

Hasonmás kiadás: Popularizácia literárneho dedičstva, séria-faksimile a bibliofília. Redaktor: Juraj Chovan. Martin 1968.

E szójegyzéket Matilda Hayeková mint a legrégibb szlovák nyelvű szótárt elemezte (Slavica Slovaca 1971: 88–92 és Dejiny slovenských slovníkov do roku 1945. Bratislava 1979, 76–78, 237). Konštantín Palkovič a szlovák rész nyelvi sajátosságai alapján úgy vélte, hogy ismeretlen szerzője a Pozsony megyei Erdőhát vidékén született, és hosszabb ideig Nagyszombatban tartózkodott (Jazykovedné štúdie 17. Bratislava 1982, 119–126).

A magyar szakirodalomban Király Péter foglalkozott részletesebben e szójegyzékkel (MNy 1985: 28–42, 198–209, 323–334). Összeállítóját a nagyszombati iskola latinul, magyarul és szlovákul egyaránt jól tudó tanárai között kereste, de a szerzőség kérdését megnyugtató módon nem tudta megoldani. Megállapította, hogy a latin címszavak az Álvarez-féle nyelvkönyvhöz készült szójegyzékek valamelyik külföldi kiadásából valók (vö. Sommervogel I 226–228), a magyar és a szlovák értelmezések viszont önálló munka eredményei. A magyar szókincs fő forrása Szenci Molnár Albert *Dictionarium*ának valamelyik kiadása (**919**, **1012**, **1239**, **2099**) lehetett. A szlovák fordítás készítője sokat merített a nyomtatásban megjelent cseh nyelvű szótárakból.

A szójegyzék létezéséről először Csery József adott hírt *Historia C. R. Scientiarum Universitatis Pestiensis*. Pestini 1856. című kéziratos munkájában (fasciculus III. 24. verso, Budapest Egyetemi Könyvtár). Címét azonban *Vocabularium Ungarico-Slavico-Latinum*-ként adta meg. Cseryre hivatkozva ezen a címen vette fel bibliográfiájába Ján Mišianik (VII 287) és a Knihopis is (16.635). Példány alapján Ján Caplovič ismertette először (1946).

Rajhrad *OSB* ① (← Brno *Univ*) – Wien *Univ* ①
Editio facsimile

Vocabularium Ungarico-Slavico-Latinum. Tyrnaviae 1648 – Vide **2236**

2237

⟨Nádasi János: Pharetra spiritus [Lelki tegez es a boldog halálhoz igaz gyonás és imádság által készülö szivnek rövid imádságos kis nyilacskái és áhitási.] Posonii 1648 typ. Societatis Jesu.⟩

Szinnyei IX 501

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Katolikus elmélkedő imádságoskönyv.

E példányból ma nem ismert kiadás adatát Szinnyei József (Szinnyei IX 501) Nádasi János művei között a következő formában közölte: „Pharetra Spiritus. U. ott [= Nagyszombat] 1648. (Magyar szöveggel)." E nyomtatvány feltehetően az 1649-ben Pozsonyban megjelent és példányban is fennmaradt *Lelki tegez* (**2282**) című, a jó halálra készítő ájtatossági könyvecske második kiadása lehetett. Az 1649. évi kiadás címlapja szerint ugyanis az a „jó halál társulat" tagjainak kedvéért *megjobbítva nyomtattatott harmadszor*. Erről a második kiadásról, akárcsak az elsőről (vö. **2076**) semmi közelebbi nem tudható. A cím kiegészítése a harmadik kiadás alapján történt (vö. **2282**). Az sem világos, hogy Szinnyeinek a kiadás évére és a nyomdahelyre vonatkozó adata honnan származik. Az egykorú és a későbbi jezsuita írói lexikonok ezt a második kiadást nem említik.

Cf. **2076**, –, **2282**

2238

(PÁZMÁNY Péter) [transl.]: K e m p i s T a m a s nak Christvs követeservl négy könyuei. Posomban 1648 [typ. Societatis Jesu] Aksamitek Zacharias.

$*^4$, A^{12}–V^{12} X^3 = [7] + 485 pag. – 12° – 1 ill. chalcographica, 1 ill., orn., init.

RMK I 811 – Čaplovič 358

Katolikus elmélkedések. – A rézmetszetű címlap Krisztust kereszttel követő angyalt és embereket ábrázol. A metszet alsó részén a Hédervári család címere látható, oldalt a metszet felirata: „E. Wideman scul. Poso." A címlap után ...*Hedervary Janos uramnak... zirci apátúrnak és pozsonyi kanonoknak... nékem becsületes patrónusomnak* címzett ajánlást keltezés nélkül ... *a pozsonyi kollégiumban való könyvnyomtató*, azaz Zacharias Dominicus Aksamitek. Az ajánlás utáni fametszetes illusztráción Jézus szíve és a Szentlélek látható. A főszöveg megegyezik a bécsi 1624-es első kiadásával (**1297**), amelynek laponkénti utánnyomása. A különbség csupán annyi, hogy ebből a pozsonyi kiadásból Pázmány Péter ajánlása kimaradt.

Cf. **1271!***; **1713**, –, →

In 11 bibliothecis 13 expl. – Brno *Univ* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad* – London *BL* – Martin *MS* – Praha *Nat* – Szeged *Civ* – Zagreb *Univ* – etc.

2239

⟨Sámbár Mátyás: Epitome pietatis Marianae. Posonii 1648 typ. Societatis Jesu.⟩

RMK I 794 – Čaplovič 927 – Čaplovič 2580

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Katolikus imádságoskönyv magyar nyelven.

E példányból nem ismert mű adatát Petrus Ribadeneira jezsuita írói lexikonának Philippus Alegambe és Nathanael Sotvellus által kiegészített kiadása (Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 599) így említi: „Matthaeus[!] Sámbar... nunc in Cassoviensi Collegio promovet salutem animarum. Edidit idiomate Hungarico... Epitomen pietatis Marianae 1648." (vö. Sommervogel VII 497). Az adatot erre a forrásra hivatkozva átvette Horányi Elek (Memoria Hungarorum III, 195–196). Horányira hivatkozott Sándor István (Könyvesház 34), aki 1647-ben megjelent lőcsei nyomtatványnak feltételezte. Szabó Károly, Sándor István nyomán vette fel a kiadványt bibliográfiájába (RMK I 794).

Az egykorú források alapján a magyar nyelvű imádságoskönyv létezése és Sámbár Mátyás szerzősége bizonyosnak tekinthető. A nyomtatás helyét azonban egykorú forrás nem említette, Sándor István adata tehát kétséges. Valószínűbb, hogy e munka hasonlóan más egykorú katolikus ájtatossági művekhez (vö. **2112**, **2188**) Pozsonyban jelent meg. Nem zárható azonban ki a külföldi grazi vagy bécsi nyomtatás sem, mivel Sámbár 1647–1650 között Grazban végezte tanulmányait (vö. Lukács: Catalogi personarum II 733).

Ján Čaplovič Szabó Károly közlése alapján (RMK I 794) 1647. évi lőcsei (Čaplovič 927) és Karl Sommervogel (VII 497), valamint Katona István (Historia critica regnum Hungariae... Tom. XVII., ordine XXXVI. Budae 1805, 759) alapján 1648. évi hely nélküli nyomtatványként is felvette bibliográfiájába e munkát (2580). Az 1647-es megjelenési év azonban csak elírás. Csupán Horányi idézett művében, valamint az őt követő Sándor Istvánnál és Szabónál olvasható. Philippus Alegambe bibliográfiájában (i.h.) azonban, amely Horányi forrása volt, hasonlóan a többi jezsuita forráshoz (Katona és Sommervogel) 1648 a megjelenési év.

2240

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1649. Hermannstadt 1648 Pistorius. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltetelezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1700**!

2241

BARTHOLINUS, Casparus: Praecepta logicae peripateticae. Ita perspicue atque breviter scholiis exemplisq(ue) illustrata, ut quivis Latine doctus ingenio et memoria capere possit. Olim collecta a Casparo Bartholino Malmogio-Dano, nunc vero demum in usum juventutis edita. Cibinii 1648 Marcus Pistorius.

A^8–D^8 E^4 = 72 pag. – 8° – Orn.

RMK II 694 – Nägler 272

A logika tankönyve. – A címlevél hátán *Paulus Wirdungus Francus* és *Olaus Worm Arthussio Danus* egy-egy üdvözlőverse. A főrészt *Prooemium* vezeti be *De definitione et divisione logicae*. Ezután *Pars communis* 13 fejezetben (*caput*) tárgyalja a szillogizmusra vonatkozó formai tudnivalókat. Majd *Pars propria* következik, amely 14 fejezetben rendszerezi a szillogizmus tartalmi jellemzőit.

Casparus Bartholinus, híres dán polihisztor eklektikus logikáját Bartók István elemezte. Megállapította, hogy a Melanchthon hatására kialakult protestáns skolasztikus arisztotelianizmus képviselője. Tankönyve először 1611-ben jelent meg, majd Európa-szerte nagy népszerűségnek örvendett (Bartók I. 12). Első magyarországi kiadása 1622-ben jelent meg Kassán (**1264**). Az eltérő bevezető részekből és a főszöveg néhány apró különbségéből megállapítható, hogy a kassai és ez a szebeni kiadás ugyanazon munka különböző külföldi kiadásai nyomán készült.

Cf. **1264**; –

Budapest *Nat* cop. (Halle) – Halle *Univ* ① – Sibiu *Arch* ① – Sibiu *Mus* ① ①
Olim: Brassó ev. gimn.

2242

DIETERICH, Konrad: Epitomes praeceptorum rhetoricae in usum classicorum inferiorum ex institutionibus rhetoricis collecta a Conrado Dieterico, philosophiae moralis professore et paedagogiarcha. Cibinii 1648 Marcus Pistorius.

A^8 B^8 C^4 = 40 pag. – 8° – Orn.

RMK II 695 – Nägler 273–274

Retorika tankönyv. – A címlevél után kezdődő főrész két könyvben foglalja össze a retorika szabályait. Ehhez csatlakozik a rövidebb *Epitomes praeceptorum oratoriae* című rész.

Konrad Dieterich, lutheránus teológus e tankönyvét Bartók István részletesen elemezte. Megállapította, hogy Dieterich a német szinkretikus retorikaírás képviselője volt. Retorikájában Pierre de La Ramée-t követte, de művéhez *oratoria*-t is csatolt, amelyben La Ramée szellemének megfelelően foglalta össze a ramusi retorikából hiányzó témaköröket (pl. genera causarum, genera dicendi, stb.) (ItK 1991: 13–14). Az *Epitomet* Dieterich maga készítette először 1613-ban Giessenben, majd saját átdolgozásában 1628-ban Ulmban kiadott, nagyobb terjedelmű *Institutiones rhetoricae* című műve alapján. Ez a terjedelmesebb változat jelent meg 1657-ben Lőcsén is (RMK II 879).

Cf. –, →

Bratislava *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sibiu *Arch* ① – Sibiu *Mus* ① ①

2243

KALENDÁŘ nowý s pranostýkau hwězdársk. na horyzont Král. Vherskeho a zemi okolnjch sewssij pilnostj spraweny a sepsany od Dawida Frœlich k létu Páně MDCXLIX. – [2] (Pranostyka hwězdářská... sprawená a dirigirowaná na meridián Trenčanský a giných okolnjch mjst, od Dawida Frölichya... cýsařské astronoma, k létu Páně MDCXLIX.) (W... Trenčjně) [1648] (v Laurence Benyamina Wodháge.)

A^8–G^8, ¶()¶⁴, H^8 I^4 = [72] fol. – 16° – Mult. ill.

Caplovič 1783

Új-naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven. – A címlapon feltehetően III. Ferdinándot ábrázoló fametszet látható felirat nélkül, a hátlapon ajánlás: *Valentino Rosznowski, bonorum... Stephani Theokeli... provisori... ante pium obitum inscriptum reliquit David Frölichius, astronom. caesareus.* A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek hónapillusztrációkkal. További részei: *Chcesli také vědĕti kdy más co pod kterým... znamením začiti dĕlati* (Akarod-e azt is-tudni, mikor, milyen csillagzat alatt kell valamit elkezdened?) – *Rozdĕlení a počitání roku od slavnosti vánoční* (Az év felosztása és számlálása karácsony ünnepétől) – *Správa velmi potřebná, kterak se má chovati člověk každého času i při paustění krve tak aby v dobrém zdraví život svůj zachovati mohl* (Igen hasznos tanács, miként kell az embernek minden időben viselkednie, érvágáskor is, hogy az életét jó egészségben megtarthassa) – *O paustění krve žilau* (Az érvágásról). Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *O zimě* (A télről) – *O jaru* (A tavaszról) – *O létu* (A nyárról) – *O podzimku* (Az őszről) – *O zatměních svetel nebeských, kteréž my spatřiti moci budeme* (Az égitestek fogyatkozásáról, amelyeket majd láthatunk) – *O hlavních aspektích a odtud vyplejvajících v světě příběžých* (A fő aspektusokról és az általuk előidézett földi eseményekről) – *O aurodách zemských* (A mezei terményekről) – *O dobrém setí* (A jó vetésről) – *O vyborném a dobrém setí, kdy a kterého času co syti se má, přitom i o jinych pěknych a užitečnych naučeních jednoho každého měsice* (A kitűnő és jó vetésről, mikor és milyen időben, mivel kell táplálkozni, emellett az év minden egyes hónapjának más szép és hasznos tudnivalóiról) – *O válce a nepokoji* (A háborúról és békétlenségről) – *O nemocech* (A betegségekről) – *Druhá stránka pranostyky, v níž se vypravuje o proměnách povětří in specie, a o jistém času nastání jednoho každého měsice a čtvrti jeho* (A prognosztikon második része, amely részletesen megmagyarázza a légköri változásokat és minden újholdnak és negyedének a pontos kezdetét) – *Regule a pravidlo k zpravování a opatrování domovních, pólních a zahradních věcí prevelice potřebné a vedlé rozdĕlení 12 měsiců přes celý rok pěkně spravené* (Igencsak szükséges és a 12 hónap szerint az egész évre készített regulák és szabály a házi, a mezei és a kerti dolgok kezeléséhez és gondozásához). A kiadványt a *Jarmárkové, kteříž se v Horních i Dolních Uhřích drživaji* (Vásárok, amelyeket Felső- és Alsó-Magyarországon tartanak) című vásárjegyzék zárja.

Vavrinec Benjamin Od Háje a megözvegyült Dorota Vokálová új férje 1648–1654 között vezette a trencséni nyomdát.

Cf. **1752**!

Budapest *Nat* ①

2244

KALINKA, Joachim: Verus mundus vere piae et mundae matronae, to gest prawá ozboda prawé pobožné a čistotné matrony... 1648. dne 10. měsyce mágе w Cyrkwj Illawské... pri... pochowáwánj... Barbory Marko z Puchowa... Mikulásse Hrehuss... měsstěnjna a obywatele městečka Illawy manželky kterauzto Pán Bůh... dne sedmého měsyce mágе... smrti... powolati ráčil. Wyswětlená od kněze Yoachyma Kalinkya, Ewangelium Krystowa... w Cyrkwi Illawske služebnjka a w kragjch trenčanském, liptowském a orawském Cyrkwj Ewangelických nařjzeného superintendenta. [Trenčín] (1648) [Od Háje].

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 696 – Knihopis 3705 – Čaplovič 1784

Gyászbeszéd biblikus cseh nyelven. – A beszédet Joachim Kalinka illavai evangélikus lelkész 1648. május 10-én, Barbora Markonak, Mikuláš Hrehuš illavai polgár feleségének temetésén mondta el. A beszéd alapgondolata Szent Pál Titushoz írott levelének 2. fejezetéből a 3–5. vers, az idősebb és fiatal asszonyoktól elvárható magatartásról szól. Két részre tagolódik: *Prima pars. De muliebri indecentia seu quid mulieres dedeceat...* és *Secunda pars. De muliebri decentia seu quid mulieres deceat...* Az elhunyt életrajzát nem tartalmazza, csak a bevezetőben (*Praeloquium*), ill. a beszédet záró *Applicatio protreptica in vitam et mortem defunctae* című részben olvasható néhány személyes utalás.

A kiadvány tipográfiai jellemzői alapján kétségtelenül a trencséni nyomdában készült (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Nat* ① – Liptovsky Mikuláš *Ev* ③*

2245

(MELTZEL, Joannes): In illustres et beatos manes Illieshazianos lachrymae. [Trenchinii 1648 Od Háje.]

[A]^4 B^2 = [6] fol. – 4°

RMK II 697 – Čaplovič 1785

Gyászvers. – A szerző a disztichonokban írt vers végén nevezi meg magát: *Johannes Meltzelius Neotitschinio-Moravus, s.s. theol. stud.*. A nyomtatvány impresszum, a haláleset körülményeinek, sőt az elhunyt, Illésházy keresztnevének említése nélkül látott napvilágot. Szabó Károly megállapítását (RMK II 697), mely szerint a vers Illésházy Gáspár trencséni és liptói főispán halálára készült 1648-ban, nincs ok kétségbe vonni. A szintén általa feltételezett trencséni nyomtatást a betűtípusok vizsgálata is megerősíti (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Joannes Meltzel morvaországi születésű (Nový Jičín 1622), exuláns szülők gyermekeként került Késmárkra. Filozófia-, majd teológiatanulmányait Gdanszkban és 1641-től Königsbergben végezte. Egy 1651-es trencséni kiadványba (vö. **2399**) még mindig teológiai hallgatóként írt verset. Hazatérve, 1652-ben konrektor Trencsénben, majd Körmöcbányán és Késmárkon, 1666–74 között pedig Dobsinán evangélikus lelkész.

Budapest *Nat* ①

2246

PÁLFFY Tamás: Thesaurus perditus, seu oratio in exequijs... Francisci Forgacz de Gimes, supremi comitis comitatus Barsiensis, eqvitis aurati, sacrae caesareae regiaeqve maies(tatis) cubicularij, nec non praesidij Szencziensis supremi capitanei habita ab... Thoma Palffy ab Erdeod, abbate de Batha, archidiacono Hontensi et canonico ecclesiae metropolitanae Strigoniensis Tyrnaviae in ecclesia maiori S(ancti) Nicolai die 17. Decembris anno 1648. Trenczinii (1648) typis Laurentij Beniamini ab Hage.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 698 – Čaplovič 1786

Gyászbeszéd. – A címlevél után következő lapon kezdődik Pálffy Tamás *Oratio*ja, melyet 1648. december 17-én Forgách Ferenc barsi főispán, szécsényi várkapitány emlékére mondott el a nagyszombati Szent Miklós templomban.

Forgách Ferenc, aki 1625-ben született, Forgách Miklós és Bossányi Eszter fia volt. Mint a beszédből kiderül, Nagyszombatban tanult, majd megjárta Itáliát, tisztségeit igen fiatalon nyerte el. IV. Ferdinánd koronázási ünnepségeiről hazatérőben 1647 júniusában Trencsén mellett rablók fosztották ki és ölték meg.

Pálffy Tamás (?–1679) Nagyszombatban és Rómában végezte tanulmányait. A beszéd elmondása idején báti apát és esztergomi kanonok, később csanádi, váci, egri püspök, végül 1669-től kancellár és nyitrai püspök volt. Beszéde elhangzása és Forgách Ferenc halála között másfél év telt el. E várakozási időt nem indokolja a temetésre való, a kor viszonyai között szokásosan hosszú felkészülés sem. Nem tudható tehát, hogy a temetés halasztódott-e tovább a megszokottnál, vagy más alkalomból, esetleg a temetés évfordulóján tartott gyászistentiszteletet után hangzott el Pálffy beszéde.

A kiadvány impresszumában évszám nem szerepel. Ján Čaplovič ezért úgy vélte, elképzelhető, hogy kinyomtatására az 1648. december 17-i nagyszombati gyászbeszédet követően már csak 1649-ben került sor (1786).

Budapest *Nat* ①

Pilárik, Štefan: Favus distillans... To jest strd tekaucy... Trenčín 1648. – Vide **2227**

Pilárik, Štefan: Harpha Davidica... w Trenčíně 1648. – Vide **2446**

2247

MIKOLAI HEGEDŰS János [transl.]: Biblia tanui, kiket a Bilia[!] állatott elö a mennyei tudomány tökélletessege-mellett, hogy az ö áldott tanúbizonságtételeiböl a gyengék a mi igaz vallásunk fejeit megtudhassák es ottan, a Biblia körülis igazgattassanak. Ezek fordétattak Mikolai Hegedüs János által... Trajectomban Böjt-elö howban 1648 Vásberg Iános által.

[ ]^{1}, *^{6}, A^{12}–C^{12} D^{10} = [14] + 94 [recte 92] pag. – 12° – Init.

RMK I 813

Református katekizmus és vallási tanítás. – A címlapon bibliai idézet, a címlap hátán *Summája* címmel három pontban a mű tartalmának összefoglalása olvasható. A kiadványt *Kaposfalui Pál és Szentpéteri János uraimnak, ennek a pataki skóla mesterének..., amannak az e[rdő]bényei sz. gyülekezet lelki pásztorának* ajánlja *M[ikolai] J[ános]*. Ezután a *Keresztyén olvasóhoz* szóló rövid bevezetés. A mű törzse két nagyobb egységre tagolódik. Először a *Biblia tanúi* címmel tíz részből álló katekizmus olvasható. Ennek utolsó fejezete *Berekesztése e beszélgetésnek* részletes táblázatot foglal magában a *Választottak állapotjáról Krisztuson kívül, Krisztusban, Krisztussal*. A katekizmust követő rész címe: *Gyengék igazgatása a Biblia körül*. Ennek szövegébe két versecske van beleszőve: 50. lap: *Ó szent könyv* (egy latin disztichon fordítása egyetlen 6/6/7 tördelésű Balassi-sorral); 67: *Teremt., Kijöv., Lévi*.

Az ajánlás szövegkiadása: Magyar gondolkodók. 17. század. Kiad. Tarnóc Márton. Bp. 1979, 524–526.

Mikolai Hegedüs János (1617–1667) itthon Sárospatakon majd a franekeri, deventeri, utrechti egyetemeken és Angliában tanult. 1653-tól thorni, varannói, majd ismét thorni református lelkész. E műve első tagja annak a sorozatnak (további darabjai időrendben: **2249**, **2250**, **2248**), amelyet Mikolai 1648-ban jelentetett meg Utrechtben. Az ajánlásban elmondja, hogy kiadványai közzétételére az 1646. évi szatmárnémeti zsinatnak az anyanyelvű iskolák felállításáról hozott végzése ösztönözte. A bevezető részek ennek megfelelően a puritanizmus vallási és művelődési programja jegyében az anyanyelvi oktatás és könyvkiadás kiterjesztésére buzdítanak, nyomda, papírmalom és kollégium alapítására tesznek javaslatot. A főrész, a katekizmus a református tanítás alapvető tételeit kifejtő feleleteit egy-egy bibliai idézet segítségével fogalmazza meg, címe ezért a *Biblia tanui*. A második fejezet először a Biblia felosztására, egyes könyveinek tartalmára vonatkozó alapvető ismereteket foglalja össze, majd a puritánus bibliaolvasás metodikáját vázolja.

Mikolai e kiadványa, mint a cím szövegéből is kitűnik, fordítás. Forrását eddig még nem sikerült megállapítani.

A nyomtatvány címlapja nem az első füzet első fóliója, hanem ragasztással illesztették a könyvtest elé.

Cf. –, **2248**, **2249**, **2250**

In 14 bibliothecis 23 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ*, *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2248

MIKOLAI HEGEDŰS János [transl.]: Az istenes tselédeknek lelki prebendájok, melyben az igaz vallás fejei ugy adattatnak elönkbe, hogy ebböl az Isten félö urak, gazdák, atyák, anyák az Istentül reájok bizattatott minden tselédgyeket a szent atyák példája szerént oktassák az Ur parantsolatira, nevellyék az igaz vallásban és szent életben. Fordétatott Mikolai Hegedüs János által... Ultrajectomban a nyári elsö howban 1648 esztendöben Vásberg Iános által.

[ ]², A¹² B¹⁰ = [4] + 44 pag. – 12° – Init.

RMK I 814

Református katekizmus. – A címlapon két bibliai idézet, a címlevél hátlapján kétsoros vers olvasható. Kezdősora: *Ha nem javallod is*. Az ajánlást *Pataki Szabó István és Váradi Szabó István uraimnak, ennek a váradi... nemesség... egyik... tagjának..., fautoromnak, amannak... fejedelem urunk liszkai tiszttartójának, ez én állapotom első promotorának... patrónusomnak* címezte *Ultrajectomban 20. Junii 1648 esztendőben M. J.*. A tizenkét fejezetre osztott kis katekizmus után *Az istenes házi gazdakhoz való jó szó* igazítja el az olvasót a kiadvány használatának módjáról.

E könyvecske a címlap alján álló *nyári első hóban* megjelölés és az előszó datálása alapján negyedik, vagyis utolsó darabja Mikolai 1648. évi, a puritánus lelki életet segítő kiadványsorozatának. Az ajánlás elmondja, hogy e kátéból önállóan taníthatják a családfők háznépüket a legfontosabb hittani ismeretekre. A zárszóból pedig kiderül, hogy a tizenkét fejezetből havonta egyet-egyet kell *„lelki prebenda"*, azaz járandóságként a háznép elé adni.

A fordítás alapjául szolgáló kiadvány ismeretlen.

Cf. **2247**, –, **2249**, **2250**

In 15 bibliothecis 27 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ*, *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2249

MIKOLAI HEGEDŰS János [transl.]: Az mennyei igasságnak tüzes oszlopa, melly ez nyomoruságos élet kerengö pusztájában az Isten szerelmes ellankhadt népének a sok tévelygések s eretnekségek setét éttzakáján és az ily sok istentelenségek s megvesztő gonosz példák szövevényi közöttis világoson megmutattya, melly uton juthatnak bé a mennyei Canahán nyugodalmába. Fordétatott Mikolai Hegedüs János által... Ultrajectomban a tavaszi második howban 1648 Vásberg Iános által.

*⁴, A¹²–E¹² F⁸ = [8] + 138 [recte 136] pag. – 12° – 1 ins, init.

RMK I 812

Református katekizmus. – A címszöveg után bibliai idézet, majd alatta a Waesberge család egyszerűsített nyomdászjelvénye látható: szív alakú címerpajzsban ágaskodó oroszlán. A címlevél hátlapján egy rövid verses és egy prózai figyelmeztetés szól az olvasóhoz. A vers incipitje: *Nem szót, hanem dolgot.* Az ajánlást *Ráthóti Gyulafi László uramnak* címezte *Ultrajectomban április utolsó napján 1648. esztendőben kegyelmednek... alumnusa M*[ikolai] *J*[ános]. Ezt követi *Gisbertus Voetius in Acad Ultraj. ... professor. doctiss. d. Joanni Mikolai Hungaro s.* approbatiója e mű angol eredetijéről előbb latin, majd magyar nyelven. A mű törzsrésze *A mennyei igazságnak tüzes oszlopa* címmel kezdődik. Hét *rész*ben, kérdés-felelet formájában fejti ki a református tanítást a bűnös állapotból az üdvösségig vezető út egyes *grádics*airól. A fejezetek sorrendje a következő: *I. Az esetbéli állapotról – II. Az Isten eleve elrendeléséről – III. A megváltásról – IV. Az elhívásról – V. A megigazításról – VI. A megszentelésről – VII. A megdicsőítésről.* A feleletek szövegét a szentírási helyekre utaló hivatkozások egészítik ki. A műbe néhány helyen rövid oktató versecskék vannak beleszőve. Ezek kezdősorai: 9. lap: *Érzvén, megújult, szeret* – 13: *Nincs ige* – 46: *Világos, bűnt gyűlöl* – 68: *Érzi szűkét, harcol* – 69: *Érzi Úr szerelmét.* A könyvecskét rövid utószó zárja: *A jóítéletű olvasónak irgalmasság és békesség az Úrtól.*

Az ajánlás – hasonlóan Mikolai többi kiadványához – a magyarországi irodalmi, művelődési viszonyokat jellemzi, s az ő elsősorban az erkölcsi nevelést célzó és az anyanyelvű művelődés kiterjesztésére vonatkozó puritán jellegű programját fejtegeti. Az approbatio előtt néhány sorban elmondja Mikolai, hogy a fordításra kiszemelt műről Voetiuson kívül *Dematius* (Carolus van de Maets) és *Hoorenbekk* (Joannes Hoornbeeck) véleményét is megkérdezte. Voetius szavaiból kiderül, hogy Mikolai Alexander Grosse munkáját fordította le. A *Fiery Pillars of Heavenly Truth...*, amely először 1641-ben jelent meg Londonban (vö. Berg Pál: Angol hatások tizenhetedik századi irodalmunkban. Bp. 1946, 96–97). Az utószóban Mikolai a fordítással járó elméleti, nyelvi, nyelvtani, helyesírási kérdésekről számol be. E rész szövegét kiadta Toldy Ferenc (A régi magyar nyelvészek Erdősitől Tsétsiig. Corpus grammaticorum linguae Hungaricae veterum. Pest 1866, 700–704. Újabb kiadásai: A Magyar Kritika Évszázadai. I. Szerk. Tarnai Andor és Csetri Lajos. Bp. 1981, 167–170. – Magyar gondolkodók. 17. század. Kiad. Tarnóc Márton. Bp. 1979, 526–534). Irodalmi és nyelvtörténeti értékelését Bán Imre (Apáczai Csere János. Bp. 1958, 378–380) és Szathmári István végezték el (Régi nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk. Bp. 1968, 398–402).

Amint a címlap alján olvasható, e nyomtatvány 1648 áprilisában készült az utrechti Waesberge-nyomdában, így második darabja volt Mikolai Hegedűs János ez évben ott megjelent, egymással tartalmi összefüggésben álló kiadványsorozatának (vö. **2247**, **2248**, **2250**).

A kiadvány utolsó levele két egymástól eltérő szedésváltozatban ismert. Az egyikben az utolsó lapon nincs lapszám és a szöveg utolsó két sora kurzív szedésű („A" variáns). A másikban az utolsó, 138. lap számozva van, a befejező két sor antikva szedésű és szövege is némivel rövidebb („B" variáns).

Cf. **2247**, **2248**, –, **2250**

In 15 bibliothecis 29 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ*, *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2250

MIKOLAI HEGEDŰS János [transl.]: Szentek napi-száma, melyben a meguyúlt, szent és kegyes léleknek minden napi tisztei ugy irattatnak le tsak tiz regulátskákban, hogy a melly istenes életre vágyódók ezeket, mint illyen rövid pásztákbeli munkájokat minden nap véghez viszi, szaporán elömehetnek a szentségben kivánt boldogságokra. Fordétatott Mikolai Hegedüs János által... Trajectomban Pünköst hetiben 1648 esztendöben Vásberg János által.

[ ]², Aaa¹⁰ = [4] + 20 pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 815

Református tanítás. – A címlapon két bibliai idézet olvasható, míg a hátlapja üres. Az ajánlást *Váci András és Komáromi István uraimnak ennek a váradi, s amannak a pataki schola mesterének* címezte *pünkösd harmad napján, belgiumi bujdosásomban 1648. M[ikolai] I[ános].* A főrész a *Szentek napi száma* tíz szabályban sorolja fel a puritánus kegyesség szerint élő hívő mindennapi kötelességeit: *tisztjeit.* A művet *E tíz jeles tiszteidnek summája* címmel egy vers zárja. Kezdősora: *Érezd veszettséged, jajgasd bűneidet.*

E mű lefordítását, mint az ajánlásból kitűnik, Komáromi István ajánlotta Mikolainak. Az eredeti munkát a szakirodalomnak még nem sikerült azonosítania. A fordító a főrészt bevezető kérdés-feleletben megjegyzi, hogy a puritánus lelki gyakorlat tíz szabálya már a *Praxis Pietatis* 1643. évi váradi kiadásában is megtalálható magyar nyelven (**2042** 313–324), most ő még rövidebben adja elő.

E kiadvány a címlap alján olvasható datálás – pünkösd hetében - alapján Mikolai 1648. évi utrechti kiadványsorozatának harmadik darabja (vö. **2247**, **2248**, **2249**).

Cf. **2247**, **2248**, **2249**, –

In 14 bibliothecis 23 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj – Napoca *Acad* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ*, *Univ* – Târgu Mureş – etc.

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek. Várad cr. 1648. – Vide **2451**

Buzgó hálaadások és könyörgések. Várad 1648. – Vide **2254(5)**

2251

EGYNEHÁNY szép soltarok és isteni ditseretek, a gyengék és uton-járók kedvekért e kisded formában ki-botsáttattak. Varadon MDCXLVIII Szenci Abraham ált(al).

A⁸–S⁸ = 281 [recte 282] + [6] pag. – 8° – Orn.

RMK I 818

Protestáns énekeskönyv. – A címlapot követően bevezetés nélkül kezdődnek a dicséretek és zsoltárok. A kötet tartalma és beosztása, valamint az énekek kezdő szavai a következők:

Reggeli dicséretek. 3. lap: *Mennyei Atyánk* – 6: *Dícsértessék Atya* – 12: Szenci Molnár Albert: *Hálát adok neked mennybeli Isten..., hogy engemet ez éjjel.*

Zsoltár. 12: Szenci Molnár Albert: *Uram, te nagy* – 16: Szenci Molnár Albert: *Ó, felséges Úr* – 19: Szenci Molnár Albert: *Uram, ki* – 21: Szenci Molnár Albert: *Az Úr énnékem* – 23: Szenci Molnár Albert: *Dícsérlek Uram, tégedet* – 27: Szenci Molnár Albert: *Mint a szép* – 30: Szenci Molnár Albert: *Ítélj* – 32: Szenci Molnár Albert: *Úrnak szolgái mindnyájan* – 33: Szenci Molnár Albert: *No, dicsérjétek.*

Szép isteni dicséretek. 36: *Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik* – 38: *Dicsérjed, áldjad* – 42: *Emlékezzél, Úristen* – 44: Dézsi András: *Neked, mennyei* – 46: Ládonyi Sára(?): *Lass* – 51: Úz Bálint: *Várom* – 55: *Dicsértessék, Uram* – 60: *Úristen, mely* – 64: Sachs, Hans (?): *Mire bánkódol* – 69: Szerémi Illés: *Emlékezzél meg te* – 72: Újfalvi Katona Imre: *Itéld* – 75: *Eltévedtem* – 79: *Aki e világhoz* – 84: György deák: *Bizonytalan* – 90: Balassi Bálint: *Bocsásd meg* – 96: Rimay János: *Legyen jó* – 98: Balassi Bálint: *Lelkemnek* – 100: *Megadja* – 107: Rimay János: *Ó, ki* – 109: *Az Úristen nekem* – 113: *Egynéhány* – 117: Pécseli Király Imre: *Én jó* – 128: Marus István: *Téged, Uram* – 133: Czemeki Mátyás: *Magasztallak én Istenem, Uram* – 140: Kanizsai Pálfi János: *Tavasz* – 143: *Vártam* – 145: *Sokszor, Uram* – 153: *Ó bágyadt* – 157: *A múzsák.*

Jó útért. 162: *Uram Isten, ki* – 166: Farkas János: *Járulok.*

Estveli dicséretek. 172: *Úristen, téged* – 175: Szenci Molnár Albert: *Hálát adok neked mennybeli Isten..., hogy engemet e napon* – 177: *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket* – 179: *Adjunk hálát az Úrnak.*

Ünnepre való dicséretek. Adventre való dicséretek. 181: *A keresztyénségben* – 184: *Az Atya* – 188: Sztárai Mihály(?): *Mi Atyánk, Atya* – *Karácsonyra való dicséretek.* 191: Luther, Martin: *Mennyből jövök* – 195: *Dicséretes a gyermek* – 198: *E nap nekünk dicséretes* – 201: *Úristen veletek* – 204: *Jer mindnyájan* – 208: *Krisztus Jézus születék* – 212: Szegedi Kis István (?): *Jézus születék* – 215: N. K. T.: *Teljes szívvel örvendjünk* – *Kis Karácsonyra való dícséretek.* 218: *Nekünk születék mennyei király, kit* – 220: *Mennyei király* – 223: Tuba Mihály: *Megteljesíté* – 226: *Gyermek születék Betlehemben, ez időben* – *Virágvasárnapra való dicséret.* 228: *Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk ...Mennyországnak* – *A Krisztusnak kínszenvedéséről való dicséretek.* 230: *Atyának bölcsessége, bizony istensége, Krisztus* – *Húsvét napjára tartozó dicséretek.* 233: *Örülj* – 235: N. K. T.: *Ó Jézus, mi* – 237: Batizi András: *Krisztus feltámada, nekünk* – 239: *Krisztust* – 243: *Krisztus feltámada igazságunkra* – 246: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, menyországba felvive, Úristen* – *Krisztus mennybemenésére.* 248: *Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, ül* – 253: *A Krisztus mennybe felmene, hogy* – *A Krisztus mennybe felmene, minden* – *Pünkösdre való dicséretek.* 259: *Pünkösd napja* – 264: *A pünkösd ünnepnapján* – 271: *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek* – 272: *Régi pünkösdnek* – 276: Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek* – 280: *Pünkösd nap.*

A kiadványt a kezdősorok mutatója zárja: *Táblája e könyvecskében foglalt dicséreteknek.*

H. Hubert Gabriella megállapítása szerint e kiadvány a XVI–XVII. században az egyetlen magyar nyelvű, nem gyülekezeti, tematikus istenes énekgyűjtemény (ItK 1989: 303).

Budapest *Acad* cop. – Târgu Mureş ①

2252

[1] FROELICH David magyar és rész szerént német-országi astronomus kalendarioma Christus Urunk születése után 1649 esztendöre. Magyar országnak és Erdélynek egéhez nagy szorgalmatossággal alkalmaztatott. – [2] [Prognosztikon.] Varadon [1648] Szenci Abraham.

A^8 [B^8–E^8?] = [40?] fol. – 16°

Sztripszky I 1995/202 ← MKsz 1878: 273 – Dézsi 44

Új-naptár ó-naptarral és prognosztikon. – E kiadvány kötéstáblából kiáztatott töredékeit Fraknói Vilmos ismertette (MKsz 1878: 273). A töredékes példányok csak az A_1, A_4, A_5 és A_8 leveleket tartalmazzák. A címlevél hátán a szerző *Generoso... domino Ambrosio Keczer... aulae Tökölianae familiari* ajánlja művét. A naptár beosztása és a hónapversek megegyeznek az 1644-re szóló váradi kalendáriuméval (**2041**). A kikövetkeztethető januári hónapvers incipitje: *Orvosolni most jó*. A naptárrészből a február végétől április első feléig, ill. a június végétől július első feléig terjedő naptártáblák maradtak meg.

Cf. 1862!

Budapest *Nat* ④* ④ + cop. – Cluj-Napoca *Univ* ④*

Az keresztyeni tudománnak rövid sommában kötöt fundamentuma. Várad 1648-1649. – Vide **Appendix 192**

2253

(LAUS podagrae.) [Várad 1647–1649 Szenci Kertész.]

A^8 = [8] fol. – 8°

Sztripszky I 2189/395 ← MKsz 1879: 34

A köszvény magyar nyelvű verses dicsérete. – E nyomtatványból egyetlen, címlap nélküli példány maradt fenn, amely az A_2 levélen a *Laus podagrae* címmel kezdődik. A főrészt a következő latin disztichon vezeti be: *Lingua Latina solet si collaudare podagram, Cur non Hungarica voce referre licet?* E szerint a magyar vers egy latin nyelvű költemény fordítása. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Dícsérték régenten a köszvényt deákul*. Utolsó versszaka szerint az éneket Székelyszentmihályon szerezték. A vershez csatlakozó *Toldalék* kezdősora: *Gyakran, kiknek lábok köszvény miatt lassú*. Szerzője feltehetően maga a nyomdász, Szenci Kertesz Abraham volt. Valószínűleg ő írta a nyomtatványt lezáró, két versszakból álló *Conclusiot* is. Kezdősora: *Köszvényes uraim, hogy jól megértsétek*.

Szövegkiadás: Laus podagrae, azaz az köszvénynek ditsireti. Gyoma 1936. Kiadta: Turóczi-Trostler József és Kner Imre. – RMKT XVII/14 590–601, 880–882.

Turóczi-Trostler József a gyomai szövegkiadás utószavában megállapította, hogy a vers forrása Jacobus Pontanus *Morbidi duo et laus podagrae* című műve volt (i.m. 8–9), amely Caspar Dornau *Amphitheatrum sapientiae Socraticae* (Hanau 1619, II 214–215) c. gyűjteményben jelent meg. A magyar változat szerzője ismeretlen. A nyomtatás idejét Turóczi-Trostler Kner Imre szóbeli tipográfiai véleménye alapján, valamint őket követve Jankovics József (RMKT XVII/14 880–882) a XVII. század végére tette. V. Ecsedy Judit viszont a betűtípusok vizsgálata alapján megállapította, hogy e könyv 1647–49 között jelent meg Váradon, Szenci Kertész Ábrahám nyomdájában (MKsz 1989: 31–35).

Budapest *Nat* ②

Szenci Molnár Albert: Psalterium Hungaricum... Váradon 1648. – Vide **2254(4)**

2254

[4] [AZ SZENT DAVID profetának ékes rytmusu soltarival] – [2] [es a soltárokbol szereztetett DITSERETEKKEL – [1] [s egyéb ISTENES ÉNEKEKKEL es HYMNUSOKKAL tellyes könyv.] – [5] [Ezek után vagynak egy nehány áitatos IMÁDSÁGOK,] – [3] [mellyeket most újjobban, egynehány HALOTT ENEKEKKEL meg-bövitvén, ki-botsátot Varadon 1648 Szenci Kertész Ábrahám.]

A^{12}–D^{12}; A^{12}–Q^{12}; A^{12}–L^{12} = [12] + 84 + 372 + [12] + 256 + [7] pag. – 12°

RMK I 816 – 817

Református egyházi és temetési énekeskönyv. – Az egyetlen ismert példány eleje csonka, a címlevél hiányzik. Ennek szövege azonos lehetett az **1651**-i váradi kiadásával (**2406**), amellyel a terjedelme, beosztása és lapszámozása is egyezik. Az A_2 levélen kezdődik *Szenci Kertész Ábrahám váradi typographus* ajánlása *Varadi Pál uramnak, cassai nemes respublikának egyik nevezetes tagjának*; keltezése: Várad 1642. április 4. (vö. **1981**). Az ajánlás végén egy levélen szentírási idézetek.

A mű beosztása, egyes részeiben az énekek rendje az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő:

Ékes ritmusú himnuszok, az esztendőtszakai ünnepeknek rendje szerint: 1. lap: *Új világosság* – 2: *Áldott Izraelnek* – 4: *Mennyei Ige – Mennyből az* – 5: *Az Üdvözítőt* – 7: *Mindeneknek* – 8: *Csillagoknak* – 9: *Istentől* – 10: *Mindnyájan, kik* – 11: *Jövel Megváltója* – 12: *Az Atyának országából e világra* – 13: *Az Atyának országából, Istenségnek* – 14: *Teljes a széles világban dicséretes* – 15: *Jövel népeknek .. Szűznek* – 16: *Naptámadattól* – 17: *Jer, dicsérjük keresztyének, nevét* – 19: *Heródes* – 20: *Gonosz – Hallgassuk figyelmetesen, mire* – 21: *Dicsérjük* – 22: *Nevét* – 23: *Szent Igéjét* – 24: *Jézus Krisztus, mi Megváltónk, bűn* – 25: *Hallgass meg minket Úristen, tekints reánk kegyelmesen* – 26: *Örvendezzen* – 28: *O mi kegyelmes* – 29: *Jer, hirdessük* – 31: *Keresztyének örvendezzünk* – 32: *Mostan eljöttek* – 33: *Minden mi* – 34: *Fénylik* – 35: *E világnak* – 36: *Keresztyéneknek serege,... A győzhetetlen oroszlán* – 37: *A keresztyéneknek serege, Húsvét... Mert – Szenteknek* – 38: *Örüljünk most* – 39: Batizi András: *Örülj és* – 40: *Mostani*

ékes – 41: *Jezus Krisztus, mi királyunk* – 42: *Jövel teremtő* – 43: *Jövel Szentlélek Úristen, vigasztalj* – *Jövel Szentlelek Uristen, ki* – 45: *Üdvöz légy édes* – 47: *Ó te dicső* – *Ó teremtő* – 48: *Felséges Isten, mennynek, földnek Ura és embereknek* – 49: *Mennynek és földnek nemes teremtője és* – 50: *A szeles* – 51: *Ó magas* – 52: *Ó nagyhatalmú* – 53: *Emberi* – 54: *Felséges Isten, mennynek földnek Ura, és mindeneknek* – 55: *A Nap feljövén* – 56: *Mostan, ó* – *Igaz* – 57: *Állatoknak* – *Látod* – 58: *Felséges Atya* – 59: *Könyörögjünk az Istennek Krisztus* – 60: *Sok nyavalyankban* – 61: *Mindenkor téged* – 62: *Atya Istennek egy* – 64: *Az éjszakai setétség, tévelygő* – *Ó mennyeknek* – 65: *Mennyei Atya* – 67: *Ó mennyei mi* – 68: *Üdvöz légy Krisztus* – 70: *Jézus Krisztus, egy* – *Jezus Krisztus, Istennek egy* – 73: *Könyörögjünk az Istennek, mint* – 75: *Jó keresztyének* – *Atya Istentől* – 76: *Teremtő* – 77: *Ó mi szent Atyánk, kegyes gondviselőnk* – 78: *Ó áldott* – 79: *Urunk vegvacsorájára* – 80: *Szükség megtudni* – 82: *Ó üdvösséges* – 83: *Téged, Isten.*

A zsoltárokból való isteni dicséretek. 1. lap: *Boldog az olyan ember az* – 2: *Szent Dávid próféta második* – 4: Zeleméry László: *Zúgódik* – 6: *Szent Dávid király háborúságában, imádkozik* – 7: *A szent Dávid* – 9: Szegedi Gergely: *Szent Dávid király bűnei* – 11: Szegedi Gergely: *Számkivetésre* – 14: *Regen ó törvényben, Mózesnek* – 16: Bogáti Fazakas Miklós: *Mely hatalmas* – 18: Szegedi Gergely: *Tekints reám* – 20: Sztárai Mihály: *Megnyomorodván* – 22: *Ó Úristen, tekints* – 23: *Emlékezzél meg Úristen, a mi nagy* – 25: Sztárai Mihály: *Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert e* – 26: *Szent Dávid király háborúságában, panaszolkodik* – 27: Sztárai Mihály: *Sokan vannak most* – 28: *Őrizz meg* – 30: Milotai Nyilas István: *Gyakorta* – 32: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* – 34: *Az Úristen nekem* – 35: Sztárai Mihály: *Mostan hozzád* – 39: Sztarai Mihály: *Szent Dávid próféta az* – 41: Szegedi Gergely: *Dávid prófetának* – 42: Thordai Benedek: *Benned bíztam* – 45: Tesini Imre: *Te benned bízom, Uram* – Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember e* – 47: Sztárai Mihály: *Sok emberek* – 50: Sztárai Mihály: *Mindenkoron* – 52: Szegedi Gergely: *Mikoron Dávid Saul* – 55: Sztárai Mihály: *Sok nyilvánvaló* – 57: Sztárai Mihály: *Megnyomorult* – 60: Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* – 63: Chasee Miklós: *Mint kívánkozik* – 64: *Jóllehet nagy sokat szóltunk Dávidról* – 65: *Fohászkodom* – 67: Tholnai Bálint: *Lásd* – 68: *Mikor Szennakerib* – 70: *Erős várunk* – 71: *Minden népek* – 72: *Hogy panaszolkodik a hatalmas* – 74: *Úristen, irgalmazz nékem* – 75: Szegedi Lajos: *Légy irgalmas* – Hartyáni Imre: *Háborúsága* – 78: *Mindenható Úristen, szívünk* – 80: Kanizsai Pálfi János: *Ne szállj* – 81: Skarica Máté: *Dávid Doég* – 82: *Úristen, kérünk a te szent nevedért* – 83: Siklósi Mihály: *Mennynek és földnek kegyes* – 85: Kecskeméti Vég Mihály: *Mikoron Dávid nagy* – 87: István deák: *Irgalmazz Úristen* – 89: Skarica Máté: *Saulnak* – 91: Sztárai Mihály: *Meghallgasd* – 93: Sztárai Mihály: *Sok jótétemény* – 95: Barát István: *Siess, nagy* – 97: *Örök Isten* – Szegedi Gergely: *Úristen, légy* – 100: Skarica Máté: *Hogy Jeruzsálemnek* – 102: Sztárai Mihály: *Sok ínségünkben* – Németi Ferenc: *Az Úristent magasztalom* – 105: *Felséges Isten, neked jelentjük* – 106: *Keresztyeneknek* – 108: *Az Úristen áll* – 109: Rimay János: *A jó* – 112: *Aki veti* – 113: Sztárai Mihály: *Mely igen jó az* – 115: Sztárai Mihály: *Mikor szent Dávid* – 118: Huszár Gál: *Jer, örvendezzünk* – 119: *Örüljetek* – 120: Gitzi János: *Ilyen* – 122: *Aki az* – 125: Szegedi Gergely: *Boldog az olyan ember ő* – 126: *Boldog a férfiú* – 128: *Keresztyének, kik e* – 129: *Nagy öröme* – 131: *Int* – 132: Laskói István: *Sok nyomorúság* – 135: *Jer, emlékezzünk* – 136: Szegedi Gergely (?): *Örül mi* – *Az Izraelnek* – 137: *Akik bíznak az Istenben* – 138: *Mindenek* – 139: *Minden hű* – *Boldogok azok* – 140: *Bűnösök* – 141: *Felséges Isten, hozzád* – 142: *Mely igen jó legyen* – 142: *Urnak szolgái, no* – *Ti keresztyének* – 144: Sztárai Mihály vagy Skarica Máté: *Izraelnek* – 146: *Hallgasd meg Atya Isten, a mi* – 148: *Minden állat* – 151: Németi Ferenc: *Nagy hálaadással* – 154: *Dicsérd az Istent mostan* – 155: *Dicsérjed, áldjad* – 156: Skarica Máté: *Drága dolog* – 158: *Mikoron a* – 159: Kanizsai Pálfi János: *Dicsőült.*

Innepekre való énekek. 161: *A keresztyénségben* – 162: *Az Atya* – 163: *Küldé az Úristen hűséges* – 164: Sztárai Mihály(?): *Mi Atyánk, Atya* – 165: *Mennyből jövök* – 167: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* – 169: *Parancsolá* – 170: *Jer, mi dicsérjük* – 172: Szegedi Gergely: *Szent Ézsaiás így* – 176: Melius Juhász Péter: *Mindnyájan örüljünk* – 178: *Mikor e* – 180: *Dicséretes a gyermek, ki e* – 181: *E nap nekünk dicséretes – Úristen veletek* – 182: *Jer, mindnyájan* – 184: *Krisztus Jézus születék* – 185: *Úristennek* – Szegedi Kis István: *Jézus születék* – 186: N. K. T.: *Teljes sztvvel örvendjünk* – 188: *Ma vígadjatok* – 189: *Ez esztendőt – Hálát adjunk* – 190: *Nekünk születék mennyei király, kit – Mennyei király* – 191: Tuba Mihály: *Megteljesíté* – 192: *Gyermek születék Betlehemben az időben... Ez új időben* – 193: *Gyermek születék Betlehemben az időben... Örvendezzünk – Dávidnak* – 194: *Nagy hálát* – 195: Erdéli Máté: *Mikor Krisztus* – 198: *Mi dicsérjük* – 199: *Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk... Mennyországnak* – 200: *Atyának bölcsessége, bizony istensége, Krisztus* – 201: *Dicséretet mondjunk az Úristennek* – 202: *A mi Urunk* – 205: *No, földnek* – 207: Melius Juhász Péter: *Csodálatos nagy* – 210: Batizi András: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi* – 211: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, ő* – 213: Batizi András: *Krisztus feltámada, nekünk – Krisztust* – 215: *Krisztus feltámada igazságunkra* – 216: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek* – 217: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, szent* – 218: *Emlékezzünk e* – 220: *Hálaadásokkal* – 222: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, menyországba felvive, Úristen* – 223: N. K. T.: *Ó, Jézus, mi – Krisztus mennybe felmene, nekünk helyet szerezni, ül* – 225: *A Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerezni, Atyjával* – 226: *A Krisztus mennybe felméne, minden* – 227: *A pünkösd ünnepnapján* – 230: *Pünkösd napja* – 231: *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek* – 232: *Régi pünkösdnek – Pünkösd nap* – 233: *A Szentléleknek kegyelme apostoloknak* – 234: *Jövel Szentlélek Úristen, töltsd be sziveinket – Szentháromság* – 235: *Imádunk mi* – 236: *Jer, dicsérjük mindnyájan* – 237: *Üdvöz légy örök Úristen* – 238: Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek* – 240: *Hallgass meg minket, nagy – Magasztaljuk keresztyének* – 241: Szegedi Gergely: *Keresztyének, kik vagyunk* – 242: Huszár Gál(?): *Járuljunk mi az* – 243: Huszár Gál: *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* – 244: Batizi András: *Jer, mi kérjünk Szentlelket... Irgalmazz nekünk* – Batizi András: *Jer, mi kérjünk Szentlelket... Jézus irgalmazz* – 245: *Adj Úristen* – Szegedi Kis István: *Jövel Szentlélek Isten, tarts.*

A katekizmusból való dicséretek. 246: *Szükség megtudnunk* – 248: *Ó Izrael* – 250: *Hiszek a mennybeli – Hiszünk mind* – 251: *Aki akar üdvözülni* – 252: *Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, te* – 253: *Mi kegyes Atyánk, kit* – 254: *Adjunk hálát az Atya Istennek, mennynek* – 255: Szegedi Gergely: *Gyakran nekünk* – 257: Batizi András: *Jer, dicsérjük az Istennek* – 260: *Valaki Krisztusnak* – 262: *Emlékezzél Úristen* – 263: *Mindenható Úristen, mi* – 264: Szenci Molnár Albert: *Hallgasd meg Úristen, kérésemet.*

Külömb-külömb-féle dicséretek. 265: Dévai Bíró Mátyás: *Minden embernek illik* – 267: *Tanulj meg* – 268: *Emlékezzél, mi történek* – 271: *Keserves* – 273: *Tekints reánk immár* – 275: *Mikor a zsidó* – 279: Szegedi Gergely: *Szükség keresztyéneknek tudakozni* – 281: *Hallgasd meg Jézus* – 283: *Hallgasd meg mostan, felséges* – 284: *Emlékezzél meg mennybeli* – 285: Radán Balázs: *Buzgó* – 286: *Kegyelmezz meg nekünk* – 288: *Nagy Úristen* – 289: *Atya Úristen* – 290: *Hajtsd meg Úristen* – 291: *Vedd el* – 292: *Könyörgünk* – 293: *Hatalmas Isten* – 294: *Ó, mennyei nagy* – 295: *Hallgasd meg Úristen, mi* – 296: Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* – 297: Sztárai Mihály: *Hálaadásunkban* – 299: *Hálát adunk neked* – 301: *Teneked* – 302: *Szívem megalázván* – 304: *Mostan, Úristen* – Bereki István(?): *Jézus Krisztus, mi kegyelmes* – 306: *Jövel, légy* – 309: *A mi mesterünk* – 310: *Ó, mely igen* – 312: Szántó György: *Gyarló emberekkel* – 315: *Tekints reánk Úristen, nagy* – 317: Szerémi Illés: *Amely embernek* – 318: *Mi Urunk Jézus Krisztusnak* – 320: *Követi vala népnek* – 321: *Istenünkhöz* – 322: *Mennybéli nagy* – 324:

Segítségül – 325: Szkhárosi Horvát András: *Semmit* – 326: *Nézz* – 327: *Kérlek és* – 329: *Elbemegyunk* – 330: Pécseli Király Imre: *Dicsérlek Uram, téged* – 331: *Atya Isten* – 332: Szegedi Kis István: *Ó, mint* – 333: *Mennynek és földnek nemes teremtője és* – *Felséges Isten, mennynek földnek Ura és embereknek* – 334: Bornemisza Péter: *Mi kegyes Atyánk, bölcsességnek* – 335: *Csak tebenned* – 336: Nagybáncsai Mátyás: *Ne hagyj* – 338: *Hálát adok tenéked, örök* – Szegedi Kis István: *Ó mindenható* – 339: Nemes Imre: *Ébredjél* – 340: *Hallgass meg minket Úristen, tekints reánk Uram* – 341: *Bizodalmunk* – 342: *Áldott az* – *Dicséret* – 343: *Megbántunk* – *Mondjatok* – 344: *Szent vagy* – *Téged Úristen, mi* – 345: *Adjunk hálát az Úrnak* – *Jézus Krisztus, szép* – 346: Szenci Molnár Albert: *Kezdetben, hogy* – 347: *Istenem Uram* – 348: *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket* – 349: Szenci Molnár Albert: *Hálát adok néked mennybéli Isten... Hogy engemet az éjjel*. Ennek végén *Litania major*.

Halotti énekek. 354: Skarica Máté: *A mi életünknek* – Tseh: *Tudjuk, Uram* – 355: *Megszabadultam* – *Az örök élet* – 356: *Ó te meghalandó* – 358: Batizi András: *Ember, emlékezzél a* – *Illik* – 359: *Emlékezzünk mi, keresztyén* – 361: Dézsi András: *Adj üdvösséges* – 262: *Jer, temessük* – 363: *Emlékezzél élő* – 364: *Hagyjátok* – 365: *Halandó* – 366: *Emlékezzünk az* – 368: *Ember, emlékezzel utolsó* – 370: Siderius János: *Sok nyomorúsággal*. Végül *Mutató tábla* címmel az énekek betűrendes jegyzéke található.

Önálló impresszumot is tartalmazó címlappal és újrakezdődő ívjelzéssel követi az énekeskönyvet a *Psalterium Hungaricum, az az Szent Dávid királynak és prophetának 150 zsoltari, a' francia notak és ritmusok szerént magyar versekre fordéttattak és rendeltettek Szenczi Molnár Albert által. Váradon MDCXXXXVIII Kertesz Ábrahám*. A bevezető részek a következők: *Kegyes olvasó, vedd eszedben ím ezeket*; *A zsoltárok, melyeknek egyenlő nótájuk vagyon*. Georg Rem latin nyelvű *Epigrammája* Andreas Spethe latin zsoltárparafrázisairól, s ennek magyar nyelvű fordítása Filiczki Jánostól, kezdő szavai: *Dávid királynak másfélszáz zsoltárit*. A főrészben közölt zsoltárok kezdőszavait lásd az 1645. évi amszterdami kiadás leírásában (**2091(2)**), lapszámaikat az incipitmutatóban. A függelék e kiadásban a következő énekeket tartalmazza: 247. lap: *Emeld* – 248: *Uram bocsássad el* – 249: *Úristen, mely* – 250: *Meghagytad* – 251: *Hallgasd meg Úristen, kérésemet* – 252: Szenci Molnár Albert: *Ó én lelkem, dicsérjed* – 253: *Hogy panaszolkodik az Anyaszentegyház*. A nyomtatványt a kezdősorok betűrendes mutatója zárja: *Regestoma a zsoltároknak*.

Szenci Molnár Albert verses zsoltárfordítása e kiadásának tartalma és beosztása nem az előző önálló, 1644. évi amszterdami (**2045**), hanem a legelső, 1607. évi herborni kiadást követi (**962(1)**), ehhez képest a különbség annyi, hogy itt nem találhatók meg Szenci Molnár Albert előszavai, s a függelékben eggyel több ének olvasható. Az amszterdami kiadásokkal szemben azonban közli a „Kegyes olvasó"-hoz intézett rövid bevezetést, Georg Rem latin nyelvű epigrammáját és annak Filiczki János által készített magyar fordítását. S eltérő e függelékben közölt énekek bővítése is (vö. **2045**).

Az ötödik résznek, a *Buzgó hálaadások és könyörgések*nek bár füzetjelzése újrakezdődő, önálló címlapja nincs. Az egyes imádságok címei: *Rövid könyörgés midőn reggel fölserkensz* – *Mikeppen ajánlja magát ember Istennek, midőn reggel felkel* – *Más* – *Vasárnap reggeli könyörgés* – *Más reggeli imádság* – *Más* – *Estveli imádság* – *Más* – *Más midőn magadat álomra bocsátod* – *Estvéli áhítatos imádság* – *Más* – *Prédikáció előtt* – *Prédikáció után* – *Úrvacsorája előtt való könyörgés* – *Más* – *Az Úrnak asztalához közelgető könyörög* – *Hálaadás az Úrvacsorájának vétele után* – *Más* – *Más* – *Más* – *Útonjárónak könyörgése* – *Betegségben lévőknek könyörgések* – *A halálnak kínjában lévő emberért* – *A halálnak idején mondandó rövid könyörgés* – *Közönséges hálaadás és könyörgés az Istennek minden elvett és veendő javaiért* – *Keresztyén magisztrátusért* – *Más* – *Estvéli imádság* – *Más estvéli imádság* – *Keresztyén rabok imádsága*.

E rész utolsó levele hiányzik, ezen az 1651. évi váradi kiadás tanúsága szerint az utolsó imádság vége és Az imádságoknak mutató táblája lehetett (vö. **2406**).

A váradi énekeskönyvnek ez az első megközelítőleg teljes példányból ismert kiadása. Címlapja nem maradt fenn, de a korábbi, azonos szerkezetű 1647. évi bártfai (**2163**) és a későbbi vele lapszámra megegyező 1651. évi váradi kiadás (**2406**) alapján nagy biztonsággal lehet arra következtetni, hogy a címlap szövege is megegyezett, ezért a fenti címleírás az említett váradi kiadás (**2406**) alapján készült. A címszöveg és a kiadvány tényleges szerkezete, mint a többi azonos című énekeskönyv esetében, itt is eltér egymástól (vö. **2163**). Jelen kiadás őrizte meg elsőként a Váradi Pál kassai tanácsoshoz szóló 1642. április 4-én kelt ajánlás szövegét, amelyben Szenci Kertész Ábrahám megemlíti, hogy az énekeskönyvvel Váradi segítségét akarta viszonozni, amelyet számára két alkalommal is nyújtott korábbi utazásai idején. Váradi Pál, aki 1638-ban már Kassa város tanácsának tagja (vö. **1708**) volt, 1644-ben megbízásának lejárta előtt lemondott tisztségéről, 1647-ben pedig már nyilvánosan is vállalta kálvinista meggyőződését (Hain Gáspár lőcsei krónikája. Lőcse 1910–1913, 367).

Mint H. Hubert Gabriella megállapította, a váradi énekeskönyvek közvetlen előzményének tekinthető 1635. évi lőcsei kiadással (**1628**) alakult ki az énekeskönyveknek az a protestánsnak nevezhető típusa, amely egyaránt forrásának vallja a korábbi református és evangélikus énekeskönyveket, s amelyet mindkét egyház hívei használhattak. Az említett lőcsei kiadás szerkezete és tartalma még lényegesen módosult ebben és minden bizonnyal már az ezt megelőző, csak töredékből ismert 1642. évi váradi kiadásban (**1981**). Ezekben jelent meg a későbbiekben állandónak bizonyult szerkezet. Az énekeskönyv első része a graduált helyettesítő himnuszrész, az *Öreg Graduál* (**1643**) Keserüi Dajka János által javított himnuszverziói szerint. Második része a gyülekezeti énekeskönyv, harmadik része a halotti énekek. Ezekhez negyedik részként csatlakozott Szenci Molnár Albert teljes zsoltároskönyve és ötödikként egy rövid imádsággyűjtemény. A harmadik-ötödik rész egyike vagy másika a későbbi kiadásokból néha hiányzik. Ezt követően a Bártfán, Debrecenben, Kassán, Kolozsvárott, Lőcsén és Váradon megjelenő XVII–XVIII. századi énekeskönyvek szerkezete és törzsanyaga lényegében azonos. A protestáns énekeskönyvek lőcsei típusa, amelyet a szakirodalom evangélikus vonalnak nevez, megtartja a fenti szerkezetet, de a törzsanyagot néhány evangélikus eredetű énekkel bővíti, nem hagyja el azonban még a kifejezetten református jellegű énekeket sem (vö. MKsz 1996: 82–89, H. Hubert Gabriella).

Szabó Károly még önálló kiadványként írta le az énekeskönyvet és Szenci Molnár *Psalteriumát* (RMK I 816 és RMK I 817). A zsoltárok önálló címlapja és újrakezdődő, önálló füzetbeosztása alapján joggal feltételezhető, hogy a két rész példányai önállóan is forgalomba kerülhettek. A főcímlap évtizedeken át azonos szövege, amely a kiadványban megtalálható összes tartalmi egységre utal, továbbá az a tény, hogy a korábbi és későbbi kiadások mindig azonos vagy erősen hasonló szerkezetben láttak napvilágot, és hogy előfordul olyan kiadás is, amelyben a zsoltároknak nincs önálló füzetjelzésük (vö. **2163**) egyértelművé teszik az együttes megjelentetés szándékát. Így ezt az énekeskönyvet a vele együtt megjelenő zsoltárokkal minden esetben egyetlen bibliográfiai egységnek kell tekinteni.

Ezen énekeskönyvnek a budapesti Egyetemi Könyvtárban őrzött egyetlen ismert példányában a zsoltároskönyv és a *Buzgó hálaadások* közé van kötve Siderius János katekizmusának 1649. évi ugyancsak váradi kiadása (**2303**). A kéténak az énekeskönyvvel való együttes használata igen valószínű, mivel a későbbi kiadások példányai is gyakran fordulnak elő egybekötve. Az eltérő nyomtatási év és hogy az összefoglaló címszöveg sohasem utal a kétéra, egyértelműen bizonyítják, hogy Siderius munkája nem tekinthető e kiadvány részének.

Cf. (1): **1628(3)*; 1643, 1981, 2163(1), –, 2406(1), 2532(1), 2564(1), 2624(1), →**
(2): **1628(1)*; 1981, 2163(2), –, 2406(2), 2532(2), 2564(2), 2624(2), →**
(3): **832*; 886(2)*!; 1758(2), 1940(2), –, 2406(3), 2532(3), 2565, 2624(3), →**
(4): **962(1)*; 1947(1), 1981, 2045, 2091(2), 2163(3), –, 2305, 2363(1), 2406(4), 2424, 2564(3), 2624(4), →**
(5): **2163(4), –, 2406(5), →**

Budapest *Univ* ②

Medgyesi Pál: Lelki ABC. H. n. 1648. = **2213**

Sámbár Mátyás: Epitome pietatis Marianae. S. l. 1648. – Vide **2239**

2255

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1650. esztendőre. Bártfa 1649 Klöss jun. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

David Frölich magyar nyelvű naptárai feltehetően 1649-ig jelentek meg Bártfán (vö. az 1649-re szóló, más városban készült kalendáriumokkal **2230, 2243, 2252**). Az 1650. évre Damian Pajęcki latin nyelvű naptárát (**2256**) jelentette meg a nyomda. E kiadvány alapján valószínű, hogy ugyanerre az évre még magyar nyelvű naptár is napvilágot látott Bártfán.

Az 1650-es évektől – ma ismeretes termékei alapján – a bártfai műhely működése ismét rendszertelenné vált. Naptárkiadások példányból ebből az időből nem maradtak fenn, legközelebb csupán az 1701. évre szóló magyar nyelvű kalendárium. Elképzelhető ugyan a két időpont között is magyar nyelvű naptárak megjelentetése Bártfán, bizonyíték azonban nincs rá.

Cf. **1709**!

2256

»[1] PAJEÇKI, Damian: Ephemeris ecclesiastico-astronomica, vulgo calendarivm Gregorianvm, disponens menses, hebdomadas, festos dies... in annum aerae Christianae 1650 embolismalem et post intercalarem secundum, conformatum opera M[agistri] Damiani Pajecki, doctoris medici, Poloni. – [2] [Prognosticon.] Bartphae Hungarorum [1649] in officina typographica Jacobi Klöszij [jun.]«

»A^4–F^4 G^2 = [26] fol. – 4°«

RMK II 723 – Čaplovič 200

Naptár és prognosztikon. – A mű egyetlen ismert példánya, amelyet Szabó Károly a sárospataki református kollégium könyvtárából írt le, ma nem található. A szerző Rákóczi Zsigmondnak, I. Rákóczi György fejedelem fiának szóló ajánlása *Cassoviae, die 4. Oct. a. D. 1649* kelt. A nyomtatvány terjedelme alapján feltételezhetően prognosztikont is tartalmazott.

A bártfai latin nyelvű naptársorozat további megjelentetése – adatok hiján – nem feltételezhető.

Cf. **1757**!

Olim: Sárospatak ref. coll.

2257

[1] MAGYAR kalendarivm az béczj prospectussa szerent Christus Vrunk születése utan az MDCL. esztendöre rendeltetet Vitvs Püchler mathematicus, romai czásár és apost. pub. notariusa altal. – [2] (Prognosticon avagy az égh forgásából való jövendöles és itelet... Christus Urunk születésse utan valo 1650. esztendore... mely az Magyar orszaghi és austriai horizonra szolgal. Az Vitvs Püchler mathematicus... altal németbül magyarra fordéttatot.) Béczben [1649] Joannes Jacobus Kürner.

[A]^{8} B^{8} C^{8} D^{2} = [26] fol. – 8° – 1 ins., mult ill.

RMK I 834

Új-naptár és prognosztikon. – A címlapon látható fametszeten két angyal tartja Magyarország koronás címerét. A hónap képekkel díszített naptárrész beosztása megegyezik az 1639. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**1712**). A hónapversek januári kezdősora: *Fürödjél, keveset igyál*. A naptárrészt *Az érvágásban való rendtartásról* szóló útmutató zárja. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *A természetről: tulajdonságról és egyben szerkesztett zűrzavaros, havas esős dolgokról és ennek az 1650. esztendőnek négy quartályos időkről – A kikeletről – A nyárról – Az őszről – A Napban és Holdban való fogyatkozásokról – A földi termésekről – A hadakozásokról és betegségekről*. A kiadvány a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzékkel fejeződik be.

Veit Püchler, altenburgi matematikus német nyelvű naptárai 1638–1662 között jelentek meg Bécsben.

Az idősebb Johann Jakob Kürner 1649-től kezdve számos magyar nyelvű nyomtatványt is kiadott. Miután 1649-ben elvette az előző évben elhunyt Gregor Gelbhaar özvegyét, a Gelbhaar műhely ettől kezdve Kürner nevét viselte.

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* ① (Csorna) ②

2258

COMENIUS, Joannes Amos: Januae lingvarum reseratae aureae vestibvlvm, quo primus ad Latinam lingvam aditus tirunculis paratur, editum a Johan(ne) Amoso Comenio. Coronae 1649 typis Michaelis Herrmanni.

A^4–I^4 K^3 + ? = [4] + 35 + ? fol. – 8° – Orn., init.

RMK II 699

Beszédgyakorlatok és nyelvtan latin és német nyelven. – A címlevél hátlapján *J. M. C. In recens excusum Vestibulum Johan-Hamosi Comenii Epigramma* című verse olvasható. Ezt követi a szerző 1633. január 4-én kelt *Praefatio*ja. A főrész hét fejezetben két-háromsoros mondatokkal és kifejezésekkel foglalja össze témák szerint a legalapvetőbb fogalomköröket latin és német nyelven. Az I–III. *caput*on belül ugyanakkor bizonyos alaktani és mondattani jelenségek bemutatására és gyakoroltatására kisebb részfejezeteket is közöl (pl. a *III. caput*ban *Numeralia*). A címből és az előszóból kiderül, hogy szerzője a *Janua linguae Latinae* anyagának könnyebb elsajátítása érdekében állította össze e tankönyvét kezdők számára. A brassói kiadás egyetlen fennmaradt példánya csonka, a „K_3" levéllel megszakad, nem találhatók meg benne azok a főnév- és igeragozási táblázatok, amelyekre utalt a *Praefatio* és az *Index Latino-Germanicus*, amely benne van pl. a *Vestibulum* 1636-os lipcsei kiadásában (vö. Soupis 808). E lipcsei kiadás terjedelméhez viszonyítva a hiányzó indexek terjedelme valószínűleg hét és fél – nyolc füzet lehet. A nyomtatvány latin nyelvű fejezetei bizonyos egyezést mutatnak a *Vestibulum* latin és magyar nyelvű, Váradon megjelent kiadásának megfelelő részeivel (**2038**). Valószínűleg azonos külföldi kiadás volt mindkettő eredetije.

Cf. **1882, 1982, 2002(2), 2038*, 2220, –, 2265(2), 2582,** →

Budapest *Nat* ③*

—

Alsted, Johann Heinrich: Latium in nuce... Gyulafehérvár 1649. – Vide **2208**

2259

(ARTICULI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitijs in civitate Alba Julia ad diem 23. mensis Januarij anni Domini millesimi sexcentesimi quadragesimi noni indictis ac celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1649 typ. principis.]

AB^4 CD^4 EF^4 = [12] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1991/198 ← MKsz 1895: 263

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül II. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon ol-

vasható. Ezt követi az 1649. január 23 és március 10 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés negyvenhat artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1649. március 10-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml XI 45–62.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 332, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641!**, –, →

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ①

2260

[1] [GELEJI KATONA ISTVÁN]: Canones ecclesiastici ex veteribus qua Hungariensibus, qua Transylvaniensibus in unum collecti, plerisque tamen aliis etiam pro temporis ratione aucti ac in paulo meliorem ordinem redacti. – [2] (Acta synodi nationalis... ab... Georgio Rakoci Szathmár-Németinum an. MDCXLVI ad 10 Junij convocatae, in certas conclusiones redacta.) [Albae Juliae MDCXLIX typis principis.]

A^4–I^4; A^4 B^4, [ ]^1 = 71 [recte 72] + 16 + [1] pag. – 4° – 1 ins., orn.

RMK II 700 – Nägler 276–277

Református zsinati határozatok, egyházi rendtartás. – E kiadvány két részből áll. Első fele az úgynevezett Geleji-kánonokat tartalmazza, amelyeket Geleji Katona István az 1646 június 10-én tartott szatmárnémeti zsinat határozatainak értelmében állított össze a magyarországi és erdélyi egyházak uniójának érdekében. A címlap után *Lectori benevolo s.* kezdetű bevezetés áll *Stephanus Katona Gelejinus, ministrorum orthodoxorum in Transylvania degentium episcopus, seu superattendens... seniorum ac... omnium confratrum nomine* aláírással. A főrész *canoni*[!] cím után száz számozott fejezetet tartalmaz. Ezek után *N. B.* című rész utal arra, hogy Geleji Katona a *canon*ok mellé *Liturgia seu agendát* is készített, amely a kánonokban felsorolt istentiszteleti és zsinati teendők liturgiáját tartalmazza magyar nyelven. Ez az *Agenda* azonban sohasem jelent meg nyomtatásban. Az első részt *Index capitum seu titulorum* zárja. A kiadvány második része külön címlappal kezdődik. Ezen a cím után két bibliai idézet áll. Hátlapján *Lectori amico s.* kezdetű bevezetés, amelyet Geleji Katona *S. K. G.* monogrammal írt alá. Ez alatt Erdély címere látható. Majd az 1646. június 10-én tartott szatmárnémeti zsinat végzései következnek *XXX* pontban, végén *Index*-szel. A kiadvány végén *Errata* sorolja fel a javítani való hibákat.

A *Canones* és az *Acta synodi* együttes megjelentetésének szándékára a második rész bevezetésében maga Geleji így utal: *placuit... hos quoque canonibus, cum quibus per omnia concordant, adjungere ac una cum iis... in lucem emittere* (a_2 recto).

Magyar fordítása: Geleji Katona István: Egyházi kánonok és a szathmári reform. egyházmegye érvényes statutumai. Ford.: Kiss Áron. Kecskemét 1875. Reprint: Debrecen 1993. I–XIV, 1–100

Geleji Katona István előszavában elmondja, hogy törvénykönyve összeállításakor összegyűjtötte az előző egyházi kánonokat, figyelembe vette Wilhelm Zepper *Politia ecclesiasticáját* (Herborn 1607), más egyházjogi munkákat, a *II. Helvét Hitvallást* és a holland egyházak liturgiáját és rendelkezéseit. Tóth Endre megállapította, hogy a Geleji-kánonok fő hitvallási alapja a *II. Helvét Hitvallás* volt (Studia et acta II 23–25). Ezt az egyházi törvénykönyvet a marosvásárhelyi zsinat 1649. június 12-én léptette érvénybe. Azóta a tiszántúli, erdélyi, majd a dunamelléki, sőt egyes részei az összes magyarországi egyházkerületben érvényben voltak az 1881-ben tartott debreceni zsinatig, amely bizonyos intézkedéseit továbbra is érvényben tartotta (Zoványi: Lexikon 214). A szatmárnémeti zsinatot I. Rákóczi György megbízásából hívták össze a puritanizmus és presbiteriánus törekvések megvitatására. Intézkedéseivel és a kánonokkal részletesen foglalkozott a szakirodalom (Zoványi Jenő: Puritánus mozgalmak a magyar református egyházban. Bp. 1911, 149–204 – Révész Imre: A szatmárnémeti nemzeti zsinat és az első magyar református ébredés. Bp. 1947 – Makkai László: A magyar puritánusok harca a feudálizmus ellen. Bp. 1952, 111–113).

Aiud ③ – Budapest *Nat* ② – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ② – Leipzig *Univ* ① – Niżnij Novgorod ②* (Sárospatak) – Sibiu *Mus* ① – Târgu Mureş ① ① (Székelykeresztúr unit gimn.)

Olim: Debrecen ref. coll.

Psaltir. Gyulafehérvár 1649. = **Appendix 193**

Comenius, Joannes Amos: Januae linguarum reseratae vestibulum. Cassoviae 1649. = **Appendix 194**

2261

»KALENDÁRIUM az 1650. esztendőre. Kolosvárban [1649] Heltus Gáspár mühellyében, Abrugi György.«

Sztripszky I 1997/204 – MKSz 1897:182

Naptár és prognosztikon. – A példányból ma már nem ismert kalendáriumról Kénosi Tőzsér János „De typographiis et typographis Unitariorum in Transylvania" című kéziratos művében adott hírt (MKSz 1897:182, Kanyaró Ferenc). Abrugi György kolozsvári nyomdász működéséről szólva idézte a kiadvány magyar nyelvű impresszumát és a Barcsai Zsigmondhoz intézett latin nyelvű ajánlást: „In calendario anni 1650 subnectit: *Kolosvárban, Heltus Gáspár mühellyében.* Dedicat: *Spectabili ac magnifico domino Sigismundo Barcsai ... supremo comiti comitatus Szolnok Interioris etc. domino et patrono suo ... hoc novi anni exile donum ... commendat et dedicat Georgius Abrugi typographus.*" (vö. Kénosi 38–39).

Cf. **1828**!

2262

DIÓSZEGI BÓNIS Mátyás [transl.]: Az részegesnek gyölölseges, utálatos es rettenetes állapottya, mely le rajszoltatot szinten ugy a mint vagyon, azoknak kedvekert, kikben még ez undok es otsmany reszegseg... fészket nem vert. Hogy azok ennek ektelen abrazattyat meg tekentven, meg rettennyenek es az halálnak utarol viszsza terjenek. Mely irattatot es ki botsattatot... I u n i u s F l o r i l e g u s Anglus altal, es magyar nyelvre fordittatot Dioszegi Bonis Matyas altal. Lejdában 1649 Leffen Peter által.

*^{3}, A^{12}–E^{12} F^{2} = [6] + 124 pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 820

Református erkölcsi oktatás. – A címlap után kezdődik a *Beregszász várasának... tanácsbeli férfiainak és a nemes Szalkai Miklós uramnak,... patronusimnak* szóló ajánlás, amely *Lejdában 1649. esztendőben Kisasszony havának* (augusztus) *27. napján* kelt. Aláírásában a fordító *Dioszoegi Bonis Mattyas, kegyelmetek együgyű alumnusa*ként nevezte meg magát. A főrész a *Felboncoltatott részeges, avagy a részegségnek megutáltatásáról és a józanságnak szeretetéséről való rövid beszéd* cím után *33* paragrafusban fejtegeti a részegség káros voltát. A fejezetek gazdagok bibliai idézetekben, példázatokban. A főrészt *Intés az istenes olvasóhoz* zárja. Ebből kiderül, hogy Diószegi időhiány miatt nem fordított le *e könyvecskének utoljából két levelecskéket*, és a nyomdahibákat sem korrigálta.

Szövegkiadás: Magyar gondolkodók 17. század. Válogatta: Tarnóc Márton. Bp. 1979, 957–1038.

Diószegi Bónis Mátyás (Bihardiószegen 1622–??) tanulmányait Debrecenben, majd 1647-től Franekerben, Leidenben, 1648-ban a groningeni egyetemen végezte. 1650-ben tért haza. Szentjóbon, Biharon, Hajdúszoboszlón, majd 1668 után Püspökladányban működött református lelkészként.

E fordítását irodalmi szempontból értékelte Bán Imre (MIrodT II 237). Életképeinek stílusát a németalföldi festészet kocsmai ábrázolásaihoz hasonlította. Diószegi a Junius Florilegus álnév mögé rejtőző Richard Younge *The odious, despicable and dreadfull condition of a drunkard* (London 1649) című művét fordította le (P. Vásárhelyi Judit megállapítása).

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ①
Olim: Lugossy Józsefnél Debreczenben

2263

AQUILA Viszochaniana, quam... Helenae Viszochani, prius... Joannis Tarnoci, jam vero... Joannis Nagylesenei relictae viduae, dum eidem... Matthias Tarnoci de Lelócz, episcopus Chanadiensis, praepositus Scepusiensis...

in coelos abeunti extremum filialis observantiae tributum una cum caeteris fratribus adornaret, gymnasium Societatis Jesu Scepusii singulari et debito et affectu in coelos est prosecutum. Anno Christi 1649. die 15. Septembr(is). [Leutschoviae] (1649) [Brewer].

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

Čaplovič 948

Iskoladráma programja. – E darabot a szepeshelyi jezsuita gimnázium hallgatói adták elő patrónusuk, Tarnóczy Mátyás, szepesi prépost és csanádi püspök vigasztalására 1649. szeptember 15-én. Témája a püspök előzőleg elhunyt édesanyja, Viszocsáni Ilona lelkének mennybemenetele. A címlevél hátán a *Gymnasium* bevezetője *ad praesulem reverendissimum*. A dráma a következő jelenetekre tagolódik: *Helena aquilinis in coelos alis rapitur – Aquila in hominem pia Gutbertum episcopum cibat. Beda in vita – Aquila sapiens et fortis – Aquila renovata ad Solem – Incendia Helenae renovandae – Helenae vota renovatae*. Az egyes jeleneteken belül vers és próza váltja egymást. Valószínűleg mindegyiket más és más diák adta elő. Az utolsó, prózai szöveg a püspököt dicsőíti.

E dráma szerzőjének Jozef Kuzmík Szuhay Pált tartotta (II 743), Szuhay azonban ebben az évben mint „missionarius concionator" szerepel a jezsuita rend névjegyzékében (Lukács: Catalogi personarum II 766). A darab feltételezhető szerzője Mártonfalvay László Ignác, aki 1649 és 1651 között Szepeshelyen a humaniorák és a grammatika professzora volt (Lukács: Catalogus II 953).

E bibliográfiailag ismeretlen kiadványt először Ján Čaplovič írta le (948) mint lőcsei nyomtatványt. Feltételezését a betűtípusok vizsgálata megerősítette (Pavercsik Ilona megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

2264

CAPUT toli in insignibus... c(omitis) Stephani de Csák perpetui terrae Scepusiensis, ejusdemq(ue) comitatus supremi comitis... consiliarij et camerarij, tavernicorum regalium per Ungariam magistri etc. adumbratum. Eidemque... parenti... a comitibus Stephano et Ladislao filijs xenij et genethliaci titulo una cum... gymnasii Societatis Jesu Scepusii juventute, prima subscribente rhetorica, sub symbolis scenice explicatum. [Leutschoviae] 1649 [Brewer].

)(^{4} = [4] fol. – 4° – Orn.

MKsz 1966: 168 – Čaplovič 950 – Staud I 454–455.

Iskoladráma programja. – A címlevél hátán bevezető szól *Ad... comitem genius Gymnasii S. J.* A főrész kilenc *Introductio*ból és *Apodosis*ból (Magyarázat) áll. Ókori mitológiai és törté-

nelmi párhuzamokkal allegorikusan fejezi ki a Csáky család tagjainak erényeit. *Alloquium ad... d. comitem... caeterosque a. r. dnos capitulares* zárja a nyomtatványt.

A bemutató előadást ifj. Csáky István és László, az ünnepelt gyermekei és a szepeshelyi jezsuita gimnázium retorikai osztályának hallgatói adták elő az 1649. tanév elején. Jozef Kuzmík valószínűnek tartotta, hogy a nyomtatvány végén lévő *Alloquium* szerzője Szuhay Pál lehetett (II 742). Ő ekkor „missionarius concionator"-ként szerepel a jezsuita rend katalógusában (Lukács: Catalogi personarum II 766). A darab feltételezhető szerzője Mártonfalvay László Ignác, aki 1649 és 1651 között Szepeshelyen a humaniórák és a grammatika professzora volt (Lukács: Catalogus II 953).

A nyomtatvány egyetlen példányát Holl Béla ismertette (MKsz 1966: 168). Megállapította, hogy betűi és nyomdadíszei a lőcsei nyomda készletéből valók.

Cf. –, **2383**, **2540**

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Piar* ①

Cogitationes devotae Sancti Bernardi. Leutschoviae 1649. – Vide **2271**

2265

[1] COMENIUS, Joannes Amos – SZILÁGYI BENJÁMIN István [transl.]: Joh[annis] Amos Comenii Ianva lingvae Latinae reserata aurea, sive seminarium linguae Latinae et scientiarum omnium, ... sub titulis centum, periodis mille comprehensa in usum scholae Varadiensis juxta Belgarum editionem postremam... in Hungaricam linguam translata per Stephanum Benjamin Szilagyi, ejusdem scholae rectorem... – [2] (COMENIUS, Joannes Amos: J[ohannis] A[mos] Comenii Januae linguae Latinae vestibvlvm, ...) – [3] (CSAHOLCZI PAP János – BIHARI Ferenc [transl.]:) (Index vocabulorum.) Leutschoviae MDCXLIX typis Laurentij Breveri.

A^8–S^8; A^8–Z^8; Aa^8–Ii^8 = [12] + 220 + [23]; 32; 511 pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 701 – RMK II 702 – RMK II 705 – Čaplovič 957-958 – Sztripszky I 1992/199 ← MKsz 1879: 288

Nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia latin és magyar nyelven; latin beszédgyakorlatok kezdők számára magyar értelmezésekkel; latin-magyar szótár. – E nyomtatvány első két része: a *Janua* és a *Vestibulum* önálló címlappal és impresszummal jelent meg. Tartalmuk és beosztásuk megegyezik az 1643. évi lőcsei kiadásával (**2002**). A hozzájuk külön címlap nélkül csatlakozó *Index Vocabulorum* szövege az 1647. évi gyulafehérvári kiadásával azonos (**2170**).

Szabó Károly három önálló tételben írta le ezt a nyomtatványt (RMK II 701, RMK II 702, RMK II 705). Ján Čaplovič a *Januát* és az *Indexet* tartotta egy bibliográfiai egységnek, a *Vestibulumot* önálló nyomtatványként ismertette (957 és 958). Minthogy a *Vestibulum* című

mű füzetjelzése a *Janua*-ét folytatja, kétségtelen, hogy a három munka ezúttal egyetlen kiadványként jelent meg.

Cf. (1) **1717**, **1983**, **2002**, **2039***, **2064**, **2211**, –, **2581**, –
(2) **1882**, **1982**, **2002(2)**, **2038***, **2220**, **2258**, –, **2582**, →
(3) **2170***, **2211(2)**, –, →

Budapest *Nat* ① ① (Ballagi Mór) – Budapest *Univ* ① – Martin *MS* ① – Pápa *Ref* ②*
Olim: Ráth György

2266

DIETERICH, Konrad: D. Conradi Dieterici Institvtiones catecheticae e... Lutheri Catechesi depromptae et variis notis illustratae, annexis IV. Symbolis Oecumenicis et Augustana Confessione. Editio Ulmensis novissima de an(no) 1640. nunc denuo impressa, ab ipsomet autore permultum aucta et recognita, ut praefatio ad lectorem docet. Leutschoviae MDCXLIX typis et sumptibus Laurentii Breveri.

A^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Rr^{12} Ss^{14} = [50] + 842 + [96] pag. – 12° – Orn., init.

RMK II 703 – Čaplovič 951

Evangelikus kátémagyarázat és hitvallás. – A kiadvány élén a szerző fiának, Johann Daniel Dieterichnek 1640. március 22-én kelt ajánlása olvasható: *Ferdinando Geitzkofflero, sacr. Roman. Imper. l. b. et... status Veneti praefecto legionis pedestris.* Ezután Konrad Dieterichnek az 1613. évi első kiadáshoz írt *Epistola dedicatoria*ja áll: *Superintendentibus... pastoribus ac... senatoribus... Hassiae Darmstatinae partis et superioris Cattimelibocatus ecclesiarum et rerumpublicarum...* Ugyancsak az első kiadásból van átvéve a giesseni egyetem praefatiója: *Decanus et collegium Facultatis Theologicae in Academia Gissena lectori pietatis amanti s. p. p.*. A negyedik előszó szerzője ismét Johann Daniel Dieterich: *Lectori benevolo*, kelte Ulm 1640. Ezt követi *Balthasar Schnurrius Lendsidelius... pastor in Hengsifelden* epigrammája, majd az idézett szerzők betűrendes mutatója: *Elenchus authorum hac in catechesi allegatorum.* A korábbi kiadások elé függesztett üdvözlő versekből nyújt válogatást a *Conspectus honorificarum acclamationum et elogiorum... in hasce Institutiones catecheticas cum olim, tum denuo editas ac repetitas.* A közölt versek szerzői: *Balthasar Mentzerus – Casparus Finckius, ss. th. in Acad. Giss. prof. – Georgius Dietetus, ecclesiastes Crosnensis Siles. – Christoph Scheiblerus, logic. et Graec. ling. profess. – M. Antonius Hagenbusch, philos. naturalis prof. – M. Johan Philippus Ebelius, scholae Ulmensis rector – M. Johannes Falco, ecclesiae Tubing. diaconus – M. Johan. Bapt. Hebenstreitt, in gymnas. Ulm. prof. publ. – M. Nicolaus Rühne Erfurtinus, portae coeli ibid. collegiatus.*

A nyomtatvány főrészét Konrad Dieterich Luther *Catechesis minor*jához írt kátémagyarázata alkotja, amely *Institutiones catecheticae* belső címmel kezdődik. Ehhez csatlakozik a négy ökumenikus (a nikénai, konstantinápolyi, efezusi és kalchedoni) symbolum szövege: *De quatuor Symbolis conciliorum oecumenicorum*, továbbá az ágostai hitvallás: *De Augustana Confessione.* A kötetet három mutató zárja: *Index... SS. Scripturae dictorum... explicatorum – Catalogus*

haeresium et errorum, qui in hocce libro... dissolvuntur – Syllabus rerum et verborum plenior. Végül a sajtóhibák jegyzéke: *Errata extantiora*, az utolsó lapon pedig kolofon olvasható.

Konrad Dieterich mint giesseni professzor kátémagyarázatát tanítványai számára írta. Az első 1613. évi giesseni megjelentetését számos változatlan kiadás követte, így Magyarországon is (**2115**). Dieterich élete végéig dolgozott e mű kibővített változatán, amelyet aztán fia, Johann Daniel tett közzé apja 1639-ben bekövetkezett halála után, 1640-ben Ulmban. Ezt a kiadást követi Lorenz Brewer saját költségén megjelentetett, minden bizonnyal tankönyvnek szánt kiadványa.

Cf. **2115**, – **2530**, →

Alba Iulia ① – Bratislava *Univ* ① – Budapest *Nat* ① – Martin *MS* ① – Pápa *Ref* ① – Pécs *Univ* ②* – Sibiu Mus ○
Olim: Esztergom – Nyitrai e. m.

2267

GRACZA, Joannes: Vindiciarum sanae et catholicae doctrinae dissertatio VI. et VII., in quibus sententia catholicorum circa materiam de ecclesia, ab absurdis seu deductionibus non tolerandis, quibus eam p(ater) Matthias Faber iesuita in libello Germanico, cui titulum fecit, Wunderseltsame Abendthewr, welche entspringen aus der Lutherischen Lehr etc. sua sophistica odiose et insidiose praegravare conatus est, vindicatur, quam... praeside m(agistro) Johanne Gracza, gymnasii Novosolien(sis), directore defendere conabitur Esaias Fabricius Teuto-Lypscha Lypt(oviensis) gymnasii ejusdem alumnus die (...) mens(is) Julii h(oris) ante et promeridianis. Leutschoviae 1649 typis Breverianis.
A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 704 – Čaplovič 954

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán *Esaias Fabricius Teuto-Lypscha Lypt.* ajánlja e kiadványt *Petro Pongrac de Szent Miklos, vice comiti comitatus Lyptov. ... d. patrono...; viris item... judici, coeterisque.. civit. Novosoliens. senatoribus scholarchis et viginti-quatuorviris..., nec non... Simoni Frivaldski, antist. Eccles. Teuto-Lypschen. et... contub. Lyptoviens. notario...; Martino Fabricio, pastori ecclesiae Pribilien. ac... contub. eiusdem assessori,... patri semper venerando; Samueli Czernak, pastori ecclesiae Slav. Novisolien. ...; ut et... Michael-Joanni Moslehner, reip. Novisol. senatori, scholarchae, notario jurato, arcisque capitaneo...; Eliae Saladino, reipubl. ejusdem vicenotario...; Paulo Demosch, pictori ejusdem reip., ... affini dilecto.*

A disputációt 1649 májusában Trencsénben vitatták meg a besztercebányai evangélikus iskolában. A vizsgáztató Joannes Gracza, a vizsgázó Esaias Fabricius volt.

A főrész folytatása Joannes Gracza Matthias Faber jezsuita német nyelvű munkája ellen ugyanezen év májusában kiadott válaszának, amelyet Trencsénben nyomtattak ki (**2290**). Ez

a rész az egyházról szóló tanításokkal foglalkozó *VI.* és *VII. dissertatio*t tartalmazza, amelyekhez a kiadvány végén *Paralipomena* címmel rövid függelék járul. Faber válasza Gracza e munkájára Bécsben jelent meg még 1649 augusztusában (RMK III 1718).

Cf. –, **2279**, **2287**, **2290***, **2291**

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Presov *Ev* ①

2268

GRETSER, Jakobus: Rudimenta lingvae Graecae ex primo libro Institutionum Jacobi Gretseri Societatis Jesu. Leutschoviae MDCXLIX typis Laurentii Breveri.

A^8–F^8 G^4 = [6] + 97 p. – 8° – Orn., init.

MKsz 1963: 118 – Caplovic 955

Görög nyelvtan. – A címlevél hátlapján *Epigramma ad studiosum adolescentem* olvasható. Ezt *Ad lectorem* szóló bevezetés követi a kiadásról és beosztásáról. Majd a könyv *Index*e következik. A főrész a görög nyelv hang- és alaktanát foglalja össze tizenkét fejezetben.

A *Rudimenta* Jacobus Gretser (1562–1625) jezsuita professzor *Institutionum de octo partibus orationis, syntaxi et prosodia Graecorum libri tres* című művének kivonata, amely már 1593-ban megjelent Ingolstadtban (Sommervogel III 1746, 1748). Bevezetőjéből kiderül, hogy a második és harmadik grammatikai osztály számára készült. Ismeretlen összeállítója a következőket igérte a bevezetőben: *adiecimus sub finem hujus Epitomes Catechesin Christianam cum hymnis nonnullis, itemque Catone Graecolatino*. Bár e részt az *Index* is megjelölte, a megígért katekizmus, a himnuszok és Cato bölcs mondásainak gyűjteménye ebbe a könyvbe nem került bele.

Cf. –, →

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

2269

GYIRVA Vencel [transl.]: Cristvs Vrvnknak Szent Peterrel valo beszelgetese ez mostani világnak el-fordult és gonosz s veszedelmes állapottyárol. Szerzettetett N y u l C o n r a d u s által. Megforditotta penig Gyirwa Wentzel németből magyarrá az újságkévánóknak kedvekért. Lötsén 1649 Bréver Lörintz.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 821 – Caplovic 956

Verses erkölcsi oktatás. – A címlevél után kezdődik a főrész *Urunknak Szent Péterrel való beszélgetése így következik* cím után. A verses dialógus kezdősora: *Én édes Uram, Istenem.*

Szövegkiadása: György Lajos: ld. incipitmutató.

Gyirva Vencel személyéről és írói működéséről semmi biztos adat sem ismeretes. Az azonosításával kapcsolatos feltételezéseket újabban Varga Imre foglalta össze (RMKT XVII/9 657–658). Szabó Károly (RMK I 821) Tesseni Vencellel tartotta azonosnak, akinek *A szép Magelonáról* szóló históriáját a lőcsei nyomda 1676-ban jelentette meg (RMK I 1202). György Lajos azonban egyéb adat hiányában elvetette ennek az azonosításnak a valószínűségét, mivel a két kiadvány kiadási ideje között 27 esztendő van. Varga Imre továbbá semmi közelebbi adatot sem talált a fordítóval való kapcsolatára annak a Dirva Vencel nevű gyógyszerésznek sem, aki 1667-ben Lőcsén működött (Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. I–IV. Bp. 1929–40, III. 369). Ján Čaplovič bibliográfiája Václav Dirwaként adja meg nevét, és valószínűnek tartja, hogy a szintén Lőcsén megjelent „Lovak orvosságos könyvecskéjé"-nek is ő volt a fordítója (963, 1019 – RMK I 908).

Gyirva Vencel fordításának eredetije Kunz-Konrad Hase XV. századi nürnbergi mesterdalnok sok kiadást megért *Gesprech des Herren Christi mit St. Petro von der Welt-Lauff und ihrem bösen verkehrten Wesen* című dialógusa volt. Az eredeti szöveg és a fordítás viszonyáról lásd még ItK 1923: 152–153, Thienemann Tivadar – EPhK 1948: 104–105, Turóczi-Trostler József.

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ①

2270

GYIRVA Vencel [transl.]: Az Sybillanak jövendöleserol es Salamon kiralynak böltsesegeröl, s-tsuda dolgok tételekröl, mellyek löttenek, és kik még lejendnek itélet nap elött. Németböl magyarrá fordittatott Gyirwa Wentzel által. Lötsen MDCXLIX Brever Lörintz.

A^4 B^4 ? = [8?] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 822 – Čaplovič 963

Verses jövendölés. – A kiadvány egyetlen csonka példánya az Erdélyi Múzeum könyvtárában maradt fenn. A címlevél hátlapján kezdődik a szöveg a következő címmel: *Igy következik Sybillának Salamon királlyal való beszélgetése.* Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Kezdettől az Isten volt és meg is maradt.* A jóslatok Krisztusra és a kereszténység elterjedésére, majd a német császárok 14. századi hadakozásaira, a nagy „latorságok" idejére, végül az Antikrisztus megjelenésére vonatkoznak. A nyomtatvány kéthasábos szedésű. Hiányzik a B füzet első levele, és a mű szövege a B_3 levél alján őrszóval szakad meg. Valószínűleg csak a B_4 levél hiányzik a végéről.

Szövegkiadások: Erdélyi Irodalmi Szemle 1928: 35–68, György Lajos – Egy középkori Sibylla-vers régi magyar irodalmunkban. Pécs 1929. – RMKT XVII/9 288–301 (a hiányzó részek németül 661–664).

A mű eredetije az ókori Sibylla-jóslatgyűjtemények egy XIV. századi német feldolgozása, amely a XV. század végén, és a XVI. században „Von Sibilla Weyssagung und von König Salomonis Weyssheyt, was Wunders geschehen ist unnd noch geschehen sol vor dem Jüngsten Tag" címen számos nyomtatott kiadást ért meg. György Lajos egy 1583-as magdeburgi kiadás alapján vetette össze a magyar fordítást a német eredetivel (i.h.).

Budapest *Acad* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ③*

Krieschke, Georg: Schulprogramma, quo exercitia declamatoria habenda. Leutschoviae 1649 – Vide **2223**

Lani, Constantinus: Γαμηλία in festivitatem nuptialem Iobi Zableri... et Margaretae Milleterin... Lőcse 1649. – Vide **2378**

2271

MADARÁSZ Márton [transl.]: Sz(ent) Bernard atyanak szep aitatos elmelkedesi az emberi állapat isméretiröl, más-képpen a lélekröl való könyvecskéje, mellyet a keresztyének közönséges épületire meg-magyarázott eperjessi Madarasz Marton, azon helyben a magyar ekklesianak meltatlan lelki-pásztora... Lötsen 1649 [Brewer].

A^{12}–F^{12} G^{8} = [17] + 137 pag. – 12°– Init.

RMK I 824 – Caplovič 949

Keresztény elmélkedések. – A címlapon bibliai idézet latinul és magyar fordítással. A címlevél után a fordító fejlécben megnevezett *Ajánló levele* következik *...bedegi Nyari Bernardnak, a n. erd. fejed. kalai főkapit. és Szabolcs vármegye főispánjának...* Eperjes, 1649. február 6-i keltezéssel. *Nagyságodnak szegény káplánja, Madarasz Marton.* Az ajánlásban idézi *Sz. Bernárd Epitafiomát* latinul és magyarul; a magyar vers kezdősora: *Neved vagyon? Úgy: kicsoda? Bernárd.* Ugyanott egy Plautus-idézet verses magyar fordítása is olvasható, kezdő szavai: *Nem lehet, hogy.* A főrész XVII rövid fejezetre osztott elmélkedést tartalmaz az emberi állapotról, a lélekről, az embernek önmaga megismeréséről. Az 1. lap szélén olvasható dátum: *die 24. Oct. an 1647.* feltehetően a fordítás megkezdésének ideje.

Az elmélkedés eredetije Szent Bernát „Meditationes ad humanae conditionis cognitionem" című művének valószínűleg 1620-as antwerpeni kiadása volt, amelyet a fordító a 101. lapon említett.

A sátoraljaújhelyi pálos kolostor könyvtáráról 1786-ban készült kézírásos jegyzékben a következő tétel olvasható: „Cogitationes devotae Sancti Bernardi. Leucsoviae 1649." (Adalékok Zemplén Vármegye Történetéhez 1910: 244, Visegrádi János). A nyomtatási hely és év egybeeséséből nyilvánvaló, hogy a könyvnek csak a megnevezése latin a korabeli katalogizálási szokásoknak megfelelően, valójában Madarász Márton magyar fordításával azonos.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Univ* ① – Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Univ* ② – Prešov *Ev* ① – Sárospatak *Ref* ①

2272

MITRA Persica seu infula solaris...Matthiae Tarnoci de Lelócz, episcopi Chanadiensis, praepositi Scepusiensis... consiliarii, quam gymnasium Societatis Jesu Scepusii eidem... dicavit... quando liberalissima manu, bene meritis literariis publicos inter applausus praemia distribuerat et electo Vngariae palatino... Pavlo Palfi, votis Scepvsii reversvs fverat. [Leutschoviae] (MDCXLIX) [Brewer].

[ ]^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1966: 169 – Čaplovič 959 – Staud I 455

Iskoladráma programja és szereposztás. – Ezt az allegorikus drámát a szepeshelyi jezsuita gimnázium hallgatói adták elő mécénásuk, Tarnóczy Mátyás csanádi püspök, szepesi prépost tiszteletére felelevenítve benne visszatérését Pálffy Pál 1649. április 24-én végbement nádorrá választásának ünnepségéről. A címlap hátán kezdődő program három részből (*pars*) áll, ezek hét, négy, illetve kilenc jelenetet (*actio*) foglalnak magukba. Forrása, amint az az utolsó jelenet után kiderül, *Joannes Rosinus: Antiquitatum Romanarum libri decem* című, több kiadásban ismert műve. A Tarnóczy püspök útját fenyegető *Sylvanus* fejedelemnek és katonáinak a legyőzését és a püspök dicsőítését tartalmazza. A nyomtatvány második része *Nomina actorum* címen felsorolja a darabban szereplő diákok nevét: *Ignatius Scheitt nobilis infimista – Casparus Ziwiecki parvi. – Michael Repassi nob. Ung., princ. – Joannes Berzevici nob. Ung. gram. – D. C. Stephanus de Csák poeta – Andreas Berzevici nob. Ung., princ. – Georgius Lehocki nob. princ. – Petrus Fekete nobil. Ung., poeta – David Bellevari nobil. Ung., parvista – Joannes Nagylesenyei nobil. Ung., syntaxista – Paulus Tobolinus grammat. – D. C. de Chák principista [!] – Joannes Horvath nob., princip. – Michael Horvath nobil., grammat. – Georgius Horvath nob., grammat. – Parvistae: Sigismundus Chemnicki nobil Ung. – Samuel Berthoti nobil. Ung. – Adamus Gergei nob. Ung. – Albertus Gladecki nob. Polon. – Ludovicus Tarnoci nob. Ung. – Casparus Hedri nob. Ung. – Casimirus Szobkovich nob. – Casparus Berzeviczi nobil. – Stephanus Desöffi nob. – Salamon Kirsner – Balthasar Lehocki nobil poeta – Syntax[istae]: Georgius Robecius – Petrus Zivecki – Christophorus Horvath – Jacobus Rossa – Christophorus Michaelis – Matthaeus Zarzeki – Laurentius Saskevicz – Joannes Szolakovich – Albertus Skultetus – Franciscus Bochenski – Petrus Manowski – Jacobus Snyurka – Georgius Vatechowszki – Thomas Targy nobil. Ung. – Andreas Martinovszki – Matthias Vidkovich – Joannes Urbanovich – Stephanus Komaromi nobil. Ung. – Joannes Berkoviski – Stephanus Budovnicki – Stephanus Nagylessenyei nobil. – Principistae: Andreas Berzevici nob. Un. – Joannes Bipkovich – Valentinus Gribcuski – Petrus Horanski nob. – Grammatistae: Emericus Kiss nob. – Christoph. Rossa – Alexand. Jablenski nob. – Fabjanus Kossecki – Georgius Kisselius – Joann. Regulus – Joann. Rotlauff Simon Petrikovski – Parvistae: Albertus Kurpius – Albertus Gladecki nob. – Albertus Krausovvski – Andreas Regulus – Andreas Tarnoci nob. – Georgius Sartoris – Gabriel Görgei nob. – Franciscus Keglinski – Joann. Dovorany – Joann. Malichki – Jacobus Jugovich – Joann. Földi nobil. – Joann. Sztankai nob. – Jacobus Kolter – Joan. Lehocki nob. – Joan. Kramar – Joan. Tobiss – Joan. Sartor nobil. – Joan. Manovita – Jacobus Suatkovich – Jacobus Robecius – Joan. Kotkovvski – Joan. Sóoss nob. – Joan. Tabanus – Joan. Beckai nob. – Bartholomaeus Ormanich – Blasius Borichka – Blasius Tomkovich – Casparus Hödri nob. – Laurentius Sagittarius – Ladislaus Szinnyei nob. – Ludovicus Tarnoci nob. – Lucas*

Kluhoshovvski – Ludovicus Frölich nob. – Martinus Dobai nob. – Matthias Siroki – Matthaeus Szalatenik – Matthaeus Faber – Martinus Kurpius – Michael Chichochki – Matthias Dobovai nob. – Matthias Mriss. – Nicolaus Tarnoci nobil. gramm. – Ladislaus Körtvélessi nob. Ung. gram. – Christianus Bervaldt – Joann. Jablonski nob. poeta – Parvistae: Andreas Berzevich nob., princ. – Andreas Basta – Jacobus Mriss gramm. – Franciscus Fekete nobil. – Matthias Almasi – Matthaeus Margas – Matthias Stephanski – Philippus Hajduk – Petrus Saskovich – Samuel Dravecki nob. – Joannes Dravecki nob. – Samuel Saborski nob. – Georg. Laki nobil. gramm. – Andreas Harmath nob. Ung., synt. – Poetae: Stanislaus Mikulski – Sebastianus Lukasouski – Stephanus Görgei nob. – Sebastianus Gribek – Valentinus Bitner – Blasius Bericka – Blasius Tomkovicz – Moral[is] th[eologiae] a[uditores]: Michael Perinski nob. – r. d. Venceslaus Kiszely nobil. Moravus – Petrus Gorecki – Paulus Polentinus nobil. – Matthias Mokro poeta nob.

A darab szerzőjének Jozef Kuzmík Szuhay Pált tartotta (II 743). Szuhay azonban ebben az évben mint „missionarius concionator" szerepel a jezsuita rend névjegyzékében (Lukács: Catalogi Personarum II 766). A darab feltételezhető szerzője Mártonfalvay László Ignác, aki 1649 és 1651 között Szepeshelyen a humaniórák és a grammatika professzora volt (Lukács: Catalogus II 753).

A nyomtatvány egyetlen példányát Holl Béla ismertette (MKsz 1966: 169). A betűtípusok és a tipográfiai díszek alapján a lőcsei nyomda terméke. Megjelenési évszáma a címlapon szereplő kronosztichon alapján 1649.

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Piar* ①

2273

[1] DER NEWE vnd alte Allmanach auffs Jahr deß erworbenen Heyls MDCL... verfertiget von D a v i d e F r ö l i c h, deß Königreichs Vngern Astron(omo). – [2] (Prognosticon astrologicum, auff das Jahr nach der seligmachenden Menschwerdung Jesu Christi MDCL. ... mit möglichem Fleiß gestellet von D a v i d e F r ö l i c h i o, Röm(ischer) Käis(erlicher) Majest(ät) astronomo, in dero Königreich Vngarn.) Leutschaw [1649 Brewer].

A^8–D^8 = [32] fol. – 16°

RMK II 724 – Čaplovič 952

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek hónapversekkel, majd a 12 égi jegy magyarázata. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetbeosztása: *Vom Winter – Vom Vorjahr oder Frühling – Vom Sommer – Vom Herbst – Von den Finsternissen und daraus entstehenden Unheil an Krieg, Krankheiten und dergleichen – Von Krankheiten – Von Hauptaspekten und daraus entstehenden weltlichen Zufallen – Von Früchten der Erden.* A kiadványt a *Verzeichnis der Jahrmärkte in Ober und Nieder Ungarn* és a *Verzeichnis der Siebenbürgischen Jahrmarkte* című vásárjegyzék zárják.

David Frölich 1648. április 24-én hunyt el; az 1650. évre szóló naptarat valószínűleg előre összeállította (vö. **2278**). Ján Čaplovič kételkedett abban, hogy valóban ő a szerző (952).

Cf. **1370**!; **1649, 1679, 1727, 1771, 1831, 1887, 1930, 2001, 2062, 2107, 2145, 2174, 2218, 2316, 2372, 2417, 2470, 2528, 2580,** →

Budapest *Nat* ①

Püschel, Alexander: Doppelte aria... Leutschoviae 1649. – **Appendix 195**

2274

RATUŁOWSKY, Joannes: Ramvs stemmatis gentilitii... Matthiae de Lelocz Tarnoczi, episcopi Chanadiens(is), praepositi Scepusiens(is)... consiliarii in sublimem arborem crescens, quem Helicone Musarum decerptum eidem tamquam patrono ac mecaenati suo... in debitae observantiae ac devotionis animi tesseram m. Joannes Ratvlowski in diaecesi Strigoniensi ecclesiae Fridmanens(is) director in auspicio novi anni MDCŁ. summisse obtulit. Leutschoviae (1649) typis Breverianis.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – 1 ins., orn.

MKsz 1966: 169-170 – Čaplovič 973

Újévi köszöntőversek. – A címlevél hátán Tarnóczy Mátyás csanádi püspök címere látható, két oldalán az *M. T. D. L. E. C. P. S.* [Matthias Tarnoci de Lelocz, episcopus Chanadiensis, praepositus Scepusiensis] monogrammal. Alatta rövid vers szól a címerben látható *Lepusculus*hoz. A főrész első verse *Hologrammata* című, közepén *Reverendissimus Dominus Matthias Tarnoci* szövegű mezostichonnal. Ezután cím nélküli költemény dicsőíti Tarnóczy csanádi püspököt. A nyomtatványt *D. O. M.* kezdetű fohász zárja.

Joannes Ratulowsky (1619–1663) a krakkói egyetemen végezte tanulmányait, majd a poznani kollégium tanára lett. Az 1640-es évektől a szepességi Fridman helység parochusa. A címzett Tarnóczy Mátyás 1648-tól csanádi püspök és szepesi prépost, 1651-től váci megyés püspök volt.

A kiadványt elsőként Holl Béla írta le 1650. évi nyomtatványként (MKsz 1966: 169–170). Már Ján Čaplovič is megjegyezte, hogy inkább 1649 vége felé nyomtathatták (973). Megjegyzése logikus, joggal feltételezhető, hogy az 1650 újévére írt verseket már az előző esztendő utolsó heteiben elkészítették.

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Piar* ①

2275

SAPIENTIA Salomonis quaesita et possessa, quam... Matthiae Tarnoci de Lelocz, episcopo Csanadiensi, praeposito Scepusiensi, totique... capitulo neo-Gymnas(ium) Scepusiensis [recte: Scepusiense] Societatis Jesu, prospectante... domo comitum Scepusiensium ipsis ferijs natalitijs in scenam dabat anno, qvo primo Societas Jesv exercitationibvs poeticis Scepvsii vigere et innotescere incepit. [Leutschoviae] (MDCXLIX) [Brewer].

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn.

MKsz 1966: 169 – Čaplovič 960 – Staud I 455–456

Iskoladráma programja és szereposztás. – A Salamon király életéből szerkesztett iskoladráma programja a címlevél hátán két *Prologus*sal kezdődik. Öt, több *scená*ból álló *Actus*ra és *Epilogus*ra tagolódik. Szövegében több bibliai idézet is olvasható. Végül *Nomina actorum* sorolja fel a darab 1649. évi előadásának szereplőit: *Joannes Mokro poeta – com. Ladislaus de Csák infim. – Andreas Harmath nob. Ung., syntaxista – Paulus Polentinus Bohemus, theol. moral. aud. – Stephanus Nagylesenyei nob. Ung., syntax. – Ladisl. Körtvilesi nob. Ung., grammatist. – Joan. Rotlof grammat. – Jacobus Vincius Moravus theol. mor. aud. – Joannes Milcus, Georgius Drenyevicki, Georgius Kiselius, Joannes Horanski, Joannes Dravecki grammatistae – comes Steph. de Csak poes. aud. – Nicolaus Tarnoci nob. Ung., grammatista – Sigismundus Chemnicki nob. Ung., principista – Paulus Dobolinus grammat. – Georgius Laki nob. Ung., gram. – Petrus Incedi nob. Ung., princ. – Christophorus Horvath nob. Ung., syntaxista – Ignatius Patricius theol. mor. aud. – Joannes Ormanich – Joannes Urbanouich princip. – Petrus Fekete nob. Ung. poeta – Samuel Bertoti infimista grammat. – Joannes Horvat grammat. – Michael Horvat grammat. – Joan. Kis princip. – Stephanus Török syntaxista – Petrus Zivecki syntaxist. – Balthasar Lehocki poes. aud. – Christianus Beruald grammat. – Georg. Horvath nob. Ung. – Albertus Skultetus syntaxista – Joannes Nagy Lesenyei syntaxista – Adalbertus Lehocki poeta – Joannes Polyak infimista – Joan. Varali – Petr. Robecius – Paul Zarzecki – Joan. Szolokovich etc. syn.*

A bemutató előadást a szepeshelyi jezsuita gimnázium hallgatói a cím szerint az 1649. esztendőben, Tarnóczy Mátyás csanádi püspök és szepesi prépost születésnapján adták elő. Jozef Kuzmík valószínűnek tartotta, hogy e darabot Szuhay Pál írta (II 743). Szuhay azonban ebben az évben mint „missionarius concionator" szerepel a jezsuita rend névjegyzékében (Lukács: Catalogi personarum II 766). A darab feltételezhető szerzője Mártonfalvay László Ignác, aki 1649 és 1651 között Szepeshelyen a humaniórák és a grammatika professzora volt (Lukács: Catalogus II 953).

A nyomtatvány egyetlen példányát Holl Béla ismertette (MKsz 1966: 169). A betűtípusok és a tipográfiai díszek alapján a lőcsei nyomda terméke. Az évszám a címlapon szereplő kronosztichonból való.

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Piar* ①

2276

SCHLEGEL, Christoph: Geistlich Bluhm- und Baum-Werck bey... Leichbegängnis des...Friedrich Pobstens von Sittaw, etc. aus dem Hohenliede Salomons Cap. II. verß. 1.2.3. inn der deutschen Pfarr-Kirchen der... Freyen-Stadt Leutschaw zu betrachten, vorgestellet den 1. Junij im Jahre Christi 1649 durch Christophorum Schlegelium... daselbst pastorem. Leutschaw (1649) bey Lorentz Brewern.

A^4–K^1 = [40] fol. – 4° –Orn.

RMK II 706 – Caplovic 961

Gyászbeszéd. – A címlevél hátlapján *Vexilli pro memoria Pobstiana, in templo suspensi inscriptio*, a halotti zászló felirata olvasható. A következő lapon kezdődik Christoph Schlegel halotti elmélkedésnek is beillő, Friedrich Pobst fölött 1649 június elsején a lőcsei templomban tartott gyászbeszéde, amelybe több helyen versidézetek vannak beleszőve. A szöveget a prédikáció tartalmára és forrásaira utaló bőséges lapszéli jegyzetek egészítik ki.

A beszéd tanúsága szerint a Pobst család régóta Magyarországon élt, a Thurzókkal is rokonságban állt. Schlegel részletesen ismerteti a család 1563-ban nyert nemességét megerősítő oklevelét és címerét. Maga Friedrich Pobst 1614-ben született, hazai iskolái után Toruńban és Leidenben folytatta tanulmányait, széles körű nyelvi és jogi ismeretei voltak. 1649. május 17-én halt meg Lőcsén.

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Leipzig *DB* ① – Levoča *Ev* ① – Legnica *Templ* ○ – Wolfenbüttel ①

2277

DIE SPRÜCHE Salomonis. Darin(n)en viel nützlicher heylsamer Lehr und Trost zum gantzen menschlichen Leben fast dienstlich begriffen werden. Leutschaw 1649 [Lorenz Brewer].

A^8–H^8 I^8 ? = 72? fol. – 8° – Orn., init.

Sztripszky II 2551/99 ← MKsz 1892: 232 –Caplovic 962

A bibliai Példabeszédek könyvének fordítása. – E nyomtatvány egyetlen csonka példányban maradt fenn. A címlevél hátán *Vorrede auf die Sprüche Salomonis*. A mű törzse, a Példabeszédek könyve Martin Luther fordításában a cím megismétlésével kezdődik. 31 fejezetet (*Capitel*) foglal magában. A 10. előtt újabb cím olvasható: *Dies sind die Sprüche Salomonis*. Ugyanis e bibliai könyv első kilenc fejezete általában a továbbiak előszavának tekinthető, amint ezt az ismeretlen sajtó alá rendező is megjegyezte. Csak a 10. fejezettel kezdődnek Salamon bölcs mondásai. A fejezeteken belül a versek nincsenek megszámozva. Némelyik mondáshoz apróbetűs lábjegyzetek járulnak, amelyek egy-egy kifejezést magyaráznak.

E kiadvány létezéséről először Ráth György adott hírt saját példánya alapján (MKsz 1892: 232) azzal a megjegyzéssel, hogy az csonka. Valóban, az I füzet első két levele hiányzik, további levelei pedig rosszul vannak bekötve. Az I_7 levélen a 31. rész 12. versénél szakad meg a szöveg. Így mindössze 19 vers hiányzik az utolsó részből, amely egyetlen levélen elférhetett.

Budapest *Acad* ②*

2278

[1] UY ÉS O kalendariom Christus Urunk születése után 1650. esztendöre. Felsö Magjar országra, Szepessegre és rész szerint Erdely országra-is alkolmaztatott Frölich David késmárki astronomus által. – [2] (Prognosticon astrologicum, az az az plánétáknak és az nevezetes tsillagoknak forgásiból való jövendöles Christus Urunk születése után 1650 esztendöre... Froelich David, késmárki astronomus es practicus által.) Löcsén [1649] Brever Lörincz.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – Orn.

MKsz 1929: 219 – Čaplovič 953

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A naptárrész beosztása és a hónapversek megegyeznek az 1643. évre szóló lőcsei naptáréval (**1650**), azzal a különbséggel, hogy itt ajánlás nem olvasható. A hónapversek januári kezdősora: *Fürödj, kicsint igyál*. Az önálló címlappal ellatott prognosztikon fejezetei: *A télről – A tavaszról – A nyárról – Az őszről – A Napban és Holdban leendő fogyatkozásokról – A betegségekről – A fő aspectusokról és azoknak következendö esetekről – A földi termésekről.* A *Magyar krónika a magyar nemzetnek emlékezetes viselt dolgairol* az 1649. év eseményeivel végződik. A kiadványt a *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék zárja.

Ján Čaplovič szerint Frölich aligha lehetett a naptár összeállítója, hiszen 1648. április 24-én meghalt (953). Lehetséges azonban, hogy a szerző több év kalendáriumát már előre megszerkesztette; erre David Herlicius esetében is találni példát (vö. **1729**).

Cf. **1650**!

Budapest *Nat* ①

2279

FABER, Matthias: Vindex vindiciarvm acatholicae doctrinae circa materiam de justificatione, qvas Germanico libello, cvi titvlvs est Wunderseltzame Abendtheur, so auß der lutherischen Lehr erfolgen, opposuit m(agister) Joannes Gracza p. t. gymnasii Novisoliensis director, adiectus pro

svae et catholicae doctrinae defensione a... Matthia Fabro a Soc(ietate) Jesu permissu superiorum. Tyrnaviae 1649 typis Academicis per Philippum Jacobum Mayr.

A^4–I^3 = [7] + 61 + [1] pag. – 4°

RMK II 708 – Čaplovič 1948

Katolikus vitairat. – E munka elején Matthias Faber ajánlólevele olvasható, amelyet *Wolfgango Ochs a Sonnau in Sebenhof, caes. regiaeque Majest. consiliario, ejusdemque camerae Novisoliensis praefecto; ... Johanni Matthias Mayer... camerae Novisoliensis perceptori;... Iohanni Eselio... camerae Novisoliensis rationum magistro;... Casparo Wyrl... camerae Novisoliensis perceptoratus contrascribae, caeterisque ejusdem Camerae officialibus dominis suis...* címzett.

A főrész a jezsuita Matthias Fabernek az evangélikus Joannes Gracza *Vindiciae sanae et catholicae doctrinae circa materiam... justificationis* (**2290**) című művére adott viszontválaszát tartalmazza. Faber követve Gracza munkájának felépítését, külön-külön válaszol Gracza megigazulással kapcsolatos öt *dissertatio*jára, mindegyik disszertációt rövid bevezetés után négy-öt *Paradoxum*ban tárgyalja. Végül *Appendix adversarii* címmel a függelékre felel.

Matthias Faber, korának egyik leghíresebb hitszónoka hosszú ideig Ingolstadtban volt plébános, majd professzor az ottani egyetemen. 53 éves korában, 1637-ben Bécsben lépett be a jezsuita rendbe. Később Kremsben, Sopronban, 1649-ben pedig Besztercebányán működött mint hitszónok, innét Selmecbányára került. 1653-ban Nagyszombatban halt meg.

Cf. **2267**, –, **2287**, **2290***, **2291**

Budapest *Acad* ②* – Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ① – Eger *Dioec* ① – Halle *Univ* ① – Linz *Studienbibl* ① – Praha *Strahov* ① – Prešov *Ev* ①

Olim: Zirc

2280

PATRONA Hvngariae in caelos assumpta sub schemate victricis, triumphatricis Judith... principi Georgio Lippay de Szombor, archiepiscopo Strigoniensi... ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis episcopis, praepositis, abbatibus, canonicis, necnon... Hungar(iae) proceribus... senatui... civitatis Tyrnaviensis ab... Sine Macula Conceptae Virginis Sodalitate per academicos rhetores, aliosq(ue) ejus almae Congregationis sodales in eodem generali collegio Tyrnaviae tragocomice representata. Tyrnaviae MDCXLIX typis Academicis per Philippum Jacobum Mayr.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky II 2552/100 ← MKsz 1895: 140 – Čaplovič 1949

Iskoladráma programja és szereposztása. – E színjátékot a nagyszombati akadémia retorikaosztályának tanulói és az ott működő Sine Macula Conceptae Virginis Sodalitas tagjai adták elő Nagyszombatban 1649-ben, Lippay György esztergomi érseknek ajánlva. A címlevél után *Proloquium* szól a dráma címzettjeihez és a nézőkhöz. Majd *Eiusdem tragicomicae repraesentationis* címmel *XVIII schema* foglalja össze a bibliai Judit történetéről szóló iskoladráma tartalmát. Végül *Nomina actorum* sorolja fel a szereplők nevét: *Georgius Ioannes Oczko phil. magister, Silesius – comes Ioannes Draskovich de Trakostyan, syntaxista – Nicolaus Berchéni lib. baro de Székes, syntaxista – Blasius Pekuári Croata – Georgius Franciscus Novosedlik Slavus – Ioannes Christophorus Spindler Germanus – Ioannes Franciscus Hrupssa Slavus – Stephanus Mahalyi Ungarus Transilvanus – Thomas Kebell Hungarus Tyrnaviensis – Ioannes Lippay liber baro de Zombor, grammatista – Georgius Lippay liber baro de Zombor, principista – Michael Czobor de Czobor Szent Mihaly lib. b., par. – Franciscus Oczkay de Oczko nobilis Ung., principista – Ioannes Ruczka Slavus, grammatista – Andreas Fugatius Slavus, grammatista – Paulus Chomotousky Moravus, parvista – Stephanus Sexti Slavus, principista – Nicolaus Mindszenti nobilis Ung. de Torda, rhetor – Ioannes Barsony nobilis Ung. de Berén, rhetor – Paulus Baiczi nobilis Szakolczensis, rhetor – Ioannes Franciscus Tatay nob. Ung. Tyrn., rhetor – comes Paulus Ezterhazi de Galantha, syntaxista – Daniel Sallacher nobilis Styrus Petoviensis, rhetor – Ioannes Ordodi nob. Ung de Ordod, rhetor – Sigismundus Klobucziczky nob. Ung. de Klobuczicz, rhetor – Franciscus Soltz nobilis Ung. Tyrnaviensis, rhetor – Ioannes Zguricz Croata Rohoviensis, rhetor – Ioannes Kyss Ungarus Czalloköziensis, rhetor – Iacobus Matulink Slavus Stomphensis, rhetor – Ioannes Laurentius Huszar Szelinczіensis, rhetor – comes Adamus Vesseleni de Hadad, poeta – Benedictus Czeri nob. Ung. de Sáros Patak, rhetor – Andreas Martinovich Croata, rhetor – Stephanus Anderst nob. Ung. Tyrnav., rhetor – Franciscus Baboczay nobilis Ung. Iaurinensis, rhetor – Stephanus Rohonczi nob. Ung. de Ottövin, rhetor – Stephanus Farkas nob. Ung. Czalloköziensis, rhetor – Valentinus Szenthe nob. Ung. Nittriensis, rhetor – Adamus Ballassa de Gyarmath lib. baro, principista – Martinus Rakovviczky nob. Posoniensis, grammat. – comes Nicolaus Draskovich de Drakostyan, poeta – comes Ioannes Draskovich de Drakostyan, syntaxist – Michael Bartok nob. Ung. de Dobred, rhetor – Ioannes Selley Ungarus Selliensis, rhetor – Nicolaus Ondregkovich Slavus Dobrovodens., rhetor – Nicolaus Kéry de Kér Ungarus, rhetor.*

A nagyszombati Akadémián 1649-ben Gabriel Dietenshamer volt a „professor rhetoricae" és egyben „praeses congregationis" is (Lukács: Catalogi personarum III 242). Nagy valószínűséggel ő tekinthető a darab szerzőjének.

Budapest *Nat* ①

2281

[VÁSÁRHELYI Gergely transl.]: R(everendi) P(atris) P e t r i C a n i s i i Societatis Iesv theologi catechismus Latino-Ungaricus. Tyrnaviae (1649) typis academicis per Philippum Mayr.

A^8–F^8 G^4 = [1] + 101 [recte 102] pag. – 8° – Orn.

RMK II 707 – Sztripszky I 1993/200 ← MKsz 1881: 233 – Čaplovič 1947

Katolikus katekizmus latin és magyar nyelven. – A címlap hátán kezdődik Petrus Canisius *Parvus catechismus catholicorum* című művének latin-magyar nyelvű kiadása. A latin szöveg a páros, a vele párhuzamos magyar a páratlan lapokon olvasható. A magyar szöveg kisebb, főként helyesírási és hangtani igazításoktól eltekintve megegyezik Vásárhelyi Gergely korábbi kiadásokból ismert fordításával (**860**).

Cf. **860***!, **907***!; **1656**, –, →

Budapest *Nat* cop. – Kalocsa *Dioec* ①

Articuli dominorum... statuum et ordinum regni Hungariae... Posonii 1649. = **Appendix 196**

Lelki tenger... Posonban 1649 Akszamitek. – Vide **2282**

2282

[NÁDASI János]: Lelki tegez es a boldog halálhoz igaz gyónás és imádság által készülö szivnek rövid imádságos kis nyilacskái és áhítási. A posonyi Congregatióból-való egességesek, betegek, gyónok és a betegek-körül forgolódo atyafiak kedvéért megjobbítva nyomtattatott harmadszor Posonban 1649 [typ. Societatus Jesu] Akszamitek Zakariás.

)§(⁶, A¹²–I¹² K⁶ = [12] + 237 [recte 227] + [1] pag. – 24° – Orn., init.

Sztripszky I 1994/201 ← MKsz 1881: 238 – Čaplovič 359 – Čaplovič 360

Katolikus elmélkedő imádságoskönyv. – A címlevél hátán *Boldog kimúlásért* című vers olvasható. Kezdősora: *Jézus, Máriának értem megholt fia.* A név nélkül írt ajánlás *Gróf rimaszécsi Szecsi Anna Mária asszonynak,... gróf hadadi Wesselenyi Ferenc, felföldi generális... házastársának* szól, és *Posomban 11. Maij 1649.* kelt. Ebben a magát meg nem nevező szerző művének allegorikus címét a *szeretetnek édes és tüzes nyilacskái*val értelmezi, amelyekkel Avilai Szent Teréz szívét mennyei angyal sebesítette meg. Ezt követi *Az üllő ünnepeknek kalendárioma*, vagyis a kötelező ünnepek jegyzéke, amelyeket az 1611. évi nagyszombati zsinat előírása (**1023**) szerint *meg kell ülni.* Ezután rövid tartalomjegyzék következik, amely a főrész fejezeteit sorolja fel, és a *Boldog halálra készülő szíveknek minden órára elrendelt reggeli imádságos nyilacskái avagy fohászkodási* címmel kezdődik. A további fejezetek címei: *A halálhoz készülő léleknek ajánlása – Estvéli számvetés – A gyónás előtt való imádságos fohászkodások – A gyakorta való gyónásról – Az Úr vétele előtt – Kis nyilacskák, avagy szívbéli rövid óhajtások – Boldog halálhoz készülő egészséges vagy beteg embernek üdvösséges fohászkodási – A halálra vált szentekkel így imádkozhatol egészséges és beteg korodban is boldog kimúlásért – Imádság a halálra váltakhoz való könyörületességért – Intések.*

A kiadványban előforduló verses részletek incipitmutatóra utaló kezdősorai a következők: 42. lap: *A jobb kezedből minden jó* – 43: *Bal kezednél bal szívemet* – 45: *Jaj, mint voltam lefektemben* – 48: *Bánom, édes Sz. Istenem* – 49: *Segélj, Jézusnak szent szíve* – 111: *Szánlak, édes szép Jézusom* – 132: *Ó lelkemnek felserkentő ösztöne!* – 141: *Ó örök boldogság* – 145:

Szenvedjek most, én Istenem – 163: *Egy félpeccentésnyi kis gyönyörűségért* – 164: *Ó pokolra szédült fejemnek doktora – Jaj, szép óráimat mire vesztegettem* – 166: *Félek a halálnak elvetett törétől – Ó édes Istenem, adjad, hogy jól féljek* – 167: *Ó halál, ítélet! Ó pokol s mennyország* – 170: *Ó minden jaj nélkül való alleluja – Vigy ki Uram Jézus e dögös veremből* – 171: *Mert keserves fogság ez a rossz szabadság – Nem lesz ott háború, fájdalom, betegség – Ó, oda készüljünk tehát, édes testem.*

E név nélkül megjelent kiadványt Petrus Ribadeneira egykorú jezsuita író lexikona (Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 482) Nádasi János műveként említi (vö. Sommervogel V 1525). A címből és az ajánlásból kiderül, hogy ez az imádságoskönyv Széchy Mária „neve-szárnya alatt" 1649-ben már harmadszor jelent meg ( )§(2v). Az első két kiadásból példány mindeddig nem ismeretes (**2076** és **2237**).

Tüskés Gábor „Nádasi más, halállal kapcsolatos döntően naptári szerkezetű" összeállításai között ismertette röviden e munkát (A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai. Bp. 1997, 136).

E nyomtatványt példány ismerete nélkül *Pharetra spiritus* címen Sztripszky Hiador Rosty Kálmán közlése nyomán vette fel bibliográfiájába (I 1994/201 és MKsz 1881: 238). Példány alapján először Ján Čaplovič írta le Jozef Telgársky kéziratos feljegyzését követve, de tévesen *Lelki tenger* címmel (359). A Lelki tenger → Lelki tegez elírás miatt nem vette észre, hogy azonos munkáról van szó, ezért a magyar nyelvű Pharetra Spiritust példány alapján külön műként vette fel bibliográfiájába (Čaplovič 360).

Cf. **2076**, **2237**, –

Budapest *Nat* ② + cop. – Milano *Ambrosiana* ①

2283

⟨Orationes Slavonicae pro Sexu Sequiore. Posonii 1649 typ. Societatis Jesu.⟩

Čaplovič 358a

XVII. századi adat alapján feltételezhető. – Szláv nyelvű katolikus imádságoskönyv.

E kiadvány egykori létére Ján Čaplovič következtetett (Čaplovič 358a, II. kötet 909) Tomka Szászky János könyvtárának kéziratos katalógusában a fenti formában olvasható cím alapján (Literárny archív Matice slovenskej C 328, 129. pag.). A szláv nyelvek közül a pozsonyi nyomda esetében ebben a korban a horvát, a szlovén, a biblikus cseh és a szlovák jöhet számításba.

—

Pharetra spiritus. Pozsony 1649.– Vide **2282**

2284

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1650. Hermannstadt 1649 Pistorius. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1700**!

2285

STIERIUS, Joannes: Epitome metaphysica ex variis probatisque authoribus in usum scholasticae juventutis collecta a m(agistro) Johanne Stierio. Recusa vero Cibinii 1649 per Marcum Pistorium.

A^8–F^8 = 96 pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 709 – Nägler 279–281

Metafizikai és morálfilozófiai tankönyv. – A címlap hátán *Johannes Ohrhendius, p. t. gymnasii Cibiniensis rector suo et totius scholae Cibinien. nomine* külön szöveg nélkül ajánlja a művet *Decano, senioribus reliquisque almi capituli Cibiniensis pastoribus et symmistis... ut et reipublicae Cibiniensis consuli regio et sedis judicibus, caeterisque senatorii ordinis senioribus et assessoribus*. A nyomtatvány *Proemium. De natura et constitutione metaphysicae* címmel kezdődik, és két részben tárgyalja a metafizikát. A *Pars generalis metaphysicae* harmincegy *caput*ot foglal magában, a *Metaphysicae pars specialis, seu propria de entis speciebus analogatis, substantia et accidente* három *caput*ot tartalmaz. Az utolsó 26 lapot a *Philosophia moralis sive de disciplina ethica... in usum studiosae juventutis compendio huicce metaphysico annexa et adjecta* című függelék tölti ki. Ez ugyancsak két részre tagolódik. Az első a *Proemium. A De natura et constitutione ethicae* három *caput*ra terjed, majd a *Pars II. seu propria philosophiae moralis* című részben a negyedik-tizenhetedik *caput* olvasható.

Joannes Stierius (1599–1648), arnstadti evangélikus lelkipásztor *Praecepta metaphysicae ex probatis auctoribus collecta...* (Erfurt 1635) című metafizikai tankönyve számos kiadást ért meg Európa-szerte. Összehasonlítható példány hiányában azonban kérdéses, hogy e szebeni kiadás mennyire követi az eredetit, továbbá, hogy a függeléket képező etikai kompendium hozzátartozik-e Stierius művéhez, vagy esetleg a kiadó Joannes Ohrhendius szebeni rektor önálló alkotása. Feltételezhető, hogy Ohrhendius közvetlenül Stierius munkájának 1635. évi erfurti kiadása alapján dolgozott, amelynek egy példányát „T 3760" jelzet alatt őrzi a brassói levéltár.

Braşov *Arch* ① – Bratislava *Acad* ① – Budapest *Acad* cop (Bratislava) – Halle *Univ* ① – Sibiu *Arch* ① (Aţel, Hetzendorf) – Sibiu *Civ* ① – Sibiu *Ev Arch* ④* – Sibius *Mus* ① ① ①

Comenius, Joannes Amos: Januae linguarum vestibulum... cum versione... Bohemica et Germanica... Trenchinii 1649. – Vide **Appendix 197**

2286

CURTIUS, Alexander Carolus: Livia flavia invidia Plutonis gratia comes virtvtis siue panegyris in cladem (dico laudem) asinorum... porcoru(mque) aliena adrudientium... facta, habita in consistorio liviorum, faluobiliorum, non-uidentiu(m) invidentiumq(ue) anno quo magna deos caros explebant orgia saxo... ad Kalendas Graeco Cretenses mensis Larvarij. Trenchinij (1649) typis Laurencij Beniamini ab Hage.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 980 – Čaplovič 1787

Dicsöitö beszéd. – Az *I. N. D.* kezdetű főrész különösebb címzés nélkül az erény állandó kísérőjéről, az irigységről szól. Szerzője csak a beszéd utolsó mondatában említi címzettjét. *Gabriel Illéshazit*, majd így írja alá nevét: *M. Alex. Carolus Curtius, ss. th. d., gimn. Illeshaziani Totlip. p. t. director.*

E nyomtatványt a címlapon olvasható kronosztichon hibás olvasata alapján Szabó Károly 1661-re datálta (RMK II 980). Ján Čaplovič észlelte a hibát, mivel 1661-ben már nem Vavrinec Benjamin Od Háje volt a trencséni nyomdász (Caplovic CXCII), s a kiadvány megjelenését **1649-re tette**, mivel Curtius ez év augusztusa után (vö. **2287**) megvált tótlipcsei rektori állásától (1787). Čaplovič álláspontját a kronosztikon helyes olvasata igazolja: *Magna Deos Caros eXpLebant orgIa saXo*, ha a számértékkel rendelkező betűket nem összeadjuk, hanem egybeolvassuk, az valóban az *MDCXLIX*-es évszámot adja.

Alexander Carolus Curtius 1620 körül született Litvániában. Tanulmányairól biztos adat nem ismeretes. Az 1640-es években előbb Tótlipcsén volt rektor, majd 1649 és 1651 között a besztercebányai gimnázium rektora, később Kielben lett az olasz és francia nyelv professzora.

Budapest *Nat* ① – Martin *MS* ②*

2287

CURTIUS, Alexander Carolus: Oratio fvnebris habita in funere clariss(imi) m(agistri) Johannis Gracza, gymnasij Neosoliensis p. t. directoris a m(agistro) Alex(andro) Car(olo) Curtio... gymn(asii) Illieshaziani Totlipt(sensis) p. t. directore, rogatu senatus populiq(ue) Neosoliensis, anno 1649. die 7. Augusti in eiusdem civitatis gymnasio. Trenchinij (1649) typis Laurentii Beniamini ab Hage.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 710 – Čaplovič 1788

Gyászbeszéd. – A címlevél hátlapján áll a szerző ajánlása *Judici, senatui populoque ... reipublicae Trenchiniensis,... Michaeli Ascanio doctori medico,... Jonae Hadikio, seniori*

contubernij vigilantis, Johanni Augustini Dubnicensium, Michaeli Lazio Cassensium antistitibus... maecenatibus. A második levélen a 45. zsoltárból vett textussal kezdődik az a gyászbeszéd, amelyet Joannes Gracza, besztercebányai evangélikus gimnáziumi igazgató emlékére tartott 1649. augusztus 7-én Alexander Curtius.

Budapest *Nat* ②* – Martin *MS* ①

2288

EPOS hymenaevm, quod in honorem... Iacobi Faschko, ... gymnasij Baanensis rectoris... in matrimonium ducentis... virginem Dorotheam... Iohannis Wranai, senatoris... et reipublicae Trinschiniensis jurati assessoris... filiam, minerulum ibidem cum alijs amicis voce gratulabunda ludebat... Trinschinii (MDCXLIX) typis Laurentij Beniamini ab Hage.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 712 – Caplovič 1789

Lakodalmi versek. – A nyomtatvány Jacobus Faschkonak, a báni evangélikus gimnázium rektorának Dorothea Wranaival, Joannes Wranai trencséni tanácsos leányával kötött házassága alkalmából készült. A címlap hátán kezdődő főrészben a következő szerzők költeményei olvashatók: (1) *Samuel Czernak, ecclesiae Nouosolien. Schlauorum pastor* – (2) *Iohannes Sinapius, gymn. Baan conrector* – (3) *Samuel Francisci, scholae Besztertzen. rector* – (4) *Georgius Buschani, cantor Baanen.* – (5) *Iohannes Crispin., collega loci illius* – (6) *Daniel Krman Priuidien.* – (7) *Stephanus Karikas Vng.* – (8) *Samuel Malouitzenus Mor.* – (9) *Georgius Hodikius Vng.* – (10) *Zacharias Lani Vetus.* – (11) *Iohannes Ellek Báthen.* – (12) *Andreas Johanides Raijetzensis* – (13) *Andreas Fassko Brisnen.* – (14) *Andreas Piscatoris* – (15) *Vencislaus Dentulinus Dryetom* – (16) *Daniel Maltiades Mot.* – (17) *Daniel Prlitzius Csayten.* – (18) *Iohannes Lani Boless.* – (19) *Georgius Holnaich Priuidien.* – (20) *Michael Welligrande Posson.* – (21) *Paulus Welligrandt Posson.* – (22) *Andreas Szedlar Báán.*

A házasságkötés 1649-es évszáma a címlapon közölt kronosztichonból derül ki. Jacobus Faschko 1654-ig működött Bánban rektorként (vö. **2344**).

Budapest *Nat* ①

2289

GAŽÚR, Matej: Enneas diuersi generis epithalamiorum, solennitati nuptiarum... Pauli Ostrosith de Ghiletintz, arcium Illava et Liptovivar, nec non castelli Ludan liberi et haereditarii domini, equitis aurati... dominam Evam Vifalvsi, ... Francisci Zai relictam in matrimonium ducentis die 17. Ianuarij anno sedeci-centeno, deno quater, atque noueno... fabrefacta a

Matthia Gazur Turocz-Mossovino... domini sponsi... quondam praeceptore, nunc seruitore. Trenczinii (MDCXLIX) typis Laurentij Beniamini ab Hage.
[j]⁴ = [4] fol. – Orn., init.

RMK II 713 – Čaplovič 1790

Lakodalmi versek. – Ez az alkalmi nyomtatvány Matej Gazúrnak Osztrosith Pál és Zay Ferenc özvegye, Újfalusy Éva 1649. január 17-én tartott esküvőjére készült költeményeit tartalmazza. A címlap hátán *Praeambulum* című vers szól a vőlegényhez. A főrész kilenc különböző műfajú és formájú verset tartalmaz. Ezek címe néhol kiegészítésre szorul, mivel e nyomtatvány egyetlen ismert példánya kissé sérült: I. *Distich[on]* – II. *Tetrastichon* – III. *Hexameter* – IV. *Correlativum panegyricum* – V. *Pertextum votivum* – VI. *Ado[..] decagrammato[n]* – VII. *[Cu]bus* – VIII. *Heroicum – [Disti]chon Christum ad nuptias invitans*. A nevek és a versek bizonyos szavai, betűi piros nyomással készültek, és így kaptak hangsúlyt.

Matej Gazúr (1588 körül – 1659 körül) tanulmányai elvégzése után necpáli, majd illavai tanító lett ahol nevelője volt Osztrosith István három fiának. II. Ferdinándtól nemességet kapott. 1650 körül a Trencsén megyei Kaszán lett evangélikus lelkész.

Budapest *Nat* ②*

2290

GRACZA, Joannes: Vindiciae sanae et catholicae doctrinae circa materiam sanctissimae iustificationis ab absurdis seu deductionibus non tolerandis, quibus eam p(ater) Mathias Faber iesuita in libello Germanico, cui titulum fecit: Wunderseltzame Abendthewer, welche entspringen auß der Luterischen Lehr etc. sua sophistica odiose et insidiose praegrauare conatus est, conscriptae et ad disputandum propositae a m(agistro) Johanne Gracza, p. t. gymnasij Nouisoliensis directore, respondente Paulo Bellobradeno Bellusen(si), gymnasij ejusdem alumno. Die (7) mensis Maij, horis ante et pomeridianis. Trenschinij (1649) typis Laurentij Beniamini ab Hage.
A⁴–F⁴ = [24] fol. – 4° – Orn.

RMK II 714 – Čaplovič 1791

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján *m. Joh. Gracza* Besztercebányán 1649-ben kelt rövid ajánlása olvasható, amelyet *Johanni Madacz de Also-strehova et in eadem domino haereditario,... Matthaeo Bezzegh de Haynik, reipub. Novi-Solien. advocato judici, coeterisque... civitatis Novosolien.... senatoribus, scholarchis et vigintiquatuor-viris; nec non... Michael-Johanni Moschlenero, reipub. Novosolien. senatori, scholarchae, notario jurato, arcisque capitaneo... compatri honorando,... Martino Kochlacz, ejusdem reipub. Vigintiquatuor viro primario, compatri charissimo* címzett.

A főrész öt értekezést, *dissertatio*t foglal magában. Ezekben Joannes Gracza az általa *catolicus*nak nevezett evangélikus álláspont helyességét, illetve Luther tanításait védelmezi a megigazulás egy-egy részletkérdésében Matthias Faber *Wunderseltsame Abenteuer, welche entspringen aus der Lutherischen und Kalvinischen Lehr* című Poznanban 1643-ban és később Bécsben 1650-ben megjelent művével szemben. Gracza munkáját rövid összefoglalás zárja: *Pro conclusione addo.*

E disszertációkat az Országos Széchényi Könyvtár első példányának címlapján látható kéziratos bejegyzés szerint 1649. május 7-én bocsátották nyilvános vitára a besztercebányai evangélikus iskolában.

Az ajánlásból kitűnik, hogy a jezsuita Faber, aki 1649-ben került Besztercebányára hitszónoknak, említett művének példányait osztogatni kezdte a városban. Ezért bízták meg Graczát az ajánlásban megnevezett személyek, a város vezetői a válaszadással. E disputációs kötetét hamarosan még egy hasonlóval egészítette ki Gracza, amelyet Lőcsén nyomtattak ki (**2267**). Faber viszontválaszai is még ugyanebben az évben megjelentek. Az e disputációra válaszoló Nagyszombatban (**2279**), a folytatására (**2267**) válaszoló Bécsben (RMK III 1718). Gracza 1649. augusztus 2-án bekövetkezett hirtelen halála után (vö. **2287**) pedig evangélikus részről Horváth András folytatta a vitát (vö. **2291**).

Cf. **2267**, **2279**, **2287**, –, **2291**

Banská Bystrica *Arch* ○ – Buchlov ○ – Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ① – Prešov *Ev* ①

2291

HORVÁTH András: Disquisitio, qua Romanam Hildebrandinam ecclesiam, cui caput infallibile posterioribus ecclesiae Novi Testamenti seculis est enatum et fabricatum, ab antiqua Romana ecclesia in multis degenerasse; item, unde hominibus Scripturam Sacram esse verbum Dei constare possit; et ubi ecclesia contra quam portae inferorum non sint praevaliturae ante Lutherum fuerit, p(atri) Matthiae Fabro Jesuitae, qui calamum contra m(agistrum) Graczam spiritu superbo strinxit, demonstratur. Adornata studio Andreae Horvat Veterosolien(sis) die 25 mensis Augusti. [Trenchinii 1649 Od Háje.]

[ ]^{4}, A^{4}–I^{4} = [8] + 72 pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 722 – Caplovič 1803

Evangélikus vallási vitairat. – A címlevél hátlapján kezdődik a szerző ajánlása, amelyet *Gabrieli Illieshazi... haereditario a Trenchin, ejusdemque comitatus Trenchiniensis perpetuo et supremo comiti... caesareae regiaeque majestatis consiliario et cubicularioi;... Stephano Thökö-li... haereditario domino arcis Kezmark, comitatus Arvensis supremo comiti... equiti aurato;... Ladislao Zay de Czömer, libero baroni ac haereditario domino arcis et castri Ugrócz, equiti aurato* címzett. A főrész, amely az ajánlás után új lapon, de külön cím nélkül kezdődik, a ró-

mai katolikusok és protestánsok között az egyházról szóló eltérő tanításokat tárgyalva Matthias Faber *Vindex vindiciarum doctrinae acatholicae* című, Bécsben 1649-ben megjelent művére válaszol (RMK III 1718). Horváth e munkájával Joannes Gracza Matthias Faber elleni hitvitáját folytatta (vö. **2290**).

A zólyomi születésű Horváth András († 1662 után) hazai iskolái elvégzése után külföldi egyetemeken tanult. 1646-tól Zsolnán lett rektor, 1649-től Kassán, 1652-től Trencsénben, 1655-től Eperjesen. Később Eperjesen városi jegyző volt.

Szabó Károly e kiadványt a bártfai nyomda termékének tartotta (RMK II 722). Ján Caplovič azonban a nyomtatványban használt betűtípusok alapján megállapította, hogy az kétségtelenül a trencséni nyomdában készült (1803 és XXVII). A címlapon látható dátumról „augusztus 25" mindketten azt tartották, hogy az az 1650. évre vonatkozhat. A nyomtatás időpontjának meghatározásában azonban egyikük sem vette figyelembe az egész vita lezajlásának igen gyors ütemét. Matthias Faber ugyanis 1649 elején kezdte terjeszteni Besztercebányán *Wunderseltsame Abenteuer* (Poznań 1643) című művét. E munkára Joannes Gracza két részletben válaszolt. Feleletének első fele 1649 májusában jelent meg (**2290**). Szabó és Caplovič is úgy vélte, hogy ugyanezen év augusztus 25-ig túlságosan rövid lett volna az idő Faber viszontválaszára és Horváth újabb feleletére. Fabernek Gracza májusi keltezésű disszertációjára adott viszontválaszának (**2279**) pontos megjelenési ideje nem ismeretes, de Gracza disszertációjának második részére, amelyet 1649 júliusában bocsátottak nyilvános vitára (**2267**), Faber 1649. augusztus 10-én keltezte feleletét (RMK III 1718 előszavának végén). Időközben azonban Gracza váratlanul elhunyt. Temetését augusztus 8-án tartották Besztercebányán (**2287**). E dátumok alapján kétségtelennek tartható, hogy e vita – más hitvitákhoz hasonlóan – igen gyorsan zajlott le, s a Gracza helyébe lépő Horváth műve már 1649. augusztus 25-én készen állt. Mint az ajánlásból kitűnik, Horváth az *oratio* és a *colloquium familiare* műfaji szabályai szerint írta meg válaszát, tehát az augusztus 25-i dátum nem feltétlenül a megjelenés idejét jelzi, hanem esetleg a beszéd megtartásáét, de e munkát augusztus 25. után bizonyára igen hamar, még 1649-ben kinyomtatták.

Cf. **2267, 2279, 2287, 2290***, –

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Ref* ① – Košice *Dioec* ○ – Kremnica *MS* ① – Levoča *Ev* ① – Pécs *Univ* ①

2292

[1] KALENDÁŘ nowý s pranostykau hwězdář(skau) na horyzont Králo(wstwj) Vherské(ho) a zemi okolnjch sewssj pilnosti calcurowaný a sepsaný od M. S i m e o n a P a r t l i c i a k létu Páně MDCL. – [2] (Pranostyka hwězdářská... sprawená a dirigirowaná na meridián trenčanský a giných okolnjch mjst od M. S i m e o n a P a r t l i c i a astronoma etc. k létu Páně MDCL.) (V Trenčíně) [1649] (v Lorence Benyamina Wodháge).

A^8–H^8 I^4, ¶^{8}, ¶¶^{6} = [84] fol. – 16° – Mult. ill.

Sztripszky II 2556/104 ← MKsz 1899: 282 – Knihopis 6889 – Caplovič 1794

Új naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven. – A címlapon III. Ferdinándot ábrázoló fametszet *Rex Ferdinandus III, De. Gr. Ro. Imp. S. A. Hun., Bohemiae Rex* felirattal, a magyar, a cseh és a morva címerrel. A címlevél verzóján *Laurentius Beniamin ab Hage, Typographus Trenchinien.* ajánlja a naptárat *Illustrissimo ac celsissimo comiti... Gabrieli Illieshazy...* A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek hónapillusztrációkkal. A naptár további részei: *Naučení a správa aspektuv: kdy se koli má co dobrého začíti, aneb nebezpečného zanechati* (A csillagok helyzetéből levonható tanítás és üzenet, mikor kell valami jót elkezdeni vagy valami veszedelmeset abbahagyni) című verses fejezet – *Chcešli také vědeti, kdy más co pod kterým znamením začíti dělati* (Akarod-e azt is tudni, mikor, milyen csillagzat alatt kell valamit elkezdened?) – *Správa velmi potřebná, kterak se má chovati člověk každého času i při pauštění krve tak aby v dobrém zdraví život svůj zachovati mohl* (Igen hasznos tanács, miként kell az embernek minden időben viselkednie, érvágáskor is, hogy az életét jó egészségben megtarthassa) – *O pauštění krve žilau* (Az érvágásról).

Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *O zimě* (A télről) – *O jaru* (A tavaszról) – *O létu* (A nyárról) – *O podzimku* (Az őszről) – *O zatměních světel nebeskych...* (A nap- és holdfogyatkozásokról) – *O válce a nepokoji* (A háborúról és békétlenségről) – *O nemocech a neduzích zdraví lidského* (Az emberi egészség betegségeiről és nyavalyáiról) – *O aurodách zemskych, obilí a vínu* (A mezei terményekről, a gabonáról és a szőlőről) – *O vyborném a dobrém setí, kdy a kterého času co syti se má, přitom i o jinych pěknych užitečnych naučeních jednoho každého měsíce* (A kitűnő és jó vetésről, mikor és milyen időben mivel kell táplálkozni, emellett az év minden egyes hónapjának más szép és hasznos tudnivalóiról) – *O spůsobu některych království a zemí, a neyprve o Hořejších Uhřích, o Hořejších Sedmihradčanech, o Moravě a o Missní* (Némely királyság és ország életéről, és legelőször Felső-Magyarországról, Felső-Erdélyről, Morvaországról és Meissenről) – *O Dolejších Uhřích, o Dolejších Sedmihradčanech a Rakausych* (Alsó-Magyarországról, Alsó-Erdélyről és Ausztriáról) – *O Království Českém* (A Cseh Királyságról) – *O Hořejším Slézsku a Malém Polsku* (Felső-Sziléziáról és Kislengyelországról) – *O Dolejším Slézsku* (Alsó-Sziléziáról) – *Druhá stránka pranostyky, v níž se vypravuje o proměnách povětří in specie, a o jistém času, nastání jednoho každého měsíce a čtvrtí jeho* (A prognosztikon második része, amely részletesen megmagyarázza a légköri változásokat és minden újholdnak és negyedének pontos kezdetét) – *Jarmarkové, kteříž se v Horních i Dolních Uhřích držívají* (Vásárok, amelyeket Felső- és Alsó-Magyarországon tartanak). E rész végére nyomtatták a kolofont. A korábbi évek trencséni naptárai ezzel a fejezettel végződtek, itt azonban még két újabb vásárjegyzék következik: *Jarmarkové Margkrabství Moravského* (A Morva őrgrófság vásárai) – *Jarmarkové neyprednějších měst v okolních krajinách pro rozličné kupce a handlovní lidí položené* (Vásárok a környező országok legfontosabb városaiban kereskedők számára összeállítva). A kiadványt az *O čtiřech živlích* (A négy elemről) című vers és újabb kolofon zárja.

Simeon Partlicius 1614-ben szerzett magiszteri fokozatot a prágai egyetemen. Frigyes pfalzi választófejedelem és cseh király fiának a nevelője; a fehérhegyi csata után (1620) Hollandiába is követte. Később katolizált, és visszatért Csehországba. Cseh nyelvű naptárai 1617-től jelentek meg többnyire Prágában.

Cf. **1752**!

Budapest *Nat* ①

2293

NUCLEUS historico-politicus e probatissimorum auctorum scriptis excerptus, et in sex tractatulos (quorum catalogum vltima exhibet pagina) diuisus. Primum Hispanica lingua editus, in inde Italicam et ex hac in Latinam quondam opera Casparis Ens L. translatus, nunc vero ob defectum similium exemplarium denuo ad praelum reuocatus. Cum indice rerum et verboru(m). Trenshinij MDCXXXXIX tipis Laurentij Beniamini ab Hage.

()^{12}, A^{12}–N^{12} = [24] + 312 pag. – 12° – Init.

RMK II 711 – Čaplovič 1793

Államelméleti és történeti értekezés. – A címlap hátán idézet Gregorius Nazianzenustól. Az ajánlásnak öt variánsa ismert, amelyek csak a címzett nevében és a keltezésben térnek el egymástól. Az A-variáns: *Gabrieli Illieshazy de Illeshaza perpetuo a Trenschin et comitatus eiusdem supremo ac perpetuo comiti..., itemque Georgio Illieshazi... comitatus Lyptoviensis supremo perpetuoque comiti...* van címezve. A B-variáns: *Danieli Dubravio, antistiti Szenicien-sium..., ut et comitatus Poson., Nitrien., et Bars superattendeti...* A C-variánsból ma nincs hozzáférhető példány. Ján Čaplovič leírása szerint „Stephanus Petreczi de Petrecz" kassai polgárnak volt ajánlva. A D-variáns: *Georgio Guttenbergero, senatori... civitatis Novisoliensis.* Az E-variáns *Andreae Bogadi de Barannia et in pago Hanzlik commoranti.* Az ajánlás keltezése 1649 (A-variáns), vagy 1649 március 28 (B, C, D, E-variáns), aláírója minden esetben *Laurentius Beniamin ab Hage.* A bevezető részek még a következők. A mutató: *Index rerum ac verborum,* a végén Suetonius idézet; és a tartalomjegyzék: *Continentur hoc libello.* A hat részre osztott értekezés fejezetei a tartalomjegyzék alapján: *I. Dissertatiuncula de historia eiusque methodo – II Axiomata, seu selectissimae sententiae ex historia Francisci Guicciardini collectae – III. Aphorismi politici ex praestantissimis... historicis, Thucydide, Herodoto, Xenophonte, Tito Livio, C. Cornelio Tacito... Cominaeo et aliis – IV. Isagoge ad rempublicam seu principatum laudabiliter administrandum – V. Monita pro iis, quibus legationes obeundae sunt – VI. Ars gerenda magistratus seu praefecturae.*

A fordító a lorchi születésű Caspar Ens (cr. 1570 - 1636 után) német történetíró, aki a magyar történelemmel is foglalkozott (*Rerum Hungaricarum historia.* Köln 1604, vö. Apponyi Hungarica 676). Ez az értekezése először Kölnben jelent meg 1612-ben. A címlap és az ajánlás szerint eredetileg spanyol nyelven írták, majd olaszra fordították, ennek alapján adta ki Ens latinul. Az értekezés spanyol és olasz eredetije nem ismeretes. A kiadó Vavrinec Benjamin Od Háje, trencséni nyomdász a környéken élő világi és egyházi tisztviselőknek ajánlotta a munkát, hogy feladataik ellátásában segítse őket.

Budapest *Acad* ① („D" variáns) – Budapest *Civ* ① („A" variáns) – Budapest *Nat* ① ① („A" variáns) ① („B" variáns) + cop. partim (London) – London *BL* ① („E" variáns) – Martin *MS* ② („A" variáns) ① („C" variáns) – Praha *Strahov* ① – Trnava *Soc* ① („A" variáns)

Pálffy Tamás: Thesaurus perditus, seu oratio in exequiis Francisci Forgacz de Gimes... Trenchinii 1649 – Vide **2246**

2294

SINAPIUS, Joannes: Triga thesivm de animabvs separatis, quarum prima earum cognitionem, altera motum et tertia appetitum declarat. Fatis divinae providentiae disponentibus publico eruditorum examini proposita in palladio Galgotzensi die 8. Novemb(ris) anno 1649 a Johanne Sinapio, ibidem directore, respondentis vices subeunte Johanne Pastochio. Trenchinij (1649) typis Laurentij Beniamini ab Hage.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 715 – Čaplovič 1795

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátán a szerző *Georgio Lani, Danieli Dubravio* és *Joachimo Kalinkio... superintendentibus Evangelicarum ecclesiarum,... Michaeli Sinapio, seniori consistorij Turocensium... patri suo... Danieli Lani, seniori dioecesis Galgotzen. ... Davidi Lani, decano... sedis Baymocensis... affinibus et evergetis... ut et... judici et senatui populoque... Galgotzen.* ajánlja téziseit. Majd rövid bevezető következik *Ad philomusum et musophilum lectorem.* Ezután a szerző a halálban a testtől elszakadó lélek tulajdonságairól értekezik, a következő három fejezetben: *Elucidarius primus animarum separatarum cognitionem exhibens* (10 tézis), *Elucidarius secundus animarum separatarum motum exhibens* (6 tézis), *Elucidarius tertius animarum separatarum appetitum exhibens* (4 tézis).

E disputációt 1649. november 8.án vitatták meg a galgóci evangélikus iskolában. A vizsgáztató Joannes Sinapius, a vizsgázó Joannes Pastochius volt.

Joannes Sinapius (1625–1682) tanulmányait Eperjesen, majd Königsbergben és Thornban végezte. 1644-ben Bánban konrektorként, 1649–1652 között Galgócon rektorként működött. Ezután Szakolcán, Árvanagyfaluban, Trencsénben, majd Galgócon volt evangélikus lelkész. 1673-ban a pozsonyi delegatum judicium száműzetésre ítélte. Hallében halt meg.

Budapest *Univ* ①

2295

TARNÓCI, Martin: Asylvm theosophicum continens I. Aram historicam. II. Aram dogmaticam. III. Aram polemicam. In his ostenditur ad Christum, non vero sanctos in nostris necessitatibus, afflictionibus preces esse dirigendas. Expositum disquisitioni sub praesidio m(agistri) Martini Tarnoci in gymnasio Trenchiniensi respondente Georgio Fentt Jaurensi ipsis Idibus Octobris anno 1649. Trenchinij (1649) typis Laurentii Beniamini ab Hage.

[ ]^4 = [4] fol. – 8°

Čaplovič 1796

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán a *respondens Geor. Fentt* ajánlja a téziseket *Joachimo Kalinkiadi, superintendenti comitatus Trenchiniensis... apud Illavienses antistiti; Jonae Hodikio, seniori eiusdem comitatus... pastori Trenchiniensium; Georgio Bognar, pastori Jauriensium; Johanni Fentt, parenti.* A disputáció a címnek megfelelően három részre tagolódik: *Ara historica continens I. prosopographiam. II. chronologiam. III. aphormologiam. IV. Topographiam – Ara dogmatica continens Θέσει και ἄρσει; – Ara polemica continens Ζητήματα.* A téziseket a *Praeses*, vagyis Tarnoci négysoros latin nyelvű verse zárja.

E disputációt, amely a szentek segítségül hívásáról szól, 1649. október 15-én vitatták meg a trencséni evangélikus iskolában. Itt volt rektor 1649-ben a vizsgáztató Martin Tarnóci. A vizsgázó a győri származású Georg Fentt volt.

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

2296

TARNÓCI, Martin: Specvlvm orthodoxiae Lutheranae, in quo videnda proponuntur 1. Inductiva ejusdem 2. Promotiva 3. Appertinentia 4. Remotiva. Ad introspiciendum et ventilandum expositum sub praesidio m(agistri) Martini Tarnoci in gymnasio Trenchiniensi respondente Valentino Perennyei Gynziensi Calendis Septembris anno 1649. Trenchinij (1649) typis Laurentij Beniamini ab Hage.

[ ]^{4} = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 716 – Čaplovič 1797

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátán *Valent. Peren. respon.* ajánlja a disputációt *Stephano Lethenyei Verbi Divini apud Gynzienses praeconi, nec non vicinarum ecclesiarum Transdanubiarum antistiti, Samueli Müllero,... civitatis Trenchiniensis senatori...; Johanni Tholnay, causarum directori...; Stephano Hosztoty,... civitatis Gynziensis judici...; Andreae Sweticz, Georgio Hera, Johanni Szep, ibidem senatoribus.* A főrész négy *Membrum*-ban az evangélikus hit négy alapvető tételét védelmezi a katolikus hitvitázó irodalommal szemben.

A tételeket 1649 szeptember elsején vitatták meg a trencséni evangélikus gimnáziumban. A vizsgáztató Martin Tarnóci, a vizsgázó a kőszegi származású Perennyei Bálint volt.

Budapest *Ev* ②* – Budapest *Nat* ① + cop. (Martin) – Martin *MS* ①

2297

(BISTERFELD, Johann Heinrich): Elementa logica in usum scholae Albensis ita collecta, ut tyro trimestri spatio fundamenta logices cum fruc-

tu jacere queat. Editio tertia auctior. Magnovardiae MDCXLIX [Szenci Kertész].

A^8–D^8 = 40 + [24] pag. – 8° – Orn.

RMK II 717

A logika tankönyve. – A címlap hátán olvasható a szerző Gyulafehérvárott 1645. október 23-án kelt ajánlása *Lectori benevolo s.* A főrész szövege és beosztása megegyezik az előző, 1645-ben megjelent – címlapja szerint szintén harmadik – kiadásával (**2101**). Új részként csatlakozik hozzá a *Collatio logicae cum philologia, philosophia et tribus superioribus facultatibus* című fejezet, amely négy *caput*ban értekezik a logikai elvek más tudományágban való felhasználásáról.

Bisterfeld logikájának eme újabb kiadását Bartók István a magyarországi rámizmus ekkor tapasztalható erősödésével magyarázta. Feltételezte, hogy a kiadás hátterében a nyomdász Szenci Kertész Ábrahám állt. A műhöz csatlakozó *Collatio* szerzője Bartók István szerint nem Bisterfeld, hanem egy nála radikálisabb rámista lehetett (ItK 1991: 5 és Bartók 86–89).

Cf. **1612, 1881, 2101,** –

Budapest *Nat* ① ② – Budapest *Univ* ②* – Cluj-Napoca *Acad* ① ② – Cluj-Napoca *Univ* ① – Debrecen *Ref* ① – Târgu Mureş ① (Székelykeresztúr) ②*

2298

GELEJI KATONA István: A valtsag-titkanak harmadik volumenje..., melylyben a hatodik es hetedik reszek, úgy-mint a Christvsnak győzedelmes menybemenetele s Atytya-jobbjára való ülése és a Szent-Leleknek mind személyje s mind el-küldetése es ajandékjainak bövségesen valo kiöntetések a hozzájok ragasztatott három... függölekekvel, az ujvá-születésvel, a keresztségvel és az Ur-vatsorájával együtt... meg-magyaráztatnak, s az ellenkezö értelmek pedig meg-czáfoltatnak, szám szerént LXXVI. predikaciokban... Geleji Katona Istvan... által... Varadon MDCXLIX Szenci Kertesz Abraham.

a^4–g^4, h^2, A^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Zzz^4, $Aaaa^4$–$Zzzz^4$, $Aaaaa^4$–$Zzzzz^4$, $Aaaaaa^4$–$Zzzzzz^4$, $Aaaaaaa^4$–$Zzzzzzz^4$, $Aaaaaaaa^4$–$Zzzzzzzz^4$, $Aaaaaaaaa^4$–$Vvvvvvvvv^4$ = [60] + 1586 [recte 1566] + [66] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 826

Református prédikációk. – Geleji Katona István háromrészes prédikációgyűjteményének ez a befejező kötete (vö. **2124, 2197**). A címlap hátán *Summája, rendi és célja az egész munkának* verses formába foglalta a szerző műve tartalmát, kezdősora: *A váltság részei ezek.* Az *Ajánló előbeszéd a váltság munkájának utolsó két részeiről* élőfejet viselő bevezetést *II.*

Rakoci Györgynek... Erdélyországának fejedelmének címezte életének hatvanadik évében *Geleji K. István Gyulafejérvárott* 1649. július 5-én. Ezt *A kegyes olvasókhoz* intézett előszó egészíti ki. Majd az *I. mutató tábla a váltság titkának két utolsó részeié... három függőlékeké a prédikációknak számjukkal, matériájukkal és céljukkal* következik. E kötet az áldozócsütörtökre és pünkösdre írott hetvenhat prédikációt tartalmazza két részben és a hozzájuk csatolt függelékekben: *A váltság titkának hatodik része a Krisztusnak mennybe felmeneteléről; Hetedik része a Szent Lélekről és annak... elküldetéséről.* Ehhez járul a három *Függőlék. Az újjászületésről; A sz. keresztségről; Az Úr Krisztusnak végvacsorájáról.* Befejezésül az előző két kötethez hasonlóan két további mutató következik: *II. Mutató tábla a szentírásbeli helyekéi, III. Mutató tábla.... a legnevezetesebb dolgok és szók.* Végül *Szemét* címmel a sajtóhibák jegyzéke zárja a kiadványt.

A *Kegyes olvasóhoz* intézett előszó elmondja, hogy a két függelék azért terjedelmesebb a szokásosnál, mivel ezek az *ellenkezők* némely kiválasztott, *jelesebb* képviselőjének, Socinusnak, Enyedi Györgynek, Johann Volkelnek, Pázmánynak, Bellarminusnak, Heinrich Eckhardinak, Aegidius Hunniusnak és Matthias Hafenreffernek a nézeteit részletesebben is cáfolják. Irodalomtörténeti szempontból különösen érdekes, hogy Geleji felsorolja ma lappangó, de kéziratban nyomtatásra már előkészített műveit. 1. *A teremtő Isten tiszteletének a teremtett állatoknak tulajdoníttatásáért való bosszuskodás* (Bellarminus: De sanctorum beatitudine és Pázmány ellen.) – 2. *Isten két külső munkájáról, a teremtésről és gondviselésről való józan vizsgálódás* – 3. *A hamisságnak titka, az Antikrisztusnak eredéséről és növekedéséről, a szent Pál jövendölése szerint 2. Thess. 2. ...* – 4. *Halott temetéskori prédikációim, egy néhány hozzájuk illendő függelékekkel* – 5. *Agenda* – 6. *Több egyet-más apróságok.* Ezután a puritánusokkal folytatott vitájához fűz megjegyzéseket Geleji az egyházkormányzati kérdésekkel kapcsolatban.

Cf. **2103, 2124, 2197, –, 2310**

In 26 bibliothecis 35 expl. – Berlin *Univ Inst* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Paed, Univ* – Târgu Mureş – etc.

2299

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1650. esztendőre. Várad 1649 Szenci Kertész. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1862!**

2300

KERESZTÚRI Pál: Lelki legeltetes, az az a David kiraly XXIII. soltaranak rövid magyarázattya, mellyet foglalt-bé tizen-két prédikáciokban a Jesus

Christusnak alázatos szolgája, Kereszturi Pál. Varadon MDCXXXXVIIII Szenci Kertesz Abraham.

A^4–I^4 = 72 pag. – 4° – Init.

RMK I 827 – Nagler 278

Református prédikációk. – A kiadvány szövege teljes egészében megegyezik az 1645. évi, első, váradi kiadás (**2127**) szövegével.

Cf. **2127**, –

In 18 bibliothecis 27 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

—

Az keresztyeni tudománnak rövid sommában kötöt fundamentuma. 1649 Várad = **Appendix 192**

2301

(PISCATOR, Ludovicus Philippus): Rudimenta oratoriae in usum illustris scholae Albensis. Praefixae sunt tabulae methodum hujus libelli indicantes. Accessit item... Cyclognomonica oratoria... Varadini 1649 apud Abrahamum Szenci.

$[]^4$, A^8–D^8 E^{7+1} = [8] + 65 + 2-14 pag. – 8° – Orn.

RMK II 718

Szónoklattankönyv. – Tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik az 1645-ben megjelent gyulafehérvári kiadással (**2105**). A kötet végén olvasható *Cyclognomonica oratoria in usum juventutis collecta* azonban új rész, amely hét *circulus*ban ad módszertani tanácsokat az orátorok és disputátorok részére. (Ld. erről ItK 2000/1–2 szám, Szentpéteri Márton.)

Cf. **1766**, **2105**, –, →

Aiud ④ – Budapest *Acad* ②* – Budapest *Nat* ① ② – Budapest *Univ* ② – Cluj-Napoca *Acad* ① ②* – Debrecen *Ref* ① – Sárospatak *Ref* ① – Târgu Mureş ① ① (Székelykeresztúr)

2302

(PISCATOR, Ludovicus Philippus:) Rudimenta rhetoricae in usum illustris scholae Albensis succincte tradita. Editio tertia. Varadini MDCXLIX typis Abrahami K[ertész] Szenci[ensis].

A^8 B^8 C^4 = 36 + [4] pag. – 8° – Orn.

RMK II 719

Retorikai tankönyv. – Ajánlása, a főrész tartalma és beosztása megegyezik az 1635. évi és 1644. évi gyulafehérvári kiadásokéval (**1614**, **2059**). Ezután rögtön a *Praxis rhetorica* és *Tituli hujus libri juxta seriem methodi* következik. E részek olvashatók már az 1644-i gyulafehérvári kiadásban is (**2059**), de nincs meg az *Explicatio terminorum Graecorum* című rész. A kiadványt *Typographus lectori s.* zárja. Ebből kiderül, hogy a nyomdász, Szenci Kertész Ábrahám azért mondott le a főszövegben előforduló görög szakkifejezések magyarázatának közreadásáról, mivel nem volt görög betűkészlete. E megjegyzés alapján bizonyosnak látszik, hogy ez a kiadvány az 1644. évi harmadik gyulafehérvári kiadás (**2059**) újraszedése a fenti módosításokkal, ezért szerepel címében itt is az *Editio tertia* megjelölés.

Cf. **1614***; **1767**, **2059**, –, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ②* – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① ① – Debrecen *Ref* ① – Sárospatak *Ref* ① – Târgu Mureş ① ① (Székelykeresztúr)

2303

(SIDERIUS János): Kisded gyermekeknek való catechismus, azaz rövid kérdések és feleletek által való tanitas a keresztyéni hitnek fö agazatirol. Most újonnan ez szép formában, mint régen a jó emlekezetö Lipsiai Pál-is nyomtattya vala, egynehány fö ember javallásából nyomtatta Varadon MDCXLIX Szenci Kertesz Abraham.

A^{12} B^{12} = [24] fol. – 12° – Orn.

RMK I 825

Református katekizmus. – A bevezető részek és a katekizmus szövege kisebb stilisztikai és helyesírási módosításoktól eltekintve megegyezik az 1642. évi váradi kiadásával (**1980**). A katekizmus után azonban itt nem Szenci Molnár Albert verse, hanem *egynéhány ékes mondások és intések a Sz. Bibliából* zárja a kiadványt. Ez alapvető etikai eligazítást tartalmaz különböző társadalmi és családi állapotú hívek számára.

Az egyetlen ismert példány az 1648.évi váradi énekeskönyvvel egybekötve maradt fenn (**2254**). A kolligátumban a kátét egy „Buzgó hálaadások és könyörgések" című rész követi. Ez a függelék azonban a füzetjelek és a következő két ismert kiadás (Várad 1651, **2406A** és Kassa 1662, RMK I 990) tanúsága szerint, valamint az 1648-évi váradi énekeskönyv leírásában (**2254**) kifejtett érvek alapján nem a katekizmushoz, hanem az énekeskönyvhöz tartozik.

Cf. **801**; **1303***!; **1980**, **2150**, –, **2406A**, →
Budapest *Univ* ①

2304

[1] A KERESZTYÉNI vallásra rövid kérdésekben és feleletekben tanito catechesis... a feleleteknek rövid ertelmékkel, azokban be foglaltatot dolgokrol valo rövid kerdezkedéseknek módjaival es szentirásbéli bizonságoknak egeszszen leirásával az Urnak a magyar nemzetben le telpeedet [!] ecclesiájában levö kisdedinek lelki epöletekre ujonnan ki botsáttatot. Ehez adattatot a belgiomi keresztyén ecclesiáknak hitekröl valo közönseges vallás tétel. – [2] (SZATHMÁRI ÖTVÖS István [transl.]: Az keresztyén es igaz tudományu belgiomi ecclesiáknak hitekröl valo vallás tétele, ... Mostan... magyar nyelvre fordittatot es az catechésis mellé adottatot Szatthmári István által...). Amstelodámban MDCL Jansonius János költségével.

A^{12}–O^{12} P^3 = 342 pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 829–830

Református katekizmus és hitvallás. – A címlap hátán bibliai idézet olvasható. Ezt rövid előszó követi *A keresztyén olvasónak az Atyaistentől az Úr Jézus Krisztus által minden üdvösséges lelki jóknak bőséget kívánunk.* A főrész, *Katekizmus azaz a keresztyéni hitre való rövid tanítás* a Heidelbergi Káté teljes szövegét tartalmazza. Minden választ *Értelme a feleletnek* címmel a káté mondanivalójának tömör összefoglalása és a felelet tartalmára vonatkozó didaktikus célzatú kérdések, valamint a kérdés-felelethez tartozó *Szentírásbeli bizonyságok* teljes szövege egészíti ki. A második rész, a *Belgiomi eklézsiáknak vallástétele* önálló címlappal, de folytatólagos lapszámozással és füzetjelzéssel csatlakozik az elsőhöz. A címlapon és hátán egy-egy bibliai idézet olvasható. A korábbi kátékiadások szokásos függelékét, azaz a pfalzi egyházi rendtartást *Egy néhány ékes mondások és intések a Szentírásból* címen e kiadás a hitvallás után közli. A korábbiakhoz képest csak az utolsó „Prédikáció után való imádság" maradt ki belőle (vö. **1037(3)**). A kiadványt *Intés ez könyvnek olvasójához*, néhány soros figyelmeztetés zárja a sajtóhibákról.

Az előszóból kitűnik, hogy a fordítók munkájának alapja a Heidelbergi Káténak a leideni akadémia tanárai által rövid magyarázatokkal és kérdésekkel bővített latin nyelvű kiadása volt. A kötet kisméretű formátumát a könyvnyomtató kérésére választották, hogy e kiadványt az ugyanezen évben ugyancsak Leidenben megjelent *Psalteriummal* (**2305**) egybekötve mintegy kézben hordozható könyvecskeként lehessen forgalmazni.

Nagy Barna részletesen elemezte e katekizmust (Studia et acta I 51–59). Megállapította, hogy „egészen 1870-ig ez volt a mintája és alapja a legtöbb utána következő magyar Kátékiadásnak" (59). A fordítás alapjául szolgáló latin nyelvű kátékiadást azonban nem sikerült azonosítania. Megállapította, hogy a magyar szöveg Szenci Molnár Albert fordításának és más korábbi megjelentetéseknek javított változata (**1037(3)**, **1863**, **2091(3)**). Feltételezte, hogy e kiadást az 1650-ben Németalföldön tanult magyar diákok munkaközössége készítette. Elsősorban Apácai Csere János, Komáromi Csipkés György és Szathmári Ötvös István vehető számításba. A puritanizmus eszméjétől áthatott előszó szerzőjének Apácai Csere Jánost tartotta, s e kiadványban vélte felismerni az ő elveszettnek hitt katekizmusát, amelyről Katona István és Zoványi Jenő tudósítottak (Historia critica regum XXXVI. Budae 1805, 715 – Zoványi: Lexikon 29), s amelynek létezését Bán Imre kétségbe vonta (Apácai Csere János. Bp.

1958, 487–488). Nagy Barnának a fordítók személyére és Apácaira vonatkozó feltételezései valószínűnek látszanak, ám megnyugtató igazolásukra jelenleg nincs elegendő bizonyíték.

A második munka, az úgynevezett belga hitvallás fordítója Szathmári Ötvös István (?–1665) Sárospatakon tanult, majd Bodrogkeresztúron volt tanító. 1649-től külföldön járt, Franekerben és Utrechtben iratkozott be az egyetemre. Hazatérése után 1654-től előbb sárospataki tanár, majd 1656-tól érsekújvári, végül 1663-tól haláláig kocsi lelkész volt.

A belga hitvallást (*Confessio Belgica*) Guido de Brès (Bray) tournay-i (Doornik) lelkész állította össze 1561-ben, s a németalföldi protestánsok II. Fülöphöz nyújtották be mint apológiát. A máig egyetlen magyar fordítás feltehetően Jacobus Revius (Jacob Reves) deventeri lelkész, később leideni professzor 1623-ban a leideni Elzevier műhelyben megjelentetett latin nyelvű kiadása alapján készült. Szathmári Ötvös munkájának az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött második példánya ugyanis, amely eredetileg Pápai Páriz Ferenc tulajdonát képezte, a belga hitvallásnak ezzel a kiadásával egybekötve maradt fenn, és a magyar szöveg pontos fordítása az itt olvasható latinnak.

Cf. (1) **909***!; **1860**, **1863**, **1947(2)**, **2087**, **2091(3)**, –, **2452**, **2457**, **2533**, →

Aiud ② – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ③* – Debrecen *Ref* ① – Esztergom *Dioec* ① – Kecskemét *Ref* ② – Szeged *Univ* ①

2305

SZENCI MOLNÁR Albert: Szent David kiralynak es prophetanak szaz ötven soltari a franciai notaknak es verseknek modgyokra magyar versekre forditattak es rendeltettek Szenci Molnar Albert által. Amstelodamban CIↃIↃCL Iansonius Ianos.

A^{12}–O^{12} = 327 + [9] pag. – 12° – ♪

RMK I 828

A zsoltárok könyvének verses fordítása. – A címlap utáni levélen minden külön bevezetés nélkül kezdődnek a zsoltárok. A nyomtatvány ettől kezdve sor- és betűhű újraszedése az 1644. évi amszterdami kiadásnak (**2045**). A zsoltárok és a függelékben közölt énekek kezdőszavait lásd az 1645. évi kiadás leírásában (**2091(2)**), e kiadás lapszámait az incipitmutatóban.

Cf. **962(1)***!; **1947(1)**, **1981**, **2045**, **2091(2)**, **2163(3)**, **2254(4)**, –, **2363(1)**, **2406(4)**, **2424**, **2564(3)**, **2624(4)**, →

Budapest *Acad* ① ① ③ – Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca *Univ*) – Cambridge *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ②* – Debrecen *Ref* ③ – Paris *Nat* ①

2306

HORVÁTH András: Pia et placida dissertatio de omnipraesentia carnis Christi in persona τοῦ λόγου, quam... sub praesidio Andreae Horváth, gymnasij Cassovien(sis) rectoris defendere conabitur Georgius Melochowski

Melochovien(sis), gymnasii ejusdem alumnus ad diem (...) Julij horis antemeridianis. Bártphae 1650 typis Jacobi Klöszi [jun.].

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn.

RMK II 721 – Čaplovič 201

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján kezdődik Horváth András Kassán 1650. június 20-án kelt rövid ajánlása, amelyet *... Johanni Keviczki judici; coeterisque senatoribus, tribuno et nobili plebi in... metropoli Cassoviensi; nec non... Balthasari Rohrmanno ecclesiae Ger. Cassov. pastori et inspectori scholae primario; ... Samueli Dürnero, ecclesiae Germ. Epperie. symmistae...; ut et... Casparo Gyürky vice-comiti comitatus Soliensi.; ... Gregorio Szykszai de Lenartfalva; ... Andreae Hudicio notario civitatis Veteros.; ... Matthaeo Bezzek de Haynik; ... Johanni Ebetzki, praefecto bonorum arcis Veteros.; ... Paulo Horvath; ... Johanni Zemberi; ... patronis, mecoenatibus, ... affinibus et amicis* címzett. Ezt három latin nyelvű üdvözlővers követi. Szerzőik: *m. Balthasar Rohrman – m. Casparus Lehman Sil. ... scholae Cass. conrector – Stephanus Budiats, p. t. scholae Cassovien. collega.* A disputáció három részben – *Status controversiae – Argumenta thesin confirmantia* és *Objectiones* – egyetlen tézist tárgyal: *Humana Christi natura in persona τον λογον subsistens personaliter vere ac realiter est omnipraesens.* A nyomtatványt az *Errata sic corrige* zárja.

A tételeket a címlap tanúsága szerint 1650 júliusában vitatták meg a kassai evangélikus iskolában. A vizsgáztató az iskola rektora, Horváth András, a vizsgázó Georgius Melochowski volt. Az ajánlásból kitűnik, hogy Horváth ezen írását Krisztus testének az Ige személyében mindenütt való jelenvoltáról a református nézetek ellen készítette. A következő évben Szőlősi János elnökletével Budai István sárospataki diák válaszolt rá (**2392**). Budai válaszát 1652-ben követte Horváth viszontválasza (**2440**).

A kassai városi tanács 1650. december 31-én Horváth Andrásnak „pro dedicatione thesium" 18 forintot adott (MKsz 1901: 65, ifj. Kemény Lajos). Mivel Horváth Andrásnak nem maradt fenn más olyan műve 1650-ből, amelyet a kassai elöljáróknak ajánlott, minden bizonnyal e kiadvány ajánlásáért utalták ki számára a 18 forintot.

Cf. –, **2392**, **2440**

Banská Bystrica *Arch* ○ – Bratislava *Acad* ②* – Budapest *Acad* ②* ②* – Budapest *Nat* ② – Budapest *Univ* ① – Kremnica *MS* ① – Levoča *Ev* ① – Miskolc *Scient* ①

2307

HORVÁTH András: Pia et placida dissertatio de perseverantia electorum intercisa per peccata lethalia, ob quae gratia divina, fide justificante et justificationis statu excidunt, totaliter sed non finaliter, quam... sub praesidio Andreae Horvath, gymnasii Cassovien(sis) rectoris defendere conabitur Melcheor Gurini Vidernensis, gymnasii ejusdem alumnus ad diem (...) Martij horis antemeridianis. [Bártfa 1650 Klöss jun.]

[ ]^4, A^4–D^4 E^2 = [8] + 36 pag. – 4°

RMK II 720 – Čaplovič 202

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán kezdődik az *Illustrissimo... principi, ... domino... Jesu Christo* intézett ajánlás, amelyet *L[ectori] b[enevolo] s[alutem]* címmel rövid előszó követ. A főrész egyetlen, címként előrebocsátott teológiai tételt tárgyal: *Sancti et electi per peccata mortalia amittunt fidem salvificam, donum renovationis et gratiam justificationis totaliter sed non finaliter.*

Az előszóból kitűnik, hogy e munka megírására a református Toufaeus Mihály váradi rektor *De perseverantia sanctorum* című 1650 februárjában megjelent disputációja (**2355**) adott alkalmat. Horváth András művének forrásaiként Balthasar Meisner wittenbergi teológiai professzornak a *De sanctorum apostasia* szóló véleményét, valamint Petrus Bertius: *Hymaeneus desertor sive de sanctorum apostasia* (Frankfurt 1612) című munkáját nevezi meg. Toufaeus rövidesen válaszolt Horváth írására (**2356**).

A tételt 1650 márciusában vitatták meg a kassai evangélikus iskolában. A vizsgáztató Horváth András rektor, a vizsgázó Melchior Gurini volt.

E kiadási év és hely nélkül megjelent téziseket Szabó Károly 1650. évi, bártfai nyomtatványként határozta meg, mivel az általa látott példány egybe volt kötve Horváth egy másik, 1650. évi Bártfán kiadott disputációjával (**2306**). Szabó megállapítását a nyomtatás helyét illetően a betűtípusok vizsgálata alapján V. Ecsedy Judit megerősítette, a datálás helytálló voltát pedig a Toufaeussal folytatott vita menete bizonyítja (vö. **2356**).

Cf. –, **2355, 2356, 2441**

Bratislava *Acad* ① – Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Halle *Univ* ① – Levoča *Ev* ① – Martin *MS* ① – Miskolc *Scient* ① – Szeged *Univ* ①

Olim: Besztercebánya ev. algymn.

2308

[Iason és Medea históriája. Bártfa cr. 1650 Klöss jun.]

A^4–C^4? = [12?] fol. – 4°

Bucsay 632 – **Appendix 72**

Antik mitológiai tárgyú verses história. – Egyetlen töredékes példánya az A_2, B_1, B_4, C_2 és C_4 leveleket tartalmazza. Az A_2 levélen olvasható a história első épen maradt sora: *Akarója nélkül Jásont késleli*. A nyomtatás külső formájából arra lehet következtetni, hogy az A_2 levél előtt, a széphistória elejéről kb. kétlapnyi szöveg, 20–22 versszak hiányozhat. A nyomtatvány vagy címlap nélkül kezdődött, vagy külön ragasztott címlapja volt. A megmaradt szövegrészek: a Lemnosz szigeti epizód, ahol *Hypsiphile királyné* tartóztatására Iason és társai hosszabb időt töltenek – *Cholcus*ban Iason és Medea szerelmének, majd az aranygyapjú megszerzése után szökésük leírása. A B_4 levél verzóján már a *Tertia pars* következik az argonauták hazatérése utáni eseményekkel, Iason és Medea elválása, Medea további sorsának bemutatása az erkölcsi tanulság megfogalmazásával. A széphistóriát ismeretlen szerzője latinból fordította. Az utolsó versszak leírja a keletkezés körülményeit: a históriát szerzője 1626 januárjában fordította latinból *az ifjaknak mulatságul*.

Szövegkiadása: ld. incipitmutató.

A bibliográfiai szakirodalomban ez a széphistória pontos meghatározással még nem szerepelt (vö. **Appendix 72**). A szövegkiadás is a töredéket csak hely nélküli, 1626-ban keletkezett műként írta le, nyomtatási helyének megállapítása nélkül. A betűtípusok tanúsága alapján a széphistóriát Bártfán nyomtatták, Jakob Klöss nyomdájában. Szövegtípusa legkorábban 1638-tól, egy szedett iniciálé pedig 1647-től fordul elő bártfai nyomtatványokon. A szövegtípus kopottsága alapján a *Iason és Medea* legvalószínűbben 1650 körül jelent meg (MKsz 1999: 221, Pavercsik Ilona).

Fitz József a hallei magyar könyvtár anyagából ismertette a *Iason és Medea* című história egy általa XVI. századinak ítélt töredékét (Aus den Forschungsarbeiten der Mitglieder des ungarischen Instituts und des Collegium Hungaricum in Berlin. Berlin 1927, 22). Bucsay Mihály híradása szerint ez Czeglédi István 1659-ben Kassán nyomtatott műve: „Az országok romlásáról írott könyvnek első része" (RMK I 941) kötéstáblájából került elő (Régi magyar könyvek a hallei magyar könyvtárban. Bp. 1941, 632). Az RMNy feltételezte, hogy a Halléból később Berlinbe került töredék is egy 1626-nál nem korábbi kiadásból származott (**Appendix 72**). A gazdakötet nyomtatási évének ismeretében megalapozottan feltételezhető, hogy ez a töredék is ugyanennek az 1650 körüli bártfai kiadásnak volt a része. Mivel azonban a Bucsay által még nem látott töredék a második világháború során elveszett, ennek bizonyítására nincs lehetőség.

Budapest *Acad* ④
Olim: Berlin

2309

MEDGYESI Pál: Dialogvs politico-ecclesiasticus. Az az két keresztyén embereknek eggymással-való beszélgetések, kiknek eggyike, ugymint az kerdezkedö némelly dolgokban meg nem szintén elég tanult és eröss, de nem általkodott, hanem örömest tanuló; a másik és a felelö tanultabb és vastagabb. Beszélgetések vagyon az eggyházi jgazgato presbyterekröl, avagy vénekröl, oeregekröl és az presbyteriumrul, eggyházi tanátsrol... Bartfan 1650 [Klöss jun.].

§⁴–§§§⁴, A⁴–Z⁴, Aa⁴–Ee⁴ [ ]¹ = [24] + 224 + [1] pag. – 4° – Init.

RMK I 831 – Čaplovič 203

Református tanítás. – A címlap hátán William Amestől olvasható idézet latin és magyar nyelven. A *Praefatio*t Medgyesi Pál 1649. november 10-i kelettel *Rákóczi Sigmond uramnak, a boldog emlékezetű néhai fényes fejedelemnek, nagy Rakoci Györgynek... kisebbik fiának* ajánlotta. Ezt követi a tartalomjegyzék: *E könyvben lévő dolgok fejeinek fejeinek [!] summás lajstroma.* A főrész, amelynek élén megismétlődik a könyv főcíme, három egységre tagolódik: *Készület, avagy elöljáróban megtudandó dolgok – I. Könyv. Az igazgató presbiterek, vének s presbyterium rendelésének isteni méltóságáról s mindenhai voltáról... – II. Könyv. Az igazgató vénségnek, presbyterségnek... tiszteiről, szükséges voltáról, használatjáról, lehetséges voltáról, könnyűségéről és ellenkezőiről.* Az utolsó, beragasztott lapon a sajtóhibák jegyzéke zárja a nyomtatványt: *A vétkes nyomtatást így állasd helyben.*

A kiadvány szövegéből részleteket közölt Révész Imre (Református Egyház 1950. 22. 18–30). A praefatióban olvasható terjedelmes nyelvhelyességi eszmefuttatást, amely főként Geleji Katona István nézeteivel vitázik (vö. **2103**), kiadta Toldy Ferenc (A régi magyar nyelvészek Erdősitől Tsetsiig. Pest 1866, 708–712), valamint Tarnai Andor és Csetri Lajos (A magyar kritika évszázadai. I. Rendszerek. Bp. 1981, 173–176).

Amint az előszóból kitűnik, Medgyesi Pál Rákóczi Zsigmond parancsára írta e könyvet 1649 szeptember-októberében. A Geleji Katona István által, a szatmárnémeti zsinat (1646) határozatai alapján összeállított kánonok (**2260**) elvben helyeselték a presbitériumok működését, ám felállításukat főképpen II. Rákóczi György tiltakozása miatt mégsem rendelték el. Lorántffy Zsuzsanna és Rákóczi Zsigmond azonban magyarországi birtokaikon folytatni kívánták megkezdett reformjaikat, ezért bízta meg Zsigmond herceg Medgyesit az irat megszerkesztésével. A *Dialógus*t bőségesen méltatta a puritanizmussal foglalkozó szakirodalom (vö. Zoványi: Puritánus mozgalmak 249–257; Császár: Medgyesi 67–74). Angol forrásairól Berg Pál írt (Berg: Angol hatások 212–213). A praefatio nyelvtudományi elemzését Szathmári István végezte el (Szathmári: Régi nyelvtanaink 402–404).

A kiadvány nyomdai korrektúra példányának első, „§" jelű füzete megőrződött a budapesti Akadémiai Könyvtár kézirattára RMK I. 4 r. 267 jelzetű példányának első íveként. Jellegzetessége, hogy a korrektúra címlapon még nincs impresszum és hátáról is hiányzik az Ames idézet.

Medgyesi e művének 1653-ban Sárospatakon megjelent egy erősen rövidített, „népszerűsítő" kiadása is (**2487**).

Az ifjabb Jakob Klöss által vezetett bártfai nyomdának a következő, 1651. évből nem ismeretes kiadványa.

Cf. –, **2487**

In 26 bibliothecis 32 expl. – Budapest *Acad, Nat* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Univ* – London *Nat* – Oxford *Bodleian* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2310

MEDGYESI Pál: Doce nos orare, quin et praedicare etc. az az imadkozasra és praedicatio irásra s-tételre és a'nak meg-tanulására-való mesterseges tablak. Avagy eggynehány-fele világos és mindenektöl meg-érthetö utmutatasok vagy modok: mellyek szerént ki ki magatul-is, mind magában s-mind háza-nepe közöt, söt gyülekezetekben-is... könyöröghet, praedicalhat és az praedicatiokat meg-tanulhatya, Medgyesi Pal altal. Bartfan 1650 [Klöss jun.].

)o(⁴, §§⁴ §§§², A⁴ B⁴ C³⁺¹, [ ]⁴, D⁴–H⁴ I² K⁴ K⁴–O⁴ P² = [73] fol. – 4° – Init.

RMK I 832 – Čaplovič 204

Református retorikai tankönyv az imádság- és prédikációszerkesztés módjának elsajátítására. – A címlevél után következik a *Lorantfi Svsannanak* címzett, 1649. március 10-én kelt

Elöljáró beszéd, melynek aláírója *Medgyesi Pal.* A mű a következő három főrészből áll: 1. *Doce nos orare avagy imádkozásra vagy könyörgésre való mesterséges táblák* címmel I–VIII. táblában különböző imádságok felépítését, szerkezetét mutatja be és a végén *Regulák avagy tanúságok* címmel azokat összefoglalja. – 2. *Abba Atya, avagy rendes könyörgésnek tudománya*, részletes imádkozáselmélet négy *Szakasz*ban. – 3. *Doce praedicare etc. seu methodus concionandi* címen prédikációelmélet I–III. táblában, egyházi szónoklattan, az első magyar nyelvű retorikai tankönyv, amelyben latinul és magyarul a beszéd szerkezetét, felépítését mutatja be. Ennek végén ugyancsak két nyelven *Regulae generales manuducentes – Magyarul. Közönséges mintegy kézenfogva vezető reguláh.* A latin változat csaknem szó szerint megegyezik az 1650-es váradi retorikai szöveggyűjtemény (**2354**) függelékének második részével. A kiadványt *Vétkes nyomtatások* címmel a sajtóhibák jegyzéke zárja.

A szónoklattani rész III. táblája magyar szövegének kiadása: Tarnai Andor – Csetri Lajos: A magyar kritika évszázadai. I. Rendszerek. Bp. 1980, 158–166, 521.

A szerző az *Elöljáró beszéd* utalása szerint a prédikáció elméleti részénél a saját tapasztalatán kívül merített John Clarke munkáiból. Feltételezhető a *Formulae oratoriae* (negyedik kiadás: London 1632) című iskolai kézikönyv hatása, a Medgyesi által még említett *Sacra Oratoria* Clarke *Holy oyle for the lampes of the sanctuarie* (London 1630) c. művének függelékeként jelent meg. Medgyesi merített még William Ames (Amesius) egy közelebbről meg nem nevezett munkájából is; használta továbbá a beszédmintákat és a szónoklat módját tartalmazó *Angliai Parliament Directoriumát* (*A directory for the public worship of god*; első kiadása: London 1644). E részek elemzését ld. ItK 1981: 1–16, Bartók István és Bartók 168–174, 200–210, 353–359. – A szónoklattani rész mindhárom táblájának elemzését ld. még Studia Litteraria. Tomus XXVIII. Debrecen 1991: 99–115, Koltai Klára. Az *Abba Atya* című második, imádságelméleti rész feltehetően Elnathan Parr *Abba father, or a plain... direction concerning the framing of privat prayer* fordítása (harmadik kiadása: London 1636).

Cf. **2124**, –, **2352**, **2354**,

In 14 bibliothcis 18 expl. – Alba Iulia – Budapest *Acad, Nat* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Kosice *Scient* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş – etc.

Medgyesi Pál: Rendes könyörgésnek tudománya. Bártfa 1650. – Vide **2352**

2311

[1] KALENDARIVM, mely rendeltetet Christus Urunk születése utan az MDCLI. esztendöre nagy szorgalmatossággal Joannes Ferdinand Slabivs, Znoyma Morua, philosophiának mestre[!], oruosságnak candidatusa és astrophylusa által az közönséges szokas szerent. Meg többetetet Troianak elsö uezedelmérül ualo historiáual resz szerent, melynek continualasa köuetkezny fog minden iöuendöbeli estendöken, öszué szedetetet Phrygiai Daretus es Orestes irasabul. – [2] (Judicium

astronomicum auuagij itelet, mely vetetet az egeknek forgasibul... az 1651. eztendöre... nagy szorgalmatossaggal Joannes Ferdinand. Slabivs ... altal.) Bechben [1650] Ianos Iakab Kyrner.

[A]^{8} B^{8} C^{8} D^{1} = [28] fol. – 8° – 2 ins., orn.

RMK I 841

Új naptár és prognosztikon. – A címlapon látható fametszeten koronás magyar címer, amelyet két angyal tart. A kiadvány a korábbi bécsi kalendáriumoktól eltérően nem tartalmaz hónapillusztrációkat. A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek a verzo lapokon. A rektó lapok bal hasábjában olvasható az *Igazán való históriája amaz régenten való Troja városának első romlásának... az phryhoiai[!] Daretus és Cretensis beszédiből... egyben szedetett*. Szövege decembernél, mondat közepén szakad meg. A rektó lapok jobb hasábjában a datumok mellett üres hely van a feljegyzések számára. A hónapversek januári incipitje: *Ez első honapba eret ne vágass*. A naptárrészt a *Rövid tanúság az érvágásban való rendtartásról* zárja. A prognosztikonnak önálló címlapja van, amelyen a babérkoszorúba foglalt kis magyar címer fametszete látható. A prognosztikon egyes fejezetei: *Az esztendőnek négy részeiről... A kikeletről – A nyárról – Az öszről – A sötétségekről – A földnek terméséről – A betegségekről – A hadról*. A kiadvany a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzékkel fejeződik be.

A kalendárium szerkesztője Joannes Ferdinand Slabius, znojmói (Morvaország) orvos, személye más naptárkiadásból nem ismeretes.

A Troja história magyar nyelvű prózai átdolgozása az ókori eredetű, Dares Phrygiusnak és Dictys Cretensisnek neve alatt áthagyományozódott, „De excidio Trojae" és „Ephemeris belli Trojani" című művekre vezethető vissza. A 16–17. században mindkettő számos külföldi nyomtatott kiadást ért meg, latinból több nyelvre is lefordították. A magyar átdolgozó személye ismeretlen. Az eredeti művekről ld. Király György: A trójai háború régi irodalmunkban (ItK 1917: 3–5). A história folytatása az 1652–1654. évekre szóló bécsi naptárakban olvasható (**2359**, **2412**, **2460**). Befejező része a példányból nem ismert 1655. vagy 1656. évi bécsi naptárban (**2511**, **2567**) jelenhetett meg. A história teljes terjedelme így összesen 60–72 egyhasábos lap, azaz kb. 30–36 lap lehetett.

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* ① ② (Csorna)

2312

[HEGENITIUS, Trostfried: Epithalamia in honorem nuptiarum domini Lange. Coronae 1644–1655 Herrmann.]

[1] fol. – 400? × 230 mm

OSzK Évk 1970–71: 233

Lakodalmi versek latinul és németül. – A függőleges állású egyleveles nyomtatványnak csak az alsó fele maradt meg két darabban. Ezeken két hasábban két üdvözlővers részletei ol-

vashatók *Herr Lange* lakodalma alkalmából. Az első latin nyelvű, amelynek nyolc utolsó sora maradt fenn. Utána cím nélkül német nyelvű vers következik. Ez 14, sorszámmal ellátott hatsoros versszakból áll. Ebből az első hasábban az 5. versszak negyedik soráig, a második hasábban pedig a 8. versszak negyedik sorától maradt meg a költemény. Szerzőjének neve a vers végén olvasható: *Trostfried Hegenitius, med. Coron.*

A görlitzi származású Trostfried Hegenitius 1644-től 1660-ban bekövetkezett haláláig Brassó városának orvosaként működött (Szinnyei IV 611). Tehát a nyomtatványnak is ebben az időben kellett keletkeznie. Betűkészletének és keretdíszének elemei azonosságot mutatnak Michael Herrmann brassói műhelyében 1644 és 1655 között megjelentetett kiadványokéval (V. Ecsedy Judit megállapítása).

A töredéket Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1970–71: 233). Feltételezte, hogy a versek fölött díszesebb betűtípussal az esküvői köszöntés bevezető sorai állhattak. Így a szedéstükör magassága „jóval nagyobb lehetett a legfeljebb 23 cm-re tehető szélességnél". Továbbá mivel a latin vers szerzője külön nem nevezte meg magát, Fazakas valószínűnek tartotta, hogy annak a szerzője is Hegenitius volt (uo.).

Budapest *Nat* ④

2313

(Nógrádi Mátyás: A prédikálásnak egyenesen folyó rendi és uta... Debrecen 1650 Fodorik.)

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Retorikai kézikönyv.

E példányban ma már nem található nyomtatvány adatát maga a szerző, Nógrádi Mátyás közölte 1651-ben Debrecenben megjelent *Lelki próbakő* című művének (**2362**) ajánlásában. Ebben a következőket írta Kerekes Mihály özvegyének, Bagoly Kata asszonynak: „harmadik munkám ez, ... melyet közönségessé teszek Isten kegyelme által, mert magam költségével A prédikálásnak egyenesen folyó rendit és utát ez előtt nem régen kegyelmetek szemei elé bocsátottam."

Zoványi Jenő e mű megjelenési idejét 1650-re tette (Lexikon 329), álláspontját Varga Imre is elfogadta (RMKT XVII/10 657). A nyomtatás helye Nógrádi ezekben az években megjelent munkáihoz hasonlóan (**2361, 2362**) valószínűleg Debrecen volt.

Nógrádi idézett adata szerint e retorikai mű is Bagoly Katának volt ajánlva. A női mécénásból arra lehet következtetni, hogy magyar nyelvű munka lehetett, bár témáját tekintve nem zárható ki az sem, hogy latin nyelvű kiadványról van szó. Bartók István Nógrádi ismert prédikációi alapján kísérletet tett ennek az elveszett retorikai kézikönyvnek a rekonstruálására. Annak nyelvéről határozottan nem foglal állást, de fejtegetéseiből az következik, hogy esetleg két nyelvű latin–magyar munka volt (212–219, 365–366).

2314

(ARTICULI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum

comitiis ad diem 20 mensis Martii anni praesentis 1650. in civitatem Albam Juliam indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] 1650 [typ. principis].

A^4 B^4 C^3 = [11] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1996/203 ← MKsz 1895: 263

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül II. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi az 1650. március 20-án Gyulafehérvárott tartott országgyűlés harmincegy articulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék szintén 1650. március 20-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml XI 69–83.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 332, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① ①

Sylva Latinae linguae. Gyulafehérvár XVII. sz. közepe – Vide **2430**

2315

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1651. esztendőre. Kolozsvár 1650 typ. Heltai. – 16°⟩

Naptár és prognosztikon. – A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető.

Lehetséges ugyan, hogy a kalendáriumok kiadásában 1650-ben ismét szünet következett (vö. **1928**), mert ebből az évből ma egyetlen kolozsvári nyomdatermék sem ismeretes.

Cf. **1828**!

2316

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1651. Leutschau 1650 Bréwer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Az 1650., 1655. és 1657. évre kiadott lőcsei német nyelvű naptárakból maradt fenn példány, így feltételezhető, hogy a kalendáriumok a hiányzó évekre is megjelentek. A párhuzamos magyar naptársorozat alapján tudott, hogy 1651-től kezdve a naptárak összeállítója Christoph Neubarth volt (vö. **2333**).

Cf. **2273**!

2317

ÁLVAREZ, Emanuel: Emmanvelis Alvari e Societate Jesu De institutione grammatica libri tres, quorum secundus nuper est ad veterem fere gramaticocorum[!] rationem revocatus. Leutschoviae MDCL typis Laurentii Breveri.

A^8–Z^8, Aa^8–Cc^8 Dd^1 = 424 pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 725 – Čaplovič 964

Latin nyelvtan magyar és német értelmezésekkel. – A címlevél után a szerző *Auctor lectori* című, rövid prózai bevezetője, majd két latin nyelvű verse olvasható. A nyelvtan három könyvből áll. Az első *Praefatió*jában a szerző felsorolja nyelvtana forrásait: Varro, Quintilianus, Gellius, Probus, Diomedes, Phocas, Donatus és Priscianus munkáit. Ezután *Admonitio auctoris* következik, amely a helyes kiejtésre inti a tanárokat és a tanulókat. Az első könyv főrésze a latin alaktan szabályait foglalja össze. Minden esetben megadja példáinak német és magyar fordítását is.

Önálló címlappal, de folytatólagos füzetjellel és lapszámozással következik a *Liber secundus ad veterum fere grammaticorum rationem revocatus de constructione octo partium orationum. Lectori s.* című bevezetőjéből kiderül, hogy e változat Álvarez grammatikájának átdolgozása. A szabályok és a példák tőle származnak, de didaktikai megfontolásból megmaradt a hagyományos grammatikák megszokott szerkezete, amint ez a könyv címéből is kiderül. A latin mondattan szabályait összefoglaló második könyv az elsőhöz hasonlóan a példaként idézett szavak, kifejezések német és magyar megfelelőjét is megadja. Ez a rész a *De figurata constructione* című fejezettel ér véget, amely a legfontosabb stilisztikai szabályokat foglalja össze.

A *Liber tertius de syllabarum dimensione etc* a második könyvhöz hasonlóan önálló címlappal csatlakozik a kötethez. A latin prozódia szabályait közli.

A nagy hírű jezsuita grammatikaíró nyelvtanának ez a változata először 1584-ben Rómában látott napvilágot (Sommervogel I 225). E tankönyvet a szepesváraljai jezsuita gimnázium számára nyomtatták Lőcsén.

Cf. **1189**; **2053**, –, →

Budapest *Univ* ①

2318

CISIO, az az astronomianak tudományának rövid értelemmel való le-irása. A tsillagoknak, planetaknak és egbéli jeleknek, etc. külömb-külömb természeteknek folyásáról, az embereknek négy-fele complexiojáról, természetiről és tulajdonságiról, mindenik hólnapban mitsoda rend-tartással az ember éllyen, mind ételben és italban, mind az aluvásban, förödésben, tisztulásban és érvágásbán[!]. Az hires neves Kiraly Hegy Janos irásából magyar nyelvre fordittattott és sok helyeken meg-augealtatott. (Lötsen 1650 Brever Lörintz, Pongracz Nagy Mihaly Laszlo költségével.)

A^8–K^8 L^4 = {84} fol. – 8° – Mult. ill., orn., init.

RMK I 1612 – Sztripszky I 1997a ← MKsz 1880: 299 – Čaplovič 974

Öröknaptár és csízió. – A nyomtatványnak előcímlapja van *Cisio* címmel, verzóján pedig a mecénás megnevezésével és impresszummal: *A nemzetes Pongracz Nagy Mihaly Laszlo maga költségével nyomtattatta ki Lötsén.* Az előcímlapot követi a valódi címlap impresszum nélkül, fametszetes illusztrációval, amely három, az időjárást vizsgáló embert ábrázol. A művet ajánlás, előszó és tartalomjegyzék vezeti be: *A keresztyén olvasónak Istennek kegyelmét és áldását kévánja* című kiadói ajánlás aláírás nélkül, *Más elöljáró beszéd* és a *Lajstroma a dolgoknak, melyek a Cisio után e könyvecskében következnek.* Ezután olvasható az öröknaptár magyar és latin nyelvű Cisio Janussal, hónapverssel és havonta a vásárok felsorolásával. A januári hónapvers kezdősora: *E hóban a húst füstben aszaltatom.* Az öröknaptár után latin nyelvű vers áll *Sequuntur officia XII mensium* címmel. Ezt követik a csillagászati, időjárási, egészségügyi, asztrológiai ismereteket közlő fejezetek a következő sorrendben: *I. A Föld kerekségéről, temérdekségéről és szélességéről – II. A csillagok a Földtől mely messze legyenek, és a planéták is mely nagyok – III. Az esztendőnek eleiről – IV. A Nap szökő esztendőről – V. A napnak kezdetiről – VI. Tábla, mely mutatja, óránként melyik planéta uralkodik, mind éjjel, mind nappal – VII. Következik immár a hét planétáknak természetiről, járásáról, a 12 égbeli jelekben való házairól és az embereknek születésekről, és mindenik planétának órájában mi légyen jó megcselekedni, mi nem jó... – VIII. A Napnak járásáról az égbeli 12 jelek által* – {A IX. fejezet kimaradt} *– X. Az égbéli XII. jeleknek természetiről, és a Napnak azokban való erejéről és cselekedetiről – XI. Tábla, melyből megismerni, mindenik égbeli jegyben mit kell művelni és mit nem, melyben a j jót, az m mérték szerént, g gonoszt jegyez – XII. A két planéták miképpen uralkodnak a Holdnak fénye-szerént, és mikor szolgáltatnak szép tiszta, nedves és esős időt – XIII. Hány óráig a Hold világa fenn légyen éjszaka – XIV. Jövendő időnek állapotát a Holdnak fényéből miképpen megismerhetni – XV. Figura, melyben az esztendőnek négy fertályinak tulajdonsági, hónapi, égbéli jegyei és szelei megirattatnak – XVI. Az esztendőnek négy idejéről avagy részeiről – XVII. A szelekről... – XVIII. A négy elementomról – XIX. A négy complexióknak tulajdonságiról – XX. Miképpen ember éljen, hogy jó egészsége légyen – XXI. Az ember mint tartsa magát étel előtt – XXII. Az embernek életéről közönségesképpen – XXIII. Az álomról – XXIV. Purgatióról – XXV. Orvoslásról – XXVI. Förödésről – XXVII. A tizenkét hónapban az ember mint éljen, Isocrates* {Hippocrates!} *tanítása szerént: és néminémü napokról... a gyermekek születésekről való rövid practica. – XXVIII. Erek vágásáról.* Ennél a fejezetnél magyar nyelvű vers is olvasható, melynek incipitmutatóra utaló kezdősora: *Aki eret akar vágatni – XXIX. Phisiognomia... – XXX. Chyromantia – XXXI. Karácsony napjából jövendő egész esztendőnek állapo-*

tát miképpen megismerhetni Karácsony estiről – XXXII. Karácsony nap után való 12 napból, esztendőről esztendőre minden hónak állapotát miképpen megismerhetni – XXXIII. Paraszt embereknek regulái az időnek változásáról – XXXIV. Villámlásról – XXXV. A mennyütő kőről – XXXVI. Mennyütő kőnek miképpen kell Isten után ellene állani... – XXXVII. Az üstökös csillagról – XXXVIII. A szivárványról... – XXXIX. A Nap fényének fogyatkozásáról – XL. Az újságról és Hold fogytáról való tanúság, mely felette hasznos a magvető embernek, plántálónak és örökséghez való favágáshoz... – XLI. A földnek építéséről – XLII. Kézi compastom és árnyék óra... – [XLIII.] *Praxis, miképpen megismerjed az órát a kezeden minden nap, mikor tiszta idő és verőfény vagyon – XLIV. Figura, mi módon álljon az ember, aki az órát akarja megnézni.* Ezután fejezetszámozás nélkül egy hosszabb rész következik: *A lovak betegségekről való orvosságok. Az országok és fő városokról, melyek s melyik egy jegy alatt vannak, feljegyzései* című jegyzék zárja a kiadványt. A kötet 53 fametszetes illusztrációt tartalmaz: az öröknaptár és a XXVII. fejezet hónapillusztrációkat, a VII. fejezet fametszeteket az egyes bolygókról, a X. az állatövi jegyekről, a XIV. és a XL. a Hold állásáról, a XV. az évszakokról, a XXVIII. az érvágásról, a XXX. a kézjóslásról, a XLII. és XLIV. fejezet a kézi compastomról. A címlapon látható illusztráció megismétlődik a parasztemberek reguláinál a XXXIII. fejezetben.

A *Cisio* címlap nélküli, csonka példányát Szabó Károly még csak hely nélküli, 17. századi nyomtatványként írta le (RMK I 1612). A teljes példány Ráth György könyvtárából került elő (MKsz 1880: 299, vö. Dézsi: Suppl. 45).

A csízió értékelő leírását Borsa Gedeon végezte el (OSzKÉvk 1974–75: 319–346). Megállapította, hogy a lőcsei kiadás forrásai: az először Erfurtban 1533-ban, majd a továbbiakban Frankfurtban megjelent *Temporal* és az 1592. évi kolozsvári csízió (**684**). A Temporal Johann Müller naptárának többszöri átdolgozásával keletkezett: ezért Regiomontanus (akinek nevét a lőcsei csízió lefordítva, Király-Hegy Jánosként adja) már nem tekinthető a kiadvány szerzőjének. A csízió szerkesztőjét ezért – Borsa véleménye szerint – ismeretlennek kell tartani, de esetleg szóba jöhet az előcímlapon szereplő Pongrácz László.

A lőcsei kiadás jelentősége abban áll, hogy a magyarországi csíziókiadások egészen a 20. század elejéig ennek a kiadásnak a szövegét és illusztrációit követték (vö. OSzKÉvk 1976–77, 307–378, Borsa Gedeon).

Cf. –, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ③ + cop. (Cluj-Napoca) – Budapest *Univ* ④ – Cluj-Napoca *Univ* ②

2319

[1] [IMÁDSÁGOSKÖNYV.] – [2] (Istenes énekek és dicséretek.) [Lőcse 1645–1655 Brewer.]

?, [A⁸–O⁸]P⁸ =? + [152 ?]; + 87 + [1] pag. – 32°

Protestáns imádságoskönyv és énekek. – E korábban bibliográfiailag ismeretlen nyomtatvány kötéstáblából kiáztatott töredéke a pozsonyi evangélikus líceum könyvtárából került elő. A meglévő „P" füzet a 73–87. lapokat tartalmazza, rajtuk az *Istenes énekek* élőfej és néhány ének töredékes szövege található. Az utolsó levél számozatlan hátlapján *Táblája az énekeknek*

címmel a kiadványban olvasható énekek felsorolása áll. Ezeknek kiegészített kezdősorai a mutató eredeti sorrendjében a következők: 80: *Adjunk hálát az Urnak, mert érdemli* – 57: Balassi Bálint: *Bocsásd meg* – 71: *Krisztus ki vagy nap és világ, minket* – 15: Szenci Molnár Albert: *Haragodnak nagy voltában* – 35: Szenci Molnár Albert: *Hallgasd meg Uram [...]* (?) – 53 [vagy 55]: Szenci Molnár Albert: *Hallgasd meg Uram [...]* (?) – 69[?]: Szenci Molnár Albert: *Hálát adok neked [...]* (?) – [.9?]: Szenci Molnár Albert: *Ó, mely sokan* – 48[?]: Szenci Molnár Albert: *Tehozzád teljes* – [.3?]: Szenci Molnár Albert: *Uram, te nagy* – 15: Szenci Molnár Albert: *Úristen, kegyelmezz* – 75: *Úristen, téged* – 82: *Uram Isten, ki.*

A meglévő énekeket e korszakban az evangélikusok és reformátusok egyaránt használták, ezért a kiadvány felekezeti jellegére a töredékből nem lehet határozottan következtetni.

A megmaradt „P"-füzet lapszámozása (73–87) arra vall, hogy az énekeket csupán a kiadvány K_5 levelétől kezdték nyomtatni. (A lapszámozás az énekek elején újra kezdődött.) Feltételezhető, hogy egy 9,5 füzet terjedelmű imádságoskönyv (A^8–I^8 K^4) függelékét képezték. Amennyiben végig volt lapszámozása, s elöl nem tartalmazott további leveleket, az imádságoskönyv terjedelme 152 számozott lap lehetett. Hasonló imádságoskönyv énekekkel együtt megjelent már Lőcsén 1632-ben (**1552**) és 1646-ban is (**2146**).

A töredék a betűtípusok tanúsága szerint 1645–1655 között került ki a lőcsei nyomdából (Pavercsik Ilona megállapítása).

Cf. **1552**; **2146**, –, →

Bratislava *Acad* ④ – Budapest *Nat* cop.

2320

[1] KITONICH János – KÁSZONI János [transl.]: Directio methodica processvs ivdiciarii ivris consuetudinarii inclyti regni Hungariae per m. Joannem Kithonich de Koztanicza, artium liberalium et philosophiae magistrum, causarum regalium directorem et sacrae regni Hungariae coronae fiscalem. – Rövid igazgatas a nemes Magyar országnak es hozzá tartozó részeknek szokott törveny folyasirol, mellyet deákbol magyar nyelvre forditott Kaszoni Janos Varadgyan. – [2] (KITONICH János: Centuria certarvm contrarietatvm et dvbietatvm ex Decreto Tripartito desumptarum et resolutarum per m. Ioannem Kitonich de Koztanicza...) Leutschoviae 1650 typis Laurentii Breveri.

a^4, A^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Ttt^4 Vvv^2 = [8] + 509 + [15] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 835 – RMK II 727-728 – Čaplovic 966

A magyarországi perrendtartás kézikönyve latin és magyar nyelven. – Bevezetésképpen *Ad tyrones* címmel néhány, klasszikusoktól származó példázat olvasható, amely az ifjakat a jogtudomány tanulására buzdítja. Ezt követi *Haec quam luci publicae... damus* kezdőszavakkal Kitonich beszámolója munkája keletkezési körülményeiről és forrásairól. E két rész az 1619. évi latin nyelvű kiadásból van átvéve (**1193(1)**). Ezután Kászoni Jánosnak az 1647. évi

magyar nyelvű kiadás (**2171**) elé írt előszava olvasható, a fordítás nyelvi nehézségeiről: *Az olvasók holmi dolgokról tudósíttatnak*. A főrészben – *Directio methodica in processum judiciarium juris consuetudinarii inclyti regni Hungariae et partium eidem subjectarum, azaz Rövid igazgatás a nemes Magyarországnak és hozzátartozó részeknek törvény folyásáról* – egymás mellé nyomtatott két hasábban párhuzamosan olvasható Kitonich latin nyelvű munkája a magyarországi perrendtartásról, illetve ennek Kászoni János által elkészített magyar nyelvű fordítása.

Ezután önálló címlappal, de folytatódó füzetjelzéssel és lapszámozással következik a második mű, amelynek szövege és beosztása azonos az 1619. évi első kiadással (**1193(2)**), ám itt az *Index alphabeticus* után a sajtóhibák jegyzéke helyett magyar nyelvű tartalomjegyzék áll: *Mutató táblácska, e könyvbe foglalt dolgoknak rövid summája*.

Cf. **1193**; **2171**, –, →

In 30 bibliothecis 46 expl. – Bratislava *Acad* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Debrecen *Ref Univ* – London *Nat* – Martin *MS* – Praha *Nat* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Zagreb *Univ* etc.

Lagus, Jacobus: Εὐθανασίαν... Pauli Schuberti, ecclesiae Semproniensis... pastoris primarii... Leutschoviae 1650. = **Appendix 198**

2321

Vacat!

Madarász Márton: Kegyes élet gyakorlása... Lőcse 1650. – Vide **2421A**

2322

MAGNES amoris divini a gymnasio Soc(iet)atis Jesu Scepusii... Pavlo Palfy ab Erdöd, regni Hungariae palatino ac per Hungariam locumtenenti, Cumanorum judici, arcis Posoniensis supremo capitaneo et comitatus ejusdem supremo comiti, ... intimo consiliario, etc... patrono... dedicatus, nec non ab ejusdem Societatis Jesu gymnasij... juventute scenice propositus, cum primo facultatem rhetoricam humanitati adjecisset Scepusii. [Leutschoviae] 1650 [Brewer].

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1966: 169 – Caplovič 968 – Staud I 456–457

Iskoladráma programja és szereposztás. – A címlevél hátán *Proloquium* dicsőíti a Pálffy családot. Ezután kezdődik az iskoladráma programja, amely Jézus születésének idején a pász-

torok, a napkeleti bölcsek és a betlehemi aprószentek bibliai történetéről szólt. Részei: *Prologus*, öt *Actus* és *Epilogus*. Az *Actus*ok négy, ill. öt jelenetből (*scena*) álltak, de ezek tartalmát nem részletezi a program. Az egyes felvonások végén *Chorus* ill. a *2. Actus* végén *Chorus* és *Intermedium*, a 3. *Actus* végén *Intermedium* és *Chorus* van. Végül *Nomina actorum* sorolja fel a darab 1650. évi előadásának szereplőit: *Ignatius Scheitt nobil., infim. – Casimirus Markicovicz nobil., rhetor – Casimirus Sobkovicz nobil., Christophorus Horvath nob., Jacobus Rosza, Christoph. Michaelis poetae – Franc. Bochenski, Jacobus Snyurka, Georg. Vatekovvski, Matthias Vidkovicz, Stephan. Komáromi nobil., gramm. – Stephan. Budovnicki, Joann. Rotlauff, Simon Petrikovski syntaxist. – Albert Kurpius, Bartholom. Ormanicz, Laurent. Sagittarius, Ladislaus Szinnyei nob., Lucas Kluhoschovszki princip. – Andreas Harmath nob. Ung., poeta – Adamus Görgei nob. Ung., Casparus Hedri nob. Ung., Salamon Kisner princip. – Thomas Targi nob. Ung., Joann. Berkovski, Joann. Dipkovicz, Petrus Horanski nob., Emericus Kiss nobil., gramm. – Fabjanus Kosseczki, Georg. Kiszelius, Joan. Regulus, Christoph. Rosza syntax. – Gabriel Görgei nob. Ung., Joann. Malichki, Johan. Lehocki nob., princip. – Ladislaus Körtvélesi nobil. Ung., synt. – Andreas Hartyani nob. Ung., Paul. Polentinus nob. Ung., Laurent. Szuchaki, Martinus Sombori, Stephanus Ravasz nob. Ung., grammat. – Matthias Almasi, Petrus Saskovich, Samuel Draveczki nob., Samuel Zaborski nobil., Joann. Dravecki nob., Blasius Tomkovicz, Caspar Hedri nob., Ludovicus Tarnoci nob., Matthias Dobovai nob., Joan. Dovorani, Matthias Margas prin. – Matthias Mokro nobil., rhetor. – Mich. Perinski, Joan. Berzevicei nob., Steph. Görgei nob., Steph. Berzevicei nob., Petrus Manovski, Georg. Vatecsovvski, Andreas Martinovvski, Petr. Goreczki, Joan. Urbanovicz, Alb. Gladeczki nob., Valent. Griakuski, Albertus Krausovvski, Georg. Sartoris, Joan. Tabanus, Joan. Beckai nob., syn. – Vencesl. Kiszeli nob., Alexander Jablonski nob., gram. – Matthaeus Zarzecki, Georgius Kosztolany nob., syntaxist. – Joan. Szolakovicz, Laurentius Saskevicz poetae – Francisc. Keglinski, Georg. Reneska, Georg. Kopiczinski, Matth. Saliternik, Blasius Boriczka gramm. – Matthias Mokro nob., Balthasar Lehoczki nob., Joan. Jablonski nob., rhetor. – Albertus Skultetus, Petrus Zivecki poet. – Christianus Bervvalt nob., Georg. Robecius syntaxist. – Stephanus de Csák rhetor. – Jacob. Mraz nob., Caspar Ziveczki, Andreas Basta, Jacobus Robeci, Francis. Fekete nob., Joan. Stankai nob., Ludovicus Frelich nob., Philippus Heiduk parvist. – Ladislaus de Csák gramm. – Paulus Tobolinus syntaxist., Joann. Tauber Viennensis, gramm. – Petrus Fekete nobil., poet. – Stephanus Desöfi nob., David Bellevari nob., princip. – Andreas Bersevici nob., Ludovicus Bersevici nob., gramm. – Alexand. Nagylesenyei nob., syntax. – Franciscus Suabi nob., Mich. Repasi nob., gram. – Andr. Horvath nob., Christoph. Selenka princip. – Franciscus Cheglinski, Georgius Kosmus, Jacobus Kotlekus parvist. – Jacobus Robecula, Joann. Krakovski, Joann. Michaelis, Leonardus VVarecki, Matthias Faber, Joann. Sartoris, Jacobus Dudek, Matthias Sartoris, Matthias Debimski infimist. – Sigismund. Czemzicki nob., Joann. Horvath nob., Petrus Incedi nob., Georgius Laki nob., synt. – Samuel Bertoti nob., princ. – Blasius Kemchik, Emericus Huszar nob., Joann. Bechkai nob., gramm. – Andreas Basta nob., Christoph. Slenka, Christoph. Cheglinski, Georg. Gladiator, Joann. Trinka nob., Sebast. Gribek, Joann. Soós nob., Jacobus Dudek, Petrus Janek, Steph. Görgei nob., Samuel Kirschner, Valentin Kaffski parvist. – Joann. Bersevici nob., Simon Petrikovski, Georgius Horvath nob., Casparus Berzevici nob., Matthaeus Stephanski parvist. – Joannes Nagylesenyei nob., poet. – Jacobus Kolter, Joann. Kramar parvist. – Joannes Manovita principist. – Jacobus Suatkovich parvist. – Nicolaus Tarnoci nobilis, grammatista.*

A bemutató előadást a szepeshelyi jezsuita gimnázium hallgatói tartották az 1650. esztendőben Pálffy Pál nádor, az 1648 óta működő szepeshelyi jezsuita gimnázium patrónusa tiszteletére abból az alkalomból, hogy a gimnáziumban megkezdte működését a retorikai osztály

is. Jozef Kuzmík valószínűnek tartotta, hogy e darab Szuhay Pálnak tulajdonítható (Slovník II 743). Szuhay azonban ebben az évben *operarius slavonicus*ként szerepel a jezsuita rend névjegyzékében (Lukács III 281). A darab feltételezhető szerzője Mártonfalvay László Ignác, aki 1649 és 1651 között Szepeshelyen a humaniorák és a grammatika professzora volt (Lukács: Catalogus II 953).

A nyomtatvány egyetlen példányát Holl Béla ismertette (MKsz 1966: 169). A betűtípusok és a könyvdíszek alapján a lőcsei nyomda terméke (Pavercsik Ilona megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Piar* ①

2323

MOLNÁR Gergely: Elementa grammaticae Latinae pro recta institutione juventutis scholasticae ex prolixioribus grammaticorum praeceptis in breve compendium contracta a Gregorio Molnár. Nunc noviter emissa... purgata. Leutschoviae 1650 typis et sumptibus Laurentij Breveri.

A^8–I^8 K^{7+1} = [79] fol. – 8° – Orn.

RMK II 730 – Čaplovič 969

Latin nyelvtan. – E nyomtatvány tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik a csak töredékből ismeretes 1647. évi lőcsei kiadásával (**2182**). A címlevél hátán vers olvasható *Ad studiosos grammatices*. Ezt követi a nyelvtan korábbi átdolgozójának, Alvinci Péternek Debrecenben 1602 júliusában kelt előszava *Candido lectori salutem*. – A főrész négy fejezetben mutatja be a latin nyelv elemeit (*De orthographia – De etymologia – De syntaxi – De prosodia*). Sok helyen feltünteti a példák magyar megfelelőit is. Utána *Exercitatiuncula... secundum singulas grammaticae partes* következik. Majd *J. S.* (Joannes Szele de Sabaria? Az 1602. évi debreceni kiadás szerint (vö. **887**) ő az *Ad studiosos grammatices* szerzője, feltételezhető ezért, hogy őt rejti a J. S. monogram.) – *In laudem grammaticae és Paulus Thuri Studiosae juventuti* című verse után *Regulae quaedam brevibus metris comprehensae*, hexameterekbe foglalt szabályok olvashatók. Ezeket *Versus de nominibus et verbis defectivis* egészítik ki. A nyomtatványt az 1613-i debreceni (**1049**) és az 1643-i brassói (**1988**) kiadásokhoz hasonlóan *Gratiarum actio et precatio quotidiana pro felici rerum et studiorum successu* című imádság zárja.

E nyelvtankönyv az impresszum szerint a lőcsei nyomda saját kiadásában jelent meg (vö. OSzKÉvk 1980: 370, Pavercsik Ilona).

Cf. **628***!; **887***!; **1988**, **2182**, –, **2620**, –

Budapest *Acad* cop. – Levoča *Ev* ①
Olim: Szeben ev. gimn.

Neuheller, Johann Jakob: Christliche Leichpredigt bey... Begräbniss des... Pauli Schuberti... Leutschau 1650. = **Appendix 199**

2324

[PAPCZYŃSKI, Stanislav]: Immaturum occasum integerrimi juvenis qui in ipso ingressu rhethorices accidit nobili et generoso Vladislao Wolinski, in Collegio Podolinensi lugubri calamo depictum. E voto amoris... discipuli sui posthumi auctor reliquit maestis amicis Matthias Casimirus Piotraszkiewic, artium et philosophiae doctor ac cursus philosophici Podolinensis professor. [Leutschoviae] MDCL [Brewer].

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

Estreicher XXIV 294 – MKsz 1966: 169 – Čaplovič 971

Gyászbeszéd. – A művet az elhunyt nagybátyjának, *...Joanni de Lesczyny Bilina, tutori et avunculo... Wladislai Wolinski...* ajánlotta keltezés nélkül *...M. C. P. art. magister, philosophiae d. ac profes.* Ezután *Posthumum mnemosynon doloris* címmel következik a gyászbeszéd az ifjúkorában elhunyt Wladislav Wolinski felett. Az éppen a retorika osztályba lépett tanulót diáktársai és tanárai jelenlétében búcsúztatták a podolini piarista gimnáziumban. Az esemény pontos dátumát a kiadvány nem tünteti fel.

A nyomtatási hely nélkül napvilágot látott kiadványt korábban lengyelországi nyomtatványként tartották számon, mégpedig a címlapon is szereplő podolini filozófia-tanár. Maciej Kazimierz Piotraszkiewic műveként (Estreicher XXIV 294). A budapesti Központi Kegyesrendi Könyvtárban található három példány alapján Holl Béla helyesbítette a fenti feltételezéseket (MKsz 1966: 169). A mű „M 78/3" jelzetű példányán a következő feljegyzés olvasható: „Hanc orationem fecit Stanislaus a Jesu Maria... Quae in lucem sub nomine supra memorati authoris prodiit Podolini." A gyászbeszéd valódi szerzője tehát nem a címlapon feltüntetett tanár, hanem egy diák volt: a Stanislaus a Jesu Maria piarista rendi nevet használó Stanislav Papczyński. A nyomtatvány pedig a betűtípusok és könyvdísz alapján Lőcsén, a Brewer-nyomdában látott napvilágot (Pavercsik Ilona megállapítása).

Stanislav Papczyński (1631–1701) piarista paptanárnak ez az első, nyomtatásban megjelent műve, amelyet még 19 éves korában írt. Később évtizedekig működött Varsóban, ahol számos további munkát adott közre (vö. Estreicher XXIV 54–55).

Budapest *Nat* ① – Budapest *Piar* ① ① ① – Wrocław *Ossol* ①

2325

[PÓLI István]: Historia az Iovenianvs nevü romai csaszarnak Isten ellenvaló felfualkodásáról és az nagy Vr Istennek rajta tött boszszú-állásáról és elébbi tisztiben való állásáról. Melly deákból magyarrá fordittatott 1593. esztendöben. Nota: Szánnya az Ur Isten hiveinek romlását, etc. [Lőcse cr. 1650 Brewer.]

A^4 B^2 = [6] fol. – 4°

RMK I 369 – **Appendix 100** – Čaplovič 2570

Moralizáló verses história. – Önálló címlap nélkül jelent meg, incipitmutatóra utaló kezdősora: *Sok szép dolgok nekünk megirattatván vannak.* A kiadvány szövege, némi romlással megegyezik a 16. század végi debreceni (**777**) kiadással (ItK 1918: 174–175, György Lajos).

Újabb szövegkiadása ld. incipitmutató.

A hely és év nélkül megjelent nyomtatványt Szabó Károly XVI. századi kiadásnak tartotta (RMK I 369). György Lajos szerint a 17. század első negyedében nyomtatták Lőcsén. Ján Čaplovič 1620 körüli hely nélküli nyomtatványként írta le (2570). Pavercsik Ilona megállapította, hogy a verses história valóban a lőcsei nyomda terméke, de betűtípusai alapján legkorábban 1644-ben készülhetett. Mind a szövegtípus elhasználtsága, mind a papír vízjegye alapján a kiadványt legvalószínűbben 1650 körül nyomtatták (MKsz 1978: 360–362, vö. **Appendix 74** és **Appendix 100**).

Cf. **777**; **924**; –, →

Budapest *Nat* ①

2326

PRAGMATICON mitrophoricon, quod.., Matthiae Tarnoci de Lelocz, episcopo Csanadiensi, praeposito Scepusiensi... consiliario... mecaenati suo singulariter gratioso gymnasium Societatis Jesu Scepusij debitae gratitudinis testimonio dedicauerat, cum idem... ad episcopatus Csanadiensis evectus infulam anno sancto consecraretur MDCL. [Leutschoviae] (1650) [Brewer].

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky II 2555/103 ← MKsz 1890: 260 – Čaplovič 972

Köszöntőversek. – A nyomtatványt Tarnóczy Mátyás 1650-ben csanádi püspökké szentelése alkalmából készítette a szepeshelyi jezsuita gimnázium. A címlevél hátán *Proloquium* szól az ünnepelthez. Ezt *Mitra Persica* címmel követi a főrész, amelyet *Argumentum* vezet be. Ebben a szerző Luctatius Placidusnak Publius Papinius Statius *In primum librum Thebaidos* írott interpretatiojára (első kiadás Velencében 1483) hivatkozva idézi, hogy a perzsák a Napot *Mitrá*nak nevezik és tisztelik. Ennek mintájára a szerző Tarnóczyt tekinti a szepességiek számára Napnak, azaz mitrának. Ezt a gondolatot a *Reverendissimum praesulem solem esse* című részben fejti ki. A Napnak, vagyis mitrának a dicsőítését és jellemzését hat vers részletezi. Címük a következő: [1] *Mitra Persica sapientiae* – [2] *Mitra copiae* – [3] *Mitra incorruptibilitatis* – [4] *Mitra ornatus* – [5] cím nélküli vers, amelynek kezdősora: *Ergo Calestrae turpe genus Mitrae* – [6] *Mitra regni* – [7] *Mitra sapientiae*. A versek a [4] számú kivételével alkaioszi strófákban íródtak. Közöttük prózai magyarázó részek olvashatók. A nyomtatványt ugyancsak prózában írt dicsőítő szöveg zárja.

A versgyűjtemény szerzője valószínűleg Mártonfalvay László Ignác, aki ebben az évben a szepeshelyi gimnáziumban „rhetor et poeta" volt (Lukács III: 281).

E kiadványt először Horváth Ignác ismertette (MKsz 1890: 260). Az ő adatát vette át Sztripszky Hiador (Il 2555/103). A hely nélkül megjelent nyomtatványt Ján Čaplovič a lőcsei kiadványok között írta le (972). Megállapítását a betűtípusok vizsgálata megerősíti (Pavercsik Ilona közlése).

Budapest *Acad* ①

Ratulowski, Joannes: Ramus stemmatis gentilitii.. Leutschoviae 1650. – Vide **2274**

2327

RHENIUS, Johann: [1] Compendium Latinae grammaticae pro discentibus scriptum, et nunc post accuratas censuras academiarum et scholarum illustrium postremo recognitum atq(ue) sublatis omnibus mendis typographicis editum a m(agistro) Johanne Rhenio. – [2] Accessit nomenclator grammaticus per omnes partes completus. Leutschoviae MDCL typis et sumptibus Laurentii Breveri.

A^8–Z^8; Aa^8–Ee^8 Ff^{7+1} = [20] + 442 pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 732 – Čaplovič 975

Latin nyelvtan és latin-német szójegyzék. – A címlevél után *M. Johan. Rhenius* Lipcsében 1618. április 14-én kelt ajánlólevele olvasható *viris... Saxoniae electori... a consiliis intimis et ecclesiasticis, ... promotoribus meis*. A főrész a következő fő fejezetekben tárgyalja a latin nyelv rendszerét: *De orthographia – De etymologia – De nomine – De verbo – De participio – De adverbio – Syntaxis* (CXVII pontban) – *De prosodia*. Egyes esetekben a nyelvtani szabályok és a magyarázatokul idézett példák – különösen az igeragozást bemutató részben – német nyelvű értelmezésekkel is el vannak látva. A nyelvtanhoz *Nomenclator grammaticus ad m. Rhenii Compendium pertinens* csatlakozik, amely a főrészben nem tárgyalt latin szavak német fordítását, értelmezését adja meg előfordulásuk sorrendjében.

Johann Rhenius (1574–1639) a lipcsei Tamás iskolában kezdte működését, majd 1618-tól Eislebenben, 1633-ban Kielben, 1634-től haláláig Husumban volt gimnáziumi rektor. Műve előszavában elmondja, tanulmányai során határozta el, hogy megjobbítja a szászországi iskolákban használatos, Melanchthon-féle latin grammatikákat. Munkája első változatát (Lipcse 1611) igen sok támadás érte. Erről könyvet is jelentetett meg *Historia belli grammaticalis Rheniani cum examine Centuriarum Erasmi Schmidii.. Schleusingae 1617*.

A lőcsei kiadás a címe és előszavának kelte alapján már azt a kiadást vette alapul, amelyet Rhenius az átdolgozását ért kritikai megjegyzések figyelembevételével jelentetett meg először 1618-ban Lipcsében. (Vö. Bartók 27).

Cf. **1792**, **2109**, –, →

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Mus* ①

2328

S[ANCTUS] GERARDVS Csanadiensis episcopus, apostolici regni Hungariae apostolus ac martyr. Tragoedia ab... studiosa juventute gymnasij Societatis Jesu Scepusij in scenam data, praemiante jam secundo navatam in literis operam liberalitate... Matthiae Tarnoci de Lelócz, praepositi Scepusiensis... cum idem... in episcopum Csanadiensem consecraretur, anno Christi 1650. die 4. Sept(embris). [Leutschoviae] 1650 [Brewer].

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 726 – Čaplovič 965 – Staud I 457

Iskoladráma programja és szereposztás. – A címlevél hátlapján *Argumentum* foglalja össze a dráma tartalmát. Eszerint a színdarab egy magyarországi *Martyrologium*ra és Bonfini történeti munkájára hivatkozva (2. Decas, 1–2. lib.) mutatja be Gellért csanádi püspök magyarországi tevékenységét és mártírhalálát. A színdarab *Prologus*ból, öt felvonásból (*actus*) és *Epilogus*ból áll. A nyomtatvány utolsó lapján *Nomina actorum praecipuorum* közli a szereplő diákok nevét: *Georgius Adamus Horvath, rhetor – com. Ladislaus Emericus de Csák, grammatist. – Petrus Fekete nobil. Ung., poeta – Andreas Paulus Harmath nob. Ung., poeta – c. Stephanus de Csák – Balthasar Lehocki, rhetores – Joannes Berzeviczei nob. Ung., syntaxist. – Christophorus Horvath nob. Ung., poeta – Georgius Robecius Polonus, Christianus Bervaldt, Nicolaus Görgei nobilis Ungarus, syntaxist. – Joannes Nagylesenei nobil. Ungarus, poeta – Michael Horvath nob. Ungarus, syntaxist. – Martinus Szent-Iváni nob. Ungar., syntax. – Adamus Pechi nobilis Ungarus, grammatista – Georgius Horvath nobil. Ungarus, syntaxista – Stephanus Ravasz nob. Ungarus, grammatist. – Nicolaus Tarnoci nobil. Ungarus, syntaxista – Melchior Domik nobil. Ungarus, grammat. – Georgius Kosztolani nobilis, syntaxista – c. Ladislaus Vesseleni de Hadad principista – Ignatius Scheit, infimista – Paulus Dobolinus, syntaxista – Adamus Kende, David Belavari, Daniel Hess, Stephanus Desüfi nobiles Ungari, infimistae – Franciscus Fekete, Sigimundus Chemnicki, Joannes Szikszai nobiles, principistae – Petrus Incedi, grammatista – Andreas Berseviczi, grammatist. – Albertus Scultetus, poeta – Joannes Lehocki, grammatista – Aloysius Laki nobilis Ungarus, syntaxista – Matthaeus Zarsecki, syntaxista.*

Ezt az iskoladrámát a szepeshelyi jezsuita gimnázium tanulói 1650. szeptember 4-én mutatták be abból az alkalomból, hogy Tarnóczy Mátyást, a jezsuiták pártfogóját csanádi püspökké szentelték.

A darab szerzőjének Jozef Kuzmík Szuhay Pált tartotta (II 743). Szuhay azonban ebben az esztendőben mint „missionarius concionator" szerepel a jezsuita rend névjegyzékében (Lukács: Catalogi personarum II 766). Valószínűbb, hogy a darab szerzője Mártonfalvay László Ignác, aki 1649 és 1651 között Szepeshelyen a humaniorák és a grammatika professzora volt (Lukács: Catalogus II 953).

A nyomtatási adatok nélkül megjelent nyomtatványt Szabó Károly (RMK II 726) és Ján Čaplovič (965) indokoltan lőcsei nyomtatványnak tartotta.

Budapest *Univ* ①

2329

S[ANCTUS] STEPHANUS. Tragoedia filialis observantiae... titulo... Stephano de Csak... ab... comitibus Stephano Ladislaoq(ue) filiis caeterisq(ue) gymnasii Societatis Jesu Scepusij auctoribus in scenam data anno Christi 1651 die 1. Januarij. [Leutschoviae 1650 Brewer].

§⁴ = [4] fol. – 4° – Orn.

MKsz 1966: 170 – Čaplovič 978 – Staud I 457–458

Iskoladráma programja és szereposztás. – A címlap hátán *Argumentum* foglalja össze az Apostolok Cselekedetei 6–7. része alapján Szent István első vértanú élettörténetét és halálát. Ezt *Prologus* követi. A darab négy felvonásból (*actus*) áll. Az első négy jelenetre (*scena*) és kórusra; a második öt jelenetre és két közjátékra (*intermedium*), a harmadik négy jelenetre és kórusra; a negyedik nyolc jelenetre oszlik. A nyomtatvány utolsó levelén *Nomina actorum* címen a szereplők névsora olvasható: *c. Stephanus de Csák rhetor – c. Ladislaus Vesseleny grammatista – Georgius Horvath rhetor – Syntaxist[ae]: Andreas Hartyany – Melchior Domik – Emeric. Kis – Joannes Rothlauff – Christophorus Lehocki. – Grammatist[ae]: Joannes Dovoraný – Ladislaus Körösi – Petrus Horanski – Franciscus Suabi – Stephanus Görgei – Matthias Sirocki. – Rhetores: Balthasar Lehocki – Andreas Harmath – Joannes Nagylessenei – Petrus Fekete. – Grammatist[ae]: Joannes Talarkovicz – Joannes Urbanovicz – Martinus Pauluskovicz – Petrus Kotelszky – Rhetores: Christophorus Horvath – Albertus Skultety – Georgius Robetius – Matthaeus Zarsecki. – Grammatistae: Adamus Kiszel – Ignatius Lugovicz – Michael Repasi – Casparus Hedri. – Petrus Ziveczki rhetor – Poetae: Georgius Kosztolany – Georgius Kiszelius – Martinus Szuchnovicz – comes Ladislaus de Csák – Francisc. Török – Joann. Harsagi infim. – Franciscus Fekete – Stephanus Desüfi – Andreas Bersevici – Albertus Skultetus – Georgius Robertius. – Poetae: Aloysius Laki – Paulus Dobolinus – Nicol. Tarnoci. – Ignatius Scheitt infim. – Joannes Szikszai grammat. – Daniel Simonis infim. – David Belevari – Petrus Incedi – Adamus Kende – Paulus Prokop – Martinus Mraz – Jacobus Snyurka – Christophorus Rossa – Sigismundus Czemniczki – Michael Nagy lesenei poeta.*

A bemutató előadást a szepeshelyi jezsuita gimnázium hallgatói, köztük ifj. Csáky István és László adták elő Csáky Istvánnak a tiszteletére 1651. január elsején.

Jozef Kuzmík e darab szerzőjének a szepeshelyi jezsuita gimnázium akkori poétika és retorika professzorát, Szuhay Pált tartotta (Kuzmík II 743). Szuhay azonban 1648 és 1650 között „missionarius concionator"-ként szerepel a jezsuita rend katalógusában majd 1653 és 1658 között működött Szepeshelyen (Lukács: Catalogi personarum II 766). E darab szerzője Szuhay utóda, Mártonfalvay László Ignác lehetett, aki az osztályt ekkor vezette (Lukács: Catalogus II 953).

E kiadványt először Holl Béla ismertette 1651. évi lőcsei nyomtatványként (MKsz 1966: 170). Ján Čaplovič már helyesen 1650. évinek írta le (978). Megalapozottan feltételezhető ugyanis, hogy a nyomtatásra már az 1651. január elsején tartott előadás előtt sor került. A lőcsei nyomtatást a betűk és nyomdadíszek vizsgálata megerősíti (Pavercsik Ilona megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Piar* ①

2330

SAPIENTIA Salomonis in Roboamo perdita et... principi ac d(omi)no... Georgio Lippay, archiepiscopo Strigoniensi, ejvsdemq(ue) comitatus perpetuo comiti, legato nato, primati Hungariae nec non... intimo consiliario etc... ab... praenobili gymnasij Societatis Jesu juventute in scenam data Scepusij ipsis ferijs antecineralibus... [Leutschoviae] MDCL [Brewer].

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1966: 170 – Čaplovič 976 – Staud I 456

Iskoladráma programja. – A címlapon bibliai idézet. A címlap hátán *Proloquium* dicsőíti Lippay György esztergomi érseket, a szepeshelyi jezsuita gimnázium patrónusát. A Salamon király fiáról, Roboamról szóló dráma a tartalmi kivonat szerint öt felvonásból (*actus*) áll. A felvonások jelenetekre (*scaena*) és kórusokra (*chorus*) tagolódnak.

A bemutató előadást a szepeshelyi jezsuita gimnázium hallgatói 1650-ben farsangkor adták elő.

Jozef Kuzmík valószínűnek tartotta, hogy e darab szerzője a szepeshelyi gimnázium akkori poétika és retorikaprofesszora, Szuhay Pál volt (Kuzmík II 743). Szuhay azonban 1648 és 1650 között „missionarius concionator"-ként szerepel a jezsuita rend katalógusában (Lukács II 766). A darab szerzője inkább Mártonfalvay László Ignác lehetett, aki 1649-től 1651-ig Szepeshelyen a humaniorák és a grammatika professzora volt (Lukács: Catalogus II 953).

A nyomtatványt először Holl Béla ismertette (MKsz 1966: 170). A betűk és a nyomdadíszek alapján a lőcsei nyomda terméke (Pavercsik Ilona megállapítása).

Budapest *Nat* cop. (Budapest Piar + Martin) – Budapest *Piar* ① – Martin *MS* ①

2331

SNÁŘ welmi pěknij, zmnohých spisuow mudrcůw starých y nowých y kněh Zákona obogijho wybraný wedlé přijhod lidských skrze sny gim od Boha zgewowané. K wystráze lidské skrze k těm podobné sny častokrát gim vkázané. We dwanáct kněh rozděleny a nynij opět znowu wytisstěný. W Lewočj MDCL [Brewer].

A^8–S^8 T^4 = [148] fol. – 8° – 1 ill., orn., init.

RMK II 733 – Čaplovič 977

Álomfejtőkönyv biblikus cseh nyelven.– A 12 könyvbe foglalt álommagyarázatokat tartalmazó kötet beosztása: *Předmluva na snář* (Előszó az álmoskönyvhöz); *Počínají se první knihy* (Kezdődik az első könyv); *Dokonává se Snář* (Végződik az álmoskönyv) – *Počíná se registrum na snář podlé abecedy* (Kezdődik az álmoskönyv regisztruma ábécé szerint); *Dokonává se registrum dobře spravěné* (Végződik a jól elkészített regisztrum).

Ezen álmoskönyv összeállítójának Vavřinec z Březové-t (1370?–1436?) tartja a szakirodalom (Knihopis 1353–1355). A prágai egyetemen végezte tanulmányait. 1391-től plébános több csehországi helységben, majd 1419-ig IV. Vencel cseh király udvari lelkésze a prágai királyi udvarban. Műve nyomtatott formában talán 1550-ben, biztosan 1581-ben és 1614-ben jelent meg Prágában. A lőcsei kiadás címlapján olvasható *Znovu vytištěný*, azaz „újra kinyomtatva" megjegyzés, valamint a szerkezet és a szöveg pontos egyezése bizonyítja, hogy Lőcsén ezt a művet nyomtatták ki újra.

Budapest *Acad* cop. – Prešov *Ev* ①

2332

SZEP beszelgetes két aszszony ember, Agota es Borbala között. Meg-fordittatott penig nemetből magyarrá az historia olvasóknak kedvekért. Lötsen 1650 [Brewer].

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky I 1998/205 ← MKsz 1879: 23 – Caplovič 979

Erkölcsi oktatás. – A címlevél hátán cím nélkül kezdődő főrész két asszony: Ágota és Borbala társalgását adja közre párbeszédes formában. Ágota elégedett férjével, Borbála viszont nagyon panaszkodik kártyás, kikapós párjára. Ágota példákkal és a Bibliára való hivatkozásokkal igyekszik meggyőzni felindult beszélgetőtársát arról, hogy nem szitokkal, hanem *tűréssel és szelídséggel s édes, hűséges beszéddel* (C_1b) hasson urára.

Stoll Béla vetette fel (MIrodT II 322), hogy e dialógus szerzője az a Gyirva Vencel lehetett, akinek 1649-ben két másik, németből fordított dialógusa is fennmaradt (**2269** és **2270**). Varga Imre ugyan tartalmilag és nyelvileg közelállónak érezte a *Szép beszélgetést* Gyirva *Krisztus urunknak Szent Péterrel való beszélgetése* című művéhez (**2269**), de ezt még nem tekintette elégséges bizonyítéknak a szerzőséghez (RMKT XVII/9 657). Stoll Béla véleménye szerint a *Szép beszélgetés* alig őrzött meg valamit a végső eredetijének tekinthető erasmusi *Colloquia familiaria* csipős és szellemes hangjából, ezért stílusa inkább a prédikátorok asszonyoktató énekeire emlékeztet (MIrodT II 322–323).

Budapest *Nat* ①

2333

[1] UJ ÉS O kalendariom Christus Urunk születése után 1651., mellybe a havak, hetek és innepek, plánéták járási, aspectusok és idöknek folyási, napnak és éjnek hoszsza, Nap fel-támadása és le-nyugovása meg-találhato, etc. Silesiára és Magyar országra alkalmaz(va) Nevbarth Christoph, silesiai Boleszlausz által. – [2] (Astrologiai tartosságos vélekedés... 1651.

esztendöre... nagy figyelmetes szorgalmatossággal szerzette és meg-irta boleszlaviai Nevbarth Christoph.) Lötsén [1650] Brever Lörintz.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16°

RMK I 849 – Čaplovič 970

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – Az év jellemző adatai és a naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek magyar nyelvű Cisio Janussal. A hónapversek januári kezdősora: *Fürödj, kicsint igyál.* Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Első része. Ez esztendőnek különböztető négy részeiről és azoknak közönséges ideiről. I. A télről – II. A tavaszról – III. A nyárról – IV. Az őszről – Második része. A Napnak két sötétségéről, melyek e földön ebben az esztendőben meglátszanak. – Harmadik része. Hadról és békességről és egyéb világi dolgokról – Negyedik része. Ez esztendőbeli egészségekről és betegségekről – Ötödik és utolsó része. Ez esztendőbeli termésről és ismét terméketlenségéről.* A prognosztikon után a *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék következik. A kiadványt a *Magyar krónika a magyar nemzetnek emlékezetes viselt dolgairól* zárja, amely az 1650. év eseményeivel fejeződik be.

Christoph Neubarth (1607–1681) sziléziai asztrológus naptárai 39 éven keresztül jelentek meg Görlitzben. A 17. század második felében ő, majd fia, Johann kalendáriumait adták ki leggyakrabban Magyarországon.

Cf. **1650**!

Budapest *Acad* ① ③* – Budapest *Nat* ①

Aszalai, Stephanus: Index seu compendium operis Tripartiti et generalis decreti constitutionumque inclyti regni Hungariae decretorum. Tirnaviae 1650. = **Appendix 200A**

Kalendárium az 1651. esztendőre. Nagyszombat 1650. = **Appendix 201**

2334

[NÁDASI János]: Annus morientium et mortuorum solatio et auxilio sacer, per singulas anni totius ferias secundas brevibus utrosq(ue) juvandi officijs et exemplis explicatus et sodalit(ati) Beatissimae Virginis Visitantis datus, liberalitate adm(odum) reverendi domini Adami Szalkovichs, canonici Strigoniensis. Tyrnaviae MDCL typ. Academicis per Philippum Jacobum Mayr.

†⁴, A^{12}–Z^{12} Aa^{12} Bb^{12} Cc^8 = [8] + 610 + [6] pag. – 12°

RMK II 735 – Čaplovič 1950

Katolikus elmélkedés. – A címlap hátán *Lect. opt. sal.* felirattal utalás VIII. Orbán pápának a címben megnevezett Mária-társulatot jóváhagyó dekrétumaira (vö. **2337**). Ezt követi *Adamus Szalkovichs* esztergomi kanonok Nagyszombat, 1650. július 2-án kelt ajánlása Szűz Máriához *Maria, fidelis Mater morientium et mortuorum* megszólítással, majd a nagyszombati akadémia kancellárjának, *Eustachius Stainapergerus* jezsuitának jóváhagyása Nagyszombat, 1650. július 2-i keltezéssel.

A könyv a naptári év minden hétfőjére elosztott ötvenkét számozott, a halálról szóló elmélkedést tartalmaz. A végén hat számozatlan lapon *Index*, betűrendes tárgymutató. Ennek végén utalás, amely szerint a névtelen szerző a jámbor társulat tagjainak ajánlja művét: *In gratiam Sodalium et Communionis perpetuae pro agonizantibus et animabus purgatorii institutae.*

A szerző neve a könyvön nincs feltüntetve. Nádasi János saját műveit felsoroló bibliográfiájában (Seraphinus divini amoris. Pragae 1666, fol. F_1a. RMK III 2360) e munkáját évszám nélkül így idézi: *7. Annus morientium, et mortuorum pro fer. 2. per totum annum Tyrn.* Az ugyancsak egykorú Petrus Ribadeneira jezsuita írói lexikona (Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 482) szerint: *(Edidit...) Annum morientium et mortuorum solatio sacrum pro omnibus ferijs secundis. Tyrnaviae 1650.* – Vö. Sommervogel V 1526; Szinnyei IX 502 – Tüskés 123–128.

Cf. –, **2337**, **2338**, **2388**, **2544**, →

Bratislava *Univ* ① – Brno *Univ* ① – Budapest *Nat* ① – Kraków *SJ* ① – Martin *MS* ① – Pannonhalma ① – Praha *OSA* ○

2335

STEYRER, Christophorus: Assertiones ex vniversa logica, quas in... academia Tyrnaviensi propugnandas suscepit anno MDCL die XXI. Decembris... Stephanus Szentpali Ungar[us], physicae [auditor]... praeside... Christophoro Steyrer, Soc(ietatis) Iesv, a(lm)a(rum) l(itterarum) et phil(osophiae) doctore, eiusdemq(ue) professore ordinario. [Tyrnaviae] (1650) [typ. Academicis].

[1] fol. – [cr. 460] × 343 mm – Orn., init.

Logikai tézisek. – E bibliográfiailag korábban nem ismertetett, plakát alakú nyomtatványnak csupán a fölső fele maradt fenn. A tetején *Paulo Hoffman, episcopo Quinqueecclesiensi, praeposito... Strigoniensi... avunculo suo* szóló ajánlás olvasható, aláírója *Stephanus Szentpáli.* Ezután következik a nyomtatvány címe. A tételeket *Ex Prolegomenis* cím után három oszlopba szedték. A töredék az I, VIII. és XV. tézist részben; a XIV. tézis szövegét egészében tartalmazza.

A tételeket 1650. december 21-én vitatták meg a nagyszombati egyetemen. A vizsgáztató, Christophorus Steyrer, osztrák jezsuita, a vizsgázó az 1646-tól Nagyszombatban tanuló Szentpáli István volt. Steyrer (1616–1659) Bécsben végezte teológiai tanulmányait. 1649-ben

Zágrábban, 1653–1656 között több ausztriai kollégiumban működött. Nagyszombatban 1650-től 1652-ig a filozófia, 1657–1658-ban a teológia tanára volt (Lukács: Catalogi personarum II 759).

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ③

2336

[DRASKOVICH János transl.]: Officium B(eatae) M(ariae) Virg(inis) az-az Asszonyunk Szüz Marianak három külömb idöre-valo szolosmaja. Melly kibocháttatott Ötödik Pius és Nyólczadik Urban papa parancholattyából... Lippai György esztergami ersek vrunk engedelméböl. Posonban 1643 [recte cr. 1650] [typ. Coll. Societatis Jesu].

a^8–c^8; A^8–Z^8, Aa^8-Dd^8 = [1] + XXXXVI + 430 + [2] pag. – 8° – Mult. ill., orn., init.

RMK I 745 – Čaplovič 351

Katolikus imádságoskönyv. – E mű tartalma, beosztása és szedésének nagyobb része azonos az 1643. évi pozsonyi kiadással (**2016**). A Szabó Károly (RMK I 745) és Ján Čaplovič által (351) még egyetlen kiadásként leírt nyomtatvány példányainak tüzetes összehasonlításával V. Ecsedy Judit állapította meg, hogy 1650 körül a címlapot – impresszumában változatlanul hagyva az 1643-as évszámot – valamint az A-F és I füzetet újra szedték. Az újabb kiadás címlapja ragasztott, s rajta a *parahcholattyabol* szó helyett *parancholattyából* olvasható. A később nyomtatott füzetekben kopottabbak a betűk, kevésbé gondos a laponként előforduló piros és fekete nyomás összeillesztése, a keretet alkotó díszeket pedig ugyanazokból az elemekből, de más rend szerint rakták össze. A szövegben számos apró eltérés figyelhető meg. Például az 1. lapon alulról a 4–5 sorban *asz-/szony állatok* (1643. évi kiadás) illetve *asszony-/állatok* (1650 körül) az elválasztás. A 49. lapon alulról a 6. sor előszava *Dichírjétek* (1643-ban), illetve *Dichírjétek* (1650 körül).

Feltételezhető, hogy az 1643. évi nyomtatáskor bizonyos füzetekből a szükségesnél több készült. A nyomda hanyatlásának éveiben – a nyomdavezető Némethi Jakab 1644. évi halála és Zacharias Dominicus Aksamitek 1647–1649 közötti működése után – a hiányzó íveket utólag bizonyára még Pozsonyban újra nyomtatták, hogy teljes példányt nyerjenek.

Cf. **2016**, –, →

Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ③*

2337

[NÁDASI János:] Annus crucifixi Dei Jesu. Per singulas anni totius sextas ferias brevibus crucifixum solide pro felici morte colendi officijs et exemplis explicatus, et Sod(alitati) B(eatae) M(ariae) V(irginis) Visitantis in Acad(emia)

S(ocietatis) I(esu) Coll(egii) Tyrn(aviensis) datus liberalitate Stephani Aszalai De Fony etc. sodalis. Posonii MDCL typis Coll[egii] S[ocietatis] I[esu].

)(12, A12–V12 = [24] + 479 pag. – 24° – Orn.

RMK II 734 – Čaplovič 362

Katolikus elmélkedések. – A címlap hátán *Lect. opt. sal.* felirattal utalás VIII. Orbán pápának a Sodalitas B.M.V. működését szabályozó dekrétumaira (vö. **2334** és **2338**). A következő lapon kezdődik az ajánlás *Stephano Aszalai de Fony, vice judici curiae, etc. domino sodali... Sod. Beatiss. Matris Mariae Visitantis in Acad. Soc. Jesu Coll. Tyrn.* Az ajánlás kelte Nagyszombat 1650 november 1. A végén egy lap üres. Ezt követi a tárgymutató: *Index anni* és ennek végén az *Errata*. Ezután három lap üres.

A mű főrésze bevezetővel kezdődik: *Annus crucifixi Dei Jesu. Proloquium*, majd a naptári év minden péntekére elosztott ötvenkét számozott, a keresztre feszített Jézusról szóló elmélkedés olvasható négy csoportba (*pars*) osztva.

A szerző neve a könyvön nincs feltüntetve. Nádasi János azonban felsorolja azt saját művei bibliográfiájában (Seraphinus divini amoris. Pragae 1666, F1b pag., RMK III 2360. Vö. Petrus Ribadeneira: Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 482; Sommervogel V 1526; Szinnyei IX 502).

Nádasi János népszerű Annus-sorozatának kötetei a hét más-más napjára az egész évre szóló imádságokat tartalmaznak. Közülük öt Pozsonyban és Nagyszombatban a Szűz Mária látogatásáról nevezett társulat (Sodalitas Beatae Mariae Virginis Visitantis) tagjai részére, a betegek és haldoklók vigasztalására jelent meg. A sorozat külföldön (Antwerpen, Bécs) kiadott darabjait is magyar mecénások támogatták. Az egész sorozat együtt 1663-ban Prágában *Annus hebdomadarum caelestium* címmel, Wesselényi Ferencnek és Széchy Máriának szóló ajánlással jelent meg (RMK III 2212).

Az Annus sorozat tagjai a következők: Vasárnap: **2338**. Pozsony 1650, ajánlva: Wesselényi Ferenc, Széchy Mária – Hétfő: **2334**. Nagyszombat 1650, ajánlva: Salgovics Ádám – Kedd: **2544**. Nagyszombat 1654, ajánlva: Eszterházy Pál – Szerda: RMK III 1827. Antwerpen 1653; ajánlva: Szegedi Lénárd Ferenc – Csütörtök: **2388**. Nagyszombat 1651, ajánlva: Bartók István – Péntek **2337**. Pozsony 1650, ajánlva: Aszalai István – Szombat: RMK III 1696. Bécs 1648, ajánlva: Püski János (vö. Tüskés 123–128).

Cf. **2334**, –, **2338**, **2388**, **2544**, →

Budapest *Acad* ②* – Budapest *Univ* ① – Martin *MS* ①*

2338

[NÁDASI János]: Annus Sss. Trinitatis vnius Dei honori, amori, cvltvi sacer, per Dominicos anno toto currentes dies, brevibus Sss. Trinitatem solide pro felici morte colendi officijs et exemplis explicatvs in sodalivm gratiam, in Dei unius ac trini gloriam, in ultimi agonis nostri solatium sanctum. Posonii 1650 typis Coll(egii) S(ocietatis) I(esu).

)(12, A12–S12 T8 V8 = [24] + 447 + [17] pag. – 24°

RMK II 736 – Čaplovič 363

Katolikus elmélkedő imádságoskönyv. – A címlap hátán idézet Nagy Szent Gergelytől. Ezt követi *Lect. opt. sal.* felirattal az utalás VIII. Orbán pápának a társulatokat jóváhagyó dekrétumaira (vö. **2337**). A *Dedicatoria et proloquium* névtelen szerzője a címzetteknek *Francisco Wesselenyi... et... Annae Mariae Szechi... illustrissimis conjugibus*, a nagyszombati jezsuita kollégium társulata, a *Sodalitas B. V. Matris Visitantis* nevében a jubileumi szentévre szóló jókívánságokat foglalta össze *Tyrnaviae 1. die anni 1650* keltezéssel.

A könyv a naptári év minden vasárnapjára elosztott és számmal ellátott ötvenkét elmélkedést tartalmaz a Szentháromság tiszteletére. A végén 16 számozatlan levélen *Index anni*, betűrendes tárgymutató.

A szerző neve a könyvön nincs feltüntetve. Nádasi János saját műveit felsoroló bibliográfiájában (Seraphinus divini amoris. Pragae 1666. fol. F_1a, RMK III 2360) e munkáját évszám nélkül így idézi: *6. Annus SSS. Trinitatis pro diebus Dominicis per totum annum Posonij.* Az ugyancsak egykorú Petrus Ribadeneira jezsuita írói lexikona (Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 482) szerint: *(Edidit...) Annum Sanctissimae Trinitatis cultui sacrum, pro omnibus Dominicis anni. Posonij 1650. in 24.* – Vö. Sommervogel V 1525–1526; Szinnyei IX. 502. – Tüskés 123–128.

Cf. **2334**, **2337**, –, **2388**, **2544**, →

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Kraków *SJ* ① – Martin *MS* ① ② – Pannonhalma ①

2339

OFFICIA propria sanctorum patronorvm Regni Hvngariae, superiorum jussu et auctoritate edita. Posonii MDCL typis Coll[egii] Societatis Jesu.

):(², A^4–F^4 = [4] + 48 pag. – 4° – Orn.

RMK II 737 – Čaplovič 364

Katolikus liturgikus könyv. – A kiadvány terjedelmében, beosztásában megegyezik az 1641-ben Pozsonyban, Lósy Imre esztergomi érsek rendeletére megjelent kiadással (**1901**), annak soronkénti utánszedése.

A pozsonyi nyomda fennmaradt kiadványai közül csak az 1650. évben megjelentek impresszuma közli a tipográfia nevét. Minthogy 1650-re az eredeti, érseki alapítású felszerelés Nagyszombatba szállítása befejeződött, így a továbbiakban a Pozsonyban maradt tipográfia kétségkívül a pozsonyi jezsuita kollégium tulajdona volt (vö. OSzKÉvk 1994–1998: 347–357, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1901**, –, →

Budapest *Acad* ① ② – Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ①

2340

PÁZMÁNY Péter: Imadsagos könyv, mellyet irt es ennek elötte negyszer ki-nyomtattatott Pazmany Peter, a boldog emlekezetü cardinal es esztergami ersek. Posonyban MDCL [typ. Coll. Societatis Jesu].

)(⁸–)()()(⁸, A⁸–Z⁸, Aa⁸–Nn⁸ Oo² = [48] + 571 + [9] pag. – 8° – Mult. ill., orn., init.

RMK I 836 – Čaplovič 365

Katolikus imádságoskönyv. – A címlap hátán idézet Szent Jeromostól, mint az első kiadásban (**945**). A következő lapon *A pozsonyi könyvnyomtató* ajánlása *Amade Ilona asszonynak... Nagymihali Ferencz* özvegyének, akinek költségével ez az ötödik kiadás megjelent.

A mű tartalmában és beosztásában megegyezik az 1631. évi negyedik kiadással (**1513**). A kalendáriumrész is az 1631. évre szól, a változó ünnepek táblája viszont már az 1650–1680 közötti időszakra. A kiadványt *rendi e könyvben foglalt dolgoknak* címmel a tartalommutató zárja.

Az előző kiadásokból változtatás nélkül átvett verses szövegek: 137. lap: *Ambrosius és Augustinus hálaadása*, kezdő szavai: *Téged, Isten*; a továbbiaknak egy kivételével Nyéki Vörös Mátyás a szerzőjük. Incipitmutatóra utaló kezdőszavaik: 465: *Meg ne feddj engemet... és meg ne ostorozz* – 467: *Boldogok, akiknek* – 468: *Meg ne feddj engemet... és meg ne verj*– 470: Balassi Bálint: *Végtelen irgalmú, ó* – 472: *Uram, halld* – 474: *Sok háborúságban* – 475: *Hajtsd meg füleidet* – 543: *Tengernek* – 547: *Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak* – 548: *Üdvözítőnknek* – 549: *Mennyországnak királynéja, angyaloknak* – 550: *Mennynek királyné.*

A könyv címlapján és az első három íven a piros és fekete nyomás váltakozik. A címlap kétféle változatban ismeretes. Az egyikben a *Nyomtattak Posonyban* szavak azonos fokozatú betűtípussal vannak szedve (A-variáns), a másikban a *Posonyban* szó a *Nyomtattak*-hoz képest kisebbel (B-variáns).

Később Batthyány Ádám Pázmány imádságoskönyvének egy korábbi kiadása alapján állította össze saját imádságoskönyvét (vö. **2508A**).

Cf. **945***; –, →

Budapest *Acad* ① (A-variáns) – Budapest *Nat* ① (A- variáns) – Budapest *Univ* ① (B- variáns) – Eger *Semin* ②* (B- variáns) – Kecskemét ④ – Pannonhalma ②

Comenius, Joannes Amos: Primitiae laborum scholasticorum... Patakini 1650. – Vide **2390**

2341

[1] AGENDA, az az szent egyházi cselekedeteknek, avagy szentségeknek és egyéb egyhazi szolgálatok kiszolgáltatásának modgya, egyhazi canoninkal eggyüt... – [2] (CANONES, az az az egyhazi szolgak eletnek [!], tisztinek és tisztesseges magok tartásának regulái. Iratattanac az Sopron var megyebéli

ecclesiác senioritul, Isten tisztességére és az anyaszent egyháznak abban valo tanétoknac épületekre...) Samariaban 1650 Wechelius Andárs(!).

A^4–N^4; A^4–G^4 = [80] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 837 – RMK I 838 – Caplovič 1693

Evangélikus agenda és lelkészi rendtartás. – E kiadvány két részből áll. Az első beosztása és tartalma megegyezik az 1620-ban Keresztúrott megjelent kiadással (**1221**). Azonos a második levélen kezdődő latin előszó is, de mások az aláírók: *Gregorius Musay superintendens, Stephanus Lethenyei, Benedictus Schemptei, Iohannes Sz. Miklosi seniores, Emericus Godi, Martinus Regini, etc. et Stephanus Fabri sacri consistorii juratus notarius.* E rész végéről hiányzik a nyomdász előző kiadásban található előszava.

A második rész önálló címlappal és füzetjelzéssel csatlakozik az elsőhöz. Tartalma és beosztása megegyezik a kánonok 1630-ban Csepregen megjelent kiadásával (**1457**).

Az első, kánonokra utaló címlap szövege szerint a nyomdász a korábban külön megjelent két kiadványt ez alkalommal együttesen kívánta kiadni.

Az 1637–1645 között Tejfaluban működő nyomda (**2114**) somorjai tevékenységének ez az egyetlen emléke. Vezetője itt Wechelius András volt, aki műhelyével a következő évben már Kőszegen bukkan fel újra (**2371A**).

Cf. [1] **833**; **1221**; –
[2] **1457**, –

In 10 bibliothecis 13 expl. – Bratislava *Acad* – Budapest *Acad, Ev, Nat, Ref* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Univ* – Esztergom *Dioec* – Sopron *Ev* – Szeged *Univ*

2342

[1] ALLMANACH auff das 1651. Jahr nach Christi Geburt gestellet mit sonderem Fleiß durch D a v i d e m F r ö l i c h i u m weiland, astronomum in Kaysmarckt... – [2] (Prognosticon astrologicum auff das 1651. Jahr nach Christi Geburt, gestellet auff die Königreiche Vngern vnd Böhmen durch D a v i d e m F r ö l i c h i u m ...) Zur Hermanstadt [1650] durch Marcum Pistorium.

A^8 B^8 C^4, $*^8$ $**^8$, D^4 = [40] fol. – 16° – Orn.

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A könyvészetileg eddig még nem ismertetett nyomtatványnak csak az A_2 és A_7 levele hiányzik, január első felének, május végének – június elejének naptártábláival. A meglévő naptártáblák alatt hónapversek olvashatók. A naptárrész után következik a *Bedeutung der Zeichen* és az önálló címlappal kezdődő prognosztikon. A prognosztikon egyes fejezetei: *Vom Winter – Vom Frühling – Vom Sommer – Vom Herbst – Von Finsternissen – Vom Krieg und Unfried – Von Krankheiten – Von Fruchtbarkeit – Aus der Bauern Practica, wenn der Christtag am Montag ist.* A *Chronica, von Anfang der Welt her verlaufene Geschichten* részletes bibliai krónikát is tartalmaz, a magyarországi történelmi eseményeket egészen 1649-ig írja le. A *Verzeichnis der Jahrmärkte, so in Siebenbürgen gehal-*

ten werden című vásárjegyzéket német nyelvű vers követi a vásárokról, majd a szerencsés, ill. kedvezőtlen napokat mutató táblázat zárja a kiadványt.

Cf. **1700**!

Budapest *Nat* ②*

2342A

[JESUS SYRACH verdeutscht von Martin Luther. Hermannstadt 1648–1653 Pistorius.]

[A–M$^{alternatim12+6}$] N^{5+1} = 228 [recte 226] pag. – 18° – Init.

Ószövetségi könyv német fordítása. – E bibliográfiailag korábban ismeretlen nyomtatványnak csupán az utolsó, hatleveles N füzetéből maradt fenn két egymást kiegészítő töredék. Rajtuk, a 219–228. számozású lapokon Jézus, Sirák fia könyvének német nyelvű szövege olvasható Martin Luther fordításában az 50. fejezet derekától az 51. végéig. Az utolsó, N$_6$ levél üres.

A nyomtatvány kétségtelenül a szebeni műhely felszerelésével készült. Megerősíti ezt a meghatározást, hogy a töredékeket őrző kötéstáblából további három szebeni kiadvány került elő (**1124**, **2285** és **2489**). Ennek a szerény készlettel rendelkező nyomdának egyik jellegzetessége, hogy a német szöveghez adott jegyzeteket igen apró méretű, nem a főszöveghez használt ún. gót, hanem antikvabetűkkel szedték, ami különben rendkívül szokatlan. A kiadvány elkészülte – a vele együtt napfényre került két datált szebeni nyomtatvány (**2285** és **2489**) alapján – valószínűleg 1648 és 1653 közé helyezhető.

A füzetjelzés alapján kikövetkeztethető, hogy a nyomtatvány lapszámozásába valahol hiba csúszott. A helyes lapszám 226 pagina.

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Ev Arch* ④ ④

2343

OLTARD, Andreas: Concio solennis et extraordinaria, complectens initia et progressum reformationis primae ecclesiarum Saxonicarum in sede Cibiniensi, in Transylvania constitutarum. Elaborata et habita Cibinii anno 1650. ipsa Dominica Jubilate, quae erat dies 8. Maij, dum ibidem visitationem ecclesiarum Saxonicarum ordiretur et auspicaretur... Christianus Barthius, pastor Birthalbensis, episcopus et superintendens earundem, ab Andrea Oltardo, pastore Cibiniensi, nec non ejusdem capituli decano. Cibinii Transylvaniae 1650 Marcus Pistorius.

§^{4}, †§^{4}, A^4–H^4 = [16] + 62 [recte 64] pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 738 – Nägler 283–288

Evangélikus prédikáció német nyelven. – A címlevél hátán a szerző a következő szebeni személyekhez fordul ajánlással: *Herrn Tobiae Sifft Bürgermeistern, Herrn Johanni Lutschio*

confirmato comiti Saxonum und Königsrichtern, Herrn Michaeli Theil Stuhlsrichtern, Herrn Johanni Reissnero proconsuli, Herrn Laurentio Rosenawer, Herrn Johanni Ludovico, Herrn Jacobo Kappio Villico, Herrn Servatio Reichart, Herrn Christiano Haas, Herrn Michaeli Schwartz, Herrn Andrea Werder, sämmtlichen Ratsgeschwornen der königlichen Hermanstadt... Az ajánlás kelte 1650. december 28. Ezután a szerző testvére, *Johannes Oltardus* kereszténysziget lelkész *Epigrammata* és *Johannes Femgerus* nagyszebeni másodpap *Ode* és *Aliud* című latin nyelvű ajánlóversei következnek, majd a jelentősebb sajtóhibák jegyzéke. A prédikáció külön cím nélkül, a bibliai textus megnevezésével, *Textus aus dem Propheten Obadja* felirattal kezdődik. Abdiás próféta könyve 1. fejezetének 17, 18. és 21. versét magyarázza, az ótestamentumi vigasztaló jóslatot allegorikusan Krisztus egyházára, a keresztyénségnek az egész világon való elterjedésére, az apostolok térítő tevékenységére vonatkoztatva. Ezután tér át a szerző, külön fejezetre való tagolás nélkül, a nagyszebeni reformáció történetének bemutatására. Az 1523–1527 közötti évekből négy királyi és egy prímási rendelkezést közöl eredeti latin nyelven, amelyek a lutheri reformáció térnyerésének akartak gátat vetni. Ezek a következők: (1) *Litterae regis Ludovici ad generalem vicarium Strigoniensem*, Buda 1523. május 2-iki keltezéssel – (2) *Litterae Ludovici regis Hungariae ad magistratum et civitatem Cibiniensem in casua religionis primae*, Buda 1524. március 9. – (3) *Ladislaus archiepiscopus ecclesiae Strigoniensis*, azaz Szalkai László esztergomi érsek rendelete a dékánhoz és a káptalanokhoz, Buda 1524. augusztus 15. – (4) *Literae Ludovici regis ad comitem Saxonum et regium iudicem Cibiniensem*, [Markus Pemfflingerhez], Buda 1526. július 19. – (5) *Litterae regis Johannis ad magistratum Cibiniens.*, Szapolyai János király ediktuma, Esztergom 1527. január 25. A prédikációban Andreas Oltard e közölt forrásokat magyarázza, ill. a szebeni reformáció történeti összefoglalását adja. Függelékként a szerző egy, a szebeni lutheránusok ügyében az esztergomi érsekhez írott panaszlevelet közöl 1526-ból: (6) *Querelae, seu principium dominorum capitularium super Lutheranis Cibiniensibus et religionis negotio archi-episcopo et cardinali Strigoniensi transmissum... anno... 1526.* A kiadvány kolofonja: *Cibinii anno 1650. mense Octobr.* feltehetően a kézirat elkészülte, míg az utólag szedett ajánlás 1650. december 28-i dátuma nem sokkal előzhette meg a nyomtatás befejezését.

A prédikációban közzétett latin nyelvű források szövegkiadása: Fabritius Károly: Pemfflinger Márk szász gróf élete. Bp. 1875. 120, 131–135, 137, 156–160, 163. – Monumenta ecclesiastica tempora innovatae in Hungariae religionis illustrantia. Ed. V. Bunyitai et al. Bp. 1902 I 120–124, 140, 258, 273, 300.

Andreas Oltard evangélikus lelkész felsőbb tanulmányait 1632–1636 között Krakkóban, Gdanszkban és Königsbergben végezte. Hazatérve a szebeni gimnázium rektora, majd az egyház archidiakónusa, ill. első prédikátora lett. 1641-től Kereszténysziget lelkész, 1648-tól pedig szebeni városi lelkész volt. 1660-ban halt meg pestisben.

Az ajánlásból kitűnik, hogy Oltard az erdélyi szász evangélikus szuperintendens, Christian Barth megbízásából írta meg művét. A prédikáció Szebenben hangzott el 1650. május 8-án, a püspök egyházi vizitációjának első állomásán. Szövegét sokan másolták, ezért döntött a szerző a *Concio solennis* kinyomtatása mellett. Az erdélyi reformáció történetéről ez az első nyomtatásban megjelent mű. Értékéről, a közölt forrásokról, ill. hitelességükről ld. Schullerus, Adolf: Zur Quellenkunde der siebenbürgischen Reformationsgeschichte. In: Beiträge zur Geschichte der ev. Kirche in Siebenbürgen. Hermannstadt 1982, 73. – Roth, Erich: Die Reformation in Siebenbürgen. Köln-Graz 1962 I 1, 14–24, 32–34.

In 12 bibliothecis 23 expl. – Brašov *Arch* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Univ* – Halle *Univ* – Martin *MS* – Sibiu *Mus* – Târgu Mureş – etc.

2343A

ORATIO pro pace. [Cibinii 1648–1653 Pistorius.]

[ ]^{8} = [8] fol. – 8° – Orn.

Evangélikus imádságok német nyelven. – A külön címlap nélkül készült kiadvány négy imádságot tartalmaz: *Oratio pro pace – Gebet allerlei Stände taglich zu sprechen, nach den sieben Bitten des Vater unsers gestellt – Um Erhaltung seliges Regiments – Oratio ad Deum, quam concione finita et absoluta Cibinii pro conclusione adhibere solet A. O. pastor ecclesiae eiusdem.* A negyedik imádság végén olvasható monogram feloldása: Andreas Oltard, ő volt 1648–1660 között Szeben város vezető lelkésze.

A nyomtatvány több példánya más 1616 és 1653 között készült szebeni kiadványok (**1124**, **2285**, **2489**) töredékeivel együtt került elő kötéstáblából. Tipográfiai kiállítása alapján ez is a szebeni nyomda terméke. A vele együtt napfényre került két datált nyomtatvány (**2285**, **2489**) alapján valószínűleg 1648 és 1653 között készült. Ezt erősítik meg a negyedik imádságban olvasható *...die hohe Obrigkeit des ganzen Landes Ihre fürstlichen Gnaden samt derselben Gemahlin jüngere Herrschaft...* szavak, amelyek nyilván II. Rákóczi György fejedelemre vonatkoznak, aki 1648-ban 27 éves korában és már nősen lépett elhunyt apja örökébe. A közvetlen ezt követő években jelentethették meg ezt a kiadványt.

Az első három imádság szövege ugyanebben a sorrendben megtalálható az *Agenda sacra* 1653. évi szebeni kiadásában (**2488** F_3a-G_4a). Feltételezhető, hogy a negyedik imádság azért maradt ki, mivel az – amint a fentiekből is kitűnik – aktualitásokat is tartalmaz.

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Ev Arch* ① ① ① ① ② ② ② ② ②

2344

FASCHKO, Jacobus: Unica verae ecclesiae infallibilis nota, pura scil(icet) Verbi divini praedicatio, quam... ad cognoscendum et discutiendum praeses m(agister) Jacobus Faschko Brisnensis, illustris gymnasij Baanensis h(oc) t(empore) rector etc. omnibus veritatem amantibus proponit respondente Venceslao Dentulino Drietomensi, ejusdem gymnasij alumno ad diem (...) Martij horis et loco consvetis. [Trenchinii] (MDCL) [Od Háje].

A^{4} B^{4} = [8] fol. – 4° – Init.

RMK II 739 – Čaplovič 1799

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán ajánlás *Gabrieli Ilieshazi de Ilieshaza, haereditario Trenchin, comitatuum Trenchiniensis supremo, ejusdemque ac Liptoviensis perpetuo comiti..., Georgio Ilieshazi de Ilieshaza, haereditario Trenchin, comitatuum Liptoviensis supremo ejusdemque ac Trenchiniensis perpetuo comiti...* aláírója *M. Jacobus Faschko, ill. vestri gymn. h. t. rector.* A nyomtatványt *Disputationis de nota ecclesiae praeloquium* vezeti be, majd a címlapon is jelzett *Thesist* – vagyis, hogy az igaz anyaszentegyház elegendő ismertetőjegye az ige tiszta prédikálása – 33 pontban fejti ki a főrész.

A vizsgáztató a breznóbányai születésű Jacobus Faschko hazai iskolái után Németországban, valószínűleg a wittenbergi egyetemen tanult. Hazatérve 1648-tól 1654-ig volt Bánban rektor, utána Bazinban evangélikus lelkész. E vizsgatételét a címlap tanúsága szerint 1650 márciusában vitatták meg a báni evangélikus iskolában. A vizsgázó Venceslaus Dentulini volt.

A kinyomtatás éve a címlapon olvasható kronosztichonból állapítható meg. A nyomdai anyag vizsgálata megerősítette Szabó Károly (RMK II 739) és Ján Čaplovič (1799) véleményét, amely szerint a kiadvány a trencséni nyomdában készült (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Acad* ① ① – Budapest *Nat* ① – Kremnica *MS* ① – Prešov *Ev* ①

2345

GAŽÚR, Matej: Epicedium super immaturum quidem humi obitum; maturum tamen in coelos abitum lepidissimae virgunculae Annae, primogenitae... Pavli Ostrozith de Ghiletincz, eqvitis avrati, arcium Illava et Lipto-Uyvar, nec non castelli Ludan liberi atque haereditarij domini: ex... domina Eva Uyfalusy die 24. Novembr(is) anno 1649. susceptae; die autem 25. Junij anno 1650, non sine magno sui desiderio defunctae. [Trenchinii] (1650) [Od Háje].

[1] fol. – 370 × 243 mm – Init.

MKsz 1963: 118 – Čaplovič 1800

Gyászversek. – Egyleveles nyomtatvány, amelynek hátlapjára nem nyomtattak. Borsa Gedeon adott először hírt róla (MKsz 1963: 118), majd Ján Čaplovič is (1800). A gyászverseket a szerző Osztrosith Pál és Újfalusy Éva elsőszülött gyermekének, a féléves korában, 1650. június 25-én elhunyt Annának a halálára írta. A fent idézett cím után egy *Tetrastichon* következik, első két sorában a június 25-i dátummal és egy 1650-es évet adó kronosztichonnal. A disztichonokban írott gyászverset kétoldalt, függőlegesen nyomtatva két ószövetségi idézet határolja, alul pedig a *Distichon, indicens sepulturae annum, mensem, diem, locum*, amelyből a temetés napja, 1650. július 17. olvasható ki. A szerző a nyomtatvány alján nevezi meg magát: *Matthias Gazur Thurocz-Mossoviensis, debitae sympathiae testandae gratia.*

A kiadványt már Ján Čaplovič is trencséni nyomtatványként regisztrálta. A nyomdai anyag vizsgálata álláspontját kétségkívül alátámasztja (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Bratislava *Acad* ① – Budapest *Acad* cop. (Bratislava) – Martin *MS* ○

2346

GAŽÚR, Matej: Pia simul et exquisita sanctissimvm unius quidem totius tamen generis humani Salvatoris nomen proprium unum, nuncupativa

vero XCIX concernens meditatio, quam diuturno et quidem periculoso morbo liberatus votiq(ue) in eodem Archiatro Jesu facti reus elegiaco, elisionis ignaro, carmine accurate lucubravit atqve... Universitati dominorum... comitatus Threnchiniensis pro strena... anni sedeci-centeni bis quinaque lustra sequentis... Mathias Gazur Thurocz Moschoviensis... trigae Ostrozithianae... aetatis suae anno LXIII. humiliter d(edicat)... Threnchinii (1650) permissu superintendentali caeterorumque superiorum typis Laurentij Benjamin ab Hage.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn.

RMK II 758 – Čaplovič 1801

Evangélikus verses elmélkedés és alkalmi versek gyűjteménye. – A címlevél hátán *Epigramma autoris* ajánlja művét a trencséni megyei elöljáróknak és egyben kifejezi a szerző 1651. évre szóló jókívánságait is. A főrész cím nélküli hosszabb verssel (1) kezdődik. Ez a kiadvány címében jelzett *Meditatio*, amely Jézus különböző elnevezéseit foglalja össze. Szövegéből a nyomdász gondatlansága folytán nyolc disztichon kimaradt, amely a vers végén a következő megjegyzéssel olvasható: *Nota. Sequentia octo disticha in praecedente meditatione ob incuriam typographi omissa, candidus et attentus in suum convenientem locum singula et reponat, amice rogatur.* Majd rövidebb versek következnek: (2) *Polyzonos Jesu* – (3) *Paraphrasis cygneae cantionis... Jezu Kryste milostivy... jambico dimetro et quidem rhytmico.* E latin nyelvű költemény Abraham Cebani 1638-ban megjelent művének parafrázisa (**1728**). – (4) *Dedastichon* – (5) *Insignia gentilitia... dn. Ostrozith de Ghyletincz* – (6) *Insignia autoris* című próza – (7) *Epigramma in eadem et ab eodem fabricatum* – (8) *Idem autor, neque Matthias Gazur Moschoviensis per anagramma simul et autogramma sic... sese delineat disticho* – (9) *Epitaphium autoris, quod... anno LXIII. cudit fuditque.*

A szerző, Matej Gazúr a címlapon és a nyomtatványban is olvasható utalás szerint 63 éves korában súlyos betegségéből felgyógyulva, felajánlásképpen készítette el a Jézus nevéről szóló *Meditatio*ját.

A nyomtatás évét a címlap nem közli. Szabó Károly azt 1651-re tette (RMK II 758). Megalapozottabb azonban Ján Čaplovič véleménye, aki a művet az 1650. évi kiadványok között írta le (1801), mivel a cím szövegéből kitűnik, hogy a főrészt jelentő *Meditatio*t 1651 újéve alkalmából ajánlotta szerzője a Trencsén vármegyei nemességnek, tehát a nyomtatásra nyilván még 1650 végén sor került.

Ľudovít V. Rizner 1652. évi trencséni kiadványként adott hírt Matej Gazúr *Delineatio insignium Osztrosithianum et Gazurianum* című munkájáról, anélkül, hogy adatának forrását megjelölte volna (II 14). Ez aligha volt önálló nyomtatvány, hanem valószínűleg a jelen munka 5. és 6. részével kell azonosnak tartani. Rizner közlését már Ján Čaplovič is cáfolta (CLXXXVI). Véleménye szerint azonban elképzelhető az is, hogy Rizner adata Gazúr 1652-ben kiadott *Lachrymae super... obitum... Pauli Ostrozith* című művére vonatkozik (**2439**), amelyben szintén található egy *Insignia Ostrozithianae* című vers.

Cf. **1728**, –

Budapest *Nat* ①

2347

HOË, von HOËNEGG, Matthias: D. Mattyásse Höe kurffirssta saskeho kazatele wadrázclanech [!] Ewangelitská ručnij knizka w kterézto se... prokazuge, že wjra... Lutheránu gest prawá katholická a ewangelitská, papežské pak včenj že gest... bludné... Z německého jazyku od M. Krystoffa Megandra přeložená... w nowě na některých mjstech powyswětliw s předmluwau swau wlastnjm nákladem wytisknauti dal Daniel Dubravius Silleinerus. [Trenčín] MDCL [Od Háje].

[ ]^{8}, A^{8}–V^{8} W^{8}–Y^{8} Z^{3+1} = [16] + 358 [recte 370] + [4] pag. – 8° – Mult. orn.

RMK II 740 – Sztripszky II 2556a ← MKsz 1890: 268 – Knihopis 3089 – Čaplovič 1802

Evangélikus katekizmus biblikus cseh nyelven. – A címlap hátán *Poznamenání artykulův* (Az artikulusok jegyzéke) található. Ezt követi egy általános megszólítás *Milovníkum pravdy náboženství evangelitského* (Az evangélikus vallás igazságait szeretőknek), alul a kiadó *Daniel Dubravius* neve olvasható, a lap közepe üresen maradt a később beírandó kézírásos ajánlások számára. A Szenicén 1605. november 19-én kelt *Predmluva* (Előszó) Luther tanítását védelmezi a katolikusokkal szemben. Ezt követi külön cím nélkül a kérdés-felelet formájában megfogalmazott 14 evangélikus hitcikkely (artikulus). A könyvet *Omylení některých napravení a někde vysvětlení* (Néhány javított és néhol magyarázott) című hibajavítás zárja. A kézírásos ajánlásoknak üresen hagyott helyen az Országos Széchényi Könyvtár példányában Pavel Jelineknek szóló ajánlás olvasható. Egy ma már azonosíthatatlan példányból pedig Andreas Schmal „Pánu Prisoltovi Senickému" szóló ajánlást közölt (Brevis de vita superintendentum evangelicorum in Hungaria commentatio. Pestini 1861, I 47).

Krištof Megander († 1635) Matthias Hoe von Hoenegg (1580–1645), drezdai udvari főprédikátor *Evangelisches Handbüchlein* (Lipcse 1603) című, a katolikus tanításokkal vitázó katekizmusát fordította le. Cseh nyelven először 1627-ben jelent meg (Knihopis 3087). E kiadás közreadója, a zsolnai születésű Daniel Dubravius (1595–1655) a wittenbergi egyetemen végezte tanulmányait. Kezdetben rektor, majd evangélikus lelkész többek között Turócszentmártonban és Szenicén, 1641-től nyitrai evangélikus szuperintendens. Nagy szerepet játszott a cseh menekültek ügyeinek rendezésében és egyházuk újraszervezésében.

A kiadványt Szabó Károly még csupán Andreas Schmal fentebb említett latin nyelvű leírása alapján ismerte (RMK II 740). Példány alapján először Horváth Ignác írta le (MKsz 1890: 268). A könyvet az előszó keltezése alapján Ján Durovič a szenicei nyomda termékének tartotta (Evanjelická literatúra do tolerancie. Turč. Sv. Martin 1940, 57). Tévedését Ján Čaplovič igazította ki. Megállapította, hogy Szenicén nyomda ekkor már nem működött, s a kiadvány betűtípusai egyértelműen bizonyítják a trencséni nyomtatást.

Bratislava *Acad* ② – Bratislava *Univ* ② – Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Liptovsky Mikuláš ○ ○ – Martin *MS* ① ②* – Praha *Mus* ○

Horváth András: Disquisitio... Trenchinii 1650. – Vide **2291**

2348

[1] KALEND�áR nowý s pranostykau hwězdář(skau) na horyzont Králo-(wstwj) Vherské(ho) a zemi okolnjch sewssj pilnosti calcurowaný a sepsaný od M. S i m e o n a P a r t l i c i a k létu Páně MDCLI. – [2] (Pranostyka hwězdářská... sprawená a dirigirowaná na meridián Trenčanský a giných okolnjch mjst, od M. S i m e o n a P a r t l i c i a astronoma... k létu Páně MDCLI.) (W... Trenčjně) [1650] (v Laurence Benyamina Wodháge).

A^8–G^8 Gg^8 H^8 I^4 = [76] fol. – 16° – Mult. ill., orn.

Čaplovič 1804

Új-naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven. – A címlapon ugyanaz a III. Ferdinándot ábrázoló fametszet látható, mint az előző évi trencséni kalendáriumén (**2292**). A címlevél hátán *Laurentius Benjamin ab Hage* ajánlása *Illustrissimo ac celsissimo comiti... Gabrieli Illieshazij, ... Georgio Illieshazij...* A naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek, hónapversekkel. A naptár további beosztása megegyezik az 1650. évre szóló naptáréval. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *O zimě* (A télről) – *O jaru* (A tavaszról) – *O létu* (A nyárról) – *O podzimku* (Az őszről) – *O zatměních světel nebeskych, kteréž my žadné v těchto krajinách spatřiti mocy nebudeme* (Az égitestek fogyatkozásáról, amelyekből ezeken a vidékeken egyet sem láthatunk) – *O válce a nepokoji* (A háborúról és békétlenségről) – *O němocech a neduzych zdravy lidského* (Az emberi egészség betegségeiről és nyavalyáiról) – *O aurodach zemskych* (A mezei termenyekről) – *O vyborném a dobrém setí, kdy a kterého času co syti se má, přitom i o jiných pěknych užitečnych naučeních jednoho každeho měsíce* (A kitűnő és jó vetésről, mikor, milyen időben, miveł kell táplálkozni, emellett az év minden egyes hónapjának más szép és hasznos tudnivalóiról) – *O spůsobu některych království a zemí, a neyprve o Království Uherském* (Némely királyság és ország jellegéről, elsősorban a Magyar királyságról) – *O Království Českém* (A Cseh királyságról) – *O Markrabství Moravském* (A Morva őrgrófságról) – *O slavném Arciknižetství Rakauském* (A dicső Osztrák főhercegségről) – *O Knížetství Slezkém* (A Sziléziai fejedelemségről) – *Druhá stranka pranostyky, v níž se vypravuje o proměnách povětří in specie, a o jistém času nastání jednoho každého měsíce a čtvrti jeho* (A prognosztikon második része, amely részletesen megmagyarázza a légköri változásokat és minden újholdnak és negyedének pontos kezdetét). A kiadványt a *Jarmarkové, kteříž se v Horních i Dolních Uhřích držívají* (Vásárok, amelyeket Felső- és Alsó-Magyarországban tartanak) című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1752**!

Budapest *Nat* ①

2349

⟨Lucae, Ondrej: Zrcadlo spravedlnosti. Trencín? 1650 Od Háje?⟩

Čaplovič 1798

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Evangélikus tanítás biblikus cseh nyelven.

Az ismeretlen, feltehetően vallási tanítást tartalmazó mű adatára Ján Misianik hívta fel a figyelmet (Literárno-historický sborník 1953: 123), ennek alapján vette fel bibliográfiájába Ján Čaplovič (1798). Ezek szerint Joachim Kalinka evangélikus szuperintendens vizitációja során, 1650. október 22-én Liptóteplán azzal vádolta Ondrej Lucaet, a helybeli iskola rektorát, hogy egy „Zrcadlo spravedlnosti" (Az igazság tüköre) című, nem hitű írást adott ki. Lucae azzal védekezett, hogy műve a trencséni konszenior jóváhagyásával jelent meg. Ebből arra lehet következtetni, hogy a könyvet valószínűleg Trencsénben nyomtatták, 1650-ben vagy nem sokkal 1650 előtt.

2350

»TARNÓCI, Martin: Statera theologica adversus Coturium. Resp. Isaaco Draschkoviczky Thurocziens. Trenchinii 1650. [Od Háje] 4r.«

RMK II 741 – Čaplovič 1805

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – E munkát Szabó Károly csak Andreas Schmal (Brevis de vita superintendentum Evangelicorum in Hungaria commentatio... . Pest 1861, I 48) és Johann Samuel Klein (Nachrichten II 496) nyomán vette fel bibliográfiájába (RMK II 741).

Schmal e kiadványt Tarnóci *Speculum orthodoxiae Lutheranae* (**2296**) című művével együtt említette, amelyből példány is ismeretes, ezért nincs ok ezen adat hitelességét kétségbe vonni. A fenti címleírás Klein teljesebb leírását követi.

Tarnóci munkája címéből következtetve Jules Cesar de la Coutore (Julius Caesar Coturius (1598–1651) brüsszeli származású, Csehországban működő jezsuitával vitázott, aki számos írást adott ki az evangélikusok ellen. A források szűkös volta miatt azonban nem lehet megállapítani, hogy konkrétan Coutore melyik munkáját vitatták e vizsgatételek.

1650-ben Tarnóci a trencséni iskola rektoraként működött, feltételezhető tehát, hogy a vitát az itteni iskolában tartották. A vizsgázó a túróci születésű Isaacus Draskoviczky volt.

—

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek. Várad cr. 1650. – Vide **2451**

—

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek (második váradi kiadás). Várad 1640–1660. – Vide **2619**

—

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek (harmadik váradi kiadás). Várad 1640–1660. – Vide **2619**

—

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek (negyedik váradi kiadás). Várad XVII. század. – Vide **2619**

2351

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1651. esztendőre. Várad 1650 Szenci Kertész. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1862**!

2352

MEDGYESI Pál: Abba atya, avagy könyörgesnek lelke, melly szerént kiki tsak magátul-is, készen, mindenféle dolgokrul, akarminémü állapotban, valogatott szep lelki buzgosagokat önthet-ki Isten elöt. Ki-szakasztatott a' könyörgésre ki-adott mesterseges tablakbol: és az ö meg-betsülhetetlen használatosságáért illyen kis formában, külön-is közönsegessétetetett. Varadon 1650 Szenczi Abraham.

x^4, A^{12}–C^{12} D^{7+1} = [8] + 88 [recte 86] pag. – 12° – Orn.

RMK I 833 – Sztripszky I 1998a ← MKsz 1892/1893, 226–227

Retorikai kézikönyv. – A címlevél utáni lapon kezdődik *Medgyesi Pal* ajánlása, amelynek címzettje *Gyerö-Monostori Kemeny János*, az erdélyi fejedelem tanácsosa, kelt *Zboron*, 1650. március 12. A szerző a könyvecskét *a Doce nos orareból-való külön szakasztás*nak, vagyis az ugyancsak 1650-ben Bártfán megjelent prédikáció- és imádságelméleti könyve (**2310**) *egy részéből alakított* kiadásának mondja. E váradi nyomtatvány a bártfai kiadás *Abba Atya, avagy rendes könyörgésnek tudománya* című részének teljes szövegét tartalmazza. Az utolsó levél üres.

Szabó Károly (RMK I 833) a kiadványt a kolozsvári unitárius kollégium könyvtárának címlap nélküli példánya alapján tévesen bártfai nyomtatványnak vélte. Tévedését már Ján Čaplovič is cáfolta (XXVIII).

Cf. **2310**, –

Berlin *Univ Inst* ④ – Budapest *Nat* ④ ④ ④ – Budapest *Univ* ④* – Cluj-Napoca *Acad* ② – Sárospatak *Ref* ④
Olim: Széll Farkas

2353

PANKOTAI Ferenc [transl.]: S(anctus) Hilarius avagy minden féle szomoruságoknak nemei ellen, sz(ent) igaz és álhatatos örömre vezérlö elmel-

kedes, melly elsöben Vedelius Miklos doctor által franciai nyelven kiadattatott; annak utánna egy Gallus Pareus nevü tudos embertöl deákul fordittatott; most penig ujonnan, a sok külömb-külömb féle kedvetlen alkolmatlanságok miatt szomoruságokban forgo együgyü hiveknek kedvekért magyar nyelven kibotsáttatott Pankotai Ferencz szalontai praedikátor által. Varadon 1650 Szenci Abraham.

A^6–X^6 = 251 pag. – 24° – Orn.

RMK I 839

Református elmélkedés. – A címlap hátán bibliai idézet olvasható, majd *Nemes és vitézlő Jote Györgynek, Szalonta... kapitányának, ... Mike Jánosnak, mostan városunknak főbírájának tizenkét becsületes esküdt társaival együtt és egész városunkbéli keresztyéni szent gyülekezetnek...* címzett ajánló levél. Keltezése *Szalontán 23. Mart. 1650*, aláírója *...most kegyelmetek lelki pásztora, Pankotai Ferenc.* A fordító előszava *A keresztyén olvasóhoz* szól. Ezután három üdvözlő vers következik. Az első kettő *...a magyar fordítóhoz... és a keresztyén olvasónak*, a harmadik csupán *A keresztyén olvasónak* címezve. Az elsőnek, amelynek incipitmutatóra utaló kezdőszavai: *E világi öröm*, szerzője *Váradi Szikra István, a váradi eklézsiának egyik... pásztora.* A második és harmadik verset írta: *Tétsi István, Úr Jézus Krisztus... szolgája a váradi gyülekezetben.* Incipitmutatóra utaló kezdősoraik: *Elsőben e könyvet aki szedegette* és *Vagyon-é szivedben forró szomoruság?* Ezt követi *Az auktornak elöljáró beszéde... Michely Jacabnak...*, keltezés nélkül. A *Summája és mutató táblája e könyvecskében helyheztetett hét elmélkedésekneк* a hét fejezet címét, tartalmát adja meg. A főszöveg *Első rész* címmel az 51. lapon kezdődik. Innen végigfut a kiadványon a *Szent örömre vezérlő elmélk.* szövegű élőfej.

A fordító Pankotai Ferenc 1635-ben nagyszalontai rektor, 1637–1638-ban a leideni és a franekeri egyetemen tanult teológiát. Hazatérte után 1639-ben Váradon lett tanár, 1640-től pedig Nagyszalontán lelkész. Még 1655-ben is ott működött.

Az először francia nyelven megjelenő művet („Saint Hilaire, ou antidote contre la tristesse", Genf 1630) maga a szerző, Nicolaus Vedelius (1596–1642) genfi prédikátor, majd deventeri és franekeri professzor fordította latinra és jelentette meg 1632-ben Leidenben („S. Hilarius seu antidotum contra tristitiam pro sancta hilaritate"). A latin kiadás címlapján szereplő Gallus Pareus Silesius név valójában az ő álneve (vö. Jöcher IV. 1488 és Nieuw Nederlands biografisch woordenboek X 1076). Pankotainak, amint az ajánlólevélből kitűnik, hollandiai tanulmányai idején, „oda-fel jártában" akadt kezébe a latin kiadás. Nagy haszonnal forgatta és ebből készítette a magyar fordítást.

Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ②*

2354

[1] SCULTETUS, Abraham: Abrahami Sculteti Grünebergensis Silesii Axiomata concionandi practica, edita studio et opera m(agistri) Christiani Kyferti Goldbergensis Silesii. – [2] (BUCANUS, Guilielmus: Gvilielmi Bucani Ecclesiastes seu de methodo concionandi tractatus duo, quorum priore

de dispositione, posteriore de ornatu concionum agitur.) Varadini MDCL apud Abrahamum Szenciensem.

A^8–M^8 = 192 pag. – 8° – 2 ins., orn., init.

RMK I 840 – RMK II 743–744 – Nägler 289

Retorikai szabálygyűjtemény. – A címlapot Szenci Kertész nyomdászjelvénye díszíti. A címlevél után kezdődik a nyomdász Váradon 1650. május 2-án kelt ajánlása *Eximiis Jesu Christi servis ecclesiarum orthodoxarum in Ungaria et Transylvania pastoribus*. A főrész CVI axiómát tartalmaz az egyházi beszédek elkészítésére vonatkozóan. Általában példákat is hoz az egyes szabályok alkalmazására, néhol magyar nyelven is (pl. 21, 29. pag.).

Külön címlappal, rajta az iktári Bethlen család hattyús címere, és folytatólagos füzetjelzéssel csatlakozik a főrészhez Guilielmus Bucanus lausanne-i teológiaprofesszor *Ecclesiastes* című műve. Az első *tractatus*ban *De dispositione sacrarum concionum*, az egyházi beszédek szerkesztéséről, a másodikban *De ornatu et decoro sacrarum concionum*, az egyházi beszédek díszítéséről szóló szabályok olvashatók.

A függelék részei a következők: 1. Veselský-Laetus, Jiří: *Consilium de formandis ss. concionibus*. – 2. *Regulae generales manuducentes, quibus mediantibus... in formandis concionibus quilibet adjuvari potest*. – 3. [Quaestionis cujusdam resolutio] – 4. *Precationes Christianae in coetu fidelium et alias fieri solitae* – 5. Ames, William: *Conciones aliquot sacri ministerii candidatis ad imitationem propositae* címen három beszéd, amelynek végén *Precatio brevis a concione* olvasható. – 6. *Közönséges hálaadás és könyörgés az Istennek minden elvett és veendő javaiért* címen több magyar nyelvű imádság található. – 7. *Közönséges könyörgésnek formái* – 8. *Intések a tanítókhoz*. A két utolsó részben bibliai idézetek olvashatók.

Szenci Kertész Ábrahám az ajánlásban elmondja, hogy e kötetet azért állította össze, hogy barátainak kedvébe járjon, és a lelkipásztorjelölteknek a segítségére legyen. Feltételezhető, hogy a szórványosan előforduló magyar értelmezések tőle származnak.

Abraham Scultetusnak, V. Frigyes pfalzi, majd prágai udvari prédikátorának műve 1619-ben jelent meg Hanauban. Részletesen ismertette Vásárhelyi Judit (Eszmei áramlatok és politika Szenci Molnár Albert életművében. Bp. 1985, 29–33). Bucanus *Ecclesiastese* először 1604-ben látott napvilágot Bernben. Veselský-Laetus lublini prédikátor *Consiliumát* a szerzőnek 1650-ben Franekerben kiadott *Pauli apostoli peregrinatio* című művének függelékéből vette át Szenci Kertész Ábrahám. Laetus művét önállóan ugyanebben az esztendőben külön is megjelentette (**2357**). A *Regulae generales manuducentes*... csaknem szó szerint megegyezik Medgyesi Pál *Doce nos orare*... (**2310**) c. munkájának megfelelő részével. William Amesnek, a franekeri egyetem professzorának három beszéde a több kiadást is megért *Utriusque epistolae divi Petri apostoli explicatio analytica... nec non III conciones in selectiora quaedam S. Scripturae loca* című művéből való.

A szabálygyűjteményt Bartók István részletesen elemezte. Az említett Medgyesi művel való egyezés miatt nem tartotta kizárhatónak Medgyesi Pál szerzőségét (194–196, 244, 256).

Cf. **2310**, –, **2357**

In 14 bibliothecis 19 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – Martin *MS* – Sárospatak *Ref* – Sibiu *Mus* – Târgu Mureş – etc.

2355

TOUFAEUS Mihály: Disputatio theologica de perseverantia sanctorum, quam... sub praesidio... Michaelis Tovfaei ss. theol. doctoris ac in... schola Varadiensi rectoris publico examini subjicit Stephanvs Betskehazi senior ad diem 19. Februarii, hora 9. Varadini MDCL apud Abrahamum K[ertész] Szenciensem.

A^4–D^4 = 31 + [1] pag. – 4° – 1 ins.

RMK II 745

Református teológiai vizsgatételek. – A címlapot Szenci Kertész Ábrahám *Non solus* feliratú nyomdászjelvénye díszíti. Művét az *author* minden külön szöveg nélkül *Universitati Varadiensi ac reverendis pastoribus* ajánlja. A főrész *XXXV thesis*ben fejti ki a református nézeteket a szentek Isten különös kegyelmébe vetett hitének minden bűn és kísértés ellenére való állandó megmaradásáról. Az utolsó lapon *Corollaria theologico-politica* olvasható. Ez három pontban vitázik Gregory Martin, a reimsi egyetem angol származású teológiaprofesszorának *A treatise of schisme. Shewing, that all catholikes ought in any wise to abstain altogether from heretical conventicles, to witt, their prayers, sermones* (Duaci 1578) című művének egy részletével arról, vajon a katolikus uralkodónők bűn nélkül megölhetik-e eretnek férjüket.

Toufaeus (vagy Tófői, nevét tévesen értelmezték „Dobos"-nak) Mihály (1624–1684) az 1640-es évek második felében több németalföldi egyetemen is tanult, 1649 júliusában Leidenben teológiai doktorságot szerzett. Hazatérése után Váradon, majd Sárospatakon volt tanár, 1653-ban pappá szentelték. Hosszabb ideig Szatmáron lelkész, majd 1665-től Apafi Mihály udvari prédikátora, 1679-től haláláig egyúttal erdélyi püspök is.

A disputációt a címlap tanúsága szerint 1650. február 19-én vitatták meg a váradi református iskolában. A vizsgáztató Toufaeus Mihály rektor, a vizsgázó Becskeházi István, a diákság szeniora volt. Noha e tézisek elsősorban a németalföldi arminianus vagy másként remonstráns nézetekkel vitáznak, itthon mégis evangélikus részről kaptak hamarosan feleletet (**2307**).

Cf. **2307**, –, **2356**, **2441**

Budapest *Nat* cop – Târgu Mureş ①

2356

TOUFAEUS Mihály: Disputatio theologica de perseverantia sanctorum secunda, quam... sub praesidio... Michaelis Toufaei ss. theol. doctoris ac in... schola Varadiensi rectoris publico examini subjicit Stephanus Szekelyhidi ad diem 26. Maji, hora 9. Varadini MDCL apud Abrahamum K[ertész] Szenciensem.

A^4–E^4 = [20] fol. – 4° – 1 ins., orn. init.

RMK II 764

Református teológiai vizsgatételek. – A címlapot Szenci Kertész Ábrahám nyomdászjelvénye díszíti. A címlevél hátán *Celeberr. nomini... Johannis Ts. Apaczai... oriental. linguar. Ebraeae, Talmudicae, Rabbinicae, Samaritanae. Syriacae, Chaldaicae, Arabicae etc. cognitione... philologi optimi, amici singularis* ajánlja e kiadványt *M. Toufaeus*. A főrész három különböző tartalmú művet foglal magában: *Thesis; Corollarium Ebraico-philologicum* és *Appendix*. Végül *Carmina ebraica ad d. respondentem* címmel *Stephanus Becskehazi, Gregorius Makai, Thomas F. Patai, Johannes Püspöki, Michael Jenei* és *Samuel Köleseri* latin betűkkel nyomtatott héber nyelvű üdvözlőversei zárják a nyomtatványt.

A *Thesis* című rész tíz pontban folytatja Toufaeusnak a szentek állhatatosságáról szóló első disputációjában (**2355**) az arminianus vagy remonstráns nézetekkel megkezdett vitáját.

A *Corollarium Ebraico-philologicum* bevezetésképpen elmondja, hogy folyó év (1650) március 1-jén a váradi iskolában héber nyelvből tartott vizsgán vita támadt az Isten különböző héber elnevezéseinek – *Jehovah, Jehovih, Adonai, Elohim* használatáról, s Tofaeus most e vitával kapcsolatos nézeteit fejti ki, tudniillik hogy csak az utóbbi két név használata jogosult. E rész végén a márciusban héberből vizsgát tett diákok névsora olvasható: *Stephanus Becskehazi, Thomas Pataji, Joannes Püspöki, Joannes Montanus, Michael Jenei, Samuel Köles-Eri, Gregorius Makai, Stephanus Szekelyhidi, Casparus Enyedi, Ladislaus Illyei, Stephanus Varsanyi.*

Toufaeus disputációjának 1650. február 19-én megvitatott első részére, noha az elsősorban az arminianus nézetekkel vitázott, evangélikus részről kapott választ. Horváth András válaszdisputációját márciusban vitatták meg a kassai evangélikus iskolában, és a kiadási év megjelölése nélkül nyomtatták ki Bártfán (**2307**). Jelen kiadvány harmadik része, az *Appendix* elmondja, hogy már kinyomtatásra készen álltak a tételek, mikor a szerző küldeményeként április 18-án Toufaeus megkapta Horváth válaszát, amelyre e május 26-ra kitűzött disputáció függelékében, azaz most részletesen válaszol.

Toufaeus disputációját Szabó Károly 1651. évi nyomtatványként írta le, feltehetően az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött példány alapján, amelynek impresszumában a római számokkal nyomtatott 1650-es évszámot kézírással 1651-re javították. A fent ismertetett dátumok egybeesése alapján azonban e javítást nem lehet helytállónak tartani. Nem valószínű, hogy Toufaeus két ilyen csekély terjedelmű, de tartalmilag szorosan egybetartozó disputatio kinyomtatása között (**2355, 2356**) több mint egyéves szünetet tartott volna, hiszen az e kiadvány felét elfoglaló, tehát a *Thesis* című résznél jóval terjedelmesebb *Appendix* elkészítésére is elegendő volt április 18-tól május 26-ig néhány hét. Horváth 1652 szeptemberében kiadott újabb feleletének előszava (**2441**) is több mint két évvel korábbi eseményként emlékezik meg e vita első szakaszáról, s Tofaeus *Appendix*éről. Mindezek alapján Horváth válaszát (**2307**) és Toufaeusnak e viszontválaszát is 1650. évi nyomtatványnak kell tartani.

Cf. **2307, 2355, –, 2441**

Budapest *Nat* ① – Halle *Univ* ① – Martin *MS* ① – Nižnij Novgorod ① ① (Sárospatak)

2357

VESELSKÝ-LAETUS, Jiří: Pauli apostoli peregrinatio Caesarea Rómam, duabus distincta partibus; quarum prior complectitur in XXVII, posterior in XXVIII. cap(ite) Actuum apostolorum hypotyposin concionum practica-

rum, ubi praeter analysin singulorum versuum et brevem exegesin, doctrinae cum suis rationibus et usibus ex ipso contextu erutae tractantur, methodo dilucida et ad docendum accomodatissima. Studio et opera Georgio Laeti Moravi. Varadini MDCL impensis Abrahami Kertesz Szenciensis.

A^8–Q^8 R^4 = 257 + [6] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 742

Protestáns prédikációk. – A címlap után a *Praemonitio authoris ad lectorem* bevezető megjegyzéseket közöl az egyházi beszédírás módszereiről; a szerző William Ames tanítását követve állította össze művét. Az előszó tartalmilag kapcsolódik Geleji Katona István és Medgyesi Pál homiletikai vitájához (vö. **2124** és **2310**). Az *Approbatiot Joannes Polyander, Antonius Valaeus, Antonius Thysius* és *Jacobus Triglandius* leideni teológia-professzorok írták alá *MDCXXXXIX. Pridie Kal. Aprilis* keltezéssel. A *Hypotyposis concionum practicarum...* kezdetű főszöveg két részre bontva az Apostolok cselekedetei 27., ill. 28. fejezeteinek magyarázatát adja, Pál apostol útjáról a palesztinai Cezáreából Rómába és kétéves római fogságáról. Mindkét rész 15–15 prédikációt tartalmaz. Az egyes prédikációkban kifejtett tanításokat a kötet végén *Index doctrinarum quae in istis concionibus practicis continentur* sorolja fel.

Jiří Veselský-Laetus (1604–1650 előtt) protestáns lelkész 1632–1640 között végezte teológiai tanulmányait a leideni egyetemen, majd Angliában és Párizsban. Az 1640-es években a Cseh Testvérek lesznoi gyülekezetének volt lelkésze. Életét Otokar Odložilík írta meg (Časopis Matice moravské 1930, 79–89).

Veselský-Laetus művének első kiadása 1639-ben jelent meg Leidenben (Odložilík 86). 1650-ből egy franekeri kiadása is ismeretes. A váradi kiadásban az approbáció dátuma valószínűleg tévedésből *1649* 1639 helyett. Laetus prédikációgyűjteményének jelentőségét Bartók István méltatta (195).

Cf. **2409**

In 17 bibliothecis 27 expl. – Budapest: *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca: *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2358

BAUHINUS, Joannes – CHERLERUS, Joannes Henricus: Historia plantarvm vniversalis, nova et absolvtissima cvm consensv et dissensv circa eas auctoribus Ioh. Bavhino... archiatro et Ioh. Henr. Cherlero philos.et med. doct. Basiliensibvs, quam recensuit et auxit Dominicvs Chabraevs med. doct. Genevensis iuris vero publici fecit Franciscvs Lvd. a Graffenried dominus in Gertzensee, continens descriptiones stirpivm exactas, figuras novas... [tomus I] Ebrodvni MDCL [typographia Caldoriana].

[ ]^5, A^6–Z^6, Aa^6–Kk^6 Ll^{6+1} Mm^6–Zz^6, Aaa^6–Ddd^6; A^6–Z^6, Aa^6–Kk^6 Ll^8 Mm^6 Nn^8, $\#\#\#^{3+1}$ = [10] + 601 [recte 599] + 440 + 9 pag. – 2° – Mult. ill., orn., init.

Füveskönyv magyar elnevezésekkel. – E könyv első kötete ifj. Joannes Bauhinus (1541–1613) svájci orvos, botanikus és veje, Joannes Henricus Cherlerus (1570–1610) 5000 növény leírását és 3577 ábrázolását közreadó háromkötetes munkájának. Nyomtatott címlapja előtt metszetes díszcímlap áll, amely a természettudomány klasszikusait ábrázolja: Dalechampius, Dioscorides, Euchsius, Gesnerus, Guilandius, Matthiolus, Lusitanus Amatus, Plinius, Theophrastus. A nyomtatott címlevél hátán röviden szólnak az *Authores ad lectorem*. Majd Ebrunban 1650. szeptember 13-i keltezéssel *Franciscus Ludovicus a Graffenried... Ebrodunensis ditionis...praefectus* és *Dominicus Chabraeus m.d. celsit. Wirtemb. a consiliis medicis, urbisque Ebrodunensis medicus ordinarius* ajánlólevele olvasható *Francisco Ludovico ab Erlach libero baroni in Spietz... Nicolao Dachselhoffero... Bernatum reipublicae consulibus perpetuis, ut et eiusdem reipublicae quaestoribus atque tribunis, totique senatui...* A kötetet a következő szerzők üdvözölték verssel: *Georg Müller phil. prof. Lausann.* – *Ioannes Petrus Dopples med. pract.* A főrész 12 könyvben (*liber*) fajták szerint csoportosítva tárgyalja a fákat és gyümölcseiket. Leírja küllemüket, tulajdonságaikat, hasznosíthatóságukat. Közli metszetes képüket, kritikával összefoglalja a rájuk vonatkozó, előző századokban megjelent irodalmat. Felsorolja az egyes növények arab, német, flamand, angol, francia, olasz, spanyol, portugál, cseh megnevezéseit. Ezek között sokszor (kb. 2%) a magyar elnevezés is megtalálható a három kötetben összesen mintegy száz, *Hung* megjegyzéssel. A IX. liber 235. lapján a következő magyar nyelvű mondat olvasható: *Luch fenyo fa, melynek a leveley egy felöl all.*

Az első kötet végén *Επιγραμμάτων omnium... capitum* című betűrendes mutató áll.

Bauhinus életéről és munkásságáról összefoglalást nyújt Felix Hasler és Marie-Louise Portmann tanulmánya (Gesnerus 1963: 1–21), amely foglalkozik a *Historia plantarum* kiadástörténetével is. A *Historia* csak Bauhinus halála után 37 esztendővel jelent meg, minthogy addig Pyramus De Candolle hiába kísérelte meg kiadatását Montbéliard-ban. Végül De Candolle utódának sikerült Yverdon helytartójának, Franz Ludwig Graffenriednek jelentős támogatásával megjelentetnie az első kötetet 1650-ben, a másodikat és harmadikat 1651-ben (**2410**). A kiadást *Dominique Chabrey* udvari orvos gondozta. Az illusztrációk egy részét Wignan Striegel bázeli metsző készítette, a metszetes címlapokat pedig a zürichi Konrad Meyer (vö. Hasler – Portmann: i. m. 17–19). A munka magyar nyelvű részének keletkezése ismeretlen, a szakirodalom eddig e kérdéssel nem foglalkozott.

Cf. –, **2410**

In multis bibliothecis permulta expl. – Budapest *Nat* – London *BL* – Washington *Congr* – etc.

Ordinari Reichs Zeitungen. Anno 1650. = **Appendix 203**

Wolphius, Joannes: Oratio dominica in linguis vigintiquinque expressa. S. l. cr. 1650. – Vide **2481**

2359

[1] KALENDARIVM, mely rendeltetet Christus Urunk születése után az MDCLII. eztendöre nagy szorgalmatossággal Joannes Ferdinand Slabivs Znoyma Morua, philosophiának mestere, oruoságnak

candidátusa és astrophilusa által, az közönséges szokás szerént meg többétetet Troiának elsö uezedelméröl ualo historiáual rész szerént, melynek continuálása köuetkezny fog minden iöuendöbéli eztendökbén, öszuészedéttetet phrygiai Daretus és Orestes irásibul. – [2] (Judicium astronomicum auagy itélet, mely vétetet az egeknek forgásibul... az 1652. esztendöre... nagy szorgalmatossággal rendeltetet J o a n n e s F e r d i n a n d (u s) S l a b i v s ... altal.) Béczben [1651] Ianos Iakab Kyrner.

[A]^{8} B^{8} C^{8} D^{3+1} = [27] fol. – 8° – 2 ins., orn., init.

RMK I 857

Új naptár és prognosztikon. – A címlapon látható fametszeten két angyal tartja Magyarország koronás címerét, a címlevél hátán a nyomdász *...gróf Nadasdy Ferencz uramnak... Vas vármegyének fő nádor ispányának...* ajánlja a kiadványt. A naptárrész beosztása megegyezik az 1651. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**2311**). Januártól decemberig a rektó lapok bal hasábjában *A Trója historiájának következendő része* olvasható. A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A *Rövid tanúság az érvágásban való rendtartásról* című részt az önálló címlappal ellátott prognosztikon követi, címlapján a babérkoszorúba foglalt magyar címerrel. A nyomdász ezt a részt is Nádasdy Ferencnek ajánlotta: a címlap verzótól eltérően itt már szöveges ajánlás olvasható. A prognosztikon egyes fejezetei: *Az esztendőnek négy részeiről... A télről – A kikeletről – A nyárról – Az őszről – Az esztendőnek szaporaságáról – A betegségekről – A sötétségről.* A prognosztikon több latin és magyar verset tartalmaz, ez utóbbinak kezdete: *A tél hegyet, völgyet hóval már befödöz.* A kiadványt a *Magyarországi és erdélyi sokadalmak* című vásárjegyzék zárja.

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* ①

2360

ZRÍNYI Miklós: Adriai tengernek Syrenaia, groff Zrini Miklos. Béchben MDCLI Kosmerovi Máte.

[ ]^{4}, A^{4}–Z^{4}, Aa^{4}–Pp^{4} Rr^{3+1} = [159] fol. – 4° – 1 calcographica, orn., init.

RMK I 842

Szerelmes versek, hősi eposz és epigrammák. – A címlevél előtt díszcímlapként rézmetszet áll, amely egy hajót ábrázol a háborgó tengeren. A hajót a benne ülő sisakos vitéz biztos kézzel kormányozza. A vitorlán a mű szerzője és címe, a vitéz szájába adva pedig a szerző jelszava: *Sors bona nihil aliud.* A kép jobb alsó sarkában a metsző neve: *G. Subarich.* A címlevél hátán Zrínyi Miklós a *Magyar nemességnek* dedikálja munkáját. Majd *Az Olvasónak* szóló ajánlás következik. A gyűjteményes kötet főrésze a következő verseket tartalmazza: [1] *Idilium, az hol egy vadász Violának kegyetlenségéről panaszolkodik* című, kezdősora: A$_{1}$a: *Egy megbúsult vadász kikelet idején* – [2] *Idilium.* Kezdősora: B$_{3}$a: *Kegyetlen, hová futsz te, árnyéknál*

könnyebb – [3] Ezután következik Zrínyi eposza: a *Szigeti veszedelem*, amely 15 részből (pars) áll. Minden rész új lapon kezdődik, a versszakok részenként meg vannak számozva. A beszámozott versszakok számának összege 1566, vagyis azonos a szigeti ostrom évszámával. Ebbe nincs beleszámítva a XIV. és XV. ének végén található egy-egy kurzív szedésű strófa. Az első rész incipimutatóra utaló kezdősora: C_{2}a: *Én, az ki azelőtt ifjú elmével.* Az eposzt lírai költemények követik, [4] *Arianna sírása.* Kezdősora: Nn_{4}b *Adria tengernek fönn forgó habjai* – [5] Cím nélküli vers, Titirus és Viola párbeszéde 24 szakaszban, amelynek kezdősora: Oo_{1}a: *A vadász elnyugszik* – [6] Echos vers. Kezdősora: Pp_{3}a *Te ki gyönyörködöl az én nyavalyámban.* [7]–[8] *Orfeus* történetét elbeszélő vers két része. Kezdősoruk: Qq_{1}a: *Nyisd meg én torkomat keserves sírásra* és Qq_{3}a: *Ó, nagy Abissusnak.* A kiadvány végén a következő Epigrammák olvashatók: [9] *Atilla*, kezdősora: Qq_{4}a: *Isten haragjának én szelleti voltam* – [10] *Buda*, kezdősora: *Mely rosszul alkhatnak egy király székben.* – Ezután a szigeti hősökről szóló epigrammák olvashatók: [11] *Szigeti Zrini Miklos*, kezdősora: Qq_{4}b: *Mint Hector Trójának.* – [12] *Deli Vid, Sarkovich*, kezdősora: *Én is nem keveset.* – [13] *Radivoi és Iuranich vajdák*, kezdősora: Rr_{1}a: *Mi boldogok voltunk* – [14] *Farkasich Péter*, kezdősora: *Csak alig mutatott.* – [15] A *Feszületre* című vallásos vers kezdősora: Rr_{1}b: *Sírtál már eleget lám Ariannáért.* [16] Végül *Peroratio* zárja a kötetet. Incipitmutatóra utaló kezdősora: Rr_{3}a: *Véghöz vittem immár nagyhírű munkámat.*

Hasonmás kiadása: Zrínyi Miklós: *Adriai tengernek Syrenaia*. Bp. 1980. Utószó: Kovács Sándor Iván. – Az egyes versek szövegkiadására vonatkozó utalásokat ld. az incipitmutatóban.

A címlevél elé illesztett rézmetszetet *Georg Subarich* horvát rajzoló és rézmetsző készítette (Pataky Dénes: A magyar rézmetszés története. Bp. 1951, 306). Mintája a Zrínyi Miklós könyvtárában meglévő Vittorio Siri *Del Mercurio overo historia de' correnti tempi* című kortörténetének II. kötetében (Casale 1647) talalható Giacomo Piccini velencei rézmetsző alkotása volt (ItK 1970: 684–689, Klaniczay Tibor – A Bibliotheca Zriniana története és állománya. Szerk. Klaniczay Tibor. Bp. 1991, 137). R. Várkonyi Ágnes Abraham Ortelius 1584-ben Antwerpenben kiadott *Theatrum orbis terrarum* című térképgyűjteményének India térképével való összefüggéséről írt (Historia 1984/4: 35).

Zrínyi Miklós (1620–1664) költő, hadvezér. 1647-től Horvátország bánja és főkapitánya. 1663–1664-ben sikeres hadjáratot folytatott a törökök ellen. Nemcsak mint hadvezér, hanem mint író és költő is a török elleni harc szószólója volt. Életéről és írói munkásságáról Klaniczay Tibor írt monográfiát (*Zrínyi Miklós*. Második, átdolgozott kiadás. Bp. 1964). Ebben részletesen elemezte az *Adriai tengernek Syrenája* kötetét (i.m. 353–361). Összevetette az ún. *Zágrábi kéziratt*al, amely 1650–1651 telén keletkezett és a *Peroratio* kivételével a kötet teljes anyagát tartalmazta. Jelentőségét a szerelmi versek kinyomtatásában, a legnagyobb magyar eposz és az epigramma műfajban az első magyar versek közreadásában állapította meg.

A lírai versekről, mint „tudatosan megkomponált verseskötetről" Kovács Sándor Iván írt könyvet (A lírikus Zrínyi. Bp. 1985). Ebben részletesen bemutatta a lírai versek műfaji előzményeit, poétikai jellemzőit stb. A *Szigeti veszedelem* és az olasz eposzirodalom összehasonlító elemzésére elsőként Arany János vállalkozott (Zrínyi és Tasso. = Arany János: Összes művei X. Bp. 1962, 330–439). Király Erzsébet Tasso *Gerusalemme liberatá*ja és Zrínyi *Obsidio Sigetiana* c. hősköltemények között vizsgálta meg az azonosságokat és különbözőségeket (Tasso és Zrínyi. A „Szigeti veszedelem" olasz epikai modelljei. Bp. 1989). Horvát irodalmi előzményeiről Lőkös István írt (Zrínyi eposzának horvát epikai előzményei. Debrecen 1997). Az eposz genezisét feltárta és tartalmát részletesen elemezte Klaniczay Tibor (i.m. 75–317), és Szörényi

László (Acta Romanica 10. Szeged 1986, 124–154). A Szigeti veszedelem formuláival Amadeo Di Francesco (ItK 1987/88: 150–174), Zrínyi verselésével Mohácsi Ágnes foglalkozott (ItK 1991: 297–311). A kötet természetszimbólumairól R. Várkonyi Ágnes értekezett (Művészettörténeti Értesítő 1994: 27–34).

Az *Adriai tengernek Syrenája* kötet fennmaradt példányai közül a londoni British Library példányával V. Ecsedy Judit foglalkozott (ItK 1991: 235–251). Megállapította, hogy az nem eltérő változat, mert a címlapja és a könyv törzse az eredeti 1651. évi kiadás, de a kötetben tíz levelet (A_4, N_2, N_3, Nn_2, Nn_3, Oo_1, Pp_2, Pp_3, Rr_2, Rr_3) pótlólag 1795 és 1812 között nyomtattak Debrecenben, feltehetőleg akkori tulajdonosa, Kazinczy Ferenc megbízásából. A címlap előtti metszetet még később, 1851-ben készült litográfiával pótolták az eredeti alapján.

In 20 bibliothecis 27 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – London *BL* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ* – Wien *Nat* – Zagreb *Univ* – etc.

Editio facsimile

Laskai János: Egy néhány áhítatos buzgó imádságok. Debrecen 1651. – Vide **2363**

Nógrádi, Matthias: Allegoricae similitudinis biblicae congestae... [Debrecen] 1651. – Vide **2361(3)**

2361

NÓGRÁDI Mátyás: [1] Epistolae ad Romanos scriptae. Brevis explanatio, triplici methodo ornata, videlicet I. analytica, II. explicatoria, III. practica. In... schola Debreczіensi publice proposita et expensa in gratiam suorum auditorum a die 25. Apr(ilis) ad diem 17. Junii eiusdem anni finita, per Matthiam Nogradi, ecclesiae ministrum. – [2] Huic accessit explicatio Orationis Dominicae quaestionalis. – [3] Una cum aliquot Scripturae Sacrae allegoriarum elucidatione. Debreczini MDCLI apud Melchiorem Fodorik.

A^8, $(:)^{7+1}$, A^8–X^8 Y^{3+1} = [29] + 260 + 21 + [1] + 58 + [2] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 746

Református bibliamagyarázat. – A címlevél hátlapján bibliai idézet áll. Ezt követi a szerző, *Matthias Nogradi minister Debreczeniensis* 1651. január 15-én kelt ajánlása *Stephano Bornemisza*. Majd rövid előszó szól *Ad lectorem*. A könyvben szereplő *Index quaestionum et doctrinarum* után következik Pál apostol Rómabeliekhez írt levelének magyarázata, a 16 résznek megfelelően 16 fejezetben. Mindegyik fejezet a következő részre tagolódik: *Summa – partes – puncta – dubiorum explanatio – praxis concionatoria* a *doctrinák*kal.

Ezután kezdődik a *Resolutio brevis Orationis Dominicae quaestionalis* című rész, amely kérdés-felelet formában a *Miatyánk*ot magyarázza. Majd *Appendix* zárja a kötetet, amelyben *Allegoricae similitudines biblicae illustrantur*, azaz ábécé-rendben néhány allegorikus kifeje-

zés és hasonlat szerepel bibliai előfordulásuk közlésével. A kötet végén *Errata* a nyomtatvány első részében található sajtóhibákat sorolja fel.

Nógrádi Mátyás (1617–1681) tanulmányait itthon különböző tiszántúli és felvidéki városokban végezte. 1644 és 1647 között Hollandiában (Leiden és Utrecht) és Angliában folytatta. Hazatérve sárospataki, majd 1650-től debreceni lelkipásztor. 1661-től nagybajomi lelkész, a debreceni egyházmegye esperese, majd 1665-től tiszántúli püspök lett. Életrajzát részletesen leírta Herepei János (Adattár II 183–186). Munkájának címéből és ajánlásából kitűnik, hogy Nógrádi Mátyás Pál apostol levelének mondanivalóját először szóban adta elő a debreceni Református Kollégium hallgatóinak 1651. április 25 és június 17 között, s azután nyomtatták ki. E munka elemzése alapján Bartók István Nógrádi prédikálási elveire nézve vont le következtetéseket (212–213).

A harmadik részt, az *Allegoricae similitudinest* Zoványi Jenő önálló nyomtatványnak tartotta és feltételezte, hogy azonos Nógrádinak azzal a *Florilegium*ával (vö. **Appendix 202**), amelyet e mű előszava később kibocsátandó munkaként említ (MKsz 1928: 88). Később ezt a tévedését önmaga helyesbítette (Lexikon 439).

In 10 bibliothecis 12 expl. – Alba Iulia – Budapest *Acad, Nat, Ref* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Univ* – Levoča *Ev* – Sárospatak *Ref* – Sopron *Ev*

2362

[1] NÓGRÁDI Mátyás: Lelki proba-kö, mellyen az ember mind magát, s-mind vallását meg-czirkálhattya, ... Ehez járult a könyvnek utólyán négy emlekezetes dolog: – [2] I. Az Ördögi practikárol mint kellyen itélni e világon a keresztyén embernek. – [3] II. A Szent Lélek ellen-való vétek mint essek és légyen az emberekben. – [4] III. A betegeknek meg-látogatását miképpen kellessek el-követni. – [5] IV. A lopásról mint kellyen ítélni embernek. Ezeket egy csomóban kötvén ki-bocsátotta és közönsegesse tötte Nogradi Matyas. Debreczenben 1651 Fodorik Menyhart.

a^6, A^{12}–M^{12} N^2 = [12] + 292 pag. – 12° – Orn.

RMK I 845

Református tanítás, prédikációk, agenda és erkölcsi oktatás. – A címlevél hátán zsoltárídézet. Ezt követi a szerző, *Nogradi Mátyás 1651. die 9. August* kelt ajánlólevele *Néhai Kerekes Mihály uramnak megmaradott özvegyének, ... Bagoly Kata asszonynak.* A kötet *E könyvben levő emlékezetes dolgoknak mutatótáblája* című tartalomjegyzéke után kezdődő főrészben Nógrádi Mátyásnak öt munkája olvasható. Az első a *Rövid elmélkedés, mely az igaz vallásnak hat kiváltképpen való fundamentomit foglalja magában* címet viseli. A hat *fundamentum* (Isten, a bűnbeesés, a megváltás, a Krisztusba vetett hit, a hit eszközei és a kegyelemből való jutalmak) lényegét kérdés–felelet formában fejti ki a szerző, bőségesen idézve a vonatkozó bibliai helyeket. Folytatólagos füzetjelzéssel, de új címlappal következik a második mű, a *Rövid trakta a varázslásról* című prédikáció, amelyet *a debreczeni szent kongregációban ... an. 1651.* tartott Nógrádi. Az ószövetségi boszorkányhiedelem egyik fő alakjának, *Manasses*nak a példáján értekezik a gonosz elöljárókról. Szól a boszorkányság valódi és nem meggyőző, vélt je-

gyeiről, a boszorkányság elkerüléséről és a boszorkányok megtérésének lehetőségéről. A harmadik munka ugyancsak prédikáció. Címe: *Lelki elmélkedés, mely az atheusoknak ... állapotjokat világoson kimutatja, melyet a pünkösdi szent alkalmatossággal tanított Nogradi Mátyás, a debreczeni sz. kongregációban, an. 1651 die Maji 28, 29, 30, 31, 32[!].* A hittől való elszakadás fokozatait, a hitetleneknek és a hivőknek a különbségeit, az apostaták elnevezéseit tárgyalja. Majd felsorolja, hogyan tarthatja távol magától a keresztyén ember az apostasia vétkét. A negyedik és ötödik írást az apróbetűs *Appendix* című rész tartalmazza: először kilenc pontban értekezik magyar nyelven *De visitatione aegrorum*, majd *De furto. A lopásról.*

Nógrádi Mátyás 1650-től lelkipásztorként működött Debrecenben. Ajánlólevelében felsorolta előzőleg publikált műveit. A *Lelki próbakő* második darabjával részletesen foglalkozott Makkai László (Hajdú-Bihar megyei Levéltár Évkönyve VIII. Debrecen 1981, 113–130). Feltételezte, hogy elkészítéséhez Nógrádi angol irodalmat is használt, mivel 1645 és 1647 között járt Angliában, amikor ott nagy számban jelentek meg boszorkánypörökről szóló röplapok.

Bartók István a kötetben található prédikációkat elemezte Nógrádi prédikálási elveinek rekonstruálása során (213–214).

Budapest *Nat* cop. (Debrecen) – Budapest *Univ* ② – Debrecen *Ref* ②* – Sárospatak *Ref* ① – Târgu Mureş ①

2363

[1] SZENCI MOLNÁR Albert: Psalterium Hungaricum, az az Szent David királynak es prophétának száz ötven soltari franciai nóták és rhythmusok szerint. Magyar versekre fordittattak és rendeltettek Szenczi Molnar Albert altal. – [2] (LASKAI János [transl.]: Egy néhany ahitatos buzgo imadsagok, mellyeket K e g y e l i u s F i l e p elmélkedésiből szedegetet és magyarra forditott Laskai Janos. Masodszori nyomtatas.) Debreczenbe[n] MDCLI Fodorik M[enyhért].

A^6–T^6; a^6, c^6, i^6 = 220 + [8] + 34 + [2] pag. – 12° – Orn.

RMK I 843 – RMK I 844

A zsoltárok könyvének verses fordítása és református imádságoskönyv. – Szenci Molnár Albert verses zsoltárkönyvének tartalma és beosztása az 1648. évi váradi kiadást (**2254**) követi.

A zsoltárok függelékeként jelent meg Laskai János imádságoskönyv-fordítása. Önálló címlevelén olvasható a fenti címleírás második felében közölt cím, hátlapján Laskai János előszava *Az olvasóhoz*. A főrész a következő imádságokat tartalmazza: *A léleknek buzgó kívánsága, midőn az Istennek jelenlétét érzi magában – Az Úr vacsorájára való készület – Rövid készület – A próba után mondandó imádság – LI. zsoltár – Mikor a templomban felkelvén a szent asztalhoz akarsz járulni, ezt mondjad – Mikor a kenyeret elveszed, ezt mondjad – Mikor a bort elveszed, ezt mondjad – Minek utána a szent asztaltól megindulsz, ezt mondjad – Az Úr vacsorája után mondandó hálaadás és imádságok – Imádság, mikor reggel felserkensz – Magadnak Isten kezében ajánlásod, midőn reggel felkelsz – Hálaadás Istennek az elmúlt éjszakai oltalmazásért – A megtért bűnösöknek buzgóságos vallástétele – Az elvett jókért való hálaadás – Va-*

sárnap délestre tartozó – Hétköznapi avagy minden helyre, időre és személyre alkalmatos hálaadás – Könyörgés, mikor az óraütést hallod – Könyörgés, mikor házadból kimégy – Estvéli imádságok – Imádság, mikor le akarsz feküdni – Könyörgés, mikor el akarsz aludni – Más estvéli könyörgés – Imádság, mikor házadtól a templomba akarsz menni – Mikor a templom küszöbén belépel – A templomban prédikáció előtt mondandó könyörgés – Prédikáció után mondandó imádság – Mikor a templom küszöbén bemégy, ezt mondjad – Szenvedéseknek és nyomorúságoknak idején mondandó imádság – Halálnak óráján mondandó rövid imádság – Döghalálnak idején mondandó imádság. A kiadvány végén a betűrendes tartalomjegyzék áll: *Mutató táblája egynéhány isteni elmélkedésnek és imádságnak.*

Thienemann Tivadar megállapította, hogy az imádságoskönyvecske Philipp Kegel: *Spirituales meditationes ex s. patrum monumentis desumptae* (Lubecae 1602) című művének szemelvényes fordítása (ItK 1922: 88). Az eredeti mű teljes magyar fordítását korábban Deselvics István (**1772**), más részleteket tartalmazó szemelvényes magyar szövegét Debreceni Péter tette közzé (**1678**). A Laskai-fordításra vonatkozó szakirodalmat Tarnóc Márton foglalta össze (Laskai János válogatott művei. Sajtó alá rendezte Tarnóc Márton. Bp. 1970, 60). A címlap szerint Laskai munkája *másodszori nyomtatás*. Kérdéses, hogy e megjegyzés a Laskai által készített szöveg ma nem ismeretes első kiadására utal-e, vagy valamelyik korábbi fordításhoz képest (**1678**, **1730**, **1755**, **1772**) nevezi Laskai művét másodszori nyomtatásnak.

Szabó Károly, aki a zsoltároknak csupán címlap nélküli példányát ismerte a pesti egyetemi könyvtárból, két önálló nyomtatványként írta le e kiadványt (RMK I 843 és RMK I 844), és a zsoltárokat is Laskai fordításának tartotta. Négyesi László azonban az imádságoskönyv rövidítésjeles füzetjelzése alapján megállapította, hogy Laskai munkáját önálló címlapja ellenére a zsoltároskönyv függelékének kell tekinteni, s az utóbbi pedig Szenci Molnár Albert fordítását tartalmazza (ItK 1916: 183–185).

A fenti leírás az egyetemi könyvtár xeroxmásolattal kiegészített példánya alapján készült. A másolat a rajta olvasható feljegyzés szerint a Ráday gyűjteményből származik. Ebben a könyvtárban azonban ma nincs nyoma e kiadványnak.

1651-ben jelentek meg az utolsó olyan nyomtatványok Debrecenben, amelyeken még Fodorik Menyhért nyomdavezető neve szerepelt. Ezután tíz évig nincs nyoma a nyomda működésének.

Cf. (1): **962(1)***!; **1947(1)**, **1981**, **2045**, **2091(2)**, **2163(3)**, **2254(4)**, **2305**, –, **2406(4)**, **2424**, **2564(3)**, **2624(4)**, →

(2): **1678**, **1730**, **1755**, **1772**, –, **2497**, →

Budapest *Univ* ② + cop. (Ráday)
Olim: Budapest *Ref*

2364

(ARTICVLI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 12 mensis Februarii anni praesentis 1651. in civitatem Albam Juliam indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] 1651 [typ. principis].

A^2–F^2 = [12] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1999/206 – MKsz 1895: 263

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül II. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi az 1651. február 12 és március 18 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés harmincegy artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1651. március 18-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml XI 119–133.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 332, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ① – Cluj-Napoca *Univ* ①

2365

[BIBLIA. VECHIUL TESTAMENT. PSALTIREA] ספר תהלים ѰА́ЛТИРЪ. че съ зиче, кънта́рѣ, а́ ферічітꙋлꙋй пр҃ркь ши ꙟпъра́т Дав҃дь кꙋ кънꙋтъриле лꙋй Мѡѵси ши кꙋ сꙋмма ши ръндꙋѧ́ла, ла то́ци ѱало́мїи. Изводитѫ кꙋ ма́ре сокотиницѫ, дей изво́ Жидовескь, пре лимбѫ рꙋмънѣскѫ, кꙋ ацюторюль лꙋи дмнезъꙋ, ши кꙋ ꙟдемнарѫ ши порꙋнка, деипреꙋпѫ кꙋ тоатѫ келтꙋѧ́да а́ мърїей сале, Гевргїе Ракочи, краюль Ардѣлꙋлꙋи, ипро́чаѧ... Белградꙋлꙋи. 1651 Тѵпъритꙋсаꙋ ꙟтрꙋ а мърїей са́ле Тѵпогра́фїе [Bălgrad 1651 typ. principis Stefan Ohridski.]

а^4 аа^2 б^1 в^4 г^4 д^4 Б^4 В^4 Г^4 Д^4 Є^4 Ж^4 Ѕ^4 З^4 Ї^4 И^4 К^4 Л^4 М^4 Н^4 О^4 П^4 Р^4 С^4 Т^4 Ꙋ^4 Ф^4 Х^4 Ѿ^4 Ц^4 Ч^4 Ш^4 Щ^4 Ъ^4 Ы^4 Ь^4 Ѣ^4 Ю^4 Ѫ^4 Ꙗ^4 Ѡ^4 Ѧ^4 Ѯ^4 Ѱ^4 Ѳ^4 Ѵ^4 Аа^4 Бб^4 Вв^4 Гг^4 Дд^4 Єє^4 Жж^4 Ѕѕ^4 Зз^4 Її^4 Ии^4 Кк^4 Лл^4 Мм^4 Нн^4 Оо^4 Пп^4 Рр^4 Сс^4 Тт^4 Ꙋꙋ^4 Фф^4 Хх^4 Ѿѿ^4 Цц^4 Чч^4 Шш^4 Щщ^4 Ъъ^4 Ыы^4 Ьь^4 Ѣѣ^4 Юю^4 Ѫѫ^4 Ꙗꙗ^2 = [18] т҃ [=300] fol. – 4° – 1 ins., orn.

RMK II 752 – BRV I 60 – Veress 22. –Veress, Andrei: Bibliografia Română-Ungară. Bucurest 1931, 81–82 – Sztripszky II 2556b – Nägler 292–293

Részleges bibliafordítás: A Zsoltárok könyve román nyelven. – A *Sefer techlim* héber és *Psaltirea* (Zsoltár) román címmel kezdődő zsoltárkönyv a címlap szerint nagy gonddal román nyelvre fordíttatott, és II. Rákóczi György fejedelem rendeletéből és költségén nyomtattatott újonnan a fejedelem gyulafehérvári nyomdájában 1651. december 25-én.

A címlevél hátán II. Rákóczi György fametszetes címere, kétoldalt nevének és címeinek cirill betűs kezdőbetűivel. Ezután következik a minden bizonnyal a fordítótól, Simion Ştefan erdélyi metropolitától származó első előszó a fejedelemnek ajánlva, *Predoslovie cătră Măr. ia sa Craĭulu Ardelului* (Előszó Őnagysága Erdély királyához) címmel. Ezt követi a *Predoslovie la psaltire cătră cetitoriu* (Előszó a zsoltárok olvasóihoz) című, ugyancsak aláírás nélküli, de Simion Ştefannak tulajdonított második, az olvasóknak címzett előszó. Majd a gyulafehérvári ortodox érsekség Szentháromságot ábrázoló fametszetes pecsétje következik, kétoldalt Simeon Ştefan nevének és címeinek cirill betűs kezdőbetűivel. Ezután kezdődik a főrész, a Zsoltárok könyvének új, Coresi kiadásától (**275**) eltérő fordítása. Az *A lui David proroc şi împărat*

cântare (Szeferi Tellim), ce să zice cartea laudelor, sau a psalmilor lui David (Dávid próféta és király éneke, amelyet a dicséretek könyvének vagy David zsoltárainak neveznek) című főrészt imádsagok és könyörgések követik, majd a köte-tet egy harmadik ajánlás, ill. utószó zárja le: *Predoslovie către cetitori* (Előszó az olvasókhoz) címmel. Ez utóbbiban írja le a fordító, hogy a zsoltárok közreadásánál héber és görög forrásokból merített.

A *Psaltirea* megjelentetése folytatása a gyulafehérvári nyomdában 1648-ban megindult cirill betűs könyvkiadásnak (vö. **2210**), amellyel a fejedelmi udvar a románság reformációját akarta elömozditani. Az első elöszó szerint a fejedelem bízta meg Simion Ştefant a zsoltárok közreadásával, ennek és az elő-, ill. utószó román nyelvújítással kapcsolatban megfogalmazott gondolatai alapjan – amelyek azonosak az 1648-ban megjelent Újszövetség (**2210**) előszavában leirtakkal – tulajdonítható e fordítás is Simion Ştefan művének. Timotei Cipariu nyelvi érvek alapjan ahhoz hasonlóan ezt is Silvestru szerzetes munkájának tartotta (Principii de limbă de şi scriptură. Ed. 2. Blaj 1866. 105). Az újabb román szakirodalom azonban egyöntetüen Simion Ştefannak tulajdonítja a fordítást, aki már az Új Testamentum szövegét is végleges formába öntötte.

E kiadvány is piros-fekete nyomással készült. Nyomdásza bizonyára ugyanaz a Stefan Ohridski, akit már az Új Testamentum nyomdai munkálatainak előkészítésekor behívtak Gyulafehérvárra a havasalföldi Cámpulungból, korábbi állomáshelyéről (MKsz 1994: 156–160, V. Ecsedy Judit).

Cf. 275*

In 17 bibliothecis 25 expl. – Alba Iulia – Arad *Arch* – Bucuresti *Acad, Univ* – Budapest *Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad* – Debrecen *Univ* – Oradea *Mus* – Pannonhalma – Sibiu *Metrop, Mus* – etc.

2366

BISTERFELD, Johann Heinrich: Beata Beatae Virginis ars, seu regia genuini Scripturae Sacrae sensus omnigeniq(ue) usus inveniendi via, quam... publicae censurae in... schola Albensi Augusto, Septembri ac Novembri mensibus subjicit Johannes Henricus Bisterfeldius, theologiae ac philosophiae professor. Studiosorum respondentium nomina sunt in calce adjecta. Albae Juliae MDCLI [typ. principis].

[ ]^{1}, A^{4}–D^{4} E^{3} = [2] + 37 + [1] pag. – 4°

RMK II 747 – Nägler 290

Református teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán az *auctor* néhány soros ajánlása szól: *Jehovae Zebaoth, n. Jesu Christi sponsae, ecclesiae reformatae*. A disputáció maga két részre tagolódik. *Disputationis pars I. De genuini sacrarum literarum sensus investigatione*; és *Disputationis pars II. De omnigeni sacrarum literarum usus investigatione*. Az utolsó lapon a *Nomina respondentium* olvasható: *Johannes P. Szerdahelyi Hungarus, senior – Stephanus L. Tomos Vaarinus Hungarus, contrascriba – Andreas Cz. Buzai Hungarus, collaborator primus – Michael P. Szentgyörgyi Siculus – Johannes N. Baczoni Siculus – Michael V. Fogarasi Siculus – Michael Cz. Zagoni Siculus – Michael S. Bögözi Siculus – Andreas L. Csekefalvi Siculus – Johannes P. Czeglédi Hungarus – Franciscus K. Váradi nobilis Hungarus – Stepha-*

nus K. Tsengeri Hungarus nobilis – Petrus S. Karansebesi Walachus – Stephanus J. Halmágyi Siculus, collaborator secundus – Johannes Osvat Folyfalvi Siculus – Andreas F. Szeredahelyi Saxo-Trans. – Thomas K. Bikfalvi Siculus – Martinus P. Almasi Hungarus – Augustinus P. M. Cseiteiensis Bohemus – Michael S. Boros Jenei Hungarus – Andreas Sadjer Bistriciensis Saxo-Trans. – Michael Duchon Marcusfalvi Scepusius. Végül az *Errata typographica* zárja a nyomtatványt.

E vizsgatételeket több részletben 1651 augusztusában, szeptemberében és novemberében vitatták meg a gyulafehérvári főiskolán. Az elnök Johann Heinrich Bisterfeld volt, s a vitában, mint a leírásból kitűnik, számos diák vett részt vizsgázóként.

A tézisek első része a Szentírás „genuinus sensus"-ának, azaz természetes igaz (veleszületett) értelmének megállapításához szükséges hermeneutikai eljárásokat tárgyalja. A második a Szentírás általános hasznáról, vagyis arról értekezik, hogy az a magán- és közélet minden vonatkozásában normának tekintendő. A kiadvány címének *Beata Beatae Virginis ars* magyarázata, hogy Szűz Mária mind a Szentírás igaz értelmének ismeretében, mind normáinak követésében példaként szolgálhat.

A bevezető tézisekben Bisterfeld elmondja, hogy már korábban is foglalkozott a Bibliával kapcsolatos vitás teológiai kérdésekkel, így a Szentírás „essentia"-jával, vagyis azzal, hogy egyesek tagadják, hogy egyáltalában véve van Szentírás, illetve elvesznek vagy hozzátesznek valamit a kánonhoz. Továbbá a Szentírás isteni méltóságával. Ez utóbbi kérdésről korábbi nyomtatott disputációja is ismeretes (**1879**).

Cf. **1879**, –, **2464**, **2527(2)**

Budapest *Acad* ① – Sibiu *Mus* ① – Târgu Mureş ① ①

2367

CICERO, Marcus Tullius: M. Tvlli Ciceronis Epistolarvm selectarvm libri tres. Primum in usum scholarum Hollandiae et West Frisiae ex decreto... Ordinum ejusdem provinciae, nunc vero in usum scholae Albensis aediti. [Albae Juliae] MDCLI [typ. principis] Martinvs Maior Coronensis.

A^8–I^8 = 144 pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 748

Levélgyűjtemény. – A címlevél után *Ad lectorem* szóló bevezető áll. A főrész három könyvben rövid részleteket közöl Cicero levélgyűjteményeiből. Az első könyvben 48, a másodikban 44, a harmadikban 29 részlet található. Az első könyvbe rövidebb és könnyebben érthető szövegek kerültek, a másik kettőben közreadott részletek már mélyebb latin nyelvtudást feltételeznek. A *Ciceronis epistolae familiares quo tempore scriptae sint* c. fejezetben rövid áttekintés olvasható arról, hogy az egyes levelek mikor íródtak. Végül a címzettek (Terentia, Cicero felesége; Tiro, Ciceronis libertinus; Ciceronis filius; filia; Quintus frater; Pomponius Atticus) jellemzése és rövid életrajza zárja a kötetet.

A címből és a bevezetőből kiderül, hogy e nyomtatvány a gyulafehérvári iskola tanulói számára készült. Alapjául a holland és fríz rendek határozatára az ottani iskolák számára összeállított cicerói levélgyűjtemény szolgált, amely 1626-ban jelent meg Leidenben az Elzevier nyomdában (Willems, Alphonse: Les Elzevier. Bruxelles-Paris-La Haye 1880, 248).

Cf. –, →

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca Acad) – Cluj-Napoca *Acad* ①

2368

AZ FISCALIS joszagok laistroma. Fejedelmi hivatalunk szerént... midön értenök hiveinknek panaszolkodásokat... az fiscalis joszagoknak bizontalan száma... miatt... ez el mult 1650 eztendöben az mellyek fiscalisoknak találtattanak, azokat külön seriesben irattuk, az mellyek penig controversiaban maradtak volt, azon eztendöbéli XXXI-dik articulusban arrol bizonyos rendet irtanak, egy extra-ordinarius terminust kivánván... Melyre azon 1650 eztendöben Mind-Szent-havának 24-dik napját rendelvén medgyesi várasunkban, tanáts ur hiveinkel jelen lévén együt az országnak hites birái és tábla hites assessori, ez ide alá meg-irt joszágok örökösön fiscalisoknak találtattanak; mellyek, hogy nyilván légyenek... az ki-nyomtatás által közönségessé-is akartuk tenni, kiknek számok igy következik. [Gyulafehérvár 1651 typ. principis.]

a^2 B^2 C^1 = [5] fol. – 2°

MKsz 1916: 92 – Dézsi 78

Az erdélyi fejedelmi birtokok összeírása. – A mű külön címlap nélkül, a fenti címmel és bevezető szöveggel kezdődik. Hivatkozik az 1650. évi március 20-i gyulafehérvári országgyűlés 31. artikulusára (vö. **2314**), amely a vitás kérdéseket a november 24-én Medgyesen tartandó rendkívüli gyűlés elé utalta. A jegyzék a *controversia nélkül való* fejedelmi jószágok részletes felsorolása után a medgyesi gyűlésen a *fiscus számára ítéltetett jószágok lajstromát* közli.

A törvénycikk szövegkiadása: ErdOgyEml XI 105–112.

A nyomtatvány nem tartalmaz nyomdai impresszumot, de kiállítása alapján egyértelműen a gyulafehérvári fejedelmi nyomda terméke (vö. OSzKÉvk 1978: 332, V. Ecsedy Judit).

Cf. **2314**, –

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ①

2369

⟨Epithalamia ad nuptias Sigismundi Rakoczi cum Henrietta ex electorali domo Palatinatus Rheni. Alba Juliae 1651 typ. principis. 1 fol.⟩

ErdMuz 1939: 281 – MKsz 1940: 66

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Lakodalmi köszöntőversek.

E valószínűleg plakát alakú egyleveles nyomtatványból ma egyetlen példány sem ismeretes. Létezésére Herepei János következtetett Ágoston Péter kolozsvári sáfárpolgár számadáskönyvei alapján (ErdMuz 1939: 281 és Adattár I 522). Eszerint 1651. június 14-én „Gyulafehérvárról Kolozsvárra érkezék Strumpt György fejérvári compactor másodmagával, hozván urunkhoz Gyaluban hatszáz kártán való verseket, melyeket küld urunk az lakodalomra Patakra." Az ünnepélyes alkalom Rákóczi Zsigmond és Henriette von Pfalz-Simmern Sárospatakon 1651. június 26-án tartott esküvője volt.

A versek Herepei János szerint latin nyelvűek lehettek. Szerzőik a gyulafehérvári főiskola tanárai és nagyobb diákjai voltak. A nyomtatványok nagy példányszámából arra lehet talán következtetni, hogy esetleg nem egy, hanem több hasonló jellegű nyomtatvány készült erre az alkalomra.

Cf. –, **2382**

2370

»HUNYADI Ferenc: Historia az régi és hires neves Troia várossának tiz esztendeig való megszállásáról és rettenetes veszedelméröl. Kolozsvár 1651 [typ. Heltai].«

RMK I 846

Regényes históriás ének. – Egyetlen példányban sem maradt fenn. Szabó Károly a históriás éneket Sándor István említése alapján (Magyar könyvesház 36) vette fel bibliográfiájába (RMK I 846), jelezve, hogy Sándor e mű szerzőjének tévesen Dálnoki Jánost tartotta. Kérdéses, hogy ez a kiadás valóban létezett-e, vagy Sándor István az 1631. évi kolozsvári kiadás (**1503**) évszámát írta el.

Cf. **388***; **Appendix 168**, **1503**; –, →

2371

»KALENDÁRIUM az 1652. esztendőre. Kolosvár [1651] [typ. Heltai] Abrugi György.«

Sztripszky I 2001/208 ← MKsz 1897: 182

Naptár és prognosztikon. – E példányból ma már nem ismert kalendáriumról Kénosi Tőzsér János tudósított „De typographiis et typographis Unitariorum in Transylvania" című művében (MKsz 1897: 182, Kanyaró Ferenc). A Barcsai Ákoshoz intézett latin nyelvű ajánlást is idézte: *Generoso domino... Acatio Barcsai... principis Transylvaniae... consiliario intimo... supremo... comiti Comitatus Hunyadiensis, domino et patrono suo demissa... commendat Georgius Abrugi typographus* (vö. Kénosi 39).

A kolozsvári nyomda működése 1651 után közel két évtizedre rendszertelenné vált. Emiatt és példányok hiányában a kolozsvári naptárak kiadása erre az időszakra megnyugtató módon nem feltételezhető.

Cf. **1828**!

2371A

»KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1652. Esztendőre. Kőszeg 1651 Wechelius András. 8°«

Vasi Szemle 1937: 117 – Vasi Szemle 1982: 279

Naptár és prognosztikon. – E példányból ma már ismeretlen magyar naptárról a kőszegi városi jegyzőkönyv 1651 november 7-én kelt bejegyzése tudósít: az „itt való könyvnyomtató" az 1652. évre szóló kalendáriumból 12 példányt „a nemes senatusnak dedikálván" 12 forint adományban részesült (Vasi Szemle 1982: 279, Kuntár Lajos). Bár a bejegyzés nem említi a naptár megjelenési helyét, már Sztripszky Hiador is joggal feltételezte, hogy azt Wechelius András nyomtatta Kőszegen. A kőszegi evangélikus anyakönyv tanúsága szerint ugyanis 1651 január 26-án itt kötött házasságot Csákvári Szabó János Orsolya nevű özvegyével (Vasi Szemle 1937: 116–117, Sztripszky Hiador). Mivel a Wechelius-nyomda példányból ismert naptárai nyolcadrét alakúak (vö. **1701** és Sztripszky I 2022/229), bizonyos, hogy ez a kiadvány is ebben a formátumban készült.

Wechelius András 1650-ben még a csallóközi Somorján dolgozott a tulajdonában lévő tipográfiával (vö. **2341**). Kőszegi könyvnyomtatói tevékenységéről ez az első megbízható adat. Mivel legközelebbi naptára, amelynek példánya is fennmaradt, csak 1659-re készült (Sztripszky I 2022/229 ▯ MKsz 1895: 91, Ráth György), az időbeli nagy távolság miatt nem erősíthető meg kellően Sztipszky feltételezése, hogy a naptársorozat 1651-től kezdve folyamatosan megjelent (vö. Vasi Szemle 1937: 117).

—

Kalendáriom. Krakkó 1651. = **Appendix 204**

2372

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1652. Leutschau 1651 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

2373

[ALSTED, Johann Heinrich]: Catechesis religionis Christianae compendiose proposita et sacrarum literarum testimoniis confirmata. Leutschoviae MDCLI typis Laurentii Breveri. – CATECHISMVS, az az a kerestyeni[!] vallasnak es hitnek rövid kerdesekben és feleletekben foglaltatott, s Sz(ent) Irásbéli bizonyságokkal megerössittetett summája avagy veleje... Löcsén 1651 Brever Lörintz.

A^{12}–C^{12} D^{6} = 83 pag. – 12°

RMK I 847 – RMK II 749 – Čaplovič 981

Református katekizmus latin és magyar nyelven. – E kiadvány tartalma és beosztása megegyezik a korábbi kiadásokéval (vö. **1640**). Nagy Barna megállapítása szerint tipográfiai kiállítása, a szöveg nyelvi, helyesírási és hangtani sajátosságai az ugyanezen évi váradi kiadáséval (**2402**) „mutatnak szoros egyezéseket" (Studia et acta I 83).

Cf. **1578***; **1640**, **1764**, **1958**, **1993**, **2167**, **2212**, –, **2402**, **2573**, →

Budapest *Acad* ① – Levoča *Ev* ①
Olim: Debreczeni ref. coll.

2374

FELICITATI perpetuae florentium conjugij candidatorum m(agistri) Jobi Zableri, quem virtus et eruditio clarum, gymnasij Leutschoviensis rectura industrium ostendit, itemq(ue) Margaretae... etiam splendentis honore paterno Georgii Milletrii, viri prudentissimi et XIII regalium oppidorum nunc comitis egregie conspicui, fautorum, collegarum, amicorum pietas ipsis nuptiarum solennibus Kal(endis) Octob(ris) anni MDCLI, quicquid huius est, d(abat) d(onabat). Leutschoviae (1651) typis Laurentii Breweri.

A^{4} B^{4} C^{2} = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 750 – Čaplovič 982

Lakodalmi versek latin és német nyelven. – E nyomtatvány Hiob Zabeler lőcsei rektornak és Margareta Milleternek, Georgius Milleter szepesi gróf leányának 1651. október 1-jén tartott esküvőjére készült. A címlevél hátán kezdődő főrészben a következő versek olvashatók: (1) *Anagramma nominis sponsae* címen *Christophorus Schlegelius s. theol. d., eccl. Leutschoviensis pastor* latin verse – (2) *Latinorum sermone et Germanorum candore utroque antiquo f. idem C[hristophorus] S[chlegelius] d.* latin-német keveréknyelven írt verse – (3) *M. Johannes Windisch, 24. regal. senior et eccl. Varall. past.* latin verse cím nélkül – (4) *Boni ominis indicium de incremento conjugii... e mysterio anagrammatico productum* című költemény – (5) *Aliud* – (6) *Aliud ex iisd.* – (7) *Chronostichon* – (8)–(9) *Acrostichis onomastica duplex I, II.* Az utóbbi hat (4–9) verset szerzőjük így írta alá: *per Johann. Serpilium senior. p. C[aismarcensem]* – (10) *Idem*, azaz Johann Serpilius a szerzője a *Folget ein deutsches Anagramma* című német versnek – Ezután négy cím nélküli latin vers következik. Szerzőik: (11) *Valentinus Hannke, archidiac. Leutsch.* – (12) *Johannes Klischius, concionator Slavorum* – (13) *Josephus Alauda, Leutsch. judicii assess. juratus* – (14) *Christophorus Teufel, civis Leutchoviensis.* – (15) *Epithalamium Anacreonticum* a címe *M. Johannes Büringerus Posoniensis Pannonius, scholae Eperj. hoc tempore rector* latin nyelvű költeményének. – (16) Ezt *Balthasar Apelles jur. et notar. Waraliens. Encomium piae conjugis...* című német verse követi. – (17) Az *Anno supra MDC (an plusquam Platonico? 71689 3254)* [!] című latin költeményt *Elias Fielbaum sch. L. conr.* írta alá. – (18) *Valentinus Perack, scholae Waraliens. h. t. rector* rövid latin verssel gratulált. – *Christoph Werner p. t. c. L.* több latin verset (19–24) is írt: (19) cím nélkül, – (20) *Magister Jobus Zablerus Anagramma I.* – (21) *II.* – (22) *Margaretha Milleterin ἀνάγραμμα* – (23) *Magister Jobus Zablerus Margaretha Milleteriana ἀνάγραμμα* – (24) *Χρονοδίστιχον* – (25) *Johann. Schultetus Wratislaw. p. n. collega classis tertiae* rövid latin nyelvű költeményt írt. – (26) A *Proverb. Salom. 31. cap. v. 10* bibliai idézetet német nyelvű versében fejtette ki *David Spilenberger, medic. stud.* – (27) Végül *Jacob Neerer (al. Sart.) Quintof. p. t. 5. class. auditor* latin verse zárja a nyomtatványt.

Cf. –, **2378**

Berlin *Univ Inst* ③* – Budapest *Acad* ④* – Budapest *Nat* ①

2375

AZ FORTVNATVSROL iratott igen szep nyajas beszedü könyvetske. Miképpen az ö erszényéhez és kévánt kedves süvegetskéjéhez jutván, és több történt sok dolgairol. Melly most németböl magyarrá fordittatott az szép ujságokban gyönyörködöknek kedvekért. [Lőcse] 1651 [Brewer].

A^4–P^4 = [60] fol. – 4° – Ill., orn., init.

RMK I 848 – Caplovič 983

Regényes elbeszélés. – A címlap hátán *Elöljáró beszéd* a történet tanulságát foglalja össze: *Melyből ki-ki értelmet és okosságot vehet magának, mely e világi kincsnél feljebb tartatik, és ez alkalmatosságból tanulhat.* Ötven fejezetben Fortunatus életét és utazásait beszéli el.

Szövegkiadások: EPhK 1890, II. pótkötet 399–504, Lázár Béla (címlap hasonmással). – Magyar elbeszélők 16–18. század. Válogatta Gyenis Vilmos és S. Sárdi Margit. Bp. 1986. 204–324, 1072–1077. – Fortunatus és Magelóna historiája. A szöveget gondozta, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Nemeskürty István. Bp. 1984.

A császárrá lett szegény ifjú meséjének eredetével és az európai irodalomban való történetével először Lázár Béla (EPhK 1890, II. pótkötet, 333–504) foglalkozott. Megállapította, hogy a 16. századi kolozsvári verses változattól (**461**) független prózai fordítás német eredetijét a 15. század közepén ismeretlen szerzője keleti eredetű mesének európai motívumokkal való összeolvasztásával írta. Nyomtatásban először 1509-ben Augsburgban jelent meg. – Bleyer Jakab (EPhK 1907, 729–746) felkutatta a német kiadásokat és azokat két csoportra osztva az 1509-i augsburgi kiadás szöveghagyományát A-típusnak, az 1556-i frankfurti kiadását B-típusnak nevezte, és megállapította, hogy az ismeretlen magyar szerző a későbbi B-redakciót használva azt szabadon, színes előadásra törekedve fordította. – Heinrich Gusztáv (ItK 1916, 153–157) véleménye szerint a történet német szerzője világlátott, tanult ember volt, aki a népregei eredetű elemeket szóbeli hagyományból merítette, az irodalom anyaga pedig útirajzokból származhat. (Vö. MIrodt II, 301, Bán Imre).

Szabó Károly (RMK I 848) a címlapon látható fametszetről megállapította, hogy az 1673-ban Lőcsén, Samuel Brewer nyomdájában megjelent *Magyar Aesopus* címlapján (RMK I 1155) is látható; ezért a nyomdai kiállítása alapján a lőcsei nyomda termékének állította. Leírásában a „160 sztlan levél" sajtóhiba.

Cf. **461**; –, →

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ②*

2376

»JOSEPH Aegypti Prorex Primae Infulae Adm(odum) R(everen)di D(omi)ni Emerici Lvctor, Abbatis B[eat]ae Mariae Virginis Annunciatae de Gágy, Custodis... Capituli Scepusien(sis) In Monte S(ancti) Martini, Ejusdemque Canonici Primicerij Etc. Patroni sui observandissimi Ab... Gymnasii Soc(ietat)is Jesu Scepusij Iuventute in Scenam datus, Anno Salutis 1651 Die 8. Junij. [Leutschoviae] (1651) [Brewer].«

»[ ]² = [2] fol. – 4°«

Caplovič 984

Iskoladráma programja. – E nyomtatványnak egyetlen példánya, amelyet Ján Čaplovič ismertetett (984), ma nem hozzáférhető. Az ő címleírása szerint a bibliai Józsefről szóló színjátékot a szepeshelyi jezsuita gimnázium tanulóifjúsága adta elő 1651. június 8-án patrónusuk, Luktor Imre tiszteletére.

A darab szerzője Mártonfalvay László Ignác lehetett, aki 1649 és 1651 között Szepeshelyen a jezsuita gimnáziumban a humaniórák és a grammatika professzora volt (Lukács: Catalogus II 953).

Az impresszumadatok nélkül megjelent nyomtatványt Ján Čaplovič indokoltan a lőcsei nyomda termékének tartotta (984), hiszen a szepeshelyi iskola számára a kiadványok ott készültek.

Banská Bystrica *Arch* ①

2377

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1652. esztendőre. Lőcse 1651 Brewer – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1650**!

2378

LÁNI, Constantinus: Γαμηλία in festivitatem nvptialem... Iobi Zableri, rectoris gymn(asii) Levtsch(oviensis)... sponsi et... Margaretae Milleterin filiae... Georgii Milleteri p. t. comitis XIII oppidorum... sponsae debitae observantiae ergo a discipulis consecrata... die 1. Octobr(is)... Constant. Lanj Sanctgordino-Scep. [Leutschoviae] (1651) [Brewer].

[1] fol. – 389 x 301 mm – Orn., init.

Čaplovič 983a

Lakodalmi köszöntő versek. – A plakát alakú egyleveles nyomtatványt Hiob Zabeler lőcsei rektornak és Georgius Milleter szepesi gróf leányának, Margareta Milleternek **1651**. október 1-jén Lőcsén tartott házasságkötése alkalmából készítették a vőlegény tanítványai. A kronosztichont is tartalmazó cím után a következő lőcsei tanulók köszöntő költeménye olvasható: (1) *Johan. Grelnertius Neosol.* – (2) *Martinus Briedik Povaz.* – (3) *Simon Regius Corona Trans. Saxo.* – (4) *Melchior Laridi Povazenus* – (5) *Thomas Lad.[ener?] Trans.* – (6) *Christoph. Hieronym. Knoblach-Nor.* – (7) *Constant. Lanj Sanctgordino-Scep.* – (8) *Johan. Lani Bolest.* – (9) *Michael Simonid. Mald. Scep.* – (10) *Johan. Franconius Sil. Pyscovien.* – (11) *Andreas Roth Beel. Scep.* – (12) *Theodorus Ditrich Sil. Tesch.* – (13) *Johan. Müllerus Schmalcald. Francus.*

A cím alapján e nyomtatvány összeállítója a szepesszentgyörgyi Constantinus Láni volt, mivel az ő neve olvasható a címszöveghez tartozó, disztichonban írt kronosztichon alatt.

Erre a kiadványra Ján Čaplovič hívta fel a figyelmet. Leírása azonban tördelési hiba folytán két részre szakadt. Első két sora 1649. évi besorolással a „983a" számú tételnél, további részei pedig 1659. évi besorolással az „1066a" számú tétel második sorától olvashatóak. Az 1649., illetve 1659. évi besorolás is téves, mivel Hiob Zabeler és Margareta Milleter esküvője **1651**. október 1-én ment végbe (vö. **2374**). Az impresszumadatok nélküli kiadvány a betűtípusok alapján Lőcsén látott napvilágot (Pavercsik Ilona megállapítása).

Cf. **2374**,

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

2379

NIGRINI, Nicolaus: Disputatio theologica de baptismi necessitate, quam... bonorum examini subjicit Nicolavs Nigrini Solnens(is), scholae patriae rector respondente Andrea Saraide, scholae eiusdem alumno, ad diem 31. Octobr(is) horis antemeridianis. Leutschoviae MDCLI typis Laurentii Breveri.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky II 2557/105 – MKsz 1890: 260 – Čaplovič 985

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A nyomtatvány élén *Nicolaus Nigrini* előszava olvasható, amelyet *Andreae Jost de Neczpal; Andreae Rudnyansky de eadem et in Dezer; Johanni Beniczky de eadem; Petro Hrabowszky de Hrabowa; Johanni Melko; item... judici coeterisque senatorii ordinis reipub. Solnensis viris* intézett. A keresztségnek az üdvösséghez való szükségességét tárgyaló disputáció két részre tagolódik: (1) *Thesis. Baptismus est necessarius ad salutem.* (2) *Antithesis.* Az első az evangélikus tanítást fejti ki, a második a katolikus, református, photinianus, anabaptista, arminianus és weigelianus nézetek ellen érvel.

A tételeket a címlap tanúsága szerint 1651. október 31-én a zsolnai iskolában vitatták meg. A vizsgázó Andreas Saraides volt, a vizsgáztató Nicolaus Nigrini rektor.

A nyomtatvány mindkét ismert példányát erősen körbevágták, ezért nem állapítható meg, hogy eredetileg volt-e lapszámozásuk.

Budapest Acad ②* ②*

—

Püschel, Alexander: Doppelte Aria als... Margaretae Milleterin... Leutschoviae 1651. = **Appendix 195**

—

S[anctus] Stephanus. Tragoedia filialis observantiae... Leutschoviae 1651. – Vide **2329**

2380

SERPILIUS, Johann III.: Compendiosa delineatio totius juris canonici et civilis, in utroq(ue) tam allegandi, quam abbreviationes legendi modum exhibens, in gratiam tironum studij juris consignata a Johanne Serpilio juniore. Leutschoviae MDCLI typis Laurentii Breveri.

$(*)^2$, A^{12}–C^{12} = [38] fol. – 12° – Orn.

RMK II 751 – Čaplovič 986

Jogi tankönyv. – A szerző előszava *Lectori s.* 1651. január 1-jén kelt *Ad radices Carpaticas.* Ezt követően minden külön cím nélkül kezdődik a főrész. Tájékoztat a római jog felosztásáról. Tartalmazza a kánonjogban és polgári jogban leggyakrabban előforduló rövidítések feloldását, valamint tömör útmutatást nyújt a bizonyítás során használatos hivatkozások értelmezéséhez.

Serpilius e munkájával a jogtudományi tanulmányok megkezdéséhez kívánt segédeszközt szerkeszteni. Előszavának tanúsága szerint ebben egykori tanára, Adam Riccius königsbergi professzor előadásaira támaszkodott, és egy 1577-ben Kölnben megjelent könyvecskére, amely a régebbi jogtudósok hivatkozási módszerét ismertette. Ez kétségtelenül azonosítható a *Modus legendi abbreviatures in utroque jure* című művel, amelyet 1476 és 1623 között mintegy 70 ízben adtak ki, így 1577-ben Kölnben is. Serpilius műve kedvelt tankönyvvé vált, amit 1659 és 1700 közötti többszöri külföldi utánnyomása bizonyít (vö. RMK III 2101, RMK III 3535, RMK III 3664, RMK III 4669, RMK III 4682).

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ②* – Levoča *Ev* ①

2381

[SZÖLLŐSI Benedek:] Cantvs catholici. Régi és uj, deak és magyar ajitatos egyhazi enekek es litaniak: kikkel a keresztyének esztendö által való templomi solennitásokban, processiókban és egyéb ajitatosságokban szoktak élni. Most újonnan egybe szedettek és a keresztyéneknek lelki épületekre és vigasztalásokra ki-botsáttattak... A.M.D.G.B.V.M. et O.SS.H.A.P.R. [Lőcse] MDCLI [Brewer].

**², A¹–Z¹, Aa¹–Mm¹ Nn² = [10] + 269 + [8] pag. – 4° – ♪, orn., init.

RMK I 856 – RMK II 753 – Čaplovič 987

Katolikus egyházi énekeskönyv latin és magyar nyelven. – A címlapon bibliai idézet olvasható, a címlevél hátlapja üres. A második levélen *Benedicto Kisdi episcopo Agriensi* címzéssel kezdődik a latin *Dedicatio*, amelyet a magát meg nem nevező szerző *in Capitulo Agriensi, die 4. Octobr. Anno M.DC.LI.* írt. Ezt követi a magyar nyelvű előszó *A keresztyén olvasónak*, amely *Kelt Szepesi Káptalanban die 4. Octobr. 1651.*

A könyv az adventtel kezdődő egyházi év rendjében a fő ünnepekre, a *Boldogságos Szűz Máriáról*, a szentekről szóló és különféle alkalmakra írt énekeket, zsoltárokat, *processziókra való litániák*at, és a végső dolgokról szóló énekeket tartalmaz. A végén: *Appendix. Következnek egynehány későbbre összeszedett és magyarrá fordíttatott énekek.* A kötet végén *Az énekeknek mutató táblája*, a latin és magyar versek betűrendes kezdősor-mutatója. Az utolsó levélen *Errata sic corrige*, a sajtóhibák jegyzéke. Majd ennek végén: *O.A.M.D.G.V.B.H.A.P.R.* (a hátlapja üres).

A magyar énekek az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következők: 2. lap: *Küldé az Úristen gyors* – 3: *A keresztyénségben* – 4: *Az Úristennek csoda* – 6: Nyéki Vörös Mátyás: *Üdvözítőnknek* – 7: *Ave – Ó fényességes* – 10: *Gyermek születék Betlehemben, születék* – 11: *Hálát adjunk* – 13: *Nagy örömnap* – 14: *Dicséretes a gyermek* – 16: *Úrnak nagy* – 17: *Jer, mi dicsérjük* – 19: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* – 21: *E nap nekünk dicséretes* – 22: *Jer, mindnyájan* – 24: *Születé-*

sén – 25: *A Szűz* – 26: *Én nagy* – 27: *E nap nekünk örvendetes* – 29: *Szeplótelen* – 30: *In dulci* – 42: *Gyermek születék Betlehemben, kin örüle Jeruzsálem. Örvendezzünk* – 43: *Gyermek születék Betlehemben, az időben... Az új időben* – 44: *Gyermek születék Betlehemben, az időben... Az időben – Nékünk születék mennyei király, Szűz* – 45: *Fényességén* – 48: *Atyának bölcsessége, bizony istensége, vecsernyekor* – 50: Hajnal Mátyás: *Álla a keserves* – 59: *Üdvöz légy, világ* – 65: *Királyi* – 66: *Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk... Mennyei* – 67: *Ah!* – 71: *Feltámadt Krisztus – Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive, Üristen* – 72: *Krisztus feltámada, irgalmazz* – 73: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, kyrie – Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive, kyrielejson* – 74: *Krisztus feltámada igazságunkra* – 75: Pecseli Király Imre: *Feltámadt a mi* – 76: *Fénylik* – 77: *Krisztus halált* – 78: *Úrnak feltámadásán* – 79: Nyéki Vörös Mátyás: *Mennynek királyné* – 80: *A Krisztus mennybe felmene, alleluja* – 82: *A Szentléleknek kegyelme apostolokat* – 83: *Jöjj el Szentlélek Istenünk* – 84: *Jöjj el Szentlélek Isten* – 86: *Minekünk* – 88: Hajnal Mátyás: *Zengjed* – 90: Hajnal Mátyás: *Dicsérd Sion* – 92: *Imádlak téged* – 94: *Imádlak tégedet* – 95: *Üdvözlégy szent* – 98: *Téged, Isten* – 102: Hajnal Mátyás(?): *Jézus, édes* – 106: Vásárhelyi András: *Angyaloknak* – 107: *Felvitetett* – 110: *Feltámadt az új* – 112: Nyéki Vörös Mátyás: *Ó dicsőult* – 113: Nyéki Vörös Mátyás: *Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak* – 114: Nyéki Vörös Mátyás: *Tengernek fényes csillaga, üdvöz légy Krisztus* – 115: *Üdvöz légy Mária* – 116: *Ó dicső* – 118: *Szűz Mária, Krisztus* – 120: *Jézus, szerelmünk* – 122: *Ó szentséges* – 131: Nyéki Vörös Mátyás: *Mondj* – 135: Szeredi Márton: *Szűz Mária, kegyes* – 137: *Az igaz* – 139: *Örvend* – 140: *Követi vala Krisztus* – 141: Hajnal Mátyás: *Édes* – 144: Hajnal Mátyás: *Ó, nagy szeretetnek* – 147: *Szent István* – 148: *Szent Mihály* – 151: *Csodálatos Szent* – 152: *Úristen, téged* – 153: *Szűz támada* – 154: Hajnal Mátyás: *Drága színben* – 156: Huszár Gál: *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* – 157: Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* – 159: Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek* – 160: *Áldj* – 161: Hajnal Mátyás(?): *Hajnali* – 162: *Mivel már beesteledett* – 163: *Uram, szemed* – 165: Nyéki Vörös Mátyás: *Meg ne feddj engemet... És meg ne ostorozz* – 166: Nyéki Vörös Mátyás: *Boldogok, akiknek* – 167: Nyéki Vörös Mátyás: *Meg ne feddj engemet... és meg ne verj* – 168: Balassi Bálint: *Végtelen irgalmú, ó* – 170: Nyéki Vörös Mátyás: *Uram, halld* – 171: Nyéki Vörös Mátyás: *Sok háborúságban* – 172: Nyéki Vörös Mátyás: *Hajtsd meg füleidet* – 173: Szenci Molnár Albert: *Mint a szép* – 175: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő könyvének huszonketted* – 177: *Az Úristen nekem* – 179: Kanizsai Pálfi János: *Dicsőült* – 181: Hajnal Mátyás(?): *Teremtett* – 192: *Atya, Fiú* – 214: *Nyújtunk* – 225: Hajnal Mátyás: *Az örökké* – 230: Hajnal Mátyás: *Ember, Isten alkotmánya... Ennek voltát* – 235: Nyéki Vörös Mátyás: *Szörnyű* – 238: *Nyüljék* – 244: *Ó, mely félelem* – 249: *Mit bízik e világ ő* – 251: Hajnal Mátyás: *A nap, nagy* – 255: *Örülj, dicsőséges* – 256: *A véghetetlen* – 257: *Midőn a Szűz – Aludj* – 262: *Szűz Mária e világra* – 265: *Csordapásztorok.*

Hasonmás és szövegkiadás: Kisdi Benedek: Cantvs catholici 1651. Sajtó alá rendezte Raffaeli R. Rafaela. 1–2. kötet. Bp. 1935. A verses részek szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót. A bevezető részek szövege: RMKT XVII/7, 647–649.

A címlapon és a könyv végén olvasható betűsorok a jezsuiták kiadványain szokásos rendi jelmondatot adják. Az elején: *Ad Maiorem Dei Gloriam, Beatae Virginis Mariae et Omnium Sanctorum Honorem A.P.R.* A végén: *Omnia Ad Maiorem Dei Gloriam, Virginis Beatae Honorem A.P.R.* A betűsorok végén, a külön sorba szedett három utolsó betű (A.P.R.) feloldása ismeretlen. Valószínűleg a jelmondat folytatása lehet, de Szöllősi Benedek nevével nem hozható kapcsolatba. A kettős betűsor hasonló elrendezésben Szöllősi Benedek 1655-ben megjelent szlovák énekeskönyvének (**2591**) címlapján is megvan.

Az első magyar katolikus énekeskönyv 112 magyar és 80 latin verses szöveget tartalmaz. Szerkesztője Szöllősi Benedek (1609–1656) jezsuita volt. Személyét Stanislav Weiss-Nägel azonosította (Kultúra (Trnava) 1935: 426). A magyar és 1655-ben *Cantus Catholici. Pysne Katholicke* címmel megjelent szlovák nyelvű énekeskönyv (**2591**) elkészítésében játszott szerepét a szakirodalom az egykori halotti értesítésből állapította meg: *typis vulgavit cantus Vngarico-Latinos et Latino Slavonicos* (Elogia defunctorum Societatis Jesu. Budapest Egyetemi Könyvtár, Kézirattár „Ab 148/XII, 62). Szöllősi Benedek 1630-ban lépett be a jezsuita rendbe. Tanulmányait Bécsben és Nagyszombatban végezte. 1643–1650 között a szendrői jezsuita misszió tagja, ezután Kassán, majd Turócban szolgált szláv hitszónokként, végül Szepesváraljára, Csáky Pál mellé rendelték (Lukács: Catalogi personarum II 766). Verselt latinul, magyarul és szlovákul; értett a zenéhez, énekléshez. Magyar énekeskönyvének ajánlása szerint az énekeket jórészt gyűjtötte, de némelyiket maga szerezte (vö. A régi magyar vers. Szerkesztette Komlovszki Tibor. Bp. 1979: 321–330, Holl Béla). A szerzőre, a nyomtatás helyére vonatkozó kutatások eredményét összefoglalta Papp Géza (MKsz 1967: 78–87, vö. RMKT XVII/7, 645–649, Holl Béla).

Szabó Károly a kiadványt előbb kiadási hely nélkül nyomtatványként írta le (RMK I 856), később a nagyszombatiak közé sorolta (RMK II 753). A betűtípusok tanúsága szerint valójában Lorenz Brewer lőcsei evangélikus nyomdász műhelyében készült, ahol a nyomdahely feltüntetése nélkül 1649-től rendszeresen állítottak elő iskolai kiadványokat a szepesváraljai jezsuiták részére (MKsz 1966: 168–176, Holl Béla; vö. Čaplovič 950). A *Cantus Catholici* költségeit Kisdi Benedek egri püspök vállalta, aki káptalanjával Kassán székelt és a jezsuitákkal együtt a királyi könyvcenzúrát is ellátta. Az énekeskönyv kiadásánál előnyös volt a lőcsei nyomdával való kapcsolat, mivel ez a műhely rendelkezett kottajegyek nyomtatására alkalmas felszereléssel (vö. **2424**, **2532**).

Cf. –, **2591**

Budapest *Nat* ① – Budapest *Ref* ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sárospatak *Ref* ②* – Vác *Dioec* ②
Editio facsimile

2382

TALASIO serenissimae ac celsissimae principi sponsae ex electorali domo Palatinatus Rheni, dominae... Herniettae(!) a gymnasij Societatis Jesu Scepusij studiosa juventute sub Cybeles schemate in scenam datus et transeunti eidem serenissimae omine felicissimo acclamatus anno Christi 1651. 21. Junij. [Leutschoviae] (1651) [Brewer].

[ ]² = [2] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1966: 170 – Čaplovič 988 – Staud I 458

Iskoladráma programja. – A pfalzi választófejedelmi család és a Rákóczi-ház nagyságának dicsőítéséről szóló iskoladráma programja *Prologus*ból és kilenc *actio*ból áll. Ján Čaplovič hívta fel a figyelmet arra, hogy a turócszentmártoni példányban Csáky Istvánnak szóló *Alloquium* zárja a kiadványt (988). Ez a budapestiben nem található.

Az előadást a szepeshelyi jezsuita gimnázium tanulói tartották 1651. június 21-én, amikor Henriette Marie von Pfalz-Simmern Szepeshelyen át utazott Sárospatakra Rákóczi Zsigmonddal tartandó menyegzőjére. Az esküvőre 1651. június 26-án került sor. A darab szerzője Mártonfalvay László Ignác lehetett, aki 1649 és 1651 között Szepeshelyen a humaniórák és a grammatika professzora volt (Lukács: Catalogus II 953).

A nyomtatványt először Holl Béla ismertette (MKsz 1966: 170). A betűk és a nyomdadíszek alapján megállapította, hogy az a lőcsei nyomda terméke.

Budapest *Nat* cop. (Budapest Piar) – Budapest *Piar* ①
Olim: Martin *MS*

Cf. **2369**, –

2383

THEMISTOCLES ac Theseus, heroes fortissimi, honori... domini Stephani de Csak, perpetvi terrae Scepusiensis, ejusdemq(ue) comitatvs svpremi comitis, ... patroni gratiosissimi ab... juventute gymnasij Scepusiensis genethliaci loco symbolice repraesentati, anno 1651. [Leutschoviae] (1651) [Brewer].

[ ]² = [2] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1971: 348 – Caplovic 988a – Staud I 459

Iskoladráma programja. – A Themistocles és Theseus hősiességét és dicsőségét bemutató színdarabot a szepeshelyi jezsuita gimnázium tanulói adták elő pártfogójuk, Csáky István főispán születésnapjára 1651-ben (május 3). *Prologus*ból, két felvonásból (*pars*) és négy, illetve öt jelenetből (*scena*) áll. Az első felvonás végén *chorus*, a második végén *Epilogus* áll.

A darab szerzője Mártonfalvay László Ignác lehetett, aki 1649 és 1651 között Szepeshelyen a humaniórák és a grammatika professzora volt (Lukács: Catalogus II 953).

E nyomtatvány egyetlen ismert példányát a Csáky család levéltárából Holovics Flórián ismertette, és lőcsei nyomtatványként határozta meg. (MKsz 1971: 348). Megállapítását a betűtípusok és a tipográfiai díszek alapján Pavercsik Ilona megerősítette.

Cf. **2264**, –, **2540**

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* cop.

2384

BECHIUS, Joannes: Sacra trias theologica, fides, spes, charitas, ex amoenissimo Scoticae culturae viridario desumpta, gentilitio magnae Lyppayanae familiae colosso inserta. Quam tempore... provinciae S(anctae)

Mariae in Hungaria capituli, Ordinis Fratrum Minorum strictioris observantiae reformatorum, discutiendam publice proponent in conventu (Posoniensi) anno MDCLI. mense (7 bri) die (14)... Ladislaus Peharnik, ... phil(osophiae) lector... David Obdrzalik et... Remigius Ramochahazy, in generali studio Tyrnaviensi... theol(ogiae) auditores praeside... Ioanne Bechio, eiusdem ibidem lectore ordinario... (Tyrnaviae) (1651 per Philippum Iacobum Mayr).

A^4–D^4 = [16] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

MKsz 1963: 118 – Čaplovič 1951

Katolikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán a Lippay család érseki jelvényekkel kiegészített címere látható, fölötte bibliai idézet, alatta egy disztichonba rejtett kronosztichon olvasható, értéke: 1649. Az ajánlást *...reverendissimo principi... Georgio Lippay, archiepiscopo Strigoniensi* címezték *Humiles in Christo clientes, studentes theologi Generalis Studii Tyrnavienses*. A főrész három fejezetben (1) *Fides*; (2) *Spes*; (3) *Charitas* 36 tézist foglal magában. A nyomtatás helye és a nyomdász neve a kolofonban olvasható.

1641-ben állították fel a nagyszombati mariánus kolostorban a ferencrendiek hittudományi főiskoláját. A címlap tanúsága szerint a vizsgáztató Joannes Bechius, akinek neve a szakirodalomban ismeretlen, itt volt a teológia lector generalisa. A vizsgázók Ladislaus Peharnik, David Obdrzalik és Ramocsaházy Remig ferences szerzetesek voltak. Az 1651. szeptember 14-én tartott vizsga helyszíne azonban a címlap egykorú kézírásos bejegyzése szerint még sem Nagyszombat, hanem a ferencesek pozsonyi konventje volt.

Budapest *Acad* cop. – Budapest *Nat* cop. – Kosice *Dioec* ①

Cantus Catholici. Nagyszombat 1651. – Vide **2381**

2385

KOVALSKI, Joachimus: Genealogia tabacae genvinis philotabacvsis gratiae ergo in aspectum lucemq(ue) disparibus modis prolata et apparatu mollis Thaliae vestita: quam scripto prodidit Joachimvs Kovalski p. C. Tyrnaviae MDCLI typis Academicis per Philippum Jacobum Mayr.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn.

RMK II 754 – Čaplovič 1952

Oktató vers a dohány eredetéről. – A címlevél után rögtön kezdődik a vers a dohány gyógyító erejéről és mitológiai eredetéről. Eszerint az Alvilágban betegeskedő Alastort gyógyította vele először Tisiphone.

Joachimus Kovalskinak csupán ez az egyetlen műve ismeretes. A címben szereplő rövidítés feloldása nem egyértelmű: pater Capucinorum, vagy pater Capistranus, vagy poeta caesareus egyaránt lehet (Szinnyei VI 1417).

Budapest *Univ* ①

2386

LIPPAY GYÖRGY: Georgivs Lippay... archiepiscopvs Strigoniensis... primas Hungariae, legatus natus, svmmvs et secretarivs et cancellarivs ac sacrae caes(areae) regiaeqve maiestatis intimvs consiliarivs. Vniversis Christi fidelibus in Dioecesi nostra Strigoniensi... Tyrnaviae (1651) typis Academicis per Philippum Mayr.

[1] fol. – 314 × 474 mm

Čaplovič 1952a

Jubileumi búcsút hirdető prímási körlevél. – Ennek az egyleveles nyomtatványnak egyetlen példánya ismeretes. Lippay György esztergomi érsek, Magyarország prímása 1651. november 11-én Pozsonyban kelt körlevelének a szövegét tartalmazza. Ebben az érsek közli híveivel, hogy X. Ince pápa az 1650. jubileumi szentévet az esztergomi egyházmegyében meghosszabbította. Így lehetősége van a magyarországi katolikusoknak, akik Rómába nem tudtak elzarándokolni, hogy a Lippay által kijelölt templomokban: Nagyszombatban, ill. Szepeshelyen részesüljenek bűnbocsánatban. Az érsek hivatkozik X. Ince pápa eredeti jubileumi bullájára, amely 1650. február 12-én kelt.

Lippay Györgyöt (1600-1666) gráci és római tanulmányait követően pécsi, majd veszprémi püspökké nevezték ki. 1635-től királyi kancellár, 1637-től egri püspök, 1642-től esztergomi érsek. Nevéhez fűződik a nagyszombati központi szeminárium felállítása 1649-ben és a nagyszombati egyetem jogi karának létrehozása. Életrajzát legújabban Sugár István írta meg (Az egri püspökök története. Bp. 1984. 309–318).

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* cop.

2387

⟨Manuale Sodalitatis Beatae Virginis Natae Reginae Angelorum. Tyrnaviae 1651 typ. Acedemicis. – 16°⟩

MKsz 1994: 419

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. – Katolikus vallási társulat kézikönyve.

E példányból ma már ismeretlen kiadvány emlékét Katona Istvánnak a kalocsai Főszékesegyházi Könyvtárban őrzött kézírásos könyvjegyzéke őrizte meg a fenti formában (MKsz 1994: 419, Szelestei N. László).

A Sodalitas Beatae Virginis Natae Reginae Angelorum elnevezésű társulat 1651-ben jött létre a nagyszombati egyetem ötödik Mária-társulataként a középső és felső osztályban tanuló grammatisták számára (vö. Tolvay Imre: Ortus et progressus... Societatis Jesu Universitatis Tyrnaviensis a primis illius initiis ad annum usque MDCLX. Tyrnaviae 1725, 169). Feltételezhető, hogy a kiadvány az itteni nyomdában jelent meg, mivel a korábban a nagyszombati egyetem számára dolgozó pozsonyi nyomdának 1651-ből nincs ismert nyomtatványa.

Cf. –, →

2388

[NÁDASI János]: Annus eucharisticus per singulas anni totius qvintas ferias brevibus eucharisticum Iesvm solide pro felici morte colendi officijs et exemplis explicatus, et Sod(alitati) B(eatae) V(irginis) Matris visitantis datus liberalitate... Stephani Bartok, can(onici) Strig(oniensis) archid(iaconi) Bar(siensis). Tyrnaviae 1651 typis Academicis per Philippum Mayr.

)(7+1, A12–Z12, Aa12–Ff12 = [14] + 696 pag. – 12° – Orn.

RMK II 755 – Caplovič 1953

Katolikus elmélkedések. – A címlap hátán *Lect. opt. sal.* felirattal utalás VIII. Orbán pápának a Sodalitas B. M. V. visitantis működését szabályozó dekrétumaira (vö. **2337**). A következő lapon olvasható a magát meg nem nevező szerző ajánlása *Stephano Bartok, canonico Strigoniensi, archidiacono Barsiensi, sodali Mariano*, amelynek keltezése: *Tyrnaviae ex Acad. Sod. Maj. oratorio die coronatae in caelo Mariae* (= 15. Augusti) *1651*. – Az ajánlás után a szerzőnek az olvasóhoz intézett felszólítása következik: *Errores corrige, Lector: cui constanter solidam agonizantium, purgatorij curam iterum, atque iterum commendamus. Ita facit Roma, ita Neapolis, ita Vienna, ita Graetium et Tyrnavia. Ita utinam totus mundus.*

A főrészben négy csoportba (Pars I–IV) arányosan elosztva az esztendő ötvenkét hetének minden csütörtökjére több pontból álló, a jó halálra felkészítő elmélkedéscsokor található. Mindegyik tartalmát rövid felirat foglalja össze.

A szerző neve a könyvön nincs feltüntetve. Nádasi János a saját műveit felsoroló bibliográfiájában (Seraphinus divini amoris. Pragae 1666, fol. F1b RMK III 2360) e munkáját évszám nélkül így idézi: *10. Annus Eucharisticus pro fer. V. per totum annum. Tyrnaviae*. Az ugyancsak egykorú Petrus Ribadeneira jezsuita írói lexikona (Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 482) szerint: *Edidit... Annum Eucharisticum pro singulis ferijs quintis. Tyrnaviae 1651*. – Vö. Sommervogel V 1527; Szinnyei József IX 502, Tüskés 123–128.

Cf. **2334, 2337, 2338**, –, **2544**, –

Budapest *Univ* ① – Brno *Can Aug* ① – Kraków *SJ* ①– Rajhrad *OSB* ① – Wien *SJ* ①

Nova stella Ungariae. Ung. P. Paulini Satvariensis. Tyrnaviae 1651. = **Appendix 205**

2389

TRIBVTVM eloqventiae reverendis... dominis, artium liberalium et philosophiae neo-doctoribus, cum in... universitate Tyrnaviae suprema philosophiae laurea coronarentur a... Stanislao Gasecky... philosophiae doctore, ejusdemq(ue) professore ordinario, ab... nobilibus oratoriae facultatis auditoribus persolutum anno, quo Franciscvs Picolominevs, Societatis Jesv generalis fatis fvngitvr, Tyrnaviae coronantvr sapientes. (Tyrnaviae MDCLI) typis Academicis per Philippum Iacobum Mayr.

A^4 B^4 D^1 [recte C^1] = [9] fol. – 4° – Orn.

OSZKÉvk 1960: 182 – Čaplovič 1954

Köszöntő versek. – E nyomtatványt a retorikai osztály hallgatói készítették a nagyszombati egyetem újonnan felavatott filozófiai doktorainak: *Ferdinandus Ignatius Grieskircher* pálos szerzetesnek, *Georgius Franciscus Novoszedlik*nek, a magyar papi kollégium növendékének és *Lucas Bernhardus Wanek*nek, a nemesi konviktus tagjának tiszteletére. A címlevél hátán *Salvete neo-doctores philosophi* megszólítással *Comes Nicolaus Draskovith, perpetuus de Trakostian, Petrus Deviny de Mellethe nobilis Hungarus* és *Iustus Wilkowiczh nobilis Polonus ex convictu nobilium* egy-egy kronosztichonnal köszönti az ünnepelteket. A főrészt *Prologium* vezeti be. Aláírói: *Comes Paulus Ezterhasy de Galantha, perpetuus de Frakno; Franciscus Damianich nobilis Croata, de Zelina Szent Miklós* és *Michael Körtössy nobilis Hungarus*. A főrész öt *Ode*t tartalmaz. Szerzőik sorrendben a következők: 1: *Comes Sigismundus Chiaki de Chiak – Stephanus Bossanyi de Nagy Bossan, nob. Hung., coll. gen. cleri Hung. alumnus – Stephanus Sarkany de Akoshaza nobilis Hungarus* – 2: *Comes Ioannes Draskovith, perpetuus de Trakostian – Michael Beniovvsky nob. Hung. ex conv. nobilium – Joannes Sarkany de Akoshaza nobilis Hungarus* – 3: *Comes Paulus Chiaki de Chiak – Franciscus Znika nobilis Croata – Stephanus Pominowsky nobilis Hungarus.* – 4: *Alexius Revay de Reva l. baro Hungarus – Franciscus Ordodi de Ordod nobilis Hungarus – Nicolaus Znika nobilis Croata* – 5: *Alexander Ezterhasy de Galantha, l. b. Hungarus – Georgius Terstiansky nobilis Hungarus – Nicolaus Tarnoci nobilis Hungarus de Lelocz, coll. gen. cleri Hung. alumnus*. A kiadvány utolsó lapján a következő szöveg olvasható: *Hos... Andreas Szentgeorgi, nobilis Hungarus Transylvanus et Joannes Palotai Hungarus Tyrnaviensis, rhetoricae facultatis studiosi... dedicaverunt.*

E kiadványt elsőként Fazakas József írta le (OSZKÉvk 1960: 182). Az ő adatát vette át Ján Čaplovič (1954). Kiadásának éve a címlapon és a nyomtatványban több helyen található kronosztichonok alapján 1651. A címszöveg Francesco Piccolomininek, a jezsuita rend generálisának halálára utal, ami 1651. június 17-én történt. A kiadvány tehát az év második felében jelent meg.

Budapest *Nat* ⓘ

Comenius, Joannes Amos: Ad fratres presbyterianos. Patakini 1651. = **Appendix 206**

2390

(COMENIUS, Joannes Amos:) Primitiae laborvm scholasticorum in... Patakino gymnasio, auspiciis... domini... Sigismvndi Rakoci... principum Rakociorum... haereditarii domini in majus et melius transformari coepto. [Patakini] MDCL et MDCLI [typ. principis].

A^4–K^4 L^2 = 83 pag. – 4° – 1 ins., orn.

RMK II 773

Pedagógiai beszédek és értekezés. – A címlevél hátlapján két idézet található *Johann Sturmtol De scopo et modo reformandarum scholarum*. Ezt követi *Comenius* ajánlása Rákóczi Zsigmondhoz. A főrész az 1650-ben és 1651-ben Sárospatakon keletkezett pedagógiai munkáit tartalmazza. Ezek a következők: [I.] *De cultura ingeniorum oratio, habita in scholae Patakinae auditorio majori 24. Nov. anno 1650. – II. De primario ingenia colendi instrumento ... oratio, ... recitata anno MDCL 28. Novembris. – III. De reperta ad authores Latinos prompte legendos... via, sive scholae Latinae tribus classibus divisae delineatio, ad... Sigismundum Rakoci...*, melynek rövid, ugyancsak Rákóczi Zsigmondnak szóló ajánlása 1651. január 28-án kelt. Ebben Comenius név szerint említi Tolnai Jánost, Szőlősi Jánost és Szilágyi Benjámin Istvant, mint akik a pataki tankönyvek (**2429**, **2430**) magyar részének elkészítésében segítségére voltak.

Szövegkiadása: ODO 1957, tom. II. pars III. col. 68–134 és tom. III. 93-97 – Az ajánlások kivételével a kötetben olvasható írások magyar fordítása: Comenius Magyarországon 77–119, 163–205.

Lórántffy Zsuzsanna és Rákóczi Zsigmond többszöri levélbeli kérésére Joannes Amos Comenius végül is 1650 őszén telepedett le Patakon. Itteni működéséről és itt megjelent munkáiról Rácz Lajos írt könyvet (Comenius Sárospatakon. Bp. 1931). Comenius e munkája a sárospataki nyomda első ismert kiadványa. Mivel az 1650 őszén elmondott beszédek kinyomtatása átnyúlt a következő, 1651. esztendő elejére is, ezért csatolhatta az első két részhez Comenius a Rákóczi Zsigmondnak benyújtott *Delineatiot* a főrész harmadik darabját.

A címlapon látható *Omnia sponte fluant, absit violentia rebus* köriratú metszetet Comenius tudatosan illesztette művei élére, amint ez a 81. lapon olvasható megjegyzéséből kiderül: „meis circa methodum emendandam moliminibus finem hunc, ut omnia sponte fluant, absit violentia rebus, fixeram, opusculorumque ipsis frontispiciis id praefixeram" (Vö.: Az Egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei XII. 1974; 135–153, Bakos József).

Comenius pataki munkássága során elmondott további beszédeit 1652-ben és 1654-ben nyomtattatta ki (**2433** és **2547**). A későbbi nyomtatványokat e kiadvány füzetjelzését és lapszámozását folytatva, önálló címlap és impresszum nélkül adta közre. Az előszavak dátumaiból, Comenius pataki tartózkodásának eseményeiből és ezen első darab impresszumából azonban egyértelműen megállapítható, hogy a nyomtatás három külön alkalommal történt. A korábban megjelent beszédek nem utalnak a későbbiekre. Az első és második alkalommal ugyanis még a szerző, vagyis Comenius sem tudhatta, hogy lesz-e folytatás, mikor és milyen formában. A később megjelent beszédek példányainak egy részét önállóan hozták forgalomba, más részüket hozzáfűzték az előző beszédek megmaradt példányaihoz. Mindezek alapján az egyes

részek egy sorozat összefüggő darabjainak, de egymástól függetlenül készült, önálló kiadványoknak tekintendők.

A működését Comenius szorgalmazására 1650-től megkezdő sárospataki fejedelmi nyomdát 1655-ig egyedül vezette Georgius Renius, aki a feltételezések szerint előzőleg Daniel Vetter lesznói (Lengyelország) tipográfus segédje volt. A nyomda történetével Takács Béla foglalkozott részletesen (A sárospataki nyomda története I. (1650–1671). Sárospatak 1958 – A sárospataki nyomda története. Bp. 1978, 7–57).

Cf. –, **2433**, **2547**

Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ②* – Gdansk *Acad* ① – Greifswald *Univ* ① – Halle *Univ* ① – London *BL* ① – Martin *MS* ① – Niznij Novgorod ① (Sárospatak) – Oxford *Bodleiana* ① – Prešov ① – Strasbourg *Nat* ②

Olim: Eperjes, ev. coll.

Comenius, Johannes Amos: Schola pansophica... auspiciis... Sigismundi Racoci... feliciter erigenda anno... MDLI. Patak 1651. = **Appendix 207**

2391

⟨Kászoni János: Nap várása. Patak 1650–1652 typ. principis.⟩

MKsz 1912: 326

Egykorú adat alapján feltételezhető.

E példányból ismeretlen nyomtatványról Harsányi István adott hírt a sárospataki Rákóczi könyvtár 1658–1660 között készült kéziratos katalógusa alapján (MKsz 1912: 326). Híradását a katalógus részletes ismertetése során még kétszer megismételte (MKsz 1913: 145 és MKsz 1915: 102). A művet korábban Szinnyei József kéziratként regisztrálta, s címét „Nap városa" formában adta meg (Szinnyei V 1163). Harsányi megállapítása szerint azonban „az tény, hogy e katalógus mint nyomtatott és nem mint kéziratos munkát említi e darabot. A könyvtár kéziratos darabjai a katalógusban világosan, félre nem érthető módon mindenütt a manuscriptus szóval jelöltetnek." (MKsz 1912: 326). Szombathi János – tőle vette át adatát Szinnyei – a Rákóczi Könyvtár katalógusa alapján szintén nyomtatott munkának tartotta: „Hungaricum translatum. 4to. Nap városa. Kászoni Jánosé 4to vel 8vo." (Zeitschrift von und für Ungern 1802: 313). A Rákóczi könyvtár katalógusait teljes egészében feldolgozó Monok István véleménye szerint a mű feltehetően mégis kézirat (A Rákóczi-család könyvtárai 1588–1660. Szeged 1996, 120). A kérdést határozottan eldönteni nem lehet, mivel Harsányi érvelésére való tekintettel nem zárható ki az a feltételezés, hogy Kászoni János e munkájából nyomtatott példányt őrzött a sárospataki könyvtár.

A Harsányi által megadott címből „Nap várása" a kiadvány tartalmára következtetni nem lehet. Szombathi korábbi olvasata alapján „Nap városa" arra lehet gondolni, hogy Kászoni Tommaso Campanella Citta del Sole (Civitas solis) számos kiadásból ismert művét vagy annak egy részletét fordította magyarra. Ebben az esetben nyomdahelyként elsősorban Sárospa-

tak jöhet számításba, mivel feltételezhető, hogy Campanella művének magyarországi kiadását az 1650 és 1652 között itt tartózkodó Comenius inspirálhatta. Ezt az eshetőséget azonban gyengíti, hogy a kéziratos katalógusban a cím olvasata világosan „Nap várása".

A fordító Kászoni János nem lehet azonos azzal a Kászoni Jánossal, aki 1658-ban Sátoraljaújhelyt volt prédikátor, mivel ő csupán 1655-ben kezdte külföldi tanulmányait. Valószínű azonban, hogy egy személy azzal a Kászoni Jánossal, aki 1647-ben Gyulafehérvárott magyarul is kiadta Kitonich János: *Directio methodica* című művét (**2320**).

2392

SZŐLŐSI János: Responsio ad ea, quae... Andreas Horvat, gymnasij Cassoviensis rector in disputatione de omnipraesentia carnis Christi contra reformatos concinnata, annoq(ue) superiore sub titulo piae et placidae dissertationis publicata edisseruit. Quam... ordinarii exercitii causa praeside Johanne Szölösi defendendam suscipit Stephanus Budaeus... scholae Patak(inae) alum(nus) ad diem 30. Aug(usti) loco horisq(ue) solitis. Patakini 1651 typis principis.

A^4–D^4 = [16] fol. – 4°

MKsz 1918: 79

Református teológiai vizsgatétel. – A címlap hátán *Stephanus Budaeus* ajánlása olvasható, amelyet *Ecclesiae, quae est in regia liberaque civitate Cassoviensi reformatae* címzett. A mű törzse két részben fejti ki mondanivalóját (1) *Carnem Christi, in unitatem personae Divinae assumptam, increata dona non esse consecutam, statuimus firmiter, donec contrarium fuerit probatum.* (2) *Sequuntur objectiones ubiquitatem impugnantes.*

Szőlősi (vagy Herczeg-Szölösi) János neve csak Szombathi János munkáiból ismert a szakirodalomban. 1647-től 1654-ig volt a sárospataki kollégium tanára, azután tolcsvai prédikátor (Szombathi János: A sárospataki kollégium historiája. Sárospatak 1827, 41). E disputációt, amelyen a vizsgázó Budai István volt, 1651. augusztus 30-án vitatták meg a sárospataki iskolában. Szövege az általános szokásokkal ellentétben folyamatos, nincs tételekre, pontokra osztva. A vizsgáztató Szőlősi János az evangélikus Horváth András előző évi, Krisztus mindenütt való jelenvoltát tárgyaló vizsgatételeire (**2306**) felelt vele. Horváth viszontválasza egy évvel később jelent meg (**2440**).

A nyomtatványról először Dézsi Lajos adott hírt (MKsz 1895: 49), pontos bibliográfiai leírását Zoványi Jenő tette közzé (MKsz 1918: 79).

Cf. **2306**, –, **2440**

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Ref* ①
Olim: Debrecen *Ref*

2393

[1] DER NEWE vnd alte Allmanach auffs Jahr 1652. nach Christi Geburt, so ein Schalt-Jahr ist... mit Fleiß gestellet vnd beschrieben durch Christophorum Newbarth theologum et astronomum. – [2] (Astrologische Muthmassung auffs 1652. Schalt-Jahr nach der selig machenden Geburt Jesu Christi... beschrieben von Christophoro Neubarth Bolesla Silesio.) Hermanstadt [1651] Marcus Pistorius.

A^8–C^8 [D^8?] E^3,)(^{4} = [31 + 8?] fol. – 16° – Orn.

Avram 10

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A kiadvány egyetlen fennmaradt példányát Mircea Avram ismertette először (Avram 10). A naptár felépítése: az év jellemző adatai és a naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek német nyelvű hónapversekkel. Ezután verses ismertetés olvasható a különböző vérmérsékletű típusokról: *Gewisse Merkzeichen, daraus ein jeder seine Complexion erkennen kann.* Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *Von den vier unterschiedlichen Jahreszeiten und ihrem Gewitter in gemein. – Vom Winter – Vom Frühling – Vom Sommer – Vom Herbst – Von den Finsternissen dieses 1652-sten Jahres – Von etlichen starken Aspekten auch ihren Wirkungen – Von Krankheiten – Von Fruchtbarkeit – Verzeichnis der Lander und Städte, so den 12 Zeichen unterworfen.* Itt fejeződik be a „C" füzet, utána az „E" füzet következik ábécé-be szedett vásárjegyzékkel: *Verzeichnis der Jahrmärkte, so in Siebenbürgen gehalten werden.* A kiadványt a *Gemeine und aus langer Erfahrung der alten approbierte Wetter-Regel, kürzlich aus der Bauern-Practic zusammen gezogen* c. verses rész és a szerencsés és szerencsétlen napokat mutató *Glückstafelein* zárja.

Valószínű, hogy a kiadvány eredetileg – a „D" ívre nyomtatva – krónikát is tartalmazott, ahogy az 1640-es évektől fennmaradt Frölich-féle naptárak (**1789**, **2025**, **2078**, **2342**) vagy Neubarth 1653-ra szóló szebeni naptára (**2437**).

Cf. **1700**!

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Mus* ②*

2394

CHALUPKA, Samuel: Ne communicaveris peccatis alienis to gest kratičká správa o... potřebné otázce [!]: Můżeli a powynenli ge kněz dobrým swým theologickym swědomim člowěka nesmjřeného neb w zgewném hnéwě a swáře s swým bliżnjm žigicyho k rozhřessenj a wziwáni welebné swátosti wečeře Páně připustiti? Od Samuele Chalupky, cyrkwe Kubynské farare a widéku Orawskeho seniora... wydaná a wytisstěné w... Trenčině MDCLI Laurence Benjamina Wod Hage.

A^4–D^4 = [16] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 756 – Čaplovič 1808

Evangélikus tanítás biblikus cseh nyelven. – A cím fordítása: Rövid tájékoztatás eme szükséges kérdésről: teheti-e vagy köteles-e a pap jó teológiai lelkiismerettel, hogy egy békétlen vagy felebarátjával nyilvánvalóan haragos, viszálykodó embert feloldozzon és az Úrvacsora szentségéhez járulni engedjen. A címlap hátoldalán Szent Ágoston idézet található. A szerző rövid bevezető *Praeloquium* után hét pontban foglalja össze a címben jelzett kérdésre vonatkozó tanítást.

Samuel Chalupka (?–1668) rózsahegyi, zólyomi és biccsei tanulmányai után 1622-ben Thurzó György támogatásával Wittenbergben tanult. Hazatérve számos helyen töltött be tanári és lelkészi állást. 1647-től alsókubini evangélikus lelkész, liptói, majd árvai esperes, 1657-től haláláig trencséni lelkész és alsótrencséni esperes.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ① – Halle *Univ* ① – Martin *MS* ①

2395

CHALUPKA, Samuel: Threnus domus Guzithianae, to gest plač domu Guzycowského, a neb Plačliwé kázánij nad mrtwým tělem... Maryány Pongracz... Guzyth Jana... manželky, ktera 5. dne měsýce marce bolestně dětátko na swět wydala, 13. dne téhož měsýce... Krystu ssprowodila 16. w Krystu Panu vsnula, 27. pak dne do pokogjka swého w Kubině gest položena: včiněné od Samuele Chalupki, faráře cyrkwe Kubjnské... W Trenčjně 1641 [1651!] v Laurence Benyamina Wod Hage.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn.

RMK II 585 – Čaplovič 1809

Gyászbeszéd biblikus cseh nyelven. – A beszédet Alsókubinban 1651. március 27-én mondta el Samuel Chalupka alsókubini evangélikus pap Pongrácz Marianna, Ján Guzyth gyermekágyban meghalt feleségének a temetésén. A címlapon a szerző latin nyelvű gyászverse olvasható. A prédikáció felépítése: *Předmluva – Přístup – Vysvětlení* (Előszó – kezdet – magyarázat) Jeremiás siralmai 4:4 bibliai textus alapján.

A címlapon a nyomtatás éve 1641, Szabó Károlynál is így szerepel (RMK II 585). Ján Čaplovič hívta fel rá a figyelmet (1809), hogy 1641-ben még Václav Vokál volt a trencséni nyomdász, s a nyomtatvány mindkét fennmaradt példányán az évszámot tollal 1651-re kijavították. Az 1651-es nyomtatási év helyességét igazolja, hogy Samuel Chalupka 1647–1657 között volt alsókubini lelkész (Sborník Matice slovenskej 1938–39: 436, Štefan Adamovič).

Budapest *Nat* ① ①

2396

FABRICIUS, Nicolaus sen. – FABRICIUS, Nicolaus jun. – FABRICIUS, Joannes: Fabriciorum ternio diis bene faventibvs... felici... hymenaeo... juvenis

Thomae Dentvlini filij... Thomae Dentulini, Superioris Drietomae inhabitatoris, sponsi... et Annae, filiae... Nicolai Fabricii... civitatis Trinchin(iensis) coincolae, sponsae, die 12. Novembris anno 1651 solenniter celebrato, ... succinebat. Trenchinii (1651) typis Laurentij Beniamin ab Hage.

A^4 = [4] fol. – 4°

RMK II 757 – Čaplovic 1806

Lakodalmi versek. – E nyomtatvány a Drétomában élő cseh exuláns, Thomas Dentulini azonos nevű fiának és a trencséni Anna Fabriciusnak 1651. november 12-én tartott esküvőjére készült. A menyasszony édesapja és fivérei köszöntötték verssel a házasulókat. A címlevél hátán kezdődő főrész tartalma a következő: A (1) *Prosphonesis ad... juvenem Thomam Dentulinum*, (2) *Epithalamium* és (3) *Prosopopaeia sponsi ad sponsam suam* című versek szerzője: *Nicolaus Fabricius Potiehovinus, pater sponsae*. A következő két (4–5) *Aliud* című vers aláírója *Nicolaus junior Fabricius, sponsae frater*. Ezt újabb (6) *Aliud* követi. Szerzője: *Johannes Fabricius, frater sponsae*.

Id. Nicolaus Fabricius († 1660 körül) cseh exulánsként 1630-tól Szakolcán, 1639-től Trencsénben élt. Mindkét fia Szakolcán született. Ifj. Nicolaus Fabricius (1630 körül–?) Trencsénben, Galgócon folytatott tanulmányai után 1658-ban Szakolcán, majd Illaván lett rektor. Később evangélikus lelkészként működött Trencsén megyében (vö. Zoványi 188). Joannes Fabricius (1637 k.–1675) 1663-ban Tübingenben megszerezte a magiszteri fokozatot; Jénában és Wittenbergben is tanult. Visszatérve 1667-től Breznóbányán, majd Kassán volt rektor, 1673-tól haláláig Szebenben működött tanárként, ill. rektorként (Fabó I 65 és Zoványi 188).

A vőlegény apjának életét részletesen ismertette a Rukovét (II 37–38).

Budapest *Nat* ① – Trenčín *Arch* ○

2397

FASCHKO, Jacobus: [Summi] boni civilis delineatio ad philosophiae moralis praecepta accomodata, quam... in illustri Banovicensium Athenaeo praeside Jacobo Faschko Briznensi, gymnasij ibidem rectore proponit respondens Andreas Faschko Briznensis, eiusdem gymnasij alumnus. Ad diem 14 Junij horis et loco consvetis, anno MDCLI. Trenchini (1651) permissu superintendentali, typis Laurentij Beniamin ab Hage.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Init.

MKsz 1963: 118 – Čaplovic 1807

Evangélikus erkölcsfilozófiai vizsgatételek. – A címlap hátán a vizsgázó *Andr. Faschko* ajánlja a művet minden külön szöveg nélkül *Judici et senatoribus in... republica Briznensi patronis; ut et... Eliae Faschko, pastori ecclesiae Peklanen. et... contubernii Sarosiensis seniori; Paulo Faschko, antistiti ecclesiae Szentivan., patruis*. A főrész *Disputationis de summo bono praeloquium* címmel

kezdődik, s harmincöt számozott tézist foglal magában, amelyek az e földi életben elérhető legfőbb jó (*summum bonum*) fogalmának meghatározásával foglalkoznak. Végül *Corollarium* és a *Praeses*, Jacobus Faschko üdvözlőverse: *Praestantissimo respondenti* zárják a nyomtatványt.

E disputációt a címlap tanúsága szerint a báni evangélikus gimnáziumban vitatták meg 1651. június 14-én. A vizsgáztató Jacobus Faschko, a vizsgázó Andreas Faschko volt.

Az egyetlen ismert példány címlapja és első két levele kissé sérült.

Budapest *Acad* cop. – Martin *MS* ②*

Gazúr, Matej: Pia simul et exquisita... meditatio. Trencsén 1651. – Vide **2346**

2398

⟨Kalendár a pranostyka na rok 1652. Trencín 1651 Od Háje. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon biblikus cseh nyelven.

Cf. **1752**!

Pilárik, Štefan: Harpha Davidica... v Trencíne 1651. – Vide **2446**

2399

[STEPHANI, Tobias] Svsanna, seu actus oratorius, septem diversarum ac in partem utramque pertractatarum quaestionum orationibus constans, a totidem inferiorum primae in schola Schemniciana classis tironibus publice die 24. Aprilis anno MDCLI institutus. Ubi in orationum prima: castitatem Susannae commendat Michael Haidt; secunda: senum facta vituperat Gottfrid Kern; tertia: juris in Susannam rigorem urget Joh(ann) Christo(ph) Haffner; quarta: in sententiae contrarium it: Antonius Felner; quinta: senex accusat: Tobias Schneider; sexta: Daniel defendit: Martinus Gubitz; septima: Susanna rea Deum laudat: Johannes Kares. Trenchinii (1651) permissu superintendentali, typis Laurentij Beniamin ab Hage.

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky II 2558/106 ← MKsz 1890:261 – Caplovič 1810 – Varga: E 418

Beszédgyűjtemény. – A címlevél hátán a magát meg nem nevező *auctor* ajánlása *Valentino Rulichio, ecclesiae... Schemniciensis antistiti, ... Johan-Christophoro Haffnero d. vice-judici, archiatro urbis ordinario, ... Hieronymo Hayd, sacr. caes. reg. maj. montium magistro, ...*

Martino Gubitz, arcis capitaneo... fautoribus in scholam benignissimis. Ezt Cicero-idézet követi a *De oratoréből* és *Zoile, dentes hic esto* címen két latin nyelvű disztichon. A főrész hét beszédet tartalmaz. Ezeket a bibliai Zsuzsanna személyéhez kapcsolódó szónoklatokat a selmecbányai iskola első osztályának tanulói mondták el 1651. április 24-én. A beszédek címe és előadóik a következők voltak: I. *Laudem castitatis Susannae continens; Michael Haidt* – II. *Senes accusatores sistens; Tobias Schneider* – III. *Juris in Susannam rigorem urgens; Johannes Christophorus Haffner* – *IV. Urgenti juris rigorem contraria; Antonius Felner* – V. *Vituperium senum ponens; Gottefridus Kern* – *VI. Daniel defensor; Martinus Gubitz* – VII. *Susanna rea Deum laudans; Johannes Kares.* A 2. és 5. beszéd előadójának neve a beszéd után a címlapon jelzetthez képest fel van cserélve. A címek is mutatják, hogy az első hat beszéd páronként egymással ellentétes értelemben dolgozott ki egy-egy kérdést. Végül *Johannes Meltzelius Neotitschinio-Moravus, ss. th. stud.* disztichonban írt hosszabb versben szól *Ad authorem.* Ebben a megszólított, *Tobias* név alapján Ján Caplovič állapította meg, hogy a kötet összeállítója Tobias Stephani, a selmecbányai iskola akkori rektora volt (1810).

A morvaországi származású Tobias Stephani 1647 és 1654 között vezette az itteni iskolát. 1654 februárjától 1658 végéig Lőcsén működött rektorként, ezután Körmöcbányára távozott (vö. Fabó III 311, IV 113, és Hain Gáspár Lőcsei krónikája. Lőcse 1910, 259, 276).

Budapest *Acad* ①

2400

TARNÓCI, Martin: Spicilegivm biblicum in stipula praedestinationis a... Martino Tarnoczi ventilatum publice in gymnasio Trenchiniensi die Januarij 27. anno... 1651, respondente Johanne Krmanno P(rividiensi). Trenchinii (1651) permissu superintendentali, typis Laurentij Beniamin ab Hage.

[ ]^{4} = [4] fol. – 4° – Init.

RMK II 759 – Sztripszky II 2557a ← MKsz 1890: 261 – Caplovič 1811

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán a respondens *Joh. Krman Prividiensis* ajánlja a disputációt *Danieli Dubravio, ecclesiae Senicen. antistiti et comitatuum Nitrien., Posonien. et Barsien. superintendenti; Jacobo Hanconio, ecclesiae Baanen. ministro, nec non... contubernii Grodnen. seniori; Martino Sculteti, ecclesiae Lesseten. verbi Dei ministro; Samueli Krmanno ecclesiae Drietomen. con ionatori; Danieli Krmanno, ecclesiae Czizien. angelo industrio.* A főrész az eleve elrendelésről szóló evangélikus nézeteket fejti ki és védelmezi az eltérő felfogásokkal szemben. Belső címei a következők: *Manipulus terminorum praedestinatio; Decretum; Reprobatio; Liber vitae; Manipulus phrasium orthodoxarum; Phrasium heterodoxarum; Manipulus distinctionum orthodoxarum; Distinctionum heterodoxarum; Manipulus quaestionum.*

E vizsgatételeket a címlap tanúsága szerint 1651. január 27-én vitatták meg a trencséni evangélikus gimnáziumban. A vizsgáztató Martin Tarnóci, a vizsgázó Ján Krmann volt.

Szabó Károly még csupán Johann Samuel Klein említéséből ismerte e nyomtatványt. Példány alapján először Hellebrant Árpád írta le (MKsz 1890: 261).

Budapest *Acad* ①

2401

FELSŐBÁNYAI S. Mihály [transl.]: A leleknek uti költsege, az az ember lelkének az mennyei Ierusálem fele való bujdosásában, mely oda fel az egben vagyon, egész meg uyittatása ... Mostan anglusbol mágyar nyélvre fordittátot Felseö-Banyai S. Mihaly által ... Ultrajectomban 1651 Gisbert Zyll es Theodorus Ackersdyck.

A^{12}–G^{12} H^{10+2} = [14] + 174 pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 850

Református erkölcsi oktatás és elmélkedés. – A címlapon bibliai idézet, a címlevél hátán egy-egy latin nyelvű idézet Augustinustól és Senecatól. Ezután kezdődik a *Szikszo városa tanácsinak, nekem hűséges patronusimnak* szóló, Utrecht 1651 áprilisában kelt ajánlólevél, amelyet a fordító, *Felseo-banyai S. Mihaly mint kegyelmetek alázatos alumnusa* írt alá. Ezt követi *A keresztyén olvasóhoz* intézett előszó. A *Viaticum animae* cím után kezdődik az istenes életre oktató főrész, amely az ábécé betűivel jelölt fejezetekből áll, összesen 23-ból. Egy-egy betű alatt három-három bibliai idézet és azok kifejtése olvasható. Különösen sok idézet fordul elő a Példabeszédek és Jézus Sirák fiának könyvéből. A főrész után *Szatthmári Istvan* Utrecht 1651. május 5-én kelt versében a fordító munkáját méltatta. Kezdősora: *Mik vagyunk? Bujdosók, míg élünk világban.* Végül *Intés a kegyes olvasókhoz* című fejezet néhány sajtóhiba javítására hívja fel a figyelmet,és azzal mentegeti magát, hogy a hibák *a könyvnyomtatóknak a mi nyelvünkhöz nem tudások miatt* fordultak elő.

Felsőbányai S. Mihály életére vonatkozó adat nem maradt fenn. Csak annyi bizonyos, hogy 1651-ben Utrechtben tanult mint Szikszó városának alumnusa. A fordítás angol eredetijét mindeddig nem sikerült feltárni (vö. Berg: Angol hatások 125).

Budapest *Nat* ① – Debrecen *Ref* ① – Sárospatak *Ref* ①

2402

[ALSTED, Johann Heinrich]: [Catechismus religionis Christianae compendiose propositus et sacrorum librorum testimoniis confirmatus. Albae Juliae 1647] – CATECHISMUS, az az a keresztyeni vallasnak es hitnek rövid kerdesekben és feleletekben foglaltatott, s Sz(ent) Irásbeli bizonyságokkal meg-erössittetett summája avagy veleje... Varadon 1651 Szenczi Abraham költségével.

A^{12}–C^{12} D^{6} = 83 pag. – 12°

RMK I 851 – RMK II 760

Református katekizmus latin és magyar nyelven. – E kiadvány tartalma és beosztása megegyezik a korábbi kiadásokéval (vö. **1640**). Nagy Barna megállapítása szerint azonban

számos helyesírási és nyelvjárási változtatás figyelhető meg a magyar fordítás szövegében (Studia et acta I 83).

A kiadvány unikum példányából hiányzik az A_1–A_{12} levelpár, vagyis a latin nyelvű címlap és az „A" füzet utolsó levele. A latin nyelvű címlapot már Szabó Károly sem látta (RMK I 851), ezért ennek szövege a korábbi kiadások alapján rekonstruálható.

Cf. **1578***; **1640**, **1764**, **1958**, **1993**, **2167**, **2212**, **2373**, –, **2573**, –•

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Ref* ②*

2403

EILSHEMIUS, Abraham Danielsz: Spirituales piae animae deliciae sive decem conciones Sacrae Coenae applicatae et ecclesiae explicatae ab Abrahamo Eylshemio, verbi divini ministro in Beetgum et Englum... Varadini MDCLI apud Abrahamum K[ertész] Szenciensem.

A^8–X^8 Y^4 = 342 + [2] pag. – 8° – 1 ins., init.

RMK II 761

Református prédikációk az Úrvacsoráról. – A címlapon bibliai idézet és a Szenci Kertész Ábrahám által gyakran használt Elsevier-nyomdászjegy látható (MKsz 1989: 130, 133–137, V. Ecsedy Judit). A szerző ajánlással fordul *DD. Foederatarum Provinciarum Belgii ordinibus generalibus... dominis meis gratiosissimis...* 1645. május 1-i keltezéssel. Az *Index concionum et textuum, qui hoc volumine continentur* az egyes beszédek rövid címét és a bibliai textust sorolja fel. A főrész tíz terjedelmes prédikációt tartalmaz az Úrvacsoráról. A benne foglalt legfontosabb tanításokról a kötetet lezáró *Index doctrinarum...* ad áttekintést.

Abraham Danielsz Eilshemius (†1649) a németalföldi Schettens, Beetgum, ill. a németországi Soest városokban volt református lelkész. *Decem conciones seu spirituales piae animae deliciae* című művének első kiadása 1645-ben jelent meg Leeuwardenben.

In 10 bibliothecis 15 expl. – Aiud – Budapest *Acad, Nat, Ref* – Cluj-Napoca *Acad, Theol Prot* – Kecskemét *Ref* – Oradea *Comit* – Sibiu *Civ* – Târgu Mureş (Székelykeresztúr)

2404

KOMÁROMI SZVERTÁN István: Mikor imádkoztok, ezt mondgyátok, az az az Uri imadsagnak a Szent Lukátsnak és Szent Máthének le-irások szerént valo nyomozása és tudos embereknek elmélkedésekkel meg-ékesitetett s rövid praedicatios formákra intéztetett magyarázattya. Ugyanez Uri imadsagnak hat kérésinek számok és rendek szerént valo, azokkal

egygyezö és azokrol ez irásotskában valo tanitásnak folyásából szedegettetett édességes buzgo könyörgési rövid elmélkedésekkel egyetemben Komaromi István által... Varadon MDCLI Szenczi Kertesz Abraham

A^8–T^8 = [12] + 290 + [2] pag. – 8° – Orn.

RMK I 853

Református bibliamagyarázat prédikációk formájában és imádságok. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A címlapot követő lapon kezdődik *Komáromi István* Telegden 1651. augusztus 1-jén kelt és *Kapronczai István* özvegyének, *Pataki Judith*nak címzett *Ajánló levél*. Ezt követi az előszó *A kegyes olvasónak*. – A könyv egy terjedelmes és egy rövidebb részből áll: (1) *Az Úri imádságnak magyarázatja*, amelynek bevezetőjében az imádság fontosságát tíz kérdésben foglalja össze, majd a Miatyánk bevezető megszólításához, hat kéréséhez és záradékához (Lukács 11,1–4; Máté 6,13) fűz magyarázatokat. Rövid prédikációkban – (2) *Az Úri imádságból való könyörgések* feliratú második rész az előbbi alkalmazásaként a Miatyánk részeinek elmélkedő, imádság formába foglalt parafrázisa. A könyv végén *Táblája e könyvben való tanulságoknak* címmel az első (1) részben található, a magyarázatok közé ékelt 40 *Tanulság* mutatója.

Komáromi Szvertán István († 1660 k.), puritánus felfogású református lelkész. 1640 táján Debrecenben tanult. 1645 nyarán a franekeri, később az utrechti egyetemre iratkozott be. 1648 után Váradon tanárként, Mezőtelegden és Kismarján lelkészként működött. 1655-től a bihari egyházkerület esperese volt.

A bevezetőben így utalt fő forrására: *Ames, Amesius (szeretö)*. Berg Pál (Angol hatások 117) megállapította, hogy Komáromi Szvertán István az angol puritánus William Ames (1576–1633) *Christianae catecheseos sciagraphia* című posztumusz művét használta, amely először 1635-ben jelent meg, egy időben Amszterdamban és Franekerben.

Komáromi művével tartalmi szempontból Incze Gábor foglalkozott (A magyar református imádság a XVI. és XVII. században. Debrecen 1931, 54–56, 66–67, 69–71). A Franekerben működő William Ames (1576–1633) puritán kegyességének hatását Komáromi Szvertán művében Koltay Klára elemezte (Acta Litteraria. XXVIII. Debrecen 1991, 103–104). Az első prédikáció felépítését Bartók István közölte és elemezte (165–166).

In 15 bibliothecis 21 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Oradea *Mus* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş – etc.

2405

NAGYARI Benedek: Orthodoxus Christianus, az az igaz vallásu keresztyen, mellynek nevezeti alatt az igaz és Isten elött meg-igazitó hit szerzö okaival, tulajdonságival és azokat követö szükséges dolgokkal a Szent Irás szerint... le-iratik... melly egynehány anglus és deák authorokbol ószveszedegettetett... az Isten beszédére meg-esö lelkeknek vigasztaltatásokra Nagy-ari Benedek, a boros-jenöi sz(ent) gyülekezetnek méltatlan praediká-

tora által. Varadon 1651 L.D.B.J. egygyik patronus költségével [Szenci Kertész].

a^8–c^8, A^8–P^8 Q^6 [!] R^4 = [48] + 253 + [7] p. – 8° – Orn., init.

RMK I 855

Református vallási tanítás. – A címlap hátán bibliai idézet olvasható. A kelet és aláírás nélküli ajánlólevelet a szerző *Lukáts Deák uramnak, a borosjenői gyülekezetnek... egyik főtagjának* címezte. Az ő költségén jelent meg a nyomtatvány, amint ezt az impresszumban látható monogram bizonyítja: L.D.B.J. (Lukáts Deák, borosjenői). Az ajánlólevelet *Az igazság szerető olvasóhoz* címzett előszó követi és a tartalomjegyzék: *Rendi e könyvben foglaltatott részeknek*. A mű törzse *XXII rész*ben tárgyalja a hit természetének és gyümölcseinek kérdéskörét. A befejező részeknek két változata ismert. A traktátus szövege eredetileg a Q_7a levélre eső 253. lapon ért véget, s utána újraszedték a *Rendi e könyvben foglaltatott részeknek* című, a főrész előtt is olvasható tartalomjegyzéket. Majd észrevéve a tévedést a kiadványt megtoldották az „R" füzettel. Ennek első lapjára („R_1a") ismét a 253. lap került az előbbitől eltérő szedésben és más záródísszel, de azonos szöveggel, ezután tárgymutató következik: *Mutató ujja e könyvecskében befoglaltatott... dolgoknak* és a sajtóhibák jegyzéke: *A kevés fogyatkozásokat így kell helyekre állítani*. Az ismert példányok egy részében bennemaradtak a hibásan szedett Q_{7-8} levelek, más részükből eltávolították őket, ám e példányok e hiány ellenére is teljesnek tekintendők.

Nagyari Benedek (1611–1661) Sárospatakon Tolnai Dali János tanítványa volt. 1640-től fejedelmi alumnusként Leidenben, majd Franekerben tanult, s Angliába is áthajózott. 1643-tól debreceni rektor, majd sándorhomoki, borosjenői, tállyai és váradi pap. Váradon 1655–1656-ban puritánus elvei miatt hivatalát és szabadságát vesztette, majd egy reverzális aláírása után visszanyerte állását. 1660-ban török fogságba került. 1661-ban kolozsvári lelkészként halt meg.

Az előszó a kiadvány forrásaiként általánosságban véve *Cameron János, Roger János, Vilson János, Baáll János és Streso Gáspár* (John Cameron, John Rogers, John Wilson, John Ball és Casparus Streso) teológiai munkásságát jelöli meg. Szabó Géza az ortodoxiát a puritán szellemmel egyeztető műként értékelte Nagyari traktátusát (A magyar református orthodoxia. Bp. 1943, 52–54. Lásd még Nagy Géza: Fejezetek a magyar református egyház 17. századi történetéből. Bp. 1985, 178 és Bartók 285).

In 11 bibliothecis 14 expl. – Budapest *Acad, Nat, Ref* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Odorhei – Pápa *Ref* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş

Szenci Molnár Albert: Szent Dávid királynak százötven zsoltári. Várad 1651. – Vide **2406**

2406

[4] AZ SZ[ENT] DAVID profetának ékes rytmusu soltarival – [2] es a soltárokbol szereztetett DITSERETEKKEL – [1] s egyéb ISTENES ENEKEKKEL és HYMNUSOKKAL tellyes könyv. – [5] Ezek után vagynak egy

nehány áhitatos IMÁDSÁGOK, – [3] mellyeket most újjobban egynehány HALOTT ENEKEKKEL meg-bövitvén ki-botsátot Varadon 1651 Szenci Abraham.

A^{12}–D^{12}; A^{12}–Q^{12}; A^{12}–I^{12} K^{6}; ###^{12}, ######^{12} = [12] + 84 + 372 + [12] + 223 + [5] + 46 + [1] pag. – 12° – 1 ins., orn.

RMK I 852 – RMK I 854

Protestáns egyházi és temetési énekeskönyv, a Zsoltárok könyvének verses fordítása és imádságok. – A kiadvány címszövege és a mű tényleges szerkezete hasonlóan a többi azonos című énekeskönyvhöz, itt is eltér egymástól (vö. **2163**). A címlevél után található a nyomdász, Szenci Kertész Ábrahám 1642. április 4-én Váradi Pál kassai tanácsoshoz intézett ajánlása. Ez az első kiadáshoz készült (**1981**). A mű terjedelmében, beosztásában, lapszámozásában majdnem teljesen megegyezik a Váradon 1648-ban nyomtatott énekeskönyvvel (**2254**). Az eltérés annyi, hogy itt a 264. lapon Szenci Molnár Albert verse a *Hallgasd meg Úristen, kérésemet* helyén a *Mennyei Atyánk, Úristen* kezdetű ének található. Az énekek kezdősorainak felsorolását ld. e korábbi kiadásnál, az egyes énekek lapszámait az incipitmutatóban.

A zsoltároskönyv önálló füzetjelzéssel kezdődik. Önálló impresszumot is tartalmazó címlapját Szenci Kertész Ábrahám *Non solus* feliratú nyomdászjelvénye díszíti: *Szent Dávid királynak és prófétának százötven zsoltári a franciai nóták szerént, magyar versekre fordíttattak Molnar Albert által.* A psalterium tartalma és beosztása ugyancsak szorosan követi az 1648. évi kiadást (**2254(4)**). A különbség csupán annyi, hogy itt a függelék hetedik énekeként az *Örül az én szívem* és nem a *Hogy panaszolkodik* kezdetű ének olvasható. Eltérő a betűrendes mutató címe is, amely itt: *A zsoltárokra igazító tábla.* A zsoltárok és a függelékben közölt énekek kezdőszavait lásd az 1645. évi amszterdami kiadás leírásában (**2091(2)**), lapszámait az incipitmutatóban. E kiadásból az ottani függelék utolsó *Magasztalja az én szívem* kezdetű éneke hiányzik.

Külön címlap nélkül, de önálló füzetjelzéssel és újrakezdődő lapszámozással következnek a *Buzgó hálaadások és könyörgések.* Ez a rész is pontosan megegyezik az említett korábbi kiadással (**2254(5)**), itt azonban az utolsó a *Keresztyén rabok imádságá*nak teljes szövege és a kiadványt záró *Az imádságoknak táblácskája* című tartalomjegyzék is megvan, amely az előző kiadásból a fennmaradt példány csonkasága miatt hiányzik.

Szabó Károly az énekeskönyvet és a zsoltárokat két önálló kiadványként írta le (RMK I 852, RMK I 854). Az előző kiadáshoz hasonlóan a zsoltárok önálló címlapja és újrakezdődő füzetjelzése alapján elképzelhető, hogy a két rész példányai külön-külön is forgalomba kerültek. De az a tény, hogy az összefoglaló címlap a nyomtatvány minden tartalmi egységére utal, egyértelműen bizonyítja, hogy a kiadó alapvető szándékának megfelelően egyetlen kiadványt alkot az énekes- és a zsoltároskönyv. Az összetartozásra vonatkozó további érveket ld. az előző kiadás és az 1654. évi 4° alakú váradi kiadás ismertetésében (**2254** és **2564**).

Cf. (1): **1628(3)***; **1643**, **1981**, **2163(1)**, **2254(1)**, –, **2532(1)**, **2564(1)**, **2624(1)**, →
(2): **1628(1)***!; **1981**, **2163(2)**, **2254(2)**, –, **2532(2)**, **2564(2)**, **2624(2)**, →
(3): **832***!; **886(2)***!; **1816(2)**, **1940(2)**, **2254(3)**, –, **2532(3)**, **2565**, **2624(3)**, →
(4): **962(1)***; **1947(1)**, **1981**, **2045**, **2091(2)**, **2163(3)**, **2254(4)**, **2305**, **2363(1)**, –, **2424**, **2564(3)**, **2624(4)**, →
(5): **2163(4)**, **2254(5)**, –, →

Budapest *Nat* cop. (Budapest *Univ*) – Budapest *Univ* ① – Göttingen *Univ* ②* –Sibiu Mus ④

2406A

(SIDERIUS JÁNOS): Kisded gyermekeknek valo catechismus, azaz rövid kérdések és feleletek által valo tanitas, a' keresztyéni hitnek fő agazatirol. Most ujjonan e' szép formában kibotsáttatott. Varadon MDCLI Szenci Kertesz Abraham.

A^{12} B^{12} = [24] fol. – 12° – Orn.

Református katekizmus. – E bibliográfiailag eddig ismeretlen kiadványban a bevezető részek és a katekizmus szövege apróbb helyesírási és stilisztikai módosításoktól eltekintve megegyezik az 1649. évi váradi kiadásával (**2303**). Az *Egynéhány ékes mondások és intések a Szent Bibliából* című függelék azonban itt, egy lapnyi szöveggel hosszabb.

A ma ismert egyetlen példány az 1651. évi váradi énekeskönyv (**2406**) göttingeni példányával egybekötve maradt fenn. Hasonlóan az 1649. évi kiadáshoz (**2303**), amely az 1648. évi énekeskönyv (**2254**) egyetlen ismert példányába van kötve. A göttingeni kolligátumban e kátét Szenci *Psaltériuma* és az énekeskönyv *Buzgó hálaadások és könyörgések* című befejező része között helyezték el. Ennek ellenére az 1648-as énekeskönyv leírásában kifejtett érvek alapján (vö. **2254**) itt sem tekinthető az énekeskönyv részének. Ezt erősíti az a tény is, hogy az 1651. évi énekeskönyv másik ismert példányába (Bp. Egyetemi Könyvtár) nincs belekötve ez a katekizmus. Valószínű azonban, hogy a példányok egy részét az énekeskönyvvel együtt, másik részét önállóan forgalmazták.

Cf. **801**; **1303***!; **1980***, **2150**, **2303**, –, →

Budapest *Nat* cop. – Göttingen *Univ* ①

2407

TEXTOR, Joannes: Johannis Textoris Speculum pastorale ostendens, quis modus et processus in admonitione delinquentium, consolatione aegrotorum et visitatione captivorum a ministris observari debeat. Nunc ob opusculi... usum et necessitatem, exemplariumq(ue) raritatem recusum. Varadini MDCLI apud Abrahamum K[ertész] Szenciensem.

A^{8} B^{8} = 27 + [4] pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK II 763

Útmutatás lelkipásztori feladatokhoz. – A címlapot a Bethlen család hattyús címere díszíti, hátoldalán pedig bibliai idézetek olvashatók. A forész, amelynek címe *Speculum pastorale*, három fejezetet foglal magában (1) *De deliquentibus*, (2) *De aegrotis corpore et animo*, (3) *De visitatione captivorum*; végül *Appendix* és két imádság *Precatio pro aegrotis* és *Precatio pro captivis* zárják a kiadványt. A mű címének megfelelően arra nézve nyújt módszertani eligazítást, hogyan viselkedjék a lelkipásztor a vétkesek figyelmeztetése, a betegek vigasztalása és foglyok látogatása során.

A szerző személye ismeretlen. Nem valószínű, hogy azonos lehet Szenci Molnár Albert herborni barátjával, Joannes Textorral (1582–1626), aki tanulóévei után 1609-től Dillenburg-

ban volt városi írnok. Még kevésbé valószínű Szinnyei József állítása (XIV 69), hogy azzal a Textoris (Takács) János Ádámmal azonos, aki 1667-ben „Nagyszombatban a polgári jogot tanította". Ez utóbbi Textoris Jánost a Lukács László által kiadott rendi névsorok nem is ismerik (vö. Lukács: Catalogi personarum).

Alba Iulia ① – Budapest *Nat* ① – Debrecen *Ref* ① – Pápa *Ref* ① ① – Sighişoara ① – Târgu Mureş ②

2408

[1] UJ ÉS O kalendariom, Christus Urunk születése után 1652 esztendöre (melly bissextilis) irattatott, es Magyar-országra, Erdélyre és azokhoz tartozo tartományokra alkalmaztatott N e u b a r t h C h r i s t o p h theologus és astronomus által. – [2] (Rövid prognosticálás, avagy az egnek és tsillagoknak forgásibol valo jövendöles 1652. esztendöre... Magyar-országra, Erdélyre és azokhoz tartozo tartományokra figyelmetessen intéztetett N e u b a r t h C h r i s t o p h theol(ogus) es math(ematicus) által.) Varadon [1651] Szenczi K[ertész] Abraham.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – Orn.

RMK I 866

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A címlevél hátán a szerző *In honorem... Francisci Gyulai de Maros-Némethi, arcis praesidii Varadiensis vice-capitanei* ajánlja művét. A naptárrész beosztása megegyezik az 1644-re szóló váradi kalendáriuméval (**2041**). A hónapversek januári kezdősora: *Fürödj, igyál kicsint.* Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Az esztendőnek négy részeiről. I. A télről – II. A tavaszról – III. A nyárról – IV. Az őszről – Az eklipszisekről – A nevezetesb aspectusokról, s ezeknek munkálkodásokról – A betegségekről – A földi gyümölcsökről – Egynéhány regulák, melyekre akkor tarts számot, midőn eret vágatsz, magadat köpölyözteted, purgációt vész és fördöl.* A kiadványt a *Sokadalmak* című vásárjegyzék és a *Magyar krónika* zárja, amelynek utolsó adata az 1651. évre vonatkozik.

Cf. **1862**!

Budapest *Nat* ①

2409

[VESELSKÝ–LAETUS, Jiří]: In conversionem Pauli apostoli commentarivs practicus authore Georgio Laeto. Varadini MDCLI impensis Abrahami K[ertész] Szenci.

A^8–S^8 = 276 + [12] pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK II 762

Protestáns bibliamagyarázat. – A *Lectori benevolo* címzett, aláírás nélküli előszót tartalmából következtetve a nyomdász, Szenci Kertész Ábrahám írta. A *Commentarius practicus in conversionem Pauli apostoli* című főrész az Apostolok Cselekedetei 9. részének 1–22 versét, vagyis Pál apostol megtérésének történetét magyarázza, előbb *Versus* címmel a bibliai szöveg egy-két verse olvasható, amelyet *Explicatio* követ. Végül *Index doctrinarum* és *Index rerum memorabilium* zárja a nyomtatványt.

E kiadvány Szenci Kertész Ábrahám költségével jelent meg. Az előszóban a nyomdász elmondja, hogy Jiří Veselský-Laetus protestáns lelkész az előző évben általa kiadott *Peregrinatio Pauli* című prédikációskönyve után (Várad 1650, **2357**) némely lelkipásztorok bíztatására jelentette meg most ezt a másik kötetet.

Jiří Veselský, írói nevén Georgius Laetus e munkájának első, 1641. évi leideni kiadását Otokar Odložilík ismertette (Časopis Matice moravské 1930: 87).

In 18 bibliothecis 23 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – Jasov *MS* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2410

BAUHINUS, Joannes – CHERLERUS, Joannes Henricus: Historia plantarvm vniversalis nova..., quam recensuit et auxit Dominicvs Chabraevs med. doct. Genevensis, iuris vero publici fecit Franciscvs Lvd. a Graffenried., dominus in Gertzensee... Tomvs II.–III. Ebrodvni MDCLI [typographia Caldoriana].

Tomus II: [ ]^{5}, A^{6}–Z^{6}, Aa^{6}–Kk^{6}, Kkq^{6}, Kkqq^{1+1}, Ll^{6}–Zz^{6}, Aaa^{6}–Zzz^{6}, Aaaa^{6}–Ffff^{6} Gggg^{4} Hhhh^{6}–Vvvv^{6} Xxxx^{4}, +^{6} = [10] + 1–398 [recte 396] + [14] + 399 [recte 410]–1074 [recte 1086] + [12] pag. – 2° – Mult. ill., orn., init.

Tomus III: [ ]^{5}, A^{4}–Z^{4}, Aa^{4}–Cc^{4} Dd^{2}; A^{6}–P^{6} Q^{4}–Z^{4}, Aa^{4}–Zz^{4}, Aaa^{4}–Zzz^{4}, Aaaa^{4}–Xxxx^{4} Yyyy^{6} Zzzz^{4}, Aaaaa^{4}–Kkkkk^{4} Llllll$^{5+1?}$; q^{6} = [10] + 212 + 882 [recte 890] + [12] pag. – 2° – Mult. ill., orn., init.

Füveskönyv magyar elnevezésekkel. – E kiadvány az 1650-ben ugyancsak Yverdonban megjelent füveskönyv (**2358**) második és harmadik kötete. Az elsőhöz hasonlóan a másodikban is a metszetes címlapot nyomtatott követi. A metszetes címlap városképet és arcképet ábrázol. Ennek hátán *G. Bulet Sieur de Grancy* verse olvasható *Francois Lovys de Graffenried*hez. *Franciscus Ludovicus a Graffenried... Ebrodunensis Bernensium dictionis... praefectus* és *Dominicus Chabraeus m. d. ... celsit. Wirtemb. a consiliis medicis, urbisque Ebrodunensis medicus ordinarius* Ebrunban 1651. június 1-én kelt ajánlása *Henrico d'Orleans Longovillae nec non Estovtevillae duci...* szól. A kötethez *Hen. Ernius H. F. Tigur., ecclesiae capellanae d.* és *Fridericus Stiberus medicinae doctor* írtak egy-egy üdvözlő verset. E második kötet beosztása az elsőét követi. A 13-tól a 24. könyvig folytatólagosan tárgyalja a cserjéket és lágyszárú növényeket. A nemzeti nyelvű elnevezéseknek az előzőekhez hasonlóan mintegy 2%-ában szerepel a magyar nyelvű megfelelő is. A kötetet *Appendix* és *Επιγραμματων omnium... capitum index* zárja.

A harmadik kötet díszcímlapján svájci városok címerei és *Ebrudunum* képe látható. Metszője: *Conradt Meyer*. E kötetet *Consulibus, praetoribus... cantonum... et... toti... Helvetiorum*

civitati ajánlották a szerzők 1651. szeptember 1-jén. Munkájukat *I. P. Daples med. pract. Laus. et praec. class.* először francia nyelvű *Stances*-szal, majd görög, latin és francia epigrammával üdvözölte. A főrész az előző két kötet folytatásaként a füvekről és viragokról szóló 25–40. könyvet, *Appendix*et és az *Index*et tartalmazza. A növények magyar elnevezésének száma e kötetben is kb. 2%-ot tesz ki.

Cf. **2358**, –

In multis bibliothecis permulta expl. – Budapest *Nat* – London *BL* – Washington *Congr* – etc.

Lani, Daniel: Confutatio operis Bonaventurae Hocquard: Perspectivum Lutheranorum et Calvinianorum. S. l. 1651. – Vide **2443**

Nógrádi Mátyás: Florilegium. S. l. ante 1651. = **Appendix 202**

Vámosi Gergely: Istenes elmélkedések. S. l. ante 1652. – Vide **1075**

2411

[1] EISENBERG, Peter: Ein zwiefacher poetischer Act und geistliches Spiel von den dreyen Gaben der Weysen auß Morgenlande. Der Erste: zum schuldigen Opffer und Ehren-preyss dem lieben Jesulein. Der Andere: zum Geschenck und Newen-Jahres Wuntsch den dreyen Ständen der königlichen Frey-Stadt Epperies in Ober-Ungern. Daselbst gehalten und vorgestellet von acht kleinen Jungfräwlein (und zween Knaben) im Jahre Christi 1651. Bartfeld 1652 bey Jacob Klöß [jun.]. – [2] (Drey hundert, fünff und sechzig auszerlesene, güldene Lebens-Regeln ausz dem Büchlein Syrachs durch funffzig Capittel fragweise zusammen getragen... Sampt einem Anhange: Christlicher Fragstück für die Jugend vom Leben, Leyden und Sterben Jesu Christi. Bartfeld 1652 Jacob Klösz [jun.]).

[ ]^{1}, A^{8}–E^{8}, [ ]^{11} passim; [ ]^{1}, a^{8}–i^{8} = [1] tab. + [40] fol. + [11] tab. passim; [1] tab. + [72] fol. – 8° – Mult. ill. calcographica., orn.

RMK II 765-766 – Čaplovič 205–206

Iskolai színjáték és bibliai idézetek. – E kiadvány két önálló művet tartalmaz. Az első az 1651-ben gyermekek által Eperjesen előadott színdarab. Ennek élén rézmetszetű díszcímlap áll a szerző megnevezésével. A nyomtatott címlap hátán *Petrus Eisenberg Hallensis-Saxo den dreien Ständen der Stadt Epperies* dedikálja művét. Majd *Vorbereitung zum Eingang des Spieles* szól a színpadképről és a megvilágításról. A Napkeleti Bölcsek ajándékairól szóló színjáték 11 számból (*num.*) áll. *1. Prologus generalis. Der allgemeine Eingang. – 2. Prologus specialis.*

Der sonderbare Eingang a játék tartalmi összefoglalásával. – *3–5. Actus primi scenae I–III. Des ersten Akts I–III. Gaben*, amelyben három kislány adja át a betlehemi Jézusnak ajándékát: a hit aranyát, az ima tömjénjét, a bűnbánat mirrháját. – *6–8. Actus secundi scenae I–III. Des Andern Akts I–III. Gaben*. E részben a város világi, egyházi rendjeinek és lakóinak adja át három kislány az előzőekben említett ajándékokat. – Majd *9. Epilogus specialis. Der sonderbare Beschluß* következik. A *10. Examen* című részben az egyik gyermekszereplő kérdezi ki társait azokból a bölcs mondásokból, amelyeket tanítójuk, Eisenberg Jézusnak, Sirák fiának könyvéből állított össze. Végül *11. Epilogus generalis. Der allgemeine Beschluß.*

Mindegyik résznek azonos a beosztása. Valamennyit *Musica* vezeti be a zeneszám kezdősorának, a szólamoknak és a szerző nevének a feltüntetésével. Ezt követi a jelenet rézmetszetes képe, amelyhez a vele szemben fekvő lapon a jelenet címe után rendezői utasítás csatlakozik. Ez utóbbi két részből áll: *Vertönung und Abbildung* és *Aktion und Zugehörung*. Ezután olvasható a szereplő neve, öltözete és szerepének szövege. A darabot *Die zwölffte Musica* zárja. A *Nota* szerint a darab zenei anyagának kottája az eperjesi templom orgonistájánál, *Georgius Plotschius*nál található. Végül *Auslegung der Buchstaben bei den Figuren und im Gedruckten* című rövid jegyzék adja meg a nyolc szereplő kislány teljes nevét.

A darabban énekelt zeneszámok *Petrus Günther* (1), *Samuel Scheid* (2, 4), *Heinricus Grimmius* (3, 12), *Casparus Movius* (5–6), *Johann Schimrach* (7–8) és *Andreas Hamerschmied* (9–11) szerzők művei.

A második mű rézmetszetes díszcímlapján a kép fölött a következő cím olvasható: *365 auserlesene güldene Lebensregeln aus dem Büchlein Syrachs fragweise zusammengetragen*. A nyomtatott címlevél hátán a szerző *Petrus Eisenberg Hallensis-Saxo Denen edlen... Richtern und Rathsgeschwornen der königlichen Freistadt Epperies... seinen... Patronis* ajánlja művét. Ezután *Vorrede* következik. Majd Eperjesen 1652-ben kelt *Auslegung der Figur und Kupferstichs über dieses Büchlein* magyarázza a rézmetszetes díszcímlapot, amely az emberi életet jellemzi a világ kezdetétől fogva a világ végezetéig. Kilenc pontban szól a szerző céljairól és módszeréről is. A főrész Jézusnak, Sirák fia könyvének fejezetbeosztását követi, s 51 fejezetben 365 kérdésre adott feleletként idézi bölcs mondásait. A 36. fejezetből egyetlen verset sem idézett, így a *XXXV. Capitel* után a *XXXVII.* következik. A 96. kérdés-felelet végén megjegyzi a szerző, hogy itt végződik az előző színjátékot előadó *Johanna Elisabeth Scholtzin, Rebecca Kleinin, Rosina Heinrichs, Anna Karatinin, Anna Maria Peuthnerin, Anna Cramerin, Anna Bresnenskyn és Rebecca Schneiderin* vizsgája, amelyet két különböző alkalommal tartottak. A kötethez járuló *Christliches Fragstück für die Jugend, in welchem das ganze Leben Christi... kürzlich begriffen und verfasset... wie solche in... Epperies... durch die Fasten in der Kinder-Lehre wöchentlich gehalten und erkläret werden* című függelék összesen 39 kérdésben és feleletben foglalja össze Jézus Krisztus élettörténetét bibliai versek felidézésével. A szerző az *Auslegung*ban elmondja, hogy a bibliai citátumok helymegjelölésében az 1629-ben Lüneburgban nyolcadrét alakban megjelent Biblia versszámozását követi.

A szászországi Halléból származó Peter Eisenberg Eperjesen működött mint iskolai tanító. E kiadványa összeállításakor is didaktikai célok vezették.

A nyomtatvány első része három műfajt egyesít magában. Egyszerre színdarab, újévi köszöntés és vallási vizsga. Pukánszky Béla szerint az első felvonásban a szereplők „dísztelen Hans Sachs-i verssorokban" éneklik el a napkeleti bölcsek történetét (A magyarországi német irodalom története. Bp. 1926, 344–345). Pukánszkyné Kádár Jolán színháztörténeti szempontból elemezte e nyomtatványt (MKSz 1928: 28–40). Megállapította, hogy pietisztikus szinezetű, tipikusan barokk alkotás, amely allegóriáival, előképeivel, felvonásaival és balettszerűségével a jezsuita dráma felé mutat. Igazi jelentősége a rendezői utasítások közlésében és metszet-

anyagában van, amely egyedülálló forrás a XVII. század közepének magyarországi iskolai színpadképe tekintetében. A metszeteket Czakó Elemér közepes színvonalúaknak értékelte (Az Iparművészet Könyve. Szerk. Ráth György. Bp. 1902, 489). Készítőjüknek Pataky Dénes a szerzőt, Peter Eisenberget tartotta (A magyar rézmetszés története. Bp. 1951, 20). A darab abból a szempontból is egyedülálló, hogy szereplői gyermekek voltak. Újabban Ervin Lazar értékelte, és közölte szlovák fordítását is (Slovenské divadlo 1980: 117–137). A további, vonatkozó szakirodalmat Varga Imre foglalta össze (Varga 109 és uő: A magyarországi iskolai színjátszás a kezdetektől 1800-ig. Bp. 1995, 156).

A második műben közölt életregulákat Pukánszky elemzése szerint Martin Luthert követve állította össze Eisenberg (i.m. 286).

Szabó Károly és Ján Čaplovič is két önálló kiadványként írta le e nyomtatványt (RMK II 765, RMK II 766 és Čaplovič 205, 206). A szerző azonban a második mű két helyén is utalt arra, hogy két írását együtt jelentette meg: Az *Auslegung*-ban (a₅b) a következőképpen: *Gleich wie ich aber dem gemeinem Nutz zum besten in meinem vorhergehenden geistlichen Poetischen Act oder Spiele von den drei Gaben der Weisen ... nichts ausgelassen oder verschwiegen habe.* A másik erre vonatkozó megjegyzése a 96. kérdés-felelet végén olvasható: *Hier endet sich das Examen der 96 Fragen und Regeln, welches Johanna Elisabeth Scholtzin zum Beschluß der vorhergehenden geistlichen Spieles ... zu zweien unterschiedlichen Mahlen in unterschiedlicher und verschränkter Ordnung mit ihren sieben Gespielinnen offentlich gehalten.* Ezek a megjegyzések, valamint az első nyomtatványban alkalmazott nagybetűs, a másodikban pedig kisbetűs füzetjelzés arról árulkodik, hogy a fenti két kiadvány egy egységként látott napvilágot.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ②* – Budapest *Univ* ① – Kosice *Dioec* ○

Glück-wünschung auff das fröliche Hochzeit-Fest des... Johann Glatz.. Bártfa 1652 – Vide **2418**

Kedd, Jodocus: Examen propositionum XII. Bártfa 1652. – Vide **2438**

Quod felix faustumque velit Deus esse, ... Bártfa 1652. – Vide **2419**

2412

[1] AZ EGHI czillagok forgasibul öszue szedetet kalendarivm, mely... az közönséges, Christus Vrunk születése után vgro esztendö után elsö, MDCLIII. esztendöre nagy szorgalmatossággal öszueszedetet P a i e k i [!] D a m i a n i, deáki tudománnak, oruosságnak doctora és az nevezetes lengyel Krakonak fö mathematicusa által Német, Magyar és ezekhez tartozandó országoknak keduére és szolgálattiára mind az Trojárul valo historiának köuetkezö részével együt. – [2] [Prognosztikon.] Béczben [1652] Kyrner Jakab Janos.

[A]⁸ [B⁸ C⁸ D⁸²] = [32?] fol. – 8° – 1 ins., orn.

Új naptár és prognosztikon. – Bibliográfiailag eddig még nem ismertetett kiadvány. A prágai Strahov-kolostorból került elő egyetlen töredéke, amely csupán a címlevelet és a vele összefüggő 8. levél felét tartalmazza. A címlapon két angyal tartja Magyarország koronás címerét. A címlevél hátán a könyvnyomtató *Püski János uramnak, kalocsai és bácsi érseknek, a győri püspökségnek administrátorjának..* ajánlja a kiadványt. A naptárból megmaradt egy levélen június második felének és július első felének naptártáblája látható a Trója história folytatásával együtt: ez utóbbi, egyetlen hasábos szövegrészlet csak az előző (**2359**) és a következő (**2460**) naptár alapján volt azonosítható. A töredéken a júniusi hónapvers kezdete: *Ovd magadat erős bort[ól],* a kikövetkeztethető januári hónapvers incipitje ennek alapján: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A naptár beosztása megegyezik az 1651. és 1652. évre szóló bécsi kalendáriumokéval (**2311**, **2359**), így feltehetően prognosztikont és vásárjegyzéket is tartalmazott.

Damian Pajęcki krakkói orvos, matematikus lengyel nyelvű naptárai az 1644–1651 közötti évekből ismertek (Estreicher 24: 21–22).

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* cop. – Praha *Strahov* ④*

2413

(NEUNACHBAR, Paul): Epithalamium in auspicatissimas nuptiarum solennitates... Georgii Dravt Coronensis, ecclesiae patriae diaconi dignissimi... sponsi, nec non... virginis Catharinae Hermannidae, ... Georgii Herrmanidis... pastoris ecclesiae Ceidanensis... filiae, sponsae, celebratas anno 1652. Coronae (1652) [Herrmann].

[ ]4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Gross: Kronstädter 1139

Lakodalmi versek. – A nyomtatvány Georgius Drauth, brassói diakónusnak és Catharina Hermannida, Georgius Hermannides, feketehalmi evangélikus lelkész leányának 1652-ben kötött házasságára készült. A címlevél után *M. Pet. Mederus etc. pastor Honspergen.* köszöntő verse olvasható. Ezt másik hosszabb költemény követi *a Paulo Newnachbar Coronensi* aláírással.

A nyomtatványt Josef Trausch kéziratos feljegyzése alapján Julius Gross ismertette (Kronstädter 1139).

Paul Neunachbar iskoláit 1649-ig szülővárosában, Brassóban végezte, majd Wittenbergben és Lipcsében folytatta tanulmányait. 1660-ban a brassói gimnázium igazgatója lett 1667-ben bekövetkezett haláláig.

Braşov *Ev* ① – Budapest *Nat* cop.

2414

(ARTICULI vniversorvm dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis Albae Juliae ad diem decimum octavum mensis Februarii anni D(omi)ni millesimi sexcentesimi quinquagesimi secundi indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] 1652 [typ. principis].

A^2–E^2 = [10] fol. – 2° – Init.

MKsz 1929: 219

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül II. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi az 1652. február 18 és március 12 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizenkét artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1652 március 12-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEmk XI 138–151.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 332, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***; **1641**!, –, →

Budapest *Nat* ①

2415

BISTERFELD, Johann Heinrich: Philosophiae primae seminarivm ita traditum, ut omnium disciplinarum fontes aperiat, earumq(ue) clavem porrigat a Johanne-Henrico Bisterfeldio, in... schola Albensi theologiae et philosophiae professore. Albae Juliae MDCLII–Martinus Major Coronensis, Transylvaniae principis ac scholae typographus.

A^8–M^8 N^{7+1} = 190 [recte 194] + [11] pag. – 8°

RMK II 767 – Nägler 294–296

Filozófiai tankönyv. – A kiadványt *Johannes Henricus Bisterfeldius* 1652. november 13-i kelettel írt előszava vezeti be: *Lectori benevolo*. A főrész két könyvben foglalja össze a metafizika alapjait: *Liber primus. Philosophia prima generalior* és *Liber secundus. Philosophia prima specialior*. Az első könyv húsz, a második hét *caput*ot tartalmaz. Végül *Series capitum*, azaz tartalomjegyzék és *Index rerum et verborum*, vagyis betűrendes tárgymutató zárják a nyomtatványt.

Az előszóban Bisterfeld elmondja, hogy sokan és alapos okokból bírálják a metafizikát, de a pedagógiai tapasztalat mégis azt mutatja, hogy ennek segítségével más tudományokban gyorsabban haladnak a tanulók, ezért készítette összefoglalóját. Bisterfeld metafizikájának tartalmát ismertette és elemezte Kvacsala János (Száz 1891: 567–569).

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ②* – Cluj *Acad* ②* – Sibiu *Arch* ① – Sibiu *Mus* ① ① ① (Szebeni ev. gymn.) – Sighişoara ① – Târgu Mureş ①

2416

CICERO, Marcus Tullius: M(arci) Tvlli Ciceronis orationvm selectarum liber, primum in usum scholarum Hollandiae et Westfrisiae, ex decreto... Ordinum ejusdem provinciae, nunc vero in usum scholae Albensis editus. Albae Juliae MDCLII excudebat Martinus Major Coronensis.

A^8–N^8 O^2 = 212 pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 768

Beszédgyűjtemény. – A címlevél hátán *Ad lectorem* címzett rövid bevezetés olvasható. A főrész tíz Cicero-beszéd szövegét közli. Ezek a következők: I. *Pro Archia poeta* – II. *Pro M. Marcello* – III. *Pro Q. Ligario* – IV. *Pro rege Deiotaro* – *V-VIII. In Catilinam I-IV* – IX. *Pro lege Manilia* – X. *Pro T. Annio Milone*.

A címből és a rövid bevezetőből kiderül, hogy e kiadvány az 1651-ben Gyulafehérvárott megjelent Cicero levélválogatáshoz (**2367**) hasonlóan a gyulafehérvári iskola tanulói számára készült. Alapjául a holland és fríz rendek határozatából összeállított kiadás szolgált (Leiden 1626 Elzevír – vö. BMGC 39: 491).

Braşov *Arch* ① – Budapest *Nat* ①
Olim: Koncz József, Marosvásárhely

2417

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1653. Leutschau 1652 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

2418

GLÜCK-WÜNSCHUNG auff das fröliche Hochzeit-Fest des... Gesellen H. Johann Glatz des... Jacobi Glatz... der königl(ichen) Frey-Stadt Bartfeld...

Raths-verwandten... Sohnes, als er sich mit... Jungfrawen Agnetha... Johann Serpilii... Pfarrers... in... Käysrmarckt und der... Fraternität ad infer(iorem) fl(uvium) Poprad... senioris... Tochter dem 8. Octob(ris) im Jahr 1652 ehlich vereinte, in Wittenberg gewünschet und dannenher von denen anwesenden Blutt-verwandten und andern etlichen gutten Freunden ubersendet. [Leutschoviae] (1652) [Brewer].

A^4 = [4] fol. – Orn.

Čaplovič 206a

Lakodalmi versek németül és latinul. – A nyomtatvány Johann Glatz, Jakob Glatz bártfai tanácsos fia és Agneta, Johann Serpilius késmárki evangélikus lelkész leánya 1652. október 8-án tartott esküvőjére készült. Szerzői a cím tanúsága szerint Wittenbergből küldték köszöntésüket a jegyeseknek. A címlevél hátán kezdődő főrész a következő verseket tartalmazza: (1) *Gedanken über den herrschenden Cupido* – (2) *An H. Johannem Serpilium, Jungf. Braut H. Brudern, seinem geliebten Freund* – (3) *An die jetztigen neu-vereinten Eheleute*. Mindhárom német vers szerzője: *M. Johann Joseph. Danielis von Schemnitz aus Ungarn*. (4) Ezt követi *Philip Heutsch von Kirchdrauff aus Ungarn* cím nélküli hosszabb német nyelvű költeménye. *Samuel Serpilius s. s. theol. stud.*: a menyasszony fivére írta a következő két költeményt. Ezek közül (5) az első latin nyelvű, (6) a második címe: *An die Jungfer Braut* és német nyelvű. Ezt követi (7) *Leonhardus Fabini Cibinio-Ungarus, ss. theol. et phil. stud.* latin nyelvű verse. (8) *Christoph Kleschen von Iglo aus Ungarn* német verse zárja a kiadványt.

A versszerzők mind a wittenbergi egyetem hallgatói voltak (vö. Asztalos Miklós: A wittenbergi egyetem magyarországi hallgatóinak névsora 1601–1812. Bp. 1931, 123–125).

E nyomtatványt először Ján Čaplovič ismertette bibliográfiájában (206a). Tévesen a bártfai nyomda termékének tartotta, de a betűtípusok azt bizonyítják, hogy nem ott, hanem Lőcsén készült (Pavercsik Ilona megállapítása).

Cf. –, **2419**

Budapest *Nat* cop. – Dolný Kubín ①

Gönczi György: Énekeskönyv. Lőcse 1652. – Vide **2532**

2419

Quod felix faustumque velit Deus esse, novelli conjugij mirus conciliator, Amen! ISTIUS scilicet, quod nobile... par Johannes Glatz sponsvs et Agneta Serpilia anno... MDCLII legitime contraxit, ... d(ie) 8. Octobr(is) nuptiis laetiss(imis) continuatum et consummat(um) parentibus utrinq(ue) consentientibus: ex parte sponsi... Jacobo Glatz... civitat(is) Bartphen(sis) consulari... genitore et... Charitate Klössia genitrice... (ex parte sponsae Jo-

hanne Serpilio, eccl(esiae) apud Caesareoforen(ses) pastore... patre ac Eva Elevtheria (Freyin) matre... denique consanguineorum et amicorum corona applaudente...). [Leutschoviae] (1652) [Brewer].

A^4 B^2 = [6] fol. – Orn., init.

Caplovič 206b

Lakodalmi versek latinul és németül. – A nyomtatvány Johann Glatz és Agneta Serpilia 1652. október 8-án tartott esküvőjére készült. A címlapon a vőlegény szüleinek: Jakob Glatz bártfai tanácsosnak és Charitas Klössnek a jókívánságát (1) egy disztichonpár fejezi ki. A címlap hátán a menyasszony szüleinek: Johann Serpilius késmárki lelkipásztornak és Eva Eleutheria Freyinnek gratulációja három rövidebb versben: (2) *tempore procationis* – (3) *tempore desponsationis* – (4) *tempore abductionis*. A főrészben a következő szerzők köszöntő költeményei olvashatók: (5) *Anagramma*, amelynek aláírója *Consangvinitas* – (6) *Propempticon ad sponsam ex Scepusio migrantem* címen *Matthias Zarevucius past. eccl. Neocom.* verse – (7) *Daniel Peschcovius, past. eccl. Menharden. et p. t. 24. regal. consenior* – (8) *Simon Biclikius, past. Hunisvill. et p. t. 24. regalium consenior* – (9) *M. I[ob] Z[abeler] e. L.* – (10) *Georgius Fischer Bohem., symmista eccl. Caesareof.* – (11) *Johannes Georgius Langsfeld, eccl. Iglovien. archi-diaconus* – (12) *Johannes Hradecius, collega sch. Caism.* – Ezután négy német költemény következik. Szerzőik: (13) *Johann Serpilius, der Jüngere* – (14) *Idem* – (15) *David Spielnberger phil. et med. stud.* – (16) *Johannes Croner, s. s. theol. stud.* – (17) Végül *Samuel Serpilius, in Acad. Viteberg. st. ... sponsae fr.* latin verse zárja a nyomtatványt.

E nyomtatványt először Ján Caplovič írta le bibliográfiájában (206b). A 9. vers monogramját kérdőjelesen *Izak Caban*-ként oldotta fel. Ez azonban nem valószínű, mivel Isaacus Zabanius művei a 60-as években jelentek meg. Az *I. Z.* monogram alapján inkább Hiob Zabelerre lehet gondolni (vö. **2232(16)**). Caplovič a kiadványt tévesen a bártfai Klöss-nyomda termékének tartotta, de a betűtípusok vizsgálatából egyértelmű, hogy az Lőcsén készült (Pavercsik Ilona megállapítása).

Cf. **2418**, –

Budapest *Nat* cop. – Dolný Kubín ①

2420

»[1-2] KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1653. esztendőre. Lőcse 1652 Brewer. – 16°«

Naptár és prognosztikon. – E példányból ma már nem ismert kiadvány emlékét Lőcse város tanácsülési jegyzőkönyvének 1653. május 2-án kelt bejegyzése őrizte meg. Gróf Forgách Ádám érsekújvári főkapitány megbízottja által tiltakozott a lőcsei tanácsnál a kalendáriumnak egy őt sértő közlése ellen, és a nyomdász példás megbüntetését, a naptár helyreigazítását követelte. Az 1654. évre szóló naptárból (**2478**) a krónika kifogásolt zárómondatát a következőképpen lehet rekonstruálni.:

1652. *Item, 26. Aug. A török nagy rablást tészen Nyitra vár-megyében, kinek Nagy-Vezekénél eleiben menvén gróf Forgáts Adám, magát szekerek köziben sáncolván, minden segítség*

nélkül vitézül el vesznek gróf Eszterhás László, Eszterhás Ferenc, Tamás és Gáspár uraimékkal. A krónika közlése a veszteségeket nagyította fel, holott Forgách Ádám Nagyvezekénynél győzelmet aratott a törökök felett. A lőcsei magisztrátus a nyomdatulajdonost, az egyébként tanácsos Lorenz Brewert 200 Ft pénzbüntetéssel sújtotta, nyomdászlegényét pedig háromhavi börtönbüntetéssel (OSzKÉvk 1979: 279, Pavercsik Ilona). Az 1654. évi lőcsei naptár **2478** pedig a fent idézett mondat helyesbítésével és a nyomdász mentegetőzésével jelent meg:

A fellyül megírt gróf Forgách Adám uram... actioja... más nem jóakarói kérésére és sinistra informatiojára hamisan... lévén írva, nétalám életem elvesztésével kellett volna érette fizetnem, ha a böcsületes Tanács intercessioja és azon gróf Forgách Adám uram gratiája nem accedalt volna. Revocalom azért és cassalom, s hamisnak lenni agnoscalom azon előbbi írásomat... A *Magyar krónika* 1652. augusztusi eseményei még két éven keresztül ebben, az eredetit megismétlő és visszavonó megfogalmazásban jelentek meg a lőcsei naptárban (**2538**, **2592**); az 1657. évi kalendáriumtól kezdve közölte a nyomdász az immár helyreigazított szöveget.

Cf. **1650**!

Keresztyeni isteni ditsiretek... Lőcse 1652. – Vide **2532**

2421

EIN schön- vnd nützliches Gebetbüchlein für alle Noth vnnd Stande der gantzen Christenheit aus H(eiliger) Göttlicher Schrifft zusammen getragen. Nebenst schönen Gebeten für die so zur Beicht vnd Sacrament gehen wollen. Leutschaw 1652 in Verlegung Lorenz Brewers.

A^8–E^8 = [2] + 76 + [2] pag. – 8°

Čaplovič 990a

Evangélikus imádságoskönyv. – A címlevelet követő lapon minden külön bevezetés nélkül kezdődnek az imádságok. Az első cím *Gebet und Verleihung göttlicher Gnad recht und mit Andacht zu beten*. Az összesen 51 imádság egy része az egyes napszakokhoz és az istentiszteleti liturgia különböző elemeihez kapcsolódik, a gyűjtemény második felében főként hálaadások és különféle hozzátartozókért (szülő, gyermek stb.) mondandó imádságok olvashatók. A kiadványt *Register, wo ein jedes Gebet nach der Zahl und Blatt zu finden* zárja.

Az imadságoskönyvecske az impresszum szerint Lorenz Brewer lőcsei nyomdász költségén jelent meg.

Braşov *Arch* ① – Budapest *Nat* cop.

2421A

MADARÁSZ Márton [trans.]: Kegyessegnek mindennapi gyakorlasa, melly negy reszekből áll és magában foglallya a' bünök meg-vallását, hálá-

adásokat, könyörgéseket és esedezéseket. Elsöben egybe szedegettetött... Gerhardus Janos, ... heldburgai superintendnestöl(!). Most pedig magyar nyelven meg magyaráztatott Madarasz Marton p. anno MDCLII. Lötsen (MDCLII) Brever Lörintz által.

A^{12}– L^{12} M^{6} = [24] + 249 pag. – 12° – Orn., init.

Sztripszky 2175/381 ← MKSz 1886:8 – Caplovič 1675

Evangélikus imádságoskönyv. – A címlevél hátlapján latin és magyar Basilius-idézet és magyar nyelvű bibliai idézet olvasható. Ezt követi a fordító, Madarász Márton ajánlólevele unokahugaihoz: *Madarasz Erzsébet asszonynak, ... Kövitski János... hitvestársának és... Madarasz Zsuzsanna asszonynak, ... Meszti György... hitvestársának.* Majd *Lajstroma e négy részekből álló részeknek* sorolja fel a könyv fejezeteit. Ezek a következők: *I. A bűnök elmélkedéséről. II. Az Isten jótéteményinek elmélkedéséről. III. A mi szükséges voltunk elmélkedéséről. IV. A felebarátunk szüksége elmélkedéséről.* Ehhez *Ájtatos himnusz* csatlakozik *A világ megvetéséről és hiúságáról* címen, amely a *Cur mundus militat sub vana etc.* kezdetű latin himnusz fordítása. Kezdősora: *Mit bízik e világ ő álnokságában.*

Az ajánlás szövegéből kitűnik, hogy Madarász fordításának eredetije Johann Gerhard, heldburgi evangélikus szuperintendens *Exercitium pietatis quotidianum quadripartitum* című munkája volt, amely korábban (1616) már Zólyomi Perinna Boldizsár fordításában is megjelent magyarul (**1100(2)**). Madarászt öccse, György biztatta a fordításra, amelyet idős korában készített el, és újesztendei ajándékként nyújtott át unokahúgainak.

A nyomtatványt először Szabó Károly írta le a címlap nélküli és csonka marosvásárhelyi példány alapján (MKSz 1886: 8). Megállapította, hogy a lőcsei nyomda terméke és a XVII. század közepe táján keletkezhetett. Nyomában Sztripszky Hiador (2175/381) és Ján Caplovič (1657) is XVII. századi lőcsei nyomtatványként írta le. Ezt a feltételezést a nemrég előkerült teljes példány címlapja megerősítette.

Cf. **1100(2)**; –, →

Budapest *Nat* cop. (Târgu Mureş) – Târgu Mureş ② – Budapest *Borda Antiquarium* ①
Olim: Marosvásárhely Koncz József

2422

SERPILIUS, Johann II.: Sertum semper-virens, novem constans metulis, supra sandapilam... Stephani Thoekoeli senioris, liberi baronis in Kesmark... qua animam... d(ie) 8. Novembr(is) anni Chr(ist)i 1651. aetat(is) 70. in patriam coelestem translati; qua corpus exangve cryptae haereditariae die 11. Februar(ii) ann(o) 1652. illati, in debitae gratitudinis et supremi honoris testimonium reverenter appensum manu Johannis Serpilii, p(astoris) C(aesareoforensis) et contubernii pastorum ecclesiar(um) ad inferi-

orem fl(uvium) Poprad senioris. Leutschoviae (1652) typis Laurentij Breweri.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn, init.

RMK II 769 – Caplovic 989

Életrajz versben és gyászversek. – A versek id. Thököly István 1651. november 8-án bekövetkezett halálára készültek. A címlap hátán a temetési zászló első részének felirata olvasható. Ezután külön cím nélkül hosszabb vers következik, amely valójában az elhunyt verses életrajza. Kilenc részre tagolódik; részletes adatokat közöl id. Thököly István hazai és külföldi tanulmányairól, európai országokba tett peregrinációjáról és családtagjairól. A szerző a *Prosopopaea anagrammatica, Antinomia luctus, Illustratio* című anagrammákkal, ill. gyászversekkel, a temetési zászló másik részének a feliratával és egy 1652-es évszámot rejtő kronosztichonnal fejezi be művét.

A temetési zászló feliratát és a verses életrajz adatait közölte Jakob Melzer: Biographien berühmter Zipser. Kassa 1832, 71–81.

Budapest *Acad* ③* – Budapest *Nat* ① ④

2423

SERTA connubialia in singularem decoris honorisque declarationem ... Johan(n)is Serpilii junioris, actum nuptiarum cum ... Eva Galli ... Tobiae Galli, lib(erae) civitatis Caesareoforensis senatoris primarij filia, anno 1652 die 14. April(is) ... celebrantis constructa et oblata ab alumnis scholae Caesareofor(ensis). Leutschoviae (1652) typis Laurentij Breweri.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn, init.

MKSz 1963:345 – Caplovic 990

Lakodalmi versek. – E kiadvány ifj. Johann Serpiliusnak (III.) és Tobias Galli késmárki szenátor leányának, Évának 1652. április 14-én tartott menyegzőjére készült. A címlevél hátán Aurelius Augustinustól való idézet áll. A főrészben a késmárki iskola hallgatói közül a következők köszöntötték verssel az ünnepelteket: [1] *Georgius Rataj, 4tae class. auditor ibidem* – [2] *Johannes Kerczma Sil. Les.* – [3] *Daniel Wachsmannus Transyl.* – [4]–[5] *Venceslaus Poznalek Sil.* – [6] *Simon Kresca Sil.* – [7] *Andreas Wencelius Sil.* – [8] *Michael Guhr Caesareoforen.* – [9] *Adamus Brestovinus Sil.* A nyomtatvány végén egysoros kronosztichon közli újra a házasságkötés évszámát.

E nyomtatványról először Borsa Gedeon (MKSz 1963: 345), majd Ján Caplovič adott hírt (990).

Budapest *Acad* cop. – Lőcse *Ev* ①

2424

SZENCI MOLNÁR Albert: Szent David kiralynak és prophetanak száz eötven soltari az franciai nótáknak és verseknek módgyokra magyar versekre fordittattak és rendeltettek Szenci Molnar Albert által. Lőcsén 1652 Brever Lörintz.

A^4–Z^4, Aa^4–Bb^4 Cc^2 = [4] + 195 + [5] pag. – 4° – [illegible] orn.

RMK I 859 – Čaplovič 991

A Zsoltárok könyvének verses fordítása. – A bevezető részek a következők: *Kegyes olvasó vedd eszedben ím ezeket – A zsoltárok, melyeknek egyenlő nótájuk vagyon – Georgii Remi epigramma de Psalterio Dn. Andreae Spethae* és ennek Filiczki Jánostól készített magyar fordítása, kezdő szavai: *Dávid királynak másfélszáz zsoltárit.* A zsoltárok és a függelék énekeinek kezdőszavait lásd az 1645. évi kiadás leírásában (**2091(2)**), e kiadás lapszámait az incipitmutatóban. A nyomtatványt *A zsoltárokra igazító tábla* zárja.

A hazai nyomtatású önálló zsoltároskönyvek közül ez az első hangjegyes kiadás. Bevezető részei az 1648. évi váradi (**2254**), a függelék énekek azonban az ugyancsak kottás amszterdami kiadásokkal egyeznek (vö. **2045**).

Cf. **962(1)***, **1947(1)**, **1981**, **2045**, **2091(2)**, **2163(3)**, **2254(4)**, **2305**, **2363(1)**, **2406(4)**, –, **2564(3)**, **2624(4)**, →

Budapest *Acad* ① – Niznij Novgorod ②* (Sárospatak)

2425

DECAS orationum sive decimae e Tyrnaviensis eloquentiae campo collectae ac... dominis sapientae neomystis, hoc est artium et philosophiae magistris, cum in... Vniversitate Tyrnaviae supremam philosophici doctoratus lauream capesserent coronario... Christophoro Steyrer... philosophiae doctore ejusdemq(ue) professore ordinario ab... oratoriae facultatis auditrice iuventute anno MDCLII mense Avgvsto die (27 persolutae). Tyrnaviae (1652) typis Academicis, per Philippum Iacobum Mayr.

A^{12}–F^{12} [illegible] = [80 + ?] fol. – 12° – Orn.

RMK II 775 – Čaplovič 1955

Üdvözlőbeszédek gyűjteménye. – E kiadvány az 1652-ben magiszteri vizsgát tett nagyszombati egyetemi hallgatók köszöntésére készült. A retorikai évfolyam hallgatói tíz beszédben szóltak az újdonsült magiszterekhez. A beszédek címe és szerzőik a következők: I. *Allocutio ad neo-magistros. – Paulus Chiaki de Chiak; Gabriel Alexius Revay de Reva, lib. baro Hungarus.* – II. *De S. Catharina, rhetorum philosophorumque patrona. – Franciscus Ordodi de*

Ordod, nobilis Hungarus; Ioannes Ladislaus Posony de Varano, nobi. Hun.; Emericus Sigismundus Liptay de Kis Falud, nob. Hung.; Ladislaus Emericus Ordodi, nobi. Hung. de Ordod. – III. *De nativitate Domini.* – Az egyetlen fennmaradt példányból a harmadik beszéd vége hiányzik, így e beszéd szerzőinek neve ismeretlen. – [IV. *De Joanne apostolo,*] – *Joannes Francisc. Wolff, nobilis Viennensis Austriacus; Martinus Vizochany, nobi. Hungarus ex Viszochan; Joannes Aloysius Koprelca Slavus Zeniciencis; Joannes Horvath, nobilis Hungarus Tyrnaviensis* – *V. et VI. Proloquium, Oratio mortis contra vitam.* – *Ignatius Ianikovich Tyrnaviensis, ex seminario s. regis Stephani alumnus; Michael Czepregi Hung. Galgocyensis, ex sem. s. reg. Steph. alumn.; Thomas Kamienski Polon., ex sem. s. reg. Steph. alum.* – *Franc. Paulus Vitalis, nob. Hung., ex sem. S. Steph. alumn.* – *Oratio vitae contra mortem. Sententia judicis.* – *Stephanus Peczy, nobilis Hung. Tyrnaviensis; Georgius Szenczi, nobilis Hung. Szencziensis; Andreas Beniouski, nobil. Hung. Benioviensis; Andreas Sigetkösy, nobil. Hung. Miskolcziensis.* – *VII. VIII. IX. Certamen... poeseos, ... historiae... rhetoricae: Oratio poeseos.* – *Stephanus Spaczay, nobilis Hung. de Spacza; Felicianus Casparus Boldogh Hung. Pataiens, ex sem. S. Steph. alum.; Joannes Ruczka Slavus Pockaliensis; Joannes Pellio Hung. Tyrnaviensis.* – *Oratio historiae.* – *Stephanus Farkas Hung., ex sem... S. Steph. alum.; Andreas Balogh Hungarus Hlinicens.; Matthias Somori Hungar.; Ioannes Gabacz Slavus ex S. Cruce.* – *Oratio rhetoricae. Sententia judicis.* – *Adamus Kochanovski Slavus; Nicolaus Grahovlian Croata Varasdin. Andreas Iasdrabiensis. Stephanus Sartoris.* – X. *Beata v[irgo] assumpta rosa est in caelestem paradisum transplantata.* A legutolsó beszéd szerzői az egyetlen példány csonkasága miatt ismeretlenek.

Budapest *Nat* ②*

2426

VER illvstrissimvm familiae Drugethanae oblatum illvstrissimo neo-sponso domino comiti, camerario etc. Georgio Drugeth de Homonna a Drugethano Soc(ietatis) Iesu collegio Unghuariensi anno, quo pro illustrissimi hujus veris corona rosa sponsa, Maria Esterhazi flores dabat. Tyrnaviae (MDCLII) typis Academicis, per Philippum Mayr.

A^4–D^4 = [16] fol. – 4° – Orn.

MKsz 1963: 119 – Čaplovič 1956

Lakodalmi versek. – E kiadványt ifjú Homonnai Drugeth Györgynek és Eszterházy Máriának, Eszterházy Miklós nádor leányának 1652-ben tartott esküvőjére készítette az ungvári jezsuita kollégium. A címlevél után *Illustrissime comes neo-sponse* megszólítással kezdődő bevezető rész dicsőíti a Homonnai Drugeth családot, többek között a vőlegény nagyapját, a homonnai jezsuita kollégium alapítóját. A főrész a következő négy fejezetre tagolódik: 1 *Ad... Georgium Drugeth de Homonna* – 2 *Ad eundem... Georgium Drugeth... praesagium* – 3 *Ad... rosam Mariam Esterhazi* – 4 *In sturnos genethliaces... familiae Drugethanae.* E részeken belül a vers és próza vegyesen fordul elő.

A verseknek feltehetően az a Stanislaus Ziveczki volt a szerzője, aki 1652-ben Ungvárott „rhetor et poeta" volt (Lukács: Catalogi personarum III 140). Az ungvári jezsuita kollégium

1646-ban kezdte meg működését, amikor Drugeth János, a homonnai alapító Drugeth György fia az 1615-től akadozva működő homonnai kollégiumot Ungvárra telepítette át (Vö. Velics László: Vázlatok a magyar jezsuiták múltjából. II. füzet. Bp. 1913, 69).

A fennmaradt egyetlen példányról készült mikrofilm a C_3 levél rektójával megszakad. A nyomtatvány első ismertetője, Borsa Gedeon szerint a teljes terjedelem 16 levél (MKsz 1963: 119). Ezt az adatot közölte Ján Čaplovič is (1956).

A nyomtatás évét a címszövegben olvasható kronosztichon tartalmazza.

Budapest *Acad* cop. – Banská Bystrica *Arch* ① ?

Wolphius, Joannes: Pannonia perorata... praededicataque... Georgio Szelepcheny prothoepiscopo... Tyrnaviae 1652. = **Appendix 208**

2427

Vacat!

2428

Vacat!

Kircher, Athanasius: Oedipus Aegypticus. Tomus I. Romae MDCLII. – Vide **2602**

2429

(COMENIUS, Joannes Amos): Eruditionis scholasticae pars prima, vestibulum rerum et lingvarum fundamenta exhibens, in usum scholae Patakinae editum. [1] [Nyelveknek tornácza – Vestibulum linguarum.] – [2] (Rudimenta grammaticae) – [3] (Repertorium vestibulare sive Lexici Latini rudimentum.) [Patakini] MDCLII typis principis.

(*)^8, A^8–C^8 D^2; A^8–I^8 = [106] fol. – 8° – 1 ins., orn.

RMK II 770 – Dézsi 79

Nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia magyar és latin nyelven; latin nyelvkönyv és szótár kezdők számára. – A címlevél hátlapján Seneca-idézet olvasható. Ezt követi *Johannes Comenius* ajánlása *Stephano Tolnaj, in... Patakina... schola renuntiatio classis primae praeceptori primo*. A főrész először a mindennapi életben leggyakrabban előforduló dolgokat és ismereteket foglalja össze tíz fejezetben és 500 pontban tőmondatokban, ill. alapszókincs-

beli szavakkal magyar, majd latin nyelven. Ehhez csatlakozik a *Rudimenta grammaticae* című latin alaktan 12 fejezetének 140 pontja a végén rövid *Errata quaedam typographicá*-val. Majd *Repertorium vestibulare sive Lexici Latini rudimentum* címen betűrendes szójegyzék sorolja fel a *Vestibulum* latin szavait előfordulási helyük megjelölésével együtt. Végül *De instituendis e Latinae linguae Vestibulo exercitiis ad praeceptorem commonefactio* didaktikai eligazítást nyújt az egyes részek tanításához.

A latin nyelvű részek szövegkiadása: ODO 1957. tom. II. pars III. col. 134–214. vö. tom. III. 99–101. l. Az ajánlás és commonefactio magyar fordítása: Comenius Magyarországon. 236–249.

E tankönyv a Comenius által eredetileg svéd iskolák számára készített *Vestibulum Latinae linguae, rerum et linguae cardines exhibens* (Leszno 1649) javított és átdolgozott kiadása. Magyar részének elkészítésében Tolnai János, Szőlősi János és Szilágyi Benjámin István működött közre (vö. **2390** 56. p.). A sárospataki vestibularis (elemi) osztály számára készült, amely működését már jóval a tankönyv megjelenése előtt, 1651. február 13-án megkezdte. Comenius az ajánlásban elmondja, hogy a szemléltetés érdekében könyvét képekkel akarta díszíteni, de a mesteremberek itteni hiánya miatt ez nem sikerült. Comenius sárospataki iskolarendszeréről Mészáros István írt (Az iskolaügy története Magyarországon 996–1777 között. Bp. 1981, 347–359), a *Vestibulum* szerkezetével és nyelvpedagógiai jelentőségével Bakos József foglalkozott (Pedagógiai Szemle 1965: 540–545).

Cf. **2390**, –, **2430**, **2431**, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ① – Gdańsk *Acad* ③ – Martin *MS* ○ – Wittenberg *Ev* ③
Olim: Bruckenthal Muz., Kassai jogakad.

2430

(COMENIUS, Joannes Amos:) Eruditionis scholasticae pars II, janua, rerum et lingvarum structuram externam exhibens, in usum scholae Patakinae edita. [1] (Sylva Latinae linguae.) – [2] (Grammatica janualis, continens residuum grammaticae vestibularis.) –[3] (Janua linguae Latinae). (Patakini) MDCLII typis princ(ipis) Georgius Renius.

A^8–Z^8, Aa^8–Yy^8 Zz^2; A^8–F^{7+1}; A^8–T^8 U^4 = [723] + 93 + [312] pag. – 8° – Orn., mult. ill.

RMK I 860 – RMK II 771 – Sztripszky I 2002/209 ← MKsz 1911: 352

Latin szótár magyar értelmezésekkel; latin nyelvtan; nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia. – A címlevél hátlapján Quintilianus-idézet olvasható. Ezt követi a szerző ajánlása *Paulo Kapossio, classis secundae praeceptori primo*. A főrészben *Sylva Latinae linguae... sive Lexicon januale* cím után először rövid *Eruditio juventutis formatori* szóló bevezetőben közli a szerző a *Lexicon* előző, 1649. évi lesznói kiadásához képest történt változásait. A szótárt bevezetésként az *Aditus ad Latinae linguae sylvam*, ill. *Elmenetel a deáki nyelvnek erdőjére* című, kétnyelvű első fejezet indítja. A II-tól a XXII. fejezetig a latin szavakat A-tól V-ig

tartalmazza a magyar értelmezésekkel együtt. A szógyökök egy-egy betűn belül meg vannak számozva. A XXIII. fejezet helyén csupán egy utalás olvasható: *Ab X–Z incipientia peregrina sunt: quae mox in Lexici Residuo videbis.* A XXIV. fejezet a szóképzéssel és szóösszetétellel foglalkozik, címe: *Voces derivandi et componendi artificium, regulis inclusum.* A *Residuum Lexici janualis, vocum peregrinarum Januae inspersarum* című XXV. fejezet ábécé-rendben külön sorolja fel a *Januá*ban előforduló idegen szavakat. Végül *Clausula de Lexici hujus amoeno usu* didaktikai tanácsokat ad a szótár megtanításához, és felsorolja a sajtóhibákat. Zárszavában Comenius megnevezi a magyar rész fordítóit: Kaposi Geszti Pál, Szántai Molnár Mihály és Helembai Sámuel praeceptorokat.

Ezután kezdődik címlap nélkül, de új füzetjelzéssel a *Grammatica janualis. Lector et censor erudite, s.* kezdetű bevezetése után *Synopsis grammaticae* ad rövid áttekintést e nyelvtan beosztásáról. A főrész 15 fejezetben, kérdés-felelet formában tárgyalja a latin nyelvtant. Végül *Appendicula* sorolja fel a már előbb kinyomtatott, harmadik rész sajtóhibáit.

Új füzetjelzéssel címlap nélkül következik a latin nyelvű enciklopédia, a Janua száz fejezetben és ezer pontban. A szövegben három fametszetes ábra is található az emberi testről. Pár soros *Errata* után kétféle mutató zárja a kötetet. Ezek címe: *Januae l. L. tabula synoptica* és *Singulorum capitum contenta brevissima...*

A kiadvány latin nyelvű részeinek kiadása: ODO 1957, tom. II. pars III. col. 214–592, tom. III. 101–108. Az ajánlásnak és a *Janua* rész szövegének kritikai kiadása az ODO-ban közölt változat alapján: Červenka: Janua 113–116 és 119–344.

A tankönyv a szerző 1649-ben Lesznóban megjelentetett *Januá*-jának átdolgozott, magyar értelmezésekkel bővített változata. A sárospataki latin iskola második, ún. januális osztálya számára készült, amely működését 1652. március 14-én kezdte meg. Jaromír Červenka a kritikai kiadás bevezetőjében foglalkozott Comeniusnak a sárospataki *Janua* enciklopédikus részében az előző kiadáshoz képest megfigyelhető változtatásaival és ismertette a sárospataki változat Comenius életében megjelent kiadásait is (Cervenka: Janua XXVI–XXVII).

A *Sylva Latinae linguae* című szótárt Melich János elemezte (A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 159–163). Az egész tankönyv jelentőségéről Bakos József írt (Az Egri Pedagógiai Főiskola Füzetei 83. Eger 1958, 5–33). Ő hívta fel a figyelmet arra is, hogy a szótári részben két kisebb rajz található (a tollo és turbo címszavak után).

Az enciklopédia XXII. és XXIII. fejezetében található anatómiai illusztrációk közül kettő Andreas Vesalius: *De humani corporis fabrica libri septem* (Basilea 1543) című, népszerű művéből való (Az Egri Pedagógiai Főiskola Füzetei 207. Eger 1961: 135–142, Bakos József).

A sárospataki *Janua*-kiadásnak két változata maradt fenn. Az „A" variánst Szabó Károly írta le bibliográfiájának I. kötetében (RMK I 860). Ez az első sárospataki nyomtatvány, amelyen a nyomdász Georgius Renius neve is szerepel. A „B" variáns leírását Sztripszky Hiador Harsányi István híradása (MKsz 1911: 352) alapján új adatként közölte (Sztripszy I 2002/209), pedig azt Szabó Károly is leírta (RMK II 771). Ennek címlapján a következő olvasható, a nyomdász megnevezése nélkül: *Typisque celsiss. principis exscripta, anno MDCLII.* További eltérések csupán a kiadvány „A" füzetében figyelhetők meg, amelynek teljes szövegét újraszedték. A szövegben egyetlen eltérés van. A „B" variánsban az A_8b lapon alulról a harmadik sorban a következő fél mondat olvasható: *cum haec ex Vestibulo praenota esse oporteat.* Ez nincs meg az „A" variáns szövegében. Különböznek egymástól a két variáns „A" füzetének fejlécei és záródíszei is. A „B" variánsban az A_8b lapon van őrszó: SYL- , míg az „A" variánsban nincs.

Takács Béla Harsányi adatát (MKsz 1911: 351) tévesen értékelve e nyomtatványnak három változatáról tudosított (Takács Béla: A sárospataki nyomda története. Bp. 1978. 30), pedig Harsányi leírása a „B" variánssal azonos.

Feltehetően e kiadvány *Sylva Latinae linguae* című szótári részével azonosítható az a ma már nem található, két latin-magyar nyomtatott szótártöredék, amely a késmárki Lyceum, ill. a kolozsvári Református Kollégium könyvtárában került elő. Szabó Károly a késmárki töredéket a gyulafehérvári nyomda termékének tartotta a XVII. század közepéről, és arra következtetett, hogy kiadója Bisterfeld vagy Piscator lehetett (Századok 1872: 690). Török István felismerte, hogy a késmárki és kolozsvári töredék azonos kiadásból származik, s a betűtípusok alapján cáfolta a kolozsvári Református Kollégium töredékének gyulafehérvári megjelentetését. A szótár zárszavában szereplő fordítók nevéből indult ki. *P. Capossit* helyesen Kaposi Pállal, *M. Szántait* nevét viszont Szántai Molnár Mihály helyett tévesen Szántai Mátyással azonosította. Minthogy 1655–56-ban mindketten Utrechtben tartózkodtak, Török úgy vélte, hogy a szótár közös munkájuk gyümölcseként az idő tájt jelenhetett meg Utrechtben (Erdélyi Múzeum 1901: 37–39, 248–249).

Cf. **2390**, **2429**, –, **2431**, →

In 14 bibliothecis 22 expl. – Budapest *Nat* – Cluj-Napoca *Acad*, *Theol Prot* – Gdansk *Acad* – Martin *MS* – Praha *Nat* – Sárospatak *Ref* – Sibiu *Mus* – Szeged *Univ* – Wittenberg *Ev* – etc.

2431

[COMENIUS, Joannes Amos]: Eruditionis scholasticae pars III, atrium, rerum et lingvarum ornamenta exhibens, in usum scholae Patakinae editum. [Patakini] MDCLII in chalcographia prin[cipis].

A^8–N^8; A^8–U^8 X^3 = [267] fol. – 8° – 7 ill., 1 ins., orn.

RMK II 772

Retorikai tankönyv és nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia. – A címlevél hátlapján Plato- és Seneca-idézet olvasható. A tankönyv céljáról és felépítéséről szóló, aláírás és keltezés nélküli ajánlást Comenius *classis tertiae moderatori, Johanni Etzedio* intézte. Majd rövid *Synopsis artis oratoriae* után kezdődik a főrész. A beszéd ékesítésének lehetőségeire tanító *Artis oratoriae sive grammaticae elegantis* tizenkét fejezete bőséges példaanyaggal illusztrálva rendszerezi a latin retorika, stilisztika és poétika szabályait. A *Latinae linguae atrium, rerum historiam elegantiori exornatam stylo exhibens* című részt újabb *Praefatio ad praeceptorem* vezeti be. Majd *Tentamen textus Janualis in Atrialem versi, elegantia novemplici disjunctim* kilenc stílusban variálja a *Janua linguae Latinae* (**2430**) első fejezetét. E példa után a füzetjelzés újrakezdésével, önálló címlap nélkül következik a tulajdonképpeni enciklopédia ezer pontja száz fejezetben. Szövege jóval részletesebb, stílusa sokkal választékosabb a második osztály számára készített tankönyvénél (**2430**). A nyomtatványt sajtóhibajegyzék zárja.

Szövegkiadása: ODO, 1957. tom. II. pars III. 451–717 col., tom III. 108–112.

E tankönyv a sárospataki latin iskola legfelső, atriális osztálya számára készült, amely működését 1652. január 10-én kezdte meg. Célja az ékes latin stílus megtanítása volt. Comenius a két előzővel (**2429** és **2430**) szemben itt tudatosan hagyta ki az anyanyelvet tankönyvéből, mivel ő maga nem tudott magyarul, és nem akadt megfelelő segítsége sem ([A_{8}a:] *quia id vestra in lingua praestari a me non potest, vos autem adhuc dum tardiores hic video*). Csupán egyetlen magyar nyelvű mondat került bele nyelvtanába ([C_{7}a:] *Emlekeztem rea hogy lattam.*) E tankönyv harmadik része a latin értelmező szótár lett volna, de az csak pataki tartózkodása végére készült el, és 1657-ben már Amszterdamban látott napvilágot (*Lexicon atriale Latino-Latinum*. Vö. Soupis 529). Az *Atrium* szerkezetével és nyelvpedagógiai jelentőségével Bakos József foglalkozott (Az Egri Tanárképző Főiskola Füzetei 358. Eger 1965, 141–168). Az *Artis oratoniae sive grammaticae elegantis* című részt Bartók István elemezte, és „mai fogalmaink" szerinti stilisztikának minősítette (131–132).

Cf. **2429**, **2430**, –, →

In 12 bibliothecis 14 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad* – Debrecen *Ref* – Gdansk *Acad* – Kraków *Univ* – Levoca *Ev* – Liptovsky Mikuláš – Praha *Univ* – etc.

2432

[COMENIUS, Joannes Amos]: Fortivs redivivus, sive de pellenda scholis ignavia ad omnes omnium scholarum cives, ante alios vero ad solertissimos... Patakinae scholae curatores... [Patakini 1652 typ. principis].

A^{8} B^{10} C^{8} D^{9+1} = 70 pag. – 18° – Orn.

Sztripszky II 2559/107 ← MKsz 1889: 222

Pedagógiai értekezés. – A szerző *Scholarum praesides, magistri, discipuli, salvete per Christum!* köszöntésével kezdődő előszava után következik a főrész 75 pontban. Ebben Comenius először röviden jellemzi az iskolát, tisztázza a jó tanító, a jó tanuló és a jó iskolafelügyelő (*curator scholae*) fogalmát (5–22), a részükről tapasztalható lustaságról (23–39) és annak orvoslásáról részletesebben értekezik (40–75).

Szövegkiadása VSJAK IX 45–69 és ODO 1975, pars III. col. 758–775. Magyar fordítása Ollé Istvántól: Comenius Magyarországon, 262–284.

Comenius az előszóban elmondja, hogy Joachim Rigelbergh van Sterk előzőleg általa is megjelentetett *De ratione studii liber* (Patak 1652, **2436**) című művét *altum undique silentium* fogadta. Ezért készítette el művét, melyet ingyen szándékozik szétosztani olvasóinak.

A Fortius redivivus-nak csupán két példánya ismeretes. Mindkettő a Ringelbergh-kiadáshoz hozzákötve maradt fenn (vö. a kolozsvári példányról: ErdMuz 1908: 44, a meadville-i példányról: The National Union Catalog. Pre 1956 imprints. Vol. 1–754. London – Chicago 1968–1981, 495: 539).

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Acad* ① – Meadville *Allegheny* ①

2433

(COMENIUS, Joannes Amos:) Laborum scholasticorum in... Patak[ino] gymnasio continuatio. [Patakini 1652 typis principis.]

M^4–O^4 = [4] + 89-108 pag. – 4° – Orn.

RMK II 773

Pedagógiai beszédek. – E kiadvány önálló címlap nélkül jelent meg. Folytatólagos ívjelzéssel és lapszámozással csatlakozik Comenius *Primitiae laborum scholasticorum* című 1651-ben megjelent művéhez (**2390**). A címet közvetlenül követi az *Ad... Andream de Klobusitz... praefectum supremum, Patakinae... scholae... instauratorem primarium* szóló ajánlás, melyet *Johannes Comenius* 1652. június 1-jén keltezett. Ezután olvashatók az ő beszédei, amelyeket a reformelképzelései alapján felállított osztályok megnyitása alkalmából mondott el: *Methodi verae encomia... Patakini habita sub tempus erigendae classis Latinae primae, quae vestibularis est, anno 1651. Febr. 13. – De utilitate accuratae rerum nomenclaturae oratiuncula, recitata sub tempus erigendae classis secundae, Janualis, 14. Martij. – De eleganti elegantiarum studio oratiuncula, habita sub tempus erectionis classis Latinae tertiae, Atrialis seu Rhetoricae... MDCLII. Jan. 10.*

Szövegkiadás: ODO 1957, tom. II. pars III. col. 736–757 és tom. III. 116–117. Az ajánlás kivételével a kötetben olvasható beszédek magyar fordítása Ollé Istvántól: Comenius Magyarországon. 225–235.

Comeniusnak a latin iskola megreformálására vonatkozó elképzeléseivel Bakos József részletesen foglalkozott (Az Egri Ho Si Minh Főiskola Tudományos Közleményei XI. Eger 1973, 199–211).

E kiadványt elkészülte után hozzáfűzték a *Primitiae* (**2390**) 1651-ben nyomtatott, megmaradt példányaihoz. Ezért Szabó Károly egy bibliográfiai egységként írta le (RMK II 773). Szilágyi Sándor az ajánlólevelek keltezése alapján arra következtetett, hogy két önálló nyomtatványról van szó (MKsz 1886: 14–16). Véleményét Kvacsala János (MKsz 1889: 221–222) és Takács Béla is elfogadta (A sárospataki nyomda története. Sárospatak 1978, 198). A Szilágyi álláspontját megerősítő érveket ld. a **2390** számú tételnél.

Cf. **2390***, –, **2547**

Budapest *Nat*① – Greifswald *Univ* ① – Halle *Univ* ① – London *BL* ① – Martin *MS* ① – Niznij Novgorod ① (Sárospatak) – Oxford Bodleiana ① – Preşov *Ev* ①

2434

⟨Medgyesi Pál: Lelki A-Be-Ce... Sárospatak 1652 typ. principis.⟩

RMK I 861

XIX. századi adat alapján feltételezhető. – Református katekizmus és erkölcsi oktatás.

Medgyesi Pál többször megjelentetett katekizmusának ezt a példányból nem ismert kiadását Szabó Károly (RMK I 861) Toldy Ferenc levele alapján vette fel bibliográfiájába a lelőhely közlése nélkül. Toldy közlésének hitelességét nincs ok kétségbe vonni. Ugyanis Medgyesi 1652-ben Sárospatakon Lórántffy Zsuzsanna udvari papja volt, e munkáját tehát valóban kiadhatta ekkor az ottani nyomda.

Cf. 2104, 2213, –, →

2435

MUSAE PATAKINAE iterum ad luctum vocatae, lamentabiliq(ue) lessu funestum Phoebi sui ipso meridie occasum complorantes, hoc est scholae Patakiensis super... moecenatis sui... Sigismundi Rakoci de Felseo Vadasz... post excitatas toti Europae ingentes de se spes, ... immaturum obitum... lacrymae ac gemitus Patakinis 1652 repraesentatae typis [typ. principis].

A^4 B^4 C^2 = [10] lev. – 4° – Orn., init.

Rácz Lajos: Comenius Sárospatakon. Bp. 1931, 126–130.

Gyászversek. – A címlevél hátlapján bibliai idézet olvasható. Ezután következnek a sárospataki iskola tanárainak és tanulóinak Rákóczi Zsigmond 1652. február 4-én bekövetkezett halála alkalmából írott versei. Szerzőik: (1) *J. A. Comenius* – (2) *Joan. Tolnai, s. S. P. r. pr. et ib. ss. th. professor* – (3) *M. Tovfaeus, ss. th. doctor et professor* héber verse – (4) *Joh. Szőlősi, philos. p. p.* – (5) *Paulus G. Kaposi, illustr. colleg. senior* – (6) *Steph. Gelei Szikszovius* – (7) *Joannes Etsedy, classis III. moderator* – (8) *Johan. Posahazi, scholae vestibularis praeceptor* – (9) *Michael M. Szanthai* – (10) *Andreas B. Baari, p. t. alumn. sch. S. Patak* – (11) *Steph. Helembai d.* – (12) *Johan. Helmecius* – (13) *Joannes P. Tolnai* – (14) *Johannes P. Szakonyi* – (15) *Martinus R. Laki* – (16) *Michael P. Dobrai* – (17) *Andreas Liszkai* – (18) *Petrus P. Tsedreki.* Majd *Carmina nobilium* cím után a következő szerzők írtak verset: (19) *Ladislaus de Szemere* – (20) *Petrus Kis* – (21) *Franciscus Bai* – (22) *Georgius Horvath de Palocz* – (23) *Joannes Gyarmathi* – (24) *Benedictus Bakai Cassoviensis.* Ezután *Stanneae tumbae sepulchro illatae, addita emblemata* cím után következik Rákóczi Zsigmond sírfelirata. Ezt felül és alul bibliai idézetek, jobb és bal oldalon pedig két-két latin disztichonpár veszi körül. A nyomtatványt *Lacrumae peregre venientes* című vers zárja. Szerzője *J. Z. de S.*

A Comenius-vers szövegkiadása és prózai fordítása: Rácz Lajos: Comenius Sárospatakon. Bp. 1931, 126–130.

Rákóczi Zsigmond, a magyarországi puritanizmus kiemelkedő támogatója édesanyjával, Lórántffy Zsuzsannával együtt igen sokat tett a sárospataki iskolázás színvonalának emeléséért, Joannes Amos Comenius Patakra hívásáért.

A nyomtatványt először Rácz Lajos írta le (i.m.), majd Takács Béla ismertette a sárospataki nyomtatványok között (A sárospataki nyomda története. Bp. 1978, 198).

Budapest *Nat* cop. – Praha *Nat* ①

2436

[1] RINGELBERGH, Joachim van Sterck: Joachimi Fortii Ringelbergii De ratione studii liber, vere aureus. – [2] (ERASMUS, Desiderius: Des. Erasmi Roterodami De ratione studii tractatus). Patakini (1652) typis illustr[issimi] principis expressit Georgius Renius.

A–M$^{alternatim\ 8+10}$ N^{9} = [8] + 225 +[1] pag. – 18° – Orn.

RMK II 774

Pedagógiai értekezések. – A címlevél hátlapján *J[ohannes] A[mos] C[omenius] Patakini 1652.* június 13-án kelt, *Omnibus per gentem Hungaricam bonarum literarum studiosis e nobilitate et aliis* szóló ajánlása olvasható. Ezt *Thomas Erpenius* előszava követi *Lectori benevolo et eruditionis candidato*. A főrész először Ringelbergh tanulásról szóló értekezését adja közre. Ez több kisebb fejezetre tagolódik, amelyek tartalmát rövid cím foglalja össze. Az *Annotationes*ben a szerző kiegészítéseket közöl a főrész néhány megállapításához. A kiadvány első részét *Appendix ex Chao* zárja.

Folytatólagos füzetjelzéssel és lapszámozással, de önálló címlappal következik *Desiderius Erasmus* értekezése *De ratione studii*. Ajánlását a szerző *Petro Viterio* címezte. A *Tractatus*-t két hosszabb idézet követi. Az egyik Ringelbergh *Institutiones astronomicae* című művének előszavából való, a másik Girolamo Cardano *Proxeneta seu de prudentia civili* szóló könyvének XVII. fejezete.

Az ajánlás szövegkiadása: VSJAK IX 39–44. és Comenius: Opera omnia 13. Praha 1974, 285–92. A latin szöveget a magyar fordítással együtt Szentimrei Mihály közölte – A Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeinek Évkönyve 1989/1990· 120-121.

Joachim Ringelbergh van Sterck (1499–1536) antwerpeni professzor volt.

Comenius ajánlásából kiderül, hogy magyarországi vendéglátói kívánságára és az iskolákban tapasztalható tunyaság elűzése érdekében jelentette meg e kötetet. Kiadásának alapja Thomas van Erpen (1584–1624) holland humanista és kiadó összeállítása volt, amely többször is napvilágot látott Leidenben (1622, 1642). A kötet végén idézett *Institutiones astronomicae ternis libris contentae* című Ringelbergh-mű 1528-ban Bázelben és Kölnben is megjelent (BMGC 203: 230). Cardano *Proxenetá*ját valószínűleg az 1627-es leideni kiadás alapján idézte Comenius (BMGC 33: 860).

Bp. *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Acad* ② – Meadville *Allegheny* ① – Sárospatak *Ref* ②* – Sibiu *Mus* ① – Târgu Mureş ①

2436A

⟨SYLLABUS characterum omnium Latinorum et Germanicorum. Posonij 1652 typ. Societatis Jesu.⟩

MKSz 1973: 379 – Čaplovic 366

Betűmintakönyv. – E példányból nem ismert nyomtatvány emlékét a pozsonyi jezsuita kollégiumi műhely Nagyszombatba való 1662. évi áttelepítésekor annak készletéről és az átadás feltételeiről szóló irat a következőképpen őrizte meg: „Alter typus novissimus est, ac vix ullo usu attritus, Collegij etiam Posoniensis impensis fusus juxta Matricem recenter cum typis suis Coll[egi]o Tyrnaviensi extra datam, qvem non ex materia typi Ferenczffiani fudisse p[iae] m[emoriae] P. Nemethi, sed ex nova satis constat, et constat hunc maxime appellari et esse Collegij Posoniensis typum juxta Syllabum characterum omnium Latinorum et Germanicorum impressum Posonij Anno 1652" (Magyar Országos Levéltár, Magyar Kamara E-szekció 152, Acta Jesuitica, Collegium Posoniense, Fasc. 12. Nr. 2. = MKSz 1973: 379, Holl Béla). Ezt az adatot már ismerhették a nagyszombati egyetemi nyomda monográfusai is, mivel utaltak arra, hogy a pozsonyi nyomda „typus novissimus"-ának „latin és német betűtípusait 1652-ben valami mintalap félére a pozsonyi kollégium ki is nyomatja" (Iványi Béla – Gárdonyi Albert: A királyi magyar egyetemi nyomda története 1577–1927. Bp. 1927, 41). Ján Čaplovič viszont azt feltételezte (379), hogy e mintakönyv azonos a Ferenczffy-nyomda címlap nélkül fennmaradt betűmintakönyvével, amely valójában Bécsben jelent meg 1640 előtt (jelzete az Országos Széchényi Könyvtárban RMK II 2054b). Holl Béla a fent idézett forrás beható elemzése alapján elvetette az azonosságot. Valószínűnek tartotta, hogy e készletet újonnan vásárolt matricákból Némethi Jakab 1644-ben bekövetkezett halála előtt öntötték. A mintakönyvet pedig azért adták ki 1652-ben, mert ennek az alig használt, jó állapotban lévő készletnek az eladására gondoltak (MKSz 1973: 384). Holl Béla feltételezését V. Ecsedy Judit is elfogadta, továbbá az új betűk vásárlására vonatkozó forrásokat is közölte, és valószínűnek tartotta, hogy e mintakönyv a pozsonyi jezsuita kollégiumi nyomda utolsó kiadványa lehetett (OSzKÉvk 1994–1998: 347–357).

2437

»[1] [ALMANACH auf das Jahr 1653.] – [2] Prognosticon astrologicum auff das Jahr nach der seligmachenden Menschwerdung vnd Geburt Jesu Christi 1653. Darinnen die Witterung der vier Jahrszeiten in gemein, nebens andern natürlichen Zufällen beschrieben werden von Christophoro Newbartio, B. S. theologo et astrophilo. [Hermannstadt 1652 Pistorius.]«

»[ca 51 ? fol. – 16°]«

Adleff 83 – Meschendörfer, Hans: Das Verlagswesen der Siebenbürger Sachsen. München 1979, 26.

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – Példányból ma már nem ismert Hans Meschendörfer példánymegjelölés nélkül közölte a prognosztikonrész címlapjának reprodukcióját (Das Verlagswesen der Siebenbürger Sachsen. München 1979, 26). Norbert Adleff a kiadványnak egy szászrégeni polgár, Kraus M. tulajdonában lévő példányát írta le (83). Eszerint a példány csonka volt, az első levelek (feltehetően négy levél) március havának táblázatáig hiányoztak. A prognosztikon önálló címlappal kezdődött, terjedelme 17 lap volt. Ezt követte a *Chronika von Anfang der Welt her verlaufene Geschichten*, amelynek terjedelme 42[!] lap. A következő hat lap tartalma: *Gemeine und aus langer Erfahrung der Alten approbierte Wetter Regel, kürzlich aus der Bauern Practick zusammengezogen*. A kiadványt a *Verzeichnis der Jahrmärkte so in Siebenbürgen gehalten werden* című vásárjegyzék és a szerencsés napokat mutató *Glücks-Taffelein* zárta.

Adleff a csonka naptár nyomtatási helyét és nyomdászát nem határozta meg, de ő csak erdélyi német naptárakról írt. A kiadvány fejezetbeosztása alapján azonban valószínű, hogy szebeni naptárról van szó. A *Wetter-Regel* szerepelt már az 1652. évi, szintén Christoph Neubarth által szerkesztett szebeni kalendáriumban (**2393**), a *Glücks-Taffelein* pedig az 1644. évre szóló szebeni naptárban (**2025**). A krónika terjedelme azonban túl nagynak tűnik, nem kizárt, hogy Adleffnél sajtóhiba a 42 lapnyi terjedelem.

Cf. **1700**!

Olim: Szászrégen Kraus M.

2438

DIDIMUS Levita [pseud.]: Examen propositionum XII, quas sub persona Erhardi... comitis in lucem misit jesuita Jodocus Kedd Wiennae anno 1652 institutum nomine evangelicorvm in Hungaria citeriore habitantium... [Trenchini] (1652) [Od Háje].

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. – 4°

RMK II 776 – Čaplovič 1815

Evangélikus vitairat. – A címlapon a Bibliából, hátán Augustinustól olvasható idézet. A vitairatot *Praefatio ad constantes et intrepidos Evangelici fidei confessores, defensores et promotores verosque Regni Hungariae ac libertatum ejusdem assertores* vezeti be, szerzője *Didimus Levita*. Ezután következik Jodocus Kedd (1597–1657) Bécsben élő jezsuita tizenkét posztulátuma: *Sequuntur propositiones, pro ut eae e Germanico in Latinum apud nos translatae sunt*, majd a két részre osztott felelet: *Examen generale postulatorum* és a *Responsio specialis*, amely egyenként felel valamennyi posztulátumra.

Amint az előszóból kitűnik, e vitairat megírására Jodocus Keddnek az a német nyelvű értekezése adott alkalmat, amelyet Erhardt Ferdinand Truchsess császári kamarás, a boroszlói hercegség főkapitánya katolizálása alkalmából jelentetett meg: *Wahrheit allgemeiner uralten Kirche, welche... bekennet hat Erhardt Ferdinand... Truchsess von Wetzhausen... anno 1652. den 11. Febr. Mit beigefügtem Religionsspiegel darinnen 12 Propositiones allen Lutherischen*

Calvinisten Predicanten gründlich und freundlich vorgehalten worden zu beantworten... [Wien 1652]. Ennek *Religionsspiegel* c. függeléke számos alkalommal külön is megjelent és számos választ kapott Európa-szerte. Magyarországról e kiadványon kívül Andreas Sartorius írt még feleletet (**2448**).

Tévesen tartotta e kiadványt 1652. évi bártfai nyomtatványnak és Jodocus Kedd munkájának Borsa Gedeon (MKsz 1963: 119). Véleményét Ján Čaplovič helyesbítette (Čaplovič XXIX). Ő e munka szerzőjének Serpilius Sámuel Vilmosnak David Czvittinger Specimenjéhez fűzött kéziratos bejegyzései (őrzési helye a pozsonyi Egyetemi Könyvtárban) és más, közelebbről meg nem nevezett kéziratos források alapján Joannes Institoris bání rektort tartotta (Čaplovič 1815). Zoványi Jenő minden indoklás nélkül sorolta e vitairatot Institoris művei közé (Zoványi: Lexikon 277). Michael Institoris testvéréről írt gyászbeszéde azonban, amely felsorolja Joannes Institoris teológiai műveit, nem említi e vitairatot (RMK II 979, C4b-D1a fol.) Az Országos Széchényi Könyvtár példányának feltehetően a XVIII. századból származó bejegyzése szerint a *Praefatio* alatt olvasható *Didimus Levita* álnév feloldása Daniel Láni galgóci evangélikus prédikátor. A rendelkezésre álló adatok alapján ma nem lehet biztosan meghatározni a szerző kilétét.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága alapján kétségtelenül trencséni nyomtatvány (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Cf. **2442, 2448**

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ① ① – Budapest *Univ* ②
Spišská Nová Ves *Ev*

Examen propositionum XII, quas... in lucem misit jesuita Jodocus Kedd. Trenchinii 1652. – Vide **2438**

Gažúr, Matej: Delineatio insignium Osztrosithianum et Gazurianum. Trenchinii 1652. – Vide **2346** és **2439**

2439

GAŽÚR, Matej: Lachrymae super... obitum... Pavli Ostrozith de Ghyletincz... arcium Illava et Lyptovyvar castelliq(ue) Ludan liberi ac haereditarij domini, qvi... contigit in arce Illava die XVII. Oct(obris) an(no) MDCLII, in honorem ac gratitudinem discipulo primum suo carissimo... testandam, profusae a Matthia Gazur Thurocz-Mossovino. Trenchinii (1652) typis Laurentii Benjamin ab Hage.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn.

RMK II 777 – Čaplovič 1812

Gyászversek. – A verseket Osztrosith Pál 1652. október 17-én bekövetkezett halála alkalmából írta Matej Gazúr, az elhunyt egykori tanára. A címlap hátán az elhalálozás és a temetés (1653. január 5) időpontjára írott *Distichon* és *Chronodistichon*, valamint az elhunyt nevét rejtő anagramma olvasható. A kiadvány fő része egy disztichonokból álló hosszabb gyászvers, külön cím nélkül. A nyomtatványt *Epigramma alteri labari faciei appositum*, a családi címert leíró *Insignia Ostrozithianae* című vers és egy 1653-as évet rejtő kronosztichon zárja.

A kiadvány címlapján a nyomtatás éve nincs feltüntetve, de – az 1653. január 5-i temetés miatt – a gyászversek feltehetően még 1652 végén megjelentek.

Ľudovít V. Rizner 1652. évi trencséni nyomtatványként adott hírt Gazúr *Delineatio insignium Osztrosithianum et Gazurianum* című munkájáról anélkül, hogy adatának forrását megjelölte volna (II. 14). Ján Čaplovič szerint ez nem volt önálló nyomtatvány, hanem vagy az e munkában olvasható hasonló című versre vonatkozik Rizner közlése, vagy Gazúr 1650-ben szintén Trencsénben kinyomtatott *Pia meditatio*jának volt része (Čaplovič CLXXXVI). Valószínűbb az utóbbi feltevés (vö. **2346**).

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Liptovský Mikuláš *Ev* ○ – Martin *MS* ①

2440

HORVÁTH András: Andreae Horvat gymnasij Trenschiniensis rectoris responsvm responsioni Patakianae oppositvm ad ea, quae in disputatione de carnis Christi in persona τ(οῦ) λ(όγου) (omni praesentia) Cassoviae contra reformatos sunt concinnata, et sub titulo piae et placidae dissertationis publicata anno 1652 die 5 Julij. Trenchinii (1652) permissu superiorum, typis Laurentij Beniamin ab Hage.

A_1, A^4, A_{2-4} B^4–H^4 = [36] fol. – 4° – Orn.

RMK II 778 – Čaplovič 1813

Evangélikus vitairat. – A címlevél hátán a szerző aláírás és minden külön szöveg nélküli ajánlását *Judicibus amplissimoque senatorum politiae inclytae Cassoviensis, Bartphensis, Leutschoviensis, Trenchiniensis, Cibiniensis ordini... fautoribus et patronis suis* címezte. *Andreas Horváth Salutem* című előszavának kelte Trencsén 1652. június 24. A főrész három *sectio*ra tagolódik: *Sectio prima, in qua ea, quae Responsio Patakiana in controversiae statu sub examen vocat, pensi habebimus – Sectio secunda, in qua exceptiones adversariorum ad nostratium argumenta thesin confirmantia expendendae veniunt – Sectio tertia, in qua argumenta reformatorum et exceptiones ad nostratium distinctiones examinabimus*. Az utolsó lapon rövid figyelmeztetés olvasható, hogy a címszövegből sajtóhiba folytán kimaradt az *omni praesentia* kifejezés.

Az első „A" füzet első és második levele közé illesztették Horváth Andrásnak a második „A" füzetet kitöltő előszavát, amelyben Matthias Faber jezsuitával való hitvitáját folytatja (vö. **2291**). A mű főrésze viszontválasz Szőlősi János sárospataki tanár *Responsio ad ea, quae*

Andreas Horvath... de omni praesentia carnis Christi... edisseruit Sárospatakon 1651-ben megjelent vitairatára (**2392**).

Cf. **2291, 2306, 2392,** –

In 8 bibliothecis 14 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Kosice *Mus* – Levoča *Arch, Ev* – Martin *MS*

2441

HORVÁTH András: Andreae Horvat, gymnasij Trenschiniensis rectoris Responsvm appendici maledicae homine Christiano indignae, quam doctor Tovfaeus, rector Varadinensis disputationi (qvam vocat) theologicae de perseverentia sanctorum secundae appendit, oppositvm, cui praefixa est ad authorem dentati scripti indigni theologo compellatio. Anno 1652. die 20. Septembris. Trenchinii (1652) permissu superiorum, typis Laurentij Benjamin ab Hage.

A^4 B^2 C^4–O^4 P^2 = [56] fol. – 4° – Orn.

RMK II 779 – Čaplovič 1814

Evangélikus vitairat. – A címlevél hátán a szerző minden külön szöveg nélküli ajánlása *Deo uni in essentia trino in personis* szól. Az *Ad lectorem benevolum* című előszó kelte Trencsén 1652, szeptember 1. Ezt követi a címszövegben külön is említett *Compellatio ad d. Tovfaeum*. A főrész *Coeptis adspira Christe meis!* fohászkodással kezdődik, s *XXI* pontban vitatkozik Toufaeus Mihály *De perseverentia sanctorum secunda* címmel 1650 májusában megjelent disputációjával, főként annak *Appendix*ével (**2356**). Ezután *Mantissa* címmel *Jonas Hadikius, ecclesiastes Trenchin. ejusdemque comitatus senior* és *Samuel Müllerus, lib. reg. civit. Trench. senator et juratus notarius* üdvözlőversei és *Johannes Meltzelius Neotitschinio-Moravus, gym. Trench. conrector* ugyancsak Toefaeus műve ellen írt hosszabb hitvitázó költeménye olvasható. Végül *Errata sic corrige* a sajtóhibák kiigazítása zárja a nyomtatványt, ennek végén még egy cím nélküli latin disztichon olvasható.

Az előszóból kitűnik, hogy Horváth András betegsége miatt nem válaszolt hamarabb Toefaeus két évvel korábban megjelent munkájára.

Cf. **2307, 2355, 2356,** –

Budapest *Nat* ① ① ②* – Levoča *Ev* ① – Martin *MS* ① ①

Institoris, Joannes: Examen propositionum XIII., quas... in lucem misit jesuita Jodocus Kedd. Trenchinii 1652. – Vide **2438**

2442

[1] [KALENDÁŘ na rok 1653.] – [2] (Pranostyka hwězdářská... sprawená a dirigowaná na meridián Trenčanský, a giných okolnjch mjst od M. Damiána Pageckého, w philosophij a w lékařstwj doktora, w... Krakowě narjzeného hwězdá(re).) (W Trenčjně) [1652] (v Laurence Benyamina Wod Hágе).

[A^8 B^2] B^{3-8} C^8–G^8, Gg^4, H^8 I^4 = [72] fol. – 16° – Mult ill., orn.

RMK II 793 – Knihopis 3652 – Čaplovič 1819

Új naptár és prognosztikon. – Az egyetlen fennmaradt példány csonka, július második felének naptártáblájával kezdődik. A naptár további részei, a prognosztikonig terjedő fejezetcímek megegyeznek az 1650-re szóló naptár (**2292**) megfelelő részeivel. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *Pranostyky hvězdářské částka první o začátku roku hvězdářskeho* (A csillagászati prognosztikonok első része a csillagászati év kezdetéről) – *O správcych roku tohoto* (Az idei év tennivalóiról) – *O němocech, moru a neduzych těl lidskych* (Az emberi test betegségeiről, a pestisről, a nyavalyákról) – *O spůsobu zymě* (A tél jellegéről) – *O jaru* (A tavaszról) – *O léthu* (A nyárról) – *O podzymku* (Az őszről) – *O aurodách zemskych* (A mezei terményekről) – *O vyborném o dobrém seti, kdy a kterého času co syti se má, přitom y jinych pěknych užitečnych naučeních gednoho každého měsyce* (A kitűnő és jó vetésről, mikor, milyen időben, mivel kell táplálkozni, emellett más szép és hasznos tudnivalóiról az év minden egyes hónapjának) – *Jiné naučení o setí* (Más tanácsok a vetésről) – *O válce a nepokoji* (A háborúról és békétlenségről) – *O těhotnych a rodicych matronách* (A terhes és szülő asszonyokról) – *O rudách a kovích* (Az ércekről és fémekről) – *O legacych a cestách* (A küldöttségekről és az utakról) – *O zatměních světel nebeskych roku tohoto 1653...* (Az égitestek fogyatkozásairól 1653-ban) – *O spusobu některých království a zemi* (Némely királyság és ország jellegéről) – *O Království českém* (A Cseh királyságról) – *O Margkrabství Moravském* (A Morva őrgrófságról) – *O slavném Arcykniežetství Rakauském* (A dicső Osztrák főhercegségről) – *O Kniežetství Slezském* (A Sziléziai fejedelemségről) – *Druhá stranka pranostyky o proměnach povětří a nastáni každého měsyce y čtvrtí jeho* (A prognosztikon második része a légköri változásokról, valamint az újhold és a holdnegyedek kezdetéről) – *Jarmarkové nové v horních Uhřích v Eniczku za Košicemi* (Új vásárok Felső-Magyarországban, a Kassa melletti Enyickén) – *Druhé jarmarky nové v Bánově za Uherskym Brodem* (Más új vásárok az Uhersky Brod melletti Bánovban). A kiadványt a magyarországi vásárjegyzék zárja: *Jarmarkové, kteříz se v horních i dolních Uhřích držívají* (Vásárok amelyeket Felső- és Alsó-Magyarországban tartanak).

Cf. **1752**!

Budapest *Nat* ③

2443

KALINKA, Zachariás: Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso, quod monachus Bonaventura Hocqvartus fabricavit. Disputatio prima

ex articulo primo de nomine Evangelici et unione[!] sanctae matris ecclesiae Catholicae et Apostolicae opposita a m(agistro) Zacharia Kalinkio p. t. lycei Prividiensis rectore respondente Johanne Müllero Weterosoliensi. Trenchinii 1652 permissu et approbatione superattendentali, typis Laurentij Benjamin ab Hage.

A^4 = [4] fol. – 4°

RMK II 781 – Čaplovič 1816

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán *Zacharias Kalinkius* ajánlja művét *Joachimo Kalinkio, antistiti ecclesiae Illaviensis atque superattendenti in comitatu Trinchiniensi, Liptoviensi, Arvensi; Michaeli Schver., domus Dei dispensatori Tevtopronae et... contubernii Prividiensis seniori; Michaeli Lasio, pastori ecclesiae Cassensis et... contubernii Trinchiniensis decano primario; Johanni Augustini, angelo ecclesiae Dubnicensis et... contubernii Trinchiniensis notario; Johanni Lanii, ministro ecclesiae Bollessoviensis... contubernii Trinchiniensis assessori; Matthiae Domkonio, diacono ecclesiae Illaviensis; Matthiae Gazur, aulae... Ostrosicianae... familiari; Georgio et Nicolao Hrehuss, fratribus germanis, patriciis Illaviensibus*. Ezt követi minden további bevezetés nélkül a főrész, amely XVIII. pontból áll.

A fenti tézisek megvitatására egy nagyobb szabású ünnepély keretében került sor a privigyei evangélikus iskolában 1652-ben (vö. **2444**). A vizsgázó a zólyomi származású Johann Müller volt. A vizsgáztató, a tézisek szerzője Zachariás Kalinka (1629–1656), Joachim Kalinka fia 1651-ben szerzett Wittenbergben magiszteri címet. 1652-től rektor volt Privigyén, 1654-től lelkész Kassán. E munkája első darabja annak a négy disputációnak (vö. **2493**, **2494**, **2555**), amelyeket Bonaventura Hocquard: *Perspectivum Lutheranorum et Calvinistarum in duas partes divisum* (Viennae 1648–1649 = RMK III 7617 és 7621) című művével vitázva bocsátott ki. Ez az első rész Hocquard munkájából csupán az első fejezettel vitázik az „evangelici" (evangélikusok) elnevezés használatáról, és arról, hogy a római egyház azonos-e az igaz anyaszentegyházzal.

A lotharingiai születésű, Ferenc-rendi szerzetes, Bonaventura Hocquard 1648-ban Pozsonyban a rendi teológia generális lektora volt, később Szakolcán működött. 1646-tól folytatott hitvitákat a pozsonyi, kassai, szakolcai és galgóci evangélikusokkal. Ezek keretében jelent meg említett műve, amelynek első kötetét a magyarországi katolikus egyház pártfogóinak, második kötetét Pálffy Pál nádornak ajánlotta.

Kalinka nyomtatványának címébe sajtóhibaként került be az „unione" szó, ezt az Országos Széchényi Könyvtár mindhárom példányán és az Akadémiai Könyvtár példányán is egykorú kéz „unitate"-re javította.

Kalinka disputáció-sorozatát megelőzve már Daniel Láni galgóci prédikátor is terjedelmes választ írt Hocquard *Perspectivuma* ellen. Ennek kinyomtatásához kért 1651. május 12-én támogatást a kassai tanácstól, amit azonban nem kapott meg (MKsz 1901: 335). Később külföldön mégis sikerült ezt az írását is kiadni két részben *Ignea veritatis Evangelicae columna* címmel (Wittenberg 1654 és Lipcse 1659 = RMK III 1920 és RMK III 2065).

Cf. – **2493**, **2494**, **2555**

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ② ① – Martin *MS* ①

2444

KALINKA, Zachariás: Statua Minervalis, qua Prividiensem populum ad exercitia I. Memoriae et eloquentiae, II. Disputationis publicae, III Lusus Apollinis, qvem ludent Nitriades Musae in lyceo Prividiensi, publice audienda honorifice, officiose, peramanter invitat m(agister) Zacharias Kalinkius. [Trenchinii 1652 Od Háje].

[ ]^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 780 – Čaplovič 1817

Iskolai ünnepélyre szóló meghívó és iskoladráma programja. – A címlap hátán *Zacharias Kalinkius judici, ... senatoribus reipublicae Prividiensis Tevtopronensis* dedikálta e művet. A meghívó szerint a privigyei evangélikus líceumban megtartandó ünnepély a következő műsorszámokból állt: [I] *Exercitia memoriae et eloquentiae ex artibus humanioribus ordinariis quotidiana* – [II] *Disputationis publicae lucidissimum specillum in Perspectivum Lutheranorum obtusum, quod Monachus Bonaventura Hocquartus fabricavit* – [III] *Lusus Apollinis*. Ez utóbbit a nyitrai gimnázium hallgatói adták elő, név szerint: *Georgius Patreides Szelecky, Georgius Holvagt Prividiensis, Johannes Aladiatoris Arvensis, Michael Ssroter Radvanensis, Johannes Hajecius Neozoliensis, Johannes Vietoris Szakocensis* [recte: Szakolcensis]. A *Lusus* három jelenetből (*scena*) áll. Közülük az első kettő további két felvonásra (*actus*ra) tagolódik.

Zacharias Kalinka 1652-ben lett a privigyei evangélikus gimnázium rektora. Meghívóját Johann Samuel Klein (III 206), majd Szabó Károly is (RMK II 780) trencséni nyomtatványnak tartotta, és megjelenési évét 1652-re tette. Ján Čaplovič a betűtípusok alapján kétségtelennek tartotta a trencséni megjelenést. A magyarországi nyomdák betűtípusainak repertóriuma alapján ezt V. Ecsedy Judit is megerősítette (szóbeli közlés). Mivel a meghívóban jelzett *Disputatio* első része 1652-ben jelent meg (**2443**), ezért ő is ugyanerre az esztendőre datálta a meghívót. A kiadványra vonatkozó szakirodalmat Varga Imre foglalta össze (Varga 277).

Cf. –, **2443**

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Martin *MS* ①

2445

NATALI illustrissimae heroinae ac dominae... Evae Szeczi d(ie) 24. Decemb(ris) anno 1654 [recte 1652] gratulabatur Gymnasium Trenchiniense. [Trenchinii] (1652) [Od Háje].

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Init.

Čaplovič 1818

Köszöntőversek. – E kiadvánnyal köszöntötték a trencséni evangélikus iskola tanárai és diákjai Széchy Évát, Illésházy Gábor trencséni főispán feleségét 1652. december 24-én születésnapja alkalmából. A címlevél hátán kezdődő fórész a következő szerzők köszöntőverseit tartalmazza: [1] *Andreas Horvat gymn. Tren. rector* – [2] *Johannes Meltzelius Neotitschinio-Moravus, gymn. Trench. conrector* – [3] *Andreas Stanislaides Lop., g. Tr cantor* – [4] *Matthias Fabri Turoc., g. T. alumnus* – [5] *Stephanus Schiculinus Turoc., g. T. al.* – [6] *Johannes Lucae Podlav., g. T. al.* – [7] *Johannes Stephanides, g. T. al.* – [8] *Johannes Sartoris Brezov., g. T. al.* – [9] *Andreas Kevveri Turoc., g. T. al.* – [10] *Daniel Schkrowina Briznob., g. T. al.* – [11] *Johan. Matula Neczpal., g. T. al.* – [12] *Stephanus Zelnikius Warnen., g. T. al.* – [13] *Matthias Flentis Czernek, g. T. al.* – [14] *Johannes Cancrini Prandor, g. T. al.* – [15] *Jeremias Casparides Arv., g. T. al.* – [16] *Georgius Casparides Arv., g. T. al.* – [17] *Michael Hadikius Trench., g. T. al.* – [18] *Isaacus Charapka Zolio Lipczen., g. T. al.* – [19] *Georgius Deseöffy de Czernek.* – [20] *Wilhelmus Fischer Poson., g. T. al.* – [21] *Martinus Hambalek Turnen., g. T. al.* – [22] *Nicolaus Hadikius Rajec., g. T. al.* – [23] *Balthasar Slota Soln., g. T. al.*

E bibliográfiailag korábban ismeretlen nyomtatványt Ján Čaplovič írta le elsőként (1818). Tartalma és tipográfiai anyaga alapján trencséni nyomtatványnak tartotta. Feltételezését a régi nyomtatványok típusrepertóriuma alapján V. Ecsedy Judit is megerősítette (szóbeli közlés). Az egyetlen ismert példány címlapján a feltehetően hibásan nyomtatott évszámot egykorú kéz 1652-re javította. Čaplovič a kiadványnak három példányáról adott hírt. Közülük csak a turócszentmártoni példány van meg. A budapesti Akadémiai és Széchényi Könyvtár sem a múltban, sem ma nem őriz példányt e műből.

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①$_4$

2446

[PILÁRIK, Štefan: Supplicibus Precibus Oblectare Ieh. Harpha Davidica... to gest harffa Dawidowa na které... każdodenně hrá a prospěwuge... Dwůr... Groffa... Illieshazi Gabora de Illiesháza... wydana na zádost... Groffky... Ewy Sscheci Z Rymaseschu etc. pilnosti kněze Stephana Pilarika IV. Pastyra C. Dworanske L. P. W Trenčjně MDCLII Od Háje].

A^8, Aa^2, B^8–L^8 M^{7-17} = [12] + 183 [recte 182] + [2?] pag. – 8°

Čaplovič 1820 – Knihopis 7175

Evangélikus imádságok és énekek biblikus cseh nyelven. – A XIX. századi kézírással pótolt címlap után az *Epistola dedicatoria* következik. Címzettje Rimaszécsi Széchy Éva, férje, gróf Illésházy Gábor és Katalin lányuk: *Groffky... Ewi Seschy z Ryma Sesch... z vinšováním... potešení spolu z jeho... velikomožnosti... Groffem... i z jedinkau... dceřičkau Katharynu... Keltezés nélküli aláírása: Dussy pastyr... Stephanus Pilark [!] m.* (S. P. lelkipásztor). Utána két biblikus cseh nyelven írt vers olvasható *Suspirium* és *Zádost ku jeji osvícenosti zvlástna* (Jókívánság őnagyságának).

A fórész a *Modlitba v domu páně v neděli* (Vasárnapi imádság az Úr házában) címmel kezdődik. A főúri udvar használatára készült, a hét minden napjára szóló összeállításban az ud-

var konkrét eseményeihez kapcsolódó imák és az udvari prédikátor személyes megjegyzései is helyet kaptak. Ilyen például a *Za zdarilé na lodicku dvoranske cyrkve vkrocení...* (Az udvari egyház hajójára tett sikeres belépésért) című verses hálaadás 1651. január 1. keltezéssel; *Modlitba horliva... Groff Illeshazy Gabora po odebráni se... do Vydně... roku 1651* (Buzgó imádság Illésházy Gábor gróf Bécsbe indulása után 1651. évben); *Dík činění při kupování panství Likavského* (Hálaadás a likavai uradalom megvásárlásakor); *Libé přivitání jej [osvícenosti] navracujicej s Košic* (A Kassáról megérkező nagyságos úr kedves köszöntése). *Ope coelestis medici. Flastre kterými se líci duse i těla* (Flastromok, amelyekkel mind a lélek, mind a test gyógyíttatik) címmel verses imák. A könyv végén *Harpha vtom se dokonava* (A Hárfa itt végződik) megjegyzés található, ezt követi a *Registrum summovní* (Összefoglaló registrum), amely néhány sor után megszakad. Alcíméből azonban meghatározható a tartalom lényege: *Modlitby na cely tyden v domu páně* (Egész heti imádságok az Úr házában). A nyomtatvány végéről valószínűleg csak az „M8" levél hiányzik.

A címleírás az eredeti példány kézírással pótolt címlapja helyett Jiří Ribay kézirata (Litteraria Bohemo Slavica sive Bibliographia Operum Slavicorum ab Hungaris editorum – Budapest Országos Széchényi Könyvtár „Fol. Slav. 5") alapján történt. Ribay ugyanis még teljes példányt látott, és leírásának helyességét a Széchy-névforma pontossága is tanúsítja (Scheci).

Jozef Minárik példány ismerete nélkül foglalta össze e mű korábbi irodalmát (Stefan Pilárik. Výber z diela. Bratislava 1958, 321), átvéve a téves feltételezéseket is. A Knihopis (7175) és Rizner (IV. 72) ugyanis 1651-re tette a kiadvány megjelenési évét. Ján Caplovic (Caplovič 1820) azonban elsősorban Ribay hitelesnek tekinthető leírására támaszkodva, továbbá figyelembe véve, hogy a kötetben keltezés nélkül közölt imádságok már végbement, 1651. évi alkalmakra utalnak, 1652-t jelölte meg a nyomtatás évének. Érvelése meggyőző.

A nyomtatvány betűi igazolják, hogy Pilárik műve a trencséni nyomdában készült (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Praha *Nat* ②

2447

SACRUM nuptiale... Eliae Parschitii diaconi ecclesiae Trenchin(iensis)... sponsi generosaeq(ue)... matronae Barbarae Drosdikiae sponsae d(ie) 10 Novem(bris) anno 1652 celebravit gymnasium Trenchiniense. (Trenchinii 1652) [Od Háje].

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn.

MKsz 1963: 119 – Caplovič 1821

Lakodalmi versek. – A kiadványt a trencséni evangélikus gimnázium tanárai és diákjai készítették Elias Parschitius trencséni diakónus és Barbara Drosdi 1652. november 10-én tartott menyegzőjére. A címlevél hátán (1) *Gymnasium lectori.* A főrészben a következő szerzők köszöntötték verssel az ünnepelteket: (2) *Andreas Horvat Veterosoliensis, gymn. Tren. rector.* – (3) *Johannes Meltzelius Moravus, gymn. Trench. conrector* – (4) *Andreas Stanislaides Lopeg., gymn. Trench. cantor* – (5) *Tobias Berian Lipschensis, gymn. Tren. alumnus et sen.* – (6) *Matthias*

Fabri Turocen., g. T. al. – (7) *Stephanus Schiculinus Turoc., g. T. al.* – (8) *Johannes Lucae Podlav., g. T. al.* – (9) *Johannes Stephanides Trenchin., g. T. al.* – (10) *Joh. Sartoris Brezevic, g. T. al.* – (11) *Andreas Kevveri Thuroc., g. T. al.* – (12) *Daniel Schkrowina Briznob., g. T. al.* – (13) *Johan. Matula Neczpollien., g. T. al.* – (14) *Stephanus Zelnikius Warnensis., g. T. al.* – (15) *Matthias Flentis Czetnekien., g. T. al.* – (16) *Johannes Cancrini Prandor., gymn. Tren. alumnus* – (17) *Jeremias Casparides Arv., g. T. al.* – (18) *Georgius Casparides Arven., g. T. al.* – (19) *Isaacus Charapka Zolio Lipczen., g. T. al.* – (20) *Georgius Deseöfii de Czernek, g. T. al.* – (21) *Wilhelmus Fischer Posoniensis, g. Tr. al.* – (22) *Martinus Hambelek Turnensis, g. T. al.* – (23) *Petrus Alodiatoris Alnoviensis, g. T. al.* – (24) *Nicolaus Hadikius Rajecen., g. Tr. al* – (25) *Balthasar Slota Solnensis, g. Tr. al.* – (26) *Adamus Gyürky de eadem, g. T. al.* – (27) *Valentinus Klisch Leutschoviensis, g. T. al.* – (28) *Christophorus Parschitius, sponsi germanus* – (29) Szerző nélkül *Gymnasium lectori* c. vers.

E nyomtatvány egyetlen példányát először Borsa Gedeon (MKsz 1963: 119), majd Ján Čaplovič (1821) ismertette.

Banská Bystrica *Arch* ○ – Budapest *Acad* cop. (Martin) – Martin *MS* ①

Sartorius, Andreas: Colossi hymenaei Matthiae Gazur. Trenchinii 1652. – Vide **2609**

2448

SARTORIUS, Andreas: Responsio ad postulata duodecim, quae in lucem emisit Iodocvs Kedd jesuita, adornata studio Andreae Sartorii, scholae Illaviensis rectoris anno 1652. die 2. Julij. Trenchinii (1652), permissu superintendentali caeterumq(ue) superiorum, typis Laurentij Benjamin ab Hage.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn.

RMK II 782 – Čaplovič 1822

Evangélikus vitairat. – A címlap hátán a szerző keltezés és aláírás nélküli ajánlása olvasható, amelyet *Joachimo Kalinkio pastori in ecclesia Illaviensi,... ecclesiarum evangelicarum per comitatum Trenchiniensem, Liptoviensem et Arvensem superattendenti, ... ut et... seniori, decanis totiusque venerabilis contubernii Trenchiniensis ministris evangelicis* címzett. A főrész Jodocus Kedd bécsi jezsuita tizenkét posztulátumára (vö. **2438**) ad feleletet. Ezek főként a protestáns egyházak történeti folytonosságának, az apostoli egyházzal való azonosságának bizonyítását követelték a protestánsoktól. Előbb mindig egy-egy *Postulatum*, majd a *Responsio* szövege olvasható. Végül *Appendix. An Scriptura Sacra sit Lutheranorum principium* zárja a kiadványt.

Andreas Sartorius (1624–1679) Bánban és Zsolnán tanult. 1648-ban Varinban, 1649-től Illaván rektor, később segédlelkész, 1656-tól Kaszán evangélikus lelkész. 1668-tól az alsó trencséni egyházmegye esperese. 1672-ben Kaszáról, 1673-ban Turócszentmihályról űzték el;

Erdélybe menekült. Életrajzát Tobias Masnicius írta meg a Sartorius halálára Wittenbergben megjelentetett versgyűjtemény végén (vö. RMK III 3079).

Jodocus Kedd vitairata, a *Religions-Spiegel darinnen 12 Propositiones allen Lutherischen Calvinisten Predicanten gründlich und freundlich vorgehalten worden zu beantworten*, amelyre Andreas Sartorius válaszolt, számos alkalommal megjelent (vö. **2438**).

Cf. **2438**, –

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Martin *MS* ①

2449

SINAPIUS, Joannes: Nodus Gordius dictorum Theandri Lutheri praecipuorum et in controversiam non raro venientium solutus per Iohannem Sinapium, palaestrae Galgotzensis rectorem et ad amicam disquisitionem omnibus, quos Lutherj ejusq(ue) scriptorum tenet amor, vel quos ipsius occupavit odium, propositus respondente Andrea Johanide anno... 1652 die mens(is) Junij... [Trenchinii] (1652) [Od Háje].

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. – 4°

RMK II 783 – Caplovič 1823

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlapon bibliai idézet. Az ajánlást az *Autor et praeses I[oannes] S[inapius]* intézte *Georgio Bereni de Karancz Berény et Bodok... principis... Georgii Rakoczi... aulae familiari et... Johanni Sandor de Szlawnicza, haereditario domino arcis Temetvén...* A főrész négy fejezete összesen huszonhárom pontból áll. A fejezetek címei: *De ecclesia – De bonis operibus – De statu animarum post hanc vitam – De sacra Domini Coena*. Valamennyi pont hármas beosztású: Luther-idézetet közöl a *Paradoxum*, Luther tanítását vitató katolikus vagy református véleményt a *Heterodoxum*, az idézet evangélikus értelmezését az *Orthodoxum* című rész.

A disputációt a címlap szövege szerint a galgóci evangélikus iskolában vitatták meg 1652 júniusában. A vizsgáztató Joannes Sinapius galgóci rektor, a vizsgázó Andreas Joannides volt.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága alapján a trencséni nyomdában készült, amint ezt Szabó Károly (RMK II 783) és Ján Caplovič is megállapította (1823).

Budapest *Nat* ①

2450

BÖKÉNYI FILEP János [transl.]: Mennyei lampas, melly az örökké-valo setétségnek méllységétül igazán meg rettent es félemlett akarmelly lelkeket meg ujjét, es az örökké valo mennyei világosságnak méltóságára igye-

kezöknek lelki világot szolgáltat. Mostan anglusbol magyar nyelvre fordétatott Bökenyi Philep Janos által... Ultrajectumban 1652 Lambert Roeck.
(*)^{6}, (*)(*)$^{5+1}$, A^{6}–R^{6} S^{5+1} = [21] + 213 + [1] pag. – 12° – Init.

RMK I 862

Református elmélkedések. – A címlapon két bibliai idézet, a címlap után a fordító, *Bökényi Philep János* keltezés nélküli ajánlása olvasható, amelyet *A nemes Ugotsa vármegyének, ... Bökénynek nemes lakosinak s Nagy Szölös városának minden istenes tagjainak...* címzett. Ezután a fordítóhoz írt ajánlások következnek; latin nyelvű: *Johanni Philippo Bökényi Thomas Potts, ecclesiae anglicanae pastor a. 1652. die 20 Junii Ultrajecti* és magyar nyelvű: *A Mennyei lámpást magyaroknak ajándékozó... Bökényi Philep János képében az Isten országára tudakozó magyar híveknek megszólításuk* című időmértékes vers *Apatzai János*tól. Ez utóbbi vers incipitmutatóra utaló kezdőszavai: *Lámpást s fáklyákat törvény kiadásakor Isten. A keresztyén olvasóhoz* írt előszó és a *Rendi avagy summája e könyvecskének* után következik a fő szöveg *Mennyei lámpás* címmel. Ennek *I. része* az emberi állapotról, a világi boldogság hiábavalóságáról és a mennyország dicsőségéről írott elmélkedéseket tartalmazza, *II. része* a *lelki zarándokság útjára való bemenetelt*, azaz a jó meghalásról szóló tanítást. Ehhez csatlakozik négy imádság: *Vasárnap reggeli... könyörgése az... embernek... – Egész háznépnek hétköznap estveli imádsága... – A boldog meghalásért és feltámadásért való buzgó könyörgés – Bérekesztő könyörgés.* A kiadványt *A nyomtatásban esett apróbb fogyatkozások*at feltüntető sajtóhibajegyzék zárja.

Bökényi Filep János (1625 körül – ?) református lelkész Debrecenben végezte tanulmányait, majd 1650-ben Franekerben és 1652-ben az utrechti egyetemen teológiát tanult. Hazatérve 1654-ben Csarodán, 1687-től Atyán lett lelkész.

A forrásul szolgáló mű mai tudásunk szerint ismeretlen (vö. Berg: Angol hatások 125). Bartók István a Bökényit üdvözlő latin nyelvű levél írójában, Thomas Pottsban véli felismerni a lefordított angol nyelvű munka szerzőjét (Bartók 296).

Alba Iulia ① – Budapest *Nat* ① ① – Cluj-Napoca *Acad* ②* – Odorhei ①

2451

⟨BALASSI Bálint – RIMAY János: Istenes énekek. Várad MDCLII Szenci Kertész. – 32°⟩

Sztripszky I 2002a ← Dézsi: Bibliographia 28

Vallásos versek és énekek gyűjteménye. – Balassi Bálint istenes énekeinek ebből a kiadásából példány nem ismeretes. Létezésére Dézsi Lajos az *Istenes énekek* rendezetlen bártfai kiadásából következtetett (Bibliographia 28). Ennek egyetlen példányában ugyanis az *Istenes énekek*kel együtt önálló nyomtatványként fennmaradt az *Isten eleibe felbocsátandó áhitatos imádságok* című imádságoskönyv is (**Appendix 158**). A Váradon 1652-ben ezzel azonos szöveggel megjelent imádságoskönyv (**2454**) alapján joggal feltételezhető, hogy vele egy időben az *Istenes énekek* rendezetlen kiadása is megjelent itt.

A szakirodalomban korábban elterjedt vélemény szerint Váradon négy Balassi-Rimay kiadás jelent meg. Ennek megfelelően tartotta ezt az 1652. évi feltételezhető kiadást Dézsi Lajos a „váradi negyedik editio"-nak (Bibliographia 28). Az említett imádságoskönyv (**2454**) létezése alapján Klaniczay Tibor is bizonyosnak látta, hogy 1652-ben az *Istenes énekek* – szerinte második rendezetlen – kiadása megjelent Váradon (MTA I. OK 1957: 313–314). Sztripszky Hiador ezt a kiadást tekintette a harmadik váradi kiadásnak (I 2002a/I 865). Szabó Géza azonban meggyőzően érvelt amellett, hogy Váradon nem négy, hanem csupán két Balassi-Rimay kiadás jelent meg. Ezek közül egy rendezetlen, amely véleménye szerint az 1640-es évek közepén látott napvilágot. Erre abból következtetett, hogy Szenci Kertész Ábrahám 1648-ban megjelent énekeskönyvében (**2251**) néhány vers már olvasható a rendezetlen kiadás anyagából. A második váradi, már rendezett kiadást Szabó nem datálta (vö. Balassi Bálint–Rimay János Istenes éneki. Kolozsvár 1701. – Szabó Géza kísérő tanulmánya a fakszimile kiadáshoz. Bp. 1983, 20–27). Vadai István elfogadta Szabó Gézának a két váradi kiadásra vonatkozó gondolatmenetét. Véleménye szerint azonban a feltételezhető első váradi kiadás 1652-ben, a második, töredékes példányból is ismert 1655 körül jelent meg (**2619**).

Példány hiányában nem cáfolható határozottan Szabó Géza véleménye, hogy az első váradi kiadás már az 1640-es évek közepén napvilágot látott. Megalapozottabb azonban az 1652. évi megjelenés mellett szóló, a szakirodalomban általánosan elfogadott, feljebb ismertetett érv. Ld. még Stoll 101.

Cf. rendezetlen kiadások: **1519**!; **1933**, –, →
rendezett kiadások: **2619**, →

2452

CATECHESIS religionis Christianae in ecclesiis et scholis plerisque reformatis usitata. Antehac, cum analysi ad marginem, subjectisque S(acrae) Scripturae locis adornata. Nunc vero in iisdem sedulo recognita ac non paucis clarioribus S(acrae) Scripturae testimoniis adaucta. Ex illustrium Ordinum Hollandiae et Westphrisiae mandato in usum scholarum ejusdem provinciae de novo edita. Modo vero etiam orthodoxarum in Hungaria scholarum usui accomodata. Varadini MDCLII impensis Abrahami Kertesz Szenciensis.

A^8–L^8 = 174 [recte 175] + [1] pag. – 8° – 1 ins., init.

RMK II 784

Református katekizmus. – A címlapon Szenci Kertész Ábrahám *Non solus* feliratú nyomdászjelvénye látható. A kiadványt *Ad praeceptores* intézett rövid előszó vezeti be. Ez után *Catechesis religionis Christianae* címmel kezdődik a főrész, a Heidelbergi Káté latin szövege, amelyet a margón a feleletek *Summai* és a kátétanulást segítő didaktikus kérdések egészítenek ki. Minden *Responsio* után a szentírási bizonyságok teljes, lapszéli magyarázatokkal kísért szövege is olvasható: *Testimonia Scripturae*. A kiadványt öt imádság zárja *Precationes aliquot privatae et publicae* címmel.

A keltezés és aláírás nélküli előszóból kitűnik, hogy a Heidelbergi Káté e kiadását a dordrechti zsinat szellemében állították össze a leideni akadémia tanárai. Az általuk készített latin szöveg volt a mintája az 1650. évi amszterdami (**2304(1)**) és az 1652. évi váradi (**2457**) magyar nyelvű kiadásnak is.

Cf. **909***!, **1860**, **1863**, **1947(2)**, **2087**, **2091(3)**, **2304(1)**, –, **2457**, **2533**, →

Budapest *Acad* ① ① – Budapest *Nat* ① ① – Cluj Napoca ① – Esztergom Dioec ②* – Pápa *Ref* ② – Sárospatak *Ref* ③* – Târgu Mureş ① ① ② – Zălau ①

Olim: N.kőrösi ref. főgymn., Szent-antali franc.

2453

ENYEDI FAZEKAS János: Mennyei szó a lelki alombol valo fel serkenesröl, avagy VI együgyü praedikátiok a bünnek álmából valo fel-serkenésröl, a bünnek halálából valo fel-kelésröl és az Ur Jesus Christus Szent Lelke s kegyelme által valo mennyei, idvességes, lelki meg-világositásrol, mellyek iminnen amonnan egybe-szedegettettek és könnyü formában kibotsáttattak Enyedi F. Janos... mostan a kezdi-vasarhelyi anyaszentegyházbéli gyülekezetnek lelki-pásztora által az Ur Jesus Christus ditsössegere és az ö anyaszent-egyhazaban elö juhainak vérével meg-váltott hiveinek lelki épületekre... Varadon MDCLII Szenci Kertesz Abraham.

A^8–P^8 Q^7 = 253 pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 864

Református prédikációk. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A művet *Basa Tamás, Dániel János urak, mostan háromszéki főkapitány, királybíró úr... kegyes patronusimnak...* ajánlotta *Kézdi-Vásárhelyt* 1652. május 1-jén *Enyedi F. János, kézdi-vásárhelyi... lelkipásztor*. Bevezetésként a *Hypotyposes, azaz ezeknek a prédikációknak rövid lerajzolások* az egyes beszédek gondolatmenetét és részeit (*summája, részei, magyarázata, okai, tanúság, haszna, conclusio*) emelik ki. Ezután következnek *A lelki álomból való felserkenésről VI prédikációk*. Az *I–II.*, cím nélküli prédikáció tárgya a bűn és a megtérés: *A lelki álomról – A bűnből való felserkenésről*, a *III–VI.* prédikációban pedig a szerző a megtértek megvilágosításáról ad tanítást: *III. A Christusnak igaz ismeretéről – IV. Az előbbeni erkölcsnek megutálásáról – V. Az Isten kegyelmének megérzéséről – VI. Az örök életnek örökösévé való tételről*. A lapszélen a bibliai locusokon kívül bőséges latin idézetek is olvashatók.

Enyedi Fazekas János (16191662) Gyulafehérvárt tanult, 1645–1651 között németalföldi egyetemeken, Franekerben, Deventerben, Leidenben végzett teológiai tanulmányokat. 1652-től Kézdivásárhelyen református lelkész, majd esperes, 1660-tól Nagyenyeden lett lelkész. A puritanizmus híve volt.

A szerző a latin idézetek forrásainál számos protestáns teológust nevez meg, a leggyakrabban Petrus Ravanellust és Benedictus Aretiust. Ravanellus *Bibliotheca sacra* című művé-

nek első kiadása 1650-ben jelent meg Genfben, Aretiusnak pedig sok egyéb műve mellett az említett *Problemata theologica* című könyve számos kiadást ért meg a 16. században és a 17. század első felében is. A *Hypotyposes* című részt Bartók István méltatta (198).

In 11 bibliothecis 15 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Sfântu Gheorghe *Gymn* – Târgu Mureş – etc.

2454

ISTEN eleibe fel-botsátando ahitatos imadsagok... Varadon MDCLII Kertesz Abraham.

A^{8}–N^{8} O^{4} = [2] + 211 + [3] pag. – 32° – Orn.

RMK I 865

Református imádságoskönyv. – A címlapon bibliai idézet olvasható. A címlap háta üres. A következő lapon *Áhítatos imádságok* főcímmel a napszakokra való imádságok, majd más alkalmi imádságok gyűjteménye következik. A könyvecske végén *Index* címmel tartalommutató, amelynek segítségével a következő részekre osztható: (1) *A léleknek buzgó imádsága* – (2) *Reggeli és esti imádságok* – (3) *Mikor templomba mégy* – (4) *Prédikáció előtt* – (5) *Prédikáció után* – (6) *Mikor a templomból kimégy* – *Kísértések ellen* – (7) *Úr Vacsorájára való készület* – (8) *Úr Vacsorája után* – (9) Különféle alkalmakra (*Égi harmatért, Döghalál eltávoztatásáért, Útra indulónak, Beteg emberért, Hadi könyörgés, Az istenes halálért, A halálnak idején, A boldogságnak megnyeréséért, A feltámadásról*) – (10) *Szent Dávid penitentia tartó zsoltári* (prózában).

E mű egy másik, Szabó Károly leírása szerint a XVII. század negyedik-ötödik évtizedében Bártfán év nélkül nyomtatott kiadása (RMK I 1574, valójában Bártfán 1660 körül vö. **Appendix 158**) a marosvásárhelyi református kollégium könyvtárában Balassi Bálint istenes énekeinek egy ugyancsak év nélkül megjelent kiadásának (RMK I 1573) csonka példányával egybekötve és „vele együtt nyomtatva" maradt meg. Ennek nyomán Klaniczay Tibor (MTA I. OK 1957: 313–314) feltételezte, hogy ez az imádságoskönyv a „rendezetlen" Balassi-kiadások járuléka lehetett, és ebből egy elveszett, 1652-i váradi kiadásra lehetne következtetni. Feltételezését az újabb kutatások megerősítették (vö. **2451**).

Budapest *Acad* cop. – Budapest *Nat* cop. – Târgu Mureş ①

2455

ISTEN eleibe föl-botsátandó lelki jó illatokkal tellyes arany temienezö, az az a kegyes könyörgö lelkeknek minden féle szükségi felöl Istenhez felnyujtando áhitatos és buzgo imádsági. Varadon MDCLII Kertesz Abrahám.

A^{12}–N^{12} = 310 + [2] pag. – 12° – Orn.

Református imádságoskönyv. – A kiadvány a korábbi szakirodalomban ismeretlen. Egyetlen példánya a nagyapponyi Zay-könyvtárból került elő. – A címlap hátán szentírási idézet a Jelenések könyvének angyaláról (Jel 8:3), *kinek kezében vala Arany Temjénező*. A mű főrésze a következő lapon kezdődik és különféle imádságokat tartalmaz. Ezeknek főbb csoportjai a következők: A. *Buzgó hálaadások és könyörgések*: (1) *Reggeli imádság* – (2) *Bűnbocsánatért és mindennemű szükségért* –(3) *Estvéli hálaadás* – (4) *Az Úr Krisztushoz való imádság az újjászületésnek ajándékáért* – (5) *Közgyónás Úrvacsorája előtt* – (6) *Hálaadás Úrvacsorája után*. – B. *Buzgó imádságok*: (7) *Az anyaszentegyháznak ellenségei ellen* – (8) *Az Úr Jézusnak buzgó megszólítása* – (9) *Új esztendőre való imádság* –(10) *Húsvét táján mondandó áhítatos imádság* – (11) *Az Atya Istennek megszólítása Ágoston D. elmélkedésiből* – (12) *A Szentháromsághoz ugyan Ágostonból* – (13) *Lelkipásztornak magán való imádsága* – (14) *Következnek egynéhány áhítatos szép reggeli imádságok* – (15) *Templomban való estvéli imádság* – (16) *Istennek hálákat adó és szükséginkért könyörgő imádság* – (17) *Az anyaszentegyháznak békességben való megmaradásáért* – (18) *A testnek kísérteti ellen* – *(19) E világ kísérteti ellen* – (20) *Az elvett jókért hálákat adó, a bűnöknek bocsánatjáért boldog életért és kimúlásért könyörgő imádság* – (21) *Égi harmatért* – (22) *A földnek gyümölcséért* – (23) *Égi háború ellen* – (24) *Fejedelmekért és tisztviselőkért* – (25) *Döghalálnak és egyéb nyomorúságnak szünetiért* – (26) *Útra induló embernek imádsága* – (27) *Beteg embernek imádsága* – (28) *Mikor hadakkal sanyargattatunk* – (29) *Foglyoknak imádsága* – (30) *A halál félelme ellen* – (31) *Az istenes halálért* – (32) *A boldogságnak megnyeréséért*. Az imádságok az élőfej szerint két csoportban (A és B) címenként egy vagy több szöveget is tartalmaznak. A végén *Rendi e könyvecskeben foglalt imádságoknak* címmel tartalommutató.

Kanizsai Pálfi János 1632-ben Pápán kiadott hasonló című imádságoskönyvének **(1553)** szövege nem, csak emléke maradt fenn, ezért nem állapítható meg, hogy e mű Kanizsai munkájának újabb kiadása vagy független attól. Az 1701-ben nyomtatási hely nélkül megjelent *Arany temjénező* (RMK I 1641) tartalma és beosztása nem hasonlít ezen imádságoskönyvéhez.

Cf. **1553**

Budapest *Acad* cop. – Martin *MS* ①

2456

[1] [Kalendárium az 1653. esztendőre.] – [2] (Rövid prognosticálás, avagy az egnek és tsillagoknak forgásibol valo jövendöles 1653 esztendöre, mellyben az esztendönek négy részei, folyása, az eclip[sisek], hadakozások és egyéb történendö dolgok irattattak-meg. Magyar országra, Erdélyre és azokhoz tartozo tartományokra figyelmetessen entéztetett N e u b a r t h C h r i s t o p h által.) [Várad 1652 Szenci Kertész.]

[A⁸] B⁸–C⁸ [D⁸] E⁸ = [40] fol. – 16° – Orn.

Sztripszky I 2005/212 ← MKsz 1878: 273

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – E kiadványnak csak két töredéke ismeretes, amelyek részben kiegészítik egymást. A hiányzó első füzet után a „B"-füzet az év második fe-

lének naptártábláit tartalmazza magyar nyelvű *Cisio Janus*sal. A hónapversek megegyeznek az 1652. évre szóló naptár hónapverseivel (**2408**). A kikövetkeztethető januári incipit: *Fürödj, igyál kicsint*. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Első cikkely az esztendőnek négy részeiről. A télről – II. A tavaszról – III. A nyárról – IV. Az őszről – Második cikkely. Az eklipszisekről – Harmadik cikke[ly]. A betegségek[ről] – Negyedik cikkely. A mezei és kerti gyümölcsöknek teréséről – Ötödik cikkely. A hadakozásról.* A vásárjegyzékre utaló *Soka*-[dalmok] őrszóval fejeződik be a „C" füzet, a fennmaradt „E" füzet pedig a Magyar krónikát tartalmazza 1541-től 1652-ig.

Fraknói Vilmos még csak a kötéstáblából kiáztatott egyik kalendáriumtöredékről adott hírt, nyomda meghatározása nélkül (MKsz 1878: 273). A másik a Todoreszku-könyvtárból került elő. A naptártöredékeket Sajó Géza azonosította váradi nyomtatványként. Megállapítását V. Ecsedy Judit is megerősítette (szóbeli közlés).

Cf. **1862**!

Budapest *Nat* ④ ④

2457

A KERESZTYÉN vállásra[!] rövid kérdésekben és feleletekben tanito cathechesis, melly sok keresztyen reformata ecclesiákban és scholákban tanittatik. Ez mostan a feleleteknek rövid értelmekkel, azokba(n) béfoglaltatott dolgokrol valo rövid kérdezkedéseknek modjaival és Sz(ent) Irásbéli bizonyságoknak egészszen le-irásával az Urnak a magyar nemzetben le-telepedett ecclesiájában lévö kisdedinek lelki épületekre újonnan kibotsáttatott. Váradon MDCLII Szenci Kertesz Abraham.

A^8–O^8 P^3 = 230 pag. – 8° – 1 ins., orn.

RMK I 863

Református katekizmus és kátétanítási módszertan. – A címlapon Szenci Kertész Ábrahám *Non solus* feliratú nyomdászjelvénye látható. A Heidelbergi Káté e kiadásának beosztása és szövege az 1650. évi amszterdami megjelentetést követi (**2304(1)**). Az apróbb stilisztikai és helyesírási változatatásokon túli eltéréseket Nagy Barna foglalta össze (Studia et acta I 59–60). Az előszó egy bekezdéssel rövidebb; a válaszok *summái* (az 1650. évi kiadásban: „értelme") és a kátétanulást segítő didaktikus kérdések itt nem a feleletek végén, hanem a margón olvashatók; a *Szentírásbéli bizonyságok*hoz fűzött lapszéli jegyzetek pedig némileg bővebbek. Az előző kiadások egyikében sem található meg a függelékként kinyomtatott, két részből álló katechetikai módszertan: *Arról való tanítás és oktatás, mint kelljen a katekézis-tanulókat e Katekézisben lévő Útmutatás szerint a magyar nemzetben tanítani*; valamint: *Rövid oktatás, miképpen e katekézis szerint a kisdedeket kellessék 1. tanítani, 2. abban gyakorlani*. A második részt, amint ez a 215. lapon olvasható, Joannes Spiljard, gorinchemi lelkipásztor katekéziséből fordította magyarra *egy istenes, tudós ifjú rend tanító*. Az első rész pedig a névtelen fordító önálló munkája, amelyben Spiljard módszertanát a magyar viszonyokhoz alkalmazza.

Nagy Barna feltételezte, hogy a fordítás alapjául Spiljard: *De Christelijke Catechismus door Raadvragen ontleed verklaard en bevestigt* című, Amszterdamban a nyomtatási év feltüntetése nélkül kiadott műve szolgálhatott (Studia et acta I 60).

E kátékiadás eredeti latin szövege is megjelent Váradon ugyanebben az évben (**2452**).

Cf. **909***!; **1860, 1863, 1947(2), 2087, 2091(3), 2304(1), 2452, –, 2533,** →

Budapest *Acad* ① ① – Budapest *Nat* ②* – Cluj-Napoca *Acad* ② ② – Cluj-Napoca *Univ* ① – Târgu Mureş ①

2457A

APPLAUSUS hymenaeus, quo virum nobilem... Johannem Serpilium... sponsum cum... virgine Eva Galliana... Tobiae Galli civis ac senatoris... civitatis Caesareoforensis primarii... filia, sponsa nuptias... MDCLII celebrantem prosequuntur ex alma Leucorea fautores, frater et conterranei. Wittebergae (MDCLII) typis Johannis Röhneri, acad. typogr.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK III 1817

Lakodalmi versek latinul, magyarul és németül. – A versgyűjtemény ifj. Johann Serpilius (III.) és Eva Galli 1652-ben tartott esküvőjére készült. Ebben a vőlegény fivére, *Samuel Serpilius Caesareoforen. Hung. ad dn. sponsum* cím után hosszabb latin verset, *Sonett an die Jungfrau Braut* címen rövidebb német költeményt, majd *Szívbéli óhajtás* címmel magyar nyelvű verset intézett testvéréhez és annak mennyasszonyához. Ez az utóbbi az A_3 rektón és verzón olvasható. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Ó felséges Úristen, ez új házasokat* Rajta kívül a következő magyarországi szerzők írtak köszöntő költeményt az ifjú pár tiszteletére: *Zacharias Kalinkius Rosnaberga Lyptowien. Hungar.* latinul, *Philip Heütsch von Kirchdrauf aus Hungarn, Christoph Kleschen von Iglo aus Ungarn, Christoph Löhner von Newsohl auß Hungarn* németül.

A késmárki születésű Samuel Serpilius (1630–1661) szülővárosában, Eperjesen majd Wittenbergben tanult. 1653-tól haláláig a Szepes megyei Leibicen működött lelkipásztorként. Egyetlen magyar versének szövegkiadásában Varga Imre feltételezte, hogy az egész versgyűjteményt ő szerkesztette (RMKT XVII/9 674).

E kiadványt Szabó Károly bibliográfiájának III. kötetében írta le (RMK III 1817).

Budapest *Nat* ①

2457B

FREUDENKRÄNTZLEIN auff den hochzeitlichen Ehrentag desz... Herrn Daniel Neckel von Deütschproben ausz Nieder Vngarn... und der... Jung-

frauen Christina desz... Herrn Lucae Hämmers... cantoris bey hisieger Pfarrkirchen... Tochter... verehret und auffgesetzet von des Herrn Bräutigambs Landtsleuthen und guten freunden. Wittenbergk 1652 bey Johan Röhnern.

A^4– B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK III 1820

Lakodalmi versek latinul, magyarul és németül. – A versgyűjtemény Daniel Neckel és Christina Hämmer 1652-ben tartott esküvőjére készült. A benne szereplő egyetlen magyar vers a B_2 verzóján és a B_3 rektóján található. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *A Zygia (!) öszszeköti az oltárnál*. Szerzője: *Zaskaliczky András Arvai*. Rajta kívül a következő magyarországi szerzők köszöntötték német verssel az ifjú párt: *Johann Joseph Danielis von Schemnitz aus Nieder Vngarn – Theodorus Pinnerius n. Hung. – Joannes Schvvartz von Oedenburg auß Nieder Vngarn – Georg Schnellern aus Vngarn von Edenburg – Filipp Heutschen – Samuel Serpilius von Keysermarckt aus Vngarn – Leonhard Fabini aus Vngarn – Christoph Lang von Rust aus Vngarn – Christoph Klesch von Iglo aus Vngarn – Christoph Löhner von Neüsol aus Vngarn – Zacharias Rochser von Schemnitz aus Vngarn – Georg Vörös von Modor aus Vngarn – Johannes Heintzelius Brisna Hungarus – Georg Reyß – Casper Hain von Leütschaw auß Vngarn*. Latin költeményt írt tiszteletükre: *Joh. Gobius – Johannes Heintzelius Brisna Hungarus – Johannes Milochovvski Solnensis – Elias Sartorius Neosolio-Hungarus – Elias Ladiver Solnensis – Stephan Mitis Puchovio Pannonius – Melchior Gartner Schemnitio-Hungarus – Johannes Hadikius Trenchineo-Hungarus – Johan. Pastochius Gyb. Hungarus*.

Az Árva megyei Zászkaliczky András (?–?) Wittenbergben folytatta tanulmányait. Hazatérve Liptószentmiklóson, Puhón, Németprónán tanított, majd Hricsón volt lelkipásztor. 1674-ben Németországba menekült. 1682-ben Zsolnán, majd a Kiszuca melletti Újhelyen, később Teplicén Zay Andrásné udvarában működött mint lelkipásztor (Vö. RMKT XVII/9 674).

E kiadványt Szabó Károly bibliográfiájának III. kötetében írta le (RMK III 1820).

Budapest *Nat* ①

2458

FOLNAI Ferenc: A nemzetes es böchülletes Folnai Ferentz vás-vári és türjei praepost... vas-vármegyei feö esperes predikatzioia, mellyet praedikállot Rohonczon, Szent Iván havának 9. napjan 1653. esztendöben, midön amaz kedves hazánkban fényeskedö Haynal... groff Aurora Catharina Formontin aszszonynak... groff Botthyani Adam uram kedves házás-társának teste föl-vitettetvén... temetö hellyére, Vas-vár-megyében lévö Német vyvári kalastromban illendö pompával és böchüllettel késértetett es... most uyjonnan ki-nyomtattatott. Bécsben 1653 Cosmerovius Mátthé.

A^4–E^4 + ? = [2] + 38 + ? pag. – 4° – Init.

RMK I 867

Gyászbeszéd. – A kiadvány egyetlen, végén csonka példányban maradt fenn. A gyászbeszéddel a szerző gróf Batthyány Ádám elhunyt feleségét, Formontini Auróra Katalint búcsúztatta Rohoncon 1653. június 9-én. A halottat innen szállították Németújvárra, és temették el a rákövetkező napon a ferences kolostorban lévő családi sírboltba (vö. **2511**, **2512**, **2513**). A címlap után ... *gróf Botthyani Adam uramnak, ... Magyarország Duna innenső részeinek... végvárainak fő generálisának...* címezte keltezés nélküli ajánlását *Nagy Pál chepregi plébános*, a prédikáció közreadója. Ugyancsak ő írta az *Elöljáró beszéd a kegyes olvasóhoz* című előszót. Folnai gyászbeszéde külön cím nélkül, a bibliai textussal kezdődik. A beszéd *Propositio*ja: ... *mikeppen legyenek az Isten kezében minden rendbéli emberek, bűnösök és az igazak.* Az elhunyt néhány életrajzi adatát a szerző a prédikáció második felének szövegébe szőtte bele. A nyomtatvány az E_4 levéllel megszakad: a végéről legalább egy-két levél hiányozhat, de a csonkaság mértékét pontosan megítélni nem lehet.

Folnai Ferenc vasvári és türjei prépost, deáki apát és Vas vármegyei főesperes volt. 1665-ben az erdélyi püspöki címet nyerte el. Ez az egy műve ismert nyomtatásban. Szinnyei József tévesen Tolnay Ferencként adta meg (Szinnyei XIV 244) e munka szerzőjeként.

Nagy Pál, Batthyány Ádám udvari káplánja Szombathelyen, Folnai Ferenc házánál olvasta a gyászbeszédet, és méltónak találta a ... *helyesen, tökéletesen és minden hízelkedés kívül* írott prédikációt világosságra bocsátani. Folnai Ferenc Batthyány Ádámhoz írt leveleiből kitűnik, hogy 1653. november 22–29 között maga a szerző járt Bécsben műve kinyomatásának ellenőrzése céljából. A kész prédikációból pedig ugyancsak ő küldött 1654. január 2-án Batthyánynak 80 példányt, de még 20 vagy ennél is több példány küldésére kész volt. Kérdéses, hogy a tervezett fametszet, az elhunyt címere végülis bekerült-e a nyomtatványba (vö. Adattár 11 285–287).

Az elhunyt Formontini Auróra Katalin 21 éven keresztül volt Batthyány Ádám házastársa. 1653. április 5-én, virágvasárnap előtti szombaton, negyven éves korában halt meg. A prédikáció két fiát, Batthyány Kristófot és Pált külön is kiemeli.

Cf. –, **2511**, **2512**, **2513**

Budapest *Nat* cop. – Pápa *Ref* ③*

2459

HOFFMANN Pál: A tekentetes es nagysagos Hoffmany Pal, péczi püspök... predikatzioia, mellyet predikállot Nagy szombatban Keresztelö Szent János templomában Sz(ent) András havának 26. napián 1652. esztendöben, midön Nagyvezekeny mezejen az törökök-ellen valo harczon Kis aszszony havának 26. napián hazájokért düczöségessen egy-gyüt megh holt négy vitéz uri attiafiak el temettetnének, ugy mint: ... groff galanthai Eszterhazi Laszlo... Soprony vár-megye fö-ispánnya, ... Pápa végh-házának fö-kapitánnya..., galanthai Eszterhazi Ferencz... ö fölsége gyarmati végh-házának fö-kapitán(n)ya..., galanthai Eszterhazi Tamas, ... ö fölsége lévai végh-házának viczé-kapitán(n)ya..., galanthai Eszterhazi Gaspar, etc. es ezeknek...

örök emlekezetire... groff Nadasdi Ferencz... akarattiábul ki-nyomtattatot. [Bécz] 1653 Cosmerovius Mátthe.

[ ]^{1}, A^{2}–G^{2} = [2] + 28 pag. – 2° – Orn., init.

RMK I 868

Gyászbeszéd. – A halotti prédikációt Hoffmann Pál a nagyvezekényi csatában elesett hősök, Eszterházy László, Ferenc, Tamás és Gáspár temetésén mondta el Nagyszombatban 1652. október 26-án. A gyászbeszéd külön belső cím nélkül, bibliai textussal kezdődik, és tartalmazza az elhunytak életrajzát is, elsősorban a legmagasabb rangú Eszterházy Lászlóét. A beszéd gondolatmenetét és az idézett helyeket a margóra nyomtatott bőséges jegyzetek mutatják. A nyomtatvány végén *Ad illustrissimum dominum comitem Nadasdium...* az elhunytak nevében négy verset írt ... *addictissimum Collegium Vien. Pazmanium* és *Aliud illustrissimo domino comiti Nadasdio* címmel még egyet *Paulus Nagy*.

A prédikáció szövegkiadása Kecskeméti Gábortól: Magyar nyelvű halotti beszédek a XVII. századból. Bp. 1988, 127–154 és 393–396.

Hoffmann Pál (1617–1658) tanulmányait Bécsben, majd Rómában végezte. 1642-ben esztergomi kanonokká, 1652-ben pécsi püspökké, 1658-ban veszprémi megyéspüspökké nevezték ki. Ez az egyetlen műve ismeretes nyomtatásban.

Az Eszterházy család négy elesett tagja közül Eszterházy László Nyáry Krisztina és Eszterházy Miklós nádor fia volt. Eszterházy Ferenc a nádor Pál nevű testvérének gyermeke; Eszterházy Tamás és Gáspár pedig a nádor másik testvérének, Dánielnek voltak fiai.

A prédikációban olvasható retorikai jellegzetességekről ld. Kecskeméti 201, 204.

A nyomtatvány több mint négyszáz példányban jelent meg (Galavics Géza: Kössünk kardot az pogány ellen. Török háborúk és képzőművészet. Bp. 1986, 83).

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ③* ④ – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Debrecen *Ref* ① – Pannonhalma ①

Olim: Radvány b. Radvánszky ktárban

2460

[1] KALENDARIOM Kristus Urunk születése utan az MDCLIV. rendeltetet estendöre nagy szorgalmatossággal P y c h l e r V i d, altenburgi mátématikus apost. és imp. notáriussa által Német, Magyar és ezek szomszédságában lévö országok szolgalottyára es az Trojárol valo historiának következendö reszével együt. – [2] [Prognosztikon.] Béchben [1653] Kyrner Jakab János.

[A]^{8} B^{8} [C^{8} D$^{?}$] = [24 + ?] fol. – 8°–1 ins., orn.

Sztripszky I 2003/210 ← MKsz 1895: 338 – MKsz 1929: 220

Új-naptár és prognosztikon. – Az egyetlen ma ismert töredék csak az első jelöletlen füzetet és a „B" ív 2, 3, 6 és 7. levelét tartalmazza. A címlapon koronás magyar címer látható, amelyet két angyal tart. A naptárrész beosztása megegyezik az 1651. évre szóló bécsi kalendáriuméval (**2311**). A rektó lapokon egy hasábban *A Trójáról való históriának következendő része...* olvasható, amely folytatása az 1651–1653. évekre szóló bécsi naptárakban megjelenteknek (vö. **2311**). A hónapversek januári kezdősora: *Ez első hónapba eret ne vágass.* A hónapok közül a példány töredékessége miatt augusztus, november és december hiányzik. A naptárrészt a *Rövid tanúság az érvágásban való rendtartásról* című fejtegetés zárja. A kiadvány a többi bécsi kalendáriumhoz hasonlóan prognosztikont is tartalmazhatott.

A naptár egy töredéke Schrauf Károly ajándékaként került a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába (MKsz 1895: 338). Pukánszkyné Kádár Jolán pedig egy újabb töredéket ismertetett a Todoreszku-gyűjteményből (MKsz 1929: 220). Az Országos Széchényi Könyvtárban ma meglévő példány ez utóbbival azonos.

Cf. **1667**!

Budapest *Nat* ④*
Olim: Budapest *Nat* ④

2461

(LISTIUS László): [1] Magyar Márs avagy Mohách mezején történt veszedelemnek emlékezete. – [2] (Reges Hungariae ab anno Christi CDI. ad annum MDCLII. Ungaricis rhytmis descripti.) Béchbén 1653 Cozmerovius Máthe.

[ ]^{1}, a^{4}, A^{4}–T^{4} V^{1+1}; A^{4}–L^{4} = [10] + 154 + 80 + [7] pag. – 2° – 1 ill. calcographica, 1 ins., orn., init.

RMK I 869

Eposz és dicsőítő versek. – A címlap előtti rézmetszet a hadi dicsőséget ábrázolja: a babérkoszorúval övezett ifjú páncélos vitéz harcikocsiját szárnyas lovak húzzák, kétfejű sas kíséri, ő maga fél kézzel a koronás magyar címerre támaszkodik. Jelmondata: *Pro Deo et populo.* Felül puttók három koronát tartanak *Gloriose actorum praemia* felirattal, alul pedig a könyv címe és Moritz Lang pozsonyi rézmetsző kézjegye olvasható: MAGYIAR MARS, *M. Lang. sc. Posonii.* A nyomtatott címlapot fametszet díszíti, keretbe foglalt koronás magyar címer. *A nemes Magyarország státusihoz ajánló levél*ben a szerző, *Listius László* művét a magyarországi rendek pártfogásába ajánlja, majd *Az olvasóhoz* fordul. Az ajánlások után következik *Cladis Mohachianae pars prima* címmel a Balassi-versszakokban megírt krónikás ének 13 részben, végén *Peroratio*val. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Szép dolog a virtus, drága amethystus, magában viaskodik* A szöveghez kapcsolódó számos lapalji jegyzet ókori klasszikusok műveire és bibliai helyekre utal, a margón olvasható megjegyzések pedig a fontosabb eseményeket, gondolatokat emelik ki, ill. mitológiai magyarázatokat adnak.

A kötet második fő része a *Reges Hungariae ab anno Christi CDI. ad annum MDCLII. Ungaricis rhytmis descripti* címmel kezdődik. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Attilla fejedelem, Bendeguznak fia.* A fejedelmekről és királyokról írt magyar nyelvű versek mindegyike egy-egy lapot

tölt ki a következő sorrendben: (1): *Attilla* – (3): *Chaba et Adalarius* – (4): *Toxys* – (5): *Geyza* – (6): *S. Stephanus* – (7): *Petrus et Aba* – (8): *Andreas cum Levanta* – (9): *Andreas Almus* – (10): *Bela Primus* – (11): *Salamon* – (12): *Geyza Secundus* – (13): *S. Ladislaus* – (14): *Colomannus* – (15): *Stephanus Secundus* – (16): *Bela Secundus* – (17): *Geyza Tertius* – (18): *Stephanus Tertius* – (19): *Bela Tertius* – (20): *Emericus* – (21): *Ladislaus Secundus* – (22): *Andreas Secundus Hierosolymitanus* – (23): *Bela Quartus* – (24): *Stephanus Quartus* – (25): *Ladislaus Tertius* – (26): *Andreas Tertius* – (27): *Carolus et Venceslaus* – (28): *Otto Bavarus* – (29): *Carolus Primus* – (30): *Ludovicus Primus* – (31): *Maria rex* – (32): *Carolus Secundus* – (33): *Sigismundus* – (34): *Albertus* – (35): *Elizabetha, relicta Alberti* – (36): *Vladislaus* – (37): *Ladislaus Qvintus Posthumus* – (38): *Mathias Primus Corvinus* – (39): *Uladislaus Secundus* – (40): *Fridericus Tertius et Maximilianus Primus* – (41): *Ludovicus Secundus* – (42): *Joannes Zapolai, comes Scepusiensis* – (43): *Ferdinandus Primus* – (44): *Maximilianus Secundus* – (45): *Rudolphus Secundus* – (46): *Mathias Secundus* – (47): *Ferdinandus Secundus* – (48): *Ferdinandus Tertius* – (49): *Ferdinandus Quartus*. A királyokat dicsőítő versek után a szerző még a következő kiemelkedő magyar személyekről közöl verseket: (50): *Magyar Országnak két nevezetes gubernátori. Hunyadi János.* Kezdősora: *Serény Marstól nemzett magyarság csillaga* – (51): *Szilagy Mihály* – (52): *Schytiából kijött magyarok két kapitányi. Árpád.* Kezdősora: *Almus nemzetéből Árpád születteték* – (53): *Hak* – (54): *Gyula* – (55): *Kund* – (56): *Léél* – (58): *Verbulchus* – (58): *Urs*. Ezután a szerző két hosszabb költeménye következik: egy oktató vers *A szerencsének állhatatlanságáról* címmel, incipitmutatóra utaló kezdősora: (59): *Fegyvert s hadi eszközt mindaddig forgattam* és (72): *A Boldogságos Szűz Máriához, Magyarország patrónájához* című himnusz, kezdő sorai: *Ó te dicsőségben s Jerikó kertében*. Az utolsó dicsőítő vers (79): *A nemes Magyarország címeréhez* íródott, kezdősora: *Néppel bővelkedő s Marssal dühösködő*. A *Lajstrom, mely e könyvben lévő nevezetesb dolgoknak feltalálására igazít* csak a mohácsi veszedelemről írt krónikás énekre vonatkozik, a margón található megjegyzéseket közli ábécérendben.

Szövegkiadásai: Ürményi Józseftől: Köpcsényi és jánosházai báró Listi László költői munkái. Pest 1853. – Komáromy Andrástól: Listi László munkái. Bp. 1891. – RMKT XVII/12. 263–481, 771–794, Varga Imre. Itt olvasható Listiusnak további öt hun vezérről írott, kéziratban maradt verse, amelyet a szerző a nyomtatott kötetbe nem vett fel.

Listius (Listi, Liszti) László 1628 körül született Erdélyben, ahol apja Bethlen Gábor tanácsosa volt. A fiú Nyugat-Magyarországon, Köpcsény várában nevelkedett. 1655-ben kapott grófi címet. 1659-ben gyilkosság, gyújtogatás és méregkeverés vádjával perbe fogták, de a vádat később elejtették. Két év múlva hamis pénzverésért halálra ítélték, és 1662-ben lefejezték. Részletes életrajzát Komáromy András írta meg (Listi László élete. Bp. 1887).

A *Magyar Márs* a szerző szándéka szerint eposz kívánt lenni, de a műfaj követelményeinek több tekintetben nem felelt meg. A mű valójában Brodarics István *De conflictu Hungarorum cum Turcis ad Mohacz* című latin krónikájának (RMK III 270) versbe szedett változata. Pintér Jenő megállapítása szerint (ItK 1906: 152–171, 280–291) a szerző – kisebb betoldásokkal – híven követi forrása gondolatmenetét. Szemléletén Zrínyi *Szigeti veszedelm*ének a hatása is érződik. A második részben közölt királyversek forrásai: Zsámboky János *Reges Ungariae ab anno Christi CDI usque MDXLVII* (RMK III 557) és Baksay Ábrahám *Chronologia de regibus Hungaricis* (RMK III 559) c. műve (vö. Pintér Jenő: A bp.-i VI. ker. főreáliskola értesítője 1910/11: 3–20).

In 24 bibliothecis 38 expl. – Bratislava *Univ* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – London *BL* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – Zagreb *Univ* – etc.

2462

MALOMFALVAY Gergely: [1] Belsö-képpen indító tudomany, mellyet némely theologus doctoroknak diák irásihoz együgyü elmélkedéssel kapcholkodván, s édes nemzetének üduösséges lelki jókat kivánván az örökkevalosagnak gyürü-ébe foglaltt es magyar nyelven tizen-két elmélkedésre s meg-annyi jmádságra osztott – [2] es utóllyára az tévelygö atyafiaknak-is igaz hitet, s következendö-képpen boldog orökké-valóságot kivánuán, az jgaz hitnek némely szükséges ágozatirol egy-néhány rövid és sommás letzkével meg-jóbított Seraphim Sz(ent) Ferencz fiai közüll leg-méltatlamb[!] és kissebbik szerzetes, Malomfalvay Fr(ater) Gergely. Superiorum permissu. Béchben MDCLIII az coloniai udvarban Cosmorovius[!] Máté.

[ ]^{1}, a^{8} b^{8} c^{4}, B^{8}–M^{8}; A^{8}–C^{8} D^{7+1} = [41] + 178 [recte 176] + 57 + [5] pag. – 8° – 1 ill., 1 ill. calcogr., 1 ins., orn., init.

RMK I 870

Katolikus elmélkedések és imádságok; vallási tanítás. – A kiadvány a szerző két önálló művét tartalmazza. A címlap előtt a mennyországot és poklot ábrázoló rézmetszet látható, fölső sarkában Püski János, ill. a Ferenc-rendiek címerével. A címlap hátán Szent Bernát-idézet olvasható latinul és magyarul. Ezt követi az *Ajánló levél... Püski Jánosnak, kalocsai és bácsi érseknek, győri püspöknek...* Keltezése és aláírása: Bécs 1653. július 12 *Fr. Gregorius Malomfalvay. Az örökkévalóságról elmélkedő keresztyén olvasónak szóló elöljáró írás* után a felsőnémet ferences rendtartomány megbízottjának, *Aegidius Schieselnek* Bécsben 1653. július 7-én kelt engedélye, továbbá a Pozsonyban, *in Conventu Sacratissimae Virginis Matris Mariae Annunciatae* 1653. június 20-án kelt cenzori vélemény olvasható, melynek aláírói: *Fr. Antonius Kessy... concionator primarius* és *Fr. Augustinus Podgaychich... aa. et phil. lector ordinarius*. A bevezető részeket a Ferenc-rendiek fametszetes címere zárja. A főszöveg a cím megismétlése nélkül kezdődik, tizenkét elmélkedést foglal magában az örökkévalóságról. Mindegyikhez egy-egy imádság csatlakozik. Az elmélkedésekben olvasható versek incipitmutatóra utaló kezdőszavai: 85. lap: *Ékes tekintetem és nemes nemzetem* – 113: *Istentől áldottim s szerelmes fiaim* – 130: *Örökkévalóság, örökkévalóság!*

Önálló címlap nélkül, de újrakezdődő füzetjelzéssel és lapszámozással csatlakozik az elmélkedésekhez a második mű: *Bizonyos leckékre osztatott rövid és sommás tanulság az igaz hitnek némely szükséges ágazatiról*. Négy *leckét* tartalmaz a purgatóriumról, a szentek segítségül hívásáról, az oltáriszentségről és a gyónásról *versengő vitatás nélkül. A könyvnyomtató miatt esett fogyatkozásokról* című sajtóhibajegyzék és egy, a halált ábrázoló fametszet zárja a kiadványt.

A versek szövegkiadását ld. az incipitmutatóban.

Malomfalvay Gergely ferences szerzetes (1616–1669), lektor és hitszónok a kismartoni rendház gvárdiánja volt. 1654-ben választották meg a rend mariánus tartománya provinciálisának, majd Szlavóniába került. 1667-ben a cseh- és lengyelországi rendtartományok komisszáriusa és vizitátora lett. Kismartonban halt meg.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ① – Martin *MS* ① ①

2463

APÁCAI CSERE János: Johannis Apatzai Oratio de studio sapientiae, in qua artium et scientiarum omnium utilitas, earumq(ue) ortus et... progressus et... cultura promotioque breviter perstringitur, ob hancq(ue) causam haru(m) lingvarum necessitas probatur. Postremo modus ostenditur, quo gens Hungarica hujus sapientiae non tantum particeps fieri, sed brevi illas omnes si non superare, aequare saltem possit. Habita, cum recturam in... collegio Albensi susciperet MDCLIII mense Novembri. [Albae Juliae] (1653) [typ. principis].

A^4–F^4 = 48 pag. – 4°

RMK II 785

Pedagógiai beszéd. – Apácai Csere János e beszédét a címlap szerint 1653 novemberében tartotta, amikor rektori tisztét elfoglalta a gyulafehérvári kollégiumban. A címlevél után olvasható ajánlás vargyasi Dániel Jánosnak, az erdélyi fejedelem főudvarmesterének, a gyulafehérvári kollégium gondnokának szól. Az *Oratio*ban a mesterségek és tudományok hasznáról, keletkezéséről, a műveltség elterjedéséről értekezik a zsidó, káldeus, egyiptomi, görög, arab és latin népeknél. Hangsúlyozza ezen nyelvek ismeretének szükségességét, és javaslatot tesz az elmaradott magyar iskolarendszer megreformálására.

Magyar fordítása Orosz Lajostól: Apáczai Csere János válogatott pedagógiai művei. Bp. 1976, 118–162; Apáczai Csere János válogatott munkái II. kötet. Bukarest 1965, 5–59. – Szemelvényes fordítása: Waczulik Margit: A táguló világ magyarországi hírmondói. Bp. 1984, 443–447.

Bán Imre sokoldalúan feldolgozta Apáczai Csere János életét és munkásságát róla írott monográfiájában (Bán: Apáczai). Apáczai Csere János (1625–1659) tanulmányait Kolozsvárott majd Gyulafehérvárott végezte Johann Heinrich Bisterfeld tanítványaként. 1648 és 1653 között Franekerben és Leidenben folytatott tanulmányokat, Harderwijkben teológiai doktori címet szerzett. Csulai György református püspök hívására 1653 őszén családjával együtt visszatért Erdélybe. A gyulafehérvári akadémián a poétikai osztály tanára lett. Puritánus nézetei miatt innen 1655-ben elbocsájtották. Ezután haláláig a kolozsvári iskolát vezette. Rektori székfoglaló beszédének forrásait és stílusát Bán Imre részletesen elemezte (Bán: Apáczai 396–420).

Cf. –, →

Aiud ① – Budapest *Acad* cop. (Cluj-Napoca) – Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Acad* ① – Sibiu *Arch* ①

Articuli... regni Transylvaniae... Albae Juliae... 15 Martii anni 1653... conclusi. Gyulafehérvár 1653. – Vide **2499**

2464

BISTERFELD, Johann Heinrich: Gladii spiritvs ignei, vivi et ancipitis, seu Sriptvrae[!] sacrae divina eminentia et efficientia. Publicae non-credentium et credentium disquisitioni Spiritv Sancto dvce denuo in duabus disputationibus a Johanne-Henrico Bisterfeldio, theologiae ac philosophiae in illustri schola Albensi professore proposita. Albae Juliae MDCLIII [typ. principis].

A^4 B^2 = 12 pag. – 4°

RMK II 786 – Nagler 305

Református teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján *Johannes Henricus Bisterfeldius* előszava olvasható: *Judicioso suaeque salutis cupido lectori salutem.* A főrész szó szerint megegyezik Bisterfeld Gyulafehérvárott 1641-ben kiadott *De divina Sacrae Scripturae eminentia* című disputációjával (**1879**).

Cf. **1879**, **2366**, –, **2527(1)**

Budapest *Nat* cop. (Târgu Mureş + Sibiu) – Sibiu *Mus* ① – Târgu Mureş ① ①

2465

⟨Diplome date de principii Transilvaniei preoţilor româneşti, tipărite din porunca lui Gheorghe Rákoczy în Bălgrad (Ardeal) 1653 typ. principis⟩

⟨[ ]^4? = 4? fol. – 4°⟩

BRV I 63 – Sztripszky II 2550/108

XIX. századi adat alapján feltételezhető. – Kiváltságlevelek román papok számára román nyelven.

E nyomtatványról a bibliográfiai szakirodalomban először Veress Endre valamint Ioan Bianu és Nerva Hodoş adott hírt (Veress 23 – Veress, Andrei: Bibliografia Română-Ungară I. Bucureşti 1931, 85 – BRV I 63) Gheorghe Şincai és Timotei Cipariu munkái alapján. Şincai és Cipariu egybehangzó előadása szerint 1653-ban II. Rákóczi György parancsára összegyűjtötték és újbóli megerősítéssel kinyomtatták azokat az okleveleket, amelyeket a korábbi erdélyi fejedelmek adtak ki a román papok számára (vö. Şincai, Gheorghe: Opere II. Hronica Românilor. Tom. II. Ediţie îngrijită de Florea Fugariu. Bucureşti 1969, 348–351; 420–421 és Cipariu, Timotei: Acte şi fragmente latine româneşti... Blaj 1855, 192, 194, 206). Şincai krónikája idéz is Báthori Zsigmond 1595. június 4-én Gyulafehérvárott kelt oklevelét, és közli Báthori Gábor 1609. június 9-én kelt diplomáját, amelyet Bethlen Gábor 1614. június 25-én, I. Rákóczi György 1638. április 9-én, II. Rákóczi György pedig 1653. január 28-án megerősített. (Magyarul kiadva Szilágyi Sándor: Báthory Gábor fejedelem története. Bp. 1882, 307 és 506.)

Şincai leírása szerint a gyűjteményt 1653-ban nyomtatták Gyulafehérvárott cirill betűkkel: *Decretum Georgii junioris Rákóczi principis Transilvaniae, quod litteris cyrillianis editum fuit Albae Iuliae anno 1653 datumque Simeoni Stephano Mitropolitae Belgradiensi* (Şincai, G.: Rerum spectantium ad universam gentem Daco-Romanam seu Valachicam summaria collectio ex diversis authoribus facta a Georgio Sinkai de eadem secundum ordinem chronologicum. t. kolozsvári Akadémiai Könyvtár Kézirattára, Fond Blaj, MS. Rom nr. 453, fol. 270v–274r). Cipariu pedig úgy tudta, hogy negyedrét formátumú volt. Aurel Răduţiu a fennmaradt latin nyelvű kéziratos másolatok nyelvi elemzése alapján is arra következtetett, hogy az oklevélgyűjtemény román nyelven és cirill betűkkel jelent meg 1653-ban (Revista de istorie 1975: 889-912).

Mindezek alapján a gyűjtemény 1653. évi kinyomtatását megalapozottan lehet feltételezni. Ezt támasztja alá még az is, hogy ebben az évben jelent meg az általános erdélyi törvénygyűjtemény, az *Approbatae constitutiones* is (**2499**). (Lásd még MKsz 1994: 158–159. V. Ecsedy Judit.)

Cipariu viszont arról számol be (i. h.), hogy könyvtárában 1849-ig megvolt a kiadvány egy példánya, ezen azonban a kinyomtatás éve nem volt feltüntetve, és tartalmazta még Barcsai Ákos 1659. évi kiváltságlevelét is. Kétséges azonban, hogy ezek az 1659. évi kiváltságok valóban nyomtatva voltak-e, s ha igen, cirill betűsek voltak-e? Ebben az időben Erdélyben egyedül a fejedelmi nyomda rendelkezett cirill betűkkel, de 1659 és 1663 között nem működött. A felszerelés jelentős részét az 1659. évi tatár betörést követően Gyulafehérvárról elszállítva használatlanul őrizték Szebenben. Kétséges tehát, hogy Barcsai Ákos rövid fejedelemsége idején hozzáférhetett-e a használaton kívül helyezett cirill betűs nyomdafelszereléshez. Ezért Veress Endre azt feltételezte, hogy Cipariu példánya „nem volt valami önálló könyv, hanem az erdélyi oláh vajdák részére... kiadott... okleveleknek egyes lapokon, egyleveles nyomtatványként való alkalmi kiadása... s ha volt is köztük tényleg Barcsaitól való diploma, az nem lehetett gyulafehérvári..." (Veress 23). Ennél sokkal valószínűbb, hogy Cipariu könyvtárában az 1653. évi nyomtatványnak csupán másolata vagy olyan nyomtatott példánya volt meg, amelyet kézírással egészítettek ki az 1659. évi kiváltságlevéllel.

2466

GRATULATIO solennitati nuptiali... Adami Kys, ecclesiae Cassoviensis Vngaricae pastor(is) primar(ii) et scholae inspect(oris) vigilantissimi, sponsi et... Sophiae, viri... Ioannis Pvttenberger... filiae charissimae, sponsae facta ab amicis patriis et caeteris Borussis, anno 1653. Cassoviae (1653) typis Valentini Gevers.

[ ]² = [2] fol. – 4° – Orn., init.

Caplovic 550a

Lakodalmi versek. – A nyomtatványt Kiss Ádám kassai magyar evangélikus lelkipásztor és Sophia Puttenberger 1653-ban tartott esküvőjére készítették hazai és porosz barátaik. A címlevél hátán kezdődő főrészben a következő szerzők köszöntötték az ünnepelteket: (1) *H. E. B.* – (2) *M. Georg. Neufeld Dan. Bor.* – (3) *I. S. Fragopolitanus* – (4) *Michael Titius Borussus* – (5) *Georgius Wernerus Regiom. Borussus.*

E nyomtatványt először Ján Čaplovič ismertette (550a).

Valentin Gevers kassai könyvkötő 1653-ban vette át használatra a városi tanácstól a kassai tipográfiát, amelyet 1655-ig, valószínűleg haláláig vezetett.

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

2467

»[1-2] ÚJ ÉS O kalendariom Christus Vrunk születése után való 1654. esztendöre: Magyar-Országra, s Erdélyre és más környül-való helyekre alkalmaztatott N e u b a r t h C h r i s t o p h theologus és astronomus által. Cassan [1653] Gevers Balint. 16°«

RMK I 885 – Čaplovič 551

Naptár és prognosztikon. – A kiadvány töredékes példányát Szabó Károly a betléri Nádasdy-könyvtárból írta le, a terjedelem megjelölése nélkül (RMK I 885). Ján Čaplovič (551) egy pozsonyi töredékre hivatkozott (Bratislava MS) megjelöléssel, de szintén terjedelem nélkül, ezért kétséges, hogy látta-e a kiadványt. Ma példány nem található. Lehetséges, hogy Szabó Károly és Čaplovič által említett töredék azonos volt.

Valentin Gevers első saját nyomtatású naptára az 1654. évre szól. A korábbi naptárak, amelyeket még mint könyvkötő ajándékozott a kassai városi tanácsnak, nem kassai nyomtatványok (MKsz 1889: 223–234, Kemény Lajos).

Cf. **1675**!

Olim: Betlér, Nádasdy-könyvtár – Bratislava MS

2468

VÁCZI P. András [transl.]: A' Mi-atyánknak avagy minden-napi imádsággal való élésnek állatása és meg-óltalmazása e mostani idöbéli tanitóknak ellenvetések ellen, melly idegen nyelvböl magyarrá fordittatott és néhol valamennyire meg-bövétvén közönségesbé tétettetett Daneus Racai által, Theodulus Anaxius által. [Kassa] 1653 die 1. Novembris [Gevers].

A^8–F^8 G^4 = 103 pag. – 8° – Orn.

RMK I 871 – Čaplovič 552

Református vitairat. – A címlapon és a címlap hátán bibliai idézetek olvashatók. A mű rögtön a főrésszel kezdődik: *A Miatyánkkal való élés állattatik és megoltalmaztatik*. A nyomtatványt *A keresztyén olvasókhoz* intézett utószó zárja.

A címlapon olvasható anagramma *Daneus Racai* a szerző „Váci András" nevét rejti. A Theodulus Anaxius név – szó szerinti jelentése Isten méltatlan szolgája – Theodulus coelesyriai (leithani) presbiterre utal (†494), aki *Consonantia divinae Scripturae* című művében a szertartások (coeremonia) vitás kérdéseivel foglalkozott.

Váczi P. András (1619 körül – 1680 után) itthon Debrecenben és Sárospatakon, majd az 1650-es évek második felében Franekerben, Deventerben, Leidenben, Utrechtben, Groningenben és Angliában is tanult. Hazatérve 1648-tól tanár Sárospatakon, 1650-től haláláig lelkész Szepsiben. Munkájában a puritánus prédikátorok törekvését támadja, akik szerint a Miatyánk gyakori elmondása nem szükséges és főként nem hasznos, hasznosabb a saját szavainkkal való imádkozás. Ezért önállóságra kell törekedni a magánáhítatokban és az istentiszteleti liturgiában is, szemben a fennálló gyakorlattal, amely szerint többször is elhangzik a Miatyánk az istentisztelet során. A főrész a puritánok tizenkét *ellenvetését* tárgyalja. Külön figyelmet érdemel a *Mindezekre közönséges felelet* (15–28. p.) című rész, amely a *francia, s a mi magyar nótánkra formáltatott* (24 p.) zsoltárok között tesz összehasonlítást.

Az utószóból kiderül, hogy Váczi munkája fordítás, de az eredeti művet némileg kibővítette és a magyar viszonyokhoz alkalmazta. Tolnai Dali János következő évi felelete *A Miatyánk felől igaz értelmű tanítóknak mentsége* (**2550**), megnevezi az eredeti munka szerzőjét, kiadási helyét és évét: Espagne, Jean d: *L'usage de l'oraison dominicale maintenu contre les objections des innovateurs de ce tems*. Londres 1646 című műve. Váczi viszontválasza a *Replica* (**2524**) még 1654-ben megjelent Kassán. A vitát részletesen ismertette Zoványi Jenő (Puritánus mozgalmak a magyar református egyházban. Bp. 1911, 287–300).

E kiadvány, amint azt betűtípusai egyértelműen bizonyítják, a kassai nyomda terméke (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Cf. –, **2524**, **2550**

Budapest *Acad* ② – Budapest *Univ* ①

2469

ALAUDA, Josephus: In solemnitatem nuptiarum, quas... Marcvs Horvath Stansith de Gradecz etc. sponsus et... Sophia Mariassi de Marcusfalva etc. sponsa, ... comitatus Scepusien(sis) non postremorum luminum et columinum... Balthasaris Horvath Stansith de Gradecz, haereditarii in Neer, Svabotz... filius... et Johannis Mariassi de Marcusfalva ibidem et in Batisfalva... haereditarii... filia... MDCLIII mens(e) Febr(uarii) die 9. celebrare constituerunt, carmen hoc ad contestandam observantiam... adaptare et offerre voluit Josephus Alauda in... civitate Leutschovien(si) judicii juratus assessor. [Leutschoviae] (1653) [Brewer.]

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 787 – Čaplovič 992

Lakodalmi vers. – A nyomtatvány Horváth Márk és Máriássy Zsófia 1653. február 9-én tartott esküvőjére készült. Alauda köszöntő költeménye a címlevél után külön cím nélkül következik.

Josephus Alauda (1610 k.–1664) 1628–29-ben Wittenbergben folytatott tanulmányait követően szülővárosában, Lőcsén lett iskolai konrektor és a Thököly grófok (István és Zsigmond) nevelője. 1641-től tanácsos, 1655 és 1660 között pedig bíró volt ugyanitt (vö. Hain Gáspár Lőcsei krónikája. Lőcse 1910–1913, 379, 260 etc.).

A nyomtatási hely nélkül megjelent kiadvány a betűtípusok és díszek alapján a lőcsei műhelyben készült (Pavercsik Ilona megállapítása).

Budapest *Univ* ①

2470

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1654. Leutschau 1653 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

2471

EPITHALAMIA in nuptias secundas... Sigismvndi Moes h(oc) n(omine) 2di... civit(atis) Caesareof(orensis) civis primarij cum... Anna... Stephani Schmitz, civis quondam Varaliens(is) primarij relicta vidua anno 1653 die 23. Febr(uarii) celebrantis, contexta ac oblata ab alumnis scholae Caesareofor(ensis). (Leutschoviae 1653) e typographo[!] Breveriano.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

OSzKÉvk 1960: 182–183 – Čaplovič 994

Lakodalmi versek. – A nyomtatványt Sigismundus Moes késmárki patriciusnak és Stephanus Schmitz szepesváraljai polgár özvegyének, Annának 1653. február 23-án tartott menyegzője alkalmából készítették a késmárki iskola tanulói. A címlevél hátán Aurelius Augustinus és Aristoteles-idézet olvasható. A főrészben a következő szerzők köszöntötték az ifjú párt: (1) *Johann Conradi Trans., cantor schol. Caesareof.* – (2) *Georg. Ratai, 4tae class. aud. Sil.* – (3) *Balthasar Wybierski Siles.* – (4) *Martinus Colatius Cr. Siles.* – (5) *Isaacus Göts Schem.* – (6) *Michael Guhr Caesareoforens.* – (7) *Georg. Gretcovius Siles.* – (8) *Adamus Brestovinus, Siles.* A nyomtatványt aláírás nélküli német nyelvű *Ratsel von den Hochzeitsleuten* zárja.

E kiadvány egyetlen példányát Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1960: 182–183). Az ő leírását vette át Ján Caplovič (994).

Budapest *Nat* ①

2472

[HELTAI Gáspár]: Poncianvs tsaszar historiaia mikeppen az ö fianak Dioclecianusnak hét bölts és tudós mestereket fogada, kik azt tanitanák az hét nemes tudományokra. ... Lötsen 1653 Brever Lörintz.

A^4–O^4 = [56] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 872 – Čaplovič 997

Regényes elbeszélések. – A kiadás előszava, az elbeszéles szövege és beosztása megegyezik az 1633-i kiadásával (**1571**). Az utolsó levél rektóján lévő vers kezdősora: *Az asszonyok tudom haragusznak*.

Újabb szemelvényes szövegkiadása: az 1573. évi bécsi editio alapján: Magyar elbeszélők 16–18. század. Válogatta Gyenis Vilmos és S. Sárdi Margit. Bp. 1986, 7–39, 1057–1059.

Cf. **314***!; **1571**; –, →

Budapest Nat cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Univ* ②* – Târgu Mureş ①

2473

HEYDEN, Sebald: Formulae puerilium colloqviorum Germanico-Latinorum pro primis tyronibus scholae Norinbergicae per Sebaldum Heiden, eorundem praeceptorem conscriptae, nunc denuo addito idiomate Hungarico in lucem editae... Leutschoviae MDCLIII typis Laurentij Breveri.

A^8–D^8 = [32] fol. – 8° – Orn.

RMK II 788 – Čaplovič 995 – Dézsi: Suppl 80

Latin beszédgyakorlatok német és magyar értelmezéssel. – A címlapon Sebald Heyden verse *Ad nasutum lectorem*. A főrész 27 fejezetben különböző alkalmakra két-két tanuló beszélgetését tartalmazza. A kötetet latin, német és magyar nyelvű *Nomenclatura de homine et omnibus partibus ejus exterioribus et interioribus* zárja.

A főrész a beszédgyűjtemény korábbi magyar nyelvű kiadásai közül az 1527-i (**8**) és 1531-i (**11**) krakkói kiadások tartalmával és beosztásával mutat rokonságot, de mind a német, mind a Sylvester János-féle magyar szövegben jelentős változtatások figyelhetők meg a korabeli nyelvállapotnak megfelelően. Közülük néhányra Dézsi Lajos is felhívta a figyelmet (ItK 1897: 67). A változtatások nem egyeznek az 1638. évi nürnbergi kiadással (**1738**).

Cf. 8!; **1626**; **1738**, –, **2583**, –•

Budapest *Nat* ①

2474

[1] PRACTICA arithmetica, azaz számvetö tabla, mellyben minden-fele adásról és vételröl való bizonyos számoknak summáját hamar és készen fel-találhatni. A Pythagoras tablajabol, (kit más névei Olasz practicának is hinak) számláltatott és irattatott. – [2] Nyereség osztó tabla, mellyben az egy társaságban lévö kereskedö avagy osztozó személyek közöt kinek kinek az nyereségböl való illendö részét hamar meg-vethetni és számlálhatni. Lötsen 1653 Brever Lörintz.

A^{6}–T^{6} V^{5+1} = [119] fol. – 12° – Orn.

Sztripszky I 2004/210[recte 211] ← MKsz 1882: 85 – Čaplovič 993

Szorzó- és kamatszámító táblák. – E nyomtatvány tartalma és beosztása megegyezik a korábbi lőcsei kiadással (**2183**), de attól eltérően a 100 és 1000 között levő kerek százas számok szorzatait is megadja.

A mű szerzője Julius Caesar Patavinus 1600 körül élt filozófus és matematikus volt.

E kiadást először Szabó Károly írta le 1882-ben már bibliográfiája megjelenése után (MKsz 1882: 85).

Cf. **1063**!*; **2183**, –, **2506**, →

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ② – Martin *MS* ②*

2475

[RÁKOSI András:] Tvkör, melly az aszszonyoknak görög Simonides irasabol az Caea szigetében lakó aszszonyokról irattatott 1627. esztendöben [Lőcse] (1653) [Brewer].

A^{4} B^{4} = [8] fol. – 4° – Init.

ItK 1984: 470–480 – Čaplovič 2582a

Oktató vers az asszonyokról. – A külön címlap nélkül készült nyomtatvány a vers címének közlése után nyolc versszak terjedelmű bevezetővel kezdődik. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Nemes ifjúságnak ékes virágának...* Ezután tíz részben jellemzi a szerző Simonides alapján az asszonyok természetét. Ezek latin címe a következő: 1: *Primum genus mulierum ex setosa sue* – 2: *Secundum ex vulpe silvestri* – 3: *Tertium ex cane rabiosa* – 4: *Quartum ex terra jacenti* – 5: *Quintum ex mari instabili* – 6: *Sextum ex asino pigro* – 7: *Septimum ex maligna mustella* – 8: *Octavum ex equulo phalerato* – 9: *Nonum ex simia turpi* – 10: *Decimum ex ape benedicta*. Végül *Epidosis* közli a vers íratásának körülményeit: *Ezerhatszáz felett, hogy folyna huszonhét, áldozó szép hetében, ez nagy bölcs íráson, Homoron szent Pálon álmélkodván szívemben*. A nyomtatványt *Ad livorem* című latin vers zárja. Végül kolofon áll a következő szöveggel: *Nyomtattatott 1653. esztendőben.*

Szövegkiadás: 1–74. versszak az 1733. évi budai kiadás alapján: RMKT XVII/8 299–305, 586–588. A 75–110. versszak e kiadás alapján: ItK 1984: 474–477.

E mű jelenleg ismert legkorábbi kiadását Borsa Gedeon írta le először (ItK 1984: 470–480). Megállapította, hogy a lőcsei Brewer-nyomda terméke. Összevetette a későbbi, 1702. évi bártfai, ill. az 1733. évi budai kiadással. Feltételezte, hogy ennek a katolikusellenes asszonycsúfoló éneknek a szerzője az a Rákosi András lehetett, aki 1613-ban Homoródszentpálon a Kornis család birtokán írta a későbbi, 1638-ban napvilágot látott *Szép história egy pharisaeus és egy publicánusnak imádságáról* című bibliai történetét (**1726**). A *Tükör* című írását a Kr.e. VII. sz. második felében élt amargoszi (és nem keosi, mint a címből következne) Simonides költeménye alapján készítette az eredeti szöveg teljes átköltésével, kibővítésével és magyar körülményekre való alkalmazásával (vö. RMKT XVII/8 586–588).

Cf. –, →

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

2476

SARTORIUS, Johann: Letzter Ehren-dienst dem... Herrn Samuel Dürnern, gewesenem... Seelen-Hirten der deutschen Gemeine in der königlichen Frey-Stad Eperies in Ober-Vngern geleistet den 19. Augusti des 1653sten Jahres... bey ansehnlicher... Versamlung durch Johannem Sartorium Eperiensem, Dienern am Wort Gottes daselbsten. Jetzo aber auff sehnliches Begehren der hinterlassenen... Fraw Witwen zum Druck verfertiget... Leutschaw (1653) [Brewer].

A^4–D^4, [ ]^2 = [18] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 789 – Caplovič 998

Német nyelvű gyászbeszéd latin nyelvű gyászversekkel. – A címlapon bibliai idézet. A címlap hátán a szerző ajánlása *Denen... Herren... Richter und Rat der königlichen freien Stadt Eperies, auch denen... Herren Vormünden und erwahlten christlichen Gemeine* szól. A *Dedicationschrift* az elhunyt Samuel Dürner, az eperjesi német evangélikus gyülekezet első papjának végrendeletéből is közöl részleteket. Az *Im Namen Jesu!* címmel kezdődő prédikációt Joannes Sartorius evangélikus másodpap mondta el Dürner temetésén, 1653. augusztus 19-én. Bibliai textus helyett a *Herzlich tut mich verlangen* kezdetű halotti ének első versszakát magyarázza a prédikációban. Maga a gyászbeszéd is tartalmaz további verses részeket. A *Personalia* az elhunyt részletes életrajzát adja. A prédikációt német (*Klag- und Trostschrift Petri Eisenberges über den unverhofften tödlichen Hingang seines lieben Seelsorgers*) és latin nyelvű versek zárják, szerzőik: *Martinus Wagner, superintend. et pastor Bartph. – Martinus Madarasz, p. Ungar. ecclesiae Eper. – Johannes Seredi – Johannes Matthaeides jun., n. t. Eper. rector – Georg Curiani C. – Wenceslaus Johannides – Affinis L. F. C.*

Az eperjesi származású Johann Sartorius tanulmányait Besztercebányán, Thornban és Königsbergben végezte. Hazatérve Eperjesen lett rektor, 1649-től másodpap, 1662-től elsőpap. Része volt az itteni iskola kollégiummá fejlesztésében. Az 1673-as száműzetés után Wittenbergben volt lelkész.

Budapest *Nat* ③* – Prešov *Ev* ①

2477

[1] [TRANOVSKÝ, Jiřík: Písně duchovní... vydané od kněze Jiříka Tranovského...] [2] (Kratke modlitby, s Swateho Pisma wybrane a na każdy den vžytečné k vžywanij: tolikež y spowednj a přiwelebne swatostj modlitby přidane. W Lewoči 1653 Wawřinec Brewer)

[A⁸] B⁸–V⁸ W⁸ X⁸–Z⁸, Aa⁸–Vv⁸ Ww⁸ Xx⁸–Zz⁸, Aaa⁸–Eee⁸ = [28] + 753 + [19] + 47 + [1] pag. – 8° – ♪, orn., init.

Knihopis 16.305, – Knihopis 5832 - Čaplovič 999

Evangélikus énekeskönyv biblikus cseh nyelven. – Az énekeskönyv negyedik kiadása. A kollációnál figyelembe vett példányok (Bratislava *Acad*, Praha *Nat)* a „B" füzet második levelével kezdődnek. A részletes leíráshoz használt turócszentmártoni példány alapján – amely a „C" füzet elejétől maradt fenn – megállapítható, hogy a főrész tartalma és beosztása megegyezik az 1639. évi lőcsei kiadással (**1780**). A III. részt *Appendix* követi, amelyben különféle alkalmakra szóló énekek találhatók. Ezután *Přídavek zialmüv Starého y Nového zákona* (Az Ó- és Újszövetség zsoltárainak toldaléka) következik, majd a *Versíkové, kteríž se místy pred čítáním collect užívají* (Versikék, amelyeket helyenként a collecták olvasása előtt használnak). Az Aaa7b levéltől a „Bbb" füzet végéig tart a *Registrík na písně kancyonálu tohoto*, az egész énekeskönyv betűrendes mutatója. A Knihopis (16.305 és Čaplovič 999) szerint az olmützi példányban ezt követi önálló címlappal és Čaplovič szerint folytatólagos füzetjelzéssel a *Kratke modlitby* (Rövid imádságok) című rész, ennek végén a 47. lapon *Registrum aneb poznamenánj pořádne všech modliteb v této knižce* (Az ebben a könyvben található összes imádság regisztruma avagy mutatója). A Knihopis a függeléket önállóan is leírta (5832).

Cf. **1655, 1780, 2195**, –, →

Bratislava *Acad* ② – Budapest *Nat* cop. (Martin) – Martin *MS* ③ –Praha *Nat* ②

2478

[1] UJ ÉS O kaleldariom[!] ez Christus születése után nagyon fenyegetö 1654., mellybe á havak, hetek es innepek, planéták járási, aspectusok és idöknek folyási, Napnak es ejnek hoszsza, Nap fel-támadása és le-nyugovása meg-található, melly mostanra irattatott N e u b a r t h C h r i-

s t o p h, theologus és astrologus által. – [2] (Astrologiai visgálás az mi Iovözitönknek[!] születése után való 1654. mellyben az fö aspectusoknak, és a... Napnak fogyatkozásit, folyásit... meg-magyaráz es nagy szorgalmatossággal le-ir N e u b a r t h C h r i s t o p h theologus és astronomus.) Lötsén [1653] Brever Lörintz.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – Orn.

MKsz 1929: 220 – Čaplovič 996

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A naptárrész beosztása megegyezik az 1651. évre szóló lőcsei naptáréval (**2333**). A hónapversek januári incipitje: *Orvoslani most jó*. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Első rész. A 4 különböző kántorokról és természet szerént való közönséges esetekről I. A télről – II. A tavaszról – III. A nyárról – IV. Az őszről – Második rész. A betegségekről – Harmadik rész. Ez esztendőben lévő eklipszisekről, de kiváltképpen a nagy látható napbéli sötétségről és jelenésről – Negyedik és utolsó rész. A hadi dolgokról és más természet szerint való esetekről.* A *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék után a *Magyar krónika a magyar nemzetnek emlékezetes viselt dolgairól* zárja a kiadványt. A krónika az 1653. év eseményeivel fejeződik be, és az 1652. augusztus 26-án kelt bejegyzést helyreigazítással együtt közli (vö. **2420**).

Cf. **1650**!

Budapest *Nat* ①

2479

HONORI illvstrissimi ac reverendissimi principis Georgii Lippay, archiepiscopi Strigoniensis, locique eiusdem comitis perpetui... cvm primum lapidem Basilicae Divi Francisci Xaverii, ... Jndiarum apostoli in... Trenschiniensi civitate poneret idem... princeps, collegium Societatis Jesu ibidem debitae observantiae ergo dabat in scenam. Tyrnaviae MDCLIII typis Academicis, per Philippum Jacobum Mayr.

$[\ ]^2$ = [2] fol. – 4° – Orn.

Sztripszky II 2561/109 ← MKsz 1895: 341 – Čaplovič 1958

Iskoladráma programja. – A darabot a trencséni jezsuita kollégium tanulói 1653-ban mutatták be abból az alkalomból, hogy Lippay György esztergomi érsek elhelyezte a Xavéri Szent Ferenc tiszteletére építendő trencséni templom alapkövét. A dráma *Prolusio*-ból és VII *Introductio*-ból áll, amely Xavéri Szent Ferenc példájával az isteni gondviselés munkálását mutatja be az igaz hit megerősítése érdekében.

1653-ban Trencsénben Viszocsáni István volt a *poeta* (Lukács: Catalogi personarum III 363). Minden valószínűség szerint ő tekinthető e darab szerzőjének. A trencséni templomot

1653 és 1657 között építették a jezsuiták, amely a jezsuita rend feloszlatását követően 1776-tól a piaristáké lett (vö. Suopis pamiatok na Slovensku III. Bratislava 1969, 307).

Budapest *Nat* cop. – Wien *Nat* ①

2480

WOLPHIUS, Joannes: Hvngaria, alias Pannonia perorata panegyrice, proponens palatinatvm, praesidia, politias, populumque Hungaricum, praecipue Posoniensem ita artificiose, ut omnes dictiones totius orationis ab una tantum litera P. incipiant... judici, consulibus... totique communitati... civitatis Soproniensis... strenae loco novi anni MDCLIV... consecrata a Joanne Wolphio, p[oeta] l[aurea] c[oronato]. Tyrnaviae [1653] typis Academicis. – [Viennae MDCLII Cosmerovius]

$A_1 + A_{2-4}$ B^4 C^2 = [1+9] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 809 – Čaplovič 1959

Dicsőítő beszéd. – E nyomtatvány az 1652-ben Bécsben, Cosmerovius nyomdájában kiadott *Pannonia perorata panegyrice* című, IV. Ferdinándnak ajánlott mű (RMK III 6316) címlapkiadása. Miként V. Ecsedy Judit a korábbi szakirodalomtól eltérően (RMK II 809, Čaplovič 1959) megállapította, csak a címlapja készült a nagyszombati nyomdában, a könyv törzse megegyezik az említett bécsi nyomtatványéval (MKsz 1996: 371–372. Vö. RMK III 6316 és RMK III 7634).

A beszéd minden egyes szava „P" betűvel kezdődik. Wolphius először Pannoniáról, majd Pozsony városáról értekezik. Szól Pannonia bőségéről, felsorolja legfőbb méltóságait. Név szerint dicsőíti mecénását Pálffy Pál nádor, pozsonyi főispánt. Hasonlóképpen lelkesen írja le Pozsonyt is, de elutasítóan szól az országot elárasztó idegenekről és rossz szokásaikról. A nyomtatványt *Pegasus poeticus prosopopoeicus* címen disztichonokból álló latin vers zárja. Ennek is minden szava „P" betűvel kezdődik.

Kérdéses, hogy a szerző azonos-e azzal a Joannes Wolphiusszal, aki előbb Vízkeleten volt evangélikus lelkész, majd 1625-ben rektor Kassán, ahol több művét is kinyomtattatta (**1338**, **1339**, **1365**). Az azonosításnak ellene mond a korábbi munkáinak megjelentetéséhez képest a nagy időkülönbség, mégis valószínűnek látszik, mivel Wolphius ebből a kiadványából és más Nagyszombatban megjelent munkájából is küldött tiszteletpéldányt a kassai elöljáróknak (**2481**).

Feltételezhető, hogy a címlevelet azért nyomtatták ki újra Nagyszombatban, hogy a szerző a még megmaradt példányokat új ajánlással ellátva hozhassa forgalomba. A nyomtatvány Nagyszombatban utánnyomtatott címlapjának két változata ismeretes. A Szabó Károly által leírt (RMK II 809) és fent idézett cím szerint Wolphius művének címzettjei a soproni elöljárók voltak („A" variáns). A címlap másik változatán viszont *Danieli Eszterhazy de Galanta equiti aurato, ... consiliario...* címzett ajánlás olvasható („B" variáns).

Szabó Károly a címben található 1654. évszám alapján erre az évre tette e nyomtatvány megjelenését (RMK II 809), Ján Čaplovič szerint már 1653 végére elkészült (Čaplovič 1959).

Fennmaradt ugyanis Joannes Wolphius 1653. december 20-án Csejtén kelt levele, amelyben megküldte e művének egy példányát Kassa város vezetőinek is (MKsz 1888: 249, Kemény Lajos). Elképzelhető, hogy Wolphius Kassára olyan példányt küldött, amelynek címlapján a kassai városi vezetőknek szóló ajánlás szerepelt. Ez a harmadik változat azonban csak feltételezés, ebből példány nem ismeretes.

Budapest *Nat* ②* („A") – Martin *MS* ① („B") – Pannonhalma ②

2481

⟨Wolphius, Joannes: Oratio Dominica nunc in lingvis ultra quinquaginta typis exornata. Tyrnaviae? 1653 typ. Academicis.⟩

Caplovič 1960 ← MKsz 1888: 249

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Több nyelvű Miatyánk.

E ma már ismeretlen nyomtatvány emlékét összeállítójának, Joannes Wolphiusnak Csejtéről a kassai tanácshoz intézett, 1653. december 20-án kelt levele őrizte meg (MKSz 1888: 249). E levél kíséretében a következő két művét küldte meg Kassára: *descriptionem Hungariae artificiosam et orationem dominicam, quam ante aliquot annos in lingvis vigintiquinque expresseram, nunc in lingvis ultra quinquaginta typis exornatam*. Közülük az első mű példányból is ismeretes. *Hungaria, alias Pannonia* címmel 1652-ben Bécsben jelent meg (RMK III 6316), 1653-ban pedig Nagyszombatban készült hozzá új címlap (**2480**). Az idézett levélből megalapozottan lehet következtetni a több, mint ötvennyelvű, köztük minden bizonnyal magyar nyelvű Miatyánkot is tartalmazó kiadvány 1653. évi kiadására. Példány hiányában azonban nem dönthető el, hogy Bécsben, Nagyszombatban vagy másutt nyomták-e.

A levél szerint néhány évvel korábban kinyomtatott huszonöt nyelvű Miatyánk Caplovič szerint a XVII. század első felének végén jelenhetett meg Pozsonyban, Trencsénben, Nagyszombatban, esetleg Kassán (2581). Megjelenéséhez Wolphius idézett levele alapján nem fér kétség. Kérdéses azonban, hogy volt-e benne magyar nyelvű rész, bizonytalan a kinyomtatás ideje, nyomtatási helyként pedig elsősorban külföldi, főként bécsi nyomdák jöhetnek számításba.

2482

[COMENIUS, Joannes Amos]: Animae sanctae aeterna regna cum triumpho ingredientis beatum satellitium, operum bonorum exercitus. Ad... Lavrentivm de Geer Amsterdamensem chari genitoris sui, ... Ludovici de Geer senioris obitum... pie lugentem. Patakini Hungarorum MDCLIII typis principis Transylvaniae, Georgius Renius.

A^4 B^3 = [7] lev. – 4°

RMK II 790

Gyászbeszéd. – A címlevél hátlapján bibliai idézet olvasható. *Nobilissime vir, Laurenti de Geer et vos, reliqua inclyti patris inclyta propago* megszólítással kezdődik Joannes Amos Comenius gyászbeszéde, amelyet nevének feltüntetése nélkül Magyarországon adott ki jótevőjének, Ludovicus de Geernek 1652 júniusában bekövetkezett halála alkalmából. 16 pontban méltatja pártfogója erényeit: elsősorban a nagylelkűséget és az adakozást. Külön kiemelte a cseh exulánsoknak nyújtott segítségét.

Szövegkiadása: ODO 1957, pars III, col. 1051–1063. Ezt a változatot a de Geer-ház rövid genealógiája egészíti ki *Genealogicum* címen, amely a Patakon kiadott eredeti szöveg ma fennmaradt példányaiban nem található.

E név nélkül megjelent gyászbeszédről tartalma alapján Szilágyi Sándor állapította meg, hogy szerzője Comenius (MKsz 1886: 18). Ludovicus de Geer holland patrícius 1642 és 1648 között segítette őt pánszofiában és didaktikában folytatott tanulmányaiban és művei megjelentetésében. A gyászbeszédben említett erények sorrendje alapján e művet Otokar Chlup Joannes Ludovicus Vives *Satellitium animi, sive symbola principum institutioni potissimum destinata* (Lugduni 1544) című, több kiadást megért művével rokonította (ODO 1957, III 135).

Bratislava *Acad* ① – Budapest *Nat* ②*

Comenius, Joannes Amos: Leges bene ordinatae scholae. Patakini 1653. = **Appendix 209**

2483

⟨Comenius, Joannes Amos: Praecepta morum in usum juventutis collecta anno 1653. Patakini 1653 typ. principis. 8°⟩

MKsz 1928: 90

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Erkölcsi oktatás.

E példányból ma már ismeretlen nyomtatványra maga Joannes Amos Comenius több helyen utalt. Így pl. 1654-ben elmondott *Oratio valedictoriá*-jában (**2547** 115. pag.) az erkölcs csiszolása érdekében kiadott művei között szerepel: *libellus anno superiore (sub titulo Praecepta morum) typis exscriptus*. 1661. december 10-én Montanushoz írott levelében a *Praecepta* ezen kiadásának nyolcadrét alakjára is utalt (*Scriptorum catalogus, qui vulgo dicitur Epistula ad Montanum*. Amszterdam 1662 = Comenius: Opera omnia I. Praha 1996. 28). Harsányi István ezért joggal feltételezte, hogy e nyomtatvány 1653-ban valóban megjelent Patakon (MKsz 1928: 90).

Címe és tartalma Comenius pedagógiai munkáinak gyűjteményes kiadása alapján (Amszterdam 1657 = RMK III 6357) rekonstruálható. 16 fejezetben, pontokba szedve sorolta fel az ifjúság mindennapi életére vonatkozó szabályokat.

Szövegkiadása: VSJAK IX 71–84 – ODO 1957, p. III. col. 776–783 és tom. III. 119–120. – Magyar fordítása Kováts Gyulától: Comenius Magyarországon. 285–295.

Cf. –, →

2484

[COMENIUS, Joannes Amos]: Vestibuli et Januae linguarum lvcidarivm, hoc est nomenclatura rerum ad autopsiam deducta. [Patakini] MDCLIII [typ. principis].

A^8 = 16 pag. – 8° – 1 ins., mult. ill., orn.

J. A. Comenius. Die Ausgaben des Orbis sensualium pictus. Eine Bibliographie. Bearbeitet von dr. Kurt Pilz. Nürnberg 1967, 72–76.

Illusztrált iskolai enciklopédia próbanyomata. – E nyomtatvány Joannes Amos Comenius 1658-ban Nürnbergben megjelent nagy hatású *Orbis pictus*ának próbanyomata. A címlapot fametszet díszíti Comenius szokásos jelmondatával. A címlevél hátlapján két bibliai idézet áll. Comenius *Lectoribus s.* című előszava jelentéktelen változtatásoktól eltekintve azonos az *Orbis pictus* említett kiadása előtt olvashatóval. Az előszót követően egy *In-vi-ta-ti-o* feliratú metszet vezeti be tanító és tanítvány rövid, tíz pontból álló beszélgetését. Ezután *Alphabeta vivum, vocale, pictum* címmel szimbolikus ábécé olvasható, amely a betűket egy-egy állat rajzával és hangjának jelölésével szemlélteti. A főrész négy fogalmat magyaráz *I. De-us, II. Mundus, III. Coe-lum, IV. Ig-nis*. Sorrendjük megegyezik Comenius tankönyveinek (Vestibulum, Janua) beosztásával. Ezeket a címet szemléltető kép és magyarázat követi. Minthogy a 16. lap alján őrszó nem található, valószínűnek látszik, hogy a próbanyomat terjedelme csupán egyetlen ív volt.

Hasonmás kiadás: Acta Comeniana XVI. 1957, I 35–42, George Henry Turnbull tanulmányával – Bakos József: A Vestibuli et Januae Lucidarium pataki kiadásának újabban felfedezett töredékeiről. Az Egri Tanárképző Főiskola Füzetei 450. Eger 1966, 523–528.

Szövegkiadás: Comenii Opera omnia 17. Edidit Jaromír Červenka. Praha 1970, 34–52, 272–278.

Ez a próbanyomat újabb bizonyítéka annak, hogy az *Orbis pictus* latin szövegét Comenius már magyarországi tartózkodása alatt elkészítette. Előszavában elmondja, hogy könyvében a legfontosabb alapismeretek szemléltetésére törekedett, ezáltal akarta megkönnyíteni az olvasás, a latin és az anyanyelv elsajátítását. A *Lucidarium* Comenius életművében való elhelyezésével és jelentőségével, a képeknek és a szövegnek az *Orbis pictus*-szal való összehasonlításával George Henry Turnbull foglalkozott (i.m.). E nyomtatási helyének feltüntetése nélkül megjelent kiadványt sárospataki nyomtatványnak tartotta. Később Helmut Rosenfeld tévesen a nürnbergi Michael Endter munkájának ítélte és feltételezte, hogy a címlapon látható MDCLIII évszám a kézirat elkészültének idejét jelenti, s a kinyomtatásra 1657-ben került sor (Archiv für Geschichte des Buchwesens 1964: 877–898).

A betűtípusok alapján azonban egyértelműen bizonyítható, hogy a *Lucidarium* a sárospataki nyomdában készült (V. Ecsedy Judit megállapítása). A sárospataki nyomdász, Georgius Renius már korábban is próbálkozott Comenius tankönyveinek szemléletessé tételével. Így például három anatómiai metszettel illusztrálta már az *Eruditionis scholasticae pars II. Janua* című 1652-ben ugyancsak Sárospatakon megjelentetett munkát is (**2430**). A teljes és így igényes *Orbis pictus* kinyomtatására azonban a helyi nyomda nem volt felkészülve, így azt Comenius csak évekkel később, 1658-ban, a közben elkészült német fordítással együtt tudta megjelentetni Nürnbergben (J. A. Comenius: Die Ausgaben des Orbis sensualium pictus. Eine

Bibliographie. Bearbeitet von dr. Kurt Pilz. Nürnberg 1967, 76–86). Comenius már 1653-ban is elégedetlen lehetett a *Lucidarium* címmel, ugyanis valószínűleg tőle származik az a scheffieldi példány címlapján olvasható kézírásos megjegyzés, amely így korrigálta a cím első felét: *Encyclopaediola sensualium ad ocularem demonstrationem deducta.*

A *Lucidarium* nyomdai korrektúrájának töredékét őrizte meg az 1655-ben Sárospatakon megjelent *Compendium doctrinae Christianae* című munka (**2604**) Sárospatakon őrzött példányának kötéstáblája. E töredéket adta ki és ismertette Bakos József (i.m.). Ez az A_4 és A_5 leveleket, valamint az A_2 levél rektó lapját tartalmazza. Rajtuk a *Lectoribus s.* címzett előszó fele és az *In-vi-ta-ti-o* olvasható. A fennmaradt teljes példánnyal való összevetésből kitűnik, hogy a végleges változatban a nyomdász az előszóban nemcsak a sajtóhibákat javította ki, hanem teljesen újraszedte annak szövegét és a végére is más nyomdai díszt rakott.

Sárospatak *Ref* ③ (korrektúra példány) – Sheffield *Univ* ①
Editio facsimile

2485

[1] EXEMPLAR reconciliationis cum Hvngaris factae 23 Junij anno 1606., nec-non conditiones pacis Turcicae. – [2] (CONDITIONES pacis inter Romanorum et Turcicum imperatorem, Rvdolphvm II. et Hehomatem I. sultanum, ut illae anno superiori 1606. inter utrosqve tractatae et conclusae sunt.) – [3] (Incipiunt ARTICULI regni Hungariae in diversis generalibus diaetis per status et ordines ejusdem regni Hungariae conditi, ac per suas majestates regias confirmati, ab anno millesimo sexcentesimo octavo usq(ue) ad novissimam diaetam anni millesimi sexcentesimi quadragesimi noni.) Patakini 1653 typ. principis, Georgius Renius.

A^6–Z^6, Aa^6–Zz^6, Aaa^6 Bbb^6 Ccc^1 = [2] + 582 pag. – 2° – Orn.

RMK II 791

Az 1606. évi bécsi és zsitvatoroki békekötések szövege és magyar országgyűlési törvénycikkek gyűjteménye. – A kiadvány első részét az 1606. évi bécsi béke szövege alkotja (vö. **2092**). A második és harmadik rész önálló belső, de impresszumadatokat nem tartalmazó címlappal kezdődik. Előbb az 1606. évi zsitvatoroki béke latin nyelvű szövege olvasható, majd az 1608, 1609, 1613, 1618, 1622, 1625, 1630, 1635, 1638, 1647 és 1649. évi magyar országgyűlések törvénycikkei.

A kiadványban közölt törvényszövegeket és magyar fordításukat más kiadások alapján ld. Magyar Törvénytár 1526–1608. évi törvénycikkek. Fordították Kolosvári Sándor és Óvári Kelemen. Bp. 1899, 958–995 – Magyar Törvénytár 1608–1657. évi törvénycikkek. Fordították Kolosvári Sándor és Óvári Kelemen. Bp. 1900, 1–577.

Ez a kiadvány a sárospataki nyomda legnagyobb terjedelmű munkája. Tipográfiai kiállítását Takács Béla külön is méltatta (A sárospataki nyomda története. Bp. 1978, 33). II. Rákóczi György 1653-ban Váradon az 1570 és 1653 között tartott erdélyi országgyűlések törvénycik-

kelt is kinyomatta (**2499**). Nyilván hasonló gyűjteményt akart létrehozni e munkával Magyarországon is. A magyar országgyűlések törvénycikkei korábban ugyanis csak önálló nyomtatványként jelentek meg külföldön. A békekötések eredeti szövege RMK III 1026 vö. még RMK III 1048. Az 1608. évi törvények: RMK III 1053; 1609: RMK III 1070; 1613: RMK III 1119; 1618: RMK III 1208; 1620: RMK III 6114; 1622: RMK III 1346; 1625: RMK III 1368; 1630: RMK III 1449; 1635: RMK III 1509; 1638: RMK III 1536; 1647: RMK III 1675; 1649: RMK III 1717.

Cf. **2092**, –

In 41 bibliothecis 67 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Martin *MS* – Praha *Nat* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Wien *Univ* – etc.

2486

MEDGYESI Pál: Erdel' s' egesz mag'ar nep eg'más után tsak hamar hamar érkezett harmas jajja 's siralma' mell'el e' ket keseredett hazat amaz halhatatlan emlekezetü harom fejedelmi embereknek, néhai nag' Rakoci G'örg'nek, Erdél' országának fejedelmének, Mag'ar ország sok részeinek vrának... 1649-ben... januariusnak 10. napján; es az után tsak hamar az ö... fiának... néhai Rakoci Sigmondnak 1652-ben... aprilisnek 28-dik napján; ennek-felette az elött 1648-ban... martiusnak 29-dik napján... néhai eöreg grof Betlen Istvannak, gyula-fejérvári... házoktul a' sirban meginditásokkor siratta s' sirattatta Medg'esi Pál. Sáros Patakon MDCLIII az ö Nag'ságok typographiájokban.

(?)^4 B^4–K^4 L^2 = 84 pag. – 4°

RMK I 873

Gyászbeszédek gyűjteménye. – A művet *Fényes és méltóságos fejedelemnek, Rakoci Györgynek, Erdély Országának fejedelmének...* ajánlotta Sárospatak, 1653. január 25-i keltezéssel *Nagyságodnak alázatos, igaz hűségű szolgája s hive, Medgyesi Pál.* Ezután következik a három gyászbeszéd: *Erdély s egész magyar nép egymás után csakhamar érkezett hármas jajja s siralma. Első prédikáció, mely tétetett... januáriusnak 10-dik nap. 1649-ben Fejérvárott, a néhai fejedelemnek, Nagy Rakoci Györgynek... teste felett, ki elnyugott az Úrban Fejérváratt 11. Octobris 1648-ban, életének 55-dik, fejedelemségének penig 18-dik esztendejében; eltemettetett ugyan Fejérváratt, az öreg templomban 10. Januar. 1649-ben. – Második prédikáció... néhai Rakoci Sigmondnak teste felett, ki minek utána... Henriethat, ... Frideriknek... elector fejedelemnek... kisebbik leányát... házastársul magának hozatván, és véle csak három holnapig... lakhatván, Patakon nagy keserűséggel eltemette volna; azután maga is... következendő februariusnak 4. napján 1652 Fogaras várában... a boldog halhatatlanságra költözött életének 29-ik esztendejében. Temettetett el Fejérváratt az öreg egyházban... méltóságos atyja mellé 38 [28!]-dik April 1652-ben. – Harmadik prédikáció... néhai öreg gróf Betlen Istvánnak teste felett Fejérváratt 29 Martii 1648-ben, ki romlandó testének megavult sátorát letévén boldog s romol-*

hatatlan halhatatlansággal felöltöztetett 10. Január. 1648-ben, Etsed várában, életének 66-dik esztendejében. Temettetett penig Fejérváratt az öreg egyházban 29. Martii 1648-ben. Az utolsó lapon a *Vétkes nyomtatások* című sajtóhibajegyzék olvasható.

A három főrangú halottról elmondott prédikációját a szerző 1652-ben, Rákóczi Zsigmond halála után állította össze gyűjteménnyé. Medgyesi ekkor Lórántffy Zsuzsanna udvari papja volt Sárospatakon.

A szerző könyve nyomtatásával nem volt megelégedve, amint az az utolsó lapon, a *Vétkes nyomtatások* után olvasható megjegyzéséből is kitűnik: *Ezeken kívül is vannak holmi aprólékosok, ennekfelette helytelen virgulák, accentusok, punctok. Végezetre az y-nal én a régi magyar írásnak állapotja szerént nem akarván élni, csak horgas vonétással jegyzettem meg fenn a négy lágy betűket, a gy, ly, ny, ty, így: g', l', n', t', amint a régi nyomtatásokban is vagyon, mellyet a nyomtató vagy nem vévén jól eszében, vagy az akkor alkalmatlan betű miatt nem követhetvén, olyan helyen szakasztásokat ejtett azon egy szókban, mellyel igen megdísztelenültek s nehezebb olvasókká lettek azok.*

A *Hármas jaj* még ugyanabban az évben Váradon is megjelent (**2504**), 1658-ban pedig Medgyesi újabb prédikációival együtt ismét kinyomtatták Sárospatakon (RMK I 934).

Bartók István abból a szempontból elemezte Medgyesi prédikációit, hogyan érvényesülnek bennük a szerző korábban megjelent szónoklattanának (**2310**) elvei (204–208).

Cf. –, **2502**, **2504**, →

Budapest *Acad* ① ① – Debrecen *Ref* ① ① – Debrecen *Univ* ①
Olim: Sárospatak ref. coll. – Máramarossziget Szilágyi István

2487

[MEDGYESI Pál]: Rövid tanitas az presbyteriumrol, avag' eg'hazi tanatsrol, mel' az presbyterialis dialogusnak summaja. Az meltóságos öregbik fejedelem aszszon'nak parantsolatjára. Patakon 1653, az ö nag'sagok könyv-n'omtató bötüjökkel es költsegekkel.

A^8 B^8 C^4 = [20] fol. – 8°

RMK I 874

Református vallási tanítás. – A címlap hátán bibliai idézet olvasható. A főrész *Rövid tanítás a presbyteriumrol* címmel kezdődik, s Medgyesi Pál: *Dialogus politico-ecclesiasticus* (Bártfa 1650 **2309**) című művének tartalmi kivonatát foglalja magában kérdés-felelet formájában.

Szövegkiadás: Medgyesi Pál: Rövid tanítás a presbyteriumról avagy egyházi tanácsról. Kiadta Incze Gábor. Bp. 1934 (Missziói füzetek 32–33)

Erről, a szerző nevét fel nem tüntető nyomtatványról Lórántffy Zsuzsanna a következőket írta Klobusiczky Andrásnak 1652. december 25-én: „Medgyesi uram is mondja, hogy a typográfusnál hadta az Presbyteriumnak rövid magyarázatjáról írást, hogy kinyomassák bővebben valamennyire azelőtt volt, de ugyanazon értelemmel... kegyelmed azért papírost vétessen

arra valót elegendőt bár nyomtassanak ezerig valót" (Történeti Lapok 1876: 528). E sorok alapján valószínű, hogy Medgyesi írása körülbelül ezer példányban jelent meg.

Cf. 2309, –

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Univ* ① – Niżnij Novgorod ① (Sárospatak) – Oxford *Bodleiana* ①

2488

AGENDA sacra, das ist Kirchen Ordnung in Hermanstadt. Auffs new vbersehen, gebessert vnd auffgelegt anno 1653. (Hermannstadt) 1653 durch Marcum Pistorium.

A^4–P^1 [R, S ?]^4 = [60 + 8?] fol. – 4° –

RMK II 792 – Nagler 297–301

Evangélikus agenda. – A címlevél hátlapja üres. A második levélen kezdődik *Series ecclesiae Cibiniensis* címmel az evangélikus istentiszteleti szertartás szövege a hét napjaira kottához való vonalazással, az egyházi év ünnepeire, különféle alkalmakra rendelt könyörgésekkel. Ezt követi a keresztség kiszolgáltatásának, az anya avatásának, a betegek ellátásának szertartása. Ezután az év összes vasárnapjának és a fő ünnepeknek latin könyörgése (collecta). Legvégén a hét minden napján mondható reggeli és bűnbánati imádság zárja a művet.

A Joannes Honter által 1547-ben Brassóban kiadott *Agenda* (**67**), a *Kirchenordnung* (**68**), a *Reformatio ecclesiarum Saxonicarum* (**69**) és a későbbi evangélikus agendák összehasonlítása további kutatási feladatot jelent (vö. MKsz 1962: 221, Nagy Barna).

Cf. 2343A, –, 2490, →

Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca + partim Sibiu) – Cluj-Napoca *Univ* ③* – Gundelsheim ②* – Sfántu Gheorghe *Gymn* ② – Sibiu *Mus* ① ① ① ① ①

2489

[1] NEW vnd alter Kalender auff das Jahr nach Jesv Christi Geburt 1654 nebenst vier schrecklichen Finsternissen. Gestellet durch I s r a e l H i e b n e r n von Schneeberg mathematicum. – [2] (Prognosticon...) Herman-Stadt [1653] Marcus Pistorius.

A^8 [B^8] C^8–G^8 = [56] fol. – 16° – Orn.

RMK II 812

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A kiadvány teljes egészében nem, csak két részletében ismeretes. A Nagyszebentől északra fekvő Eczel (Hetzeldorf, Ațel) község evangélikus parókiáján újabban bukkant fel a kiadvány egy töredéke. Ez a teljes A füzetet, vagyis a naptár címlapját, a naptárjegyek magyarázatát (*Bedeutung der Zeichen...*) és a hónapok naptártábláit tartalmazza januártól július első feléig. Szabó Károly a brassói evangélikus gimnázium könyvtárának ma már lappangó vagy elveszett példányát írta le, amelyből viszont az első két ív, éppen a naptárrész hiányzott. Szabó leírása szerint a prognosztikon önálló címlappal kezdődött a C ív első levelén: *Israel Hiebners Prognosticon... Gedruckt in Hermanstadt*. Szerzője az 1654 augusztusában bekövetkező napfogyatkozásból nagy csapásokat jósolt, és az 1666. évben bekövetkező világvégét hirdette. A terjedelem Szabó Károly adata: ennek alapján a kiadvány nemcsak a Szabó által ismertetett prognosztikont tartalmazta, hanem a szokásos vásárjegyzéket és krónikát is.

A szászországi Schneebergben született Israel Hiebner (Hübner) (1619–1668) lipcsei tanulmányait követően Pirnában lett városi irnok. 1643-tól asztrológiai művek kiadásából élt: naptárai rövid ideig Nürnbergben, Frankfurtban, Erfurtban, Lipcsében jelentek meg. Nagy feltűnést keltett 1646-os jóslatával, melyben a németországi háborút lezáró békekötést, ill. a csakhamar utána bekövetkező utolsó ítéletet jövendölte. Az 1650-es évektől Erdélyben élt; Szebenben halt meg (Seivert: Nachrichten 182–184; Archiv für Geschichte des Buchwesens Bd. IX. (1969), 1154–1156. hasáb, Klaus Matthaus).

Johann Seivert a fenti, „Kalendarisches Prognosticon auf die grosse Sonnenfinsternis des 1654. Jahres" címmel idézett kiadvány mellett Hiebnernek egy „Ephemerides" című, latin nyelvű naptárát is említette, amely Szebenben 1653-ban jelent meg (Seivert 183). Josef Trausch viszont a szerzőnek csak ezt a latin nyelvű naptárát feltételezte (Trausch II 222). A feltételezés alapja David Herrmann Hiebnert cáfoló, ma pontosan nem azonosítható latin nyelvű műve volt, amely Seivert szerint Hernbornban jelent meg 1656-ban. Ebben Herrmann Hiebner „Ephemerides"-ét úgy említette, mint amely a napfogyatkozást „sub initium mensis Augusti anni sequentis 1654" jósolta. Innen adódott a naptár 1653-as kiadási éve. A két mű azonban egy és ugyanaz, mert a cáfolat egyrészt nem közölte pontosan a kiadvány címét, másrészt az 1654-re szóló német nyelvű naptár is – mint általában a naptárak – az előző év végén, tehát 1653-ban jelent meg. Szabó Károly a két művet már részletesebb magyarázat nélkül, azonosnak vette (RMK II 812), Szinnyei azonban a régi feltételezéseket ismételte meg (Szinnyei IV 1484).

Cf. **1700**!

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Ev* Arch ④ (Hetzeldorf)
Olim: Brassai ev. gymn. – Nagyszeben, Sigerus Vilmos

2490

»BEICHT- und Communion-Büchlein. Herman-Stadt 1653 gedruckt bey Marco Pistorio.«

KorblVerSiebLkde 1882: 66

Evangélikus agenda. – E példányból ma nem ismert kiadványról Friedrich Teutsch a szebeni nyomdászokról és könyvkereskedőkről közölt vegyes adatok között így írt: „Derselbe Pis-

torius war auch 1653 noch Drucker, wie folgendes Büchlein nachweist: „Beicht- und Communion-Büchlein. Herman-Stadt, gedruckt bey Marco Pistorio. Anno 1653" (KorbVerSiebLkde 1882: 66). Szebenben 1653-ban ugyan megjelent egy másik agenda is (**2488**), amelyben azonban nem szerepel a gyónás és az Úrvacsora kiszolgáltatásának rendje. Ez a Teutsch által megőrzött cím alapján külön nyomtatványban látott napvilágot.

Cf. **2488**, –, →

Hübner, Israel: Ephemerides. Cibinii 1653. – Vide **2489**

2491

BELLOBRADENUS, Paulus: Dissertatio metaphysica de natura affectionum entis transcendentium in genere, quam... sub praesidio... Eliae Kreüchelij, lycei... Novisolien(sis) rectoris... exercitij gratia publice ventilandam exhibet autor et respondens, Paulus Bellobradenus Pova-Belluss(iensis) ad diem [26] Junii horis a 7. usq(ue) 5. vesper(tinis). Trenchinii MDCLIII typis Laurentij Benjamin ab Hage.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

Čaplovič 1823a

Filozófiai vizsgatételek. – A címlap hátán *Paulus Bellobradenus* a disputáció megvitatására hívja meg *Dn. Joannem Madacz de Also-Strehova; ... item... Martinum Liptai judicem; caeterosque, qui tam ad scholarcharum, quam senatorum ordinem spectant... civitatis Novisolien. ... nec non Martinum Kohlacz, civem reipub. Novis. ... negociatorem... Jacobum Haintz, reipub. ejusdem civem... quondam judicem*. A főrész a létező (az *ens*) transzcendentális tulajdonságainak természetéről szól. Előbb *Praeloquium*, majd tizenkilenc pontból álló *Theses* végül hat *Corollaria* olvasható. A nyomtatványt kolofón zárja.

E vizsgatételeket a címlap tanúsága szerint 1653. június 26-án vitatták meg a besztercebányai evangélikus iskolában. A bellusi Paulus Bellobradenus, aki ezeknek szerzője és respondense volt egyszerre, tanulmányait 1654-től Wittenbergben folytatta. Hazatérve 1657-től trencséni rektor, 1666-tól evangélikus lelkész Felsőszelében és Bátban.

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

2492

⟨Kalendár a pranostyka na rok 1654. Trenčín 1653 Od Háje. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1752**!

2493

KALINKA, Zachariáš: Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso, quod monachvs Bonaventvra Hocqvardus fabricavit. Disputatio secunda ex articulo secundo de jvstificatione una thesium decade opposita a m(agistro) Zacharia Kalinkio, p. t. lycei Prividiensis rectore, respondente Matthia Mescho Arven(si). Trenchinii 1653 permissu et approbatione superattendentali, typis Laurentii Benjamin ab Hage.

A^4 = [4] fol. – 4°

RMK II 794 – Čaplovič 1824

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán *m. Zacharias Kalinkius* 1653. január 10-én Privigyén kelt ajánlása olvasható, amelyet *Ladislao Zai de Chömör, equiti aurato libero baroni et haereditario arcis Ugrocz; Paulo et Andreae Motthessicky alias Maythini etc; Andreae Rudnianski, notario comitatus Trenchiniensis, nec non... seniori, decanis, totiusque venerabilis contubernii Banovicio-Gradnen. ministris evangelicis* intézett. A főrész 10 pontban folytatja Bonaventura Hocquard *Perspectivum Lutheranorum et Calvinistarum in duas partes divisum* (Viennae 1648–1649) című művével korábban megkezdett vitát (**2443**), most a ferences szerzőnek a megigazulásról szóló második fejezetére válaszol.

A címlap tanúsága szerint a privigyei evangélikus iskolában 1653-ban megtartott disputáción a vizsgáztató Zachariáš Kalinka, a vizsgázó Matthias Mescho volt.

Cf. **2443**, –, **2494**, **2555**

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① ① – Martin *MS* ①

2494

KALINKA, Zachariáš: Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso, qvod monachus Bonaventura Hocquardus fabricavit. Disputatio tertia ex artic(ulo) tertio, octavo et nono de nvmero sacramentorum, de confessione et satisfactione opposita a m(agistro) Zacharia Kalinkio p. t. lycei Prividiensis rectore respondente Johanne Regis Arven(si). Trenchinii 1653 permissu ac approbatione superattendentali, typis Laurentij Beniamin ab Hage.

A^4 = [4] fol. – 4°

RMK II 795 – Čaplovič 1825

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán *M. Zacharias Kalinkius* 1653. április 28-án kelt ajánlása olvasható, amelyet *Stephano Petroczi de Petreocz equiti aurato, libero baroni et haereditario domino arcis Kassa; Georgio Sylvasi judici, Samueli Mullero notario*

coeterisque senatoribus... civitatis Trenchiniensis, simulque... seniori decanis totiusque... presbiterii in processu inferiori comitatus Trenchiniensis pastoribus ecclesiae Evangelicae intézett. A főrész 16 pontban Bonaventura Hocquard *Perspectivum Lutheranorum et Calvinistarum in duas partes divisum* (Viennae 1648-1649) című művének a szentségek számáról, a gyónásról és a bűnökért való elégtételről szóló harmadik, nyolcadik és kilencedik fejezetével vitázik.

A privigyei evangélikus iskolában 1653-ban megtartott disputáción a vizsgáztató Zachariáš Kalinka, a vizsgázó Joannes Regis volt.

Cf. **2443**, **2493**, –, **2555**

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ①

2495

⟨Luther, Martin: Katechysmus Latinský a Český podle Lutherowa. Trenčín 1653 Od Háje.⟩

Čaplovič 1826

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. – Evangélikus katekizmus latin és biblikus cseh nyelven.

E nyomtatványt Ján Čaplovič a Václav Kleych által összeállított *Evangelický kancionál* 1727. évi, második zitavai (Zittau) kiadásának Daniel Krmantól származó előszava alapján (A8b pag.) vette fel bibliográfiájába (1826). Ez az adat az általunk ellenőrizhető 1722. évi első zitavai kiadás előszavában még nem olvasható, ám Čaplovič híradását nincs ok kétségbe vonni.

2496

TARNÓCI, Martinus: Clenodium raptum sed non ereptum, sive oratio in exeqviis... Pavli Ostrozith de Ghyletincz, arcium Illava, Lyptouyvar, Ludan liberi ac haereditarii domini... MDCLII. die 17. Octob(ris) pie placideqve defuncti; seqventi vero LIII die 5 Januarij honorifice sepulti in templo Illaviensi. Habita a... Martino Tarnoci p(astore) e(cclesiae) P(rividiensis)... Trenchinii (1653) typis Laurentii Benjamin ab Hage.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Init.

RMK II 796 – Čaplovič 1827

Gyászbeszéd. – A címlapon bibliai idézet, a címlevél hátán a szerző keltezés nélküli ajánlása olvasható az elhunyt testvéreinek *Nicolao Ostrozitz, conservatori diadematis... regni*

Hungariae. . et Matthiae Ostrozitz... arcium Illava, Lyptoyvar, Ludan haereditariis dominis... A gyászbeszéd az illavai templomban Osztrosith Pál temetésekor, 1653. január 5-én hangzott el. A megszokottól eltérően a bibliai textus és a bibliai utalások hiányoznak belőle. A beszéd verses részeket is tartalmaz: verssel kezdődik és azzal is fejeződik be.

Osztrosith Pál, Osztrosith István és Thököly Anna fia trencséni kapitány volt, 1652. október 17-én halt meg. A gyászbeszéd az elhunyt kegyességét, műveltségét, katonai bátorságát egyaránt kiemelte.

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Debrecen *Ref* ① – Martin *MS* ①

2497

[DEBRECENI Péter – DESELVICS István transl.:] Tizenkét idvösséges [elmélkedései] Philep Kegeliusnak. Ulm 1653 Görlin Iános.

a^8 b^4, A–Z, Aa–$Ii^{alternatim\ 8+10}$ Kk^4 = [23] + 570 + [12] pag. – 18° – 1 ill. calcographica, orn., init.

RMK I 875

Evangélikus imádságoskönyv és elmélkedések. – A kiadvány rézmetszetes díszcímlappal jelent meg. A címlap után *Szedegettetett ékes virágok, avagy a régi pátereknek értelmes mondási* című idézetgyűjtemény, majd a könyv főrészét kitevő tizenkét *elmélkedés* (fejezet) következik. A kiadványt a *Lajstroma avagy mutató táblája a könyörgéseknek és mindeneknek, melyek e könyvben foglaltatnak* című mutató zárja. A kiadvány Philipp Kegel művének Deselvics István által készített magyar fordítását tartalmazza (vö. **1772**).

A metszett címlapnak, amelyet az a_1 levélre ragasztottak, két változata van. A feltehetően első változatnál hiányzik a címből az „elmélkedések" szó, az impresszum teljes formája: „Nyomtattatrak[!] pedig Ulm Görlin Iános által. 1653." („A"-variáns). A hibák miatt a régi keretben a címlap szövegét újravésték. A javított címnek már csak a tagolása hibás: „Tizenkét id Vösseges Elmel Kedesj Philep Kegeliusnak. Nyomtattattak pedig Vlmban Gorlin Iános által. 1653." („B"-variáns). Szabó Károly leírása (RMK I 875) némi pontatlansággal az „A"-variánst tükrözi.

Id. Johann Görlin könyvkötő és igen termékeny könyvkiadó 1633-tól 1662-ig működött Ulmban. Ez az egy magyar nyelvű kiadványa ismeretes. (Vö. Benzing, Josef: Die deutschen Verleger des 16. und 17. Jahrhunderts. Archiv für Geschichte des Buchwesens Bd. XVIII (1977), 1144. hasáb.)

Cf. **1678**, **1730**, **1755**, **1772**, **2363**(2), –, –

Budapest *Acad* ② – Budapest *Nat* ① „B" variáns – Budapest *Ref* ① „A" variáns
Olim: N.-kőrösi ref. lyc.

Apáczai Csere János: Magyar encyclopaedia. Utrecht 1653. – Vide **2617**

2498

KOMÁROMI CSIPKÉS György [transl.]: Az kereszteny isteni-tudomanynak jeles moddal ugy el készittetett rövid summaia, hogy légyen az Sz(ent) irásoknak olvasására, az isteni-tudomány közönséges ágazatinak el rendelésére, az vallásbéli villongásoknak meg értésére kezen fogva valo vitel, mellyet irt volt W o l l e b i v s J a n o s, a th(eologia) doct(ora) és az basiléai académiaban rend szerént valo professor, mostan pedig magyar nyelure forditott Comaromi Csipkes György. Ultrajectomban MDCLIII Swol Janos.

(∴)², (∴)², (∵)², A⁶–M⁶ N² O⁶–Z⁶, Aa⁶–Pp⁶ Qq² + 1 tab. = [20] + 453 pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 877

Református tanítás. – A kiadványt *Ajánlólevél a híres-neves Debrecen városának tanácsinak* vezeti be, kelt Utrecht 1653. április 11-én, szerzője *Kegyelmetek... alumnusa Comaromi Csipkés György*. Ezt követi *A kegyes olvasóhoz* írott előszó, majd a tárgymutató: *Az első* és *(a második) könyvben lévő részeknek mutató táblája, avagy lajstroma.* A főrész élén *A keresztyén isteni tudománynak eleve megtanulandó dolgai* című rövid bevezetés olvasható. *Az első könyv, mely vagyon az Istennek megismeréséről* a református dogmatikát foglalja össze. *A második könyv, mely vagyon az Istennek megismeréséről* (nyilvánvaló sajtóhiba, feltehetően *„tiszteletéről"* helyett, az eredetiben a címe: *De Deo colendo*) a Tízparancsolat magyarázata által az etika kompendiumát nyújtja. A 453. lap kihajtható egész íves táblázat *Az egész könyvnek summája* címmel a munka tartalmi felépítését szemlélteti.

A fordító Komáromi Csipkés György (1628–1678) itthon Komáromban, Debrecenben, majd Sárospatakon diákoskodott. 1649-ben rektor volt Kassán. 1650-től 1653-ig Utrechtben tanult, közben kilenc hónapot töltött Angliában is. Hazatérve előbb tanár, 1657-től pedig református prédikátor Debrecenben.

A fordítás eredetije Joannes Wolleb *Christianae theologiae compendium...* című műve (első kiadása Basel 1626), amely már Debrecenben is megjelent 1634-ben (**1577**). Több nyelvre lefordították, s különösen Angliában vált népszerűvé. A latinból magyarító Komáromit az ajánlás szerint a *„belga"* nyelvű fordítás indította munkájára, valószínű azonban, hogy az angol példa is szeme előtt lebegett. Az előszó Komáromi fordítói elveit foglalja össze. (Lásd még ItK 1923: 33, Thienemann Tivadar és Bartók 293). Komáromi életével és munkásságával Márkus Mihály foglalkozott részletesen (Komáromi Csipkés György. Egyháztörténeti értekezés. Bp. Református Sajtóosztály 1990. A Wolleb-fordításról 55–60).

Jan van Zwol (Swol) nyomdája 1652–1658 között működött Utrechtben. Más magyar nyelvű kiadványa ma nem ismeretes.

Cf. **1577**, –

In 20 bibliothecis 29 expl. – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref* – London *BL* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ*, *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2499

APPROBATAE constitutiones regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, ex articulis ab anno millesimo quingentesimo quadragesimo ad praesentem huncusque millesimum sexcentesimum quinquagesimum tertium conclusae, compilatae; ac primum quidem per dominos consiliarios revisae, tandemq(ue) in generali dominorum regnicolarum, ex edicto... principis... Georgii Rakoci... in civitatem Albam Juliam ad diem decimumquintum mensis Januarii anni praesentis congregatorum conventu publice relectae, intermixtis etiam constitutionibus sub eadem diaeta editis. Varadini MDCLIII apud Abrahamum Kertesz Szenciensem.

A^4–Z^4, Aa^4–Mm^4 N^2 = [6] + 250 + [28] pag. – 2° – 1 ins., orn., init.

RMK I 878 – Nagler 302 –304

Erdély magyar nyelvű törvénykönyve. – A címlapot Szenc. Kertész Ábrahám *Non sobus* feliratú nyomdászjelvénye díszíti. A kiadvány II. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik: *Praefatio et approbatio constitutionum regni nostri Transylvaniae et annexarum Partium Hungariae*. Ez foglalja magában Erdély és a Partium öt részből álló törvénykönyvét. A beosztás rendjéről az előszó tájékoztat. Az első rész az egyházi törvényeket tartalmazza, a második a fejedelem és a fiscus jogait, a harmadik a rendeket illető törvényeket, a negyedik a törvénykezés módját, az ötödik pedig a közönséges ediktumokat, végül a bevezető oklevél latin nyelvű záradéka olvasható 1653. március 15-i kelettel. A nyomtatványt *Index negotiorum, qui in hoc volumine occurrunt* és *A nyomtatásban esett fogyatkozásoknak helybenállatása* zárja. Az utolsó lap üres.

Szövegkiadás: Magyar Törvénytár 1540–1848. év erdélyi törvények. Fordították Kolosvári Sándor és Óvári Kelemen. Bp. 1900, 1–245. – A bevezető oklevél szövege a záradékkal együtt: ErdOgyEml XI 168–172.

II. Rákóczi György kezdeményezésére az 1652. évi (február-március) gyulafehérvári országgyűlés kodifikáló bizottságot állított föl, hogy folytassa a Bethlen Gábor és I. Rákóczi György uralkodása alatt megkezdett munkát, szerkessze egységes törvénykönyvvé az Erdélyben 1540 és 1652 között elfogadott artikulusokat és a fejedelmi ediktumokat. A bizottság előterjesztését az 1653. évi országgyűlés felülvizsgálta. A záradékban olvashatóak a munkálatokban részt vevők nevei. A kodifikáló bizottság tagjai voltak: *Bethlen János, Vitéz György, Orbán Ferenc, Torma Péter, Szentpáli István* és *Lázár György*, a királyi tábla bírái; *Virginás István* és *Sárpataki Márton* magyarországi illetve erdélyi közügyigazgatók, továbbá *Kőrösi István, Károlyi Mihály, Farkas Ferenc*, a szebeni *Johann Rayzner* (Reissner) és a besztercei *Johann Litterati*. Az országgyűlési revideáló bizottságban kiemelkedő munkát végzett *Kemény János*, mellette *Haller István, Rhédey Ferenc, Serédy István, Bethlen Ferenc, Sulyok István, Barcsay Ákos, Haller Gábor, Bassa Tamás* és *Petki István* működött közre. Miután az elkészült munkát a fejedelem megerősítette, azt azonnal ki is nyomtatták (vö. ErdOgyEml XI 24–27 és 172). E törvénykönyvbe már az 1653. évi törvénycikkeket is

beledolgozták, ezért ebben az évben a bevett gyakorlattól eltérően nem is nyomtattak ki önálló artikulusokat (vö. **1642**).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

In 37 bibliothecis 60 expl. – Bratislava *Univ* – Budapest *Acad, Nat* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ, Univ* – Târgu Mureş – etc.

2500

DIEST, [Hendrik van]: Praxeos sacrae specimen, quo continentur selectae aliquot conciones poenitentiales, funebres, praeparatoriae ad S(acram) Coenam et aliae miscellaneae, habitae olim in ecclesia reformata Emricensi, nunc vero limatae et publici juris factae ab Henrico a Diest, s(acrae) theol(ogiae) d(octore) et in... gymnasio Gelro-Velavico, quod est Hardervici, professore. Varadini MDCLIII impensis Abrahami Kertesz Szenciensis.

A^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Zzz^4, $Aaaa^4$ = 558 + [2] pag. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 798 – Nägler 306

Református prédikációk. – A címlapon az iktári Bethlen-család fametszetes, hattyús címere látható. Az előszóban *In Praxeos sacrae specimen, praefatio authoris ad lectorem* a szerző a kötet tematikus beosztását, az egyes prédikációk felépítését magyarázza, a részek jelölésénél Abraham Scultetus módszerére támaszkodik. Az előszó kelte 1637. február 13. A főrész három nagy egységből áll. Az első rész: *Pars prima, qua continentur conciones poenitentiales* 21 bűnbánati prédikációt tartalmaz. A második, a *Pars secunda, qua continentur conciones funebres* 18 gyászbeszédet foglal magában. A harmadik részben 9 vegyes témájú prédikáció olvasható: *Pars tertia, qua continentur IV conciones praeparatoriae, I Eucharistica, III miscellaneae, hisque subjuncta oratio inauguralis*. Mindegyik rész előtt külön *Praefatio* áll. A 2. rész 9. prédikációját a szerző Moritz von Oranien herceg halálára írta. A vegyes témájú beszédek között szerepel a látható egyházról és a püspökökről, a katolikus „bálványimádásról" elmondott prédikáció, valamint két alkalmi beszéd: búcsúbeszéd az emmeriki református egyházközségtől, amelyet Diest 1627. október 31-én mondott el, és az 1627. november 8-án a harderwijki gimnáziumban tartott székfoglaló beszéde. A kiadványt az *Index abbreviaturarum et notarum...* zárja.

Hendrik van Diest (1595–1673) református teológus Herbornban, Heidelbergben és Baselben tanult. 1624-től Emmerikben volt lelkész, 1627-től a teológia és héber nyelv professzora Harderwijkben, 1639-től Deventerben, 1652-től a leideni egyetemen. *Praxeos sacrae specimen* című művének első kiadása 1637-ben jelent meg Harderwijkben. (Vö. Bartók 195.)

In 10 bibliothecis 12 expl. – Alba Iulia – Budapest *Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – Pécs *Dioec* – Sibiu *Mus* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş

2501

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1654. esztendőre. Várad 1653 Szenci Kertész. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1862**!

2502

KERESZTÚRI Pál: Egyenes ösveny a sz(ent) életre vágyodoknak, a mellyre külömb külömb féle locusokat egyben válogatván, huszon-két predikaciokban foglalt-bé kegyelmes vrunk ö nagysága vdvari prédikátora, Kereszturi Pal. Varadon MDCLIII Csepregi Mihaly költségével [Szenci Kertész].

A^4–S^4 T^6 = 155 + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 879 – Nägler 307

Református prédikációk. – A címlevél hátlapja üres. A művet a szerző *Kolosvaratt lakó Csepregi Mihálynak...* ajánlotta, keltezés nélkül. Az első 21 prédikációban a szerző a címben is jelzett *egyenes ösvény*en vezeti hallgatóit a megtérés szükségességétől az isteni kegyelem, jóság felismerésén, az elhárítandó veszedelemnek, bűnnek, a hibás emberi cselekedeteknek megismerésén át önmaga megváltoztatásának akarásáig, az üdvösség útján való járásig. Beszédeiben sok gyakorlati *tanács*ot és erkölcsi *regulát* ad. A huszonkettedik prédikáció erkölcsi tanítás és halotti beszéd is, címe: *A tekintetes és nagyságos Rakoci Zsigmondnak teste felett lett prédikáció, amelyet midőn a testet Fejérvárra béhoznák és letennék, kegyelmes urunk őnagysága udvari prédikátora prédikálott, Kereszturi Pál.* A beszédek élén álló bibliai textusról a kötet végén külön mutató készült: *Táblája a locusoknak, melyek e XXII prédikációkban magyaráztatnak.*

Az *Egyenes ösvény* utolsó műve Keresztúrinak, amely még életében megjelent. Rákóczi Zsigmond a megelőző évben, 1652. február 4-én hunyt el. Holtteste Gyulafehérvárra érkezésekor Keresztúri, április 28-iki temetésekor pedig Medgyesi Pál mondott felette gyászbeszédet (vö. **2486**, **2504**). A halotti prédikáció így került Keresztúrinak már készülő prédikációgyűjteményébe, a kötet végére.

Az ajánlásból kitűnik, hogy a kiadvány nyomtatási költségeit Csepregi Mihály fedezte, ő biztatta Keresztúrit a mű befejezésére korábban is.

Cf. **2486**, –, **2504**, →

In 16 bibliothecis 22 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – München *Nat* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2503

»KOMÁROMI CSIPKÉS György: Speculum poeticum... Varadini 1653 [Szenci Kertész].«

RMK II 797

Verstan. – E ma már példányból ismeretlen művét maga a szerző említi *Catalogus operum editorum et nondum editorum prout erant* Kolozsvárott 1677-ben megjelent (RMK II 1401) összefoglalásában. Szabó Károly erre a forrásra hivatkozva vette fel bibliográfiájába (RMK II 797). E mű megjelenésének tényét megerősíti a szerzőnek 1675. június 22-én kelt és kéziratban fennmaradt *Catalogus*a is, amely az *Opera philologica edita* között első címként közölte a *Speculum*-ot (Századok 1873: 138, ifj. Bölöni Sándor).

2504

MEDGYESI Pál: Erdely s' egesz magyar nep egymás után tsak hamar hamar érkezett harmas jajja s' siralma, mellyel e' ket keseredett hazat amaz halhatatlan emlekezetü harom fejedelmi embereknek, néhai nagy Rakoci Györgynek, Erdély országának fejedelmének, Magyar ország sok részeinek urának... 1649-ben... januariusnak 10-dik napján; es az utan tsak hamar az ö fiának, ... néhai Rakoci Sigmondnak 1652-ben... aprilisnek 28-dik napján, ennek-felette az elött 1648-ben... martiusnak 29-dik napján... néhai öreg grof Betlen Istvannak gyula-fejérvári... házoktul a' sirban meg-inditásokkor siratta s' sirattatta Medgyesi Pal. Varadon MDLIII [MDCLIII!] Szenci Abraham.

A^4–H^4 = 36 [recte 63] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 880 – Nagler 308

Gyászbeszédek gyűjteménye. – A kiadvány szerkezete, beosztása teljes egészében megegyezik az ugyanezen évben megjelent első, sárospataki kiadással (**2486**). A szöveg helyesírása, a g', n' stb. betűk jelölésében módosult, itt gy, ny stb. olvasható. Kijavították továbbá a sajtóhibákat is, ezért e kiadás végén nincs sajtóhibajegyzék.

A címlapon olvasható „MDLIII"-as évszám nyilvánvalóan elírás „MDCLIII" helyett.

Cf. **2486**, **2502**. –

In 16 bibliothecis 27 expl. – Aiud – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – Sárospatak *Ref* – Sibiu *Mus* – Târgu Mureş – etc.

2505

MILOTAI NYILAS István: Agenda az az anyaszentegyhazbeli szolgalat szerint valo tselekedet, mellyben az Uj Testamentomnak két sacramentomának, a Szent Keresztségnek es az Ur Vatsorájának ki-szolgáltatásának és a házasulandoknak egyben adattatásoknak modgya meg-irattatik, azokhoz illendö hasznos tanúságokkal egyetemben Melotai Nyilas Istvan által. Es most ezen anyaszentegyházbéli ceremoniáknak ki-szolgáltatásának más rövidebb modgyával meg-bövittetvén és az elébbit-is sok helyeken meg-jobbitván ki-botsátott. Varadon MDCLIII Szenci Kertetz [!] Abraham.

A^8–S^8 T^7 = [16] + 278 [recte 277] + [9] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 881 – Nägler 309

Református agenda. – A címlevél hátlapja üres. Ezt követi címzés, dátum és aláírás nélkül az *Elöljáró beszéd* az egyházi szolgálat fontosságáról; ezután következik *A kegyes olvasónak* szóló ajánlás. A főrész négy fejezete beosztásában megegyezik az 1621-i első kiadásával (**1251**). Ezután új rész a keresztelés, az Úrvacsora és a betegek ellátásának a címben is jelzett rövidebb formája. A kötetet részletes tartalommutató: *Rendi e kis könyvben lévő dolgoknak* zárja.

Bucsay Mihály megállapítása szerint Milotai Nyilas István *Agendája* az istentisztelet Luthertől örökölt elemeit megtartva csak kevéssel távolodik el 16. századi mintáitól (Der Protestantismus in Ungarn 1521-1978. Teil I. Wien – Köln – Graz 1977, 209; A protestantizmus története Magyarországon 1521–1945. Bp. 1985, 132–133).

Cf. **1251***!;

In 17 bibliothecis 23 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Univ* – Csurgó – Debrecen *Ref* – Pannonhalma – Pápa *Ref* – Sárospatak *Ref* – Sibiu *Mus* – etc.

2506

PRACTICA arithmetica, az az szamvetö tabla, mellyben minden féle adásrol és vételröl akar minemü kereskedésbenn-is bizonyos számoknak summáját készen és könnyen feltalálhatni. P a d v a i J u l i u s C a e s a r által irattatott [most] pedig e gyönyörü kis formában elsöben kibotsáttatott. Váradon MDCLIII Kertesz Abraham által.

A^8–O^8 = [112] fol. – keskeny 16°– Orn.

MKsz 1929: 219

Szorzó és kamatszámító táblák. – A címlap hátán kezdődik az *E számvető könyvnek használáról* című bevezetés. Szövege lényegesen bővebb az előző kiadásokénál (**2183**, **2472**). A főrész

megegyezik az ugyanebben az esztendőben Lőcsén megjelent kiadással (**2474**), vagyis az egy- és kétjegyű számok szorzatán kívül megadja 1000-ig a kerek százas számok szorzatait is. Az utolsó lapon *Tabula Cebetis* zárja a nyomtatványt.

E kiadásról először Pukánszkyné Kádár Jolán adott hírt (MKsz 1929: 219). Ez az első olyan ismert hazai kiadás, amelyik feltünteti címlapján az összeállító, Julius Caesar Patavinus nevét.

Cf. **1063!***; **2183**, **2474**, –, –

Budapest *Nat* ①

2507

[1] RAMÉE, Pierre de La: Petri Rami... Dialecticae libri duo. – [2] (AMES, William: Guilielmi Amesii... Technometria) – [3] (AMES, William:) Guilielmi Amesii... Demonstratio logicae verae) – [4] (AMES, William:) Guilielmi Amesii... Theses logicae) – [5] (AMES, William:) Guilielmi Amesii... Dispvtatio theologica adversus metaphysicam) – [6] (AMES, William:) Guilielmi Amesii... Dispvtatio theologica de perfectione S.S. Scripturae... conscripta olim ac defensa a Guilielmo Barleo). Varadini MDCLIII apud Abrahamum Szencinum.

A^{12}–I^{12} K^{11+1} = 237 + [1] pag. – 12° – Orn., init.

RMK II 799

A logika kézikönyve, logikai és református teológiai vizsgatételek. – A címlevél után *Petrus Ramus lectori s.* bevezetése olvasható. A főrész két könyvből áll. Az első *De inventione* 33, a második *De judicio* 20 fejezetet (*caput*) tartalmaz. A fejezetek címét *Index capitum* foglalja össze.

A könyv második felében öt írás olvasható William Amestől, mindegyik impresszum nélküli önálló címlappal, de folytatólagos füzetjelzéssel. Az első mű a *Technometria, per quaestiones et responsiones ad faciliorem captum instituta ac proposita* 138 kérdésben és feleletben tárgyalja a tudományok rendszerét, egymáshoz való kapcsolódását. A második Ames *Demonstratio logicae verae* című értekezése. Címlevele hátlapján *Reinerus Vogelsangius* üdvözlőverse olvasható. Az értekezés *Prolegomena* címmel először 16 tézist közöl az *arsok* rendszeréről, majd a cím megismétlését követően 129 tézis olvasható a logika alapfogalmairól. A harmadik Ames munka újabb logikai tézis *Theses logicae, olim discipulis suis in materiam disputationis dictatae, nunc denuo editae*. 363 rövidebb tételből áll. A negyedik Ames-mű *Disputatio theologica adversus metaphysicam*. Címlevele hátán rövid bevezető olvasható ennek a tézisnek a respondensétől: *Petrus Bresttől*. A 19 tézis a metafizika követői ellen íródott. Az utolsó, ötödik mű: *Disputatio theologica de perfectione SS. Scriptura... conscripta olim ac defensa a Guilielmo Barleo* címen 28 tézisből áll. A nyomtatványt rövid *Errata sic corrige* című rész zárja.

Pierre La Ramée logikai rendszerezését Bartók István elemezte a magyarországi szakirodalomban (ItK 1991: 5–7 és Bartók 89–91). Az 1653. évi váradi kiadás sajtó alá rende-

zőjére vonatkozóan megerősítette Herepei János feltételezését (Adattár II 84), hogy a kézikönyv összeállítója Tarpai Szilágyi András volt. Megállapította továbbá, hogy La Ramée itt közölt műve szóról szóra megegyezik iskolai használatra szánt, először Speyerben 1595-ben megjelentetett logikájával. Az Ames-szövegek közlésében a váradi editio a külföldi gyűjteményes kiadásokat követte (Cambridge 1646; Amsterdam 1651). A *Technometria* ezekben található két változata közül az iskolai célra szánt, kérdés-felelet formában írottat adta közre, és felcserélte a teológiai és logikai értekezések sorrendjét (ITK 1991: 24–25).

Budapest *Acad* ③ – Budapest *Nat* cop (Budapest *Univ*) – Budapest *Ref* ②* – Budapest *Univ* ① – Odorhei ① – Sárospatak *Ref* ① – Sibiu *Arch* ① – Sfantu Gheorghe *Gymn* ②
Olim: Kecskeméti ref. coll.

2508

EYΦHMIAI honoribus... magisterii in philosophia summis viri... Theodori Pinnerii Novisol(iensis) Hungari, quos ipsi... in... Saxonum Leucorea, rectore... Christiano Trentschio, log(icae) et metaph(ysicae) p(rofessore) decernente... decanus et procancellarius... Johannes Andreas Qvenstedt... theol(ogiae) d(octor) ... solennitate publica conferebat IV. Idus IIXbris... MDCLII a fautoribus amicis et conterraneis consecratae et concinnatae. Wittebergae 1653 literis Johannis Haken.
A^4 B^4 C^3 = [11] fol. – 4° – Orn.

Magyar nyelvű költeményt is tartalmazó köszöntőversek. – E korábban bibliográfiailag ismeretlen nyomtatványt a besztercebányai születésű Theodor Pinner barátai és földijei készítették abból az alkalomból, hogy a wittenbergi egyetemen 1652. október 12-én filozófiából sikeres magiszteri vizsgát tett. A köszöntőköltemények sorában a magyar vers a B füzet első levelének rektóján kezdődik. Címe: *Pinnerius uram becsületes és tisztességes új nevének boldog megnyerésére tartozó versecskék*. Kezdősora: *Im, nyilván értem Phoebusnak gondolatját*. Aláírója: *Perennyei Bálint*. Rajta kívül a következő személyek írtak latin verset a kötetbe: *M. Joan. Josephus Danielis Schemnic. Hung. – M. Johannes Heintzelius Brisna-Hungarus – Johannes Schwartz Sempronio Hungarus – Johan. Langius Cremnicio Hungarus, s. s. theol. et phil. stud. – Filipp Heutsch von Kirchdrauff aus Ungarn* (németül) – *Samuel Serpilius Caesareof. Ung., ss. theol. stud. – Christophorus Lang Rustio Hungarus – Christoph Klesch von Iglo aus Ungarn* (németül) – *Christophorus Löhnerus Neosol. Hung., ss. theol. studiosus – Zacharias Rochser von Schemnitz aus Ungarn* (németül) – *Georgius Vörös Modra Ungarus – Matthias Porschius, ss. theol. studiosus*.

Theodor Pinner 1652. szeptember 3-án iratkozott be a wittenbergi egyetemre (Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár 1930: 125, Asztalos Miklós). 1657-től a körmöcbányai egyház lelkipásztora volt (vö. RMK II 891, RMK III 2043 és 2126). A vers szerzője Pinner diáktársa, a kőszegi származású Perennyei Bálint 1669-ben „ecclae Szécsenien. pastor et jur. consistorii notarius" (i.m. V. 65).

Budapest *Nat* cop – Lőcse *Ev* ①

2508A

»BATTHYÁNY Ádám: Lelki kard, avagy imádságoskönyv. Bécs 1654 Cosmerovius.«

»ca. 350 pag. – 12° – 1 ins.? ill.«

Dézsi 86 – MKsz 1997: 187–200

Katolikus imádságoskönyv. – E kiadvány egykori létezését Malomfalvay Gergely kismartoni ferences gvárdián, Batthyány Ádám és Nádasdy Ferenc levelezése, illetve Batthyány feljegyzései bizonyítják. A szétszórt adatközlésekből adódó következtetéseket Koltai András foglalta össze, és egészítette ki újabb kutatásokkal (MKsz 1997: 187–200). Ezek szerint a különböző könyvek kinyomtatása céljából Becsben tartózkodó Malomfalvay 1654. május 7-én vette kézhez Batthyány küldeményével az imádságoskönyv kéziratát (Adattár 11, 293), s június 22-én már az utolsó részt nyomtattatta (Adattár 11, 295).

Az imádságoskönyv címét Batthyány Ádámnak a kész, bekötött példányok szétosztására vonatkozo feljegyzései említik több ízben is (Adattár 13/1, 171–175). A címlapra vagy az azt követő lap(ok)ra Malomfalvay képeket metszetett, köztük a Batthyány család címerét, amely eltért a Cosmerovius nyomda más 1653-54. évi kiadványaiból (pl. **2510**, **2511**, **2512**) ismerttől. Ez a teljes címer sziklán fészkében ülő pelikánt ábrázolt alatta szájában kardot tartó oroszlannal (Adattár 11, 294). Készítője, Kovács Sándor Iván meggyőző érvelése szerint, Georgius Subarich volt (A lírikus Zrínyi. Bp. 1985, 94). Koltai András az imádságoskönyv tartalmát is pontosan rekonstruálta (MKsz 1997: 187–200). Megállapította, hogy a kiadvány lényegében Pázmany Péter imadságoskönyvének kivonatát tartalmazta. Batthyány kézirat gyanánt valójaban egy lajstromot küldött Malomfalvaynak. Ez elveszett, de a Batthyány saját kezével írt piszkozatot Koltai kiadta (MKsz 1997: 187–200). Ezen a készülő könyvbe tervezett imák címei és a lapszamok olvashatók: „Reggeli imádságok folio 87. – Az őrző angyal segítségéért könyörgés folio 98. – Szt. Ágoston hálaadása az őrző angyalnak gondviseléséért folio 100. – Estvéli hálaadások folio 104. – A keresztyén embernek magával való számvetés folio 112. – Az Istennek felségéről folio 120. – A teremtésért és táplálásért hálaadás folio 124. – A megváltásért halaadás folio 128. – A megszentelésért hálaadás 134. – Sz. Ambrus és Ágoston hálaadása folio 138. – A hatodik része Pázmány könyvének az hetedik részéig per consequens a következendők folio 213 - folio 289. – Az anyaszentegyházért folio 315. – Lelkipásztorokért folio 316. – Fejedelmekért, tisztviselőkért folio 319. – Döghalál eltávoztatásáért f. 321. – Föld gyümölcseért fol. 323. – Esőért fol. 324 – Égi háborúk ellen fol. 324. – A bűnösök téréséért fol. 325. – Szőlők magasztiokért (!?) fol. 330. – Ellenséginkért fol. 341. – Útonjárók könyörgése fo. 342. – Krisztusban elnyugodt Atyánkfiaiért folio 344. – Szent Dávid penitencia tartó zsoltári folio 466. – Az anyasz[ent]egyház litaniaja folio 488. – A megdicsőült szentek segítségéért könyörgés folio 502. – Az üdvösséges Jézus nevéről litánia folio 513. – Sz. Bernard könyörgese folio 519. – Az áldott Jézushoz imádság folio 527. – Boldogasszony első litániája fo. 527. – Öt psalmusok Jézus neve tiszteletire – Öt psalmusok a boldogságos szűz Mária nevének tiszteletire – Az utolsó ítélet napjáról – A halottak litániája – A Jézushoz való imádság."

A lapszámokból kitűnik, hogy munkájához Batthyány az 1625. évi pozsonyi (**1345**) vagy annak soronkénti utánszedését jelentő 1631. évi pozsonyi kiadást (**1513**) használta. A lajstrom alapján Pázmány 570 nyolcadrét lap terjedelmű imaszövegeiből Batthyány 201 lapnyit vett át. Ezek kiegészítésére már korábban elküldte Bécsbe az itt lapszám nélkül említett, Pázmánynál nem található, középkori eredetű szövegeket (Adattár 11, 291), amelyek a ferencesek

által terjesztett népies imádságirodalomhoz tartoztak. Lehetséges forrásaikkal Koltai részletesen foglalkozott (i.h.).

A kiadványt az *Útitárs* (**2024**) című Pozsonyban 1643-ban kiadott imádságoskönyv mintájára, tizenkettedrét formátumban kívánta Batthyány megjelentetni (Adattár 11, 289), bár később Malomfalvay arról értesítette, hogy „nehezen lehet olyan formában" mint az „Útitárs" (ItK 1960: 691, Jenei Ferenc), végül az elkészült kötetről mégis így ír: köttetése „többe telik, mint Seneca, mert a nagysága is közel s keves hejaval két annyi" (Adattár 11, 295–296. Minthogy az említett Seneca, azaz Kéri Sámuel *Keresztyén Senecája* (**2510**) tizenkettedrét formátumú és összesen 226 lap terjedelmű, feltételezhető, hogy Batthyány imádságoskönyve hasonló, esetleg kevéssel nagyobb vagy kisebb formátumban jelent meg, körülbelül 3–400 lap terjedelemmel. Összesen 400 példányt nyomtattak belőle, amelyeket Batthyány beköttetett és ismerősei között szétosztott (Adattár 13/1 171–175).

A feljebb leírt imádságoskönyvnek második kiadásából újabban került elő egy 14 teljes és 14 féllevélnyi részt tartalmazó töredék (Borda Antikvárium, 20. katalógus. Becses nyomtatványok és kéziratok 1482–1995. Bp. 1995, n° 7020, jelzete az OSzK-ban „RMK I 1243c"). V. Ecsedy Judit meghatározása szerint 1680 körüli csíksomlyói nyomtatvány. A fennmaradt részeket Koltai András elemezte (i.h.).

Batthyány Ádám (1605–1659) királyi főasztalnoknak és dunáninneni főkapitánynak eddig két kéziratos munkáját, verses levelét (ItK 1957: 402–403, Tarnóc Márton) és naplóit (Vitéz-e avagy ájtatos. Kiadta Szilasi László. Szeged 1989) tartotta nyilván az irodalomtörténet.

Erről az 1654-ben Bécsben nyomtatott imádságoskönyvről már Kemény József is tudósított. Szerinte a címe a következő volt: *Clypeus religionis Christianae contra tentationes mundi. Azaz: Az keresztyeni vallasnak paisa az vilagnak incselgetései ellen. Minden híveknek erősittésére irattatott Nemeth-Uyvári Groff Batthyanyi Adam... által... Béchben MDCLIV Cosmerovius Máté által. 137 pag. – 4°.* Kemény közölte a címlapon szereplő verses könyörgés szövegét is. Kezdősora: Segíts rajtunk, nagy Úristen. (Történelmi és irodalmi kalászatok. Pest 1861, 200). Ezt az adatot vette át Hahnekamp György (Magyar konvertiták. Bp. 1900, 29) és Dézsi Lajos is (Dézsi 86). Szabó Károly viszont nem vette fel bibliográfiájába. Kemény híradásában gyanút keltő már a 4° alak is, hiszen a magánáhítatra szánt egykorú imádságoskönyvek ennél mindig kisebb méretben jelentek meg. A közreadott verses könyörgésről pedig a laikus számára is könnyen megállapítható, hogy az nem származhat a XVII. század közepéről. Alaktani és frazeológiai sajátosságaiból arra lehet következtetni, hogy jóval később keletkezhetett (Papp Zsuzsannának, MTA Nyelvtudományi Intézet munkatársának szíves szóbeli közlése). Az idézett leírás több részlete is eltér a levéltári forrásokból hitelesen kikövetkeztethető adatoktól: cím, terjedelem stb. Kemény Józsefnek egyébként is számos bibliográfiai, irodalmi és történelmi hamisítása ismert (vö. Levéltári Közlemények 1988: 197–216, Mályusz Elemér és MKsz 1993: 197–205, Borsa Gedeon). Mindezek alapján megalapozottan állítható, hogy Kemény nem ismert példányt Batthyány imádságoskönyvéből. Tudomása lehetett azonban némely adatról, amely utalt ennek egykori létezésére. Valószínűleg ezek alapján kreálta a kísértetiesen hitelesnek tűnő címleírást, és a szembeötlően hamis verses könyörgést, hogy az ősei között számon tartott Batthyány Ádámot költőként is bemutathassa (vö. Koltai András i.m.).

2509

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1655. esztendőre. Bécs 1654 Kürner. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. 1667!

2510

(KÉRI Sámuel) [transl.]: Keresztyen Seneca, az az Lvcivs Annaevs Seneca leveleiböl ki-szedetett és XXXVIII részre osztatott keresztyeni viragok, mellyek... groff Battyani Adam etc önagysága akarattyából diákból magyarra most elsöben fordittattak és költségével kinyomtattattak. Béchben MDCLIV Cosmerovius Máte.

A^{12}–I^{12} K^{5+1} = [28] + 188 + [10] pag. – 12° – 1 ill., orn., init.

RMK I 882

Keresztény sztoikus erkölcsi tanítások. – A címlevél hátán pelikánt ábrázoló fametszet felül *I.C.D.*, alul *D.A.B.* felirattal. Mivel a pelikán ősi Krisztus-szimbólum, ugyanakkor a Batthyány címerben is szerepel pelikán, a monogram feltételezhető jelentése I[esu] C[hristo] D[omino] D[edicat] A[damus de] B[atthyan] (vö. **2511**). Alatta Batthyány Ádámról szóló latin vers. Az azt követő *Ajánlólevél Viennae Austriae die 25 Aprilis 1654* keltezéssel *Battyani Adamnak Német-úy-vár, Szalónak, Borostyán örökös urának* szól. Aláírója: *Nagyságodnak Isten-imádó szerzetes káplánja fr. Samuel Kérj.* Ezután latin nyelvű *Censura* olvasható, amelyben Bécs 1654. április 25-i keltezéssel *Fr. Gregorius Malomfalvay, s. p. Francisci minimus cliens, etc. p. t. guardianus Ferropolitanus* igazolja, hogy Kéri fordítása megfelel a latin eredetinek, és engedélyezi annak kinyomtatását. A fordító dátum és aláírás nélküli *Elöljáró beszéde* után kezdődik a forész, amely 38 fejezetben adja közre a Seneca leveleiből összeállított és a kereszténységgel összeegyeztethető erkölcsi tanításokat. A szövegben előforduló két verses részlet kezdősora: 115. lap: *Bársony színben, fékezetlen* és 176.: *Zúgásival serkentett fel.* A kötetet *Azoknak lajstroma, melyek e könyvecskében foglaltatnak* című tartalomjegyzék zárja.

Szövegkiadás: az előszó kivételével a második, Bécsben 1740. évben megjelent kiadás alapján Tarnóc Mártontól (Magyar gondolkodók 17. század. Bp. 1979, 558–608).

Kéri Sámuel (eredeti nevén Zorád vagy Szorád) 1645-ben lett ferences novicius, ekkor változtatta nevét Kérire. 1648 és 1651 között Nagyszombatban teológiát tanult, 1651-ben szentelték pappá. A németújvári kolostorba került, Batthyány Ádám házikáplánja lett. 1654-től Nagyszombatban működött, majd több ferences rendház főnöke. 1670-ben a rendtartomány custosává választották. 1671-ben halt meg Pozsonyban.

Fordításának eredetije a német jezsuita Johann Baptista Schellenberg (1586–1645) *Seneca Christianus* című, először 1637-ben Augsburgban megjelent, sok kiadást megért, népszerű műve volt. A latin változat 1660-ban Lőcsén (RMK II 953) és 1700-ban Nagyszombatban (RMK II 2022) is napvilágot látott. Schellenberg művével részletesen foglalkozott Turóczi-Trostler József

(Magyar irodalom. Világirodalom. Tanulmányok II. Bp. 1961, 156–218, különösen 184–186 és EPhK 1948: 40–43). Kéri fordításának jelentőségét abban látta, hogy általa először jelent meg összefüggő antik filozófiai szöveg magyar nyelven. Bán Imre a barokk világnézet és a sztoikus bölcselet kapcsolatára utalt Kéri művében (MIrodT II 217–218. Ld. még Tüskés Gábor: A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai. Bp. 1997, 47–48).

A kötet 400 példányban való kinyomtatását Malomfalvay Gergely kismartoni ferences gvárdián intézte Bécsben 1654 április-június hónapokban (vö. Iványi Béla adatgyűjtésével, Adattár 11 291, 295 és Adattár XIII/1 171–175).

Cf. –, →

Budapest *Nat* ① ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Univ* ①

2511

MALOMFALVAY Gergely: Halottas predikatzjo, mellyet... groff ur Bottyani Adam... szérelmes házas-társának; tudni-illik az néhai... groff Formontin Avrora Katalin asszonynak siralmas temetésén, Nemet-Uyuarnal Szent Juán havának X. napján MDCLIII. esztendöben predikállott Szent Ferencz szerzetebéli Malomfalvay Frater Gergely. Béczben MDCLIV Cosmerovius Máté, az koloniaj vdvarban.

[ ]^{1}, A^{2}–E^{2} F^{1} + ? = [4] + 20 + ? pag. – 2° – 1 ill., init.

Sztripszky I 2006/213 ← MKsz 1879: 36 – Dézsi 82

Gyászbeszéd. – A kiadvány akkor még egyetlen ismert, végén csonka példányára Szinnyei József hívta fel a figyelmet (MKsz 1879: 36). A címlevél hátán látható, a Batthyányak címeréből származó fametszet fiait vérével tápláló pelikánt ábrázol (vö. **2510**). Jelentését disztichonokban írt latin nyelvű versben magyarázza a szerző. Ezután következik a *...gróf úr Battyani Adamnak... Magyarország Duna innenső részeinek... főgenerálisának...* címzett ajánlás Bécs 1654. április 23-i keltezéssel, aláírója *Nagyságodnak alázatos, szerzetes Isten imádó káplánja, Malomfalvay Fr. Gergely*. A gyászbeszéd Batthyány Ádám házastársának, Formontini Aurora Katalinnak a temetésén hangzott el Németújvárott, 1653. június 10-én. A halotti prédikáció önálló cím nélkül, a bibliai textussal kezdődik. A 2. lapon Horatius-vers (Carminum liber I/4) olvasható latinul és magyarul; a magyar fordítás incipitmutatóra utaló kezdőszavai: *A szegények házát s koldusok szállását*. Az Egyetemi Könyvtárban található csonka példány őrszóval szakad meg, a tartalom alapján valószínű, hogy a prédikáció szövegéből már csak kevés hiányzik. A szerző és Batthyany Ádám kapcsolatáról ld. Somogy 1988. 1. 77, Borián Gellért.

A gyászbeszéd bécsi kinyomtatását 1654 április-június hónapokban maga a szerző intézte. 200 példányt rendelt belőle, ebből 25 vagy 30 példányt „fejér papiroson", 100 ívenként 1 tallér áron (vö. Iványi Béla adatgyűjtésével, Adattár 11 287–289, 295).

Cf. **2458**, –, **2512**, **2513**

Budapest *Univ* ②* ? (③* ?)

2512

SZÉCHENYI György: Concio fvnebris pro funere... comitissae Aurorae Catharinae Formontin... comitis... Adami de Botthyan... quondam charissimae conthoralis per... Georgium Szeczeni, electum episcopum Veszpremiensem scripta et in Nemet-Vy-Var dicta anno MDCLIII. die X. Junij. Viennae Austriae MDCLIV praefati... comitis sumptibus... typis Matthaei Cosmerovij.

A^2–F^2 = [2] + 21 pag. – 2° – 1 ill., init.

MKsz 1879: 35 – Dézsi 81

Gyászbeszéd magyar nyelven. – A kiadvány egyetlen példányára Szinnyei József hívta fel a figyelmet (MKsz 1879: 35). Széchényi György veszprémi püspök gróf Batthyány Ádám házastársa, Formontini Aurora Katalin temetésén mondta el gyászbeszédét Németújvárott, 1653. június 10-én (vö. **2511**, **2513**). A nyomtatvány ajánlást nem tartalmaz, de a címlap közli, hogy Batthyány Ádám költségén jelent meg. A prédikáció külön cím nélkül, a bibliai textussal kezdődik. Témája a jó asszonyok dicsérete: olyan erkölcsi tulajdonságok méltatása, amelyek az elhunytat is jellemezték. A prédikáció szövegét fametszet zárja, amely fiait vérével tápláló pelikánt ábrázol.

Széchényi György (1592–1695) teológiai tanulmányait a bécsi Pázmáneumban végezte, ahol 1631-ben avatták teológiai doktorrá. A következő évben Pázmány már esztergomi kanonoknak és a papnevelő igazgatójának nevezte ki. 1643-tól csanádi püspök, majd pécsi püspökként királyi alkancellár. 1649-től veszprémi, 1658-tól győri püspök. 1668-ban lett kalocsai, 1685-ben esztergomi érsek és főkancellár. Igen jelentős egyházszervezői tevékenysége: templomok, papnevelők, akadémiák, konviktusok építésére sokat áldozott. Legnagyobb összegű alaítványával már érsekként a budai jezsuita kollégiumot, akadémiát, szemináriumot és konviktust hozta létre.

A gyászbeszéd bécsi kinyomtatását Malomfalvay Gergely, a kismartoni ferences rendház gvárdiánja intézte 1654. április-június hónapokban. Hasonlóan a Formontini Aurora Katalin fölött elhangzott másik két prédikációhoz (**2511**, **2513**), ebből is 200 példányt rendelt. Terjesztéséről Széchényi György 1654. július 29-én Batthyány Ádámhoz címzett levelében a következőképpen írt: „Az én souany praedicatiomat hogy ki nyomtatta nagyságod, az nem érdemlette azt, hanem meg érdemlette a szegeni Istenben el nyugodot aszszony, el kültem egy részét, a többit is ki osztom, s elküldöm, szinte Erdélybe is visznek... s Cassa tájára." (Vö. Iványi Béla adatgyűjtésével, Adattár 11 287–289, 291, 295, 297).

Cf. **2458**, **2511**, –, **2513**

Budapest *Univ* ①

2513

»TALLIÁN Ferenc: Halotti prédikáció gróf Batthyány Ádámné Formontini Auróra Katalin felett. Bécs 1654 Cosmerovius.«

ItK 1960: 688–691 – Adattár 11 289, 291, 295

Magyar nyelvű gyászbeszéd. – E példányból ma ismeretlen kiadvány egykori létezését több forrás is bizonyítja. Tallián Ferenc ferences szerzetes 1653. szeptember 5-i levelében azért mentegetőzik Batthyány Ádám előtt, hogy a főúr feleségének halála alkalmából mondott prédikációját még nem küldte el: csak félig készült el ugyanis a szöveg tisztázásával (ItK 1960: 688, Jenei Ferenc). A prédikáció kinyomtatását nem Tallián, hanem Malomfalvay Gergely akkori kismartoni gvárdián intézte Bécsben 1654 tavaszán. Malomfalvay 1654. április 29-én Bécsből írott leveléből arról értesülünk, hogy „Immár püspök vram ő nagysága és az én predikátziómat kinyomtattattam s a pater Tallián predikatziojának is holnap kezdek derekason, mint a többinél hoszszabhoz." A Cosmerovius-nyomdában mindhárom prédikációból 200 példányt rendelt, 100 ívenként 1 tallérért. A nyomtatás munkája három hétig tartott: az 1654. május 19-én kelt újabb levélben Malomfalvay arról tudósított, hogy „A páter Talián praedikatioja nyomtattatásának is uéget uetek ma Isten kegyelméből..." (ItK 1960: 691 és Adattár 11 289, 291, 295).

Batthyány Ádám házastársát, Formontini Aurora Katalint 1653. június 10-én temették el Németújvárott. A temetésen elhangzott prédikációk külön-külön jelentek meg nyomtatásban (1653-ban: **2458**, 1654-ben: **2511**, **2512**). Közülük csak Tallián Ferencé nem ismert példányból, de a fenti adatok alapján kinyomtatása bizonyos. Feltételezhető, hogy Tallián gyászbeszéde a többi prédikációhoz hasonlóan magyar nyelven jelent meg, és terjedelme az öt ívet meghaladta.

Tallián Ferenc ferences szerzetes még Malomfalvay Gergely előtt, 1647-től volt a kismartoni rendház gvárdiánja. Ez az egyetlen műve, amelyről tudjuk, hogy megjelent nyomtatásban.

Cf. **2458**, **2511**, **2512**, –

2514

»NEW vnd alter Calender auf das Jahr... 1655. Von C h r i s t o p h o r o N e u b a r t h... Cronstadt [1654 Herrmann].«

»A^8–D^8 = [32] fol. – 16°– 1 ins.«

RMK II 824 – Adleff 84

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – E kiadvány ma nem található egyetlen példányát Szabó Károly csak röviden írta le. Eszerint az utolsó levél hátlapján fametszet látható: Magyarország címere, középen a Szapolyai-család címerével. A kiadvány – terjedelméből ítélve – prognosztikont és krónikát is tartalmazhatott.

Cf. **1920**!

Olim: Brassó ev. gymn.

2515

(WOLFF, P[eter]): Hochzeit-Lied zu Ehren vnd wollgefallen deß... H(errn) Georgii Closii... Petri Closii Rathsgeschwornen allhier zu Cronstadt Sohn, alß derselbe mit der... Jungfrawen Catharina Schneeweissin... dess...

Herrn Martini Schneeweiß... Tochter Hochzeit gehalten zu Cronstadt den 7. Julij im Jahr 1654, auß schuldiger Glückwünschung auffgesetzt. [Cronstadt] (1654) [Herrmann].

[1] fol. – 350 × 296 mm – Orn., init.

Gross: Kronstadter 1140

Lakodalmi vers. – A plakát alakú egyleveles nyomtatvány Georgius Closiusnak, Petrus Closius brassói tanácsos fiának és Catharina Schneeweissnak, Martin Schneeweiss leányának 1654. július 7-én tartott esküvőjére készült. A cím alatt három hasábban 24 versszakból álló vers olvasható *Vom P. Wolffio l. c.* aláírással.

Peter Wolff a brassói iskola rektora volt. A következő évben, 1655-ben az ő lakodalmára adott ki Martin Albrich köszöntő verseket (**2570**).

Wolff költeményét Joseph Trausch kéziratos feljegyzése alapján Julius Gross ismertette (Gross: Kronstadter 1140). Az impresszumadatok nélkül megjelent nyomtatvány betűtípusai és díszei alapján kétségtelenül a brassói műhelyben készült (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Braşov *Ev* ① – Budapest *Nat* cop.

2516

APÁCAI CSERE János: [1] Magyar logicatska, mellyet a kitsindedek számára irt Apatzai Janos, – [2] APÁCAI CSERE János [transl.]: egy, a tudomány dolgában meg kivántatot Tanats-tsal egyetemben. Fejervarat MDCLIV [typ. principis] Maior Marton.

a^8 b^8 = 32 pag. – 8° – Orn.

RMK I 883

Logikai tankönyv és pedagógiai értekezés. – A nyomtatvány címlevelének hátlapján a szerző ajánlása olvasható *ifjú Rákoczi Ferencnek*. A főrészben Apácai először Pierre La Ramée logikájának alapjait fejti ki két részben *szép, könnyű és tobbire gyermeki példákkal* (5. pag.). Ezt követi párbeszédes formában a *Tanács, melyet Joachimus Fortius ad Apáczai János által egy tanulásában elcsüggedt ifjúnak*.

Szövegkiadás: Apáczai Csere János bölcsészeti dolgozatai. Kiad. Horváth Cyrill. Pest 1867. – Apáczai Csere János: Magyar logikácska és egyéb írások. Válogatta Szigeti József. Bukarest 1975, 92–125. – Részleges szövegkiadása: Apáczai Csere János válogatott pedagógiai művei. Összeállította Orosz Lajos. Bp. 1976, 167–176.

Az előszóból kiderül, hogy Apácai Csere János ezt a munkáját még Hollandiában írta. Forrásaihoz és a *Magyar Encyclopaediá*hoz (**2617**) való viszonyát Bán Imre részletesen elemezte (Bán: Apáczai 421–433; ld. még Bartók 92–93). Megállapította, hogy ugyan a *Magyar logikácska* rendszere azonos az *Encyclopaedia* II. és III. fejezetében kifejtettel, de nem annak a megismétlése. La Ramée meghatározásait híven követi, de azokat tőle eltérően hétköznapi

példákkal szemlelteti. A második munka a *Tanács* a korban népszerű, flamand humanista, Fortius (= Joachim Sterk van Ringelbergh) *De ratione studii* című művének 1622-ben Leidenben megjelent kiadása alapján készült. Annak átdolgozott, párbeszéddé alakított magyar nyelvű változata. Semmi jel sem mutat arra, hogy Apácai ismerte volna Fortius értekezésének Comenius által gondozott sárospataki kiadását (**2436** – vö. Bán: Apáczai 427–428).

Apácai Csere Jánosnak e művét hosszú ideig csupán említésből ismerte a szakirodalom. Bod Péter szerint 1656-ban jelent meg (Athenas 12). A ma ismert egyetlen példányt Szabó Károly fedezte fel a marosvásárhelyi református kollégium könyvtárában (Korunk 1862. június 25), és F. Szabó Sámuel írta le részletesen (Budapesti Szemle 1863: 490–501), de közleményének címében még mindig az 1656-os évszám szerepel, noha az impresszum alapján egyértelmű az 1654. évi kinyomtatás. Bod Péter téves évszámadata alapján pedig Nemény Imre arra következtetett, hogy a *Magyar logikácskának* 1656-ban már második bővített kiadása is napvilágot látott (Nemény Imre: Apáczai Csere János. Bp. [1925], 80). Véleményét Bán Imre cáfolta. Megállapítása szerint 1656-ban Apácai már nem volt olyan helyzetben, hogy logikai kézikönyvét kibővítve megjelentethette volna (Bán: Apáczai 422).

Cf. **2436**, –

Budapest *Acad* cop. – Budapest *Nat* cop. – Debrecen *Univ* cop. – Târgu Mureş ①

2517

(ARTICULI vniversorvm dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis in civitate Alba Julia ad diem 18 Februarii anni Domini millesimi DCLIV. indictis, celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] 1654 [typ. principis].

A⁴ B², [ ]¹ = [5] fol. – 2° – Init.

MKsz 1916: 92 – Dézsi: Suppl. 83

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül II. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi az 1654. január 18-án Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizenegy artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1654. január 18-i kelettel. A címszövegben olvasható február 18-i kelet, amint ezt már Szilágyi Sándor is megállapította, sajtóhiba (ErdOgyEml XI 175), hiszen mind a bevezető oklevél, mind a záradék kelte január 18.

Szövegkiadás: ErdOgyEml XI 174–180.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 332, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641**!, –, →

Aiud ① – Budapest *Civ* ③* – Budapest *Univ* ①

2518

[ÉNEK Lupu vajdáról. Gyulafehérvár 1654 körül, typ. principis.]
[ ]^{7} + ? = [7 + ?] fol. – 8°

MKsz 1880: 284–297

Tudósító históriás ének. – A szamosújvári ferences kolostor könyvtárából egy meg nem nevezett konyv kötéstáblájából került elő az addig ismeretlen mű egy csonka példánya. Az azóta Marosvásárhelyen őrzött históriás éneket, amely 7 sérült levélből áll, Koncz József írta le és közölte (MKsz 1880: 284–297). A szöveg egyes részeit egy később megtalált kétleveles brassói töredék alapján Veress Endre egészítette ki, és felhívta a figyelmet egy újabb hétleveles, az Országos Szechényi Könyvtárban őrzött példányra (MKsz 1930: 274–281). Mindhárom példány címlapja hiányzik. Az első megmaradt versszak incipitmutatóra utaló kezdőszavai: *Készülettel az Ojtozon*. Az ének II. Rákóczi György 1653. évi moldvai és havasalföldi harcaiból meríti témáját, középpontban az elűzött, kozák segítséggel átmenetileg visszatért, majd véglegesen elűzött moldvai fejedelem, *Lupul vajda*, azaz Vasile Lupu személyével. A mű szövegéből összesen 126 versszak maradt meg, néhány helyen üres, töredékes verssorokkal. A szöveg több helyütt megszakad. Bizonytalan a kezdete és vége is, bár az események rendjét követve nagyon sok nem hiányozhat a szövegből. Mivel a nyomtatványnak eredetileg sem volt füzetjelzése, ebből sem lehet következtetni a mű egykori terjedelmére. Veress Endre szerint teljességéhez még 2–4 levél hiányozhat.

Szövegkiadása: ld. incipitmutató.

Az ének szerzője ismeretlen. A kiadványt Koncz József lőcsei nyomtatványnak tartotta, s Ján Čaplovič is így írta le bibliográfiájában (1666). Veress Endre brassói nyomtatványnak vélte az általa ismertetett töredéket. Az újabb nyomdatörténeti vizsgálatok azonban azt bizonyítják, hogy a kiadvány a gyulafehérvári nyomdából került ki, valamikor 1654 táján, nem sokkal a hadi események lezajlása után (OSzKÉvk 1978: 296, V. Ecsedy Judit).

Budapest *Nat* ③ – Târgu Mureş ③
Olim: Brassó *Ev gymn*

2519

FOGARASI K. Ferenc: Kis keresztyeny, azaz a hütnek és Isten szerint valo életnek tsupán tsak az Sz(ent) Irás szavaibol állo oly principiumja, melyre mingyárt tanitani kel a' szolni kezdö kisdedeket, mely angliai nyelvböl magyarra fordittatott legelsöbenis... bolgárfalvi kisded Sebesi György kedvéjért Vizaknán, az vizaknai ecclesianak tanitoja Fogarasi Ferencz által. Fejervarat 1654 [typ. principis] Major Márton.
a^{8} [+?] = 16 + ? pag. – 8°

RMK I 884 – Sztripszky I 2006a – MKsz 1911: 353

Református katekizmus. – E nyomtatvány csupán az első, „a" füzetéből ismeretes. A címlap hátán kezdődik a katekizmus szövege, amely az *istenes* élet alapelveit foglalja össze. A rövid kérdésekre adott válaszok néhány szóból és egy vagy két bibliai idézetből állnak.

Fogarasi K. Ferenc (1619 k.–1676) 1647–1649 között Franekerben, Utrechtben és Leidenben tanult. Hazatérve 1649-től Gyulafehérvárott, 1651-től Vízaknán, 1657-től Nagyenyeden, majd újra Vizaknán volt lelkész. 1670-ben még élt. Katekizmusát angolból fordította magyar nyelvre, munkájának forrását azonban nem ismeri a szakirodalom (Berg Pál: Angol hatások 125).

Szabó Károly Bod Péter és Sándor István híradása alapján vette fel bibliográfiájába e katekizmust, megemlítve, hogy egykor megvolt Bethlen Kata nagyenyedi könyvtárában (RMK I 884 – Bod: Athenas 80 – Sándor: Könyvesház 37 – Simon Melinda – Szabó Ágnes: Bethlen Kata könyvtárának rekonstrukciója. Szeged 1997, 84). A ma ismert, könyvtáblából kiáztatott töredéket Todoreszku Gyula ismertette (MKsz 1911: 353).

Budapest *Nat* ④*
Olim: Nagyenyed ref. coll.

2520

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1655. esztendőre. Kassa 1654 Gevers. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1675**!

2521

[1] KALENDER auff das Jahr nach der gnadenreichen Geburt Jesu Christi 1655. auff Vngern, Siebenbürgen und benachbarte Orthe gerichtet von C h r i s t o p h o r o N e u b a r t h i o theol(ogo) et astron(omo) in Sup(eriore) Lusat(ia) – [2] (Auff das Jahr nach der seligmachenden Geburth Jesu Christi 1655 von natürlicher Influentz des gestirnten Himmels in diese niedere Weldt. Auff Vngern, Siebenbürgen vnd andere angräntzende Länder mit Fleiß gestellet vnd beschrieben von C h r i s t o p h o r o N e u b a r t i o theol(ogo) et astro(nomo) in Sup(eriore) Lus(atia).) Caschaw [1654] Valentin Gevers.

A⁸ B⁸ [C⁸] D⁸[E⁸ F⁸] G⁸ H⁶ [I]² = [66] fol. – 16° – Orn.

RMK II 827 – Čaplovič 554

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – Egyetlen csonka példányban maradt fenn, amelyből a C, E és F ívek hiányoznak, a meglévő leveleken pedig a túlzott körülvágás miatt a szöveg csonkult. A naptár felépítése: az év jellemző adatai és a naptárjegyek magyarázata után a hónapok naptártáblái következnek német nyelvű hónapversekkel. A B_6 levél háta üres, majd az önálló címlappal ellátott prognosztikon következik: lehetséges, hogy ennek címéből az első sor [„Prognosticon"? „Astrologisches Bedenken"?] le lett vágva. A prognosztikon meglévő fejezetei: *[V]on den 4 Jahrs Zeiten und ihrer natürlichen Witterung. I. Vom Winter – II. Vom Lenz oder Frühling* – [...] – *Von Krankheiten* – [A természről] – [Jahrmärkte] *in Ober und Nieder Ungern* – [Krónika a világ kezdetétől fogva] – [A hét napjainak és a betegségeknek az összefüggéséről]. A kiegészített címek esetében a szöveg megmaradt, csak a cím nem. A vásárjegyzek végéről kb. 1 levél hiányzik; lehetséges, hogy a hiányzó E és F füzetre, a vásárjegyzék és a krónika közé még más szöveget is nyomtattak. A meglévő krónikarész az 1556. évtől az 1654. év eseményeiig halad. Az utolsó két levélen keltezés nélkül *Den edlen... Herren Richter, ehrsamen Rath, Herren Vormund und der ganzen löblichen erwahlten Gemeine der... Stadt Bartfeld...* ajánlotta a naptárat újévi ajándékként jókívánságaival együtt *Valentinus Gevers Buchdrucker in Caschaw*. Noha az utolsó két levél füzetjele kérdéses és az ajánlás elhelyezése a kiadvány végén szokatlan, a nyomtatásból adódóan azonban más helyre nem kerülhetett, bekötése tehát nem téves.

Valentin Geversnek ez az egyetlen, példányból is ismert német nyelvű naptárkiadása.

Cf. **1086!***

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Univ* ③*

2522

[1] KIRÁLY Jakab [transl.]: Mise-nem-mise, az az a miseröl való tudománynak ostromlása, meg-hamissitása és el rontása, mellyet H u n n i u s E g y e d doctor irasabol magyar nyelvre forditott Kiraly Jakab osdgyáni prédikátor. – [2] (KIRÁLY Jakab: Harmas Szent Irasbeli dolgok, mellyekben I-ször három articulusok foglaltatnak. I. Az Istenröl. II. A Christus Jesusrol. III. A Szent Lelekröl. – [3] II-szor igen szép emlekezetre méltó dolgok, mellyeket rövideden öszve szedett és ki-adott Kiraly Jacab, ossdgyáni ecclesianak méltatlan lelki-pásztora.) Cassan 1654 Gevers Balint.

a^{12}, A^{12}–I^{12} = [24] + 215 pag. – 12°

RMK I 886-887 – Sztripszky I 2007/214 ← MKsz 1911: 353 – Čaplovič 553

Evangélikus vitairat, tanítás és erkölcsi oktatás. – A címlap hátán szentírási idézet olvasható, amelyet a szerző 1653. augusztus 26-án kelt ajánlólevele követ: *Bakos Gábor úrnak... Rákóczi Györgynek... kállói várának főkapitányának, Szabolcs vármegyében lévő hajdúságnak generálisának, ... mint fő patrónusának*. A további bevezető részek: négy latin nyelvű üdvözlővers, szerzőik: *Hilarius Ernestus Biner, eccl. evang. Germ. pastor et sch. inspector [Cassoviae] – Matthias Osztropataki, eccl. Cass. Lutheranae verbi Dei minister – Georg Raduchius, gymn.*

Cassov. rector – Stephanus Budiacs, scholae conrector és az *Errata*. A főrészt *A mise elrontása felől való trakta* élőfej kíséri, címe *Jehovah Juva. Mit hívnak a pápisták misének, avagy miképpen magyarázzák azt*.

A második mű önálló belső címlappal, de folytatólagos füzetjelzéssel kezdődik. Az ajánlást ezúttal külön szöveg nélkül intézte *Király Jakab ossdgyáni prédikátor és a körül való fraternitásnak egyik seniorja: Bakos Gábor úrnak, mint patrónusának és komjának, item a Dunántúl és Mátyásföldén a meg nem változtatott, igaz Augustana Confession lévő szent gyülekezetnek... tudós püspökinek, seniorinak és az egész atyafiaknak*. E dedikációt követi az előszó *Ad lectorem*, kelte Osgyán 1654. október 16. A főrész a címben is jelzett három artikulust (hitágazatot) tartalmazza. Az *I. Articulus az Istenről* XXV cikkelyből, a *II. Articulus a Jézus Krisztusról* XXXV cikkelyből, a *III. Articulus a Szentlélekről* X cikkelyből áll. Mindegyik három-három bibliai idézetből vagy utalásból épül fel, amelyek a cikkely címeként feltüntetett teológiai tételt bizonyítják.

Hasonló beosztásban és hasonló módszerrel egy-egy erkölcsi tanítást fejt ki a harmadik mű: *Következnek igen szép emlékezetre méltó dolgok*. A befejező részek a következők: *Méltók ezek is emlékezetre*, ez néhány szentírási kuriózumot ismertet. *Következnek szép áhítatos imádságok*, továbbá egy tizenhét strófát magába foglaló *Bűnbocsánatért való ének*. Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Kegyes Jézus, én imádságomra*.

Király Jakab (1623–1690) tanulmányai elvégzése után 1652-től Osgyánban, 1656-tól Rozsnyón volt evangélikus lelkész, 1669-től egyúttal gömöri esperes is. Innen 1671-ben elűzték, csak 1682–87 között szolgálhatott újra Rozsnyón. Közben Csetneken és Sajógömörben volt lelkész.

A címlap és az ajánlás tanúsága szerint a miséről szóló vitairatot Aegidius Hunniusnak egyik munkájából fordította magyarra. Az eredeti művet ennek ellenére sem sikerült azonosítani, miként korábban Thienemann Tivadarnak sem (ItK 1923: 26). Noha Király traktátusa elsősorban a katolikus tanítás ellen irányul, később mégis református részről kapott feleletet Szalóczi Mihálytól: *Az Isten-ember Jésus Christusnak személye felől igazán értő tanítóknak választételek* Sárospatak 1660 (RMK I 969).

Szabó Károly nem vette észre, hogy Király Jakab e kiadványa több művet is tartalmaz, ezért csupán az elsőt írta le (RMK I 886), a második-harmadikat pedig külön sorszám alatt (RMK I 887) Sándor István említése nyomán (Könyvesház 37) vette fel bibliográfiájába. A *Hármas szentírásbeli dolgok*at Harsányi István ismertette (MKsz 1911: 353–354). Megállapította, hogy a három munka együttes megjelentetését bizonyítja a folytatólagos füzetjelzés és a lapszámozás is.

Cf. –, →

Berlin *Univ Inst* ① – Budapest *Acad* ③* + cop. suppl. (Martin) – Martin *MS* ① (Rimaszombat a Kishonti ev. esp. Ktárában) – Oradea *Mus* ②* (Nagyváradi prem. Gimn.?) – Sibiu Arch ②*

2523

LIMA dissertationis Patakianae a Samuele Lippai puritano malleatae de prima elevatione panis et vini in Coena Domini, poliente illam sacerdote catholico... [Cassoviae] MDCLIV [Gevers].

A^{11} = 21 pag. – 12°

RMK II 806 – Čaplovič 1963

Református(?) vitairat. – A címlapon bibliai idézet olvasható, és a Jézus-monogram *IHS* látható. A címlap hátán kezdődik az ajánlás: *Illustrissimis, magnificis... dominis... ad inclyti Zempleniensis comitatus horizontem spectantibus et ex tribus receptis in Ungaria religionibus quamcumque observantibus*, szövege feltehetően a fennmaradt példányból hiányzó „A_2" levélre volt nyomtatva. Az ajánlást követő előszó címként kiemelt kezdete *Nuper in apricum prodiit libellus...*, szerzője, *Illustrissimorum... dominorum vestrorum capellanus, sacerdos catholicus*. A főrész hét pontban, *Limatura I–VII* vitatja Lippai Sámuelnek ugyanebben az évben a református úrvacsorai szertartás egy részletkérdéséről, a „prima elevatio"-ról megjelent disszertációját (**2548**). Az utolsó lapon ismét szentírási idézet áll.

E vitairat szerzőjének kiléte ismeretlen, sőt tartalma alapján felekezeti hovatartozása is bizonytalan. Zoványi Jenő szerint, aki részletesen ismertette a vitát, „odamutat minden jel, hogy református író bújt" a *sacerdos catholicus* „álnév leple alá" (Puritánus mozgalmak 304).

Szabó Károly (RMK II 806) és Ján Čaplovič (1963) még nagyszombati nyomtatványként írták le e művet. V. Ecsedy Judit azonban a nyomdai anyag vizsgálata alapján megállapította, hogy az valójában a kassai nyomdában készült (MKsz 1996: 371). A nagyszombati nyomtatás kizárása Zoványi Jenő véleményét támasztja alá. Valentin Gevers műhelye ebben az időszakban a városi tanács tulajdonában állt, s dolgozott a reformátusok és katolikusok számára egyaránt.

Lippai viszontválasza a következő évben jelent meg (**2605**).

Cf. –, **2548**, **2605**

Budapest *Nat* cop. – Târgu Mureş ②*

2524

VÁCZI P. András: Replica, az az Tolnai Dali Janosnak csufos és vádos maga és mások mentésére való valasz-tetel Vaci Andras által, mellyben megmutattya elöször az ö maga Mi-Atyánk felöl való igaz értelmét a több reformatus doctorokétul nem különözni. Másodszor a Mi-Atyánkrol iró authornak (kit ö magyar nyelven ki adott) a több doctorokkal rész szerént valo eggyezését, s rész szerint pedig azoktul való különözését. Harmadszor az tracta köziben egyelittetett két undok vádoknak hamisságát és azok ellen való igaz maga mentségét. Cassan 1654 Gevers Balint.

A^8–L^8 M^4 = 192 [recte 182] + [1] pag. – 8° – Orn.

RMK I 888 – Čaplovič 555

Református vitairat. – A címlap hátán szentírási idézetek olvashatók. Ezt követi Váczi P. András ajánlása: *Elöljáró beszéd I. A keresztyén olvasóhoz. II. Tolnai Dali Jánoshoz*, kelte Szepsi, 1654. március 27. A főrész beosztása: *A titulusról – A keresztyén olvasóhoz írt levélről – A derék trakta következik*, végül *E könyvben foglalt fogyatkozásokat a ker. olv. így jobbítsa meg.*

E mű viszontválasz Tolnai Dali János: *A Miatyánk felől igaz értelmű tanítóknak maguk mentsége* (**2550**) című munkájára. A vitaálláspontok ismertetését lásd Váczi András polémiát kiváltó munkájának leírásánál: *A Miatyánknak, avagy mindennapi imádsággal való élésnek állatása és megoltalmazása.* Sárospatak 1654 (**2468**).

Cf. **2468**, –, **2550**

Budapest *Acad* ② – Budapest *Univ* ①

2525

»EX REGE Tavrvs, sive Tragoedia De Fastu Nabuchodonosoris Humiliato, a Magnifica, Generosa, Nobili ac Ingenva Ivventvte Gymnasii Monostoriensis in Scenam data, cum Ejusdem Iuventutis literarum profectum munificentissima liberalitas Spectabilis ac Magnifici Domini, Domini Stephani Haller de Hallerkö, Illvstrissimi ac Celsissimi Transylvaniae Principis intimi Consiliarii, Comitatus Küküllö Supremi Comitis, Mecoenatis optimi praemiaret, die Qua Triumphabunda Humilitas Humilem Virginem, Dei Matrem in Coelitum Reginam coronavit MDCLIV [Claudiopoli] 1654 [typ. Heltai].«

»A^4 = [4] fol. – 4°«

RMK II 800 – Staud I 244–245 – Trofejnye knigi 0346

Iskoladráma programja. – E nyomtatványnak egyetlen ismert példányát, Szabó Károly ismertette (RMK II 800). Tanulmányozására nem volt lehetőség. Szabó leírása alapján azonban rekonstruálható a tartalma. Eszerint a Nabuchonodosor gőgjének megalázásáról szóló színjáték a következő részekből állt: *Dedicatio, Argumentum, Prologus, Actus I–V.* A felvonások további jelenetekre (*scenae*) tagolódtak.

A darabot a kolozsmonostori jezsuita gimnázium tanulói adták elő 1654-ben, amikor patrónusuk, Haller István küküllői főispán megjutalmazta őket.

Az impresszumadatok nélkül kiadott nyomtatványt Szabó Károly „kétségtelenül" a kolozsvári Heltai-nyomda termékének tartotta (RMK II 800).

Niżnij Novgorod ① (Sárospatak)

2526

»VÁRFALVI KÓSA János: Catechesis. Az vdvességnek fvndamentumáról rövid kérdezkedés, az Szent Irás szerént; az Kisdedeknek Tudományában,

és az Urnak szolgálattyaban és felelmében valo fel nevelesere Varfalvi-Kosa Ianos altal iratot. Colosvarban 1654 [typ. Heltai] Heltai Gaspar.«

»A^{12}–C^{12} = [36] fol. 12°«

RMK I 889

Unitárius katekizmus. – E nyomtatvány egyetlen példánya, amelyet Szabó Károly a kolozsvári unitárius kollégium könyvtárából ismertetett, ma nem található. Címe Várfalvi Kósa kis katekizmusáéval egyezik (**2061**). A kis katekizmus terjedelme azonban a példányból is ismert kiadások esetében hat-nyolc levél (**1290(2)** és RMK I 1560). E kiadás eltérő terjedelmére a csupán kéziratos másolatban fennmaradt 1659. évi kolozsvári megjelentetés ad magyarázatot (Szeged Egyetemi Könnyvtár MS 1626). Ebben a nyolc folionyi, a fenti címet viselő kis kátét, a bővebb, 16 levél terjedelmű középső káté is követi (**1648**). A Szabó Károly által megadott 36 foliós terjedelem alapján feltehető tehát, hogy ez az 1654. évi kiadás a középső katekizmust is tartalmazta.

Cf. **1290(2)**; **1648**, **2061**, –, →

Olim: Kolozsvári unitár. coll. kvtárában

2527

BISTERFELD, Johann Heinrich: [1–2] Scripturae Sacrae divina eminentia et efficientia, publicae non credentium et credentium disquisitioni Spiritu Sancto duce, denuo in duabus disputationibus a Joh(anne) Henrico Bisterfeldio, theologiae ac philosophiae in... schola Albensi professore proposita. – [3] Accedit ejusdem authoris ars concionandi. Lugduni Batavorum MDCLIV apud Ludovicum à Vuyren.

*^{4}, A^{12}–E^{12} F^{11}; G^{12}–L^{12} M^6 = [8] + 142 + 132 pag. – 12° – 1 ins., init.

Református teológiai vizsgatételek magyar nyelvű anekdotával és retorikai kézikönyv. – A címlapot nyomdászjelvény díszíti, a címlap hátán bibliai idézetek olvashatók. Az ajánlást *Adrianus Heerebord philos. professor primarius* Leyden, 1654. évi kelettel intézte *Johanni Henrico Bisterfeldio*. Ezután Bisterfeld 1653-ban Gyulafehérvárott kiadott *Gladii spiritus ignei...* című disputációjának előszava és szövege olvasható (**2464**), benne a 25–26. lapon magyar nyelvű anekdota Lórántffy Zsuzsanna és egy jezsuita hitvitájáról. Bisterfeld másik szentírási tárgyú disszertációja a *Beata beatae virginis ars* önálló, impresszum nélküli belső címlappal kezdődik, és szövege teljes egészében megegyezik az előző kiadással (**2366**), csupán a respondensek nevei és a sajtóhibák jegyzéke hiányoznak. Ugyancsak önálló, impresszum nélküli belső címlap vezeti be a harmadik részt: *Ars concionandi ab excellentissimo viro Johanne Henrico Bisterveldio[!]... olim nernose[!] proposita*. Ez két könyvre osztva (*liber*) tárgyalja a prédikálás módszertanát.

Adrian Heerebord (1614–1659), a leideni egyetem filozófia professzora az előszóban elmondja, hogy Bisterfeld műveire az ott kinn tanuló magyar diákok hívták fel a figyelmét, s az

Ars concionandi most jelenik meg először nyomtatásban. Ez utóbbit Bartók István elemezte (192–194).

E nyomtatványt a bibliográfiai szakirodalom korábban nem tartotta számon.

Cf. **1879**, **2366**, **2464**, –

Budapest *Nat* ①

2528

[1-2] [Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1655. Leutschau 1654 Brewer.]

[A⁸] B⁸ + ? = [16 + ?] fol. – 16°

Caplovič 936

Új-naptár·ó-naptárral és prognosztikon. – A naptárból csak a B_1 rektó és a B_8 verzó lapok maradtak fenn makulatúraként, Molnár Gergely *Elementa grammaticae Latinae* (Leutschoviae 1650, **2323**) című művének kötéstábláján. A lőcsei evangélikus könyvtárban őrzött példány első kötéstáblájára ragasztották rá ennek a német naptárnak a leveleit. A töredék július második felének naptártábláját tartalmazza német nyelvű hónapverssel, valamint a prognosztikonnak a tavaszi időjárásra vonatkozó részét. A kiadvány beosztása hasonló lehetett az 1651. évre szóló lőcsei német nyelvű naptáréhoz (**2333**).

A töredéket Ján Čaplovič fedezte fel, és 1649-re szóló lőcsei német naptárként határozta meg (936), elsősorban az 1650-es hordozókötet és az ünnepek alapján. A lőcsei nyomtatást igazolják a töredék betűtípusai is. A kalendárium azonban a vasárnapi betű, a Húsvét és a holdfázisok alapján az 1655. évre szól, tehát 1654 őszén nyomtatták Lőcsén. Molnár grammatikáját tehát nem a nyomtatás évében, hanem akkor kötötték be, amikor ez az 1655. évi naptár fölöslegessé vált. Ezt bizonyítja a hátsó kötéstáblán lévő possessor-bejegyzés is: „*Bartholomaeus Alauda anno 1655 die 14. December*".

Cf. **2273**!

Budapest *Acad* cop. – Levoča *Ev* ④

2529

ΑΥΤΟΜΑΤΟΓΑΜΕΥΕΤΗΡΙΚΑ προσφωνήματα novorum actui conjugum viri juvenis... Johannis Mvlleri Wratislaw(iensis) eccles(iae) Neocomiens(is) archidiaconi gratissimi, foeminae virginis... Mariannae Riserianae Mor(avae) exul(is) bigae desideratissimae matrimonium, anno Domini feliciore VIII Cal(endis) Nov(embris) auspicato ineuntium festiva festive fausta ominan-

tibus, nominantibus ab amicis dicta, dicata. Leutschoviae (MDCLIV) typis Laurentii Breveri.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 801 – Čaplovic 1000

Lakodalmi versek latinul, görögül és németül. – A nyomtatvány a boroszlói származású Johann Müller, iglói evangélikus archidiakónus és a Morvaországból menekült Marianne Ries 1654. október 25-én tartott esküvőjére készült. A címlap hátán kezdődő főrész a következő verseket tartalmazza: (1) Cím nélküli költemény, amelynek szerzője *Matthias Zarevucius* – (2)–(3) *Epithalamion Müllerianum* címen *Tobias Stephani Mor., gymn. Leutschov. rect.* latin és gorog versei – (4) *Johannes Schalachius, p. t. concio. Schlov. Neocom.* költeménye – (5) *Tobias Pollucius, scholae Iglov. rect.* – (6) *Affini suo Thomas Relowsky, p. t. cantor Iglov. gratulab.* verse – (7) *Johannes Müllerus Ἀνάγραμμα* latinul, a szerző megnevezése nélkül – (8) *Ein newes Mühl-Werk eines geistlichen Müllers entdeckt von einem Cytherischen Künstler* [Christoph Klesch?] aláírással – (9) *Interlocutio sponsi et sponsae* című párbeszéd *Henricus Praetorius Cremnic. Pann., hactenus Igloviae a domesticis dn. sponsi* – (10) Cím nélküli latin vers *a Joanne, Galikio coll. Igloviensi* aláírással – (11) *Alexander Ries, sponsae frater* verse.

A vőlegény azonos azzal a Johann Müllerrel, akinek 1652-ben disputációja jelent meg Trencsénben (**2443**, vö. Klein: Nachrichten III 207).

Budapest *Univ* ①

2530

DIETERICH, Conrad: Epitome catechetica auctore Cunrado Dieterico, ss. theolog. d. antehac practicae philosophiae paedagogiarcha Gissae, nunc pastore ac superintendente Ulmensi. Editio nova renovata. Leustchoviae[!] MDCLIV typis Laurentij Breveri.

A^{12}–F^{12} = 143 pag. – 12° – Orn.

RMK II 802 – Čaplovic 1001

Evangélikus kátémagyarázat. – A címlevél után kezdődik Martin Luther *Catechesis minor*jának Konrad Dieterich magyarázataival bővített kiadása. A mű beosztása és szövege megegyezik az 1645. évi trencséni kiadásával (**2115**).

Cf. **2115**, **2266**, –, →

Budapest *Nat* cop. – Sibiu *Mus* ①
Olim: Martin *MS*

2531

IN FESTIVITATEM nuptialem... Samvelis Serpilii, diaconi ecclesiae Leibicen(sis)... sponsi ac... Catharinae, ... Matthiae Viti, pastoris dictae ecclesiae... filiae, sponsae die 25. Octobr(is) anni 1654 Deo et hominibus faven(tibus) celebratam comportata symbola. Leutschoviae (1654) typis Laurentii Breveri.

A^3 + ? = [3 + ?] fol. – 4° – Orn.

MKsz 1930: 307–308 – Čaplovič 1002

Lakodalmi versek. – E nyomtatványból csupán az első füzet első három levele maradt fenn. Samuel Serpilius, leibici másodlelkésznek és a helybeli lelkipásztor leányának, Catharina Vitnek 1654. október 25-én tartott menyegzőjére készült verseket tartalmazza. Szerzőik: (1–2) *Johannes Serpilius, eccles. Caesareoforen. pastor et contubernii p. ad infer. fl. Poprad senior, sponsi pater...* – (3–4) *Simon Bilek, past. Hunisvillan. XXIV. regal. consen.* – (5–6) *Thomas Dreypfennig, past. Duranden.* – (7) *Johann Fontanus, past. Totfalv.* – (8–9) *Tobias Stephani Mor., gymnas. Leutschov. rect.* – A töredék utolsó meglévő lapja (A_3b) őrszóval szakad meg.

Samuel Serpilius (1630–1661) szülővárosában Késmárkon, majd Sárospatakon, Kassán és Eperjesen végezte tanulmányait. 1651-ben beiratkozott a wittenbergi egyetemre. Hazatérve 1653-ban Leibicen lett evangélikus másodpap (vö. Zoványi 541).

A töredéket Pukánszkyné Kádár Jolán ismertette (MKsz 1930: 307–308). Az ő adatát vette át Ján Čaplovič (1002).

Budapest *Nat* ④*

2532

[2] KERESZTYENI isteni ditsiretek, mellyek az magyar nemzetben reformáltatott ecclesiákban szoktanak mondattatni. Ezek mellé adattak szép rendel elöször az szent Davidnak franciai nótáknak és verseknek módgyokra rendeltetett soltari. [1] Másodszor az egesz esztendöre tartozandó HYMNUSOK. [3] Harmadszor az HALOTT temetéskorra való ENEKEK. Mostan újobban, de leg-ki-váltképpen az hymnusokat sokkal szebben és bövebben, az közönséges és halott enekeket-is, az mennyire lehetett, megjobbitván, (mellyel mint edgy kis Graduvaleval elhetz), ki-botsáttattak. Lötsen 1654 Brever Lörintz által.

$*^4$, A^4–M^4, A^4–Z^4, Aa^4–Xx^4 = [8] + 96 + 338 + [14] pag. – 4° – ♪, orn., init.

RMK I 890 – Čaplovič 1003

Protestáns egyházi és temetési énekeskönyv. – A címlevél után következik az *Elöljáró beszéd, melyben megjelentetik az isteni dicséreteknek és énekeknek az anyaszentegyházban hasznos és szükséges volta*, dátum nélkül, aláírása: *Göntzi György, debretzeni eccles. lelkipásztora.*

Ezt követi *A kegyes olvasóhoz való intés*, aláírása: *Brever Lörintz, lötsei bibliopola és könyvkötő kegyelmeteknek örömest szolgál*, ebben a sajtóhibák és a betűk apró volta miatt szabadkozik. A kiadó a címlapon felsorolta a graduálként is használható énekeskönyv fő részeit: 1. a dicséreteket, 2. Szent Dávid franciai nótákra és versekre rendelt, Szenci Molnár Albert által fordított zsoltárait, 3. himnuszokat és 4. a temetési énekeket. E felsorolással szemben az énekeskönyvben nem találhatók meg a Szenci Molnár Albert által fordított zsoltárok. Valódi beosztása az újrakezdődő lapszámozásnak megfelelően két csoportra osztott énekek incipitmutatóra utaló kezdősorai szerint a következő.

(1) 3. lap: *Következnek ékes ritmusú himnuszok, az esztendőtszakai ünnepeknek rendi szerént*. 2: *Új világosság* – 3: *Amint régenten* – 4: *Mindeneknek* – 7: *Csillagoknak – Istentől* – 8: *Mindnyájan, kik* – 9: *Jövel Megváltója* – 12: *Az Atyának országából, Istenségnek* – 13: *Az Atyának országából e világra* – 14: *Teljes e széles világban dicséretes – Teljes e széles világban, minden* – 15: *Jó keresztyének* – 16: *Atya Istentől* – 17: *Jövel népeknek... Szűznek – Naptámadattól* – 18: *Atya Istennek Igéje – Jer, dicsérjük keresztyének, nevét* – 21: *Adjunk hálát keresztyének – Áldjuk mi mind* – 22: *Járjunk mi most, keresztyének... világra – Gonosz* – 23: *Heródes* – 24. *Teremtő – Jézus Krisztus, ki e napon* – 25: *A bűnök* – 27: *Hallgassuk kegyelmesen, mire Pál* – 28: *Dicsérjük* – 29: *Nevét – Szent Igéjét* – 30: *Jézus Krisztus, mi Megváltónk, bűn* – 31: *Hallgass meg minket Úristen, tekints reánk kegyelmesen* – 32: *Örvendezzen* – 34: *Ó mi kegyelmes* – 35: *Jer, hirdessük* – 37: *Keresztyének örvendezzünk* – 38: *Mostan eljöttek* – 39: *Minden mi – A Krisztusnak* – 40: *Fénylik* – 41: *E világnak* – 42: *Keresztyéneknek serege...* 2. vsz.: *A győzhetetlen* – 43: *Keresztyéneknek serege...* 2. vsz.: *Mert* – 44: *Szenteknek* – 45: *Örüljetek most* – 46: *Örvendezzünk keresztyének* – 48: *Mostani jeles* – 50: *Jézus Krisztus, mi királyunk – Járjunk mi most keresztyének... méne fel* – 51: *Jövel teremtő* – 52: *Jövel Szentlélek Úristen, vigasztalj – Jövel Szentlélek Úristen, ki* – 54: *Örüljünk mi keresztyének, mert az Isten ő* – 55: *Üdvöz légy édes* – 57: *Ó te dicső – Ó teremtő* – 58: *Felséges Isten, mennynek, földnek ura, és mindeneknek nagy* – 59: *Mennynek és földnek nemes teremtője, minden* – 60: *A széles* – 61: *Ó magas – Ó nagyhatalmú* – 62: *Emberi* – 63: *Felséges Isten, mennynek, földnek ura és mindeneknek vagy* – 64: *A Nap feljövén* – 65: *Mostan, ó – Igaz – Állatoknak* – 66: *Látod* – 67: *Felséges Atya – Könyörögjünk az Istennek Krisztus* – 68: *Sok nyavalyánkban* – 69: *Mindenkor téged* – 70: *Atya Istennek egy* – 71: *Az éjszakai sötétség, tévelygő* – 72: *Ó, mennyeknek* – 73: *Mennyei Atya* – 74: *Ó mennyei mi* – 75: *Üdvöz légy Krisztus* – 76: *Jézus Krisztus, egy* – 77: *Jézus Krisztus, Istennek egy* – 79: *Könyörögjünk az Istennek, mint* – 81: *Ó mi szent Atyánk, kegyes gondviselőnk – Ó áldott* – 82: *Úrnak végvacsoráján* – 83: *Szükség megtudni* – 84: *Ó üdvösséges* – 85: *Jól tettél* – 86: *Menjetek el – Valamely*. E rész végén *Simbolum Athanasii, Te Deum, Litania major* valamennyi magyarul, és betűrendes *Mutató tábla*.

(2) *Az Psalmusokból való isteni dicséretek*. – 1: *Boldog az olyan ember az* – 2: *Szent Dávid próféta második* – 3: Zeleméry László: *Zúgódik, dúl-fúl* – 5: *Szent Dávid király háborúságában imádkozik* – 6: Újlaki Péter: *Uram Isten, miért* – 7: *A szent Dávid* – 8: Szegedi Gergely: *Szent Dávid király búnei* – 9: Szegedi Gergely: *Számkivetésre* – 11: *Régen ó törvényben, Mózesnek* – 13: Bogáti Fazakas Miklós: *Mely hatalmas* – 14: Szegedi Gergely: *Tekints reám* – 15: Sztárai Mihály: *Megnyomorodván* – 17: *Ó Úristen, tekints* – 18: *Emlékezzél meg Úristen, a mi nagy* – 19: Sztárai Mihály: *Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert e* – 20: *Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik* – 21: Sztárai Mihály: *Sokan vannak mostan* – 22: *Őrizz meg* – 23: Milotai Nyilas István: *Gyakorta* – 24: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* – 25: *Az Úristen nekem* – 26: Sztárai Mihály(?): *Mikor Dávid* – 27: Pap Benedek: *Ó én két* – 28:'Sztárai Mihály: *Mostan hozzád* – 29: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta az* – 30: Szegedi Gergely: *Dávid prófétának* – 31: *Thordai Benedek: Benned bíztam* – 33: *Tesini Imre: Tebenned bízom, Uram Isten* – 34: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember e* – 35: Sztárai Mihály: *Sok emberek* –

36: Sztárai Mihály: *Mindenkoron* – 38: Szegedi Gergely: *Mikoron Dávid Saul* – 40: Sztárai Mihály: *Sok nyilvánvaló* – 41: Sztárai Mihály: *Megnyomorult* – 44: Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* – 46: Chasee Miklós: *Mint kivánkozik* – 47: *Jóllehet nagy sokat szóltunk Dávidról* – 48: *Fohászkodom* – 49: Tholnai Bálint: *Lásd* – 50: Batizi András: *Hallottuk* – 51: Németi Ferenc: *Nagy keserves* – 54: *Mikor Sennakerib* – 55: *Erős várunk* – 56: *Minden népek* – 57: *Hogy panaszolkodik a hatalmas* – 58: *Úristen, irgalmazz nekem* – 59: Szegedi Lajos: *Légy irgalmas* – 60: Hartyáni Imre: *Háborúsága* – 61: *Mindenható Úristen, szívünk* – 62: Kanizsai Pálfi János: *Ne szállj* – 63: Skarica Máté: *Dávid Doég* – 64: *Úristen, kérünk a te szent nevedért* – 65: *Mennynek és földnek kegyelmes* – 66: Kecskeméti Vég Mihály: *Mikoron Dávid nagy* – 68: István deák: *Irgalmazz Úristen* – 69: Skarica Máté: *Saulnak* – 70: Sztárai Mihály: *Meghallgassad* – 72: Sztárai Mihály: *Sok jótéteményén* – 73: *Könyörülj* – Barát István: *Siess, nagy* – 75: *Örök Isten* – Szegedi Gergely: *Úristen, légy* – 77: Skarica Máté: *Hogy Jeruzsálemnek* – 79: Sztárai Mihály: *Sok inségünkben* – Németi Ferenc: *Az Úristent magasztalom* – 81: *Felséges Isten néked jelentjük* – 82: *Keresztyéneknek Istene* – 83: *Az Úristen áll* – 84: Rimay János: *A jó* – 85: *Aki veti* – 86: Sztárai Mihály: *Mely igen jó az* – 87: *Mikor szent Dávid kegyetleneknek* – 89: *Téged, Isten* – 90: Huszár Gál: *Jer, örvendezzünk* – 91: *Örüljetek* – Gitzi János: *Ilyen* – 92: *Aki az* – 95: Szegedi Gergely: *Boldog az olyan ember ő* – 96: *Boldog a férfiú* – 97: *Keresztyének, kik e* – 98: *Nagy öröme* – 100: *Int* – 101: Laskói István(?): *Sok nyomorúság* – 102: *Jer, emlékezzünk* – 103: Szegedi Gergely(?): *Örül mi* – *Az Izraelnek* – 104: *Akik bíznak az Istenben* – 105: *Mindenek – Minden hű* – 106: *Boldogok azok* – *Bűnösök* – 107: *Felséges Isten, hozzád* – 108: *Mely igen jó legyen* – 109: *Úrnak szolgái, no* – *Ti keresztyének, ti dicsérjétek* – Sztárai Mihály vagy Skarica Máté: *Izraelnek* – 111: *Hallgasd meg Atya Isten, a mi* – 112: *Minden állat* – 114: Németi Ferenc: *Nagy hálaadással* – 116: *Dicsérd az Istent mostan* – *Dicsérjed, áldjad* – 117: Skarica Máté: *Drága dolog* – 119: *Mikor a* – 120: Kanizsai Pálfi János: *Dicsőült.*

Ünnepekre való énekek. 121: *A keresztyénségben* – 122: *Az Atya* – *Vígan énekeljünk* – 123: *Küldé az Úristen hűséges* – 124: Sztárai Mihály(?): *Mi Atyánk, Atya* – *Az Úristen csoda* – 126: *Mennyből jövök* – 127: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* – 128: *Parancsolá* – 129: *Jer, mi dicsérjük* – 130: Szegedi Gergely: *Szent Ezsaiás így* – 132: Melius Juhász Péter: *Mindnyájan örüljünk* – 134: *Mikor e széles* – 135: *Dicséretes a Gyermek, ki ez* – 136: *E nap nekünk dicséretes* – *Úristen veletek* – 137: *Jer, mindnyájan* – 138: *Krisztus Jézus születék* – 139: *Úristennek* – Szegedi Kis István(?): *Jézus születék* – 140: N.K.T.: *Teljes szívvel örvendjünk* – 141: *Ma vigadjatok* – 142: *Úrnak nagy* – *Születésén* – 143: *E nagy* – *E nap nekünk örvendetes* – 144: *In dulci* – *Ez esztendőt* – *Hálát adjunk* – 145: *Nekünk születék mennyei király, kit* – *Mennyei király* – 146: Tuba Mihály: *Megteljesíté* – 147: *Gyermek születék Betlehemben, az időben, kin örüle Jeruzsálem. Ez új időben* – *Gyermek születék Betlehemben, kin örül a Jeruzsálem, kin örül a Jeruzsálem* – *Gyermek születék Betlehemben, kin örül a Jeruzsálem... örvendezzünk* – *Dávidnak* – 148: *Nagy hálát* – 149: Sztárai Mihály: *Semmiből* – Erdéli Máté: *Mikor Krisztus* – 151: *Mi dicsérjük* – 152: *Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk... Mennyországnak* – *Atyának bölcsessége, bizony istensége, Krisztus* – 153: *Dicséretet mondjunk Úristennek* – 154: *A mi Urunk* – 156: *No, földnek* – 157: Melius Juhász Péter: *Csodálatos nagy* – 159: *Az Úr Jézus* – 161: *Emlékezzünk mi hívek* – 162: Serédi János: *Jézus a keresztfán* – 163: Batizi András: *Örülj és* – Batizi András: *Krisztus feltámada, ki értünk megholt vala, mi* – 164: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, ő* – 165: Batizi András: *Krisztus feltámada, nekünk* – 166: *Krisztust* – *Krisztus feltámada igazságunkra* – 167: *Krisztus feltámada, ki értünk megholt vala, mindennek* – 169: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, szent* – *Emlékezzünk e* – 171: *Hálaadásunkkal* – 173: Gálszécsi István: *Krisztus a mi* – *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive, Úristen* – 174: *Jézus Krisztus, mi Megváltónk, bűn* – N.K.T.: *Ó, Jézus, mi* – 175: *Krisztus mennybe felmene nekünk* – 176: *A Krisztus mennybe felmene nekünk*

– 177: *A Krisztus mennybe felmene, minden* – *A Krisztus mennybe felmene, hála* – 178: *Krisztus mennybe ma felmene, alleluja* – *A pünkösd ünnepnapján* – 180: *Pünkösd napja* – 181: *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek* – *Régi pünkösdnek* – 182: *Pünkösd nap* – *A Szentléleknek kegyelme apostoloknak* – 183: Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek* – 184: *Jövel Szentlélek Úristen, töltsd be szíveinket* – *A pünkösdnek jeles napján hála légyen* – 185: *Szentháromság* – *Imádunk mi* – 186: *Jer, dicsérjük mindnyájan* – *Üdvöz légy örök Úristen* – 188: *Hallgass meg minket, nagy Úristen* – *Magasztaljuk keresztyének* – 189: Szegedi Gergely: *Keresztyének, kik vagyunk* – Huszár Gál(?): *Járuljunk mi az* – 190: *Jövel Szentlélek Úristen, töltsd be a* – Huszár Gál (?): *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* – 191: *Jer, mi kérjünk Szentlelket*, 2. vsz.: *Ó igaz* – *Adj Úristen* – 192: Szegedi Kis István: *Jövel Szentlélek Isten, tarts* – *Jövel Szentlélek Úristen, látogasd* – 193: *Szükség megtudnunk* – 194: *Ó Izrael* –196: *Aki akar üdvözülni, mindeneknek* – 197: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te* – *Mi kegyes Atyánk, kit* – 198: *Adjunk hálákat az Atya Istennek, mennynek* – *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik* – 199: *Dicséret* – Szegedi Gergely: *Gyakran nekünk* – 201: Batizi András: *Jer, dicsérjük az Istennek* – 203: *Valaki Krisztusnak* – 204: *Emlékezzél Úristen* – *Mindenható Úristen, mi.*

Következnek immár külömb-külömb féle dicséretek. – 206: Dévai Bíró Mátyás: *Minden embernek illik* – 197 (recte: 207): *Tanulj meg* – 208: *Emlékezzél, mi történek* – 210: *Keserves* – 211: *Tekints reánk immár* – 212: *Mikor a zsidó* – 215: Szegedi Gergely: *Szükség keresztyéneknek tudakozni* – 216: *Sok hálaadással* – 217: *Hallgasd meg, Jézus* – 218: *Hallgass meg mostan felséges* – 219: *Emlékezzél meg mennybeli* – 220: Radán Balázs: *Buzgó* – 221: *Kegyelmezz meg nekünk* – 222: *Nagy Úristen* – 223: *Atya Úristen* – *Hajtsd meg, Úristen* – 224: *Vedd el* – *Könyörgünk* – 225: *Hatalmas Isten* – 226: *Ó, mennyei nagy* – 227: *Hallgasd meg Úristen, mi* – Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* – 228: Sztárai Mihály: *Hálaadásunkban* – 229: *Hálát adunk neked* – 231: *Teneked* – *Szívem megalázván* – 232: Szenci Molnár Albert: *Hálát adok néked, mennybeli Isten... hogy engemet ez éjjel* – *Dicsérem az Istent az* – 233: *Mostan, Úristen* – 234: Bereki István(?): *Jézus Krisztus, mi kegyelmes* – 235: *Jövel, légy* – 236: *A mi mesterünk* – 237: *Ó, mely igen* – 238: Szántó György: *Gyarló emberekkel* – 240: *Tekints reánk, Úristen, nagy* – 241: Szerémi Illés: *Amely embernek* – 242: *Mi urunk Jézus Krisztusnak* – 243: *Dicsérd az Istent, te* – 244: *Követi vala népnek* – 245: *Istenünkhöz* – *Mennybéli nagy* – 246: *Segítségül* – 247: Szkhárosi Horvát András: *Semmit* – 248: *Nézz* – 249: *Kérlek és* – 250: Szerémi Illés: *Emlékezzél meg te* – 251: Sztárai Mihály: *Mennyi* – 252: *El-bemegyünk* – *Mennyei Atyánk* – 253: Pécseli Király Imre: *Dicsérlek Uram, téged* – *Atya Isten* – 254: Szegedi Kis István: *Ó, mint* – *Kegyelmes megváltó* – 255: *Mennynek és földnek nemes teremtője és* – 256: *Felséges Isten, mennynek, földnek ura és embereknek* – Bornemisza Péter(?): *Mi kegyes Atyánk, bölcsességnek* – 257: *Csak tebenned* – *Hogy panaszolkodik az Anyaszentegyház* – 259: *Csak teréád* – 260: Nagybáncsai Mátyás: *Ne hagyj* – 262: *Hálát adunk teneked, örök* – Szegedi Kis István: *Ó mindenható* – Nemes Imre: *Ébredjél* – 263: *Hallgass meg minket Úristen, tekints reánk Uram* – 264: *Bizodalmunk* – *Áldott az* – 265: *Megbántunk* – *Hallgass meg mostan mi* – *Mondjatok* – 266: Meggyesi András: *Az Istennek nagy* – *Szent vagy* – 267: *Téged, Úristen, mi* – *Adjunk hálát az Úrnak* – 268: *Adj békességet* – *Jézus Krisztus, szép* – *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket* – 269: Szenci Molnár Albert: *Hálát adok néked mennybéli Isten... hogy engemet e napon* – Szenci Molnár Albert: *Kezdetben, hogy* – *Istenem Uram* – 271: *Tekints reánk, Úristen, mi* – 274: *Igazságod* – 275: Szenci Molnár Albert: *Uraknak* – 276: *Úristen, téged* – 277: *Alázatos* – 278: *Mindenható, felséges.*

Toldalék. 279: *Magas hegyén* – 281: *Áhítatossággal* – 282: *Régi időkben* – 283: *Urunk* – Serédi János: *Ma Krisztus* – Szenci Molnár Albert: *Mi Atyánk, ó.*

A halottas énekeskönyv (3) a 285. lapon, belső címlappal, de folytatólagos lapszámozással kezdődik. (*In exequiis defunctorum. Halott temetéskorra való énekek, mellyek mostan helyesben és*

bővebben, hogy sem mint az előtt, kibocsáttattak. Lötsen Brever Lörintz által anno 1654). Rajta bibliai idézet. – 287: Skarica Máté: *A mi életünknek* – 288: Tseh: *Tudjuk, Uram* – *Megszabadultam* – 290: *Midőn eljön* – *Siralmas éneket* – *Fejenként* – 291: *Az örök élet* – 292: *Ó te meghalandó* – 293: Batizi András: *Ember emlékezzél a* – *Illik* – 294: N.K.T.: *Az Úristennek jó* – 295: *Emlékezzünk, mi keresztyén* – 296: Dézsi András: *Adj üdvösséges* – 297: *Az Istennek jóvoltáról* – 298: Thomas Albensis: *Tudjuk azt* – 299: *Jer, temessük* – 300: *Jer, tegyük el* – 301: *Emlékezzél élő* – 302: *Hagyjátok* – 303: *Halandó* – *Emlékezzünk az* – 305: *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnös* – 307: *Ember, emlékezzél utolsó* – 308: *Isten hívei* – Tuba Mihály: *Megértsétek* – 309: *Serkenj fel már* – 310: Siderius János: *Szólít* – 312: *Keresztyének, kik Krisztusban* – Csanádi Imre(?): *Emlékezzünk a* – 314: *Krisztusnak hű* – Siderius János: *Sok nyomorúsággal* – 316: Siderius János: *Jézus Krisztus, Úristennek Fia* – *Szent Pál* – 317: Bereki István(?): *Bűnnek az* – 319: *Krisztusnak hívei* – 321: *Már* – Pathai István: *Sok rendbéli* – 323: Zólyomi Perinna Boldizsár: *Emlékezzél meg ember* – 324: *Élő* – 325: *Mostan kik* – 326: *Ha gondolod* – 328: Uz Bálint: *Véletlen* – 331: E.D.T.: *Eljövén* – *Emlékezzél, kérlek* – 333: *Az én életemnek* – 334: *Siralmas nekünk* – 337: *A nap eljő.*

Az énekek után *Intés. Mivelhogy ez halott énekek ezelőtt való énekeskönyvvel együtt járnak, ennek okáért amelyek abból ide a halott énekekhez tartoztanak volna, itt azokat rövidség okáért elhagytuk.* A végén 11 számozatlan lapon *Az isteni dicséreteknek mutató táblája a halott énekekkel együtt.* Az utolsó lap üres.

Bárdos Kornél és Csomasz Tóth Kálmán megállapította, hogy az énekeskönyvnek ez, és a vele azonos tartalmú 1675. évi lőcsei kiadása (RMK I 1183) kottákat is tartalmaz, ezért különleges helyet foglalnak el a gregorián himnuszdallamok megőrzésében. Első részükben ugyanis graduális anyag található (1–94. pag.), elsősorban himnuszok és responsoriumok gregorián dallamokkal és mensurális hangjegyekkel. A dallamok hangjegyzése az Öreg Graduál (**1643**) hatását mutatja (Népzene és zenetörténet. Bp. 1977, 141).

Szabó Károly megjegyzése szerint az énekeskönyvhöz „hozzájárul Sz. Dávid Százötven Soltara. Ford. Szenczi Molnár Albert 4r. 102 és 7 lap." (RMK I 890). Az általa használt kolozsvári példányhoz azonban egy XVIII. századi lőcsei, csonka, címlapján sérült, ezért évszám nélküli zsoltárkiadás van hozzákötve. Ugyanezen énekeskönyv egykori sárospataki, ma Niznij Novgorodban őrzött címlap nélküli példányát pedig Gönczi György neve alatt vette fel bibliográfiájába, és 1652. évi lőcsei kiadványnak vélte Szabó Károly, mivel ahhoz a példányhoz az 1652. évi lőcsei zsoltárkiadás volt kolligálva (vö. RMK I 858, RMK I 859). Ezt a példányt nem volt lehetőség tanulmányozni. Az akadémiai könyvtár azóta előkerült, szintén címlap nélküli példányát ugyancsak az 1652. évi zsoltárkiadás egészíti ki. Mindebből az következik, hogy az énekeskönyvnek nem volt 1652. évi kiadása, 1654. évi kiadását viszont az 1652-ben nyomtatott zsoltárral együtt hozták forgalomba (MKsz 1931: 73–74, Bartha Dénes). Az 1654. évi közös címlapon ezért tüntették fel a kiadás részeként a Szenci Molnár Albert által fordított zsoltárokat is.

Cf. (1): **1628(3)***; **1643**, **1981**, **2163(1)**, **2254(1)**, **2406(1)**, –, **2564(1)**, **2624(1)**, →
(2): **1628(1)***!; **1981**, **2163(2)**, **2254(2)**, **2406(2)**, –, **2564(2)**, **2624(2)**, →
(3): **832***; **886(2)***!, **1816(2)**, **1940(2)**, **2254(3)**, **2406(3)**, –, **2565**, **2624(3)**, →

Budapest *Acad* ② – Budapest *Nat* cop. (Cluj-Napoca) – Cluj-Napoca *Acad* ① – Niznij Novgorod ② (Sárospatak)

2533

[A KERESZTYÉNI vallásra rövid kérdésekben és feleletekben tanító catechesis.] [Lőcse ca. 1654 Brewer.]

[A^8–H^8] I^8 [K^8–Q^8?] = [128?] fol. – 8°

Református katekizmus. – E korábban ismeretlen nyomtatványból mindössze az „I_1–I_8" levélpár került elő. Ezen a Heidelbergi Káté 83. és 84., valamint a 92. és 93. kérdés-feleleteinek részletei olvashatók. A káté feleleteinek szerkezete az 1650. évi amszterdami kiadást követi (**2304**). A feleletek summái és a kátétanulást segítő didaktikus kérdések a margón, a szentírási bizonyságok pedig a válaszok szövege alatt találhatók. A nyomtatvány teljes terjedelmére a csaknem azonos szövegbeosztású 1658. évi sárospataki kiadásából (RMK I 932) lehet következtetni.

Pavercsik Ilona megállapította, hogy a töredék a lőcsei nyomda terméke, a betűtípusok állapotából ítélve az 1650-es évek első felében készült. Nagy Barna a Heidelbergi Káté magyarországi kiadástörténetét vizsgálva feltételezte, hogy az 1652. évi váradi (**2457**) és 1656. évi sárospataki (RMK I 911) megjelentetések között legalább még egy ízben kiadták e kátét. Az említett sárospataki kiadás ugyanis már „negyedik illyen formán valo nyomtatas"-nak mondja magát. Első ilyen típusú kiadásnak az 1650. évi amszterdami káté tekinthető (**2304**), másodiknak az 1652-i váradi (**2457**). E töredékben tehát valószínűleg a harmadik, a Nagy Barna által feltételezett „hiányzó láncszem" ismerhető fel (vö. Studia et acta I 62–63).

Cf. **909***!; **1863**, **1947(2)**, **2087**, **2091(3)**, **2304(1)**, **2452**, **2457**, –, →

Budapest *Acad* ④ – Budapest *Nat* cop.

2534

(LANGSFELD, Christian – TOPPERTZER, Georg:) Novorum honori conjugum utpote... Tobiae Engel, pastoris animarum humanarum in Monte D(ivi) Georgii fidelissimi, sponsi ut et... virginis Evae, viri... Martini Topperceri, antiqui judicis filiae, sponsae ad diem 2. Aug(usti) anno 1654. sic applaudebant. Leutschoviae (1654) typis Laurentii Breweri.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 803 – Caplovič 1005

Lakodalmi versek latin és német nyelven. – A költemények Tobias Engel szepes(?)-szentgyörgyi lelkipásztornak és Eva Toppertzer, Martin Toppertzer, egykori, valószínűleg ugyancsak szepes-szentgyörgyi, bíró leányának 1654. augusztus 2-án tartott esküvőjére készültek. Két szerzőtől származnak. A címlevél hátán kezdődő főrészben először *Christianus Langsfeld, ibid. ludimod.* aláírással négy vers olvasható. Közülük a (1) *Tobias Engel Ανάγραμμα* és az (2) *Eva Toppercerin Ανάγραμμα* címűek latin nyelvűek. Ezeket (3) cím nélküli és (4) *Sonett* című német versek követik. A nyomtatvány második részében található az a három vers, amelyeket

a menyasszony fivére, *Georgius Toppertzer* küldött köszöntésül Boroszlóból. Címük a következő: (5) *An den Herren Bräutigam – An die Jungfrau Braut – An sie beide, saphische Ode.*

A szerzők közül a sziléziai származású Christian Langsfeld Rozsnyón és Szepesszentgyörgyön rektorként működött. 1654-ben Ménhárdon lett evangélikus lelkipásztor.

Budapest *Acad* ① – Budapest *Nat* ① – Liptovsky Mikulaš *Ev* ○

2535

LANGSFELD, Johann Georg: Abdanckungs-Predigt, welche Johannes Georgius Langsfeld im MDCLIV. Jahr... den VI. Aprilis in offentlicher Kirchen Versammlung gehalten vnd angestellet, als er aus der königlichen freyen Bergstadt Iglo gen. Schmögen zu einem Diener deß Göttlichen Wortes beruffen vnd abgefordert worden. Leutschaw (1654) bey Lorentz Brewern.

A^4–C^4 D^2 = [14] fol. – 4°

Sztripszky II 2562/110 ← MKsz 1891: 76 – MKsz 1898: 59 – Čaplovič 1004

Evangélikus prédikáció. – A címlap hátán *Denen... wohlweisen Herren... Georgio Mileter, ... Grafen der XIII Stadte, ... Johanni Dirner... Richter, H. Bergmeister, H. H. Kirchenvätern, ... Ratsverwandten, ... Vormünden und der ganzen löblichen Gemeine in der königlichen freien Bergstadt Iglo...* ajánlotta művét a szerző, *J. G. L.* A külön cím nélkül kezdődő prédikáció Pál apostolnak az efezusiakhoz intézett búcsúszavaira épül (Ap. Csel. 20. v. 32.). Langsfeld ezzel a beszéddel búcsúzott el 1654. április 6-án az iglói evangélikus gyülekezettől, amelynek nyolcadfél éve másodlelkésze volt. A prédikáció végén köszönetet mondott a városnak, hogy szüleit 23 évvel azelőtt befogadta, s őt is támogatta felsőbb studiumaiban.

A sziléziai származású Johann Georg Langsfeld 1654-ig Iglón volt másodlelkész, ezt követően Szepessümegen, majd 1659–1668 között újra Iglón lelkész. 1668-ban hunyt el.

A nyomtatványt Hellebrant Árpád ismertette (MKsz 1891: 76 és 1898: 59). Az ő híradása alapján vette fel bibliográfiájába Sztripszky Hiador (II 2562/110) és Ján Čaplovič is (1004).

Budapest *Nat* cop. – Kežmarok *Ev* ①

2536

REFECTORIUM geniale, quo... Iohannes Glötzel... civitatis Leutschoviensis consularis... post varias viduitatis biennis ferme molestias... virgine Eva Serpilia... in conjugale consortium legitime ducta mactus est die XVIII. Januarii anno mirae dilectionis, metrice exornatum a congratulantibus. Leutschoviae (MDCLIV) typis Laurentii Breweri.

$*^4$ = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 804 – Čaplovič 1007

Lakodalmi versek latinul és nemetül. – E kiadvány Joannes Glötzel lőcsei tanácsosnak és Eva Serpilia, Johann Serpilius késmárki lelkipásztor lányának 1654. január 18-án tartott esküvőjére készült. A címlap hátán az I. és II. vers címe és szerzője azonos: *Johannes Gloezelius. Angrammatice* és aláírója: *Johannes Serpilius, eccl. Caismarc. pastor et contubernii past. ad inferior. fl. Poprad senior, sponsae pater.* – A III., cím nélküli vers egy rejtvénnyel, *Ein Ratsel* végződik. Aláírója: *Elias Sartorius, diaconus Caismarcen.* – IV. *Ad Evangelium Dominicale applic.* című költeményt *Samuel Serpilius Leybicen. diaconus, sponsae frater* írta alá. – V. *Joh. Serpilius der Jüngere, Der weibersüchtige und doch verzagte Freier* címen írt verset. – VI. Az *Ehrengedicht* szerzője *Johannes Croner, ss. theol. stud. p. t. sch. Bartph. conr.* – VII. *Brautgeschenk durch ein Ratsel* című költemény zárja a nyomtatványt. Szerzője *Augustinus Serpilius, der Braut jüngster Bruder.*

Az esküvőt a címlapon levő kronosztichon szerint 1654. január 18-án tartották. Feltételezhető, hogy e nyomtatvány is ebben az évben készült.

Budapest *Nat* ①

2537

SARTORIUS, Johann: Eine christliche Leich-Predigt über das achte Gesätzlein des geistreichen Todten-Gesangs: Hertzlich thut mich verlangen etc., welche zu... Ehren-Gedächtniss des... Herrn Paul Lassels, gewesenen... Mit-glieds der christlichen erwählten Gemeine in... Eperjes, ... ist gehalten im Jahr... 1654. den 18. Jenner in der Pffar-Kirchen daselbst, vnd auff... Begehren der hochbetrübten Frau Witwen zum Druck verfertiget worden durch Johannem Sartorium Eperiensem, Dienern am Wort Gottes daselbst. Leutschau (1654) bey Lorentz Brewern.

A^4–C^4 = [12] fol. – 4°

RMK II 2449 - Caplovic 1008

Gyászbeszéd és gyászversek. – A címlap hátán az özvegynek szóló ajánlás olvasható: *Diesen einfältigen Leichsermon übergibt... der hinterlassenen... Frau Witwen... Maria Lasselin gebornen Goltzin... Johan. Sartorius.* Az *Im Namen Jesu!* címmel kezdődő gyászbeszéd a *Herzlich tut mir verlangen* kezdetű, ismeretlen szerzőtől származó halotti ének második részét magyarázza. Johann Sartorius eperjesi másodpap az ének első részéről korábban már hét különböző prédikációt tartott, ezek közül csak az első (**2476**) maradt fenn nyomtatásban. A Paul Lassel eperjesi polgár halálára írott gyászbeszéd 1654. január 18-án hangzott el az eperjesi főtemplomban. A mű további verses részeket és *Personalia* címmel az elhunyt életrajzi adatait tartalmazza. A prédikációt egy latin és egy német nyelvű gyászvers követi, szerzőik *Andreas Praös* és *Jacob Cosmann der Jüngere.*

Paul Lassel, Georg Lassel volt szebeni (Kisszeben) bíró fia az eperjesi külső tanácsnak volt tagja. Negyvenéves korában, 1654. január 15-én hunyt el.

Cf. **2476**, –

Budapest *Nat* cop. – Kezmarok *Ev* ①

2538

[1] UJ ÉS O kalendariom Christus Urunk születése után való 1655. esztendöre, mellyet Magyar és Erdély országra mostan nagy figyelmetességgel alkalmaztatott Neubarth Christoph theologus és astrologus. – [2] (Astrologiai visgálás az mi Idvezitönknek születése után való 1655. ... mellyeket nagy szorgalmatossággal le-irt Neubarth Christoph, Siles. Bolesl. theologus és astronomus.) Lötsén [1654] Brever Lörintz.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16°

MKsz 1929: 200 – Čaplovič 1006

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A naptárrész beosztása megegyezik az 1651. évre szóló lőcsei naptáréval (**2333**). A hónapversek januári kezdősora: *Orvoslani most jó.* Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Első rész. Ez esztendőnek négy részeiről és annak tulajdonságiról. I. A télről – II. A tavaszról – III. A nyárról – IV. Az őszről – Második rész. Az eklipszisekről és azok jelenéséről – Harmadik rész. A hadakról, betegségekről és a földi termésekről.* A *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzék után a *Magyar krónika a magyar nemzetnek emlékezetes viselt dolgairól* zárja a kiadványt, amelynek utolsó adata az 1654. évhez fűződik.

Cf. **1650**!

Budapest *Nat* ①

2539

ZIMMERMANN, Matthias: Gemeiner Stad Auffnehmen aus den XI. cap(itis) d(er) Sprüchw(orte) Salom(omis) v(ersu) 10. am 15. Jenners-tage des 1654. Jahrs, da nach vollendeten Gottesdienst E. E. E. W: V: W: Rath in der königl(ichen) freyen Stadt Epperies verneüret und bestättiget worden, vorgestellet und auf guttachten im Druck ausgegeben von... Mathia Zimmermannen, Epperiens(em) deutschen Predigern der Pfar-Kirchen daselbst. Leutschau (1654) bey Lorentz Brewern.

A^4–D^4 = [16] fol. – 4° – Orn.

RMK II 805 – Čaplovič 1009

Evangélikus prédikáció – A címlap hátán a szerző külön szöveg nélküli ajánlása *Deo, magistratui, civibus populoque*, valamint a textus (Példabeszédek 11. 10) szövege olvasható német nyelven. A főrész *I. N. I. A.* [In nomine Iesu amen?] felirattal kezdődik, s a jó városi

magisztrátus kötelességeit foglalja össze, Eperjes város magisztrátusának 1654. évi megújítása alkalmából.

Matthias Zimmermann (1625–1689) szülővárosában, Eperjesen, külföldön pedig Thornban, Strassburgban és Lipcsében végezte tanulmányait. 1652-től lőcsei rektor, 1653-ban eperjesi evangélikus német lelkész. 1659-ben Németországba költözött, ahol nagyobb irodalmi tevékenységet fejtett ki. Lipcsében megszerezte a teológia doktora címet, 1662-től Meissenben superintendens volt.

Budapest *Nat* ①

2540

ZODIACUS genethlius, quem illustrissimo comiti... Stephano de Csak, perpetuo terrae Scepusiensis, ejusdemq(ue) comitatus supremo comiti... juventus gymnasii Scepusiensis Societatis Jesu repraesentavit die 26. Decembris anni 1654. [Leutschoviae] (1654) [Brewer].

*² = [2] fol. – 4° – Orn.

MKsz 1971: 349 – Čaplovič 1009a – Staud I 459

Iskoladráma programja és szereposztás. – Az allegorikus színdarabot a szepeshelyi jezsuita gimnázium tanulói adták elő a Csáky család dicsőítésére 1654. december 26-án Csáky István születésnapja alkalmából. *Prologus*ból, öt felvonásból (*pars*) és tíz jelenetből (*scena*) áll. Végül *Nomina dd. actorum* sorolja fel a darabban szereplő tanulók nevét: *comes Ladislaus Emericus Csaki rhetor – Johannes Ignatius Makaij rhetor – Rhetor[es]: Michael Repasi nobil. – Johannes Urbanovich – Martinus Mraz – Georgius Lazar nob. – Laurentius Pal nob. – Franciscus Bekechsy nob. – Alexander Jablonsky nob. – Johannes Bapt. Podesta nob. – Stephanus Pallochsay liber baro, poeta – Ladislaus Permaij nobilis, poeta – Syntaxist[ae]: Sigismundus Mariassij nobilis – Michael Fikher nobilis – Alexander Horvath nobilis – Joannes Kincel grammatista – Principist[ae]: Ladislaus Berzevici nobilis – Joannes Harsadi nobilis – Daniel Simonis nobilis – Georgius Ondreikovich – Parvist[ae]: Joannes Schissler – Joannes Lehoczky.*

Szepeshelyen ebben az évben Andreas Banko (Wanko) volt a retorika és poétika professzora (Lukács: Catalogi III 403). Nagy valószínűséggel ő tekinthető a darab szerzőjének.

E nyomtatvány egyetlen ismert példányát a Csáky család levéltárából Holovics Flórián ismertette (MKsz 1971: 349). A betűtípusok és a nyomdadíszek alapján a lőcsei nyomda terméke (Pavercsik Ilona megállapítása).

Cf. **2264**, **2383**, –

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* cop.

2541

CVPRESSVS plorata ad tvmvlos spectabilis et magnifici adolescentis Thomae de Reva. Tyrnaviae 1654 typis Academicis per Melchiorem Wenceslaum Schneckenhaus.

A^{12} B^{12} C^{11} = [6] + 62 + [2] pag. – 12° – Orn.

OSzKÉvk 1960: 183 – Čaplovič 1961

Gyászversek. – A címlapon rózsát ábrázoló, középen IHS feliratú könyvdísz látható. Majd a *Praefatio ad... adolescentem Thomam de Reva Tyrnaviae 4. Julij variolus extinctum* olvasható. A főrész tizenöt, sorszámmal ellátott, *Rosellina* című gyászverset tartalmaz. Az egyes versek alcímei: (1) *Tomae erga mundum taedium* – (2) *Mundi pro Thoma blanditia* – (3) *Thomae in coelum aspiratio* – (4) *Coeli in Thomam amor* – (5) *Thomae morbus* – (6) *Thomae moriendi desiderium* – (7) *Mortis in Thomam conniventia* – (8) *Thomae ad parentem gratiarum actio* – (9) *Patris ad Thomam sensus* – (10) *Thomae ad matrem valedictio* – (11) *Matris ad Thomam lacrymae* – (12) *Thomae rectoris ad Parthenium hortatio* – (13) *Parthenii in Thomam affectus* – (14) *Thomae obitus* – (15) *Thomae coenotaphium*. A verseket *Peroratio* követi. Ennek végén egy angyalok által tartott *Révai* feliratú címerpajzsot ábrázoló könyvdísz zárja a kiadványt.

A nagyszombati jezsuita gimnázium diákjaként 1654. július 4-én fekete himlőben elhunyt Révay Tamás nagy valószínűséggel azonosítható Révay László és Homonnai Drugeth Erzsébet 1641-ben hetedik gyermekként született fiával (Nagy Iván IX 707). A halála alkalmából megjelent gyászverseket feltehetően egyik tanára írta, akinek személye azonban közelebbről nem ismeretes.

Matthias Willmann nyomdavezető rövid, 1654. évi munkássága után (vö. **2543** és **2546**), már ugyanettől az évtől 1664-ig Venceslaus Melchior Schneckenhaus állt faktorként a nagyszombati akadémiai nyomda élén.

Budapest *Nat* ①

2542

⟨Hendl, Franciscus: Monosticha. Tyrnaviae 1654 typ. Academicis.⟩

Zelliger: Pantheon 7 – Caplovic 1962

Huszadik századi adat alapján feltételezhető. – Latin versek.

E példányból ismeretlen nyomtatványt forrásmegjelölés nélkül Zelliger Alajos említette (Pantheon 7), adatát átvette Ján Čaplovič is (1962). Szerzőjének nevét mindketten Franciscus Havendlnek írták. E név azonban a jezsuita névtárakban (Lukács: Catalogi personarum, Lukács: Catalogus és A nagyszombati egyetem anyakönyve 1635–1701. Kiadta Zsoldos Attila. Bp. 1990) nem fordul elő. Ismeretes viszont egy bizonyos *Franciscus Hendl* nevű jezsuita, aki karintiai származású volt, és éppen e nyomtatvány megjelenésének évében, 1654-ben mint

poeta, praefectus rerum comicarum oktatott Nagyszombatban (Lukács: Catalogi III 392). Ezért feltételezhető, hogy a fenti nyomtatvány valóban megjelent. Szerzője vagy szerkesztője hivatalánál fogva lehetett Franciscus Hendl.

2543

KOPECZKY Ferenc: Theses ex universa philosophia, quas in... academia Tyrnaviensi anno MDCLIV die (...) mensis (...) horis promeridianis propugnabit... Michael Szegedi... philosophiae baccalaureus, nec non pro suprema ejusdem philosophiae laurea candidatus, praeside... Francisco Kopeczki e Societate Jesu... professore ordinario. Tyrnaviae MDCLIV typis academicis per Matthiam Willman.

[1] fol. – 718 × 468 mm. – Init.

MKsz 1992: 266

Katolikus filozófiai vizsgatételek. – A plakát alakú nyomtatvány tetején a *Thomae Palffy ab Erdeöd, episcopo Chanadiensi* címzett néhány soros ajánlás olvasható, szerzője a respondens *Michael Szegedi*. Ez alá nyomtatták a kiadvány tulajdonképpeni címét, a disputáció hónapjának és napjának helyét üresen hagyták. A három hasábba szedett, ötven számozott tételt a filozófia legkülönbözőbb területeiről állította össze az elnök, Kopeczky Ferenc. Az impresszum legalul foglal helyet. Az egész kiadványt körzetekből álló szedett keret díszíti.

A vizsgáztató Kopeczky Ferenc (1614–1673) 1637-ben lépett be a jezsuita rendbe. Tanulmányait a nagyszombati egyetemen végezte 1642-től 1645-ig. 1649-től a kismartoni Eszterházy-udvarban, a bécsi Pazmaneumban, Nagyszombatban és Sopronban működött. Az 1660-as évektől ismét a nagyszombati, a pozsonyi, Kelet-Magyarországon pedig a kassai, szatmári, rozsnyai és ungvári jezsuita kollégiumokban tevékenykedett többnyire teológiatanárként és hitszónokként.

A vizsgázó Szegedi Mihály későbbi pályájáról ld. Veress Endre: A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. I. Bp. 1917, 54.

A nagyszombati akadémiai nyomda faktora 1654-ben rövid ideig Matthias Willman volt (vö. **2541**).

E vizsgatételek ma fellelhető egyetlen példányát Borsa Gedeon mint az első, selyemre készült hazai nyomtatványt írta le (MKsz 1992: 266, vö. még **1740**, **1743**).

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* cop.

Lima dissertationis Patakinae a Samuele Lippai malleatae... Nagyszombat 1654. – Vide **2523**

2544

»NÁDASI, János: Annvs Angelicus Per Omnes Anni totius Ferias Tertias, Brevibus Angelum Custodem, et alios Beatos Angelos omnes pro felici

morte solide colendi officiis et exemplis explicatus, et a Sod. B. V. Visit. Tyrnaviae illustrissimo d. d. Comiti Paulo Eszterhasi de Galantha, Perpetuo de Frakno. Comit. Soproniensis Papensis Capitaneo, etc. oblatus An. 1654. [Tyrnaviae 1654 typ. Academicis.]«

»[12] + 583 + [1] pag. – 16°«

RMK II 807 – Sommervogel V 1527 – Čaplovič 1964

Katolikus elmélkedő imádságoskönyv. – A mű egyetlen ismert példánya a kismartoni (Eisenstadt) ferences kolostor könyvtárában ma nem található. Leírását Szabó Károly (RMK II 807) Augustin et Aloys De Backer jezsuita írói lexikona (I 503) nyomán ezzel a megjegyzéssel közölte: „Nádasinak ezen névtelenül kiadott munkája Antwerpenben 1653-ban 32 r. 583 lapon jelent meg (vö. RMK III 1826 és RMK III 1865); és így bizonyosnak vehetjük, hogy 1654-ben csak a címlap és gr. Eszterházy Pálhoz intézett ajánlás volt N.Szombatban újranyomva". Szabó a kiadványt „kis 16r" nagyságúnak írta le, ami biztosan tévedés, sokkal valószínűbb a 18° vagy esetleg más karcsú formátum, 12° vagy 24°. – De Backer címleírását Carlo Sommervogel (V 1527) a fenti formában közölte. Nádasi János műveinek maga összeállította jegyzékében (Seraphinus divini amoris. Pragae 1666, fol. F1a. RMK III 2360) és Petrus Ribadeneira egykorú jezsuita írói lexikona (Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 482) a műnek csupán 1653-ban Antwerpenben megjelent kiadását ismeri. Mindez megerősíti Szabó véleményét. Nagyon valószínű, hogy Nádasi 1653-ban Antwerpenben kiadott műve elé (RMK III 1826) 1654-ben új címlapot és Eszterházy Pálnak szóló ajánlást nyomtattak, ezt támasztja alá az ajánlás dátuma is, amelyet Szabó szintén közölt: „Tyrnaviae 25. Ian. 1654", azaz az ajánlás nem lehetett az 1653-as antwerpeni kiadás része.

A mű a címe alapján az esztendő ötvenkét hetének keddjére a jó halálra felkészítő elmélkedő imádságokat tartalmaz az angyalok tiszteletére. Vö. Tüskés 123–128.

Cf. **2334, 2337, 2338, 2388**, –, →

Olim: Kismarton franc. z.

2545

[PONGRÁCZ Mihály: Aquila clangens. Tyrnaviae 1654 typ. Academicis.]

A^{12}–C^{12} = [8] + 64 pag.

OSzKÉvk 1960: 183 – Čaplovič 1965

Katolikus verses elmélkedés. – Az egyetlen ma ismeretes példány címlapja és a „B_5", „B_6" levelek hiányoznak. A könyv címe, *Aquila clangens* az élőfejben olvasható. Az *Epistola dedicatoria frater fratri salutem* szerzője *Michael Pongracz*, kelte Nagyszombat 1654. április 20. A főrész tizenhárom, disztichonban írt *epistolát* foglal magában. Valamennyi egy-egy, Krisztus szenvedéstörténetével összefüggő bibliai helyet versel meg. Az episztolákat Krisztus *Epitaphium*a zárja. Utána néhány köszöntő sor szól *Georgio Pongracz, libero baroni, fratri philosopho*, aláírója *Michael*, alatta kronosztichon olvasható, amelynek értéke 1654.

E könyvecskét a szerző, Pongrácz Mihály testvérének, Pongrácz Györgynek ajánlotta, György baccalaureussá való avatása alkalmából.

Pongrácz Mihály (szentmiklósi és óvári) személye eddig ismeretlen volt az irodalomtörténeti szakirodalomban. Testvére, az ajánlás címzettje, Pongrácz György esztergomi kanonok, nagyprépost, 1672-től 1676-ig váci püspök, egyházi író.

A kiadvány, mint tipográfiai anyaga tanúsítja, a nagyszombati nyomdában készült, minden bizonnyal az ajánlás keltezésének évében, tehát 1654-ben (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Nat* ②

2546

SIDUS novum theologico vniversitatis Tyrnaviensis coelo primo publice affulgens, qvod ad proprios splendores observatum... patri fratri Iacobo Obostrenicz, sacri ordinis S(ancti) Pauli primi eremitae professo, cum in... vniversitate Tyrnaviensi... MDCLIV die XXV. Augusti... promotore... Francisco Toposs... theologiae doctore ac professore ordinario suprema doctoratus theologici laurea insigniretur, unanimi juventutis rhetoricae applausu sacrum esse voluit Franciscus Zeleny nobilis, Tyrnaviensis rhetor. Tyrnaviae (1654) typis Academicis per Matthiam Willmann

A^2–C^2 D^1 = [7] fol. – 2° – Orn., init.

RMK II 808 – Caplovic 1966

Köszöntő versek. – A nyomtatvány Jacob Obostrenicz pálos szerzetes tiszteletére készült, aki 1654. augusztus 25-én teológiai doktori címet szerzett a nagyszombati egyetemen. A címlap hátán bibliai idézet. A főrészt *Reverendo, religioso ac clarissimo domino doctori* című köszöntő vezeti be. Aláírója, *Franciscus Zeleni* a nagyszombati retorika osztály nevében szólt az ünnepelthez. A főrész Obostreniczet mint az egyetem egén felragyogó csillagot dicsőíti. Benne 11 verses és 10 prózai rész váltakozik. Feltételezhető, hogy ezeket a retorikai osztály egy-egy hallgatója mondta el, hasonlóan más ilyen jellegű kiadványokhoz (pl. **1694**). A hallgatók nevét azonban ebben az esetben nem közölték.

Szabó Károly a szerzőséget Toposs Ferencnek tulajdonította (RMK II 808). Pedig ő mint teológiaprofesszor a vizsgát tett Jacob Obostrenicznek volt a vezetője és nem az őt köszöntő retorikai osztálynak (vö. Lukács: Catalogi II 573). A nyomtatvány szerzőjének inkább Joannes Baptista Cruxilla tekinthető, aki 1653–1654-ben volt Nagyszombatban a retorika professzora (Lukács Catalogi II 565).

Budapest *Univ* ①

Wolphius, Joannes: Hungaria, alias Pannonia perorata panegyrice. Tyrnaviae 1654 – Vide **2480**

2547

COMENIUS, Joannes Amos: Johannis Amos Comenii Laborum scholasticorum Patakini obitorum coronis, sermone valedictorio ad scholam Patakinam eiusq(ue) solertes... scholarchas et visitatores... magnam panegyrin habito imposita, anno MDCLIV Jun(ii) 2. [Patakini 1654 typ. principis.]

P^1 Q^1 R^2 = 109–127 pag. – 4° – Orn.

Sztripszky II 2563/111 ← MKsz 1889: 224 – MKsz 1928: 89–90

Pedagógiai beszéd. – E kiadvány önálló címlap nélkül jelent meg. A *Laborum scholasticorum... continuatio*hoz (**2433**) hasonlóan folytatólagos füzetjelzéssel és lapszámozással csatlakozik a *Primitiae laborum scholasticorum* című 1651-ben megjelent nyomtatványhoz (**2390**). A címet követő egysoros bibliai idézet után Comenius 1654. június 2-án Sárospatakon elmondott beszéde olvasható. Ezzel a beszéddel búcsúzott el a sárospataki iskolától. Összefoglalta itteni működésének eredményeit, jellemezte itt megjelent tankönyveit (**2429**, **2430**, **2431**), az erkölcsök megnemesítésére szánt kiadványait (**2432**, **2483**), panaszkodott az iskolában uralkodó durva erkölcsökre és az iskolaügy terén tapasztalható nehézségekre. Név szerint hálával és elismeréssel emlékezett meg Lórántffy Zsuzsanna, Rákóczi Zsigmond, Tolnai (Dali) János, Klobusiczky András és Veréczi S. Ferenc buzgó segítségéről. Említést tett a *Lucidarium* (**2484**) és a *Lexicon Latino-Latinum* (Soupis 529) című Patakon elkészült munkáiról. Végül jókívánságokkal búcsúzott el a pataki iskolától.

Szövegkiadása: VSJAK IX 459–478 – Magyar fordítása Kováts Gyulától: Comenius Magyarországon. 383–398. Comenius 1657-ben Amszterdamban kisebb változtatásokkal újra kiadta búcsúbeszédét (RMK III 6357). Ennek szövegkiadását ld. ODO II 1041–1050 és ODO III 132–134).

Bár a magyarországi kiadás hosszú ideig csak említésből volt ismert, már Dezső Lajos (Comenius Magyarországon 66) és Szinyei Gerzson is (Sárospataki Lapok 1892: 397) megállapította, hogy nyomtatási helye Sárospatak lehetett. Sztripszky Hiador mégis ismeretlen nyomdahelyű kiadványként regisztrálta (II 2563/111). A sárospataki példányt Harsányi István ismertette (MKsz 1928: 89–90). Harsányi véleménye és a legutóbbi időkben előkerült londoni példány betűtípusainak vizsgálata egyértelműen megerősítik a sárospataki nyomtatás tényét (V. Ecsedy Judit megállapítása). Comenius Sárospatakon elmondott beszédeinek három része, bár folytatólagos füzetjelzéssel de más esztendőben jelent meg, így három egymástól független, önálló kiadványnak tekintendő (vö. **2390**, **2433**).

Cf. **2390***, **2433**, –

Budapest *Nat* cop. (London) – Halle *Univ* ① – London *BL* ① – Niznij Novgorod ① (Sárospatak)

2548

(LIPPAI Sámuel:) Brevis dissertatio de qvaestione an prior elevatio panis et vini in Sacro Coena in qvibusdam ecclesiis usitata legitime observetur? ... Patakini [1654] [typ. principis] Georgius Renius.

A^{11} B^{5} = 30 + [1] pag. – 12°

RMK II 811 – MKsz 1918: 80

Református vitairat. – A címlapon szentírási idézetek olvashatók. A címlap hátán *Samuel Lippay, pastor ecclesiae Saaros Patakiensis* minden külön szöveg nélkül ajánlja művét *Spectabilibus ac magnificis... nobilibus reformatae religionis in universo districtu Zemplyniensi...* A forész élén a címlap szövege ismétlődik. A nyomtatványt latin nyelvű disztichon zárja: *Lector amice.*

Lippai Sámuel (1622–?) külföldi tanulmányait 1647-től Utrechtben és Leidenben végezte. Hazatérve Erdélyben tanár, 1653-ban azonban puritanizmusa miatt eltávolították állásából. 1654 elejétől másodpap Sárospatakon, 1656-tól nagykárolyi református lelkész. 1659-től egy évig tanár volt Debrecenben. További életpályája ismeretlen.

Medgyesi Pál és puritánus társai az Úrvacsora kiszolgáltatásában a Milotai-féle agendában (vö. **1251**) leírt szertartás megreformálására törekedtek. Meg akarták szüntetni az úgynevezett „prima elevatiót", azaz az úrvacsorai jegyek első fölemelését. Álláspontjuk részletes teológiai indoklásául szánta disszertációját Lippai Sámuel. Művére hamarosan név nélkül adtak feleletet (**2523**), amit a következő évben Lippai viszontválasza követett (**2605**). A vitát alaposan ismertette Zoványi Jenő (Puritánus mozgalmak 301–314). Az események menetéből következtetve azt is meggyőzően bizonyította, hogy Lippai munkája 1654 első felében jelent meg.

Szabó Károly e nyomtatványra még csupán a rá adott válaszból következtetett (**2523**), a később előkerült, máig is egyetlen példányt Zoványi Jenő írta le (MKsz 1918: 80).

Cf.–, **2523**, **2605**

Budapest *Nat* cop. – Debrecen *Ref* ①

2549

[SZENCI CSENE Péter transl.:] Confessio et expositio fidei Christianae, az az az keresztyeni igaz hitről valo vallas-tétel, mellyet elsöben Helvetiaban irtanak és be vettenek, annak-utánna 1567. esztendöben Magyar országhban is javallottanak, be-vöttenek, es mind ez ideig sok ecclesiákban megh tartottanak. Az... öregbik fejedelem aszszony parantsolattyaból és költségével. S. Patakon MDCLIV [typ. principis] Renius György.

A^{8}–T^{8} U^{4} = 296 [recte 297] + [14] pag. – 8°

RMK I 891 – II 810

Református hitvallás latin és magyar nyelven. – A II. Helvét Hitvallás e kiadásának tartalma és beosztása csekély különbségekkel megegyezik az 1616. évi debreceniével (**1109**). Az eltérések a következők: A címlapról lemaradt a fordító, Szenci Csene Péter neve, s a kötet élérő̈l hiányzik a debreceni nyomdász, Rheda Pál ajánlása és Szenci Csene előszava. Az ezt követő részek tökéletesen megegyeznek, csupán apróbb helyesírási és stilisztikai változtatások figyelhetők meg a hitvallás szövegében. Különbözik a tartalomjegyzék címe is, amely ebben a kiadásban: *Index capitum confessionis hujus. E vallástétel részeinek mutató táblája.*

E hitvallásból 1000 példányt nyomtattak, amint erről a címben írt „öregbik fejedelem asszony", a kiadás költségeit viselő Lórántffy Zsuzsanna 1654. december 31-én II. Rákóczi Györgyhöz írott levelében beszámol: *„Az helvetica confessiot, hogy megvitték akarjuk, de egy árkusnak a nyomtatásában fogyatkozás esett, s a helyett most mást kellett ezer exemplárt nyomtattatnunk, azt is azért rövid nap elküldjük kegyelmednek, a helyében kell köttetni"* (Történeti Lapok 1876: 576, lásd még Zoványi Jenő: Puritánus mozgalmak 285). Ennek alapján feltételezhető, hogy a *Confessio* néhány példánya hibásan került ki a nyomdából, ilyen példány azonban ma nem ismeretes.

Cf. **1109**, **1115***; –, →

In 17 bibliothecis 29 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Sfântu Gheorge *Gymn* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2550

TOLNAI DALI János: Dáneus Ráca-I, az az a Mi-atyánk felöl igaz értelmü tanitóknak magok mentsége Vaci-Andrásnak usorás vádja és szidalma ellen Tolnai Dáli János munkája által... Sáros-patakon 1654 a öregbik fejedelem aszszonynak parantsolattyából, ... az ö nagysaga könyv-nyomtató bötöivel és költségével Renius György által.

?^{4}, A^{8}–K^{8} L^{4} = [8] + 168 pag. – 8°

RMK I 892

Református vitairat. – A címlapon bibliai idézetek olvashatók. Az előszót Tolnai Dali János Sárospatak 1654. február 3-i kelettel intézte *Az igazságot és békességet szerető minden rendbéli keresztyén olvasónak*. A főrész élén a könyv címszövege ismétlődik.

Tolnai Dali János munkája *CXXI* pontban felel Váczi P. András – amint erre már a címben is olvasható Dáneus Ráca-I szavak is utalnak – előző évi vitairatára: *A Miatyánknak, avagy mindennapi imádsággal való élésnek állatása és megoltalmazása* (**2468**). Váczi viszontválasza a *Replica* (**2524**), még ugyanebben az évben megjelent Kassán.

A magyar puritánus mozgalom elindítójának tekintett Tolnai Dali János (1606–1660), itthon szülővárosában, Váradon és Gyulafehérvárott tanult. 1631-től Leidenben, Franekerben, majd Groningenben folytatta tanulmányait, 1633-ban Angliában is járt. 1638-ban tért haza. Először sárospataki rektor, az iskola megreformálója, 1642-től miskolci prédikátor. 1644-től

Rákóczi Zsigmond tábori papja, majd tokaji lelkész, esperes. Az 1646. évi szatmárnémeti zsinat elmozdította hivatalából. 1649-től ismét sárospataki tanár, 1656-tól tarcali prédikátor.

Cf. **2468**, **2524**, –

Budapest *Acad* ① ②* – Budapest *Nat* ① – Debrecen *Ref* ① – Debrecen *Univ* ① – Oxford *Bodleiana* ①

Olim: Nagyenyedi ref. coll.

2551

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1655. Hermannstadt 1654 Pistorius. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Bár Marcus Pistorius neve utoljára 1653-ban szerepel szebeni nyomtatványon, 1654-ben és 1655-ben még valószínűleg ő vezette a nyomdát.

Cf. **1700**!

2552

INSTITORIS, Joannes: Dissertatio philosophico-theologica, qua ex principijs philosophicis maxime ex natura accidentis refutatur dogma pontificium de transvbstantiatione panis Eucharistici in corpus et vini in sangvinem Dominicum. Publice proposita et defensa a praeside Johanne Institoris gymnasij Banovicensis rectore et respondente Michaele Institoris, die 7. Julii in auditorio majori gymnasij Ban(ovicensis) horis ante merid(ianis). [Trenchini] (1654) typis Laurentii Banjamini ab Hage

A^4–H^4 = [32] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 813 – Čaplovič 1828

Evangélikus teológiai és filozófiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapja üres, a következő lapon külön szöveg nélkül, *Gabrieli Illieshazi de Illieshaza, haereditario a Trenchin* címzett ajánlás. Ezt követően *Johannes Institoris gymn. rector* 1654 pünkösd napján (május 24) kelt előszava olvasható: *Salutem et felicitatem sempiternam*. A disputáció maga két *membrum*ra tagolódik: *Membrum I. Quo in formalem accidentis rationem inquiritur – Membrum II. Quo dogma transubstantiationis pontificiae destruitur*.

Az előszóból kitűnik, hogy a vizsgáztató, Joannes Institoris Illésházy Gábor határozott utasítására adta ki nyomtatásban e disszertációt, amelyet a címlap tanúsága szerint a báni

evangélikus iskolában vitattak meg 1654. július 7-én. A vizsgázó, Michael Institoris öccse volt a vizsgáztatónak. A főrész az arisztoteliánus filozófia accidens (esetleges) fogalmának elemzéséből kiindulva vitázik a transsubstantiatio (az Eucharisztiában használt kenyér és bor átlényegülése) katolikus tanításával.

Bratislava *Acad* ① – Budapest *Acad* ① ① – Budapest *Nat* ②*

2553

JOANNIDES, Jiřík: Modlitby křestianské, k službám spasytedlným... Gsau sepsané a wydané od kněze Girjka Joan(n)idesa Frydeckého, někdegssiho správce cyrkwe Ropické a Konsstěnské w knjžetstwj těssinském, nákladem pak... Andrysa Wildy, obywatele Těsinského, toho času burgmistra. W Trenčjně MDCLIV v Lorence Benjamina Odháge.

A^8–V^8 W^8 X^8–Z^8, Aa^8–Gg^6 = [30] + 438 + [28] pag. – 8° – 1 ill., orn.

RMK II 814 – Knihopis 3587 – Čaplovič 1829

Evangélikus verses imádságoskönyv biblikus cseh nyelven. – A címlap verzóján az imádkozó Dávid királyt ábrázoló fametszet látható. A *Předmluva k pobožnému čtenáři* (Előszó az ájtatos olvasóhoz) az imádkozás jelentőségét fejtegeti, és mentegetőzik, hogy valamennyi imát versben írta, ami nem a szerző hivalkodása, hanem a Szentlélek ajándéka. A *Dedicatio*-ban az Atyaistennek, Jézus Krisztusnak és a Szentléleknek ajánlja művét *Kněz* (pap) *Girjk Joannides Frydecky*. Ezután bilingvis vers olvasható *Autoris contra Zoilum* és *Obrana proti utrhačum* (Védelem a rágalmazók ellen) címmel. A férfi és női olvasókhoz szóló grammatikai jellegű magyarázat (a névszó- és igeragozás hím- és nőnemű változatai), a *Kratické potrebné oznámení obojímu pohlaví* (Rövid szükséges közlés mindkét nembélieknek) és a *Připravováni se k... modlení* (Előkészület az imádkozáshoz) a könyv használatát magyarázza. Ezután következik a lapszámmal ellátott főrész külön összefoglaló cím nélkül a következő tagolásban: Az első nagyobb rész vasárnappal kezdődően a hét minden egyes napjára írt összesen 54, és további hét esti és négy déli harangszóra mondandó imádságot tartalmaz. Ehhez csatlakozik a hét bűnbánati zsoltárra írt 11 imádság. A tartalomjegyzék tagolása szerint a második nagyobb rész címe: *Jiné modlitby ponížené a ty kdykoliv (obzvlášt pak v kostele) říkati se mohau* (Más alázatos imádságok, amelyek bármikor (különösen azonban a templomban) mondhatók), összesen 93 vegyes imádság. A kötet végén latin nyelvű üdvözlőversek és anagrammák olvashatók. Szerzőik: *Elias Ladiverus, ecclesiae Solnen. minister – Johannes Georgius Sobek a Cornitz – Carolus de Goczalkowitz, eques Sile. – Nicolaus Radoczky de Radocz, equ. Sil. – Adamus Radocki de Radocz, equ. Sil. mini. – Adamus Georgius de Gotschalkovitz, equ. Siles. – Johannes Dietericus de Gotschalkovitz, equ. Sil. – Johannes Gureczki de Kornicz, equ. Sil. – Stephanus Mokoschicky, senior ad radices montium Sylvanorum Vendrinij, minister evangelij Christi... – Martinus Cotercius Bohuslavia Moravus... Christi servus in ecclesia Dubovicensi et Zamarscensi – Matthias Servetius, Teuthonicae ecclesiae praessae Teschiniensis – F. Andreas Horvat Veterosoliensis Hungarus – Elias Ladiver F. – Matthias Kamensky, ... juventutis Dehiloviae praeceptor – Johannes Salentarius, notarius Tessiniensis – Johannes Poliwius, Crapicio oriundus – Daniel Galli Bohemus Teschiniensis – Georgius Joannides Fridecensis junior, s.s. theologiae studiosus.*

A szerző, Jiřík Joannides a kötet címlapja szerint a tescheni hercegségben fekvő Kopice és Kostenice egykori lelkésze volt. Állásából elűzetve Magyarországra került. 1650 körül Szentgyörgyön rektor, majd Nagyszombatban szlovák evangélikus lelkész, később Morvaszentjános német parókusa volt. 1674-es száműzetése után Németországban működött.

A tescheni cseh testvérek és a hazai evangélikusok élő kapcsolatait bizonyítja a kötet trencséni megjelenése, a címlapon a költséget vállaló Andrys Wilda egykori polgármester feltüntetése, és az üdvözlőversek szerzőinek névsora. Ezt a kapcsolatot hangsúlyozta mind Szilády Jenő (A magyarországi tót protestáns egyházi irodalom 1517–1711. Bp. 1939, 152), mind Ján Đurovič (Evanjelická literatúra do tolerancie. Turč. Sv. Martin 1940, 114).

Budapest *Nat* ②* – Plzeň ② – Praha *Mus* ① – Praha *Nat* ②* ② – Wien *Nat* ①

2554

[1] [KALENDÁR na rok 1655.] – [2] (Pranostyka hwězdárská... sprawená a dirigowaná na meridian Trenčanský a ginych okolnjch mjst od M. Mathyásse Kazymira Tretera, w philosophij doctora, a w Akademij Krakowské mathemat. professora. K létu Páně přestupnému MDCLV.) (W... Trenčjně) [1654] (v Lorence Benjamina Odhage).

$[A^8]$ B^8–H^8 I^4 = [68] fol. – 16° – Mult. ill., orn.

RMK II 842 – Caplovič 1833

Uj-naptár és prognosztikon. – E kiadvány egyetlen fennmaradt példánya csonka, június második felének naptártáblájával kezdődik. A naptár további részei, a prognosztikonig terjedő fejezetcímek megegyeznek az 1650-re szóló naptár (**2292**) megfelelő részeivel. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon egyes fejezetei: *První částka pranostyky hvězdářské, o začátku roku tohoto 1655.* (A csillagászati prognosztikon első része az 1655. év kezdetéről) – *O pánich a správcych roku tohoto* (Az idei év urairól és irányítóiról) – *O spůsobu a povahách čtyr částek roku tohoto* (Az idei év négy évszakának jellegéről és természetéről) – *O zatměních světel nebeskych roku tohoto 1655.* (Az égitestek fogyatkozásairól 1655-ben) – *O neduzych a němocech lidskych* (Az emberi nyavalyákról és betegségekről) – *O válce a pokoji* (A háborúról és békéről) – *O aurodách zemskych* (A mezei terményekről) – *O vyborném a dobrém setí, kdy a kterého času co síti se má přitom i jinych pěknych a užitečnych naučenich jednoho každého měsyce* (A kitűnő és jó vetésről, mikor, milyen időben, mivel kell táplálkozni, emellett az év minden egyes hónapjának szép és hasznos tudnivalóiról) – *Jiné naucení o setí* (Más tanácsok a vetésről) – *O kovich a rudě* (A fémekről és ércről) – *O konstellacych neb aspektich vyšších planet* (A távolabbi bolygók állásáról) – *O zenách těhotnych* (A terhes asszonyokról) – *Druhá častka pranostyky hvězdářské o spůsobu některych království a krajin. O Království Uherském* (A csillagászati prognosztikon második része némely királyságok és országok jellegéről. A Magyar királyságról) – *O Království Českém* (A Cseh királyságról) – *O Arciknížectvi Rakauském* (Az Osztrák főhercegségről) – *O Margrabstvi Moravském* (A Morva őrgrófságról) – *O Knížetstvi Slezském* (A Sziléziai fejedelemségről) – *Třetí částka pranostyky hvězdářske. O proměnách v povětří a nastáni každého měsyce y čtvrti jeho* (A csillagászati prognosztikon harmadik része. A légkör változásairól valamint az újholdak és holdnegyedek kezdetéről). A

kiadványt a *Jarmarkove, kteříz se v horních i dolních Uhřích drzívají* (Vásárok amelyeket Felső- és Alsó-Magyarországban tartanak) című vásárjegyzék zárja.

Maciej Kazimierz Treter (1623–1692) a krakkói egyetemen tanított filozófiát és matematikát, később jogot. Lengyel nyelvű naptárai 1651–1657 között jelentek meg Krakkóban (Estreicher 31: 306–307).

Cf. 1752!

Budapest *Nat* ③

2555

»KALINKA, Zacharias: Lucidissimi Specilli Perspectivo Lutheranorum Obtuso, Quod Monachvs Bonaventvra Hocqvardvs fabricavit. Disputatio Qvarta Ex Articulo Qvarto, Quinto, Sexto, Septimo, Decimo. De Transsvbstantiatione, De Reali Praesentia Corporis et sangvinis Domini in Usu Sacramenti et extra Usum, de Communione sub una Specie et Effectu, Opposita a M. Zacharia Kalinkio, hactenus Lycei Privid. Rectore, Respondente Johanne Habermanno. Premissu[!] et approbatione Superattendentali. Trinchinii 1654 typis Laurentii Benjamini ab Hage.«

A^4 B^2 = [6] fol. – 4°

RMK II 815 – Caplovič 1830

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – E nyomtatvány korábban ismeretes egyetlen példánya ma már nem található. Szabó Károly címleírása szerint negyedik darabja volt Zachariás Kalinka disputációsorozatának, amelyet a ferences Bonaventura Hocquard *Perspectivum Lutheranorum et Calvinistarum in duas partes divisum* (Viennae 1648–1649) című művével vitázva bocsátott ki. E disputáció Hocquard művének negyedik, ötödik, hatodik, hetedik és tizedik fejezetével vitázott, amelyek az átlényegülésről, Krisztus testének és vérének az Eucharisztiában való valóságos jelenlétéről a szentség vétele során és vételén kívül, az egy szín alatti áldozásról és a szentségek hatásáról szóltak.

A tételeket a privigyei evangélikus iskolában vitatták meg 1654-ben, a vizsgázó Joannes Haberman volt.

Cf. **2443**, **2493**, **2494**, –

Olim: Nyitrai egyházmegyei ktár.

2556

[MARTINIUS z DRAŽOVA, Samuel]: (Modlitby též přemyšlování i jiné potěšitedlné věci). (W Trenčjně MDCLIV v Lorence Benjamina od Háge).

A^6, A^{12}–V^{12} W^{12} X^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Cc^{12} Dd^6 = [12] + 644 + [16] pag. – 12° – Orn., init.

Knihopis 5868 – Čaplovič 1831

Evangélikus imádságok és elmélkedések biblikus cseh nyelven. – A címlap nélkül fennmaradt két példány egyikének tartalomjegyzékéből rekonstruálható a cím, a többi adat a kolofonból. A példányok nyomtatott ajánlása különböző. Az egyik („A" variáns"): *Zuzanně Kalinkové... pana Joachyma Kalinky... správce cirkevního v městě Illavě videku Trenčanskeho, Liptovskeho, Oravskeho pana biskupa pani manželce, též... panně Annie jakožto vlastní dceři... Zuzanny Kalinkové* (Kalinkáné Zuzannának, Kalinka Joachim illavai egyházigazgató, Trencsén, Liptó, Árva vidéke püspöke hitvesének, úgyszintén Annie szűznek, Kalinkáné Zuzanna tulajdon leányának). A másik („B" variáns"): *...Lidmile Jonové... Tobiáše Jona Služinského, měštěnína svobodného a královského města Trenčína... manželce, též... Kateřině Jonové, jakožto vlastní dceří...* (Jonné Lidmilának, Tobiás Jon Služinsky Trencsén szabad és királyi város polgára hitvesének és Katerina Jonovának, mint tulajdon lányának). Az *Epistola dedicatoria* végén a nyomdász aláírása: *Lorenc Benjámin od Háge*. A főrész élén áll a *Řeči pěkně učitelů cirkevních o modlitbě* (Egyháztanítók szép beszédei az imádságról). A főbb imádságcsoportok a következők (néhány csoport összefoglaló címe a példányok hiányos volta miatt nem állapítható meg): Négy reggeli imádság, *Sedm modliteb z sedmi žalmu kajících* (Hét imádság a hét bűnbánati zsoltárból), *Příprava k službám božím* (Előkészület az istentiszteletekre), *O večeři Páně* (Az Úrvacsoráról), *Sedm modliteb o stvoření světa* (Hét imádság a világ teremtéséről), egyéb imák, négy esti ima, *Pěkné propovědění o křtu* (Szép előadás a keresztről), *Deset modliteb k stavu panenskému přináležející* (Tíz, a szűzi állapothoz illő ima), ugyancsak tíz-tíz ima a házasoknak, az özvegyeknek és a gyermekeknek. A könyvet *Registrum modliteb, též přemyšlování* (Az imák, valamint elmélkedések registruma) és kolofon zárja.

Samuel Martinius z Dražova (1591–1639) a két szín alatt áldozók filozófiai magisztere Prágában, majd 1628–1630-ig a cseh exulánsok lelkésze volt Pirnában. 1630–1632 között ismét Prágában működött, ahonnan 1632 májusában kiutasították. Pirnába tért vissza, és ott élt haláláig.

Ján Čaplovič (1831) megállapítása szerint ezen imádságoskönyv Martinius z Dražova 1630-ban nyomtatási hely megnevezése nélkül megjelent imádságoskönyvének újabb kiadása (vö. Knihopis 5377–5379). Az egyes kiadások egymáshoz való viszonyát még nem tisztázta a cseh és a szlovák szakirodalom.

Budapest *Nat* cop. (Martin) – Martin *MS* ② (A variáns) – Praha *Mus* ② (B variáns)

Natali illustrissimae heroinae... Evae Szeczi d. 24. Decemb. anno 1654 gratulabatur Gymnasium Trenchiniense. Trencsén 1654. – Vide **2445**

2557

»SARTORIUS, Andreas: Theodorus Nupturiens, seu Actvs Scenicvs Honori Nuptiarum Magnificarum... Domini Matthiae Ostrosith De Ghyletincz Equitis Aurati, Artium Illava Lypto-Uyvar et Castelli Ludan haereditarii Domini, Sponsi, Quas cum... Virgine Catharina Sydonia Revay de Reva, Quondam... Dn. Pauli Revay de Reva Comitatus Turocensis Comitis Supremi... Filia Sponsa celebravit, Habitus a Studiosa Juventute Scholae Illavianae factus ab Andrea Sartorio, Eiusdem Scholae Rectore, anno 1654. die (29) Novembris. [Trenchinii] 1654 [Od Háje].«

»[A]⁴ = [4] fol. – 4°«

RMK II 816 – Caplovič 1832 – Varga 172

Iskoladráma programja. – E nyomtatványnak egyetlen példánya, amelyet Szabó Károly ismertetett (RMK II 816), ma nem található. Címe szerint az illavai evangélikus iskola tanulóifjúsága adta elő Osztrosith Mátyás és Révay Katalin Szidónia házasságkötése alkalmából 1654. november 29-én. Szerzője az iskola akkori rektora, Andreas Sartorius volt.

Az impresszumadatok nélkül megjelent nyomtatványt Szabó Károly a trencséni nyomda termékeként írta le (RMK II 816). Mivel az illavai iskola már ismert kiadványa (**1961**) is itt látott napvilágot, álláspontja megerősíthetőnek tűnik.

Olim: Budapest Muz.

Sylva Latinae linguae. Utrecht cr. 1654–55. – Vide **2430**

2558

MISKOLCI CSULYAK Gáspár: Angliai independentismus avagy az ecclésiai fenyitékben és a külsö isteni tiszteletre tartozó jó rendtártasokban minden reformata ecclesiaktól különözö fejetlen lábság. Eggynehány szava hihető, túdós, belgiumi doctoroknak irasokbúl rövideden öszve szedegettetett es magyar nyelven kibocsáttatott Miskolci C. Caspar által. Ultrajectumban MDCLIV, Vásberg János.

*⁶, **², A⁶–N⁶ O¹ = [16] + 150 [recte 152] + [6] pag. – 12° – 1 ins., init.

RMK I 893

Református vitairat. – A címlapot a Waesberghe műhely nyomdászjegye díszíti, hátán bibliai idézetek olvashatók. A Franekerben 1654. május 12-én kelt *ajánlólevel*et Miskolci C. Gáspár *A tiszteletes és kegyes élettel ékes férfiaknak, Zemplén és Abaúj megyében levő lelki tanítók-*

nak... nékem bizodalmas fautorimnak címezte. Ezt követi 1654. május 13-i kelettel *Nicolaus Arnoldus, s.s. theol. doct. et professor p.t. acad. rektor* előszava: *Lectori s. benevolo.* Majd a szerző újabb előszóval fordul a *Gonoszszemű olvasóhoz. Angliai independentizmus* címmel kezdődik a mű törzse, amely hét *rész*ben tárgyalja az angliai puritanizmus történetét és egyes tanításait, bemutatja a különböző puritánus és independens irányzatokat, szektákat. Végül Beregi M. János költeménye olvasható *Oda elegiaca, avagy amaz utálatos fejetlen lábság tenyészésén bánkódó magyar versek* címmel, kezdőszavai: *Landresnek, mikoron*, majd *Táblája e könyvecskének*, valamint az utolsó lapon a sajtóhibákra vonatkozó megjegyzések zárják a kiadványt.

A szerző Miskolci Csulyak Gáspár (1627–1696), Miskolci Csulyak Istvánnak, a puritánizmus ellenfelének fia. Itthon Sárospatakon, külföldön 1651-től Utrechtben és Franekerben tanult. Hazatérése után előbb nevelősködött, majd 1658-tól ónodi, 1665-től bodrogkeresztúri református lelkész. Innen űzte el Báthori Zsófia. Ezután Szilágysomlyón majd Nagybányán lelkészkedett. 1689-ben Erdélybe menekült, ahol magyarigeni, majd székelyudvarhelyi lelkészként szolgált. Írása célját az ajánlólevélben fejti ki, hogy *az Independentizmus... ártalmas volta... mindenek előtt nyilvánságosabb lehessen.* Vitairatára néhány nap múlva már választ is kapott a puritánus álláspontot képviselő Telkibányai P. Istvántól: *Angliai puritanizmus* (**2559**). Vitájukat és műveik forrásait Bán Imre ismertette (Apáczai 111–114 és Bartók 291).

Cf. –, 2559

In 14 bibliothecis 18 expl. – Bratislava *Acad* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Sárospatak *Ref* – Târgu Mureş – etc.

2559

TELKIBÁNYAI P. István [transl.]: Angliai puritanismus, avagy kiválképpen való tudományok azoknak, kik Angliában a puritánusok között (a mint közönségesen neveztetnek) legkeményebbeknek tartatnak, melly ennek elötte deák nyelven kibotsáttatott A m e s i u s W i l l y a m, Szent Irás magyarázó doctor által: mostan pedig magyar nyelvre fordittatott Telkibanyai Istvan által. Ultrajectumban MDCLIV Wasberg Janos.

A^6–C^6 D^2 = 40 pag. – 12° – 1 ins., init.

RMK I 894

Református vitairat. – A címlapot a Waesberge műhely nyomdászjegye díszíti. Az előszót Telkibányai P. István Franeker, 1654. május 20-i kelettel *Komáromi János uramnak, mostan a szántai eklézsia hűséges lelkipásztorának* címezte. A kiadvány törzse *Angliai puritánizmus* belső címmel kezdődik, s hat *rész*ben a puritánoknak főként az egyházra és egyházigazgatásra vonatkozó nézeteit ismerteti és védelmezi.

Telkibányai P. István 1646-tól Sárospatakon és Debrecenben tanult, majd rektor volt Tarcalon. 1652-től 1656-ig Groningenben és Franekerben járt egyetemre. Hazatérését követő

lelkészi állomásai nem ismeretesek. 1671-ben Szádalmáson, 1684-ben Abaújkéren volt református lelkész.

Előszavából kitűnik, hogy munkája valójában William Bradshaw *Puritanismus Anglicanus* című számos kiadásból ismert, eredetileg angol nyelvű, ám William Ames által latinul is kibocsátott művének fordítása. Telkibányai István munkáját Miskolci Csulyak Gáspár: *Angliai independentizmus* című írására (**2558**) szánta feleletnek. Kettőjük vitáját legutóbb Bán Imre foglalta össze (Apáczai 111–114). Ames művét néhány évvel később Komáromi Csipkés György is lefordította magyar nyelvre (RMK I 988).

Cf. **2558**, –, →

Budapest *Acad* ① ① – Budapest *Nat* ① ②* – Cluj-Napoca *Acad*① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Csurgó ② – Debrecen *Ref* ① – Sárospatak *Ref* ① ① – Târgu Mureş ① – Zalau ○

Olim: Halasi ref. gymn.; Sz.-keresztúri unitár. gymn.; Lugossy Józsefnél Debrecenben.

2560

ERDŐBÉNYEI DEÁK János: Janua lingvarvm bilingvis Latina et Hungarica... praecedente dictionario. Nunc denuo excusa et ab infinitis mendis, quibus aliae editiones scatebant, repurgata. Varadini MDCLIV apud Abrahamum Szencinum.

A^8–T^8 = [10] + 294 pag. – 8° – Orn.

RMK I 899 – RMK II 819 – Nagler 312

Latin–magyar szójegyzék és bölcs mondások gyűjteménye. – A kiadvány tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik az 1635. évi gyulafehérvári kiadásával (**1613**), annak javított változata. Helyesírása az előző, 1641-i lőcsei kiadásénál (**1890**) is egységesebb.

Bakos József tévesen azt feltételezte, hogy Erdőbényei Deák János Comenius *Janua* című művéből szerkesztette szójegyzékét, ezért besorolta e kiadást Comenius Magyarországon nyomtatott műveinek bibliográfiájába (A magyar Komensky-irodalom. Bp. 1952, 73). Bizonyára a két kiadvány címének hasonlósága tévesztette meg.

Cf. **1613**; **1733**, **1864**, **1890**, –, →

Budapest *Acad* ① ②* – Cluj-Napoca *Univ* ② – Olomouc *Scient* ○ – Sfântu Gheorge *Gymn* ② – Sibius *Mus* ①

2561

»A' KERESZTYÉNI Hitnek fö Ágazatinak Fundamentomi: mellyek az Öreg Catechismusból rövid Kérdésekbe és Feleletekbe béfoglaltattak, és elsöben

Belga nyelven kibocsáttattak. Mostan pedig a Kisdedek épületekért Magyar nyelvre fordíttattanak. Váradon 1654-ben Szenci Kertész Ábrahám.«

Tóth Ferentz: A' Magyar, és Erdély országi protestáns ekklésiák' históriája. I. darab. Komárom 1808, 367–368 – Studia et acta I 86

Református katekizmus. – E kiadványt Tóth Ferentz írta le a fenti formában saját, ma már ismeretlen példánya alapján (A' Magyar, és Erdély országi protestáns ekklésiák' históriája. I. darab. Komárom 1808, 367–368). Idézett a káté *Az olvasókhoz tett intés* című előszavából is. Eszerint a fordítás iskolai használatra készült. Feljegyezte továbbá, hogy e kiadásban a *Szent Irásbéli helyek* nem a kérdések alatt, hanem oldalt a kérdések mellett *voltak kitéve*. Feltételezte továbbá, hogy ez volt a „belga káté" (vö. **2452**) első magyar nyelvű kiadása, s a nyomtatás helyéből és az iskolai rendeltetésből arra következtetett, hogy a fordítót az akkori váradi professzorok és prédikátorok: Enyedi Sámuel, Komáromi Szvertán István, Köleséri Sámuel, Técsi Joó István és Nagyari Benedek között kell keresni. Nagy Barna megismételte Tóth Ferentz leírását, s az 1660. évi sárospataki kiadás alapján (RMK I 968), amelyben azonban nem olvasható a Tóth Ferenc idézte előszó, elemezte a káté teológiai tartalmát. Megállapította, hogy az a Heidelbergi Káté különböző magyarázatos kiadásain alapuló, de önálló fogalmazású kiadvány. Holland forrását azonban nem sikerült meghatároznia (Studia et acta I 86).

Cf. –, →

Komáromi Csipkés György: Disputatio theologica de bis-mortuis... Varadini 1654. – Vide **Appendix 211**

2562

»KOMÁROMI CSIPKÉS György: Disputatio Theologica, De Libro Vitae, Qvam Divino favente Numine Sub Praesidio Excellentissimi ac Doctissimi Viri, D. Georgii Csipkés Comarini SS. Theologiae Doctoris, ejusdemque facultatis in illustri Schola Debrecina Professoris, Publicae censurae subjicit Nicolaus P. Dengelegi, Ad diem 31 Julii, loco horisq(ue) solitis. Varadini MDCLIV. apud Abrahamum Kertesz Szenciensem.«

»[2] + 12 pag. – 4°«

RMK II 818 – Trofejnye Knigi 0565

Református teológiai vizsgatételek. – E kiadványt Szabó Károly írta le a fenti formában (RMK II 818). Az általa ismert két példányból az egyik ma már nem található, a másik tanulmányozására nem volt lehetőség. A címszöveg szerint a disputációt 1654. július 31-én vitatták meg a debreceni iskolában. A vizsgáztató Komáromi Csipkés György, a vizsgázó Dengelegi P. Miklós volt.

Nižnij Novgorod ① (Sárospatak)
Olim: Budapest Muz.

2563

[1] Neubart Christoph theolog(us) és astronomus kalendarioma, mellyet irt Christus Urunk születése után 1655 esztendöre, es Magyar-Országra, Erdélyre s azoknak szomszéd tartományira nagy szorgalmatossággal alkalmaztatott. – [2] (Prognosticon, az az a csillagok forgásából és munkálkodásibol vött jövendöles 1655 esztendöre... Mag'ar Országra s' Erdélyre alkalmaztatot Neubart Christoph altal.) Varadon [1654] Szenci Abraham.

A^8–D^8 E^{4+1} = [39] fol. – 16°

RMK I 907

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A naptárrész beosztása megegyzik az 1644. évre szóló váradi kalendáriuméval (**2041**). A hónapversek januári kezdősora: *Orvoslani most jó*. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Első rész. Az esztendönek négy cikkelyiről. I. A télről. – II. A tavaszról. – III. A nyárról. – IV. Az őszről. – Második rész. Az eklipszisekről. – Harmadik rész. A nevezetesebb aspektusokról. – Negyedik rész. A betegségekről. – Ötödik rész. A földi gyümölcsökről.* A kiadványt a *Sokadalmak* című vásárjegyzék és a *Magyar krónika* zárja, amelynek utolsó adata 1654-re vonatkozik.

Cf. **1862**!

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ①

Az Sz. David profetanak ékes rytmusu soltarival... tellyes könyv. Várad 1654 12° – Vide **2624**

Szenci Molnár Albert: Psalterium Ungaricum... Várad 1654. – Vide **2564**

2564

[3] A SZ(ENT) DAVID profetának ékes rytmusu soltarival – [2] es a soltárokbol szereztetett DICSERETEKKEL s egyéb istenes enekekkel – [1] es HYMNUSOKKAL tellyes könyv. Varadon 1654 Szenci Abraham.

$*^3$, A^4–G^4; A^4–Z^4, Aa^4–Tt^4; [ ]^3, A^4–Z^4, Aa^4–Ee^4 Ff^2 = [6] + 56 + 335 + [5] + 224 + [3] pag. – 4° – 2 ins., orn.

RMK I 895-896

Protestáns egyházi énekeskönyv és a Zsoltárok könyvének verses fordítása. – A kiadvány címlapjának szövege és tényleges szerkezete, mint a többi azonos című kiadás esetében is, eltér egymástól (vö. **2163**). A címlapon a váradi nyomdász jelvénye látható. Felirata: *Non solus.*

Hátlapja üres. Ezt követi az *Elöljáró beszéd az isteni dicséreteknek az Anyaszentegyházban hasznos voltokról* keltezés nélkül, *Gönczi György, debreceni eklézsiának lelkipásztora* aláírással. Ez az előszó az 1590-ben kiadott debreceni énekeskönyv (**640**) elveszett első lapjain jelenhetett meg először. A főrész tartalma, beosztása azonos az 1648-ban, 1651-ben és 1655-ben nyomtatott három, 12° alakú váradi énekeskönyvvel (**2254**, **2406**, **2624**). A „Hallgasd meg, Úristen, kérésemet" kezdetű ének helyén – hasonlóan az 1651. évi kiadáshoz (**2406**) – itt is a *Mennyei Atyánk, Úristen* található. A nyomdász azonban a tizenkettedrét kiadásoktól eltérve elhagyta a *Halotti énekek* címmel közölt utolsó részt, nyilván azért, mert helyette külön kötetben Újfalvi Imre halottas gyűjteményét jelentette meg (vö. **2565**). A gyülekezeti énekeskönyvet itt *A hymnusoknak és dicséretek táblája*, azaz betűrendes mutató zárja. E kötet énekeinek kezdő sorai az 1648. évi váradi kiadásnál (**2254**), lapszámai az incipitmutatóban találhatók.

Önálló füzetjelzéssel és önálló impresszumot is tartalmazó címlappal kezdődik a zsoltároskönyv: *Psalterium Ungaricum, az az szent Dávid királynak és prófétának száz ötven zsoltári a franciai nótáknak módjok szerént magyar versekre fordíttattak és rendeltettek Szenci Molnár Albert által.* A címszöveg alatt a Bethlen család hattyús címere látható. A zsoltároskönyv tartalma és beosztása csupán annyiban tér el az 1651. évi 12° váradi kiadástól (**2406**), hogy itt a bevezető részek közül kimaradt Georg Rem latin epigrammája és annak Filiczki János által készített magyar fordítása. A zsoltárok és a függelékben közölt énekek kezdőszavait lásd az 1645. évi kiadás leírásában (**2091(2)**), lapszámait az incipitmutatóban. E kiadásból az ottani függelék utolsó, *Magasztalja az én szívem* kezdetű éneke hiányzik.

Az énekeskönyvet és a zsoltárokat Szabó Károly önálló kiadványként írta le (RMK I 895 és RMK I 896). A *Psalterium* újra kezdődő füzetjelzése és önálló címlapja alapján joggal feltételezhető, hogy az egyes részek példányai önállóan is forgalomba kerülhettek. Az összefoglaló címlap azonban egyértelműen bizonyítja, hogy a kiadó szándéka szerint az énekeskönyv és a zsoltárok egyetlen kiadványt képeznek. A kiadónak ezt az egyértelmű szándékát jelzi az is, hogy a hasonló című 12° formátumban megjelent váradi kiadások címlapjai utalnak a halottas énekekre és a függelékként csatolt imádságokra is (vö. **2406**). Ebből a negyedrét alakú kiadásból mindkét említett rész hiányzik, s a címszövegből is elmaradtak a rájuk vonatkozó utalások. Ez bizonyítja, hogy a címlap szerkesztése tudatos, csak azokra a tartalmi egységekre utal, amelyek valóban megtalálhatók a kiadványban (vö. még **2163** és **2254**).

Cf. (1): **1628(3)***; **1643**, **1981**, **2163(1)**, **2254(1)**, **2406(1)**, **2532(1)**, –, **2624(1)**, →
(2): **1628(1)***!; **1981**, **2163(2)**, **2254(1)**, **2406(2)**, **2532(2)**, –, **2624(2)**, →
(3): **962(1)***!; **1947(1)**, **1981**, **2045**, **2091(2)**, **2163(3)**, **2254(4)**, **2305**, **2363(1)**, **2406(4)**, **2424**, –, **2624(2)**, →

Budapest *Acad* ②* – Budapest *Nat* ① – Budapest *Ev* ④ – Cluj-Napoca *Univ* ①

2565

(ÚJFALVI Imre:) In exeqviis defunctorum. Halot temeteskorra valo enekek. Azoknak kedvekért, kik illyen utolso szükségben szolgálnak, öszveszedegettettek és ki-bocsáttattak... Varadon 1654 [Szenci Kertész].

A^4–H^4 I^2 = 66 + [2] pag. – 4° – Orn.

RMK I 897

Református temetési énekeskönyv. – A címlapon bibliai idézet olvasható. Hátán *Előljáró beszéd*, amely *Kelt Debrecenben Pünkösd havának 12 napján 1598*, aláírója *E. S. U.* (Emericus Szilvás Újfalvi). Az előszó szövege feltehetően a halotti énekeskönyv példányból nem ismert első debreceni kiadásából való, és ez számos XVII. századi kiadásban is megtalálható (vö. **832** és **886**). Az énekeskönyv a temetést végző, a címlap szavaival *utolsó szükségben* szolgáló lelkipásztorok, kántorok számára készült. A kezdősorok szerint a következő énekeket tartalmazza:

Első rész, melyben vannak azok, amelyeket a testnek felvétele előtt mondhatni. 3. lap: Tseh: *Tudjuk, Uram* – 4. N. K. T.: *Az Úristennek jó – Megszabadultam* – 5: *Ne emlékezzél – Úristen, irgalmazz nékem* – 6: *Fejenként* – 7: *Az örök élet – Ó te meghalandó* – 8: Batizi András: *Ember, emlékezzél a* – 9: *Illik.*

Második rész, melyeket szoktak mondani halott kivitelkor. 10: *Emlékezzünk mi, keresztyén* – 11: Dézsi András: *Adj üdvösséges* – 12: *Az Istennek jóvoltáról* – 13: Thomas Albensis: *Tudjuk azt.*

Harmadik rész, melyben vannak a sír felett mondandó énekek. 14: *Jer, temessük* – 15: *Jer, tegyük – Emlékezzél élő* – 16: *Hagyjátok* – 17: *Halandó* – 18: *Emlékezzünk az* – 19: *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnös* – 20: *Ember, emlékezzél utolsó* – 21: *Isten hívei* – 22: Tuba Mihály: *Megértsétek* – 23: *Serkenj fel már* – 24: *Keresztyének, kik Krisztusban* – 25: Csanádi Imre?: *Emlékezzünk a* – 26: *Krisztusnak hű* – 27: Siderius János: *Sok nyomorúsággal* – 28: Siderius János: *Jézus Krisztus, Úristennek Fia* – 29: *Szent Pál – A nap eljő.*

Következnek egynehány új énekek. 32: Uz Bálint: *Véletlen* – 35: Siderius János: *Szólít* – 37: Zólyomi Perinna Boldizsár: *Emlékezzél meg ember* – 38: *Ha gondolod* – 40: *Mostan kik* – 41: *Már* – 42: Bereki István?: *Bűnnek az* – 44: *Krisztusnak hívei* – 46: *Élő* – 47: *Midőn eljő* – 48: *Gondolkodjál* – 49: Pathai István: *Sok rendbéli* – 50: *Vigyázz* – 52: *Életemnek* – 53: Czeglédi Pál: *Krisztushoz* – 55: *Kegyes buzgóságtól* – 58: Kőrösi István: *Szomorú* – 61: Kőrösi István: *Figyelmetes* – 63: *Mit bízik a világ hiú* – 64: *Jer, most* – 65: Bornemisza Váczi Menyhárt: *Uralkodó.*

A végén *Az halotti énekeknek táblája* címmel betűrendes kezdősormutató.

Szenci Kertész Ábrahám csaknem egy időben, 1654-ben és 1655-ben tizenkettedrét és negyedrét formában is megjelentette Váradon a Szenci Molnár Albert zsoltárait is magában foglaló protestáns énekeskönyvet (**2624** és **2564**). A 12° kiadás a nyomda korábbi gyakorlatának megfelelően a dicséreteket tartalmazó gyülekezeti énekeskönyv végén közli a halotti énekeket. A negyedrét kiadásban viszont nem találhatók meg a halotti énekek (**2564**), nyilván mivel ezek ebben a külön kötetben jelentek meg. A negyedrét énekeskönyv címlapja egyértelműen utal arra, hogy az ugyancsak önálló címlappal és újra kezdődő füzetjelzéssel kinyomtatott zsoltároskönyv szorosan hozzátartozik (**2564**), nem utal viszont erre a temetési énekeskönyvre. Ezért ez nem tekinthető a protestáns egyházi énekeskönyv részének. Mégis együttes használata mellett szól, hogy ma ismert példányai, bár nem egykorú kiadói kötésekben, de a nagyobb énekeskönyv példányaival egybekötve maradtak fenn.

Cf. **832***; **886(2)***!; **1816(2)**, **1940(2)**, **2254(3)**, **2406(3)**, **2532(3)**, –, **2624(3)**, →

Budapest *Acad* ②* – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Univ* ①

2565A

DE SACRIS stigmatibus Seraphici patris S. Francisci. [Bécs 1653–1657 Matthäus Cosmerovius.]

[ ]^{1}, A^{8}–L^{8}, [ ]^{1}, = [1] + 176 + [1] pag. – 8° – Mult. ill. calcographica, orn., init.

RMK II 2049 – Sztripszky I 2183/389 ← MKsz 1881: 349 – Caplovic 439

Életrajz magyar és latin nyelven. – A rézmetszetű címlap a nyomtatás évét nem jelöli meg, csupán a metsző nevét és a metszet készítésének helyét: *Maurit. Lang sculpsit Posonii.* A munka élén álló rövid dedikációban a magyarországi ferences rendtartomány tagjai Szent Ferencnek ajánlják az országbíró, Nádasdy Ferenc azonos nevű másodszülött fiát: *Tibi inclyto minorum primipilo... Apocalyptico Francisco... commendamus... Francisci de Nadasd judicis curiae regiae... Seraphicae religionis patroni... svavissimum filiolum Franciscum de Nadasd, secundum-genitum; tui licet immeriti filii ac ejusdem... familiae Nadasdianae humilis capellani FF. Ord. Minor. Provinciae S. Mariae Hungariae Strict. Observantiae.* Az A$_{3}$ laptól kezdve a főrész minden második levelének verzóján 1–43-ig megszámozott, szignálatlan rézmetszet látható Szent Ferenc életéről, főként stigmái keletkezéséről. Rajtuk alul ugyancsak metszett szövegű, kétsoros latin nyelvű disztichon szavakkal írja le az ábrázolt jelenetet. A képekkel szemközti rektó lapokon a kép latin nyelvű magyarázata, hátlapjukon ennek magyar fordítása olvasható. A magyar szöveggel szemközti lapok, vagyis a metszeteket viselő levelek rektói üresek. A 176. lap alján *Finis* felirat és egy könyvdísz látható. Az ezzel szemközti rektó lapon a budapesti Egyetemi Könyvtár példányában még egy Szent Ferencet ábrázoló, számozatlan metszet látható, amelyet ragasztással illesztettek a könyvtesthez. Magyarázó szöveg nem tartozik hozzá. Felirata – *Aurum, delicias mundi ferat alter honores; At mihi sit Christi vulnera ferre satis* – azonban tartalmilag bizonyítja, hogy e metszet még a kiadványhoz tartozik, s csak ezzel együtt tekinthetők teljesnek a példányok.

A betűtípusok vizsgálata alapján V. Ecsedy Judit megállapította, hogy a kiadvány nyomtatott részei az 1650-es vagy 60-as években Matthäus Cosmerovius bécsi nyomdájában készültek. A műhely felszerelése ebben az időszakban észrevehetően nem változott, ezért ennek alapján pontosabb datálás nem lehetséges (szóbeli közlés). Moritz Lang a mai ismeretek szerint 1652–53-ban dolgozott Pozsonyban, 1658-tól pedig Nagyszombatban (Pataky Dénes: A magyar rézmetszés története. Bp. 1951, 168). A pozsonyi nyomdában 1652-ben még készült egy betűmintakönyv (**2436A**), ezután több kiadványa már nem ismeretes. Ezek alapján megalapozottan feltételezhető, hogy a kötetet 1653–1657 között adták ki, mivel korábban a nyomtatásra minden bizonnyal Pozsonyban került volna sor, később pedig Lang már bizonyosan nem ebben a városban dolgozott.

Budapest *Acad* ② – Budapest *Univ* ②*

2566

»IMADSAGOS könyvecske. Kiben egy nehany szep ayetatos Imádságok vadnak foglaltatva. Fordittatott Németböl Magyarra egy Keresztyén Lélek által. Es ki bocsáttatot mostan elsöben. Mellyet úyonnan ki nyomtattatott

Tekéntetes és Nagyságos Grofne, Pete Hettesy Rosina Aszszony, Tekéntetes és Nagyságos Grof Pazmany Miklós Uram ö Nagysága szerelmes Házas Társa. Bécsben 1655 Cosmerovius Máté.«

»[8] + 356 + [6] pag. – 8° – Ins.«

RMK I 900

Katolikus imádságoskönyv. – E nyomtatvány egyetlen ismert példánya, amelyet Szabó Károly írt le (RMK I 900), egykor Schlauch Lőrinc szatmári püspök könyvtárában volt, és ma már nem található.

Feltételezhető, hogy a németből fordított mű szerzője ferences volt. Ld. még: ItK 1922: 90, Thienemann Tivadar.

Jenei Ferenc tévesen feltételezte, hogy e kiadványra vonatkozik Malomfalvay Gergely marianus ferences megjegyzése, aki Bécsben rendtársai könyveinek kiadását gondozta. 1654. május 19-én Batthyány Ádámnak ezt írta: „Az innepek utan csak az imadsagos könyuel leszen foglalatosságom" (ItK 1960: 688, 691). Az idézett mondat valójában a Batthyány Ádám által összeállított és már 1654-ben kinyomtatott imádságoskönyvre utal (**2508A**).

Olim: Schlauch Lőrincz szathmári püsp. ktárában (Török Jánostól).

2567

»[1] [KALENDARIUM az 1656. esztendőre.] – [2] (Prognosticon, az az az MDCLVI. Bissextilis esztendöre, az esztendönek négy részére az idönek tulaydon mi voltárul, az Országokban lévö változandoságokrul, az Napban valo fogyatkozásokrul, az földi vetémények és gyümölchekrül és az emberek közöt valo jövendö betegségekrül; rendetetet[!] nagy szorgalmatossággal az béchi város meridianumjára... Magyar, Német es ezek szomszédságában lévö országok szolgálottyára Treteri Casimir Matyas, philosophiának és máthematikának doctora által, mostanság pedig az nemes lengyel krakkai Akademiában matématikanak tanito mestere altal. [Bécs 1655 Kürner.]«

»[A^8 B^8] C^8 D^8 = [32?] fol. – 8° – 2 ins.«

Sztripszky I 2010/217 ← MKsz 1894: 350

Új-naptár és prognosztikon. – E ma már nem található naptártöredéket Varjú Elemér saját könyvtárából írta le (MKsz 1894: 350). Ismertetése szerint a prognosztikon címlapját a magyar, a címlap hátát az osztrák címer díszítette. A lap aljáról le volt vágva az impresszum, de a töredék nyomdai kiállítása egyértelműen a bécsi Kürner-nyomdára vallott. A prognosztikont követte a *Rövid summában foglaltatott magyar krónika, mostanában megjobbíttatott Bécsben 1656*. A kiadványt a magyarországi vásárok jegyzéke zárta.

Varjú Elemér csak a prognosztikont ismertette és pontos kollációt nem adott, de az eredeti kiadványnak része lehetett az unikumból hiányzó naptár is. A leírásból kikövetkeztethető, hogy a töredékből a C_{1-2}, C_{5-7}, D_{1-2} és D_{4-8} levelek voltak meg egykor Varjú Elemér könyvtárában.

Cf. **1667**!

Olim: Varjú Elemér

2568

ALBRICH, Martinus: Disputatio de natvra et constitutione logicae in... gymnasio Coronensi praeside Martino Albrichio, phil(osophiae) magistro et p. t. scholae Coron(ensis) rectore, respondente Stephano Dechano Bistriciense, scholae ejusdem alumno, publice proposita ad diem 7. Junij horis matutinis. Coronae MDCLV typis Michaelis Hermanni

[ ]^{2}, A^{4}–G^{4} = [30] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 820

Logikai vizsgatételek. – A címlap hátán a *respondens Martino Schulzio et... Georgio Bohemo, inclytae civitatis Bistriciensis judicibus..., Johanni Wallendorffio, reipublicae Bistriciensis senatori et notario, ... Georgio Dechano, reipublicae Bistriciensis senatori, patri... Johanni Seuffnero, pastori ecclesiae Dipschensis... Matthiae Rhonero, archidiacono ecclesiae Bistriciensis* ajánlja művét. Ezután *Andreas Grellius Schesburg* és *Jacobus Gotterbarmet Mediensis* üdvözlőverse olvasható *Ad dominum respondentem*. A *De natura logicae* cím után *Prooemium* szól a logika meghatározásáról és felosztásáról. Az értekezés négy fejezetből (*caput*) áll. Ezek címe: *I. De nominibus artis sciendi* – II. *De definitione logicae* – III. *De objecto logicae* – IV. *De partitione logicae*. Az első három fejezetben a tudnivalók összefoglalását *questiók* követik, a rájuk való feleletekkel. A negyedik rész csak a téma rövid összefoglalását közli. A szerző papírhiányra hivatkozva elhagyta a kérdések és a feleletek részletezését. A könyvet néhány sajtóhiba helyesbítése zárja.

A disputációt a címlap tanúsága szerint 1655. június 7-én vitatták meg a brassói evangélikus iskolában. A vizsgáztató Martin Albrich (1630–1694) tanulmányait Besztercén, Iglauban (Jihlava), Lipcsében majd Wittenbergben végezte. Hazatérve Medgyesen volt tanár, 1655 és 1660 között pedig a brassói iskola rektora. Ezután Barcarozsnyón volt lelkész, 1684 és 1690 között pedig barcasági dékánként működött. E kiadványa szorosan kapcsolódik ugyanebben az esztendőben Brassóban megjelentetett arisztoteliánus szellemű tankönyvéhez (**2571**). A vizsgázó Stephanus Decani (†1682) később, 1660 és 1662 között a besztercei gimnázium igazgatója, majd 1667-től ugyanott városi evangélikus lelkész lett.

Braşov *Ev* ① – Budapest *Nat* ①

2569

ALBRICH, Martinus: Disputatio theologica de invocatione sanctorvm, quam... publice ventilandam proponit praeses Martinvs Albrichivs, philos(ophiae) mag(ister) et p. t. schol(ae) Coron(ensis) rector, respondente Iohanne Kleinio Alesio Coronense, scholae ejusdem alumno in... gymnasio Coronensi ad diem (...) Decemb(ris) horis antemeridianis. Coronae MDCLV typis Michaelis Hermanni.

[ ]², A⁴–C⁴ D² = [16] fol. – 4° – 1 ins., orn.

RMK II 823

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlap hátán *m. Martinus Albrichius* Brassóban 1655. december 7-én kelt ajánlása olvasható *Constantino Cantacuzeno, Wallachiae magnati*. Ezután négy latin nyelvű üdvözlővers következik, szerzőik: *Stephanus Dechanus Bistriciensis – Petrus Fanneschmidt Coronensis – Marcus Draudt Coronensis – Johannes Scharfius Mediensis*. A főrész, amely a *De invocatione sanctorum* címmel kezdődik, három részre tagolódik: *Praeloquium – Orthodoxorum sententia – Sententia papistarum et Graecorum*. Végül öt *questio* egészíti ki a mondanivalót. Az utolsó lapot Brassó város címere díszíti.

A disputációt a címlap tanúsága szerint 1655 decemberében vitatták meg a brassói evangélikus iskolában. A vizsgáztató Martinus Albrich rektor, a vizsgázó a brassói Joannes Kleinius Alesius volt.

A görög származású, neves, havasalföldi bojárcsalád tagja, Constantin Cantacuzino 1655 februárjától II. Rákóczi György engedélyével egy időre Erdélybe telepedett át. A hozzá intézett ajánlásból kitűnik, hogy ő küldte el Albrichnak „egy bizonyos jeruzsálemi érsek" levelét, Albrich erre szánta válaszként a szentek segítségül hívásáról szóló téziseit, hogy Cantacuzinót megnyerje az evangélikus hitnek.

Braşov *Ev* ① – Budapest *Nat* ①

2570

(ALBRICH, Martinus:) Nuptiis florentissimorum sponsorum, ... Petri Wolffii, p. t. lectoris scholae Coronensis... atque Marthae Schankabankin, ... Georgii Schankabank senatoris quondam reipublicae Coronensis... filiae XXV Maij anni MDCLV pie celebrandis gratulatur. [Coronae] (1655) typis Michaelis Hermanni.

[1] fol. – 342 × 292 mm – Orn., init.

Gross: Kronstadter 1141

Lakodalmi versek latinul és németül. – A plakát alakú, egyleveles nyomtatvány Peter Wolffnak, a brassói iskola tanárának és Martha Schankabanknak, Georgius Schankabank

brassói tanácsos leányának 1655. május 25-én tartott esküvőjére készült. A cím után két hasábban egy latin és egy német nyelvű vers olvasható *M. Albrichius phil. magi. et p. t. rector scholae Coron.* aláírásával.

A nyomtatványt Joseph Trausch kéziratos feljegyzése alapján Julius Gross ismertette (Kronstadter 1141).

Braşov *Ev* ① – Budapest *Nat* cop.

2571

ALBRICH, Martinus: Synopsis logica, in qua praecepta selectiora exemplis illustrantur, controversiae nobiliores breviter deciduntur, canones utiliores declarantur. Collecta in usum iuventutis scholasticae Coronensis opera et studio Martini Albrichii, phil(osophiae) mag(istri) et p. t. scholae Coronensis rectoris. Coronae MDCLV typis Michaelis Herrmanni.

[ ]^{8}, A^{8}–Q^{8} = [16] + 256 pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 822 – Nägler 314–318

Logikai tankönyv. – A címlevél után *Martinus Albrichius Medieso-Transylvanus* 1655. szeptember 18-án kelt ajánlólevele *Michaeli Herrmanno et... Michaeli Goldschmidt, judicibus... reipublicae Coronensis... nec non caeteris ejusdem reipublicae praetori et senatoribus* szól. Ezután In *Synopsin logicae... προσφώνημα adjectum* című üdvözlővers olvasható *a Petro Medero, m. ph. ... nec non p. t. eccles. Coronensis pastore.* Majd *L*[ectori] *S*[alutem] megszólítás után néhány sajtóhiba helyesbítése következik. A főrész *Prooemium*ból és három könyvből áll. Ezek címe a következő: *I. De termino – II. De enuntiatione – III. De syllogismo.* Mindegyik könyv több fejezetből (*caput*) áll. Ezek először kérdés-felelet formájában (*quaestio*) kifejtik a témára vonatkozó tudnivalókat, majd megállapítják a vonatkozó szabályokat (*canones*). Albrich tankönyvét Bartók István elemezte. Megállapította, hogy szigorúan arisztoteliánus felfogásban fejtette ki mondanivalóját, de jóval részletesebben és igényesebben, mint a korabeli magyarországi kompendiumok (Bartók 84).

Braşov *Arch* ① ① – Braşov *Ev* ① – Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ① – Sibiu *Arch* ① – Sibiu *Mus* ① ① ① ① – Sighisoara ① ①

Olim: Medgyesi ev. gymn.

2572

ALBRICH, Martinus: Theses de Coena magna Luc. 14. a vers(u) 16. ad vers(um) 24 descripta, quas auspice Deo publice ventilandas proponit praeses Martinvs Albrichivs phil(osophiae) mag(ister) et p.t. schol(ae) Coronen(sis) rector respondente Bartholomaeo Falck Rupense in... gymna-

sio Coron(ensi) ad diem 12 Junij, horis matutinis. Coronae MDCLV typis Michaelis Hermanni.

[ ]^{4} = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 821

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – A címlevél hátlapján *Theses de Coena magna* feliratal kezdődik a disputáció, amely *XI* pontban tárgyalja az úrvacsorai tanítást.

E vizsgatételeket a címlap tanúsága szerint 1655. június 12-én vitatták meg a brassói evangélikus iskolában. A vizsgáztató Martinus Albrich rektor, a vizsgázó a kőhalmi Bartholomaeus Falck volt.

Budapest *Nat* ①

Comenius, Joannes Amos: Janua linguarum reserata aurea. Coronae 1655. – Vide **1717**

2573

ALSTED, Johann Heinrich: Catechismus religionis Christianae compendiose propositus et sacrarum literarum testimoniis confirmatus. Albae Juliae 1655 Martinus Major. – ‚CATECHISMUS, az az a keresztyeni vallasnak és hütnek rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatott, szent irásbéli bizonyságokkal meg erösittetett summája avagy veleje... Fejérváratt MDCLV [typ. principis].

A^{8}–E^{8} = 79 pag. – 8°

RMK II 826 – Sztripszky 2008/215 • – MKsz 1882: 85

Református katekizmus latin és magyar nyelven. – E kiadvány tartalma és beosztása megegyezik a korábbi kiadásokkal (vö. **1640** és Studia et acta I 81–83, Nagy Barna).

A katekizmus egyetlen példányáról Szabó Károly eredetileg csak rövidített címleírást készített (RMK II 826), később azonban közölte a magyar nyelvű címlap teljes szövegét is (MKsz 1882: 85).

Cf. **1578***; **1640**, **1764**, **1958**, **1993**, **2167**, **2212**, **2373**, **2402**, –, →

Alba Julia ① – Budapest *Nat* cop.

2574

(ARTICULI vniversorvm dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus

eorum comitiis ad diem vigesimum mensis Februarii anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi quinti in civitatem nostram Colosvar indictis conclusi.) Gyulafehérvár 1655 [typ. principis].

A^2–E^2 = [10] fol. – 2° – Init.

MKsz 1916: 92–93 – Dézsi: Suppl. 84

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. – A mű külön címlap nélkül II. Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvashato. Ezt követi az 1655. február 20-án Kolozsvárott tartott országgyűlés harminchárom artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1655. február 20-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml XI 190–203.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 207, Fazakas József és OSzKÉvk 1978: 334, V. Ecsedy Judit).

Cf. **1005***!; **1641!**, –, →

Aiud ① – Budapest *Civ* ① – Budapest *Univ* ①

2575

BASIRE, Isaac: Congratulatio publica victoriae cedro dignae, quam... Georgivs Rakoczi, ... princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes reportavit de Catilinis, sive perduellibus in Transalpina (Valachia) furentibus die Junii XXVI. anno D. MDCLV effusa die XXVI. Julii sequentis nomine universitatis Albensis in palatio suae celsitudinis tunc reducis ab Isaaco Basirio, ... theol(ogiae) doctore ac professore publico. Albae-Juliae (1655) [typ. principis].

a^4 = VIII pag. – 4° – 1 ins., orn.

RMK II 825

Dicsőítő beszéd. – A címlap hátán Erdély címerét ábrázoló fametszet alatt *Isaacus Basirius* rövid ajánlása olvasható *Georgio Rakoczi*. A forészben a szerző bibliai és antik idézetekkel ékesített beszédben dicsőíti II. Rákóczi György erdélyi fejedelmet abból az alkalomból, hogy győztesen tért haza az 1655. évi havasalföldi hadjáratából. A fejedelem 1655. június 26-án Ploieşti mellett legyőzte Constantin Şerban havasalföldi vajda ellenfeleit, és visszasegítette trónjára Şerbant. A beszédet egy hónappal később, július 26-án mondta el Basirius a hadjáratból visszatért fejedelem jelenlétében a gyulafehérvári akadémia nevében a fejedelmi palotában.

Isaac Basire (1607-1676) I. Károly angol király udvari papja. A király bukása után 1647-ben menekülnie kellett Angliából. II. Rákóczi György 1654-ben hívta meg udvarába, a gyulafehérvári kollégium tanárának. Johann Heinrich Bisterfeld halála után pedig a gyulafehérvári akadémia vezetésével bízta meg. II. Rákóczi György bukása után, az erdélyi háborús események következtében 1661-ben visszatért Angliába.

Cf. –, **2587**, →

Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Acad* ① – Cluj-Napoca *Univ* ②* – Sibiu *Mus* ① – Târgu Mureş ①
Olim: Szathmári ref. gymn.

Basire, Isaac: Disputatio theologica inauguralis. Albae Juliae 1655. = **Appendix 212**

2576

⟨Limitatio rerum forensium. Gyulafehérvár 1655 typ. principis. – 2°⟩

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Erdélyi törvényes árszabás magyar nyelven.

E példányból ma ismeretlen nyomtatvány egykori létezéséről az 1656. február 20. és március 11. között megtartott gyulafehérvári országgyűlés VII. articulusa tanúskodik, amely jóváhagyta az előző évben kinyomtatott árszabást: *Amint kegyelmes urunk nagyságod az elmúlt kolosvári gyűléskor az universitástól tött, és előnkben produkált limitációt nagyságod kinyomtatta volt, azt az szerént helybenhagytuk, könyörögvén nagyságodnak..., hogy minden rendekkel s az új keresztyénekkel is megtartatni méltóztassék* (ErdOgyEml XI 233). A törvénycikk által említett kolozsvári országgyűlésre 1655. február 20-án gyűltek össze az erdélyi rendek. Ez alapján bizonyosnak tartható 1655. évi kinyomtatása. Tartalma, beosztása hasonló lehetett, mint az 1627-es és az 1642-es árszabásoké (**1386**, **1926**). Az újkeresztényekre, azaz anabaptistákra történő utalás is ezt erősíti meg. A kb. 25 levélnyi terjedelmű teljesebb árszabás foglalkozott ugyanis az „újkeresztény" iparosok termékeivel is. A kiadvány a bevezető és záró rész kivételével magyar nyelvű lehetett.

Cf. **1386**; **1925**, **1926**, –, →

2577

PROSCRIPTIO. [Proscriptionis ex schola Albensi litterae publicae circulares.] Albae Juliae [ca. 1655 typ. principis.]

[1] fol. – 250 × 130 mm.

MKsz 1991: 43–45

Iskolai kicsapásról értesítő körlevél. – Az egyleveles nyomtatvány a *Proscriptio* címmel kezdődik, alul pedig kiegészítendő keltezés olvasható *Albae Juliae in senatu nostro scholastico... mensis anno C.* A körlevél szövege a gyulafehérvári akadémiából való kizárás lehetséges indokait tartalmazza. Ezzel értesítették a református espereseket és iskolaigazgatókat, hogy a vétkes diákot más iskola ne fogadja be.

A nyomtatványt Koncz József a Teleki család levéltárából ismerte, és szövegét a sárospataki akadémia gyulafehérvári korszakának (1672–1718) tárgyalása során magyar fordításban közölte is (A marosvásárhelyi evang. reform. kollegium története. Marosvásárhely 1896, 173–174). Az eredeti nyomtatványt V. Ecsedy Judit találta meg ismét. Közölte fényképmásolatát. Megállapította, hogy az a gyulafehérvári fejedelmi nyomda utolsó éveiben, legvalószínűbben 1655 körül készült (MKsz 1991: 43–45, V. Ecsedy Judit).

Budapest *Arch* ① – Budapest *Nat* cop.

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek. Kassa 1655. = **Appendix 213**

2578

[1–2] UJ ÉS O kalendariom Christus Vrunk születése után 1656. esztendöre. Magyar-Országra, Erdélyre és más szomszéd tartományokra alkalmaztattatott N e u b a r t C h r i s t [o p h] theol. és astron. által. Cassan [1655] Gevers Balint.

A^8 + ? = [8 + ?] fol. – 16°

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – E naptárból csupán kétlevélnyi töredék maradt meg, amely az A_3 és A_6 leveleket tartalmazza. Ezeken a január második – február első, ill. április második – május első fele naptártáblái olvashatók. A januári hónapvers kezdete: *Orvoslani most jó.* A naptár minden bizonnyal prognosztikont is tartalmazott.

A töredék a változó ünnepek alapján csak az 1656. évre szólhat, betűtípusai alapján pedig a kassai Gevers-műhely nyomtatványa (Pavercsik Ilona megállapítása). Valentin Gevers neve a kassai tanács jegyzőkönyvében 1655-ben fordul elő utoljára (MKsz 1889: 233–234, Kemény Lajos).

Újabban a naptár egy másik töredéke is előkerült, amely a teljes „A" füzetet tartalmazza. A címleírás erről a magántulajdonban lévő példányról készült.

Cf. **1675!**

Budapest *Acad* ④ – Budapest *Nat* cop.

2579

(KISDI Benedek [red.]: NORMA vitae heptacordis.) [Cassoviae 1655? Gevers.]

A^{12}–X^{12} $Y^{12?}$ = [10] + 518? pag. – 12° – Orn.

Čaplovič 2583

Katolikus imádságoskönyv. – E kiadványnak jelenleg egyetlen, elején és végén csonka példánya ismeretes. Elöl hiányzik a címlap (A_1), valamint az azt követő levél (A_2), amelyen feltehetően a *Praefatio* kezdődött. Ennek meglévő, sérült lapjaiból úgy tűnik, hogy azt a *[Sodalitas] B. V. sine M[acula Conceptae]* intézte *Cassoviae in oratorio nostro Mariano, anno partus Virginei 1655, erectae et confirmatae Sodalitati[s] tertio*. Az előszó címzettje a *Sodalitas* jótevője volt, neve azonban a kiadás egyetlen példányának csonkasága miatt jelenleg ismeretlen. Ezt követi *Benedictus Kisdi episcop. Agriens.* aláírásával a *Rector illustrissimus ad Sodales Marianos* című előszó. A főrész *Norma vitae heptachordis* cím után a kegyes élet gyakorlását segítő imádságokat, litániákat, könyörgéseket, officiumokat, zsoltárokat, himnuszokat tartalmaz. Az utóbbiak között van: 193: *Hymnus ... S. Bernardi ad Jesum crucifixum* – 211: *Hymnus B. Hugonis Carthusiani ad Jesum crucifixum*. Ezek után bibliai olvasmányok, Mária-imádságok, officiumok következnek. Külön rész az 313: *Officium parvum Beatae Mariae* – 379: *Officium B. Mariae in adventu* – 399: *Litaniae de B. Virgine in aede Lauretana dici solitae* – 406: *Hymnus S. Casimiri de Beata Virgine* – 413: *Professio fidei, quae habetur in Bulla Pii IV*. A kiadvány közli az egyházi társulat *Sodalitas* törvényeit is 436: *Leges communes Sodalitatis B. V. sine Macula conceptae* és 454: *Leges dominorum Sodalium B. V. sine Macula conceptae, qui in repub. occupantur ... nec scholas frequentant*. Mária-imádságok, Ave Mariák, Mária-litániák, egyes szentek halál előtti könyörgése után *Finem faciunt divi Bernardi ... conclusiones e Christiana philosophia et scientia sanctorum*. A nyomtatvány a *3. conclusio corollariuma* közben szakad meg az 516. lappal.

Az előszóból kiderül, hogy a kötet összeállítója Kisdi Benedek egri püspök, a rekatolizáció egyik vezéregyénisége volt. Kisdi Benedek (1598–1660) Rómában végezte tanulmányait. 1624-től pozsonyi, majd esztergomi kanonok. 1644-től szerémi, váradi, 1648-tól pedig egri püspökké nevezték ki. Az egri püspökség a káptalannal együtt az ő szorgalmazására költözött 1650-ben Jászóról Kassára. 1657-ben Kisdi alapította meg a kassai jezsuita akadémiát.

Ján Čaplovič feltételezte, hogy az „Y" ív utolsó levelén, tehát az 518. lapon véget ért a mű szövege, amelyet még valamilyen mutató is követhetett. A nyomtatvány megjelenési helyének Lőcsét vagy Nagyszombatot tartotta, mivel a kassai nyomda ez idő tájt való működéséről nem tudott (Čaplovič 2583). A betűtípusok tanúsága szerint e nyomtatvány mégis Kassán készült (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ②

2580

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1656. Leutschau 1655 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **2273**!

2581

COMENIUS, Joannes Amos: J. A. Comenii Janva lingvarum reserata aurea, sive seminarium lingvarum et scientiarum omnium,... sub titulis centum, periodis mille comprehensa. Editio decima ... cum versione Germanica et... titulorum indice. Leutschoviae MDCLV typis Laurentii Breveri. – Auffgeschlossene güldene Sprachenthür, oder ein Pflantz-garten aller Sprachen und Wissenschafften, ... Die zehende Ausfertigung... Leutschaw 1655 bey Lorentz Brewern.

$*^8$, A^8–N^8 = [16] + 204 + [4] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 828 – Čaplovič 1012

Nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia latin és német nyelven. – E nyomtatvány az 1644-ben megjelent lőcsei kiadás (**2064**) laponkénti újraszedése.

Jaromír Červenka Comenius *Janua linguarum reserata* című művének kritikai kiadásához (Praha 1959) készített bevezetőjében tévesen 1645. évi lőcsei kiadást is szerepeltetett (Červenka: Janua XXXIII).

Cf. **1717**, **1983**, **2002**, **2039***, **2064**, –, **2211**, **2265(1)**, →

In 13 bibliothecis 15 expl. – Budapest *Nat* – Cluj-*Napoca Acad*, *Univ* – Debrecen *Univ* – Kežmarok *MS* – Kremnica *Ev* – Levoča *Ev* – Martin *MS* – Praha *Nat* – Sighişoara – etc.

2582

COMENIUS, Joannes Amos: Januae lingvarum reseratae aureae vestibvlvm, quo primus ad Latinam aditus tirunculis paratur, cum versione interlineari Germanica editum a Johan-Amos Comenio. Nunc quoq(ue) adjecta est versio Ungarica et Bohemica. Leutschoviae MDCLV typis Laurentii Breveri.

A^8–P^8 = [8] + 133 + [99] pag. – 8° – Orn., init.

Čaplovič 1013 – Soupis 821

Latin beszédgyakorlatok kezdők számára német, magyar és cseh értelmezéssel. – A címlevél hátlapján *J*[oannes] *M*[eltzelius] *C*[onrector] *Epigrammája* olvasható *in recens excusum quadrilingue vestibulum Johan-Hamosi Comenii*. Ezt követi Comenius aláírása nélkül *Lectoribus s.* címzett *Praefatio*ja, amely 1633. január 4-én kelt. A főrész tartalma és beosztása megegyezik a *Vestibulum* korábbi kiadásaival (**2258**), de itt minden példamondat négy nyelven olvasható. A főrészhez betűrendes *Index quadrilinguis* csatlakozik, amely a kötetben előforduló latin szavak német, magyar és cseh megfelelőit közli. A kötetet *Typus declinationum*, az öt latin főnévragozás táblázata és *Typus conjugationum* zárja. Az utóbbi ugyancsak négynyelvű.

A kiadvány latin és német nyelvű szövege egyezik a Brassóban 1649-ben megjelent latin–német nyelvű kiadás szövegével (**2258**). Magyar szövege azonban sem az 1648-as, sem az 1649-es lőcsei változattal nem mutat rokonságot (**2220**, **2265**). Elkészítőjének személyére vonatkozóan semmiféle adat nem áll rendelkezésre.

E kiadást mint a comeniusi *Vestibulum* első, cseh nyelvű változatát részletesen ismertette Ján Čaplovič (Archív... J. A. Komenského 1961: 223–226). A cseh nyelvű változat szerzőségének kérdését nem tudta megnyugtató módon tisztázni. Tőle származik az üdvözlővers monogramjának feloldása (i.h. 225).

Cf. **1882**, **1982**, **2002(2)**, **2038***, **2220**, **2258**, –, **2265(2)**, →

Budapest *Acad* ① – Levoca *Ev* ①

2583

HEYDEN, Sebald: Formulae puerilium colloqviorum Latina, Bohemica et Germanica lingva brevissime conscriptae, primis tyronibus accomodatissime noviter recognitae... Leutschoviae MDCLV typis Laurentii Breweri.

A^8–F^8 = [48] fol. – 8° – Orn.

RMK II 829 – Knihopis 2990 – Čaplovič 1010

Latin beszédgyakorlatok cseh és német értelmezéssel. – A címlapon Joannes Vopatovinus Radoch cím nélküli és *Seb. Hayden[!] Ad nasutum lectorem* című verse olvasható. A címlevél hátlapján *Georgius Tranoscius* ajánlása *bonae spei adolescentulis, Michaeli Spillenbergero et Casparo Cramero juniori*. A főrész 31 fejezetben különféle alkalmakra két-két tanuló dialógusát tartalmazza. Ezt követik *Sententiae ex Socrate Stobaeo aliisque sapientibus* ugyancsak három nyelven. Végül *Formulae exitum e schola petentium* zárja a kötetet.

Az előszóból kiderül, hogy a cseh szövegek, az utolsó három dialógus és a *Sententiae* összeállítója Joannes Vopatovinus Radoch volt, Georgius Tranoscius, azaz Jiřík Tranovský pedig a nyomdász, Lorenz Brewer kérésére átnézte és kijavította e könyvecskét, amely feltehetőleg először 1635 körül jelenhetett meg (**1626**).

Cf. 8!; **1626**; **1738**, **2473**, –, →

Budapest *Nat* ① – Levoča *Ev* ①
Olim: Természettudományi társulat ktára

2584

ILLYEFALVI István: Iephta historiaia, avagy tragoediaia, mikeppen ö az sidok altal hadnagysagra hivattatván az Ammon fiai elle(n) Istenhez valo képtelen szeretetiböl fogadást tött jó szerencse fejébe, kiért végre az ö eggyetlen egy leányát, Iphist nagy szomoru és keserves halállal meg áldozta. A Buchananus Györgynek írásából magyar versekbe forditatot Illyefalvi István által. [Lőcse 1650-1660 Brewer.]

A^4–D^4 E^2 = [18] fol. – 4° – Init.

RMK I 1594 – Čaplovič 1653

Verses bibliai história. – A címlapon kezdődő mű szövege és beosztása Illyefalvi István Jephta-fordításának 1590. évi kiadását (**645**) követi. Abban különbözik attól, hogy e kiadványnak a címlapja is magyar nyelvű. Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Bölcsek írásából egy csuda dologról.*

Szövegkiadásáról az 1590. és 1597. évi kolozsvári kiadások alapján (**645** és **805**) ld incipitmutató

Illyefalvi históriájának és forrásának, Buchanan latin nyelvű drámájának kapcsolatával Heltai János foglalkozott (ItK 1997: 541–547).

Ezt az impresszumadatok nélkül megjelent kiadványt már Szabó Károly is a lőcsei nyomda termékének tartotta (RMK I 1594). Pavercsik Ilona a betűtípusok állapota alapján az 1650 és 1660 közti időszakban határozta meg a nyomtatás pontosabb idejét.

Ján Čaplovič tévesen sorolta e nyomtatvány példányai közé a históriának azt a néhány levélnyi töredékét (1653), amelyet Csanda Sándor ismertetett (MKsz 1970: 381, 387). Az valójában 1620 körüli kassai nyomtatvány (vö. **1212**).

Cf. **645***! **1212**; –

Budapest *Nat* ① – Praha *Nat* ②*

2585

Vacat!

—

Kisdi Benedek: Norma vitae heptacordis. Leutschoviae 1655. – Vide **2579**

2586

KOLOSI TÖRÖK István: Az aszszonyi-nemnek nemessegeröl, meltosagarol es ditsiretiröl valo rythmusok... [Lőcse] 1655 [Brewer].

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 901 – Čaplovič 1011

Asszonydicsérő vers. – A címlapon bibliai idézet, hátán magyar nyelvű ajánlóvers olvasható: *Ad vatem et lectorem autor.* Kezdősora: *Ki versíró poéta vagy.* Ezután következik *Az asszonyi nemnek nemességéről, méltóságáról és dicséretiről való ének.* Szövege kisebb helyesírási változtatásoktól eltekintve megegyezik az 1645–1648 között kinyomtatott kolozsvári kiadásával (**2143**). Ennek csonkasága miatt a mű szövegkiadása (RMKT XVII/4 457–483) e lőcsei kiadás szövegére is épül. Az ének kezdősora: *A mennynek és földnek formáló Istene.*

A nyomtatvány hely- és nyomdamegjelölés nélkül jelent meg, de tipográfiai jellemzői alapján már Szabó Károly kétségtelenül lőcseinek tartotta (RMK I 901). Meghatározását a betűtípusok vizsgálata igazolja (Pavercsik Ilona megállapítása).

Cf. **2143**, –

Budapest Acad ②* (Nagy István?) – Budapest *Nat* ① -- Budapest *Ref* ①

2587

KÖRÖSPATAKI BEDŐ János: Lvpvj vaidarol valo enek, midön maga fel-fuvalkodotságában havasalföldi Máthé vajdára mentébe Isten tsudálatos-képpen meg-büntette és nagy szégyenbe hozta Mathé vajda és az erdélyi fejedelem által... a Johan. B. Köröspataki, pastor Mezötsáv. [Lőcse] 1655 [Brewer].

A^4 = [4] fol. – 4° – 1 ill., init., orn. •

RMK I 902 – Čaplovič 1014

Moralizáló históriás ének. – A címlapon bibliai idézet és harci jelenetet ábrázoló fametszet. A címlevél hátán külön cím nélkül kezdődik a históriás ének szövege. Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Egy új dolgot hozzunk elé.* Az utolsó versszak közli a vers keletkezési körülményeit: *Ezerhatszázötvenhárom, Mezőcsáváson ezt írom, mert a hadat igen szánom, hogy hazajött azt akarom.*

Szövegkiadását ld. incipitmutató

Köröspataki Bedő János 1653–1658 között volt Mezőcsáváson református lelkész. Valószínűleg azonos azzal a Kőröspataki Jánossal, aki 1643-ban az erdélyi fejedelmi kancellária írnoka volt (RMKT XVII/9 594). Verse témáját II. Rákóczi György erdélyi fejedelemnek 1653 nyarán Vasile Lupu moldvai vajda ellen, Máté (Matei Băsărabă) havasalföldi és Gheorghe Ştefan moldvai vajda szövetségében viselt harcaiból merítette.

Szabó Károly hívta fel a figyelmet arra, hogy az egyetlen ismert példányból a címlevél alján a „Lötsen" megjelölést levágták (RMK I 902). A nyomdai kiállítás és a fametszet alapján helyesen állapította meg, hogy a kiadvány Lőcsén jelent meg.

Cf. **2518**, –. →

Budapest *Nat* cop. – Cluj-Napoca *Univ* ②*

2588

LUCAE, Ondrej: Arma piorum Zbroge pobožných aneb modlitby nábožné na litanie každodennj za ochranu cjrkwe... za cjsare... hlawné isspanj... Gabriele a Gjrika Illiezhazi[!], Sstefana Thekéli... za wsselikého stawu... ljdj w cjrkwi... sprawené skrz kněze Ondrege Lucae, kázátele cyrkwe prosécké w Lyptowě Dnica Exaudi et sequen. duabus diebus anno 1655. (W Lewočy MDCLV v Wáwrince Brewera.)

A^8 B^8 C^4 = 39 + [1] pag. – 8° – Orn.

Knihopis 4990 – Čaplovič 1015

Evangélikus imádságoskönyv biblikus cseh nyelven. – (A cím fordítása: Ájtatosok fegyverei, azaz istenes imádságok a hétköznapi litániákra az egyház védelméért.) A címlap hátoldalán latin nyelvű dedikáció *Gabrieli et Georgio Illieshazy de Illieshaza, haered. a Trench. et comitatuum Trench. ac Lyptov. perpetuis ac supremis comitibus; ... Stephano Thekely de Kezmark, directori perpetuo comitatus Arwensis; ... Francisco Kubini de Felso Kubin et in Nagy Olasz; Matthiae et Nicolao Czemiczky de Czemicz; Dominis familiae Job Fanczaly etc.; Johanni Lehotsky de alsó Rástoka; Sigismundo et Gabrieli Platy de Nagy Palugya; Johanni et Andreae Thuransky de Thuryk; Matthaeo et Nicolao Dluholucky de eadem et in S. Anna... autor* aláírással. Ezt követi a tartalomjegyzék *Regístrik* lapszámok megjelölése nélkül. Az *Ad lectorem* című, aláírás nélküli, biblikus cseh nyelvű bevezetés figyelmezteti a hamis tanításokra a békességre törekvő egyházi és politikai vezetőket. A főrész hétfőtől szombatig tartalmaz közös imádságokat. A nyomtatványt a kolofon zárja.

A szerző, Ondrej Lucae (1596–1673) iskolái elvégzése után Héthárson és Kisszebenben tanító, 1623-tól Tarcán, 1639-től Odorinban evangélikus lelkész volt. Ezután Liptóteplán rektor, majd 1651-től Proszéken, 1658-tól haláláig Lucsivnán lelkészkedett. A hazai chiliasmus képviselője volt, ami imádságaiban is megnyilvánul. Részletesen írt róla Ján Mišianik (Pohľady do staršej slovenskej literatúry. Bratislava 1974, 188–193).

Budapest *Acad* cop. – Budapest *Nat* cop. – Martin *MS* ①

2589

RATAJ, Václav: Lachrymae super obitu... Joannis Mariassi de Marcvsfalva... sedis judiciariae inclvti comitatus Scepusiensis jurati assessoris... ann(o) D(omi)ni 1655. in generalibus Regni Hungariae comitijs Posoniensibus legati existentis, 24 Martij... ibidem humanis exempti et 18. Julij anno eodem Batisfalvae in nova crypta... sepulti... profusae per Wenceslaum Ratagium, eccl(esiae) Batisf(alvensis) past(orem). [Leutschoviae] (1655) [Brewer].

[1] fol. – 347 × 272 mm

Sztripszky II 2564/112 ← MKsz 1906: 132 – Čaplovič 1017

Gyászversek. – Egyleveles nyomtatvány. A kéthasábosan szedett szöveg a következő verseket tartalmazza: *Apostrophe. Ad vita functum et vivos – Defunctus de seipso – Inscriptio vexilli.* A nyomtatvány alján két kronosztichon olvasható *Numerale obitus* és *Numerale humationis* címmel.

Máriássy János, aki már több alkalomal, 1647-ben és 1649-ben Szepes vármegye követe volt a pozsonyi országgyűlésen, 1655. március 24-én, az országgyűlés idején halt meg. A batizfalvi templom mellett épített új kriptában temették el 1655. július 18-án.

A nyomdahely megjelölése nélkül megjelent kiadványt Dézsi Lajos ismertette először (MKsz 1906: 132). A betűtipusok alapján helyesen feltételezte, hogy Lőcsén nyomtatták.

Budapest *Arch* ① -- Budapest *Nat* cop.

2590

SALAMON kiralynak, az David kiraly fianak Markalffal való tréfa beszédeknek rövid könyve. [Lőcse 1650–1660 Brewer]

A^4–F^4 G^{3+1} = [27] fol. – 4° – Mult ill., orn., init.

RMK I 1599 – Čaplovič 1674

Mulattató elbeszélések, trufák gyűjteménye. – A mű tartalma és beosztása megegyezik a korábbi kiadásokéval.

Szövegkiadása: Magyar elbeszélők 16–18. század. Válogatta Gyenis Vilmos és S. Sárdi Margit. Bp. 1986, 40–47, 1059–1061.

Szabó Károly (RMK I 1599) és Ján Čaplovič (1674) a betűtípusok és a címlapon látható fametszet alapján (vö. **1395**) 17. századi lőcsei nyomtatványnak tartotta. Pavercsik Ilona megállapítása szerint a nyomtatás ideje a betűtípusok állapota alapján az 1650–1660. évek közé helyezhető.

Cf. **389***!; **935***!; –, →

Budapest *Nat* ①

2591

[SZÖLLŐSI Benedek]: Cantvs catholici. Pysne katholjcke latinské y slowenské, nowé y starodawné, z kterymi krestiané w Pannoňygi... z pobožnosti swé krestianské vžywagi. Nasledugý po tem pysne na katechismus... z-nowu zebrané a wůbec widané... Cum facultate... Georgii Lippai

archiepiscopi strigoniensis, regni Ungariae primatis... [Levoca] 1655 [Brewer].

§⁴, A⁴–V⁴ W⁴ X¹–Z⁴, Aa⁴–Rr⁴ = [8] + 320 + [8] pag. – 4° – Orn., init., ♪.

RMK II 830 – Čaplovič 1018

Katolikus énekeskönyv szlovák és latin nyelven. – (A cím magyar fordítása: Latin és szlovák, új és régi katolikus énekek, amelyeket a pannóniai keresztények... keresztény istentiszteleteiken használnak. Ezután következnek a katekizmusi énekek ismét összegyűjtve és kiadva...) A ma hozzáférhető egyetlen példány lapjait hibás sorrendben kötötték be, ezért a kötet a latin nyelvű ajánlással kezdődik ... *Georgio Soos, praeposito S. Steph. de Prom. Varad et B. V. Mariae de Lipto... capituli Scepusiensis lectori et canonico... patrono...* Keltezése: *Datum in capitulo Scepusiensi, die 22. Julii 1655.* Ezt követi a címlap, hátán latin és szlovák nyelvű szentírási idézetekkel, majd tartalommutató: *Poradek titulův písní tohoto kancionalu* (Ezen kancionálé énekeinek címrendje). A bevezető részek helyes sorrendje: címlap, ajánlás, tartalommutató. A főrészben a többségükben szlovák nyelvű énekek a következőképpen tagolódnak: *Písne adventny* (Adventi énekek); *Písne o... Syna Božího narození* (Énekek... Isten fiának születéséről); *Písne postné a o umučení Pána Krista* (Böjti énekek és Krisztus Urunk kínzásáról); *Písne... Spasitele naseho zmrtvychstaní* (Üdvözítőnk feltámadásának énekei); *Písne o... nanebevstúpaní Pána...* (Énekek az Úr mennybemeneteléről); *Písne o... seslani Ducha svatého...* (Énekek a Szentlélek elküldéséről); *Písne o... Trojici svaté* (Énekek a Szentháromságról); ...*O svátosti oltární* (Az Oltáriszentségről); *Písne o... Panny Marie* (Énekek Szűz Máriáról); *Písne obecné* (Közönséges énekek); ...*Zalmy* (Zsoltárok); ... *jine písne obecné* (Más közönséges énekek), ...*Na Katechismus* (A katekizmusra); ...*Letanie a písnicky rozlicné... na putování* (Litániák és különféle búcsújárási énekek). A litániák után különféle alkalmakra szóló énekek következnek (napszakok, étkezések, időjárás). A főrészt *Registri ukazujíce, jak ktery písen v tomto kancionalu najiti jest* (Regiszterek, amelyek mutatják, hogyan lehet valamelyik éneket megtalálni ebben a kancionáléban), az egész kötetet *Omylení škodnejší takto naprav* (A súlyosabb hibákat így javítsd) című errata zárja. A latin nyelvű énekeket a tartalommutató nem jelzi, csak a regiszterek. A latin nyelvű énekek aránya a Mária énekekben magas, vannak azonban részek (például közönséges énekek, litániák), ahol kizárólag a szlovák nyelv érvényesül.

Szabó Károly és az 1967 előtti bibliográfiák nagyszombati kiadványnak és a magyar *Cantus* fordításának tartották ezt az énekeskönyvet (vö. **2381**). Ezt egyértelműen cáfolta Ján Vilikovsky (Bratislava 9. 1935, 269–306), és megállapította, hogy mind zenei, mind szöveges anyagának jelentős forrása Jan Rozenplut (Olmütz 1601 – Knihopis 14907) és Jiřík Hlohovský (Olmütz 1622 – Knihopis 3064) cseh nyelvű énekeskönyve. Szöllősi Benedek szerzőségét Sztripszky Hiador állapította meg, és a magyar és a szlovák kiadás összehasonlítása alapján kizárta a magyarról szlovákra fordítás lehetőségét (ItK 1935: 199–203). Papp Géza azt bizonyította be, hogy mindkét énekeskönyvet Lőcsén nyomtatták (MKsz 1967: 78–87).

Cf. **2381**, –

Budapest *Nat* cop. (Budapest *Univ*) – Budapest *Univ* ①
Olim: Martin *MS*

2592

[1] UJ ÉS O kalendariom Christus Urunk születése után való 1656. esztendöre, mellyet Magyar és Erdély Országra mostan nagy figyelmetesseggel alkalmaztatott Neubarth Christoph theologus és astrologus. – [2] (Astrologiai visgálás az mi Idvezitö Urunknak születése után való 1656. esztendöre, mellyben... mindennémü dolgokat... az egnek forgásibol rövideden meg-jelent Neubarth Christoph, S. Bolesl. prédikát. és astronomus.) Lötsén [1655] Brewer Lörintz.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16°

MKsz 1929: 221 – Čaplovič 1016

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – A naptárrész beosztása megegyezik az 1651. évre szólóéval (**2333**). A hónapversek januári kezdősora: *Orvoslani most jó*. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei: *Első rész. Az esztendőnek 4 részeiről és azokban lévő esetekről. I. A télről – II. A tavaszról – III. A nyárról – IV. Az őszről – Második rész. Az eklipszisekről – Harmadik rész. A hadakozásról és békességről – Negyedik rész. A mezei és kerti veteményeknek termésekről.* A *Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben is* című vásárjegyzéket a *Magyar krónika a magyar nemzetnek emlékezetes viselt dolgairól* követi, amely az 1655. év eseményeivel zárul.

Cf. **1650**!

Budapest *Nat* ① – Levoča *Ev* ○

2593

(AIDINGER, Laurentius:) Leopoldvs in anagrammate sexagies... serenissimo Hungariae regi Leopoldo primo, archidvci Avstriae etc. etc. inter festivos regiae jnavgvrationis et coronationis applavsvs gratulabunda veneratione votisque acclamatvs die (27) Ivnii anno, qvo exornat felix Leopoldo, caelitus Hvnnis quae datvr antiqvis, sacra corona capvt. Tyrnaviae 1655 typ. Academicis, Melchior Venc(eslaus) Schneckenhaus.

A^4–C^4 = [12] fol. – 4° – Orn., init.

Dicsőítő versek. – E kiadványt korábban nem ismerte a bibliográfiai szakirodalom. A *Serenissime rex* megszólítással kezdődő ajánlás a második levélen kezdődik, aláírója *Laurentius Aidinger*. A kiadvány I. Lipót 1655. június 27-én történt magyar királlyá koronázására készült, és az uralkodó neve latin alakjának, a Leopoldus betűinek variálásával kialakított 60 anagrammát és mindegyikhez egy-egy hosszabb-rövidebb disztichonban írt verset tartalmaz.

A nyomtatás éve a címlap négy sorába rejtett és összeadható római számokból olvasható ki. A koronázás napját, a 27-es számot üresen hagyott helyre utólag kézzel írták be. A máso-

dik levélen ugyancsak utólag nyomtatták be a szerző neve alá a *ss. th. d.* betűket, amelynek jelentése *sacrae theologiae doctor*, a frissen megszerzett teológiai doktori fokozat jeléül. A szerző, Aidinger († 1669), bajor teológus, bécsi püspök).

Budapest *Nat* ① – Esztergom *Dioec* ①

2594

ALEXANDER VII. papa: S(erenissi)mi d(omini) n(ostri), d(omini) Alexandri divina providentia p(ontificum) VII. ivbilevm vniversale ad implorandvm divinvm avxilivm initio svi pontificatvs pro salvtari sanctae ecclesiae catholicae regimine et pro pace inter principes christianos. (Tyrnaviae 1655 typographia Universitatis.)

[1] fol. – 455 × 308 mm – Orn., init.

Caplovic 1966a

Búcsút hirdető körlevél utánnyomata. – Ennek az egyleveles nyomtatványnak egyetlen példánya ismeretes. VII. Sándor pápaságának első évében, 1655. május 15-én kibocsájtott bullájának az utánnyomata, amelyben a híveket imádkozásra szólítja fel, és bűnbocsánatot hirdet. A szöveg alatt a kiadványt hitelesítő *G. Gualterius* neve szerepel. A kolofon szerint először Rómában *Ex typographia reverendae Camerae Apostolicae MDCLV*, majd most *ex typographia Tyrnaviensis vniversitatis, de mandato ... Georgii Lippay archiepiscopi Strigoniensis, S. Sedis Apostolicae legati nati, primatis Vngariae* jelent meg *die 7. Iulii 1655.*

Budapest *Nat* cop. – Budapest *Arch* ①

2595

ARCHI-LAURUS Strigoniensis e laureis duodequinquaginta... ejus ecclesiae metropolitarum elogijs contexta et... Ferdinando Grieskircher, Ord(inis) S(ancti) Pauli primi eremitae professo, ... Christophoro Kupinich et Martino Demka, collegij gen(eralis) cleri Vng(ariae) alumnis, artium et philosophiae magistris, cum in... vniversitate Tyrnaviensi prima theologiae laurea per... Franciscvm Topos... theologiae doctorem, ejusdemq(ue) facultatis decanvm spectabilem coronarentur, praesentata a... hvmanitate Academica... Tyrnaviae (MDCLV) typis Academicis, excudebat Melchior Venceslaus Schneckenhaus.

A^8–C^8 D^3 = [2] + 54 pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 834 – Caplovic 1972

Dicsőítő versek. – A nyomtatvány Ferdinandus Ignatius Grieskircher pálos szerzetes, Christophorus Kupinich zágrábi kanonok és Martinus Demka tiszteletére készült abból az alkalomból, hogy 1655-ben teológiai baccalaureusokká avatták őket a nagyszombati egyetemen. A címlevél után címzés nélküli bevezetőben szól a „bölcs teológusokhoz" a *Humanitas Tyrnaviensis Academica*. A főrészben 48 elogium olvasható az esztergomi főegyházmegye 48 érsekéről, 969-től[!] 1642-ig. Az érsekek és az írók neve – amennyiben a nyomtatványban megtalálhatók –, a következő: (1) *S. Adalbertus – Franciscus de Pereni l. b., Ungarus* – (2) *Sebastianus* – (3) *Astricus seu Anastasius – Stanislaus Recziczki l. b., Polonus* – (4) *Neaemias* – (5) *Desiderius – Sigismundus Madoczani nob. Ung.* – (6) *Seraphin* – (7) *Laurentius – Ladislaus Ocskai nob. Ung.* – (8) *Marcellus* – (9) *Martinus I. seu Martyrius – Martinus Szeremi nob. Ung Transylvanus* – (10) *Lucas Panffi* [recte Banffi] – (11) *Nicolaus Primus – Franciscus de Pereni l. b., Ung.* – (12) *Job – Jonas Szikszai nob. Ungarus* – (13) *Guilhelmus* – (14) *Joannes primus – Emericus Jelenfi nob. Ung.* – (15) *Robertus* – (16) *Matthias – Stephanus Martiny nob. Ung.* – (17) *Stephanus* – (18) *Benedictus – Godefridus Schreter nob. Germ.* – (19) *Philippus* – (20) *Lodomerius – Stanislaus Recsicski l. b., Polonus* – (21) *Michael* – (22) *Thomas I.* – (23) *Boleslaus – Sigismundus Madocsani nob. Ung.* – (24) *Martinus II. Szalai* – (25) *Chanadinus de Telegd* – (26) *Nicolaus II. Monosloy – Jonas Szikszaj nob. Ung* – (27) *Thomas II.* – (28) *Demetrius, cardinalis I. – Casparus Ocskaj nob. Ung* – (29) *Joannes II. de Bank* – (30) *Joannes III. Kanisai – Godefridus Schreter nob. Germ.* – (31) *Georgius I. Paloczi* – (32) *Dionysius de Szech, cardinalis II. – Dionysius Kölcsei nob. Ung.* – (33) *Joannes IV. Vitezius – Franciscus de Pereni l. b., Ungarus* – (34) *Joannes V. Alemannus – Sigismundus Ilosvaj nob. Ung.* – (35) *Joannes VI. Aragonius, cardinalis III. – Stanislaus Recziczki l. b., Polonus* – (36) *Hyppolitus Estensis, cardinalis IV. – Sigismundus Madoczani nob. Ung.* – (37) *Thomas Bakocz, cardinal. V., patriarcha Constantinopolitanus – Michael Forgach nob. Ung.* – (38) *Georgius II. Szatmari – Joannes Csemi nob. Ung.* – (39) *Ladislaus Zalkanus – Ladislaus Ocskaj nob. Ung.* – (40) *Paulus de Varda – Casparus Ocskaj nob. Ung.* – (41) *Nicolaus III. Olachus – Stephanus Kürtösi nob. Ung.* – (42) *Antonius Verantius* – (43) *Stephanus II. Feierkövi* – (44) *Joannes VII. Kutasi – Ioannes Tainaj nob. Ung.* – (45) *Franciscus Forgacz, cardinalis VI Martinus Szeremi nob. Ung., Transylvanus* – (46) *Petrus Parmani, cardinalis VII. – Franciscus de Pereni l. b., Ung.* – (47) *Emericus Losi – Godefridus Schreter nob. Germ.* – (48) *Georgius III. Lippai. – Humanitas Tyrnaviensis Academica*. Végül kronosztichonokat tartalmazó disztichonok zárják a kiadványt.

Szabó Károly a kiadvány szerzőjének Franciscus Toposst tartotta (RMK II 834), aki 1655-ben a promoveáltak teológia-professzora volt (Lukács: Catalogi II 773). Valószínűbb azonban, hogy az őket köszöntő humanitas osztály tanára, az erdélyi származású Martinus Zeller lehetett a költemények elkészítésében diákjai segítségére. Ő volt ugyanis 1653 és 1655 között Nagyszombatban a „praeceptor grammaticae et humanitatis" (Lukács: Catalogus III 1895).

Cf. –, **2596**

Budapest *Univ* ②* – Martin *MS* ② – Pannonhalma ①

Kisdi Benedek: Norma vitae heptacordis. Tyrnaviae 1655. – Vide **2579**

2596

PERÉNYI, Ferenc: Castrvm Strigoniense avrevm, octo super quadraginta illvstrissimis ac reverendissimis Pannoniae metropolitis celsissimum... Georgio Lippay de Zombor, archiepiscopo Strigoniensi etc. praesentatum a perillustri ac magnifico domino Francisco Pereni libero barone, equite avrato, comitatus Vgocsiensis comite supremo, humanitatis studioso. Tyrnaviae (MDCLV) typis Academicis Melchior Vencesl(aus) Schneckenhaus.

A^4–E^4 F^1 = [2] + 40 pag. – 8° – Init.

RMK II 831 – Čaplovič 1967

Dicsőítő versek. – A nyomtatás évét a címlapon olvasható kronosztichon tartalmazza. A címlap hátán *Praefatio*, benne szerzője, *Franciscus de Pereni* elmondja, hogy az ugyanezen évben megjelent *Archi-laurus* című versgyűjteményt (**2595**) dolgozta át Lippay György tiszteletére, mivel az érsek támogatásával aranysarkantyús vitézzé ütötték, nyilván I. Lipót 1655 júniusában megtartott koronázása alkalmából. A főrész az előző kiadással megegyezően az esztergomi főegyházmegye 969 és 1642 közötti 48 érsekéről tartalmaz 48 *elogium*ot. Nem olvasható azonban a költemények alatt szerzőjük neve, és valamennyi költemény utolsó néhány sorát átdolgozta Perényi, hogy mondanivalójukat Lippay Györgyre vonatkoztassa. Az utolsó *Georgius III. Lippai* című vers végén még egyszer e kiadás szerzőjének neve olvasható: *Celsitudinis suae cliens devotus Franciscus de Pereni*.

Perényi Ferenc a címlap tanúsága szerint 1655-ben a nagyszombati jezsuitáknál a humanitas osztály tanulója volt, és már ekkor viselte az ugocsai főispáni címet.

Cf. **2595**, –

Budapest *Univ* ①
Olim: Martin *MS*

2597

REGVLAE Societatis Iesv. Tyrnaviae MDCLV typis Academicis, Melchior Venceslaus Schneckenhaus.

A^{12}–G^{12} H^{10+2} = [2] + 185 + [1] pag. – 12° – 1 ill., orn., init.

RMK II 832 — Čaplovič 1968

A jezsuita rend szabályzata. – A címlapon a Jézus-társaság emblémája látható. A címlevél után kezdődő főrész a következő fejezetekben foglalja össze a jezsuita rend előírásait: *Summarium earum constitutionum, quae ad spiritualem nostrorum institutionem pertinent, et ab omnibus observandae sunt – Regulae communes – Regulae modestiae – De obedientiae virtute epistola s. p. n. Ignatii – Sacra et orationes, quae a nostris ordinarie dici debent – Instructio ad*

reddendam conscientiae rationem – Regulae sacerdotum – Regulae concionatorum – Regulae eorum, qui in missionibus versantur – Regulae peregrinorum – Regulae subministri – Regulae scholasticorum nostrae Societatis – Regulae adiutoris magistri – Index című tartalomjegyzék.

A jezsuita rend szabályzata először 1580-ban jelent meg nyomtatásban e címen Rómában, Jacobus Miro (1541–1590) spanyol származású jezsuita szerkesztésében (Sommervogel V 1129). Ennek kivonata ez a magyarországi kiadás (vö. Sommervogel V 100–105).

E kiadvány első két füzete kétféle szedésben készült. A címlapon az „A" variánsban az évszám „V" tagja ép; a „B" variáns címlapján az évszám „V" tagja kisebb, mint a többi római szám, és az alsó fele lemaradt. Az 5. lapon alulról a második sorban a kettőspont után csillag áll az „A" variánsban, a 24. lapon az őrszó *ac*, a 32. lapon az őrszó *vide-*. A „B" variáns 5. lapján alulról a második sorban a kettőspont után kereszt áll; a 24. lapon az őrszó *ac*, a 32. lapon a „vide" őrszó második és harmadik betűje fejjel lefelé áll. Borda Lajos a fenti eltérések megállapításán túl „C" variáns létezését is feltételezte (Borda Antikvárium ajánlójegyzéke 16. Bp. 1992, 6259, 6260. sz.). De mivel az az „A" és „B" variáns példányainak összekötéséből adódóan jött létre, ezért nem tekinthető külön variánsnak.

Cf. —, →

In 15 bibliothecis 29 expl. – Bratislava *Univ* – Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Univ* – London *BL* – Târgu Mureş – Zagreb *Univ* – etc.

2598

SZENT IGNACZ a' Iesus kisded társasága fondálo-iának elete. [Nagyszombat 1655 typ. Academicis.]

[ ]^{3}, [A^{6} B^{8}–L^{8} M^{3+1}] = [170] pag. – 4° – 81 ill. calcographica, init.

RMK I 1604 – Sztripszky I 2177b/1604 – Čaplovič 1969

Szent Ignác élete képekben. – A címlap után *Gróf hadadi Wesseleni Ferencznek Muráni vára örökös urának Magyarország palatinusának* címzett két levélnyi ajánlás Loyolai Szent Ignáchoz hasonlítja a frissen megválasztott nádort, szerzője a *Nagyszombati Collegium*. Az újabb, rézmetszetes címlap szövege: *Vita beati p. Ignatii Loyolae, Societatis Jesu fundatoris. Romae MDCIX*, majd az ezt követő levélen Szent Ignác ugyancsak rézmetszetű arcképe látható. A kiadvány a továbbiakban 79 számozott, 145 × 94 mm méretű rézmetszetből áll, amelyek Szent Ignác életéből ábrázolnak egy-egy jelenetet. A képeket alul keretben néhány sornyi, ugyancsak metszett latin szöveg magyarázza (ellentétben Szabó Károly állításával, aki szerint a latin szöveg nyomtatott). Minden egyes metszet hátlapján a nagyszombati nyomda betűivel szedett magyar nyelvű nyomtatott szöveg található, amely a szemközti, tehát a következő képre vonatkozik és az ott olvasható képaláírás magyar fordítása. Az utolsó ilyen nyomtatott szöveg, a 80. Szent Ignác 1622. évi szentté avatásáról szól, tévesen az 1621. évre téve azt. Ez a jelzett 80. metszet azonban a kiadvány egyetlen ismert példányában sincs meg. Szabó Károly ebből arra következtetett, hogy az általa látott példányok hiányosak (RMK I 1604). Megállapítható azonban, hogy ez a metszet egyáltalán nem is létezett. Ugyanis, amint ez a

második címlapról kiderül, az eredeti metszetsorozatot 1609-ben készítették Rómában, így az még nem ábrázolhatta az 1622. évi szentté avatást. Ha pedig később kiegészítőleg készült volna el, akkor nem maradt volna teljesen üresen az utolsó füzet utolsó levele, hanem oda került volna a 80. kép.

A ma ismert példányok közül mindössze háromnak van magyar nyelvű címlevele is, az ajánlás pedig csak az akadémiai könyvtár példányában található meg, ott is csupán hasonmás formájában, akárcsak az ottani magyar címlap. Megállapítható, hogy a hasonmást az Egyetemi Könyvtár Szabó Károly által még ismert, ma azonban nem található példányáról készíttette Ráth György (vö. MKsz 1883: 274). Mindezek alapján feltételezhető, hogy az ajánlás, de talán a magyar nyelvű címlap sem került be valamennyi példányba.

A magyar nyelvű részek fordítója ismeretlen. A korábbi szakirodalom a mű közreadójának, megjelentetőjének és a magyar szöveg szerzőjének Pázmány Pétert tartotta, ezt azonban már Szabó Károly (RMK I 1604) és Frankl Vilmos is cáfolta (Pázmány Péter és kora. Pest 1868–1872, III. 338).

Nem ismert az eredetileg 1609-ben Rómában készült metszetek alkotójának neve sem.

A kiadványt Szabó Károly év nélküli, XVII. századi nyomtatványként sorolta be bibliográfiájába (RMK I 1604). Ján Čaplovič levéltári adatok alapján megállapította, hogy az 1655-ben készült (1969. Čaplovič az Acta Jesuitarum in Hungaria ab anno 1599 usque 1647 Pars I – ab anno 1648 usque 1683 Pars II 65 és 72 lap, című kéziratra hivatkozik. Lelőhelye Martin MS, jelzete „C 86 fol"). Ezt a datálást erősíti az a tény, hogy Wesselényi Ferencet 1655 márciusában választották nádorrá, továbbá ezt bizonyítják a nyomtatott részek tipográfiai sajátosságai is. Ugyanebben az évben e munkának párhuzamos nyolcadrét változatát is elkészítették Nagyszombatban (**2599**). A nyomtatványt betűi alapján V. Ecsedy Judit is nagyszombati kiadványként határozta meg, bár kiadási évét 1656-ra tette (MKsz 1995: 361–373 – uő. Titkos nyomdahelyű régi magyar könyvek 1539–1800. Bp. 1996, 96).

Az említett Acta Jesuitarum beszámol arról, hogy az 1655-öt megelőző években a nagyszombati rendház igen sok példányt (complura exemplaria) hozatott részint Rómából, részint Augsburgból a Szent Ignác életét ábrázoló képekből, s a magyar nyelvű részeket utólag nyomtatták a metszetek hátára, amiként utólag készült a magyar nyelvű címlap és ajánlás is (i. h.). Ezt bizonyítja az is, hogy a magyar nyelvű címlapokat a könyvtest minden bizonnyal itáliai eredetű finom papírjától különböző, durvább papírra nyomtatták. A latin nyelvű díszcímlap bizonyítja, hogy a negyedrét változat képei származnak Rómából.

Cf. –, **2599**

Budapest *Nat* ②* ② ② – Budapest *Acad* ② – Košice *Scient* ② – Martin ②* – Szeged *Civ* ②* (Reizner Ferenc)

Olim: Budapest Egyetemi Könyvtár

2599

[SZENT IGNACZ a' Iesus kisded társasága fundálójának élete. Nagyszombat 1655 typ. Academicis].

?, A^{8}–M^{8} N^{4} = ? + 100 fol. – 8° – 100(?) ill. calcographica

RMK I 1605 – Čaplovič 1970

Szent Ignác élete képekben. – A ma ismert, két egymást részben kiegészítő, csonka példányban az A_2 levélen a Szent Ignác gyermekkori neveltetését ábrázoló 2. számú metszet őrződött meg elsőként. A kiadvány a továbbiakban 2-től 100-ig számozott, 86 × 58 mm méretű rézmetszetet tartalmaz, amelyek Szent Ignác életéből mutatnak be egy-egy jelenetet. A képek alá a rektó lapokon latin szöveget szedtek a nagyszombati nyomda betűiből, a képekkel szemközti lapokon pedig ezek magyar fordítását. Az utolsó, századik számozott, Ignác szentté avatását ábrázoló metszet alatti szöveg: *In sanctorum numerum a Gregorio XV. pontifice maximo adscribitur 12. Martij anno salutis 1622*. A magyar fordításban az évszám tévesen 1621. A levél hátlapja üres.

A magyar fordítás készítőjének és a képek metszőjének neve egyaránt ismeretlen. Ugyanebben az évben, 1655-ben az ehhez a műhöz erősen hasonló, de csak 79 számozott metszetet tartalmazó, negyedrét alakú kiadvány is készült ugyancsak Nagyszombatban (**2598**). A két sorozatból azonos jelenetet ábrázol 78 metszet. Ezeknek feliratai is megegyeznek. E kisebb formátumban csupán a másik sorozat 12. számú képének nincs megfelelője, amelyen az imádkozó Ignác feje fölött *sok kígyó képében a kísértő dühösködik*. A negyedrétű kiadvány alapjául szolgáló metszetekből álló kötet, amint ezt az ottani díszcímlap bizonyítja, először 1609-ben jelent meg Rómában. Összehasonlítással megállapítható, hogy a nyolcadrét formában közreadott kötet ennek későbbi, némileg gyengébb, de még mindig elég jó képességű metsző által készített kicsinyítése és kiegészítése. Ennek a nyolcadrét formátumú kiadványnak későbbi keletkezését bizonyítja az is, hogy ez Ignác szentté avatásáról is tartalmaz metszetet, amely csak 1622 után készülhetett, míg a negyedrét alakú, 1609. évszámot viselő sorozatban ilyen kép nincs. A nagyszombati nyomda az 1655-öt megelőző években igen sok példányt (complura exemplaria) hozatott Rómából és Augsburgból az Ignác életét ábrázoló képekből. Ezekre utólag nyomtatták a magyar nyelvű szövegeket (Acta Jesuitarum... ab anno 1648 usque 1683 Pars II. 65, 72. Őrzési helye Martin MS, jelzete „C 86 fol", vö. Caplovič 1970). Mivel a negyedrét kiadás metszetei származnak Rómából (**2598**), megállapítható, hogy e nyolcadrét kiadás képei készültek Augsburgban.

A kiadványt Szabó Károly év nélküli, XVII. századi nyomtatványként sorolta be bibliográfiájába (RMK I 1605). Ján Caplovič az említett kéziratra hivatkozva közölte, hogy az 1655-ben jelent meg (1970). Ugyanezt a datálást erősítik meg a nyomtatott részek tipográfiai sajátosságai, amelyek mindenben megegyeznek a negyedrét változattal (V. Ecsedy Judit megállapítása).

A párhuzamosan készülhetett nagyobb méretű kiadványból (**2598**) következtetve a számozott metszetekből csak a legelső, Szent Ignác születését ábrázoló kép nincs meg ennek a kisebb formátumú nyomtatványnak egyik példányában sem. Feltételezhető, hogy a száz metszetet itt is magyar nyelvű nyomtatott címlap előzte meg, ezért a fenti címleírás szövege a negyedrét címlapét követi. Kérdéses, hogy volt-e itt is (magyar nyelvű) ajánlás és díszcímlap.

Cf. **2598**, –

Budapest *Nat* ③ – Budapest *Univ* ②

2600

⟨Tattay István: Sapientia pernix pomo Damasceno remorata. Tyrnaviae 1655 typ. Academicis. 12 r.⟩

RMK II 833 – Čaplovič 1971

XIX. századi adat alapján feltételezhető. – Iskoladráma programja.

E művet Szabó Károly csupán Joannes Stoeger (Scriptores provinciae Austriacae Societatis Jesu. Viennae 1856, 361) és Alois De Backer (Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus VI. Liège 1861, 706) említése alapján vette fel bibliográfiájába (RMK II 833). Átvette ezt az adatot Carlos Sommervogel (Bibliothèque de la Compagnie de Jésus... Tom. VII... Bruxelles-Paris 1896, 1891) és Ján Čaplovič is (1971). Hitelességét nincs ok kétségbe vonni.

Tattay István (1623–1676) 1639-ben lépett be a jezsuita rendbe Bécsben, Pozsonyban és Grácban tanult. 1655-ben Nagyszombatban a retorikai osztály praeceptora volt (vö. Lukács: Catalogi II 768). Műve címéből, amelynek jelentése: a damaszkuszi gyümölcs miatt késedelmet szenvedett fürge bölcsesség, – nem lehet következtetni annak tartalmára. Esetleg Atalanta történetére utal allegorikusan. Atalanta csak ahhoz volt hajlandó férjhez menni, aki futásban legyőzi őt. Ez Melanionnak sikerült, aki három, Venustól kapott aranyalmát hullatott el az úton. Atalanta lehajolt értük, hogy felvegye. Ha e feltételezés megáll, akkor a nyomtatvány tartalma iskolai színi előadással állhatott kapcsolatban.

Toposs, Franciscus: Archi-laurus Strigoniensis... Tyrnaviae 1655. – Vide **2595**

Tripartitum juris Hungarici tyrocinium. Tyrnaviae 1655. = **Appendix 214**

2601

WOLPHIUS, Joannes: In svmmos honores et palatinatvm regni Hvngariae... Francisco Vesseleny de Hadad, ... palatino... in publica regni diaeta insta(n)te ipsa solenni sacrae regiae majestatis coronatione, dum... fortissimi Hungari imponebant principi et regi suo coronam auream, Leopoldo lavream... Tyrnaviae (MDCLV) typis Academicis, Melchior Vencesl(aus) Schneckenhaus.

[1] fol. – 365 × 265 mm – Orn., init.

MKsz 1963: 119 – Čaplovič 1973

Dicsőítő vers. – A plakát alakú, egyleveles nyomtatvány Wesselényi Ferenc nádor köszöntésére készült 1655-ben abból az alkalomból, hogy 1655. július 27-én Lipótot magyar királlyá koronázták. Az évszámot a cím végén kronosztichon tartalmazza. Ez alatt néhány soros pró-

zai szöveg olvasható. Utána áll *Joh. Wolphius, nobilis Hungariae orator et p. laur.* köszöntő verse, amelynek minden szava P-betűvel kezdődik. A vers a nádornak és családjának kiválóságáról szól.

Joannes Wolphius több olyan, ennél hosszabb szövegű nyomtatványt jelentetett meg, amelynek minden szava P- betűvel kezdődik (pl. **2480**).

E nyomtatvány egyetlen ismert példányáról elsőkéntBorsa Gedeon adott hírt (MKsz 1963: 119).

Bratislava *Acad* ① – Budapest *Nat* cop.

Articuli dominorum... statuum et ordinum regni Hungariae. Posonii 1655. = **Appendix 215**

2602

Vacat!

2603

Vacat!

2604

COMPENDIUM doctrinae Christianae, quam omnes pastores et ministri ecclesiarum Dei in tota Ungaria et Transylvania... docent ac profitentur. In publicis synodis Tartzaliensi ac Thordensi editum et publicatum annis Domini MDLXII et MDLXIII... Indicem singulorum locorum in fine libelli additum reperies. Patakini MDCLV typis principis... Georgius Renius. – Az keresztyéni tudománnak, mellyet minden tanitók és az Isten ecclésiájinak szolgai egészsz Magyar országban és Erdélyben... tanitanak és vallanak, rövid summája. Közönséges gyülésekben, ugymint Tartzaliban és Thordaiban irattatot és közönségessen ki-adattatot MDLXII. és MDLXIII. esztendökben... Minden helynek mutató tábláját a könyv végén talalnimeg. Mostan pedig a méltóságos öregbik fejedelem aszszon parantsolattjából és költségével ujjonnan ki-nyomtattatot és ki-bocsáttatot. Sárospatakon MDCLV [typ. principis] Renius György.

A^8–Z^8, Aa^8–Ll^8 = 513 + [30] pag. – 8°

RMK I 903 – RMK II 835 – Nagler 319

Református hitvallás latin és magyar nyelven. – Az 1562/63. évi tarcal-tordai hitvallás kétnyelvű kiadása. A latin szöveg a páros, a vele párhuzamos magyar szöveg a páratlan lapokon olvasható, ennek megfelelően már a kettős címlapon is. A hitvallás latin szövege megegyezik az első, csupán latin nyelvű 1563. évi kolozsvári kiadásával (**197**). Beosztása annyiban tér el attól, hogy itt a bibliai idézet nem a címlap hátán, hanem a címlapon olvasható, illetve a *Symbolum Athanasii episcopi* itt az *Index* előtt található. A magyar szöveg a címlaptól a mutató végéig hűen követi a latint. Fordítója ismeretlen.

A latin szöveg kiadása: Die Bekenntnisschriften der reformierten Kirchen... herausgegeben vom E. F. Karl Müller. Leipzig 1903, 376–448. A magyar szöveg: Kiss Áron: A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései. Budapest 1881 és 1882, 295–411.

A kiadvány a címlap tanúsága szerint Lórántffy Zsuzsanna költségén jelent meg.

Cf. **197**; –

In 23 bibliothecis 32 exemplaria – Bratislava *Paed* – Budapest *Acad*, *Ev*, *Nat*, *Univ* – Cluj-Napoca *Acad*, *Univ* – Debrecen *Ref*, *Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Civ*, *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2605

(LIPPAI Sámuel:) Desperata causa prioris elevationis panis et vini in Sacra Coena in qvibusdam ecclesiis usitatae et a quodam anonymo pontificio frustra defensae... Patakini 1655 typis... princ(ipis)... Georgius Renius.

A^{12}–D^{12} E^{11} = [8] + 109 + [1] pag. – 12°

RMK II 836

Református vitairat. – A címlapon szentírási idézetek olvashatók. Az ajánlást Lippai Sámuel sárospataki lelkész intézte *Spectabilibus ac magnificis... nobilibus reformatae religionis in universo comitatu Zempliniensi*. A főrész, amelynek élén megismétlődik a címlap szövege, a *censor* és *defensor* párbeszédéből áll. Az utolsó lapon ismét bibliai idézet olvasható.

Lippai Sámuel e művével válaszolt az előző évben ellene kiadott *Lima dissertationis* című vitairatra (**2523**).

Cf. **2523**, **2548**, –

Budapest *Nat* ① – Târgu Mureş ①

2606

[MEDGYESI Pál]: (Isteni és istenes synat.) [Sárospatak 1655 typ. principis.]
A^8–$D^{8?}$ = 62 + 1? pag. – 8°

RMK I 904

Református prédikáció. – Medgyesi Pál munkájából csupán egy csonka, címlap nélküli példány maradt fenn. A prédikáció a 3. lapon *Isteni és istenes zsinat* címmel kezdődik, az élőfejből is ugyanez a cím olvasható ki. A későbbi 1660. évi sárospataki kiadásból (vö. RMK I 960 és RMK I 966) megállapítható, hogy a prédikáció szövegéből csupán egyetlen lap hiányzik a teljességhez. A szerző a zsinatok összehívásának szükségességéről, feltételeiről s lebonyolításuk módjáról fejti ki benne álláspontját.

Szemelvényes szövegkiadása: Sárospataki Füzetek 1858: 352–356, Hegedüs László.

Medgyesi Pál e beszédét, mint az 1660. évi sárospataki kiadás címlapjáról kitűnik, 1655 júniusában mondta el Sárospatakon (vö. RMK I 960 és RMK I 966). Munkája szorosan kapcsolódik a presbiteriumokról írott korábbi műveihez (**2309**, **2487**). Megírására *a mostanában fenn forgó sűrű zsinatok* késztették.

A címlap nélküli csonka nyomtatványról az elmondás ideje és a betűk alapján már Szabó Károly (RMK I 904) megállapította, hogy Sárospatakon nyomtatták 1655-ben. Ezt a mű jellegzetes helyesírása is megerősíti: a g', n', l'-féle ékezetes hangjelölést Medgyesi 1655-ben még alkalmazta (vö. **2486**, **2487**), 1657-ben, ill. ezt követően már nem (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Cf. –, →

Budapest *Acad* ②

2606A

KIRCHER, Athanasius: Athanasii Kircheri e Soc. Iesu Oedipvs Aegyptiacvs, hoc est vniversalis hieroglyphicae veterum doctrinae temporum iniuria abolitae instavratio. Opus ex omni orientalium doctrina et sapientia conditum, nec non viginti diuersarum linguarum authoritate stabilitum, felicibus auspicijs Ferdinandi III Austriaci... Romanorum imperatoris... e tenebris erutum atque bono reipublicae literariae consecratum. Tomus I. Romae MDCLII (recte 1655) ex typographia Vitalis Mascardi.
[+]², ++⁴ – ++++++++⁴; a⁴–c⁴ d²; A⁴–Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Mmm⁴ = [68] + 424 + [40] pag. – 2° – 2 ill. calcographica, 2 map., mult. ill., orn., init.

MKsz 1919: 108–109

Magyar nyelvű dicsőítő verset is tartalmazó nyelvtudományi munka. – Athanasius Kircher (1602–1680) jezsuita előbb Avignonban, majd Rómában a keleti nyelvek és a matematika pro-

fesszora volt. Abban a hiszemben, hogy megfejtette az egyiptomi hieroglifákat, III. Ferdinánd támogatásával háromkötetes munkát jelentetett meg Rómában. Ebben állításait húsz más nyelvre támaszkodva fejtette ki. Bár csupán bonyolultabb írású görög feliratokat olvasott el, művet kortársai korszakalkotónak tartották. Ezt bizonyítja az *Oedipus Aegyptiacus* első kötetében a szerző ajánlása után található *Triumphus Caesareus polyglottus, tot concinnatus linguis, quot in veterum doctrina stabilienda linguis Oedipus Aegyptiacus utitur. Quem... Ferdinandi III... gloriae ob immortale in priscae sapientiae instauratione meritum literatorum in Romano orbis terrarum theatro ex omnibus populis et nationibus congregatorum chorus aeternum erigit, dicat, consecrat.* E rész zárószavai szerint a *Triumphus* a Kircher által felhasznált nyelveken túl magyar, cseh és török elogiumot is tartalmaz. A magyar vers, az *Elogium X.* az ++++++$_4$ folio rektóján kezdődik. Címe: *Ferdinando III... suo regi Hungaria... sic ait.* Két részből áll: A magyar nyelvű vers kezdősora: *Régi Aegyptusnak, s ím az Oedipusnak* (RMKT XVII/9 140. sz. 357–358, 685–686). Utána magyar nyelvű mondatban elrejtett kronosztichon az *1655.* évszámot tartalmazza. Majd a magyar vers tartalmi kivonata 12 soros latin költeményben olvasható a ++++++$_1$ levél rektóján. Végén *Ita Hung.* megjegyzés áll. Szerzője valamelyik Rómában élő magyar jezsuita lehetett (vö. RMKT i.h.).

A Kircher-műben megbúvó magyar versre Ferenczi Zoltán hívta fel a figyelmet (MKsz 1919: 109–110) a Zrínyi Könyvtár katalógusának megjegyzése alapján (Die Bibliothek des Dichters Nicolaus Zrinyi. Wien 1893: 16). Tüskés Gábor lehetségesnek tartja, hogy a magyar vers szerzője Nádasi János volt, aki 1651-től Rómában élt, és kapcsolatban állt Kircherrel (150–151). A magyar nyelvű vers után olvasható kronosztichon – amint ezt már Ferenczi Zoltán is megjegyezte – azt bizonyítja, hogy Kircher művének ez az első kötete, a címlapján olvasható 1652-es évszám ellenére, ebben a formájában csupán 1655-ben készült el, ugyanúgy, mint a magyar nyelvű szöveget már nem tartalmazó, impresszuma szerint is 1655-ben nyomtatott harmadik kötet.

Cf. –, **2603**

In multis bibliothecis multa expl. – Budapest *Nat* – Chicago *Newberry*, *Univ* – London *BL* – New York *Publ* – etc.

2606B

TRIVMPHVS Caesarevs polyglottus, tot concinnatus linguis, quot ¯in veterum doctrina stabilienda linguis Oedipvs Aegyptiacus vtitur, qvem... Ferdinandi III. ... Romanorum imperatoris gloriae ob... in priscae sapientiae instauratione meritum literatorvm in Romano Orbis terrarum theatro ex omnibus populis et nationibus congregatorum chorvs aeternum erigit, dicat, consecrat. (Romae MDCLV typis Vitalis Mascardi).

A^4–G^4 = [28] fol. – 2° – 1 ins., 2 ill. calcographica et mult. ill., orn., init.

MKsz 1919: 107–109

Magyar nyelvű dicsőítő verset is tartalmazó versgyűjtemény. – E kiadvány Athanasius Kircher jezsuita professzor 1652. évi impresszummal, valójában azonban ugyancsak 1655-ben Rómában megjelentetett *Oedipus Aegyptiacus* című művének (**2602**) bevezetése, amelyet laponként újraszedtek és önállóan kiadtak. A magyar nyelvű vers a D_1 levélen található. Szövege teljes egészében egyezik az előző kiadáséval (**2602**). Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Régi Aegyptusnak, s ím az Oedipusnak*. Utána magyar nyelvű mondat kronosztichonja az 1655 évszámot rejti magában. A magyar vers tartalmi összefoglalása 12 soros latin költeményben olvasható.

A nyomtatvány kinyomtatásának adatait a könyv végén található kolofon közli.
E magyar versre először Ferenczi Zoltán hívta fel a figyelmet (MKsz 1919: 107–109).

Cf. **2602**, –

Budapest *Univ* ①

2607

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1656. Hermannstadt 1655 Pistorius. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1700**!

2608

CHALUPKA, Samuel: Idea Zittkio Johannea to gest obraz pamětný Jana Zyttkia a neb kázanj pohřebnij nad mrtwým tělem... kněze Jana Zyttkya, cyrkwe welicanskég faráre, a Bratrstwj Ewangelitského w widěku orawském děkana, včiněné w chrámě welicanském od Samuele Chalupky, cyrkwe kubinské faráre a... Bratrstwj Ewangelitskeho w widěku orawském seniora. Anno 1655, in festo Joh. Bapt. W Trenčjně (1655) w impressy Nykodéma Czjžka.

A^4 B^4 + ? = [8 + ?] fol. – 4°

RMK II 837 – Čaplovič 1837 – Knihopis 3286

Gyászbeszéd biblikus cseh nyelven, latin nyelvű gyászversekkel. – A nyomtatvány egyetlen csonka példányban maradt fenn. A címlap hátán bibliai idézet, kronosztichon és latin nyelvű gyászvers olvasható. A prédikáció az újszövetségi textus (Lukács 1:63) megjelölésével kezdődik. A gyászbeszédet Samuel Chalupka alsókubini evangélikus lelkész Ján Zittkius

velicsnai lelkész temetésekor mondta el a velicsnai templomban, 1655. június 24-én. A beszéd felépítése: *Exordium – Accessus*, ez utóbbi tartalma három pontban: *1. Pia ducum seu praepositorum nostrorum recordatio – 2. Fidei illorum imitatio – 3. Attenta vitae exitusque illorum consideratio.* A prédikáció fennmaradt része lényegében csak az első részt fejti ki. Ennek alapján a nyomtatványból legalább még egy füzet hiányzik.

A trencséni nyomdát Vavrinec Benjamin od Háje halála után, 1655-től Nikodém Cízek vette át, aki az özvegynek, Dorotának (első férje Václav Vokál), bátyja volt.

Budapest Nat ③*

2609

COLOSSI hymenaei nomini et honori... Zachariae Kalinkii, antistitis ecclesiae Cassensis meritissimi, sponsi, nec non... virginis Helenae Marssovvsky, ... Pauli Marssovvsky filiae dilectae, sponsae erecti ab amicis et vicinis die 5. Februarij anno sedeci-centeno deno quater et quindeno. [Trenchinij] (1655) [Cízek].

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn.

RMK II 838 – Sztripszky II 2566/114 ← MKsz 1890: 268 – Čaplovič 1834

Lakodalmi versek. – A kiadványt Zachariaš Kalinka kaszai lelkész és Helena Marssovsky 1655. február 5-én tartott esküvőjére készítették a felsőtrencséni evangélikus egyházmegye lelkészei, valamint az illavai evangélikus iskola tanárai és diákjai. A címlap hátán (1) *M*[atthias] *G*[azur] *T*[huroc]-*M*[ossoviensis] *Prodromus hexastichus ad... d. superintendentem, nuptias filio suo facientem directus* című vers szól a vőlegény édesapjához, Joachim Kalinkához, a biccsei evangélikus egyházkerület püspökéhez. A főrészben a következő szerzők köszöntötték verssel az ünnepelteket: (2) *Elias Ladiverus, ecclesiae Sol. minister ejusdemque... contubernii senior* – (3) *M. Martinus Tarnoci, pastor ecclesiae Prividiensis et ejus contubernii decanus* – (4) *Johannes Lanii, minister ecclesiae Bolessoviensis et v[enerabilis] c[ontubernii] T[renchiniensis] notarius* – (5) *Matthaeus Zitnikius, pastor ecclesiae Gradnensis ejusdemque v. c[ontubernii] decanus* – (6) *Matthias Domkoni, diaconus ecclesiae Illaviensis* – (7) A *Distichon arithmologicum, includens in se annum, mensem, diem celebratorum nuptiarum* és az azt követő (8) *Ode* szerzője *F. Matthias Gazur Thurocz-Mossoviensis.* – (9) *Elias Ladiver, r[ector] s[cholae] S[olnensis]* – (10) *Andreas Sartorius, scholae Ostrosithianae, quae est Illaviae, rector* – (11) *Matthias Institoris Moschoviensis, sch. Ill. cantor* – (12) *Mathias Schmidelius, b. s. Ill. studiosus* – (13) *Andreas Nigrini Varnen., s. I. st.* – (14) *Johan. Taborita Varnensis, s. Ill. stu.* – (15) *Samuel Turdelius Prag., s. Ill. studiosus* – (16) *Michael Ursinus ex S. Mich. Turo., s. Ill. stud.* – (17) *Matthias Gregoriades Lucen., s. Ill. st.* – (18) *Wencislaus Facundini Czeyten., s. Ill. st.* – (19) *Daniel Agnerus Briznen., s. Ill. stud.* – (20) *Martinus Rotarides Privid., s. Illa. stud.* – (21) *Andre. Bodovinus de Bodoviz Tur., s. Il. s.* – (22) *Nico. Taborita Varnen., s. Ill. s.*' – (23) *Jacobus Grinvaldus Pragen. Bohe., s. Illa. s.* – (24) *Johannes Fapinus (recte Faginus) Praga Boemus, s. I. a.* – (25) *Danil (sic) Jacobaei Ponicensis, sch. Ill. alum.* – (26) *Andreas Remenik Czetnekiensis, s. Ill. stud.* – (27) *Martinus Sabbaticius ex Divopetro Tur., s. Ill. al.* – (28) *Chri-*

stianus Zahoreczky Divo-Petrensis, s. Ill. al. – (29) *Nicolaus Paraska de Parastina Thu., s. Illa. s.* – (30) *Daniel Kalinkius Rosober., sch. Ill. st.* – (31) *Joh. Sskadra Illaviensis, sch. Ill. st.* – (32) *Michael Braxatoris Bitschensis, s. I. s.* – (33) *Samuel Dezericenus de Dezericz, scholae Illaviae studiosus* – (34) *Joh. Prieleski de Prieles, s. Illa. s.* – (35) *Balthazar Clementis Bohunicensis, s. I. s.* – (36) *Thomas Remenikius Czetnekiensis, s. Illa. s.* – (37) *Paulus Puchala Teuto Lypcensys, s. Illa. s.* – (38) *Johannes Antonius Belicensis, s. Illa. s.*

Johann Samuel Klein az egész kiadványt Matej Gazúrnak tulajdonította, és megjelenését az 1651. esztendőre tette (Nachrichten III 208–209). Szabó Károly helyesbítette a kiadás évét, de továbbra is Gazúrt jelölte meg szerzőként (RMK II 838). A címet szerző és impresszumadatok nélkül újra közölte Sztripszky Hiador (II 2566/114 ← MKsz 1890: 268). Ján Čaplovič megállapította (1834), hogy Gazúr nem szerzője, hanem szerkesztője volt e versgyűjteménynek, s a kiadványt trencséni nyomtatványként határozta meg. Véleményét a betűtípusok és díszek vizsgálata megerősíti (Ecsedy Judit megállapítása). Klein művének kéziratban maradt negyedik kötetéből Kathona Géza ismeretlen trencséni nyomtatványként idézte a következő művet: „Sartorius, Andreas: Colossi hymenaei Matthiae Gazur. Trenchinii 1652." (MKsz 1987: 65). Ez a téves évszámmal leírt mű azonban a fenti versgyűjteménnyel azonosítható, amelynek szerzői között valóban megtalálható az illavai iskola rektora, Andreas Sartorius.

Budapest *Nat* ①
Olim: Martin *MS*

Gazur, Mathias: Colossi Hymenaei... Trencsén 1655. – Vide **2609**

2610

»GAZÚR, Matej: Epicedion in obitum Susannae Corvini Rndissimi Joachimi Kalinkii superintendentis coniugis. Trenchinii 1655 Cížek. 4°«

Čaplovič 1835

Gyászvers. – A már egyetlen példányban sem található kiadvány emlékét Martin Laucek 18. századi kézirata (Laucek: Commentatiuncula) őrizte meg. Laucek a 2. lapon a trencséni nyomda termékei között említette a Susanna Corvini, Kalinka Joachim szuperintendens első feleségének halálára készült nyomtatványt. Laucek leírásai – a többi megmaradt trencséni nyomtatványból ítélve – pontosak, az eredeti címet rövidített formában őrzik, ezért a fenti kiadvány 1655-ös trencséni megjelenése bizonyosra vehető.

2611

HORVÁTH András: Oratio exequialis in novissimum honorem... Evae Szechi de Rima Szech... vitae sociae... comitis... Gabrielis Illyeshaszi... comitatus Trenchiniensis... supremi comitis... nunc vero per beatam ma-

gnae heroinae Evae Szechi ex hac mortali vita die XI. Januarij anni MDCLV. emigrationem vidui moestissimi, scripta et publice dicta in templo Trenchiniensi ab Andrea Horvat Veterosoliensi... die 11. mense Aprili anno 1655. Trenchinij (1655) typis Nicodemi Czizek.

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 839 – Čaplovič 1836

Gyászbeszéd és gyászversek. – A címlevél hátán *Dedicatio* címmel a szerző verses ajánlása olvasható az elhunyt férjéhez, Illésházy Gáborhoz. Ezután következik külön cím nélkül a Széchy Éva temetésére írt gyászbeszéd, amelyet Horváth András, a trencséni evangélikus gimnázium rektora 1655. április 11-én mondott el a helyi templomban. A nyomtatványt két latin nyelvű gyászvers zárja: *Epos lugubre paratum a Tobia Stephani, rectore gymnasij Leutschoviensis* és az *Epitaphium... Evae Szechi de Rimaszecz...*, melynek aláírása: *a Thoma Dentulino G. B., p. t. gymn. Trinh.[!] conrectore*.

Szabó Károly (RMK II 839) csak Johann Samuel Klein említéséből ismerte e nyomtatványt (Klein: Nachrichten I 8). Ján Čaplovič leírása (1836) szintén Kleint követi. A mostani leírás alapját jelentő unikum példány csak ezt követően került elő.

Széchy Éva, Széchy György és Homonnai Drugeth Mária leánya 14 éven át volt Illésházy Gábor trencséni főispán felesége, akinek két fiú- és egy leánygyermeket szült. 1655. január 11-én hunyt el.

Budapest *Nat* cop. – Wroclaw *Univ* ①

2612

INSTITORIS, Joannes: [1] Dissertatio politico-theologica prior de clericorvm e potestate seculari exemptione continens sententiae pontificiae ab origine per singula Ecclesiae secula deductionem, doctrinae vero catholicae a prima praedicatione Evangelica ad nostra tempora propagatae dilucidationem. Ad disputandum proposita a praeside Iohanne Institoris Moschow(ino), scholae Schemnicien(sis) rectore et respondente Michaele Institoris Moschovino ad diem [14] Novemb(ris) 1655. – [2] (Dissertatio politico-theologica posterior de clericorvm e potestate seculari exemptione, continens catholicae sententiae ulteriorem explicationem atq(ue) per idonea argumenta confirmationem ac deniq(ue) objectionum quarundam partis adversae refutationem. Ad disputandum proposita a praeside Iohanne Institoris Moschov(ino), scholae Schemnicien(sis) rectore et respondente Samuele Nicletzio Tot Lypschen(si) ad diem (...) Novemb(ris) horis ante et pomerid(ianis) anno 1655.) Trenchinij (1655) typis Nicodemi Czizek.

A^4–F^4 = [24] fol. – 4° – Orn.

RMK II 840–841 – Čaplovič 1839–1840

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – *Johannes Institoris Salutem et felicitatem sempiternam* kezdetű ajánlását előkelő selmecbányai polgárokhoz intézte: *Valentino Rullichio, in libera regiaque Montana-Schemnicien. ecclesiae Evangelicae antistiti... nec non caeterorum r. ministrorum per Montanas seniori... scholarchae nostro primario... – item... Johanni Augusto Ehrenreutter auff Gunzingen und Hausskirchen etc. in regia liberaque Montana Schemnicien. cultori argenti fodinarum principali – nec non d. judici, totique inclyto senatui... Montanae civitatis Schemniciensis... in specie... Julio a Lanse... consulari ibidem... et urbario primario – Johanni Christophoro Hafner, doctori medico, ... senatori... et urbario – Andreae Ungedey... bonorum vero Gallisonianorum praefecto... ac fodinarum cultori.* A főrész *I. N. I.* (In nomine Jesu) rövidítéssel kezdődik, és az A_3–C_4 leveleket tölti ki. 18 pontot tartalmaz. A második rész önálló címlapja a D_1a levélen található. A *Salutem cum felicitate sempiterna* kezdetű ajánlást *Johannis Institoris* itt *Michaeli Wengern, sacrae regiaeque majestatis aulae familiari – Johanni Godfriedt von Lembach in regia liberaque Schemnic. Montana fodinarum metallicarum cultori praecipuo – Wolfgango Wengern, sacrae caesareae majest. officiali et fodinarum cultori assiduo – Georgio Udalrico Kayser, ibidem fodinarum argentariarum cultori indefesso – Michaeli Reiter, itidem urbario Schemnicien. eximio* intézte. A főrész szövege a D_4a levéltől folytatódik a *19–37.* pontokkal.

Joannes Institoris disputációja az egyházi embereknek a világi hatóságok jogszolgáltatása alóli mentességét tárgyalja. A selmecbányai iskolában vitatták meg 1655 novemberében, az Országos Széchényi Könyvtár példányának címlapján olvasható kézírásos bejegyzés szerint 14-én, a pozsonyi egyetemi könyvtár példánya alapján 25-én.

Szabó Károly (RMK II 840 és 841, valamint Ján Čaplovič (1839 és 1840) még külön-külön írta le e vizsgatételek két részét, bár már Szabó is megjegyezte, hogy „a dissertatio priorral együtt jelent meg s azzal együtt képez egy egészet" (RMK II 841). A folytatólagos füzetjelzés és a tételek folytatólagos számozása valóban egyértelműen bizonyítja, hogy a két részt egy kiadványnak kell tekinteni.

E nyomtatványnak még ugyanebből az évből másik kiadása is ismeretes (**2613**). Teljesen eltérő a címlap és az ajánlások szövege, a főrész, azaz a tézisek szedése azonos, ám füzetbeosztásuk más. E kiadás „E" füzetének végén tördelési zavart lehet felfedezni. Az E_1a lapig a szedéstükör 26 soros, az E_1b lapon viszont az eredeti tükröt egy utólag felragasztott papírcsíkon két sorral kiegészítették. Az F_1a-b és F_2a lapok 27 sorosak, ám az F_2b lap utolsó négy sorától kezdve kisebb fokozatú betűvel van szedve a szöveg, így erre a lapra 28, a következőre pedig 32 sor került. Látható tehát, hogy e kiadásban munka közben arra törekedtek, hogy a szöveg ráférjen az „F" füzetre. Mivel a tördelési egyenetlenséget az ez évi másik kiadásban már kiigazították, bizonyos, hogy e kiadás, ha csak néhány nappal vagy héttel is, de megelőzte azt (vö. **2613**).

Cf. –, **2613**

Bratislava *Acad* ②* – Budapest *Acad* ① – Budapest *Ev* ① – Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① – Miskolc *Scient* ① – Prešov *Ev* ①

2613

INSTITORIS, Joannes: Dissertatio politico-theologica de clericorvm e potestate seculari exemptione. Ad disputandum proposita a praeside

Iohanne Institoris Moschov(ino) scholae Schemnicien(sis) rectore et respondente Michaele Institoris Moschovino ad diem (...) Novemb(ris) horis ante et pomer(i)d(ianis) anno 1655 Trenchinij (1655), typis Nicodemi Czizek.

A^4–C^4 E^4 F^4 G^1 = [21] fol. – 4° – Orn.

MKsz 1963: 345 – Čaplovič 1838

Evangélikus teológiai vizsgatételek. – E kiadvány címlapja és bevezető részei két változatban ismertek. A címleírás az Országos Széchényi Könyvtár példányáról („A" variáns) készült. Ebben a címlap háta üres, a következő levélen olvasható *Michael Institoris* 1655 novemberében kelt ajánlása, amelyet *Francisco et Andreae Josth, fratribus de Neczpal haeredibus perpetuis* továbbá *Petro Hrabowsky de Hrabowa,... Casparo Sunek bonorum praef. fidelissimo* intézett. A Lőcsén őrzött „B" variáns ma nem található, csupán Borsa Gedeon (MKsz 1963: 345) és Ján Čaplovič (1838) leírásaiból ismeretes. Ezek szerint a címlapon más respondens szerepelt: „respondente Samuele Nicletzio" az 1655-i dátum kézírással november 25-re volt kiegészítve. Az ajánlás a címlap hátán kezdődött, és „Samuel Nicletzius" 1655. októberi dátummal intézte – Ján Čaplovič hivatkozott leírása szerint – a következő személyekhez: „Pavlovi a Jánovi Fanczimu, pánom Bzovíka a Bieloviec – Jánovi Silenimu de Fölczei Silenei (z Hor Selian), podžupanovi Hontianskej stolice – Danielovi Rememovi, farárovi zvolenskej cirkvi – Melchiorovi Rotaridesovi – a Jeremiášovi Pilarikiovi, farárom cirkvi krupinskej – Martinovi Nicletziovi, farárovi cirkvi v Krnišove (Cormoschien.) a konseniorovi hontianskeho dištriktu – Jurajovi Schindlerovi obyvatelovi mesta Krupina a častejšiemu tamojšiemu richtárovi." A kiadvány főrésze, azaz az A_3a lapon kezdődő tézisek szedése azonos e disputáció ez évben megjelent másik kiadásával (vö. **2612**). Az első rész itt is az A_3–C_4 leveleken olvasható; ebben a kiadásban azonban nem található „D" füzet, amely a másikban a második rész címlapját és ajánlását, valamint a D_4 levélen a tézisek folytatásának elejét tartalmazta, hanem a C_4b lapon véget érő első részt az E_1a lapon folytatólagosan követi a második rész. Ettől kezdve e kiadás füzetbeosztása végig elcsúszott egy levéllel a másikhoz képest bár szedésük ezután is azonos (**2612**). Ezért kellett itt a mű törzséhez az egyleveles „G" füzetet hozzáragasztani. A szedéstükör e kiadásban az E füzet végéig 26 soros, az F_1a-b lapokon pedig, amelynek az előző kiadás E_4a–b lapjai felelnek meg egyaránt 27–27 sor olvasható, vagyis itt újratördeléssel már kiküszöbölték az ott tapasztalható feltűnő egyenetlenséget. Ettől kezdve a két kiadás tördelése is újra megegyezik. E hiba kijavítása azonban bizonyítja, hogy ez a kiadás került ki később a nyomdából.

A „D" füzet hiánya azzal magyarázható, hogy oda valószínűleg itt is a második rész címlapját és ajánlását akarták nyomtatni, később azonban módosították ezt a tervet, és inkább az „A" ívet készítették el két változatban a két respondens eltérő ajánlásával.

Cf. **2612**. –

Budapest Acad cop. (Levoča) – Budapest *Nat* ① A variáns – Levoča *Ev* ① B variáns

2614

⟨Kalendár a pranostyka na rok 1656. Trenčín 1655 Čízek. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1752**!

2615

KREUCHEL, Elias: Σκιαγραφία proponens paucis naturam, indolem et genium envntiationis modalis secundariae, dogmatice et canonice consignata a... Elia Kreüchel, lycei Novisoliensis rectore, quam in examine anniversario publice... suscepit Matthias Heinzelius Brisnensis, discipulus classis primae. Permissu et approbatione superiorum. Trinchinii 1655 30. Aprilis typis Nicodemi Czizek.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 843 – Čaplovič 1841

Logikai vizsgatételek. – A címlap hátán *Matthias Heinzelius Briznensis respon.* külön szöveg nélkül ajánlja e művét *Eliae Greschnero, ecclae. German. apud Novisolien. pastori... – Samueli Czernak, pastori ecclae. Slavon. apud eosdem... – Danieli Remenio, antistiti eccl. Veterosolien. ... – Jeremiae Lepinio, symmystae Brisnensium... – nec non... Johanni Hannke, Christophoro Mikoy, Jacobo Heintz, senatoribus... civitatis Novisolien. ... – ut et... Andreae Bartoshowitz judici... civitatis Veterosoliensis... – Andreae Capirio, ejusdem civitatis vice-judici... – Matthiae Zemberi advocato strenuo... – item Martino Feistel, oratori nationis Germanicae, quae Novisolii sedes fixit, primario... – Paulo Mauritio... reipub. Novisolien. civi ac XXIV. viro.* A főrész címe: *Nuda, non cruda Σκιαγραφία paucis enucleans genium et indolem enuntiationis modalis secundariae.* Ezt a *Corollaria* és *Mantissae respondentis* követik. A nyomtatványt *m. Joannes Heinzelius... conrect. gymn. Novisolien.* üdvözlőverse zárja, amelyet *Matthiae Heinzelio... patrueli suo* intézett.

A címlap tanúsága szerint 1655. április 30-án a besztercebányai evangélikus iskolában megvitatott disputáció a megigazulásra és úrvacsorai tanításra vonatkozó néhány kijelentés dogmatikai és logikai értelmezésének lehetőségeit fejti ki. A vizsgáztató a strassburgi születésű Elias Kreuchel († 1666) már magiszterként került Magyarországra. Először Szepesváralján működött, majd 1646-tól Bártfán, 1649-től Besztercebányán, 1661 júniusától Selmecbányán volt rektor. A vizsgázó a breznóbányai származású Matthias Heinzel volt.

Budapest *Univ* ①

2616

⟨Ojír z Ocedelic, Bohuslav: Modlitby utěšené a nábožné. Trencín 1655 Cízek. 12°⟩

Čaplovič 1842 – Knihopis 6607

XIX. századi adat alapján feltételezhető. – Imádságoskönyv biblikus cseh nyelven.

E példányból ismeretlen kiadványt Josef Jungmann említette először (Historie literatury české. Praha 1849, IV 1959). Adatát átvette a Knihopis (6607) és Ján Čaplovič is (1842) Bohuslav Ojír z Ocedelic művének első kiadása 1584-ben jelent meg Prágában (Knihopis 6606). Jungmann adatai általában megbízhatóak. Egyébként az észak-magyarországi nyomdák gyakran jelentettek meg csehországi imakönyveket, amelyeknek a gyakori használat miatt sokszor csak töredékesen vagy egyáltalán nem maradt fenn példánya. Jungmann adatának helyessége tehát feltételezhető.

2617

APÁCAI CSERE János: [1] Magyar encyclopaedia, az az minden igaz es hasznos böltseségnek szep rendbe foglalása és magyar nyelven világra botsátása Apatzai Tsere Janos által... – [2] Johannis Apatzai Oratio de studio sapientiae, in qva artium et scientiarum omnium utilitas, earumque ortus et... progressus... perstringitur... postremo modus ostenditur, quo gens Hungarica hujus sapientiae non tantum particeps fieri, sed brevi illas omnes... aequare saltem possit. Habita, cum recturam in... collegio Albensi susciperet... MDCLIII mense Novembri. – [3] [Epistolae.] Ultrajecti MDCLIII – [MDCLV] ex officina Joannis a Waesberge.

*^{12} **^{8}, A^{12}–V^{12} X^{4} = [40] + 487 pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 876 – RMK III 1941

Enciklopedia magyar nyelven; pedagógiai beszéd a bölcsesség tanulásáról és teológiai témájú levelek latinul. – A címlevél hátlapján *Georgio Tsulai... necnon... Johanni Henrico Bisterfeldio... item illustri scholae Albensi* szóló dedikáció olvasható. Ezt követi a szerző *Verae sapientiae studioso lectori s.* címzett, keltezés nélküli bevezetője. A *Magyar encyclopaedia* az első magyar nyelvű tudománytár, amelyet szerzője egyetemi tankönyvnek szánt. Tizenegy fejezetből áll. Ezek címei a következők: *I. A tudománynak kezdetiről. – II. A dolgoknak közönséges tekintetekről és azoknak feltalálásokról. – III. A dolgoknak egybeköttetett tekintetekről. – IV. A dolgoknak megszámlálásáról. – V. A mennyiségnek megméréséről. – VI. Az égi dolgokról. – VII. A földi dolgokról. – VIII. A csinálmányokról. – IX. Az ekkédig megtörtént dolgokról. – X. Az embernek magaviseléséről. – XI. Az Istenről és az Ő dolgairól.* A VII. rész XXIV. fejezetében Apácai Regius Henricusnak (= Le Roy) a hét idegpárt memorizáló kétsoros hexameteres versét hexameterben fordította magyarra. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Lát az elő.*

Folytatólagos füzet- és lapszámozással, de önálló címlappal csatlakozik a kötethez az *Oratio de studio sapientiae* című beszéd, amelyet Apáczai Csere János 1653 novemberében mondott el a gyulafehérvári kollégiumban. A címlevél hátlapján a szerző rövid ajánlása olvasható *Johanni Daniel de Vargyas... principis aulae magistro supremo.* A beszéd szövege azonos az 1653-ban Gyulafehérvárott megjelentetett első kiadásával (**2463**). A nyomtatványt Apácai Csere négy levele zárja. A Ludovicus Glandorpiushoz címzett két levelét 1651 augusztus 16-án és 1651. szeptember 4-én írta. Az *ad... Johannem Leusden* intézett *epistola philologica* és az *Abrahamo a Gelder* írott levélnek nincs keltezése.

Hasonmás: Apáczai Csere János: Magyar Encyclopaedia. Bp. 1975.

Szövegkiadás, teljes: Apáczai Csere János: Magyar encyclopaedia, az az Tudománytárkönyv... Kiad. és bev. Rájnis József. Győr 1803. – Apáczai Csere János: Magyar encyclopaedia. Kiadta és bevezette Bán Imre [Budapest 1959] – részleges és kritikai: Apáczai Csere János: Magyar enciklopédia. Kiadta: Molnár József. 1–2. kötet. Bp. 1959–1961. – Szemelvények: Waczulik Margit: A táguló világ magyarországi hírmondói. Bp. 1984, 439–443.

Bán Imre Apácai Csere Jánosról írott monográfiájában sokoldalúan foglalkozott a *Magyar encyclopaedia* keletkezési körülményeivel, forrásaival, tisztázta a korabeli szellemi mozgalmakhoz való viszonyát és értékelte nyelvi szempontból is (Bán: Apáczai 157–389). Az előszó szerint Apácai Csere eredetileg latin nyelven kívánta összefoglalni kora tudományosságát Hollandiában folytatott tanulmányai idején. Így keletkezett Leidenben 1649-ben az *Ars artium*, majd teológiai és keleti nyelvekben való tanulmányait követően Utrechtben 1652 körül a *Pasotropon* („mindent áttekintő") című latin nyelvű összeállítása. Ezek azonban nyomtatásban nem láttak napvilágot. 1652 őszén Csulai György erdélyi református püspök hazahívta Apácait. Minthogy csak 1653 őszén indult haza, késlekedése mentségeként belekezdett a *Magyar encyclopaedia* írásába, s az I–VIII. részt Utrechtben nyomdába is adta. A további IX–XI. rész már Erdélyben keletkezett 1653–1654-ben, s innen küldte ki kéziratban Utrechtbe az *Oratio de studio sapientiae* c. beszédének Gyulafehérvárott 1653 őszén kinyomtatott példányával együtt (**2463**). Bán Imre feltételezése szerint a kötetben közölt leveleket még Hollandiában rendezte sajtó alá (i.m. 180). Az elkészült nyomtatványban a szerző távolléte miatt igen sok a lapszámtévesztés és a sajtóhiba. A teljes kötet 1655-ben jelent meg, miként azt Szabó Károly az *Oratio* címlapján szereplő 1655. évszám alapján helyesen állapította meg, bár magát a nyomtatványt az 1653. évhez sorolta (RMK I 876).

Bán Imre szerint Apácai alapvető mintája és forrása enciklopédiájának összeállításában Johann Heinrich Alsted *Encyclopaedia septem tomis distincta* (Herborn 1630) című műve volt. Tankönyvének anyagát a kor legszínvonalasabb kézikönyveiből állította össze (René Descartes racionalista francia filozófus; a hugenotta Petrus Ramus antiarisztoteliánus eklektikus filozófus; Wilhelmus Adolphus Scribonius XVI. századi német orvos; Henricus Regius (= Le Roy) utrechti orvosprofesszor; Dudleius Fennerus, XVI. századi teológus; Guilelmus Amesius angol puritánus teológus műveiből). Az *Encyclopaedia* XII. fejezete a Retorika lett volna. Megírásához Andomarus Talaeus művét használta volna fel, miként ez az előszóból kiderült (*$_{11}$a). E fejezet azonban nem készült el. – Az *Encyclopaedia* páratlan jelentősége abban van, hogy szerzője elsőként tett kísérletet az addig nem létező magyar természettudományos szókincs megteremtésére.

Az *Encyclopaedia* II. és III. részében közreadott logikát az abban használt szakkifejezéseket La Ramée dialektikájával (Speyer 1596) Bartók István vetette össze (92, 347–348).

Bán Imre részletesen elemezte a kötet végén található, levélformában írt teológiai értekezéseket is (i.m. 144–153). Megállapította, hogy a két keltezés nélküli írás 1652 utolsó hónapjaiban keletkezett. Jan Leusden, utrechti orientalista professzorhoz intézett levelében Apácai

azokat az érveit foglalta írásba, amelyeket 1652 novemberében szóban vitatott meg vele. Leusden válasza 1657-ben jelent meg Utrechtben *Philologus Hebraeus* című vitagyűjteményében (317–318). A levelek másik két címzettje: Ludovicus Glandorpius és Abraham Gelder ifjú holland teológusok voltak.

Cf. **2463**, –

In 26 bibliothecis 50 expl. – Bratislava *Acad* – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref* – London *BL* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.
Editio facsimile

Kaposi Pál – Szántai Mátyás: Sylva Latinae linguae. Utrecht 1655. – Vide **2430**

2618

KOMÁROMI CSIPKÉS György: Hungaria illustrata, hoc est brevis sed methodica naturae et genii linguae Hungaricae explicatio, anungaros in discenda lingua ista facilitans, promovens et Hungaros efficiens, opera Georgi Csipkes Comarini... theolog(iae) doctoris et ejusdem facultatis in... schola Debrecina professoris. Ultrajecti MDCLV ex officina Joannis à Waesberge.

A^{12}–E^{12} = 124 [recte 120] pag. – 12° – Orn., init.

RMK III 1942 – Sztripszky I 2009/216 ← MKsz 1879: 23 – Dézsi: Suppl. 87

Magyar nyelvtan. – A címlevél után a szerző 1654. március 8-án kelt *Dedicatio*ja olvasható *Balthasari Latran de Kémer, ... principis Transylvaniae... tricesimatori Debrecinensi primario*. Ezt követi ugyancsak a szerzőnek Debrecenben 1653. október 16-án kelt *Praefatio*ja az olvasóhoz. A könyv fejezeteit *Index* foglalja össze. A főrész *Prolegomena de natura linguae Hungaricae in genere et literis* című bevezetése a magyar nyelv általános nyelvészeti, helyesírási és hangtani kérdéseivel foglalkozik. Úgy véli, hogy a magyar nyelv a héberrel mutat rokonságot. A magyar alaktant ezután három könyv mutatja be. Ezek címei: *De nomine – De verbis – De particulis*.

Teljes szövegkiadás: Toldy Ferenc: A régi magyar nyelvészek Erdősitől Tsétsiig. Corpus grammaticorum linguae Hungaricae veterum. Pest 1866, 331–402.

A *Hungaria illustrata* elemzését legújabban Szathmári István végezte el. Jelentőségét főként abban látta, hogy szerzőjét a nyelvi jelenségek szabályba foglalásakor nem a latin nyelvtanok megszokott szemlélete, hanem a magyar nyelv működése irányította (Régi magyar nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk. Budapest 1968, 271–300; ld. még: Márkus Mihály: Komáromi Csipkés György. Egyháztörténeti értekezés. Bp. Református Sajtóosztály 1990, 31–32).

Budapest *Nat* ① – Budapest *Paed* ① – Göttingen *Univ* ① – London *BL* ① – Wolfenbüttel ①

2619

[BALASSI Bálint – RIMAY János: Istenes énekek. Várad 1655 körül Szenci Kertész.]

?, [A⁶–R⁶] S⁶ + ? = ? + 216 + ? pag. – 12°

RMK I 1609 – Sztripszky I 1983/190 ← MKSz 1878: 272–273 – ItK 1991: 63–73

Vallásos versek, énekek gyűjteménye. – Balassi Bálint és Rimay János *Istenes énekeinek* ebből a kiadásából csupán a korrekturalevonat „S" füzetéből az egymással összefüggő első és utolsó levél alsó harmada maradt fenn. Az első levél rektóján és verzóján Rimay János Balassi-epicédiumának egy-egy részlete olvasható. E versnek a töredéken nem látható kezdősora: *Delos szigetéből a minap Diána*. A versből a 13–17. és a 19–21. versszakok maradtak fenn. Az „S" füzet utolsó levelének rektóján és verzóján Illésházy István *Forog a szerencse* kezdetű énekének két részlete: a 9–11. és a 13–15. versszakok láthatók.

A töredéket első ismertetője, Fraknói Vilmos 1646. évi váradi nyomtatványnak tartotta, mivel ebben az évben jelent meg a vele együtt előkerült *Comico-tragoedia* is (**2157**). A gazdakötetről pedig megjegyezte, hogy az „1650-iki váradi nyomtatvány" (MKsz 1878: 272–273). Dézsi Lajos Fraknói közlése alapján e töredéket a második, már rendezett váradi kiadásnak gondolta (Bibliographia: 27–30). Sztripszky Hiador elfogadta Fraknói 1646-ra szóló datálását (Sztripszky I 1983/190). Klaniczay Tibor viszont nem tartotta biztosnak az 1646. évi kinyomtatást, de szerinte „nagyon valószínű, hogy a töredék 1650 előtti" (MTA I OK 1957: 314). Ugyanakkor az első rendezett váradi kiadás megjelenését 1655 körülre tette (uo. 325).

Újabban Vadai István a töredék beható szövegelemzése és a későbbi rendezett kiadásokkal való összevetése alapján arra következtetett, hogy az egy rendezett váradi kiadásból származik (ItK 1991: 63–73). Megkísérelte rekonstruálni az egész kiadás tartalmát, beosztását és a versek sorrendjét is. Ő figyelt fel arra, hogy a töredék korrekturapéldány, amelyen világosan felismerhető javítások vannak. Megjelenését 1655 körülre tette. A *Comico-tragoedián* (**2157**) látható kézírásos feljegyzés szerint ugyanis mindkét töredék Georgius Becker *Orator extemporaneus* (Várad 1656, RMK II 866) című művének kötéstáblájából került elő, tehát Fraknói említett megjegyzésével szemben nem 1650., hanem 1656. évi nyomtatványból. V. Ecsedy Judit részletes tipográfiai vizsgálata megerősítette Vadai datálását (MKsz 1997: 201–205).

Tehát nagy valószínűséggel ez a kiadás volt az un. „negyedik váradi editio", amely a későbbi rendezett kiadások alapjául is szolgált. Közülük az 1677. évi kolozsvári kiadás megőrizte Szenci Kertész Ábrahám előszavát is (Sztripszky I 2091/298). Az 1676-ban Pozsonyban megjelent kiadás pedig címszövegében így utalt vissza az általa mintának vett nyomtatványra: „a' Váradi negyedik Editio-szerint... ki botsátott" (RMK I 1207). Ennek alapján Dézsi Lajos, majd őrá hivatkozva Sztripszky Hiador négy váradi kiadást tételezett fel. Véleményük szerint az első 1640 körül jelent meg Váradon (Dézsi: Bibliographia 14–15, 102 és Sztripszky I 1958a). Újabban Szabó Géza mutatott rá, hogy Szenci Kertész Ábrahámnak az első rendezett kiadáshoz írott, fentiekben említett előszavából (Sztripszky I 2091/298) A_2a) arra lehet következtetni, hogy a pozsonyi 1676. évi kiadás címszövege nem arra utal, hogy Váradon négy Balassi–Rimay kiadás jelent volna meg, hanem Szenci Kertész Ábrahám az általa ismert három korábbi, azaz az 1632. évi bártfai (**1519**), az 1640 körül kiadott lőcsei (**1933**) és saját 1652. évi

még rendezetlen (**2451**) kiadása után nevezi negyedik kiadásnak Balassi és Rimay énekeinek általa közzétett úgynevezett első rendezett kiadását. Szenci Kertész Ábrahám ugyanis a bécsi Ferenczffy-féle kiadást (**1599**) nem ismerte (Balassi Bálint és Rimay János Istenes énekei. A Kolozsvár 1701. évi kiadás hasonmásának kísérő tanulmánya. Bp. 1983, 26). Vadai István elfogadta Szabó Géza gondolatmenetét, s megerősítette azt a fentiekből következő véleményt, hogy nem négy, hanem csupán két váradi kiadás létezett, az 1652. évi rendezetlen (**2451**), és ez a csak töredékből ismert 1655 körüli rendezett (ItK 1991: 63–73). Ez utóbbit azonosnak kell tartani az 1676. évi pozsonyi kiadás címlapján említett *váradi negyedik editióval*. A „negyedik váradi kiadás" létét Szabó Károly mint datálatlan XVII. századi nyomtatványt feltételezte (RMK I 1609). Megjelenését Sztripszky Hiador 1652–1660 közé tette (I 2025a/1609). Dézsi Lajos ugyanezt harmadik, rendezett kiadásnak tartotta, és kinyomtatását Szenci Kertész Ábrahám váradi működési idejére, 1640 és 1660 közé helyezte (Bibliographia 28). Ld. még Stoll 102.

Cf. rendezetlen kiadások: **1519**!; **1933**, **2451**, →
rendezett kiadások: –, →

Budapest *Nat* ④

2620

MOLNÁR Gergely: Elementa grammaticae Latinae pro recta institutione juventutis scholasticae ex prolixioribus grammaticorum praeceptis in breve compendium contracta a Gregorio Molnar. Nunc noviter emissa, variis in locis emendata et versibus de verborum praeteritis et supinis, syllabarum quantitate, utilissimis item regulis de accurata pronuntiatione auctae. Varadini MDCLV apud Abrahamum Szenci.

A^8–K^8 = [80] fol. – 8° – Orn.

Latin nyelvtan. – Ez a kiadás bibliográfiailag korábban ismeretlen volt. Tartalma és beosztása teljes egészében megegyezik a csak töredékből ismert 1647. évi (**2182**) és a teljes példányban fennmaradt 1650. évi lőcsei kiadással (**2323**), csupán néhány kisebb, főleg helyesírási eltérés figyelhető meg. Ez az első olyan kiadás, amely címében is kiemeli a verses regulákat (vö. Bartók 52).

Cf. 628*; **887**; **1988**, **2182**, **2323**, –, →

Budapest *Nat* cop. – Csurgó ①

2621

[1] NEUBART Christoph theolog(us) és astronomus kalendarioma, mellyet irt Urunk születése után 1656 esztendöre, mely bissextilis,

es Magyar országra s Erdélyre nagy figyelmetességgel alkalmaztatott. – [2] (Prognosticalas, az az a csillagoknak forgásibol vött jövendöles Christus Urunk születése után 1656 esztendöre... Magyar s Erdély országokra és azoknac szomszéd tartományira intéztetett Neubart Christoph által.) Varadon [1655] Szenci Abraham.

A^8–C^8 [D^8 $E^{8?}$] = [40?] fol. – 16°

Sztripszky I 2012/219 ← MKsz 1880: 300 – MKsz 1912: 55

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. – Csak töredékes példányokban maradt fenn, amelyek együttesen a teljes naptárrészt, a prognosztikon elejét, a vásárjegyzék első felét és a krónika három levelét tartalmazzák. A naptárrész beosztása megegyezik az 1644-re szóló váradi kalendáriuméval (**2041**). A hónapversek januári kezdősora: *Orvoslani most jó.* Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon megmaradt fejezetei: *És elsőben a télről.* – *II. A tavaszról* – *III. A nyárról* – [...] – *Az eklipszisekről* – [...] Az ezt követő, cím nélküli fejezetben latin vers magyar fordítása is olvasható, kezdete: *Nincs oly üstökös csillagzás.* A kiadványból még megvan a vásárjegyzék egy része, ill. megvolt a sárospataki példányban még a krónikából két töredék levél.

A kötéstáblából előkerült töredékekről Ráth György (MKsz 1880: 300) és Harsányi István (MKsz 1912: 55) adott hírt.

Cf. **1862**!

Budapest *Acad* ④* – Budapest *Nat* ③* ④* – Budapest *Univ* ④* – Cluj-Napoca *Univ* ○
Olim: Sárospatak Ref. coll.

2622

SELYEI BALOGH István: Temetö kert, melyben egynéhány halotti alkalmatossággal-valo praedikatiok vadnak, mellyeket irt és praedikállott külön külön helyeken Selyei Balog Istvan, mostan Fejérváratt eggyik udvari praedikátor... Varadon MDCLV Szenci K[ertész] Abraham.

A^8–N^8 = [12] + 195 + [1^1 pag. – 8° – Orn.

RMK I 905

Református gyászbeszédek gyűjteménye. – A címlapon bibliai idézet, majd a szerző a *Dedicalas*ban az *Atya mindenható Úr Istennek...* írott ajánlás magyarázatát adja, majd *Az olvasóhoz* intéz keltezés nélküli ajánlást önéletrajzi elemekkel. A kötet Selyei Balogh István 25, cím nélküli halotti prédikációját tartalmazza, amelyeket különböző temetéseken mondott el. Az egyes beszédek felépítése: a bibliai *Textus*, a *Tudomány*, a tanítás *oka, haszna*. A személyes vonatkozások már hiányoznak, így a gyűjtemény valójában halotti beszédmintákat ad. A 29. lapon olvasható epigramma incipitmutatóra utaló kezdőszavai: *Harcai, sok hadai.* Az utolsó prédikáció után a szerző *Útitárs* című könyvének (vö. RMK I 928) megjelenését ígéri, *ha az*

Úr kedvessé teszi e kis munkácskát az olvasók előtt. A kiadványt a *Mutató táblája e könyvben lévő prédikációknak* zárja.

Selyei Balogh István a debreceni református kollégiumban végezte tanulmányait, majd 1639-ben a franekeri egyetemen. Hazatérése után huszti lelkész, esperes, 1652-től II. Rákóczi György udvari papja; a lengyelországi hadjárat alatt tatár fogságba esett. A fejedelem halála után ismét Huszton lelkészkedett, ott is halt meg 1668-ban. Életrajzát Herepei János írta meg (Adattár II 187–193).

A gyászbeszédekben olvasható retorikai jellegű megjegyzésekről ld. Kecskeméti 122; Bán: Apácai 321; ItK 1989: 232, Lukácsy Sándor; Kortárs 1992 11: 89–90, Lukácsy Sándor.

A *Temetőkert*nek ugyanebből az évből még egy másik, lényegében azonos szövegű váradi kiadása ismeretes (**2623**).

Cf. –, **2623**

In 20 bibliothecis 39 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – Wien *Nat* – etc.

2623

SELYEI BALOGH István: Temetö kert, melyben egynehány halotti alkolmatossággal-valo praedikatiok vadnak, mellyeket irt és praedikállott külön külön helyeken Selyei Balog Istvan, mostan Fejérvárat eggyik udvari praedikátor... Varadon MDCLV Szenci K[ertész] Abraham.

A^8–O^8 P^2 = [12] + 112 [recte 212] + [3] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 906

Református gyászbeszédek gyűjteménye. – Szövege megegyezik a *Temetőkert* másik, 1655-ös váradi kiadásával (**2622**), mindössze a mutató táblában van eltérés: itt a bibliai textusok egy részét hosszabban közlik. A kötet szedése végig eltér a másik kiadástól, kiállítása annál igényesebb: újonnan beszerzett betűtípusokkal, jobb papírra nyomtatták. A nyomdai felszerelés és a felhasznált papírok ismeretében egyik kiadvány 1655-ös megjelentetését sem lehet megkérdőjelezni. Feltehető, hogy a kezdetben alacsonyra megállapított példányszám miatt kellett – még ugyanabban az évben – újra kinyomtatni a könyvet.

Cf. **2622**, –

In 20 bibliothecis 26 expl. – Budapest *Acad, Nat, Univ* – Cluj-Napoca *Acad, Univ* – Debrecen *Ref, Univ* – Sárospatak *Ref* – Szeged *Univ* – Târgu Mureş – etc.

2624

[4] [AZ SZ(ENT) DAVID profetának ékes rytmusu soltarival] – [2] [es a soltárokbol szereztetett DITSERETEKKEL] – [1] [s egyéb ISTENES ENEKEKKEL és HYMNUSOKKAL tellyes könyv] – [3] [mellyeket most újjobban egynehány HALOTT ENEKEKKEL meg-bövitvén ki-bocsátot] (Váradon 1655 Szenci Abrahám)

A^{12}–D^{12}, A^{12}–Q^{12}, A^{12}–I^{12} K^6 = [12] + 84 + 372 + [12] + 223 + [5] pag. – 12° – 1 ins., orn.

RMK I 898 – Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1963: 105 – Nagler 322

Protestáns egyházi és temetési énekeskönyv és a Zsoltárok könyvének verses fordítása. – Az énekeskönyv egyetlen ma ismert példányának címlapja hiányzik, ezért a fenti címleírás az 1651. évi váradi kiadás alapján készült (**2406**), mivel feltehető, hogy a többi váradi kiadáshoz hasonlóan a címlapszövegéből következő beosztás és a kiadvány tényleges szerkezete némileg eltértek egymástól. Az A_2 lapon kezdődik a nyomdász Szenci Kertész Ábrahám Váradi Pál kassai tanácsoshoz címzett ajánlása 1654. április 4. keltezéssel (vö. **2254**). Ettől eltekintve az énekeskönyv soronkénti újraszedése az 1651. évi kiadásnak (**2406**). Az énekeskönyvtől függetlenül maradt fenn a zsoltároskönyv ma ismert egyetlen példánya. Szenci Molnár Albert: *Szent Dávid királynak és prófétának zsoltári, a franciai nóták szerént magyar versekre forditattak Molnár Albert által. Váradon MDCLV Szenczi Abraham.* A címlapot a nyomdász *Non solus* feliratú jelvénye díszíti. A kötet ugyancsak soronkénti újraszedése az 1651. évi kiadás zsoltároskönyvet tartalmazó részének.

Az énekek kezdőszavainak felsorolását lásd az 1648. évi kiadásnál (**2254**), a zsoltárokét az 1645. évi amszterdaminál (**2091(2)**), a lapszámokat az incipitmutatóban.

Szabó Károly e kiadványból csupán az énekeskönyvnek ma a kolozsvári akadémiai könyvtárban őrzött példányát ismerte, s azt az előszó keltezése alapján 1654. évi nyomtatványnak tartotta. A zsoltároskönyvet először Dankanits Ádám (Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények 1963: 105), majd Doina Nagler írta le a szebeni Brukenthal Múzeumból (322).

Mivel az egymástól függetlenül fennmaradt mindkét munka az 1651. évi kiadás (**2406**) újraszedése, megalapozottan feltételezhető, hogy ezúttal is egyetlen kiadványként láttak napvilágot. A kinyomtatás évének a zsoltárok impresszumában szereplő 1655 tekinthető, mivel ez a rész készült el utoljára.

Az ajánlás keltezéséből a főcímlap impresszumára nem lehet határozottan következtetni, mivel ugyanez az ajánlás a korábbi kiadásokban is megtalálható 1642-es évszámmal is ugyancsak április 4-i keltezéssel (vö. **2254**). Nem zárható ki, hogy az összefoglaló címlapon az 1654-es impresszum állt, és csak a zsoltárok nyomtatása húzódott át 1655-re. Elképzelhető továbbá az is, hogy mind 1654-ben mind 1655-ben megjelent a teljes énekeskönyv.

Cf. (1): **1628(3)***; **1643**, **1981**, **2163(1)**, **2254(1)**, **2406(1)**, **2532(1)**, **2564(1)**, –, →
(2): **1628(1)***!; **1981**, **2163(2)**, **2254(2)**, **2406(2)**, **2532(2)**, **2564(2)**, –, →
(3): **832***; **886(2)***!; **1816(2)**, **1940(2)**, **2254(3)**, **2406(3)**, **2532(3)**, **2565**, –, →
(4): **962(1)***!; **1947(1)**, **1981**, **2045**, **2091(2)**, **2163(3)**, **2254(4)**, **2305**, **2363(1)**, **2406(4)**, **2424**, **2564(3)**, –, →

Budapest *Acad* cop. (Cluj-Napoca) – Budapest *Nat* cop. (Sibiu) – Cluj *Acad* ③ (csak az énekeskönyv) – Sibiu *Mus* ④ (csak a zsoltár)

Norma vitae heptachordis. S. l. 1655. – Vide **2579**

2625

⟨Sennyey István: De festivitatibus et vita beatae Mariae Virginis conciones 13 ... rmi D. Stephani Sennyei, Hung. S. l. 1652–1658. s. nom. typ.⟩

Egykorú adat alapján feltételezhető. – Katolikus prédikációk magyar nyelven.

E nyomtatvány címét a pannonhalmi főapátság 1658-ban összeírt könyvtárjegyzéke több helyen is megőrizte (Bp. 1902, 353. sz., 11. és 21, Récsey Viktor). E szerint 13 magyar nyelvű prédikációt tartalmazott Mária életéről és ünnepeiről.

A kiadvány létezését valószínűsíti, hogy Sennyey István (?–1687) életrajzírói feljegyezték, hogy 1652-től mint esztergomi kanonok több évig székesegyházi hitszónok volt (Kollányi Ferenc: Esztergomi kanonokok. Esztergom 1900, 267). Eszerint 1652 és a fent idézett kézírásos katalógus lezárásának dátuma, 1658 között jelenhettek meg beszédei. 1659-től veszprémi püspökként működött. 1669-ből ismeretes magyar nyelvű gyászbeszéde, amelyet Bécsben adtak ki (RMK I 1080). A pannonhalmi katalógus a beszédek megjelenési helyére vonatkozóan semmi eligazítást nem ad, így csupán az feltételezhető, hogy azokat vagy Bécsben, vagy Nagyszombatban nyomtatták ki.

De sacramento poenitentiae. Congr. Tyrn. Impress. Posonij. S. a. – Vide **2282**

Üres számok (numeri vavautes)

1903, 2321, 2427, 2428, 2602, 2603, Appendix 172

Betűs számok

1708A, 1882A, 2018A, 2145A, 2187A, 2342A, 2343A, 2371A, 2406A, 2421A, 2436A, 2457A, 2457B, 2508A, 2565A, 2606A, 2606B, Appendix 200A

APPENDIX

Szabó Károly a Régi Magyar Könyvtár I–II. kötetében (1879–1885) és később különböző helyen mások is több téves adatot közöltek állítólag Magyarországon megjelent nyomtatványokról. Ha a tévedés a kötet keretébe tartozó nyomtatványokhoz fűződik, eloszlatása ott olvasható, egyébként pedig a következő függelékben. A függelék tételeire a főrész megfelelő helyein utalás található.

Appendix 156

Wegelin, M. Josua: Hand- Land- und -Stand-Büchlein auff alle Zeit, Morgens vnd Abends... (Preszburg 1636).

Külföldi nyomtatvány.

Josua Wegelin augsburgi származású, pozsonyi, evangélikus lelkésznek német nyelvű imádságoskönyvét terjedelmes ajánlásának *(Dedication oder Vorrede)* datálása, *Datum Preszburg, am 25. Tag Junii 1636. Jahrs* nyomán Szinnyei József (XIV 1458–1459) pozsonyi nyomtatványként írta le, bár nyomdahelyet a mű nem közöl. A betűtípusok és nyomdai díszek vizsgálata azonban a pozsonyi nyomtatást kizárja (OSzKÉvk 1994–1998: 347–357, V. Ecsedy Judit). Ezt a kiadványt Ján Caplovič bibliográfiája már nem is említette.

Wegelint 1635. szeptember 17-én hívták meg Augsburgból Pozsonyba vezető lelkésznek, és ezt a tisztét 1640. szeptember 14-én bekövetkezett haláláig viselte. Az említett ajánlásból azonban az is megtudható, hogy Pozsonyba jövetele előtt egy évvel adta ki Augsburgban első imádságoskönyvét Betbüchlein címen. Feltételezhető, hogy e mű is Németországban készült.

Appendix 157

Trajan, Adam: Exilium. Trenchinii circa 1636.

Külföldi nyomtatvány.

Adam Trajan cseh exuláns bibliográfiailag ismeretlen művéről Boris Bálent tudósított (Kniha 1982: 146–147). Eszerint az ő „Exilium" című, hely és év feltüntetése nélkül megjelent művét is őrizte a Cseh Nemzeti Múzeum könyvtára. Ma már a példány nem található meg e

gyűjteményben, így Bálent az ismert irodalomtörténész, Karel Hrdina kéziratos feljegyzéseiben fennmaradt leírását vette át. A 40 lap terjedelmű nyomtatvány 461 disztichont tartalmazott, ezek közül a szerző többet is Körmöcbányának, Selmecbányának (négy-négy disztichon) és Pápának ajánlott. Trajan gyermekeinek epitáfiumát is közölte a nyomtatvány: utolsóként Eliska lányáét, aki 1635. október 1-jén halt meg. Az egész kiadványt a szerző 1622-es évszámmal V. Frigyes választott cseh királynak ajánlotta. Bálent a leírás alapján az „Exilium"-ot 1636 körüli trencséni kiadványnak feltételezte, hasonlóan Trajan más műveihez, amelyek 1640 körül valóban Magyarországon jelentek meg (1809, 1810, 1838, 1839,).

Az adatok pontosságát példány, ill. a kéziratos feljegyzés hiányában nincs mód ellenőrizni. A szerző egészen bizonyosan 1642-ben tartózkodott Magyarországon. A mű 1636 körüli magyarországi megjelentetésének azonban az ajánlás ellene mond, nagyon valószínűtlen ugyanis, hogy a Habsburgok ellenfeléhez, a Prágából elűzött V. Frigyes pfalzi választófejedelemhez és cseh királyhoz intézett ajánlással bármilyen mű megjelenhetett volna Magyarországon.

Appendix 158

Balassi Bálint és Rimay János istenes énekei. Bártfa 1635–1640 Klösz.

1660 körül megjelent nyomtatvány.

Balassi és Rimay *Istenes énekei*nek e nyomtatási év nélkül közreadott Marosvásárhelyt őrzött, elején-végén csonka példányát Szabó Károly évszám nélküli XVII. századi nyomtatványként írta le, és feltételezte, hogy a „XVII. század negyedik vagy ötödik tizedében" jelent meg (RMK I 1573–1574). Dézsi Lajos a megjelenési évet 1635 és 1640 közé tette (Bibliographia 7). Adatát átvette Sztripszky Hiador (I 1957a), majd Klaniczay Tibor (MTA I OK 1957: 325) és Ján Čaplovič (174). A nyomtatvány betűtípusainak és azok állapotának V. Ecsedy Judit által végzett vizsgálata alapján kiderült, hogy e kiadvány 1660 körül jelent meg Bártfán, Jakob Klöss műhelyében (MKsz 1997:201–205).

Appendix 159

Berger, Elias: Symbolum sacrvm et avgvstvm decem reginarum Hungariae... Mariae imperatricis Romanae reginae Hungariae et Bohemiae... coronationi dicatum consecratumque avthore Elia Perger. ... Anno Domini MDCXXXVII.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly Elias Berger e nyomtatási hely nélkül megjelent munkáját pozsonyi kiadványnak tartotta, és ezért felvette a magyarországi nyomtatványok közé (RMK II 515). Később belekerült az RMK III-ba is, mint bécsi nyomtatvány (RMK III 1518). Ján Čaplovič a betűtípusok alapján kizárta a pozsonyi nyomtatványok közül (LXVIII). Holl Béla megállapította, hogy a kiadvány Ferenczffy Lőrinc bécsi nyomdájában készült (Holl: Ferenczffy 202, 28. sz.) Kluch János e könyv megjelenési évét tévesen MDCXXXVIII-nak tüntette fel közleményében (MKsz 1900: 89).

Appendix 160

Articuli dominorum... statuum et ordinum regni Hungariae... in generali eorum conventu ad festum sancti Matthaei evangelistae anno Domini millesimo sexcentesimo tricesimo septimo indicto, Posoniique celebrato conclusi. Posonii 1638.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt a nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1536). Horváth Ignácz azonban az országgyűlés helye után ítélve tévesen pozsonyi nyomtatványnak tekintette (MKsz 1896: 73 → Sztripszky II 2529/77). Tipográfiai kiállítása alapján azonban Fazakas József megállapította, hogy Ferenczffy Lőrinc bécsi műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–1966: 164 – Čaplovič LXIX – Holl: Ferenczffy 203). Vö. **Appendix 54, Appendix 76, Appendix 190, Appendix 196, Appendix 215.**

Appendix 161

Wir Ferdinand der Dritte... dem einquartierten Kriegsvolck... Verpfleg und Unterhaltungs Ordinantz. Pressburg 1638.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt az egyleveles nyíltparancsot keltezése alapján „Geben in unserer königl. Stadt. Pressburg den zway und zwaintzigisten Januarii im Sechsszehen hundert acht und dreyssigisten" pozsonyi nyomtatványnak tartotta (RMK II 531, Čaplovič 321). V. Ecsedy Judit azonban a nyomdahelyet nem közlő kiadvány tipográfiai kiállítása alapján megállapította, hogy az nem a szerény készletű pozsonyi, hanem egy közelebbről nem azonosítható, jól felszerelt, külföldi műhely terméke (OSzKÉvk 1994–1998, 347–357, V. Ecsedy Judit).

Appendix 162

Pelargus, Wenceslaus: Perquam vetustissimae et in Orbe Czechico omnium primae... liberorum baronum a Lippa prosapiae genealogia ex... Vencesilao Hagecio de Liboczan prognata et heroico carminis genere tenui filo et stilo a Wencesilao Pelargo Lydomerziceno Bohemo delineata. Trenchinij 1638.

Külföldi nyomtatvány.

Ján Čaplovič e nyomtatási hely feltüntetése nélkül kiadott munkát trencséni kiadványnak tartotta (1709a). Állítását a betűtípusokon kívül arra alapozta, hogy a könyvhöz *Josephus Heliades, vicinus Trenchiniensis* írt üdvözlőverset. Pedig a szerző előszava *Vratislaviae Silesiorum die... 28. Septem. ... 1638* kelt. A kötetben használt betűtípusok azonban azt bizonyítják, hogy e nyomtatvány nem Trencsénben, nem is Magyarországon, hanem Boroszlóban, a Bauman-nyomdában készült (V. Ecsedy Judit megállapítása; vö. RMK III 7596).

Appendix 163

(Alsted, Johann Heinrich:) Rudimenta linguae Latinae in usum scholae Albensis. S. l. ante 1640.

1670 után megjelent nyomtatvány.

Alsted nyelvtanának e könyvtáblából kiáztatott, latin–magyar nyelvű töredékét Fraknói Vilmos 1640 előtt megjelent nyomtatványként írta le (MKsz 1878: 271, 26. sz.). A betűtípusok tanúsága szerint azonban 1670 után jelent meg Kolozsvárott, Veresegyházi Szentyel Mihály betűivel (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Appendix 164

Paraclisul precistei. Bălgrad 1639.

Külföldi nyomtatvány.

A *Paracliseul precistei* című román nyelvű imádságoskönyv egyetlen csonka, címlap nélküli példánya, amelynek második része a *Gromovnic* óegyházi szláv nyelvű népszerű jóslásokat és tudnivalókat tartalmaz (BRV IV 17), Todoreszku Gyula gyűjteményével került az Országos Széchényi Könyvtárba. A nyomtatványt a román szakirodalom nagyobb része Dobre pap gyulafehérvári kiadványának tartotta (Drăganu, Nicolai: Anuarul Institutului Istorie Nationale 1921–22, 168–170; Meteş, Stefan: Mănăstirile românesti din Transilvania şi Ungaria. Sibiu 1936, 388 és Lupaş, Ioan: Istoria bisericească a românilor ardeleni. Nagyszeben – Sibiu 1918, 62–63 és e mű második kiadása Cluj 1995, 71). Stefan Paşca pedig a preszákai nyomtatás mellett foglalt állást (Celmai vechi ceaslov românesc. Bucureşti 1939, 20). E közlések nyomán vette föl Juhász István a *Paraclisul precisteit* – bár a cím és lelőhely megnevezése nélkül – a gyulafehérvári cirillbetűs nyomtatványok sorába (A reformáció az erdélyi románok között. Kolozsvár 1941, 206), majd követte őt ebben Herepei János is (Adattár I 525).

A gyulafehérvári kiadásra vonatkozó nézetét később Drăganu is helyesbítette és e kiadványt 1639. évi govorai nyomtatványként határozta meg (Historie de la littérature roumaine de Transylvanie. Bucuresti 1938, 43). Ezt az álláspontot fogadta el Dan Simonescu is (BRV IV 17). Ezt igazolták V. Ecsedy Judit kutatásai, amely szerint a fennmaradt csonka példány tipográfiai jellemzői valóban semmi azonosságot nem mutatnak sem Dobre, sem a későbbi gyulafehérvári nyomda cirillbetűs nyomtatványaival (MKsz 1993: 149). A *Paraclisul* és *Gromovnic* nyomtatási helyével kapcsolatos állásfoglalásokat Eva Mârza összegezte. Megállapításai szerint a második rész óegyházi szláv nyelvű szövege is inkább a havasalföldi govorai nyomtatást valószínűsíti, minthogy ez a nyelvhasználat Rákóczi György fejedelem kulturális és vallási programjával kevésbé lett volna összeegyeztethető (Tipografia de la Alba Iulia 1577–1702. Sibiu 1998, 26–27).

Appendix 165

Rákóczi Györgynek a maga fiához való oktató intése. Ford. Kis Imre. Gyulafehérvár 1640.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK I 702) nem látott példányt e műből, csupán Sándor István (Könyvesház 30) adata alapján említette azt. Leírása megjegyzésében e „könyvecske" eredeti latin kiadásának I. Rákóczi György fejedelem 1638-ban Gyulafehérvárott idősebb fiához, Györgyhöz intézett fejedelmi parainaesisét tartotta (**1722**). Nyilvánvaló elírásból azonban e nyomtatvány keltezéseként annak a két évvel később, 1640-ben napvilágot látott *Instruction*ak a dátumát adta meg, amelyet I. Rákóczi György fejedelem kisebbik fiának, Zsigmondnak írt (**1827**).

A XVII. században csupán Kiss Imre (1631–1683) jezsuita áldozópap írói tevékenysége ismeretes. Ő a fiatal I. Rákóczi Ferenc nevelője és a Rákóczi család gyóntatója volt. Művei az 1660-as – 70-es években jelentek meg Kassán, Lőcsén és Nagyszombatban (vö. RMK I 1057, RMK I 1217, RMK I 1251, RMK I 1269). Kizárható, hogy 1640-ben mindössze kilencévesen a református Gyulafehérvárott jelent volna meg az ő fenti fordítása.

Appendix 166

Silvestru Transilvanul: Psaltirea. Bălgrad 1640.

Tévesen feltételezett nyomtatvány.

Szinnyei József említi ezt a művet a fenti formában (XII 1018), forrására közvetlenül azonban nem utal. E kiadást más bibliográfiák nem ismerik. Ezért Szinnyei adata ebben a formájában további bizonyítékok nélkül nem fogadható el. Feltételezhető, hogy az 1637. vagy 1638. évi govorai zsoltárkiadások (vö. BRV I 36 és BRV I 37) egyikéről lehet szó.

Appendix 167

Szenci Molnár Albert: Lexicon Latino-Graeco-Hungaricum. Hanau 1640.

Tévesen feltételezett kiadás.

Gerhard Engelmann említi Johannes Honter als Geograph című művében (Köln – Wien 1982, 84, 90) Szenci Molnár *Lexicon*jának ezt a kiadását, amelyben szerinte az 1611. évi hanaui kiadáshoz hasonlóan (**1012**) Joannes Honter *Cosmographiá*jának IV. része is megjelent. Adata azonban téves, mivel 1640-ből nem ismeretes Molnár *Lexicon*jának újabb, hanaui kiadása. Honternek Engelmann által idézett műve sem a Heidelbergben 1621-ben (**1239**), sem az annak alapján 1645-ben készült és Frankfurtban megjelentetett *Lexicon*ban (**2099**) nincsen benne. Engelmann adatának alapja rossz olvasat vagy elírás lehet. Az egyetlen ismert hanaui kiadás évszámát MDCXI helyett olvashatta tévesen MDCXL-nek.

Appendix 168

Hunyadi Ferenc: Historia az reghi es hires neves Troia varossanak, tiz esztendeig valo meg szallasarol es rettenetes veszedelmeröl. Lőcse 1640 körül, Brewer.

1630 körüli nyomtatvány.

Az Egyetemi Könyvtár kötéstáblából kiáztatott töredékét (jelzete: RMK I 43a), mely az ismert kiadásokkal nem azonos, Ján Čaplovič 1640 körüli lőcsei nyomtatványnak tartotta (859a). A Régi Magyarországi Nyomtatványok második kötetéből ezért kimaradt. A nyomtatvány azonban a betűtípusok tanúsága szerint nem Lőcsén, hanem Bártfán jelent meg 1630 táján (MKsz 1999: 220–221, Pavercsik Ilona).

Appendix 169

{Wegelin, Josua:} Domvs Domini renovata, ssae Trinitati dedicata et evangelicorum more inaugurata Posonii Hvngarorum! Das Preßburgische Gottes-Hauss der Evangelischen Teutschen Kirchen vnd Gemein daselbst... vnd... der Evangelischen Weise nach bezogen vor dem Heiligen Weihnacht Fest, als man zehlete nach den ersten Weihnacht Tagen Tausent Sechshundert acht vnd dreyssig Jahr. {Leutschau} 1640.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 558) és Ján Čaplovič (858) ezt a nyomtatási hely feltüntetése nélkül megjelent kiadványt a lőcsei nyomtatványok közé sorolta, és Johann Samuel Kleint követve (Nachrichten II 522) az akkori pozsonyi evangélikus lelkész, Josua Wegelin munkájának tartotta. A betűtípusok tanúsága szerint azonban ez a könyv nem Lőcsén készült (Pavercsik Ilona közlése), sőt V. Ecsedy Judit az igényes és színvonalas nyomdai anyag alapján megállapította, hogy nem is Magyarországon, hanem külföldön jelent meg ugyanabban a nyomdában, mint **Appendix 170** és **Appendix 175** (Vö. RMK III 7603) (OSzKÉvk 1994–1998: 347–357, V. Ecsedy Judit).

Appendix 170

Wegelin, Josua: Sermo dedicationis. An vnd Einzugs-Predigt in dem ernewerten Hause Gottes der Evangelischen Kirchen zu Preßburg. Gehalten von m. Josua Wegelin, derselben Kirchen damals Pfarrern, wie auch deren und der benachbarten Kirchen Seniorn. {Leutschau} MDCXL.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 557) és Ján Čaplovič (859) ezt a nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt a lőcsei nyomtatványok közé sorolta. A betűtípusok tanúsága szerint azonban ez a könyv nem Lőcsén készült (Pavercsik Ilona közlése). V. Ecsedy Judit megállapította, hogy nem is Magyarországon, hanem külföldön jelent meg ugyanabban a nyomdában, mint **Appendix 169** és **Appendix 175** (vö. RMK III 7604) (OSzKÉvk 1994–1998: 347–357, V. Ecsedy Judit).

Appendix 171

Speculum passionis domini. Posonii 1640.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

E kiadvány megjelenését Ján Čaplovič feltételezte (337) Katona Istvánra hivatkozva, aki így ír: „Sigrai Franciscus, Christo patienti devotissimus, idiomate patrio scripsit ac in lucem emisit Speculum passionis domini Posonii 1640." (Historia critica regum Hungariae, stirpis Austriacae. XXXII. Budae 1794, 914). Sigray Ferenc 1675-ben valóban közzétett Pozsonyban egy *Speculum passionis Domini nostri Jesu Christi* című munkát (RMK II 1375). Mivel ennek címlapján a *per nobilem Franciscum Sigray... reimpressum* megjegyzés olvasható, Čaplovič úgy vélte, hogy 1640-ben ennek első kiadása látott napvilágot. Megjegyezte azonban, hogy e műnek Katona híradásával szemben Sigray nem szerzője, csupán kiadója volt, s hogy az nem „idiomate patrio" íródott, hanem latin nyelvű. Az 1675-ös kiadás előszavában azonban Sigray világosan megírja, hogy egy, két évszázaddal korábban Nürnbergben írt művet ad ki: „duobus enim quasi ab hinc... saeculis pii clientes Mariani, et passionis Christi zelosi cultores, viri insignes et docti, hocce Dominicae Passionis Speculum in unum Norinbergam ex diversis authoribus comportavere..." Ennek alapján a *reimpressum* szóból nem lehet 1640. évi pozsonyi kiadásra következtetni.

Appendix 172

Vacat!

Appendix 173

Kecskeméti Miklós: Angyalok éneke, az az az igaz meg nem szeplösitett vallásnak öröme a keresztyén ember szivében, mellyet irtt a Szent Irásnak mondásaiból nagy szorgalommal Kecskeméthi Miklós N. V. T. Nyomtatt. Nagy Váradon buzgó lelkek költségén. 1640.

Koholt kiadás.

Szabó Károly e művet Kemény József *Lexicon eruditorum Hungariae* című, egykor az Erdélyi Múzeumban őrzött kézirata alapján vette fel bibliográfiájába (RMK I 707). Kemény állítólag a nagyenyedi Református Kollégium Könyvtárának példányát írta le, amely 1849-ben elpusztult. Herepei János is kételkedés nélkül elfogadta Kemény József adatát (Adattár II 41–43), pedig annak hitelessége – számos más történelmi és irodalomtörténeti hamisításához hasonlóan (MKsz 1993: 192–197, Mályusz Elemér, 197–205, Borsa Gedeon) több ponton is vitatható. Szokatlan például a címben a *Nagy Várad* megjelölés. A korban ugyanis majdnem kizárólag a Várad alakot használták. Szenci Kertész Ábrahám is mindig Váradot jelölte meg könyvei nyomtatási helyeként. Erősen kétséges az is, hogy a puritán szellemű Kecskeméti Miklós *Angyalok éneké*nek nevezte volna művét, sőt a címben szereplő „nagy szorgalommal" kifejezés is a XIX. század stílusára vall.

Appendix 174

(Alsted, Johann Heinrich:) Rudimenta linguae Latinae in usum scholae Albensis. S. l. ante 1640.

1669 után megjelent nyomtatvány.

Alsted nyelvtanának e kötéstáblából kiáztatott, latin–magyar nyelvű töredékét Fraknói Vilmos 1640 előtt megjelent nyomtatványként írta le (MKsz 1878: 271, 25. sz.). A betűtípusok tanúsága szerint azonban 1669 után jelent meg Kolozsvárott Veresegyházi Szentyel Mihály vagy Némethi Mihály betűivel (V. Ecsedy Judit megállapítása).

Appendix 175

Eslinger, Jacobus: Vita et mors viri... dn. m. Josuae Wegelini, ecclesiae Posoniensis inferioris Hungariae pastoris, ... senioris et scholarchae... brevi oratione descripta et publice in gymnasio Posoniensi recitata a Jacobo Eslingero... MDCXXXX. Nunc vero typis exscribebatur anno MDCXXXXI.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 577) ezt a hely nélkül megjelent nyomtatványt a lőcsei kiadványok közé sorolta. Jan Čaplovič azonban a betűtípusok alapján megállapította, hogy külföldön készült (CXXIV). Véleményét V. Ecsedy Judit megerősítette. Szerinte ugyanannak a nyomdának terméke, mint Josua Wegelin: *Sermo dedicationis* (**Appendix 170**) és *Domus Domini renovata* című műve (**Appendix 169**) (vö. RMK III 7608 – OSzKÉvk 1994–1998: 347–357, V. Ecsedy Judit).

Appendix 176

Scalinioli, Andreas: Missionarius apostolicus. Leutschoviae 1641.

Külföldi nyomtatvány.

E kiadvány adatát Szinnyei József (XII 297, vö. Čaplovič 870) A magyarországi minorita rend névtárából vette át (Arad 1883, 148). Szerzője azonos azzal az Andrea Scalinioli de Castella olasz minorita szerzetessel (1594 körül–1663), aki 1641 és 1644 között tartózkodott Magyarországon a Hitterjesztés Szent Kongregációja elnevezésű misszió praefectusaként, s egyben a magyarországi minorita provincia tartományfőnöke is volt. Ekkor írta *Missionarius apostolicus* című kézikönyvét, azonban azt nem Magyarországon, hanem Bolognában jelentette meg 1644-ben (Relationes missionariorum de Hungaria et Transylvania (1627–1707). Edidit István György Tóth. Roma–Bp. 1994, 67).

Appendix 177

Hajnal Mátyás: Jésus szent szíve képekkel, énekekkel s imádságokkal. Bécs 1644.

Tévesen feltételezett kiadás.

E nyomtatvány leírásában Szabó Károly (RMK I 756) minden megjegyzés nélkül követte Sándor Istvánt (Könyvesház 32), példányt azonban nem látott, és ilyen azóta sem került elő. A körülmények ismeretében biztosan állítható, hogy ilyen kiadás nem is létezett. Hajnal Mátyás elmélkedő könyvecskéje először Bécsben 1629-ben Rickhes nyomdájában (**1422**), má-

sodszor 1642-ben Pozsonyban a jezsuiták nyomdájában (**1952**) jelent meg. Nehezen képzelhető el, hogy a magyar jezsuiták egy rendtársuk két évvel korábban megjelent művét idegen nyomdában és nem saját pozsonyi műhelyükben adták volna ki. Holl Béla feltételezte, hogy Sándor István a második kiadásnak a budapesti Egyetemi Könyvtárban már a múlt század elején megvolt címlap nélküli példányát láthatta. Bibliográfiájában ugyanis nem említette sem az 1629-i, sem pedig az 1642-i kiadást. A címlap nélküli példány megjelenési évszámát Hajnal halála évére, 1644-re tette (vö. RMKT XVII/7 482, Holl Béla).

Appendix 178

Kalendárium. Krakkó 1645.

Külföldi, nem magyar nyelvű nyomtatvány.

Szilágyi Sándor közölte a „Magyar Királyi Országos Levéltár" iratai közül I. Rákóczi György fejedelem Szalai Pál, makovicai provizornak címzett, 1645. január 7-i, ónodi keltezésű utalványát (MKsz 1884: 56, vö. Appendix 204). Eszerint „Az Krakkai astronomus és medicinae Doctor Damianus Pajeczky dedicálván nevünkre ez új esztendőre való kalendariomot, mi is in renumerationem rendeltünk száz tallért hüséged által adatni néki..." Az utalvány Szilágyi szerint kétségtelenné teszi, hogy Pajęcki 1645-re naptárt adott ki, és azt Rákóczinak ajánlotta (vö. Monok István: A Rákóczi család könyvtárai 1588–1660. Szeged 1996, 53). Estreicherre hivatkozott, aki ebből az évből nem, de 1651-ből ismerte a szerző Krakkóban kiadott naptárát „Kalendarz z praktyką na rok Panski 1651." címmel (Estreicher 24: 21). Szilágyi szerint ugyanez a mű Magyarország, Cseh- és Morvaország számára is kiadatott a következő külön címmel: „Szczególnie dla tych, prowincyi jak Węgierska ziemia, cseska, morawski (Különösen Magyar-, Cseh- és Morvaország számára). Pajęckinek 1645-re szóló kalendáriuma is hasonló címmel jelenhetett meg. Szilágyi feltételezését Sztripszky Hiador is átvette (I 1973/180) azzal a kiegészítéssel, hogy a kiadványt magyar nyelvűnek tartotta.

Estreicher pontosabb bibliográfiai leírásából azonban egyértelmű, hogy az 1651-es krakkói lengyel nyelvű kalendárium címe tartalmazta a „Węgierska ziemia" megjelölést, tehát nem valószínű, hogy ugyanott Magyarország részére önálló naptárkiadás készült. Pajęcki 1645. évre szóló kalendáriumának krakkói kinyomtatása azonban példány hiányában is feltételezhető, mivel a szerzőtől az 1644. évre szóló lengyel nyelvű naptár prognosztikon részének töredéke is fennmaradt, krakkói 1643-as ajánlással (Estreicher 24: 21). Ennek alapján Pajęcki 1645. évre szóló kalendáriuma is lengyel és nem magyar nyelvű lehetett. A krakkói asztronómus művének magyarországi kiadásáról aligha lehetett szó, hiszen Bártfán, Lőcsén, Trencsénben ekkor David Frölich naptárai jelentek meg. A Rákóczinak szóló dedikáció politikai körülményeire Szilágyi Sándor hívta fel a figyelmet (i.h.).

Appendix 179

Articuli dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis Albae Iuliae ad diem decimum primum mensis Martii anni Domini millesimi sexcentesimi quadragesimi sexti indictis, celebratis conclusi. Kolozsvár 1646 Abrugi.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

Herepei János a kolozsvári sáfárpolgárok számadáskönyvéből közli, hogy 1646. december 8-án „Abrugi Györgynek fizettenek Articulusok kinyomtatásáért fl.5. den." (!) Herepei feltételezése szerint ez az adat eddig ismeretlen végzéseknek ismeretlen kiadására vonatkozhat (ErdMuz 1939: 276–277). Harsányi András ezzel szemben úgy vélte, hogy Abrugi az 1646 márciusi gyulafehérvári országgyűlés artikulusait (**2138**) Kolozsvárott is kinyomtatta (MKsz 1940: 68). Herepei és Harsányi nyomán az erdélyi országgyűlési törvénycikkek nyomdai meghatározása során Fazakas József mint „csupán feltételezett kiadást" említette az 1646. évi artikulusok kolozsvári megjelentetését (MKsz 1968: 207). Mivel azonban a törvénycikkek kinyomtatása a gyulafehérvári fejedelmi nyomda feladata volt, s nincs rá más adat, hogy I. Rákóczi György fejedelemsége idején másutt is nyomtattak volna erdélyi országgyűlési törvénycikkeket, így valószínűtlen, hogy 1646 végén Kolozsvárott Abrugi György vállalkozott volna a már korábban Gyulafehérvárott kiadott artikulusok utánnyomására. Inkább arra lehet következtetni, bár ez sem bizonyítható, hogy Abrugi az 1646. évi városi végzések kinyomtatásáért kapta az említett összeget (vö. **2144**).

Appendix 180

Frölich, David: Loci communes poetici. Leutschoviae 1646.

Külföldi nyomtatvány.

A nyomtatványnak a lőcsei evangélikus könyvtárban őrzött, címlap nélküli példányát a szakirodalom (MKsz 1963: 345, Borsa Gedeon – Čaplovič 917) ismeretlen lőcsei nyomtatványnak tartotta. Szerzője ugyanis könyve ajánlását a következőképpen fejezte be: *in patria Caismarcini, sub montibus Carpathicis Pannoniae, in Comitatu Scepusiensi siti, KL. Febr. Anno... 1646. D. Fr.*

E munka valójában David Frölich *Gnomologia metrica* (Boroszló 1646) című művének címlap nélküli példánya (RMK III 1664).

Appendix 181

Apologia illustrissimi principis Transylvaniae pro iusta belli suscepti causa anno 1646. (Pozsony) 1646.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly e nyomtatványt „a címlapon álló fametszet, valamint a betűk jellege" alapján pozsonyi kiadványként írta le (RMK II 668). Az általa a kolozsvári unitárius kollégium könyvtárában még látott kiadvány ma ott nem található. Az *Apologia* címéből és Szabó által közölt keltezéséből: „die 29. Men. Martii An. 1644" világos, hogy szövege I. Rákóczi György jól ismert *Manifestumát* tartalmazta (**2051**). Teljességgel kizárt azonban, hogy e kiáltványt 1646-ban a Ferdinánd uralma alá tartozó Pozsonyban kinyomtatták volna, ezért már Ján Čaplovič is kizárta a pozsonyi nyomda termékei közül (LXXI). Feltételezhető, hogy Szabó egy ma már azonosíthatatlan külföldi kiadást vélt pozsonyinak, sőt valószínű, hogy az MDCXLIV-es évszámot is tévesen olvasta MDCXLVI-nak, hiszen a Rákóczi György 1644. évi hadjáratának okait kifejtő 1644. február 17-i keltezésű nagykállai kiáltványnak, amely az *Apologia* egy része volt (vö.

2051), 1644-ből számos külföldi, főként német nyelvű kiadása ismeretes (pl. RMK III 1641, RMK III 1642, RMK III 1643 etc.). Később azonban sem 1645-ben, sem 1646-ban nem jelentek már meg röpiratok a hadjárattal összefüggésben.

Appendix 182

Wiedemann, Elias: Comitium gloriae centum qva sangvine qva virtvte illustrium herovm iconibus instrvctvm et... Ioanni Christophoro com. a Pvchaim... dicatum. (Posonii) 1646.

Külföldi nyomtatvány.

A mű száz magyar és osztrák közéleti személyiség Elias Widemann által készített rézmetszetű arcképét tartalmazza. Szabó Károly (RMK II 669) a rézmetszetű címlappal és nyomdahely nélkül megjelent kiadványt pozsonyi nyomtatványként írta le. Feltételezését az ajánlás *Possonij 25. Novemb. 1646.* datálására alapította. Apponyi Sándor (Hungarica II 841. sz.) megállapította, hogy a kiadvány Matthäus Cosmerovius bécsi műhelyében készült. Állítását a nyomdadíszek vizsgálata alapján V. Ecsedy Judit is megerősítette (OSzKÉvk 1994–1998: 347–357).

Appendix 183

Kläger, Justus (pseud.): Beschreibung der geistlosen Geistlichen. Hermannstadt 1646.

Külföldi nyomtatvány.

E kiadványról Joseph Trausch adott hírt a fenti formában (II 269). Adatait Szinnyei József változtatás nélkül átvette (VI 481). Végső forrásukban (Catalogus bibliothecae Jo. Baptistae Röschelii... Pars prior. Wittenberg 1713, 314) a röpirat nyomtatási helye rövidítve „Hermanst." formában van feltüntetve. Az **Appendix 186** szám alatt részletezett megfontolások alapján azonban megállapítható, hogy e rövidítés helyes feloldása nem Hermannstadt, azaz Szeben, hanem Hermannstein, tehát ez a ma példányból ismeretlen kiadvány nem hazai nyomtatvány.

Appendix 184

Kläger, Justus (pseud.): Beschreibung des ietzigen unlautern Luthertums oder Babel und Sodoma. Hermannstadt 1646.

Külföldi nyomtatvány.

E kiadványról Joseph Trausch adott hírt a fenti formában (II 269). Adatait Szinnyei József változtatás nélkül átvette (VI 481). Végső forrásukban (Catalogus bibliothecae Jo. Baptistae Röschelii... Pars prior. Wittenberg 1713, 314) a röpirat nyomtatási helye rövidítve „Hermanst." formában van feltüntetve. Az **Appendix 186** szám alatt részletezett megfontolások alapján azonban megállapítható, hogy e rövidítés helyes feloldása nem Hermannstadt, azaz Szeben, hanem Hermannstein, tehát ez a ma példányból ismeretlen kiadvány nem hazai nyomtatvány.

Appendix 185

Klager, Justus (pseud.): Nabals haus, oder haushaltung der Nabals-Brüder. Hermannstadt 1646.

Külföldi nyomtatvány.

E kiadványról Joseph Trausch adott hírt a fenti formában (II 269). Adatait Szinnyei József változtatás nélkül átvette (VI 481). Végső forrásukban (Catalogus bibliothecae Jo. Baptistae Röschelii... Pars prior. Wittenberg 1713, 314) a röpirat nyomtatási helye rövidítve „Hermanst." formában van feltüntetve. Az **Appendix 186** szám alatt részletezett megfontolások alapján azonban megállapítható, hogy e rövidítés helyes feloldása nem Hermannstadt, azaz Szeben, hanem Hermannstein, tehát ez a ma példányból ismeretlen kiadvány nem hazai nyomtatvány.

Appendix 186

Klager, Justus (pseud.): Satans synagoga, oder Beschreibung Lutherischer hoher und niederer Schulen. Hermannstadt 1646.

Külföldi nyomtatvány.

Erről és négy másik hasonló témájú kiadványról (**Appendix 183**, **Appendix 184**, **Appendix 185**, **Appendix 187**) Joseph Trausch adott hírt a fenti formában (II 269). Adatait Szinnyei József változtatás nélkül átvette (VI 481). Trausch és Szinnyei végső forrása a wittenbergi egyetem soproni származású könyvtárosának és fizikaprofesszorának, Johann Röschelnek a könyvtáráról készült árverési katalógus, ahol a következők olvashatók: „Justi Klagers [1] Röm Adler. hermanst. 1647. [2] Ei. Beschreib. der Geistlosen Geistlichen 1646. [3] Ei. Beschreib. des ietzigen unlautern Luthertums: oder Babel und Sodom. hermanst. eod. [4] Ei. Ungeistl. Disputir-Geschwätz ib. e. [5] Ei. Satans Synagoga: oder Beschreib Luther hoher und nidr. Schulen ib. e. [6] Ei. Nabals haus oder haushaltung der Nabals-Brüder ib. e." (Catalogus bibliothecae Jo. Baptistae Röschelii... Pars prior... cujus auctio d. XXIX Mai et seqq. a. MDCCXIII. fiet. Vitebergae (1713), 314. pag. 3450. számú tétel.) A felsorolt munkák közül az első sem Trauschnál, sem Szinnyeinél nem szerepel.

A szóban forgó vitairatokat Justus Klager álnév alatt valójában Johann Jakob Fabricius (1618–1673) írta, aki rostocki tanulmányai után 1645-től Schwelmben, később Kampenben, Sultzbachban, New Yorkban és végül Amszterdamban működött. Említett művei igen ritkák, közülük csupán *a Warhafte Beschreibung der geistlosen Geistlichkeit* című re akadtunk rá Daniel Hartnack gyűjteményében: *Collectanea curiosa theologica et historica, oder eine nützliche Sammlung satyrischer Straff-Schriften...* Leipzig und Frankfurt 1735, 6–30 (példánya az Országos Széchényi Könyvtárban). Ebben a röpiratban nyoma sincs szebeni, erdélyi vagy magyarországi utalásoknak.

A Röschel katalógusban említett Klager-féle röpiratok eredeti kiadásai közül a fenti címleírásban szereplőnek a berlini Staatsbibliothek katalógusában megtalálható pontos címmásolata. Klaeger, Justus: *Den Knaben schanden und Jugend verderben Satans-Synagoga, oder Lutherische (also so genannte hohe und niedrigen Schulen): Beschrieben durch Justum Kla-*

gern, vom Creuzberg in Curland. Hermannstein 1646. 48 Seiten. A könyv ma nem található, háborús veszteség.

E leírás és a fentiek alapján megállapítható, hogy Klager vitairatainak impresszumában a nyomdahely megjelölés valójában Hermannstein volt. Ilyen nevű falu Hessenben Wiesbaden környékén ugyan található, azonban akárcsak a szerző neve, úgy nyilván a nyomdahely is koholt, hiszen a mai ismeretek szerint az említett faluban akkor nem működött nyomda. A magyar szakirodalom a Röschel katalógusban olvasható „Hermanst." rövidítést tévesen azonosította Hermannstadt-tal, azaz Szebennel. Klager általunk ismert röpirata és életútja egyaránt kizárja ezt a lehetőséget.

Appendix 187

Klager, Justus (pseud.): Ungeistliches Disputirgeschwatz. Hermannstadt 1646.

Külföldi nyomtatvány.

E kiadványról Joseph (pseud.): Trausch adott hírt a fenti formában (II 269) Adatait Szinnyei József változtatás nélkül átvette (VI 481). Végső forrásukban (Catalogus bibliothecae Jo. Baptistae Röschelii... Pars prior. Wittenberg 1713, 314) a röpirat nyomtatási helye rövidítve „Hermanst." formában van feltüntetve. Az **Appendix 186** szám alatt részletezett megfontolások alapján azonban megállapítható, hogy e rövidítés helyes feloldása nem Hermannstadt, azaz Szeben, hanem Hermannstein, tehát ez a ma példányból ismeretlen kiadvány nem hazai nyomtatvány.

Appendix 188

Lippay Ferenc: Telegdi János kalocsai érsek fölött tartott gyászbeszéd, melyet a pozsonyi rendek előtt mondott a Sz. Ferenczieк templomában. Bécs 1647.

Nem magyar nyelvű külföldi nyomtatvány.

E művet Sztripszky Hiador (I 1987/194) Rosty Kálmán nyomán (MKsz 1881: 236) vette fel a magyar nyelvű nyomtatványok kiegészítései közé, s Kecskeméti Gábor is megemlíti a magyar nyelvű halotti beszédek bibliográfiai felsorolásában (Kecskeméti 284). Rosty többek között Michael Paintner jezsuita kéziratos rendtörténetére hivatkozott forrásként. Az ő feljegyzései alapján dolgozó Johann Stoeger azonban határozottan latin nyelvűnek jelzi Lippay e beszédét (Collectio scriptorum Societatis Jesu. Viennae-Ratisbonae 1856, 209). A Telegdi János fölött elhangzott latin nyelvű gyászbeszédet Szabó Károly példány alapján ismertette is (RMK III 1677). Címleírása pontosan megegyezik Stoegerével, ezért bizonyos, hogy Stoeger és Paintner is ezt a latin nyelvű kiadványt tartották kezükben. Rosty és nyomában Sztripszky csupán tévedésből sorolták Lippay beszédét a magyar nyelvű nyomtatványok közé.

Appendix 189

Halotti beszéd Bocskai Ferenc felett. Debrecen 1647.

1674. évi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK I 789) Sándor István nyomán adott hírt e gyászbeszédről (Könyvesház 33). Bocskai Ferenc 1673-ban hunyt el. A fölötte elhangzott gyászbeszédek 1674-ben jelentek meg nyomtatásban (RMK I 1158). Nyilvánvaló, hogy Sándor István téves adata egyszerűen az évszám utolsó két számjegyének felcseréléséből származik.

Appendix 190

Articuli dominorum ...statuum et ordinum regni Hungariae ... in generali eorum conventu, primum quidem ad festum sanctorum Philippi et Jacobi apostolorum indicto, ac tandem ad festum sancti Bartholomaei apostoli prorogato, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto [!] Posoniique celebrato, conclusi. Posonii 1647.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt a nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1675). Horváth Ignác azonban az országgyűlés helye után ítélve tévesen pozsonyi nyomtatványnak tekintette (MKsz 1896: 74 → Sztripszky II/ 2547/95). Tipográfiai kiállítása alapján azonban Fazakas József megállapította, hogy Bécsben Matthäus Cosmerovius műhelyében készült (OszK Évk. 1965–1966, 164 – Čaplovič LXXV). Vö. **Appendix 160**!

Appendix 191

Gracza Joannes: Quaestio theologica. Quis ut Deus? Quam... in gymnasio Novisolen. Praeside m. Johanne Gracza Briz. Pan. p. t. rectore ibid. publice discutiendam proponet Paulus Bellobradenus gymnas. alumnus anno MDCXLVII. die 22 mensis Octob. Trenchinii 1647.

Kéziratos mű.

E disputáció egyik kéziratát a budapesti Egyetemi Könyvtár őrzi, jelzete „A 37", a másik kézirata az eperjesi evangélikus könyvtárban található, jelzete „Szirmay J. V 9/II. priv. 7." Ján Čaplovič és Jozef Telgársky feltételezte (1780 és Trenčín remeslá, tlačiarne, architektúra. Spracoval Pavel Moško. Bratislava 1985, 208), hogy Gracza más disputációihoz hasonlóan (vö. **2190**, **2191**, **2290**) ezt is kinyomtatták Trencsénben. A budapesti kéziraton azonban semmi sem utal arra, hogy – mint Čaplovič állítja, – nyomtatvány másolata lenne, és arra sem, hogy nyomdai kéziratként használták volna. E munkával közös tékában őrzik egy másik disputáció azonos kéztől származó kéziratos töredékét, amely *Controversia IV. De Paradiso* címmel kezdődik. A töredék végén a következő olvasható: „publice propositi Novisolii die 4 et 5 Novem. anno 1647. per Stephanum Zorko... respondentem et oeconomum ordinarium praeside vero m. Johanne Gracza p. t. ejusdem gymn. rector." Zorko disputációjának sem ismeretes nyomtatott kiadása. További bizonyíték nélkül tehát nem lehet feltételezni, hogy Gracza valamennyi Besztercebányán tartott disputációját kinyomtatták.

Appendix 192

Az keresztyeni tudománnak rövid sommában kötöt fundamentuma. Várad 1648–1649.

Tévesen azonosított kiadás.

Erről a ma nem található unitárius katekizmusról a nagyenyedi könyvtárból Musnai László adott hírt, és feltételezte, hogy 1648-ban vagy 1649-ben nyomtatták Váradon (MKsz 1940: 391–393). Közlése szerint a csonka példány a „B", „C" és „D" füzeteket tartalmazta a „B_5" és D_5" jelű levelek kivételével. Szedéstükre 10 × 5 cm volt. Geleji Katona István *Váltság titkának harmadik volumenje* (Várad 1649 **2298**) című művének kötéstáblájából áztatták ki egy szintén címlap nélküli, 1648-ra szóló, magyar nyelvű naptár „felvágatlan íveivel" együtt (vö. **2173** és **2198**). A szöveg egy radikális unitárius teológiai felfogást tükröző káté 93 kérdés-feleletét tartalmazta, a „D" füzet utolsó levelén szakadt meg úgy, hogy feltehetően nem sok hiányzott belőle a teljességhez. Musnai László a gazdakötet nyomtatási helye és a naptártöredékek alapján arra következtetett, hogy Geleji munkája nyomdai makulatúrából összeragasztott, táblák közé fogott kötést hordott, és a katekizmust a naptárral egy időben ugyancsak Váradon nyomtatták.

E feltételezés azonban nem látszik megalapozottnak. A csonka példány Musnai által idézett címe ugyanis betű szerint megegyezik Toroczkai Máté 1632-ben Kolozsvárott megjelent katekizmusának (**1544**) „B" füzete elején olvasható belső címével: „A keresztyeni tudomannak rövid sommában kötöt fundamentuma". Lényegében azonos vele szedéstükre (10,2 × 5,5 cm) és terjedelme is, hiszen a 106 kérdést tartalmazó 1632. évi kiadás az E_2 folión ér véget s a „D" füzet végéig ebben is 93 kérdés-felelet olvasható. Musnainak a káté teológiai sajátosságairól adott jellemzése is pontosan ráillik Toroczkai munkájára. Különösen jellegzetes a „mosódás"-nak nevezett keresztségről szóló tanítás, hogy az csupán a megtérő pogányok számára szükséges, keresztyén szülők gyermekeinek fölösleges.

Musnai feltételezésével szemben a betűtípusok vizsgálata azt bizonyítja, hogy a kátéval együtt kiáztatott naptártöredéket nem Váradon, hanem Kolozsvárott nyomtatták (vö. **2173**). A váradi nyomtatást, bár ennek töredéke ma nem található, a káté esetében is ki lehet zárni. Unitárius nyomtatványok a XVII. század folyamán ugyanis kizárólag a kolozsvári nyomdában láttak napvilágot. Ezen kívül is teljesen valószínűtlen, hogy a dési conplanatio (1638) után, amelyen a radikális unitárius nézetek hirdetését teljesen betiltották, és az ilyen szellemben írt könyveknek a gyulafehérvári káptalanba való beszolgáltatását elrendelték (ErdOgyEml X 179), Váradon az ottani református nyomdában bármilyen okból is hozzáfogtak volna egy radikális szellemű unitárius irat kiadásához. Különösen nem Toroczkai Máté munkájához, akinek fiát, Toroczkai Ötves Jánost a conplanatio alkalmával Krisztus káromlásáért megkövezték (ErdOgyEml X 28).

Mindezek alapján szinte bizonyosnak tekinthető, hogy Musnai Toroczkai Máté kátéjának íveit áztatta ki, valószínű az is, hogy ezek az 1632. évi kolozsvári kiadásból származnak (**1544**). Előfordulhat természetesen, hogy Toroczkai művének egy másik, ma már ismeretlen kiadását találta meg Musnai, de kizárható, hogy azt 1648-ban vagy 49-ben Váradon nyomtatták volna.

Appendix 193

Psaltir. Bălgrad 1649.

Tévesen feltételezett kiadás.

Dan Simonescu (BRV IV 23) hivatkozik Iosif E. Naghiu közleményére, amely szerint a neamţui kolostor könyvtárában meg lett volna ez az 1649. évben kiadott Psaltir (Mitropolia Moldovei 1941: 83, Josif E. Naghiu). Valószínűleg az évszám elírásáról van szó, és a közlés a gyulafehérvári 1651. évi román zsoltárfordítás egy példányára (**2365**) vonatkozik.

Appendix 194

Comenius, Joannes Amos: Januae linguarum reseratae vestibulum. Cassoviae 1649.

Tévesen feltételezett kiadás.

A *Januae linguarum vestibulum* e kiadását feltehetőleg elírás folytán említette Otokar Chlup Comenius *Opera didactica omnia* című művének hasonmás kiadásához készített *Commentationes* című kritikai jegyzetapparátusában (Praga 1957, 56) a váradi kiadás (**2039**) alapján készült magyarországi kiadások felsorolásában. E műnek ugyanis ebből az esztendőből Lőcsén megjelent kiadása ismeretes (**2265(2)**). Kassán 1649-ben nem működött nyomda. Csak 1676-ból ismeretes a *Vestibulum* első itteni latin és magyar nyelvű kiadása (RMK I 1190 = RMK II 1377).

Appendix 195

Püschel, Alexander: Doppelte Aria als wohl-edle, ehrenbeste vnd wohlgelehrte pudicissimaeque virginis Margaretae Milleterin, filiae prvdentiss. ac circvmspecti viri dn. Georgii Milleteri, p. t. comitis XIII. oppidorum reg. gravissimi sponsae debitae observantiae ergo a discipulis consecrata. Levoca 1649.

Tévesen leírt nyomtatvány.

Ján Čaplovič fenti címleírásában (1066a) két nyomtatvány adatai keverednek. A cím a „wohlgelehrte" szóig Alexander Püschel Lőcsén 1659-ben Andreas Kuhn és Catharina Schütz lakodalmara írt, bibliográfiailag eddig nem ismertetett lakodalmi köszöntő verséből való (Példánya: Krakkó Egyetemi Könyvtár, filmmásolata: Országos Széchényi Könyvtár „FM 2/1901"). A cím további része Constantinus Láni 1651-ben Lőcsén Hiob Zabeler lőcsei rektor és Margareta Milleter lakodalmára kiadott köszöntőjének címével egyezik (vö. **2378**). Egyaránt téves tehát a Čaplovičnál szereplő címleírás és az impresszumban közölt 1649-es nyomtatási év. Az 1659-es besorolási év pedig Püschel művére vonatkozik, amelynek azonban csupán az első sora olvasható a leírásban (vö. Čaplovič 1066a). A tévedések nyilvánvalóan nyomdai hibából származnak.

Appendix 196

Articuli dominorum... statuum et ordinum regni Hungariae... in generali eorundem diaeta pro festo conversionis beati Pauli apostoli in anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo nono Posonij celebrata conclusi. [Posonii] 1649.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt a nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1717). Horváth Ignácz pedig az országgyűlés helye után ítélve tévesen pozsonyi nyomtatványnak tekintette (MKsz 1896: 74 → Sztripszky II 2553/101). Fazakas József azonban tipográfiai kiállítása alapján megállapította, hogy Bécsben Matthäus Cosmerovius udvari könyvnyomtató műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–1966: 164 – Čaplovič LXXVI). Vö. **Appendix 160**!

Appendix 197

Comenius, Joannes Amos: Januae linguarum Comenianae vestibulum... cum versione... Bohemica et Germanica... Trenchinii 1649.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

Kvacsala János a prágai Nemzeti Múzeum Comeniana-katalógusában találta a következő adatot: „1649. Trenchinii (Nicod. Czizek) Januae linguarum Vestibulum, latin, tót és német szöveggel" (MKsz 1889: 221 és Sztripszky II 2554/102). Čížek működését (1655–1661) azonban nem tudta összeegyeztetni ennek az adatnak a dátumával.

Ján Čaplovič e nyomtatványt ugyancsak kérdőjellel vette fel bibliográfiájába (1792). Létét a következő kézírásos címlapmásolat alapján feltételezte, amely a *Modlitby též přemyšlování* című, 1654-ben Trencsénben megjelent nyomtatvány (**2556**) prágai Nemzeti Múzeumbeli példányában olvasható: *Januae linguarum Comenianae vestibulum pro pueris... cum versione interlineari Bohemica et Germanica... Renovatum atque elimatum anno DI. MDCXLIX. Excusum vero Trenchinij apud Nicodemi Czizek.* E címből azonban csak az állítható, hogy Čížek Trencsénben megjelentetett *Vestibulum*a egy 1649-ben keletkezett változat alapján készült. E nyomdász 1655 és 1663 között dolgozott Trencsénben. A szöveg javításának közölt éve tehát nem hozható kapcsolatba a trencséni kiadással.

Appendix 198

Lagus, Jakob: Εὐθανασίαν... Pauli Schuberti, ecclesiae Semproniensis orthodoxae... pastoris primarii... – (Schubert, Johann: Klaggespräch zwischen dem... Herrn Vattern seeligen und seinen hinterlassenen Kindern...) [Leutschoviae] MDCL.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly e hely nélkül megjelent nyomtatványról minden külön indoklás nélkül feltételezte, hogy a lőcsei nyomda terméke (RMK II 729). Állítását már Ján Čaplovič is kétségbe

vonta (967): elsősorban a kottával ellátott német nyelvű rész miatt valószínűbbnek látta a külföldi nyomtatást. A betűtípusok, iniciálék és hangjegyek vizsgálata alapján valóban kizárható a lőcsei és minden más magyarországi nyomda is (Pavercsik Ilona megállapítása vö. RMK III 7630). E kiadvány minden bizonnyal ugyanúgy külföldön készült, mint a Paul Schubert halálára ugyancsak 1650-ben Johann Jakob Neuheller által írt gyászbeszéd, amelyet Szabó Károly nürnbergi nyomtatványként írt le (RMK III 1755).

Appendix 199

Neuheller, Johann Jakob: Christliche Leichpredigt bey... Begrabniss des... Pauli Schuberti... [Leutschau] 1650.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt a nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt a lőcsei nyomda termékének tartotta (RMK II 731). Később véleményét helyesbítve nürnbergi nyomtatványként írta le (RMK III 1755). Ján Čaplovič (CXXIX) és Pavercsik Ilona (Művészettörténeti Értesítő 1982: 206) ugyancsak kizárta e művet a lőcsei nyomtatványok sorából. Paul Schubert 28 esztendőn keresztül Sopronban volt evangélikus lelkész, itt is temették el. Szabó Károly ezért vélhette a fölötte elmondott gyászbeszédet magyarországi nyomda kiadványának.

Appendix 200

Zabeler, Hiob: Amaris [amoris?] illibati fideique conjugalis hieroglyphicum par columbarum candorem conjugii.. epithalamion. Leutschoviae 1650.

1655 utáni nyomtatvány.

E ma példány alapján nem ismert kiadványt Ján Čaplovič (980) Dézsi Lajosnak a lőcsei könyvtár példányára hivatkozó, ma nem azonosítható feljegyzése alapján vette fel bibliográfiájába a fenti formában. Mivel Dézsi eredeti leírását ma ellenőrizni nem lehet, teljes bizonyossággal nem zárható ki, hogy Hiob Zabeler 1650-ben egy közelebbről nem ismert személy lakodalmára valóban jelentetett meg nyomtatott köszöntőverseket, amelyek címében szerepelt a *par columbarum* kifejezés is, de az adat hitelességének több körülmény is nyomatékosan ellene mond. Géresi Kálmán ugyanis már 1906-ban hírt adott a lőcsei könyvtárból egy a fentihez hasonló című munkáról: „Az epithalamionok között nyomdai kiállítás tekintetében is érdekes a *Grus nuptialis* (Lőcse 1663, Frölich Bertalan műve Günther András lakodalmára) és a *Par columbarum* (u.o. Kemmel János műve Zabler Jób lakodalmára)" (Száz 1906: 669). A két hiradás – Dézsié és Géresié – a bennük szereplő hasonló cím, *Par columbarum* alapján, és hogy a kiadványt mindketten Hiob Zabeler nevéhez kapcsolják –, igen nagy valószínűséggel ugyanarra a nyomtatványra vonatkozik. Ján Čaplovič a *Grus nuptialis*t helyesen 1663. évi lőcsei nyomtatványnak feltételezte (1114), a *Par columbarum*ot pedig Kemmel műveként a dátálás további indoklása nélkül 1664. évi lőcsei nyomtatványként vette fel bibliográfiájába (1139). A Lőcsén rektorkodó Johann Kemmel azonban aligha írt ebben az évben az 1664. október 10-én pestisben elhunyt lőcsei evangélikus lelkész lakodalmára verseket. Ugyanis mint

más nyomtatványokból kitűnik, Zabeler 1651. októberében tartotta lakodalmát, s nincs adat arra nézve, hogy később újraházasodott (vö. **2374**, **2378**).

A fenti több ponton bizonytalan és keveredő adatokból az állapítható meg kétségtelenül, hogy a lőcsei könyvtárban létezett egy Hiob Zabeler személyéhez kapcsolódó nyomtatott lakodalmi köszöntővers, amelynek címében szerepelt a *Par columbarum* kifejezés. Géresi híradása szerint – bár fogalmazása e tekintetben nem elég szabatos – ez 1663-ban jelent meg. A felsorolt körülményekből pedig arra lehet következtetni, hogy a verseket Hiob Zabeler írta az 1663-ban valóban házasodó korban lévő lőcsei rektor, Johann Kemmel lakodalmára.

Appendix 200A

Aszalai István: Index seu compendium operis Tripartiti et generalis decreti constitutionumque inclyti regni Hungariae decretorum. Tirnaviae 1650.

Kéziratos mű.

Szabó Károly Horányi Elek adatát (Nova memoria Hungarorum. I. Pest 1792, 192) kétségbe vonva, Aszalai István művének 1650-es nagyszombati kiadását nem vette fel bibliográfiájába (ld. az 1694-es kiadáshoz fűzött megjegyzését, RMK II 1781). Szinnyei ennek ellenére közölte az 1650-es kiadás adatát (I 280). Noha Aszalainak 1650-ben írt előszava található meg az 1694-es kiadásban is, mégsem valószínű, hogy a munkát már 1650-ben kinyomtatták volna. Éppen Szinnyei említi az Index 1650-es és 1655-ös kéziratos másolatát is (i.h.). Nyomtatott példány tehát nem, 1650-es kézirat viszont ismeretes. Ezért az a Szabó Károly álláspontjával egyező feltételezés megalapozottabb, hogy Aszalainak 1650-ben összeállított műve akkor még kéziratban maradt.

Appendix 201

Kalendárium az 1651. esztendőre. Nagyszombat 1650. 16°

1700 utáni nyomtatvány.

Hadrián Radváni egy kötéstáblából kiáztatott kalendáriumtöredéket 1651. évre szóló nagyszombati naptárként határozott meg. A három levélnyi töredékről, amelyet ma a Matica slovenská könyvtára őriz, fakszimilét is közölt (Dve neznáme trnavské tlače zo 17. storočia. Zlomky kalendárov na r. 1651 a 1676. B. m. [Hely nélkül] 1974, 3–7). Ján Čaplovič átvette ezt a feltételezést azzal a kiegészítéssel, hogy a naptár az 1661. évre is szólhat (Čaplovič 1949a). A nagyszombati nyomda felszerelésének alaposabb ismeretében azonban kizárható mindkét feltételezés. A naptártöredék – a nyomtatvány betűtípusainak alapján – az 1719. évre szóló komáromi kalendáriumkiadás (Petrik II 314) része.

Appendix 202

Nógrádi Mátyás: Florilegium. S. l. ante 1651.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett nyomtatvány.

E mű egykori létezésére Zoványi Jenő következtetett (MKsz 1928: 88) Nógrádi Mátyás *Epistolae ad Romanos scriptae. Brevis explanatio* című művének *Ad lectorem* címzett előszava alapján: *De Florilegio emittendo, cujus in nostro libello ante hunc emisso, interposui mentionem* (**2361** A_4b). Nógrádi tehát egy már korábban kiadott, de itt cím szerint meg nem nevezett művében említette, hogy egy *Florilegium*ot szándékozik kibocsátani. Zoványi gondolatmenete szerint a cím nélkül idézett munka, a *„libellus ante hunc emissus"* nem lehetett Nógrádi *Lelki próbakő* című műve (**2362**), mivel annak előszava 1651. augusztus 9-én kelt, tehát később jelent meg, mint a *Brevis explanatio*. Ezért e *libellus*t a Tóth Ferenc által leírt *Allegoricae similitudines biblicae congestae et illustratae* (**2363(3)**) című Nógrádi művel próbálta azonosítani (vö. A helvétziai vallástételt követő túl a tiszai... református püspökök élete. Győr 1812, 142). Zoványi továbbá lehetségesnek tartotta azt is, hogy az *Allegoricae similitudines* a *Florilegium*mal azonos. Mivel azonban az *Allegoricae similitudines* nem önállóan, hanem a *Brevis explanatio* részeként jelent meg (**2361(3)**), így sem a cím nélkül idézett művel, sem a *Florilegium*mal nem lehet azonos.

A mai ismeretek szerint feltételezhető, hogy a *Brevis explanatio* előszava *A prédikálásnak egyenesen folyó rende* című (**2313**), ma már példányból ismeretlen Nógrádi munkára utal korábban megjelent műként, mivel azt valóban 1650-ben nyomtatták. A *Florilegium*ra nézve azonban semmi további bizonyíték nincs, hogy valóban elkészült és ki is nyomtatták.

Zoványi később maga is helyesbítette feltételezését, az *Allegoricae similitudines*t már nem tekintette önálló műnek, a *Florilegium* elkészültét és kinyomtatását pedig ő is kétségesnek tartotta (Lexikon 439).

Appendix 203

Ordinari Reichs Zeittungen. Anno 1650.

Külföldi nyomtatvány.

E nyomtatványt Franz Zimmermann ismertette a régi szebeni városi számadáskönyvek kötéstábláiból kiáztatott töredékek között (ArchVerSiebLkde 1884: 97). Zimmermann kifejezetten nem állította, hogy a kiadványt Magyarországon vagy Erdélyben nyomtatták volna, de az általa leírt összes többi töredék hazai nyomdában látott napvilágot. Ezért az egész közlemény azt sugallja, hogy az *Ordinari Reichs Zeittung* is magyarországi kiadvány. A magyarországi vagy erdélyi nyomtatás lehetőségét azonban egyértelműen kizárja a töredék tartalma és a benne felhasznált gazdag tipográfiai anyag, amely nem egyezik sem a szebeni, sem más hazai nyomda készletével, hiszen ezt a hírlapot Bécsben nyomtatták 1648 és 1668 között.

Appendix 204

Kalendáriom. Krakkó 1651.

Külföldi, nem magyar nyelvű nyomtatvány.

Damian Pajęcki krakkói orvos és csillagász 1645. évre szóló naptáráról hírt adva Szilágyi Sándor ismertette Karol Estreicher levele alapján a szerző 1651. évi lengyel nyelvű kalendáriumát: „Kalendarz z praktyka na rok Panski 1651." (MKsz 1884: 56 és Estreicher 24: 21). A címlapon olvasható „Szczegórnie dła tych prowincyi jak Węgierska ziemia, cseska, morawski (Különösen Magyar-, Cseh-, Morvaország számára) kifejezést félreértve tévedésből önálló, Magyarországnak szóló kiadást feltételezett (vö. **Appendix 178**). Sztripszky e feltételezett naptárkiadást ugyancsak tévesen magyar nyelvűnek tartotta (Sztripszky I 2000/207).

Appendix 205

Nova stella Ungariae. Ung. P. Paulini Satvariensis [!] Tyrnaviae 1651. 4r.

1700 utáni nyomtatvány.

Visegrádi János az 1786-ban feloszlatott pálos rend sátoraljaújhelyi könyvtárának ekkor készített katalógusából idézte a fenti adatot mint Szabó Károly által nem ismert régi magyar könyvet, amelynek esetleg a későbbiekben példánya is felbukkanhat (Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 1910, 244). A pontatlan leírásból is egyértelműen megállapítható, hogy az a *Magyarországnak jeles tündöklléssel feltetszett új csillaga... a... sasvári b. szűz Mária, melly... az... olvasónak elejbe terjesztetik első Remete Sz. Pál rendén lévő sasvári convent által.* (Nagyszombatban 1751) című nyomtatványra vonatkozik (Petrik IV 53). Szerzője Jankovics Gerard, mint az 1746-ban és 1747-ben Nagyszombatban *Novum sidus Hungariae* (Petrik II 262) címmel megjelent latin nyelvű kiadásból kitűnik.

Appendix 206

Comenius, Joannes Amos: Ad fratres presbyterianos. Patakini 1651.

Tévesen feltételezett nyomtatvány.

Medgyesi Pál 1651. március 21-én Rákóczi Zsigmondhoz írott levele alapján Szilágyi Sándor feltételezte, hogy Joannes Amos Comenius Patakra érkezése után „Ad fratres presbyterianos" címen röpiratot adott ki az itteni presbiterianusok és episcopalisok ügyében (MKsz 1886: 15). Kvacsala János több érvvel cáfolta Szilágyi Sándor feltételezését (MKsz 1889: 223). A *Primitiae laborum scholasticorum* című, első pataki Comenius-nyomtatvány (**2390**) előszavának dátuma ugyanis 1651. január 28, maga a nyomtatvány pedig valószínűleg februárban készült el. Medgyesi idézett levele viszont 1651. március 21-én kelt. Kvacsala nem tartotta elképzelhetőnek, hogy az „Ad fratres presbiterianos" Patakon ilyen rövid idő alatt elkészült volna (Erdélyi Protestáns Közlöny 1877: 3–4).

Kvacsala János szerint a Medgyesi neheztelését kiváltó mű az *Independentia aeternarum confusionum origo* című Comenius-írás lehetett, amelyet a „magyar testvérek kérésére" 1650-ben még a lengyelországi Lesznóban jelentetett meg. A Medgyesi által említett művet Rácz Lajos is az *Independentiá*val azonosította (Comenius Sárospatakon. Bp. 1931, 60–62). Ő e mű 1661-es amszterdami kiadását elemezte, és felsorolta fejezetcímeit is: *Ad fratres qui independentiam... urgent – Quibus presbiteriale regimen placet – Quibus episcopale regimen cordi est admonitio.* Ezek hasonlóak a Medgyesi által megadott címhez.

Az *Independentiát* Comenius felvette *Scriptorum catalogus, cui vulgo dicitur Epistula ad Montanum* című, 1662-ben Amszterdamban megjelentetett jegyzékébe is (Comenius: Opera omnia I. Praha 1969, 34). Az *Ad fratres presbyterianos* című mű azonban nincs benne megemlítve. Mindezek alapján e munka sárospataki kiadása megnyugtatóan kizárható.

Appendix 207

Comenius, Joannes Amos: Schola pansophica, hoc est universalis sapientiae officina ab annis aliqvot ubiubigentium erigi optata, nunc autem auspiciis... Sigismundi Racoci... Saros-Pataki Hungarorum feliciter erigenda anno... MDCLI. Patak 1651.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

Joannes Amos Comenius e Patakon keletkezett neveléstörténeti írásának szövegét pedagógiai munkáit tartalmazó gyűjteményének harmadik részében jelentette meg Amszterdamban 1657-ben (ODO tom. II. pars III. 6-60). Címének nyomtatott címlapra emlékeztető, évszámmal együtt történt, egész lapos közreadási módja alapján feltételezte Rácz Lajos, hogy „az ügy sürgősségére való tekintettel" még a *Primitiae* (**2390**) megjelenése előtt, Patakon is kinyomtatta (Comenius Sárospatakon. Bp. 1931, 74–75). Takács Béla fel is vette a pataki nyomda kiadványai közé mint a nyomda második termékét (A sárospataki nyomda története I. Sárospatak 1958, 42).

Feltételezésüknek ellene mond, hogy Comenius az *Opera didactica omniá*ban nem utalt arra, hogy e művét korábban is kinyomatta volna (ODO tom. II. pars III. 5): „postulatum denuo fuit expressius omnia delineari, ut quid sibi Pansophica Schola vellet planissime patere, omniumque huc requisitorum ratio iniri, posset. Conscriptum itaque fuit, quod sequitur..." A hasonmás-kiadáshoz közölt kritikai jegyzetanyagban Otokar Chlup ezért is tagadja a *Schola pansophica* 1651. évi megjelenését (ODO tom. III. 92: „Patakini a. 1651 conscripta, sed non in lucem edita).

Appendix 208

Wolphius, Joannes: Pannonia perorata panegyrice... praededicataque... Georgio Szelepcheny prothoepiscopo... per Iohannem Wolphivm... [Tyrnaviae] 1652.

Külföldi nyomtatvány.

Ján Čaplovič e nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt kérdőjellel a nagyszombati nyomtatványok közé sorolta (1957). Feltételezését arra alapozta, hogy Joannes Wolphius 1653-ban Nagyszombatban hasonló című nyomtatványt adott ki (**2480**). V. Ecsedy Judit a betűtípusok vizsgálata alapján azonban megállapította, hogy e nyomtatvány teljes egészében a bécsi Cosmerovius nyomda terméke (vö. RMK III 7634) (MKsz 1995: 372, V. Ecsedy Judit).

Appendix 209

Comenius, Joannes Amos: Leges bene ordinatae scholae. Patakini 1653. in 8°

Tévesen feltételezett nyomtatvány.

Petrus Montanus (Peter van den Berge) amszterdami nyomdász kérésére Joannes Amos Comenius 1662-ben kiadta addig publikált művei jegyzékét: *Scriptorum catalogus, qui vulgo dicitur Epistula ad Montanum* (Amszterdam 1662, Kiadva: Comenius: Opera omnia I. Praha 1969, 15–55). Ebben az *Opera didactica omnia* III. részének ismertetésekor többek között a következő két címet közölte (28): „*11. Praecepta morum, juventutis usum. Patakini in 8°; 12. Leges bene ordinatae scholae. Patakini in 8°.*".

A *Praecepta* 1653-ban valóban megjelent Patakon (2483). A *Leges* kinyomtatását sejtető, fentebb idézett Comenius-adatot pedig átvette Kvacsala János (Johann Amos Comenius. Sein Leben und seine Schriften. Berlin-Leipzig-Wien 1892. Belege 82, LXXXV) és nyomában Bakos József is (A magyar Komensky-irodalom. Bp. 1952, 94, 1051). Kinyomtatását először Rácz Lajos kérdőjelezte meg (Comenius Sárospatakon. Bp. 1931, 186) Comeniusnak egy másik adata alapján. A *Leges*ről ugyanis maga Comenius az *Opera didactica omnia* megfelelő helyén (pars III. col. 735) úgy nyilatkozott, hogy ez az egyetlen műve, amelyet Patakon nem nyomtattak ki: „omnia typis publicata sunt (exceptis scholae legibus)".

Az ODO és a Montanus-levél kritikai kiadását sajtó alá rendező Otokar Chlupnak és Antonin Škarkának is az a véleménye, hogy a Montanus-levélben tévedésből ismételték meg a *Leges* esetében az előző cím második részét (ODO 1957, tom. III. 119–120; Comenius: Opera omnia I. Praha 1969, 51), és az Patakon nyomtatásban nem jelent meg.

Appendix 210

Vacat!

Appendix 211

Komáromi Csipkés György: Disputatio theologica de bis-mortuis, quam... praeside... Georgio C. Comarino... defendet Gregorius P. Sz. Mihalyi Varadini 1654.

1655 utáni nyomtatvány.

E kiadvány Szabó Károly által leírt unikum példányának tanulmányozására nem volt lehetőség. Mégis megállapítható, hogy Szabó tévesen sorolta az 1654. évhez. A besorolás ellenére ugyanis az ő címleírásában is MDCLVI. áll nyomtatási évként (RMK II 817). Komáromi Csipkés műveinek autográf katalógusa ugyancsak 1656. évi kiadványnak jelzi e disszertációt (Száz 1873: 139). Ugyancsak 1656. évi nyomtatványnak írja le a Niznij Novgorod-i katalógus (Trofejnye knigi 0564).

Appendix 212

Basire, Isaac: Disputatio theologica inauguralis. Albae Juliae 1655 typ. principis.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

V. Ecsedy Judit írta le Zoványi Jenőre hivatkozva (Zoványi 55) a fenti disputációt (MKsz 1991: 60). Tanulmányának egy másik pontján pedig utalt Basire javainak összeírásában a következő tételre: „Disputationes Albenses impressae" (MKsz 1991: 46–47; vö. MKsz 1883: 265, Nagy Gyula). Megállapította továbbá azt is, hogy a gyulafehérvári főiskola működésének kezdetétől 1658-ig ma összesen kilenc nyomtatott disputáció ismeretes (**1408**, **1461**, **1466**, **1879**, **1880**, **2366**, **2464** és RMK II 849, RMK II 850), s ebből csupán az utolsó kettő esik Basire gyulafehérvári működésének idejére (1655–1658). Ennél pedig lényegesen több disputációt készítettek a fejedelmi műhelyben, még ha nem is valószínű, hogy a Johann Heinrich Alsted által összeállított iskolai szabályzatnak megfelelően félévente tíz disputációt nyomtattak volna közpénzen (V. Ecsedy: i.h.). Zoványi az Ecsedy által idézett helyen azonban nem kifejezetten disputációról beszél, hanem azt írja, hogy Basire „gyulafehérvári székfoglaló értekezése is megjelent, de nem maradt fenn" (Zoványi 55). Basire 1655 márciusában foglalta el gyulafehérvári állását, a beszédet tehát ekkor mondhatta el. A nyomtatás helyére, idejére és adatának forrására azonban Zoványi nem utalt.

V. Ecsedy Judit nyilván ezen adatok figyelembevételével iktatta a fent leírt disputációt az 1655. évi gyulafehérvári nyomtatványok sorába.

Állítása a fentiek tükrében nem tekinthető alaptalannak, de az 1655. évi nyomtatott teológiai disputáció konkrét feltételezéséhez a mai ismeretek szerint nincs elegendő bizonyíték. Basire székfoglaló beszédének 1655. évi gyulafehérvári kinyomtatását szintén nem lehet határozottan kizárni, de konkrét bizonyíték erre nézve sincs, és ezt ebben a formában nem is állította senki. Zoványi csupán általában, konkrét adatok nélkül említette megjelenését.

Appendix 213

Balassi Bálint – Rimay János: Istenes énekek. Kassa 1655.

1655 utáni nyomtatvány.

E nyomtatvány kötéstáblából kiáztatott csonka példányának évszámát első ismertetése tévesen adta meg 1655-nek (MKsz 1878: 336, Pauer János), a helyes 1665 helyett. Hasonlóképpen tévesen, 12° rét helyett 32° rétben határozta meg a könyv formátumát. Ezeket a hibákat a későbbi bibliográfiák helyreigazították (vö. Dézsi: Bibliographia 15 – Sztripszky I 2048/255 és Čaplovič 594).

Appendix 214

Tripartitum juris Hungarici tyrocinium. Tyrnaviae 1655.

1700 utáni nyomtatvány.

Ján Čaplovič a nyitrai piaristák könyvtárának kéziratos katalógusa alapján vette fel bibliográfiájába a fenti kiadványt (1972a). E mű valójában Szegedi János (1699–1760) jezsuita jogtudósnak Werbőczy István *Hármaskönyv*ével foglalkozó tankönyve. Először 1733–1735-ben jelent meg Nagyszombatban, s később számos kiadást ért meg (vö. Csekey István: Werbőczy és a magyar alkotmányjog. Kolozsvár 1942, 71 és 90). A nyitrai katalógusba nyilvánvalóan téves kiadási évvel jegyezték be e könyvet.

Appendix 215

Articuli dominorum... statuum et ordinum regni Hungariae... in generali eorum conventu ad terminum suprascriptum anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo quinto indicto, Posonijque celebrato conclusi Posonii 1655.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly az 1655. évi pozsonyi országgyűlés nyomtatási hely nélkül megjelent törvénycikkeit helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1927). Horváth Ignácz azonban az országgyűlés helye után ítélve tévesen pozsonyi nyomtatványnak tekintette (MKsz 1896: 74 – Sztripszky II 2565/113). Kluch János ismét bécsi kiadványként adott róla hírt (MKsz 1900: 90), és megjegyezte, hogy az általa ismertetett példány eltérő kiadás a Szabó Károly által leírttól. Szabó szerint ugyanis 4 számozatlan és 114 számozott lapot tett ki a terjedelem. Kluch (i. h.) és az összes többi Szabó utáni híradások (Horváth Ignácz: i. h., Sztripszky i. h., Čaplovič LXXVII.) azonban egységesen 40 számozatlan levélről számolnak be, ennyi levelet tartalmaznak a ma hozzáférhető példányok, köztük az Országos Széchényi Könyvtár Szabó által is hivatkozott példánya. Szabó Károly tehát tévesen adta meg e nyomtatvány terjedelmét, és nincs két egymástól eltérő kiadása az 1655. évi pozsonyi országgyűlés törvénycikkeinek. A kiadvány tipográfiai kiállítása alapján Fazakas József megállapította, hogy az Bécsben Matthäus Cosmerovius könyvnyomtató műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–1966: 164; vö. **Appendix 160**!).

A CÍMLAPOK ÉS MINTALAPOK KÉPEI

Imagines titulorum et paginarum selectarum

Facsimile reproductions of the title-pages and of select pages

A képtáblákon a kötet gyűjtőkörébe tartozó, példányból ismert nyomtatványok címlapjáról, vagy ha az nem maradt fenn, egy mintalapjáról kicsinyített másolat látható. Néhány elveszett műről is van kép, ha az hasonmásban vagy fényképben fennmaradt. A hiányzó számok azt mutatják, hogy az általuk jelölt nyomtatványokból ma sem példány, sem töredék nem ismeretes.

A vörös színű nyomás a képeken fototechnikai okok miatt alig, olykor egyáltalán nem látszik.

Az **1708A, 1821, 1822, 1832, 1848, 1857, 1882A, 2144, 2145A, 2234, 2378, 2406A, 2515, 2570, 2594** számok a Pótlásokban találhatók. Ezekre a táblákon utalás olvasható. Utólagos számváltozás miatt a **2606A** és **2606B** nem sorrend szerinti helyén, hanem a **2601**-es szám után következik.

A. M. D. G.
LESSVS
Quem
ILL. DN. DN. COMITI PAVLO RAKOCZY
DE FELSŐ VADASZ, IVDICI
CVRIAE REGIAE IN HVNGARIA,
COMITATVVM SAAROSIENSIS ET
THORNENSIS SUPREMO COMITI, IA-
CRAIS CAESAREAE REGIAE, &c.
IVRISDICTIONIS CONSILIARIO ET
CVRICELLARIO, &c.
Mœcenati suo
mœsta.
Almi Humanitatis Genius, Filiolus, Generosa Nobilitas, Juventus optimum spectatæ officium præstitura mœstissime gemebat.
Anno post partum Virginis.
RakoCzY fVerat fatIs fVbLatVs aCerbIs,
QVeM noVIt aCCepIant VbICereaVIoLL

BARTPHÆ,
Ex Officina Typographica Jacobi Klöss,
Civis & Typographi.

1633

TRIPARTITI
OPERIS IVRIVM
CONSVETUDINARIO-
rum Regni Hun-
gariæ
COMPEN-
DIVM.
Rythmis vulgaribus
Per
IOANNEM OKOLYCZNAM
Seniorem editum
Sumptibus Generosi ac Egr:
Domini Sigismundi Bano de
Luchna, Iudicis Nobilium, Co
mitatus Sarosiensis.

Discite justitiam moniti, qui judicatis terram,
BARTPHAE,
Typis Iacobi Klöss,
Anno M. DC. XXXVI.

1634

DIALOGVS
AZ AZ:
Egy kárhozatra szállott Gazdagh TEST
és LELKENEK siralommal vellyes egymáshoz valo keserves panaszolkodo beszelgetések.
Ki minden áratlan élet szeretoc embernek idvösséges példával, retteneto ászkeomlehet a... Istent félelemmel, es az... rendek buleghségnek ismerésére. Mellyet ... gyarlatt Nemes Bernard Doctor, ... Mattyas Kem... ere vale Deogal, ... az ... Magyar Kem... bez atatott.

NYOMTATOT BECHBEN
M. DC. XXXVI. esztendőben.

1635

RITVALE
Seu
FORMVLA AGENDORVM
in administratione Sacramentorum,
ac cæteris Ecclesiæ publicis functionibus,
PRO DIOECESI
IAVRINENSI.
Nunc recenter editum.

VIENNÆ,
Typis Matthæi Formicæ, Anno Calend.
M. DC. XXXVI.

1636

Az Egesz
Esztendő által való Vasárnapokra és Innepekre
rendeltetet
EVANGE
LIOMOCES
EPISTOLAC,
Mellyeket mostan ujjobb
vitsiö és meg igazitas alat,
maga költségével újonnan
ki nyomtatot
Csepregben Farkas Imre.
Anno 1636.

1637

PRAXIS
PIETATIS.
Az az:
KEGYESSEG-GYA-
KORLAS.
Melyben be-foglaltatik, mint
kellyen az Hivő keresztyen Emberneknek, az ISTEN es à maga
igaz ismeretiben nevekedni,
éleiet naponkent, illennek felelmere inteznj, vsendes lelkiismerettel költeni, es futásának el-tőltese vtan boldogul vegezni.
Fordittatot Anglusi nyelvből,
Mellyet ... Christus egy igaz Szolgaja ...
DEBRECZENBEN, 1636.

1639

CATECHISMVS
RELIGIONIS
CHRISTIANÆ.
Compendiose propo-
situs ... declarantur
rarum ... confir
matus.
Ex ore infantium & lactantium ... laudem Psal. 8. 3. Matth. 21. 16.
ALBÆ JULIÆ
M. DC. XXXVI.

CATECHESMVS
Azaz:
A KERESZTYE-
NI VALLASNAK
ES HÚTNEK
Rövid Kerdesekben és
feleletekben foglaltatott,
Istennek irásából bizonyságokkal meg erősitetett summaja, avagy veleje...
A meg szomorodnem tudo ezeres
szopogyermekeknek szajokból
rendeltetteghez... summa ...
eszteredet. Psalm. 8. 3. Matth.
21. 16.
FEJERVARATT.
M. DC. ...

1640

NOS GEORGIVS
RAKOCI DEI GRA-
TIA PRINCEPS TRANSYL-
VANIÆ, PARTIVM REGNI
HVNGARIÆ DOMINVS, & SICVLORVM
...

Emotæ commendamus tenore præ-
... Quod Spectabilis, Magnifici, Generosi, Egregii, & Nobiles ... universi Status & Ordines eiusdem nationum Regni nostri Transylvaniæ, & partium Regni Hungariæ eidem annexarum, in Generalibus eorum Comitiis, ad diem vigesimum quintum Mensis Maij, Anni Domini Millesimi Sexcentesimi Trigesimi Sexti, in Civitate nostra ALBA IVLIA, ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerint nobis & præsentaverint quosdam infra scriptos Articulos, in eisdem Comitiis, partibus ipsorum vestris, & totius regni consilio conclusos: supplicantes Nobis humillime, ut Nos universos eos Articulos, omnia, & singula in illis contenta, rata, grata, accepta habentes, benigne ipsi probare, confirmare & dignaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis est.

ARTICVLI Dominorum Regnicolarum ... Regni Transylvaniæ, & partium ... eidem annexarum, in Generalibus eorum Comitiis, in Civitate ALBA-IVLIA, ... quintum Mensis Maij ... Anno ... Propositorum ... celebratis, conclusi.

... Egregius Vranki, Capitaneus ... civitatibus ... Regis Regni Hungariæ Dominus ... Anno ... Articulum ... Legislativa ex ... Transylvaniæ ...

1641

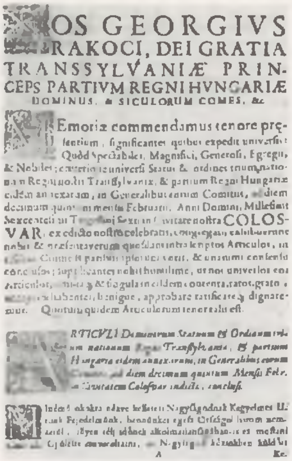
OS GEORGIVS RAKOCI, DEI GRATIA TRANSSYLVANIÆ PRINCEPS PARTIVM REGNI HVNGARIÆ DOMINUS, & SICULORUM COMES, &c.

Emoriæ commendamus tenore præsentium, significantes quibus expedit universis: Quòd Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii, & Nobiles; ... COLOS-VAR ...

RTICVLI Dominorum Statuum & Ordinum ... Hungariæ ...

1642

ÜDVÖZITÖ HITNEK EGY NYOMBAN JARO ...

GRADVAL

KESERÜ DAJKA JANOSNAK ...

GELEJI KATONA ISTVANNAK ...

1643

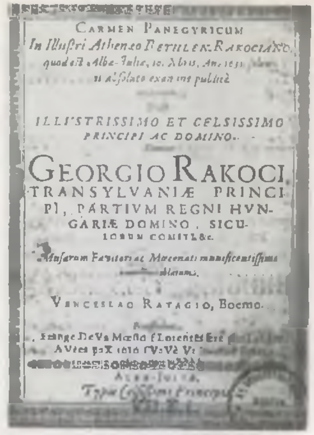
CARMEN PANEGYRICUM

In Illustri Athenæo Bethlen-Rakociano, quod est Albæ-Juliæ ...

ILLVSTRISSIMO ET CELSISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

GEORGIO RAKOCI, TRANSYLVANIÆ PRINCIPI, PARTIUM REGNI HUNGARIÆ DOMINO, SICULORUM COMITI, &c.

Musarum Fautori ac Mecenati munificentissimo ...

VENCESLAO RATAGIO, Boemo.

... Typis Celsissimi Principis ...

1644

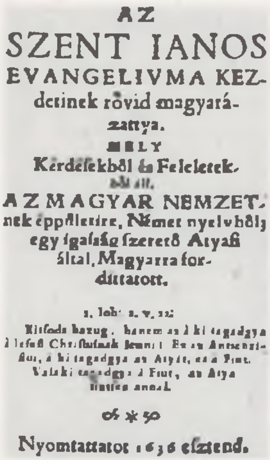
AZ

SZENT IANOS EVANGELIVMA KEZdetinek rövid magyarázattya.

MELY Kérdésekböl és Feleletekböl áll.

AZ MAGYAR NEMZETnek éppületire, Német nyelvből, egy igaság szerető Atyafi által, Magyarra fordittatott.

1. Joh: 2. v. 22.

Kitsoda hazug, hanem az â ki tagadgya â Jesust Christusnak lenni? Ez az Antechristus, â ki tagadgya az Atyát, és a Fiut. Valaki tagadgya â Fiut, az Atya nintsen annak.

Nyomtattatot 1636 esztend.

1646

Az Tékozlo Fiunak HISTORIAIA.

MELYBEN ATTYATOL VALO EL BVCSVZÁSA, NAGY SZEgenységre valo jutáſa, Attyához valo haza menése, és Attyának hozzá valo kegyesſége, iratik meg.

Authore Iohanne B. Sentmartoni.

Ez Historia mellé adatott az Vasrol valo Enek is.

Anno 16 Domini 36

CLAUDIOPOLI

Typis Heltanis imprimebat Georgius Abrugi.

1647

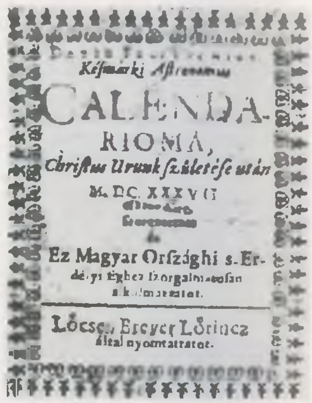
Késmárki Astronomus

CALENDARIOMA, Christus Urunk születése után M. DC. XXXVII ...

Ez Magyar Orszaghi s Erdélyi Egyhez ...

Löcse, Brever Lörincz által nyomtattatot.

1650

ECCLESIAKNAK EGYHAZICEREMONIAIOKROL ... REND TARTASOKROL VALO RÖVID ...

1654

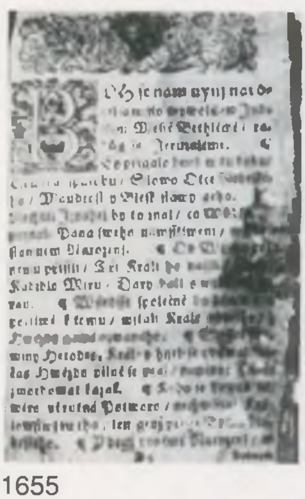
1655

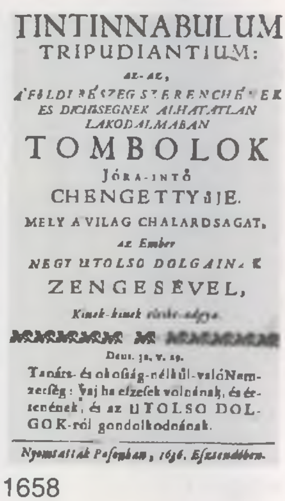
TINTINNABULUM TRIPUDIANTIUM:

az-az,

A' FÖLDI RÉSZEG SZERENCHÉNEK ES DICHÖSEGNEK ALHATATLAN LAKODALMABAN TOMBOLOK JÓRA-INTÖ CHENGETTYÜJE.

MELY A VILAG CHALARDSAGAT, az Ember NEGY UTOLSO DOLGAINAK ZENGESEVEL, Kinek-kinek elöl-adgya.

Deut. 32. v. 29.

Tanács- és okosság-nélkül-valóNemzetség: Vaj ha elzesek volnának, és értenének, és az UTOLSO DOLGOK-ról gondolkodnának.

Nyomtattak Posonban, 1636. Esztendöben.

1658

MINDEN
VASARNAPOKRA
INNEPEKRE
PREDIKACZIOK
[illegible]
CARDINAL PAZMANY
PETER ESZTERGAMI
[illegible]

1659

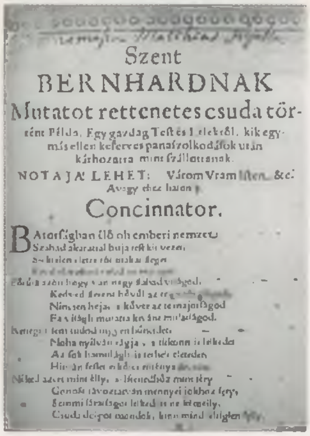

Szent
BERNHARDNAK
Mutatot rettenetes csuda tör-
tént Példa, Egy gazdag Test és Lélekről, kik egy-
más ellen keserves panaszolkodások után
kárhozatra mint szállottanak.
NOTA JA LEHET: Várom Vram Isten, &c.
Avagy ehez hason.
Concinnator.
[illegible]

1664

A' KERESTY-
ENI TUDOMANI-
NAK RÖVID
SOMMAIA.
ELSŐ RESZE
A' HITNEK A'-
gazatiról.
Nyomtattatot Bechbe Gelb-
haar Gergel altal,
M. DC. XXXVII. eſztendőben.

1665

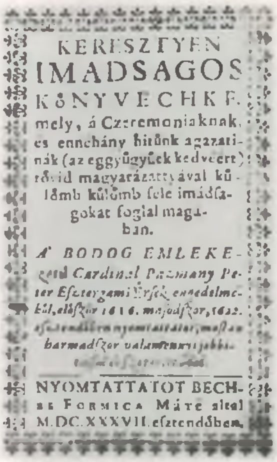

KERESZTYEN
IMADSAGOS
KÖNYVECHKE.
mely, á Czeremoniaknak,
es ennehány hitűnk agazati-
nák (az eggyűgyűek kedveert)
rövid magyarázattyával kű-
lömb külömb fele imádſá-
gokat foglal maga-
ban.
A' BODOG EMLEKE-
zetű Cardinal Pazmany Pe-
ter Eſztergami Ersek engedelme-
ből, előſzor 1616. maſodſzor, 1622.
eſztendőben nyomtattatot, most pedig
harmadſzor valamennyi jobbi-
[illegible]
NYOMTATTATOT BECH-
BE FORMICA Máte altal
M.DC.XXXVII. eſztendőben.

1666

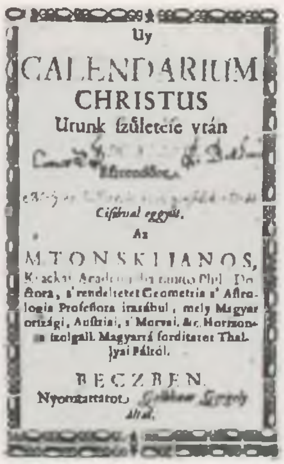

Uy
CALENDARIUM
CHRISTUS
Urunk ſzűleteſe után
[illegible]
Ciſiolual eggyűt.
Az
MTONSKI JANOS,
[illegible]
ſtora, s'rendeltetet Geometria s' Aſtro-
logia Profeſſiora irásábul, mely Magyar
országi, Auſtriai, s' Morvai, &c. Horizon-
ra szolgall. Magyarrá forditatot Thal-
lyai Páltól.
BECZBEN.
Nyomtattatot [illegible]
által.

1667

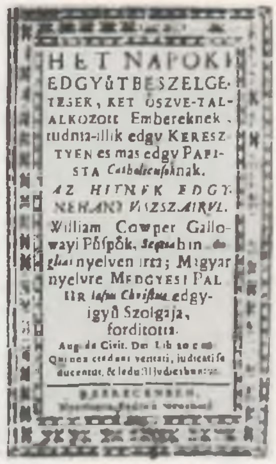

HET NAPOKI
EDGYűT BESZELGE-
TESEK, KET OSZVE-TAL-
ALKOZOTT Embereknek,
tudnia-illik edgy KERESZ-
TYEN es mas edgy PAPI-
STA Catholicusnak.
AZ HITNEK EDGY-
NEHANY VESZSZAIRUL.
William Cowper Gallo-
wayi Püſpök, Scotus b [illegible]
[illegible] nyelven irta; Magyar
nyelvre MEDGYESI PAL
[illegible] Chriſtus edgy-
igyű Szolgája,
forditotta.
[illegible]

1670

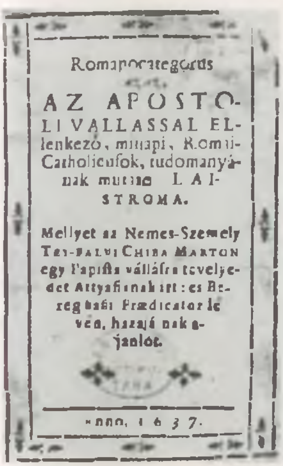

Romanocategorus
AZ APOSTO-
LI VALLASSAL EL-
lenkező, mostani, Romai-
Catholicusok, tudomanyá-
nak mutato LAI-
STROMA.
Mellyet az Nemes-Személy
TEI-FALVI CHIBA MARTON
egy Papiſta vállásra tevelye-
det Attyafianak irt: es Be-
reg-ſaſi Prædicator le-
vén, hazajá nak a-
janlot.
Anno, 1637.

1671

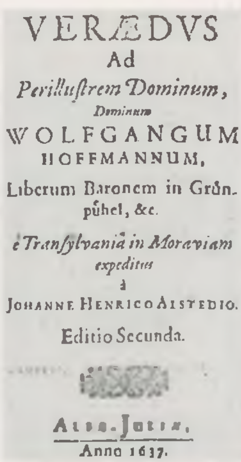

VERÆDVS
Ad
Perilluſtrem Dominum,
Dominum
WOLFGANGUM
HOFFMANNUM,
Liberum Baronem in Grün-
pühel, &c.
è Tranſylvaniâ in Moraviam
expeditus
à
JOHANNE HENRICO ALSTEDIO.
Editio Secunda.
ALBÆ-JULIÆ,
Anno 1637.

1672

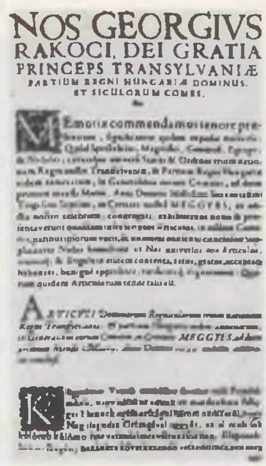

NOS GEORGIVS
RAKOCI, DEI GRATIA
PRINCEPS TRANSYLVANIÆ
PARTIUM REGNI HUNGARIÆ DOMINUS,
ET SICULORUM COMES.
[illegible]

1673

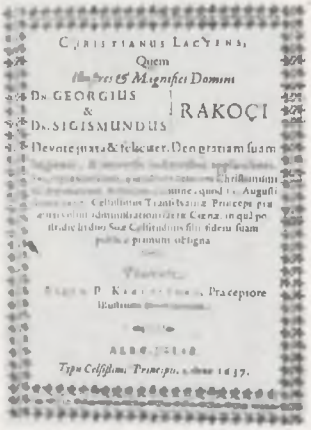
CHRISTIANUS LACZNA,
Quem
Illustres & Magnifici Domini
Dn. GEORGIUS
&
Dn. SIGISMUNDUS
RAKOCI
Devote juvata & fideliter. Deo gratiam suam
ALBAE IULIAE
Typis Celsissim. Principis, Anno 1637.

1674

DN. MAVRITII

1676

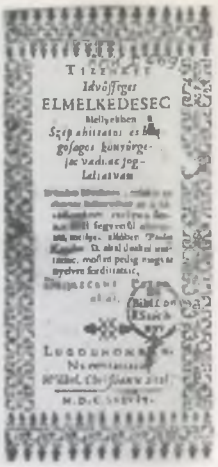
TIZENKET
Idvösségre
ELMELKEDESEC
Szép oktatásai es
gosages könyörge-
sec vadnac jog-
latatvan
LVDOVMONS
M.D.C. XXXVII.

1678

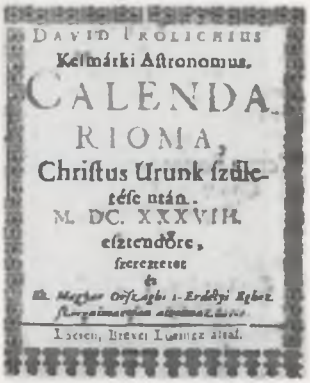
DAVID FROLICHIUS
Kelmárki Astronomus.
CALENDA
RIOMA,
Christus Urunk születése után.
M. DC. XXXVII.
esztendőre,
szerezteték
Magyar Országi Erdélyi Ember
Lőcsen, Brevi Lőrintz által.

1680

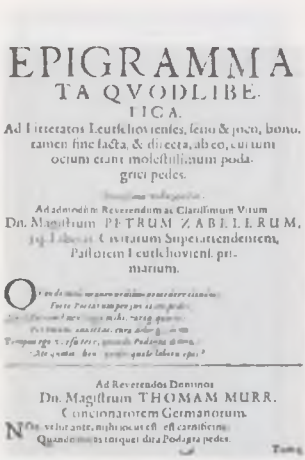
EPIGRAMMA
TA QVODLIBE-
LICA.
Ad Litteratos Leutschovienses, seno & juco, bono,
tamen sine facta, & directa, ab eo, cui tum
ocium erant molestissimum poda-
grici pedes.
Ad Admodum Reverendum ac Clarissimum Virum
Dn. Magistrum PETRUM ZABELLERUM,
Leutschovienses Civitatum Superattendentem,
Pastorem Leutschovien. pri-
marium.
Ad Reverendos Dominos
Dn. Magistrum THOMAM MURR.
Concionatorem Germanorum.

1681

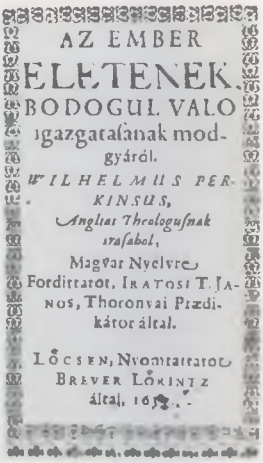
AZ EMBER
ELETENEK
BODOGUL VALO
igazgatasanak mod-
gyáról.
WILHELMUS PER-
KINSUS,
Anglus Theologusnak
irasából,
Magyar Nyelvre
Fordittatot, IRATOSI T. JA-
NOS, Thoronyai Praedi-
kátor által.
LŐCSEN, Nyomtattatot
BREVER LŐRINTZ
által, 16[illegible].

1683

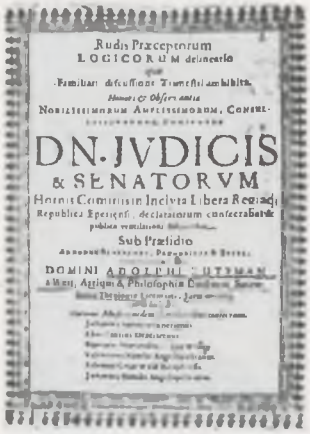
Rudis Praeceptorum
LOGICORUM delineatio
Nobilissimorum Amplissimorum, Consul-
DN. IVDICIS
& SENATORVM
Hornut Comitatus in Incliva Libera Regiaq
Sub Praelidio
DOMINI ADOLPHI HUTTMANI
Artium, Artiqum & Philosophiae Doctoris

1685

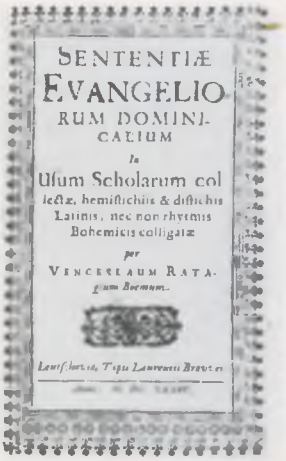
SENTENTIAE
EVANGELIO
RUM DOMINI-
CALIUM
In
Usum Scholarum col
lectae, hemistichiis & distichis
Latinis, nec non rhythmis
Bohemicis colligatae
per
VENCESLAUM RATA-
jum Bornum.
Leutschoviae, Typis Laurentii Brevers

1686

DECRETVM

1688

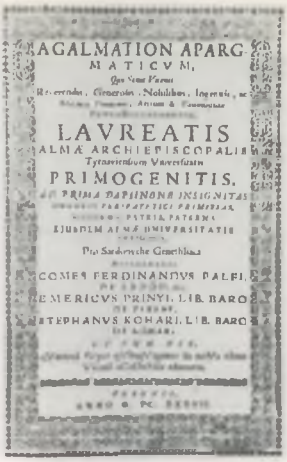

1694

1696

1697

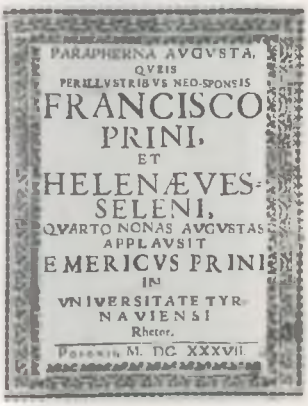

1698

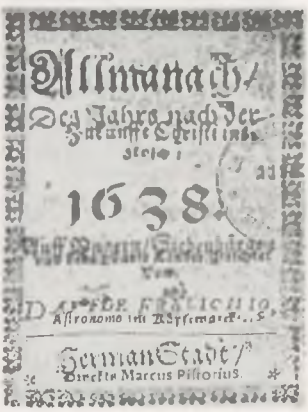

1700

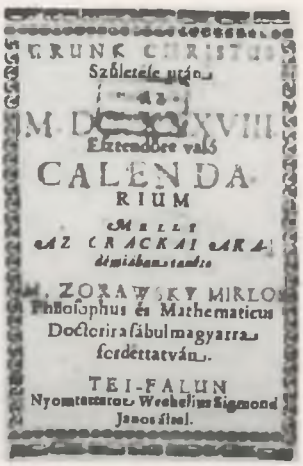

1701

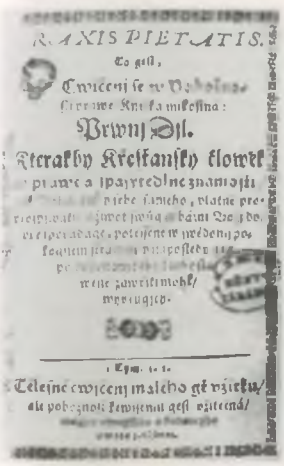

1702

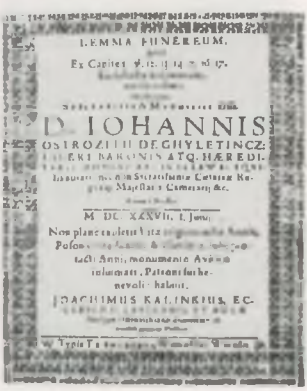

1703

1704

VÁLE TEAMOSCH.
Dwogiczti hodnicho a
Slawutnicho Mijse Kuzze Cziska
Cztenu ſtcho / Slaſebnicho Páne
Tobiaſſe Jona
S Wyſſſtiwu we Trenczyn. Leta 163 7.

1705

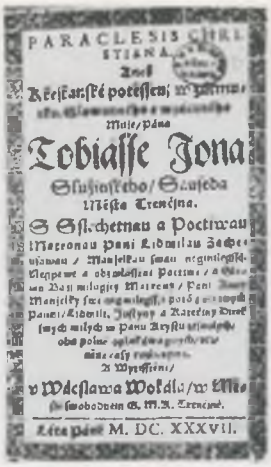
PARACLESIS CHRI
STIANA,
Tobiaſſe Jona
Slaſſnoſtiwo / Slaſeda
Miſte Trenczyna.
S Sſlechetnau a Poctiwau
Panj Lidmilau Zachee
Manſelku ſwau negmilegſſi
Panj Lidmilau, Jeſſtiwe a potom
Panj Kibnilj, Jeſſtiwe a Kateřiny Dcere
Páne Jeſu
v Wáclawa Wokálu
Leta Páne M. DC. XXXVII.

1706

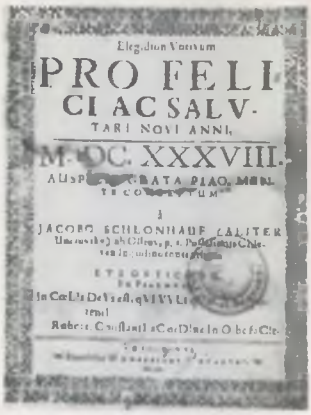
PRO FELI
CI AC SALV-
TARI NOVI ANNI,
M. DC. XXXVIII.
JACOBO SCHLONIAHE CALITER

1707

1708A Lásd a Pótlásoknál.

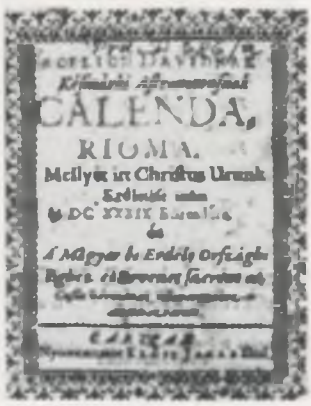
CALENDA,
RIOMA.
Mellyet az Christus Urunk
M DC XXXIX Eſztendőre
A Magyar ſo Erdely Orſzágh
Rendre, és Nemzetre ſzerzette

1709

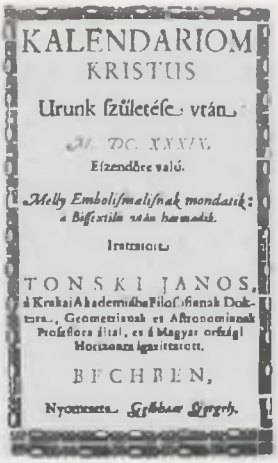
KALENDARIOM
KRISTUS
Urunk ſzűletéſe után
M. DC. XXXIV.
Eſzendőre való.
Melly Emboliſmaliſnak mondatik:
a Biſſextilis után harmadik.
TONSKI JANOS,
Horizonra igazittatott.
BECHBEN,
Nyomtatta Gelbhaar Gyorgy.

1712

CHRISTVSKO
VETTESERVL
Nevy könyvec
Melyuet magyarra

1713

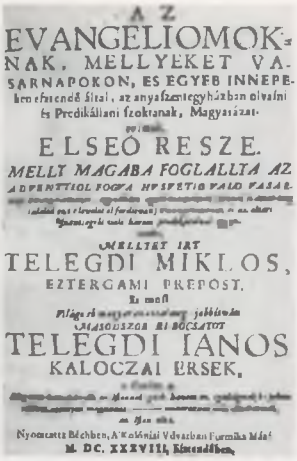
AZ
EVANGELIOMOK-
NAK, MELLYEKET VA-
SARNAPOKON, ES EGYEB INNEPE-
ken eſztendő ſtal, az anyaſzentegyházban olvaſni
és Predikállani ſzoktanak, Magyarázat-
tyának.
ELSEÓ RESZE.
MELLY MAGABA FOGLALLYA AZ
ADVENTTIOL FOGVA HVSVETIG VALO VASAR.
MELLYET IAT
TELEGDI MIKLOS,
EZTERGAMI PREPOST.
Es moſt
Pilágri magyarazattal meg-jobbitván
MASODSZOR KI BOCSATOT
TELEGDI IANOS
KALOCZAI ERSEK.
Nyomtatta Béchben, A Koloniai Vdvarban Formika Mátʃ
M. DC. XXXVIII, Eſztendőben.

1714

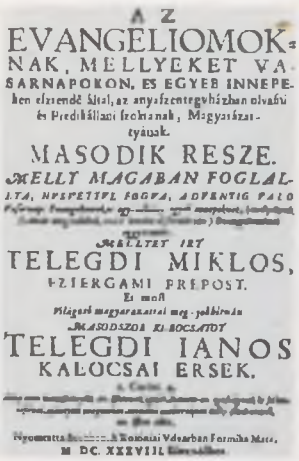
AZ
EVANGELIOMOK-
NAK, MELLYEKET VA-
SARNAPOKON, ES EGYEB INNEPE-
ken eſztendő ſtal, az anyaſzentegyházban olvaſni
és Predikállani ſzoktanak, Magyarázat-
tyának.
MASODIK RESZE.
MELLY MAGABAN FOGLAL-
LYA, HVSVETTIL FOGVA, ADVENTIG VALO
MELLYET IAT
TELEGDI MIKLOS,
EZTERGAMI PREPOST.
Es moſt
Pilágri magyarazattal meg-jobbitván
MASODSZOR KI BOCSATOT
TELEGDI IANOS
KALOCSAI ERSEK.
Nyomtatta Béchben, A Koloniai Vdvarban Formika Mátʃ,
M DC XXXVIII. Eſztendőben.

1715

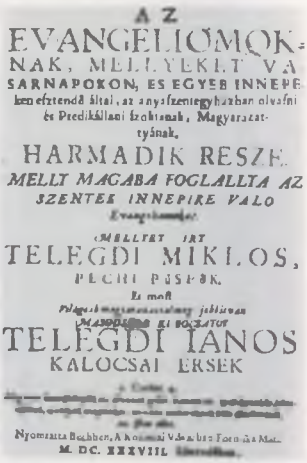
AZ
EVANGELIOMOK-
NAK, MELLYEKET VA-
SARNAPOKON, ES EGYEB INNEPE-
ken eſztendő ſtal, az anyaſzentegyházban olvaſni
és Predikállani ſzoktanak, Magyarázat-
tyának.
HARMADIK RESZE.
MELLY MAGABA FOGLALLYA AZ
SZENTEK INNEPIRE VALO
MELLYET IAT
TELEGDI MIKLOS,
PECSI PVSPÖK.
Es moſt
Pilágri magyarazattal meg-jobbitván
MASODSZOR KI BOCSATOT
TELEGDI IANOS
KALOCSAI ERSEK
Nyomtatta Béchben, A Koloniai Vdvarban Formika Mátʃ
M. DC. XXXVIII.

1716

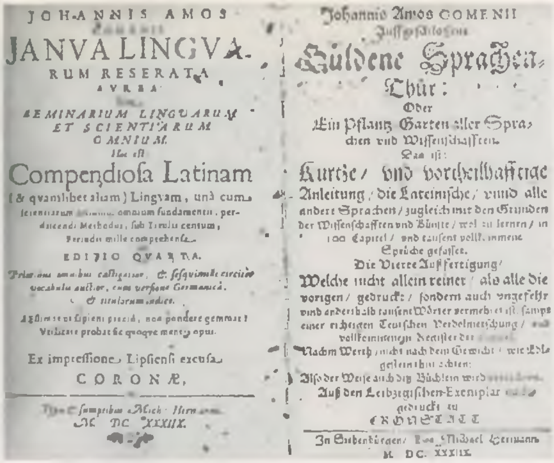
JOHANNIS AMOS
JANUA LINGUARUM RESERATA AUREA
SEMINARIUM LINGUARUM ET SCIENTIARUM OMNIUM.
Hoc est
Compendiosa Latinam (& quamlibet aliam) Linguam, unà cum scientiarum omnium fundamentis, perdiscendi Methodus, sub Titulis centum, Periodis mille comprehensa.
EDITIO QUARTA.
Ex impressione Lipsiensi excusa
CORONÆ,
Typis & sumptibus Mich. Herrmann.
M. DC. XXXIX.

Johannis Amos COMENII
Güldene Sprachen-Thür:
Oder
Ein Pflantz Garten aller Sprachen und Wissenschafften.
Das ist:
Kurtze / und vortheilhafftige Anleitung / die Lateinische / und alle andere Sprachen / zugleich mit den Gründen der Wissenschafften und Künste / wol zu lernen / in 100 Capitel / und tausent vollkommene Sprüche gefasset.
Die Vierte Außfertigung /
Welche nicht allein reiner / als alle die vorigen / gedruckt: / sondern auch ungefehr und anderthalb tausent Wörter vermehret ist
Auß dem Leibzigischen Exemplar nachgedruckt zu
CRONSTADT
In Siebenbürgen / Bey Michael Herrmann
M. DC. XXXIX.

1717

ASSERTIO
SACRO-SANCTÆ TRINITATIS.
JOHANNIS HENRICI AL-
ALBÆ-JULIÆ

1718

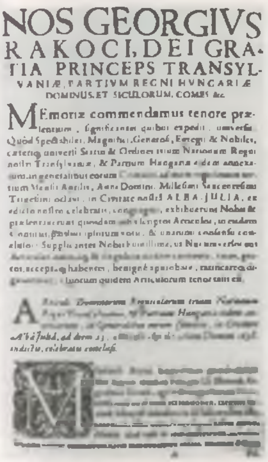
NOS GEORGIUS RAKOCI, DEI GRATIA PRINCEPS TRANSYLVANIÆ, PARTIUM REGNI HUNGARIÆ DOMINUS, ET SICULORUM COMES &c.
Memoriæ commendamus tenore præsentium, significantes quibus expedit, universis
ALBA-JULIA

1719

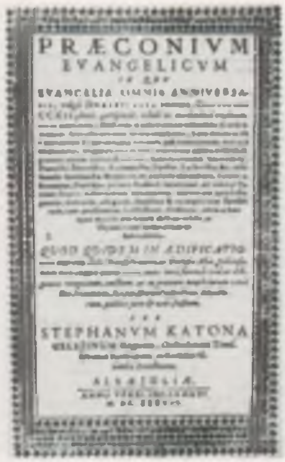
PRÆCONIUM EVANGELICUM
STEPHANUM KATONA
ALBÆ-JULIÆ

1720

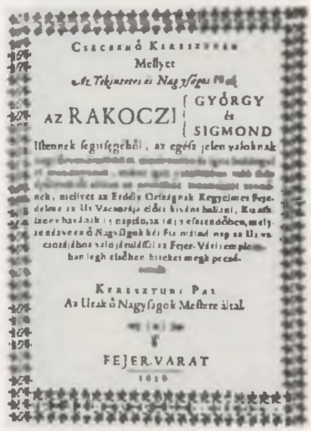
Mellyet
AZ RAKOCZI GYÖRGY és SIGMOND
Az Urak ô Nagyságok Mestere által.
FEJER-VARAT

1721

INSTRUCTIO
Celsissimus Princeps ac
GEORGIUS RAKOCI,
TRANSYLVANIÆ PRINCEPS, PARTIUM REGNI HUNGARIÆ DOMINUS, ET SICULORUM COMES.
Tradidit
GEORGIO RAKOCI, FILIO SUO, NATU MAJORI,
non longe post cùm ille scholis valedixisset.
Albæ Juliæ Anno 1638.

1722

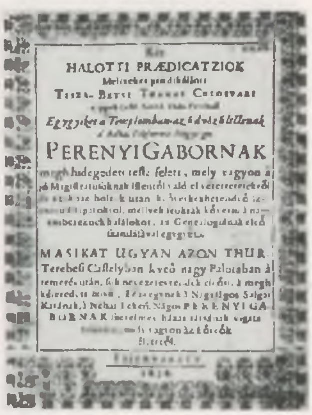
HALOTTI PRÆDICATZIOK
PERENYI GABORNAK
MASIKAT UGYAN AZON THUR.

1723

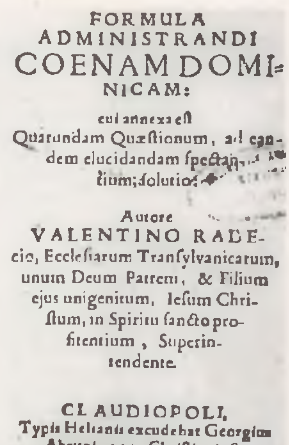
FORMULA ADMINISTRANDI COENAM DOMINICAM:
cui annexa est
Quarundam Quæstionum, ad eandem elucidandam spectantium, solutio.
Autore
VALENTINO RADECIO, Ecclesiarum Transylvanicarum, unum Deum Patrem, & Filium ejus unigenitum, Iesum Christum, in Spiritu sancto profitentium, Superintendente.
CLAUDIOPOLI,
Typis Heltanis excudebat Georgius Abrugi, anno Christi 1638.

1725

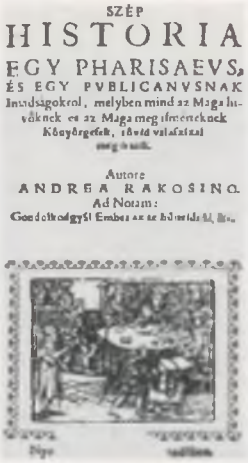

SZÉP
HISTORIA
EGY PHARISAEVS,
ÉS EGY PVBLICANVSNAK
Istenségekről, melyben mind az Maga hívőknek es az Maga meg ismérőknek
Könyörgésekből, tövid valaszával
megirattatik.
Autore
ANDREA RAKOSINO.
Ad Notam:
Gondolkodgyál Embér az te bűnedről, &c.

1726

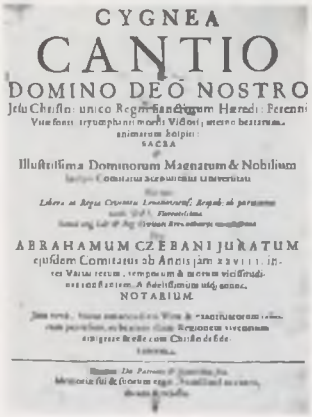

CYGNEA
CANTIO
DOMINO DEO NOSTRO
Jesu Christo: unico Regni sanctorum Hæredi: Terreni
Vnæ sensu triumphanti morti victori; utero beatorum
animarum hospiti:
SACRA
Illustrissima Dominorum Magnatum & Nobilium
Comitatus Szabolciensis Universitati
ABRAHAMUM CZEBANI JURATUM
ejusdem Comitatus ab Annis jam XXVIII. in-
ter Varos rectum, tempestate & morum vicissitudi-
nes constantissimum, & fidelissimum utij assessorem.
NOTARIUM.

1728

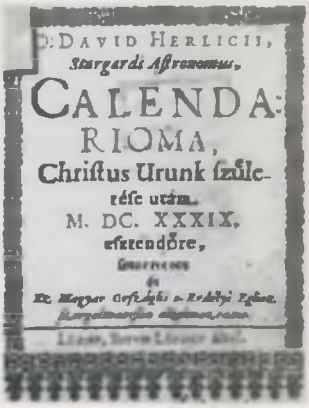

D. DAVID HERLICII,
Stargardi Astronomus,
CALENDA-
RIOMA,
Christus Urunk születése után,
M. DC. XXXIX.
esztendőre,
Gyarmatban
az
Ev. Magyar Confessiobéli Ecclesiai Egben.

1729

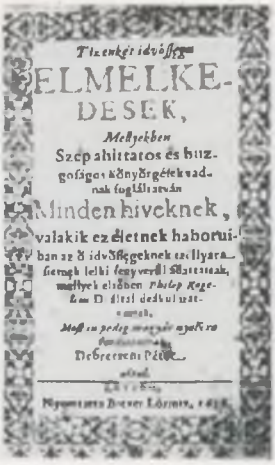

Tizenkét idvösség-
BELMELKE-
DESEK,
Melyekben
Szép ahítatos és hiz-
gosságos könyörgésekvad-
nak foglaltatván
Minden hívéknek,
valakik ez életnek haborui-
ban az ő idvösségeknek tselyárá-
ért igaz lelki fegyverről gondolnak,
melyek elsőben Philip Regel-
lai D. által deákul iratt-
anak,
Most az pedig magyar nyelvre
fordíttattanak
által
Debreczeni Péter
által.
Nyomtattatta Debrecen Városa, 1618.

1730

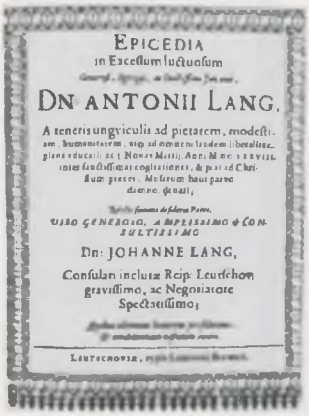

EPICEDIA
in Excessum luctuosum
DN ANTONII LANG.
A tenera ungviculis ad pietatem, modesti-
am, humanitatem, atq; ad omnem fere bonam liberalitat-
em educati ac [illegible] Nomen Matris, Anni Mense servili-
mes fanctissimæ cogitationes, & postrema Christ-
ianæ pietas. Mœrorem hanc parte
dimensi, dicati,
Vsvs GENEROSI, AMPLISSIMI & CON-
SULTISSIMI
Dn: JOHANNE LANG,
Consulum inclutæ Reip: Leutschoviensis
gravissimi, ac Negotiatoris
Spectatissimi;
LEUTSCHOVIÆ, Typis Laurentij Brewerij.

1731

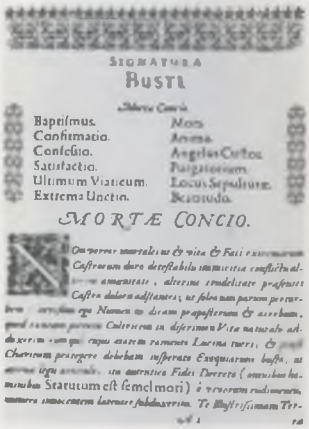

SIGNATURA
BUSTI
Baptismus. Mors
Confirmatio. Anima.
Confessio. Angelus Custos.
Satisfactio. Purgatorium.
Ultimum Viaticum. Locus Sepulturæ.
Extrema Unctio. Resurrectio.
MORTÆ CONCIO.

1732

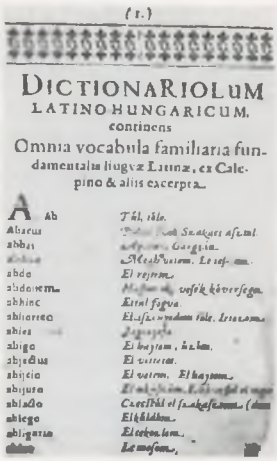

(1.)
DICTIONARIOLUM
LATINO HUNGARICUM,
continens
Omnia vocabula familiaria fun-
damentalia linguæ Latinæ, ex Cale-
pino & aliis excerpta.
A Ab Tól, tőle.
Abacus
abbas
abdo El rejtem.
abdomen
abhinc Ettől fogva.
abhorreo
abies
abigo Ki hajtom, hajtam.
abjectus El vettetet.
abjicio El vetem. El hajtom.
abjuro
ablacto Cseczbűl el szakasztom. (
ablego Elküldöm.
abligurio
abluo Le mosom.

1733

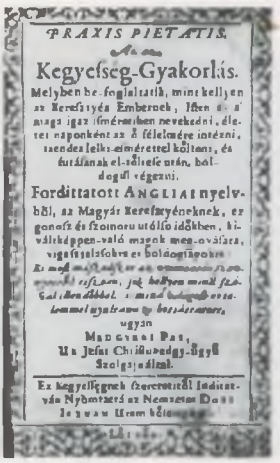

PRAXIS PIETATIS.
Az az
Kegyesség-Gyakorlás.
Melyben be-foglaltatik, mint kellyen
az Keresztyén Emberek, Isten-ben a'
maga igaz ismérésében nevekedni, élet-
ét naponként az ő félelmére intézni,
tsendes lelki-esmérettel költeni, és
futásának el-töltésére után, bol-
dogúl végezni.
Fordíttatott ANGLIAI nyelvből, az Magyar Keresztyéneknek, ez
gonosz és szomoru utólsó időkben, hi-
válképpen-való mazok meg-olvasára,
vigasztalásokra es bolcsességekre
ugyan
MAGYARAI Pap,
Ur Jesus Christusnak-ügyes
Szolgájaúltal.

1735

Auszlegung,
eines Psal.
Dauids 11. Cap.
Gedruckt zu Leutschau/bey

1736

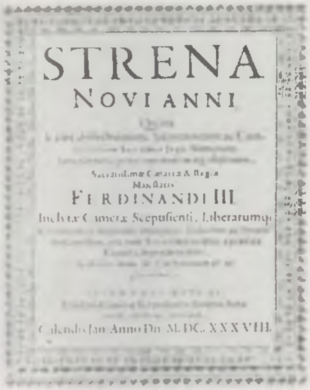
STRENA
NOVI ANNI
Sacratissimæ Cæsareæ & Regiæ
FERDINANDI III
Inclytæ Cameræ Scepusienti, Liberarumq;
Calendis Jan. Anno Dn. M. DC. XXXVIII.

1737

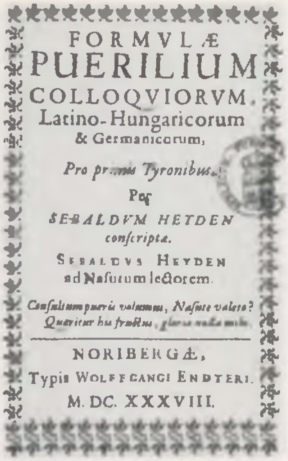
FORMVLÆ
PUERILIUM
COLLOQVIORVM,
Latino-Hungaricorum
& Germanicorum,
Pro primis Tyronibus
Per
SEBALDVM HETDEN
conscriptæ.
SEBALDVS HEYDEN
ad Nasutum lectorem.
Consultum pueris volumus, Nasute valeto?
Quæritur hic fructus, gloria nulla mihi.
NORIBERGÆ,
Typis WOLFFGANGI ENDTERI.
M. DC. XXXVIII.

1738

AZ IGAZ ISTENI TISZTELETNEK
TISZTA
TÜKÖRE:
Melyben világosan és fényesen láthattya ki-ki az Istent, és az Isten Tisztéletinek szükséges-voltát, és, Hol keressék ezt Istenesen és ödvösségesen követni
IRATOTT
Egy Isteni Tisztelenek buzgó terjesztője- és Predikátoroktól.
NYOMTATTAK POSONBAN,
M. DC. XXXVIII.
Esztendőben.

1741

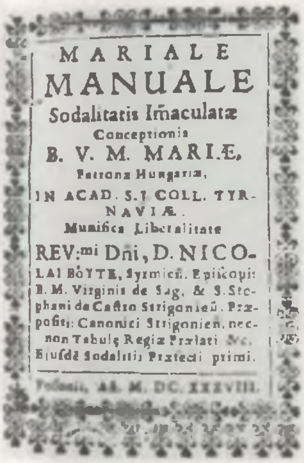
MARIALE
MANUALE
Sodalitatis Imaculatæ
Conceptionis
B. V. M. MARIÆ,
Patronæ Hungariæ,
IN ACAD. S. I. COLL. TYRNAVIÆ.
Munifica Liberalitate
REV:mi Dni, D. NICOLAI BÓYTE, Syrmien. Episcopi: B. M. Virginis de Sag, & S. Stephani de Castro Strigonien. Præpositi: Canonici Strigonien. necnon Tabulę Regiæ Prælati &c. Ejusdē Sodalitii Præfecti primi.
Posonii, An. M. DC. XXXVIII.

1744

D. T. O. M. A.
NICOLAI SZEKHELYI
AA. ET PHILOSOPHIÆ BACCALAVREI
ILL.mo AC REV.mo ARCHIEPISCOPO STRIGONIENSI
EMERICO LOSI
AC IN ALMA UNIVERSITATE TYRNAVIENSI SOCIETATIS IESV, PRO
POSONII

1745

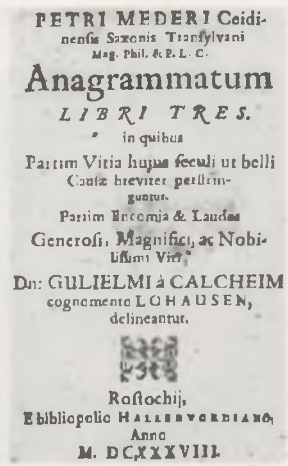
PETRI MEDERI Ceidinensis Saxonis Transylvani
Mag. Phil. & P. L. C.
Anagrammatum
LIBRI TRES.
in quibus
Partim Vitia hujus seculi ut belli
Causæ breviter perstringuntur.
Partim Encomia & Laudes
Generosi, Magnifici, ac Nobilissimi Viri,
Dn: GULIELMI à CALCHEIM
cognomento LOHAUSEN,
delineantur.
Rostochii,
E bibliopolio HALLERVORDIANO,
Anno
M. DCXXXVIII.

1748

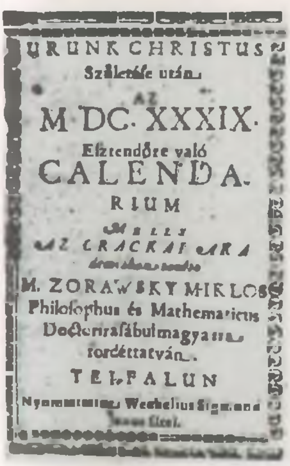
URUNK CHRISTUS
Születése után,
AZ
M. DC. XXXIX.
Esztendőre való
CALENDARIUM
MELLY
AZ CRACKAI ARA
...
M. ZORAWSKY MIKLOS
Philosophus és Mathematicus
Doctoriratásábul magyarra fordéttatván.
TELFALUN
Nyomtattatott Weschelius Sigmond
...

1750

CUM DEO!
D. IOHANNIS KALINKII
DE ROSEBERGH, P. C.
VENERABILIS CONSI-
Anno Dn. M. DC. XXXVIII.
Trenchinii, Typis ...

1751

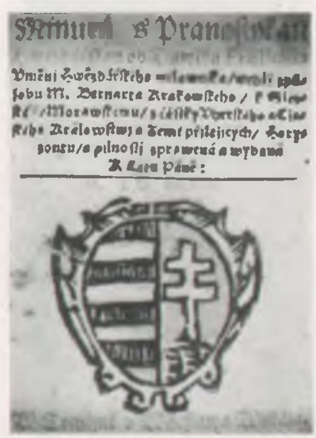
Minucý s Pranostikau
Vměnj Hwězdářského ... sebu M. Bernarta Krakowského / ... sonu/a pilností sprawená a wydaná
L. Léta Páně:

1752

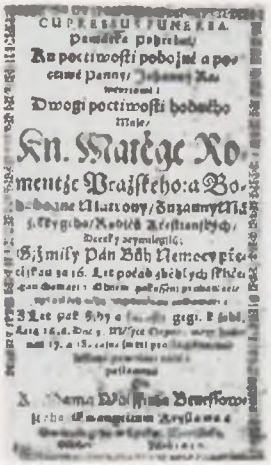
CUPRESSUS FUNEBRIS
Pawssstka pogrebny
Na poctiwosti pobozné a pocz
tiwé Panny, Johanny Ra
worianky
Dwogi poctiwosti hodného
Muže,
Kn. Matěge Ro
mentze Wrazſtehoa Bo
hobozne Manowy, Zuzanny Mis
ſtrzyne Rodiſſ Kreſtianſkych,
Dcerky zrzmilegſi;
Gžmiſly Pán Bůh Nemecz pře
ciſtau 2016. Let pocžal zhežlych ſkůſ
1 Let pak 9dy a
Kap. 16. d. Dne 3. Wijne
mil 17. a 18.
1754

Tizenkét idvüſſeges
ELMELKE-
DESEK,
Szép okitatás
valakik ez élenek tábortiban
idővel eſſegeknek tzéllyára
fegyverrel adatnak
1755

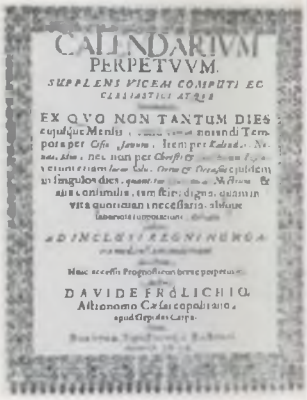
CALENDARIVM
PERPETVVM.
SUPPLENS VICEM COMPUTI EC
CLESIASTICI ATQUE
EX QVO NON TANTUM DIES
DAVIDE FRÖLICHIO,
Aſtronomo Cæſareo Palatino
1756

FASTI,
CALENDA-
1757

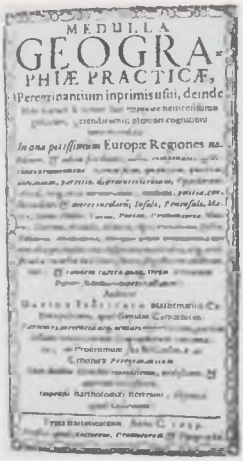
MEDULLA
GEOGRA-
PHIÆ PRACTICÆ,
Europæ Regiones
1758

Dey dem Begräbnüß den Wey
GEORGII
SPRÆTZEN,
Gebohrne Welsserischen Rechtern
in der Königlichen Frey Stadt
Epperies Seligen,
Welcherem
CASPARUM PFELLER
1760

ELMÉNKNEK
ISTENBEN
FÖLMENETELE-
RŐL A' TEREMTET
ALLATOK
Garádichin.
ROBERTUS BELLAR-
minus JESUitak Rendi-
ből-valo
CARDINAL
KÖNYVECHKÉJE.
TASI GASPAR
BARTFAN.
1761

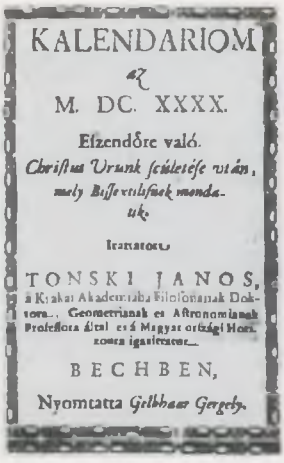
KALENDARIOM
az
M. DC. XXXX.
Eſzendőre való.
Christus Urunk ſzületéſe után,
TONSKI JANOS,
BECHBEN,
Nyomtatta Gelbhaar Gergely.
1762

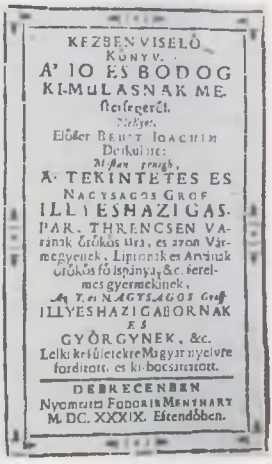
KEZBEN VISELŐ
KÖNYV.
A' IO ES BODOG
KI-MULASNAK ME-
ſteſegéről.
Irattatot
Elöſzer BENET IOACHIM
Deſkuitol:
Magyar nyelwre,
A' TEKINTETES ES
NAGYSAGOS GROF
ILLYESHAZI GAS-
PAR, THRENCSEN VA-
rannak örökös úrra, es azon Vármegyeknek, Liptonak es Arvának
örökös fő ispánya, &c. ſzerelmes gyermekinek,
A' T. es NAGYSAGOS Graf
ILLYESHAZI GABORNAK
ES
GYÖRGYNEK, &c.
Lelki kéſületekre Magyar nyelwre
forditott, es ki-bocsattatott.
DEBRECENBEN
Nyomtatta FODORIS MENTHART
M. DC. XXXIX. Eſztendőben.
1763

CATECHISMUS RELIGIONIS CHRISTIANÆ

ALBÆ JULIÆ

CATECHISMUS

A' KERESZTYENI VALLASNAK ÉS HITNEK

Rövid Kerdesekben és feleletekben foglaltatott

FEJIRVARATT

1764

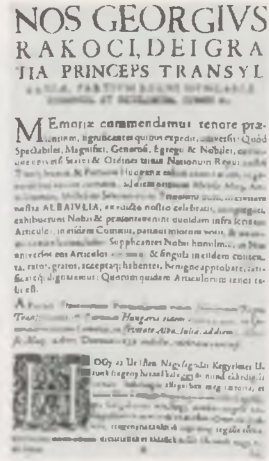

NOS GEORGIUS RAKOCI, DEI GRATIA PRINCEPS TRANSYLVANIÆ

Memoriæ commendamus tenore præsentium

1765

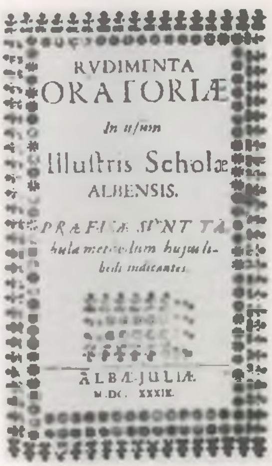

RUDIMENTA ORATORIÆ

In usum

Illustris Scholæ ALBENSIS.

PRÆFIXÆ SUNT TABULA

ALBÆ-JULIÆ M.DC. XXXIX.

1766

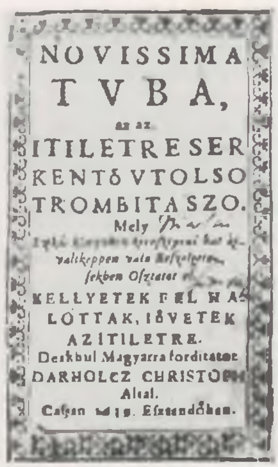

NOVISSIMA TUBA,

az az

ITILETRE SERKENTŐ UTOLSO TROMBITASZO.

Mely

KELLYETEK FEL HALOTTAK, IŐVETEK AZ ITILETRE.

Deakbul Magyarra forditatot DARHOLCZ CHRISTOPH Altal.

Casſan Esztendőben.

1768

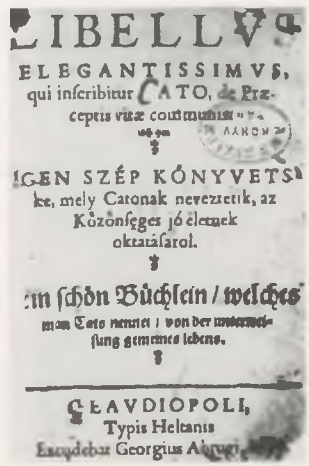

LIBELLUS ELEGANTISSIMUS, qui inſcribitur CATO, de Præceptis vitæ communis

IGEN SZÉP KÖNYVETSKE, mely Catonak neveztetik, az Közönséges jó életnek oktatásárol.

Ein ſchön Büchlein / welches man Cato nennet / von der Unterweiſung gemeines lebens.

CLAUDIOPOLI, Typis Heltanis

Excudebat Georgius Abrugi

1770

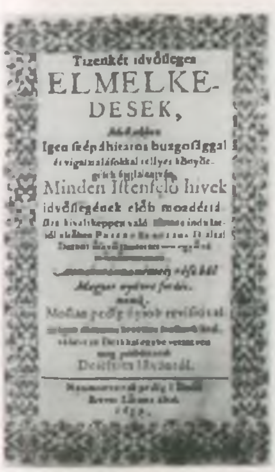

Tizenkét idvöſſeges ELMELKEDESEK,

Igen ſzép ſhiteros buzgoſággal

Minden Iſtenfelö hivek idvöſſégének előb mozdéttá

Magyar nyelvre fordit.

Deſideri Hydatáil.

1772

EVANGELIA ET EPISTOLÆ, DOMINICORUM, ac Festorum

LEUTSCHOVIÆ, Typis & Sumptibus Laurentij

1773

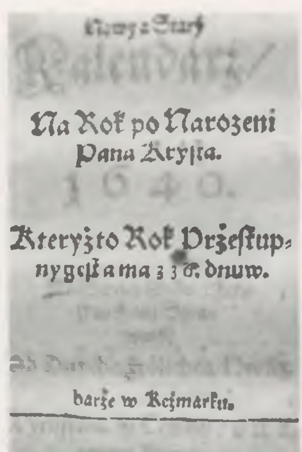

Nowy a Stary Kalendarž/

Na Rok po Narozeni Pana Kryſta.

1640.

Kteryžto Rok Přzeſtupnyceſt a ma 366. dnuw.

barže w Režmarku.

1777

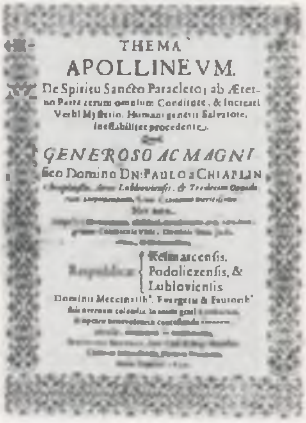

THEMA
APOLLINEUM.
De Spiritu Sancto Paracleto; ab Æterno Patre rerum omnium Conditore, & Increati Verbi Mysterio, Humani generis Salvatore, ineffabiliter procedente.
GENEROSO AC MAGNIfico Domino DN: PAULO à CHIAPLIN
Kelmarcensis,
Podoliczensis, &
Lublovienfis

1779

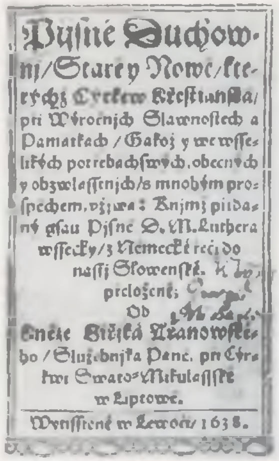

Pjsnė Duchowny/Starey Nowé/kterýchž Cyrkew Křestianská/ pri Wýročnjch Slawnostech a Památkach/ Gakož y we wsseliikých potrebach swých, obecnjch y obzwlasstnjch/s mnohým prospechem, vžjwá: Knjmž pridány gsau Pjsnė D. M. Luthera wssecky/z Nemecké řeči do nassj Slowenské. přeložené;
Od
Gnéke Biliká Trnowského/ Služebnjka Pánė, pri Cyrkwi Swato-Mikulásské w Liptowė.
Wytisstėné w Lewoči/ 1638.

1780

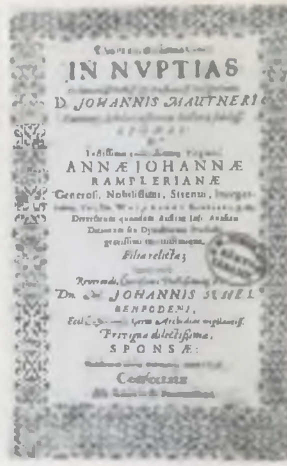

IN NUPTIAS
D. JOHANNIS MAUTNERI
ANNÆ JOHANNÆ
RAMPLERIANÆ
Filiæ relictæ;
Dn. JOHANNIS SCHEL
BENFODENI,
SPONSÆ:

1781

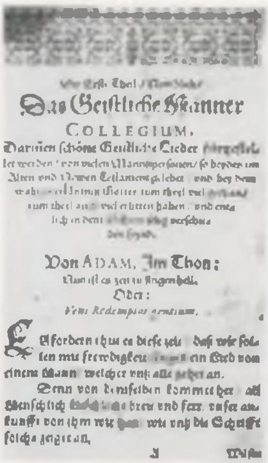

Das Geistliche Manner
COLLEGIUM,
Von ADAM, Im Thon:
Oder:
Veni Redemptor gentium.

1782

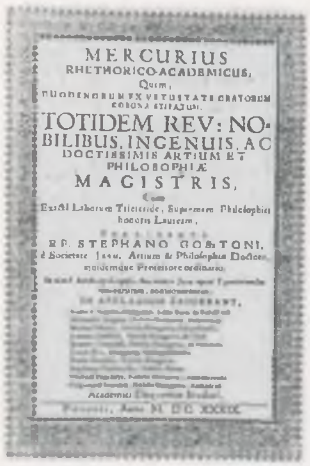

MERCURIUS
RHETHORICO-ACADEMICUS,
TOTIDEM REV: NOBILIBUS, INGENUIS, AC DOCTISSIMIS ARTIUM ET PHILOSOPHIÆ
MAGISTRIS,
RP. STEPHANO GOSTONI,
è Societate Iesu, Artium & Philosophiæ Doctore, eiusdemque Professore ordinario.
Academici Tyrnaviensi
Anno M. DC. XXXIX.

1784

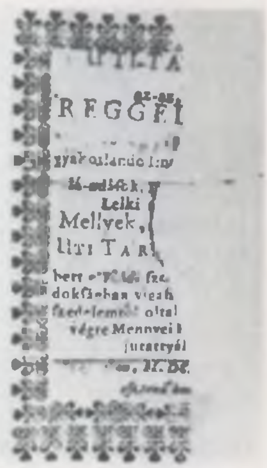

REGGEL
Lelki
Mellyek,
UTI TAR

1787

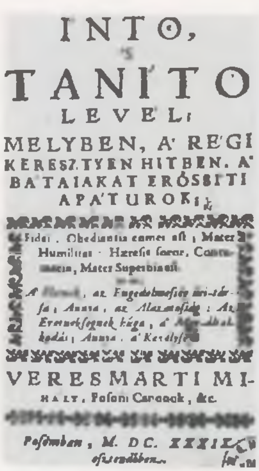

INTO,
TANITO
LEVEL;
MELYBEN, A' REGI
KERESZTYEN HITBEN. A'
BATAIAKAT ERŐSSITTI
APATUROK;
VERESMARTI MI-
HALY, Posoni Canonok, &c.
Posomban, M. DC. XXXIX.

1788

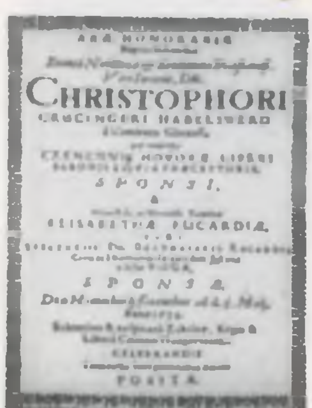

CHRISTOPHORI
SPONSI,
ELISABETHÆ PICARDIÆ,
SPONSÆ.

1791

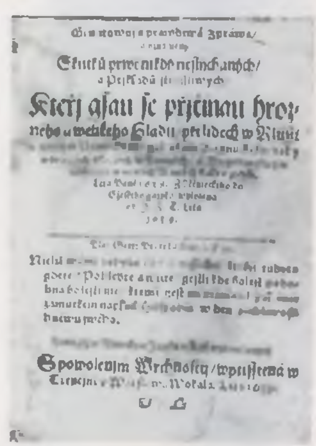

Kterj gsau se přjčinau hrozného a welikého Hladu pri lidech w Uhrj
Spowolenjm Wrchnosti/wytisstėná w

1795

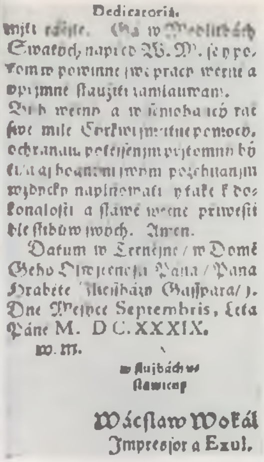
Dedicatoria.
mjti rádjte. [illegible] w Modlitbách
Swatých, napřed W. M. se ppo-
rom w powinné swé prácy wěrně a
upřjmné slaužiti zanjmáme.
[illegible] wěrně a w šenoba ich rac
swé mile Cyrkwi [illegible]
ochranau, potěssenjm přjtomnn bý-
ti, a j bea[illegible] swým požehnanjm
wydnckp naplněwati, ptaké k do-
konalosti a slawě wěcně přiwesti
ble slibůw swých. Amen.
Datum w Trenčjně / w Domě
Geho Oswjcenosti Pana / Pana
Hrabete Illesházy Gasspara/).
Dne Měsýce Septembris, Léta
Páně M. DC. XXXIX.
w. m.
w službách we
slawicny
Wácslaw Wokál
Impressor a Exul.

1796

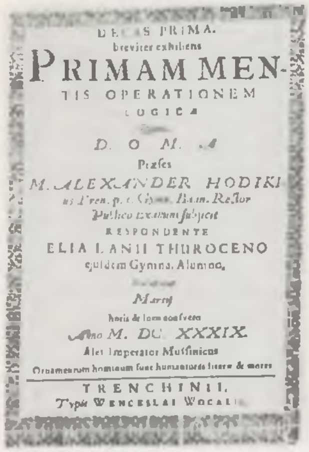
DECAS PRIMA.
breviter exhibens
PRIMAM MEN-
TIS OPERATIONEM
LOGICA
D. O. M. A.
Præses
M. ALEXANDER HODIKI
[illegible] Gymn. [illegible] Rector
Publico examini subjicit
RESPONDENTE
ELIA LANII THUROCENO
ejusdem Gymna. Alumno.
Martij
horis & loco consuetis
Anno M. DC. XXXIX.
Alet Imperator Mussinicus
Ornamentum hominum sunt humaniores literæ & mores
TRENCHINII,
Typis WENCESLAI WOCALI.

1797

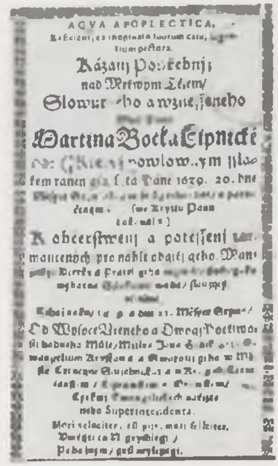
AQVA APOPLECTICA,
[illegible]
Kázanj Pohřebnj:
nad Mrtwým Tělem/
Slowut[illegible]ho a wzneššeného
[illegible]
Martina Bočka Lipnické-
[illegible] [illegible]ým [illegible]
kem raněn [illegible] Léta Páně 1639. 20. Dne
[illegible]
K obcerstwenj a potěssenj [illegible]
maucenoch pro nahlé odgitj geho. [illegible]
[illegible]
Od Wysoce Učeného a Dwogj Poctiwo-
sti [illegible]
[illegible]
Cyrkwj Ewangelických [illegible]
[illegible] Superintendenta.
Mori [illegible]
[illegible]

1798

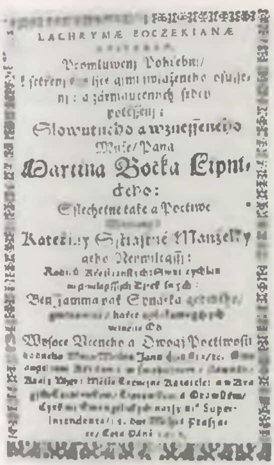
LACHRYMÆ BOCZEKIANÆ
Pramluwenj Pohřebnj/
[illegible]
[illegible]
Slowutného a wzneššeného
Muže/Pana
Martina Bočka Lipnic-
kého:
[illegible]
Kateřiny [illegible] Manželky
[illegible]
[illegible]
Od
Wysoce Učeného a Dwogj Poctiwosti
[illegible]
[illegible] Super-
intendenta [illegible]
[illegible] Léta Páně [illegible]

1799

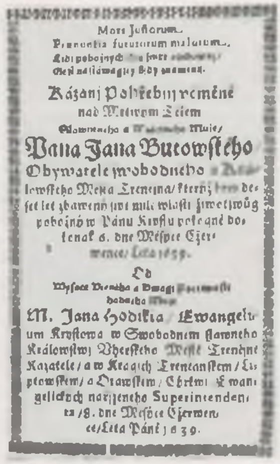
Mors Justorum
[illegible]
Kázanj Pohřebnj wemčné
nad Mrtwým Tělem
[illegible]
Pana Jana Bukowského
Obywatele swobodného Krá-
lowského Města Trenčjna/ kterýž [illegible]
[illegible]
[illegible] Pánu Kristu [illegible]
lenak 6. dne Měsýce Čzer-
wence/ Léta 1639.
Od
Wysoce Učeného a Dwogj Poctiwosti
hodného Muže
M. Jana Hodika Ewangeli-
um Kristowa w Swobodném slawného
Králowstwj Uherského Městě Trenčjně
Kazatele/ a w Kragich Trenčanském / Li-
ptowském / a Orawském / Cyrkwj Ewan-
gelických [illegible] Superintenden-
ta /8. dne Měsýce Čzerwen-
ce/Léta Páně 1639.

1800

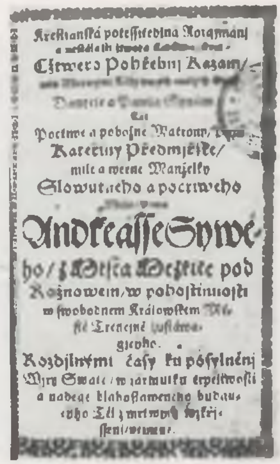
Křestianská potěssitedlna Rozgimanj
[illegible]
Cžtwero Pohřebnj Kázanj/
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Poctiwé a pobožné Matrony/ [illegible]
Kateriny Předmjecké/
milé a wěrné Manželky
Slowutného a poctiwého
[illegible]
Andreasse Syrwe-
ho/ z Městsa Mezřiče pod
Rožnowem/w pobožitnosti
w swobodném Králowském Mě-
stě Trenčjně [illegible]
[illegible]
Rozdjlnými časy ku pósylněnj
Mjry Swate/ w zármutku trpělwosti
a nadege blahoslaweného budau-
cého Těl [illegible]
[illegible]

1803

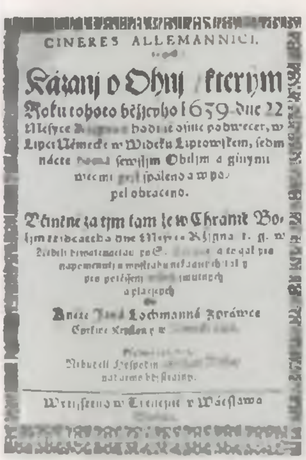
CINERES ALLEMANNICI.
Kázanj o Ohnj / kterým
Roku tohoto běžjcého 1639. dne 22.
Měsýce [illegible]
Lipčj Německé w Wideku Liptowském, sedm-
nácte [illegible]
[illegible] pálenao a w po-
pel obráceno.
Učiněné za tým tam [illegible] Chrámě Bo-
žjm [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Wytisstěno w Trenčjně v Wácslawa
[illegible]

1804

[illegible] s Pranostykau
[illegible]
w Městě Ryjmarku / Astronomia a Pranos
[illegible] 9. Roku / sepsaná na [illegible]
[illegible]
[illegible]
M. DC. XL.
[illegible] Trenčjně v Wácslawa [illegible]

1806

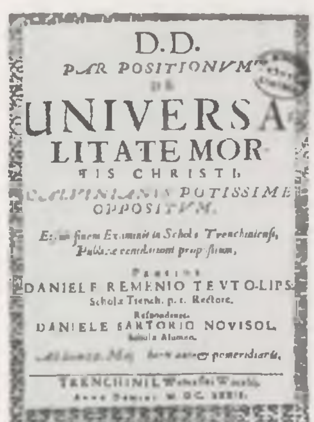
D.D.
PAR POSITIONUM
DE
UNIVERSA
LITATE MOR
TIS CHRISTI,
CALVINIANIS POTISSIME
OPPOSITUM,
[illegible] in Schola Trenchiniensi,
Publice ventilandum propositum,
[illegible]
DANIELE REMENIO TEUTO-LIPS.
Scholæ Trench. p. t. Rectore.
Respondente
DANIELE SARTORIO NOVISOL.
Scholæ Alumno.
[illegible] horis antemeridianis.
TRENCHINII, [illegible]
Anno Domini M. DC. XXXIX.

1807

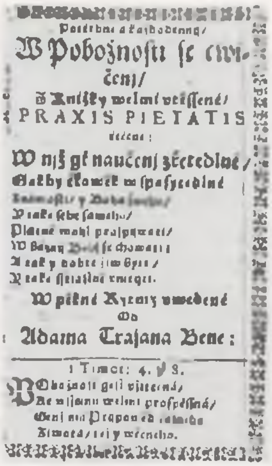
Pottřebné a laskawému /
W Pobožnosti se cwičenj /
z Knjžky welmi wzáctné /
PRAXIS PIETATIS
řečené :
W njž gt naučenj zřetedlné /
Gakby člowěk w spasytedlné
Pobožnosti y Boha hledat /
W pravé sebe samého /
Platne mohl prospjwati /
W Bázni Božj se chowati /
A tak y dobře žiw býti /
A take spasytelně vmjrati.
W pěkné Rytmy vwedené
Od
Adama Trajana Bene :
1 Timot: 4. ℣ 8.
Pobožnost gest vžitečná /
Ač ne zjeuna welmi prospěšná /
...
1809

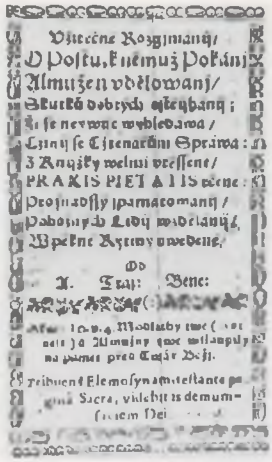
Vžitečné Rozgjmánj /
O Postu, k němuž Pokánj
Almužen vděllowánj /
Skutků dobrých gistý bánj ;
...
3 Knjžky welmi vzácné /
PRAXIS PIETATIS řečené :
Pobožnosti pamatowanj /
Pobožných Ljdý wydelánj,
W pěkné Rytmy vwedené.
Od
A. Traj: Bene:
...
Tribuent Elemosynam, testante pagina Sacra, vitam demum ...
1810

...
FATTI REFORMATI.
...
CALENDA-
...
1814

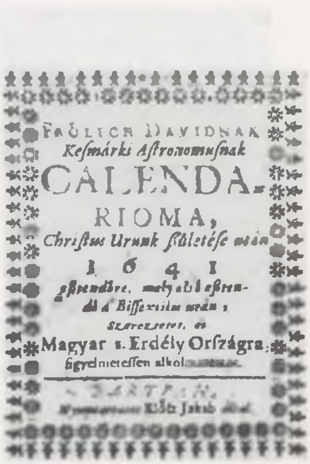
FRÖLICH DAVIDNAK
Kesmárki Astronomusnak
CALENDA-
RIOMA,
Christus Urunk születése után
1 6 4 1
esztendőre, mely a'kö esztendő a' Bissextilis után :
Szerzetetet, és
Magyar s. Erdély Országra
figyelmetessen alkolmaztatot.
BARTFAN,
Nyomtattatott Klösz Jakab által.
1815

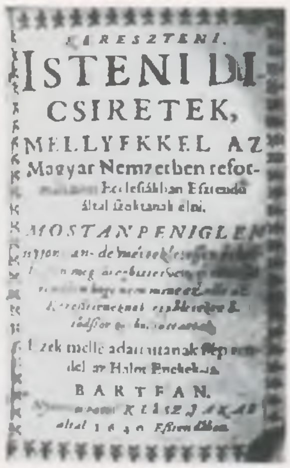
KERESZTENI,
ISTENI DI-
CSIRETEK,
MELLYEKKEL AZ
Magyar Nemzetben reformáltatot Ecclesiákban Esztendő által szoktanak élni.
MOSTAN PENIGLEN
...
Ezek mellé adattattanak szép rendel az Halot Enekek-is.
BARTFAN.
Nyomtattatott KLÖSZ JAKAB
által 1 6 4 0. Esztendőben.
1816

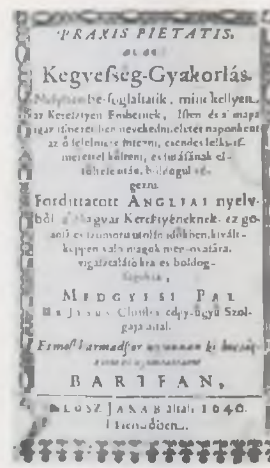
PRAXIS PIETATIS,
az az
Kegyesség-Gyakorlás.
Mellyben be-foglaltatik, mint kellyen az Keresztyen Embernek, Isten és a' mapa igaz isméretiben nevekedni, életét naponként az ő félelmében intezni, csendes lelki-isméretel bírni, és múlásának el-töltése után, boldogul el-gezni.
Fordittatott ANGLIAI nyelvből a' Magyar Keresztyéneknek ez gonosz és szomorú utolsó időkben, kiválképpen való magok mer-ovatára, vigasztalására és boldog-ságokra.
MEDGYESSI PAL
... Jesus Christus edgy-ügyű Szolgaja által.
...
BARTFAN,
... LOSZ JAKAB által 1640. Esztendőben.
1817

KERESZTYENI
Istenes és áhitatos
IMADSA-
GOK,
EZ MOSTANI NYOMORULT és veszedelmes időkben minden keresztyen es Ilensfélő embernek felette üdvösségesek és hasznosok,
A REGI IRAS MAGYARázó Doctorokból, és Szent Atyakból ...
...
Mostan pedig ismét utonan ...
... Hálaadatokkal ... Psalmusokkal ... meg-bővitetet és nyomtattatott
1 6 4 0. Esztend.
1818

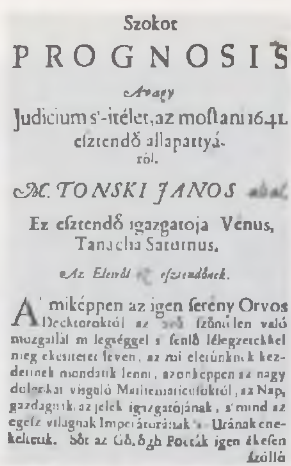
Szokot
PROGNOSIS
Avagy
Judicium s'-itélet, az mostani 1641. esztendő allapattyáról.
M. TONSKI JANOS által.
Ez esztendő igazgatoja Venus, Tanacsa Saturnus.
Az Elenél ... esztendőbeck.
A' miképpen az igen serény Orvos Doctoroktól az ... szőnülen való mozgással m legséggel s fenlő lélegzetekkel meg ekesitetet leven, az mi eletünknek kezdetinek mondatik lenni, azonképpen az nagy dolgokat visgáló Mathematicusoktól, az Nap, gazdagnak az jelek igazgatójának, s' mind az egész világnak Imperatorának ... Uránák enekeltetuk. Sőt az Gö.ögh Poéták igen ékesen szóllá
1819

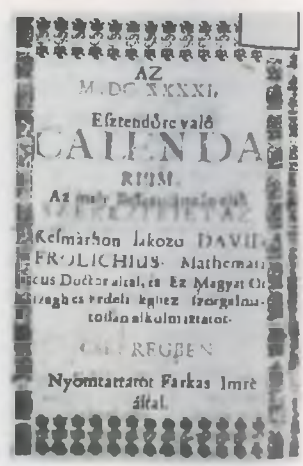
AZ
M.DC.XXXXI.
Esztendőre való
CALENDA
RIUM.
...
Késmárkon lakozo DAVID FRÖLICHIUS Mathematicus Doctor által, ez Ez Magyar Országhes erdeli egiez országhra ... alkolmaztatot.
... REGBEN
Nyomtattatot Farkas Imre által.
1820

Lásd a
Pótlásoknál.

1821; 1822

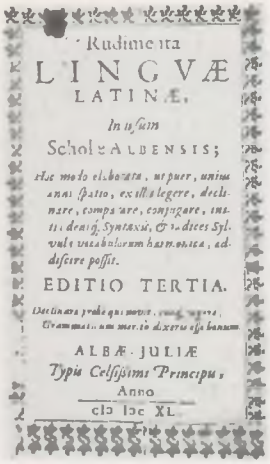
Rudimenta
LINGVÆ
LATINÆ,
In usum
Scholæ ALDENSIS;
EDITIO TERTIA.
ALBÆ JULIÆ
Typis Celsissimi Principis,
Anno
1823

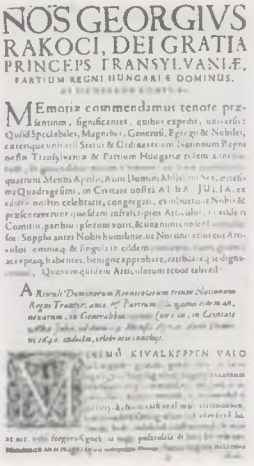
NOS GEORGIVS
RAKOCI, DEI GRATIA
PRINCEPS TRANSYLVANIÆ,
PARTIUM REGNI HUNGARIÆ DOMINUS.
1824

PRÆCONII
EVANGELICI
STEPHANI KATONA
1825

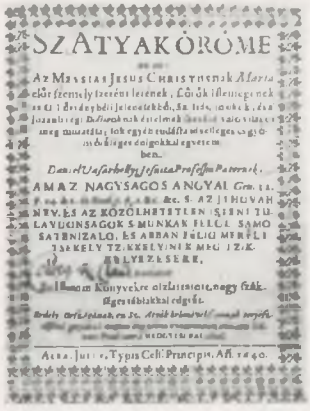
SZATYAKÓROME
AMAZ NAGYSAGOS ANGYAL
1826

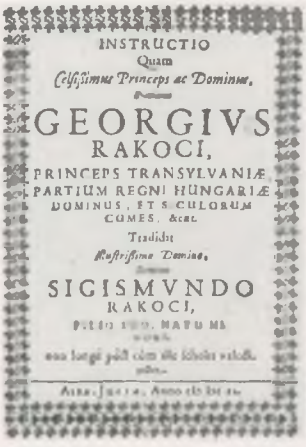
INSTRUCTIO
Quam
Celsissimus Princeps ac Dominus,
GEORGIVS
RAKOCI,
PRINCEPS TRANSYLVANIÆ
PARTIUM REGNI HUNGARIÆ
DOMINUS, ET S. CULORUM
COMES, &c.
Tradidit
Illustrissimo Domino,
SIGISMVNDO
RAKOCI,
1827

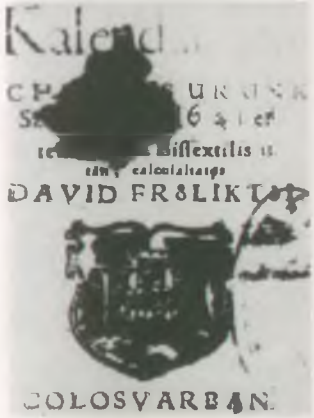
DAVID FRÖLICH
COLOSVARBAN.
1828

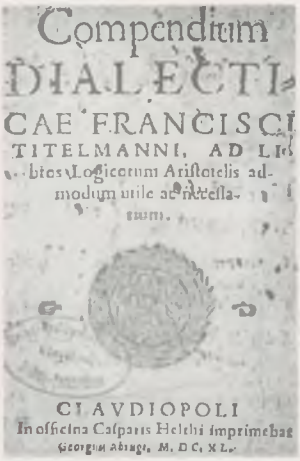
Compendium
DIALECTI-
CAE FRANCISCI
TITELMANNI, AD LI-
bros Logicorum Aristotelis ad-
modum utile ac necessa-
rium.
CLAVDIOPOLI
In officina Caspari Helthi imprimebat
Georgius Abrugi, M. DC. XL.
1829

ACCLAMATIONES VOTIVÆ
IN
IMMANUAM ZABLERIANAM
1830

1832 Ld. Pótlásoknál.

HISTORIA
VOLTER
KIRALYNAK
Az Francisco Encke notajára.

1833

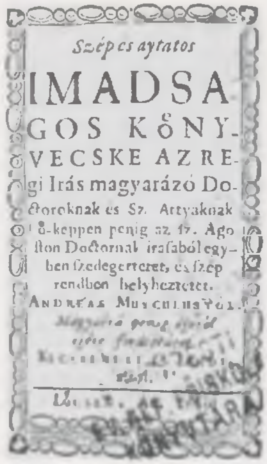
Szépes aytatos
IMADSAGOS KÖNYVECSKE AZ REgi Irás magyarázó Doctoroknak es Sz. Attyaknak fő-keppen penig az 17. Agoston Doctornak irasából egyben szedegettetett, es szép rendben helyheztetett.
ANDREAS MUSCULUS-tól.

1835

JOHANNIS
MAVTNERI
PANNONII
TABELLÆ
LOGICÆ.

1836

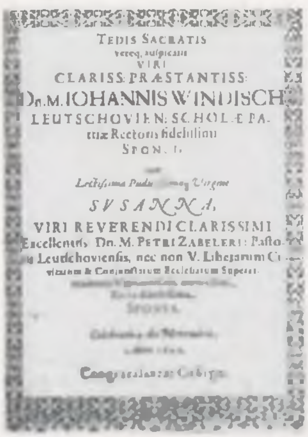
TEDIS SACRATIS
VIRI
CLARISS: PRÆSTANTISS:
Dn. M. JOHANNIS WINDISCH
LEUTSCHOVIEN: SCHOLÆ PAtriæ Rectoris fidelissimi
SPON. I.
SVSANNA,
VIRI REVERENDI CLARISSIMI
Excellentis Dn. M. PETRI ZABELERI: Pastoris Leutschoviensis, nec non V. Liberarum Civitatum & Conjunctarum Ecclesiarum Superint.

1837

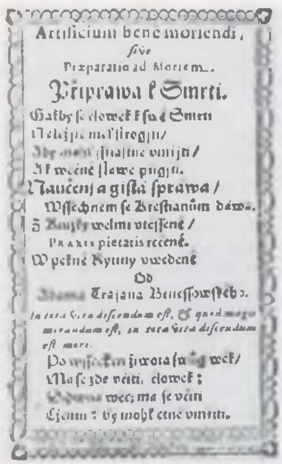
Artificium bene moriendi,
sive
Præparatio ad Mortem.
Příprawa k Smrti.
Gakby se člowek k swé Smrti
Nelepe mel stregiti/
Aby mohl šťastne umijti/
A k wečné slawe prigiti.
Naučenj a gistá sprawa/
Wssechnem se Křesťanům dáwá.
Z Knižky welmi vtessené/
PRAXIS pietatis recené.
W pěkné Rytiny uwedené
Od
Adama Trajana Benessowského.
In tota vita discendum est, & quod magis mirandum est, in tota vita discendum est mori.

1838

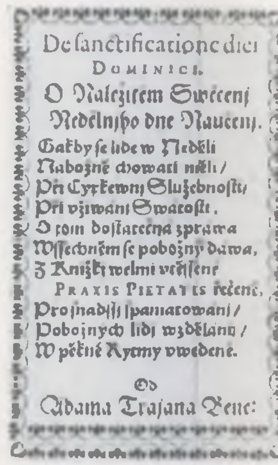
De sanctificatione diei
DOMINICI.
O Naležitem Swěcenj
Nedělnjho dne Naučenj.
Gakby se lide w Neděli
Nabožně chowati měli/
Při Cyrkewnj Služebnosti,
Při vžjwánj Swátosti.
O tom dostatečná sprawa
Wssechněm se pobožným dawa,
Z Knižky welmi vtěssené
PRAXIS PIETATIS řečené,
Pro snadnjssj spamatowanj/
Pobožných lidj wzdělanj/
W pěkné Rytiny vwedené.
Od
Adama Trajana Bene:

1839

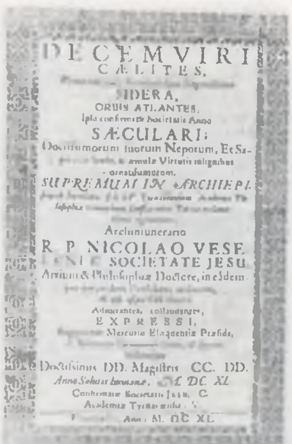
DECEMVIRI
CÆLITES,
SIDERA,
ORBIS ATLANTES,
SÆCULARI;
SUPREMUM IN ARCHIEPI.
R. P. NICOLAO VESE
SOCIETATE JESU
Artium & Philosophiæ Doctore,
EXPRESSI,
Doctissimis DD. Magistris CC. DD.
Anno M. DC. XL.

1840

KI TETT
CZEGER:
MELLY ALATT FEL-TAlállya akár-ki-is,
Minemü Posliatt és mérges Tejet
HAJDELBERGA TAJAN NÖTT ES HIZLALT
Tehenének Tölgyéből,
A' NEM REGEN SZÜLETett Chatechismus-nak Tönlőjébe,
Melly meg-orvosoltatik
Eggy Keresztyén Orvos-Doctor-által.

1841

INSTRVMENTA
PUBLICA,
Quibus per
FERDINANDUM II.
ROMANORUM IMPERATOREM, Felicissimæ & gloriosissimæ memoriæ,
Almæ celeberrimæque
Vniversitati Viennensi,
Cæsareum Societatis IESV
Collegium Viennense
Unitum & incorporatum fuit:
FERDINANDI III.
ROMANORUM IMPERAtoris Decreto confirmata,
ET
Ejusdem Sacræ Cæs. Majestatis authoritate partim excusa, partim recusa.
POSONII, Anno M. DC. XL.

1842

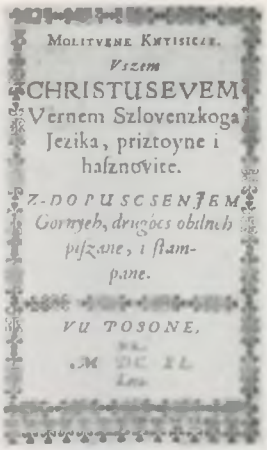
MOLITVENE KNYISICZE.
Vszem
CHRISTUSEVEM
Vernem Szlovenzkoga
Jezika, priztoyne i
haſznovite.
Z-DOPUSCSENJEM
Gornyeh, drugócs obilnih
piſzane, i ſtam-
pane.
VU POSONE,
M DC XL

1843

ORPHEUS
SUDANS.
ILLVSTRISSIMO
COMITI
FERDINANDO PALFI
DE ERDOD, LIBERO BARONI
de Vereskő, & Stomfa,
Anno Sæculari SOCIETATIS JESU,
Publicè in Academia Tyr
Præſide
R.P. NICOLAO VESELENI,

1845

PANTHEON
AFFECTUS ACADEMICI
ACADEMIA TYRNAVIEN-
SIS UNIVERSA ADUMBRATA,
ILLUSTRISSIMO CO-
MITI FERDINANDO PALFI
DE ERDŐD, L. B. DE VERESKŐ,
ET STOMFA, &c.
REVERENDO P. NICOLAO
VESELENI, SOCIETATIS JESU, AR
IN PUBLICA LUCE DE UNIVERSA PHI
ANNO SALUTIS HUMANÆ.
M. DC. XL.

1846

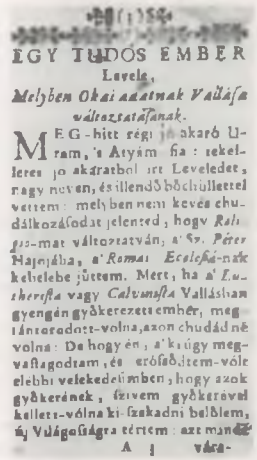
EGY TUDÓS EMBER
Levele,
Melyben Okai annak Vallása
változtatáſának.
MEG-hitt régi jó akaró U-
ram, 'ſ Atyám fia: tekel-
leres jo akaratbol irt Leveledet,
nagy neven, és illendő böchüllettel
vettem: melyben nem kevés chu-
dálkozásodat jelented, hogy *Rab*
jus-mat változtatván, a' Sz. *Péter*
Hajojába, a' *Romai Eccleſiá*-nak
kebelebe jüttem. Mert, ha a' *Lu-*
theriſta vagy *Calvinſta* Vallásban
gyengén gyökerezett ember, meg
tántorodott volna, azon chudálnë
volna: De hogy én, a' kit úgy meg-
vaſtagodtam, és erősödtem vólt
elébbi velekedeſimben; hogy azok
gyökerének, ſzivem gyökerével
kellett volna ki-ſzakadni belőlem,
ſ Világoſságra tértem: azt mind

A ſ vára-

1847

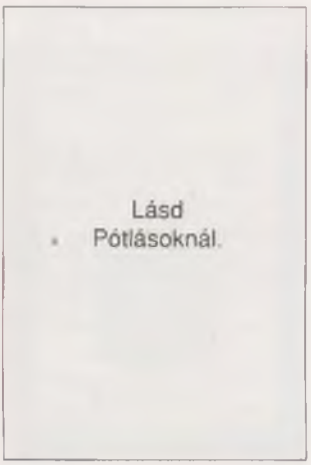
Lásd
Pótlásoknál.

1848

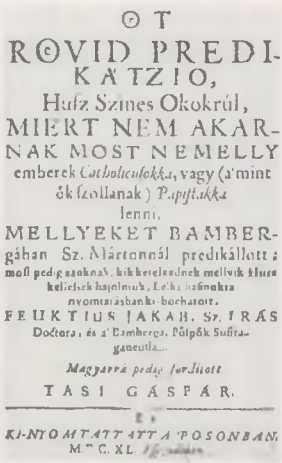
O T
ROVID PREDI-
KATZIO,
Hatz Szines Okokrúl,
MIERT NEM AKAR-
NAK MOST NEMELLY
emberek *Catholicuſokká*, vagy (a'mint
ők ſzollanak) *Papiſtákká*
lenni,
MELLYEKET BAMBER-
gában Sz. Mártonnál predikállott;
most pedig azoknál, kik kerekedtek mellyik Hitre
kellenek hajolnunk, Lelki haſznukra
nyomtatásban is bochatott.
FEUKTIUS JAKAB, Sz. IRÁS
Doctora, és a' Bamberga. Pülpök Suffra-
ganeuſa.
Magyarrá pedig fordíttott
TASI GÁSPÁR.
KI-NYOMTATTATTA POSONBAN,
M. C. XL.

1849

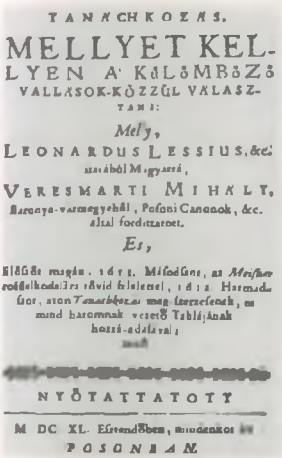
TANNACHKOZAS,
MELLYET KEL-
LYEN A' KÜLÖMBÖZŐ
VALLASOK-KÖZZÜL VALASZ-
TANI:
Mely,
LEONARDUS LESSIUS, &c.
VERESMARTI MIHALY,
Es,
NYŐTATTATOTT
M DC XL. Eſtendőben,
POSONBAN.

1850

EPISTOLA
A Reverendi P. N. Generalis
MUTII VITELLESCHI,
Pro ineunte Anno Sæculari
Societatis Jesu, 1640.
POSONII,
Anno M. DC. XL.

1851

1852

1853

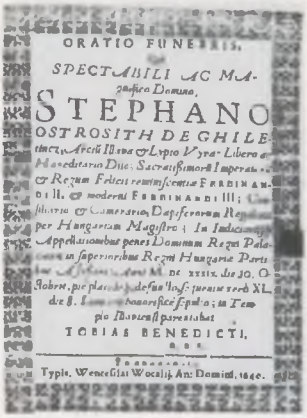

1855

1856 (1857 Ld. Pótlásoknál)

1858

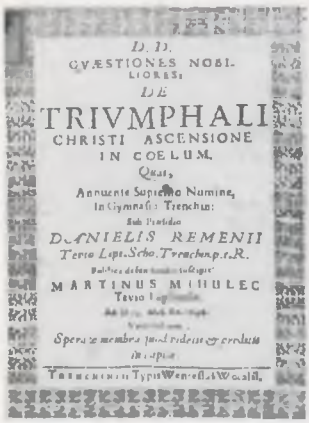

1859

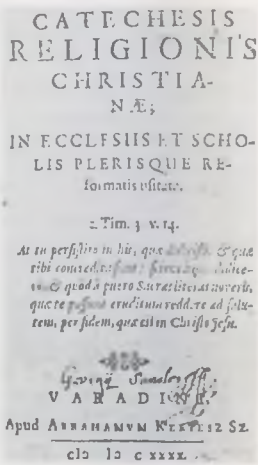

1860

1861

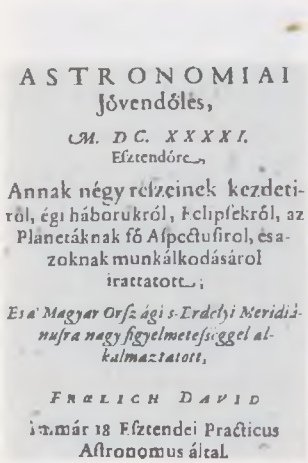

1862

1863

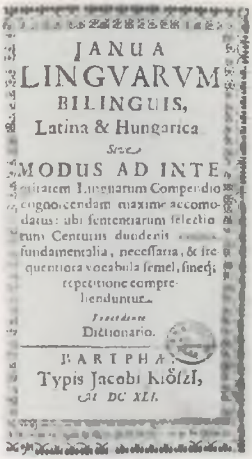
JANUA
LINGVARVM
BILINGUIS,
Latina & Hungarica
Sive
MODUS AD INTE-
gritatem Linguarum Compendio
cognoscendam maxime accomo-
datus: ubi sententiarum selectio
rum Centuriis duodenis
fundamentalia, necessaria, & fre-
quentiora vocabula semel, sineq;
repetitione compre-
henduntur.
Praecedente
Dictionario.
BARTPHAE
Typis Jacobi Klöszi,
M DC XLI.

1864

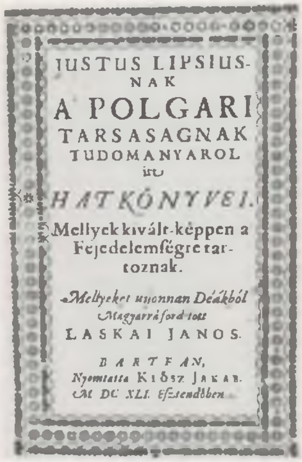
IUSTUS LIPSIUS-
NAK
A POLGARI
TARSASAGNAK
TUDOMANYAROL
irt
HAT KÖNYVEI.
Mellyek kivált-képpen a
Fejedelemségre tar-
toznak.
Mellyeket ujonnan Deákból
Magyarrá ford-tott
LASKAI JANOS.
BARTFAN,
Nyomtatta Klösz Jakab.
M DC XLI. Esztendöben

1867

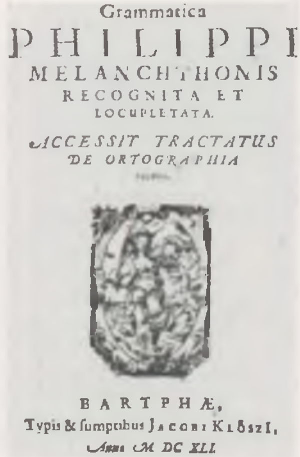
Grammatica
PHILIPPI
MELANCHTHONIS
RECOGNITA ET
LOCUPLETATA.
ACCESSIT TRACTATUS
DE ORTOGRAPHIA
BARTPHÆ,
Typis & sumptibus Jacobi Klöszi,
Anno M DC XLI.

1868

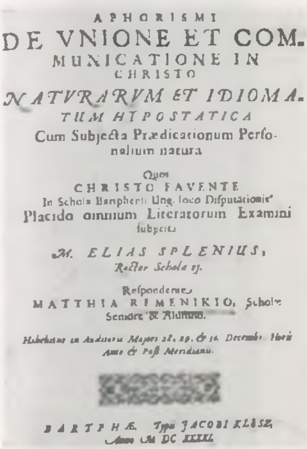
APHORISMI
DE VNIONE ET COM-
MUNICATIONE IN
CHRISTO
NATVRARVM ET IDIOMA-
TUM HYPOSTATICA
Cum Subjecta Prædicationum Perso-
nalium natura
Quos
CHRISTO FAVENTE
In Schola Barpherti Ung. loco Disputationis
Placido omnium Literatorum Examini
subjicit
M. ELIAS SPLENIUS,
Rector Scholæ ej.
Respondente
MATTHIA REMENIKIO, Scholæ
Seniore & Alumno.
BARTPHÆ. Typis JACOBI KLÖSZ,
Anno M DC XXXX.

1869

KALENDARIOM
Az
M DC XXXX
Esztendöre.
M. TONSKI JANOS,
Filosif: Doktor, és Krakai Akademiay
Mathematicus, &c. irasából Magyarul
szereztetet.
Mely második a Bissextilis esztendö után,
Az Austriai és Magyar országbéli Hére-
...
Nyomtattatot Bécsben
GELBHAAR GERGELY

1870

DICTIONA-
RIVM QVATVOR
LINGVARVM.
LATINAE,
HVNGARICAE,
BOHEMICAE &
GERMANICAE.
DILIGENTER ET
accurate secundò editum.
FORTVNA COMES INVIDIAE
VIENNAE AVSTRIAE,
Apud Gregorium Gelbhaar Typogra-
phum Cæsareum, Año M.DC XLI.

1871

AZ
M DCXXXXII
Esztendöre való
CALENDA-
RIUM.
... Bissextilis utan masodik
...
Kesmarkon ... DAVID
FRÖLICHIUS ... Mathemati-
cus ...
...
Nyomtattatot Farkas ...

1873

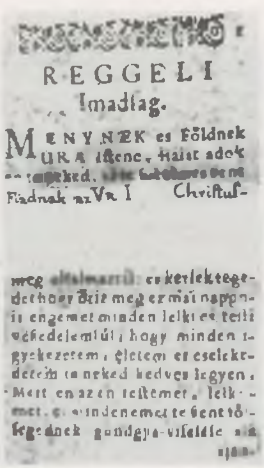
REGGELI
Imadsag.
MENNYNEK es Földnek
URA istene, halat adok
... neked, ...
Fiadnak az Vr I Christus-
...
meg ... es kerlek tege-
det hogy Szent lelked altal napp-
al engemet minden lelki es testi
veszedelemtül; hogy minden i-
gyekezetem, életem es cseleke-
detem te neked kedves legyen.
Mert en azen testemet, lelk-
emet, es mindenemet te Szent tö-
kéllednek gondgya-viseléle a...
ajan-

1874

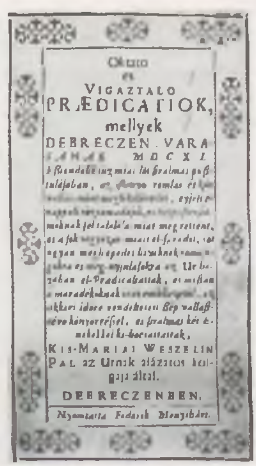
Oktató
és
VIGASZTALO
PRÆDICATIOK,
mellyek
DEBRECZEN VARA-
SANAK MDCXL
Esztendöbe ... ...
...
KIS-MARIAI WESZELIN
PAL az Urnak alázatos szol-
gaja által.
DEBRECZENBEN,
Nyomtatta Fodorsch Menyhart.

1875

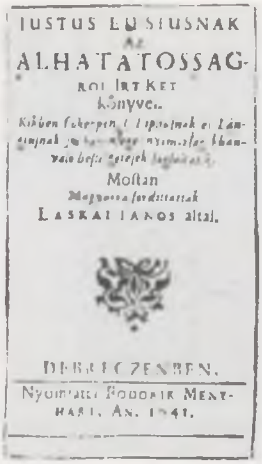
IUSTUS LIPSIUSNAK
AZ
ALHATATOSSAG-
ROL IRT KET
Könyvei.
Mostan
Magyarra fordittattak
LASKAI IANOS altal.
DEBRECZENBEN.
Nyomtatt. Fodorik Menyhart. An. 1641.

1876

PRODROMUS
RELIGIONIS
TRIUMPHANTIS
Methodice repetuntur, & breviter examinan
JOHANNE HENRICO ALSTEDIO
Typis Celsissimi Principis Transylvaniae
MDCXXXV.

1877

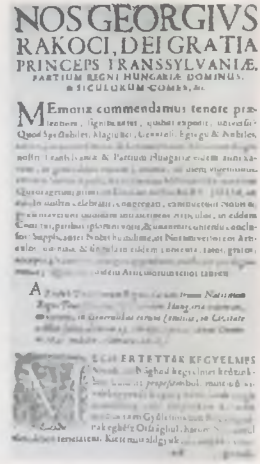
NOS GEORGIUS
RAKOCI, DEI GRATIA
PRINCEPS TRANSSYLVANIÆ,
PARTIUM REGNI HUNGARIÆ DOMINUS,
& SICULORUM COMES, &c.
Memoriæ commendamus tenore præsentium, significantes, quibus expedit, universis:
Quod Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii & Nobiles,

1878

DISPUTATIO THEOLOGICA
De
DIVINA
SCRIPTURÆ SA-
CRÆ EMINENTIA;
Quam
SPIRITU SANCTO DUCE,
Sub Præsidio
Dn. JOHANNIS HENRICI BI-
STERFELDII, Theologiæ ac Philosophiæ
in illustri Scholâ Albensi Professoris,
Publice defendere conabitur
SAMUEL DECANUS Bohemus.
Albæ-Juliæ Anno cIɔ Iɔc XLI.

1879

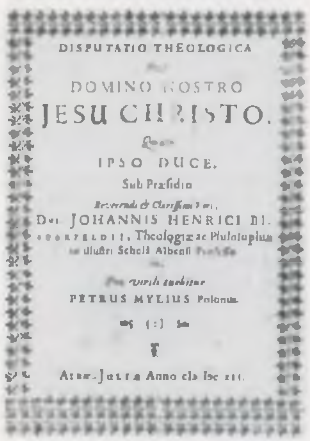
DISPUTATIO THEOLOGICA
De
DOMINO NOSTRO
JESU CHRISTO.
Quam
IPSO DUCE.
Sub Præsidio
Reverendi & Clarissimi Viri,
Dn. JOHANNIS HENRICI BI-
STERFELDII, Theologiæ ac Philosophiæ
in illustri Scholâ Albensi Professoris
Pro viribus tuebitur
PETRUS MYLIUS Polonus.
Albæ-Juliæ Anno cIɔ Iɔc XLI.

1880

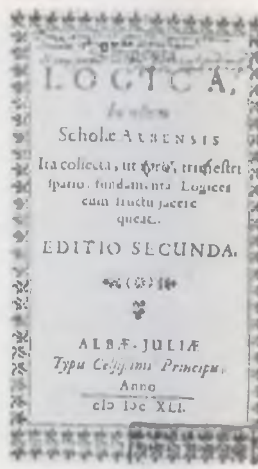
LOGICA,
In usum
Scholæ ALBENSIS
Ita collecta, ut trimestri
spatio, fundamenta Logices
cum fructu jacere
queat.
EDITIO SECUNDA.
ALBÆ-JULIÆ
Typis Celsissimi Principis
Anno
cIɔ Iɔc XLI.

1881

1882A Lásd a Pótlásoknál.

1883

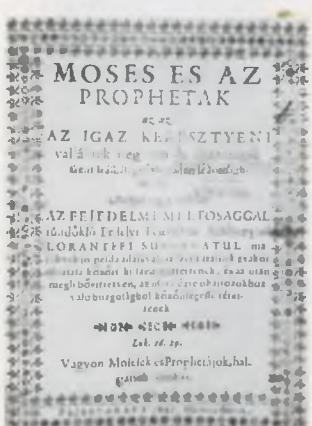
MOSES ES AZ
PROPHETAK
AZ IGAZ KERESZTYENI
AZ FEJEDELMI MELTOSAGGAL
LORANTFFI SUSANNATUL
Luk. 16. 29.
Vagyon Mosesek es Prophetajok, hal-
gassak azokat.

1884

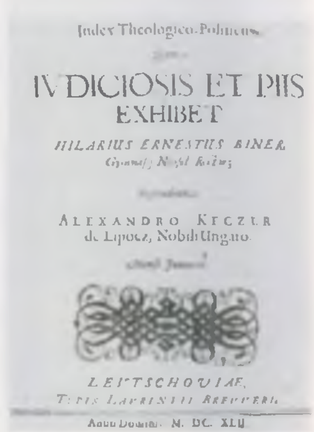
Index Theologico-Politicus
IUDICIOSIS ET PIIS
EXHIBET
HILARIUS ERNESTUS BINER
ALEXANDRO KECZER
de Lipocz, Nobili Ungaro.
LEUTSCHOVIAE,
Typis Laurentii Breveri.
Anno Domini M. DC. XLII.

1888

DIALOGORVM SACRORUM LIBRI QVATUOR.
AUTORE
Sebastiano Castellione.
QVI NUNC POSTREMO OPUS RECOGNOVIT: ARGUMENTA [illegible] Dialogis praeposuit & sententias subjecit: ex quibus pueri discant officium, hoc est, quod imitandum sit, aut declinandum.
LEVTSCHOVIAE,
TYPIS LAURENTII BREWERI.
Anno M. DC. XLI.

1889

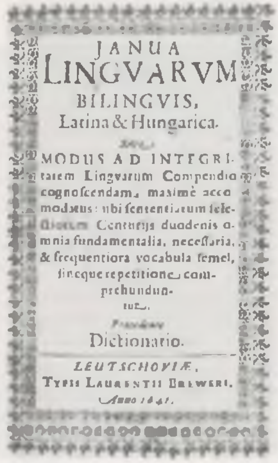
JANUA LINGVARVM BILINGVIS, Latina & Hungarica.
MODUS AD INTEGRITATEM Lingvarum Compendio cognoscendam, maxime accommodatus: ubi sententiarum selectiorum Centuriis duodenis omnia fundamentalia, necessaria, & frequentiora vocabula semel, sineque repetitione, comprehenduntur.
Dictionario.
LEUTSCHOVIAE,
Typis Laurentii Breweri.
Anno 1641.

1890

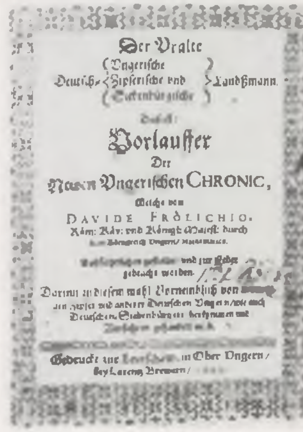
Der Vralte (Ungerische / Deutsch- Zipserische und / Siebenbürgische) Landßmann.
Vorlauffer
Der
Newen Vngerischen CHRONIC,
Welche von
DAVIDE FRÖLICHIO.
Röm: Käy: und Königl: Maiest: durch [illegible]
[illegible]
Darinn in diesem [illegible]
Gedruckt zur Leutschaw in Ober Ungern / bey Lorentz Brewern /

1891

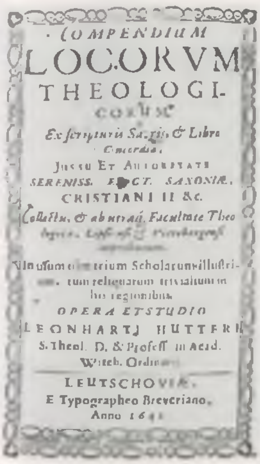
COMPENDIUM LOCORVM THEOLOGICORUM
Ex scripturis Sacris & Libro Concordiae.
Jussu Et Autoritate SERENISS. ELECT. SAXONIAE, CRISTIANI II &c.
Collectum, & ab utraq. Facultate Theologica, Lipsiensi & Vitebergensi approbatum.
In usum omnium Scholarum illustrium, tum reliquarum trivialium in his regionibus.
OPERA ET STUDIO
LEONHARTI HUTTERI
S. Theol. D. & Profess. in Acad. Witeb. Ordinar.
LEUTSCHOVIAE,
E Typographeo Breveriano,
Anno 1641.

1892

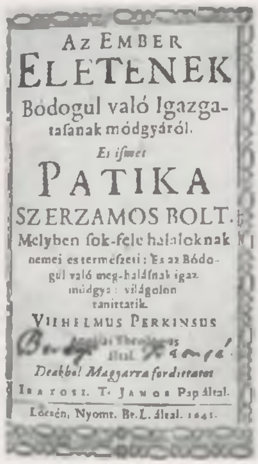
Az Ember ELETENEK Bodogul való Igazgatasanak módgyáról.
Es ismet
PATIKA SZERZAMOS BOLT.
Melyben sok-fele halaloknak nemei es termeszeti: Es az Bódogul való meg-halásnak igaz módgya: világoson tanittatik.
VILHELMUS PERKINSUS Angliai Theologus által.
Deakbol Magyarra fordittatot
IRATOSI. T. JANOS Pap által.
Lötsén, Nyomt. Br. L. által. 1641.

1893

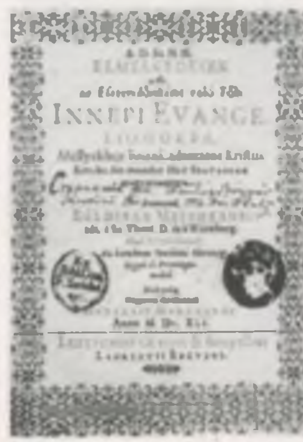
[illegible]
INNEPI EVANGELIOMOKRA,
[illegible]
Anno M. DC. XLI.
LAURENTII BREWER.

1894

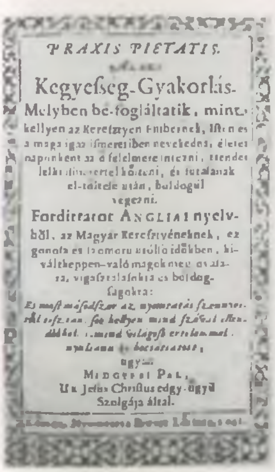
PRAXIS PIETATIS.
Avagy
Kegyesseg-Gyakorlas.
Melyben be-foglaltatik, minemellyen az Keresztyen Embernek, Isten es a maga igaz ismereiben nevekedni, életet naponkent az ö felelmere intezni, tiendes [illegible], és futasanak el-töltése után, boldogul vegezni.
Fordittatot ANGLIAI nyelvböl, az Magyar Keresztyéneknek, ez ganosz es [illegible] idökben, kivältkeppen-valo magok [illegible], vigasztalasokra es boldogságokra:
Es most másodszor az, nyomtatás szerent [illegible]
MEDGYESI PAL,
Ur Jesus Christus edgy-ügyü Szolgája által.
[illegible] Brewer Lörintz 1641.

1895

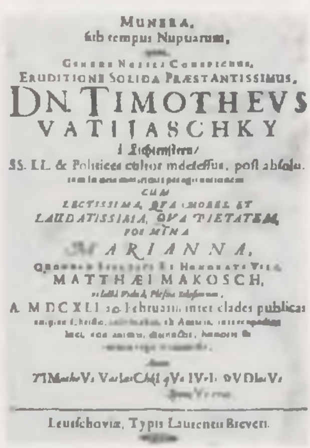
MUNERA,
sub tempus Nuptiarum,
GENERE NOBILI CONSPICUUS,
ERUDITIONE SOLIDA PRAESTANTISSIMUS,
DN. TIMOTHEVS VATIJASCHKY
à Lichtenstern /
SS. LL. & Politices cultor indefessus, post absolu-
CUM
LECTISSIMA, QVA MOBEL ET LAUDATISSIMA, QVA PIETATEM, FOEMINA
MARIANNA,
MATTHAEI MAKOSCH,
A. MDCXLI. 20. Februarii inter clades publicas
Anno
TIMotheVs VatIasChkI qVa IVrI. DVDlaVs
Leutschoviae, Typis Laurentii Breveri.

1896

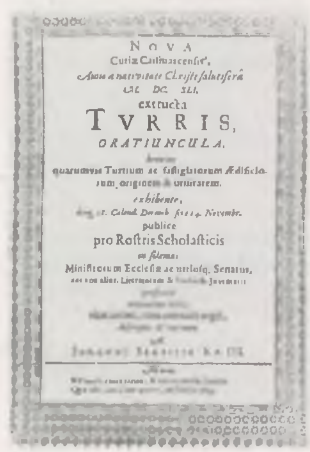
NOVA
Curiae Cassoviensis,
Anno a nativitate Christi salutifera
CIƆ. DC. XLI.
extructa
TVRRIS,
ORATIUNCULA,
quarumvis Turrium ac fastigiatorum Aedificiorum, originem & utilitatem,
exhibente,
publice
pro Rostris Scholasticis
Ministrorum Ecclesiae ac utriusq. Senatus,
JOHANNES [illegible]

1897

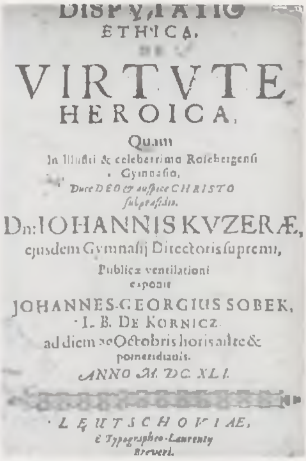

DISPVTATIO
ETHICA,
DE
VIRTVTE
HEROICA,
Quam
In Illustri & celeberrimo Rosebergensi
Gymnasio,
Duce DEO & auspice CHRISTO
subpraesidio,
Dn: IOHANNIS KVZERÆ,
ejusdem Gymnasij Directoris supremi,
Publicæ ventilationi
exponit
JOHANNES-GEORGIUS SOBEK,
L. B. De Kornicz.
ad diem 30 Octobris horis ante & pomeridianis.
ANNO M. DC. XLI.
LEUTSCHOVIAE,
E Typographeo Laurentij
Breweri.

1899

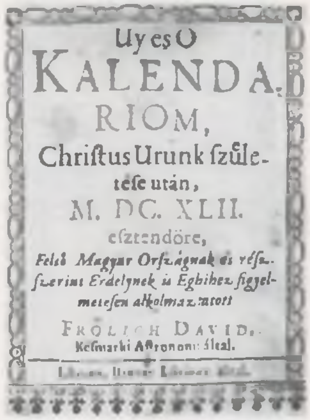

Uy es O
KALENDA-
RIOM,
Christus Urunk szüle-
tése után,
M. DC. XLII.
esztendöre,
Felsö Magyar Orszagnak és részszerint Erdelynek is Egbihez figyelmetesen alkolmaztatott
FRÖLICH DAVID,
Kesmarki Astronomus által.

1900

OFFICIA PROPRIA
SS. PATRONO-
RUM REGNI
HUNGARIÆ,
& Reverend. Domini,
Dñi EMERICI LOSI Archi-
episcopi Strigoniensis,
& sanctæ Sedis Apostolicæ Legati
Nati,
Jussu & auctoritate edita.
Posonii, Anno M. DC. XLI.

1901

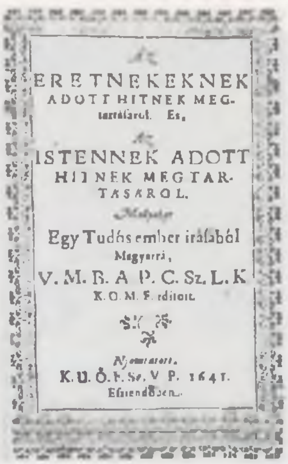

Az
ERETNEKEKNEK
ADOTT HITNEK MEG-
tartásáról. Es,
Az
ISTENNEK ADOTT
HITNEK MEGTAR-
TASAROL.
Egy Tudós ember irásából
Magyarra,
V. M. B. A P. C. Sz. L. K
K. O. M. F.
Nyomtatott.
K. U. Ö. F. Sz. V. P. 1641.
Esztendöben.

1902

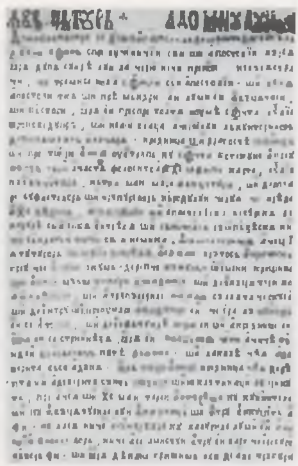

1903

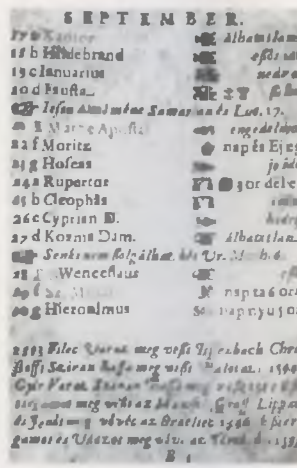

SEPTEMBER.
b Hildebrand
c Januarius
d Fausta
Iesus Amalmbar Samar an de Luc. 17.
f Moritz
g Hoseas
a Rupertus
b Cleophas
c Cyprian B.
d Kozma Dam.
Senki nem szolgálhat. két Ur. Math. 6.
Wenceslaus
g Hieronimus

1905

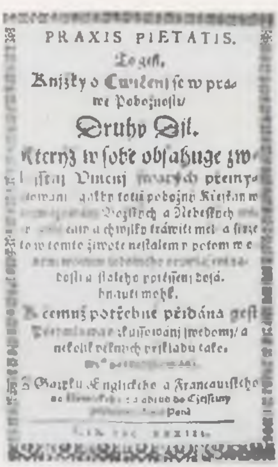

PRAXIS PIETATIS.
To gest,
Knijžky o Cwičeni se w prawe Pobožnosti/
Druhy Djl.
Kterýž w sobě obsahuge
...
S Gazyku Englického a Francauzského ...

1906

Cum Deo
...
De
MINISTRO-
RVM ECCLE-
SIASTICORUM DISTIN-
ctis gradibus.
Quam
ASSERENTE
HILARIO ERNESTO BI-
ENIO SS. Theol. Stud. Exa-
minato, p. t. Gymna.
Neosol: Rectore,
Publicè pro ingenii modulo defendere conabitur
Esaias Pilarik Oczova-Hung.
Typis Vocalianis Trench. Anno 1641.

1907

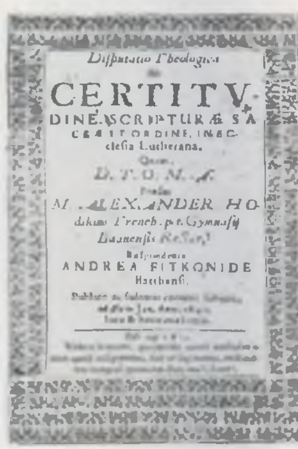

Disputatio Theologica
De
CERTITV-
DINE SCRIPTURÆ SA-
CRÆ ET ORDINE IN ECclesia Lutherana.
Quam
D. T. O. M. A.
Praeside
M. ALEXANDER HO-
dikius Trench. p. t. Gymnasij
... Rectore,
Respondente
ANDREA FITKONIDE

1908

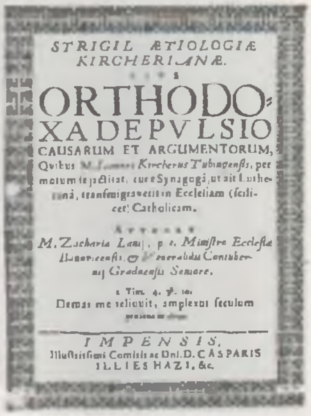
STRIGIL ÆTIOLOGIÆ KIRCHERIANÆ.
ORTHODOXA DEPVLSIO
CAUSARUM ET ARGUMENTORUM,
Quibus M. Ioannes Kircherus Tubingensis, per motum se jactitat, cur e Synagoga, ut ait Lutherana, transmigraverit in Ecclesiam (scilicet) Catholicam.
M. Zacharia Lanij, p. t. Ministro Ecclesiæ ... Gradecensi Seniore.
2 Tim. 4. ℣. 10.
Demas me reliquit, amplexus seculum
IMPENSIS,
Illustrissimi Comitis ac Dni. D. CASPARIS ILLIESHAZI, &c.

1910

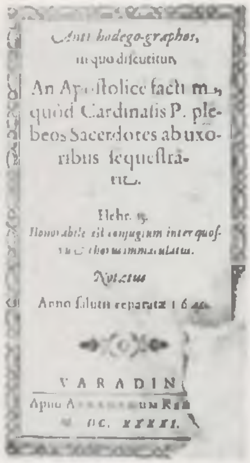
Anti-hodego-graphos,
in quo discutitur,
An Apostolicè facti m..., quòd Cardinalis P. plebeos Sacerdotes ab uxoribus sequestrarit.
Hebr. 13.
Honorabile est conjugium inter quos... thorus immaculatus.
Notætus
Anno saluti reparatæ 1 6 ...
VARADINI
Apud A... ...um R...
M. DC. XXXXI.

1911

ARTICULI,
Juxta quos regitur
ECCLESIA
In superioribus regni Ungariæ partibus.
M. D. XCV

1912

FELSŐRDÚLT KERESZTYEN,
Kinemenő korával fogyván, az életet befejezéseket arra ...
AT. ...
KERESZTURI PAL.

1914

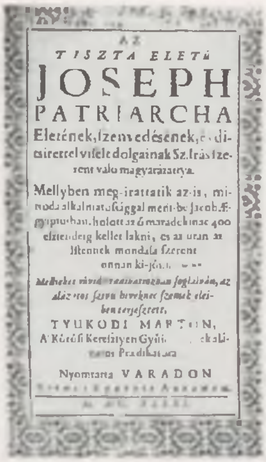
AZ
TISZTA ELETŰ
JOSEPH PATRIARCHA
Eletének, szemedésének, e ditséretes viselt dolgainak Sz. Irás szerent való magyarázattya.
Mellyben meg-irattatik az-is, mimodo alkalmatossággal ment-be Jacob Ægyptusban, holott az ő maradékinac 400 esztendeig kellet lakni, és az utan az Istennek mondása szerent onnan ki-jöni.
Mellyeket rövid ... foglalván, az alázatos szeretetre ... ben terjesztett,
TYUKODI MARTON,
A' Kőrösi Keresztyen Gyüli... ... Prédikátora
Nyomtatta VARADON
... ABRAHAM.
M. DC. XXXXI.

1915

FASTI REFORMATI,
...
ASTRONOMICO-METEO...

1916

AZ
EVANGELIOMOK
ÉS
EPISTOLAK,
MELLYEKET ESZTENDŐ-ALTAL OLVASTAT AZ ANYA-SZENT-EGYHAZ Római rend-szerent Vasarnapokon, Innepekenjes Böjtben, minden nap a Kalendarium-mal, és Karáchonyi's Ep... Enekekkel.
NYOMTATTA...
M. DC. XL...

1918

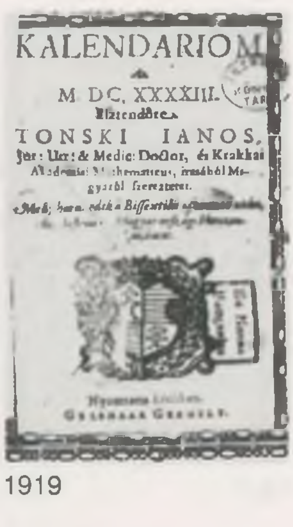
KALENDARIOM
M. DC. XXXXIII.
Esztendőre.
TONSKI IANOS,
Phil: Ucr: & Medic: Doctor, és Krakkai Academiai Mathematicus, irasából Magyarbol szereztetet.
Mely; ... Bissextilis ...
Nyomtattatott Löcsén.
GRIEBHAR GERGELY.

1919

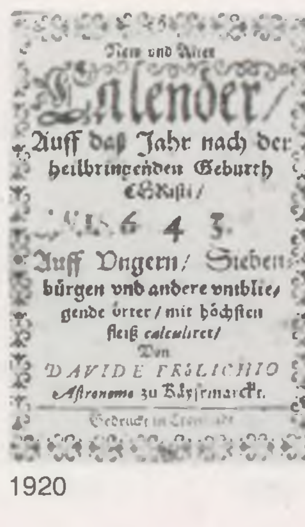
Neu und Alter
Calender/
Auff das Jahr nach der heilbringenden Geburth CHristi/
M. DC. 4 3.
Auff Ungern/ Siebenbürgen vnd andere vmbliegende örter/ mit höchsten fleiß calculiret/
Von
DAVIDE FRÖLICHIO
Astronomo zu Käysmarckt.
Gedruckt in Leutschaw

1920

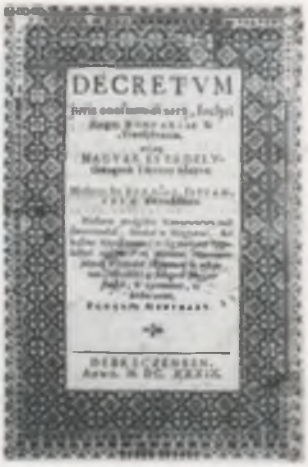
DECRETVM

1922

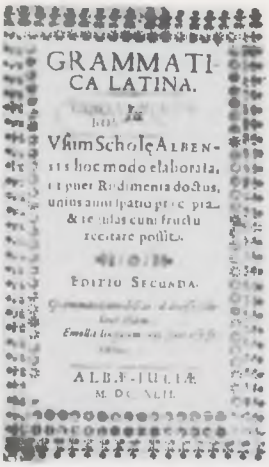
GRAMMATI-
CA LATINA.

VSum Scholę ALBEN-
sis hoc modo elaborata,
ut puer Rudimenta doctus,
unius anni spatio prę pra-
& tenuibus cum fructu
recitare possit.

EDITIO SECUNDA.

ALBÆ-IULIÆ
M. DC. XLII.

1923

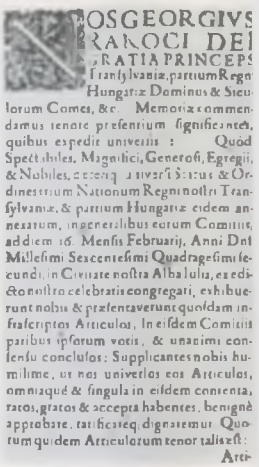
OSGEORGIVS
RAKOCI DEI
GRATIA PRINCEPS
Transylvaniæ, partium Regni
Hungariæ Dominus & Siculorum
Comes, &c. Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes,
quibus expedit universis : Quod
Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii,
& Nobiles, cæterique universi Status & Ordines trium Nationum Regni nostri Transylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum, ingenerálibus eorum Comitiis,
addiem 16. Mensis Februarij, Anni Dni
Millesimi Sexcentesimi Quadragesimi secundi, in Civitate nostra Albaiulia, ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis & præsentaverunt quosdam infrascriptos Articulos, In eisdem Comitiis
paribus ipsorum votis, & unanimi consensu conclusos: Supplicantes nobis humillime, ut nos universos eos Articulos,
omniaque & singula in eisdem contenta,
ratos, gratos & accepta habentes, benignè
approbare, ratificareq; dignaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis est:
Arti-

1924

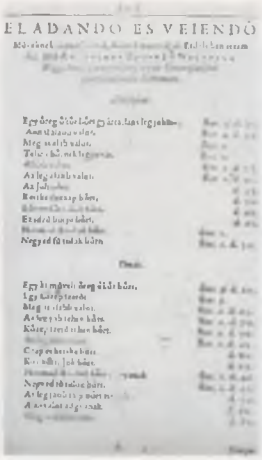
ELADANDO ES VEIENDO

1925

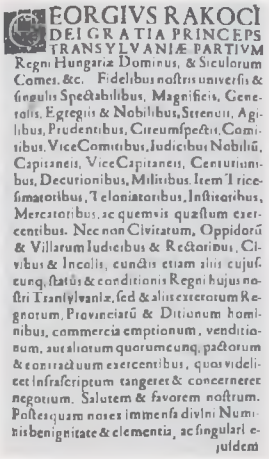
EORGIVS RAKOCI
DEI GRATIA PRINCEPS
TRANSYLVANIÆ PARTIVM
Regni Hungariæ Dominus, & Siculorum
Comes, &c. Fidelibus nostris universis &
singulis Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Egregiis & Nobilibus, Strenuis, Agilibus, Prudentibus, Circumspectis, Comitibus, Vice-Comitibus, Judicibus Nobilium, Capitaneis, Vice-Capitaneis, Centurionibus, Decurionibus, Militibus. Item Tricesimatoribus, Telonistoribus, Institoribus,
Mercatoribus, ac quemvis quæstum exercentibus. Nec non Civitatum, Oppidorũ
& Villarum Judicibus & Rectoribus, Civibus & Incolis, cunctis etiam aliis cujuscunq; statûs & conditionis Regni hujus nostri Transylvaniæ, sed & aliis exterorum Regnorum, Provinciarũ & Ditionum hominibus, commercia emptionum, venditionum, aut aliorum quorumcunq; pactorum
& contractuum exercentibus, quos videlicet infrascriptum tangeret & concerneret negotium. Salutem & favorem nostrum. Postesquam notex immensa divini Numinis benignitate & clementia, ac singulari ejusdem

1926

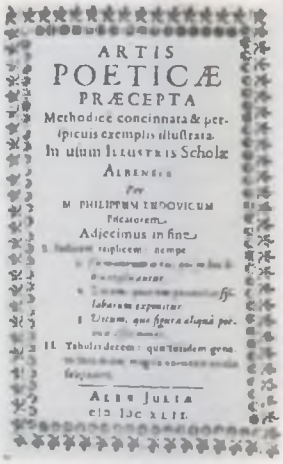
ARTIS
POETICÆ
PRÆCEPTA
Methodicè concinnata & perspicuis exemplis illustrata.
In usum Illustris Scholæ
ALBENSIS
Per
M. PHILIPPUM THEODORICUM
Præceptorem.
Adjecimus in fine
II. Tabulas decem : quæ eosdem gene-

ALBÆ JULIÆ
ANNO DC XLII.

1927

LACHRIMÆ
In obitum præmaturum
Prænobilissimi ac Doctiss. Viri
Juvenis
D. N. PAULI
HORLERI,
Leutschovia-Hungari
Die 11. Decembris Anno 1629.
Regiomonti Borussorum pie
defuncti fatis.
CONTERRANEIS ET POPULARIBUS.
Regiomonti, Typis Reutnerianis.

1929

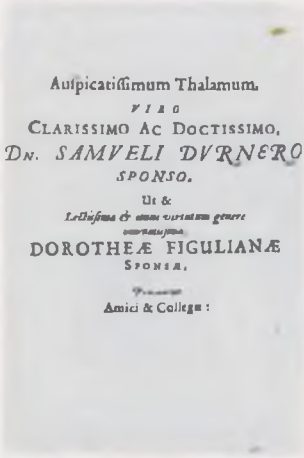
Auspicatissimum Thalamum.
VIRO
CLARISSIMO AC DOCTISSIMO,
DN. SAMVELI DVRNERO
SPONSO.
Ut &
Lectissima & omni virtutum genere
DOROTHEÆ FIGULIANÆ
SPONSÆ,
Amici & Collega :

1931

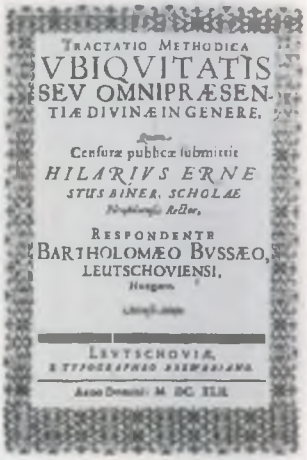
TRACTATIO METHODICA
VBIQVITATIS
SEV OMNIPRÆSEN-
TIÆ DIVINÆ IN GENERE.
Censuræ publicæ submittit
HILARIVS ERNE
STIVS BINER. SCHOLÆ
Respondente
BARTHOLOMÆO BVSSÆO,
LEUTSCHOVIENSI,
Hungaro.
LEVTSCHOVIÆ,
ANNO DC XLII.

1934

EXERCITIUM SCHOLASTICUM
SANCTORUM ANGELORUM
DIABOLORUM MALEFICIA
DVCE MICHAELE
ARCHANGELO
Salvatore nostro unico, placidæ
In
SCHOLA EPERIENSI
SAMUEL DÖRNER Scholæ ibidem Rector,
JOHANNES KETZER Junior de Lypoez.
ad diem, volente DEO, 30. Septemb.
A. M DC. XLII.

1935

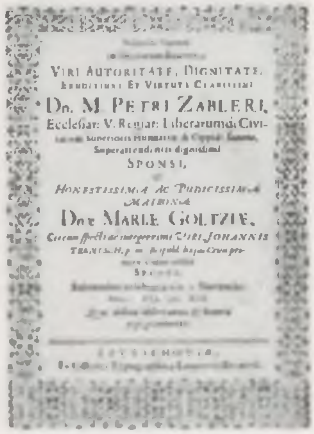
VIRI AUTORITATE, DIGNITATE,
ERUDITIONE ET VIRTUTE CLARISSIMI
Dn. M. PETRI ZABLERI,
Ecclesiae V. Regiae Liberaeque Civi-
SPONSI,
HONESTISSIMÆ AC PUDICISSIMÆ
MATRONÆ
Dnæ MARIÆ GOLTZIÆ,
SPONSÆ.

1936

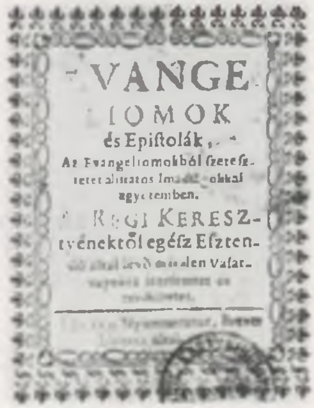
VANGE-
LIOMOK
és Epistolák,
Az Evangeliomokból szerez-
tetet áitatos Imádságokkal
egyetemben.
REGI KERESZ-
tyénektől egész Esztendő által

1937

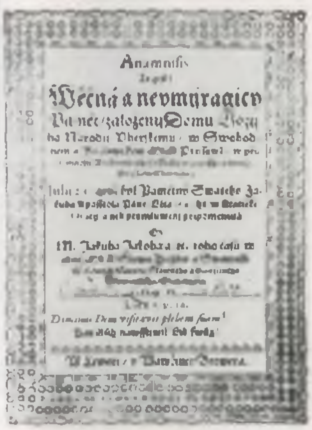
Anamnesis
Wečná a nevmyragicy
Pana nezalozenyho Domu Boží

1938

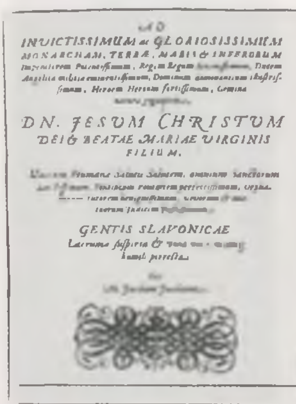
AD
INVICTISSIMUM ac GLORIOSISSIMUM
MONARCHAM, TERRÆ, MARIS & INFERORUM
DN. JESUM CHRISTUM
DEI & BEATAE MARIAE VIRGINIS
FILIUM.
GENTIS SLAVONICAE

1939

KERESTYENI
ISTENI
DICSIRETEK,
Mellyekkel az Magyar
Nemzetben reformáltatott Ec-
clésiákban Esztendő által szok-
tanak élni.
MOSTAN PENIGLEN
ujjonnan, de mertekletessen és hel-
lyessen meg-öregbittetvén, és illen
dő rendben hogy nem mint ez előtt
az Kereszryéneknek epphletekre
botsáttattak.
Ezek mellé adattattanak szép
rendel az Halot Enekek-is.
LŐCSŐN,
Nyomtattatot Brever Lőrincz
által, 1642. Esztends

1940

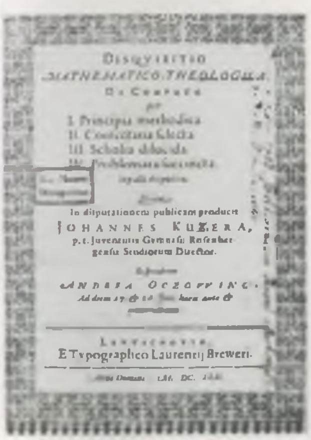
DISQUISITIO
MATHEMATICO-THEOLOGICA
I. Principia methodica
II. Controversia selecta
III. Scholia diducta
In disputationem publicam producit
JOHANNES KUZERA,
p.t. Juventutis Gymnasii Rosenber-
gensis Studiorum Director.
ANDREA OCZOVVINC
LEUTSCHOVIÆ,
E Typographico Laurentij Breweri.

1941

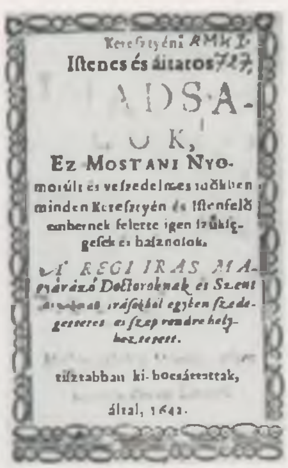
Keresztyéni
Istenes és áitatos
IMADSA-
GOK,
Ez MOSTANI NYO-
morúlt és veszedelmes időkben
minden Keresztyén és Istenfélő
embernek felette igen szükség-
gesek és hasznosok.
A' REGI IRAS MA-
gyarázó Doctoroknak és Szent
irásokból egyben szede-
gettetet és szép rendre hely-
heztetett.
tisztabban ki-bocsáttattak,
által, 1642.

1942

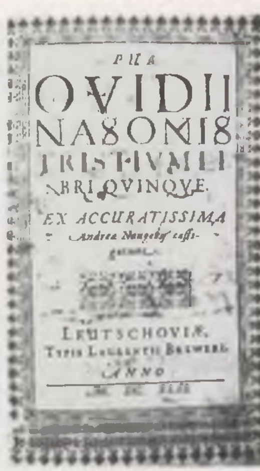
PUB.
OVIDII
NASONIS
TRISTIVM LI-
BRI QVINQVE.
EX ACCURATISSIMA
Andreæ Naugerij casti-
gatione.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis LAURENTII BREWERI.
ANNO
M. DC. XLII.

1943

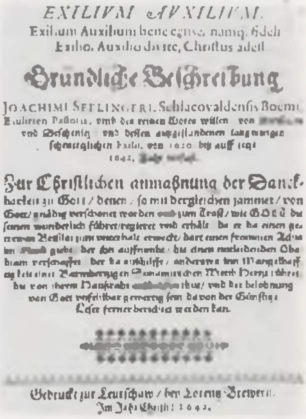
EXILIUM AUXILIUM.
Exilium Auxilium bene egisse, namq; fideli
Exilio, Auxilio dat te, Christus adest

Gründliche Beschreibung

JOACHIMI SEFLINGERI, Schlacovaldensis Boemi
Exulirten Pastoris, umb des reinen Wortes willen von
und Beschreibung und dessen ausgestandenen langwierigen
schmertzlichen Exilii, von 1620 biß auff 1641
1642. Jahr verlauff.

Zur Christlichen anmaßnung der Danck-
barkeit zu Gott / denen / so mit dergleichen jammer / von
Gott / gnädig verschonet worden und zum Trost / wie GOTT die
seinen wunderlich führet / regieret und erhält

Christen ferner berichtet werden kan.

Gedruckt zur Leutschaw / bey Lorentz Brewern.
Im Jahr Christi 1642.

1944

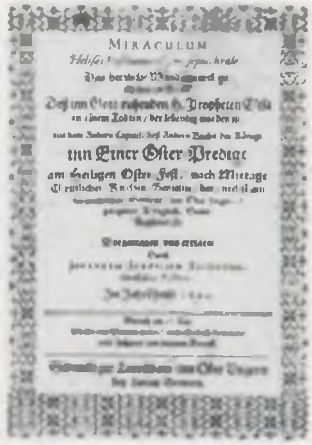
MIRACULUM

in Einer Oster Predigt
am Heiligen Oster Fest.

Gedruckt zur Leutschaw im Ober Ungern
bey Lorentz Brewern.

1945

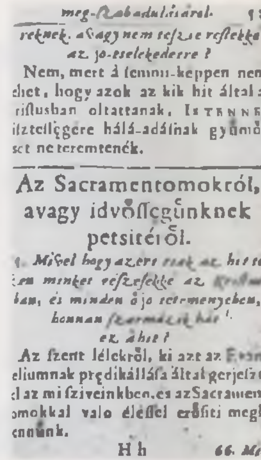
meg-szabadulásáról. 13
reknek. avagy nem teszie restekke
az jo-cselekedetre ?
Nem, mert à lemmi-keppen nem
chet, hogy azok az kik hit által a
ristusban oltattanak, ISTENNEK
isztellégere hálá-adálnak gyümöl
set ne teremtenék.

Az Sacramentomokról,
avagy idvösségünknek
petsétiről.

Mivel hogy azert csak az hit ré-
zen minket részesekke az Kristus-
ban, és minden ő jo tetemenyeben,
honnan származik hát
ez à hit ?
Az szent lélekről, ki azt az Evan-
geliumnak prédikállásá által gerjeszti
fel az mi sziveinkben, es az Sacramen-
tomokkal valo éléssel erősiti megh
bennünk.
H h 66. Mi-

1947

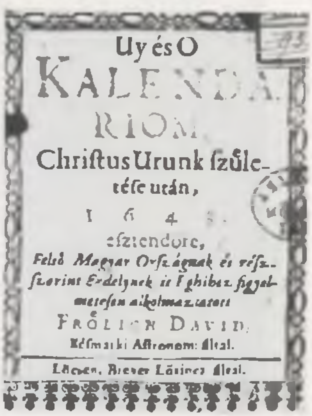
Uj és O
KALENDARIOM
Christus Urunk szüle-
tése után,
1 6 4 3.
esztendőre,
Felső Magyar Országnak és rész-
szerint Erdelynek is Eghibez figyel-
metessen alkolmaztatott
FRŐLICH DAVID
Késmarki Astronom: által.
Löcsen, Brever Lörincz által.

1948

VIRGILII
BUCOLICA ARGU-
MENTIS BREVIUSCU-
LEUTSCHOVIÆ,
EXCUDEBAT LAUREN-
TIUS BREWER.
Anno M. DC XLII

1949

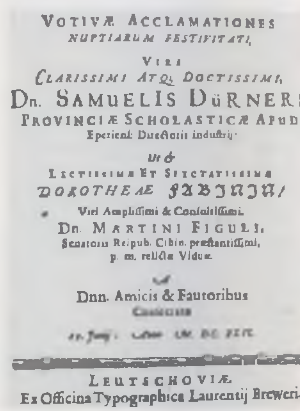
VOTIVÆ ACCLAMATIONES
NUPTIARUM FESTIVITATI,
VIRI
CLARISSIMI ATQ; DOCTISSIMI,
Dn. SAMUELIS DÜRNERI,
PROVINCIÆ SCHOLASTICÆ APUD
Eperiens: Directoris industrii:
Ut &
LECTISSIMÆ ET SPECTATISSIMÆ
DOROTHEAE SABINIÆ,
Viri Amplissimi & Consultissimi
Dn. MARTINI FIGULI,
Senatoris Reipub. Cibin. præstantissimi,
p. m. relictæ Viduæ.
Dnn. Amicis & Fautoribus
LEUTSCHOVIÆ
Ex Officina Typographica Laurentij Breweri.

1950

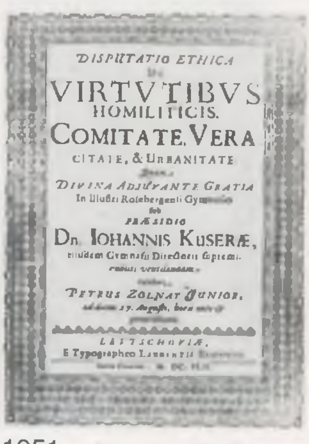
DISPUTATIO ETHICA
DE
VIRTUTIBUS
HOMILITICIS.
COMITATE, VERA
CITATE, & URBANITATE
DIVINA ADJUVANTE GRATIA
In Illustri Rotebergensi Gymnasio
PRÆSIDIO
Dn. IOHANNIS KUSERÆ,
PETRUS ZOLNAY JUNIOR.
LEUTSCHOVIÆ,
E Typographeo LAURENTII BREWERI

1951

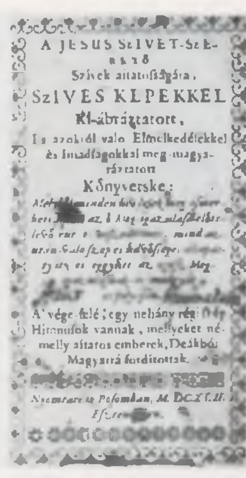
A JESUS SZIVET-SZE-
RETŐ
Szivek ajtatosságára,
SZIVES KEPEKKEL
Ki-ábrázoltatott,
Es azokról valo Elmelkedésekkel
és Imadságokkal meg-magya-
ráztatott
Könyverske:
A' vége-felé; egy nehány régi Il-
Hitnusok vannak, mellyeket né-
melly ajtatos emberek, Deákból
Magyarrá forditottak.
Nyomtattatott Posonban, M. DCXLII.
Esztendőben.

1952

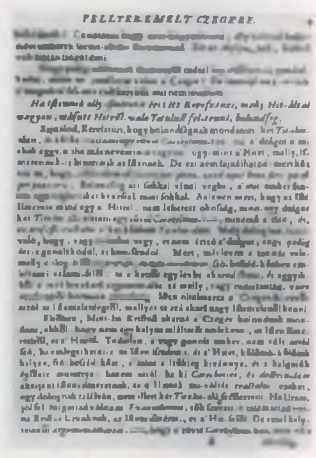
FELLYEBB EMELT CZEGERE.

1953

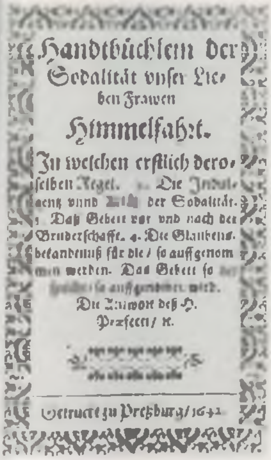
Handtbüchlein der Sodalität vnser Lieben Frawen Himmelfahrt. In welchen erstlich derselben Regel. ... Die Indulgentz vnnd ... der Sodalität. ... Daß Gebett vor vnd nach der Bruderschafft. 4. Die Glaubens-bekandtnuß für die / so auffgenom[m]en werden. Das Gebett so ... Die Antwort deß H. Præfecti / ic.

Getruckt zu Preßburg / 1642.

1954

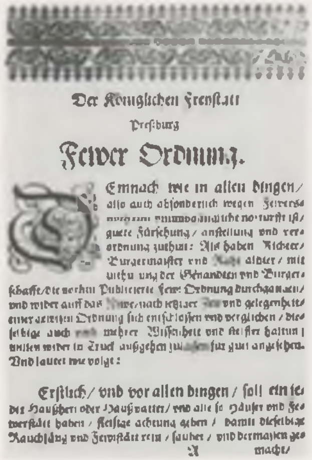
Der Königlichen Freystatt Preßburg Fewer Ordnung.

DEmnach wie in allen dingen / also auch absonderlich wegen Fewers ... guete Fürsehung / anstellung vnd verordnung zuthun: Als haben Richter / Burgermaister vnd Rath alhier / mit ... schafft / die vorhin Publicierte Fewr Ordnung durchgangen / vnd wider auff das Newe / nach jetziger Zeit vnd gelegenheit / einer zeitigen Ordnung sich entschlossen vnd verglichen / dieselbige auch ... mehrer Wissenheit vnd steiffer haltung willen wider in Truck außgehen zulassen für gut angesehen. Vnd lautet wie volget:

Erstlich / vnd vor allen dingen / soll ein ieder Haußherr oder Haußvatter / wie alle so Häußer vnd Feuerstätt haben / fleißige achtung geben / damit dieselbige Rauchfäng vnd Fewrstätt rein / sauber / vnd dermassen ge... A ... macht /

1955

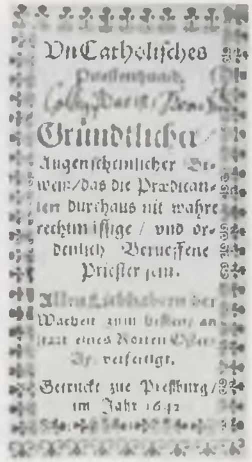
VnCatholisches Postenhund ... Gründtlicher Augenscheinlicher Beweiß / das die Prædicanten durchaus nit wahre rechtmässige / vnd ordentlich Beruffene Priester seyn. Allen Liebhabern der Warheit zum besten / an statt eines Rotten ... verfertigt. Getruckt zue Preßburg / im Jahr 1642.

1957

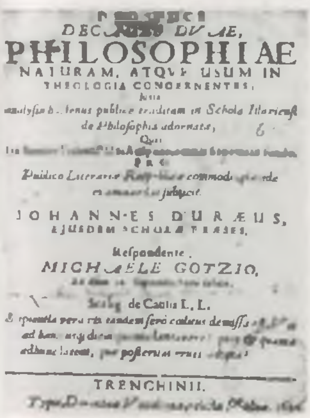
DECADES DVÆ, PHILOSOPHIAE NATURAM, ATQVE USUM IN THEOLOGIA CONCERNENTES, ... publice traditam in Schola Illaviensi de Philosophia adornata, ... PRO Publico Literario ... commodo ... JOHANNES DURÆUS, EJUSDEM SCHOLÆ ... Respondente MICHAELE GOTZIO, ... de Czatta L. L. ...

TRENCHINII.

Typis Dorotheæ Vocalinae ... Anno 1642.

1961

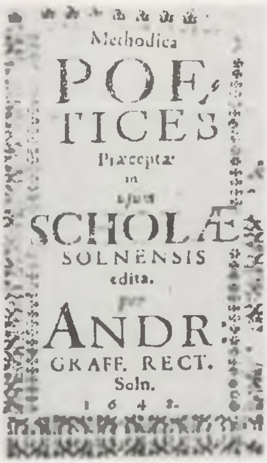
Methodica POETICES Præcepta in usum SCHOLÆ SOLNENSIS edita, per ANDR: GRAFF. RECT. Soln. 1642.

1962

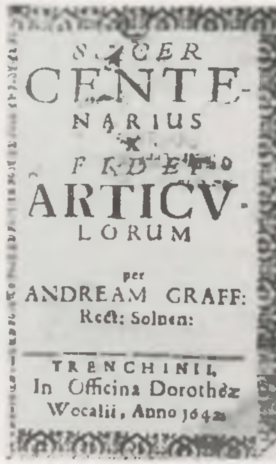
SACER CENTENARIUS FIDEI ARTICVLORUM per ANDREAM GRAFF: Rect: Solnen:

TRENCHINII, In Officina Dorotheæ Wocalii, Anno 1642.

1963

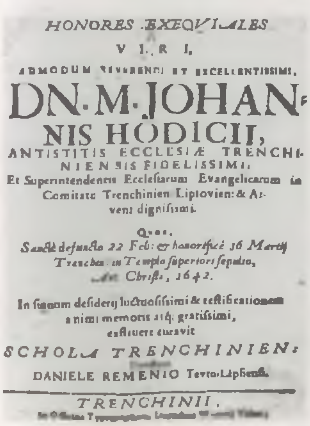
HONORES EXEQVIALES VIRI, ADMODUM REVERENDI ET EXCELLENTISSIMI, DN. M. JOHANNIS HODICII, ANTISTITIS ECCLESIÆ TRENCHINIENSIS FIDELISSIMI, Et Superintendentis Ecclesiarum Evangelicarum in Comitatu Trenchinien. Liptovien: & Arvens dignissimi. Quos, Sanctè defuncto 22 Feb: & honorificè 16 Martij Trenchin: in Templo superiori sepulto, Ann. Christi, 1642. In signum desiderij luctuosissimi & testificationem animi memoris atq; gratissimi, exstruere curavit SCHOLA TRENCHINIENS: DANIELE REMENIO Tevto-Liphensi.

TRENCHINII.

1964

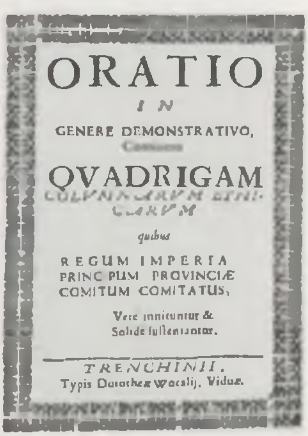
ORATIO IN GENERE DEMONSTRATIVO, ... QVADRIGAM COLUMNARUM ETHICARUM quibus REGUM IMPERIA PRINCIPUM PROVINCIÆ COMITUM COMITATUS, Vere innituntur & Solide sustentantur.

TRENCHINII. Typis Dorotheæ Wocalij, Viduæ.

1965

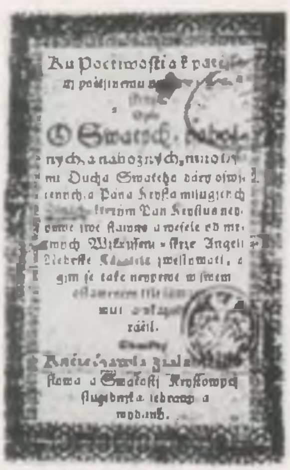
Ku Poctiwosti a ... O Swatých ... ných, a nábožných, ... mi Ducha Swatého dary ... Pána Krysta ... Krystus ... Angeli ... ráčil. ... slowa a Swatosti Krystowých ...

1968

1970

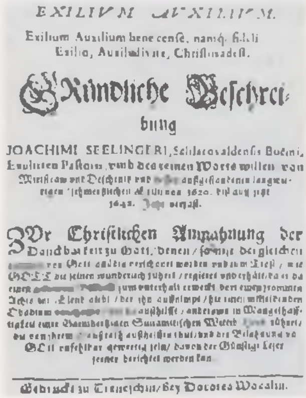

EXILIVM AVXILIVM.

Exilium Auxilium bene censé, namq; fideli Exilio, Auxiliativae, Christus adest.

Gründliche Beschreibung

JOACHIMI SEELINGERI, Schlacovaldensis Boemi, Exulirten Pastoris, ...

Gedruckt zu Trentschin/bey Dorotea Wocalin.

1972

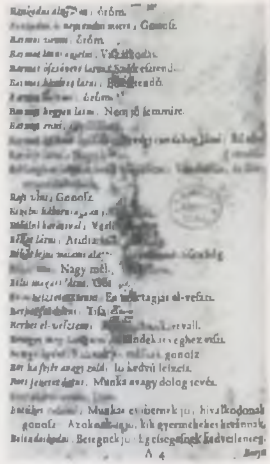

Nagy mél. ...

Ez tellyes tagjai el-veszt...

Munka avagy dolog tevés.

Munkás embernek jó, hivatalkodónak gonosz. Azoknak jó, kik gyermekeket keresnek.

Beteg[illegible]. Betegnek jó: Egésségének kedvetlenség.

1974

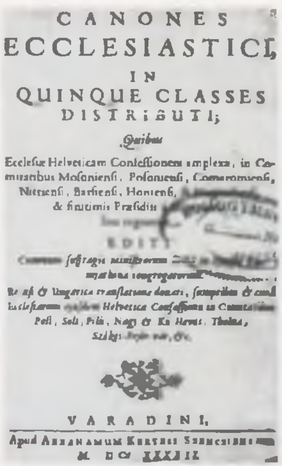

CANONES ECCLESIASTICI, IN QUINQUE CLASSES DISTRIBUTI;

Quibus

Ecclesiæ Helveticam Confessionem amplexæ, in Comitatibus Mosoniensi, Posoniensi, Comaromiensi, Nitriensi, Barsiensi, Honiensi, ... & finitimis Præsidiis ...

EDITI

...

VARADINI,

Apud ABRAHAMUM KERTESI SZENCIENSEM M. DC. XXXXII.

1975

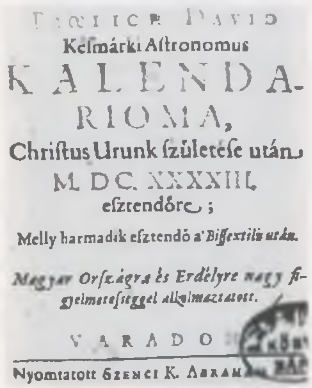

FRÖLICH DAVID Kesmárki Astronomus KALENDARIOMA, Christus Urunk születése után M. DC. XXXXIII. esztendőre;

Melly harmadik esztendő a' Bissextilis után.

Magyar Országra és Erdélyre nagy figyelmetességgel alkalmaztatott.

VARADO[N]

Nyomtatott SZENCI K. ABRAHÁ[M]

1976

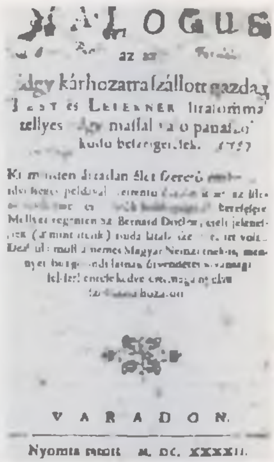

...ALOGUS ... az az ...

...egy kárhozatra szállott gazdag ...

...kudo beszéllgetések.

...

VARADON.

Nyomtattatott M. DC. XXXXII.

1978

A REGIKERI ... EVANGELIOMOK és EPISTOLAK.

VARADON.

1979

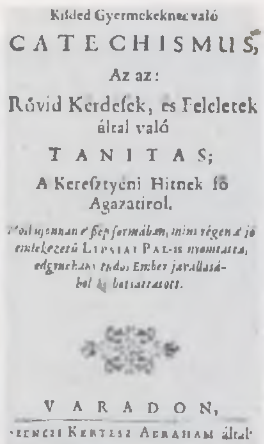

Kisded Gyermekeknec való CATECHISMUS, Az az: Rövid Kerdések, es Feleletek által való TANITAS; A Keresztyéni Hitnek fő Agazatiról.

Most ujonnan e szep formában, mint régen-is jó emlekezetü LIPSIAI PAL-is mondatta, edgyniháni tudós Ember javallásából ki bocsáttatott.

VARADON,

SZENCI KERTESZ ABRAHAM által M. DC. XXXXII.

1980

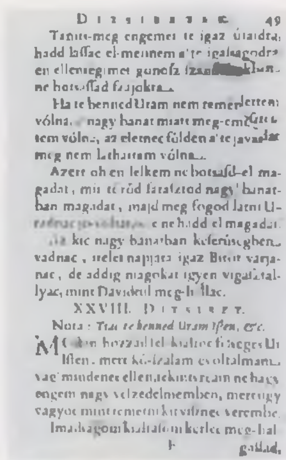

DITSIRETEC. 49

Tanits-meg engemet te igaz útaidra, hadd hassac el-mennem a' te igasságodra en ellenségimet gonosz szándékokban, ne botsássad szájokra.

Ha te benned Uram nem remenlettem vólna, nagy banat miatt meg-emesztettem vólna, az eletnec földen a' te javaidat meg nem láthattam vólna.

Azert oh en lelkem ne botsásd-el magadat, mit te rád faraszod nagy banatban magadat, majd meg fogod latni Uradnac [illegible] ne hadd el magadat.

Az kic nagy bánatban keserüségben vadnac, ...

XXVIII. DITSIRET.

Nota: Tiat te benned Uram Isten, &c.

M...

1981

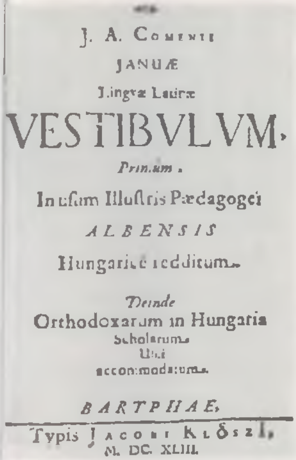
J. A. COMENII
JANUÆ
Linguæ Latinæ
VESTIBULUM,
Primum,
In usum Illustris Pædagogei
ALBENSIS
Hungaricè redditum.
Deinde
Orthodoxorum in Hungaria
Scholarum.
Ubi
accommodatum.
BARTPHAE,
Typis JACOBI KLÖSZ,
M. DC. XLIII.

1982

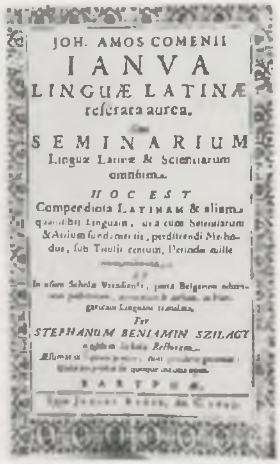
JOH. AMOS COMENII
IANUA
LINGUÆ LATINÆ
reserata aurea.
SEMINARIUM
Linguæ Latinæ & Scientiarum
omnium.
HOC EST
Compendiosa LATINAM & aliam
quamlibet Linguam, una cum Scientiarum
& Artium fundamentis, perdiscendi Methodus, sub Titulis centum, Periodis mille
In usum Scholæ Varadiensis,
Per
STEPHANUM BENIAMIN SZILAGY
BARTPHÆ.

1983

DECRETUM
LATINO-HUNGARICUM,
TRIPARTITUM
OPUS JURIS CONSUETUDINARII INCLYTI REGNI HUNGARIÆ
STEPHANO WERBÖCZY.
Magyar és Erdély Orszagnak
TÖRVENY KÖNYVE.
BARTPHA.

1986

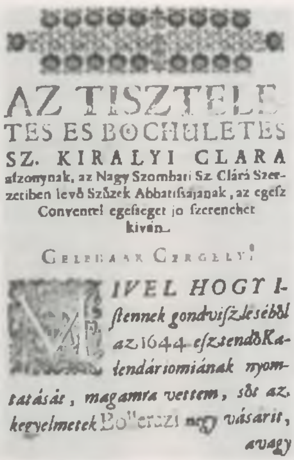
AZ TISZTELETES ES BOCHULETES
SZ. KIRALYI CLARA
asszonynak, az Nagy Szombati Sz. Clárá Szerzetiben levő Szüzek Abbatissájanak, az egész Conventel egésseget jo szerencset kiván.
GELEHAAR GERGELY.
IVEL HOGY Istennek gondviseléséből az 1644 esztendő Kalendáriomiának nyomtatását, magamra vettem, sőt az kegyelmetek Bollerczi negy vásárit, avagy

1987

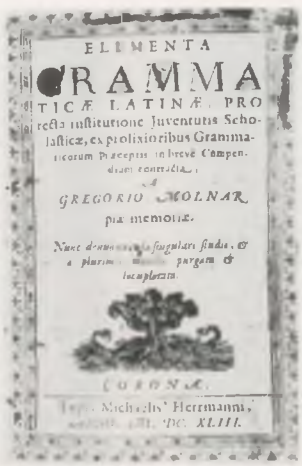
ELEMENTA
GRAMMATICÆ LATINÆ, PRO
recta institutione Juventutis Scholasticæ, ex prolixioribus Grammaticorum Præceptis in brevè Compendium contracta,
A
GREGORIO MOLNAR
piæ memoriæ.
CORONÆ.
Typis Michaelis Herrmanni,
M. DC. XLIII.

1988

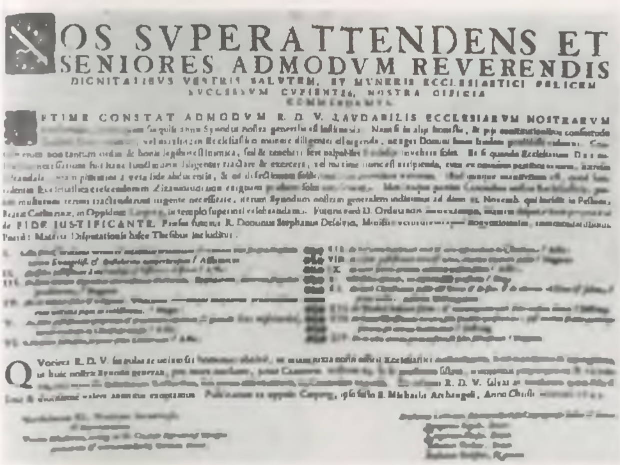
NOS SUPERATTENDENS ET
SENIORES ADMODUM REVERENDIS
DIGNITATIBUS VESTRIS SALUTEM, ET MUNERIS ECCLESIASTICI FELICEM
SUCCESSUM CUPIENTES, NOSTRA OFFICIA
COMMENDAMUS.

1990

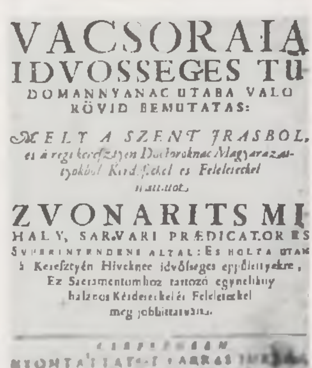
VACSORAIA
IDVOSSEGES TUDOMANNYANAC UTABA VALO
RÖVID BEMUTATAS:
MELY A SZENT JRASBOL,
ZVONARITS MIHALY, SARVARI PRÆDICATOR ES
SUPERINTENDENS ALTAL:
Ez Sacramentumhoz tartozó egynehány
halzeos Kérdésekkel és Feleletekkel
meg jobbittatván.

1991

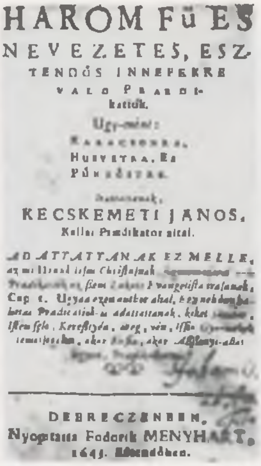
HAROM FŰ ES NEVEZETES, ESZTENDŐS INNEPEKRE VALO PRAEDIKatziók.
Ugy-mint:
KARATSONRA, HUSVETRA, ES PÜNKÖSTRE.
KECSKEMETI JANOS, Kallai Prædikator altal.
DEBRECZENBEN, Nyomtatta Fodorik MENYHART, 1645. Esztendőben.

1992

CATECHISMUS RELIGIONIS CHRISTIANÆ
Compendiose propositus, & sacrarum literarum testimoniis confirmata.
Ex ore infantium & lactentium disposuisti laudem. Psal. 8. 3 Matth. 21. 16.
ALBÆ JVLIÆ M DC XXXXIII.
CATECHISMUS A' KERESZTYENI VALLASNAK ES HITNEK Rövid Kérdésekben és feleletekben foglaltatott
FEJÉRVARATT

1993

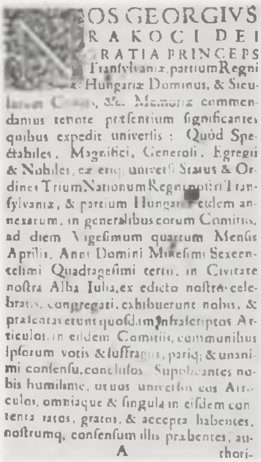
NOS GEORGIVS RAKOCI DEI GRATIA PRINCEPS Transylvaniæ, partium Regni Hungariæ Dominus, & Siculorum Comes, &c. Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes quibus expedit universis: Quód Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii & Nobiles, cæteriq; universi Status & Ordines Trium Nationum Regni nostri Transylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum, in generalibus eorum Comitiis, ad diem Vigesimum quartum Mensis Aprilis, Anni Domini Millesimi Sexcentesimi Quadragesimi tertii, in Civitate nostra Alba Julia, ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis, & præsentaverunt quosdam infrascriptos Articulos, in eisdem Comitiis, communibus ipsorum votis & suffragiis, pariq; & unanimi consensu, conclusos. Supplicantes nobis humiliime, ut nos universos eos Articulos, omniaque & singula in eisdem contenta ratos, gratos, & accepta habentes, nostrumq, consensum illis præbentes, auA thori-

1994

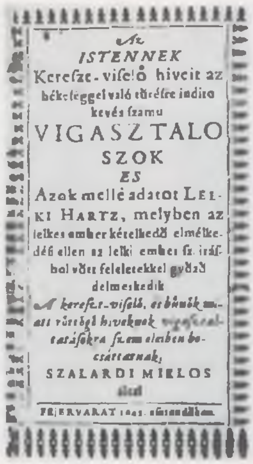
Az ISTENNEK Keresztviselő hiveit az békeséggel való türésre inditó kevés szamu VIGASZTALOSZOK ES Azok mellé adatot LELKI HARTZ, melyben az lelkes ember kételkedő elmélkedési ellen az lelki ember sz. irásbol vött feleletekkel gyözödelmeskedik
SZALARDI MIKLOS által.
FEJERVARAT 1642. esztendőben.

1995

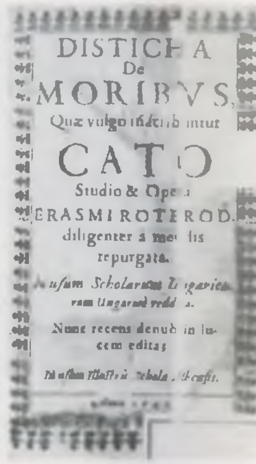
DISTICHA De MORIBVS, Quæ vulgo inscribuntur CATO Studio & Opera ERASMI ROTEROD. diligenter a mendis repurgata.
Nunc recens denuó in lucem edita;

1996

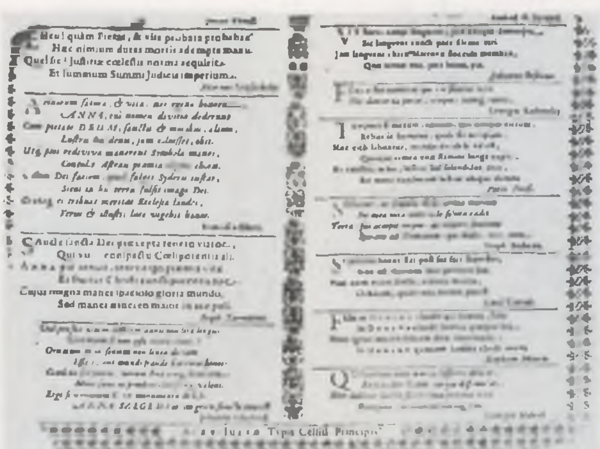
Typo Celsiss. Principis

1997

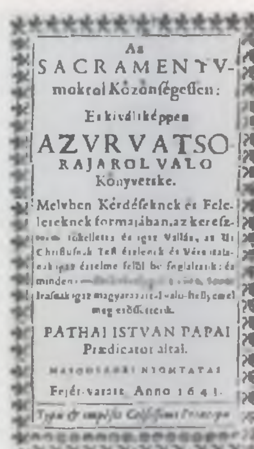
Az SACRAMENTUmokrol Közönségesen: Es kivált képpen AZ URVATSORAJAROL VALO Könyvetske.
Melyben Kérdéseknek és Feleleteknek formajában, az keresztyéni tökélletes és igaz Vallás, az Ur Christusnak Test érdemének és Vérének állatjának igaz értelme felől be foglaltatik
PATHAI ISTVAN PAPAI Prædicator altal.
Fejér-varatt, Anno 1641.
Typis & impensis Celsissimi Principis

1998

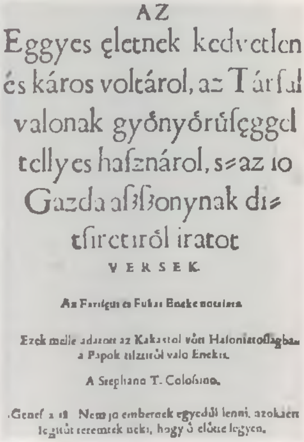
AZ
Eggyes életnek kedvetlen és káros voltárol, az Társal valonak gyönyörűséggel tellyes hasznárol, s az io Gazda asszonynak di- tsiretiról iratot
VERSEK.

Az Farsangi es Fukar Bocke notaiera.

Ezek melle adatott az Kakastol vött Hasoniatossagban a Papok tisztiröl valo Eneket.

A Stephano T. Colosino.

Genes. 2. 18. Nem jo emberenk egyedül lenni, azokaert segitöt teremtek neki, hogy ö elötte legyen.

2000

JOH. AMOS. COMENII
IANVA
LINGVÆ LATINÆ
reserata aurea.
SEMINARIUM
Linguæ Latinæ & Scientiarum omnium.
HOC EST.
Compendiosa LATINAM & aliam quamlibet linguam, una cum Scientiarum & Artium fundamentis, perdiscendi Methodus, sub Titulis centum, periodis mille comprehensa...
LEUTSCHOVIÆ,
Typis Laurentij Breveri. 1641.

2002

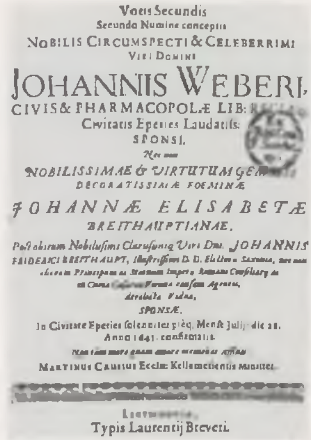
Votis Secundis
Secundo Numine conceptis
NOBILIS CIRCUMSPECTI & CELEBERRIMI VIRI DOMINI
JOHANNIS WEBERI,
CIVIS & PHARMACOPOLÆ LIB: REGIÆ
Civitatis Eperies Laudatiss:
SPONSI,
Nec non
NOBILISSIMAE & VIRTUTUM GEMMIS DECORATISSIMÆ FOEMINÆ
JOHANNÆ ELISABETÆ BREITHAUPTIANAE,
Post obitum Nobilissimi Clarissimiq; Viri Dni. JOHANNIS FRIDERICI BREITHAUPT, ...
SPONSÆ.
In Civitate Eperies solenniter pieq; Mense Julij die 28. Anno 1641. confirmatis.
MARTINUS CAUSIUS Eccles: Kellemetiensis Minister.
Leutschoviæ,
Typis Laurentij Breveri.

2003

EXERCITIUM SCHOLASTICUM
FVLMEN EPERIENSE MEMORABILE.
Quo
Organa templi Germanici, proh dolor! jam bis hactenus tacta sunt,
...
LEUTSCHOVIÆ, Typis Laurentij Breveri.

2004

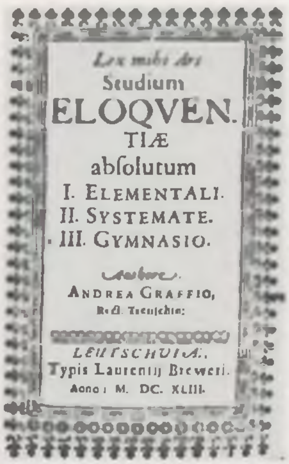
Lex mihi Ars
Studium
ELOQVENTIÆ
absolutum
I. ELEMENTALI.
II. SYSTEMATE.
III. GYMNASIO.
Autore
ANDREA GRAFFIO,
Rect. Trentschin:
LEUTSCHOVIÆ,
Typis Laurentij Breveri.
Anno M. DC. XLIII.

2007

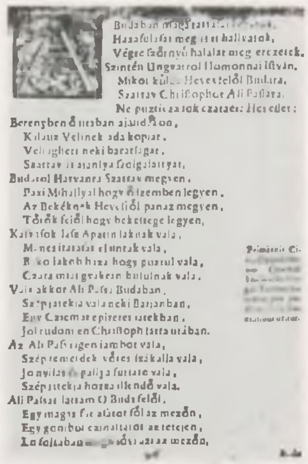
Budában Magyarfalvai...
Hazafelé jár meg is ti hallvatok,
Végre szörnyü halalat meg erezetek.
Szintén Ungvarrol Homonnai István,
Mikor külde Hevesfelöl Budara,
Szattay Christophor Ali Pasara,
...
Ali Pasat lattam O Buda felöl,
Egy magya fut altator föl az mezön,
...

2008

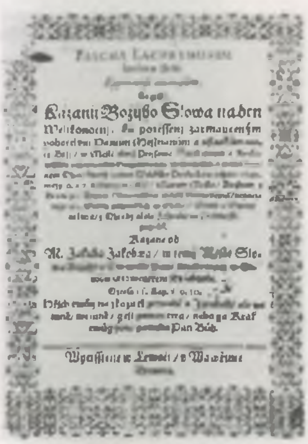
Kázanij Bozyho Slowa nadrn...
...
Wytissteno w Lewoči / w Wawřinc Brewera.

2009

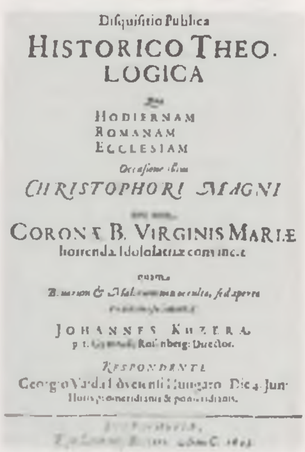
Disquisitio Publica
HISTORICO THEO-LOGICA
De
HODIERNAM ROMANAM ECCLESIAM
Occasione ...
CHRISTOPHORI MAGNI
...
CORONÆ B. VIRGINIS MARIÆ
horrenda Idololatriæ convincit.
...
JOHANNES KUZERA,
...
RESPONDENTE
Georgio Vardai Ovetensi Hungaro. Die 4. Jun.
...
LEUTSCHOVIÆ,
Typis Laurentij Breveri, Anno C. 1643.

2011

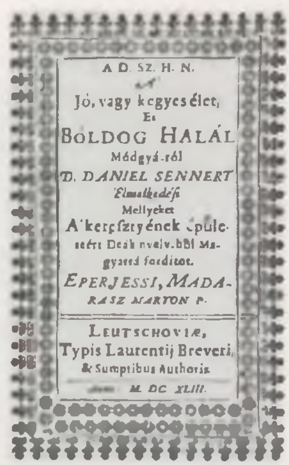
A D. SZ. H. N.
Jó, vagy kegyes élet,
Es
BOLDOG HALÁL
Módgyá-ról
D. DANIEL SENNERT
Elmelkedési
Mellyeket
A' keresztyének épüle- séért Deák nyelv.böl Magyarra forditot.
EPERJESSI, MADARASZ MARTON P.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis Laurentij Breveri,
& Sumptibus Authoris.
M. DC. XLIII.

2012

JOCO-SERIA POETICA

AD NUPTIAS

GENEROSI ET NOBILISS: JUVENIS DNI:

ANTONII BOBSTI

DE SITHAU, &c.

SPONSI

GENEROSÆ AC NOBILISS: VIRGINIS.

KRISTINÆ MARIASSI,

GENEROSI ET NOBILISSIMI

DNI PAVLI MARIASSI DE

MARKUS-FALVA, TABULÆ REGIÆ

Judiciariæ Assessoris, &c. Filiæ tertiæ

SPONSÆ:

QVIn DeCles. Intrant KIsIlna AntonIVs æqVa SorteIVbentetorVM, FebrVVsalperabIt.

LEUTSCHOVIÆ, Typis Laurentij Breveri.

2013

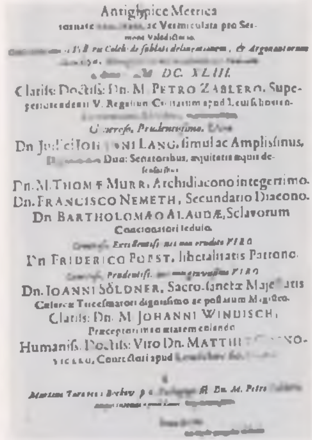

Antighpice Metrica

DC. XLIII.

Clariss: Doctiss: Dn. M. PETRO ZABLERO, Superintendenti V. Regalium Civitatum apud Leutschovien-

Dn Jo... LANG, simul ac Amplissimus.

Dn. M. THOM... MURR. Archidiacono integerrimo.

Dn. FRANCISCO NEMETH, Secundario Diacono.

Dn BARTHOLOMÆO ALAUDÆ, Sclavorum Concionatori sedulo.

Dn FRIDERICO PORST, liberalitatis Patrono.

Dn. JOANNI SÖLDNER, Sacro-sanctæ Maje... atis

Clariss: Dn. M. JOHANNI WINDISCH,

Humaniss. Doctiss: Viro Dn. MATTH...

2014

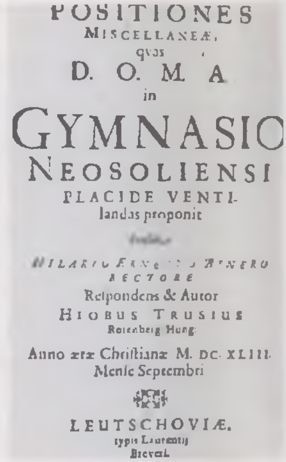

POSITIONES

MISCELLANEÆ,

quas

D. O. M. A.

in

GYMNASIO

NEOSOLIENSI

PLACIDE VENTI-

landas proponit

HILARIO ... RECTORE

Respondens & Autor

HIOBUS TRUSIUS

Rotenberg Hung.

Anno æræ Christianæ M. DC. XLIII.

Mense Septembri

LEUTSCHOVIÆ,

typis Laurentij

Breveri.

2015

Officium B. M. Virg.

SZŰZ MARIA-

SZOLOSMAJA.

Ötödik PIUS, de Nyólczadik

2016

ANNO M. DC. XLIII.

2017

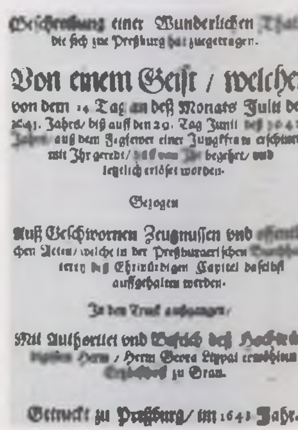

Beschreibung einer Wunderlichen Thaт/ die sich zu Preßburg hat zugetragen.

Von einem Geist / welcher

von dem 14 Tag an deß Monats Julii deß 1641. Jahrs/ biß auff den 29. Tag Junii deß 1642. Jahrs auß dem Jngeweyd einer Jungfrawn erschienen/ mit Jhr geredt/ ... begehrt/ vnd letztlich erlöset worden.

Gezogen

Auß Geschwornen Zeugnussen vnd öffentlichen Acten/ welche in der Preßburgerischen ... Capitel daselbst auffgehalten werden.

Jn den Truck außgangen/

Mit Außhortiet vnd Bewilligung deß Hochwürdigsten Herrn / Herrn Georg Lippai ... Ertzbischoffs zu Gran.

Getruckt zu Preßburg/ im 1643 Jahr.

2018

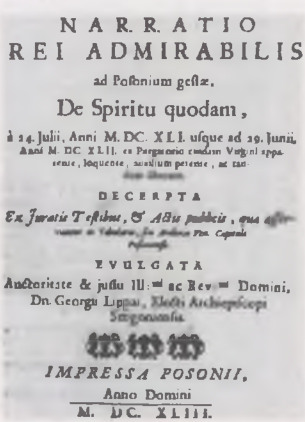

NARRATIO

REI ADMIRABILIS

ad Posonium gestæ.

De Spiritu quodam,

à 14. Julii, Anni M. DC. XLI. usque ad 29. Junii, Anni M. DC. XLII. ex Pergamenio ... Virgini apparente, loquente, ...

DECERPTA

Ex Juratis Testibus, & Actis publicis, ...

EVULGATA

Auctoritate & jussu Ill:mi ac Rev:mi Domini, Dn. Georgii Lippai, Electi Archiepiscopi Strigoniensis.

IMPRESSA POSONII,

Anno Domini

M. DC. XLIII.

2019

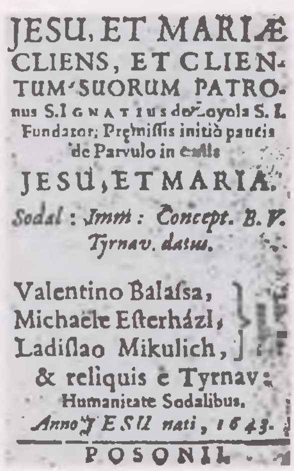

JESU, ET MARIÆ

CLIENS, ET CLIENTUM SUORUM PATRONUS S. IGNATIUS de Loyola S. I. Fundator; Præmissis initiò paucis de Parvulo in caelis

JESU, ET MARIA.

Sodal: Imm: Concept. B. V. Tyrnav. datus.

Valentino Balassa,

Michaele Esterhazi,

Ladislao Mikulich,

& reliquis è Tyrnav:

Humanitate Sodalibus,

Anno JESU nati, 1643.

POSONII.

2021

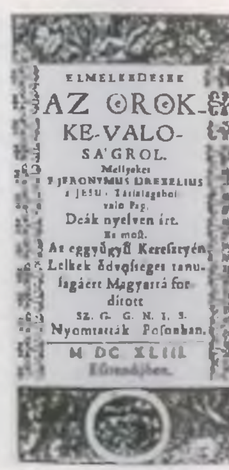

ELMELKEDESEK

AZ OROK-

KE-VALO-

SA'GROL.

Mellyeket

HIERONYMUS DREXELIUS

a JESUS Tarsasagabol

valo Pap.

Deák nyelven írt.

Es most.

Az eggyügyű Keresztyén Lelkek üdvösséges tanulásáért Magyarrá fordította

SZ. G. G. N. I. S.

Nyomtatták Posonban.

M DC XLIII.

2023

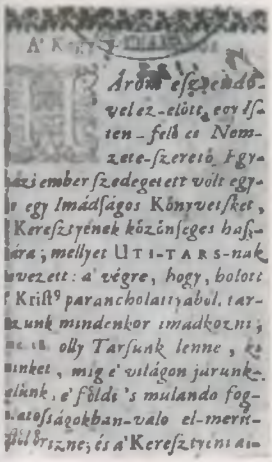
Árom esztendő-vel ez-előtt, egy Isten-félő és Nemzete-szerető Egyházi ember szedegetett vólt egy-egy Imádságos Könyvetskét, Keresztyének közönséges hasznára; mellyet UTI-TARS-nak nevezett: a' végre, hogy, holott Krist9 parancholattyabol, tartunk mindenkor imadkozni; olly Tarsunk lenne, minket, míg e' világon járunk-élünk, e' földi 's mulando foglalatosságokban-való el-merülésül őrizne; és a' Keresztyéni a-

2024

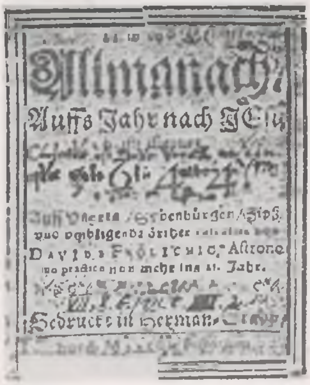
Allmanach/
Auffs Jahr nach JEsu
Auß Vnegra / Siebenbürgen / Zips/
DAVID FRÖLICH, Astron.
no practice non mehr ins 31. Jahr.
Gedruckt in Germon

2025

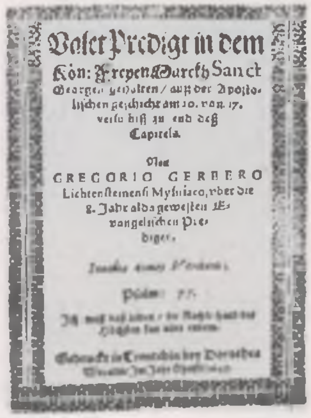
Valet Predigt in dem Kön: Freyen Marckh Sanct Georgen gehalten / auß der Apostolischen geschicht am 10. von. 17. versu biß zu end deß Capitels.
Von
GREGORIO GERBERO
Lichtensteinensi Mysniaco, vber die 8. Jahr alda gewesten Evangelischen Prediger.

2027

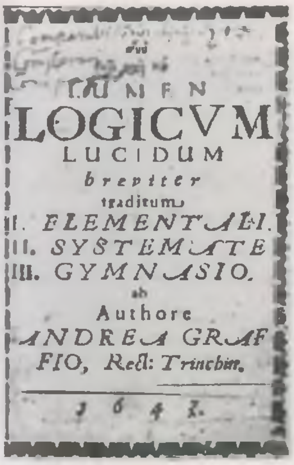
LUMEN
LOGICVM
LUCIDUM
breviter
traditum,
I. ELEMENTALI.
II. SYSTEMATE
III. GYMNASIO.
ab
Authore
ANDREA GRAFFIO, Rect: Trinchin.
1 6 4 1.

2028

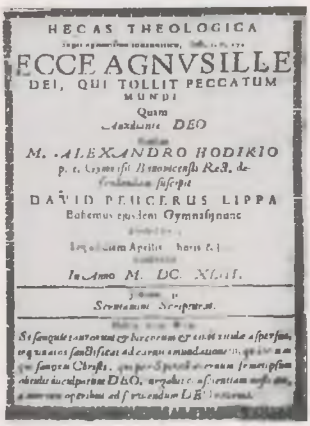
HECAS THEOLOGICA
ECCE AGNVS ILLE DEI, QUI TOLLIT PECCATUM MUNDI
Quam
Annuente DEO
M. ALEXANDRO HODIKIO
p. t. Gymnasii Bzenovicensis Rect. defendendam suscepit
DAVID PEUCERUS LIPPA
Bohemus ejusdem Gymnasii
In Anno M. DC. XLIII.
Scrutamini Scripturas.

2029

PRÆSENT

2030

VIRIDARIVM
COMITE
CASPARO ILLIESHAZI
de ILLIESHAZA PERPETUO I TRENCHIN
Anno Christi, M. DC. XLIII.

2031

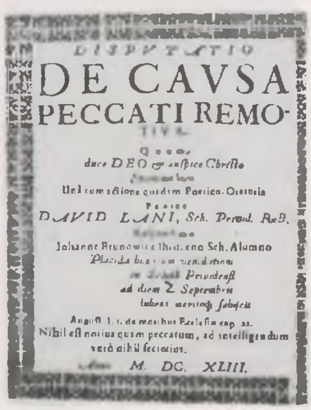
DISPVTATIO
DE CAVSA
PECCATI REMOTIVA
Quam
duce DEO & auspice Christo
Una cum actione quadam Poetico-Oratoria
DAVID LANI, Sch. Petrod. Rect.
Johanne Brunowitz
ad diem 2 Septembris
Augustin. l. 1. de moribus Ecclesiae cap. 35.
Nihil est notius quam peccatum, ad intelligendum verò nihil secretius.
Anno M. DC. XLIII.

2033

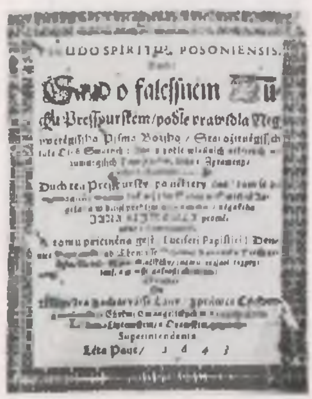
DUDO SPIRITUS POSONIENSIS.
Swad o faleßnem ...
Superintendenta
Léta Páne / 1 6 4 3

2034

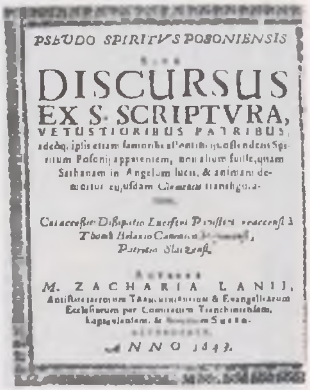
PSEUDO SPIRITUS POSONIENSIS
DISCURSUS
EX S. SCRIPTURA,
VETUSTIORIBUS PATRIBUS,
adeoq; ipsis etiam damonibus ostenditur pro ostendens Spiritum Posonij apparentem, non alium fuisse, quam Sathanam in Angelum lucis, & animam demortui cujusdam ... transfiguratum.
Cui accessit Dissipatio Luciferi Pistiani ... à Thomâ Balasio ...
M. ZACHARIÆ LANII,
ANNO 1643.

2035

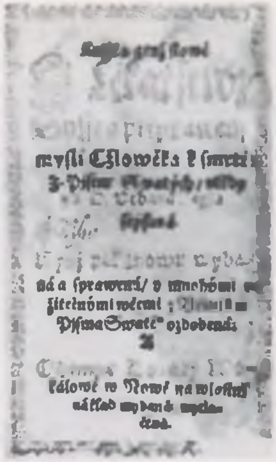
mysli Clowěka ...
sfiffené.
... wnichowni ...
Pjsma Swatc ...
kálowé w Nowé ...

2037

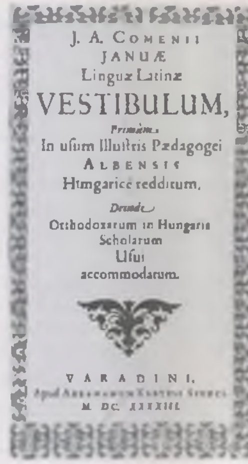
J. A. COMENII
JANUÆ
Linguæ Latinæ
VESTIBULUM,
Primùm
In usum Illustris Pædagogici
ALBENSIS
Hungaricè redditum,
Deinde
Orthodoxarum in Hungaria
Scholarum
Usui
accommodatum.
VARADINI,
Apud Abrahamum Kertesz Szenci
M. DC. XXXXIII.

2038

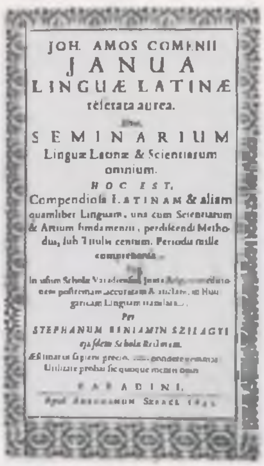
JOH. AMOS COMENII
JANUA
LINGUÆ LATINÆ
reserata aurea.
SEMINARIUM
Linguæ Latinæ & Scientiarum
omnium.
HOC EST,
Compendiosa LATINAM & aliam quamlibet Linguam, una cum Scientiarum & Artium fundamentis, perdiscendi Methodus, sub Titulis centum, Periodis mille comprehensa.
...
Per
STEPHANUM BENIAMIN SZILAGYI
...
VARADINI,
Apud Abrahamum Szenci 1643.

2039

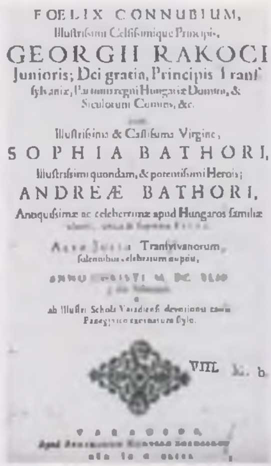
FOELIX CONNUBIUM,
Illustrissimi Celsissimique Principis,
GEORGII RAKOCI
Junioris; Dei gratia, Principis Transsylvaniæ, Partium regni Hungariæ Domini, & Siculorum Comitis, &c.
cum
Illustrissima & Castissima Virgine,
SOPHIA BATHORI,
Illustrissimi quondam, & potentissimi Herois;
ANDREÆ BATHORI,
Antiquissimæ ac celeberrimæ apud Hungaros familiæ ...
... Transylvanorum ...
ANNO CHRISTI M. DC. XLIII
...
ab Illustr. Scholæ Varadiensis ...
VIII ... b.
VARADINI,
Apud Abrahamum Kertesz Szenciensem

2040

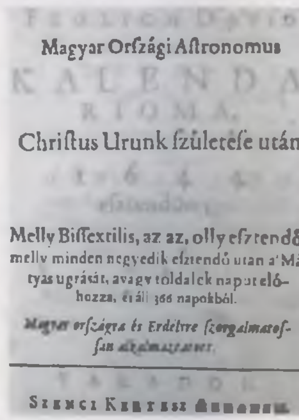
Magyar Országi Astronomus
KALENDARIOMA,
Christus Urunk születése után
1 6 4 4
esztendőre,
Melly Bissextilis, az az, olly esztendő, melly minden negyedik esztendő utan a' Mátyas ugrását, avagy toldalek napot elő-hozza, s áll 366 napokból.
Magyar országra és Erdélyre szorgalmatossan alkalmaztatott.
VARADON,
Szenci Kertesz Abrahamnal.

2041

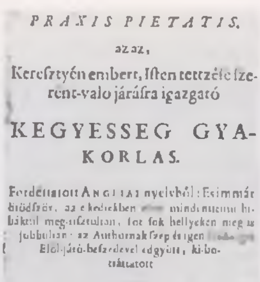
PRAXIS PIETATIS,
az az,
Keresztyén embert, Isten tettzése szerent-valo járásra igazgató
KEGYESSEG GYAKORLAS.
Fordéttatott Angliai nyelvből: Es immár ... az elsőkben ... mind ... hibáktul meg-tisztultan, sot sok hellyeken meg is jobbultan: az Authornak szép ... Elől-járó-beszédével edgyütt, ki-botsáttatott
...
MEDGYESI PAL
Ur Jesus Christus edgy ügyü Szolgaja által.
A' jobbetasok ez ötödik nyomtatásban, a következendő level szálon adattatnak elődben.
1.Tim. 4. 8.
A KEGYESSEGNEK IGERETI VAGYON.

2042

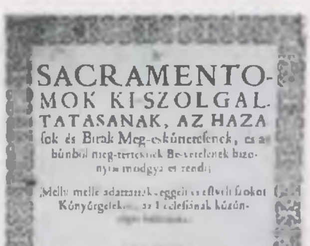
SACRAMENTOMOK KISZOLGALTATASANAK, AZ HAZASok és Birak Meg-eskünteesenek, es a bünböl meg-tértetek Be-vetelenek bizonyos modgya es rendi;
Melly melle adattatek egget ... Könyörgések ... az Ecclesiának ...
Nyomtattatott VARADON,
Szenci Kertesz Abraham által,
...

2043

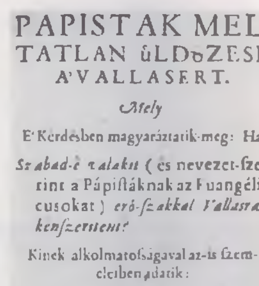
PAPISTAK MELTATLAN ÜLDÖZESE
A'VALLASERT.
Mely
E' Kérdesben magyaráztatik-meg: Ha
Szabad-é szalaki (és nevezet-szerint a Pápistáknak az Euangélicusokat) erő-szakkal Vallasra kenszerteni?
Kinek alkolmatosságával az-is szemeleiben adatik:
Micsoda mesterségekkel, és kenszergetesekkel szoktak (most-is-keppen) a' Papistak, az Euangelicusokat a' magok Vallásara hajtani?
ESAIA. LIX. v. IV.
Nemo est qui clamet pro justitia, & nemo qui disceptet pro fide.
Anno 1643.

2044

2045

2046

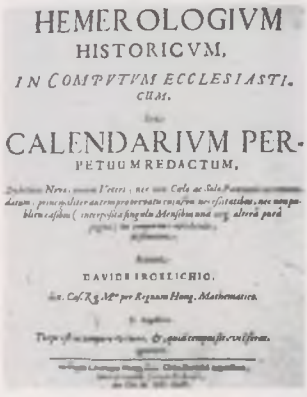

2047

2049

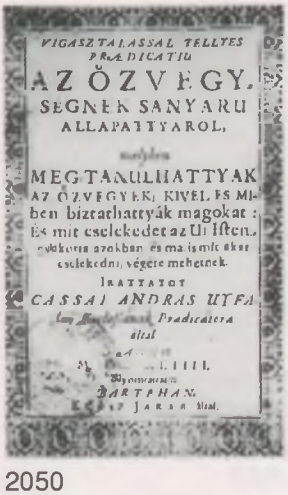

2050

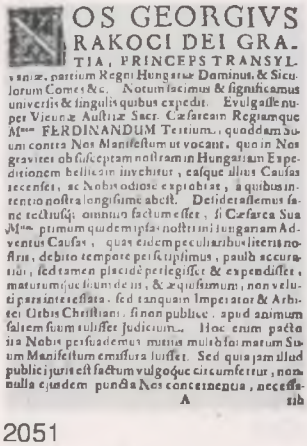

2051

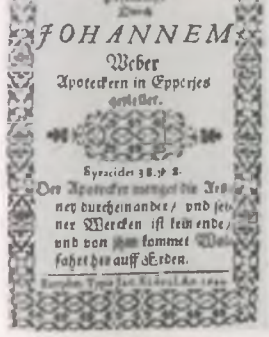

2052

2053

2054

2055

2056

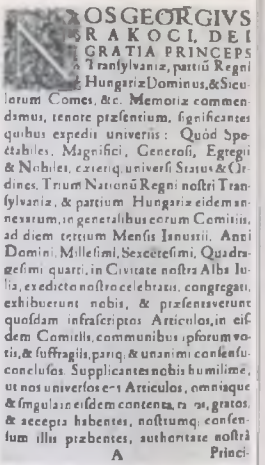

2057

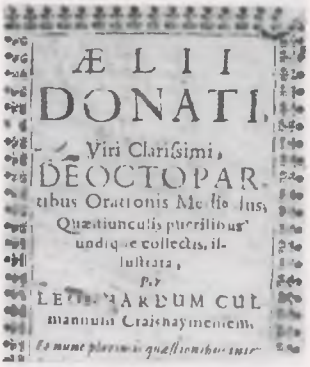

2058

2059

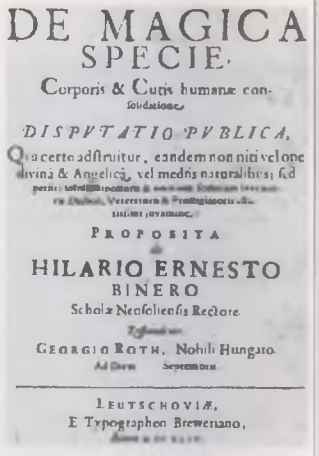

2063

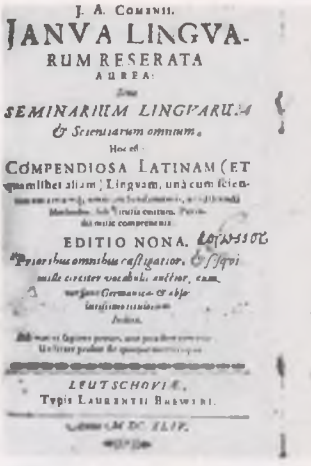

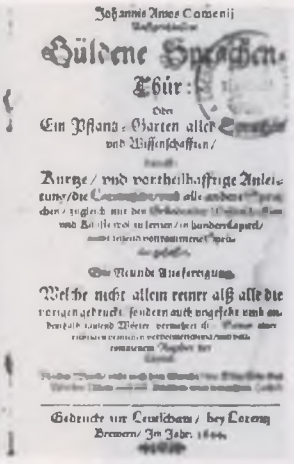

2064

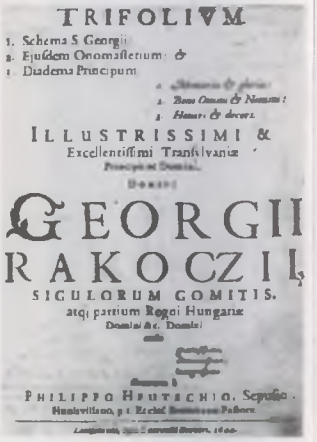

2066

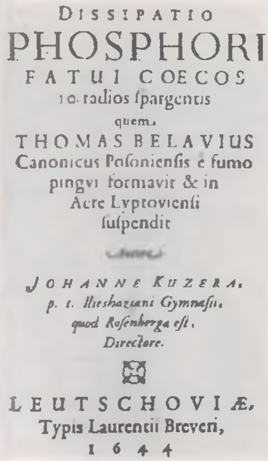
DISSIPATIO
PHOSPHORI
FATUI COECOS
10. radios ſpargentis
quem,
THOMAS BELAVIUS
Canonicus Poſonienſis e fumo
pingui formavit & in
Aere Lyptovienſi
ſuſpendit
JOHANNE KUZERA.
p. t. Iiieshaziani Gymnaſii.
quod Roſenberga eſt.
Directore.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis Laurentii Breveri,
1 6 4 4

2067

URUNK JESUS
UY
TESTA
MENTO-
MA:
Mellyben vadnak az E-
vangeliſtak könyvei, az Apaſta-
lok cselekedeti és Levelei, az
Sz. Janos Jelenesével
edgybe.
Ez az én ſzerelmes fiam, kiben
meg-nyugottam, őtet halgaſ-
ſátok.
Locsén, nyomtattatot Brever
Lörintz által, 1644.

2068

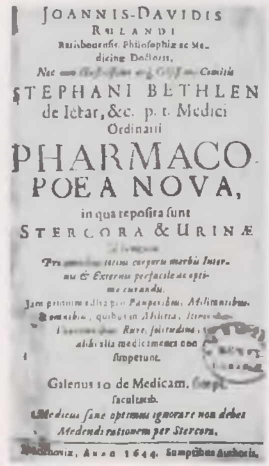
JOANNIS-DAVIDIS
RULANDI
Ratisbonenſis. Philoſophiæ ac Me-
dicinæ Doctoris,
STEPHANI BETHLEN
de Ietar, &c. p. t. Medici
Ordinarii
PHARMACO-
POEA NOVA,
in qua repoſita ſunt
STERCORA & URINÆ
Galenus 10 de Medicam. ſimpl.
facultatib.
Medicus ſane optimus ignorare non debet
Medendi rationem per Stercora.
Anno 1644. Sumptibus Authoris.

2071

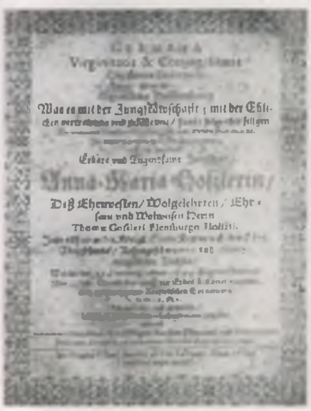
Was es mit der Jungfrawschafft ; mit der Ehli-
Erbare und Tugendſame
Anna Maria Goſslerin/
Deß Ehrnveſten/ Wolgelehrten/ Ehr-
ſam und Wolweiſen Herrn
Thomæ Goſsleri Flensburgo Holsati.

2072

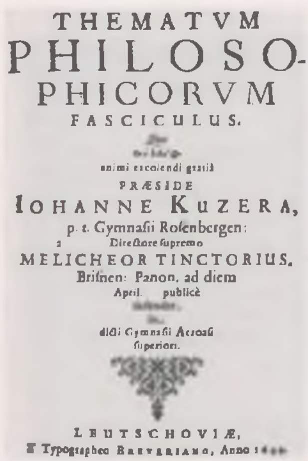
THEMATVM
PHILOSO-
PHICORVM
FASCICULUS.
animi excolendi gratiâ
PRÆSIDE
IOHANNE KUZERA,
p. t. Gymnaſii Roſenbergen:
Directore ſupremo
MELICHEOR TINCTORIUS.
Briſnen: Panon. ad diem
April. publicè
dicti Gymnaſii Acroaſi
ſuperiori.
LEUTSCHOVIÆ,
Typographeo BREVERIANO, Anno 1644.

2073

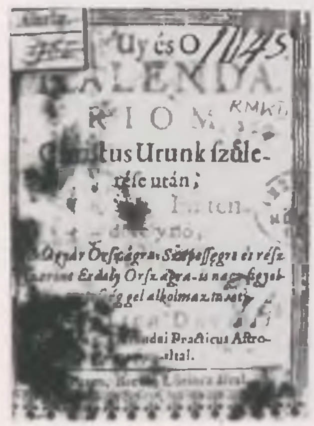
Uy és O
KALENDA
RIOM
Chriſtus Urunk ſzüle-
téſe után;
Magyar Orſzágra: Szomſzédos és rész-
Erdély Orſzágra-is nagy ſzorgal-
mas ſéggel alkolmaztatott
Practicus Aſtro-
által.

2074

A' MAGYAR-ORSZAGI
Palatinuſnak,
GROF ESZTERHAZI
MIKLOSnak, Rakoczi
György Erdélyi Fejedelemnek irt
egy nehany
Into Leveleinek
igaz Pariaja.
POSONBAN,
M. DC. XLIV. Eſztendöben.

2075

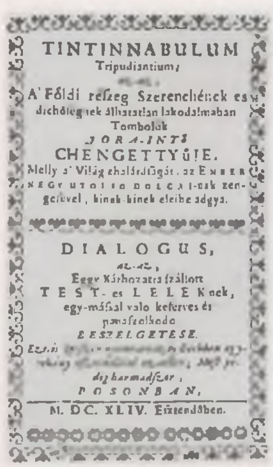
TINTINNABULUM
Tripudiantium,
A' Földi reſzeg Szerenchének es
dichöségnek álhatatlan lakodalmaban
Tombolok
JORA-INTŐ
CHENGETTYŰJE.
Melly a' Világ chalárdiságát, az EMBER
NEGY UTOLSO DOLGAI-nak zen-
geſével, kinek-kinek eleibe adgya.
DIALOGUS,
Eggy Kárhozatra ſzállott
TEST- es LELEKnek,
egy-máſſal valo keſerves és
panaſzolkodo
BESZELGETESE.
dig harmadſzor,
POSONBAN,
M. DC. XLIV. Eſztendöben.

2077

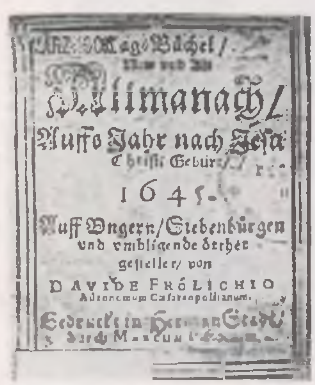
Allmanach/
Auff's Jahr nach Jesu
Christi Geburt
1645.
Auff Ungern/Siebenbürgen
und umbligende derher
geſtellet/ von
DAVIDE FRÖLICHIO
Gedruckt in Hermanstadt

2078

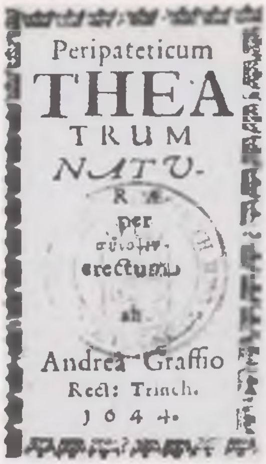
Peripateticum
THEATRUM
NATURÆ
per
erectum
ab
Andrea Graffio
Rect: Trinch.
1644.

2081

APODIXIS THEOLOGICA
CERTISSIMA DEMONSTRATIO
STEPHANO SCHOLIO ARVENSI.

2082

2083

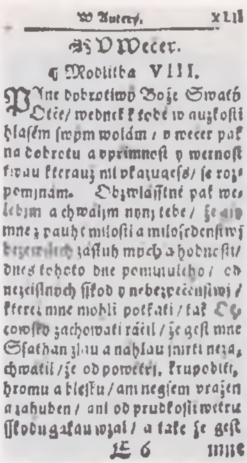
W Auterý. XLII
Ziij Wecer.
Modlitba VIII.
Pane dobrotiwý Bože Swatý Otče/ wedneš k tobě w auzkosti hlasem swým wolám / v wecer pak na dobrotu a vpřimnost y wernost twau kterauž mi vkazuješ/ se rozpomjnám. Obzwlásstně pak weleb..m a chwaljm ...
...
E 6 mne

2084

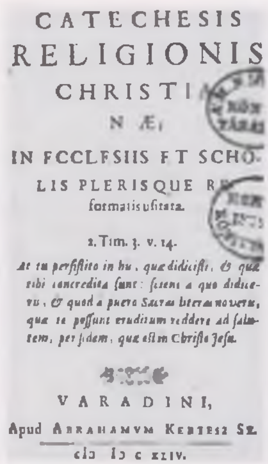
CATECHESIS
RELIGIONIS
CHRISTIANÆ,
IN ECCLESIIS ET SCHOLIS PLERISQUE REformatis usitata.
2. Tim. 3. v. 14.
At tu perfistito in his, quæ didicisti, & quæ tibi concredita sunt: sciens a quo didiceris, & quod a puero Sacras literas noveris, quæ te possunt eruditum reddere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu.
VARADINI,
Apud ABRAHAMUM KERTESZ SZ.
clɔ Iɔ c xliv.

2087

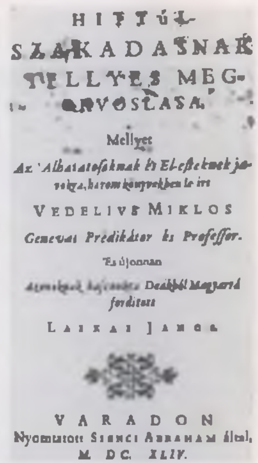
HITTÚL-
SZAKADASNAK
TELLYES MEG-
ORVOSLASA.
Mellyet
Az Albatatosaknak és El-esteknek javokra, harom konyvekben le irt
VEDELIUS MIKLOS
Genevai Predikátor és Professor.
Es újonnan
... Deakból Magyarrá forditott
LASKAI JANOS.
VARADON
Nyomtatott SZENCI ABRAHAM által,
M. DC. XLIV.

2089

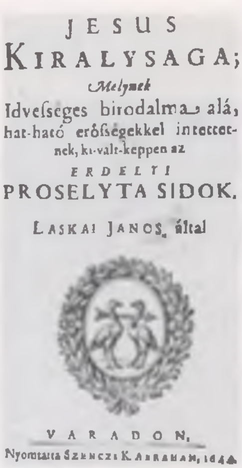
JESUS
KIRALYSAGA;
Melynek
Idveſseges birodalma alá, hat-ható erőſségekkel intettetnek, ki-valt-keppen az
ERDELYI
PROSELYTA SIDOK.
LASKAI JANOS, által
VARADON,
Nyomtatta SZENCZI K. ABRAHAM, 1644.

2090

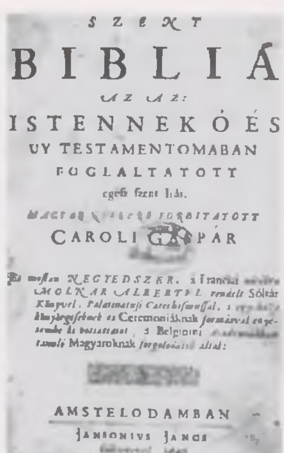
SZENT
BIBLIA
AZ AZ:
ISTENNEK Ó ÉS
UY TESTAMENTOMABAN
FOGLALTATOTT
egész szent Irás.
MAGYAR NYELVRE FORDITATOTT
CAROLI GASPAR
Es mostan NEGYEDSZER, a Francia nyelvre MOLNAR ALBERT ... rendelt Sóltár
Könyvel, Palatinatusi Catechismussal, ... Ceremoniáknak *formájával ...*
... Belgiomi ... Magyaroknak *... által:*
AMSTELODAMBAN
JANSONIUS JANOS
1645

2091

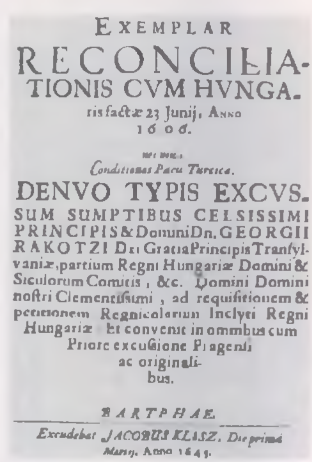
EXEMPLAR
RECONCILIATIONIS CUM HUNGARIS factæ 23 Junij, Anno 1606.
Conditiones Pacis Turcicæ.
DENUO TYPIS EXCUSSUM SUMPTIBUS CELSISSIMI PRINCIPIS & Domini Dn. GEORGII RAKOTZI Dei Gratia Principis Transylvaniæ, partium Regni Hungariæ Domini & Siculorum Comitis, &c. Domini Domini nostri Clementissimi, ad requisitionem & petitionem Regnicolarum Inclytei Regni Hungariæ Et convenit in omnibus cum Priore excusione Pragensi ac originalibus.
BARTPHAE.
Excudebat JACOBUS KLÖSZ. Die prima Martij, Anno 1645.

2092

2093

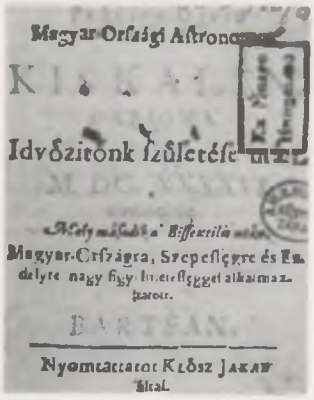

2094

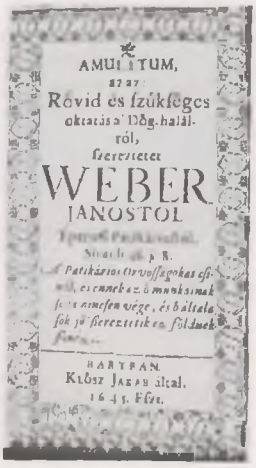

2095

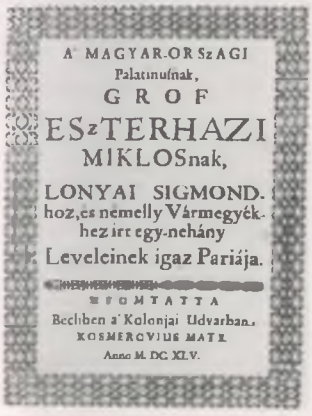

2096

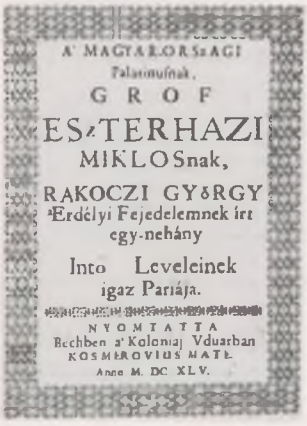

2097

2098

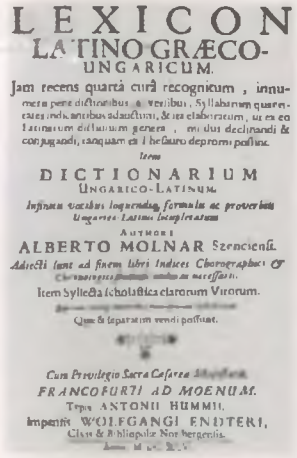

2099

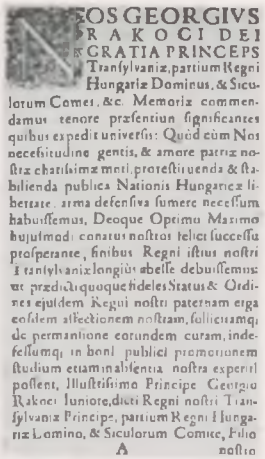

2100

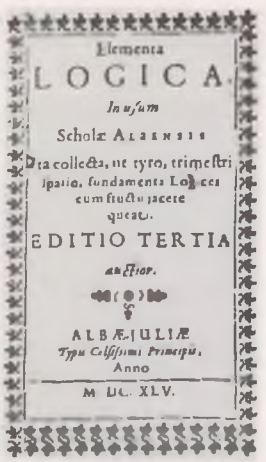

2101

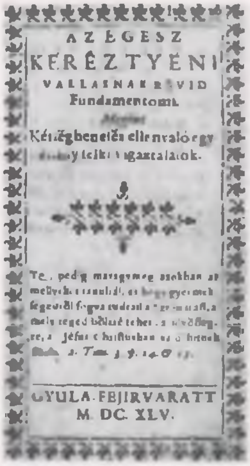
AZ EGESZ
KERÉZTYÉNI
VALLASNAK RÖVID
Fundamentomi.
Kétségbeesés ellen való egy
lelki vigasztalások.
GYULA-FEJIRVARATT
M. DC. XLV.

2102

TITKOK TITKA.
AZ ÖRÖKTÖL FOGVA MAGA
AZ OV. ÉS UJ TESTAMENTUMOK
GELEJI KATONA ISTVANTOL,
GYULA-FEJIR-VARATT.

2103

LELKI A Be-Ce
Az Christus Oskolájában az
Rendben bé állatando Tae
SEN; KIVALTKEPPEN
LORANTFI SUSAN-
NANAK, approbb Tanít-
gyenek,
Fejér-várat Anno 1 6 4

2104

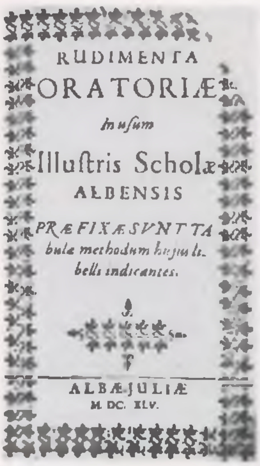
RUDIMENTA
ORATORIÆ
In usum
Illustris Scholæ
ALBENSIS
PRÆFIXÆ SVNT TA
bulæ methodum
bellis indicantes.
ALBÆ JULIÆ
M. DC. XLV.

2105

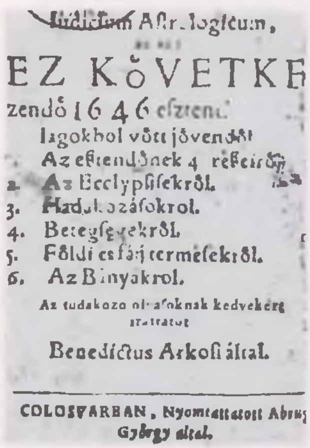
Judicium Astr. logicum,
EZ KÖVETKE
zendö 1 6 4 6 esztend
lagokbol vött jövendö
Az esztendönek 4 részeiről
2. Az Ecclypsisekröl.
3. Hadakozásokrol.
4. Betegségekröl.
5. Földi es fáj termésekröl.
6. Az Bányakrol.
Az tudakozo olvasóknak kedvekért
iratatot
Benedictus Arkosi által.
COLOSVARBAN, Nyomtattatott Abrug
Györgj által.

2106

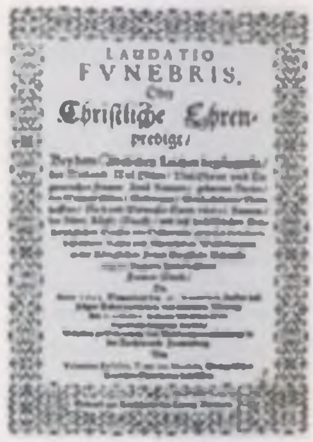
LAUDATIO
FVNEBRIS,
Christliche Ehren-
predigt

2110

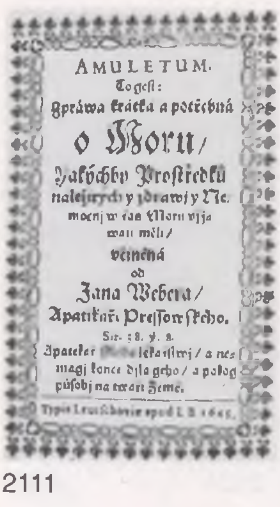
AMULETUM.
Pokoj w Morn/
Zana Webera/

2111

MARIA,
ÆTERNITATIS
PORTA SANCTA
MARIA
AZ BOLDOG ÖRÖK-
SZENT AITAJA
Mellyet maga költségé-
vel Nyomtattatott
NAGY-SOMBATI-
1 6 4 5.
A' Tisztelendo es
VVeszpremi Kanonok, es

2112

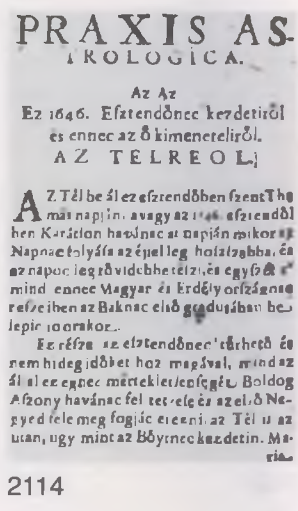
PRAXIS AS-
TROLOGICA.
Az Az
Ez 1646. Esztendönec kezdetiröl
és ennec az ö kimeneteliröl.
AZ TELREOL.
AZ Tél be ál ez esztendöben szent Thomás napján, avagy az 1646. esztendöl
ben Karácson havánac at napján
Napnac folyása az épel leg
az napoc leg rövidebbe
mind ennec Magyar és Erdély orszagnac
részeiben az Baknac elsö gradusában be-
lepic 10 orakor.
Ez részes az esztendönec
nem hideg idöket hoz magával,
ál el ez egnec mérteklet
Aszony havának fel
Negyed fele meg fogjic
után, ugy mint az Böytnec kezdetin.

2114

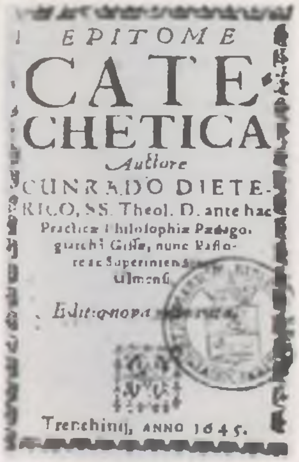
EPITOME
CATECHETICA
Auctore
CUNRADO DIETERICO, SS. Theol. D. ante hac Practicæ Philosophiæ Pædagogiarchi Gissæ, nunc Pastore ac Superintend. Ulmensi.
Editio nova
Trenchinii, ANNO 1645.

2115

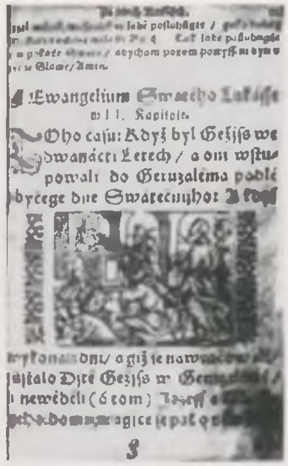
Ewangelium Swatecho Lukásse
w II. Kapitole.
Toho casu: Když byl Gežjss we dwanácti Letech / a oni wstupowali do Geruzaléma podlé obyčege dne Swatečnjho

2116

MORALIS
CORONA ANIMÆ
adornata
per
Andream
Graffium,
Rect: Trinch.
1645.

2118

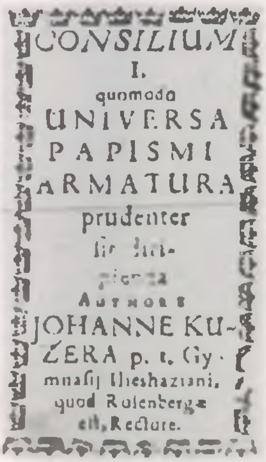
CONSILIUM
I.
quomodo
UNIVERSA
PAPISMI
ARMATURA
prudenter
sit ...
AUTHORE
JOHANNE KUZERA p. t. Gymnasij Illeshaziani, quod Rosenbergæ est, Rectore.

2120

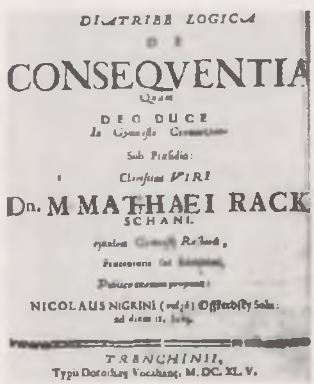
DIATRIBE LOGICA
DE
CONSEQVENTIA
Quam
DEO DUCE
In Gymnasio ...
Sub Præsidio:
Clarissimi VIRI
Dn. M MATTHAEI RACKSCHANI.
ejusdem Gymnasii Rectoris,
...
NICOLAUS NIGRINI ...
ad diem ...
TRENCHINII,
Typis Dorotheæ Vocalianæ, M. DC. XL. V.

2122

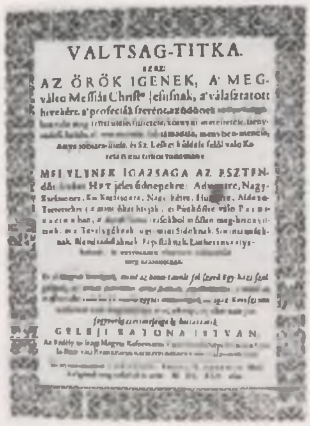
VALTSAG-TITKA.
AZ ÖRÖK IGENEK, A' MEGváltó Messiás Christus Jesusnak, a' választatott hivekért ...
MELLYNEK IGAZSÁGA AZ ESZTENdőbeli ...
GELEJI KATONA ISTVAN.

2124

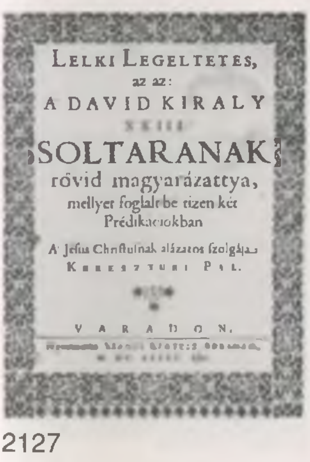
LELKI LEGELTETES,
az az:
A DAVID KIRALY
XXIII.
SOLTARANAK
rövid magyarázattya,
mellyet foglalt be tizen két Prédikációkban
A' Jesus Christusnak alázatos szolgája
KERESZTURI PAL.
VARADON.
...

2127

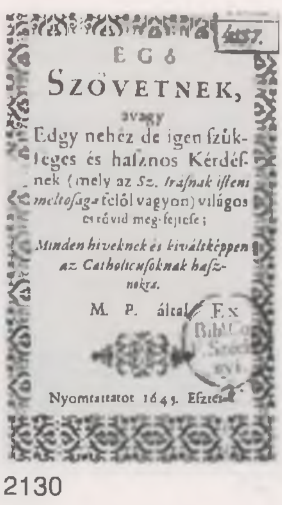
EGŐ
SZÖVETNEK,
avagy
Edgy nehéz de igen szükséges és hasznos Kérdésnek (mely az Sz. Irásnak isteni méltósága felöl vagyon) világos és rövid meg-fejtése;
Minden híveknek és kiváltképpen az Catholicusoknak hasznokra.
M. P. által.
Nyomtattatot 1645. Esztend.

2130

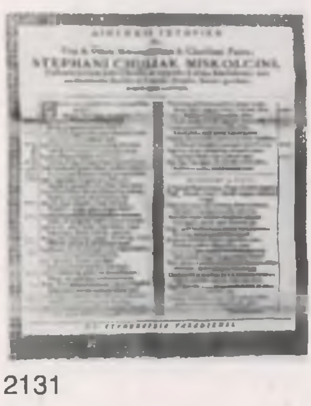
STEPHANI CHOMAK MISKOLCINI

2131

TRIUMPHUS FIDEI,
az az:
NAGY PROBAK ES KESERTETEKBEN AZ IGAZ HITNEK GYŐZEDELME.
Melly prædikállatott a' Váradi temetö kertben 5. dia Januar. hocé ic. 1645 esztendőben;
Nemes és serméretes Sz. Asszonyé,
VARADI JUDITHNAK;
Nemes és Nemzetes
VARADI MIKLOSNAK,
A' meltoságos Erdélyi Fejedelemnek Váradi Harminczadosának; egyszer s mind a' Tekinteres és Nágos Ifiart Bethlen Catharina Aszszonynak, a Tekinteres és Nágos Albéfi Zolyomi Dav. ... Hacz ... minden javainak Præfectusának, Gerelmes egygyetlen egy leanyának teste felett.
1 Johan. 5. v. 4.
Nyomtattatott Váradon SZENCI ABRAHAM által, 1645.

2132

A MI URUNK JESUS CHRISTUSNAK ÚJ TESTAMENTUMA

2133

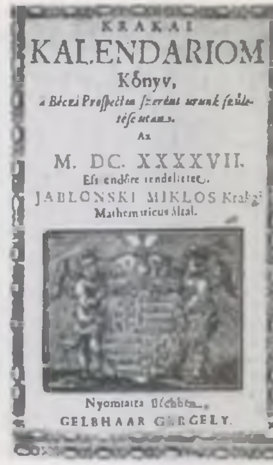
KRAKAI KALENDARIOM Kőnyv,
a Béczi Prospectum szerént urunk született utan.
Az
M. DC. XXXXVII.
Esz endőre rendeltetet.
JABLONSKI MIKLOS Krakai Mathematicus által.
Nyomtatta Lőcsében GELBHAAR GERGELY.

2136

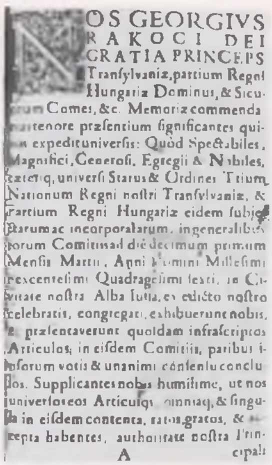
NOS GEORGIVS RAKOCI DEI GRATIA PRINCEPS Transylvaniæ, partium Regni Hungariæ Dominus, & Siculorum Comes, &c. Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes quibus expedit universis: Quòd Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii & Nobiles, cæteriq; universi Status & Ordines Trium Nationum Regni nostri Transylvaniæ, & Partium Regni Hungariæ eidem subjectarum ac incorporatarum, in generalibus eorum Comitiis ad diē decimum primum Mensis Martii, Anni Domini Millesimi sexcentesimi Quadragesimi sexti, in Civitate nostra Alba Iulia, ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis, & præsentaverunt quosdam infrascriptos Articulos, in eisdem Comitiis, paribus ipsorum votis & unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humilime, ut nos universos eos Articulos omniaq; & singula in eisdem contenta, rata, grata, & accepta habentes, authoritate nostra Princ-
A
cipali

2138

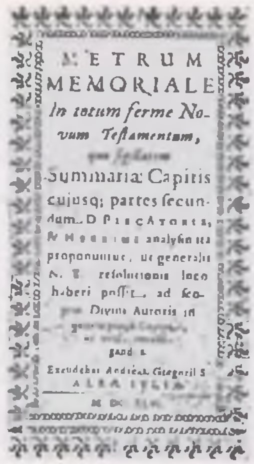
METRUM MEMORIALE
In totum ferme Novum Testamentum,
...
Summaria Capitis cujusq; partes secundum D. PISCATORIS, & ... analysin ita proponuntur, ut generalis ... resolutionis loco haberi possit, ad ... Divini Autoris ...
Excudebat Andreas Gregorii S.
ALBA JULIÆ
M. DC. XLVI.

2139

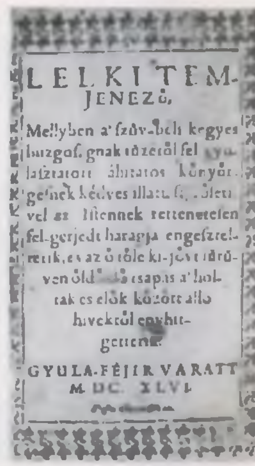
LELKI TEMJENEZŐ,
Mellyben a' szűvbéli kegyes buzgoságnak tüzérőlfel gyulasztatott áhitatos könyörgéseknek kedves illatu füstivel az Istennek rettenetesen fel-gerjedt haragja engesztelődik, es az ő tőle ki-jővé idővel öldöklő csapás a' holtak és élők között allo hivektől el-foltatik ...
GYULA-FEJIR VARATT M. DC. XLVI.

2140

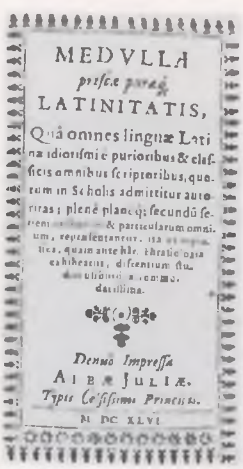
MEDVLLA præscæ puræq; LATINITATIS,
Quâ omnes linguæ Latinæ idiotismi e purioribus & classicis omnibus scriptoribus, quorum in Scholis admittitur autoritas; plenè planeq; secundū ... & particularum omnium, repræsentantur, ita ut ... quam ante hac ... exhibeatur, discentium ... dacillima.
Denuò Impressa
ALBÆ JULIÆ.
Typis Celsissimi Principis.
M. DC. XLVI.

2141

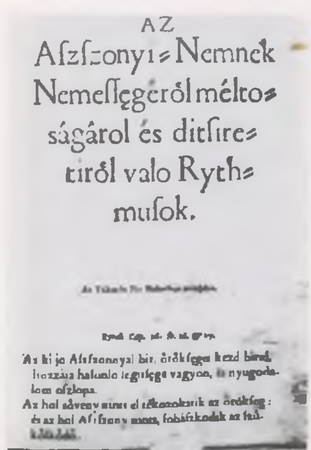
AZ
Aszszonyi-Nemnek Nemességéről méltoságáról és ditsiretiről valo Rythmusok.
Az hi jo Aszszonnyal bir, örökséget kezd birni: hozzája hasonlo segitséget vagyon, és nyugodalom oszlopa.
Az hol sövény nints el tékozoltatik az örökség: és az hol Aszszony nints, fohászkodik az ...

2143

Lásd a Pótlásoknál.

2144; 2145A

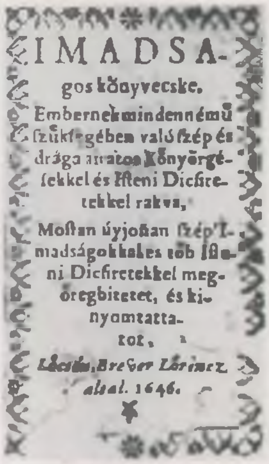
IMADSA-
gos könyvecske.
Embernekmindennémü
szükségében való szép és
drága imatsagos Könyörgé-
sekkel és Isteni Dicsire-
tekkel rakva,
Mostan úyjonan szép I-
madságokkales töb Iste-
ni Dicsiretekkel meg-
öregbitetet, és ki-
nyomtatta-
tot,
Brever Lörincz
altal. 1646.

2146

THEOLOGICA
FILII DEI
PRÆ ÆTERNA
DIVINITATE
publico examini
exposita

2147

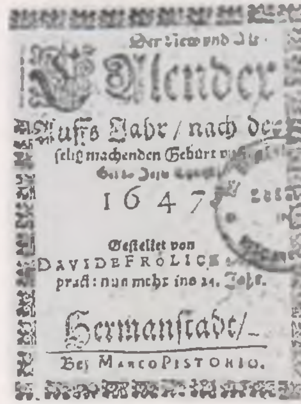
Der New und Alt
Calender
Auffs Jahr / nach der
selig machenden Geburt
1647
Gestellet von
DAVIDE FROLICH
prakt: nun mehr ins 24. Jahr.
Hermanstadt/
Bey MARCO PISTORIO.

2149

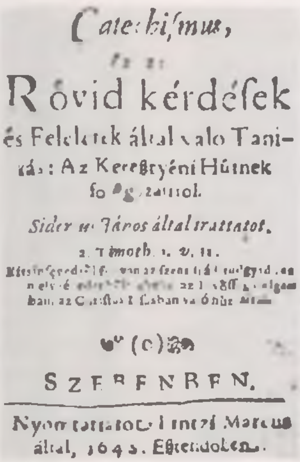
Catechismus,
Rövid kérdések
és Feleletek által valo Tani-
tás: Az Keresztyéni Hütnek
fo ágazattiol.
Sider Ianos által irattatot.
2. Timoth. 1. v. 13.
SZEBENBEN.
Nyomtattatot Lenczi Marcus
által, 1645. Esztendoben.

2150

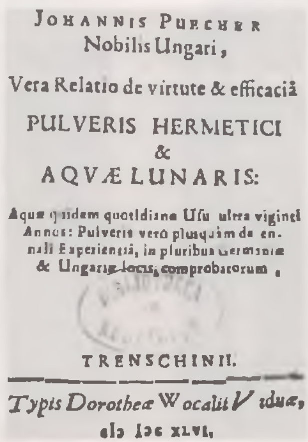
JOHANNIS PURCHER
Nobilis Ungari,
Vera Relatio de virtute & efficaciâ
PULVERIS HERMETICI
&
AQVÆ LUNARIS:
Aquæ quidem quotidiana Usu ultra viginti
Annos: Pulveris verò plusquàm de . . .
nali Experientiâ, in pluribus Germaniæ
& Ungariæ locis, comprobatorum.
TRENSCHINII.
Typis Dorotheæ Wocalit Viduæ,
clɔ lɔc xlvi.

2154

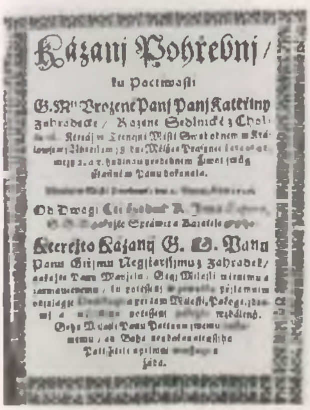
Kázanj Pohřebnj/
kn Poctiwosti
G.Mti Vrozené Panj Panj Katheriny
Zahradecké
Od Dwogi . . .
Křesťto Kázanj G. M. Pana
Pana Gitjmu Negjasnějšjmu Zahradek/

2155

DN. JOHANNES GERSTMAJER
JUSTINA MARIANNA,
DN. MARTINI FROELICHII,
Benevolentiâ ac Officio
Trenchinij. Hungariæ: Literis chalcographicis Vocalianis.

2156

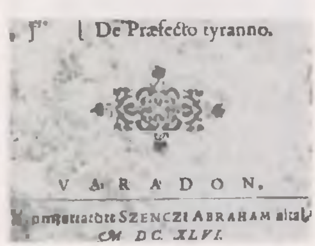
De Præfecto tyranno.
VARADON.
Nyomtattatott SZENCZI ABRAHAM altal
M. DC. XLVI.

2157

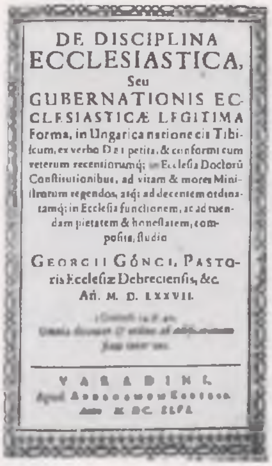
DE DISCIPLINA
ECCLESIASTICA,
Seu
GUBERNATIONIS ECCLESIASTICÆ LEGITIMA
Forma, in Ungarica natione ei Tibiscum, ex verbo Dei petita, & conformi cum veterum recentiorumq; in Ecclesia Doctorū Constitutionibus, ad vitam & mores Ministrorum regendos, atq; ad decentem ordinatamq; in Ecclesia functionem, ac ad tuendam pietatem & honestatem, composita, studio
GEORGII GÖNCI, PASTORis Ecclesiæ Debreciensis, &c.
Añ. M. D. LXXVII.

[illegible]

VARADINI,
[illegible]
Anno M. DC. XLVI.

2158

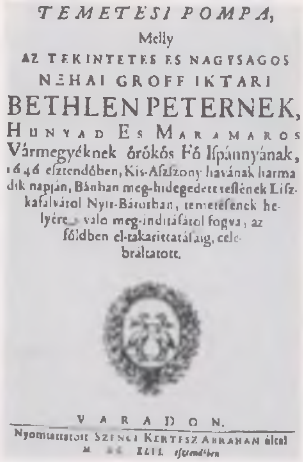
TEMETESI POMPA,
Melly
AZ TEKINTETES ES NAGYSAGOS
NEHAI GROFF IKTARI
BETHLEN PETERNEK,
HUNYAD ES MARAMAROS
Vármegyéknek örökös Fő Ispánnyának, 1646 esztendőben, Kis-Asszony havának harmadik napján, Bánban meg-hidegedett testének Lisz-kafalvától Nyir-Bátorban, temetésének helyére való meg-inditásától fogva, az főldben el-takarittatásáig, celebráltatott.

VARADON.
Nyomtattatott SZENCI KERTESZ ABRAHAM által
M. DC. XLVI. esztendőben

2160

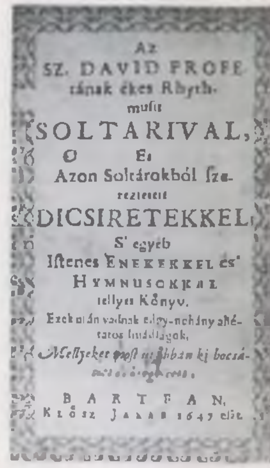
Az
SZ. DAVID PROFEtának ékes Rhythmusú
SOLTARIVAL,
Es
Azon Soltárokból szereztetett
DICSIRETEKKEL,
S' egyéb
Istenes ENEKEKKEL és
HYMNUSOKKAL
tellyes Kőnyv.
Ezek mán vadnak egy-nehány ahétatos Imádságok,
Mellyeket most [illegible]
[illegible]
BARTFAN,
KLŐSZ JAKAB 1647 eszt.

2163

KRAKAI
KALENDARIUM
A' Beczi Prospectus szerent urunk születése után
M. DC. XXXXVIII.
Esztendőre rendeltetet.
[illegible]
Mathematicus által.

Nyomtatta p[illegible]
GELBHAAR GERGELY.

2164

APPLAVSVS
ACADEMICI
HONORI & FAMÆ.
Clarissimi & Consultissimi Viri
D. LAVRENTII BANCK,
NORCOPENSIS GOTHI,
Philosoph. & J. U. D. cùm honorum omnium voto ad Professionem Juris in Celebri Academia Franequerana,
Ad diem XV. Martij. publicè introduceretur.
A
Sincerioribus amicis dicti, dedicati & consecrati.

FRANEKERÆ,
Excudebat IDZARDUS ALBERTI, Typographus in Academiâ Franequerana, 1647.

2166

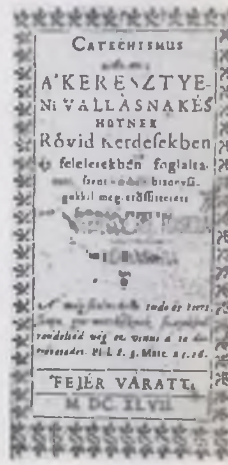
CATECHISMUS
[illegible]
A' KERESZTYENI VALLASNAK ES HYTNEK
Rővid kerdésekben és feleletekben foglalta[illegible]
[illegible]
[illegible]

A' [illegible]
[illegible]
FEJÉR VARATT,
M. DC. XLVII.

2167

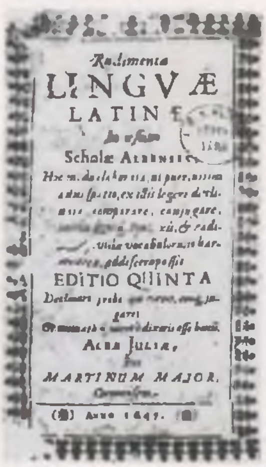
Rudimenta
LINGVÆ
LATINÆ,
In usum
Scholæ ALBENSIS,
Hæc m. do claborata, ut puer, minimo temporis spatio, ex iis legere, declinare, comparare, conjugare, [illegible] vocabulorum [illegible]
EDITIO QUINTA
[illegible]
ALBÆ JULIÆ,
Per
MARTINUM MAJOR.
[illegible]
ANNO 1647.

2168

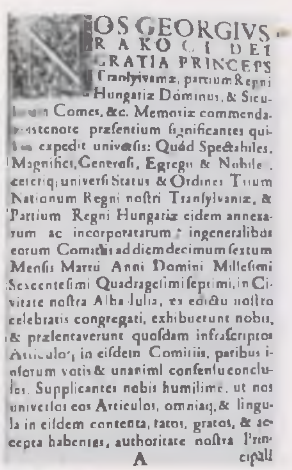
NOS GEORGIVS
RAKOCI DEI
GRATIA PRINCEPS
Transylvaniæ, partium Regni Hungariæ Dominus, & Siculorum Comes, &c. Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes quibus expedit universis: Quód Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii & Nobiles, ceteriq; universi Status & Ordines Trium Nationum Regni nostri Transylvaniæ, & Partium Regni Hungariæ eidem annexarum ac incorporatarum, in generalibus eorum Comitiis ad diem decimum sextum Mensis Martii Anni Domini Millesimi Sexcentesimi Quadragesimi septimi, in Civitate nostra Alba Julia, ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis, & præsentaverunt quosdam infrascriptos Articulos, in eisdem Comitiis, paribus ipsorum votis & unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humilime, ut nos universos eos Articulos, omniaq; & singula in eisdem contenta, ratos, gratos, & acceptos habentes, authoritate nostra Prin-
A
cipali

2169

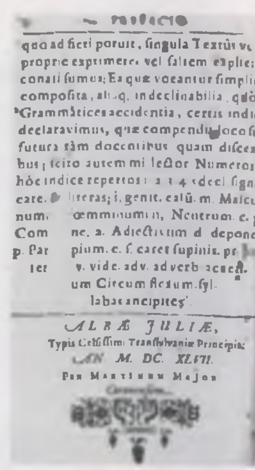
PRÆFATIO
quoad fieri potuit, singula Textûs verba propriè exprimere, vel saltem explicare conati sumus; Ea quæ vocantur simplicia composita, aliaq; indeclinabilia, quò Grammatices accidentia, certis indiciis declaravimus, quæ compendij loco futura tàm docentibus quam discentibus; scito autem mi lector Numeros hoc indice repertos: 1. 2. 3. 4. &c. designare literas; i. genit. calū. m. Masculinum, [illegible] Neutrum. c. [illegible] ne. a. Adiectivum d. deponens [illegible] pium. c. s. caret supinis. pr [illegible] v. vide. adv. adverb. accent. um Circumflexum. syl. labae incipites.

ALBÆ JULIÆ,
Typis Celsissimi Transylvaniæ Principis:
AN. M. DC. XLVII.
Per MARTINUM MAJOR
[illegible]

2170

RÁVID IGAZGATÁS
A Nemes Magyar Országnak ez hozzá
SZOKOTT
TEORVENY FOLYASIROL
Melyet,
Nemzetes Veres-Martbi
CIKO MIHALY
Uram Kérésére
Deákból Magyar nyelvre fordított
KASZONI JANOS
Nyomtattatott, azon Ciko Mihály V.
kölségegen,
GYULAFEJÉRVÁRATT
Bodoni Major Mathon által.
1647 esztendőben.

2171

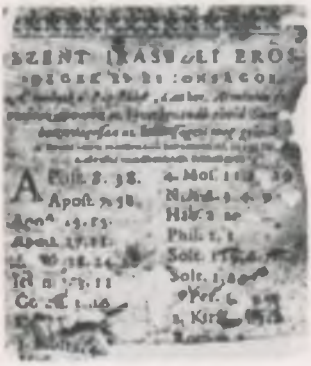
SZENT IRÁSBELI EROS
Apoſt. 8. 38.
4. Moſ. 11. 29
Apoſt. 19. 15.
Hab. 2. 20.
Phil. 2. 1.
Sol. 1. 3.
Sol. 1. 6.
Kir.

2172

COLOSSVRB A. Hed. G. M.

2173

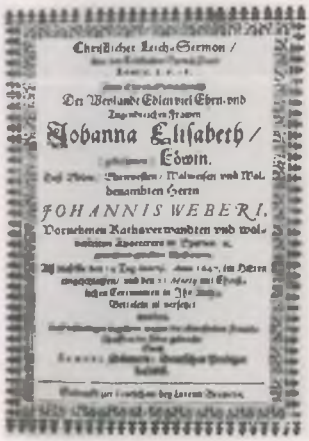
Christlicher Leich-Sermon /
Der Weyland Edlen vnd Ehrn-vnd
Tugendtreichen Frawen
Johanna Elisabeth /
Edwin.
Deß Edlen / Ehrnvesten / Manvesten vnd Wol-
benambten Herrn
JOHANNIS WEBERI.
Vornehmen Ratsverwandten vnd wol-
bestalten Aduocaten in Cyprian. &c.
Hochgeliebten Herrens.
Wie solche den 19. Tag Januarij / Anno 1647. im Herrn
entschlaffen / vnd den 21. Monats-Tag Ejusdem
hochansehnlicher Volckreicher Begängnüß
Christlich zu Grabe getragen worden.
Gehalten
Von
Samuel Schmidio / Theologiæ Professore
publico.
Gedruckt zu Frankfurt bey Lucas Jennisio.

2175

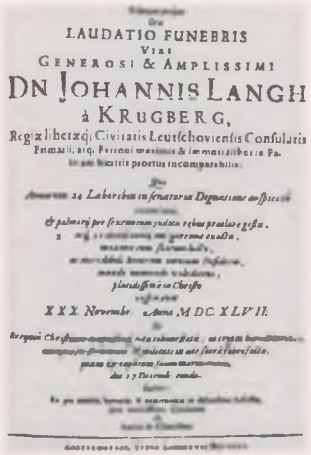
LAUDATIO FUNEBRIS
VIRI
GENEROSI & AMPLISSIMI
DN JOHANNIS LANGH
à KRUGBERG,
Regiæ Libertatis Civitatis Leutschovientis Consulatus
Primarii, atq. Patroni maximi & immortalibus Pa-
triæ suæ meritis prorsus incomparabilis.
Habita
Anno æræ 24 Laberibus in senatorum Dignissimi officium
restituto,
& pulsorij per seruorum rabiem rebus prælatis egressi.
Anno vero
XXX. Novemb. Anno M. DC. XLVII.
Ab
Eruditis Christianæ congregationis, vnà cohortalibus Patriæ, ac tristis hæreditatis
consortibus, & obsequij in ante sacra Patroni cultis.
PRÆSS. EX-TEMPORE
Anno Martyrologio,
die 17 Decembr. euulso.
Leutschoviæ, Typis Laurentii Brewerii.

2176

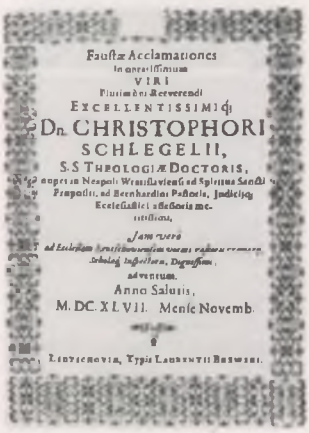
Faustæ Acclamationes
in aduentum
VIRI
Plurimum Reverendi
EXCELLENTISSIMIQ;
Dn. CHRISTOPHORI
SCHLEGELII,
S.S. THEOLOGIÆ DOCTORIS,
ac primi in Neapoli Wratislaviensi ad Spiritus Sancti
Præpositi, ad Bernhardinæ Pastoris, Judicijq;
Ecclesiastici assessoris me-
ritissimi,
Jam vero
ad Ecclesiam Leutschoviensem vocati rectoris eruditæ
Scholæq; Inspectoris, Dignissimi,
aduentum.
Anno Salutis,
M. DC. XLVII. Mense Novemb.
Leutschoviæ, Typis Laurentii Brewerii.

2177

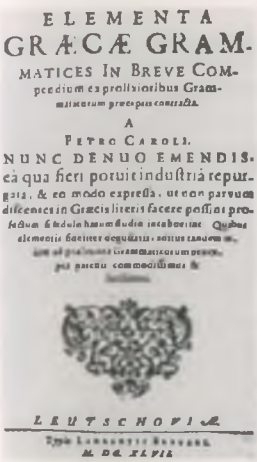
ELEMENTA
GRÆCÆ GRAM-
MATICES IN BREVE COM-
pendium ex prælectionibus Gram-
maticarum præcipuè contracta.
A
PETRO CAROLI.
NUNC DENUO EMENDIS-
que hinc inde locis auctior.
LEUTSCHOVIÆ.
Typis Laurentii Brewerii.
M. DC. XLVII.

2179

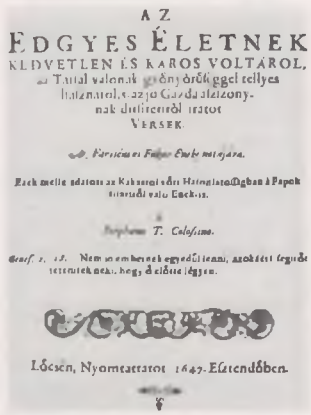
AZ
EDGYES ÉLETNEK
KELDVETLEN ÉS KAROS VOLTÁROL,
az Tudnak valonak gyönyörüségel tellyes
Historiaiol, s azzjo Gazdagításonak
okairol irattot
VERSEK
Eccl. Forrásiban Fridvaldi Ember mutatjára.
Ezek mellé adattanak az Kakassi vári Historiatskáiban à Papok
történtek okai, hogy ő ellene légyen.
Per
Stephanum T. Colosiensem.
Genes. 2. 18. Nem jo ember nek egyedül lenni, alkotót segedet
tselenitek neki, hogy ő ellene légyen.
Lőcsén, Nyomtattatott 1647. Esztendőben.

2180

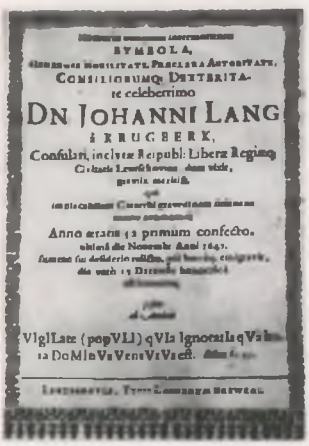
SYMBOLA,
Eruditionis Nobilitatis, Præclaræ Auctoritatis,
CONSILIORUMQ; DEXTERITA-
TE celebertimo
DN JOHANNI LANG
à KRUGBERK,
Consulari, inclytæ Reipubl: Liberæ Regiæq;
Civitatis Leutschoviensis dum vixit,
gravissimo meritissimo,
in ipsis exhibitæ Charitatis grati animi ergo
monumentum
Anno ætatis 42 primum confecto.
obiitq; die Novembr. Anno 1647.
summa sua dolderia relicta, qui hominibus consignavit,
die vero 19 Decembr. humatus.
VIgILate (popVLI) qVIa IgnoratIs qVanDo
Da MIhI VIta VenIt VIta VIgIL.
Leutschoviæ, Typis Laurentii Brewerii.

2181

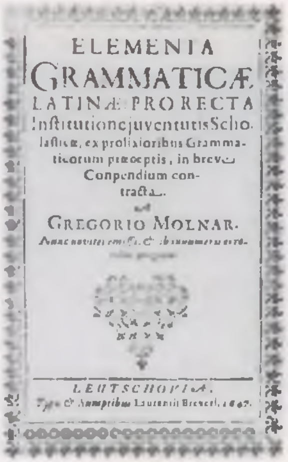
ELEMENTA GRAMMATICÆ LATINÆ PRORECTA Institutione juventutis Scholasticæ, ex prolixioribus Grammaticorum præceptis, in breve Compendium contracta.

GREGORIO MOLNAR.

LEUTSCHOVIÆ,

Typis & Sumptibus Laurentii Breveri, 1647.

2182

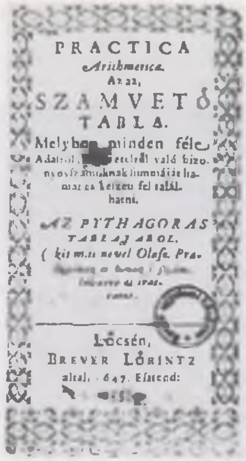
PRACTICA Arithmetica. Azaz, SZAMVETŐ TABLA.

Melyben minden féle

AZ PYTHAGORAS TABLAJABOL.

Löcsén, BREVER LŐRINTZ altal. 1647. Esztend:

2183

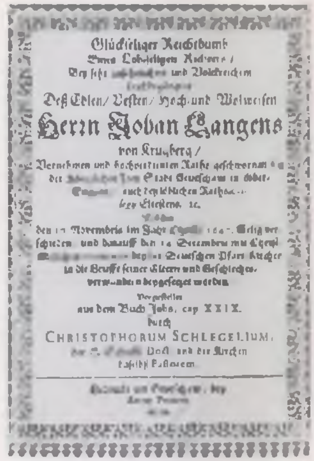
Glückseliger Reichthumb

Deß Edlen / Vesten / Hoch- und Weltweisen Herrn Johan Langens von Krugberg /

aus dem Buch Hiob, cap. XXIX.

durch CHRISTOPHORUM SCHLEGELIUM,

2184

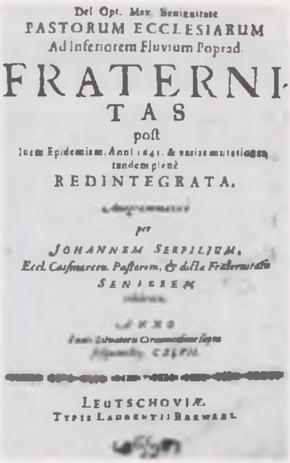
Dei Opt. Max. Benignitate PASTORUM ECCLESIARUM Ad Inferiorem Fluvium Poprad. FRATERNITAS post

Iniram Epidemiam, Anni 1641. & varias mutationes tandem plenè REDINTEGRATA,

per JOHANNEM SERPILIUM, Eccl. Casmarcen. Pastorem, & dictæ Fraternitatis SENIOREM

ANNO

LEUTSCHOVIÆ Typis LAURENTII BREWERI.

2185

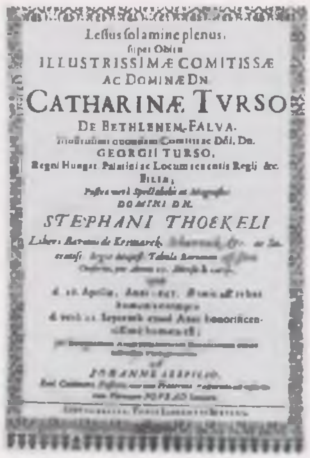
Lessus solamine plenus, super Obitu ILLUSTRISSIMÆ COMITISSÆ AC DOMINÆ DN. CATHARINÆ TURSO DE BETHLENEM-FALVA. GEORGII TURSO, Regni Hungar. Palatini ac Locum tenentis Regii &c. Filiæ,

STEPHANI THOEKELI

JOHANNE SERPILIO.

2186

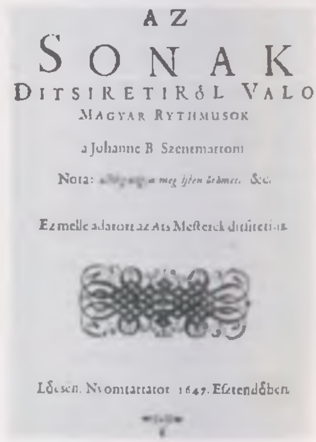
AZ SONAK DITSIRETIRŐL VALO MAGYAR RYTHMUSOK

a Johanne B. Szenmartoni

Nota: &c.

Ez melle adatott az Ats Mesterek ditsiretiis.

Lőcsen, Nyomtattatot 1647. Esztendőben.

2187

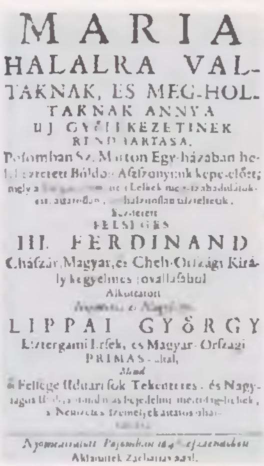
MARIA HALALRA VALTAKNAK, ES MEG-HOLTAKNAK ANNYA

III. FERDINAND Chászár, Magyar, és Cheh-Országi Király kegyelmes jovallásából

LIPPAI GYÖRGY Esztergami Érsek, és Magyar-Országi PRIMAS

Nyomtattatott Posonban 164

Aklaunitek Zacharias által.

2188

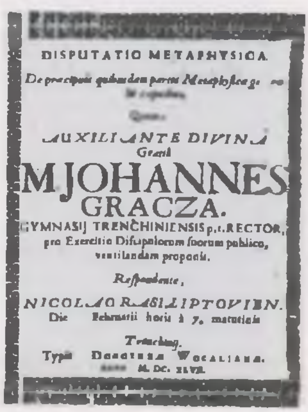
DISPUTATIO METAPHYSICA

AUXILIANTE DIVINA Gratia M. JOHANNES GRACZA. GYMNASIJ TRENCHINIENSIS p.t. RECTOR, pro Exercitio Discipulorum suorum publico, ventilandam proponit.

Respondente, NICOLAO RASI LIPTOVIEN.

Trenchinij. Typis DOROTHEÆ WOCALIANÆ. M. DC. XLVII.

2190

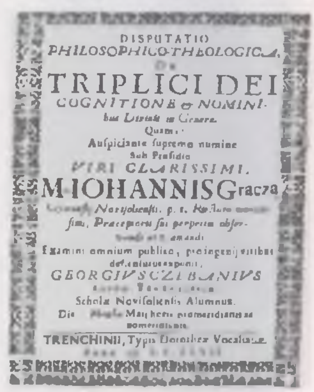
DISPUTATIO PHILOSOPHICO-THEOLOGICA, De TRIPLICI DEI COGNITIONE & NOMINIbus Divinis in Genere.

Auspicante supremo numine Sub Præsidio VIRI CLARISSIMI, M. IOHANNIS Gracza

Examini omnium publico

GEORGIUS CZIBANIUS

Scholæ Novisoliensis Alumnus.

TRENCHINII, Typis Dorotheæ Vocaliniæ.

2191

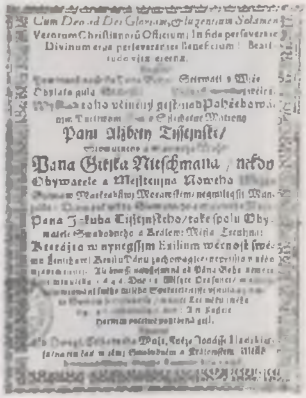
Cum Deo ad Dei Gloriam, & lugentium Solamen

VerorumChristianorū Officium; In fide perseverare Divinum erga perseverantes Beneficium : Beatitudo vitæ æterna.

Pani Alžběty Tiſſenſké/

Pana Girjka Nitſchmana / někdy Obywatele a Mieſteyna Nowého

Pana Jakuba Tiſſenſkého

2192

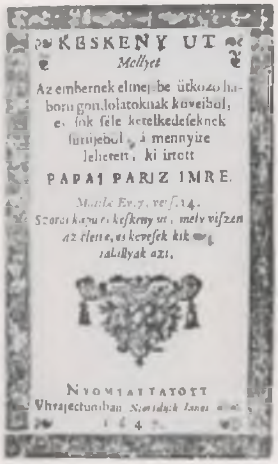
KESKENY UT

Mellyet

Az embernek eltnej be ütközö haboru gondolatoknak köveiböl; es sok féle ketelkedéseknek suruijeböl, á mennyire lehetett, ki irtott

PAPAI PARIZ IMRE.

Matth. Ev. 7. vers. 14.

Szoros kapu es keskeny ut, mely viszen az eletre, es kevesek kik talállyak azt.

NYOMTATTATOTT

Vltrajectumban

1647.

2196

VALTSAGTITKANAK

MASODIK VOLUMENJE,

forgatékja.

MELLYBEN

BE FOGLALTATNAK A NEgyedik es Ötödik Részek,

Mindenestöl fogva LXXVII PREDIKACIOK.

ISTEN után, azon

CSELEJI KATONA ISTVANNAK,

NYOMTATTATOTT VARADON.

2197

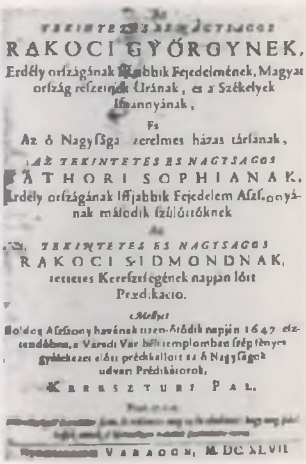
TEKINTETES ES NAGYSAGOS

RAKOCI GYÖRGYNEK,

Erdély országának [illegible] Fejedelmének, Magyar ország részeinek Urának, és a Székelyek Ispannyának,

Es

Az ö Nagysága szerelmes házas társának,

AZ TEKINTETES ES NAGYSAGOS

BATHORI SOPHIANAK,

Erdély országának Iffjabbik Fejedelem Asszonyának második szülöttöknek

Az

TEKINTETES ES NAGYSAGOS

RAKOCI SIDMONDNAK,

tetteres Keresztségének nappján lött Predikacio.

Mellyet

Boldog Asszony havának tizen-ötödik napján 1647 esztendöben, a Varadi Vár belsö templomban szép tényes gyülekezet elött prédikállott az ö Nagyságok udvari Prédikátorok,

KERESZTURI PAL.

VARADON, M. DC. XLVII.

2199

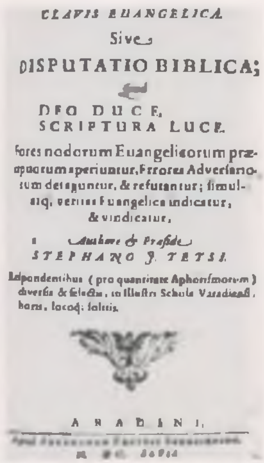
CLAVIS EUANGELICA

Sive

DISPUTATIO BIBLICA;

DEO DUCE,

SCRIPTURA LUCE.

Fores nodorum Euangelicorum præcipuorum aperiuntur, Errores Adversariorum deteguntur, & refutantur; simulque, veritas Euangelica indicatur, & vindicatur,

Authore & Præside

STEPHANO J. TETSI.

Respondentibus (pro quantitate Aphorismorum) diversis & selectis, in Illustri Schola Varadiensi, horis, locoq; solitis.

ARADINI,

M. DC. XLVII.

2200

A MA SZENT IRAS FEJTEGETESEBEN

G PERKINSUSNAK

A' LELKI-ISMERETNEK AKADEKIROL irott draga szep Tanitásának Elsö könyvében,

ISTENES ORVOSLASI

Act. 24. 16.

JANSONIUS JANOS

2201

GEORGII RAKOCI,

2206

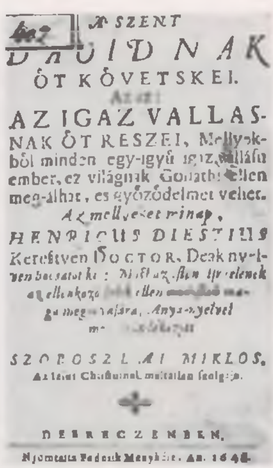
AZ SZENT

DAVIDNAK

ÖT KÖVETSKEI.

Azaz

AZ IGAZ VALLASNAK ÖT RESZEI, Mellyekböl minden egy-igyü igaz vallású ember, ez világnak Goliathi ellen meg-álhat, es győzödelmet vehet.

Az mellyeket minap,

HENRICUS DIESTIUS

Keresztyen DOCTOR, Deak nyelven bocsatott ki : Most az ö

SZOBOSZLAI MIKLOS,

Az Isten Christusinak méltatlan szolgája.

DEBRECZENBEN,

Nyomtatta Fodorik Menyhért. An. 1648.

2207

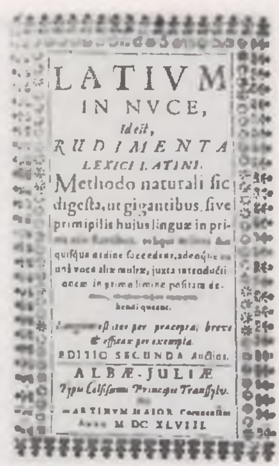
LATIVM

IN NVCE,

Id est,

RUDIMENTA

LEXICI LATINI.

Methodo naturali sic digesta, ut gigantibus, sive primipilis hujus linguæ in pri-

quisque ordine succedant, adeoque in una voce aliæ multæ, juxta introducti

EDITIO SECUNDA Auctior.

ALBÆ-JULIÆ

Typis Celsissimi Principis Transsylv.

MARTINUS MAJOR Coronensis

Anno M DC XLVIII.

2208

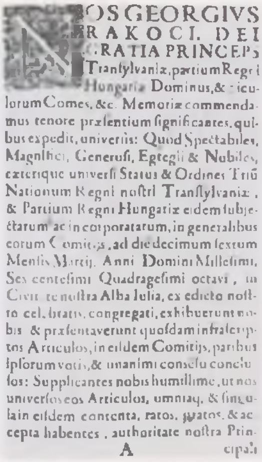
NOS GEORGIVS RAKOCI, DEI GRATIA PRINCEPS Transylvaniæ, partiumRegni Hungariæ Dominus, & Siculorum Comes, &c. Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit, universis: Quod Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii & Nobiles, cæterique universi Status & Ordines Trium Nationum Regni nostri Transylvaniæ, & Partium Regni Hungariæ eidem subjectarum ac incorporatarum, in generalibus eorum Comitijs, ad diedecimum sextum Mensis Martij, Anni Domini Millesimi, Sexcentesimi Quadragesimi octavi, in Civitate nostra Alba Iulia, ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis & præsentaverunt quosdam infrascriptos Articulos, in eisdem Comitijs, paribus ipsorum votis, & unanimi consensu conclusos: Supplicantes nobis humillime, ut nos universos eos Articulos, omniaq; & singulain eisdem contenta, ratos, gratos, & accepta habentes, authoritate nostra Prin-
A cipali

2209

2210

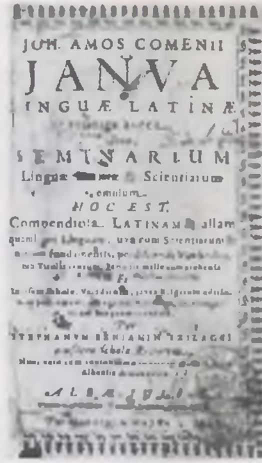
JOH. AMOS COMENII
JANVA
LINGUÆ LATINÆ
SEMINARIUM
Linguarum & Scientiarum omnium.
HOC EST,
Compendiosa LATINAM ... linguam ...
ALBÆ JULÆ

2211

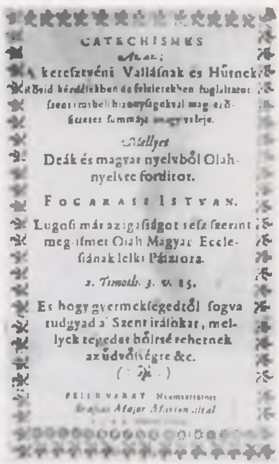
CATECHISMUS
Azaz;
A keresztyéni Vallásnak es Hütnek Fö Részeiröl kérdésekben és feleletekben foglaltatot ... summája ...
Mellyet
Deák és magyar nyelvböl Olahnyelvre fordított.
FOGARASI ISTVAN.
Lugosi már az igasságot sesz szerint meg-ismert Olah Magyar Ecclesiának lelki Pásztora.
2. Timoth. 3. v. 15.
Es hogy gyermekségedtöl fogva tudgyad a' Szent irásokat, mellyek tegedet bölcsé tehetnek az üdvösségre &c.
FEIERVARAT Nyomtattatot ...

2212

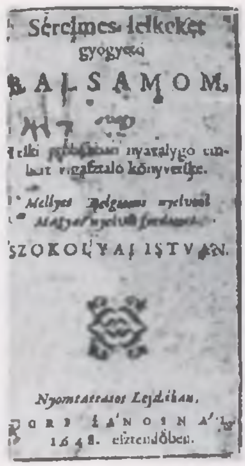
Sérelmes-lelkeket gyogyító
BALSAMOM,
...
lelki ... nyavalygo embert vigasztalo könyvetske.
Mellyet Belgiumi nyelvböl Magyar nyelvre fordított
SZOKOLYAI ISTVAN.
Nyomtattatot Lejdában,
... IANOSNAL,
1648. esztendöben.

2216

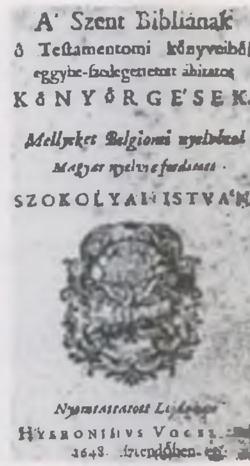
A' Szent Bibliának ó Testamentomi könyveiböl eggybe-szedegettetett áhitatos KÖNYÖRGÉSEK.
Mellyeket Belgiomi nyelvböl Magyar nyelvre fordított
SZOKOLYAI ISTVÁN.
Nyomtattatott Lejdában
HYERONIMUS VOGEL...
1648. esztendöben.

2217

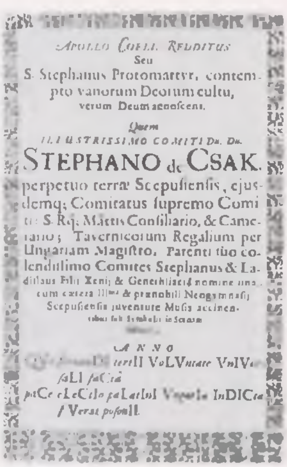
Apollo Coeli Redditus
Seu
S. Stephanus Protomartyr, contempto vanorum Deorum cultu, verum Deum agnoscens.
Quem
ILLUSTRISSIMO COMITI Dn. Dn.
STEPHANO de CSAK.
perpetuo terræ Scepusiensis, ejusdemq; Comitatus supremo Comiti: S. Rq. Mattis Consiliario, & Camerario; Tavernicorum Regalium per Ungariam Magistro, Parenti suo colendissimo Comites Stephanus & Ladislaus Filii ...
ANNO
... VoLVntate VnIVersI ...
... InDICta ...

2219

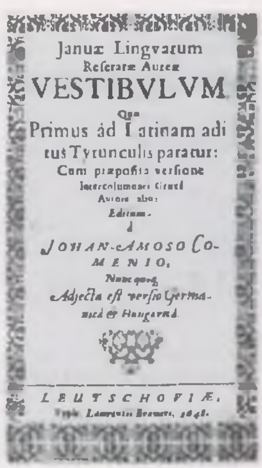
Januæ Lingvarum Reseratæ Aureæ
VESTIBULUM
Quo
Primus ad Latinam aditus Tyrunculis paratur:
Cum præposita versione Intercolumnari Græca
Autore eius:
Editum
à
JOHAN-AMOSO COMENIO,
Nunc verò
Adjecta est versio Germanica & Hungarica.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis Laurentii Breweri, 1648.

2220

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
...
EVANGELIA
ET EPISTOLÆ DOminicorum, ac Festorum dierum,
Græcè &
Latinè.
...
LEUTSCHOVIÆ,
Typis & Sumptibus Laurentii Breweri, Anno
1648.

2221

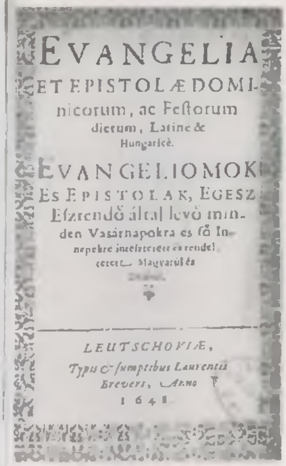
EVANGELIA ET EPISTOLÆ DOMInicorum, ac Festorum dierum, Latine & Hungaricè.
EVANGELIOMOK ES EPISTOLAK, EGESZ Esztendő által levő minden Vasárnapokra es fő Innepekre ...
LEUTSCHOVIÆ, Typis & sumptibus Laurentii Breweri, Anno 1648.

2222

Grammatica PHILIPPI MELANCHTHONIS EX ADMODUM NECESSARIIS NOTIS M. JOHANNIS FABRI, Publicæ utilitatis causâ recognita & locupletata.
ACCESSIT TRACTATUS DE ORTHOGRAPHIA RECENS.
LEUTSCHOVIÆ.

2224

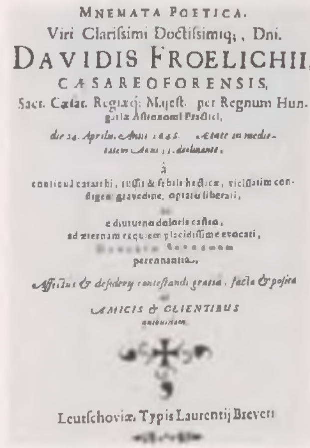
MNEMATA POETICA. Viri Clarissimi Doctissimiq; , Dni. DAVIDIS FROELICHII, CÆSAREOFORENSIS, Sacr. Cæsar. Regiæq; Majest. per Regnum Hungariæ Astronomi Practici,
...
Affectus & desiderij contestandi gratiâ, facta & posita ... AMICIS & CLIENTIBUS
Leutschoviæ, Typis Laurentij Breveri

2225

TRIPARTITI OPERIS JURIUM CONSUETUDINARIOrum Regni Hungariæ COMPENDIUM. Rhythmis vulgaribus Per JOANNEM OKOLYCZNAI Senatorem editum.
LEUTSCHOVIÆ, Typis LAURENTII BREVERI, An. M. DC. XLVIII.

2226

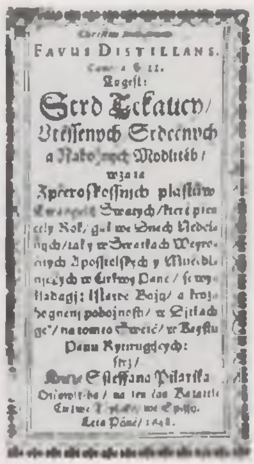
FAVUS DISTILLANS.
...
Leta Páně / 1648.

2227

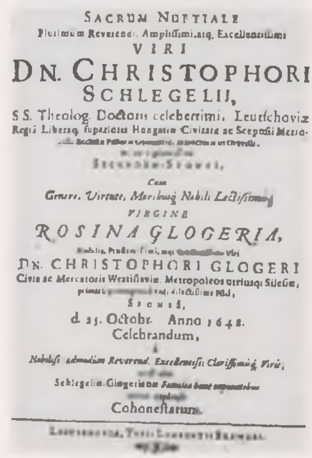
SACRUM NUPTIALE Plurimum Reverendi, Amplissimi, atq. Excellentissimi VIRI DN. CHRISTOPHORI SCHLEGELII, S.S. Theolog. Doctoris celeberrimi, ...
Cum ... Virtute, Moribusq; Nobili Lectissimaq; VIRGINE ROSINA GLOGERIA, ... DN. CHRISTOPHORI GLOGERI Civis ac Mercatoris Wratislavie. Metropoleos utriusq; Silesiæ ...
d. 25. Octobr. Anno 1648. Celebrandum, ...
Cohonestarum.

2228

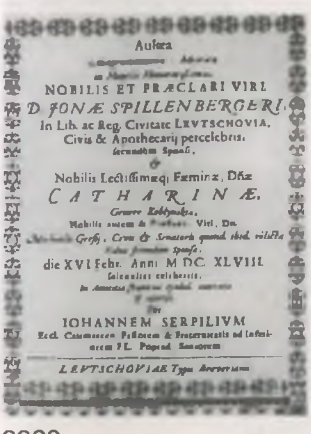
Aulæa ...
NOBILIS ET PRÆCLARI VIRI D. JONÆ SPILLENBERGERI, In Lib. ac Reg. Civitate LEVTSCHOVIA, Civis & Apothecarij percelebris, ...
Nobilis Lectissimæq; Fæminæ, Dnæ CATHARINÆ, ...
die XVI Febr. Anni M DC. XLVIII. ...
Per IOHANNEM SERPILIUM ...
LEVTSCHOVIAE Typis Breverianis.

2229

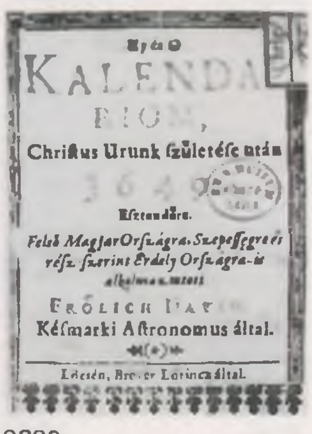
KALENDARIOM, Christus Urunk születése után 1649. Esztendőre.
Felső Magyar Országra, Szepességre és réjz szerint Erdély Országra-is alkalmaztatott
FRÖLICH DAVID Késmarki Astronomus által.
Lőcsén, Brever Lőrincz által.

2230

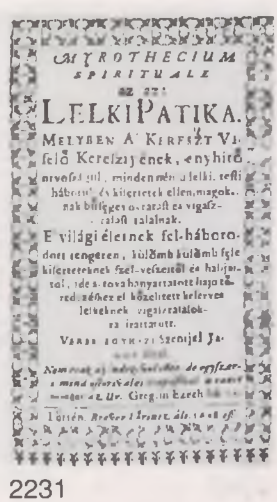
MYROTHECIUM SPIRITUALE az az: LELKI PATIKA. MELYBEN A' KERESZT VISELŐ Keresztyének, ...
E világi életnek fel-háborodott tengeren, ...
...
Lőtsén, Breuer Lőrincz által 1648 ...

2231

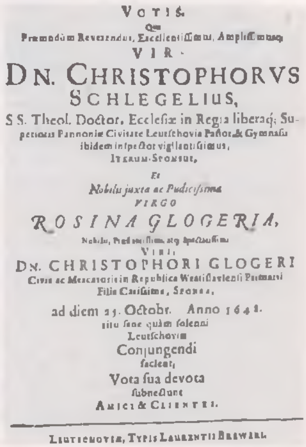
VOTIS
Quo
Praenodum Reverendus, Excellentissimus, Amplissimusq;
VIR
DN. CHRISTOPHORVS
SCHLEGELIUS,
S.S. Theol. Doctor, Ecclesiæ in Regia liberaq; Superioris Pannoniæ Civitate Leutschovia Pastor & Gymnasii ibidem inspector vigilantissimus,
ITERUM SPONSUS,
Et
Nobilis juxta ac Pudicissima
VIRGO
ROSINA GLOGERIA,
VIRI
DN. CHRISTOPHORI GLOGERI
Civis ac Mercatoris in Republica Wratislaviensi Primarii Filia Carissima, SPONSA,
ad diem 25. Octobr. Anno 1648.
ritu sane quàm solenni
Leutschoviæ
Conjungendi
faciant;
Vota sua devota
subnectunt
AMICI & CLIENTES.
LEUTSCHOVIÆ, TYPIS LAURENTII BREWERI.

2232

DELICIÆ
VERIS
BACCALAVREOS
IN ARCHIEPISCOPALI
R.P. HENRICO
HERDINCK

2233

Lásd a
Pótlásoknál.

2234

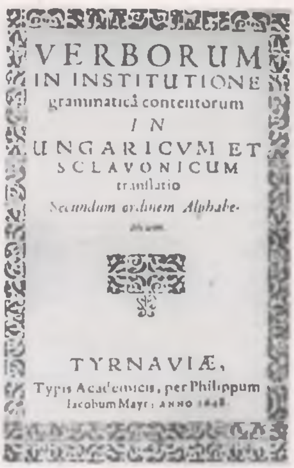
VERBORUM
IN INSTITUTIONE
grammaticâ contentorum
IN
UNGARICUM ET
SCLAVONICUM
translatio
Secundum ordinem Alphabeticum.
TYRNAVIÆ,
Typis Academicis, per Philippum
Iacobum Mayr: ANNO 1648.

2236

2238

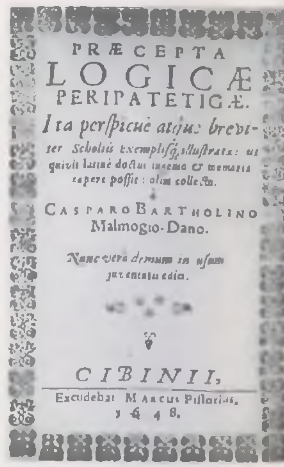
PRÆCEPTA
LOGICÆ
PERIPATETICÆ.
Ita perspicuè atque breviter Scholiis exemplisq; illustrata: ut quivis latinè doctus memoria capere possit: olim collecta.
A
CASPARO BARTHOLINO
Malmogio-Dano.
Nunc vero demum in usum juventutis edita.
CIBINII,
Excudebat MARCUS Pistorius,
1648.

2241

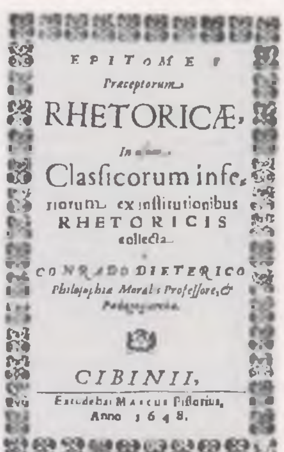
EPITOME
Præceptorum
RHETORICÆ,
In usum
Clasicorum inferiorum ex institutionibus
RHETORICIS
collecta
a
CONRADO DIETERICO
Philosophiæ Moralis Professore, & Pædagogiarcha.
CIBINII,
Excudebat MARCUS Pistorius,
Anno 1648.

2242

2243

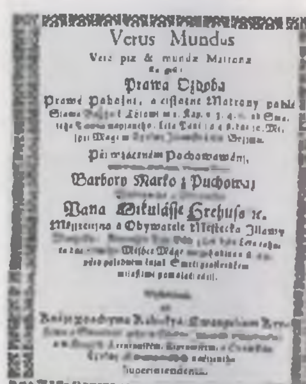
Verus Mundus
Vere pia & munda Matrona
Prawa Ozdoba
Barboro Marko z Puchowa
Pana Mikulásse Krehusse
Superintendenta.

2244

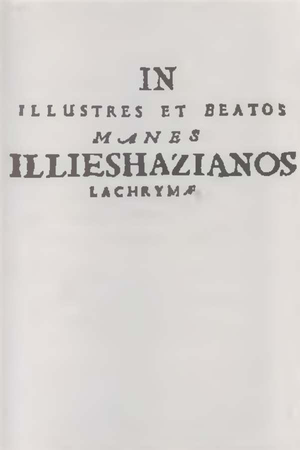

IN

ILLUSTRES ET BEATOS

MANES

ILLIESHAZIANOS

LACHRYMÆ

2245

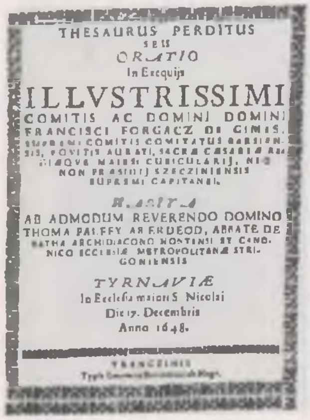

THESAURUS PERDITUS

SEU

ORATIO

In Exequijs

ILLUSTRISSIMI

COMITIS AC DOMINI DOMINI

FRANCISCI FORGACZ DE GIMES,

SUPREMI COMITIS COMITATUS BARSIENSIS, EQUITIS AURATI, SACRÆ CÆSAREÆ REGIÆQUE MAIES. CUBICULARIJ, NEC NON PRÆSIDIJ SZECZINIENSIS SUPREMI CAPITANEI.

HABITA

AB ADMODUM REVERENDO DOMINO THOMA PALFFY AB ERDEOD, ABBATE DE BATHA ARCHIDIACONO NONTINSI ET CANONICO ECCLESIÆ METROPOLITANÆ STRIGONIENSIS

TYRNAVIÆ

In Ecclesia maiori S. Nicolai

Die 17. Decembris

Anno 1648.

TRENCINII

2246

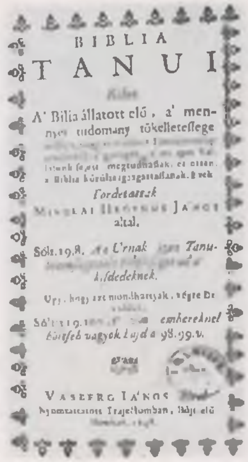

BIBLIA

TANUI

A' Bilia állatott elő, a' mennyei tudomany tökelletesflege

Fordetattak

Mikolai Hegedus Janos

altal.

Sölt.19.8.

kisdedeknek.

Sölt.119.

emberéknél bőtsebb vagyok Lud a 98.99.v.

Vasberg Ia'nos

Nyomtattatott Trajectomban, 1648.

2247

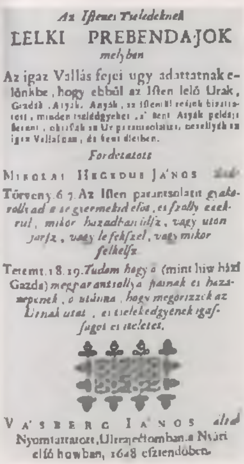

Az Istenes Tuledeknek

LELKI PREBENDAJOK

melyben

Az igaz Vallás fejei ugy adattatnak elönkbe, hogy ebből az Isten lelő Urak,

Fordetatott

Mikolai Hegedus Ja'nos által

Törveny. 6. 7. Az Isten parantsolatit gyakorolld ad a te gyermekidelött, es szolly azokrul, mikor hazadban ülsz, vagy uton jarsz, vagy le fekszel, vagy mikor felkelsz.

Teremt. 18. 19. Tudom hogy ő (mint hiw házi Gazda) meg parantsollya fiainak es haza-nepeinek, ő utánna, hogy megörizzek az Urnak utat, es itelet tegyenek igasságot es iteletet.

Va'sberg Ia'nos által

Nyomtattatott, Ultrajectomban a Nyári első howban, 1648 esztendőben.

2248

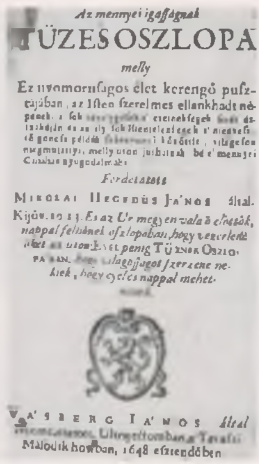

Az mennyei igasságnak

TÜZES OSZLOPA

melly

Ez nyomorusagos elet kerengő pusztajában, az Isten szerelmes ellankhadt népének

Fordetatott

Mikolai Hegedus Ja'nos által.

Kijöv. 13. 21. Es az Ur megyen vala ő előttök, nappal felhőnek oszlopaban, hogy vezerlené őket az uton: Ejjel penig Tüznek Oszlopaban,

hogy világosságot szerzene nekiek, hogy ejjel es nappal mehetnének.

Va'sberg Ia'nos által

Nyomtattatott, Ultrajectomban a Tavaszi Malodik howban, 1648 esztendőben

2249

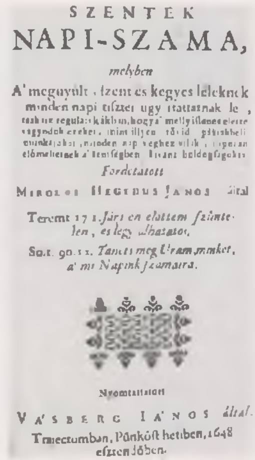

SZENTEK

NAPI-SZAMA,

melyben

A' megnyúlt, szent es kegyes leleknek minden napi tisztei ugy itattatnak le,

Fordetatott

Mikolai Hegedus Ja'nos által

Teremt 17. 1. Járj en elottem szünte-len, es legy alhatatos.

Solt. 90. 12. Tanits meg Uram minket, a' mi Napink szamaira.

Nyomtattatott

Va'sberg Ia'nos által.

Trajectumban, Pünkőst hetiben, 1648 esztendőben.

2250

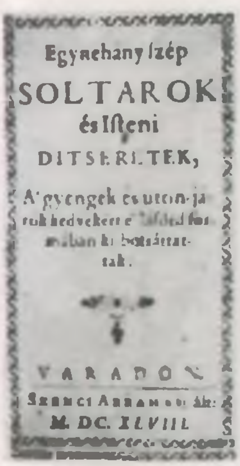

Egynehany szép

SOLTAROK

és Isteni

DITSERETEK,

A' gyengek es utonjaroknak kedvekert e kisded formaban ki botsáttattak.

VARADON

Szenci Abraham által

M. DC. XLVIII.

2251

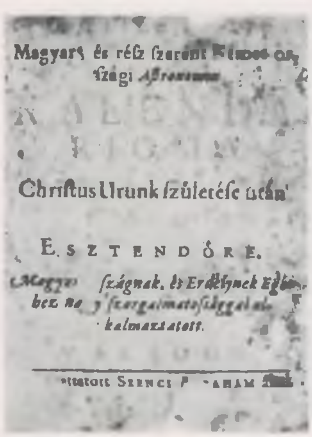

Magyars és rész szerént

Christus Urunk születése után

ESZTENDŐRE.

Magyarszágnak, és Erdélynek

kalmaztatott.

Szenci Abraham

2252

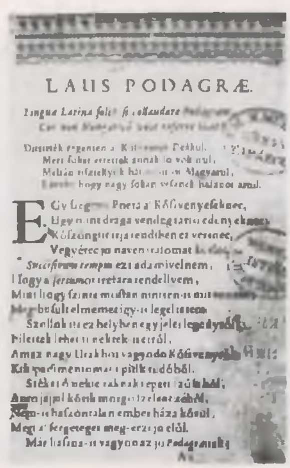

LAUS PODAGRÆ.

Egy Legenes Poeta a' Kősvenyefeknec,

Vegvére jo naven irtomat

Hogy a fenamot iretara rendellvem,

Mint hogy fainte mustan nintsen-is mit ...

Szollak ti ez helyben egy jeles

Ki-pedimentoma pitik tudóból.

Meg a' fergeteget meg-erzem jo elöl.

Már hasina-is vagyon az jo Podagrainak

2253

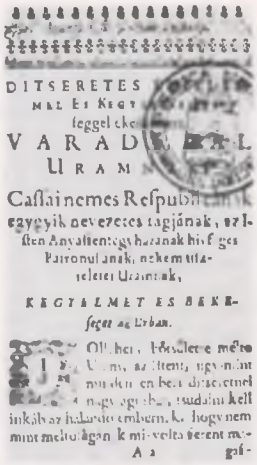

DITSERETES
MAL Es Kegy
feggel ekc
VARADI
URAM
Caſſai nemes Reſpubli
egygyik nevezetes tagjának, ez l-
ſten Anyaſſtenegyhazanak hiv ſ ges
Patronuſainak, nekem uta-
seleiert Uraimtak,
KEGYELMET ES BEKE-
ſeget az Urban.
Ollyber, Hüsſeleve mestro
Uram, az Atten; ugyancſint
mindkin en bert diaeſtmel
magyaſagiabar, tudaini kell
inkáb az halando emberm. k. hogy nem
mint meltó ágnak mi-velte berent me-
A 2 gſi-

2254

MAGYAR
ALENDARIVM.
Az Beczj Proſpectuſsa ſzerent
Chriſtus Vrunk ſzületeſetuan.
Eſtendőre rendeltetet,
Ertſaſſer Anno Dom. Nouantſsa ekal.
ner, nduſtj Typographus.

2257

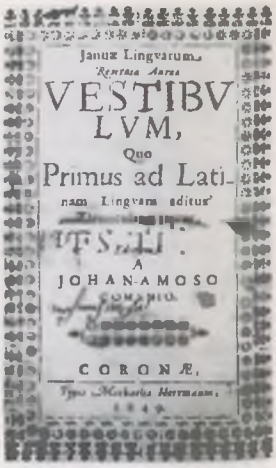

Janux Lingvarum
Reſerata Aurea
VESTIBV
LVM,
Quo
Primus ad Lati-
nam Lingvam aditus
A
JOHAN-AMOSO
COMENIO.
CORONÆ,
Typis Matthiæi Herrmanni,

2258

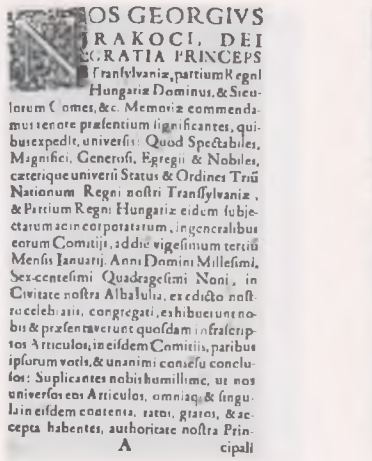

OS GEORGIVS
RAKOCI, DEI
GRATIA PRINCEPS
Tranſylvaniæ, partium Regni
Hungariæ Dominus, & Sicu-
lorum Comes, &c. Memoriæ commenda-
mus tenore præſentium ſignificantes, qui-
busexpedit, univerſis: Quod Spectabiles,
Magnifici, Generoſi, Egregii & Nobiles,
cæterique univerſi Status & Ordines Trũ
Nationum Regni noſtri Tranſylvaniæ,
& Partium Regni Hungariæ eidem ſubje-
ctarum ac incorporatarum, in generalibus
eorum Comitijs, addiẽ vigeſimum tertiũ
Menſis Januarij, Anni Domini Milleſimi,
Sex-centeſimi Quadrageſimi Noni, in
Civitate noſtra Albaiulia, ex dicto noſ-
tro celebrantes, congregati, ex hibuerunt no-
bis & præſentaverunt quoſdam inſcriptos
Articulos, in eiſdem Comitiis, paribus
ipſorum votis, & unanimi conſenſu conclu-
ſos: Suplicantes nobis humillime, ut nos
univerſos eos Articulos, omniaq; & ſingu-
la in eiſdem contenta, rata, grata, & ac-
cepta habentes, authoritate noſtra Prin-
A cipali

2259

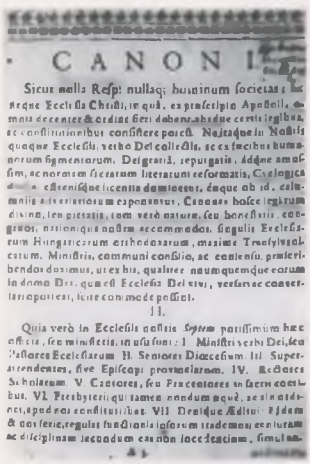

CANONI
Sicut nulla Reſp: nullaq; hominum ſocietas, ſi
neque Eccleſia Chriſti, in quâ, ex præſcripto Apoſtoli, o-
mnia decenter & ordine fieri debent, absque certis legibus,
ac conſtitutionibus conſiſtere poteſt. Neq; adeo in Noſtris
quoque Eccleſiis, verbo Dei collectis, ac ex ſacris humā
norum ſigmentorum, Deiq; rati, repurgatis, ádque amuſ
ſim, ac norum ſi eratum literarum reformatis, Catalogica
eſſentiſque licentia dumtaxat, eáque ab id. calu
mniis adſeriatorum exponentur, Canones hoſce legitimi
divini, ten pietatis, tam verò naturæ, ſeu honeſtatis, congrue
nationiq; noſtræ accommodos, ſingulis Eccleſiis
rum Hungaricarum orthodoxarum, maxime Tranſylvani
corum, Miniſtris, communi conſilio, ac conſenſu, præſcri-
bendos duximus, ut ex his, qualiter unumquemque eorum
in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viui, verſari ac conſer-
tari oporteat, ſcire commodè poſſint.
II.
Quia verò in Eccleſiis noſtris Septem potiſſimum hæc
officia, ſeu miniſteria, in uſu ſunt: I. Miniſtri verbi Dei, ſeu
Paſtores Eccleſiarum. II. Seniores Diœceſium. III. Super-
intendentes, ſive Epiſcopi provinciarum. IV. Rectores
Scholarum. V. Cantores, ſeu Præcentores in ſacris coetu-
bus. VI. Presbyteri, qui tamen nondum apud nos, ex alio ordi-
ne, apud nos conſtituuntur. VII. Denique Ædituj. Eſdem
& non ſeria, regulis functionibus ſuis ſeorum itidem ordinum
ac diſciplinam ſecundum ea non incongruam, ſimul tam-
A 3

2260

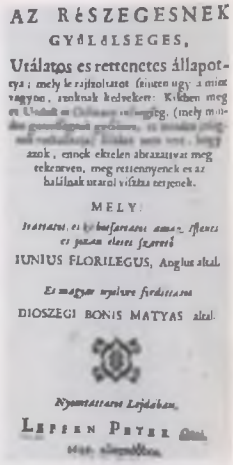

AZ RÉSZEGESNEK
GYÁLÁLSEGES,
Utálatos es rettenetes állapot-
ya: mely le rajtzolt atot ſemmen ugy a mint
vagyon, minden kedvekert: Kiknek meg
es jovan elores ſzerrel
IUNIUS FLORILEGUS, Anglus alkal.
Es magyar nyelvre fordittatta
DIOSZEGI BONIS MATYAS alkal.
Nyomtattatta Leidaban,
LEFEAN PEYER

2262

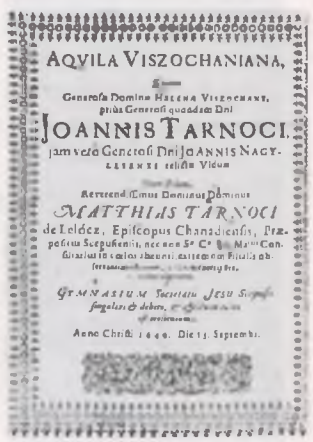

AQVILA VISZOCHANIANA,
Generoſa Domina HELENA VISZOCHANI,
priùs Generoſi quondam Dni
JOANNIS TARNOCI,
jam verò Generoſi Dni JOANNIS NAGY-
LASSONI relicta Vidua
Reverendiſſimus Dominus Dominus
MATTHIAS TARNOCI
de Telédcz, Epiſcopus Chanadiensis, Præ-
poſitus Scepuſienſis, nec non Sac. Cæ. Reg. Majeſt. Con-
ſiliarius Intimus, Camerarius, Patronus & Filiis ob-
ſervantiæ cultor [illegible]
GYMNASIUM Societatis JESU Scepuſij
ſingulare & debitæ
Anno Chriſti 1640. Die 13. Septembr.

2263

CAPUT TOLI
In ſuſcipiendo Illuſtriſſ. Domini Dni C.
STEPHANI
de GSAK,
Perpetui terræ Scepuſienſis, e-
jusdemq; Comitatûs Supremi
Comitis S. C. Rq; Mattis Conſilia-
rij & Camerarij, Tarcenſiorum Regа-
lium per Hungariam Magiſtri &c.
Eidemq; Illmi D. Comiti, & Parenti
colendiſſimo á Comitibus STE-
PHANO, & LADISLAO Filijs, Xcrij, & Gene-
ſibilaci circulo, unà cum cæteris Illmis & præno-
bili GYMNASII SOCIETATIS JESU Sce-

2264

JOH. AMOS. COMENII
IANVA
LINGVÆ LATINÆ
reſerata aurea.
SEMINARIUM
Linguæ Latinæ & Scientia-
rum omnium.
Hoc eſt:
Compendioſa LATINAM & aliam
linguam, nostrum Scientiarum
& Artium fundamenta, perdiligenti Metho-
Tirolis centum, Periodis multis
Erſtenſium Scholæ Vratislaviensis, juxta Belgi-
LEUTSCHOVIÆ,

2265

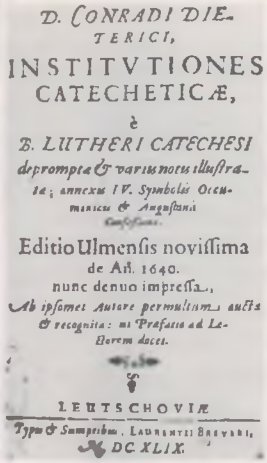
D. CONRADI DIETERICI,
INSTITVTIONES CATECHETICÆ,
è
B. LUTHERI CATECHESI
deprompta & variis notis illustrata; annexis IV. Symbolis Oecumenicis & Augustanâ Confessione.
Editio Ulmensis novissima de An. 1640.
nunc denuo impressa,
Ab ipsomet Autore permultum aucta & recognita: ut Præfatio ad Lectorem docet.
LEUTSCHOVIÆ
Typis & Sumptibus LAURENTII BREVERI,
M DC XLIX.

2266

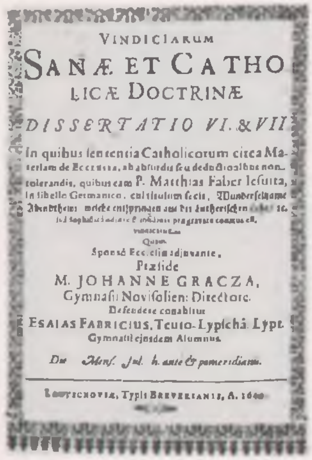
VINDICIARUM
SANÆ ET CATHOLICÆ DOCTRINÆ
DISSERTATIO VI. & VII.
In quibus sententia Catholicorum circa Materiam de Ecclesia, ab absurdis seu deductionibus non tolerandis, quibus eam P. Matthias Faber Iesuita, in libello Germanico, cui titulum fecit, Wunderseltzame Abentheur welche entspringen aus der Lutherischen Lehr [illegible]
Quam
Sponsâ Ecclesiæ adjuvante,
Præside
M. JOHANNE GRACZA,
Gymnasii Novisolien: Directore.
Defendere conabitur
ESAIAS FABRICIUS, Teuto-Lypschâ Lypt.
Gymnasii ejusdem Alumnus.
Die Mens. Jul. h. ante & pomeridianis.
LEUTSCHOVIÆ, Typis BREVERIANIS, A. 1640.

2267

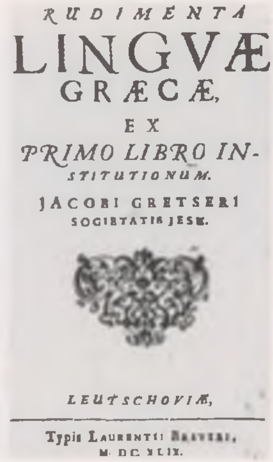
RUDIMENTA
LINGVÆ GRÆCÆ,
EX
PRIMO LIBRO INSTITUTIONUM.
JACOBI GRETSERI
SOCIETATIS JESU.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis LAURENTII BREVERI,
M. DC. XLIX.

2268

CRISTVS VRVNKNAK SZENT PETERREL VALO BESZELGETESE.
NYUL CONRADUS

2269

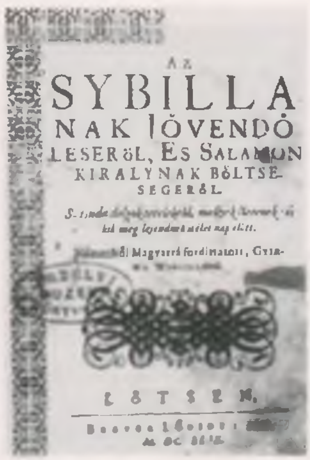
AZ
SYBILLANAK JÖVENDÖLESERÖL, ES SALAMON KIRALYNAK BÖLTSESEGERÖL.
Magyarrá fordittatott, Gyir-
LÖTSEN,
M. DC. XLIX.

2270

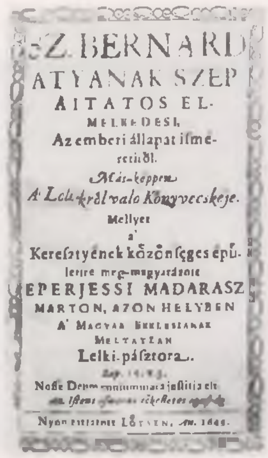
SZ. BERNARD ATYANAK SZEP AITATOS ELMELKEDESI,
Az emberi állapat ismeretiröl.
Más-képpen
A' Lelkeröl valo Könyvecskéje.
Mellyet
a'
Keresztyének közönséges épületire meg-magyarázott
EPERJESSI MADARASZ MARTON, AZON HELYBEN
A' MAGYAR EKKLESIANAK
MELTATLAN
Lelki-pásztora.
Nosse Deum consummata justitia est.
Nyomtattatott LÖTSEN, An. 1649.

2271

MITRA PERSICA
seu
INFULA SOLARIS.
Reverendissimi Dñi D.ni
MATTHIÆ TARNOCI
de Lelócz, Episcopi Chanadiensis, Præpositi Scepusiensis, S^r C^æ R^æ
Quam
Gymnasium Societatis JESU Scepusii
Eidem R^mo Præsuli, & Mecænati munificentissimo dicavit, & consecravit

2272

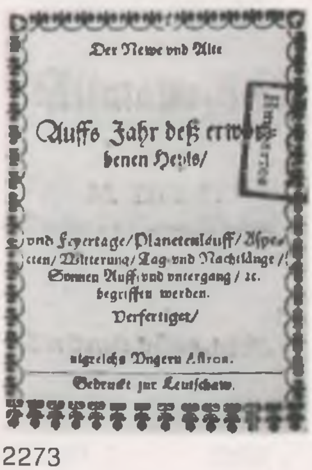
Der Newe und Alte
Auffs Jahr deß erworbenen Heyls/
und Feyertage/ Planetenlauff/ Aspecten/ Witterung/ Tag und Nachtlänge/ Sonnen Auff- und untergang / &c. begriffen werden.
Verfertiget/
eigreichs Ungern Astron.
Gedruckt zur Leutschaw.

2273

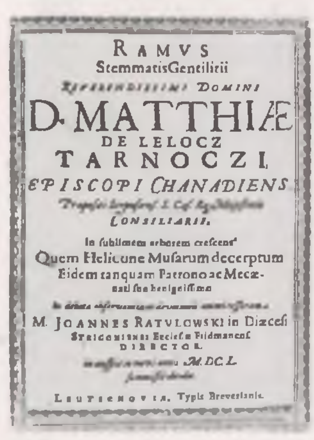
RAMVS
Stemmatis Gentilitii
REVERENDISSIMI DOMINI
D. MATTHIÆ
DE LELOCZ
TARNOCZI
EPISCOPI CHANADIENS
CONSILIARII.
In sublimem arborem crescens
Quem Helicone Musarum decerptum
Eidem tanquam Patrono ac Mecænati suo benignissimo
M. JOANNES RATVLOWSKI in Diæcesi Strigoniensi Ecclesiæ Fridmanensis DIRECTOR.
M. DC. L.
LEUTSCHOVIÆ, Typis Breverianis.

2274

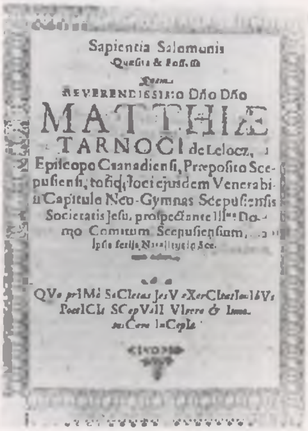
Sapientia Salomonis
Quæsita & Possessa
REVERENDISSIMO DÑO DÑO
MATTHIÆ
TARNOCI de Lelocz,
Episcopo Csanadiensi, Præposito Scepusiensi, totiusq; loci ejusdem Venerabili Capitulo Neo-Gymnas Scepusiensis Societatis Jesu,
mo Comitum Scepusiensium,

2275

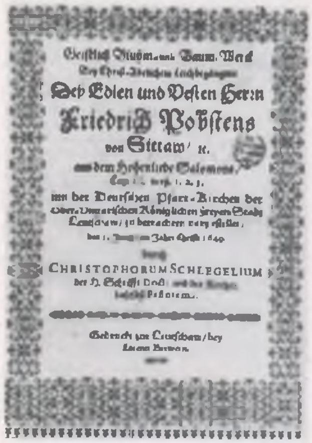
Der Edlen und Vesten Herrn
Friedrich Pobstens
von Sittaw/ rc.
CHRISTOPHORUM SCHLEGELIUM
Gedruckt zur Leutschaw/ bey

2276

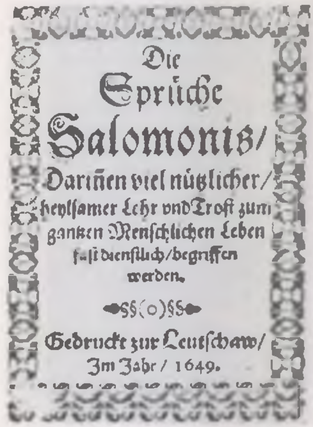
Die
Sprüche
Salomonis/
Dariñen viel nützlicher/ heylsamer Lehr vnd Trost zum gantzen Menschlichen Leben fast dienstlich/ begriffen werden.
Gedruckt zur Leutschaw/ Im Jahr / 1649.

2277

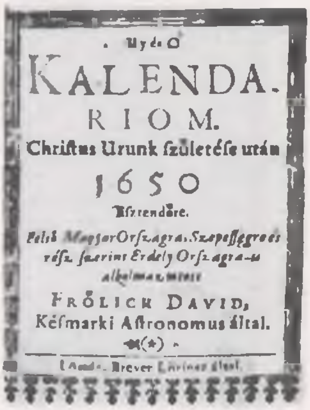
KALENDARIOM.
Christus Urunk születése után
1650
Esztendőre.
Frölich David,
Késmarki Astronomus által.

2278

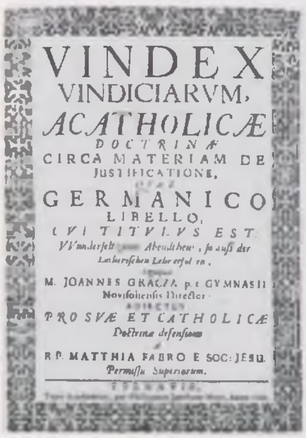
VINDEX
VINDICIARUM,
ACATHOLICÆ
DOCTRINÆ
CIRCA MATERIAM DE JUSTIFICATIONE,
GERMANICO
LIBELLO,
CUI TITULUS EST.
M. JOANNES GRACZA
PRO SUÆ ET CATHOLICÆ
Doctrinæ defensione
R.P. MATTHIA FABRO E SOC: JESU.
Permissu Superiorum.
TYRNAVIÆ,

2279

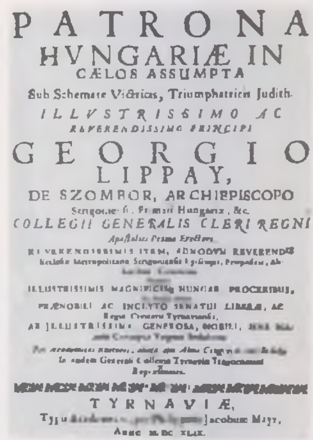
PATRONA
HUNGARIÆ IN
CÆLOS ASSUMPTA
Sub Schemate Victricis, Triumphatricis Judith.
ILLUSTRISSIMO AC
REVERENDISSIMO PRINCIPI
GEORGIO
LIPPAY,
DE SZOMBOR, ARCHIEPISCOPO
COLLEGII GENERALIS CLERI REGNI
TYRNAVIÆ,
Anno M. DC. XLIX.

2280

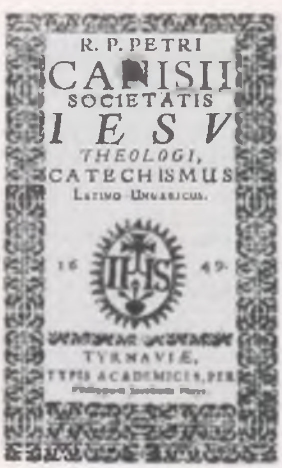
R. P. PETRI
CANISII
SOCIETATIS
IESU
THEOLOGI,
CATECHISMUS
Latino-Ungaricus.
16 49.
TYRNAVIÆ,
TYPIS ACADEMICIS, PER

2281

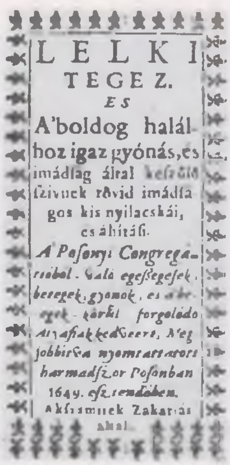
LELKI
TEGEZ.
ES
A'boldog halálhoz igaz gyónás, es imádság által ... szivnek rövid imádságos kis nyilacskái, es ahitási.
A' Posonyi Congregatiobol ...
Posonban
1649. esztendőben.

2282

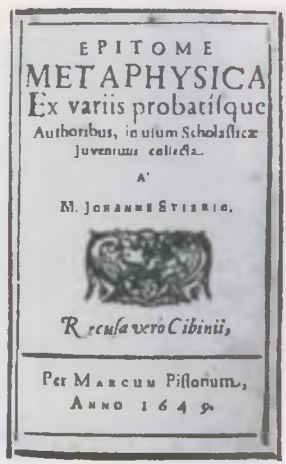
EPITOME
METAPHYSICA
Ex variis probatisque
Authoribus, in usum Scholasticæ Juventutis collecta.
A'
M. Johanne Stierio.
Recusa vero Cibinii,
Per Marcum Pistorium,
Anno 1649.

2285

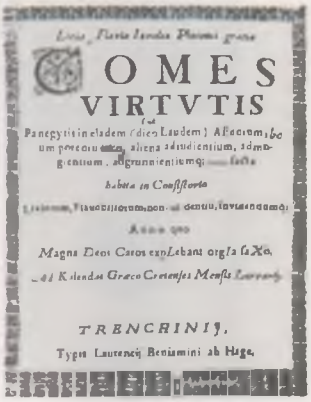

OMES
VIRTVTIS
TRENCHINIJ,
Typis Laurentij Beniamini ab Hage.

2286

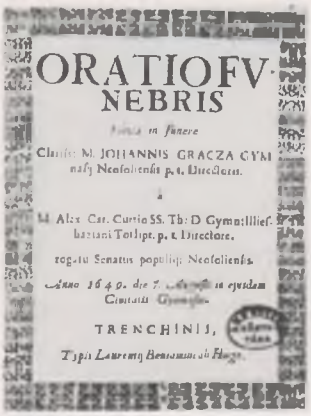

ORATIOFV
NEBRIS
Clariss. M. IOHANNIS GRACZA GYM
nasij Neosolienſis p. t. Directoris.
TRENCHINIJ,
Typis Laurentij Beniamini ab Hage.

2287

LEOS HYMENÆVM
DOCTISSIMI ATQVE CLARISS. VIRI
DN. M. IACOBI
FASCHKO, ILLUSTRIS GYMNA
SIJ HAANIENSIS RECTORIS SO
LENNISSIMI IN MATRIMONIUM
LVCENTIS,
LECTISSIMAM ATQVE CASTISSIMAM
VIRGINEM DO
ROTHEAM GENEROSI ET IGRE
GII DN. IOHANNIS WRANAI, SE
NATORIJ & REIPVBLICÆ TRIBVNI
NIMIRVM IVRATI ASSESSORIS, &
TRINSCHINII
Typis Laurentij Beniamini ab Hage.

2288

SPECTABILIS AC
MAGNIFICI DOMINI
DE GHILETINTZ, AR
MAGNIFICAM ET
SELECTISSIMAM DOMINAM
SPECTABILIS AC
ANNO 1629
FRANCKERÆ

2289

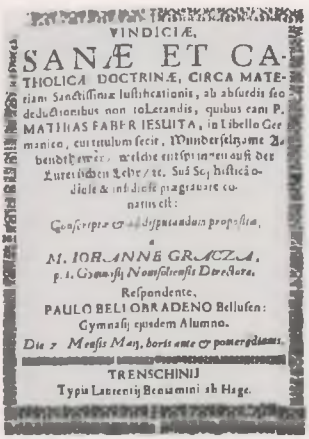

VINDICIÆ,
SANÆ ET CA
THOLICÆ DOCTRINÆ, CIRCA MATE
RIAM SANCTISSIMÆ IVSTIFICATIONIS, AB ABSVRDIS SEQ
MATTHIAS FABER IESVITA, in Libello Ger
manico, cui titulum fecit, Wunderseltzame Ze
M. IOHANNE GRACZA,
p. t. Gymnasij Neosolienſis Directore.
Respondente,
PAULO BELI OBRADENO Bellusen:
Gymnasij ejusdem Alumno.
TRENSCHINIJ
Typis Laurentij Beniamini ab Hage.

2290

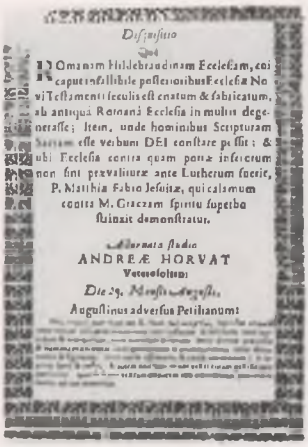

Disputatio
ANDREÆ HORVAT
Vetesolensem
Augustinus adversus Petilianum?

2291

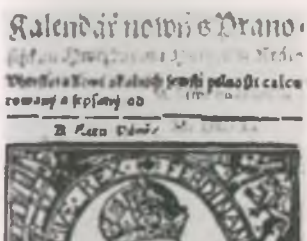

Kalendár newỳ s Prano
TRENCHINIJ,
Typis Laurentij Beniamini ab Hage.
ANNO M. DC. XXXIII.

2292

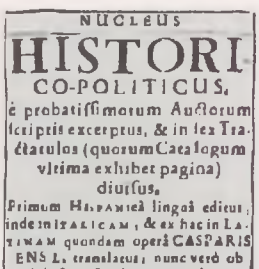

NUCLEUS
HISTORI
CO-POLITICUS,
TRENSHINIJ,
Typis Laurentij Beniamini ab Hage
ANNO M. DC. XXXIII.

2293

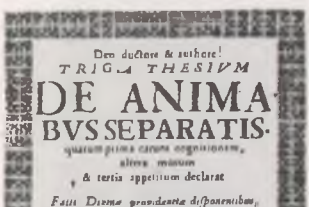

TRIGA THESIVM
DE ANIMA
BVS SEPARATIS.
IOHANNE SINAPIO ibidem Directore
Respondente sicut sequente
IOHANNE PASTOCHIO.
TRENSHINIJ,
Typis Laurentij Beniamini ab Hage.

2294

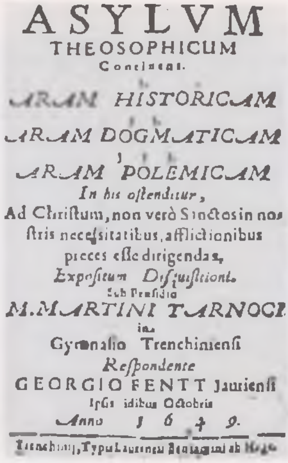
ASYLVM
THEOSOPHICUM
Continens.
ARAM HISTORICAM
ARAM DOGMATICAM
ARAM POLEMICAM
In his ostenditur,
Ad Christum, non verò Sanctos in nostris necessitatibus, afflictionibus preces esse dirigendas,
Expositum Disquisitioni.
Sub Præsidio
M. MARTINI TARNOCI
in
Gymnasio Trenchiniensi
Respondente
GEORGIO FENTT Jauriensi
Ipsis idibus Octobris
Anno 1649.
Trenchinii, Typis Laurentii Benjamini ab Hago.

2295

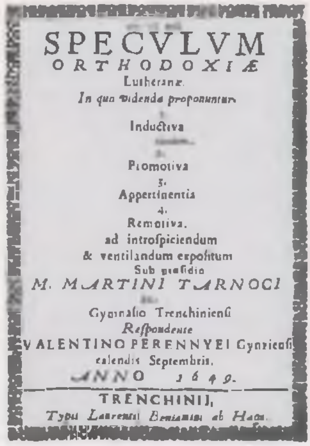
SPECVLVM
ORTHODOXIÆ
Lutheranæ.
In quo videnda proponuntur.
1.
Inductiva
2.
Promotiva
3.
Appertinentia
4.
Remotiva.
ad introspiciendum
& ventilandum expositum
Sub præsidio
M. MARTINI TARNOCI
in
Gymnasio Trenchiniensi
Respondente
VALENTINO PERENNYEI Gynæcensi
calendis Septembris.
ANNO 1649.
TRENCHINII,
Typis Laurentii Benjamini ab Hago.

2296

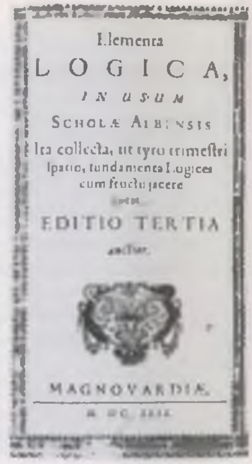
Elementa
LOGICA,
IN USUM
SCHOLÆ ALBENSIS
Ita collecta, ut tyro trimestri spatio, fundamenta Logices cum fructu jacere
EDITIO TERTIA
auctior.
MAGNOVARDIÆ.
M. DC. XLIX.

2297

VALTSAG TITKANAK
HARMADIK VOLUMEN
GELEJI KATONA ISTVAN.
VARADON

2298

LELKI LEGELTETES,
azaz
A DAVID KIRALY
XXIII
SOLTARANAK
rövid magyarázattya,
mellyet foglalt-be ßazonkét
Prédikációkban
A' Jesus Christusnak alazatos szolgája
KEREKTESI PAL.
VARADON,
Nyomtatta Szenci Kertész Ábrahám,
M. DC. XXXXVIII.

2300

RUDIMENTA
ORATORIÆ,
IN USUM
ILLUSTRIS SCHOLÆ ALBENSIS.
VARADINI.

2301

RUDIMENTA
RHETORICÆ,
IN USUM
Illustris SCHOLÆ ALBENSIS
succinctè tradita.
EDITIO TERTIA.
VARADINI,
Typis ABRAHAMI K. Szenci
M. DC. XLIX.

2302

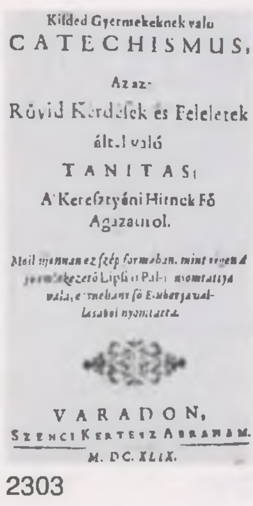
Kisded Gyermekeknek valo
CATECHISMUS,
Az az
Rövid Kérdések és Feleletek
által való
TANITAS,
A' Keresztyéni Hitnek Fő
Agazatiról.
Most ujonnan ez szép formában, mint régenis
jeles nyomtatója Lipsiai Pál nyomtattya
vala, a' mellyet sok hibáktól
leszabott nyomtattatta.
VARADON,
SZENCI KERTESZ ABRAHAM.
M. DC. XLIX.

2303

A' keresztyéni vallásra rövid kérdésekben és feleletekben tanító
CATECHESIS.
Mely sok Keresztyén Reformáta Ecclesiákban és Scholákban tanittatni szokott
és mostan ez kisded formában, a' feleleteknek rövid ertelmékkel, azokban be foglaltatott
VALLAS TETEL.
AMSTELODAMBAN,
Jansonius János
M. DC. L.

2304

Szent
DAVID
KIRALYNAK
ES
PROPHETANAK

2305

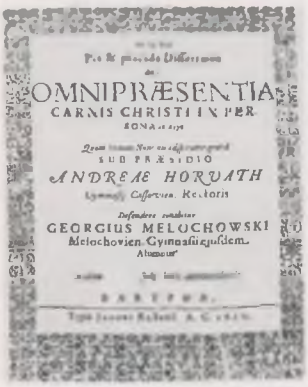
Pro Re gia pro Dissertatione
de
OMNIPRÆSENTIA
CARNIS CHRISTI IN PER
SONA sua
SUB PRÆSIDIO
ANDREÆ HORVATH
Gymnasij Cassoviens. Rectoris
Defendere conabitur
GEORGIUS MELOCHOWSKI
Melochovien. Gymnasij ejusdem
Alumnus

2306

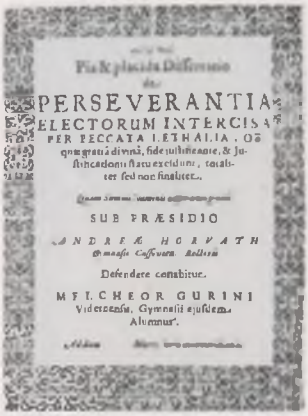
Pro Re gia pro Dissertatione
de
PERSEVERANTIA
ELECTORUM INTERCIS
PER PECCATA LETHALIA, OS
quæ gratia divinâ, fide justificante, & Ju
stificationis statu excidunt, tamdiu
ter sed non finaliter.
SUB PRÆSIDIO
ANDREÆ HORVATH
Gymnasij Cassoviens. Rectoris
Defendere conabitur.
MELCHEOR GURINI
Videcensis, Gymnasij ejusdem
Alumnus.

2307

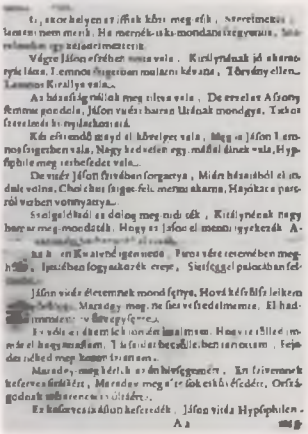
ta, azon helyen az Istennek kárt meg esik, szerelmetes
lenni nem mérik. Ha mérnék is ki mondani egy vonás,
valamikor egy szándékmutatni.
Végre Jésus örökre vonta vala. Királyunknak jó akaro
nyit látta. Lemnos szigetben mulatni kívánta. Törvény ellen
Lemnos Királya vala.
Az házasságnálnak meg tiltva vala. De ezzel az Asszony
semmit gondolt, Jésus vadászhatan Urának mondgya. Tudot
szeretlenek hogy ujdonkorúnak.
Kés eztendő mayd el közelgyet vala, Hogy az Jésus Lem
nos szigetben vala. Negy hetvenben egy másfal dinek vala, Hyp
sipbile meg születedet vala.
De vadász Jésus fivérban sorgattya, Miért házasából el ma
dnak volna, Chas chus szigetben, mertem akarna, Hayókat a parc
ról verben vonnyantya.
Szalgálhadi az dolog meg nidtek, Királyunknak nagy
hanyar meg mondatik. Hogy az Jésus el mennyi ügyekezik A
ha en Kuatetné igen mondá. Puros vére testemben meg
bán, Ipaszában fogyatkozik ereye, Sietséggel palotában fel
Jésus vadász testemnek mondgya, Hová késsülsz leikem
Maradgy meg ne fies vesszed elmenne. El had
vadászni vadászni egyszer.
Ha vadászni akarnak ki az Istenem. Hogy ez Állat ma
vadászni hogy maradnam. Ha fordul becsületben tartozum. Fejed
adhed meg kenyer továbban.
Maradgy, meg hát ha az én hűségemért. En szivemnek
keserves sírásáért, Maradgy meg ez ifjúságban érdekét, Orszá
godnak utánvetemnek ültetére.
Ez keserves is Jésus keserednek. Jésus vitda Hypsipbilen.
A a meg

2308

DIALOGVS
POLITICO-ECCLE
SIASTICVS.
Két Keresztyén Embereknek Egy
másal való beszédgetések. Közöttek megyékre, egy
mással való
KIBÚKÁSRÓL,
Annak okairól,
TABLAK.
UT. MUTATÁSOK vagy
MODOK

2309

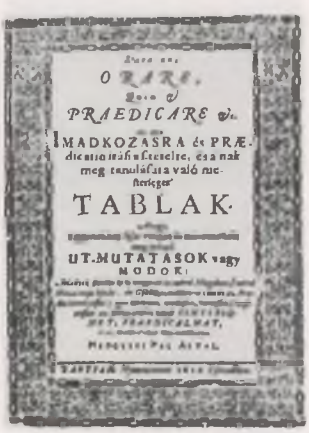
ORARE,
Item
PRÆDICARE &c.
IMADKOZÁSRA és PRÆ
dicatiora tanításrenelte, és a nak
meg tanulására való nevezetes
TABLAK.
UT. MUTATÁSOK vagy
MODOK

2310

Judicium Astronomicum
Anno 1911
Itelet, mely vetetet az e-
gekneck forgasibul, es ezen vilagosko-
de telekből ma legyen ezeknek telenségek. Az
1911. esztendőre, mely tartmedik az Byszextilis
(avagy ugro esztendő) utan az esztendőnek ne-
gy reszei fresent es az hoinapnak azonkeppen az Szörnségekről, es
hadahrol, &c.
VIVIte fELICes popVLI pIa DICIte peX eſt,
terVs paCe nIhIL DVLCIVs orbIs habet.
Negy
JOANNES FERDINAND. SLABIVS
Nyomattot Becsben az Herczegnek Uduszabas
JOANNES IACOBVS KYRNER

2311

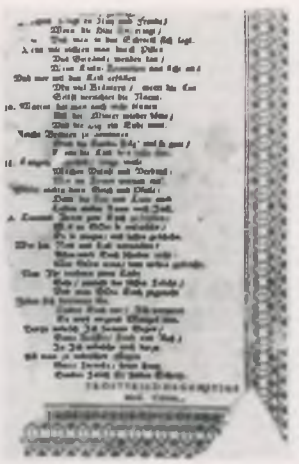

2312

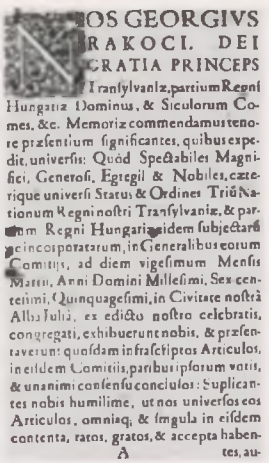
OS GEORGIVS
RAKOCI. DEI
GRATIA PRINCEPS
Transylvaniæ, partium Regni
Hungariæ Dominus, & Siculorum Co
mes, &c. Memoriæ commendamus teno
re præsentium significantes, quibus expe
dit, universis: Quòd Spectabiles Magni
fici, Generosi, Egregii & Nobiles, cæte
rique universi Status & Ordines Triú Na
tionum Regni nostri Transylvaniæ, & par
tium Regni Hungariæ eidem subjectarú
ei incorporatarum, in Generalibus eorum
Comitijs, ad diem vigesimum Mensis
Martii, Anni Domini Millesimi, Sex cen
tesimi, Quinquagesimi, in Civitate nostrâ
Albæ Iuliæ, ex edicto nostro celebratis,
congregati, exhibuerunt nobis, & præsen
taverunt: quasdam infrascriptos Articulos,
in eisdem Comitiis, partibus ipsorum votis,
& unanimi consensu conciulos: Suplican
tes nobis humilime, ut nos universos eos
Articulos, omniaq, & singula in eisdem
contenta, ratos, gratos, & accepta haben
A tes, au-

2314

EMMANVELIS ALVARI, E SOCIETATE JESU, DE INSTITUTIONE GRAMMATICA Libri tres, QUORUM SECUNDUS NUper est ad Veterem fere Grammaticorum rationem revoca-
LEUTSCHOVIÆ,
Typis LAURENTII BREVERI, Anno M. DC. L.

2317

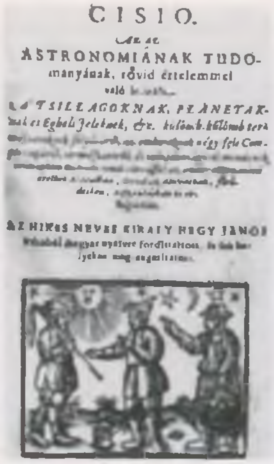
CISIO.
Az az
ASTRONOMIANAK TUDOmanyának, rövid értelemmel való
CSILLAGOKNAK, PLANETAKnak es Egbéli Jeleknek, &c.
AZ HIRES NEVES KIRALY HEGY JANOS
lyeken meg-augeáltatott.

2318

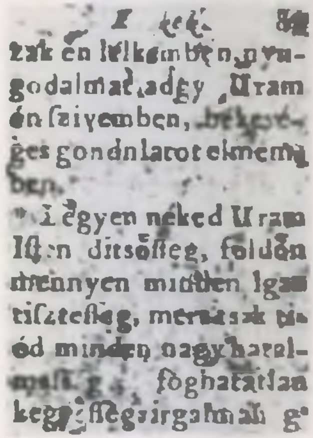
zak én lelkembe n nyugodalmat, adgy Uram én szivembe n, békességes gondolatot elmemben.
Legyen neked Uram Isten ditsősség, földőn menyen mindon igaz tiszteség, mennyaak tiéd minden nagy hatalmak, foghatatlan kegyességgal irgalmak g

2319

DIRECTIO METHODICA
PROCESSVS IVDICIARII IVRIS CONSUETUDINARII, INCLYTI REGNI HUNGARIÆ
PER
M. JOANNEM KITHONICH DE KOZTANICZA, ARTIUM LIBERALIUM ET Philosophiæ Magistrum, Causarum Regalium Directorem, & Sacræ Regni Hungariæ
RÖVID IGAZGATAS
A' NEMES MAGYAR ORSZAGNAK ES hozzá tartozó Részeknek
TÖRVENY FOLYASIROL.
Mellyet,
KASZONI JANOS
VARADGYAR.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis LAURENTII BREVERI, Anno 1650.

2320

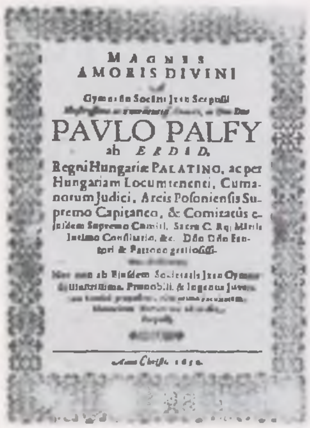
MAGNES AMORIS DIVINI
PAVLO PALFY
ab ERDŐD,
Regni Hungariæ PALATINO, ac per Hungariam Locumtenenti, Cumanorum Judici, Arcis Posoniensis Supremo Capitaneo, & Comitatûs ejusdem Supremo Comiti, Sacræ C. Regiæ Mattis Intimo Consiliario, &c. Dño Dño Fautori & Patrono gratiosissi-
Anno Christi 1650.

2322

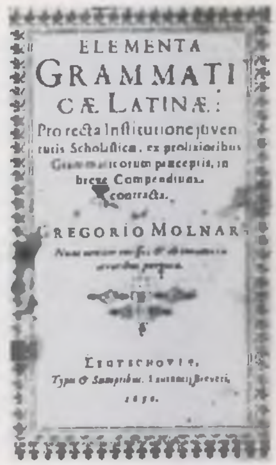
ELEMENTA GRAMMATICÆ LATINÆ:
Pro recta Institutione juventutis Scholasticæ, ex prolixioribus Grammaticorum praeceptis, in breve Compendium contracta.
GREGORIO MOLNAR
LEUTSCHOVIÆ,
Typis & Sumptibus Laurentij Breveri,
1650.

2323

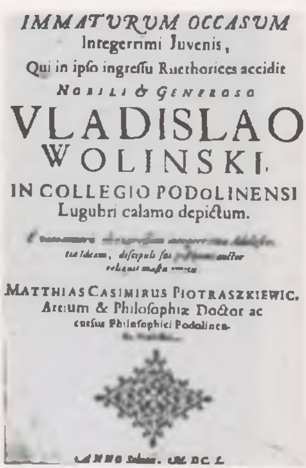
IMMATVRVM OCCASVM
Integerrimi Juvenis,
Qui in ipso ingressu Rhetorices accidit
NOBILI & GENEROSO
VLADISLAO WOLINSKI.
IN COLLEGIO PODOLINENSI
Lugubri calamo depictum.
MATTHIAS CASIMIRUS PIOTRASZKIEWIC. Artium & Philosophiæ Doctor ac cursus Philosophici Podolinea-
ANNO Salutis. M. DC. L.

2324

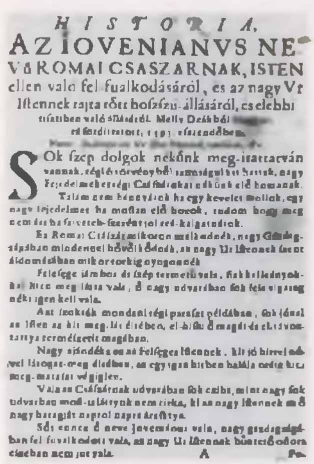
HISTORIA.
AZ IOVENIANVS NEVŰ ROMAI CSASZARNAK, ISTEN ellen valo fel fualkodásáról, es az nagy Ur Istennek rajta tött boszszus állásáról, es elebbi tisztiben való állásáról.
Sok szep dolgok nekünk meg-irattatván vannak, régi törvényből támadgatták, nagy Fejedelmekségi Császárokat ...
Ez Romai Császár mikoron ...
A

2325

PRAGMATICON MITROPHORICUM
Quod
MATTHIÆ TARNOCI
DE LELOCZ
EPISCOPO CSANADIENSI, PRÆPOSITO SCEPUSIENSI, Sac. Cæs. Regiæ Mattis Consiliario, &c.
GYMNASIUM Societatis Jesu Scepusij debitæ gratitudinis testimonio
Anno 1650.

2326

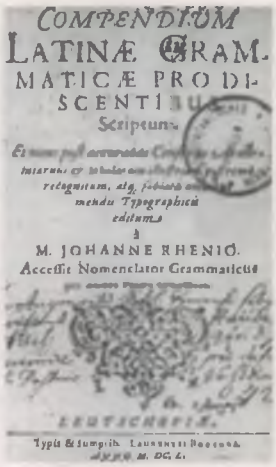
COMPENDIUM
LATINÆ GRAM-
MATICÆ PRO DI-
SCENTIBUS
Scripeum.
M. JOHANNE RHENIO.
Accessit Nomenclator Grammaticus
LEUTSCHOVIÆ.
Typis & sumptib. Laurentii Boccoua.
2327

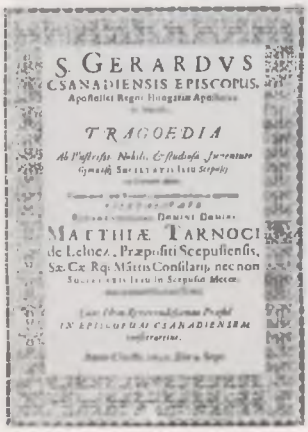
S. GERARDUS
CSANADIENSIS EPISCOPUS.
TRAGOEDIA
MATTHIÆ TARNOCI
de Leloez, Præpositi Scepusiensis,
IN EPISCOPUM CSANADIENSEM
2328

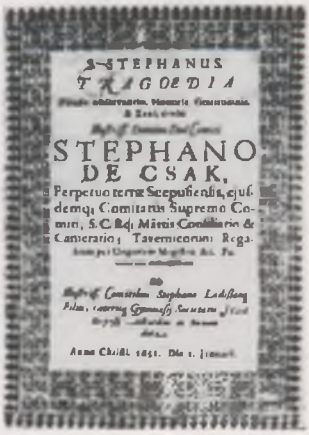
S. STEPHANUS
TRAGOEDIA
STEPHANO
DE CSAK,
2329

SAPIENTIA SALOMONIS
ROBOAMO
Perdita,
&
GEORGIO
LIPPAY,
ARCHIEPISCOPO STRI-
GONIENSI, EJUSDEM
2330

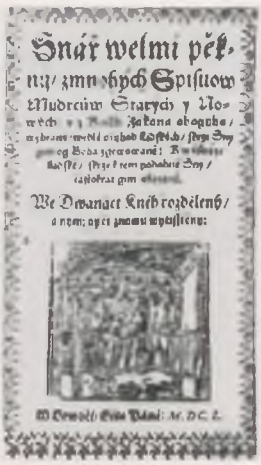
Snár welmi pěk-
2331

SZEP
BESZELGETES,
KÉT
ASZSZONY
EMBER,
AGOTA ES BORBA-
LA KÖZÖTT.
2332

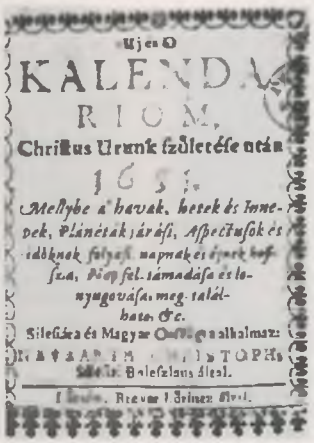
Ujes O
KALENDA
RIOM,
Christus Urunk születése után
1651.
2333

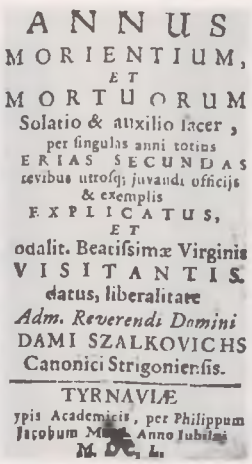
ANNUS
MORIENTIUM,
ET
MORTUORUM
Solatio & auxilio lacer,
per singulas anni totius
ERIAS SECUNDAS
sacrificijs utrosq; juvandi officijs
& exemplis
EXPLICATUS,
ET
odalit. Beatissimæ Virginis
VISITANTIS.
datus, liberalitate
Adm. Reverendi Domini
DAMI SZALKOVICHS
Canonici Strigoniensis.
TYRNAVIÆ
typis Academicis, per Philippum
Jacobum M[illenarium]. Anno Jubilæi
M. DC. L.
2334

PAVLO HOFFMAN
EPISCOPO QVINQVEECCLESIENSI, PRÆPOSITO
VICARIO GENERALI
SAC. CÆS. REGIÆ, MAIESTATIS CONSILIARIO,
ASSERTIONES EX TOTA LOGICA

2335

DE MARIA
SOLDSMAJA.

2336

ANNUS
CRUCIFIXI
DEI JESU.
Per jugulas Anni totius
SEXTAS FERIAS
evibus Crucifixum
olidè pro felici morte
colendi officijs &
exemplis
EXPLICATUS,
ET SOD. B. M. V.
VISITANTIS
n Acad. S. I. Coll. Tyrn.
datus liberalitate
TEPHANI
ASZALAI
De Fony &c. Sodalis.
OSONII Typis Coll. S. I.
ANNO M. DC. L.

2337

ANNUS SSS.
TRINITATIS
VNIUS DEI
HONORI, AMORI,
CULTUI SACER
PER
OMINICOS
Anno toto currentes
DIES, brevibus SSS. TRINITATEM solidè pro felici morte colendi officijs,
& exemplis
EXPLICATUS.
IN SOLIUM
ratiam, in Dei Unius, ac
Trini gloriam, in ultimi a-
gonis nostri felicium
sanctum.
POSONII TYPIS Coll. S. I.
ANNO 1650.

2338

REGNI
Typis Coll. Societatis Iesv.

2339

IMADSA-
MELLYET IRT.
PAZMANY PE-
TER, A' BOLDOG
EMLEKEZETE

2340

AGENDA
Az Az
Szent Egyházi Cselekedeteknek,
Avagy Szentségeknek, es egyeb
Egyhazi szolgálatok Ministrálásának modgya. Egyházi
CANONINKAL
Egyût.
1. Cor. 10.
Vagy eſztek, vagy iſztok, vagy
Valamit cselekeszsztek, Mind az
Iſtennec dicsöségere,
cselekedgyetek,
SAMARIABAN.
Nyomtattatot. W. chelius
András ál,
Anno 1650.

2341

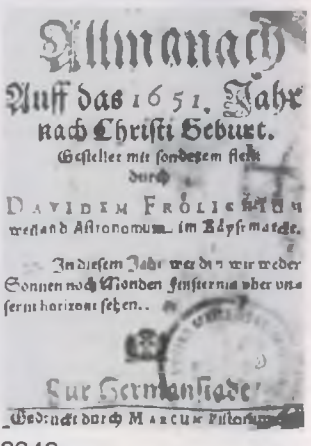
Almanach
Auff das 1651. Jahr
nach Christi Geburt.
Gestellet mit sonderem fleiß
durch
DAVIDEM FRÖLICHIUM
weiland Astronomum im Käyſermarck.
In diesem Jahr werden wir weder
Sonnen noch Monden Finsternis aber un-
serm horizont sehen..
Zur Hermanstadt
Gedruckt durch MARCUM Fistorium

2342

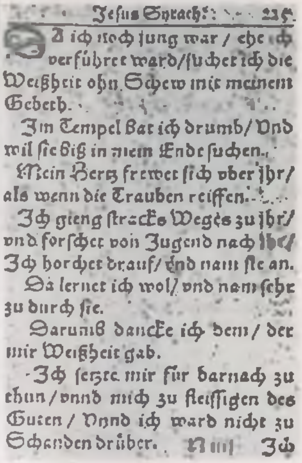

2342 A

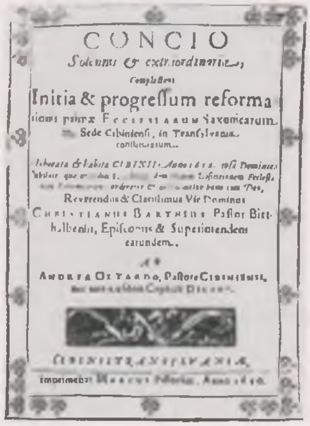

2343

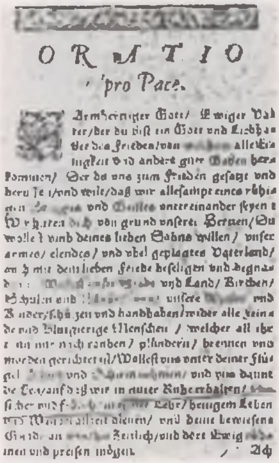

2343 A

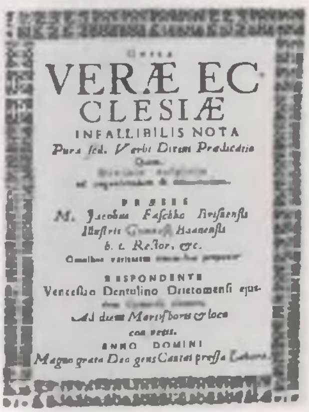

2344

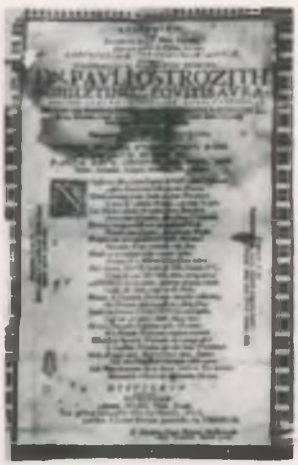
2345

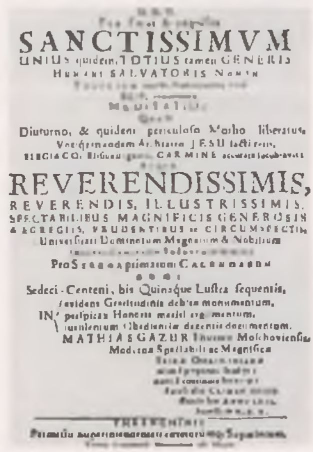

2346

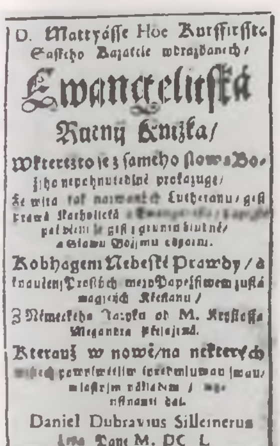

2347

2348

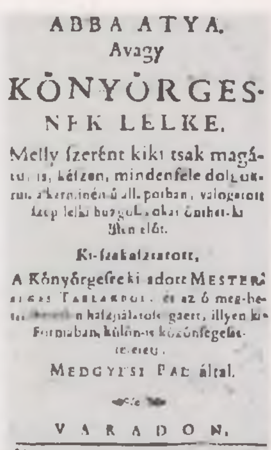

2352

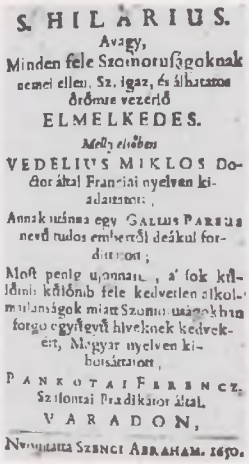
S. HILARIUS.
Avagy,
Minden fele Szomoruſágoknak
nemei ellen, Sz. igaz, és álhatatos
örömre vezérlő
ELMELKEDES.
Mellyet elsőben
VEDELIUS MIKLOS Doctor által Franciai nyelven kiadatottak;
Annak utánna egy GALLUS PARRUS nevű tudos emberről deákul fordittatott;
Most penig ujonnan, a' sok külföldinis külőnb fele kedvetlen alkolmatlanságok miatt Szomoruságokban forgo egyházi hiveknek kedvekért, Magyar nyelven kibotsáttatott,
PANKOTAI FERENCZ,
Szilontai Praedikátor által.
VARADON,
Nyomtatta SZENCI ABRAHAM. 1650.

2353

ABRAHAMI SCULTETI
Grünebergensis Silesii
AXIOMATA
CONCIONANDI
PRACTICA,
Edita
Studio & Opera
M. CHRISTIANI KYFERTI
Geldbergensis Silesii.
VARADINI,
Apud ABRAHAMUM SZENCIENSEM.
clɔ Iɔc L.

2354

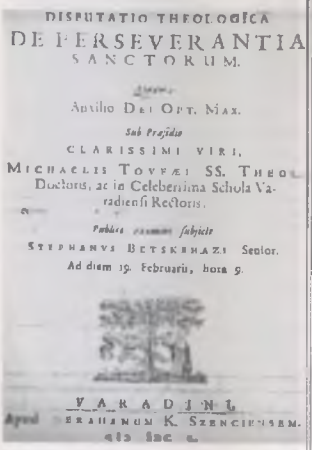
DISPUTATIO THEOLOGICA
DE PERSEVERANTIA
SANCTORUM.
Auxilio DEI OPT. MAX.
Sub Praesidio
CLARISSIMI VIRI,
MICHAELIS TOVFÆI SS. THEOL.
Doctoris, ac in Celeberrima Schola Varadiensi Rectoris,
Publicæ examini subjicit
STEPHANVS BETSKEHAZI Senior.
Ad diem 19. Februarii, hora 9.
VARADINI,
Apud ABRAHAMUM K. SZENCIENSEM.
clɔ Iɔc L.

2355

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE PERSEVERANTIA
SANCTORUM
SECUNDA.
Auxilio DEI OPT. MAX.
Sub Praesidio
CLARISSIMI VIRI
MICHAELIS TOVFAI SS. THEOL.
Doctoris, ac in Celeberrima Schola Varadiensi Rectoris,
Publicæ examini subjicit
STEPHANUS SZEKELYHIDI.
Ad diem 26 Maji, hora 9.
VARADINI,
Apud ABRAHAMUM K. SZENCIENSEM.
clɔ Iɔc LI

2356

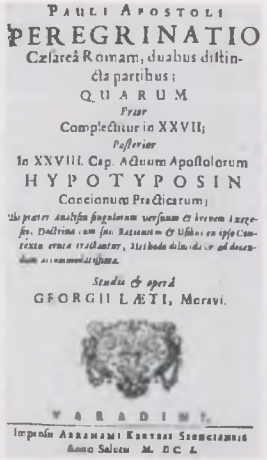
PAULI APOSTOLI
PEREGRINATIO
Cæsaream Romam, duabus distincta partibus;
QUARUM
Prior
Complectitur in XXVII;
Posterior
In XXVIII. Cap. Actuum Apostolorum
HYPOTYPOSIN
Concionum Practicarum;
Ubi praeter analysin singulorum versuum & brevem exegesin. Doctrinæ earum suis Rationum & Usibus ex ipso Contextu omnia traduntur, Methodo dilucidissima ad docendum accommodatissima.
Studio & operâ
GEORGII LÆTI, Moravi.
VARADINI,
Impensis ABRAHAMI KERTESI SZENCIANSIS
Anno Salutis M. DC L.

2357

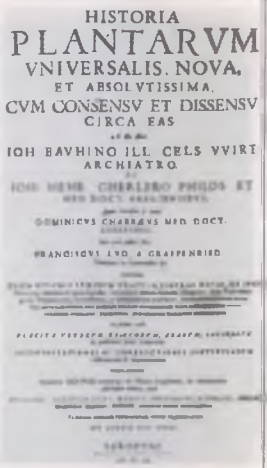
HISTORIA
PLANTARVM
VNIVERSALIS. NOVA,
ET ABSOLVTISSIMA.
CVM CONSENSV ET DISSENSV
CIRCA EAS
IOH. BAVHINO ILL. CELS. VVIRT.
ARCHIATRO.
DOMINICVS CHABRÆVS MED. DOCT.
FRANCISCVS LVD. A GRAFFENRIED

2358

KALENDARIVM
Mely rendeltetett Christus Urunk
M. DC. LII.

2359

ADRIAI
TENGERNEK
SYRENAIA,
GROFF ZRINI
MIKLOS.
ANNO M. DC LI

2360

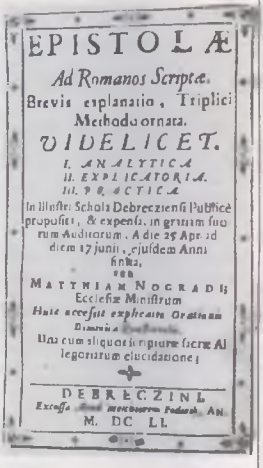
EPISTOLÆ
Ad Romanos Scriptæ.
Brevis explanatio, Triplici
Methodo ornata.
VIDELICET.
I. ANALYTICA
II. EXPLICATORIA.
III. PRACTICA.
In Illustri Schola Debreczinensi Publicè propositi, & expensi, in gratiam studiosorum Auditorum. A die 25 Aprilis ad diem 17 Junii, ejusdem Anni finita,
PER
MATTHIAM NOGRADI,
Ecclesiæ Ministrum.
Huic accessit expheatio Orationis Dominicæ
Una cum aliquot Scripturæ sacræ Allegoriarum elucidatione;
DEBRECZINI,
Excudebat Michaël Veresegyházi Typogr. An.
M. DC LI.

2361

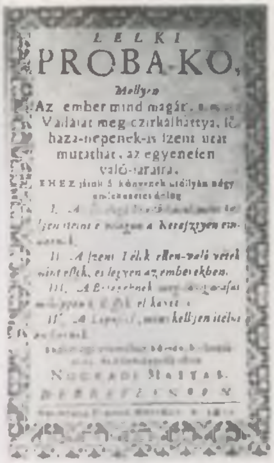
LELKI
PROBA-KO,
Mellyen
Az ember mind magát,
Vallását meg-czirkálhattya,
haza-népenek-is szent utat
mutathat, az egyenesen
való-útatra.
II. A szent Lélek ellen-való vetek mint esfék, es legyen az emberekben.
DEBRECZENBEN

2362

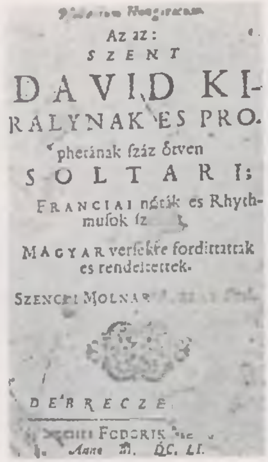
Az az:
SZENT
DAVID KI-
RALYNAK ES PRO-
phetának száz ötven
SOLTARI;
FRANCIAI nóták es Rhythmusok sz
MAGYAR versekre fordíttattak
es rendeltettek.
SZENCZI MOLNAR
DEBRECZE
FODORIK
Anno M. DC. LI.

2363

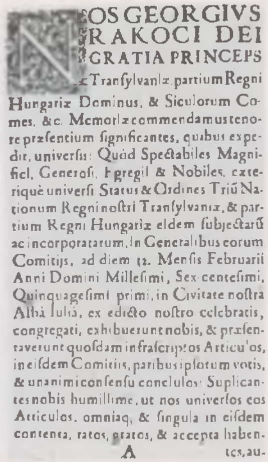
NOS GEORGIUS
RAKOCI DEI
GRATIA PRINCEPS
Transylvaniæ, partium Regni
Hungariæ Dominus, & Siculorum Comes, &c. Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit, universis: Quod Spectabiles Magnifici, Generosi, Egregii & Nobiles, cæterique universi Status & Ordines Triũ Nationum Regni nostri Transylvaniæ, & partium Regni Hungariæ eidem subjectarũ ac incorporatarum, In Generalibus eorum Comitiis, ad diem 12. Mensis Februarii Anni Domini Millesimi, Sexcentesimi, Quinquagesimi primi, in Civitate nostra Albâ Iuliâ, ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis, & præsentaverunt quosdam infrascriptos Articulos, in eisdem Comitiis, paribus ipsorum votis, & unanimi consensu conclusos: Supplicantes nobis humillime, ut nos universos eos Articulos, omniaq; & singula in eisdem contenta, ratos, gratos, & accepta haben-
A
tes, au-

2364

2365

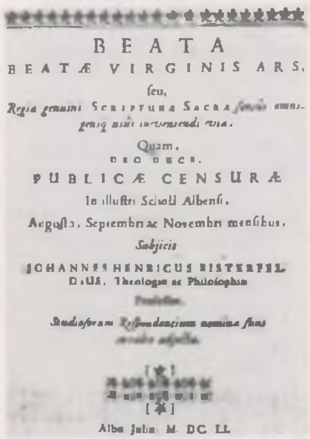
BEATA
BEATÆ VIRGINIS ARS,
seu,
Regia genuini SCRIPTURÆ SACRÆ sensûs omnigeniq; usûs inveniendi via.
Quam,
PUBLICÆ CENSURÆ
In illustri Scholâ Albensi.
Augusti, Septembri ac Novembri mensibus.
Subjicit
JOHANNES HENRICUS BISTERFELDIUS, Theologiæ et Philosophiæ
Professor.
Alba Juliæ. M. DC. LI.

2366

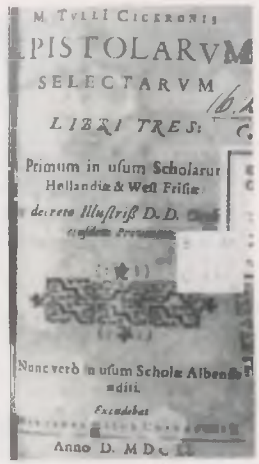
M. TULLI CICERONIS
EPISTOLARUM
SELECTARUM
LIBRI TRES:
Primum in usum Scholarum Hollandiæ & West Frisiæ
decreto Illustriss D.D.
Nunc verò in usum Scholæ Albensis editi.
Excudebat
Anno D. M DC LI.

2367

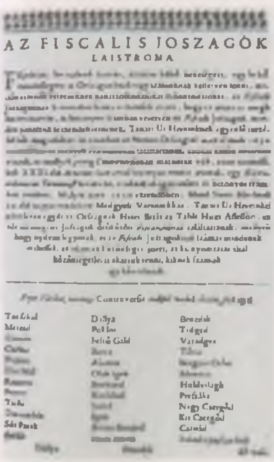
AZ FISCALIS JOSZAGOK
LAISTROMA

2368

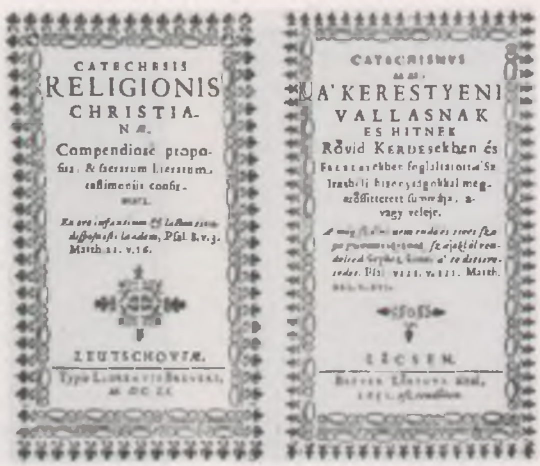
CATECHESIS
RELIGIONIS
CHRISTIANÆ.
Compendiose proposita, & sacrarum literarum testimoniis confirmata.
Psal. 8. v. 3.
Matth. 21. v. 16.
LEUTSCHOVIÆ.
M. DC. LI.
CATECHISMUS
Az az:
A' KERESTYENI
VALLASNAK
ES HITNEK
Rövid Kerdesekben és Feleletekben foglaltatott Sz. Irásbéli bizonyságokkal meg-erössittetett summája, avagy veleje.
Psal. VIII. v. III. Matth.
LÖCSEN.

2373

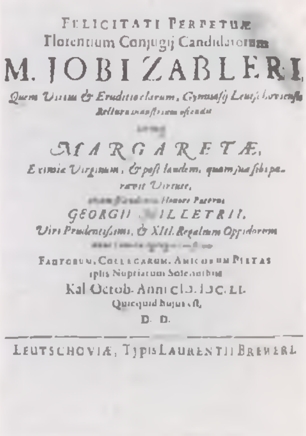
FELICITATI PERPETUÆ
Florentium Conjugij Candidatorum
M. JOBI ZABLERI
Quem Virtus & Eruditio clarum, Gymnasij Leutschoviensis
Rectorem ...
MARGARETÆ,
Eximiæ Virginum, & post laudem, quam sua sibi paravit Virtute,
...
GEORGII MILLETRII,
Viri Prudentissimi, & XIII. Regalium Oppidorum
...
FAUTORUM, COLLEGARUM, AMICORUM PIETAS
...
Kal. Octob. Anni CIↃ. IↃC. LI.
Quicquid hujus est,
D. D.
LEUTSCHOVIÆ, Typis LAURENTII BREWERI.

2374

AZ FORTVNATVSROL
IRATOTT IGEN SZEP NYA-
JAS BESZEDE-
KÖNYVETSKE.
Miképpen az ö Ertzenyehez, es kevant
kedves Süvegetskejehöz jutvan, és
több történt sok dol-
gairol.
... Nemetböl Magyarra fordittatott ...
Anno 1651. esztendöben.

2375

Lásd a
Pótlásoknál.

2378

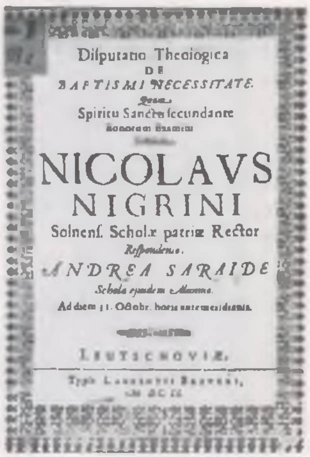
Disputatio Theologica
DE
BAPTISMI NECESSITATE.
Quam
Spiritu Sancto secundante
...
NICOLAUS
NIGRINI
Solnens. Scholæ patriæ Rector
Respondens.
ANDREA SARAIDE
Scholæ ejusdem Alumno.
Ad diem 31. Octobr. horis antemeridianis.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis LAURENTII BREWERI,
Anno M. DC. LI.

2379

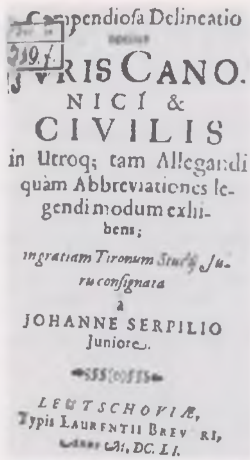
Compendiosa Delineatio
...
JURIS CANO-
NICI &
CIVILIS
in Utroq; tam Allegandi
quàm Abbreviationes le-
gendi modum exhi-
bens;
in gratiam Tironum Studij Ju-
ris consignata
à
JOHANNE SERPILIO
Juniore.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis LAURENTII BREVERI,
Anno M. DC. LI.

2380

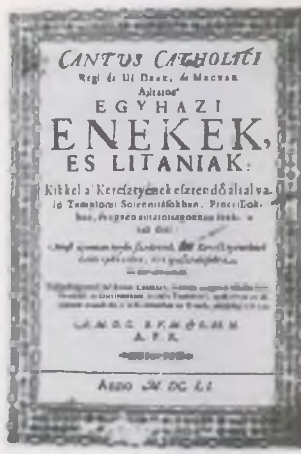
CANTUS CATHOLICI
Regi és Uj Deák, és Magyar
Ajtatos
EGYHAZI
ENEKEK,
ES LITANIAK:
Kikkel a' Keresztyének esztendö által va-
ló Templomi Solemnitásokban, Processiók-
ban, ...
ANNO M. DC. LI.

2381

TALASIO
Serenissimæ, ac celsissimæ
Principi
SPONSÆ
EX ELECTORALI DOMO PALATI-
NATUS RHENI,
Dominæ, Dominæ
HERNIETTÆ
A Gymnasij Societatis JESU Scepusij
studiosa Juventute sub Cybe-
les schemate in Sce-
nam datus.
& transeunti Eidem Serenissi-
mæ omine felicissimo
acclamatus.
Anno Christi, 1651. 21. Junij.

2382

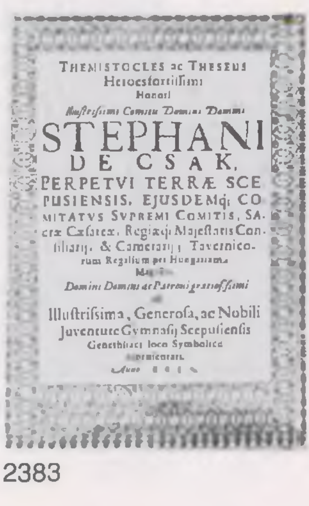
THEMISTOCLES ac THESEUS
Heroes fortissimi
Honori
Illustrissimi Comitis Domini Domini
STEPHANI
DE CSAK,
PERPETVI TERRÆ SCE-
PUSIENSIS, EJUSDEMq; CO-
MITATVS SVPREMI COMITIS, SA-
cræ Cæsareæ, Regiæq; Majestatis Con-
siliarij, & Camerarij; Tavernico-
rum Regalium per Hungariam
Magistri.
Domini Domini ac Patroni gratiosissimi
ab
Illustrissima, Generosa, ac Nobili
Juventute Gymnasij Scepusiensis
Genethliaci loco Symbolicè
repræsentati.
Anno 1651.

2383

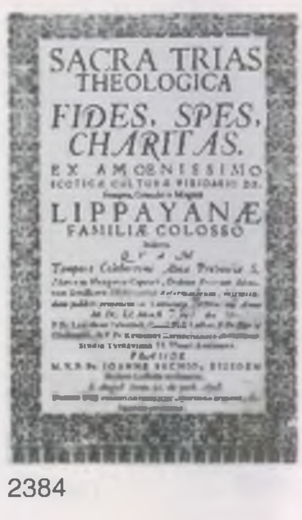
SACRA TRIAS
THEOLOGICA
FIDES, SPES,
CHARITAS.
EX AMOENISSIMO
...
LIPPAYANÆ
FAMILIÆ COLOSSO
...
PRÆSIDE
M. R. P. ... JOANNE ...

2384

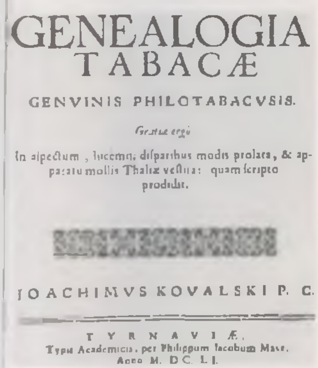
GENEALOGIA
TABACÆ
GENVINIS PHILOTABACVSIS.
Gratiæ ergò
In aspectum, lucemq; disparibus modis prolata, & apparatu mollis Thaliæ vestita: quam scripto prodidit.
JOACHIMVS KOVALSKI P. C.
TYRNAVIÆ,
Typis Academicis, per Philippum Iacobum Mayr,
Anno M. DC. LI.

2385

GEORGIVS
LIPPAY,
MISERATIONE DIVINA ARCHIEPISCOPVS
STRIGONIENSIS.
LOCIQVE EIUSDEM COMES PERPETUUS, PRIMAS HUNGARIÆ.
LEGATVS NATVS
SVMMVS ET SECRETARIVS, ET CANCELLARIVS, AC

2386

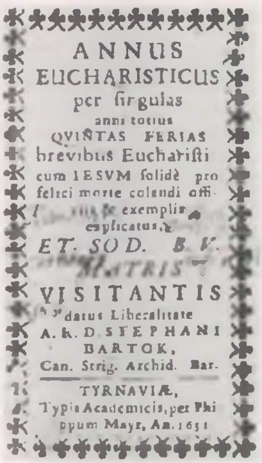
ANNUS
EUCHARISTICUS
per singulas
anni totius
QVINTAS FERIAS
brevibus Eucharisti
cum IESVM solidè pro
felici morte colendi offi-
ciis & exemplis
explicatus,
ET. SOD. B. V.
MATRIS
VISITANTIS
...datus Liberalitate
A. R. D. STEPHANI
BARTOK,
Can. Strig. Archid. Bar.
TYRNAVIÆ,
Typis Academicis, per Phi
lippum Mayr, An. 1651

2388

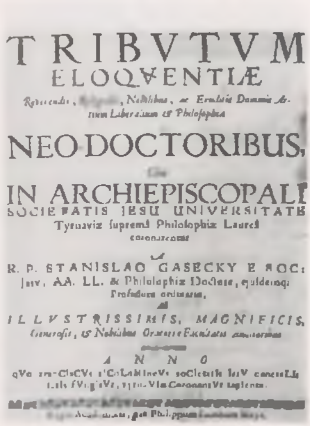
TRIBVTVM
ELOQVENTIÆ
Reverendis, Religiosis, Nobilibus, ac Eruditis Dominis Artium Liberalium & Philosophiæ
NEO-DOCTORIBUS,
Cùm
IN ARCHIEPISCOPALI
SOCIETATIS IESU UNIVERSITATE
Tyrnaviæ supremâ Philosophiæ Laureâ
coronarentur
R. P. STANISLAO GASECKY E SOC:
Jesu, AA. LL. & Philosophiæ Doctore, ejusdemq;
Professore ordinario,
ILLVSTRISSIMIS, MAGNIFICIS,
Generosis, & Nobilibus Oratoriæ Facultatis auditoribus
ANNO

Typis Academicis, per Philippum Iacobum Mayr.

2389

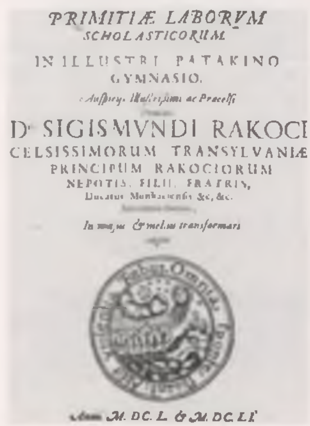
PRIMITIÆ LABORVM
SCHOLASTICORUM
IN ILLUSTRI PATAKINO
GYMNASIO,
Auspiciis Illustrissimi ac Praecelsi
D. SIGISMVNDI RAKOCI
CELSISSIMORUM TRANSYLVANIÆ
PRINCIPUM RAKOCIORUM
NEPOTIS, FILII, FRATRIS,
Ducatus Munkacsiensis &c. &c.
In majus & melius transformari
Anno M. DC. L. & M. DC. LI.

2390

RESPONSIO
JOHANNE SZÖLÖSI
STEPHANUS BUDAEUS

2392

Allmanach/
Auffs 1652. Jahr
nach Christi Geburt/
so ein Schalt-Jahr ist/
Mit fleiß gestellet und beschrieben durch
... Theologum & Astronomum.
Germanshoder
Druckts Marcus Vlticius.

2393

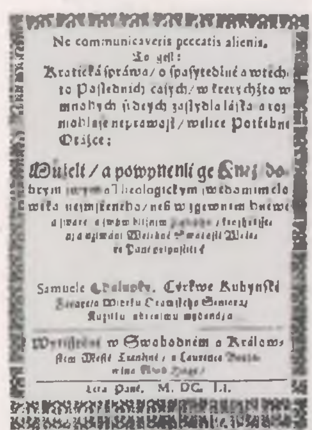
Ne communicaveris peccatis alienis.
To gest:
Kratičká spráwa/ o spasytedlné a wšech-
to Posledních časých/ w kterých jsto w
mnohých srdcých zastydla láska a roz-
mohla se neprawost/ wělice Potřebné
Otázce:
Wěčeli/ a powyňnenli ge Křest: do-
brým ... Theologickým wědomím clo-
wěka neymjeneho/ neb w ...
Samuele Chalupky, Cýrkwe Kubynské
...
Wytištěno w Swobodném a Králow-
ském Městě Lewoči/ u Lawrence Brew-
era ...
Léta Páně, M. DC. LI.

2394

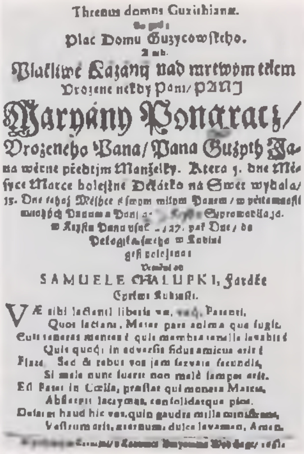
Threnus domus Guzikianæ.

Plac Domu Guzycowſkého.

Plactiwé Kazánj nad mrtwým tělem

Urozené nekdy Paní / PANJ

Marjány Pongracz /

Urozeného Pana / Pana Guzyth Ja-

na wěrné předtjm Manželky.

SAMUELE CHALUPKI, Farářě

VÆ tibi lactanti liberis ...

Quos lactans, Mater pars anima quæ fugit.

Quis quoq; in adverſis fidus amicus erit?

Eſt Pater in Cœlis, præſtat qui munera Matris,

Abſterget lacrymas, conſolidatque pias.

2395

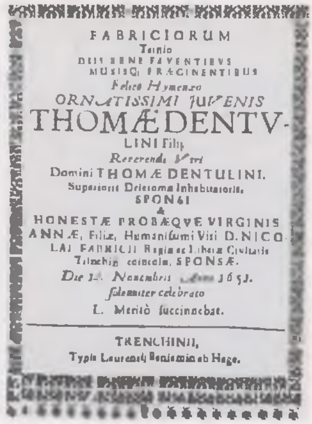
FABRICIORUM

ORNATISSIMI JUVENIS

THOMÆ DENTU-

LINI Filij

Reverendi Viri

Domini THOMÆ DENTULINI,

SPONSI

&

HONESTÆ PROBÆQUE VIRGINIS

ANNÆ, Filiæ, Humaniſsimi Viri D. NICO-

LAI FABRICII

SPONSÆ.

Die 1. Novembris Anno 1651.

ſolenniter celebrato

L. Meritò ſuccinebat.

TRENCHINII,

Typis Laurentij Beniamin ab Hage.

2396

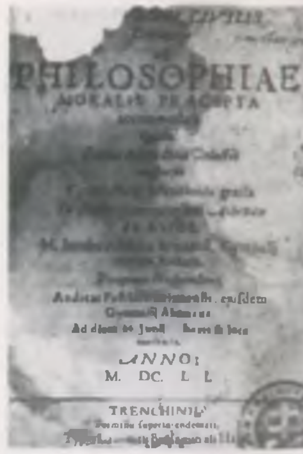
PHILOSOPHIAE

MORALIS PRAECEPTA

ANNO:

M. DC. L I.

TRENCHINII

2397

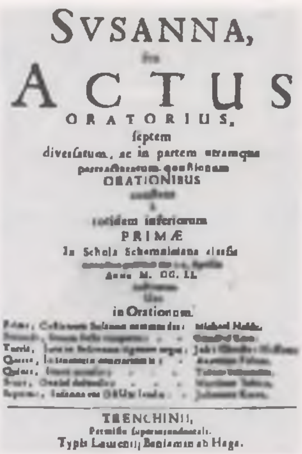
SVSANNA,

ſive

A C T U S

ORATORIUS,

ſeptem

diverſarum, ac in partem utramque

ORATIONIBUS

PRIMÆ

In Schola Schemniciana

Anno M. DC. LI.

in Orationem

TRENCHINII,

Permiſſu ſuperiorum

Typis Laurentij Beniamin ab Hage.

2399

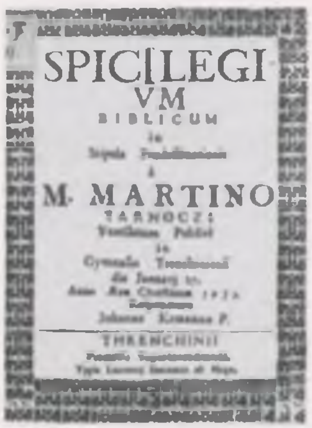
SPICILEGI

VM

BIBLICUM

M. MARTINO

TARNOCZI

TRENCHINII

2400

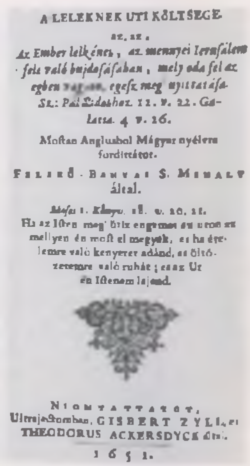
A LELEKNEK UTI KÖLTSEGE

az az,

Az Ember lelkének, az mennyei Ieruſálem felé való bujdoſáſában, mely oda fel az egben vagyon, egeſz meg nyittatáſa.

Moſtan Angliusbol Magyar nyelvre fordittatot.

FELLEGI BANVAI S. MIHALY

által.

Ha az Iſten meg' öriz engemet az uton az mellyen én moſt el megyek, es ha énnekem evésre való kenyeret adánd, es öltözetemre való ruhát; ezaz Ur én Iſtenem lejeend.

NIOMTATTATOT,

Ultrajectomban, GISBERT ZYLL, es THEODORUS ACKERSDYCK által.

1651.

2401

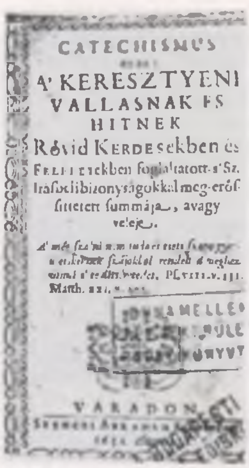
CATECHISMUS

A' KERESZTYENI

VALLASNAK ES

HITNEK

Rövid Kerdesekben és

Feleletekben foglaltatott s' Sz.

Iráſoc bizonyságokkal meg-erőſ-

ſitetett ſummája, avagy

veleje.

Math. XXI.

VARADON,

2402

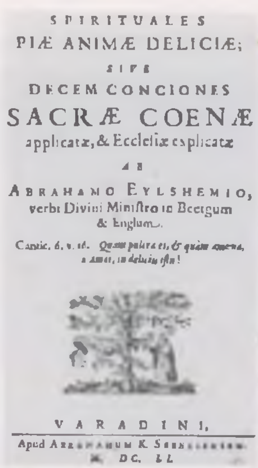
SPIRITUALES

PIÆ ANIMÆ DELICIÆ;

SIVE

DECEM CONCIONES

SACRÆ COENÆ

applicatæ, & Eccleſiæ explicatæ

AB

ABRAHAMO EYLSHEMIO,

verbi Divini Miniſtro in Beetgum

& Englum.

Cantic. 6. v. 16. Quam pulcra es, & quàm amœna, o amor, in deliciis iſtis!

VARADINI,

Apud ABRAHAMUM K. SZENCIENSEM.

M. DC. LI.

2403

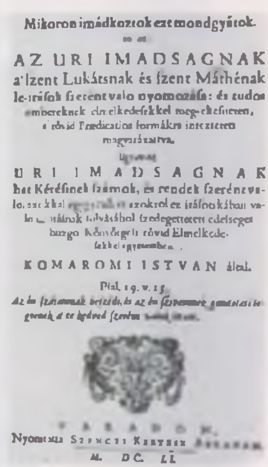
Mikoron imádkoztok ezt mondgyátok.

AZ URI IMADSAGNAK

a' ſzent Lukátsnak és ſzent Máthénak

le-iráſok ſzerent valo nyomozáſa: és tudos

embereknek értelmekkel meg-erőſitetett,

s rövid Prædicatio formára intéztetett

magyarázattya.

URI IMADSAGNAK

hat Kéréſinek ſzámok, és rendek ſzérént valo

KOMAROMI ISTVAN által.

VARADON,

Nyomtatta SZENCZI KERTESZ ABRAHAM.

M. DC. LI.

2404

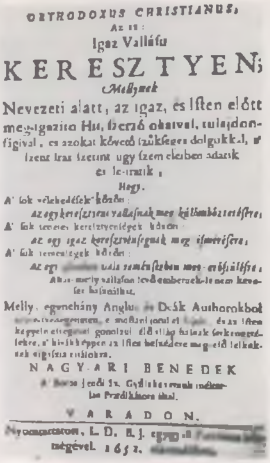
ORTHODOXUS CHRISTIANUS,
Az az:
Igaz Vallásu
KERESZTYEN;
Mellynek
Nevezeti alatt, az igaz, és Isten előtt meg-igazito Hit, szerző okaival, tulajdonságival, és azokat követő szükséges dolgokkal, a' szent Iras szerint ugy szem eleiben adatik és le-iratik;
Hogy,
A' sok vélekedések között:
az egy keresztyeni vallásnak meg külömböztetésére;
NAGY-ARI BENEDEK
V A R A D O N.
Nyomtattatott, L. D. B. J. ...
tségével. 1 6 5 2.

2405

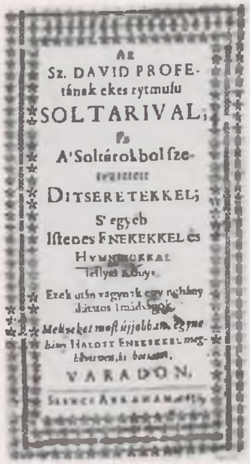
Az
Sz. DAVID PROFE-
tának ekes rytmusu
SOLTARIVAL;
És
A' Soltárokbol sze-
...
DITSERETEKKEL;
S' egyeb
Istenes ENEKEKKEL és
HYMNUSOKKAL
tellyes Könyv.
Ezek után vagynak egy nehány
...
Mellyeket most ujjobban egyne-
hány HALOTT ENEKEKKEL meg-
...
VARADON,
SZENCZI ABRAHAM ...

2406 (2406A Lásd a Pótlásoknál.)

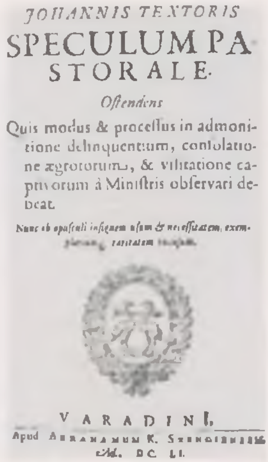
JOHANNIS TEXTORIS
SPECULUM PA-
STORALE.
Ostendens
Quis modus & processus in admonitione delinquentium, consolatione ægrotorum, & visitatione captivorum à Ministris observari debeat.
VARADINI,
Apud ABRAHAMUM K. SZENCZIENSEM.
Ah. DC. LI.

2407

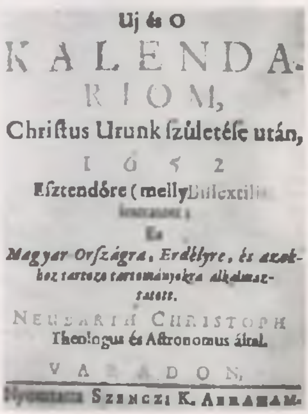
Uj és O
KALENDA-
RIOM,
Christus Urunk születése után,
1 6 5 2
Esztendőre (melly Bissextilis ...)
És
Magyar Országra, Erdélyre, és azokhoz tartozo tartományokra alkalmaztatott.
NEUBARTH CHRISTOPH
Theologus és Astronomus által.
V A R A D O N,
Nyomtatta SZENCZI K. ABRAHAM.

2408

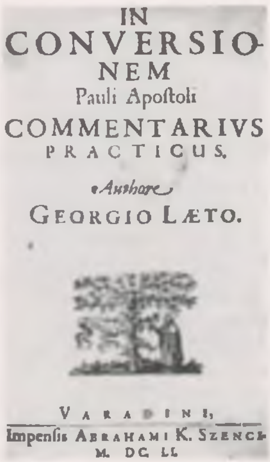
IN
CONVERSIO-
NEM
Pauli Apostoli
COMMENTARIVS
PRACTICUS.
Authore
GEORGIO LÆTO.
VARADINI,
Impensis ABRAHAMI K. SZENCI.
M. DC. LI.

2409

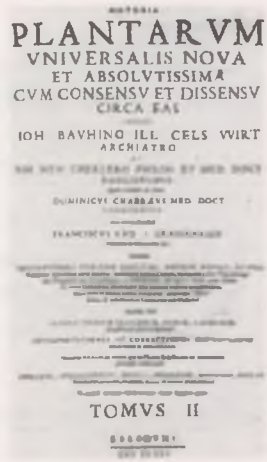
HISTORIA
PLANTARVM
VNIVERSALIS NOVA
ET ABSOLVTISSIMA
CVM CONSENSV ET DISSENSV
CIRCA EAS
IOH BAVHINO ILL CELS WIRT
ARCHIATRO
DOMINICVS CHABRAEVS MED DOCT
TOMVS II

2410

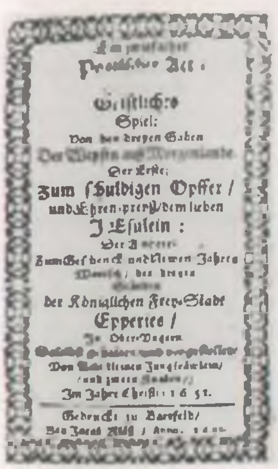
... Prophetischer Act:
Geistliches
Spiel:
Von den dreyen Gaben
...
Der Erste;
Zum schuldigen Opffer /
und Ehren-preiß / dem lieben
JEsulein:
...
der Königlichen Frey-Stadt
Epperies /
...
Im Jahr Christi 1 6 5 1.
Gedruckt zu Bartfeld /
...

2411

KALENDARIVM
...

2412

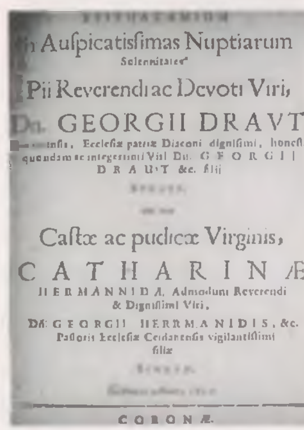
In Auspicatissimas Nuptiarum
Solennitates
Pii Reverendi ac Devoti Viri,
Dn. GEORGII DRAVT
... Ecclesiæ patriæ Diaconi dignissimi, honesti quondam ac integerrimi Viri Dn. GEORGII DRAUT &c. filii
...
Castæ ac pudicæ Virginis,
CATHARINÆ
HERMANNIDA, Admodum Reverendi & Dignissimi Viri,
Dn. GEORGII HERRMANIDIS, &c. Pastoris Ecclesiæ Ceidanensis vigilantissimi filiæ
...
CORONÆ.

2413

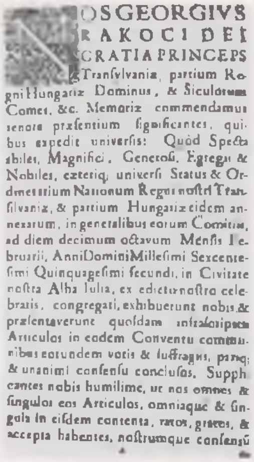

NOS GEORGIVS RAKOCI DEI GRATIA PRINCEPS Transylvaniæ, partium Regni Hungariæ Dominus, & Siculorum Comes, &c. Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit universis: Quòd Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii & Nobiles, cæteriq; universi Status & Ordines trium Nationum Regni nostri Transilvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum, in generalibus eorum Comitiis, ad diem decimum octavum Mensis Februarii, Anni Domini Millesimi Sexcentesimi Quinquagesimi secundi, in Civitate nostra Alba Iulia, ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis & præsentaverunt quosdam infrascriptos Articulos in eodem Conventu communibus eorundem votis & suffragiis, pariq; & unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humilime, ut nos omnes & singulos eos Articulos, omniaque & singula in eisdem contenta, ratos, gratos, & accepta habentes, nostrumque consensū

2414

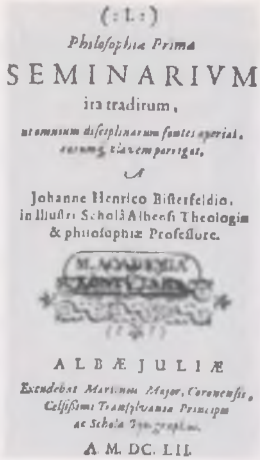

(:1:)

Philosophia Prima

SEMINARIVM

ita traditum,

ut omnium disciplinarum fontes aperiat, earumq; clavem porrigat,

A

Johanne Henrico Bisterfeldio, in Illustri Scholâ Albensi Theologiæ & philosophiæ Professore.

ALBÆ JULIÆ

Excudebat Martinus Major, Coronensis, Celsissimi Transylvaniæ Principis ac Scholæ Typographus.

A. M. DC. LII.

2415

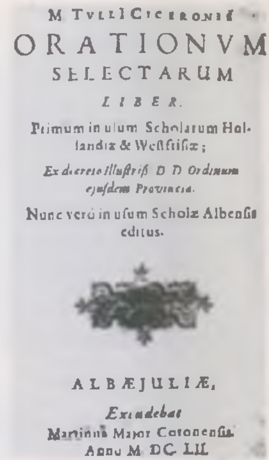

M. TULLI CICERONIS

ORATIONUM SELECTARUM

LIBER.

Primum in usum Scholarum Hollandiæ & Westfrisiæ;

Ex decreto Illustriß. D. D. Ordinum ejusdem Provinciæ.

Nunc verò in usum Scholæ Albensis editus.

ALBÆ JULIÆ,

Excudebat

Martinus Major Coronensis.

Anno M. DC. LII.

2416

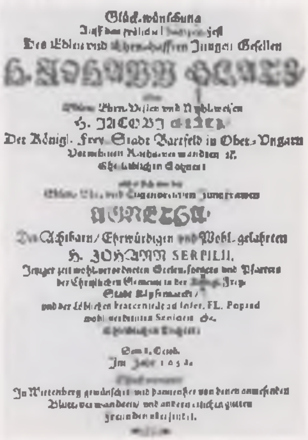

Glück-wünschung

Des Edlen und Ehren-bestten Jungen Gesellen

H. JACOBI

Der Königl. Frey. Stadt Bartfeld in Ober-Ungarn

Den Achtbarn / Ehrwürdigen und Wohl-gelahrten

H. JOHANN SERPILII,

Am 1. Octob.

Im Jahr 1652.

2418

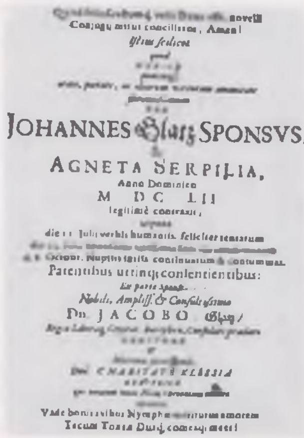

Coniugii mutui conciliator, Amen!

JOHANNES Glatz SPONSUS,

&

AGNETA SERPILIA,

Anno Domini

M DC LII

legitimè contraxit;

Parentibus utrinq; consentientibus:

Nobili, Ampliss. & Consultissimo

Dn. JACOBO Glatz /

Vade bonis avibus Nympha ...

Tecum Tonsa Dulci; comesq; meet!

2419

Ein schöns vnd nützliches

Gebetbüchlein/

Für alle Noth vnnd Stände der armen Christenheit/aus H. Göttlicher Schrifft zusammen getragen.

Neben etlichen schönen Gebeten/ für die/ so zur Beicht vnd Sacrament gehen wollen.

Johan: 16.

Gedruckt zur Leutschaw/

Im Verlegung Lörentz

Im Jahr Christi/

1652.

2421

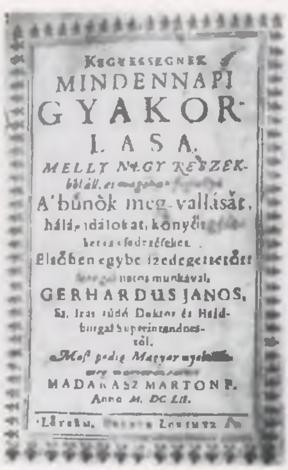

KEGYESSEGNEK

MINDENNAPI

GYAKORLASA.

MELLY NAGY REZZEKBŐL ÁLL

A' bűnök meg-vallását,

Előbben egybe szedegettetett

GERHARDUS JANOS,

Sz. Iras tudó Doktor és Haldburgai Superintendens-től.

Most pedig Magyar nyelvre

MADARASZ MARTON P.

Anno M. DC. LII.

2421A

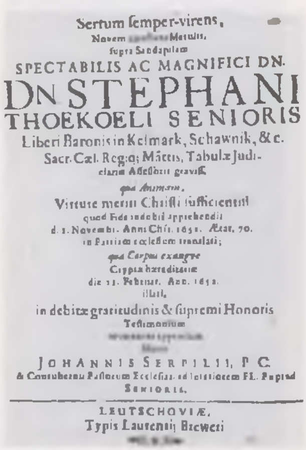

Sertum semper-virens,

SPECTABILIS AC MAGNIFICI DN.

DN STEPHANI THOEKOELI SENIORIS

Liberi Baronis in Kelmark, Schawnik, &c. Sacr. Cæs. Regiq; Mattis, Tabulæ Judiciariæ Assessoris gravis.

Virtute meriti Christi sufficientis

in debitæ gratitudinis & supremi Honoris Testimonium

JOHANNIS SERPILII, P. C.

LEUTSCHOVIÆ,

Typis Laurentij Brewer

2422

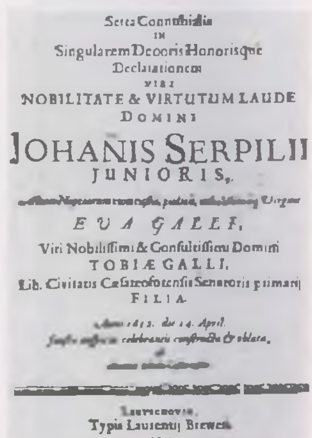

Serta Connubialia

IN

Singularem Decoris Honorisque Declarationem

VIRI

NOBILITATE & VIRTUTUM LAUDE

DOMINI

JOHANIS SERPILII

JUNIORIS,

EVA GALLI,

Viri Nobilissimi & Consultissimi Domini

TOBIÆ GALLI,

Lib. Civitatis Cæsareopolensis Senatoris primarij

FILIA.

Leutschovia,

Typis Laurentij Brewer.

2423

DAVID KI
KALYNAK.
PROPHETANAK
SOLTARI,

2424

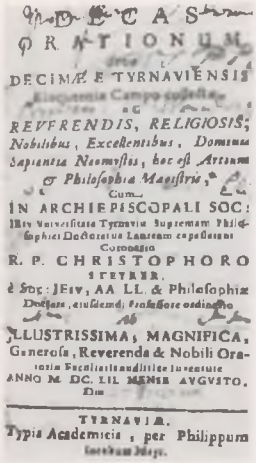

ORATIONUM
DECIMÆ E TYRNAVIENSIS
REVERENDIS, RELIGIOSIS,
Nobilibus, Excellentibus, Domenis
Sapientia Nemoffis, hoc eſt Artium
& Philoſophiæ Magiſtris,
IN ARCHIEPISCOPALI SOC:
ILLUSTRISSIMA, MAGNIFICA,
Generoſa, Reverenda & Nobili Ora-
ANNO M. DC. LII. MENSE AVGVSTO.
TYRNAVIÆ,
Typis Academicis, per Philippum

2425

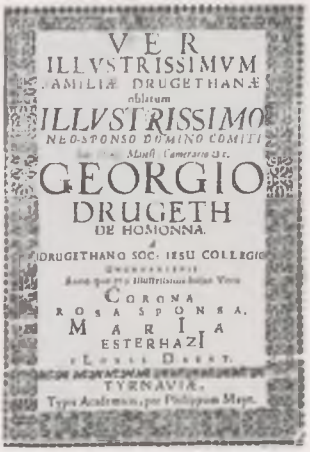

VER
ILLVSTRISSIMVM
FAMILIÆ DRUGETHANÆ
ILLVSTRISSIMO
GEORGIO
DRUGETH
DE HOMONNA.
DRUGETHANO SOC: IESU COLLEGIO
CORONA
ROSA SPONSA.
MARIA
ESTERHAZI
TYRNAVIÆ.
Typis Academicis, per Philippum Mayr.

2426

Eruditionis Scholaſticæ
Pars Prima.
VESTIBULUM,
Rerum & Lingvarum funda-
menta exhibens.
In uſum Scholæ Patakinæ
editum,

2429

Eruditionis Scholaſticæ
Pars II.
JANUA.
Rerum & Lingvarum Structu-
ram externam exhibens.

2430

Eruditionis Scholaſticæ
Pars III.
ATRIUM.
Rerum & Lingvarum Orna-
menta exhibens.
uſum Scholæ Patakinæ editum,
& in Chalcographia Celſiſ.
Ptin: exſcriptum.
Anno M. DC. LII.

2431

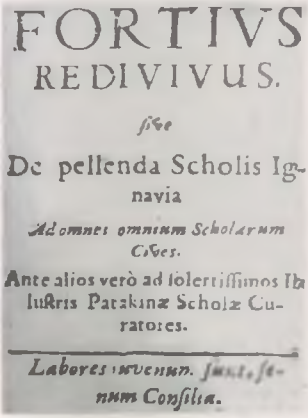

FORTIVS
REDIVIVUS.
ſive
De pellenda Scholis Ig-
navia
Ad omnes omnium Scholarum
Cives.
Ante alios verò ad ſolertiſſimos Il-
luſtris Patakinæ Scholæ Cu-
ratores.
Labores juvenum. Juſta, ſe-
num Conſilia.

2432

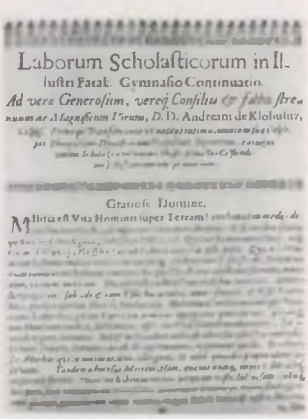

Laborum Scholaſticorum in Il-
luſtri Patak. Gymnaſio Continuatio.
Ad vere Generoſum, vereq; Conſilio & fabre ſtre-
nuum ac Magnificum Virum, D. D. Andream de Klobuſitz,
Graviſſe Domine,

2433

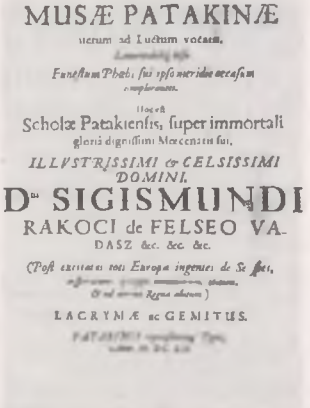

MUSÆ PATAKINÆ
Scholæ Patakienſis, ſuper immortali
gloriâ digniſſimi Mecœnatis ſui,
ILLVSTRISSIMI & CELSISSIMI
DOMINI,
D^ni SIGISMUNDI
RAKOCI de FELSEO VA-
DASZ &c. &c. &c.
LACRYMÆ ac GEMITUS.

2435

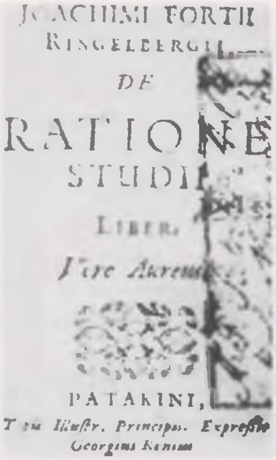
JOACHIMI FORTII
RINGELBERGII
DE
RATIONE
STUDII
LIBER,
Vere Aureus.
PATAKINI,
Typis Illustr. Principis. Expressit
Georgius Renius

2436

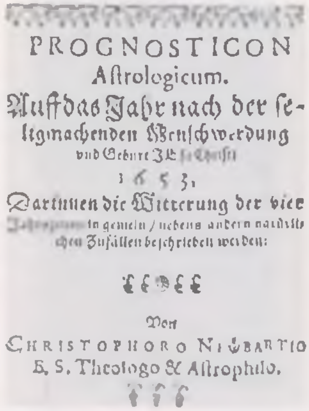
PROGNOSTICON
Astrologicum.
Auff das Jahr nach der seligmachenden Menschwerdung
vnd Geburt JEsu Christi
1 6 5 3,
Darinnen die Witterung der vier
Jahrszeiten in gemein / nebens andern natürlichen Zufällen beschrieben werden:
Von
CHRISTOPHORO NEUBARTIO
S. S. Theologo & Astrophilo.

2437

EXAMEN
PROPOSITIONUM XII.
Quas sub persona
ERHARDI SACRI
Rom. I Comitiam lucem misit
Jesuita JODOCUS KEDD Wiennæ
Anno 1652.
Institutum nomine
EVANGELICORVM
In Hungaria citeriore habitantium
Anno eodem
2. Timot. 4. v. 3. 4.
Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt,
Sed à Veritate aurem avertent, ad fabulas autem convertentur.

2438

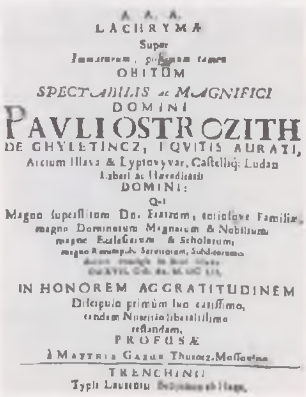
A. A. A.
LACHRYMÆ
Super
Immaturum, piissimum tamen
OBITUM
SPECTABILIS ac MAGNIFICI
DOMINI
PAVLI OSTROZITH
DE GHYLETINCZ, EQVITIS AURATI,
Arcium Illava & Lyptovyvar, Castelliq; Ludan
Liberi ac Hæreditarii
DOMINI:
Qui
Magno superstitum Dn. Fratrum, totiusque Familiæ,
magno Dominorum Magnatum & Nobilium,
magno Ecclesiarum & Scholarum,
magno Ruralium, Servitorum, Subditorum
IN HONOREM AC GRATITUDINEM
Discipulo primùm suo carissimo,
tandem Nutritio liberalissimo
restandam,
PROFUSÆ
à MATTHIA GAZUR Thurocz. Moschoviensi
TRENCHINII
Typis Laurentii Benjamin ab Hage.

2439

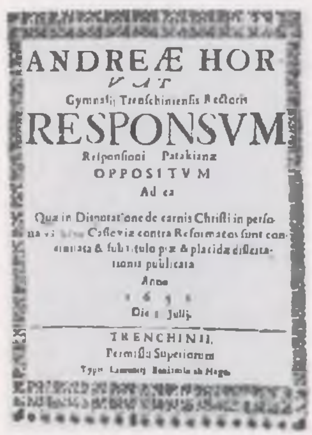
ANDREÆ HOR
VAT
Gymnasii Trenschiniensis Rectoris
RESPONSVM
Responsioni Patakianæ
OPPOSITVM
Ad ea
Quæ in Disputatione de carnis Christi in persona ... Cassoviæ contra Reformatos sunt conscinnata & sub titulo piæ & placidæ dissertationis publicata
Anno
1 6 5 1
Die 1 Julij.
TRENCHINII,
Permissu Superiorum
Typis Laurentij Benjamin ab Hage.

2440

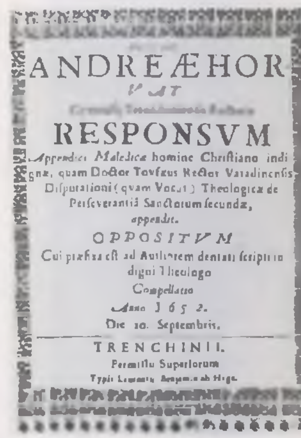
ANDREÆ HOR
VAT
Gymnasij Trenschiniensis Rectoris
RESPONSVM
Appendici Maledicæ homine Christiano indignæ, quam Doctor Tovsæus Rector Varadinensis Disputationi (quam Vocat) Theologicæ de Perseverantiâ Sanctorum secundæ, appendit.
OPPOSITVM
Cui præfixa est ad Authorem dentati scripti indigni Theologo
Compellatio
Anno 1 6 5 2.
Die 10. Septembris.
TRENCHINII.
Permissu Superiorum
Typis Laurentii Benjamin ab Hage.

2441

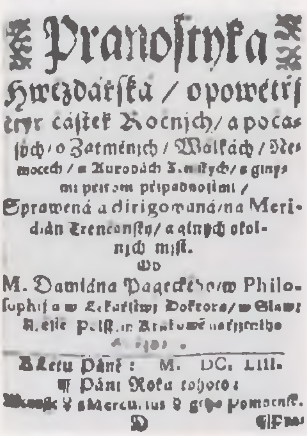
Pranostyka
Hwezdářská / opowjdagjcý
čtyr částek Ročnjch / a počasých / o Zatměnjch / Wálkách / Nemocech / a Aurodách Zemských / a ginými přjtom připadnostmi /
Sprawená a dirigowaná / na Meridián Trencžansky / a gjných okolnjch mjst.
Od
M. Dawjda Pagecžkého / w Philosophij a w Lékařstwj Doktora / w Slawné ... Akademij Krakowské nařjzeného
Léta Páně: M. DC. LIII.
W Páni Roku tohoto:
Mars & Mercurius ...

2442

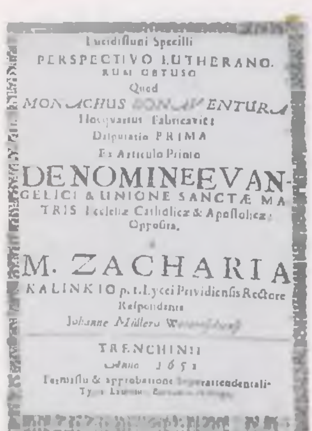
Lucidissimi Speculi
PERSPECTIVO LUTHERANORUM OBTUSO
Quod
MONACHUS BONAVENTURA
Hocqvartus Fabricavit
Disputatio PRIMA
Ex Articulo Primo
DE NOMINE EVANGELICI & UNIONE SANCTÆ MATRIS Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ Opposita,
à
M. ZACHARIA
KALINKIO p. t. Lycei Prividiensis Rectore
Respondente
Johanne Müllero ...
TRENCHINII
Anno 1651
Permissu & approbatione Superattendentali
Typis Laurentii Benjamin ab Hage.

2443

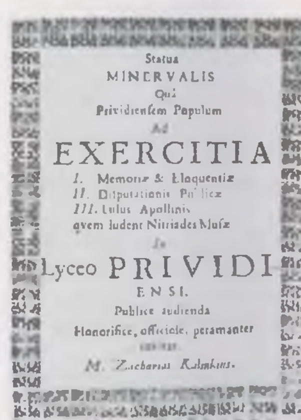
Statua
MINERVALIS
Qua
Prividiensem Populum
Ad
EXERCITIA
I. Memoriæ & Eloquentiæ
II. Disputationis Publicæ
III. Lusus Apollinis
qvem ludent Nitriades Musæ
In
Lyceo PRIVIDIENSI.
Publice audienda
Honorifice, officiose, peramanter
invitat
M. Zacharias Kalinkius.

2444

NATALI
Illustrissimæ Heroinæ ac Dominæ,
DOMINÆ
EVÆ SZECZI
d. 24. Decemb. Anno 1612
gratulabatur
Gymnasium Trenchiniense.

2445

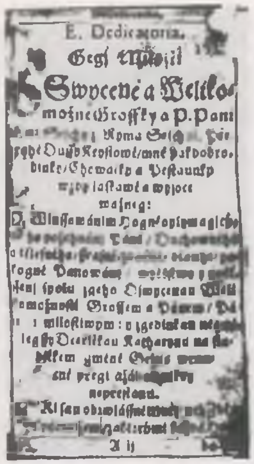
E. Dedicatoria.
Geg; Milosti
Swyccené a Welko-
možné Grossky a P. Pani
Roma Seich
Kreytowé/ wné Patdobro-
Chewalky a Prstaunky
wasnég:
A ij

2446

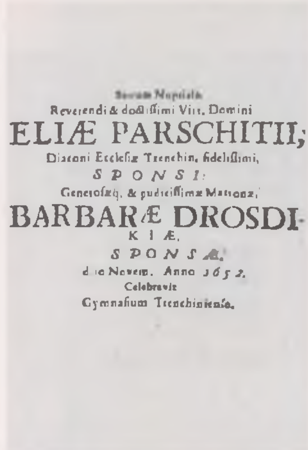
Sacrum Nuptiale
Reverendi & doctissimi Viri, Domini
ELIÆ PARSCHITII;
Diaconi Ecclesiæ Trenchin. fidelissimi,
SPONSI:
Generosæq. & pudicissimæ Matronæ,
BARBARÆ DROSDI-
KIÆ,
SPONSÆ,
d. 10 Novem. Anno 1652.
Celebravit
Gymnasium Trenchiniense.

2447

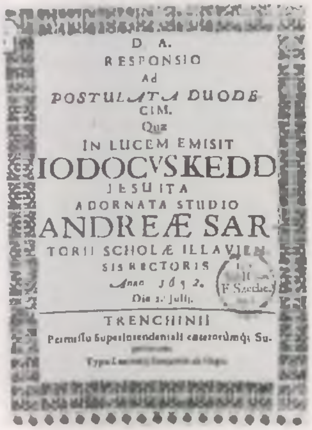
D. A.
RESPONSIO
Ad
POSTULATA DUODE-
CIM,
Quæ
IN LUCEM EMISIT
IODOCVS KEDD
JESUITA
ADORNATA STUDIO
ANDREÆ SAR-
TORII SCHOLÆ ILLAVIEN-
SIS RECTORIS
Anno 1652.
Die 21 Julij.
TRENCHINII
Permissu Superintendentiali cæterorumq; Su-
periorum.

2448

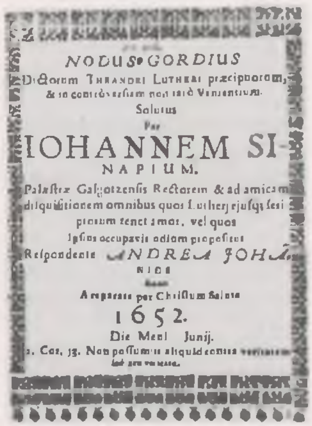
NODUS GORDIUS
Dictorum THRANDRI LUTHERI præcipuorum,
& in controversiam non raro Venientium.
Solutus
Per
IOHANNEM SI-
NAPIUM.
Palæstræ Galgotzensis Rectorem & ad amicam
disquisitionem omnibus quos Lutherj ejusq; sequi
piorum tenet amor, vel quos
Ipsius occupavit odium propositus
Respondente ANDREA JOHA-
NIDE
Anno
A reparata per Christum Salute
1652.
Die Mensi Junij.
2. Cor. 13. Non possumus aliquid contra veritatem

2449

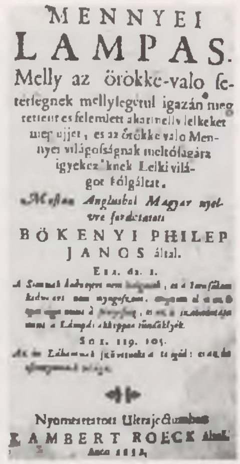
MENNYEI
LAMPAS.
Melly az örökke-valo se-
tetségnek mellyégétül igazán meg
tetteti es felemlett akarmelly lelkeket
meg ujjet, es az örökke valo Men-
nyei világosságnak meltóságára
igyekez'knek Lelki vilá-
got fólgáltat.
Mostan Anglusbol Magyar nyel-
vre fordittatott
BÖKENYI PHILEP
JANOS által.
Esa. 42. 1.
Sol. 119. 105.
Nyomtattatott Ultrajectumban
LAMBERT ROECK Által.

2450

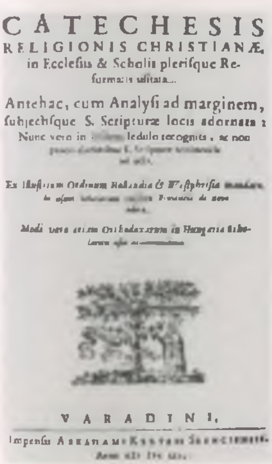
CATECHESIS
RELIGIONIS CHRISTIANÆ,
in Ecclesiis & Scholis plerisque Re-
formatis usitata...
Antehac, cum Analysi ad marginem,
subjectisque S. Scripturæ locis adornata:
Nunc vero in ... sedulo recognita, ac non
Ex Illustrium Ordinum Hollandiæ & Westphrisiæ mandato,
VARADINI,
Impensis ABRAHAMI KERTESI SZENCZIENSIS.

2452

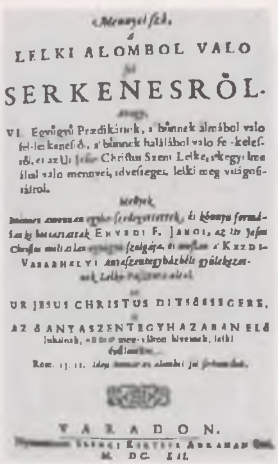
Mennyei fel-
LELKI ALOMBOL VALO
fel
SERKENESRÖL.
VI. Egynéhány Prædikátiok, a' bünnek álmából valo
fel-serkenésröl, a' bünnek halálából valo fel-kelés-
röl, és az Ur Jesus Christus Szent Lelke, segitsége
által valo mennyei, idvességes, lelki meg világosi-
tásrol.
Mellyek
ENYEDI F. JANOS
VASARHELYI
UR JESUS CHRISTUS DITSÖSSÉGERE,
AZ SANTA SZENTEGYHAZABAN ELÖ
Rom. 13. 11.
VARADON.
M. DC. LII.

2453

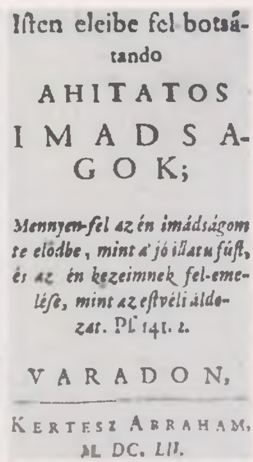
Isten eleibe fel botsá-
tando
AHITATOS
IMADSA-
GOK;
Mennyen-fel az én imádságom
te elödbe, mint a' jó illatu füst,
és az én kezeimnek fel-eme-
lése, mint az estvéli álde-
zat. Psal. 141. 2.
VARADON,
KERTESZ ABRAHAM,
M. DC. LII.

2454

Isten eleibe föl-bontásando Lelki jo illatokkal tellyes
A R A N Y
TEMIENEZŐ.
Az az:
A' kegyes könyörgő lelkeknek minden féle szükségi felöl Istenhez fel-nyujtando áhitatos es buzgo Imadsági.
V A R A D O N.
Nyomtatta KERTESZ ABRAHAM.
M. DC. LII.

2455

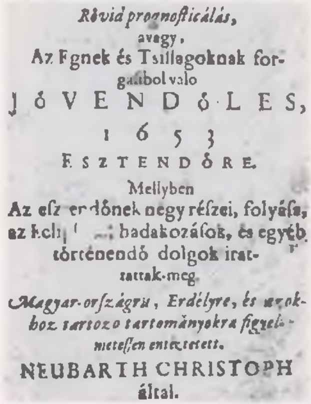
Rövid prognosticálás,
avagy,
Az Egnek és Tsillagoknak forgásibol valo
J Ó V E N D Ö L E S,
1 6 5 3
E S Z T E N D Ö R E.
Mellyben
Az esztendőnek negy részei, folyási, az Eclipsisek, hadakozások, és egyéb történendő dolgok irattattak-meg.
Magyar-országra, Erdélyre, és azokhoz tartozo tartományokra figyelmetessen enterzetett.
NEUBARTH CHRISTOPH
által.

2456

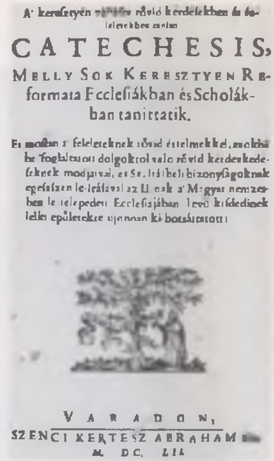
A' keresztyén vallásnak rövid kérdésekben és feleletekben valo
CATECHESIS,
Melly Sok Keresztyen Reformata Ecclesiákban és Scholákban tanittatik.
V A R A D O N,
SZENCI KERTESZ ABRAHAM
M. DC. LII.

2457

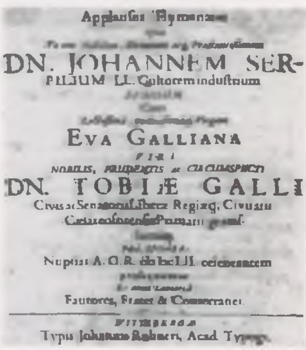
Applausus Hymenaeus
DN. JOHANNEM SERPILIUM
EVA GALLIANA
DN. TOBIÆ GALLI
Nuptias A. O. R. clↃ IↃc LII. celebrantem
Fautores, Fratres & Commensales.
WITTEBERGÆ
Typis Johannis Röhneri, Acad. Typogr.

2457 A

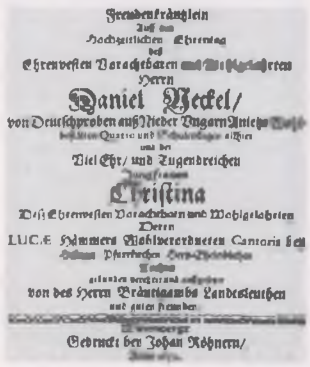
Freudenkräntzlein
Auff den
Hochzeitlichen Ehrentag
des
Ehrenvesten Vorachtbaren und Wolgelahrten Herrn
Daniel Weckel/
von Deutschproben auß Nieder Ungarn
Viel Ehr/ und Tugendreichen
Jungfrauen
Christina
Deß Ehrenvesten Vorachtbarn und Wohlgelahrten Herrn
LUCÆ Hammers
Gedruckt bey Johan Röhnern/

2457 B

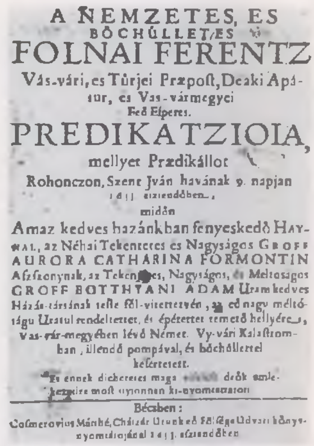
A NEMZETES, ES BÖCHÜLLETES
FOLNAI FERENTZ
Vás-vári, es Türjei Præpost, Deaki Apátur, es Vas-vármegyei Fő Esperes.
PREDIKATZIOIA,
mellyet Prædikállot
Rohonczon, Szent Ján havának 9. napjan 1653. esztendőben,
midőn
Amaz kedves hazánkban fenyeskedő HAYNAL, az Néhai Tekentetes és Nagyságos GROFF AURORA CATHARINA FORMONTIN Asszonynak, az Tekentetes, Nagyságos, és Meltosagos GROFF BOTTHYANI ADAM Uram kedves Házás-társának teste föl-vitettetvén, ...
Bécsben:
Cosmerovius Máthé, Császár Urunk ő Felségge Udvari könyv-nyomtatojánál 1653. esztendőben.

2458

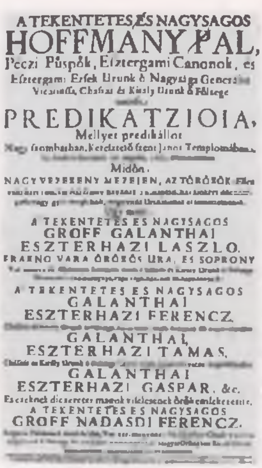
A TEKENTETES ÉS NAGYSAGOS
HOFFMANY PAL,
Peczi Püspök, Esztergami Canonok, es ...
PREDIKATZIOIA,
Mellyet predikállot ...
Midőn,
A TEKENTETES ES NAGYSAGOS
GROFF GALANTHAI
ESZTERHAZI LASZLO,
FRAKNO VARA ÖRÖKÖS URA, ES SOPRONY ...
A TEKENTETES ES NAGYSAGOS
GALANTHAI
ESZTERHAZI FERENCZ,
GALANTHAI
ESZTERHAZI TAMAS,
GALANTHAI
ESZTERHAZI GASPAR, &c.
A TEKENTETES ES NAGYSAGOS
GROFF NADASDI FERENCZ.

2459

KALENDARIOM
KRISTUS
Urunk születése után az
M. DC. LIV.

2460

MAGYAR
MÁRS
AVAGY
Mohách mezején
történt veszedelemnek
emlekezete.
Nyomtattatot Bechben Cosmerovius Mathe, Császár Urunk ...

2461

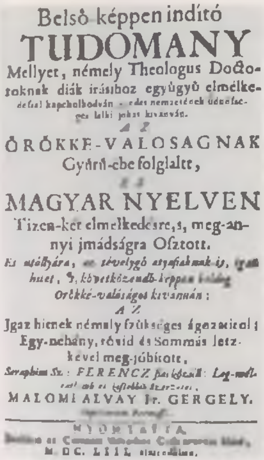
Belsô képpen inditó
TUDOMANY
Mellyet, némely Theologus Doctoroknak diák irásihoz egyûgyû elmélkedésel kapcsolhodván ... edes nemzetének üdvösséges lelki jobat kivánván.
AZ
ÖRÖKKE-VALOSAGNAK
Gyûrû-ebe folglalt,
ÉS
MAGYAR NYELVEN
Tizen-két elmelkedésre, s, meg-annyi imádságra Osztott.
Es utóllyára, az tévelygô atyafiaknak is, igaz hitet, 's, követközendô-képpen boldog Orökké-valóságot kivánnán;
AZ
Igaz hivek némely szükséges ágazatiról; Egy-nehány, rövid és Sommás Jelzkevel meg-jóbitott,
Seraphim Sz.: FERENCZ ...
MALOMI ALVAY Fr. GERGELY.
NYOMTATTA
M. DC. LIII. ...

2462

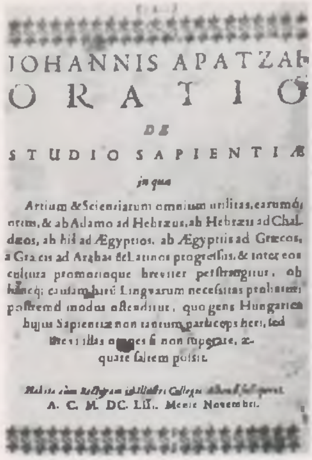
JOHANNIS APATZAI
ORATIO
DE
STUDIO SAPIENTIÆ
in qua
Artium & Scientiarum omnium utilitas, earumq; ortus, & ab Adamo ad Hebræos, ab Hebræis ad Chaldæos, ab his ad Ægyptios, ab Ægyptiis ad Græcos, a Græcis ad Arabas & Latinos progressus, & inter eos cultura promotioque breviter perstringitur, ob hincq; eandem horû Linguarum necessitas probatur: postremo modus ostenditur, quo gens Hungarica hujus Sapientiæ non tantum particeps fieri, sed ... illas omnes si non superare, æquare saltem possit.
Habita cum ... illustri Collegii Albensi ...
A. C. M. DC. LII. Mense Novembri.

2463

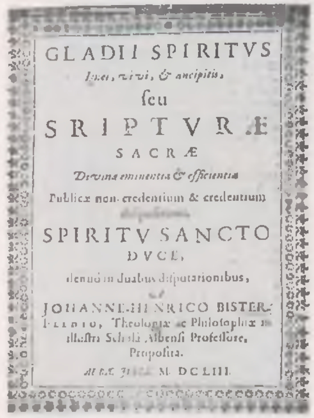
GLADII SPIRITVS
... vivi, & ancipitis,
seu
SRIPTVRÆ
SACRÆ
Divina eminentia & efficientia
Publicæ non credentium & credentium
...
SPIRITV SANCTO
DVCE,
denuò in duabus disputationibus,
...
JOHANNE-HENRICO BISTERFELDIO, Theologiæ ac Philosophiæ in illustri Scholâ Albensi Professore,
Proposita.
... M. DC LIII.

2464

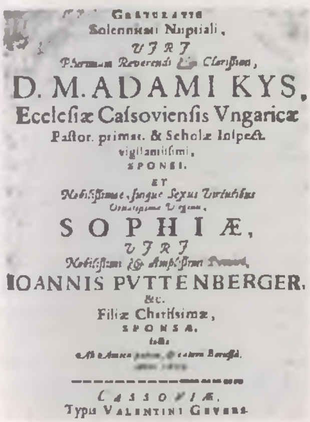
... GRATULATIO
Solennitati Nuptiali,
VIRI
Plurimum Reverendi ... Clarissimi,
D. M. ADAMI KYS,
Ecclesiæ Cassoviensis Vngaricæ
Pastor. primar. & Scholæ Inspect.
vigilantissimi,
SPONSI.
ET
Nobilissimæ, suique Sexus Virtutibus Ornatissimæ Virginis,
SOPHIÆ,
VIRI
Nobilissimi & Amplissimi ...
IOANNIS PVTTENBERGER,
&c.
Filiæ Charissimæ,
SPONSÆ,
...
CASSOVIÆ,
Typis VALENTINI GEVERS.

2466

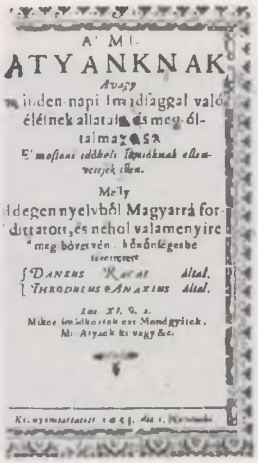
A' MI
ATYANKNAK
Avagy
Minden-napi Imadsággal való életnek allatat ... és meg-óltalmazása
E' mostani idôbéli ... ellenvetések ellen.
Mely
Idegen nyelvbôl Magyarrá fordittatott, és néhol valamenyire meg bövetvén, bôvönségesbé tetetetett
{DANIEL KAKAS} által.
{THEODOSIUS ANAXIUS} által.
Luc. XI. V. 2.
Mikor imádkoztok ezt Mondgyátok,
Mi Atyánk ki vagy &c.
Ki-nyomtattatott 1653. ...

2468

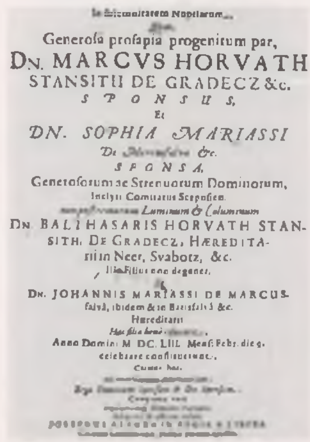
In Solemnitatem Nuptiarum ...
Generosa prosapia progenitum par,
DN. MARCVS HORVATH
STANSITH DE GRADECZ &c.
SPONSUS,
Et
DN. SOPHIA MARIASSI
De ... &c.
SPONSA,
Generosorum ac Strenuorum Dominorum,
Inclyti Comitatus Scepusien.
... Luminum & Columnarum
DN. BALTHASARIS HORVATH STANSITH, DE GRADECZ, HÆREDITARii in Neer, Svabotz, &c.
... Filius non degener,
&
DN. JOHANNIS MARIASSI DE MARCUSfalvâ, ibidem & in Batisfalvâ &c.
Hæreditarii
Has filia ...
Anno Domini M. DC. LIII. Mensi Febr. die 9.
celebrare constituerunt,
...

2469

Epithalamia
...
Nuptias secundas (utinam fœcundas.)
Nobilissimi Circumspectiq; Viri
DN. SIGISMVNDI
MOES h. n. 2di.
Liberæ atq; Regiæ Civit. Cæsareo ... Civis primarij
...
... Lectissimæq; Fœminæ
DN. ANNA,
Præstantissimi, prudentissimiq; Viri,
DN. STEPHANI SCHMITZ,
Civis quondam Varaliensis
... relictæ viduæ
Anno 1653. die 23. Febr.
...
alumnis Scholæ Cæsareo ...
E TYPOGRAPHO BREVERIANO

2471

PONCIANVS
TSASZAR
HISTO
RIAIA
MIKEPPEN AZ Ö
FIANAK DIOCLECIANUSnak ... tudos Mesterek ... hét Nemes ...
Es minek-utanna az mostoha annya ... Tsászár ... Dioclecianust ... hét Mesterek ...
LÖTSEN,
BREVER LÖRINTZ által
1653.

2472

FORMULA
PUERILIUM
COLLOQUI
ORUM GER...
NICO-LA...
porum
Pro primis Tyronibus
Scholæ Novisoliensis
...
Nunc ... Idiomate
Hungarico, in lucem
edita,
Ad ... Lectorem.
...
LEUTSCHOVIÆ,
... Laurentij Breveri,
... DC LIII.

2473

PRACTICA
Arithmetica.
SZAMVETÖ
TABLA.
Mellyben minden féle
Brever Lörintz által,
Anno. 1653.

2474

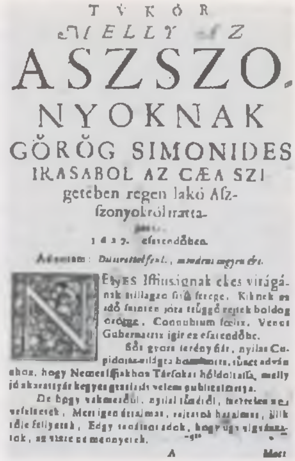
TÜKÖR
MELLY AZ
ASZSZO.
NYOKNAK
GÖRÖG SIMONIDES
IRASABOL AZ CÆA SZI
getében regen lakó Aſz-
ſzonyokról iratta-

2475

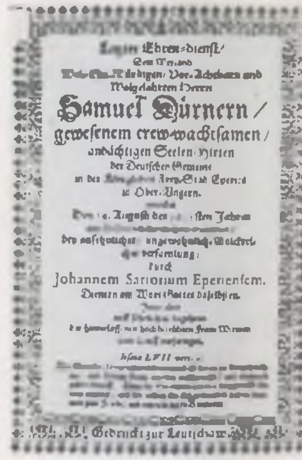
Samuel Dürnern /
gewesenem trew-wachtsamen /
Johannem Sartorium Eperiensem.

2476

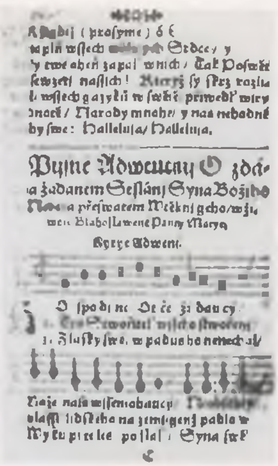
Pijne Adwentnj

2477

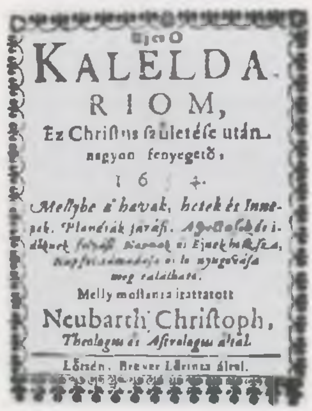
KALELDA
RIOM,
Ez Chriſtus ſzületéſe után
nagyon fenyegetö,
Mellyben á havak, hetek és Innep. Planéták járáſi.
Melly mostan irattatott
Neubarth Chriſtoph,
Theologus és Aſtrologus által.
Löcsén, Brever Lörintz által.

2478

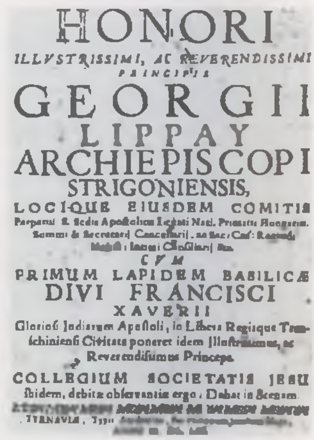
HONORI
ILLVSTRISSIMI, AC REVERENDISSIMI
PRINCIPIS
GEORGII
LIPPAY
ARCHIEPISCOPI
STRIGONIENSIS,
LOCIQUE EIUSDEM COMITIS
CUM
PRIMUM LAPIDEM BASILICÆ
DIVI FRANCISCI
XAVERII
Reverendiſsimus Princeps
COLLEGIUM SOCIETATIS IESU
TYRNAVIÆ

2479

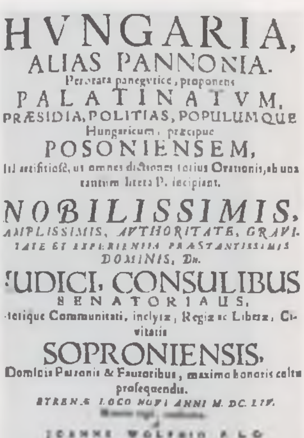
HVNGARIA,
ALIAS PANNONIA.
Perorata panegyrice, proponens
PALATINATVM,
PRÆSIDIA, POLITIAS, POPULUMQUE
Hungaricum, præcipue
POSONIENSEM,
NOBILISSIMIS,
AMPLISSIMIS, AVTHORITATE, GRAVITATE ET EXPERIENTIA PRÆSTANTISSIMIS
DOMINIS, Dn.
IUDICI, CONSULIBUS
SENATORIBUS,
SOPRONIENSIS,
Dominis Patronis & Fautoribus, maximo honoris cultu
proſequendis.
TYRNAVIÆ, Typis Academicis.

2480

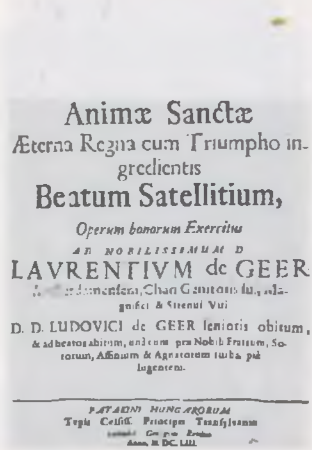
Animæ Sanctæ
Æterna Regna cum Triumpho ingredientis
Beatum Satellitium,
Operum bonorum Exercitus
AD NOBILISSIMUM D
LAVRENTIVM de GEER
D. D. LUDOVICI de GEER ſenioris obitum,
PATAKINI HUNGARORUM
Typis Celsiss. Principis Tranſylvaniæ
Anno, M. DC. LIII.

2482

Vestibulum-et-janua
Linguarum
LVCIDARIVM.
Hoc eſt:
Nomenclatura rerum
ad conspicum de-
ducta.
ANNO M DC LIII.

2484

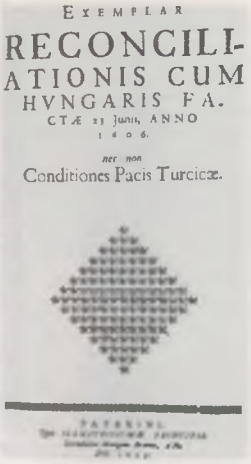
EXEMPLAR
RECONCILI-
ATIONIS CUM
HVNGARIS FA.
CTÆ 23 Junii, ANNO
1606.
nec non
Conditiones Pacis Turcicæ.

2485

HARMAS JAJJA
SSIRALMA

2486

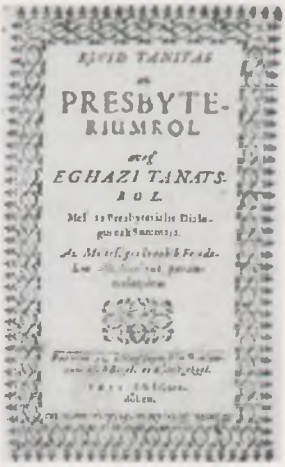
PRESBYTE-
RIUMROL
EGHAZI TANATS-
BOL.

2487

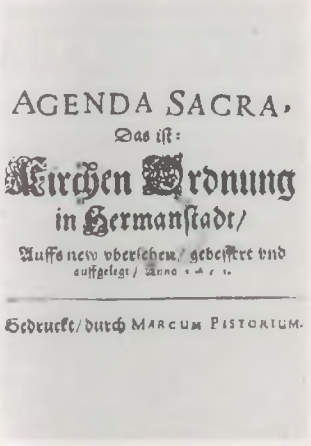
AGENDA SACRA,
Das ist:
Kirchen Ordnung
in Hermanstadt/
Auffs new vberlesen/ gebessert vnd
auffgelegt/ Anno 1641.
Gedruckt/ durch MARCUM PISTORIUM.

2488

Neuw vnd alter
Kalender/
Auff das Jahr nach
JESV Christi Geburt/
Gedruckt durch
Esaiam Hiobnern von Schweidnitz
Mathematicum.

2489

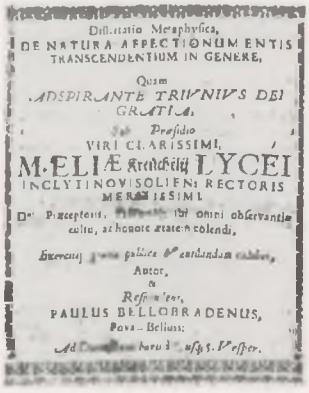
Dissertatio Metaphysica,
DE NATURA AFFECTIONUM ENTIS
TRANSCENDENTIUM IN GENERE,
Quam
ADSPIRANTE TRIVNIVS DEI
GRATIA,
Sub Præsidio
VIRI CLARISSIMI,
M. ELIÆ Kretschelii LYCEI
INCLYTI NOVISOLIENSIS RECTORIS
MERITISSIMI
Dn. Præceptoris, Patroni ac Fautoris omni observantiæ cultu, ac honore æternum colendi,
Eruendæ veritatis publicæ & exercitandorum ingeniorum
Autor,
&
Respondens,
PAULUS BELLOBRADENUS,
Nova-Bellensis:
Ad Disputationem horis [illegible] Vesper.

2491

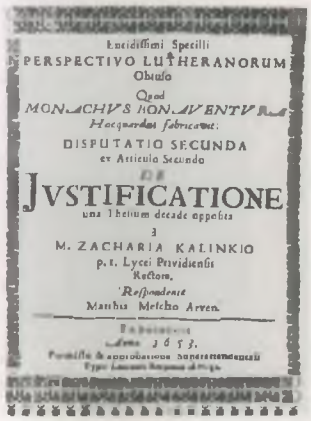
Lucidissimi Specilli
PERSPECTIVO LUTHERANORUM
Obtuso
Quod
MONACHUS BONAVENTURA
Hocquordos fabricavit:
DISPUTATIO SECUNDA
ex Articulo Secundo
DE
JUSTIFICATIONE
una Thetium decade oppositi
à
M. ZACHARIA KALINKIO
p. t. Lycei Privideniensis
Rectore.
Respondente
Matthia Melcho Arven.
Typis Laurentii Benjamin ab Hirga.
Anno 1652.

2493

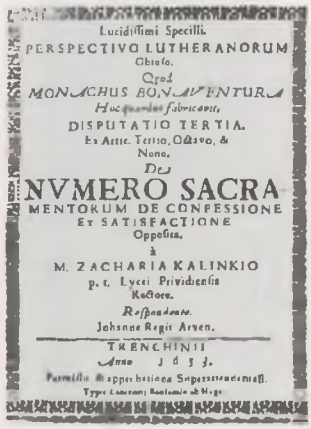
Lucidissimi Specilli
PERSPECTIVO LUTHERANORUM
Obtuso.
Quod
MONACHUS BONAVENTURA
Hocquordos fabricavit,
DISPUTATIO TERTIA.
Ex Artic. Tertio, Octavo, &
Nono,
De
NUMERO SACRA
MENTORUM DE CONFESSIONE
ET SATISFACTIONE
Oppositis,
à
M. ZACHARIA KALINKIO
p. t. Lycei Privideniensis
Rectore.
Respondente.
Johanne Regis Arven.
TRENCHINII
Anno 1653.

2494

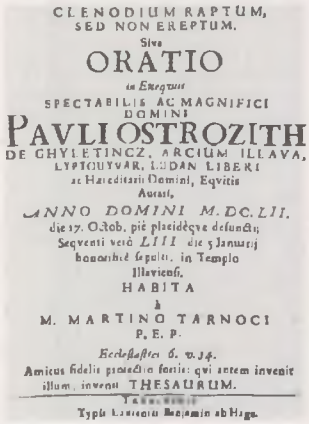
CLENODIUM RAPTUM,
SED NON EREPTUM.
Sive
ORATIO
in Exequiis
SPECTABILIS AC MAGNIFICI
DOMINI
PAVLI OSTROZITH
DE GHYLETINCZ, ARCIUM ILLAVA,
LYPTOVIVAR, LUDAN LIBERI
ac Hæreditarii Domini, Equitis
Aurati,
ANNO DOMINI M. DC. LII.
die 17. Octob. piè placidèque defuncti;
Sequenti verò LIII die 5 Januarij
honorifice sepulti, in Templo
Illavicnsi.
HABITA
à
M. MARTINO TARNOCI
P. E. P.
Ecclesiastici 6. v. 14.
Amicus fidelis protectio fortis: qui autem invenit
illum, invenit THESAURUM.
TARNOCII
Typis Laurentii Benjamin ab Hirga.

2496

Tizenket id Vöflegee El mal Kedej PHILEPP ... nak Nyomtattattak pedig Vlmaban Gorlin Janos altal 1613.

2497

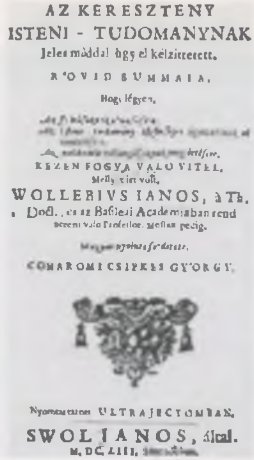
AZ KERESZTENY
ISTENI - TUDOMANYNAK
Jeles moddal igy el kéfzittetett,
ROVID SUMMAIA,
Hogy légyen,
KEZEN FOGVA VALO VITEL,
Melly irattatott
WOLLEBIVS IANOS, à Th. Doct., ez az Basileai Academiaban tenni rendes valo Professor. Mostan pedig,
Magyar nyelvre fordittatott,
COMARONI CSIPKES GYÖRGY.
Nyomtattatott ULTRAJECTOMBAN,
SWOL JANOS, által.
M. DC. LIII.

2498

APPROBATAE
CONSTITUTIONES
REGNI TRANSYLVANIAE
ET PARTIUM HUNGARIAE
VARADINI.

2499

PRAXEOS SACRAE
SPECIMEN,
Quo continentur selectæ aliquot
CONCIONES
POENITENTIALES,
FUNEBRES, PRÆPARATORIÆ AD S. COENAM, ET ALIÆ MISCELLANEÆ;
ab
HENRICO à DIEST. S. Theol. D. & in illustri Gymnasio Gelro-Velavico, quod est HARDERVICI, Professore.
VARADINI,
ABRAHAMI KERTESZ SZENCZIENSIS.

2500

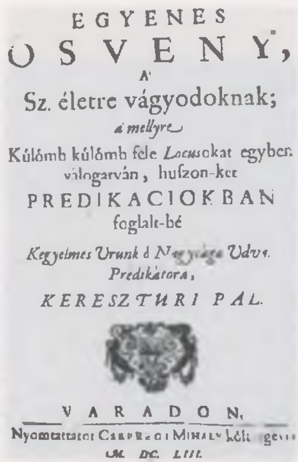
EGYENES
OSVENY,
A'
Sz. életre vágyodoknak;
á mellyre
Külömb külömb fele Locusokat egyben válogatván, huszon-ket
PREDIKACIOKBAN
foglalt-bé
Kegyelmes Urunk ö Nagysága Udvari Predikátora,
KERESZTURI PAL.
VARADON,
Nyomtattatott CSEPREGI MIHALY költségével
M. DC. LIII.

2502

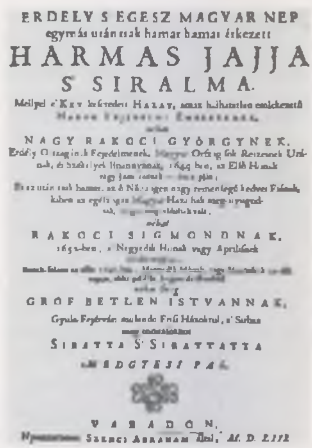
ERDELY S EGESZ MAGYAR NEP
egymás után csak hamar hamar érkezett
HARMAS JAJJA
S SIRALMA.
NAGY RAKOCI GYÖRGYNEK,
RAKOCI SIGMONDNAK,
GROF BETLEN ISTVANNAK,
VARADON,
Nyomtattatott Szenci Abraham által, M. D. LIII.

2504

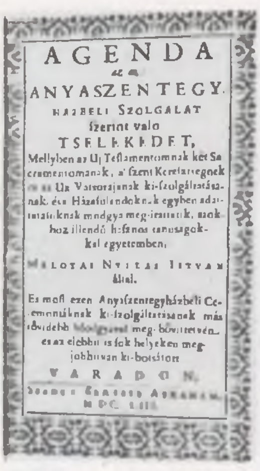
AGENDA
az az
ANYASZENTEGYHAZBELI SZOLGALAT
szerint valo
TSELEKEDET,
Mellyben az Uj Testamentomnak két Sacramentomanak, a' szent Keresztségnek és az Ur Vatsorajanak ki-szolgáltatásanak, és a Házasulandoknak egyben adatatásoknak modgya meg-iratatik, mokhoz illendö hasznos tanusagokkal egyetemben,
MELOTAI NYILAS ISTVAN
által.
Es most ezen Anyaszentegyházbeli Ceremoniáknak ki-szolgáltatásanak más rövidebb modgyaval meg-bövittetvén, és az elebbi is sok helyeken meg-jobbitvan ki-botsáttott
VARADON,
M. DC. LIII.

2505

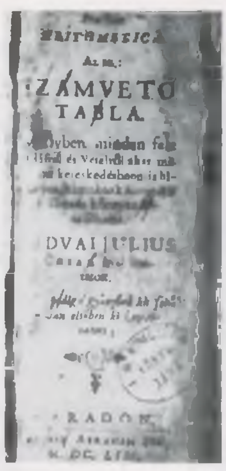
ARITHMETICA
Az az:
ZÁMVETŐ
TABLA.
DVAI JULIUS
VARADON,
M. DC. LIII.

2506

PETRI RAMI
VEROMANDUI,
Regii Professoris
DIALECTICÆ LIBRI
DUO.
VARADINI,
Apud ABRAHAMUM SZENCINUM
clɔ Iↄc LIII.

2507

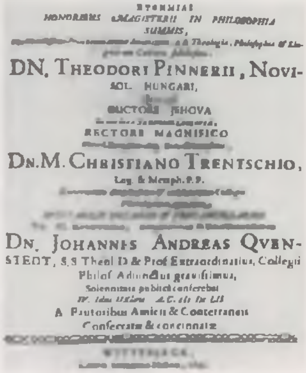
ETERNIAE
HONORIBUS MAGISTERII IN PHILOSOPHIA
SUMMIS,
DN. THEODORI PINNERII, NOVI-
SOL. HUNGARI,
AUCTORE JEHOVA
RECTORE MAGNIFICO
DN. M. CHRISTIANO TRENTSCHIO,
DN. JOHANNES ANDREAS QVEN-
STEDT, S.S. Theol. D. & Prof. Extraordinarius, Collegii
Philof. Adjunctus gravissimus,
Solenniter publice conferebat
A Fautoribus Amicis & Conterraneis
Consecrata & concinnata
WITTEBERGAE,

2508

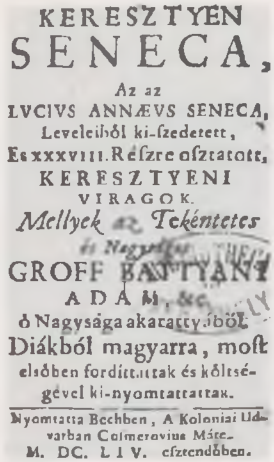
KERESZTYEN
SENECA,
Az az
LVCIVS ANNÆVS SENECA,
Leveleiből ki-szedetett,
Es XXXVIII. Részre osztatott,
KERESZTYENI
VIRAGOK.
Mellyek az Tekéntetes
és Nagyságos
GROFF BATTYANI
ADAM, &c.
ő Nagysága akarattyából
Diákból magyarra, most
elsőben fordíttattak és költsé-
gével ki-nyomtattattak.
Nyomtatta Bechben, A Koloniai Ud-
varban Cosmerovius Máté.
M. DC. LIV. esztendőben.

2510

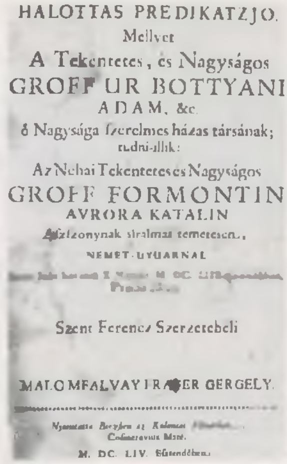
HALOTTAS PREDIKATZIO.
Mellyet
A Tekentetes, és Nagyságos
GROFF UR BOTTYANI
ADAM, &c.
ő Nagysága szerelmes házas társának;
tudni-illik:
Az Nehai Tekentetes és Nagyságos
GROFF FORMONTIN
AVRORA KATALIN
Aszszonynak siralmas temetésén,
NEMET-UYUARNAL
Szent Ferencz Szerzetebeli
MALOMFALVAY FRATER GERGELY.
Nyomtatta Bechben az Koloniai Udvarban
Cosmerovius Máté.
M. DC. LIV. Esztendőben.

2511

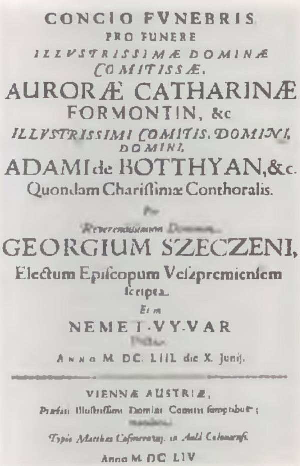
CONCIO FVNEBRIS
PRO FUNERE
ILLVSTRISSIMÆ DOMINÆ
COMITISSÆ,
AURORÆ CATHARINÆ
FORMONTIN, &c.
ILLVSTRISSIMI COMITIS, DOMINI,
DOMINI,
ADAMI de BOTTHYAN, &c.
Quondam Charissimæ Conthoralis.
Per
Reverendissimum Dominum
GEORGIUM SZECZENI,
Electum Episcopum Veszpremiensem
scripta.
Et in
NEMET-VY-VAR
Dicta.
Anno M. DC. LIII. die X. Junij.
VIENNÆ AUSTRIÆ,
Præfati Illustrissimi Domini Comitis sumptibus;
Typis Matthæi Cosmerovij, in Aulâ Colonensi.
Anno M. DC. LIV.

2512

Lásd a
Pótlásoknál.

2515

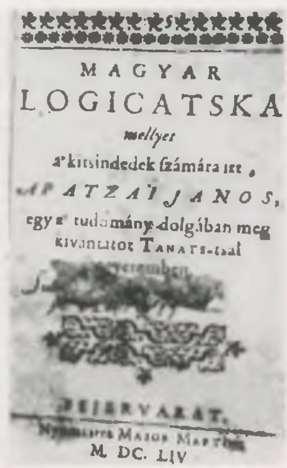
MAGYAR
LOGICATSKA
mellyet
a' kitsindedek számára irt,
APATZAI JANOS,
egy a' tudomány dolgában meg
kivántatot TANATS-csal
együtt.
FEJERVARAT,
Nyomtatta Major Marton.
M. DC. LIV.

2516

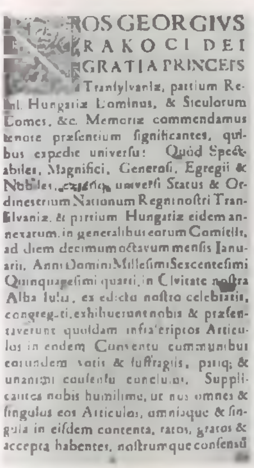
NOS GEORGIVS
RAKOCI DEI
GRATIA PRINCEPS
Transylvaniæ, partium Re-
gni Hungariæ Dominus, & Siculorum
Comes, &c. Memoriæ commendamus
tenore præsentium significantes, qui-
bus expedit universis: Quod Specta-
biles, Magnifici, Generosi, Egregii &
Nobiles, ... universi Status & Or-
dines trium Nationum Regni nostri Tran-
silvaniæ, & partium Hungariæ eidem an-
nexarum, in generalibus eorum Comitiis,
ad diem decimum octavum mensis Janu-
arii, Anni Domini Millesimi Sexcentesimi
Quinquagesimi quarti, in Civitate nostra
Alba Iulia, ex edicto nostro celebratis,
congregati, exhibuerunt nobis & præsen-
taverunt quosdam infrascriptos Articu-
los in eodem Conventu communibus
eorundem votis & suffragiis, pariq; &
unanimi consensu conclusos. Suppli-
cantes nobis humillime, ut nos omnes &
singulos eos Articulos, omniaque & sin-
gula in eisdem contenta, ratos, gratos &
accepta habentes, nostrumque consensu

2517

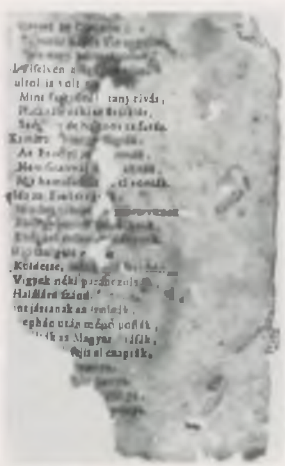
Mint ... tanj rivás,
Vigyek néki ...
Halálára ...
...k az Magyar ...

2518

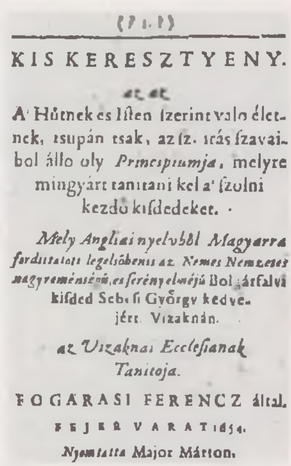
(?1.1)
KIS KERESZTYENY.
az, az,
A' Hütnek és Isten szerint valo élet-
nek, tsupán tsak, az Sz. irás szavai-
bol állo oly Principiumja, melyre
mingyárt tanitani kel a' szolni
kezdő kisdedeket.
Mely Angliai nyelvből Magyarra
fordittatott legelsőbenis az Nemes Nemzetes
nagyreménségű, es serény elméjü Bolgátfalvi
kisded Sebesi György kedve-
jért, Vizaknán.
az Vizaknai Ecclesianak
Tanitoja.
FOGARASI FERENCZ által.
FEJER VARAT 1654.
Nyomtatta Major Márton.

2519

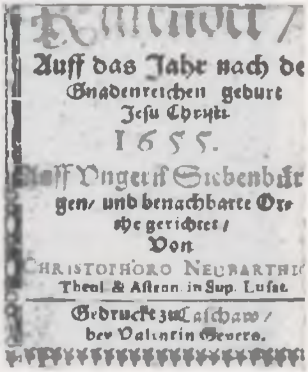
Auff das Jahr nach de
Gnadenreichen geburt
Jesu Christi
1655.
Auff Ungern/ Siebenbür-
gen/ und benachbarte Ort-
he gerichtet /
Von
CHRISTOPHORO NEUBARTH
Theol. & Astron. in Sup. Lusat.
Gedruckt zu Caschaw /
bey Valentin Sevetn.

2521

MISE-NEM-MISE
Az az:
A'MISERŐL
valo tudomanynak,
Ostromlása, meg-bizonyitása,
és el rontása.
Mellyet
HUNNIUS EGYED
DOCTOR IRASABOL
Magyar nyelvre fordított,
KIRALY JAKAB,
Oldgyáni Prédikátor.
CASSAN.
Nyomtattatott GEVERS Bálint
által, 1654-esztend:

2522

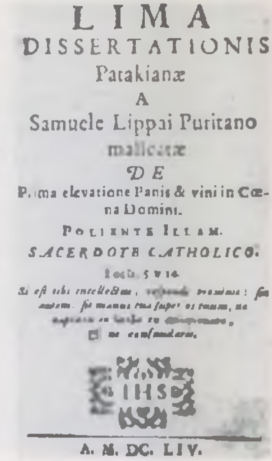
LIMA
DISSERTATIONIS
Patakianæ
A
Samuele Lippai Puritano
malleatæ
DE
Prima elevatione Panis & vini in Cœna Domini.
POLIENTE ILLAM.
SACERDOTE CATHOLICO.
A. M. DC. LIV.

2523

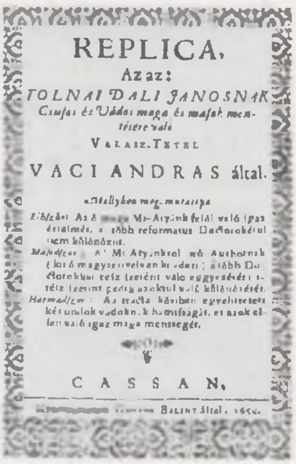
REPLICA,
Az az:
TOLNAI DALI JANOSNAK
Csufos és Vádos maga és masok mentésére valo
VALASZ-TETEL
VACI ANDRAS által.
Mellyben meg-mutattya
CASSAN,
BALINT által, 1654.

2524

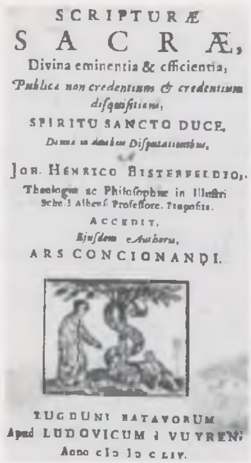
SCRIPTURÆ
SACRÆ,
Divina eminentia & efficientia,
Publica non credentium & credentium
disquisitione,
SPIRITU SANCTO DUCE,
JOH. HENRICO BISTERFELDIO,
Theologiæ ac Philosophiæ in Illustri Schola Albensi Professore.
ACCEDIT,
Ejusdem Authoris,
ARS CONCIONANDI.
LUGDUNI BATAVORUM
Apud LUDOVICUM à VUYREN.
Anno CIↃ IↃ C LIV.

2527

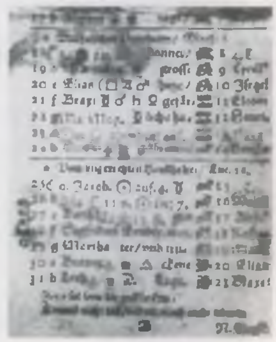

2528

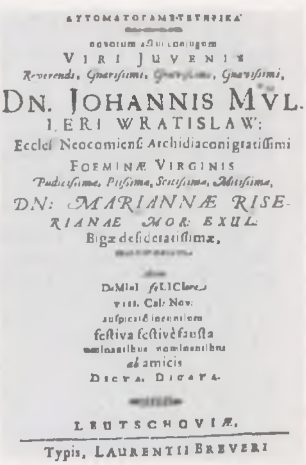
VIRI JUVENIS
Reverendi, Clarissimi, ...
DN. JOHANNIS MUL-
LERI WRATISLAW:
Eccles. Neocomiens. Archidiaconi gratissimi
FOEMINÆ VIRGINIS
Pudicissimæ, Pissima, ...
DN: MARIANNÆ RISE-
RIANAE MOR: EXUL:
Bigæ desideratissimæ,
festiva festivè fausta
ab amicis
DICTA. DICATA.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis, LAURENTII BREVERI

2529

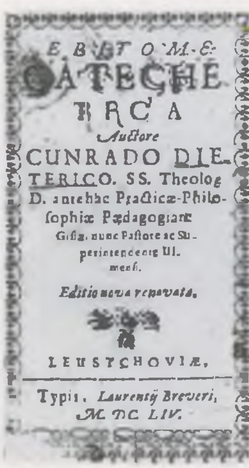
EPITOME
CATECHE-
TICA
Auctore
CUNRADO DIE-
TERICO. SS. Theolog
D. antehac Practicæ-Philo-
sophiæ Pædagogiarc
Gissæ, nunc Pastore ac Su-
perintendente Ul-
mensi.
Editio nova renovata.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis, Laurentij Breveri,
M. DC. LIV.

2530

In festivitatem Nuptialem
VIRI
Reverendi, Nobilis & ... Domini
SAMUELIS SERPILII
Diaconi Ecclesiæ Leibicen. fideliss.
SPONSI,
CATHARINÆ
MATTHIÆ VITI, Pastoris dictæ
Ecclesiæ praeclarè meriti Filiæ
SPONSÆ.
die 21. Octobr. Anni 1654.
LEUTSCHOVIÆ.

2531

KERESZTYENI
ISTENI DI-
TSIRETEK,
Mellyek az Magyar Nemzetben refor
maltatott Ecclesiakban szokta-
tak mondattatni
ALISZAR,
AZ SZENT DAVIDNAK FRANCIAI
SOLTARI
AZ EGESZ ESZTENDŐRE
HYMNUSOK

2532

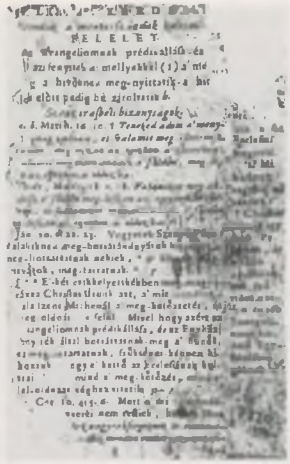
FELELET.
az Evangeliomnak prédikallása és
az fenyitek az mellyekkel (1) a' me
a hivőknek meg-nyittatik, a' hit
pedig bé záratatik.
Ján. 20. v. 22. 23.
Cor. 10. 4. 5. 6.

2533

Novorum honori Conjugum
utpote
VIRI JUVENIS REVERENDI &
DOCTISSIMI
DN. TOBIÆ ENGEL,
Pastoris animarum humanarum in Monte
D. Georgii fidelissimi
SPONSI;
Uti &
vario virtutum genere coruscæ Virginis
EVÆ,
Viri Prudentis & Circumspecti Dni MARTINI
Antiqui Judicis filiæ
SPONSÆ.
ad diem 2. Aug. Anno 1654.
LEUTSCHOVIAE,
Typis LAURENTII BREWERI.

2534

Abdanckungs-Predigt
JOHANNES GEORGIUS
Königlichen Freyen Bergstadt

2535

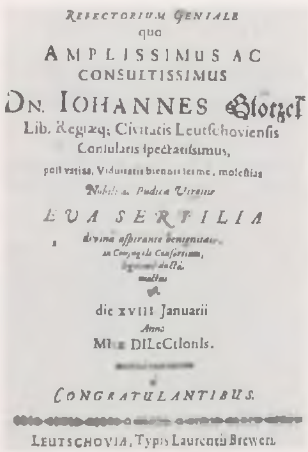
REPERTORIUM GENIALE
quo
AMPLISSIMUS AC
CONSULTISSIMUS
DN. IOHANNES Glotzer
Lib. Regiæq; Civitatis Leutschoviensis
Consularis spectatissimus,
post varias, Viduitatis biennio ferme, molestias
Nobili ac Pudica Virgine
EVA SERTILIA
divina aspirante sententia
in Conjugale Consortium
ductâ,
die XVIII Januarii
Anno
MIhI DILeCtIonIs.
CONGRATULANTIBUS.
LEUTSCHOVIA, Typis Laurentii Brewer.

2536

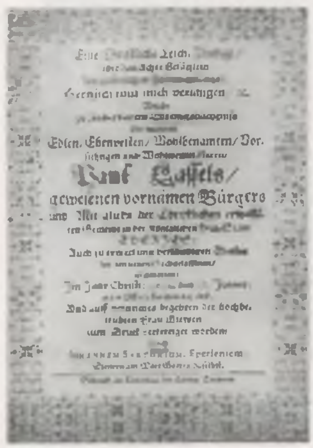
Eine Christliche Leich-
Vernünfftig
Edlen, Ehrenvesten/ Wohlbenamten/ Vor-
sichtigen und Wolweisen Herrn
Paul Cassels/
gewesenen vornehmen Bürgers
Im Jahr Christi
Und auff ernstes begehren der hochbe-
trubten Frau Witwen
zum Druck überreichet worden

2537

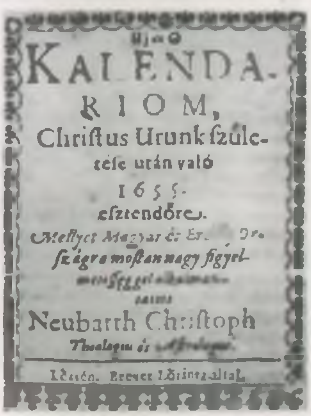
Uj és Ó
KALENDA-
RIOM,
Christus Urunk szüle-
tése után való
1655.
esztendőre.
Mellyet Magyar és
szágra mostan nagy figyel-
Neubarth Christoph
Theologus és Astrologus.
Lőtsén. Brever Lörintz által.

2538

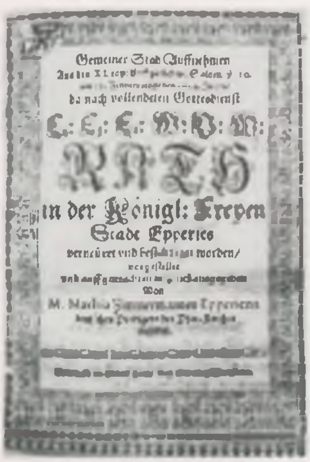
Gemeiner Stadt Auffnehmen
da nach vollendetem Gottesdienst
RATH
in der Königl: Freyen
Stadt Epperies
Von
M. Martin

2539

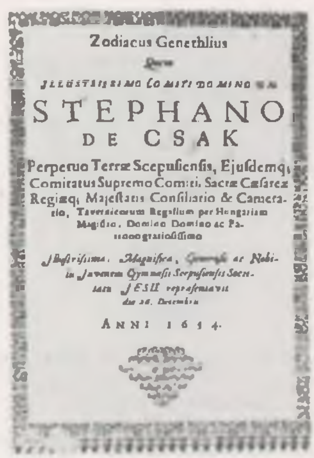
Zodiacus Genethlius
ILLUSTRISSIMO COMITI DOMINO
STEPHANO
DE CSAK
Perpetuo Terræ Scepusiensis, Ejusdemq;
Comitatus Supremo Comiti, Sacræ Cæsareæ
Regiæq; Majestatis Consiliario & Camera-
rio, Tavernicorum Regalium per Hungariam
Magistro, Domino Domino ac Pa-
trono gratiosissimo
Illustrissima, Magnifica, Generosa ac Nobi-
lis Juventus Gymnasii Scepusiensis Socie-
tatis JESU repræsentavit
die 26. Decembris
ANNI 1654.

2540

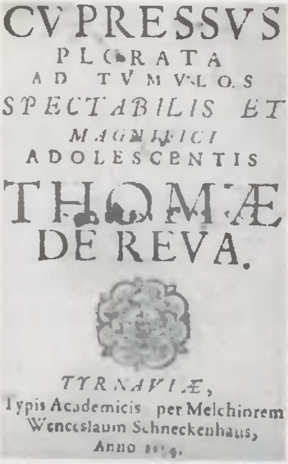

CVPRESSVS
PLORATA
AD TVMVLOS
SPECTABILIS ET
MAGNIFICI
ADOLESCENTIS
THOMÆ
DE REVA.

TYRNAVIÆ,
Typis Academicis per Melchiorem
Wenceslaum Schneckenhaus,
Anno 1654.

2541

THOMÆ PALFFY

2543

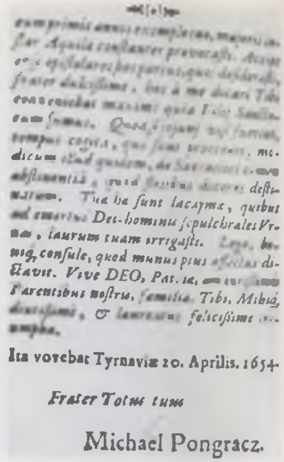

Ita vovebat Tyrnaviæ 20. Aprilis. 1654.

Frater Totus tuus

Michael Pongracz.

2545

SIDUS NOVUM
IACOBO
OBOSTRENICZ
IN EADEM ALMA ARCHI-
EPISCOPALI UNIVERSITATE
TYRNAVIÆ.

2546

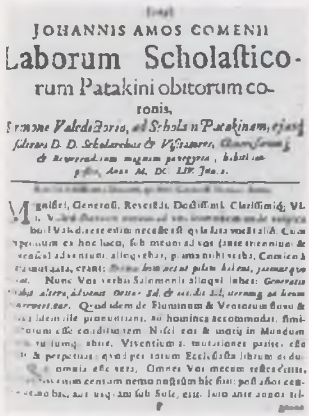

JOHANNIS AMOS COMENII
Laborum Scholastico-
rum Patakini obitorum co-
ronis,
Sermone Valedictorio, ad Scholam Patakinam, ejusq; ... D. D. Scholarchas & Visitatores ...
... Anno M. DC. LIV. Jun. 2.

2547

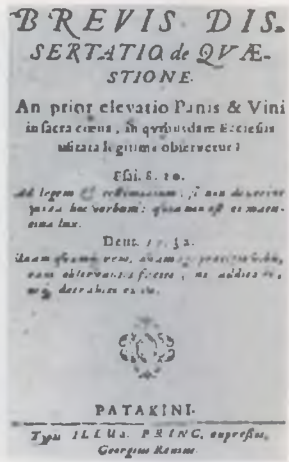

BREVIS DIS-
SERTATIO de QVÆ-
STIONE.
An prior elevatio Panis & Vini
in sacra cœna, in quibusdam Ecclesiis
usitata legitime observetur?

Esai. 8. 20.

Deut. 12. 32.

PATAKINI.

Typis ILLUS. PRINC. expressus,
Georgius Rensius.

2548

CONFESSIO ET EXPOSITIO
Fidei Christianæ.
AZ KERESZTYENI
Igaz Hitröl való Vallas-tétel.
MELLYET ELSŐBEN
Helvetiában irtanak es be vettenek:
Annak-utánna 1567. Esztendőben Ma-
gyar-országhban is ...
... Ecclesiákban megh

Az Meltoságos öregbik Fejedelem Aszszony
parancsolatti jabol es költségevel.

Nyomtattatott S. PATAKON Rensius
Györgytül.

Anno M. DC. LIV.

2549

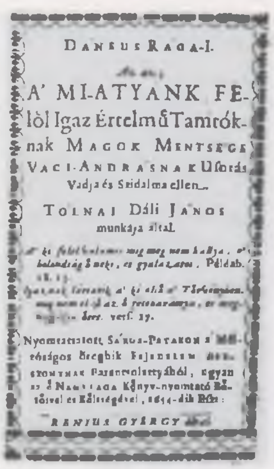

DANSUS RAGA-I.
A' MI-ATYANK FE-
lől Igaz Értelmű Tanitók-
nak MAGOK MENTSEGE
VACI-ANDRASNAK Usorás
Vadja és Szidalma ellen.

TOLNAI Dáli JANOS
munkája által.

Nyomtattatott SAROS-PATAKON a' Mél-
tóságos Öregbik Fejedelem Aszszony ...
... Könyv-nyomtató ...
... 1654-dik Esz:

RENIUS GYÖRGY által.

2550

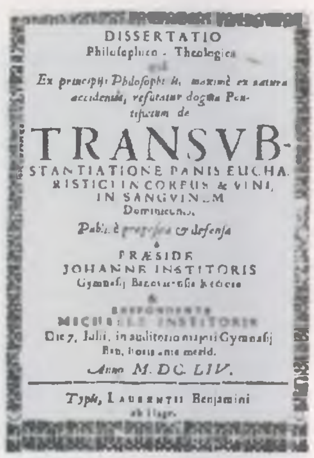

DISSERTATIO
Philosophico - Theologica
Ex principiis Philosophicis, maximè ex natura accidentis, refutatur dogma Pontificium de
TRANSVB-
STANTIATIONE PANIS EUCHA-
RISTICI IN CORPUS & VINI
IN SANGVINEM
Dominicum.
Publicè proposita & defensa
à
PRÆSIDE
JOHANNE INSTITORIS
Gymnasii Barovian... Rectore
&
RESPONDENTE
MICHAELE INSTITORIS
Die 7. Julii, in auditorio majori Gymnasii
..., horis ante merid.
Anno M. DC. LIV.

Typis, LAURENTII Benjamini
...

2552

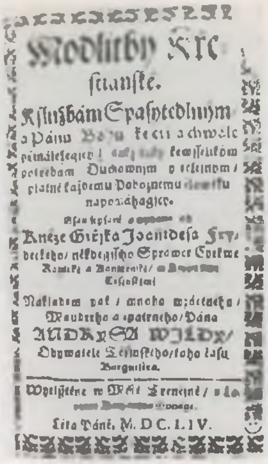
Modlitby Křestianské.
K službám Spasytedlným a Pánu Bohu k cti a chwále přináležegjcý ... potřebam Duchownjm ... platné každemu Pobožnemu ... naporučugjcý.
... Kněze Giřjka Jocundesa ...
Nákladem ... Ondřege ... Andrzeya Wildy ...
Wytištěné w Městě Trenčjně ...
Léta Páně. M. DC. LIV.

2553

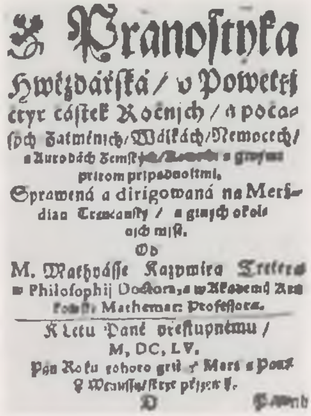
Pranostyka Hwězdářská / v Powětrj čtyr částek Ročnjch / a počasých Zatměnjch / Wálkách / Nemocech / a ... přitom připadnoutimi.
Sprawená a dirigowaná na Meridian Trencanský / a gjných okolnjch mjst.
Od
M. Mathyásse Kazymira Trelera w Philosophij Doctora, a w Akademij ... Mathemat: Professora.
K Létu Páně ... M, DC, LV.
...

2554

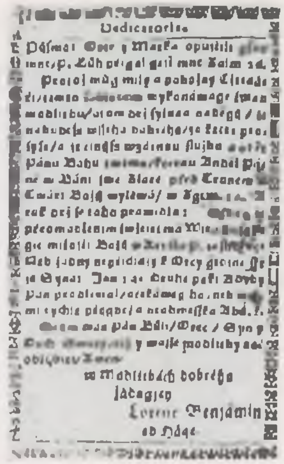
Dedicatoria.
...
w Modlitbách dobrého ...
Lorenc Benjamin ...

2556

ANGLIAI
INDEPENDENTISMUS
AVAGY
Az Ecclesiai fenyitekben, és a külsö Isteni tiszteletre tartozó jó rendtartásokban, minden Reformatus Ecclesiaktol különböző ...
Egynehány ... hiheto, tudós ... Doctoroknak ... és Magyar nyelven kibocsáttatott
MISKOLCI C. CASPAR
által.
ULTRAJECTUMBAN
Nyomtattatott VASBERG IANOS által M DC LIV. Esztendöben.

2558

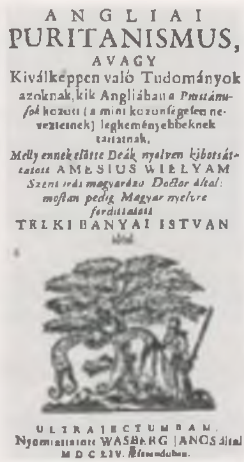
ANGLIAI
PURITANISMUS,
AVAGY
Kiválképpen való Tudományok azoknak, kik Angliában a Puritánusok között (a mint kozonségesen neveztetnek) legkeményebbeknek tartatnak.
Melly ennekelötte Deák nyelven kibotsáttatott AMESIUS WILLYAM Szent irás magyarázo Doctor által: mostan pedig Magyar nyelvre forditatott
TELKIBANYAI ISTVAN
által.
ULTRAJECTUMBAN.
Nyomtattatott WASBERG JANOS által M D C LIV. Esztendöben.

2559

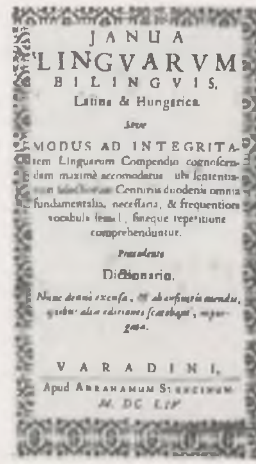
JANUA
LINGVARUM
BILINGVIS,
Latina & Hungarica.
Sive
MODUS AD INTEGRITATEM Linguarum Compendio cognoscendam maximè accomodatus: ubi sententiis ... Centuriis duodenis omnia fundamentalia, necessaria, & frequentiora vocabula semel, sineque repetitione comprehenduntur.
Praecedente
Dictionario.
Nunc demum excusa, ... quibus aliae editiones scatebant, expurgata.
VARADINI,
Apud ABRAHAMUM SZENCINUM.
M. DC. LIV.

2560

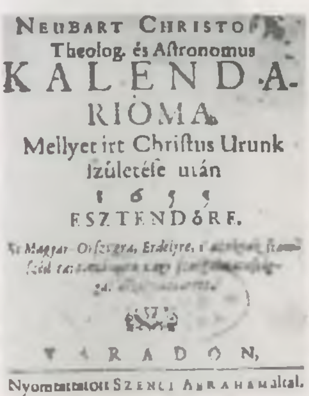
NEUBART CHRISTOF
Theolog. és Astronomus
KALENDARIOMA
Mellyet irt Christus Urunk szuletése után
1 6 5 5
ESZTENDÖRE.
... Magyar Országra, Erdelyre, ...
VARADON,
Nyomtattatott SZENCI ABRAHAM altal.

2563

SZ. DAVID PROFE...
SOLTARIVAL,
...
DICSERETEKKEL.
...
ENEKEKKEL, ES HYMNUSOKKAL
...
VARADON,
...

2564

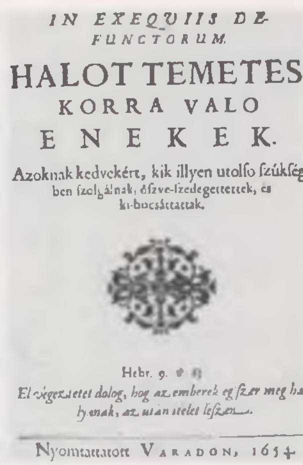
IN EXEQUIIS DEFUNCTORUM.
HALOT TEMETESKORRA VALO
ENEKEK.
Azoknak kedvekért, kik illyen utolso szükségben szolgálnak, öszve-szedegettettek, és ki-bocsáttattak.
Hebr. 9. v. 27.
El-végeztetet dolog, hogy az emberek egy szer meg halnyanak, az után itélet leszen.
Nyomtattatott VARADON, 1654.

2565

2565A

DISPUTATIO
De
NATVRA & CON-
STITUTIONE LOGICÆ
IN
Celebri Gymnasio Coronensi
Præside,
MARTINO ALBRICHIO
Phil. Magistro & p. t. Scholæ Coron. Rect.
Respondente
STEPHANO DECHANO
Bistriciense, Scholæ ejusdem Alumno
Publice proposita.
Ad diem 7. Junij horis matutinis
CORONÆ
Typis Michaelis Hermanni.
Anno M. DC. LV.

2568

DISPUTATIO THEOLOGICA.
De
INVOCATIONE
SANCTORVM.
Quam
Auspice Deo solo invocando
Publice ventilandam proponit.
PRÆSES
MARTINVS ALBRICHIVS
Philos. Mag. & p. t. Schol. Coron. Rector.
RESPONDENTE
IOHANNE KLEINIO
Alesio Coronensi Scholæ ejusdem Alumno.
In celebri Gymnasio Coronensi,
Ad diem Decemb. Horis antemeridianis.
CORONÆ
Typis Michaelis Hermanni.
ANNO M. DC. LV.

2569

Lásd a
Pótlásoknál.

2570

SYNOPSIS
LOGICA
IN QUA
Præcepta selectiora ex
emplis illustrantur, Controversiæ nobi
liores breviter deciduntur, Canones utiliores
declarantur.
COLLECTA
In usum Iuventutis Scholasticæ Co-
ronensis
OPERA & STUDIO
MARTINI ALBRI-
CHII Phil. Mag & p. t. Scholæ
Coronensis Rectoris.
CORONÆ
Typis Michaelis Herrmanni.
ANNO. M. DC. LV.

2571

THESES
DE COENA MAGNA
Luc. 14. à vers. 16. ad vers. 24 descripta.
Quas
Auspice Deo
Publicè ventilandas proponit
Præses
MARTINVS ALBRICHIVS
Phil. Mag. & p. t. Schol. Coronen.
Rector.
Respondente
BARTHOLOmæo Falck
Rupense.
In
Celebri Gymnasio Coron.
Ad diem 12 Junii, horis matutinis.
CORONÆ
Typis Michaëlis Hermanni
ANNO M. DC. LV.

2572

CATECHISMUS
RELIGIONIS
CHRISTIANÆ,
Compendiose propo-
situs, & sacrarum lite-
rarum testimoniis
confirmatus.
(: :)
(: :)
Ex ore infantium & lactentium
disposuisti laudem. Psal. 8 3.
Matth. 21. 16.
ALBÆJULIÆ
Excudebat Martinus Major,
A. M. DC. LV.

CATECHISMUS
Azaz;
A' KERESZTYENI
VALLASNAK ES
HÜTNEK
Rövid Kerdesekben es
feleletekben foglaltatott,
szent irasbeli bizonysagokkal meg
erősittetett ...
(: :)
(: :)
Az meg szolni nem tudo es ... Psal 8. 3.
Matth. 21. 16.
FEJERVARATT
A. M. DC. LV.

2573

NOS GEORGIVS
RAKOCI DEI
GRATIA PRINCEPS
Transylvaniæ, partium Re
gni Hungariæ Dominus,
& Siculorum Comes, &c. Memoriæ cō-
mendamus tenore præsentium significan-
tes, quibus expedit universis: Quòd Spe-
ctabiles, Magnifici, Generosi, Egregii &
Nobiles, cæteriq; universi Status & Or-
dines trium Nationum Regni nostri Tran
silvaniæ, & partium Hungariæ eidem an-
nexarum, in generalibus eorum Comitiis,
ad diem vigesimum, mensis Februarii,
Anni Domini Millesimi Sexcentesimi
Quinquagesimi Quinti, in Civitate nostrā
Colosvár ex edicto nostro celebratis, cō-
gregati, exhibuerunt nobis & præsentave-
runt quosdam infrascriptos Articulos in
eodem Conventu communibus eorun-
dem votis & suffragiis, parique & una-
nimi consensu conclusos. Supplicantes
nobis humilime, ut nos omnes & singu-
los eos Articulos, omniaque & singula
in eisdem contenta, ratos, gratos & ac-
cepta habentes, nostrumque consensum
A illis

2574

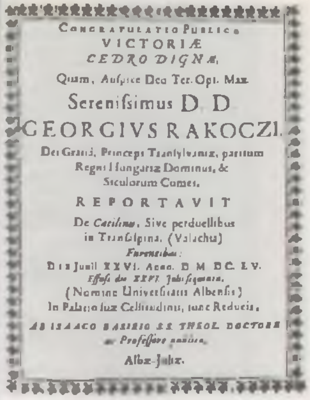
CONGRATULATIO PUBLICA
VICTORIÆ
CEDRO DIGNÆ,
Quam, Auspice Deo Ter. Opt. Max.
Serenissimus D. D.
GEORGIUS RAKOCZI,
Dei Gratiâ, Princeps Transylvaniæ, partium
Regni Hungariæ Dominus, &
Siculorum Comes,
REPORTAVIT
De Catilina, Sive perduellibus
in Transalpina, (Valachia)
Furentibus:
Die Junii XXVI. Anno. D M DC. LV.
(Nomine Universitatis Albensis)
In Palatio suæ Celsitudinis, tunc Reducis,
AB ISAACO BASIRIO SS. THEOL. DOCTORE
ac Professore ...
Albæ-Juliæ.

2575

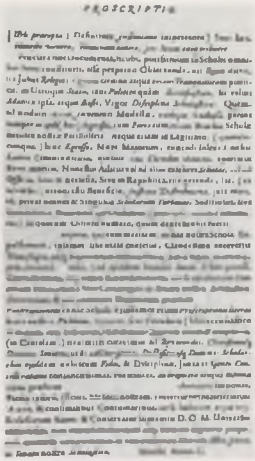
PROSCRIPTIO

2577

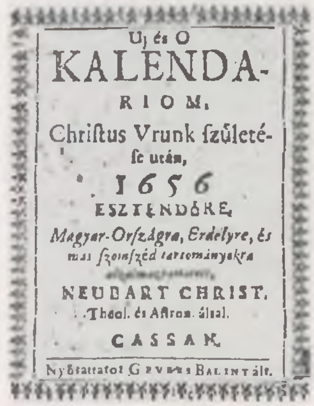
Uj és O
KALENDARIOM,
Christus Urunk születése után,
1656
ESZTENDŐRE,
Magyar-Országra, Erdélyre, és
más szomszéd tartományokra
...
NEUBART CHRIST.
Theol. és Astron. által.
CASSAN.
Nyomtattatot GRUBER BALINT ált.

2578

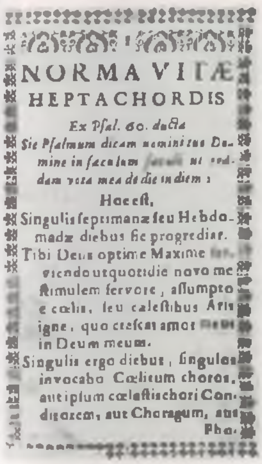
NORMA VITÆ
HEPTACHORDIS
Ex Psal. 60. ducta
Sic Psalmum dicam nomini tuo Domine in saeculum ... ut reddam vota mea de die in diem:
Hoc est,
Singulis septimanæ seu Hebdomadæ diebus sic progrediar.
Tibi Deus optime Maxime ... vicendo utquotidie novo me stimulem fervore, assumpto e cœlis, seu calestibus Aris igne, quo crescat amor ... in Deum meum.
Singulis ergo diebus, singulos invocabo Cœlitum choros, aut ipsum cœlestis chori Conditorem, aut Choragum, aut Pho-

2579

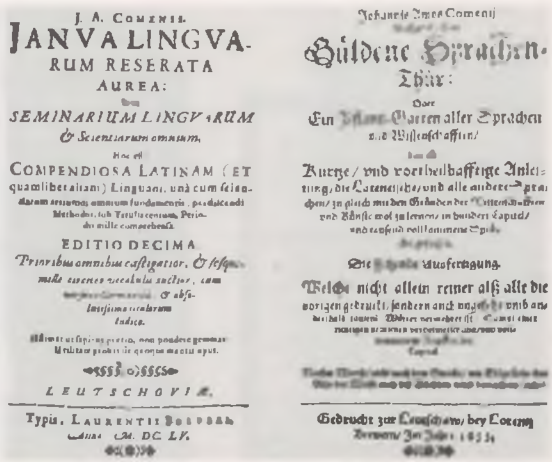
J. A. COMENII.
JANUA LINGUARUM RESERATA
AUREA:
...
SEMINARIUM LINGUARUM
& Scientiarum omnium,
Hoc est
COMPENDIOSA LATINAM (ET
quamlibet aliam) Linguam, unà cum scientiarum artiumque omnium fundamentis, perdiscendi
Methodus, sub Titulis centum, Periodis mille comprehensa.
EDITIO DECIMA
Prioribus omnibus castigatior, & ...
LEUTSCHOVIÆ,
Typis, LAURENTII BREVERI
Anno M. DC. LV.

Johannis Amos Comenij
...
Güldene Sprachen-Thür:
Oder
Ein ... Garten aller Sprachen
und Wissenschafften/
...
Kurtze / und vortheilhafftige Anleitung, die Lateinische/ und alle andere Sprachen/ zu gleich mit den Gründen der ... und Künste wol zu lernen / in hundert Capiteln/ und tausend vollkommene Sprüche ...
Die ... Außfertigung.
Welche nicht allein reiner alß alle die vorigen gedruckt, sondern auch ...
Gedruckt zur Leutschaw, bey Lorenz Brewern/ Im Jahr 1655.

2581

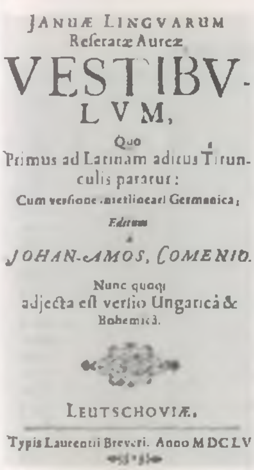
JANUÆ LINGUARUM
Reseratæ Aureæ
VESTIBULUM,
Quo
Primus ad Latinam aditus Tirunculis paratur:
Cum versione interlineari Germanica;
Editum
à
JOHAN-AMOS, COMENIO.
Nunc quoque
adjecta est versio Ungarica &
Bohemicâ.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis Laurentii Breveri. Anno MDCLV

2582

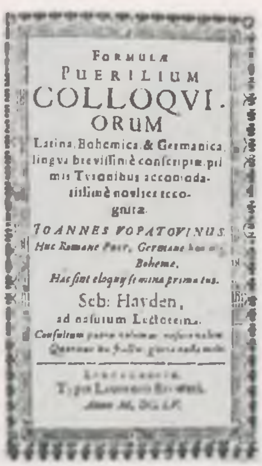
FORMULÆ
PUERILIUM
COLLOQUIORUM
Latina, Bohemica & Germanica
lingua brevissimè conscriptæ, primis Tyronibus accomodatissimè novissimè recognitæ.
JOANNES VOPATOVINUS
Hus Romane ..., Germane ...
Boheme.
Has sint eloquij semina prima tui.
Seb: Hayden,
ad usum Lectorem ...
Consultum ...
LEUTSCHOVIÆ.
Typis Laurentii Breveri.
Anno M. DC. LV.

2583

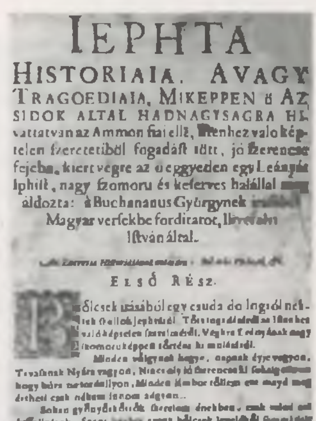
IEPHTA
HISTORIAIA. AVAGY
TRAGOEDIAIA, MIKEPPEN ô AZ
SIDOK ALTAL HADNAGYSAGRA HI-
vattatvan az Ammon fiai ellen, kihez való képtelen szeretetiből fogadást tött, jó szerencse fejéba, kiert végre az ő egyetlen egy Leányát Iphist, nagy szomoru és keserves halállal ... áldozta: a Buchananus Györgynek ... Magyar versekbe fordittatot, ... István által.
...
ELSŐ RÉSZ.
Bölcsek írásiból egy csuda do logról ...

2584

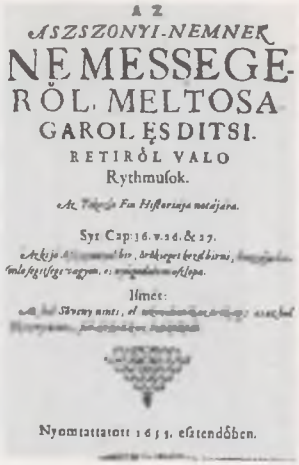
AZ
ASZSZONYI-NEMNEK
NE MESSEGE-
RÖL, MELTOSA
GAROL ÉS DITSI.
RETIRÖL VALO
Rythmusok.
Nyomtattatott 1653. eſztendőben.

2586

LVPVI VAI-
DAROL VALO
ENEK
Nyomtattatott 1644 eſztendőbe

2587

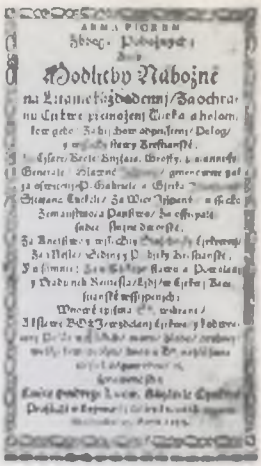
Hodlevv Nabojne

2588

D IOANNIS MARIASSI

2589

SALAMON
KIRALYNAK,
AZ DAVID KIRALY
FIANAK MARKALFFAL
való trés Beszedeknek

2590

CANTVS CATHOLICI
Posne
KATHOLICKE.
GEORGII LIPPAI

2591

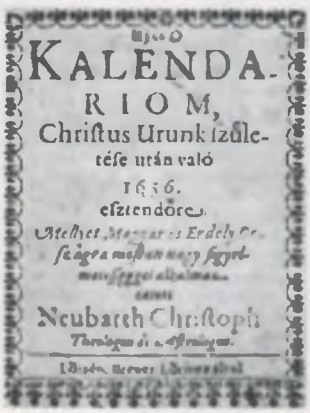
Ujjo
KALENDA-
RIOM,
Christus Urunk ſzüle-
tése után való
1656.
eſztendőre.
Neubarth Christoph

2592

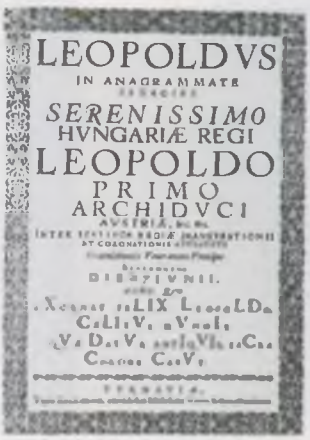
LEOPOLDVS
IN ANAGRAMMATE
SERENISSIMO
HVNGARIÆ REGI
LEOPOLDO
PRIMO
ARCHIDVCI
AVSTRIÆ,

2593

Lásd a
Pótlásoknál.

2594

O. A. M. D. G.

CHI-LAURUS
STRIGONIENSIS,

Laureis Duodequinquagenis

JLLUSTRISSIMORUM,

ac REVERENDISSIMORUM

Ejus Ecclesiæ METROPOLITANORUM Elogijs

contexta,

Reverendo ac Doctissimo

R. P. F. FERDINANDO GRIESKIRCHER,

Ord. S. Pauli primi Eremitæ Professo,

RR. DD. CHRISTOPHORO KUPINICH,

& MARTINO DEMKA, Collegij Gen. Cleri

IN ALMA ARCHIEPISCOPALI

VNIVERSITATE TYRNAVIENSI

primâ Theologiæ Laureâ

Pro

R. P. FRANCISCVM TOPOS,

è Societate JESU, SS. Theologiæ Doctorem,

ejusdemq; Facultatis

DECANVM SECTABILEM

PERILLVSTRI AC MAGNIFICA

HVMANITATIS ACADEMICA

2595

CASTRVM
STRIGONIENSE
AVREVM,

ILLVSTRISSIMIS, ac REVERENDISSIMIS

METROPOLITIS,

ILLVSTRISSIMO ac REVERENDISSIMO

PRINCIPI,

Domino, Domino

GEORGIO LIPPAY

DE ZOMBOR,

ARCHIEPISCOPO STRIGONIENSI, &c.

PRANCISCO DE PERENI,

LIBERO BARONE, EQVITE AVRATO,

Comitatuum [illegible] Comite Supremo.

Anno

regis Leopoldi, pannoniæ Lecnis,

primo.

2596

REGVLÆ
SOCIETATIS
IESV.

TYRNAVIÆ,
Typis Academicis, excudebat Melchior
Venceslaus Schmehenbam.
ANNO M. DC. IV.

2597

SZENT
IGNACZ
A IESVS
KISDED
TARSASAGA
FONDALOIANAK
ELETE.

2598

2599

FRANCISCO VESSELENY
PALATINO.

2601

ATHANASII KIRCHERI
E SOC. IESV.

OEDIPVS
AEGYPTIACVS.

HOC EST

Vniuersalis Hieroglyphicæ Veterum
Doctrinæ temporum iniuria abolitæ
INSTAVRATIO.

Opus ex omni Orientalium doctrina & sapientia
conditum, nec non viginti diuersarum linguarum
authoritate stabilitum.

Fœlicibus Auspicijs

FERDINANDI III.
AVSTRIACI

Sapientissimi & Inuictissimi

Romanorum Imperatoris semper Augusti

è tenebris eruitum,

Atque Bono Reipublicæ Literariæ consecratum.

Tomus I.

ROMAE,
Ex Typographia Vitalis Mascardi, M DC LII.
SUPERIORUM PERMISSU.

2606A

TRIVMPHVS
CAESAREVS
POLYGLOTTVS

Tot concinnatus Linguis, quot in
Veterum doctrina stabilienda Lin-
guis OEDIPVS Aegyptiacus
venit.

QVEM IMMORTALI

FERDINANDI III.

Sapientissimi Romanorum Imperatoris

GLORIAE.

Ob immortale in prisca Sapientia instauratione meritum,

LITERATORVM

in Romano Orbis terrarum Theatro

ex omnibus Populis & Nationibus

congregatorum,

CHORVS

æternùm,

erigit, dicat, consecrat.

2606B

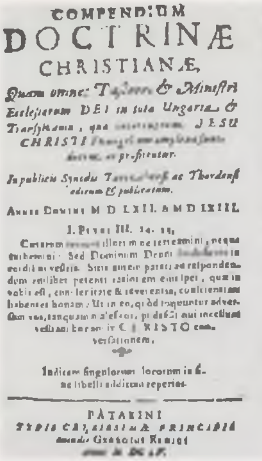
COMPENDIUM
DOCTRINÆ
CHRISTIANÆ,
Quam omnes Tajlores & Ministri Ecclesiarum DEI in tota Ungaria & Transylvania, qua ... JESU CHRISTI ...
In publicis Synodis ... ac Thordensi editam & publicatam.
Anno Domini M D LXII. & M D LXIII.
I. Petri III. 14. 15.
Indicem singulorum locorum in fine libelli additum reperies.
PATAKINI
TYPIS ... PRINCIPALIS ... GEORGIJ RENIJ ...
M DC LV.

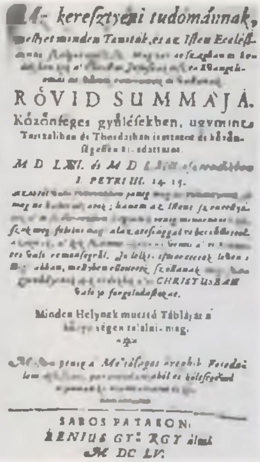
Az keresztyéni tudománnak,
RÖVID SUMMÁJA.
Közönséges gyűlésekben, ugymint Tartzaliban és Thordaiban ...
M D LXI. és M D LXIII ...
I. PETRI III. 14. 15.
Minden Helynek mutató Táblája a könyv végén ...
SAROS PATAKON.
RENIUS GY. RGY ...
M DC LV.

2604

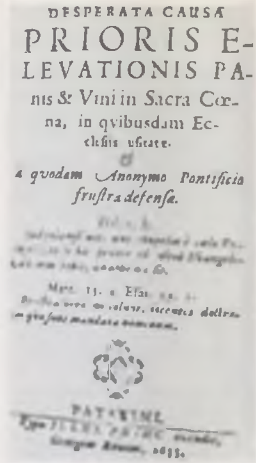
DESPERATA CAUSA
PRIORIS E-
LEVATIONIS PA-
nis & Vini in Sacra Cœ-
na, in qvibusdam Ec-
clesiis usitatæ.
à quodam Anonymo Pontificio
frustra defensa.
Marc. 15. ... Esai. ...
PATAKINI,
... 1655.

2605

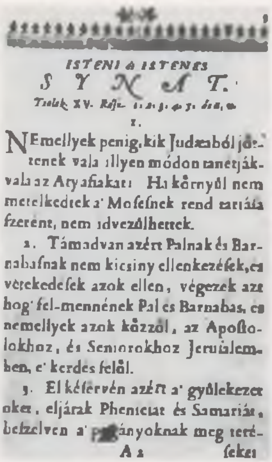
ISTENI & ISTENES
S Y N A T.
Tselek. XV. Rész ...
1.
NEmellyek penig, kik Judæából jöttenek vala illyen módon tanetják vala az Atyafiakat: Ha környűl nem metelkedtek a' Mosesnek rend tartása szerént, nem idvezülhettek.
2. Támadvan azért Palnak és Barnabásnak nem kicsiny ellenkezéések, és vetekedések azok ellen, végezek azt hog' fel-mennének Pal és Barnabas, és nemellyek azok közzűl, az Apostolokhoz, és Seniorokhoz Jerusalemben, e' kerdés felől.
3. El kéſérvén azért a' gyűlekezetoket, eljárák Pheniciát és Samariát, beszelvén a' p...ányoknak meg teré-
A z ... ſekei

2606

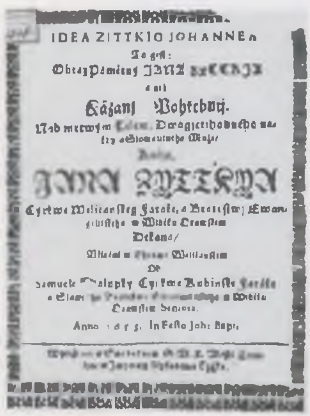
IDEA ZITTKIO JOHANNE ...
Anno 1655. In Festo Joh: Bapt.

2608

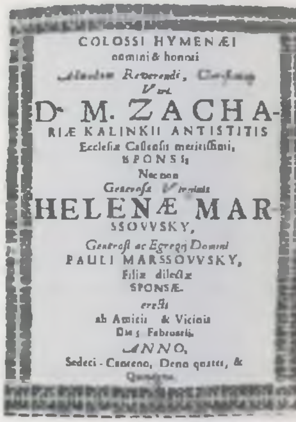
COLOSSI HYMENÆI
...
D. M. ZACHA-
RIÆ KALINKII ANTISTITIS
Ecclesiæ ... meritissimi,
SPONSI;
Nec non
Generosæ Virginis
HELENÆ MAR
SSOVVSKY,
Generosi ac Egregij Domini
PAULI MARSSOVVSKY,
Filiæ dilectæ
SPONSÆ.
erecti
ab Amicis & Vicinis
Die 5. Februarij.
ANNO,
Sedeci - Centeno, Deno quater, & Quinqu...

2609

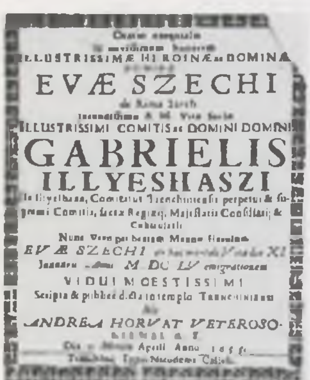
...
ILLUSTRISSIMÆ HEROINÆ ac DOMINÆ
EVÆ SZECHI
...
ILLUSTRISSIMI COMITIS ac DOMINI DOMINI
GABRIELIS
ILLYESHASZI
...
EVÆ SZECHI ...
... M DC LV ...
VIDUI MOESTISSIMI
...
ANDREA HORVAT VETEROSO-
...

2611

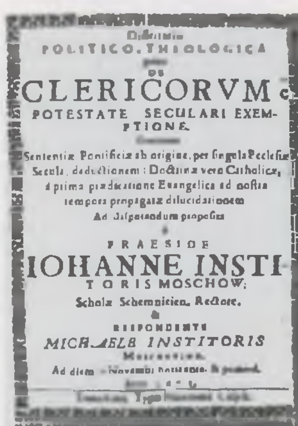
Dissertatio
POLITICO-THEOLOGICA
DE
CLERICORUM
POTESTATE SECULARI EXEM-
PTIONE.
Sententiæ Pontificiæ ab origine, per singula Ecclesiæ Secula, deductionem: Doctrinæ vero Catholicæ, à prima prædicatione Evangelica ad nostra tempora propagatæ dilucidationem
Ad disputandum proposita
à
PRAESIDE
IOHANNE INSTI-
TORIS MOSCHOW;
Scholæ Schemnicien. Rectore.
&
RESPONDENTE
MICHAELE INSTITORIS
...
Ad diem ... Novembr. ...
...

2612

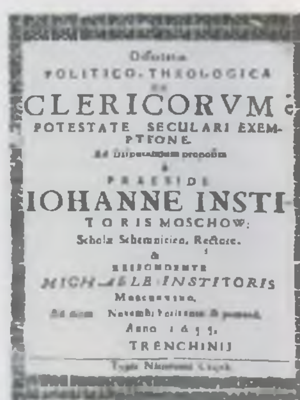
Dissertatio
POLITICO-THEOLOGICA
...
CLERICORUM
POTESTATE SECULARI EXEM-
PTIONE.
Ad disputandum proposita
à
PRAESIDE
IOHANNE INSTI-
TORIS MOSCHOW;
Scholæ Schemnicien. Rectore.
&
RESPONDENTE
MICHAELE INSTITORIS
...
Ad diem ... Novemb. ...
Anno 1655.
TRENCHINIJ
...

2613

proponens paucis
naturam, indolem & genium
ENVNCIATIONIS MODALIS SECUNDARIAE,
Dogmatice, & Canonicè:
M. ELIA [illegible] LYCEI NOvisoliensis RECTORE,
quam
In Examine anniversario publice pro viribus tuendam suscepit
MATTHIAS HEINZELIUS,
Brisnensis,
Discipulus Classis primæ.
TRINCHINII,
Anno 1655. 30. Aprilis.

2615

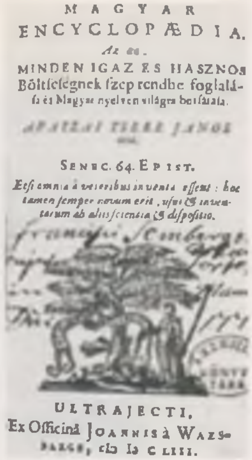
MAGYAR ENCYCLOPÆDIA.
Az az
MINDEN IGAZ ES HASZNOS Böltsességnek szép rendbe foglalása és Magyar nyelven világra bocsátása.
APATZAI TSERE JANOS
SENEC. 64. EPIST.
Etsi omnia à veteribus inventa essent: hoc tamen semper novum erit, usus & inventorum ab aliis scientia & dispositio.
ULTRAJECTI,
Ex Officinâ JOANNIS à WAESBERGE, cIɔ Iɔ C LIII.

2617

HUNGARIA ILLUSTRATA.
HOC EST,
Brevis, sed methodica naturæ & genii, linguæ Hungaricæ, explicatio, tirunculis in discenda linguâ istâ, facilitans, promovens, & Hungaros efficiens.
OPERA
GEORGI CSIPKES COMARINI, SS. Theolog. Doctoris, & ejusdem facultatis, in illustri Scholâ Debrecinâ Professoris.
ULTRAJECTI,
Ex Officinâ Joannis à Waesberge, AN. CH. cIɔ Iɔ C LV.

2618

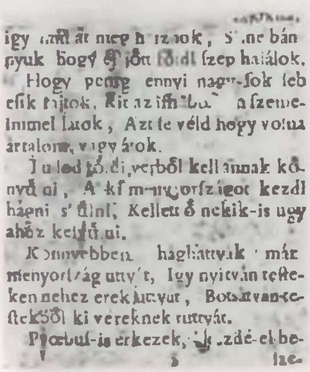
igy által át meg h[illegible] [illegible], S'[illegible] bán nyuk hogy ez jött földi szép halálok.
Hogy penig ennyi nagy-sok seb esik rajtok, [illegible] a szememmel látok, Azt se véld hogy volna ártalom, vagy átok.
[illegible] verből kell annak kő-[illegible] A kit [illegible] országot kezdi [illegible] s' [illegible], Kellett ő nekik-is ugy ahhoz kellett [illegible].
[illegible] hagliattyák már menyország utyát, Igy nyitván testeken nehez erek útyát, [illegible] stekből ki vereknek [illegible].
[illegible] érkezek, [illegible] el be-

2619

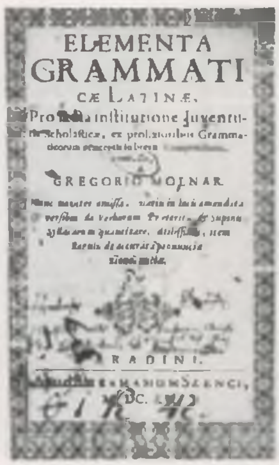
ELEMENTA GRAMMATICÆ LATINÆ,
Pro [illegible] institutione Juventutis Scholasticæ, ex prolixioribus Grammaticorum præceptis in brevem [illegible]
GREGORIO MOLNAR
[illegible]
RADINI.
[illegible] ABRAHAMUM SZENCI, M. DC. [illegible]

2620

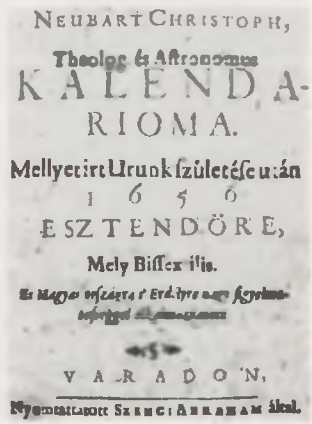
NEUBART CHRISTOPH,
Theolog. & Astronomus
KALENDARIOMA.
Mellyet irt Urunk születése után 1656 ESZTENDŐRE,
Mely Bissex [illegible].
[illegible]
VARADON,
Nyomtattatott SZENCI ABRAHAM által.

2621

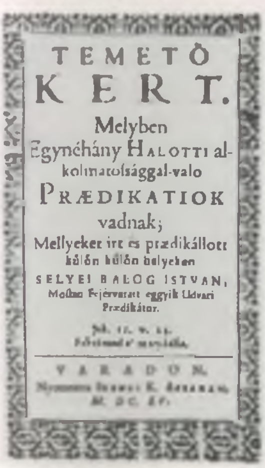
TEMETŐ KERT.
Melyben
Egynéhány HALOTTI alkolmatosággal-valo
PRÆDIKATIOK
vadnak;
Mellyeket irt és prædikállott külön külön helyeken
SELYEI BALOG ISTVAN,
Most Fejérvarat eggyik Udvari Prædikátor.
Job. 11. v. 25.
Fel-támad a' te atyadfia.
VARADON,
Nyomtatta Szenci K. Abraham,
M. DC. LV.

2622

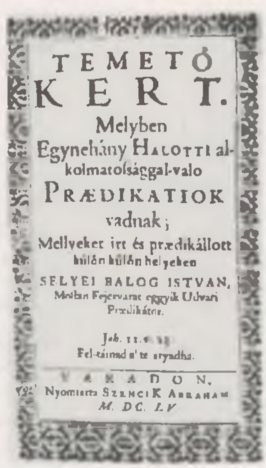
TEMETŐ KERT.
Melyben
Egynehány HALOTTI alkolmatossággal-valo
PRÆDIKATIOK
vadnak;
Mellyeket irt és prædikállott külön külön helyeken
SELYEI BALOG ISTVAN,
Most Fejérvarat eggyik Udvari Prædikátor.
Job. 11. v. 23.
Fel-támad a' te atyadfia.
VARADON,
Nyomtatta SZENCI K. ABRAHAM
M. DC. LV.

2623

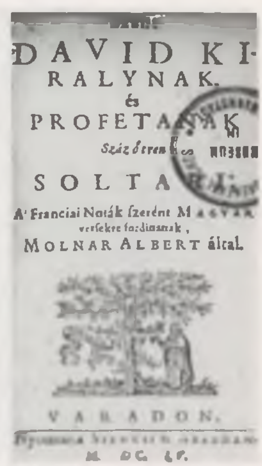
DAVID KIRALYNAK és PROFETANAK Száz ötven [illegible] SOLTARI.
A' Franciai Noták szerént MAGYAR versekre fordittattak,
MOLNAR ALBERT által.
VARADON,
Nyomtatta [illegible]
M. DC. LV.

2624

PÓTLÁSOK

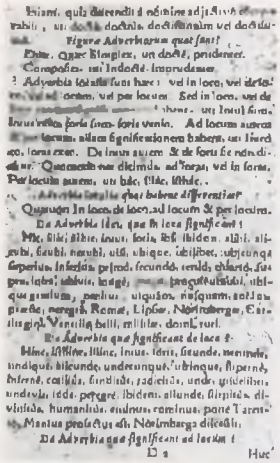

1708A

1821

1822

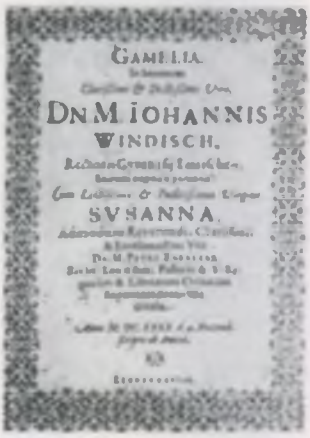

1832

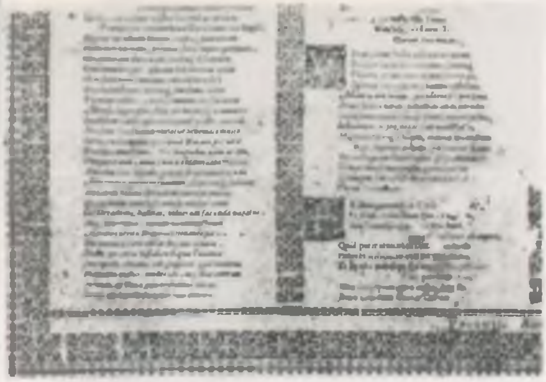

1848

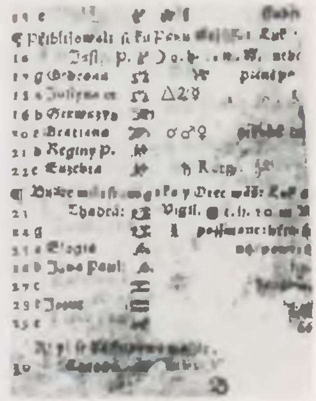

1857

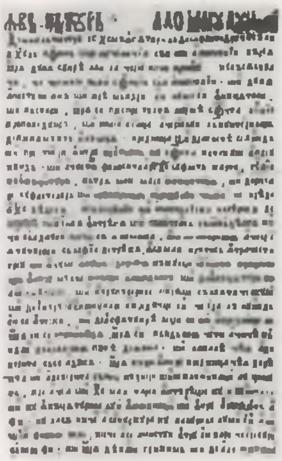

1882A

2144

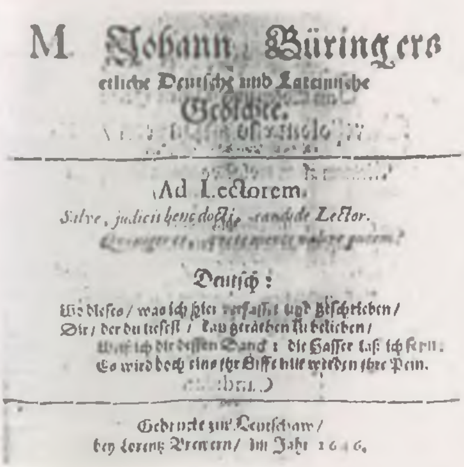

M. Johann Büringers
etliche Deutsche und Lateinische
Gedichte.

Ad Lectorem.
Salve, judicii bene docte, candide Lector.

Deutsch:
Wie dieses / was ich hier verfasset und beschrieben /
Dir / der du liesest / kan gerathen zu belieben /
Weiß ich dir dessen Danck: die Hasser laß ich seyn.
Es wird doch eine ihr Bisse bald werden ihre Pein.

Gedruckt zur Leutschaw /
bey Lorentz Brewern / im Jahr 1646.

2145A

IVBILEVM VNIVERSALE
S.D.N.D. INNOCENTII DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ X.
INNOCENTIVS PAPA X
VNIVERSIS CHRISTIFIDELIBVS PRÆSENTES

2234

2378

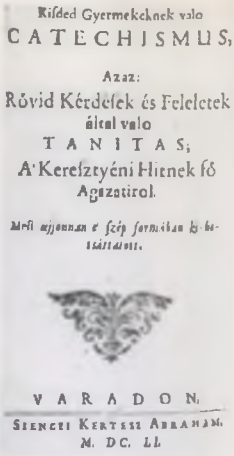

2406 A

2515

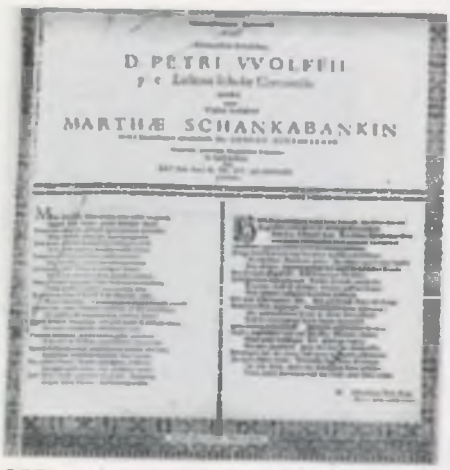

2570

2594

MUTATÓK

MAGYARORSZÁGI NYOMDAHELYEK
1636 ÉS 1655 KÖZÖTT
Bártfa
Lőcse
Trencsén
Kassa
Szenice
Nagyszombat
Patak
Pozsony
Somorja
Tejfalu
Debrecen
Csepreg
Kőszeg
Várad
Török hódoltság
Kolozsvár
Preszáka
Gyulafehérvár
Szeben
Brassó

A MAGYARORSZÁGI NYOMDAHELYEK MUTATÓJA IDŐRENDBEN

Index chronologicus locorum officinarum in Hungaria

Chronological index of printing places of Hungary

A működés ideje	A nyomtatványok helye	száma
(1550–) 1636–1654 →	Kolozsvár	32
(1561–) 1636–1651 →	Debrecen	16
(1575–) 1637–1655 →	Szeben	26
(1577–) 1636–1652 →	Bártfa	60
(1610–) 1637–1639	Kassa	12
1653–1655 →		
(1623–) 1636–1655 →	Gyulafehérvár	92
(1623–) 1636–1652	Pozsony	78
(1625–) 1637–1655 →	Brassó	19
(1625–) 1636–1643	Csepreg	10
(1625–) 1636–1655 →	Lőcse	244
1636	Szenice	1
1637–1645	Tejfalu	9
1637–1655 →	Trencsén	155
1639–1655 →	Várad	101
1641–1642	Preszáka	1
1648–1655 →	Nagyszombat	35
1650	Somorja	1
1651	Kőszeg	1
1651–1655 →	Sárospatak	24

NYOMDAMUTATÓ, HELYSÉGEK ÉS NYOMDÁSZOK

Index alphabeticus locorum ubi typographiae viguerunt, cum indice typographorum

Alphabetical index of printing places and printers

A nyomdahelyek az egykorú magyar névalakjuk szerint szerepelnek. Egy helységen belül a nyomdászok működésük időrendjében következnek, nyomtatványaik évenkénti felsorolásával.

E mutató betűrendjében a nyomdászok neve is szerepel, utalással azokra a helyekre, ahol működtek. Az utalásnál a működés ideje és [ ] zárójelben az ott 1636–1655 között készült nyomtatványok száma is megtalálható. Külföldi nyomdászoknál csak az e kötet keretébe tartozó adatok szerepelnek.

Ab Hage, Laurentius Beniamin ld. Od Háje, Vavrinec Benjamin

Abrugi (Abrugyi) György → Kolozsvár (1630–) 1636–1654 (typ. Heltai) [12]

Academicis, typ. (Universitatis, typographia) → Nagyszombat 1648–1655 [35]

Ackersdijck (Ackersdyck), Dirck van → Utrecht 1651 [1]

Aksamitek, Zacharias Dominicus → Pozsony 1647–1649 (typ. Societatis Jesu) [3]

Alba Iulia, Alba Julia ld. Gyulafehérvár

Alberti, Idzardus ld. Balck, Idzardus

Ammon, Johannes → Frankfurt am Main 1637 [1]; → Kassel 1637 [1]

Amsterdam (Amstelodam, Amsterodam; NL)
- Janssonius, Joannes
  - 1644: **2045**
  - 1645: **2091**
  - 1646: **2133**
  - 1648: **2201**
  - 1650: **2304, 2305**

Balck, Idzardus (Alberti, Idzardus) → Franeker 1647 [1]

Bardejov ld. Bártfa

Bártfa (Bartfeld, Bartpfeldt, Bartpha Hungarorum; Bardejov, SK)
- Klöss, Jakob, jun.
  - 1636: **1633, 1634**
  - 1637: **1663**
  - 1637–1638: **1664**
  - 1638: **1708, 1708A 1709, 1710, 1711**
  - 1639: **1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761**
  - 1640: **1814, 1815, 1816 1817, 1818**
  - 1641: **1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869**
  - 1642: **1916, 1917**
  - 1643: **1982, 1983, 1984, 1985, 1986**
  - 1644: **2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052**
  - 1645: **2092, 2093, 2094, 2095**
  - 1646: **2134, 2135**
  - 1647: **2161, 2162, 2163**
  - 1648: **2202, 2203, 2204**
  - 1649: **2255, 2256**
  - 1650: **2306, 2307, 2308, 2309, 2310**
  - 1652: **2411[1], 2411[2]**

Becs (Bech, Becz, Vienna Austriae; Wien, A)
- Ferenczffy Lőrinc
  - 1636: **1635**
- Formica, Matthäus
  - 1636: **1636**
  - 1637: **1665**
  - 1638: **1714, 1715, 1716**
- Gelbhaar, Gregor
  - 1637: **1665, 1667**
  - 1638: **1712**
  - 1639: **1762**

1640: **1819**
1641: **1870, 1871**
1642: **1918, 1919**
1643: **1987**
1644: **2053, 2054**
1645: **2098**
1646: **2136**
1647: **2164**
1648: **2205**
Cosmerovius, Matthaus
1645: **2096, 2097**
1651: **2360**
1652: **2480**
1653: **2458, 2459, 2461, 2462**
1654: **2510, 2511, 2512, 2513,**
1655: **2565A 2566**
Kürner, Johann Jakob, sen.
1649: **2257**
1650: **2311**
1651: **2359**
1652: **2412**
1653: **2460**
1654: **2509**
1655: **2567**
Bălgrad (Ardel) ld. Gyulafehérvár
Beretzki György → Pozsony 1644 (typ. Societatis Jesu) [1]
Boxe, Willem Christiaens van der, (Christianus, Wilhelmus) → Leiden 1637 [1]
Braşov ld. Brassó
Brassai Major Márton (Coronensis, Martinus Major, Maior) → Gyulafehérvár 1647–1655 → (typ. principis) [11]
Brassó (Corona, Cronstadt; Braşov, RO)
Herrmann, Michael
1637: **1668**
1638: **1717**
1641: **1872**
1642: **1920**
1643: **1988**
1644: **2055**
1646: **2137**
1647: **2165**
1648: **2206**
1649: **2258**
1650: **2312**
1652: **2413**
1654: **2514, 2515**
1655: **2568, 2569, 2570, 2571, 2572**
Bratislava ld. Pozsony
Brewer (Brever), Lorenz → Lőcse (1625–) 1636–1655 [244]
Caldoriana, typ. → Yverdon 1650–1651 [2]
Caschaw, Cassa, Cassovia ld. Kassa
Cassellae ld. Kassel
Christianus, Wilhelmus ld. Boxe, Willem Christiaens van der
Cibinium Transylvaniae ld. Szeben
Čížek, Nikodém (Czizek, Czizek, Czjzek) → Trencsén 1655 [9]
Claudiopolis, Cluj-Napoca ld. Kolozsvár
Cluj-Napoca ld. Kolozsvár
Collegii Societatis Jesu, typ. → Pozsony 1650–1652 [6]
Colosvar ld. Kolozsvár
Corona, ld. Brassó
Coronensis, Martinus Major ld. Brassai Major Márton
Cosmerovius, Matthaus → Bécs 1645–1655 [14]
Cronstadt ld. Brassó
Csepreg (H)
Farkas Imre
1636: **1637, 1638**
1637: **1669**
1640: **1820, 1821**
1641: **1873**
1642: **1921**
1643: **1989, 1990, 1991**
Czizek, Czizek, Czjzek, ld. Čížek, Nikodém
Debrecen (Debreczen, Debreczin; H)
Fodorik Menyhért
1637: **1670, 1671**
1639: **1763**
1640: **1822**
1641: **1874, 1875, 1876**
1642: **1922**
1643: **1992**
1644: **2056**
1648: **2207**
1650: **2313**
1651: **2361, 2362, 2363**
Dobre (Dobrea) *(cyr.)* → Gyulafehérvár 1641 [1] → Preszáka 1642 [1]
Dorp, Jan Claesz van → Leiden 1648 [1]
Ebrodun ld. Yverdon
Endter, Wolfgang, sen. → Nürnberg 1637–1645 [3]

Farkas Imre → Csepreg (1625–) 1636–1643 [10]
Feiervar, Fejér-vár, Fejirvar ld. Gyulafehérvár
Felsőpreszáka ld. Preszáka
Ferenczffy Lőrinc → Bécs 1636 [1]
Fodorik Menyhért → Debrecen (1630–) 1636–1651 [16]
Formica, Matthaus → Bécs 1636–1638 [5]
Francofurtum ad Moenum ld. Frankfurt
Franeker (NL)
Balck, Idzardus (Alberti, Idzardus)
1647: **2166**
Frankfurt am Main (Francofurtum ad Moenum; D)
Ammon, Johann
1637: **1676**
Humm, Anton
1645: **2099**
Gelbhaar, Gregor → Bécs 1637–1648 [17]
Gevers, Valentin → Kassa 1653–1655 [10]
Görlin, Johann → Ulm 1653 [1]
Gyulafehérvár (Alba Julia, Bălgrad (Ardél), Feiervar, Fejér-vár, Fejirvar, Gyula-fejérvár; Alba Iulia, RO)
typ. principis
1636: **1640, 1641, 1642, 1643, 1644**
1637: **1672, 1673, 1674**
1638: **1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723**
1639: **1764, 1765, 1766, 1767**
1640: **1823, 1824, 1825, 1826, 1827**
1641: **1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884**
1642: **1923, 1924, 1925, 1926, 1927**
1643: **1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998**
1644: **2057, 2058, 2059** (Schemnicensis)
1645: **2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105**
1646: **2138, 2139** (Schemnicensis), **2140, 2141**
1647: **2167, 2168** (Brassai Major), **2169, 2170** (Brassai Major), **2171** (Brassai Major), **2172**
1648: **2208** (Brassai Major), **2209, 2210** *(cyr.)*, **2211** (Brassai Major), **2212** (Brassai Major), **2213**
1649: **2259, 2260**
1650: **2314**
1651: **2364, 2365** *(cyr.)*, **2366, 2367** (Brassai Major), **2368, 2369**
1652: **2414, 2415** (Brassai Major), **2416** (Brassai Major)
1653: **2463, 2464, 2465** *(cyr.)*
1654: **2516** (Brassai Major), **2517, 2518, 2519** (Brassai Major)
1655: **2573, 2574, 2575, 2576, 2577**
Dobre (cyr.)
1641: **1882A**
Hake, Johann → Wittenberg 1653 [1]
Hallervord, Johann [bibliop.] → Rostock 1638 [1]
Heltai (Heltus) Gáspár typ. → Kolozsvár 1644 (tévesen), 1649, (tévesen) 1654 (tévesen)
Heltai, typ → Kolozsvár 1636–1654 [32]
Hermannstadt, Hermanstadt ld. Szeben
Herrmann, Michael (Hermann) → Brassó 1637–1655 [19]
Humm, Anton → Frankfurt am Main 1645 [1]
Janssonius, Joannes (Jansonius) → Amsterdam 1644–1650 [6]
Kaliningrad ld. Königsberg
Kassa (Cassa, Caschaw, Cassovia; Košice, SK)
Schultz, Daniel – vidua
1637: **1675**
1639: **1768**
Gevers, Valentin
1653: **2466, 2467, 2468**
1654: **2520, 2521, 2522, 2523, 2524**
1655: **2578, 2579**
Kassel (Cassellae; D)
Saur, Johannes
1635: **1676**
Ammon, Johannes
1637: **1676**
Kertész Ábrahám ld. Szenci Kertész Ábrahám
Klös, Klösz ld. Klöss
Klöss, Jakob, jun. (Klös, Klösz) → Bártfa (1622–) 1636–1652 [62]
Kolozsvár (Claudiopolis, Colosvar, Kolosvár; Cluj-Napoca, RO)
typ. Heltai

1636: **1645, 1646, 1647** (Abrugi), **1648** (Abrugi)
1637: **1677**
1648: **1724, 1725** (Abrugi), **1726** (Abrugi)
1639: **1769, 1770** (Abrugi)
1640: **1828** (Abrugi), **1829** (Abrugi)
1641: **1885, 1886**
1642: **1928**
1643: **1999, 2000**
1644: **2060, 2061** (tévesen: Heltai Gáspár)
1645: **2106** (Abrugi)
1646: **2142, 2143** (Abrugi), **2144**
1647: **2173** (Abrugi)
1648: **2214, 2215**
1649: **2261** (Abrugi)
1650: **2315**
1651: **2370, 2371** (Abrugi)
1654: **2525, 2526** (tévesen: Heltai Gáspár)

Košice ld. Kassa

Königsberg (Regiomontum; Kaliningrad, RS)
Reusner, Johann
1642: **1929**

Kőszeg (H)
Wechelius András
1651: **2371A**

Kürner (Kyrner), Johann Jakob, sen. → Bécs 1649–1655 [7]

Leffen, Pieter → Leiden 1649 [1]

Leiden (Lejda, Lugdunum Batavorum; NL)
Boxe, Willem Christiaens van der
1637: **1678**
Dorp, Jan Claesz van
1648: **2216**
Vogel, Hieronymus de
1648: **2216**
Leffen, Pieter
1649: **2262**
Vuyren, Ludovicus à
1654: **2527**

Leutschau, Leutschaw in Ober-Ungern, Leutschovia, Levoča, Lewoca ld. Lőcse

Lintzi Marcus ld. Pistorius, Marcus

Lőcse (Leutschau, Leutschaw in Ober-Ungern, Leutschovia, Lewoča, Lötse; Levoča, SK)
Brewer, Lorenz
1636: **1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655**
1637: **1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1586, 1687, 1688**
1638: **1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737**
1639: **1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782**
1640: **1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839**
1641: **1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900**
1642: **1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951**
1643: **2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015**
1644: **2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074**
1645: **2107, 2108, 2109, 2110, 2111**
1646: **2145, 2145A, 2146, 2147, 2148**
1647: **2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2187A**
1_48: **2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232**
1649: **2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278**
1650: **2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333**
1651: **2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383**
1652: **2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2421A, 2422, 2423, 2424**
1653: **2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478**

1654: **2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540**
1655: **2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592**
Lötse
Lugdunum Batavorum ld. Leiden
Magnovardia ld. Várad
Major Márton (Maior) ld. Brassai Major Márton
Mascardi, Vitalis → Roma 1655 [1]
Mayr, Philipp Jakob → Nagyszombat 1648–1653 (typ. Academicis) [14]
Mliečno ld. Tejfalu
Nagy Várad ld. Várad
Nagyszombat (Tyrnavia; Trnava, SK)
typ. Academicis (typographia Universitatis)
1648: **2233** (Mayr), **2234** (Mayr), **2235, 2236** (Mayr)
1649: **2279** (Mayr), **2280** (Mayr), **2282** (Mayr)
1650: **2334** (Mayr), **2335**
1651: **2384, 2385** (Mayr), **2386** (Mayr), **2387, 2388** (Mayr), **2389** (Mayr)
1652: **2425** (Mayr), **2426** (Mayr)
1653: **2479** (Mayr), **2480, 2481**
1654: **2541** (Schneckenhaus), **2542, 2543** (Willmann), **2544, 2545, 2546** (Willmann)
1655: **2593** (Schneckenhaus), **2594** (Schneckenhaus), **2595** (Schneckenhaus), **2596** (Schneckenhaus), **2597** (Schneckenhaus), **2598, 2599, 2600, 2601** (Schneckenhaus)
Némethi Jakab → Pozsony 1636 (typ. Societatis Jesu) [1]
Noortdyck (Noortdijck) Johannes à → Utrecht 1647 [1]
Noriberga ld. Nürnberg
Nürnberg (Noriberga; D)
Endter, Wolfgang, sen.
1637: **1676**
1638: **1738**
1645: **2099**
Odhage ld. Od Háje
Od Háje (Ab Hage, Wod Hage, Wodhége), Vavrinec Benjamin → Trencsén 1648–1654 [53]
Ohridski, Stefan (Ştefann Sârb) *(cyr.)* → Gyulafehérvár 1648–1651 [2] *(cyr.)*
Ompolygyepű, Ompoly-Preszáka ld. Preszá-ka
Oradea ld. Várad
Patak (Patakinum Hungarorum, S. Patak, Sáros Patak, Sáros-Patak; Sárospatak, H)
typ. principis
1651: **2390, 2391, 2392**
1652: **2429, 2430** (Renius), **2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436** (Renius)
1653: **2482** (Renius), **2483, 2484, 2485** (Renius), **2486, 2487**
1654: **2547, 2548** (Renius), **2549** (Renius), **2550** (Renius)
1655: **2604** (Renius), **2605** (Renius), **2606**
Pistorius (Lintzi), Marcus → Szeben (1629–) 1637–1655 [28]
Pozsony (Posom, Poson, Posonium, Prešpork, Pressburg, Preszburg; Bratislava, SK)
typ. Societatis Jesu
1636: **1656** (Némethi), **1657, 1658, 1659, 1660, 1661**
1637: **1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699**
1638: **1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747**
1639: **1783, 1784, 1785, 1786, 1787** (Zavari), **1788**
1640: **1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852**
1641: **1901, 1902**
1642: **1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957**
1643: **2016, 2017, 2018, 2018A, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024**
1644: **2075, 2076, 2077** (Beretzki)
1645: **2112**
1647: **2188** (Aksamitek)
1648: **2237, 2238** (Aksamitek), **2239**
1649: **2282** (Aksamitek), **2283**
typ. Collegii Societatis Jesu
1650: **2336, 2337, 2338, 2339, 2340**
1652: **2436A**

Presaca Ampoiului ld. Preszáka
Pressburg, Preszburg, Prešpork ld. Pozsony
Preszáka (Felsőpreszáka, Ompolygyepű, Ompoly-Preszáka, Prisac, Prisaca, Priszaka; Presaca Ampoiului, RO)
Dobre *(cyr.)*
1642: **1958**
principis, typ. → Gyulafehérvár (1623–) 1636–1655 [94]
principis, typ. → Patak 1651–1655 [24]
Prisac, Prisaca, Priszaka ld. Preszáka
Regiomontum ld. Königsberg
Renius, Georgius → Patak 1652–1655 → (typ. principis) [9]
Reusner, Johann → Königsberg 1642 [1]
Roda, Maria ld. Schultz, Daniel – vidua
Roeck, Lambert → Utrecht 1652 [1]
Róma (Roma, I)
Mascardi, Vitalis
1655: **2606A, 2606B, 2603**
Rostock (Rostochium; D)
Hallervord, Johann [bibliop.]
1638: **1748**
Röhner, Johann → Wittenberg 1652 [2]
Samaria, Šamorin ld. Somorja
Sáros Patak, Sárospatak ld. Patak
Saur, Johannes → Kassel 1635 [1]
Schemnicensis, Andreas Gregorius → Gyulafehérvár 1644–1646 [2]
Schneckenhaus, Venceslaus Melchior → Nagyszombat 1654–1655 → (typ. Academicis) [6]
Schultz, Daniel vidua, Maria Roda → Kassa (1629–) 1637–1639 [2]
Senica ld. Szenice
Sibiu ld. Szeben
Societatis Jesu, typ. → Pozsony (1623–) 1636–1649 [73]
Somorja (Samaria; Šamorín, SK)
Wechelius András
1650: **2341**
Ştefan Sârb ld. Ohridski, Stefan
Swol, Jan van ld. Zwol, Jan van
Szeben (Cibinium, Cibinium Transylvaniae, Hermannstadt, Hermanstadt; Sibiu, RO)
Pistorius, Marcus
1637: **1700**
1638: **1749**
1639: **1789**
1640: **1853**
1641: **1904**
1642: **1959**
1643: **2025**
1644: **2078**
1645: **2113**
1646: **2149, 2150**
1647: **2189**
1648: **2240, 2241, 2242**
1649: **2284, 2285**
1650: **2342, 2342A, 2343, 2343A**
1651: **2393**
1652: **2437**
1653: **2488, 2489, 2490**
1654: **2551**
1655: **2607**
Szenci Kertész Ábrahám (Szemptzi, Szenci, Szenci K., Szencinsis, Szenczi, Szentzi) → Várad 1639–1655 [100]
Szenice (Senica, SK)
Vokál, Václav
1636: **1662**
Tejfalu (Mliečno, SK)
Wechelius Zsigmond János
1637: **1701**
1638: **1750**
1639: **1790**
1640: **1854**
1641: **1905**
1642: **1960**
1643: **2026**
1644: **2079**
1645: **2114**
Trajectom, Trajectum ld. Utrecht
Trencsén (Trenchin, Trenčín, Trenschin, Trenshin, Trinchin; Trenčín, SK)
Vokál, Václav
1637: **1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707**
1638: **1751, 1752, 1753, 1754**
1639: **1791, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1809, 1810**
1637–1641: **1792, 1793, 1808, 1811**
1640: **1855, 1856, 1857, 1858, 1859**
1641: **1906, 1907, 1908, 1909, 1910**

Vokálová, Dorota
1642: **1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973**
1643: **2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037**
1644: **2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086**
1645: **2115, 2116, 2117, 21118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123**
1646: **2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156**
1647: **2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195**
Od Háje, Vavrinec Benjamin
1648: **2243, 2244, 2245, 2246**
1649: **2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296**
1650: **2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350**
1651: **2394, 2395, 2397, 2398, 2399, 2400**
1652: **2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449**
1653: **2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496**
1654: **2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557**
Čížek, Nikodém
1655: **2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616**
Trnava, Tyrnavia ld. Nagyszombat
Ulm (D)
Görlin, Johann
1653: **2497**
Ultrajectom, Ultrajectum ld. Utrecht
Universitatis, typographia ld. Academicis, typ.
Utrecht (Trajectom, Trajectum, Ultrajectom, Ultrajectum; NL)
Noortdyck, Johannes à
1647: **2196**
Waesberge, Jan van
1648: **2247, 2248, 2249, 2250**
1654: **2558, 2559**
1655: **2617, 2618**
Zijll, Gijsbert van
1651: **2401**
Ackerdijck, Dirck van
1651: **2401**
Roeck, Lambert
1652: **2450**
Zwol, Jan van
1653: **2498**
Várad (Magnovardia, Nagy Várad, Varad; Oradea, RO)
Szenci Kertész Ábrahám
1639: **1812**
1640: **1860, 1861, 1862, 1863**
1641: **1911, 1912, 1913, 1914, 1915**
1642: **1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981**
1643: **2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044**
1644: **2087, 2088, 2089, 2090**
1645: **2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132**
1646: **2157, 2158, 2159, 2160**
1647: **2197, 2198, 2199, 2200**
1648: **2251, 2252, 2253, 2254**
1649: **2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303**
1650: **2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357**
1651: **2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2406A, 2407, 2408, 2409**
1652: **2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457**
1653: **2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507**
1654: **2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565**
1655: **2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624**
Vásberg ld. Waesberge, Jan van
Vienna Austriae ld. Bécs
Vogel, Hieronymus de → Leiden 1648 [1]
Vokál, (Wocal, Wokál, Wenceslaus) Václav → Szenice 1636 [1] → Trencsén 1637–1641 [41]
Vokálová, (Wocaliana, Wocalin, Dorothea) Dorota → Trencsén 1642–1647 [52]
Vuyren, Ludovicus à → Leiden 1654 [1]
Waesberge (Vásberg, Wasberg), Jan van → Utrecht 1648–1655 [8]

Wechelius (Wechel) András → Somorja 1650 [1]
→ Kőszeg 1651 [1]
Wechelius (Wechel) Zsigmond János → Tejfalu 1637–1645 [9]
Wien ld. Bécs
Willmann, Matthias → Nagyszombat 1654 (typ. Academicis) [2]
Wittenberg (Witteberga; D)
Röhner, Johann
1652: **2457A, 2457B**
Hake, Johann
1653: **2508**
Wocal, Wokál, Wenceslaus ld. Vokál, Václav
Wocaliana, Wocalin, Dorothea ld. Vokálová, Dorota
Wod Hage, Wodháge ld. Od Háje
Yverdon (Ebrodun; CH)
Caldoriana, typ.
1650: **2358**
1651: **2410**
Zavari György → Pozsony 1639 (typ. Societatis Jeu) [1]
Zijll (Zyll), Gijsbert van → Utrecht 1651 [1]
Zwol (Swol), Jan van → Utrecht 1653 [1]
Sine loco
sine typ. nomine
1639: **1813**
1655: **2625**

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

Index nominum

Index of personal names

Tartalmazza az 1701 előtt élt személyek neveit. A szépirodalmi és más költött nevek idézőjelben állnak. A magyar versek szerzőinél utalás található az incipitmutatóra, kivéve ha a vers írója egyben az egész mű szerzője, és ezért neve e mutatóban már szerepel. A nyomdászok neve mellett tételszám abban az esetben olvasható, ha nevüket nemcsak az impresszum, hanem a tétel szövege is említi, különben csupán a nyomdamutatóra utalunk. Az illusztrátorok esetében a tárgymutató illusztrációk címszavánál találhatóak meg a tételszámok, itt csupán utalás áll.

Aba Sámuel – magyar király **2461(7)**
Abdias (Abdiás próféta) (bibl.) **2343**
Abraham frater **1690**
Abrugi (Abrugyi) György **1726, 1828, 2143, 2144, 2173, 2261, 2371, Appendix 179**
ld. még nyomdamutató
Ackerdijck, Dirck van
ld. nyomdamutató
Adacsi (Adachi) Jakab **1694(13), 1694(28)**
Adalarius ld. Aladár
Adalbertus, Sanctus – episcopus Pragensis **2595(1)**
Adam (bibl.) **2049**
Adam z Veleslavína, Daniel **1796**
Adami, Venceslaus **1655**
Aesculapius (myth.) **1846(9)**
Aglaia (Aglaja) (myth.) **2156**
Agnerus, Daniel **2609(19)**
Ágoston, Szent ld. Augustinus Aurelius, Sanctus
Ágoston Péter **2369**
„Ágota" **2332**
Ahmed I (Hehomat) – imperator Turcorum **2092, 2485**
Aidinger, Laurentius
Leopoldus in anagrammate **2593**
Aksamitek (Axamithek), Tobias Venceslaus **2019**
Aksamitek, Zacharias Dominicus **2188, 2238, 2336**
ld. még nyomdamutató
Aladár (Adalarius) **2461(3)**
Aladiatoris, Joannes **2444**
Alastor (myth.) **2385**
Alauda, Bartholomaeus **1681(3), 2014, 2528**
Alauda, Josephus
In solemnitatem nuptiarum, quas... Marcus Horvath Stansith... et Sophia Mariassi... celebrare constituerint **2469**
1681(11), 1728, 1731, 1837(1), 1936(5), 2177(2), 2232(12), 2374(13)
Albelius, Simon **1717**
Albensis, Thomas
ld. incipitmutató: Tudjuk azt
Albert – magyar király (Albertus) **2461(34)**
Albert – magyar király felesége, Erzsébet (Elizabetha) **2461(35)**
Alberti, Idzardus ld. Balck, Idzardus
Albinka, Barbora ld. Löhr, Michael felesége
Albrich (Albrichius), Martinus
Disputatio de natura et constitutione logicae **2568**

Disputatio theologica de invocatione sanctorum **2569**
Nuptiis florentissimorum sponsorum... Petri Wolfii... atque... Martae Schankabankin **2570**
Synopsis logica **2571**
Theses de coena magna **2572**
2515
Alegambe, Philippus **2239**
Alemannus, Joannes ld. Beckensloer János – esztergomi érsek
Alesius, Joannes ld. Kleinius Alesius, Joannes
Alexander Magnus – rex Macedoniae **1819**
Alexander VII. – papa **2594**
Ali – budai pasa (cr. 1580) **2008**
Ali – budai pasa (cr. 1606) **2092**
Alitis, Samuel **1950(9), 2004**
Almási Mátyás **2272, 2322**
Almási P. Márton **2366**
Álmos (Almus) – magyar fejedelem **2461(9), 2461(52)**
Alodiatoris, Petrus **2447(23)**
Alsted, Johann Heinrich
Assertio Sacro-Sanctae Trinitatis **1718**
Catechismus religionis Christianae compendiose propositus **1640, 1764, 1993, 2167, 2402, 2573**
Catechesis religionis Christianae compendiosa proposita **2373**
Grammatica Latina **1923**
Latium in nuce, id est rudimenta lexici Latini **2208**
Prodromus religionis triumphantis **1877**
Rudimenta linguae Latinae **1823, 2168**
Schola triumphata **1722(2)**
Veraedus ad... Wolffgangum Hoffmannum **1672**
1674, 1676, 1720, 1758, 1958, 2212, 2617, Appendix 162, Appendix 163, Appendix 174, Appendix 212
Althan, Adolf **2092**
Álvarez, Emanuel
De institutione grammatica libri tres **2317**
Principia seu rudimenta grammatices **2053**
2236
Alvinci (Alvinczi) Péter **1988, 2050, 2323**
Alvinci Péter özvegye, Mutnoky Anna **2050**
Amade Ilona ld. Nagymihályi Ferenc felesége
Amatus, Lusitanus ld. tárgymutató, illusztrációk
Ambrosiades (Pacovsky), Daniel **2030**
Ambrosius, Sanctus (Ambrus, Szent)
ld. incipitmutató: Jövel Megváltója – Jövel népeknek – Mindeneknek... éltetője mindeneknek... Megváltója – Teremtő Úr
1902, 2146, 2340, 2508A
Ames, William
Demonstratio logicae verae **2507(3)**
Disputatio theologica adversus metaphysicam **2507(5)**
Disputatio theologica de perfectione S.S. Scripturae **2507(6)**
Technometria **2507(2)**
Theses logicae **2507(4)**
2309, 2310, 2354(5), 2357, 2404, 2559, 2617
Ammon, Johann ld. nyomdamutató
Amurat III. ld. Murad III. – imperator Turcorum
Anacreon **1781**
Anasztáz-Asztrik – esztergomi érsek (Astricus seu Anastasius, archiepiscopus Strigoniensis) **2595(3)**
Anderst, Stephanus **2280, 2233**
András I. – magyar király (Andreas) **2461(8), 2461(9)**
András II. – magyar király (Andreas Secundus Hierosolomytanus) **2461(22)**
András III. – magyar király (Andreas Tertius) **2461(26)**
Andrási István **1694(9), 1840, 1852**
Angyal Imre **1694(11), 1694(31), 1694(43)**
Anjou Károly Róbert ld. Károly I. – magyar király
Anna ld. Moes, Sigismundus, előtte Schmitz, Stephanus felesége
Anna ld. Ruff, Daniel felesége
Antiphon (Corinthius) **1784(4)**
Antonius, Joannes **2609(38)**
Antonius, Marcus **1784(10)**
...anzmár, Mart. ld. Lanzmar, Martinus
Apácai (Apaczai, Apáczai, Apatzai) Csere (Ts., Tsere) János
Magyar encıklopédıa **2617(1)**
Magyar logikácska **2516(1)**

Oratio de studio sapientiae **2463, 2617(2)**
A tudomány dolgában megkívántatott tanács **2516(2)**
ld. még incipitmutató: Lámpást
2102, 2304, 2356, 2450, 2617
Apafi György **2102**
Apafi György özvegye, Petki Barbara **2102**
Apafi Mihály – erdélyi fejedelem
ld. incipitmutató: Eleitől
2102, 2231, 2355
Apatzai ld. Apácai
Apelles (Apell. B. A.), Balthasar **1652(3), 1681(13), 1731, 1837(2-3), 2374(16)**
Apollo (myth.) **1694(9), 1694(11), 1696(12), 1779, 1846(15), 2013, 2013(3), 2219, 2444**
Apponyi (Apponii) Pál **2092**
Aragóniai János (Aragonius Johannes VI. cardinalis) – esztergomi érsek **2595(35)**
Archias, Aulus Licinius (Archias poeta) **2416**
„Ardelio" **1922**
Aretius (Marty), Benedictus **2453**
Argenta (Argentus), Joannes **1842**
„Arianna" **2360**
Aristides, Aelius (Smyrnaeus) **1784(5)**
Aristoteles **1829, 1836, 1845, 1846(3), 1852, 1856, 2007, 2028, 2081, 2118, 2202, 2471**
Arius **2102, 2124, 2127, 2172**
Árkosi Gelei Benedek **2106**
Arminius, Jacobus **2102, 2172**
Arnoldus (Arnold Xiedza), Nicolaus **2166, 2558**
Árpád – magyar fejedelem **2461(52)**
Artner, Erhard **1908**
Ascanius (Hasconius, Haško, Haškovinus), Michael **1883, 2154(1), 2287**
Asclesius, Nicolaus
ld. incipitmutató: E három szó
Astricus seu Anastasius ld. Anasztáz-Asztrik – esztergomi érsek
Aszalai István **2337, Appendix 200A**
Atalanta (myth.) **2600**
Athanasius, Sanctus
ld. incipitmutató: Valamely ember
1655, 2084, 2146, 2532, 2604
„Atilla" ld. Attila – rex Hunnorum
Atilla ld. Attila
Atlas (myth.) **1846(7)**
Attila (Atilla) – rex Hunnorum **2360, 2461(1)**
Aubry család **1701**
Audziejewicz (Audziewicius), Jan **2166**
Auer, Jacobus **2081**
Augustini, Joannes **2287, 2443**
Augustinus, Aurelius, Sanctus (Ágoston, Szent)
ld. incipitmutató: Nem halhat meg
1639, 1788, 1830, 1835, 1902, 1954, 2018, 2019, 2034, 2035, 2043, 2146, 2216, 2340, 2394, 2401, 2471, 2438, 2508A
Augustinus, P. M. ld. P. M., Augustinus
Aurelius, Clemens Prudentius
ld. incipitmutató: Atya Istentől
Ausonius, Decimus Magnus **1996**
Avenarius, Joannes ld. Habermann, Johann
Avilai Teréz, Szent ld. Theresia Magna, Sancta
Axamithek ld. Aksamitek

B. A. ld. Apelles, Balthasar
B. C. ld. Brewer, Christoph
B. M.
ld. incipitmutató: Igazságod szerint
Baáll János ld. Ball, John
Baan, Joannes ld. Bán János
Baari B. Andreas ld. Bári B. András
Babócsai (Baboczay) Ferenc **2280**
Babst, Fridericus ld. Pobst, Friedrich
Bachmann, Balthasar
Eine christliche Predigt bey der Leich... Abraham Gigelmairs **1932**
Baczoni, N. Joannes ld. Nagybaconi János
Bader, Georgius Joannes **1694(9), 1694(25)**
Bagoly Kata ld. Kerekes Mihály özvegye
Bai ld. Baji
Baiczi, Baiczy, Paulus ld. Bajcsi Pál
Bajali Pál **1781**
Bajcsi (Baiczi, Baiczy) Pál **2233, 2280**
Baji (Bai) Ferenc **2435(21)**
Bakai Benedek, iun. **2435(24)**
Bakócz Tamás **2597(37)**
Bakos Gábor **2522**
Bakos Zsuzsanna ld. Zay András felesége
Baksay Ábrahám **2461**
Balassa (Ballassa) Ádám **2280**
Balassa Bálint **2017, 2021**
Balassi Bálint
Az Istennek keresztviselő híveit... vigasztaló szók **1995[1]**
Istenes énekek **1933, 2451, 2619**

ld. még incipitmutató: A Szentháromságnak első – A Szentháromságnak harmadik – A te nagy – Adj már – Bocsásd meg – Lelkemnek – Mennyei seregek – Pusztában zsidókat – Végtelen
1722, 1768, 1933, 1952, 2050, 2340, 2454, Appendix 158, Appendix 213
Balbi, Girolamo **1922**
Balck (Alberti), Idzardus **2166**
ld. még nyomdamutató
Balduinus, Fridericus **1991**
Bálintfi Ferenc **1694(20), 1694(33), 1694(47)**
Ball (Baáll), John **2405**
Ballassa Ádám ld. Balassa Ádám
Balling (Ballingh) János **1678**
Balog (Balogh) András **2425**
Balog Bálint **2017**
Balog Gábor **1694(3), 1694(20), 1696(1)**
Balog Gergely **1694(20)**
Balog, Gregorius Höveinus (Heveinus) ld. Hövei Balog Gergely
Balog János ld. Tolnai Balog János
Balog Miklós (kókai) **2233**
Bán (Baan) János **2011**
Banck, Laurentius **2166**
Báncsai István – esztergomi érsek (Stephanus, archiepiscopus Strigoniensis **2595(17)**
Bánfi Lukács ld. Lukács – esztergomi érsek
Bank, Joannes de ld. János – esztergomi érsek
Bánki János **2233**
Banko (Wanko), Andreas **2540**
Bánó Zsigmond **1634**
Bánrévi Erzsébet ld. Váradi Miklós felesége
Bányai Dániel **1894**
Barát István
ld. incipitmutató: Siess nagy
Barcsai (Barcsay, Bartsai) Ákos **2212, 2371, 2465, 2499**
Barcsai (Barcsay) Zsigmond **2261**
Bári B. (Baari) András **2435(10)**
Barleus, Guilielmus **2507**
Bársony János **2280**
Bártfai (Bartphai) János **1781**
Barth, Christian **2343**
Bartholinus, Casparus
Praecepta logicae peripateticae **2241**
Bartók István **2337, 2388**
Bartók Mihály **2280**
Bartosovitz (Bartoshowitz), Andreas **2615**
Bartphai János ld. Bártfai János
Bartsai ld. Barcsai
Basa Dániel **2453**
Basa János **2453**
Basa (Bassa) Tamás **2453, 2499**
Basarab, Matei (Băsăraba Máthé vajda) **2210, 2580, 2587**
Basilius, Joannes **2049**
Basilius Magnus, Sanctus **1826**
Basire (Basirius), Isaac
Congratulatio publica victoriae cedro dignae **2575**
Appendix 212
Bassa Tamás ld. Basa Tamás
Bassaeus, Albertus **2058**
Basta, Andreas **2272, 2322**
Báthori András (somlyói) **2040**
Báthori család **2040**
Báthori (Báthory Batori) Gábor (somlyói) – erdélyi fejedelem **2465**
Báthori Zsigmond (somlyói) – erdélyi fejedelem **2465**
Báthori (Báthory, Batori) Zsófia (somlyói) ld. II. Rákóczi György felesége
Batizi András
ld. incipitmutató: Ember emlékezzél a – Hallottuk Úristen – Jer dícsérjük az – Jer dícsérjük e – Jer, mi kérjünk Szentlelket... Irgalmazz nékünk – Jer mi kérjünk Szentlelket... Jézus irgalmazz – Jöjj el Szentlélek Úristen, lelkünknek – Krisztus feltámada, ki... mi – Krisztus feltámada nékünk – Örülj és örvendezz
Batori Sophia ld. II. Rákóczi György felesége
Batthyány (Batthyani, Battyani) Ádám
Lelki kard, avagy imádságoskönyv **2508A**
ld. még incipitmutató: Segíts rajtunk
1850, 2458, 2510, 2511, 2512, 2513, 2566
Batthyány Ádám felesége, Formontini Aurora Katalin **2458, 2511, 2512, 2513**
Batthyány Éva ld. Batthyány Ferenc özvegye, Lobkowitz Poppel Éva
Batthyány (Batthian) Ferenc **1701,' 1847, 2092**
Batthyány Ferenc özvegye, Lobkowitz Poppel Éva **1847, 2027**

Batthyány Kristóf **2458**
Batthyány Orbán
ld. incipitmutató: Bátor
Batthyány Pál **2458**
Bauhinus, Joannes
Historia plantarum universalis nova **2358, 2410**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Bauman-nyomda **Appendix 162**
Bayly (Baylius), Lewis
Praxis pietatis, to jest knižky o cvičení se v pravé pobožnosti **1906(1)**
Praxis pietatis, to jest o cvičení se v pobožnosti pravé knižka milostná **1702 1639, 1735, 1809, 1810, 1817, 1838, 1839, 2042**
Beberi, Gregorius **1694(7), 1694(23)**
Becanus (Beeck), Martinus **1902**
Bechius, Joannes
Sacra trias theologica fides spes et charitas **2384**
Bechkai, Beckai, Joannes ld. Beckói János
Beckensloer (Alemannus) János – esztergomi érsek **2595(34)**
Becker, Georgius **2619**
Beckói (Bechkai, Beckai) János **2272, 2322**
Becskeházi (Betskehazi) István **2355, 2356**
Bedő János ld. Kőröspataki Bedő János
Beeck, Martin van der ld. Becanus, Martinus
Beithe, Nicolaus ld. Bőjthe Miklós
Bekaria, Michael **1693**
Bekecsi (?) (Bekechsy) Ferenc **2540**
Bekényi (Bekenius) Benedek **1922**
Béla I. – magyar király **2461(10)**
Béla II. – magyar király **2461(16)**
Béla III. – magyar király **2461(19)**
Béla IV. – magyar király **2461(23)**
Belarius, Belavius, Belavi, Belawi, Thomas ld. Bielavy, Tomáš
Béldi János **1722**
Belényesi Ferenc **1694(38)**
Belevári (Bellevari) Dávid **2272, 2322, 2328, 2329**
Bellarmino, Roberto ld. Robertus Bellarminus, Sanctus
Belliczai, Georgius **1840**
Bellobradenus, Paulus
Dissertatio metaphysica de natura affectionum entis transcendentium **2491 2290, Appendix 191**
Belovius, Thomas **2185**
Belusi Ferenc **1696(9)**
„Bendegúz" **2461**
Benedek (Benedictus) – esztergomi érsek **2595(18)**
Benedetti, Giacopo de (Jacopone da Todi)
ld. incipitmutató: Álla – Mit bízik... dicsőségében – Mit bízik... álnokságában
Benedicti, Jonas **2041**
Benedicti, Tobias
Oratio funebris, qua... Stephano Ostrosith **1855**
Beniczky (Benizki) András **1684**
Beniczky Gáspár **2067**
Beniczky János **2379**
Beniovski, Beniovsky ld. Benyovszky
Benizki ld. Beniczky András
Benjámin István ld. Szilágyi Benjámin István
Benyovszky (Beniovski) András **2425**
Benyovszky (Beniovsky) Mihály **2389**
Bercsényi Miklós, sen. **2280**
Beregi (Bereghi) M. János
ld. incipitmutató: Landresnek **2558**
Bereki István
ld. incipitmutató: Bűnnek – Jézus Krisztus, mi kegyelmes
Berényi (Bereni) György **2449**
Beretzki György **1812, 2077**
ld. még nyomdamutató
Berge, Peter van der ld. Montanus, Petrus
Berger (Perger), Elias **Appendix 159**
Berian, Tobias **2447(5)**
Bericzka, Blasius **2272**
Berkoviski (Berkovski), Joannes **2272, 2322**
Bernald, Christianus **2275**
Bernardus, Claravallensis, Sanctus (Bernard doktor, Bernát, Szent)
ld. incipitmutató: Aki az örökkévalókat – Leckéje – Semmi jobb – Üdvöz légy, világ **1635, 1978, 2271, 2462, 2508A, 2579**
Bernardus Morlanensis
ld. incipitmutató: Minden napon – Mondj

Bernhard Máté **1701**
Bersevici, Bersevicei, Berseviczi, Bersovici ld. Berzeviczy
Berthóty (Bertoti) Sámuel **2272, 2275, 2322**
Bertius, Petrus **1758, 2307**
Bertoti, Samuel ld. Berthóty Sámuel
Bertram, Bartholomaeus **1758, 2225**
Bervaldt (Berwalt), Christianus **2272, 2322 2328**
Berzevich, Andreas ld. Berzeviczy András
Berzeviczy (Bersevici, Berseviczi, Bersovici, Berzevich, Berzevici) András **2272, 2322, 2328, 2329**
Berzeviczy (Berzeviczi) Gáspár **2272, 2322**
Berzeviczy (Berzevicei) István **2322**
Berzeviczy (Bersevici, Berzevicei, Berzeviczei, Berzevici) János **2272, 2322, 2328**
Berzeviczy (Bersevici) Lajos **2322**
Berzeviczy (Berzevici) László **2540**
Besenyei János **1997**
Besnyak, Matthias **1696(4)**
Bethlen család (iktári) **2090, 2160, 2354, 2407, 2500, 2564**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Bethlen Ferenc **2143, 2499**
Bethlen Ferenc felesége, Kemény Kata **2143**
Bethlen Gábor **1643, 1720, 1748, 1763, 1768, 1855, 1926, 2124, 2461, 2465, 2499**
Bethlen Gábor felesége, Károlyi Zsuzsanna **1664**
Bethlen István, jun. **2160**
Bethlen István, sen. **1641, 1860, 2056, 2071, 2089, 2486, 2504**
Bethlen János **2499**
Bethlen Katalin ld. Zólyomi Dávid felesége
Bethlen Krisztina **2160**
Bethlen Mihály **1827**
Bethlen Miklós **1674**
Bethlen Péter **1763, 1922, 2089, 2090, 2160**
Bethlen Péter felesége, Illésházy Kata **1763**
Betskehazi, Stephanus ld. Becskeházi István
Beust, Joachim von **1763**
Beythe Miklós ld. Böjthe Miklós
Bèze, Théodor de **1877**
Bezzeg (Bezzegh, Bezzek) Mátyás **2290, 2306**
Bias, Prieneus **1996**
Biclikius, Simon ld. Bielik, Simon
Bidermann, Jakob **2021**
Bielavy (Belarius, Belavi, Belavius, Belawi, Bielavius), Tomáš
Dennica, to jest vysvetlení deset článkóv víry katolické **2020(2)**
2019, 2034, 2035, 2067, 2082
Bielik (Bielikius, Bilek), Simon **2419(8), 2531(3–4)**
Bihari Ferenc
Index vocabulorum **2170, 2265(3)**
Copiosissimus index in usum Scholae Albensis **2211(2)**
1997
Bihari Gergely
Metrum memoriale in totum ferme Novum Testamentum **2139**
Bikfalvi K. Tamás **2366**
Bilek, Simon ld. Bielik, Simon
Bilina, Joannes **2324**
Biner, Hilarius Ernestus
De magica specie, corporis et cutis humanae **2063**
Dissertatio positive enucleata de ministrorum ecclesiasticorum distinctis gradibus **1907**
Judex theologico-politicus **1888**
Tractatio methodica ubiquitatis seu omnipraesentiae divinae **1934**
2015, 2232(9), 2522
Bipkovich, Joannes **2272**
Bíró Mátyás ld. Dévai Bíró Mátyás
Bíró Pál ld. Keresztúri Pál
Bisterfeld (J. H. B.), Johann Heinrich
Ars concionandi **2527(3)**
Beata Beatae Virginis ars, seu regia genuini Scripturae Sacrae sensus **2366**
Disputatio theologica de divina Scripturae Sacrae eminentia **1879**
Disputatio theologica de domino nostro Jesu Christo **1880**
Elementa logica **1881, 2101, 2297**
Gladii spiritus ignei... seu Scripturae Sacrae divina eminentia **2464**
Pallas Dacica **1827(2)**
Philosophiae primae seminarium **2415**
Scripturae Sacrae divina eminentia et efficientia **2527(1–2)**
1674, 1676, 1720, 1877, 2103, 2141, 2170, 2208, 2430, 2463, 2575, 2617
Bitner, Valentinus **2272**

Blasius, Andreas **1964**
Bobadilla, Nicolaus **1840**
Bobst, Anton ld. Pobst, Anton
Boček, Anna **1799**
Boček, Anna-Maria **1799**
Boček, Benjamin **1799**
Boček, Ján **1799**
Boček (Boczek), Martin **1798, 1799**
Boček, Martin, később Fabricius, Nicolaus felesége Štiastná, Kateřina **1799**
Bochenski, Franciscus **2272, 2322**
Bochkay, Stephanus ld. Bocskai István
Bock, Michael **1995**
Bocskai Ferenc **Appendix 189**
Bocskai (Bochkay) István **2092**
Boczek, Martinus ld. Boček, Martin
Bodó János ld. Szentmártoni Bodó János
Bodovinus, Andreas **2609(21)**
Boethius, Anicius Manlius Torquatus Severinus **2118**
Bogády (Bogadi) András **1796, 1807, 1856, 2293**
Bogády Pál **1956**
Bogáti Fazakas Miklós
ld. incipitmutató: Mely hatalmas
Bognár György **2295**
Bogner, Georgius **1821**
Bohemitzki (Bohemitschi), Daniel **1694(3), 1694(19)**
Bohemus, Georgius **2568**
Bohus (Bohuss), Georgius **2151**
Boldog (Boldogh) Felicián Gáspár **2425**
Boleszló – esztergomi érsek (Boleslaus archiepiscopus Strigoniensis) **2595(23)**
Bonfini, Antonio **2040, 2328**
Bónis Mátyás ld. Diószegi Bónis Mátyás
„Borbála" **2332**
Bori Mihály **2017**
Borichka (Boriczka), Blasius **2272, 2322**
Bornemisza (Bornemiszsza) Imre **1694(4), 1694(17), 1694(23)**
Bornemisza István **2361**
Bornemisza (Bornemissza) János **1708, 1759**
Bornemisza Péter
ld. incipitmutató: Mi kegyes Atyánk, bölcsességnek
Bornemisza Váczi Menyhért
ld. incipitmutató: Uralkodó
Borosich, Andreas **1694(36)**
Borosjenei (Boros Jenei) S. Mihály **2356, 2366**
Bosnyák István **1852, 2075**
Bossányi Eszter **2246**
Bossányi (Buschani) György **2288(4)**
Bossányi (Bossanyi) István **2389**
Bossányi (Bossani) Mihály **2033**
Boxe, Wilhelmus Christianus **1678**
ld. még nyomdamutató
Bői Mihály – esztergomi érsek (Michael archiepiscopus Strigoniensis) **2595(21)**
Bögözi S. Mihály **2366**
Bőjthe (Beithe, Böjthe, Böyte) Miklós **1744, 1747, 1852**
Bökényi Filep (Philep) János
Mennyei lámpás, mely az... igazán megrettent... lelkeket megújít(ja) **2450**
Bölcsházi (Bölczhazi) Menyhért **1830(7)**
Bölöni Sikó István **1825(14)**
Böyte Miklós ld. Bőjthe Miklós
Bradshaw, William **2559**
Braithaupt, Johann Friedrich ld. Breithaupt, Johann Friedrich
Brassai Major Márton **2168, 2209**
ld. még nyomdamutató
Brathwait, Richard (pseud. Musophilus) **1768**
Braun, Georg **1758**
Braxatoris, Michael **2609(32)**
Bray (Brés), Guido de **2304**
Breit, Stephanus **1781**
Breithaupt (Braithaupt), Johann Friedrich **2003, 2175**
Breithaupt, Johann Friedrich felesége, Löwe, Johanna Elisabetha
ld. Weber, Johann felesége
Brés, Guy ld. Bray, Guido de
Brest, Petrus **2507**
Bresnenskyn, Anna **2411**
Brestovinus, Adamus **2423(9), 2471(8)**
Brewer, Bruno **1681(24)**
Brewer (B. C.), Christoph **2232(15)**
Brewer (Brever), Lorenz **1681(25), 1709, 1780, 1782, 1900, 1942, 2181, 2187A, 2221, 2224, 2266, 2381, 2420, 2421, 2475, 2532, 2583**
ld. még nyomdamutató
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Brewer, Samuel **2375**
Brezové, Vavrinec, z **2331**
Briedik, Martinus **2378(2)**

Brigitta (Brigina) Sancta **2024**
Brochmand, (Brochmond, Caspar) Jesper Rasmussen **1991**
Brodarics István **2040, 2461**
Brodniansky, Matthaeus **1964**
Broëtus, Paschasius **1840**
Brunczvik (Brunczwik), Franciscus ld. Brunswick, Franciscus
Brunowitz (Brunovicz), Joannes **2033**
Brunswick (Brunczvik, Brunczwik), Franciscus **1694(7), 1694(42)**
Brutus, Marcus Junius **1784(8)**
Brzatius, Joannes **1781**
Bucanus, Guilielmus
Ecclesiastes, seu de methodo concionandi tractatus duo **2354(2)**
Buchanan, George
ld. incipitmutató: Bölcsek **2584**
„Buda" **2360**
Budai (Budaeus) István **2306, 2392**
Budák György
Rövid elmélkedés a közönséges anyaszentegyházról **1669**
Budiacz (Budiaczi), Daniel **1781**
Budiats (Budiacs), Stephanus
Institutiones dialecticae... tabellis brevissimis... comprehensae **2202 2306, 2522**
Budicits, Stephanus **1997**
Budovnicki (Budownicki), Stephanus **2272, 2322**
Buitul, Gheorghe **1656**
Bulet de Grancy, G. **2410**
Burius, Joannes **1655, 2190**
Burjáni (Burjani) Lukács **1694(7), 1694(30)**
Buschani, Georgius ld. Bossányi György
Bussaeus, Bartholomaeus **1934**
Butner, Thomas **2122**
Butovská (Butowská), Dorota, Butovsky, Jan özvegye **1800**
Butovsky (Butowsky), Jan **1800, 1801**
Buzai Cz. András **2366**
Búzási Ferenc **2017**
Büringer (Byringerus), Johann
Etliche deutsche und lateinische Gedichte **2145A 2225, 2374**
Caban, Izak ld. Zabanius, Isaacus
Caesar, Julius Patavinus **2474, 2506**
Caelius, Sedulius ld. Sedulius, Caelius
Clacheim, Guilielmus ld. Lohausen, Wilhelm
Calepinus, Ambrosius **1864, 2170**
Calliope (myth.) **2013(4), 2187**
Calovius, Abraham, sen. **1910**
Calvin, Jean **1877, 1889**
Camena (Camoena) (myth.) **1896**
Camerarius, Joachimus
Tractatus de orthographia recens **1868(2), 2224(2)**
Cameron, John **2405**
Camoena ld. Camena
Campanella, Tommaso **2391**
Cancrinus (Cancrini), Joannes **2445(14), 2447(16)**
Candolle, Pyramus de **2358**
Canisius, Petrus ld. Petrus Canisius, Sanctus
Cantacuzino, Constantin **2569**
Capirius, Andreas **2615**
Capossi, Paulus ld. Kaposi Geszti Pál
Caprini, Joannes Fridericus **1781**
Carafa, Carlo **2044**
Carbonarius, Benjamin **1705**
Cardano, Girolamo **2436**
Carg, Johann Balthasar **2228(14)**
Carinovics, Joannes **1694(27)**
Cároli (Carolj) Gáspár ld. Károlyi Gáspár
Caroli, Petrus ld. Károlyi Péter
Carolus Primus ld. Károly I. – magyar király
Carolus I. (Carolus princeps) – rex Britanniae **2042, 2575**
Carolus Secundus ld. Károly II. – magyar király
Carolus V. – imperator (Carolus Quintus) **1694(13)**
Casimirus, Sanctus (Casimir; Kasimirus, Szent; Kázmér IV. – lengyel király) **1658, 2579**
Casparides, Georgius **2445(16), 2447(18)**
Casparides, Jeremias **2445(15), 2447(17)**
Cassai András ld. Kassai András
Cassai György ld. Kassai György
Castellion, Sébastien
Dialogorum sacrorum libri quatuor **1889**

Catharina de Alexandria, Sancta **2425**
Catilina, Lucius Sergius **2416**
„Cato" **1770, 1861, 1996, 2053, 2268**
Catullus
ld. incipitmutató: A nap lemégyen
„Cavillator" **1686**
Cebani (Czebani), Abraham
Cygnea cantio domino **1728**
2346
Cebani, Georgius **2191**
Cecilie Renata ld. Vladislaus IV. – rex Poloniae, felesége
Ceglédi ld. még Czeglédi
Ceglédi (Ceghledi) Albert **1916**
Čejsl (Čegsl), Jan **1968**
Čejslová (Čegslowa), Dorota, Čejsl, Jan felesége **1968**
Cejslová (Czegslová), Eva ld. Spolsky, Pavel felesége
Čejslová (Čegslowá), Kateřina, Čejsl, Václav felesége **1968**
Čejsl, Václav **1968**
Centnerus, Andreas **1782**
Cerberus (myth.) **1914**
Černák (Czernak), Samuel **1910, 1929(10), 2015, 2191, 2267, 2288(1), 2615**
Chaba ld. Csaba
Chabraeus, Dominicus **2358, 2410**
Chák ld. Csáky
Chaldi György ld. Káldi György
Chalupka, Samuel
Idea Zittkio Johanna, to jest obraz pamětný Jana Zyttkia **2608**
Ne communicaveris peccatis alienis, to jest kratická správa o potrebné otázce **2394**
Threnus domus Guzithianae, to jest plač domu Guzycovského, aneb plačlivé kázání nad mrtvym tělem... Maryány Pongracz **2395**
Charapka, Isaacus **2445(18), 2447(19)**
Chasee Miklós
ld. incipitmutató: Mint kívánkozik
Cheglinski, Christophorus **2322**
Cheglinski, Franciscus **2322**
Chemnicki, Georgius **2272**
Chemnicki (Czemniczki), Sigismundus **2275, 2328, 2329**
Chergő, Georgius ld. Csergő György
Cherlerus, Joannes Henricus
Historia plantarum universalis nova **2358, 2410**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Chernel György **1956**
Chiaki ld. Csáky
Chiaplinszky, Paulus ld. Czepliński, Paul
Chiba Márton ld. Tejfalvi Csiba Márton
Chichochki, Michael **2272**
Chilo Lacedaemonius **1996**
Chimaera (myth.) **1848**
Chomotousky, Paulus **2280**
Chotieborzka, Susanna ld. Prokopensky, Samuel felesége
Chotieborzky, Joannes **1802**
Chösögi, Melchior ld. Kőszegi Menyhért
Christianus II. ld. Sachsen, Christian II. von, Kurfürst
Christophorus Sanctus – Kristóf, Szent **1791(6), 2011**
Christus, Jesus ld. tárgymutató, illusztrációk
Chrysologus Szent Péter ld. Petrus Chrysologus, Sanctus
Chrysostomus, Joannes ld. Joannes Chrysostomus, Sanctus
Chytraeus, Natan **1758**
Cicero, Marcus Tullius
Epistolarum selectarum libri tres **2367**
Orationum selectarum liber **2416**
1784(12), 2007, 2118, 2399
Cikó (Veres-Marthi Cikó) Mihály **2171**
Čížek (Czizek), Nikodém **2608, Appendix 197**
ld. még nyomdamutató
Clarke, John **2310**
Clausemburger, Martinus **2055**
Clemens Romanus, Sanctus (Római Kelemen, Szent) **1910**
Clemens ld. Zwesspenpauer, Johann Clement
Clemens (Klement), Václav (Zebrácký) **1939**
Clementis, Balthasar **2609(35)**
Cleobulus Lindius **1996**
Clibanides, Jacobus **1655**
Clio (myth.) **2013(5)**
Closius, Georgius **2515**
Closius, Georgius felesége, Schneeweiss, Catharina **2515**

Closius, Petrus **2515**
Clyschius, Johannes ld. Klisch, Johann
Codurius ld. Couture, Jules Cesar de la
Colatius, Martinus **2471(4)**
Colerius, Valentinus **1784(9)**
Colidius, Melchior **1791(2), 1798**
Colomannus ld. Kálmán – magyar király
Colossi T. István ld. Kolosi Török István
Colsinius, Georgius **1702**
Comarinus Csipkes, Georgius ld. Komáromi Csipkés György
Comaromi C. Georgius ld. Komaromi Csipkés György
Comenius (J. A. C.), Joannes Amos
Animae sanctae aeternae regna **2482**
Eruditionis scholasticae pars prima, vestibulum **2429**
Eruditiones scholasticae pars II, janua **2430**
Eruditiones scholasticae pars III, atrium **2431**
Fortius redivivus, sive de pellenda scholis ignavia **2432**
Janua linguae Latinae reserata aurea, sive seminarium linguae Latinae **1983, 2002(1), 2039, 2211(1), 2265(1)**
Janua linguarum reserata aurea, sive seminarium linguarum – Aufgeschlossene goldene Sprachentür oder ein Pflanzengarten aller Sprachen **1717, 2064, 2581**
Janua linguae Latinae vestibulum **1882, 1982, 2002(2), 2038, 2265(2)**
Januae linguarum reseratae aureae vestibulum **2220, 2258, 2582**
Laborum scholasticorum Patakini obitorum coronis... imposita **2547**
Laborum scholasticorum in... Patakino gymnasio continuatio **2433**
Praecepta morum in usum juventutis **2483**
Přídavkové nekteří k této knížce... to jest krátké rytmovní modlitbicky **1906(2)**
Primitiae laborum scholasticorum in... Patakino gymnasio **2390**
Vestibuli et januae linguarum lucidarium, hoc est nomenclatura rerum **2484**
1702, 1809, 1810, 1838, 1839, 1864, 1906, 2170, 2231, 2391, 2435(1), 2436, 2516, 2560, Appendix 194, Appendix 197, Appendix 206, Appendix 207, Appendix 209
ld. még: tárgymutató, illusztrációk
Comines (Cominaeus), Philippe de **2293**
Conradi, Joannes **2471(1)**
Coresi **1882A, 2365**
Cortacius, Ezechiel **1706(4)**
Corvini, Susanna ld. Kalinka, Joachim felesége
Cosmann, Jakob, iun. **2537**
Cosmerovius, Matthaus **2096, 2234, 2480, 2513, 2565A, Appendix 182, Appendix 196, Appendix 208, Appendix 215**
ld. még nyomdamutató
Cotercius, Martinus **2553**
Coutore (Codurius), Jules Cesar de la **1840, 2350**
Cowper, William **1670**
Craesca, Martinus ld. Creschka, Martinus
Cralits, Lucas **1694(29)**
Cramer, Anna **2411**
Cramer, Daniel **1681(20)**
Cramer, Caspar, iun. **1832, 1931, 2583**
Cramer, Caspar, sen. **1681(5)**
Cramer (Cramerus), Samuel **1681(28)**
Cranmer, Thomas **2104**
Crell, Jean **1877**
Creschka (Craesca), Martinus **2185**
Cretensis, Dictys ld. Dictys Cretensis
Crispin, Ján **2166, 2288(5)**
Croner, Joannes **2419(16), 2536**
Cruciger, Tobias **2176, 2177(6), 2181, 2232(20)**
Crucinger, Christoph **1791(1–2)**
Crucinger, Christoph, korábban Rucard, Balthasar felesége, Elisabeth **1791**
Crusius, Martinus
Votis secundis... Johannis Weberi **2003 2052, 2095, 2111**
Cruxilla, Joannes Baptista **2546**
Curio, Caelius Secundus **2141**
Csaba (Chaba) – hun királyfi **2461(3)**
Csaholczi Pap János
Index vocabulorum **2170, 2265(3)**
Copiosissimus index in usum Scholae Albensis **2211(2)**
Csákvári Szabó János **2371A**
Csákvári Szabó János özvegye, Orsolya ld. Wechelius András felesége

Csáky (Chiaki, Csak, Csák, Csaki)
Csáky család **2264, 2540**
Csáky György **1886**
Csáky István, iun. **2219, 2264, 2272, 2275, 2322, 2328, 2329**
Csáky István, sen. **1732, 2005, 2219, 2264, 2329, 2382, 2383, 2540**
Csáky István, sen. első felesége Forgách (Forgáts) Éva **1732**
Csáky István, sen. harmadik felesége, előtte Erdélyi István felesége, Mindszenti Krisztina **2005**
Csáky László **2219, 2264, 2272, 2275, 2322, 2328, 2329, 2540**
Csáky Pál **2389, 2425**
Csáky Zsigmond **2389**
Csanádi Imre
ld. incipitmutató: Emlékezzünk a mi
Csanaki (Tsanaki) Máté **1734**
Csedreki (Tsedreki) Péter **2435(18)**
Csekefalvi L. András **2366**
Csémi (Csemi) János **2595(38)**
Csemiczky (Czemiczky) Mátyás **2588**
Csemiczky (Czemiczky) Miklós **2588**
Csemiczky (Czemicki) Zsigmond **2322**
Csene Péter ld. Szenci Csene Péter
Csengeri (Tsengeri) K. István **2366**
Csepregi (Czepregi) Mihály **2425**
Csepregi Turkovics Mihály **2201, 2502**
Csere János ld. Apácai Csere János
Csergő (Chergő) György **1840, 1852**
Cseri (Czeri) Benedek **2280**
Csernátoni (Tsernatoni) István **1997**
Csiba Márton ld. Tejfalvi Csiba Márton
Csipkés György ld. Komáromi Csipkés György
Csombor Márton ld. Szepsi Csombor Márton
Csulai (Csulaji, Csulay, Czulaji, Tsulai) György **1825(2), 1958, 2160, 2365, 2463, 2617**
Cudelinus, Andreas ld. Kudela, Andrej
Culman (Culmannus), Leonhard **1708A, 2058**
Culmerus, Joannes **2073**
Cupido (myth.) **2418**
Curiani György **2052, 2095, 2111, 2476**
Curtius, Alexander Carolus
Livia Flavia invidia Plutonis gratia comes virtutis sive panegyris in cladem... asinorum **2286**
Oratio funebris habita in funere... Johannis Gracza **2287**
Cyprianus, Thascius Caecilius, Sanctus **1697**
Cytherischer, Künstler (pseud.) [Klesch, Christoph, jun.?] **2529(8)**
Czaplinski (Chiaplinszky, Czaplinski), Paul **1779, 1814**
Czebani, Georgius ld. Cebani, Georgius
Czeglédi ld. még Ceglédi
Czeglédi István **1847, 2308**
Czeglédi P. János **2366**
Czeglédi Szabó Pál
ld. incipitmutató: Krisztushoz **1975**
Czemeki Mátyás
ld. incipitmutató: Magasztallak én Istenem, Uram
Czemiczky ld. Csemiczky
Czemniczki, Sigismundus ld. Chemnicki, Sigismundus
Czenko-Hovora család **1791**
Czepregi Michal ld. Csepregi Mihály
Czeri, Benedictus ld. Cseri Benedek
Czernak, Samuel ld. Černák, Samuel
Czernek Flentis, Matthias ld. Flentis, Matthias
Czernetius F., Joannes **1951**
Czikulin, Franciscus **1840**
Czizek, Nicod. ld. Čížek, Nikodém
Czobor Mihály **2092**
Czobor Mihály (más) **2280**
Czulaji, Georgius ld. Csulai György
Czvitkovich, Nicolaus **2017**

D. H. **1703**
Dachselhofferus, Nicolaus **2358**
Daczo, Catharina ld. Puteus, Caspar felesége
Dadai János **1825(12)**
Daedalus (myth.) **1846(17)**
Dajka János ld. Keserüi Dajka János
Dalechampius
ld. tárgymutató, illusztrációk, Dalechamps, Jacques
Dali János ld. Tolnai Dali János
Dálnoki Balázs **1825(15)**
Dálnoki János **2370**
Damian Szent Péter ld. Petrus Damiani, Sanctus
Damianich, Franciscus **2389**
Daneus Racai ld. Váczi P. András

Danhawerus, Joannes ld. Dannhauer, Johann Conrad
Daniel (bibl.) **1736, 1874, 2146, 2399**
Daniel Adam z Veleslavína ld. Adam z Veleslavína, Daniel
Dániel (Vargyasi Daniel) János **2463, 2617**
Danielis, Joannes Josephus **2418, 2457B, 2508**
Dannhauer (Danhawerus), Johann Conrad **2122**
Daples, I. P. ld. Dopples, Joannes Petrus
Dares (Daretus) Phrygius **2311, 2359**
Darholcz Ferenc **1650, 1768**
Darholcz Kristóf, iun.
Novissima tuba, azaz ítéletre serkentő utolsó trombitaszó **1768**
Darholcz Kristóf, sen. **1768**
Daróczi Zsófia ld. Zólyomi Miklós özvegye
David (Dawid) (bibl.) – rex Judaeorum **1643, 1666, 1816, 1818, 1874, 1981, 1942, 1995, 2091, 2127, 2146, 2163, 2207, 2227, 2251, 2254, 2300, 2365, 2406, 2424, 2446, 2454, 2508, 2532, 2553, 2564, 2590, 2624**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Deák János ld. Erdőbényei Deák János
Deandreache (Deandreach), Antonius **1694(12), 1840**
Debinsky (Debimski)? Matthias **2322**
Debreceni Ember Pál **2021**
Debreceni (Debreczeni) Fekete István **1875**
Debreceni S. János **2182**
Debreceni Szőr Gáspár
ld. incipitmutató: Drága fényes – Krisztus ki vagy... mennyországra
Debreceni (Debr.) Péter
Tizenkét üdvösséges elmélkedések **1678, 1730, 1755, 1772**
Tizenkét üdvösséges elmélkedései Philep Kegeliusnak **2497**
2363
Debreceni (Debreczeni) Tamás **1683, 1893, 1977, 2047**
Debreceni Tiszta János
ld. incipitmutató: E könyvnek – Jehova Úristen
1875
Debreceni (Debreczeni) Zsigmond **1722, 1827**
Debretei Márton **2201**
Decani (Dechanus), Georgius **2568**
Decani (Decanus), Joannes **1879**
Decani (Decanus), Samuel **1879**
Decani (Dechanus), Stephanus **2568, 2569**
Deesi, Petrus ld. Dézsi Péter
Deiotaros (Deitarus) **2416**
Delanghe, Karel (Lángius, Carolus) **1876**
„Deli Vid Sarkovics" (Sarkovich) **2360**
Dematius ld. Maets, Carolus, de
Demeter (Demetrius cardinalis) – esztergomi érsek **2595(28)**
Demka, Martinus **2595**
Demosch, Paulus **2267**
Demosthenes **1784(6)**
Dengelegi Péter **1825(4)**
Dengelegi P. Miklós **2562**
Dentulini (Dentulinus), Thomas, jun. **2396, 2611**
Dentulini, Thomas, jun. felesége, Fabricius, Anna **2396**
Dentulini (Dentulinus), Thomas, sen. **2396**
Dentulini (Dentulinus), Venceslaus **2288(15), 2344**
Descartes, René **2617**
Deselvics (Deselvits) István
Tizenkét üdvösséges elmélkedései **2497**
Tizenkét üdvösséges elmélkedések **1772**
1755, 1813, 1990, 2363
Deseöfi, Deseöffy ld. Dessewffy
Desericzki (Desericsci), Stephanus **1694(11), 1694(42)**
Desiderius ld. Dezső – esztergomi érsek
Desöffi, Desüfi, Stephanus ld. Dessewffy István
Dessewffy (Deseöffi, Deseöfi) György **2445(19), 2447(20),**
Dessewffy (Desöffi, Desüfi) István **2272, 2322, 2328, 2329**
D'Espagne, Jean ld. Espagne, Jean d'
Dévai Bíró Mátyás
ld. incipitmutató: Minden embernek illik
2146
Dévényi (Deviny) Péter **2389**
Dezericenus, Samuel **2609(33)**
Dezeritzenus Molitoris, Joannes ld. Molitoris, Joannes
Dézsi András
ld. incipitmutató: Adj üdvösséges – Neked
Dézsi (Deesi) Péter **1997**
Dezső – esztergomi érsek (Desiderius archi episcopus Strigoniensis) **2595(5)**
Diana (myth.) **2619**

Dictys Cretensis (Orestes) **2311, 2359**
„Didimus Levita" (pseud. = Daniel Lani ?)
Examen propositionum XII. quas... in lucem misit jesuita Jodocus Kedd **2438**
Diest, Hendrik van
Praxeos sacrae specimen, quo continentur... conciones poenitentiales **2500**
2207
Dietenshamer, Gabriel **2280**
Dieterich, Johann Daniel **2266**
Dieterich (Dietericus), Konrad
Epitome catechetica **2115, 2530**
Epitomes praeceptorum rhetoricae **2242**
Institutiones catecheticae e... Lutheri Catechesi depromptae **2266**
2202
Dietetus, Georgius **2266**
Dingisch, Petrus **1652(4), 1681(12), 1728, 1731, 1837(5), 1936(9), 2177(5), 2176, 2181, 2232(19)**
„Diocletianus (Dioclecianus)" **2472**
Diomedes (grammaticus) **2317**
Dionysius, Victor **1694(4)**
Dioscorides ld. tárgymutató, illusztrációk
Diósi Jónás **1694(13), 1694(29), 1694(40)**
Diószegi Bónis (Diszoegi) Mátyás
A részegesnek gyűlölséges, utálatos és rettenetes állapota **2262**
Diószegi Vég (V.) Mihály **2200**
Dipkovicz, Joannes **2322**
Dirner, Johann **2535**
Dirva Vencel ld. Gyirva Vencel
Diszoegi Bonis Mátyás ld. Diószegi Bónis Mátyás
Ditrich, Theodorus **2378(12)**
Dluhóluczky (Dluholucky) Máté **2588**
Dluhóluczky (Dluholucky) Miklós **2588**
Dobai Márton **2272**
Dobi István **1735**
Dobis István **2233**
Dobolinus, Paulus **2275, 2328, 2329**
Dobos Mihály ld. Tofaeus Mihály
Dobovai Mátyás **2272, 2322**
Dobrai Gácsi Bálint **2160**
Dobrai P. Mihály **2435(16)**
Dobre pope (Dobrea pap) **1882A, 1958, Appendix 164**
ld. még nyomdamutató
Dobronoki György **1656, 1660, 1661, 1841**
Dóczy Ilona
Dóczy Zsuzsanna ld. incipitmutató: Dícsérem az Úristent
ld. incipitmutató: Dicsérlek tégedet
Doleschovicenus, Georgius **2185**
Dolnik, Gabriel **1681(17)**
Domik, Melchior **2323, 2329**
Domitrovic, Petar **1843**
Dominicus, Wladislaus **2094**
Domkoni (Domkonius), Matthias **2443, 2609(6)**
Donatus, Aelius
De octo partibus orationis methodus **1708A 2058**
2317
Dopples (Daples), Joannes Petrus **2358, 2410**
Dornau, Caspar **2253**
Dorp, Jan Claesz van ld. nyomdamutató
Dovorany (Dovorani), Joannes **2272, 2322, 2329**
Draschkoviczky, Isaacus ld. Draskoviczky, Isaacus
Draskovich (Draskovitius) György
Orationes duae **1691**
1636, 1712
Draskovich (Draskovith) János
Officium B. M. Virg., azaz asszonyunk Szűz Máriának három... zsolozsmája **2016, 2336**
2136, 2280, 2389
Draskovich (Draskovith) Miklós **2280, 2389**
Draskoviczky (Draschkoviczky), Isaacus **2350**
Draudt, Marcus ld. Drauth, Marcus
Drauth (Draut), Georgius **2413**
Drauth, Georgius felesége, Hermannida, Catharina **2413**
Drauth (Draudt), Marcus **2569**
Dravecki, Joannes **2272, 2322, 2275**
Dravecki (Draveczki), Samuel **2272, 2322**
Drenyevicki, Georgius **2275**
Drexel (Drexelius), Hieronymus **2023**
Dreypfennig, Thomas **2185, 2531(5-6)**
Drohojow-Drohojowski (Drohoyow-Drohoyowsky), Stanislaus **1718, 1880**
Drosditia, Barbara ld. Parschitius, Elias felesége
Drugeth ld. Homonnai Drugeth
Dubovszky (Dubovski), Georgius **1689**

Dubravius, Daniel **2293, 2294, 2347, 2400**
Duchon, Martinus **1964**
Duchon, Michael **2366**
Dudek, Jacobus **2322**
Duez, Nathanaël **2039**
Dúló Gábor **2227**
Duns (Dun), (Joannes), Scotus **2384**
Duraeus, Joannes
Decades duae philosophiae **1961**
Dury (Duraeus), John **1961**
Dutschke, Johann **2191**
Dürner, Samuel
Christlicher Leichsermon... zum Ehren-Gedächtnis der... Frauen Johanna Elisabeth gebornen Löwin **2175**
Exercitium scholasticum adumbrans sanctorum angelorum beneficia **1935**
Exercitium scholasticum, considerans fulmen Eperiense memorabile **2004**
1832, 1931, 1939, 1950, 2306, 2476
Dürner, Samuel felesége, korábban Figuli, Martinus felesége, Fabini, Dorothea **1931, 1950**

E. C. A. S. T. ld. Cortacius, Ezechiel
E. D. T.
ld. incipitmutató: Eljövén
E. S. U. ld. Újfalvi Imre
Ebeczky (Ebetzki), János **2306**
Ebelius, Joannes Philippus **2266**
Eber, Paul
ld. incipitmutató: Jézus Krisztus Istennek szent – Úristen téged
Eckhardi, Heinrich **2298**
Eckstein, Pancratius **2017**
Ecsedi (Etsedy, Etzedi) János **2431, 2435(7)**
Effmurdt, Jakab **1877**
Egenolff (Egenolphus), Christian **1868**
Egresdy (Egrhesdi), Boldizsár **2033**
Ehrenreutter, Joannes Augustus **2612**
Eilshemius (Eylshemius), Abraham Danielsz
Spirituales piae animae deliciae sive decem conciones Sacrae Coenae applicatae **2403**
Eisenberg, Peter
Ein zweifacher poetischer Akt und geistliches Spiel von dn. dreien Gaben der Weisen aus Morgenlande **2411(1)**
Dreihundert fünf und sechzig auserlesene, goldene Lebens-Regeln aus dem Büchlein Syrachs **2411(2)**
2476
Elisa ld. Elizeus
Eleazar (bibl.) **1886**
Eleutheria, Eva ld. Serpilius, Johann II. felesége
Eliae, David **1705**
Elisabeth ld. Crucinger, Christoph előtte Rucard, Balthasar felesége
Elizabetha ld. Albert – magyar király felesége
Elizeus (Elisa, Helisaeus) (bibl.) **1945**
Ellek, Joannes **2288(11)**
Elsevier nyomda **2367**
Ember Pál ld. Debreceni Ember Pál
Emericus dux ld. Imre herceg, Szent
Emericus – rex Hungariae ld. Imre – magyar király
Endter, Michael **2484**
Endter, Wolfgang, sen. **2099**
ld. még nyomdamutató, tárgymutató illusztrációk
Engel, Tobias **2534**
Engel, Tobias felesége, Toppertzer, Eva **2534**
Ens, Caspar **2293**
Enyedi Fazekas (F.) János
Mennyei szó a lelki álomból való felserkenésről, avagy VI. együgyű prédikációk **2453**
Enyedi Gáspár **2356**
Enyedi György **2103, 2298**
Enyedi Sámuel **2561**
Erasmus, Desiderius, (Roterodamus)
De ratione studii tractatus **2436(2)**
1996
Erato (myth.) **2013(6)**
Erdéli Máté
ld. incipitmutató: Mikor Krisztus
Erdélyi István **2005**
Erdélyi István felesége, Mindszenti Krisztina ld. Csáky István harmadik felesége
Erdőbényei Deák János
Janua linguarum bilingvis Latina et Hungarica **1733, 1864, 1890, 2560**
Erdődy (Erdődi)
Erdődy Imre **1696(2)**
Erdődy Kristóf **2092**
Erdődy Tamás **2092**

Erdős Mihály **1915**
Erici, Olaus **2166**
Erhard, Nikolaus **1708A**
Erhardi, Michael **2225**
Erlach, Franciscus Ludovicus **2358**
Ernestius, Joannes **2206**
Ernius, Joannes Henricus **2410**
Erpen, Thomas van **2436**
Ertelius, Matthias **1694(9), 1694(32)**
Esdras (bibl.) **1791(4)**
Eselius, Joannes **2279**
Eslinger, Jacobus **Appendix 175**
Espagne, Jean d' **2468**
Essinius, Paulus, iun. **1781**
Essinius, Paulus, sen. **1781(5)**
Estei (Estensis) Hippolit – esztergomi érsek **2595(36)**
Estienne család **2091**
Esztergályos Péter ld. Kapornai Esztergályos Péter
Eszterházy (Esterhas, Esterhaz, Esterhazi, Esterhazy, Esterházy, Eszterhas, Eszterhasi, Eszterhasy, Eszterházi, Eszterhazi, Eszterház, Ezterhas, Ezterhasy, Ezterhazi)
Eszterházy Dániel **1743, 2459, 2480**
Eszterházy Ferenc **2420, 2459**
Eszterházy Gáspár **2420, 2459**
Eszterházy István **1742, 1743**
Eszterházy István felesége, Thurzó Erzsébet **1743, 1787**
Eszterházy Julianna **2016**
Eszterházy László **1743, 2420, 2459**
Eszterházy Mária ld. Homonnai Drugeth György felesége
Eszterházy Mihály **2017, 2021**
Eszterházy Miklós
A magyarországi palatinusnak, gróf Eszterházi Miklósnak... egynéhány intő leveleinek igaz páriája **2075**
A magyarországi palatinusnak, gróf Eszterházi Miklósnak Lónyai Zsigmondhoz... írt leveleinek igaz páriája **2096**
A magyarországi palatinusnak, gróf Eszterházi Miklósnak Rákóczi György erdélyi fejedelemnek írt... leveleinek igaz páriája **2097**
1666, 1667, 1699, 1742, 1743, 1750, 1761, 1787, 1849, 1977, 2016, 2021, 2023, 2426, 2459
Eszterházy Miklós felesége, Nyáry Krisztina **1787, 1942, 2459**
Eszterházy Pál **1745, 2019, 2280, 2337, 2389, 2459, 2544**
Eszterházy Sándor **2389**
Eszterházy Tamás **2420, 2459**
Etschen (Etschën), Christoph **1782**
Etsedy, Etzedi, Joannes ld. Ecsedi János
Euphrosyne (myth.) **2156**
Euripides **2206**
Eusebius Pamphili **1826**
Eusebius Sanctus
ld. incipitmutató: Urunk testéből
Euterpe (myth.) **2013(10)**
Eutyches **2124**
Ezler, Adam **2228(17)**
Ézsaiás ld. Isaias (bibl.)

F. G. P. D. **1906**
Faber, Matthaeus **2272, 2322**
Faber, Matthias
Vindex vindiciarum acatholicae doctrinae circa materiam de justificatione **2279**
2267, 2290, 2291, 2440
Faber, Petrus **1840**
Fabini, Dorothea ld. Dürner, Samuel, korábban Martinus Figuli felesége
Fabini, Leonhard **2418, 2457B**
Fabini, Samuel **1950(6)**
Fabri, Daniel **2181, 2225**
Fabri, Johann
Anomalorum quorundam... verus apud probatos autores usus **2224(3)**
Fabri, Matthias **2445(4), 2447(6)**
Fabri, Stephanus **2341**
Fabricius, Andreas
In obitum... Iohannis Zaii **1794**
1707
Fabricius, Andreas (pozsonyi kanonok) ld. Fabritius, Andreas iun.
Fabricius, Anna ld. Dentulini, Thomas felesége
Fabricius, Esaias **2267**
Fabricius, Joannes
Fabriciorum ternio diis bene faventibus... felici... hymenaeo... Thomae Dentulini **2396**
Fabricius, Johann Jakob ld. Klager, Justus, pseud.
Fabricius, Martinus **2267**

Fabricius, Nicolaus, iun.
Fabriciorum ternio diis bene faventibus... felici... hymenaeo... Thomae Dentulini **2396**
1798
Fabricius (Fabrycius), Nicolaus, sen.
Fabriciorum ternio diis bene faventibus... felici... hymenaeo... Thomae Dentulini **2396**
1791(5), 1798, 1968, 2123, 2152, 2155
Fabricius, Nicolaus, sen. előtte Boček, Martin felesége, Štiastná, Katerina **1968**
Fabritius (Fabricius), Andreas, jun. **1741**
Fabritius, Georgius **1728**
Fabrycius, Mikulás ld. Fabricius, Nicolaus, sen.
Facundini, Venceslaus **2609(18)**
Faginus (Fapinus), Joannes **2609(24)**
Falck, Bartholomaeus **2572**
Falco, Joannes **2266**
Famelici, Matthaeus **2015**
„Fama" (myth.) **1696(11)**
Fanchali-Jób (Fanczaly Job) család **2588**
Fanczius, Joannes **2613**
Fanczius, Paulus **2613**
Fanneschmidt, Petrus ld. Pfannenschmidt, Petrus
Fapinus, Joannes ld. Faginus, Joannes
Farkas Ferenc **2499**
Farkas Imre **1637, 1921, 1989, 1991**
ld. még nyomdamutató
Farkas István **2280, 2425**
Farkas János
ld. incipitmutató: Járulok az Úrhoz, menynyei Atyámhoz
Farkas Pál ld. Thury Farkas Pál
„Farkasics (Farkasich) Péter" **2360**
Faschko (Fassko), Andreas **2288(13), 2397**
Faschko, Elias **2397**
Faschko, Jacobus
Summi boni civilis delineatio **2397**
Unica verae ecclesiae infallibilis nota **2344**
2288
Faschko, Jacobus felesége, Wranai, Dorothe **2288**
Faschko, Paulus **2397**
Fazekas János ld. Enyedi Fazekas János
Fechner, Johann **2228(11)**
Fecler, Johann **2037**
Feistel, Matthias **2615**
Fejérkövy (Feierkövi) István – esztergomi érsek **2595(43)**
Fejérpataky Márton **1939**
Fejérpataki (Fejér-pataki, Fejér-Pataki) Mátyás **1784(2), 1784(7)**
Fejes Albert **1694(5)**
Fekete Ferenc **2219, 2272, 2322, 2328, 2329**
Fekete István **1863**
Fekete Péter **2219, 2272 2275, 2322, 2328, 2329**
Felicides, Paulus **2192**
Felner, Antonius **2399**
Felsőbányai (Felseö-Banyai) S. Mihály
A léleknek útiköltsége **2401**
Femgerus, Johannes **2343**
Fenner, Dudley **2617**
Fentt, Georgius **2295**
Fentt, Joannes **2295**
Ferdinánd I. – magyar király és német-római császár (Ferdinandus I. imperator) **2461(43)**
Ferdinánd II. – magyar király és német-római császár (Ferdinánd, ausztriai főherceg Ferdinandus II. imperator) **1672, 1695, 1842, 1855, 1902, 2092, 2289, 2461(47)**
Ferdinánd III. – magyar király és német-római császár (Ferdinandus III. imperator) **1691, 1695, 1737, 1842, 1855, 1894, 1956, 2051, 2075, 2083, 2112, 2188, 2219, 2243, 2292, 2348, 2461(48), 2606A, 2606B, Appendix 161**
ld. még: tárgymutató, illusztrációk
Ferdinánd III. – magyar király felesége, Habsburg, Maria Anna von Spanien (Maria imperatrix) **2021, Appendix 159**
Ferdinánd IV. – magyar király és német-római császár (Ferdinandus IV. imperator) **2246, 2461(49), 2480**
Ferenczffy Lőrinc **1635, 1658, 1666, 1901, 2077, 2436A, Appendix 159, Appendix 160**
ld. még nyomdamutató
Feucht (Feuktius), Jakob **1849**
Ficker (Fickherus), Michael **1652, 1731**
Ficker, Michael felesége, Lang, Catharina **1652, 1731**

Ficker (Fickherus), Thomas **1652, 1681(22)**
Fielbaum, Elias **2176, 2177(3), 2181, 2232(17), 2374(17)**
Figuli, Martinus **1950**
Figuliana, Dorothea ld. Dürner, Samuel felesége
Fikher, Michael **2540**
Filiczki János **2254, 2424, 2564**
Finck, Caspar **2266**
Finthai Darholcz Ferenc ld. Darholcz Ferenc
Firak, Martinus **1964**
Fischer, Georgius **2225, 2419(10)**
Fischer, Regina **2019**
Fischer, Wilhelmus **2445(20), 2447(21)**
Fitkovini (Fitkonides), Andreas
Decas positionum theticarum **2151 1908**
Flaccius, Martinus **1781**
Flacius, Matthias – Illyricus **1736**
Flayder, Friedrich Hermann **2154(3)**
Flentis, Matthias **2445(13), 2447(15)**
Florilegus, Iunius (pseud.) ld. Younge, Richard
Fodorik Menyhért **1639, 1922, 2363**
ld. még nyomdamutató
Fogarasi István
Catechismus, azaz a keresztyéni vallásnak... summája **2212**
Fogarasi K. Ferenc
Kis keresztyén, azaz a hitnek és Isten szerint való életnek... principiuma **2519**
Fogarasi V. Mihály **2366**
Folnai (Tolnai, Tolnay) Ferenc
A nemzetes és becsületes Folnai Ferenc... prédikációja... Batthyany Ádám uram... házastársának teste fölvitettetvén... temetőhelyére **2458**
Folyfalvi Osvát János **2366**
Fonseca, Petrus de **2122**
Fontanus, Joannes **2185, 2531(7)**
Forgách Ádám **2420**
Forgách (Forgácz) Ferenc (érsek) **2595(45)**
Forgách Ferenc (más) **2246**
Forgách Mária **1754**
Forgách Mihály **2595(37)**
Forgách Miklós **2246**
Forgách Zsigmond **1732, 2092**
Forgách Zsigmond felesége, Thurzó Zsuzsanna **1732**
Forgách Zsigmond Ignác **2021**
Forgáts Éva ld. Csáky István, sen. első felesége, Forgách Éva
Formica, Matthaus **1666, 1716**
ld. még nyomdamutató
Formontini (Formontin) Auróra Katalin ld. Batthyány Ádám felesége
Fortius, Joachimus ld. Ringelbergh, Joachim van Sterk
„Fortunatus" **2375**
Fortunatus, Venantius Horius Clementinus
ld. incipitmutató: Jer hirdessük – Keresztyének örvendezzünk – Királyi
Földi János **2272**
Fraelichius, David ld. Frölich, David
Fran.(?), Andreas
Carmen funerale in obitum Dorotheae Klesch **2006**
Francisci, Samuel **2288(3)**
Franciscus de Assisi, Sanctus (Franciscus Seraphicus, Seraphim Sz. Ferenc)
ld. incipitmutató: Én Istenem és mindenem – Rövid itt
2462, 2565A
Franciscus Xaverius, Sanctus (Xavéri Szent Ferenc) **1840, 2479**
Franconius, Joannes **2378(10)**
Frater Gergely ld. Malomfalvai Gergely
Freisinger, Joannes Adamus **2233**
Frelich, Ludovicus ld. Frölich, Ludovicus
Freywald, Christophorus **2228(1)**
Fridericus III. – imperator (Frigyes III. – német-római császár) **2461(40)**
Friderik elector ld. Pfalz, Friedrich V. von
Fridevallus, Hugo
ld. incipitmutató: Ingadozás
Frigyes III. pfalzi fejedelem ld. Pfalz, Friedrich III. von
Frigyes V. pfalzi fejedelem, cseh király ld. Pfalz, Friedrich V., von
Frivaldski, Simon **2267**
Froelich, Frolichius, David ld. Frölich, David
Frölich, Bartholomaeus **Appendix 200**
Frölich (Fraelichius, Froelich, Froelichius, Frolichius, Frölichius, Frölik), David
Calendarium perpetuum **1756**

Coelum anni MDCXLV, sive judicium astromanticum **2046(2)**
Ephemeris... ad annum 1637 **1651**
Ephemeris... ad annum 1638 **1682**
Ephemeris... ad annum 1639 **1710**
Ephemeris... ad annum 1647 **2134**
Ephemeris... ad annum 1648 **2161**
Ephemeris... ad annum 1649 **2203**
Ephemeris astronomico-ecclesiastico-historica anni... 1646 **2093**
Fasti, vulgo calendarium astro-meteorologicum... in annum... 1640 **1757(1)**
Fasti reformati, vulgo calendarium ad annum 1642 **1865**
Fasti reformati, vulgo calendarium ad annum 1644 **1984**
Fasti reformati, vulgo calendarium novum astro-meteorologicum... in annum 1641 **1814(1)**
Fasti reformati, vulgo kalendarium novum... in annum... 1643 **1916(1)**
Fasti reformati, vulgo kalendarium novum... in annum... 1645 **2046(1)**
Hemerologium historicum... sive calendarium perpetuum **2047**
Medulla geographiae practicae **1758**
Scrutinum astromanticum in annum... 1641 **1814(2)**
Der uralte deutsch-ungerische-zipserische und Siebenbürgische Landsmann **1891**
1649, 1650, 1663, 1680, 1684, 1700, 1708, 1709, 1729, 1752, 1755, 1759, 1777, 1789, 1806, 1815, 1820, 1828, 1853, 1857, 1862, 1873, 1900, 1920, 1939, 1948, 1976, 2025, 2041, 2047, 2074, 2078, 2083, 2093, 2094, 2149, 2173, 2225, 2230, 2243, 2252, 2255, 2273, 2278, 2342, 2393, Appendix 178, Appendix 180
Frölich, David felesége, Catharina **2225**
Frölich, Euphrosina **2225**
Frölich (Froelich), Justina Marianna ld. Gerstmaer, Johann felesége
Frölich (Frelich), Ludovicus **2272, 2322**
Frölich (Froelichius), Martinus **2156**
Frölich, Maria **2225**
Fuchsius ld. tárgymutató, illusztrációk, Fuchs, Leonhard
Fugatius, Andreas **2280**
Fuhrmann, Tobias **1897**
Fulbertus Cartonensis
ld. incipitmutató: Keresztyéneknek serege... Mert
Fuló Miklós **2050**
Fuló Miklós özvegye, Korláth (Korlat) Kata **2050**
Fülöp hesseni tartománygróf ld. Hessen-Kassel, Philippus
Fülöp II. spanyol király ld. Philippus II. – rex Hispaniae
Fülöp III. spanyol király ld. Philippus III. – rex Hispaniae

G. V. ld. Vechner, Georg
Gabacz, Joannes **2425**
Gáborjáni (Gaboriani) Tóbiás **1694(8), 1694(44)**
Gácsi Bálint ld. Dobrai Gácsi Bálint
Gadúcy (Gadúchy), Ján **1798**
Galenus (Galenos), Claudius **1734, 2071, 2095**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Galikius, Joannes **2529(10)**
Gallas, Matthias, von **1692**
Galli, Daniel **2553**
Galli, Eva ld. Serpilius, Johann III. felesége
Galli, Georgius **1944**
Galli, Tobias **2423, 2457A**
Gálszécsi István
ld. incipitmutató: Krisztus a mi
Gammaeus, Martinus **1784(4)**
Gans, Joannes **1744**
Gantzius, Claudius **2166**
Gányi Péter **1784(3), 1784(7)**
Ganymedes (myth.) **1846(5)**
Gartner, Melchior **2457B**
Gaseczki (Gasecky), Stanislaus **2389**
Gasperik, Leonhardus **2232(25)**
Gazúr (M. G. T. M.), Matej
Enneas diversi generis epithalamiorum, solennitate nuptiarum... Pauli Ostrosith **2289**
Epicedion in obitum Susannae Corvini **2610**
Epicedium super immaturum... obitum... Annae Ostrosith **2345**

Lachrymae super... obitum... Pauli Ostrosith **2439**
Pia simul et exquisita... meditatio **2346**
1655, 1728, 2443, 2609(8)
Gebhaar, Gregor ld. Gelbhaar, Gregor
Gebhardus, Johannes **2228(13)**
Geer, Laurentius de **2482**
Geer, Ludovicus de **2482**
Geisler, Sigimundus **1842**
Geitz, Joannes **2151**
Geitzkoffer, Ferdinandus **2266**
Gelbhaar (Gebhaar), Gregor **1665, 1667, 1695, 1712, 1762, 1870, 2257**
ld. még nyomdamutató
Gelder, Abraham **2617**
Geleji (Gelei, de Gelej, Geleinus) Katona (K.; S. K. G.) István
Acta synodi nationalis... Szathmár-Németinum... convocatae **2260(2)**
Canones ecclesiastici ex veteribus... in unum collecti **2260(1)**
A keresztyéni üdvözítő hitnek... öreg graduál **1643**
Magyar grammatikácska **2103(2)**
Praeconii evangelici tomus secundus **1825**
Praeconium evangelicum **1720**
Titkok titka, azaz az öröktől fogva... való mennyei titkos tudomány **2103(1)**
Váltság titka, azaz az örök Igének... megtestesülése... felől való keresztyéni titkos tudomány **2124**
A váltság titkának harmadik volumenje **2298**
A váltság titkának második volumenje **2197**
ld. még incipitmutató: A szók – A váltság – A vétségek – Ha akaratlan – Mind szent
1644, 1674, 1718, 1827, 1877, 1882A, 1958, 2141, 2198, 2309, 2357, Appendix 192
Geleji (Gelei Szikszovius) István **2435(6)**
Gellért, Szent ld. Gerardus, Sanctus
Gellius, Aulus **2317**
Gelsitz, Samuel **2028**
Georgius Naziensenus
ld. incipitmutató: Rettegés és félelem
Georgius, Sanctus **2066**
Georgius, Thomas **2166**
Gerardus, Sanctus **2328**
Gerber, Gregor
Valetpredigt **2027**
Gergei, Adamus ld. Görgey Ádám
Gergely, Nagy Szent ld. Gregorius I., Magnus – papa
Gergerus, Joannes **1781**
Gerhard, Johann **2421A**
Gerlinus (Gerli), Matthias **1929(8)**
Gerstmaer, Johann **2156**
Gerstmaer, Johann felesége, Frölich, Justina Marianna **2156**
Gertinger, Tobias **1842**
Gesnerus ld. tárgymutató, illusztrációk, Gesner, Conrad
Gestloerus, Joannes **1681(21)**
Geszti Pál ld. Kaposi Geszti Pál
Gevers, Valentin **1675, 1768, 1781, 2466, 2467, 2521, 2523, 2578**
ld. még nyomdamutató
Géza (Geyza) – magyar fejedelem **2461(5)**
Géza I. (Geyza Secundus) – magyar király **2461(12)**
Géza II. (Geyza Tertius) – magyar király **2461(17)**
Ghenadie II. – mitropolit al Ardealului **1882A, 1958**
Gheorghe Buitul ld. Buitul, Gheorghe
Gheorghe din Sec **1958**
Gheorghe, Ştefan **2587**
Ghyczy János ld. Gitzi János
Gigelmair, Abraham **1932**
Giörkey, Nicolaus ld. Györkei Miklós
Gitzi János
ld. incipitmutató: Ilyen fogadást
Gladecki (Gładeczki), Albertus **2272, 2322**
Gladiator, Georgius **2322**
Glandorpius, Ludovicus **2617**
Glatz, Jakob **2418, 2419**
Glatz, Jakob felesége, Klöss, Charitas **2419**
Glatz, Johann **2418, 2419, 2202**
Glatz, Johann felesége, Serpilia, Agneta **2418, 2419**
Gloger, Christophorus **2228, 2232**
Gloger, Rosina ld. Schlegel, Christoph felesége
Gloger, Wenceslaus **2228(20-21)**
Glötzel, Joannes **2536**
Glötzel, Joannes felesége, Serpilia, Eva **2536**

Gobius János **2457B**
Goczałkowski (Goczalkovski, Gotschalkovitz), Adam **1899, 2553**
Goczałkowski (Goczalkowitz), Carol **2553**
Goczałkowski (Gotschalkovitz), Johann Dietrich **2553**
Goda György **1694(7)**
Godi Imre **2341**
Goldschmidt, Michael **2571**
Goliat (Goliath) (bibl.) **2207**
Goltz, Daniel **2009**
Goltz, Joachim, iun. **1936(1)**
Goltz (Goltzia, Goltzin), Maria ld. Lassel, Paul, felesége
Gorajski (Goraisky, Goraysky), Zbigniew **1718, 1880, 1879**
Gorecki (Goreczki), Petrus **2272, 2322**
Gorgo (myth.) **1848**
Gosnovicer (Gosn.), Matthias **1931, 1936(6), 2014, 2232(14)**
Gossler (Goszlerin), Anna-Maria **2072**
Gossler, Thomas **2072**
Gosztonyi (Goszthoni, Gosztoni) István
Theses disputationis e philosophia **1740**
Theses disputationis primae ex logica **1693 1745, 1784**
Gotschalkovitz ld. Goczałkowski
Gotterbarmet, Jacobus **2568**
Gotzius, Michael **1961**
Gönci (Gönczi, Göntzi) György
De disciplina ecclesiastica **2158 1816, 2532, 2564**
Gönczy Kölböl István **1755**
Görgey (Gergei, Görgei) Ádám **2272, 2322**
Görgey (Görgei) Gábor **2272, 2322**
Görgey (Görgei) István **2272, 2322, 2329**
Görgey (Görgei) Miklós **2328**
Görlin, Johann **2497**
ld. még nyomdamutató
Götsch (Göts), Isaacus **2471(5)**
Gracchus, Caius Sempronius **1784(9)**
Gracza, Joannes
Disputatio metaphysica de praecipuis quibusdam partis metaphysicae generalis capitibus **2190**
Disputatio philosophico-theologica de triplici Dei cognitione **2191**
Vindiciae sanae et catholicae doctrinae circa materiam... justificationis **2290**
Vindiciarum sanae et catolicae doctrinae dissertatio **2267 2279, 2287, 2291, Appendix 191**
Gradeczi Horváth ld. Horváth Márk
Graff, Andreas
Artificium Biblicum metricum **1963(3)**
Deo illuminante oculos rationis in II. disputationibus propositus **2065**
Epistolica institutio **1711**
Illustris quinque partium syntaxis **2117**
Lexicon homoeonimicum vocum affinium **1963(4)**
Lumen logicum lucidum **2028**
Memoriale summarium super evangelia dominicalia **1963(2)**
Methodica poetices praecepta **1962**
Moralis corona animae **2118**
Peripateticum theatrum naturae **2081**
Sacer centenarius X. fidei articulorum **1963(1)**
Studium eloquentiae **2007**
Graffenried, Franz Ludwig **2358, 2410**
Graffius, Michael **1781**
Grahovlian, Nicolaus **2425**
Gräfel, Dorothea ld. Klesch, Christoph, sen. felesége
Grebner, Christophorus **1934**
Greff (Grefius), Michael **2229**
Greff, Michael felesége ld. Spilenberger, Jonas felesége, Koblynski, Catharina
Gregoriades, Matthias **2609(17)**
Gregorius Nazianzenus **2293**
Gregorius I., Magnus – papa (Gergely, Nagy Szent)
ld. incipitmutató: Felséges Isten, mennynek földnek ura és mindeneknek– Mennynek és földnek nemes teremtője, minden **2338**
Gregorius XV. – papa **2599**
Greissing, Stephan **2137**
Greissing, Stephan felesége, Hermann, Margareta **2137**
Grell, Andreas **2568**
Grelnertius, Joannes **2378(1)**
Gresch, Joannes **1830(12)**
Greschner, Elias, sen. **2615**
Gretcovius, Georgius **2471(7)**
Gretser, Jacobus
Rudimenta lingvae Graecae **2268**

Gribcuski (Griakuski), Valentinus **2272, 2322**
Gribek, Sebastianus **2272, 2322**
Grieskircher, Ferdinandus Ignatius **2389, 2595**
Grimmius, Heinricus **2411**
Grinögel, Martin **2230**
Grinstein, Matthias **2191**
Grinvaldus, Jacobus **2609(23)**
Grosse, Alexander **2249**
Grossman, Georgius **1781**
Grotius, Hugo **2090**
Grünwald, Georg
ld. incipitmutató: Jertek, hozzám
Grünewaldt (Grünwald), Salomon **1685, 1929(13)**
Gryllus, Andreas **2185**
Gualterius, G. **2594**
Gualterus P. ld. Paulus, Gualterus
Gubicz (Gubitz), Martinus, jun. **2399**
Gubicz (Gubitz), Martinus, sen. **2399**
Guevara, Antonio de **1836**
Guhr, Michael **2423(8), 2471(6)**
Guicciardini, Francesco **2293**
Guilandius ld. tárgymutató, illusztrációk, Guilandinus, Melchior
Guilhelmus – archiepiscopus Strigoniensis **2595(13)**
Gureczki, Joannes **2553**
Gurini, Melchior **2307**
„Gutbertus episcopus" **2263**
Guttenbergerus, Georgius **2293**
Guzyth, Ján **2395**
Guzyth, Ján felesége, Pongrácz Marianna **2395**
Günther, Andreas, jun. **Appendix 200**
Günther, Petrus **2411**
Gyarmati (Gyarmathi) János **2435(23)**
Gyirva (Dirva) Vencel
Krisztus urunknak Szent Péterrel való beszélgetése **2269**
A Sybillának jövendöléséről és Salamon királynak bölcsességéről **2270**
2332
György deák
ld. incipitmutató: Bizonytalan
Györkei (Giörkei) Miklós **1781**
„Gyula" **2461(54)**
Gyulaffy (Gyulafi) László **2249**
Gyulai Ferenc **2408**
Gyurgyovich, Gabriel **1784(5), 1784(9)**
Gyürky Ádám **2447(26)**
Gyürky Gáspár **2306**
Gyürky (Gyürki) Mihály **1694(2)**

H. E. B. **2466**
H. V. ld. Vatijaschky, H.
Haas, Christianus **2343**
Haass, Georgius **1830(13)**
Habacuc (Habakuk próféta) (bibl.) **1683**
Haberman, Joannes (más) **2555**
Habermann (Avenarius), Johann
Modlitby na každý den v týhodní **1796**
2084
Habil (Hebil) effendi **2092**
Habsburg, Caecilie Renate von ld. Vladislaus IV. – rex Poloniae felesége
Hadik (Hodikius), Alexander
Apodixis theologica, hoc est certissima demonstratio vanissimi conatus Luciferi Belaviani **2082**
Decas prima, breviter exhibens primam mentis operationem logicae **1797**
Disputatio theologica de certitudine Scripturae Sacrae **1908**
Hecas theologica super aphorismo Johannitico **2029**
1799, 1910, 2020, 2035
Hadik (Hodikius), Georgius **2288(9)**
Hadik, Ján, iun. **1781(17), 2457B**
Hadik (Hodicius, Hodik, Hodikius), Ján, sen.
Aqua apopletica reficiens... Kázaní pohřební nad mrtvým tělem Martina Bocka **1798(1)**
Čtvrté pohřební kázaní nad mrtvým synáckem Pavlem Andreáše Syvého **1803(4)**
Lachrymae Boczekianae abstersae. Promluvení pohřební... Martina Bocka **1799(1)**
Mors justorum... Kázaní pohřební... Jana Butovského **1800(1)**
Summovní obsažení kázání druhého nad mrtvau dcerkau Justynau... Tobiáše Jona **1706(2)**
1708A, 1798, 1856, 1964, 2152
Hadik (Hodikius), Jonáš
Kázaní pohřební nad... Katerinau Zahradeckau **2152(1)**

Cum Deo ad Dei gloriam et lugentium solamen... to jest povinnost nase ku Pánu Bohu **2192(1)**
2287, 2295, 2441
Hadik, Michael **2445(17)**
Hadik, Nicolaus **2445(22), 2447(24)**
Hadritius, Sigismundus **2017**
Haemmerlein a Kempis, Thomas (Kempis Tamás) **1713, 1906, 2238**
Hafenreffer, Matthias **2298**
Haffner, Joannes Christophorus, jun. **2399**
Haffner (Hafner), Joannes Christophorus, sen. **2399, 2612**
Hage, Laurentius Benjamin ab ld. Od Haje, Vavrinec Benjamin
Hagecius, Venceslaus **Appendix 162**
Hagenbusch, Antonius **2266**
Hagymássy család **2049**
Haidt, Michael **2399**
Hain (Haym), Caspar **2013, 2202, 2457B**
Haintz (Heintz), Jacobus **2491, 2615**
Hajduk, Philippus **2272**
Háje, Vavrinec Benjamin ld. Od Háje, Vavrinec Benjamin
Hajecius, Joannes **2444**
Hajnal Mátyás
A Jézus szívét szerető szívek ájtatosságára... megmagyaráztatott könyvecske **1952**
Kitett cégér **1841**
A kitett cégérnek feljebb emelt cégére **1953**
ld. még incipitmutató: A nagy nap – Álla – Az örökké – Dícsérd, Sion – Drága színben – Édes – Ember, Isten – Hajnali – Jézus édes – Ó nagy szeretetnek – Teremte – Zengjed
1721, 1741, 1787, 1914, Appendix 177
„Hak" **2461(53)**
Hake, Johann ld. nyomdamutató
Haller Gábor **2499**
Haller István **2499, 2525**
Hallervord, Johann **1748**
ld. még nyomdamutató
Halmágyi J. István **2366**
Hambalek, Martinus **2445(21), 2447(22)**
Hamerschmied, Andreas **2411**
Hancke (Hannke), Joannes **1685, 2615**
Hancke (Hanke, Hannke), Valentin **1685, 1752, 1929(3), 2374(11)**
Hanconius, Jacobus **2400**
Hanczok, Joannes **2233**
Hanke (Hannke), Valentinus ld. Hancke, Valentin
Hannke, Joannes ld. Hancke, Joannes
Hanzelius, Moses **2073**
Harmat (Harmath) András **2272, 2275, 2322, 2328, 2329**
Harrer, Franciscus **2017**
Harsadi János ld. Harsági János
Harsági (Harsadi) János **2329, 2540**
Hartnack, David **Appendix 186**
Hartyáni (Hartyany, Hartyani) András **2322, 2329**
Hartyáni Imre
ld. incipitmutató: Háborúsága
Hasconius, Michael ld. Ascanius, Michael
Hase (Nyúl), Kunz-Konrad
ld. incipitmutató: Én édes
2269
Hasko, Haškovinus, Michal ld. Ascanius, Michael
Hauber, Eberhardt David **2019**
Havendl, Franciscus ld. Hendl, Franciscus
Hayd, Hieronymus **2399**
Hayden, Seb.ld. Heyden, Sebald
Haym, Caspar ld. Hain, Caspar
Hayma, Nicolaus **2166**
Haynal ld. Batthyany Ádám felesége, Formontini Auróra Katalin
Hammer, Christina ld. Neckel, Daniel felesége
Hämmer, Lucas **2457B**
Hebenstreit (Hebenstreitt), Johann Baptista **2266**
„Hector" **2360**
Hédervári család ld. tárgymutató, illusztrációk
Hédervári (Hedervary) János **2238**
Hedri (Hödri) Gáspár **2272, 2322, 2329**
Heerebord, Adrian **2527**
Hegedűs János ld. Mikolai Hegedűs János
Hegedűs Menyhárt
ld. incipitmutató: Hozd el
Hegenitius (Hegenius), Trostfried **2312**
Hegenwald, Erhard
ld. incipitmutató: Úristen, irgalmazz
Hegyi (Hegi) Miklós **1694(5), 1694(38)**
Hehomat I. ld. Ahmed I. – imperator Turcorum

Heide, Andreas **2166**
Heiden, Sebald ld. Heyden, Sebald
Heiduk, Philippus **2322**
Heilmann (Heilmannus), Samuel **1929(11)**
Heinrichs, Rosina **2411**
Heintz, Jacobus ld. Haintz, Jacobus
Heinzel (Heintzelius), Joannes **2457B, 2508, 2615**
Heinzel, Matthias **2615**
Helembai István **2435(11)**
Helembai Sámuel **2430**
Helgenmeyer, Johann Jakob
Disputatio logica de conversione orationum enuntiativarum **1856**
Heliades, Anna ld. Jon, Tobiás első felesége
Heliades, Josef
Prosopopaeia... Joannis Butovsky **1800(4)**
Verse nad exulantom Janom Butovskym **1801**
Versus funebris Latini et Bohemici... super funus Susannae conjugis Samuelis Prokopensky **1802**
1706(1), 1706(5), 1791(9). 1796, 1798, 1799, 1803(5), 1857, 1968, 1973, Appendix 162
Helisaeus ld. Eliseus
Helmeci János **2435(12)**
Helmeci (Helmetzi, M. M. H.) M. Márton ld. incipitmutató: Nincs hasznosb **1893**
Helmont, Johann Baptista van **2154**
Heltai (Heltus) Gáspár
Poncianus császár históriája **2472 1995, 2261**
ld. még nyomdamutató
Heltai nyomda **1886**
Hendl (Havendl), Franciscus
Monosticha **2542**
Heningius, Petrus **2185**
Henningus (ágostonrendi szerzetes) **1736**
Henrietha (Henrietta) ld. Rákóczi Zsigmond felesége
Hentzner, Paul **1758**
Hera, Georgius **2296**
Herbics Balázs ld. Lövei Herbics Balázs
Hercules (myth.) **1846(11)**
Hercules Gallicus **1784(7)**
Herczeg-Szölösi János ld. Szőlősi János
Herczigonius, Martinus **2017**
Herdinck, Henricus **2233**
Herlicius, David **1709, 1729, 2278**
Herlin, Johann Ulrich **2139**
Hermannida, Catharina ld. Drauth, Georgius felesége
Hermannides, Georgius **2413**
Hermannus, Laurentius **1782**
Hermogenes **2007**
Herodotos **2293**
Herrmann család **1717**
Herrmann, David **2489**
Herrmann, Margareta ld. Greissing, Stephan felesége
Herrmann, Michael **1668, 1717, 2312, 2571**
ld. még nyomdamutató
Hess, Daniel **2328**
Hessen-Kassel, Mauritius von, jun. **1676**
Hessen-Kassel, Mauritius von, sen. (Mauritius Hassiae Landgravius) **1676**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Hessen-Kassel, Philippus von, jun. **1676**
Hessen-Kassel, Philippus von, sen. **1676**
Heutsch (Heütsch), Philipp
Trifolium **2066 2418, 2457A, 2457B, 2508**
Heveinus ld. Hövei
Heyden (Hayden, Heiden), Sebald
Formulae puerilium colloquiorum Germanico-Latinorum **2473**
Formulae puerilium colloquiorum Latina, Bohemica et Germanica lingua brevissime conscriptae **2583**
Formulae puerilium colloquiorum Latino-Hungaricorum et Germanicorum **1783**
Hiebner (Hübner), Israel **2489**
Hieronymus (Jeromos) Sanctus **1836, 2340**
Hilarius Sanctus **2353**
Hippocrates (Isocrates) **2318**
Hirscher, Lukas **1882A**
Hlobyck, Hiobus **1934**
Hlohovsky, Jiřík **2591**
Hocquard (Hocquartus), Bonaventura **2443, 2444, 2493, 2494, 2555**
Hodászi (Hodasi, Hoodasi) Mihály **1694(8), 1694(37)**
Hodászi Miklós **2160**
Hodicius, Joannes ld. Hadik, Ján, sen.
Hodik, Hodík ld. Hadik
Hodikius, Alexander ld. Hadik, Alexander

Hoë, von Hoënegg, Matthias
Kazatele v Drážďaneh evanjelitská ručná knižka **2347**
Hoffmann, Georg, sen. **2092**
Hoffmann (Hoffman, Hofmany) Pál
A tekintetes és nagyságos Hoffman... Pál prédikációja, melyet prédikállott Nagyszombatban... midőn... négy vitézúri atyafiak eltemettetnének **2459**
2335
Hoffmann (Hoffman), Peter **1842**
Hoffmann, Wolfgang **1672**
Holik, Michael **1840, 1852**
Holnaich, Georgius **2288(19)**
Holst, Henricus **2166**
Holvagt, Georgius **2444**
Homonnai Drugeth Erzsébet ld. Révay László felesége
Homonnai Drugeth György, jun. **2426**
Homonnai Drugeth György, jun. felesége, Eszterházy Mária **2426**
Homonnai Drugeth György, sen. **1633, 1850, 2426**
Homonnai Drugeth János **1683, 1852, 2023, 2426**
Homonnai Drugeth János felesége, Jakusith Anna **2023**
Homonnai Drugeth Mária ld. Széchy György özvegye
Honter, Joannes **2488, Appendix 167**
Hoodasi, Michael ld. Hodászi Mihály
Hoornbeeck (Hoorenbekk), Joannes **2249**
Horanski, Joannes **2275**
Horanski, Petrus **2272, 2322, 2329**
Horatius Flaccus, Quintus
ld. incipitmutató: A halál – A szegények – Bokáig – Minden embernek egy
1950, 2225, 2228(10), 2232(2), 2511
Horaždovský-Marxius ld. Marxius, Jan
Horebus ld. Horhi Miklós
Horenstein, Christophorus **1694(32)**
Horenstein, Jacobus **1694(3)**
Horhi (Horebus alias Hortai) Miklós
Liber apiaster... Méhész könyvecske **2125**
Horler, Paulus **1929**
Horler, Stanislaus **2073**
Horn, Johann
ld. incipitmutató: Adjunk hálát az Úrnak
Hortai, Nicolaus ld. Horhi Miklós
Horstius, Joannes **2166**
Horvát András ld. Szkhárosi Horvát András
Horváth (Horvát) András (jászai) **1840**
Horváth (Horvát) András
Disquisitio, qua Romanam Hildebrandinam ecclesiam,... ab antiqua Romana ecclesia in multis degenerasse... demonstratur **2291**
Oratio exequialis in novissimum honorem... Evae Szechi **2611**
Pia et placida dissertatio de omnipraesentia carnis Christi in persona του λογου **2306**
Pia et placida dissertatio de perseverantia electorum **2307**
Responsum appendici maledicae homine Christiano indignae **2441**
Responsum responsioni Patakinae oppositum **2440**
2290, 2356, 2392, 2445(1), 2447(2), 2553
Horváth (Horvath) András (más) **2322**
Horváth (Horvath, Gradeczi Stansith) Boldizsár **2469**
Horváth (Horvath) György **2272, 2322, 2328, 2329, 2275**
Horváth (Pálóczi) György **2435(22)**
Horváth György Ádám **2328**
Horváth (Horvat, Horvath) János **2272, 2275, 2425**
Horváth (Horvát, Pálóci) János **2160**
Horváth Kristóf **2272, 2275, 2322, 2328, 2329**
Horváth (Gradeczi Stansith) Márk **2469**
Horváth Márk felesége, Máriássy Zsófia **2469**
Horváth Mihály **2272, 2275, 2328**
Horváth (Horvát) Pál **2017**
Horváth Pál **2306**
Horváth Sándor **2540**
Horvath Stansith, Balthasar ld. Horvát Boldizsár
Hossonius Pacovsky, Václav ld. Hussonides Pacovsky, Václav
Hosszútóti (Hosztoty) István **2296**
Hödri, Casparus ld. Hedri Gáspár
Hövei (Heveinus) Balog Gergely
ld. incipitmutató: Hogy deákból
1683, 1893
Hrabovszky (Hrabowsky) Péter **2379, 2613**
Hradce, Adam z **2116**

Hradecius (Hradski), Joannes **1896, 2225, 2419(12)**
Hrehuš (Hrehuss), Georg **2443**
Hrehuš (Hrehuss), Mikuláš **2244, 2443**
Hrehuš, Mikuláš felesége, Marko, Barbora **2244**
Hrupssa, Ioannes **2280**
Hubert, Konrad
ld. incipitmutató: Csak tehozzád
Hudicius, Andreas **2306**
Hueber, Caspar **2037**
Hugo Carthusianus (Hugo de Wells) **2579**
Humm, Anton ld. nyomdamutató
„Hungaria" **1696(3), 1696(6), 1696(7)**
Hunnius, Aegidius **2298, 2522**
Hunyadi Ferenc
História a régi és híres-neves Trója városának... megszállásáról **2370**
Appendix 168
Hunyadi János **2461(50)**
Hussonides (Huslonides, Hussonius) Pacovský, Daniel
Praesent, vinš nového léta **2030**
Hussonides (Hossonius) Pacovsky, Václav **2030**
Hussonius, Daniel Pacovský, **2030**
Huszár Ábrahám **1694**
Huszár Dávid **1863**
Huszár Gál
ld. incipitmutató: Adjunk hálát mindnyájan – Járuljunk mi az – Jer örvendezzünk az Úristennek – Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének
2146
Huszár Imre **2322**
Huszár János Lőrinc **2280**
Hutter, Leonhard
Compendium locorum theologicorum ex Scripturis Sacris **1892**
Hübner, Israel ld. Hiebner, Israel
Hypsiphyle (Hypsiphile) **2308**
Hyppolitus Estensis ld. Estei Hippolit

I. S. ld. Sinapius, Joannes
I. S. Fragopolitanus **2466**
Ianickovich Ignatius ld. Janichkovich, Ignatius
Iasdrabiensis, Andreas ld. Jastrabinus, Andreas
Iason (Jáson, Jászón) (myth.) **2308**
Icarus **1848**
Iephta ld. Jephte
Igaz Kálmán
ld. incipitmutató: Jó dolog
2166
Ignatius, Loyola Sanctus (Ignacz, Ignatius de Lojola, de Loyola, Loyolai Szent Ignác) **1840, 2021, 2597, 2598, 2599**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Ihász Névtelene **2008**
Illésházy (Ilieshazi, Ilieshazius, Iliesházy, Iliessházy, Illeshazi, Illéshazi, Illéshazy, Illieshasi, Illieshazi, Illieshazj, Illieshazy, Illiezhazi, Illyeshaszi, Illyeshazy)
Illésházy Gábor **1763, 1803, 1941, 1976, 2082, 2194, 2227, 2286, 2291, 2292, 2293, 2344, 2348, 2445, 2446, 2552, 2588, 2611**
Illésházy Gábor felesége, Széchy (Seschy, Sscheci, Szechi, Szeczi) Éva **2227, 2445, 2446, 2611**
Illésházy Gáspár
Kézben viselő könyv a jó és boldog kimúlásnak mesterségéről **1763**
Viridarium varii generis flosculorum **2031**
1704, 1751, 1754, 1796, 1806, 1858, 1869, 1908, 1910, 1941, 1964, 1965, 2011, 2020, 2029, 2067, 2082, 2086, 2190, 2245
Illésházy György
Oratio in genere demonstrativo **1965**
1758, 1763, 1858, 1941, 1951, 2015, 2082, 2194, 2293, 2344, 2348, 2588
Illésházy István
ld. incipitmutató: Forog
1763, 2092
Illésházy Kata ld. Bethlen Péter felesége
Illésházy Katalin (később Batthyany Pál felesége) **2446**
Illyefalvi István
Jephta históriája, avagy tragédiája **2584**
Illyei László **2356**
Ilosvai János
Élek, halok ó Úr Jézus tebenned **1813**
Ilosvai Selymes Péter
ld. incipitmutató: Csak rövideden
Ilosvai Zsigmond **2595(34)**
Immanuel (bibl.) **1737**
Imre herceg, Szent (Emericus Sanctus stirpis Arpadianae) **2017**
Imre (Emericus) – magyar király **2461(20)**

Ince X. – pápa ld. Innocentius X. – papa
Incédi (Incedi) Péter **2275, 2322, 2328, 2329**
Innocentius (Ince) X. – papa
Jubileum universale... ad divinam opem implorandam **2234**
2386
Institoris, Joannes
Dissertatio philosophico-theologica... de transubstantiatione panis **2552**
Dissertatio politico-theologica de clericorum e potestate seculari exemptione **2613**
Dissertatio politico-theologica posterior de clericorum e potestate seculari exemptione **2612(2)**
Dissertatio politico-theologica prior de clericorum e potestate seculari exemptione **2612(1)**
Dissertatio theologica exhibens veritatem sententiae de filii Dei praeaeterna divinitate **2147**
2438
Institoris, Matthias **2609(11)**
Institoris, Michael **2223, 2438, 2552, 2612, 2613**
Iorest (Jorest), Ilie **1882A**
„Iphis" **2584**
Iratosi Mihály **1683, 1893**
Iratosi T. János
Az ember életének boldogul való igazgatásának módjáról **1683(1), 1893(1)**
Patikaszerszámos bolt **1683(2), 1893(2)**
Isaias (Ézsaiás) (bibl.) **1922**
Isidorus Hispalensis, Sanctus **1902**
Isocrates ld. Hippocrates
István deák
ld. incipitmutató: Irgalmazz Úristen
István első vértanú ld. Stephanus, Sanctus protomartyr
István I., Szent – magyar király (Stephanus Sanctus, rex Hungariae) **1689, 1694, 1695, 1744, 1852, 2425, 2461(6)**
István II. – magyar király (Stephanus Secundus) **2461(15)**
István III. – magyar király (Stephanus Tertius) **2461(18)**
István IV. – magyar király (Stephanus Quartus) **2461(24)**
Istvánfi Pál
História a Volter királynak **1833**
Istvánffy (Istwanffj) Miklós **2092**
„Iuranich vajda" ld. „Juranics"
Ivanek **2017**

J. A. C. ld. Comenius, Joannes Amos
J. G. L. ld. Langsfeld, Johann Georg
J. H. B. ld. Bisterfeld, Johann Heinrich
J. M. C. ld. Meltzel, Joannes
J. S. ld. Szele János?
J. Z. de S. **2435**
Jablenski, (Jablonski), Alexander ld. Jablonsky, Alexander
Jablonski, Joannes **2272, 2322**
Jablonski, Mikołaj **2054, 2098, 2136, 2164**
Jablonsky (Jablenski, Jablonski), Alexander **2272, 2322, 2540**
Jacobaei, Daniel ld. Jakobaei, Daniel
Jacobaeus, Nicolaus ld. Jakobeus, Nicolaus
Jacobaeus, Zacharias **1753**
Jacobus (Jákób) (bibl.) **1826**
Jacobus, Elias **1707**
Jacobus Pontanus **2253**
Jacopone da Todi ld. Benedetti, Giacopo de
Jagachich, Gabriel **1694(6), 1694(13), 1694(36)**
Jahel (Jáhel) (bibl.) **1841**
Jaius, Claudius **1840**
Jakobei (Jacobaei), Daniel **2609(25)**
Jakobeus, Jakub
Ad invictissimum... Jesum Christum... gentis Slavonicae lacrumae **1939(2)**
Anamnisis, to jest věcná a neumírajicy paměť **1938(1)**
Elegidion Epynikio-onomasticon de quadruplici visitatione gratiosa... urbis Epperiensis **1938(2)**
Pascha lachrymosum... to jest kázaní Božího slova **2009**
Viva gentis Slavonicae delineatio **1939(1) 1891, 1950(1)**
Jakobeus (Jacobaeus), Nicolaus **1938, 1939**
Jakub Zacheus ld. Zacheus, Jakub
Jakusith (Jakusity) Anna ld. Homonnai Drugeth János felesége
Jakussich György
A szentolvasó társulat **1657**
Janek, Petrus **2322**

Janickovich (Janichkovich), Ignatius **2017, 2425**
Jankó Boldizsár ld. Uzoni Jankó Boldizsár
Jankovics Gerard **Appendix 205**
János apostol ld. Joannes apostolus
János – esztergomi érsek (Joannes Primus, archiepiscopus Strigoniensis) **2595(14)**
János – esztergomi érsek (Joannes de Bank, archiepiscopus Strigoniensis) **2595(29)**
János I. – magyar király (Joannes Zapolai, Johannes rex) **2343, 2461(42)**
Janssonius (Jánsonivs), Joannes **2091**
ld. még nyomdamutató
Jaschki (Jaschky), Andreas **2110**
Jáson ld. Iason
Jastrabinus (Iasdrabiensis), Andreas **2425**
Jászberényi (Jazberini) Tamás **1660**
Jászón ld. Iason
Jazberini ld. Jászberényi Tamás
Jelenfi Imre **2595(14)**
Jelinek, Pavel **2347**
Jenei Mihály ld. Borosjenei S. Mihály
Jephte (Iephte) (bibl.) **2584**
Jeremias (Jeremiás) (bibl.) **2395**
Jeromos, Szent ld. Hieronymus Sanctus
Jesus, filius Sirach (Jesus Syrach, Jézus Sirák fia) (bibl.) **2342A, 2411**
Joannes apostolus, Sanctus (János apostol, János evangélista, Szent) (bibl.) **1646, 1780, 1957, 2029, 2068, 2196, 2425**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Joannes Aragonius ld. Aragóniai János
Joannes Baptista, Sanctus (Keresztelő Szent János) **1785, 2459**
Joannes Chrysostomus, Sanctus **1942**
Joannes Primus ld. János – esztergomi érsek
Joannes II de Bank ld. János – esztergomi érsek
Joannides (Johannides), Andreas **2288(12), 2449**
Joannides, Jakub
Virtutes Christi, to jest ctnosti... Syna Božího **1662**
Joannides, Jiřík, iun. **2553**
Joannides (Johannides), Jiřík, sen.
Modlitby křestianské **2553**
1830(6)
Joannides (Johannides), Nicolaus **1781**
Joannides, Wenceslaus **2476**
Job (Jób) (bibl.) **2184, 2216**
Jób – esztergomi érsek **2595(12)**
Johanides, Johannides ld. Joannides
Johannes rex ld. János I. – magyar király
Jon, Justyna ld. Jonová, Justyna
Jon, Katerina ld. Jonová Katerina
Jon, Matthias **1969**
Jon, Tobiáš Sluzinsky **1706, 1968, 1969, 2556**
Jon, Tobiáš Sluzinsky első felesége, Heliades, Anna **1706(1)**
Jon, Tobiáš Sluzinsky második felesége, Zacheusová, Lidmila **1706, 1706(4), 1706(5), 2556**
Jonas, Justus, iun. **1868**
Jonas, Justus, sen. **1868, 2104**
Jonová, Justyna **1706(2), 1706(5)**
Jonová, Katerina **1706(3), 1706(5), 2556**
Jonová, Lidmila **1706(5)**
Joó István ld. Técsi Joó István
Jorest, Ilie ld. Iorest, Ilie
Josephus (Joseph, József) (bibl.) **1915, 2376**
Josth, Andreas **2379, 2613**
Josth, Franciscus **2613**
Jote György **2353**
József ld. Josephus (bibl.)
Judex (Iudex), Georgius **1676**
Judit (Judith) (bibl.) **2110, 2280**
Jugovich, Jacobus **2272**
Julius Caesar Patavinus ld. Caesar, Julius, Patavinus
Junck, Michael **1929(12)**
Junius, Franciscus **2102**
Juppiter (myth.) **1694(6), 1846(1), 1870, 1920**
„Juranics" („Juranich vajda") **2360**
„Justus Servabitur" **2225**
Juvenalis, Decimus Junius
ld. incipitmutató: Dajkáktól
2118

Kaffski, Valentinus **2322**
Kalckschmidt, Christophorus **1661**
Káldi (Chaldi) György **1697, 1915, 1918**
Kalinka, Daniel **2609(30)**
Kalinka (Kalinkius), Ján
Justa cygnea, seu exequialia... Johannis Kalinkii **1751(1)**
Kalinka (Kalinkiades, Kalinkius), Joachim
Lemma funereum **1703**
Panegyricon cygneae cantionis **1751(2)**

Verus mundus vere piae et mundae matronae to jest pravá ozdoba pravé pobožné a čistotné matrony **2244**
2294, 2295, 2349, 2443, 2448, 2556, 2609(1), 2610
Kalinka, Joachim felesége, Corvini, Susanna **2556, 2610**
Kalinka (Kalinkius), Zachariáš
Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso... Disputatio prima **2443**
Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso... Disputatio secunda **2493**
Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso... Disputatio tertia **2494**
Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso... Disputatio quarta **2555**
Statua Minervalis, qua Prividiensem populum ad exercitia invitat **2444**
2223, 2457A, 2609
Kalinka, Zachariáš felesége, Marssovsky (Marsowsky), Helena **2609**
Kalinková, Anna **2556**
Kálmán – magyar király (Colomannus) **2461(14)**
Kamensky, Matthias **2553**
Kamienski, Thomas **2425**
Kanizsai (Kanisai) János **2595(30)**
Kanizsai Pálfi János
ld. incipitmutató: Dicsőült – Ne szállj – Tavasz indul
2455
Kapi Klára ld. Nyáry István második felesége
Kapitány (Kapitan) Mihály **1696(4)**
Kapornai Esztergályos Péter **1825(8)**
Kaposfalvi (Kaposfalui) Szabó Pál **2247**
Kaposi (Capossi, Kapossi) Geszti (G) Pál **2430, 2435(5)**
Kappius, Jacobus **2343**
Kapronczai István **2404**
Kapronczai István felesége, Pataki Judit **2404**
Karansebesi S., Petrus **2366**
Karatin, Anna **2411**
Kares, Joannes, iun. **2399**
Kares (Karesz), Joannes, sen. **2109, 2122**
Kares (Karesz), Joannes, sen. felesége, Regina **2109**
Karikás (Karikas) István **2288(7)**
Karinovich, Joannes **1694(12)**
Karkai János **1694(14)**
Karner, Daniel **2081**
Karoli Ádám ld. Károlyi Ádám
Károly I. – angol király ld. Carolus I. – rex Britanniae
Károly I. – magyar király (Anjou Károly Róbert, Carolus Primus) **2461(27), 2461(29)**
Károly II – magyar király (Anjou, Kis, Carolus Secundus) **2461(32)**
Károlyi (Karoli) Ádám **1948**
Károlyi (Cároli) Gáspár **1979, 2049, 2068, 2091, 2133, 2210, 2222**
Károlyi Mihály **2499**
Károlyi (Caroli) Péter
Elementa Graecae grammatices **2179**
Károlyi Zsuzsanna ld. Bethlen Gábor felesége
Karos, Nicolaus **2033**
Kassai (Cassai) András
Centuria quaestiones duabus minus... Azaz kettő híján száz keresztyén kérdések **2049**
Vigasztalással teljes prédikáció az özvegységnek sanyarú állapotjáról **2050**
Kassai (Cassai) György **2050**
Kassai György özvegye, Koncsik (Konczsik) Anna **2050**
Kassai István **1956, 1977**
Kaszás Bálint **2008**
Kászoni János
Nap várása **2391**
Rövid igazgatás a nemes Magyarországnak... szokott törvény folyásiról **2171, 2320(1)**
Kászoni János (más) **2171, 2391**
Kátai Mihály
ld. incipitmutató: Magas mennyben
Kayser, Georgius Udalricus **2612**
Kazimirus, Szent ld. Casimirus, Sanctus
Kebell, Thomas **2280**
Keckermann, Bartholomaeus **1836, 2028**
Kecskeméti (Kecskemeeti) C. János
Három fő és nevezetes esztendős ünnepekre való prédikációk **1992**
Szép és ájtatos imádságoskönyvecske **1835**
Kecskeméti (Kecskeméthi) Miklós **Appendix 173**
Kecskeméti Vég Mihály
ld. incipitmutató: Mikoron Dávid nagy
Keczer Ambrus **2252**
Keczer (Ketzer) Ferenc **2009**
Keczer (Ketzer) István **2009**

Keczer (Ketzer) János, iun. **1935, 1950(11), 2009**
Keczer (Ketzer) János, sen. **2009**
Keczer Sándor **1888**
Kedd, Jodocus **2438, 2448**
Kegel (Kegyelius), Philipp **1678, 1730, 1755, 1772, 1813, 2363, 2497**
Keglinski, Franciscus **2272, 2322**
Kelemen, Szent ld. Clemens Romanus, Sanctus
Kemchik, Blasius **2322**
Kemény János – erdélyi fejedelem **2452, 2499**
Kemény Kata ld. Bethlen Ferenc felesége
Kemmel, Johann **Appendix 200**
Kemnitius **1911**
Kempis Tamás ld. Haemmerlein a Kempis, Thomas
Kempius, Joannes **2081**
Kende Ádám **2328, 2329**
Kerczma, Joannes **2423(2)**
Kerekes Mihály **2313, 2362**
Kerekes Mihály özvegye, Bagoly Kata **2313, 2362**
Keresszegi Herman István
A keresztyéni hitnek ágazatiról való prédikációknak tárháza **1863 2056**
Keresztelő Szent János ld. Joannes Baptista, Sanctus
Keresztes István
Carmen pro die natali comitis Nicolai Eszterházy **1742**
Epithalamium nuptiis... Stephani Ezterhasi **1743**
Keresztúri (Bíró, Kereszturi B.) Pál
Christianus lactens **1674**
Csecsemő keresztyén **1721**
Egyenes ösvény a szent életre vágyódóknak **2502**
Felserdült keresztyén **1914**
Lelki legeltetés, azaz Dávid király XXIII. zsoltárának rövid magyarázata **2127, 2300**
Mennyei társalkodás **2128**
Talio **1977**
A tekintetes és nagyságos Rákóczi Györgynek... második szülöttüknek... Rákóczi Zsigmondnak... keresztségének napján lett prédikáció **2199**
A tekintetes és nagyságos... Rákóczi Ferencnek... keresztsége napján lett prédikáció **2129**
1674, 1720, 1841, 1953, 1956, 2044, 2102, 2172
Kéri (Szorád, Zorád) Sámuel
Keresztyén Seneca **2510**
ld. még incipitmutató: Bársony színben – Zúgásival **2508A**
Kern, Gottfried **2399**
Kertész Ábrahám ld. Szenci Kertész Ábrahám
Kerti Fábián **2112**
Kertvelyesi ld. Körtvélyesi
Kéry István **2233**
Kéry Miklós **2280**
Keserüi Dajka János
Öreg Graduál **1643 2201, 2254**
Keserüi Pál **2201**
Kessy Antal **2462**
Ketzer ld. Keczer
Keveri (Kevveri) András **2445(9), 2447(11)**
Keviczky (Keviczki, Kewitzky, Kövitski, Köwiczki) János **1900, 2147, 2306, 2421A**
Keviczky János felesége, Madarász Erzsébet **2421A**
Kholer, Georgius Fridericus **1842**
Kincel, Joannes **2540**
Király, F. Paulus **1950(1)**
Kiraly Hegy János ld. Müller, Johann (Regiomontanus)
Király Imre ld. Pécseli Király Imre
Király Jakab
Hármas szentírásbeli dolgok **2522(2)**
Igen szép emlékezetre méltó dolgok **2522(3)**
Mise-nem-mise, azaz a miséről való tudománynak ostromlása **2522(1)**
ld. még incipitmutató: Kegyes Jézus
Kircher, Athanasius
Oedipus Aegyptiacus, hoc est universalis hieroglyphicae veterum doctrinae temporum... instauratio **2606A**
Triumphus caesareus polyglottus **2606B**
Kircher, Joannes
Homilia de passione Christi **1704 1908, 1910**
Kirschner, Samuel **2322**
Kirsner (Kisner), Salamon **2272, 2322**

Kis István ld. Szegedi Kis István
Kis (Kys) János **2275, 2280**
Kis Péter **2435(20)**
Kisdi Benedek
Norma vitae heptacordis **2579**
2381
Kiselius (Kisselius, Kiszelius), Georgius **2272, 2275, 2329**
Kismarjai Veszelin (Weszelin) Pál
Okató és vígasztaló prédikációk **1875**
ld. még incipitmutató: Ó Babylon – Rettegés – Véghetetlen
1671
Klss (Kys) Ádám **1929(5), 2466**
Kiss Ádám felesége, Puttenberger, Sophia **2466**
Kiss (Kiis, Kis) Bertalan **1821, 1929, 1990**
Kiss (Kis) Imre **2272, 2322, 2329**
Kiss Imre **Appendix 165**
Kiss (Kys) Pál
ld. incipitmutató: Amit ember
1910, 1929
Kissevith, ... **2017**
Kiszel, Adamus **2329**
Kiszely (Kiszelius), Georg **2322**
Kiszely (Kiszeli), Venceslaus **2272**
Kitonich János
Directio methodica processus judiciarii juris consuetudinarii... regni Hungariae **2320(1)**
Centuria certarum contrarietarum et dubietatum ex Decreto Tripartito desumptarum **2320(2)**
Klager, Justus pseud. (Fabricius, Johann Jakob) **Appendix 183, Appendix 184, Appendix 185, Appendix 186, Appendix 187**
Klein, Rebecca **2411**
Kleinius Alesius, Joannes **2206, 2569**
Kleinwechterus, Valentinus **2228(10)**
Klement ld. Zwesspenpauer **2034**
Klement, Václav ld. Clemens, Václav
Klesch, Christoph, iun. **2418, 2457A, 2457B, 2508**
Klesch, Christoph, sen. **2006**
ld. még: Cytherischer, Künstler
Klesch, Christoph, sen. felesége, Grafel, Dorothea **2006**
Klies, Melchior **1929(2)**
Klisch (Clyschius), Johann **2176, 2232(11), 2374(12), 2447(27)**
Klisch, Valentinus **2447(27)**
Klobusiczky (Klobusiczki, Klobusitz, Klobusitzky) András **2433, 2487, 2547**
Klobusiczky (Klobucziczky) Zsigmond **2280**
Klöss család ld. tárgymutató, illusztrációk
Klöss (Klösz), Jakob, jun. **1663, 1682, 1708, 1708A, 1759, 1817, 1818, 1986, 2308, 2309, Appendix 158**
ld. még nyomdamutató
Klössia, Charitas ld. Glatz, Jakob felesége
Kluhoshowski (Kluhoschovszki), Lucas **2272, 2322**
Knoblach, Christoph Hieronym **2378(6)**
Koblynskia, Catharina ld. Spilenberger, Jonas előtte Greff, Michael felesége
Koch, Martinus **1964**
Kochanovski, Adamus **2425**
Kochlacz (Kohlacz), Martinus **2191, 2290, 2491**
Koháry (Kohári) István **1694, 1694(2), 1694(22), 1694(44), 1694(48), 1747**
Kohlacz, Martinus ld. Kochlacz, Martinus
Kollonich (Kolonich), Siegfried **2092**
Kolosi (Colossi, Colossinus) Török (T.) István
Az asszonyi nemnek nemességéről... való ritmusok **2143, 2586**
Az egyes életnek kedvetlen és káros voltáról... iratott versek **2000(1), 2180(1)**
A kakasról vett hasonlatosságban a papok tisztiről való ének **2180(2), 2000(2)**
Kolross, Johann
ld. incipitmutató: Magasztallak én téged, Isten
Kolter, Jacobus **2272, 2322**
Komáromi (Comarinus, Comaromi) Csipkés (C., Csipkes) György
Disputatio theologica de libro vitae **2562**
Hungaria illustrata **2618**
A keresztyény isteni tudománynak... rövid summája **2498**
Speculum poeticum **2503**
2304, 2559, Appendix 211
Komáromi István (református rektor) **2250**
Komáromi István (nagyszombati tanuló) **2272**
Komáromi János **2559**
Komáromi Szvertán István
Mikor imádkoztok... azaz az úri imádságnak... magyarázata **2404**
2561

Komensky, Jan Amos ld. Comenius, Joannes Amos
Koncsik Anna ld. Kassai György özvegye
Kopcsányi (Kopcháni) Márton
Keresztyén imádságos könyvecske **1666**
Kopcsányi (Kopchani) Mihály
Beschreibung einer wunderlichen Tat **2018**
Előszámlálása **2018A**
Narratio rei admirabilis **2019**
Spis o předivné věci **2020(1)**
2035, 2082
Kopeczky Ferenc
Theses ex universa philosophia **2543**
Kopiczinski, Georgius **2322**
Koprelka (Koprelca), Joannes Aloysius **2425**
Korlat Kata ld. Fuló Miklós özvegye
Kornis család **1726, 2475**
Kornis (Kornics) Ferenc **1886**
Kós Lukács **1784, 1784(8)**
Kosa János ld. Várfalvi Kosa János
Kosmus, Georgius **2322**
Kossecki (Kosseczki), Fabianus **2272, 2322**
Kosztolányi (Kosztolani, Kosztolany) György
2322, 2328, 2329
Kotkowski, Joannes **2272**
Kotlekus, Jacobus **2322**
Kovalski, Joachimus
Genealogia tabacae **2385**
Kováts György **1827**
Kölböl István ld. Gönczy Kölböl, István
Kölcsey (Kölcsei) Dénes **2595(32)**
Köleséri Sámuel **2356, 2561**
Körmendi Gáspár **1784, 1784(12)**
Kőrösi István (jogász) **2499**
Kőrösi István
ld. incipitmutató: Figyelmetes – Szomorú
Kőrösi László **2329**
Köröspataki Bedő János
Lupuj vajdáról való ének **2587**
Körtössy Mihály **2389**
Körtvélyesi Éva ld. Szombathelyi Márton felesége
Körtvélyesi (Kertvelyesi, Körvélesi, Körtvélessi) László **2272, 2275, 2322**
Körtvélyesi W. János **1915**
Kőszegi (Chösögi, Köszögi) Menyhért
1694(12), 1694(33)
Kötelszky Péter **2329**
Kövitski János ld. Keviczky János
Köwiczki, Joannes ld. Keviczky János
Kracker (Krakowski), Bernhard **1752**
Krainski, Joannes **2166**
Krajačevic (Krajačic) Sartorius, Nikola
Molitvene knyisicze vszem Christusevem vérnem **1843**
Ruchne knijsice za bratovschine **1783**
Krakovski, Bernhard ld. Kracker, Bernhard
Krakowski (Krakovski), Joannes **2322**
Kralich, Lucas **1694(14)**
Kramar, Joannes **2272, 2322**
Krausowski, Albertus **2272, 2322**
Krausz János, jun. **1997**
Krausz János, jun. felesége, Szegedi Anna
1997
Krautenfleisch (Kraut und Fleisch), Michael
2176
Kremberg (Krembergk), Ulrich **2092**
Kresca, Simon **2423(6)**
Kreuchel (Kreüchel, Kreüchlius), Elias
Σκιαγραφια proponens paucis naturam... enuntiationis modalis secundariae **2615**
2491
Krieschke, Georg
Ad exercitia declamatoria de salutifera incarnatione... invitat rector **2223**
2176, 2232(13)
Kristóf, Szent ld. Christophorus Sanctus
Krman (Krmann), Daniel **2288(6), 2400, 2495**
Krman (Krmann), Ján **2400**
Krman, Samuel **2400**
Krsenowski, Laurentius Venceslaus **2185**
Krušina (Krussina), Jan **1754**
Krušina, Jan felesége, Romentzová (Krušinová, Romentzowá), Zuzanna **1754**
Kubinyi (Kubini) Ferenc **2588**
Kučera (Kusera, Kuzera), Jaá
Consilium l. quomodo universa papismi armatura prudenter sit diripienda **2120**
Disquisitio mathematico-theologica de computo **1941**
Disquisitio publica historico-theologica **2011**
Dissipatio phosphori fatui coecos 10. radios spargentis **2067**
1899, 1951, 2020, 2073, 2190
Kudela (Cudelinus), Andrej **1939**
Kuhn, Andreas **Appendix 195**
Kuhn, Andreas felesége, Schütz, Catharina
Appendix 195

Kulcsár János ld. Simándi (Kulcsár) János
Kun Anna ld. Tárkányi István özvegye
Kund **2461(55)**
Kupinich, Christophorus **2595**
Kurpius, Albertus **2272, 2322**
Kurpius, Martinus **2272**
Kurzman, Joannes **2228(6)**
Kusera, Joannes ld. Kučera, Ján
Kusi, Stanislaus **1964**
Kutassy (Kutasi) János **2595(44)**
Kuzera, Joannes ld. Kučera, Ján
Künstler, Cytherischer ld. Cytherischer Künstler
Kürner, Johann Jakob **2257, 2567**
ld. még nyomdamutató
Kürtösi István **2595(41)**
Kviatkowsky, Jacobus **2094**
Kyfertus, Christianus **2354**
Kys, Adamus ld. Kiss Ádám
Kys, Joannes ld. Kis János
Kys, Paulus ld. Kiss Pál

L. D. B. J. ld. Lukács (Lukáts) Deák
L. F. C. **2476**
L. P. ld. Piscator, Ludovicus Philippus
Lactantius, Lucius Caecilius Firmianus **1697**
Lad[ener?] (Lad.), Thomas **2378(5)**
Ladányi Ferenc **1784(4), 1784(8)**
Ladislaus Sanctus – rex Hungariae ld. László I., Szent – magyar király
Ladislaus Tertius – rex Hungariae ld. László III. – magyar király
Ladislaus Quintus – rex Hungariae ld. László V. – magyar király
Ladiver, Elias, iun. **2457B, 2553, 2609(9)**
Ladiver, Elias, sen. **2122, 2553, 2609(2)**
Ládonyi Sára
ld. incipitmutató: Láss
Laetus, Georgius ld. Veselský-Laetus, Jiří
Lagus, Jakob **Appendix 198**
Lainius, Jacobus ld. Orlandinus, Nicolaus
Lajos I., Nagy – magyar király (Ludovicus Primus – rex Hungariae) **2461(30)**
Lajos II. – magyar király (Ludovicus II. – rex Hungariae) **2343, 2461(41)**
Laki Alajos **2328, 2329**
Laki György **2272, 2275, 2322**
Laki R. Márton **2435(15)**
Lamormaini, Guilielmus **1842**
Lanczmár, Franciscus **1696(10)**
(L?)anczmar, Martinus ld. (L?)anzmar), Martinus
Lang, Anton **1731**
Lang, Catharina ld. Ficker, Michael felesége
Lang, Christoph **2457B, 2508**
Lang család ld. tárgymutató, illusztrációk
Lang, Johann **1652, 1731, 2014, 2176, 2181, 2184**
Lang, Moritz **2461, 2565A**
Lang, Thomas **1837(7)**
Lange **2312**
Langius, Andreas **2185**
Lángius, Carolus ld. Delanghe, Karel
Langius, Joannes **2508**
Langsfeld, Christian
Novorum honorı conjugum utpote... Tobiae Engel **2534**
Langsfeld (J. G. L.), Johann Georg
Abdanckungs-Predigt **2535**
2419(11)
Langton, Stephanus
ld. incipitmutató: Jöjj el Szentlélek Isten s ereszd
Láni, Constantinus
Γαμηλια in festivitatem nuptialem Jobi Zableri **2378**
Appendix 195
Láni, Daniel (pseud: Didimus Levita?) **1797, 2294, 2438, 2443**
Láni, David
Disputatio de causa peccati remotiva **2033**
Disputatio de justitia originali **1858**
2294
Láni, Eliáš **1652(2), 1655, 1797**
Láni, Gregorius **1797, 2294**
Lani (Lanij), Joannes **1703, 2288(18), 2378(8), 2443, 2609(4)**
Láni Péter ld. Margitai Láni Péter
Láni (Lany), Zachariáš
Concio funebris in obitum... M. Johannis Hodikii **1967(1)**
Dissipatio Luciferi Papistici **2035(2)**
Pseudo spiritus Posoniensis, sive discursus ex Sacra Scriptura **2035(1)**
Pseudo-spiritus Posoniensis, aneb saud o falešném duchu prešpurském **2034**

Strigil aetiologiae Kircherianae, sive orthodoxa depulsio causarum **1910**
1707, 1797, 2019, 2020, 2082, 2288(10)
Lanse, Julius **2612**
(L?) anzmar (L?anczmar), Martinus **2017**
Laridi, Melchior **2378(4)**
Lasicius, Daniel ld. Lazitius, Daniel
Lasitius, Elias ld. Lazitius, Elias
Lasius, Michael ld. Lazius, Michael
Laskai János
Cito, longe, tarde, azaz egy kettős értelmű kérdésnek megvilágosítása **1734**
Egynéhány áhítatos buzgó imádságok **2363(2)**
Hittől szakadásnak teljes megorvoslása **2089**
Jézus királysága, melynek... birodalma alá... intettetnek... az erdélyi prozelita zsidók **2090**
Justus Lipsiusnak a polgári társaságnak tudományáról írt hat könyvei **1867**
Justus Lipsiusnak az állhatatosságról írt két könyvei **1876**
1763
Laskói István
ld. incipitmutató: Sok nyomorúság
Lassel, Georg **2537**
Lassel, Paul **2537**
Lassel, Paul (előtte Zabeler, Peter, előtte Treutsch, Johann) felesége, Goltz, Maria **1936, 2537**
László I., Szent – magyar király (Ladislaus, Sanctus – rex Hungariae) **2461(13), 2461(21)**
László III. – magyar király (Ladislaus Tertius – rex Hungariae) **2461(25)**
László V. – magyar király (Ladislaus Quintus – rex Hungariae) **2461(37)**
Lászlófi (László) János **1784, 1784(3), 1784(5), 1784(8), 1784(11)**
Lászlófi Mihály **1694(35)**
Lászlófi Péter **1694(11), 1840**
Latrán Boldizsár **2618**
Laureczki (Lauretsci), Stephanus **1694(14), 1694(43)**
Laurentius ld. Lőrinc – esztergomi érsek
Laurentius, Sanctus **1889**
Lauterbach, Johann
ld. incipitmutató: Eljövén
Lavínová (Lawínowa), Lidmilla **1906**
Lázár György **2540**
Lázár György **1722, 2499**
Lazar, Nicolaus ld. Szathmári Lázár Miklós
Lazarus (bibl.) **2157**
Lazitius (Lasicius), Daniel **1707**
Lazitius (Lasitius), Elias **1685(16), 1781**
Lazius (Lasius), Michael **2147, 2287, 2443**
Lazius, Wolfgang **1891**
„Léél" **2461(56)**
Leffen, Pieter ld. nyomdamutató
Lehman, Casparus **2306**
Lehoczky (Lehocki), Adalbertus **2275**
Lehoczky (Lehocki, Lehoczki), Balthasar **2219, 2272, 2275, 2322, 2328, 2329**
Lehoczky (Lehocki), Christophorus **2329**
Lehoczky (Lehocki), Georgius **2272**
Lehoczky (Lehocki, Lehotsky), Joannes **2272, 2322, 2328, 2540, 2588**
Lembach, Johann Godfried **2612**
Lemka, Georgius **1828**
Lénárd Ferenc ld. Szegedi Lénárd Ferenc
Lengfelner, Daniel **2147**
Leon, Johann ld. Löwe, Johann
Leonhart, Petrus **2110**
Leopoldus I. – imperator ld. Lipót I. – magyar király
Lepenius, Georgius **2191**
Lepinius, Jeremias **2615**
Le Roy (Regius), Henricus
ld. incipitmutató: Lát az **2617**
Lessius, Leonardus **1850**
Lethenyei István
Az Úrvacsorája sacramentumához tartozó egynéhány hasznos kérdések **1991(2)**
1990, 2296, 2341
Leusden, Jan **2617**
Levánte (Levanta) **2461(8)**
Leyser, Polycarp **1736**
Liberchey (Libercai) Mihály **2227**
Lichtenstein, Karl **2092**
Liebenthal, Christian **2118**
Ligarius, Quintus **2416**
Linaker, Robert **2216**
Lingl, Andreas **2233**
Lingus, Joannes **2017**
Lintzi, Marcus ld. Pistorius, Marcus

Lipót I. – magyar király és német-római császár (Leopoldus I. imperator) **2593, 2596, 2601**
Lippai Sámuel
Brevis dissertatio de questione an prior elevatio panis et vini legitime observetur **2548**
Desperata causa prioris elevationis panis et vini in Sacra Coena **2605**
2523
Lippay család ld. tárgymutató, illusztrációk
Lippay (Lippai) Ferenc **Appendix 188**
Lippay Gáspár **2164**
Lippay (Lippai) György
Universis Christi fidelibus in dioecesi nostra Strigoniensi **2386**
1693, 1699, 1710, 1740, 1891, 1956, 1977, 2016, 2018, 2019, 2020, 2164, 2188, 2234, 2280, 2330, 2336, 2384, 2479, 2591, 2594, 2595(48), 2596
Lippay György, iun. **2280**
Lippay János **2280**
Lipsiai Pál ld. Rheda Pál
Lipsius, Justus **1836, 1867, 1876**
Liptai Márton **2491**
Liptai Rotari Márton **1867**
Liptay Imre **2425**
Listius László
Magyar Mars, avagy Mohács mezején történt veszedelemnek emlékezete **2461(1)**
Reges Hungariae **2461(2)**
Liszkai András **2435(17)**
Liszti család **1932**
Liszti László ld. Listius László
Litterati János **2499**
Livius, Titus **2293**
Lobkowitz Poppel Éva ld. Batthyány Ferenc özvegye
Lochmann, Ján
Cineres Allemannici, to jest kázaní o ohni **1804**
Vale Tranoscianum a neb kázání pohrební dvoje **1705**
1655
Lochmann, Pavol **1910, 1929(9), 2073**
Lodomér (Lodomerius) – esztergomi érsek **2595(20)**
Lohausen (Clacheim), Wilhelm **1748**
Lokacsi Prépostvári Zsigmond ld. Prépostváry Zsigmond
Lónyay (Lonyai, Lónyi) Zsigmond **1639, 1817, 1835, 2096**
Lórántffy (Loranfi, Lorantfi) Zsuzsanna – (Öregbik fejedelemasszony, Rákóczi György I. – erdélyi fejedelem felesége)
Mózes és a próféták, azaz az igaz keresztyéni vallásnak... bizonyságtétele **1884**
1826, 1879, 1884, 1956, 1977, 2103, 2104, 2127, 2160, 2197, 2213, 2309, 2310, 2390, 2434, 2486, 2487, 2527, 2547, 2549, 2550, 2604
Lósy (Lósi) Imre **1699, 1740, 1744, 1745, 1786, 1844, 1849, 1870, 1901, 2019, 2339, 2595(47)**
Loyolai Szent Ignác ld. Ignatius, Loyola Sanctus
Löhner, Christoph **2457A, 2457B, 2508**
Löhr, Michael **2123**
Löhr, Michael felesége, Albinka, Barbora **2123**
Lőrinc – esztergomi érsek (Laurentius, archiepiscopus Strigoniensis) **2595(7)**
Lőrinc ld. Laurentius, Sanctus
Lövei (Herbics) Balázs **1989**
Löwe, Johann **2111, 2175**
Löwe, Johann felesége, Westonia, Johanna Elisabeta **2111, 2175**
Löwe, Johann (második) felesége, Seltenšlag, Johanna **2111**
Löwe, Johanna Elisabetha ld. Weber, Johann előtte Breithaupt, Johann Friedrich felesége
Lucae, Ján **2445(6), 2447(8)**
Lucae, Ondrej
Arma piorum. Zbroje poboţnych aneb modlitby nábožné na litanie každodenní **2588**
Zrcadlo spravedlnosti **2349**
Lucas ld. Bánfi Lukács – esztergomi érsek
Lucas Sanctus (Lukács, Lukáts) (bibl.) **1726, 1992, 2404, 2608**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Luctor, Emericus ld. Luktor Imre
Ludovicus Primus – rex Hungariae ld. Lajos I., Nagy – magyar király
Ludovicus II – rex Hungariae ld. Lajos II. – magyar király

Ludovicus, Joannes **2343**
Lugovicz, Ignatius **2329**
Lukács (Lukáts Deák, L. D. B. J.) **2405**
Lukács (Bánffi, Panffi Lucas) – esztergomi érsek **2595(10)**
Lukács, Lukáts, Szent ld. Lucas Sanctus (bibl.)
Lukasouski, Sebastianus **2272**
Luktor (Luctor) Imre **2376**
Lupu (Lupuj, Lupul), Vasile – vajvoda Moldaviae **2515, 2518, 2587**
Luther, Martin
Catechesis minor **1776**
Catechismus **1805**
Katechysmus latinsky a cesky **2495**
ld. még incipitmutató: A pokolnak – Atya Isten – Bűnösök – Ember, ha – Erős várunk – Im a magas – Jer mi kérjünk Szentlelket... Irgalmazz nékünk – Jer mi kérjünk Szentlelket... Jézus irgalmazz – Könyörülj – Krisztus a mi – Mennyből jövök – Mi Atyánk, ki... kik – Mi Atyánk, ki... te – Mi hiszünk – Ó Jézus mi – Ó, Úristen
1655, 1736, 1780, 2102, 2115, 2172, 2210, 2266, 2277, 2290, 2342A, 2347, 2411, 2449, 2495, 2505, 2530
Lutsch, Georg **1781**
Lutsch, Johann **2343**
Lutzman, Adolphus
Rudis praeceptorum logicorum delineatio **1685**
Luzinski, Joachim **1691**
Luzsky, Melchior
Monumentum funebre concio **1969(3)**
Luzvic, Étienne
ld. incipitmutató: Csalárd
Lysetius (Lysecius), Albertus **1896(6), 1897**

M. C. P. ld. Piotraszkiewic, Maciej Kazimierz
M. D. Z. Pr. ld. Praetorius, David Z.
M. E. S. ld. Splenius, Elias
M. G. T. M. ld. Gazúr, Matej
M. I. ld. Mikolai Hegedűs János
M. I. F. N.
ld. incipitmutató: Tebenned bíztam **2146**
M. I. Z. ld. Zabeler, Hiob
M. J. ld. Mikolai Hegedűs János
M. M. H. ld. Helmeci M. Márton
M. P. ld. Medgyesi Pál
M. T. D. L. E. C. P. S. ld. Tarnóczy Mátyás
Machabaei (bibl.) **1886**
Machilles, Joannes **1655, 1781**
Machnerus, Matthias **2228(12)**
Macrobius, Ambrosius Theodosius **2014**
Madách (Madác, Madacz) János **2227, 2290, 2491**
Madarász Erzsébet ld. Keviczky János felesége
Madarász György **1867, 2421A**
Madarász (Maderasz) Márton
Elmélkedések az esztendőnként való főbb ünnepi evangéliumokba **1894**
A jó vagy kegyes élet és boldog halál módjáról **2012**
Kegyességnek mindennapi gyakorlása **2421A**
Szent Bernard atyának szép ájtatos elmélkedési **2271**
ld. még incipitmutató: Neved vagyon **1813, 1938, 2476**
Madarász Zsuzsanna ld. Meszti György felesége
Madidus, Andreas **2007**
Madocsáni (Madocsanyi, Madoczani) Zsigmond **2595(5), 2595(23), 2595(36)**
Maets (Dematius), Carolus de **2249**
Maffei, Petrus **2021**
Magirus, Joannes **2118**
Magliabechi, Antonio **2018A**
Magnentius, Hrabanus Maurus
ld. incipitmutató: Jöjj el Szentlélek Úristen, látogasd – Jöjj el Szentlélek Istenünk és
Magnovich, Joannes **1840, 1852**
Magyari István **1763**
Mahalyi István **2280**
Majlád Miklós ld. Székhelyi Majlád Miklós
Major, Elias **2228(3-5), 2228(18), 2228(19)**
Major, Isaak **1852**
Major, Joannes Daniel **2228(22)**
Major Márton ld. Brassai Major Márton
Majthényi (Maythini, Motthessicky) András **2493**
Majthényi (Majténi, Mayteni) János **1696(6), 1784, 1784(9)**
Majthényi (Maythini, Motešický, Motthessicky) Pál **1796, 2493**

Makai Gergely **2356**
Makai (Makaij) János Ignác **2540**
Makkabeusok ld. Machabaei
Makonius, Michael **1799**
Makosch, Matthaeus **1896**
Maksai (Maxai) István **1997**
Malatides (Maltiades), Daniel **2288(16)**
Malatides, Jan
Brevis ac perspicua... concio, to jest krátické a světlé o cestě a důstojnosti života věčného kázaní **2192(2)**
Sors justorum beata, to jest kázaní o blahoslaveném lidí spravedlivých způsobu **2152(2)**
2195
Malichki, Joannes **2272, 2322**
Málnási György **1997**
Malobicenus (Malouitzenus), Samuel **2288(8)**
Malomfalvay (Frater) Gergely
Belsőképpen indító tudomány **2462(1)**
Halottas prédikáció... Formontini Aurora Katalin asszonynak siralmas temetésén **2511**
Az igaz hitnek némely szükséges ágazatiról **2462(2)**
ld. még incipitmutató: A szegények **2508A, 2510, 2512, 2513, 2566**
Malouitzenus Samuel ld. Malobicenus, Samuel
Maltiades, Daniel ld. Malatides, Daniel
Manasse (Manasses) (bibl.) **2362**
Manovita, Jan **2272, 2322**
Manowski (Manovski), Petrus **2272, 2322**
Maraldus, M. A. **2234**
Marcellus – esztergomi érsek **2598(8)**
Marcellus, Marcus Claudius **2416**
Marconius, Petrus **1707**
Marcus, Sanctus (bibl.) ld. tárgymutató, illusztrációk
Margas, Matthaeus **2272, 2322**
Margitai Láni Péter
Temetéskorra való prédikációk **2056**
Maria imperatrix ld. Ferdinánd III. – magyar király felesége, Maria Anna
Mária (Anjou) – magyar király **2461(31)**
Máriássy (Mariasi, Mariassi)
Máriássy Boldizsár **1644, 1686**
Máriássy Ferenc **1935, 2047**
Máriássy Imre **1644, 1686**
Máriássy János **1898, 2469, 2589**
Máriássy Krisztina ld. Pobst, Anton felesége, Máriássy Krisztina
Máriássy Pál **2013**
Máriássy Sámuel **1644, 1686**
Máriássy Zsigmond **2540**
Máriássy Zsófia ld. Horváth Márk felesége, Máriássy Zsófia
„Markalf" **2590**
Márki Mihály **1784, 1784(7)**
Markiewicz, Casimirus **2322**
Marklowsky, Joannes **1655**
Marko, Barbora ld. Hrehuš, Mikulás felesége
Markoviczki, Joannes **2017**
Mars (myth.) **1827, 1987, 2461(50)**
Marssovsky (Marsowsky), Helena ld. Kalinka, Zachariáš felesége
Marssowsky, Paulus **2609**
Martin, Gregory **2355**
Martini, Jacob **1669**
Martinides, Martinus **1685**
Martinius z Dražova, Samuel
Modlitby též přemyšlování i jiné potěšitedlné věci **2556**
Martinovich, Andreas **2280**
Martinovszki (Martinowski), Andreas **2272, 2322**
Martinus II Szalai – esztergomi érsek ld. Szalai Márton
Martinus seu Martyrius ld. Martirius – esztergomi érsek
Martiny, Stephanus **2595(16)**
Martirius (Martinus seu Martyrius) – esztergomi érsek **2595(9)**
Mártonfalvay László Ignác **2263, 2264, 2272, 2275, 2322, 2326, 2328, 2329, 2330, 2376, 2382, 2383**
Marty, Benedictus ld. Aretius, Benedictus
Martyrius ld. Martirius – esztergomi érsek
Marus István
ld. incipitmutató: Téged, Uram
Marxius, Jan
Písně na každý den v týhodni **2121 2084**
Mascardi, Vitalis ld. nyomdamutató
Masník (Masnicius), Tobiás **2448**
Máthé, Máté vajda ld. Basarab, Matei
Mathias primus Corvinus ld. Mátyás I. – magyar király

Mathias Secundus ld. Mátyás II. – magyar király
Matthaeides, Joannes **2476**
Matthaeides, Samuel **2117**
Matthaeus, Sanctus (bibl.) ld. tárgymutató, illusztrációk
Matthias archidux Austriae, Matthias I. imperator ld. Mátyás II. – magyar király
Matthias ld. Rátóti Mátyás – esztergomi érsek
Matthiolus ld. tárgymutató, illusztrációk: Mattioli, Pietro Andrea
Matula, Joannes **2445(11), 2447(13)**
Matulink, Jacobus **2280**
Mátyás I. – magyar király (Mathias primus Corvinus) **2461(38)**
Mátyás II. – magyar király és I. német-római császár(Mathias Secundus, Matthias archidux Austriae, Mátyás főherceg) **2092, 2461(46)**
Mauritius Hassiae landgravius ld. Hessen-Kassel, Mauritius von
Mauritius, Paulus **2615**
Mautner, Johann
Anagrammatum libri duo **1653**
Tabellae logicae **1836**
1758, 1781, 1896(4)
Mautner, Johann felesége, Rampler, Anna Johanna **1781**
Maxai, Stephanus ld. Maksai István
Maximilianus I. – imperator (Miksa I. – német-római császár) (Maximilianus Primus) **2461(40)**
Maximilianus II. – imperator ld. Miksa I. – magyar király és II. német-római császár
Mayer, Joannes Matthias **2279**
Mayr, Philipp Jakab **2233**
ld. még nyomdamutató
Mayteni, Ioannes ld. Majthényi János
Maythini, Andreas ld. Majthényi András
Maythini, Paulus ld. Majthényi Pál
Mechanopoeus (Mechnopaeus), Joannes
Joco-seria poetica **2013**
„Medea" **2308**
Medici, Cosimo di **2018A**
Medek, Gabriel **1694(4)**
Meder Péter
Anagrammatum libri tres **1748**
Ecloga in tristem... obitum Pauli Spökelii **1872**
Hochzeitsgedicht auf Greissing Stephan **2137**
Lessus in luctuosum... vita discessum... Martini Clausemburgeri **2055**
ld. még incipitmutató: Elterjedett
2206, 2413, 2571
Medgyesi István **1639**
Medgyesi Pál (M. P.)
Abba atya, avagy könyörgésnek lelke **2352**
Dialogus politico-ecclesiasticus, azaz két keresztyén embereknek egymással való beszélgetések **2309**
Doce nos orare... azaz imádkozásra... való mesterségestáblák **2310**
Égő szövétnek, avagy egy nehéz kérdésnek... megfejtése **2130**
Erdély s egész magyar nép... hamar érkezett hármas jajja **2486, 2504**
Hét napoki együtt beszélgetések **1670**
Isteni és istenes zsinat **2606**
Lelki ábécé a Krisztus iskolájában az alsó rendbe beállítandó csecsemőknek **2104, 2213, 2434**
Praxis pietatis, azaz kegyesség-gyakorlás **1639, 1735, 1817, 1895**
Praxis pietatis, azaz keresztyén embert... igazgató kegyesség-gyakorlás **2042**
Rövid tanítás a presbitériumról **2487**
Szentatyák öröme, azaz a Messiás Jézus Krisztusnak... megmutatása **1826**
ld. még incipitmutató: Bíró valék – Nem szó – Segíts meg
1709, 1825(5), 1884, 1998, 2124, 2354, 2357, 2502, 2548, Appendix 206
Medniansky **1796**
Megander, Kristof **2347**
Megyeri Gergely **1840**
Meggyesi András
ld. incipitmutató: Az Istennek nagy
Meisner, Balthasar
ld. incipitmutató: Aki könyörög
1813, 1850, 1894, 2307
Melanchthon, Philipp
Grammatica Philippi Melanchtonis **1868(1), 2224(1)**
ld. még incipitmutató: Gondos
2007, 2109, 2241

Melanion (myth.) **2600**
Melczel, Catharina ld. Meltzel, Catharina
Melius Juhász Péter
ld. incipitmutató: Csodálatos – Mindnyájan
Melkus, Joannes **2379**
Melochowski, Georgius **2306**
Melotai Nyilas István ld. Milotai Nyilas István
Melpomene (myth.) **2013(8)**
Meltius, Camillus **2234**
Meltzel (Melczel) Catharina **2085**
Meltzel (J. M. C.,Melczel, Meltzelius), Joannes
In illustres et beatos manes Illieshazianos lachrymae **2245**
2036, 2192, 2258, 2399, 2441, 2445(2), 2447(3), 2582
Meltzel, Joannes felesége, Rauberger, Anna **2036**
Ménasági Miklós **1840**
Mentzer, Balthasar **2266**
Mercator, Gerhard **1758**
Mercurius (myth.) **1784, 1840, 1846(13)**
Mescho (Mesko?), Matthias **2493**
Meszti György **2421A**
Meszti György felesége, Madarász Zsuzsanna **2421A**
Metthodius, Georgius Maximilianus **1934**
Meyer, Konrad **2358, 2410**
Meyer, Johann Wilibald **2184**
Meyer, Johann Wilibald felesége, Schwartz, Katharina **2184**
Michael ld. Bői Mihály – esztergomi érsek
Michaëlis, Christophorus **2272, 2322**
Michaëlis, Joannes **2322**
Michely, Jacob **2353**
Micyllus, Jacobus (pseud.) ld. Moltzer, Jakob
Mihályi István **1852**
Mihálykó János
Keresztyéni istenes és ájtatos imádságok **1818, 1942**
Mihulec, Martinus **1859**
Mike János **2353**
Miklós (Nicolaus Primus, archiepiscopus Strigoniensis) – esztergomi érsek **2595(11)**
Mikola Zsigmond **2173**
Mikolai Hegedűs János (M. I.)
Biblia tanúi, kiket a Biblia állatott elő **2247**
Az istenes cselédeknek lelki prebendájuk **2248**
A mennyei igazságnak tüzes oszlopa **2249**
Szentek napi-száma **2250**
ld. még incipitmutató: Erezd – Érzi szűkét – Érzi Úr – Érzvén – Ha nem – Nem szót – Nincs oly írás – Ó, szent könyv – Teremt. – Világos
2201
Mikóy Kristóf **2615**
Miksa I. – magyar király és II. német-római császár (Maximilianus Secundus) **2461(44)**
Mikulich, Ladislaus **2021**
Mikulski, Stanislaus **2272**
Milcus, Joannes **2275**
„Miles sceleratus" **2157**
Milleter (Mileter, Milletrius), Georgius **2374, 2378, 2535, Appendix 195**
Milleter (Milleterin, Milletria), Margareta ld. Zabeler, Hiob felesége
Milo, Titus Annius **2416**
Milochovský (Milochowski), Ján **2223, 2322**
Milotai (Melotai) Nyilas István
Agenda, azaz anyaszentegyházbeli szolgálat szerint való cselekedet **2505**
ld. még incipitmutató: Gyakorta való
Milovitius **1958**
Mindszenti Krisztina ld. Csáky István, sen., harmadik felesége, előtte Erdélyi István felesége
Mindszenti Miklós **2280**
Minerva (myth.) **2444**
Miro, Jacobus **2597**
Miska, Joannes **1681(26)**
Miskolci (Miskolczi) Csulyak Gáspár
Angliai independentizmus, avagy az eklézsiai fenyítékben... minden reformata eklézsiáktól különböző fejetlen lábság **2558**
Διηγησις ιστορικη. De vita et obitu... Stephani Chuliak Miskolcini **2131**
2559
Miskolci (Miskolcinus, Miskolczi) Csulyak (Chuliak) István
Διηγησις ιστορικη **2131**
ld. még incipitmutató: Magasztallak én téged, Isten
1893, 1900, 1992, 2146, 2558

Mitis, Stephanus **2457B**
Miturovich, Daniel **1840**
Moes, Sigismundus **1897, 2471**
Moes, Sigismundus előtte Schmitz, Stephanus felesége, Anna **2471**
Mohácsi (Mohatsi) Barovius István
ld. incipitmutató: Valaki Istenhez **1678**
Mokcsay (Mokchai, Mokchay) András **1840, 1852**
Mokoschicky, Stephanus **2553**
Mokro, Joannes **2275**
Mokro, Matthias **2272, 2322**
Molart ld. Mollart
Molit., Franciscus ld. Molitoris, Franciscus
Molitoris, Daniel **1781**
Molit[oris?], Franciscus **1830(2)**
Molitoris, Joannes **1799, 1856**
Mollart (Molart), Ernst von **2092**
Mollart (Molart), Johann von **2092**
Molnár Gergely
Elementa grammaticae Latinae **1988, 2182, 2323, 2620 1708A, 2528**
Molnár János **1936(3)**
Moltzer (Micyllus), Jakob **1868**
Monaki Sophy ld. Tatai György özvegye, Monoki Zsófia
Monich, Michael **1696(12)**
Monoszlóy Miklós – esztergomi érsek **2595(26)**
Montanus, Joannes **2356**
Montanus, Petrus (Peter van den Berge) **2483, Appendix 206, Appendix 209**
Mora, Franciscus **1694(34)**
Móric hesseni tartomány gróf ld. Hessen-Kassel, Mauritius, sen.
Móric (orániai) ld. Oranien, Moritz
Móricz Lőrinc
ld. incipitmutató: Mennyei felségnek
Móró Ignác **1694(30)**
Moserus, Ludovicus Vilhelmus **1894**
Moses ld. Moyses (bibl.)
Moslehner (Moschlenerus, Moslenerus), Michael Joannes **2015, 2267, 2290**
Motešicky, P. ld. Majthényi Pál
Motthessicky, Andreas ld. Majthényi András
Motthessicky, Paulus ld. Majthényi Pál
Movius, Casparus **2411**
Moyses (Moses, Mózes) (bibl.) **1826, 1884, 2091**
Mraz, Jacob **2322**
Mraz, Martinus **2329, 2540**
Mriss, Martinus **2272**
Mulhusinus, Joannes **1902**
Munkácsi (Munkaczi) András **1781**
Murad III. (Amurat, Murád III. szultán) – imperator Turcorum **1814, 2008**
Murarius, Georgius **1950(8)**
Murr, Thomas **1681(2), 2014**
„Musa" **1696(10)**
Musart, Charles **1952**
Musay (Musai) Gergely **1821, 1990, 2341**
Musculus, Andreas **1835**
Musculus, Wolfgang **1915**
Musophilus ld. Brathwait, Richard
Mutnoky Anna ld. Alvinci Péter özvegye
Müller, Georg **2358**
Müller, Johann (Regiomontanus, Kiraly Hegy) **2318**
Müller, Johann (Schmalcaldensis) **2378(13)**
Müller, Johann (Veterosoliensis) **2232(22), 2443, 2529**
Müller, Johann (Veterosoliensis) felesége, Ries (Riseriana), Marianne **2529**
Müller (Mullerus), Samuel **2296, 2441, 2494**
Münster, Sebastian **1758**
Mylius, Jacobus **1718, 1879, 1880**
Mylius, Petrus **1718, 1880**

„N. K. T."
ld. incipitmutató: Az Úristennek – Ó, Jézus mi – Teljes szívvel
N. N. **1897**
N. Baczoni, Joannes ld. Nagybaconi János
Nabal (bibl.) **Appendix 185**
Nabuchodonosor (bibl.) **2525**
Nádasdy Ferenc IV., iun. **2565A**
Nádasdy (de Nadasd, Nadasdi) Ferenc III., sen. (országbíró) **1637, 1680, 1758, 1820, 1990, 1991, 2359, 2459, 2508A, 2565A**
Nádasdy Pál **2027**
Nádasi János
Agalmation apargmaticum **1694**
Annus angelicus per omnes anni totius ferias **2544**
Annus crucifixi Dei Jesu **2337**

Annus eucharisticus per singulas anni totius ferias **2388**
Annus morientium et mortuorum **2334**
Annus Sanctissimae Trinitatis unius Dei **2338**
Jesu et Mariae cliens **2021**
Lelki tegez és a boldog halálhoz... készülő szívnek rövid imádságos kis nyilacskái **2282**
Maria aeternitatis beatae porta sancta, azaz Mária a boldog örökkévalóságnak szent ajtaja **2112**
Maria matka Bozí umírajících **2235**
Pharetra spiritus. Lelki tegez **2076, 2237**
Reges Hungariae a S. Stephano **1695 1696, 1744, 1787, 2017, 2024, 2606A**
Nádudvari Szabó Gergely **1825(7)**
Nagy Alajos **1694(1)**
Nagy Mihaly Laszlo ld. Pongrácz László
Nagy Pál **2458, 2459**
Nagyari Benedek
Orthodoxus Christianus, azaz igaz vallású keresztyén **2405 2561**
Nagybaconi (N. Baczoni) János **2366**
Nagybáncsai Mátyás
ld. incipitmutató: Ne hagyj
Nagylesenyei István **2272, 2275**
Nagylesenyei (Nagylesenei, Nagylessenei) János, iun. **2272, 2275, 2322, 2328, 2329**
Nagylesenyei (Nagylesenei) János, sen. **2263**
Nagylesenyei János, sen., előtte Tarnóczi János felesége, Viszocsáni (Viszochani) Ilona **2263**
Nagylesenyei (Nagy lesenei) Mihály **2329**
Nagylesenyei Sándor **2322**
Nagymihályi (Nagymihali) Ferenc **1666, 2340**
Nagymihályi Ferenc özvegye, Amade Ilona **1666, 2340**
Nagy-Tárkány István ld. Tárkányi István
Nagyváti Ferenc **2017**
Navagero (Naugerius), Andrea **1943**
Nazienzenus, Georgius ld. Georgius Nazianzenus
Neaemias ld. Nehémiás – esztergomi érsek
Neckel, Daniel **2457B**
Neckel, Daniel felesége, Hammer, Christina **2457B**
Nedeczky (Nedeczki) Márton **2017**
Neerer, Jacobus **2232(24), 2374(27)**
Nehémiás (Neaemias) – esztergomi érsek **2595(4)**
Nemes Imre
ld. incipitmutató: Ébredjél
Nemeth (Nemet, Nemeth Ferenc) **1681(4), 2014, 2232(10)**
Némethi (Nemeti, Nemetius) Jakab **1656, 1658, 1785, 2016, 2077, 2336, 2436A**
ld. még nyomdamutató
Némethi (Németi) János **2216, 2217**
Némethi Mihály **Appendix 174**
Németi Ferenc
ld. incipitmutató: Az Úristent magasztalom – Nagy hálaadással – Nagy keserves
Nestorius **2124**
Neubarth (Neubart, Nevbart, Newbarth, Newbartius), Christoph **2314, 2333, 2393, 2408, 2437, 2456, 2467, 2478, 2514, 2521, 2538, 2563, 2592, 2621**
Neubarth, Johann **2333**
Neufeld, Georg **2466**
Neuheller, Johann Jakob **Appendix 198, Appendix 199**
Neunachbar (Newnachbar), Paul
Epithalamium in... nuptiarum solennitates... Georgii Draut **2413**
Neussel ld. Splenius, Elias
Newbart, Newbartius, Christoph ld. Neubarth, Christoph
Niarij, Paulus ld. Nyáry Pál
Niclasius (Niclassius), Albertus **1720**
Nicletius, Martinus **2613**
Nicletius (Nicletzius, Niczletius), Samuel **2612, 2613**
Nicolaides, Martinus **1781**
Nicolaus Primus ld. Miklós – esztergomi érsek
Nicorus, Adamus **1728**
Nies, Joannes
ld. incipitmutató: Nyíljék meg
Nigrini, Andreas **2609(13)**
Nigrini, Nicolaus
Diatribe logica de consequentia **2122**
Disputatio theologica de baptismi necessitate **2379**
Nitschmann (Nischmannus), Jiřík **2192**
Nitschmann, Jiřík felesége, Tistínská, Alžběta **2192**

Nodificus, Stephanus **1821, 1990**
Nógrádi Mátyás
A betegeknek meglátogatását miképpen kellessék elkövetni **2362(4)**
Epistolae ad Romanos scriptae brevis explanatio **2361(1)**
Explicatio Orationis Dominicae quaestionalis **2361(2)**
Lelki próbakő, melyen az ember mind magát, s mind vallását megcirkálhatja **2362(1)**
A lopásról mint kelljen ítélni **2362(5)**
Az ördögi praktikáról mint kelljen ítélni **2362(2)**
A prédikálásnak egyenesen folyó rendi és útja **2313**
Scripturae Sacrae allegoriarum elucidatio **2361(3)**
A Szentlélek ellen való vétek, mint essék **2362(3)**
ld. még incipitmutató: Csak maga
2196, Appendix 202
Noortdyck, Jan van ld. nyomdamutató
Nosticius, Paulus **1707, 1964**
Notkerus, Balbulus
ld. incipitmutató: A mi életünknek
Novák, Michael **1784(3)**
Nováki István **2233**
Novoszedlik, Georgius Franciscus **2280, 2389**
Nyáry (Nyari) Bernard **2271**
Nyáry (Nyári) István **1952**
Nyáry István második felesége, Kapi Klára **1952**
Nyáry Krisztina ld. Eszterházy Miklós felesége
Nyáry (Nyari) Miklós **1722**
Nyáry (Niarij, Nyari) Pál **1835, 2092**
Nyáry Pál felesége, Várday Kata **1835**
Nyéki Vörös Mátyás
Dialogus, azaz egy kárhozatra szállott... test és léleknek... beszélgetése **1635, 1664, 1978, 2077(2)**
A földi részeg szerencsének... csengettyűje **1812**
Tintinnabulum tripudiantium, azaz a földi részeg szerencsének... csengettyűje **1658, 2077(1)**
ld. még incipitmutató: Boldogok, akiknek – Hajtsd meg füleidet – Meg ne fedj engemet... és meg ne ostorozz – Meg ne fedj engemet... és meg ne verj – Mennynek királyné – Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak – Mondj – Ó dicsőült – Sok háborúságban – Szörnyű – Tengernek – Uram halld meg – Üdvözítőnknek
2016, 2340
Nyul, Conradus ld. Hase, Kunz-Konrad

Obdrzalik, David **2384**
Obeck, Balthasar Henricus de **2046**
Obostrenicz, Jacob **2546**
Ochs, Wolfgang **2279**
Ocskay (Ocskaj) Gáspár **2595(28), 2595(40)**
Ocskay (Oczkay) Ferenc **2280**
Ocskay (Ocskai, Ocskaj) László **2595(7), 2595(39)**
Oczko, Georgius Joannes **2280**
Oczovinus (Oczovius, Oczowinus), Andreas **1941, 1951, 2073**
Oderberga, Michael ld. Erhardi Michael
Oderwolff, Casparus Maximilianus **1784**
Oderwolff (Oderwolf), Henricus **1840**
Od Háje (Hage), Vavrinec Benjamin **2194, 2243, 2292, 2293, 2348, 2556, 2608**
ld. még nyomdamutató
Od Háje, Vavrinec Benjamin felesége, Dorota ld. Vokál, Václav, utána Vavrinec Benjamin felesége
Oedipus (myth.) **2606A, 2606B**
Ohrhendius, Joannes **2285**
Ohridski, Stefan (Ştefan Sârb) **2210, 2365**
ld. még nyomdamutató
Ojíř z Očedelic, Bohuslav
Modlitby utěšené a nábožné **2616**
Okolicsnai (Okolicsányi, Okolycznai) János
Tripartiti operis jurium consuetudinariorum regni Hungariae compendium **1634, 2226**
Okolicsnai (Okolicznai, Okolicznay) Mihály **1655, 1728**
Oláh Mihály **1915**
Oláh (Olachus) Miklós **2595(41)**
Oltard, Andreas
Concio solennis et extraordinaria **2343**
Oltard, Johannes **2343**
Omasta, Stephanus **1807**
Ondrejkovič (Ondregkovich), Mikulás **2280**

Ondreikovich, Georgius **2540**
Opitz, Martin **2145A**
Oranien, Moritz von (Orániai Móric) **2500**
Orbán Ferenc **2499**
Orbán pápa VIII. ld. Urbanus papa VIII.
Ordódy (Ordodi) Ferenc **2389, 2425**
Ordódy (Ordodi) János **2233, 2280**
Ordódy (Ordodi) László Imre **2425**
Orestes ld. Dictys Cretensis
„Orfeus" **2360**
Origenes **2216**
Orlandinus, Nicolaus (Lainius, Jacobus) **1840**
Orleans, Henricus **2410**
Orlichius, Israel **1707**
Ormándi János **1696(8), 1784, 1784(2)**
Ormáni János
ld. incipitmutató: Ó bágyadt
Ormanich (Ormanicz), Bartholomaeus **2272**
Ormanich, Joannes **2275**
Ormányi (Ormanyi) Péter **1825(13)**
Oroszi György **2075**
Országh (Orszagh) Mihály **1722, 1827**
Ortelius, Abraham **2360**
Orth, Matthias **1781**
Ostorodt (Paschasius, Paschalodus), Christoph **2147**
Ostratischi, Michael ld. Osztraticzki Michael
Ostrosith ld. Osztrosith
Osvát János ld. Folyfalvi Osvát János
Osztraticzki (Ostratischi), Michael **1694(14), 1694(36)**
Osztropataki Mátyás **2522**
Osztrosith (Ostrosith, Ostrossith, Ostrozith)
Osztrosith András **2092**
Osztrosith Anna **2345**
Osztrosith család **1751, 2346**
Osztrosith István **1703, 1855, 2289, 2496**
Osztrosith István felesége, Thököly Anna **2496**
Osztrosith János **1703**
Osztrosith Mátyás **1634, 1703, 1855, 2011, 2557, 2496**
Osztrosith Mátyás felesége, Révay Katalin Szidónia **2557**
Osztrosith Miklós **1634, 1703, 1855, 2011, 2496**
Osztrosith Pál **1634, 1703, 1855, 2011, 2289, 2345, 2439, 2496**
Osztrosith Pál, előtte Zay Ferenc felesége Újfalusy (Uyfalusy, Vifalusi) Éva **2289, 2345**
Ottó (Otto Bavarus, Wittelsbach) – magyar király **2461(18)**
Otvves, Petrus ld. Ötvös Péter
Ovidius Naso, Publius
Tristium libri quinque **1943**
ld. még incipitmutató: A betegség – A nyavalyák – Amivel – Mi azt – Mindnyájan oda – Ottan **2216**
Owen, John **1681**

Öregbik fejedelemasszony ld. Lórántffy Zsuzsanna
Ötves János ld. Toroczkai Ötves János
Ötvös István ld. Szathmári Ötvös István
Ötvös (Otvves) Péter **1938**

P. M., Augustinus **2366**
Pacovský, Daniel ld. Ambrosiades, Daniel
Padányi Gergely **1827**
Pagninus, Santes **2102**
Pajęcki (Paieki, Pajeczky), Damian
Ephemeris ecclesiastico-astronomica, vulgo Calendarium Gregorianum **2256(1) 2255, 2412, 2442, Appendix 178, Appendix 204**
Paksi (Paxi) K. György
A sakramentumok kiszolgáltatásának... bizonyos módja **2043 1915**
Pál apostol ld. Paulus, Sanctus (bibl.)
Pál Lőrinc **2540**
Palatics György
ld. incipitmutató: Nagy hálákat – Uram benned
Paleologus, Jacobus **2061**
Pálffy (Palffi, Palfi, Pal-fi, Palfy)
Pálffy család **2322**
Pálffy Ferdinánd **1694, 1694(3), 1694(15), 1694(45), 1747, 1845, 1846**
Pálffy István **1701**
Pálffy Miklós
Orpheus sudans **1845**
Pálffy Pál **1956, 2019, 2272, 2322, 2443, 2480**
Pálffy Tamás

Thesaurus perditus, seu oratio in exequiis... Francisci Forgacz de Gimes **2246**
1692(2), 2543
Pálfi János ld. Kanizsai Pálfi János
Palik, Andreas **1964**
Palkovich, Martinus
Nicolai Szekhelyi... exercitatio philosophica **1745**
1661, 1690, 1699, 1746
Pallas (myth.) **1696, 1696(9), 1722, 1827, 2013, 2013(13)**
Palma Močidlanský, Sixt
Perlička dítek Božích aneb modlitby pobožné... **2194**
Pálóci Horvát János ld. Horváth János
Pálóczi György – esztergomi érsek **2595(31)**
Pálóczi György ld. még Horváth György
Palocsay (Pallochsay) István **2540**
Palotai János **2389**
Palugyai Pongrác **1777**
Pandora (myth.) **1694(2)**
Panffi Lucas ld. Lukács – esztergomi érsek
Pankotai Ferenc
Sanctus Hilarius, avagy... örömre vezérlő elmélkedés **2353**
Pap Benedek
ld. incipitmutató: Ó én két
Pápai Páriz Ferenc **2304**
Pápai Páriz Imre
Keskeny út, melyet az embernek elméjébe ütköző... gondolatoknak köveiből kiirtott **2196**
Papczyński, Stanislaw
Immaturum occasum integerrimi iuvenis **2324**
Paraska, Nicolaus **2609(28)**
Pareus, David **1863, 1902, 1915**
Pareus, Gallus ld. Vedelius, Nicolaus
Parlai, Stanislaus **2225**
Parr, Elnathan **2310**
Parschitius, Christophorus **2447(28)**
Parschitius, Elias **2122, 2447**
Parschitius, Elias felesége, Drosdi (Drosditia), Barbara **2447**
Partlicius (Partlicia), Simeon **2292, 2348(1–2)**
Paschasius, Paschalodus, Christoph ld. Ostorodt, Christoph
Pasithea (myth.) **2156**
Passuth, Joannes **1694(10), 1694(27)**
Pastochius, Joannes **2294, 2457B**
Pataji (Patai) F. Tamás **2356**
Pataki Judit ld. Kapronczai István felesége
Pataki Szabó István **2248**
Pathai István
A sacramentumokról... való könyvecske **1998**
ld. még incipitmutató: Sok rendbéli – Szent az Úr
1975, 1991, 2146
Patreides György ld. Szelecky Patreides György
Patricius, Ignatius **2275**
Pattantyús (Pattantius) István **2202**
Paulovich, Joannes **1784(6), 1784(12)**
Paulus, Sanctus (Pál apostol, Szent Pál) (bibl.) **2027, 2244, 2298, 2354, 2357, 2361, 2409, 2475, Appendix 196**
Paulus, Sanctus – primus eremita (Pál, Remete Szent) **2546, 2595, Appendix 205**
Paulus, Gualterus **1699**
Pauluskovicz, Martinus **2329**
Paxi, Georgius ld. Paksi K. György
Payer, Bartholomaeus **2145A**
Pázmány Miklós **1696(2), 2566**
Pázmány Miklós felesége, Pethe (Pete Hettesy) Rosina **2566**
Pázmány (Pazmannus, Pazmany) Péter
Bizonyos okok **1847**
Hodoegus. Igazságra vezérlő kalauz **1697**
Imádságoskönyv **2340**
Kempis Tamásnak Krisztus követéséről négy könyvei **1713, 2238**
A római anyaszentegyház szokásából minden vasárnapokra... rendelt evangéliumokról prédikációk **1659**
1658, 1661, 1666, 1671, 1691, 1694(49), 1741, 1744, 1788, 1818, 1843, 1850, 1894, 1911, 2020, 2188, 2298, 2508A, 2512, 2595(46), 2598
Pechamus, Joannes
ld. incipitmutató: Ó, teremtő
Pechi, Adamus ld. Pécsi Ádám
Pécseli Király Imre
ld. incipitmutató: Dícsérlek uram téged – Én jó – Feltámadt a mi
1766, 2146
Pécsi (Pechi) Ádám **2328**

Pécsi (Peczy) István **2425**
Peharnik, Ladislaus **2384**
Pekuári, Blasius **2280**
Pelargus, Venceslaus **1791(8)**, **1798**, **Appendix 162**
Pellio, Joannes **2425**
Pemfflinger, Markus **2343**
Penalosa (Pennasola), Ambrosius **1826**
Peucker (Peucerus), David **2029**
Pennasola ld. Penalosa, Ambrosius
Perack, Valentinus **2374(18)**
Perennyei Bálint
ld. incipitmutató: Ím nyilván
2296, **2508**
Perényi (Pereni) Ferenc
Castrum Strigoniense aureum **2596**
2595(1), **2595(11)**, **2595(33)**, **2595(46)**
Perényi (Prini) Ferenc **1698**
Perényi Ferenc felesége, Wesselényi (Vesseleni) Ilona **1698**
Perényi Gábor († 1567) **1723**
Perényi Gábor († 1638) **1670**, **1671**, **1723**
Perényi Gábor († 1670 után) **1722**
Perényi Gábor felesége, Salgai Kata **1670**, **1671**, **1723**
Perényi György **1698**
Perényi (Prini) Imre
Parapherna augusta **1698**
1694, **1694(1)**, **1694(16)**, **1694(21)**, **1694(37)**, **1694(46)**, **1747**
Perger, Elias ld. Berger, Elias
Periander Corintheus **1996**
Perikles (Pericles) **1784(2)**
Perinna Boldizsár ld. Zólyomi Perinna Boldizsár
Perinski, Michael **2272**, **2322**
Perkins, William **1683**, **1893**, **2201**
Perlitius (Prlitzius), Daniel **2288(17)**
Permay (Permaij) László **2540**
Peschcovius (Peschovius), Daniel **1936(7)**, **2419(7)**
Pesti Lukács György **2017**
Pete Hettesy Rosina ld. Pázmány Miklós felesége Pethe Rosina
Péter apostol ld. Petrus Sanctus (bibl.)
Péter (Petrus) – magyar király **2461(7)**
Petki Barbara ld. Apafi György felesége
Petki István **1828**, **2499**
Petkó, Andreas **1964**
Petreczi, Stephanus ld. Petróczy István
Petrensis, Andreas **1703**, **1706(5)**
Petri András **1707**
Petri Zobas (Z.) Ferenc **1825(3)**
Petrikovski, Simon **2272**, **2322**
Petróczy (Petreczi) István **2293**, **2494**
Petronius, Joannes **1707**
Petrovicius, Daniel **1807**
Petrus ld. Péter – magyar király
Petrus Canisius, Sanctus **1656**, **1665**, **2281**
Petrus Chrysologus, Sanctus **1954**
Petrus Damiani, Sanctus
ld. incipitmutató: Az örökké élő
1952
„Petrus Germanus" **1646**
Petrus, Sanctus (Péter apostol) (bibl.) **1957**, **2269**, **2332**
ld. még: tárgymutató, illusztrációk
Petschius, Andreas **1781**
Peucerus, David **2029**
Peuthner, Anna Maria **2411**
Pfadenhauer, Joannes **1681**
Pfalz, Friedrich III. von (III. Frigyes pfalzi választó) **1860**
Pfalz, Friedrich V. von (V. Frigyes pfalzi választó, cseh király) **2354**, **2486**, **Appendix 157**
Pfalz-Simmern, Henriette Marie von ld. Rákóczi Zsigmond felesége
Pfannenschmidt (Fannenschmidt), Petrus **2569**
Phaeton-Zalansky (Zialansky), Havel
Ku poctivosti a k potěšení počestnému pohlaví zenskému **1968**
Philep János ld. Bökényi Filep János
Philippson, Joannes Sleidanus **1736**
Philippus ld. Hessen-Kassel, Philippus
Philippus ld. Türjei Fülöp – esztergomi érsek
Philippus II. – rex Hispaniae (Fülöp II. – spanyol király) **2092**, **2304**
Philippus III. – rex Hispaniae **2092**
Phocas **2317**
Phoebus (myth.) **1781**, **2508**, **2435**
Piccini, Giacomo **2360**
Piccolomini, Aeneas Sylvius ld. Pius II. – papa
Piccolomini (Picolomineus), Francesco **2389**
Pilárik (Pilarik), Izaiáš **1907**
Pilárik (Pilarik), Jeremiáš **2613**
Pilárik, Štefan

Favus distillans... to jest strd tekaucy utésenych srdečnych **2227**
Supplicibus precibus oblectare... to jest harffa Davidova **2446**
1703
Pilátus, Pontius (bibl.) **2049**
Pilemann, Johann, iun. **1832**
Pinner, Theodor **2457B, 2508**
Piotraszkiewic (Piotraszkiewicz), Maciej Kazimierz (M. C. P.) **2324**
Pipa, Martinus **1840**
Piscator, Andreas **2288(14)**
Piscator, Gabriel **1797**
Piscator, Johann **2139**
Piscator, Ludovicus Philippus (Ph. L. P.)
Artis poeticae praecepta **1927**
Rudimenta oratoriae **1766, 2105, 2301**
Rudimenta rhetoricae **1767, 2059, 2302**
1674, 1676, 1720, 1823, 1882, 1996, 2038, 2141, 2168, 2430
Piski János (Josephus recte Joannes) ld. Püski János
Pistorius, Marcus **1700, 2490, 2551**
ld. még nyomdamutató
Pittacus Mytilenaeus **1996**
Pittheus **1784(1)**
Pius II. – papa (Aeneas Sylvius Piccolomini) **1891**
Pius IV. – papa **2579**
Pius V. – papa **2016, 2336**
Plachý, Jirí (Ferus) **2235**
Placidus, Luctatius **2326**
Plato **1722, 2431**
Platy Gábor **2588**
Platy Zsigmond **2588**
Plautus, Titus Maccius
ld. incipitmutató: Amit szemünk – Nem lehet, hogy – Prédikációkor
2118
Plinius, Secundus Caius ld. tárgymutató, illusztrációk
Plotschius, Georgius **2411**
Pobst (Bobst), Anton **2013**
Pobst, Anton felesége, Máriássy Krisztina **2013**
Pobst (Bapst, Popst), Friedrich **1934, 2014, 2147, 2184, 2276**
Podesta, Joannes **2540**
Podhradski, Stephanus ld. Prodhragyay, Stephanus
Podgaychich, Augustinus **2462**
Podhragyay (Podhradski, Podhragyai), Stephanus **1696(6), 1784, 1784(5)**
„Poeta Christianus" **1877**
Pogrányi Mihály **1784, 1784(6)**
Polentinus, Paulus **2219, 2272, 2275, 2322**
Poleus, Tobias **2185**
Póli István
História a Iovenianus nevű római császárnak Isten ellen való felfuvalkodásáról **2325**
Poliwius, Joannes **2553**
Pollucius, Tobias **1832, 2073, 2529(5)**
Polyák (Pollyak) Ferenc **2219**
Polyák (Polyak) János **2275**
Polyander, Joannes **2357**
Polyhymnia (myth.) **2013(11)**
Pomarius, Samuel **2228(16)**
Pominovski (Pominowsky), Stephanus **2389**
Pomponius Atticus **2367**
„Poncianus császár" **2472**
Pongrácz György **2545**
Pongrácz (Pongracz Nagy Mihály) László **2318**
Pongracz Marianna ld. Guzyth, Ján felesége,
Pongrácz Marianna
Pongrácz Mihály
Aquila clangens **2545**
Pongrácz (Pongrac) Péter **2267**
Pontanus Jacobus ld. Jacobus Pontanus
Poppel Éva ld. Batthyány Ferenc özvegye Lobkowitz Poppel Éva
Popst, Friedrich ld. Pobst, Friedrich
Porsch, Matthias **2508**
Pósaházi János **2435(8)**
Posony, Joannes Ladislaus **2425**
Potts, Thomas **2450**
Poznalek, Venceslaus **2423(4-5)**
Praetorius, Bartholomaeus **1842**
Praetorius, David Z. (M. D. Z. Pr.)
Thema de hyeme **1778**
1758, 1896(3), 1897, 2072
Praetorius, Henricus **2529(9)**
Praös, Andreas **2537**
Předmírská, Katerina ld. Sivý, Andreáš első felesége
Preiner, Siegfried Christoph **2092**

Preller, Kaspar
Auslegung eines Vers. Danielis **1736**
Eine christliche Leichpredigt gehalten bei dem Begrabnis... Georgii Spreitzes **1760**
Prépostváry (Prepostvari) Zsigmond **1894**
Preuss, Daniel **2232(27)**
Preussius (Preusius), Adamus **1718**
Prileski, Joannes **2609(34)**
Prini, Emericus ld. Perényi Imre
Prini Franciscus ld. Perényi Ferenc
Priscianus **2317**
Prlitzius, Daniel ld. Perlitius, Daniel
Progulbicki, Joannes **2166**
Probus, Marcus Valerius **2317**
Prokop, Paulus **2329**
Prokopensky, Samuel **1802**
Prokopensky, Samuel felesége, Chotieborzka, Susanna **1802**
Prónai Mátyás **1674**
Prosperus, Aquitanus
ld. incipitmutató: Harcai, sok
Prudentius, Aurelius Clemens
ld. incipitmutató: Hagyjátok el
Puchai (Pvchai), Joannes Christophorus **Appendix 182**
Puchala, Paulus **2609(37)**
Puecher (Purcher), Joannes
Vera relatio de virtute et efficacia pulveris Hermetici et aquae Lunaris **2154**
Puncovská (Půcowska), Kateřina ld. Sivý, Andreáš második felesége
Purcher János ld. Puecher, Joannes
Puteus, Caspar **1883**
Puteus, Caspar felesége, Daczó Katalin **1883**
Putisch, Georgius **2191**
Puttenberger, Joannes **2466**
Puttenberger, Sophia ld. Kiss Ádám felesége, Puttenberger, Sophia
Püchler (Pychler), Veit **2257, 2460**
Püschel, Alexander **Appendix 195**
Püski (Piski, Püsky) János **1740, 1756, 2337, 2412, 2462**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Püspöki János **2356**
Pychler, Vid ld. Püchler, Veit
Pythagoras **2183, 2474**

Quaestor, Jacobus **1938**
Quenstedt, Joannes Andreas **2508**
Quintilianus, Marcus Fabius **2007, 2317**

R., Joannes Georgius ld. Reich, Johann Georg
Rackschani, Matthaeus ld. Raksányi Máté
Racoci ld. Rákóczi
Radakovich (Radakovics), Nicolaus **1694(12), 1694(39)**
Radán Balázs
ld. incipitmutató: Buzgó szívből
Radecius, Valentinus
Formula administrandi coenam Dominicam **1725**
Radetius (Rhadecius), Joannes **2072**
„Radivoj" **2360**
Radnótfay György **1997**
Radoczky (Radocki), Adamus **2553**
Radoczky, Nicolaus **2553**
Radosóczi (Radosiczi) István **1696(5)**
Raduchius, Georgius **1830(3-4), 2522**
Rajky (Rajki) Gáspár **1956**
Rákóczi (Racoci, Rakoczy, Rákóci, Rákoczy, Rákóczy, Rakotzi)
Rákóczi család ld. tárgymutató, illusztrációk
Rákóczi Ferenc I. **2129, 2516, Appendix 165**
Rákóczi György I.
Instructio, quam... Georgius Rakoci... tradidit... filio suo, natu maiori **1722(1)**
Instructio, quam... Georgius Rakoci... tradidit... filio suo, natu minori **1827(1)**
Manifestum Georgii Rakoczi principis Transylvaniae **2051**
1633, 1641, 1642, 1643, 1644, 1662, 1673, 1674, 1683, 1719, 1720, 1721, 1723, 1765, 1824, 1825, 1826, 1867, 1877, 1878, 1882A, 1883, 1924, 1926, 1956, 1958, 1977, 1994, 1998, 2044, 2047, 2057, 2066, 2075, 2092, 2093, 2096, 2097, 2100, 2103, 2124, 2125, 2138, 2160, 2169, 2173, 2206, 2209, 2210, 2231, 2256, 2260, 2309, 2465, 2486, 2499, 2504, Appendix 164, Appendix 165, Appendix 178, Appendix 179, Appendix 181
Rákóczi György I. – erdélyi fejedelem felesége Lórántffy Zsuzsanna ld. Lórántffy Zsuzsanna

Rákóczi György II. **1674, 1721, 1722, 1827, 1841, 1924, 1953, 1958, 1977, 2040, 2044, 2125, 2128, 2129, 2160, 2196, 2199, 2200, 2259, 2298, 2309, 2314, 2343A, 2364, 2365, 2414, 2449, 2465, 2485, 2486, 2499, 2504, 2517, 2518, 2522, 2549, 2569, 2574, 2575, 2587, 2622, Appendix 165**
Rákóczi György II. felesége, Báthori (Báthory, Batori) Zsófia (somlyói) **1995, 2040, 2128, 2129, 2199, 2558**
Rákóczi Pál **1633**
Rákóczi Sándor László **2047**
Rákóczi Zsigmond (II. Rákóczi György testvére) **1674, 1721, 1722, 1758, 1827, 1841, 1953, 2250, 2256, 2309, 2369, 2382, 2390, 2435, 2486, 2502, 2504, 2547, Appendix 165, Appendix 206, Appendix 207**
Rákóczi Zsigmond (II. Rákóczi György fia) **2199**
Rákóczi Zsigmond felesége, Henriette Marie von Pfalz-Simmern **2369, 2382, 2486**
Rákosi (Rakosinus) András
Szép história egy farizeus és publikánusnak imádságokról **1726**
Tükör, mely az asszonyoknak irattatott **1726, 2475**
Rakoviczky (Rakowiczky) Márton **2280**
Raksányi (Rackschani) Máté **2122**
Ramée, Pierre de la
Dialecticae libri duo **2507(1)**
1856, 1881, 1927, 2007, 2202, 2242, 2507, 2516, 2617
Ramocsaházy (Ramochahazy) Remig **2384**
Rampler, Wolffgang **1781**
Rampleriana, Anna Johanna ld. Mautner, Johann felesége
Ramus, Petrus ld. Ramée, Pierre de la
Randeli, Paulus **1784, 1784(4)**
Raphanides, Joannes **2073**
Raphanides, Melchior
Norma mundum contemnendi **1969(1)**
Votum ad natalem Pauli Tekeneij **1970**
1753
Rasy (Rasi), Nicolaus **2190**
Ratagius, Venceslaus ld. Rataj, Václav
Ratai (Rataj), Georgius **2423(1), 2471(2)**
Rataj (Ratagius), Václav
Carmen panegyricum... Georgio Rakoci... oblatum **1644**
Lachrymae super obitu... Johannis Mariassi **2589**
Sententiae evangeliorum dominicalium **1686**
Rátóti Mátyás – esztergomi érsek (Matthias, archiepiscopus Strigoniensis) **2595(16)**
Ráttkay György **2016**
Ratułowsky, Joannes
Ramus stemmatis gentilitii... Matthiae de Lelocz Tarnoczi **2274**
Rauberger, Anna ld. Meltzel, Joannes felesége
Ravanellus, Petrus **2453**
Ravasz Ferenc **1694(9), 1694(28), 1694(41), 1747**
Ravasz István **2322, 2328**
Rayger, Wilhelm **1907**
Rayner, Johann ld. Reissner, Johann
Rechperger, Guilielmus **1842**
Řečický (Rzeczyczky), Jiří **1879**
Recziczki (Recsicski), Stanislaus **2595(3), 2595(20), 2595(35)**
Regina ld. Kares, Joannes felesége
Regini, Martinus **2341**
Regiomontanus, Joannes ld. Müller, Johann (Regiomontanus)
Regis, Joannes **2494**
Regis (Regius), Simon **2378(3)**
Regius, Henricus ld. Le Roy, Henricus
Regius, Simon ld. Regis, Simon
Regius, Urban ld. Rhegius, Urban
Regulus, Andreas **2272**
Regulus, Joannes **2272, 2322**
Regulus, Joannes Georgius **2154(2)**
Reich, Johann Georg **1781, 1929(4)**
Reich, Joachim **1781(1)**
Reichart, Servatius **2343**
Reichert, Johannes **1950(12)**
Reis (Reissius), Andreas **1655**
Reis (Reyß), Georgius **2457B**
Reiser (Reyser), Udalrich **1929**
Reissius, Andreas ld. Reis, Andreas
Reissner (Rayner), Johann **2343, 2499**
Reiter, Michael **2612**
Relowski, Relowsky, Thomas ld. Rhelovski, Thomas

Rem (Remus), Georg **2254, 2424, 2564**
Remeň (Remenius, Remeny), Daniel
Chirographum divinum super obitum Annae Raubergerianae **2036**
Disputatio physica de thermis **1971**
Gloriosa Christi ressurectio **1753**
Honor exequialis anebo kazaní dvoje pohřební prı odprovazení... Barbory Albinky **2123**
Par positionum de universalitate carnis Christi **1807**
Quaestiones nobiliores de triumphali Christi ascensione in coelum **1859**
Virga Aronis typica, concio funebris... super funus Susannae Skockovsky **2085**
Votum parentum super funus Samuelis... Ruff **2086**
1703, 1964, 2613, 2615
Remenik, Andreas **2609(26)**
Remenik, Matthias **1869**
Remenik, Thomas **2609(36)**
Remete Szent Pál ld. Paulus, Sanctus – primus eremita
Reneska, Georgius **2322**
Renius, Georgius **2390, 2430, 2484**
ld. még nyomdászmutató
Répási (Repassi) Mihály **2272, 2322, 2329, 2540**
Reul, Joannes **2015**
Reuschel, Balthasar **1781**
Reusner, Johann ld. nyomdamutató
Reuter, Georg Udalrich **2110**
Reuter, Udalrich **2110**
Reuter, Udalrich felesége, Sicel, Anna **2110**
Reva de ld. Révay
Révay Elek Gábor **2389, 2425**
Révay László **2541**
Révay László felesége, Homonnai Drugeth Erzsébet **2541**
Révay Pál **2557**
Révay Katalin Szidónia ld. Osztrosith Mátyás felesége
Révay Tamás **2541**
Revius (Reves), Jacobus **2304**
Reyser, Udalrich ld. Reiser, Udalrich
Reyß, Georgius ld. Reis, Georgius
Rezenyi György **1787, 2024**
Rhadecius, Joannes ld. Radetius, Joannes
Rhaul (Rhavl), Michael **1929(1)**
Rheda Pál **1980, 2303, 2549**
Rhédey Ferenc **2499**
Rhegius (Regius), Urban
Knížka jenž slově Lékařství duše **2037**
Rhelovski (Relowski, Relowsky), Thomas **2073, 2529(6)**
Rhenius, Johann
Compendium Latinae grammaticae **2327(1)**
Donatus **2109**
1792
Rhonerus, Matthias **2568**
Ribadeneira, Petrus **1695, 2017, 2021, 2112, 2239, 2282, 2334, 2337, 2338, 2388, 2544**
Riccius, Adam **2380**
Rickhes nyomda **Appendix 177**
Ries, Alexander **2529(11)**
Ries, Marianne ld. Müller, Johann (Veterosoliensis) felesége
Rimay János
Istenes énekek **1933, 2451, 2619, Appendix 158, Appendix 213**
ld. még incipitmutató: A jó – Legyen jó – Ó ki
Ringelbergh, Joachim van Sterck
De ratione studii liber **2436(1)**
2432, 2516
Rinovius, Joachimus **2185**
Riseriana, Marianna ld. Müller, Johann (Veterosoliensis) felesége Ries, Marianna
Robecius, Georgius **2272, 2322 2328, 2329**
Robecius (Robeci,Robecula),Jacobus **2272,2322**
Robecius, Petrus **2275**
Róbert – esztergomi érsek (Robertus, archiepiscopus Strigoniensis) **2595(15)**
Robertius, Georgius **2329**
Robertus, Bellarminus, Sanctus **1674, 1721, 1761, 1826, 2298**
Robetius ld. Robecius
Roboam – rex Judaeorum (bibl.) **2330**
Rochser, Zacharias **2457B, 2508**
Roda, Maria ld. Schultz, Daniel özvegye
Rodeli, Andreas **1830(5)**
Rodericus, Simon ld. Rodriguez, Simon
Rodriguez, Alphonsus **1744**
Rodriguez (Rodericus), Simon **1840**
Roeck, Lambert ld. nyomdamutató
Rogers (Roger), John **2405**

Rohonczi István **2280**
Rohrmann, Balthasar **2306**
Romenec (Romenetzius, Romenetcius), Jan
Monumentum funebre. Památka pohřební... Martina Bocka **1799(4)**
1707
Romenec (Romenecz, Romenetz), Matěj Pražský **1754, 1799**
Romentzová (Romentzowa), Johanna **1754**
Romentzová, Susanna ld. Krušina, Jan felesége
Rosa, Lucas ld. Rózsa Lukács
Rosenmann, Joannes **2015**
Rosenauer (Rosenawer), Laurentius **2343**
Rosinus, Joannes **2272**
Rossa (Rosza), Christophorus **2272, 2322, 2329**
Rossa (Rosza), Jacobus **2272, 2322**
Rosznowski, Valentinus **2243**
Rotari, Martinus ld. Liptai Rotari Márton
Rotarides, Martinus, iun. **2609(20)**
Rotarides, Martinus, sen. **1939**
Rotarides, Melchior **2613**
Roth, Andreas **2378(11)**
Roth, Georgius, iun. **2063**
Roth, Georgius, sen. **2063**
Rothlauff (Rotlauff, Rotlof), Joannes **2272, 2275, 2322, 2329**
Rozenplut, Jan **2591**
Rózsa (Rosa) Lukács **2017**
Röschel, Johann **Appendix 186**
Rucard, Balthasar **1791**
Rucard, Elisabeth ld. Crucinger, Christoph előtte Rucard Balthasar felesége
Ruchich (Rucsics), Joannes **1843**
Ruczka, Joannes **2280, 2425**
Rudnyánszky (Rudnianski, Rudnyansky) András **2379, 2493**
Rudolf I. – magyar király és II. német-római császár (Rudolphus II) **2092, 2461(45), 2485**
Ruff, Daniel **2086**
Ruff, Daniel felesége, Anna **2086**
Ruff, Samuel **2086**
Ruland (Rulandus), Johann David
Pharmacopoea nova **2071**
Rulich, Valentin
Laudatio funebris... bei dem Leichenbegangnis der Anna Reuterin **2110(1)**
2399, 2612
Ruttkay (Rutkai) Miklós **1784(2), 1784(11)**
Ruttkay (Rutkay), Stephanus
Strena novi anni **1737**
Thema Apollinum de Spiritu Sancto **1779**
Rühne, Nicolaus **2266**
Rykel, Dionysius
ld. incipitmutató: Ember, Isten
Rzeczyczky, Georgius ld. Řečický, Jiří

S. J. ld. Serpilius, Johann II.
S. K. G. ld. Geleji Katona István
SMPHMF **2232(28)**
Sabbaticius, Martinus **2609(27)**
Saborski, Samuel **2272**
Sachs, Hans
ld. incipitmutató: Mire bánkódol
2251, 2411
Sachsen, Christian II. von – Kurfürst **1892**
Sadjer, Andreas **2366**
Sagittarius, Laurentius **2272, 2322**
Ságodi Gergely **1821, 1990**
Saladinus, Elias **2267**
Salamon – magyar király **2461(11)**
Salamon (Salamon király) ld. Salomon – rex Judaeorum (bibl.)
Salardi S. Michael ld. Szalárdi Sz. Mihály
Salazar, Francisco **1744**
Salentarius, Joannes **2553**
Salgai Kata ld. Perényi Gábor felesége
Salgovics (Szalkovichs) Ádám **2334, 2337**
Saliternik, Matthias **2322**
Sallacher, Daniel **2280**
Salmeron, Alphonsus **1840**
Salomon – rex Judaeorum (Salamon) (bibl.)
2146, 2270, 2275, 2276, 2277, 2330, 2374(26), 2539, 2590
Samarjai (Samaraeus, Samorjai) János
A helvéciai valláson lévő eklézsiáknak egyházi ceremóniájukról **1654**
Sambucus, Joannes ld. Zsámboky János
Sámbár Mátyás
Epitome pietatis Marianae **2239**
Sándor VII. – pápa ld. Alexander VII. – papa
Sándor János **2449**
Sándor Mihály **2017**
Sapor, Jan
Kázaní pohřební ku poctivosti... Kateřiny Zahrádecké **2155**
2116

Sáradi (Sardyai) G. András **1997**
Saraides, Andreas **2379**
Sardyai G. Andreas ld. Sáradi G. András
Sárkány István **2389**
Sárkány János **2389**
Sarnicki (Sarniceus), Stanisław **1891**
Saroter, Michael **2444**
Sárpataki Márton **2499**
Sartor, Joannes **2272**
Sartoris, Georgius **2272, 2322**
Sartoris, Joannes **2322, 2445(8), 2447(10)**
Sartoris, Matthias **2322**
Sartoris, Stephanus **2425**
Sartorius, Andreas
Responsio ad postulata duodecim, quae in lucem emisit Jodocus Kedd **2448**
Theodorus nupturiens, seu actus scenicus honori nuptiarum... Matthiae Ostrosith **2557**
2438, 2609, 2609(10)
Sartorius, Daniel **1807, 2228(15)**
Sartorius, Elias **2457B, 2536**
Sartorius, Johann
Eine christliche Leichpredigt über... Herrn Paul Lassels **2537**
Letzter Ehrendienst dem... Samuel Dürnern **2476**
1685, 1931
Saskevicz, Laurentius **2272, 2322**
Saskovich, Petrus **2272, 2322**
Saturnus (myth.) **1712, 1920, 1948, 1976, 1987**
Sauer, Johannes ld. nyomdamutató
Sboski, Wenceslaus **2233**
Scaliger, Julius Caesar **1927, 1961, 1962**
Scalinioli, Andreas **Appendix 176**
Schait, Ignatius ld. Scheitt, Ignatius
Schallackius (Schalachius), Joannes **2529(4)**
Schander, Joannes **1681(7)**
Schankabank, Georgius **2570**
Schankabankin, Martha ld. Wolff, Peter felesége, Schankabank, Martha
Scharffius (Scharfius), Joannes **2569**
Schavlicius, Georgius **2190**
Schäffler, Christianus **1842**
Scheibele, Georgius **2019**
Scheibenpoden, Joannes **1781(2-3), 1836**
Scheibler, Christoph **2266**
Scheid, Samuel **2411**
Scheitt (Schait, Scheit), Ignatius **2219, 2272, 2322, 2328, 2329**
Schellenberg, Johann **2510**
Schemnicensis, Andreas Gregorius **2059, 2100** ld. még nyomdamutató
Schemptei (Schemtei), Benedictus ld. Semtei Benedek
Schiculinus, Stephanus **2445(5), 2447(7)**
Schiesel, Aegidius **2462**
Schiller, Johann **1782**
Schimrach, Johann **2411**
Schindler, Georg **2613**
Schissler, Joannes **2540**
Schkrowina, Daniel **2445(10), 2447(12)**
Schlegel, Christian **2232(26)**
Schlegel, Christoph
Geistlich Blum- und Baumwerk bei... Leichbegängnis des... Friedrich Pobstens **2276**
Glückseliger Reichtum eines lobseligen Richters **2184**
2177, 2228, 2232, 2374(1-2)
Schlegel, Christoph Gottlieb **2236(26)**
Schlegel, Christoph felesége, Gloger, Rosina **2228, 2232**
Schlonhauf-Uncovsky (Unczovsky), Jakub
Eligidion votivum pro felici ac salutari novi anni **1707**
Schlosser, Marianna ld. Vatijaschky, Timotheus, előtte Makosch, Matthaeus felesége
Schmaltz (Schmalzius), Valentin **1646**
Schmidelinus, Laonicus **1791(3)**
Schmidelius, Mathias **2609(12)**
Schmidt (Schmidius), Erasmus **2327**
Schmitz, Stephanus **2471**
Schmitz, Stephanus felesége, Anna ld. Moes, Sigismundus felesége
Schneckenhaus, Venceslaus Melchior **2541** ld. még nyomdamutató
Schneeweiss, Martin **2515**
Schneeweissin, Catharina ld. Closius, Georgius felesége, Schneeweiss, Catharina
Schneider, Rebecca **2411**
Schneider, Tobias **2399**
Schneider, Zacharias **1717**
Schneller, Georg **2457B**
Schnurrius, Balthasar **2266**
Scholius, Stephanus **2082**
Scholtz (Soltz), Franciscus **2233, 2280**

Scholtz, Johanna Elisabetha **2411**
Schreter, Godefridus **2595(18), 2595(30), 2595(47)**
Schroeter, Sebastian **1758**
Schröter, Samuel **1950(12)**
Schröter, Sebastian ld. Schroeter, Sebastian
Schubert, Johann **Appendix 198**
Schubert, Paul **1821, 1990, Appendix 198, Appendix 199**
Schujanus, Georgius **1807**
Schultetus (Scultetus), Joannes **2176, 2181, 2232(21), 2374(25)**
Schultissius, Nicolaus **1791(4)**
Schultz, Chrysostomus **2228(7)**
Schultz (Schulcz), Daniel özvegye, Roda, Maria **1675, 1768**
ld. még nyomdamutató
Schultz (Schulzius), Martin **2568**
Schütz, Catharina ld. Kuhn, Andreas felesége
Schwaër (Schver), Michael **2443**
Schwartz, Andreas **1830(9)**
Schwartz, Joannes **2508, 2457B**
Schwartz, Michael **2343**
Schwartzin, Catharina ld. Meyer, Johann Wilibald felesége
Scipio, Publius Cornelius, Africanus **1784(11)**
Scribonius, Guilielmus Adolphus **2617**
Scultetus, Abraham
Axiomata concionandi practica **2354(1) 2500**
Scultetus (Scultety, Skultetus), Albertus **2219, 2272, 2275, 2322, 2328, 2329**
Scultetus (Skultetus), Andreas **2329**
Scultetus, Casparus **1781**
Scultetus, Joannes ld. Schultetus, Joannes
Scultetus (Sculteti), Martinus **1781, 2400**
Seb., Zach. **1830(8)**
Sebestyén (Sebastianus) – esztergomi érsek **2595(2)**
Sebesy (Sebesi) György **2519**
Sécheli, Nicolaus ld. Székely Miklós
Sécsi György ld. Széchy György
Sedlnická (Sedlnitska), Kateřina ld. Zahrádecký, Jiří felesége
Sedulius, Caelius
ld. incipitmutató: Gonosz kegyetlen – Heródes dühös – Naptámadattól – Teljes e... dicséretes – Teljes e... minden – Teljes e... világon
Seelinger, Joachim
Gründliche Beschreibung... Exilii von 1620 **1944, 1972**
Segner, Alexander **1784(10)**
Segner, Andreas **1908**
Seidelius, Georgius **2228(2)**
Seiffert, Laurentius **2110**
Selenka (Slenka), Christophorus **2322**
Selley, Ioannes ld. Sellyei János
Selnecker, Nikolaus
ld. incipitmutató: Aki szívének sebeit
Seltenschlagowa, Johanna ld. Löwe, Johann második felesége, Seltenšlag, Johanna
Selyei (Sellyei) Balogh István
Temető kert **2622, 2623**
ld. még incipitmutató: Harcai – Nincsen hasznosb
1768, 2160
Sellyei (Selley) János **2280**
Semtei (Schemptei, Schemtei) Benedek **1748, 2341**
Seneca, Lucius Annaeus **1658, 2401, 2429, 2431, 2508A, 2510**
Sennert, Daniel **2012**
Sennyey (Sennyei) István
De festivitatibus et vita beatae Mariae Virginis conciones 13 **2625**
Sent-Benedechi, Gregorius ld. Szentbenedeki György
Sérafin (Seraphin) Bálint **1694(6), 1694(25)**
Seraphim Sz. Ferenc ld. Franciscus de Assissi, Sanctus
Seraphin ld. Szerafin – esztergomi érsek
Seraphin, Valentinus ld. Sérafin Bálint
Serarius (Serrarius), Nicolaus **1902**
Şerban, Constantin **2575**
Serédi (Sraedius) János
ld. incipitmutató: Jézus a – Ma Krisztus
1663, 1709, 1729, 1894, 1948, 2476
Serédy István **2499**
Serpilia, Agneta ld. Glatz, Johann felesége
Serpilia, Eva ld. Glötzel, Joannes felesége
Serpilius, August **2536**
Serpilius, Johann II.
Aulae anagrammatico-metrica in nuptiis... Jonae Spillenbergeri **2229**
Dei... benignitate pastorum ad inferiorem fluvium Poprad Fraternitas... redintegrata **2185**

Des allerhöchsten Gottes... Erhöhung in einer... Predigt **1687**
Germana virginitatis et conjugalitatis Christianae descriptio **2072**
Lessus solamine plenus super obitu... Catharinae Thurzó **2186**
Miraculum Helisaei... Das herzliche Wunderwerk **1945**
Pluviae Pentecostalis stillae, Die erquickenden Saft- und Krafttröpflein **1946**
Sertum sempervirens, novem constans metulis **2422**
1758, 1832, 1836, 1896(1), 1897, 2181, 2225, 2232(2-6), 2374(9-10), 2418, 2419, 2531(1-2), 2536
Serpilius, Johann II. felesége, Eleutheria, Eva **2419**
Serpilius, Johann III.
Compendiosa delineatio totius juris canonici et civilis **2380**
Nova curiae Caismarcensis... oratiuncula **1897**
Studii literarii commendatio **1898**
2419(13-14), 2423, 2457A
Serpilius, Johann III. felesége, Galli, Eva **2423, 2457A**
Serpilius, Samuel **2225, 2229, 2418, 2419(17), 2438, 2457A, 2457B, 2508, 2531, 2536**
Serpilius, Samuel felesége, Vit, Catharina **2531**
Serrarius ld. Serarius, Nicolaus
Servetius, Matthias **2553**
Seschy, Ewa ld. Illésházy Gábor felesége, Széchy Éva
Seuffnerus, Joannes **2568**
Sexti, Stephanus **2280**
Sibolti Demeter
Lelki harc **1995(2)**
Sibylla (Sibilla) (myth.) **2270**
Sicel, Anna ld. Reuter, Udalrich felesége
Siderius János
Catechismus, azaz rövid kérdések és feleletek által való tanítás **2150**
Kisded gyermekeknek való catechismus **1980, 2303, 2406A**
ld. még incipitmutató: Jézus Krisztus, Úristennek fia – Sok nyomorúsággal – Szólít
Sidonius, Daniel **1655, 1780**
Sienutov család **2357**
Sifft, Tobias **2343**
Sigetkösy, Andreas ld. Szigetközi András
Sigismundus I. – rex Hungariae, imperator ld. Zsigmond I. – magyar király, német-római császár
Sigray (Sigrai) Ferenc **Appendix 171**
Siklósi Mihály
ld. incipitmutató: Mennynek és földnek kegyes
Sileni, Joannes **2613**
Silván, Ján **1655**
Silvestru Transilvanul (Silvestru szerzetes) **2210, 2365, Appendix 166**
Simándi (Kulcsár) János **1893**
Simion Ştefan ld. Ştefan, Simion
Simonides **2475**
Simonides, Michael **2378(9)**
Simonis, Daniel **2329, 2540**
Sinapius, Joannes
Nodus Gordius dictorum Theandri Lutheri praecipiorum **2449**
Triga thesium de animalibus separatis **2294**
1830(10), 2288(2)
Sinapius, Michael **2294**
Siri, Vittorio **2360**
Siroki (Sirocki), Matthias **2272, 2329**
Siros Janos ld. Zsíros János
Sivý (Siwy, Sywy), Andreáš **1803, 1968**
Sivý, Andreáš első felesége, Předmírská, Katerina **1803**
Sivý, Andreáš második felesége, Půncovská (Půcowska), Katerina **1803, 1968**
Sivý (Siwy), Daniel **1803**
Sivý, Pavel **1803**
Siwy Ondreg ld. Sivý, Andreáš
Skarica Máté
ld. incipitmutató: A mi életünknek – Dávid Doég – Drága dolog – Hogy Jeruzsálemnek – Izraelnek – Saulnak
Skočkovská (Skočkowsky), Susanna **2085**
Skočkovský, Václav **2085**
Skultetus ld. Scultetus
Slabius, Joannes Ferdinand **2311, 2359**
Slavich, Georgius **1694(8), 1694(26), 1694(39)**
Sleidanus, Philippus Joannes ld. Philippson, Joannes Sleidanus

Slenka, Christoph. ld. Selenka, Christophorus
Slota, Balthasar **2445(23), 2447(25)**
Słupeczky, Georgius **1879**
Sluzinsky, Tobiás Jon ld. Jon, Tobiás
Smalcius, Walentinus ld. Schmaltz, Valentin
Smrecani, Peter ld. Szmrecsányi Péter
Smrtník, Melchior
Vale Tranoscianum, aneb Kázání pohřební dvoje **1705**
2073
Snyurka, Jacobus **2272, 2322, 2329**
Sobek, Carolus **2067**
Sobek, Georgius **1899**
Sobek, Joannes Georgius
Disputatio ethica de virtute heroica **1899**
2067, 2553
Sobkovicz, Casimirus **2322**
Socinus, Faustus **1718, 2298**
Socrates **2583**
Solcovius, Daniel **2185**
Solon Atheniensis **1784(3), 1996**
Soltz, Franciscus ld. Scholtz, Franciscus
Sombori, Martinus ld. Zombori Márton
Somogyi György **1840**
Somori Matthias ld. Szomori Mátyás
Šonovsky z Šonova (Ssonova), Simeon **1968**
Soós György **2591**
Soós (Sóoss) János **2272, 2322**
Soporni, Nicolaus **1781**
Sopotius, Teodor
Druhé kázaní pohřební nad... Janem Butovskym **1800(2)**
Viridarium vitae honestae. Kázaní pohřební... Martina Bocka **1798(2)**
1706(3), 1800(2), 1800(3)
Sós István **2011**
Sotvellus, Nathanael **2239**
Sowenitz (Sovenitz), Johann **1681(8), 1832**
Söldner, Joannes **1681(19), 1934, 2014**
Spáczay István **2425**
Spangenberg, Johann **1995**
Spethe, Andreas **2254, 2424**
Spilenberger, David **2374(26), 2419(15)**
Spilenberger (Spillenberger, Spillenbergerus), Jonas **1681(27), 2176, 2229**
Spilenberger, Jonas előtte Greff, Michael felesége, Koblynski, Catharina **2229**
Spilenberger (Spillenberger), Michael **2583**
Spilenberger (Spielenberger, Spillenberger), Samuel **1681(19), 1758, 2176, 2177(1), 2225, 2232(7)**
Spiljard, Joannes **2457**
Spindler, Joannes Christophorus **2280**
Spinoza **1852**
Spisko (Spisco), Siegfridus **2185**
Splenius (Neussel), Elias (M. E. S.)
Aphorismi de unione et communicatione in Christo naturarum et idiomatum **1869**
Splenius, Jacobus **1655, 2015**
Spolský, Pavel **1968**
Spolský, Pavel felesége, Čejslová, Eva **1968**
Spökell, Paulus **1872**
Spranckhuisen, Dionysius **2216**
Spreitz, Georg **1760**
Sraedius, Joannes ld. Serédi János
Sscheci, Eva ld. Illésházy Gábor felesége, Széchy Éva
Sskadra, Joannes **2609(31)**
Ssonowa, Symeon ld. Šonovsky z Šonova, Simeon
Ssroter, Michael **2444**
Sstasná, Sstiastna, Kateřina ld. Fabricius, Nicolaus, sen. felesége
Stainaperger, Eustachius **2334**
Stankai, Joannes ld. Sztankai János
Stanek (Stankovius), Michael **1655**
Stanislaides, Andreas **2445(3), 2447(4)**
Stanislaus a Jesu Maria ld. Papczynski, Stanisław
Stankai, Joannes ld. Sztankai János
Stankovius ld. Stanek, Michael
Stansith, Bartholomaeus ld. Horváth Boldizsár
Stansith, Marcus ld. Horváth Márk
Statius, Publius Papinius **2326**
Ştefan Sârb ld. Ohridski, Ştefan
Ştefan, Simion **2210, 2365, 2465**
Stelcar, Ján **2037**
Stephani, Tobias
Susanna, seu actus oratorius **2399**
1896, 2529(2-3), 2531(8-9), 2611
Stephanides György **1707**
Stephanides (Stephanydes), Jakub
Pohrební kázání nad... Annickau... dcer kau... Martina Bocka **1799(2)**
1706(1), 1706(4), 1803(1), 1803(2)
Stephanides, Joannes **2445(7), 2447(9)**
Stephanides, Martinus **1781**

Stephanides, Nicolaus **1964**
Stephanski, Matthias (Matthaeus) **2272, 2322**
Stephanus ld. Báncsai István – esztergomi érsek
Stephanus, Simon ld. Ştefan, Simion
Stephanus rex, Stephanus S. ld. István I., Szent – magyar király
Stephanus Secundus ld. István II. – magyar király
Stephanus Tertius ld. István III. – magyar király
Stephanus Quartus ld. István IV. – magyar király
Stephanus, Sanctus protomartyr (István, Szent, első vértanú) (bibl.) **2219, 2329**
Sterck, Joachim van Ringelberg ld. Ringelbergh, Joachim van
Steyrer, Christophorus
Assertiones ex universa logica **2335**
2425
Štiastná (Sstasná), Katerina ld. Bocek, Martin, később Fabricius, Nicolaus felesége
Stiberus, Fridericus **2410**
Stierius, Joannes
Epitome metaphysica **2285**
2118
Stierwitz, Peter **2145A**
Stigelius, Joannes
ld. incipitmutató: Ezek az
1686
Stobaeus, Joannes **2583**
Straněnský, Jan **1796, 2116**
Streso, Casparus **2405**
Striegel, Wiguan **2358**
Strumpt György **2369**
Stuparius, Joannes **1707**
Sturm (Sturmius Sleidanus), Johann **2390**
Suabi Ferenc ld. Svábi Ferenc
Suatkovich, Jacobus **2272, 2322**
Subarich, Georgius **2360, 2508A**
Suella, Paulus **1694(10), 1694(40)**
Suetonius, Caius Tranquillus **2293**
Šuhaj (Suhaj), Pavel ld. Szuhay Pál
Suitsroh, H. **2166**
Sulyok István **2499**
Sunegh, Joannes ld. Szunyogh János
Sunegkin, Anna ld. Szunyogh János felesége, Thurzó Anna
Sunegkin, Sidonia ld. Szunyogh Szidónia
Sunek, Casparus ld. Szunyogh Gáspár
Susanna (Zsuzsanna) (bibl.) **2399**
Sušicky Piskula, Jan **2037**
Sutorius, Melchior **2232(23)**
Sülösséni Mihály ld. Szölöséni Mihály
Svábi (Suabi) Ferenc **2322, 2329**
Sweticz, Andreas **2296**
Swol, Jan van ld. Zwol, Jan van
„Sylvanus" **2272**
Sylvasi, Georgius ld. Szilvási György
Sylvester János **1738, 2473**
Syvy, Andreas ld. Sivy, Andreas

Sz. Kiralyi Clara ld. Szentkirályi Klára
Sz. Mihalyi Gregorius ld. Szentmihályi Gergely
Sz. Miklosi, Joannes ld. Szentmiklósi Fabri János
Szabó Gergely ld. Nádudvari Szabó Gergely
Szabó István ld. Pataki Szabó István és Váradi Szabó István
Szabó János ld. Csákvári Szabó János
Szabó János özvegye, Orsolya ld. Wechelius András felesége
Szakonyi P. János **2435(14)**
Szalai István **1694(10), 1694(43)**
Szalai Márton – esztergomi érsek **2595(24)**
Szalai Pál **Appendix 178**
Szalai Zsigmond **2202**
Szalárdi Sz. (Salardi S.) Mihály
ld. incipitmutató: A kegyes
1678
Szalárdi Miklós **1995**
Szaletemik, Matthaeus **2272**
Szalkai (Zalkanus) László **2343, 2595(39)**
Szalkai Miklós **2262**
Szalkovichs, Adamus ld. Salgovics Ádám
Szalóczi Mihály **2522**
Szántai Mátyás **2430**
Szántai Molnár (Szanthai M.) Mihály **2430, 2435(9)**
Szántó György
ld. incipitmutató: Gyarló
Szapolyai család **2514**
Szapolyai János ld. János I. – magyar király
Szárászi Ferenc **1947, 2091**
Szathmári (Szatthmári) Lázár Miklós
ld. incipitmutató: Akarsz-e
1678, 2160

Szathmári (Szatthmári) Ötvös István
A keresztyén és igaz tudományú belgiumi eklézsiáknak hitekről való vallástétele **2304(2)**
ld. még incipitmutató: Mik vagyunk **2401**
Szatmári György **2595(38)**
Szattay Kristóf **2008**
Szech, Dionysius de ld. Szécsi Dénes – esztergomi érsek
Széchényi (Szeczeni, Zecheny) György
Concio funebris pro funere... comitissae Aurorae Catharinae Formontin **2512**
Nova Transilvanica **1956**
1884, 1977, 2512
Szechi Anna Mária ld. Wesselényi Ferenc felesége, Széchy Mária
Széchy család **1751**
Széchy Éva ld. Illésházy Gábor felesége
Széchy (Sécsi, Szécsi, Szoechy) György **1772, 2037, 2611**
Széchy György özvegye, Homonnai Drugeth Mária **1772, 1813, 2012, 2037, 2611**
Széchy Mária ld. Wesselényi Ferenc felesége
Széchy Miklós **2027**
Szecsi, Szécsi ld. Széchy
Szecsi Anna Mária ld. Wesselényi Ferenc felesége, Széchy Mária
Szécsi (Szech de) Dénes – esztergomi érsek **2595(32)**
Szécsi György ld. Széchy György
Szeczeni, Georgius ld. Széchényi György
Szeczi Eva ld. Illésházy Gábor felesége, Széchy Éva
Szedlar, Andreas **2288(22)**
Szegedi Anna ld. Krausz János, jun. felesége
Szegedi Gergely
ld. incipitmutató: Boldog az ilyen ember e – Boldog az ilyen ember ő – Dávid prófétának – Gyakran nekünk – Izaiás így – Keresztyének kik vagyunk – Mikoron Dávid Saul – Nagy bánatban – Örül mi – Számkivetésre – Szent Dávid király bűnei – Szent Izaiás – Szükség keresztyéneknek – Tekints reám – Úristen légy
Szegedi Kis István
ld. incipitmutató: Jézus születék – Jöjj el Szentlélek Isten tarts meg – Ó mindenható – Ó mint
Szegedi Lajos
ld. incipitmutató: Légy irgalmas
Szegedi Lénárd Ferenc **2337**
Szegedi Mihály **2543**
Szegner, Alexander **1784, 1784(1)**
Székely (Sécheli) Miklós **1694(5), 1694(41)**
Székelyhidi István **2356**
Székhelyi Majlád Miklós **1745, 1746**
Szele (J. S. ?) János **1988, 2323**
Szelecky Patreides György **2444**
Szelepcsényi (Szelepcheny) György **1659, 2020, Appendix 208**
Szemere László **2435(19)**
Szemere Pál **2066**
Szénás Péter **1827**
Szenci Csene Péter
Confessio et expositio fidei Christianae, azaz... az igaz hitről való vallástétel **2549**
Szenci (Szenczi) György **2425**
Szenci (Szenczi) Kertész Ábrahám
ld. incipitmutató: Gyakran kiknek – Köszvényes
1812, 1860, 1912, 1933, 1980, 2130, 2253, 2254, 2297, 2302, 2354, 2355, 2356, 2403, 2406, 2409, 2451, 2452, 2457, 2499, 2565, 2619, 2624, Appendix 173
ld. még nyomdamutató és tárgymutató, illusztrációk
Szenci Molnár Albert
Dictionarium Ungarico-Latinum **2099(2)**
A franciai nótákra rendelt zsoltárkönyv **2091(2)**
Indices chorographici et chronologici **2099(3)**
Institutio juventutis in paedagogiis **2099(5)**
Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum **2099(1)**
Palatinatusi katekizmus **2091(3)**
Psalterium Hungaricum, azaz Szent Dávid királynak... százötven zsoltári **1947, 2363(1)**
Syllecta scholastica **2099(4)**
Szent Dávid királynak és prófétának százötven zsoltári **2045, 2305, 2424**
Szent Dávid királynak ékes ritmusú zsoltári **1981, 2163(3), 2406(4), 2564(3), 2624(4)**

ld. még incipitmutató: Az Úr énnékem – Dicsérlek uram tégedet – Emeld – Hálát adok neked mennyéli Isten..., hogy engemet e napon – Hálát adok neked mennybeli Isten..., hogy engemet ez éjjel – Hajtsd hozzám – Hallgasd meg Uram – Hallgasd meg Úristen, kérésemet – Haragodnak nagy voltában – Itélj – Kegyelmezz meg nékünk – Kezdetben – Könyörgök – Magasztalja az én – Meghagytad – Mi Atyánk, ó – Mint a szép – No, dicsérjétek – Ó én lelkem dicsérjed – Ó felséges Úr – Ó mely sokan – Örül az én – Tehozzád teljes – Uraknak Uram, bocsássad – Uram, ki leszen lakója – Uram te nagy – Úristen kegyelmezz – Úr Isten, mely – Úrnak szolgái **1639, 1735, 1768, 1863, 1864, 1877, 1995, 2068, 2133, 2146, 2170, 2236, 2304, 2406, 2406A, 2407, 2532, 2564, 2565, Appendix 167**

Szentbenedeki (Sent-Benedechi) György **1694(4), 1694(21)**

Szentbenedeki (Szent Benedeki) István **2017**

Szente (Szenthe) Bálint **2280**

Szentgyörgyi (Szentgeorgi) András **2389**

Szentgyörgyi Gergely

Elmélkedések az örökkévalóságról **2023(1)**

Az örökkévalóság emlékeztetője **2023(2)**

ld. még incipitmutató: A gyönyörűség tart csak kis korig

Szentgyörgyi P. Mihály **2366**

Szentgyörgyi Thuchius Márton

ld. incipitmutató: Gyönyörködjél **1772**

Szenthe Bálint ld. Szente Bálint

Szentiványi (Szentivani) Márton **2202, 2328**

Szentiványi Mihály **2017**

Szentiványi (Szent-Iváni) Péter István **1840**

Szentkirályi (Sz. Kiralyi) Klára **1987**

Szentmártom Bodó János

A sónak dicséretéről való magyar ritmusok **2187**

A tékozló fiú históriája **1647, 2215**

ld. még incipitmutató: Az egyes **2000, 2180**

Szentmihályi (Sz. Mihalyi) Gergely **Appendix 211**

Szentmiklósi (Sz. Miklósi) Fabri János **2341**

Szentpáli István **2097, 2499**

Szentpáli István (más) **2335**

Szentpéteri János **2247**

Szentpéteri Mihály **1683, 1893**

Szép János **2296**

Szepsi Csombor Márton **1758, 1768**

Szerafin – esztergomi érsek (Seraphin, archiepiscopus Strigoniensis) **2595(6)**

Szerdahelyi F. András **2366**

Szerdahelyi P. János **2366**

Szeredi István **2096**

Szeredi Márton

ld. incipitmutató: Szűz Mária, kegyes

Szerémi Illés

ld. incipitmutató: Amely embernek – Emlékezzél meg te

Szerémi Márton **2595(9), 2595(45)**

Szigeti (Szigheti) Bene Ferenc

ld. incipitmutató: Boldog kinek **1676, 1825(9)**

Szigetközi (Sigetkösy) András **2425**

Szikra István ld. Váradi Szikra István

Szikszai Fabricius Balázs

Dictionarium quatuor linguarum **1871 1723, 2039**

Szikszai Gergely **1938**

Szikszai (Sziksai, Szikszay) György **1938, 2306**

Szikszai István **1825(10)**

Szikszai János **2328, 2329**

Szikszai Jónás **2595(12), 2595(26)**

Szikszovius István ld. Geleji István

Szilágyi András ld. Tarpai Szilágyi András

Szilágyi Benjámin (Beniamin) István

Janua linguae Latinae... in Hungaricam linguam translata **1983, 2002(1), 2039, 2211(1), 2265(1) 2019, 2040, 2090, 2160, 2170, 2390, 2429**

Szilágyi (Szilagy) Mihály **2461(51)**

Szilvási (Sylvasi) György **2494**

Szilvásújfalvi Imre ld. Újfalvi Imre

Szinyei (Szinnyei) László **2272, 2322**

Szkhárosi Horvát András

ld. incipitmutató: Semmit

Szmrecsányi (Smrečani) Péter **2011, 2120**

Szoboszlai Miklós

A szent Dávidnak öt kövecskéi **2207**

Szobkovich, Casimirus **2272**

Szoechy z Ryma Szoechy, Georgius ld. Széchy György
Szokolyai Anderko István
A Szent Bibliának ó testamentomi könyveiből egybeszedegettetett... könyörgések **2217**
Sérelmes lelkeket gyógyító balsamom **2216**
Szolakovich (Szolakovicz), Joannes **2272, 2275, 2322**
Szolcsányi (Szolcháni) István **2017**
Szombathelyi (Szombatheli) Márton **2077**
Szombathelyi Márton felesége, Körtvélyesi Éva **2077**
Szomori (Somori) Mátyás **2425**
Szopóczi Márton Ferenc **2017**
Szorád Samuel ld. Kéri Sámuel
Szöllősi Benedek
Cantus catolici... Pysne katholícke **2591**
Cantus catholici... Régi és uj deák és magyar... egyházi énekek **2381**
Szölöséni (Sülössény) Mihály **1694(13), 1694(35)**
Szőlősi (Herczeg-Szölösi) János
Responsio ad ea, quae... Andreas Horvat... de omnipraesentia carnis Christi.. edisseruit **2392**
ld. még incipitmutató: Lón az
2196, 2306, 2390, 2429, 2435(4), 2440
Szőlősi János (más) **1827**
Szőrös János **1938**
Sztankai (Stankai) János **2272, 2322**
Sztárai Mihály
ld. incipitmutató: Hálaadásunkban – Izraelnek – Meghallgassad – Megnyomorodván – Megnyomorult – Mely igen jó az – Mennyi sokat – Mi Atyánk, Atya – Mikor Dávid – Mikor szent Dávid – Minden embereknek – Mindenkoron áldom – Mostan hozzád – Semmiből – Sok emberek – Sok ínségünkben – Sok jótéteményben – Sok nyilvánvaló – Sokan vannak most – Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert e – Szent Dávid próféta az – Szent Dávid próféta éneklő
Sztárai Miklós **1726**
Szuchaki, Laurentius **2322**
Szuchnovich, Martinus **2329**
Szuhay (Suhaj, Šuhaj) Pál **2219, 2263, 2264, 2272, 2275, 2322, 2328, 2329, 2330**
Szunyogh (Sunek) Gáspár **2613**
Szunyogh (Sunegh) János **1655, 1705**
Szunyogh János felesége, Thurzó (Sunegkin) Anna **1782**
Szunyogh (Sunegkin) Szidónia **1782**
Szvertán István ld. Komáromi Szvertán István

T. H. G. L. **2071**
Tabanus, Joannes **2272, 2322**
Taborita, Joannes **2609(14)**
Taborita, Nicolaus **2609(22)**
Tacitus, Publius Cornelius **2293**
Tajnay (Tainaj) János **2595(44)**
Taksony (Toxys) **2461(4)**
Talaeus, Andomarus **2617**
Talarkovicz, Joannes **2329**
Tallián (Talian) Ferenc
Halotti prédikáció gróf Batthyany Ádámné Formontini Aurora Katalin felett **2513**
Tállyai (Thallyai) Pál **1667**
Tamás – esztergomi érsek (Thomas I., archiepiscopus Strigoniensis) **2595(22)**
Tamkius, Jeremias **2191**
Targy (Targi), Thomas **2272, 2322**
Tárkányi (Nagy-Tárkány, Tarkany) István **2049, 2050**
Tárkányi István özvegye, Kun Anna **2050**
Tarnoci ld. még Tarnóczy
Tarnóci, Martin
Antiglypocze metrica tornate enucleata **2014**
Asylum theosophicum **2295**
Clenodium raptum... sive oratio in exequiis... Pauli Ostrosith **2496**
Speculum orthodoxiae Lutheranae **2296**
Spicilegium biblicum in stipula praedestinationis **2400**
Statera theologica adversus Coturium **2350**
1830(1), 2609(3)
Tarnóczi János **2263**
Tarnóczy (Tarnoci) András **2272**
Tarnóczy (Tarnoci) Lajos **2272, 2322**

Tarnóczy (M. T. D. L. E. C. P. S., Tarnoci, Tarnóczi) Mátyás **2263, 2272, 2274, 2275, 2326, 2328**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Tarnóczy (Tarnóci) Miklós **2272, 2275, 2322, 2328, 2329, 2389**
Tarpai Szilágyi András **2507**
Tasi Gáspár
Elménknek Istenben fölmeneteléről **1761**
Öt rövid prédikáció **1849**
Tasi (Tassi) Mihály **1745**
Tasso, Torquato **2360**
Tatai György **2050**
Tatai György özvegye, Monoki (Monaki) Zsófia **2050**
Tatárlaki (Tatarlaki) Mátyás **1781**
Tatay János Ferenc **2233, 2280**
Tattay (Tatai) István
Sapientia pernix pomo Damasceno remorata **2600**
1696(11)
Tauber, Joannes **2322**
Técsi (Tétsi) Joó István
Clavis evangelica **2200**
ld. még incipitmutató: Elsőben – Vagyon-é
2353, 2561
Tejfalvi (Teyfalvi) Csiba (Chiba) Márton
Romanocategorus, azaz az apostoli vallással ellenkező... **1671**
Tekenyei (Tekeneinus) Pál **1970**
Telegdi Csanád – esztergomi érsek **2595(25)**
Telegdi György **1714**
Telegdi János **1714, 1715, 1716, 1786, Appendix 188**
Telegdi Miklós
Az evangéliumoknak... magyarázatának első része **1714**
Az evangéliumoknak... magyarázatának harmadik része **1716**
Az evangéliumoknak... magyarázatának második része **1715**
Index... omnium decretorum **1688(2), 1922(2), 1986**
1741
Telegdi Tamás (Thomas II) – esztergomi érsek **2595(27)**
Telkibányai P. István
Angliai puritanismus **2559**
Temesvári (Tömös Vaárinus) L. István **2366**
Terbócs János **1821, 1990**
Teréz, Avilai Szent ld. Theresia Magna, Sancta
Terpsichore (myth.) **2013(9)**
Terstiansky, Georgius **2389**
Tertullianus, Quintus Septimius Florens **2118**
Tesini Imre
ld. incipitmutató: Te benned bízom, Uram
Tesseni Vencel **2269**
Tetsi, J. ld. Técsi Joó István
Teufel, Christophorus **1681(19), 2232(1), 2374(14)**
Teutschmann, Joannes **2228(8-9)**
Textor, Joannes
Speculum pastorale **2407**
Textoris (Takács) János Ádám **2407**
Teyfalvi Márton ld. Tejfalvi Csiba Márton
Thales Milesius **1996**
Thalia (myth.) **2013(7), 2233, 2385**
Thallyai Pál ld. Tállyai Pál
Theil, Michael **2343**
Thekéli, Thekely ld. Thököly
Themistocles **2383**
Theodulfus
ld. incipitmutató: Dicsőség
Theodulus Anaxius ld. Váczi P. András
Theodulus presbiter **2468**
Theokeli, Theokoeli ld. Thököly
Theophrastus ld. tárgymutató, illusztrációk
Thesaurarius, Franciscus
ld. incipitmutató: Noha most
1676, 1766
Theresia Magna, Sancta (Avilai Teréz, Szent) **2282**
Theseus (myth.) **2383**
Thoekeli ld. Thököly
Tholnai, Tholnay ld. Tolnai is
Tholnai Bálint
ld. incipitmutató: Lásd meg
Tholnay János **2296**
Thomas I. ld. Tamás – esztergomi érsek
Thomas II. ld. Telegdi Tamás – esztergomi érsek
Thomas de Aquino, Sanctus
ld. incipitmutató: Dicsérd, Sion – Imádlak téged – Imádlak tégedet – Zengjed
Thordai Benedek
ld. incipitmutató: Benned

Thordai (Tordai) János **1694(11), 1694(26)**
Thomas Albensis ld. Albensis, Thomas
Thököly család **2252**
Thököly Anna ld. Osztrosith István felesége
Thököly Imre **1965**
Thököly (Thekéli, Thekely, Thököli) István, jun. **2074, 2469, 2588**
Thököly (Theokeli, Theokoeli, Theokeoly, Thoekeli, Thököli, Tökölyi) István, sen. **1888, 2186, 2231, 2243, 2291, 2422**
Thököly István, sen. felesége, Thurzó (Turso) Katalin **2186**
Thököly Zsigmond **2469**
Thuchius Márton ld. Szentgyörgyi Thuchius Márton
Thukydides (Thucydides) **2293**
Thuránszky (Thuransky) András **2588**
Thuránszky (Thuransky) János **2588**
Thuri Mihály
ld. incipitmutató: Calliope
2187
Thuri Pál ld. Thury Farkas Pál
Thuróczy János **2040**
Thurso ld. Thurzó
Thury (Thuri) Farkas Pál **2182, 2323**
Thurzó család **2276**
Thurzó Anna ld. Szunyogh János felesége
Thurzo, Elizabetha ld. Eszterházy István felesége, Thurzó Erzsébet
Thurzó (Turso, Turzo) György **2092, 2186, 2394**
Thurzó (Thurso) Imre **1787, 1942**
Thurzó Zsuzsanna ld. Forgách Zsigmond felesége
Thym, Georg
ld. incipitmutató: Vedd el
Thysius, Antonius **2357**
Tinctorius, Melchior
Thematum philosophicorum fasciculus **2073**
Tisiphone **2385**
Tissinger, Joannes **1784(1), 1784(10)**
Tištínská (Tisstjnska), Alžběta ld. Nitschmann, Jiřík felesége
Tištínský, Jakub **2192**
Tiszabecsi (Tiszabetsi) János **1997**
Tiszabecsi (Tisza-Betsi) P. István **1825(11)**
Tiszabecsi (Tisza-Betsi) P. Tamás
Két halotti prédikációk **1723**
1825(1)
Tiszta János ld. Debreceni Tiszta János
Titelman, Franciscus
Compendium dialecticae **1829**
„Titirus" **2360**
Titius, Michael **2466**
Titus (bibl.) **2244**
Tobiss, Joannes **2272**
Tobolinus, Paulus **2219, 2272, 2322**
Tofaeus (Dobos, Tofeus, Toufaeus, Tovfeus, Tófői) Mihály
Disputatio theologica de perseverentia sanctorum **2355**
Disputatio theologica de perseverentia sanctorum secunda **2356**
2307, 2435(3), 2441
Tollas János **1915**
Tollas Pál **1915**
Tolnai ld. Tholnai, Tholnay is
Tolnai (?)
ld. incipitmutató: Tekints reánk nagy
Tolnai Balog János **1768**
Tolnai Dali János
Dáneus Ráca-I, azaz a Miatyánk felől igaz értelmű tanítóknak maguk mentsége **2550**
1768, 2405, 2468, 2524, 2547
Tolnai Ferenc ld. Folnai Ferenc
Tolnai István **2429**
Tolnai János **2390, 2429, 2435(2)**
Tolnai P. János **2435(13)**
Tolnai Pap István **1893**
Tolnay Ferenc ld. Folnai Ferenc
Tomkovicz, Blasius **2272, 2322**
Tommaso da Celano
ld. incipitmutató: A nap eljő – A nap nagy – Az a nap – Kérlek
Toński, Jan **1667, 1712, 1762, 1819, 1870, 1919**
Toposs (Topos) Ferenc **1694, 1696, 2546, 2595**
Toppertzer, Eva ld. Engel, Tobias felesége
Toppertzer, Georg
Novorum honori conjugum utpote... Tobiae Engel **2534**
Toppertzer, Martin **2534**
Tordai János ld. Thordai János
Torma Péter **2499**
Toroczkai Máté **Appendix 192**
Toroczkai Ötves János **Appendix 192**

Toroczkay (Torotzkai) László **1726**
Tory, Wilhelm **1945**
Toufaeus, Tovfeus Michael ld. Tofaeus Mihály
Toxys ld. Taksony
Töltési István **2091**
Tömös Vaárinus L. Stephanus ld. Temesvári L. István
Török András **1663**
Török Ferenc **2329**
Török Imre **1989**
Török István **1989, 1998**
Török István (más) **2275**
Török János **1989, 2077**
Török János felesége, Tamási Kata **2077**
Tradel, Georg **2147**
Trajan Benešovsky, Adam
Artificium bene moriendi... Priprava k smrti **1838**
Potřebné a každodenní v pobožnosti se cvičení **1809**
Saluberrimae Pistiniensium thermae **1973**
De sanctificatione diei Dominici. O náležitém svěcení nedělního dne naučení **1839**
Užitečné rozjímání o postu **1810**
Appendix 157
Trajan, Eliška **Appendix 157**
Tranovský (Tranoscius, Tranovsky), Jiřík
Phiala odoramentorum. Modlitby křesťanské **2187A**
Písně duchovní **1655, 1780, 2195, 2477(1) 1705, 2583**
ld. még tárgymutató, illusztrációk
Trautmannsdorf (Trautmansdorf), Maximilian **1757**
Trautson, Matthias Paulus Sixtus **2092**
Trinka, Joannes **2322**
Treter (Treteri), Maciej Kazimierz **2554, 2567**
Treutsch, Christian **2508**
Treutsch, Johann **1936**
Treutsch, Johann felesége, Goltz, Maria ld Lassel, Paul felesége
Trigland, Jacobus **2357**
Truchsess, Erhardt Ferdinand **2438**
Trusius, Hiobus
Positiones miscellaneae **2015 2063**
Tsanaki Máté ld. Csanaki Máté
Tschechius, Jeremias **2122**
Tsedreki P. Pedrus ld. Csedreki Péter
Tseh
ld. incipitmuató: Tudjuk, Uram
Tsengeri K. Stephanus ld. Csengeri K. István
Tsepregi Turkovits Mihály ld. Csepregi Turkovics Mihály
Tsere János ld. Apácai Csere János
Tsernatoni, Stephanus ld. Csernátoni István
Tsulai György ld. Csulai György
Tuba Mihály
ld. incipitmutató: Megértsétek – Megteljesíté
Tubero, Ludovico **2040**
Tunakius, Joannes **1706(5)**
Turd., Adamus **1830(11)**
Turdelius, Samuel **2609(15)**
Turso, Catharina ld. Thököly István, sen. felesége Thurzó Katalin
Turso, Georgius ld. Thurzó György
Turzo, Georg ld. Thurzó György
Türck (Türk), Joannes **1964**
Türjei Fülöp – esztergomi érsek (Philippus, archiepiscopus Strigoniensis) **2595(19)**
Tyukodi Márton
A tiszta életű Joseph patriarcha életének... magyarázatja **1915**
ld. még incipitmutató: Valakik megtudni
Tzanaki Máté ld. Csanaki Máté
Tzapko, Michael **2225**

Udvarhelyi (Udvarhely) Péter **1867, 2207**
Újfalusi Éva ld. Osztrosith Pál felesége
Újfalvi (E. S. U., Szilvás Ujfalvi) Imre
In exequiis defunctorum. Halott temetéskorra való énekek **2565 2564**
Újfalvi Katona Imre
ld. incipitmutató: Itéld meg – Végtelen irgalmú Isten
Újhelyi Névtelen **2008**
Újlaki Péter
ld. incipitmutató: Uram Isten, miért
Uladislaus Secundus ld. László II. – magyar király
László I. – magyar király (Vladislaus, Wladislaus – rex Hungariae) **2461(36)**

Ulászló II. – magyar király (Uladislaus Secundus, Wladislaus – rex Hungariae) **1688, 1922, 2461(39)**
Ulászló IV. ld. Vladislaus, IV – rex Poloniae
Unczovsky, Jakub ld. Schlonlauf-Uncovsky, Jakub
Ungedey, Andreas **2612**
Urania (myth.) **2013(12)**
Urbanovich, Andreas **1964**
Urbanovich (Urbanovicz), Joannes **2272, 2275, 2322, 2329, 2540**
Urbanus VIII. – papa (Orbán pápa VIII.) **2016, 2334, 2336, 2337, 2338, 2388**
Urs (magyar vezér) **2461(58)**
Ursinus, Michael **2609(16)**
Ursinus, Zacharias **1863**
Usz Gábor **1722**
Usz István **1815, 2066**
Uyfalusy Eva ld. Osztrosith Pál felesége, Újfalusy Éva
Uz Bálint
ld. incipitmutató: Várom – Véletlen
Uzoni Jankó (J.) Boldizsár **1825(6)**
Uzoni Sz. Balázs **2207**

V. H. ld. Vatijaschky, H.
V. M. B. A. P. C. Sz. L. K. K. O. M. ld.
V. P. ld. Perkins, William
Veresmarti Mihály
Váczi P. András (Daneus Racai Váci) (Theodulus Anaxius pseud.)
A Miatyánk felől igaz értelmű tanítóknak magok mentsége **2468**
Replica, azaz Tolnai Dali János csúfos és vádas maga és mások mentésére való választétel **2524**
2250, 2468, 2550
Vai Péter ld. Vay Péter
Vajda (Vaida) György **2011**
Vajda (Vayda) Sándor **1694(5), 1694(18), 1694(38)**
Valaeus, Antonius **2357**
Valentini, Michael **1781**
Valerius, David **1676**
Váradi Anna **2132**
Váradi Erzsébet **2132**
Váradi Gábor **2132**
Váradi János **1997**
Váradi Judit **2132**
Váradi K. Ferenc **2366**
Váradi (Varadi) Lukács **1997**
Váradi Miklós **2132**
Váradi Miklós felesége, Bánrévi Erzsébet **2132**
Váradi (Vahradi, Várady) Pál **1709, 1977, 1981, 2254, 2406, 2624**
Váradi Szabó István **2248**
Váradi Szikra István
ld. incipitmutató: E világi
2353
Váraljai (Varali) János **2275**
Várday Kata ld. Nyáry Pál felesége
Várdai Pál **2595(40)**
Várfalvi Kósa János
Catechesis. Az üdvösségnek fundamentumáról rövid kérdezkedés **2061, 2526**
Az üdvösségnek fundamentumáról kiadatott tanuságnak... megmutogatása **1648**
Vargyasi Dániel János ld. Dániel János
Vári (Wari) Miklós
ld. incipitmutató: Mindenkor jó
1639
Varini Gáspár **1784(6), 1784(12)**
Varlaam **1958**
Varro, Marcus Terentius **2317**
Varsányi István **2356**
Vásan, Georgius **1694(4), 1694(22)**
Vásárhelyi András
ld. incipitmutató: Angyaloknak
Vásárhelyi (Vasarhellyi) Dániel **1826**
Vásárhelyi Gergely
Catechismus Latino-Ungaricus **2281**
1665
Vásárhelyi (Vásárheli) Gergely **1694(6), 1694(24)**
Vásárhelyi Márton **1997**
Vásárhelyi (Vásarheli) Mihály **1694(6), 1694(34)**
Vásárhelyi S. (Z) István **1825(16)**
Vassodi, Andreas **1781**
Vatechowszki (Vatecsowski, Vatekowski), Georgius **2272, 2322**
Vatijaschky (V.), H. **1896(7)**
Vatijaschky, Timotheus **1896(3)**
Vatijaschky, Timotheus előtte Makosch, Matthaeus felesége, Schlosser, Marianna **1896(3)**
Vatyai (Vattyai) János **2202**
Vay (Vai) Péter **1876**

Vayda, Alexander ld. Vajda Sándor
Vechner (G. V.), Georg **1717, 2002, 2039, 2064**
Vedelius, Nicolaus (Pareus, Gallus) **2089, 2353**
Veér Ferenc **1827**
Vég Mihály ld. Diószegi Vég Mihály
Vég Mihály ld. Kecskeméti Vég Mihály
Venatorius, Thomas **2058**
Vencel IV. – cseh király ld. Wenzeslaus IV. – rex Bohemiae
Vencel (Premysl) – magyar király (Venceslaus rex) **2461(27)**
Venus (myth.) **2040, 2600**
Verancsics (Verantius) Antal **2595(42)**
Verböczi István ld. Werbőczy István
„Vérbulcsú" („Verbulchus") **2461(57)**
Verda, Joannes Baptista ld. Werdenberg, Johann
Veréczi S. Ferenc **2160, 2547**
Veres ld. Veres György (?)
Veres György **1694(14), 1694(34), 2017(?)**
Veresegyházi Szentyel (Szentjel) János
Myrotheca spirituale, azaz lelki patika **2231**
Veresegyházi Szentyel Mihály **2045, Appendix 163, Appendix 174**
Veres-Marthi Cikó Mihály ld. Cikó Mihály
Veresmarti (V. M. B. A. P. C. Sz. L. K. K. O. M., Vörösmarti) Mihály
Azon tanácskozás megszerzése **1850(3)**
Az eretnekeknek adott hitnek megtartásáról **1902(1)**
Intő s tanító levél **1788**
Az Istennek adott hitnek megtartásáról **1902(2)**
Meisner rosszalkodására rövid felelet **1850(2)**
Tanácskozás, melyet kelljen a különböző vallások közül választani **1850(1)**
ld. még incipitmutató: Noha tolvaj – Rontsd meg
1741, 1908, 2044
Vergilius Maro, Publius
Bucolica argumentis brevisculis illustrata **1949**
ld. még incipitmutató: Citron noha – Ily félelmes – Ily nagy – Míg tétedről
Verner, Christoph ld. Werner, Christoph
Verthernyi György ld. Werther, Georg
Vesalius, Andreas **2430**
Veseleni, Nicolaus ld. Wesselényi Miklós István
Veselsky-Laetus, Jiří
In conversionem Pauli apostoli **2409**
Pauli apostoli peregrinatio **2357**
2354(1)
Vesseleni, Adamus ld. Wesselényi Ádám
Vesseleni, Helena ld. Perényi Ferenc felesége, Wesselényi Ilona
Vesseleni, Vesselenyi, Ladislaus ld. Wesselényi László
Vesseleny, Franciscus ld. Wesselényi Ferenc
Vesseleny, Nicolaus ld. Wesselényi Miklós István
Veszelin Pál ld. Kismarjai Veszelin Pál
Vetter, Daniel **2390**
Vida, Marcus Hieronymus **1927**
Vida (Wida) Miklós **2207**
Vidkovich (Vidkovicz), Matthias **2272, 2322**
Vietoris, Joannes **2444**
Vifalusi Eva ld. Osztrosith Pál, előtte Zay Ferenc felesége Újfalusy Éva
Vilczke, Joannes ld. Welczeck, Joannes
Vilson János ld. Wilson, John
Vincius, Jacobus **2219, 2275**
Vindisch, Johan ld. Windisch, Johann
„Viola" **2360**
Virág Mihály **1694(12), 1694(24)**
Virginás István **2499**
„Virtus" **2157**
Vistoki (Wistoci), Martinus **1694(10), 1694(31)**
Viszochani, Helena ld. Nagylesenyei János, előtte Tarnóczi János felesége, Viszocsáni Ilona
Viszocsáni (Viszocháni) Ferenc **1696(12)**
Viszocsáni István **2479**
Viszocsáni (Viszoczany) János **2233**
Viszocsáni (Vizochany) Márton **2425**
Vit, Catharina ld. Serpilius, Samuel felesége
Vit, Matthias **2531**
Vitalis, Franciscus Paulus **2425**
Vitalis, Paulus **2185**
Vitelleschi, Muzio
Epistola... pro ineunte anno saeculari **1851**
Viterius, Petrus **2436**

Vitéz György **2499**
Vitéz János **2595(33)**
Vives, Joannes Ludovicus **2482**
Vízkelety (Wizkelethi) Tamás **2092**
Vizochany, Martinus ld. Viszocsáni Márton
Vladislaus ld. Ulászló I. – magyar király
Vladislaus IV. (Ulászló IV., Wladislaw IV., Wasa) – rex Poloniae **1691**
Vladislaus IV. – rex Poloniae felesége, Habsburg, Caecilie Renate **1691**
Voelkel, Johann ld. Volkel, Johann
Voetius, Gisbertus **2019, 2201, 2249**
Vogel, Hieronymus ld. nyomdamutató
Vogelsangius, Reinerus (pseud.) **2507**
Vokál, Václav **1662, 1702, 1703, 1792, 1793, 1796, 1805, 1806, 1808, 1811, 1906, 1961, 2194, 2395, 2608**
ld. még nyomdamutató
Vokálová, Dorota – (Vokál, Václav utána Od Háje, Vavrinec Benjamin felesége) **1961, 1965, 2037, 2084, 2194, 2195, 2243, 2254, 2608**
ld. még nyomdamutató
Volkel, Johann **1877, 2103, 2298**
Vopatovinus Radoch, Joannes **2583**
Voynicius, Simon **2017**
Vörös György **2457B, 2508**
Vörösmarti Mihály ld. Veresmarti Mihály
Vukssich, Joannes **2017**
Vuyren, Ludovicus, a ld. nyomdamutató és tárgymutató, illusztációk

Wachsmann, Bartholomaeus **1897, 1936(2)**
Wachsmann, Daniel **2423(3)**
Waesberge nyomda **2249, 2558, 2559**
ld. még nyomdamutató és tárgymutató, illusztrációk
Wagner, Martinus **2476**
Wallendorffius, Joannes **2568**
Wanek, Lucas Bernhardus **2389**
Wanko, Andreas ld. Banko, Andreas
Warecki, Leonhardus **2322**
Wari, Nicolaus ld. Vári Miklós
Weber, Georgius **1696(7)**
Weber, Johann
Amuletum, azaz rövid és szükséges oktatás a döghalálról **2095**
Amuletum, das ist ein kurzer und notwendiger Bericht zur Zeit der Pestilenz **2052**
Amuletum, to jest zpráva krátká a potrebná o moru **2111**
ld. még incipitmutató: A betegség néha úgy elhatalmazik – A régiek – A szerencsét – Citron noha – Déli – E három – Ezek az – Ingadozás – Jó cselekedeteket – Késő – Mi azt – Mit használ – Némelyekre – Ottan – Sokakat – Sokan, akik – Uram Jézus, légy **2003, 2175**
Weber, Johann (előtte Breithaupt, Johann Friedrich) felesége, Löwe, Johanna Elisabetha **2003, 2011, 2175**
Wechelius András **2114, 2341, 2371A**
ld. még nyomdamutató
Wechelius András, előtte Csákvári Szabó János felesége, Orsolya **2371A**
Wechelius család **1701**
Wechelius-nyomda **1905**
ld. még nyomdamutató
Wechelius Zsigmond János **1701, 1750**
ld. még nyomdamutató
Wegelin, Josua **Appendix 156, Appendix 169, Appendix 170, Appendix 175**
ld. még nyomdamutató
Weger, Laurentius **1836**
Węgiersky, Tomasz **1718, 1879, 1880**
Weiss, Tobias **1830(8)**
Weisse, Micael
ld. incipitmutató: Jer, temessük
Welczeck (Vilczke), Joannes **2046**
Welligrandt (Welligrande), Michael **2288(20)**
Welligrandt, Paulus **2288(21)**
Wencelius, Andreas **2423(7)**
Wencelius, Lucas
Das geistliche Manner Collegium **1782(1)**
Das geistliche Gynaeceum **1782(2)**
Wendelin, Marcus Friedrich
Medulla priscae puraeque latinitatis **2141**
Wenger, Michael **1929(6), 2612**
Wenger, Wolfgangus **2612**
Wenzeslaus IV. – rex Bohemiae (Vencel IV – cseh király) **2331**
Werbőczy (Verböczi) István

Decretum... juris... regni Hungariae... Magyar és Erdélyországnak törvénykönyve **1688(1), 1922(1), 1986(1)**
1634, Appendix 214
Werdenberg (Verda de Verdenberg), Johann **1842**
Werder, Andreas **2343**
Werm, Mathias van **1852**
Werner (Verner), Christoph **1837(6), 1936(8), 2176, 2177(4), 2181, 2232(18), 2374(18)**
Werner, Georg **2466**
Werther (Verthernyi), Georg **1894**
Wertnerus, Abrahamus **2015**
Wesselényi (Vesseleni) Ádám **2280**
Wesselényi (Vesseleni, Vesseleny) Ferenc **1840, 2052, 2282, 2337, 2338, 2598, 2601**
Wesselényi Ferenc (előtte Kun István, előtte Bethlen István, iun.) felesége, Széchy (Szechi, Szecsi) Mária (Anna Mária) **2282, 2337, 2338**
Wesselényi (Vesseleni) Ilona ld. Perényi Ferenc felesége
Wesselényi (Veselenyi, Vesseleni) László **2328, 2329**
Wesselényi (Veseleni, Veseléni, Vesseleny, Wesseleni) Miklós
Theses disputationis primae e logica **1747**
Triplex philosophia **1852**
1743, 1747, 1840, 1845, 1846, 1852
Weszelin, Paulus ld. Kismarjai Veszelin Pál
Westonia, Elisabetha ld. Weber, Johann előtte Breithaupt, Johann Friedrich felesége
Westonia, Johanna Elisabetha ld. Löwe, Johann felesége
Wida Miklós ld. Vida Miklós
Widemann, Elias **1852, 2238, Appendix 182**
Wilchen, Joannes **2166**
Wilda, Andrys **2553**
Wilkowiczh, Justus **2389**
Willmann (Wilman), Matthias **2540, 2541, 2543**
ld. még nyomdamutató
Wilson (Vilson), John **2405**
Winckler, Johann **1837(8)**
Windisch (Vindisch), Johann **1652(1), 1681(10), 1728, 1731, 1781(6), 1830, 1832, 1837, 1931, 1936(4), 2014, 2374(3)**
Windisch, Johann felesége, Zabeler (Zabler) Susanna **1830, 1832, 1837**
Wirdungus, Paulus **2241**
Wisotzky (Wisotzki, Wissowszky, Wysocki), Samuel
Συμφωνησις trium gratiarum per alternationem **2156**
1778, 2225
Wistoci, Martinus ld. Vistoki, Martinus
Wittelsbach, Otto ld. Ottó – magyar király
Wizkelethi Thomas ld. Vízkeleti Tamás
Wokálowa, Dorota ld. Vokálová, Dorota
Wolff, Joannes Franciscus **2425**
Wolff, Peter
Hochzeitlied zu Ehren... des... Georgii Closii **2515**
2570
Wolff, Peter felesége, Schankabank, Martha **2570**
Wolffersdorff, Godefridus **1894**
Wolffius, Adam ld. Wolfius, Adam
Wolfgang, Georgius **1929(14)**
Wolfgang, Martin **1668**
Wolfius (Wolffius), Adam
Breviarium humanum zivota lidského **1798(3)**
Cupressus funerea. Památka pohřební ku poctivosti... Johanny Romentzové **1754(1)**
Epitaphium Susannae Kruschinianae. Památka pohřební... Zuzanny Krušinové **1754(2)**
Funus Christianum, památka pohřbu... Jana Butovského **1800(3)**
Lucrum ex morte. Zysku z smrti lidí v Pánu Krystu umírajících **1799(3)**
Paraclesis Christiana. Křesťánské potěšení pro oblomení zármutku... Tobiáše Jona... a... Lidmili Zacheovy **1706(5)**
Philostorgia practica **1969(2)**
1707, 1799, 1967, 2034
Wolinski, Wladislav **2324**
Wolleb, Joannes **2498**
Wolphius, Joannes
Hungaria, alias Pannonia perorata panegyrice **2480**
In summos honores et palatinatum regni Hungariae... Francisco Vesseleny **2601**

Oratio dominica nunc in linguis ultra quinquaginta **2481**
2480, Appendix 208
Worm, Ole **2241**
Wranai, Dorothea ld. Faschko, Jacobus felesége
Wranai, Joannes **2288**
Wybierski, Balthasar **2471(3)**
Wybinga, Theodorus **2166**
Wyrl, Caspar **2279**
Wysocki, Sámuel ld. Wisotzky, Sámuel

Xaveri Szent Ferenc ld. Franciscus Xaverius, Sanctus
Xenophon **2293**
Xiedza Arnold, Nicolaus ld. Arnoldus, Nicolaus

Younge, Richard (Florilegus, Junius, pseud.) **2262**

Z. I. ld. Zabeler, Hiob
Zabanius (Caban), Isaacus **2419**
Zabarella, Paulus **2122**
Zabeler (M. I. Z., Z. I., Zabler), Hiob **2232(16), 2374, 2374(20), 2374(23), 2378, 2419(9), Appendix 195, Appendix 200**
Zabeler, Hiob felesége, Milleter, Margareta **2374, 2374(22-23), 2378, Appendix 195**
Zabeler (Zabler), Peter, iun. **1830(1)**
Zabeler (Zablerus), Peter, sen. **1681(1), 1830, 1832, 1837, 1934, 1936, 2014**
Zabeler, Peter, sen. felesége Goltz, Maria ld. Lassel, Paul felesége
Zabler (Zableriana), Susanna ld. Windisch, Johann felesége, Zabeler, Susanna
Záborszky (Zaborsky) Miklós **1939**
Záborszky (Zaborski) Sámuel **2322**
Zacheus, Jakub **1706(5), 1795**
Zacheusová (Zachova), Lidmila ld. Jon, Tobiáš második felesége
Zágoni Cz. Mihály **2366**
Zahoreczky, Christianus **2609(28)**
Zahrádecká, Margaréta **1906**
Zahrádecký (Zahradecsky), Jiří **2152, 2155**
Záhrádecký, Jiří felesége, Sedlnická, Katerina **1906, 2152, 2155**
Žalanský, Havel ld. Phaeton-Žalanský, Havel
Zalkanus Ladislaus ld. Szalkai László – esztergomi érsek
Zapolai, Joannes ld. János I. – magyar király
Žalanský-Phaëton, Havel ld. Phaeton-Žalanský, Havel
Zarevucius, Matthias **2419(6), 2529(1)**
Zarsecki (Zarzecki), Matthaeus **2275, 2328**
Zarsecki (Zarzecki), Paul **2275**
Zászkaliczky (Zaskaliczky) András
ld. incipitmutató: A Zygia
2457B
Zavari György **1787**
ld. még nyomdamutató
Zay András **2457B**
Zay András felesége, Bakos Zsuzsanna **2457B**
Zay (Zai) Ferenc **2289**
Zay Ferenc özvegye, Újfalusy Éva ld. Osztrosith Pál felesége
Zay (Zai) János **1794**
Zay (Zai) László **2291, 2493**
Zay (Zai) Lőrinc **1794**
Zayugróci Névtelen
ld. incipitmutató: Hálát adunk teneked – Mindenek
Žebrácky, Clemens ld. Clemens
Zecheny, Georgius ld. Széchényi György
Zeke István **2017**
Zeleméry László
ld. incipitmutató: Zúgódik
Zeleni, Franciscus **2546**
Zeller, Martinus **2017, 2595**
Zelnikius, Stephanus **2445(12), 2447(14)**
Zemberi Joannes ld. Zsemberi János
Zemberi, Matthias ld. Zsemberi Mátyás
Zepper, Wilhelm **2260**
Zguricz, Ioannes **2280**
Zialansky, Havel ld. Phaeton-Žalanský, Havel
Zijll, Gijsbert von ld. nyomdamutató
Zimmermann, Matthias **2539**
Zitnikius, Matthaeus **1703, 2609(5)**
Zittkius (Zyttkius), Ján **2608**
Ziveczki (Ziviecki), Casparus **2272, 2322**
Ziveczki (Zivecki), Paulus **2219, 2322**
Ziveczki, Petrus **2272, 2275, 2329**
Ziveczki (Zivieczki), Stanislaus **2426**
Znika, Franciscus **2389**
Znika, Nicolaus **2389**

Zobas Ferenc ld. Petri Zobas Ferenc
„Zoilus" **1737, 1922, 2095, 2111, 2553**
Zolnay Péter, jun.
Disputatio ethica de virtutibus homiliticis **1951**
Zolnay Péter, sen. **1951**
Zólyomi Dávid **2132, 2160**
Zólyomi Dávid felesége, Bethlen Katalin **2132, 2160**
Zólyomi Miklós **2160**
Zólyomi Miklós özvegye, Daróci (Daróczi) Zsófia **2160**
Zólyomi Perinna Boldizsár
ld. incipitmutató: Emlékezzél meg, ember **2421A**
Zombori (Sombori) Márton **2322**
Zongor Mihály **1696(7)**
Zorád Sámuel ld. Kéri Sámuel
Zorawsky (Zorauski), Mikołaj **1701, 1750, 1905**
Zorko, Stephanus **Appendix 191**
Zrínyi (Zrini) Miklós
Adriai tengernek szirénája **2360 2461**
Zsámboky (Sambucus) János **1922, 2461**
Zschaesius, Melchior **1856**
Zsemberi (Zemberi) János **2306**
Zsemberi (Zemberi) Mátyás **2615**
Zsigmond I. – magyar király és német-római császár (Sigismundus) **2461(33)**
Zsíros (Síros) János **1915**
Zsuzsanna ld. Susanna (bibl.)
Zvonarics István **1991**
Zvonarics (Zvonarich, Zvonarits) Mihály
Az Úr vacsorája üdvösséges tudományának útába való rövid bemutatás **1991(1)**
Zwesspenpauer, Johann Clemens **2019, 2020, 2035**
Zwol (Swol), Jan van **2498**
ld. még nyomdamutató
Zyttkius Joannes ld. Zittkius, Joannes

HELYNÉVMUTATÓ

Index locorum

Topographical index

Tartalmazza az 1701 előtti eseményekkel kapcsolatos földrajzi neveket és a tételekben ezekhez kapcsolódó intézményneveket. A helynevek nem az 1913. évi hivatalos helységnévtár szerint, hanem a XVII. században használatos magyar névalakhoz legközelebb álló formában szerepelnek, mai helyesírással. A helynevek esetében utalások találhatók azokra a személyekre, akik ott születtek és/ vagy működtek.

XIII [tredecim] oppida Scepusiensia ld. Szepesi grófság
Abaújkér (H)
— ld. névmutató: Telkibányai P. István
Abaújszántó ld. Szántó
Abaújvár megye (Abaúj) **1859A, 1912, 1977, 2558**
— ld. még névmutató: Perényi Gábor — Perényi György
Adria(í)-tenger
— ld. incipitmutató: Adria tengernek fönn forgó habjai
Aegyptum, Aegyptus ld. Egyiptom
Afrika (Africa) **1758**
Ágosta ld. Augsburg
Agria ld. Eger
Agriense capitulum, Agriensis capitularis ecclesia ld. Egri káptalan
Aiud ld. Enyed
Ákosháza (Ákosfapuszta; Kávás, H)
— ld. névmutató: Sárkány István — Sárkány János
Alb., Alba, Alba-Julia ld. Gyulafehérvár
Alba Julia, Athenaeum Bethlen-Rakocianum ld. Gyulafehérvár, akadémia
Albae-Juliensis ecclesia ld. Gyulafehérvár, ecclesia
Albanum coll., collegium ld. Gyulafehérvár, akadémia
Albens. Transylvanorum ld. Gyulafehérvár
Albense collegium, Albense paedagogeum ld. Gyulafehérvár, akadémia
Albensis comitatus Superior ld. Alsó-Fehér megye
Albensis ecclesia ld. Gyulafehérvár, ecclesia
Albensis schola, universitas ld. Gyulafehérvár, akadémia
Albis (Albiş, RO)
— ld. névmutató: Zólyomi Miklós
Almás (Szádalmás; Jablonov nad Turňou, SK)
— ld. névmutató: Telkibányai P. István
Alnovia ld. Jolsva
Alsó-Atrak ld. Atrak
Alsó-Ausztria (Austria Inferior) **1781**
— ld. még névmutató: Rampler, Wolffgang
Alsóbaka (Prandor, Prandorf; Devičany, SK)
— ld. névmutató: Cancrinus, Joannes
Alsóbodok ld. Bodok
Alsó-Dubovány ld. Dubovány
Alsódunamellék
— ld. névmutató: Paksi K. György
Alsó-Erdély (Alsó-Erdélyország, Alsó Erdély ország, Dolní Sedmihradčany, Dolní Sedmihradsko) **1806, 1815, 2292**
Alsóerdőfalva ld. Új-Leszna
Alsó-Fehér megye (comitatus Albensis Superior)
— ld. névmutató: Dengelegi Péter

Alsóköcsény ld. Kucsin
Alsókubin (Kubin, Kubyn; Dolny Kubín, SK) **2395**
— ld. még névmutató: Adami, Vencesilaus — Chalupka, Samuel — Eliae, David
Alsólelóc (Lelócz, Lelőc; Zemianske Kostolany, SK)
— ld. névmutató: Tarnóczy Mátyás — Tarnóczy Miklós
Alsó-Magyarország (Dolní Uhersko, Dolní Uhry, Hungaria infer., Hungaria inferior, Nieder Ungarn) **1650, 1680, 1709, 1729, 1777, 1806, 1815, 1900, 1948, 1973, 2074, 2083, 2094, 2230, 2243, 2273, 2278, 2292, 2333, 2348, 2442, 2457B, 2478, 2521, 2538, 2554, 2592**
— ld. még névmutató: Wegelin, Josua
Alsómisztótfalu (Tăuţii de Jos, RO)
— ld. névmutató: Debreceni Péter
Alsómotesic (Also-Motëssic, Also-Mothessit, Mot., Motesic, Motessic, Nižné Motešice; Dolné Motešice, SK)
— ecclesia (ecclesia Mothescicena) **1707**
— ld. még névmutató: Illésházy Gáspár — Malatides, Daniel — Nigrini, Nicolaus — Wolfius, Adam
Alsó-Pfalz (Palatinatus Inferior) **2099**
Alsópoprádvölgyi lelkipásztorok fraternitasa ld. Poprad, Fraternitas
Alsó-Rásztóka (Alsó-Rástoka; Ráztoky, SK)
— ld. névmutató: Lehoczky, Joannes
Alsó-Stubica (Also-Stubicza; Stubica Dolnja, HR)
— ld. névmutató: Czikulin, Franciscus
Alsó-Szászország **1795**
Alsó-Szilézia (Silesia inferior) **2292**
— ld. még névmutató: Freywald, Christophorus — Obeck, Balthasar Henricus de
Alsósztregova (Also Strehowa; Dolná Strehová, SK)
— ld. névmutató: Madách János — Pilárik, Štefan
Alsószucsa (Súča, Szucsa; Dolná Súča, SK)
— ld. névmutató: Mautner, Johann
Alsótrencsén ld. Trencsén
Alsótrencséni egyházmegye
— ld. névmutató: Sartorius, Andreas
Altenburg (D)
— ld. névmutató: Püchler, Veit
Alvinc (Vinţul de Jos, RO) **1825**
— ld. még névmutató: Kapornai Esztergályos Péter
Amerika (America) **1758**
Amorgósz (Amargosz)
— ld. névmutató: Simonides
Amszterdam, (Amstelodamum, Amsterdam, Amsterodam, NL) **2201**
— kiadvány: **2154, 2163, 2254, 2305, 2404, 2406, 2424, 2431, 2452, 2457, 2483, 2533, 2547, 2624, Appendix 206, Appendix 207, Appendix 209**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Comenius, Joannes Amos — Geer, Ludovicus de — Klager, Justus pseud. — Montanus, Petrus
Angelopolis
— ld. névmutató: Hancke, Joannes — Hancke, Valentinus
Anglia (Magna Britannia) **1676, 1758, 1895, 2498, 2558, 2559, 2575**
— ld. még névmutató: Ames, William — Basire, Isaac — Carolus I. — Comenius, Joannes Amos — Keresztúri Pál — Komáromi Csipkés György — Martin, Gregory — Mikolai Hegedűs János — Nagyari Benedek — Nógrádi Mátyás — Owen, John — Perkins, William — Tolnai Dali János — Váczi P. András — Veselsky-Laetus, Jiří — Younge, Richard
Anhalt
— ld. névmutató: Wendelin, Marcus Friedrich
Antiquosylvanian. ld. Ó-Leszna
Antverpia (Antwerpen, B)
— kiadvány: **1943, 2271, 2337, 2360, 2544**
— ld. még névmutató: Ringelbergh, Joachim van Sterck
Apanagyfalva (Nuşeni, RO)
— ld. névmutató: Apafi Mihály
Aranyosszék (sedes Siculicalis Aranyas)
— ld. névmutató: Dengelegi Péter
Arciknízetství rakauské ld. Ausztria
Arctos (terra Arctica) **1758**
Ardeal ld. Erdély
Ardud ld. Erdőd
Argentoratum ld. Strassburg
Arnstadt (D)
— ld. névmutató: Stierius, Joannes

Árva megye (Arv., Arva, comitatus Arven(sis), Orawa) **2034**
— ld. még névmutató: Aladiatoris, Joannes — Casparides, Georgius — Casparides, Jeremias — Chalupka, Samuel — Draskovich János — Eliae, David — Hadik, Ján, sen. — Illésházy Gáspár — Kalinka, Joachim — Láni, Zachariáš — Mescho, Matthias — Regis, Joannes — Scholius, Stephanus — Szunyogh János felesége, Thurzó Anna — Thököly István sen. — Thurzó György — Zászkaliczky András
Árvanagyfalu ld. Velicsna
Asia ld. Ázsia
Atea ld. Atya
Aţel ld. Ecel
Athen (GR)
— ld. névmutató: Solon Atheniensis
Atrak (Alsó- és Felső Atrak; Dolné-, Horné-Otrokovce, SK)
— ld. névmutató: Diósi Jónás
Atya (Atea, RO)
— ld. névmutató: Bökényi Filep János
Augsburg (Augusta, D) **2598, 2599**
— kiadvány: **2019, 2375, 2510, Appendix 156**
— ld. még névmutató: Wegelin, Josua
Austria ld. Ausztria
Austria inferior ld. Alsó-Ausztria
Ausztrália ld. Magellanica
Ausztria (Arciknízetství rakauské, Austria, Osztrák főhercegség, Österreich, Rakausy, Rakousy, Rakúsko) **1667, 1701, 1712, 1750, 1758, 1762, 1806, 1819, 1870, 1919, 2046, 2054, 2257, 2292, 2348, 2442, 2554**
— ld. még névmutató: Argenta, Joannes — Ferdinánd III. — Freisinger, Joannes Adamus — Hoffmann, Wolfgang — Lingl, Andreas — Mátyás II. — Reuter, Udalrich — Steyrer, Christophorus
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Avignon (F)
— ld. névmutató: Kircher, Athanasius
Ázsia (Asia) **1758**

B. ld. Bán
B. ld. Bát
Baan, Báán ld. Bán
Bátth ld. Bát
Babel ld. Babylon
Babotordód ld. Ordód
Babylon (Babel, bibl.) **Appendix 186**
— ld. még incipitmutató: Hogy a babiloni — Ó Babylon! élted gyalázat
Backi Petrovac ld. Petrőc
Bácsi főegyházmegye ld. Kalocsa-bácsi főegyházmegye
Baia Mare ld. Nagybánya
Bajmóc (Bojnice, SK)
— ld. névmutató: Benedicti, Tobias — Bielavy, Tomáš — Egresdy Boldizsár — Karos, Nicolaus — Láni, David — Tarnoci, Martin
Bajom (Bajon; Bazna, RO)
— ld. névmutató: Orth, Matthias
Bajorország (Bavaria, Bayern)
— ld. névmutató: Ottó magyar király
Balassagyarmat ld. Gyarmat
Balázsfalva (Balast., Balastellum; Blaj, RO)
— ld. névmutató: Breit, Stephanus — Gergerus, Joannes
Balgrăd ld. Gyulafehérvár
Balok ld. Felsőbalog
Bamberga (Padeberg; Bamberg, D) **1849**
— ld. még névmutató: Camerarius, Joachimus — Feucht, Jacob
Bán (B., Baan, Báán, Banov., Banovce, Banovice; Bánovce nad Bebravou, SK) **2160, 2442**
— ecclesia (ecclesia Banovicensis) **1707**
— evangélikus egyházmegye **1707**
— evangélikus gimnázium (Athenaeum Banovicensium, gymnas. Ban., gymnasium Banovicense) **1797, 1908, 2029, 2082, 2344, 2397, 2552**
— ld. még névmutató: Benedicti, Tobias — Bossányi György — Crispin, Ján — Dentulini, Venceslaus — Fabricius, Andreas — Faschko, Andreas — Faschko, Jacobus — Fitkovini, Andreas — Hadik, Alexander — Hadik, Jonáš — Hanconius, Jacobus — Institoris, Joannes — Institoris, Michael — Jacobus, Elias — Kircher, Joannes — Láni, Eliáš — Láni, Zachariáš — Lazitius, Daniel — Makonius, Michael — Marconius, Petrus — Nosticius, Paulus — Orli-

chius, Israel — Petri András — Petronius, Joannes — Peucerus, David — Romenec, Jan — Romenec, Matěj Pražský — Sartorius, Andreas — Scholius, Stephanus — Sinapius, Joannes — Stephanides György — Stuparius, Joannes — Szedlar, Andreas — Wolfius, Adam
Baňa ld. Bánya
Báni-gradnai egyházmegye (Banovicio-Gradnen. contubernium) **2493**
— ld. még névmutató: Láni, Zachariáš — Zitnikius, Matthaeus
Bánluzsány ld. Podluzsány
Bánov, Bánovce, Bánovce nad Bebravou, Banovice ld. Bán
Banovicense gymnas. ld. Bán, evangélikus gimnázium
Banovicensis ecclesia ld. Bán, ecclesia
Banovicensium Athenaeum ld. Bán, evangélikus gimnázium
Banovicio-Gradnen. contubernium ld. Báni-gradnai egyházmegye
Banská Bystrica ld. Besztercebánya
Banská Štiavnica ld. Selmecbánya
Bánya (Baňa, SK)
— ld. névmutató: Láni, David
Baranya megye (Baronya)
— ld. névmutató: Bogády András — Veresmarti Mihály
Barcarozsnyó ld. Rozsnyó
Barcaság
— ld. névmutató: Albrich, Martinus — Meder Péter
Bardejov ld. Bártfa
Baronya ld. Baranya
Bars megye (comitatus Barsiensis) **1662, 1975**
— ld. még névmutató: Bartók István — Dubravius, Daniel — Forgách Ferenc (más)
Bártfa (Bartph., Bartpha, Bartphen.; Bardejov, SK) **1633, 1664, 1709, 1757, 1759, 1859A, 1862, 1871, 1986, 2096, 2255, 2256, 2291, 2307, 2308, 2418, 2419, 2438, 2440, 2521**
— evangélikus gimnázium (schola Bartphensis) **1869**
— városi tanács (magisztrátus) **1708, 1759**
— kiadvány: **1637, 1682, 1813, 1912, 1933, 1940, 1942, 1989, 2008, 2124, 2224, 2254, 2352, 2356, 2451, 2454, 2475, 2487, 2619, Appendix 158, Appendix 168, Appendix 178**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Apafi Mihály — Croner, Joannes — Frölich, David — Glatz, Jakob — Glatz, Johann — Graff, Andreas — Grünewaldt, Salomon — Klöss, Jakob, iun. — Kreuchel, Elias — Pilárik, Štefan — Remenik, Matthias — Splenius, Elias — Wagner, Martinus
Basel, Basiléa, Basilia ld. Bázel
Bát (B., Bááth, Bát, Báta, Battha, Battovia; Bátovce, SK)
— ld. névmutató: Bellobradenus, Paulus — Ellek, Joannes — Fitkovini, Andreas — Pálffy Tamás
Báta (H) **1788**
— ld. még névmutató: Veresmarti Mihály
Báthor ld. Bátor
Batizfalva (Batisfalva; Batizovce, SK) **2589**
— ld. még névmutató: Máriássy János — Rataj, Václav
Bátor (Báthor, Nyir-Báthor, Nyir-Bátor; Nyírbátor, H) **1867, 1876, 2090, 2160**
Bátovce, Battha, Battovia ld. Bát
Bavaria ld. Bajorország
Bayern ld. Bavaria
Bázel (Basiléa, Basilia; Basel, CH)
— kiadvány: **1676, 1702, 1736, 2141, 2430, 2436, 2498**
— ld. még névmutató: Ascanius, Michael — Bauhinus, Joannes — Castellion, Sébastien — Cherlerus, Joannes Henricus — Diest, Hendrik van — Striegel, Wiguan — Szigeti Bene Ferenc — Wolleb, Joannes
Bazin (Pezinok, SK)
— ld. névmutató: Czvitkovich, Nicolaus — Faschko, Jacobus
Bazna ld. Bajom
Bech ld. Bécs
Beckó (Bécz., Beczko; Beckov, SK)
— ld. névmutató: Czikulin, Franciscus — Prokopensky, Samuel — Tarnoci, Martin
Bécs (Bech, Bécs ország, Becz, Vien., Vienna, Vienna Austriae, Wienna; Wien, A) **1658, 1666, 1712, 1739, 1815, 2054, 2092, 2096, 2098, 2136, 2164, 2175, 2239,**

2257, 2381, 2388, 2446, 2458, 2462, 2485, 2508A, 2511, 2512, 2513, 2567
— Collegium S. J. Viennense (Collegium Vien. Pazmanium, Pázmáneum) **1842, 2459, 2512**
— egyetem (Universitas Viennensis) **1842**
— jezsuita akadémia **1739**
— kiadvány: **1664, 1666, 1695, 1701, 1739, 1910, 1952, 1978, 2016, 2051, 2077, 2092, 2234, 2238, 2267, 2290, 2291, 2337, 2436A, 2438, 2443, 2472, 2480, 2481, 2493, 2494, 2555, 2565A, 2619, 2625, Appendix 159, Appendix 160, Appendix 177, Appendix 182, Appendix 190, Appendix 196, Appendix 203, Appendix 208, Appendix 215**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Becanus, Martinus — Breithaupt, Johann Friedrich — Cosmerovius, Matthaus — Faber, Matthias — Folnai Ferenc — Formica, Matthaus — Freisinger, Joannes Adamus — Geisler, Sigismundus — Gelbhaar, Gregor — Hoffmann Pál — Hoffmann, Peter — Illésházy Gábor — Kedd, Jodqcus — Kholer, Georgius Fridericus — Kopcsányi Mihály — Kopeczky Ferenc — Kürner, Johann Jacob — Lamormaini, Guilielmus — Löwe, Johann — Malomfalvay Gergely — Nádasi János — Pálffy Ferdinánd — Pálffy Miklós — Praetorius, Bartholomaeus — Rechperger, Guilielmus — Spreitz, Georgius — Steyrer, Christophorus — Széchényi György — Tattay István — Wolff, Joannes Franciscus
Bécz., Beczko ld. Beckó
Bedeg (H)
— ld. névmutató: Nyáry Bernard
Beel. Scep. ld. Béla
Beetgum (Bedhum, NL)
— ld. névmutató: Arnoldus, Nicolaus — Eilshemius, Abraham Danielsz
Béla (Beel. Scep., Bel., Belen(s.), Belensit, Szepesbéla; Spišská Belá, SK)
— ld. névmutató: Gresch, Joannes — Haass, Georgius — Pilemann, Johann, jun. — Roth, Andreas — Turd., Adamus — Weiss, Tobias — Winckler, Johann
Belgium (Belgiom) **1676, 1758, 1983, 2002, 2039, 2091, 2133, 2216, 2217, 2250 2265, 2304, 2558, 2561**
— rendek (Foederatarum Provinciarum Belgii ordines) **2403**
Bélic, Belice ld. Bilic
Bellus (Pova-Bellus; Beluša, SK)
— ld. névmutató: Bellobradenus, Paulus
Belső-Szolnok megye (comitatus Szolnok Interior)
— ld. névmutató: Barcsai Zsigmond — Szigeti Bene Ferenc
Beluša ld. Bellus
Belzyce (PL)
— ld. névmutató: Mylius, Jacobus
Benešov (Bene., Beneschov., Czesky Benessow; Český Benešov, CZ)
— ld. névmutató: Trajan Benešovský, Adam — Wolfius, Adam
Beniovia (Benyólehota; Beňova Lehota, SK)
— ld. névmutató: Benyovszky András
Beregszász (Beregovo, UA) **1671, 2262**
— ld. még névmutató: Diószegi Bónis Mátyás — Szalkai Miklós — Tejfalvi Csiba Márton
Berencs (Branč, SK)
— ld. névmutató: Pilárik, Štefan
Berény (Berén; Lovasberény, H)
— ld. névmutató: Bársony János
Berethalom (Birthalm; Biertan, RO)
— ld. névmutató: Barth, Christian
Berettyóújfalu (H)
— ld. névmutató: Szokolyai Anderko István
Bergen (Berg. Norv.; N)
— ld. névmutató: Gantzius, Claudius — Wilchen, Joannes
Bern (CH) **2358, 2410**
— kiadvány: **2139, 2354**
— ld. még névmutató: Dachselhofferus, Nicolaus — Erlach, Franciscus Ludovicus
Bernstein ld. Borostyánkő
Beroun (Berun. Sil., CZ)
— ld. névmutató: Lysetius, Albertus
Beszterce (Bistrica, Bistricium-Transylvaniae; Bistriţa, RO)
— ld. névmutató: Albrich, Martinus – Bohemus, Georgius — Decani, Georgius — Decani, Stephanus — Heilmann, Samuel — Litterati János — Pápai Páriz

Imre — Rhonerus, Matthias — Sadjer, Andreas — Schultz, Martin — Wallendorffius, Joannes
Beszterce (Vágbeszterce; Považská Bystrica, SK)
— ld. névmutató: Briedik, Martinus — Láni, Zachariáš — Laridi, Melchior
Besztercebánya (Besztertze, Montana civitas, Neosol., Neosolium, Neüsol, Novis., Novisol., Novisolium, Novosolium; Banská Bystrica, SK) **1751, 2015, 2145A, 2191, 2267, 2287, 2290, 2291, 2491, Appendix 191**
— evangélikus gimnázium (gymnasium, schola Neosoliensis, Novisoliensis) **1888, 1907, 1934, 2015, 2063, 2191, 2287, 2290, 2491, 2615, Appendix 191**
— Kamara (Camera Novisoliensis) **2279**
— ld. még névmutató: Bellobradenus, Paulus — Bezzeg Mátyás — Biner, Hilarius Ernestus — Büringer, Johann — Caprini, Joannes Fridericus — Cebani, Georgius — Černák, Samuel — Curtius, Alexander Carolus — Demosch, Paulus — Dutschke, Johann — Eselius, Joannes — Faber, Matthias — Fabricius, Esaias — Feistel, Matthias — Francisci, Samuel — Gracza, Joannes — Grelnertius, Joannes — Greschner, Elias, sen.— Grinstein, Matthias — Guttenbergerus, Georgius — Haintz, Jacobus — Hajecius, Joannes — Hancke, Joannes — Heinzel, Joannes — Heinzel, Matthias — Jacobaeus, Zacharias — Kalinka, Ján — Kircher, Joannes — Kiss Pál — Kochlacz, Martinus — Kreuchel, Elias — Lepenius, Georgius — Liptai Márton — Lochmann, Ján — Löhner, Christoph — Mauritius, Paulus — Mayer, Joannes Matthias — Mikóy Kristóf — Moslehner, Michael Joannes — Ochs, Wolfgang — Pinner, Theodor — Putisch, Georgius — Remeň, Daniel — Reul, Joannes — Rosenmann, Joannes — Roth, Georgius, sen. — Roth, Georgius, iun. — Saladinus, Elias — Sartorius, Daniel — Sartorius, Elias — Sartorius, Johann — Stierwitz, Peter Tamkius, Jeremias — Trusius, Hiobus — Wertnerus, Abrahamus — Wyrl, Caspar — Zorko, Stephanus
Bethleem, Bethleem-Falva, Bethlem Falva, Bethlenfalva, Betlanovce, Betlehemfalva ld. Betlenfalva
Bethleno-Rakocziana schola ld. Gyulafehérvár, akadémia
Bethlen-Rakocianum Athenaeum ld. Gyulafehérvár, akadémia
Betlehem (bibl.)
— ld. incipitmutató: Gyermek születék Betlehemben, az időben — Gyermek születék Betlehemben, kin — Gyermek születék Betlehemben, születék — Mikor Krisztus Betlehemben
Betlenfalva (Bethleem, Bethleem-Falva, Bethlem Falva, Bethlenfalva, Betlehemfalva; Betlanovce, SK)
— ld. névmutató: Szunyogh János felesége, Thurzó Anna — Thököly István, sen. felesége, Thurzó Katalin
Biccse (Bitsche; Bytča, SK)
— ld. névmutató: Braxatoris, Michael — Chalupka, Samuel — Duraeus, Joannes — Hadik, Ján, sen. — Hadik, Jonáš — Kalinka, Joachim — Láni, Zachariáš
Bielice ld. Bilic
Bielsko, Bielsko Biała ld. Bilsko
Bierbronnen ld. Viborna
Biertan ld. Berethalom
Bihar megye
— ld. névmutató: Diószegi Bónis Mátyás — Komáromi Szvertán István
Bihardiószeg ld. Diószeg
Bílá hora ld. Fehér-hegy
Bilic (Bělic, Belice, Nagy- és Kisbilic; Veľké, Malé Bielice, SK)
— ecclesia **1707**
Bilsko (Bielsko, Bilic, Bilht, Bilitz; Bielsko Biała, PL) **1782**
— ld. még névmutató: Schiller, Johann — Szunyogh János — Szunyogh János felesége, Thurzó Anna — Wencelius, Lucas — Wisotzky Samuel
Birthälm ld. Berethalom
Bistrice, Bistricium-Transylvaniae, Bistrița ld. Beszterce
Bitsche ld. Biccse

Blaj ld. Balázsfalva
Bobót (Boboth; Bobot, SK)
— ecclesia **1707**
Bodice (Bodické, SK)
— ld. névmutató: Smrtník, Melchior
Bodófalva (Bodoviz Tur.; Bodovice, SK)
— ld. névmutató: Bodovinus, Andreas
Bodok (Alsóbodok; Dolné Obdokovce, SK)
— ld. névmutató: Berényi György
Bodorová ld. Paraszkafalu
Bodovice, Bodoviz Tur. ld. Bodófalva
Bodrogkeresztúr (H)
— ld. névmutató: Miskolci Csulyak Gáspár — Szathmári Ötvös István
Bodrogszentes (Plešany, SK)
— ld. névmutató: Iratosi T. János
Bodzásújlak (Novosad, SK)
— ld. névmutató: Iratosi T. János
Boemia ld. Csehország
Bogoszló ld. Bohuszlavic
Bogyoszló (Bogyozlo; H)
— ld. névmutató: Deselvics István
Bohe., Bohemia, Bojoemia, Böhmen ld. Csehország
Bohunica (Bohunice, SK)
— ld. névmutató: Clementis, Balthasar
Bohuszlavic (Bohuslavia; Bogoszló, Trenčianske Bohuslavice, SK)
— ld. névmutató: Cotercius, Martinus
Bojnice ld. Bajmóc
Bolesó (Bolesl(a), Boless., Bolessovia, Bolest, Boleszlavia, Bollesseviensis, S. Bolesl.; Bolešov, SK)
— ld. névmutató: Lani, Joannes — Neubarth, Christoph
Bolgárfalva (Zaránd megye)
— ld. névmutató: Sebesy György
Bologna (I)
— kiadvány: **Appendix 176**
Borosjenő (Pilisborosjenő, H) **2209**
— ld. még névmutató: Lukács — Nagyari Benedek
Borostyánkő (Borostyán; Bernstein, A)
— ld. névmutató: Batthyány Ádám
Boroszló (Bresslaw, Breszl., Neapolis Wratislaviensis, Vrat., Vratisl. Neapolis, Vratislav., Vratislavia, Wratislavia, Wratislaviensis Neapolis, Wratislaw; Wrocław, PL) **Appendix 162**
— kiadvány: **1649, 1663, 1684, 1710, 1752, 2038, Appendix 162, Appendix 180**
— ld. még névmutató: Bauman-nyomda — Carg, Johann Balthasar — Gebhardus, Johannes — Gloger, Christophorus — Hancke, Valentinus — Heliades, Josef — Jakussich György — Kleinwechterus, Valentinus — Kracker, Bernhard — Krieschke, Georg — Kurzman, Joannes — Machnerus, Matthias — Major, Elias — Major, Joannes Daniel — Müller, Johann — Schlegel, Christoph — Schultz, Chrysostomus — Scultetus, Joannes — Seidelius, Georgius — Teutschmann, Joannes — Toppertzer, Georg — Truchsess, Erhardt Ferdinand
Bors (Borş, RO) **1995**
— ld. még névmutató: Szalárdi Miklós
Borsod megye
— ld. névmutató: Forgách Ignác
Borsod-gömör-kishonti esperesség **1912**
Borussia ld. Poroszország
Bozók (Bzovík, SK)
— ld. névmutató: Bosnyák István
Böhmen ld. Csehország
Bökény (H) **2450**
— ld. még névmutató: Bökényi Filep János
Brabant **1902**
— ld. még névmutató: Becanus, Martinus
Branc ld. Berencs
Brandys nad Orlicí (CZ)
— ld. névmutató: Sapor, Jan
Brassó (Coron., Corona, Corona Trans., Cronstadt; Braşov, RO) **1668, 1717, 1920, 1988, 2165, 2206, 2515, 2518, 2569, 2571**
— evangélikus gimnázium (gymnasium Coronense) **1717, 2568, 2569, 2571, 2572**
— kiadvány: **1776, 1882A, 2064, 2115, 2323, 2488, 2530, 2582**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Albelius, Simon — Albensis, Thomas — Albrich, Martinus — Closius, Petrus — Decani, Stephanus — Drauth, Georgius — Drauth, Marcus — Falck, Bartholomaeus — Fanneschmidt, Petrus — Goldschmidt, Michael — Hegenitius, Trostfried — Herrmann, Michael — Kleinius Alesius, Joannes — Meder Péter — Neu-

nachbar, Paul — Regis, Simon — Schankabank, Georgius — Wolff, Peter — Wolfgang, Martin
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Brassó megye **1872**
Bratislava ld. Pozsony
Bresslaw, Breszl. ld. Boroszló
Breznóbánya (Brisna, Briz., Briznob.; Breznó, SK) **1728, 2397**
— ld. még névmutató: Agnerus, Daniel — Fabricius, Joannes — Faschko, Andreas — Faschko, Jacobus — Gracza, Joannes — Heinzel, Joannes — Heinzel, Matthias — Láni, David — Lepinius, Jeremias — Schkrowina, Daniel — Tinctorius, Melchior
Brezov (Brezovica, SK)
— ld. névmutató: Sartoris, Joannes
Brieg (Brzeg, PL)
— kiadvány: **1782**
— ld. névmutató: Remeń, Daniel — Trusius, Hiobus
Brisna, Briz., Briznob. ld. Breznóbánya
Brod Německý ld. Németbrod
Brüsszel (Brussel – Bruxelles, B)
— ld. névmutató: Coutore, Jules Cesar de la
Brzeg ld. Brieg
Buda (H) **1922, 2343**
— jezsuita akadémia, kollégium, szeminárium **2515**
— ld. még névmutató: Ali budai pasa (cr. 1580) — Széchényi György
Budapest ld. Óbuda
Budatin (Budetin, CZ)
— ld. névmutató: Szunyogh János — Szunyogh János felesége, Thurzó Anna
Bukarest (București, RO)
— kiadvány: **2210**
Busóc (Buschovien.; Bušovce, SK)
— ld. névmutató: Vitalis, Paulus
Bytca ld. Biccse
Bzovík ld. Bozók

C. ld. Csepreg
C. ld. Kassa
C. ld. Késmárk
Čachtice ld. Csejte
Caea ld. Keosz
Caes. ld. Késmárk
Caesarea ld. Cezárea
Caesareof. ld. Késmárk
Caesareofor. schola ld. Késmárk, evangélikus iskola
Caesareoforen., Caesareopol., Caesareopolis, Cais., Caism., Caismarc, Caismarcen. ld. Késmárk
Camăr ld. Kémer
Cambridge (GB)
— kiadvány: **1683, 2201**
— ld. még névmutató: Medgyesi Pál
Cambro-Britannia ld. Wales
Câmpulung (RO) **2210, 2365**
ld. még névmutató: Obridski, Stefan
Canahán ld. Kánaán
Caransebeș ld. Karánsebes
Carei ld. Károly
Carpates, Carpathicae, Carpathische Gebürge ld. Kárpátok
Carpona ld. Korpona
Casale (I)
— kiadvány: **2360**
Caschau ld. Kassa
Čáslav (Czaslav, Czaslaw, Zaslaw; CZ)
— ld. névmutató: Dominicus, Wladislaus — Essinius, Paulus, iun. — Zacheus, Jakub
Cass., Cassa ld. Kassa
Cassa ld. Kasza
Cassellae ld. Kassel
Cassellana Academia ld. Kassel, academia
Cassens., Casso., Cassov., Cassovia, Cassovien. ld. Kassa
Cassovien. gymnasium, Cassoviensis schola ld. Kassa, evangélikus gimnázium
Castellium S. Sophiae ld. Rózsahegy
Castri Ferrei comitatus ld. Vasvár megye
Cattimelibocum ld. Katzenelnbogen
Ceaşu de Cîmpie ld. Mezőcsávás
Cegléd (H)
— ld. névmutató: Körtvélyesi W. János
Ceidan, Ceiden ld. Feketehalom
Cemice ld. Csemic
Cenk (Nagycenk, H)
— ld. névmutató: Kiss Pál
Červenica pri Sabinove ld. Vörösalma
Červený Kamen ld. Vöröskő
Česká Lipa ld. Lippa Bohemus
Ceská ziemia, České království ld. Csehország

Česky Benešov ld. Benešov
Český Brod (CZ)
— ld. névmutató: Heliades, Josef — Mechanopoeus, Joannes
Cetatea de Baltă ld. Küküllővár
Cezárea (Caesarea; Kaisarije, IL) **2357**
— ld. még névmutató: Paulus, Sanctus (bibl.)
Chák ld. Csák
Chanad ld. Csanád
Cheh-ország ld. Csehország
Cheomer ld. Csömör
Chepreg ld. Csepreg
Cheresig ld. Körösszeg
Chiák ld. Csák
Chleven, Chlievany, Chlyvan ld. Kis-Chlivény
Cholcus (Kolkhis, GE) **2308**
Choltice (Choltic; CZ)
— ld. névmutató: Záhrádecký, Jiří felesége, Sedlnická, Kateřina
Chömör ld. Csömör
Chrudim (Crudim, CZ) **1944, 1972**
— ld. még névmutató: Galli, Georgius
Chusník (CZ) **1662**
— ld. még névmutató: Joannides, Jakub
Ciacova ld. Csák
Cibin., Cibinien., Cibiniens., Cibinium, Cibin. Transylv. ld. Szeben
Ciceu ld. Csicsó
Cierny Brod ld. Vízkelet
Cieszyn ld. Teschen
Cis Tibiscum ld. Tiszáninneni református egyházkerület
Číz ld. Csíz
Claudiopolis ld. Kolozsvár
Cluj-Napoca ld. Kolozsmonostor, Kolozsvár
Cobolyfalu ld. Szoblahó
Coelesyria (Leithan)
— ld. névmutató: Theodulus presbiter
Coloca ld. Kalocsa-bácsi főegyházmegye
Colos ld. Kolozs megye
Colosiensis dioecesis ld. Kolozs, egyházközség
Colosvar ld. Kolozsvár
Colțesti ld. Torockószentgyörgy
Comarom, Comaromiensis comitatus ld. Komárom megye
Comjathi ld. Komját
Constantinopolis ld. Konstantinápoly
Corinthos ld. Korintus
Cormosch ld. Kormosó
Cornitz ld. Kornicz
Coron., Corona, Corona Trans. ld. Brassó
Coronense gymnasium ld. Brassó, evangélikus gimnázium
Corsica ld. Korzika
Costantia ld. Konstanz
Crackau, Crackaw, Cracovia ld. Krakkó
Crailsheim, Craishaymia ld. Krailsheim
Crakaw ld. Krakkó
Crapicium (Krapkovice, PL)
— ld. névmutató: Poliwius, Joannes
Cremic., Cremnic ld. Körmöcbánya
Cremnizianum gymnasium ld. Körmöcbánya, evangélikus gimnázium
Creta ld. Kréta
Criș ld. Keresd
Cristian ld. Kereszténysziget
Croatia ld. Horvátország
Cronstadt ld. Brassó
Crosna ld. Krossen
Cr. Sil. ld. Krossen
Crucisvillan. ld. Keresztfalu
Crudimen ld. Chrudim
Csák (Chák, Chiak; Ciacova, RO)
— ld. névmutató: Csáky István, jun. — Csáky István, sen. — Csáky László — Csáky Pál — Csáky Zsigmond
Csallóköz (Czalloköz) **1701, 2371A**
— ld. még névmutató: Farkas István — Kis János
Csanádi egyházmegye **2326, 2328**
— ld. még névmutató: Dubovszky, Georgius — Gerardus, Sanctus — Pálffy Ferdinánd — Pálffy Tamás — Püski János — Széchényi György — Tarnóczy Mátyás
Csaroda (H) **2450**
— ld. még névmutató: Bökényi Filep János
Csayta ld. Csejte
Csehország (Boemia, Bohe., Bohemia, Bojoemia, Böhmen, Česka ziemia, Cheh-ország, Cseh királyság, Cseh ország, Czeské kralowství, Království české, Orbis Czechicus) **1662, 1676, 1701, 1750, 1752, 1754, 1798, 1806, 1819, 1820, 1870, 1939, 2030, 2092, 2121, 2292, 2342,**

2348, 2442, 2482, 2554, 2616, Appendix 162, Appendix 178 Appendix 204
— ld. még névmutató: Ambrosiades, Daniel — Brezové, Vavrinec, z— Butovský, Jan — Chotieborzky, Joannes — Coutore, Jules Cesar de la — Decani, Joannes — Decani, Samuel — Essinius, Paulus, jun. — Fabricius, Nicolaus, sen. — Faginus, Joannes — Ferdinánd III. — Ferdinánd III. magyar király felesége, Habsburg, Maria Anna von Spanien — Fischer, Georgius — Galli, Daniel — Galli, Georgius — Grinvaldus, Jacobus — Hadik, Ján, sen. — Jakobeus, Nicolaus — Luzský, Melchior — Malomfalvay Gergely — Mechanopoeus, Joannes — P. M. Augustinus — Pelargus, Venceslaus — Peucerus, David — Pfalz, Friedrich V. von — Polentinus, Paulus — Rataj, Václav — Romenec, Jan — Schlonhauf-Unčovský, Jakub — Schmidelinus, Laonicus — Seelinger, Joachim — Trajan Benešovský, Adam — Wenzeslaus IV.
Csejte (Csayta, Czeyte; Čachtice, SK) **2480, 2481**
— ld. még névmutató: Facundini, Venceslaus — Nigrini, Nicolaus — Perlicius, Daniel
Csemic (Czemicz; Čemice, SK)
— ld. névmutató: Csemiczky Mátyás — Csemiczky Miklós
Csepreg (C., Chepreg; H) **1638, 1821, 1862, 1990, 1991**
— kiadvány: **1818, 2341**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Duraeus, Joannes — Farkas Imre — Kassai András — Lethenyei István — Nádasdy Ferenc III., sen. — Nagy Pál
Csetnek (Czernek, Czetnek; Štítnik, SK)
— ld. névmutató: Dessewffy György — Flentis, Matthias — Király Jakab — Remenik, Andreas — Remenik, Thomas
Csicsó (Csíkcsicsó, Czikcziczo; Ciceu, RO)
— ld. névmutató: Petki István
Csíksomlyó (Csíkszereda; Miercurea-Ciuc, RO)
— ld. névmutató: Georghe din Sec
— kiadvány: **2508A**
Csikszentmárton (Sînmartin, RO) **2180**
— ld. még névmutató: Kolosi Török István — Szentmártoni Bodó János
Csíkszereda ld. Csíksomlyó
Csíz (Czizien.; Číz, SK)
— ld. névmutató: Krman, Daniel
Csömör (Cheomer, Chömör, Czömer; H)
— ld. névmutató: Zay János — Zay László
Csütörtökhely (Quintofor., Quintofo-Pannon.; Spišský Štvrtok, SK)
— ld. névmutató: Neërer, Jacobus
Culmbach ld. Kulmbach
Curland ld. Kurland
Cuttenberg ld. Kutná Hora
Czalloköz ld. Csallóköz
Czaplin (Czaplinek, PL)
— ld. névmutató: Czaplinski, Paul
Czaslav, Czaslaw ld. Čáslav
Czechicus orbis ld. Csehország
Czemicz ld. Csemic
Czernek ld. Csetnek
Czeské království ld. Csehország
Czesky Benessow ld. Benešov
Czetnek ld. Csetnek
Czeyte ld. Csejte
Czikcziczo ld. Csicsó
Czizien ld. Csíz
Czobor-Szent-Mihály (Szombor, Zombor; Sombor, YU)
— ld. névmutató: Czobor Mihály — Lippay György — Lippay György, iun. — Lippay János
Czömer ld. Csömör

Dalmácia (Dalmatia) **2016**
Damaszkusz (Damascus, SYR) **2600**
Dancka (Dantiscum, Danzig; Gdansk, PL)
— ld. névmutató: Institoris, Joannes — Mautner, Johann — Meder Péter — Meltzel, Joannes — Neufeld, Georg — Niclasius, Albertus — Nigrini, Nicolaus — Oltard, Andreas — Splenius, Elias — Trusius, Hiobus
Dánia **1758**
— ld. még névmutató: Bartholinus, Casparus — Holst, Henricus — Löwe, Johann — Worm, Ole
Dantiscum, Danzig ld. Dancka
Darmstadt (Darmstat; D) **2266**

Deáki (Deák; Diakovce, SK)
— ld. névmutató: Folnai Ferenc
Dealu (RO)
— kiadvány: **2210**
Debrecen (Deb., Debreczen, Debretzen; H) **1639, 1671, 1863, 1875, 1922, 2091, 2207, 2260, 2323, 2360, 2565, 2618**
— ecclesia **2231**
— iskola **1741**
— kongregáció **2362**
— református kollégium (schola Debreczi-ensis) **2361, 2562**
— városi tanács **2498**
— kiadvány: **1639, 1688, 1735, 1816, 1817, 1974, 1980, 1988, 2042, 2045, 2128, 2158, 2163, 2179, 2183, 2254, 2323, 2325, 2498, 2549, 2564, 2565**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Bökényi Filep János — Debreceni Péter — Dengelegi P. Miklós — Diószegi Bónis Mátyás — Fekete István — Fodorik Menyhért — Gönci György — Kismarjai Veszelin Pál — Komáromi Csipkés György — Komáromi Szvertán István — Laskai János — Latrán Boldizsár — Lippai Sámuel — Medgyesi István — Nagyari Benedek — Nógrádi Mátyás — Rheda Pál — Selyei Balog István — Szokolyai Anderko István — Tejfalvi Csiba Márton — Telkibányai P. István — Töltési István — Tyukodi Márton — Váczi P. András — Veresegyházi Szentyel János — Vida Miklós
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Decium ld. Dietz
Dees ld. Dés
Dehilovia (Tychy, PL)
— ld. névmutató: Kamensky, Matthias
Dej ld. Dés
Delft ld. Delphis
Délosz (Delos) **2619**
Delphis (Delft; NL)
— ld. névmutató: Spranckhuisen, Dionysius
Délvidék
— ld. névmutató: Draskovich János
Dés (Dees; Dej, RO) **2090, Appendix 192**
— ld. még névmutató: Pápai Páriz Imre — Szigeti Bene Ferenc — Szoboszlai Miklós
Deschenitz (Deschna; Desenice, CZ)
— ld. névmutató: Seelinger, Joachim
Detrekő (Plavecké Podhradie, SK)
— kiadvány: **1995**
Deutsch Kaltenbrunn ld. Hidegkút
Deutschkreuz ld. Keresztúr
Deütschproben ld. Németpróna
Déva (RO)
— ld. névmutató: Uzoni Jankó Boldizsár
Deventer (NL)
— ld. névmutató: Diest, Hendrik van — Enyedi Fazekas János — Mikolai Hegedűs János — Revius, Jacobus — Szoboszlai Miklós — Váczi P. András — Vedelius, Nicolaus
Devičany ld. Alsóbaka
Dezsér (Dezer, Dezericza, Dezeritza, Dezser; Dezerice, SK)
— ecclesia **1707**
— ld. még névmutató: Dezericenus, Samuel — Lazitius, Elias — Molitoris, Joannes — Romenec, Ján — Rudnyánszky András —
Diakovce ld. Deáki
Dicsőszentmárton (Tîrnăveni, RO)
— ld. névmutató: Szentmártoni Bodó János
Dietz (Decium; D)
— ld. névmutató: Hessen-Kassel, Mauritius, sen.
Dillenberg (D)
— ld. névmutató: Textor, Joannes
Diószeg (Bihardiószeg; Diosig, RO)
— ld. névmutató: Diószegi Bónis Mátyás
Dipse (Dipsche; Dipşa, RO)
— ld. névmutató: Seuffnerus, Joannes
Divékújfalu, Diviacka Nová Ves ld. Újfalu
Divopeter Turoc ld. Turócszentpéter
Divus Andreas in comit. Lipt. ld. Szentandrás
Dobó ld. Dubovó
Doboka megye (comitatus Dobocensis)
— ld. névmutató: Szigeti Bene Ferenc — Szikszai István
Dobrá Niva ld. Dobronya
Dobred (Dombrád, H)
— ld. névmutató: Bartók Mihály
Dobronya (Dobrá Niva, SK)
— ld. névmutató: Láni, David

Dobrovoda, Dobrá Voda ld. Jókő
Dobsina (Topschina; Dobsiná, SK) **1708**
— ld. névmutató: Heutsch, Philipp — Meltzel, Joannes
Dolná Strehová ld. Alsósztregova
Dolná Súča ld. Alsószucsa
Dolné Motešice ld. Alsómotesic
Dolné Obdokovce ld. Bodok
Dolné-Otrokovce ld. Atrak
Dolní Sedmihradčany, Dolní Sedmihradsko ld. Alsó-Erdély
Dolní Uhersko, Dolní Uhry ld. Alsó-Magyarország
Dolny Kubín ld. Alsókubin
Dombrád ld. Dobred
Doornik (Tournai, B)
— ld. névmutató: Bray, Guido de
Dordrecht (NL) **2452**
Dovalló (Dovalovo, SK)
— ld. névmutató: Duraeus, Joannes
Drahóc (Drahocz, Vágdebrőd; Drahovce, SK)
— ld. névmutató: Trajan Benešovsky, Adam
Drakostyan ld. Trakostyán
Drétoma (Dryetom; Drietoma, SK)
— ld. névmutató: Dentulini, Thomas, sen. — Dentulini, Venceslaus — Krman, Samuel
Drezda (Dresden, D)
— ld. névmutató: Hoë, von Hoënegg, Matthias
Drohov (Drohobics, UA)
— ld. névmutató: Preusius, Adamus
Dryetom ld. Drétoma
Duacum (Donai, FR)
— kiadvány: **2355**
Dubensko (Dubiecko, PL)
— ld. névmutató: Welczeck, Joannes
Dubnica (Máriatölgyes; Dubnica nad Váhom, SK)
— ld. névmutató: Augustini, Joannes — Lochmann, Ján
Dubovány (Alsó-, Felső, Dubovic; Dubovany, SK)
— ld. névmutató: Cotercius, Martinus
Dubovó (Dobó, Dubova, Turóctölgyes; Dubové, SK) **1751**
— ld. még névmutató: Kalinka, Ján
Dumitreni ld. Szentdemeter
Dunahidas ld. Prukk
Dunáninnen (Duna innenső része)
— ld. névmutató: Batthyány Ádám
Dunamelléki református egyházkerület **1975, 2260**
Dunántúl (Transdanubium)
— ld. névmutató: Bakos Gábor — Batthyány Ádám — Kis Bertalan — Lethenyei István
Dunaradvány ld. Zsitvatorok
Durand (Tvarožná, SK)
— ld. névmutató: Dreypfennig, Thomas
Dvory nad Zitavou ld. Udvard

E. ld. Eperjes
E. s. ld. Eperjes, evangélikus gimnázium
Eberau ld. Monyorókerék
Ebrodun, Ebrun ld. Yverdon
Ecel (Eczel, Hetzeldorf; Aţel, RO) **2489**
Ecsed (Etsed; Nagyecsed, H) **1763, 2486**
— ld. még névmutató: Bethlen István, sen. — Dobrai Gácsi Bálint
Edenburg ld. Sopron
Efezosz (TR) **2027, 2266, 2535**
— ld. még névmutató: Paulus, Sanctus (bibl.)
Egri egyházmegye
— ld. névmutató: Ceglédi Albert — Jakussich György — Kisdi Benedek — Lippay György — Pálffy Ferdinánd — Pálffy Tamás
Egri káptalan (ecclesia capitularis Agriensis, Capitulum Agriense) **2381**
Egyházasfalu (Egyházasfalva; H)
— ld. névmutató: Deselvics István
Egyiptom (Aegyptum, Aegyptus) **1826, 2376**
— ld. még névmutató: Josephus (bibl.)
— ld. még incipitmutató: Régi Aegyptusnak, s' ím az Oedipusnak
Eisenach (Eysennach; D)
— ld. névmutató: Löwe, Johann
Eisenstadt ld. Kismarton
Eisleben (D)
— ld. névmutató: Rhenius, Johann
Elbing (Elbląg, PL) **2231**
— ld. még névmutató: Veresegyházi Szentyel János
Eleutheropolis ld. Galgóc
Eliášovce ld. Illésháza

Emmerik (Emric; D) **2500**
— ld. még névmutató: Diest, Hendrik van
Englum (NL)
— ld. névmutató: Eilshemius, Abraham Danielsz
Enyed (Nagyenyed; Aiud, RO)
— ld. névmutató: Dengelegi Péter — Enyedi Fazekas János — Fogarasi K. Ferenc
Enyicke (Haniska, SK) **2442**
Eperjes (E., Ep., Eper., Eperies, Eperj., Eperjess, Epper., Epperie., Epperies, Fragopolis, Pressow; Prešov, SK) **1709, 1894, 1938, 1939, 2003, 2004, 2009, 2052, 2111, 2271, 2411, 2476, 2537, 2539**
— evangélikus gimnázium (gimnasium, s. E., schola Eperiensis) **1685, 1935, 2004**
— evangélikus templom **2004**
— magisztrátus **2539**
— ld. még névmutató: Alitis, Samuel — Bányai Dániel — Biner, Hilarius Ernestus — Büringer, Johann — Cramer, Caspar — Curiani György — Dürner, Samuel — Eisenberg, Peter — Goltz, Daniel — Horváth András — I. S. Fragopolitanus — Jakobeus, Jakub — Keczer János, iun. — Kudela, Andrej — Lassel, Paul — Lengfelner, Daniel — Madarász György — Madarász Márton — Matthaeides, Joannes — Ötvös Péter — Plotschius, Georgius — Preller, Kaspar — Quaestor, Jacobus — Reichert, Johannes — Sartorius Johann — Serédi János — Serpilius, Samuel — Spreitz, Georgius — Szikszai Gergely — Szikszai György — Szőrös János — Weber, Johann — Wolfgang, Georgius — Zimmermann, Matthias
Erdély (Ardeal, Erdeli, Erdely, Erdélyország, Fidély, Sedmihradčany, Sedmihradsko, Sedmohradsko, Siebenbürgen, Sybenbürgen, Syebenbürgen, Transilv., Transilvania, Transsylv., Transsylvania, Transyl., Transylv., Transylvania) **1641, 1642, 1643, 1650, 1672, 1673, 1680, 1688, 1700, 1709, 1712, 1719, 1720, 1729, 1758, 1762, 1765, 1806, 1815, 1819, 1820, 1824, 1825, 1828, 1841, 1853, 1862, 1870, 1873, 1877, 1878, 1900, 1902, 1919, 1920, 1922, 1924, 1926, 1939, 1948, 1976, 1977, 1986, 1987, 1994, 2025, 2041, 2046, 2054, 2057, 2074, 2078, 2090, 2094, 2096, 2098, 2099, 2100, 2103, 2136, 2138, 2140, 2150, 2164, 2165, 2169, 2173, 2187, 2208, 2209, 2230, 2252, 2257, 2259, 2260, 2273, 2278, 2311, 2314, 2333, 2342, 2343, 2354, 2364, 2408, 2414, 2456, 2467, 2478, 2485, 2499, 2517, 2521, 2538, 2563, 2574, 2592, 2604, 2621, Appendix 179, Appendix 186, Appendix 203**
— egyházkerület **2260**
— rendek **2576**
— ld. még névmutató: Albrich, Martinus — Andrási István — Apácai Csere János — Apafi Mihály — Ascanius, Michael — Bálintfi Ferenc — Barcsai Ákos — Barth, Christian — Belényesi Ferenc — Bocskai István — Bogády András — Conradi, Joannes — Csulai György — Dániel János — Fejes Albert — Folnai Ferenc — Geleji Katona István — Karkai János — Keserüi Dajka János — Koháry István — Köröspataki Bedő János — Lad., Thomas — Lippai Sámuel — Listius László — Lórántffy Zsuzsanna — Mahalyi István — Meder Péter — Medgyesi Pál — Ménasági Miklós — Molit[oris?], Franciscus — Radecius, Valentinus — Rákóczi György I. — Rákóczi György II. — Rákóczi György II. felesége, Báthori Zsófia — Rákóczi Zsigmond (II. Rákóczi György testvére) — Rodeli, Andreas — Sárpataki Márton — Sartorius, Andreas — Sérafin Bálint — Somogyi György — Ştefan, Simeon — Székhelyi Majlád Miklós — Szentgyörgyi András — Szentpáli István — Tofaeus Mihály — Udvarhelyi Péter — Vajda Sándor — Veres György — Virginás István — Wachsmann, Daniel — Zeller, Martinus
— ld. még incipitmutató: Noha most Fidély kesergi halottját
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Erdeod ld. Erdőd
Erdőbénye (H)
— ld. névmutató: Kaposfalvi Szabó Pál

Erdőd (Erdeod, Ardud, RO)
— ld. névmutató: Pálffy Ferdinánd — Pálffy Miklós — Pálffy Pál — Pálffy Tamás
Erdőhát (Erdőhátkarcsa; Lesné Kračany, SK) **2236**
Eremita ld. Remete
Erfurt (D)
— kiadvány: **2318, 2489**
— ld. még névmutató: Rühne, Nicolaus
Érsekújvár (Nové Zámky, SK)
— ld. névmutató: Eszterházy Pál — Forgách Ádám — Szathmári Ötvös István
Estoutevilla (Estouteville, F)
— ld. névmutató: Orleans, Henricus
Észak-Magyarország ld. Felső-Magyarország
Észak-Németország **1860**
— ld. még névmutató: Szenci Kertész Ábrahám
Esztergom (Esztergam, Eztergam, Gran, Ostřihom, Strig., Strigonium; H) **1911, 2343, 2595**
— főegyházmegye (Dioecesis Strigoniens., Ecclesia Metropolitana Strigoniensis, érseki egyházmegye) **1901, 2274, 2280, 2343, 2386, 2595, 2596**
— ld. még névmutató: Bartók István — Bosnyák István — Bőjthe Miklós — Dubovszky, Georgius — Hoffmann Pál — Jakussich György — Kisdi Benedek — Lippay György — Lósy Imre — Mihályi István — Pálffy Tamás — Pázmány Péter — Pongrácz György — Püski János — Salgovics Ádám — Sennyey István — Szalkai László — Széchényi György — Telegdi Miklós
Esztergom megye (comitatus Strigoniensis)
— ld. névmutató: Lippay György
Etsed ld. Ecsed
Európa **1758, 1889, 2037, 2112, 2422, 2438**
Eysennach ld. Eisenach
Eztergam ld. Esztergom

Făgăraş ld. Fogaras
Falkenburg (Falcoberga, Falchenberg; D)
— ld. névmutató: Fabri, Daniel
Fedémes (Pusztafödémes; Pusté Úľany, SK)
— ld. névmutató: Ormándi János
Fehérhegy (Bílá hora) **1702, 1795, 2030, 2121**
Fehérvár, Fejérvár ld. Gyulafehérvár
Fejér megye (Székes-Fejér-vár) **1975**
Feketehalom (Caidan, Ceiden, Zeiden; Codlea, RO)
— ld. névmutató: Hermannides, Georgius — Meder Péter — Spökell, Paulus
Feldioara ld. Földvár
Felföld ld. Felső-Magyarország
Felsdorff, Felsendorf ld. Földszin
Felső-Atrak ld. Atrak
Felsőbalog (Balok, Vámosbalog; Velký Blh, SK)
— ld. névmutató: Széchy György özvegye, Homonnai Drugeth Mária
Felső-Dubovány ld. Dubovány
Felső-Erdély (Felső Erdély Ország, Horní Sedmihradsko) **1806, 1815, 2292**
Felsőerdőfalva ld. Ó-Leszna
Felsőkubin (Vyšný Kubín, SK)
— ld. névmutató: Kubinyi Ferenc
Felső-Lausitz (Lusatia Superior, Sup. Lusat.) **2227**
— ld. még névmutató: Neubarth, Christoph
Felsőlendva (Grad; SLO)
— ld. névmutató: Gerber, Gregor — Terbócs János
Felsőleszéte ld. Podola
Felső-Magyarország (Észak-Magyarország, Felső Magjar ország, Felföld, Felvidék, Horní Uhersko, Horní Uhry, Hungaria superior, Ober-Ungarn, Ober Ungern, Ober-Ungerland, Superiores regni Ungariae partes) **1650, 1680, 1709, 1729, 1737, 1777, 1806, 1815, 1828, 1859A, 1900, 1912, 1945, 1948, 2074, 2083, 2094, 2184, 2230, 2243, 2254, 2273, 2278, 2292, 2333, 2348, 2411, 2442, 2476, 2478, 2521, 2538, 2554, 2592, 2616**
— ld. még névmutató: Benedicti, Jonas — Gossler, Thomas — Nógrádi Mátyás — Zabeler, Peter, sen.
Felsőpreszáka ld. Preszáka
Felsőszele (Felsőszeli; Horné Saliby, SK)
— ld. névmutató: Bellobradenus, Paulus
Felső-Szelény (Fölczei Sileni, Szelény; Seľany, SK)
— ld. névmutató: Sileni, Joannes

Felső-Szilézia (Fölső Silesia, Horní Slézsko, Silesia superior) **1806, 1820, 2292**
— ld. még névmutató: Obeck, Balthasar Henricus de
Felsőtrencséni evangélikus egyházmegye **2609**
Felsővadász (H)
— ld. névmutató: Rákóczi Pál
Felvidék ld. Felső-Magyarország
Ferropolis ld. Vasvár
Fidély ld. Erdély
Fiľakovo ld. Fülek
Finta (Fintha; Fintice, SK) **1768**
— ld. még névmutató: Darholcz Ferenc
Firenze (I)
— kiadvány: **2019**
— ld. még névmutató: Magliabechi, Antonio – Medici, Cosimo di
Flensburg (D)
— ld. névmutató: Gossler, Thomas
Floreşti ld. Földszin
Fogaras (Făgăraş, RO) **2486**
— ld. még névmutató: Nádasdy Ferenc — Petri Zobas Ferenc — Rákóczi Zsigmond (II. Rákóczi György testvére)
Fony (H)
— ld. névmutató: Aszalai István
Forchtenau ld. Fraknó
Fölczei Sileni ld. Felső-Szelény
Földszin (Felsendorf, Felsdorff; Floreşti, RO)
— ld. névmutató: Schultissius, Nicolaus
Földvár (Mariaburg, Marienburg; Feldioara, RO)
— ld. névmutató: Ernestius, Joannes
Fölső Silesia ld. Felső-Szilézia
Fragopolis ld. Eperjes
Fraknó (Forchtenau, A)
— ld. névmutató: Esztérházy Pál
Franciaország (Gallia) **1676, 1758**
— ld. még névmutató: Crell, Jean — Hercules Gallicus — Wirdungus, Paulus
Francken ld. Frankföld
Francoford, Francofurtum ld. Frankfurt am Main
Franeker (Franequer; NL) **2558, 2559**
— akadémia **2166**
— kiadvány: **2354, 2357, 2404**
— ld. még névmutató: Arnoldus, Nicolaus — Debreceni Péter — Fogarasi K. Ferenc — Miskolci Csulyak Gáspár — Tejfalvi Csiba Márton — Telkibányai P. István — Tolnai Dali János
Frankföld (Francken) **1710**
Frankfurt am Main (Francoford, Francofurtum; D)
— kiadvány: **2044, 2118, 2141, 2307, 2318, 2375, 2489, Appendix 167, Appendix 186**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Crucinger, Christoph — Egenolff, Christian
Frankfurt an der Oder (Odera-Frankfurt; D)
— ld. névmutató: Keresztúri Pál — Szilágyi Benjámin István — Tejfalvi Csiba Márton
Friedeck ld. Frydek
Friedenfeld (Frydenffeld; Friedenfels, D)
— ld. névmutató: Löwe, Johann felesége, Westhonia, Johanna Elisabetha Löwe, Johann (második) felesége, Seltenschlag, Johanna
Fridman (Frydman, PL)
— ld. névmutató: Ratułowsky, Joannes
Frisia
— ld. névmutató: Hayma, Nicolaus — Wybinga, Theodorus
Frydek (Friedeck, CZ)
— ld. névmutató: Joannides, Jiřík, jun. — Joannides, Jiřík, sen.
Frydenffeld ld. Friedenfeld
Frydman ld. Fridman
Fülek (Fiľakovo, SK)
— ld. névmutató: Kassai András

Gács (Gacz; Halič, SK)
— ld. névmutató: Nováki István
Gagy (Gagyapáti, H)
— ld. névmutató: Luktor Imre
Galánta (Galantha; Galanta, SK)
— ld. névmutató: Eszterházy Dániel — Eszterházy Ferenc — Eszterházy Gáspár — Eszterházy László — Eszterházy Mihály — Eszterházy Miklós — Eszterházy Pál — Eszterházy Sándor — Eszterházy Tamás
Galgóc (Eleutheropolis, Galgotz; Hlohovec, SK) **2294**
— evangélikus gimnázium (Palladium Galgotzense) **2294, 2449**

— ld. még névmutató: Bornemisza Imre — Brunswick, Franciscus — Csepregi Mihály — Fabricius, Nicolaus, jun. — Hocquard, Bonaventura — Joannides, Andreas — Láni, Daniel — Pastochius, Joannes — Sinapius, Joannes
Gallia ld. Franciaország
Galovany ld. Nagypalugya
Galloway
— ld. névmutató: Cowper, William
Garamszentkereszt ld. Szentkereszt
Gdańsk ld. Dancka
Geletnek (Hlinic; Hliník nad Hronom, SK)
— ld. névmutató: Balog András
Gemer ld. Sajógömör
Genf (Geneva; Genève, CH) **1889**
— kiadvány: **2089, 2353, 2453**
— ld. még névmutató: Chabraeus, Dominicus — Vedelius, Nicolaus
Germ., Germania ld. Németország
Gerzensee (Gertzensee; CH)
— ld. névmutató: Graffenried, Franz Ludwig
Ghiletincz, Ghyletincz, Ghyletintz ld. Giletinci
Ghymes ld. Gimes
Gibely (Gyb.; Zálesie, SK)
— ld. névmutató: Pastochius, Joannes
Giessen ld. Gissa
Gilău ld. Gyalu
Giletinci (Ghiletincz, Ghyletincz, Ghyletintz, Gilletnicz; Giletinc, HR)
— ld. névmutató: Osztrosith István — Osztrosith János — Osztrosith Mátyás — Osztrosith Miklós — Osztrosith Pál
Gimes (Ghymes; Jelenec, SK)
— ld. névmutató: Csáky István, sen. első felesége, Forgách Éva — Forgách Ferenc — Forgách Zsigmond
Gissa (Giss.; Giessen, D)
— egyetem teológiai kar (Facultas theologica in Academia Gissena) **2266**
— kiadvány: **2115, 2242, 2266**
— ld. még névmutató: Dieterich, Konrad — Finck, Caspar
Gissena academia ld. Giessen, egyetem
Giula fejervar ld. Gyulafehérvár
Glacium (Glatz; Kłodzko, PL)
— ld. névmutató: Crucinger, Christoph
Goczałkowice (PL)
— ld. névmutató: Goczałkowski, Adam
Goldberg (Złotoryja, PL)
— ld. névmutató: Kyfertus, Christianus
Gorinchem (NL)
— ld. névmutató: Spiljard, Joannes
Govora (RO)
— kiadvány: **2210, Appendix 164, Appendix 166**
— ld. még névmutató: Silvestru
Gömör
— evang. esperesség **1664**
— ld. még névmutató: Király Jakab — Mihályi István
Gömör megye
— ld. névmutató: Széchy György
Görlitz (D)
— kiadvány: **2333**
— ld. még névmutató: Hegenitius, Trostfried — Miskolci Csulyak István
Görtzke (Görzke, D)
— ld. névmutató: Gerstmaer, Johann
Grác ld. Graz
Grad ld. Felsőlendva
Gradec (Gradecz; HR)
— ld. névmutató: Horváth Boldizsár — Horváth Márk
Gradna (Grodnen., Hrabove, Hrabowa, Hradna, Rabó; Hrabové, SK)
— ecclesia: **1707**
— ld. névmutató: Hanconius, Jacobus — Hrabovszky Péter — Láni, Zachariáš — Zitnikius, Matthaeus
Graecium, Graetium ld. Graz
Gran ld. Esztergom
's Gravenhage ld. Hága
Graz (Grác, Graecium, Graetium; A) **2239, 2388**
— kiadvány: **2235**
— ld. még névmutató: Draskovich György — Hagymássy család — Heutsch, Philipp — Kassai András — Kopcsányi Mihály — Lippay György — Nádasi János — Pálffy Ferdinánd — Sámbár Mátyás — Tattay István
Grodnen. ld. Gradna
Groningen (Groninga, NL)
— ld. névmutató: Diószegi Bónis Mátyás — Kászoni János — Szokolyai Anderko István — Telkibányai P. István — Tolnai Dali János — Váczi P. András

Grosshöflein ld. Nagyhöflány
Grünberg (Grüneberg, D)
— ld. névmutató: Scultetus, Abraham
Grünbühel (Grünpühel; A)
— ld. névmutató: Hoffmann, Wolfgang
Grüneberg ld. Grünberg
Grünpühel ld. Grünbühel
Güssing ld. Németújvár
Gyb. ld. Gibely
Gynz ld. Kőszeg

Gyalu (Gilău, RO) **2369**
Gyarmat (Gyarmath; Balassagyarmat, H)
— ld. névmutató: Balassa Ádám — Balassa Bálint — Eszterházy Ferenc
Gyepesfalu ld. Priszaka
Gyergyószék (Sedes Siculicalis Gyergio)
— ld. névmutató: Petki István
Gyerő-Monostor (Magyargyerőmonostor; Mănăstireni, RO)
— ld. névmutató: Kemény János
Gyöngyös (H)
— ld. névmutató: Kós Lukács
Győr (Jaurinum, Nagy Győr; H) **1636, 1664**
— egyházmegye (Jaurinensis dioecesis) **1636**
— jezsuita kollégium Boldog Szűz Mária Congregatioja **2112**
— ld. még névmutató: Babócsai Ferenc — Bognár György — Deselvics István — Fentt, Georgius — Fentt, Joannes — Pálffy Ferdinánd — Tarnoci, Martin
Győri egyházmegye (Jaurinensis dioecesis) **1636**
— ld. még névmutató: Draskovich György — Kopcsányi Mihály — Püski János — Széchényi György
Gyulafehérvár (Alb., Alba, Alba Julia, Albens. Transylvanorum, Balgrăd, Fehérvár, Fejérvár, Giula fejérvar, Gyulafeirvar, Gyula-fejérvár, Gyulafejirvár; Alba Iulia, RO) **1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1672, 1673, 1676, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1765, 1766, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1841, 1877, 1878, 1881, 1882, 1883, 1903, 1924, 1925, 1926, 1927, 1958, 1977, 1994, 1995, 1996, 2038, 2040, 2057, 2100, 2101, 2102, 2103, 2124, 2129, 2138, 2141, 2168, 2169, 2171, 2197, 2208, 2209, 2210, 2259, 2297, 2298, 2364, 2365, 2368, 2369, 2414, 2430, 2465, 2486, 2499, 2517, 2518, 2574, 2576, 2577, Appendix 164, Appendix 165, Appendix 179, Appendix 212**
— akadémia (Athenaeum Bethlen-Rakocianum, coll. Albanum, collegium Albanum, collegium Albense, főiskola, kollégium, paedagogeum Albense, schola Albensis, schola Bethleno-Rakociana, universitas Albensis) **1644, 1676, 1718, 1766, 1767, 1823, 1879, 1880, 1881, 1882, 1923, 1927, 1982, 1996, 1997, 2038, 2059, 2101, 2102, 2105, 2168, 2170, 2211, 2297, 2301, 2302, 2366, 2367, 2369, 2416, 2463, 2464, 2575, 2577, 2617, Appendix 163, Appendix 174, Appendix 212**
— ecclesia (ecclesia Albae-Juliensis, Albensis) **1643, 1720, 1721, 2231**
— fejedelmi könyvtár **1720**
— káptalan **Appendix 192**
— ortodox érsekség **2365**
— udvari iskola (schola aulica) **1722, 1827**
— kiadvány: **1733, 1864, 1956, 2128, 2130, 2196, 2265, 2301, 2302, 2391, 2527, 2617, Appendix 165, Appendix 193**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Almási P. Márton — Alsted, Johann Heinrich — Apácai Csere János — Basire, Isaac — Besenyei János — Bethlen István, sen. — Bihari Ferenc — Bikfalvi K. Tamás — Bisterfeld, Johann Heinrich — Borosjenei S. Mihály — Bögözi S. Mihály — Brassai Major Márton — Budicits, Stephanus — Buzai Cz. András — Cikó Mihály — Csaholczi Pap János — Csekefalvi L. András — Csengeri K. István — Csernátoni István — Czeglédi P. János — Dániel János — Dézsi Péter — Duchon, Michael — Enyedi Fazekas János — Fogarasi K. Ferenc — Fogarasi V. Mihály — Folyfalvi Osvát János — Geleji Katona István — Ghenadie — Gheorghe din Sec — Halmágyi J. István — Karansebesi S.,

Petrus — Keresztúri Pál — Maksai István — Málnási György — Nagybaconi János — Ohridszkij, Štefan — P. M., Augustinus — Pápai Páriz Imre — Piscator, Ludovicus Philippus — Radnótfay György — Rákóczi Zsigmond (II. Rákóczi György testvére) — Rataj, Václav — Sadjer, Andreas — Sáradi G. András — Schemnicensis, Andreas Gregorius — Selyei Balog István — Splenius, Elias — Štefan, Simeon — Strumpt György — Szentgyörgyi P. Mihály — Szerdahelyi F. András — Szerdahelyi P. János — Szigeti Bene Ferenc — Szilágyi Benjámin István — Temesvári L. István — Thesaurarius, Franciscus — Tiszabecsi János — Tolnai Dali János — Váradi János — Váradi K. Ferenc — Váradi Lukács — Vásárhelyi Márton — Veresegyházi Szentyel János — Zágoni Cz. Mihály
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Gyulafehérvári főiskola ld. Gyulafehérvár, akadémia
Gyulafeirvar, Gyula-fejérvár, Gyulafejirvár ld. Gyulafehérvár
Gyulafirátót ld. Rátót
Gyulaháza (H)
— ld. névmutató: Iratosi T. János

Habelschwerdt (Habelswerd, D)
— ld. névmutató: Crucinger, Christoph
Hadad (Hodod, RO)
— ld. névmutató: Wesselényi Ádám — Wesselényi Ferenc — Wesselényi László
Haffnia ld. Koppenhága
Hága (Hage; 's-Gravenhage, NL)
— ld. névmutató: Od Háje, Vavrinec Benjamin
Háj (Turóc, Turócliget, Turocio-Haj; SK)
— ld. névmutató: Nigrini, Nicolaus — Szöllősi Benedek — Zitnikius, Matthaeus
Hajdelberga ld. Heidelberg
Hajdúszoboszló (H)
— ld. névmutató: Diószegi Bónis Mátyás — Szokolyai Anderko István
Hajnik (Haynik; Hájniky, SK)
— ld. névmutató: Bezzeg Mátyás
Halászi (H) **1654**
Halič ld. Gács
Halle a. d. Saale (D)
— ld. névmutató: Eisenberg, Peter — Sinapius, Joannes
Hallerkő (Hallerstein, D)
— ld. névmutató: Haller István
Hanau (D)
— kiadvány: **1683, 2253, 2354, Appendix 167**
Haniska ld. Enyicke
Hanzlikfalva (Hanzlik, Tretcsénjánosi; Hanzlihová, SK)
— ld. névmutató: Bogády András
Harderwijk (Hardervic; NL)
— kiadvány: **2500**
— gimnázium: **2500**
— ld. még névmutató: Apácai Csere János — Diest, Hendrik van
Hărman ld. Szászhermány
Háromszék
— ld. névmutató: Basa Dániel — Basa János — Basa Tamás
Hárskút (Lipovník, SK)
— ld. névmutató: Kassai András
Hass., Hassia ld. Hessen
Havasalföld (Transalpina, Valachia, Walachia, Wallachia) **1958, 2210, 2518, 2575**
— ld. még névmutató: Basarab, Matei — Cantacuzino, Constantin — Karansebesi S., Petrus — Ohridszkij, Štefan — Rákóczi György II. — Şerban, Constantin
Haynik ld. Hajnik
Héce ld. Hejce
Hegyfalu (H)
— ld. névmutató: Ságodi Gergely
Heidelberg (Hajdelberga, Heydelberg; D) **1720, 1841, 1863, 1914, 1947, 1958, 2087, 2091, 2212, 2304, 2452, 2457, 2533, 2561**
— kiadvány: **1674, 1721, 1860, 1863, 1902, Appendix 167**
— ld. még névmutató: Comenius, Joannes Amos — Diest, Hendrik van — Geleji Katona István — Keresztúri Pál — Miskolci Csulyak István — Tiszabecsi P. Tamás
Hejce (Héce, H)
— ld. névmutató: Debretei Márton

Heldburg (D)
— ld. névmutató: Gerhard, Johann
Helvetia ld. Svájc
Hengstfeld (Hensifeld; D)
— ld. névmutató: Schnurrius, Balthasar
Herborn (D) **1758**
— kiadvány: **2045, 2139, 2254, 2260, 2489, 2617**
— ld. még névmutató: Alsted, Johann Heinrich — Comenius, Joannes Amos — Diest, Hendrik van — Szenci Molnár Albert — Textor, Joannes
Hermanst. ld. Hermannstein
Hermannstadt, Hermanstadt ld. Szeben
Hermannstein (Hermanst.; D)
— kiadvány: **Appendix, 183, Appendix 184, Appendix 185, Appendix 186, Appendix 187**
Herpály (H) **1915**
— ld. még névmutató: Tyukodi Márton
Hessen (Hass., Hassia) **2266, Appendix 186**
— ld. még névmutató: Hessen-Kassel, Mauritius von, jun. — Hessen-Kassel, Mauritius von, sen.
Hetes (Hettes; H)
— ld. névmutató: Pázmány Miklós felesége, Pethe Rosina
Héthárs (Lipany, SK)
— ld. névmutató: Lucae, Ondrej
Hettes ld. Hetes
Hetzeldorf ld. Ecel
Heves megye (Nagy Heves megye) **1975**
Heydelberg ld. Heidelberg
Hibernia ld. Írország
Hidegkút (Kaltenbrun; Deutsch Kaltenbrunn, A)
— ld. névmutató: Batthyány Ferenc özvegye, Lobkowitz Poppel Éva — Gerber, Gregor
Hierosolyma ld. Jeruzsálem
Hildebrandhausen (Hildebrand, D)
— ecclesia: **2291**
Hilverenbeeck (Hilvarenbeek, NL)
— ld. névmutató: Becanus, Martinus
Hispania ld. Spanyolország
Hlinic, Hlinik nad Hronom ld. Geletnek
Hlohovec ld. Galgóc
Hodod ld. Hadad
Hoenegg (Hohenegg, D)
— ld. névmutató: Hoë von Hoenegg, Matthias
Hohenseeden ld. Seeden
Hollandia
— iskolák (scholae) **2367, 2416**
— rendek (Ordines Hollandiae) **2367, 2416, 2452**
— ld. még névmutató: Apácai Csere János — Bihari Gergely — Csepregi Turkovics Mihály — Erpen, Thomas van — Geer, Laurentius de — Gelder, Abraham — Glandorpius, Ludovicus — Komáromi Csipkés György — Nógrádi Mátyás — Pankotai Ferenc — Szathmári Ötvös István — Szenci Kertész Ábrahám — Volkel, Johann
Hollólomnic (Holo-lomnic; Holumnica, SK)
— ld. névmutató: Solcovius, Daniel
Homok (Sándorhomok; Nisipeni, RO)
— ld. névmutató: Nagyari Benedek
Homonna (Humenné, SK) **1633**
— jezsuita kollégium (gymnasium) **1633, 2426**
— ld. még névmutató: Gosztonyi István
Homoródszentpál (Homoron Szent Pál; Sînpaul, RO) **1726, 2475**
— ld. még névmutató: Kornis család — Rákosi András
Honspergen. ld. Szászhermány
Hont megye (Hontensis comitatus) **1975**
— ld. még névmutató: Lani, Gregorius — Pálffy Tamás — Sileni, Joannes
Horné-Otrokovce ld. Atrak
Horné Saliby ld. Felsőszele
Horní Sedmihradsko ld. Felső-Erdély
Horní Slézsko ld. Felső-Szilézia
Horní Uhersko, Horní Uhry ld. Felső-Magyarország
Horvátország (Croatia) **2016**
— ld. még névmutató: Belliczai, Georgius — Czikulin, Franciscus — Damianich, Franciscus — Draskovich János — Grahovlian, Nicolaus — Martinovich, Andreas — Pekuári, Blasius — Subarich, Georgius — Zguricz, Joannes — Znika, Franciscus — Znika, Nicolaus — Zrínyi Miklós
Hrabove, Hrabové, Hrabowa, Hradna ld. Gradna

Hrádok ld. Temetvény
Hricsó (Ricsóváralja; Hričovské Pohradie, SK)
— ld. névmutató: Zászkaliczky András
Hruseve, Hrušovo ld. Körtvélyes
Humenné ld. Homonna
Hunfalu (Hunis-vill., Hunisvillan., Scepusio-Hunisvilla; Huncovce, SK)
— ld. névmutató: Bielik, Simon — Heutsch, Philipp
Hungaria infer., Hungaria inferior ld. Alsó-Magyarország
Hungaria superior ld. Felső-Magyarország
Hunis-vill., Hunisvillan. ld. Hunfalu
Hunyad megye (comitatus Hunyadiensis)
— ld. névmutató: Barcsai Ákos — Bethlen István, sen. — Bethlen Péter — Uzoni Jankó Boldizsár
Huszt (UA)
— ld. névmutató: Selyei Balog István
Husum (D)
— ld. névmutató: Rhenius, Johann

I. ld. Illava
Ianca ld. Jankafalva
Iaşi ld. Jászvásár
Ictar ld. Iktár
Ighiu ld. Magyarigen
Igla, Iglau ld. Jihlava
Igló (Iglau, Iglavia, Iglo-Gep., Iglov., Neocom., Neocomium, Uyfalu; Spišská Nová Ves, SK) **2535**
— ld. még névmutató: Culmerus, Joannes — Dirner, Johann — Galikius, Joannes — Goltz, Joachim, iun. — Horler, Stanislaus — Klesch, Christoph, iun. — Milleter, Georgius — Molnár János — Müller, Johann (Veterosoliensis) — Peschcovius, Daniel — Pollucius, Tobias — Praetorius, Henricus — Rhelovski, Thomas — Rucard, Balthasar — Schallackius, Joannes — Tinctorius, Melchior — Zarevucius, Matthias
Ihristye (Igricke, Ihrisce; Ihrište, SK)
— ld. névmutató: Brunowitz, Joannes
Iktár (Ictar, RO)
— ld. névmutató: Bethlen család — Bethlen István — Bethlen Péter
Ilieni ld. Illyefalva
Ilieshaza ld. Illésháza
Illava (I., Il., Ill., Illav., Illavia, Illawa; Ilava, SK) **1655, 1855, 2244, 2496**
— evangélikus gimnázium (schola Illaviensis, schola Ostrosithiana) **1961, 2557, 2609**
— ld. még névmutató: Agnerus, Daniel — Antonius, Joannes — Bodovinus, Andreas — Braxatoris, Michael — Clementis, Balthasar — Dezericenus, Samuel — Domkoni, Matthias — Duraeus, Joannes — Fabricius, Nicolaus, iun. — Facundini, Venceslaus — Faginus, Joannes — Gažúr, Matej — Gotzius, Michael — Gregoriades, Matthias — Grinvaldus, Jacobus — Hrehuš, Georg — Hrehuš, Mikuláš — Institoris, Matthias — Jakobei, Daniel — Kalinka, Daniel — Kalinka, Joachim — Lani, Joannes — Nigrini, Andreas — Osztrosith István — Osztrosith János — Osztrosith Mátyás — Osztrosith Miklós — Osztrosith Pál — Paraska, Nicolaus — Pilárik, Štefan — Prileski, Joannes — Puchala, Paulus — Remenik, Andreas — Remenik, Thomas — Rotarides, Martinus, iun. — Sabbaticius, Martinus — Sartorius, Andreas — Schmidelius, Matthias — Sskadra, Joannes — Taborita, Joannes — Taborita, Nicolaus — Turdelius, Samuel — Ursinus, Michael — Zahoreczky, Christianus
Illésháza (Ilieshaza, Illiesháza, Eliášovce; Nový Život, SK)
— ld. névmutató: Illésházy Gábor — Illésházy Gáspár — Illésházy György
Illyefalva (Ilieni, RO)
— ld. névmutató: Bölöni Sikó István
India **2360**
Ingolstadt (D)
— kiadvány: **2268**
— ld. még névmutató: Faber, Matthias — Feucht, Jakob — Pálffy Miklós
Ipolyság (Ság; Šahy, SK)
— ld. névmutató: Bőyte Miklós
Írország (Hibernia, Irlandia) **1717, 1758**
Ispáca ld. Spáca
Istambul ld. Konstantinápoly
Italia ld. Olaszország

Izmír ld. Szmirna
Iznik ld. Nicea
Izrael
— ld. incipitmutató: Áldott Izraelnek — Hogy Izrael — Izraelnek

Jablonov nad Turnou ld. Almás
Jankafalva (Ianca, RO) **2160**
Jannowitz (Janowiec, PL)
— ld. névmutató: Hoffmann, Wolfgang
Jászó (Jasov, SK) **2579**
— ld. még névmutató: Horváth András (jászai) — Kisdi Benedek
Jászvásár (Iaşi, RO) **1958**
Jaurinensis dioecesis ld. Győr, egyházmegye
Jaurinum ld. Győr
Jelenec ld. Gimes
Jelšava ld. Jolsva
Jena (D)
— kiadvány: **1686, 2285**
— ld. még névmutató: Ascanius, Michael — Fabricius, Joannes — Schlegel, Christoph
Jerikó (bibl.) **2461**
Jeruzsálem (Hierosolyma, bibl.) **1875, 2124, 2401, 2569**
— ld. még névmutató: András II.
— ld. még incipitmutató: Gyermek születék Betlehemben, kin örül a Jeruzsálem — Hogy Jeruzsálemnek — Mikor Szennakerib a Jeruzsálemet
Jessen (D)
— ld. névmutató: Szunyogh János
Jihlava (Igla, Iglau; CZ)
— ld. névmutató: Seiffert, Laurentius
Jókő (Dobrovoda; Dobrá Voda, SK)
— ld. névmutató: Ondrejkovič, Mikulás
Jolsva (Alnovia; Jelšava, SK)
— ld. névmutató: Alodiatoris, Petrus — Heutsch, Philipp — Scultetus, Martinus
Jurské ld. Szentgyörgy

K. ld. Kassa
Kabold (Koberssdorff; Kobersdorf, A)
— ld. névmutató: Bachmann, Balthasar — Gigelmair, Abraham — Liszti család
Kadiköy ld. Kalchedon
Kaisarije ld. Cezárea
Kalchedon (Kadiköy, TR) **2124, 2266**
Kaliningrád ld. Königsberg
Kalistě (CZ)
— ld. névmutató: Lavínová, Ludmilla
Kalisz (PL)
— kiadvány: **2019**
Kálló (Kalla; Nagykálló, H) **2051, Appendix 181**
— ld. még névmutató: Bakos Gábor — Kecskeméti C. János — Rákóczi György II.
Kalocsa-bácsi főegyházmegye (Bácsi főegyházmegye, Colocа, Kalocz, Kalocza)
— ld. névmutató: Püski János — Széchényi György — Telegdi János
Kaltenbrun ld. Hidegkút
Kamenica Moravská ld. Moravská Kamenica
Kampen (NL)
— ld. névmutató: Kläger, Justus pseud.
Kánaán (Canahán, bibl.) **2249**
Karancsberény (Karancz Berény; H)
— ld. névmutató: Berényi György
Karánsebes (Caransebeş, RO) **1656, 1958**
— ld. még névmutató: Barcsai Ákos — Buitul, Gheorghe
Karintia
— ld. névmutató: Hendl, Franciscus
Károly (Nagykároly; Carei, RO)
— ld. névmutató: Károlyi Ádám — Lippai Sámuel
Kárpátok (Carpates, Carpathicae, Carpathische Gebürge) **1756, 1758, 1896, 1945, 2380, Appendix 180**
Kassa (C., Caschaw, Cass., Cassa, Casso., Cassov., Cassovia, Cassovien., K.; Košice, SK) **1709, 1737, 1768, 1779, 1781, 1836, 2051, 2100, 2256, 2306, 2308, 2440, 2442, 2446, 2467, 2468, 2480, 2481, 2512, 2523, 2578, 2579, 2584, Appendix 194**
— református ecclesia **2392**
— evangélikus gimnázium (gymnasium Cassovien., schola Cassoviensis) **1653, 1781, 1836, 2306, 2307, 2356**
— jezsuita akadémia **2579**
— Sodalitas Beatae Virginis sine Macula Conceptae **2579**
— Szepesi Kamara (Camera Scepus., Scepusien., Scepusiensis) **1737**

— városi tanács **1675, 2306, 2443, 2466, 2467**
— kiadvány: **2241, 2254, 2481, 2550, Appendix 165**
— ld. még névmutató: Bakai Benedek, jun. — Bártfai János — Biner, Hilarius Ernestus — Bornemisza János — Breit, Stephanus — Brzatius, Joannes — Budiacz, Daniel — Budiats, Stephanus — Caprini, Joannes Fridericus — Essinius, Paulus, iun. — Fabricius, Joannes — Flaccius, Martinus — Gergerus, Joannes — Gevers, Valentin — Graffius, Michael — Grinögel, Martin — Grossman, Georgius — Gurini, Melchior — Györkei Miklós — Hadik, Ján, jun. — Hadik, Ján, sen. — Hocquard, Bonaventura — Horváth András — Illésházy Gábor — Joannides, Nicolaus — Kalinka, Zachariáš — Keresztes István — Keviczky János — Kisdi Benedek — Kiss Ádám — Kiss Imre — Komáromi Csipkés György — Kopeczky Ferenc — Lazitius, Elias — Lazius, Michael — Lehman, Casparus — Lutsch, Georg — Machilles, Joannes — Mautner, Johann — Melochowski, Georgius — Molitoris, Daniel — Munkácsi András — Nicolaides, Martinus — Nyáry Bernard — Nyáry István — Orth, Matthias — Osztropataki Mátyás — Pattantyús István — Petschius, Andreas — R., Joannes Georgius — Raduchius, Georgius — Reuschel, Balthasar — Rohrmann, Balthasar — Ruttkay, Stephanus — Sámbár Mátyás — Scheibenpoden, Joannes — Schultz, Daniel özvegye, Roda Mária — Scultetus, Casparus — Scultetus, Martinus — Semtei Benedek — Serpilius, Johann II. — Serpilius, Samuel — Soporni, Nicolaus — Stephanides, Martinus — Szemere Pál — Szöllősi Benedek — Tatárlaki Mátyás — Usz István — Valentini, Michael — Váradi Pál — Vassodi, Andreas

Kassaújfalu (Uyfalu; Košická Nová Ves, SK)
— ld. névmutató: Kassai András

Kassel (Cassellae; D)
— academia **1676**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még tárgymutató, illusztrációk

Kasza (Cassa; Košeca, SK)
— ld. névmutató: Gazúr, Matej — Kalinka, Zachariáš — Sartorius, Andreas

Kászonszék (Sedes Siculicalis Kaszon)
— ld. névmutató: Petki István

Katzenelnbogen (Cattimelibocum, D) **2266**
— ld. még névmutató: Hessen-Kassel, Mauritius von., sen.

Kávás ld. Ákosháza

Kaysrmarck, Kaysrmarckt ld. Késmárk

Kecerlipóc, Kecerovsky Lipovec ld. Lipóc

Kecerpeklén (Keczer-Peklin, Peklan; Kecerovské Pekľany, SK)
— ld. névmutató: Faschko, Elias

Kecskemét (Ketsk., Ketskeméth; H) **2043**
— ld. még névmutató: Paksi K. György

Keczer-Peklin ld. Kecerpeklén

Keismark, Keiszmarckt ld. Késmárk

Kelet-Magyarország
— ld. névmutató: Kopeczky Ferenc

Kellemes (Lubotice, SK)
— ld. névmutató: Crusius, Martinus

Kémer (Camăr, RO)
— ld. névmutató: Latrán Boldizsár

Keosz (Caea) **2475**
— ld. még névmutató: Simonides

Keresd (Criş, RO)
— kiadvány: **2104**

Kereszténysziget (Cristian, RO)
— ld. névmutató: Oltard, Johannes

Keresztfalu (Crucisvillan.; Krížová Ves, SK)
— ld. névmutató: Creschka, Martinus

Keresztszög, ld. Körösszeg

Keresztúr (Deutschkreutz, A)
— kiadvány: **2341**

Kereztzög ld. Körösszeg

Keselőkő (Podhradie, SK)
— ld. névmutató: Majthényi János

Késmárk (C., Caes., Caesareof., Caesareoforen., Caeareopol., Caesareopolis, Cais., Caism., Caismarc., Caismarcen., Käysrmarck, Käysrmarckt, Keismark, Keiszmarckt, Késmarc, Késmarch, Kesmarh, Kesmarok, Keysermarckt, Keysrmarckt, Keyssmarck, Keyssmarckt, Keyszmark,

Kezmark, Kezmark, Kyzmark; Kezmarok, SK) **1687, 1758, 1779, 1891, 1897, 1945, 1946, 2072, Appendix 180**
— evangélikus iskola (schola Caesareiofor.) **2423, 2471**
— ld. névmutató: Bertram, Bartholomaeus — Brestovinus, Adamus — Colatius, Martinus — Conradi, Joannes — Fabri, Daniel — Fischer, Georgius — Frölich, David — Fuhrmann, Tobias — Galli, Tobias — Gossler, Thomas — Götsch, Isaacus — Gretcovius, Georgius — Guhr, Michael — Hradecius, Joannes — Kerczma, Joannes — Kresca, Simon — Meltzel, Joannes — Moes, Sigismundus — Parlai, Stanislaus — Poznalek, Venceslaus — Praetorius, David Z. — Radetius, Joannes — Ratai, Georgius — Sartorius, Elias — Serpilius, Johann II. — Serpilius, Johann III. — Serpilius, Samuel — Thököly István, iun. — Thököly István, sen. — Wachsmann, Daniel — Wencelius, Andreas — Wybierski, Balthasar — Zahrádeczky, Jiří felesége, Sedlnická, Katerina
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Ketsk., Ketskeméth ld. Kecskemét
Keysermarckt, Keysrmarckt, Keyssrmarck, Keyssmarckt, Keyszmark ld. Késmárk
Kézdiszék (Sedes Siculicalis Kezdi)
— ld. névmutató: Dálnoki Balázs
Kézdivásárhely (Târgu Secuiesc, RO) **2453**
— ld. még névmutató: Enyedi Fazekas János
Kezmark, Kezmark, Kezmarok ld. Késmárk
Kiel (D)
— ld. névmutató: Curtius, Alexander Carolus — Rhenius, Johann
Királyfalva (Königsdorf, A)
— ld. névmutató: Roth, Georgius, sen.
Kirchdrauf, Kirchdrauff ld. Szepesváralja
Kisbilic ld. Bilic
Kis-Chlivény (Chleven, Chlievany, Chlyvan, Kishelvény; Malé Chlievany, SK) **1707**
— ecclesia: **1707**
— ld. még névmutató: Schlonhauf-Uncovsky, Jakub
Kisfalud (H)
— ld. névmutató: Liptay Imre
Kis Heves megye **1975**
Kis-Lengyelország (Kisebbik Lengyel Ország, Malé Polsko, Min. Polon., Minor Pol., Minor Polon.) **1701, 1806, 1815, 2292**
— ld. még névmutató: Mylius, Petrus — Węgiersky, Tomasz
Kislomnic (Parvo-Lomnicen.; Lomnička, SK)
— ld. névmutató: Spisko, Siegfridus
Kismarja (Kis-Mária, H)
— ld. névmutató: Komáromi Szvertán István
Kismarton (Eisenstadt, A) **1743, 2023**
— ld. még névmutató: Eszterházy Miklós — Kopcsányi Márton — Kopeczky Ferenc — Malomfalvay Gergely — Szentgyörgyi Gergely — Tallián Ferenc
Kispalugya (Kis Paludia; Palúdzka, SK)
— ld. névmutató: Palugyai Pongrác
Kisselmec (Stiavnik; Štiavnička, SK)
— ld. névmutató: Martinides, Martinus
Kisszeben ld. Szeben
Kistorboszló ld. Trebosztó
Kiszuca (Kiszucaújhely, Újhely; Kysucké Nové Mesto, SK)
— ld. névmutató: Zászkaliczky András
Kittsee ld. Köpcsény
Klobusic (Klobuczicz; Klobušice, SK)
— ld. névmutató: Klobusiczky Zsigmond
Kłodzko ld. Glacium
København ld. Koppenhága
Kobersdorf, Koberssdorff ld. Kobold
Kocs (H)
— ld. névmutató: Szathmári Ötvös István
Kóka (H)
— ld. névmutató: Balog Miklós
Kokor (Kokořín, CZ)
— ld. névmutató: Zahrádecká, Margaréta
Kolkhis ld. Cholcus
Kolosvár ld. Kolozsvár
Kolozs megye **2187**
— ld. még névmutató: Szentmártoni Bodó János — Thuri Mihály – Tiszabecsi P. Tamás
Kolozs-kalotai református egyházmegye
— ld. névmutató: Tiszabecsi P. Tamás
Kolozsmonostor (Monostor; Cluj-Napoca, RO) **1826**
— jezsuita gimnázium (gymnasium Monostoriense) **1886, 2525**

— ld. még névmutató: Csáky György — Lórántffy Zsuzsanna — Rajky Gáspár — Vásárhelyi Dániel
Kolozsvár (Claudiopolis, Colosvar, Kolosvár; Cluj-Napoca, RO) **1641, 1642, 1725, 1828, 1862, 1928, 2000, 2103, 2143, 2144, 2173, 2261, 2315, 2369, 2371, 2525, 2574, 2576, Appendix 179, Appendix 192**
— kiadvány: **1656, 1708A, 1734, 1812, 1861, 1933, 1988, 1996, 2045, 2102, 2128, 2163, 2172, 2180, 2187, 2254, 2318, 2375, 2503, 2584, 2586, 2619, Appendix 163, Appendix 174, Appendix 179, Appendix 192**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Abrugi György — Apácai Csere János — Árkosi Gelei Benedek — Csepregi Turkovics Mihály — Heltai Gáspár — Nagyari Benedek — Pápai Páriz Imre — Somogyi György — Szentmártoni Bodó János — Tiszabecsi P. Tamás
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Komárom (Komárno, SK) **2091**
— kiadvány: **Appendix 201**
— ld. még névmutató: Komáromi Csipkés György — Töltési István
Komárom megye (Comarom, Comaromiensis comitatus) **1671, 1975**
Komját (Comjathi, Komjáthi; Komjatice, SK) **1975, 2043**
Komlósd (H) **1981**
Konská ld. Konszka
Konstantinápoly (Constantinopolis; Istambul, TR) **2266**
— ld. még névmutató: Bakócz Tamás
Konstanz (Costantia; D)
— ld. névmutató: Horenstein, Jacobus
Konszka (Konská, SK)
— ld. névmutató: Sobek, Carolus
Koppenhága (Haffnia; København, DK)
— ld. névmutató: Brochmond, Jesper Rasmussen — Holst, Henricus
Korintus (Corinthos; Korinthosz, GR)
— ld. névmutató: Periander Corintheus
Kormosó (Cormosch; Krnišov, SK) **2613**
— ld. még névmutató: Nicletius, Martinus
Kornicz (Cornitz; Kórnik, PL)
— ld. névmutató: Gureczki, Joannes — Sobek, Carolus — Sobek, Georgius — Sobek, Joannes Georgius
Korpona (Carpona; Krupina, SK)
— ld. névmutató: Institoris, Joannes — Pilárik, Jeremiáš — Rotarides, Melchior — Schindler, Georg — Trusius, Hiobus
Korzika (Corsica) **1758**
Košeca ld. Kasza
Košice ld. Kassa
Košická Nová Ves ld. Kassaújfalu
Kosova Hora (CZ)
— ld. névmutató: Marxius, Jan
Kostajnica ld. Kosztajnica
Kostěnice (Konsstěnske; CZ)
— ld. névmutató: Joannides, Jiřik
Kosztajnica, Kosztanica, Koztanicza; Kostajnica, HR)
— ld. névmutató: Kitonich János
Kőhalom (Rupea, RO)
— ld. névmutató: Falck, Bartholomaeus
Köln (D)
— kiadvány: **1849, 2044, 2293, 2380, 2436**
Königsberg (Regiom., Regiomont. Borussorum; Kaliningrád, RUS) **1829**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Černák, Samuel — Duraeus, Joannes — Dürner, Samuel — Horler, Paulus — Institoris, Joannes — Kiss Ádám — Kiss Pál — Lochmann, Pavol — Meltzel, Joannes — Murarius, Georgius — Nigrini, Nicolaus — Oltard, Andreas — Remen, Daniel — Riccius, Adam — Sartorius, Johann — Serpilius, Johann III. — Sinapius, Joannes — Splenius, Elias — Trusius, Hiobus — Werner, Georg
Königsdorf ld. Királyfalva
Köpcsény (Kittsee, A)
— ld. névmutató: Listius László
Körmöcbánya (Cremic, Cremnic; Kremnica, SK) **2109, 2117, 2122, Appendix 157**
— evangélikus gimnázium (gymnasium Cremnizianum) **2122**
— ld. még névmutató: Butner, Thomas — Kares, Joannes, sen. — Kares, Joannes, sen. felesége, Regina — Langius, Joannes — Meltzel, Joannes — Nigrini, Nicolaus — Pinner, Theodor — Praeto-

rius, Henricus — Raksányi Máté — Rulich, Valentin — Stephani, Tobias — Tschechius, Jeremias
Körös ld. Nagykőrös
Körösszeg (Keresztszög, Kereztzög; Cheresig, RO)
— ld. névmutató: Csáky István, sen.
Körtvélyes (Szentmihálykörtvélyes, Hruseve, Pééri; Hrušovo, UA) **2210**
Kőszeg (Gynz; H) **2341**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Deselvics István — Duraeus, Joannes — Hera, Georgius — Hosszútóti István — Lethenyei István — Nodificus, Stephanus — Perennyei Bálint — Sweticz, Andreas — Szép János — Tholnay János — Wechelius András – Wechelius András felesége
Krackau ld. Krakkó
Krailsheim (Craishaymia; Crailsheim, D)
— ld. névmutató: Culman, Leonhard
Krakkó (Crackau, Crackaw, Cracovia, Crakaw, Krackau, Krakau, Krakkau, Krako; Kraków, PL) **1782, 2054, 2098, 2136, 2164, 2442**
— kiadvány: **1659, 1667, 1738, 2156, 2473, 2554, Appendix 178**
— ld. még névmutató: Bassai, Albertus — Jablónski, Mikolaj — Oltard, Andreas — Pajęcki, Damian — Ratulowsky, Joannes — Tonski, Jan — Tory, Wilhelm — Treter, Maciej Kazimierz — Zorawsky, Mikołaj
Kralice (CZ)
— kiadvány: **1963**
Království české, Kralowství czeské ld. Csehország
Krapkovice ld. Crapicium
Kremnica ld. Körmöcbánya
Krems (Krems an der Donau, A)
— ld. névmutató: Faber, Matthias
Kréta (Creta)
— ld. névmutató: Dictys Cretensis
Kreuzberg (D)
— ld. névmutató: Kläger, Justus
Krig (Krieg; Vojnany, SK)
— ld. névmutató: Gryllus, Andreas
Krížová Ves ld. Keresztfalu
Krnišov ld. Kormosó
Krossen (Crosna, Cr. Sil.; Krosno Odrzanskie, PL)
— ld. névmutató: Colatius, Martinus — Dietetus, Georgius
Krugberg
— ld. névmutató: Lang, Johann
Krupina ld. Korpona
Kubin, Kubyn ld. Alsókubin
Kucsin (Kuczin, Alsóköcsény; Kučín, SK)
— ld. névmutató: Tzapko, Michael
Kulmbach (Culmbach; D)
— ld. névmutató: Galli, Georgius — Trajan Benešovský, Adam
Kurland (Curland) **Appendix 186**
Kutná Hora (Cuttenberg; CZ) **1968**
— ld. még névmutató: Mechanopoeus, Joannes — Phaeton-Zalansky, Havel
Küküllő megye (comitatus de Küküllö)
— ld. névmutató: Dadai János — Haller István
Küküllővár (Cetatea de Baltă, RO)
— ld. névmutató: Dadai János
Kysucké Nové Mesto ld. Kiszuca
Kyzmark ld. Késmárk

L. ld. Lichtenstein
L. ld. Lőcse
Lacedaemon ld. Spárta
Lakompak (Lackenbach, A)
— ld. névmutató: Slavich, Georgius
Lauretum ld. Loreto
Lausanne (Laus.; CH)
— ld. névmutató: Bucanus, Guilielmus — Dopples, Joannes Petrus — Müller, Georg
Lausitz (Lužice) **1752**
Lébényszentmiklós (Libeny-Szent Miklos; H)
— ld. névmutató: Deselvics István
Ledeč (Ledeč nad Sázavou, CZ)
— ld. névmutató: Phaeton-Zalansky, Havel — Raphanides, Melchior
Lędziny ld. Lendsidel
Leeuwarden (Leov. Frisiae, Leovardia; NL)
— kiadvány: **2403**
— ld. még névmutató: Wybinga, Theodorus
Légrád (Legrad, HR)
— ld. névmutató: Deselvics István

Leibic (Leybicen., Leybicens.; Łubica, SK)
— ld. névmutató: Oderberga, Michael — Serpilius, Samuel
Leibzig ld. Lipsia
Leiden (Lejda, Lugdunum; Leyden, NL) **1678, 2216, 2217, 2262, 2304, 2357, 2527, 2617**
— kiadvány: **1730, 1755, 1867, 1876, 1877, 2039, 2090, 2304, 2353, 2367, 2409, 2416, 2436, 2482, 2516**
— akadémia **2452**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Apácai Csere János — Boxe, Wilhelmus Christianus — Debreceni Péter — Diest, Hendrik van — Diószegi Bónis Mátyás — Enyedi Fazekas János — Fogarasi K. Ferenc — Heerebord, Adrian — Keresztúri Pál — Laskai János — Lippai Sámuel — Lipsius, Justus — Mohácsi Barovius István — Nagyari Benedek — Nógrádi Mátyás — Pankotai Ferenc — Pápai Páriz Imre — Polyander, Joannes — Pobst, Friedrich — Revius, Jacobus — Szalárdi Sz. Mihály — Szathmári Lázár Miklós — Szokolyai Anderko István — Técsi Joó István — Thysius, Antonius— Tofaeus Mihály — Tolnai Dali János —Trigland, Jacobus — Váczi P. András — Valaeus, Antonius — Veselský-Laetus, Jiří
Leipzig ld. Lipsia
Leithan ld. Coelesyria
Lejden ld. Leiden
Lelócz, Lelőc ld. Alsólelóc
Lemes (Lemešany, SK)
— ld. névmutató: Basilius, Joannes
Lemnosz **2308**
Lénártfalva (Sajólénártfalva; Lenartovce, SK)
— ld. névmutató: Szikszai György
Lendsidel (Lędziny, PL)
— ld. névmutató: Schnurrius, Balthasar
Lengenfeld (D)
— ld. névmutató: Biner, Hilarius Ernestus
Lengyelország (Nagy Lengyel Ország, Polen, Polon., Polonia) **1646, 1691, 1701, 1702, 1712, 1750, 1758, 1782, 1827, 1877, 2038, 2046, 2156, 2324, 2390, 2622, Appendix 206**
— ld. még névmutató: Gladecki, Albertus — Kamienski, Thomas — Krainski, Joannes — Malomfalvay Gergely — Mylius, Petrus — Pajęcki, Damian — Parlai, Stanislaus — Rákóczi György II. — Recziczki, Stanislaus — Robecius, Georgius — Wilkowiczh, Justus
Leobschuc ld. Löbschütz
Leov. Frisiae, Leovardia ld. Leeuwarden
Lesné Kracany ld. Erdőhát
Lessete ld. Podola
Leszno (Les. Sil.; Lesno, PL)
— kiadvány: **1702, 1717, 1809, 1810, 1838, 1839, 2038, 2390, 2429, 2430, Appendix 206**
— ld. még névmutató: Comenius, Joannes Amos — Kerczma, Joannes — Renius, Georgius — Veselský-Laetus, Jiří — Vetter, Daniel
Letovice (CZ)
— ld. névmutató: Prokopensky, Samuel
Leuchovia, Leuchoviens. civitas, Leucsovia, Leusch., Leut., Leuts., Leutsch., Leutschau, Leutschov., Leutschovia, Leutschovien. ld. Lőcse
Leuven ld. Löwen
Léva (Levice, SK) **2097**
— ld. még névmutató: Eszterházy Tamás
Levoca ld. Lőcse
Leybicen., Leybicens. ld. Leibic
Leyden ld. Leiden
Libeny-Szent Miklos ld. Lébényszentmiklós
Libočany (Liboczan; CZ)
— ld. névmutató: Hagecius, Vencesilaus
Liechtenstein (L., Lichtenstein; A)
— ld. névmutató: Carolus I. — Gerber, Gregor — Vatijaschky, Timotheus
Likava (Lykawa, Lykova; SK) **2446**
— ld. még névmutató: Beniczky Gáspár — Illésházy Gábor — Illésházy Gáspár — Szmrecsányi Péter
Lindosz (Lindos)
— ld. névmutató: Cleobulus, Lindius
Linz (A) **2219**
— ld. még névmutató: Pistorius, Marcus
Lipany ld. Héthárs
Lipcse ld. Lipsia
Lipnice (Lipník nad Bečvou, CZ)
— ld. névmutató: Bocek, Martin
Lipóc (Kecerlipóc, Lipocz, Lypotz; Kecerkovský Lipovec, SK)

— ld. névmutató: Keczer Ferenc — Keczer István — Keczer János, iun. — Keczer János, sen. — Keczer Sándor
Lipova ld. Lippa
Lipovník ld. Hárskút
Lippa (Lipova, RO) **Appendix 162**
— ld. még névmutató: Czenko-Hovora család
Lippa Bohemus (Česká Lipa, CZ)
— ld. névmutató: Peucerus, David
Lipsche ld. Zólyomlipcse
Lipsia (Lipcse, Leibzig; Leipzig, D) **2327**
— teológiai fakultás (Facultas theologica Lipsiensis) **1892**
— kiadvány: **1678, 1717, 1763, 1772, 2141, 2327, 2347, 2443, 2489, Appendix 186**
— ld. még névmutató: Albrich, Martinus — Deselvics István — Hiebner, Israel — Illésházy Gáspár — Neunachbar, Paul — Rhenius, Johann — Schlegel, Christoph — Schneider, Zacharias — Zimmermann, Matthias
Liptó megye (Lipt., Lipto, Liptov., Lypt., Lypto, comitatus Lyptovien., Lyptoviensis, Lyptowien.) **1705, 1804, 1961, 2020, 2067, 2160, 2190**
— ld. még névmutató: Bán János — Bielavy, Tomáš — Bölcsházi Menyhért — Chalupka, Samuel — Fabricius, Esaias — Fabricius, Martinus — Frivaldski, Simon — Gasperik, Leonhardus — Hadik, Ján, sen. — Hlobyck, Hiobus — Illésházy Gábor — Illésházy Gáspár — Illésházy György — Joannides, Jiřik, sen. — Kalinka, Joachim — Kalinka, Zachariáš — Láni, Zachariáš — Lochmann, Ján — Mechanopoeus, Joannes — Okolicsnai János — Palugyai Pongrác — Petrensis, Andreas — Pongrácz Péter — Raduchius, Georgius — Rasy, Nicolaus — Smrtník, Melchior — Splenius, Jacobus
Liptószentandrás ld. Szentandrás
Liptószentmiklós ld. Szentmiklós
Liptótarnóc ld. Tarnóc
Liptótepla ld. Tepla
Lipto-Teutolipsch. ld. Németlipcse
Liptóújvár (Liptovivar, Lypto-Uyvár, Lypto-Vyvar, Lypto-Vywar; Liptovský Hrádok, SK)
— ld. névmutató: Hanzelius, Moses — Okolicsnai János — Osztrosith István — Osztrosith Mátyás — Osztrosith Miklós — Osztrosith Pál — Raphanides, Melchior
Liptovská Anna ld. Szentanna
Liptovská Teplá ld. Tepla
Liptovský Hrádok ld. Liptóújvár
Liptovský Ján ld. Szentiván
Liptovský Mikuláš ld. Szentmiklós
Liptovský Ondrej ld. Szentandrás
Liptovský Trnovec ld. Tarnóc
Lisková ld. Liszkafalva
Liszka ld. Olaszliszka
Liszkafalva (Liszkófalu; Lisková, SK) **2160**
Litvánia (Littuania)
— ld. névmutató: Audziejewicz, Jan — Curtius, Alexander Carolus
Lodoméria (Lydomer)
— ld. névmutató: Pelargus, Venceslaus
Lokacs ld. Lukácsfalu
Lomnicka ld. Kislomnic
London (Londres; GB)
— kiadvány: **1639, 1670, 1768, 2104, 2249, 2262, 2310, 2468**
Longovilla (Longvilly, B)
— ld. névmutató: Orleans, Henricus
Lopér (Lop., Lopej; Podbrezová, SK)
— ld. névmutató: Stanislaides, Andreas
Loreto (Lauretum; I) **2579**
Losonc (Lucen.; Lučenec, SK)
— ld. névmutató: Gregoriades, Matthias
Lotharingia
— ld. névmutató: Hocquard, Bonaventura
Lovasberény ld. Berény
Löbschütz (Leobschuc; Lübschütz, D) **2156**
— ld. még névmutató: Gerstmaer, Johann
Lőcse (L., Leuchovia, Leuchoviens. civitas, Leucsovia, Leusch, Leut., Leuts., Leutsch., Leutschau, Leutschov., Leutschovia, Leutschovien., Lötse; Levoča, SK) **1649, 1653, 1681, 1682, 1684, 1709, 1728, 1729, 1732, 1733, 1776, 1792, 1839, 1906, 1931, 1934, 1939, 1942, 1947, 2008, 2072, 2081, 2109, 2117, 2118, 2120, 2146, 2147, 2184, 2219, 2223, 2224, 2227, 2232, 2264, 2276, 2317, 2318, 2319, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329,

2330, 2331, 2375, 2376, 2378, 2381, 2382, 2383, 2418, 2419, 2420, 2421A, 2440, 2469, 2475, 2518, 2528, 2540, 2579, 2584, 2585, 2587, 2589, 2590, 2591, Appendix 195, Appendix 198
— evangélikus gimnázium (gymnasium Leutschoviense, schola Leutschoviensis) **1731, 2014, 2147, 2223, 2378**
— tanács (senatus) **2014, 2420**
— kiadvány: **1708A, 1709, 1710, 1711, 1738, 1752, 1755, 1768, 1809, 1810, 1813, 1816, 1817, 1818, 1979, 2095, 2157, 2195, 2239, 2242, 2254, 2506, 2510, 2560, 2619, 2620, Appendix 165, Appendix 168, Appendix 169, Appendix 170, Appendix 175, Appendix 178, Appendix 180, Appendix 194, Appendix 199, Appendix 200**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Alauda, Bartholomaeus — Alauda, Josepus — Apafi Mihály — Apelles, Balthasar — Brewer, Bruno — Brewer, Lorenz — Briedik, Martinus — Bussaeus, Bartholomaeus — Cramer, Caspar, sen. — Cramer, Samuel — Cruciger, Tobias — Dingisch, Petrus — Ditrich, Theodorus — Dolnik, Gabriel — Duraeus, Joannes — Dürner, Samuel — Fabritius, Georgius — Ficker, Michael — Ficker, Thomas — Fielbaum, Elias — Franconius, Joannes — Gasperik, Leonhardus — Gestloerus, Joannes — Glötzel, Joannes — Gosnovicer, Matthias — Greff, Michael — Grelnertius, Joannes — Gresch, Joannes — Gyirva Vencel — Haass, Georgius — Hain, Caspar — Hancke, Valentinus — Herlicius, David — Heutsch, Philipp — Horler, Paulus — Institoris, Joannes — Joannides, Jiřík, sen. — Kemmel, Johann — Kiss Imre — Klisch, Johann — Klisch, Valentinus — Knoblach, Christoph Hieronym — Krautenfleisch, Michael — Krieschke, Georg — Lad., Thomas — Lang, Anton — Lang, Johann — Lang, Thomas — Láni, Constantinus — Láni, Elias — Lani, Joannes — Laridi, Melchior — Lazius, Michael — Miska, Joannes — Murr, Thomas — Müller, Johann (Schmalcaldensis) — Müller, Johann (von Breslau) — Neërer, Jacobus — Nemeth, Franciscus — Pfadenhauer, Joannes — Pobst, Friedrich — Pongrácz László — Raduchius, Georgius — Regis, Simon — Roth, Andreas — Schander, Joannes — Schlegel, Christoph — Schlegel, Christoph Gottlieb — Schultetus, Joannes — Schwartz, Andreas — Serédi János — Serpilius, Johann II — Simonides, Michael — Sinapius, Joannes — Sowenitz, Johann — Söldner, Joannes — Spielenberger, David — Spielenberger, Jonas — Spielenberger, Samuel — Spreitz, Georgius — Stephani, Tobias — Sutorius, Melchior — Tarnoci, Martin — Teufel, Christophorus — Turd., Adam — Wencelius, Lucas — Werner, Christoph — Winckler, Johann — Windisch, Johann — Zabeler, Hiob — Zabeler, Peter, sen. — Zimmermann, Matthias
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Lövő (H)
— ld. névmutató: Musay Gergely
Löwen (Leuven, B)
— ld. névmutató: Lipsius, Justus
Lubeca ld. Lübeck
Łubica ld. Leibic
Lubla ld. Ólubló
Lublin (PL)
— ld. névmutató: Mylius, Jacobus — Veselský-Laetus, Jiří
Lublio, Lublóváralja ld. Ólubló
Łubotice ld. Kellemes
Lucăceşti ld. Lukácsfalu
Lucen., Lučenec ld. Losonc
Lucsivna (Lutsina; Lučivná, SK) **2160**
— ld. még névmutató: Lucae, Ondrej
Lucska (Tapolylucska, Toplilucska; Lúčka, SK)
— ld. névmutató: Bánó Zsigmond
Ludány (Ludan, Nyitraludány; Ludanice, SK)
— ld. névmutató: Osztrosith Mátyás — Osztrosith Pál
Lugas ld. Lugos
Lugdunum ld. Leiden
Lugos (Lugas; Lugoj, RO) **1958**

— ld. még névmutató: Barcsai Ákos — Fogarasi István
Lukácsfalu (Lokacs; Lucăceşti, RO)
— ld. névmutató: Prépostváry Zsigmond
Lusat., Lusatia Superior, Sup. ld. Felső-Lausitz
Lutsina ld. Lucsivna
Lužice ld. Lausitz
Lübeck (Lubeca; D)
— kiadvány: **2363**
Lübschütz ld. Löbschütz
Lüneburg (D)
— kiadvány: **2411**
Lydomer ld. Lodoméria
Lykawa, Lykova ld. Likava
Lyon (F)
— kiadvány: **1962**
Lypotz ld. Lipóc
Lypt., Lypto ld. Liptó megye
Lypto-Uyvár ld. Liptóújvár
Lyptovien., Lyptoviensis comitatus ld. Liptó megye
Lypto-Vyvar, Lypto-Vywar ld. Liptóújvár

M. ld. Mosóc
Magdeburg (D)
— kiadvány: **1678, 2270**
Magellanica (Ausztrália?) **1758**
Magna Britannia ld. Anglia
Magyarbél (Veľký Biel, SK)
— ld. névmutató: Bosnyák István
Magyargyerőmonostor ld. Gyerő-Monostor
Magyarigen (Ighiu, RO) **1958**
— ld. még névmutató: Miskolci Csulyak Gáspár
Mainz (Moguntia; D)
— kiadvány: **1902**
— ld. névmutató: Becanus, Martinus – Mulhusinus, Joannes – Serarius, Nicolaus
Makovica ld. Zboró
Maldur (Mald. Scep.; Podhorany, SK)
— ld. névmutató: Dreypfennig, Thomas — Simonides, Michael
Malé Bielice ld. Bilic
Malé Chlievany ld. Kis-Chlivény
Malé Polsko ld. Kis-Lengyelország
Malmö (Malmogia; S)
— ld. névmutató: Bartholinus, Casparus
Málta **1758**
Mănăstireni ld. Gyerő-Monostor
Mantova (Mantua; I)
— ld. névmutató: Puteus, Caspar
Máramaros megye **2210**
— ld. még névmutató: Bethlen István, sen. — Bethlen Péter — Ştefan, Simeon
Marburg (D)
— akadémia (Marpurgensis academia) **1676**
— ld. még névmutató: Magirus, Joannes
Marcusfalva ld. Márkusfalva
Mariaburg, Marienburg ld. Földvár
Marianka ld. Máriavölgy
Máriatölgyes ld. Dubnica
Máriavölgy (Mariathal, Marianka, Tállya, SK)
— pálos monasztérium **1741**
Markrabství Moravské ld. Morvaország
Márkusfalva (Marcusfalva; Markušovce, SK)
— ld. névmutató: Duchon, Michael — Horváth Márk felesége, Máriássy Zsófia — Máriássy János — Máriássy Pál — Rataj, Václav
Marosnémeti (Maros-Némethi; Mintia, RO)
— ld. névmutató: Gyulai Ferenc
Marosszék (Sedes Siculicalis Maros)
— unitárius egyházkerület **2000**
— ld. még névmutató: Tiszabecsi P. Tamás
Marosvásárhely (Târgu Mureş, RO) **1664, 2260**
— ld. még névmutató: Tiszabecsi P. István
Marpurgensis Academia ld. Marburg, akadémia
Marsófalva ld. Rassó
Martin, Martinopolis ld. Turócszentmárton
Mátyusföld (Mátyásfölde)
— ld. névmutató: Bakos Gábor
Mecklenburg (Mechelburg, Mechlenburg; D) **1795**
— ld. még névmutató: Lohausen, Guilielmus
Medgyes (Medies, Meggyes; Mediaş, RO) **1673, 2368**
— ld. még névmutató: Albrich, Martinus — Clausemburger, Martinus — Gotterbarmet, Jacobus — Graff, Andreas — Scharffius, Joannes
Meissen ld. Misnia

Melléte (Mellethe; Meliata, SK)
— ld. névmutató: Dévényi Péter
Mellimontana ecclesia ld. Szászhermány
Ménhárd (Vrbov, SK)
— ld. névmutató: Heutsch, Philipp — Langsfeld, Christian — Peschcovius, Daniel
Mezőcsávás (Ceaşu de Cîmpie, RO) **2587**
— ld. még névmutató: Köröspataki Bedő János
Mezőtelegd ld. Telegd
Miercurea-Ciuc ld. Csíksomlyó
Mihailem ld. Szentmihály
Mihálydi (Nyírmihálydi, H)
— ld. névmutató: Tyukodi Márton
Milétosz (Milethos, Miletos, TR)
— ld. névmutató: Thales Milesius
Milic (Milicz, PL)
— ld. névmutató: Freywald, Christophorus
Min. Polon., Minor Polon. ld. Kis-Lengyelország
Mintia ld. Marosnémeti
Mirschigkau; (Miristcaw, Mirikau, CZ)
— ld. névmutató: Seelinger, Joachim
Miskolc (Miskolcz; H) **2131**
— ld. még névmutató: Miskolczi Csulyak István — Szigetközi András — Tolnai Dali János
Misnia (Meissen, D) **1815, 1828, 2292**
— ld. még névmutató: Volkel, Joannes — Zimmermann, Matthias
Mitilini, Mitylenae ld. Mytiléné
Mliečno ld. Tejfalu
Mníšek nad Hnilcom ld. Remete
Modor (Modra, SK) **2071**
— ld. még névmutató: Kempius, Joannes — Ruland, Johann David — Vörös György
Moguntia ld. Mainz
Mohács (Mohách; H) **2461**
Moldava nad Bodvou ld. Szepsi
Moldva **1958, 2518**
— ld. még névmutató: Gheorghe, Ştefan — Lupu Vasile — Rákóczi György II. — Varlaam
Monostor ld. Kolozsmonostor
Monostoriense gymnasium ld. Kolozsmonostor, jezsuita gimnázium
Mons Claudii (Moslavina; Moslavina Podravska, HR)
— ld. névmutató: Erdődy Tamás
Mons D. Georgii ld. Szentgyörgy
Montana civitas ld. Besztercebánya
Montana-Schemnic ld. Selmecbánya
Montbéliard (F)
— ld. névmutató: Candolle, Pyramus de
Monyorókerék (Eberau, A)
— ld. névmutató: Erdődy Imre
Mor., Morava, Moravia ld. Morvaország
Moravská Kamenica (Kamenica Moravská; CZ) **1754**
Moravsky Ján ld. Morvaszentjános
Morvaország (Markrabství moravské, Mor., Morava, Moravia, Moravski ziemia, Morva, Morva őrgrófság, Morva tartomány) **1667, 1672, 1676, 1701, 1752, 1762, 1806, 1815, 1828, 1870, 2036, 2054, 2083, 2292, 2348, 2442, 2554, Appendix 178, Appendix 204**
— ld. még névmutató: Chomotousky, Paulus — Cotercius, Martinus — Jaschki, Andreas — Kiszely, Venceslaus — Malatides, Jan — Malobicenus, Samuel — Meltzel, Joannes — Müller, Johann felesége, Ries, Marianne — Seiffert, Laurentius — Slabius, Joannes Ferdinand — Stephani, Tobias — Veselsky-Laetus, Jirí — Vincius, Jacobus
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Morvaszentjános ld. Szentjános
Moslavina, Moslavina Podravska ld. Mons Claudii
Mosóc (M., Moschov., Moschovia, Moschow., Mossovia, Thurocz Moschovia, Thurocz-Mossovia; Mošovce, SK)
— ld. névmutató: Gazúr, Matej — Institoris, Joannes — Institoris, Matthias — Institoris, Michael — Lochmann, Ján
Mosonmagyaróvár ld. Óvár
Moson megye **1671, 1821, 1975**
Mossovia ld. Mosóc
Most pri Bratislave ld. Prukk
Mot., Motessic ld. Alsómotesic
Mothescicena ecclesia ld. Alsómotesic, ecclesia
Munkács (Mukacsevo, UA) **1670**

— ld. még névmutató: Balling János — Debreceni Péter
Murány (Muráni; Murán, SK) **1772, 1813**
— ld. még névmutató: Ilosvai János — Széchy György özvegye, Homonnai Drugeth Mária — Wesselényi Ferenc
Mytiléne (Mitylenae; Mitilini, GR)
— ld. névmutató: Pittacus Mytilenaeus

N. szombat ld. Nagyszombat
Nádasd, Nádasfalva ld. Trsztena
Nagj Várad ld. Várad
Nagybajom (H)
— ld. névmutató: Nógrádi Mátyás
Nagybánya (Baia Mare, RO)
— ld. névmutató: Miskolci Csulyak Gáspár — Tejfalvi Csiba Márton
Nagybilic ld. Bilic
Nagybossány (Nagybossan; Veľké Bošany, SK)
— ld. névmutató: Bossányi István — Bossányi Mihály
Nagycenk ld. Cenk
Nagyecsed ld. Ecsed
Nagyenyed ld. Enyed
Nagyfalu ld. Velicsna
Nagy Győr ld. Győr
Nagyhéfflán ld. Nagyhöflány
Nagy Heves megye ld. Heves megye
Nagyhöflány (Nagyhéfflán; Großhöflein, A) **2097**
Nagykálló ld. Kálló
Nagykároly ld. Károly
Nagykőrös (Körös; H) **1915**
— ld. még névmutató: Erdős Mihály — Oláh Mihály — Tollas János — Tollas Pál — Tyukodi Márton — Zsíros János
Nagy Lengyel Ország ld. Lengyelország
Nagyócsa ld. Ocsova
Nagyolaszi (Nagy Olasz; Vlachy, SK)
— ld. névmutató: Kubinyi Ferenc
Nagyőr ld. Sztráska
Nagypalugya (Paludza; Galovany, SK)
— ld. névmutató: Platy Gábor — Platy Zsigmond
Nagy-Rosaly ld. Rosály
Nagy Saaros, Nagysaaros ld. Nagysáros
Nagysándori ld. Nagysztrice
Nagysáros (Nagy Saaros, Nagysaaros, Saaros; Veľký Šariš, SK)
— iskola (schola Nagysaaros) **2202**
— ld. még névmutató: Budiats, Stephanus — Faschko, Elias — Serédi János — Szalai Zsigmond — Zabeler, Peter, sen.
Nagyszalatna (Slatina, Szalatna, Szlatina; Zvolenská Slatina, SK)
— ecclesia **1707**
Nagyszalonta ld. Szalonta
Nagyszeben ld. Szeben
Nagyszécsény ld. Szécsény
Nagyszombat (N. Szombat, Tirnavia, Tyrn., Tyrnav., Tyrnavia; Trnava, SK) **1657, 1659, 1697, 1740, 1744, 1785, 1852, 1973, 2070, 2096, 2234, 2236, 2246, 2280, 2282, 2337, 2338, 2339, 2386, 2388, 2436A, 2459, 2480, 2481, 2523, 2541, 2543, 2544, 2545, 2579, 2598, 2599, 2625**
— egyetem (academia Tirnaviensis, academia Tyrnaviae, akadémia, archiepiscopalis Societatis Jesu universitas, Societatis Jesu apud Tyrnavienses universitas, Societatis Jesu C. Academia Tyrnaviensis, universitas Tyrnaviae, universitas Tyrnavien., universitas Tyrnaviensis) **1656, 1660, 1661, 1689, 1690, 1693, 1694, 1696, 1699, 1739, 1740, 1742, 1743, 1745, 1746, 1747, 1783, 1784, 1785, 1786, 1840, 1844, 1845, 1846, 1852, 2017, 2021, 2233, 2335, 2387, 2389, 2425, 2543, 2546, 2595**
— facultas humanitatis (poétikai osztály, Thalia humanior) **2021, 2595**
— facultas oratoria (retorika osztály, rhetores academici, rhetorices) **1840, 2280, 2389, 2425, 2546**
— jogi kar **2386**
— Sodalitas Beatae Virginis Natae Reginae Angelorum **2387**
— Sodalitas Immaculatae Conceptionis B. M. V. Mariae, patronae Hungariae (Mária Szeplőtelen Fogantatásáról elnevezett nagyszombati társulat, Sodalitas Sine Macula Conceptae Virginis) **1744, 2021, 2280**
— érseki szeminárium (seminarium rhetorum et poetarum S. Stephani,

seminarium sancti regis Stephani, sem. S. S., sem. S. Steph., regis, s. S. S.) **1689, 2425**
— ferences rend (ferences kolostor) **1660, 1747**
— ferencesrendi hittudományi főiskola (studium claustrale Franciscanorum Tyrnaviensium, studium generale Ordinis Fratrum Minorum strictioris observantiae reformatorum) **1786, 2384**
— gimnázium középső osztálya **1744**
— jezsuita kollégium (Collegium Tyrnaviense) **1696, 1743, 1744, 1849, 1852, 2436A, 2598**
— Boldog Szűz Mária Congregatio **2112**
— Sodalitas B(eatissimae) Mariae V(irginis) Visitantis in Collegio Societatis Jesu Tyrnaviae, Sod(alitas) B. (M.) Visitantis in Acad. S. I. Coll. Tyrn., Sod. Beatiss. Matris Mariae Visitantis in Acad. Soc. Jesu Coll. Tyrn., Szűz Mária látogatásáról nevezett társulat) **1744, 1844, 2334, 2337, 2338, 2388, 2544**
— Keresztelő Szent János temploma **2459**
— központi szeminárium **2386**
— magyar papi kollégium (coll. gen. cleri Hung.) **2389**
— Mariánus kolostor **2384**
— nemesi konviktus (convictus nobilium) **2389**
— Szentkereszt Társulat (Krisztus keresztes zászlója alatt vitézkedő társulat) **1658**
— Szent Miklós templom (ecclesia maior Sancti Nicolai) **2246**
— kiadvány: **1787, 1844, 1918, 2024, 2171, 2188, 2237, 2290, 2337, 2339, 2510, 2591, Appendix 165, Appendix 201, Appendix 205, Appendix 208, Appendix 200A, Appendix 214**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Aksamitek, Zacharias Dominicus — Anderst, Stephanus — Angyal Imre — Balog András — Balog Gergely — Bánki János — Bechius, Joannes — Belusi Ferenc — Benyovszky András — Benyovszky Mihály — Bohemitzki, Daniel — Boldog Felicián Gáspár — Bossányi István — Bőjthe Miklós — Cruxilla, Joannes Baptista — Csáky Pál — Csáky Zsigmond — Csémi János — Csepregi Mihály — Damianich, Franciscus — Deandreache, Antonius — Demka, Martinus — Dévényi Péter — Dietenshamer, Gabriel — Draskovich János — Draskovich Miklós — Eszterházy Miklós — Eszterházy Pál — Eszterházy Sándor — Faber, Matthias — Farkas István — Forgách Ferenc — Forgách Mihály — Gabacz, Joannes — Gaseczki, Stanislaus — Gosztonyi István — Grahovlian, Nicolaus — Grieskircher, Ferdinandus Ignatius — Hadritius, Sigismundus — Harrer, Franciscus — Hendl, Franciscus — Herdinck, Henricus — Horváth János — Ilosvai Zsigmond — Janickovich, Ignatius — Jastrabinus, Andreas — Jelensi Imre — Joannides, Jirík, sen. — Kamienski, Thomas — Karkai János — Kebell, Thomas — Keresztes István — Kéri Sámuel — Kéry István — Kiss Imre — Kochanovski, Adamus — Koháry István — Kopeczky Ferenc — Koprelka, Joannes Aloysius — Kölcsey Dénes — Körtössy Mihály — Kupinich, Christophorus — Kürtösi István — Lanczmár, Franciscus — Lang, Moritz — (L?)anzmar, Martinus — Lingl, Andreas — Liptay Imre — Madocsáni Zsigmond — Martiny, Stephanus — Mayr, Philipp Jakab — Medek, Gabriel — Móró Ignác — Nádasi János — Nagyváti Ferenc — Novoszedlik, Geor-gius Franciscus — Obdrazalik, David — Obostrenicz, Jacob — Ocskay Gáspár — Ocskay László — Oderwolff, Casparus Maximilianus — Oderwolff Henricus — Ordódy Ferenc — Ordódy László Imre — Pálffy Ferdinánd — Pálffy Miklós — Pálffy Tamás — Palkovich, Martinus — Palotai János — Pécsi István — Peharnik, Ladislaus — Pellio, Joannes — Perényi Ferenc — Perényi Imre — Pominovski, Stephanus — Posony, Joannes Ladislaus — Ramocsaházy Remig —

Ravasz Ferenc — Recziczki, Stanislaus — Révay Elek Gábor — Révay Tamás — Ruczka, Joannes — Sárkány István — Sárkány János — Sartoris, Stephanus — Schneckenhaus, Venceslaus Melchior — Scholtz, Fran-ciscus — Schreter, Godefridus — Spáczay István — Stainaperger, Eustachius — Steyrer, Christophorus — Szegedi Mihály — Székhelyi Majlád Miklós — Szenci György — Szentgyörgyi András — Szentkirályi Klára — Szentpáli István (más) — Szerémi Márton — Szigetközi András — Szikszai Jónás — Szomori Mátyás — Szöllősi Benedek — Tajnay János — Tarnóczy Miklós — Tasi Mihály — Tatay János Ferenc — Tattay István — Terstiansky, Georgius — Textoris János Ádám — Toposs Ferenc — Vásan, Georgius — Veres György — Virág Mihály — Viszocsáni Márton — Wanek, Lucas Bernhardus — Weber, Georgius — Wesselényi Miklós — Wilkowich, Justus — Willmann, Matthias — Wolff, Joannes Franciscus — Wolphius, Joannes — Zeleni, Franciscus — Zeller, Martinus — Znika, Franciscus — Znika, Nicolaus

Nagyszőlős ld. Szőlős

Nagysztrice (Nagysándori, Ostratice; Veľké Ostratice, SK)
— ecclesia **1707**

Nagytárkány (Veľké Trakany, SK)
— ld. névmutató: Tárkányi István

Nagytoronya (Thoronya; Trna, SK)
— ld. névmutató: Iratosi T. János — Mikolai Hegedűs János

Nagyvárad ld. Várad

Nagyvezekény (Nagy-Vezeke; Veľké Vozokany, SK) **2420, 2459**
— ld. még névmutató: Eszterházy Ferenc — Eszterházy Gáspár — Eszterházy László — Eszterházy Tamás — Forgách Ádám

Nápoly (Neapolis; Napoli, I) **2388**

Neapolis Wratislaviensis ld. Boroszló

Necpál (Neczpal, Neczpollien.; Necpaly, SK)
— ld. névmutató: Benedicti, Tobias — Gazúr, Matej — Josth, Andreas — Josth, Franciscus — Matula, Joannes

Neer ld. Sztráska

Nemecká Lipca, Nemecká Ľupca ld. Németlipcse

Německý Brod ld. Németbrod

Németalföld **1860, 2133, 2201, 2216, 2217, 2260, 2262, 2304, 2403, 2516, 2617**
— ld. még névmutató: Árkosi Gelei Benedek — Enyedi Fazekas János — Helmont, Johann Baptista van — Tofaeus Mihály

Német Birodalom ld. Németország

Németbrod (Brod Německý, Teuto Brod, Teutonica Broda, Tev. Vogi.; Německý Brod, CZ)
— ld. névmutató: Chotieborzky, Joannes — Heliades, Josef — Krušina, Jan — Krušina, Jan felesége, Romentzová, Zuzanna — Romenec, Jan

Nemeth-Uyvár ld. Németújvár

Németlipcse (Lipto-Teutolipsch., Nemecká Lipca, Teuto-Lipcze, Teuto-Lips., Teuto-Lipsche, Teuto-Lipsia, Teuto-Lipt., Teuto-Lypce, Teuto-Lypche, Teuto-Lypscha, Partizánska Ľupča, Nemecká Ľupča, SK) **1804**
— ld. még névmutató: Carbonarius, Benjamin — Cebani, Georgius — Fabricius, Esaias — Frivaldski, Simon — Lochmann, Ján — Mihulec, Martinus — Puchala, Paulus — Remeň, Daniel

Németország (Germ., Germania, Német Birodalom, Német-Római Birodalom, Rom., Romanum imperium, Römisches Reich) **1682, 1758, 1762, 1795, 1809, 1819, 1863, 1870, 2046, 2047, 2078, 2110, 2154, 2403, 2412, 2460, 2489, 2567**
— ld. még névmutató: Anderst, Stephanus — Bihari Gergely — Breithaupt, Johann Friedrich — Eckstein, Pancratius — Frölich, David — Joannides, Jiřík, sen. — Löwe, Johann — Mátyás II. — Reuschel, Balthasar — Scheibenpoden, Joannes — Schellenberg, Johann — Scholtz, Franciscus — Schreter, Godefridus — Spindler, Joannes Christophorus — Tarnoci, Martin — Trajan Benešovský, Adam — Weber, Georgius — Wendelin, Marcus Friedrich — Zászkaliczky András — Zimmermann, Matthias

Németpróna (Deütschproben; Nitrianske Pravno, SK)
— ld. névmutató: Neckel, Daniel — Zászkaliczky András
Németújvár (Nemeth-Uyvár, Német-úy-vár; Güssing, A) **1701, 2458, 2511, 2512, 2513**
— ld. még névmutató: Batthyány Ádám — Batthyány Ádám felesége, Formontini Aurora Katalin — Kéri Sámuel
Neocom., Neocomium ld. Igló
Neogradiensis comitatus ld. Nógrád megye
Neo-Jecin ld. Nový Jičín
Neosol. ld. Besztercebánya
Neosoliensis schola ld. Besztercebánya, evangélikus gimnázium
Neosolium ld. Besztercebánya
Neo-Sylvanian. ld. Új-Leszna
Neotitschin ld. Nový Jičín
Neren. ld. Sztráska
Neuenburg (Neocomum; Neuchâtel, CH)
— ld. tárgymutató, illusztrációk
Neu-Salza (D)
— ld. névmutató: Pilárik, Štefan
Neüsol, Newsohl ld. Besztercebánya
New York (USA)
— ld. névmutató: Kláger, Justus pseud.
Nicea (Nikéna; Iznik, TR) **2124, 2146, 2266**
Nicopolis ld. Szentmiklós
Nidda (D)
— ld. névmutató: Hessen-Kassel, Mauritius, sen.
Nieder Ungarn, Nieder Ungern ld. Alsó-Magyarország
Nikéna ld. Nicea
Nisipeni ld. Homok
Nitra ld. Nyitra
Nitrianske Pravno ld. Németpróna
Nitrien., Nitriensis, Nittriensis comitatus ld. Nyitra megye
Nizné Motešice ld. Alsómotesic
Nógrád megye (comitatus Neogradiensis, Nogradensis) **1975**
— ld. még névmutató: Láni, Gregorius
Norcopen. ld. Norrköping
Noriberga, Norinberga ld. Nürnberg
Norrköping (Norcopen.; S)
— ld. névmutató: Banck, Laurentius
Norvégia (Norv.) **1758**
— ld. még névmutató: Gantzius, Claudius — Heide, Andreas — Wilchen, Joannes
Nová Lesná ld. Új-Leszna
Nové Mesto nad Váhom ld. Újhely
Nové Zámky ld. Érsekújvár
Novis., Novisol. ld. Besztercebánya
Novisoliensis schola ld. Besztercebánya, evangélikus gimnázium
Novisolium ld. Besztercebánya
Novosad ld. Bodzásújlak
Novosolium ld. Besztercebánya
Nový Jičín (Neo-Jecin, Neotitschin, Nový Gjčin, Nový Tičin; CZ)
— ld. névmutató: Jaschki, Andreas — Meltzel, Joannes — Nitschman, Jirik
Nový Život ld. Illésháza
Nuşeni ld. Apanagyfalu
Nürnberg (Noriberga, Norinberga; D) **1758**
— kiadvány: **1710, 1758, 2071, 2473, 2484, 2489, Appendix 171, Appendix 198, Appendix 199**
— iskola (schola Noribergica) **2473**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Endter, Michael – Endter, Wolfgang, sen. – Hase, Kunz-Konrad
Nyárád folyó **2000**
Nyir-Báthor, Nyírbátor ld. Bátor
Nyíregyháza (H) **2160**
Nyírmihálydi ld. Mihálydi
Nyitra (Nitra, SK)
— gimnázium **2444**
— ld. még névmutató: Aladiatoris, Joannes — Hajecius, Joannes — Holvagt, Georgius — Ssroter, Michael — Szeleczky Patreides György — Vietoris, Joannes
Nyitrai egyházmegye
— ld. névmutató: Telegdi János
Nyitraludány ld. Ludány
Nyitra megye (comitatus Nitrien., Nitriensis, Nittriensis) **1703, 1707, 1975, 2420**
— ld. még névmutató: Dubravius, Daniel — Hanczok, Joannes — Pálffy Tamás — Szente Bálint
Nyugat-Frízia (West Frisia)
— iskolák **2367, 2416**
— rendek (Ordines Westphrisiae) **2367, 2416, 2452**

Nyugat-Magyarország
— ld. névmutató: Listius László

Oarda ld. Váradgya
Obdokovce ld. Bodok
Ober-Pfalz
— ld. névmutató: Seelinger, Joachim
Ober-Ungarn, Ober-Ungerland, Ober-Ungern ld. Felső-Magyarország
Óbuda (Budapest, H)
— ld. névmutató: Paksi K. György
Ocna Sibiului ld. Vízakna
Ocskó (Oczko; Ockov, SK)
— ld. névmutató: Ocskay Ferenc
Ocsova (Nagyócsa, Ocz., Oczova, Otcow; Očová, SK)
— ld. névmutató: Pilárik, Štefan
Odera-Frankfurt ld. Frankfurt an der Oder
Odorheiu Secuiesc ld. Udvarhely
Odorin (Szepesedelény; Odorín, SK)
— ld. névmutató: Lucae, Ondrej
Oedenburg ld. Sopron
Oesterreich ld. Ausztria
Ojtoz (Ojtoztelep; Oituz, RO) **2518**
Okolicsno (Okoliczna; Okoličné, SK)
— ld. névmutató: Okolicsnai Mihály
Olaszi (Olass., Olassina in Sepus., Szepesolaszi, Valla; Spišské Vlachy, SK) **1708**
— ld. névmutató: Reich, Joachim — Stanek, Michael
Olaszliszka (Liszka; H)
— ld. névmutató: Miskolci Csulyak István — Pataki Szabó István — Tiszabecsi P. Tamás
Olaszország (Italia) **1758, 2598**
— ld. még névmutató: Forgách Ferenc — Puteus, Caspar
Ó-Leszna (Antiquosylvanian., Felsőerdőfalva; Stará Lesná, SK)
— ld. névmutató: Belovius, Thomas
Ólubló (Lubla, Lublio, Lublóváralja; Stará Ľubovňa, SK) **1779**
— ld. még névmutató: Czaplinski, Paul — Krausz János iun.
Ompolygyepű, Ompoly-Preszáka ld. Preszáka
Ónod (H) **Appendix 178**
— ld. még névmutató: Miskolci Csulyak Gáspár
Oppeln ld. Opulia
Oppenheim (D)
— kiadvány: **1766, 1947, 2068, 2091, 2133**
Oppidum Sancti Georgii ld. Szentgyörgy
Opulia (Oppeln, Oppolia)
— ld. névmutató: Welczeck, Joannes
Oradea ld. Várad
Orăştie ld. Szászváros
Orawa ld. Árva megye
Orbaiszék (Sedes Siculicalis Orbai)
— ld. névmutató: Vásárhelyi S. István
Orbis Czechicus ld. Csehország
Ordód (Babotordód, H)
— ld. névmutató: Ordódy Ferenc — Ordódy János — Ordódy László Imre
Osgyán (Osdgyán, Ossdgyán; Ozdany, SK) **2522**
— ld. még névmutató: Király Jakab
Ostratice ld. Nagysztrice
Ostrihom ld. Esztergom
Ostrog (Ostroróg, PL)
— ld. névmutató: Dominicus, Wladislaus
Ostrov (Schlacovald, Schlachenwerth, Sehlacovald; CZ)
— ld. névmutató: Seelinger, Joachim
Osztrák főhercegség ld. Ausztria
Otcow ld. Ocsova
Ottersfeld (CZ) **1906**
Ottövin ld. Öttevény
Óvár (Mosonmagyaróvár, H)
— ld. névmutató: Pongrácz Mihály
Ozdany ld. Osgyán
Öttevény (Ottövin; H)
— ld. névmutató: Rohonczi István

P. ld. Patak
P. ld. Pozsony
P. ld. Privigye
Padeberg ld. Bamberg
Padova (Patavia; Padua, I)
— ld. névmutató: Árkosi Gelei Benedek — Caesar, Julius Patavinus
Palaeo-Praga ld. Prága
Palatinatus Inferior ld. Alsó-Pfalz
Palatinus Rheni ld. Pfalz
Pallós ld. Podlavic
Pálóc (Palocz; Pavlovce nad Uhom, SK)
— ld. névmutató: Horváth (Pálóczi) György

Palosnya ld. Pollusz
Paludza ld. Nagypalugya
Palúdzka ld. Kispalugya
Panaszpuszta ld. Szalonta
Pannonhalma (H)
— Főapátság **2625**
— Főapátsági Könyvtár **1744**
Pápa (H) **Appendix 157**
— kiadvány: **1701, 1975, 2114, 2455**
— ld. még névmutató: Eszterházy István — Eszterházy László — Eszterházy Pál — Pathai István — Wechelius Zsigmond János
Papolc (Papoltz; Păpăuţi, RO)
— ld. névmutató: Vásárhelyi S. István
Paraszkafalu (Parastina Thu.; Bodorová, SK)
— ld. névmutató: Paraska, Nikolaus
Párizs (Paris, F)
— kiadvány: **1787**
— ld. még névmutató: Estienne család — Veselský-Laetus, Jiří
Paróca (Parocza; Pravica, SK)
— ld. névmutató: Liberchey Miklós
Partium **1641, 1642, 1643, 1673, 1719, 1765, 1824, 1878, 1924, 1926, 1986, 1994, 2057, 2100, 2138, 2169, 2171, 2209, 2259, 2314, 2320, 2364, 2414, 2499, 2517, 2574, Appendix 179**
— ld. még névmutató: Rákóczi György I. — Rákóczi György II. — Rákóczi György II. felesége, Báthori Zsófia — Szigeti Bene Ferenc
Partizánska Ľupča ld. Németlipcse
Parvo-Lomnicen. ld. Kislomnic
Patak (S. P., Saaros Patach, Sáros Patak; Sárospatak, H) **1723, 2008, 2369, 2382, 2390, 2436, 2440, 2485, 2486, 2547, 2550, 2606, Appendix 206, Appendix 207**
— református gimnázium (gymnasium Saaros Patachiense, schola Patakina, schola Patakiensis, sch. P., s. P., S. P. schola) **1898, 2390, 2392, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2435, 2547, 2577**
— Rákóczi-könyvtár **2391**
— kiadvány: **2309, 2440, 2504, 2516, 2522, 2523, 2533, Appendix 206, Appendix 207, Appendix 209**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Baji Ferenc — Bakai Benedek, iun. — Bári B. András — Budai István — Comenius, Joannes Amos — Csedreki Péter — Cseri Benedek — Dobrai P. Mihály — Ecsedi János — Geleji István — Gyarmati János — Helembai István — Helmeci János — Horler, Paulus — Horváth (Pálóczi) György — Iratosi Mihály — J. Z. de S. — Kaposi Geszti Pál — Kászoni János — Keresztúri Pál — Kis Péter — Klobusiczky András — Komáromi Csipkés György — Laki R. Márton — Lippai Sámuel — Liszkai András — Lórántffy Zsuzsanna — Medgyesi Pál — Mikolai Hegedűs János — Miskolci Csulyak Gáspár — Nagyari Benedek — Nógrádi Mátyás — Paksi K. György — Pósaházi János — Rákóczi Zsigmond (II. Rákóczi György testvére) — Rákóczi Zsigmond felesége, Henriette Marie von Pfalz-Simmern — Renius, Georgius — Serpilius, Samuel — Szakonyi P. János — Szántai Molnár Mihály — Szathmári Ötvös István — Szemere László — Szentpéteri János — Szilágyi Benjámin István — Szőlősi János — Técsi Joó István — Telkibányai P. István — Tiszabecsi P. Tamás — Tolnai Dali János — Tolnai István — Tolnai János — Tolnai P. János — Tolnai Pap István — Tofaeus Mihály — Váczi P. András — Veréczi S. Ferenc
Patakfalva (Văleni, RO)
— ld. névmutató: Ormányi Péter
Patavia ld. Padua
Patta (Vágpata; Pata, SK)
— ld. névmutató: Boldog Felicián Gáspár
Pauchowa ld. Puhó
Pavlovce nad Uhom ld. Pálóc
Pécsi egyházmegye
— ld. névmutató: Bosnyák István — Draskovich György — Hoffmann Pál — Lippay György — Széchényi György — Telegdi Miklós
Pééri ld. Körtvélyes
Peklan ld. Kecerpeklén
Peredmér ld. Predmér

Perény (Perín, SK)
— ld. névmutató: Perényi Ferenc — Perényi Imre
Peres ld. Pravotic
Perín ld. Perény
Pernek (Pern.; SK)
— ld. névmutató: Marxius, Jan
Pest megye **1975**
— ld. még névmutató: Paksi K. György
Petovia ld. Pettau
Petrov ld. St. Peter
Petrőc (Petrecz, Petreocz; Bački Petrovac, YU)
— ld. névmutató: Petróczy István
Pettau (Petovia; Ptuj, SLO)
— ld. névmutató: Sallacher, Daniel
Pezinok ld. Bazin
Pfalz (Palatinus Rheni, Rhen-Palatinatus) **1863, 2091, 2304, 2382**
— ld. még névmutató: Biner, Hilarius Ernestus — Pfalz, Friedrich III. — Pfalz, Friedrich V. von — Rákóczi Zsigmond felesége, Henriette Marie von Pfalz-Simmern — Scultetus, Abraham
Phrygia (Phryhoia)
— ld. névmutató: Dares Phrygius
Pieštany ld. Pöstyén
Pilgersdorf ld. Pörgölény
Pilisborosjenő ld. Borosjenő
Pilis megye **1975**
Pilznen ld. Plzeň
Pirna (D)
— ld. névmutató: Hiebner, Israel — Martinius z Dražova, Samuel
Piscovia (Pyscovia; Pyskowice, PL)
— ld. névmutató: Franconius, Joannes
Pistin, Pistyan ld. Pöstyén
Plavecké Pohradie ld. Detrekő
Plešany ld. Bodrogszentes
Plesna (Plesna Silesiorum, Pless.) **1896**
— ld. még névmutató: Wisotzky, Samuel
Ploiești (RO) **2575**
Plzeň (Pilznen; CZ)
— ld. névmutató: Słupeczky, Georgius
Pocsaj (Pockal; H)
— ld. névmutató: Ruczka, Joannes
Podbrezová ld. Lopér
Podhorany ld. Maldur
Podhradie ld. Keselőkő
Podlavic (Pallós, Podlav.; Podlavice, SK)
— ld. névmutató: Lucae, Ján
Podluzsány (Bánluzsány, Podluzan.; Podluzany, SK)
— ecclesia: **1707**
Podola (Felsőleszéte, Lessete; Podolie, SK)
— ld. névmutató: Scultetus, Martinus
Podolin (Podolicz; Podolínec, SK) **1779**
— piarista gimnázium (Collegium Podolinense) **2324**
— ld. még névmutató: Papczynski, Stanislaw — Piotraszkiewic, Maciej Kazimierz
Pojnik (Ponicen., Pónik; Poniky, SK)
— ld. névmutató: Firak, Martinus — Jakobei, Daniel — Kudela, Andrej
Polen ld. Lengyelország
Pollusz (Erdőrét, Palosnya, Polus, Polusi, Polusz; Poluvsie, SK) **1758**
Pol. Minor ld. Kis-Lengyelország
Polon., Polonia ld. Lengyelország
Poltár (Polthar, SK)
— ld. névmutató: Sós István
Polus, Polusi, Polusz, Poluvsie ld. Pollusz
Pomeránia (Pomerania, Pomorany) **1692, 1729, 1795**
— ld. még névmutató: Gallas, Matthias von
Ponicen., Pónik, Poniky ld. Pojnik
Pónik ld. Pojnik
Poprád
— Fraternitas pastorum ecclesiarum ad inferiorem fluvium Poprad (alsópoprádvölgyi lelkipásztorok fraternitasa) **2072, 2185, 2418, 2422**
— ld. még névmutató: Biner, Hilarius Ernestus — Serpilius, Johann II.
Porgelin ld. Pörgölény
Poroszló (H)
— ld. névmutató: Duraeus, Joannes
Poroszország (Borussia) **2466**
— ld. még névmutató: H. E. B. — Neufeld, Georg — Titius, Michael — Werner, Georg
Poso., Posom, Poson., Posonien. ld. Pozsony
Posoniense Capitulum ld. Pozsony, káptalan
Posonium, Posony, Posson ld. Pozsony
Potéhy (Potiehovia, Pottehovia, Pottiehovia; CZ)
— ld. névmutató: Fabricius, Nicolaus, sen.

Pova-Bellus ld. Bellus
Povaz., Povazská Bystrica ld. Beszterce
Poznan (Poznań, PL)
— kiadvány: **2290, 2291**
— ld. még névmutató: Ratułowsky, Joannes
Pozsony (P., Poso., Posom, Poson, Posonium, Posony, Posson, Pozuń, Prespork, Pressburg; Bratislava, SK) **1656, 1657, 1659, 1660, 1661, 1666, 1689, 1690, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1699, 1703, 1739, 1740, 1742, 1743, 1747, 1762, 1785, 1786, 1787, 1788, 1843, 1846, 1847, 1848, 1850, 1852, 1856, 1902, 1952, 1953, 1955, 1956, 1957, 2016, 2017, 2018, 2018A, 2019, 2020, 2022, 2024, 2034, 2035, 2077, 2082, 2112, 2188, 2219, 2238, 2239, 2282, 2283, 2340, 2386, 2387, 2436A, 2462, 2480, 2565A, 2589, Appendix 156, Appendix 160, Appendix 161, Appendix 169, Appendix 170, Appendix 182, Appendix 188, Appendix 190, Appendix 196, Appendix 215**
— congregatio **2282**
— Conventus Sacratissimae Virginis Matris Mariae Annunciatae **2462**
— delegatum judicium **2294**
— evangélikus gimnázium **1856, Appendix 175**
— ferencesek **2384, Appendix 188**
— jezsuiták **1849, 2233**
— jezsuita kollégium **1658, 2077, 2339, 2436A**
— Jó halál társulat **2076, 2237**
— káptalan (Capitulum Posoniense, Prespurská kapitola) **2019, 2020**
— Maria, mater agonizantium – congregatio (Mária, halálra váltaknak és megholtaknak anyja congregatio) **2188**
— Sodalität unser lieben Frauen Himmelfahrt = (Szűz Mária mennybemenetelének tiszteletére alapított kongregáció) **1954**
— Szent Márton egyháza **2188**
— kiadvány: **1812, 2044, 2235, 2481, 2508A, 2565A, 2619, Appendix 159, Appendix 171, Appendix 177, Appendix 181**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Aksamitek, Zacharias Dominicus — Auer, Jacobus — Balbi, Girolamo — Beretzki György — Bielavy, Tomáš — Büringer, Johann — Duraeus, Joannes — Eslinger, Jacobus — Fabritius, Andreas — Fischer, Wilhelmus — Hédervári János — Helgenmeyer, Johann – Hocquard, Bonaventura — Jakussich György — Kalinka, Joachim — Karner, Daniel — Kéri Sámuel — Kessy Antal — Kisdi Benedek — Kiss Pál — Kopeczky Ferenc — Kopcsányi Márton — Krajacevic Sartorius, Nikola — Kucera, Ján — Lang, Moritz — Magnovich, Joannes — Monich, Michael — Nagymihályi Ferenc — Némethi Jakab — Pálffy Ferdinánd — Pálffy István — Pálffy Pál — Podgaychich, Augustinus — Rakoviczky Márton — Rezenyi György — Segner, Alexander — Segner, Andreas — Sigray Ferenc — Sinapius, Joannes — Szombathelyi Márton felesége, Körtvélyesi Éva — Tarnoci, Martin — Tattay István — Török János — Török János felesége, Tamási Kata — Veresmarti Mihály — Wegelin, Josua — Welligrandt, Michael — Welligrandt, Paulus — Widemann, Elias — Zavari György
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Pozsony megye (comitatus Poson., Posonien.) **1671, 1975, 2236**
— ld. még névmutató: Dubravius, Daniel — Pálffy Miklós — Pálffy Pál
Pozsonyszentgyörgy ld. Szentgyörgy
Pörgölény (Porgelin; Pilgersdorf, A)
— ld. névmutató: Gerber, Gregor — Nádasdy Pál
Pöstyén (Pistin, Pistyan; Piešťany, SK) **1973**
Prága (Palaeo-Praga, Staré Město Pražské, Praha, CZ) **1662, 2092**
— kiadvány: **1695, 1796, 1939, 1968, 2030, 2092, 2112, 2331, 2334, 2337, 2338, 2388, 2616, Appendix 157**
— ld. még névmutató: Aksamitek, Zacharias Dominicus — Ascanius, Michael — Březové, Vavřinec, z — Faginus, Joannes — Grinvaldus, Jacobus — Jakobe-

us, Jakub — Jakobeus, Nicolaus — Löwe, Johann — Martinus z Drazova, Samuel — Mechanopoeus, Joannes — Pfalz, Friedrich V. von — Phaeton-Žalansky, Havel — Romenec, Jan — Romenec, Matěj Pražský — Scultetus, Abraham — Trajan Benešovský, Adam — Turdelius, Samuel — Wenceslaus IV. — Weber, Johann, (előtte Breithaupt, Johann Friedrich) felesége, Löwe Johanna Elisabetha — Zacheus, Jakub
Prandor, Prandorf ld. Alsóbaka
Pravica ld. Paróca
Pravotic (Peres; Pravotice, SK)
— ecclesia **1707**
Predmér (Peredmér; Predmier, SK)
— ld. névmutató: Hadik, Jonáš — Láni, Zachariáš
Prépostfalva (Probstdorf, Prosdorff; Stejărişu, RO)
— ld. névmutató: Junck, Michael
Prerov (CZ)
— ld. névmutató: Comenius, Joannes Amos
Presaca ld. Priszaka
Presaca Ampoiului ld. Preszáka
Preşov ld. Eperjes
Prešpork, Pressburg ld. Pozsony
Prešpurská kapitula ld. Pozsony, káptalan
Pressow ld. Eperjes
Preszáka (Felsőpreszáka, Ompolygyepű, Ompoly-Preszáka, Prisac., Prisaca, Priszaka; Presaca Ampoiului, RO) **1958, 1882A, 2212**
— ld. még nyomdamutató
Pribilina (Pribilia; Pribylina, SK)
— ld. névmutató: Fabricius, Martinus
Priéné (TR)
— ld. névmutató: Bias, Prieneus
Prievidza ld. Privigye
Prilesz (Prieles; Trenčianska Teplá, SK)
— ld. névmutató: Prileski, Joannes
Prisac, Prisaca, Priszaka ld. Preszáka
Priszaka (Székásgyepű, Székás-Preszáka; Presaca, RO) **1958**
Privigye (P., Prividien., Privid.; Prievidza, SK) **2033, 2444, 2493**
— evangélikus gimnázium (schola Prividensis, lyceum Prividiense) **2033, 2443, 2444, 2493, 2494, 2555**
— ld. még névmutató: Brunowitz, Joannes — Habermann, Johann — Holnaich, Georgius — Holvagt, Georgius — Kalinka, Zachariáš — Krman, Daniel — Krman, Ján — Láni, David — Mescho, Matthias — Rotarides, Martinus, jun. — Schver, Michael — Tarnoci, Martin
Probstdorf, Prosdorff ld. Prépostfalva
Proszék (Prosiek, SK)
— ld. névmutató: Lucae, Ondrej
Prukk (Dunahidas; Most pri Bratislave, SK)
— ld. névmutató: Biner, Hilarius Ernestus
Pruszka (Pruske, Pruss; Pruské, SK)
— ecclesia: **1707**
Ptuj ld. Pettau
Puhó (Pauchowa, Pucho; Púchov, SK) **1662, 2155**
— ld. még névmutató: Mitis, Stephanus — Nigrini, Nicolaus — Sapor, Jan — Zászkaliczky András
Pusté Úľany, Pusztafödémes ld. Fedémes
Püspökladány (H)
— ld. névmutató: Diószegi Bónis Mátyás
Pyscovia, Pyskowice ld. Piscovia

Quintofo-Pannon., Quintofor. ld. Csütörtökhely

Rabenstein (A)
— ld. névmutató: Hoffmann, Wolfgang
Rabó ld. Hrabove
Racovia (Raków, PL)
— kiadvány: **1646, 1718, 1877, 2147**
— ld. még névmutató: Ostorodt, Christoph
Radkersburg ld. St. Peter am Ottersbach
Radvan nad Dunajom ld. Zsitvatorok
Radvány (Radvan; Radvan-Královná, SK)
— ld. névmutató: Kalinka, Joachim — Ssroter, Michael
Rajec (Raijetz; SK)
— ld. névmutató: Hadik, Jonáš — Hadik, Nicolaus — Joannides, Andreas — Kalinka, Joachim — Tarnoci, Martin
Rakausy, Rakousy, Rakúsko ld. Ausztria
Raków ld. Racovia
Rakúsy ld. Rókus
Rassó (Rass.; Marsófalva; Rašov-Maršová, SK)
— ld. névmutató: Tunakius, Joannes

Ratibor
— ld. névmutató: Welczeck, Joannes
Ratisbona ld. Regensburg
Rátót (Ráthót; Gyulafirátót, H)
— ld. névmutató: Gyulaffy László
Ráztoky ld. Alsó-Rásztóka
Reca ld. Réte
Rechnitz ld. Rohonc
Regensburg (Ratisbona; D)
— ld. névmutató: Mautner, Johann — Ruland, Johann David
Regiom., Regiomont. Borussorum ld. Königsberg
Reims (F)
— ld. névmutató: Martin, Gregory
Remete (Eremita, Szepesremete; Mníšek nad Hnilcom, SK)
— ld. névmutató: Heutsch, Philipp
Réte (Rétha; Reca, SK) **1743**
Reteag ld. Retteg
Rétha ld. Réte
Retteg (Reteag, RO)
— ld. névmutató: Szikszai István
Rév (Vadu Crişului, RO)
— ld. névmutató: Štefan, Simeon
Rhen-Palatinatus ld. Pfalz
Rhetores, rhetorices academici ld. Nagyszombat, Facultas Oratoria
Ricsóváralja ld. Hricsó
Rimaszécs (Rima Szech, Rimaszecz., Rymasesch, Ryma Szoech; Rimavská Seč, SK)
— ld. névmutató: Illésházy Gábor felesége, Széchy Éva — Széchy György özvegye, Homonnai Drugeth Mária — Wesselényi Ferenc (előtte Kun István, előtte Bethlen István, iun.) felesége, Széchy Mária
Rimaszombat (Rimavská Sobota, SK)
— ld. névmutató: Paksi K. György
Rimavská Seč ld. Rimaszécs
Rimavská Sobota ld. Rimaszombat
Rimetea ld. Torockó
Rîşnov ld. Rozsnyó
Rohó (Rohovia; Rohovské Rybky, SK)
— ld. névmutató: Zguricz, Ioannes
Rohonc (Rohoncz; Rechnitz, A) **2458**
Rohovia, Rohovské Rybky ld. Rohó
Rókus (Roxen., Rakúsy, SK)
— ld. névmutató: Rinovius, Joachimus
Rom. ld. Németország
Róma (Rom., Roma; I) **1659, 1676, 1744, 1756, 1847, 1851, 1918, 2160, 2188, 2234, 2357, 2386, 2388, 2598, 2599**
— Societas Jesu **1851**
— kiadvány: **1761, 2112, 2234, 2239, 2317, 2334, 2337, 2338, 2388, 2594, 2597, 2598, 2599**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Aksamitek, Zacharias Dominicus — Bethlen Péter — Draskovich György — Ferdinánd III. magyar király és német-római császár — Hoffmann Pál — Horváth János — Jakussich György — Kircher, Athanasius — Kisdi Benedek — Kopcsányi Mihály — Lippay György — Nádasi János — Pálffy Tamás — Paulus, Sanctus (bibl.) — Pázmány Péter — Püchler, Veit — Thesaurarius, Franciscus
Romanum imperium ld. Németország
Ropice (CZ)
— ld. névmutató: Joannides, Jiřík
Rosály (Nagy-Rosaly; Rozsály, H)
— ld. névmutató: Tárkányi István özvegye, Kun Anna
Roseberg, Roseberga ld. Rózsahegy
Rosebergense gymnasium ld. Rózsahegy, evangélikus gimnázium
Rosebergh, Rosemont, Rosenb., Rosenberga, Rosnaberga ld. Rózsahegy
Rosnavia, Rosnyó ld. Rozsnyó
Rosober. ld. Rózsahegy
Rostock (D)
— akadémia (Academia Rostochiana) **1653**
— kiadvány: **1653**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Hadik, Alexander — Kläger, Justus pseud. — Lohausen, Wilhelm — Mautner, Johann — Meder Péter — Splenius, Elias
Rožňava ld. Rozsnyó
Rózsahegy (Roseberg, Roseberga, Rosebergh, Rosemont, Rosenb., Rosenberga, Rosnaberga, Rosober.; Ružomberok, SK) **1965, 2011, 2160**
— Castellium S. Sophiae **1899**
— evangélikus gimnázium (Gymnasium Rosebergense, Gymnasium Ilieshazianum) **1899, 1941, 1951, 2011, 2067, 2073**

— ld. még névmutató: Benedicti, Tobias — Bielavy, Tomáš — Chalupka, Samuel — Hlobyck, Hiobus — Illésházy György — Kalinka, Daniel — Kalinka, Joachim — Kalinka, Zachariáš — Kučera, Ján — Lochmann, Pavol — Oczovinus, Andreas — Sobek, Joannes Georgius — Splenius, Elias — Trusius, Hiobus — Vajda György — Zolnay Péter, sen.
Rozsály ld. Rosály
Rozsnyó (Barcarozsnyó; Rişnov, RO)
— ld. névmutató: Albrich, Martinus
Rozsnyó (Rosnavia, Rosnyó; Rožnava, SK) **1664**
— ld. még névmutató: Goltz, Joachim, jun. — Király Jakab — Kopeczky Ferenc — Langsfeld, Christian — Peschcovius, Daniel
Roxen. ld. Rókus
Römisches Reich ld. Németország
Rupea ld. Kőhalom
Ruszka (Ruzka; Rusca, RO)
— ld. névmutató: Kornis Ferenc
Ruszt (Rust, A)
— ld. névmutató: Lang, Christoph
Ruzomberok ld. Rózsahegy
Rymasesch, Ryma Szoech ld. Rimaszécs
Rzeczycza (Rzeczycza Ziemianska, PL)
— ld. névmutató: Řecicky, Jiří

S. ld. Zsolna
S. Andreas ld. Szentandrás
S. Anna ld. Szentanna
S. Crux ld. Szentkereszt
S. Georgius ld. Szentgyörgy
S. Mich. Turo. ld. Szentmárton
S. Mikulás ld. Szentmiklós
Saaros ld. Nagysáros
Saaros, Saarossiensis comitatus ld. Sáros megye
Saaros Patach ld. Patak
Saaros Patachiense gymnasium ld. Patak – református gimnázium
Sááros Patak ld. Patak
Saarosziensis comitatus ld. Sáros megye
Sabaria ld. Szombathely
Sabinov ld. Szeben
Săcăreni ld. Székes
Ság, Šahy ld. Ipolyság
Sajógömör (Gemer, SK)
— ld. névmutató: Király Jakab
Sajólénártfalva ld. Lénártfalva
Šala ld. Sellye
Salamantica (Salamanca, E)
— kiadvány: **1717**
Salonta ld. Szalonta
Šamorín ld. Somorja
Samoşeni ld. Szamosfalva
Sanct Georg ld. Szentgyörgy
Sanctogordino-Scep. ld. Szentgyörgy
Sandomierz (Sendomír, PL)
— ld. névmutató: Węgiersky, Tomasz
Sándorhomok ld. Homok
Sardinia ld. Szardínia
Šarišské Michalany ld. Szentmihály
Sáros megye (comitatus Saaros, Saarossiensis, Saarosziensis) **1935, 2003, 2095, 2160**
— ld. még névmutató: Bánó Zsigmond — Keczer János, jun. — Keczer János, sen. — Kviatkowsky, Jacobus — Máriássy Ferenc — Rákóczi Pál — Usz István
Sárospatak ld. Patak
Sárvár (H) **1871**
— kiadvány: **1763**
— ld. még névmutató: Budák György — Kis Bertalan — Kiss Ádám — Kiss Pál — Zvonarics Mihály
Sasvár (Satvar; Šaštín, SK)
— convent **Appendix 205**
— ld. névmutató: Bosnyák István
Sasy ld. Szászország
Sátoraljaújhely ld. Újhely
Satu Mare ld. Szatmárnémeti
Satvar ld. Sasvár
Savnik (Savvnik, Schawnik; Spišský Štiavnik, SK)
— ld. névmutató: Thököly István, sen.
Sax. Transylv. ld. Szász székek, Erdély
Saxonia ld. Szászország
Saxonum Leucorea ld. Wittenberg
Saxopolis ld. Szászváros
Saxo-Trans., Saxo-Transylvania ld. Szász székek, Erdély
Scepus., Scepusien., Scepusiensis Camara ld. Kassa, Szepesi Kamara
Scepusiense capitulum ld. Szepeshely

Scepusiense (neo)gymnasium ld. Szepeshely, jezsuita gimnázium
Scepusiensis comitatus ld. Szepes megye
Scepusio-Hunisvilla ld. Hunfalu
Scepusium ld. Szepes megye
Schawnik ld. Savnik
Schem., Schembnitz, Schemn., Schemnic, Schemnitz ld. Selmecbánya
Schettens (NL)
— ld. névmutató: Eilshemius, Abraham Danielsz
Schlacovald, Schlachenwerth ld. Ostrov
Schlesien ld. Szilézia
Schleusing (Schleusingen, D)
— kiadány: **2327**
Schmalkalden (Schmalcald.; D)
— ld. névmutató: Müller, Johann (Schmalcaldensis)
Schmögen ld. Szmizsán
Schneeberg (D)
— ld. névmutató: Hiebner, Israel
Schwalbach (Swalbac; Schwabach, D) **1902**
Schwelm (D)
— ld. névmutató: Kläger, Justus pseud.
Schytia ld. Szkítia
Sclavonia ld. Szlavónia
Scotia ld. Skócia
Sebenhof (D) **2279**
Secu ld. Toplica
Sedes Cibiniensis in Transylvania ld. Szebenszék
Sedes Siculicales ld. Székelyföld
Sedes Siculicalis Aranyas ld. Aranyosszék
Sedes Siculicalis Gyergyio ld. Gyergyószék
Sedes Siculicalis Kaszon ld. Kászonszék
Sedes Siculicalis Kezdi ld. Kézdiszék
Sedes Siculicalis Maros ld. Marosszék
Sedes Siculicalis Orbai ld. Orbaiszék
Sedes Siculicalis Sepsi ld. Sepsiszék
Sedes Siculicalis Udvarhely ld. Udvarhelyszék
Sedmihradcany, Sedmihradsko, Sedmohradsko ld. Erdély
Scebresium ld. Szczebrzeszyn
Seeden (Zednicen.; Hohenseeden, D)
— ld. névmutató: Rinovius, Joachimus
Sehlacovald ld. Ostrov
Seini ld. Szinyérváralja
Seittaw ld. Zittau
Selany ld. Felső-Szelény
Sellye (Selie, Sellie, Vágsellye; Šala, SK)
— ld. névmutató: Dobis István — Sellyei János
Selmecbánya (Montana-Schemnic., Schem., Schembnitz, Schemn., Schemnic., Schemnitz; Banská Štiavnica, SK) **2110, 2612, Appendix 157**
— evangélikus gimnázium (schola Schemniciana) **2399, 2612**
— Prenner-féle bányavállalat **2110**
— ld. még névmutató: Danielis, Joannes Josephus — Ehrenreutter, Joannes Augustus — Faber, Matthias — Felner, Antonius — Gartner, Melchior — Götsch, Isaacus — Gubicz, Martinus, jun. — Gubicz, Martinus, sen. — Haffner, Joannes Christophorus, jun.— Haffner, Joannes Christophorus, sen.— Haidt, Michael — Hayd, Hieronymus — Institoris, Joannes — Jaschki, Andreas — Kares, Joannes, jun. — Kayser, Georgius Udalricus — Kern, Gottfried — Kreuchel, Elias — Lanse, Julius — Lembach, Johann Godfried — Leonhart, Petrus — Pilárik, Štefan — Reiter, Michael — Reuter, Georg Udalrich — Reuter, Udalrich — Rochser, Zacharias — Rulich, Valentin — Schemnicensis, Andreas Gregorius — Schneider, Tobias — Seiffert, Laurentius — Stephani, Tobias — Ungedey, Andreas — Wenger, Michael — Wenger, Wolfgangus
Semene ld. Szemenye
Sempron., Semproniensis comitatus ld. Sopron megye
Sempronium ld. Sopron
Sendomir ld. Sandomierz
Senec ld. Szenc
Senica, Senice ld. Szenice
Senkovec ld. Szenthelena
Sepsiszék (Sedes Siculicalis Sepsi)
— ld. névmutató: Bölöni Sikó István
Sepus ld. Szepes megye
Sibiu ld. Szeben
Sicilia ld. Szicilia
Siculi, Siculicales sedes ld. Székelyföld
Siebenbürgen ld. Erdély
Siklós (Soklyós; H)
— ld. névmutató: Bielavy, Tomáš

Sil., Sile., Siles., Silesia ld. Szilézia
Silesia inferior ld. Alsó-Szilézia
Silesia superior ld. Felső-Szilézia
Sillein ld. Zsolna
Şimleu Silvaniei ld. Szilágysomlyó
Sîniob ld. Szentjób
Sînmartin ld. Csíkszentmárton
Sînpaul ld. Homoródszentpál
Şintereag ld. Somkerék
Sion (bibl.)
— ld. incipitmutató: A Sionnak — Dicsérd, Sion — Mikor a Siont
Sirmis, Sirmium ld. Szerém megye
Sithau, Sittaw ld. Zittau
Skalica ld. Szakolca
Skócia (Scotia) **1670, 1676, 1758**
Slacz, Sliac ld. Szliács
Slatina ld. Nagyszalatna
Slavnica ld. Szlavnica
Slavonia ld. Szlavónia
Sleining ld. Szalónak
Slesia, Slezské knížetství, Slézsko, Sliezsko ld. Szilézia
Slovenská Ľupca ld. Zólyomlipcse
Slovenská Ves ld. Tótfalu
Slovenské Lipče ld. Zólyomlipcse
Slovenské Pravno ld. Tótpróna
Smižany ld. Szmizsán
Smolnic, Smolnik ld. Szomolnok
Smyrna ld. Szmírna
Soblahov ld. Szoblahó
Sodoma ld. Szodoma
Soest (D)
— ld. névmutató: Eilshemius, Abraham Danielsz
Soklyos ld. Siklós
Sol. ld. Zsolna
Soliensis comitatus ld. Zólyom megye
Soln., Solna ld. Zsolna
Solnensis schola ld. Zsolna, evangélikus gimnázium
Solt megye **1975**
— ld. még névmutató: Paksi K. György
Solymos (H)
— ld. névmutató: Bajali Pál
Sombor ld. Czobor-Szent-Mihály
Somkerék (Şintereag, RO)
— ld. névmutató: Erdélyi István
Somlyó ld. Szilágysomlyó
Somorja (Šamorín, SK) **1905, 2114, 2341**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Wechelius András
Sonnau (D)
— ld. névmutató: Ochs, Wolfgang
Sopron (Edenburg, Oedenburg, Semproni-um; H) **1659, 1973, 2480**
— ld. még névmutató: Artner, Erhard — Draskovich György — Faber, Matthias — Kiss Pál — Kopeczky Ferenc — Röschel, Johann — Schneller, Georg — Schubert, Paul — Schwartz, Joannes — Serpilius, Johann II. — Türck, Johannes
Sopron megye (comitatus Sempron., Semproniensis, Soproniensis, Soprony vármegye) **1821, 2341**
— ld. még névmutató: Eszterházy László — Eszterházy Pál
Sörkút ld. Viborna
Spáca (Spácza, Ispáca; Spačince, SK)
— ld. névmutató: Spáczay István
Spanyolország (Hispania) **1758**
— ld. még névmutató: Philippus II., rex Hispaniae — Valerius, David
Spárta (Lacedaemon)
— ld. névmutató: Chilo Lacedaemonius
Speyer (D)
— kiadvány: **2507**
Spiez (Spietz, CH)
— ld. névmutató: Erlach, Franciscus Ludovicus
Spiss ld. Szepes megye
Spišská Belá ld. Béla
Spišská Kapitula ld. Szepeshely
Spišská Nová Ves ld. Igló
Spišská Teplica ld. Teplice
Spišské Podhradie ld. Szepesváralja
Spišské Vlachy ld. Olaszi
Spišsky Štiavnik ld. Savnik
Spišský Štvrtok ld. Csütörtökhely
Stadtschlaining ld. Szalónak
Stájerország (Styriae Ducatus)
— ld. névmutató: Hoffmann, Wolfgang
Stará Lesná ld. Ó-Leszna
Stará Ľubovňa ld. Ólubló
Staré Město Pražské ld. Prága
Stargard (Stargár; Stargard Szczeciński, PL)
— ld. névmutató: Herlicius, David

Stary Bydžov (CZ)
— ld. névmutató: Phaeton-Zalansky, Havel
Stejărişu ld. Prépostfalva
Stettin (Štetyn; Szczecin, PL) **1795**
Stiavnik, Stiavnicka ld. Kisselmec
Štitnik ld. Csetnek
Stockholm (Stockolm; S)
— ld. névmutató: Erici, Olaus
Stomfa (Stomffa, Stompha; Stupava, SK)
— ld. névmutató: Matulink, Jacobus — Pálffy Ferdinánd
St. Peter (Petrov, St. Peter am Ottersbach; Radkersburg, A)
— ld. névmutató: Sallacher, Daniel
Strassburg (Argentoratum; Strasbourg, F)
— ld. névmutató: Gracza, Joannes — Helgenmeyer, Johann — Kreuchel, Elias — Zimmermann, Matthias
Strázky ld. Sztráska
Strechaw (A)
— ld. névmutató: Hoffmann, Wolfgang
Strig. ld. Esztergom
Strigoniens. Dioecesis ld. Esztergom, főegyházmegye
Strigoniensis comitatus ld. Esztergom megye
Strigoniensis Ecclesia Metropolitana ld. Esztergom, főegyházmegye
Strigonium ld. Esztergom
Stubica Dolnja ld. Alsó-Stubica
Stubna, Stubnyafürdő ld. Teplice
Stupava ld. Stomfa
Styriae Ducatus ld. Stájerország
Súča ld. Alsószucsa
Suceava (Szucsava; RO)
— kiadvány: **1958**
Sucz. ld. Szucsány
Súdovce, Súdowce ld. Szúd
Sultzbach (Sulzbach, D)
— ld. névmutató: Kläger, Justus pseud.
Şumuleu ld. Csíksomlyó
Sup. Lusat., Superior Lusatia ld. Felső-Lausitz
Superiores regni Ungariae partes ld. Felső-Magyarország
Sušice (Suticensium civitas; CZ)
— ld. névmutató: Galli, Georgius
Sümeg (H) **2112**
— ld. még névmutató: Kerti Fábián
Svábóc (Svabotz; Švábovce, SK)
— ld. névmutató: Horváth Boldizsár
Svájc (Helvetia) **1676, 1758, 1975, 2260, 2410, 2549**
— ld. még névmutató: Bauhinus, Joannes
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Svatomikulás w Liptowě, Swato-Mikulás ld. Szentmiklós
Svédország (Svécia) **1758**
— iskolák **2429**
— ld. még névmutató: Comenius, Joannes Amos — Erici, Olaus
Světla (Svietla, Svietlo; CZ)
— ld. névmutató: Bocek, Martin
Swalbac ld. Schwalbach
Sybenbürgen, Syebenbürgen ld. Erdély
Syrmium ld. Szerém megye

Sz. Mihály ld. Szent-Mihály
Szabolcs megye
— ld. névmutató: Bakos Gábor — Nyáry Bernard
Szádalmás ld. Almás
Szakolca (Szakolcz, Szakolcza, Zacolca, Zakolca; Skalica, SK) **1791**
— ld. még névmutató: Ascanius, Michael — Bajcsi Pál — Crucinger, Christoph — Czenko-Hovora család — Deandreache, Antonius — Fabricius, Joannes — Fabricius, Nicolaus, iun. — Fabricius, Nicolaus, sen. — Hocquard, Bonaventura — Körmendi Gáspár — Pogrányi Mihály — Sinapius, Joannes — Vietoris, Joannes
Szala ld. Zala
Szalatna ld. Nagyszalatna
Szalónak (Sleining, Városszalónak; Stadtschlaining, A)
— ld. névmutató: Batthyány Ádám
Szalonca ld. Szlavnica
Szalonta (Nagyszalonta, Panaszpuszta; Salonta, RO) **2353**
— ld. még névmutató: Jote Görgy — Mike János — Pankotai Ferenc — Pázmány Miklós
Szamaróc ld. Zamaróc
Szamosfalva (Szamosffalva; Samoşeni, RO)
— ld. névmutató: Mikola Zsigmond
Szántó (Abaújszántó, H) **2160**
— ld. még névmutató: Komáromi János

Szarand megye ld. Zaránd megye
Szardínia (Sardinia) **1758**
Szászhermány (Honspergen.; Hărman, RO)
— Mellimontana ecclesia **2206**
— ld. még névmutató: Meder Péter
Szászország (Sasy, Saxonia) **1795, 2327, 2489**
— ld. még névmutató: Breithaupt, Johann Friedrich — Eisenberg, Peter — Gerber, Gregor — Löwe, Johann — Moserus, Ludovicus Vilhelmus — Sachsen, Christian II. von — Schlegel, Christoph — Seelinger, Joachim — Werther, Georg — Wolffersdorff, Godefridus
Szász székek, Erdély (Sax. Transylv., Saxo-Trans., Saxo Transylvania) **1922, 1925, 1926, 2055, 2103, 2343**
— ld. még névmutató: Breit, Stephanus — Gergerus, Joannes — Graffius, Michael — Lutsch, Georg — Orth, Matthias — Regis, Simon — Sadjer, Andreas — Szerdahelyi F. András — Tatárlaki Mátyás — Vassodi, Andreas
Szászváros (Saxopolis; Orăştie, RO)
— ld. névmutató: Nádudvari Szabó Gergely
Szatmárnémeti (Szathmár, Szathmár-Németi, Szatmár, Szatt.; Satu Mare, RO) **2150, 2247, 2260, 2309**
— ld. még névmutató: Kopeczky Ferenc — Szathmári Lázár Miklós — Szokolyai Anderko István — Técsi Joó István — Tolnai Dali János — Tofaeus Mihály — Vári Miklós
Szczebrzeszyn (Scebresium; PL)
— ld. névmutató: Bassaeus, Albertus
Szczecin ld. Stettin
Szeben (Cibin., Cibiniens., Cibinium, Cibin. Transylv., Hermannstadt, Hermanstadt, Nagyszeben; Sibiu, RO) **1700, 2150, 2168, 2285, 2342A, 2343A, 2440, 2465, 2488, 2489, 2490, Appendix 183, Appendix 184, Appendix 185, Appendix 186, Appendix 187, Appendix 203**
— evangélikus iskola (schola Cibinien.) **2285**
— Szász Közösség (Universitas) **1668**
— Városi Levéltár **1853**
— ld. még névmutató: Fabini, Leonhard — Fabini, Samuel — Fabricius, Joannes — Femgerus, Johannes — Figuli, Martinus — Haas, Christianus — Hiebner, Israel — Kappius, Jacobus — Király, F. Paulus — Lassel, Georg — Lucae, Ondrej — Ludovicus, Joannes — Lutsch, Johann — Murarius, Georgius — Ohrhendius, Joannes — Oltard, Andreas — Pemfflinger, Markus — Pistorius, Marcus — Reichart, Servatius — Reissner, Johann — Rhaul, Michael — Rosenauer, Laurentius — Schwartz, Michael — Sifft, Tobias — Theil, Michael — Werder, Andreas
Szeben (Cibin, Cibinium, Kisszeben; Sabinov, SK)
— ld. névmutató: Lassel, Georg — Lucae, Ondrej
Szebenszék (Sedes Cibiniensis) **2343**
Szécsény (Széchén, Szécsen, Széczin; H)
— ld. névmutató: Forgách Ferenc — Perennyei Bálint — Virág Mihály
Székásgyepű, Székás-Preszáka ld. Priszaka
Székelyföld, Székely Székek (Sedes Siculicales, Siculi) **1922**
— ld. még névmutató: Bikfalvi K. Tamás — Bögözi S. Mihály — Csekefalvi L. András — Fogarasi V. Mihály — Folyfalvi Osvát János — Halmágyi J. István — Nagybaconi János — Rákóczi György I. — Rákóczi György II. — Rákóczi György II. felesége, Báthori Zsófia — Szentgyörgyi P. Mihály — Udvarhelyi Péter — Zágoni Cz. Mihály
Székelyszentmihály ld. Szentmihály
Székelyudvarhely ld. Udvarhely
Székes (Săcăreni, RO)
— ld. névmutató: Bercsényi Miklós, sen.
Székes-Fejér-vár ld. Fejér megye
Szelény ld. Felső-Szelény
Szelincs, Szelincz ld. Szilincs
Szemenye (Semene; H)
— ld. névmutató: Csergő György
Szenc (Szencz; Senec, SK)
— ld. névmutató: Szenci György
Szendrő (H)
— ld. névmutató: Szöllősi Benedek
Szenice (Senice, Zenice; Senica, SK) **1662, 1703, 2347**
— ld. még nyomdamutató

— ld. még névmutató: Dubravius, Georgius — Koprelka, Joannes Aloysius — Pilárik, Štefan — Vokál, Václav
Szentandrás (Divus Andreas in comit. Lipt., Liptószentandrás; Liptovsky Ondrej, SK)
— ld. névmutató: Burius, Joannes
Szentanna (S. Anna; Liptovská Anna, SK)
— ld. névmutató: Dluhóluczky Máté — Dluhóluczky Miklós
Szentdemeter (Dumitreni, RO) **1883**
Szentgrót (Zalaszentgrót, H)
— ld. névmutató: Deselvics István — Kassai András
Szentgyörgy (Mons D. Georgii, Sanctogordino-Scep., S. Georgius, Szepesszentgyörgy; Jurské, SK)
— ld. névmutató: Engel, Tobias — Joannides, Jiřík — Krsenowski, Laurentius Venceslaus — Langsfeld, Christian — Láni, Constantinus — Toppertzer, Martin
Szentgyörgy (Oppidum Sancti Georgii, Pozsonyszentgyörgy, Sanct Georg; Svatý Jur, SK) **2027, 2028**
— ld. még névmutató: Gelsitz, Samuel — Gerber, Gregor
Szenthelena (Szentilona; Šenkovec, HR)
— ld. névmutató: Batthyány Ferenc özvegye, Lobkowitz Poppel Éva — Gerber, Gregor
Szentilona (D. Helena; Drazkovce, SK)
— ld. névmutató: Marklowsky, Joannes
Szentiván (Szent-Ivány; Liptovský Ján, SK)
— ld. névmutató: Faschko, Paulus — Mechanopoeus, Joannes — Szentiványi Márton — Szentiványi Mihály — Szentiványi Péter István
Szentjános (Morvaszentjános; Moravský Ján, SK)
— ld. névmutató: Joannides, Jiřík
Szentjób (Sînlob, RO)
— ld. névmutató: Diószegi Bónis Mátyás
Szentkereszt (Garamszentkereszt, S. Crux; Žiar nad Hronom, SK)
— ld. névmutató: Clibanides, Jacobus
Szentmárton (Martinopolis, S. Mich. Turo., Turócszentmárton; Martin, SK)
— ld. névmutató: Brzatius, Joannes — Dubravius, Daniel — Ursinus, Michael
Szentmihály (Székelyszentmihály; Mihăileni, RO) **2253**
Szentmihály (Szentmihályfalva, Sz. Mihály; Šarišské Michaľany, SK) **2160**
— ld. még névmutató: Tranovský, Jiřík
Szentmihály (Turócszentmihály; Turciansky Michal, SK)
— ld. névmutató: Sartorius, Andreas
Szentmihályfalva ld. Szentmihály
Szentmihálykörtvélyes ld. Körtvélyes
Szentmiklós (Liptószentmiklós, Nicopolis, S. Mikulás, Svato-Mikulás w Liptowě, Swato-Mikulás; Liptovský Mikuláš, SK) **1655, 1705**
— ld. még névmutató: Benedicti, Tobias — Pongrácz Mihály — Pongrácz Péter — Smrtník, Melchior — Tranovský, Jiřík — Zászkaliczky András
Szentpéter (Divopeter Turoc, Turócszentpéter; Turciansky Peter, SK)
— ld. névmutató: Sabbaticius, Martinus — Zahoreczky, Christianus
Szepesbéla ld. Béla
Szepesedelény ld. Odorin
Szepeshely (capitulum Scepusiense; Spišská Kapitula, SK) **2275, 2381, 2382, 2386, 2591**
— jezsuita gimnázium (gymnasium Scepusiense, gymnasium Societatis Jesu Scepusii, neogymnasium Scepusiense) **2219, 2263, 2264, 2272, 2275, 2322, 2326, 2328, 2329, 2330, 2376, 2382, 2383, 2540**
— ld. még névmutató: Banko, Andreas — Belevári Dávid — Bervaldt, Christianus — Berzeviczy András — Berzeviczy János — Chemnicki, Sigismundus — Csáky István, iun. — Csáky László — Dessewffy István — Dobolinus, Paulus — Domik, Melchior — Dovorany, Joannes — Fekete Ferenc — Fekete Péter — Görgey István — Görgey Miklós — Harmat András — Harsági János — Hartyáni András — Hedri Gáspár — Hess, Daniel — Horanski, Petrus — Horváth György — Horváth György Ádám — Horváth Kristóf — Horváth Mihály — Incédi Péter — Kende Ádám — Kiss Imre — Kiszel, Adamus —

Kisely, Georg — Kosztolányi György — Kőrösi László — Kötelszky Péter — Laki Alajos — Lehoczky, Balthasar — Lehoczky, Christophorus — Lehoczky, Joannes — Lippay György — Lugovicz, Ignatius — Luktor Imre — Mártonfalvay László Ignác — Nagylesenyei János, iun. — Pauluskovicz, Martinus — Pécsi Ádám — Prokop, Paulus — Ravasz István — Répási Mihály — Robecius, Georgius — Robertius Georgius — Rothlauff, Joannes — Rossa, Christophorus — Scheitt, Ignatius — Scultetus, Albertus — Simonis, Daniel — Siroki, Matthias — Snyurka, Jacobus — Soós György — Svábi Ferenc — Szentiványi Márton — Szikszai János — Szuchnovich Martinus — Szuhay Pál — Talarkovicz, Joannes — Tarnóczy Mátyás — Tarnóczy Miklós — Török Ferenc — Urbanovich, Joannes — Wesselényi László — Zarsecki, Matthaeus — Ziveczki, Petrus

Szepesi grófság (XIII [tredecim] oppida Scepusiensia)

— ld. névmutató: Czaplinski, Paul

Szepesi Kamara ld. Kassa, Szepesi Kamara

Szepes megye (comitatus Scepusiensis, Scepusium, Sep., Sepus, Spiss, Szepesség, Zipser, Zipß) **1649, 1709, 1728, 1779, 1939, 1948, 2025, 2074, 2094, 2230, 2274, 2278, 2326, 2419, 2457A, Appendix 180**

— ld. még névmutató: Beniczky András — Cebani, Abraham — Csáky István, sen. — Duchon, Michael — Horler, Stanislaus — Horváth Boldizsár — János I. magyar király — Luzinski, Joachim — Máriássy János — Milleter, Georgius — Passuth, Joannes — Pilárik, Štefan — Tarnóczy Mátyás

Szepesolaszi ld. Olaszi

Szepesremete ld. Remete

Szepesség ld. Szepes megye

Szepessümeg ld. Szmizsán

Szepesszentgyörgy ld. Szentgyörgy

Szepes-Teplicz ld. Teplice

Szepesváralja (Kirchdrauf, Kirchdrauff, Szepesvár, Váralja, Varaliens., Varall., Waraliens; Spišské Podhradie, SK) **2005**

— ld. még névmutató: Apelles, Balthasar — Gosztonyi István — Heutsch, Philip — Kreuchel, Elias — Perack, Valentinus — Rákóczi Pál — Schmitz, Stephanus — Szöllősi Benedek — Windisch, Johann

Szepsi (Moldava nad Bodvou; SK) **2524**

— ld. még névmutató: Váczi P. András

Szerémi egyházmegye (Sirmis, Sirmium, Syrmium)

— ld. névmutató: Bőjthe Miklós — Jakussich György — Kisdi Benedek — Kopcsányi Mihály

Szerencs (H)

— ld. névmutató: Miskolci Csulyak István

Szicilia (Sicilia) **1758**

Szikszó (H)

— városi tanács **2401**

— ld. még névmutató: Felsőbányai S. Mihály — Geleji Katona István

Szilágysomlyó (Somlyó; Şimleu Silvaniei, RO)

— ld. névmutató: Báthori András — Miskolci Csulyak Gáspár — Rákóczi György II. felesége, Báthori Zsófia

Szilézia (Schlesien, Sil., Sile., Siles., Silesia, Slesia, Slezské knížetství, Slézsko, Sliezsko, Sziléziai fejedelemség) **1676, 1701, 1752, 1762, 1791, 1815, 1870, 1896, 2015, 2083, 2156, 2333, 2348, 2442, 2554, Appendix 157**

— ld. még névmutató: Basilius, Joannes — Brestovinus, Adamus — Colatius, Martinus — Crucinger, Christoph — Dietetus, Georgius — Ditrich, Theodorus — Fabri, Daniel — Franconius, Joannes — Goczałkowski, Adam — Goczałkowski, Carol — Goczałkowski, Johann Dietrich — Grebner, Christophorus — Gretcovius, Georgius — Jon, Tobiás Sluzinsky — Kerczma, Joannes — Kleinwechterus, Valentinus — Kresca, Simon — Krieschke, Georg — Kucera, Ján — Langsfeld, Christian — Langsfeld, Johann Georg — Lehman, Casparus — Lysetius, Albertus — Major, Joannes Daniel — Neubarth, Christoph — Oczko, Georgius Joannes — Oderberga, Michael — Oderwolff, Casparus Maxi-

milianus — Oderwolff, Henricus — Pomarius, Samuel — Poznalak, Venceslaus — Radoczky, Adamus — Radoczky, Nicolaus — Ratai, Georgius — Remen, Daniel — Schultetus, Joannes — Sculletus, Abraham — Trajan Benešovsky, Adam — Wencelius, Andreas — Wencelius, Lucas — Wisotzky Samuel — Wybierski, Balthasar
Szilincs (Szelincs, Szelincz; Zelenec, SK)
— ld. névmutató: Huszár János Lőrinc
Szinyérváralja (Seini, RO) **1639**
Szkítia (Schytia) **2461**
Szlatina ld. Nagyszalatna
Szlavnica (Szalonca, Szlawnicza; Slavnica, SK)
— ld. névmutató: Sándor János
Szlavónia (Sclavonia, Slavonia) **1939, 2016**
— ld. még névmutató: Machilles, Joannes
Szliács (Slacz; Sliač, SK)
— ld. névmutató: Bielavy, Tomáš
Szmirna (Smyrna; Izmir, TR)
— ld. névmutató: Aristides, Aelius
Szmizsán (Schmögen, Szepessümeg; Smižany, SK)
— ld. névmutató: Langsfeld, Johann Georg
Szoblahó (Cobolyfalu; Soblahov, SK) **1703, 1754**
— ld. még névmutató: Wolfius, Adam — Zitnikius, Matthaeus
Szodoma (Sodoma; bibl.) **Appendix 186**
Szolnok Interior comitatus ld. Belső-Szolnok megye
Szolnok megye
— ld. névmutató: Lippay György
Szombathely (Sabaria; H)
— ld. névmutató: Szele János
Szombor ld. Czobor-Szentmihály
Szomolnok (Smolnic; Smolník, SK)
— ld. névmutató: Cramer, Daniel
Szomor (H)
— ld. névmutató: Búzási Ferenc
Szőlős (Nagyszőlős; Vinograd, UA) **2450**
— ld. még névmutató: Debreceni Péter
Szörény megye
— ld. névmutató: Barcsai Ákos
Sučany ld. Szucsány
Sztráska (Neer, Neren., Nagyőr; Strážky, SK)
— ld. névmutató: Heningius, Petrus — Horváth Boldizsár
Szucsa ld. Alsószucsa
Szucsava ld. Suceava
Szucsán (Sucz., Sucany, SK)
— ld. névmutató: Sinapius, Joannes
Szúd (Súdowce; Súdovce, SK)
— ld. névmutató: Dúló Gábor

T. ld. Trencsén
T. ld. Turóc
T. comitatus ld. Turóc megye
T. s. ld. Trencsén, evangélikus gimnázium
Tabor (Tábor; CS) **1662**
— ld. még névmutató: Heutsch, Philipp
Tállya (H)
— ld. még névmutató: Nagyari Benedek
Tállya ld. Máriavölgy
Tapolylucska ld. Lucska
Tarca (Torysa, SK)
— ld. névmutató: Lucae, Ondrej
Tarcal (Tartzal; H) **2604**
— ld. még névmutató: Miskolci Csulyak István — Telkibányai P. István — Tolnai Dali János
Tard (Thard; H)
— ld. névmutató: Lászlófi János — Lászlófi Péter
Târgu Mureş ld. Marosvásárhely
Târgu Secuiesc ld. Kézdivásárhely
Tarnóc (Liptótarnóc; Liptovsky Trnovec, SK)
— ld. névmutató: Benedicti, Tobias
Tarnów (PL)
— ld. névmutató: Dominicus, Wladislaus
Tartzal ld. Tarcal
Tasnád (Thasnád; Tăşnad, RO) **2158**
Tátra **1758**
Tăuţii de Jos ld. Alsómisztótfalu
Técső (Tyacsev, UA)
— ld. névmutató: Debreceni Péter
Tehov (CZ) **1662**
— ld. még névmutató: Joannides, Jakub
Tejfalu (Mliecno, SK) **1701, 1750, 1905, 2114, 2341**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Wechelius Zsigmond János
Telegd (Mezőtelegd; Tileagd, RO) **2404**
— ld. még névmutató: Komáromi Szvertán István

Temetvény (Temetvén; Hrádok, SK)
— ld. névmutató: Sándor János
Templin (D)
— ld. névmutató: Rulich, Valentin
Tepla (Liptótepla; Liptovská Teplá, SK) **2349**
— ld. még névmutató: Lucae, Ondrej
Tepla (Vágtapolca; Teplicka nad Váhom, SK)
— ld. névmutató: Kalinka, Ján
Teplice (Stubna, Stubnyafürdő; Turčianske Teplice, SK)
— ld. névmutató: Zászkaliczky András
Teplice (Szepes-Teplicz, Töplicz; Spišská Teplica, SK)
— ld. névmutató: Metthodius, Georgius Maximilianus — Pilárik, Štefan
Teplicka nad Váhom ld. Tepla
Terebes (Tőketerebes; Trebišov, SK)
— ld. névmutató: Hövei Balog Gergely
Terjékfalva (Teriakovce, SK)
— ld. névmutató: Vatyai János
Terstena ld. Trsztena
Teschen (Tesch., Teschin, Tešin; Těšín, CZ) **1655, 2553**
— ld. még névmutató: Ditrich, Theodorus — Galli, Daniel — Machilles, Joannes — Marklowsky, Joannes — Reis, Andreas — Salentarius, Joannes — Servetius, Matthias — Stanek, Michael — Wilda, Andrys
Teschen (Tesch., Teschin, Těsin; Cieszyn, PL) **1782**
Tét (Tét-Szentkút, H)
— ld. névmutató: Bogner, Georgius
Teuto-Brod, Teutonica Broda ld. Németbrod
Teuto-Lipcze, Teuto-Lips., Teuto-Lipsche, Teuto-Lipsia, Teuto-Lipt., Teuto-Lypce, Teuto-Lypche, Teuto-Lypscha ld. Németlipcse
Teutoprona ld. Tótpróna
Tev. Vogi ld. Németbrod
Thard ld. Tard
Thasnád ld. Tasnád
Théba (Thébás; ET)
— ld. incipitmutató: Az Alexander Thébást elrontotta
Tholna comitatus ld. Tolna megye
Thorda ld. Torda
Thorn (Torun, PL)
— ld. névmutató: Dürner, Samuel — Mautner, Johann — Meder Péter — Nigrini, Nicolaus — Pobst, Friedrich — Sartorius, Johann — Serpilius, Johann III. — Sinapius, Joannes — Splenius, Elias — Zimmermann, Matthias
Thornensis comitatus ld. Torna megye
Thoronya ld. Nagytoronya
Threncsen ld. Trencsén
Thuroc., Thurociens., Thurociensis, Thurocziens. ld. Turóc megye
Thurocz Moschovia, Thurocz-Mossovia ld. Mosóc
Thúr-Terebes ld. Túrterebes
Thuryk ld. Turik
Tigur., Tigurum ld. Zürich
Tileagd ld. Telegd
Tirnáveni ld. Dicsőszentmárton
Tirnavia ld. Nagyszombat
Tirnaviensis Academia ld. Nagyszombat, egyetem
Tiszáninneni református egyházkerület (Cis Tibiscum) **1912, 2158**
Tiszántúl **1859A**
— ld. még névmutató: Diószegi Vég Mihály — Nógrádi Mátyás
Tiszántúli református egyházkerület **2260**
— ld. még névmutató: Iratosi T. János
Tokaj (H)
— ld. névmutató: Tolnai Dali János
Tolcsva (H)
— ld. névmutató: Szilágyi Benjámin István — Szőlősi János
Tolna megye (comitatus Tholna) **1788, 1975**
Toplica (Secu; Topliţa, RO)
— ld. névmutató: Gheorghe din Sec
Toplilucska ld. Lucska
Toporc (Toporcz; Toporec, SK)
— ld. névmutató: Doleschovicenus, Georgius — Wachsmann, Bartholomaeus
Torda (Thorda; Turda, RO) **2604**
Torda megye
— ld. névmutató: Dengelegi Péter — Mindszenti Miklós — Thuri Mihály
Torna megye (comitatus Thornensis)
— ld. névmutató: Rákóczi Pál
Torockó (Rimetea, RO)
— ld. névmutató: Szentmártoni Bodó János
Torockószentgyörgy (Torotzko Szent György; Colţesti, RO)
— ld. névmutató: Toroczkay László

Toronya ld. Nagytoronya
Torotzko Szent György ld. Torockószentgyörgy
Torun ld. Thorn
Torysa ld. Tarca
Tótfalu (Totfalv., Totfalven.; Slovenská Ves, SK)
— ld. névmutató: Fontanus, Joannes
Tothprona, Tothpronna ld. Tótpróna
Totlip., Tótlipcse, Totlipt., Tot Lypschen. ld. Zólyomlipcse
Tótpróna (Teutoprona, Tothprona, Tothpronna; Slovenské Pravno, SK)
— ld. névmutató: Kalinka, Zachariáš — Reis, Andreas — Schver, Michael
Tournai ld. Doornik
Tőketerebes ld. Terebes
Tölcsek, Tölczék ld. Tulcsik
Töplicz ld. Teplice
Törökország **1757**
Tr. ld. Trencsén
Trakostyán (Drakostyan, Trakostian, Trakostyan; Trakoscan, HR)
— ld. névmutató: Draskovich János — Draskovich Miklós
Transalpina ld. Havasalföld
Transdanubium ld. Dunántúl
Transilv., Transilvania, Transsylv., Transsylvania, Transyl., Transylv., Transylvania ld. Erdély
Trebišov ld. Terebes
Trebosztó (Kistorboszló, Trebisztó; Trebostovo, SK)
— ld. névmutató: Révay Tamás
Trechen ld. Trencsén megye
Tren., Trenc., Trenč., Trenčan, Trench. ld. Trencsén
Trench. sch., Trench. schola; Trenchin., Trenchinien., Trenchiniense gymnasium, Trenchiniensis schola ld. Trencsén, evangélikus iskola
Trenčianska Teplá ld. Prilesz
Trenčianska Turná ld. Turna
Trenčianske Bohuslavice ld. Bohuslavic
Trencsén (Alsótrencsén, T., Threncsen, Tr., Tren., Trenc., Trenč., Trenčan, Trench., Trenchin, Trenčin, Trenčjn, Trenschin, Trentchin, Trinch., Trinchin, Trinschin; Trenčín, SK) **1662, 1684, 1703, 1706, 1752, 1792, 1793, 1796, 1798, 1802, 1803, 1838, 1839, 1856, 1857, 1859, 1883, 1906, 1908, 1910, 1961, 1962, 1964, 1967, 1968, 2007, 2028, 2029, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2081, 2083, 2084, 2085, 2086, 2116, 2117, 2118, 2120, 2121, 2123, 2152, 2155, 2160, 2190, 2192, 2195, 2243, 2245, 2246, 2286, 2291, 2292, 2344, 2347, 2348, 2349, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2444, 2445, 2449, 2553, 2554, 2557, 2609, 2610, 2611, Appendix 162, Appendix 191**
— ecclesia **1706**
— evangélikus gimnázium (gymnasium Trenchin., Trenchiniense, sch. Trench., schola Trench., Trenchin., Trenchinien., Trenchiniensis, s. T.) **1753, 1807, 1859, 1964, 2035, 2190, 2295, 2296, 2350, 2400, 2445, 2447**
— jezsuita gimnázium (Collegium Societatis Jesu) **2479**
— városi tanács **2194**
— Xavéri Szent Ferenc templom (Basilica Divi Francisci Xaverii) **2479**
— kiadvány: **1702, 1706, 1752, 1796, 1806, 1809, 1810, 1811, 1944, 2034, 2065, 2082, 2083, 2084, 2121, 2152, 2194, 2195, 2227, 2292, 2439, 2481, 2529, 2530, 2610, Appendix 157, Appendix 162, Appendix 178, Appendix 197**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Alodiatoris, Petrus — Ascanius, Michael — Augustini, Joannes — Bellobradenus, Paulus — Berian, Tobias — Blasius, Andreas — Boček, Martin — Bocek, Martin, később Fabricius Nicolaus felesége, Štiastná Katerina – Bogády András – Brodniansky, Matthaeus — Butovsky, Jan — Cancrinius, Joannes — Casparides, Georgius — Casparides, Jeremias — Čejsl, Jan — Chalupka, Samuel — Charapka, Isaacus — Čížek, Nikodém — Cortacius, Ezechiel — Dentulini, Thomas, iun. — Dentulini, Thomas iun. felesége, Fabricius Anna — Dessewffy György — Draskoviczky, Isaacus — Duchon, Martinus — Fabri, Matthias —

Fabricius, Nicolaus, iun. — Fabricius, Nicolaus, sen. — Felicides, Paulus — Fennt, Georgius — Firak, Martinus — Fischer, Wilhelmus — Flentis, Matthias — Gracza, Joannes — Graff, Andreas — Gyürky Ádám — Hadik, Alexander — Hadik, Ján, iun. — Hadik, Ján, sen. — Hadik, Jonáš — Hadik, Michael — Hadik, Nicolaus — Hambalek, Martinus — Heliades, Josef — Horváth András — Illésházy Gábor — Illésházy Gáspár — Illésházy György — Institoris, Joannes — Jon, Tobiáš Sluzinský — Kalinka, Ján — Kalinka, Joachim — Keveri András — Klisch, Valentinus — Koch, Martinus — Krman, Ján — Kusi, Stanislaus — Lani, Joannes — Láni, Zachariáš — Lazius, Michael — Lochmann, Ján — Löhr, Michael — Lucae, Ján — Majthényi Pál — Makonius, Michael — Malatides, Daniel — Matula, Joannes — Medniansky — Meltzel, Joannes — Müller, Samuel — Nitschmann, Jiřík felesége, Tistínská, Alžbeta — Nosticius, Paulus — Od Háje, Vavrinec Benjamin — Omasta, Stephanus — Osztrosith Pál — Palik, Andreas — Parschitius, Christophorus — Parschitius, Elias — Perenynyei Bálint — Petkó, Andreas — Petrensis, Andreas — Petrovicius, Daniel — Pilárik, Štefan — Raphanides, Melchior — Rasy, Nicolaus — Remeň, Daniel — Sartoris, Joannes — Schavlicius, Georgius — Schiculinus, Stephanus — Schkrowina, Daniel — Schujanus, Georgius — Sinapius, Joannes — Slota, Balthasar — Sopotius, Teodor — Stanislaides, Andreas — Stephanides, Jakub — Stephanides, Joannes — Stephanides, Nicolaus — Štiastná, Katerina — Szilvási György — Tarnoci, Martin — Tekenyei Pál — Tištínsky, Jakub — Tunakius, Joannes — Türck, Joannes — Urbanovich, Andreas — Viszocsáni István — Vokál, Václav — Vokál, Václav utána Od Háje, Vavrinec Benjamin felesége, Dorota — Wranai, Joannes — Zacheus, Jakub — Zahrádecky, Jiří — Zahrádecky, Jiří felesége, Sedlnická, Kateřina — Zelnikius, Stephanus

Trencsénjánosi ld. Hanzlikfalva

Trencsén megye (Trechen, Trenschin, comitatus Trench., Trenchiniensis) **1754, 1794, 1836, 2034, 2289, 2346, 2494**

— ld. még névmutató: Fabricius, Nicolaus, iun. — Fabritius, Andreas — Hadik, Ján, sen. — Hadik, Jonáš — Illésházy Gábor — Illésházy Gáspár — Illésházy György — Kalinka, Joachim — Láni, Zachariáš — Milochovsky, Ján — Rudnyánszky András — Zschaesius, Melchior

Trenschin, Trentchin, Trinch., Trinchin., Trinschin ld. Trencsén

Trňa ld. Nagytoronya

Trnava ld. Nagyszombat

Trója (Troia; Truva, TR) **2311, 2359, 2370, 2412, 2460, Appendix 168**

— ld. még incipitmutató: Mint Hector Trójának

Trsztena (Nádasd, Nádasfalva, Terstena; Trstená, SK)

— ld. névmutató: Sidonius, Daniel

Trutnov ld. Trautenau

Truva ld. Trója

Tulcsik (Tölcsek, Tölczék; Tulčík, SK) **1761, 1849**

Tur. ld. Turóc megye

Turčianske Teplice ld. Teplice

Turčiansky Michal ld. Turócszentmihály

Turčiansky Peter ld. Turócszentpéter

Turda ld. Torda

Turik (Thuryk; Turík, SK)

— ld. névmutató: Thuránszky, Andreas — Thuránszky János

Túrna (Turnen.; Trenčianska Turná, SK)

— ld. névmutató: Hambalek, Martinus

Turóc, Turócliget ld. Háj

Turóc megye (comitatus T., Thuroc., Thurociens., Thurociensis, Thurocziens., Tur., Turoc-Pannonia, Turocz)

— ld. névmutató: Draskoviczky, Isaacus — Fabri, Matthias — Famelici, Matthaeus — Gazúr, Matej — Institoris, Michael — Keveri András — Láni, David — Láni, Eliáš — Láni, Gregorius — Révay Pál — Roth, Georgius, sen.

— Schiculinus, Stephanus — Sinapius, Michael
Turócszentmárton ld. Szentmárton
Turócszentmihály ld. Szentmihály
Turócszentpéter ld. Szentpéter
Turóctölgyes ld. Dubovó
Turocz ld. Turóc megye
Turocz-Mossovia ld. Mosóc
Túrterebes (Thúr-Terebes; Turulung, RO) **1723**
— ld. még névmutató: Tejfalvi Csiba Márton
Tübinga (Tubing., Tubinga-Wirtemberg, Tubingen; Tübingen, D)
— ld. névmutató: Ascanius, Michael — Fabricius, Joannes — Falco, Joannes — Flayder, Friedrich Hermann — Gracza, Joannes — Kircher, Joannes
Türje (H)
— ld. névmutató: Folnai Ferenc
Tvarožná ld. Durand
Tyacsev ld. Técső
Tychy ld. Dehilovia
Tyrn., Tyrnav., Tyrnavia ld. Nagyszombat
Tyrnaviae Academia, Universitas ld. Nagyszombat, egyetem
Tyrnavien. Universitas ld. Nagyszombat, egyetem
Tyrnaviense Collegium ld. Nagyszombat, jezsuita kollégium
Tyrnaviensis Academia (Societatis Jesu C.), Tyrnaviensis Universitas, ld. Nagyszombat, egyetem
Tyrnaviensium Franciscanorum studium claustrale ld. Nagyszombat, ferencrendi hittudományi főiskola

Ubres (Ubriß; Ubrezs; Úbrež, SK)
— ld. névmutató: Söldner, Joannes
Ucher (Vcher) folyó **1795**
Udvard (Dvory nad Žitavou, SK)
— ld. névmutató: Márki Mihály
Udvarhely (Székelyudvarhely; Odorheiu Secuiesc, RO)
— ld. névmutató: Miskolci Csulyak Gáspár
Udvarhelyszék (Sedes Siculicalis Udvarhely) **1726**
— ld. még névmutató: Ormányi Péter
Ughrou ld. Zayugróc
Ugocsa megye (comitatus Ugocsinsis, Ugotsa) **2450**
— ld. még névmutató: Perényi Ferenc — Perényi Gábor
Ugroc ld. Zayugróc
Ugrocensis ecclesia ld. Zayugróc, ecclesia
Ugrócz ld. Zayugróc
Uhersky Brod (CZ) **2442**
Uhrovec ld. Zayugróc
Újfalu (Divékújfalu; Diviacka Nová Ves, SK)
— ld. névmutató: Tarnoci, Martin
Újfalu ld. Igló
Újhely ld. Kiszucaújhely
Újhely (Uyhel, Uyhely; Sátoraljaújhely, H) **2008**
— ld. még névmutató: Iratosi T. János — Kászoni János — Simándi János — Szentpéteri Mihály — Szilágyi Benjámin István
Újhely (Vág-Ujhel, Vágújhely; Nové Mesto nad Váhom, SK)
— ld. névmutató: Luzsky, Melchior — Tarnoci, Martin
Új-Leszna (Alsóerdőfalva, Neo-Sylvanian; Nová Lesná, SK)
— ld. névmutató: Poleus, Tobias
Ulm (Ulma-Suevia; D) **2266**
— kiadvány: **1758, 2242, 2266**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Bachmann, Balthasar — Dieterich, Konrad — Ebelius, Joannes Philippus — Gorlin, Johann — Hebenstreit, Johann Baptista
Ultrajectom (Ultraj., Ultrajectum; Utrecht, NL) **2196, 2201, 2248, 2249, 2401, 2430, 2450, 2498, 2617**
— kiadvány: **2019, 2201, 2266**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Bökényi Filep János — Felsőbányai S. Mihály — Fogarasi K. Ferenc — Kászoni János — Komáromi Csipkés György — Komáromi Szvertán István — Le Roy, Henricus — Leusden, Jan — Lippai Sámuel — Mikolai Hegedűs János — Miskolci Csulyak Gáspár — Nógrádi Mátyás — Pápai Páriz Imre — Szántai Mátyás — Szántai Molnár Mihály —

Szathmári Ötvös István — Szilágyi Benjámin István — Szoboszlai Miklós — Váczi P. András — Voetius, Gisbertus — Zwol, Jan van
Ung
— esperesség **1912**
Unghuar ld. Ungvár
Unghuariense collegium ld. Ungvár, jezsuita kollégium
Ung megye
— ld. névmutató: Homonnai Drugeth János
Ungvár (Unghuar; Uzshorod, UA) **2426**
— jezsuita kollégium (Societatis Jesu collegium Unghuariense) **2426**
— ld. még névmutató: Kopeczky Ferenc — Ziveczki, Stanislaus
Universitas ld. Szeben, Szász Közösség
Urzedo (Urzędów, PL)
— ld. névmutató: Řecicky, Jiří
Úszfalva (Uzovce, SK)
— ld. névmutató: Szemere Pál — Usz István
Utrecht ld. Ultrajectom
Uyfalu ld. Kassaújfalu
Uyfalu ld. Igló
Uyhel, Uyhely ld. Újhely
Uzovce ld. Úszfalva
Uzshorod ld. Ungvár

Váci egyházmegye
— ld. névmutató: Draskovich György — Kopcsányi Mihály — Pálffy Tamás — Pongrácz György — Tarnóczy Mátyás
Vadu Crişului ld. Rév
Vág folyó **1973**
Vágbeszterce ld. Beszterce
Vágdebrőd ld. Drahóc
Vágpata ld. Patta
Vágsellye ld. Sellye
Vágtapolca ld. Tepla
Vág-Ujhel, Vágújhely ld. Újhely
Vágzamárd ld. Zamaróc
Valachia ld. Havasalföld
Văleni ld. Patakfalva
Vámosbalog ld. Felsőbalog
Vámospércs (H)
— ld. névmutató: Tyukodi Márton
Várad (Nagj Várad, Nagyvárad, Warad; Oradea, RO) **1859A, 1860, 1862, 1863, 1912, 1974, 1977, 1981, 2044, 2125, 2128, 2130, 2132, 2160, 2171, 2199, 2253, 2254, 2354, 2485, 2565, Appendix 173, Appendix 192**
— református egyház **1860**
— református gimnázium (schola Varadiensis) **1860, 1983, 2002, 2039, 2040, 2200, 2265, 2355, 2356**
— Universitas **2355**
— kiadvány: **1767, 1841, 1882, 1933, 1953, 1982, 1983, 2002, 2022, 2101, 2102, 2103, 2163, 2172, 2211, 2220, 2250, 2258, 2310, 2363, 2373, 2424, 2486, 2533, Appendix 192, Appendix 194**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Becskeházi István — Bethlen István, sen. — Borosjenei S. Mihály — Enyedi Gáspár — Gyulai Ferenc — Horhi Miklós — Horváth János — Illyei László — Keresztúri Pál — Kisdi Benedek — Komáromi István — Komáromi Szvertán István — Köleséri Sámuel — Makai Gergely — Montanus, Joannes — Nagyari Benedek — Pankotai Ferenc — Pataji F. Tamás — Püspöki János — Rákóczi György II. — Székelyhidi István — Szenci Kertész Ábrahám — Szilágyi Benjámin István — Técsi Joó István — Tolnai Dali János — Tofaeus Mihály — Váradi Miklós — Váradi Szabó István — Varsányi István
— ld. még tárgymutató, illusztrációk
Váradgya (Váradja; Oarda, RO) **2171**
— ld. még névmutató: Kászoni János
Varaliens., Váralja, Varall. ld. Szepesváralja
Varannó (Varanna, Varano; Vranov nad Toplou, SK)
— ld. névmutató: Kászoni János — Mikolai Hegedűs János — Posony, Joannes Ladislaus
Varasd (Varaždin, HR)
— ld. névmutató: Grahovlian, Nicolaus — Krajačević Sartorius, Nikola
Vardeberg (Vardeberga, Vardeberga-Hollandus; NL)
— ld. névmutató: Horstius, Joannes
Varin (Várna, Warnen.; Varín, SK)

— ld. névmutató: Nigrini, Andreas — Taborita, Joannes — Taborita, Nicolaus — Zelnikius, Stephanus
Városszalónak ld. Szalónak
Varsó (Varsavia; Warszawa, PL) **1691**
— ld. még névmutató: Papczyński, Stanisław
Vartemberg ld. Wartemberg
Vásárosnamény (H) **1835**
Vasvár (Ferropolis; H)
— ld. névmutató: Folnai Ferenc — Malomfalvay Gergely
Vasvár megye (comitatus Castri Ferrei, Vasvármegye) **1821, 2458**
— ld. még névmutató: Folnai Ferenc — Nádasdy Ferenc
Vcher ld. Ucher
Védfalu ld. Vidernik
Velence (Venezia, I)
— kiadvány: **2326**
— ld. még névmutató: Árkosi Gelei Benedek — Geitzkoffer, Ferdinandus — Navagero, Andrea — Piccini, Giacomo
Velicsna (Árvanagyfalu, Nagyfalu, Veliczna, Weliča; Veličná, SK) **2608**
— ld. még névmutató: Sinapius, Joannes — Zittkius, Ján
Veľké Bielice ld. Bilic
Veľké Bošany ld. Nagybossány
Veľké Ostratice ld. Nagysztrice
Veľké Trakany ld. Nagytárkány
Veľké Vozokany ld. Nagyvezekény
Veľký Biel ld. Magyarbél
Veľký Blh ld. Felsőbalog
Veľký Šariš ld. Nagysáros
Vendrinium (Wendrin, PL)
— ld. névmutató: Mokoschocky, Stephanus
Venezia ld. Velence
Veperd (Weppersdorf, A) **1932**
— ld. még névmutató: Bachmann, Balthasar — Gigelmair, Abraham — Liszti család
Veresalma ld. Vörösalma
Vereskő ld. Vöröskő
Veresmart, Veres-Marth ld. Vörösmart
Veszprémi egyházmegye
— ld. névmutató: Bosnyák István — Hoffmann Pál — Jakussich György — Kerti Fábián — Lippay György — Sennyey István — Széchényi György
Veteros., Veterosolien., Veterosolium, Vetus. ld. Zólyom
Viborna (Bierbronnen., Sörkút; Vyborná, SK)
— ld. névmutató: Langius, Andreas
Vidernik (Védfalu, Vydrník, SK)
— ld. névmutató: Gurini, Melchior
Vien. Collegium Pazmanium ld. Bécs, Collegium S. J. Viennense
Vienn., Vienna, Vienna Austriae ld. Bécs
Viennense Collegium S. J. ld. Bécs, Collegium S. J. Viennense
Viennensis Universitas ld. Bécs, egyetem
Vimperk (CZ)
— ld. névmutató: Trajan Benešovsky, Adam
Vinograd ld. Szőlős
Vinţul de Jos ld. Alvinc
Viszocsány (Viszoczan; Vysočany, SK)
— ld. névmutató: Viszocsáni János — Viszocsáni Márton
Visztula (Vistula) folyó **1691**
Viteberg, Vitteberg, Vittenberga, ld. Wittenberg
Vízakna (Ocna Sibiului, RO)
— ld. névmutató: Fogarasi K. Ferenc
Vízkelet (Cierny Brod, SK)
— ld. névmutató: Wolphius, Joannes
Vizsoly (H) **1859A, 1912**
— kiadvány: **1884, 1912, 2222**
Vlachy ld. Nagyolaszi
Vogi. ld. Németbrod
Vojňany ld. Krig
Vörösalma (Veresalma; Červenica pri Sabinove, SK)
— ld. névmutató: Lochmann, Ján
Vöröskő (Vereskö; Červený Kameň, SK)
— ld. névmutató: Pálffy Ferdinánd
Vörösmart (Veresmart, Veres-Marth; Zmajevac, HR)
— ld. névmutató: Cikó Mihály
Vranov nad Toplou ld. Varannó
Vrat., Vratisl. Neapolis, Vratislav., Vratislavia ld. Boroszló
Vrbov ld. Ménhárd
Vyborná ld. Viborna
Vydrník ld. Vidernik
Vysočany ld. Viszocsány
Vyšny Kubín ld. Felsőkubin

Walachia, Wallachia ld. Havasalföld
Wales (Cambro-Britannia, Wallia)
— ld. névmutató: Carolus I. — Georgius, Thomas
Warad ld. Várad
Waraliens. ld. Szepesváralja
Warnen. ld. Varin
Warszawa ld. Varsó
Wartenberg (Vartemberg; D)
— ld. névmutató: Basilius, Joannes
Weiss (Weis, D)
— ld. névmutató: Lutzman, Adolphus
Welica ld. Velicsna
Wendrin ld. Vendrinium
Weppersdorff ld. Veperd
Wesprem ld. Veszprémi egyházmegye
West Frisia ld. Nyugat-Frízia
Wesprem, Weszprém ld. Veszprémi egyházmegye
Weterosolium ld. Zólyom
Wetzhausen (D)
— ld. névmutató: Truchsess, Erhardt Ferdinand
Wien, Wienna ld. Bécs
Wiesbaden (D) **Appendix 186**
Wirtemb. ld. Württenberg
Wittenberg (Saxonum Leucorea, Viteberg, Vitteberg, Vittenberga, Witeb., Witteberg.; D) ld. Vittenberga **1868, 1894, 2151, 2418**
— egyetem: **1669, 2457A**
— facultas theologica Vittebergensis **1892, 2508**
— kiadvány: **1723, 1894, 2172, 2224, 2443, Appendix 183, Appendix 184, Appendix 185, Appendix 186, Appendix 187**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Alauda, Josephus — Albrich, Martinus — Balduinus, Fridericus — Bellobradenus, Paulus — Budák György — Büringer, Johann — Chalupka, Samuel — Danielis, Joannes Josephus — Deselvics István — Dubravius, Daniel — Ezler, Adam — Fabini, Leonhard — Fabricius, Joannes — Hadik, Jonáš — Heinzel, Joannes — Heutsch, Philipp — Hutter, Leonhard — Kalinka, Ján — Kalinka, Zachariáš — Klesch, Christoph, iun. — Kucera, Ján — Lang, Christoph — Langius, Joannes — Láni, David — Láni, Zachariáš — Lochmann, Ján — Löhner, Christoph — Major, Elias — Martini, Jacob — Meisner, Balthasar — Neunachbar, Paul — Pinner, Theodor — Porsch, Matthias — Quenstedt, Joannes Andreas — Rochser, Zacharias — Röschel, Johann — Sartorius, Andreas — Sartorius, Johann — Schlegel, Christoph — Schwartz, Joannes — Sennert, Daniel — Serédi János — Serpilius, Samuel — Tarnoci, Martin — Tejfalvi Csiba Márton — Treutsch, Christian — Vörös György — Zászkaliczky András
Wolffyn (Wolin, PL) **1795**
Wratislavia, Wratislaviensis Neapolis, Wratislaw, Wrocław ld. Boroszló
Württenberg (Wirtemb.)
— ld. névmutató: Chabraeus, Dominicus
Würzburg (D)
— ld. névmutató: Becanus, Martinus

Yverdon (Ebrodun, Ebrudunum, Ebrun; CH) **2358, 2410**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Chabraeus, Dominicus — Graffenried, Franz Ludwig
— ld. még tárgymutató, illusztrációk

Zábřek na Morave (Zabrah.; CZ)
— ld. névmutató: Malatides, Jan
Zacolca, Zakolca ld. Szakolca
Zágráb (Zagreb, HR)
— kiadvány: **1783, 1843**
— ld. még névmutató: Krajačević Sartorius, Nikola — Kupinich, Christophorus — Steyrer, Christophorus
Zágráb megye
— ld. névmutató: Domitrović, Petar — Ruchich, Joannes
Zagreb ld. Zágráb
Zakolca ld. Szakolca
Zala (Szala; H)
— ld. névmutató: Kerti Fábián
Zala megye (comitatus Zaladiensis) **1821**
Zalaszentgrót ld. Szentgrót

Zálesie ld. Gibely
Zamaróc (Szamaróc, Vágzamárd, Zamarinum, Zamarovce; SK)
— ld. névmutató: Cotercius, Martinus
Zaránd megye (comitatus Szarand)
— ld. névmutató: Uzoni Jankó Boldizsár
Zaslaw ld. Čáslav
Zayugróc (Ughrou, Ugroc, Ugrócz; Uhrovec, SK)
— ecclesia (Ugrocensis ecclesia) **1707**
— ld. még névmutató: Zay János — Zay László
Zboro (Makovica, Zbor; Zborov, SK) **2352**
— ld. még névmutató: Szalai Pál
Zednicen. ld. Seeden
Zeiden ld. Feketehalom
Zelenec ld. Szilincs
Zelina (Zelinaszentmiklós, HR)
— ld. névmutató: Damianich, Franciscus
Zemianske Kostolany ld. Alsólelóc
Zempléni esperesség **1912**
Zemplén megye (comitatus Zempleniensis, Zempliniensis, Zemplyn) **2523, 2548, 2558, 2605**
— ld. még névmutató: Homonnai Drugeth János — Miskolci Csulyak István — Perényi György
Zenice ld. Szenice
Žiar nad Hronom ld. Szentkereszt
Ziegenhain (Zigenhain, D)
— ld. névmutató: Hessen-Kassel, Mauritius, sen.
Žilina ld. Zsolna
Zipser, Zipß ld. Szepes megye
Zirc (H)
— ld. névmutató: Hédervári János
Zittau (Seittaw, Sithau, Sittaw, Žitava; D)
— kiadvány: **2195, 2495**
— ld. még névmutató: Kalinka, Joachim — Pobst, Friedrich
Złotoryja ld. Goldberg
Zmajevac ld. Vörösmart
Znojmo (Znoyma; CZ)
— ld. névmutató: Slabius, Joannes Ferdinand
Zolien, Zoliensis comitatus ld. Zólyom megye
Zolio Lipcze ld. Zólyomlipcse
Zólyom (Veteros., Veterosolien., Veterosolium, Vetus., Weterosolium; Zvolen, SK)
— ld. még névmutató: Bartosovitz, Andreas — Benedicti, Tobias — Capirius, Andreas — Chalupka, Samuel — Ebeczky János — Horváth András — Hudicius, Andreas — Kalinka, Ján — Láni, Gregorius — Láni, Zachariáš — Müller, Johann (Veterosoliensis) — Remen, Daniel — Trusius, Hiobus
Zólyomlipcse (Lipsche, Slovenské Lipce, Totlip., Tótlipcse, Totlipt., Tot Lypschen., Zolio Lipcze; Slovenská Ľupča, SK) **1751**
— evangélikus gimnázium (gymnasium Illeshazianum) **2287**
— ld. még névmutató: Berian, Tobias — Charapka, Isaacus — Curtius, Alexander Carolus — Nicletius, Samuel — Piscator, Gabriel — Széchy György özvegye, Homonnai Drugeth Mária
Zólyom megye (comitatus Soliensis, Zolien., Zoliensis)
— ld. névmutató: Gyürky Gáspár — Kalinka, Ján — Láni, Gregorius — Remen, Daniel — Zolnay Péter, jun. — Zolnay Péter, sen.
Zombor ld. Czobor-Szent-Mihály
Zürich (Tigur., Tigurum; CH)
— ld. névmutató: Ernius, Joannes Henricus — Meyer, Konrad
Zvolen ld. Zólyom
Zvolenská Slatina ld. Nagyszalatna
Zsitvatorok (Dunaradvány; Radvaň nad Dunajom, SK) **2092, 2485**
Zsolna (S., Sillein, Sol., Soln., Solna; Žilina, SK) **1962, 2007, 2122, 2379**
— evangélikus gimnázium (schola Solnensis) **1962, 2379**
— ld. még névmutató: Ascanius, Michael — Dubravius, Daniel — Felicides, Paulus — Graff, Andreas — Hadik, Jonáš — Horváth András — Ladiver, Elias, iun. — Ladiver, Elias, sen. — Madidus, Andreas — Milochovsky, Ján — Nigrini, Nicolaus — Saraides, Andreas — Sartorius, Andreas — Slota, Balthasar — Zászkaliczky András

CÍMMUTATÓ

Index titulorum

Index of titles

Az ismert szerzőjű és az ismeretlen szerzőjű művek címe egyaránt megtalálható a mutatóban. Az egyszerűsített címekről, a címek jellemző részeiről és egyes műveknek a szakirodalomban meghonosodott elnevezéséről utaló található a teljesebb címre.

... rs könyve ... Colmári ... tott **2070**
[Hat] VI együgyű prédikációk → Mennyei szó... avagy
Az [ezerhatszáznegyvenegyedik] MDCXXXXI. esztendőre való kalendárium **1820**
Az [ezerhatszáznegyvenhatodik] 1646. esztendőnek részeiről... rendeltetett prognosztikon **2098(2)**
Az [ezerhatszáznegyvenkettedik] MDCXXXXII. esztendőre való kalendárium **1873**
Abba atya, avagy könyörgésnek lelke **2352**
Abdankungs-Predigt **2535**
Acclamationes votivae in nuptias... Johannis Windisch **1830**
Acta synodi nationalis... Szathmár-Németinum... convocatae **2260(2)**
Actus oratorius → Susanna seu actus oratorius
Actus scenicus honori nuptiarum... Matthiae Ostrosith → Theodorus nupturiens
Ad exercitia declamatoria de salutifera incarnatione → Quod Deus felix...
Ad invictissimum... Jesum Christum... gentis Slavonicae lacrumae **1939(2)**
Adriai tengernek szirénája **2360**
Agalmation apargmaticum **1694**
Agenda sacra, das ist Kirchenordnung in Hermannstadt **2488**
Agenda, azaz anyaszentegyházbeli szolgálat szerint való cselekedet **2505**
Agenda, azaz szentegyházi cselekedeteknek, avagy szentségeknek... kiszolgáltatásának módja **2341(1)**
Akarám kegyelmedet tudósítani... → Ex literis datis in Piritz
Des allerhöchsten Gottes... Erhöhung in einer... Predigt **1687**
Az állhatatosságról írt két könyv → Justus Lipsiusnak az állhatatosságról...
Almanach → Der neue und alte Almanach
Almanach auf das Jahr **2437(1)**
Almanach auf das... Jahr **2342(1)**
Almanach des Jahrs **1700(1)**
Almanach und Prognostikon **1649, 1679, 1708, 1727, 1749, 1771, 1831, 1887, 1904, 1930, 1959, 2001, 2062, 2107, 2113, 2145, 2174, 2189, 2218, 2240, 2284, 2316, 2372,2417, 2470, 2528, 2551, 2580, 2607**
Álomkönyvecske **1822, 1974**
Amuletum, azaz rövid és szükséges oktatás a döghalálról **2095**
Amuletum, das ist ein kurzer und notwendiger Bericht zur Zeit der Pestilenz **2052**

Amuletum, tò jest zpráva krátká a potřebná o moru **2111**
Anagrammatum libri duo... seu brevis commemoratio praecipuorum Acad. Rostochianae virorum **1653**
Anagrammatum libri tres **1748**
Anamnisis, to jest věčná a neumírajicy paměť **1938(1)**
Angliai independentizmus, avagy az eklézsiai fenyítékben... minden reformata eklézsiáktól különböző fejetlen lábság **2558**
Angliai puritanizmus, avagy kiváltképpen való tudományok **2559**
Animae sanctae aeternae regna **2482**
Annus angelicus per omnes anni totius ferias **2544**
Annus crucifixi Dei Jesu **2337**
Annus eucharisticus per singulas anni totius quintas ferias **2388**
Annus morientium et mortuorum **2334**
Annus Sanctissimae Trinitatis unius Dei **2338**
Anomalorum quorundam... verus apud probatos autores usus **2224(3)**
Anti-hodego-graphos **1911**
Antiglypice metrica tornate enucleata **2014**
Anyaszentegyházbeli szolgálat szerint való cselekedet → Agenda, azaz
Aphorismi de unione et communicatione **1869**
Apodixis theologica, hoc est certissima demonstratio vanissimi conatus Luciferi Belaviani **2082**
Apollo coelis redditus, seu S. Stephanus protomartyr **2219**
Az apostoli vallással ellenkező, minapi római katolikusok tudományának mutató lajstroma → Romanocategorus
Applausus academici honori... Laurentii Banck **2166**
Applausus hymeneus, quo... Joannem Serpilium... cum... Eva Galliana... nuptias... celebrantem prosequuntur... fautores **2457A**
Approbatae constitutiones regni Transylvaniae **2499**
Aqua apoplectica reficiens... Kázaní pohřební nad mrtvým tělem... Martina Bočka **1798(1)**
Aquila clangens **2545**
Aquila Viszochaniana **2263**
Ara memorialis, quam... Martinus Boczek **1799(5)**
Arae honorariae nuptiis... Christophori Crucingeri Habelswerd **1791**
Archi-laurus Strigoniensis e laureis duodequinquaginta **2595**
Arma piorum. Zbroje pobožných aneb modlitby nábožné na litanie každodenní **2588**
Ars concionandi **2527(3)**
Articuli dominorum... regni Transylvaniae **1641, 1642, 1673, 1719, 1765, 1824, 1878, 1994, 2057, 2100, 2138, 2169, 2209, 2259, 2314, 2364**
Articuli regni Hungariae in diversis generalibus diaetis... conditi **2485(3)**
Articuli universorum dominorum... regni Transylvaniae **1924, 2414, 2517, 2574**
Articuli, juxta quos regitur ecclesia **1912**
Artificium bene moriendi sive praeparatio ad mortem – Příprava k smrti **1838**
Artificium Biblicum metricum **1963(3)**
Artis poeticae praecepta **1927**
Az árus emberek... limitációjuk → Limitatio rerum forensium
Assertio Sacro-Sanctae Trinitatis **1718**
Assertiones ex universa logica **2335**
Az asszonyi nemnek nemességéről... való ritmusok **2143, 2586**
Asszonyunk Szűz Máriának három... zsolozsmája → Officium B. M. Virg., azaz
Astrologische Mutmassung **2393(2)**

Asylum theosophicum **2295**
Asztrológiai tartósságos vélekedés **2333(2)**
Asztrológiai vizsgálás **2478(2), 2538(2), 2592(2)**
Asztronómiai jövendölés **1862(2)**
Az asztronómiának tudományának rövid értelemmel való leírása → Cisio, azaz
Auf das Jahr... von natürlicher Influenz des gestirnten Himmels in diese niedere Welt **2521(2)**
Aufgeschlossene goldene Sprachentür → Janua linguarum reserata aurea... Aufgeschlossene
Aulaea anagrammatico-metrica in nuptiis... Jonae Spillenbergeri **2229**
Auslegung eines Vers. Danielis **1736**
Auspicatissimum thalamum... Samueli Dürnero **1931**
Axiomata concionandi practica **2354(1)**
Azon tanácskozás megszerzésének... hozzáadásával **1850(3)**

Beata Beatae Virginis ars, seu regia genuini Scripturae Sacrae sensus... inveniendi via **2366**
Beicht- und Kommunion-Büchlein **2490**
Belsőképpen indító tudomány **2462(1)**
Beschreibung einer wunderlichen Tat **2018**
A betegeknek meglátogatását miképpen kellessék elkövetni **2362(4)**
Biblia → Szent Biblia
Biblia tanúi, kiket a Biblia állatott elő **2247**
Biblia. Noul Testament **2210**
Biblia. Vechiul Testament. Psaltirea **2365**
Bizonyos okok **1847**
Breviarium humanum života lidského **1798(3)**
Brevis ac perspicua de vitae aeternae via et dignitate concio, to jest krátičké a světlé o cestě a důstojnosti života věčného kázaní **2192(2)**
Brevis commemoratio praecipuorum Acad. Rostochianae virorum → Anagrammatum libri duo...
Brevis dissertatio de questione an prior elevatio panis et vini... legitime observetur **2548**
Brevis sed methodica... linguae Hungaricae explicatio → Hungaria illustrata, hoc est
Bucolica argumentis breviusculis illustrata **1949**

Calendarium → Kalendárium
Calendarium ad annum → Fasti reformati, vulgo
Calendarium astro-meteorologicum → Fasti, vulgo
Calendarium Gregorianum → Ephemeris ecclesiastico-astronomica, vulgo
Calendarium novum astro-meteorologicum → Fasti reformati, vulgo
Calendarium novum astronomico-ecclesiastico-historicum → Fasti reformati, vulgo
Calendarium novum astronomico-meteorologico-ecclesiastico-historicum → Fasti reformati, vulgo
Calendarium perpetuum → Hemerologium historicum... sive
Calendarium perpetuum... Prognosticon breve perpetuum **1756**
Calender → Neu und alter Kalender
Calender, new und alt → Neu und alt Kalender
Canones ecclesiastici ex veteribus... in unum collecti **2260(1)**
Canones ecclesiastici in quinque classes distributi **1975(1)**
Canones, azaz az egyházi szolgák életének... regulái **2341(2)**
Cantus catholici. Písne katholícke latinské i slovenské **2591**
Cantus catholici. Régi és új, deák és magyar áitatos egyházi énekek és litániák **2381**

Caput toli in insignibus... comitis Stephani de Csák **2264**
Carmen funebrale in obitum Dorotheae Klesch **2006**
Carmen impressum... oblatum... Georgio Dubowski **1689**
Carmen panegyricum... Georgio Rakoci... oblatum **1644**
Carmen pro die natali comitis Nicolai Eszterházy **1742**
Castrum Strigoniense aureum **2596**
Catalogus impressus nominum baccalaureorum **1690**
Catalogus praelectionum anni imminentis **1739**
Catechesis minor **1776**
Catechesis religionis Christianae compendiose proposita – Catechismus, azaz a keresztyéni vallásnak... summája **2373**
Catechesis religionis Christianae in ecclesiis... usitata **1860, 2087, 2452**
Catechesis. Az üdvösségnek fundamentumáról rövid kérdezkedés **2061, 2526**
Catechismus **1805**
Catechismus Latino-Ungaricus → Petri Canisii... catechismus
Catechismus, azaz a keresztyéni hitre való rövid tanítás **1947(2)**
Catechismus, azaz a keresztyéni vallásnak... summája **2212**
Catechismus, azaz a keresztyéni vallásnak... summája → Catechismus religionis Christianae
Catechismus, azaz rövid kérdések és feleletek által való tanítás **2150**
Catechismus P. Canisij... in linguam Valachicam translatus **1656**
Catechismus religionis Christianae compendiose propositus – Catechismus, azaz a keresztyéni vallásnak... summája **1640, 1764, 1993, 2167, 2402, 2573**
Catechismus... s egyházi könyörgések **2091(3)**
Catehismul calvinesc **1958**
Catonak jó erkölcsökre tanító ékes versei → Catonis disticha moralia azaz
Catonis disticha moralia, azaz Catonak... versei **1861**
Centuria certarum contrarietatum... ex Decreto Tripartito desumptarum **2320(2)**
Centuria quaestionum duabus minus... Azaz kettő híján száz keresztyén kérdések **2049**
Certissima demonstratio vanissimi conatus Luciferi Belaviani → Apodixis theologica, hoc est
Chirographum divinum super obitum Annae Raubergerianae **2036**
Christianus lactens **1674**
Christliche Ehrenpredigt bei dem... Leichenbegängnis der Anna Reuterin → Laudatio funebris, oder
Eine christliche Leichpredigt gehalten bei dem Begräbniß... Georgii Spreitzes **1760**
Eine christliche Leichpredigt über das achte Gesätzlein des geistreichen Todtengesangs **2537**
Eine christliche Predigt bei der Leich... Abraham Gigelmairs **1932**
Christlicher Leichsermon... zum Ehren-Gedächtnis der... Frauen Johanna Elisabeth (gebornen) Löwin **2175**
Christus → Krisztus
Cineres allemannici, to jest: kázaní o ohni **1804**
Cisio, azaz asztronómiának tudományának rövid értelemmel való leírása **2318**
Cithara sanctorum → Písně duchovní
Cithara sanctorum → Písně duchovní staré i nové
Cito, longe, tarde, azaz egy kettős értelmű kérdésnek megvilágosítása **1734**
Clavis evangelica, sive disputatio Biblica **2200**
Clenodium raptum sed non ereptum, sive oratio in exequiis... Pauli Ostrozith **2496**
Coelum anni... sive judicium astromanticum **2046(2)**
Colossi hymenaei nomini et honori... Zachariae Kalinkii **2609**
Comico-tragoedia constans scenis quatuor **2157**

Compendiosa delineatio totius juris canonici et civilis **2380**
Compendium dialecticae **1829**
Compendium doctrinae Christianae **2604**
Compendium grammatices **1792**
Compendium Latinae grammaticae **2327(1)**
Compendium locorum theologicorum ex Scripturis Sanctis et Libro Concordiae **1892**
Concio funebris in obitum... Joannis Hodikii **1967**
Concio funebris pro funere... Aurorae Catharinae Formontin **2512**
Concio funebris... super funus Susannae... Skočkowsky → Virga Aronis typica
Concio solennis et extraordinaria **2343**
Conditiones pacis inter Romanorum et Turcicum imperatorem **2092(2), 2485(2)**
Conditiones pacis Turcicae → Exemplar reconciliationis cum Hungaris
Confessio et expositio fidei Christianae, azaz a keresztyéni igaz hitről való vallástétel **2549**
Congratulatio publica victoriae cedro dignae **2575**
Consilium I., quomodo universa papismi armatura prudenter sit diripienda **2120**
Copiosissimus index in usum scholae Albensis **2211(2)**
Csecsemő keresztyén **1721**
A csillagok forgásából és munkálkodásiból vett jövendölés → Prognosticon, azaz
A csillagok járásából jövendölés → Prognosticum astrologicum, azaz
A csillagok járásából való ítélet → Prognosticum astrologicum. A csillagok
A csillagoknak forgásából vett jövendölés → Prognosztikálás, azaz
A csillagoknak forgásiból és cselekedetiből vett jövendölés → Judicium astrologicum, azaz a csillagoknak
A csillagoknak hathatósságából... való jövendölés → Prognosis astrologica, avagy
A csillagoknak természet szerint való cselekedésekből... vétetett jövendölés **1900(2)**
Ctnosti... Syna Bozího → Virtutes Christi. To jest ctnosti
Cum Deo ad Dei gloriam et lugentium solamen... to jest povinnost naše ku Pánu Bohu **2192(1)**
Cupressus funerea. Památka pohřební ku poctivosti... Johanny Romentzové **1754(1)**
Cupressus plorata ad tumulos... Thomae de Reva **2541**
Cygnea cantio domino **1728**

D. David Herlicii... kalendáriuma **1729(1)**
Dáneus Ráca – I, azaz a Miatyánk felől igaz értelmű tanítóknak maguk mentsége **2550**
David Froelichius...kalendáriuma **1650(1)**
David Frölichius... kalendáriuma **1680(1)**
Dávid király XXIII. zsoltárának rövid magyarázata → Lelki legeltetés, azaz
De animabus separatis → Triga thesium
De baptismi necessitate → Disputatio theologica de baptismi necessitate
De causa peccati remotiva → Disputatio de causa peccati remotiva
De certitudine Scripturae Sacrae → Disputatio theologica de certitudine
De clericorum e potestate seculari exemptione → Dissertatio politico-theologica
De coena magna → Theses de coena magna
De computo → Disquisitio mathematico-theologica
De consequentia → Diatribe logica de consequentia
De conversione orationum enunciativarum → Disputatio logica de conversione
De disciplina ecclesiastica, seu gubernationis ecclesiasticae legitima forma **2158**
De divina Scripturae Sacrae eminentia → Disputatio theologica de divina
De domino nostro Jesu Christo → Disputatio theologica de domino nostro
De festivitatibus et vita beatae Mariae Virginis conciones 13 **2625**

De filii Dei praeaeterna divinitate → Dissertatio theologica exhibens veritatem
De institutione grammatica libri tres **2317**
De invocatione sanctorum → Disputatio theologica de invocatione
De justitia originali → Disputatio de justitia
De libro vitae → Disputatio theologica de libro
De magica specie corporis et cutis humanae **2063**
De methodo concionandi tractatus duo → Ecclesiastes
De ministrorum ecclesiasticorum distinctis gradibus → Dissertatio positive enucleata
De natura affectionum entis transcendentium → Dissertatio metaphysica de natura
De natura et constitutione logicae → Disputatio de natura
De octo partibus orationis methodus **1708A, 2058**
De omnipraesentia carnis Christi in persona → Pia et placida dissertatio de omnipraesentia
De pellenda scholis ignavia → Fortius redivivus, sive
De perfectione S.S. Scripturae → Disputatio theologica de perfectione
De perseverentia electorum → Pia et placida dissertatio de perseverentia
De perseverentia sanctorum → Disputatio theologica de perseverentia
De praecipuis quibusdam partis metaphysicae generalis capitibus → Disputatio metaphysica de praecipuis
De questione an prior elevatio panis et vini... legitime observetur → Brevis dissertatio de questione
De ratione studii liber **2436(11)**
De ratione studii tractatus **2436(2)**
De sanctificatione diei Dominici. O nalezitém svěcení nedélního dne naucení **1839**
De sacris stigmatibus seraphici patris S. Francisci **2565A**
De thermis → Disputatio physica de thermis
De transubstantiatione panis → Dissertatio philosophico-theologica... de transubstantiatione panis
De triplici Dei cognitione → Disputatio philosophico-theologica de triplici
De triumphali Christi ascensione in coelum → Quaestiones nobiliores de triumphali
De virtute heroica → Disputatio ethica de virtute heroica
De virtutibus homiliticis → Disputatio ethica de virtutibus homiliticis
De vita et obitu... Stephani Chuliak Miskolcini → Διηγησις ιστορικη
Decades duae philosophiae **1961**
Decas orationum sive decimae e Tyrnaviensis eloquentiae campo collectae **2425**
Decas positionum theticarum **2151**
Decas prima, breviter exhibens primam mentis operationem logicae **1797**
Decem conciones Sacrae Coenae applicatae → Spirituales piae animae deliciae sive
Decemviri caelites **1840**
Decimae e Tyrnaviensis eloquentiae campo collectae → Decas orationum sive
Decretum juris... regni Hungariae... azaz Magyar- és Erdélyországnak törvénykönyve **1922(1)**
Decretum Latino-Hungaricum juris... regni Hungariae... azaz Magyar- és Erdélyországnak törvénykönyve **1688(1)**
Decretum Latino-Hungaricum, sive tripartitum opus... Magyar- és Erdélyországnak törvénykönyve **1986(1)**
Dei optimi maximi benignitate pastorum ecclesiarum ad inferiorem fluvium Poprad Fraternitas... redintegrata **2185**
Deliciae veris **2233**
Demonstratio logicae verae **2507(3)**
Dennica, to jest vysvétlení deset cláków víry katolické **2020(2)**

Deo illuminante oculos rationis in II disputationibus propositus **2065**
Desperata causa prioris elevationis panis et vini in Sacra Coena **2605**
Dialecticae libri duo **2507(1)**
Dialogorum sacrorum libri quatuor **1889**
Dialogus politico-ecclesiasticus, azaz két keresztyén embereknek egymással való beszélgetése **2309**
Dialogus, azaz egy kárhozatra szállott gazdag test és léleknek... egymással való... beszélgetése **1635, 1664, 1978**
Dialogus, azaz egy kárhozatra szállott test és léleknek egymással való... beszélgetése **2077(2)**
Diatribe logica de consequentia **2122**
Dictionarium quatuor linguarum **1871**
Dictionarium Ungarico-Latinum **2099(2)**
Diplome date de Principii Transilvaniei preoţilor românesci **2465**
Directio methodica processus judiciarii – Rövid igazgatás a nemes Magyarországnak... szokott törvényfolyásiról **2320(1)**
Discursus ex Sacra Scriptura → Pseudospiritus Posoniensis, sive
Disputatio biblica → Clavis evangelica, sive
Disputatio de causa peccati remotiva **2033**
Disputatio de justitia originali **1858**
Disputatio de natura et constitutione logicae **2568**
Disputatio ethica de virtute heroica **1899**
Disputatio ethica de virtutibus homiliticis **1951**
Disputatio logica de conversione orationum enunciativarum **1856**
Disputatio metaphysica de praecipuis quibusdam partis metaphysicae generalis capitibus **2190**
Disputatio philosophico-theologica de triplici Dei cognitione **2191**
Disputatio physica de thermis **1971**
Disputatio theologica adversus metaphysicam **2507(5)**
Disputatio theologica de baptismi necessitate **2379**
Disputatio theologica de certitudine Scripturae Sacrae **1908**
Disputatio theologica de divina Scripturae Sacrae eminentia **1879**
Disputatio theologica de domino nostro Jesu Christo **1880**
Disputatio theologica de invocatione sanctorum **2569**
Disputatio theologica de libro vitae **2562**
Disputatio theologica de perfectione SS. Scripturae **2507(6)**
Disputatio theologica de perseverantia sanctorum **2355**
Disputatio theologica de perseverantia sanctorum secunda **2356**
Disquisitio mathematico-theologica de computo **1941**
Disquisitio publica historico-theologica **2011**
Disquisitio qua Romanam Hildebrandinam ecclesiam... ab antiqua Romana ecclesia in multis degenerasse **2291**
Dissertatio de omnipraesentia carnis Christi in persona → Pia et placida dissertatio de omnipraesentia
Dissertatio de perseverentia electorum → Pia et placida dissertatio de perseverentia
Dissertatio metaphysica de natura affectionum entis transcendentium **2491**
Dissertatio philosophico-theologica... de transubstantiatione panis **2552**
Dissertatio politico-theologica de clericorum e potestate seculari exemptione **2613**
Dissertatio politico-theologica posterior de clericorum e potestate seculari exemptione **2612(2)**
Dissertatio politico-theologica prior de clericorum e potestate seculari exemptione **2612(1)**
Dissertatio positive enucleata de ministrorum ecclesiasticorum distinctis gradibus **1907**

Dissertatio theologica exhibens veritatem sententiae de filii Dei praeaeterna divinitate **2147**
Dissipatio Luciferi papistici **2035(2)**
Dissipatio phosphori fatui coecos 10 radios spargentis **2067**
Disticha de moribus **1996**
*Doce nos orare, quin et praedicare etc., azaz imádkozásra... való mesterséges táblák. Avagy egynéhányféle világos... útmutatások... mellyek szerint ki-ki magától is... könyörögh*et **2310**
Donatus **2109**
Dreihundert fünf und sechzig auserlesene, goldene Lebens-Regeln aus dem Büchlein Syrachs **2411(2)**
Druhé kázaní pohřební nad... Janem Butovským **1800(2)**

Ecclesiastes, seu de methodo concionandi tractatus duo **2354(2)**
Ecloga in tristem... obitum Pauli Spökelli **1872**
Az ég forgásából és csillagok járásából jövendölés **1762(2)**
Az ég forgásából való jövendölés → Prognosztikon, avagy az ég forgásából
Az ég forgási szerint való esztendőnek kezdetéről → Prognosztikon, avagy
Az egesz esztendő által való vasárnapokra és ünnepekre rendeltetett evangéliumok és episztolák **1637**
Az egész esztendőre tartozandó himnuszok **2532(1)**
Az egész keresztyéni vallásnak rövid fundamentumi **2102(1)**
Az égi csillagok forgásiból összeszedetett kalendárium **2412(1)**
Az égi csillagoknak és planétáknak... tekintéséből vett jövendölés → Prognosis astrologo-physica, azaz
Az égnek bujdosó és közcsillagoknak forgásokból... vétetett ítélet → Judicium astrologo-physicum, azaz
Az égnek és csillagoknak forgásából való jövendölés → Rövid prognosztikálás, avagy
Az égnek forgásából... való jövendölés → Prognosticon astrologicum, azaz
Az égnek forgásából... vétetett... jövendölés → Prognosticum astrologicum, avagy
Égő szövétnek, avagy egy nehéz... kérdésnek... világos és rövid megfejtése **2130**
Egyéb istenes énekek és himnuszok **2624(1)**
Egyenes ösvény a szent életre vágyódóknak **2502**
Az egyes életnek kedvetlen és káros voltáról... íratott versek **2000(1), 2180(1)**
Az egyházi jó rendtartásoknak írott törvényi **1975(2)**
Az egyházi szolgák életének... regulái → Canones
Egynéhány áhítatos buzgó imádságok **2363(2)**
Egynéhány áhítatos imádságok **2163(4), 2406(5)**
Egynéhány ájtatos imádságok **2254(5)**
Egynéhány halott énekek **2254(3), 2406(3), 2624(3)**
Egynéhány szép zsoltárok és isteni dicséretek **2251**
Egynéhányféle világos... útmutatások... melyek szerint ki-ki magától is... könyörögh*et* → Doce nos orare... azaz
Eigentliche Beschreibung, was es mit der Jungfrauschaft... für eine Beschaffenheit habe → Germana virginitatis
Az eklézsiai fenyítékben... minden reformata eklézsiáktól különböző fejetlen lábság → Angliai independentizmus avagy
Eladandó és veendő műveknek... limitáció **1925**
Elegidion Epynikio-onomasticon de quadruplici visitatione gratiosa... urbis Epperiensis **1938(2)**
Élek, halok, óh Úr Jézus, tebenned **1813**

Elementa Graecae grammatices **2179**
Elementa grammaticae Latinae **1988, 2182, 2323, 2620**
Elementa logica **1881, 2101, 2297**
Eligidion votivum pro felici ac salutari novi anni **1707**
Elmélkedések az esztendőnként való főbb ünnepi evangéliumokba **1894**
Elmélkedések az örökkévalóságról **2023(1)**
Elménknek Istenben fölmeneteléről **1761**
Előszámlálása **2018A**
Az ember életének boldogul való igazgatásának módjáról **1683(1), 1893(1)**
Az ember lelkének a mennyei Jeruzsálem felé való bujdosásában... megújíttatása → A lélek-nek útiköltsége, azaz
Emericus dux **2017**
Enchiridion omnium decretorum... regni Hungariae → Index, seu enchiridion
Ének Lupu vajdáról **2518**
Enneas diversi generis epithalamiorum, solennitate nuptiarum... Pauli Ostrosith **2289**
Ephemeris ad annum... Prognosticon **1710, 2134, 2161, 2203**
Ephemeris astronomico-ecclesiastico-historica **2093(1)**
Ephemeris ecclesiastico-astronomica, vulgo calendarium Gregorianum **2256(1)**
Ephemeris... ad annum **1651, 1682**
Epicedia in excessum... Antonii Lang **1731**
Epicedion Evae Forgáts **1732**
Epicedion in obitum Susannae Corvini **2610**
Epicedium super immaturum... obitum... Annae... Ostrozith **2345**
Epigrammata quodlibetica ad litteratos Leutschovienses **1681**
Epistola... pro ineunte anno saeculari **1851**
Epistolae **2617(3)**
Epistolae ad Romanos scriptae. Brevis explanatio **2361(1)**
Epistolarum selectarum libri tres **2367**
Epistolica institutio **1711**
Epitaphium Susannae Kruschinianae. Památka pohřební... Zuzanny Krušinové **1754(2)**
Epithalamia ad nuptias Sigismundi Rakoczi **2369**
Epithalamia in honorem nuptiarum domini Lange **2312**
Epithalamia in nuptias secundas... Sigismundi Moes **2471**
Epithalamion gratulatorium comitis Stephani de Csáky **2005**
Epithalamium in auspicatissimas nuptiarum solennitates... Georgii Draut **2413**
Epithalamium nuptiis... Stephani Ezterhasi **1743**
Epitome catechetica **2115, 2530**
Epitome metaphysica ex variis probatisque authoribus... collecta **2285**
Epitome pietatis Marianae **2239**
Epitomes praeceptorum rhetoricae **2242**
Epos hymenaeum, quod in honorem... Jacobi Faschko... ludebat **2288**
Erdély s egész magyar nép... hamar érkezett hármas jajja **2486, 2504**
Az eretnekeknek adott hitnek megtartásáról **1902(1)**
Die erquickenden Saft- und Krafttröpflein → Pluviae pentecostalis stillae
Eruditionis scholasticae pars prima vestibulum **2429**
Eruditionis scholasticae pars II, janua **2430**
Eruditionis scholasticae pars III, atrium **2431**
Etliche deutsche und lateinische Gedichte **2145A**
Evangelia **1793**

Evangelia et epistolae **2080**
Evangelia et epistolae → Εὐαγγέλια τε καὶ ἐπιστολαί
Evangelia et epistolae – Evangéliomok és episztolák **1774, 2222**
Evangelia et epistolae Graece et Latine → Εὐαγγέλια τε καὶ ἐπιστολαί
Evangéliumok és episztolák **1918, 1937, 1989**
Evangeliumok és episztolák → Az egész esztendő által való vasárnapokra...
Evangéliumok és episztolák → Evangelia et epistolae
Evangéliumok és episztolák → A régi keresztyénektől.. rendeltetett evangéliumok és episztolák
Az evangéliumoknak... magyarázatának első része **1714**
Az evangéliumoknak... magyarázatának harmadik része **1716**
Az evangéliumoknak... magyarázatának második része **1715**
Evanghelie cu învăţătură **1882A**
Evanjelia a epistoly **2116**
Evanjelitská ruční knižka **2347**
Ex literis datis in Piritz Pomeraniae... Akarám kegyelmedet tudósítani **1692**
Ex rege taurus, sive tragoedia de fastu Nabuchodonosoris humiliato **2525**
Examen propositionum XII, quas... in lucem misit jesuita Jodocus Kedd **2438**
Exemplar reconciliationis cum Hungaris... necnon conditiones pacis Turcicae **2092(1), 2485(1)**
Exequialia... Johannis Kalinkii → Justa cygnea, seu
Exercitatio philosophica → Nicolai Székhelyi... exercitatio philosophica
Exercitium scholasticum adumbrans sanctorum angelorum beneficia **1935**
Exercitium scholasticum, considerans fulmen Eperiense memorabile **2004**
Explicatio Orationis Dominicae quaestionalis **2361(2)**
Ez... esztendőnek kezdetéről → Praxis astrologica, azaz
Ez következendő... esztendőre a csillagokból vett jövendölés → Judicium astrologicum
Ez sacramentumhoz tartozó egynéhány hasznos kérdések **1991(2)**

Fabriciorum ternio diis bene faventibus... felici... hymenaeo... Thomae Dentulini **2396**
Fasti reformati, vulgo calendarium ad annum **1865, 1984**
Fasti reformati, vulgo calendarium novum astro-meteorologicum **1814(1)**
Fasti reformati, vulgo kalendarium novum astronomico-ecclesiastico-historicum **2046(1)**
Fasti reformati, vulgo kalendarium novum astronomico-meteorologico-ecclesiastico-historicum **1916(1)**
Fasti, vulgo calendarium astro-meteorologicum **1757(1)**
Faustae acclamationes in optatissimum... Christophori Schlegelii... adventum **2177**
Favus distillans... to jest strd tekaucy utěšenych srdečnych **2227**
Felicitati perpetuae florentium coniugii candidatorum magistri Jobi Zableri **2374**
Felserdült keresztyén **1914**
Feuerordnung → Der königlichen Freistadt Pressburg Feuerordnung
A fiskális jószágok lajstroma **2368**
Foelix connubium... Georgii Rakoci junioris **2040**
Formula administrandi Coenam Dominicam **1725**
Formula agendorum → Rituale seu formula
Formulae puerilium colloquiorum Germanico-Latinorum **2473**
Formulae puerilium colloquiorum Latina, Bohemica et Germanica lingua brevissime conscriptae **2583**
Formulae puerilium colloquiorum Latino-Hungaricorum et Germanicorum **1738**
Fortius redivivus, sive de pellenda scholis ignavia **2432**

A Fortunatusról íratott igen szép nyájas beszédű könyv **2375**
A földi részeg szerencsének... csengettyűje **1812**
A földi részeg szerencsének... csengettyűje → Tintinnabulum tripudiantium, azaz
A franciai nótákra rendelt zsoltárkönyv **2091(2)**
Freudenkräutzlein auf den hochzeitlichen Ehrentag des... Daniel Neckel **2457B**
Froelich David... kalendáriuma **1976(1), 2041(1), 2252(1)**
Froelich Davidnak... kalendáriuma **1709(1)**
Frölich David... kalendáriuma **2094(1)**
Frölich Davidnak... kalendáriuma **1815(1)**
Fulmen Eperiense memorabile → Exercitium scholasticum considerans
Funus Christianum, památka pohřbu... Jana Butovského **1800(3)**
Füveskertecske → Az Istennek keresztviselő híveit... vigasztaló órák

Gamelia in honorem... Johannis Windisch **1832**
Gamelia votiva in solemnitatem nuptiarum... Thomae Fickheri **1652**
Geistlich Blum- und Baumwerk bei... Leichbegängnis des... Friedrich Pobstens **2276**
Das geistliche Gynaeceum **1782(2)**
Das geistliche Manner Collegium **1782(1)**
Geistliches Gedicht **1668**
Gemeiner Stad Aufnehmen aus den XI. Kapite der Sprichworte Salomonis **2539**
Genealogia tabacae **2385**
Generoso domino Caspari Puteo Mantuano... nuptiale sacrum **1883**
Georgius Lippay,... archiepiscopus Strigoniensis,... Universis Christi fidelibus in dioecesi nostra Strigoniensi **2386**
Germana virginitatis et conjugalitatis Christianae descriptio, das ist eigentliche Beschreibung **2072**
Gladii spiritus ignei... seu Scripturae Sacrae divina eminentia **2464**
Gloriosa Christi resurrectio **1753**
Glückseliger Reichtum eines lobseligen Richters **2184**
Glückwünschung auf das fröliche Hochzeitfest des... Gesellen H. Johann Glatz **2418**
Grammatica janualis, continens residuum grammaticae vestibularis **2430(2)**
Grammatica Latina **1923**
Grammatica Philippi Melanchthonis **1868(1), 2224(1)**
Gratulatio solennitati nuptiali... Adami Kys **2466**
Gróf Eszterházi Miklósnak Lónyai Zsigmondhoz... írt leveleinek igaz pariája → A magyarországi palatinusnak...
Gróf Eszterházi Miklósnak Rákóczi György erdélyi fejedelemnek írt... leveleinek igaz pariája → A magyarországi palatinusnak...
Gruntovní a pravdivá zpráva **1795**
Gründliche Beschreibung... dessen ausgestandenen langwierigen, schmerzlichen Exilii **1944, 1972**
Gründlicher augenscheinlicher Beweis → Unkatholisches Priestertum, das ist
Gubernationis ecclesiasticae legitima forma → De disciplina ecclesiastica, seu

Halott énekek **1816(2), 1940(2)**
Halott temetéskorra való énekek → In exequiis defunctorum
A halott temetéskorra való énekek **2532(3)**
Halottas prédikáció, mellyet... Batthyány Ádám... szerelmes házastársának... temetésén... prédikállott **2511**

Halotti prédikáció gróf Batthyány Ádámné Formontini Auróra Katalin felett **2513**
Handbüchlein der Sodalität unser lieben Frauen Himmelfahrt **1954**
Harffa Davidova → Supplicibus precibus oblectare... to jest
Hármas jaj → Erdély s egész magyar nép
Hármas szentírásbeli dolgok **2522(2)**
Három fő és nevezetes... prédikációk **1992**
Három hetedre osztatott elmélkedések → Az örökkévalóság emlékeztetője, avagy
Harpha Davidica → Supplicibus precibus oblectare... to jest
Hecas theologica super aphorismo Johannitico **2029**
A helvetiai valláson lévő eklézsiáknak egyházi ceremóniájukról és rendtartásukról való könyvecske **1654**
Hemerologium historicum... sive calendarium perpetuum **2047**
Das herzliche Wunderwerk → Miraculum Helisaei... Das herzliche
Hét napoki együtt beszélgetések két összetalálkozott embereknek **1670**
Himnuszokkal teljes könyv **2564(1)**
História a Jovenianus nevű római császárnak Isten ellen való felfuvalkodásáról **2325**
História a régi és híres-neves Trója városának tíz esztendeig való megszállásáról **2370**
História a Volter királynak **1833**
Historia plantarum universalis nova **2358, 2410**
A hitnek és Isten szerint való életnek... principiuma → Kis keresztyén, azaz
Hittől-szakadásnak teljes megorvoslása **2089**
Hochzeitlied zu Ehren... des... Georgii Closii **2515**
Hochzeitsgedicht auf Greissing Stephan **2137**
Hodoegus. Igazságra vezérlő kalauz **1697**
Homilia de passione Christi **1704**
Honor exequialis anebo Kazaní dvoje pohrební pri odprovazení... Barbory Albinky **2123**
Honores exequiales... Johannis Hodicii **1964**
Honori illustrissimi ac reverendissimi principis Georgii Lippay **2479**
Hungaria illustrata, hoc est brevis sed methodica... linguae Hungaricae explicatio **2618**
Hungaria, alias Pannonia, perorata panegyrice **2480**

Icon vicissitudinis humanae vitae **2008**
Idea Zittkio Johannea, to jest obraz pamětny Jana Zyttkia **2608**
Az igaz hitnek némely szükséges ágazatiról **2462(2)**
Az igaz isteni tiszteletnek tiszta tüköre **1741**
Az igaz keresztyéni vallásnak... bizonyságtétele → Mózes és a próféták
Az igaz magyar írásban... szükséges obszervációk → Magyar grammatikácska, avagy
Az igaz vallásnak öt részei → A szent Dávidnak öt kövecskéi, azaz
Az igaz vallású keresztyén → Orthodoxus Christianus, azaz
Igazságra vezérlő kalauz → Hodoegus
Igen szép emlékezetre méltó dolgok **2522(3)**
Igen szép könyvecske → Libellus elegantissimus
Illustris quinque partium syntaxis **2117**
Az imádkozásra és prédikációírásra és annak megtanulására való mesterséges táblák → Doce nos orare... azaz
Imádságos könyvecske **2146(1), 2566**
Imádságoskönyv **2319(1)**
Imádságoskönyv → Lelki kard, avagy imádságoskönyv
Imádságoskönyv. Lelki számvétel **2585**

Imádságoskönyv, melyet... írt Pázmány Péter **2340**
Immaturum occasum integerrimi juvenis **2324**
In conversionem Pauli apostoli commentarius practicus **2409**
In exequiis defunctorum. Halott temetéskorra való énekek **2565**
In festivitatem nuptialem... Samuelis Serpilii **2531**
In illustres et beatos manes Illieshazianos lachrymae **2245**
In obitum... Iohannis Zaii **1794**
In solemnitatem nuptiarum, quas... Marcus Horvath Stansith... et Sophia Mariassi... celebrare constituerunt **2469**
In summos honores et palatinatum regni Hungariae... Francisco Vesseleny **2601**
Index vocabulorum **2170, 2265(3)**
Index, seu enchiridion omnium decretorum **1688(2), 1922(2)**
Index, sive enchiridion omnium decretorum **1986(2)**
Indices chorographici et chronologici **2099(3)**
Infula solaris... Matthiae Tarnoci → Mitra Persica, seu
Institutio juventutis in paedagogiis **2099(5)**
Institutiones catecheticae e... Lutheri Catechesi depromptae **2266**
Institutiones dialecticae... tabellis brevissimis... comprehensae **2202**
Instructio, quam... Georgius Rakoci... tradidit... filio suo, natu maiori **1722(1)**
Instructio, quam... Georgius Rakoci... tradidit... filio suo, natu minori **1827(1)**
Instrumenta publica **1842**
Intő s tanító levél **1788**
Isten eleibe felbocsátandó áhítatos imádságok **2454**
Isten eleibe fölbocsátandó... arany tömjénező, azaz a kegyes könyörgő lelkeknek... buzgó imádsági **2455**
Az istenes cselédeknek lelki prebendájuk **2248**
Istenes énekek **1933, 2451, 2619**
Istenes énekek és dícséretek **2319(2)**
Istenes énekekkel és himnuszokkal teljes könyv **2163(1), 2254(1), 2406(1)**
Isteni dicséretek **2146(2)**
Isteni és istenes zsinat **2606**
Az Istennek a bűnös emberrel való beszélgetése → Mennyei társalkodás, azaz
Az Istennek adott hitnek megtartásáról **1902(2)**
Az Istennek keresztviselő híveit... vigasztaló szók **1995(1)**
Istennek Ó és Új Testamentumában foglaltatott egész Szent Írás → Szent Biblia
Istius scilicet, quod nobile... par Johannes Glatz sponsus et Agneta Serpilia → Quod felix faustumque velit Deus esse
Ítélet, mely vétetett az egeknek forgásiból → Judicium astronomicum, avagy
Az ítéletre serkentő utolsó trombitaszó → Novissima tuba, azaz

Janua linguae Latinae **2430(3)**
Janua linguae Latinae reserata aurea, sive seminarium linguae Latinae **1983, 2002(1), 2039, 2211(1), 2265(1)**
Janua linguarum bilinguis Latina et Hungarica **1733, 1864, 1890, 2560**
Janua linguarum reserata aurea, sive seminarium linguarum – Aufgeschlossene goldene Sprachentür, oder ein Pflanzengarten aller Sprachen **1717, 2064, 2581**
Januae linguae Latinae vestibulum **1882, 1982, 2002(2), 2038, 2265(2)**
Januae linguarum reseratae aureae vestibulum **2220, 2258, 2582**
Jason és Medea története **2308**

Jephta históriája, avagy tragédiája **2584**
Jesu et Mariae cliens **2021**
Jesus Syrach verdeutscht von Martin Luther **2342A**
Jézus királysága, melynek üdvösséges birodalma alá... intettetnek... az erdélyi prozelita zsidók **2090**
A Jézus szívét szerető szívek ájtatosságára... megmagyaráztatott könyvecske **1952**
A jó vagy kegyes élet és boldog halál módjáról **2012**
Joco-seria poetica **2013**
Joseph Aegypti prorex **2376**
Jövendölés a csillagoknak mutatkozásainak tekintéséből → Prognosticon astrologicum, avagy
Jubileum universale ad implorandum divinum auxilium **2594**
Jubileum universale S. D. N., D. Innocentii... papae X. **2234**
Judex theologico-politicus **1888**
Judicium → Prognosztikon
Judicium astrologicum, azaz a csillagoknak forgásiból és cselekedetiből vett jövendölés **1650(2)**
Judicium astrologicum, azaz e következendő... esztendőre a csillagokból vett jövendölés **2106(2)**
Judicium astrologo-physicum, azaz az égnek bujdosó és közcsillagoknak forgásokból... vétetett ítélet **1680(2)**
Judicium astromanticum → Coelum anni... sive
Judicium astronomicum, avagy ítélet, mely vétetett az egeknek forgásiból **2311(2), 2359(2)**
Judicium s ítélet → Szokott prognosis, avagy
Justa cygnea, seu exequialia... Johannis Kalinkii **1751(1)**
Justa exequialia in obitum insperatum... Martini Boczek **1798(4)**
Justus Lipsiusnak a polgári társaságnak tudományáról írt hat könyvei **1867**
Justus Lipsiusnak az állhatatosságról írt két könyvei **1876**

A kakasról vött hasonlatosságban a papok tisztiről való ének **2000(2), 2180(2)**
Kalauz → Hodoegus
Kalendář a pranostika **1857, 1909, 1966, 2032, 2119, 2153, 2193, 2398, 2492, 2614**
Kalendář a prognostika **1684**
Kalendář na rok **2442(1), 2554(1)**
Kalendář nový s pranostýkau hvězdárskau **2243(1), 2292(1), 2348(1)**
Kalendárium → Az égi csillagoknak forgásiból összeszedett kalendárium
Kalendárium → Az MDCXXXXI. esztendőre való kalendárium
Kalendárium → Az MDCXXXXII. esztendőre való kalendárium
Kalendárium → Új és ó kalendárium
Kalendárium → Urunk Krisztus születése után... esztendőre való kalendárium
Kalendárium az... esztendőre **1762(1), 1819(1), 1862(1), 1870(1), 1919(1), 1987(1), 2106(1), 2114(1), 2261, 2371, 2456(1), 2567(1)**
Kalendárium és prognosztikon **1638, 1645, 1663, 1675, 1677, 1724, 1759, 1769, 1775, 1790, 1834, 1854, 1866, 1885, 1905(1-2), 1913, 1917, 1921, 1928, 1960, 1985, 1999, 2010, 2026, 2048, 2060, 2079, 2088, 2108, 2126, 2135, 2142, 2148, 2159, 2162, 2178, 2198, 2204, 2205, 2214, 2255, 2299, 2315, 2351, 2371A, 2377, 2420, 2501, 2509, 2520, 2578**
Kalendárium Krisztus Urunk születése után... esztendőre **1712(1), 1828(1), 2173(1), 2460(1)**
Kalendárium, mely rendeltetett Krisztus Urunk születése után... esztendőre **2311(1), 2359(1)**
Kalendarium novum → Calendarium novum
Kalendáriuma → D. David Herlicii... kalendáriuma
Kalendáriuma → David Froelichius... kalendáriuma

Kalendáriuma → David Frölichius... kalendáriuma
Kalendáriuma → Froelich Dávidnak... kalendáriuma
Kalendáriuma → Neubart Kristóf... kalendáriuma
Kalendáriuma, Froelich Davidnak → Froelich Davidnak... kalendárioma
Kalendáriuma, Frölich Dávidnak → Frölich Dávidnak... kalendárioma
Kalendarž, novy a stary → Novy a stary kalendarž
Kalender auf das Jahr **2521(1)**
Egy kárhozatra szállott gazdag test és léleknek... egymással való... beszélgetése → Dialogus, azaz
Egy kárhozatra szállott test és léleknek egymással való... beszélgetése → Dialogus, azaz
Katechysmus latinský a český **2495**
Katekizmus → Catechismus
Kázaní Božího slova → Pascha lachrymosum... to jest
Kazaní dvoje pohřební při odprovazení... Barbory Albinky → Honor exequialis, anebo
Kázaní o blahoslaveném lidí spravedlivých způsobu → Sors justorum beata, to jest
Kázaní o ohni → Cineres allemannici, to jest
Kázání pohřební dvoje → Vale Tranoscianum, aneb
Kázaní pohřební ku poctivosti... Kateřiny Zahrádecké **2155**
Kázaní pohřební nad... Kateřinau Zahradeckau **2152(1)**
Kázaní pohřební nad mrtvým tělem... Martina Bocka → Aqua apoplectica reficiens
Kázaní pohřební... Jana Butovského → Mors justorum... Kazaní
Kázaní pohřební... Martina Bocka → Viridarium vitae honestae. Kazaní
A kegyes könyörgő lelkeknek... buzgó imádsági → Isten eleibe fölbocsátandó... arany tömjénező, azaz
Kegyesség-gyakorlás → Praxis pietatis, azaz
Kegyességnek mindennapi gyakorlása **2421A**
Kempis Tamásnak Krisztus követéséről négy könyvei **1713, 2238**
A keresztény isteni tudománynak jeles móddal... elkészíttetett rövid summája **2498**
Keresztyén embert... igazgató kegyesség-gyakorlás → Praxis pietatis, avagy
A keresztyén és igaz tudományú belgiumi eklézsiáknak hitekről való vallástétele **2304(2)**
Keresztyén imádságok **1874**
Keresztyén imádságos könyvecske **1666**
Keresztyén Seneca, azaz Lucius Annaeus Seneca leveleiből kiszedetett... keresztyéni virágok **2510**
A keresztyén vallásra rövid kérdésekben és feleletekben tanító catechesis **2457**
A keresztyéni hit fő ágazatinak fundamentumi **2561**
A keresztyéni hitnek ágazatiról való prédikációknak tárháza **1863**
A keresztyéni hitre való rövid tanítás → Catechismus, azaz a keresztyéni hitre való rövid tanítás
A keresztyéni igaz hitről való vallástétel → Confessio et expositio fidei Christianae azaz
Keresztyéni istenes és ájtatos imádságok **1818, 1942**
Keresztyéni isteni dicséretek **1816(1), 1940(1), 2532(1)**
A keresztyéni tudománynak rövid summája **1665**
A keresztyéni üdvözítő hitnek... öreg graduál **1643**
A keresztyéni vallásnak... summája → Catechismus religionis Christianae
A keresztyéni vallásra rövid kérdésekben és feleletekben tanító katechézis **2304(1), 2533**
Keskeny út, mellyet az embernek elméjébe ütköző háború gondolatoknak köveiből... kiirtott **2196**
Két halotti prédikációk **1723**

Két keresztyén embereknek egymással való beszélgetése → Dialogus politico-ecclesiasticus, azaz
Kétségbeesés ellen való egynéhány lelki vígasztalások **2102(2)**
Kettő híján száz keresztyén kérdések → Centuria quaestionum duabus minus, azaz
Egy kettős értelmű kérdésnek megvilágosítása → Cito, longe, tarde, azaz
Kézben viselő könyv a jó és boldog kimúlásnak mesterségéről **1763**
Kirchenordnung in Hermannstadt → Agenda sacra, das ist
Kis keresztyén, azaz a hitnek és Isten szerint való életnek... principiuma **2519**
Kisded gyermekeknek való catechismus, azaz rövid kérdések és feleletek által való tanítás **1980, 2303, 2406A**
Kitett cégér **1841**
A kitett cégérnek feljebb emelt cégére **1953**
Kiváltképpen való tudományok → Angliai puritanizmus, avagy
Knížka jenž slově lékařství duše **2037**
Knižky o cvičení se v pravé pobožnosti → Praxis pietatis, to jest
Der königlichen Freistadt Pressburg Feuerordnung **1955**
Könyörgésnek lelke → Abba atya, avagy
Krakai kalendárium **2164(1)**
Krakai kalendárium könyv **2054(1), 2098(1), 2136(1)**
Kratická správa o... potřebné otázce → Ne communicaveris peccati alienis, to jest
Kratické a světlé o cesté a důstojnosti života věčného kázaní → Brevis ac perspicua... concio, to jest
Kratke modlitby **2477(2)**
Krátké rytmovní modlitbičky → Přídavkové někteří k teto knížce... to jest
Krest'anské potěšení v zármutku → Paraclesis Christiana, aneb
Křestianská potěšitedlná rozjímání o nestálosti života lidského **1803**
Krisztus követéséről → Kempis Tamásnak Krisztus követéséről négy könyvei
Krisztus Urunknak Szent Péterrel való beszélgetése **2269**
Ku poctivosti a k potěšení počestnému pohlaví ženskému **1968**
Ein kurzer und notwendiger Bericht zur Zeit der Pestilenz → Amuletum, das ist

Laborum scholasticorum in... Patakino gymnasio continuatio **2433**
Laborum scholasticorum Patakini obitorum coronis... imposita **2547**
Lachrimae in obitum... Pauli Horleri **1929**
Lachrymae Boczekianae abstersae. Promluvení pohřební... Martina Bočka **1799(1)**
Lachrymae super obitu... Joannis Mariassi **2589**
Lachrymae super... obitum... Pauli Ostrozith **2439**
Lacrimae super obitum Annae Szegedi **1997**
Lacrymae super tristem... obitum... Georgii Rakoci **2206**
Latium in nuce, id est rudimenta lexici Latini **2208**
Laudatio funebris, oder christliche Ehrenpredigt bei dem... Leichenbegangnis der... Anna Reuterin **2110(1)**
Laudatio funebris... Johannis Langh → Εὐφημος μνημη
Laus podagrae **2253**
A léleknek útiköltsége, azaz az ember lelkének a mennyei Jeruzsálem felé való bújdosásában... megújíttatása **2401**
Lelki ábécé **2434**
Lelki ábécé a Krisztus iskolájában az alsó rendbe beállítandó csecsemőknek... hasznokra **2104, 2213**

Lelki harc **1995(2)**
Lelki kard, avagy imádságoskönyv **2508A**
Lelki legeltetés, azaz a Dávid király XXIII. zsoltárának rövid magyarázata **2127, 2300**
Lelki patika → Myrothecium spirituale, azaz
Lelki próbákban nyavalygó embert vígasztaló könyvecske → Sérelmes lelkeket gyógyító balzsamum, avagy
Lelki próbakő, melyen az ember mind magát, s mind vallását megcirkálhatja **2362(1)**
Lelki számvétel → Imádságoskönyv. Lelki számvétel
Lelki tegez → Pharetra spiritus. Lelki
Lelki tegez és a boldog halálhoz... készülő szívnek rövid imádságos kis nyilacskái **2282**
Lelki temjénező, melyben... az Istennek rettenetesen felgerjedt haragja engeszteltetik **2140**
A lelkiismeretnek akadékiról írott... első könyvében... letett istenes orvoslási → Szentírás fejtegetésben
Lemma funereum **1703**
Leopoldus in anagrammate sexagies **2593**
Lessus in luctuosum... vita discessum... Martini Clausemburgeri **2055**
Lessus solamine plenus super obitu... Catharinae Thurzó **2186**
Lessus, quem... Paulo Rakoczy... Homonnensis Gymnasii... juventus... gemebat **1633**
Letzter Ehrendienst dem... Samuel Dürnern **2476**
Lexicon homoeonimicum vocum affinium **1963(4)**
Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum **2099(1)**
Libellus elegantissimus... Igen szép könyvecske **1770**
Liber apiaster... Méhész könyvecske **2125**
Lima dissertationis Patakinae **2523**
Limitáció → Eladandó és veendő műveknek... limitáció
Limitatio rerum forensium **2576**
Limitatio rerum forensium. Az árus emberek... limitációjuk **1926**
Litterae testimoniales ordinationis sacerdotalis. Nos superattendens **1821**
Livia Flavia invidia Plutonis gratia comes virtutis, sive panegyris in cladem... asinorum **2286**
A lopásról mint kelljen ítélni embernek **2362(5)**
Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso... Disputatio prima **2443**
Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso... Disputatio secunda **2493**
Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso... Disputatio tertia **2494**
Lucidissimi specilli perspectivo Lutheranorum obtuso... Disputatio quarta **2555**
Lucius Annaeus Seneca leveleiből kiszedetett... keresztyéni virágok → Keresztyén Seneca, azaz
Lucrum ex morte. Zysku z smrti lidí v Pánu Krystu umírajících **1799(3)**
Lumen logicum lucidum **2028**
Lupuj vajdáról való ének **2587**

Magnes amoris divini **2322**
Magyar enciklopédia, azaz minden igaz és hasznos bölcsességnek szép rendbe foglalása **2617(1)**
Magyar és Erdély országnak törvénykönyve → Decretum Latino-Hungaricum juris regni Hungariae, azaz
Magyar grammatikácska, avagy az igaz magyar írásban... szükséges obszervációk **2103(2)**
Magyar kalendárium **2257(1)**
Magyar logikácska **2516(1)**

Magyar Mars, avagy Mohács mezején történt veszedelemnek emlékezete **2461(1)**
Magyar- és Erdélyországnak törvénykönyve → Decretum juris... regni Hungariae
Magyar- és Erdélyországnak törvénykönyve → Decretum Latino-Hungaricum, sive
A magyarországi palatinusnak, gróf Eszterházi Miklósnak Lónyai Zsigmondhoz... írt leveleinek igaz pariája **2096**
A magyarországi palatinusnak, gróf Eszterházi Miklósnak Rákóczi György erdélyi fejedelemnek írt... leveleinek igaz pariája **2097**
A magyarországi palatinusnak, gróf Eszterházi Miklósnak... egynéhány intő leveleinek igaz pariája **2075**
Manifestum Georgii Rakoci principis Transylvaniae **2051**
Manuale Sodalitatis B. Virginis Visitantis **1844**
Manuale Sodalitatis Beatae Virginis Natae Reginae Angelorum **2387**
Mária a boldog örökkévalóságnak szent ajtaja → Maria aeternitatis beatae porta sancta, azaz
Maria aeternitatis beatae porta sancta, azaz Mária a boldog örökkévalóságnak szent ajtaja **2112**
Mária halálra váltaknak és megholtaknak anyja **2188**
Maria matka Bozí umírajících **2235**
Mariale manuale Sodalitatis Immaculatae Conceptionis B. M. V. Mariae **1744**
Medulla geographiae practicae **1758**
Medulla priscae puraeque Latinitatis **2141**
Méhész könyvecske → Liber apiaster... Méhész
A Meisner rosszalkodására rövid felelet **1850(2)**
Memoriae nunquam intermoriturae symbola **2181**
Memoriale summarium super evangelia dominicalia **1963(2)**
A mennyei igazságnak tüzes oszlopa **2249**
Mennyei lámpás, mely az... igazán megrettent... lelkeket megújít **2450**
Mennyei szó a lelki álomból való felserkenésről, avagy VI együgyü prédikációk **2453**
Mennyei társalkodás, azaz az Istennek a bűnös emberrel való beszélgetése **2128**
Mercurius rhetorico-academicus **1784**
A Messiás Jézus Krisztusnak... megmutatása → Szentatyák öröme, azaz
Methodica poetices praecepta **1962**
Metrum memoriale in totum ferme Novum Testamentum **2139**
A mi urunk Jézus Krisztusnak Újtestamentoma **2068, 2133**
A Miatyánk felől igaz értelmű tanítóknak magok mentsége → Dáneus Ráca-I, azaz
A Miatyánknak, avagy mindennapi imádsággal való élésnek állítása **2468**
Mikor imádkoztok, ezt mondjátok, azaz az úri imádságnak... magyarázata **2404**
Minden igaz és hasznos bölcsességnek szép rendbe foglalása → Magyar enciklopédia, azaz
Mindenféle szomorúságoknak nemei ellen → Sanctus Hilarius, avagy
Mindennapi imádsággal való élésnek állatása → A Miatyánknak, avagy
Minucy nová s pranostykau hvězdářskau **2083(1)**
Minucy s pranostykau hvézdárskau **1752(1), 1806(1)**
Miraculum Helisaei... Das herzliche Wunderwerk **1945**
Mise-nem-mise, azaz a miséről való tudománynak ostromlása **2522(1)**
A miséről való tudománynak ostromlása → Mise-nem-mise, azaz
Mitra Persica, seu infula solaris... Matthiae Tarnoci **2272**
Mnemata poetica... Davidis Froelichii **2225**
Modlitby každodenné **2084**
Modlitby křest'anské → Phiala odoramentorum. Modlitby

Modlitby krestianské **2553**
Modlitby na každý den v týhodní **1796**
Modlitby nábožné na litanie každodenní → Arma piorum. Zbroje
Modlitby pobožné → Perlička dítek Božích, aneb
Modlitby též přemyslování i jiné potěsitedlné věci **2556**
Modlitby utěšené a nábožné **2616**
Mohács mezején történt veszedelemnek emlékezete → Magyar Márs, avagy
Molitvene knjižice svih hristovih vernika **1843**
Monosticha **2542**
Monumentum funebre, concio **1969(3)**
Monumentum funebre. Památka pohřební... Martina Bocka **1799(4)**
Monumentum sepulcrale... Mauritii, Hassiae landgravii **1676**
Moralis corona animae **2118**
Mors justorum... Kázaní pohřební... Jana Butovského **1800(1)**
Mózes és a próféták, azaz az igaz keresztyéni vallásnak... bizonyságtétele **1884**
Munera sub tempus nuptiarum **1896**
Musae Patakinae iterum ad luctum vocatae **2435**
Myrothecium spirituale, azaz lelki patika **2231**

A nagy próbák és kísérteteken az igaz hitnek győzedelme → Triumphus fidei, azaz
Nagy prognosztikum **2136(2)**
Nap várása **2391**
Narratio rei admirabilis **2019**
Natali illustrissimae heroinae ac dominae... Evae Szeczi **2445**
Naturmässige Weissagung... aus dem Gestirn **2025(2)**
Ne communicaveris peccatis alienis, to jest kratická správa o... potřebné otázce **2394**
Egy nehéz... kérdésnek... világos és rövid megfejtése → Égő szövétnek, avagy
A nemzetes és becsületes Folnai Ferenc... prédikációja... gróf Batthyány Ádám uram kedves házastársának teste fölvitettetvén... temetőhelyére **2458**
Neu und alt Almanach **2025(1)**
Neu und alt Almanach → Tagbüchel
Neu und alt Kalender **1853, 2514**
Der neu und alt Kalender **2149**
Neu und alter Kalender **1920(1), 2489(1)**
Neubart Kristóf... kalendáriuma **2563(1), 2621(1)**
Der neue und alte Almanach **1789, 2273(1), 2393(1)**
Nicolai Székhelyi... exercitatio philosophica **1745**
Nodus Gordius dictorum Theandri Lutheri praecipuorum **2449**
Nomenclator grammaticus **2327(2)**
Nomenclatura rerum → Vestibuli et januae linguarum lucidarium, hoc est
Norma mundum contemnendi **1969(1)**
Norma vitae heptacordis **2579**
Nos Georgius Rakoci dei gratia princeps Transylvaniae → Manifestum Georgii Rakoci
Nos superattendens et seniores in ecclesia → Litterae testimoniales
Nos superattendens et seniores... synodum nostram generalem indicimus **1990**
Noul Testament → Biblia. Noul Testament
Nova Curiae Caismarcensis... oratiuncula **1897**
Nova Transilvanica **1956**
Novissima tuba, azaz ítéletre serkentő utolsó trombitaszó **1768**

Novorum honori conjugum utpote... Tobiae Engel **2534**
Nový a starý kalendarz **1777(1)**
Nucleus historico-politicus e probatissimorum auctorum scriptis excerptus **2293**
Nuptiis florentissimorum sponsorum... Petri Wolfii... atque... Marthae Schankabankin **2570**
Nyelveknek tornáca **2429(1)**
Nyereségosztó tábla **2183(2), 2474(2)**

O cvičení se v pobožnosti pravé knížka milostná → Praxis pietatis, to jest...
O náležitém svěcení nedělního dne naučení → De sanctificatione diei Domini. O náležitém
Obraz pamětný Jana Zyttkia → Idea Zittkio Johannea, to jest
Oedipus Aegyptiacus, hoc est universalis hieroglyphicae veterum doctrinae temporum... instauratio **2606A**
Officia propria sanctorum patronorum regni Hungariae **2339**
Officia propria ss. patronorum regni Hungariae **1901**
Officium B. M. Virg., azaz asszonyunk Szűz Máriának három... zsolozsmája **2016, 2336**
Oktató és vigasztaló prédikációk **1875**
Okulár **2022**
Oratio de studio sapientiae **2463, 2617(2)**
Oratio Dominica nunc in linguis ultra quinquaginta **2481**
Oratio exequialis in novissimum honorem... Evae Szechi **2611**
Oratio funebris habita in funere... Johannis Gracza **2287**
Oratio funebris, qua... Stephano Ostrosith... parentebat **1855**
Oratio in exequiis... Francisci Forgács → Thesaurus perditus, seu
Oratio in exequiis... Pauli Ostrozith → Clenodium raptum... sive
Oratio in genere demonstrativo **1965**
Oratio pro pace **2343A**
Orationes duae **1691**
Orationes Slavonicae pro sexu sequiore **2283**
Orationum selectarum liber **2416**
Orpheus sudans **1845**
Orthodoxa depulsio causarum → Strigil aetiologiae Kircherianae, sive
Orthodoxus Christianus, azaz igaz vallású keresztyén **2405**

Az ördögi praktikáról mint kelljen ítélni **2362(2)**
Öreg graduál → A keresztyéni üdvözítő hitnek...
Az örök igének... megtestesülése felől való keresztyéni titkos tudomány → Váltság titka, azaz
Az örökkévalóság emlékeztetője, avagy három hetedre osztatott elmélkedések **2023(2)**
Az öröktől fogva... való mennyei titkos tudomány → Titkok titka, azaz
Öt rövid predikáció húsz színes okokról **1849**

Pallas Dacica **1827(2)**
Památka pohřbu... Jana Butovského → Funus Christianum památka
Památka pohřební ku poctivosti... Johanny Romentzové → Cupressus funerea. Památka
Památka pohřební... Martina Bocka → Monumentum funebre. Památka
Památka pohřební... Zuzanny Krušinové → Epitaphium Susannae Kruschinianae. Památka
Panegyricon cygneae cantionis **1751(2)**
Panegyris in cladem (dico laudem) asinorum → Livia Flavia invidia Plutonis gratia, sive
Pannonia perorata panegyrice → Hungaria, alias Pannonia
Pantheon affectus academici **1846**

Pápisták méltatlan üldözése a vallásért **2044**
A papok tisztiről való ének → A kakasról vett hasonlatosságban a papok tisztiről
Par positionum de universalitate mortis Christi **1807**
Paraclesis Christiana, aneb Křesťanské potěšení v zármutku **1706**
Parapherna augusta **1698**
Parnassus bimons **1696**
Pascha lachrymosum... to jest kázaní Božího slova **2009**
Patikaszerszámos bolt, azaz sokféle haláloknak természetekről... való tanítás **1683(2)**
Patikaszerszámos bolt, melyben sokféle haláloknak nemei **1893(2)**
Patrona Hungariae in caelos assumpta **2280**
Pauli apostoli peregrinatio Caesarea Romam **2357**
Periocha comoediae de S. Johanne Baptista decollato **1785**
Peripateticum theatrum naturae **2081**
Perlička dítek Božích aneb modlitby pobožné **4219**
Pest-Gebet **2165**
Petri Canisii... catechismus Latino-Ungaricus **2281**
Ein Pflanzgarten aller Sprachen → Janua linguarum reserata aurea... Aufgeschlossene
Pharetra spiritus. Lelki tegez **2076, 2237**
Pharmacopoea nova, in qua reposita sunt stercora et urinae **2071**
Phiala odoramentorum. Modlitby křest'anské **2187A**
Philosophiae primae seminarium **2415**
Philostorgia practica **1969(2)**
Pia et placida dissertatio de omnipraesentia carnis Christi in persona **2306**
Pia et placida dissertatio de perseverantia electorum **2307**
Pia simul et exquisita... meditatio **2346**
Písně duchovní **2195, 2477(1)**
Písně duchovní staré y nové **1655, 1780**
Písne katholícke latinské i slovenské → Cantus catholici. Pysne
Písně na každy den v týhodni **2121**
Plač domu Guzycovského aneb plačlivé kazání → Threnus domus Guzithianae, to jest
Plačlivé kazání nad mrtvým tělem... Maryány Pongracz → Threnus domus Guzithianae, to jest
A planétáknak és a nevezetes csillagoknak forgásiból való jövendölés → Prognosticon astrologicum, azaz a planétáknak
A planétáknak és csillagoknak tekintésiből vétetett jövendölés **1948(2)**
A planétáknak... járásiból vett jövendölés **1976(2)**
Pluviae Pentecostalis stillae, Die erquickenden Saft- und Krafttröpflein **1946**
Poema Latina **1848**
Pohřební kázání nad... Annickau... dcerkau... Martina Bocka **1799(2)**
A polgári társaságnak tudományáról → Justus Lipsiusnak... hat könyvei
Poncianus császár históriája **2472**
Positiones miscellaneae **2015**
Potřebné a každodenní v pobožnosti se cvičení **1809**
Povinnost naše ku Pánu Bohu → Cum Deo ad Dei gloriam, to jest
Practica arithmetica, azaz számvető tábla **2183(1), 2474(1), 2506**
Practika → Prognosis astrologica, aneb
Praecepta logicae peripateticae **2241**
Praecepta morum in usum juventutis **2483**
Praeconii evangelici tomus secundus **1825**

Praeconium evangelicum **1720**
Praeparatio ad mortem → Artificium bene moriendi, sive
Praesent, Vins nového léta **2030**
Pragmaticon mitrophoricon **2326**
Pranostyka → Kalendář a pranostyka
Pranostyka hvězdářská **2083(2), 2243(2), 2292(2), 2348(2), 2442(2), 2554(2)**
Pranostyka menší hvězdářská **1752(2), 1806(2)**
Pravá ozdoba pravé pobožné a čistotné matrony → Verus mundus... to jest
Praxeos sacrae specimen, quo continentur... conciones poenitentiales **2500**
Praxis astrologica, azaz ez... esztendőnek kezdetéről **2114(2)**
Praxis astrologica ez... esztendőnek kezdetéről **1701(2), 1750(2)**
Praxis pietatis, azaz kegyesség-gyakorlás **1639, 1735, 1817, 1895**
Praxis pietatis, azaz keresztyén embert... igazgató kegyesség-gyakorlás **2042**
Praxis pietatis, to jest knižky o cvičení se v pravé pobožnosti **1906(1)**
Praxis pietatis, to jest o cvičení se v pobožnosti pravé knížka milostná **1702**
A prédikálásnak egyenesen folyó rendi **2313**
Přídavkově někteří k teto knížce... to jest krátke rytmovní modlitbičky **1906(2)**
Prima legendi elementa **2069**
Primitiae laborum scholasticorum in... Patakino gymnasio **2390**
Principia seu rudimenta grammatices **2053**
Příprava k smrti → Artificium bene moriendi, sive
Prodromus religionis triumphantis **1877**
Prognosis astrologica, aneb practika **1777(2)**
Prognosis astrologica, avagy a csillagoknak hathatósságából... való jövendölés **2041(2)**
Prognosis astrologo-physica, azaz az égi csillagoknak és planétáknak... tekintéséből vött jövendölés **1709(2)**
Prognosis astromantica **2093(2)**
Prognosticon **1757(2), 1916(2), 2256(2), 2489(2), 2567(2)**
Prognosticon → Ephemeris ad annum
Prognosticon astrologicum auf das... Jahr **1920(2), 2273(2), 2342(2), 2437(2)**
Prognosticon astrologicum Krisztus Urunk születése után **2230(2)**
Prognosticon astrologicum, avagy jövendölés a csillagoknak mutatkozásának tekintéséből **1729(2)**
Prognosticon astrologicum, avagy természet szerint való jövendölés **2094(2)**
Prognosticon astrologicum, azaz a planétáknak és a nevezetes csillagoknak forgásiból való jövendölés **2278(2)**
Prognosticon astrologicum, azaz az égnek forgásából... való jövendölés **1828(2)**
Prognosticon breve perpetuum → Calendarium perpetuum
Prognosticum astrologicum az... esztendőre **2164(2)**
Prognosticum astrologicum, avagy az égnek... forgásából... vétetett... jövendölés **1815(2)**
Prognosticum astrologicum, azaz a csillagok járásából való ítélet **1667(2)**
Prognosticum astrologicum. A csillagok járásából jövendölés **1712(2)**
Prognosticum az... esztendőre **1919(2)**
Prognostika → Kalendář a prognostika
Prognostikon aufs Jahr **1700(2)**
Prognostikon → Almanach und Prognostikon
Prognosztikálás, azaz a csillagoknak forgásiból vett jövendölés **2621(2)**
Prognosztikon **2252(2), 2412(2), 2460(2)**
Prognosztikon → Az 1646. esztendőnek részeiről... rendeltetett prognosztikon

Prognosztikon → Kalendárium és prognosztikon
Prognosztikon vagy judicium **1870(2)**
Prognosztikon, avagy az ég forgásából való jövendölés **1987(2), 2257(2)**
Prognosztikon, avagy az ég forgási szerint való esztendőnek kezdetéről **2054(2)**
Prognosztikon, azaz a csillagok forgásából és munkálkodásiból vett jövendölés **2563(2)**
Prognózis, avagy judicium → Szokott prognózis, avagy judicium
Promluvení pohřební... Martina Bocka → Lachrymae Boczekianae abstersae. Promluvení
Propositiones seu theses impressae e physica **1699**
Proscriptio **2577**
Prosopopaeia... Iohannis Butovsky **1800(4)**
Psalterium Hungaricum, azaz Szent Dávid királynak... százötven zsoltári **2363(1)**
Psalterium Ungaricum, azaz szent Dávid királynak... százötven zsoltári **1947(1)**
Psaltir → Biblia. Vechi Testament
Pseudo spiritus Posoniensis, sive discursus ex Sacra Scriptura **2035(1)**
Pseudo-spiritus Posoniensis, aneb saud o falešném duchu prešpurském **2034**

Quaestiones nobiliores de triumphali Christi ascensione in coelum **1859**
Quod Deus felix faustumque et salutare esse jubeat! Ad exercitia declamatoria de salutifera incarnatione **2223**
Quod felix faustumque velit Deus esse **2419**
Quomodo universa papismi armatura prudenter sit diripienda → Consilium I., quomodo

Ramus stemmatis gentilitii... Matthiaę de Lelocz Tarnoczi **2274**
Refectorium geniale **2536**
Reges Hungariae a S. Stephano **1695**
Reges Hungariae ab anno Christi **2461(2)**
Reggel s este... gyakorlandó imádságok → Útitárs, azaz
Régi és új, deák és magyar ájtatos egyházi énekek és litániák → Cantus catholici. Régi
A régi keresztyénektől... rendeltetett evangéliumok és episztolák **1979**
Regia genuini Scripturae Sacrae sensus → Beata Beatae Virginis ars, seu regia genuini...
Regulae Societatis Jesu **2597**
Repertorium vestibulare, sive Lexici Latini rudimentum **2429(3)**
Replika, azaz Tolnai Dali Jánosnak csúfos és vádos maga és mások mentésére való választétel **2524**
Responsio ad ea, quae... Andreas Horvat... in disputatione... edisseruit **2392**
Responsio ad postulata duodecim, quae in lucem emisit Iodocus Kedd **2448**
Responsum appendici maledicae homine Christiano indignae **2441**
Responsum responsioni Patakianae oppositum **2440**
A részegesnek gyűlölséges, utálatos és rettenetes állapota **2262**
Rituale Jaurinense → Rituale seu formula
Rituale seu formula agendorum in administratione sacramentorum **1636**
A római anyaszentegyház szokásából minden vasárnapokra... rendelt evangeliumokról prédikációk **1659**
Romanocategorus, azaz az apostoli vallással ellenkező, minapi római katolikusok tudományának mutató lajstroma **1671**
Rövid elmélkedés a közönséges anyaszentegyházról **1669**
Rövid és szükséges oktatás a doghalálról → Amuletum, azaz rövid

Rövid igazgatás a nemes Magyarországnak... szokott törvényfolyásáról → Directio methodica
Rövid igazgatás a nemes Magyarországnak... szokott törvényfolyásiról **2171**
Rövid jövendölés az... esztendőre **2173(2)**
Rövid kérdések és feleletek által való tanítás → Catechismus, azaz rövid kérdések
Rövid kérdések és feleletek által való tanítás → Kisded gyermekeknek való catechismus, azaz
Rövid prognosztikálás, avagy az égnek és csillagoknak forgásiból való jövendölés **2408(2), 2456(2)**
Rövid tanítás a presbitériumról **2487**
Ruchne knijsize za bratovschine **1783**
Rudimenta grammaticae **2429(2)**
Rudimenta grammatices → Principia, seu rudimenta
Rudimenta lexici Latini → Latium in nuce, id est
Rudimenta linguae Graecae **2268**
Rudimenta linguae Latinae **1823, 2168**
Rudimenta oratoriae **1766, 2105, 2301**
Rudimenta rhetoricae **1767, 2059, 2302**
Rudis praeceptorum logicorum delineatio **1685**

S. Gerardus Csanadiensis episcopus... Tragoedia **2328**
S. Stephanus protomartyr → Apollo coelis redditus, seu
S. Stephanus. Tragoedia **2329**
Sacer centenarius X fidei articulorum **1963(1)**
Sacra trias theologica, fides, spes, charitas **2384**
A sacramentumokról → A szakramentumokról
Sacrum nuptiale... Christophori Schlegelii **2228**
Sacrum nuptiale... Eliae Parschitii **2447**
Sacrum sacro-sanctae et individuae Trinitati → Elegidion
Salamon királynak... Markalffal való tréfabeszédeknek rövid könyve **2590**
Saluberrimae Pistinienses thermae **1973**
Sanctus Hilarius, avagy mindenféle szomorúságoknak nemei ellen **2353**
Sapientia pernix pomo Damasceno remorata **2600**
Sapientia Salomonis in Roboamo perdita **2330**
Sapientia Salomonis quaesita et possessa **2275**
Saud o falešném duchu prešpurském → Pseudospiritus Posoniensis, aneb
Schola triumphata **1722(2)**
Ein schön- und nützliches Gebetbüchlein für alle Not **2421**
Scripturae Sacrae allegoriarum elucidatio **2361(3)**
Scripturae Sacrae divina eminentia → Gladii spiritus ignei... seu
Scripturae Sacrae divina eminentia et efficientia **2527(1-2)**
Scrutinium astromanticum **1814(2)**
Seminarium linguae Latinae → Janua linguae Latinae reserata aurea, sive
Seminarium linguarum → Janua linguarum reserata aurea, sive
Sententiae evangeliorum dominicalium **1686**
Sérelmes lelkeket gyógyító balzsamum, avagy lelki próbákban nyavalygó embert vigasztaló könyvecske **2216**
Serta connubialia in singularem decoris honorisque declarationem... Johannis Serpilii **2423**
Sertum sempervirens, novem constans metulis **2422**
Sidus novum theologico universitatis Tyrnaviensis coelo primo publice affulgens **2546**

Slabikár **1808**
Snář velmi pěkní **2331**
Sokféle haláloknak természetekről... való tanítás → Patikaszerszámos bolt, azaz
Soltár könyv → Zsoltárkönyv
A sónak dicséretéről való magyar ritmusok **2187**
Sors justorum beata, to jest kázaní o blahoslaveném lidí spravedlivých způsobu **2152(2)**
Sortilegia poetica **1781(2)**
Speculum orthodoxiae Lutheranae **2296**
Speculum pastorale **2407**
Speculum poeticum **2503**
Spicilegium biblicum in stipula praedestinationis **2400**
Spirituales piae animae deliciae sive decem conciones Sacrae Coenae applicatae **2403**
Spis o předivné věci **2020(1)**
Die Sprüche Salomonis **2277**
Statera theologica adversus Coturium **2350**
Statua Minervalis, qua Prividiensem populum ad exercitia... invitat **2444**
Strd tekaucy utěšenych srdečnych → Favus distillans, to jest
Strena novi anni **1737**
Strigil aetiologiae Kircherianae, sive orthodoxa depulsio causarum **1910**
Studii literarii commendatio **1898**
Studium eloquentiae **2007**
Summi boni civilis delineatio ad philosophiae moralis praecepta accomodata **2397**
Supplicibus precibus oblectare Ieh. Harpha Davidica... To jest harffa Davidova **2446**
Susanna, seu actus oratorius **2399**
A Sybillának jövendöléséről és Salamon királynak bölcsességéről **2270**
Syllabus characterum omnium Latinorum et Germanicorum **2436A**
Syllecta scholastica clarorum virorum **2099(4)**
Sylva Latinae linguae **2430(1)**
Synopsis logica **2571**

A szakramentumok kiszolgáltatásának... bizonyos módja **2043**
A szakramentumokról... való könyvecske **1998**
Számvető tábla → Practica arithmetica, azaz
Szent Bernard atyának szép ájtatos elmélkedési **2271**
Szent Biblia, azaz Istennek Ó és Új Testamentumában foglaltatott egész Szentírás **2091(1)**
A Szent Bibliának ótestamentumi könyveiből egybeszedegettetett áhítatos könyörgések **2217**
Szent Dávid királynak és profétának százötven zsoltári **2045, 2305**
Szent Dávid királynak... százötven zsoltári → Psalterium Hungaricum → Psalterium Ungaricum
A Szent Dávid profétának ékes ritmusú zsoltárival... teljes könyv **1981, 2163(3), 2406(4), 2564(3), 2624(4)**
A szent Dávidnak öt kövecskéi, azaz az igaz vallásnak öt részei **2207**
Szent Ignác a Jézus kisded társasága fundálójának élete **2598, 2599**
A Szent János evangéliuma kezdetének rövid magyarázata **1646**
Szentatyák öröme, azaz a Messiás Jézus Krisztusnak... megmutatása **1826**
A szentegyházi cselekedeteknek avagy szentségeknek... kiszolgáltatásának módja → Agenda, azaz
Szentek napi száma **2250**
Szentírás → Szent Biblia, azaz

Szentírás fejtegetésben hatalmas... Perkinsusnak a lelkiismeretnek akadékiról írott... első könyvében... letett istenes orvoslási **2201**
Szentírásbéli erősségek és bizonyságok **2102(3), 2172**
A Szentlélek ellen való vétek mint essék **2362(3)**
A szentolvasó társulat **1657**
Szép beszélgetés két asszonyember... között **2332**
Szép és ájtatos imádságos könyvecske **1835**
Szép história egy farizeus és egy publikánusnak imádságokról **1726**
Szigeti veszedelem → Adriai tengernek szirénája
Szokott prognózis, avagy judicium s ítélet **1819(2)**

Tabellae logicae **1836**
Tagbüchel, neu und alt Almanach **2078**
Talasio serenissimae ac celsissimae principi sponsae... Henriettae **2382**
Talio **1977**
Tanácskozás **1850(1)**
Tanácskozás megszerzésének... hozzáadásával **1850(3)**
Technometria **2507(2)**
Tedis sacratis... Johannis Windisch **1837**
A tekintetes és nagyságos Hoffman Pál... prédikációja **2459**
A tekintetes és nagyságos Rákóczi Györgynek... második szülöttüknek... Rákóczi Zsigmondnak... keresztségének napján lett prédikáció **2199**
A tekintetes és nagyságos... Rákóczi Ferencnek tétetes keresztsége napján lett prédikáció **2129**
A tékozló fiúnak históriája **1647, 2215**
Temetési pompa, melly... Bethlen Péternek... a földben eltakaríttatásáig celebráltatott **2160**
Temetéskorra való prédikációk **2056**
Temető kert, melyben egynéhány halotti alkalmatossággal való prédikációk vannak **2622, 2623**
Természet szerint való jövendölés → Prognosticon astrologicum, avagy természet
Természet szerint való vélekedés ez... esztendőnek... állapotjáról **2074(2)**
Theatrum fortitudinis **1886**
Thema Apollineum de Spiritu Sancto **1779**
Thema de hyeme **1778**
Thematum philosophicorum fasciculus **2073**
Themistocles ac Theseus, heroes fortissimi **2383**
Theodorus nupturiens, seu actus scenicus honori nuptiarum... Matthiae Ostrosith **2557**
Thermae Pistinienses → Saluberrimae Pistinienses thermae
Thesaurus perditus, seu oratio in exequiis... Francisci Forgacz **2246**
Theses de coena magna **2572**
Theses disputationis e philosophia **1740**
Theses disputationis primae e logica **1747**
Theses disputationis primae ex logica **1693**
Theses disputationum ex tota philosophia **1746**
Theses ex universa philosophia **2543**
Theses impressae e physica → Propositiones, seu theses
Theses in studio claustrali Franciscanorum ad disputandum propositae **1660**
Theses logicae **2507(4)**
Theses philosophicae in studio claustrali Franciscanorum Tyrnaviensium **1786**

Theses triginta primae logicorum disputationis **1661**
Threnodiae super... obitum... Annae Siceliae **2110(2)**
Threnus domus Guzithianae, to jest pláč domu Guzycovského, aneb plačlivé kázání nad mrtvým tělem... Maryány Pongracz **2395**
Tintinnabulum tripudiantium, azaz a földi részeg szerencsének... jóra intő csengettyűje **1658, 2077(1)**
A tiszta életű József patriarcha életének... magyarázata **1915**
Titkok titka, azaz az öröktől fogva... való mennyei titkos tudomány **2103(1)**
Tizenkét üdvösséges elmélkedései **2497**
Tizenkét üdvösséges elmélkedések **1678, 1730, 1755, 1772**
Tolnai Dali Jánosnak csúfos és vádos maga és mások mentésére való választétel → Replika, azaz
Tractatio methodica ubiquitatis seu omnipraesentiae divinae **1934**
Tractatus de orthographia recens **1868(2), 2224(2)**
Tragoedia de fastu Nabuchodonosoris humiliato → Ex rege taurus, sive
Tributum eloquentiae reverendis... neo-doctoribus **2389**
Trifolium **2066**
Triga thesium de animabus separatis **2294**
Tripartiti operis iurium consuetudinariorum regni Hungariae compendium **1634, 2226**
Tripartitum opus juris... regni Hungariae → Decretum Latino-Hungaricum, sive
Triplex philosophia **1852**
Tristium libri quinque **1943**
Triumphus Caesareus polyglottus, tot concinnatus linguis **2606B**
Triumphus fidei, azaz a nagy próbák és kísérteteken az igaz hitnek győzedelme **2132**
A tudomány dolgában megkívántatott tanács **2516(2)**
Tükör, mely az asszonyoknak... irattatott **2475**

Új és ó kalendarium **1900(1), 1948(1), 2074(1), 2230(1), 2278(1), 2333(1), 2408(1), 2467, 2478(1), 2538(1), 2592(1)**
Új kalendárium **1667(1)**
Új Testamentum → A mi Urunk Jézus Krisztusnak Újtestamentuma
Unica verae ecclesiae infallibilis nota **2344**
Universalis hieroglyphicae veterum doctrinae temporum... instauratio → Oedipus Aegyptiacus, hoc est
Universis Christi fidelibus in dioecesi nostra Strigoniensi → Georgius Lippay, archiepiscopus Strigoniensis
Unkatholisches Priestertum, das ist gründlicher augenscheinlicher Beweis **1957**
Az Úr Vacsorája üdvösséges tudományának útjába való rövid bemutatás **1991(1)**
Der uralte deutsch-ungarische-zipserische und siebenbürgische Landsmann **1891**
Az úri imádságnak... magyarázata → Mikor imádkoztok, ezt mondjátok, azaz
Urunk Krisztus születése után... esztendőre való kalendárium **1701(1)**
Urunk születése után... esztendőre való kalendárium **1750(1)**
Útitárs **2024**
Útitárs, azaz reggel, s este... gyakorlandó imádságok **1787**
Užitečné rozjímání o postu **1810**

Az üdvösségnek fundamentumáról rövid kérdezkedés → Catechesis. Az üdvösségnek
Az üdvösségnek fundamentumáról kiadatott tanúságnak... megmutogatása **1648**

Vale Tranoscianum, aneb kázání pohřební dvoje **1705**
Valetpredigt **2027**
Váltság titka, azaz az örök igének... megtestesülése... felől való keresztyéni titkos tudomány **2124**
A váltság titkának harmadik volumenje **2298**
A váltság titkának második volumenje **2197**
Város végezési **2144**
Vechi Testament → Biblia. Vechi Testament
Věčná a neumírajicy pamět → Anamnisis
Ver illustrissimum familiae Drugethanae oblatum **2426**
Vera relatio de virtute et efficacia pulveris Hermetici **2154**
Veraedus ad... Wolfgangum Hoffmannum **1672**
Verborum in institutione grammatica contentorum in Ungaricum et Slavonicum translatio **2236**
Verse nad exulantom Janom Butovskym **1801**
Versus funebris... super funus Susannae coniugis Samuelis Prokopensky **1802**
Verus mundus vere piae et mundae matronae to jest pravá ozdoba pravé pobožné a čistotné matrony... při... pochovávání... Barbory Marko z Puchova **2244**
Vestibuli et januae linguarum lucidarium, hoc est nomenclatura rerum **2484**
Vestibulum linguarum **2429(1)**
Vigasztalással teljes prédikáció az özvegységnek sanyarú állapotjáról **2050**
Vindex vindiciarum acatholicae doctrinae **2279**
Vindiciae sanae et catholicae doctrinae **2290**
Vindiciarum sanae et catholicae doctrinae dissertatio **2267**
Vinš nového léta → Praesent, Vinš
Virga Aronis typica, concio funebris... super funus Susannae... Skočkowsky **2085**
Viridarium varii generis flosculorum **2031**
Viridarium vitae honestae. Kázaní pohřební... Martina Bocka **1798(2)**
Virtutes Christi. To jest: ctnosti... Syna Božího **1662**
Viva gentis Slavonicae delineatio **1939(1)**
Vocabularium **1811**
Votis secundis... Johannis Weberi **2003**
Votis, quae... Christophorus Schlegelius... et... Rosina Glogeria... faciunt **2232**
Votivae acclamationes in nuptias... Johannis Mautneri **1781(1)**
Votivae acclamationes nuptiarum festivitati... Samuelis Dürneri **1950**
Votum ad natalem... Pauli Tekeneii **1970**
Votum parentum super funus Samuelis... Ruff **2086**
Vzitečné rozgjmánij o postu **1810**

Zbroje pobožných, aneb modlitby nábožné → Arma piorum. Zbroje
Zodiacus genethlius **2540**
Zpráva krátká a potřebná o moru → Amuletum, to jest zpráva
Zrcadlo spravedlnosti **2349**
Zsoltárkönyv **2091(2)**
Zsoltárokból szereztetett dicséretek **2163(2)**
A zsoltárokból szereztetett dicséretek **2254(2), 2406(2), 2564(2), 2624(2)**
Ein zweifacher poetischer Akt und geistliches Spiel von den dreien Gaben der Weisen aus Morgenlande **2411(1)**
Zysku z smrti lidí v Pánu Krystu umírajících → Lucrum ex morte. Zysku

Cirillbetűs címek

Єv[анґі]лїє коу́ дєсъцжтѸрж 1882A
»Кáрті́ чє сж кіáмж катєхизмѸсᵛ« 1958
Но́Ѹль Тєстамєнть 2210
Ѱáлтиръ 2365

Görögbetűs címek

Αυτοματσγαμευετηρικα προσφωνήματα novorum actui conjugum... Johannis Mülleri **2529**
Γαμηλία in festivitatem nuptialem... Iobi Zableri **2378**
Διήγησις ιστορική de vita... Stephani Chuliak Miskolcini **2131**
Εὐαγγέλια τε καί ἐπιστολαί τῶν Κυριακῶν **1773, 2221**
Ευφημίαι γαμικαί in nuptiarum honorem... Petri Zableri **1936**
Εὐφημίαι honoribus magisterii in philosophia **2508**
Εὔφημος μνήμη seu laudatio funebris... Johannis Langh **2176**
Σκιαγραφία proponens paucis naturam, indolem et genium enuntiationis modalis secundariae **2615**
Συμφώνησις trium gratiarum **2156**

A MAGYAR NYELVŰ ÉNEKEK ÉS VERSEK INCIPITMUTATÓJA

Initia cantionum poematumque Hungaricorum

Incipit index of Hungarian poems

Tartalmazza a tárgyalt nyomtatványokban található magyar nyelvű énekek, versek, verses idézetek kezdősorát; azonos kezdősoroknál a megkülönböztetéshez szükséges folytatást; továbbá a szakirodalom alapján megállapítható szerzők nevét, az önálló nyomtatványként is megjelent versek címét, a szerzés idejét. A fordításoknál utalás történik a szakirodalomban megállapított eredeti szövegekre. A tételszámok után a régi nyomtatvány megfelelő lapszáma is olvasható, ha a mű háromnál több verset tartalmaz. Az irodalmi utalások a szövegkiadásokra, továbbá a dallamok és szövegek kiadástörténetére vonatkoznak. A kottákat tartalmazó énekeket a lapszám mellett ♪ jellel jelöljük. Szenci Molnár Albert zsoltárai valamennyi kiadásban kottásak, ezért ezt a körülményt e mutatóban hangjegy külön már nem jelöli.

A tételszámok előtt a „!" felkiáltójel arra figyelmeztet, hogy az ének vagy vers már 1601 előtt is megjelent nyomtatásban, tehát kezdősora és a reá vonatkozó irodalmi utalások a Régi Magyarországi Nyomtatványok első kötetének incipitmutatójában találhatók. Két felkiáltójel „!!" a Régi Magyarországi Nyomtatványok második kötetének incipitmutatójára utal.

A függelékben a bibliai zsoltárok magyar fordításainak (parafrázisainak) sorszám szerinti mutatója, továbbá a magyarra fordított latin verseknek, himnuszoknak betűrendes jegyzéke is megtalálható.

A betegség néha úgy elhatalmazik
Ovidius: Epistolarum ex Ponto I. 3. levél 18. sor – Weber, Johann ford.
2095:140
RMKT XVII/9 243, 644

A bolond így szól az ő szívében
Szenci Molnár Albert: Ps. 14 és 53
!!, **2045**:113, **2091(2)**:10, 37, **2163(3)**: 21, 81, **2254(4)**: 22, 86, **2305**:25, 113, **2363(1)**:19, 74, **2406(4)**:19, 75, **2424**:15, 66, **2564(3)**:18, 73, **2624(4)**:19, 75

A bűnök távol legyenek tőlünk
1643(1):52♪, **2532(1)**:25
RPHA 2

A bűnről megfeddhetetlen Krisztust
Geleji Katona István
1643(2):257

A gazdagsággal jól éljünk
Geleji Katona István
1643(2):260

A gonosztevőnek dolgán
Szenci Molnár Albert: Ps. 36
!!, **2045**:74, **2091(2)**:25, **2163(3)**:55, **2254(4)**:58, **2305**:74, **2363(1)**:49, **2406(4)**:50, **2424**:44, **2564(3)**:49, **2624(4)**:50
A gyönyörűség tart csak kis korig
Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:17
RMKT XVII/9 217, 635
A halál azon lábbal zörget
Horatius: Carminum liber I/4, 13–14. sor, Satirae liber II/6, 94–95. sor – Madarász Márton ford.
2012:8
RMKT XVII/9 53, 584
A húsvéti áldozott báránynak
!!, **1835**:161
A jó hitű ember szelíd e világon
Rimay János: Ps. 86
!!, **1816**:679, **1874**:179b, **1940**:590, **2163(2)**:198, **2254(2)**:109, **2406(2)**:109, **2532(2)**:84, **2564(2)**:101, **2624(2)**:109
RPHA 14
A jobb kezedből minden jó
Nádasi János
2282:42
A kegyes beszédnek
Szalárdi Sz. Mihály
1678:(???)$_4$b, **1730**:(???$_4$b), **1755**:b$_4$a
RMKT XVII/9 189–191, 624–625
A keresztyénségben, igaz vallás a hitben
!, **!!**, **1816**:17, **1874**:72a, **1940**:15, **2146**:2, **2163(2)**:251, **2254(2)**:161, **2251**:181, **2381**:3, **2406(2)**:161, **2532(2)**:121, **2564(2)**:151, **2624(2)**:161
RPHA 17
A Krisztus lőn a kőszikla
Geleji Katona István
1643(2):254
A Krisztus mennybe felmene, alleluja
Ascendit Christus hodie
2381:80
A Krisztus mennybe felmene, hála legyen az Istennek
!!, **2532(2)**:177
A Krisztus mennybe felmene, hogy nekünk helyet szerezne
Ascendit Christus hodie
!!, **2251**:253
A Krisztus mennybe felmene, minden egeknek fölötte
Ascendit Christus hodie
!, **!!**, **1816**:189, **1874**:127a, **1940**:158, **2163(2)**:319, **2251**:253, **2254(2)**:226, **2406(2)**:226, **2532(2)**:177, **2564(2)**:215, **2624(2)**:226
A Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, Atyjával megbékéltetne
Ascendit Christus hodie
! (Krisztus mennybe...), **!!** (Krisztus mennybe...), **1816**:183, **1874**:125a, **1940**:151, **2163(2)**:317, **2254(2)**:225, **2406(2)**:225, **2564(2)**:213, **2624(2)**:225

A Krisztus szent keresztjével
Nyéki Vörös Mátyás: A sz. keresztnek felvételére és a Krisztus követésére való intés
1658:84, **2077**:72
RMKT XVII/2 220, 493
A Krisztusnak szenvedése
!! (A Krisztus szenvedése), **2532(1)**:39
A méltóságos báránynak és mi nagy fejedelmünknek
Kecskeméti C. János
!!, **1835**:159
A mennynek és földnek formáló Istene
Kolosi Török István: *Az asszonyi nemnek nemességéről* (1630)
2143, **2586**
RMKT XVII/4 457–483, 670–674
A mi életünknek közepette
Notkerus, Balbulus – Skaricza Máté ford.(?): Media vita in morte sumus
!, !!, **1874**:365a, **2254(2)**:354, **2406(2)**:354, **2532(2)**:287, **2565**:3, **2624(2)**:354
A mi mesterünk minket arra int
!, !!, **1816**:675, **1940**:584, **2163(2)**:401, **2254(2)**:309, **2406(2)**:309, **2532(2)**:236, **2624(2)**:309
RPHA 25
A mi Urunk, Jézus Krisztus mint szenvede miérettünk
!!, **1816**:117, **1940**:99, **2163(2)**:294, **2254(2)**:202, **2406(2)**:202, **2532(2)**:154, **2564(2)**:191, **2624(2)**:202
RPHA 26
A Mithridates gyakorta mérget iván
1819:C_4a
A múzsák szállási, nimfák hűs forrási
2251:157
RMKT XVII/8 373–374, 611
A nagy gazdag az Úristen
Geleji Katona István
1643(2):261
A nap eljő nagy haraggal
Tommaso da Celano: Dies irae, dies illa
!!, **1643(1)**:239♪, **2532(2)**:337, **2565**:30
RPHA 31
A Nap feljövén immáron
Jam lucis orto sidere
1643(1):179, **2163(1)**:58, **2254(1)**:55, **2406(1)**:55, **2532(1)**:64, **2564(1)**:37, **2624(1)**:55
RPHA 584
A Nap lemégyen s meg feljő
Catullus – Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:12
RMKT XVII/9 217, 635
A nap, nagy haragnak napja
Tommaso da Celano – Hajnal Mátyás ford.: Dies irae, dies illa
!! (Az a nap, ítéletnek napja), **1952**: 217, **2381**:251
RMKT XVII/7 101–103, 528 – RMDT II 210, 440 (23. sz.)

A nyavalyák elein vigyázz
Ovidius, Remediorum amoris liber unus 91–92, Szokolyai Anderko István ford.
2216
RMKT XVII/9 261, 652
Walther, Hans: Proverbia sententiaeque latinitatis medii aevi. Teil 3. (Göttingen 1965) 22418 nr.
A pokolnak kínja közepében búsít
Luther, Martin: Mitten in der Hölle Angst – Kassai András ford.
2049:50
RMKT XVII/9 64, 589
A pünkösd ünnepnapján tanítványok egy házban
!, !!, **1816**:193, **1874**:129a, **1940**:160, **2163(2)**:320, **2254(2)**:227, **2251**:264, **2406(2)**:227, **2532(2)**:178, **2564(2)**:215, **2624(2)**:227
RPHA 35
A pünkösdnek jeles napján hála légyen az Istennek
!!, **2532(2)**:184
RPHA 37
A pünkösdnek jeles napján Szentlélek Isten küldeték
!!, **1816**:200 (A pünkösd), **1874**:133b, **1940**:167, **2163(2)**:322, **2251**:271, **2254(2)**:231, **2406(2)**:231, **2532(2)**:181, **2564(2)**:219, **2624(2)**:231
RPHA 37
A régiek mit értettek
Weber Johann
2095:):(3b
RMKT XVII/9 240, 643
A Sionnak hegyén, Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 65
!!, **2045**:133, **2091(2)**:44, **2163(3)**:95, **2254(4)**:101, **2305**:133, **2363(1)**:87, **2406(4)**:88, **2424**:79, **2564(3)**:88, **2624(4)**:88
A szegények házát s koldusok szállását
Horatius, Carminum liber I/4, 12–13. sor – Malomfalvay Gergely ford.
2511
RMKT XVII/9 327, 676
A szegénynek szabadsága ez
1819:C5a
A széles földnek nagy, bölcs teremtője
Telluris ingens conditor
! (E széles...), !! (E széles...), **1643(1)**:175, **2163(1)**:53, **2254(1)**:50, **2406(1)**:50, **2532(1)**:60, **2564(1)**:33, **2624(1)**:50
RPHA 301
A Szent Dávid ötödik énekében
Ps. 5
!!, **1816**:524, **1874**:145a, **1940**:445, **2163(2)**:95, **2254(2)**:7, **2406(2)**:7, **2532(2)**:7, **2564(2)**:7, **2624(2)**:7
RPHA 38
A szentek jutalmát méltán magasztaljuk
Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:378
RMKT XVII/9 219, 636

A Szentháromságnak első személye
Balassi Bálint (1588 körül)
!!, **2050**:62
RPHA 40
A Szentháromságnak harmadik személye
Balassi Bálint (1588 körül)
!!, **2050**:65
RPHA 41
A Szentléleknek kegyelme apostolokat betölte
Spiritus Sancti gratia
2381:82
A Szentléleknek kegyelme apostoloknak szíveket
Spiritus Sancti gratia
!, !!, **1816**:212, **1940**:177, **2146**:52, **2163(2)**:325, **2254(2)**:233, **2406(2)**:233, **2532(2)**:182, **2564(2)**:220, **2624(2)**:233
RPHA 44
A szerencsét hiába vádoljuk
Weber, Johann
2095:[]$_{4}$a
RMKT XVII/9 240, 643
A szók a dolgok jegyei
Geleji Katona István
2103(2)
RMKT XVII/9 237, 641
A Szűz szülé szent fiát, örvendezzünk
2381:25
RMKT XVII/7 185, 589–590
A te nagy nevedért tarts meg
Balassi Bálint: Ps. 54
!!, **2050**:61
RPHA 48
A tél hegyet, völgyet hóval már befödöz
2359
RMKT XVII/9 561, 756
A teremtő Atya Isten és megváltó
!!, **1643(1)**:227
RPHA 3500
A törvény csak bűnt
Geleji Katona István
1643(2):263
A vadász elnyugszik
Zrínyi Miklós (1645)
2360:Oo$_{4}$a
Négyesy I 339–344 – Zrínyi Összes I 369–377
A váltság részei ezek
Geleji Katona István
2298
RMKT XVII/9 238–239, 641–642

A véghetetlen kegyelmű s megmérhetetlen szerelmű
Infinitae bonitatis et immensae charitatis
2381:256
RMKT XVII/7 372–373, 684–685
A vétségek emberéi
Geleji katona István
2103
A Zygia öszveköti az oltárnál
Zaszkaliczky András
2457B
RMKT XVII/9 322, 674
Add látnom orcád világát
Szokolyai Anderko István
2216:105
RMKT XVII/9 261, 652
Adj békességet Úristen
Da pacem Domine in diebus nostris
!, **!!**, **1816**:635, **1874**:325a, **1940**:548, **2532(2)**:268
RPHA 58
Adj már csendességet, lelki békességet, mennybéli Úr
Balassi Bálint (1589–1594)
!!, **1678**:512, **1730**:592, **1755**:657, **1816**:712, **1940**:623
RPHA 2007
Adj Úristen, Szentlelket
!, **!!**, **1816**:216, **1940**:180, **2163(2)**:337, **2254(2)**:245, **2406(2)**:245, **2532(2)**:191, **2564(2)**:232, **2624(2)**:245
RPHA 60
Adj üdvösséges kimúlást
Dézsi András (1550 előtt)
!, **!!**, **1816**:756, **1874**:373a, **1940**:668, **2146**:279, **2254(3)**:361, **2406(3)**:361, **2532(2)**:296, **2565**:11, **2624(2)**:361
RPHA 59
Adjatok hálákat az Úrnak
Szenci Molnár Albert: Ps. 118
!!, **2045**:253, **2091(2)**:82, **2163(3)**:184, **2254(4)**:196, **2305**:253, **2363(1)**:168, **2406(4)**:171, **2424**:149, **2564(3)**:171, **2624(4)**:171
Adjatok hálát az Istennek
Szenci Molnár Albert: Ps. 105
!!, **2045**:224, **2091(2)**:73, **2163(3)**:163, **2254(4)**:174, **2305**:224, **2363(1)**:150, **2406(4)**:153, **2424**:133, **2564(3)**:152, **2624(4)**:153
Adjunk hálát az Atya Istennek, mennynek
!!, **1874**:31a (hálákat), **2163(2)**:346 (hálákat), **2254(2)**:254 (hálákat), **2406(2)**:254 (hálákat), **2532(2)**:198 (hálákat), **2564(2)**:242 (hálákat), **2624(2)**:254 (hálákat)
Adjunk hálát az Úrnak, mert érdemli
Horn, Johann: Danket dem Herren, denn er ist sehr freundlich (Ps. 136 alapján asztali áldás)
!, **!!**, **1816**:729, **1874**:340b, **1940**:639, **2146**:98, **2150**, **2163(2)**:?, **2251**:179, **2254(2)**:345, **2319**:80, **2406(2)**:345, **2532(2)**:267, **2564(2)**:330, **2624(2)**:345
RPHA 61

Adjunk hálát keresztyének
1643(1):45, **2532(1)**:21
RPHA 3501
Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek
Huszár Gál
!, **!!**, **1816**:683, **1874**:175a, **1940**:594, **2163(2)**:387, **2254(2)**:296, **2406(2)**:296, **2381**:157, **2532(2)**:227, **2564(2)**:283, **2624(2)**:296
RPHA 62
Adria tengernek fönn forgó habjai
Zrínyi Miklós: *Arianna sírása* (1645)
2360:Nn$_4$b
Négyesy I 334–339 – Zrínyi Összes I 361–368
Ah! Ah! Ah jaj nékem szomorúnak!
2381:67
RMKT XVII/7 335–337, 667–668 – RMDT II 367, 629 (173. sz.)
Áhítatossággal értsd meg, bűnös ember
!!, **2532(2)**:281
Ahol a test vágyódása uralkodik
Madarász Márton
1894:581
RMKT XVII/9 51, 582–584
Akaratja nélkül Jásont késleli
Iason és Medea históriája (1626)
2308
RMKT XVII/8 286–296, 585
Akarsz–e valaki jó illat tétellel
Szathmári Lázár Miklós
1678:(???)$_5$b, **1730**(???b$_5$), **1755**:b$_5$a
RMKT XVII/9 191–192, 625
Aki a felséges Úrnak lakozik oltalmában
Szenci Molnár Albert: Ps. 91
!!, **2045**:196, **2091(2)**:64, **2163(3)**:143, **2254(4)**:154, **2305**:196, **2363(1)**:132, **2406(4)**:134, **2424**:116, **2564(3)**:133, **2624(4)**:134
Aki akar üdvözülni
!, **!!**, **1816**:272, **1874**:47a, **1940**:229, **2163(2)**:343, **2254(2)**:251, **2406(2)**:251, **2564(2)**:238, **2624(2)**:251
RPHA 65
Aki az Istent megismerheti
Ps. 103. (1548)
!, **!!**, **1816**:473, **1940**:399, **2163(2)**:210, **2254(2)**:122, **2406(2)**:122, **2532(2)**:?, **2564(2)**:113, **2624(2)**:122
RPHA 68
Aki az örökkévalókat kívánja
Bernardus, Sanctus: Epist. 3. – Szentgyörgyi Gergely ford
2023:155
RMKT XVII/9 217, 635–636
Aki boldogul kíván
Madarász Márton
2012:¶$_1$b
RMKT XVII/9 52, 584

Aki e kívül más célra röpül
Kassai András
2049:11
RMKT XVII/9 63, 587–589
Aki e világhoz, ő gazdagságához
2251:79
RMKT XVII/8 423–424, 619
Aki eret akar vágatni (naptárvers)
2318
RMKT XVII/9 560, 756
Aki Istenben bízik
Madarász Márton
1894:740
RMKT XVII/9 52, 582–584
Aki könyörög és fohászkodik
Meisner, Balthasar – Madarász Márton ford.
1894:191
RMKT XVII/9 49, 582–583
Aki Krisztusnak halálát és kínjait
Kassai András
2049:67
RMKT XVII/9 65, 587–589
Aki kútjából minden iszik
Madarász Márton
1894:293
RMKT XVII/9 49, 582–583
Aki mást feddeni akarsz
Geleji Katona István
1643(2):261
Aki nem jár hitlenek tanácsán
Szenci Molnár Albert: Ps. 1
!!, **2045**:3, **2091(2)**:3, **2163(3)**:5, **2254(4)**:5, **2305**:3, **2363(1)**:5, **2406(4)**:5, **2424**:1, **2564(3)**:3, **2624(4)**:5
Aki szereti az Istent
Geleji Katona István
1643(2):262
Aki szívének sebeit
Selnecker, Nikolaus – Kassai András ford.
2049:51
RMKT XVII/9 64, 587–589
Aki veti segedelmét az Istennek hatalmában
Ps. 91
!, !!, **1816**:444, **1874**:304b, **1940**:376, **2146**:190, **2163(2)**:200, **2254(2)**:112, **2406(2)**:112, **2532(2)**:85, **2564(2)**:103, **2624(2)**:112
RPHA 74
Akik a hadat követik
1712:C6a
RMKT XVII/9 554, 754

Akik bíznak az Istenben
Ps. 125
!, !!, **1816**:453, **1940**:382, **2163(2)**:226, **2254(2)**:137, **2406(2)**:137, **2532(2)**:104, **2564(2)** 128, **2624(2)**:137
RPHA 75
Akik bíznak az Úristenben
Szenci Molnár Albert: Ps. 125
!!, **2045**:278, **2091(2)**:90, **2163(3)**:206, **2254(4)**:218, **2305**:278, **2363(1)**:188, **2406(4)** 191, **2424**:165, **2564(3)**:192, **2624(4)**:191
Alázatos szívbeli fohászkodással
!!, **2532(2)**:277
Áldj meg minket Atya Isten
2381:160
RMKT XVII/7 359–360, 677 – RMDT II 241, 482 (78. sz.)
Áldjad én lelkem az Urat
Szenci Molnár Albert: Ps. 146
!!, **2091(2)**:100, **2163(3)**:228, **2254(4)**:242, **2305**:310, **2363(1)**:208, **2406(4)** 211, **2424** 184, **2564(3)**:213, **2624(4)**:211
Áldjad lelkem az Urat, és tiszteld
Szenci Molnár Albert: Ps. 104
!!, **2045**:220, **2091(2)**:72, **2163(3)**:160, **2254(4)**:171, **2305**:220, **2363(1)**:146, **2406(4)** 149, **2424**:130, **2564(3)**:148, **2624(4)**:149
Áldjad lelkem Uradat, Istenedet
Szenci Molnár Albert: Ps. 103
!!, **2045**:218, **2091(2)**:71, **2163(3)**:158, **2254(4)**:169, **2305**:218, **2363(1)** 145, **2406(4)** 147, **2424**:128, **2564(3)**:146, **2624(4)**:147
Áldjátok az Úr nevét
Szenci Molnár Albert: Ps. 135
!!, **2091(2)**:93, **2163(3)**:213, **2254(4)**:226, **2305**:289, **2363(1)**:194, **2406(4)** 197, **2424** 172, **2564(3)**:199, **2624(4)**:197
Áldjuk és felmagasztaljuk
1643(1):145, 225
RPHA 80
Áldjuk mind az Úristent
1643(1):45, **2532(1)**:21 (Áldjuk mi mind)
RPHA 3502
Áldjuk mindnyájan a Jézust
!!, **1643(1)**:45
Áldott az Úr, ki kezemet tanítja
Szenci Molnár Albert: Ps. 144
!!, **2091(2)**:99, **2163(3)**:225, **2254(4)**:239, **2305**:307, **2363(1)**:205, **2406(4)**:209, **2424** 182, **2564(3)**:210, **2624(4)**:209
Áldott az Úristen örökké mennyekben
!, !!, **1816**:504, **1940**:427, **2163(2)**:?, **2254(2)**:342, **2406(2)**:342, **2532(2)**:264, **2564(2)** 327, **2624(2)**:342
RPHA 83
Áldott Isten, lelkem ajánlom
Kassai András
2049:66
RMKT XVII/9 65, 587–589

Áldott Izraelnek Ura
Benedictus Dominus Deus Israel
! (Áldott keresztyének Ura), !!, **1643(1)**:2, **1816**:11, **1940**:10, **2163(1)**:2, **2254(1)**:2, **2406(1)**:2, **2564(1)**:2, **2624(1)**:2
RPHA 85
Áldott Jézus, ki lejöttél
Geleji Katona István
1643(2):255
Áldott Jézus, ki miértünk
Geleji Katona István
1643(2):257
Áldott keresztyének Ura ld. Áldott Izraelnek Ura
Ali pasa dolgát mondom, halljátok
Icon vicissitudinis humanae vitae
2008
ItK 1893:80–87; 1903: 375–376
RPHA 3520
Álla a keserves anya
Benedetti, Giacopo de (Jacopone da Todi) – Hajnal Mátyás ford.: Stabat mater dolorosa
!!, **2381**:50
RMKT XVII/7 99–101, 526
Álla a Szűz nagy fájdalva
Benedetti, Giacopo de (Jacopone da Todi) – Hajnal Mátyás ford.: Stabat mater dolorosa
1952:214, **2016**: 388, **2049**:388, **2336**:388
RMKT XVII/7 98–99, 526–527
Állatoknak megtartója
Rerum Deus tenax vigor
!, !!, **1643(1)**:181, **2163(1)**:60, **2254(1)**:57, **2406(1)**:57, **2532(1)**:65, **2564(1)**:38, **2624(1)**:57
RPHA 92
Almus nemzetéből Árpád születteték
Listius László (1653)
2461(2):52
RMKT XVII/12 454–460, 791–792
Aludj fiam, így énekel anyja ő szülöttének
Dormi fili, dormi, Mater cantat unigenito
2381:257
RMKT XVII/7 375, 686–687
Amely embernek jó hite vagyon
Szerémi Illés (1561)
!, !!, **1816**:403, **1940**:340, **2163(2)**:410, **2254(2)**:317, **2406(2)**:317, **2532(2)**:241, **2564(2)**:302, **2624(2)**:317
RPHA 94
Amit Ádámban az idegen bűnért
Adam vetus quod polluit – Kassai András ford.
2049:38
RMKT XVII/9 63, 587–589
Amit ember igaz hitből
Kiss Pál
1929
RMKT XVII/9 216–217, 634–635

Amit régenten mint megígért az Isten
2532(1):3
Amit szemünk lát
Plautus – Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:259
RMKT XVII/9 218, 635–636
Amivel ember bír
Ovidius: Ex Pont. IV. 3, 35–36. sor – Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:263
RMKT XVII/9 218, 635–636
Angyaloknak nagyságos asszonya
Vásárhelyi András (1508)
!!, **1952**:237, **2381**:106
Attila fejedelem, Bendegucznak fia
Listius László: *Reges Hungariae*
2461(2):1
RMKT XVII/12 417–453, 788–791
Atya, Fiú, Szentlélek egy Isten
2381:192
RMKT XVII/7 237–240, 607 – RMDT II 285, 546 (153. sz.)
Atya Isten, tarts meg minket
Luther, Martin: Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort
!, !!, **1816**:634, **1874**:179a, **1940**:547, **2146**:67, **2163(2)**:425, **2254(2)**:331, **2406(2)**:331, **2532(2)**:253, **2564(2)**:316, **2624(2)**:331
RPHA 104
Atya Istennek egy fia
!!, **1643(1)**:186, **2163(1)**:65, **2254(1)**:62, **2406(1)**:62, **2532(1)**:70, **2564(1)**:42, **2624**:62
RPHA 106
Atya Istennek Igéje
!!, **2532(1)**:18
RPHA 108
Atya Istentől születék
Aurelius Clemens Prudentius: Corde natus ex parentis
1643(1):29 , **2163(1)**:78, **2254(1)**:75, **2406(1)**:75, **2532(1)**:16, **2564(1)**:51, **2624(1)**:75
RPHA 109
Atya Úristen, mennybeli teremtőnk
!, !!, **1816**:509, **1874**:57a, **1940**:432, **2163(2)**:380, **2254(2)**:289, **2406(2)**:289, **2532(2)**:223, **2564(2)**:276, **2624(2)**:289
RPHA 110
Atyának bölcsessége, bizony istensége, Krisztus
Patris sapientia veritas divina
!, !!, **1678**:343, **1730**:400, **1755**:444, **1816**:112, **1835**:133, **1874**:101b, **1940**:94, **1952**:211, **2049**:27 (2.vsz.: Első; 3.vsz.: Harmad), 28 (4.vsz.: Hatod) **2146**:27, **2163(2)**:292, **2251**:230, **2254(2)**:200, **2406(2)**:200, **2532(2)**:152, **2564(2)**:189, **2624(2)**:200
RPHA 114
Atyának bölcsessége, bizony istensége, vecsernyekor
Patris sapientia veritas divina
2381: 48
RPHA 114

Atyának bölcsessége, Isten igazsága
!! (isteni igazsága), **2016**:316, **2336**:316
Ave Maria, gratia plena, így üdvözlé angyal
2381:7
RMKT XVII/7 320–321, 658–659
Az a nap, ítéletnek napja ld. A nap, nagy haragnak napja
Az Alexander Thébást elrontotta
1819:C5a
RMKT XVII/9 556, 755–756
Az asszonyok tudom haragusznak
!!, **2472**
RPHA 117
Az Atya Úristen Ádámot hogy teremté
!!, **1816**:22, **1874**:73a, **1940**:19, **2146**:5, **2163(2)**:252, **2251**:184, **2254(2)**:162, **2406(2)**:162, **2532(2)**:122, **2564(2)**:152, **2624(2)**:162
RPHA 118
Az Atyának országából e világra Isten jöve
Corde natus ex parentis
2163(1):12, **2254(1)**:12, **2406(1)**:12, **2532(1)**:13, **2624(1)**:12
RPHA 119
Az Atyának országából, Istenségnek tanácsából
Corde natus ex parentis
!!, **1643(1)**:26♪, **2163(1)**:14, **2254(1)**:13, **2406(1)**:13, **2532(1)**:12, **2564(1)**:8
RPHA 119
Az egek beszélik, és nyilván hirdetik
Szenci Molnár Albert: Ps. 19
!!, **2091(2)**:13, **2163(3)**:28, **2254(4)**:30, **2305**:35, **2363(1)**:26, **2406(4)**:26, **2424**:22, **2564(3)**:25, **2624(4)**:26
Az egyes életet ha ki javallhatja
Szentmártoni Bodó János
2000, **2180**
RMKT XVII/4 508, 681
Az éjszakai setétség, tévelygő rút esztelenség
1643(1):187, **2163(1)**:67, **2254(1)**:64, **2406(1)**:64, **2532(1)**:71, **2564(1)**:43, **2624(1)**:64
Az én ekém penna, papiroson szántok
Szentmártoni Bodó János: *A sónak ditsiretiről*
2187
RMKT XVII/4 445–453, 668
Az én életemnek minden idejében
!, !!, **1816**:696, **1874**:356a, **1940**:607, **2532(2)**:333
RPHA 125
Az én lelkem szép csendesen
Szenci Molnár Albert: Ps. 62
!!, **2045**:128, **2091(2)**:42, **2163(3)**:92, **2254(4)**:97 **2305**:128, **2363(1)**:84, **2406(4)**:85, **2424**:76, **2564(3)**:84, **2624(4)**:85
Az erős Isten, uraknak ura
Szenci Molnár Albert: Ps. 50
!!, **2045**:107, **2091(2)**:35, **2163(3)**:76, **2254(4)**:81, **2305**:107, **2363(1)**:69, **2406(4)**:70, **2424**:62, **2564(3)**:69, **2624(4)**:70

Az igaz hitben végig megmaradjunk
2381:137
RMKT XVII/7 132–135, 550–551
Az Isten a mi reménységünk
Szenci Molnár Albert: Ps. 46
!!, **2045**:99, **2091(2)**:33, **2163(3)**:71, **2254(4)**:76, **2305**:99, **2363(1)**:65, **2406(4)**:66, **2424**:58, **2564(3)**:65, **2624(4)**:66
Az Isten áll ő seregében
Szenci Molnár Albert: Ps. 82
!!, **2045**:179, **2091(2)**:59, **2163(3)**:130, **2254(4)**:139, **2305**:179, **2363(1)**:120, **2406(4)**:122, **2424**:105, **2564(3)**:120, **2624(4)**:122
Az Isten, ha a lelkünket
Geleji Katona István
1643(2):262
Az Istenben bízom jó reménységgel
Szenci Molnár Albert: Ps. 11
!!, **2045**:22, **2091(2)**:9, **2163(3)**:18, **2254(4)**:19, **2305**:22, **2363(1)**:17, **2406(4)**:17, **2424**:13, **2564(3)**:16, **2624(4)**:17
Az Istenhez az én szómat
Szenci Molnár Albert: Ps. 77
!!, **2045**:162, **2091(2)**:53, **2146**:200, **2163(3)**:118, **2254(4)**:126, **2305**:162, **2363(1)**:108, **2406(4)**:109, **2424**:96, **2564(3)**:109, **2624(4)**:109
Az Istennek jóvoltáról
!, **!!**, **1816**:756, **1940**:666, **2532**:297, **2565**:12
RPHA 139
Az Istennek nagy szerelme
Meggyesi András
!!, **1874**:251b, **2532(2)**:266
Az istentelen hatalmasokat
Ps. 37. v. 36 – Madarász Márton ford.
2012:146
RMKT XVII/9 54, 584–585
Az Izrael ezt nyilván mondhatja
Szenci Molnár Albert: Ps. 124
!!, **2045**:277, **2091(2)**:90, **2163(3)**:205, **2254(4)**:218, **2305**:277, **2363(1)**:187, **2406(4)**:191, **2424**:164, **2564(3)**:192, **2624(4)**:191
Az Izraelnek népe régenten ó törvényben
Ps. 123
!, **!!**, **1816**:630 (Ps. 124), **1940**:543, **2168(2)**:225, **2254(2)**:136, **2406(2)**:136, **2532(2)**:103, **2564(2)**:127, **2624(2)**:136
RPHA 142
Az okosság micsoda a szent dolgokban
Madarász Márton
1894:428
RMKT XVII/9 50, 582–583
Az oly emberek nyilván boldogok
Szenci Molnár Albert: Ps. 119
!!, **2045**:256, **2091(2)**:83, **2163(3)**:187, **2254(4)**:199, **2305**:256, **2363(1)**:171, **2406(4)**:174, **2424**:151, **2564(3)**:174, **2624(4)**:174

Az örök élet mi legyen
!, !!, **1816**:746, **1874**:367a, **1940**:655, **2254(3)**:355, **2406(3)**:355, **2532(2)**:291, **2565**:7, **2624(2)**:355
RPHA 143
Az örökké élő kutat száraz szív szomjúhozza
Petrus Damiani, Sanctus – Hajnal Mátyás ford.: Ad perennis vitae fontem mens sitit nunc arida
!!, **1952**:173, **2381**:225
RMKT XVII/7 74–77, 508–511 – RMDT II 218, 447–449 (35. sz.)
Az Úr az ő szent igéjét
Geleji Katona István
1643(2):256
Az Úr bír az egész földdel
Szenci Molnár Albert: Ps. 24
!!, **2045**:46, **2091(2)**:16, **2163(3)**:36, **2254(4)**:38, **2305**:46, **2363(1)**:33, **2406(4)**:33, **2424**:28, **2564(3)**:32, **2624(4)**:33
Az Úr énnékem őriző pásztorom
Szenci Molnár Albert: Ps. 23
!!, **2045**:45, **2091(2)**:16, **2146**:220, **2163(3)**:35, **2251**:21, **2254(4)**:37, **2305**:45, **2363(1)**:32, **2406(4)**:33, **2424**:27, **2564(3)**:31, **2624(4)**:33
Az Úr Jézus Krisztusnak kínját és ő szent halálát
!, !!, **2532(2)**:159
RPHA 147
Az Úr országol és regnál nagy jól
Szenci Molnár Albert: Ps. 99
!!, **2045**:210, **2091(2)**:68, **2163(3)**:152, **2254(4)**:163, **2305**:210, **2363(1)**:140, **2406(4)**:142, **2424**:124, **2564(3)**:141, **2624(4)**:142
Az Úr tégedet meghallgasson
Szenci Molnár Albert: Ps. 20
!!, **2091(2)**:13, **2163(3)**:30, **2254(4)**:32, **2305**:38, **2363(1)**:27, **2406(4)**:28, **2424**:23, **2564(3)**:26, **2624(4)**:28
Az Urat áldjátok, mert jó
Szenci Molnár Albert: Ps. 106
!!, **2045**:229, **2091(2)**:74, **2163(3)**:167, **2254(4)**:178, **2305**:229, **2363(1)**:153, **2406(4)**:156, **2424**:135, **2564(3)**:155, **2624(4)**:156
Az Urat dicsérjétek, mert jó
Szenci Molnár Albert: Ps. 147
!!, **2091(2)**:100, **2163(3)**:229, **2254(4)**:243, **2305**:312, **2363(1)**:208, **2406(4)**:212, **2424**:185, **2564(3)**:214, **2624(4)**:212
Az Urat, minden nemzetek
Szenci Molnár Albert: Ps. 117
!!, **2045**:252, **2091(2)**:82, **2163(3)**:184, **2254(4)**:196, **2305**:252, **2363(1)**:168, **2406(4)**:171, **2424**:149, **2564(3)**:171, **2624(4)**:171
Az Urat, ti ő szolgái
Szenci Molnár Albert: Ps. 113
!!, **2045**:247, **2091(2)**:80, **2163(3)**:180, **2254(4)**:191, **2305**:246, **2363(1)**:164, **2406(4)**:168, **2424**:145, **2564(3)**:167, **2624(4)**:168
Az Úristen áll minden bíráknak gyülekezetekben
Ps. 82
!!, **2163(2)**:196, **2254(2)**:108, **2406(2)**:108, **2532(2)**:83, **2564(2)**:100, **2624(2)**:108
RPHA 150

Az Úristen az én világosságom
Szenci Molnár Albert: Ps. 27
!!, **2091(2)**:18, **2163(3)**:40, **2254(4)**:42, **2305**:52, **2363(1)**:36, **2406(4)**:37, **2424**:31, **2564(3)**:35, **2624(4)**:37
Az Úristen az ő lakó hajlékát
Szenci Molnár Albert: Ps. 87
!!, **2045**:188, **2091(2)**:61, **2163(3)**:136, **2254(4)**:146, **2305**:188, **2363(1)**:125, **2406(4)**:127, **2424**:110, **2564(3)**:126, **2624(4)**:127
Az Úristen mondá az én Uramnak
Szenci Molnár Albert: Ps. 110
!!, **2045**:243, **2091(2)**:79, **2163(3)**:177, **2254(4)**:189, **2305**:243, **2363(1)**:162, **2406(4)**:165, **2424**:142, **2564(3)**:165, **2624(4)**:165
Az Úristen nekem édes táplálóm
Ps. 23
!, !!, **1678**:174, **1730**:205, **1755**:225, **1816**:517, **1874**:333a, **1940**:438, **2163(2)**:122, **2251**:109, **2254(2)**:34, **2381**:177, **2406(2)**:34, **2532(2)**:25, **2564(2)**:31, **2624(2)**:34
RPHA 152
Az Úristen regnál
Szenci Molnár Albert: Ps. 97
!!, **2045**:207, **2091(2)**:67, **2163(3)**:150, **2254(4)**:161, **2305**:207, **2363(1)**:138, **2406(4)**:141, **2424**:122, **2564(3)**:140, **2624(4)**:141
Az Úristennek csoda hatalma ím mit cselekede
2381:4, **2532(2)**:124
RMKT XVII/7 319–320, 658
Az Úristennek jó akaratjából
N. K. T.
!!, **1816**:750, **1874**:368b, **1940**:660, **2532(2)**:294, **2565**:4
RPHA 153
Az Úristent magasztalom
Németi Ferenc: Ps. 77
!, !!, **1816**:462, **1940**:390, **2163(2)**:191, **2254(2)**:102, **2406(2)**:102, **2532(2)**:79, **2564(2)**:95, **2624(2)**:103
RPHA 154
Az Úrnak irgalmát örökké éneklem
Szenci Molnár Albert: Ps. 89
!!, **2045**:191, **2091(2)**:62, **2163(3)**:138, **2254(4)**:148, **2305**:191, **2363(1)**:127, **2406(4)**:129, **2424**:112, **2564(3)**:128, **2624(4)**:129
Az Úrnak, no, énekeljetek
Szenci Molnár Albert: Ps. 149
!!, **2045**:316, **2091(2)**:102, **2163(3)**:232, **2254(4)**:246, **2305**:316, **2363(1)**:211, **2406(4)**:215, **2424**:188, **2564(3)**:217, **2624(4)**:215
Az Üdvözítőt régenten, mint megígéré Isten
!!, **1643(1)**:4, **2163(1)**:5, **2254(1)**:5, **2406(1)**:5, **2564(1)**:4, **2624(1)**:5
RPHA 145
Bal kezednél bal szívemet
Nádasi János
2282:43
Bánatos szívem tekints az égre
!!, **1874**:277b

Bánom, édes szent Istenem
Nádasi János
2282:48
Bársony színben, fékezetlen
Kéri Sámuel
2510:115
RMKT XVII/9 344, 681
Bársonyod s bíborod a széna
Madarász Márton
1894:25
RMKT XVII/9 48, 582–583
Bátor érted, Uram Isten, kárt vallanék
Batthyány Orbán (1547)
!, !!, **1816**:532, **1940**:451
RPHA 167
Bátorságban élő, ó emberi nemzet
Nyéki Vörös Mátyás: *Dialógus, azaz egy kárhozatra szállott gazdag test és léleknek... panaszolkodó beszélgetések*
!!, **1635**, **1978**, **2077(2)**
Benned bíztam, Uram Isten, soha ne gyaláztassam
Thordai Benedek: Ps. 31 (1547)
!, !!, **1816**:433, **1940**:366, **1981**:57, **2163(2)**:130, **2254(2)**:42, **2406(2)**:42, **2532(2)**:33 (bízom), **2564(2)**:39, **2624(2)**:42
RPHA 171
Bíró valék tegnap
Medgyesi Pál
1639:385 (Tegnap bíró valék), **1735**:376, **1817**:372, **1895**:376, **2042**:347
RMKT XVII/9 185, 620–621
Bizodalmunk Krisztus által Istenben vagyon
!!, **2254(2)**:341, **2406(2)**:341, **2564(2)**:325, **2624(2)**:341
Bizonyára jó az Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 73
!!, **2045**:153, **2091(2)**:50, **2163(3)**:111, **2254(4)**:118, **2305**:153, **2363(1)**:102, **2406(4)**:103, **2424**:90, **2564(3)**:102, **2624(4)**:103
Bizonytalan voltát világ állapotjának
György deák (1593)
2251:84
RMDT II 391–392, 644 (313. sz.) – RPHA 182
Bocsásd kegyelmedet, Uram, Szentlelkedet
Nyéki Vörös Mátyás
!!, **1635**, **1978**, **2077(2)**
Bocsásd meg, Úristen, ifjúságomnak vétkét
Balassi Bálint (1584)
!!, **1678**:384, **1730**:446, **1755**:497, **1816**:396, **1874**:196b, **1940**:334, **1952**:233, **2251**:90, **2319**:57
RPHA 185
Bokáig lebocsátott palásttal
Horatius: Satyr. 2: Ad tala stola demissa – Madarász Márton ford.
1894:452
RMKT XVII/9 50, 582–583

Boldog a férfiú, ki féli az Istent
Ps. 112
!, !!, **1816**:667, **1940**:579, **2163(2)**:215, **2254(2)**:126, **2406(2)**:126, **2532(2)**:96, **2564(2)**:118, **2624(2)**:126
RPHA 195
Boldog, aki a nyavalyást híven
Szenci Molnár Albert: Ps. 41
!!, **2045**:88, **2091(2)**:30, **2163(3)**:64, **2254(4)**:68, **2305**:88, **2363(1)**:58, **2406(4)**:59, **2424**:51, **2564(3)**:58, **2624(4)**:59
Boldog, aki a végső óráról
Kopcsányi Márton
1666:210
RMKT XVII/7 33–34, 445
Boldog az ember nyilván, ki az Istent féli
Szenci Molnár Albert: Ps. 128
!!, **2045**:281, **2091(2)**:91, **2163(3)**:208, **2254(4)**:221, **2305**:281, **2363(1)**:190, **2406(4)**:193, **2424**:167 **2564(3)**:194, **2624(4)**:193
Boldog az ilyen ember e világon
Szegedi Gergely: Ps. 32
!, !!, **1816**:400 (Boldog az olyan ember), **1940**:338 (Boldog az olyan ember), **1981**:59, **2163(2)**:133, **2254(2)**:45, **2406(2)**:45, **2532(2)**:34, **2564(2)**:41, **2624(2)**:41
RPHA 199
Boldog az ilyen ember ő lelkében ld. Boldog az olyan ember ő lelkében
Boldog az olyan ember az Istenben
Ps. 1
!, !!, **1816**:311, **1874**:243a, **1940**:263, **2146**:182, **2163(2)**:89, **2254(2)**:1, **2406(2)**:1, **2532(2)**:1, **2564(2)**:1, **2624(2)**:1
RPHA 203
Boldog az olyan ember e világon ld. Boldog az ilyen ember e világon
Boldog az olyan ember ő lelkében
Szegedi Gergely: Ps. 112
! (Boldog az ilyen ember), !!, **1816**:664, **1874**:244a, **1940**:576, **2146**:185 (Boldog az ilyen ember), **2163(2)**:213, **2254(2)**:125, **2406(2)**:125, **2532(2)**:95, **2564(2)**:116, **2624(2)**:125
RPHA 202
Boldog ember, aki az Istent
Szenci Molnár Albert: Ps. 112
!!, **2045**:245, **2091(2)**:80, **2163(3)**:179, **2254(4)**:190, **2305**:245, **2363(1)**:164, **2406(4)**:167, **2424**:144, **2564(3)**:166, **2624(4)**:167
Boldog, kinek addig nyúlt napjai hossza
Szigeti Bene Ferenc
1676
RMKT XVII/9 169, 616
Boldogok, akiknek undok vétkeinek sebét az Úr befedte
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 31
!!, **1818**:271, **2340**:467, **2381**:166
Boldogok azok, kik Istent félik
Ps. 128
!, !!, **1816**:660, **1874**:263b, **1940**:573, **2163(2)**:228, **2254(2)**:139, **2406(2)**:139, **2532(2)**:106, **2564(2)**:130, **2624(2)**:139
RPHA 207

Bölcsek írásából egy csuda dologról
Balassi Bálint és a 16. század költői. Szerk. Varjas Béla. Bp. 1979, II, 775–837
Buchanan, George – Illyefalvi István ford.: *Jephta históriája* (1590)
!, !!, 2584
RPHA 189
Buzgó szívből te fiaid, kegyes Atyánk, könyörgünk
Radán Balázs
!, !!, 1816:349, **1940**:294, **2163(2)**:375, **2254(2)**:285, **2406(2)**:285, **2532(2)**:220, **2564(2)**:272, **2624(2)**:285
RPHA 219
Bűnnek az ő zsoldja a halál
Bereki István?
!!, 1816:792, **1874**:379b, **1940**:694, **2532(2)**:317, **2565**:42
RPHA 213 – RMDT II 386, 641 (302. sz.)
Bűnösök hozzád kiáltunk
Luther, Martin: Aus tiefer Not schrei ich zu dir – Ps. 130
!, !!, 1816:347, **1940**:292, **2146**:242, **2163(2)**:229, **2254(2)**:140, **2406(2)**:140, **2532(2)**:106, **2564(2)**:131, **2624(2)**:140
RPHA 214
Bűntől távozzál
1828
RMKT XVII/9 556, 756
Bűntől üres, kegyes kezes
Geleji Katona István
1643(2):258
Calliope múzsát dicsérték régenten
Thuri Mihály
2187
RMKT XVII/4 443–445, 668
Chérubimok, seraphimok Ura, Jehova Isten
Kismarjai Veszelin Pál: Ps. 130
1875:a_2a
RMKT XVII/9 36, 578
Christe, ki e nyavalyát
Vergilius – Medgyesi Pál ford.
1639:797, **1735**:807, **1817**:788, **1895**:807, 2042:738
RMKT XVII/9 185, 620–621
Citron noha keserű alma
Vergilius – Weber Johann ford.
2095:38
RMKT XVII/9 241, 643
Csak alig mutatott
Zrínyi Miklós: *Farkasich Péter* (1650–1651)
2360:Rr_1a
Négyesy – Zrínyi Összes I 392
Csak maga Krisztus Urunk kebeléből
Nógrádi Mátyás
2196
RMKT XVII/10 67, 658

Csak rövideden most szóljunk a szent keresztségről
Ilosvai Selymes Péter: *Sokféle neveknek magyarázatja* (1568)
!, **1874**:185b
RPHA 221
Csak tebenned, Uram Isten, vagyon bizodalmunk
!, !!, **1816**:655, **1874**:301b, **1940**:568, **2163(2)**:[429], **2254(2)**:335, **2406(2)**:335, **2532(2)**:257, **2564(2)**:320, **2624(2)**:335
RPHA 222
Csak tehozzád, én Krisztusom
Hubert, Konrad: Allein zu dir, Herr Jesu Christ – Kassai András ford.
2049:11
RMKT XVII/9 63, 587–589
Csak tereád, Atyám, mindenkor támaszkodtam
!!, **1874**:33b, **2532(2)**:259
Csalárd világ nagy színt mutat
Luzvic, Étienne – Hajnal Mátyás ford. (1629)
!!, **1952**:6
Csillagoknak alkotója
Conditor alme siderum
1643(1):5, **2163**:8, **2254(1)**:8, **2406(1)**:8, **2532(1)**:7, **2564(1)**:6, **2624(1)**:8
RPHA 227
Cso tova Sátán, jöjj elő Isten
Madarász Márton
1894:377
RMKT XVII/9 50, 582–583
Csodálatos nagy bölcsesség
Melius Juhász Péter
!, !!, **1816**:123, **1940**:105, **2163(2)**:300, **2254(2)**:207, **2406(2)**:207, **2532(2)**:157, **2564(2)**:195, **2624(2)**:207
RPHA 235
Csodálatos Szent Ignác, mint egy új nap fénye
Virum admirabilem, novum jubar solis
2381:151
RMKT XVII/7 358–359, 676–677
Csordapásztorok midőn Betlehemben
2381:265
RMKT XVII/7 376–377, 688–689 – RMDT II 203, 425–431 (1. sz.)
Dajkáktól az aprók ha pénzt kunyorálnak
Juvenalis, Decimus Junius: Satyr. 1 – Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:266
RMKT XVII/9 218, 635–636
Dávid Doég gonoszságát hogy látá
Skarica Máté
!!, **1816**:570, **1940**:488, **2163(2)**:169, **2254(2)**:81, **2406(2)**:81, **2532(2)**:63, **2564(2)**:75, **2624(2)**:81
RMKT XVI/11 225–226, 461–462 – RPHA 239
Dávid fia, Jézus Krisztus
Geleji Katona István
1643(2):257

Dávid prófétának imádkozásáról
Szegedi Gergely: Ps. 30
!, !!, **1816**:458, **1874**:139a, **1940**:387, **2163(2)**:128, **2254(2)**:38, **2406(2)**:38, **2532(2)**:30, **2564(2)**:38, **2624(2)**:38
RPHA 242
Dávidnak ő városában
!, !!, **1816**:86, **1940**:72, **2163(2)**:285, **2254(2)**:193, **2406(2)**:193, **2532(2)**:147, **2564(2)**:182, **2624(2)**:193
RPHA 243
Déli álomtól távozzál
Weber, Johann (1645)
2095:50
RMKT XVII/9 241, 643
Delos szigetéből a minap Diána
Rimay János
!, !!, **2619**:R? levél
RPHA 248
Dicsér téged teljes szívem
Szenci Molnár Albert: Ps. 138
!!, **2091(2)**:96, **2163(3)**:217, **2254(4)**:230, **2305**:296, **2363(1)**:198, **2406(4)**:201, **2424**:176, **2564(3)**:203, **2624(4)**:201
Dicsérd az Istent mostan, ó én lelkem
Ps. 146
!, !!, **1678**:37, **1730**:45, **1755**:49, **1816**:486, **1940**:411, **2146**:244, **2163(2)**:244, **2254(2)**:154, **2406(2)**:154, **2532(2)**:116, **2564(2)**:144, **2624(2)**:154
RPHA 251
Dicsérd az Istent, te hív keresztyén
!, !! (te hű), **1816**:392 (te hű), **1940**:331 (te hű), **2532(2)**:243
RPHA 252
Dicsérd Sion Megváltódat
Thomas de Aquino, Sanctus – Hajnal Mátyás ford.: Lauda Sion Salvatorem
!!, **1952**:221, **2381**:90
Dicsérem az Istent az én életemben
!, !!, **1816**:465, **1940**:393, **2532(2)**:232
RPHA 253
Dicsérem az Úristent minden időben
Dóczy Zsuzsanna: Ps. 34
!! (Dicsérem az Urat...), **1874**:36a
RPHA 254
Dicséret legyen Istennek, Atya, Fiú, Szentléleknek
!!, **2254(2)**:342, **2406(2)**:342, **2532(2)**:199, **2564(2)**:327, **2624(2)**:342
Dicséret s végetlen dicsőség
Madarász Márton
1894:137
RMKT XVII/9 49, 582–583
Dicséretes a gyermek, ki e nap születék
Dies est laetitiae in ortu regali
!, !!, **1714**:119, **1816**:32, **1874**:85b, **1918**:303, **1940**:27, **2163(2)**:271, **2251**:195, **2254(2)**:180, **2381**:14, **2406(2)**:180, **2532(2)**:135, **2564(2)**:169, **2624(2)**:180
RPHA 258

Dicséretet mondjunk Atya Istennek
Hymnum dicamus Domino
!, !!, **1816**:115, **1940**:96, **2146**:30
RPHA 263
Dicséretet mondjunk Úristennek és ő Fiának, Krisztusnak
Hymnum dicamus Domino
!!, **1874**:102b, **2163(2)**:293, **2254(2)**:201, **2406(2)**:201, **2532(2)**:153, **2564(2)**:190, **2624(2)**:201
RPHA 263
Dicsérjed, áldjad én lelkem
!!, **1678**:513, **1730**:593, **1755**:659, **1816**:497, **1874**:334b, **1940**:421, **2163(2)**:245, **2251**:38, **2254(2)**:155, **2406(2)**:155, **2532(2)**:116, **2564(2)**:144, **2624(2)**:155
RPHA 266
Dicsérjed az Úristent, Krisztus serege
!, !!, **1816**:25, **1940**:21
RPHA 267
Dicsérjétek az Urat, áldjátok ő szent voltát
Szenci Molnár Albert: Ps. 150
!!, **2045**:318, **2091(2)**:102, **2163(3)**:233, **2254(4)**:247, **2305**:317, **2363(1)**:212, **2406(4)**:216, **2424**:189, **2564(3)**:218, **2624(4)**:216
Dicsérjétek az Urat, mert nagy ő jóvolta
Szenci Molnár Albert: Ps. 107
!!, **2045**:233, **2091(2)**:76, **2163(3)**:170, **2254(4)**:182, **2305**:233, **2363(1)**:156, **2406(4)**:159, **2424**:138, **2564(3)**:158, **2624(4)**:159
Dicsérjétek az Urat, mert ő jó kedvet mutat
Szenci Molnár Albert: Ps. 136
!!, **2091(2)**:94, **2163(3)**:214, **2254(4)**:227, **2305**:292, **2363(1)**:195, **2406(4)**:199, **2424**:173, **2564(3)**:200, **2624(4)**:199
Dicsérjük a nagy Úristent
Ex more docti mystico
!! (Dicsérjük mindnyájan az Úristent), **1643(1)**:65, **2163(1)**:23, **2254(1)**:21, **2406(1)**:21, **2532(1)**:28, **2564(1)**:14, **2624(1)**:21
RPHA 278
Dicsérjük mindnyájan az Úristent ld. Dicsérjük a nagy Úristent
Dicsérlek téged, Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 9
!!, **2045**:17, **2091(2)**:7, **2163(3)**:14, **2254(4)**:15, **2305**:17, **2363(1)**:13, **2406(4)**:13, **2424**:10, **2564(3)**: 12 , **2624(4)**:13
Dicsérlek tégedet, én édes Istenem, nagy kegyelmességedért
Dóczy Ilona (1567)
!, !!, **1816**:492, **1940**:416
RPHA 281
Dicsérlek Uram, téged, hogy ez elmúlt éjjel
Pécseli Király Imre
!!, **1995**:230, **2146**:160, **2163(2)**:424, **2254(2)**:330, **2532(2)**:253, **2406(2)**:330, **2564(2)**:315, **2624(2)**:330
RMDT II 335, 603 (234. sz.)
Dicsérlek Uram, tégedet
Szenci Molnár Albert: Ps. 30
!!, **2045**:58, **2091(2)**:20, **2163(3)**:44, **2251**:23, **2254(4)**:46, **2305**:58, **2363(1)**:39, **2406(4)**:40, **2424**:35, **2564(3)**:38, **2624(4)**:40

Dicsérték régenten a köszvényt deákul
Laus podagrae (1648)
2253
Laus podargae, azaz az köszvénynek ditsireti. Kiadta Turóczi-Trostler József és Kner Imre. Gyoma 1936. – RMKT XVII/14 590–601, 880–882
Dicsértessék, Uram, örökké szent neved
!!, 2251:55
RMKT XVII/8 360–361, 609–610
Dicsértessél Atya Isten mennyekben
!, !!, 1816:722, **1874**:335b, **1940**:633, **2251**:6
RPHA 282
Dicsérünk téged, Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 75
!!, 2045:160, **2091(2)**:52, **2163(3)**:116, **2254(4)**:124, **2305**:160, **2363(1)**:106, **2406(4)**:108, **2424**:94, **2564(3)**:107, **2624(4)**:108
Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk... 3. vsz.: Mennyei seregek
Theodulfus: Gloria, laus et honor tibi sit, rex Christe redemptor
2381:66
RPHA 285
Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk... 3. vsz.: Mennyországnak szent serege
Theodulfus: Gloria, laus et honor tibi sit, rex Christe redemptor
!!, 1643(1):75♪, **1816**:109, **1874**:98b, **1940**:91, **2163(2)**:291, **2251**:228, **2254(2)**:199, **2406(2)**:199, **2532(2)**:152, **2564(2)**:188, **2624(2)**:199
RPHA 285
Dicsőült helyeken, mennyei paradicsomban
Kanizsai Pálfi János: Ps. 148 (1611)
!!, 1678:493, **1730**:569, **1755**:634, **1952**:240, **2163(2)**:249, **2254(2)**:159, **2381**:179, **2406(2)**:159, **2532(2)**:120, **2564(2)**:149, **2624(2)**:159
Drága dolog az Úristent dicsérni
Skarica Máté (?): Ps. 147
!, !!, 1816:488 (az Istent dicsérni), **1874**:156b, **1940**:412 (az Istent dicsérni), **2143(2)**:246, **2146**:246, **2254(2)**:156, **2406(2)**:156, **2532(2)**:117, **2564(2)**:146, **2624(2)**:156
RPHA 291
Drága, fényes mennyben lakozó Isten
Debreceni Szőr Gáspár?
!!, 1816:725, **1940**:635, **2146**:164
RPHA 292
Drága színbe öltözött asszonyság
Hajnal Mátyás
1952:255, **2381**:154 (menyasszonyság)
RMKT XVII/7 117–119, 541
E földön ti minden népek
Szenci Molnár Albert: Ps. 100.
!!, 2045:212, **2091(2)**:69, **2163(3)**:153, **2254(4)**:164, **2305**:212, **2363(1)**:141, **2406(4)**:143, **2424**:125, **2564(3)**:142, **2624(4)**:143
E három szó: hamar, messze, későn
Asclesius, Nicolaus – Weber Johann ford.
2095:12
RMKRT XVII/9 240, 643

E hóban a húst füstben aszaltatom (naptárvers)
!!, 2318
E hónapba eret ne vágass (naptárvers)
1667
E könyvnek autora
Debreceni Tiszta János
1875:)(8b
RMKT XVII/9 204, 629–630
E nagy vigasságos örömet
2532(2):143
E nap mi mind örüljünk
!, !!, 2624:81, **1940**:68
RPHA 294
E nap nekünk dicséretes nap
!, !!, 1816:63, **1874**:86b, **1918**:308, **1940**:52, **2146**:14, **2163(2)**:271, **2251**:198, **2254(2)**:181, **2381**:21, **2406(2)**:181, **2532(2)**:136, **2564(2)**:170, **2624(2)**:181
RPHA 295
E nap nekünk örvendetes nap
2381:27, **2532(2)**:143
RMKT XVII/7 323–324, 661 – RMDT II 324, 593 (217. sz.)
E széles földnek nagy, bölcs teremtője ld. A széles földnek nagy, bölcs teremtője
E világi öröm
Váradi Szikra István
2353
RMKT XVII/9 315, 671
E világnak fényessége
!!, 1643(1):90, **2163(1)**:36, **2254(1)**:35, **2406(1)**:35, **2532(1)**:41, **2564(1)**:22, **2624(1)**:35
RPHA 306
Ébredjél fel világ, bűneidből
Nemes Imre (?)
!, !!, 1816:691, **1874**:165a, **1940**:603, **2254(2)**:339, **2406(2)**:339, **2532(2)**:262, **2564(2)**:324, **2624(2)**:339
RPHA 308
Édes Jézus, szűzeknek virágja
Hajnal Mátyás
1952:258, **2381**:141
RMKT XVII/7 119–121, 541
Egy félpeccentésnyi kis gyönyörüségért
Nádasi János
2282:163
Egy krónikát mondok, urak, hallgassátok
Istvánfi Pál: *Volter király históriája* (1539)
!, !!, 1833
RPHA 318
Egy megbúsult vadász kikelet idején
Zrínyi Miklós: *Idilium* (1643–1645)
2360:A1a
Négyesy I 89–99 – Zrínyi Összes I 11–25

Egy nap se múljék
Madarász Márton
1894:681
RMKT XVII/9 52, 582–584
Egy szép dolgot hoz elő az én szívem
Szenci Molnár Albert: Ps. 45
!!, **2045**:97, **2091(2)**:32, **2163(3)**:70, **2254(4)**:74, **2305**:97, **2363(1)**:3, **2406(4)**:64, **2424**:56, **2564(3)**:63, **2624(4)**:64
Egy új dolgot hozzunk elé
Köröspataki Bedő János: *Lupuj vajdáról való ének* (1653)
2587
RMKT XVII/9 87–94, 595
Egyenlő isteni erő
Geleji Katona István
1643(2):263
Egynéhány szóm vagyon énnékem
2251:113
RMKT XVII/8 424–425, 620
Ékes dolog dicsérni, Uram, felségedet
Szenci Molnár Albert: Ps. 92
!!, **2045**:198, **2091(2)**:65, **2163(3)**:145, **2254(4)**:155, **2305**:198, **2363(1)**:133, **2406(4)**:136, **2424**:117, **2564(3)**:134, **2624(4)**:136
Ékes szép termettel, nagy gazdag nemzettel
Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:418
RMKT XVII/9 219, 635–636
Ékes tekintetem és nemes nemzetem
Malomfalvay Gergely
2462:85
RMKT XVII/9 323–324, 675
El-bemegyünk nagy örömmel
! (nagy örömben), **!!**, **1816**:313, **1874**:137a, **1940**:265, **2163(2)**:422, **2254(2)**:329, **2406(2)**:329, **2532(2)**:252, **2564(2)**:314, **2624(2)**:329
RPHA 329
Eleitől fogva hasznos írásokkal
Apafi Mihály
2231
RMKT XVII/9 264, 653
Életem a Krisztus
Kassai András
2049:94
RMKT XVII/9 66, 587–589
Életemnek végső napját
2565:52
RMDT II 249, 496–497 (95. sz.)
Eljő az Úr, minden higyje
Geleji Katona István
1643(2):264

Eljött immár a Szentlélek
Geleji Katona István
1643(2):259
Eljövén már az én órám
Lauterbach, Johann – E. D. T. ford.: Wenn mein Stündlein vorhanden ist
!!, 2146:265, **2532(2)**:331
Élő emberek kik vagytok
!!, 2532(3):324, **2565**:46
Első órán Úr Jézus Pilátushoz ld. Atyának bölcsessége, bizony Istensége, Krisztus
Elsőben e könyvet aki szedegette
Técsi Joó István
2353
RMKT XVII/9 316, 671
Eltemeté gazdag József
Geleji Katona István
1643(2):258
Elterjedett a te híred
Meder Péter
1748
RMKT XVII/9 195, 626
Eltévedtem, mint juh
2251:75
RMKT XVII/8 421–422, 619 – RMDT II 391, 643 (312. sz.)
Ember, emlékezzél a szomorú halálról
Batizi András
!, !!, 1816:752, **1874**:368a, **1940**:662, **2146**:273, **2254(2)**:358, **2406(2)** 358, **2532(2)** 293, **2565**:8, **2624(2)**:358
RPHA 340
Ember, emlékezzél meg a halálról
Madarász Márton
2012:250
RMKT XVII/9 55, 584–585
Ember, emlékezzél utolsó napodról
!, !!, 1816:773, **1874**:377b, **1940**:680, **2146**:123, **2254(3)**:368, **2406(3)**:368, **2532(2)**:307, **2565**:20, **2624(2)**:368
RPHA 341
Ember, ha érdemeddel üdvözülhettél volna
Luther, Martin: Jesus Christus, unser Heiland v. 8 – Kassai András ford.
2049:10
RMKT XVII/9 62, 587–589
Ember, Isten alkotmánya... Ennek voltát
Rykel, Dionysius – Hajnal Mátyás ford.: Homo Dei creatura
!!, 2381:230
Ember, Isten alkotmánya... Ha nagy voltát
Rykel, Dionysius – Hajnal Mátyás ford.: Homo Dei creatura
1952:202
RMKT XVII/7 89–93, 523–525

Emberi nemnek teremtő Istene
Plasmator hominum Deus
! (Ember nemnek), !!, **1643(1)**:177, **2163(1)**:56, **2254(1)**:53, **2406(1)**:53, **2532(1)**:62, **2564(1)**:35, **2624(1)**:53
RPHA 347
Emeld föl szíved, füled nyisd meg
Szenci Molnár Albert
!!, **2045**:319, **2091(2)**:103, **2163(3)**:234, **2254(4)**:247, **2305**:319, **2363(1)**:212, **2406(4)**:217, **2424**:189, **2564(3)**:218, **2624(4)**:217
Emeljük fel fejeinket
Geleji Katona István
1643(2):253
Emlékezzél élő ember
Komm Sterblicher, betrachte euch
!, !!, **1816**:766, **1940**:674, **2254(3)**:363, **2406(3)**:363, **2532(2)**:301, **2565**:15, **2624(2)**:363
RPHA 360
Emlékezzél, kérlek, ó emberi állat
!, !!, **2146**:282, **2532**:331
RPHA 362
Emlékezzél meg ember, Istenedről
Zólyomi Perinna Boldizsár
!!, **2532(3)**:323, **2565**:37
Emlékezzél meg mennybeli Isten
!, !!, **1816**:632, **1940**:545, **2146**:140, **2163(2)**:374, **2254(2)**:284, **2406(2)**:284, **2532(2)**:219, **2564(2)**:271, **2624(2)**:284
RPHA 363
Emlékezzél meg te gyarló ember, a te Istenedről ld. Emlékezzél meg te gyarló ember, a te Teremtődről
Emlékezzél meg te gyarló ember, a te Teremtődről
Szerémi Illés (1564)
! (a te Istenedről), !!, **1816**:508, **1874**:246a (a te Istenedről), **1940**:430, **2251**:69, **2532(2)**:250
RPHA 364
Emlékezzél meg Teremtőnk
Memento rerum Conditor
2016:64, 71, 78, 84, 107, **2336**:64, 71, 78, 84, 107
RMKT XVII/7 296–297, 634
Emlékezzél meg Úristen, a mi nagy gyarlóságunkról
Ps. 12
!, !!, **1816**:327, **1940**:276, **2146**:210, **2163(2)**:111, **2254(2)**:23, **2406(2)**:23, **2532(2)**:18, **2564(2)**:21, **2624(2)**:23
RPHA 365
Emlékezzél meg Úristen, Dávidról és ínségéről
Szenci Molnár Albert: Ps. 132
!!, **2045**:286, **2091(2)**:92, **2163(3)**:210, **2254(4)**:223, **2305**:286, **2363(1)**:192, **2406(4)**:195, **2424**:170, **2564(3)**:196, **2624(4)**:195
Emlékezzél, mi történék, Uram, mirajtunk
! (mi értünk), !!, **1816**:561, **1940**:479, **2163(2)**:358, **2254(2)**:268, **2406(2)**:268, **2532(2)**:208, **2564(2)**:256 (történt), **2624(2)**:268
RPHA 366

Emlékezzél Úristen, híveidről
!, !!, **1678**:425, **1730**:495, **1755**:550, **1816**:304, **1874**:160b, **1940**:258, **2146**:96, **2163(2)**:354, **2251**:42, **2254(2)**:262, **2406(2)**:262, **2532(2)**:204, **2564(2)**:249, **2624(2)** 262
RPHA 368
Emlékezzünk a mi életünkben
Csanádi Imre?
!!, **2532(3)**:312, **2565**:25
RPHA 370
Emlékezzünk az utolsó napról
!, !!, **2254(2)**:366, **2406(2)**:366, **2532(3)**:303, **2565**:18, **2624(2)** 366
RPHA 371
Emlékezzünk e napon Urunknak haláláról
!, !!, **1816**:162, **1874**:111b, **1940**:135, **2163(2)**:311, **2254(2)**:218, **2406(2)**:218, **2532(2)** 169, **2564(2)**:206, **2624(2)**:218
RPHA 372
Emlékezzünk keresztyének, az Istennek jóvoltáról
1643(1):115
RPHA 3504
Emlékezzünk mi hívek, Urunknak haláláról
!!, **1816**:129, **1940**:111, **2532(2)**:161
Emlékezzünk mi, keresztyén népek
!, !!, **1816**:754, **1874**:371b, **1940**:663, **2146**:267, **2254(3)**:359, **2406(3)**:359, **2532(2)** 295, **2565**:10, **2624(2)**:359
RPHA 374
Én, az ki azelőtt ifjú elmével
Zrínyi Miklós: *Szigeti veszedelem* (1645–1646)
2360: C_2a
Négyesy I 105–333 – Zrínyi Összes I 35–360
Én az Úrhoz fölkiálték
Szenci Molnár Albert: Ps. 142
!!, **2091(2)**:98, **2163(3)**:223, **2254(4)**:236, **2305**:304, **2363(1)**:203, **2406(4)** 206, **2424** 180, **2564(3)**:208, **2624(4)**:206
Én az Úristenhez kiálték
Szenci Molnár Albert: Ps. 120
!!, **2045**:272, **2091(2)**:88, **2163(3)**:203, **2254(4)**:215, **2305**:272, **2363(1)** 185, **2406(4)** 189, **2424**:161, **2564(3)**:189, **2624(4)**:189
Én édes Uram, Istenem
Hase, Kunz–Konrad: Gesprach des Herren Chrsti mit S. Petro... – Gyirwa Vencel ford.: *Christus Urunknak Szent Péterrel való beszélgetése* (1649)
2269
György Lajos: Két dialógus régi magyar irodalmunkban. Erdélyi Tudományos Füzetek 12. sz. Kolozsvár 1928, 20–43 – RMKT XVII/9 269–288, 657–660
Én ifjúságomtól fogva engem
Szenci Molnár Albert: Ps. 129
!!, **2045**:282, **2091(2)**:91, **2163(3)**:208, **2254(4)**:221, **2305**:282, **2363(1)** 190, **2406(4)** 194, **2424**:168, **2564(3)**:195, **2624(4)**:194
Én igazságomnak Istene
Szenci Molnár Albert: Ps. 4
!!, **2045**:8, **2091(2)**:4, **2163(3)**:8, **2254(4)**:8, **2305**:8, **2363(1)**:8, **2406(4)**:8, **2424** 4, **2564(3)** 6, **2624(4)**:8

Én is nem keveset
Zrínyi Miklós: *Deli Vid, Sarkovich* (1650–1651)
2360:Qq$_4$b
Négyesy I 352 – Zrínyi Összes I 391
Én Istenem, én erős Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 22
!!, **2045**:42, **2091(2)**:15, **2163(3)**:32, **2254(4)**:34, **2305**:42, **2363(1)**:29, **2406(4)**:30, **2424**:25, **2564(3)**:28, **2624(4)**:30
Én Istenem és mindenem
Franciscus de Assisi, Sanctus – Kopcsányi Márton ford.: Deus meus et omnia
1666:132
RMKT XVII/7 31, 444
Én jó Istenemnek atyai ostorát
Pécseli Király Imre
2251:117
RMKT XVII/2 18–21, 275–276
Én nagy vigasságos örömet hirdetek
2381:26
RMKT XVII/7 323, 660–661 – RMDT II 265, 517 (121. sz.)
Énekeljetek minden népek
Szenci Molnár Albert: Ps. 96
!!, **2045**:205, **2091(2)**:67, **2163(3)**:149, **2254(4)**:160, **2305**:205, **2363(1)**:137, **2406(4)**:140, **2424**:121, **2564(3)**:139, **2624(4)**:140
Énekeljetek új éneket
Szenci Molnár Albert: Ps. 98
!!, **2045**:209, **2091(2)**:68, **2163(3)**:152, **2254(4)**:162, **2305**:208, **2363(1)**:139, **2406(4)**:142, **2424**:123, **2564(3)**:141, **2624(4)**:142
Érezd veszettséged, jajgasd bűneidet
Mikolai Hegedűs János
2250
RMKT XVII/9 261, 651
Erős várunk nekünk az Isten
Luther, Martin: Eine feste Burg ist unser Gott – Ps. 46
!, !!, **1678**:450, **1730**:523, **1755**:582, **1816**:621, **1874**:288a, **1940**:535, **2146**:227, **2163(2)**:158, **2254(2)**:70, **2406(2)**:70, **2532(2)**:55, **2564(2)**:64, **2624(2)**:70
RPHA 392
Érzi szűkét, harcol
Mikolai Hegedűs János
2249:68
RMKT XVII/9 260, 651
Érzi Úr szerelmét
Mikolai Hegedűs János
2249:69
RMKT XVII/9 260, 651
Érzvén, megújult, szeret
Mikolai Hegedűs János
2249:9
RMKT XVII/9 260, 651

Ez első hónapba eret ne vágass (naptárvers)
1712, 1762, 1819, 1820, 1870, 1873, 1919, 1987, 2054, 2098, 2114, 2136, 2164, 2311, 2359, 2412, 2460
RMKT XVII/9 551, 754
Ez esztendőben Saturnus regnál az égben (naptárvers)
1712:C_2b
RMKT XVII/9 553, 754
Ez esztendőt megáldjad
!!, 1643(2):267, **2163(2)**:280, **2254(2)**:189, **2406(2)**:1189, , **2532(2)**:144, **2564(2)**:178, **2624(2)**:189
Ezek az ember bús kedvét
Stigelius, Johannes – Weber, Johann ford.
2095:63
RMKT XVII/9 242, 643–644
Ezt a lelkek szeretete tanácslotta
Szentgyörgyi Gergely
2023:411
RMKT XVII/9 219, 635–636
Fegyvert s hadi eszközt mindaddig forgattam
Listius László
2461(2):59
RMKT XVII/12 460–470, 792–793
Fejenként mi erről emlékezzünk
!, !!, 1816:743, **1940**:652, **2532**:290, **2565**:6
RPHA 401
Félek a halálnak elvetett tőrétől
Nádasi János
2282:166
Félénk embert a had ijeszt
1712:C_6a
RMKT XVII/9 553, 754
Felettébb ne terheld magadat
Weber Johann ford.
2095:56
RMKT XVII/9 242, 643–644
Felkelt Jézus, ki próbául
Geleji Katona István
1643(2):259
Felment az Úr nagy örömmel
Geleji Katona István
1643(2):259
Felséges Atya Úristen, e napnak
!!, 1643(1):182, **2163(1)**:61, **2254(1)**:58, **2406(1)**:58, **2532(1)**:67, **2564(1)**:39, **2624(1)**:58
RPHA 406
Felséges Isten, hozzád kiáltunk nagy keserűséggel
Ps. 130
!, !!, 1816:344, **1940**:290, **2163(2)**:230, **2254(2)**:141, **2406(2)**:141, **2532(2)**:107, **2564(2)**:132, **2624(2)**:141
RPHA 409

Felséges Isten, mennynek, földnek Ura és embereknek
!, !!, **1816**:649, **1874**:163b, **1940**:561, **2163(2)**:428, **2254(1)**:48, **2254(2)**:333, **2406(1)**:48, **2406(2)**:333, **2532(2)**:256, **2564(2)**:318, **2624(1)**:48, **2624(2)**:333
RPHA 411
Felséges Isten, mennynek, földnek ura és mindeneknek nagy bölcs alkotója
Gregorius I., Magnus, papa: Lucis creator optime
!, !!, **1643(1)**:173♪, **2163(1)**:51, **2254(1)**:54, **2406(1)**:54, **2532(1)**:58, **2564(1)**:31, **2624(1)**:54
RPHA 412
Felséges Isten, mennynek, földnek ura és mindeneknek vagy teremtő Atyja
!, !!, (... ki mindeneknek vagy kegyelmes Atyja), **1643(1)**:178, **2163(1)**:57, **2532(1)**:63
RPHA 413
Felséges Isten, neked jelentjük mi nagy nyavalyánkat
Ps. 79
!, !!, **1816**:529, **1874**:170b, **1940**:449, **2163(2)**:193, **2254(2)**:105, **2406(2)**:105, **2532(2)**:81, **2564(2)**:97, **2624(2)**:105
RPHA 415
Feltámadt a mi életünk
Pécseli Király Imre
2381:75
RMKT XVII/2 33–34, 279 – RMDT II 337, 606–607 (237. sz.)
Feltámadt az új örömnap fénye
2381:110
RMKT XVII/7 345–347, 671
Feltámadt Krisztus e napon, alleluja, emberi vigasztalásért
Surrexit Christus hodie, alleluja
!, **1715**:42
RPHA 416
Feltámadt Krisztus e napon, alleluja, hogy az ember
Surrexit Christus hodie, alleluja
2381:71
RMKT XVII/7 337–338, 668–669
Felvitetett magas mennyországba
2381:107
RMKT XVII/7 341–344, 670–671 – RMDT II 255, 505 (103. sz.)
Fényességén e mai napnak, éneket mondjunk
2381:45
RMKT XVII/7 191–193, 593–596 – RMDT II 214, 443–444 (28. sz.)
Fénylik a nap fényességgel
Aurora lucis rutilat
!!, **1643(1)**:89♪, **2163(1)**:35, **2254(1)**:34, **2381**:76, **2406(1)**:34, **2532(1)**:40, **2564(1)**:21, **2624(1)**:34
RPHA 418
Figyelmetes keresztyének, kik ide gyűltetek
Kőrösi István
2565:61
RMKT XVII/8 193–195, 534
Fohászkodom hozzád, Uram Istenem
Ps. 42
!, !!, **1816**:358, **1940**:302, **2163(2)**:153, **2254(2)**:65, **2406(2)**:65, **2532(2)**:48, **2564(2)**:60, **2624(2)**:65
RPHA 421

Forog a szerencse
Illésházy István
!!, **2619**:S8a
Fürödj, igyál kicsint (naptárvers)
2408, 2456
Fürödj, kicsint igyál (naptárvers)
1948, 2074, 2230, 2333
RMKT XVII/9 557, 756
Fürödjél, keveset igyál (naptárvers)
2257
RMKT XVII/9 559, 756
Gondolkodjál ember, a te bűneidről
!, !!, **1816**:698, **1940**:609, **2146**:128, **2565**:48
RPHA 431
Gondos férfi tanács
Melanchton, Philipp – Kismarjai Veszelin Pál ford.
1875:134
RMKT XVII/9 37, 578
Gondviselő Isten, hálát adok néked
1678:291, **1730**:341, **1755**:376
Gonosz, kegyetlen Herodes
Sedulius, Caelius: Hostis Herodes impie
!, **1643(1)**:47♪, **2163(1)**:21, **2254(1)**:20, **2406(1)**:20, **2532(1)**:22, **2564(1)**:13, **2624(1)**:20
RPHA 434
Gyakorta való, buzgó könyörgést
Milotai Nyilas István: Ps. 20
!!, **1874**:258a, **2163(2)**:118, **2254(2)**:30, **2406(2)**:30, **2532(2)**:23, **2564(2)**:27, **2624(2)**:30
Gyakran, kiknek lábuk köszvény miatt lassú
Szenci Kertész Ábrahám?
2253
Gyakran nekünk kellene Istennek hálákat adnunk
Szegedi Gergely
!, !!, **1816**:291, **1874**:212b, **1940**:245, **2163(2)**:347, **2254(2)**:255, **2406(2)**:255, **2532(2)**:199, **2564(2)**:242, **2624(2)**:255
RPHA 444
Gyarló emberekkel feddődik az Isten
Szántó György
!, !!, **2163(2)**:404 (feddőzik), **2254(2)**:312, **2406(2)**:312, **2532(2)**:238, **2564(2)**:297 (feddőzik), **2624(2)**:312
RPHA 445
Gyermek születék Betlehemben, az időben. Kin örül a Jeruzsálem
Puer natus in Betlehem. Hoc in anno
!! (ez időben), **1874**:97b (Az új időben), **2163(2)**:284 (Örvendezzünk), **2251**:226 (ez időben), **2254(2)**:192 (Ez új időben), **2254(2)**:193 (Örvendezzünk), **2381**:43 (Az új időben), **2381**:44 (Az időben), **2406(2)**:193 (Örvendezzünk), **2532(2)**:147 (Örvendezzünk), **2564(2)**:181 (Ez új időben), **2564(2)**:182 (Örvendezzünk), **2624(2)**:192 (Ez új időben), **2624(2)**:193 (Örvendezzünk)
RPHA 448
Gyermek születék Betlehemben, ez időben ld. Gyermek születék Betlehemben, az időben. Kin örül a Jeruzsálem

Gyermek születék Betlehemben, kin örül a Jeruzsálem
Puer natus in Betlehem. Unde gaudet
!, !!, **1714**:123 (Örvendezzünk), **1816**:37 (... kin örül a Jeruzsálem), **1918**:304 (... kin örül a Jeruzsálem), **1940**:30 (... kin örül a Jeruzsálem), **2381**:42 (örüle Jeruzsálem. Örvendezzünk), **2532(2)**:147 (... kin örül a Jeruzsálem), **2532(2)**:147 (örvendezzünk)
RMDT XVII/2 235, 469–471 (66. sz.) – RPHA 448
Gyermek születék Betlehemben, születék Betlehemben
Puer natus in Betlehem, natus in Betlehem
2381:10
RPHA 2019
Gyermek voltam, és megvénhedtem
Ps. 37. v. 25 – Madarász Márton ford.
2012:150
RMKT XVII/9 54, 584–585
Gyönyörködjél kegyes lélek az Úrban
Szentgyörgyi Tzuchius Márton
1772
RMKT XVII/9 198–199, 627–628
Gyűlöl minket ez a világ
Geleji Katona István
1643(2):259
Ha akaratlan a vétség
Geleji Katona István
2124
RMKT XVII/9 237, 641
Ha gondolod, élő ember, te állapotodat
!!, **2532(3)**:326, **2565**:38
Ha nem javallod is
Mikolai Hegedűs János
2248
RMKT XVII/9 261, 651
Ha rádől is az ég
Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:405
RMKT XVII/9 219, 635–636
Ha te magadnak valamit érdemelhetsz vala
Madarász Márton
1894:322
RMKT XVII/9 49, 582–583
Háborúsága Dávid királynak egykoron nagy vala
Hartyáni Imre: Ps. 51 (1560 előtt)
!, !!, **1678**:241, **1730**:283, **1755**:310, **1816**:385, **1940**:325, **2163(2)**:164, **2254(2)**:76, **2406(2)**:76, **2532(2)**:60, **2564(2)**:70, **2624(2)**:76
RPHA 470
Hagyjátok el hű keresztyének
Prudentius, Aurelius Clemens: Iam moesta quiesce quaerela
! (Hagyjátok el hív), !!, **1816**:769, **1874**:375b (hív), **1940**:677, **2146**:277 (hív), **2254(3)**:364, **2406(3)**:364, **2532(2)**:302, **2565**:16, **2624(2)**:364
RPHA 473

Hajnali csillagnak
Jam lucis orto sidere – Hajnal Mátyás ford.?
!!, **1952**:230, **2381**:161
Hajtsd hozzám Uram, füledet
Szenci Molnár Albert: Ps. 86
!!, **2045**:186, **2091(2)**:61, **2146**:178, **2163(3)**:134, **2254(4)**:144, **2305**:186, **2363(1)**:124, **2406(4)**:126, **2424**:109, **2564(3)**:124, **2624(4)**:125
Hajtsd meg füleidet, kérem felségedet
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 142
!!, **1818**:292, **2340**:475, **2381**:172
Hajtsd meg Úristen, kegyes füleidet
!, !!, **1816**:361, **1940**:304, **2146**:137, **2163(2)**:381, **2254(2)**:290, **2406(2)**:290, **2532(2)**:223, **2564(2)**:277, **2624(2)**:290
RPHA 475
Hálaadásokkal mi énekeljünk
!, !!, **1816**:168, **1940**:140, **2163(2)**:312, **2254(2)**:220, **2406(2)**:220, **2532(2)**:171 (Hálaadásunkkal), **2564(2)**:208, **2624(2)**:220
RPHA 476
Hálaadásunkban rólad emlékezünk
Sztárai Mihály
!, !!, **1816**:505, **1874**:332a, **1940**:428, **2163(2)**:389, **2254(2)**:297, **2406(2)**:297, **2532(2)**:228, **2564(2)**:284, **2624(2)**:297
RPHA 478
Hálaadásunkkal mi énekeljünk ld. Hálaadásokkal mi énekeljünk
Halált űző, élet–hozó
Geleji Katona István
1643(2):263
Halandó emberek, kik most jelen vagytok
!, !!, **1816**:771, **1940**:678, **2254(3)**:365, **2406(3)**:365, **2532(2)**:303, **2565**:17, **2624(2)**:365
RPHA 480
Hálát adjunk mindnyájan az Úristennek
Grates nunc omnes reddamus
!, !!, **1714**:126, **1816**:35, **1874**:94a, **1918**:304, **1940**:28, **2163(2)**:281, **2254(2)**:189, **2381**:11, **2406(2)**:189, **2532(2)**:144, **2564(2)**:178, **2624(2)**:189
RPHA 481
Hálát adok neked [...]?
Szenci Molnár Albert
!!, **2319**:69?
Hálát adok neked, mennybeli Isten... hogy engemet e napon
Szenci Molnár Albert
!!, **1874**:11b, **2251**:175, **2532(2)**:269
Hálát adok neked, mennybeli Isten... hogy engemet ez éjjel
Szenci Molnár Albert
!! (hogy engemet az éjjel), **1874**:6b, **1995**:229, **2146**:162, **2163(2)**:395, **2251**:12, **2254(2)**:349 **2406(2)**:349, **2532(2)**:232 **2564(2)**:334, **2624(2)**:349
Hálát adok neked, Uram, hogy megőriztél engem
!!, **2146**:155

Hálát adok, Uram, a te jóvoltodért
Kassai András
2050:67
RMKT XVII/9 66–67, 590
Hálát adok, Uram, neked
Szenci Molnár Albert: Ps. 111
!!, **2045**:244, **2091(2)**:79, **2163(3)**:178, **2254(4)**:190, **2305**:244, **2363(1)**:163, **2406(4)**:166, **2424**:143, **2564(3)**:166, **2624(4)**:166
Hálát adunk neked, mindenható, irgalmas Úristen
!, **!!**, **1678**:151, **1730**:178, **1755**:197, **1816**:717, **1940**:627, **2146**:147, **2163(2)**:390, **2254(2)**:299, **2406(2)**:299, **2532(2)**:229, **2564(2)**:285, **2624(2)**:299
RPHA 483
Hálát adunk teneked, örök Isten
!, **!!**, **1816**:511 (örök Teremtőnk), **1874**:170a, **1940**:434, **2163(2)**:432, **2254(2)**:338, **2406(2)**:338, **2532(2)**:262, **2564(2)**:323, **2624(2)**:338
RPHA 484
Hallgasd meg Atya Isten, a megszomorodott
!, **!!**, **1874**:289a
RPHA 490
Hallgasd meg Atya Isten, a mi szükségünket
Ps. 143
!, **!!**, **1816**:380, **1874**:298a, **1940**:321, **2163(2)**:235, **2254(2)**:146, **2406(2)**:146, **2532(2)**:111, **2564(2)**:137, **2624(2)**:146
RPHA 492
Hallgasd meg az én könyörgésem
Szenci Molnár Albert: Ps. 55
!!, **2045**:115, **2091(2)**:38, **2163(3)**:82, **2254(4)**:87, **2305**:115, **2363(1)**:75, **2406(4)**:76, **2424**:68, **2564(3)**:75, **2624(4)**:76
Hallgasd meg igazságomat
Szenci Molnár Albert: Ps. 17
!!, **2045**:29, **2091(2)**:11, **2163(3)**:23, **2254(4)**:25, **2305**:29, **2363(1)**:22, **2406(4)**:22, **2424**:18, **2564(3)**:20, **2624(4)**:22
Hallgasd meg Izrael pásztora
Szenci Molnár Albert: Ps. 80
!!, **2045**:174, **2091(2)**:57, **2163(3)**:127, **2254(4)**:136, **2305**:174, **2363(1)**:117, **2406(4)**:118, **2424**:103, **2564(3)**:117, **2624(4)**:118
Hallgasd meg Jézus Krisztus
!!, **1816**:626, **1940**:540, **2163(2)**:371, **2254(2)**:281, **2406(2)**:281, **2532(2)**:217, **2564(2)**:268, **2624(2)**:281
RPHA 490
Hallgasd meg mostan, felséges Isten
!, **!!**, **1816**:639, **1874**:552, **1940**:552, **2163(2)**:373, **2254(2)**:283, **2406(2)**:283, **2532(2)**:218, **2564(2)**:270, **2624(2)**:283
RPHA 497
Hallgasd meg mostan mi könyörgésünket
!, **!!**, **1816**:613, **1940**:529, **2532**:265
RPHA 498
Hallgasd meg Uram [...]?
Szenci Molnár Albert
2319:35

Hallgasd meg Uram [...]?
Szenci Molnár Albert
2319:53 [vagy 55]
Hallgasd meg Uram, kérésem
Szenci Molnár Albert: Ps. 102
!!, 2045:214, **2091(2)**:70, **2163(3)**:155, **2254(4)**:166, **2305**:214, **2363(1)**:142, **2406(4)**:145, **2424**:126, **2564(3)**:144, **2624(4)**:145
Hallgasd meg Uram, kérésemet
Szenci Molnár Albert: Ps. 143
!!, 1995:250, **2091(2)**:98, **2163(3)**:224, **2254(4)**:237, **2305**:305, **2363(1)**:203, **2406(4)**:207, **2424**:181, **2564(3)**:209, **2624(4)**:207
Hallgasd meg Uram, könyörgésem
Szenci Molnár Albert: Ps. 64
!!, 2045:131, **2091(2)**:41, **2163(3)**:94, **2254(4)**:100, **2305**:131, **2363(1)**:86, **2406(4)**:87, **2424**:78, **2564(3)**:86, **2624(4)**:87
Hallgasd meg Úristen, kérésemet
Szenci Molnár Albert
!!, 2045:324, **2091(2)**:104, **2163(3)**:238, **2254(2)**:264, **2254(4)**:251, **2305**:323, **2363(1)**:215, **2406(4)**:220, **2424**:192, **2564(3)**:222, **2624(4)**:220
Hallgasd meg Úristen, mi beszédünket
!, !!, 1816:389, **1940**:329, **2163(2)**:386, **2254(2)**:295, **2406(2)**:295, **2532(2)**:227, **2564(2)**:282, **2624(2)**:295
RPHA 499
Hallgass én népem, az én törvényemre
Szenci Molnár Albert: Ps. 78
!!, 2045:165, **2091(2)**:54, **2163(3)**:119, **2254(4)**:128, **2305**:165, **2363(1)**:110, **2406(4)**:111, **2424**:97, **2564(3)**:110, **2624(4)**:111
Hallgass meg minket, nagy Úristen
!, !!, 1816:218, **1940**:181, **2163(2)**:332, **2254(2)**:240, **2406(2)**:240, **2532(2)**:188, **2564(2)**:227, **2624(2)**:240
RPHA 503
Hallgass meg minket Úristen, tekints reánk kegyelmesen
Audi benigne conditor
1643(1):67♪, **2163(1)**:27, **2254(1)**:25, **2406(1)**:25, **2532(1)**:31, **2564(1)**:16, **2624(1)**:25
RPHA 505
Hallgass meg minket Úristen, tekints reánk Uram Isten
Audi benigne conditor
!, !!, 1816:637, **1940**:550, **2163(2)**:[434], **2254(2)**:340, **2406(2)**:340, **2532(2)**:263, **2564(2)**:325, **2624(2)**:340
RPHA 505
Hallgassátok meg ezt minden népek
Szenci Molnár Albert: Ps. 49
!!, 2045:105, **2091(2)**:35, **2163(3)**:75, **2254(4)**:79, **2305**:105, **2363(1)**:68, **2406(4)**:69, **2424**:61, **2564(3)**:68, **2624(4)**:69
Hallgassuk figyelmetesen, mire Pál
!!, 1643(1):64♪, **2163(1)**:22, **2254(1)**:20, **2406(1)**:20, **2532(1)**:27 **2564(1)**:13, **2624(1)**:20
RPHA 509
Halljunk evangéliumot
Geleji Katona István
1643(2):253

Hallottuk, Isten, füleinkkel
Szenci Molnár Albert: Ps. 44
!!, **2045**:94, **2091(2)**:31, **2163(3)**:67, **2254(4)**:71, **2305**:94, **2363(1)**:61, **2406(4)**:62, **2424**:54, **2564(3)**:61, **2624(4)**:62
Hallottuk, Úristen, atyáinktól
Batizi András: Ps. 44
!, !!, **2532(2)**:50
RPHA 516
Haragodnak nagy voltában
Szenci Molnár Albert: Ps. 38
!!, **2045**:80, **2091(2)**:27, **2163(3)**:59, **2254(4)**:62, **2305**:80, **2319**:15, **2363(1)**:53, **2406(4)**:54, **2424**:47, **2564(3)**:53, **2624(4)**:54
Harcai, sok hadai
Prosperus Aquitanus: Epigrammatum ex sententiis S. Augustini 96, 1–2 sor – Selyei Balogh István ford.
2622, 2623
RMKT XVII/9 169, 616
Harmad órán Úr Jézust feszíteni ld. Atyának bölcsessége, bizony Istensége, Krisztus
Hatalmas Isten, könyörgünk
! (könyörögjünk), !!, **1816**:374, **1940**:315, **2163(2)**:384, **2254(2)**:293, **2406(2)**:293, **2532(2)**:225, **2564(2)**:280, **2624(2)**:293
RPHA 524
Hatalmas Úristen, kiben semmi változás nincsen
1643(2):223
Hatod órán Jézust keresztfára ld. Atyának bölcsessége, bizony Istensége, Krisztus
Hazánk felé tartunk
Madarász Márton
1894:730
RMKT XVII/9 52, 582–584
Heródes dühös ellenség
Sedulius, Caelius: Hostis Herodes impie
!, !!, **1816**:104, **1940**:87, **2146**:25, **2163(1)**:20, **2254(1)**:19, **2406(1)**:19, **2532(1)**:23, **2564(1)**:12, **2624(1)**:19
RPHA 533
Hiszek a mennybeli egy Istenben
!!, **2254(2)**:250, **2406(2)**:250, **2564(2)**:237, **2624(2)**:250
Hivatá Isten elsőben
Geleji Katona István
1643(2):263
Híven hirdetteti Isten szent Igéjét
Geleji Katona István
1643(2):256
Hogy a babiloni vizeknél ültünk
Szenci Molnár Albert: Ps. 137
!!, **2091(2)**:95, **2163(3)**:216, **2254(4)**:229, **2305**:295, **2363(1)**:197, **2406(4)**:200, **2424**:175, **2564(3)**:202, **2624(4)**:200
Hogy deákból magyart
Hövei Balog Gergely
1683(2), 1893
RMKT XVII/9 193–195, 626

Hogy Izrael kijött Egyiptomból
Szenci Molnár Albert: Ps. 114
!!, **2045**:248, **2091(2)**:80, **2163(3)**:181, **2254(4)**:192, **2305**:248, **2363(1)**:165, **2406(4)**:168, **2424**:145, **2564(3)**:168, **2624(4)**:168
Hogy Jeruzsálemnek drága templomát
Skarica Máté: Ps. 74
!!, **2163(2)**:188, **2254(2)**:100, **2406(2)**:100, **2532(2)**:77, **2564(2)**:93, **2624(2)**:100
RMKT XVI/11 231–233, 462–463 – RPHA 549
Hogy panaszolkodik a hatalmas Isten
Ps. 50
!, !!, **2163(2)**:159, **2254(2)**:72, **2406(2)**:72, **2532(2)**:57, **2564(2)**:66, **2624(2)**:72
RPHA 550
Hogy panaszolkodik az Anyaszentegyház
!!, **2254(4)**:253, **2532(2)**:257
Hogyha ember házat épít
Szenci Molnár Albert: Ps. 127
!!, **2045**:280, **2091(2)**:91, **2163(3)**:207, **2254(4)**:220, **2305**:280, **2363(1)**:189, **2406(4)**:192, **2424**:166, **2564(3)**:193, **2624(4)**:192
Hogyha felindul az Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 68
!!, **2045**:139, **2091(2)**:46, **2163(3)**:99, **2254(4)**:106, **2305**:139, **2363(1)**:91, **2406(4)**:92, **2424**:82, **2564(3)**:91, **2624(4)**:92
Hozd el Uram Isten, kérem felségedet, a te segítségedet
Hegedűs Menyhárt
!!, **1874**:274a
Hozzád kiáltásunkat hallgasd meg Úristen
!!, **1874**:338b
Hozzád kiáltok, kegyes Uram
Szenci Molnár Albert: Ps. 28
!!, **2045**:55, **2091(2)**:19, **2163(3)**:42, **2254(4)**:44, **2305**:55, **2363(1)**:38, **2406(4)**:38, **2424**:33, **2564(3)**:37, **2624(4)**:38
Időd töltsed vigyázással
Weber Johann ford.
2095:50
RMKT XVII/9 241, 643
Igaz bíró, nagy Úristen
Rector potens verax Deus
!, !!, **1643(1)**:181♪, **2163(1)**:59, **2254(1)**:56, **2406(1)**:56, **2532(1)**:65, **2564(1)**:38, **2624(1)**:56
RPHA 562
Igaz Isten, s amit ígér
Geleji Katona István
1643(2):253
Igazság szól, kétség benne
Geleji Katona István
1643(2):259
Igazságod szerint tartozol, Úristen, meghallgatni kérésem
B. M.
! (Istenem), !!, **2532(2)**:274
RPHA 564

Igazságszerető, te tudós számvető
Nyéki Vörös Mátyás: A véghetetlen örökkévalóságról
1658:107, **2077**:91
RMKT XVII/2 233–234, 499–500 – RMDT II 302, 568–569 (176. sz.)
Illik nekünk erről emlékeznünk
! (arról), **!!**, **2254(2)**:358, **2406(2)**:358, **2532(3)**:293, **2565**:9, **2624(2)**:358
RPHA 572
Ily félelmes állapotban
Vergilius, Aeneis IV. 560. sor – Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:250
RMKT XVII/9 218, 635–636
Ily nagy munkás dolog vala
Vergilius – Madarász Márton ford.
1894:302
RMKT XVII/9 49, 582–583
Ilyen fogadást tőn a szent Dávid a nagy Úristennek
Gitzi János: Ps. 101
!!, **2163(2)**:209, **2254(2)**:120, **2406(2)**:120, **2532(2)**:91, **2564(2)**:111, **2624(2)**:120
RPHA 573
Im a magas mennyből jövök
Luther, Martin: Vom Himmel hoch da komm ich her
!!, **1816**:39, **1940**:32
Im, minden rendek dolgokban eljárnak
Szentmártoni Bodó János: *A vasról* (1625)
1647
RMKT XVII/4 395–399, 661
Im, nyilván értem Phoebusnak gondolatját
Perennyei Bálint
2508
Imádlak téged, elrejtett Istenség
Thomas de Aquino, Sanctus: Adoro te devote latens deitas
2024:204, **2381**:92
RMKT XVII/7 291–292, 631–632 – RMDT II 203, 431–432 (2. sz.)
Imádlak tégedet, láthatatlan Istenség
Thomas de Aquino, Sanctus: Adoro te devote latens deitas
!!, **2381**:94
RMKT XVII/7 16, 410–411
Imádunk mi téged, Szentháromság
!, **!!**, **1816**:231, **1874**:45b, **1940**:191, **2146**:65, **2163(2)**:327, **2254(2)**:235, **2406(2)**:235, **2532(2)**:185, **2564(2)**:223, **2624(2)**:237
RPHA 577
Íme eljött a Messiás
Geleji Katona István
1643(2):253
Íme, mely jó és mely nagy gyönyörűség
Szenci Molnár Albert: Ps. 133
!!, **2091(2)**:93, **2163(3)**:212, **2254(4)**:225, **2305**:288, **2363(1)**:193, **2406(4)**:197, **2424**:171, **2564(3)**:198, **2624(4)**:197

Immár mostan, ó Szentlélek Isten ld. Mostan, ó Szentlélek Isten
Immár téged, ó te hamis világ, elhagylak
2230
RMKT XVII/9 559, 756
Immár végét értük e kis könyvecskének
Szentgyörgyi Gergely
2023:410
RMKT XVII/9 219, 635–636
Immáron a nap feljövén
Jam lucis orto sidere
!, !!, 2146:146
RPHA 584
In dulci jubilo, zengjen víg énekszó
In dulci jubilo, nun singet und sei froh
2381:30, **2532(2)**:144
RMKT XVII/7 196, 596 – RMDT 325, 595 (220. sz.)
Ingadozás a természetet igen segíti
Fridevallus, Hugo: De tuenda sanitate lib. 1. sect. 2. 13–16. sor – Weber, Johann ford.
2095:54
RMKT XVII/9 241, 643
Int most minket Dávid próféta a zsoltárkönyvben
Ps. 117
! (Unszol), **!!, 1816**:494 (Unszol), **1874**:40b, **1940**:418 (Unszol), **2163(2)**:220, **2254(2)**:131, **2406(2)**:131, **2532(2)**:100, **2564(2)**:122, **2624(2)**:131
RPHA 1417
Irgalmasságnak Istene
!, !!, 1816:601, **1874**:39a, **1940**:517, **2146**:120
RPHA 588
Irgalmazz Uram, irgalmazz nekem
Szenci Molnár Albert: Ps. 57
!!, 1995:243, **2091(2)**:39, **2163(3)**:86, **2254(4)**:91, **2305**:119, **2363(1)**:78, **2406(4)**:79, **2424**:71, **2564(3)**:78, **2624(4)**:79
Irgalmazz Úristen immáron énnekem
István deák: Ps. 57
!, !!, 1816:623, **1940**:536, **2163(2)**:175, **2254(2)**:87, **2406(2)**:87, **2532(2)**:68, **2564(2)**:81, **2624(2)**:87
RPHA 590
Ismeretes az Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 76
!!, 2045:161, **2091(2)**:53, **2163(3)**:116, **2254(4)**:125, **2305**:161, **2363(1)**:107, **2406(4)**:109, **2424**:95, **2564(3)**:108, **2624(4)**:109
Isten a töredelmes szívet boldogítja
Madarász Márton
1894:707
RMKT XVII/9 52, 582–584
Isten Fia, ki a váltságnak
Geleji Katona István
1643(2):259

Isten haragjának én szelleti voltam
Zrínyi Miklós: *Attila* (1650–1651)
2360:Qq_4a
Négyesy I 352 – Zrínyi Összes I 390
Isten hivei akik vagytok
!, **!!**, **1816**:782 (kik vagytok), **1940**:687 (kik vagytok), **2532(2)**:308, **2565**:21
RPHA 597
Isten, te vagy én Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 63
!!, **2045**:130, **2091(2)**:43, **2163(3)**:93, **2254(4)**:99, **2305**:130, **2363(1)**:85, **2406(4)**:86, **2424**:77, **2564(3)**:85, **2624(4)**:86
Istenem, mindenek felett vagy
Kopcsányi Márton
1666:265
RMKT XVII/7 34–35, 445–446
Istenem Uram, neked hálát adok
2163(2):?, **2254(2)**:347, **2406(2)**:347, **2532(2)**:269, **2564(2)**:332, **2624(2)**:347
RMDT II 263, 514 (116. sz.)
Istennek boldog angyala
Kopcsányi Márton
1666:209
RMKT XVII/7 33, 445
Istennek hű szent angyala... fényeddel éjjel látogass ld. Istennek hű szent angyala... világoddal ma látogass
Istennek hű szent angyala... fényeddel éjjel látogass ld. még Mivel már besetétedett
Istennek hű szent angyala... világoddal ma látogass
Angele Dei, qui custos est mei
2016:338, 347 (fényeddel éjjel látogass), **2024**:15, 65 (hív), **2336**:338, 347 (fényeddel éjjel látogass)
RMKT XVII/7 290, 630
Istennek szent igéjéből ld. Szent igéjét az Istennek
Istentől áldottim s szerelmes fiaim
Malomfalvay Gergely
2462:113
RMKT XVII/9 324, 675–676
Istentől választott népek
!!, **1643(1)**:6, **2163(1)**:9, **2254(1)**:9, **2406(1)**:9, **2532(1)**:7, **2564(1)**:6, **2624(1)**:9
RPHA 617
Istenünkhöz fohászkodván
!, **!!**, **1816**:647, **1874**:177a, **1940**:559, **2163(2)**:414, **2254(2)**:321, **2406(2)**:321, **2532(2)**:245, **2564(2)**:306, **2624(2)**:321
RPHA 618
Itéld meg Uram, ügyemet
Újfalvi Katona Imre: Ps. 43
2251:72
RMKT XVII/8 116, 515
Ítélj meg engemet Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 43
!!, **2045**:92, **2091(2)**:31, **2163(3)**:67, **2251**:30, **2254(4)**:70, **2305**:92, **2363(1)**:60, **2406(4)**:61, **2424**:54, **2564(3)**:60, **2624(4)**:61

Izraelnek megszomorodott nemzetsége
Sztárai Mihály vagy Skaricza Máté: Ps. 137
!, !!, **1874**:153b, **2163(2)**:233, **2254(2)**:144, **2406(2)**:144, **2532(2)**:109, **2564(2)**:135, **2624(2)**:144
RPHA 621
Izraelnek megváltója
Geleji Katona István
1643(2):259
Jáhel tejet ád
1841
Jaj, miképpen dobog szívem
Nyéki Vörös Mátyás: Aeternitas, örökkévalóság
1658:109, **2077**:93
RMKT XVII/2 234–239, 500 – RMDT II 232, 464 (62c.)
Jaj, mint voltam lefektemben
Nádasi János
2282:45
Jaj, szép óráimat mire vesztegettem
Nádasi János
2282:164
Járjunk mi most, keresztyének, üdvösségnek igaz útján ... méne fel mennyországban
!!, **1643(1)**:128, **2532(1)**:50
RPHA 3506
Járjunk mi most, keresztyének, üdvösségnek igaz útján ... világra születék
1643(1):45, **2532(1)**:22
RPHA 3506
Járuljunk mi az Istennek szent Fiához
Huszár Gál(?)
!, !!, **1816**:215, **1874**:58b, **1940**:178, **2163(2)**:334, **2254(2)**:242, **2406(2)**:242, **2532(2)**:189, **2564(2)**:229, **2624(2)**:242
RPHA 632
Járulok az Úrhoz, mennyei Atyámhoz
Farkas János
1874:17a, **2251**:166
RMKT XVII/8 406–407, 617
Jehova Úristen, seregeknek Ura
Debreceni Tiszta János
1875:a3a
RMKT XVII/9 204–209, 630
Jelét adá Krisztus Urunk
Geleji Katona István
1643(2):255
Jer, dicsérjük az Istennek Fiát
Batizi András ford.: Felix namque decoris ornamentum
!, !!, **1816**:295, **1874**:68b, **1940**:249, **2163(2)**:349, **2254(2)**:257, **2406(2)**:257, **2532(2)**:201, **2564(2)**:244, **2624(2)**:257
RPHA 639

Jer, dicsérjük e mai napon a mi Urunkat
Batizi András
!, !!, 1816:65, **1874**:79b, **1940**:54, **2163(2)**:257, **2254(2)**:167, **2381**:19, **2406(2)**:167, **2532(2)**:127, **2564(2)**:156, **2624(2)**:167
RPHA 640
Jer, dicsérjük, jer, dicsérjük a Krisztus Jézust
Collaudemus hunc Dominum
!, 1714:124
RPHA 637
Jer, dicsérjük keresztyének, nevét a nagy Úristennek
1643(1):31, **2163(1)**:18, **2254(1)**:17, **2406(1)**:17, **2532(1)**:18, **2564(1)**:11, **2624(1)**:17
RPHA 642
Jer, dicsérjük mindnyájan Urunkat
!, !!, 1816:232, **1874**:46b, **1940**:192, **2163(2)**:328, **2254(2)**:236, **2406(2)**:236, **2532(2)**:186, **2564(2)**:224, **2624(2)**:236
RPHA 643
Jer, emlékezzünk keresztyén népek
Ps. 121 (1549)
!, !!, 1816:478, **1874**:152b, **1940**:404, **2163(2)**:224, **2254(2)**:135, **2406(2)**:135, **2532(2)**:102, **2564(2)**:125 (Jer, örvendezzünk), **2624(2)**:135
RPHA 645
Jer, hirdessük mi Urunknak nagy dicső bajvívását
Fortunatus, Venantius Honorius Clementinus: Pange lingua gloriosi proelium certaminis
!!, 1643(1):81♪, **2163(1)**:31, **2254(1)**:29, **2406(1)**:29, **2532(1)**:35, **2564(1)**:18, **2624(1)**:29
RPHA 648
Jer, mi dicsérjük, áldjuk és felmagasztaljuk
Modulisemus omnes corde, voce, ore
!, !!, 1816:48, **1874**:79b, **1940**:38, **2146**:8, **2163(2)**:260, **2254(2)**:170, **2381**:17, **2406(2)**:170, **2532(2)**:129, **2564(2)**:159, **2624(2)**:170
RPHA 649
Jer, mi kérjünk Szentlelket... Irgalmazz nekünk
Luther, Martin – Batizi András ford.: Nu bitten wir den Heiligen Geist
!, !!, 2163(2):336, **2254(2)**:244, **2406(2)**:244, **2564(2)**:231, **2624(2)**:244
RPHA 654
Jer, mi kérjünk Szentlelket... Jézus irgalmazz
Luther, Martin – Batizi András ford.: Nu bitten wir den Heiligen Geist
!!, 2163(2):337, **2254(2)**:244, **2406(2)**:244, **2532(2)**:191, **2564(2)**:232, **2624(2)**:244
RPHA 2050
Jer, mindnyájan örüljünk
Jam cantemus hodie in honorem Mariae
!, !!, 1816:44, **1874**:88b, **1940**:36, **2146**:17, **2163(2)**:273, **2251**:204, **2254(2)**:182, **2381**:22, **2406(2)**:182, **2532(2)**:137 **2564(2)**:171, **2624(2)**:182
RPHA 656
Jer, most szóljunk e szomorú alkalmatosságban
2565:64
Jer, örvendezzünk az Úristennek
Huszár Gál: Ps. 95 (1574 előtt)
!, !!, 1816:471, **1940**:397, **2163(2)**:207, **2254(2)**:118, **2532(2)**:90, **2564(2)**:109, **2624(2)**:118
RPHA 657

Jer, örvendezzünk keresztyén népek ld. Jer, emlékezzünk keresztyén népek
Jer, tegyük el a testeket
!, !!, **2532(3)**:300, **2565**:15
RPHA 658
Jer, temessük el a testet
Weisse, Michael: Nun lasst uns den Leib begraben
!, !!, **1816**:764, **1874**:374b, **1940**:673, **2146**:271, **2254(3)**:362, **2406(3)**:362, **2532(2)**:299, **2565**:14, **2624(2)**:362
RPHA 659
Jertek, hívek, mi az Úrhoz
Geleji Katona István
1643(2):253
Jertek hozzám, Krisztus mondja
Grüenwald, Georg: Kommt her zur mir, spricht Gottes Sohn
!!, **1816**:737, **1940**:647
Jertek, örvendjünk mindnyájan
Szenci Molnár Albert: Ps. 95
!!, **2045**:204, **2091(2)**:66, **2163(3)**:148, **2254(4)**:159, **2305**:204, **2363(1)**:136, **2406(4)**:139, **2424**:120, **2564(3)**:138, **2624(4)**:139
Jézus a keresztfán függvén
Serédi János ford.: Da Jesus an dem Kreuze hung
!!, **2532(2)**:162
Jézus, édes emlékezet
Hajnal Mátyás ford.: Jesu dulcis memoria
1952:180, **2381**:102
Jézus Krisztus, egy mesterünk
1643(1):, 192♪, **2163(1)**:73, **2254(1)**:70, **2406(1)**:70, **2532(1)**:76, **2564(1)**:47, **2624(1)**:70
RMDT II 387, 641 (303. sz.)
Jézus Krisztus egyedül üdvösségünk
!!, **1816**:286, **1874**:200b, **1940**:241
Jézus Krisztus feltámada, alleluja
Surrexit Christus hodie, alleluia
!, !!, **1816**:175, 1940:144, **2146**:44
RPHA 665
Jézus Krisztus, Istennek egy Fia
1643(1):193 , **2163(1)**:73, **2254(1)**:70, **2406(1)**:70, **2532(1)**:77, **2564(1)**:47, **2624(1)**:70
RMDT II 387, 641 (304. sz.)
Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnösöknek igaz Megváltója
Eber, Paul: Herr Jesu Christ, wahr Mensch und Gott
!, !!, **1816**:777 (bűnös népnek megváltója), **1874**:376a, **1940**:683 (bűnös népnek megváltója), **2146**:262 (bűnös népnek igaz megváltója), **2532(2)**:305 (bűnös népnek igaz megváltója), **2565**:19 (bűnös népnek igaz megváltója)
RPHA 666
Jézus Krisztus, ki e napon a bölcseknek
1643(1):115, **2532(1)**:24
RPHA 3507
Jézus Krisztus, ki felkelvén
Geleji Katona István
1643(2):259

Jézus Krisztus, ki miértünk negyven napiglan
1643(1):79
Jézus Krisztus, ki miértünk nem általlád felvennie
1643(1):46
Jézus Krisztus, ki szent lévén
Geleji Katona István
1643(2):254
Jézus Krisztus, kit az Atya
1643(1):227
RPHA 667
Jézus Krisztus, magad kényén
Geleji Katona István
1643(2):256
Jézus Krisztus, mi egyetlen egy Urunk
1874:280a
Jézus Krisztus, mi kegyelmes hadnagyunk
Bereki István (?)
!!, **1816**:618, **2163(2)**:396, **2254(2)**:304, **2406(2)**:304, **2532(2)**:234, **2564(2)**:291, **2624(2)**:304
RPHA 668
Jézus Krisztus, mi királyunk
Jesu nostra redemptio
1643(1):118, **2163(1)**:43, **2254(1)**:41, **2406(1)**:41, **2532(1)**:50, **2564(1)**:27, **2624(1)**:41
RPHA 669
Jézus Krisztus, mi Megváltónk, bűn setétségét fedezőnk
Christe, qui lux es et dies
1643(1):67♪, **2146**:43, **2163(1)**:26, **2254(1)**:24, **2406(1)**:24, **2532(1)**:30, **2532(2)**:174, **2564(1)**:15, **2624(1)**:15
RPHA 663
Jézus Krisztus, mi Megváltónk, haláltól megmentőnk
!!, **1816**:176, **1940**:145
Jézus Krisztus, mi üdvösségünk, egyetlen
!, !!, **2146**:91
RPHA 671
Jézus Krisztus, szép fényes hajnal
!!, **1816**:716, **1874**:6a, **1940**:626, **1995**:232, **2146**:158, **2254(2)**:345, **2406(2)**:345, **2532(2)**:268, **2564(2)**:330, **2624(2)**:345
RPHA 675
Jézus Krisztus, te felséges király
1643(1):79
Jézus Krisztus, Úristennek Fia
Siderius János
!!, **1816**:787, **1940**:690, **2532(3)**:316, **2565**:28
RPHA 676
Jézus Krisztus, Úristennek szent Fia
1874:60a
Jézus, Máriának értem megholt Fia
Nádasi János
2282:(§)$_1$b

Jézus, szerelmünk és üdvösségünk
Jesu Salvator, mundi amator
2381:120
RMKT XVII/7 349–350, 672–673
Jézus születék üdvösségünkre
Szegedi Kis István(?)
! (Jézus születél), **!!**, **1816**:82 (Jézus születél), **1874**:90a, **1940**:69, **2163(2)**:277, **2251**:212, **2254(2)**:185, **2406(2)**:185, **2532(2)**:139, **2564(2)**:175, **2624(2)**:185
RPHA 677
Jézus, Tamás véréért
Medgyesi Pál
1670
RMKT XVII/9 186, 621
Jézus Urunk, ki miértünk
Geleji Katona István
1643(2):254
Jézus, üdvösség adója
Jesu nostra redemptio
2016:312, **2336**:312
RMKT XVII/7 299, 636–637
Jó cselekedeteket tegyünk
Weber, Johann
2095:111
RMKT XVII/9 242, 643–644
Jó dolog a tudomány
Igaz Kálmán
2166
Jó keresztyének, kik vagyunk
!, **!!**, **1643(1)**:28, **2163(1)**:78, **2254(1)**:75, **2406(1)**:75, **2532(1)**:15, **2564(1)**:51, **2624(1)**:75
RPHA 682
Jó kezdetnek jó a vége
1712:[B]sb
RMKT XVII/9 553, 754
Jókat elveszteni, semmit el nem veszteni
Madarász Márton
1894:272
RMKT XVII/9 49, 582–583
Jól tettél bűnösökkel
2532(1):85
Jóllehet nagy sokat szóltunk Dávidról
Ps. 42
!, **!!**, **2163(2)**:151, **2254(2)**:64, **2406(2)**:64, **2532(2)**:47, **2564(2)**:59, **2624(2)**:64
RPHA 691
Jöjj el Szentlélek Isten, s ereszd reánk teljesen ld. Jöjj Szentlélek Úristen
Jöjj el, Szentlélek Istenünk és látogasd sérült lelkünk
Magnentius Hrabanus Maurus?: Veni Creator Spiritus, mentes
2016:305, **2336**:305 (látogasd meg), **2381**:83 (látogasd meg)
RMKT XVII/7 298, 635–636

Jöjj el Szentlélek Istenünk, látogasd meg sérült lelkünk ld. Jöjj el Szentlélek Istenünk, és látogasd sérült lelkünk
Jöjj elő múzsáknak éneklő serege
Kolosi Török István: *Az edgyes életnek kedvetlen és káros voltáról* (1643)
2000(1) (csonka kezdet: Isten sem javalja az egyedül lakást), **2180(1)**
RMKT XVII/4 508–518, 681–682
Jöjj mihozzánk, üdvözítő Jézus Krisztus
!! (Jöjj el hozzánk), **1643(1)**:26, **2532(1)**:12
RPHA 3510
Jöjj mihozzánk, vigasztaló, éltető Szentlélek Isten
1643(1):146
Jöjj Szentlélek Úristen
Langton, Stephanus: Veni Sancte Spiritus, et emitte **2016**:307, **2024**:214, **2336**:307, **2381**:84 (Jöjj el Szentlélek Isten)
RMKT XVII/7 293–294, 632–633
Jövel, légy velünk Úristen
!!, **1816**:596, **1940**:512, **2163(2)**:398, **2254(2)**:306 (Jövel), **2406(2)**:306, **2532(2)**:235, **2564(2)**:292, **2624(2)**:306
RPHA 694
Jövel Megváltója népeknek, mutasd
Ambrosius, Sanctus: Veni redemptor gentium
! (Jövel népeknek Megváltója), **!!** (Jövel népeknek Megváltója), **1643(1)**:7, **1816**:3 (Jövel népeknek Megváltója), **1940**:2 (Jövel népeknek Megváltója), **2163(1)**:11, **2254(1)**:11, **2406(1)**:11, **2532(1)**:9, **2564(1)**:8, **2624(1)**:11
RPHA 695
Jövel népeknek Megváltója, mutasd ld. Jövel Megváltója népeknek, mutasd
Jövel népeknek Megváltója, Szűznek
Ambrosius, Sanctus: Veni redemptor gentium
!!, **1643(1)**:30, **2163(1)**:16, **2254(1)**:15, **2532(1)**:17, **2564(1)**:10
RPHA 696
Jövel Szentlélek Isten, és bocsásd ki mennyekből
Veni Sancte Spiritus, et emitte – Madarász Márton ford.
1894:587
RMKT XVII/9 51, 582–584
Jövel Szentlélek Isten, tarts
Szegedi Kis István
!, **!!**, **1816**:205, **1874**:64a, **1940**:171, **2163(2)**:338, **2254(2)**:245, **2406(2)**:245, **2532(2)**:192, **2564(2)**:233, **2624(2)**:245
RPHA 697
Jövel Szentlélek Úristen, ki Atyával
Veni Sancte Spiritus, et emitte
!, **!!**, **1643(1)**:130, **2163(1)**:46, **2254(1)**:43, **2406(1)**:43, **2532(1)**:52, **2564(1)**:28, **2624(1)**:43
RPHA 699
Jövel Szentlélek Úristen, látogasd
Magnentius Hrabanus Maurus?: Veni Creator Spiritus, mentes
!, **!!**, **2532(2)**:192
RPHA 700

Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek
Veni Sancte Spiritus, et emitte – Batizi András ford. (1546)
!, !!, 1816:206, **1874**:134b, **1940**:172, **2146**:54, **2163(2)**:331, **2251**:276, **2254(2)**:238, **2381**:159, **2406(2)**:238, **2532(2)**:183, **2564(2)**:226, **2624(2)**:238
RPHA 702
Jövel Szentlélek Úristen, töltsd be a te híveidnek
!, !!, 2532(2):190
Jövel Szentlélek Úristen, töltsd be szíveinket éppen
1678:198, **1730**:232, **1755**: 254, **2163(2)**:326, **2254(2)**:234, **2406(2)**:234, **2532(2)**:184, **2564(2)**:221, **2624(2)**:234
RMDT II 350–351, 615 (253. sz.)
Jövel Szentlélek Úristen, vigasztalj
Veni Creator Spiritus, mentes
1643(1):129, **2163(1)**:45, **2254(1)**:43, **2406(1)**:43, **2532(1)**:52, **2564(1)**:28, **2624(1)**:43
RPHA 698
Jövel teremtő Szentlélek
Veni Creator Spiritus, mentes
1643(1):129♪, **2163(1)**:44, **2254(1)**:42, **2406(1)**:42, **2532(1)**:51, **2564(1)**:27, **2624(1)**:42
Jupiter uralkodik ez esztendőben (naptárvers)
1870
RMKT XVII/9 558, 756
Kegyelmes megváltó, irgalmas Úristen, már teneked könyörgünk
!, 1874:29a, **2532(2)**:254
RPHA 713
Kegyelmezz meg nékem én Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 56
!!, 2045:118, **2091(2)**:39, **2163(3)**:84, **2254(4)**:89, **2305**:118, **2363(1)**:77, **2406(4)**:78, **2424**:69, **2564(3)**:77, **2624(4)**:78
Kegyelmezz meg nekünk nagy Úristen
!, !!, 1816:355, **1940**:299, **2163(2)**:377, **2254(2)**:286, **2406(2)**:286, **2532(2)**:221, **2564(2)**:273, **2624(2)**:286
RPHA 720
Kegyes Atyánk, most teneked könyörgünk
1874:249a
RMKT XVII/8, 394–395, 614
Kegyes buzgóságtól viseltetett népség
2565:55
Kegyes Jézus, én imádságomra
Király Jakab
2522(3)
RMDT II 404, 651 (339. sz.)
Kegyes Krisztus és kegyelmes királyom
1874:16a
Kegyetlen, hová futsz te, árnyéknál könnyebb
Zrínyi Miklós: *Idilium* (1643–1645)
2360:B3a
Négyesy I 99–104 – Zrínyi Összes I 26–33

Keljünk fel, keljünk fel, én kedves szerelmesim
Kassai András
2049:94
RMKT XVII/9 66, 587–589
Keresztyének, kik e földön lakoztok
Ps. 113
!, **!!**, **1816**:671, **1940**:582, **2163(2)**:217, **2254(2)**:128, **2406(2)**:128, **2532(2)**:97, **2564(2)**:119, **2624(2)**:128
RPHA 729
Keresztyének, kik Krisztusban bíztok
!!, **1816**:780, **1940**:685, **2532(2)**:312, **2565**:24
RPHA 730
Keresztyének, kik vagyunk
Szegedi Gergely
! (vagytok), **!!**, **1816**:219, **1940**:182, **2163(2)**:333, **2254(2)**:241, **2406(2)**:241, **2532(2)**:189, **2564(2)**:229, **2624(2)**:241
RPHA 731
Keresztyének örvendezzünk, mert országol
Fortunatus Venantius: Vexilla regis prodeunt
!! (Örvendezzünk keresztyének), **1643(1)**:83♪, **2163(1)**:32, **2254(1)**:31, **2406(1)**:31, **2532(1)**:37, 46 (Örvendezzünk keresztyének...) **2564(1)**:19, **2624(1)**:31
RPHA 1167
Keresztyéneknek Istene
Ps. 80
!, **!!**, **1816**:607, **1874**:318a, **1940**:523, **2163(2)**:195, **2254(2)**:106, **2406(2)**:106, **2532(2)**:82, **2564(2)**:99, **2624(2)**:106
RPHA 732
Keresztyéneknek serege... 2. vsz.: A győzhetetlen oroszlán
Fulbertus Carnotensis?: Chorus novae Jerusalem
!, **1643(1)**:90♪, **2163(1)**:37, **2254(1)**:36, **2406(1)**:36, **2532(1)**:42, **2564(1)**:22, **2624(1)**:36
RPHA 733
Keresztyéneknek serege... 2. vsz.: Mert ím a Krisztus meggyőzte
Fulbertus Carnotensis?: Chorus novae Jerusalem
!, **1643(1)**:91♪, **2163(1)**:38, **2254(1)**:37, **2406(1)**:37, **2532(1)**:43, **2564(1)**:23, **2624(1)**:37
RPHA 734
Kérlek és intlek mostan tégedet
Tommaso da Celano: Dies irae, dies illa
!, **!!**, **1816**:688, **1874**:363a, **1940**:599, **2163(2)**:420, **2254(2)**:327, **2406(2)**:327 **2532(2)**:249, **2564(2)**:312, **2624(2)**:327
RPHA 735
Kérünk, Uram, maradj meg szállásunkon
Madarász Márton
1894:478
Keserves szívvel Magyarországban
!, **!!**, **1816**:551, **1874**:320b, **1940**:469, **2163(2)**:360, **2254(2)**:271, **2406(2)**:271, **2532(2)**:210, **2564(2)**:258, **2624(2)**:271
RPHA 739

Késő immár atyámfia
Weber, Johann ford.
2095:118
RMKT XVII/9 243, 643–644
Készülettel az Ojtozon
Ének Lupu vajdáról (1654 k.)
2518
MKsz 1880: 284–297; 1930: 274–281
RMKT XVII/9 327–340, 676–679
Kezdetben, hogy Isten Ádámot
Szenci Molnár Albert
!!, **2163(2)**:[443?], **2254(2)**:346, **2406(2)**:346, **2532(2)**:269, **2564(2)**:331, **2624(2)**:346
Kezdettől az Isten volt és meg is maradt
Gyirwa Vencel ford.: *Az Sybillanak jövendöléséről és Salamon királynak bölcsességéről* (1649)
2270
RMKT XVII/9 288–301, 660–664
Ki miérettünk szenvedett
Kassai András
2049:címlap
RMKT XVII/9 61, 587–589
Ki versíró poéta vagy
Kolosi Török István (1630)
2143, 2586
RMKT XVII/4 483, 670–674
Kiáltásom halld meg Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 61
!!, **2045**:127, **2091(2)**:42, **2163(3)**:91, **2254(4)**:96, **2305**:127, **2363(1)**:83, **2406(4)**:84, **2424**:76, **2564(3)**:83, **2624(4)**:84
Királyi zászlók lobognak
Fortunatus Venantius Honorius Clementianus: Vexilla regis prodeunt
2381:65
RMKT XVII/7 334–335, 667 – RMDT II 246, 493 (90/III. sz.)
Kit a nagy ég, föld, víz csodál
Quem terra, pontus, sidera
2016:5, **2336**:5
RMKT XVII/7 295, 633
Könyörgök, Uram, minden emberekért
Szenci Molnár Albert
!!, **1874**:7a, **2150**
Könyörgünk neked, Istennek szent Fia
! (Istennek Fia), **!!**, **1816**:371, **1940**:313, **2163(2)**:383, **2254(2)**:292, **2406(2)**:292, **2532(2)**:224, **2564(2)**:279, **2624(2)**:292
RPHA 771
Könyörögjünk az Istennek Krisztus által
!!, **1643(1)**:183, **2163(1)**:62, **2254(1)**:59, **2406(1)**:59, **2532(1)**:67, **2564(1)**:40, **2624(1)**:59
RPHA 772
Könyörögjünk az Istennek, mint kegyelmes éltetőnknek
1643(1):195♪, **2163(1)**:76, **2254(1)**:73, **2406(1)**:73, **2532(1)**:79, **2564(1)**:49, **2624(1)**:73

Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének
Huszár Gál
!, !!, **1816**:209, **1874**:64b, **1940**:174, **2146**:58, **2163(2)**:335, **2254(2)**:243, **2381**:156, **2406(2)**:243, **2532(2)**:190, **2564(2)**:230, **2624(2)**:243
RPHA 774
Könyörülj Úristen mirajtunk
Luther, Martin: Es wollt uns Gott genädig sein – Ps. 67
!, !!, **2532(2)**:73
RPHA 777
Könyörülő szívű Jézus
Geleji Katona István
1643(2):260
Köszvényes uraim, hogy jól megértsétek
Szenci Kertész Ábrahám?
2253
Követi vala Krisztus csodáját ld. Követi vala népnek soksága Krisztusnak csodáját
Követi vala népnek soksága Krisztusnak csodáját
!, !!, **1816**:645, **1940**:557, **2163(2)**:413, **2254(2)**:320, **2381**:140 (Követi vala Krisztus csodáját) **2406(2)**:320, **2532(2)**:244, **2564(2)**:305, **2624(2)**:320
RPHA 781
Közönséges és igen szokott példabeszéd az
1819:C_2a
Krisztus a mi bűneinkért meghala
Luther, Martin – Gálszécsi István ford.: Christ lag in Todesbanden
!, !!, **2532(2)**:173
RPHA 782
Krisztus feltámada igazságunkra
Christus iam surrexit
!, !!, **1816**:149, **1874**:121a, **1940**:125, **2146**:33, **2163(2)**:307, **2251**:243, **2254(2)**:215, **2381**:74, **2406(2)**:215, **2532(2)**:166, **2564(2)**:202, **2624(2)**:215
RPHA 784
Krisztus feltámada, irgalmazz minékünk
2381:72
RMDT II 284, 543 (150. sz.)
Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi bűnünkért kínt valla
Batizi András
!, !!, **1816**:140, **1874**:117a, **1940**:119, **2163(2)**:302, **2254(2)**:210, **2406(2)**:210, **2532(2)**:163, **2564(2)**:198, **2624(2)**:210
RPHA 786
Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek
!, !!, **1816**:151, **1874**:113b, **1940**:127, **2146**:38, **2163(2)**:308, **2254(2)**:216, **2406(2)**:216, **2532(2)**:167, **2564(2)**:204, **2624(2)**:215
RPHA 788
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és... kyrie
!!, **1918**:312
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive, kyrielejson Alleluja
Christus surrexit, mala nostra texit
2381:73
RPHA 790 – RMDT II 285, 545 (152. sz.)

Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive, Úristen megváltá...
Christus surrexit, mala nostra texit
!, **1715**:41, **1816**:166, **1874**:119b, **1918**:313, **1940**:139, **2163(2)**:315, **2251**:246, **2254(2)**:222, **2381**:71, **2406(2)**:222, **2532(2)**:173, **2564(2)**:211, **2624(2)**:222
RPHA 790
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, kyrie
!!, **1918**:313, **2381**:73
RPHA 790 – RMDT II 304, 571 (181. sz.)
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, ő szent vére hullása, lőn vétkünknek romlása
!, !!, **1816**:146, **1874**:115b, **1940**:123, **2163(2)**:304, **2254(2)**:211, **2406(2)**:211, **2532(2)**:164, **2564(2)**:200, **2624(2)**:211
RPHA 792
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, szent vére hullásával
! (elmosá, mert vére), !!, **1816**:159, **1874**:120a, **1940**:133, **2163(2)**:310, **2254(2)**:217, **2406(2)**:217, **2532(2)**:169, **2564(2)**:205, **2624(2)**:217
RPHA 791
Krisztus feltámada, nekünk örömet ada
Batizi András
!, !!, **1816**:144, **1874**:118b, **1940**:122, **2146**:35, **2163(2)**:305, **2251**:237, **2254(2)**:213, **2406(2)**:213, **2532(2)**:165, **2564(2)**:201, **2624(2)**:213
RPHA 794
Krisztus halált meggyőzé
2381:77
RMKT XVII/7 339, 669 – RMDT II 262, 623–624 (262. sz.)
Krisztus Jézus születék
!, !!, **1816**:60, **1940**:50, **2163(2)**:275, **2251**:208, **2254(2)**:184, **2406(2)**:184, **2532(2)**:138, **2564(2)**:173, **2624(2)**:184
RPHA 799
Krisztus, ki vagy nap és világ, mennyországra
Christe qui lux es et dies – Debreceni Szőr Gáspár ford.
!!, **2146**:167
RPHA 802
Krisztus ki vagy nap és világ, minket
Christe qui lux es et dies
!, !!, **1816**:727, **1874**:12a, **1940**:637, **1995**:233, **2146**:170, **2150**, **2251**:177, **2254(2)**:348, **2319**:71, **2406(2)**:348, **2532(2)**:268, **2564(2)**:333, **2624(2)**:348
RPHA 804
Krisztus, maradj velünk
Madarász Márton ford.
1894:490
RMKT XVII/9 50, 582–583
Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, Atyjával megbékéltetne ld. A Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, Atyjával megbékéltetne
Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, ül Atyjának jobbjára
Ascendit Christus hodie
!, !!, **1816**:180, **1874**:123b (szerzeni), **1940**:148, **2146**:46 (szerzenie), **2163(2)**:316, **2251**:248, **2254(2)**:223, **2406(2)**:223, **2564(2)**:212 (szerzeni), **2624(2)**:223
RPHA 808

Krisztus mennybe ma felmene, alleluja
Ascendit Christus hodie
!, !!, 1816:186, **1940**:155, **2146**:50, **2532(2)**:178
RPHA 809
Krisztus szenvedésének emlékezete szerzi
Kassai András
2049:[]3b
RMKT XVII/9 62, 587–589
Krisztushoz készülök, szerelmes szüleim
Czeglédi Szabó Pál
2565:53
RMDT II 386, 640 (302. sz.)
Krisztusnak hívei, kik most jelen vagytok
!!, 2532(3):319, **2565**:44
Krisztusnak hű keresztyéni
!, !!, 1816:785, **1940**:688 (hív), **2532(2)**:314, **2565**:26
RPHA 815
Krisztust megfeszíték kegyetlen zsidó népek
!, !!, 1816:155, **1874**:103b, **1940**:131, **2163(2)**:306, **2251**:239, **2254(2)**:213, **2406(2)**:213, **2532(2)**:166, **2564(2)**:201, **2624(2)**:213
RPHA 817
Küldé az Úristen gyors és hív szolgáját
Mittit ad virginem non quemvis angelum
2381:2
RMKT XVII/7 317–318, 656–658 – RMDT II 283, 542–543 (149a)
Küldé az Úristen hűséges szolgáját
Mittit ad virginem non quemvis angelum
!!, 2163(2):253, **2254(2)**:163, **2406(2)**:163, **2532(2)**:123 **2564(2)**:153, **2624(2)**:163
Lámpást s fáklyákat törvény kiadásakor Isten
Apáczai Csere János
2450
RMKT XVII/9 321, 673
Landresnek, mikoron néhai tündöklő cselédjét
Bereghi M. János
2558
RMKT XVII/9 345–346, 681–683
Lásd meg Uram, én ügyemet
Tholnai Bálint(?): Ps. 43.
!, !!, 1816:708, **1874**:148a, **1940**:620, **2163(2)**:154, **2254(2)**:67, **2406(2)**:67, **2532(2)**:49, **2564(2)**:61, **2624(2)**:67 (Ládd)
RMKT XVI/11 123–125, 419–420 – RPHA 823
Lass hozzám Úristen, kegyelmes szemeiddel
Ládonyi Sára(?): Ps. 71
!, !!, 1816:543, **1940**:460, **2251**:46
RPHA 825
Lát az elő
Henricus Le Roy, Apáczai Csere János ford.
2617
RMKT XVII/9 322, 673

Látod Isten szíveinket jól
!, !!, **2254(1)**:57 **2406(1)**:57, **2624(1)**:57
Látod Isten szíveinket, látod erőtlenségünket
1643(1):182♪, **2163(1)**:60, **2532(1)**:66, **2564(1)**:38
RPHA 829
Leckéje és mindennapi tudománya
Bernardus, Sanctus – Kassai András ford.
2049:||$_{12}$a
RMKT XVII/9 61, 587–589
Legdrágább embernek két szeme világa
2132
RMKT XVII/9 245–248, 644–645
Légy irgalmas Úristen, minékünk
Szegedi Lajos: Ps. 51 (1560 előtt)
!, !!, **1816**:410, **1940**:345, **2163(2)**:163, **2254(2)**:75, **2406(2)**:75, **2532(2)**:59, **2564(2)**:69, **2624(2)**:75
RPHA 834
Légy ítélőm, Uram
Szenci Molnár Albert: Ps. 26
!!, **2045**:50, **2091(2)**:17, **2163(3)**:38, **2254(4)**:41, **2305**:50, **2363(1)**:35, **2406(4)**:36, **2424**:30, **2564(3)**:34, **2624(4)**:36
Legyen jó idő csak, fecske száll házamra
Rimay János
!!, **2251**:96
Legyünk erősek a hitben
Geleji Katona István
1643(2):264
Lelkemnek hozzád való, buzgó kiáltása
Balassi Bálint
!!, **2251**:98
RPHA 842
Lőn az Isten szava régen Szent Jánoshoz
Szőlősi János
2196
RMKT XVII/9 256, 648–649
Ma Krisztus győzedelmes lett a halálból
Serédi János
!!, **2532(2)**:283
Ma vigadjatok, kik hívek vagytok
!!, **2163(2)**:279, **2254(2)**:188, **2406(2)**:188, **2532(2)**:141, **2564(2)**:177, **2624(2)**:188
Magamban elvégezém és mondám
Szenci Molnár Albert: Ps. 39
!!, **2045**:84, **2091(2)**:28, **2163(3)**:61, **2254(4)**:65, **2305**:84, **2363(1)**:55, **2406(4)**:56, **2424**:49, **2564(3)**:55, **2624(4)**:56
Magas hegyén ím az olajfáknak
!!, **2532(2)**:279
Magas mennyben lakó Isten
Kátai Mihály (1596 körül)
!! (Magas mennyben lakozó Isten), **1874**:27b
RPHA 847

Magasztalja a mi lelkünk is az Urat
Magnificat anima quoque nostra Dominum
1894: c_1a
Magasztalja az én szívem
Szenci Molnár Albert
!!, 2045:327, **2091(2)**:105, **2305**:326, **2424**:194
Magasztaljuk keresztyének az Úristent
!, !!, 1816:225, **1874**:65b, **1940**:186, **2163(2)**:333, **2254(2)**:240, **2406(2)**:240, **2532(2)**:188, **2564(2)** 228, **2624(2)**:240
RPHA 849
Magasztallak én Istenem, mert megtartál
(1559)
!, !!, 1816:418, **1940**:352
RPHA 850
Magasztallak én Istenem, Uram és Atyám
Czemeki Mátyás
2251:133
RMKT XVII/8 412–414, 618
Magasztallak én téged, Isten
Kolross, Johann – Miskolci Csulyak István ford.: Ich dank dir, lieber Herr
!!, 2146:142
Magasztallak téged, én Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 145
!!, 2091(2):99, **2163(3)**:227, **2254(4)**:240, **2305**:308, **2363(1)**:206, **2406(4)**:210, **2424**:183, **2564(3)**:212, **2624(4)**:210
Magyarország szép, nemes csillaga
1952:252
RMKT XVII/7 116–117, 540
Már elmegyek az örömben
!!, 1816:802, **1874**:370b, **1894**:256, **1940**:700, **2146**:252, **2532(2)**:321, **2565**:41
Mária, malasztnak anyja és irgalmasságnak
Nádasi János
2112: 140
RMKT XVII/7 304, 639–640
Mária, malasztnak anyja, tengernek
Kopcsányi Márton
1666:208
RMKT XVII/7 32, 445
Még maga sem a Jupiter
1819:C_8a
Meg ne feddj engemet... és meg ne ostorozz
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 6
!!, 1818:268, **1942**:225, **2340**:465, **2381**:165
Meg ne feddj engemet... és meg ne verj
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 37
!!, 1818:274, **2340**:468, **2381**:167
Megadja még Isten
!!, 2251:100

Megbántunk, Isten, szüntelen tégedet
!, !!, **1816**:384, **1874**:161a (Megbántunk Úristen), **1940**:325, **2163(2)**:[437], **2254(2)**:343, **2406(2)**:343, **2532(2)**:265, **2564(2)**:328, **2624(2)**:343
RPHA 859
Megértsétek, keresztyének
Tuba Mihály
!, !!, **2532(3)**:308, **2565**:22
RPHA 861
Meggyógyítá az Úr Krisztus
Geleji Katona István
1643(2):263
Meghagytad nekünk, Úristen
Szenci Molnár Albert
!!, **2045**:323, **2091(2)**:104, **2163(3)**:237, **2254(4)**:250, **2305**:322, **2363(1)**:215, **2406(4)**:219, **2424**:192, **2564(3)**:221, **2624(4)**:219
Meghallgassad az én imádságomat
Sztárai Mihály: Ps. 64
!, !!, **1816**:363, **1940**:306, **2146**:235, **2163(2)**:179, **2254(2)**:91, **2406(2)**:91, **2532(2)**:70, **2564(2)**:85, **2624(2)**:91
RPHA 863
Megkeresztelé Urunkat János
Geleji Katona István
1643(2):254
Meglőn nekünk örömünkre
Geleji Katona István
1643(2):254
Megnyomorodván ellenségitől Szent Dávid próféta
Sztárai Mihály: Ps. 10
!, !!, **1816**:584, **1940**:501, **2163(2)**:107, **2254(2)**:20, **2406(2)**:20, **2532(2)**:15, **2564(2)**:18, **2624(2)**:20
RPHA 868
Megnyomorult, szegény keresztyén ember
Sztárai Mihály: Ps. 37
!, !!, **1816**:555, **1940**:472, **2163(2)**:144, **2254(2)**:57, **2406(2)**:57, **2532(2)**:41, **2564(2)**:52, **2624(2)**:57
RPHA 869
Megszabadultam már én a testi haláltól
!, !!, **1816**:741, **1874**:366a, **1940**:651, **2146**:275, **2254(3)**:355, **2406(3)**:355, **2532(2)**:288, **2565**:4, **2624(2)**:355
RPHA 870
Megszáná Isten nyomorúságinkat
Kassai András
2049:85
RMKT XVII/9 65–66, 587–589
Megteljesíté az Atya Isten
Tuba Mihály
!, !!, **1816**:101, **1874**:95b, **1940**:84, **2146**:23, **2163(2)**:283, **2251**:223, **2254(2)**:191, **2406(2)**:191, **2532(2)**:146, **2564(2)**:181, **2624(2)**:191
RPHA 872

Megyen vala lelkében örvendezvén
Madarász Márton ford.
1894:22
RMKT XVII/9 48, 582
Mely csalárd e világ, ó emberi állat, mit ragaszkodol hozzá
!, !!, 1874:21a, 2146:114
RPHA 875
Mely hatalmas a mi Urunk, az Isten
Bogáti Fazakas Miklós: Ps. 8
!!, 1816:703, 1940:615, 2163(2):103, 2254(2):16, 2406(2):16, 2532(2):13, 2564(2):15, 2624(2):16
RPHA 877
Mely igen jó az Úristent dicsérni
Sztárai Mihály: Ps. 92
!, !!, 1816:468, 1940:395, 2163(2):202, 2254(2):113, 2406(2):113, 2532(2):86, 2564(2):105, 2624(2):113
RPHA 878
Mely igen jó legyen az egyenesség
Ps. 133
!, !!, 2163(2):231, 2254(2):142, 2406(2):142, 2532(2):108, 2564(2):133, 2624(2):142
RPHA 879
Mely rosszul alkhatnak egy király székben
Zrínyi Miklós: *Buda* (1650–1651)
2360:Qq$_4$a
Négyesy I 352 – Zrínyi Összes I 390
Menjetek el békességgel, Úristennek áldotti
!!, 1643(1):244, 2532(1):86
RPHA 3511
Menyegzőben mene Urunk
Geleji Katona István
1643(2):255
Mennybéli nagy Isten, hozzád kiáltunk
!!, 1816:611, 1874:300a, 1940:527, 2163(2):415, 2254(2):322, 2406(2):322, 2532(2):245, 2564(2):307, 2624(2):322
RPHA 884
Mennyből az Ige lejöve
Verbum supernum prodiens
!, 1643(1):3, 2163(1):4, 2254(1):4, 2406(1):4, 2564(1):4, 2624(1):4
RPHA 888
Mennyből jövök most hozzátok
Luther Martin: Vom Himmel hoch da komm ich her
!!, 1874:92b, 2163(2):255, 2251:191, 2254(2):165, 2406(2):165, 2532(2):126, 2564(2):152, 2624(2):165
Mennyei Atya Úristen, néked hálát
1643(1):188, 2163(1):68, 2254(1):65, 2406(1):65, 2532(1):73, 2564(1):44, 2624(1):65
Mennyei Atyánk, Úristen, hálát
!!, 2163(2):423, 2251:3, 2406(2):264 2532(2):252, 2564(2):252, 2624(2):264

Mennyei felségnek Ura és Istene
Móricz Lőrinc (1583)
!, !!, **1816**:657, **1940**:569
RPHA 889
Mennyei Ige jelenél
Verbum supernum prodiens
1643(1):3, **2163(1)**:4, **2254(1)**:4, **2406(1)**:4, **2564(1)**:3, **2624(1)**:4
RPHA 108
Mennyei király születék
!!, **2163(2)**:282, **2251**:220, **2254(2)**:190, **2406(2)**:190, **2532(2)**:145, **2564(2)**:179, **2624(2)**:190
Mennyei seregek, boldog, tiszta lelkek
Balassi Bálint: Ps. 148
!!, **2050**:70
RPHA 890
Mennyei seregeknek Ura és szent Istene
Ps. 98
1816:693, **1940**:604
Mennyi csillag égen villog
Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:443
RMKT XVII/9 220–221, 635–637
Mennyi sokat szól az Isten embernek
Sztárai Mihály
!, !!, **2532(2)**:251
RPHA 894
Mennynek és földnek kegyes Istene
Siklósi Mihály: Ps. 54
! (Mennynek s földnek), !!, **1816**:423, **1940**:357, **2163(2)**:171, **2254(2)**:83, **2406(2)**:83, **2532(2)**:65 (kegyelmes), **2564(2)**:77, **2624(2)**:83
RPHA 900
Mennynek és földnek nemes teremtője és
Domine non secundum peccata nostra
!, !!, **1874**:162b, 324a, **2146**:135, **2163(2)**:427, **2254(2)**:333, **2406(2)**:333, **2532(2)** 255, **2564(2)**:317, **2624(2)**:333
RPHA 896
Mennynek és földnek nemes teremtője, minden
Gregorius, Sanctus: Immense coeli conditor
!, !!, **1643(1)**:174, **2163(1)**:52, **2532(1)**:59, **2564(1)**:32
RPHA 897
Mennynek királyné asszonya
Nyéki Vörös Mátyás ford.: Regina coeli laetare alleluja
!!, **2016**:59, **2336**:59, **2340**:550, **2381**:79
Mennynek s földnek kegyes Istene ld. Mennynek és földnek kegyes Istene
Mennyországnak királynéja, angyaloknak szent asszonya
Nyéki Vörös Mátyás ford.: Ave regina coelorum
!!, **2016**:58, 143, **2336**:58, 143, **2340**:549
Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak szent anyja
Nyéki Vörös Mátyás ford.: Salve regina
!!, **2016**:60, **2049**:60, **2336**:60, **2340**:547, **2381**:113

Mert keserves fogság ez a rossz szabadság
Nádasi János
2282:171
Mi Atyánk, Atya Isten
Sztárai Mihály (?)
!, **!!**, **1816**:20, **1874**:74a, **1940**:17, **2163(2)**:254, **2251**:188, **2254(2)**:164, **2406(2)**:164, **2532(2)**:124, **2564(2)**:154, **2624(2)**:164
RPHA 903
Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik
Luther, Martin: Vater unser im Himmelreich
!, **!!**, **1816**:277, **1874**:220a, **1940**:233, **2532(2)**:198
RPHA 905
Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te
Luther, Martin: Vater unser im Himmelreich
!, **!!**, **1816**:275, **1940**:231, **2146**:81, **2163(2)**:344, **2254(2)**:852, **2406(2)**:252, **2532(2)**:197, **2564(2)**:240, **2624(2)**:252
RPHA 906
Mi Atyánk, ó kegyes Isten
Szenci Molnár Albert
!!, **2150**, **2532(2)**:283
Mi azt leginkább kívánjuk
Ovidius: Amorum libri III. elegia IV. 18 – Weber, Johann ford.
2095:139
RMKT XVII/9 243, 643–644
Mi boldogok voltunk
Zrínyi Miklós: *Radivoi és Iuranich vajdák* (1650–1651)
2360:Rr1a
Négyesy I 353 – Zrínyi Összes I 392
Mi dicsérjük e mai napon
!!, **2163(2)**:290, **2254(2)**:198, **2406(2)**:198, **2532(2)**:151, **2564(2)**:187, **2624(2)**:198
Mi kegyelmes Atyánk, tégedet dicsérünk
Kassai András
2050:68
RMKT XVII/9 67–68, 590
Mi kegyes Atyánk, bölcsességnek Ura
Bornemisza Péter (?)
!, **!!**, **2163(2)**:428, **2254(2)**:334, **2406(2)**:334, **2532(2)**:256, **2564(2)**:319, **2624(2)**:319
RPHA 912
Mi kegyes Atyánk, kit vallunk hitünkben
!, **!!**, **1816**:280, **1874**:221b, **1940**:236, **2146**:84, **2163(2)**:345, **2254(2)**:253, **2406(2)**:253, **2532(2)**:197, **2564(2)**:241, **2624(2)**:253
RPHA 914
Mi Urunk Jézus Krisztusnak
!, **!!**, **1816**:377, **1874**:353a, **1940**:317, **2163(2)**:411, **2254(2)**:318, **2406(2)**:318, **2532(2)**:242, **2564(2)**:303, **2624(2)**:318
RPHA 921
Midőn a Szűz magzatját
Dum Virgo vagientem
2381:257
RMKT XVII/7 374, 686 – RMDT II 287, 547 (155. sz.)

Midőn eljön az én órám
!!, 2532(3):290, **2565**:47
Miért vetsz minket így el, Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 74
!!, 2045:157, **2091(2)**:52, **2163(3)**:113, **2254(4)**:121, **2305**:157, **2363(1)** 104, **2406(4)** 105, **2424**:92, **2564(3)**:105, **2624(4)**:105
Miért zúgolódnak a pogányok
Szenci Molnár Albert: Ps. 2
!!, 2045:4, **2091(2)**:3, **2163(3)**:6, **2254(4)**:6, **2305**:4, **2363(1)**:6, **2406(4)** 5, **2424** 2, **2564(3)** 3, **2624(4)**:5
Míg tétedről nem vész számot
Vergilius – Madarász Márton ford.
2012:186
RMKT XVII/9 54, 584–585
Míglen felejtesz el, Uram?
Szenci Molnár Albert: Ps. 13
!!, 2045:24, **2091(2)**:9, **2163(3)**:20, **2254(4)**:21, **2305**:24, **2363(1)**:19, **2406(4)** 19, **2424** 15, **2564(3)**:17, **2624(4)** 19
Mik vagyunk? Bujdosók, míg élünk világban
Szathmári Ötvös István
2401
RMKT XVII/9 320, 672–673
Mikor a Krisztus képe mellől te mégy
Kassai András
2049:81
RMKT XVII/9 65, 587–589
Mikor a Siont az Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 126
!!, 2045:279, **2091(2)**:90, **2163(3)**:206, **2254(4)**:219, **2305**:279, **2363(1)** 188, **2406(4)** 192, **2424**:166, **2564(3)**:193, **2624(4)**:192
Mikor a zsidó nemzet tartatnék Babiloniában
!, !!, 2163(2):364, **2254(2)**:275, **2406(2)**:275, **2532(2)**:212, **2564(2)**:262, **2624(2)** 275
RPHA 926
Mikor Dávid vala keserűségben
Sztárai Mihály (?): Ps. 26
!, !!, 1816:545, **1940**:463, **2163(2)**:123, **2406(2)**:35, **2532(2)**:26, **2564(2)**:33, **2624(2)** 35
RPHA 932
Mikor e széles világ kárhozatba esett volna
!, !!, 1816:90 (esék), **1874**:351b, **1940**:75 (esék), **2163(2)**:269, **2254(2)**:178, **2406(2)** 178, **2532(2)**:134, **2564(2)**:167, **2624(2)**:178
RPHA 934
Mikor Krisztus Betlehemben
Erdéli Máté
!!, 2163(2):287, **2254(2)**:195, **2406(2)**:195, **2532(2)**:149, **2564(2)**:184, **2624(2)** 195
RPHA 938
Mikor Szennakerib a Jeruzsálemet
Ps. 46
!, !!, 2163(2):156, **2254(2)**:68, **2406(2)**:68, **2532(2)**:54, **2564(2)**:63, **2624(2)** 68
RPHA 940

Mikor szent Dávid kegyetleneknek gonoszságát látá
Sztárai Mihály: Ps. 94
!! (a fő népeknek gonoszságát), **2163(2)**:203, **2254(2)**:115, **2406(2)**:115, **2532(2)**:87, **2564(2)**:106, **2624(2)**:115
RPHA 941
Mikoron a szent Dávid megismeré
Ps. 148
!, !!, **2163(2)**:248, **2254(2)**:158, **2406(2)**:158, **2532(2)**:119 (mikor), **2564(2)**:148, **2624(2)**:158
RPHA 943
Mikoron Dávid nagy búsúltában
Kecskeméti Vég Mihály: Ps. 55
!!, **1816**:572, **1874**:149b, **1940**:490, **2163(2)**:173, **2254(2)**:85, **2406(2)**:85, **2532(2)**:66, **2564(2)**:79, **2624(2)**:85
RPHA 944
Mikoron Dávid Saul előtt futna
Szegedi Gergely: Ps. 34 (1564)
!, !!, **1816**:448, **1940**:379, **2163(2)**:140, **2254(2)**:52, **2406(2)**:52, **2532(2)**:38, **2564(2)**:48, **2624(2)**:52
RPHA 945
Minap indulék egy feltett utamra
Szentmártoni Bodó János: *A malom és ácsmesterségnek dicséretéről való ének* (1644)
2187
RMKT XVII/4 439–443, 668
Mind szent az Isten igéje
Geleji Katona István
2124
RMKT XVII/9 237, 641
Minden állat dicsér, Úristen, tégedet
Ps. 144
!, !!, **1816**:499, **1874**:314b, **1940**:423, **2163(2)**:238, **2254(2)**:148, **2406(2)**:148, **2532(2)**:112, **2564(2)**:139, **2624(2)**:148
RPHA 952
Minden embereknek mi örömet mondunk
Sztárai Mihály (?)
!!, **1816**:93, **1940**:79
RPHA 956
Minden embernek egy éj
Horatius: I. Carm. Od. 23. 15–16. sor – Madarász Márton ford.
2012:7
RMKT XVII/9 53, 584
Minden embernek illik ezt megtudni
Dévai Bíró Mátyás
!, !!, **2146**:103, **2254(2)**:265, **2406(2)**:265, **2532(2)**:206, **2564(2)**:253, **2624(2)**:265
RPHA 957
Minden hív keresztyének, meghalljátok
Ps. 128
!, !!, **1874**:248b, **2146**:240 (hű), **2163(2)**:228 (hű), **2254(2)**:139 (hű), **2406(2)**:139, **2532(2)**:105 (hű), **2564(2)**:129 (hű), **2624(2)**:139
RPHA 960

Minden mi szenvedésünknek
Jesu quadragenariae
1643(1):84♪, **2163(1)**:34, **2254(1)**:33, **2406(1)**:33, **2532(1)**:39, **2564(1)**:21, **2624(1)**:33
RPHA 962
Minden napon áldást mondjon
Bernardus Morlanensis – Hajnal Mátyás ford.: Omni die dic Marie
!!, 1952:189
Minden népek örülvén tapsoljanak
Ps. 47
!, !!, 1816:187, **1940**:156, **2163(2)**:158, **2254(2)**:71, **2406(2)**:71, **2532(2)**:56, **2564(2)**:65, **2624(2)**:71
RPHA 963
Minden tisztesség és dicsőség
Madarász Márton ford.
1894:37
RMKT XVII/9 48, 582–583
Mindenek meghallják és jól megtanulják
Ps. 127
!, !!, 1816:662 (és jól tanulják), **1940**:574 (és jól tanulják), **2163(2)**:227, **2254(2)**:138, **2406(2)**:138, **2532(2)**:105, **2564(2)**:129, **2624(2)**:138
RPHA 968
Mindeneknek teremtője és híveknek éltetője
Ambrosius, Sanctus: Conditor alme siderum
1643(1):5, **2163(1)**:7, **2532(1)**:6, **2564(1)**:5
RPHA 971
Mindeneknek teremtője és híveknek Megváltója
Ambrosius, Sanctus: Conditor alme siderum
!, !!, 2254(1):7, **2406(1)**:7, **2624(1)**:7
RPHA 971
Mindenható, felséges Atya Úristen
!!, 2532(2):278
RPHA 975
Mindenható Úristen, mi bűnös emberek
!, !!, 1816:308, **1874**:198b, **1940**:261, **2146**:87, **2163(2)**:355, **2254(2)**:263, **2406(2)**:263, **2532(2)**:204, **2564(2)**:250, **2624(2)**:263
RPHA 977
Mindenható Úristen, szívünk retteg szüntelen
Ps. 51
!, !!, 1816:334, **1874**:192a, **1940**:281, **2163(2)**:166, **2254(2)**:78, **2406(2)**:78, **2532(2)**:61, **2564(2)**:72, **2624(2)**:78
RPHA 979
Mindenkor jó hírrel s névvel virágoznak
Vári Miklós
1639:(:)2a, **1735**:(i)b, **1817**:(7)a, **1895**:(i)b, **2042**:?b
RMKT XVII/9 183–184, 620
Mindenkor téged, Úristen, magasztalunk
!!, 1643(1):185♪, **2163(1)**:64, **2254(1)**:61, **2406(1)**:61, **2532(1)**:69, **2564(1)**:41, **2624(1)**:61
RPHA 982

Mindenkoron áldom az én Uramat
Sztárai Mihály: Ps. 34
!, !!, **1816**:340, **1940**:286, **2163(2)**:137, **2254(2)**:50, **2406(2)**:50, **2532(2)**:36, **2564(2)**:45, **2624(2)**:50
RPHA 983
Mindenkoron áldom az Urat, míg engem éltet
Szenci Molnár Albert: Ps. 34
!!, **2091(2)**:23, **2163(3)**:51, **2254(4)**:53, **2305**:68, **2363(1)**:46, **2406(4)**:47, **2424**:40, **2564(3)**:45, **2624(4)**:47
Mindennek előtte irgalmasságról
Szenci Molnár Albert: Ps. 101
!!, **2045**:213, **2091(2)**:69, **2163(3)**:154, **2254(4)**:165, **2305**:213, **2363(1)**:141, **2406(4)**:144, **2424**:125, **2564(3)**:143, **2624(4)**:144
Mindnyájan, kik egybegyűltünk
1643(1):7, **2163(1)**:11, **2254(1)**:10, **2406(1)**:10, **2532(1)**:8, **2564(1)**:7, **2624(1)**:10
Mindnyájan lelki poklosok
Geleji Katona István
1643(2):262
Mindnyájan oda tartozunk
Ovidius: Consolatio ad Liviam Augustam, 359–360. sor –Madarász Márton ford.
2012:6
RMKT XVII/9 53, 584
Mindnyájan örüljünk, hív keresztyének
Melius Juhász Péter
!, !!, **1816**:71, **1940**:60, **2163(2)**:266 (hű), **2254(2)**:176, **2406(2)**:176, **2532(2)**:132, **2564(2)**:164 (hű), **2624(2)**:174
RPHA 990
Minékünk adattassék Szentlélek malasztja
Nobis Sancti Spiritus gratia sit data
2016:327, **2049**:326, **2336**:327, **2381**:86
RMKT XVII/7 299–300, 637–638
Minket, Úristen, elhagyál
Szenci Molnár Albert: Ps. 60
!!, **2045**:125, **2091(2)**:41, **2163(3)**:89, **2254(4)**:95, **2305**:125, **2363(1)**:82, **2406(4)**:83, **2424**:74, **2564(3)**:82, **2624(4)**:83
Mint a szép, híves patakra
Szenci Molnár Albert: Ps. 42
!!, **2045**:90, **2091(2)**:30, **2146**:197, **2163(3)**:65, **2251**:27, **2254(4)**:69, **2305**:90, **2363(1)**:59, **2381**:173, **2406(4)**:60, **2424**:53, **2564(3)**:59, **2624(4)**:60
Mint Hector Trójának
Zrínyi Miklós: *Szigeti Zrini Miklos* (1650–1651)
2360:Qq_4b
Négyesy I 352 – Zrínyi Összes I 391
Mint kívánkozik a szarvas a kútfejekhez
Chasee Miklós (?): Ps. 42
!, !!, **1816**:615 (a kút fejéhez), **1940**:531 (a kút fejéhez), **2163(2)**:150, **2254(2)**:63, **2406(2)**:63, **2532(2)**:46, **2564(2)**:58, **2624(2)**:3
RPHA 996

Mint Mózes az érckígyót
Geleji Katona István
1643(2):258
Mire bánkódol, ó te, én szivem
Sachs, Hans (?): Warum betrübst du dich, mein Herz
!, **!!**, **1816**:701, **1874**:266b, **1940**:612, **2146**:110, **2251**:64
RPHA 999
Mire távozol tőlünk, Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 10
!!, **2045**:20, **2091(2)**:8, **2163(3)**:16, **2254(4)**:17, **2305**:20, **2363(1)**:15, **2406(4)**:15, **2424**:11, **2564(3)**:14, **2624(4)**:15
Mit bízik e világ hiú dicsőségében
Benedetti, Giacopo de (Jacopone da Todi): Cur mundus militat sub vana gloria
1874:247a, **2565**:63
RPHA 1002
Mit bízik e világ ő álnokságában
Benedetti, Giacopo de (Jacopone da Todi): Cur mundus militat sub vana gloria
!, **!!**, **1952**:227, **2381**:249, **2421A**:247
RPHA 1002
Mit dicsekedel gonoszságban
Szenci Molnár Albert: Ps. 52
!!, **2045**:111, **2091(2)**:37, **2163(3)**:80, **2254(4)**:84, **2305**:111, **2363(1)**:73, **2406(4)**:74, **2424**:65, **2564(3)**:73, **2624(4)**:74
Mit halássz utánam, te orcátlan világ
Nyéki Vörös Mátyás: *Tintinnabulum* (1629)
1658, **2077**
RMKT XVII/2 176–219, 483–493
Mit használ a fürdő
Weber, Johann ford.
2095:141
RMKT XVII/9 243, 643–644
Mit használ, kérlek, a világ
Nyéki Vörös Mátyás: A múlandó világtól való búcsúzat az örökkévalóságért
1658:117, **2077**:99
RMKT XVII/2 239–20, 500
Mivel már beesteledett ld. Mivel már besetétedett
Mivel már besetétedett
Te lucis ante terminum
2016:345, **2024**:62, **2049**:345, **2336**:345, **2381**:162 (Mivel már beesteledett)
RMKT XVII/7 290–291, 630–631
Mondj naponként és óránként
Nyéki Vörös Mátyás ford. – Bernardus Morlanensis: Omni die dic Mariae
1658:89, **2077**:76, **2381**:131
RMKT XVII/2 223–229, 493–497
Mondjatok dicséretet
!, **!!**, **1816**:318, **1940**:269, **2163(2)**:[437], **2254(2)**:343, **2406(2)**:343, **2532(2)**:265, **2564(2)**:328, **2624(2)**:343
RPHA 1005

Mostan eljöttek az idők
Iam ter quaternis trahitur
1643(1):84♪, **2163(1)**:34, **2254(1)**:32, **2406(1)**:32, **2532(1)**:38, **2564(1)**:20, **2624(1)**:32
RPHA 1010
Mostan hozzád felkiáltok, felséges Úristen
Sztárai Mihály: Ps. 28
!, !!, **1816**:338, **1940**:284, **1981**:49, **2163(2)**:125, **2254(2)**:38, **2406(2)**:38, **2532(2)**:28, **2564(2)**:35, **2624(2)**:38
RPHA 1017
Mostan kik itt jelen vagytok
!!, **2532(3)**:325, **2565**:40
Mostan, ó Szentlélek Isten
Nunc, Sancte nobis Spiritus
! (Immár mostan...), !! (Immár mostan...), **1643(1)**:180, **2163(1)**:59, **2254(1)**:56, **2406(1)**:56, **2532(1)**:65, **2564(1)**:37, **2624(1)**:56
RPHA 583
Mostan ti hatalmasak
Szenci Molnár Albert: Ps. 29
!!, **2045**:56, **2091(2)**:19, **2163(3)**:42, **2254(4)**:45, **2305**:56, **2363(1)**:39, **2406(4)**:39, **2424**:34, **2564(3)**:37, **2624(4)**:39
Mostan, Úristen, hozzád kiáltunk keserűségünkben
!!, **1816**:394, **1874**:319a, **1940**:333, **2163(2)**:395, **2254(2)**:304, **2406(2)**:304, **2532(2)**:233, **2564(2)**:290, **2624(2)**:304
RPHA 1019
Mostani ékes ünnepnap és lelki nagy örömek
Festum nunc celebre magnaque gaudia
!!, **1835**:166, **2163(1)**:42, **2254(1)**:40, **2406(1)**:40, **2564(1)**:26, **2624(1)**:40
RMKT XVII/8 519 – RMDT I 674 (165. sz.)
RPHA 1022
Mostani jeles ünnepnap és örömök
Festum nunc celebre magnaque gaudia
1643(1):117♪, **2406(1)**:40, **2532(1)**:48, **2624(1)**:40
Nagy az Úr méltóságában
Szenci Molnár Albert: Ps. 48
!!, **2045**:103, **2091(2)**:34, **2163(3)**:73, **2254(4)**:78, **2305**:103, **2363(1)**:67, **2406(4)**:68, **2424**:60, **2564(3)**:67, **2624(4)**:68
Nagy bánatban Dávid mikoron vala
Szegedi Gergely: Ps. 38
!, !!, **1816**:590, **1940**:506, **2163(2)**:148, **2254(2)**:60, **2406(2)**:60, **2532(2)**:44, **2564(2)**:56, **2624(2)**:60
RPHA 1024
Nagy hálaadással magasztallak téged, én Istenem
Németi Ferenc: Ps. 145
!, !!, **1816**:481, **1940**:406, **2163(2)**:241, **2254(2)**:151, **2406(2)**:151, **2532(2)**:114, **2564(2)**:141, **2624(2)**:151
RPHA 1031
Nagy hálákat adok az én Uramnak
Palatics György
!, **1874**:284b
RPHA 1032

Nagy hálát adjunk az Atya Istennek
!, !!, **1816**:105, **1874**:96b, **1940**:88, **2163(2)**:286, **2254(2)**:194, **2406(2)**:194, **2532(2)**:148, **2564(2)**:183, **2624(2)**:194
RPHA 487
Nagy hatalommal regnál az Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 93
!!, **2045**:201, **2091(2)**:65, **2163(3)**:146, **2254(4)**:157, **2305**:201, **2363(1)**:134, **2406(4)**:137, **2424**:118, **2564(3)**:135, **2624(4)**:137
Nagy kegyesen től Uram, földeddel
Szenci Molnár Albert: Ps. 85
!!, **2045**:184, **2091(2)**:60, **2163(3)**:134, **2254(4)**:143, **2305**:184, **2363(1)**:123, **2406(4)**:125, **2424**:108, **2564(3)**:124, **2624(4)**:125
Nagy keserves szívvel könyörgének
Németi Ferenc: Ps. 44
!, !!, **2532(2)**:51
RPHA 1035
Nagy orvosság az atyáknak
Geleji Katona István
1643(2):263
Nagy öröme adaték én lelkemnek
Ps. 115
!, !!, **1816**:426, **1940**:360, **2163(2)**:218, **2254(2)**:129, **2406(2)**:129, **2532(2)**:98, **2564(2)**:120, **2624(2)**:129
RPHA 1038
Nagy örömnap ez nekünk, mert Krisztus születék
Dies est laetitia in ortu regali
!, !!, **1714**:121, **1918**:306, **2381**:13
RPHA 1040
Nagy Úristen, ne hagyj minket
!, !!, **1816**:588, **1940**:504, **2163(2)**:379, **2254(2)**:288, **2406(2)**:288, **2532(2)**:222, **2564(2)**:275, **2624(2)**:288
RPHA 1042
Naptámadattól megfogván
Sedulius, Caelius: A solis ortus cardine
1643(1):30, **1835**:121, **2163(1)**:17, **2254(1)**:16, **2406(1)**:16, **2532(1)**:17, **2564(1)**:10, **2624(1)**:16
RPHA 1048
Ne bosszankodjál a gonosztevőkre
Szenci Molnár Albert: Ps. 37
!!, **2045**:76, **2091(2)**:26, **2163(3)**:55, **2254(4)**:58, **2305**:76, **2363(1)**:50, **2406(4)**:51, **2424**:45, **2564(3)**:50, **2624(4)**:51
Ne emlékezzél meg, Úristen, a mi bűneinkről
Ne reminiscaris
!, !!, **2565**:5
Ne hagyj elesnem, felséges Isten, keserűségemben
Nagybáncsai Mátyás: Ps. 71 (1575)
!, !!, **1816**:651, **1874**:41b, **1940**:564, **2163(2)**:[430], **2254(2)**:336, **2406**:336, **2532(2)**:260, **2564(2)**:321, **2624(2)**:336
RPHA 1052

Ne szállj pörbe énvelem
Kanizsai Pálfi János: Ps. 51
!!, **2163(2)**:168 (pörben), **2254(2)**:80, **2406(2)**:80, **2532(2)**:62, **2564(2)**:74 (perben), **2624(2)**:80
Ne vonjon el téged, ember
Geleji Katona István
1643(2):260
Neked, mennyei szent Atyánk, könyörgünk
Dézsi András
!, !!, **1874**:306b, **2251**:44
RPHA 1062
Nekünk születék mennyei király, kit Üdvözítőnknek
Natus est nobis rex gloriae de pura virgine
!, !!, **1816**:99, **1874**:95a (Idvezitőnek), **1940**:83, **2146**:21 (Idvözitőnek), **2163(2)**:281, **2251**:218, **2254(2)**:190, **2406(2)**:190, **2532(2)**:145, **2564(2)**:179 (Idvezítőnek), **2624(2)**:190
RPHA 1066
Nekünk születék mennyei király, Szűz Máriának méhéből
Natus est nobis rex gloriae, ab intacta pura virgine
!, !!, **1714**:252, **1918**:310, **2381**:44
RPHA 1068
Nem halhat meg gonoszul
Augustinus Sanctus – Madarász Márton ford.
2012: ###¡b
RMKT XVII/9 53, 584
Nem lehet, hogy
Plautus Amphitruo act. 2, 567–568. sqr – Madarász Márton ford.
2271
RMKT XVII/9 55, 585
Nem lehet ott semmi bizonyos bátorság
Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:400
RMKT XVII/9 219, 635–636
Nem lesz ott háború, fájdalom, betegség
Nádasi János
2282:171
Nem mind igaz tanító az
Geleji Katona István
1643(2):261
Nem nekünk, Uram, nem nekünk engedd
Szenci Molnár Albert: Ps. 115
!!, **2045**:249, **2091(2)**:81, **2163(3)**:181, **2254(4)**:193, **2305**:249, **2363(1)**:166, **2406(4)**:169, **2424**:146, **2564(3)**:169, **2624(4)**:169
Nem szó, hanem szófogadás
Medgyesi Pál ford.
1639:450, **1735**:451, **1817**:442, **1895**:451, **2042**:414
RMKT XVII/9 185, 620–621
Nem szót, hanem dolgot találsz itt
Mikolai Hegedűs János
2249:*¡b
RMKT XVII/9 260, 651

Némelyekre lelkek gondja
Weber, Johann
2095:[]ıb
RMKT XVII/9 239, 642
Nemes ifjúságnak ékes virágának
Rákosi András: *Tükör, mely az asszonyoknak... irattatott* (1627)
2475
RMKT XVII/8 299–305, 586–588
Néppel bővelkedő s Márssal dühösködő
Listius László
2461(2):79
RMKT XVII/12 476–477, 793
Neved vagyon? Úgy: kicsoda? Bernard
Epigramma seu epitaphium Bernardi... – Madarász Márton ford.
2271
RMKT XVII/9 55, 585
Nevét a nagy Úristennek
1643(1):65, **2163(1)**:24, **2254(1)**:22, **2406(1)**:22, **2532(1)**:29, **2564(1)**:14, **2624(1)**:22
RPHA 899
Nézz mireánk Úristen, kegyelmesen
!, **!!**, **1816**:636, **1940**:548, **2163(2)**:419, **2254(2)**:326, **2406(2)**:326, **2532(2)**:248, **2564(2)**:311, **2624(2)**:326
RPHA 1079
Nincs hasznosb mesterség
Helmetzi M. Márton
1893
RMKT XVII/9 209–210, 630–631
Nincs ige, nem hajlott
Mikolai Hegedűs János
2249:13
RMKT XVII/9 260, 651
Nincs oly írás a szent Biblia után
Medgyesi István
1639:(:)ıa, **1735**(12)b, **1817**:(6)a, **1895**:(12)b, **2042**:(12)b
RMKT XVII/9 183, 619–620
Nincs oly üstökös csillagzás (naptárvers)
2621
RMKT XVII/9 562, 757
Nincsen hasznosb dolog a kegyes életnél
Selyei Balogh István
1768
RMKT XVII/9 168–169, 615
No, dicsérjétek mindnyájan az Urat
Szenci Molnár Albert: Ps. 148
!!, **2091(2)**:101, **2163(3)**:231, **2251**:33, **2254(4)**:245, **2305**:315, **2363(1)**:210, **2406(4)**:214, **2424**:187, **2564(3)**:216, **2624(4)**:214
No, földnek minden népei
!!, **2163(2)**:298, **2254(2)**:205, **2406(2)**:205, **2532(2)**:156, **2564(2)**:194, **2624(2)**:205

No, minden népek, örvendezzetek
Szenci Molnár Albert: Ps. 47
!!, 2045:101, **2091(2)**:33, **2163(3)**:73, **2254(4)**:77, **2305**:101, **2363(1)**:66, **2406(4)**:67, **2424**:59, **2564(3)**:66, **2624(4)**:67
Noha most Fidély [= Erdély] kesergi halottját
Thesaurarius Ferenc
1676
RMKT XVII/9 171–172, 617
Noha tolvaj voltam
Veresmarti Mihály
1788
Nosza istenfélő, szent hívek
Szenci Molnár Albert: Ps.33
!!, 2045:65, **2091(2)**:22, **2163(3)**:49, **2254(4)**:51, **2305**:65, **2363(1)**:44, **2406(4)**:45, **2424**:39, **2564(3)**:43, **2624(4)**:45
Nyíljék meg pokol kapuja
Niess, Joannes: Hiate fauces Tartari
2381:238
RMKT XVII/7 364–369, 680–684
Nyisd meg én torkomat keserves sírásra
Zrínyi Miklós (1650)
2360:Qq1a
Négyesy I 347–351 – Zrínyi Összes I 382–387
Nyújtunk, Szent Szűz, olvasót
Prijmi Panno růženec
2381:214
RMKT XVII/7 360–364, 677–680 – RMDT II 286, 546 (154. sz.)
Ó áldott Atya Úristen, ki uralkodol mennyekben
Lucis creator optime
!, !!, 1643(1):197♪, **2163(1)**:81, **2254(1)**:78, **2406(1)**:78, **2532(1)**:81, **2564(1)**:53, **2624(1)**:78
RPHA 1096
Ó ártatlan bárány, Christe, ki farkasidat
Geleji Katona István
1643(2):262
Ó ártatlan bárány, Krisztus, mit vétettél
Geleji Katona István
1643(2):255
Ó Babylon! Élted gyalázat
Kismarjai Veszelin Pál
1671
RMKT XVII/9 34, 577
Ó bágyadt lélek, búval, gonddal
Ormáni János
2251:153
RMKT XVII/8 427–429, 620 – RMDT II 392, 644 (314. sz.)
Ó bőkezű, nagyhatalmú
Geleji Katona István
1643(2):257

Ó bölcs Jézus, ki üdvösség
Geleji Katona István
1643(2):264
Ó dicső Szűz, ki szüzeket
O gloriosa virginum, sublimis inter sydera
2016:51, 118, **2336**:51, 118, **2381**:116
RMKT XVII/7 296, 633–634
Ó dicsőséges Szentháromság ld. Ó, te dicső Szentháromság
Ó dicsőült szép kincs, kiben gyarlóság nincs s nem is férhet sötétség
Nyéki Vörös Mátyás
!!, **1635**, **2381**:112
Ó édes Istenem, adjad, hogy jól féljek
Nádasi János
2282:166
Ó életnek fejedelme
Geleji Katona István
1643(2):258
Ó emberi állat, ha elveszted is
Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:295
RMKT XVII/9 218, 635–636
Ó én két szemeim, ti az Úrra nézzetek
Pap Benedek: Ps. 27.
!, **!!**, **1816**:594, **1940**:510, **1981**:49, **2163**:124, **2406(2)**:37, **2532(2)**:27, **2564(2)**:34, **2624(2)**:37
RPHA 1110
Ó én lelkem, dicsérjed Istenedet
Szenci Molnár Albert
!!, **2045**:325, **2091(2)**:104, **2163(3)**:239, **2254(4)**:252, **2305**:324, **2363(1)**:216, **2406(4)**:221, **2424**:193, **2564(3)**:223, **2624(4)**:221
Ó én megváltó, szép Jézusom
Kopcsányi Márton
1666:355
RMKT XVII/7 35, 446
Ó én szerelmes Jézusom
Kopcsányi Márton
1666:207
RMKT XVII/7 31–32, 444–445
Ó én Uram és én Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 7
!!, **2045**:13, **2091(2)**:6, **2163(3)**:12, **2254(4)**:12, **2305**:13, **2363(1)**:11, **2406(4)**:11, **2424**:7, **2564(3)**:9, **2624(4)**:11
Ó én Uram, ki erőt adsz énnekem
Szenci Molnár Albert: Ps. 18
!!, **2045**:31, **2091(2)**:11, **2163(3)**:25, **2254(4)**:27, **2305**:31, **2363(1)**:23, **2406(4)**:23, **2424**:19, **2564(3)**:22, **2624(4)**:23
Ó erős, bosszúálló Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 94
!!, **2045**:201, **2091(2)**:66, **2163(3)**:146, **2254(4)**:157, **2305**:201, **2363(1)**:135, **2406(4)**:137, **2424**:119, **2564(3)**:136, **2624(4)**:137

Ó felséges Isten, kegyelmes Atyám
!, 1874:273a
RPHA 1112
Ó felséges Úr, mi kegyes Istenünk
Szenci Molnár Albert: Ps. 8
!!, 2045:16, 2091(2):7, 2146:194, 2163(3):13, 2251:16, 2254(4):14, 2305:16, 2363(1):13, 2406(4):12, 2424:8, 2564(3):11, 2624(4):12
Ó felséges Úristen, ez új házasokat
Serpilius Sámuel
2457A:A3a
RMKT XVII/9 322, 674
Ó fényességes szép hajnal
2381:7
RMKT XVII/7 321–322, 659
Ó halál, ítélet! Ó pokol s mennyország
Nádasi János
2282:167
Ó hatalmas király, Krisztus
Geleji Katona István
1643(2):257
Ó hatalmas nagy próféta
Geleji Katona István
1643(2):261
Ó igaz húsvéti bárány
Geleji Katona István
1643(2):258
Ó igazságnak szent szája
Geleji Katona István
1643(2):259
Ó irigy szerencse
1712:C1b
RMKT XVII/9 553–754
Ó isteni orvos doktor
Geleji Katona István
1643(2):262
Ó Istennek népei
!!, 1816:706, 1940:618
RPHA 1113
Ó Izrael, szerető népem
!, !!, 1816:246, 1874:229b, 1940:206, 2146:74, 2163(2):340, 2254(2):248, 2406(2):248, 2532(2):194, 2564(2):236, 2624(2):248
RPHA 1114
Ó Jézus, mi Üdvözítőnk, kiben vagyon hitünk
Luther, Martin – N. K. T. ford.: Jesus Christus, unser Heiland, der den Tod überwand
!!, 1816:177, 1940:146, 2163(2):315, 2251:235, 2254(2):223, 2406(2):223, 2532(2):174, 2564(2):211, 2624(2):223
RPHA 1116

Ó Jézus, néked dicsőség és hálaadás légyen
Madarász Márton ford.
1894:125
RMKT XVII/9 48, 582–583
Ó ki későn futok lelkem orvosához
Rimay János
!!, 2251:107
Ó könyörülő nagy király
Geleji Katona István
1643(2):264
Ó lelkemnek felserkentő ösztöne!
Nádasi János
2282:132
Ó magas mennynek szentséges Istene
Coeli Deus sanctissime
!, !!, 1643(1):176, 2163(1):54, 2254(1):51, 2406(1):51, 2532(1):61, 2564(1):34, 2624(1):51
RPHA 1120
Ó, mely boldog az oly ember éltében
Szenci Molnár Albert: Ps. 32
!!, 1995:238, 2045:63, 2091(2):21, 2163(3):47, 2254(4):50, 2305:63, 2363(1):43, 2406(4):44, 2424:38, 2564(3):42, 2624(4):44
Ó, mely félelem, rettegéssel is lesz a nagy itélet
2381:244
RMKT XVII/7 369–372, 684
Ó, mely igen rövid volt lám e világ
!, !!, 1816:675, 1940:587, 2163(2):402, 2254(2):310, 2406(2):310, 2532(2):237, 2564(2):295, 2624(2):310
RPHA 1121
Ó, mely sokan vannak, akik háborgatnak
Szenci Molnár Albert: Ps. 3
!!, 2045:6, 2091(2):3, 2163(3):7, 2254(4):7, 2305:6, 2319:[.9?], 2363(1):7, 2406(4):7, 2424:3, 2564(3):5, 2624(4):7
Ó mennyei mi szent Atyánk, kegyes és kegyelmes
O Pater pie coelestis
!, !!, 2254(1):67, 2406(1):67, 2532(1):74, 2624(1):67
RPHA 1122
Ó mennyei mi szent Atyánk, tekints mennyből most mireánk
O Pater pie coelestis
1643(1):189, 2163(1):70, 2564(1):45
RPHA 1122
Ó, mennyei nagy boldogság
!, !!, 1816:408, 1874:174b, 1940:343, 2146:133, 2163(2):385, 2254(2):294, 2406(2):294, 2532(2):226, 2564(2):281, 2624(2):294
RPHA 1123
Ó mennyeknek fényessége
1643(1):187, 2163(1):67, 2254(1):64, 2406(1):64, 2532(1):72, 2564(1):43, 2624(1):64
RPHA 1111

Ó mi kegyelmes Krisztusunk
O Gottes Sohn
1643(1):80♪, **2163(1)**:29, **2254(1)**:28, **2406(1)**:28, **2532(1)**:34, **2564(1)**:17, **2624(1)**:28
RPHA 1117
Ó mi szent Atyánk, kegyes és kegyelmes
O Pater sancte, mitis atque pie
!, !!, **1816**:238, **1940**:198, **2146**:62
RPHA 1124
Ó mi szent Atyánk, kegyes gondviselőnk
O Pater sancte, mitis atque pie
1643(1):196, **2163(1)**:80, **2254(1)**:77, **2406(1)**:77, **2532(1)**:81, **2564(1)**:52, **2624(1)**:77
RMDT II 388, 642 (305. sz.) – RPHA 1124
Ó, minden fák között
Kassai András
2049
RMKT XVII/9 59–61, 587
Ó, minden jaj nélkül való alleluja
Nádasi János
2282:170
Ó mindenható Isten, ki a te kegyességedből
Szegedi Kis István
!, !!, **1816**:317, **1874**:164a, **1940**:267, **2163(2)**:[433], **2254(2)**:338, **2406(2)**:338, **2532(2)**:262, **2564(2)**:323, **2624(2)**:338
RPHA 1126
Ó, mint keseregnek most a keresztyének
Szegedi Kis István
!, !!, **1816**:650, **1940**:563, **2163(2)**:426, **2254(2)**:332, **2406(2)**:332, **2532(2)**:254, **2564(2)**:317, **2624(2)**:332
RPHA 1127
Ó, nagy Abissusnak
Zrínyi Miklós (1650)
2360:Qq$_3$a
Négyesy I 351 – Zrínyi Összes I 388–389
Ó, nagy szeretetnek felgerjedt tüzes lángja
Hajnal Mátyás
1952:248, **2381**:144
RMKT XVII/7 113–115, 539–540 – RMDT II 318, 587 (206/II. sz.)
Ó nagyhatalmú, felséges Úristen
Magnae Deus potentiae
!, !!, **1643(1)**:177, **2163(1)**:55, **2254(1)**:52, **2406(1)**:52, **2532(1)**:61, **2564(1)**:34 (Ó, nagy hatalmas), **2624(1)**:52
RPHA 1129
Ó, oda készüljünk tehát, édes testem
Nádasi János
2282:171
Ó örök boldogság, örökkévalóság
Nádasi János
2282:141

Ó pásztorok fejedelme
Geleji Katona István
1643(2):259
Ó pokolra szédült fejemnek doktora
Nádasi János
2282:164
Ó seregeknek Istene
Szenci Molnár Albert: Ps. 84
!!, **2045**:182, **2091(2)**:60, **2163(3)**:132, **2254(4)**:142, **2305**:182, **2363(1)**:122, **2406(4)**:124, **2424**:107, **2564(3)**:123, **2624(4)**:124
Ó szent könyv
Mikolai Hegedűs János
2247:50
Ó Szentlélek, tüzes doktor
Geleji Katona István
1643(2):260
Ó szentséges Szűz Mária
Sanctissima Mater Dei
2381:122
RMKT XVII/7 350–351, 673–674
Ó született király, Christe
Geleji Katona István
1643(2):255
Ó te dicső Szentháromság
O lux beata Trinitas et principalis unitas
! (Ó dicsőséges Szentháromság), **1643(1)**:148♪, **2163(1)**:49, **2254(1)**:47, **2406(1)**:47, **2532(1)**:57, **2564(1)**:31, **2624(1)**:47
RPHA 1102
Ó te dicsőségben s Jeriko kertében
Listius László
2461(2):72
RMKT XVII/12 470–476, 793
Ó te meghalandó emberi nemzetség
!, !!, **1816**:747, **1940**:657, **2254(3)**:356, **2406(3)**:356, **2532(2)**:292, **2565**:7, **2624(2)**:356
RPHA 1134
Ó teremtő Atya Isten
Pechamus, Joannes: O lux beata Trinitas, tres unum
!, !!, **1643(1)**:149, **2163(1)**:50, **2254(1)**:47, **2406(1)**:47, **2532(1)**:57, **2564(1)**:31, **2624(1)**:47
RPHA 1135
Ó Úristen, én dicsőségem
Szenci Molnár Albert: Ps. 109
!!, **2045**:240, **2091(2)**:78, **2163(3)**:175, **2254(4)**:186, **2305**:240, **2363(1)**:160, **2406(4)**:163, **2424**:141, **2564(3)**:162, **2624(4)**:163
Ó Úristen, tekints hozzánk
Luther, Martin: Ach Gott vom Himmel sich darein – Ps. 12
!, !!, **1816**:609, **1874**:296a, **1940**:525, **2163(2)**:110, **2254(2)**:22, **2406(2)**:22, **2532(2)**:17, **2564(2)**:20, **2624(2)**:22
RPHA 1139

Ó üdvösséges áldozat
O salutaris hostia
1643(1):244♪, **2163(1)**:85, **2254(1)**:82, **2406(1)**:82, **2532(1)**:84, **2564(1)**:55, **2624(1)**:81
RPHA 1136
Ó üdvösségnek adója
Geleji Katona István
1643(2):258
Orvosolni most jó (naptárvers)
2041, 2252
RMKT XVII/9 554, 754
Orvoslani most jó (naptárvers)
2478, 2538, 2563, 2578, 2592, 2621
RMKT XVII/9 561, 756–757
Ottan mindjárt ellene állj
Ovidius: Remedia amoris, 91–92. sor – Weber, Johann ford.
2095:72
RMKT XVII/9 242, 643–644
Őrizz meg engemet, benned bízom, én Istenem
Ps. 16
!! (én édes Istenem), **1816**:540, **1940**:458, **2163(2)**:116 (én édes Istenem), **2254(2)**:28, **2406(2)**:28, **2532(2)**:22, **2564(2)**:26, **2624(2)**:28
RPHA 1147
Örök Atya Isten, kérlek téged a te szent nevedért
!, !!, **1816**:685, **1874**:19b, **1940**:597
RPHA 1148
Örök Isten, figyelmezzél az én segítségemre
Ps. 70
!, !!, **1816**:527, **1940**:447, **2163(2)**:185, **2254(2)**:97, **2406(2)**:97, **2532(2)**:75, **2564(2)**:89, **2624(2)**:97
RPHA 1150
Örökkévalóság, örökkévalóság!
Malomfalvay Gergely
2462:130
RMKT XVII/9 325–327, 675–676
Örököddben, Uram, pogányok jöttek
Szenci Molnár Albert: Ps. 79
!!, **2045**:171, **2091(2)**:56, **2163(3)**:125, **2254(4)**:134, **2305**:171, **2363(1)**:115, **2406(4)**:117, **2424**:101, **2564(3)**:116, **2624(4)**:117
Örül az én szívem az Úrban
Szenci Molnár Albert
!!, **2045**:326, **2091(2)**:105, **2305**:325, **2406(4)**:222, **2424**:193, **2564(3)**:223, **2624(4)**:222
Örül mi szívünk, mikor ezt halljuk, a templomba megyünk
Szegedi Gergely(?): Ps. 122
!, !!, **1816**:316 (Örülj mi szívünk, mikor azt), **1940**:267 (Örülj mi szívünk, mikor azt), **1874**:138a (... mikor azt), **2163(2)**:225, **2254(2)**:136, **2406(2)**:136, **2532(2)**:103, **2564(2)**:126, **2624(2)**:136
RPHA 1160

Örülj, dicsőséges szép Szűz, Krisztus anyja
Gaude Virgo gloriosa, mater Christi
2381:255
RMKT XVII/7 125–126, 547–548
Örülj és örvendezz keresztyéneknek gyülekezete
Batizi András ford.(?): Regina coeli laetare alleluja
!, **!!**, **1816**:138, **1874**:111a, **1940**:117, **2163(1)**:41, **2251**:233, **2254(1)**:39, **2406(1)**:39, **2532(2)**:163, **2564(1)**:25, **2624(1)**:39
RPHA 1162
Örülj, hogy a Jézust
Nádasi János
2112:158
RMKT XVII/7 304, 640
Örülj mi szívünk, mikor azt halljuk... ld. Örül mi szívünk, mikor ezt halljuk, a templomba megyünk
Örüljetek az Istenben, szolgáljatok víg örömben
Ps. 100
!!, **1816**:670, **1940**:585, **2163(2)**:208, **2254(2)**:119, **2406(2)**:119, **2532(2)**:91, **2564(2)**:111, **2624(2)**:119
RPHA 1163
Örüljetek most mindnyájan keresztyének ld. Örüljünk most mindnyájan keresztyének
Örüljünk mi áldottak
1643(1):226
RPHA 1165
Örüljünk mi keresztyének, hogy a Krisztus
1643(1):26, **2532(1)**:11
RPHA 3512
Örüljünk mi keresztyének, mert az Isten ígért fiat
Geleji Katona István
1643(2):252
Örüljünk mi keresztyének, mert az Isten ő Szentlelkét
!!, **1643(1)**:145, **2532(1)**:54
RPHA 3513
Örüljünk most mindnyájan keresztyének
1643(1):93, **2163(1)**:40, **2254(1)**:38, **2406(1)**:38, **2532(1)**:45 (Örüljetek most), **2564(1)**:24, **2624(1)**:38
Örülök az én szívemben
Szenci Molnár Albert: Ps. 122
!!, **2045**:274, **2091(2)**:89, **2163(3)**:204, **2254(4)**:216, **2305**:274, **2363(1)**:186, **2406(4)**:190, **2424**:163, **2564(3)**:190, **2624(4)**:190
Örvend az ég nagy dicséretekkel
Exultet Coelum laudibus
2381:139
RMKT XVII/7 353–354, 675
Örvendez, Uram, a király
Szenci Molnár Albert: Ps. 21
!!, **2045**:39, **2091(2)**:14, **2163(3)**:30, **2254(4)**:32, **2305**:39, **2363(1)**:28, **2406(4)**:28, **2424**:24, **2564(3)**:27, **2624(4)**:28

Örvendezzen már e világ
Magno salutis gaudio
2163(1):27, **2254(1)**:26, **2406(1)**:26, **2532(1)**:32, **2564(1)**:16, **2624(1)**:26
RPHA 1166
Örvendezzetek az erős Istennek
Szenci Molnár Albert: Ps. 81
!!, **2045**:176, **2091(2)**:58, **2163(3)**:128, **2254(4)**:137, **2305**:176, **2363(1)**:118, **2406(4)**:120, **2424**:104, **2564(3)**:119, **2624(4)**:120
Örvendezzünk keresztyének, mert országol ld. Keresztyének örvendezzünk, mert országol
Örvendj egész föld, az Istennek
Szenci Molnár Albert: Ps. 66
!!, **2045**:135, **2091(2)**:44, **2163(3)**:97, **2254(4)**:103, **2305**:135, **2363(1)**:89, **2406(4)**:89, **2424**:80, **2564(3)**:89, **2624(4)**:89
Parancsolá az Augustus császár
!!, **2163(2)**:259, **2254(2)**:169, **2406(2)**:169, **2532(2)**:128, **2564(2)**:159, **2624(2)**:169
Parancsoló Jézus, a te szódra
Geleji Katona István
1643(2):261
Pörölj, Uram, pörlőimmel
Szenci Molnár Albert: Ps. 35
!!, **2045**:71, **2091(2)**:24, **2163(3)**:52, **2254(4)**:55, **2305**:71, **2363(1)**:47, **2406(4)**:48, **2424**:41, **2564(3)**:46, **2624(4)**:48
Prédikációkor, hogy őket szapulták
Plautus Rudens act. 4. – Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:379
RMKT XVII/9 219, 635–636
Pusztában zsidókat vezérlő Úristen
Balassi Bálint (1589)
!! (vezérlő, jó Isten), **1816**:732, **1940**:642
Pünkösd nap a Szentlélek
!, **!!**, **1816**:203, **1940**:169, **2163(2)**:325, **2251**:280, **2254(2)**:232, **2406(2)**:232, **2532(2)**:182, **2564(2)**:220, **2624(2)**:232
RPHA 1185
Pünkösd napja betelvén
!, **!!**, **1816**:197, **1874**:131b, **1940**:165, **2163(2)**:322, **2251**:259, **2254(2)**:230, **2406(2)**:230, **2532(2)**:180, **2564(2)**:217, **2624(2)**:230
RPHA 1184
Régen ó törvényben, Mózesnek könyvében
Ps. 8
!, **!!**, **1816**:412, **1874**:140b, 232b, **1940**:347, **2163(2)**:101, **2254(2)**:14, **2406(2)**:14, **2532(2)**:11, **2564(2)**:12, **2624(2)**:14
RPHA 1193
Régi Aegyptusnak, s' ím az Oedipusnak
2606A:xxxxx$_4$a, **2606B**:D$_1$
RMKT XVII/9 357–358, 685–686
Régi időben megírta Jeremiás szent próféta
!, **!!**, **2532(2)**:282
RPHA 1195

Régi pünkösdnek idején
!!, **1816**:201, **1874**:134a, **1940**:168, **2163(2)**:324, **2251**:272, **2254(2)**:232, **2406(2)**:232, **2532(2)**:181, **2564(2)**:219, **2624(2)**:232
Reményli gyógyultát
Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:262
RMKT XVII/9 218, 635–636
Rettegés és félelem
Georgius Nazianzenus: Distich. sentent. tom. 2. vers. 125. – Kismarjai Veszelin Pál ford.
1875:133
RMKT XVII/9 37, 578
Rontsd meg Úristen a bálványozókat
Veresmarti Mihály
1788
Rövid itt a gyönyörűség
Franciscus, Sanctus Familiaria quaedam colloquia 35. –Szentgyörgyi Gergely ford.
2023:431
RMKT XVII/9 220, 635–637
Saulnak a Dávidhoz jó szerelme
Skarica Máté: Ps. 63
!!, **1816**:577, **1940**:494, **2163(2)**:177, **2254(2)**:89, **2406(2)**:89, **2532(2)**:69, **2564(2)**:83, **2624(2)**:89
RMKT XVI/11 227–229, 462 – RPHA 1209
Segélj, Jézusnak szent szíve
Nádasi János
2282:49
Segíts meg minden népeket
Medgyesi Pál ford.
1670
RMKT XVII/9 186, 621–622
Segíts rajtunk, nagy Úristen
Nem Batthyány Ádám, hanem Kemény József: *Clypeus religionis Christianae*
2508A
Segítségül hívjuk a mennybeli Istent
!, !!, **1816**:437, **1874**:307b, **1940**:370, **2163(2)**:417, **2254(2)**:324, **2406(2)**:324, **2532(2)**:246, **2564(2)**:309, **2624(2)**:324
RPHA 1215
Semmi jobb vigasztalás szükségképpen nincsen
Bernardus, Sanctus – Kassai András ford.
2049:[]3b
RMKT XVII/9 62, 587–589
Semmiből teremté az Úristen az embert
Sztárai Mihály
!, !!, **1816**:96, **1940**:81, **2532(2)**:149
RPHA 1218
Semmit ne bánkódjál, Krisztus szent serege
Szkhárosi Horvát András (1542–1549?)
!, !!, **1816**:642, **1874**:310b, **1940**:554, **2163(2)**:418, **2254(2)**:325, **2406(2)**:325, **2532(2)**:247, **2564(2)**:310, **2624(2)**:325
RPHA 1219

Serény Márstul nemzett magyarság csillaga
Listius László
2461(2):50
RMKT XVII/12 453–454, 791
Serkenj fel, kérünk, Úr Jézus
Geleji Katona István
1643(2):256
Serkenj fel már ember, bűneidből
!!, **2565**:23, **2532(3)**:309
RPHA 1227
Siess, ments meg Uram Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 70
!!, **2045**:147, **2091(2)**:48, **2163(3)**:106, **2254(4)**:113, **2305**:147, **2363(1)**:97, **2406(4)**:98, **2424**:87, **2564(3)**:98, **2624(4)**:98
Siess, nagy Úristen, en segítségemre
Barát István: Ps. 69
!, **!!**, **1678**:476, **1730**:550, **1755**:613, **1816**:603, **1940**:519, **2163(2)**:183, **2254(2)**:95, **2406(2)**:95, **2532(2)**:73, **2564(2)**:88, **2624(2)**:95
RPHA 1231
Siralmas éneket a holttesten mondjunk
!!, **2532(3)**:290
Siralmas nekünk minden életünk
2532(3):334
RMDT II 394, 645 (317. sz.)
Sírtál már eleget lám Ariannáért
Zrínyi Miklós: *Feszületre* (1650–1651)
2360:Rr₁b
Négyesy I 353–355 – Zrínyi Összes I 393–395
Sok emberek vannak e széles világon, kik tévelygésben vannak
Sztárai Mihály: Ps. 32
!, **!!**, **2163(2)**:134, **2254(2)**:47, **2406(2)**:47, **2532(2)**:35, **2564(2)**:43, **2624(2)**:47
RPHA 1248
Sok háborúságban, szívem nagy bánatban
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 129
!!, **1818**:290, **2340**:474, **2381**:171
Sok hálaadással mi most tartozunk
!!, **1874**:25b, **2532(2)**:216
RPHA 1251
Sok históriákat bölcsek éneklettek
Rákosi András: *Szép história egy farizeus és egy publikánusnak imádságokról* (1613)
1726
RMKT XVII/4 103–120, 566–568
Sok inségünkben hozzád kiáltunk, felséges Úristen
Sztárai Mihály: Ps. 74
!, **!!**, **1816**:369, **1874**:272a, **1940**:312, **2163(2)**:190, **2254(2)**:102, **2406(2)**:102, **2532(2)**:79, **2564(2)**:95, **2624(2)**:102
RPHA 1257

Sok jótéteményén nagyon csodálkozván
Sztárai Mihály: Ps. 65
!, !!, 1874:31b, **2163(2)**:181, **2254(2)**:93, **2406(2)**:93, **2532(2)**:72, **2564**:86, **2624(2)**:93
RPHA 1259

Sok nyavalyánkban Atyánkhoz kiáltsunk
!!, 1643(1):184♪, **2163(1)**:63 (kiáltunk), **2254(1)**:60, **2406(1)**:60, **2532(1)**:68, **2564(1)**:40 (kiáltunk), **2624(1)**:60
RPHA 1262

Sok nyilvánvaló bizonyságokkal szent Dávid próféta
Sztárai Mihály: Ps. 36
!, !!, 2163(2):142, **2254(2)**:55, **2406(2)**:55, **2532(2)**:40, **2564(2)**:50, **2624(2)**:55
RPHA 1263

Sok nyomorúság mi életünkben hogy megkeseríte
Laskói István (?): Ps. 120
!!, 2163(2):221, **2254(2)**:132, **2406(2)**:132, **2532(2)**:101, **2564(2)**:123, **2624(2)**:132
RPHA 1264

Sok nyomorúsággal élete embernek
Siderius János
!!, 1816:805, **1940**:702, **2254(3)**:370, **2406(3)**:370, **2532(2)**:314, **2565**:27, **2624(2)**:370
RPHA 1265

Sok rendbéli probák vannak rajtunk az életben
Pathai István
!!, 1816:797, **1940**:697, **2146**:255, **2532(2)**:321, **2564**:49

Sok szép dolgok nekünk megirattatván vannak
Póli István: *História a Jovenianus nevű római császárnak Isten ellen való felfualkodásáról* (1593)
!, !!, 2325
Balassi Bálint és a 16. század költői. Szerk. Varjas Béla. Bp. 1979, II. 873–892 – RPHA 1269

Sokakat megölt a döghalál
Weber, Johann ford.
2095:N_1a
RMKT XVII/9 243, 643–644

Sokan, akik egyest ittak
Weber, Johann ford.
2095:107
RMKT XVII/9 242, 643–644

Sokan vannak a papok közül, kik nem tudják
Kolosi Török István: *Cantiuncula de natura et proprietatibus galli* (1642)
2000(2), 2180(2)
RMKT XVII/4 505–518, 681–682

Sokan vannak most olyatén emberek
Sztárai Mihály: Ps. 14
!, !!, 2146:217, **2163(2)**:115, **2254(2)**:27, **2406(2)**:27, **2532(2)**:21 (mostan), **2564(2)**:25, **2624(2)**:27
RPHA 1283

Sokszor, Uram, fohászkodom
2251:145
RMKT XVII/8 425–427, 620

Szabadíts meg engem Úristen, a gonosz
Szenci Molnár Albert: Ps. 140
!!, 2091(2):97, **2163(3)**:220, **2254(4)**:233, **2305**:300, **2363(1)**:200, **2406(4)**:204, **2424**:178, **2564(3)**:206, **2624(4)**:204
Szabadíts meg engem Úristen, és tarts meg
Szenci Molnár Albert: Ps. 59
!!, 1995:244, **2091(2)**:40, **2163(3)**:88, **2254(4)**:93, **2305**:122, **2363(1)**:80, **2406(4)**:81, **2424**:73, **2564(3)**:80, **2624(4)**:81
Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert e földön
Sztárai Mihály: Ps. 12
!, !!, 1816:535, **1940**:454, **2163(2)**:113, **2254(2)**:25, **2406(2)**:25, **2532(2)**:19, **2564(2)**:23, **2624(2)**:25
RPHA 1295
Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert szentid
Szenci Molnár Albert: Ps. 12
!!, 2045:23, **2091(2)**:9, **2163(3)**:19, **2254(4)**:20, **2305**:23, **2363(1)**:18, **2406(4)**:18, **2424**:14, **2564(3)**:16, **2624(4)**:18
Számkivetésre Dávid megyen vala
Szegedi Gergely: Ps. 7 (1564)
!, !!, 1816:440, **1940**:372, **2163(2)**:99, **2254(2)**:11, **2406(2)**:11, **2532(2)**:9, **2564(2)**:10, **2624(2)**:11
RPHA 1298
Szánlak, édes szép Jézusom
Nádasi János
2282:111
Szegény gyarló ember, jaj mely nyomorult vagy
Nyéki Vörös Mátyás
2077(2)
RMKT XVII/2 240–244, 505–506
Szegény fejem Uramhoz óhajt
Sublimi te Pater aethere
!!, 1816:366, **1940**:309
RMDT II 309, 643 (309. sz.)
Szemem a hegyekre vetem
Szenci Molnár Albert: Ps. 121
!!, 2045:273, **2091(2)**:89, **2163(3)**:203, **2254(4)**:216, **2305**:273, **2363(1)**:186, **2406(4)**:189, **2424**:162, **2564(3)**:190, **2624(4)**:189
Szent az Úr, és szent az ő neve
Pathai István
1975
RMKT XVII/8 176–179, 527
Szent Dávid király bűnei ellen így panaszolkodik
Szegedi Gergely: Ps. 6
!, !!, 1816:320, **1940**:270, **2163(2)**:96, **2254(2)**:9, **2406(2)**:9, **2532(2)**:8, **2564(2)**:8, **2624(2)**:9
RPHA 1306
Szent Dávid király háborúságában imádkozik
Ps. 3
! (Szent Dávid próféta), **!!, 1816**:324, **1940**:274, **2146**:206, **2163(2)**:94, **2254(2)**:6, **2406(2)**:6, **2532(2)**:5, **2564(2)**:5, **2624(2)**:6
RPHA 1310

Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik
Ps. 13
!!, **1816**:538, **1874**:269a, **1940**:456, **2146**:215, **2163(2)**:114, **2251**:36, **2254(2)**:26, **2406(2)**:26, **2532(2)**:20, **2564(2)**:24, **2624(2)**:26
RPHA 1307
Szent Dávid próféta az Istennek nagy hatalmát látván
Sztárai Mihály: Ps. 29
!!, **1874**:146b, **2163(2)**:127, **2254(2)**:39, **2406(2)**:39, **2532(2)**:29, **2564(2)**:36, **2624(2)**:39
RPHA 1308
Szent Dávid próféta éneklő könyvének huszonharmad részében
Sztárai Mihály: Ps. 23
!, !!, **1816**:513, **1940**:435, **2146**:222, **2163(2)**:120, **2254(2)**:32, **2381**:175 (huszonketted részében), **2406(2)**:32, **2532(2)**:24, **2564(2)**:29, **2624(2)**:32
RPHA 1309
Szent Dávid próféta háborúságában imádkozik ld. Szent Dávid király háborúságában imádkozik
Szent Dávid próféta második énekében
Ps. 2
!!, **1874**:143a, **2163(2)**:90, **2254(2)**:2, **2406(2)**:2, **2532(2)**:2, **2564(2)**:2, **2624(2)**:2
RPHA 1311
Szent Egyeddel vess gabonát (naptárvers)
1815, 1828
RMKT XVII/9 555, 755
Szent Ézsaiás így írt Krisztusnak szent születéséről
Szegedi Gergely
! (így ír), !!, **1816**:53, **1874**:82a, **1940**:44, **2163(2)**:263, **2254(2)**:172, **2406(2)**:172, **2532(2)**:130, **2564()**:162 (így ír), **2624(2)**:172
RPHA 1313
Szent Igéjét az Istennek
1643(1):66, **2163(1)**:25, **2254(1)**:[23], **2406(1)**:23, **2532(1)**:29, **2564(1)**:15, **2624(1)**:23
RPHA 611
Szent István király, Istennek szolgája
2381:147
RMKT XVII/7 355–356, 675
Szent Mihály arkangyal, Isten hadnagya
2381:148
RMKT XVII/7 356–357, 676 – RMDT II 263, 515 (117. sz.)
Szent Pál apostolnak írása
!!, **1816**:789, **1940**:692, **2532(2)**:316, **2564**:29
RPHA 1320
Szent vagy örökké, Atya Úristen
!!, **2163(2)**:[438], **2254(2)**:344, **2406(2)**:344, **2532(2)**:266, **2564(2)**:329, **2624(2)**:344
RPHA 1321
Szenteknek te vagy, Krisztus, ékessége
Vita sanctorum, decus angelorum
!!, **1643(1)**:92♪, **1835**:157, **2163(1)**:39, **2254(1)**:37, **2406(1)**:37, **2532(1)**:44, **2564(1)**:24, **2624(1)**:37

Szentháromság és csak egy istenség
!, !!, **1816**:229, **1940**:189, **2146**:61, **2163(2)**:327, **2254(2)**:234, **2406(2)**:234, **2532(2)**:185, **2564(2)**:222, **2624(2)**:234
RPHA 1326
Szenvedjek most, én Istenem
Nádasi János
2282:145
Szép dolog a virtus, drága amethystus, magában viaskodik
Listius László: *Magyar Márs*
2461(1)
RMKT XVII/12 267–416, 778–787
Szeplőtelen Szűz Mária, Istennek szent anyja
Beata immaculata, Virgo puerpera
2381:29
RMKT XVII/7 324, 661–662
Szeretem és áldom az Úristent
Szenci Molnár Albert: Ps. 116
!!, **2045**:251, **2091(2)**:81, **2163(3)**:183, **2254(4)**:195, **2305**:251, **2363(1)**:167, **2406(4)**:170, **2424**:148, **2564(3)**:170, **2624(4)**:170
Szertelen rút dolog volt bűnnel megrakodni
Szentmártoni Bodó János: *A tékozló fiunak historiája* (1628)
1647
RMKT XVII/4 400–421, 661–664
Színes ugyan, de hasznotlan
Geleji Katona István
1643(2):261
Szívem megalázván tehozzád megyek
!!, **2163(2)**:394, **2254(2)**:302, **2406(2)**:302, **2532(2)**:231, **2564(2)**:289, **2624(2)**:302
Szívemet hozzád emelem
Szenci Molnár Albert: Ps. 25
!!, **2091(2)**:17, **2163(3)**:37, **2254(4)**:39, **2305**:48, **2363(1)**:33, **2406(4)**:34, **2424**:29, **2564(3)**:32, **2624(4)**:34
Szólít minket Krisztus Urunk
Siderius János
!!, **1874**:252b, **2532(2)**:310, **2565**:35
Szomorú a halál a gyarló embernek
Kőrösi István
2565:58
RMKT XVII/8 190–193, 534 – RMDT II 393, 644–645 (315. sz.)
Szorgalmatos Isten igen
Geleji Katona István
1643(2):256
Szörnyű halál, ímé hol áll
Nyéki Vörös Mátyás
1658:101, **2077**:86, **2381**:235
RMKT XVII/2 229–233, 497–499

Szükség keresztyéneknek tudakozni
Szegedi Gergely
!, **!!**, **1816**:566, **1940**:483, **2163(2)**:369 (tudakodni), **2254(2)**:279, **2406(2)**:279, **2532(2)**:215, **2564(2)**:266, **2624(2)**:279
RPHA 1345
Szükség megtudni mindennek
1643(1):238, **2163(1)**:83, **2254(1)**:80, **2406(1)**:50, **2532(1)**:83, **2564(1)**:54, **2624(1)**:80
RPHA 1347
Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát
!, **!!**, **1816**:243, **1874**:227b, **1940**:202, **2146**:69, **2163(2)**:338, **2254(2)**:246, **2406(2)**:246, **2532(2)**:193, **2564(2)**:234, **2624(2)**:246
RPHA 1348
Szüleink undok vérétől
Geleji Katona István
1643(2):264
Születésén Istennek
2381:24, **2532**:142
RMKT XVII/7 322, 660
Szűz Mária e világra nékünk szent fiát hozá
Gratulare Virgo singulari privilegio
2381:262
RMKT XVII/7 375–376, 687–688
Szűz Mária, kegyes anya
Szeredi Márton
2381:135
RMKT XVII/7 351–353, 674 – RMDT II 307, 575 (189. sz.)
Szűz Mária, Krisztus anyja, emberi nemzetnek oltalma
O Maria, Virgo pia, magna mortalium patrona
2381:118
RMKT XVII/7 348–349, 671–672
Szűz támada pogány népnek nemzetéből
Ave Catharina, martyr et regina?
2381:153
RMKT XVII/7 166, 577–578 – RMDT II 203, 432 (3. sz.)
Tanulj meg te, az úton elmenni
!, **!!**, **1816**:405, **1940**:341, **2163(2)**:356, **2254(2)**:267, **2406(2)**:267, **2532(2)**:[207], **2564(2)**:254, **2624(2)**:267
RPHA 1356
Tarts meg engemet, ó én Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 16
!!, **2405**:27, **2091(2)**:10, **2163(3)**:22, **2254(4)**:24, **2305**:27, **2363(1)**:21, **2406(4)**:21, **2424**:17, **2564(3)**:19, **2624(4)**:21
Tarts meg Uram Isten, engem
Szenci Molnár Albert: Ps. 54
!!, **2045**:114, **2091(2)**:37, **2163(3)**:82, **2254(4)**:86, **2305**:114, **2363(1)**:74, **2406(4)**:75, **2424**:67, **2564(3)**:74, **2624(4)**:75
Tavasz indul víz forrásokból
Kanizsai Pálfi János
2251:140
RMKT XVII/8 184–185, 533

Te, ki gyönyörködöl az én nyavalyámban
Zrínyi Miklós (1642)
2360:Pp3a
Négyesy I 345–347 – Zrínyi Összes I 378–381
Tebenned bízom, én Istenem, kérlek, oltalmazz meg
Szenci Molnár Albert: Ps. 71
!!, **1981**:58, **2045**:148, **2091(2)**:49, **2163(3)**:107, **2254(4)**:114, **2305**:148, **2363(1)**:98, **2406(4)**:99, **2424**:87, **2564(3)**:98, **2624(4)**:99
Tebenned bízom, Uram Isten
Tesini Imre: Ps. 31
! (Tebenned bízom, én Istenem), **!!**, **1816**:431 (Uram Istenem), **1940**:365 (Uram Istenem), **2163(2)**:132, **2254(2)**:45, **2406(2)**:45, **2532(2)**:33, **2564(2)**:41, **2624(2)**:45
RPHA 1360
Tebenned bíztam, én Istenem, ne hagyj soha megszégyenülnöm
M. I. F. N.
!!, **2146**:176
Tebenned bíztunk eleitől fogva
Szenci Molnár Albert: Ps. 90
!!, **2045**:195, **2091(2)**:64, **2163(3)**:142, **2254(4)**:152, **2305**:195, **2363(1)**:130, **2406(4)**:133, **2424**:115, **2564(3)**:132, **2624(4)**:133
Téged, Isten, dicsérünk
Te Deum laudamus
!, **!!**, **1816**:256, **1940**:213, **2163(1)**:86, **2254(1)**:83, **2340**:137, **2381**:98, **2406(1)**:83, **2532(1)**:89, **2624(1)**:83
Téged, Uram, valamikor
Marus István
2251:128
RMKT XVII/8 405–406, 616
Téged, Úristen, mi keresztyének dicsérünk és áldunk
Te Deum laudamus
!, **!!**, **1816**:714, **1874**:54b, **1940**:625, **2163(2)**:[438], **2254(2)**:344, **2406(2)**:344, **2532(2)**:267, **2564(2)**:329, **2624(2)**:344
RPHA 1364
Tegnap bíró valék ld. Bíró valék tegnap
Tehozzád kiáltok, Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 141
!!, **2091(2)**:97, **2163(3)**:221, **2254(4)**:235, **2305**:302, **2363(1)**:202, **2406(4)**:205, **2424**:179, **2564(3)**:207, **2624(4)**:205
Tehozzád szemeimet, Úristen, emelem az égben
Szenci Molnár Albert: Ps. 123
!!, **2045**:276, **2091(2)**:89, **2163(3)**:205, **2254(4)**:217, **2305**:276, **2363(1)**:187, **2406(4)**:190, **2424**:164, **2564(3)**:191, **2624(4)**:190
Tehozzád teljes szívből kiáltok szüntelen
Szenci Molnár Albert: Ps. 130
!!, **1995**:248, **2045**:283, **2091(2)**:92, **2146**:204, **2163(3)**:209, **2254(4)**:222, **2305**:283, **2319**:48?, **2363(1)**:191, **2406(4)**:194, **2424**:168, **2564(3)**:195, **2624(4)**:194

Tekints reám Istenem, nyavalyámban
Szegedi Gergely: Ps. 10
!, !!, **1816**:581, **1874**:270a (Isten), **1940**:497, **2163(2)**:105, **2254(2)**:18, **2406(2)**:18, **2532(2)**:14, **2564(2)**:16, **2624(2)**:18
RPHA 1366
Tekints reánk immár, nagy Úristen, a mennyekből
(1553 körül)
!, !!, **1816**:548, **1940**:466, **2163(2)**:363, **2254(2)**:273, **2406(2)**:273, **2532(2)**:211, **2564(2)**:260, **2624(2)**:273
RPHA 1368
Tekints reánk, nagy Úristen, kegyes szemeiddel
Tolnai (?)
! (kegyesen), !!, **1874**:24b
RPHA 1369
Tekints reánk, Úristen, mi nyomorúságinkban
!!, **2532(2)**:271
Tekints reánk, Úristen, nagy kegyelmességedből
!!, **1874**:328b, **2163(2)**: , **2254(2)**:315, **2406(2)**:315, **2532(2)**:240, **2564(2)**:301, **2624(2)**:315
Teljes e széles világban, dicséretes
Sedulius, Caelius: A solis ortus cardine
1643(1):27♪, **2163(1)**:15, **2254(1)**:14, **2406(1)**:14, **2532(1)**:14, **2564(1)**:9, **2624(1)**:14
Teljes e széles világban, minden földnek határában
Sedulius, Caelius: A solis ortus cardine
1643(1):28♪, **2163(1)**:15, **2532(1)**:14, **2564(1)**:9
Teljes e széles világon, mind a földnek
Sedulius, Caelius: A solis ortu cardine
!, !!, **1816**:29, **1940**:24
RPHA 1371
Teljes szívvel örvendjünk
N. K. T.
!!, **1816**:75, **1874**:90b, **1940**:64, **2163(2)**:277, **2251**:215, **2254(2)**:186, **2406(2)**:186, **2532(2)**:140, **2564(2)**:175, **2624(2)**:186
RPHA 1372
Teneked, Uram, hálát adok
2163(2):393, **2254(2)**:301, **2406(2)**:301, **2532(2)**:231, **2564(2)**:288, **2624(2)**:301
RMDT II 390–391, 643 (311. sz.)
Tengernek fényes csillaga, üdvöz légy Krisztus szent anyja
Ave maris stella – Nyéki Vörös Mátyás ford.
!!, **2340**:543, **2381**:114
Teremt., Kijöv., Lévi
Mikolai Hegedűs János
2247:67
RMKT XVII/9 259, 650–651
Teremtésünknek s világban éltünknek
2150
Teremtett állatok
Hajnal Mátyás?
!!, **1952**:243, **2381**:181

Teremtő Úr, kérünk téged
Ambrosius, Sanctus: Deus creator omnium
1643(1):51♪, **2163(1)**:79, **2254(1)**:76, **2406(1)**:76, **2532(1)**:24, **2564(1)**:52, **2624(1)**:76
RPHA 1374
Ti keresztyének, dicsérjétek Istent
Ps. 134
!, !!, **2163(2)**:233, **2254(2)**:142, **2406(2)**:142, **2532(2)**:109 (ti dicsérjétek), **2564(2)**:134, **2624(2)**:142 (ti dicsérjétek)
RPHA 1378
Ti, tanácsban ülő személyek
Szenci Molnár Albert: Ps. 58
!!, **2091(2)**:40, **2163(3)**:87, **2254(4)**:92, **2305**:121, **2363(1)**:79, **2406(4)**:80, **2424**:72, **2564(3)**:79, **2624(4)**:80
Tisztességed, neved s dicséreted
Madarász Márton ford.
1894:382
RMKT XVII/9 50, 582–583
Töredelmes szívet Isten boldogít
Madarász Márton ford.
!!, **1894**:514
RMKT XVII/9 51, 582–584
Tudjuk azt, hogy fejenként meg kell halnunk
Thomas Albensis
!!, **1816**:762, **1940**:670, **2532(2)**:298, **2565**:13
RPHA 1388
Tudjuk, Uram Isten, hogy mind meg kell halnunk
Tseh (1566 előtt)
!, !!, **1816**:736, **1874**:365b, **1940**:646, **2146**:260, **2254(3)**:354, **2406(3)**:354, **2532(2)**:288, **2565**:3, **2624(2)**:354
RPHA 1389
Új világosság jelenék
Novum sidus emicuit
!!, **1643(1)**:[1]♪, **2163(1)**:1, **2254(1)**:1, **2532(1)**:2, **2564(1)**:1
RPHA 1415
Unszol minket Dávid próféta a zsoltárkönyvben ld. Int most minket Dávid próféta a zsoltárkönyvben
Uraknak Ura, nagy Isten
Szenci Molnár Albert
!!, **2532(2)**:275
Uralkodó nagy Úristen
Bornemisza Váczi Menyhárt
2565:65
RMKT XVII/1 301–304, 595 – RMDT 382, 637 (295/II. sz.)
Uram, a te ítéletedet
Szenci Molnár Albert: Ps. 72
!!, **2045**:151, **2091(2)**:50, **2163(3)**:109, **2254(4)**:117, **2305**:151, **2363(1)**:100, **2406(4)**:101, **2424**:89, **2564(3)**:100, **2624(4)**:101

Uram, benned még az én reménységem
Palatics György (1570)
!, !!, **1816**:454, **1940**:383
RPHA 1425
Uram, bocsássad el szolgádat békével
Szenci Molnár Albert
!!, **2045**:320, **2091(2)**:103, **2146**:290, **2163(3)**:235, **2254(4)**:249, **2305**:320, **2363(1)**:213, **2406(4)**:217, **2424**:190, **2564(3)**:219, **2624(4)**:217
Uram, én csak tebenned bíztam
Szenci Molnár Albert: Ps. 31
!!, **2045**:60, **2091(2)**:20, **2163(3)**:45, **2254(4)**:47, **2305**:60, **2363(1)**:41, **2406(4)**:41, **2424**:36, **2564(3)**:40, **2624(4)**:41
Uram, halld meg szómat, nézd nagy siralmimat
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 101
!!, **1818**:285, **2340**:472, **2381**:170
Uram Isten, ki ígértél oltalmat
!, !!, **1816**:730, **1874**:14b, **1940**:640, **2146**:100, **2251**:162, **2319**:82
RPHA 1426
Uram Isten, miért bocsátál énreám
Ujlaki Péter: Ps. 3 (1569 előtt)
!, !!, **2532(2)**:6
RPHA 1428
Uram Jézus Krisztus, szent utolsó szavaid
Kassai András ford.
2049:65
RMKT XVII/9 64, 587–589
Uram Jézus, légy orvosunk
Weber, Johann ford.
2095:$N_{2}a$
RMKT XVII/9 243, 643–644
Uram Jézus, szent kezedben vagyon
Kassai András ford.
2049:94
RMKT XVII/9 66, 587–589
Uram, ki leszen lakója
Szenci Molnár Albert: Ps. 15
!!, **2091(2)**:10, **2163(3)**:22, **2251**:19, **2254(4)**:23, **2305**:26, **2363(1)**:20, **2406(4)**:20, **2424**:16, **2564(3)**:19, **2624(4)**:20
Uram, ne hallgass ily igen
Szenci Molnár Albert: Ps. 83
!!, **2045**:180, **2091(2)**:59, **2163(3)**:131, **2254(4)**:140, **2305**:180, **2363(1)**:120, **2406(4)**:122, **2424**:106, **2564(3)**:121, **2624(4)**:122
Uram, nem űz nagyra szívem
Szenci Molnár Albert: Ps. 131
!!, **2045**:285, **2091(2)**:92, **2163(3)**:210, **2254(4)**:223, **2305**:285, **2363(1)**:191, **2406(4)**:195, **2424**:169, **2564(3)**:196, **2624(4)**:195
Uram, szemed előtt, mint nagy látó előtt
2016:419, **2049**:419, **2336**:419, **2381**:163
RMKT XVII/7 301–303, 638–639 – RMDT II 346, 612–613 (249. sz.)

Uram, te megvizsgálsz engem
Szenci Molnár Albert: Ps. 139
!!, **2091(2)**:96, **2163(3)**:218, **2254(4)**:232, **2305**:298, **2363(1)**:199, **2406(4)**:202, **2424**:177, **2564(3)**:203
Uram, te nagy haragodban
Szenci Molnár Albert: Ps. 6
!!, **1995**:235, **2045**:11, **2091(2)**:5, **2146**:173, **2163(3)**:10, **2251**:12, **2254(4)**:11, **2305**:11, **2319**:[.3?], **2363(1)**:10, **2406(4)**:10, **2424**:6, **2564(3)**:8, **2624(4)**:10
Úristen, áldj meg jóvoltodból
Szenci Molnár Albert: Ps. 67
!!, **2045**:138, **2091(2)**:45, **2163(3)**:99, **2254(4)**:105, **2305**:138, **2363(1)**:90, **2406(4)**:91, **2424**:82, **2564(3)**:91, **2624(4)**:91
Úristen, áldj meg minket irgalmasságodból
Ps. 67
!, !!, **1816**:430, **1940**:364
RPHA 1434
Úristen, az én imádságom
Szenci Molnár Albert: Ps. 5
!!, **2045**:9, **2091(2)**:5, **2163(3)**:9, **2254(4)**:9, **2305**:9, **2363(1)**:9, **2406(4)**:9, **2424**:5, **2564(3)**:7, **2624(4)**:9
Úristen, én üdvösségem
Szenci Molnár Albert: Ps. 88
!!, **2045**:189, **2091(2)**:62, **2163(3)**:137, **2254(4)**:146, **2305**:189, **2363(1)**:125, **2406(4)**:127, **2424**:111, **2564(3)**:126, **2624(4)**:127
Úristen, irgalmazz nekem a te irgalmasságod szerint
Hegenwald, Erhard: Erbarme Dich mein, o Herr Gott – Ps. 51
!, !!, **1816**:332, **1874**:193b, **1940**:280, **2146**:230, **2163(2)**:162, **2254(2)**:74, **2406(2)**:74, **2532(2)**:58, **2564(2)**:69, **2565**:5, **2624(2)**:74
RPHA 1436
Úristen, kegyelmezz meg énnekem
Szenci Molnár Albert: Ps. 51
!!, **1995**:240, **2045**:109, **2091(2)**:36, **2163(3)**:78, **2254(4)**:82, **2305**:109, **2319**:15, **2363(1)**:71, **2406(4)**:72, **2424**:64, **2564(3)**:71, **2624(4)**:72
Úristen, kérünk a te szent nevedért
Ps. 54
!, !!, **1816**:416, **1940**:351, **2146**:232, **2163(2)**:170, **2254(2)**:82, **2406(2)**:82, **2532(2)**:64, **2564(2)**:76, **2624(2)**:82
RPHA 1437
Úristen, kész az én szívem
Szenci Molnár Albert: Ps. 108
!!, **2045**:238, **2091(2)**:77, **2163(3)**:173, **2254(4)**:185, **2305**:238, **2363(1)**:159, **2406(4)**:162, **2424**:140, **2564(3)**:161, **2624(4)**:162
Úristen, légy most mivelünk
Szegedi Gergely: Ps. 71 (1563)
!, !!, **1816**:519, **1940**:441, **2163(2)**:186, **2254(2)**:97, **2406(2)**:97, **2532(2)**:75, **2564(2)**:90, **2624(2)**:97
RPHA 1439
Úristen, mely sokan vannak
!!, **1980**, **2045**:321, **2091(2)**:103, **2163(3)**:236, **2251**:60, **2305**:320, **2363(1)**:214, **2406(4)**:218, **2424**:191, **2564(3)**:220, **2624(4)**:218

Úristen, segíts`és tarts meg engem
Szenci Molnár Albert: Ps. 69
!!, **2091(2)**:47, **2163(3)**:103, **2254(4)**:110, **2305**:144, **2363(1)**:94, **2406(4)**:95, **2424**:85, **2564(3)**:95, **2624(4)**:95
Úristen, téged dicsérünk
Eber, Paul: Herr Gott, dich loben alle wir
!!, **2251**:172, **2319**:75, **2381**:152, **2532(2)**:276
Úristen veletek, keresztyének, örüljetek
!, !!, **1816**:88, **1874**:87b, **1940**:74, **2163(2)**:272, **2251**:201, **2254(2)**:181, **2406(2)**:181, **2532(2)**:136, **2564(2)**:170, **2624(2)**:281
RPHA 1444
Úristennek szent Fia
!, !!, **1816**:84, **1940**:71, **2163(2)**:276, **2254(2)**:185, **2406(2)**:185, **2532(2)**:139, **2564(2)**:174, **2624(2)**:185
RPHA 1445
Úrnak feltámadásán
Resurgente Domino
2381:78
RMKT XVII/7 339–340, 669–670
Úrnak nagy nevezeti, Emmánuel
Magnum nomen Domini, Emmanuel – Resonet in laudibus
!!, **1918**:309, **2381**:16, **2532(2)**:142
RMKT XVII/7 17–18, 411–413
Úrnak szolgái, mindnyájan
Szenci Molnár Albert: Ps. 134
!!, **2091(2)**:93, **2163(3)**:212, **2251**:32, **2254(4)**:225, **2305**:289, **2363(1)**:194, **2406(4)**:197, **2424**:172, **2564(3)**:198, **2624(4)**:197
Úrnak szolgái, no dicsérjétek mindnyájan az Urat
Ps. 134
!, !!, **1874**:176b, **2163(2)**:232, **2254(2)**:143, **2406(2)**:143, **2532(2)**:109, **2564(2)**:134, **2624(2)**:143
RPHA 1447
Úrnak végvacsorájára
Ad coenam agni providi
!, !!, **1643(1)**:237♪, **1874**:205a, **2163(1)**:82, **2254(1)**:79, **2406(1)**:79, **2532(1)**:82 (végvacsoraján), **2564(1)**:53, **2624(1)**:79
RPHA 1448
Urunk feltámadásán örvendezzünk
!!, **2532(2)**:283
Urunk kemény kínjait, akik megbecsülik
Kassai András ford.
2049:[ ]$_3$b
RMKT XVII/9 62, 587–589
Urunk testéből kiomlott szent vérét
Eusebius, Sanctus – Kassai András ford
2049:[ ]$_2$b
RMKT XVII/9 61–62, 587–589
Utálatosb Isten előtt
Geleji Katona István
1643(2):262

Üdvöz légy e világ üdvössége
2024:46
RMKT XVII/7 290, 630
Üdvöz légy édes Jézusunk
1643(1):147♪, **2163(1)**:47, **2254(1)**:45, **2406(1)**:45, **2532(1)**:55, **2564(1)**:29, **2624(1)**:45
RPHA 1396
Üdvöz légy Krisztus, e világnak Ura
Christe, rex regum, dominator orbis
!, **1643(1)**:190♪, **2163(1)**:71, **2254(1)**:68, **2406(1)**:68, **2532(1)**:75, **2564(1)**:45, **2624(1)**:68
RPHA 1400
Üdvöz légy Mária, tengernek csillaga
Ave maris stella
2016:96, 129, **2049**:96, 129, **2336**:96, 129, **2381**:115
RMKT XVII/7 297, 634–635
Üdvöz légy örök Úristen
!, !!, **1816**:234, **1940**:194, **2163(2)**:329, **2254(2)**:237, **2406(2)**:237, **2532(2)**:186, **2564(2)**:224, **2624(2)**:237
RPHA 1404
Üdvöz légy szent test, szűztől ki születél
2381:95
RMKT XVII/7 127–128, 548–550 – RMDT II 260, 510 (111. sz.)
Üdvöz légy, Szűz Máriától született Krisztus teste
Ave verum corpus natum ex Maria virgine
2016:342, **2024**:44, **2049**:342, **2336**:342
RMKT XVII/7 290, 630
Üdvöz légy, világ váltója
Bernardus, Sanctus: Salve mundi salutare
2381:59
RMKT XVII/7 325–334, 662–666 – RMDT II 311, 578 (197. sz.)
Üdvözítőnknek szent anyja
Nyéki Vörös Mátyás ford.: Alma redemptoris mater
2016:121, **2049**:121, **2336**:121, **2340**:548, **2381**:6
RMKT XVII/2 103, 461–462 – RMDT II 242, 484–485 (83. sz.)
Vagyon–é szívedben forró szomorúság
Tétsi Joó István
2353
RMKT XVII/9 316, 672
Valaki Istenhez akarsz járulni
Mohácsi Barovius István
1678:(????)$_{1}$a, **1730**:(????)$_{1}$a, **1755**:b$_{7}$a
RMKT XVII/9 193, 625–626
Valaki Krisztusnak vacsoráját veszed
!, !! (vacsoráját eszed), **1816**:301, **1874**:203a, **1940**:255, **2163(2)**: , **2254(2)**:260, **2406(2)**:260, **2532(2)**:203, **2564(2)**:247, **2624(2)**:260
RPHA 1459
Valakik megtudni, akarják érteni Josefnek szép virtusit
Tyukodi Márton
1915
RMKT XVII/9 210–214, 631–632

Valamely ember üdvözülni akar
Athanasius, Sanctus
!, !!, **2532(1)**:86
Valaminthogy e világi életben
Geleji Katona István
1643(2):260
Várj, a gyümölcs
1712:C1a
Várom, Uram Isten, fejemre
Úz Bálint
2251:51
RPHA 1468
Vártam Istennek kegyelmét
!!, **2251**:143
Várván vártam a fölséges Urat
Szenci Molnár Albert: Ps. 40
!!, **2045**:85, **2091(2)**:29, **2163(3)**:62, **2254(4)**:66, **2305**:85, **2363(1)**:57, **2406(4)**:58, **2424**:50, **2564(3)**:57, **2624(4)**:58
Vedd el Úristen, rólunk haragodat
Thym, Georg: Aufer immensam Deus, aufer iram
!, !!, **1816**:353, **1874**:161b, **1940**:297, **2146**:108, **2163(2)**:382, **2254(2)**:291, **2406(2)**:291, **2532(2)**:224, **2564(2)**:278, **2624(2)**:291
RPHA 1469
Véghetetlen, nem kegyetlen Istene e világnak
Kismarjai Veszelin Pál
1875:Z8b
RMKT XVII/9 34, 578
Véghöz vittem immár nagyhírű munkámat
Zrínyi Miklós: *Peroratio* (1651)
2360:Rr3a
Négyesy I 355 – Zrínyi Összes I 396
Végtelen irgalmú Isten, hozzád kiáltok
Újfalvi Katona Imre: Ps. 130
!!, **1874**:268a
Végtelen irgalmú, ó te nagy hatalmú Isten, légy már kegyelmes
Balassi Bálint: Ps. 51 (1594)
!!, **1818**:278, **1874**:194b, **1942**:233, **2340**:470, **2381**:168
RPHA 1473
Véletlen embernek utolsó órája
Uz Bálint (1595)
!!, **2532(3)**:328, **2565**:32
RPHA 1478 – RMDT II 272–273, 526 (129. sz.)
Vezérli Isten híveinek életét
1874:250a
Vígan énekeljünk
!, !!, **1816**:14, **1940**:12, **2532(2)**:122
RPHA 1485
Vigy ki Uram Jézus e dögös veremből
Nádasi János
2282:170

Vigyázz halálodra, halandó ember
2565:50
RMDT II 394, 645 (316. sz.)
Világ örül, hívek sírnak
Geleji Katona István
1643(2):259
Világos, bűnt gyűlöl
Mikolai Hegedűs János
2249:46
RMKT XVII/9 260, 651
Világosságnak szent Atyja
!!, **1816**:711, **1940**:622
RPHA 1489
Zengjed nyelvem, dicsőséges
Thomas de Aquino, Sanctus – Hajnal Mátyás ford.: Pange lingua gloriosi corporis mysterium
!!, **1952**:224, **2381**:88
RMKT XVII/7 105–106, 535–536
Zúgásival serkentett fel
Kéri Sámuel
2510:176
RMKT XVII/9 344, 681
Zúgódik, dúl–fúl magában e világ
Zeleméry László: Ps. 2
!, **!!**, **2163(2)**:92, **2254(2)**:4, **2406(2)**:4, **2532(2)**:3, **2564(2)**:3, **2624(2)**:4
RPHA 1496
Zsidók gonosz cselekedetét
Kassai András
2049:48
RMKT XVII/9 64, 587–589

A ZSOLTÁRFORDÍTÁSOK (PARAFRÁZISOK) KEZDŐSORAI, SORSZÁM SZERINT

A zsoltárok sorszámánál első helyen a héber számozás található; ezt egyenlőségjellel a Vulgata szerinti számozással a latin szöveg kezdőszavai, majd a magyar nyelvű fordítások (parafrázisok) kezdősora követi.

1 = 1 Beatus vir qui non abiit
Aki nem jár hitlenek tanácsán
Boldog az olyan ember az Istenben

2 = 2 Quare fremuerunt
Miért zúgolódnak a pogányok
Szent Dávid próféta második énekében
Zúgódik, dúl-fúl magában e világ

3 = 3 Domine quid
Ó, mely sokan vannak, akik háborgatnak
Szent Dávid király háborúságában imádkozik
Uram Isten, miért bocsátál énreám

4 = 4 Cum invocarem
Én igazságomnak Istene

5 = 5 Verba mea
A Szent Dávid ötödik énekében
Úristen, az én imádságom

6 = 6 Domine ne in furore... miserere
Meg ne feddj engemet... és meg ne ostorozz
Szent Dávid király bűnei ellen így panaszolkodik
Uram, te nagy haragodban

7 = 7 Domine Deus meus
Ó én Uram és én Istenem
Számkivetésre Dávid megyen vala

8 = 8 Domine Dominus noster
Mely hatalmas a mi Urunk, az Isten
Ó felséges Úr, mi kegyes Istenünk
Régen 6 törvényben, Mózesnek könyvében

9 = 9 Confitebor tibi
Dicsérlek téged, Úristen

10 = 9 Ut quid Domine
Megnyomorodván ellenségitől Szent Dávid próféta
Mire távozol tőlünk, Úristen
Tekints reám Istenem, nyavalyámban

11 = 10 In Domino confido
Az Istenben bízom jó reménységgel
12 = 11 Salvum me fac Domine
Emlékezzél meg Úristen, a mi nagy gyarlóságunkról
Ó Úristen, tekints hozzánk
Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert e földön
Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert szentid
13 = 12 Usquequo Domine
Míglen felejtesz el, Uram?
Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik
14 = 13 Dixit insipiens... in studiis suis
A bolond így szól az ő szívében
Sokan vannak most olyatén emberek
15 = 14 Domine quis habitabit
Uram, ki leszen lakója
16 = 15 Conserva me
Őrizz meg engemet, benned bízom, én Istenem
Tarts meg engemet, ó én Istenem
17 = 16 Exaudi Domine iustitiam meam
Hallgasd meg igazságomat
18 = 17 Diligam te
Ó én Uram, ki erőt adsz énnekem
19 = 18 Caeli enarrant
Az egek beszélik, és nyilván hirdetik
20 = 19 Exaudiat te Dominus
Az Úr tégedet meghallgasson
Gyakorta való, buzgó könyörgést
21 = 20 Domine in virtute
Örvendez, Uram, a király
22 = 21 Deus, Deus meus respice
Én Istenem, én erős Istenem
23 = 22 Dominus regit me
Az Úr énnékem őriző pásztorom
Az Úristen nekem édes táplálóm
Szent Dávid próféta éneklő könyvének huszonharmad részében
24 = 23 Domini est terra
Az Úr bír az egész földdel
25 = 24 Ad te Domine levavi
Szívemet hozzád emelem
26 = 25 Judica me
Légy ítélőm, Uram
Mikor Dávid vala keserűségben
27 = 26 Dominus illuminatio
Az Úristen az én világosságom
Ó én két szemeim, ti az Úrra nézzetek
28 = 27 Ad te Domine clamabo
Hozzád kiáltok, kegyes Uram
Mostan hozzád felkiáltok, felséges Úristen

29 = 28	Afferte Domino
	Mostan ti hatalmasak
	Szent Dávid próféta az Istennek nagy hatalmát látván
30 = 29	Exaltabo te Domine
	Dávid prófétának imádkozásáról
	Dicsérlek Uram, tégedet
31 = 30	In te Domine speravi... inclina
	Benned bíztam, Uram Isten, soha ne gyaláztassam
	Tebenned bízom, Uram Isten
	Uram, én csak tebenned bíztam
32 = 31	Beati quorum
	Boldog az ilyen ember e világon
	Boldogok, akiknek undok vétkeinek sebét az Úr befedte
	Ó, mely boldog az oly ember éltében
	Sok emberek vannak e széles világon, kik tévelygésben vannak
33 = 32	Exsultate justi
	Nosza istenfélő, szent hívek
34 = 33	Benedicam Dominum
	Dicsérem az Úristent minden időben
	Mikoron Dávid Saul előtt futna
	Mindenkoron áldom az én Uramat
	Mindenkoron áldom az Urat, míg engem éltet
35 = 34	Judica Domine
	Pörölj, Uram, pörlőimmel
36 = 35	Dixit injustus
	A gonosztevőnek dolgán
	Sok nyilvánvaló bizonyságokkal szent Dávid próféta
37 = 36	Noli aemulari
	Gyermek voltam (csak 25. vers!)
	Megnyomorult, szegény keresztyén ember
	Ne bosszankodjál a gonosztevőkre
	Az istentelen hatalmasokat (csak 36. vers!)
38 = 37	Domine ne in furore... quoniam
	Haragodnak nagy voltában
	Meg ne feddj engemet... és meg ne verj
	Nagy bánatban Dávid mikoron vala
39 = 38	Dixi: custodiam
	Magamban elvégezém és mondám
40 = 39	Exspectans
	Várván vártam a fölséges Urat
41 = 40	Beatus qui
	Boldog, aki a nyavalyást híven
42 = 41	Quemadmodum
	Fohászkodom hozzád, Uram Istenem
	Jóllehet nagy sokat szóltunk Dávidról
	Mint a szép, híves patakra
	Mint kívánkozik a szarvas a kút fejéhez
43 = 42	Judica me
	Itéld meg Uram, ügyemet

		Ítélj meg engemet Úristen
		Lásd meg Uram, én ügyemet
44 =	43	Deus auribus
		Hallottuk, Isten, füleinkkel
		Hallottuk, Úristen, atyáinktól
		Nagy keserves szívvel könyörgének
45 =	44	Eructavit
		Egy szép dolgot hoz elő az én szívem
46 =	45	Deus noster
		Az Isten a mi reménységünk
		Erős várunk nekünk az Isten
		Mikor Szennakerib a Jeruzsálemet
47 =	46	Omnes gentes
		Minden népek örülvén tapsoljanak
		No, minden népek, örvendezzetek
48 =	47	Magnus Dominus
		Nagy az Úr méltóságában
49 =	48	Audite haec
		Hallgassátok meg ezt minden népek
50 =	49	Deus deorum
		Az erős Isten, uraknak ura
		Hogy panaszolkodik a hatalmas Isten
51 =	50	Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam
		Háborúsága Dávid királynak egykoron nagy vala
		Légy irgalmas Úristen, minékünk
		Mindenható Úristen, szívünk retteg szüntelen
		Ne szállj pörbe énvelem
		Úristen, irgalmazz nekem a te irgalmasságod szerént
		Úristen, kegyelmezz meg énnekem
		Végtelen irgalmú, ó te nagy hatalmú Isten, légy már kegyelmes
52 =	51	Quid gloriaris
		Mit dicsekedel gonoszságban
53 =	52	Dixit insipiens... in iniquitatibus
		A bolond így szól az ő szívében
54 =	53	Deus in nomine
		A te nagy nevedért tarts meg
		Mennynek és földnek kegyes Istene
		Tarts meg Uram Isten, engem
		Úristen, kérünk a te szent nevedért
55 =	54	Exaudi Deus orationem meam
		Hallgasd meg az én könyörgésem
		Mikoron Dávid nagy búsúltában
56 =	55	Miserere mei Deus quoniam
		Kegyelmezz meg nékem én Istenem
57 =	56	Miserere mei Deus, miserere
		Irgalmazz Uram, irgalmazz nekem
		Irgalmazz Úristen immáron énnekem
58 =	57	Si vere utique
		Ti, tanácsban ülő személyek

59 = 58 Eripe me de inimicis
Szabadíts meg engem Úristen, és tarts meg
60 = 59 Deus reppulisti
Minket, Úristen, elhagyál
61 = 60 Exaudi Deus deprecationem
Kiáltásom halld meg Isten
62 = 61 Nonne Deo
Az én lelkem szép csendesen
63 = 62 Deus, Deus meus ad te
Isten, te vagy én Istenem
Saulnak a Dávidhoz jó szerelme
64 = 63 Exaudi Deus orationem meam cum
Hallgasd meg Uram, könyörgésem
Meghallgassad az én imádságomat
65 = 64 Te decet
A Sionnak hegyén, Úristen
Sok jótéteményén nagyon csodálkozván
66 = 65 Jubilate Deo omnis terra, psalmum
Örvendj egész föld, az Istennek
67 = 66 Deus misereatur
Könyörülj Úristen mirajtunk
Úristen, áldj meg jóvoltodból
68 = 67 Exsurgat Deus
Hogyha felindul az Isten
Úristen, áldj meg minket irgalmasságodból
69 = 68 Salvum me fac Deus
Siess, nagy Úristen, én segítségemre
Úristen, segíts és tarts meg engem
70 = 69 Deus in adjutorium
Örök Isten, figyelmezzél az én segítségemre
Siess, ments meg Uram Isten
71 = 70 In te Domine speravi... et eripe
Láss hozzám Úristen, kegyelmes szemeiddel
Ne hagyj elesnem, felséges Isten, keserűségemben
Tebenned bízom, én Istenem, kérlek, oltalmazz meg
Úristen, légy most mivelünk
72 = 71 Deus judicium tuum
Uram, a te ítéletedet
73 = 72 Quam bonus
Bizonyára jó az Isten
74 = 73 Ut quid Deus
Hogy Jeruzsálemnek drága templomát
Miért vetsz minket így el, Úristen
Sok inségünkben hozzád kiáltunk, felséges Úristen
75 = 74 Confitebimur
Dicsérünk téged, Isten
76 = 75 Notus in Judaea
Ismeretes az Úristen

77 = 76 Voce mea ad Dominum... ad Deum
Az Istenhez az én szómat
Az Úristent magasztalom
78 = 77 Attendite
Hallgass én népem, az én törvényemre
79 = 78 Deus venerunt
Felséges Isten, neked jelentjük mi nagy nyavalyánkat
Öröködben, Uram, pogányok jöttek
80 = 79 Qui regis Israel
Hallgasd meg Izrael pásztora
Keresztyéneknek Istene
81 = 80 Exsultate Deo
Örvendezzetek az erős Istennek
82 = 81 Deus stetit in synagoga deorum
Az Isten áll ő seregében
Az Úristen áll minden bíráknak gyülekezetekben
83 = 82 Deus quis
Uram, ne hallgass ily igen
84 = 83 Quam dilecta
Ó seregeknek Istene
85 = 84 Benedixisti
Nagy kegyesen től Uram, földeddel
86 = 85 Inclina
A jó hitű ember szelíd e világon
Hajtsd hozzám Uram, füledet
87 = 86 Fundamenta
Az Úristen az ő lakó hajlékát
88 = 87 Domine Deus salutis
Úristen, én üdvösségem
89 = 88 Misericordias
Az Úrnak irgalmát örökké éneklem
90 = 89 Domine refugium
Tebenned bíztunk eleitől fogva
91 = 90 Qui habitat
Aki a felséges Úrnak lakozik oltalmában
Aki veti segedelmét az Istennek hatalmában
92 = 91 Bonum est
Ékes dolog dicsérni, Uram, felségedet
Mely igen jó az Úristent dicsérni
93 = 92 Dominus regnavit decorem
Nagy hatalommal regnál az Isten
94 = 93 Deus ultionum
Mikor szent Dávid kegyetleneknek gonoszságát látá
Ó erős, bosszúálló Isten
95 = 94 Venite exultemus
Jer, örvendezzünk az Úristennek
Jertek, örvendjünk mindnyájan
96 = 95 Cantate Domino canticum novum, cantate
Énekeljetek minden népek

97 = 96 Dominus regnavit, exultet
Az Úristen regnál
98 = 97 Cantate Domino canticum novum, quia
Énekeljetek új éneket
Mennyei seregeknek Ura és szent Istene
99 = 98 Dominus regnavit, irascantur
Az Úr országol és regnál nagy jól
100 = 99 Jubilate Deo omnis terra, servite
E földön ti minden népek
Örüljetek az Istenben, szolgáljatok víg örömben
101 = 100 Misericordiam
Ilyen fogadást tőn a szent Dávid a nagy Úristennek
Mindennek előtte irgalmasságról
102 = 101 Domine exaudi orationem meam et
Hallgasd meg Uram, kérésem
Uram, halld meg szómat, nézd nagy siralmimat
103 = 102 Benedic anima mea Domino et
Aki az Istent megismerheti
Áldjad lelkem Uradat, Istenedet
104 = 103 Benedic anima mea Domino, Domine
Áldjad lelkem az Urat, és tiszteld
105 = 104 Confitemini Domino et
Adjatok hálát az Istennek
106 = 105 Confitemini Domnio quoniam bonus... quis loquetur
Az Urat áldjátok, mert jó
107 = 106 Confitemini Domino quoniam bonus... dicant
Dicsérjétek az Urat, mert nagy ő jóvolta
108 = 107 Paratum cor
Úristen, kész az én szívem
109 = 108 Deus laudem
Ó Úristen, én dicsőségem
110 = 109 Dixit Dominus
Az Úristen mondá az én Uramnak
111 = 110 Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in consilio
Hálát adok, Uram, neked
112 = 111 Beatus vir qui timet
Boldog a férfiú, ki féli az Istent
Boldog az olyan ember ő lelkében
Boldog ember, aki az Istent
113 = 112 Laudate pueri
Az Urat, ti ő szolgái
Keresztyének, kik e földön lakoztok
114 = 113A In exitu Israel
Hogy Izrael kijött Egyiptomból
115 = 113B Non nobis Domine
Nagy öröme adaték én lelkemnek
Nem nekünk, Uram, nem nekünk engedd
116 = 114 Dilexi quoniam

116 = 115 Credidi
Szeretem és áldom az Úristent
117 = 116 Laudate Dominum omnes
Az Urat, minden nemzetek
Int most minket Dávid próféta a zsoltárkönyvben
118 = 117 Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in saeculum
Adjatok hálákat az Úrnak
119 = 118 Beati immaculati
Az oly emberek nyilván boldogok
120 = 119 Ad Dominum
Én az Úristenhez kiálték
Sok nyomorúság mi életünkben hogy megkeseríte
121 = 120 Levavi oculos
Jer, emlékezzünk keresztyén népek
Szemem a hegyekre vetem
122 = 121 Laetatus sum
Örül mi szívünk, mikor ezt halljuk, a templomba megyünk
Örülök az én szívemben
123 = 122 Ad te levavi
Az Izraelnek népe régenten ó törvényben
Tehozzád szemeimet, Úristen, emelem az égben
124 = 123 Nisi quia Dominus
Az Izrael ezt nyilván mondhatja
125 = 124 Qui confidunt
Akik bíznak az Istenben
Akik bíznak az Úristenben
126 = 125 In convertendo
Mikor a Siont az Isten
127 = 126 Nisi Dominus
Hogyha ember házat épít
Mindenek meghallják és jól tanulják
128 = 127 Beati omnes
Boldog az ember nyilván, ki az Istent féli
Boldogok azok, kik Istent félik
Minden hív keresztyének, meghalljátok
129 = 128 Saepe expugnaverunt
Én ifjúságomtól fogva engem
130 = 129 De profundis
Bűnösök hozzád kiáltunk
Chérubimok, seraphimok Ura, Jehova Isten
Felséges Isten, hozzád kiáltunk nagy keserűséggel
Sok háborúságban, szívem nagy bánatban
Tehozzád teljes szívből kiáltok szüntelen
Végtelen irgalmú Isten, hozzád kiáltok
131 = 130 Domine non est
Uram, nem űz nagyra szívem
132 = 131 Memento Domine
Emlékezzél meg Úristen, Dávidról és ínségéről

133 = 132 Ecce quam
Íme, mely jó és mely nagy gyönyörűség
Mely igen jó legyen az egyenesség
134 = 133 Ecce nunc
Ti keresztyének, dicsérjétek Istent
Úrnak szolgái, mindnyájan
Úrnak szolgái, no dicsérjétek mindnyájan az Urat
135 = 134 Laudate nomen
Áldjátok az Úr nevét
136 = 135 Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in aeternum
Dicsérjétek az Urat, mert ő jó kedvet mutat
137 = 136 Super flumina
Hogy a babiloni vizeknél ültünk
Izraelnek megszomorodott nemzetsége
138 = 137 Confitebor tibi Domine in toto corde meo, quoniam
Dicsér téged teljes szívem
139 = 138 Domine probasti
Uram, te megvizsgálsz engem
140 = 139 Eripe me Domine
Szabadíts meg engem Úristen, a gonosz
141 = 140 Domine clamavi
Tehozzád kiáltok, Úristen
142 = 141 Voce mea ad Dominum... ad Dominum
Én az Úrhoz fölkiálték
143 = 142 Domine exaudi orationem meam, auribus
Hajtsd meg füleidet, kérem felségedet
Hallgasd meg Atya Isten, a mi szükségünket
Hallgasd meg Uram, kérésemet
144 = 143 Benedictus Dominus
Áldott az Úr, ki kezemet tanítja
Minden állat dicsér, Úristen, tégedet
145 = 144 Exaltabo te Deus
Magasztallak téged, én Istenem
Nagy hálaadással magasztallak téged, én Istenem
146 = 145 Lauda anima
Áldjad én lelkem az Urat
Dicsérd az Istent mostan, ó én lelkem
147 = 146 Laudate Dominum quoniam
147 = 147 Lauda Jerusalem
Az Urat dicsérjétek, mert jó
Drága dolog az Úristent dicsérni
148 = 148 Laudate Dominum de caelis
Dicsőült helyeken, mennyei paradicsomban
Mennyei seregek, boldog, tiszta lelkek
Mikoron a szent Dávid megismeré
No, dicsérjétek mindnyájan az Urat
149 = 149 Cantate Domino canticum novum, laus
Az Úrnak, no, énekeljetek
150 = 150 Laudate Dominum in sanctis
Dicsérjétek az Urat, áldjátok ő szent voltát

A LATINBÓL FORDÍTOTT VERSES SZÖVEGEK EREDETIJÉNEK INCIPITMUTATÓJA

A solis ortus cardine	Naptámadattól megfogván
	Teljes e széles világban, dicséretes
	Teljes e széles világban, minden földnek határában
	Teljes e széles világon
Ad coenam agni providi	Úrnak végvacsorájára
Ad perennis vitae fontem mens sitit nunc arida	Az örökké élő kutat száraz szív szomjúhozza
Ad tala stola demissa	Bokáig lebocsátott palásttal
Adam vetus quod pollui	Amit Ádámban az idegen bűnért
Adoro te devote latens deitas	Imádlak téged, elrejtett Istenség
	Imádlak tégedet, láthatatlan Istenség
Alma redemptoris mater	Üdvözítőnknek szent anyja
Angele Dei, qui custos est mei	Istennek hív szent angyala
	Istennek hű szent angyala... fényeddel éjjel látogass
Ascendit Christus hodie	A Krisztus mennybe felmene, alleluja
	A Krisztus mennybe felmene, hogy nekünk helyet szerezne
	A Krisztus mennybe felmene, minden egeknek fölötte
	A Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, Atyjával megbékéltetne
	Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, ül Atyjának jobbjára
	Krisztus mennybe ma felmene, alleluja
Audi benigne conditor	Hallgass meg minket Úristen, tekints reánk kegyelmesen
	Hallgass meg minket Úristen, tekints reánk Uram Isten
Aufer immensam Deus, aufer iram	Vedd el Úristen, rólunk haragodat
Aurora lucis rutilat	Fénylik a nap fényességgel
Ave Catharina, martyr et regina	Szűz támada pogány népnek nemzetéből
Ave maris stella	Tengernek fényes csillaga, üdvöz légy Krisztus szent anyja
	Üdvöz légy Mária, tengernek csillaga

Ave regina coelorum	Mennyországnak királynéja, angyaloknak szent asszonya
Ave verum corpus natum ex Maria virgine	Üdvöz légy, Szűz Máriától született Krisztus teste
Beata immaculata, Virgo puerpera	Szeplőtelen Szűz Mária, Istennek szent anyja
Benedictus Dominus Deus Israel	Áldott Izraelnek Ura
Chorus novae Jerusalem	Keresztyéneknek serege... 2. vsz.: A győzhetetlen oroszlán
	Keresztyéneknek serege... 2. vsz.: Mert ím a Krisztus meggyőzte
Christe, qui lux es et dies	Jézus Krisztus, mi Megváltónk
	Krisztus, ki vagy nap és világ, mennyországra
	Krisztus ki vagy nap és világ, minket
Christe, rex regum, dominator orbis	Üdvöz légy Krisztus, e világnak Ura
Christus iam surrexit	Krisztus feltámada igazságunkra
Christus surrexit, mala nostra texit	Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive
	Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive, kyrielejson Alleluja
	Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete, mennyországba felvive, Úristen megváltá...
Coeli Deus sanctissime	Ó magas mennynek szentséges Istene
Collaudemus hunc Dominum	Jer, dicsérjük, jer, dicsérjük a Krisztus Jézust
Conditor alme siderum	Csillagoknak alkotója
	Mindeneknek teremtője és híveknek éltetője
	Mindeneknek teremtője és híveknek Megváltója
Corde natus ex parentis	Atya Istentől születék
	Az Atyának országából e világra Isten jöve
	Az Atyának országából, Istenségnek tanácsából
Cur mundus militat sub vana gloria	Mit bízik e világ hiú dicsőségében
	Mit bízik e világ ő álnokságában
Da pacem Domine in diebus nostris	Adj békességet Úristen
Deus creator omnium	Teremtő Úr, kérünk téged
Deus meus et omnia	Én Istenem és mindenem
Dies est laetitiae in ortu regali	Dicséretes a gyermek, ki e nap születék
	Nagy örömnap ez nekünk, mert Krisztus születék
Dies irae, dies illa	A nap eljő nagy haraggal
	A nap, nagy haragnak napja
	Az a nagy haragnak napja
	Kérlek és intlek mostan tégedet
Domine non secundum peccata nostra	Mennynek és földnek nemes teremtője és
Dormi fili, dormi, Mater cantat unigenito	Aludj fiam, így énekel anyja ő szülöttének
Dum Virgo vagientem	Midőn a Szűz magzatját
Ex more docti mystico	Dicsérjük a nagy Úristent

Exultet Coelum laudibus	Örvend az ég nagy dicséretekkel
Felix namque decoris ornamentum	Jer, dicsérjük az Istennek Fiát
Festum nunc celebre magnaque gaudia	Mostani ékes ünnepnap és lelki nagy örömek
	Mostani jeles ünnepnap és örömök
Gaude Virgo gloriosa, mater Christi	Örülj, dicsőséges szép Szűz, Krisztus anyja
Gloria, laus et honor tibi sit, Christe redemptor	Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk
Grates nunc omnes reddamus	Hálát adjunk mindnyájan az Úristennek
Gratulare Virgo singulari privilegio	Szűz Mária e világra nékünk szent fiát hozá
Hiate fauces Tartari	Nyíljék meg pokol kapuja
Homo Dei creatura	Ember, Isten alkotmánya... ennek voltát
	Ember, Isten alkotmánya... Ha nagy voltát
Hostis Herodes impie	Gonosz, kegyetlen Herodes
	Heródes dühös ellenség
Hymnum dicamus Domino	Dicséretet mondjunk Atya Istennek
	Dicséretet mondjunk Úristennek és ő Fiának, Krisztusnak
Immense coeli conditor	Mennynek és földnek nemes teremtője, minden
In dulci jubilo, nun singet und sei froh	In dulci jubilo, zengjen víg énekszó
Infinitae bonitatis et immensae charitatis	A véghetetlen kegyelmű s megmérhetetlen szerelmű
Jam cantemus hodie in honorem Mariae	Jer, mindnyájan örüljünk
Jam lucis orto sidere	A Nap feljövén immáron
	Hajnali csillagnak
	Immáron a nap feljövén
Jam moesta quiesce quaerela	Hagyjátok el hű keresztyének
Jam ter quaternis trahitur	Mostan eljöttek az idők
Jesu dulcis memoria	Jézus édes emlékezet
Jesu nostra redemptio	Jézus Krisztus, mi királyunk
	Jézus, üdvösség adója
Jesu quadragenariae	Minden mi szenvedésünknek
Jesu Salvator, mundi amator	Jézus, szerelmünk és üdvösségünk
Lauda Sion Salvatorem	Dicsérd Sion Megváltódat
Lucis creator optime	Felséges Isten, mennynek, földnek ura és mindeneknek nagy bölcs alkotója
	Ó áldott Atya Úristen, ki uralkodol mennyekben
Magnae Deus potentiae	Ó nagyhatalmú, felséges Úristen
Magnificat anima quoque nostra Dominum	Magasztalja a mi lelkünk is az Ura
Magno salutis gaudio	Örvendezzen már e világ
Magnum nomen Domini, Emmanuel	Úrnak nagy nevezeti, Emmánuel
Media vita in morte sumus	A mi életünknek közepette
Memento rerum Conditor	Emlékezzél meg Teremtőnk
Mittit ad virginem non quemvis angelum	Küldé az Úristen gyors és hív szolgáját
	Küldé az Úristen hűséges szolgáját
Modulisemus omnes corde, voce, ore	Jer, mi dicsérjük, áldjuk és felmagasztaljuk
Natus est nobis rex gloriae, ab intacta pura virgine	Nekünk születék mennyei király, Szűz Máriának méhéből

Natus est nobis rex gloriae de pura virgine	Nekünk született mennyei király, kit Üdvözítőnknek
Ne reminiscaris	Ne emlékezzél meg, Úristen, a mi bűneinkről
Nobis Sancti Spiritus gratia sit data	Minékünk adattassék Szentlélek malasztja
Novum sidus emicuit	Új világosság jelenék
Nunc, Sancte nobis Spiritus	Mostan, ó Szentlélek Isten
O gloriosa virginum, sublimis inter sydera	Ó dicső Szűz, ki szüzeket
O lux beata Trinitas et principalis unitas	Ó te dicső Szentháromság
O lux beata Trinitas, tres unum	Ó teremtő Atya Isten
O Maria, Virgo pia, magna mortalium patrona	Szűz Mária, Krisztus anyja, emberi nemzetnek oltalma
O Pater pie coelestis	Ó mennyei mi szent Atyánk, kegyes és kegyelmes
	Ó mennyei mi szent Atyánk, tekints mennyből most mireánk
O Pater sancte, mitis atque pie	Ó mi szent Atyánk, kegyes és kegyelmes
	Ó mi szent Atyánk, kegyes gondviselőnk
O salutaris hostia	Ó üdvösséges áldozat
Omni die dic Marie	Minden napon áldást mondjon
	Mondj naponként és óránként
Pange lingua gloriosi corporis mysterium	Zengjed nyelvem, dicsőséges
Pange lingua gloriosi proelium certaminis	Jer, hirdessük mi Urunknak nagy dicső bajvívását
Patris sapientia veritas divina	Atyának bölcsessége, bizony istensége
Plasmator hominum Deus	Emberi nemnek teremtő Istene
Puer natus in Betlehem. Hoc in anno	Gyermek születék Betlehemben, az időben. Kin örül a Jeruzsálem.
Puer natus in Betlehem, natus in Betlehem	Gyermek születék Betlehemben, születék Betlehemben
Puer natus in Betlehem. Unde gaudet	Gyermek születék Betlehemben, kin örül a Jeruzsálem
Quem terra, pontus, sidera	Kit a nagy ég, föld, víz csodál
Rector potens verax Deus	Igaz bíró, nagy Úristen
Regina coeli laetare alleluja	Mennynek királyné asszonya
	Örülj és örvendezz keresztyéneknek gyülekezete
Rerum Deus tenax vigor	Állatoknak megtartója
Resurgente Domino	Úrnak feltámadásán
Salve mundi salutare	Üdvöz légy, világ váltója
Salve regina	Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak szent anyja
Sanctissima Mater Dei	Ó szentséges Szűz Mária
Spiritus Sancti gratia	A Szentléleknek kegyelme apostolokat betölte
	A Szentléleknek kegyelme apostoloknak szíveket
Stabat mater dolorosa	Álla a Szűz nagy fájdalva
Sublimi te Pater aethera	Szegény fejem Uramhoz óhajt
Surrexit Christus hodie, alleluja	Feltámadt Krisztus e napon, alleluja
	Jézus Krisztus feltámada, alleluja

Te Deum laudamus	Téged, Isten dícsérünk
	Téged, Úristen, mi keresztyének dicsérünk és áldunk
Te lucis ante terminum	Mivel már besetétedett
Telluris ingens conditor	A széles földnek nagy, bölcs teremtője
Veni Creator Spiritus, mentes	Jöjj el Szentlélek Istenünk, és látogasd sérült lelkünk
	Jövel Szentlélek Úristen, látogasd
	Jövel Szentlélek Úristen, vigasztalj
	Jövel teremtő Szentlélek
Veni redemptor gentium	Jövel Megváltója népeknek, mutasd
	Jövel népeknek Megváltója, Szűznek
Veni Sancte Spiritus, et emitte	Jöjj Szentlélek Úristen
	Jövel Szentlélek Isten, és bocsásd ki mennyekből
	Jövel Szentlélek Úristen, ki Atyával
	Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek
Verbum supernum prodiens	Mennyből az Ige lejöve
	Mennyei Ige jelenél
Vexilla regis prodeunt	Keresztyének, örvendezzünk, mert országol
	Királyi zászlók lobognak
Virum admirabilem, novum jubar solis	Csodálatos Szent Ignác, mint egy új nap fénye
Vita sanctorum, decus angelorum	Szenteknek te vagy, Krisztus, ékessége

TÁRGYMUTATÓ

Index rerum

Subject index

ábécéskönyv ld. nyelvkönyv

agenda, *evangélikus*, magyarul **2341(1)**

— németül **2488, 2490**

katolikus, latinul, magyar nyelvű részekkel **1636**

— latinul **1901, 2339**

református, magyarul **1654, 2043, 2362(4), 2505**

— latinul **2407**

unitárius, latinul **1725**

államelméleti értekezés, magyarul **1867**

– latinul **2293**

ld. még erkölcsi oktatás

állatábrázolás ld. illusztrációk

állatövi jegyek ld. illusztrációk

álomfejtőkönyv, magyarul **1822, 1974**; más nyelven **2331**

antik mitológiai tárgyú verses história, magyarul **2308**

arckép ld. illusztrációk

aritmetika ld. mennyiségtan

árszabás, magyarul **1925, 1926, 2576**

artikulusok ld. törvénycikkek

assertiones ld. vizsgatételek

beszéd, *világi*, latinul **1691, 1694, 1778, 1897, 1898, 1965, 2040, 2233, 2286, 2399, 2416, 2425, 2480, 2575**

– biblikus cseh nyelven **1938(1)**

pedagógiai, latinul **2390, 2433, 2463, 2547, 2617(2)**

egyházi ld. postilla, prédikációk, gyászbeszéd

betűmintakönyv 2436A

biblia, teljes, magyarul **2091(1)**

Jézus Sirach fia könyve, németül **2342A**

Példabeszédek könyve, németül **2277**

Újszövetség, magyarul **2068, 2133**

— románul **2210**

Zsoltárok könyve, románul **2365**

Zsoltárok könyve, versben, magyarul **1947(1), 1981, 2045, 2091(2), 2163(3), 2254(4), 2305, 2363(1), 2406(4), 2424, 2564(3), 2624(4)**

Zsoltárok, versben, magyarul, más műben **1995**

bibliamagyarázat, *protestáns*, latinul **2409**

— más műben, latinul és biblikus cseh nyelven **1686**

református, magyarul **2361, 2404**

unitárius, magyarul **1646**

ld. még perikópáskönyv, postilla, prédikáció

biblia tartalmi kivonata, latinul, párbeszédben **1889** – versben **2139**

bibliai história, versben, magyarul **1647, 1726, 2215, 2584**

bibliai idézetek (helyek) gyűjteménye, magyarul **1884, 1963(1), 2102(3), 2172**

— más nyelven **1686, 2411(2)**

bibliai jelenetek, bibliai személyek ld. illusztrációk

botanika ld. füveskönyv, illusztrációk, botanikai

bölcs mondások ld. mondások

címer ld. illusztrációk

csízió ld. öröknaptár

didaktika, latinul **2099(4)**, más műben **2457**

ld. még tanterv

disputatio ld. vizsgatételek

dráma ld. iskoladráma

egyházjog, egyházkormányzás, egyházi rendtartás, *evangélikus*, latinul **1821, 1990, 2341(2)**

katolikus. latinul **1851, 2234, 2386, 2594, 2597**
református. magyar–latin **1975**
— latinul **1912, 2158, 2260**
elbeszélés, magyarul **2375, 2472, 2590**
életrajz, önéletrajz, magyar–latin **2565A, 2598, 2599**
latinul **1840**; versben **1751(1), 2131, 2422**
németül, versben **1944, 1972**
elmélkedés, *evangélikus*. magyarul **1763, 1813, 2012, 2049**, más műben **1894**
— latinul **2346**
— biblikus cseh nyelven **1968, 2037**; versben **1662, 1809, 1810, 1838, 1839**
katolikus. magyarul **1713, 1761, 1952, 2023(1–2), 2112, 2238, 2334, 2462(1)**; versben **1635, 1658, 1664, 1812** (protestáns kiadás), **1978** (protestáns kiadás), **2077**
— latinul **2021, 2337, 2338, 2388, 2545**
keresztény. magyarul **2271**
protestáns. magyarul **1639, 1735, 1768, 1817, 1895, 1995, 2042**
— biblikus cseh nyelven **1702, 1906(1)**
református. magyarul **1678, 1683(1–2), 1730, 1755, 1893(1–2), 2102(2), 2128, 2201, 2216, 2231, 2353, 2401, 2450**
emberalak ld. illusztrációk
embléma ld. illusztrációk, címer
enciklopédia, magyarul **2617(1)**, latinul **1672**
— nyelvtanulás céljából, latin–magyar **1983, 2002(1), 2039, 2211(1), 2265(1), 2429(1)**; latinul **2430(3), 2431, 2484**; latin–német **1717, 2064, 2581**
énekeskönyv, énekek (a magyar nyelvű énekekről a kezdősorok szerint az incipitmutató tájékoztat)
evangélikus. biblikus cseh nyelven **1655, 1780, 2121, 2195, 2477**; más műben **2084**
— németül **1782**; más műben **2165**
katolikus. latin–magyar **2381**; latin–szlovák **2591**;
más műben magyarul **1714, 1715, 1918, 1952**; latinul **1901, 2339, 2579**
protestáns (református és evangélikus közösen), magyarul **1643, 1816(1), 1940(1), 1981, 2146(2), 2163(1–2), 2251, 2254(1–2), 2406(1–2), 2532(1–2), 2564(1–2), 2624(1–2)** – más műben **1678, 1730, 1755, 1818, 1835, 1874, 1942, 1980, 2049, 2050, 2319, 2522**; biblikus cseh nyelven **1906, 2037, 2084**
— temetési, magyarul **1816(2), 1940(2), 1981, 2146(2), 2254(3), 2406(3), 2532(3), 2565, 2624(3)**
ld. még hangjegyek
eposz, magyarul **2360, 2461**
erdélyi fejedelmi birtokok összeírása ld. törvénycikkek
erkölcsi oktatás, magyarul **1876, 2262, 2332, 2362(5), 2510, 2522(3)**; versben **2269, 2401**; más műben **2104, 2213, 2434**
— latinul **1722(1), 1827(1), 2118, 2483**
ld. még filozófia, morálfilozófia
evangéliumok és epistolák ld. perikópáskönyv
fejedelmi tükör ld. erkölcsi oktatás
filozófia, latinul, morálfilozófia **2285**; más műben **1965**; metafizika **2285, 2415**;
— természetfilozófia **2081**
ld. még vizsgatételek
fizika ld. filozófia (természetfilozófia)
földrajz 1758
füveskönyv, magyar elnevezésekkel **2358, 2410**
gyászbeszéd, magyarul **1723, 1992(3), 2056, 2458, 2486, 2504, 2512, 2513, 2622, 2623**; más műben **2502**
— magyarul és latinul **2160**
— biblikus cseh nyelven **2244**
— latinul **1969, 2086, 2246, 2287, 2324, 2482, 2496**
— németül **1932, 2175, 2276**
— bizonytalan nyelven **2085**
gyászbeszéd gyászversekkel, magyarul, magyar verssel **2132**; latin versekkel **2459, 2511**
— biblikus cseh nyelven, latin versekkel **1705, 1706, 1754, 1798, 1799, 1800, 1803, 1967, 2123, 2152, 2155, 2192, 2395, 2608**
— latinul, latin versekkel **1703, 1732, 1855, 2036, 2611**
— németül, német versekkel **2184, 2537**; latin versekkel **1760, 2072, 2110, 2476, 2537**

gyászvers ld. vers, gyászbeszéd gyászversekkel
gyógyfürdő leírása, latinul, versben **1973**
gyógyszerleírások ld. orvosi tanácsok
halálszimbólum ld. illusztrációk, koponyás halálszimbólum
hangjegyek 1643, 1655, 2045, 2091, 2305, 2381, 2424, 2477, 2532, 2591
históriás ének ld. antik mitológiai tárgyú verses história, bibliai história versben, moralizáló verses história, regényes históriás ének, tudósító históriás ének
hittételek ld. hitvallás, katekizmus, vallási tanítás, vizsgatételek
hitvallás, *evangélikus*, latinul, más műben **2266**
református, magyarul **2304(2)**; latin–magyar **2549, 2604**
hitvita ld. vallási vitairat
hónapillusztrációk ld. illusztrációk
illusztrációk
állatábrázolás **1852, 2014, 2025, 2484**
állatövi jegyek **1752, 1806, 2083, 2243, 2318, 2348, 2442, 2554**
arckép
— Amatus, Lusitanus **2358, 2410**
— Bauhinus, Joannes **2358, 2410**
— Cherler, Johann Heinrich **2358, 2410**
— Dalechamps, Jacques **2358, 2410**
— Dioscorides, Pedacius **2358, 2410**
— Ferdinánd III. – magyar király és német–római császár **2083, 2243, 2292, 2348**
— Fuchs, Leonhard **2358, 2410**
— Galenus, Claudius **2358, 2410**
— Gesner, Konrad **2358, 2410**
— Guilandinus, Melchior **2358. 2410**
— Mattioli, Pietro Andrea **2358, 2410**
— Plinius, Secundus Caius **2358, 2410**
— Theophrastus **2358, 2410**
bibliai jelenetek **1666, 1704, 1937, 2018, 2024, 2116**
bibliai személyek
Christus–szimbólum (Jézus szíve) **1952, 2238**
— David – rex Judaeorum (bibl.) **1666, 2024, 2227, 2336, 2553**
— Jesus Christus **1635, 1666, 1713, 1818, 1957, 2018, 2077, 2238, 2336, 2340, 2598, 2599**
— Joannes apostolus, Sanctus (bibl.) ld. szentek
— Lucas, Sanctus (bibl.) ld. szentek
— Marcus, Sanctus (bibl.) ld. szentek
— Maria beata virgo **1635, 1666, 1850, 2018, 2336, 2340, 2375, 2411**
— Matthaeus, Sanctus (bibl.) ld. szentek
— Petrus, Sanctus (bibl.) ld. szentek
botanikai **2358, 2410**
címer, címerállat, embléma, nyomdászjelvény
— Árpád ld. Magyarország
— Ausztria **2567**
— Batthyány család **2508A, 2510, 2511, 2512**
— Bethlen család (iktári) **2090, 2160, 2354, 2407, 2500, 2564**
— Brassó **1717, 1920, 1988, 2165, 2206, 2569**
— Brewer, Lorenz **1736**
— Comenius, Joannes Amos **2390, 2429, 2430, 2431, 2484**
— Csehország **1806, 2292**
— Debrecen **1922**
— Endter, Wolffgang **2099**
— Erdély **1720, 1825, 1877, 2103, 2260, 2575**
— ferencesek **2462**
— gyulafehérvári ortodox érsekség **2365**
— Hédervári család **2238**
— Hessen–Kassel, Mauritius von **1676**
— ismeretlen **1833**
— Jézus Társaság **2233, 2597**
— Késmárk **1687, 1897**
— Klöss család **1986**
— Kolozsvár **1828, 2173**
— Lang család **2184**
— Lippay család **2384**
— Lőcse **2184**
— Magyarország **1666, 1752, 1762, 1782, 1845, 1849, 1870, 1901, 1912, 1919, 1986, 2054, 2075, 2096, 2097, 2098, 2136, 2164, 2257, 2292, 2311, 2359, 2412, 2460, 2461, 2567**
— Morvaország **2292**
— Pozsony **1762, 1955**
— Püski János **2462**
— Rákóczi család ld. Erdély
— Rákóczi György II. **2365**

— svájci városok **2410**
— Szapolyai család **2514**
— Szenci Kertész Ábrahám **2354, 2355, 2356, 2403, 2406, 2409, 2452, 2457, 2499, 2564, 2624**
— Tarnóczy Mátyás **2274**
— Tranovský, Jiřík **1655, 1705**
— Várad **1863**
— Vuyren, Ludovicus, à **2527**
— Waesberge család **2249, 2558, 2559**
— emberalak **1666, 1726, 1852, 2023, 2024, 2042, 2077, 2318, 2331, 2336, 2340, 2360, 2411, 2461, 2484, 2587, 2590, 2598, 2599**
— hónapillusztrációk **1667, 1712, 1752, 1806, 1819, 1857, 1870, 1919, 1987, 2016, 2054, 2098, 2136, 2164, 2242, 2243, 2257, 2292, 2318, 2348, 2554**
— koponyás halálszimbólum **1635, 2023, 2077, 2462**
— pozsonyi szellem **2018, 2019**
szentek
— Ignatius, Loyola Sanctus **2598, 2599**
— Joannes apostolus, Sanctus (bibl.) **2023, 2133**
— Laurentius, Sanctus **1889**
— Lucas, Sanctus (bibl.) ***2023, 2133***
— Marcus, Sanctus (bibl.) **2023, 2133**
— Matthaeus, Sanctus (bibl.) **2023, 2133**
— Petrus, Sanctus (bibl.) **1957**
városkép
— Kassel **1676**
— Neuenburg (Neocomum) **2410**
— Yverdon **2410**
imádságoskönyv, imádság, *evangélikus*. magyarul **1772, 1818, 1942, 2421A, 2497**
— biblikus cseh nyelven **1796, 1906(2), 2084, 2187A, 2194, 2227, 2446, 2553, 2556, 2588, 2616**
— németül **2165, 2421, 2343A**
katolikus. magyarul **1666, 1787, 2016, 2024, 2076, 2237, 2239, 2282, 2336, 2340, 2508A, 2566**
— más nyelven **1843, 2283, 2544, 2579**
protestáns. magyarul **2146(1), 2319**; más műben **1995**
református. magyarul **1678, 1730, 1755, 1835, 1874, 2140, 2163(4), 2217, 2254(5), 2363(2), 2406(5), 2454, 2455**; más műben **1981, 2404**
ld. még elmélkedések
iskoladráma
— Eperjes, evangélikus gimnázium **2411**
— Gyulafehérvár, udvari iskola **1722(2), 1827(2)**
— Illava, evangélikus gimnázium **2557**
— Kolozsmonostor, jezsuita gimnázium **1886, 2525**
— Nagyszombat, jezsuita egyetem **1785, 2280, 2600**
— Privigye, evangélikus gimnázium **2444**
— Szepeshely, jezsuita gimnázium **2219, 2263, 2264, 2272, 2275, 2322, 2328, 2329, 2330, 2376, 2382, 2383, 2540**
— Trencsén, jezsuita gimnázium **2479**
— Várad, református gimnázium **2157**
iskolai színjáték ld. iskoladráma
iskolai ünnepélyre meghívó, latinul **2223, 2444**
iskolaügy, latinul **1690, 1739, 1842, 2577**
ld. még didaktika, tanterv
jog, jogi tankönyv, magyarul **2144, 2171, 2499**; latin–magyar **1688, 1922, 1986, 2320**
— latinul **2092, 2226** (versben), **2380, 2485(1–2),**
— németül **1955**
— románul **2465**
jóslás, jövendölés ld. vers, jövendölő
katekizmus, *evangélikus*. biblikus cseh nyelven **2347**; latinul **2115, 2266, 2530**
— biblikus cseh–latin **2495**
— latin–német **1776**
— bizonytalan nyelven **1805**
katolikus. magyarul **1665**; magyar–latin **2281**
— románul **1656**
református. magyarul **1721, 1863, 1947(2), 1980, 2091(3), 2104, 2150, 2213, 2247, 2248, 2249, 2303, 2304, 2406A, 2434, 2457, 2519, 2533, 2561**; magyar–latin **1640, 1764, 1993, 2167, 2373, 2402, 2573**
— latinul **1674, 1860, 2087, 2452**
— románul **1958, 2212**
unitárius. magyarul **1648, 2061, 2526**
kátémagyarázat ld. vallási tanítás

katolikus vallási társulat kézikönyve ld. vallási társulat kézikönyve
klasszikusok, latinul **1943, 1949, 2367, 2416**
kotta ld. hangjegyek
költemény ld. vers
latin beszédgyakorlatok ld. nyelvkönyv
lelkipásztori feladatok ld. agenda
levelek, magyarul **1692, 2075, 2096, 2097**;
— latinul **2367, 2617(3)**
liturgikus könyv ld. agenda
logika, magyarul **2516(1)**
— latinul **1829, 1836, 1881, 2028, 2065, 2101, 2202, 2241, 2297, 2507(1–4), 2571** ld. még vizsgatételek
magyar szövegek nem magyar nyelvű műben **1748, 1879, 2166, 2481, 2508, 2602, 2603**
manuale sodalitatum ld. vallási társulat kézikönyve
méhészkönyv 2125
mennyiségtan, magyarul **2183, 2474, 2506**
metafizika ld. filozófia és vizsgatételek
mondások, magyarul, más műben **1733, 1864, 1890, 2560**; magyar–latin **1770, 1861, 1996**
— latinul **2031**
moralizáló verses história, magyarul **2325**

naptár, magyarul

évre:			Csepreg		Kolozsvár		Lőcse		
1637	Bártfa	Bécs	1638	Kassa	1645		1650	Tejfalu	
1638	1663	1667		1675	1677		1680	1701	
1639	1709	1712			1724		1729	1750	
1640	1759	1762			1769		1775	1790	Várad
1641	1815	1819	1820		1828		1834	1854	1862
1642	1866	1870	1873		1885		1900	1905	1913
1643	1917	1919	1921		1928		1948	1960	1976
1644	1985	1987			1999		2010	2026	2041
1645	2048	2054			2060		2074	2079	2088
1646	2094	2098			2106		2108	2114	2126
1647	2135	2136			2142		2148		2159
1648	2162	2164			2173		2178		2198
1649	2204	2205			2214		2230		2252
1650	2255	2257			2261		2278		2299
1651		2311			2315	Kőszeg	2333		2351
1652		2359			2371	2371A	2377		2408
1653		2412					2420		2456
1654		2460		2467			2478		2501
1655		2509		2520			2538		2563
1656		2567		2578			2592		2621

naptár, németül

évre:				Lőcse	
1637				1649	Szeben
1638	Bártfa			1679	1700
1639	1708			1727	1749
1640				1771	1789
1641				1831	1853
1642		Brassó		1887	1904
1643		1920		1930	1959
1644				2001	2025
1645				2062	2078
1646				2107	2113
1647				2145	2149
1648				2174	2189
1649				2218	2240
1650				2273	2284
1651				2316	2342
1652				2372	2393
1653				2417	2437
1654			Kassa	2470	2489
1655		2514	2521	2528	2551
1656				2580	2607

naptár, latinul

évre:		Lőcse
1637		1651
1638	Bártfa	1682
1639	1710	
1640	1757	
1641	1814	
1642	1865	
1643	1916	
1644	1984	
1645	2046	
1646	2093	
1647	2134	
1648	2161	
1649	2203	
1650	2256	

naptár, biblikus cseh nyelven

évre:	Lőcse	
1638	1684	Trencsén
1639		1752
1640	1777	1806
1641		1857
1642		1909
1643		1966
1644		2032
1645		2083
1646		2119
1647		2153
1648		2193
1649		2243
1650		2292
1651		2348
1652		2398
1653		2442
1654		2492
1655		2554
1656		2614

nyelvkönyv, biblikus cseh **1808**
latin–magyar **1882, 1982, 2002(2), 2038, 2265(2)**
latin–magyar–német **1738, 2220, 2473**
latin–magyar–német–cseh **2582**
latin–német **2069, 2258**
latin–német–cseh **2583**
ld. még enciklopédia nyelvtanulás céljából
nyelvtan, magyar **2103(2), 2618**
görög **2179, 2268**
latin **1708A, 1792, 1823, 1868, 1923, 1988, 2058, 2109, 2117, 2168, 2182, 2224(1–3), 2323, 2327, 2429(2), 2430(2), 2620**; más műben **2258**; magyar és német értelmezéssel **2053, 2317**
ld. még nyelvtanulás céljából összeállított enciklopédia
nyelvtudomány 2481, 2606A
nyomdászjelvény ld. illusztrációk, címer
oktató vers ld. vers
orvosi tanácsok, magyarul **1734, 2095**
más nyelven **2052, 2071, 2111, 2154**
ld. még gyógyfürdő
önéletrajz ld. életrajz
öröknaptár, magyarul **2318**, más műben **1735, 1895**
latinul **1756, 2047**
pedagógia, magyarul **2516(2)**
— latinul **2432, 2436**; más műben **2390**
ld. még beszéd, didaktika, iskolaügy, tanterv
perikópás könyv, *evangélikus*. magyarul **1637, 1937, 1989, 2222**
— magyar–latin **1774**
— görög–latin **1773, 2221**
— biblikus cseh nyelven **2116**
— bizonytalan nyelven **1793, 1963(2), 2080**
katolikus. magyarul **1918**
református. magyarul **1979**
poetika ld. verstan
politika, magyarul **2044, 2075, 2096, 2097**; latinul **2051**
politikatudomány ld. erkölcsi oktatás
postilla, *evangélikus*. magyarul **1894**
katolikus. magyarul **1659, 1714, 1715, 1716**
ortodox. románul **1882A**
református. latinul **1720, 1825**
pozsonyi szellem ld. illusztrációk
prédikációk, *evangélikus*. magyarul **2049, 2050**
— németül **1687, 1736, 1945, 1946, 2027, 2343, 2535, 2539**
— más nyelven **1704, 1804, 2009**
katolikus. magyarul **1849, 2625**
református. magyarul **1863, 1875, 1915, 1992(1–2), 2056, 2124, 2127, 2129, 2197, 2199, 2298, 2300, 2362(2–3), 2404, 2453, 2502, 2606, 2622, 2623**
— latinul **2357, 2403, 2500**
ld. még gyászbeszéd; postillák
regény ld. elbeszélés
regényes históriás ének, magyarul **2370**
retorika, magyarul **2310, 2313, 2352**; latinul **1711, 1766, 1767, 2007, 2059, 2105, 2242, 2301, 2302, 2354, 2527(3)**; más műben **2431**
röpirat ld. tudósítás
sodalitatum manuale ld. vallási társulat kézikönyve
számtan ld. mennyiségtan
szentek ábrázolása ld. illusztrációk, szentek
széphistória 1833
színjáték ld. iskoladráma
szorzó és kamatszámító táblák ld. mennyiségtan
szójegyzék, latin, **1963(4), 2208, 2429(3)**
latin–magyar **1733, 1864, 1890, 2560**
latin–magyar–szlovák **2236**
latin–magyar–biblikus cseh–német **1871**
más műben, latin–német **2327**
szónoklattan ld. retorika
szótár, latin–magyar **2141, 2170, 2211(2), 2265(3), 2430(1)**
latin–görög–magyar **2099(1)**
magyar–latin **2099(2)**
latin–biblikus cseh **1811**
tanító költemény ld. vers, oktató
tanterv, latinul **2099(5)**
temetési beszéd ld. gyászbeszéd, prédikáció
teológia ld. vizsgatételek
történelem, biblikus cseh nyelven **1939(1)**
latinul **1695, 2099(3), 2118, 2293, 2343**
németül **1891**
ld. még tudósítás, tudósító históriás ének
törvénycikkek, erdélyi, magyarul **1641, 1642, 1673, 1719, 1765, 1824, 1878,**

1924, 1994, 2057, 2100, 2138, 2169, 2209, 2259, 2314, 2364, 2368, 2414, 2517, 2574
magyarországi, latinul **2485(3)**
ld. még árszabás
törvények ld. még jog
tudósítás (tudósító röpirat), magyarul **2018A**
biblikus cseh nyelven **1795, 2020(1)**
latinul **2019**
németül **2018**
tudósító históriás ének, magyarul **2008, 2518, 2587**
tűzrendészeti szabályok ld. jog
vallási tanítás, *evangélikus*, magyarul **1669, 1991, 2522(2)**
— biblikus cseh nyelven **2349, 2394**
— latinul **1892, 2115, 2266, 2530**
katolikus, magyarul **1697, 1741, 2462(2)**
református, magyarul **1998, 2102(1), 2103(1), 2130, 2196, 2207, 2250, 2309, 2362(1), 2405, 2487, 2498**; más műben **2124, 2197, 2247, 2298**
— latinul **1877, 2617(3)**
ld. még bibliamagyarázat, hitvallás, katekizmus, prédikáció, vallás vitairat, vizsgatételek
vallási társulat kézikönyve, katolikus, magyarul **1657, 2188**
— más nyelven **1744, 1783, 1844, 1954, 2235, 2387**
vallási vitairat, *evangélikus*, magyarul **2522(1)**
— biblikus cseh nyelven **2034**
— latinul **1910, 2035(1–2), 2120, 2291, 2438, 2440, 2441, 2448**; vizsgatételként **2067, 2082, 2267, 2290, 2307, 2350, 2443, 2493, 2494, 2555**
katolikus. magyarul **1788, 1841, 1847, 1850(1–3), 1902(1–2), 1953, 1956, 2022**; más műben **1849**
— biblikus cseh nyelven **2020(2)**
— latinul **2279**
— németül **1957**
református. magyarul **1670, 1671, 1826, 1914, 1977, 2044, 2089, 2090, 2468, 2524, 2550, 2558, 2559**, más műben **1721**
— latinul **1877, 1911, 2523, 2548, 2605**; más műben **1674**; vizsgatételként **2355, 2356, 2392**
vers (a magyar nyelvű versek kiadásairól a kezdősorok szerint az incipitmutató tájékoztat. A nem verses művekben található üdvözlő versekre e mutató nem utal.)
avató. latinul **1938(2)**
búcsú. latinul **1898, 2014**
dicsőítő. magyarul **2461(2)**; más műben **2606A, 2606B**
— latinul **1644, 1751(2), 1973, 2066, 2593, 2595, 2596, 2601**
gyász. latinul és magyarul **1676, 1929**; más műben latinul **2496**
— biblikus cseh nyelven **1801, 1802**
— latinul **1633, 1731, 1794, 1802, 1872, 1964, 1997, 2006, 2055, 2131, 2186, 2206, 2225, 2245, 2345, 2422, 2435, 2439, 2541, 2589, 2610**; más műben **1681**
— több nyelven **2176, 2181**
ld. még gyászbeszéd gyászversekkel
hónapversek. magyarul **1650, 1667, 1680, 1712, 1729, 1762, 1819, 1820, 1828, 1870, 1873, 1900, 1919, 1948, 1987, 2041, 2054, 2074, 2098, 2114, 2136, 2164, 2230, 2257, 2278, 2311, 2318, 2333, 2359, 2408, 2412, 2456, 2460, 2478, 2563, 2578, 2592, 2621**;
— németül **1700, 2025, 2273, 2342, 2393, 2521, 2528**; biblikus cseh nyelven **2348**
jövendölő. magyarul **2270**
köszöntő. biblikus cseh nyelven **2030**
— latinul **1653, 1689, 1694, 1696, 1707, 1737, 1742, 1784, 1840, 1845, 1846, 1970, 2017, 2177, 2185, 2233, 2274, 2326, 2389, 2445, 2546**
lakodalmi. latinul **1652, 1698, 1743, 1781, 1791, 1830, 1832, 1883, 1896, 1931, 1936, 2005, 2013, 2040, 2288, 2289, 2369, 2378, 2396, 2413, 2423, 2426, 2447, 2466, 2469, 2471, 2531, 2609**
— latinul, magyarul és németül **2457A**
— németül **2137, 2515**
— németül és magyarul **2457B**
— latinul és németül **1837, 1950, 2003, 2156, 2229, 2232, 2312, 2374, 2419, 2534, 2536, 2570**

— több nyelven **2166, 2228, 2529**
magyar vers idegen nyelvű műben **1748, 2166, 2508, 2606A, 2606B**
ld. még magyar szövegek nem magyar nyelvű műben
oktató. magyarul **2000, 2180, 2475**
— latinul **1634, 1963(3), 2385**
panasz **1939(2)**
vallásos. magyarul **1933, 2451, 2619**; más műben **1894**
— latinul **1728, 1779**
— németül **1668**
egyéb vers. magyarul **2143, 2187, 2253, 2360, 2586**; más műben **1639, 1671, 1678, 1683, 1730, 1755, 1768, 1772, 1788, 1817, 1819, 1828, 1841, 1875, 1893(2), 1894, 1895, 1915, 1956, 1975, 2042, 2049, 2095, 2103, 2124, 2150, 2196, 2231, 2247, 2249, 2250, 2271, 2353, 2401, 2450, 2511, 2558**
— latinul **1681, 1848, 1943, 1949, 1973, 2346, 2542**; más műben **1639, 1662, 1674, 1683, 1686, 1702, 1714, 1717, 1720, 1738, 1758, 1766, 1768, 1770, 1817, 1825, 1836, 1867, 1877, 1893(2), 1894, 1897, 1899, 1915, 1922(9), 1934, 1951, 1961, 1983, 1986, 1988, 1992, 1998, 2002, 2015, 2033, 2039, 2042, 2049, 2052, 2056, 2058, 2063, 2064, 2071, 2073, 2090, 2095, 2105, 2111, 2122, 2154, 2170, 2182, 2211, 2241, 2258, 2266, 2268, 2271, 2306, 2317, 2323, 2343, 2358, 2384, 2397, 2398, 2410, 2441, 2459, 2473, 2480, 2507, 2511, 2522, 2548, 2553, 2568, 2569, 2571, 2581, 2582, 2583, 2615, 2620**
— biblikus cseh nyelven **2111, 2292**
— franciául **2410**
— görögül **1892, 2073, 2410**
— héberül **2356**
— németül **1897, 2052, 2393**
— imádságoskönyvben, magyarul **1666, 2012, 2016, 2023, 2024, 2282, 2336, 2340, 2462, 2510**; biblikus cseh nyelven **2446, 2553**; latinul **1901, 2339**
— színjátékban, latinul **1722, 1827, 2263**
ld. még antik mitológiai tárgyú verses história, biblia zsoltárok könyve versben, biblia tartalmi kivonata versben, bibliai história versben, életrajz versben, elmélkedés versben, énekeskönyv énekek, eposz, erkölcsi oktatás versben, gyászbeszéd gyászversekkel, gyógyfürdő leírása, jog versben, klasszikusok, mondások, moralizáló verses história, regényes históriás ének, tudósító históriás ének
verstan 1927, 1962, 2503

vizsgatételek

Iskola	Filozófiai	Logikai	Teológiai
Bán, evangélikus	**2151, 2397, 2552**	**1797**	**1908, 2029, 2082, 2344, 1869**
Bártfa, evangélikus			
Besztercebánya, evangélikus	**2491**	**2615**	**1888, 1907, 1934, 2015, 2063, 2191, 2267, 2290**
Brassó, evangélikus		**2568**	**2569, 2572**
Debrecen, református kollégium			**2562**
Eperjes, evangélikus	**2004**	**1685**	**1935**
Galgóc, evangélikus			**2294, 2449**
Gyulafehérvár, református			**1718, 1879, 1880, 2366, 2464, 2527(1–2)**
Illava, evangélikus	**1961**		
Kassa, evangélikus			**2306, 2307**
Körmöcbánya, evangélikus		**2122**	
Lőcse, evangélikus			**2147**

Iskola	Filozófiai	Logikai	Teológiai
Nagyszombat, katolikus egyetem	1699, 1740, 1745, 1746, 1852, 2543	1661, 1693, 1747, 2335	
Nagyszombat, ferences főiskola	1786		1660, 2384
Patak, református kollégium			2392
Pozsony, evangélikus		1856	
Privigye, evangélikus			2033, 2443, 2493, 2494, 2555
Rózsahegy, evangélikus	1899, 1941, 1951, 2073		2011, 2067
Selmecbánya, evangélikus			2612(1–2), 2613
Trencsén, evangélikus	1971, 2190	2065	1753, 1807, 1858, 1859, 2295, 2296, 2350, 2400
Várad, református			2200, 2355, 2356
Zsolna, evangélikus			2379
Külföldi, református			2507(4–6)

zsinati határozatok, zsinati meghívó ld. egyházjog, egyházkormányzás
Zsoltárok könyve ld. Biblia

NYELVI MUTATÓ

Index linguarum

Index of languages

A magyar nyelvű művekről a tárgymutató nyújt eligazítást. A latin nyelvű művek szintén a tárgymutatóból gyűjthetők össze a „latinul" vagy a „más nyelven" jelzett csoportokból. A nem magyar és nem latin nyelvű nyomtatványokról tájékoztat az alábbi mutató.

Egynyelvű

angol, részben **2166**

biblikus cseh **1655, 1662, 1684, 1702, 1705, 1706, 1752, 1754, 1777, 1780, 1795, 1796, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805?, 1806, 1808, 1809, 1810, 1838, 1839, 1857, 1906, 1909, 1938, 1939, 1966, 1967, 1968, 2009, 2020, 2030, 2032, 2034, 2037, 2083, 2084, 2085?, 2086?, 2111, 2116, 2119, 2121, 2123, 2152, 2153, 2155, 2187A, 2192, 2193, 2194, 2195, 2227, 2235, 2243, 2244, 2292, 2331, 2347, 2348, 2349, 2394, 2395, 2398, 2442, 2446, 2477, 2492, 2553, 2554, 2556, 2588, 2608, 2614, 2616**

részben **1802**

cseh, részben **2166, 2606A, 2606B**

dán, részben **2166**

francia, részben **2166**

görög, részben **2118, 2176, 2179, 2181, 2228, 2268, 2529**

horvát **1783, 1843, 2283?**

részben **1636**

lengyel, részben **2166**

litván, részben **2166**

német **1649, 1668, 1679, 1687, 1700, 1708, 1727, 1736, 1749, 1760, 1771, 1782, 1789, 1831, 1853, 1887, 1891, 1904, 1920, 1930, 1932, 1944, 1945, 1946, 1954, 1955, 1957, 1959, 1972, 2001, 2018, 2025, 2027, 2052, 2062, 2072, 2078, 2107, 2110(1), 2113, 2137, 2145, 2149, 2165, 2174, 2175, 2184, 2189, 2218, 2240, 2273, 2276, 2277, 2284, 2316, 2342, 2342A, 2343, 2343A, 2372, 2393, 2411, 2417, 2418, 2421, 2437, 2457B, 2470, 2476, 2489, 2490, 2514, 2515, 2521, 2528, 2535, 2537, 2539, 2551, 2580, 2607**

részben **1636, 1676, 1681, 1809, 1837, 1897, 1929, 1950, 2156, 2166, 2176, 2181, 2228, 2229, 2232, 2312, 2327(1), 2374, 2419, 2457A, 2508, 2529, 2534, 2536, 2570**

olasz, részben **2166**

román **1656, 1882A, 1958, 2210, 2212, 2365, 2465**

spanyol, részben **1676, 2166**

svéd, részben **2166**

szlovák **2283(?)**

szlovén **2283(?)**

török, részben **2606A, 2606B**

Többnyelvű

latin–biblikus cseh **1686, 1811, 1963, 2495**

latin–görög **1773, 2221**

latin–magyar **1640, 1688, 1733, 1764, 1774, 1861, 1864, 1882, 1890, 1922, 1975, 1982, 1983, 1986, 1993, 1996, 2002, 2038, 2039, 2099(2), 2125?, 2141,**

2167, 2170, 2211, 2222, 2265, 2281, 2320, 2373, 2381, 2402, 2429, 2430, 2549, 2560, 2573, 2604, 2618
latin–német **1717, 1776, 1988, 2003, 2064, 2069, 2145A, 2258, 2327(2), 2581**
latin–szlovák **2591**
latin–cseh–német **2583**
latin–görög–magyar **2099(1)**
latin–magyar–német **1738, 1770, 2053, 2317, 2457A, 2473**
latin–magyar–szlovák **2236**
latin–cseh–magyar–német **1871, 2582**
latin–görög–magyar–német **2220**
latin–angol–arab–cseh–flamand–francia–magyar–német–olasz–portugál–spanyol **2358, 2410**

KÖNYVTÁRAK MUTATÓJA

Index bibliothecarum

Index of libraries

E mutatóban azok a könyvtárak szerepelnek, amelyeket az egyes tételek végén a lelőhelyek között említünk. Nem öleli fel azokat a könyvtárakat, ahol csak egykor (olim) voltak ilyen példányok. – A megszűnt könyvtárak általában a Szabó Károly által használt névalakban szerepelnek

Jelmagyarázat: ←– = a könyvtár korábbi neve
← a könyvtárba beolvadt más könyvtár

Aiud (Nagyenyed), RO
= Biblioteca Documentară Bethlen (=←– Nagyenyed, református kollégium, ← Nagyenyed, minorita zárda)
Alba Iulia (Gyulafehérvár), RO
= Biblioteca Centrală de Stat, Filiala Batthyaneum (=←– Batthyány könyvtár)
Alsókubin ld. Dolný Kubin
Arad, RO
Arch = Arhivele Statului
Augsburg, D
Civ = Staats- und Stadtbibliothek
Banská Bystrica (Besztercebánya), SK
Arch = Štátny archív
Radvaň Arch = Štátny archív v Radvani
Berlin, D
Nat = Staatsbibliothek zu Berlin - Preussischer Kulturbesitz
Univ Inst = Finnisch-ugrisches Institut an der Humboldt Universitat
Braşov (Brassó, Kronstadt), RO
Arch = Arhivele Statului
Ev = Arhivă şi biblioteca comunităţii bisericii evanghelice de confesiune augustană „Honterus" (Dokumentar-Archiv und Bibliothek der Evangelischen Stadtpfarrgemeinde des Augsburger Bekenntisses ← partim Brassó, evangélikus gimnázium)
Comit = Biblioteca Judeţeană „George Buriţiu"
Bratislava (Pozsony), SK
Acad = Ústredná knižnica Slovenskej akadémie vied (Lyceálna knižnica = ← Pozsony, evangélikus lyceum)
Arch = Archív hlavného mesta SR Bratislavy
Comit = Regionálna knižnica
Paed = Slovenská pedagogická knižnica
Univ = Univerzitná knižnica
Brno, CZ
Aug = Klášterní knihovna augustiniánů
Univ = Universitní knihovna
Buchlov, CZ
= Zámecká knihovna
Bucureşti, RO
Acad = Biblioteca Academiei Române
Univ = Biblioteca Centrală Universitară
Budapest, H
Acad = Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
Acad Lingu = Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének Könyvtára
Arch = Magyar Országos Levéltár
Arch Ev = Evangélikus Országos Levéltár
Borda Antiquarium
Civ = Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Ev = Országos Evangélikus Könyvtár
Nat = Országos Széchényi Könyvtár (=← Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára)
Paed = Országos Pedagógiai Könyvtár
Piar = Kegyesrendi Központi Könyvtár
Ref = Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteménye
Semin = Központi Papnevelő Intézet Könyvtára
Soc Scient = Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Könyvtára
Univ = Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára

Cambridge, GB
Univ = University Library

Chicago, USA
Newberry = Newberry Library
Univ = University of Chicago Library

Cluj-Napoca (Kolozsvár), RO
Acad = Academia Republici Româna, (=← Kolozsvár, református kollégium, ← Kolozsvár, római katolikus lyceum) ← Kolozsvár, unitárius kollégium←partim Szászváros, református kollégium)
Theol Prot = Biblioteca Institutului Teologie Protestant Unic de Grad Universitar (← partim Szászváros, református kollégium)
Univ = Biblioteca Centrală a Universitații Victor Babeș (← Dés, ferences zárda; ← Kolozsvár, Erdélyi Múzeum)

Csurgó, H
= Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium

Debrecen, H
Ref = Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára
Univ = Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára

Dolný Kubin (Alsókubin), SK
= Čaplovičova knižnica

Dresden, D
Kupferstichkabinett = Staatliche Kunstsammlungen Dresden Kupferstichkabinett

Eger, H
Dioec = Főegyházmegyei Könyvtár (=← Eger, érseki lyceum)
Semin = Érseki Hittudományi Főiskola Könyvtára

Eperjes ld. Prešov

Esztergom, H
Dioec = Főszékesegyházi Könyvtár

Gdańsk, PL
Acad = Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk

Göttingen, D
Univ = Niedersächsische Staats- und Universitatsbibliothek

Graz, A
Univ = Universitatsbibliothek

Greifswald, D
Univ = Universitatsbibliothek

Gundelsheim, D
= Siebenbürgen – Institut, Siebenbürgische Bibliothek

Gyöngyös, H
= Gyöngyösi Ferences Műemlék Könyvtár

Győr, H
Dioec = Egyházmegyei Könyvtár (=← Püspöki Papnevelő Intézet Könyvtára)

Gyulafehérvár ld. Alba Iulia

Hajdúböszörmény, H
Gymn = Bocskai István Gimnázium Könyvtára

Hajdúnánás, H
Gymn = Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium és Szakközépiskola Könyvtára

Halle, D
Univ = Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt

Heidelberg, D
= Universitatsbibliothek

Hermannstadt ld. Sibiu

Igló ld. Spišská Nová Ves

Jasov (Jászó), SK
MS = Matica slovenská (=← Jászó, premontrei apátság)

Kalocsa, H
Dioec = Főszékesegyházi Könyvtár

Kassa ld. Košice

Kecskemét, H
Piar = Kegyesrendi Könyvtár
Ref = Református Egyházközség Könyvtára

Késmárk ld. Kežmarok

Keszthely, H
= Helikon Kastélymúzeum Könyvtára
Kezmarok (Késmárk), SK
Ev = Evanjelická cirkevná knižnica (=← Késmárk, evangélikus lyceum)
Kolozsvár ld. Cluj-Napoca
Košice (Kassa), SK
Dioec = Biskupská knižnica
Mus = Východoslovenské múzeum
Scient = Štátna vedecká knižnica (=← Kassa, jogakadémia)
Körmöcbánya ld. Kremnica
Kraków, PL
OP = Biblioteka OO. Paulinów
SJ = Biblioteka Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego
Script =*Biblioteca Pisarcy*
Univ = Universytet Jagiellońska, Biblioteka Jagiellońska
Kremnica (Körmöcbánya), SK
Ev = Knižnica evanjelickе cirkvi
Kronstadt ld. Braşov
Leeuwarden, NL
Civ = Provinciale Bibliothek van Friesland
Legnica, PL
Templ = Kościoł św. Piotra i Pawła
Leipzig, D
DB = Deutsche Bücherei
Univ = Univeritatsbibliothek
Lemberg ld. Lviv
Levoča (Lőcse), SK
Arch = Mestsky archív
Ev = Evanjelická cirkevná knižnica (=← Lőcse, evangélikus gimnázium)
Linz, A
Studienbibl = Bundesstaatliche Studienbibliothek
Liptovský Mikuláš (Liptószentmiklós), SK
Ev = Knižnica evanjelickе cirkvi
London, GB
BL = British Library
Lőcse ld. Levoča
Lviv (Lemberg), UA
Acad = Lvivszkaja Naucsnaja Biblioteka Nacionalnaj Akademii Nauk
Marburg, D
Univ = Universitatsbibliothek
Marosvásárhely ld. Târgu Mureş
Martin (Turócszentmárton), SK
MS = Matica slovenská (← Körmöcbánya ferences zárda)
Meadville, USA
Allegheny = Allegheny College Library
Mediaş (Medgyes), RO
= Biblioteca comunităţii bisericii evanghelice de confesiune augustană
Melk, A
= Bibliothek des Benediktinerstiftes
Milano, I
Ambrosiana = Biblioteca Ambrosiana
Miskolc, H
Ev = Evangélikus Gyülekezet Könyvtára
Scient = Lévay József Tudományos Könyvtár
Moskva, RUS
Lit = Vsserossíjskaya gosudarstvennaya biblioteka inostrannoj literatury M. I. Rudomino
München, D
Nat = Bayerische Staatsbibliothek
Nagyenyed ld. Aiud
Nagykálló, H
Gymn = Korányi Frigyes Gimnázium Könyvtára
Nagyszeben ld. Sibiu
Nagyszombat ld. Trnava
Nagyvárad ld. Oradea
New York, USA
Publ = New York Public Library
Nitra (Nyitra), SK
Dioec = Diecézna knižnica
Niznij Novgorod, RUS
=Nizegorodskaya Gosudarstvennaya Oblastnaya Universalnaya naučnaya Biblioteka
Nyitra ld. Nitra
Odorhei (Székelyudvarhely), RO
= Biblioteca Documentară (=← Székelyudvarhely, református kollégium)
Olomouc, CZ
Scient = Státná vědecká knihovna
Univ = Universitní knihovna
Oradea (Nagyvárad), RO
Comit = Biblioteca Judeţeana „Gh'eorghe Sincai" Bihor
Mus = Muzeul Ţarii Crişurilor

Oxford, GB
Bodleiana = Bodleian Library
Pannonhalma, H
Főapátsági Könyvtár
Pápa, H
Ref = Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtára
Paris, F
Nat = Bibliothèque Nationale
Pécs, H
Dioec = Egyházmegyei Könyvtár
Univ = Janus Pannonius Egyetem Könyvtára
Plzeň, CZ
= Státná vědecká knihovna
Pozsony ld. Bratislava
Praha, CZ
Acad = Základní knihovna Akademie věd České republiky
Hus = Českobratskú cirkev evangelická
Mus = Knihovna Národního musea
Nat = Národní knihovna České republiky (← = Státní Knihovna České socialistické republiky ← =Universitní knihovna
OSA = Augustiniánský klášter
Strahov = Strahovská Premonstranská knihovna
Prešov (Eperjes), SK
Scient = Štátna vedecká knižnica
Rajhrad, CZ
CSB = Klášterní knihovna benediktinů
Regensburg, D
Dioec = Bischöfliche Zentralbibliothek
Nat = Staatliche Bibliothek
Šamorin (Somorja), SK
Arch = Mestský archív
Sárospatak, H
Ref = Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeinek Nagykönyvtára (=← Sárospatak, református kollégium)
Satu Mare (Szatmárnémeti), RO
Bibl Jud = Biblioteca Judeţeană
Segesvár ld. Sighişoara
Sfântu-Gheorghe (Sepsiszentgyörgy), RO
Gymn = Şcoală Medie Mikó
Scheffield, GB
Univ = University Library
Sibiu (Nagyszeben, Hermannstadt), RO
Arch = Arhivele Statului (← partim Nagyszeben, evangélikus egyházkerület)
Civ = Biblioteca „Astra"
Ev bibl = Biblioteca centrală episcopală a bisericii evanghelice (Bischöfliche Zentralbücherei der Evangelischen Kirche des Augsburger Bekenntnisses)
Metrop = Biblioteca Mitropoliei
Mus = Biblioteca Muzeului Brukenthal (=← Nagyszeben, evangélikus gimnázium)
Sighişoara (Segesvár), RO
= Biblioteca Municipale (← Segesvár, evangélikus gimnázium)
Somorja ld. Šamorin
Sopron, H
Ev = Evangélikus Gyülekezet
Spišská Nová Ves (Igló), SK
Ev = Knižnica Ev. a. v. cirkevného sboru
Strasbourg, F
Nat = Bibliothèque nationale et universitaire
Stuttgart, D
Nat = Württembergische Landesbibliothek
Szarvas, H
Gymn = Vajda Péter Gimnázium és Szakközépiskola Könyvtára
Szeged, H
Civ = Somogyi Könyvtár
Paed = Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Könyvtára
Univ = József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára
Székesfehérvár, H
Dioec = Püspöki Könyvtár
Mus = István Király Múzeum
Târgu Mureş (Marosvásárhely), RO
= Biblioteca Documentară Teleki şi Bolyai (=← Marosvásárhely, Teleki könyvtár; ← Marosvásárhely, református kollégium; ← Mikháza, ferences zárda; ← Székelykeresztúr, unitárius gimnázium)
Tokaj, H
= Tokaji Múzeum Könyvtára
Trenčín (Trencsén), SK
Arch = Mestský archív
Trnava (Nagyszombat), SK
Soc = Spolok Svatého Vojtecha, Knižnica

Turócszentmárton ld. Martin
Ungvár ld. Užgorod
Užgorod (Ungvár), UA
Univ = Užgorodskij Deržavnij Universitet
Vác, H
Dioec = Püspöki Könyvtár
Valašské Meziříčí, CZ
Mus = Okresní vlastivědné muzeum
Veszprém, H
Dioec = Érseki Könyvtár
Warszava, PL
Univ = Biblioteka Glovna Universytetu Warszawskiego
Washington, USA
Congr = Library of Congress
Weimar, D
= Nationale Forschungs- und Gedenkstätten der klassischen deutschen Literatur, Zentralbibliothek der deutschen Klassik
Wien, A
Nat = Österreichische Nationalbibliothek
OFM = Konventsbibliothek des Franziskanerklosters
SJ = Jesuiten Bibliothek
Univ = Universitätsbibliothek
Wittenberg, D
Ev = Evangelisches Predigerseminar
Wolfenbüttel, D
= Herzog August Bibliothek
Wrocław, PL
Ossol = Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich Polskiej Akademii Nauk
Univ = Biblioteka Uniwersytecka
Zagreb, HR
SJ = Institutum Philosophicum Societatis Jesu
Univ = Nacionalna i sveučilišna biblioteka
Zalau (Zilah), RO
= Biblioteca Documentară (=← Zilah, Wesselényi Kollégium könyvtára)
Zirc, H
= Országos Széchényi Könyvtár, Reguly Antal Műemlék Könyvtár

A FONTOSABB BIBLIOGRÁFIÁK KONKORDANCIÁJA

Concordantiae praecipuorum operum bibliographicorum

Concordances in the most important bibliographical works

RMK

Szabó Károly: Régi magyar könyvtár I–II. kötete (Budapest 1879–1885) és a jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

RMK	RMNy	RMK	RMNy	RMK	RMNy
I 369	**2325**	I 684	**1741**	I 713	**1874**
I 593	**2143**	I 685	**1701**	I 714	**1876**
I 654	**1635**	I 686	**1755**	I 715	**1875**
I 655	**1637**	I 687	**1761**	I 716	**1884**
I 657	**1639**	I 688	**1712**	I 717	**1828**
I 658	**1643**	I 689	**1763**	I 718	**1893**
I 659	**1648**	I 690	**1922**	I 719	**1894**
I 660	**1646**	I 691	**1764**	I 720	**1895**
I 661	**1647**	I 692	**1768**	I 721	**1902**
I 662	**1654**	I 693	**1770**	I 722	**1914**
I 663	**1659**	I 694	**1729**	I 723	**1915**
I 664	**1658**	I 695	**1772**	I 724	**1870**
I 665	**1666**	I 696	**1774**	I 725	**1918**
I 666	**1665**	I 697	**1788**	I 726	**1940**
I 667	**1671**	I 698	**1816**	I 727	**1942**
I 668	**1670**	I 699	**1818**	I 728	**1900**
I 669	**1678**	I 700	**1817**	I 729	**1918**
I 670	**1683(1)**	I 701	**1826**	I 730	**1952**
I 671	**1683(2)**	I 702	**Appendix**	I 731	**1975**
I 672	**1688**		**165**	I 732	**1979**
I 673	**1697**	I 703	**1835**	I 733	**1980**
I 674	**1713**	I 704	**1841**	I 734	**1978**
I 675	**1714**	I 705	**1849**	I 735	**1986**
I 676	**1715**	I 706	**1850**	I 736	**1919**
I 677	**1716**	I 707	**Appendix**	I 737	**1989**
I 678	**1721**		**173**	I 738	**1992**
I 679	**1723**	I 708	**1863**	I 739	**1993**
I 680	**1725**	I 709	**1867**	I 740	**1998**
I 681	**1726**	I 710	**1819**	I 741	**1995**
I 682	**1734**	I 711	**1871**	I 742	**2000**
I 683	**1735**	I 712	**1820**	I 743	**1948**

RMK	RMNy	RMK	RMNy	RMK	RMNy
I 744	2012	I 789	Appendix	I 835	2320
I 745	2016		189	I 836	2340
1745	2336	I 790	2167	I 837	2341(1)
I 746	2022	I 791	2171	I 838	2341(2)
I 747	2023	I 792	2170	I 839	2353
I 748	2038	I 793	2183	I 840	2354
I 749	2039	I 794	2239	I 841	2311
I 750	1976	I 795	2180	I 842	2360
I 751	2042	I 796	2187	I 843	2363(1)
I 752	2043	I 797	2188	I 844	2363(2)
I 753	2044	I 798	2196	I 845	2362
I 754	2049	I 799	2197	I 846	2370
I 755	2050	I 800	2201	I 847	2373
I 756	Appendix	I 801	2164	I 848	2375
	177	I 802	2207	I 849	2333
I 757	1987	I 803	2212	I 850	2401
I 758	2056	I 804	2173	I 851	2402
I 759	2099(2-5)	I 805	2215	I 852	2406(1-3)
I 760	2061	I 806	2216	I 853	2404
I 761	2068	I 807	2217	I 854	2406(4-5)
I 762	2075	I 808	2220	I 855	2405
I 763	2077	I 809	2222	I 856	2381
I 764	2089	I 810	2231	I 857	2359
I 765	2090	I 811	2238	I 858	2532
I 766	2091	I 812	2249	I 859	2424
I 767	2095	I 813	2247	I 860	2430
I 768	2097	I 814	2248	I 861	2434
I 769	2096	I 815	2250	I 862	2450
I 770	2054	I 816	2254(1-3)	I 863	2457
I 771	2102	I 817	2254(4-5)	I 864	2453
I 772	2103(1)	I 818	2251	I 865	2454
I 773	2103(2)	I 819	2213	I 866	2408
I 774	2130	I 820	2262	I 867	2458
I 775	2104	I 821	2269	I 868	2459
I 776	2099(1)	I 822	2270	I 869	2461
I 777	2074	I 823	2230	I 870	2462
I 778	2112	I 824	2271	I 871	2468
I 779	2124	I 825	2303	I 872	2472
I 780	2127	I 826	2298	I 873	2486
I 781	2129	I 827	2300	I 874	2487
I 782	2132	I 828	2305	I 875	2497
I 783	2133	I 829	2304	I 876	2617
I 784	2098	I 830	2304	I 877	2498
I 785	2140	I 831	2309	I 878	2499
I 786	2141	I 832	2310	I 879	2502
I 787	2160	I 833	2352	I 880	2504
I 788	2136	I 834	2257	I 881	2505

RMK	RMNy
I 882	2510
I 883	2516
I 884	2519
I 885	2467
I 886	2522(1)
I 887	2522(2)
I 888	2524
I 889	2526
I 890	2532
I 891	2549
I 892	2550
I 893	2558
I 894	2559
I 895	2564(1-2)
I 896	2564(3)
I 897	2565
I 898	2624
I 899	2560
I 900	2566
I 901	2586
I 902	2587
I 903	2604
I 904	2606
I 905	2622
I 906	2623
I 907	2563
I 1573	Appendix 158
I 1574	Appendix 158
I 1594	2584
I 1599	2590
I 1604	2598
I 1605	2599
I 1607	2024
I 1609	2619
I 1612	2318
I 1615	1953

RMK	RMNy
II 253	1912
II 480	1754
II 483	1906(1)
II 494	1877
II 503	1634
II 504	1633
II 505	1640
II 506	1798
II 507	1754
II 508	1674
II 509	1681
II 510	1687
II 511	1688(1)
II 512	1688(2)
II 513	1694
II 514	1695
II 515	Appendix 159
II 516	1703
II 517	1704
II 518	1705
II 519	1706
II 520	1717
II 521	1720
II 522	1722(1)
II 523	1722(2)
II 524	1725
II 525	1731
II 526	1736
II 527	1737
II 528	1732
II 529	1744
II 530	1745
II 531	Appendix 161
II 532	1803
II 533[3]	1706
II 534	1751
II 535	1753
II 536	1758
II 537	1922(1)
II 538	1764
II 539	1770
II 540	1774
II 541	1773
II 542	1778
II 543	1781
II 544	1783
II 545	1797
II 546	1799
II 547	1800
II 548	1798
II 549	1807
II 550	1757
II 551	1823
II 552	1825
II 553	1827(2)
II 554	1827(1)
II 555	1829
II 556	1836
II 557	Appendix 170
II 558	Appendix 169
II 559	1852
II 560	1842
II 561	1843
II 562	1855
II 563	1856
II 564	1858
II 565	1860
II 566	1814
II 567	1868
II 568	1869
II 569	1872
II 570	1879
II 571	1880
II 572	1881
II 573	1877
II 574	1886
II 575	1889
II 576	1891
II 577	Appendix 175
II 578	1892
II 579	1890
II 580	1899
II 581	1906(2)
II 582	1898
II 583	1897

RMK	RMNy
II 584	1907
II 585	2395
II 586	1856
II 587	1908
II 588	1910
II 589	1922(2)
II 590	1923
II 591	1927
II 592	1931
II 593	1934
II 594	1888
II 595	1935
II 596	1939
II 597	1938(1)
II 598	1938(2)
II 599	1941
II 600	1951
II 601	1943
II 602	1945
II 603	1946
II 604	1949
II 605	1950
II 606	1962
II 607	1963(4)
II 608	1963(1)
II 609	1964
II 610	1965
II 611	1973
II 612	1975
II 613	1916
II 614	1983
II 615	1982
II 616	1986(1)
II 617	1986(2)
II 618	1988
II 619	1993
II 620	1996
II 621	2003
II 622	2004
II 623	2007
II 624	2009
II 625	2011
II 626	2013
II 627	2014
II 628	2015
II 629	2019
II 631	2028
II 632	2031
II 633	2035
II 634	2034
II 635	2037
II 636	1859
II 637	2039
II 638	2038
II 639	2040
II 640	2047
II 641	2052
II 642	2055
II 643	2059
II 644	2051
II 645	2064
II 646	2065
II 647	2081
II 648	2066
II 649	2067
II 650	2073
II 651	2069
II 652	2071
II 653	2017
II 654	2087
II 655	2046
II 656	2092
II 657	2101
II 658	2105
II 659	2117
II 660	2118
II 661	2120
II 662	2115
II 663	2116
II 664	2093
II 665	2139
II 666	2141
II 667	2147
II 668	Appendix 181
II 669	Appendix 182
II 670	2156
II 671	2158
II 672	2167
II 673	2170
II 674	2175
II 675	2179
II 676	2181
II 677	2176
II 677	2184
II 678	2186
II 679	2191
II 680	2200
II 681	2206
II 682	2208
II 683	2212
II 684	2210
II 685	2219
II 686	2220
II 687	2221
II 688	2222
II 689	2224
II 690	2225
II 691	2226
II 692	2228
II 693	2232
II 694	2241
II 695	2242
II 696	2244
II 697	2245
II 698	2246
II 699	2258
II 700	2260
II 701	2265(1)
II 702	2265(2)
II 703	2266
II 704	2267
II 705	2265(3)
II 706	2276
II 707	2281
II 708	2279
II 709	2285
II 710	2287
II 711	2293
II 712	2288
II 713	2289
II 714	2290
II 715	2294
II 716	2296
II 717	2297
II 718	2301
II 719	2302
II 720	2307
II 721	2306
II 722	2291

RMK	RMNy
II 723	2256
II 724	2273
II 725	2317
II 726	2328
II 727	2320(1)
II 728	2320(2)
II 729	Appendix 198
II 730	2323
II 731	Appendix 199
II 732	2327
II 733	2331
II 734	2337
II 735	2334
II 736	2338
II 737	2339
II 738	2343
II 739	2344
II 740	2347
II 741	2350
II 742	2357
II 743	2354(1)
II 744	2354(2)
II 745	2355
II 746	2361
II 747	2366
II 748	2367
II 749	2373
II 750	2374
II 751	2380
II 752	2365
II 753	2381
II 754	2385
II 755	2388
II 756	2394
II 757	2396
II 758	2346
II 759	2400
II 760	2402
II 761	2403
II 762	2409
II 763	2407
II 764	2356
II 765	2411(1)
II 766	2411(2)
II 767	2415
II 768	2416
II 769	2422
II 770	2429
II 771	2430
II 772	2431
II 773	2390
II 773	2433
II 774	2436
II 775	2425
II 776	2438
II 777	2439
II 778	2440
II 779	2441
II 780	2444
II 781	2443
II 782	2448
II 783	2449
II 784	2452
II 785	2463
II 786	2464
II 787	2469
II 788	2473
II 789	2476
II 790	2482
II 791	2485
II 792	2488
II 793	2442
II 794	2493
II 795	2494
II 796	2496
II 797	2503
II 798	2500
II 799	2507
II 800	2525
II 801	2529
II 802	2530
II 803	2534
II 804	2536
II 805	2539
II 806	2523
II 807	2544
II 808	2546
II 809	2480
II 810	2549
II 811	2548
II 812	2489
II 813	2552
II 814	2553
II 815	2555
II 816	2557
II 817	Appendix 211
II 818	2562
II 819	2560
II 820	2568
II 821	2572
II 822	2571
II 823	2569
II 824	2514
II 825	2575
II 826	2573
II 827	2521
II 828	2581
II 829	2583
II 830	2591
II 831	2596
II 832	2597
II 833	2600
II 834	2595
II 835	2604
II 836	2605
II 837	2608
II 838	2609
II 839	2611
II 840	2612(1)
II 841	2612(2)
II 842	2554
II 843	2615
II 980	2286
II 2049	2565A
II 2446	1668
II 2447	1696
II 2448	1853
II 2449	2537

RMK	RMNy	RMK	RMNy	RMK	RMNy
III 630	**2021**	III 1593	**1929**	III 1820	**2457B**
III 1511	**1636**	III 1626	**2099**	III 1941	**2617**
III1543	**1748**	III 1817	**2457A**	III 1942	**2618**

SZTRIPSZKY

Sztripszky Hiador bibliográfiája (Adalékok Szabó Károly Régi magyar könyvtár c. munkájának I–II. kötetéhez. Budapest 1912 és 1967) és a jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

Sztripszky	RMNy	Sztripszky	RMNy	Sztripszky	RMNy
I 1646/153	**1635**	I 1973/180	**Appendix**	I 1996/203	**2314**
I 1647/154	**1641**		**178**	I 1997/204	**2261**
I 1948/155	**1640**	I 1974/181	**2112**	I 1997a	**2318**
I 1949/156	**1642**	I 1975/182	**2125**	I 1998/205	**2332**
I 1950/157	**1659**	I 1976/183	**2094**	I 1998a	**2352**
I 1950a	**1665**	I 1977/184	**2138**	I 1999/206	**2364**
I 1951/158	**1666**	I 1978/185	**2106**	I 2000/207	**Appendix**
I 1952/159	**1673**	I 1979/186	**2146**		**204**
I 1953/160	**1650**	I 1980/187	**2146**	I 2001/208	**2371**
I 1954/161	**1719**	I 1981/188	**2146**	I 2002/209	**2430**
I 1955/162	**1735**	I 1982/189	**2150**	I 2002a	**2451**
I 1956/163	**1765**	I 1983/190	**2619**	I 2003/210	**2460**
I 1957/164	**1750**	I 1984/191	**2157**	I 2004/211	**2474**
I 1958/165	**1824**	I 1985/192	**2163**	I 2005/212	**2456**
I 1959/166	**1933**	I 1986/193	**2163**	I 2006/213	**2511**
I 1960/167	**1847**	I 1987/194	**Appendix**	I 2006a	**2519**
I 1961/168	**1878**		**188**	I 2007/214	**2522**
I 1962/169	**1956**	I 1988/195	**2169**	I 2008/215	**2573**
I 1963/170	**1924**	I 1989/196	**2211**	I 2009/216	**2618**
I 1964/171	**1926**	I 1989a	**2183**	I 2010/217	**2567**
I 1965/172	**1925**	I 1990/197	**2209**	I 2012/219	**2621**
I 1966/173	**1978**	I 1990a	**2217**	I 2048/255	**Appendix**
I 1967/174	**1977**	I 1990b	**2216**		**213**
I 1968/175	**1991**	I 1991/198	**2256**	I 2175/381	**2421A**
I 1969/176	**1994**	I 1992/199	**2265**	I 2177b/1604	**2598**
I 1970/177	**2057**	I 1993/200	**2281**	I 2178/384	**1974**
I 1971/178	**2091**	I 1994/201	**2282**	I 2179/385	**1822**
I 1972/179	**2100**	I 1995/202	**2252**	I 2183/389	**2565A**
				I 2189/395	**2253**

Sztripszky	RMNy
II 2525/73	**1656**
II 2526/74	**1686**
II 2527/75	**1691**
II 2528/76	**1780**
II 2529/77	**Appendix 160**
II 2530/78	**1760**
II 2531/79	**1782**
II 2532/80	**1832**
II 2533/81	**1859**
II 2534/82	**1882A**
II 2535/83	**1899**
II 2535a	**1907**
II 2536/84	**1958**
II 2537/85	**1920**
II 2538/86	**2011**
II 2539/87	**2015**
II 2540/88	**2018**
II 2541/89	**2033**
II 2542/90	**2073**
II 2543/91	**2072**
II 2544/92	**2192**
II 2545/93	**2155**
II 2546/94	**2185**
II 2547/95	**Appendix 190**
II 2548/96	**2202**
II 2549/97	**2229**
II 2550/98	**2233**
II 2551/99	**2277**
II 2552/100	**2280**
II 2553/101	**Appendix 196**
II 2554/102	**Appendix 197**
II 2555/103	**2326**
II 2556/104	**2292**
II 2556a	**2347**
II 2556b	**2365**
II 2557/105	**2379**
II 2557a	**2400**
II 2258/106	**2399**
II 2259/107	**2432**
II 2261/109	**2479**
II 2262/110	**2535**
II 2263/111	**2547**
II 2264/112	**2589**
II 2265/113	**Appendix 215**
II 2266/114	**2609**
II 2560/108	**2465**
II 2698/246	**1830**
II 2699/247	**1776**

DÉZSI: Suppl.

Supplementum ineditum Ludovici Dézsi. Dézsi Lajos kiadatlan kiegészítései (Sztripszky Hiador Adalékok című műve utánnyomatának függelékében. Budapest 1967) és a jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

Dézsi	RMNy
28	**2451**
43	**2220**
44	**2252**
45	**2318**
55	**1673**
56	**1719**
57	**1765**
58	**1824**
60	**1823**
61	**1978**
62	**1983**
64	**1926**
63	**1924**
65	**1982**
67	**2094**
68	**2091**
71	**1994**
72	**2057**
73	**2100**
74	**2141**
75	**2138**
76	**2169**
77	**2209**
78	**2368**
79	**2429**
80	**2473**
81	**2512**
82	**2511**
83	**2517**
84	**2574**
86	**2508A**
87	**2618**

ČAPLOVIČ

Čaplovič, Ján: Bibliografia tlačí vydaných na Slovensku do roku 1700, diel 1. (Martin 1972) és a jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

Čaplovič	RMNy	Čaplovič	RMNy	Čaplovič	RMNy
163	1633	201	2306	338	1787
164	1634	202	2307	339	1852
165	1663	203	2309	340	1902
166	1709	204	2310	340a	1901
167	1761	205	2411	341	1952
168	1756	206	2411	342	1954
169	1757	206a	2418	343	1955
170	1758	206b	2419	344	1957
171	1755	309	1656	345	2023
172	1759	310	1657	346	2018
173	1760	311	1659	347	2019
174	Appendix 158	312	1658	348	2020
175	S1200 = MKSz 1999: 218	313	1694	349	2017
		314	1691	350	2021
		315	1692	351	2016
176	1817	316	1695	351	2336
177	1815	317	1696	352	2022
178	1814	318	1697	353	2024
179	1816	319	1698	354	2075
180	1818	320	1732	355	2077
181	1864	321	Appendix 158	356	2112
182	1867			357	2188
183	1868	322	1744	358	2238
184	1869	323	1745	358a	2283
185	1916	324	1741	359	2282
186	1983	325	1843	360	2282
187	1982	326	1783	361	1259
188	1986	326a	1784	362	2337
189	2046	327	1788	363	2338
190	2047	328	1852	364	2339
191	2049	328a	1840	365	2340
192	2050	329	1849	366	2436A
193	2052	330	1841	439	2565A
194	2092	331	1842	549	1675
195	2093	332	1850	550	1768
196	2094	333	1843	550a	2466
197	2095	334	1845	551	2467
198	2163	335	1846	552	2468
199	2202	336	1847	553	2522
200	2256	337	Appendix 171	554	2521
				555	2524

Čaplovič	RMNy
594	Appendix 213
775	1947
775a	1947
824	1650
825	1652
826	1653
827	1654
828	1655
829	1681
830	1680
830a	1685
831	1683
832	1686
833	1687
834	1688
835	1735
836	1728
837	1731
838	1729
839	1730
840	1734
841	1736
842	1737
843	1773
844	1774
845	1777
846	1772
847	1778
848	1779
849	1780
850	1781
851	1782
852	1830
853	1832
854	1836
855	1835
856	1833
857	1837
858	Appendix 169
859	Appendix 170
859a	Appendix 168
860	1895
861	1889

Čaplovič	RMNy
862	1890
863	1891
864	1900
865	1892
866	1899
867	1894
867a	1895
868	1896
869	1893
870	Appendix 176
871	1897
872	1898
873	1931
874	1932
875	1888
876	1934
877	1935
878	1936
879	1948
880	1938
881	1939
882	1940
883	1951
884	1941
885	1942
886	1943
887	1944
888	1945
889	1946
890	1949
891	1950
892	2003
893	2004
893a	2005
893b	2006
894	2007
895	2009
896	2002
897	2011
898	2013
899	2012
900	2014
901	2015
902	2063
903	2074
904	2065

Čaplovič	RMNy
905	2066
906	2064
907	2067
908	2068
909	2069
909a	2070
910	2071
911	2072
912	2073
914	2120
915	2109
915a	2110
916	2111
917	Appendix 180
918	2146
919	2147
920	2183
921	2175
922	2176
923	2177
924	2179
925	2180
926	2181
926a	2182
927	2239
928	2184
929	2186
930	2185
931	2187
932	2187A
933	2219
934	2221
935	2222
936	2528
937	2230
938	2220
939	2223
940	2224
941	2225
942	2226
943	2227
944	2228
945	2229
946	2231
947	2232
948	2263

Čaplovič	RMNy
949	2271
950	2264
951	2266
952	2273
953	2278
954	2267
955	2268
956	2269
957	2265
958	2265
959	2272
960	2275
961	2276
962	2277
963	2270
964	2317
965	2328
966	2320
967	Appendix 198
968	2322
969	2323
970	2333
971	2324
972	2326
973	2274
974	2318
975	2327
976	2330
977	2331
978	2329
979	2332
980	Appendix 200
981	2373
982	2374
983	2375
983a	2378
984	2376
985	2379
986	2380
987	2381
988	2382
988a	2383
989	2422
990	2423
990a	2421

Čaplovič	RMNy
991	2424
992	2469
993	2474
994	2471
995	2473
996	2478
997	2472
998	2476
999	2477
1000	2529
1001	2530
1002	2531
1003	2532
1004	2535
1005	2534
1006	2538
1007	2536
1008	2537
1009	2539
1009a	2540
1010	2583
1011	2586
1012	2581
1013	2582
1014	2587
1015	2588
1016	2592
1017	2589
1018	2591
1066a	Appendix 195
1653	2584
1667	1776
1674	2590
1675	2421A
1677	1701
1678	1750
1679	1905
1680	2114
1692	1662
1693	2341
1702	1702
1703	1703
1704	1704
1705	1706
1706	1707
1707	1705

Čaplovič	RMNy
1708	1752
1709	1751
1709a	Appendix 162
1710	1753
1711	1754
1712	1798
1713	1791
1713a	1794
1714	1806
1715	1795
1716	1796
1717	1802
1718	1801
1719	1797
1720	1803
1721	1799
1722	1804
1723	1800
1724	1807
1725	1906
1726	1855
1727	1857
1728	1856
1729	1858
1730	1859
1731	1838
1732	1839
1733	1809
1734	1810
1734a	1792
1734b	1793
1734c	1805
1734d	1808
1734e	1811
1735	1907
1736	1856
1737	1908
1738	1906
1739	1910
1740	1961
1741	1962
1742	1963
1743	1964
1744	1965
1745	1967
1746	1968

Čaplovič	RMNy
1747	1969
1748	1970
1749	1971
1749a	1972
1750	1973
1751	2027
1752	2028
1753	2029
1754	2030
1755	2031
1756	2033
1757	2035
1758	2034
1759	2036
1760	2037
1760a	2080
1761	2083
1762	2081
1763	2082
1764	2085
1765	2086
1766	2115
1767	2116
1768	2117
1768a	2118
1769	2121
1770	2122
1771	2123
1772	2151
1773	2152
1774	2154
1775	2155
1776	2156
1777	2084
1778	2190
1779	2191
1780	Appendix 191
1781	2192
1782	2195
1783	2243
1784	2244
1785	2245
1786	2246
1787	2286
1788	2287
1789	2288
1790	2289
1791	2290
1792	Appendix 197
1793	2293
1794	2292
1795	2294
1796	2295
1797	2296
1798	2349
1799	2344
1800	2345
1801	2346
1802	2347
1803	2291
1804	2348
1805	2350
1806	2396
1807	2397
1808	2394
1809	2395
1810	2399
1811	2400
1812	2439
1813	2440
1814	2441
1815	2438
1816	2443
1817	2444
1818	2445
1819	2442
1820	2446
2821	2447
1822	2448
1823	2449
1823a	2491
1824	2493
1825	2494
1826	2495
1827	2496
1828	2552
1829	2553
1830	2555
1831	2556
1832	2557
1833	2554
1834	2609
1835	2610
1836	2611
1837	2608
1838	2613
1839	2612
1840	2612
1841	2615
1842	2616
1944	2233
1944a	2234
1945	2235
1946	2236
1947	2281
1948	2279
1949	2280
1949a	Appendix 201
1950	2334
1951	2384
1952	2385
1952a	2386
1953	2388
1954	2389
1955	2425
1956	2426
1957	Appendix 208
1958	2479
1838	2613
1959	2480
1960	2481
1961	2541
1962	2542
1963	2523
1964	2544
1965	2545
1966	2546
1966a	2594
1967	2596
1968	2597
1969	2598
1970	2599
1971	2600
1972	2595
1972a	Appendix 214
1973	2601

Čaplovič	RMNy	Čaplovič	RMNy	Čaplovič	RMNy
2570	**2325**	2577	**1953**	2578	**2051**
2576	**1813**	2580	**2239**	2582a	**2475**
				2583	**2579**

KNIHOPIS

A Knihopis českých a slovenských tisků 1501-1800, I-IX. Praha 1939-1967 sorszámainak és a jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

Knihopis	RMNy	Knihopis	RMNy	Knihopis	RMNy
1016	**1702**	3705	**2244**	14.217	**1706**
1016	**1916**	4316	**2020**	14.746	**1686**
2288	**2116**	4931	**1804**	14.824	**2037**
2842	**2192**	4932	**1705**	14.920	**1803**
2990	**2583**	4990	**2588**	15.219	**2155**
3067	**1798**	5397	**2121**	16.302	**1655**
3068	**2152**	5789	**2084**	16.303	**1780**
3069	**1799**	5832	**2477**	16.305	**2477**
3070	**1800**	5868	**2556**	16.337	**2187A**
3089	**2347**	6607	**2616**	16.635	**2236**
3286	**2608**	6889	**2292**	16.927	**2111**
3587	**2553**	7174	**2227**	17.001	**1754**
3652	**2442**	7175	**2446**	17.366	**1795**

NÄGLER

Nagler, Doina: Biblioteca Muzeului Brukenthal, Catalogul transilvanicelor, vol. I. (sec. XVI-XVII; Sibiu 1974) sorszámainak és a jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

Nagler	RMNy	Nagler	RMNy	Nagler	RMNy
227	**1640**	237	**1825**	250	**1927**
228	**1640**	238	**1863**	251	**1927**
229	**1717**	239	**1827(2)**	254	**1996**
230	**1717**	240	**1827(2)**	255	**2040**
231	**1720**	241	**1827(1)**	256	**1988**
232	**1720**	242	**1827(1)**	258	**2103**
233	**1720**	243	**1891**	259	**2124**
234	**1735**	245	**1975(1)**	260	**2127**
235	**1722(1)**	246	**1975(1)**	261	**2127**
236	**1722(2)**	247	**1975(2)**	262	**2141**

Nagler	RMNy	Nagler	RMNy	Nagler	RMNy
263	**2158**	281	**2285**	301	**2488**
264	**2160**	283	**2343**	302	**2499**
265	**2141**	284	**2343**	303	**2499**
266	**2197**	285	**2343**	304	**2499**
267	**2171**	286	**2343**	305	**2464**
268	**2171**	287	**2343**	306	**2500**
269	**2208**	288	**2343**	307	**2502**
270	**2208**	289	**2354**	308	**2504**
271	**2208**	290	**2366**	309	**2505**
272	**2241**	292	**2365**	312	**2560**
273	**2242**	293	**2365**	314	**2571**
274	**2242**	294	**2415**	315	**2571**
275	**2210**	295	**2415**	316	**2571**
276	**2260(2)**	296	**2415**	317	**2571**
277	**2260(1)**	297	**2488**	318	**2571**
278	**2300**	298	**2488**	319	**2604**
279	**2285**	299	**2488**	322	**2624**
280	**2285**	300	**2488**	611	**1644**

BRV

Bianu, Ioan -- Hodoş, Nerva (Simonescu, Dan): Bibliografia românească veche I–IV. Bucureşti 1903–1944 és jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

BRV	RMNy	BRV	RMNy	BRV	RMNy
I 35/1	**1656**	I 53	**2212**	I 63	**2465**
I 38	**1958**	I 54	**2210**	IV 188	**1958**
I 40	**1882A**	I 60	**2365**	IV 189	**1958**

A sorozat előző két kötete:

RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK 1473–1600

Borsa Gedeon, Hervay Ferenc, Holl Béla, Käfer István és Kelecsényi Ákos munkája.

Budapest, 1971

RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK 1601–1635

Borsa Gedeon, Hervay Ferenc és Holl Béla munkája, Fazakas József, Heltai János, Kelecsényi Ákos és Vásárhelyi Judit közreműködésével.

Budapest, 1983

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST